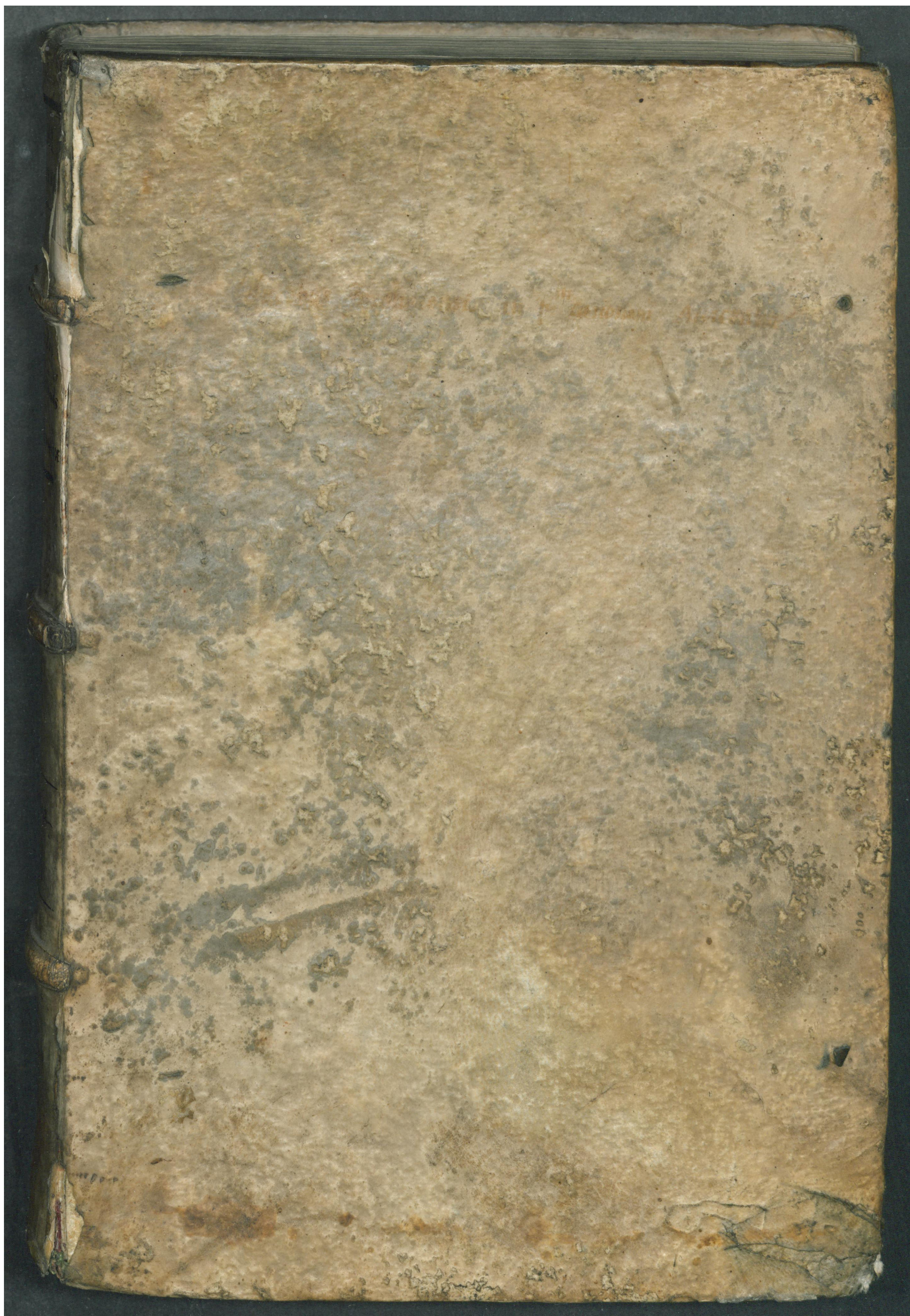
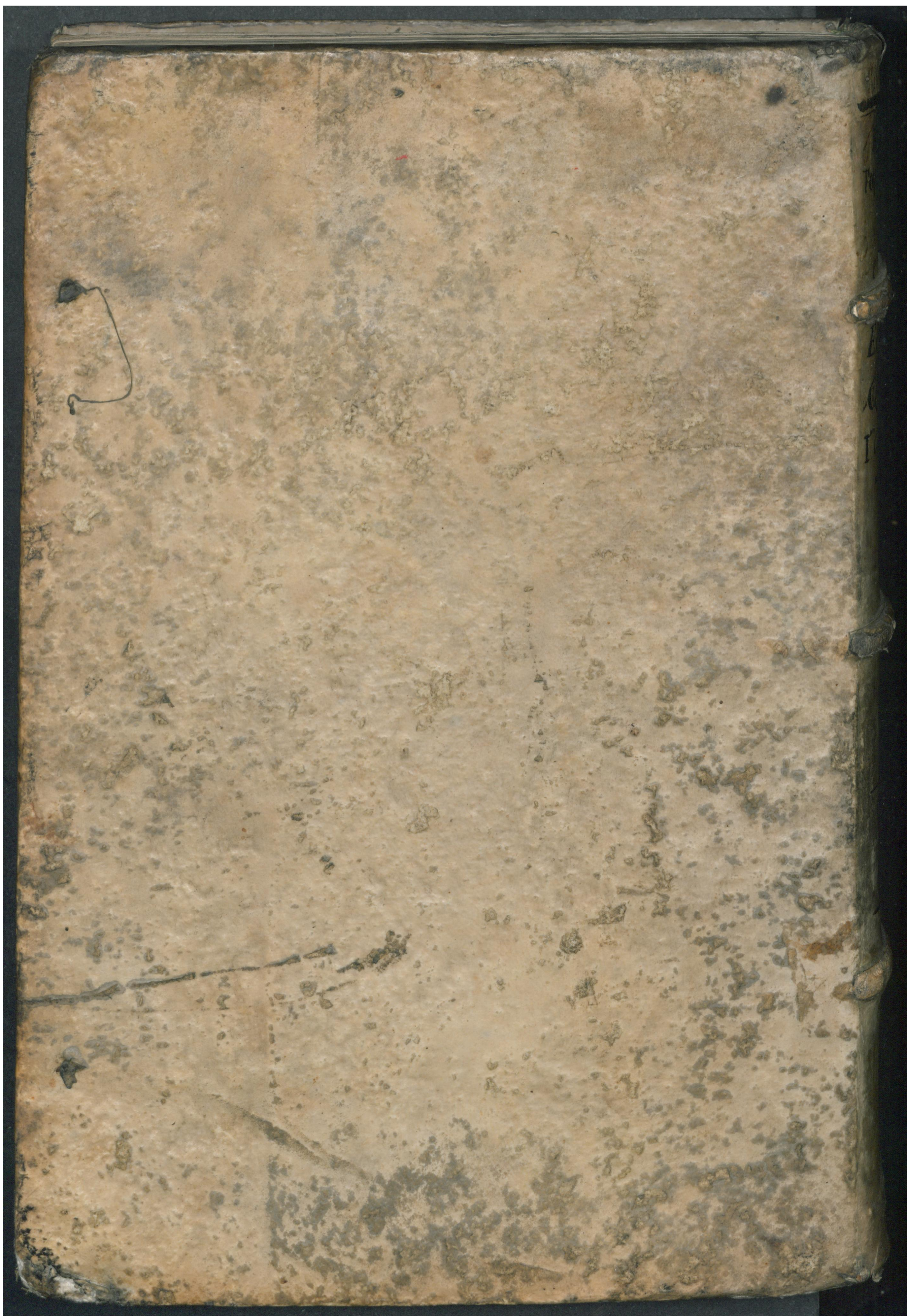

IACOBI
FOROLIVENSIS
Expositio
Et
Quaestiones
in
AVICENNAE
Venetia
1547

Jacob. Foroliũ in p. Canon. Auicē.
V. 1547

11804

IACOBI FOROLIVIENSIS
MEDICI SINGVLARIS EXPOSITIO ET QVAESTIONES IN PRIMVM CANONEM AVICENNAE

ADIECTA IACOBI DE PARTIBVS IN VII. ET. VIII. Cap. *Doct. ij. Fen. iij. expositione, ac Vgonis quæstione, de malitia complexionis diuersæ.*

Tabula uero amplissima, & copiosissima, a priori longe perfectior.

VENETIIS. APVD IVNTAS M D XLVII

cesar de Regibus de Busto

3

INDEX RERVM ET VOCVM notatu dignarum quæ in toto uolumine continentur.

ABen & albiñ quid car. 1
Accidens triplex. 4: 73
Accidens morbi & ſanitatis triplex. 4
Accidens duplex. 4
Accidens quid & eſt triplex. 73
Acceſſio vel augmentum caloris naturalis duplex. 90
Accidens ægritudinis triplex. 109
Accñs vel ſignũ a q̃litatibus ſenſibilibus ẽ q̃druplex. 110
Accidens tam naturale q̃ voluntarium duplex. 110
Accidens ſubito eueniens dupliciter. 139
Acetoſorum complexio. 97
Acetoſorum correctio & nocumenta. 178: 179
Acos quid. 82
Acutus multipliciter. 30
Acuta uox quam temperaturam ſignificet. 119
Adhærentiæ ad attractionem requiſiti modi. 63
Adipis & pinguedinis cauſæ. 202
Adeps & pinguedo conſiderantur dupliciter. 202
Adeps quid. 202
Aduſtio quid. 33
Aduſtio accidit cholerę dupliciter. 33
Adoleſcẽtis tendẽtis ad conſiſtentiã cõditio q̃druplex. 225
Aegritudo oculi dupliciter. 2
Aegritudo dicitur communis multipliciter. 2
Aegritudinis & ſanitatis deſcriptio duplex. 3
Aegritudo dupliciter & quid. 74
Aegritudo ſimplex tripliciter. 74
Aegritudinis ſimplicis genus primum. 74
Aegritudinis genus triplex. 74
Aegritudinum ſitus quadruplex. 77
Aegritudo compoſita quid. 79
Aegritudinis vnitas duplex. 79
Aegritudinum plurimarum tempus quadruplex. 84
Aegritudinis principium triplex. 84
Aegritudinis temporum cognitio vtilis. 84
Aegritudinis denominatio ſextuplex. 85
Aegritudines nominandi modus octuplex. 85
Aegritudinis colligantiæ membri cum alio modus ſextuplex.
Aegerrimum duplex. 86
Aegritudo duplex. 86
Aegritudo ſuperfluitatis tripliciter. 87. 196
Aegritudo conuertenda in aliam ægritudinẽ duplex. 87
Aegritudo contagioſa triplex. 87
Aegritudo hæreditaria quintuplex. 88
Aegritudines regionales. 88
Aegritudinis occultæ dignoſcendæ regulæ ſex. 88
Aegritudo per eſſentiam & per conſenſum quæ. 111
Aegritudo ſenſibiliter lædens quæ ꝑceptibilis eſt dupl'r. 112
Aegritudo dupliciter. 112
Aegritudo quid. 188
Aequalitas ponderis quid. 189. 196
Aequalis via duplex. 10
Aequalitatis & inæqualitatis modus octuplex. 10
Aequalitatis modorum ſufficientia. 11
Aequalitatis primi modi notitia quadruplex. 11
Aequalitas certa quid. 11
Aequalitatis octo modi generales. 12
Aequator diei vel circulus æquinoctialis. 14
Aequalitatis & inæqualitatis modi quatuor. 14
Aequaliter reſtaurari & diſſolui tripliciter. 17
Aequale quid. 25
Aequale ad pondus dupliciter. 135
Aequalitas iuſtitialis ad alias comparatur dupliciter. 190
Aequalitas ſecundi modi media dicitur. 192
Aeris iuuamentum multiplex. 192
Aerugo. 8
Aeſtimatio multiplex. 102
Aeſtimatiuæ actus duplex. 38
Aeſtimatiua duplex. 70
Aetatis diffinitio multiplex. 70. 71
Aetates quatuor. 22
Aetas concuſſionis. 22
Aethiopes cur debiles & cito ſeneſcant. 22
Aetatum varietas vnde. 107
Aetatum complexio quid. 205
Aetas dupliciter. 205
Aetas quid. 206
Aetatis diſtinctio ſecundum aſtrologos. 206
Aetas perfectus quid & defectus. 206
Aetatum numerus ſecundum medicos. 206
Aetas conſiſtendi quid & ſenectutis. 206
Aetatum aſſimilatio temporibus. 207
Agnus anniculus. 126
Agni caro. 165
Alabachal quid. 180
Albaras nigra. 155
Albaras quid. 83
Albedo corporis. 88
Albula quid. 215
Alchanna quid. 148
Albedo in re cauſatur dupliciter. 145
Alguadi ſuperfluitas. 221
Allium faciens ac deſtruens uentum in corpore. 59
Allues quid. 225
Almuri quid. 181
Alopecia quid. 145
Aloes virtus oppoſita. 83
Altoidon vel bochium epidimiale. 220
Alterans corpus humanũ dupliciter. 80
Alumen duplex. 92
Alices quid. 101
Amicitia triplex. 125
Ampullæ in vrina dupliciter. 1
Anatomiæ quid conferat ad dignotionem morborum occultorum 156
Aneuryſma. 111
Anhelitus quid. 78
Animalia ſenſu aliquo excellentia. 110
Anima vel 19
Animus quid.
Animæ virtus eſt infinita tripliciter. 24
Animalis imperfecti generatio ac vitæ conſeruatio quomodo à perfecto differat. 25
Anima ſicut triplex ita ſpiritus triplex. 49
Animæ operatio duplex. 68
Anima terrena quid. 69
Anima dupliciter. 69
Animalis motus duplex. 69
Animalia leuiſſimi pili ſunt timidiſſima, quæ vero econtra audaciſſima. 69
Animi accidentia concoctionem prohibere. 83
Animæ apprehenſio duplex. 167
Apertionis apoſtematis interioꝝ ſignũ quintuplex. 217
Apoſtema dicitur generari dupliciter. 126
Apoſtema duplex. 38
Apoſtema ſextuplex. 79
Apoſtema quid. 80
Apoſtema duplex & quid vtrunque. 79
Apoſtematis calidi tempus quadruplex. 80
Apoſtema phlegmaticum duplex. 80
Apoſtematis phlegmatici multiplicitas. 81
Apoſtema aquoſum triplex. 82
Apoſtema uentoſum duplex. 82
Apoſtema putridum. 82

Apostematis calidi cognoscendi signum quadruplex. 125
Apostematis calidi in neruis signum quintuplex. 125
Apostemosæ materiæ mutatio duplex. 126
Apostemosæ materiæ ascendentis signum sextuplex. 126
Apostemosæ materiæ ad inferiora declinantis īdicia. 126
Appetitus duplex. 42
Appetitus corrupti curatio. 173
Aptitudo ad sensum & motum in membro duplex. 67
Aptitudo nutricationis duplex. 67
Aqua quomodo simplex. 8
Aquæ motus dupliciter. 8
Aqua canis quid. 94
Aquarum diuersitas penes tria. 95
Aquæ bonæ conditiones. 19. 94
Aquæ putealis salubrior cooperta an discooperta. 95
Aqua leuissima quadruplex. 95
Aqua putealis quæ. 96
Aquæ pondus noscitur dupliciter. 96
Aquæ malæ coctionis modus duplex. 97
Aquæ pluuiæ laus triplex. 97
Aqua pluuialis putrefactioni apta. 97
Aquæ pluuialis perfectio secundum Auerroim. 97
Aquæ conductiuū ex plumbo factorum sunt malæ. 97
Aquæ stationariæ quæ. 99
Aquę malæ vitandæ canon practicus. 99
Aquæ ferratæ per chalybem vtilitas. 99
Aquæ malæ & grossiorum correctio per decoctiōem. 99
Aqua frigida dupliciter. 99
Aquæ frigidę vis. 99
Aquæ frigidæ administratio triplex. 100
Aquam frigidam curare tetanum. 100
Aquæ calidæ nocumentum quintuplex. 100
Aqua calida quintuplex. 100
Aqua calida secundum Aristotelem. 100
Aquæ calidæ arte iuuamentum duodecuplum. 100
Aqua salsa dupliciter. 101
Aquā salsam corrumpere sanguinē intelligit dupl'r. 101
Aquarum turbidarum quæ reprimunt maltiam. 101
Aqua salis armoniaci dupliciter. 101
Aquæ aluminosæ modus exhibendi. 101
Aquæ æreę laus & proprietas. 101
Aqua aluminosa secundum Gal. 101
Aqua ferrea. 101
Aquæ æneę vis. 106
Aquæ nitrosæ & salsæ vis. 106
Aquæ nitrosæ & atramentalis vis. 107
Aquæ sulfureę effectus. 107
Aquæ frigidę irrorando faciem effectus. 108
Aq̃ frida irrorādo faciē valet ad oēm defectū cordis. 108
Aquositas vnde veniat ad renes. 151
Aquæ euitandæ vel sumendæ post cibum ratio. 173
Aqua ticæ aues & anseres. 180
Aqua temperatio optima. 181
Aquę malæ correctio. 181
Aquæ potus præcipue noxius quando. 181
Arenæ maris modus resoluendi triplex. 108
Arena significans dupliciter. 159
Aristoteles est magnus philosophorum. 42
Aromata frigida. 106
Arophia quid. 56
Ars dupliciter. 188
Arterię notitia triplex. 41
Arteria resistens tactui tripliciter. 131
Arteriam esse repletam tripliciter. 131
Arteriæ tensio duplex. 131
Asperum quid & lenæ. 76
Assimilare quid. 42
Assę carnis vsus & nocumenta. 180
Asthmaticus. 78
Asthmatici cura est pulmo uulpis & aliorum similia. 203
Atacarugi quid. 115
Atramentum quid. 107
Atramenti modi quatuor. 107
Atramentum scriptorum. 107
Attractionis principium. 62
Attractio prouenit dolore multipliciter. 62
Attractiua quid. 72
Auerrois medicorum stimulus. 75
Augmentum per humidum tripliciter. 12
Aurum aquæ quid. 158
Aut dupliciter. 189

B

Balnei melioris conditio tripliciter. 104
Balneatorum vel balneandorum canon practicus. 104
Balnei etymologia. 104
Balneum artificiale triplex. 104
Balnei vtilitas quæ. 104
Balneoꝝ modus ẜm antiq̃s diuersus à modernoꝝ vsu. 104
Balnei diuisio secundum Gal. 104
Balneum secundum dupliciter. 105
Balneum exiccans. 105
Balneum impinguans. 105
Balneandorum canon practicus. 105
Balnei tempus. 105
Balnei operatio multiplex. 105
Balnei nocumenta. 106
Balnei aquæ marinæ nocumentum duplex. 107
Baurach quid. 107
Bibendi multum innoxie ratio. 185
Bibendi multum innoxie remedia. 10. 187
Bochium apostema quid. 80. 82
Boreæ verus effectus. 213
Bothor quid. 102
Briala quid. 174. 182

C

Cachexia quid & eius etymologia. 82. 101. 125
Cadus. 182
Calor naturalis quid. 9. 16. 42
Calefacere dupliciter. 17
Calidum extingui dupliciter. 18
Calor dupliciter. 25
Calori nostro correspondet subiectum duplex. 25
Caloris diminutio duplex. 24
Calor agit corpus nostrum dupliciter. 24
Calculosorum canon practicus. 101
Caluarij complexio. 115
Calor vel caliditas duplex. 141
Calor intensiue distemperatus dupliciter. 196
Calor distemperatus dupliciter. 198
Calidum dupliciter. 202
Calidi naturalis extinctio multipliciter. 209
Calidum aut frigidum agunt dupliciter. 221
Calidum agens absolute. 221
Cambium vtrum sit animatum. 56
Canon quid. 1
Canes propter quid corrodunt ossa 40
Cancer quid. 78
Cancer dupliciter. 79
Cancrena quid. 79
Canceris materia. 81
Canceris cura duplex. 81
Caniciei causa triplex. 115
Cantus ponderati & pulsus proportio duplex. 132
Capitulum quid. 52
Capillorum crispitudo secundum Arist. 115
Capillorum flauedini. 145
Caro quintuplex. 15
Caro quid & est duplex. 42

Caraxatio quid. 78
Caro salita. 94
Caro porci & hædi. 165
Castratio facit effœminatum & malorum morum. 44
Casei materia duplex. 46
Caseus tripliciter. 94
Causarum genus quadruplex. 4
Causa dispositiua quid. 4
Causa materialis duplex. 4
Causa efficiens tripliciter. 4
Causa tripliciter. 4
Causa quid. 5
Causa impediẽs nutrimentũ ab hepate vel stõ duplex. 28
Causa duplex secundum medicos. 72
Causa triplex. 88
Causa corporalis quæ. 88
Causæ recta diffinitio. 89
Causa primitiua quid. 89
Causa antecedens dupliciter. 89
Causa multiplex. 89
Causæ necessariæ genus sextuplex. 89
Causarũ non necessariarũ modus operationis duplex. 103
Centrum terræ duplex. 7
Cæpe & similia cur exterius data mutant corpus, interius vero non causa sextuplex. 103
Cerebri complexio & operatio. 20
Cerebrum an principalius hepate. 42
Cerusæ proprietas ad vulnera. 103
Cerusæ nocentis interius & nõ exterius causa duplex. 104
Cerebri emunctoria quibus purgatur. 113
Cerebri complexio vel membri cuiuslibet triplex. 201
Chartilago quid. 20. 39
Chistis quid. 30
Chorda. 20
Cholera tripliciter. 30
Cholera comparatur ad duo. 30
Cholera redditur non naturalis dupliciter. 31
Cholera non naturalis duplex. 31
Cholera nota & famosa. 31
Choleræ in hepate & in stomacho multiplicatæ canon practicus. 31
Cholera nota & famosa duplex. 31
Cholera nigra duplex. 31
Cholera prassina quid. 31
Cholera zinaria. 31
Choleræ dominantis signa. 31
Choleræ quietæ ac inquietæ signum. 21. 123
Chrysomela. 150
Chymus duplex. 177
Chymus quid & 115
Chymus niger quid.
Chylus. 163
Chylus in hepate diuiditur in tres partes. 35
Cibus duplex. 36
Cibus in effectu dupliciter. 90
Cibi quantitas duplex. 90
Ciborum assumptorum error quo pacto corrigendus. 142
Cibi hyemales. 166
Cibi æstatis. 167
Cibi mensura. 167
Cibus temperatus. 168
Cibi parciendi ratio. 168
Cibi quibus temperamentis adhibendi. 168
Ciborum sumendorum ordo. 168
Cibi astringentes tripliciter. 168
Ciborum pro ratione virium stomachi exhibitio. 169
Cibi regionum. 169
Cibi consuetudinum. 169
Ciborum variorum noxa. 169
Ciborum variorum mistio duplex. 170
Cibi delectabilis eligendi conditio duplex. 171
Ciborum dulcium noxa. 174. 79
Cibi superflua & eius inundationis remedia. 175
Cibi senum. 176
Cibi calidi correctio. 176
Cibi calidi. 176
Cibi frigidi correctio. 176
Cibi crassi. 176
Cibi crassi correctio. 176
Cibi laborantium. 177
Ciborum malorum sumendorum ratio. 178
Ciborum dulcium correctio. 178
Ciborum siccorum nocumenta. 179
Cibi vnctuosi nocumenta. 179
Ciborum frigidorum nocumenta. 179
Ciborum acetosorum nocumenta. 179
Ciborum salsorum nocumenta. 179
Ciborum viscosorum nocumenta. 179
Ciborum præparationis regulæ. 6. 179
Ciborum diuersorum nocumenta. 180
Cibi vnius complexio opposita. 195
Cibus duplex. 220
Cinis dupliciter. 33
Cisterna quid. 99
Citrinum duplex. 31
Citrinitas quid. 83
Citrinitatis indicium. 147
Claritatis causa. 146
Climatis primi latitudo. 14
Climatis secundi latitudo. 14
Climatum distinctio. 15
Climatum distantia dupliciter. 195
Coagulum. 46
Coagulum vbi reperiatur. 46
Cœnare solitorum & non cœnantium noxa octuplex. 172
Colchodea quid. 8
Colica dupliciter. 73. bis
Colicorũ dolorũ vehementissimorũ canon practicus. 100
Coloris capillorum causæ. 115
Color rubeus duplex. 116. 146
Color rufus & subrufus. 116
Color fuscus. 116
Color brunus duplex. 116
Color melongianus quid. 116
Color gipseus. 116
Color stanneus. 116
Color eburneus. 116
Color innatus quo pacto calidum extraneum & frigidum pellat. 118
Colchodea quid. 118
Color citrinus duplex. 146
Color palearis quid. 146
Color flauus. 146
Color rufus. 146
Color citrangularis. 146
Color igneus. 146
Color rubeus. 146
Color clarus. 146
Color croceus. 146
Color viridis dupliciter. 147
Color æruginis eris quid. 147
Color ireos quid. 147
Color phisticorum. 147
Colorum diuersorum indicatio. 147
Colica frigida quid. 149
Color carminius quid & eius indicium. 150
Compositio quid. 4
Complexio vel complexionatio. 9

Complexio dupliciter. 9. 205
Complexio multipliciter. 10
Complexionis ponderalis notitia duplex. 10
Complexio hominis propinqua æqualitati dupliciter. 10
Complexio resultans dupliciter. 12
Complexio spiritus & principaliũ comparatur ad duo. 12
Complexio quælibet est duplex. 19
Complexio generationum quid. 26
Complexio quid. 65
Complexio duplex. 94
Complexionis frigidæ causa. 103
Complexionis calidæ causa. 103
Complexionis signum. 113
Complexionis cognoscendæ per carnem & adipem regulæ. 15
Complexionis cognoscendæ per capillos modus quintuplex. 114
Complexionẽ cognoscendæ per colorẽ corporis idicia. 115
Complexionis calidæ signum quintuplex. 117
Complexionis frigidæ signa. 117
Complexionis siccæ signum quintuplex. 117
Complexionis signum duplex per appetitum. 118
Cõplexio cognoscẽda per operationes multipliciter. 118
Complexionis cognoscendæ per exeuntiã indicia. 119
Complexio calida & frigida cognoscenda per dispositiones animæ. 13. 119
Complexionis siccæ & humidæ cognoscendæ signum per animæ dispositiones. 119
Cõplexionis cognoscẽdæ per somniũ signũ duplex. 119
Cõplexionis cognoscendæ per accidẽtia signa noue. 120
Complexio mala æqualis duplex. 233
Complexio temperatior alia dicitur dupliciter. 211
Complexio temperatior alia dupliciter. 226
Complexio mala diuersa & æqualis quę. 229
Complexionis malæ causa duplex. 229
Complexionis malæ fientis modus duplex. 129
Complexio mala facta dupliciter. 229
Complexio corrupta quadrupliciter. 230
Complexio mala æqualis. 231
Compositi naturalis pars duplex. 231
Complexio æqualis quid & diuersa. 233
Complexionis frigidæ accidentalis cognoscendæ signum octuplex. 120
Complexionis humidæ accidentalis cognoscendæ signum septuplex. 120
Cõplõnis siccę accñtalis cognoscẽdę signũ septuplex. 129
Complexionis temperatæ cognoscendæ signa. 17
Compositionis extra æqualitatem signum & exemplum triplex. 121
Complexio calida quid. 140
Complexio frigida quid. 141
Complexio diuersa tripliciter. 143
Comestio quot vicibus fieri debeat. 171
Comestio satians dupliciter. 172
Comedendi usus mutati noxæ. 172
Complexionis distantia duplex. 192
Complexionis varietas vnde. 193
Complexio indi permutat ad illã sclani dupliciter. 193
Cõplõnis insequẽtis formã ab illa insequẽte materiã 194
Complexionis perfectio vnde. 199
Complexio temperantior alia dupliciter. 199
Complexio membri duplex & quid. 203
Cõplõnẽ membri similari nutrimento dupliciter. 203
Complexio innata dupliciter. 203
Complexio triplex. 204
Complexionalis mensura quadruplex. 204
Complexionis membri inuestigatio quadruplex. 204
Complexio nerui. 205
Complexio naturalis quid. 205
Complexionum varietas vnde. 208
Complexio ætatum quid. 205
Contradictio tollitur ab Arist. et Alber. 7
Contradictio tollitur de phlegmate. 27
Contractio quid & Congregatio 40
Contradictio inter Aristotelem & Galenum & Auicenam de spermate non potest conciliari. 46
Continuitas certa quid. 48
Continuatio membrorum dupliciter. 49
Consonantia quid. 132
Conuenientia quid. 194
Contradictio doctorum de coriandro zinzibere & meliloto ac aniso. 224
Contradictio in motu alterationis. 232
Corpus dupliciter. 7
Cordis complexio cur nobilior est complexione aliorum membrorum. 10
Corpus dicitur maius vel extensius alio dupliciter. 23
Corpus dicitur alio rarius quadrupliciter. 26
Cornix quid & est duplex. 39
Cordis necessitas triplex. 41
Cordis panniculus duplex. 51
Cor principium radix & minera virtutis vitalis. 66
Corporis humani dispositio triplex. 74
Corporum sanitati ægritudini neutralitati subiacentium ordo. 86
Corporum distinctorum à Galeno ordo nonuplex. 86
Coriandri proprietas. 104
Corpus gracilius cæteris quid sit. 114
Cordis accessio & racessio quid. 141
Corpus aptum horripilationi quid. 143
Corpus liquidum diuersarum partium in se comistionem habet. 145
Corpus nostrũ calefieri vel infrigidari dupliciter. 195
Cordis mensura caloris duplex. 200
Cordis conseruatio per aerem. 203
Corpus rarius alio quintupliciter. 212
Corpus humidius alio dupliciter. 212
Corpus humidum dicitur dupliciter. 213
Cranei apostema aquosum triplex. 82
Crudum tripliciter. 29
Custodia spiritus. 45
Cutis duplex. 12. 16. 194
Cutim appropinquare æqualitati certæ dupliciter. 15
Cuzez. 103

D

Dabaon quid. 108
Dactylorum nutrimentum. 165
Descrescere. 55
Dedecorationis genus quadruplex. 83
Dei potentia duplex. 19
Dememil quid. 123
Dentium materia. 48
Dentium stupor. 87
Densum quintuplex. 212
Desudatio quid. 82
Detruncatio vel destructio quid. 83
Diaromes quid. 15
Diana menstruis caruit. 47
Diaphragma duplex. 78
Diastole quid. 127
Differre quid. 194
Digestio vel elixatio. 36
Digestio quid. 58
Digestio & maturatio idem & est duplex. 58
Digestionis motus localis quadruplex. 60
Digestiua pueri & iuuenis qualis. 63

Digestiuam indigere caliditate plus aliјs virtutibus intelligitur tripliciter. 63
Digestiua duplex. 63
Digestionē ī pueris eē fortiorē ꝗ̄ ī iuuenibus dupliciter. 63
Digestio quadruplex. 121
Digestio tripliciter. 215
Digestionis ordinatio duplex. 215
Digestionum numerus octauus. 215
Dispositio dupliciter. 2. 72
Distemperantiæ duplices. 17
Dissolutio quid. 25
Discretiua virtus an detur. 59
Discretiua virtus quinta. 59
Dispositio parans ad aliquam formam duplex. 68
Dislocatio quid. 78
Distemperantiæ cognoscendi modus. 92
Distillatio quid. 96
Dissonantia quid. 132
Dispositiones preparātes ad cām naturales reducunt. 189
Disconuenientia quid. 194
Distemperantia duplex. 196
Distemperantia simplex quæ & composita. 197
Distemperantia simplex dupliciter. 197
Distemperantia quadruplex. 199
Dissolutio dupliciter. 208
Diuersitas in dictis. 78
Diuersitas cōplexionis hoīs causat diuersitatē pulsus. 141
Doctrina quid. 1
Donum quid. 19
Dormientium situs. 167
Dubia. 1. 27. 27. 28. 29. 32. 33. 37. 39. 46. 49. 53. 54. 57. 59. 60. 62. 66. 92. 93. 128. 135. 140. 141. 142. 143. 145. 149. 150 154. 202. 204.
Dulce dicitur dupliciter. 27
Dulcium ciborum noxa. 174
Dulcium nocumenta. 178
Duritiei generatio duplex. 21

E

Ebrietatis frequentis nocumenta. 186
Ebrietatis iuuamenta. 186
Ebrietas duplex. 186
Ebrietatis velocis causæ. 5. 187
Ebrietatis cito comparandæ ratio. 188
Ebrietas summa quomodo inducenda. 188
Effectus duplex. 37
Egestionis quantæ duplex indicium. 162
Egestionis significatio. 162
Egestionis humidæ significatio multiplex. 162
Egestionis viscosæ indicatio & spumosæ. 163
Egestionis siccæ signum quintuplex. 163
Egestionis mistæ iudicium.
Egestionis color naturalis. 163
Egestionis albæ significatio duplex. 163
Egestionis citrinæ superfluæ igneæ indicatio. 163
Egestionis nigræ indicatio. 163
Egestio viridis duplex & eius indicatio. 163
Egestio inflata. 163
Egestionis melioris conditiones decem. 164
Elementum quid. 7
Elementum triplex. 7
Elementorum numerus dupliciter. 7
Elementorum virtus propria quadruplex. 9
Elephantia duplex. 76
Embryo generatur ex spermate dupliciter. 46
Eminentia duplex. 79
Eminentiarum paruarum genus quintuplex. 82
Emorrhoidarum & menstruorum fluxuum virorumq; canon practicus. 102
Empirici qui. 181
Epilepsia & paralysis dupliciter. 73
Epilepsia dicitur hieranoxa. 75
Epilepsię cura per peoniam. 220
Epsesis quid. 100
Erysipela quid. 79
Eschara quid. 107
Esse in potentia modus quadruplex. 92
Esse incompletum vel in potentia quid. 232
Euacuatio naturalis dupliciter. 38
Euacuationis indebitę causa decuplex. 112
Euacuatio non naturalis duplex. 111
Euexia quid. 82
Excoriatio quid. 78
Exercitium post fructus duplex. 178
Exhalatio quid. 21
Exiccari dupliciter. 18. 197
Exis quid. 82
Exiccatio dupliciter. 208
Expulsiua virtus duplex. 58
Expulsiua quid. 58. 72
Expulsio quid. 72
Expiratio quid. 12. 81
Extremum in latitudine complexionis humanæ dupliciter. 192

F

Famis naturalis motus multiplex. 72
Famis quid. 98
Fames duplex. 165
Famis tolerantiæ in biliosis noxa. 174
Fastidiј ciborum causa. 165
Febris quid. 75
Febris duplex. 79
Febris pestilens. 87
Febris ephemera quare materialis. 189
Febrientis ægritudo duplex. 198
Fen quid. 1
Ficuum nutrimentum. 165
Figura varie. 8
Flatus quid. 110
Fœmina cur pinguior masculo. 118
Fœtus mundi ac fœtidi causa. 48
Forma tripliciter. 5
Forma & figura variæ. 8
Formica quid & dupliciter. 79
Formica miliaris quid. 82
Formica duplex. 83
Forma specifica tripliciter. 90
Forma triplex. 90
Forma specifica quid. 220
Forma specifica secundum. s. Thomā & Auerroim. 220
Forma specifica quadruplex. 220
Forma specifica duplex. 220
Forma specifica quadrupliciter. 220
Frigiditas dupliciter. 18
Frigiditas an virtutibus naturalibus contrarietur. 60
Fricationis corporis in sole effectus. 107
Frigidum duplex. 145
Frigiditatis signa. 211
Frigidum agit dupliciter. 221
Frigidum agit absolute. 221
Frumenti complexio & proprietas ad maturandum. 35
Frumentum optimum. 164
Frumenti elixati noxa. 165
Fructuum vsus regulæ 9. 177
Fumus quid. 21
Furculus quid. 35
Furfures in vrina. 158

G

Garbum secundum Thomam. 230
Generationis duplicis principium duplex. 65

Generatio prima quid & quomodo. 65
Generatio quid. 209
Gigantis gnanipigmei. 76
Glandula quid. 76
Glandula duplex. s. pura & scrophula. 77
Glandula differt a scrophula. 81
Glandulæ differentia à nodositate neruorum sextuplex. 82
Graduare membrum quid. 203
Gratia duplex. 1
Grauitas & lenitas dupliciter. 7
Gradus qualitatum quadruplex. 92
Gradus dupliciter. 92
Gradus medicinarum solutiuarum quadruplex. 92
Granorum succus & granatum triplex. 143
Granulum quid. 156
Gulosi & hoies habētes raros dentes sunt breuis vite 34
Gulea quid. 82
Gypseitas quid. 83

H

Hæmorrhosaicus. 116
Hæreditarij morbi præter quinque. 88
Halyabbatis error & sequentium ipsum. 133
Hæctici & phthisici quare nō sæpe spasmū incurrūt. 103
Hectici uenietis in phthisim balneādi canō practicus 106
Hæctici quo balneo balneandi. 106
Hemoptoicus quid. 101
Hepar iuuare stomachū in digerendo multipliciter. 35
Hepatis panniculus duplex. 51
Hepatis dispositio cognoscitur dupliciter. 109
Hepaticus quis. 116
Herpes estiomenus quid. 78
Hernia quid. 82
Herba piretri. 224
Hædi caro. 180
Humor tripliciter. 213
Humanæ speciei differentia ab alijs duplex. 11
Humanæ complexionis terminus duplex. 11
Humor duplex. 19.39
Humorum dispositio attestatur elementis. 20
Humiditas duplex. 20
Humiditas dicit duo. 24
Humor dupliciter. 26
Humiditas quid & est dupliciter. 26
Humor quadrupliciter 26.189
Humor non naturalis tripliciter.
Humores quatuor dupliciter. 31
Humorum motus quid. 34
Humor quid. 38
Humor melancholicus purus quid & eius iudicium. 162
Humidum dictum quadrupliciter & quid. 163
Humidum dicitur melius dupliciter. 210
Humidum dicitur melius pro vita dupliciter. 210
Humidius altero dicitur dupliciter. 210
Humiditas duplex & quid. 210
Humiditas secunda quadruplex. 213
Humiditatum secundarum positio quadruplex. 214
Humorum principium generatiuum duplex. 215
Humor peccans quid. 216
Hydromelis modus triplex. 223
Hydromel quid. 176
Hydropisis carnosa hyposarca dicitur. 143
Hymen quid. 56
Hypostasis petaloides quid. 12.219
Hypostasis quid 11
Hypostasis naturalis & laudabilis cōditio octuplex. 156.222
Hypostasis color melior & deterior. 156
Hypostasim diuersificari in colore multipliciter. 157
Hypostasis bona. 157
Hypostasis an debeat esse in urina sanorum. 157
Hypostasis quibus uiris contingat quibusue non. 157
Hypostasis non naturalis duplex. 157
Hypostasis petaloydis indicium. 158
Hypostasis herbinæ indicatio. 158
Hypostasis crinoydis causa 158
Hypostasis crinoydis nigræ causa. 158
Hypostasis carnosa dupliciter. 158
Hypostasis adipina duplex & cuiuslibet causa. 158
Hypostasis saniosę indicatio. 159
Hypostasis mucilaginosæ indicatio. 159
Hypostasis mucilaginosæ in podagra & iuncturarum dolore indicatio. 159
Hypocapillaris causa & est duplex. 159
Hypostasis similis frustulis fermenti indicatio. 159
Hypostasis arenosæ indicatio. 159
Hypostasis sanguisugalis sextuplex. 159
Hypostasis habens partes diuersas duplex. 159
Hypostasis coloris rubei indicatio. 160
Hypostasis a loco triplex indicatio. 160
Hypostasis ex loco significationis exempla quadru. 160
Hypostasis descensus duplex. 160
Hypostasis differt à sanie. 222
Hypostasis laudabilis substantiæ quæ. 223

I

Icteritia quid 83.147
Icteritia duplex. 147
Ieiunum intestinum. 111
Ignis locus duplex. 9
Ignis leuitas duplex. 9
Ignem exiccare dupliciter. 9
Ignominiæ à modico fugiendę canon. 145
Igneitatis iudicium. 147
Imaginatio quid. 121
Imberbitas quid. 83
Impregnationis tempus. 47
Imprægnationis iudicandæ per vrinā signū graue. 162
Indicium à pulsu an certius indicatio ab vrina. 128
Indiuiduum quid. 194
Indiuidua duo consimilis complexionis dupliciter. 194
Indorum senium in 30 annis. 210
Indus quid. 13
Infrigidari vel exiccari dupliciter. 18.197
Infans. 22
Inflatio quid. 125
Infirmitatis cognoscendæ signum multiplex. 149
Ingrediens corpus nostrum dupliciter. 142
Ingredi alterum dupliciter. 221
Inspiratio quid. 128
Instrumentum molle & durum. 141
Instrumentum à medico applicabile multiplex. 217
Intellectus quid. 121
Ioannes Bētuolus ciuis mediocris factus tyrannus. 206
Ira quid. 69
Indicium medicinarum. 1
Indicium dupliciter. 70
Iuncturarum canon practicus circa approximationem localium. 28
Iuncturarum & podagræ optimum remedium. 108
Iuris albi nocumentum. 180
Ius pulli & galline. 180
Iustitia duplex. 10
Iuuamentum duplex. 2
Iuuentus quid. 22
Iuuamentum quid. 45
Iuuamentum triplex. 45
Iuuamentum est seruitus non e contrario. 45

L

Labor duplex. 147
Labor inflammatiuus quid. 153

Lacertus

Lacertus quid. 71
Lene quid. 76
Lentigo quid. 83
Lepre causa impregnatio in mestruis. 48
Lepra quid 82.87
Lenitas dupliciter. 7
Ligamentum. 20
Ligamentum quid & est duplex. 41
Ligamentorum necessitas triplex. 41
Liquidum quid. 213
Liuiditatis causa. 147
Locus dupliciter. 7.8
Locus quid. 77
Lunæ radij. 208
Lunæ proprietas in causando fluxũ & refluxũ. 208
Lupus morbus quid. 78
Lupia quid. 82

M

Macula quid. 83
Macies superflua quid. 84
Macianum quid. 94
Macredo duplex. 114
Machinardus illusor medici. 145
Magnetis uirtus. 219
Malitia constrictionis dupliciter. 78
Mamillarum complexio. 20
Materia dupliciter. 4.36
Materiæ declinatio ad expulsionis vias. 59
Mater sanguinis quid. 78
Materiæ apostemosę mutatio triplex. 126
Materia communis secundum medicos quid. 223
Medicina tripliciter. 2
Medicina temperata quid. 16
Medicina dupliciter. 16
Medicina talis dupliciter. 16
Medicina distemperata quid. 16
Medicinarum solutiuarum gradus quadruplex. 92
Medicina primi gradus. 92
Medicinarum calidarum in primo ac secundo conuenientia ac differentia. 92
Medicina in secundo sensibiliter lædens triplex. 92
Medicina venenosa dupliciter. 92
Medicinæ distemperatæ læsio triplex. 92
Medicina temperata duplex. 92
Medicię absolutę à cibo medicinali & medicina cibali. 92
Medicina duplex quid. 92
Medicina nutriens quid. 92
Medicorũ uia præseruatiua ab erroribus est triplex. 93
Medium dupliciter. 112
Medicina temperata duplex. 192
Medicinæ temperatæ conseruatio duplex. 195
Medicina conseruatiua duplex 195
Mædicinæ conseruatio duplex. 195
Medulla dupliciter. 195
Medicina diuersæ qualitatis respectu climatum. 218
Melancholia duplex. 225
Melancholia confert nutricationi tripliciter. 32.106
Melancholia uadens ad splenem est duplex. 32
Melancholia dupliciter. 32
Melancholia mirachia. 36
Melancholia tripliciter. 37
Melongia quid. 115
Melancholia dominantis signa. 116
Medici canon practicus ne decipiatur in hypostasi. 18.124
Melancholiæ causa. 159
Melones. 216
Membrum multiplex. 177
Membrum nostri corporis duplex. 2
Membrum principale quid 4
Membrum quid. 13.44
19
Membrum simplex quid. 25
Membrum dicitur receptaculum tripliciter. 27
Membrorum superfluitas duplex. 30
Membrum consimile & eius synonyma. 39
Membrum compositum & eius synonyma. 39
Membrorum hominis diuersitas quadruplex. 42
Membrum triplex. 44
Membrũ generans sperma ante testiculos est triplex. 45
Membrum restaurabile tripliciter. 48
Membrum habens sensum & motum dupliciter. 48
Membrum participat sensu & motu dupliciter. 49
Membrum habens tunicam dupliciter. 50
Membrorum complexio duplex. 51
Membrum molle quid. 79
Membrorum forma quid. 117
Memoria quid. 121
Membri temperamentum duplex. 194
Membrum infrigidari uel distemperari dupliciter. 196
Membrum humidius dupliciter. 196
Membrum exiccari dupliciter. 196
Membrum infrigidari dupliciter. 198
Membrum humectari & exiccari dupliciter. 198
Membrum frigidum dupliciter. 208
Membri nutrimentum proprium duplex. 202
Menstruus sanguis quid. 47
Menstruatio est signum sterilitatis uel fœcunditatis. 47
Meritum. 19
Metalla deteriorantia aquam quæ. 99
Meseraica quid &
Misenterium.
Ministrare quid. 35
Misericordia duplex. 55
Misti complexio dupliciter quid. 1
Mixtio quid. 194
Mobile motus successiui ubi sit. 9
Mola matricis quid. 232
Mors duplex. 98
Morphea. 25.85
Morbus consimilis quid & 56.83
Morbus officialis &
Morbus communis. 75
Morbi diuinitus immissi qd & utrũ sint in genere aliorũ. 75
Morbi officialis uel organici genus quadruplex. 75
Morbi plasmate uel formatione genus quadruplex. 75
Morbi primum genus in figura. 75
Morbi secundi in uia species triplex. 76
Morbi tertij. s. in receptaculo species quadruplex. 76
Morbi quarti generis in superficie species duplex. 76
Morbi quantitatis species duplex & prima. 76
Morbus in numero duplex. 76
Morbus in societate quid. 77
Morbi in societate species duplex. 77
Morbus sancti Antonij quid. 78
Morbus compositus sortitur unitatem quadrupliciter. 79
Morbillus quid. 82
Morbi contagiosi 9.87
Morbi hereditarij præter quinque. 88
Mordicationis vini remedia. 185
Mors quid. 209
Mortis aduentus duplex. 209
Mors naturalis & præter naturam dupliciter. 209
Mors nãlis a prętetnaturali differt dupliciter. 209
Motus triplex. 50
Motus voluntarij agentia. 71
Motus tam naturalis ꝙ voluntarius duplex. 110
Motionum diuersarum modus septuplex. 110
Motus duplex. 127
motus contrarius dupliciter. 128
motus reflexionis duplex. 128
motum multum inclinare ad læsionẽ gradualẽ dupl' 144

Motus post cibum. 167
Mulachach quid. 155
Mugæ quid. 221
Musculi complexio duplex. 19
Musculus integratur ex triplicibus. 40
Musculus quid. 41
Musculorum solutionis continui modus quadruplex. 78
Musica quid. 132
Musa triplex. 132
Mutachelim quid. 7
Mutatio duplex. 93
Myrach quid. 98
Myrachia melancholia. 175

N

Nabit quid. 180
Napelli differentia specifica duplex opposita. 219
Nasi generatio. 116
Natura quid. 24
Natura membrorum tripliciter. 39
Naturale multipliciter. 54
Naturalitas quintuplex. 75
Naturale tripliciter dicitur. 118
Naturalis res duplex. 138
Natura dupliciter. 190
Naturale & præternaturam dupliciter. 209
Necessarium dupliciter. 28
Necessitas declarationis & constrictionis cordis & arteriarum. 135
Necessitas dicitur iuuantior dupliciter. 136
Necessitas vehemens. 140
Neruus duplex. 40
Neruorum nostri corporis paria sunt triplicia. 40
Neruum esse principium dupliciter. 50
Nerui optici quid. 73
Nerui incisio & fissura vel contusio. 78
Neruus tripliciter. 78
Nerui cōplexio. 205
Neutralitas duplex. 188
Nigredo in re causatur dupliciter. 221
Nili laus quadrupliciter. 97
Nili laus secundum Galenum. 98
Nitrum sal quid. 107
Niuis & glatiei usus triplex. 99
Nix quid. 99
Nocumentum operationis contingit tripliciter. 72
Noli me tangere quid. 78
Notitia duplex. 3. 52
Nutritiuæ virtutis actus triplex. 26
Nutrimentum aduenire nutricationi membrorum ex sanguine tripliciter. 32
Nutriens quid. 34
Nutrimentum duplex 42. 220
Nutrimenti membrum quid. 45
Nutriens verum quid. 54
Nutrimenti competentis conditio duplex. 58
Nutriens duplex. 92
Nutriens contingit calefacere dupliciter. 93
Nutriens calefacere intensiue dupliciter. 93
Nutrimentum respectu substantiæ nostri corporis conuertibile tripliciter. 94
Nutrimenti quantitas nimia lædit dupliciter. 94
Nutrimentum dupliciter. 94
Nutriens temperatum. 94
Nutriens triplex. 138
Nutrimentum duplex. 202
Nutricatio dupliciter. 214

O

Ocros quid. 88
Oculi ægritudo duplex. 2
Oculorum significatio multiplex. 116
Occultum primum quid. 219
Oedemia. 79
Oedematodes phlegmonodes. 80
Oedema duplex. 81
Olera temperata quæ. 94
Olei fotus vsus. 118
Olerum calidorum vsus. 178
Olerum insipidorum vsus. 178
Operatio quid. 5
Operationum gradus duplex. 5
Operatio tripliciter. 45
Operatio duplex 52. 69. 211. 220
Operari accidentaliter & essentialiter. 60
Operatio virtutis nutritiuæ & sensus & motus destruuntur dupliciter. 67
Operatio singularis & communis tripliciter. 72
Operari vel operatio dupliciter. 89
Operans à qualitate quid 89. 90
Operans à materia quid. 89
Operans à forma specifica quid. 89
Operans à qualitate dupliciter. 89
Operans in corpus humanum triplex. 92
Operationis nocumentum triplex. 111
Operationis fortis genus sextuplex. 119
Operari in qualitate quid. 195
Operatio naturalis duplex. 211
Operatio à qualitate quid & duplex. 219
Operatio à materia proueniens. 218
Operari à forma specifica quid. 219
Operatio proueniens ab ingredictibus nostrum corpus vel virtutem eius est quadruplex. 220
Ophiasis quid. 83
Ophthalmia. 87
Oppilationum causa multiplex. 83
Oppilationis inditia. 124
Ordo intellectualium substanti. 1
Ordo ciborum assumendorum. 168
Organum motus voluntarij duplex. 71
Oris superficies quæ. 34
Ortus quid. 50
Ortus duplex. 51
Ossis spatulæ forma. 40
Os an apostema pati possit. 79
Oxyregmia quid. 123

P

Paludosæ aquæ malitia quadruplex. 98
Paludes Ægypti propter quid bonæ. 98
Panniculus duplex 20. 41
Pāniculus ventris duplex. 50
Pannus quid. 83
Paralysis causa. 40
Parentes fortes cur generent nonnunq̄ imbecillem fœtum & fortem imbecilles. 48
Parapharagaramus quid. 83
Paroxysmus quid. 85
Passio renum duplex. 158
Pedis & nasi generatio. 116
Peoniæ operatio est destruere epilepsiam. 91
Peoniæ proprietas & coralli. 103
Peripleumoniæ accidentia. 73
Periodus quid. 85
Persica. 177
Per accidens quadruplex. 221
Pestilentia magna ab anno dñi. 1545 quæ durauit per quinquennium. 97
Pestilentia. 198
Petala quid. 158

Phantasia quid. 70
Phantasiæ via triplex. 70
Phantasia est quid æquiuocum. 70
Phantasia dupliciter. 70
Pharmaca fortia quæ. 99
Pharmaca his qui se nimis oppleuerint cibis. 175
Phludes. 181
Philosophia duplex. 20. 27
Phisticorum color. 147
Phlegma naturale dicitur aqueum tripliciter. 21
Phlegma naturale quid. 27
Phlegmatis transitus per totum dupliciter. 28
Phlegma acetosum duplex. 29
Phlegma ponticum dupliciter. 29
Phlegma vitreum duplex. 29
Phlegmatis frigiditas vel melancholia dupliciter. 37
Phlegmon quid. 80
Phlegmon triplex. 80
Phlegmon erysipelatodes. 80
Phlegmon scirrhodes. 80
Phlegmon œdematodes. 80
Phlegmatis dominantis signa. 21. 123
Phlebotomia duplex. 139
Phlegma duplex. 200. 216
Phlegma naturale duplex. 200
Phlegmatis & melancholiæ causa. 216
Phthisis. 88. 94
Phthisici quare non sæpe spasmum incurrunt. 103
Pili generatio. 20
Pili complexio. 20. 201
Pilorum ortus tarditas & festinatio. 114
Pili crispi & plani quid significent. 114
Pili regionum. 115
Pilorum diuersitas secundum ætates. 115
Pili generatio. 201
Pilorum generatorum causa quadruplex. 201
Pilositatis causa. 211
Pinguedo differt ab adipe. 20
Pinguedo superflua quid. 84
Pinguedo quid. 202
Piscina quid. 99
Piscium vsus nocumenta. 164
Platonis opinio de virtute. 52
Pleura panniculus. 50
Pluuiæ generatio. 97
Plumbi virtus vt plumbea lamina. 98
Plumbum abundat in argento viuo. 98
Ponticum dupliciter. 29
Pondus dupliciter. 133
Pororum latitudo duplex. 58
Positio. 77
Potus sarcoides vel orosbot quid. 48
Potus vini immoderati remedia. 186
Practicæ instrumentum dupliciter. 6
Practica. 188
Praxis quid. 3. 188
Principium quid. 7
Pricipium occultũ quid & forma specifica uel uirtus. 63
Prius dicitur dupliciter. 72
Priapismus vel chersinus quid. 76
Propheta vel vates quid. 1
Prouentus primus quid. 73
Puer. 22
Pueritia quid. 22
Pulmonis complexio & membri cuiusque operatio 21
Pulsus serrinus quid &
Pulsus vndosus. 109
Pulsus & anhelitus quid & ipsorum conuenientia ac differentia. 127
Pulsus diffinitio completa. 128
Pulsus consideratio duplex. 128
Pulsus dupliciter. 128
Pulsus percipiendi dispositio duplex. 129
Pulsus recte iudicandi canon triplex. 129
Pulsus tangendi canon practicus. 129
Pulsiuum genus quod & est decuplex. 129
Pulsus concomitans duplex. 129
Pulsus generis decimi sufficientia. 129
Pulsus differentiæ per magnitudinem nouem. 130
Pulsuum omnes differentiæ. 39. 130
Pulsus per tactum percipiendus secundum Auer. 130
Pulsus differentia simplex & composita. 130
Pulsus fortis duplex. 130
Pulsus cognoscendi canon practicus. 131
Pulsus frequentia & raritas. 131
Pulsus æqualis & inæqualis. 131
Pulsus æqualis vel inæqualis differentia quintuplex. 131
Pulsus inæqualitas secundum omnes quinque differentias contingit quadrupliciter. 131
Pulsus æqualitas vel inæqualitas dupliciter. 132
Pulsus ordinarius dupliciter. 132
Pulsus inordinatus quis. 132
Pulsus proportio duplex. 132
Pulsus mali ponderis. 133
Pulsus diuersitas cadere potest dupliciter. 133
Pulsus diuersus gradatus æqualiter currens. 133
Pulsum gradatum redire ad pristinam dispositionem dupliciter. 133
Pulsus diuersitas contingens in vna parte. 133
Pulsus intersectus. 133
Pulsus reditiuo differentia ab intersecto. 134
Pulsus gazelans vel capricans quid. 134
Pulsus gazelans tripliciter. 134
Pulsus vndosi conditio multiplex. 134
pulsus vermiculosus. 134
pulsus formicans. 134
pulsus serrinus. 134
pulsus dictus cauda soricina. 134
pulsus caudam soricinam euenire tripliciter. 134
pulsus bispulsans. 134
pulsus spasmosus. 135
pulsus tremulus. 135
pulsus chordosus & retortis. 135
pulsus naturalitas duplex. 135
pulsum magnificari posse tripliciter. 135
pulsus naturalis. 135
pulsus augmentum & diminutio. 135
pulsus causa duplex. 135
pulsus contentiuæ causæ. 135
pulsus magnificatio requirit tria. 136
pulsus paruus dupliciter. 136
pulsus paruitatis causæ. 137
pulsus differentiarum acquirendarum gradus. 137
pulsus differentia quadripartitur. 137
pulsus amplitudinis maximæ causa triplex. 138
pulsus spissitudinis causa. 138
pulsus raritatis causa. 138
pulsus debilitatis causæ. 138
pulsus duritiei causa duplex. 138
pulsus diuersi causa. 138
pulsus serrinus quid & eius causa triplex. 139
pulsus bispulsans quid & eius causa. 139
pulsus dictus cauda soricina quid & eius causa. 139
pulsus cadens in medio quid & eius causa. 139
pulsus vndosus quid & eius causa. 139
pulsus vndosi canon practicus. 139
pulsus vermiculosus quid & formicans & eius causa. 139
pulsus mali ponderis dupliciter & eius causa. 139

Pulsus puerorum consideratur dupliciter. 140
Pulsus vitalis dupliciter. 140
Pulsus diuersitas causatur à diuersitate complexionis. 141
Pulsus veris. 141
Pulsus in vere dicitur paruus dupliciter. 141
Pulsus æstatis. 142
Pulsus hyemis. 142
Pulsus autumni. 142
Pulsus idem in duplici differentia. 142
Pulsus variati per somnum causa. 143
Pulsum cibo concocto magnificari causa duplici. 144
Pustularum gutturis canon practicus. 100
Putredo quid. 73
Puteum frequentari est bonitas ipsius & perfectio, econtra vero malitia. 98
Puteus in quo differat à fonte. 98

Q

Quantitates qualitatum esse æquales. 10
Qualitas prima duplex. 17
Qualitas duplex. 142. 220
Qua hora comedendum. 165
Quæ cauenda post cibum. 173
Qualitates occultæ quæ. 194
Qualitas siccitatis productiua duplex. 208
Qualitas propria quid. 219

R

Ragadiarum in ano & vulua materia. 103
Ramex quid. 99
Rari corporis nutrimentum. 170
Receptaculum aptum quid. 58
Reductio retrorsum quid. 40
Refractio triplex. 4
Regio autumnalis quid & vernalis. 142
Renis complexio. 20
Ren similis auaro. 20
Renalium dolorum canon practicus. 85
Repletio dupliciter. 73
Repletionis modus triplex. 121
Repletionis propriæ signum duplex. 123
Repletionis secundum virtutem signum decuplex. 122
Repletio simplex secundum virtutem quid. 122
Repletorum nimis auxilia. 167
Resolutio quid. 4
Res quid & quomodo multipliciter. 10
Restaurationis difficilis causa multipliciter. 48
Res nutrientis quid. 54
Respiratio quid. 128
Retentiuam indigere plus caliditate quam siccitate. 62
Retentiua pueri & iuuenis. 62
Retentiua dupliciter. 62
Retentionis causa decuplex. 101
Reumatismus acutus quid & reuma. 73
Ros dupliciter. 214
Ruptura quid. 78

S

Saliua quid & vnde. 34
Saliuæ necessitas triplex. 34
Saliuæ hominis operatio. 34
Sal armoniacus quid. 101
Saltus idem quod iectigatio. 125
Saliata quid. 126
Salsorum nocumenta. 179
Sanitatis & ægritudinis descriptio duplex. 3
Sanitas optima dupliciter. 12
Sanguis continuus cordi quid. 19
Sanguis dupliciter. 26
Sanguis quid. 26
Sanguis potest fieri non naturalis dupliciter. 27
Sanguinis complexio duplex. 27
Sanguis spissus quid. 48
Sanitas quid. 74. 189
Sanitas an in alios diffundi possit. 88
Sanguis subtilis & spissus quid. 94
Sanguinis dominantis signa decem. 123
Saniei collectionis in apostematis viscerum indicia. 125
Saniei factæ in apostematis interiorum signum quintuplex. 126
Sanich quid. 179
Sanitatis subiectum duplex. 189
Sanitas perfecta triplex. 191
Sanguis cholericus dupliciter. 205
Sapor salsus. 29
Sapor medius dupliciter. 32
Sapientia radicalis quæ. 46
Sapor acetosus dupliciter. 155
Saturitas non statim famem sequi, neque fames saturitatem debet. 166
Saturegia herba quid. 224
Satyriasis quid. 82
Scarificatio. 78
Scabies quid. 82. 87
Sclirrhosis quid. 125
Scientia multipliciter. 3
Scientia scientialis & operatiua. 3
Scientiam acquiri & compleri quid. 3
Scientiæ veridicæ quæ. 4
Scientia dupliciter. 188
Scientia practica dupliciter. 188
Scientia theorica dupliciter. 188
Sclanus quid. 15
Sclirrhosis duplex. 81
Sclirrhosis dupliciter. 81
Scorpionis oculi & cineris proprietas. 95
Sedimen laudabile quid 155
Sedimen quid. 156
Sedenegi duplex. 225
Semicupium quid. 108
Sensibilis pars. 39
Sensu deficiente vtrum deficiet motus vtraque pars tenet. 50
Sensus duplex. 69. 70
Sensuum numerus. 69
Sensus tactus quomodo plures. 70
Sensus communis necessitas duplex. 70
Sensus communis quid. 70
Separatio & dislocatio quid. 78
Seruitium triplex. 44
Seruitus multiplex. 44
Seruire quid. 55
Sera quid. 82
Siccitas dupliciter. 18. 28
Siccitas quo pacto naturæ ingrediatur. 61
Siccitatis causa. 103
Sicla quid. 150
Siccitatem qualitatiuam produci in corporibus duplr. 208
Signum cognoscendorum temporum morbi quadruplex. 84
Signum triplex. 108
Signum significans rem præsentem duplex. 108
Signum præteritorum. 108
Signum sanorum duplex. 109
Signum coæqualitatem significans triplex. 109
Signum sanorum corporum triplex. 109
Signum futurorum. 108
Signum ægrotorum triplex. 109
Signum ægritudinis ex sensibilibus dupliciter. 109
Signum à qualitatibus sensibilibus est quadruplex. 110
Significatio a retentis & euacuatis duplex. 111

Significatio

Significatio euacuationis à membris triplex. 111
Significatio euacuationis non decisæ à substantia membrorum sextuplex. 111
Significatio ægritudinis occultæ per dolorẽ duplex. 112
Significatio ab apostematibus triplex. 112
Significatio ægritudinis occultæ à loco duplex. 112
Signum certius dupliciter. 128
Signum quid. 144
Sila quid. 82
Simplex tripliciter. 7
Simile tripliciter. 16
Similitudo duplex. 54
Singultus ex inanitione spasmi sicci indicium. 110
Singultus quid. 110
Sitis & dolor quid & earum causæ. 73
Situs dupliciter. 77
Situs. 77
Situs species. 77
Sitis quid. 98
Sitis sedandæ ratio. 181
Sitis mendosæ arcendæ ratio. 181
Solutio continuitatis dicta. 78
Solutio continui dupliciter. 78
Solutionis continui morbi vel spẽs potissime circa tria. 78
Solutionis intrinsecæ signum quintuplex. 127
Solutio continuitatis non apparens. 127
Somni causa duplex. 118
Somni necessitas duplex. 118
Somnum secundum Arist. 118
Somnium diuinatiuum quid. 122
Somnij causa multiplex. 122
Somni superfluitates expelli dupliciter. 144
Somni cauendi in corporibus inanitis canõ practicus. 144
Somni post sitis tolerantiam vsus & noxa. 174
Sordities quid. 38
Sortilegia & incantationes quomodo non habeant posse mutandi homines.
Spasmus duplex. 75
Speculatio & prasis quid. 139. 147
Spma duplex et vtrunqꝫ concurrit generationi dupl'r. 3
Sperma dupliciter. 23
Spma sicut ẽ duplex ita concurrit ad generationẽ tripl'r. 46
Spermatis pars duplex. 46
Sperma vtriusque concurrere actiue & passiue signum triplex. 46
Spermatis virtus triplex. 46
Spiritus esse subiecta virtutis tripliciter. 56
Spiri tus triplciter. 5
Spiritus genus triplex. 26. 189
Spiritus vitalis. 52
Spiritus vitaliis temperatura. 65
Spiritus naturalis necessitas. 66
Spiritus triplex. 66
Spiritus receptaculum quid. 68. 199
Spiritus quid. 127
Spiritus complantatus & non complantatus. 189
Spiritus innatus quid & influens. 189
Spiritus animatus duplex. 189
Spiritus vitalis in corde. 189
Splenis complexio. 199
Spumæ causa. 19
Stagnorum & lacuum aquæ malitiæ. 156
Stuporis & paralysis causa. 98
Spleneticus quis. 40
Squirus quid. 98
Stillicidium quid. 125
Stomaticus quis. 155
Stomachi repletio communicans cordi dupliciter. 116
Stomacho ex vino calefacto remedia. 139
185
Stomacho ex vino frigefacto remedia. 185
Stupefactio dupliciter. 225
Subiectum quid & in medicina. 1
Substantiam reddi subtilem frigidam dupliciter. 29
Sublimatio quid. 96
Substantia dupliciter. 190
Subiectum duplex. 219
Sudor quid & eius proprietas. 30
Sudor dupliciter. 155
Superfluitas expellitur dupliciter. 38
Superfluitas alicuius digestionis tripliciter. 38
Superfluitas triplex. 58
Superfluum quodlibet duplex. 58
Superfluitatum ægressio quid. 72
Superfluitas augmenti & diminutionis quid. 135
Superfluitas duplex. 203
Superfluitatis vtriusqꝫ modus quadrupliciter. 203
Superfluitas in membris dupliciter. 203
Superfluitas duplex. 26
Syphac panniculus. 50
Syro quid. 83

T

Tactus duplex. 70
Tagus quid. 99
Talparia quid. 82
Tarcon quid. 224
Tauni apostema. 80
Temperamentum duplex. 50. 127
Temperamentum triplex. 127
Tepidũ inducit nauseam econtra stypticũ & acetosũ. 100
Terra cur magis ad centrum ꝙ alio inclinetur. 7
Terra cur remansit discooperta causa multiplex. 8
Terminus ad quem dupliciter. 231
Terminus à quo non est distinctus à termino ad quẽ. 232
Testiculi duplices. 44
Testudo cuius species est triplex. 82
Theriaca seu reprimentia malitiã aquarum turbidarũ. 108
Thermæ quid. 107
Timor quid. 69
Tincturæ vrinæ causa. 155
Tolerantiæ famis nutrimentum. 165
Tremorum membri causa. 139
Tumor dupliciter. 101
Tunicarum plurium causa quadruplex. 51
Tunica duplex. 51
Tunicarum finis duplex. 51
Turbulentiæ causa. 146
Tyberinus quid. 148
Tyria quid. 85

V

Vadum quid. 99
Vapor quid. 21
Varietas regionum consequitur causam cœlestem. 14
Variolarum & morbillorum canon practicus. 38
Variola quid. 82. 87
Vas seminarium mulieris triplex. 45
Vasa apta ad aquam infrigidandam. 99
Vates quid. 1
Vbi. 77
Vena emulgens quid & vnde oriatur. 36
Vena magna ascendens. 36
Vena capillaris. 36
Vena tripliciter. 38
Vena dupliciter. 38
Venæ multiplex mortificatio. 41
Vena duplex. 45
Vena inter testiculos & virgam quid. 45
Venæ secundinæ situs. 48
Venter siue concauitas triplex. 50

Venenum idem vt medicina venenosa. 92
Venenum duplex. 93
Venenum iuuari a calido tripliciter. 93
Venenum calidum citius interficere q̃ frigidum. 93
Venenatorum canon practicus. 93
Vena ciuilis vel vena medea quid. 106
Ventositatis cognoscendæ modus quadruplex. 124
Ventositas dupliciter. 125
Ventositas quid. 125
Vertebrum quid. 40
Vernarum solutionis continuitatis species. 78
Vesicæ tunica duplex. 51
Vigiliæ tempus triplex. 149
Villus triplex. 50
Villus quid. 50
Vinum multiplex. 94
Vinum lachryma Dei. 94
Vini exhibendi canon practicus. 143
Vini exhibendi corpori sitibundo ac famelico canon practicus. 143
Vini post cibum exhibiti noxa. 174
Vinum album subtile quibus vtile. 182
Vini crassi dulcis facultas. 182
Vini veteris rubei vis. 182
Vinum potens an debile in potu præmittendum. 182
Vini iuuamenta. 5. 183
Vinum clarificat ingenium. 185
Vini calor quo pacto arcendus. 185
Vinum vetus. 185
Vinum optimum. 185
Vinum ablutum. 185
Vini nocumentum ieiuno balneato & exercitato. 186
Vinum lymphatum cæteris facilius inebriare. 186
Vinum quale quibus ætatibus dandum. 186
Virtutem venire post complexionem dupliciter. 5
Virtus quid. 9. 54
Virtus actiua & passiua quid. 37
Virtus naturalis duplex. 42
Virtutis nutritiuæ actus triplex. 42
Virtus vitę, & calor naturalis & spiritus quid. 42
Virtutum corporis humani partitio. 43
Virtus naturalis duplex. 43. 69
Virtutis naturalis cōuenientia ac differētia cū animali. 43
Virtus prima multipliciter. 44
Virtus quintuplex. 51
Virtutis genus triplex. 52
Virtutis ministratæ genus duplex. 54
Virtutis duplicis diffinitio. 55
Virtutis opinio Platonis. 52
Virtus operatur dupliciter. 55
Virtutis nutritiuæ operatio duplex. 55
Virtus assimilatiua duplex. 56
Virtus assimilatiua quid. 56
Virtus generatiua duplex. 56
Virtus informatiua quid. 57
Virtus crescitiua & nutritiua q̃ pacto gñatiuæ deseruiat. 57
Virtutis generatiuæ spermatis & immutatiuæ primæ differentia ac conuenientia. 57
Virtus naturalis duplex. 57
Virtus attractiua quid. 58
Virtus attractiua dupliciter. 58
Virtus digestiua duplex. 58
Virtus digestiua quid. 58
Virtus expulsiua duplex. 58
Virtus discretiua audetur. 59
Virtus discretiua quinta. 59
Virtutis naturalis operatio. 61
Virtus animalis ad vitalis quid. 63
Virtus animalis tripliciter. 63
Virtutum plena districtio. 65
Virtus vitalis duplex. 65
Virtus naturalis consideratur dupliciter. 67
Virtus animalis quid. 69
Virtus comprehendens duplex. 69
Virtus comprehensiua quid. 69
Virtus conseruatiua &
Virtus memoratiua quid. 71. bis
Virtus motiua quid. 71
Virtus motiua duplex. 71
Virtualiter tale dupliciter. 89
Virtutis actus essentialis duplex. 111
Virtus debilis dupliciter. 136
Virtutis intensio quid. 138
Virtus vitalis dupliciter. 140
Virtus restauratiua dicitur infinita tripliciter. 208
Virtus nutritiua restauratiua æqualiter tripliciter. 208
Virtus nutritiua quid. 208
Virtutis nutritiuę actus vel actio quid. 210
Viri comparatio ad mulierem duplex. 211
Vir non orbatus quid. 212
Virtus est temperamentum. 218
Virtus dupliciter. 218
Vita quid. 209
Vitam dare & viuere quid. 45
Vitę viuentis opinio Aristotelis. 66
Vita tripliciter. 67
Vita & esse dupliciter. 68
Vitalus lacteus. 165
Vlcerationis varię signum. 148
Vnctuosorum correctio. 178
Vnctuosorum nocumenta. 178
Vnguium gibbositates. 110
Vnitas quid. 9
Vocis differentia duplex & eius causa. 119
Vox acuta quam temperamentum significet. 119
Vox naturaliter duplex. 132
Vrina indicans coitum aut pollutionem. 108
Vrina dupliciter. 144
Vrina quadruplex. 144
Vrinæ indicium. 144
Vrina matutina. 144
Vrinam tingentia. 145
Vrinam totam colligendam esse causa quadruplex. 145
Vrinæ custodiendę à radio solis causa duplex. 145
Vrinę significatio ex generibus. 7. 146
Vrinę palearis indicatio. 146
Vrinæ diuersorum colorum indicatio. 146
Vrinę diuersimodę rubeę indicatio. 146
Vrinę emittentis sanguinem paulatim indicium malū. 147
Vrina portatilis & eruginosa. 147
Vrina nigri coloris triplex. 147
Vrinam fieri nigram multipliciter. 147
Vrinę nigrę bonum indicantis conditio triplex. 148
Vrinę diarrhœa vel diabetes. 148
Vrinę nigrę causa triplex. 148
Vrina translucens. 148
Vrinę albę translucentis indicatio. 148
Vrinę albedo duplex. 148
Vrinę albe mucilaginosę indicatio. 148
Vrinę vnctuosę indicatio. 148
Vrinę saniosę indicatio. 148
Vrinę lacteę indicatio. 148
Vrinę similis lactucę carnis causa & indicatio. 149
Vrina rubea melius aquosa dupliciter. 149
Vrinę rubeę in acutis indicium. 149
Vrinę mistę ex albo & rubeo causa duplex. 150
Vrina oleaginea quid. 150
Vrinę oleaginę regulę sex. 150

Vrinę

INDEX

Vrinæ oleaginæ distinctio varia. 150
Vrinæ coloris rubei indicatio. 150
Vrinę substantia quid. 150
Vrinæ substantia triplex. 150
Vrinæ tenuis indicium. 151
Vrina tenuis dupliciter. 151
Vrinæ tenuis in acutis indicium. 151
Vrinæ inquirendæ & cognoscendæ canon practicus. 151
Vrinæ crassæ detenuis durabilitas quæ peior. 152
Vrinæ tenuis puerorum indicium. 151
Vrinæ clare crudæ & diuturnæ signum. 151
Vrinæ tenuis in sanis indicium. 151
Vrinæ multum spissæ seu grossæ indicatio. 151
Vrinæ grossæ signum malum. 3. 152
Vrinæ spissæ in sano perseuerantis indicatio. 152
Vrina spissa duplex. 152
Vrinę spissæ & claræ causa materialis. 152
Vrinę tenuis perseuerantis in acutis indicium. 153
Vrinæ spissæ in acutis signum. 153
Vrinę turbidę indicium. 153
Vrinæ turbulentæ causa. 153
Vrinæ turbidæ modus triplex. 153
Vrinæ turbidę ita manentis indicatio duplex. 153
Vrinæ quæ turbida mingitur iudicium. 154
Vrinæ quæ aquosa mingitur iudicium. 154
Vrinæ modus extraneus. 154
Vrinæ superfluæ & naturalis coloris indicatio. 154
Vrinæ vltimatæ turbidę indicatio. 154
Vrinæ turbulentæ indicatio 154
Vrina frigida. 154
Vrina prægnantium. 154
Vrina colori membrorum similis. 155
Vrinæ subsidentia vt puluis & fumus. 155
Vrina diuersarum partium. 155
Vrina in qua sunt ueluti fila. 155
Vrinæ in odore priuatæ indicatio. 155
Vrinæ fœtidæ indicatio. 155
Vrinę aeris indicatio. 155
Vrinæ acredo quid & eius causa. 155
Vrinæ odoris dulcis indicatio. 155
Vrina fœtida dupliciter. 155
Vrinæ fœtidæ perseuerantiæ indicatio. 155
Vrinę ventositatis & ampullarum causa. 156
Vrinę spumosę diuersimode indicatio. 156
Vrina quadrata dupliciter. 161
Vrinę mali coloris indicatio. 161
Vrinę grossę & turbidę causa. 161
Vrinę mulierum qualitas & ratio eius. 161
Vrinę eorum qui coitu vsi sunt. 161
Vrinę prægnantium dispositio quintuplex. 161
Vrinę animalium diuersorum qualitas. 162
Vrinam discernere ab alijs liquoribus multipliciter præcipue per odorem possumus. 162
Vrina laudabilis & fidelis nuncia salutis quę. 223
Vsneę quid. 187
Vuę nutrimentum. 165

Z

Zafarinus color. 12
Zebrabegi quid. 81

PRAECLARISSIMI PHILOSOPHI Illustrisq́ medici Iacobi Foroliuiensis super duas primas Fen primi Canonis Abin Hali Abin Sceni egregia Expositio cum eiusdem quæstionibus: atq́ nouissima Iacobi de partibus medici excellẽtissimi super pluribus secundæ Fen capitulis interpretatio fœliciter Incipit.

Verba Abin Hali Abin Sceni.

IN PRIMIS Deo gratias agamus sicut sui ordinis celsitudo et beneficij ipsius multitudo meret̃, cuius misericordię super oẽs ꝓphetas existunt.

Omissis superfluis narrationibus a quibusdã in exordio huius libri fieri solitis, solum in hoc principio quatuor ꝑ ordinẽ perquiremus. Primo quis sit titulus huius libri. Secũdo qd sit subm in hoc libro. Tertio qs sit ordo huius libri ad alios libros medicinę ab Auic. cõpositos. Vltimo deueniendum est ad diuisionẽ & expõnem lr̃æ. Quæ vero sit auctoris intentio, quis finis, quæ vtilitas libri, quæ & quot ipsius cãæ, satis explicat auctor in lr̃a. Propter primũ sciẽ-

Titulus libri. dum ꝙ titulus libri sic inscribit̃. Incipit liber primus canonis quẽ princeps Abo haly abin sceni de medicina composuit.

Aben et Abĩ qd. Sciendũ autẽ primo (vt quidã dicunt) ꝙ penes Arabes hęc noĩa synonyma reperiuntur. s. aben & abin filiũ importãtia. vñ aben hali. i. filius hali. abin vero est casus genitiui. Vñ sic sonat titulus. Incipit liber primus &c. quẽ princeps Aben hali. i. princeps filius hali. Cõrrupte. n. dr̃ Abo hali. Deinde sequit̃ abin sceni. i. filij sceni. Nos autem corrupte dicimus Auic. cũ hoc non fuerit nomen auctoris quod

Mundi. vero fuerit ignorat̃. Mundinus vero refert super hoc passu se habuisse a fidedigno arabe ꝙ illa noĩa Aben abin sunt noĩa indeclinabilia synonyma filium importantia. Sensus igitur est. Incipit &c. quẽ princeps Abo hali. i. filius hali, Abin sceni. i. filij sceni &c. Mos aũt apud veteres fuit vt quicũq́ librũ cõponeret, pr̃is & aui nomẽ in titulo scriberet, et proprium nomen auctoris reticeret.

Canon quid: & fen. et doctrina. Sciendũ secundo ꝙ penes auctores hæc reperiuntur noĩa Canon. Fen. Doctrina. Summa: & Capl̃m. intelligentes qñq́ per Canonẽ regulam, qñq́ librũ regulas cõtinentẽ, qual̃r sumit̃ hic. Fen vero in synonymis Auic. interpretat̃ maneries dictionis. i. tractatus magnus in quo pl̃es & variæ tractant̃ materię. Doctrina vero ꝓprie est tractatus plura cõtinens capl̃a, vel si nõ plura cõtinet, vnã saltẽ materiã integre concernit. Summa vero & cam qd sint satis patet. Ex quo patet primo Canonẽ sic sumptũ diuidi posse in fen. Fen vero in doctrinas. Doctrinam vero qñq́ diuidi posse in summas, qñq́ vero diuidi in capl̃a solũ. Sũmã vero diuidi posse in capl̃a. Patet secundo hæc noĩa differre ab inuicẽ secundũ maiorẽ vel minorem ambitũ suoꝝ sigñatorũ vt patet.

Subm qd & in medicia Propter secundũ principale sciendũ primo ꝙ licet subm multipl̃r accipi possit in ꝓposito tñ sumit̃ ꝓ illo de quo in scĩa aliqua principalit̃ cõsiderat̃ & cuius ꝓprietates & passiones inuestigant̃, & ad qd' quęcũq́ in illa scĩa cõtracta sunt principal̃r attributionem hñt & cũ hoc metas illius scĩæ nõ trãscendit, & hoc est illud quod ꝓpriũ & adæquatũ scĩę subm vocari cõsueuit. qual̃r numerũ subm dicimus arithmeticę, ens mobile vero physicę, tal̃r igit̃ accepto subo scĩę medicinę subm ẽ corpus humanum sanabile ægrotabile & operabile a medico. De ipso nanq́ cõsiderat medicus inquantũ hmõi ꝓprietates & passiones principal̃r inuestigat, & quæcunq́ in medicina cõsiderata sunt ad illud attributionem hñt, aut tanquã cõuenientia, aut tanq̃ cõtraria, aut tanq̃ partes, aut tanquam accñtia &c. quãuis. n. medicus ventos mineras plantas & venena cõsideret quæ alia sunt ab humano corpore, non tñ ea cõsiderat: nisi inquantũ ad corpus humanũ attributionẽ hñt vt patet intuenti. ꝙ etiam non transcendat metas scientiæ medicinæ satis patet intelligenti. qm̃. s. nullius alterius scĩæ metas attingit.

Subm libri. Ex quibus patere põt primo quid sit subm scĩæ traditæ in pñti libro. est. n. corpus humanum sanabile &c. secundũ passiones cões tm̃modo cõsideratum. Patet secundo dr̃ia subiecti huius libri a subiecto totalis scĩæ medicinæ. hic. n. cõsideratur illud solum secũdum passiones cões, illic vero secũdũ cões & ꝓprias. Patet tertio idem posse esse subm alicuius totalis scĩæ & libri partialis eiusdem aliter tñ & aliter cõsideratũ.

Ordo libri. Ex quibus vlterius patet rñsio ad tertiũ principale. s. quis sit ordo huius libri ad alios libros medicinæ ab Auicẽ. cõpositos. Est. n. ordine doctrinæ prior, eo ꝙ est cõmunior. quæ vero sunt cõmuniora, nobis notiora sunt, & ordinæ doctinę priora. 1. physicorum textu cõmenti. 4. &. 57.

Aristo. Diuisio libri. Quantũ ad vltimũ hic liber diuidit̃ in prohœmium & tractatum. secunda ibi ⌊ Dico ꝙ medicina. ⌉ Primo diuinũ implorat auxiliũ. Secundo explicat cãm cõpositionis libri tangendo intentionẽ & modum sui ꝓcessus. Tertio tangit vtilitatẽ et necessitatẽ huius libri. secunda ibi ⌊ Post dicamus. ⌉ tertia ibi. ⌊ Non est autem bonum ⌉ Dicit primo ꝙ in primis aget. i. referet gr̃as Deo siue patri sicut celsitudo sui ordĩs & multitudo sui beneficij meretur, cuius misericordiæ existunt super oẽs ꝓphetas.

Dei diffinitio varia. Sciendũ primo ꝙ de ista dictione. Deus multæ dant̃ descriptiones. Prima collecta a Boetio in libro de consolatione.

Boetius Deus est ens bonum quo nihil melius excogitari potest & hæc descriptio est theologica, penes quã indubitant' tenẽdum est deum esse bonitatis siue perfectionis infinitæ. hãc senserunt Poetæ vt Ouidius. 12. metamor. vbi sic ait.

Ouidi. Immensa est fineq́ potentia cœli. Non habet, & superi quicqd voluere peractum est. Secũda descriptio est physica aut metaphysica. Deus primus motor aut prima cã a qua oẽ aliud essential̃r est dependens, penes quã nõ cognoscit̃ primam cãm esse intensiue infinitæ perfectionis. quęcũq́ autẽ istaꝝ teneatur bona est.

Gratia duplex. Sciendũ. 2. penes theologos gr̃am diuidi in gr̃am increatam & gr̃am creatã. Prima est Deus. Secunda ẽ effectus vel creatura a deo gratis facta. Penes alios diuidit̃ gr̃a in gr̃am gratificantẽ siue gratũ facientẽ, et gr̃am gratis factã. Prima est sicut deus aut quodcunq́ aliud liberum aliquid gratis faciens. Secunda est quælibet operatio vel effectus ab alio gratis factus. In proposito ergo sumitur gr̃a secundo modo vt sit sensus. agamus. i. petamus gr̃as. i. effectus gratos deo. vt. s. lumẽ scĩæ nobis infundat &c. Alit' agamus. i. referamus gr̃as deo ipsum laudando & immensam eius bonitatẽ cõfitendo propter donũ scĩæ nobis gratis cõcessum quo hunc librum &c. Ex quibus soluit̃ lr̃ale dubium hic moueri solitum de regratiatione quæ fieri non debet nisi post susceptũ beneficium.

Ordo ĩtelfualiũ substãtiali. Alga. Sciendũ. 3. vt colligi põt ex dictis Auic. 11. metaphysicæ, & Algaçelis in fine suæ metaphysicæ ꝙ inter substantias intellectuales reperit̃ ordo talis. In primo & supremo gradu est deus. In secũdo angeli. In tertio prophete. In quarto sapientes. In. 5. uulgus. Angelis. n. primo Deus mystica seu mysteria & secreta reuelat, prophetis vero per angelos, sapientibus vero per prophetas: vulgo vero per sapientes. Meretur ergo celsitudo ordinis ipsius Dei vt ab eo petant̃ gr̃æ, quia in supremo gradu tanti ordinis situs est. Sciendum quarto a Deo multiplex beneficium his quę sunt circa Deum cõmunicatũ esse. Primum quia omnium quæ sunt circa ipsum creator est, iõ primum beneficium nobis cõmunicatum est esse, propter quod Genesi primo. In principio Deus creauit cœlum &c. Et in symbolo. Factorem cœli & terræ, per quem omnia

facta sunt. Et boetius tertio de consolatione metro nono sic ait terrarũ cœliq; sator &c. Et Mesue Gyrꝫ cœli fecit Deus Secundum beneficium quia omne ens ab eo creatum essentialiter in conseruari dependet. est. n. deus animal sempiter-

Aristo. num, a quo cœlum & tota natura dependet. 12. metaphysicæ. textu. cõmenti. 39. vnde. 1. de cœlo textu cõmenti centesimi, a primo quidẽ ente deriuatum est esse & viuere. his quidem clarius, his vero obscurius. Et tertio de consolatione metro. 9. O qui perpetua mundũ rõne gubernas. Tertium beneficium ꝙ ad cuiuslibet creaturæ actionem effectiue concurrit cã. n. primaria plus influit in effectum q̃ quęcunq; secundaria, ut habet̃ in prima propõne de causis quare Ioannis primo Sine ipso nihil factum est. Sil'r tertio de consolatione metro nono. Stabilisq; manẽs das cuncta moueri. Et tam igitur multiplici beneficio dei tantaq; sui ordis celsitudine agendæ sunt grates deo, vt supra dictum est.

Prophe ta quid, vl' vates

Sciendum est quinto ꝙ prophetæ quasi prophatores a veteribus dicti sunt, eo ꝙ diuina reuelatione de futuris vera ꝓnunciant. qui. n. antiquitus vates dicebantur, apud nos dñr prophetæ. in sacra autẽ scriptura dicuntur videntes, vt Isy-

Isydor. Thom. dorus. 7. ethymologiarũ. 1. cap̃. Btũs autẽ Thomas de aquino secunda secundæ. 172. &. 171. qõne. Dicitur propheta a pro quod est longe & phanos apparitio, eo ꝙ de longe futura sibi apparent. Ad propositum igitur super oẽs prophetas sunt misericordiæ dei. sunt. n. prophetæ nobis misericordes ꝓpter dei misericordiam. ergo deus magis est misericors, propter quod. n. vnũquodq; tale & illud magis primo posteriorum. maior. n. incomparabil'r est cura releuationis nostrę miseriæ in deo q̃ in prophetis, vel sunt supra. i. vltra omnes prophetas, quia vsq; ad nos se extendunt. Notan-

Miseri cordia duplex.

dum vltimo vt notat beatus Thomas. secunda secũdę. 31. q. ꝙ hoc nomen misericordia est nomen æquiuocum. Sumitur. n. quandoq; proprie, & sic ab eo describitur. Misericordia est alienæ miseriæ cordis vel in corde compassio, & supplet quidam cum appetitu releuationis eiusdem, & sic sumẽdo misericordia est passio appetitus sensitiui, & sic nõ est deus misericors. Secundo sumitur misericordia cõmuniter pro quacũq; cura releuationis alienę miseriæ, & sic deo conuenit esse misericordẽ, et taliter sumitur in proposito. Ex

Dubiũ. quo soluitur dubium moueri solitum ꝙ in deo non sit misericordia, cum sit passio appetitus sensitiui.

Et postea dicã, ꝙ quidã de melioribus amicis quos habere uideor: cui in omnibus pro quibus me deprecatus fuerit, satisfacere debeo de re quã possum, me rogauit ut ei librum de medicina faciam, eius regulas uniuersales & particulares taliter compræhendentem, ut explanatio cum breuitate in eo coniungatur. & secundum plurimũ efferã quantum est afferendũ de declaratione in uerbis paucis, quod quidem concessi.

Tangit causam cõpositionis libri. Secundo ordinem ꝓcessus. secũda ibi ⌊Et mihi quidem placuit.⌉ Prima pars pa-

Amicitia triplex. Aristo.

tet. Sciendum amicitiam esse triplicem, propter honestũ propter vtile & ꝓpter delectabile inter quas sola amicitia ꝓpter honestum est vera & permanens amicitia. 8. ethicorum. Ex hmõi amicia arbitror hunc amicum fuisse de quo loquitur. A. Propter quod dixit. de melioribus amicis &c. Dixit etiam de re quã passum, quia rogatio amici debet esse ad possibilia. Dixit etiã explanationem debere esse breuem, quia nimia longitudo sermonis est causa confusionis,

Tullius ut Ar. primo rhet. Et Tullius primo rhetoricæ inquit. Res antiquorum plerũq; male intellectas esse propter longitudinem magis q̃ narrationis obscuritatem.

Et mihi placuit ut in primis loquerer de rebus cõmunibus, & uniuersalibus utriusq; partis medicinæ, theoricæ, uidelicet & practicæ.

Ponit modum & ordinem ꝓcedẽdi. Et primo q̃tum ad primum librum, Secundo quantum ad secundum. Tertio quantum ad tertium, et sic deinceps. Patet quod dicit in prima parte. Sciendum ꝙ per res cões intelligere debemus res vl'es participatione, vt caro, neruus &c. per vl'es vero uniuersalia prædicatione. Melius autem videtur ꝙ ly et teneatur expositiue vt sit sensus, & pro. i. vl'es. Huius autẽ ꝓcessus cã est, quia prius & facilius cõpræhenditur a nobis res cõceptu cõi & confuso q̃ distincto, vt patet in prohœmio physicorum. textu commenti tertij. Aristo.

Postea uero loquar de uniuersalibus iudiciorum uirtutum medicinarum simpliciũ. Et post hæc de particularibus eorundem.

Explicat ordinem quo ad secundum librum. Dicens ꝙ post primum loquetur de iudicijs medicinarum simplicium vniuersaliter, deinde particulariter. Sciendum primo ꝙ iudicium vt proposito pertinet est inquisitio qua peruenimus in cognitionem qualitatis medicine. Sicut ex sapore acuto odore & leuitate substãtiæ medicinę cognoscimus medicinam esse calidam, econtrario vero frigidam. Simil'r cognito ꝙ medicina sit substantiæ subtilis & laxę cognoscimus per hoc medicinam nõ sustinere decoctionẽ multam. & ex contrario contrarium cõprehendimus. Sciendũ secundo horum iudiciorum quoddam esse vl'e, quoddã vero particulare. Exẽplum primi. sicut iudicium quo medicinã acutã iudico cal'am. Exemplum secundi sicut iudicium de vrtica vel de piretro vel simili ꝙ sit calidæ cõpl'onis. Et de vtroq; istorum iudiciorum tradunt̃. Canones in. 2. libro. Iudiciũ medicinarum.

Deinde loquar de ægritudinibus, quę in unoquoq; contingunt membro.

Ponit modum processus quantum ad tertium librũ. Et primo generaliter. Secundo specialiter magis. secunda ibi ⌊Primus tamen.⌉ Prima pars patet.

Prius tamen incipiã ab anatomia illius membri et eius iuuamento. De anatomia. n. simplicium membrorum et similiter iuuamentis in libro primo uniuersali iam tũc locutus ero. Cum autẽ mẽbri anatomiam consumauero, in q̃ pluribus locis demonstrare incipiam qũo eius cõseruetur sanitas deinde sermone absoluto ostendã eius ægritudines uniuersales, & causas, & semitas cognoscendi eas, & uias eas medicãdi in sermone etiã uniuersali. Postquã has res uniuersales expleuero, ad ægritudines redibo particulares. Et in q̃ pluribus earum etiam demonstrabo in primis iudicium uniuersale in eius diffõne & ipsius causis & significationibus. Deinde ad iudicia reuertar particularia. Post ostẽdã rl'am uniuersalem in medicando. Deinde descendam ad medicandum particulariter cum unaquaq; medicina simplici aut composita.

Ponit modum processus special'r quãtum ad tertium librum. Secundo remouet dubium. secunda ibi ⌊Ad illud autem.⌉ Dicit ergo ꝙ priusq̃ loquat̃ de ęgritudinibus &c. determinabit de anatomia mẽbri & eius iuuamento. & hoc quantum ad membra organica, quia de anatomia cõsimilium iam determinatum est in primo Cañ. Deinde determinabit modũ conseruationis sanitatis mẽbri. Et post sermone vl'i tanget vl'es ægritudines ipsius mẽbri, & modos vl'es cognoscẽdi, & vias vl'es curandi ipsas. Deinde descendet ad particulares ægritudines. Et de illis primo ponet no-

ticias vniuersales, & eorum diffōnes, cās, et significationes ipsarum. Deinde descendet ad particularia iudicia ipsarum ægritudinum & ponet curā vľem earum. Postea vero descendet ad particulariter medicandum cum qualibet medicina. Exempli gratia. Priusq̄ a. in tertia fen tertij Canonis determinet de ægritudinibus oculorum ponet anatomiam ostendendo quot sunt humores et tunicæ oculum cōponentes. Deinde docet modū conseruationis sanitatis oculi ondendo quæ sunt corrumpentia sanitatem oculi & a quibus abstinere oportet, vt coitu puluere & somno &c. Deinde sermone vľi determinat de ægritudinibus oculi, vt ꝙ q̄dā sunt cōplexionales, quędam cōpōnales &c. Et ponit modos curandi vľes, vt ꝙ cōplōnales curanť per contraria, repletionales per euacuantia. Postea vero descendit ad ægritudines particulares oculi: puta optalmiam. Primo tangendo diffōnē optalmiæ cās, & signa eiusdem in cōmuni. Deinde signa optalmiæ in particulari, puta optalmiæ calidæ frigidæ &c. & cās eiusdem. Deinde ponet curam vľem optalmiæ calidæ aut frigidæ, vt ꝙ calida frigidis, & frigida calidis curenť. Vltimo vero onđet medicinam particularem approximandā in optalmia calida. v̄. g. thutiam ablutam cum aqua rosata aut lacte & similia. Seiendum est primo ꝙ mēbrorum quædam ab auctoribus appellantur organica officialia vel cōposita quædā consiľia vel simplicia. Prima sunt quorum non quælibet quantitatiua pars recipit totius denominationem, vt caput: cor, oculus. Secunda vero econtra vt os, caro: neruus. Ad propositum Aui. tertia cañ. ponet anatomiā cuiuscunq̄ organici. Et non ponet anatomiam cōsiľium, quia hoc facit in prima fen primi. Doct. 5. Secundo sciendū ꝙ iuuamentū apud auctores sumitur dupľr. Primo cōiter & indifferenť pro quacunq̄ naturali et cōuenienti actione vel operatione mēbri, quæ ideo dr̄ iuuamentum, quia iuuat ad esse vel bene esse eius. Secūdo sumiť iuuamentū magis stricte & præcise, p opōne mēbri finaľr ordinata ad mēbri opōnem principaľr operantis ad cōseruationem indiuidui vel spēi, sicut opō pulmonis est iuuamētum respectu principalis operationis cordis. In proposito vero sumitur iuuamentum primo modo.

Oculi ęgritudo duplx. Aristo. Mēbrū mľcipľx Iudiciū medicinarum. Iuuamē tum duplex.

Ad illud aut quod prius dicā de iuuamento medicinarū simpliciū in ægritudinibus in libro medicinarū simpliciū in tabulis pictis, quas bonū ē fieri sicut in disciplinæ mō aspicies cū ad ipsum peruenies nō reuertar ad dđm nisi modicā rē de medicinarū quoq̄ cōpositarū quæ mihi uidebunť in antidotario melius ponēdæ iuuamentis: & quō misceātur, usq̄ ibi loqui dimittam.

Remouet tacite dubium. Dixerat. n. in hoc tertio se particulariter determinaturū de medicinis cōuenientibus in cura cuiuscūq̄ ægritudinis. Ideo posset insurgere dubium, qa de his etiā tractabit in secundo. Hoc remouens dicit ꝙ quia de his ample determinabit in secundo in tabulis pictis, iō in tertio non reuertetur ad dicendum de his nisi rem modicam. Et subdit ꝙ de iuuamentis medicinarū cōpositarū, & de modo cōpōnis earum, quia melius vđr ponendæ in antidotario, dimittet loqui vsq̄ ad finem. Nota per tabulas pictas intelligit capľa medicinarū simpliciū, in quibus iter nigra quædā rubra pingunť designantia areolas ppietatū decorationis, & sic de alijs, quę multū vtilia sunt ad inueniēdam basim in medicina cōposita, vt infra patebit.

Placet autem mihi ut postq̄ hunc librum consumauero: alium librum componā de rebus particularibus, in quo sit ppietas nominandi ægritudines, quæ cum accidunt non sunt uni eidem mēbro proprie. In quo etiam de pulchritudine loquimur. Et in hoc libro eo calle procedā quo in libro particulari qui est ante ipsum processi.

Ponit intentionē eius q̄tum ad quartū librū. Et patet in lr̄a. Sciendū autē est ꝙ multipľr dr̄ aliqua ægritudo cōis. Primo quia ī se plures claudit ægritudines, vt apā. Secūdo quia nō sic vni mēbro accidit quin alteri ab illo secūdū speciem possit accidere, vt mala cōpľo caľa vel frida. Tertio quia ē lapsus naturæ cōis, ut solo cōtinuitatis. Quarto quia totū aut totius lędit operationes. Ecōtra vero dr̄ morbus pprius vľ singularis. Licet possit ēt dici morbus cōis aut particularis prędicatione, qui modus nō multum pposito pertinet. Ad ppositū igiť oībus his quatuor modis determinať de ęgritudinibus in. 4. libro. Cōtra, quia in quarto tractať de ruptura siphac. Itē de dislocatiōe determinat & iūctura rum. Pro illo dicunt quidā ꝙ ruptura vt sic est cōis ægritudo, sed vt ruptura siphac est ægritudo ppria. Hæc rñsio nō valet quia sic etiā ī tertio determinatur de ægritudinibus cōibus. Aľr dicunt alij ꝙ ruptura siphac est ęgritudo cōis quia naturæ cōi. s. vnitatis. Hæc pōt reprobari sicut præcedens. Ideo aliter dicitur in quarto libro plurima tractatio est de communibus & nō pprijs ægritudinibus, tamē quādoq̄ ex consequenti tractat de proprijs.

Ægritudo dicit cōis mľtiplicit.

Quod si mihi deus auxiliatus fuerit, & hunc consumauero librum, addam postea in uno libro antidotarium.

Hæc pars patet.

Nō ē autē bonū ut huius libri pľm nō sit apud unūquēq̄ & ī eius memoria qui huius doctrinæ noīe uocari & p eā lucrari desiderat. minus nāq̄ qđ medico necium est cōprædhendit, qđ uero super ipsum additum est incōpræhensibile est.

Ondit necessitatē hujus libri. Secūdo assignat cām eius. Tertio ordinat se ad sequentia. secunda ibi Minus nāq̄. tertia ibi Q. si deus. Dicit primo ꝙ est bonū, ut pľm huius libri nō sit apud vnūquēq̄, & in memoria vniuscuiusq̄ qui desiderat vocari noīe huius doctrinæ & lucrari p eam. Dicit secundo cām esse, quia hic liber cōpræhendit minus quod est medico necessariū. Et subdit ꝙ illud quod est additū super ipsum est incōprehensibile. Primo nota. ꝙ notanť Auic. dixit pľm quia non est possibile ꝙ liber hic totus memoriæ cōmendetur. Secundo nota. ꝙ hęc particula. Minus nanq̄ quod medico &c. dupľr exponitur. Primo minus. i. vsq̄ ad minimas propōnes in medicina, quæ non sunt vlterius resolubiles in scia medicinę. hic liber continet. Vel aliť cōtinet oīa iste liber vsq̄ ad illud minus vel minimū, quod est medico necessariū. Tertio nota. ꝙ ista particula, quod vero, tripľr exponiť. Vno mō quod vero ē superadditū huic libro, quia. s. non cōpręhensum vel cōpręhensibile in eo, est incōprehensibile. nihil. n. in hac scia cogitari pōt, quod non in hoc libro sit cōpręhensum vel cōpræhensibile. Aliter est incōpręhensibile, quia tale non cōpræhensum in hoc libro non est nisi habitus quidam, per assuefactionem & non per doctrinam acquisibilis. Alij aliter. incomprehensibile est. s. per doctrinam demonstratiuam, vt qualitatis aut quantitatis aut temperatis, aut loci limitatio certa quæ solū cōiectura & nō certa scia cōpręhēdi pōt.

Quod si deus meū pľogauerit terminū et secūda successerit fortuna, me ad alia præparabo.

Ordinat se ad sequentia. Et patet quid dicat in parte ista vsq̄ ad finem &c.

Doctrina prima cuius sunt duo capitula.

De diffōne medicinæ capitulum primum.

Ico ꝙ medicina est sciētia qua humani corporis dispōnes noscūť, ex parte qua sanať uel ab ea remoueť, ut hita sanitas cōseruet & amissa recuperet.

Hic ponit tractatum. Et diuiditur in quatuor fen. In prima tractatur de rebus naturalibus. In secunda de non naturalibus & præter naturam. In tertia de conseruatione sanitatis. In quarta de modo curationis ægritudinum. partes patēt. Primo ponit diffōnem medicinæ enumerando eius subiecta. Secundo determinat de rebus naturalibus. ibi⌊ Elementa &c.⌉ Primo ponit diffōnem. Secundo obijcit cōtra eam. ibi⌊ Posset autem aliquis dicere.⌉ Dicit primo ꝙ medicina est scientia qua noscunē dispōnes humani corporis, secundum ꝙ corpus est sanum, aut a sanitate remotum, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur. Sciēdum est primo ꝙ iste terminus medicina tripl'r sumitur. Quandoq; sumitur pro habitu scientifico directiuo ad operationem circa corpus humanum ad conseruandam sanitatem, aut ægritudinem remouendam. Qñq; vero ꝓ instr̄o quo operatur medicus circa corpus humanum conseruādo sanitatem, aut ægritudinem remouendo, quod ab auctoribus ponitur triplex. diæta. s. potio & chirurgia. Quandoq; autem sumitur medicina, vt distinguitur contra cibum & venenum, vt secunda primi. cap. de eo quod comeditur & bibitur, & primo de simplici medicina. 1. cap. In proposito ergo sumitur medicina primo modo. Sciendum secundo ꝙ hic terminus dispositio sumitur dupliciter. Primo vt distinguitur contra habitum, & sic non sumitur hic. Secundo pro quocunq; quo aliquid formaliter recipit aliquā accidentalem denominationem, qualiter dicimus albedinem dispositionem albi, & nigredinem nigri, & taliter sumitur in diffōne. Sciendum tertio ꝙ in diffōne prædicta ponit Auic. genus dum dicit scientia. deinde circunloquitur & restringit ipsum dum dicit. qua humani corporis dispositiones noscunē. Per hoc autē qđ d'r, ex parte qua sanaē etc. dr̄t hæc scia a naturali & morali, licet. n. vtraq; illarū humanū corpus & eius dispōnes cōsideret aliquo mō, nō tn̄ inquantum sanum est vel a sanitate remotū. Deinde explicatur finis dum subiungitur, vt habita conseruetur sanitas &c.

Medicina triplr.

Gal.

Dispō duplr.

Posset autē aliquis dicere ꝙ medicina diuidiē in theoricā & practicam, sed tu totam ipsam posuisti theoricam, cum dixisti ꝙ est scientia.

Obijcit cōtra diffōnē. Primo cōtra genus. Secūdo cōtra drias. ibi⌊ Neq; pōt aliquis.⌉ Primo ponit obiectionē. Secūdo soluit. ibi⌊ Nos vero.⌉ Contra genus obijcit sic. Medicina diuiditur in theoricam & practicam, sed tu eam totam posuisti theoricam cum dixisti scientiam, eo ꝙ oīs scia est habitus intellectiuus. igitur diffinitio non bona.

Nos autē rn̄debimus tunc & dicemus ꝙ artium quiddā est qđ est theorica et practica, quēadmodū & de philosophia ꝙ ē theorica & practica, & de medicina diciē ꝙ ē theorica & practica. In unaquaq; autē harū diuisionū aliud uolumus dicere cū dicimus theoricā, & aliud cū dicimus practicā, nō tn̄ nobis necesse ē declarare diuersitatē, quæ inter eas existit nisi in medicina.

Soluit obiectionē præmittendo fundamentū ex quo pōt haberi sol'o & ponendo drīam inter theoricā & practicam. Secundo declarat eā. secunda ibi⌊ Cū ergo de medicina.⌉ Dicit primo artiū aliquid esse ꝙ est theoricū, & aliquid ꝙ est practicū, & hoc tā in philosophia q̄z in medicina. verum est ꝙ illic aliud intelligit per practicū et aliud per theoricū. hic tn̄ non oportet illud nisi in medicina declarare. Sciendum ꝙ in philosophia theoricū & practicū reperiē, put philosophia se extendit ad naturalē. moralē. rōnalē. mathematicā. & diuinā. Diuina. n. est pure theorica. Naturalis secundū eius maiorē partē est theorica. Moralis vero practica est secundum aliquā eius partē, vt vincens olympiam coronabitur. Itē tā in naturali q̄z in morali reperitur theoricū & practicum. Exēplū in naturali de practico, exiccatio & motus præseruāt a putredine. quies autē & humectatio pręparant ad putredinē. 4. metheororū. In morali autē reperibile est theoricū, puta ꝙ virtus moralis est mediū geometricū inter extrema vitia, & ꝙ extremorū vitiorū inter se maior est repugnantia q̄z ipsorum ad medium. 2. ethicorum.

Aristo

Cum ergo de medicina dixerimus ꝙ eius est theorica, & ex ea ē practica, nō ē existimandum ꝙ uelimus dicere ꝙ una diuisionum medicinæ est scire, & altera operari, quēmadmodum multi hunc locum perscrutantes existimāt.

Decl'at qđ per theoricū & practicū intelligere debemus. Et primo remouet ffm intell'm circa hoc. Secūdo ponit verū. scda ibi⌊ Sed debes scire.⌉ Dicit. 1. ꝙ cū dicimus ī medicia eē theoricā & practicā, itelligere nō dēmus p theoricā sciam & per practicā opōnem, sicut quidā intellexerunt.

Sed debes scire ꝙ illud quod uolumus ē aliud et ꝙ nulla duarꝫ diuisionū medicinæ ē nisi scia: sed una earū est ad sciendum principia, & altera ad sciendum operandi qualitatē. post uero primā earū nomine sciētiæ aut thioricæ appropriauimus & alterā appropriauimus no'æ practicę.

Ondit quid vere per practicū, & quid vere per theoricū intelligendum sit. Et primo ꝑmittit intētū. Secundo sp'al'r declarat ibi.⌊ Per theoricū.⌉ Dicit primo ꝙ aliud per practicū & aliud per rheoricū intelligiē, q̄uis quodlibet eorum sit scia. Drn̄t autē quia vna. s. scia theorica est ad sciendum principia, & altera. s. practica est ad sciendū qualitatē. i. modum operandi. Primā ergo appellamus noīæ scię theoricę Alteram vero appropriauimus nomine practicæ.

Theorica quid practica.

Per theoricam uero ipsius uolumus ꝙ quādo eam sciuerimus scientiā tm̄ acquiremus: ita ꝙ in declaratione qualitatis operationis nos nō immittemus, sicut dicitur in medicina quòd genera febrium sunt tria, & complexiones sunt nouē.

Decl'at sp'al'r qđ ꝓprie per theoricā & practicā sit intelligendum. Secundo cōcludit quoddā corrolariū. secunda ibi⌊ Cunq; harum.⌉ Primo qđ per theoricā. Secundo quid p practicā. ibi⌊ Et per practicā.⌉ Dicit primo per theoricā partē medicinæ intelligendū eē illā qua habita solū hēmus notitiā cōclōnis absq; hoc. s. ꝙ aliquid sciamus de mō operandi, sicut scito ꝙ febrium genera sunt tria, & ꝙ cōplōnes sunt nouem. non tamen propter hoc scimus quid vel qualiē circa humanum corpus sit operandum.

Et p practicā ipsius uolumus nō opōnē in effectu, neq; laborē motionū corpearꝫ, sed diuisionem opōnis medicinæ, quæ cū eā sciuerimus auxiliabiē nobis ad acquirēdū sciam, uel sn̄iam & ipsa scientia uel sentētia erit in qualitate opōnis.

Decl'at secundū, Secundo exēplificat adaptando exēpla ad ꝓpositum. secunda ibi⌊ Sicut d'r.⌉ Dicit primo per practicā nō esse intelligendā opōnē vel laborem corporeū in visitando, sed debemus intelligere diuisionē. i. partē sciæ medicinæ, quæ est diuisio operationis. i. pars sciæ docēs modum operandi, quā cum sciuerimus auxiliabitur nobis ad acquirendum scientiam. Alia littera habet sn̄iam et ip̄a scia vel sententia erit in qualitate operationis.

Sicut dicitur in medicina quòd a ꝑatibus calidis adhibenda sunt in principio quæ repellāt & infrigident & inspissent & postea repellentia cū

resoluentibus tẽperabimus,& post statum postea in declinatione sufficienter mollificantia resoluentia, prætercp̃ in apostematibus quæ sunt de materijs quas membra expellunt principia. Hæc igitur doctrina in scientia uel sententia tibi auxiliabitur,& hæc scientia uel sententia est declaratio qualitatis operationis.

Explificat dicens sicut dr̃ in medicina ꝙ in pricipio calidorum apatũ cõpetũt frigida repercussiua.in augmẽto mixta cũ resolutiuis &c. Et subdit ꝙ hæc doctrina auxiliat̃ in scia vel snia,& illa est in qualitate operationis. Sciendum est primo ꝙ penes morales philosophos reperiunt̃ isti termini, speculatio, prasis, speculatiuũ,& practicum. Intelligẽtes per speculationem opõnẽ intelsr̃ non ad aliã opõnẽ extra genus cognitionis naturalr̃ ordinatã. sicut cognitio vel intellectio dei vel intelligentiarum. Dico autẽ notant̃ extra genus cognitionis, quia vna speculatio põt esse ad aliã naturaliter ordinata. Prasis autẽ describit̃ secundũ electionẽ humanã operatio. Notitia igit̃ vel scia practica est notitia vel scia ad prasim finalr̃ ordinata. Theorica vero siue speculatiua econtrario. Ex quibus infertur primo eandẽ opõnem vario modo cõsideratã esse prasim, & speculationẽ vt intellectio dei a voluntate imperata. Patet secundo ꝙ tam pars practica q̃ theorica medicinę est scia, quia vtracp̃ est habitus per demonstrationẽ acquisitus. sed pars theorica est notitia principiorum, vt ponit̃ in lr̃a. practica vero modi operandi. Per partẽ.n.theoricã nõ docemur quid vel qualiter operari debeamus. Per practicã vero sic. Contra. ista practica ita habet principia, sicut theorica. igitur nõ plus est theorica ad scienda principia q̃ practica. Pro ista dr̃ argumentũ absolute verꝫ cõcludere, sed quia principia practicę habent̃ ex theorica, ideo dicimus illã esse ad scienda principia magis q̃ practicã. Vel dr̃ ꝙ theorica tradit nõtitiã principiorũ sine notitia modi operandi, sed non practica. Sciẽdum secundo ꝙ cũ sciuerimus partẽ practicã auxiliabit̃ nobis in acquirendo sciam vel sniam secundũ multiplicẽ expõnem. Prima est Gentilis qui per sniam exponit sciam vt infra sen tertia. I. cap. ex glosa Girardi. Imaginatur ergo sciam practicã scriptã vel exñtẽ in mente doctoris quæ in mente discipuli silr̃em sciam generat, vt ꝙ in principijs apatum calidoꝝ cõpetunt repercussiua. Cũ ergo hãc diuisionẽ opõnis.i.partẽ docentẽ operari a doctore vel scriptura itelligemus, auxiliabit̃ nobis ad acquirendã sciam: & illa scia erit in qualitate opõnis, quia per illã dirigemur in qualitatẽ vel modũ operandi. Propter quod infra cõcludit. hæc ergo doctrina.s. vel scriptura habita in scia auxiliabit̃ tibi, et ista scia erit in qualitate opõnis quia per illã dirigeẽ medicus in debitũ modũ operandi. Secunda expõ eiusdẽ est, ꝙ scia practica.i.scia de modo operandi auxiliabit̃ in acquirendo sciam, qa incitat studiosum ad sciam supra se. Audiẽs se in apatibus calidis in principio cõpetere quę repercutiãt, statim pmouet̃ ad acquirendũ qd sit apa quid repercussio &c. Et hæc scia.s.talr̃ acquisita ex tali pmotione iuuat ad acquirendã sciam vel sniam.i.experimentalẽ habitũ. Sciẽtifici.n. secundũ Canones pcedẽtes melius experimẽtalẽ habitũ acquirunt. Alij p sniam intelligũt firmã & ĩdubitabilẽ rñsionẽ de mõ operãdi cũ de ipso quęrit̃. Est.n. scia firma & indubitabilis rñsio, vt Catholicon tractatu de coloribus. Aliter autẽ per sniam intelligere possumus iudiciũ certum de mõ operãdi circa corpus signatũ & ægritudinẽ signatã. est.n. scia vnius partis cõtradictionis determiata acceptio, vt Catholicõ ibidẽ. Nam ex hoc ꝙ apatibus calr̃s scis in pricipio cõpetere repercussiua, & vides brachiũ for. apatum esse cũ rubore & ardore,& esse in principio iudicas ex snia cõuenire sibi oleum onfacinum,& hæc snia est in mõ operationis. Quælibet illarum expositionum tolerabilis est.

Specr̃a tõ qd, et prasis.

Genti.

Sẽtẽtia multiplicit̃.

Cũq3 duarum diuisionum qualitatẽ sciueris iam scientiã scientialẽ,& scientiam operatiuam adeptus eris, etsi nunquam operatus fueris.

Concludit ꝙ cum sciueris qualitatẽ duaꝝ diuisionum.s. practicæ & theoricæ quæ fuerunt mẽbra diuisionis, iam es adeptus sciam scialẽ & sciam operatiuã, q̃uis nunq̃ operatus fueris. Sciendũ primo ꝙ per sciam scialẽ intelligitur pars theorica qua solum sciẽtes efficimur & non dirigimur in actum operatiuum. Econtra vero per operatiuã intellr̃ notitia scientifica docens qualr̃ operandũ sit,& illa est practica sicut patet in exẽplo posito in lr̃a. Ex quo patet ꝙ licet nũq̃ sis operatus, stat tñ te sciam operatiuã adeptũ fuisse. Et ex hoc colligi potest pbabile argumentũ ꝙ vtracp̃ illaꝝ est scia, quia quælibet illaꝝ notitiarum est nobis euidenter acquisibilis oĩ actu operatiuo circunscripto, igit̃ quęlibet illarum est scia. Non.n. apparet sub quo alio habitu q̃ sub scia pprie contineri possit. Ad argumentũ igr̃ cũ dr̃ medicina diuidit̃ in practicam & theoricã, ergo nõ est tota scia. neganda est consequentia, vt supra tactum est. Sciẽdum secundo ꝙ ars proprie dicta est acquisibilis per assuefactionem ex frequentatione.s. operationum exterioꝝ. cum ergo sine his possit acquirit medicina secũdum vtrãcp̃ partem, vt dicitur in littera, patet ꝙ secundum nullam sui partem medicina proprie est ars, relinquitur igitur ꝙ est scia. Qualr̃ ãt ars contra sciam distinguat̃,& qualr̃ pprie vel ĩproprie dicat̃ mdicĩa ars vel scia: videbit̃ ĩ qõne diffusius.

Scientia scialis et opatiua

Necp̃ ẽt aliquis dicere põt ꝙ dispõnes corpis humani sũt tres, ægritudo, sanitas: et dispõ quæ nõ ẽ sanitas necp̃ ægritudo: cũ tibi duæ suffecerint.

Obijcit primo cõtra drĩas. Secundo soluit. secunda ibi ⌊Possibile nancp̃.⌉ In prima parte dicit non oportere dare mediũ vel tertiã dispõnẽ quæ dr̃ neutralitas, quia duę sufficiunt. Vel sic. in prima parte dicit ꝙ forte aliquis posset dicere ꝙ dispõnes humani corporis sunt tres.s. sanitas, ægritudo & neutralitas, sed tu non posuisti nisi duas: scilicet sanitatem & ægritudinem, ergo male dicis.

Possibile nancp̃ est ut cum hmõi dictor bene considerauerit non inueniat unã duarum rerũ affirmantem hanc trinitatem necp̃ negantem.

Soluit. Secundo excusat se ab vlteriori pertractatione. secunda ibi ⌊Præterea.⌉ Prima in duas sicut duas innuit solutiones. secunda ibi ⌊Amplius.⌉ Prima solo est, ꝙ cum talis argumentator bene considerat non inueniet vnã duarũ rerum &c. Notandum ꝙ hæc pars habet multiplicem expõnẽ. Prima. Non inueniet vnam duaꝝ rerum, quia nec practicam nec theoricam affirmantẽ vel negantẽ &c. Hanc sequitur Io. de monte Caluo. Alia expõ antiquior Bartholomei de varignana. Non inueniet vnam duaꝝ reꝝ: quia nec sanitatẽ nec ægritudinem affirmantẽ vel negantẽ neutralitatem, quia cum aliqua neutralitatis sit parua ægritudo & aliqua parua sanitas: non sequitur. est ægritudo, igit̃ nõ ẽ neutralitas, nec sequit̃ ẽ sanitas, ergo nõ ẽ neutralitas. silr̃ nõ sequit̃. ẽ ægritudo, ergo ẽ neutralitas. necp̃ sequit̃. est sanitas, ergo ẽ neutralitas. Hęc expõ nõ placet. Tertia est Dyni. Nõ ĩueniet vnã duarũ reꝝ.i. duaꝝ sĩgnationũ neutri in primo & secundo sĩgnatis affirmantẽ aut negãtẽ hanc trinitatẽ, qa tã primum q̃ secundum sĩgnatũ neutri sub sano vel ęgro cõpræhendit̃. Quarta expõ. Nõ ĩueniet vnã duarũ rerum.i.rõnum oppositaꝝ affirmãtem.i. affirmatiue demonstrare hanc trinitatem esse, aut negantem.i. negatiue demonstrare non esse hanc trinitatem. Necp̃.n. rõnes philosophorum pbantium inter sanitatẽ & ægritudinem non cadere medium demonstratiuæ sunt. Nec etiã rõnes medicorum ad oppositum sunt demonstratiuæ. Quinta expõ est Mundini. Non inueniet vnã duaꝝ rerũ.i. duaꝝ vltimarum partium in diffõne medicinę positaꝝ affirmantẽ vel negantem &c. partes.n. istæ sunt vt habita sanitas conseruetur &

amissa recuperetur, & per has non excluditur nec affirmat neutralitas. Vltima expõ est Gentil. Non inueniet &c. i. duarum partiũ i diffõne positarum, quarum prima est ex parte qua sanat & ab ea remouet. secũda ẽ vt habita sanitas conserue tur &c. affirmãtẽ aut negãtẽ, qa licet dicat ex parte qua sanat aut ab ea remouet, nõ implicat dari vel nõ dari neutrã dispõnem, & similiter de alia parte dicendum est.

Amplius si hæc trinitas necessaria fuerit, qd' diximus tibi remoueri a sanitate colliget infirmitatem & dispositionem tertiam.

Ponit secundã solõnem. Secundo declarat qualiter vario modo describendo sanitatem vel ægritudinem in diffõne sanitatis vel ægritudinis includitur vel non includit neutralitas. secunda ibi⌊ Quã non hre.⌉ Dicit primo ꝙ q̃uis hæc trinitas esset ponenda, non tñ repugnat hoc diffõni positæ, quia sub illa particula a sanitate remouetur, cõpræhenditur neutralitas. tam. n. per neutralitatem, ꝙ per ægritudinem est corpus a sanitate remotum.

Quã non habere sanitatis diffinitionem posuerũt quæ est habitus aut dispositio ex qua operationes subiecti ipsius sanæ proueniunt. Neq; huius diffinitionis oppositũ nisi sanitatẽ diffinierint, queãdmodum desiderauerunt, et posuerint in ea conditionem qua non indiget.

Sanitatis & ęgritudinis descriptio duplex.

Pars patet plane. Notandum primo pro intellectu sanitatem & ægritudinem dupl'r describi posse. Primo sic. Sanitas est habitus vel dispõ ex qua operationes subiecti ipsius sanæ proueniunt. Et consequenter. Ægritudo est dispõ vel habitus, ex quo operationes ægræ proueniunt. Et tũc patet ꝙ nec in diffinitione sanitatis nec ægritudinis compræhenditur neutralitas. Secunda descriptio est ista. Sanitas est &c. ex qua operationes perfectæ proueniunt. Ægritudo est dispõ vel habitus ex qua operationes imperfectæ proueniunt. Et taliter describendo patet ꝙ sub diffõne sanitatis vel eius oppositi compræhenditur neutralitas. ex neutralitate. n. operationes subiecti ipsius imperfectæ proueniũt. Exponitur ergo littera sic. quam. s. neutralitatem non habere. scilicet non includere diffinitionem sanitatis nec eius oppositi posuerunt, supple illi qui primo modo sanitatem & eius oppositum diffiniebant, nisi voluerint diffinire sanitatem et eius oppositum: quemadmodum desiderauerunt. s. ad placitum loco ly sanæ ponendo perfectæ, & loco ly ægræ ponẽdo imperfectæ. Notandum secundo Auic. dixisse habitũ propter sanitatem fixam & perfectam, propter sanitatem vero lapsam dixisse dispositionem.

Præterea cum medicis in hoc non litigemus. Neq; n. sum qui cum eis in hmõi disputare debeam, neq; litigium hoc eis neq; illis qui contra eos sunt in medicina auxiliabit. huius. n. rei certitudo alterius doctrinæ principijs pertinet.

Excusat se a determinatione huius difficultatis di. nõ esse litigandum medico de hoc, neq; ipse est de illis qui cum eis litigare debeant, neq; hoc litigium eis: scilicet medicis, nec illis qui sunt contra eos auxiliabitur in medicina, sed hęc certitudo pertinet principijs alterius doctrinæ. Contra. Ad medicum pertinet considerare an corpus sit preseruãdum, conseruandum, curandum, vel resumendum. sed non competit præseruatio vel resumptio, nisi neutro conualescentiæ vel decidentiæ, ergo &c. Pro isto dicitur ꝙ ad medicum pertinet considerare illam dispositionem, quam multi vocant neutralitatem. vtrum autem debeat denominari neutralitas vel ægritudo non debet curare medicus. Et hoc intendit Auicẽ. in parte ista & toto capitulo.

De subiectis medicinæ. Cap. 1.

Voniam medicina corpus humanũ ex parte unde sanat & a sanitate remouet cõsiderat & cuiusq; rei scia nõ acquirit neq; cõplet cum cãs habuerit nisi per sui cãs sciatur, ergo debemus in medicina scire sanitatis & ægritudinis causas.

Posita diffõne medicinæ, nunc cõsequent numerat subiecta de qbus medicus considerat. uñ in rubrica dr Capl'm de subiectis medicinæ. Et primo oñdit de quibus cõsiderat medicina. Secũdo illa summatim colligit. Tertio oñdit modum quo medicus illa considerat. secunda ibi⌊ Et postq̃.⌉ tertia ibi⌊ Harum vero rerum.⌉ Primo iterum oñdit de quibus considerat theorica. Secundo de quibus practica. secunda ibi⌊ Huius autẽ inquisitionis.⌉ Prima in tres. Primo ponit necessitate considerationis subiectorum partis theoricæ & practicæ. Secundo declarat. Tertio concludit. secũda ibi ⌊ Causarum.⌉ tertia ibi⌊ Harum igit.⌉ Item primo oñdit ad medicum pertinere cõsiderationem causarum sanitatis & ægritudinis. Secundo accñtium & significationum eorũdem. Tertio ad alia loca nos remittit. secunda ibi ⌊ Et qa.⌉ tertia ibi⌊ Iam autem.⌉ In parte prima probat hanc cõclusionem. Ad medicum pertinet cõsiderare causas sanitatis & ægritudinis. probatur quia ad medicum pertinet cõsiderare corpus humanum ex parte qua sanum aut a sanitate remotũ sed nullius rei hñtis cãs acquirit aut cõplet cognitio nisi ex cognitione suarum cãrum, igitur ad medicum pertinet considerare sanitatis & ægritudinis causas. consequentia tenet, eo ꝙ sanitas & ægritudo sunt res hñtes, cãs. Sciendũ primo ꝙ in diffõne medicinę ponuntur duæ partes. Prima scĩa qua humani corporis dispõnes noscũt ex parte qua sanat &c. & illa corrñdet parti theoricæ. Notitia. n. hmõi dispositionum est theorica non docens vel præcipiens quid vel qualiter operandum. Secunda pars est vt habita sanitas conseruetur, & hæc corrñdet practicæ. Notitia. n. cõseruandi aut recuperandi sanitatẽ est practica, vt visum est in qõne. Ideo conueniens erat vt Auicẽ. diuisim enumeraret subiecta ad partem practicam & ad partẽ theoricã pertinẽtia. Ex quo patet ꝙ capl'm esse velut apitiuum et resolutiuũ præcedentis capl'i vt dicit Mundinus. Sciendũ secundo ꝙ licet subiecta sint plura, quia tñ non sunt prima & adæquata, immo ad vnũ primũ sunt attributionẽ hñtia, ex hac pluralitate subiectorum non tollit vnitas sciæ medicinæ. Mũdi.

Sciendum tertio ꝙ rerũ hñtium cãs duplex potest haberi notitia. Vna a priori & est notitia propter quid. Altera a posteriori & est notitia quia. quando. s. cognoscimus cãm per effectum. Prima perfectior est. perfectius. n. est cognoscere effectum per cãm ꝙ econuerso. ut videri habet. 1. posteriorum. Ad ꝓpositum rei hñtis cãs non acquirit notitia &c. nisi per notitiã cãrum. s. scĩa perfecta et propter quid, licet in scĩa quia. oppositum accidat vt est scĩa Arist. 1. poster. Scire autem opinamur &c. Et primo physicorum. Tũc. n. arbitramur cognoscere &c. et est textu cõmenti primi. Sciendũ quarto ꝙ scĩa dr acquiri qñ addiscens est in actual'r acquirendo, quia. s. disponit vt habitus scientificus in eo fiat. Dr autẽ cõpleri qñ figit. Sensus igit est ꝙ non disponit nec habituatur &c. Aliter non acquiritur. s. a doctore, nec cõplet ab intrinseco. s. intellectu discentis. Al'r a quibusdã. Nõ acquiritur. s. demr̃atione quia. Nec cõplet. s. demonstratione propter quid. Hæc tñ expõ recipit instantiã apparentem vt vides. Alij alit. Non acquirit. s. per aliquod genus causæ. Nec cõplet per oĩa. s. gña cãrum. Et dixit notant cũ cãs habuerit, propter res non hñtes cãs ex quibus tanq; ex notioribus cognosci possint. Ex quo patet. Non oẽ cognoscibile notitia qa. esse cognoscibile notitia ꝓpter quid. Nec oẽ cognoscibile notitia ꝓp quid esse cognoscibile notitia quia. Nõ. n. repugnat dabilem esse effectum qui quantũ ad quia est, sit suis causis penitus ignotior. Cã autẽ minoris assumptæ in probatione

Notitia duplex.

Aristo. Scientiã acquiri qd et cõpleri.

probatione conclusionis potest esse talis, quia sicut se habet res ad esse, ita se habet ad cognosci, sed quęlibet res habet esse per suas cās: ergo q̄libet res talis habet cognosci per suas causas. Item ꝓcessus rōnis & artis in cognoscendo res causatas debet ꝓportionari ꝓcessui naturę in causando, sed natura ꝓcessum hunc inchoat a causis & terminat ad effectū. igit̄ &c. Contra tunc ad medicū pertineret cōsiderare et inuestigare cās elr̄torum. Pro isto dr̄ limitando ꝓpōnē ꝙ medicus habet cōsiderare causas scibilium quorum per propria principia habet ꝓprietates & passiones iuestigare.

Et quia sanitas & ægritudo & earū cāæ plerūq; sunt manifestæ, plerūq; occultæ quæ nō sensu neq; nisi per significationes accidentiū cōpræhenduntur, debemus etiam in medicina scire accidentia quæ in sanitate accidunt et ægritudine.

Declarat secundū. Et in snīa intendit hanc conclusionē. Ad medicum pertinet considerare sanitatis & ægritudinis & cārum suarum signa & accn̄tia. probat̄ sic. Causis sanitatis & ægritudinis occultis existentibus necesse est per accidentia cās illas & sanitatem & ægritudinem cognoscere, sed contingit cās illas esse occultas, ergo &c. Sciendum

Mēbrū nr̄i corporis duplex.

est primo ꝙ membrorum nr̄i corporis, quędam sunt exteriora sensibus nr̄is subiecta quędā interiora. De secundis ergo verum est, ꝙ eorum sanitatem & ægritudinem & cās earum docemur per signa & accn̄a cognoscere. Sciendū

Accn̄s triplex.

secundo ꝙ accidens multipl'r sumitur. Primo vt distinguit̄ contra substantiam, & taliter non capit̄ hic. Secundo vt distinguitur contra morbum & cām morbi, vt. 3. de accn̄ti. & secunda primi. 1. cap. & sic iterum nō sumit̄ in ꝓposito. Tertio sumitur pro quacunq; dispōne naturali vel preter naturam consequente sanitatē, ægritudinem vel neutralitatem, & sic omnis dispō consequens sanitatem dr̄ accn̄s sanitatis. sicut consequens morbum dicitur accn̄s morbi. Et

Accn̄s morbi et sanitatis triplex.

quemadmodum accn̄s morbi diuiditur in tria. s. actionem lęsam, qualitatem mutatam: & exiens mutatum. Ita consequenter triplex est accn̄s sanitatis. s. actio bona siue naturalis, qualitas non mutata a naturali, & exiēs naturale siue laudabile. Et sicut per actionem lęsam, qualitatem mutatam & exiens mutatum: tanquam per signa propria cognoscimus morbum. Ita consequenter per actionem naturalem, qualitatem non mutatam &c. cognoscimus sanitatē: & taliter sumitur accidens in ꝓposito. Ex quo patet primo idē respectu eiusdem esse denominabile accidens & signum. Accidēs quidem pro quanto pendet a sanitate vel morbo. Signum vero inquantum ducit nos in cognitionem ęgritudinis vel dispositionis alterius. Patet secundo processum a notitia accidentium & signorum ad notitiam morbi vel dispōnis alterius vt plurimum esse processum quia. Econuerso vero propter quid. Dico autem notanter secundū plurimum propter signa, contingit. n. idem respectu eiusdem esse causam & signū sicut longitudo & gracilitas colli cum strictura pectoris futurę phthisis. Et ex hoc vlterius patet ad perfecte acquirendum sciam medicinę necessarium nobis esse duplicem processum. s. quia, & propter quid.

Iam autē declaratum fuit in sciētijs ueridicis ꝙ rei scientia non acquiritur nisi per sciam cārū & principiorum ipsius si cās habuerit & principia, aut non completur nisi ex parte sciendi eius accidentia & concomitantia essentialia.

Remittit nos pro declaratione horum dictorum ad alias scias. Et lr̄a plana est. Sciendum primo ꝙ per scientias

Scīæ veridicę q̄.

veridicas intelligit Aui. logicā, & metaphysicam, ad quarum primā pertinet verum a falso discernere. ad secundā vero pertinet ꝓbare pricipia aliaꝝ sciarū, iō merito veridicę noīantur. Aliter dixit Mundinus per scientias veridicas intelligendas esse scias pure speculatiuas quarum finis est veritatis cognitio, vnde veridicę dn̄r. Practicę vero nō sic ꝓprie veridicę vocantur eo ꝙ earum finis non est veritatis cognitio, sed opus vel secundum electionem operatio, vt supra dictum est. Prima expositio est melior. Sciendū secūdo per principia debere intelligi cās extrinsecas vt sunt efficiens & finis. Per causas vero intrinsecas, vt materiā & formam. Sciendum tertio ꝙ accidentium vt proposito pertinet quędā cōmunia sunt, quędā ꝓpria. Exemplum primi: sicut dolor capitis in pleuresi. Exemplum secundi, ut dolor lateris pungitiuus in pleuresi. Et illa accn̄tia propria ab auctoribus vocantur concomitantia essentialia, quia. s. vn̄r essentialiter sanitati & ægritudini associari. Sciendū quarto hāc litteram dupl'r posse exponi. Primo. Ad acquirendū & perfecte hn̄dum notitiam scibilium medicinę duplici indigemus processu. Vno ꝓpter quid: & ille fit ex notitia causarum. Altero quia, & ille fit ex notitia accn̄tium cōmuniū & propriorum. Secundo & forte melius. Ad acquirendum & perfecte habendum notitiam sanitatis & ægritudinis nō sufficit earum cās cognoscere, sed vltra hoc requiritur accidentium cōium & ꝓprioꝝ notitia. Ad perfectā. n. notitiā subiecti non sufficit subiecti cās cōprehēdere: sed vltra hoc oportet ꝓprietates & passiones subiecti cognoscere. Exēpli gratia, ad perfectam notitiam feb. putridę nō sufficit cognoscere causas eius: sed scire oportet cum hoc accidentia & nocumenta febrem consequentia.

Accn̄s duplex.

Causarum uero quatuor sunt species, materiales, efficientes, formales, & finales.

Ponit numerum generum causarum sanitatis & ægritudinis. Secundo specialiter vnūquodq; illorum declarat. ibi secunda⌊Causæ vero.⌉ Prima pars nota est. Sciendū hic primo ꝙ Aui. enumerat cās, nō autē accn̄tia, de quibus fecit mentionem. Aut quia enumeratio eorum nimis esset particularis, qualis nō debet esse doctrina huius primę fen. Aut quia in secunda fen doctrina tertia. ca. 3. accn̄tia & significationes distincte enumerat. Vel forte fecit nos intelligere per operationes quas dixit esse fines, ex quibus alia accidentia etiam comprehendi pn̄t. Sciendum secundo sufficientiam quatuor generum causarum a diuersis vario modo assignari. Quidā sic sumunt. Oīs causa vel est intrinseca vel extrinseca. si est extrinseca vel mouet intentionaliter, & sic est finis. vel realiter: & sic est efficiens. si vero est intrinseca, vel se habet per modum perfectibilis, & sic est materia, vel per modum perficientis, & sic est forma. Al' dicunt alij de cā extrinseca, quia vel pręcedit effectum, & sic est efficiens. vel sequitur, & sic est finis. Vtrum autem hi modi sint veri, scrutari pertinet ad physicum & metaphysicum. Aliter dixit mundinus non sunt nisi quatuor modi speciales quęrendi de caīs. igitur &c. Assumptum probatur discurrendo, quia nō quęritur de effectu nisi ex quo, vel a quo, vel per quid, vel propter quid. Primū quęrit de materia. Secundum de efficiente. Tertium de forma. Quartum de fine. Aliter consueui distinguere sic. Non sunt nisi quatuor modi dependētię vnius rei ad aliam. igitur nō sunt nisi quatuor genera causarum. assumptum probatur: quia quicquid se habet ad aliud vt dependens, vel dependet ex illo: vel ab illo, vel per illud, vel propter illud. Cōtra. qa præter modos causarum iam dictos reperitur genus causæ instr̄alis, vt tertio de accidenti. primo cap. Pro isto dicūt cōmuniter ꝙ causa instrumentalis reducitur ad genus cāæ efficientis. In eodem. n. genere videntur concurrere principale agens & instr̄m quo producit effectum. Ego vero inferius declarabo aliquam instrumentalem causam magis reducibilem esse ad genus causæ materialis q̄; efficiētis: sicut diaphaneitas aeris est causa instrumētalis illuminationis aeris. Et non in genere cāę efficientis. non enim diaphaneitas efficit lumen. Nec formalis. non enim diaphaneitate denominatur aer formaliter illuminatus. Nec etiam finalis. non enim est diaphaneitas finis illuminationis, sed potius econtra. Reducitur ergo ad aliud genus causæ. s. ad genus

Causarū genus q̄druplex

Gal.

Cā dispositiua qd.

causæ materialis, quam cām dispositiuam possumus appellare. Qualiter autem cāæ conseruantes & præseruantes ad genus cāe efficientis reducanṫ, in. 3. techni declaratum est.

Causæ uero materiales positæ in quibus sanitas & ægritudo mensurantur sunt. Subiectum quidem ꝓpinquum, membrum aut spiritus. Et subiectum quidem longinquum, humores. Et eis longinquiora sunt elementa.

Declarat vnūquodq; illorum generum. Et primo materiales. Secundo efficiētes &c. Partes patebunt. Item primo notificat causas materiales. Secundo declarat varium modum se habendi causarum illarū. secūda ibi ⌊ Et hęc duo. ⌉ Dicit primo ꝙ causæ materiales in quibus mensuranṫ sanitas & ægritudo sunt duplices. s. ꝓpinquæ & remotę. subiectum quidem ꝓpinquum siue materia est membrum aut spiritus. remotū humor. remotissima sunt elementa: Sciendum est primo ꝙ cum dr̄ positę exponiṫ. i. narratæ sine ꝓbatione, quia hęc ꝓbatio non pertinet ad medicum. Vel positæ. s. a philosophis. Quod. n. elementa sint materia remota sanitatis habetur primo de gñone & corruptione. Q̃ vero humores ex lib. de aīalibus. Similiter ꝙ membra. Secundo sciendum ꝙ ly mensurantur exponitur. i. sustentantur vel subiectantur seu causantur. Quidam autē dixerūt mensurantur. i. quantificantur. accidens. n. quodcūq; materiale mensuraṫ rōne subiecti, vt in prędicamentis. ca. de q̄titate dicitur ab Aristo. quanta fuerit superficies tantum album esse dices. Aliter dicitur & melius ꝙ sanitas mensuratur his eo ꝙ sanitas sit alterius gradus vel mensurę secundum variam dispositionem & mensurā elementorum humorum & membrorum. vnde alterius mensurę vel gradus est sanitas cerebri, & alterius cordis, quia in his variæ sunt humorum & elementorum mensurę. Tertio sciendū ꝙ materia potest sumi dupl̄r. Primo proprie pro subiecto primo cuiuscunq; forte ex quo fit aliud & manet, qualiṫ sumiṫ primo physicorum textu cōmenti. 56. cum dicitur. cuiuslibet transmutationis naturalis materiam primā esse principium, & taliter non sumitur hic. Secūdo sumitur materia improprie satis pro quocunq;, quod formaliter per aliquid est aliqualiter formatum denominabile: vel ex quo fieri potest aliquid taliter denominabile, siue per vnam, siue ꝑ plures transmutationes. Exempli causa dicimus parietem materiam albedinis, quia per albedinem denominatur paries formaliter albus. Similiter panem & cibum dicimus materiam humorum, quia licet panis non sit a forma humorum denominabilis, ex pane tamē per vnam aut per plures trāsmutationes fieri potest aliquid a forma humorum denominabile, puta sanguis phlegma &c. Hanc autem materiā appellare consueuerunt antiqui materiam trāseuntem. primā vero permanentem. Et hoc secundo modo in ꝓposito sumitur materia vel subiectum. dum dicit Aui. in littera, subiectum ꝓpinquum esse membrum. remotum vero humores & elementa. Et ex his patere potest quid per subiectum propinquum intelligendum est: & quid per remotum. Est enim subiectum ꝓpinquum sanitatis vel ægritudinis subiectum actualiter proprie sanum aut ægrum denominabile vt membrum. Remotum vero est subiectum non actu proprie taliter denominabile, ex quo tamen per vnam vel per plr̄es transmutationes potest fieri aliquid ꝓprie tal̄r denominabile. Verbi gratia humor est subiectum remotum sanitatis, quia non actu est humor proprie sanus denominabilis, ex ipso tamen per vnam aut plures transmutationes generari potest aliquid vt membrum quod proprie ē actu sanum denominabile. Et ex hoc vlterius patet cur elemēta dicanṫ subiecta remotiora. Sciendum quarto illā particulam membrum aut spiritus exponi a quibusdam aut ꝓ & volentibus membrum dispositum per spiritum eē subiectum &c. ideo spiritus est cā mēbri dispositiua, vt recipiat membrum vitam et sanitatem. Causa vero dispositiua materiæ reducitur ad genus causę materialis. v̄. g. talis vel talis organiçatio cotdis est causa vt cor fiat viuens & sanum, & non est causa in genere causæ formalis vel finalis, nec efficientis. igitur causa est in genere causæ materialis. Item sicut se habet dispositio actiui ad actiuum, ita passiui ad passiuum, sed dispō actiui inquantum hmōi causat efficienter. ergo dispositio passiui materialiter. Ex quo sequitur per subiectum propinquum sanitatis non solum intelligēdum esse actualiter proprie sanum denominatum, sed etiā illud per quod immediate reddiṫ subiectū dispositū, vt actu talem denoīationē recipiat. Sed de hoc videbitur in qōne.

Cā materialis duplex.

Aristo.

Materia dupl̄r.

Aristo.

Subm duplex.

Et hæc duo sunt subiecta secundum cōpōnē, licet sint cum alteratione. In cuiusq; autem rei cōpositione & alteratione quæ sic componitur ad aliquam hmōi peruenitur unitatem. Et hæc unitas ad quā huiusmodi reuertitur multitudo, aut est complexio, aut forma. Complexio uero est secundum alteratiōnē, & forma secundū cōpōnē.

Declarat qualiter humores & elementa sunt subiecta sanitatis &c. Sunt. n. subiecta secundum cōpōnem, licet etiā sint cum alteratione, eo ꝙ talis compositio non sit sine alteratione. Et subdit ꝙ in cuiuscunq; rei cōpōne & alteratione quæ sic ponitur fieri perueniṫ ad aliquam vnitatem, & ista vnitas ad quam peruenit ista multitudo, aut est complexio, aut forma. cōpl̄o quidem fit secūdum alterationem. forma vero secundum compositionem. Sciendum est hic primo per compositionem hic Aui. intelligere mixtionem. per resolutionem vero alterationem. Sensus ergo litterę est ꝙ hęc duo. s. humores & elementa sunt subiecta secundū compōnem. i. mixtionem, & secundum alterationem venientem. quia. n. adinuicem alterantur vel miscentur ex ipsis mediate vel immediate fit aliquid puta membrum actu proprie sanum aut ægrum denominabile, ideo sunt subiecta remota. Non possunt autem misceri sine alteratione, quia mixto est miscibilium alteratorum vnio. primo de generatione. Sciendum secūdo ꝙ in omni compositione tali ad aliquā perueniṫ vnitatē per vnā formā ex extremis illis contrarijs resultantem adinuicem refractis, vbi duplicem imaginamur refractionem. Vnam qualitatū contrariarum. Alterā vero formarum elementoꝝ aut aliorum miscibilium. Ex prima resultat cōpl̄o mixti. Ex secunda forma substantialis eiusdem. Ideo dixit cōpl̄onem esse secundū alterationē. formam vero substātialē. s. mixti secundū cōpōnem. i. mixtionē. Et ex hac lr̄a. A. expresse coll̄r ex intētione eius nō fuisse el̄nta secundum formas suas nullo mō refractas remanere in mixto, licet Auer. 3. cœli oppositū eidē imponat.

Cōpō qd & resol̄o.

Refractio triplex.

Efficiētes autē cāæ sunt cāæ permutātes & cōseruātes humani corporis dispōnes, sicut sunt aeres & quæ eis continuāṫ, & comestiones et aquę & potus & quæ eis continuanṫ, & eūo & retētio et regiones et ciuitates et loca habitabilia et quæ eis cōtinuāṫ, et motus & quietes corporei et aīales, & ex eis sunt somnus & uigiliæ & alteratio in ætatibus & diuersitas in eis, & in gñibus et in artibus & in moribus & in rebus quæ in humano superueniunt corpore ipsum tāgētibus, siue sint cōtra naturā siue nō sint contra naturam.

Declarat causas efficientes. Et littera plana est. Sciēdum est primo ꝙ cā efficiens hic cōiter sumiṫ ut extendiṫ ad conseruantem, & præseruantē, et vere ꝓducentem, vt. 3. techni plene declaratum est. Sub permutantibus autem causis cōpræhenduntur hic curantes. Et quidā addunt præseruātes proprie dictas, licet etiam sub conseruantibus compræhendi possint. Sciendum secundo per ea quæ aeri continuāṫ

Cā efficiens tripliciter.

intelligendas

intelligendas esse influentias cœlestes, quæ quia insensatæ sunt, earum alterationem aeri ascribimus. Possunt etiã intelligi alia elementa. Per ea vero quæ cibis & potibus continuantur, intelligenda sunt illa quæ ad modicum ciborum & potuum nobis occurrunt, vt medicinę. Ea vero quæ regionibus continuantur sunt sicut venti & locorum particulares dispositiones, quæ ad similitudinem regionum humanum corpus alterant. Ea vero quæ corpori humano superueniunt &c. sunt cætera quę humanum corpus habent alterare, siue sint res naturales, siue contra naturam &c. Et ꝑ id vniuersaliçat dictum suum. Ex quo patet responsio ad litterale dubium quare non enumerauit Auic. res naturales cum sint ẽt cãæ efficientes sanitatis & ægritudinis. Dicitur eas Auic. satis enumerasse in littera in vltima particula implicite. Vel aliter dicitur ꝙ non, ideo quia non sic indifferenter sunt sanitatis vel ægritudinis causæ, sicut res non naturales. Alij dicunt ꝙ res naturales sub rebus non naturalibus enumeratis & eis annexis compræhendi possunt, vel saltem dari intelligi. Per motum .n. quietem somnum &c. dantur intelligi operationes naturales animales et ætates et complexiones. per aerem vero elementa &c. Tertio nota ꝙ res omnes humanum corpus permutantes vel conseruantes sub tribus generibus compræhenduntur, quia quædam sunt naturales, quædam non naturales, & quædã pręter naturam. Naturales sunt omnes corpori humano intrinsecæ ad eius conseruationem vel integritatem per se facientes, quæ in septem ab auctoribus nostris distinguunť genera. s. elementa: complexiones, humores, membra, spiritus: virtutes, & operationes. Res vero non naturales sunt res humano corpori ineuitabiliter occurrentes ad sensum inferius declarandum. indifferenter tamen se habentes ad hoc vt corpus alterent vel conseruent. debite .n. occurrentes cõseruant. indebite verò a sanitate alterant vel permutãt, quę in sex genera ab auctoribus distinguunť. & sunt aer, cibus & potus. inanitio & repletio, motus & quies, somnus & vigiliæ, & accidentia animæ. Et ex hoc concludi potest eãdem rem secundum specificam denominationem denominabilem esse rem naturalem, non naturalem, & præter naturam. Immo eadem res numero respectu diuersorum his denominationibus denominabilis est. Sed magis videbiť de hoc in secunda fen huius. Per res vero præter naturã intelligunť quęcũqꝫ res sunt humano corpori discõueniẽtes & ipsius corruptiuæ & illæ diuidunť in tria gña: vt. 3. de acciděti. & infra secũda fen. 1. cap̃. s. ægritudinẽ, cãm, & accidens. Et de his oĩbus tractať in isto primo canone.

Formales uero cãę sunt cõpl'ones, et uirtutes: quæ post eas eueniunt, & compositiones.

Declarat quæ sunt causæ formales sanitatis & ægritudinis, quia sunt complexiones & virtutes, quæ post ipsas cõplexiones eueniunt, & compositiones. Sciendum est primo complexionem & compositionem esse causam formalem sanitatis & ægritudinis secundum multiplicem modũ exponendi hanc litteram. Primus modus est Dyni volẽtis ꝙ complexio & compositio si cõsiderantur absolute nõ sunt causa formalis &c. Si vero sumantur vt sunt proportionata vel disproportionata nominari possunt ipsius cã formalis. Iste modus potest habere bonum intellectum. Secundus est Gentilis dicentis ꝙ ideo complexio & compositio dicuntur causa formalis sanitatis & ægritudinis, quia sanitas & ægritudo in complexione vel compositione nõ est aliud formaliter q̃ꝫ complexio vel compositio sic proportionata, vel improportionata. Puto hunc esse intellectum Gentilis, ꝙ sanitas & ægritudo non habent vt sic formam proprie. Sed illud improprie formam sanitatis vel ægritudinis appellamus, per quod corpus vel membrum denominatur formaliter sanum vel ægrum, & illud est complexio vel compositio. Per bonam enim complexionem denominatur corpus vel membrum formaliter sanum in complexione, & per malam ægrum. Similiter de compositione dicendum est, vt per causam formalem sanitatis vel ægritudinis intelligatur causa formalis esse sani vel ægri, vt sumatur abstractum pro concreto. Sciendum est secundo ꝙ virtus dicitur causa formalis secundum alterum duorũ modorum. Primus est quia nihil est sanum vel ægrum nisi inquantum virtute participans. Secundus est quia virtus est principale dirigens complexionem vel compositionem ad operationes. Aliter dicit Marsilius præmittendo formam tripliciter sumi. Primo pro quocunque alicui subiecto inhærente, per quod subiectum illud essentialem vel accidentalem denominationem recipit, qualiter formas accidentales vel essentiales denominamus formas, & sic nec complexio nec compositio est causa formalis sanitatis & ægritudinis. Secundo sumitur forma metaphorice pro eo per quod alicuius explicatur essentia, qualiter diffinitionem dicimus esse formam diffiniti metaphorice, quia sicut materia sine forma est res informis & indeterminata, per formam autem redditur substantialiter vel accidentaliter determinata, ita diffinitum sine diffinitione est indistinctum, ideo propter hoc diffinitio dicitur causa formalis diffiniti. Tertio modo sumitur forma etiam in proprie pro eo quod aliquid ad finem proprium dirigit. sicut diceremus formam domus in mente facientis existentem esse formam operationis eius, eo quòd per illam dirigitur actio domificatoris ad finem intentum ab eo, & limitatur: sicut etiam compositum naturale limitatur ĩ spẽ per formã.

Dico ergo ad ꝓpositum ꝙ complexio est forma sanitatis in complexione secundo modo, eo ꝙ per ipsam eius explicatur essentia. Si enim quęratur quid est sanitas complexionalis? Respondetur ꝙ est bona complexio, sicut ægritudo complexionalis est mala complexio. Consimiliter dicitur de compositione. Virtus vero est forma sanitatis, tertio modo sumendo formam, eo ꝙ virtus est forma dirigẽs ipsam bonam complexionem & compositionem ad finem. s. ad operationem. Taliter forte sumitur tertio de consolatione, metro nono. Verum insita summi forma boni &c. Hic tamen modus vt apparet non saluat qualiter virtus sit causa formalis ægritudinis, cum virtus ægritudinem non ducat ad finem: sed potius eius finem quãtum potest impedit.

Ideo oportet secundum hunc modum verius dicere virtutem esse causam formalem sanitatis & ægritudinis secũdo modo. Sicut enim complexio explicat essentiam sanitatis, ita virtus, quia non dicitur aliqua complexio formaliter sanitas nisi secundum ꝙ est dispositio viuẽtis, nec alicui inest formaliter viuere nisi per virtutem. Similiter non diciť aliqua dispositio formaliter sanitas, nisi prout virtuti proportionata, immo per hoc describitur vt patet. Hanc expositionem puto hunc habuisse a Mundino & a quibusdam antiquioribus distinguentibus triplicem formam. s. Logicalẽ, sicut diffinitio & partes eius sunt forma diffiniti. Metaphysicam siue idealem, vt imago artificij. Et physicam siue naturalem sicut anima & calor. Et consequenter dicebant ꝙ complexio & compositio est forma sanitatis non naturalis, nec metaphysica sed logicalis. Virtus vero similitudinarie appellari potest forma metaphysica. Et tu considera. Ex his solui possunt multa dubia hic moueri solita, vt quòd formæ non est forma. Sanitas vero est forma quædam: igitur ipsius non est causa formalis. Item quia complexio & compositio indifferenter se habent ad sanitatem & ægritudinem, igitur nullius illarum complexio, vel compositio est forma. Item virtus est anima quæ non est forma sanitatis, sed corporis organici. Item tunc quatuor essent naturæ in quibus est sanitas: scilicet complexio, compositio: vnitas, & virtus, quod nullus concedit.

Patet ad hæc solutio ex acceptione æquiuocationis huius termini forma. Sciendum est tertio quòd hæc littera. Et virtutes quæ post eas veniunt multipliciter exponi consueuit. Primo iuueniliter ordinando sic textum. formales vero causæ sunt virtutes & complexiones & cõ

Dynus.

Genti.

Marsili.
Forma tripl'r.

Boetius

poſitiones quæ.ſ.cōpoſitiones poſt ipſas cōplones eueniūt.
Cōplo.n.eſt cā cōpōnis, vt primo de accñti. &.2. cōplo-
Gal. num. vltimo ca. Alij alr dicunt ꝙ cōplo in fieri.ſ.partia-
lis antecedit virtutem, ideo virtus eſt poſt complexionem
.ſ.partialem, non totalē ſicut forma ignis aduenit materiæ
poſt partiales diſpōnes ad ipſam præparantes, licet ſimul
inducatur in materia inductis omnibus perfectis diſpōni-
bus & totalibus. Contra, quia cōplo de qua loquit̄ Aui.
eſt illa quę eſt cā formalis ſanitatis, & illa nunq̄ eſt ante vir
tutem. alias.n.prius eſſet aliquod ſanum vel ægrum q̄ꝫ vi-
uens & virtutem hn̄s. Argumentum ſatis eſt efficax cōtra
Virtutē expōnem. Niſi dicatur ꝙ virtus non eſt poſt cōplexionem
venire quæ eſt cauſa formalis ſanitatis, ſed poſt cōplexionem ab-
poſt cō- ſolute. Quod non multum conſonat litteræ. Alij aliter dixe-
plonem runt ꝙ per virtutem hic non intelligitur virtus principalit̄
duplr. uicta quę eſt anima. ſed quędam naturalis potentia mēbro-
rum conſurgens ex concurſu complonis & compoſitionis
membrorum qualitatum & quantitatum ſpirituum & hu-
morum. Et notum eſt hanc euenire poſt cōplexionem. Eſt
enim habilitas quędam conſurgens ex tali cōcurſu, qua mē
bra ſic redduntur operatiua. Aliter autem dicit Gentilis,
ꝙ virtutem venire poſt complexionem poteſt intelligi quo
ad tempus, & ſic non eſt verum ſaltem de complexione to
tali. Secundo quo ad operationem, & ſic verum, quia prius
& immediatius operationem attingit complexio q̄ꝫ virtus:
eo ꝙ operatur mediante complexione. Senſus igitur litteræ
eſt. Et virtutes quæ poſt eas eueniunt.i. quæ ipſis comple-
xionibus mediatius operationem attingunt.

Cauſæ autem finales ſunt operationes.

Oſtendit quæ ſunt cauſæ finales. Secundo eis quædam
annectit. ſecunda ibi ⌊Et in ſcientia.⌉ Prima pars patet.
Opō Sciendum primo per operationes non ſolum intelligēdas
quid. eſſe membrorum actiones. Dicitur.n. operatio non ſolum
de actione naturali, ſed etiam de naturali paſſionę membri,
ſicut organum ſenſus ab obiecto bene recipiendo ſpēs ſen-
ſibiles operari diceremus. & illa debita receptio eſt ipſius
membri ſana operatio. Vnde infra diuiditur in doctrina de
virtutibus operatio in actiuam & paſſiua. Ex quibus ſe-
quitur. Non omnem ſanitatem eſſe ſuæ operationis princi-
pium effectiuum, ſed aliquam tantūmodo diſpoſitiuū, ſicut
diaphaneitas oculi. Et penes hoc probabiliter conceden
dum eſt. Nō oēm ſanitatem eſſe bonam cōplonem vel cō-
poſitionem vel vnitatē. Sciendū eſt ſecundo ꝙ quia ſe-
cundum exigentiam alterius & alterius operationis produ
cendæ alia & alia cōplo & cōpō eſt membris a natura tri-
buta, ideo operationes finales cauſas dicimus ſanitatis. ſem
per enim ſecundum exigentiam finis diſponuntur ad finē
Ariſto. ordinata primo ethicorū. & ſecundo de aïa. & ſecūdo phy.
Poſſumus etiam dicere lęſiones operationum finē eſſe ægri
Opōnū tudinis. Nota tamen inter operationes eſſe gradus. quia
gradus quædā ſunt inferioris, quędam ſuperioris gradus perfectio-
duplex. nis ad quas non ſolum ſanitas, ſed etiam actus & operatio-
nes imperfectiores finaliter ordinantur. Semper.n. deterius
eſt grā melioris.2.de aïa. ſicut operatio nutritiua grā ē ſen-
ſitiuæ, & virtus ſenſitiua exterior eſt grā īterioris. Ex qui
bus patet eandem cām ſecundū diuerſas rōnes cōſideratā
eſſe poſſe cauſam efficiētem & finalem ſanitatis. Sicut ope-
ratio motiua eſt finis ſanitatis membrorum, quæ ſunt in-
ſtrumenta motus quorum ſanitas ad hanc operationem fi-
naliter ordinatur. Pro quāto tamen operatio motiua eſt po-
tens corpus noſtrum aliquo modo conſeruare vel alterare
eſt cauſa efficiens, & ideo inter efficientes cauſas ſupra enu-
merabatur motus & quies.

Et in ſcīa quidē opōnum eſt ſcientia uirtutū proculdubio, et ſcīa ſpūum, qui ſunt uirtutū ſubiecta, quemadmodum nos declarabimus.

Annectit quædam. Secundo epilogat & concludit. ſecū-
da ibi ⌊Hæc igitur.⌉ Dicit primo ꝙ ſcientia operationū
eſt ſcientia virtutum & ſcientia ſpirituum, qui ſunt ſubie-
cta virtutum, ſicut poſtea in doctrina de virtutibus oſten-
det. Sciendum eſt primo Aui. hic tacite remouere quod-
dam dubium. Ex quo enim virtus eſt cauſa formalis ſanita
tis, & operatio finalis & ſpiritus materialis, vt ſupra. mira-
bile quaſi videtur ꝙ vna ſit omnium iſtorum doctrina.
Ad quod dubium breuiter reſpondetur ꝙ cum virtus &
ſpiritus a poſteriori per operationes cognoſcantur, & econ
tra operationes per virtutem & ſpiritus a priori cognoſcan
tur, ideo conueniens fuit de his tribus vnam doctrinam ſi-
mul vel ſcientiam facere, ut infra doctrina.6. primo capitu
lo. Sciendum ſecūdo ꝙ ſpiritus poſſunt eſſe ſubiecta vir Spūs eē
tutum ſecundum triplicem expōnem ſiue intellectum. Pri- ſubiecta
mus vt dicantur ſubiecta virtutum, modo quo dicebantur virtutis
ſuperius ſubiecta ſanitatis & ægritudinis. Secūdo ſunt ſub- triplr.
iecta, quia per illos ſuſtentantur virtutes in membris, ſicut
diuitias vocant mortales ſubſtātias noſtras. Tertio ſūt ſub-
iecta virtutum.i. temperatorum per quæ exeunt membra
in operationes. Illa enim temperamenta ſunt etiam virtu-
tes nominanda ſicut infra videbitur doctrina ſexta.

Hæc ergo ſunt ſubiecta doctrina medicinalis, unū aliquis inquirit de corpore humano, quo modo ſanatur aut infirmatur.

Concludit ꝙ hæc ſunt ſubiecta, quorum cōſideratio per
tinet ad medicum conſiderantem corpus humanum ex par
te qua ſanatur aut a ſanitate remouetur. Et hæc conſidera-
tio theorica eſt, vt dictis patere poteſt.

Huius autem inquiſitionis perfectionem.ſ.ut ſanitas conſeruet̄ et ægritudo remoueatur, oportet etiam habere partes ſecundum iſtarum duarum diſpoſitionum & ſuorū inſtrumentorꝫ cās.

Inquirit ſubiecta ad practicā pertinentia. Et primo pręmittit hanc habere partes. Secundo illud declarat ibi. ⌊Et
huius quidem.⌉ Dicit primo perfectionem huius inquiſi
tionis oportere habere partes ſecundū cauſas harū duarꝫ di-
ſpoſitionum & ſuorum inſtrumentorum. Conſiderādū
primo ꝙ per inquiſitionem intelligit partem theoricā cuius
eſt cauſas & accidentia ſanitatis & ægritudinis inquirere.
per perfectionem vero huius inquiſitionis intelligit partem
practicam medicinæ quæ eſt finis theoricę, ideo merito dr̄
finis eius vel perfectio. Sciendum ſecundo per partes hic
intelligendas eſſe partiales notitias ex quibus reſultat & in-
tegratur totalis practica. Senſus ergo litteræ eſt ꝙ pars pra-
ctica medicinæ habet partiales notitias integrantes ipſam,
quę ſumuntur ex cauſis diſpoſitionum & cauſis inſtrōrum.
Differunt enim illę partiales notitię ſecundum diuerſitatem
inſtrōrum quibus oportet medicum vti. & diſpoſitionum
circa quas oportet medicum operari. ꝟ.g. ad hoc vt aliqs
ſciat recte curare febres putridas oportet habere plures par
tiales notitias. vna eſt inſtrōrum approximandorum quæ
ſunt potio & dięta. Et quia illa alr ſano & aliter ægro & alr
corpori neutro ſunt approximanda, oportet ipſum aliā par-
tialem habere notitiam.ſ. ſanitatis ægritudinis & neutra-
litatis. Varietas igitur inſtrumentorum & diſpoſitionū no-
ſtri corporis eſt cauſa ꝙ hęc doctrina practica partes ha-
bet. Hic eſt primus modus exponendi qui eſt ſecundū Mar
ſilium. Aliter exponitur a Gentili: pręmittendo cām ſu- Cauſa
mi tripliciter. Primo vt ſupra pro eo a quo dependet aliqd triplr.
ſecundum naturam. & ſic diuiditur in quatuor genera. Se-
cundo pro efficiente, vt ſecunda primi. ca.1. Dicemus ꝙ cā
in libris medicinarum &c. Tertio pro debito modo admi-
niſtrādi cauſas conſeruatiuas et cauſas curatiuas &c. Et hoc
tertio modo ſumitur hic. Eſt ergo ſenſus lr̄æ ꝙ pars practi
ca habet partes.i. diuiditur in partiales notitias quę diuidūt̄
ſecundū cās inſtrōrꝫ.i. modos debitos approximādi ea di-
ſpoſitionibus.

ſpoſitionibus. Variatur enim primo modus approximandi ex natura inſtrī: quia diuidit in diætam & potionē &c. Variatur etiam ſecundum ꝙ refertur ad diſpōnem ſanam ægram vel neutram. Ex quibus facile ſolui poſſunt dubia quædā & plura intelligenti nota. Sequitur etiam eandem rem vario modo conſideratā ſimul pertinere ad partem practicam & ad partem theoricam, vt cōſideratio abſoluta cibi vt reſtauratiuus eſt, & lactucæ, prout eſt infrigidatiua eſt theorica. Ipſorum tamen conſideratio vt ſic vel taliter approximari debent ad ægritudinem remouendam eſt conſideratio practica. Similiter conſideratio cauſę ægritudinis vt cauſat & ab ea depēdet morbus abſolute eſt theorica. eius tamen conſideratio vt taliter vel taliter digerēda vel eūanda eſt practica. Sciendum tertio inſtrā practicę eſſe duplicia. Quędam quibus immediate perficitur ars, & illa ſunt rō & experimentum. vt primo apho. cōmento. primo. & de his non eſt ſermo. Quædā vero quibus opus artis perficitur, quibus. ſ. ars finem attingit. & iſta ſunt tria. ſ. diæta, potio, & chirurgia, de quibus eſt ſermo in propoſito.

Practicę iſtrm dupl'r.

Et hmōi quidē cā ē regimē cū comeſtiōe et potu, et electio aeris, & mēſura motus & quietis, et medicatio cū medicina. et medicatio manualis.

Declarat. Et primo qūo habet partes ſecundum inſtrā. Secundo qūo ſecundum diſpōnes. ſecunda ibi ⌊Hoc autem totum.⌉ Dicit primo ꝙ cauſa huius diuiſionis notitiarū, quia. ſ. pluralitatis notitiarum partialium eſt regimen cum comeſtione & potu, & electio aeris, & menſura motus & quietis: & medicatio cum medicina, & medicatio manualis. ſicut enim hæc ſunt diſtincta ita & modi approximandi & per conſequens notitiæ illorum ſunt diſtinctæ. Sciendum ꝙ hæc omnia ſub tribus generibus comprēhēdūtur. ſ. Diæta quæ conſiſtit in debita ſex rerum nō naturaliū adminiſtratione quā explicat cū dicit. regimen cū comeſtione & potu. Potione quā explicat cum dicit. medicatio cum medicina. Et chirurgia quæ eſt operatio manualis.

Hoc autem totum apud medicos eſt ſecundū tres ſpēs ſanorum et ægrorum, et medioꝝ, quos mō nominabimus. Et dicemus quomodo inter duas diuiſiones inter quas proculdubio non eſt mediū, media uocentur.

Declarat hic ex parte diſpōnum. Hęc enim eſt diuiſio in tres ſpecies diſpoſitionum, ſanorum, ægrorum, & neutroꝝ, quas modo non dicimus, quia in ſecunda Fen nominabimus, et dicemus qūo vocentur media inter duas diſpōnes. ſ. inter ſanitatem & ægritudinem, inter quas ꝓculdubio nō eſt medium. Sciendum hic primo non eſſe mente. A. oībus corporibus indifferenter conuenire iſtos tres modos approximandi cauſarum. Raro enim vel nunꝙ corpori ſano competit operatio manualis, niſi fortaſſe (vt quidā dicunt) infanti nouiter ad lucem exeunti inciſio vmbilici. Raro etiā vel nunꝙ competit vſus pharmacorum. nam ſecunda particula aphoriſmorum. aphoriſmo. 7. Sana habentes corpora pharmacijs vti difficile eſt. Intellectus igitur Aui. ē iſtos tres modos approximandi cauſarum iſtis tribus ſpēbus diſpoſitionum conuenire, quia quibuſdam oēs vt patientibus apata. quibuſdam plures aut vnus eorum, vt neutris & ſanis. Intelligendum ſecundo inter has diſpōnes ſecūdum philoſophos proculdubio non eſſe medium. Summunt. n. ægritudinem cōmuniter vt ſupra viſum eſt. Secundū tñ medicos ad bene operandum circa corpus humanū eſt hoc medium conueniens ponere, eo ꝙ medicus percipit circa humana corpora eſſe neceſſaria plura ꝗ duo gña actuū operatiuorum, quia circa perfectum ſanum actus cōſeruatiuus neceſſarius eſt, circa ſenſibiliter læſum curatiuus, circa medium inter hæc. ſ. inſenſibiliter lęſum erit medius actus neceſſarius, puta præſeruatiuus vel reſumptiuus.

Et poſtꝙ has diuiſimus cās tunc iā collectum eſt nobis ꝙ medicina tractat de elñtis, & cōplōnibus, & humoribus, & membris ſimplicibus et compoſitis, & ſpiritibus & uirtutibus eorum naturalibus & animalibus & uitalibus: & opōnibus, & diſpōnibus corporis. ſ. ſanitate & ægritudine, & medio, & cauſis earum. ſ. comeſtione & potu, & aeribus, & aquis & regionibus & motibus, & quietibus corporeis, & animalibus et ætatibus, & generibus, & extrinſecus accidentibus quæ corpori eueniunt ex rebus extraneis.

Summatim colligit omnia ſubiecta. Et primo pertinentia ad theoricam: Secundo ad practicam. ſecunda ibi. ⌊Et regimine.⌉ Tota hæc prima pars patet.

Et regimine cum comeſtionibus & potibus, & medicinis & manuum operationibus ad ſanitatem conſeruandam: & unāquanꝙ ægritudinem medicandam.

Hæc ſecunda pars ſimiliter patet in qua Auicē. enumerat ſubiecta pertinentia ad practicam.

Harum uero rerum quædam ſunt de quibus medico nihil aliud eſt agendum niſi ut quid ſint tantum eſſentiali formatione informet, & utrū ſint uel non ſint doctori ſapientiæ phyſicalis credat. Et earum ſunt de quibus in ſua arte ratiocinari debet.

Oſtendit qualiter medicus de his conſiderare debet, ponendo primo quandam diuiſionem. Secundo declarat. ſecunda ibi. ⌊Quæ vero.⌉ Dicit primo ꝙ harum rerum quædam ſunt quarum ad medicum nihil pertinet agere, niſi vt quid ſit tantummodo eſſentiali informatione ſe informet, & credat doctori ſapientiæ phyſicalis, vtrum ſint vel non ſint. & quædā ſunt de quibus debet ratiocinari in arte ſua. Notandum informare ſe informatione eſſentiali. i. doctrina diffinitiua, quæ informatio eſſentialis dicitur, quia explicat eſſentiam diffiniti. Ratiocinari autem. i. inquirere, probare demonſtrare.

Quæ ergo earum ſunt ſicut principia, utrum ſint uel non ſint credere debet.

Oſtendit primo de quibus eſſentiali informatione debet ſe medicus informare. Secūdo de quibus ratiocinari debet. Tertio remouet dubium. ſecunda ibi. ⌊Ea autem.⌉ tertia ibi. ⌊Galenus nanꝙ.⌉ Item primo præmittit illa in generali. Secundo probat. Tertio enumerat. ſecunda ibi. ⌊Scientiarum.⌉ tertia ibi. ⌊Eius vero.⌉ Dicit primo ꝙ ſubiecta medicinæ quæ ſunt ſicut principia medicus debet credere & non debet illa velle probare. Et dixit notanter ſicut principia, quia illa non ſunt abſolute principia, ſed in genere, ſcilicet in hac determinata ſcientia, ideo ſicut vel tanquam principia dicuntur.

Scientiarum nanꝙ particularium principia credita recipiunt, & in alijs ſcientijs quæ ſecundum ordinem ſunt ante eas ratiocinantur. Et ita fit donec ſcientiarum omnium principia ad philoſophiam primam quæ metaphyſica nuncupatur eleuentur.

Probat hoc tripl'r. ſecunda ib ⌊Cūꝙ aliquis.⌉ tertia ibi ⌊Et errabit.⌉ Primo ſic arguit. pricipia ꝑticulariū ſciarū debēt recipi tanꝗ credita, & ab altioribus ſcietijs declarata,

Ariſto.

donec ad metaphyſicā perueniāt.ergo medicina non debet ſua ſubiecta ꝓbare.aňs colľr primo &.2.poſteriorum.

Cunqꝫ aliquis medicorum loqui inceperit & affirmare elementa & complexionem & quæ iſta ſequunť,ex eis quæ ſcientiæ naturalis ſubiecta exiſtunt egreſſus fuerit errabit,ideo quòd in ſcientia medicinæ mittit quod eius non eſt.

Arguit.2.ſic.Medicus petēs vel tētās ꝓbare ſua principia errat,qa mittit in ſcīa medicię quod eius nō eſt igiť &c.

Et errabit quia ſe aliquid declaraſſe exiſtimabit,cum nihil declarauerit.

Arguitur tertio ſic.Medicus tentans probationem ſuorum principiorum credit ſe aliquid declaraſſe cum nihil declarauerit.igitur etc.antecedens patet quia procedit ex ignotis,medico.n.inquantum medicus &c.ſunt ignota aſſumpta in probationibus ſuorum principiorum.

Eius uero de q̊ medicus formare debet quid ſit,& utrū ſit uel nō ſit,cuius eſſe nō ē manifeſtū credere,hæc eſt ſūma.Elľnta an ſint & quot ſint, et qūo ſint,& quæ ſint.Et cōplexiones quæ ſint, & quot ſint,& an ſint. Et hūores an ſint & quot ſint,& qūo ſint.Et uirtutes utrum ſint, & quot ſint.Et ſpiritus utrum ſint,& quot ſint, & ubi.

Oſtendit quæ ſupponere debet.Secundo quæ inueſtigare debet.ſecunda ibi⌊Ea autem.⌉ Dicit primo.Hæc eſt ſumma dictorum de quibus medicus informari debet qd ſint per diffōnem,& quæ narrare debet ſine probatione,& debet credere,vtrum ſint vel non ſint,quorꝫ eſſe nō eſt manifeſtum in medicina per demonſtrationem vel rōnē manifeſtam.ſ.elementa an ſint,& quot ſint,& quæ ſint illa,& qūo ſint in mixto &c.Et cōpľones quæ ſint,& an ſint qualitates ſecundæ reſultantes ex principijs &c.Et humores etc.

Et quæcūqꝫ mutatio habet diſpōnē,et eius mora habet cām,& cāæ quot ſint.Mēbra aūt & eorū iuuamēta ſēſu et anatomia diſcernere debet.

Hæc particula multiplicem habet expoſitionem. Prima

Dynus.

eſt Dyni ꝙ omnis mutatio habet diſpoſitionem.i. oīs mutatio vel motus eſt ad aliquam diſpoſitionem acquirendam.Et quælibet mora.i.perduratio vel permanentia for-

Genti.

mæ in ſubiecto habet cauſam.ſ.conſeruantem. Aliť Gētilis.Omnis motus habet mobile in potentia ad vlteriorem formam vel diſpoſitionem.Et eius mora.i.ceſſatio vel qes a motu habet cauſam. Alia expoſitio.Omnis motus habet diſpoſitionem.ſ.effectiue cauſantem mutationem illā. quia quicquid moueť,ab alio moueť,et oīs mora.i.quies habet cām.i.quietantem.Has autem ꝓpoſitiones debet credere medicus tanqꝫ veras,quas probare pertinet ad phyſicum.Et quia frequenter vtitur medicus ꝓpōnibus de motu & quiete,ideo hic interſeruit Auic. Aliter Mundinus. credere debet medicus ꝙ quæcunqꝫ mutatio habet diſpoſitionem.i.cām per quam mutatur res,quia habet diſpoſitionem ad motum,actus.n.actiuorum non ſunt niſi in patien-

Ariſto.

te bene diſpoſito.2.de anima textu cōmenti.Et eius mora habet cām.i.quando moratur res & non mutatur eſt cā.ſ. contraria motui vel diſpoſitioni ad motum.quia.ſ.indiſpoſita eſt.& hoc credere & non inueſtigare debet medicus.

Ea āt de quibus formādo rōcinari debet ſunt ægritudines,et earꝫ cāæ ꝑticulares:et earū ſigna & qualľr ęgritudo remoueať,et ſanitas cōſerueť.

Enumerat ea de quibus debet ratiocinari.Et ſunt ęgritudines & earum cauſæ particulares,quia vniuerſales cauſas magis conſiderare debet phyſicus.

Et cuiuſcunqꝫ earum eſſe occultū fuerit ad illud declarandum demōſtrationē afferre debet, ipſum diuidendo,numerando,& complendo.

Hæc littera multipliciter exponitur. Primo ſic diuidēdo ſpecies ægritudinis, numerando.ſ.ſigna complendo.i. cauſas earum explicando.hæc expoſitio eſt Thadæi. Se-

Thadę.

cunda diuidendo.ſ.genus ægritudinum aut diſpoſitionum per differentias,numerando.ſ.illas,& complendo.ſ.ſpecies per differentias iuncta generibus,differentia enim aduenīēs generi conſtituit ſpeciem ex Porphyrio libro vniuerſalium ca.de differentia.Et hæc expoſitio eſt Bartholomei de va-

Porph.
Bartho.

rignana. Tertia,diuidendo.i.notitia,quia procedendo,numerando.i.notitia propter quid,complendo.i.diffinitiua.

Aliter conſueui exponere.Dum alicuius ægritudinis vel cauſæ ipſius eſſe occultum fuerit medico ad illud notificandum & diſtinctæ cognoſcendum procedere debemus diuidendo,numerando,& complendo.i.primo diuiſionem ex cauſis illis ægritudinis formando,numerando.i. ſigillatim per quamlibet illarum diſcurrendo, deinde complendo.ſ. cauſam ægritudinis huius ex tali diſcurſu concludendo.

Exempli gratia.a.eſt ægritudo potēs peruenire a cauſis.b. c.vel.d.Iam diuiſi cauſas.a.ægritudinis.Deinde numero. ideſt per iſtas cauſas ſigillatim diſcurro hoc modo.a.ægritudo non peruenit a cauſa.b.nec.c.ecce numeraui.Deinde cōpleo.i.concludo.ergo prouenit a cauſa.d. Vt ſi ſor.febriat febre continua putrida,& ignoro a qua cauſa proueniat hęc febris,inquirere debeo eius cauſam.Primo diuidendo,qa ſi hæc febris eſt continua putrida prouenit neceſſario a materia ſanguinea:phlegmatica,cholerica, vel melancholica. iam diuiſi.Deinde numero:quia quatuor ſunt ille cauſæ,& per ſingulas earum diſcurrendo procedo taliter.Non prouenit a ſanguinea,quia febris de tertio in tertium plus affligit, vrina eſt ſubtilis citrina,lingua arida,habitudo macra,regimē cholericum,nec phlegmarica,nec melancholica.ꝑ idē iam numeraui.Tandem compleo.i.concludo.ergo prouenit a materia cholerica.ergo putreſcente intra venas vel extra venas.Deinde numero ſed non extra,quia non aduenit typus & continuo affligitur ægrotans,& taliter inueſtigo materiam huiuſmodi intra venas putreſcere,& ſic diuiſi, numeraui & compleui.

Galenus nanqꝫ cum demonſtratiuā argumētationem ſuper diuiſionem primā facere aggreſſus eſt,non debet aggredi inquantum eſt medicus,ſed inquantum eſt philoſophus.

Remouet dubium.Secundo declarat per ſimile.ſecunda ibi⌊In ſcientia naturali.⌉ Dicit primo.Contra dicta argueret aliquis,quia Gaľ.contra primam diuiſionem.ideſt primum membrum diuiſionis poſitæ enumerando ſubiecta quæ non debet medicus probare:ſcilicet elementa, fecit argumentatiuam demonſtrationem.In libro enim elementorum probauit quatuor eſſe elementa quod contra dicta videtur.Reſpondet Auicē.ꝙ hoc non fecit inquantum medicus,ſed inquantum philoſophus.

In ſcientia.n.naturali debet loqui ſicut alfachi,qui cum affirmare aggreſſus fuerit,quod cōmunitatem ſequi debet,non debet loqui de hoc inquantum eſt alfachi,ſed inquantū ipſe eſt mutachelin.Medicus.n.inquantū eſt medicus, et alfachi inquantū alfachi,non pōt de hoc rōcinari. Quod ſi non,perueniemus ad circuitionem.

Alfachi quid.

Declarat ꝙ medicus in ſcīa naturali debet eſſe ſicut alfachi,i,legis ꝓmulgator ad quē non pertinet leges & ſtatuta probare,

probare,sed solũ dicere ꝙ oportet sequi cõitatẽ.i.cõem ali-
quam legẽ vel culturã.Inquantũ igit̃ ẽ alfachi nõ debet rõ
cinari de hoc.s.ꝓbare vel rões legis inducere, immo de-
bet dicere.sic credere oportet.& ille est sicut ꝓpheta q hoc
Muta- a deo habet.Si autẽ facit oppositũ.i.si hoc ꝓbet facit hic in-
chelin. quantũ est mutachelin.i.philosophus vel doctor ꝓbãs vel
declarans rõnẽ legis siue necessitatẽ eius. Mundinus au-
tem dicit ꝙ alfachi est sicut vicarius epĩ ad quẽ nõ pertinet
ꝓbare leges ab ipso epõ datas,sed dicit sic fieri oportet. &
talis est medicus inquantum medicus in his quæ ad sciam
naturalẽ ptinẽt,sed mutachelin ẽ legis cõditor qui scire de-
bet & cognoscere cãs propter quas leges tales cõditæ sunt,
& est sicut princeps vel eps̃.Et iõ subdit ꝙ medicus inquã
tum medicus est,et alfachi inquãtũ alfachi nõ debet rõcina
ri vel inquirere de hoc quod dictum est. Q. si nõ peruenit̃
ad circuitionẽ,quia ea quæ ꝓbare debet ꝓbabit ex notiori-
bus sibi,& illa sunt inferiora medicinalia quæ etiã per natu
ralia illa & nõ per alia probare põt.Hoc ergo mõ peruenit̃
ad circuitionẽ &c.Puto ꝙ Gentilis colligit primam exposi
tionem ex dictis Auicẽ.in fine suæ metaphisicæ.Sed expo-
sitio mundini videtur melior.

Doctrina secunda cuius est unum capitulum quod est de elementis.

Lementa sunt corpora & sunt partes prime corpis humani & aliorꝫ quæ in corpa diuersarum formarꝫ diuidi minime possunt,ex quorum cõmixtione species diuersæ generatorum fiunt.

Enumeratis subiectis pertinẽtibus ad sciam medicinę exe
quitur de his tractando.Et in hac secunda doctrina deter-
minat de rebus naturalibus.Primo tractãdo de el'ntis. Se-
cundo de cõplexionibus.Tertio de humoribus. Quarto de
membris.Quinto simul de spiritibus virtutibus & opera-
tionibus.secunda ibi⌊Complexio.⌉tertia ibi ⌊Humor.⌉
quarta ibi⌊Membra sunt corpora⌉quinta ibi ⌊Virtutum
et operationum.Prima in duas.Primo describit elemẽta.
Secundo diuidit in suas spẽs.secunda ibi.⌊Medicus autẽ.⌉
Dicit primo.Elementa sunt corpora,& sunt partes primę
humani corporis & etiam aliorum quæ in partes diuersarꝫ
formarum mĩme diuidi pñt,ex quorum cõmixtione fiunt
Princi- diuersæ species gñatorum. Sciendum penes auctores re-
pñ gd: periri istos tres terminos.s principium,cã:& el'ntum.q ali-
& cã & quando accipiuntur tanq̃ synonymi & conuertibiles.s.cã
el'ntum pro principio & el'nto,& ecõtra,qñqꝫ vero ꝓprie,& sic cõ
tra se inuicẽ distinguuntur, vt sumit̃.5.metaphysicę. Et sic
dicitur principium de oĩ cã intrinseca vel extrinseca,ꝓpin-
qua vel remota.Cã vero solum dr̃ de ꝓpinqua vel extrin-
seca vel intrinseca.El'ntum vero solum dicitur de intrinse-
Isydo. cis causis,de materia.s.& forma,& qñqꝫ magis ꝓprie sum
ptum de sola materia.Vñ elementum quasi ilementum,ab
ile quod ẽ materia.Isydorus in libro etymologiarꝫ. Ex quo
Aristo. patet ꝙ ꝓprie loquendo principium est cõmunius cã,et cã
El'ntum elemento. Secundo nota consequenter elementum distin
triplex. ctum contra causam & cõtra principium sumi tripl'r. Pri
mo ꝓprie,& sic.5.metaphysicę describit̃. Elementum est
ex quo componitur res primo in existente indiuisibili spe-
cie in aliam speciem,& colligitur eadem descriptio a Com
mentatore.3.cœli.Et hæc decenter intellecta solum com-
petit primæ materiæ.Nam per ly ex quo. cum hæc dictio
ex.denotet circunstantiam causæ materialis,designatur ele
mentum esse materiam eius cuius est elementum.Et per ly
primo differt a compositis ex materia & forma. ex illis.n.
non componitur primo res.Sed per ly in existente,differt a
priuatione & forma eius,ex quo fit aliquid quod non ma-
net.Per hoc autem quod dicitur indiuisibili specie differt a
forma compositi,quæ nõ est eiusdem rõnis in omnibus cõ
positis,immo specie diuisibilis in aliam speciem.Videt̃ au-
tem Commentator sentire hanc descriptionem nõ solum
materiæ sed etiam quatuor elementis conuenire. Secun-
do sumitur elementum pro corpore composito ex materia
& forma in sua naturali dispositione qualitates simplices al
teratiuas & localiter motiuas sibi limitante,qualiter aerem
aquam vocamus elementa,eo ꝙ qualitates alteratiuas et lo
caliter motiuas simplices sibi determinant. Dicuntur autẽ
metaphorice elementa,quia sicut ex materia quæ proprie
dicitur elementum fiunt oĩa corpora naturalia,ita ex elemẽ
tis fiunt omnia mixta. Tertio sumitur elementum multo
communius pro quolibet ex quo tanq̃ ex materia transeun
te vel permanente vel parte intrinseca sit vel fieri potest ali
quid mediate vel immediate,qualiter ligna vel lapides di-
cimus elementa domus,& litteras dictionum esse dicimus
elementa.Et sic elemẽtum diuiditur in propinquum remo-
tum & medium.& membra vocamus elementum propin
quum & materiam corporis,& adhuc secundas humiditates.elementa vero quatuor remotum elementum,cib ve-
ro & humores dicuntur media elementa. In proposito ta-
men sumitur elementum secundo modo. Si tamen pri-
ma diffinitio el'nti cõpetere debeat el'nto sumpto vt in ꝓpo
sito pertinet,oportet illam sic suppleri & perfici. Elementũ
est corpus naturale ex quo primo cõponitur res in existen
te.s.formaliter,quantum.s.ad põnem Aui.& Auerrois.uel
virtualiter secundum oppositam opĩonem indiuisibili spe-
cie &c.i.non diuisibili,in corpora naturalia diuersarum spe
cierum,& sumitur hic corpus naturale vt contra formã &
materiam distinguit̃. Sciendum tertio hoc nomẽ corpus Corpus
qñqꝫ sumi cõiter pro quocunqꝫ hñte trinã dimensionẽ,& dupl'r.
sic tã materia q̃ꝫ forma quælibet educta de potentia mate-
riæ sunt corpora.Secundo pro cõposito naturali hñte tres
dimensiones & sic sumit̃ in ꝓposito,& sic nec materia nec
forma dicitur corpus.& per hoc differt elementum a mate-
ria & forma. Sciendũ quarto de intentione Auicẽ. fuisse
elementa in mixto remanere formal'r,& ideo partes mixti
vocant̃.Dicunt̃ autẽ primę non simpl'r,quia sunt in alias re
solubiles,quia.s.in materiã & formã.sed primæ in gñe par
tium cõpositarum,quæ non sunt reperibiles partes ex ma-
teria & forma cõpositæ illis priores.Deinde subdit, huma-
ni corporis & aliorum.s.mixtorum.Et hic per partes alte-
rius intelligi potest omne concurrens ad alterius integrita-
tem mediate vel immediate.Deinde subdit quæ in corpo-
ra diuersarꝫ rõnum,ad drĩam mixtorꝫ quę sunt diuisibilia
in el'nta.Deinde explicat̃ finis cũ dr̃. Ex quorum cõmixtio
ne &c. Ex quibus clare patet descriptio.Nam per ly cor-
pora.tangit genus,& differt a materia & forma.Per ly par
tes primæ differt ab humoribus & membris. Per ly corpo
ris humani & aliorum declarat̃ respectu quorum sunt par
tes primæ.Per ly quæ in partes. differt el'ntũ a mixto. Per
ly quorꝫ commixtione.explicat̃ finis & drt el'ntum a cor-
poribus cœlestibus,ex quorum commixtione nulla alia ge
nerantur.Et consonat hæc descriptio diffinitioni positæ.6.
suæ metaphysicæ,dum dixit ꝙ elementum corporeum est
illud ex quo & alio ab eo componitur res & est in ea per es- Idem.
sentiam,& non diuiditur per formam. Haly. vero primo
theoricæ dixit.Elementum est illlud ꝙ simplicius est om- Haly.
nibus compositi corporis partibus & quantitatiue minus.
hoc consonat Gal'.primo elementorum ad principium dũ Gal'.
dixit elementum est minima pars eius cuius dicitur elemẽ-
tum.Isaac vero libro elementorum dixit. Elementum esse Isaac.
rem ex qua generatione prima generatur aliud, & existit in
generato ex ea potestate & non actu. Inter omnes has de-
scriptiones perfectior est hæc quam posuit Auicẽ.teste Cõ Concil.
ciliatore differentia.11.

Medicus autem physico credere debet quòd sũt quatuor & non plura,quorum duo sunt leuia,et duo grauia. Et leuia sunt ignis & aer,grauia terra & aqua.

Enumerat el'nta. Secũdo de quolibet illorum ſigillatim determinat. ſecunda ibi [Terra.] Dicit primo medicũ debere credere phyſico quòd ſunt quatuor & non pl'a, quorum duo ſunt grauia & duo leuia: grauia ſunt terra & aqua: leuia vero aer et ignis. Sciendum primo ꝙ elementa eſſe quatuor a phyſico dupliciter inueſtigatur. Primo ex parte qualitatum alteratiuarum. præciſe. n. ſunt quatuor cõbinationes poſ'es qualitatum primarum, quæ ſunt principia trãſmutationũ naturaliũ ideo præciſe ſunt quatuor elementa. Aſſumptũ patet diſcurrendo, ſex. n. ſunt imaginabiles cõbinationes qualitatum primarum, quaꝝ duę ſunt impoſ'es: cal'm. n. & frigidum, rurſus autẽ humidum & ſiccũ idẽ eſſe eſt impoſ'e. 2. de gñone, & hæc inueſtigatio pertinet ad ſecundum librum de gñone. Secũdo inueſtigat̃ numerus quaternarius el'ntoꝝ ex parte qualitatum motiuarũ, preciſe. n. ſunt quatuor ſimplices qualitates localiter motiue ſecundũ ſpẽm diſtinctę. ergo prȩciſe ſunt quatuor corpora ſimplicia illis qualitatibus localiter mobilia. ſ. el'ta. Aſſumptũ patet, quia prȩciſe ſunt quatuor loca naturalia ſecundum ſpeciem diſtincta ad quę pñt qualitates loca l'r motiuę hęc corpora inclinare. ſ. ſurſum ſimpl'r, deorſum ſimpl'r. ſurſum ĩ reſpectu: deorſum in reſpectu. & hęc ĩueſtigatio pertinet ad quartum de cœlo & mundo, vbi ex parte locorum & qualitatũ local'r motiuaꝝ, probat̃ numerus quaternarius elementoꝝ qualitercunq;. igit̃ ad medicũ non pertinet talis inueſtigatio, ſed phyſico credere debet. Nota tamen ꝙ per grauitatem in reſpectu & leuitatẽ in reſpectu nõ arbitror intelligẽdam grauitatẽ aut leuitatẽ remiſſam. puto. n. in quolibet ſimplici el'nto qualitatẽ motiuam ſimplicẽ eſſe ſummã. quę ideo denoĩat̃ grauitas aut leuitas in reſpectu, quia ad locum in reſpectu ſurſum vel deorſum naturaliter inclinat. et ecõtra dr̃ grauitas & leuitas ſimpl'r. Si. n. in infinitũ intenderet̃ aeris leuitas nõ ad locum altiorẽ inclinaret q̃ nunc inclinet, ſed ad eundẽ prȩciſe. Sil'r ſi in infinitum creſceret grauitas aquę ad eundẽ locum ſecundum ſpẽm inclinaret, licet fortius inclinaret. Nõ ergo ad locum remiſſe deorſum inclinat grauitas aquę quia remiſſa ſit, ſed quia talis grauitas ſecundũ ſpẽm. Sil'r ad locũ remiſſe ſurſum nõ inclinat leuitas aeris. quia ſit gradual'r remiſſa, ſed qa talis ſecundũ ſpẽm. Ex quo vlterius patet aliquod corpus alio inteñſiue leuius ad locũ inferiorẽ moueri, vt aer fũmus igne remiſſo vel exhalatione fũme ignita. Et pl'a alia ex his cõcludi poſſunt.

El'ntoꝝ nũerus dupl'r.

Ariſto.

Grauitas & leuitas duplic'.

Terra ẽ corpus ſimplex, cuius locus naturalis in medio totius exiſtit in q̃ natural'r manet quieta, & ad ipſum cũ ab eo ſepata fuit natural'r mouet̃ & hæc quidẽ eius naturalis grauitas exiſtit.

Sigillatim diffinit quodlibet el'ntum. Secundo cõparat ea. ſecunda ibi [Grauia ſunt.] Primo diffinit terrã. Secũdo aquam &c. Partes patebunt. Primo igit̃ notificat ipſam ex parte q̃litatis local'r motiuę & motus et quietis eius naturalis. Secundo ex parte qualitatũ alteratiuaꝝ eidẽ naturalit' cõpetentium. Tertio ex fine & iuuamento eius ad gñonem mixtoꝝ. ſecũda ibi [Cuius natura.] tertia ib: [Eius vero.] Dicit primo ꝙ terra eſt corpus ſimplex cuius locus naturalis eſt in medio totius vniuerſi in quo ipſa natural'r manet quieta, & mouet̃ ad ipm cũ fuerit ab ipſo remota. Sciendum ꝙ tripl'r dr̃ aliquid ſimplex. Primo per cuiuſcunq; cõpõnis priuationem, ſicut deum intelligentias & puncta ſimplicia vocamus. Secundo quia non diuiſibile in partes diuerſarũ rõnũ: qual'r materiã & formã extenſam adhuc inextẽſam ſimplices vocamus. tertio dr̃ aliquid ſimplex, qa non diuiſibile in corpora naturalia diuerſarũ rõnũ diſtiguẽdo corpus naturale cõtra naturã. & ſic vocamus dicta el'ta ſimplicia. mixta vero ex his nõ, & prȩcipue iuxta põnẽ tenentẽ ꝙ el'nta remaneant formal'r in mixtis. Ponentes. n. el'nta nõ formal'r manere in mixto penes aliud accipiũt ſimplicitatem elementi. ſ. penes ſimplicitatẽ qualitatum alteratiuarum, & localit' motiuarum, quas in ſua diſpoſitione naturaliter determinant. Sciendum ſecundo centrum terrȩ imaginabile eſſe duplex. ſ. magnitudinis & grauitatis. Primum eſt punctus ad quem partes terræ æqualis magnitudinis copulantur totale terram integrantes. Secundum eſt pũctus ad quẽ copulãt̃ partes ęq̃lis grauitatis totalẽ etiã terram integrantes. Et quia terra non eſt vniformis in partibus ſuis: ſed difformis. ideo non eſt neceſſarium idem eſſe centrum magnitudĩs & grauitatis. Situatur igitur in medio naturaliter. dum centrum grauitatis eiuſdẽ eſt centrũ mundi, licet centrum magnitudinis eius non ſit centrum mũdi.

Simpl'x tripl'r.

Centrũ terrȩ duplex.

Sciendum tertio ꝙ phyſici medium totius. i. mundi vocãt locum naturalem terræ, quia tunc eſt ſolum terra naturalit' locata qñ medium grauitatis eius eſt in medio mundi, quãuis proprie medium mundi non ſit locus terræ: eo ꝙ terrã non continet. proprium autẽ loci eſt continere locatum. Dr̃ ergo improprie terræ locus, eo ꝙ rõ locãdi ſecundum quoſdam eſt, vel quia formale eſt in locatione naturali terrȩ. terram. n. eſſe naturaliter locatam, eſt ipſam in medio mundi eſſe ſituatam, ſic ꝙ centrum grauitatis eius ſit medium mũdi. Vel dicitur locus. i. ſitus naturalis eius. Hanc ſententiam ſenſerunt aliqui dicentes locum eſſe duplicem. i. ambiẽtem & terminantem. & cõſequenter ꝙ centrum mundi ẽ locus naturalis terminans & non ambiens ſpheram terræ. Et ex hoc tãquam ex fundamento ſolui poteſt cõmune dubiũ hic proponi ſolitum. Vtrum medium mundi ſit locus naturalis terræ. Videtur. n. ꝙ non, quia centrum mundi vel eſt pars terræ uel eſt punctum indiuiſibile in medio mundi. Si primum ſequitur ꝙ pars eſt locus naturalis totius quod nõ eſt bene intelligibile. Si ſecundum ſequitur ꝙ indiuiſibile ẽ locus diuiſibilis. Item quia per idem terra eſt locus aquȩ & aqua aeris & aer ignis, quod eſt contra philoſophũ. 4. phy. & Auic. hic in littera. Q; autem medium mundi ſit locus naturalis eius, patet quia ad illud terra naturaliter mouetur & cum ad illud fuerit quieſcit naturaliter. Soluit̃ ex dictis dubium concedendo centrum mundi eſſe locum terminãtem & non ambientem. vt dictum eſt. Ex quo patet cõcordia inter Albertum vel Alchindum de loco naturali terræ ponentem ipſum eſſe in medio mundi. Et Ariſt. 4. phyſic. ponentem ipſum eſſe vltimam aquæ ſuperficiem. Loquit̃ enim Albertus ſeu Alchindus de loco terminante Ariſt. vero de loco ambiente. Ad argumentum igitur dicendum ꝙ centrum mundi ſiue ſit punctus indiuiſibilis ſiue pars terræ ſituatæ in medio mundi, poteſt tamen eſſe locus naturalis terræ terminans. Dubium autem non paruum eſt cur terra magis naturalit' inclinetur ad centrum q̃; ad alium ſitum vniuerſi. Pro quo communiter dicitur ꝙ mouetur ad centrum. quia ibi eſt formale. ideſt perfectio terræ. ad illum enim ſitum tendit vt per qualitatem ſibi proportionatiſſimam a cœlo hic influxam conſeruetur. Et iuxta hoc cõſequenter tenendum ꝙ iſta qualitas influxa ex ordine naturæ non eſt terre conuenienter conſeruatiua niſi in diſtantia tanta ab orbe. Et conſequenter ꝙ qualitas formaliter perficiens & immediate conſeruans terram eſt in ea ſubiectiue ad ipſam delata per medium, nec debite conſeruat, niſi cum illa ſitus circunſtantia. Contra, quia intenſior recipitur hæc influentia & potentior ad conſeruandum in aere & aqua quàm iuxta centrum. ergo melius conſeruatur terra in aere, vel aqua quàm in centro. Pro iſto conceſſit Gentil. aliquid velocius & melius operari in remotum quàm in propinquum, & quòd non repugnat paſſum diſtantius fortius tranſmutari ab aliquo certo agente quàm propinquius. hæc enim cœleſtis influentia naturaliter terræ conſeruatiua quanto eſt centro propinquior perfectior eſt ad terram conſeruandam & ad ipſum perficiendam. & econtra quanto remotior a centro, & cœlo influenti propinquior tanto eſt remiſſior & debilior. Et ex iſto conatur inueſtigare cauſam velocitatis motus naturalis grauis in fine. Sicut enim magis appropinquat loco naturali, ita magis perficitur per iam dictum influxum, vnde forma eius & ſua gra-

Locus dupl'x.

Ariſto.

Contra dictio tollit̃ ab Ariſt. & Alber.

Terra cur magis ad cẽtrũ q̃; alio ĩclinetur.

Gentili:

uitas

uitas redditur potentior ad mouendum. Ego vero dixi
alias probabilr, ꝙ licet cœleſtis influentia terræ & elemen-
torum naturalitet conſeruatiua intenſior ſit in aere q̃ iuxta
centrum, quia tñ non ſub eodẽ gradu, ſed ſub diuerſis gradi
bus eſt diſtinctorum elementorum naturalr cõſeruatiua,
non ſequitur in aere melius per hanc influentiam conſerua-
ri terram q̃ circa medium mundi, puta circa cẽtrũ. ſtat. n.
ibi reperiri gradum huius qualitatis influxæ conſeruationi
terræ maxime proportionatum præcipue cum hac ſitus cir
cunſtantia. Hæc tñ inueſtigatio magis pertinet ad phyſicũ.

Cuius quidẽ natura frigida eſt et ſicca. Ipſa. n.
talis exiſtit ꝙ ſi dimiſſa fuerit neq; altera res ex-
trinſeca eam conuerterit apparebit ex ea frigi-
ditas ſenſibilis & ſiccitas.

Notificat terrã ex qualitatibus alteratiuis, quia eſt frigida et
ſicca & talis naturalis exiſtit, quia ſi naturæ ſuæ dimittatur
& nullo extrinſeco actualiter alteretꝰ ꝓuenit ex ea, ſi organo
tactus occurrat frigiditas & ſiccitas ſenſibilis.

Eius uero eſſe in generatis iuuamentum præ
ſtat ad retentionem faciendam, & fixionem, &
ad conſeruandas figuras & formas.

Notificat eam ex fine dicens ꝙ exñtia eius in mixtis iu-
uat ad faciendum retentionem & fixionem, & conſeruan-
das figuras & formas. Sciendum hic ꝙ humidum ex na
Aristo. tura rei bñ terminabile eſt termino alieno non ꝓprio, ut. 4.
metheororum. vnde fluxibilia ſunt humida corpora non fi-
guris proprijs ſed continentium terminabilia, ſiccum vero
econtra. ergo ſiccum cum humido cõmixtum prohibendo
fluxibilitatem iuuat ad fixionem & retentionem. & per con
Forma et figura variæ. ſequens ad conſeruandas figuras & formas. Quidam tamẽ
hic per formas intellexerunt naturales & per figuras artifi-
ciales formationes. Alij per formas intellexerunt ſolas for-
mas inanimatorum, per figuras vero animatorum. Alij per
formas ſubſtantiales formas tam inanimatorum q̃ anima-
torum. per figuras intellexerunt figuras proprie dictas, hæc
omnia probabilia ſunt. Ex quibus poteſt colligi hæc cõ-
pleta deſcriptio. Terra eſt corpus ſimplex, naturaliter frigi
dum & ſiccum, in medio mundi naturaliter quieſcens, et ad
ipſum ſi non fuerit in eo ſituatum naturaliter mobile, cuius
exiſtentia in mixtis iuuat ad fixionem & retentionem, et ad
conſeruandas mixtorum formas & figuras.

Aqua aũt eſt corpus ſimplex, cuius naturalis
locus eſt, ut ſit circundãs terrã, & circundata ab
aere, cum in ſuis ſitibus naturalibus permãſerit.
& hæc quidẽ eſt eius grauitas comparatiua.

Notificat aquam ex parte ſui ſitus naturalis & qualitatis
localiter motiuæ. Secundo ex parte qualitatum alteratiua-
rum. Tertio ex parte finis. ſecũda ibi. [Quæ frigida] tertia
ibi [Cuius eſſe.] Dicit prío ꝙ aqua eſt corpus ſimplex,
cuius locus naturalis eſt vt ſit circundans terram & circun
Aqua quo simplex. data ab aere cum in ſitibus ſuis naturalibus permanſerit &
hæc eſt eius grauitas comparatiua. Sciendum primo
aquam eſſe corpus ſimplex ſimplicitate oppoſita com-
poſitioni ex pluribus formis ſubſtantialibus vt ſupra. Vel
eſt ſimplex, quia ĩ ſua naturali diſpoſitione ſibi limitat qua-
litatem localiter motiuam & alteratiuam ſimplicem ſuo cõ
trario non commixtam. Et hoc ſecundum tenentes elemẽ-
ta non manere formaliter in mixto. Licet autem aquæ ad
terram ſit formalis contrarietas ſecundum qualitates mani
feſtas, inter eas tamen eſt virtualis conuenientia per influẽ-
Locus duplex. tias a ſuperioribus receptas illorum elementorum natura-
liter conſeruatiuas, vt ſupra tactum eſt. Secundo ſcien-
dum ꝙ hic non ſumitur locus proprie. ſ. pro vltima ſuperfi
cie corporis ambientis locatum, vt quarto phyſico. deſcri-
bitur, ſed ſumitur pro ſitu, vt ſit ſenſus, cuius locus. i. ſitus
naturalis. tunc. n. eſt aqua naturaliter locata quando eius ſu
perficies concaua continet terram, & continetur eius conue
xum ab aere. Ex quo contra quoſdam concluditur aggre
gatum ex concauo aeris & ſuperficie conuexa terræ non eſ-
ſe locum proprium & adæquatum aquæ, capiendo locum
proprium vt cõtra communem diſtinguitur, quia locus ꝓ-
prius vt ſic debet contiuere locatum, ſed cõuexa ſuperficies
terræ non continet, aquam totaliter nec particulariter, ſed
ab ea continetur, ergo non eſt locus totalis nec partialis eiuſ
dem, & per conſequens ille totalis non eſt locus naturaliter
proprius aquæ. Item data poſitione ſequitur locum ali-
cuius proprium & adæquatum continue minorari & loca-
tum maiorari, & tamen illud locatum in eo continue tanq̃
in adæquato & proprio loco continebitur, quod non eſt be
ne intelligibile. conſequentia probatur. Ponẽdo terram cõ-
tinue verſus centrum condenſari & aquam verſus centrũ
augeri ipſam inſequendo. Et patet concluſio, quia aggrega-
tum ex iſtis duabus ſuperficiebus continue minorabitur, et
tamen locatum non continue augebitur, vt patet ex caſu.
Item data poſitione ſequitur idem reſpectu eiuſdem eſſe
locans & locatum, continens & contentum, vt conuexum
terræ reſpectu concaui aquæ. Ex his ſequitur ſecundo nõ
cuilibet elemento correſpondere locum proprium & adæ-
quatum. immo vniuerſaliter nulli corpori concauo corre-
ſpondet locus proprius & adæquatus. Intelligendum. 3.
ꝙ locus aquæ eſt vt circundet terram & circundetur ab ae
re, vbi ſcilicet aqua & terra & alia elementa ſecundum exi
gentiam & ordinem ſuarum qualitatum localiter motiua-
rum ſituata fuerit. Tunc enim eſſet tota terra aquis circun-
data, de facto tamen non eſt ita cum elementa non ſint ſe-
cundum dictam exigentiam ſituatam. Immo magna pars
terræ aquis diſcooperta ẽ, cuius cã a diuerſis diuerſimode aſ
ſeritur. Primo a Campano ponente aquam non eſſe ter Capa.
ræ nec mũdo cõcentricã. & ꝙ ſi eẽt cõcẽtrica tota terra eẽt Cã cur
aquis cooperta ſed ꝓpter ipſam eſſe cõcẽtricã magna pars terra re
eius ẽ cooperta, & reliqua aqs diſcooperta eſt. Alij aũt in- manſit
ueſtigationem huius cauſæ in diuinam prouidentiam redu diſcoop
xerunt, ad vitam animalium, ſcilicet tuendam. Concilia ta multi
tor vero differentia. 13. cauſas quinque aſſignat. Prima eſt plex.
quòd ſtellæ quædam fixæ iuxta polum ſeptentrionalem Concil.
exiſtentes virtute ſua mare compeſcunt occeanum, & pro-
hibent ne totam terram cooperiat. Et conſequenter non re
pugnat in his inferioribus ex natura ſuperiorum diſpoſitio-
num aliquam cauſari violentiam, & perpetuo permanere
ad perfectionem vniuerſi. Perpetuo enim fit fluxus & re-
fluxus maris qui non ineſt naturaliter aquæ, quia tũc om-
nis aqua flueret & reflueret ſed prouenit ex naturali influ-
xu. Secunda cauſa, quia terra eſt cauernoſa, vt Ariſto. 23. Aristo.
problematum. 5. problemate, vbi ponitur: propter quid ſe
renitatem exiſtente & tranquillitate in mari ſubmergantur
naues. Et ponit cauſam veram eſſe cauernoſitatem in qua
aer includitur, quo excluſo aperitur terra et ſubmergiẽ aqua
quare nauis ſubmergitur. Tertia cauſa eſt quia in ſepten-
trione terra eleuata eſt, propter quod mare ſeptentrionis
fluit verſus alia maria ſecundo metheororum. Duæ aliæ
ibidem tanguntur cauſæ a Conciliatore. Verum quia hæc
ſubtilitas pertinet ad ſuperiorem artificem, pro nunc hæc
pauca ſufficiant. Sciendum quarto quòd aquæ ſicut & Aquæ
alijs corporibus naturalibus dupliciter ineſt motus natura- motus
lis. ſ. proprius & communis. vel ſecundum communem duplex.
modum loquẽdi naturalitate propria & communi. Primus
eſt ſic conueniens aquæ per naturam eius propriam ꝙ nõ
alijs corporibus naturalibus ſicut motus aquæ ad locũ di-
ctum. Secundus autem non ſolum ſibi ſed indifferenter oĩ-
bus alijs corporibus naturaliter ineſt ſicut motus ad vacuũ
prohibendum, qui ideo naturalitate communi dicitur natu-
ralis, quia communiter & indifferenter a cuiuſcunq; cor-
poris naturalitate ẽ aptus ꝓuenire. Ad ꝓpoſitũ motus aquæ
naturalis. primo mõ eſt ad locũ iã dictũ. ſecũdo mõ dictus

est ad alias drias positionis. Per grauitatem autem cõparatam debemus intelligere grauitatẽ nõ gradualiť remissam, sed ad locum vel sitũ comparatiue deorsum inclinantem.

Quæ frigida est & humida .s. eius natura talis existit, ꝙ si dimissa fuerit sicut est neq; ulla cã extrinseca ei contraria fuerit appebit ex ea frigiditas sensibilis & dispositio quæ est humiditas.

Notificat eam ex qualitatibus alteratiuis. Secundo q̃dã declat. secunda ibi Et ipsa quidẽ. Prima pars patet.

Et ipsa quidem est eius generatio in creatiõe sua, quæ reddit eam aptã ad spargendũ & extẽdendum pro qualibet re, q̃uis sit pauca, & recipit omnem figuram quæ est, sed non retinet.

Declarat quid operet aqua per humiditatem, quia ipsa .s. humiditas & eius generatio in creatione aquæ est, quę reddit ipsam aquã aptã vt spargať & extendať pro qualibet re quãuis sit pauca & recipit omnem figurã, que est, sed nõ retinet. Sciẽdum ꝙ notanter dixit sensibilis, ad denotandũ frigiditatem aquæ esse actualem & nõ virtualẽ tm̃. Cõprehenditur autem hoc sensu et experimento, quia calefacta ab extrinseco & naturæ suæ dimissa redit ad frigiditatem pristinam, medio etiam frigido nõ exñte. Sic.n. & non aliter arguimus terram naturalr in centro quiescere. Dixit autẽ notanť in creatione. Credidit.n. Aui. formas naturales ꝑduci ab extrinseco agente dicto colchodea. Et nota vt supra ꝙ ꝑpter humiditatẽ redditur aqua fluxibilis, iõ nõ bñ ꝓprio termino sed alieno terminabilis, ideo reddiť ad se spargendum & extendendũ & facilr recipit oẽs figuras, sed nõ retinet eas. Dixit autẽ ꝓ qualibet re, q̃uis ipsa sit modica secundũ alterũ duoꝝ sensuũ. Primus est, ꝓ qualibet re, q̃uis ipsa aqua sit modica. Secundus est, q̃uis ipsa res .s. spargens & extendens sit modica. Vterq; sensus bonus.

Colcho dea qd.

Cuius esse in generatis iuuamentum præstat ad figurandas formas, quas in suis diuisionibus aliqui figurare uolunt, & ad figurandum & ad lineandum & temperandum. Humidum enim licet cito formas figurales amittat cito tamẽ eas recipit, sicut siccum licet eas duriter suscipiat, duriter tamen retinet eas. Cũq; humidum et siccum se adinuicem temperauerint adipiscetur siccum ab humido, ut cito suscipiať tensionem et facile figurari possit, & acquiret humidum a sicco, ut retineat firmiter quod in eo accidit ex rectificatione uel certificatione & æquatione, et pp humidũ prohibeť siccũ a sua superatione, & pp siccum prohibetur humidum a sua fluxibilitate.

Notificat eam ex fine dicens ꝙ esse aquæ in mixtis præstat iuuamentum ad figurãdum formas, quas aliqui in suis diuisionibus volunt figurare: & ad figurandum, lineandũ: & temperandum, quia licet humidum formas non retineat ipsas tamen faciliter suscipit sicut etiam econtra siccum suscipit duriter, ipsas tamen faciliter retinet. Ex quo patet ꝙ si humidum & siccum adinuicem bene temperentur, acquirit siccum ab humido, vt cito extensionem recipiat, & vt faciliter figuretur. Humidum vero a sicco vt firmiter retineat quod accidit in eo ex rectificatione. Vel secũdum aliam litteram ex rectificatione & æquatione. Et iterum siccum ꝓhibetur propter humidum a separatione .i. solutione & pulueriçatione, humidum vero prohibetur ꝑpter siccum a sua fluxibilitate. Intelligendum hic primo ꝙ multo plura iuuamenta facit aqua ad mixtionem per humiditatem q̃ per frigiditatem, videtur.n. per frigiditatem solum caliditatem

Aque iuuamentũ multplex ad mixtionem:

calidorum corporum temperare. Per humiditatẽ vero operatur oĩa quę explicantur in littera. Primo iuuat ad figurandas formas artificiales, ideo dicit quas volunt &c. Secundo iuuat ad figurandas formas naturales, ideo dicit & ad figurandum. Tertio iuuat ad id quod explicat in littera cum dicit, ad lineandum .i. extẽdendum & temperandum .s. terrę ariditatem & duritiem. Nota .2. ꝙ illa particula ad lineãdum potest exponi. Primo vt dictum est. Secũdo ad lineãdum .s. membra in mixtis animatis, in quibus fit membrorum manifesta diuisio. Natura.n. operatur: vt pictor qui primo lineat. secundo distantias medias inter lineationes coloribus implet. Sic natura primo radicalia lineat. secundo distantiam mediam membris carniformibus implet. vt Hippo. in libro de natura fœtus. &. 21. tertij. cap. 2. Sciendũ tertio ꝙ hæc duplex littera reperitur. Prima habet rectificatione: & patet. Alia littera habet certificatione. & exponiť .i. formę inductione, tũc.n. fit certificatio, quia ex cõfuso fit rei determinatę ꝓductio: vel certificatione .i. formatione.

Hippo.

Aer autem est corpus simplex cuius naturalis locus est ut sit super aquam & sub igne hæc.n. est eius leuitas comparatiua.

Describit aerẽ. Primo ex parte leuitatis et loci. Secũdo ex parte q̃litatũ alteratiuaꝝ. Tertio ex parte finis. Secunda ibi (Ipsius vero.) tertia ibi. (Cuius q̃dẽ.) Prima pars patet.

Ipsius uero natnra calida est & humida secundum regulam quam diximus.

Nota secundum cõmuniorẽ sñiam aerem esse remisse calidum respectu ignis. Et vr̃ ꝓbabiliter tenendum caliditatem eius nõ esse simplicem, sed frigiditati cõmixtam. & ꝑ consequens ꝙ non cuiuscunq; elementi simplicis quælibet qualitas alteratiua est naturalr simplex, & ꝙ oẽ elñtum in sua naturalissima dispõne sibi determinat tres q̃litates primas & cõsequenť patet ꝙ aer est summe humidus, licet ꝓpter subtilitatem subæ & raritatẽ videať minus humidus aqua. Nõnulli vero Anglici tenuerunt tã caliditatem q̃ humiditatem esse summam in aere simplici.

Cuius quidẽ esse in gñatis iuuat: ut rarificenť & alleuienť, & subtilienť, & ad supiora eleuenť.

Primo sciendum est ꝙ aer iuuat mixtum ad rarefactionem. Primo per simplicem alterationem. calefaciendo.n. rarificat. Secundo se commiscendo elñtis dẽsis. ex cõmixtione.n. rari cum denso resultat totum aggregatum illo densio rarius, & per idem est cã alleuiandi. Sciendum secundo ꝙ aer etiã multiplr iuuat vt mixta sursum eleuenť. Primo animata mobilia motu progressiuo, quæ.n. magis aerea sunt magis spirituosa, & per cõsequens ad superiora facilius eleuabilia. Et similiter in corporibus inanimatis, leuitas enim aeris in spheris elemẽtorum inferiorum trahit sursum, propter quod lignum in aere descendit. in aqua vero minus ponderat vel ascendit, quãuis aer in sphera ꝓprie naturaliter situatus non trahat sursum nec deorsum. Cõtra. aer est grauis in sphera propria, vt Arist. 4. de cœlo. &. 21. problematum. proble. 17. &. 25. ꝓblematum, proble. 10. &. 12. & aliqualiter. 14. &. 11. particula problematũ. problemate. 45. vbi põitur vocem a sursum in deorsum facilius audiri. Quicquid alij circa hanc materiam sentiant puto tenendum esse ꝙ aer in sphera propria conuenienť situatus nec tractum facit sursum nec deorsum, sed cuilibet trahenti extra hanc spheram deducta necessitate vacui naturaliter resistit. Si.n. in sua sphera cõuenienter situatus grauitaret, non apparet cur continuo non descenderet pars superior ad inferiorem. Si.n. diuidatur aer secundum profunditatem in quatuor quartas, patet ꝙ pars superior continẽs tres quartas debet posse cõprimere infimam partem & in ea descendere. Argumentum tamen hoc probabile est.

Aeris iuuamentũ multiplex.

Aristo.

Item

Item tunc aer in hoc situ non naturaliter quiesceret, & per consequens hic non esset situs eius naturalis, quod est cõtra A. in littera. Arguit̃ consequentia, quia quicquid ab aliquo situ naturaliter appetit recedere in eodem violent' quiescit. Sciendũ est secundo ꝓbabil'r, ꝙ licet aer in ꝓpria sphera situatus per eandẽ qualitatẽ naturaliter resistat tã sursum ꝗ deorsum extra suam spheram ipsum trahenti: per eandem tamen qualitatẽ fortius resistit trahenti sursum ꝗ deorsum. Nec de hoc alia cã dari potest: nisi quia aer a sua forma & qualitate motiua naturaliter talis est. Sicut est etiam verisimile ꝙ plus resisteret ignis trahenti ipsum deorsum ꝗ sursum in sphera propria. Et consequenter dicendum ꝙ auctores dicentes aerem esse magis grauem in sua sphera ꝗ leuẽ non plus voluere nisi ꝙ minus aer resistit, & facilius est ipsum deorsum ꝗ sursum trahere vel pellere. Et propter hoc melius auditur vox deorsum ꝗ sursum. Et hæc videt̃ snĩa Cõmentatoris. 4. cœli cõmen. 25. dum inquit. Grauitas autem & leuitas quas habent aer & alia elementa in suis spheris non est nisi velocitas motus ad inferius aut superius ab eo quod facit violentiam. Ego autem expono velocitas: idest facilitas. Ad auctoritates omnes illas Ari. dicũt aliqui Aris. fuisse ibi locutũ secundum opionem antiquorum. Vñ Petrus de abano dictus Conciliator. 21. particula ꝓblematum in cõmentãdo duodecimum ꝓblema dicit ꝙ Aris. in hac assimilatur magis dubitanti ꝗ docenti.

Ignis uero ẽ corpus simplex cuius naturalis locus super oẽs el'ntarias existit partes: qui est concaua cœli superficies, ipse nãq; ad cœlum peruenit, & hæc quidem est eius leuitas absoluta.

Describit ignẽ primo per qualitatẽ motiuã simplicẽ &c. sicut de alijs fecit elementis. Sciendum primo locũ ignis naturalem non esse locum supremum simpliciter, sed locũ in genere locorum conuenientium corporibus local'r mobilibus motu recto. *(Ignis locus duplex.)* Notandum secundo ꝙ per leuitatẽ absolutam non debet intelligi summa leuitas, vt supra tractatum est, quia sic leuitas comparatiua esset leuitas remissa. *(Ignis leuitas duplex.)* Sed per leuitatem absolutam intelligimus leuitatem inclinantem ad locũ supreme sursum in genere locorum corporum mobiliũ motu recto. Non enim ad loca ita sursum mouetur ignis, quia sit summe leuis, sed quia tali leuitate leuis secundum spẽm. Huius autẽ signũ est, quia exhalatio calida & sicca, & fumus grossus, quãuis sit aere remissius leuis, ad superiorem tamen locum per leuitatem igneam inclinatur & ascendit in aere. Item dato opposito & concesso vt cõcedunt aduersarij ꝙ leuitas ignis & aeris non dñt spẽ essentialiter, sed tm̃ secundũ magis & minus, non apparet q̃uo ex parte qualitatũ motiuarum localiter ꝓbari posset numerus quaternarius el'ntorum contra ꝓcessum Arist. 4. de cœlo. Item leuitas ignis multum remissa in sphera aeris nõ inclinaret sursum, & sic grauia mixta non haberent in aere resistentiam intrinsecam cõtra Arist. &. Cõmẽ. 4: physi. Cõcludendum ergo est ꝙ leuitas ignis ad talem locum secundum spẽm inclinat, non quia intensa sit, sed quia talis motiua qualitas secundum spẽm. Et consequenter ꝙ si in infinitum intenderetur vel remitteretur ad eundem tamen locũ semper inclinaret, licet qñq; fortius, qñq; debilius inclinaret. Et ex hoc tãq̃ ex fundamento soluit̃ argumentũ quo quidã ꝓbare nitũtur ignẽ minus esse leuẽ ꝗ terra sit grauis. Arguunt. n. sic, minus sursum est locus ad quẽ inclinat leuitas ignis ꝗ sit deorsum locus ad quẽ inclinat grauitas terrę. ergo intensior est grauitas terræ ꝗ sit leuitas ignis. Pro quo dr̃ negando consequentiam. Primo, quia per idẽ ꝓbaretur lignũ & aerem grauiora esse ꝗ ignis sit leuis, eo ꝙ locus ad quẽ natural'r mouet qualitas motiua aeris multo propinquior est loco summe infimo ꝗ sit locus ignis ꝓpinquus loco simpl'r supremo. Secundo q̃a licet ille locus non sit simpl'r ita sursum, est tñ ita sursum in gñe locorũ ad quę naturaliter mouet grauitas aut leuitas. Tertio quia non ideo ad locum ita sursum inclinat leuitas ignis, quia sit tantæ intensionis, sed quia talis motiua qualitas secundum speciem, vt dictum est. Notandum tertio ꝙ non dixit hic Auic. ignẽ in concauo orbis lunæ quiescere, quia ibi continue circulariter mouet̃ ad motum orbis. Et est hic motus naturalis igni, non tñ primo & per se, sed secundario & ex cõsequenti ꝑꝑ influẽtiam receptam ab orbe, sicut etiã naturalis est motus ferri ad magnetẽ ꝑꝑ impressionẽ receptã a magnete.

Cuius natura calida est & sicca.

Patet hęc pars. Sciendum est ignem esse per se exiccatiuum & per accidens. *(Ignem exiccare dupl'r.)* Per siccitatem enim exiccat per se. Per caliditatem vero exiccat per accñs. Primo pro quanto subtiliat & rarificat subiectum in quod agit, quod subtiliatum facilius patitur a sicco. Secundo quia leuificando & resoluẽdo partes humidas saltem in materia mixta causa est, vt siccæ partes humidis dominentur. Tertio quidam dixerunt caliditatem esse per se causam dispositiuam exiccationis. caliditas enim per se licet non sit exiccatiua: tamẽ ex natura rei talẽ habet conuenientiam cum siccitate, vt sibi coniuncta reddat ipsam potentiorem ad agendum quemadmodum etiam econtrario siccitas calorem reddit actiuiorem. est enim siccitas lima caloris. Quidam tamen crediderunt caliditatem non minus esse per se productiuam siccitatis ꝗ siccitas sit etiam siccitatis productiua. Nec hoc dicunt repugnantiam naturalem includere. Non n. minor videtur dissimilitudo & disconuenientia lucis ad calorem ꝗ caloris ad siccitatem: sed non minus per se ex lux productiua caloris ꝗ calor, ideo &c.

Et eius esse in generatis præstat iuuamentũ, ut maturet & subtiliet & ꝑmisceat, et ut eius penetratione currat ꝑ ea subiecta aerea, & ut duorum elementorum grauium frigidorum puram frigiditatem frangat, & ut de elementaria proprietate ad complexionalitatem redeant.

Declarat finẽ eius di. ꝙ esse eius in mixtis ꝑ̃stat iuuamẽtum ad maturationem. i. digestionem quæ fit per debitam permixtionem humidi cum sicco, quod maxime perficitur calido, & per idem iuuat ad subtiliationẽ. Calidi. n. est subtiliare, rarefacere, & permiscere. & per idem iuuat, vt penetratione sua currat per substantias mixtorum substantia aerea. Ignis. n. subtilitate sua multum ad profunda penetrat. Et substãtię grossę partes aliquas resoluendo porositates & meatus gñat per quos põt currere subã aerea & spũs. Iuuat ẽt sua cal'itate intẽsa ad frangendũ & remitttendũ frigiditatẽ duorꝫ el'ntorꝫ frigidorũ. s. terrę & aquę, & ad reducẽdũ ea de ꝓprietate el'ntari ad cõpl'onẽ. Et dr̃ illorꝫ pura frigiditas, vel quia summa, vel quia intensa frigiditas &c.

Duo ãt grauia plus iuuãt ad mẽbrorꝫ gñationẽ & eorũ quietẽ, & duo leuia plus iuuãt ad generationẽ spũum & motionẽ eorũ, & ad mouẽda mẽbra, licet motor nõ sit nisi aĩa. hæc sũt el'ta.

Cõparat hęc dicens ꝙ duo el'nta grauia &c. patet littera. Notandũ primo el'nta concurrere admixtionem secũdum suas corpulentias vel moles, & secundum qualitates eorũ alteratiuas & localiter motiuas. Corpulentię igitur & moles grauium plus faciunt ad esse mixtorum ꝗ leuium, quia plus hñt de materia. Sil'r qualitates eorũ local'r motiuę plus vñr ad mixtionẽ facere. Mixta. n. habẽt maxime circa medium residere, secundo de generatione. Qualitas tñ alteratiua leuium. s. caliditas efficacius operatur ad mixtionẽ, vt patet ex dictis. Sciendum secundo leuia plus facere ad generationem spirituum: quia calida rara subtilia, vt spũs, & ad motiones, quia calidi est mobilitare: & quia spũs sunt instrumenta motuum aĩalium. Econtra vero frigida elemen

ta plus faciunt ad quietē, quia frigidi est figere & quietare vt infra doctrina sexta. 3. cap̄. Et subdit licet motor non sit nisi anima. s. principalis: instr̄alis vero spiritus, & alia organa. Nota tertio iuxta superius dicta ꝓbabilit̄ teneri posse quia calidi per se est rarefacere & subtiliare, & ꝙ nunꝙ per se cal'm aliqua ingrossat vel inspissat, per accn̄s autē pōt inspissare, & consequenter ꝙ agens in lutum vel laterem omnem partem in quam agit subtiliat & rarefacit, quia tñ taliter agendo qñqꝫ humida & subtilia plus resoluit ꝙ̄ grossa subtiliet, contingit remanentē subām esse grossiorē. Contra, quia terrestriũ partiũ remanentiũ partes fiũt ꝓpinquiores, ergo densant̄. Negat̄ consequentia, nisi addat̄ illa clausula, deducta partium subtractione, & cum hoc ponat̄ equalitas in aspectu partium adinuicem. vñ clauso pugno nō necessario est manus densior ꝙ̄ prius, nec hō sedens ꝙ̄ stans, licet partes eius ꝓpinquius iaceant. Vel ꝓ forma dr̄ ꝙ ad rē densiorē esse sequitur partes eius immediatas cũ alijs partibus ꝓpinquiores esse: nō tñ vl'r ad partes mediatas rei propinquius iacere sequit̄ illā rē esse densiorem.

Doctrina tertia, cuius sunt tria capitula.

Capitulũ primũ est ad ondendũ quid sit cōplo.

Complexio est qualitas, quæ ex actione adinuicē & passione contrariarũ qualitatum in elementis inuentarũ, quorum partes ad tantam paruitatē redactę sunt, ut cuiusqꝫ earum plurimum contingat plurimnm alterius prouenit.

Mixtio q̃d, et cō plo vel cōplonatio.

Determinat de cōplexione. Et primo in generali & absolute. Secundo spāliter & contracte. secunda ibi ⌊Dico ꝙ Deus.⌉ Primo determinat de complexione diffinitiue. Secundo diuisiue. secunda ibi ⌊Et illud est.⌉ Primo iterũ ponit diffinitionem. Secundo eam declarat. secunda ibi ⌊Cũ enim.⌉ Dicit primo ꝙ cōplexio est qualitas quæ prouenit ex actione & passione qualitatum repertarꝫ in elementis, quorum partes reductæ sunt ad tantam paruitatē vt cuiuscunqꝫ earum plurimum attingat plurimũ alterius. Alia tamen littera habet minimum. Sciendum primo ꝙ proprie loquendo complexio non est mixtio, nec etiam complexionatio est mixtio, eo ꝙ mixtio proprie est corporis, complexio vero & complexionatio est qualitatum. Mixtio. n. importare videtur substantialem transmutationē connotādo diuisionē talē ad minima. Complexionatio vero est accidentalis mutatio, licet hę mutationes in facto et cōpleto esse abinuicem absolui non possint. Ex quo soluit antiquum dubium. s. vtrum cōplexio sit mixtio. Sciendum secundo ꝙ idem ex parte rei secundum auctores dr̄ complexio, sanitas & calor naturalis. Complexio quidē inquantũ resultat ex qualitatibus. Sanitas, vt bonarum est operationum instr̄ale principium. Calor vero naturalis dr̄ pro quanto in eo formalit̄ vel virtual'r dominat̄. Ex calido. n. frigido, & humido: & sicco est mixtio caloris naturalis, vt Gal'. in lib. de tremore & rigore. Notandum tertio ꝙ duplicit̄ imaginari possumus ex extremis qualitatibus elementorum cō plexionem mediam prouenire. Primo mediam per participationem, imaginando. s. cōplexionem nō esse aliquā vnā qualitatē a qualitatibus elementorꝫ specie distinctā sed esse aggregatum ex illis sic adinuicem refractis, qualit̄ tepiditatem diceremus esse cōplexionē mediam inter calidũ & frigidum. Secundo imaginari possumus ipsam esse mediam inter qualitates elementorum per abnegationē: imaginādo ꝙ qualitatibus elemētorum refractis ad medium reductis gñatur vna qualitas media a qualitatibus elementorꝫ specifice distincta simplex per priuationem cōpōnis eius ex partibus diuersarum rōnum, quę licet non sit formalit̄ caliditas nec frigiditas, est tñ illarꝫ qualitatũ virtual'r cōtentiua, corruptiua, & productiua, ita vt sit potens aliquod subm̄ calefacerę, & aliquod frigidare, sicut lux in mixtis reperta, quãuis non sit formalit̄ calor, est tñ caloris productiua. Si ergo intelligit̄ cōplexionem esse mediam primo mō, in diffinitione exponat̄ prouenit. i. resultat. Si autem secundo modo, ad complementum diffōnis oporter supplere imediate. & hoc ad drīam aliarum secundarꝫ qualitatum, vt coloris: saporis: quæ licet proueniant ex actione & passione qualitatum &c. non tñ immediate, sed per prius ex tali commixtione resultat cōplo, & consequenter ad complexionē ꝓducuntur aliæ qualitates secundæ. Quæ autē istarum imaginationum sit rōni conformior videbit̄ in quæstione. Sciendum quarto cōplonem esse duplicem primam. s. & secundam. vt. 2. cañ. 1. cap̄. Prima est quę immediate resultat ex elementis, & non ex complexionatis. Secunda vero econtra. In ꝓposito autem dixit Mundinus ꝙ quidam antiqui diffinierunt tantummō complexionem primam. Ego autē puto secundum mentem Aui. hic describi vtraqꝫ. quia cōplexio omnis, siue prima fuerit, siue secūda prouenit ex qualitatibus elementorum. cum secundum Aui. in mixtis omnibus maneant formaliter elementa. Ex his colligi pōt intellectus diffinitionis positæ. Nam per ly qualitas, exprimitur genus, per quod differt complexio a forma mixti: quę non est qualitas. Sed per ly ꝓuenit ex actione differt a qualitatibus simplicibus el'ntorꝫ. Per ly imediate: differt a qualitatibus secundis alijs. Si autē exponatur ꝓuenit. i. resultat differt per hoc idē ab eis. Cum vero subiũgit̄, quorꝫ partes exprimit̄ modus quo in mixtione generat̄ complexio.

Vnitas et calor nãlis.

Gal'. Cōplo media dupl'r.

Cōplo dupl'r.

Mundi.

Cum enim adinuicem agunt & patiunt̄ suis uirtutibus accidit in earum summa qualitas in toto earum similis quæ est complexio.

Declarat diffinitionem. Et primo ostendit quid prouenit ex actione & passione qualitatũ primarum elementorꝫ. Secundo quid per qualitates elementorum intelligit̄, secunda ibi ⌊Et quoniam.⌉ Dicit primo ꝙ cum elementa agūt & patiuntur adinuicem suis virtutibus accidit in eorꝫ summa quędam qualitas in toto similis, quæ est cōplexio. Sciē dum primo ex littera colligi posse. Primo non ex qualibet actione qualitatum elementorum resultare complexionem sed solum ex actione tali, vt qualitates illæ ad temperamentum medium reducant̄. Sciendum secundo ꝙ licet virtus multipliciter accipiatur, in proposito tñ sumit̄ pro principio instrumentali, quo forma naturalis suas producit operationes, qualiter caliditas frigiditas dicuntur virtutes elementorum. Et dixit summa. i. aggregatione. Tertio nota ꝙ hæc particula qualitas in toto earum sil'is pōt duplicit̄ exponi. Primo accidit qualitas in toto. s. subiecto earum. scilicet qualitatum similis. i. eiusdem rationis, quia nulla est signabilis pars in mixto in qua fuerit forma aut qualitas elementi quin sit in eadem complexio mixti. Secundo exponitur, accidit qualitas in toto, scilicet subiecto similis earum, scilicet qualitatum elementorum. intelligatur autem similis, scilicet proportionalis secundum denominationem. secundum enim qualitates denominantes in summa qualitatum elemētorum denominatur complexio resultās ex illis. Nam si dominatur caliditas resultat exinde complexio calida & si frigiditas complexio frigida.

Virtus quid.

Et qm̄ uirtutes primæ quæ sunt in el'ntis prædictis sunt quatuor, caliditas, frigiditas, humiditas, et siccitas: tūc manifestũ est ꝙ cōplexiones in corporibus generatis & corruptis sunt per eas.

Decl'at secūdũ. Dicēs ꝙ q̃a virtutes ꝓprie in el'ntis inuēte sunt quatuor. s. cal'itas, frigiditas, humiditas, & siccitas, tūc manifestũ est cōplones in mixtis eē per eas. Et ex ista lr̄a colligunt̄ duo. Primũ manifestatio qualitatũ: ex q̃bus resultat cōplo. Supra. n. dixerat cōplones ex qualitatibus resultare. Et appellat eas virtutes inq̃tũ sunt pricipia actionum et transmutationum.

Elementorũ virtus propria quadruplex

trãſmutationum. qualitates vero ſecundũ ꝙ ſubqualificãt. Secundũ eſt quia exquo compl'ones mixtorum ſunt per illas qualitates. & iſtę effectiuę vñr concurrere in ꝓductione ipſarum. Conueniens igitur eſt vt dominio iſtarum qualitatum proportionetur reſultans complexio. vt ſupra ſecundum vnam expõnem. Sciendum tñ ꝙ iſtæ qualitates dicuntur primę, non ſimpliciter, non. n. ſunt omnibus qualitatibus cœleſtium corporum priores, ſed ſunt primę, quia prima tranſmutationum naturalium inſtr̃a. Aut primę quia non ex alijs reſultantes, quãuis alię reſultent ex his.

Et illud quidẽ eſt ſecundũ ꝙ oportet per diuiſionẽ rõnalẽ cũ conſideratione abſoluta abſq; ulla comparatione ad rem aliquam.

Determinat diuiſiue de complexione. Et primo ſubintellecta diuiſione notificat vnum membrum. Secundo aliud ibi ⌊Debes autem ſcire.⌉ Primo oſtendit quę eſt illa complexio de qua formatur primum membrum diuiſionis. Secundo diuidit illam. Tertio oſtendit qual'r eius cõſideratio pertinet ad medicum vel non pertinet. Secunda ibi ⌊Et eſt duobus modis.⌉ tertia ibi ⌊Quod autẽ.⌉ Pro intellectu primę partis eſt ſciendũ primo ꝙ Aui. in dictis ſuis innuit hanc diſtinctionem. Cõpl'o eſt duplex. ſ. ponderalis: & iuſtitialis, quę diſtõ eſt ſic intelligenda apud quoſdam. Complexionem dupliciter cõſiderare poſſumus. ſ. primo rõne qua ponderalis. Secundo rõne qua iuſtitialis. Primum eſt conſiderare ipſam rõnem ponderis vel menſurę qualitatum ex quibus reſultat, puta ratione qua calida aut frigida in primo vel ſecundo. Et patet ꝙ taliter abſolute conſiderando cõplexionem intell's diuidit cõplexionem ab operatione. i. cõſiderat complexionem abſolute non referẽdo ipſam ad operationem. Conſiderare vero complexionem vt iuſtitialis, eſt ipſam conſiderare reſpectiue ad operationes, puta ſecũdum ꝙ conueniens his vel illis operationibus. Quare vero vt ſic dicatur iuſtitialis videbiť in ſequentibus. Hac igitur diuiſione ſubintellecta declarat Aui. primum membrum dum dicit. Et illud. ſ. complexio quę eſt qualitas &c. eſt ſecundum ꝙ oportet ipſam conſiderare per diuiſionem rõnalem & ſupple vno modo cum conſideratione abſoluta abſq; vlla comparatione ad rem aliquam. Et poteſt hęc particula habere multiplicẽ intell'm. Primus eſt vt per rem intelligamus rem ad extra. Et erit ſenſus ꝙ vno modo põt conſiderari complexio ſecundum diuiſionem rõnalem. i. ſecundum diuiſionem a ratione vel intellectu prouenientem quia intellectus conſiderat compl'onem abſolute non referendo ad rem ad extra. quia non conſiderando vtrum ſit in re reperibilis aut non. Aliqua enim ſic conſiderata non eſt ex parte rei dabilis, vt infra declarabitur. Aliter per rem intelligimus operationem cuius ipſa complexio ſit principiũ. Et ſumpta diuiſione dicta ſenſus erit. Et illud. ſ. complexio ponderalis eſt ſecundum conſiderationem abſolutam ſine comparatione ipſius complexionis ad rem aliquam. i. operationem ab ea prouenientem, ſecundum ꝙ oportet ipſam ſic conſiderare per diuiſionem rõnalem. i. per diuiſionem a ratione factam ſeparantem. ſ. cõpl'onem ab operatione vt dictum eſt. Aliter & melius. Et illud. ſ. quod dictum eſt deſcribendo complexionem vt ſupra eſt dictum ſecundum ꝙ oportet ipſam conſiderare conſideratione abſoluta ſine comparatione ad rem. i. operationem aliquam per diuiſionem rõnalem cõſiderantẽ ipſam abſolute ſine relatione ad operationem aliquam. ipſam. n. conſiderando vt iuſtitialis eſt oportet ipſam referre ad operationem, vt infra patebit. Propter quod ipſe ſubiungit ꝙ ipſa ſic conſiderata ſolum. ſ. rõne ponderis eſt duplex. ſ: æqualis & inæqualis. Ex quibus patet primo ſecundum vnam expõnem, oẽm complexionem denominabilem eſſe ponderalem. oĩs. n. cõpl'o ꝗ̃tũcunq; iuſtitial'r tẽperata conſiderari põt abſolute ratione ponderis vel menſurę qualitatum, ex quibus conſurgit ipſa non relata ad operationem. Patet ſecundo ꝙ cõpl'o iuſtitialis non eſt alia real'r a ponderali, ſed ſolũ rõne diſtincta. dicta ponderalis a menſura qualitatum ex quibus cõſurgit. iuſtitialis vero ab operatione vel fine, cuius gr̃a mixto tributa eſt. Secundo ſciendum ꝙ de cõpl'one ponderali duplicem poſſumus habere notitiã. confuſam. ſ. & diſtinctã. Cõfuſam habemus cognoſcẽdo ipſam eſſe cal'am abſolute aut frigidam. Diſtinctam vero cognoſcendo ipſam eſſe cal'am aut frigidam in primo vel ſecundo. & vtraq; illarum eſt cõſideratio eius vt ponderalis eſt. Aliter & forte melius. Per complexionem ponderalem dicimus Aui. intellexiſſe complexionem reſultantem ex qualitatibus el'ntorum, quorum non eſt facta refractio tanta, vt ſit proportionata formæ et operationibus alicuius mixti. non. n. imaginandũ eſt omnẽ modum refractionis proportionatum eſſe formæ mixti inducendæ; vt poſtea patebit. Appellať ergo cõpl'o ponderalis cõpl'o illa reſultans ex tali refractatione el'ntorum, quæ ad nullius formæ mixti inductionem pręparat, reliqua vero iuſtitialis. Et tunc exponiť ſic lr̃a. Et ſecundũ ꝙ oportet illã cõpl'onẽ diuidere per diuiſionẽ rõnalẽ. i. a rõne factam, illud. i. illa cõpl'o eſt vno mõ cũ conſideratione abſoluta ſiue comparatione ad rem aliquam. i. formam mixti: cui vel cuius operationi illa complexio correſpondeat.

Cõpl'o mľtipl'r.

Res q̃d: & q̃mõ mľtipl'r.

Cõpl'onis ponderalis notitia duplex.

Et eſt duobus modis. Quorum unus eſt ut ſit complexio æqualis, ita ut quantitates qualitatũ contrariarum in complexionato ſint æquales non ſuperantes: neq; ſuperatæ, & ſit complexio qualitas in medio earum uere.

Diuidit illam complexionem ad pondus. Secundo oñdit qualiter ad hanc ſe debet habere medicus. ſecũda ibi ⌊Qđ autem.⌉ Dicit primo ꝙ hanc complexionem ad pondus dupliciter imaginari poſſumus. Primo vt ſit complexio æqualis ad pondus in qua quantitates contrariarum qualitatum in complexionato ſint æquales oĩno non ſuperantes nec ſuperatæ, & ſit cõpl'o vere in medio earum. Sciendũ eſt hic primo ꝙ quãtitates qualitatũ eſſe æquales poſſumus intelligere dupliciter. Primo extenſiue. ſ. cũ quantitate ſubiecti, & ſic non negaretur æquale ad pondus. Cũ æqualitate enim extenſiua qualitatũ ſtat virtutũ & potentiarũ earũdẽ inæqualitas. Secundo quantitates qualitatũ intelligere poſſumus æquales in potentia. ſ. vel virtute, quã potentiam in hmõi qualitatibus ponunt cõiter eſſe penes multitudinem fore attendendam. Quod tñ aduerſari puto ſnĩæ auctorum medicinæ & philoſophorum Et iã declaraui põnem hanc ſic abſolute intellectam non eſſe ſuſtentabilem. Secũdo ſciendum per æqualitatem ponderis non ſolum intelligendam eſſe æqualitatem quo ad menſuras qualitatum localiter motiuarum, ſed etiã alteratiuaꝝ, præcipue quo ad ſuas menſuras graduales. Sciendũ tertio hic duplicẽ reperiri lr̃am. Vna habet quantitate qualitatũ incõpl'onatarum. Et exponitur. i. qualitatũ primarũ el'ntorum quę dũ ad mixtionẽ primo concurrunt ſunt incõpl'onatæ. Vel forte vt dicit Geñ. quia fortaſſe cõcipit intell's ꝙ ſi nulla earũ eſt dñans aut ſubdñans non ſunt vere cõpl'onatæ. Secunda lr̃a habet in complexionato quod notanter dixit Auic. quia ad æquale ad pondus eſſe vel produci nõ ſufficeret quantitates qualitatum in principio concurſus ad mixtionem eſſe æquales niſi cum hoc ponatur ipſas eſſe æquales incõpl'onato. Et notanť dixit, nõ ſuperantes &c. vt etiã denoteť æqualitas earũ in potentia & virtute. Notandũ eſt quarto hanc æqualitatẽ ponderalẽ dici mediam vere. dici etiã mediã in vniuerſa ſuƀa. Patet primũ, quia vere æqual'r diſtãs ab extremis. Patet ſecundũ, q̃a in cõpõne ad illud mediũ oĩa mixta in ſuis denoĩationibus iã dictarũ qualitatũ graduantur. æquali. n. ad pondus corrñdet non gradus latitudinis cuiuslibet illarũ denoĩationum. Penes autem diſtantiã a non gradu menſurãda ẽ cuilibet denoĩationis intẽſio. Eſt igiť mediũ in uniuerſa ſubſtantia, quia medium vel menſura reſpectu cuius ſemper mixta in ſuis denominationibus graduantur.

Quantitates q̃litatũ eſſe æquales dupl'r.

Æqualitas põderis q̃d.

Alter uero modus est ut non sit comp̄lo qualitatum contrariarum media absolute, sed ad unã magis declinet extremitatum, aut in contrarietate quæ est inter caliditatem & frigiditatem, aut in contrarietate quæ est inter humiditatem & siccitatem, aut inter utrasq;.

Declarar secundum. Et patet littera.

Quod autem in doctrina medicinæ consideretur æquale aut extra æqualitatem non est hoc neq; illud, sed medicus physico credere debet ꝙ æquale secundum hanc intentionem quam diximus impoſſe est aliquo mõ inueniri quanto magis ut sit hois cõp̄lo, aut membri humani.

Ostendit quaꝉr se habet ad hoc medicus. Et dicit ꝙ ęquale quod considerat̃ in scia medicinę & extra æqualitatẽ. i. inæquale non est hoc. i. æquale ad pondus, neq; illud. i. inęquale ad pondus declinans. s. ad aliquam extremitatẽ, sed medicus de æquali ad pondus debet credere ꝙ illud nõ pt reperiri absolute. quanto igitur magis impoſſe est ipsum inueniri vt sit cõp̄lo hoĩs aut alicuius mẽbri humani. Notandum primo ꝙ medicus inquantum medicus nullam considerat comp̄lonem, nisi inquantum est alicuius opõnis principium operatiuum. Æquale ergo ad pondus, quia non est principium alicuius opationis a medico considerabilis nõ est considerationis medici. Siꝉr inęquale pondus consideratum absolute non est considerationis medici. De quo tamẽ est duplex via. Prima per æquale ad pondus intelligit inæquale tale in quo non est comp̄lo proportionata formę vel operationibus alicuius mixti & hunc modum credo veriorem. Secunda via intelligit ꝙ omne inæquale indifferẽter, quia nullũ tale vt absolute inæquale ad põdus est pertinet ad cõsideratione medici. Nota secundo ex mõ loquendi Aui. maiorem esse repugnantiam ex natura rei vt æquale ad pondus sit complexio hominis aut membri humani ꝗ sit complexio alicuius mixti alterius. Et penes hunc intellectum concedi posset hominem plus distare ab æquali ad pondus ꝗ aliquod aliud mixtum vniuersi.

Æqualis via duplex.

Debes aũt scire ꝙ æquale de quo medici in suis inquisitionibus tractãt, nõ est denoĩatũ ab ęqualitate in qua qualitas cũ põdere æquaꝉr existit, sed denominatur a iustitia in diuisione.

Declarat de æquali ad iustitiam. Secundo de inæquali. secunda ibi⌊Et postꝗ.⌉ Primo quo ad humanam speciẽ. Secundo quo ad medicinas. secunda ibi⌊Debes autem scire.⌉ Primo tractat quid generaliter importat̃ per nomẽ. Secundo restringit ad hoĩem diffiniendo. Tertio diuidit. secũda ibi⌊Et hęc.⌉ tertia ibi⌊Huic vero.⌉ Dicit primo ęquale de quo medici tractant in suis inquisitionibus nõ esse denoĩandum ab æqualitate, in qua qualitas cũ pondere æqualiter existit. i. ab æqualitate ponderali, sed esse denoĩandum a iustitia in diuisione. i. distributione. iõ dr̃ æquale ad iustitiam. Sciendum vt colꝉr. 5. ethi. iustitiã esse duplicẽ, cõmutatiuã, & destributiuã. Dr̃nt autẽ. quia in distributiua attenditur æqualitas siue proportionalitas geometrica, vt ꝙ qualis est ꝓportio dignitatum meritorum ac delictorũ, talis sit proportio pręmiorꝝ aut penarꝝ, & versat̃ hoc genus iustitiæ circa distributiones honorũ & pręmiorũ. Cõmutatiua vero versat̃ pręcipue circa commutationes, puta circa emptiones & venditiones, et in hac attenditur æqualitas siue proportionalitas arithmetica: vt quantum tibi do de vino si permutamus tu mihi tantum vel æqualenter des de frumento aut alia re secundum quam fit permutatio. Quia ergo complexiones indiuiduorum eiusdẽ speciei vel spẽrũ diuersarum aut mẽbrorũ etiã eiusdẽ corporis secundũ siꝉitudinem quandã vr̃r secundum hanc proportionalitatem distributę. quia quantum forma alicuius speciei perfectior est tantum eidem perfectior complexio est tributa. Et siꝉr quãtum debet corpus vel membrum perfectiorem operationẽ producere, tantum perfectior sibi data est complexio. ideo dicuntur comp̄lones istæ secundum hãc similitudinẽ ęquales ad iustitiam, quia simili modo distributę sunt mẽbris & indiuiduis diuersarum specierum, vel etiam eiusdem spẽi, sicut ea quæ secundum distributiuam iustitiam distribuuntur. Sicut. n. in recta distributione honorum & pręmiorum tanto maior honor & pręmium maius distribuitur valenti doctori ꝗ scholari quãto dignior est, ita indiuiduis et membris, quanto ad digniores operationes ordinata sunt perfectior debet̃ complexio. Donauit. n. Deus cuiq; animali, & cuiq; membro &c. vt in sequenti cap̃. Et hãc iustitiã. A. appellat iustitiã in diuisione æquali denoĩata iustitia in qua seruatur proportionalis distributio ad sensum datum.

Aristo. Iustitia duplex.

Cordis cõp̄lo iõ nobilior est comp̄lone aliorum mẽbrorum.

Et hoc est quod in complexionato in primis attenditur, siue sit corpus totum siue sit membrꝝ unũ. ut sit in eo de elementis cum suis quantitatibus & qualitatibus mẽsura quam humana natura habere debet secundum meliorem proportionis et diuisionis æqualitatem.

Diffinit hoc æquale contrahendo ad hominem. Deinde subdit quoddam. secunda ibi⌊Accidit autem.⌉ Dicit primo ꝙ hoc est quod in complexionato in primis attenditur. i. in complexionato in primis cõsideratur, siue sit mẽbrum, siue sit corpus totum. s. vt in eo sit de elementis cũ suis qualitatibus & suis quantitatibus mensura quam debet habere humana natura secundum meliorem æquitatem proportionis & diuisionis. Notandum autem est primo ꝙ dixit q̃titatibus quo ad molem, & qualitatibus tam alteratiuis primis ꝗ localiter motiuis. Dixit mensura siue gradualis, siue multitudinis, secundum meliorem modum proportionis. s. illarum qualitatum inter se, & in relatione ad formam, & diuisionis. i. distributionis, vt ꝙ secundum dignitatẽ membrorum sint istę mensurę membris diuisę partitę, siue distributę. Vnde tertio de consolatione metro nono ait Boetius. Tu numeris elementa ligas &c. Sciendum secundo ꝙ illa iustitia non est punctualis, sed habet latitudinẽ satis amplam, vt patet consideranti varietatem eiusdem corporis vel membri sibi sani in iuuentute & pueritia.

Boetius.

Accidit autem ut hæc diuisio cum homo eã habuerit ueræ æqualitati quam primam diximus ualde sit propinquus.

Subdit quoddã. Di. ꝙ accidit. i. sequit̃ hic. s. ꝙ cũ hõ habuerit hãc æqualitatẽ ad iustitiã sit valde ꝓpinquus veræ æqualitati. s. ponderali. Contra, quia inter hanc partẽ & illã quãto magis vt sit cõp̄lo hoĩs vr̃ cõtradictio. ibi. n. innuit̃ cõp̄lonẽ humanã maxime esse distãtẽ ab ęquali ad põdus, eo ꝙ sibi maxime repugnat æqualitas ponderalis. hic vero dr̃ ꝙ est sibi valde ꝓpinqua. Pro illo dr̃ ꝙ nõ est sibi ꝓpinqua secundũ sitũ, sed secundũ quãdã siꝉitudinẽ, qa sicut æquale ad põdus est vere ad neutrã extremitatũ declinans: ita æqualitas iustitialis ad neutrã declinat mensuram qualitatum operationibus disproportionatarum.

Cõp̄lo hoĩs ꝓpinqua æq̃litati dupꝉr.

Huic uero æqualitati quæ secundum humana attendit̃ corpora & quæ ẽ in cõparatione aliorum quæ hãc non hñt æqualitatẽ, neq; habent ꝓpinquitatẽ æqualitatis prius noĩauimus quã habet hõ, octo considerationum accidũt modi.

Ponit diſionẽ. Secũdo pertractat mẽbra eius. 2. ibi⌊Primus.⌉ Prĩo inuit diſionẽ. Scd̃o decꝉat. 2. ibi⌊Aut. n.⌉ Dicit prĩo ꝙ huic æq̃litati, q̃ attẽdit̃ secũdũ corpa hũana, & q̃ est æq̃litas in cõpõne aliorũ quę hãc nõ hñt æq̃litatem: nec

etiam

etiam habent æqualitatis propinquitatem quam prius nominauimus quam propinquitatem æqualitatis habet homo huic inquam æqualitati accidunt octo modi considerationum. Sciendum primo ꝙ mixta alia ab homine non habent æqualitatem, ita perfectam sicut homo, quia cũ nõ habeam formam æque perfectam, nec eis æque perfectæ operationes debentur sicut homini, nec debetur eis æque perfecta æqualitas, formæ.n. distinctæ & operationes distinctę distincta exigunt temperamenta. Et per idem patet ꝙ non habent propinquitatem ad æquale ad pondus, quã habet homo secundum similitudinem declaratam & inferius magis declaranda. Nota tamen ꝙ licet solus hõ cõparatus alijs mixtis habeat hanc æqualitatem, quia perfectiorum est operationum, cuiuscunq; tamen speciei alteri conuenit æqualitas sibi propria, vt infra distinctius ostendetur. Secundo nota ꝙ æquale & inæquale dicuntur ad alterũ. Ideo quot modis dicitur aliquid æquale, totidem & inæquale. Sicut igitur octo sunt modi æqualitatis, vt infra ostendetur, ita inæqualitatis. Nota ergo tertio ꝙ per octo modos æqualitatis non sunt intelligendæ octo species complexionum æqualium abinuicem realiter distinctarum. in vno.n. indiuiduo simul hi omnes reperiri possunt, & idem temperamentum omnibus his modis denominari. Sunt ergo octo modi considerandi complexionem humanam, secundum quos per idem temperamentum corpus idem variis modis consideratur vel denominatur æquale.

Æqualitatis & inæqualitatis modus octuplex

Aut enim erit secundum speciem cõparatam ei quæ ab ea diuersificatur & est alia ab ea.

Ponit membra diuisionis quæ sunt octo. Primus modus æqualitatis est quando comparaĩ spẽs humana speciei quæ diuersificatur ab ea et est alia ab ea. Exempli gratia. hõ habet optimam æqualitatem respectu asini vel alterius mixti in hac comparatione comparatur species ad speciẽ absolute, & non per determinatum indiuiduum. Et hæc est prima consideratio siue primus modus. Sciendum est primo ꝙ humana species differt ab alijs substantialiter & accidentaliter, & vtrunq; conditionem tetigit Auic. Primam dum dixit diuersificatur. Secũdam dum dixit: & est alia ab eo. Sciendum secundo hunc modum appellari ab Auic. specificum, quia in hoc fit cõparatio speciei ad spẽm: & nõ indiuidui. Et ex hoc patet sub hoc primo mõ æqualitatis cõtineri oĩa indiuidua humanæ spẽi quãtũlibet ægra & lapsa

Hũanæ spẽi differentia ab alijs duplex.

Aut secũdum speciem comparatam ei quod est diuersum ab ea ex eo quod est in ea.

Iste est secundus modus. s. cum species comparatur speciei per id quod est in ea. s. per aliquod determinatum indiuiduum. Nota primo ꝙ dupliciter possumus humanam speciem alteri comparare. Primo absolute: vt in primo modo. Secundo per determinatum indiuiduum eius, vt dicẽdo ꝙ homo, habet æqualitatem respectu equi & aliorum mixtorum, quia homo optimę complexionis ęqualitatem habet meliorem ꝙ aliquod aliorum mixtorum. & hæc consideratio attenditur in secundo modo. Et ideo dixit. Aut erit. s. illa consideratio secundum speciem comparatam ei, quod ẽ diuersum ab ea. i. diuersæ speciei ab ea, & ex eo quod est in ea. i. per indiuiduum in ea cõtentum. Patet ergo drĩa primi ad secundum. Nota secundo ꝙ hic modus etiam appellatur specificus, licet enim in hac cõparatione assumatur indĩuiduum per illud tñ species comparatur ad spẽm. Nota etiã tertio ꝙ non necessario illæ duæ æqualitates adinuicẽ realr̃ distinguunẽ, licet bñ rõne. Homo.n. tẽperatissimus, ꝑ idẽ tẽperamentũ habet ęqualitatẽ primi, & huius secũdi modi æqualitatis. Ex quo patet secũdũ modũ æqualitatis a primo absolui nõ posse, sed bñ ecõtra, sicut prius a posteriori.

Aut erit secundum aliquam partem speciei comparatam ei quod ab ea diuersum existit & est extra ipsam & in eius specie.

In hoc tertio modo comparatur pars speciei plura indiuidua continens ad partem aliam plura indiuidua continentem, vt dicẽndo homines quarti climatis hñt æqualitatem respectu hominum sexti climatis. Ex quo patet differentia huius a primo & secundo. Patet secundo quare appellatur specificus. in eo enim non comparatur indiuiduum determinatum ad determinatum, vt post patebit.

Aut erit secundum partem speciei comparatam ei quod diuersum est ab ea ex eo quod est in eius parte suæ speciei.

Hic est quartus modus quando. s. comparatur pars plura continens indiuidua ad partem plura indiuidua continente, per determinatum tamen indiuiduum in illa parte acceptum, vt dicendo homines quarti climatis sunt melioris æqualitatis ꝗ homines sexti climatis. quia temperatissimus homo quarti climatis est temperatior temperatissimo homine sexti climatis. Ex quo patet hunc modum large specificum denominari posse, quia licet per indiuiduum fiat cõparatio terminatur tamen illa comparatio ad partem plura indiuidua continentem quæ species potest large appellari. Patet secundo ꝙ ita se habet quartus ad tertium, sicut se habet secundus ad primum. Et cõsequenter quartus a tertio absolui non potest, sed bene econtra.

Aut erit secundum singulare comparatum ei quod est diuersum ab eo & est extra ipsum.

Iste est quintus modus cum vnum indiuiduum speciei humanæ alteri indiuiduo eiusdem speciei comparatur vt dicendo. sor. habet complexionem quæ est sibi æqualitas respectu æqualitatis complexionis platonis. Omne.n. indiuiduum habet æqualitatem sibi solũ ꝓpriã, vt infra patebit. Et ex hoc patet hunc modum esse indiuidualem.

Aut erit secundum singulare comparatũ suis dispositionibus quæ in ipso sunt.

Iste est sextus modus. s. dum comparatur idem ad seipsum secundum diuersas dispositiones in diuersis temporibus. s. cum dicimus sor. in iuuentute habere æqualitatem respectu sui in senectute & pueritia. Ex quo patet habitudo huius ad præcedentem.

Aut erit secundum membrum comparatum ei quod ab eo diuersum existit ex eo quod est extra ipsum in corpore suo.

Iste est septimus modus. scilicet dum comparatur vna pars. s. vnius indiuidui ad partem aliam eiusdem, sicut dicimus os habere æqualitatem sibi propriam respectu æqualitatis nerui: & ecõtrario. omne enim membrum habet ęqualitatem sibi propriam solummodo. Ex quo patet oẽ mẽbrũ saltem sibi sanum habere ęqualitatem huius septimi modi.

Aut erit secundum membrum comparatum suis dispositionibus in seipso.

Octauus modus est, cum idẽ membrum ad seipsum cũ diuersis dispõnibus repertis vel reperibilibus in eo diuersis temporibus comparaĩ. Et patet etiam ꝙ isti tres modi vltimi indiuiduales sunt. Nota etiam vt supra cuilibet speciei alteri a spẽ humana competere posse modos æqualitatis proportionalis his modis humanæ speciei attributis. Vt si zafarinus meus esset in principio suæ iuuentutis: & esset temperatissimus inter canes, & esset in climate canibus tẽperatissimo in ipso inuenirenẽ oẽs isti modi. Primo primus modus, si compararetur species canis speciei lacertæ. Item secundus modus, quia temperatissimus canis est temperatior temperatissima lacerta. Item tertius, quia in tẽperatissimo climate. Itẽ quartus quia tẽperatissimus canis in tꝑatissimo climate reptus. Itẽ quĩtus, qa habet ęqlitatẽ sibi solũ mõ ꝓ

Zafarinus canis.

priam respectu aliorꝝ canũ. Itẽ sextus, quia habet æqualitatem optimã respectu sui pueri vel senis. Silr & septimus, qa quodlibet mẽbrũ habet æqualitatẽ sibi ꝓpriã. Insup octauus quia cerebrum çafarini nunc iuuenis exñtis optimã habet dispõnem respectu qualitatis: quã habuit in pueritia: & quam habebit in senectute. Horum autẽ modorꝝ æqualitatis talr põt accipi sufficientia. Quilibet modus æqualitatis, vel est specificus, vel indiuidualis. Si primum, vel p ipsum cõparamus totã spẽm alteri speciei, vel partẽ plura cõtinentem indiuidua ad partem plura indiuidua continentẽ. Si primum absolute, & est primus modus, vel per partẽ: & est secundus modus. Si partem parti, vel ergo totã absolute, & est modus tertius. vel per indiuiduum in illa contentũ & est quartus modus. Si indiuidualis, vel per ipsum cõparatur totum indiuiduũ ad totum, vel pars indiuidui ad partem. Si primũ, vel ad aliud a se, & sic est quintus, vel ad seipsum: & sic est sextus. Si partem, vel ad aliã a se, sic est septimus, vel ad seipsam, & sic est octauus. Cum ergo nõ appareant plures modi, quibus aliquid denominetur æquale respectu alterius, non erunt nisi octo modi. Et siqui alij appareant erunt ad istos reducibiles.

Æqualitatis modorꝝ sufficiẽtia.

Primus modus est æqualitas quæ in homine attendiť cõparatione aliorũ generatorũ, & ẽ res magnã habens latitudinẽ quæ diffõne minime põt cõpræhendi, nec etiã qualitercũqꝫ cõtingat existit, sed inter multitudinẽ et paucitatem duas obtinet extremitates, ab una quarum cũ egressa fuerit non poterit esse humana complexio.

Primo notificat istos modos. Secũdo discurrit per ipsos. secunda ibi⌊Cum autem.⌉ Prima in octo, sicut octo sunt modi. Partes patebunt. Dicit primo ꝙ primus modus est æqualitas, attendiť in hoĩe cõparatione aliorꝝ, & est res hñs magnã latitudinẽ, quæ diffõne minime cõpræhẽdi põt. nec etiã hic modus æqualitatis existit qualitercunqꝫ. i. cum omni dispõne, sed obtinet duas extremitates multitudinis & paucitatis. ab vna quarũ cum hęc qualitas fuerit egressa nõ poterit esse humana cõplo. Sciendum primo ꝙ æqualitas huius primi modi notificatur ex quatuor. Primo ex subiecto, cum dicit in hoĩe. Secundo ex parte suæ latitudinis, cũ dr, & est res magnã hñs latitudinẽ. Tertio ex parte cognitionis nrę, dũ dixit, minime diffõne. i. determinata notitia cõpræhendi potest. Quarto ex parte terminationis, cum subdit: duas obtinet extremitates. Quanta autẽ sit latitudĩs distãtia illarꝝ duarꝝ extremitatũ. s. maximi & minimi gradus cum quibus stare non põt humana forma seu vita, & qualis sit illorꝝ adinuicem proportio, cognosci nõ põt a nobis, sicut nec determinate scire possumus proportiones elntorũ hoĩs, aut alterius mixti cõstõnem intrantium, vt in libro de viribus cordis, &. 5. cañ. cap. de theriaca. Secundo sciendum ꝙ hic modus habet magnã latitudinẽ. Primo ex parte suppositorum. sub hoc. n. compręhenditur quilibet homo, siue sanus, siue æger fuerit. Ex parte etiam latitudinis dispositionum cum quibus saluať hæc æqualitas. Saluatur. n. cũ omni dispõne cum qua humana forma põt informare materiam. Ex quibus infertur primo ꝙ non quælibet æqualitas est naturalis dispositio eius cuius est æqualitas: saltẽ naturalitate cum qua stat sanitas, quãuis forte concediť eã esse naturalem naturalitate cum qua stat vita. v.g. dispõ hoĩs febricitãtis est æqualitas primi modi. Patet secundo non solum esse aliquã cõplonem essentialiť perfectiorẽ aut magis æqualem denominandam, quia sit perfectiorum operationum productiua, sed quia cum ipsa forma perfectior põt in materia remanere, sicut dispositio reperta in hoĩe apoplectico appellatur perfectior asini dispõne, eo ꝙ est æqualitas primi modi quæ est æqualitas hoĩs cõparatione aliorꝝ generatorum, vt supra, quãuis forte non sit meliorum operationum ꝓductiua. Patet tertio hanc consequentiã nõ valere pfectiores operationes sufficit ꝓducere cõplo brunelli ꝙꝫ cõplo sortis. ergo perfectior est cõplo brunelli ꝙꝫ cõplo sortis. Et ex hoc patet vlterius non solum in relatione ad operationes denominãdum esse aliquod temperamentum iustitiale. sed etiam respectu formæ cũ tali tẽperamento potente informare materiam licet ꝓbabiliter dici possit ꝙ tẽperamentum humanum qualitercũqꝫ lapsum semper perfectiorem operationem actu ꝓducit ꝙꝫ tẽperamentũ alterius mixti quantũcunqꝫ perfectum actu cũ semper cõseruet humanam formam. & quãdiu est hæc perfectior est operatio.

Æqualitatis primi mõi notitia q̃druplx

Ex his oĩbus patet vlterius absolute negandum esse tantã esse latitudinem sanitatis quanta est latitudo vitæ, nisi forte per latitudinem hanc intelligať latitudo durationis. Ad quẽ sensum põt concedi ꝙ alicuius indiuidui vt morientis morte naturali tanta potest esse latitudo sanitatis quanta est latitudo durationis vitæ. Non tamen tanta est latitudo dispositionum, quia latitudo vitæ tanta est quanta est latitudo primi modi æqualitatis, sed illa excedit latitudinem sanitatis, vt dictum est. igitur &c. Sciẽdum tertio ꝙ diffõne. i. determinata notitia minime cõpræhendi potest latitudo huiusmodi æqualitatis. quantũcunqꝫ. n. mihi notum sit ꝙ humana complexio duos habet terminos, vnum multitudĩs, alterum paucitatis: non tamen mihi notum est, qui & quanti sint illi termini. Scio. n. aliquẽ esse remissum gradum caloris cũ quo nõ stat vita pp eius intẽsionẽ, & aliquẽ eẽ intẽsissimũ gradũ caloris cũ q̊ nõ stat vita pp eius remissionẽ. Qui tñ & quanti sint illi scire non possumus, nec eorum ꝓportiones inter se, ut colligitur loco allegato. Quidam tamẽ ly multitudinis & paucitatis exponunt. i. multæ temperantię aut paucę temperantię. quæ si minor temperata fuerit cũ illa vita stare non potest. Alij multitudinis & paucitatis. idest intensionis & remissionis qualitatũ in quibus iã dicta æqualitas consistit. Moueť hic inutile dubiũ vtrum destructis alijs spẽbus remaneret æqualitas primi modi. Et põt dici ꝙ illa æqualitas remaneret, licet forte non sub hac denoĩatione, quia non fieret comparatio ad alias species.

Hũanę cõplonis terminus duplex.

Secundus uero modus est medialis qui inter duas extremitates huius latæ complexionis existens inuenitur in indiuiduo, quod est in ultimo æqualitatis ex specie, quæ est in fine æqualitatis & in ætate in qua augmentũ ad suũ ꝑuenit finẽ.

Primo notificat hunc secundum modum. Secundo comparat ab æquale ad pondus. secunda ibi⌊Et hæc.⌉

Dicit primo quòd secundus modus æqualitatis est medialis, quia existens in medio inter duas extremitates huius latæ cõplonis & inuenitur in indiuiduo quod est in vltimo ęqualitatis, quod indiuiduũ est ex specie quę est in fine ęqualitatis cũ ętate in qua augmentũ ad suũ peruenit finẽ. Sciẽdũ primo ꝙ Aui. hũc notificat ex multis. Primo ex situ eius in latitudine humanę cõplonis: quia medialis est inter extrema primi modi. Secũdo explicat eius subiectũ circunloquẽdo ipsum: dum dixit quòd est indiuiduum quod est in vltimo ęqualitatis. idest in optima ęqualitate ex specie, quę est in fine qualitatis, quia scilicet ex specie humana, in ętate in qua augmentum &c. & per hoc circunloquitur subiectum non solum ex specie, sed etiam ex ętate. Sciendum secundo hũc modum esse medialem intelligere possumus: Primo arithmeticę. s. per æquidistantiam ab extremis. Secundo per introclusionem eius inter extrema. & appellabiť hoc in quęstione medium geometricum. Sed quis horũ modorum sit verior patebit in quęstione. Sciẽdum tertio ex dictis Aui. hic posse colligi ꝙ ętas iuuentutis est ętatũ temperatissima. In hac. n. sola reperitur ęqualitas secũdi modi. vt Auicen. infra. Licet aliter senserit Dynus ponens ipsam esse ętatem pueritię: licet tamen in fine eius. Vnde concludit quòd ly peruenit, debet legi media syllaba correpta, & non producta, vt sit sensus quòd ista ęqualitas est in ętate: in qua augmentum peruenit ad suum finem: idest appropinquat suo fini, & illa est vltima pars pueritiæ.

Dynus.

pueritiæ. Ego vero credo aliam expōnem magis conformē menti Aui. vt illud verbum peruenit legatur media ꝓducta. infra. n. in cap̄. de ætatibus. Iuuētus autem perfectiorem habet cōplōnē. Et. 12. de animalibus primo cap̄. dum loquitur de æqualitate secundi modi inquit. Et illa est perfectissima post cōplementū crementi. Ex his cōcludit̄ ꝙ æqualitas secundi modi & sanitas simpl'r in complōne nō sūt cōuertibilia: nec etiā cum sanitate semper. cū sanitate. n. simpl'r sp̄ pōt decurrere aliquod indiuiduum per oēs suas ætates, ut patet. 2. techni. per æqualitatem secundi modi nō vt patet in littera. Et si arguit̄ contra, quia sanitas simpl'r semper est sanitas optima, & illa est eadem cum æqualitate secundi modi. ergo &c. Pro isto dicitur ꝙ dupl'r dr̄ aliqua sanitas optima. Primo in comparatione ad quamlibet aliam, siue eiusdem, siue alterius ætatis fuerit, & sic æqualit̄ secūdi modi est optima sanitas, ad quācunq;. n. aliā quę nō est æqualiter secundi modi cōparata ipsam perfectionalit̄ excedit. Secūdo dr̄ aliqua sanitas optima respectu cuiuscūq; alterius non eiusdē denoīationis in eadem ætate exñtis: & sic sanitas simpl'r semper est sanitas optima. cōparata. n. in pueritia ad sanitates pueritię nō simpl'r tales istas ꝑfectionalit̄ excedit. Sil'r cōparata in iuuentute ad sanitates iuuētutis nō simpl'r tales illas perfectionaliter excedit. Et sic de alijs. Sed de hoc melius videbitur primo & secundo techni.

Aristo.

Sanitas optima dupl'r:

Et hæc quidem æqualitas etiam licet non sit æqualitas certa quam in huius capituli principio nominauimus eo ꝙ hanc inueniri non est possibile, est tamen ei propinqua.

Cōparat hanc æqualitatē æqualitati ad pondus. Secūdo declarat ibi⌊ Et hic etiam. ⌉ Prima pars patet.

Et hic ēt hō æqualitati nō qualitercūq; uicinus existit, sed secūdū suoꝝ mēbrorū coalteratione uel coalternationē. Calorū sicut cor. Et frigidoꝝ sicut cerebrū. Et humidorū uelut hepar. Et siccorum sicut ossa. Cū ergo ponderabuntur et æquabuntur erit uicinus æqualitati certæ.

Declarat. Et primo ostendit quomodo ratione habitudīs totius appropinquet æquali ad pondus. Secundo quomodo ex ratione partium eius. secunda ibi⌊ In consideratione vero. ⌉ Dicit primo ꝙ homo habens æqualitatem huiusmodi non qualitercunq; existit vicinus æqualitati ad pondus secundum coalterationem membrorum calidorum, sicut ē cor, & frigidorum sicut est cerebrum, quę mēbra cum ponderabuntur & æquabuntur secundum suas complexiones erit ille homo vicinus certæ æqualitati. s. ponderali. Primo est sciendū ꝙ per certā æqualitatem intelligit ponderalem, & ideo certa dicta est, quia vere æqualiter distans ab extremis. hoc autem non potest reperiri in membris tanq; naturalis dispō alicuius eorum, vt dictum & ōnsum est. Verūtamen in dispositione alicuius mēbri præternatural'r non repugnat posse reperiri æqualitatem ponderalē saltem quo ad qualitates alteratiuas tantūmō, tenendo ꝙ licet tota humana cōpl'o se natural'r hn̄s declinet ab æquali ad pōdus ꝑ cal'm & humidū, nō tn̄ repugnat mēbrū aliquod præternaturalit̄ dispositū ab æquali ad pondus non recedere per excessum calidi & humidi. Experimento. n. frequenter inuenitur mēbrū quod per tactum iudicat̄ frigidū sicut marmor: cum ergo sensus non decipiat̄ circa propriū ob̄m cū debitis circunstantijs approximatū necessario oportebit cōcedere, aut marmor aquā & mineralia alia quantūcunq; actu frigida esse cal'a respectu æqualis ad pondus, vel reperiri aliqđ mēbrū nostri corporis esse actu frigidum respectu æqualis ad pondus, & per consequens reperiri aliquod membrum nr̄i corporis æquale ad pondus sed in qualitatibus alteratiuis non repugnat. Sciendum secundo hic reperiri duplicem lr̄am. Prima habet coalteratione. Secunda habet coalteratione. idest coalterna sumptione. quia. s. caliditas cal'orū & frigiditas frigidorum, & siccoꝝ siccitas, & humidoꝝ humiditas sunt sic cōmensuratæ ꝙ si a calidis remoueat̄. excessus caliditatis: & a frigidis frigiditatis, etiā addendo frigidis excessum caliditatis, & calidis frigiditatis, resultabit in toto quædam vicinitas vel similitudo æqualitatis ponderalis, quia. s. tanta est mēbrorum in suis qualitatibus cōmensuratio in tali æqualitate ꝙ inde resultabit vicinitas iam dicta, quod non contingeret in non hn̄tibus hanc æqualitatem.

Equalitas certa quid.

Notandū est tertio ꝙ in hoc alius & alius sensus dandus esset penes tenentes oīa membra declinare ab æquali ad pondus per cal'm & humidum, et penes tenentes ꝙ humana cōplexio vndiq; circuit æq̄le ad pōdus, ut patere poterit ex dicendis. Si autem littera habeat coalterationem tunc ꝑ coalterationem intelligenda est mutua et simultanea partium nr̄i corporis coalteratio: quæ multiplex est, spūum. s. ad mēbra membrorum inter se, nutrimenti ad membra: spūum inter se spirituum ad nutrimentū, vaporum volitantium ꝑ corpus ad membra. Potissime tn̄ hic sensus est de mēbrorū alteratione inter se, & in tertio mediantibus suis spiritibus: licet de oībus possit intelligi. Sensus ergo litteræ est ꝙ coalteratione membroꝝ contrariaꝝ complōnum resultat in toto quædam vicinitas æqualis ad pondus. i. simlitudo, quia resultat dispō quædam media in qua sicut in æquali ad pondus refractæ sunt omnes excellentiæ extremoꝝ, ita sunt in ea refractę oēs excellentiæ qualitatum operationis disproportionatarum. v̄. g. si ad musculū solum transmitteret̄ spiritus cordis & sanguis arterialis in eo reperiretur excessus caloris disproportionati pro operationibus occurrentibus, ergo cum ęqualitate spiritu aīali & sanguine venali tēperatur ille excessus & ad medium ducit̄. Ex quibus patet dr̄ia inter cōplōnem ex coalteratione resultantem & complōnē ex coalternatione resultantem ad sensum datum. Ex coalteratione. n. membroꝝ resultans est vna cōpl'o. Ex coalternatione vero non, sed est ipse complexionis membrorū taliter mensuratæ. Dubium tamen insurgere posset, quia data tali complexione resultāte ex coalteratione videtur sequi ꝙ dum primo formatus est fœtus non est in eo complexio ex coalteratione. Item tunc membrum in principio suæ generationis produceretur cum excellentijs qualitatum disproportionatarum operationibus, & per consequens non sanum. Item partes calidæ dominantur frigidis. ergo oē membrum frigidum saltem vsq; ad iuuentutem continue redderet̄ calidius. Istę difficultates tractabunt̄ in q̄ōne.

Cōpl'o resultās dupl'r.

In cōsideratione uero cuiuscūq; mēbri nō nisi unius qđ est cutis, quēadmodū postea dicemus.

Ostendit nunc quarum partium consideratione sit complexio hominis de secundo modo æqualitatis propinqua æquali ad pondus, & quarum partium consideratione nō. Et primo præmittit hoc. Secundo probat. secunda ibi⌊ In comparatione autem spirituum. ⌉ Dicit primo ꝙ in consideratione cuiuscunq; mēbri non est cōplexio humana ꝓpinqua æquali ad pondus nisi vnius quod est cutis. Sciendum primo ꝙ duplex est cutis. Vna exterior quæ appellatur ab auctoribus hymen ab iminendo vel eminēdo alijs partibus corporis. quæ in corpore nullam habet actionem nisi ꝙ corporis est cooperimentum. secundo de accidenti. sexto cap̄. & ideo ponitur membrorū vilissimum. & de hac non est sermo hic. Alia est cutis interior, quæ apud quosdā est organum tactus. apud quosdam vero est medium, & de ista est sermo in proposito, quam oportet habere qualitates refractas, & ad medium ductas inter excellentias tangibilium, vt in quæstione videbitur. Sciendum secundo ꝙ hanc intelligere possumus æquali ad pondus proximā inter membra, non ratione mensuræ qualitatum, sed secundum proportionalitatem tactam in quæstione, quia sicut æquale ad pondus in eo refractis excellentijs remanet mensura omnium mixtorum respectu cuius in gradu ponunt̄ mixta, ita ipsa cutis refractis in ea excellētijs qualitatū membrorū re⸗

Cutis duplex. Hymen quid.

Gal.

manet medium respectu cuius alia mēbra in suis cōplonibus graduantur, vt infra patebit. Consimiliter per omnia de æqualitate secundi modi dicere possumus. Hic posset cadere questio. Si cutis est vnum membrum. Et si est organum in tactu. Et incidenter cū percipiat excellentias tangibilium, puta calm̄ frigidū humidū & siccū per qualitates medias inter hęc extrema, per quas dispōnes medias pt̄ cutis percipere graue leue asperū & molle. Hę difficultates sunt physicæ, de quibus tm̄ infra, doc. sexta aliquid tanget.

In comparatione autem spirituū & membrorum principaliū impossibile est ipsum huic certæ æqualitati esse ꝓpinquū, sed ægreditur ab ea tendens ad caliditatem & humiditatem.

Declarat cōparatione quorum non sit propinqua æquali ad pondus. Primo præmittit hoc. Secūdo probat ibi ⌊Vitæ enim.⌉ Dicit primo ꝙ in comparatione membrorū principalium & spirituum impossibile est hominem huic certæ æqualitati esse vicinum, sed egreditur ab æqualitate tendens ad caliditatem & humiditatem. Sciendū est primo ꝙ quilibet spiritus in sua naturali dispositione est valde calidus, & cum hoc humidus, & maxime vitalis, ideo de ipso maxime verificatur sermo. A. hic. Sciendum secundo ꝙ cutis ad intellectum datū similis est vel vicina æquali ad pondus, quia in ea refranguntur excellentiæ qualitatū & influxuum principalium membrorum, quæ comparatione cutis habent rōnem extremorum & non medij, & per consequens vt sic non sunt propinqua æqualitati ponderali. Nota tamen complexionem spiritus & cuiuscunq; principalium ad duo comparari posse. Primo ad medium per coalterationem vel coalternationem ex his resultans, & vt sic habent rōnem extremorum, nec sunt propinqua æquali ad pondus. Secundo comparari possunt ad qualitates extremas ex quarum refractione resultant temperamenta eis debita, & vt sic rōnem hn̄t mediorum, & dici possunt ꝓpinqua æqualitati ad pondus. Primo modo considerauit Auic. Per membra vero principalia hic potissime intellexit Aui. cor hepar & cerebrum. Merito. n. cordis & hepatis est homo declinans ad caliditatem, merito vero cerebri & hepatis ad humiditatem. Contra, quia littera sonat ꝙ comparatione membrorum principalium tendit ad caliditatem & humiditatem, ergo comparatione cerebri tendit ad caliditatem. Pro isto dixerunt quidam ꝙ per membra principalia hic intelligit Aui. solum illa quæ sunt principia spūs & nutrimenti, & hæc sunt solū cor & hepar. Vel dr̄ negando consequentiā, declinant. n. ad calorem per cor, et per hepar, ad humiditatem vero per cerebrum & hepar.

Cōplo spūs & princi palīū cō paratād secūdo.

Mēbrū pricipa le qd.

Vitæ &. n. principiū sunt cor & spiritus, quæ quidem ambo uehementer calida existunt ad superfluitatem declinantia.

Primo probat per considerationem spirituum. Secundo ꝙ membrorum consideratione non sit ei propinquum. secunda ibi ⌊Membra vero principalia.⌉ Arguitur primo sic. principia vitæ sunt cor & spiritus, quæ sunt calida et humida ad superfluitatem declinantia. ig tur rōne istorū non appropinquat æquali ad pondus. Sciendum est primo hic vitam sumi dupliciter. Primo pro existentia aīæ in corpore, qualiter secundo de anima textu cōmenti. 37. uiuere dicitur viuentibus esse. Et sic vita non est actio, nec operatio formaliter, nec viuere operari, proprium. n. esse viuentis est vita quæ non est actio, vt patet. Secundo sumitur vita pro actu secundo vel operatione proueniente a vita primo modo dicta, qualiter sensatio nutricatio dicitur vita. Qualitercunq; autem sumatur vita in proposito ipsa est per cor & spiritum tanquam per principia, vt patet. Sciendum secundo ꝙ Aui. intendit hic principaliter loqui de spiritu. per quandam tamen conuenientiam conueniebat de corde facere mentionem, quod est principium generatiuum spūs, propter quod oportuit ipsum esse valde calidum. Dn̄r autē cor & spiritus in calore declinantia ad superfluitatē, aut ꝗa parata sunt faciliter incendi vel inflāmari, vel ꝗa excellētia sunt in calore cōparatione aliaꝝ partiū nostri corporis.

Vita du plicit. Aristo.

Et uita quidem existit per caliditatem, & augmentum per humiditatem, & etiam caliditas in humiditate existit & ab ea nutritur.

Hæc est secunda ratio. Et videtur probare ꝙ spūs declinat ad humidum, iam. n. ꝓbatum est ꝙ declinat ad calm̄. Et arguitur sic. vita consistit per calm̄, & augmentum per humidum: & vtriusq; istorum principium est spūs, igr̄ etc. Item caliditas naturalis spiritus conseruatur & nutritur per humiditatem. ergo vita existit per humidum, ergo &c. Aliter potest introduci littera. s. ꝙ illud quod dicit de augmento non tangit Aui. ex principali in intentione, sed ex cōsequenti. Erat. n. famosa & antiqua propositio. calido viuimus & humido augemur, ideo de augmento ex consequenti fecit mentionem. Notandum est hic primo augmentū esse humidum spiritus effectiue, per humidum membri dispositiue, & humidum nutrimentale materialiter. Secundo sciendum augmentum fieri per humidum. Primo quia ad augmentum requiritur membrorum extensio & poroꝝ generatio, quorum causa dispositiua est humiditas. Stat etiā augmentum per humidum, quia per multi humidi nutrimētalis appositionem. Alij dicunt augmentum. i. vitæ perduratio est per humidum in quo calm̄ sustentatur, & cuius resolutione extinguitur. nutritur autem calor. i. pabulatur & sustentatur humido. conseruatur. n. in materia mixta p̄ successiuam humidi subtiliationem, & conuersionem eius in vaporem. Quādiu ergo durat humidum sic aereum, vt sit taliter subtiliabile durat calor. Ipso autem terrestrificato vt non sit amplius vaporabile euolat & extinguitur calor. Ex quibus colligitur primo quare in materia mixta non saluat̄ actualis calor sine humido: in simplici vero sic. Patet secundo quare carbo ignitus sub aliquo vase obstructus extinguitur, & respiratione prohibita suffocatur. Contra, ꝗa per calidum viuimus & frigido & sicco nutrimur, vt Ioan. da. in aphorismis suis. Item calidū nutritur frigido vt Hyp. de humana natura. Ad primum dicitur ꝙ nutrimur frigido & sicco respectu eius. quo viuimus, viuimus. n. per spiritum ex parte subtiliori & magis aerea sanguinis generatū. nutrimur autem parte corpulenta & grossa sanguinis quæ frigida est & sicca respectu eius ex qua generatur spiritus. Pro secundo dicitur ꝙ calidum nutritur. i. aliquo mō per refrigerium conseruatur frigido, licet per accidens.

Augmē tū p hūi dum tri pliciter.

Ioan: Hyp.

Mēbra uero principalia sunt tria sicut declarabimus. Et ex eis quidē est unū frigidum, quod est cerebrum, cuius frigiditas nō peruenit ad cordis caliditatem temperandā. Et ex eis unum est siccum, aut siccitati propinquū, & ipsum est cor, sed eius siccitas non peruenit ad humiditatē cerebri & hepatis temperandam.

Ostendit idem ex parte membrorum principalium sic arguendo. Membra principalia sunt tria. s. cor, cerebrū, & hepar, quorum cerebrum est frigidum, alia calida, sed frigiditas cerebri non peruenit ad caliditatem cordis temperandam, & supple refrigerandam taliter vt medio generis appropinquet, nec etiam siccitas cordis peruenit ad humiditatem cerebri aut hepatis temperandam eodem modo, ergo consideratione horum mēbrorum non appropinquat æqualitati ponderali. Primo. A. adducit rōnem dictam. Secundo probat minorem ibi ⌊Nec etiam cerebrum tantum est frigidum.⌉ Sciendum primo ꝙ per membra principalia intelligit in proposito solum principalia faciētia ad cōseruationem indiuidui, & propter hoc de testiculis non fecit mentionem

Mebrū pricipale quid,

mentionem. Dicuntur autem membra principalia q̄cunq; per sua temperamenta sunt per se productiua instri vel temperamenti necessario effectiue concurrentis ad custodiam indiuidui vel speciei. Ex quo patet primo testiculos inter membra principalia numerandos esse, licet propter cām dictam eos non expresserit. Patet secundo ꝙ licet stomachus, splen & pulmo & multa talia necessario requisita sint ad conseruationem indiuidui, nō tamen sunt membra principalia nominanda, cum nulli illorum conueniat formalis ratio membri principalis superius posita. Sciendum secundo ꝙ cerebrum non peruenit ad caliditatem cordis tēperandam sic. s. ꝙ caliditas cordis a frigiditate cerebri taliter infrigidetur, vt complexio cordis reddatur propinqua medio generis, immo quantacunq; contraoperetur sibi remaneret adhuc cor cōparatione cutis excessiue calidum, & eodem modo non peruenit siccitas cordis ad temperādam humiditatem cerebri vel hepatis. Ex quo colligitur concordia inter textum Arist. li. 2. de partibus animalium. ca. 7. quod est de cerebro ponentis cerebrum temperare caliditatem & prohibere incendium cordis. Et Auic. hic innuentem oppositum, vt prima facie apparet. Patet enim concordia ex dictis. Dixit autem notanter Aui. cor esse siccum aut siccitati propinquum. Dubium. n. fuit propter multitudinē spiritus & sanguinis in corde, an cor esset merito denominādum vel humidum. sed hoc infra videbitur.

Neq; etiam cerebrum tantum est frigidum, neq; cor tātum est siccum, sed cor comparatione aliorum duorum est siccum, & cerebrum aliorum duorum comparatione frigidum.

Probat minorem rōnis prius dictæ. s. ꝙ frigiditas cerebri non peruenit ad caliditatem cordis temperādam. Et arguit ipse sic. cerebrum nō tantum est frigidum, neq; cor tātum est siccum, sed cerebrum comparatione aliorum duorum est frigidum & cor siccum, ergo nec frigiditas cerebri peruenit ad temperandam caliditatem cordis nec siccitas cordis humiditatem cerebri vel hepatis. consequentia videtur tenere, & assumptum videtur notum. Primo nota ꝙ argumentum Auic. videtur tenere suppositis quibusdam. Primo ꝙ cor est excessiue calidum cōparatione medij generis. Secundo ꝙ cerebrum comparatione medij generis non est multum frigidum, licet sit manifeste frigidum respectu cordis. Tertio ꝙ hepar & cerebrum sunt excessiue humida respectu cutis, cuius respectu cor nō est multum frigidum nec excessiue siccum. Ex quibus potest sic argui. Cor ratione cutis est multum excessiue calidum, cerebrum vero non est tantum frigidum. ergo frigiditas cerebri nō peruenit ad caliditatem cordis refrigerandam. Et similiter arguitur de siccitate cordis. Secundo nota ꝙ ly tantum consueuit vario modo exponi. Primo modo tantum. i. solum. vt velit ꝙ non sicut cor respectu cuiuscunq; alterius membri est calidum ita cerebrum frigidū, immo reperiuntur in nobis mēbra frigidiora cerebro, & ideo remanet ex hoc consideranti frigiditatem cerebri esse minorem caliditate cordis. Alij exponunt tantū in excessu. qa absolute in eo respectu æqualis ad pondus dominetur frigiditas caliditati sicut in corde caliditas frigiditati. & ex hoc iterum relinquiē in corde multo maiorem esse caliditatem q̄ sit frigiditas in cerebro. Tertio ly tantum tenetur vt sit aduerbium comparandi & referatur ad ly quantum vt sit sensus, non tantum cerebrū est frigidum quantum cor est calidum. Et quilibet istorū sensuum est bonus. Ex quibus solui possunt dubia quædam hic moueri solita. Primum quia videtur argumentum Aui. contra intentionem. assumi. n. cerebrum esse frigidum ex quo merito debet cōcedi, ergo debet contēperare. ergo &c. Secundum quia non videtur cerebrum denominandum esse frigidum in cōparatione ad cor, quia sic etiam hepar, sed respectu cutis, vt infra de membrorum cōplexionibus. Tertium quia videtur contradictio in dictis Auic. Supra enim dixit ꝙ hic homo est æquali ad pondus ꝓpinquus coalteratione membrorum calidorum vt supra sicut cor. hic vero dicit ꝙ illorum consideratione est lōginquus ab ęquali ad pondus. Quartum quia ita videtur verum ꝙ fuorū membrorum coalteratione homo sanguineus est ꝓpiquus æquali ad pondus, sicut homo de secundo modo æqualitatis, ita. n. refranguntur eius excellentiæ in toto, sicut in temperato. Ad primum patet ex dictis. Ad secundum dicitur ꝙ Aui. non intendebat hic graduare complexionē cerebri, sicut in cap. sequenti. Vel dicitur ꝙ nō sic euidēs erat cerebrum esse respectu cutis frigidum sicut respectu cordis ideo hoc tanquam medium assumpsit. Ad tertium potest dici ꝙ homo appropinquat æqualitati ponderis in comparatione &c. quo ad qualitatem ex coalteratione membroꝝ in toto resultantem, non tamen ipsis tantum inter se comparatis, quia quodlibet eorum remanet cū suo excessu. Vel aliter dicitur ꝙ licet non comparatione ipsorum tamen ipsorum cum alijs vt ossibus & neruis &c. Ad quartū patet non tantam esse refractionem nec ita determinatā. sed de hoc infra plus. Hic cadit quæstio. Vtrum æqualitas secundi modi sit in medio latitudīs primi modi æqualitatis. Quā qa sum plene tractaturus sup. 2. techni ꝑ nūc omitto.

Modi uero tertij latitudo angustior est latitudine primi modi. s. æqualitatis specialis, latitudinem tamen habet magnam.

Determinat de tertio modo. Et primo cōparat ipsum ad primum. Secundo notificat. Tertio declarat quod dixit. secunda ibi [Et est complexio.] tertia ibi [Indi nanq;.] Dicit primo ꝙ latitudo tertij modi est angustior latitudine primi modi. i. æqualitatis specialis. verūtamen iste modus habet latitudinem magnam.

Et est cōplō quæ alicui gētiū cōgrua existit secūdū cōpōnē alicuius climatis & alicuius aeris.

Notificat hic Auic. æqualitatem tertij modi. Dicens ꝙ in hoc tertio modo est complexio quæ est congrua alicui gēti secundum comparationem alicuius climatis aut alicuius aeris. Sciendum primo sub hoc noīe æqualitas non solū comprænhendi complexionem vnius regionis vel aeris, sed etiam omnium. Sicut. n. indi hn̄t cōplōnem ex climate, quę est sibi æqualitas respectu æqualitatis sclauorum ita econtra. Nec etiam solum sub hoc modo æqualitatis continetur complexio ex climate, immo etiam ex regione inter climata contenta. Sicut. n. homines distinctorum climatum hn̄t complōnes illis diuersas, ita etiam regionum multotiens ꝓpinquarū, vt habitantes montes & planities &c. Ex quo patet probabiliter sub hoc modo æqualitatis posse contineri quodlibet indiuiduum speciei humanæ. non. n. videtur reperibile indiuiduum non hn̄s cōplōnem ex regione contractam. Sed contra. tunc latitudo huiusmodi non est angustior latitudine primi. Pro isto dicunt quidam ꝙ iste modus non compræhendit nisi corpora sana propter quod dr̄ in littera qui sani degunt. Primus autem compræhendit tā sana q̄ ægra. ideo latior est. Alij dixerunt aliter ꝙ ex parte suppositorum hic modus non est angustior, quia tamen hinc non fit comparatio nisi pro parte speciei ad partem ipsius, in primo vero fit comparatio totius ad totum, ideo ille est latior, quia in illa comparatione ponūtur termini cōmuniores, & hoc dicunt voluisse Auic. Mihi autem probabilius videtur tenendum ꝙ primus modus æqualitatis latior est tertio, quia in quocunq; indiuiduo maiorem latitudinem dispositionum includit. cum quacunq; enim dispōne in indiuiduo humano saluaretur æqualitas tertij modi saluaretur etiam æqualitas primi modi, & econtra, eo ꝙ remota æqualitate indi ab indo propter ipsum fieri subito similem sclauo non soluatur æqualitas climatis, & tamen saluatur in eo æqualitas primi modi. s. specialis, ergo &c. Et per idem patet ꝙ primus tertio & quinto modo est latior. hoc idem

euidentius declaratur imaginãdo totam latitudinem dispositionum, quam a generatione contrahit corpus indi, & consequenter imaginando huic corpori acquiri complexionẽ & proprietatem aliquam inquãtum est indum, quę sibi nõ acquiritur nec debetur inquantum est indiuiduum humanum. & si sic nullam claudit repugnantiam naturalem ipsum absolui a cõplone & proprietate acquisita inquantum est indum: quãuis remaneat cum cõplexione humana, sed bene repugnat econtra. ergo latior est primus tertio. Itẽ cũ maiori latitudine dispõnum stat æqualitas specialis q̃ʒ ęqualitas climatis, ergo &c. Et per idẽ patet æqualitatem quinti angustiorem esse æqualitate primi. Nam cum maiori latitudine stat æqualitas specialis q̃ indiuidualis, licet ex parte rei abinuicem absolui non possint sicut maior est latitudo dispositionum quæ conueniunt sor. inquantum est aĩal q̃ʒ sit latitudo dispositionum eidem conuenientium inquantũ est homo vel sor. prius. n. natura sor. est aĩal q̃ʒ homo, & homo q̃ʒ sor. & in hoc considera. Notandum est secundo ꝙ primus modus secundum quosdam appellatur specialis absolute, quia in ipso fit comparatio absoluta speciei ad spẽm. Notãdum est tertio ꝙ ad hoc ꝙ aliqua cõplo sit alicui sanitas vel æqualitas non sufficit ipsam esse talem vel talẽ in gradu, sed vltra hoc requiritur etiam debita eius dependentia ex spiritibus & humoribus, & determinata habitudo ad compõnalem naturam membrorum & humidum ipsorũ. Licet ergo in hominibus distinctorum climatum inueniri possint & de facto reperiantur comploes gradualiter siles quia tñ non oĩno similem hñt a spiritibus & humoribus dependentiam nec ad naturam compõnalem & humidũ mẽbrorum similem omnino habitudinem, ideo non sequit̃ ipsas esse omnino similis sanitatis. Contrahitur. n. ex regione vel climate aptitudo quædam ad tolerandum impressionẽ aeris vnius regionis vel climatis ex cõsuetudine in illo qualis ex alio climate non contrahitur. Ad quod concurrit ꝙ in distinctis climatibus distinctæ & variæ sunt proprietates astrales aliter & aliter iuuantes vel impedientes comploes & virtutes in suis actionibus. Dixit autem notanter, aut alicuius aeris ad denotandum non solum ex varietate climatum hanc varietatem contrahi æqualitatum, sed etiam ex varietate partium climatis in dispositione aeris earundem. Potest etiam exponi & pro id est aeris, quia varietas æqualitatis climatis consequitur varietatem dispositionis aeris eiusdem. Prima teneatur expositio.

Indi nãqʒ complexionem habent insimul qua sani existunt & sclaui aliam habent complexionem qua sani degunt, & unaquæqʒ earũ per cõparationem ad suam speciem suæ speciei comparatione est temperata, quæ comparatione alterius non est temperata.

Declarat exemplariter. Secundo probat. Tertio concludit vniuersaliçando. secũda ibi. ⌊Corpus nanqʒ.⌉ tertia ibi ⌊Quæcunqʒ igitur.⌉ Dicit primo ꝙ indi hñt comploñẽ qua sani degunt & silr sclaui, & quælibet istarum comparatione suæ speciei. i. hoĩum sui climatis est temperata quæ comparatione hoĩum alterius climatis non est temperata.

Corpus nãqʒ indi cum secundum complexionem sclaui quale fiet aut infirmabitur aut morietur. Et similiter cum sclaui cõplexione indi quale reddetur, erit corporis dispositio contraria.

Indus qd & sclauus.

Probat quod promiserat. Dicẽs ꝙ si corpus indi fiat quale secũdum complexionem sclaui aut infirmabitur aut morietur. Et per indos intelligit omnes homines habitantes regiones calidas. Per sclauos vero frigidas. Et vlr omnes quorum regiones sunt in suis qualitatibus multum dissimiles. Notandum est primo qa dixit, vnaquæqʒ suæ speciei comparatione &c. Clima. n. indorum comparatione indorũ est temperatum & complexio ex eo contracta æqualis est ĩdis: alijs vero inęqualis. Et eodem modo sclauorum sclauis. Appellat autem indos vel sclauos species, vel quia in his plura indiuidua continentur, vel quia indi & sclaui secundum cõceptiones eorum differunt specie saltem accidẽtaliter. Ex quibus patet ꝙ cuiuslibet climatis quantũlibet tẽperati cõplexio est inæqualitas respectu alterius climatis. Ex quo vlterius sequitur, non ideo clima denominandum esse temperatum, quia omnia corpora apta sint in eo tẽperate se hr̃e sed quia alijs paribus corpus temperatum cui illud est conueniens est in eo magis conseruabile. Notandum secundo ꝙ ex illa parte qua sani degunt, quidam voluerunt concludere in latitudine hmõi non contineri nisi indiuidua sibi sana. vnde hanc æqualitatem sanitatis solum appellauerunt & non æqualitatem vitæ, quia sub hoc modo non omnis dispositio cum qua stat vita contracta ex regione continetur. Et potest persuaderi, quia locus conseruat locatum. conseruatio vero debetur dispositioni sanæ & non ægræ. Alij vero concesserunt sub hoc modo æqualitatis contineri sanos & ægros. Et ꝙ sclauus ægrotans habet ex regione vel climate æqualitatem vitæ per quam viuit cum qua & quã non viueret indus. Pro isto videtur auctoritas Aui. 12. animalium primo cap̃. Indi hñt comploñem qua sani sunt & viuunt & Franci aliam. Ad argumentum vero dicit̃ ꝙ locus conseruat locatum conseruatione sanitatis vel vitæ.

Ad argumentum vero supra tactum similiter dixerunt ꝙ sor. indus subito factus talis sicut est sclauus, & infirmatus habet æqualitatẽ climatis aptã æqualitati vitę, sed nõ ęqualitatis sanitatis, vel habet æqualitatẽ climatis oppositã ęqualitati sanitatis, sed non æqualitati vitæ. Probabilius tamen apparet alia pars tenenda, vt supra visum est.

Quæqʒ igitur species in tertia habitabili cõmorantium habebit complexionem eis propriam aeri sui climatis conuenientem, & habebit latitudinem, cuius quidem latitudo habet duas extremitates, multitudinis & paucitatis.

Concludit. Et patet quid dicat. Sciẽdum ꝙ diuersitas complexionis climatis non solum ex tempore contrahitur, sed etiam ex generatione. Alterius enim complexionis naturaliter est sperma indi q̃ʒ sclaui, menstruum indæ q̃ʒ sclauæ. Non igitur mirãdum est si subita mutatio dispositionis vnius ad dispositionem alterius est causa mortis vel ægritudinis. Nec mirum est etiam si multum variantur dispositiones ex climatibus contractæ. Ad quod etiam facit diuersitas aspectuum cœlestium nutrimentorum aeris ventorum & sic de alijs, quæ omnia ex varietate cõparationis & figuræ hoĩum diuersorum climatum pręcipue cõpręhendi pñt.

Quartus ãt modus ẽ mediũ quod ẽ inter duas extremitates latitudĩs cõplonis climatis, & ipsũ est cõplo cõplonibus speciei temperatior.

Notificat quartum modum. Et nota ꝙ hic modus se habet ad tertium sicut secundus ad primum. Sicut. n. in primo fit comparatio speciei absolute ad aliam, in secundo vero per partem speciei temperatiorem, ita in tertio fit comparatio partis. s. climatis absolute. in quarto vero comparatur clima ad clima per partem climatis temperatior. Ex quo patet ꝙ non in quocunqʒ reperitur æqualitas quarti modi. In hoc reperitur secundi modi. Non enim necessario temperatissimus sclauus est temperatissimus homo vt patet intuẽti, quamuis non repugnet ex parte rei idem temperamentum esse æqualitatem secũdi modi & tertij & adhuc quarti, secundum tamen distictas denominationes consideratum.

Modus uero quintus est angustior primo & tertio. Et est cõplexio quã debet habere indiuiduum designatũ qua uiuũ & sanũ reperit̃. Quæ

etiam

etiam latitudinem habet quam duæ terminant multitudinis & paucitatis extremitates.

Declarat quintum deinde ſubiungit notandum quoddam declarando quod dixit ibi⌊Debes aũt⌉ſcire. Dicit primo ꝙ quĩtus modus eſt anguſtior primo & tertio,& eſt cõplexio quam debet habere indiuiduum deſignatum qua illud viuit & ſanum reperitur, quæ etiam habet latitudinẽ quam duę extremitates multitudinis.ſ.& paucitatis terminant. Sciendum eſt primo ꝙ hic modus notificatur ex cõparatione ad alios. Item ex ſubiecto,quia complexio indiuidui deſignati. Item ex latitudine,quia latitudinem continet vitę & ſanitatis,propter quod dixit qua viuum & ſanũ etc. Item notificatur ex extremis &c. Sciendum eſt ſecundo ꝙ apud quoſdam hic modus eſt anguſtior primo & tertio. In primo enim cõparatur ſpecies abſolute:& in tertio pars plura continens indiuidua.hic vero comparatur indiuiduũ ſignatum ad indiuiduum ſignatum. Fit ergo hęc comparatio per terminos ſtrictiores. Et per idem patet hunc modũ eſſe anguſtiorem quinto et ſecundo.licet.n.vtrobiq; fiat cõparatio per terminum indiuidualem.illi tamen modi ſuperiores in ſuis comparationibus terminantur ad ſpeciem.

Dicunt autem Aui.ſolum explicaſſe primum & tertium tanquam notiores dando alios intelligere. Et conſequenter dicunt ꝙ licet quantum ad hoc hic modus ſit anguſtior dictis:quantum tamen ad ſuppoſita non eſt anguſtior,quia omne indiuiduum compręhenſum in primo & tertio compręhenditur in quinto.eo ꝙ omne indiuiduum habet complexionem ſibi propriam quæ eſt ſibi æqualitas. Et conſequenter concedunt vel dicunt ꝙ hic modus includit ęqualitatem vitę et ſanitatis.quodlibet.n.indiuiduũ quantũcũq; ægrum habet æqualitatem qua eſt ſibi ſic æqualitas vitæ ꝙ non alteri. Ex quo inferunt ꝙ quantum ad ſuppoſita hic modus eſt latior ſecundo & quarto. Nam quantum ad ſuppoſita eſt æque latus,ſicut primus vel tertius. ſed latior eſt quantum ad ſuppoſita primus ſecundo tertius quarto. ergo &c. Ex quo ulterius inferunt ꝙ aliquis modus ęqualitatis alio denominatus anguſtior eſt eodem quo ad ſuppoſita latior. Probabilior tamen apparet ſententia prius recitata. Notandum eſt tertio Auic.notanter dixiſſe.indiuiduum deſignatũ,ad dr̃iam ſpeciei,quę etiã aliqñ noiat̃ indiuiduũ,ſed non deſignatũ. Dixit etiã notanter qua viuit, vt ſub hoc mõ cõpręhenderet æqualitatem ſanitatis & vitę.

Debes autẽ ſcire quod oẽ indiuiduũ debet habere compl̃onem ſibi ſolummodo propriam in qua aliud ei aſſociari eſt impoſſibile.

De hoc erit quæſtio.

Sextus etiam modus eſt medium quod ẽ inter iſtos duos terminos,quod ẽ complexio, quã cum habuerit indiuiduum erit melioris complexionis,cuius ipſum eſſe oportet.

Iſte patet ex dictis.quia ſic ſe habet ad quintũ ſicut quartum ad tertium & ſecundus ad primum. Et nota ꝙ hic modus indifferenter euenit omni indiuiduo.& ſic quantum ad ſuppoſita latior eſt ſecundo & quarto,ſed non competit omni indiuiduo pro quolibet tempore ſicut quintus,iõ ſtrictior eſt quinto. Nullam tamen ętatem ſibi limitat,q̃a quoſdam cõuenit in pueritia ſaniores eſſe quoſdã ĩ iuuẽtute quoſdã in conſiſtentia. Vñ.1.techni. Quibuſdã pueris accidit ſanos eẽ. Adoleſcẽtes vero factos ægros exiſtere. Et econtra.

Modus autem ſeptimus eſt complexio quã unaquæq; membrorum ſpecies habere non debet.in qua aliud diuerſificatur. Aequalitas nãq; oſſis eſt ut ſiccitas in eo plus abundet. Et cerebri ut humiditas in ea plurimum abũdet. Et cordis ut in eo ſit plus caliditatis. Et neruorum ut in eis plurimum abundet frigiditas.

Modus autem octauus eſt complexio membri ſingularis,quam cum habuerit erit melioris diſpoſitionis q̃ habere poteſt.

Septimus & octauus ſatis patet. Dubiũ litterale eſt. vtrum præciſe ſint octo modi æqualitatis. Et arguitur primo ꝙ non. Primo quia primo accidunt octo, ergo ſaltẽ ſunt nouem modi. Aſſumptum colligitur in littera dum dicit ꝙ huic æqualitati quæ ſecundum humana attendit̃ corpora,octo accidunt modi conſiderationũ,ſed ipſa eſt æqualitas primi.ergo &c. Secundo cuilibet membro organico pñt correſpondere octo modi,puta comparãdo cerebrũ hominis ad cerebrum aliorum,& temperatiſſimum cerebrum hominis temperatiſſimo equi,& ſimilit̃ alterius. Eodem modo de climate aut alijs. Idem etiam patet de cute comparata alijs membris corporis ab ea ſpecie differentibus. Item non maior contrahitur diuerſitas ex climate q̃ a ſexu arte conſuetudine & ætate,ſed ex climate conſurgũt duo modi æqualitatis.ergo &c. Pro illo dicitur ꝙ illi ſunt octo modi generales ſub quibus oẽs alij cõpræhendunt̃ & dantur intelligi. Ex modo enim comparandi totam ſpẽm ad ſpeciem ſumitur modus comparãdi partem ad partem aliorum animalium,vel etiam eiuſdem animalis inter ſe tã quam ſpecie differentes. Ex modo etiam comparandi clima ad clima,quia ibi fit comparatio per partem humanæ ſpeciei plura indiuidua continentem,datur intelligi modus ſumptus a ſexu,ætate,& conſuetudine &c. Cum ergo dicit̃ ꝙ primo accidunt octo modi.dicendum eſt ꝙ primo ut includit in ſe partes indiuiduales accidunt illi octo modi. vt autem abſolute comparatur ſpecies ad ſpeciem non accidunt illi modi ſed vnus modus vt patet.

Æqualitatis octo modi generales.

Cum autẽ ſpecies conſiderauerimus inueniemus hoiem certæ æqualitati propinquiorem.

Oſtendit qui illorum modorum æqualitatis ſunt æqualitati ad pondus propinquiores. Et primo oſtendit hoc de primo modo ęqualitatis. Secundo de tertio. Tertio de ſeptimo ſecunda ibi⌊Cunq; regiones.⌉tertia ibi⌊In membris.⌉

Dicit primo ꝙ cũ conſiderauerimus ſpecies inueniemus: hominem certæ æqualitati magis propinquum. Sciendum primo per ſpecies intelligendas eſſe mixtorum,& maxime viuentium,inter quæ omnia ſecundum ſimilitudinẽ ſuperius dictam,magis appropinquat homo æquali ad põdus,& inter homines de ſecundo modo æqualitatis. Secundo ſciendum ꝙ ex omni modo concludit illud eſſe propinquius ꝙ magis obtinet rationem medij. Vnde compræhendi poteſt hanc propinquitatem intelligendam eſſe præciſe ſecundum ſimilitudinem ſuperius dictam. Non facit autem explicitã mentionem de.2.4.5.6.&.8. Secundus.n. datur intelligi per primum. Nam ſcito ꝙ homo cæteris ſpeciebus magis appropinquat &c.facile ſcitur ꝙ homo de ſecundo modo maxime appropinquat. Scito etiam quę regio maxime appropinquat,facile cognoſcitur quis homo illius regionis maxime appropĩquat.ergo ſcito tertio ſcitur quartus. Cognito etiam membro quod magis appropinquat.ſ. tempore quo illud membrum eſt temperatiſſimum. & ſic ſcito ſeptimo facile ſcitur octauus. Quintum autem & ſextum vt dicunt quidam penitus omiſit:quia propter vnum indiuiduum habere æqualitatem quinti aut ſexti reſpectu alterius,non ſequit̃ illud æqualitati ad pondus eodem eſſe ꝓpinquius.quilibet.n.homo habet ęqualitatem quæ eſt ſibi optima reſpectu æqualitatis cuiuſcũq; alterius hoĩs,iõ merito huius æqualitatis nõ dicitur vnus alio æqualitati certę ꝓpinquior. Al̃r põt dici ꝓbabil̃r ꝙ cognito primo & tertio facile cõpræhendi põt ꝙ indiuiduũ hñs meliorẽ cõpl̃onẽ indiuidualẽ in quinto mõ reperibilem ſit æqualitati certę propinquius,ideo tunc facile ſcitur de quinto & ſexto.

Cunq; regiones attenderimus, certificatũ nobis erit, ꝙ si fuerit locus qui inhabitabitur sub ęquatione diei neq; aliqua de rebus terrenis obuiando impedierit. uidelicet montes aut maria, oportebit ibi habitãtes æqualitati certæ propinquiores existere ꝙ̃ alicuius regionum.

Declarat idem quo ad tertium. Et primo ostendit æqualiorem inter omnes regiones. Secundo explicat temperatiorẽ post illam ibi⌊Post illos vero.⌉ Primo ponit propositum. Secundo probat remouendo opinionem oppositam ibi⌊Iã autem.⌉ Dicit primo ꝙ cum attenderimus regiones. i. considerauerimus certificatum erit nobis ꝙ si sub æquatore diei fuerit locus qui habitatur, neq; hanc habitationẽ impediret aliquæ de rebus terrenis, vt mõtes maria &c. oportebit habitantes ibi esse propinquiores certæ æqualitati hominibus aliarum regionum. Sciendum est primo ꝙ varietas regionum in temperantia & distemperantia qñq; cõsequitur cãm cœlestem, puta propinquitatem & rectitudinem aspectus, aut longitudinem moræ solis super eam vel oppositas cãs. Qñq; autem consequitur cãm terrenam. vt sunt montes, maria, valles, venti &c. Dum ergo dixit Aui. habitantes sub linea æquinoctiali fore temperatiores, intellexit hoc merito cœlestis aspectus. Cum quo tñ staret ꝙ merito causæ inferioris forent magis distemperati, & habitationem istam esse distemperatiorem, propter quod dixit in littera. Et neq; aliqua de rebus terrenis &c. Sciendum secundo per æquatorem diei intelligendum esse circulũ æquinoctialem qui est vnus de maioribus, diuidens spheram in duas partes æquales, transeundo ab oriente versus occidẽtem: & per consequens æquidistans est a duobus polis. Vocatur autem æquinoctialis, quia cum sol ad ipsum ꝑuenit æquatur nox diei. Et circulum intersecat çodiacum in duobus punctis. s. in principio arietis & libræ, et per consequẽs magnificatur distantia eius a çodiaco in duobus tropicis. s. æstiuali & hyemali. Tertia igitur huic circulo subiecta dicitur locus æquinoctialis vel sub æquatore diei, de qua dicit Auic. ꝙ habitantes ibi, si qui sunt, sunt magis temperati, & certæ æqualitati propinquiores.

Varietas regionũ cõseqt̃ cãm cœlestem.

Æquator diei vel circulus æquinoctialis.

Iam autem nobis affirmatũ est ꝙ opinio quæ accipit uel accidit ꝙ excessus ab æqualitate est causa propinquitatis solis est falsa.

Declarat hoc præmittendo falsitatem opinionis oppositæ. Secundo probat illud idem ibi⌊Rectitudo enim.⌉ Dicit primo ꝙ declaratum est ꝙ opinio quæ accipit ꝙ excessus ab æqualitate in caliditate est cã ꝑpinquitatis solis. i. ꝓpter ꝑpinquitatem solis est falsa. Alia autem lr̃a habet accidit, quia opĩo accñtalis & aduentitia sit. Sciendum multos antiquorum auctorum credidisse sub linea æquinoctiali habitationem non esse posse. Et huius opinionis fuit visus Aristo. secundo metheororum. Et Virg. in georgicis.

Aristo. Virgil.

Quinq; tenent cœlum çonę quarum vna corusco.
Semper sole rubens & torrida semper ab igni.

Ouidi.

Et primo metamorphoseos Ouidius.
Vt quæ duæ dextra cœlum totidemq; sinistra.
Parte secant çonę, quinta est ardentior illis.

Ad hoc autem persuadẽdum plures rationes siue persuasiones adduxerunt. Prima. Sub æquatore diei est calor intensior ꝙ̃ in aliqua alia regione vel climate aliquo. ergo ꝓpter æstum sub æquatore diei non est possibilis habitatio. Antecedens patet, quia ibi plures causę cõcurrunt vehemẽtiæ caloris. s. solis propinquitas, eo ꝙ terra est spherica & soli recte opposita. propinquior ergo est illi sol ꝙ̃ secundum aliquam aliam partem solem oblique aspicientem. Itẽ ibi est rectitudo aspectus propter quam fit radiorum in se fortis reflexio. radius. n. perpendicularis (vt dicunt perspectiui) est omnium radiorum fortissimus. Q; autem isti radij sint perpendiculares satis patet. Sol. n. opaco occurrens nullam facit vmbram. Ad illud etiam confert tertia cã. s. longitudo moræ solis super eorum capita, quia bis in anno perueniet ad çenit capitum eorũ. s. in principio arietis & libræ.

Secunda persuasio est, quia sub tropico cancri non est possibilis habitatio, vbi tamen causæ vehementię æstus sunt pauciores ꝙ̃ sub æquatore diei. Ibi. n. est minor reflexio qa minor rectitudo aspectus, & per idem minor propinquitas nec nisi semel in anno accedit sol ad hunc locum. Tertia persuasio. Datur pars terrę inhabitabilis propter nimiã solis remotionem. ergo dabilis est pars inhabitabilis propter nimiam solis propĩquitatem. sed nulla est pars terrę cui sol sit propinquior ꝙ̃ sub æquatore diei. ergo &c. Quarta ratio est. quia dato opposito vr̃ fieri transitus de extremo ad extremum sine medio. s. ab habitatione optima & tẽperatissima quę per aduersariũ est sub æquinoctiali ad çonã torridã inhabitabilẽ quã pr̃imi posuerũt ęquinoctiali propĩquã.

Rectitudo enim solis super capita minus ibi malum operatur & minus mutat aerem, ꝙ̃ rectitudinis propinquitas apud nos, aut apud eos qui sunt in maiori latitudine ꝙ̃ nos, licet rectitudinem nos habeamus.

Primam istarum rationum quę videtur difficilior tentat Auic. soluere. Primo ergo soluit illud primum motiuum. Secundo adducit aliam confirmationem pro opinione sua. ibi⌊Amplius.⌉ Dicit primo ꝙ licet sol habeat maiorem propinquitatem et etiam rectitudinem ad illos qui sunt sub linea æquinoctiali ꝙ̃ ad nos vel alios qui sunt in maiori latitudine, minus tamẽ malum operatur ibi, & minus per calorem aerem immutat ꝙ̃ apud nos & multos alios: vbi cũ minori rectitudine & propinquitate multo maiorem morã contrahit. Plus. n. operatur multa mora cum minori rectitudine, ꝙ̃ multa rectitudo & propinquitas cum parua mora.

Stat ergo solutio in hoc ꝙ plus operatur ad caliditatẽ mora longior solis ꝙ̃ minor mora cum propinquitate maiori & maiori rectitudine. Hoc autem duobus signis declaratur in secunda fen huius doctrina secunda. 7. ca. Primum signũ quia in nonis directius sol & propinquius nos aspicit ꝙ̃ hora media inter nonas & vesperas: & tamen illa hora media multo maior causatur calor in aere ꝙ̃ in nonis, quod nõ videtur esse nisi propter maiorem longitudinem moræ in aere. Secundum signum est, quia de mense iunij sol nostra capita directius aspicit ꝙ̃ in mense iulij vsq; etiam ad medium augusti: quibus tamen diebus vehementior est calor. Ad argumentum igitur. ibi est propinquitas maior & maior directionis aspectus. ergo calor maior. Neganda est consequentia propter morã solis ibi esse minorem, licet enim bis veniat sol in anno ad çenit capitis eorum, ibi tamen minorem moram contrahit ꝙ̃ apud illos qui sunt in maiori latitudine, vt dictum est. Dicunt autem quidam ꝙ in mairoi latitudine dicuntur illi qui sunt in primo climate & secundo ꝙ̃ qui sunt in tertio & quarto. quia primũ clima maiorem habet latitudinem. est. n. quadringentorum quadraginta miliarum. secundum est quadringẽtorum miliarium, vt innuit auctor de sphera.

Climatis primi latitudo.

Climatis secũdi latitudo.

Amplius autẽ omnes dispõnes morantium in linea æquinoctiali sunt dispositiones nobiles sil̃es, neq; ibi impedit̃ impedimẽto sensibili, sed eorũ cõplonibus semper est sil̃is. Et ad hanc sentẽtiã affirmandã iam fecimus dictionem.

Adducit rationem ad suam positionem confirmandam. Et arguitur sic. dispositio morantium sub linea æquinoctiali est nobilior, & aer ibi existens non impeditur impedimẽto sensibili, sed est similis eorum complexionibus. ergo etc. Et dicit ꝙ ad hoc probandum iam fecit dictionem. i. tractatum. Et hanc eandẽ sñiam asserit secũda fen huius allegato

capitulo

capitulo dum inquit. Credere uero debent sermonem ex eo quod videtur ꝙ terra quę est sub circulo æquatoris diei est circa æqualitatem, quoniam causa cœlestis ibi calefaciens est vna. Notandum ꝙ dispõnes eorũ dicunt̃ nobiles. i. perfectę, quia perfectarũ operationum productiuę. similes inter se. quia pauca ibi reperitur difformitas complexionũ hominum. vel reperitur si essent, propter vniformitatẽ habitationis ex qua contingeret vniformitas hominum in cõplexione figura colore &c.

Post istos autem qui in quarto morant̃ climate magis tẽperati exñt. non. n. adurunt̃ pp moram rectitudinis solis super eorũ capita neqꝫ elongat̃ ab eis parum, queadmodum fit in climate secundo & tertio. Neqꝫ congelantur sicut cõtingit his qui in extremitate quinti climatis habitant, & qui secundum latitudinem sunt remotiores, propterea ꝙ sol ab eorũ capitibus est remotus.

Clima-tũ distõ.

Ostẽdit qui post istos sunt temperatiores. Et isti sunt habitantes quartum clima, quia non aduruntur propter propinquitatem rectitudinis cum mora sic habitantes secundũ et tertium clima. Nec congelantur sicut habitantes extremitates quinti climatis propter eorum longitudinem nimam a sole. Sciendum apud astrologos septem distingui climata quę sunt partes terrę habitabiles contra se distinctę penes diuersitatem diei secũdum longitudinem vnius horę. Exempli grã. Maxima dies sub æquinoctiali circulo est. 12. horarum. in primo climate. 13. horarum. in secũdo climate. 14. in tertio. 15. &c. Ex quo patet nullum clima habere rectitudinem ad solem. Vnde in quocunqꝫ climate habitãtes habent vmbras suas versus septẽtrionem. tota etiam terra climatum protrahit vmbram suam ad septẽtrionẽ. Ex quo patet vlterins ꝙ in primo & secundo climate cõcurrũt duę causę calefacientes. s. longitudo morę & satis magna ꝓpinquitas cum rectitudine aspectus, licer nõ sit tanta sicut sub linea æquinoctiali, & ideo aduruntur illi ꝓpter causas iam dictas. Propter quod inter lineam æquinoctialem & clima primum ponunt plurimi astrologi torridam çonam ꝓpter æstum inhabitabilem. Et ex hoc vlterius patet ꝙ habitantes primum et secundum clima multum aduruntur. Habitantes autem extremitates quintum sextum et septimum climatis congelantur propter frigus. Medij ergo inter hos modo medio se habent. s. habitãtes tertium & quartum clima & principium quinti climatis. quartum tñ inter hęc vr̃ temperatius, quia magis remouetur ab extremis. Ideo post habitantes sub æquinoctiali posuit habitantes quartum clima, de quo fuit Aui. licet de hoc sit ambiguitas. Nos autem sumus in quinto climate, qa Roma est in medio quinti. Propter quod clima Diaromes apud veteres appellabatur.

Diaro-mes qd.

In membris uero iam manifestum fuit ꝙ mẽbra principalia non sunt æqualitati certæ multum propinqua. Immo oportet ut scias ꝙ caro est mẽbrum illi æqualitati magis propinquũ ꝙꝫ cætera mẽbra, cutis tamen carne propinquior.

Docet eligere temperatius membꝶ ex habẽtibus æqualitatem septimi modi. Secundo docet ex illo partem temperatiorem eligere. secunda ibi ⌊ Quod at. ⌉ Primo premittit intentum. Secundo probat ibi ⌊ Quasi. n. ⌉ Dicit ergo iã manifestum esse in membris ꝙ membra principalia non sunt ęqualitati certę propinqua: immo caro ꝓpinquior alijs membris supra excepta cute. Cutis tamẽ est illi ꝓpinquior carne. Sciendum ꝙ hęc inuestigatio fuit medico necessaria vt in genere membrorum inueniretur vnum quod eẽt metrum reliquorum vel mensura respectu cuius reliqua in suis complexionibus graduentur. Sciendum secundo carnem esse quintuplicem, s. Glandosam, vt testiculorũ & mamillarum. Confusam vt viscerum, quę secundum quosdã confusa dicta est, quia nullam sibi complexionem limitat cuilibet carni viscerum conuenientem. Alterius enim complexionis est caro hepatis, alterius pulmonis splenis &c. licet hanc notificationem non approbet Cõciliator. Et lacertosam siue musculosam quę est ipse musculus vel lacertus, de qua putant quidam hic Aui. intellexisse. Et puram quæ est caro quę est pars lacerti. Et simplicem vt caro hñs sensum tactus, vt gingiuarum & extremitatum digitorum, & de hac putant communiter Aui. intellexisse hic. Hęc enim videtur habere æqualitatem inter extrema magis refractã, cuius signum est bonitas tactus eius, vt infra videbitur.

Caro quintuplex.

Sciẽdum tertio vt supra tactum est cutim maxime appropinquare æqualitati certæ secundum duplicem similitudinem. Prima, quia sicut æqualitas certa est media inter extrema, ita cutis inter membroꝶ nostri corporis excellentias est quasi media. Secũda, quia sicut in æquali ad pondus excluduntur excellentiæ: ita in cute excludunt excellentiæ disproportionatæ tactiuæ operationi. Prima tamen silitudo est apparentior: quia penes secundam dici posset cor ꝓpinquum esse æqualitati certæ, quia in corde temperato refractæ sunt excellentię operationibus vitalibus disproportionatę sicut inæquali ad pondus: quãuis supra dictũ sit cor consideratum secundum proprium temperamentum relatum ad extrema ex quibus resultat dici posse certę æqualitati propinquum. Ex his patet primo causa quare principalia membra non ponuntur ab auctoribus certę æqualitati propinqua. Patet secundo ꝙ licet aliqua membra nostri corporis sint ratione gradualis mensurę suarum qualitatum ab æquali ad pondus minus distantiam cute, non tñ dicunt̃ ad sensum datum æquali ad pondus propinquiora cute, eo ꝙ non habent æqalitates medias inter excellentias qualitatum membrorum contrariarum complexionum sicut cutis. Ex quibus vlterius patet, ꝙ licet cutis melancholici sit ptopinquior æqualitati ad pondus cute temperati ratione mensuræ qualitatum in ea repertarum, nõ tamen est sibi vicinior ad datum intellectum. Supposito. n. ꝙ caliditas calidorum membrorum & frigiditas frigidorum in temperata cute sint quasi æquatę & ad medium ductę inter excellentias, statim sequitur ꝙ quælibet cutis alia a cute temperati plus recedit a medio ꝙꝫ cutis temperati. v̾. g. in mel̄ico maior reperitur frigiditas in membris frigidis ꝙꝫ in mẽbris frigidis temperati & in membris calidis multo minor caliditas. sed merito proportionis calidorum ad frigida in temperato ad medium inter excellentias membrorum producitur frigiditas cutis, & similiter caliditas eius. ergo in corpore melancholico minus refrangitur frigiditas in cute & plus caliditas ꝙꝫ in temperato. Et econtra in cholerico. Cõtra, quia ex hoc sequitur plus gradualiter remoueri in gradu sui caloris cutim melancholici a corde mel̄ici ꝙꝫ cutis tẽperati a corde temperati, & econtra dispõnes cerebri & mẽbrorum frigidorum magis appropinquare, quod non vr̃ rationabile. Et econtra in cholerico. Itẽ sequitur ex hoc nõ similem esse habitudinem cutis temperati ad cutim mel̄ici & cordis temperati ad cor mel̄ici, & cerebri temperati ad cerebrum mel̄ici, & hoc merito cõpl̄onis resultantis ex coalteratione. quia si talis & tanta esset contrariarum qualitatum refractio in cute mel̄ici sicut tẽperati proportionalis esset vtrobiqꝫ habitudo. sed non tanta est refractio qualitatũ membrorum, eo ꝙ caliditas calidorum est multo debilior & minor in quanto in eo ꝙꝫ in temperato. & frigiditas frigidorum multo potentior. ergo &c. Et econtra in cholerico. Item penes tenentem hanc complexionem resultare ex coalteratione oporteret in aliquo indiuiduo reperiri cutem omnino æqualiter distantem ab extremis excellentijs qualitatum membrorum. Dabilis est. n. magis declinãs ad alterum calidorum ꝙꝫ frigidorũ, vt in cholerico. & econtra in melancholico. ergo dabilis est ad neutrum magis ꝙꝫ ad alterum declinans: & per consequens æquidistant̃ media. Et forte hoc concederetur. Sed ex hoc sequeretur

Cutim appropiquare ęq̄litati certæ dupl̄r.

vlterius ꝙ corde secũdum omnia membra principalia sua calido in primo exñte respectu temperati, cutis eiusdem est calida plus q̃ in primo respectu cutis temperati, frigido vero exñte frigida. quia si æqualiter ad medium ducerẽtur inter extrema cutis distemperati sicut temperati æqualiter distaret cutis a cute sicut & cor a corde. sed multo minus versus medium ducitur caliditas cordis ad cutim transmissa in cholerico q̃ in temperato. ergo remanet calida plus q̃ in primo. Et ex hoc infinita quasi alia sequi vñr quæ nõ apparent concedenda: de quibus videbitur in quæstione.

Quasi enim non patitur ab aqua æqualiter temperata cuius medietas sit nix & altera medietas sit aqua feruens.

Probat ꝓpõnem. Et primo quo ad actiuas. Secũdo quo ad passiuas. secunda ibi⌊Silr quoq; poterit.⌉ Primum dupliciter. secunda ibi⌊Et forsitan.⌉ Primo arguit sic. Cutis quasi nõ patitur ab aqua aliqualiter temperata cuius medietas sit aqua feruens alia medietas sit nix igitur cutis est ꝓpinqua æqualitati ad pondus. consequentiam infra declarabit. Notanter dixit quasi. quia difficile est reperire punctualiter æquale. Primo notat ꝙ ex illa lr̃a quidã cõcludere voluerunt cutim temperati æquali ad pondus esse ꝓpinquam, non solum secundum similitudinem iam dictã, sed etiam secundum situm vel mensuram gradualem. Cutis. n. quasi illud non sentit quia est ei, in forma quasi simile, propter quod ab eo quasi non alteratur. Sed hoc arguitur esse falsum. aliter. n. cutis mel̃ici esset propter hoc medium iudicanda æquali ad pondus propinquior. Item sicut cutis potest reperiri quæ quasi non patitur. reperibilis est cutis quæ ab hoc non alterat̃ alteratione perceptibili. Et quæritur tunc vtrum erit temperata vel distemperata. Si primũ erit sibi in forma similis. Si secundum aliqua distemperata ad sensum vel intellectum Aui. erit æqualiter ponderali ꝓ-
Mundi. pinquior. Hic dixit Mundinus ꝙ hic mixtum ex diuersis est declinans ab æquali ad pondus: eo ꝙ caliditas est actiuior q̃ frigiditas. Et tamen contra hoc habes instãtias bonas in techni. s. in tertia quæstione secundi. Respice & considera ꝙ plura in tali cõmixtione sunt promouentia ad frigiditatem q̃ ad caliditatem. Sed ponimus exempla nõ vt ita
Gentil. sit. Gentil̃. hic nihil.
Marsil. Marsilius proculdubio dicit argumentum Aui. vt teneat egere supplemento tali. cutis temperati quasi non patitur ab æquali ad pondus, percipiens vere æquale ad pondus. ergo cutis maxime est æquali ad pondus propinqua. consequentia tenet, quia si quasi nõ patitur, quasi non est dissimilis ei. si ergo tunc recte percipitur. ergo tunc debitam temperiem habet in comparatione ad operationem tactiuam, & per consequens quantum ad esse medium æqualitati ponderis secundum similitudinem appropinquat. Et ex hoc soluit quædam obiecta. Primum, q̃a cerebrum minus patitur a tali æquali q̃ cutis temperati. ergo est propinquius. Item cutis melancholici minus pateretur. ergo esset æquali ad pondus propinquior. Ad primum dicitur ꝙ licet minus patiatur cerebrum non tñ recte iudicat vt cutis. Et eodem modo dicit rñdendum esse ad secundum. Reuerentia viri plus mouet me q̃ ratio alia, vt huic expositioni modo assentiam. Tamen miror multũ cur non percipiet cutis melancholici illud mixtum æquale sicut temperati. Dato. n. ꝙ temperatus perfectius & distinctius iudicet, tamen ita vere percipiet obiectum tale quale est, & cum hoc minus patietur per materialem impressionem, quia difficultas est quomodo illud percipit æquale ad pondus cum remisse calidum respectu organi continuo iudicetur frigidum vt tertio de simplici medicina. dr̃ia secun-
Gal. da. 2. cap̃. & experimentum idem oñdit. Et si ponatur hoc propter spiritualem impressionem fieri, ita vere iudicabit melancholicus sicut temperatus per spiritualem impressionem. Item non plus teneret argumentum de tali mixto q̃ de quolibet tangibili alio debite approximato. Ex omni enim tali sic licet arguere. tale obiectum tangibile maxime vere apprehendit cutis temperati, igitur in ea est temperamentum propinquum æquali ad pondus secundum similitudinem. consequentia tenet, quia si recte percipitur, ergo debitam habet temperiem in relatione ad operationem tactiuam, & per consequens quo ad esse medium æqualitati ponderis appropinquat. Item hanc expõnem nescio consonã reddere lr̃æ. Quidam Bononienses aliter dicũt. Cutis non patitur. i. non iudicat hoc cal̃m nec frigidum sed medium, ergo est secundum similitudinem æquali ad pondus propinquum. & consequentiam deducunt ut pr̨cedẽs.

Ista etiam sñia me confundit, quia sic similiter argueretur de melancholico, nisi velit voluntarie dicere ꝙ solus tactus temperati iudicat hoc mixtum esse quale est. Et iam multum adhesi prim̨ expositioni. s. ꝙ non tota humana cõpl̃o & cõparatione cuiuscunq; membri declinet ab æquali ad pondus per calidum, sed ipsum circuit, vt sit in nobis reperire membrum aliquod ab eo declinans per frigidum, aliquod per calidum. licet nullius membri naturalis compl̃o sit æqualitas ponderalis vt supra. & hoc naturaliter. Et hac sequendo expositionem lr̃a nullam habet difficultatem vt patet. Sed volendo lr̃am trahere ad expõnem superius recitatam mihi apparet consequenter aliter dicendũ esse. Primo ꝙ illud mixtum sic signatum non est æquale ad põdus sed est ab eo per calidum & humidum multum notabiliter recedens. Secundo ꝙ per aquam feruentem & niuem non intelligit Aui. aquam frigidam frigiditate summa. nec calidam caliditate summa. nec etiam intelligit duas aquas per excessus suarum qualitatum ab æquali ad pondus æqual̃r recedentes. sic. n. oporteret procedere argumentum primæ põnis. Tertio ꝙ per niuem & aquam feruentissimam intellexit Aui. duo mixta, in quorum vno quantus percipitur excessus caloris ab organo factus: tantus in alio percipitur frigiditatis excessus ex quibus mixtum resultabit inter has extremitates perceptas medium quod erit organo tactus vel omnino simile in qualitatibus his uel ab ipso parum distãs: ideo ab eo quasi non patietur cutis, vt dicitur in lr̃a. Et tũc consequenter patet ꝙ secundum similitudinem superius dictam cutis est propinquum æqualitati certæ. quia sicut illa est media ita cutis media int̃ excellentias has sic perceptas.

Patet consequenter cum hoc non repugnare cutim esse ad calidum & humidum satis notabiliter declinantem. hoc enim sic commixtum declinat ab æquali ad pondus per calidum & humidum.

Et forsitan caliditas uenarum & sanguinis neruorum frigiditati in ea æquatur.

Adducit secundam rõnem & arguit sic. In cute æquatur caliditas sanguinis venarum frigiditati nerui. ergo ipsa est propinqua. consequentia tenet & antecedẽs forsitan est verum, ergo & consequens. Dixit forsitan, quia certæ rei quãtitas nec calamo scribi potest, nec lingua proferri.

Similiter quoq; non patitur a corpore quod bene tẽperatũ existit ex siccioribus corporibus & humidioribus cum in eo æqualia fuerint.

Adducit tertiam rationem. Secundo declarat rationes tactas. secunda ibi⌊Et nos.⌉ Prima pars patet.

Et nos quidem scimus ꝙ non est cã quare nõ patiatur, nisi quia non sentit illud neq; est tale quale illud, nisi quia propter ipsum nõ patitur. Nisi. n. tale esset quale illud, per illud pateretur. Res. n. quæ unius sunt originis & in naturis opponuntur unæ ab aliis patiuntur. Sed ab eo qd̃ ei in qualitate communicat res non patitur.

Deducit consequentiam primæ & secundæ rationis tal̃r arguendo. Non propter aliud dicimus cutim nõ pati ab illo

mixto,

mixto, nisi quia non sentit illud mixtum, non sentit autem illud quia est similis illi, ideo si non patit est similis illi, & per consequens propinqua, tenet consequentia, quia res quæ sũt vnius originis, i. in materia cõmunicant, & adinuicem secũdum suas qualitates opponuntur patiuntur inuicem. dũ vero in qualitatibus cõmunicant, i. sunt similes non patiuntur adinuicem, ideo nisi cutis esset talis quale cõmixtum illud proculdubio pateretur. Nota primo ꝙ cutis est contexta ex partibus nerueis. ad ipsam etiam veniunt & terminãtur venæ minutissimæ portantes sanguinem & spiritum & arteriæ quarum quodammodo vr̃ adæquatio cum illis partibus nerueis. Nota secundo in deductione istarum rõnum. A. non vult aliud nisi ꝙ hæc consequentia est bona. Cutis non sentit illud obiectum cum debita approximatione: & est apta sentire illud, ergo illud ẽ simile vel quasi simile cuti. Et dico notanter vel quasi simile, quia dato ꝙ esset dissimile a cute esset tñ non sensibiliter distans. & si pateret cutis, non tñ sentiret illud, vt patet. Tertio nota per originẽ intelligi materiam. Res. n. eiusdem originis sunt res in materia cõmunicantes. Dr̃ autẽ materia origo quia in ipsa originantur & fundantur oẽs formæ & transmutationes naturales. vel originis. i. generationis, adinuicem opponuntur. i. hñt contrarietatem, in naturis. i. suis qualitatibus quæ naturæ dñr large, quia instralia pricipia trãsmutationis. Quarto nota tripliciter aliqua esse similia. In gradu tãtum. In forma tantum. Et vtroq; modo. Et ꝙ similia tertio mõ nõ patiũt in vigore qualitatum primarum, quod notanter addo, quia per virtuales spirituales qualitates pñt se transmutare.

Simile tripl'r.

Hic mouetur dubium vtrum cutis sentiat. Q. non arguit. Primo quia est membrum terrestre: sicut oĩs pellis. 5. de generatione animalium. cap. 4. Item est viscosa non æqualis in complexione. 2. cañ. cap. de pelle. Dicendum ꝙ duplex est cutis. s. exterior terrestris dicta hymen. & interior supra dicta satis æqualitati propinqua ꝙ dicimus sentire. Primã autẽ cutim esse tãquam eius defensaculum. Melius autẽ sentit oĩs cutis dum est carni annexa. Aristo. 3. de hystorijs. & Auic. 3. de animalibus. Has duplices cutes collige septima quarti. cañ. cap. de scabie. cum inquit. Et ad vltimũ materia pruritus egreditur inter duas cutes. Et tertia quarti. ca. de erysipila. dum dixit. Phlebotomia. n. nõ multum cõfert, nisi qñ materia est inter duas cutes. Si autem profunda fuerit, tunc eius iuuamentum minoratur. Ad argumentum dicitur ꝙ cutis est terrestris maxime hymen. Et viscosa, vt nutrimentum. vt tamen membrum viuens potest esse temperiei propinqua, vt dictum est.

Aristo. Cutis duplex.

Quod autem in cute magis existit temperatũ est cutis manus. Et quod in cute manus temperatius est, est cutis uolæ. Et temperatius eius est quod est super digitos. Et temperatius eius est quod est super indicem. Et temperatius eius est quod est in pulpa extremitatis eius, & propter illud est melioris sensibilitatis. Et quod in cute uolæ magis existit temperatum est quod in digitorum extremitatibus inuenitur. Quapropter extremitates digitorum aliorum quasi iudices existunt qualitatum natura tactualium. debet. n. declinatio iudicis æqualis existere ad unãquãq; extremitatum ideo, ut egressum ab æqualitate & a medietate percipiat.

Hic ostendit quæ est tẽperatior inter cutes. & declarat. illud concludendo quoddam, vt patet in littera. Primo nota ꝙ licet humana cutis sit subtilior cute aliorum aĩalium vt. 5. de generatione aĩalium &. 10. problematum. 5. pblemate. ea tñ in hoĩe reperitur grossior & subtilior vt facies pedis &c. quæ igitur subtilior, est etiam sensibilior. Nota secũdo cutim manus esse tẽpatam magis tẽperamẽto tactiuæ sensationi proportionato. Cum. n. manibus maxime habeant occurrere tangibilia fuit necessarium ipsas tangibilia magis alijs membris perfecte cognoscere. Natura. n. non deficit in necessarijs, vt scribitur. 3. de anima. textu cõmenti. 45. Nota tertio partem interiorem etiam magis tangibilia percipere. Primo quia eius cutis subtilior est. Secundo quia magis extrinsecis exposita alterantibus, & hoc interiori parte non facta accñtaliter callosa, vt in rusticis apparet. Quarto nota digitorum extremitates sunt quasi. i. ꝑ quãdam metaphoram & similitudinem iudices. Sicut. n. iustus iudex iustam debens proferre sñiam debet esse medium inter litigantes ad nullum ipsorum declinans, nec contra aliquem passionatus. vt primo rhetoricorum. & . 5. ethicorum Arist. Ita debet organum tactus esse medium inter tangibilia. & intellige medium geometricum, vt supra recitatum est, & in quæstione magis apparebit.

Aristo.

Idem.

Debes autẽ scire ultra hoc quod sciuisti, ꝙ cũ dicimus de medicina ꝙ est tẽperata, nolumus dicere ꝙ sit tẽperata certe, qm̃ illud est impoßẽ.

Determinat de æqualitate medicinarum secundum ꝙ medicina dicitur æqualis vel inæqualis in potentia: eo ꝙ determinauit de æqualitate actuali. s. hoĩs & membrorum. Et primo ostendit quid intelligit per medicinam temperatam siue æqualem. Secundo quid per distemperatam. secũda ibi. ⌊Et similiter.⌉ Primo ostendit quid sit per medicinam temperatam intelligendum. Secundo quid per distemperatam medicinam. secunda ibi ⌊Et similiter.⌉ Prima in duas. Primo ostendit quid per medicinam temperatam non sit intelligendum. Secundo quid sit intelligendũ. secunda ibi ⌊Sed volumus.⌉ Prima in duas, sicut duo ostẽdit per medicinam temperatam non esse intelligenda. secũda ibi ⌊Neq; volumus.⌉ In prima vult per medicinam temperatam non esse intelligendam medicinã temperatã temperamento ponderali. probatur: quia tale dabile nõ est. Primo nota ꝙ penes auctores reperiuntur isti termini medicina, cibus: medicina cibalis, & cibus medicinalis. per quos quid intelligendum sit in quæstione patebit. Sumitur autem qñq; medicina cõmuniter pro quolibet alteratiuo vel conseruatiuo corporis humani, siue per actualem, siue per virtualem eius qualitatem. Qñq; sumitur ꝑprie magis pro quolibet alteratiuo & conseruatiuo merito suæ qualitatis virtualis. & taliter sumitur hic. Ex quibus patet medicinam primo modo sumptam, & adhuc secundo modo posse esse secundum qualitates primas æqualem ad pondus. Patet secundo ꝙ si esset tale æquale ad pondus non esset homini medicina temperata. Contra. quia Auicẽ. dicit quoniam illud impoßẽ est esse. Dr̃ impoßẽ esse ad sensum dicendũ in qõne: quia nulla medicina põt in sua naturali dispositione sibi æqualitatem ponderalem determinare.

Medicina tꝑata quid.

Medicina dupliciter.

Neq; uolumus dicere ꝙ tꝑamento humano in sua cõplexione. sit tẽperata si. n. ita esset, tũc esset ex ipsamet humana substantia.

Secunda conclusio. Nec medicina dr̃ temperata quia habeat in se temperamentum simile tẽperamẽto humano. probatur, quia tunc medicina temperata esset ex ipsamet hominis substantia. consequens apparet falsum. consequentiam vero dimittit tanq̃ notam. Primo nota ꝙ argumẽtum. A. penes varios vario mõ tenet. Quidam dñt ꝙ tẽperamentum humanum resultat ex coalteratione mẽbrorũ humanorum. ergo hñs tale temperamentum habebit mẽbra humana, & per consequens medicina temperata si sic dicitur erit ex substantia humana siue hominis. s. membris. Alij, hñs temperamentum humanum habet cõplõnẽ sufficienter ad humanam formam præparantẽ, ergo &c. Cõciliator vero dña. 130. sentit ꝙ intentio Auic. est, non ideo dicitur medicina temperata quia formaliter similiter temperamẽtum eius tempamẽto humano, quia tunc medicina

Concil.

temperata formaliter non esset nisi homo. Alij ad hoc vt aliquod temperamẽtum dicatur alteri simile nõ sufficit vt sit tale quale illud gradualiter, sed requiritur similis dependentia a spiritibus & humoribus. quo posito si medicina tẽperata haberet temperamentum simile humano, ipsa esset homo. vbicunq; .n. est temperamentum gradualiter simile cum similibus dependentijs ibi est forma humana. Secundo nota non esse intelligendum Aui. negare aliquã medicinam temperatam habere temperamẽtum humanum. Infra. n. oñdetur in q̃one ꝙ homo alteri in complexione similis est ei medicina temperata. Sed vult ꝙ nulla dicta potentialiter talis habet temperamentum humanum. Vel ꝙ non ideo dr̃ tẽperata, quia tale habeat temperamentum, ꝗa sic omnis talis temperamentum humanum haberet.

Sed uolumus ꝙ cum propter calorem naturalem qui in corpore existit humano patietur, qualitate afficietur, quę hominis qualitatem nõ supergreditur in aliqua duarum extremitatum æqualitatẽ excedentiũ. nõ ergo in ipso operabit̃ effectũ æqualitatẽ excedentẽ. Cõsideratione igitur suæ opõnts in corpore humano est æqualis.

Ponit tertiam conclusionem. s. ꝙ ideo dr̃ aliqua medicina temperata potentialiter talis, quia occurrens corpori humano ab ipso ad actum reducta afficietur qualitate aliqua qua nullo modo superegredietur æqualitatem humanam versus aliquam extremitatum excedentem æqualitatem, et per consequens non operabitur in eo effectum excedentem æqualitatem. i. temperantiam. Ex quo contingit ꝙ medicina dicitur temperata consideratione operationis eius in corpore humano. Primo notandum per calorem naturalẽ hic non solum naturalem naturalitate sanitatis sed etiã vitę esse intelligendum. Secundo nota ꝙ principium principale per quod operatur medicina temperata potentialiter talis est forma substantialis, quæ tñ non est potens corpus nostrum conseruare vel alterare, nisi a calore nr̃o aliquã dispositionem receperit qua potens est agere vbi prius ad hoc potens non erat sicut forma ferri est principale in mouẽdo ferrum, non tñ potest mouere nisi a magnete principium huius motus receperit. Tertio nota medicinam a calore nostro multas recipere dispositiones. Primo. s. subtiliationem & diuisionem ad minima, & hoc solum dispositiue concurrit ad operationem medicinæ, per hoc. n. melius mẽbris occurrit. Secundo alias dispões etiam a calore suscipit secundum manifestas qualitates, quia calefit &c. Et hanc dispositionem etiam imaginari possumus concurrere. Primo effectiue, vt puta ꝙ forma medicinæ sua mediante compone: & hoc calore calefaciat vel conseruet, & hoc est difficile saluare in frigidis. Secundo ꝙ dispositiue, quia hmõi præsentia redditur hæc forma cum eius complexione potens calefacere infrigidare conseruare vbi sine hac facere nõ posset. Sed quid de hoc infra secunda fen videbitur. Tertio recipere potest qualitates occultas per quas sic redditur q̃nq; potens vnum corpus conseruare ꝙ non aliud, & sic vnũ mẽbrum ꝙ non aliud. Et ex isto posset probabiliter teneri. Primo ꝙ cuilibet operationi a qualitate proueniente a medicina potentialiter tali annectitur operatio a forma specifica. Secundo patet ꝙ per medicinam temperatam sit intelligendum, quia. s. medicina quæ ad actum reducta recipit dispositionem merito cuius corpus non calefacit &c. sed ĩ sua temperie conseruat. Ex his possent concludi plura quæ in quæstione melius declarabuntur.

Calor naturalis q̃d.

Et similiter cum dicimus ꝙ est calida aut frigida, nolumus dicere ꝙ in sui substantia sit in ultimo caliditatis aut frigiditatis.

Ostendit quid non intelligit per medicinam distemperatam. Secundo quid intelligit per eandẽ. secunda ibi⌊ Sed volumus. ⌉ Prima in duas. secundum ꝙ duos falsos remouet intellectus. secunda ibi⌊ Aut in sua. ⌉ Prima conclũo. Non ideo dicitur aliqua medicina calida aut frigida, quia sit in vltimo. i. in summo calida aut frigida, vt ignis vel aqua simplex, patet ex cõi vsu huius nois medicina. Primo nota in sua substantia. i. quia in se subiectiue habeat caliditatem &c. Secundo nota vt supra ꝙ medicinarum quædã est potentialiter talis, quædam actualiter talis, vt aqua frigida &c. Talis ergo actualiter in vltimo est hñs in se actualit̃ supremum gradum caloris &c. siue formaliter & subiectiue. Potentialiter vero quæ non habet licet sit illius productiua vel tanti cum quanto vita stare non potest. Tertio nota non esse intentionem Aui. ꝙ nulla sit medicina calida aut frigida in vltimo, immo tam actualiter q̃ potentialiter talis potest esse in vltimo talis. Ex quibus hæc corrolaria sustentanda sunt. Primum aliqua medicina actu talis est summe calida & aliqua est summe frigida. Secundum. Aliqua potentialiter calida, & similiter frigida est talis in vltimo. Tertium. Nulla dicitur talis, quia in vltimo talis. Quartum. Duarũ calidarũ aut fridarũ in vltimo vna est altera magis aut minus calefactiua aut frigefactiua.

Medicina talis dupl.

Aut in sui substãtia sit calior corpore humano aut frigidior. Si. n. ita foret cuius cõplo eẽt sicut hominis cõplexio, est etiam temperatum.

Secunda conclusio. Non ideo dr̃ aliqua medicina calida aut frigida &c. quia sit in substãtia sua calidior aut frigidior homine. probatur, quia tunc medicina diceretur temperata ex eo ꝙ haberet temperamentum humanum. Et hoc intelligit dum dicit. Si. n. ita esset cuius. s. medicinæ complexio esset sicut hominis complexio. s. calida aut frigida, illa medicina esset temperamentum humanum. Nota hoc argumentum Aui. quia a varijs vario modo exponitur. Primus notat ꝙ tot falsos remouet intellectus medicinæ distẽperatæ quot temperatæ sibi oppositos, duo autem de temperata remouebat, ideo hic etiam duos de distemperata remouet. Primo remouebit æqualitatem ponderis, & hic extremitatem æqualitatis ponderis. Secundo remouebat formaliter temperamentum humanum. & hic remouet distẽperamentum humanum temperamentum excedens, et tũc patet deductio argumenti. Secundus intellectus est ꝙ per medicinam distemperatam non debemus intelligere medicinam hñtem complexionem a temperantia humana solum gradualiter recedentem. Si. n. talis cõplo solũ gradualiter ab ea recederet, ab ipsa solum secũdum magis & minus differret. Et tunc patet ꝙ temperatæ medicinæ complexio nõ differt ab humana complexione. Aliter. Non ideo dicitur aliqua medicina distemperata: quia eius complexio formaliter egrediatur temperantiam humanam, sicut est complexio leonis asini &c. probatur, quia si sic tunc diceretur temperata cuius complexio non formaliter est extra temperantiam humanam, & per consequens habet temperiem hominis, vt colligitur a Conci. differentia. 137.

Medicina distemperata quid.

Concil.

Sed uolumus dicere ꝙ ꝑ ipsam in corpore hominis prouenit caliditas aut frigiditas maior illa. quam ex se habebat.

Tertia conclusio ponitur ex qua concludit duo corrolaria. secunda ibi⌊ Quapropter. ⌉ Primo probat hanc conclusionem. Ideo dicitur medicina calida vel frigida, quia si sic occurremus humano corpori, ex ipsa prouenit eo caliditas aut frigiditas maior q̃ habebat corpus humanum ex se. Et potest persuaderi, quia non dicitur talis nisi, quia formaliter talis vel ex effectu. Non primum per conclusionẽ primam præcedentem, ergo &c. Nota primo ꝙ ratio formalis medicinæ distemperatæ est opposita rationi formali tẽperatæ. Sicut igitur illa temperata dicitur, quia cum patitur & reducitur ad actum a calore nostro non inducit qualitatẽ excedentem &c. Ita ex opposito distemperata dicit̃ quæ ad

actum

actum reducta inducet qualitatem valde intēsiorem & humanam temperantiam valde excedentem. Et ex hoc cū adiutorio eorū quæ de medicina tali in potentia dicentur se cunda fen huius patet ꝙ de intentione Aui. fuit ꝙ medicinis talibus in potentia datur a calore nīo forma quædā que stat cum compl'onibus illarū tanꝙ perfectio est qua simul cum illis fit vnum totale principium potens humanū corpus calefacere, infrigidare, humectare &c. Recte sicut ex vno pricipio omnibus mēbris nr̄i corporis a corde dato cū suis complexionibus, quarum quædam sunt calidæ quędā frigidę resultat vnum quoddā totale pricipium quo omnia membra in suas debitas operationes exeunt. Ex quo patet ꝙ operationes medicinarū diuersificari pn̄t non solū secundum earum diuersitatem, sed etiam corporum quibus obuiant, ex quo a corporibus diuersis diuersi actus vel perfectiones eis attribuuntur. Non igitur mirum est si medicina homini frigida potest esse scorpioni calida, & vni minus calida & alteri magis calida. Ex quo patet vlterius quare medicina non conferente debemus trāsferre ad aliā, quia aliam alter perficiet & actuabit calor. De quo plus in sequenti particula dicetur. Secundo nota ꝙ dupliciter aliquid nr̄o corpori occurrens dicitur calefacere. s. per se vel per accn̄s. essentialiter vel accn̄taliter. Colr̄ hoc. 2. cañ. 3. cap. Et. 3. techni. Et prima quarti. ca. de causis vr̄ibus ephemerarum. Ad propositū medicinam calidam appellamus ex qua prouenit effectus iam dictus per se et non per accn̄s.

Calefacere dupliciter. Gal.

Ex quo tene ista corrolaria. Primū nō ꝓpter corpus nr̄m ab aliqua medicina fieri calidius aut frigidius debet aliqua medicina denominari calida vel frigida. Secundum. Propē ipsum fieri calidius vel frigidius tanꝙ ab agente per se est denoīan la medicina calida aut frigida.

Quapropter una medicina plerūꝗ est frigida humani corporis cōpōne, & cōpōne corporis scorpionis calida, & humani corporis cōparatione calida, et frigida corporis serpentis comparatio ne. Immo quandoꝗ etiam una medicina existit calida cōpōne corporis petri magis ꝙ comparatione corporis pauli.

Concludit duo corrolaria secundū ibi⌊Ideoꝗ.⌉ Primū patet. Primo nota de medicinis actualiter talibus euidētiā habet dictū Aui. aliquid. n. per qualitatē actualiť talem corpus vnum calefacit, & alterū infrigidat, vt tepidū. De potētiaiť etiā talibus pōt hr̄e veritatē. Primo quia sicut cōplexio hoīs scorpionis & serpentis sunt distinctę speciei, ita a medicina eadem actuationes pn̄t recipere specie differentes, per quas medicina erit in vno vnius & in alio alterius effectus productiua. Secundo quia preter actionē & qualitatem manifestā annectiť operatio a forma specifica. Tertio potest hoc accidentaliter prouenire ex parte diuersitatis corporum quibus obuiat in fortitudine & debilitate caloris & difformitate medicinæ, in facilitate & difficultate, seu fortitudine & debilitate resol'onis, & reductionis ad actū, & difformitate partium. Exēplū primi, sicut scamonea nō facit notabilē permutationē ī corporibus turchoꝝ, & in alijs sic: quia virtus eorum resoluit & exterminat virtutē eius quarta primi. cap. de dispōnibus medicinarū ventrē soluentiū. Exēplū secundi, sicut hyoscyamus turdos nutrit & hoīes cōgelat. 4. de simplici medicina. & sexta quarti. qm̄ in turdo sunt viæ angustę & tardę penetrationis, ideo tardę penetrat & reduciť ad actū, vn̄ prius ꝙ mēbris vitalibus occurrat expoliatur sua virtute. In hoīe vero cito reducitur ad actū, & ꝓpter latitudinē meatuū facile ad vitalia penetrat. licet in hoc. A. aliā imagineť cām. Exēplū tertij. sicut cepe exterius appositū vlcerat interius appositū nutrit: vt secūda huius. Et coriādrū interius sumptū infridat, exterius vero sumptū resoluit & calefacit. Et cerusa interius sumpta infrigidādo pręfocat exterius vero nō notabiľr infrigidat. In cepe. n. & coriandro sunt partes subtiles calidę & superficiales, profundæ vero grossę & frigidæ. His ergo interius occurrentibus calor interior fortis partes calidas resoluit & subtiles. & ex cepe chylum & sanguinē generat quia cibus medicinalis est. Coriandri vero partes subtiles & superficiales calidæ cito resoluunť, sed frigidę & grossę licet subtilienť, non tamen resoluuntur, sed ad actū reducuntur infrigidando, vt aliæ medicinę frigidę. Ecōtra vero his exterius approximatis calor in exterioribus debilis exn̄s partes grossas non pōt notabiľr mutare & frigidas, calidas vero subtiliat & ad actū reducit. quare & coriandrum resoluere & cepe exterius vlcerare poterit, licet in hoc sint alię causę tactę loco pręallegato. Et per idem cerusa interius pręfocat quia grossę substantię exn̄s non potest nisi a forti calore ad actum reduci interius. ergo reducitur ad actum & vias spūum penetrat, oppilando & infrigidando pręfocat. exterius vero approximata non sic a calore debili subtiliari potest, vt per vias spūum possit penetrare nec notabiliter infrigidare. Et per idē non repugnaret in corpore debilis caloris valde medicinā frigidam difformē tamen, vt coriandrum calefacere, & in alio infrigidare, quia calor debilis partes subtiles calidas potest ad actū reducere, frigidas vero non, sicut Serapio in de simplicibus videtur sensisse de mandragora interius sumpta. Medicina etiā calida respectu vnius est minus calīa ꝙ respectu alterius secundū viā plusꝗ Cōmentatoris minus calīa. idest minus potens calefacere cum alijs paribus.

Gal. Serap.

Ideoꝗ præcipiť eis qui medicanť ut cū cōpl'onē mutare uoluerint & unā adhibuerint medicinā quæ non contulerit, ab ea discedant.

Ponit secundū corrolariū. Et patet. Nota medicinę permutantur, aut quia nō satis in gradu eleuant, aut quia assuetę, ideo natura non patitur. aut propter occultā proprietatē currentem inter medicinam & corpus. Et tu considera.

Postquā igiť de cōplexione tēperata, quæ dicenda erant compleuimus, ad loquendū de cōplexionibus distemperatis redeamus.

Determinat de complexionibus distemperatis. Primo pręmittit intentū. Secundo prosequiť ibi⌊Dicemus itaꝗ.⌉ Dicit primo ꝙ dicto de complexione temperata redeamus ad dicendum de distemperata. Dixit autem redeamus, qa sibi apparebat quandam digressionem fecisse tam de temperatis ꝙ distemperatis medicinis in hoc cap. tractando. Conueniens autem fuit hic ordo, quia cum temperata complexio sit sicut mensura distemperatarum & mēsura debet mensurato esse pręcognita, oportuit prius de temperata, & consequenter tractare de distemperata.

Dicemus itaꝗ ꝙ complexiones distemperatas, æquale est, siue compræhenderis secūdum cōpationes speciei aut partis. aut idiuidui aut mēbri quæ sunt octo. Et sunt oēs communicantes in hoc ꝙ compl'oni tēperatæ sunt oppositæ.

Ponit numerū cōplexionum distēperatarum. Secundo declarat ibi⌊Et hæ octo.⌉ Dicit primo ꝙ æquale est. i. non refert siue compræhenderis complexiones distemperatas per cōparationē speciei, siue partis speciei, siue indiuidui, siue mēbri, quia semper qualitercunꝗ velis ipsas comprehendere sunt octo. Et omnes in hoc conueniunt: qa sunt oppositæ cōplexioni tēperatę. Primo nota vt supra, licet modi æqualitatis distincti sint octo, oēs tn̄ ad quatuor reducuntur. s. speciei, partis speciei: indiuidui & partis indiuidui. s. mēbri. deinde quilibet illorū diuidiť in duos: vt supra declaratum est. Secundo nota ꝙ cuilibet mō æqualitatis corrn̄det modus inæqualitatis sibi oppositus, quo. s. aliqd ab æqualitate illa recedere dr̄. Et quia oēs modi ęqualitatis

Æqualitatis & inæqualitatis modi ꝗtuor.

dicti consistunt in certa qualitatum cōplexionatarum mensura, ideo quot modis conuenit ab æqualitate illa recedere, tot modi erunt inæqualitatis. Octo autem modis conuenit ab omni qualitatum complexionatarū mēsura recedere. s. secū dum caliditatem tm̄, frigiditatem tm̄: humiditatē tm̄, et siccitatem tm̄, & similiter caliditatem & siccitatem &c. ergo cuilibet modo æqualitatis octo modi inæqualitatis sunt oppositi. v̄. g. Primus attenditur secundum cōparationē hoīs ad alias species, octo modis possumus imaginari aliquam speciē ab æqualitate humana recedere. Primo quia illa forma stat cum tanta caliditate cum quanta non staret forma humana vt forma serpentis. Secundo cū frigiditate vt scorpio. Tertio cum siccitate vt lapis. Quarto cum tanta humiditate vt piscis. Item per caliditatem & siccitatem vt leo. Item per caliditatem & humiditatem vt porcus &c. Eodē modo in distemperantijs præter naturam potest enim aīa humana desinere informare materiam propter excessum in calido frigido sicco & humido, et cum his compositis vt patet. Et sicut de primo. ita de. 2. 3. & 4. & sic de alijs est intelligendum. Et ex hoc patet intellectus lrē. æquale. n. est. i. non refert, siue velis cōpræhendere octo distemperantias respectu speciei &c. quia quōlibet erunt octo non comunicantes, omnesq̄ suæ opponuntur æqualitati. Patet secundo q̄ assumendo modos omnes inæqualitatis aliquo modo magis specialiter erunt. 64. Nam octo sunt modi æqualitatis, quorum cuilibet octo inæqualitatis correspondent, sed octies octo faciunt. 64. igitur &c. Ex quo patet vlterius q̄ istas distemperantias diuidendo magis specialiter in naturales & prēter naturā erūt. 128. Et vltra pn̄t multiplicari p̄ materiales & īmateriales. licet diuisio p̄ materiale & īmateriale īproprie satis attribuatur distēperantijs naturalibus.

Et hæc octo proueniunt quēadmodū dicemus. Et est q̄ egressus ab æqualitate, aut est simplex qui æqualitatem non excessit nisi secūdum unā contrarietatem, aut est compositus, qui æqualitatem secundum duas contrarietates excessit.

Declarat. Et primo præmittit diuisionem. Secundo ponit differentiam inter istas distemperantias quo ad ipsarum permanentiam. secunda ibi ⌊Istæ tamen quatuor.⌉ Primo ponit diuisionem. secundo subdiuisionem. secunda ibi ⌊Et simpliciter.⌉ Dicit primo q̄ egressus ab æqualitate est duplex. quia quidā est simplex, quidam cōpositus. Simplex vero fit, aut secundum contrarietatem agentem aut patientem. Compositus est secundū ambas contrarietates.

Qualitas pria duplex. Nota primo q̄ qualitatum primarum quæ sunt quatuor, duæ ab auctoribus appellantur actiuæ duæ passiuæ. Actiuę vt caliditas frigiditas. Passiuę vt humiditas & siccitas. Hæ ergo qualitates duabus contrarietatibus compræhendunt. s. actiuarū inter se, & passiuarū inter se. patet. n. q̄ actiuarum ad passiuas non est contrarietas. Secundo nota q̄ recessus a temperamento potest fieri secundum vnam istarum contrarietatum solum, & qn̄q̄ fit secundum ambas. Exempla apparent. Primo mō dr̄ distēperantia siue inęqualitas simplex. Secundo mō composita. Ex primo patet primo q̄ non ideo dr̄ aliqua distemperantia simplex, quia sit secundum vnā qualitatem tm̄ corpore. n. calidiore tēperato exīte nō solū recedit caliditas a mensura debita, sed etiā frigiditas. Silr̄ etiam corpore frigidiori existente. Patet secundo q̄ nō iō dr̄ aliqua distēperantia simplex, quia illa sit vna qualitas, imo pōt esse duplex qualitas. Ex quo vlterius patet q̄ nō iō dr̄ aliqua distēperantia cōposita, quia sit secundū qualitates plres, quia sic nulla esset simplex. semper n. secūdū plres qualitates fit lapsus a tēperamento. Ex hoc patet vlterius q̄ iō dr̄ simplex, qa est solū in q̄litate vel qualitaribus sub vna cōtrarietate cōtēris absq̄ distēperantia in alia cōtrarietate vt distēperantia in calo & frido siue distēperātia in humido & sicco vel ecōtra. Ecōtra vero dr̄ distēperātia cōposita, qa secūdū q̄litates in ambabus cōtrarietatibus cōtētas: vt in calo & humido vel calido & sicco.

Et simplicis quidē qui secundū unā excesserit cōtrarietatē. Aut est excessus secundū contrarietatē agentē, quod est aliquo duorū modorū, quoniā aut est calidior q̄ debet, sed nec ē humidior, neq̄ siccior, aut frigidior quàm debet, sed nō humidior neq̄ siccior. Aut secūdū cōtrarietatē patientē, qd' est uno duorū modorū, qm̄ aut ē siccior quàm debet, sed nō ē calidior, neq̄ frigidior aut hūidior, sed nō est frigidior neq̄ calior.

Subdit di. q̄ distemperantia simplex quæ solum excedit temperantiam secundum vnam contrarietatem, aut est secundum contrarietatem agentem aut patientem. Et patet.

Nota hæ distemperantiæ sunt duplices. s. naturales & præter naturam. de oībus intelligitur. Naturales sunt corpori et virtuti cōuenientes pro opōnibus. Ecōtra pręter naturam. Differunt autem quia naturales graduantur. & dicuntur tales aut tantæ respectu optimi temperamenti, præter naturales vero respectu temperamenti proprij corporis vel mēbri. Hic cadit quæstio vtrum diuisio complexionum distemperatarum posita ab. A. sit bona quam hic omitto propter temporis angustiam. Distemperātia duplex.

Istæ tamen quatuor non diu permanent.

Ostendit qualiter se habent hæ simplices distemperantiæ quantum ad perdurationem earum. Et secundo declarat. secunda ibi ⌊Caliditas nanq̄.⌉ De primo sciendum q̄ ista propositio. Istæ quatuor non diu permanent a multis vario mō exponitur. Primo. Istæ quatuor non diu permanent. s. quo ad vitæ perdurationem respectu temperati. Secundus intellectus. Istæ non diu permanent simplices distemperantiæ quin fiant cōpositę respectu tēperantiæ. Tertius intellectus est. Istę distemperantię non diu permanent. s. cum eadem habitudine calidi ad humidum ipsarum inter se sicut ī temperato, puta quia temperatus a generatione in medio temperantiæ erit in iuuentute in medio temperantię iuuentutis, & erit in senectute in medio temperantiæ senectutis, sed calida tm̄ a generatione in medio temperātiæ humidi non erit in iuuentute in medio temperantię, sed extra vel saltem in latitudine satis variata, & sic de alijs. Primus intellectus recipit apparentem instantiam, quia per idē omnes etiam distemperantię compositę deberent dici non diu durare, eo q̄ oēs tales nō diu durāt respectu tēperati. Secundus intellcs recipit instātias in qōne tāgendas. Et silr̄ tertius. Duo tamen vltimi videntur magis litterę consonantes.

Caliditas nāq̄ maior quàm debet reddit corpus siccius quam oportet.

Declat Aui. p̄pōnem p̄missam. s. q̄ quatuor qualitates simplices nō diu permanēt sic simplices. Et primo de calā tm̄. Secūdo de frigida tm̄. Tertio de sicca tm̄. Quarto de humida tm̄. secūda ibi ⌊Et friditas.⌉ tertia ibi ⌊Et siccitas.⌉ quarta ibi ⌊Et humiditas &c.⌉ In prima ergo parte p̄bat. A. istā cōclōnē. Cōplo calā tm̄ nō diu durat. talr̄ arguēdo. calitas maior q̄ oportet associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet. igr̄ cōplo calā tm̄ nō diu p̄manet. Notādū q̄ hoc qd' dcm̄ est, est intelligēdū secundū alterū intellm iā dictorū, tā quo ad ans q̄ quo ad cōseq̄ns. Primus est. calitas maior q̄ oportet associat siccitatem maiorē q̄ oportet, q̄ ad vitę p̄durationē respcū tēperati. ergo cōplo calā tm̄ nō diu durat in vita respcū t̄pati. Secūdus ē. calitas maior q̄ oportet associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet respcū t̄pati. i. siccitatē associat t̄pamētū excedētē. Tertius calitas maior q̄ oportet etc. associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet respcū illius q̄ sibi associat t̄pata. ergo illę non diu p̄manēt silrm ad t̄patā seruātes habitudinē. Et penes hoc cōit̄ cōcedūt hę cōclones. Pria. Pole ē aliqd' corpus calm tm̄ respcū t̄pati p̄ totū suū ætatū decursum p̄manere in hūido t̄patū, sicut patet po-

nendo

nendo illud corpus esse in calore insensibiliter lapsum & esse temperatum humido in extremo tamen intensiori humidi temperati. Hæc conclusio in quæstione deducetur. Secunda conclusio. Caliditate temperata & caliditate temperamentum excedente agentibus in humidum temperatum plus & uelocius alijs paribus exsiccatur humidum in quod agit caliditas maior q̃ illud in quod agit temperatus calor, & per consequens citius ad finem vitæ perueniret corpus illud calidum tantum q̃ temperatum. Tertia cõclusio. Licet humiditas temperata in calido tantum magis & velocius varietur q̃ humiditas temperata in temperato, non tñ necessario ante finem vitæ extra latitudinem temperamenti exiccabitur humiditas in calido tantum. patet, quia nõ necessario in tanta proportione velocius exiccabitur, vt patet intuenti. Quarta conclusio. Caliditas in calido tantũ tã naturalis q̃ præter naturam intantum potest temperatum humidum exiccare ꝙ ipsum extra latitudinem temperamẽti permutabit, patet vbi magnus recessus fuerit in calido a temperamẽto. Item quia calida & sicca merito solius actionis caloris naturalium in humidum potest ad frigidũ & siccum permutari, quæ multo plus distat ab illa q̃ temperata in humido a sicca complexione, igitur &c. Ex quibus patet intellectus propositionis, quia caliditas maior q̃ debet reddit corpus siccius q̃ debet. Vel quia taliter exiccat ꝙ minus in vita perdurat. Vel reddit ipsum siccum seu frigidũ respectu temperati, sicut quando lapsus fuerit multus. Vel reddit ipsum continue siccius respectu tẽperati q̃ prius erat: siue intra siue extra latitudinem. Et ex isto sequit̃ ꝙ decurrente temperato & calido tãtum quocunq; per oẽs suas ætates, prius egreditur calidus tantum latitudinem humidi tẽperati pueri q̃ temperatus. Et similiter prius egreditur latitudinem humidi tẽperati iuuenis, et sic de alijs, prius. n. egreditur pueritiam & ingreditur iuuentutem. & prius egredit̃ iuuentutem & ingreditur senectutem. ergo prius ibi deperditur gradus humiditatis temperati pueri q̃ intemperati. & similiter temperati iuuenis: & sic de alijs. Ex quo vlterius sequitur nullam complexionem cholericam suæ naturę derelictam eandem ad temperatam seruare habitudinem per omnes suas ętates. Immo secundum plurimum nullam distemperatam per vlla duo instantia. Et sic nulla in pueritia sicca in primo est in iuuentute respectu temperate æqualit̃ sicca, eo ꝙ multo plus variat̃ in sicco cal'a & sicca q̃ calida tm̃. sed cal'a tm̃ non seruat eandẽ habitudinẽ ad tẽperatã in pueritia & in iuuentute. ergo nec calida & sicca. Similit̃ etiã dicendũ est de humida tm̃. multo. n. minus exiccabit̃ q̃ tẽperata. ergo continue crescet excessus humiditatis eius supra tẽperamentũ. Et per idẽ patet ꝙ frigida tm̃ cõtinue reddetur humidior respectu tẽperatę in ambabus contrarietatibus. quia si æque velocit̃ exiccaret̃ humidũ eius sicut in tẽperata continue remaneret æqual'r humida, sed multo tardius continue exiccabit̃ q̃ in temperata. ergo &c. Ex quibus ꝓbabilit̃ tenendũ ꝙ nullũ corpus respectu tẽperati calidum aut siccũ tm̃ in primo tẽpore iuuentutis fuit a gñone tale, & hoc si naturæ suæ relictum fuerit. Ex quo sequitur oẽ phlegmaticũ, oẽ humidũ tm̃ oẽ frigidum tm̃ in iuuentute sua distantius esse a tẽperato signato q̃ ab eodẽ distabat in pueritia illo etiã tẽperato per suas ætates decurrente: Nota tñ ꝙ argumenta adducta non ꝓbant non esse æqualẽ distãtiam cholerici in primo in pueritia a puero tẽperato, sicut erit in iuuẽtute eiusdẽ a tẽperato iuuene. quantũcunq;. n. exiccetur velocius humidũ cholerici q̃ tẽperati, citius tñ egreditur ætatẽ pueritiæ cholericus q̃ tẽperatus, ideo per tp̃s notabile exiccabit̃ tẽperatus post ãñ q̃ ętatẽ iuuentutis egrediat̃. Verbi grã. sit sor. cholericus puer ĩ primo calidus & siccus respectu Platonis tẽperati pueri. egredietur pueritiã sor. anno. 16. grã exẽpli. Plato vero anno. 22. Dico igr̃ ꝙ licet siccitas sor. in. 16. anno erit distantior a siccitate Platonis q̃ in primo anno. in. 16. tñ anno sor. nõ plus distabit a siccitate quã habebit Plato in. 22. anno quã in primo anno excedebat. Et huius ꝓbabilis cã est, quia quanto velocius exiccabitur sor. Platone tanto citius ætatẽ pueritiæ egredit̃. Et tu hic considera, quia orientur magnæ intricationes.

Et frigiditas maior, quàm debet facit corpus humidius quàm oportet humiditate extranea.

Secunda cõcl'o. Cõpl'o frigida tantum nõ est diu permanens. Probat̃. Frigiditas maior q̃ debet cito reddit corpus humidius q̃ debet humiditate extranea. ergo hæc frigiditas non diu durat. Primo nota frigiditatem maiorẽ reddere corpus humidius veritatem hr̃e, tam de frigiditate naturali q̃ præter naturam. Dixit autem notanter humiditate extranea, quia. s. madefactiua, etiam qualitatiue potest ipsum reddere humidius per indebitam superfluitatũ consumptionẽ: quia substantifica humiditate non reddit corpus humidius, vt patebit in cap̃. de ætatibus. Secundo nota hoc totũ intelligi posse secundum alterum trium intellectuum positorum. Primus. frigiditas maior q̃ debet reddit corpus humidius q̃ oportet, & q̃ corpori ꝓ vita expediat respectu tẽperati. Hic etiam instat̃ vt supra, quia frigiditas & humiditas maior q̃ debet reddit corpus humidius & frigidius q̃ oportet: & q̃ pro vita expediat respectu tẽperati. igit̃ sicut prima non dr̃ diu permanere propter hoc, igitur nec illa secũda. s. frigida & humida, quod non dicit Aui. Secũdus intellectus frigiditas maior q̃ debet reddit &c. quia reddit corpus humidum respectu tẽperati. Tertius corpus respectu temperati humidius quia non æquale vel similem seruat habitudinem ad temperatum: sed continue remanet corpus eo humidius, quia si sic debite resolueret superfluitates, & ita exiccãdo ageret in eius humidum sua caliditas sicut temperati cõtinue similis seruaretur habitudo, sed multo minus exiccat̃ vel saltem minus, ideo continue remanet magis humidum respectu temperati cui primo fuerit comparatũ. Sensus igit̃ est. Reddit corpus humidius tẽperato, siue intra, siue extra latitudinẽ reddat̃ humidius. Contra, per idem frigida & humida non dicitur permanere, quia continue per eam reddit̃ corpus humidius frigidus respectu tẽperati. Negetur consequentia, quia illa non primo denominat̃ temperata in humido, sed lapsa, & ita continue denominabitur, sed alia. s. frigida tm̃ in humido tẽperata primo erat in humido æqualis temperatæ cui continue post erit inæqualis: vt patet ex dictis. Penes istos intellectus concedendæ sunt istæ conclusiones. Prima. Frigiditas multum a temperamento recedens cito potest corpus reddere humidius temperato, siue præternaturalis frigiditas, siue naturalis fuerit, vt patet intuenti. Secunda conclusio. Corpus frigidius tẽperato & non siccius nec humidius citius ad mortem merito huius dispositionis ducit̃ q̃ corpus tẽperatum. Et hoc credũt quidã Aui. intellexisse. Tertia cõcl'o. Contingens est corpus tẽperato frigidius per totũ decursum suaꝝ ætatũ permanere in passiuis temperatum, patet vbi ponatur parum & insensibiliter a temperamento in frigiditate recedere, et cum hoc temperamentum in passiuis in extremo tñ remissiori humiditatis. Quarta concl'o. Contingens est corpus frigidius tẽperato & in passiuis tẽperatum statim fieri humidius tẽperato, vbi adhuc tale corpus erit insensibil'r lapsum in frigido, & erit in extremo intensiori temperantiæ humiditatis, quia statim reddet̃ humidius corpore secundũ vtrãq; cõtrarietatẽ tẽperato in illo extremo, sed illud est humidũ ĩ extremo, ergo hoc redderet̃ humidũ extra illud extremũ. Super hoc argumẽto posterius cõsiderandũ erit. Ex q̃bus coll'r intell's lr̃æ. Frigiditas &c. reddit subm humidius. i. extra latitudinẽ tẽꝑamẽti, vel saltẽ humidius tẽperamẽto cui prius in humiditate æquabat̃. Et nota. ꝙ licet ꝓbatũ sit ꝙ corpus frigidũ tm̃ in humido alicui tẽperato æquale per decursum ætatiuũ erit cõtinue illud in humido plus excedens: nõ tñ deductũ est euident̃. ꝙ ipsis cõparatis adinuicẽ in sitibus suaꝝ ætatũ sibi corrñdentibus alia & alia erit inter se habitudo ꝑꝑ suaꝝ ætatũ inæqualitatẽ. Contra, quia frigiditas maior q̃ oportet associat sibi siccitatẽ. ergo nõ humiditatẽ. assumptũ coll'r prima quarti. cap̃. de hectica senectutis. vbi

Friditas dupl'r.

ponitur frigus dominans eſſe cauſam hecticæ ſenectutis, et in libro de febribus, & in libro de tabe. Huic dicitur conſequentiam negando. non enim repugnat idem eſſe per accidens duorum contrariorum cauſam. Sed de hoc infra ſecunda fen magis patebit.

Et ſiccitas maior q̄ debet cito reddit ipſum frigidius q̄ oportet.

Siccitas dupl'r.

Tertia concluſio. Complexio ſicca tantum non eſt diu perdurabilis. probat̄ ſic. Siccitas maior q̄ debet reddit corpus frigidius q̄ oportet, igitur &c. Primo nota hanc propoſitionem. Siccitas maior &c. poſſe intelligi tam de ſiccitate naturali q̄ de præter naturam. Et hoc iuxta triplicem intellectū ſuperius poſitum. Primus reddit corpus frigidius q̄ oportet cito reſpectu temperati. citius. n. ſenectutem ingreditur & extinguitur eius calor q̄ in temperato. Secūdus reddit corpus frigidius reſpectu tēperati, quia perducit ad lapſum compoſitum. Tertius reddit corpus frigidius intra vel extra latitudinem, ſicut de alijs dicebam.

Infrigidari vel exiccari dupl'r.

Secundo nota dupliciter dicitur aliquod corpus infrigidari ſeu exiccari. ſ. poſitiue, & priuatiue. Priuatiue infrigidatur corpus per priuationem debitæ quantitatis ſanguīs & ſpiritus, vt hydropicus, & a cauſa calida febriens eſt priuatiue infrigidatus. Poſitiue vero per acquiſitionem vlterioris gradus frigiditatis & deperditionem præexiſtentis caloris gradus. Similiter exiccari dupliciter dicitur. Priuatiue per remotionem debitæ quantitatis humidi. Poſitiue per acquiſitionē gradus ſiccitatis vlterioris, licet hæ ſiccitates ſecundum plurimum ſe conſequantur. Ad ꝓpoſitum ſiccitas maior q̄ debet reddit corpus cito frigidius priuatiue per priuationem debitæ quantitatis ſpirituum & caloris naturalis. Nō tamen neceſſario poſitiue. Nam ſi cholerico poteſt durare vſq; ad finem vitæ caliditas excedens temperamentum hoc, a fortiori poteſt in ſicco tantum. Aſſociat igitur ſibi frigiditatem maiorem priuatiuam, licet etiam poſitiuā aſſociare poſſit: vt patet in ſenio. Et penes hoc hæ concluſiones ſunt concedendæ. Prima corpus ſiccum tantum poteſt permanere ſiccum intantum per tantum decurſum ſuarum ætatum. patet ponendo in ſicco paucum excedere temperamentum, et cum hoc caliditatem eius eſſe in extremo remiſſiori latitudinis caloris temperantiæ. Secunda concluſio. Intra latitudinem temperantiæ in actiuis in tali corpore citius aduenies poſitiua vel priuatiua varietas q̄ in temperato vel ſaltem velocius. Tertia. Non neceſſario citius reddit corpus poſitiue frigidius. Quarta. Priuatiue ſemper reddit ipm̄ frigidius. Quinta. Citius reddit ſiccius præter naturam corpus poſitiue & priuatiue frigidius q̄ naturalis. Ex quibus patet ꝓbationem non eſſe penitus de oī frigiditate & ſiccitate vl'r veram. Contra probationem arguitur. Primo quia ſiccitas eſt lima caloris, vt ſentiunt omnes. Secundo plus durat caliditas cum ſiccitate q̄ cum humiditate. ergo non cito &c. Argumentū coll'r tertia huius ſecunda doc. 1. cap̄. ſ. de regimine corporum, quorum complexiones nō ſunt bonę. Dicitur. n. ſic ad litteram. Cum autē caliditas fuerit cum ſiccitate poſſe eſt vt complexio iſta in ſua diſpoſitione longo maneat tempore. caliditas vero cum humiditate ſociata non durat. Item ſiccitas maior q̄ debet aſſociat frigiditatem maiorem q̄ debet: & frigiditas maior q̄ debet aſſociat humiditatē maiorē q̄ debet. igr̄ ſiccitas maior q̄ debet aſſociat ſibi humiditatē maiorē q̄ debet. Ad primū dicitur ꝙ ſiccitas eſt lima caloris, eo ꝙ eſt cauſa diſpoſitiua ut caliditas fortius agat vt ſupra, cum quo tamen ſtat ꝙ reddit aut reddere poteſt corpus frigidius. Ad ſecundum dicitur ꝙ Auicē. non plus voluit niſi ꝙ complexio calida ad contrariam permutanda merito qualitatis ſecum aſſociatæ, vt ſcilicet ſiccitatis vel humiditatis ampliori tempore durat cum ſiccitate quàm cum humiditate. humiditas enim per viam ſuffocationis caliditatem minuit & extinguit, & ſiccitas per viam reſolutionis quæ extinctio eſt tardior prima, vt patet intuenti.

Et humiditas maior q̄ debet ſi ualde fuerit ſuperflua uelocius reducit ipſum ad frigiditatē q̄ ſiccitas maior. Quæ ſi plurima non fuerit cōſeruabit ipſum prolixiori tempore.

Quarta concluſio. Compl'o humida tantum nō diu perdurat. probatur. Humiditas maior q̄ oportet reddit corpus frigidius ſi valde ſuperflua fuerit, ergo &c. & ſubdit. Si autē non fuerit multum ſuperflua conſeruabit ipſum ſic prolixiori tempore. Ad vltimum vero reddit corpus frigidius q̄ oportet.

Calid… exting… dupl'r.

Primo nota. dupliciter contingit calidum extingui: vt propoſito pertinet. ſcilicet per viam ſuffocationis & reſolutionis, licet alias dixerim extinctionem, quæ fit per viam ſuffocationis terminari vel reduci ad illam quæ fit per viam reſolutionis, ideo dixit ſi plurima fuerit. Secūdo nota ꝙ humido non exn̄te tanto vt calidum ſuffocare ſufficiat cōſeruabitur prolixiori tempore. ſ. q̄ diſtemperata ſimplex in tali gradu ſiccitatis alijs paribus.

Ad ultimum uero reddit ipſum frigidius quàm debet.

Contra, quia ſi humiditas non potuit in principio quando fuit maior non poterit in proceſſu quando erit minor, ergo non ad vltimum. Reſpondeo. Ad vltimum. i. in proceſſu. Et iſte ſenſus penes quoſdam non eſſet verus per argumentum adductum, vt videtur ſententia Auic. tertia primi. doc. ſecunda allegato cap̄. vbi ponit complexionem diſtemperatam humidam in proceſſu meliorari. Secūdus intellectus. Ad vltimum. i. in ſumma reddit ipſum frigidius q̄ ſi foret humiditas temperata, licet non notabiliter ſi pauca fuerit, & eſt modus loquendi Auic. Tertius. Ad vltimū. i. procedente tempore & accidentibus cauſis infrigidationē promouētis. hoc erit cauſa ſaltem diſpoſitiua, vt corpus reddatur frigidius. Quartus intellectus. Ad vltimum. ſ. exceſſiue valde proueniens. Humiditas reddit corpus frigidius vt ſic continuetur ſermo, quæ ſi plurima non fuerit &c. Ad vltimum vero. i. plurima facta. Quintus intellectus. Ad vltimum. ſ. ætatis proueniens reddit ſubiectum frigidius &c. Et eſt conſonum ei, quod dicitur tertia huius alleg. ca. dum inquit. Diſpoſitio ergo habentis complexionem in qua humiditas ſuperat meliorabitur in complemento iuuentutis & fiet æqualis in eis. Cúm autem deſcēderit humiditas extranea augeri incipiet & caliditas minui.

Tu tamen ex hoc intellige ꝙ æqualitas & ſanitas magis pertinent caliditati quàm frigiditati. Et hæ quidem ſunt ſimplices quatuor.

Ponit quoddā notandum. Et patet. De illo fiet vna qō.

Compoſitæ autem ſunt in quibus fit egreſſus ab æqualitate ſecundū utraſq; contrarietates, uelut ſi ſit complexio calidior, & humidior ſimul quàm oportet, aut calidior et ſiccior ſimul quàm oportet, aut frigidior & humidior ſimul quàm oportet, aut frigidior et ſiccior ſimul quám oportet. Non. n. poteſt eſſe frigidior & calidior quàm oportet neq; ſiccior & humidior ſimul.

Determinat de cōpoſitis diſtēperātijs. Secūdo facit quādā ſubdiuiſionē. ſecūda ibi. Vnaqueq;. Prima pars patet.

Vnaquæq; autem harum octo complexionū aut eſt ſine materia, quod quidem eſt cum complexio corpus qualitate ſolummodo afficit ita ꝙ corpus hac qualitate non afficiatur ꝑꝑ humorē in ipſum penetrantem, qui hanc habeat qualitatem ad quam immutat̄ corpus, neq; fiat niſi ſicut cū caliditate eius qui caleſit ad ignē aut frigi

ditate

ditate eius qui ad niuē infrigidatus est. Aut est cū materia, quod quidem est cum corpus nō afficitur qualitate huius cōplōnis nisi pp uicinitatē humoris in ipsum penetrantis, in quo hæc qualitas superabundās existit: quēadmodum corpus humanum causa uitrei phlegmatis infrigidatur aut causa cholerici humoris prassini calefit. Tu autem in libro tertio & quarto cuiusq;.xvi.complexionum exemplum inuenies.

Cōplō qlibet est duplex.

Subdiuidit. Secundo ponit quasdam diuisiones. secunda ibi⌊Et est tibi.⌉ Dicit primo vnāquāq; illarum complexionum esse duplicem. s. cum materia: & sine materia. Sine materia est quādo corpus solum afficitur qualitate sic ꝙ nō afficitur illa propter vicinitatem humoris in ipsum penetrātis habentis qualitatem illam vel similem illi, ad quam corpus mutatur, sicut est distemperantia quam corpus acquirit ab igne sole vel niue. Econtra vero est distemperātia cū materia, sicut quando corpus infrigidatur causa vitrei phlegmatis aut calefit cā cholerici humoris prassini. Et de isto tertio & quarto lib. habebis exempla. Primo nota per humorem in proposito non solum intelligendum esse humorem proprie dictum, sed etiam omne proportionatum humori ad ipsum reducibile, vt chylus humiditas secunda, caro putrida, & sic de alijs. Et ex hoc solui possunt dubia plura hic adduci solita. Primum. Distemperantia causata ex putredine carnis, aut debet dici materialis aut immaterialis. Secundum. De distemperantia causata a verme putrescente in stomacho aut intestinis aut de lapide contento in vesica. Ad primum dicitur ꝙ est materialis, quia est ex re proportionata humori vel ad ipsum reducibili. Silr ad secundum. Nominauit autem hanc materiam solum humorem, quia secundum plurimum materia illa a qua depēdet est humor. Dicunt tamen quidam ꝙ ad hoc vt dicatr materialis distemperantia requiritur ipsam esse pendentē a materia. i. a re corpulenta grossa præter naturam secundum denominationem consimilem ei quod est de corporis essentia, sicut humor, humiditas &c. vel ad ipsam reducibilis. Ex quo patet ꝙ complexio distemperata pendēs a re penitus nobis & partibus nostri corporis extranea & dissimili non debet dici materialis: vt pendens a verme aut a lapide in vesica aut a cōsimili re. Non. n. est ista res corpori minus extranea q̄ sol aut ignis aut nix nox alterans. Consimilit dicunt ꝙ mala complexio pendens a cibo sub forma cibi existente inquantum huiusmodi est immaterialis denominanda. Iterum malam complexionem pēdentem ab humore in bubone circunscripto in eo loco corporis intrinseco putauerunt denominandam esse immaterialē. Ex quo concludunt quidam ꝙ si for. biberet sanguinem Platonis aut proprium malæ qualitatis, & in stomacho vel in toto distemperamentum causaret, illa distemperantia erit denominanda īmaterialis. Secundo nota notāter dictū esse ab humore in quo hæc qualitas &c. propter malam complexionem pendentem ab humore, in quo non erit illa qualitas, ut ephemera pendens ab oppilatione, quæ nō proprie est materialis denominanda.

Humor duplex.

Et est tibi sciendum ꝙ complexio cum materia duobus est modis. Membrum. n. quandoq; exterius a materia madefactum est. Et quādoq; materia penetrat & retinetur in foraminibus & uentriculis ipsius. Et est cum receptio uel retentio & penetratio est apostemans. Et est cum nō. Hæc est de complexione dictio. Medicus autē physico credere debet secundum semitam positionis, quod non est ei manifestum per se.

Patet totum vsq; ad finem. Nota penes auctores reperiri istos terminos: scilicet humidum, madidum, & infusum. Humidum est adhuc communius, & dicitur de humido qualitatiue & substantifice & madefactiue. Madidum est corpus secundum superficiem exteriorem irroratum. Infusum vero corpus in cuius profundo penetrauit humiditas. Ad propositum vide &c.

Hūidū quid, & madidū & infusum.

Capitulum secundum doctrinæ tertiæ, quod est de complexionibus membrorum.

Dico ꝙ Deus cuiq; animali, et cuiq; mēbro donauit ex cōplōne qd' magis meret, & qd' eius actionibus & dispōnibus secūdū polītatē melius existit. hoc āt certificare philosophi est & non medici.

Postquam Auic. determinauit superius de complexione in generali, hic consequenter determinat de ipsis. Et primo ad membra. Secundo ad ætates & eis annexa. secunda ibi ⌊Ætates.⌉ Primo præmittit præambula ad ostendendum diuersitatem complexionum membrorum. Secundo de cōplexionibus membrorum determinat. secunda ibi ⌊Quod autem.⌉ Prima in tres secundum ꝙ tria præmittit. secūda ibi⌊Donauit autem.⌉ tertia ibi ⌊Et vnicuiq;.⌉ De prima dicit. Dico ꝙ Deus donauit cuiq; animali, & cuiq; mēbro illud ꝙ magis meretur ex complexione, & illud quod melius existit eius actionibus, & dispositionibus secundum possibilitatem. Primo quia dicit donauit. nota ꝙ donum diffinitiue est datio rei non restituendæ possessę gratis datę. Et dicitur donum a do das. Et dicitur rei nō restituendæ ad differentiam mutui vel locationis. Et dicitur possessæ ad differentiam donationis fictæ. Dicitur autem gratis datę ad differentiam venditionis permutationis, & similium specꝶ cōmutationis. Ad propositum quia quę deus nobis sua immensa bonitate largitur, omnibus his conditionibus participare videntur. ideo dixit donauit. Dat. n. omni animali rē non restituendam. s. complexionem possessam ab eo, quia omnia continet eminenter, & gratis: vt patet. Et ideo in legenda Sancti Francisci scibitur cātasse cicadam, & dn̄m Deum laudasse propter dona quæ sibi donauerat. Secundo nota per membrum in proposito non solum intelligendam esse partem nostri corporis, sed etiā nostris partibus adiacentia, vt pili humores. Nec solum complexiones donauit, sed etiam virtutes quæ complexiones sequuntur, vt supra, sed dedit eas per complexiones intelligi. Tertio nota meritum est alteri secundom exigentiam finis debitū. Quia igitur dedit complexiones secundum ꝙ conuenit operationibus, ad quas animalia & mixta & membra finaliter ordinantur, ideo dedit ex complexione quod magis meretur. Dicit autem actionibus propter operationes actiuas, & dispositionibus propter passiuas. Item nota ꝙ secundum possibilitatem. s. ordinatam, non vero absolutam. de potentia enim absoluta posset Deus animal multo perfestius homine producere. hoc autem certificare est primi philosophi, scilicet metaphysici ostendentis a prima causa totum vniuersi ordinem habere dependentiam essentialem. & philosophi etiam naturalis ponentis etiam omnia ad finem ordinata dispositioni secundum finis exigentiam.

Donū quid.

Mēbrū quid.

Meritū.

Donauit autē homini cōplōnē tēperatiorem q̄ in hoc mundo esse est pōle, cum suarum uirtutum conuenientia, quibus agit & patitur.

Præmittit secundum dicens Deum donasse hoī meliorē cōplōnem quā in hoc mundo esse sit pōle cum suarꝶ virtutum cōuenientia, quibus agit & patitur. Primo nota hoc dcm̄ sequi ex primo. Si. n. cuilibet aīali donauit Deus ex cōplōne qd' magis meret, & qd' magis cōpetit p suis opōnibus, cū opōnes humanę dēant eē pfectissime, perfectissimā

cōplexionē donauit homini cum suarum virtutum conuenientia &c. Quod totum est intelligendum secundum potētiam Dei ordinatam & non absolutam quam agit mediantibus causis secundis naturalibus. Ex quo cōmuniter cōcluditur complexionis perfectionē esse penes perfectionem operationis attendendam ad quam ipsa finaliter ordinatur. Ordinata enim ad finem mensurantur & disponuntur secūdum finis exigentiam. 2. phy. & 1. ethicorum. & 2. metaphysicæ. Cum igitur operationes sint finis complexionum, vt in littera dicit Auic. sequitur etc. Quod tamen videtur intelligendum cum certis circunstantijs, & non absolute. perfectiores enim operationes aptæ sunt prouenire a complexione bruti temperati q̄ hominis apoplectici ad mortem tendentis, quāuis ista non sit perfectior complexio. Sed tamen illud argumentum valet complexio humana est perfectior complexione bruti. ergo deducto accidentali impedimento perfectior operatio apta est prouenire a complexione humana q̄ a complexione bruti. Vel dicitur ꝙ cōplexionis perfectio attenditur penes perfectionem operationis ad quā finaliter ordinatur. Contra, quia multa animalia perfectiorē habent olfactum, vt vultur & canis. homo. n. inter cætera animalia praue odorat. similiter certa animalia perfectiorē habent visum, vt aquila, vt probatur. 2. de anima: & 5. de generatione animalium. 4. cap. & 3. colliget. cap. de accidētibus sensus olfactus. vnde in metro dicitur. Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu. Vultur odoratu, præcellit aranea tactu. Huius vide solutionem. 2. techni. vbi ample tractata est materia ista quæstione quarta.

Dei potētia duplex.

Aristo.

Aīalia sensu aliquo excellētia. Idem. Auer.

Et unicuiq; membro donauit de complexione quod meretur. Posuit ergo quædam ex membris calidiora & alia frigidiora, & alia sicciora, & alia humidiora.

Ponit tertium, dicens ꝙ vnicuiq; membro corporis tā consimili q̄ organico donauit complexionem, quam magis meretur. Ex quo sequitur ꝙ quædam posuit calidiora &c.

Notandum hic ꝙ hoc sic sequitur: quia si cuilibet donauit complexionem, quam pro sua operatione magis meretur, & aliqua ad operationem perficiendam requirunt complexionem calidam, & aliqua frigidam, sequitur.

Quod autem in corpore est calidius est spiritus: & cor a quo procedit.

Ostendit nunc ordinem membrorū in suis cōplexionibus. Et primo calidorum. Secūdo frigidorum &c. Partes patet. Prima in tot quot ponit gradus vel ordines. Dicit primo ꝙ res calidior est spiritus, deinde cor a quo spiritus procedit. De quo erit principalis quæstio.

Deinde sanguis, licet in hepate generet̄, quia enim cum corde continuus existit, ab eo plus acquirit caloris q̄ hepar habeat.

Primo nota. per sanguinem non oportet intelligere omnem, sed potissime arterialem, contentum etiam in venis cordi valde propinquis. In his. n. sanguini magna communicatur caliditas propter spiritus & vapores communicatos a corde. Secundo nota per sanguinem cordi continuū quidam intellexerunt contentum in concauitate cordis, quidam vero in arterijs. Ego autem puto ꝙ cum hoc etiam potest intelligi sanguis existens in hepate, continuatur enim cordi per influxū quē recipit a corde, & licet etiā ip̄m recipiat hepar, minus tñ ꝑꝑ subti ineptitudinē calefit q̄ sanguis.

Sanguis cōtinuus cordi quid.

Postea hepar, quia ē sicut sanguis cōgelatus.

Primo nota hepar esse calidum cōclusum est. Experimēto, quia ad tactum apparet esse calidum. Operatione, quia chylum transmutat in sanguinem & hoc non fit nisi a forti calido. Ex colore quia rubeum, et quia a dominio carneum, & hoc est signum efficacius alijs. Secundo notandū hanc propositionem hepar est sanguis congelatus esse falsam vt verba sonant. Sed sic est intelligenda. hepar est membrum ex sanguine coagulato generatum. Exponitur. n. sic. congelatus. i. a calido coagulatus. Quia tamen in tali coagulatione resoluuntur partes calidiores igneæ. s. & aereę, ideo remanet hepar minus calidum sanguine.

Post quod est caro, quæ minoris est caloris q̄ hepar, propterea ꝙ neruorum uilli in ea mixti sunt, qui sunt frigidi.

Nota per carnem hic intelligendam esse simplicē. s. habētem sensum & non motum. propter enim sensum necessarium est plurimos villos neruorum esse substantiæ suæ interfectos & commixtos, ideo minus calida est hepate. Et licet etiam in hepate sint huiusmodi villi neruorum, non tamen eius complexionem æqualiter refrangunt sicut carnis propter iuuamentum quod habet a spiritu & sanguine, nec etiam sunt ita commixti substantiæ hepatis.

Deinde sunt musculi, qui minoris sunt caliditatis q̄ caro simplex, propter illud quod de neruis & ligamentis eis admiscetur.

Nota in musculo duplicem imaginamur complexionē. Vna est in eo resultans ex partibus ipsam integrantibus solum. Et secundum hanc complexionem est musculus frigidior carne. cōponitur enim vt videbitur infra ex villis carnis nerui & ligamenti. in carne autem dicta simplici non sunt nisi pauci villi nerui. Et hoc modo graduat Aui. musculum. Secundam complexionem imaginamur resultantem ex partibus iam dictis & multo spiritu requisito pro operatione motiua & sensitiua musculi. Et secundum hanc est calidior carne simplici. Et hoc Gen. Alij aliter dicunt ꝙ licet in musculo plus requiratur de spiritu pro sensu & motu q̄ in carne iam dicta pro solo sensu, quia tamen valde contextus est ex villis nerui & ligamenti quæ sunt frigida non redditur cum toto illo spiritu substantia illius musculi ita calida sicut caro illa. Fuit autem necesse ipsum ex multis frigidis & densis partibus esse contextum ne facile ex fortibus motibus inflammaretur & dissolueretur. Contra, musculus est instrumentum motus voluntarij, & caro sensus, sed plus requiritur de calore ad motum quàm ad sensum. igit.

Musculi complexio duplex.

Concedit ꝙ pluri calore indiget motus q̄ sensus, quia pluri spiritu: non tamen instr̄o siue membro calidiori.

Postea est splen, propter illud quod est in eo de fece sanguinis.

Dicit ꝙ splen est minoris caliditatis q̄ sit musculus: propter multitudinem fecis sanguinis. i. humoris melancholici multum eius caliditatem refrenantis, & refrangentis plus q̄ villi nerui & ligamenta refrangant caliditatem carnis et musculi. Primo nota ꝙ licet splen sit membrum carnosum & arteriosum merito cuius videretur esse complexionis multum calidæ, considerando tamen multitudinem humoris melancholici euntis ad splenem habentis eius caliditatem refrangere, videtur ponendus esse splen in gradu frigidiori calidorum q̄ musculus. Secundo nota ꝙ causa quæ mouet Auicē. ad graduandum splenē ex parte humoris melancholici fuit, quia ex hoc in opere consurgit vtilitas. hoc enim scito, scitur ꝙ splen indiget medicinis multum subtiliantibus & aperitiuis in suis complexionibus. scitur etiam indigere euacuationibus fortibus, & propter hoc tarde euacuantur splenetici. pendent enim eorum ægritudines a materia grossa fixa. Tertio nota quòd propter idem oportuit splenem esse rarum & arteriosum, ita vt videatur

Splenis cōplexio.

Gal.

videatur quodammodo medium inter hepar & pulmonẽ, vt. 2. de vtilitate particularum. cap̃. de vtilitate ſplenis. eo enim ꝙ habet digerere & coquere humorem valde groſſũ, & ipſum ſugere, & continere. Ideo ipſum oportuit rarum eſſe, & hoc arterioſum vt ad ipſum perueniat multus calor iuuans ad hanc decoctionem. Et colligitur hæc cauſa tertio de partibus animalium, ab Ariſt. in cap̃. de vtilitate hepatis & ſplenis. Et a Gal'. 4. de iuuamentis membrorum. cap̃. 4. dum inquit. Multitudo venarum pulſatilium in ſplene fuit propter groſſitiem nutrimenti, vt purgent & ſubtilient ipſum. Quarto eſt notandum hic ꝙ licet hepar paucas habeat arterias: cor tamen ad ipſum aperte calorem influit per latas vias & apertas arterias.

Ariſto.

Poſtea renes, eo quòd nõ multus in eis exiſtit ſanguis.

Renis cõpl'o.

Primo nota renes eſſe calidos, quod arguitur. Ex ſubſtãtiæ eorum carnoſitate. Et rubedine. Et fortitudine attractionis eorum quę perficitur a calore ex natura aquoſitatis vrinalis, quæ per eos tranſit quæ calida eſt per admixtionem choleræ. Et ex facili caſu eorum in ægritudines calidas. Secundo nota ꝙ licet ita ſit, quia tamen per ipſos paucas percipimus penetrare venas, & quaſi exangue membrum apparet, ideo cõcludendum viſum eſt auctoribus ꝙ licet ſint calidi, non tamen ita ſicut ſplen. Contra, quia circa renes multiplicatur pinguedo quæ fit a frigido. Dicitur a quibuſdam ratione finis. Non placet quia præter finem requiritur agens. Al'r pauca multiplicaẽ pinguedo immo quaſi nulla in ſuba, ſed circa renũ ſubam a frigiditate circũſtãtiũ partium. & ideo aſſimilatur ren auaro qui ſtat in diuitijs & nihil earum ad vtilitatem ſuam ſibi applicat.

Rẽ ſil'is aro.

Deinde arteriarum tunicæ, non propter ipſarum neruoſa corpora, ſed propter illud quod recipiunt de calefactione ſanguinis & ſpiritus, qui ſunt in eis.

Primo nota licet corpora arteriarum & venarũ ſint de ſe frigidæ cõpl'onis, quia ſubſtantiæ ligamentalis vel panicularis: ſunt tamen per participationem multi ſpũs & ſanguinis calidæ & humidæ complexionis. Et hoc ſubiũgit clare in littera. Contra, quia per caliditatem ſanguinis et ſpiritus cõpl'o arteriæ reduciẽ ad medium, primo cõpl'oñ ad finem. Dr̃ ꝙ reducitur ad cõpl'onẽ mediã inter cõpl'onẽ arteriæ, & ſpiritus, & ſanguinis, & illud eſt ſupra cutim. Nõ tñ intelligas ꝙ ad medium arithmeticum reducatur.

Poſtea ſunt uenarum non pulſatilium tunicæ, propter ſanguinem ſolum.

Nota nõ eſſe intentionẽ Aui. venarꝝ tunicas nullo modo per ſpũm calefieri, ſed vult ꝙ vene ſolum principaliẽ calefiant per ſanguinẽ arterialem venalẽ, non per ſpm̃ in venis enim paucus: in arterijs vero plurimus continetur.

Poſtea cutis uolæ temperatæ:

Contra, ſupra dictũ eſt carnẽ ſimplicẽ eſſe ꝓpinquã cutim plus alijs, hic vero venarũ tunicas. Dñt aliqui, ſupra dixit de carne ſimplici, quæ eſt in pulpis digitorum, hic de alijs ſicut gingiuarꝝ. Alij caro ſimplex quo ad qualitates actiuas, & paſſiuas ſimul magis appropinquat cutim. eſt. n. quaſi tota humida. hic vero comparatur in calido tm̃, in quo tunicæ venarꝝ magis appropinquat q̃ caro ſimplex. Alij q̃ caro ſimplex cuti, ſitualiter tamen poteſt aliud membrũ ei fore propinquius. Aliter, ſupra cõſiderabatur caro ſimplex quo ad complexionem innatam ſolum, hic vero ad innatam ſimul influentem. Tene quam vis.

Frigidius uero quod ẽ in corpe eſt phlegma:

Declarat ordinem frigidorũ. Et dicit primo ꝙ frigidius quod eſt in corpore eſt phlegma. Primo nota ꝙ diſpoſitiones humorum aliqualiter atteſtari videntur diſpoſitionibus elementorum. phlegma enim aquæ, & cholera igni, & ſic de alijs. Quia ergo aqua ponitur elementorum frigidiſſimum, ideo &c. Secundo nota vt infra, phlegma eſt duplex. ſ. naturale & non naturale. hic autem ſermo eſt de naturali, alijs naturaliter ſe habentibus comparato. Notum. n. eſt ꝙ ſi comparetur ad melancholiam non naturalem: non oportebit hoc concedere vniuerſaliter, cum ex phlegmate quantũcunq; frigido, poſſit per congelationem generari melancholia non naturalis. Tertio nota ad concludendum phlegma naturale frigidius eſſe melancholia naturali, diuerſa probabilia adducuntur. Primum quia atteſtatur elemento frigidiori. Secundum quia generatur a calido diminuto. melancholia vero a temperato, quia medio inter calidũ generans phlegma & generans ſanguinem vt infra videbiẽ: licet etiam aliter illa auctoritas poſſit exponi. Tertio quia in corporibus frigidioribus magis multiplicatur phlegma q̃ melancholia, vt in ſenibus quorum ęgritudines percipimus plures phlegmaticas, & paucas melancholicas. Frigidius ergo eſt phlegma q̃ melancholia. Sane tamen hoc intellige. ſ. phlegmate & melancholia naturalibus comparatis ſibi inuicẽ in ſitibus ſuarꝝ latitudinũ corrñdentibus, vt frĩdiſſimo phlegmate, frĩdiſſimę mel'ię: medio medię, & ſic de alijs.

Hũorũ diſpõ atteſtatur el'ntis.
Phl'a duplex.

Poſtea pili.

Nota pilus generatur ex materia fumoſa terreſtri per viã aduſtionis eleuata, in qua tamen aliquid glutinoſitatis reperitur. vnde pars parti adhęrere poteſt, hæc autem materia a calido ſubtiliata, veniens ad poros cutis condenſatur a frigiditate cutis aeris & circunſtantium frigidorum, et in corpus quoddam rotundam oblongum ſecundum longitudinem pori conuertitur, cui ſimilis exhalatio fumoſa ſuccedẽs hanc exterius propellit, ſecunda ſimiliter cõgelata, & ſic deinceps donec generetur vnum corpus rotundum oblongũ, quod dicitur pilus. Ex quo patet pilum tam ex materia q̃ ex agente immediate ipſum complente eſſe frigidum. Sed de hoc plus in quæſtione. Ex his poſſent concludi plura pulchra in quæſtione declaranda.

Pili generatio.
Pili cõplexio.

Deinde os.

Nota oſſa eſſe frigida, concludi poſſe ex materia, & agente, & etiam fine. Ex materia, quia terreſtris & groſſa, vt patet per denſitatem & duritiem. Ex agente, quia calidum diminutum eſt: quod etiam ſubtile reſoluendo relinquit groſſum, ſicut alia agentia aſſantia. Ex fine etiã, quia finis oſſiũ ẽ ſuſtẽtare, ad qd' reqriẽ fixio & durities, q̃ frĩditati atteſtanẽ.

Poſtea chartilago.

Nota ꝙ chartilago eſt mẽbrũ terreſtre durꝝ, minus tñ oſſe, a natura ꝓductũ, vt inter os & os. aut inter os & carnem mediet ne durum duro, aut molle contactu duri nimiũ lędetur. Et patet hanc eſſe frigidam, licet minus oſſe.

Chartilago qd

Poſt ligamentum.

Nota ꝙ ligamentũ eſt ſuba q̃dã terreſtrior neruo, minus tñ chartilagine, uñ vr̃ ſe hr̃e ad chartilaginẽ, ſicut chartilago ad os, & oriẽ ab oſſe, q̃a infixũ eſt ſubæ oſſis in extremitate, & eſt illud quo iunctura iuncturæ annectiẽ, ſed de hoc ĩfra.

Ligamẽtũ quid.

Deinde chorda.

Nota ꝙ chorda eſt mẽbrũ quoddã ex villis nerui & ligamenti cõtextũ. iõ reddiẽ frigidũ minus ligamẽto, participatione villorꝝ nerui, qui ſunt minus frigidi ligamẽtalibus villis. Indiget ẽt ſpũ aĩali ꝑꝑ motum & ſenſum eius, cuius eſt inſtr̃m, qui multum frigiditatem eius refrangit.

Chorda

Poſt panniculus.

Pãniculus duplex. Nota panniculum esse duplicem. Quidam est solum tegens vel inuoluens, sicut panniculus tegens immediate os cruris. & hunc videtur Gal. appellare membranam: qui est a natura repertus, vt infra aliqua membra mediet, quę suo contactu possent se lædere. Alter est cuius non solum est tegere, sed etiam membro præbere sensum, sicut panniculus tegens hepar. Ad propositum de vtroq; potest uerificari sermo Aui. de primo.n. propter connexionem eius cum carne apparet ipsum esse minus frigidum chorda. De secundo ꝓpter hoc & propter spiritum aĩalem frangẽtẽ friditatẽ eius.

Deinde neruus, post nucha, post cerebrum, deinde adeps, postea pinguedo, postea cutis.

Nota ꝙ neruus, sensitiuus pluri indiget spiritu animali et vitali ꝗ̃ panniculus, ideo videtur minus frigidus. Neruus etiam motiuus, quia pluri indiget spiritu, & calore ꝗ̃ sensitiuus solum, vt. 4. de accidenti. ideo est minus frigidus. De alijs vero membris in latitudine frigidorum positis, in quęstione apparebit.

Humidius uero quod ẽ in corpore ẽ phlegma.

Ostendit membra humida. Secundo subdit quoddam notandũ. secunda ibi [Scire tamen.] Dicit primo ꝙ humidius quod est in corpore nostro est phlegma. Nota duplex est humiditas. s. accñtalis siue madefactiua, & substantialis siue substãtifica. Prima humiditate humidius est phlegma. Secunda vero sanguis, quia magis est in substantificum humidum transmutabilis. Contra textum, humores sunt sicut elementa membrorum. ergo taliter sibi attribuunt qualitates sicut elementis, sed nulli æque primo frigiditas et humiditas est attributa. ergo nec phlegmati frigiditas & humiditas. Pro isto dicitur ꝙ phlegmati non æque primo attribuuntur istæ qualitates, sed primo frigiditas. Alij ꝙ prius humiditas. phlegma.n. est intensius humidum ꝗ̃ frigidum, vt infra patebit. Primi autem dicebant ꝙ frigidũ, quia aliquo modo reperitur humor humidior phlegmate: vt infra de sanguine, sed nullo modo frigidior.

Humiditas duplex.

Post sanguis.

Nota ꝙ sanguis est minus humidus phlegmate ad sensũ datũ. Cõpręhendit autẽ rõne ipsum esse minus humidũ. ꝗa ex phlegmate per vlteriorẽ decoctionẽ gñat̃ sanguis: in quo resoluuntur partes aquosæ, quæ plurimæ sunt, ideo &c.

Postea pinguedo: postea adeps.

Pinguedo dr̃t ab adipe. Nota pingue. i. lardum. adeps. i. axungia, sunt cõplonis humidæ: eo ꝙ ex vnctuoso sanguine generantur, tale autẽ est humidum. sunt etiam frigidæ complexionis, sed differẽter. nam frigiditatem complexionis non habent a materia: immo merito illius essent calidæ complexionis, sed ab agẽte complente, quod est frigidũ inspissans. tale.n. reddit adipem & pinguedinem frigidæ complexionis. Ex quo tãq̃ fundamento patet quare membra dicta inter partes viuentes enumerantur inter membra frigida, vt tamen nobis occurrentia ad extra, inter medicinas calidas computant̃, vt 2. cañ. ca. de adipe. Etiam Serapio de simplicibus. Et Isaac de diætis particularibus. Non.n. sunt istæ partes in corpore nostro naturaliter se habentes: nisi sint actualiter fixæ & solidæ, quod a frigido acquisiuerant. Ideo volentes a consumptione præseruare pingues, renes inũgimus cum oleis infrigidantibus & figentibus. Dum autem vt medicinæ nobis exterius occurrunt, operãtur in nobis per complexionem in eis derelictam per calorem digerentem sanguinem hmõi vnctuosum. Sicut.n. cineribus relinquitur vestigium caloris adurentis, ita in dictis. ideo per hanc complexionem calefaciendo: temperate tamen operantur. Et hanc cãm colligere possumus. 2. de partibus animalium. cap. 2. s. de ꝣirbo & adipe. Et expressius lib. 3. cap. 9. Et ex his patet quare

Serap. Isaac.

Aristo.

adeps supernatat, quare etiam ad tactum apparet mollior, quare pinguedo ponitur humidior. Patet secundo quare frigidioris complexionis asseritur adeps ꝗ̃ pinguedo, quia scilicet ex parte sanguinis densiori generatur. inuenitur.n. adeps magis densa ꝗ̃ pinguedo, ita vt aliquo modo rumpatur, pinguedo vero non, & propter idem remanet pinguedo hũidior adipe. Inspissãs.n. adipẽ excludit eius ptes aqueas. Inspissans vero pinguedinẽ nõ, cuius signũ est quia stridet pinguedo ad ignẽ, & non adeps. Sed de his latius in q̃one.

Postea cerebrum.

Nota cerebrum humidum esse compręhenditur. Ex mollitie, & tactu. Secundo ex operatione. Tertio ex fine. Ad tactum.n. molle percipitur. Et eius operatio est siccitatẽ cordis temperare, somnum prouocare, sentire, quæ omnia per humiditatem perficiuntur. Ex fine etiam, quia cum cerebrũ subijciatur fortibus motibus & alterationibus, & sensationibus interioribus & exterioribus, facile exiccatum fuisset, nisi fuisset complexionis humidæ. Et colligitur hæc cã prima tertij. cap. 2. Contra. tunc cor debuisset esse humidũ. De hoc in quęstione habebis. Secundo nota. hic innuitur cerebrum plus recedere a cute per humiditatem ꝗ̃ per frigiditatem, quia in ordine frigidorum ponit̃ satis prope cutẽ, ꝗa in. 4. ordine. hic vero in ordine humidorum ponitur eleuatius. Huius causa in quæstione videbitur.

Cerebrũ cõplonis oĝo.

Postea nucha.

Nota cerebrum humidius esse nucha comprænhenditur. Ex tactu, quia mollius. Operatione, quia plures eius operationes sunt apprehensiuę, quæ humido pl̃m perficiunt̃. Tertio ad cerebrum multi vapores ascendunt ipsum humectãtes. Quarto patet, quia per nucham debet seruari continuitas spondilium, ad quod requiritur soliditas maior, vt. 3. de partibus animalium. &. 2. colliget. cap. de nucha.

Postea caro mamillarum, & testiculorum.

Nota carnes mamillarum esse humidæ cõplexionis cõprehenditur. Tactu, quia molles & teneræ. Effectu, quia generant rem humidam, proportio.n. mamillarum ad lactis generationem ex sanguine, est sicut ꝓportio hepatis ad sanguinis generationem. duodecima tertij. cap. 1. Similiter ꝓportio testiculorum ad sperma est sicut mamillarũ ad lac et hepatis ad sanguinem, vt colligitur. 20. tertij. 1. cap. &. 2. colliget. cap. de iuuamento membrorum gñonis. Quia tñ lac humidius & magis fluidum est spermate, eo ꝙ sperma indiguit soliditate maiori, & fluxibilitate minori. Primo vt melius imprimeret. Secundo vt spiritum gignitiuum melius conseruaret, ideo conclusum testiculos minus humidos esse mamillis, ad tactum etiam solidiores apparent. De dispositione autem horum in qualitatibus actiuis non bene reperitur expressum. Quidam.n. ponunt calida. Quidam temperamento ita uicina, vt non cõprehendat̃ excessus. Veritas tñ apparet, ꝙ vtraq; caro declinet ad calm, sed magis testiculi. vtriusq; enim operatio ẽ digestio & attractio multæ materiæ a longinquo, quæ indigent calore dominante, licet argumentum non sit efficax. Quomodo autem lac ex sanguine per digestionem in mamillis genitum reddatur frigidum, infra videbitur.

Post pulmo.

Quod ostendit mollities. Et quia a dominio carneus, vt temperet siccitatẽ cordis, & ne inflammet. Est etiam calidæ cõplonis secundũ naturalẽ cõplõne, licet secundũ accidentalẽ sit frigidus & humidus, vt statim post subiungitur.

Post hepar. Deinde renes. postea lingua.

Patet ad tactum. Et ex operatione quæ est principaliter sanguinem generare. Quia tamen est minus molle pulmone, minus ponitur humidum.

Post

Poſt muſculi. Poſt cutis. Et hic quidem eſt ordo, quo Gal. diſponit ea.

Quia dominio carneus, & mollis. Quia tamen eſt multum ex partibus nerueis & ligamentalibus cõpoſitus, redditur minus humidus carne ſimplici, quod ex ſupradictis relinquit Auicẽ. tanquam notum.

Scire tñ debes ꝙ pulmo in ſui ſubſtãtia & natura nõ eſt humidus uehementi humiditate.

Subdit duo notanda ad remotionem dubiorum: ſecundum ibi⌊Et diſpoſitiones.⌉Primo præmittit intentum. Secundo declarat. ſecunda ibi⌊Omnis. n:⌉ Dicit primo ꝙ licet poſitum ſupra fuerit ꝙ pulmo eſt humidior hepate, tu tamen ſcire debes ꝙ pulmo non eſt humidus vehementi humiditate. Et intelligit per hoc pulmonẽ naturali humiditate non eſſe vehemen humidũ. i. non eſſe ita humidum ſicut ſupra graduabatur quando ponebatur humidior hepate, quia naturali humiditate non humidior eo.

Omnis. n. cõplo mẽbri naturalis ſilis ẽ ei quo nutritur. Et ſecũdum ſuã accñtalem complexionem ſimilatur ei quod ab ipſo ſuperfluit.

Pulmonis complexio et mẽbri cuiuſq; eſt duplex.

Probat propoſitum, & intendit ſimul duas cõcluſiones. Prima. Pulmo eſt naturali humiditate minus humidus hepate. Secunda. Accidentali humiditate. quam acquirit a catarrhis deſcendentibus ad ipſum, et vaporibus humidis ad ipſum aſcendentibus eſt humidior hepate. Probantur iſtæ concluſiones ambę ſic. Cuiuslibet membri complexio naturalis aſſimilatur ei ex quo nutritur accidentalis vero ei quod ab ipſo ſuperfluit. ſed ſanguis ex quo pulmo nutritur non eſt multum humidus, immo ſiccior ſanguine ex quo nutritur hepar, quia eſt multæ choleræ admixtus vel adiunctus. in pulmone vero plurimæ ſuperfluitates humidæ ſunt ipſum potentes. accidentaliter humectare plus q̃ in hepate. igitur pulmo ſecundum naturalem complexionem eſt minus humidus hepate. ſecundum accidentalẽ vero humidior. Primo ponit maiorem. Secundo minorem & declarationem eius. Tertio concludit. ſecunda ibi⌊Pulmo autem.⌉tertia ibi⌊Poſtq̃.⌉Prima pars patet. Nota primo per complexionem naturalem intelligendam eſſe complexionem membro debitam: & pro ſuis operationibus requiſitam. Econtra vero per accidentalem, ſiue cum illa mẽbrum ſtet in latitudine ſanitatis, ſiue non ſicut caliditas aliqua accidentaliter a ſole impreſſa non trahens membrum extra latitudinem ſanitatis, eſt accidentalis complexio, diſtĩguendo accidentalem contra naturalem iam dictam. nõ. n. eſt requiſita ad operationes eius. Et ſic in pulmone imaginamur humiditatem naturalem conſurgentẽ in eo merito partium ipſum integrantium, & ſpiritus & ſanguinis requiſitorum ad ſuas operationes. Aliam vero accidentalem poſitam a catarrhis &c. ſine qua quãtũcunq; eſſet pulmo, ſuas perficeret operationes. Secundo nota. illa ꝓpõ. Cuiuslibet membri complexio ſimilatur &c. a multis diuerſimode exponitur & gloſatur. Ego autem ſic exponere conſueui. Cuiuslibet membri complexio naturalis ſimilatur. i. correſpondenter proportionatur ei ex quo nutritur, quia qualem obtinet dominationem vel ſitum membrum in latitudine membrorum, talem obtinet nutrimentum ei debitum in latitudine nutrimentorum. membro. n. calidiſſimo calidiſſimum. frigidiſſimo frigidiſſimum correſpondet nutrimentum, & ſic de aliis. Tertio nota ꝙ ſuperfluitas cui membrum ſecundum accidẽtalem complexionem aſſimulatur in tali gradu, eſt ſuperfluitas a toto ad illud membrum diffuſa, & in eo aggregata eſt, longam moram contrahens. & quia humiditates catarrhales in pulmone ſunt huiuſmodi. ideo &c. Sed dicetur hoc clarius in quæſtione.

Pulmo autem nutritur calidiſſimo ſanguine & multę mixto choleræ. Et hoc quidem ipſemet Gal. nos docet. In ipſo uero multa humiditatis ſuperfluitas colligitur, propter illud quod ad ipſum aſcendit de uapore corporis, & propter illud quod ad ipſum deſcendit ex catarrhis.

Ponit minorem cum eius declaratione. Et patet. Nota primo ꝙ cum ſubſtantia pulmonis ſit vel dicatur ſubtilis, oportuit eius nutrimentum eſſe vel dici ſubtile. quod nõ potuit eſſe niſi eſſet vel diceretur cholericum. Secũdo nota ſecundum cõem viam, hic ſanguis non dicit̃ multũ cholere admixtus, quia ſit cholericus & calidus, & ſiccus reſpectu nutrimenti cutis, ſed eſt reſpectu illius calidus & humidus. & conſequenter ꝙ iſta cholera magis in calido q̃ in ſicco alterat ſanguinem hunc, licet aliqui dixerint pulmonem reſpectu cutis eſſe ſiccæ complexionis quo ad complexionem naturalem. Et dicunt illud intellexiſſe Aui. dum dixit: ipſum non eſſe humidum vehementi humiditate. i. reſpectu cutis, quia reſpectu æqualis ad pondus non dicit̃ humiditas vehemens. Et adducunt ſigna ſumpta a nutrimẽto quia ſanguine calidiſſimo, a ſubtilitate, a leuitate, & ſpõgioſitate ſubæ. Itẽ qa cõtinue recipit fumos & catarrhos, ne illis nimis humectaret̃. hæc tñ poſitio non placet.

Poſtq̃ igit̃ ſic eſt res, hepar multo magis humidũ ẽ pulmone humiditate naturali, & pulmo magis eſt madefactus, licet humiditatis mora ipſum in ſui etiam ſubſtantia molliorem fecerit.

Concludit quoddam. Et patet in littera.

Et diſpoſitiones phlegmatis & ſanguinis ita intelligendæ ſunt. Phlegmatis nãq; humectatio eſt ſecundum modum madefaciendi. Et ſanguinis humectatio ſecundum modum augmentum faciendi in ſubſtantia.

Nota hic innuit iſtas concluſiones. Prima phlegma accidentali humiditate eſt humidius ſanguine. Secunda ſubſtantiali ſiue naturali eſt contra. Tertia concluſio. Licet ita ſit: abſolute tamen phlegma eſt humidius ſanguine, quæ ponit̃ ibi⌊Licet phlegma.⌉ Secundo nota ꝙ licet aliquo modo ſic ſe videatur habere phlegma ad ſanguinem, ſicut pulmo ad hepar, dr̃nter tamen dicitur pulmo & phlegma accidentaliter humidius. pulmo quidem, quia in ſe habet humiditatem ſibi accidentalem, phlegma autem quia membrorum accidentaliter humectatiuum, neceſſarium eſt tamen humiditatem ſuam eſſe phlegmati naturalem. Ex quo patet quomodo etiã ſanguis dicitur magis humidus naturali humiditate quia. ſ. membrorum magis q̃ phlegma naturalit̃ humectatiuum. Tertio nota. non eſſe intentionem Auic. ſanguinem non eſſe membrorum aliquo modo accidentaliter humectatiuum: ſed vult ſanguinem magis naturalit̃ & minus accidentaliter, econtra vero phlegma.

Licet phlegma naturale aqueum plerũq; ſit maioris humiditatis q̃ ſanguis.

Phlegma nãle dr̃ aqũ triplex.

Ponit tertiam concluſionem. Secundo probat ibi⌊Ex ſanguine.⌉ Prima pars patet. Primo nota phlegma naturale dici aqueum, quia elemento aquę proportionatũ. Vel dicitur aqueum reſpectu alicuius ſpeciei non naturalis phlegmatis: vt eſt gipſeum. Vel dicitur aqueum reſpectu ſanguis, cuius reſpectu eſt ſuperflue humidũ. Secũdo nota. hic eſt duplex lr̃a. Prima dicit plm̃, & eſt melior & clarior. Secũda plerũq;, qđ notant̃ dr̃, ꝑꝑ phlegma a diſpõne ſua prima diuerſum nõ eſſe ſemper tale, vel qñ phlegma et ſanguis ſunt in ſuis nãlibus diſpõnibus, quod plerũq; eſt.

Ex ſanguine enim cum quantũ digeri debet

digeritur. multum humiditatis ex eo resoluitur, quę erat phlegmatis naturalis aquei, quod ad ipsum conuersum fuit. In sequentibus autem scies ꝙ phlegma naturale est sanguis, qui aliqua conuersus est conuersione.

Arguit ad conclusionem sic. Ex sanguine. s. ex phlegmate generato dum complete digeritur, eius superfluitas, & humiditas consumitur. ergo phlegma est multo humidius sanguine. consequentia patet, & antecedēs declaratur infra, dū ostenditur ꝙ phlegma non est nisi sanguis diminute decoctus. Et nota ꝙ illud argumentum tenet potissime: quia hæc digestio fit a calido humidum superfluum cōsumente. Cōtra, quia per idem sequeretur sanguinem esse humidiorem lacte. Negatur consequentia. Et tu vide super capitulo de modo generationis embrionis.

Res aūt siccior quæ ē in corpe sunt pili, sunt enim ex uapore fumoso qui eleuatur. Resolutū nanq; fuit ꝙ in eo de uapore mixtum erat, & pura fumositas congelata remansit.

Oñdit partes siccas. Et primo oñdit pilum esse in gradu primo siccorum. Secundo ostendit os esse in. 2. ordine. Tertio ostendit ordinem aliorum. secunda ibi ⌊Postea est os.⌉ tertia ibi ⌊Post os autem.⌉ In prima parte probat hanc conclusionem. Pilus est res siccior quæ sit in corpore nr̄o. Probatur. pilus generatur ex vapore fumoso a calido eleuato, a quo resolutum est illud de vapore, quod ei erat admixtum, & pura fumositas congelata remanet. ergo pilus ē res siccior. consequentia tenet, quia nulla alia res in corpore nostro fit ex materia terrestri congelata: immo omnes videnť per digestionem fieri, & antecedens Auic. derelinquit tanq̄ notum. Intelligendū primo penes auctores reperiri istos terminos, quibus tanq̄ synonymis frequenter vtuntur, proprie tamen differentes. s. fumus, exhalatio, & vapor. Est. n. vapor corpus aereum vel aqueum. Exhalatio vero proprie ignea. Vnde primo metheo. Dico autē vaporē velut aquā. Exhalationem vero velut ignem. Fumus autē est terrestre corpus, a calido supra violenter eleuatum. Ad propositum materia ex qua generatur pilus non est vapor, quia talis nō est tenax, nec exhalatio, quia illa non est apta nata retineri, ergo est fumus vel vapor fumosus terrestris nō multę subtilitatis, quia exhalaret, nec grossitiei, quia nō penetraret, sed tantæ, vt in poro retineatur donec congeletur, & expectet propulsionem ab alia superueniente materia. Secundo nota hic explicari causas generationis pili. primo agens remotū est calidum, quod est velut vrens. vnde in pilo est modicū de digestione. Deinde materia, quia vapor fumosus &c. Deinde explicatur agens immediatum cōplens. Et forma, cū dicitur congelata. complens. n. est frigidū congelās. Et sic aliquo modo patet eius forma. Tertio nota non esse intētionem Aui. totum humidum esse a pilo resolutum, quia sic non staret glutinositas & continuitas suaꝝ partiū, sed vult plurimā esse factam ipsius consumptionem. non tamen totalem, sed tantā remansisse vt conseruetur cōtinuitas eius.

Vapor qd & exhalatio et fumus Aristot.

Postea est os. ipsum nanq; omnibus membris durius existit.

Probat primo os esse siccius oībus membris. Secūdo ꝙ est humidius pilis. secunda ibi ⌊Humidius &c.⌉ Primo arguit sic. Os est durius omnibus membris, ergo est siccius. consequentia tenet, & assumptū patet. Nota duritiē q̄nq; fieri a frigido, q̄nq; a calido. Exemplum primi, vt in glacie. Exemplum secundi, vt in latere, luto, osse, &c. Prima arguit frigiditatem. secunda siccitatē. Debet igitur intelligi taliter argumentū Aui. Os est durius alijs mēbris, & cū hoc a calido generatū tale, igiť est vel dr̄ siccū. Q̄ño ergo distingui et discerni debet prima durities a secūda alibi ꝑscrutādū est.

Duritiei gño duplex.

Humidius tamen pilis est. Ossis nanq; generatio est ex sanguine.

Probatur os esse humidius pilo. Primo ratione. Secundo experimento. secunda ibi cum dicit ⌊Nos autem.⌉ Primo hoc. Secundo concludit corrolarium. secunda ibi ⌊Quapropter.⌉ Prima in duas sicut dupliciť probat. secunda ibi ⌊Cuius situs.⌉ Primo arguit sic. Ossis generatio est ex sanguine, ergo &c. tenet cōsequentia, quia nō sic cōtingit de pilo.

Cuius situs est situs qui humores naturales exiccat locatus in eis.

Ass fumus est siccus.

Arguit sic. situs ossis est in medio, quia humiditates humorum multum exiccat os. Nota ꝙ os dicitur naturaliť carne circundatum. ideo refrangitur eius siccitas ab humiditate carnis. quantūcunq; igitur non foret ex materia os humidius pilo, remanet tamen ex hac contraoperantia humidius. Contra, quia pilus est flexibilis & os non, ergo pilus est humidior osse. Respondetur hoc esse propter subtilitatem. Contra subtilietur os. frangetur tamen. Aliter hoc ex modo permixtionis humidi cum sicco. vnde contingit res siccas esse plicabiles sicut pilus, & humidas rumpibiles & comminuibiles vt glaties. Et tu hoc cōsidera ex quarto metheororum.

Quapropter os multa nutrit animalia. Pili uero nullum eorum nutriunt, aut fortasse si nutriunt ex eis aliquod, ualde est rarum & extraneum: sicut existimant quidam ꝙ uespertiliones eos digerant, & in eis delectentur.

Patet hoc.

Nos autē cū duas quātitates ossis & pilorū in pōdere æquali assumpserimus, & eas in cucurbita alēbico superposito distillauerimus. egredieť ex osse plus aquæ. & plus olei, & remanebit minus fecis. os ergo pilo humidius est.

Patet hoc etiam.

Post os autem in siccitate est chartilago.

Ponit ordinem aliorum membrorum, dicens ꝙ post os in siccitate est ipsa chartilago, quæ est durior post os, & est quasi de natura ossis.

Postea ligamentum. Post chorda.

Dicit ꝙ post cartilaginem in siccitate est ligamentū ipsum. eo ꝙ sic se habet ad chartilaginem sicut chartilago ad os. Et per simile post chartilaginem est chorda.

Post panniculus.

Contra, quia componitur ex villis nerui & ligamenti, sicut chorda, infra cap. de membris. Dicendum ꝙ chorda peruenit ad maiorem duritiē & soliditatem, quia habet fortiores motus sustinere, & quia panniculus habet tegere mēbra mollia, ne sua mollitie læderetur. ideo forte panniculus tegens dura posset esse non minus siccus et durus q̄ chorda, sed hoc non expressit Auicē. relinquens tanquam facile a nobis comprӕhensibile.

Post arteriæ. Post uenæ

Quia sunt venis magis duræ & panniculates, etiam debēt esse fortiores qa motibus subijciūť, & nō venę. Ponunť aūt parū eleuatæ in sicco. qa Aui. imaginať eius siccitatē ab humiditate sanguīs & sp̄us tēperari. Idē patet de venis &c.

Post nerui motiui.

Propter ipsos indigere plurima fixione.

Post

Post cor.

Hoc patet.

Post nerui sensu

Dicit Aui. ꝙ post cor ponuntur in siccitate ipsi nerui sensus, eo q̃a ipsi maiori indigẽt possibilitate & minori fixione.

Motionis enim nerui frigidiores & licciores simul existunt temperamento. Nerui autem sensus frigidiores quidem, sed non multum sunt tẽperamẽto licciores, & fortasse sunt ei propinqui & neq; etiam in frigiditate sunt ab eo ualde remoti, postea est cutis.

Contra. Primo quia motus fit per caliditatem. Item plus de calore requiritur ad motum q̃ ad sensum, vt. 4. de accidenti, &. 1. interiorum. igitur non frigidiores sunt motiui sensitiuis. Nota hic primo ꝙ Auic. comparat solũ motiuos ad sensitiuos, & per consequens motiuos & sensitiuos simul ad sensitiuos solum. eo ꝙ omnis neruus motiuus est sensitiuus, sed non econtra, vt colł'r loco pręallegato. Secundo nota, neruos esse complexionis frigidæ facile cõprehenditur, quia sunt membra exanguia. Motiuos etiam esse complexionis siccæ cõpręhenditur, quia in motu requiritur fixio. Q̃z autem nerui sensus sint sicci non est euidenter ab auctoribus probatum, licet forte hoc tactu experti fuerint, ideo stan dum eorum testimonio. Sciendum tertio ꝙ nerui sensitiui solum, puta qui sunt instrumentum tactus, sunt secundum vtrãq; contrarietatem temperamento satis propinqui. Et ideo dixit, & fortasse, quia bonitas tactus requirit dispositionem mediam. Ad primum negatur. consequentia sicut de cerebro patet. Ad seundum concederet ꝙ indigent pluri calore ad istam operationem dato a cerebro. non tamen sequitur eius substantiam esse calidiorem: sicut de alijs pluribus supra dictum est, quare &c.

Capitulum tertium tertię doctrinæ, quod est de complexionibus ætatum & generum.

ETates omnes sũt quatuor. Aetas adolendi, quæ uocatur ætas adolescẽtiæ, & est fere usq; ad. xxx. annos. Postea est ætas cõsistendi quæ uocatur ætas pulchritudinis, et est fere usq; ad. xxxv. aut. xl. annos. Et ætas minuendi cum uirtus non amittitur manifeste, & hic est ætas senectutis, quæ fere est usq; ad annos. lx. Et est ætas minuendi cum manifesta uirtutis debilitate, & hic quidem est ætas senium, & finis uitæ.

Declarat de complexionibus ætatum, quæ naturalibus annectuntur, & similiter sexuum, & regionum. secunda ibi cum dicit. ⌊Secundum diuersitatem vero.⌉ Primo declarat numerum ætatum. Secundo notificar complexiones earum. secunda ibi ⌊Infantium vero.⌉ Primo ponit generalẽ diuisionem ætatum. Secundo subdiuidit. secunda ibi ⌊Adolescentiæ.⌉ Dicit primo omnes ætates esse quatuor &c. littera patet. Primo nota ætatis plures dantur notificationes. Quidam sic. ætas est talis mensura mensurãs dispositionem corporis viuentis. Alij, ætas est terminus vitæ animalis, quo crescit, stat, occulte & manifeste diminuitur. Alij, ætas est dispositio accidentalis, complexioni principaliter attributa, temporali periodo mensurata, secundum variam proportionem calidi naturalis ad humidum radicale. Albertus autem magnus in libro de iuuentutę & senectute describit ætatem sic. Ætas est spacium temporis in viuente rel ctum, in quo virtus vitæ omnem perficit suę mensuræ motum vel operationem, nisi per accidens impediat.

Ætatis diffõ multiplex.

Albtus.

Conciliator vero. dr̃ia. 16. sic ætatem perfecte describit. Ætas est dispositio animalis permanentiæ: mediante complexione rebus viuentibus attributa, ex actione calidi in humidum, & cuiusdam influxu causata, tali periodo mensurata, quo illud augeť, stat, decrescit, & manifeste declinat. Sed huius diffinitionis declaratio, in quæstione pațebit qua quęritur. vtrum quatuor sunt ætates. Et si consideras, quidã in descriptionibus dictis per ætatem intellexerunt tempus mensurans ipsam dispositionem prout est tempore mensurata. Ex isto patet cur non diffinit ætatem hic Auic. quia videlicet sumitur pro ipsa dispositione mensurata, & sic est complexio, quæ iam diffinita est. Causa probabilis est. Sed ꝓbabilior est, quia non placuit. Nota secundo ꝙ ex actione calidi naturalis in humidũ ab intra in nobis quatuor generales reperiuntur mutationes, secundum variam proportionem calidi ad humidum. Quandoq;. n. calidum naturale habet ad humidum proportionem talem, ꝙ ipsum potest extendere ad magnas dimensiones. Quandoq; non potest ipsum humidum, propter eius terrestreitatem, amplius extendere, licet possit ipsum sub æquali mensura conseruare, & corpus sub æquali rubore. Quandoq; autem intantum terrestrificatum est humidum, vt calidum non se possit cõseruare in mensura æquali, quare decrescit calor & corporis robur in quantitate, licet non manifeste declinet. Quãdoq; vero manifeste declinat. Et propter hoc quatuor sunt ætates. s. adolescentiæ, consistentiæ, senectutis primę, & senij, & illud est finis vitæ. Dicitur autem adolescentiæ. i. crescentiæ. Adolescere enim est crescere. Et dixit e e. quia huiusmodi ætatis longitudo & breuitas variantur secundum varietatem complexionis naturalis.

Conci.

Ætates q̃tuor.

Adolescentiæ uero ætas diuiditur. In ætatem infantiæ & hæc quidem est cum membra pueri nondum ad motiones & ambulandum sunt apta. Et in ætatem dentium plantatiuam, quæ est post ambulationem & antequam sit fortis, & illud est cum nondum gingiuæ sunt omnibus dẽtibus repletæ. Postea est ætas concussionis, quæ quidem est post uehemẽtiam & natiuitatem dẽtium, & antequam polluantur. Deinde est ætas algulema. i, uel alguadi, & rehac. i. cũ ab eo egrediť sperma, quæ est quousq; barbescat. Postea est ætas fortitudinis: quæ est donec sinat crescere.

Notandum primo ꝙ hanc ætatem subdiuisit: quia plures in ea ab intra percipiuntur mutationes. Primo. n. nõ graditur, nec loquitur. Deinde superueniunt dentes, et graditur, & loquitur. Deinde concutitur, & fortibus motibus mouetur. Deinde polluitur, post barbescit, & completur. Quia ergo in hoc tot mutationes percipiuntur. ideo subdiuidiť. Secundo nota dicitur infans, quia nõ fans. Puer vero quasi purus, non coinquinatus vitijs. Et dicitur ætas plantatiua dentium: quia iam dentibus replentur gingiuæ. Dicitur ętas cõcussionis, aut quia fortificato tunc calido valde super humidum respectu eius quod prius, videtur ꝙ quasi illud concutitur, aut quia in hac ętate satis vigorata virtute motiua, pueri ĩprouidẽtibus & inordinatis cõcutiunť motibus aut q̃a in hac ætate incipiũt pueri & puellæ ad libidinẽ incitari & cõcuti, & q̃nq; superfluitatem dictam alguadi expellere.

Infans.

Puer.

Ætas cõcussiõis.

Infantium uero solum ab infantia usq; ad iuuentutem complexio in calore fere temperato, & in humiditate fere superflua existit.

Declarat complexiones ætatum. Primo in calido & frigido. Secundo in humido & sicco. secunda ibi ⌊Sed puerorum.⌉ Primo ostendit qualis est complexio adolescentium & iuuenum. Secundo senum. Tertio concludit. secunda ibi ⌊Postea est sciendum.⌉ tertia ibi ⌊Quod igitur.⌉ Primo

oſtendit qualis ſit complexio infantium. Secundo circa cõparationem puerorum ad iuuenes tangit varias opiniones: ſecunda ibi ⌊Medici autem.⌉ Prima pars patet. Notant̄ dr̄ in humiditate fere ſuperflua, reſpectu iuuenũ, aut in relatione ad operationes, non tñ reſpectu ipſorummet.

Medici autẽ antiqui inter ſe diſceptauerunt de duabus caliditatibus pueritiæ, & iuuentutis.

Fuerunt enim eorum quidam, qui dixerunt ꝙ caliditas pueri eſt maior.

Primo ponit opinionem aliorꝶ. Secundo Gal. ſecunda ibi ⌊Gal. autem.⌉ Primo primam. Secundo ſecundam. ſecunda ibi ⌊Ex eis.⌉ Primo ponit primam. Secundo motiua ibi ⌊Et propter illam.⌉ Prima pars patet. Primo notandum per pueritiam hic intelligi totam ætatem creſcentiæ ſiue adoleſcentiæ. Per iuuentutem vero ætatem in qua non amplius creſcendo procedit, ſed ſtat.

Pueritia quid & iuuẽtus.

Et propter illam plus creſcit.

Primum motiuum. Puer propter ſuam caliditatem plus creſcit igitur eius caliditas eſt maior. conſequentia tenet, eo ꝙ augmentum fit a calido, ideo maiori exiſtente augmento concluditur maius eſſe calidum, ſicut ex maiori effectu concluditur maior cauſa &c. Nota. plus creſcunt. ſ. q̃ iuuenes eſt cõparatio abuſiua, vel non vera. Aliter plus. i. vlterius creſcendo procedunt, & ſupple iuuenes non.

Ideoq́ꝫ omnes eius operationes naturales deſiderij & digeſtionis ſunt maiores, & diutius durantes.

Secundo arguit̃ ſic. omnes operationes naturales. ſ. digeſtiones & appetitus ſunt maiores & diutius morantes, ergo &c. conſequentia tenet, eo ꝙ omnes iſtæ operationes ſunt effectus caloris.

Qm̃ calor innatus, qui ineſt eis ex ſpermate, magis eſt aggregatus: & eſt minoris temporis.

Tertio arguitur ſic. Calor innatus qui eſt in eis a ſpermate: eſt magis vnitus, ſiue congregatus, & eſt minoris temporis, igitur &c. tenet conſequentia, quia & virtus et calor magis aggregatus & vnitus eſt fortior & maior q̃ꝫ diuiſus, & antecedens patet minus enim ſubſecutum eſt tempus poſt generationem puerorum q̃ꝫ iuuenum: vt patet.

Et ex eis fuerunt qui dixerunt ꝙ calor innatus in iuuenibus eſt ualde fortior.

Primo ponit hanc opinionem. Secundo motiua. Tertio ſoluit. ſecunda ibi ⌊Quoniam.⌉

Quoniam eorum ſanguis eſt maioris quantitatis, & magis ſpiſſus, ideoq́ꝫ accidit eis fluxus ſanguinis ex naribus plus & fortius.

Ponit motiua quatuor ſiue rationes. ſecunda ibi ⌊Et ꝙ eorum.⌉ tertia ibi ⌊Et ꝙ iuuenes.⌉ quarta ibi ⌊Et ipſi.⌉ tertia ibi ⌊Deſiderium.⌉ Prima ratio, ſanguis iuuenis eſt maioris quantitatis & ſpiſſior, igitur &c. conſequentia tenet, qa ſanguis multiplicatur a calido & inſpiſſatur, & antecedens patet, quia plus accidit eis fluxus ſanguinis narium, & hoc arguit eorum ſanguinem eſſe magis bullientem.

Et ꝙ eorum complexio plus ad choleram declinat, & puerorum complexio plus declinat ad phlegma.

Secunda ratio. Complexio iuuenum eſt magis cholerica, ergo eſt magis calida. Et econtra, puerorum eſt magis phlegmatica, ergo frigidior &c.

Et ꝙ iuuenes uehementiorũ motionũ exiſtũt motus uero non eſt niſi propter calorem.

Tertia ratio. Iuuenes ſunt fortiorum motionum, & non fit motus niſi a calido, ergo &c.

Et ipſi etiam uehementioris iſtimbræ exiſtũt & ſunt melioris digeſtionis, & hoc ex calore.

Quarta ratio. Iuuenes ſunt fortioris iſtimbræ. i. fortioris digeſtionis, quæ non fit niſi a calido.

Deſiderium nanqꝫ non eſt ex calore, ſed ex frigiditate. Ideoq́ꝫ caninus appetitus ex frigiditate ſæpius contingit.

Soluit motiuum iſtorum de appetitu. Secundo declarat propoſitum. ſecunda ibi ⌊Signum autem.⌉ Dicit primo iſtos ex appetitu puerorum male arguere, quia appetitus vigoratur a frigido, cuius ſignum, quia frequenter fit appetitus caninus a frigore. Et nota quare dicitur appetitus caninus. Et quare dicitur actio corrupta.

Signũ autẽ ꝙ uehementioris iſtimbræ iſti exiſtant eſt, ꝙ neqꝫ nauſea accidit eis, neqꝫ uomitus, neqꝫ faſtidium, quemadmodum contingit pueris propter digeſtiuæ eorum malitiam.

Decl̃at iuuenes eſſe vehemẽtioris iſtimbrę. i. digõnis, qa eis non accidit frequent̄ vomitus vel nauſea ſicut pueris.

Et ſignum ꝙ eorum complexio magis choleræ pertinet eſt, ꝙ omnes eorum ægritudines ſũt calidę, ſicut febris tertiana, & eorum uomitus totus eſt cholericus, ægritudines autem plurimæ, quæ pueris eueniunt, ſunt frigidæ & humidæ, et eorum febres ſunt phlegmaticæ, & plurimum quod uomunt eſt phlegma.

Declarat illud qđ ſumpſerat. ſ. ꝙ cõplexio iuuenũ ſit magis declinans ad coleram, quia omnes ſuę ægritudines ſunt quaſi colericę, & puerorum phlegmaticæ, etiam plurimum quod vomunt pueri eſt phlegma, & iuuenes cholera.

Et augmentum quod eſt in pueris non eſt ꝑꝑ fortitudinẽ caliditatis eorum, neqꝫ eſt niſi propter multam ipſorum humiditatem.

Soluit aliud motiuum illorum ſumptum ab augmento. dicens augmentum non eſſe propter calidum, ſed propter humidum ſiue humiditatem. Eadem. n. vel minor menſura caloris in ſubiecto humido poteſt augmentũ facere, quæ tñ in ſubiecto ſicco augmentum facere non valeret.

Maximum etiã eorũ deſideriũ ſignificat caloris eorum diminutionẽ. Hæ quidẽ ſunt duarꝫ ſectarum ſententiæ, & ipſarum rõnes.

Hoc tactum eſt ſupra.

Galenus uero ambabus ſectis cõtradicit. dicit n. quòd eorũ caliditates in radice ſunt æquales.

Ponit opinionem Gal. Secundo declarat eam. ſecũda ibi ⌊Et huius.⌉ Dicit primo Gal. ambabus ſectis numeratis cõtradicit, dicens ꝙ pueri & iuuenis cal̃itates ſunt æquales in radice, licet caliditas pueri ſit maioris quantitatis, & minoris qualitatis. i. acuitatis. Econtra vero caliditas iuuenis eſt minoris quantitatis & maioris qualitatis. i. acuitatis. Primo nota. Auic. reſpondendo ad iſtam quæſtionem in

nuit

nuit hic tres conclusiones. Prima. calor pueri & iuuenis sūt æquales in radice. i. in gradu. Secunda. calor puer. est maioris quantitatis & minoris qualitatis. i. acuitatis calore iuuenis. Tertia conclusio. calor iuuenis est econtra. Secundo nota ꝙ Gal. contradicit his sectis in prima conclusione. in alijs. n. forte non contradicit, ideo potest poni medium inter hos. Tertio nota calorem qñq; sumi pro qualitate significata per hoc abstractum caliditas. frequenter autē pro corpore calido, vt spiritum calorem appellamus, hic sumitur calor primo mō. Quarto nota per radicē intelligendū esse gradum. nam per æqualitatem in radice denotatur æqualitas in calore pueri & iuuenis aliqua. & nō nisi gradualis vel intensiua, quia extensiue sunt tam ratione subiecti proprij ꝙ ratione subiecti cōmunis inæquales. Et fuit hic modus loquendi, ut creditur penes arabes, radicem gradum intelligētes forte metaphorice, quia sicut ex radice cōsurgit illud cuius est radix, ita ex gradibus consurgit forme intensio vel essentia. Quinto nota ad veritatē huius primę cōclōnis oportere poni alia paria in regimine, cōplōne nāli, vt patet.

Calor dupl'r.

Sed puerorum caliditas est maioris quantitatis & minoris qualitatis. scilicet acuitatis. Et iuuenum caliditas est minoris quantitatis, & maioris qualitatis. s. acuitatis.

Secunda cōclusio tacta est. Pro cuius intellectu sunt tria notanda. Notandum est primo vnum corpus dici posse maius vel extensius alio vel minus dupliciter. Primo modo ratione dimensionum propriarum. Secundo cōmunium vel extranearum. Exemplum primi. Si in vase vno sit vna libra vini puri: & in alio media. primum vinum est extensius ratione dimensionum propriarum ꝙ secundum, vt patet. Exemplū secundi, vt si primo addat libra media aquæ, ita ꝙ secundum imaginationem totum aggregatum fiat unum extensum extensione vnius libræ cum dimidia. vino secundo quod erat libra media addat libra vna cum dimidia aquę, & fiat totum vinum &c. vt duarum librarum. patet ꝙ ratione subiecti cōmunis maius est vinum secundum ꝙ primum, licet ratione subiecti proprij maius sit primum secundo. Ad propositum calori nostro duplex correspondet subiectum. Vnum. s. proprium, & illud est humidum radicale a generatione cōtractum. tale. n. quia maxime aereū est & purum, est ipsius optime sustētatiuum. Aliud est subiectum extraneum, vt est humidum ex nutrimento contractum, quod quia non est æque bene caloris sustentatiuum, sicut cōtractum a generatione, dicitur subiectum extraneū respectu eius. Aggregatum autem ex his potest dici subiectum cōmune. Ad ꝓpositum cum dicitur calorem pueri esse maioris quantitatis, intelligitur hoc ratione ꝓprij subiecti caloris. humidum. n. a generatione contractum in puero amplius est ꝙ in iuuene. econtra vero in iuuene amplius est humidum ex nutrimento contractum. Ex quibus penes hos modos tenendę sunt istę conclusiones. Prima ratione subiecti proprij in puero calor est amplior. Secunda ratione extranei vel cōmixti amplior est in iuuene. Secūdo nota quosdam hic per calorem spiritū intelligere, & maxime innatum; volentes ꝙ sit amplior in puero proportionaliter respectu suæ molis. Notādum tertio caliditas pueri est minoris qualitatis. i. acuitatis: quia minus actiua vel acuta est coniuncta humido, alijs paribus ꝙ coniuncta sicco, secundum alterum duorum modorum. Primus est, quia siccitas potest esse per se causa caliditatis productiua, & caliditas siccitatis, non autem humiditas. Secundo imaginando ꝙ siccitas sit solum dispositiua causa, qua subiectum calidum redditur actiuius. Sed de hoc alias. Ex his patet intellectus tertiæ conclusionis.

Corpus dr̄ maius vel extēsius alio dupliciter.

Calori nr̄o correspondet subiectum duplex:

Et huius quidem declaratio, sicut ipse dicit est ut opinemur unam solam caliditatem in mensura, aut corpus subtile calidum unum in quantitate & qualitate in substantiam humidam multam semel penetrasse, sicut aqua, & alia uice penetrasse in substantiam siccam & paucam, sicut lapis. Et cum sic fuerit, inueniemus caliditatem aqueam maioris quantitatis, & mollioris qualitatis & caliditatē lapideā minoris quātitatis, & acutioris qualitatis. Et ita debes agnoscere caliditatem, quę est in pueris & iuuenibus.

Declarat illas conclusiones. Et primo exemplo. Secūdo probat. secunda ibi [Pueri. n.] Dicit primo exemplum eius quod est dictum est hoc, imaginemur vnam solam caliditatem in mensura, aut corpus vnum calidum subtile & in quantitate & in qualitate semel penetrasse in substantiā multam aqueam, & alia vice receptum esse in substantiam lapideam paucam. Tunc cum sic fuerit, inueniemus calorē aquæ esse maioris quantitatis & mollioris qualitatis. Econtra vero caliditatem lapidis acutioris qualitatis & minoris quantitatis. Et ita de caliditate pueri & iuuenis est intelligēdum. Sciendum est primo ꝙ dixit caliditatem solam, aut corpus &c. secundum quosdam ad explicādum modos ambos quibus diuersi tenent aquam calefieri, quia quidam dicunt per generationem corpusculorum igneorum & eorū commixtionem &c. vel dicitur ꝙ sic dicitur propter intellectus rudes nō percipiētes modū quo caliditas possit in subiecto induci. Dixit etiam notanter penetrasse, & non penetrare, ad explicandum ꝙ vult istas qualitates in producto & quietato esse æquales, quia licet poneremus nūc actu penetrare corpus æqualiter calidum in hoc, & in illud: non: tñ in facto penetrationis euidenter apparet istas mensuras esse æquales. Secundo nota exemplum ad propositum adaptando, per aquam facit Auic. nos intelligere humiditatem puram & bonam pro sustentatione calidi in puero, per siccam vero paucam lapideam humidum bonum pro sustentatione calidi in iuuene repertum, quod quia valde est paucificatum & terrestrificatum: decenter designatur per substantiam lapideam paucam. Ex quo primo patet remotio cōmunis dubitationis hic moueri solitæ, quia cum iuuenis sit multo maiorum dimensionum puero: debuit in exēplo potius dicere substantiam aqueam paucam & lapideā multam. Dicendum ꝙ. A. hic solum voluit subiecta caloris propria & non extranea comparare. Et quia subiectū proprium caloris est in puero amplius, in iuuene vero minus & magis terrestrificatum, ideo conuenienter subiectū caloris pueri proprium designatur per aquam multam: & iuuenis per substantiam paucam lapideam. Patet secundo ꝙ in hoc exemplo Auic. tangit implicite tres conclusiones supra tactas. Primā. s. æqualitatē in radice, dum dixit, qualitatē solā aut corpus vnum in qualitate & quantitate. Tetigit secundā dū dixit: maioris ꝗtitatis & mollioris qualitatis. Tetigit tertiam dum dixit, minoris quantitatis.

Pueri enim non fuerunt generati nisi ex spermate: quod est multum calidum.

Probat has cōclusiones. Primo ꝙ caliditas puerorum sit maioris quantitatis. Secundo ꝙ sit in gradu æqualis. Tertio ꝙ mollioris qualitatis. secunda ibi [Et huic calori.] tertia ibi [Sed calor.] Arguit primo sic. Pueri non fuerunt generati nisi ex spermate quod est multum calidum & humidum ergo calor pueri est multo maioris quantitatis. Primo nota vt quidam, pueri non dicuntur esse generati nisi ex spermate respectu iuuenū, quia licet vterq; fuerit ex spermate generatus, tamen quia modicum tempus est ex quo pueri fuerūt sic generati, amplius autem ex quo iuuenes fuerunt generati, in pueris modicum est de nutrimentali humido: in iuuenibus modicum de attracto ex spermate & multum de nutrimentali, ideo dcm̄ est non nisi ex spermate etc. Aliter tamen & melius: vt patebit statim. Secundo nota

sperma duplex. & vtrũque concurrit generationi dupl'r Gal'.

ꝙ per sperma hic secundum uiam Gal'. intell'r vtrũq;.s. maris & fœminæ, vtrunq; enim tam materialiter q̃ effectiue concurrit ad generationem, ut Gal'. in lib. de spermate, licet viri magis effectiue, & econtra mulieris. Extenditur etiam quandoq; nomen spermatis ad menstruum. Dicit igitur ꝙ pueri non fuerunt generati nisi ex spermate, quod est multũ calidum & humidum, & supple quod paruo tempore fuerit exiccatum in puero, in iuuene vero multum. ergo propriũ subiectum caloris est in iuuene multum exiccatum: in puero vero non. & per consequens multo amplius est tale subiectum in puero q̃ in iuuene. quare & calor maioris quantitatis. Ex illo patet qualiter tenet argumẽtum Auic. Contra, quia possibile est humidum nutrimentale iuuenis esse æque vel magis purum q̃ humidũ quod est generationis materia, vt sanguis quo membra temperati nutriunt̃ in iuuentute, purior est sanguine menstruali, igit̃ &c. Pro isto dicetur in quæstione de restauratione humidi.

Et huic calori nondum accidit res quæ ipsum extinguat. puer nanq; augeri non cessat, sed crescendo graditur, nec adhuc stetit, nedum qđ iam retrocedat.

Probat ꝙ sit æqualis in gradu, & arguit sic. Calori pueri non accidit aliquid vsq; ad iuuentutem quod ipsum diminuat sup. vel quod ipsum augeat. ergo calor pueri &c. consequentia nota. & probatur assumptum, quia puer vsq; ad iuuentutem augendo procedit, & nondum stetit, nedum ꝙ iã retrocedat. Primo nota ꝙ licet in textu explicetur ꝙ nõdum aduenit aliquid quod calorem diminuat, suppleri tamen debet neq; augeat, quia non apparet quid esset istud, et hoc ipso naturaliter decurrente per suas ætates, et eadem naturali complexione conseruata cum regimine debito. Secundo nota ꝙ argumentum Aui. sic nude prolatum nõ est euidens. non. n. sequitur. vsq; ad ætatem iuuentutis calor in for. est potens ad augmentum faciendum. ergo gradualiter non diminuitur. Ponatur. n. for. cholericum puerum reduci ad temperamentum, ita ꝙ in principio iuuentutis erit perfecte reductus. Et patet ꝙ continue calor satis gradualiter diminuetur, & tamen continue potens erit ad augmentum faciendum. Et per idem patet reducendo melancholicũ. vsq; ad iuuentutem calorem continue crescendo procedere, et tamen continue augmentum fieri. Item si aliquis calor sufficit augmentum facere, minor isto sufficit facere cum alijs paribus, quia alias daretur minimum augmentum, & vltimum instans augmenti &c. Intelligitur igitur argumentum Auic. sic calor pueri vsq; ad iuuentutem est continue potens ad faciendum augmentum. ergo merito proportionis ad humidum, & naturalis eius actionis in humidũ vsq; tunc non gradualiter minoratur. consequentia tenet: quia non minoratur gradualiter calor merito naturalis actionis & proportionis nisi subiecto taliter terrestrificato, vt non valeat amplius tantam caloris mensuram conseruare, sed hoc stãte non fit augmentum, igitur: ex opposito consequentis sequit̃ oppositũ ãtis. Et hoc argumentũ intellexit Aui.

Iuuenibus uero nihil accidit quod eorum calorem augmentet innatum. neq; etiam aliquid quod ipsum extinguat.

Adducit secundum argumentum ad idem, taliter arguẽdo. Iuuenibus non accidit quod eorum calorem augeat vel extinguat, igitur &c. consequentia tenet, & antecedẽs dimittit tanquam notum. Notandum est primo hic ꝙ Auicẽ. magis dubium apparebat, uel non ita notum. calori iuuenũ non aduenisse aliquod extinguens, q̃ augmentans, eo ꝙ cã remissionis caloris euidens est nobis intrinseca. s. exiccatio. non autẽ sic euidens est caloris augmentatio. & hoc de causis naturalibus naturaliter nos immutantibus loquendo, iõ procedit post declarando ꝙ non accidit aliquod extinguẽs, & dimittit tanquam notum non aduenisse aliquod augmẽtans, omnes. n. concordabant ꝙ si calori in processu accidit mutatio, illa est diminutio. Secundo nota ex hoc quod Aui. assumit in hac particula, & ex eo quod assumpsit in p̃cedenti, põt fieri vna totalis rõ euidenter concludens ꝓpositum, taliter arguendo. caliditati pueri non accidit aliquid quod ipsam augmentet vel diminuat. & similiter caliditati iuuenis, ergo æqualis est calor vtriusq;.

Sed ille calor in eis cõseruatur humiditate minoris quantitatis & qualitatis simul, donec ad declinationem perueniat.

Probat tertiam conclusionem. caliditas iuuenis est minoris quantitatis & maioris qualitatis. Secundo remouet dubium ibi. ⌊Neq; tamen.⌉ Primo arguit. calor iuuenis cõseruatur in humiditate minoris quantitatis simul vsq; ad senectutem. ergo est minoris quãtitatis & maioris acuitatis. Nota primo. Dixit. conseruatur. ad denotandum ꝙ in precedenti gradu remanet. Dixit: minoris quãtitatis. s. ratione subiecti proprij quod est in iuuene. quia longo tempore resolutionem passum est quantitatis minoris & maioris etiã acuitatis, quia minus intensiue humidum. Ex quo sequitur calorem iuuenis esse in subiecto sicciori, & minoris quantitatis ad datum sensum, & per consequens quod est maioris acuitatis seu actiuitatis.

Neq; tñ huius humiditatis diminutio est adhuc diminutio quæ calitatẽ retinere non possit, neq; est nisi quia augmentũ facere non ualet.

Remouet dubium. Secundo probat ibi ⌊Quasi.⌉ Primo dicit arguendo ꝙ si humiditas in iuuene est minoris q̃titatis & qualitatis q̃ fuerit in puero, igitur non potest calorem sub æquali mensura conseruare sicut poterat humiditas pueri. Respondet Auic. negando consequentiam. nõ enim ad quãlibet minorem quantitatem & qualitatẽ humidi sequitur caloris diminutio, sed hæc est differentia quia in pueritia poterat calor iste seipsum in humido conseruare & cum hoc superesse ad augmentum faciendum, in iuuene vero solum potest seipsum conseruare.

Quasi humiditas tanta erat prius ꝙ duas res facere poterat, custodire v3 calorem, & superesse etiam ad augmentum faciendum, ad ultimum uero ad hoc deueniet, ꝙ neutram duarum rerum efficere ualebit. oportet ergo ut in medio talis existat, ꝙ possit unam rem efficere & nõ alteram. Falsum autem est ut dicamus ipsam posse augmentare & non posse retinere calorem innatum. Quomodo enim in re augmentum præstare potest, quod radicem non ualet custodire? Restat ergo ut dicamus ꝙ calorem custodire potest, & in corpore augmentum præstare nõ potest. Et scitum est ꝙ hæc est ætas iuuentutis.

Arguit ad probandum propositum sic. caliditas in puero est tanta ꝙ seipsam conseruare potest, & vltra hoc superesse ad augmentum faciendum. & aliquando: quia in senectute neutrum facere potest: igitur aliquãdo solum alterum potest facere, sed non potest dici ꝙ potest aliquando facere augmentum & non seipsam conseruare, quomodo enim in re augmentum prestare potest quod radicem custodire nõ valet, relinquitur igitur intentum. s. ꝙ aliquando poterit se conseruare, sed non augmentum facere, & hoc nõ nisi in iuuentute siue consistentia, igitur &c.

Quod autem dixit secunda secta: ꝙ augmentum quod est in pueris non est nisi propter humiditatem & non propter calorem est dictio fal

ſa. humiditas nanq; augmenti eſt materia, & ma
teria non patitur per ſe: neq; per ſe creatur, im
mo apud operationem uirtutis in eam agentis.
uirtus autem hoc agens eſt anima, aut natura
præcepto Dei, neq; agit niſi cum inſtrumento,
& illud eſt calor innatus.

Improbat ſolones: & dicta ſecundæ ſectę contra primã.
Et primo unum. Secundo aliud ibi ⌊Q. autem.⌉ Arguit ſic.
materia nõ patitur per ſe: ſed per operationem uirtutis ope
rantis in eam, ſed humiditas eſt augmenti materia. igitur nõ
per ſe patitur uel extenditur, ſed tale agens eſt uirtus prę
cepto dei, & illa non agit ſine inſtrumento, & illud eſt calor.
humiditas igitur non extenditur per ſe, ſed propter calorem
inſtrãlr in ipſam agere. Primo nota materia non patitur
per ſe. i. ſine agente alio ab ea ipſam tranſmutante, quia nihil
Humiditas dicit duo. agit in ſe tanq; totale uel adæquatũ agens & paſſum. Se
cundo nota. per humiditatem intelligere poſſumus qualitatẽ
quæ aliquomodo patitur, quia in genere cauſę materialis pu
ta diſpoſitiue concurrit ad augm̃tum. Poſſumus etiam intel
ligere materiam ipſam nutrimentalem. Et uterq; ĩtellectus
Aĩa uel natura qd ſ & aius. bonus eſt. 3. nota. notanter dixit anima uel natura. Ani
ma enim proprie non dicitur niſi in ordine ad operationes cũ
cognitione, ut primo uirtutum naturalium ad principium.
Animus. n. gręce latine ſenſus uel cognitio. Eadem ideo ani
ma in ordine ad operationes cognitiuas proprie dicitur aĩa,
quę in relatiõe ad alias dicit̃ natura. Et ſubdit ꝙ eius inſtr̃m
eſt calor, quia eſt qualitas magis operatiua. Ex quibus oĩ
bus colliguntur ex litera omnes iſtæ concluſiones. Prima
humidum eſt materia argumenti. Secunda cõcluſio. agẽs
principale augmentans eſt anima uel natura. Inſtrumentale
uero calor. Tertia. licet anima uel natura ſic faciens aug
mentum, ut ſic nõ ſit agens cognoſcens. agit tamen directa
ab agente cognoſcente infallibi. ſ. precepto dei excelſi. Ex
quibus patet falſum eſſe quod dicit ſecta. ſ. ꝙ augmentum
in pueris nõ eſt niſi pp humidum. puto enim ipſos nõ fuiſſe
ita rudes ut loquerent̃ ad ſenſum ad quẽ improbat eos. Aui.

Quod ãt dixerũt etiã ꝙ uehemens deſiderium
quod eſt in pueris non eſt niſi propter frigidita
tem complexionis eorum, eſt dictio falſa.

Improbat eos quo ad ſecundum dictum, quo. ſ. dicebant
vehemens deſiderium puerorum non eſſe niſi propter frigi
ditatẽ. Secundo remouet dubiũ. ibi ⌊Aliqñ tñ.⌉ Primo prę
mittit. Secũdo ꝓbat ibi. ⌊Cũ malo.⌉ Quod hic dicit patet.

Cum malo nanq; deſiderio quod eſt propter
frigiditatẽ complexionis, non prouenit iſtimbre
neq; nutrimentum, puerorum enim iſtimbre me
lior quæ eſſe poteſt eſt in pluribus horis.

Probat. Secundo declarat quoddã ſumptũ ibi ⌊Neq;.⌉
Iſtibre qd ſ Primo arguit ſic. Cum malo deſiderio ſiue appetitu a frigi
ditate proueniente non prouenit iſtimbre. i. bona digeſtio uꝉ
Appetitus duplex. imutatio, ſed cum appetitu puerorum ſtat melior iſtimbre
quæ poſſet eſſe in pluribus horis, igitur deſiderium iſtorum
non eſt propter frigiditatem, vt iſti dicunt. Primo nota
duplicem eſſe appetitum. ſ. naturalem & non naturalem. Na
turalis autem appetitus conſequitur reſolutionem membro
rum, & tandem ſuctionem ab ore ſtomachi mediantibus
meſeraicis. ut. 4. de accidenti. 6. cap̃. licet huic aſſocietur fri
giditatis impreſſio a meſ͛ia ordine naturali, ad os ſtomachi
hora famis emulgẽdo profluente, ut prima primi. cap̃ de hu
Gal. moribus. &. 14. tertij. capꝉo de cauſis deſtructionis appeti
tus, & de iuuamentis membrorum, & de iuuamento meſ͛ię.
Sic ergo appetitus naturalis aliquo modo iuuatur a frigido.
Non naturalis uero poteſt conſequi frigiditatem ſolius oris
ſtomachi. & de tali non loquebantur antiqui, quia ex iſto nõ
arguitur frigiditas compꝉonis totius, ut patet. Aut frigiditatẽ
totius propter quam membra debito priuantur nutrimẽto,
unde continue a ſtomacho coguntur exquirere. & de tali in
telligit. Aui. quia cum malo deſiderio, puta nimis intenſo a
frigiditate proueniẽte non prouenit bona digeſtio cũ digeſtio
multo calore indigeat, ut infra doctrina ſexta capitulo de
uirtutibus miniſtrantibus. Secundo nota. cum appetitu
puerorum eſt melior digeſtio quæ eſſe poſſit, ſupple pro ui
tæ perduratione, non autem pro operationibus alijs, ut infra
patebit. Et dixit. in pluribus horis, propter cauſam inferius
tangendam, quia frequenter impeditur eorum digeſtio ex
accidentalibus cauſis.

Neq; in eorum corporibus, niſi foret pp hoc
de ꝑmutatione eius qđ comeditur plus prouenit
quàm ſit illud qđ diſſoluit̃, ꝓpter quod creſcunt.

Probat minorem aſſumptam. ſ. ꝙ puerorum digeſtio eſt
melior &c. Et arguit ſic. Niſi in corporibus puerorum eſſet
bona digeſtio uel iſtimbre, in ipſis non fieret permutatio nu
trimenti in membra maior q̃; fiat diſſoꝉo, ſed patet in ipſis
fieri reſtaurationem maiorẽ, quia creſcunt. ergo. &c. No
ta argumentum. Aui. hoc modo tenet. Ex augmento enim
concluditur bonum eſſe nutrimentum quod membris tranſ
mittitur: quia etiam multum faciliter conuertitur in ſubſtã
tiam aliti. Ex hoc autem ꝙ bonum eſt nutrimentum: ſequi
tur ipſum conuenienter eſſe digeſtum: & per conſequens a
calido forti & uigoroſo immutatum: & per conſequens ap
petitus puerorum eſt bonus: & non cãtus a frĩdo: quare &c.

Aliqñ uero accidit eis malitia iſtimbre pp eo
rũ guloſitatẽ, et quia eoꝶ comeſtiones malis di
ſponũt̃ ordinibus, et comedũt res malas et humi
das et multas, et deſuper malis mouent̃ motibus.

Remouet dubium. 2. concludit. 3. epilogat. 2. ibi. ⌊Quapro
pter.⌉ 3. ibi ⌊Hoc eſt⌉ Dicit primo. Licet habeant bonã
digeſtionem & appetitum in pluribus horis ut dictum eſt:
aliquando tamẽ propter guloſitatẽ accidit eis malitita iſtim
bre & digeſtionis. & quia cibi eorum diſponuntur malis or
dĩbus: ut prius q̃; primus cibus ſit digeſtus: ſuperueniat ſe
cũdus &c. & ẽt quia comedunt res humidas malas: & mo
uentur malis motibus: digõnem. ſ. corrũpentibus. Contra.
ſi appetitus eorum eſt bonus: non ergo guloſi ſunt. Dicitur
primo ꝙ poſſunt eſſe guloſi accidentaliter. ſ. propter humo
res acetoſos in ore ſtomachi. Vel dic melius ꝙ non ſunt gu
loſi ex appetitus intenſione nimia: ſed ex imaginatione: dum
enim recordantur & phantaſiantur delectationes quas ha
buerunt in cibo: quærunt cibos ut comedant: licet non appe
tant. Non dixit res malas humidas: quia humida ſint ſibi ma
gis nociua: ſed quia fructus humidos comedunt frequenter.

Quapropter de ſuperfluitatibus plus in eis
adunatur: unde purgatiõe indigent: & precipue
eorũ pulmones. Ideoq; eorum anhelitus eſt ſpiſ
ſior & uelocior, magnitudinem tamen non ha
bet, eo quòd eorum uirtus nondum ad com
plementum peruenit.

Concludit & patet. Nota purgatione indigent eorum
pulmones. ſ. cum re leui, ut mãna, caſſia, liquiritia, capilꝉ ue
ueneris, paſſulꝉ ficubus ſiccis. Et anhelitus eſt ſpiſſior, propter
neceſſitatem frequentis mundificationis. Non habet magni
tudinem, propter debilitatem ſuæ uirtutis.

Hæc eſt dictio de cõplexione pueritiæ & iuuẽ
tutis quemadmodum Galenus declarauit. cu
ius nos ſumus interpretes.

Patet per Gal. 2, compleſionum, ſecundo cap̃, & primo

aphorismo in cõmento illius aphorismi. 14. Qui crescũt etc.

Al's pre terea.

Postea sciendum est ꝙ caliditas post tempus consistendi minui incipit.

Ostendit qualis sit complexio senectutis. 2. assignat causas. 3. concludit. Secunda ibi ⌊ Propterea. ⌉ Tertia ibi ⌊ Et hæc est mors. ⌉ Dicit primo ꝙ post tempus consistendi caliditas incipit minui. Primo nota ex litera colligit̃ ista conclusio. compl'o senum frigida est respectu aliarum ætatum. Secũdo nota. Incipit diminui secundũ duplicem intell'm. Primus Gen. diminutionem. s. qua gradum mutat, imaginando ꝙ per totam consistentiam fiat aliqua diminutio, sed intra gradum eundem. in senectute autem uariat̃ gradus. Aliter potest sustineri probabiliter ꝙ maneat sub eodẽ gradu oĩno, nec intra nec extra latitudinem gradualiter uariata. Imaginando humido nostro naturali aliqꝫ certam correspondere latitudinem, sub cuius quolibet gradu exñs humidum præexñs cal'm potest sub mensura eadem conseruare uel æquali: extra qꝫ tamen: cum exiccatum fuerit, non poterit merito conueniẽtis actionis calidi naturalis in ipsum tantam conseruare mensuram. Dico autem notanter, merito conuenientis actionis &c. quia merito alterius imprimẽtis posset tantam uel maiorem conseruare mẽsuram. Notandum. 3. calidum tunc minui non solum extensiue, sed eitam intensiue, licet in proposito solum intelligat. A. de graduali diminutione. quare &c.

Caloris minutio duplex.

Propterea quòd aer circũdans materiam eius quæ est humiditas exiccat.

Assignat causas quinqꝫ huius diminutionis calidi. Secũda ibi ⌊ Calor quoqꝫ. ⌉ Tertia ibi ⌊ Et labor. ⌉ Quarta ibi ⌊ Et defectus. ⌉ Quinta ibi ⌊ Et pręcipue. ⌉ Prima causa ẽ aer circundans nos, qui exiccat humidum, per quod cõseruatur calidum. aer. n. in oĩ eius dispõne resoluit nos propter illud quod est in eo de uirtute solis & stellarum. Secũda primi. doctrina. 2. 3. cap. Primo nota. licet aer & aliæ causæ exiccationis in oĩ ætate exiccent. non tamen in omni ætate sunt causa minorationis calidi, quia non ad oẽm humidi exiccationem sequitur calidi extinctio vel minoratio, sed determinatæ mẽsuræ, vt dcm̃ est. Ex quo soluitur dubium hic fieri vel moueri solitum. quia semper istæ causæ adsunt igitur semper debet diminui calor. Negat̃. n. cõsequẽtia. licet enim sint istę causę infrigidationis, non tamen nisi cum multo tẽpore & notabilit̃ ĩpresserit qđ, nõ est nisi qñ dcm̃ est. Vtrũ autẽ aer in omni dispõne resoluat, uidebitur in quæstione.

Calor q̊qꝫ innatus qui ẽ intus ad hoc adiuuat

Secunda causa est calor innatus qui est intus, qui adiuuat ad humidi exiccationem, & consequẽter tãdem calidi extinctionem. Primo nota. Dixit adiuuat, ut quidã dicunt quia calor in nobis duobus modis agit. Primo ut calor absolute, & sic agit calefaciendo subtiliando & resoluendo, & hoc modo adiuuat ad exiccationẽ humidi & eius extinctionem per accidens. 2. operatur vt naturalis, & sic digerit nutrit & assilat. membra restaurat & auget. & sic non iuuat ad exiccationem, immo illam prohibet. Quia igitur secundum aliqꝫ eius rationem iuuat, & secundum aliqꝫ non. ideo dixit iuuat. ac si in hoc non esset de causis principaliter exiccantibus. Aliter dicitur a Gen. ꝙ hic est communis modus loquendi. s. ꝙ quando aliquis effectus pendet a pl'ibus agentibus partialiter quodlibet illorum iuuare dicitur aliud ad illũ effectum producendum, ut si sor. & plato portẽt pondus ꝙ neuter per se portet, iuxta communem modum loquendi, licet ambo portare dicantur. tamen quilibet per se sumptus dicitur iuuare. Dixit ergo adiuuat. ad denotandum calorem naturalem non esse totalem causam huius resolutionis. Secundo nota. qui est intus. i. subiectiue in membris, quia non solum influens calor resoluit, sed etiam innatus in membris subiectiue existens, unde & mixta, spiritu influente carentia ab intra, resoluuntur & corrumpuntur.

Calor. agit corpus nr̃ 3 dupl'r.

Et labor proueniẽs ex motionibus corporeis & animalibus, quæ necessariæ sunt in uita.

Tertia causa est labor proueniens ex motionibus corporeis & animalibus, quæ sunt necessarię in uita. Primo nota. non sumitur hic labor pro nocumẽto, sed pro fatica. Secundo nota. labor corporeus exiccat corpus, vt patet, quia ex illo calefit spiritus, & ipso calefacto consumitur humidũ, & similiter calor ipsorum membrorum intenditur, & ipse auctus resoluit. Amplius in labore etiam animali fit et multa resolutio spirituum & inflãmatio. aut propter vehemẽtẽ & inordinatum motum ipsorum, sicut in tristitia, ira, & timore. aut propter nimiam eius detenctionem interius, quare vigoratur eius actio circa interiores partes aut circa aliqꝫ determinatã partẽ sicut in timore euenit. Sicut etiam experimur, quia infixa intuitione unius rei multum debilitatur oculus, & quietando brachium sursum plus lassatur qꝫ si moueretur nunc sursum nunc deorsum &c. Quia. n. figitur spiritus in determinata parte oculi vel brachij, & ibi unitur, plus inflãmatur & resoluitur. Et hæc posset esse causa quare gressus per loca simpliciter plana plus fatigant qꝫ per loca partim plana & partim monticulosa, cum alijs paribus, ut colligitur quinta problematum, problemate. 10. & 23. De ista materia uide Plusqꝫ commentatorem. 3. techni. super ista parte. Vter uero.

Et defectus naturę ad resistẽdũ illi toti semp.

Ponit quartam causam. Secundo probat. Tertio remouet dubium. Secunda ibi ⌊ Omnes. ⌉ Tertia ibi ⌊ Amplius si hæc uirtus. ⌉ Dicit primo ꝙ quarta causa exiccationis & defectus caloris, est defectus naturæ ad semper resistendũ illi scilicet resolutioni.

Omnes. n. uirtutes corporeæ sunt finitæ hoc autem iã rõcinatum fuit in sciẽtia naturali. Eius ergo operatio non semper existit in materijs.

Probat quod pręmisit, dicens, quia omnes uirtutes corporeæ. i. organicæ sunt finitæ, ut in naturali philosophia declaratum est. huius igitur uirtutis uel naturę operatio, nõ semper est in materia, sed determinato tẽpore limitata. De qua autem finitate & infinitate loquatur sibi opposita in hac particula & sequenti. uideatur in quæstione.

Amplius si hæc uirtus infinita foret, & semper permutationẽ in corpore faceret eius: quod dissoluitur, æqualiter & uno modo, dissolutio tamen uno modo nõ esset. immo semper quotidie augeretur, & corpus dissolutionem tolerare nõ posset, & dissolutio humiditatem finiret.

Remouet dubium uel diffinitatem: quid. s. foret si ipsa uirtus esset infinita, & semper restauraret ęqualiter & uno modo. & intendit hanc conclusionem. Si virtus esset infinita, & semper restauraret ęqualiter & uno modo, corpus tandem ad mortem proueniret. probatur sic. Si uirtus hæc esset infinita, & semper restauraret æqualiter, & uno modo siccitas in corpore continue cresceret. ergo tandem corpus dissolutionem tolerare nõ posset: & dissolutio humiditatem finiret. consequentia tenet. assumptum ponit tanqꝫ, motum. Primo ponit rationem dictam. Secundo applicat ad propositum. secunda ibi. ⌊ Quanto magis. ⌉ Primo nota ꝙ ex intentione Aui. 6. naturalium particula quinta. In homine non differunt essentialiter anima nutritiua & intellectiua, quia intellectiua est perpetua & infinita a parte post. patet hoc idem de nutritiua. Spãlis igit̃ consurgit difficultas, qũo deueniat defectus restaurationis, cum ipsa virtus de se infinita sit, & apta perpetuo informare materiam, quod non est de alijs formis.

Aiæ virtus est infinita triplicit̃

formis. Ex quo patet satis pertinenter. A. hanc diffinitatem mouisse. Secundo nota ꝙ hanc virtutẽ tripliciter imaginari possumus infinitã. s. intensiue, extensiue & etiã duratione, & potissime de tertio mõ intellr̃ hic, licet tunc videbitur de qua infinitate possit esse sermo, vt in qõne oñdam. Tertio nota. ly semper restaurare non est intelligendũ ut verba sonant. i. omni tẽpore restaurare æqualit̃ &c. quia tunc conclusio. A. clauderet contradictionẽ. s. n. omni tẽpore restauraret equaliter etc. ipsa in omni tẽpore informaret materiã. Sed sic suppleri oportet, vt Mundinus. & semper. i. omni tẽpore quo restauraret. restauraret æq̃lr̃ &c. Et est quasi cõis modus loq̄ndi sicut dicimus ꝙ sp̄ sor: dormit in lectione. s. quando legit̃ lectio. Quarto nota ista particula. æqualit̃ & vno modo, potest habere multiplicẽ itellectum. Primus est, æqualiter & vno mõ. i. tm̃ & tale, q̃tum & quale a corpore dissoluitur. & hic intellectus non est verus, quia tunc semper in restaurato esse mẽbrorũ essent mẽbra dispõnis consimilis sicut ante dissolutionẽ: & per cõsequens esset oĩno consimilis cã durationis vitæ. Secundo æqualit̃ & vno mõ. i. æqualiter & vniformiter, quia quantũ & q̃ velociter oĩno in vno tempore, tm̃ & æque velociter in alio tempore. & hic intellectus posset sustineri. Tertio æqualiter. i. q̃titatiue, & vno mõ. i. modo proportionali dispõni membri cui sit restauratio: quia. s. sicut in prima restauratione, sequẽte resolutionem acquirit̃ membro humidum sibi ꝓportionale, ita acquirat̃ in secunda nutrimentũ sibi ꝓportionale. v̄. g. habeat os sor. in primo instãti sui esse humidũ: vt quatuor, & superueniat sibi exiccatio remouens centesimã partem vnius gradus. Deinde quia nutrimentũ assimilat̃ mẽbro resoluto: apponatur sibi humidũ: vt quatuor, dẽpta centesima parte vnius gradus, & sic superueniat secunda resolutio remouens secundã cẽtesimã partẽ &c. Et ita deinceps restauret̃ ꝓportionale mẽbro exiccato. Et sub isto sensu intelligit hic æqualiter quantitatiue, & vno mõ. i. in qualitate æquæ proportionali mẽbro cui assimilat̃ post exiccationẽ. Et hoc est ꝙ dr̃ ꝙ æqualiter & vno mõ restaurari põt intelligi dupliciter vel equalr̃ & vno mõ dispõni exñti in termino a quo, vel ad quẽ exiccationis. Et secũdo mõ intellr̃ hic.

Æqualiter restaurari & dissolui dupliciť.

Dissolõ quid.

Quinto nota hic per dissolõnẽ intelligere debemus terminum ad quẽ per dissolõnẽ acquisitũ. s. siccitatẽ, eo ꝙ motus est de gñe termini ad quẽ. s. philosophi. Dissolõnẽ igr̃ non esse vnius modi, est siccitatẽ per resolutionẽ non esse vnius intensionis, sed continue maiorari. Aliter ꝓbabiliter imaginari possumus ꝙ si virtus restauratiua semper restauret tale & tm̃ quale & quantũ fuit in termino a quo resolutionis in corpore resolutũ, siccitas tñ cresceret: & tandẽ finiret materiã. Imaginando ꝙ simul dum fit resolõ fit etiã mẽbroꝝ qualitatiua exiccatio, & totius quod in posterum resoluendũ ẽ, et cõsequẽt ꝙ licet ĩ prima restauratione, grã exẽpli restauret̃ nutrimẽtũ humidũ: vt quatuor sicut fuit primo resolutum. quia tñ in tẽpore medio ꝓcessit exiccatio qualitatiua quod post hoc resoluetur erit siccius: q̃ ꝙ in prima resolõne resoluebat̃. igit̃ quod post hoc apponet̃ vel restaurabit̃ erit sibi siccius, licet sit sibi resoluto ĩ termino a quo. Et ita de tertia & quarta, & similit̃ de alijs. Iste modus includeret magnas diffi. sed lr̃a egeret minori interpretatione. Vltimo præmittere oportet ꝙ licet aĩa humana sit infinitæ duratio nis, non tñ potest informare materiam cum frigiditate grã cunq; vel siccitate, sed requirit certam mensurã caloris & etiã humidi vt corpus informet, quibus abñtibus non potest nostro vniri corpori, vel ipsum informare. Ex quibus concluditur intellectus conclõnis Aui. ꝙ si virtus hec esset infinita & semper faceret restaurationẽ æqualiter quãtitatiue eius quod dissoluat̃, & vno mõ. i. qualitatiue vnius modi vel conformis dispositioni mẽbri cui apponitur & assimilatur nutrimentũ, siccitas tñ non esset vnius mensuræ, sed semper cresceret. & sic corpus dissolutionẽ tãdẽ nõ posset tolerare, quia ipsa dissolutio finiret humiditatẽ. oẽ nanq; finitum resecat̃ &c. Lege litteram. Amplius si hæc virtus. s. nutritiua foret infinita, s. in duratione, & semper. i. omni tẽpore quo restaurat faceret permutationẽ. i. restaurationẽm eius quod resoluit̃. æqualiter. s. quantitatiue. & vno mõ. s. qualitatiue, vel mõ simili dispositioni membri in termino ad quẽ exiccationis, quia semper. s. apponeret̃ & vniret̃ nutrimentum mẽbro æque ꝓportionale in termino ad quem. dissolutio tñ. s. siccitas acquisita per resolutionem non esset vno mõ. i. vnius mensuræ, sed semper augeret̃, vt in exemplo dato, & sic corpus tandem dissolutionem tolerare non posset. n. ꝓ quia dissolutio finiret. i. consumeret humiditatẽ & sic perueniret̃ ad siccitatis mensuram, cũ qua non potest anima vniri corpori. Alium modũ exponendi lr̃am tangit. Gen. vt ly æqualr̃ & vno mõ non referat̃ ad ly permutationẽ faceret, sed ad ly dissoluit̃. Et erit tunc sensus lr̃æ. Si virtus restauratiua foret duratione infinita, & semper permutationẽ faceret. s. restaurationẽ. s. mõ meliori quo posset eius quod dissoluit̃ æqualiter & vno mõ. i. vniformiter dissolutio tamen. i. siccitas non esset vno modo: vt iam dcm̃ ẽ. Prima expositio apparet mihi melior, & est antiqua.

Cal. Antio.

Mihi simplex quid.

Quãto magis cũ duæ res se iuuẽt ad minorationẽ faciẽdã, & retrocedẽdũ: Et postquã sic est oportet necẽo ut mã dstruat̃, & calor extinguat̃.

Ad propositum applicat cõcludens, igitur multo magis finietur humiditas, & consumet̃: cũ duæ res se iuuent in faciendo diminutionẽ & retrocedendo. Aliter due res. s. non restaurare quod dissoluit̃ æqualit̃ & vno modo. Aliter due i. plures res. Postq; igitur ita est, oportet necessario vt tandẽ destruat̃ materia. i. humiditas, & calor extinguat̃. Nota per duas res intelligunt quidã exiccationẽ humidi. & diminutionem calidi. Alij defectus humidi nutrimentalis debẽtis transmutari, & calidi transmutare debentis. Aliter & melius duæ res se iuuant. scilicet finitas virtutis: & defectus eius. & hoc per virtutem animam cum suis instrumentis intelligendo, & continua exiccatio &c.

Et præcipue cum ad eius extinctionem adiuuetur præter uel propter materiei defectum alia cã, & illud est humor extraneus, qui accidit assidue propterea ꝙ cibus priuat̃ digestione, & adiuuat ad extinguendum ipsum duobus modis. uno suffocando & tegendo, alio qualitati obuiãdo. hic. n. humor est phlegmaticus frigidus.

Hæc est quinta causa q̃ ponit. Et patet. Nota primo ꝙ hic reperitur duplex lr̃a. Vna dicit. præter. & est sensus, ꝙ precipue sequitur caloris extinctio, cum preter materiei defectum. i. exiccationẽ humidi, cõcurrat alia causa. s. humor. alia littera habet ꝓpter. & tunc per defectum intelligit̃ malitia vt sit sensus. Et precipue fit extinctio &c. & cũ ad eius extinctionem propter defectum. i. malitiam materiei iuuat alia causa &c. Vel aliter alia causa sequitur ad materiei defectionem. i. exiccationẽ. s. indigestio, & humor crudus &c. Secundo nota ꝙ humor phlegmaticus est crudus & viscosus, & cum hoc etiam frigidus: & propter viscositatem & grossitiem oppilat. transpirationem prohibet, & per consequens calorem suffocat, per frigiditatem vero simplici alteratione caliditatem corrumpit. ideo cõfert ad exiccationẽ & extinctionẽ, suffocando & tegendo, & cum hoc obuiando qualitati. quare &c.

Et hæc est mors naturalis cuiq; indiuiduo destinata, secundum suã primã complexionẽ, usq; ad terminum quẽ in sua potentia, habet, ad suã humiditatẽ conseruandã. unũquodq;. n. eorum terminũ præfixũ habet qui in indiuiduis diuersificatur ꝑ cõplexionum diuersitatẽ. Et hi quidẽ sunt termini naturales. Sũt uero & alij termini abbreuiati. Totum tñ diuino ꝓuenit præcepto

Super hoc erit qō vtrū ꝑ actionē cal'i naturalis in humidū, poſſit euenire mors nālis. Primo nota ꝙ hęc.ſ. īfrīdatio et exiccatio eſt mors naturalis: lege cauſaliter, & nō formaliter cuiq; indiuiduo deſtinata. merito.ſ. cōpl'onis naturalis.

Mors duplex. Nota ſecundo ꝙ duplex eſt mors.ſ. naturalis, & accidentalis. Et patet. Totū ꝓuenit diuino præcepto.i. ſecūdum Dei voluntatē. vel diuino præcepto.ſ. colchodeæ vel intelligentiæ ſuperioris impreſſione: vt per hoc denotet ꝙ nō ſolum prolongatur vel abbreuiatur vita merito cōplexionis naturalis in ſequentis formam, ſed etiam merito impreſſionis derelictæ a ſuperioribus: vt in quæſtione patebit.

Quod ergo ex hoc acquiſiuimus ē, qđ puerorū & iuuenū corꝑa quātū ad æqualitatē ſunt calida, & corpora ſenū et decrepitorū ſunt frigida.

Ex dictis ſummatim colligit quales ſunt oīum ætatū cōplexiones. Et primo cōparat eas in qualitatibus earꝝ tā actiuis ꝗ paſſiuis inter ſe. Secundo ſpāl'r cōparat iuuentutē pueritiæ in perfectione. ſecunda ibi⌊ Iuuētus autē &c.⌉ Primo ponit cōpl'ones iſtorꝝ in actiuis. Secundo in paſſiuis. Tertio in actiuis et paſſiuis ſimul colligendo. ſecunda ibi⌊ Sed puerorum.⌉ tertia ibi⌊ Et pueris.⌉ Dicit primo ꝙ illud quod acquiſiuimus quia cōcluſimus eſt ꝙ puerorū corpora & iuuenum quantum ad æqualitatē ſunt calida, ſed ſenū & decrepitorꝝ ſunt frigida. Primo nota q̄tū ad ęqualitatē.i. ſecūdū æqualitatē, qa æqual'r ſunt cal'a: vt ſupra dcm̄ ē. Vel al'r q̄tū ad æqualitatē.i. ſecūdū æquale ad pōdus, eo.n. ꝙ ab ęq̄li ad pōdus plus recedunt corpora iuuenū & puerorꝝ ꝗ ſenum, dñr calida, & iſta reſpectu iſtorꝝ frigida. Prima tñ expoſitio eſt melior, & conſona lr̄æ Auic. 16. vel. 12. aīalium, cap̄. de ætatibus. vbi ſic ſtat lr̄a. Corpora iuuenum & puerorum ſunt æqualit' calida. Huius etiā ſignū eſt, quia non dicit corpora ſenum & decrepitorꝝ eſſe ſecundum æqualitatē frigida, quia ſenex primus & decrepitus non ſunt æqualiter frigidi, ſicut iuuenes & pueri ſunt æqualiter calidi &c.

Sed puerorum corpora, ęquali ſunt humidiora, propter augmentum. Et hoc quidē nobis inſinuat experimentum quod de mollitiæ oſſium eſt, & neruorum uel mēbrorum ipſorum. Et cōſideratio, qm̄ parum eſt ex quo fuerunt ſperma, & ſanguis, & ſpiritus uaporalis.

Primo ponit cōpl'onem puerorꝝ. Secundo ſenum. ſecunda ibi⌊ Et ſenes.⌉ Dicit primo hoc. Secundo declarat. ſecūda ibi⌊ Et hoc quidem.⌉ Dicit primo ꝙ corpora puerorum ſunt æquali humidiora propter augmentum. Dicit ſecundo ꝙ hoc nobis inſinuat experimentum & ratio. Experimentum quidē quia neruos et oſſa hn̄t valde mollia. Ratio vero ſiue conſideratio, quia parū eſt ex quo fuerunt ſperma & ſpūs vaporabiles. Primo nota vt quidā, ab æquali.ſ. ad pondus, quia ab eo plus recedunt in humido ꝗ iuuenes. Aliter æquali.ſ. iuſtitiali, quia non ſic iuſtitial'r tēperata ē humiditas puerorꝝ ſicut iuuenū, nec ita oꝑōnibus ꝓportionata. Secūdo nota ꝑꝑ augmentū, qa hoc cognoſcit̄ ex augmento, quod eſt pol'e in pueritia, & non iuuentute. Et ita habes tres cās ad hoc concludendum. Prima augmentum. Secunda mollities oſſium &c. vel etiam a priori. quia ex cauſa finali, quia oportet ipſos augeri, et non iuuenes. Tertia ratio, quia parum diſtant a diſpoſitione ſanguīs: & ſpiritus vaporabilis, exquo fuerunt ſperma.i. facti ex ſpermate etc.

Senes autē & decrepiti ꝓprie præter uel ꝑꝑ hoc ꝙ ſunt frigidiores, adhuc ſunt ſicciores. Et hoc quidē ſcit̄ experimēto, qđ habet̄ de duritie oſſium eorum, & aſperitate cutis eorꝝ. Et conſideratione eo ꝙ prolixū ē tēpus, ex q̊ fuerūt ſperma, & ſanguis, & ſpiritus uaporalis.

Patet hoc. Primo nota ꝙ ex duobus ꝓbat ſenes eē ſiccos.ſ. ex duritie oſſiū, & hoc eſt experimentū. & rōne quia multum diſtant &c. Omittit vero finē quē tetigit in pueritia, quia ſenectus & eius defectus inquantum hmōi nō eſt finis, nec bonum. Secundo nota. hic reperit̄ lr̄a hn̄s p̄ter. & patet. & hn̄s ꝑꝑ frigiditat̄. & tunc eſt ſenſus, ꝙ ſignum quod ſenes debent eſſe ſicci eſt, quia debent eſſe infrigidati ætatiue, & iſta frigiditas conſequitur ſiccitatem.

Et in pueris quidē & iuuenibus igneitas eſt æqualis. Sed in pueris plus abundat aereitas & aqueitas. Et in ſenibus & decrepitis plus abūdat terreſtreitas ꝗ ī illis duobus & ē ī decrepitis pl's.

Ponit ſimul complexionem earꝝ ętatum in actiuis et paſſiuis di. ꝙ igneitas eſt æqualis in pueris & iuuenibus, & aereitas & aqueitas plus abundant in pueris, & terreſtreitas in ſenibus, & plus in decrepitis. Nota primo ꝙ igneitas. ideſt caliditas, quia caliditas primo atteſtat̄ igni, aqueitas et aereitas plus in pueris, quia iſtis duobus elementis plus atteſtatur puer, quia humidior. Vel al'r aereitas.i. humiditas naturalis, & aqueitas.i. accidētalis & madefactiua plus eſt in pueris ꝗ in iuuenibus. in ſenibus vero terreſtreitas, quia frigidi & ſicci ſunt. Secundo nota. calor naturalis appellat̄ igneitas, quia in eo vincit ignis & proprietas eius, licet etiā in iſto calore ſint ſimul calor cœleſtis & elementaris. Vtrū autem differant abinuicem ſpecie, pro nunc omitto.

Iuuentus autē habet cōpl'onē magis æqualē cōpl'one pueri. Cōꝑōne tñ pueri eſt eius cōpl'o ſicca, & ſenis & decrepiti cōꝑōne eſt humida.

Cōparat has cōplexiones quo ad ęqualitatē. Secundo cōparat decrepitum ad ſenem & iuuenem. ſecunda ibi⌊ Decrepitus.⌉ Dicit primo ꝙ iuuentus habet cōpl'onem magis æqualem.i. iuſtitialiter temperatiorem cōplexione pueri: illa tñ iuuenis cōpl'o cōparatione cōpl'onis pueri eſt ſicca, et cōparatione ſenis & decrepiti eſt humida. Nota primo ꝙ hic colligitur temperatiorem & perfectiorē eſſe complexionem iuuenis ꝗ pueri. & idem. 3. huius, cap̄. primo. & ſupra. dum voluit æqualitatē iuſtitialē reperiri ſolum in iuuētute. Secundo nota ꝙ in iſta parte. Cōparatione tñ. tetigit ꝓbabile argumentum ad ꝓbandum iſtā cōplexionē eſſe temperatiorē, quia quod reſpectu alterius habet rōnē medij videtur tēperatius. ſed ita eſt hic, quia extrema ſunt humiditas pueri. quæ eſt multum ſuperflua, & ſiccitas ſenis, inter quas mediat diſpō iuuenis trāſiens.n. ab extremo ſuperfluo ad extremum defectuoſum, tranſit per mediū tēperatum, ſicut facit iuuenis. & ideo reſpectu vnius iſtorꝝ recipit iuuenis vnā denoīationē, & reſpectu alterius oppoſitā, quia medium vtriq; extremorꝝ cōparatū recipit denoīationem vtriuſq; extremi: vt coll'r. 2. & . 3. ethi. & . 5. phy. cōm. 6. & . 16. & in cōmento illius. 69. aphoriſmi quartæ particulæ. Quibus vrina groſſa &c.

Decrepitus uero eſt ſiccior iuuene & ſene in membris ſimplicibus, & humidior utriſq; humiditate extranea madefaciente.

Patet. Primo nota. mēbra ſimplicia hic maxime intelligunt̄ radicalia, quæ ſimplicia potiſſime dicuntur: cum nō ſint compoſita ex membris ſpecifice diſtinctis ſub hoc gn̄e membrorum. Secundo nota ꝙ decrepitus maxime in his mēbris radicalibus licet oībus etiā, eſt ſiccior iuuene et ſene, ꝑꝑ cauſas tactas. Quia tñ per indigōnē multa in eo multiplicatur humiditas phlegmatica accidentalis, madefaciens mēbra plus ꝗ in ſupradictis, ideo eſt illis accn̄tali humiditate humidior. Hæc autē humiditas potiſſime manifeſtat̄ in mēbris carniformibus, in quibus imbibit̄ ꝑꝑ eorū laxitatē. Nō manifeſtat̄ āt in ſpermaticis: ꝑꝑ cām oppoſitā & maxime in oſſibus. Propter quod in techni. ipſas vero

partes solidas &c. vel dic vt dicit Gentil. ꝙ dixit in mēbris simplicibus, quia illis principaliť et primo debeť cōplexio.

Scdm uero diuersitatē cōplonū generū fœminæ frigidioris exn̄t cōplonis. Iōq; sunt in creatura minores masculis, & sunt humidiores.

Nunc determinat de cōplonibus sexuū. Secundo regionū. Tertio artiū. secūda ibi Qui vero. tertia ibi Et q. Primo hoc. Secundo cōparat subam carnis mulieris, subæ carnis viroꝝ. secunda ibi Et suba. Primo hoc. Secundo assignat cām. humiditatis p̄rimę, & superfluitatis mulierū. secunda ibi Ergo. Dicit primo ꝙ considerando diuersitatē cōplonū generꝝ, fœminæ q̄tū ad hāc cōplonē sunt frigidiores viris, iō sunt ī creatura mīores, & ēt humidiores.

Ergo pp cōplonū earū frigiditatē multiplicaľ earū superfluitates, et pp paucū ipsarū exercitiū.

Dicit secundo, ꝙ ergo pp frigiditatē & humiditatē suaꝝ cōplexionum in ipsis, multæ superfluitates multiplicaľ, & etiā pp paucum exercitium ipsaꝝ. Nota primo ꝙ p cōplexiones generꝝ intelligit cōplexiones sexuum. i. quæ indiuiduis debenť merito sexus. Eo. n. ꝙ aliā habet opōnē exercere masculus ingtum hmōi & aliā fœmella. oportuit distīctas eoꝝ esse cōplexiones. Describit. n. masculus per posse gñare in alio, & fœmina in se. 12. de gñone aialiū. 2. c. et. A. in. 3. vel. 15. de aialibus. 1. c. Vñ et masculus dr̄ ponere hoc in hoc. Fœmella vero recipere hoc ab hoc. Nota. 2. ꝙ. A. in lr̄a. pbat duas cōclones. Pria mulieres sunt frigidiores viris, & hāc pbat ex puitate eaꝝ. fridi. n. est ampliationē et dilatationē phibere. Q̄ō autē teneat argumentū videbitur in qōne. Secūda cōclo, ꝙ sunt hūidę multa hūiditate accñtali, & hāc pbat ex fridītate cōplonis, & paucitate exercitij.

Et substātia carnium ipsarum est rarior: licet uiri caro ex parte cōplexionis eius quod ei admiscetur sit rarior. Sua nanq; spissitudine plus prohibetur in ipsam penetrare quod a uenis & neruorum uillis ad eam profluit.

Cōparat substantiam viri & mulieris. Secundo remouet dubium. ibi Licet. Dicit primo subam carnis mulieris rariorem esse substātia carnis viri. Dicit secundo ꝙ licet ita sit, pp tū illud quod admisceť carni viri, ex eo ꝙ ad ipsum pfluit ex venis & neruis, vir est rarior. eius nanq; penetratio phibeť ad carnem mulieri, pp spissitudinem eius. Primo nota ꝙ multipliciter aliquod corpus dr̄ alio rarius. Primo pprie, quia sub æquali extensione minus cōtinet de materia, vt aer aqua. Et colľr hic modus. 2. de gña. et. 1. me theo. & hac raritate vir ē rarior muliere. ē. n. magis igneus, & aereus: perfectius mixtus agilior, & mobilior. Secundo: quia magis porosum, vt spongia cōparata ligno. Tertio, quia in suis partibus est magis & fortius contextū & cōpactū: vt musculus. Quarto, quia mollius vel magis laxū. Et ponať modus alter tangendus ī qōne. Ad ppositum caro mulieris est rarior carne viri quarto mō, quia est magis laxa, aquosa fluida. Nota secundo ꝙ licet ita sit, raritate tū secundo mō dcā, est vir rarior muliere. s. porositate. Primo quia calidior. Secundo quia p̄les habet spiritus suæ carni cōmixtos, & istoꝝ est gñare poros, eo ꝙ pp multitudinē superfluitatum exn̄tium in muliere, prohibeť eoꝝ tanta penetratio, sicut in viro. Et hoc notauit in lr̄a dū dixit. sua nanq; spissitudine. i. obstructione & clausione phibeť plus penetrare spūs in ipam. s. carnē mulieris. Tertio nota. īplicite tetigit Aui. triplicē spūm. s. naturalē, & vitalē, dū dixit a venis, q̄m naturalis a venis nō pulsantibus, & vitalis a venis pulsantibus pfluit. Tetigit aīalē dū dixit, ꝙ a neruorū villis &c.

Qui uero terras inhabitant septentrionales, humidiores sunt.

Cōtra, tetræ septētrionales sunt frigidæ & siccæ. Dicendum ꝙ sunt humidi eo ꝙ constrictis poris phibeť vapoꝝ & superfluitatum resolutio, et pp hoc nō sunt sapiētes: ut 4. & 5. problematum, problemate. 15. Aristo.

Et qui artes exercent aqueas: humidiores existunt. Et qui ab istis diuersificanť, diuersi exn̄t. Signa autē cōplexionum narrabimus, ubi uniuersalia signa & particularia referemus.

Hæc pars patet. Vide Gentilem.

Doctrina quarta cuius sunt duo capitula.

Capitulum primum, quod est ad sciēdum quid & quotuplex sit humor.

Superfluitas duplex.

Vmor est corpus humidū liquidum in quod in primis nutriens cōuertiť.

Determinat de humoribus. Secūdo de modo gñonis humorum. secunda ibi Nutriens masticatione. Primo ponit diffōnem humoris. Secundo diuisionem. Tertio tangit sn̄ias quorūdā. secunda ibi Eius vero. tertia ibi Inquit Galenus. Dicit primo ꝙ humor est corpus humidum liquidū, in quod in primis cōuertitur nutriens. Primo nota ordinem Aui. fuisse eleganter sumptum a natura rei, eo. n. ꝙ elementa sunt priora cōplonibus, et ex illis resultāt cōplones. Prio determinat de eľis. Secūdo de cōplonibus. Et quia ex elemētis mediātibus cōplexionibus resultant humores, ideo post de cōplonibus, cōsequenť determinat de humoribus. Secundo nota hic sumi humorē, nō p quolibet corpore humido fluido, sed p quolibet corpore liquido. i. currente restricto, vt infra patebit. Tertio nota circa diffōnē. Primo ly corpus est genus. Per ly humidū differt a corporibus siccis. Actualľr fluidum exponitur. i. currens. Sed per ly in quod in primis cōuertiť nutriens. differt ab humiditatibus secundis: quæ nō sunt humores: vt hic sumitur humor, vt in quæstione patebit. Humor dupľr.

Eius uero est humor bonus. Et est illud de cuius proprietate est, ut fiat pars substantiæ nutriti, solus uel cum alio, & assimilari ei, solus uel cum alio, & in summa materia restaurationis eius quod ex ea dissoluitur. Alias illud qď solet fieri. Alias solum.

Ponit diuisiones duas. secunda ibi Dicemus autē. Primo innuendo diuisionē declarat vnū mēbrū diuisionis. Secundo aliud. secunda ibi Et eius superfluitates. Dicit primo ꝙ humor bonus est de cuius pprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cū alio, & assimileť ei solus vel cū alio. & in summa vt fiat materia restaurationis eius quod resoluiť. Primo nota bonitatē humoris argui ex cōsecutione finis ad quē est a natura humor finaľr intentus. s. vt conuertaľ in subam nutriti, & assileť &c. Tūc. n. vnūqď q; in sua spē pfectū dicimus, dū ppriū finē attingit, vt. 4. methe. Ex quo patet diffōnē humoris boni datā ab Aui. sufficientē esse. & bonā, datā per cām finalē. Secundo nota, notanť dcm̄ esse in lr̄a, de cuius pprietate &c. inter nutriens. n. et nutritū currit occulta proprietas, siue forma specifica actiua in nutrito, & passiua in nutriente: qua. s. faciť ďest ipsum nutrimentū conuertibile in subam nutriti, sicut illud est ipsius naturaľr conuersiuū. Non. n. in nutrimento solū attendenda est couenientia secundū qualitates manifestas, vt infra cap. de eo ꝙ comedit & bibiť, declarabiť. Tertio nota: virtutis nutritiuę triplex est actus. s. appositio, vnio, et assimilatio. Vnionē tetigit dū dixit, fiat pars subæ. Tetigit assimilationē, dū dixit, & assimilaľ ei. Tetigit appositionē dū dixit, & ī summa materia restaurationis. Quod. n. est materia restaurationis, apponiť prius q̄ vniať &c. Aliter tetigit similitudinē in substantia, dum dixit pars substantiæ. in qualitatibus dū dixit: Nutritiuę virtutis actus triplex.

& assimilet. Tetigit conuenientiã in quãtitate, dũ dixit. materia restaurationis. Quarto nota notãt esse dcm̃, solus vel cũ alio, pp varietatẽ põnũ int medicos & philosophos, qm̃ philosophi posuerũt solũ sanguinẽ nutrire medici uero oppositũ. Licet ãt pter restaurationem eius qd deperdit sit ipsius nutrimẽti, alius finis. s. augmẽtũ. Quia tñ primus ẽ color a quo nõ absoluit nutrimentũ, potius hunc explicare curauit.

Et eius supfluitas ẽ hũor malus, &: ẽ qd istud agere nõ cõsueuit, aut raro in bonũ cõuertit humorẽ. vñ antea a corpore expelli & pijci debet.

Super- fluitas duplex.

Describit humorẽ malũ qui est superfluitas. Et patet qa ex opposito describit. Primo nota superfluitatẽ esse duplicem. s. naturalẽ & pter naturã. Est autẽ superfluitas naturalis humor vel humiditas in corpore multiplicata ex cõuenienti & naturali actione caloris, humores aut humiditates naturaliter digerentis aut cibos: sicut est superfluitas primę & secundę digõnis. Et iã de tali non est hic sermo. Altera vero est superfluitas in corpore pternaturalr multiplicata ex incõueniẽti &c. quæ q̃uolibet indicat suę gñonis impedimentũ, vt phlegma salsum, cholera eruginosa. Et de tali intellr hic. Secundo nota notant dcm̃ esse cõsueuit, qa raro conuenit humorẽ non naturalẽ nutrire. non. n. nutrit et conuertit ad benignũ nisi valde remisso gradu malitię peccauerit, vt secunda aphor. cõmen. illius. 17. aphor. Vbicũq; cibus &c. Et dixit agere. i. operari. cibus. n. p quanto operatur a materia non agit: sed patit & transmutatur: ideo exponitur agere id est operari. Vtrum autem humor malus possit nutrire videbitur in quæstione.

Dicemus ergo q humiditatũ corporis quędã sunt primæ, quædã secundæ. Primæ sunt quatuor humores, quos paulopost nominabimus.

Ponit secundam diuisionem. Secundo subdiuisionem secunda ibi⌊ Secundarum vero.⌉ prima patet.

Secundarũ uero duæ sunt diuisiones, aut. n. sunt superfluitates, aut nõ superfluitates. Superfluitates uero in sequentibus nominabimus. Et quæ sunt non supfluitates, sunt humores, qui a principali dispõne, conuersi, mẽbris delegati fuerunt, sed nondũ alicuius mẽbrorũ simpliciũ opõne perfecta ps effecti sunt. Quorũ sunt quatuor spẽs. Vna est humor in foraminibus extremitatum puarũ uenarũ cõtẽtus mẽbris simplicibus ppinquarũ, imbibentiũ ea uel eã. Alia ẽ humor p oĩa simplicia trãsiens uel sparsus mẽbra, sicut ros qui in nutrimentũ conuerti est aptus, cũ corpus nutrimento caret, & ut mẽbra hũectet, cum aliqua causa fortis motus aut alia ea exiccauerit. Tertia ẽ hũor qui parũ añ cõgelatus als coagulatus fuit & ẽ nutrimtũ qd in substãtiã mẽbrorũ ex parte cõplonis cõuersũ ẽ, sed ex pte eẽntiæ cõpletę et silitudinis: nõdũ cõuersum fuit. Quarta est humor qui ẽ intus in membris simplicibus a principio natiuitatis, & p quẽ ptiũ eorũ cõtinuitas existit, cuius principiũ est ex spermate. Spermatis uero principium est ex humoribus.

Humiditas q̃d? et est dupliciter.

Primo nota q secundę humiditates quæ sunt superfluitates: pñt intelligi oẽs humiditates nõ naturales, ex primis humoribus pręter naturalit gñatæ. Et sic melancholiã nõ naturalem gñatã per adustionẽ dicemus humiditatẽ secundã. de his infra. Secundo nota per humiditates primas in pposito nõ esse intelligẽdas humiditates simplr primas: sed primas in ordine humiditatũ nr̃i corporis gñatarum ex chylo. Ex quo patet quid per humiditatẽ secundam etiã intelligere debemus. Patet secundo q licet via generationis priores sint humores humiditatibus secundis. natura tñ & perfectione, priores sunt secundæ humiditates humoribus. Patet vlterius humiditates secundas esse sicut medium formæ & transitus inter humores & membra.

Et dicemus etiã q humores humorosi boni & superflui, uel non superflui, quatuor continẽt generibus. Genere sanguinis, qui omnibus illis melior existit. Et genere phlegmatis. Et genere choleræ rubeæ. Et genere choleræ nigræ.

Determinat de humoribus primis. Et primo ponit diuisionem eorum. Secundo sigillatim de ipsis determinat. secunda ibi⌊ Sanguis vero.⌉ Prima patet. Primo nota. Dixit humorosi, quia multum fluidi vel liquidi respectu humiditatum secundarum. istæ. n. sunt solidiores, quia substantiæ mẽbrorũ ppinquiores. Secundo nota hic est duplex lr̃a. Prima: boni & superflui. Secunda boni & nõ superflui. Prima sic sonat, tã boni q̃ superflui &c. Secunda humores boni & qui non sunt superflui. Vterq; bonus. Dixit autem notanter generibus, & non spẽbus, quia sub quolibet eorũ plures continent species, vt apparebit. Nota tertio, humores esse quatuor, ex pluribus concludit pbabilibus. Primo quia humores elntis pportionant &c. vt infra. cap. de mẽbris. & Gal. primo elntorũ. vlti. ca. Isaac de elementis. Hipp. in lib. de humana natura. Haliab. 1. theoricæ. 25. ca. Secundo quia sile est de humoribus & vino. sed in factione vini quatuor cõsurgunt corpora. s. fex, spuma: aquositas, q̃ euaporat, & vinum hoc argumentũ collr. 2. virtutum naturalium. &. 5. de iuuamentis. 1. c. Tertio ex finibus, quia quatuor sunt fines quos natura per diuersos humores attingit. s. nutricatio oĩum mẽbrorũ pricipalit per sanguinẽ. Totius corporis humectatio per phlegma. Appetitus excitatio per melam. Et expulsionis intestinorũ excitatio p cholam, & eorũ abstersio. Quartũ experimentũ in phlebotomijs. Sanguis est melior: quia naturæ conuenientior.

Sãguis uero natura calidus existit & hũidus.

Primo nota sanguinẽ sumi duplicit. s. p massa. & p humore. hic sumit. 2. mõ. Secundo nota hunc eẽ duplicẽ. s. uenalẽ, & arterialẽ, hic de vtroq; est sermo. Tertio nota. cõpletã sanguis descriptionẽ, collectã sparsim. 12. aĩalium. c. de humoribus. Sanguis est humor primus, quia a sua principali dispõne naturali nõ remotus est, in cõplone calidus & hu. in colore rubeus, in odore suauis, vel nõ fetidus, in sapore dulcis, per tẽperatã decoctionẽ in secunda digõne genitus. Dr̃ humor primus ad drĩã secundarũ humiditatũ. Cętera patent. Quarto nota. sanguinẽ in cõplone ad multa possumus cõparare. s. ad æquale ad pondus, ad medium pprie spẽi, ad alios humores ad mediũ gñis. hic vltĩo mõ fit cõpõ. Contra, nos nutrimur frigido & sicco. vt Damas. in aphorismis. & nõ nutrimur nisi sanguĩe, igr̃ sanguis est frigidus & sic. Secundo, quia sanguis est tpatus, ut Auer. primo cãticę. 13. cõmen. & quia gñatur a calido tpato: vt apparebit in seq. ca. Secundo quęrit, quis est humidior, an arterialis: an venalis. Vr̃ q venalis, quia gñat arterialis ex eo per vlteriorem decoctionem exiccantem humidum superfluum. Similit arterialis est calidior. & caliditas maior associat secum siccitatem maiorem. Similit quia digõ ingrossando pcedit, igit est grossior & terrestrior. Ad primum. Illud quo nutrimur est frigidum & siccum respectu eius quo viuimus. s. spũs vitalis, cuius præsentia in membris conseruatur vita. Pro secundo sanguis est tẽperatus respectu aliorum humorum, & tñ cutis cõparatione est calidus & hu. Ad secũdũ vtraq; pars pbabilit sustentari potest. Qui vult tenere sanguinẽ arterialẽ esse humidiorem, dicit q licet partes sanguis humidæ per vlteriorẽ decoctionem dum ex venali fit arterialis exiccent, quia tñ depurat a

partibus

partibus fecalibus & terrestribus quæ sunt multæ in vena li, remanet postea humidior. Et qui dicit oppositum, opposito mō haberet illud tenere. s. ꝙ plus facit alias fit exicatio ꝙ̄ depuratio & defecatio. Et qui teneret ꝙ aliquando est hoc & aliqñ illud, hoc nō esset inconueniens. Ad confirmationem est calidior, & caliditas maior &c. Illud ē verum alijs paribus. De digestione vero. quomodo ingrossando procedit, videbitur post.

Cuius sunt duæ spēs, naturalis, & non naturalis. Naturalis autem est cuius color est rubeus, malo carens odore, & est ualde dulcis.

Prīo nota sanguis naturalis naturę cōueniens & ꝓportionatus est: vt per ipsum natura debitos fines attingat. Secundo nota, a priori cā rubedinis assignari non potest. Sed rubedo cholerae clarior est. Et rubedo sanguis arterialis clarior est rubedine venalis, ex odore: & sapore: quia odor malus arguit putredinem, sapor malus malā digōnē: bonus vero econtra. Primū dubiū, quia sanguis non est rubeus, qa ca'm agens in humidū denigrat. Secundū, cur sanguinea fetent. 4. therapeuticæ. vlti. cap. & prima quarti, de pręparatis ad febrem. Tertiū, quia si sanguis est dulcis, per vlteriorē decoctionē fiet amarus: vt. 2. virtutū naturaliū. vltio. cap. & 4. de simplici medicina. Ad primū intel'r calidū vrens. Et similiter ad secundum & tertium. Fetēt superfluitates humidæ quæ in eis putresiunt, & non sanguis. Gal.

Nō naturalis uero sunt duę diuisiones. Alius n. est qui a cōp'lone bona fuit mutatus, non propterea ꝙ aliquid ei admixtū fuerit, sed quia eius cōplexio in se uitiata fuit. uerbi gratia. quia aut fuit infrigidatus, aut calefactus.

Sanguis pōt fieri nō naturalis dupliciter.

Nota primo sanguinem fieri posse nō naturale multipliciter. Primo ex parte q̄titatis. Secundo ex parte modi substantię. Etiam ex parte qualitatis manifestę, & qualitatis occultæ. tacuit primam tanq̄ facile cognoscibilē, & quia infra de ista mentionē faciet. Tacuit secundam & quartā, qa ad tertiam reducuntur, sunt. n. qualitatiuæ. Secundo nota. quid per bonā & quid per malā complexionem sanguis intelligere debemus. Vitiata autē dr̄ qn̄ extra eius naturale tēperamentū est alteratus sanguis, absq; permixtione eius cum humore non naturali, & hoc potest sanguini aduenire ab intrinseco, & ab extrinseco, sicut patet: quare &c.

Sanguis compl. duplex.

Et est alius qui nō fuit mutatus nisi pp humorē malū qui ei admixtus fuit. Quod ē secūdum duas diuisiones. Aut. n. ad eū humor deforis uenit, & penetrauit in ipsum, & corrupit. Aut in ipsomet fuit gn̄atus humor. uerbi. g. aliqua eius ps putruit, & eius subtile in cho'lam rubeā, & spissum in cholerā nigrā cōuersum ē, & remāserunt ambæ aut una earꝫ in eo. Et huius quidē diuisionis partes & ipsius spēs secundum illud quod ei admiscet̄ de spēbus phlegmatis & spēbus cholę nigræ & spēbus cho'læ rubeæ, & aquositatis, diuersificāt. Plerunq; ergo fit turbidus, et aliqñ fit subtilis, & aliqñ niger, multa infectus nigredine & qñq; albus. Sil'r quoq; in odore sui, & sapore mutat̄, fit nāq; amarus aut salsus, aut acetosus.

Primo nota. non solum esse intelligendū humorem permisceri sanguini, sed etiā fumū, & vaporē alterius humoris. Secundo nota, per humorē sanguini cōmixtū, qñq; manifeste fieri sanguinē frigidiorē, aut calidiorē, vt si sanguini tēperato plus admiscet̄ de phlegmate. vel de cholera q̄ debet secundū naturā. qñq; autē per hanc admixtionē ad eius graduale tēperamentū reducit̄, vt si sanguini infrigidato & humectato permisceat̄ cholera amplior &c. Nota tn̄ ꝙ licet in isto casu sanguis a suo tēperamento non labatur gradualiter, est tn̄ distēperatus, ꝓpter non esse in eo qualitatiuū gradum cum debita dependentia &c. Alij dixerunt ꝙ hoc sanguine non infecto occulta malitia, & per simplicē alterationem a cholera ad graduale eius tēperamētū reducto, sanguis hic sumptus pro quarto humore est tēperatus. licet hoc aggregatū. s. massa sanguinea sit distēperata, eo ꝙ ex quatuor humoribus secundum indebitam ꝓportionem sit cōmixta. Residuum l'ræ v' notū vsq; ibi ⌊ Phlegmatis autē. ⌉

Phlegmatis autem, aliud est naturale, et aliud non naturale.

Determinat de phlegmate. Primo ponit diuisionem. Secundo declarat. ibi ⌊ Naturale. ⌉ Dicit primo phlegmatis aliud esse naturale, & aliud non naturale. Notandum est primo ꝙ non posuit phlegmatis diffinitionem sicut sanguis aut quia tanq̄ notam relinquit, aut quia colligi potest ex his quę post dicet. Et alij ꝙ ꝓpter multiplicem varietatē phlegmatum, difficile erat valde phlegma sub aliquo termino cōmuni vniuoce compręhendere. Secundo nota, phlegma dici naturale quo natura naturalem finem potest attingere, & fit naturæ illius in quo est conueniens. Econtra vero non naturale. Ex quo soluitur argumentum puerile ad probandum omne phlegma esse naturale, quia oē pplegma a natura fit, saltē aliqñ. Patet non sequi. Ph'a duplex.

Naturale est quod est aptum, ut in aliquo tpe fiat sanguis, qm̄ est sanguis nō plene coctus

Primo de naturali. Secundo de non naturali. secunda ibi ⌊ Non naturale. ⌉ Primo notificat naturale aliquo mō diffiniendo, Secūdo ex cōp'lone. Tertio ex loco. Quarto ex fine. secunda ibi ⌊ Et ē quidā modus. ⌉ tertia ibi ⌊ Dulcis vero. ⌉ quarta ibi ⌊ Dicimus autē. ⌉ Prima patet. Primo nota cōpletā diffōnem phlegmatis naturalis. s. phlegma naturale est humor primus: qui in sua naturali pricipali dispōne existens, est in cōp'lone frigidus & humidus, & in colore albus in sapore dulcis vel insipidus per diminutā decoctionē ex secunda digōne genitus, per vlteriorē decoctionē in sanguinē trāsmutādus, vel aptus trāsmutari. Dr̄ autē notanē in sua naturali dispōne principali: primo quia conuersum ab ista: vt trāsmutet̄ in sanguinē, aut ut nutriant̄ mēbra, nō est necessario frigidū, imo pōt esse ca'm, vt declaraui in ca. de cōp'lonibus mēbroꝝ. Reliquæ partes patēt ex dictis. Secūdo nota hāc ꝓpōnem esse de virtute sermonis falsam. phlegma est sanguis diminute decoctus. Sed sic est intelligēda. phlegma per diminutā decoctionē genitū est, per cōpletam decoctionē in sanguinē cōuertibile. Est igr̄ in potentia non multū remota sanguis: ad bonū intel'm. Dubiū primum quare ita nō dixit ipsum esse cholerā diminute decoctā, cū ita per vlteriorē decoctionē possit in cho'lam sicut in sanguinē conuerti. Secundū dubiū, si phlegma est sanguis &c. tunc semper prius q̄ chylus trāsmutaret̄ in sanguinē cōuerteret̄ in phlegma, quia añ oēm cōpletā et perfectā decoctionē, pręcedit diminuta decoctio. Tertiū dubiū dū ph'a p vlteriorē decoctionē trāsmutat̄, cōuertit̄: ne ī solū sanguinē, aut in quatuor humores. Et vr̄ ꝙ in q̄tuor, qa nō minus pōt calor supra phlegma q̄ supra chylū, sed potuit gn̄are q̄tuor hūores ex chylo, igr̄ &c. Ad oppositū, qa tūc p corruptionē vnius indiuidui gn̄aret̄ vnū aliud eiusdē spēi, & ita ī corruptione nō variaret̄ nomē & diffō. cōsequētia tenet qa si ph'a in. 4. hūores cōuertit̄, p ꝫ ꝙ ph'a trāsmutat̄ ī ph'a. Quartū dubiū, si sanguis ex chylo & sanguis ex ph'ate genitus sunt eiusdē spēi. Qd' n̄, qa diuersitas mãeꝛ arguit diuersitatē formæ. vt Auer. 4. phy. Ad oppositū quia cōueniunt ī colore, odore, sapore: & cōp'lone. Ad primū dr̄ ꝙ nō ita facil'r trāsmutat̄ ī cho'lam, & ꝙ nō ita pricipal'r ad illū finē ordinat̄.

Ph'a naturale quid.

Dubia.

Auer.

Ad secundum negaẗ consequentia. quia præter mensurã decoctionis vt inducaẗ forma phlegmatis, alia requiruntur sed de hoc in sequenti ca. Ad tertium dr̃ ꝙ secundũ pl'm cõuertiẗ in sanguinẽ, & cõtingens est ꝙ in tres. Nõ vero in quatuor, propter argumentum adductum, & negaẗ similitudo de chylo, quia chylus est in potentia vt trãsmutetur in phlegma, & non ip̃m phlegma adhuc est in potẽtia. Ad quartũ dr̃ ꝙ non sꝑ diuersitas materierꝝ arguit diuersitatẽ formarꝝ, vt panis & caro in chylũ sil'em in spẽ conuertunẗ.

Et est quidã modus dulcis phlegmatis, quod non ualde existit frigidũ, immo corporis cõpõne frigiditatis paucæ existit, sanguinis uero cõparatione, et choleræ rubeæ: est frigidum.

Notificat ex cõpl'one. Secundo ponit dr̃iam inter hoc & quãdã spẽm nõ naturalis phlegmatis. scd̃a ibi ⌊ Et ẽ phlegma. ⌉ Dicit primo hoc phlegma naturale esse quendã modũ phlegmatis dulcis, quod non est valde frigidũ cõpõne corporis, imo respectu eius est frigiditatis paucę, licet respectu sanguis & choleræ sit frigidũ. Primũ dubiũ. Non vr̃ hoc phlegma esse dulce, quia est insipidũ: vt Ioannitius: & Auic. & Auer. 1. canticę. Secundũ dubiũ. Nõ vr̃ esse frigiditatis paucę: quia frigidius est quod sit in corpore, vt supra cap̃. de cõpl'onibus mẽbrorũ. vbi graduabanẗ partes nr̃i corporis natural'r se hñtes, vt ibi notabanẗ. Ad primũ dicunt quidã phlegma naturale esse insipidũ, quia valde remisse participans sapore. ipsum tñ est dulce. dulcis. n. sapor perfectus requirit multũ perfectã & bonã decoctionẽ. Ex quo tolliẗ cõtradictio. Al'r Mundinus. dupl'r dr̃ aliquid dulce. Primo ꝓprie. Secundo improprie, vt oẽm rem horrido sapore priuatã sicut aquã auctores dulcẽ vocant, & sic hoc phlegma dulce dicitur: licet sit insipidum. Ad secundũ dixerunt quidã, ꝙ phlegma illud quod est frigidior res quæ sit in corpore est phlegma vitreum. Non consonat supradictis. Alij ꝙ loquitur de phlegmate dulci per admixtionem sanguis, quod statim notificabiẗ. Et hoc nõ cõsonat litteræ. Tertia melior. Gent. cõcedit istas concl'ones. Prima. Phlegma est frigidior res &c. inter partes naturaliter se hñtes nr̃i corporis, qu[...] quę ꝓportionaẗ. Secunda. Phlegma respectu sangu[...] spũs est res valde frigida, quia sunt extrema. Tertia. Phlegma sui frigiditate nõ multum recedit a calore cutis ad hunc sensum ꝙ recessus eius a cute est paruus respectu recessus gradualis sanguis et spũs ab eadẽ in cal'itate: quia caliditas est vitę conformior.

Ioan.
Auer.
Mundi.
Dulce dr̃ duplicit'.

Ex quibus tolliẗ contradictio, quia licet phlegma sit res frigidior &c. excessus tñ eius in frigiditate est paucus respcũ recessus spũs & sanguis ĩ caliditate a medio. s. cuti. Et hoc voluit Auic. Alit' phlegma naturale licet inter partes naturalit' se hñtes sit frigidior pars respectu tñ alicuius phlegmatis non naturalis: vt vitrei: est paucæ frigiditatis. Alit' frigiditatis paucæ respectu corporis. i. respectu eius quod est in corpore, videlicet in cõpõne sanguis choleræ & spũs.

Cõtradictio tollitur de phl'ate.

Aliter phlegma alteratum versus naturam sanguinis, & iam factum aliquo modo dulce, est frigiditatis paucę respectu corporis, imo põt esse calidum, licet nõ alteratũ, nec cõuersum a principali dispõne naturali sit pars frigidior.

Et est etiã phlegma dulce quod non est naturale, quod est phlegma saporem non habens, qd' nominabimus, quod fit cum accidit: ut cum eo sanguis misceatur naturalis, & quod multotiẽs in reumatismis, & in saliua sentitur.

Primo nota, hoc phlegma cõuenit cũ naturali, q̃a vtrũq; dulce, licet hoc naturali dulcedine dulcius, stãte ipso sub dispõne naturali. Dr̃nt autẽ, q̃a hoc est naturale gñatũ ex cõmixtione sanguis cũ phlegmate crudo ĩsipido, p̃t ẽt fieri ex cõmixtione sanguis nõ naturalis cũ phlegmate dulci naturali, immo vtrisq; naturalibus, sed incidenẗ cõmixtis. Secundo nota. humores nr̃i corporis alij a sanguine, in venis exñtes, natural'r debẽt esse sangui cõmixti: ut a sanguine temperenẗ. Nisi. n. chol'a sanguine refrenareẗ, a leui cã fureret. Phlegma sil'r ĩcrudareẗ. Et hoc exp̃ssit Aui. 4. primi. 22. ca. Ista tñ cõmixtio requirit debitã cõmixtorꝝ ꝓportionẽ adinuicẽ. tãta. n. posset eẽ ꝓportio sanguis supra alios humores, ꝙ redderet totũ illud aggregatũ nõ naturale, & sil'r ita ꝑua.

Ex q̃bus tãq̃ fundamẽtis soluunẗ dubia q̃dã moueri solita. Primũ. Nõ vr̃ hoc phlegma fieri innaturale ꝑ sãguis admixtionẽ, q̃a sanguis naturalis rectificat phl'a & mel'iã. Secundũ dubiũ. Nõ vr̃ ꝙ ex sanguine & ex phlegmate sil' naturalibus posset fieri phlegma nõ naturale, quia ex naturalibus nõ fit nõ naturale. Tertiũ dubiũ. Q̃uo est dulce, si est saporẽ non hñs? Quartũ dubiũ. Quare maxĩe sentiẗ in reumatismis? Ad primũ patet ꝙ nõ secundũ oẽm modũ mixtionis sanguis rectificaẗ phlegma, vt dcm̃ est. Ad secundũ dr̃ ꝙ ex pl'ibus naturalibus & cõuenietibus & indebite cõmixtionis, fit res ĩdebita: vt patet in cibis potibus & medicis. Ad tertiũ quidã dñt saporẽ nõ hñs. s. talẽ qualẽ primũ phlegma naturale. Alij saporẽ nõ hñs. s. multũ notabilẽ, quia licet aliqua participet dulcedĩe, põt tñ ĩsipidũ appellari. Al'r saporẽ nõ hñs. s. per partẽ phlegmaticã, quia illa ẽ pure ĩsipida, licet per partẽ sanguineã secũ cõmixtã habeat. Ad quartũ dr̃ ꝙ nõ alibi est sensus gustus, et pl'imi catarrhi a capite per colatoriũ descẽdunt ad guttur et lĩguã, quibus frequent' cõtingit sanguinẽ admisceri: vt patet.

Dubia.

Dulcis uero naturalis receptaculum. Dixit Gal'. naturam non fecisse membrum proprium quemadmodũ duabus fecit choleris, hoc nanq; phlegma sanguini propinquam habet similitudinem, & egent eo membra omnia, ideoq; fecit natura ut cum sanguine uadat.

Notificat eã ex receptaculo. Scd̃o decl'at eã ibi ⌊ Dicimus. ⌉ Dicit Ga. 2. virtutũ naturaliũ. vlt. ca. dixisse naturã nõ fecisse receptaculũ phlegmati dulci, sicut duabus fecit chol'is. cũ. n. hẽat naturã sanguini ꝓpinquã oĩa mẽbra egẽt eo. ideo oportet ipsum trãsire sanguini cõmixtũ. Primo nota ꝙ tripl'r dr̃ aliq̃d' mẽbrũ receptaculũ alicuius superfluitatis vel humoris. Primo, quia in tali mẽbro maxĩe ẽ aptus talis humor ml'iplicari respcũ aliorꝝ, sicut stõs phlegmatis, vt. 11. tertij. pl'ies. Secũdo, quia ad illud maxĩe talis sup̃fluitas defluit, vt pulmo. Tertio ꝓprie dr̃ receptaculũ, vt ꝓposito ꝑtinet, mẽbrũ a natura final'r ordinatũ ad superfluitatẽ aliq̃ vel humorẽ sugẽdũ, ꝑꝑ vtilitatẽ & fines a nã intẽtos seruãdũ, sicut chistis ẽ receptaculũ chol'ę, & splẽ mel'ię. Et sic ĩtellexit Aui. phl'ati nãq; receptaculũ nõ fecit, vt. Ga. loco alle.

Ex q̃ patet sol'o ad q̃õnẽ magr̃i Antoni de Birreto. s. vtrũ phlegma hẽat receptaculũ. Secũdo nota. huius cãm tãgit ĩ l'ra. phlegma. n. habet vtilitates toti cões, q̃s non hẽt chol'a. Primo quia humectat mẽbra. Secundo quia tẽpore necessitatis cõuertiẗ in sanguinẽ. Ex quo cõcludunt quidã alibi q̃ in hepate posse sanguinẽ generari, quia alibi põt phlegma in sanguinẽ cõuerti, licet hoc sit per virtutẽ datã ab hepate.

Dicimus autẽ ꝙ hic indigentia est ꝑꝑ duas res una est necessaria, & altera iuuatiua. Necessaria uero est ꝑꝑ duas res. Vna ẽ ut sit iuxta mẽbra, ad hoc, ut cũ mẽbra nutrimentũ qd' ad ipsa consueuit uenire amiserint, quod ẽ sanguis bonus, ꝑꝑ retentionem materiei eius quę a stomacho fit et hepate, ꝑꝑ aliquas causas quæ acciderunt, operentur in eo uirtutes naturales eorum, & coquãt, & digerãt, & nutrianẗ, ex eo. Et sicut calor innatus digerit ipsum, & rectificãdo facit ipsum sanguinẽ, sil'r calor extraneus ipsum plerũq; putrefacit & corrumpit. Hãc uero necessitatis partem non hñt duæ choleræ. Duæ nãq; cholerę phlegmati in hoc non cõicant, ꝙ calor naturalis ipsum rectificat & facit ex eo sanguinem,

licet

licet in hoc cõicẽt ei, ꝙ calor accñtalis ipſum mutat, & facit ex eo rem putridã & corruptam.

Phlegmatis trãſitus per totũ dupł.

Declarat illud quod dixit. Et ſine diuiſione, dicit hanc indigentiam trãſitus phlegmatis per totũ eſſe duplicẽ, neceſſariam. ſ. & iuuatiuam. Neceſſaria vero eſt duplex. Vna eſt vt phlegma ſit iuxta mẽbra, vt cum ſibi aliquando nutrimentum defecerit, quod debet ad ea tranſire a ſtomacho et hepate propter aliquas cauſas impedientes, virtutes naturales operenť in phlegmate & ipſum conuertent in ſanguinẽ, vt nutriat mẽbra. Subdit tñ ꝙ calor naturalis ſicut ipſum rectificãdo cõuertit in ſanguinẽ, ita prgternaturalis aliquando in putridum humorem. Et ſubdit ꝙ hæc neceſſitas nutriendi non reperitur in cholericis, ideo in hoc cũ phlegmate non cõicant, quia non cõuertuntur in ſanguinem, ſed bñ cõicant phlegmati in hoc ꝙ pntreſcunt in calore extraneo.

Aristo. Neceſſarium dupliciter.

Nota primo ſuper iſta parte ꝙ neceſſarium, vt colligiť. 5. metaphyſicæ ſumitur multipliciter. Vt autẽ ꝓpoſito pertinet, ſumitur dupł. Primo pro illo ſine quo res eſſe & permanere non poteſt, qualiter cibum, ſanguinem, & ſpiritum homini neceſſarium dicimus: Secundo pro illo ſine quo res bene eſſe non poteſt & permanere, vt veſtes neceſſarias homini dicimus, quãuis ſine illis abſolute eſſe & abſolute permanere homo poſſit. Ad propoſitum per cãm neceſſariam intellexit hic neceſſarium primo mõ. Sine tranſitu. n. phlegmatis cum ſanguine, & conuerſione eius in ſanguinem, & nutricationẽ phlegmaticorũ ex eo mixto ſanguini, non põt homo eſſe & permanere, ſaltem ſecundum viã quã tenent medici. Secundo nota ex dictis. A. ſatis expreſſe colligiť ſanguinem extra hepar, quia in venis poſſe generari. Et pro iſto adducitur probabile argumentum, quia in venis reperiuntur omnes cauſe concurrere potentes ad ſanguinis generationem eſt phlegmate. igiť &c. Argumentum patet, quia ibi eſt anima, virtus naturalis. inſtrm. ſ. calor, & materia. ſ. phlegma hoc tamen argumentum ꝙ̃ ſit euidens conſidera, quia per ſatis ſiłe ꝓbareť ꝙ extra venas.

Cã ipediens nutrimẽtũ ab hepate vel ſtõcho duplex. Dubia.

Tertio nota ꝙ cãg impedientes tranſitnm nutrimẽti ab hepate vel ſtomacho pñt eſſe extrinſecg, vt priuatio cibi & potus. Pñt etiam eſſe intrinſecæ, vt oppilatio venarum poſt hepar, aut meſeraicarum, aut defectus immutatiuæ ſtomachi vel hepatis, & ſic de alijs. Primum dubium. Non vř phlegma ſolũ tẽpore neceſſitatis. ſ. indigentiæ nutrimenti membroꝵ cõuerti in ſanguinem, quia toto tẽpore quo adhuc non eſt neceſſitas, ẽ in venis calor naturalis debite pñs phlegmati, & phlegma conuenienter diſpoſitum, vt in ſanguinẽ tranſmuteť: cum igiť tale agens ſit mere naturale, ſequiť ꝙ tunc fiet eius in ſanguinem tranſmutatio. Et ſiłe põt fieri dubiũ de rore. ſ. ꝙ non ſolum tẽpore carentiæ nutrimenti conuertiť in cãbium. Confirmatur: quia debilior eſt calor debẽs phlegma in ſanguinem traſmutare tẽpore inanitionis membrorum, ꝙ̃ tẽpore quo membra non indigent. cæteris paribus: ſed tempore indigentig ſufficit hic calor tranſmutare phlegma in ſanguinem, ergo a fortiori tẽpore non indigẽtig. Ad hoc dici poteſt primo ꝙ licet anima & virtus corporis ſint agentia mere naturalia, tñ regulata ſunt ab intelligentia nõ errante, propter quod ſecundũ operationũ indigentiã: qñqꝫ plus: qñqꝫ minus tranſmittunt de ſpiritu & calore naturali ad mẽbra in quibus eſt neceſſitas operationũ, vt in carnis deperditione ex vulnere, vt alias declaraui. Dico ergo ꝙ licet calor ſit abſolute debilior tẽpore inanitionis ꝙ̃ tẽpore copioſitatis ſanguis, & ſit ibi calor pñs, nõ tñ tunc phlegma in ſanguinẽ cõuertiť, ſed tpe indigentiæ. tũc. n. natura trãſmittit copioſiorẽ ſpm̃ ad venas, ubi phlegma cõtineť: ubi prius nõ. Ad argumentũ igiť negať ꝙ ſemper añ indigentiã erit phlegmati calor ſufficiens &c. Ałr dixi alias ꝙ veriſiłe ẽ ꝙ ſemper aliqua pars phlegmatis in ſanguinẽ conuertať in corpore ſaltẽ ſano, vel ſaltẽ prgparať: vt in ſanguinẽ cõuertať, vt vř ꝓbare argumentũ, nõ tñ tm̃ ſicut tẽpore inanitionis. Primo ꝓpter cãm iã tactã. Secundo quia tẽpore copiæ nutrimenti phlegma in venis cõmiſceť ſanguini multo, ita vt obtundať actio caloris in phlegma multo ſanguine reſiſtẽte, ꝓpť qđ ĩpediť & tardať eius cõuerſio in ſanguinẽ, in cõꝑõne ad cõuerſionẽ, ꝙ̃ fit tẽpore ĩdigẽtig. De rore aũt dř ꝙ nõ trãſmutať in cãbiũ niſi trahať ad poroſitates particulares, & ꝗa nõ attrahiť ſtãte copia nutrimenti, ergo &c.

Altera eſt ut ſanguini admiſceatur, ut ipſum aptum reddat ad membra phlegmaticarum cõplexionum nutrienda in ſanguine, quorũ quiea eſt nutriturus oportet phlegma actuałr eẽ ſecundũ mẽſurã notã, ſicut eſt cerebrũ. Et hoc quidem in duabus eſt repertum choleris.

Dicit ꝙ alia neceſſitas eſt: vt ſanguini miſceatur, & ipſum aptum reddat ad phlegmatica membra nutrienda, ſicut cerebrũ, & in hoc etiã cõmunicant cholerg. Primo nota ex littera, ꝙ ad nutrienda membra phlegmatica, neceſſe eſt cum ſanguine permiſceri phlegma Ad cholerica vero nutrienda choleram. Cuius cã varia aſſignatur, apud ponentes ſolum ſanguinem nutrire, & ponentes quatuor humores. Secuudi. n. dicerent, vt ex omnibus his fiant humiditates ſecundg: omnibus membris proportionatg. Primi vero dicunt, vt per hanc phlegmatis permixrionẽ, altereť ſanguis alteratione qua ꝓportionalis reddať phlegmaticis mẽbris, & ad ipſa nutrienda dearticuletur. Ex quibus patet dr̃ia inter primã neceſſitatem & ſecundam. Secundo nota. menſura nota. i. determinata & limitata.

Iuuatiua uero ẽ, ut hũectet iũcturas et mẽbra quæ multæ exñt motionis, ne ſiccitas eis accidat ꝑꝑ calorẽ qui ex motu ꝓuenit, et fricatiõe, et hoc quidẽ ẽ iuuamentũ ſtã in terminis neceſſitatis.

Patet. & dicit, ꝙ iſta eſt ſtans in terminis neceſſitatis: Primo nota ꝙ hæc humectatio eſt humectatio madefactiua & accidentalis, neceſſaria membris multæ exiccationis ne ex nimio motu inflammẽtur. Propter quod circa cor ponitur capſula aquoſitate limpida pl ena, quæ cor refrigeret. Secundo nota. hoc iuuamentum eſt ſtans in terminis neceſſitatis, quia non eſt neceſſitas abſoluta talis madefactionis, quia tamen hoc iuuamentum eſt magnum, ideo poteſt dici ſecundo modo neceſſarium: vt quinto metaphyſicæ. Ariſto. Propter quod ſtare dicitur in terminis neceſſitatis, quia aliquo modo neceſſarium dicitur.

Nõ naturalis ãt phlegmatis, aliđ ẽ ſuperfluitas diuerſæ eẽntiæ uſqꝫ ad ſenſũ, et iſtud eſt mucilaginoſũ. Et aliđ eſt in ſubſtãtia æquale in ſenſu, & in ueritate diuerſum, & eſt phlegma crudũ.

Determinat de ſpẽbus phlegmatis nõ naturalis. Et primo de his qug ex mõ ſubꝫ diſtinguunť. Secundo de his qug ex ſapore. ſecunda ibi ⌊ Et ex phlegmate. ⌉ Primo ponit diuerſitatẽ ſubꝫ ex parte vniformitatis et difformitatis ꝑtiũ. Secundo groſſitiei & ſubtilitatis. ſecũda ibi ⌊ Aliud eſt valde ſubtile. ⌉ Dicit primo phlegmatis nõ naturalis aliud eſſe in ſuba ſua diuerſum vſqꝫ ad ſenſum, & dř mucilaginoſum. Aliud eſt ſecundum ſenſum vniforme, licet ſit in rei veritate diuerſum, & hoc dř phlegma crudũ. Nota primo diuerſum vſqꝫ ad ſenſum, ꝗa. ſ. ꝑ ſenſum, ſine rõnis diſcurſu percipiť partiũ eius difformitas. Et dř mucilaginoſum: ꝗa ſiłe muco expulſo ꝑ nares. Eſt aũt nõ naturale, vt ſupra ꝗa naturg incõueniẽs, & corporis lgſiuũ. Secũdo nota in hoc phlegmate tãtã eſſe partiũ difformitatẽ, aut ꝓpť materig ĩ obediẽtiã, aut ꝑꝑ caloris debilitatẽ: ñ potẽtis ꝑtes iſtas æq̃re, aut ẽt ꝗa ex mã etherogenea & difformi genitũ. Tertio nota, ꝙ phła ſecũdũ iã dcm̃, licet ſecũdũ ſenſũ dicať hõgeniũ, ẽ tñ ſecũdũ ṽitatẽ etherogeniũ, ꝗa tñ eius difformitas nõ facile ſẽſu diſcerniť, niſi cõcurrat rõnis diſcurſus faciẽdo de ipõ expẽtias notas, dř in ſuba ſecũdũ ſenſũ æq̃le.

Phl'a crudum dupliciter.

Quarto nota dupliciter dici phlegma crudum. Primo respectu humoris perfecte digesti. s. sanguis, & sic omne phlegma est crudum. Secundo in comparatione ad decoctionē phlegmati naturali debitam, & sic crudū est hoc phlegma. Cōtra. respectu phlegmatis naturalis etiam crudū est mucilaginosum phlegma, ideo igitur ita debet appellari crudū sicut hoc, & similit' alia phlegmata nō naturalia. Pro isto negatur cōsequentia, quia in alijs speciebus phlegmatis apparet aliqua notabilis diuersitas ipsorum a naturali, nō sic vero ī isto. Ideo alia phlegmata alias denoīationes recipiūt, hoc vero solum recipit denoīationem phlegmatis crudi.

Aliud est ualde subtile, & ipsum ē aquosum.

Notificat eius diuersitatem ex parte subtilitatis & grossitiei. Et primo subtile. Secundo grossum valde. secunda ibi ⌊ Aliud. ⌉ Prima patet. Nota hoc phlegma dici pōt valde subtile tam in comparatione ad phlegma naturale, q̄ ad plura alia phlegmata non naturalia. Dico autem notanter plura, quia non repugnat reperiri phlegma salsum hoc subtilius. licet etiam possit reperiri grossius, potest. n. per cholerā phlegmati commixtam in salso phlegmate fieri subtiliatio maior q̄ resolutio partium, & similiter econtra.

Aliud est ualde grossum, album uidelicet, & est illud quod uocatur gipseum & ipsum est cuius subtile fuit resolutum, ideo quòd in foraminibus & iuncturis diu fuit retentum, quod omnibus existit grossius.

Primo notificat. Secundo assignat cām eius. secunda ibi ⌊ Et ipsum. ⌉ Dicit primo aliquod est phlegma valde grossum, quod dr̄ gipseum, & est illud cuius subtile est resolutū, & remansit grossum, quia diuturno tempore fuit in iuncturis, aut alijs locis retentum. Primo nota hoc fieri albius, forte, non quia in colore intendatur: sed quia partibus aquosis recedentibus remanet hęc albedo sua, visum terminās, sicut de albumine oui cocto videmus & crudo, & quia partes lucidę propinquę se se magis illustrant. Secundo nota huiusmodi phlegma generari ex resolutione vel expressione partium subtilium, cum terrestrium & grossarū permanentia. Ex quo patet huiusmodi phlegma fieri posse tā a calido q̄ a frigido. A calido quidem subtile resoluente. A frigido vero aquosum et subtile exprimēte, sicut in luto coagulato videmus. Patet secundo tam a calido forti: q̄ a debili diuturno tempore resoluente hoc posse contingere. Vt in renibus a forti calido: ita vt ibi in lapidem in breui tēpore conuertatur tale phlegma. A calido vero debili in iuncturis satis patet. Ad quod multum confert motus iuncturarū, situs deorsum, concauitas: & debilitas. 22. tertij. cap. de causis passionum iuncturarum. Ex quibus omnibus patet canon obseruandus in actu practico in approximatione localium in doloribus iuncturarum, vt in podagra phlegmatica, quia non debemus approximare resolutiua fortia pura, ne subtile resoluant, & aliud in durum lapidem: vt gipseum transmutent, sed debent approximari causa resolutionis in declinatione resolutiua mixta cū mollificatiuis, vt sunt mucilagines altee, fœnu gręcum &c. Patet etiā q̄ in pricipio nō debēt approximari vehemēt' infridātia aut narcotica: ne humido per cōgelationē expresso residuum induretur.

Iunctu/ra&cañ. p̄cticus circa approxia/tionē localium.

Et ex phlegmate est quoddam quod est salsum, quod omnibus phlegmatis speciebus acutius est, & siccius, & leuius.

Determinat de speciebus phlegmatis nō naturalis, sumptis ex parte saporis. Et primo salsi. Secundo acetosi. Tertio pontici. Partes patebunt. Primo notificat hoc phlegma. Secundo explicat cām salsedinis ibi ⌊ Omnis. ⌉ Dicit primo reperiri quoddam phlegma salsum, quod est calidius: acutius, siccius, et leuius, oībus phlegmatibus. Causa est, q̄a producit̄ ex commixtione cholerę cum phlegmate, sed cholera est humorum calidissima, acutissima: & leuissima &c.

Primo nota q̄ duplex est siccitas, vel dupliciter dicitur aliquid alio siccius. Primo formaliter. Secundo effectiue & virtualiter, in proposito vero dicitur hoc phlegma siccius effectiue, licet actualiter vel formaliter sit phlegmā gipseū sicius. Ex quo soluitur dubium hic moueri solitum, an hoc sit siccius gipseo. Dicendum. n. primo vt dcm̄ est. Aīr dr̄ q̄ licet nō sit siccius solū, ē tū siccius & cal'ius et acutius: & nō ita siccū cal'm & acutū ē phl'a gipseū sicut hoc &c.

Omnis uero salsuginis cā est, ut aquosę humiditati pauci saporis, aut priuatæ eo, terreæ, partes adustę cōplexionum siccarum, saporis amari, æquali temperamento misceantur.

Declarat causas salsedinis secūdum viam propriam. Secundo ad cōplendam doctrinam subiungit quoddam dcm̄ Gal'. secunda ibi ⌊ Gal'. vero. ⌉ Primo hoc. Secundo declarat quoddam ibi ⌊ Si. n. ⌉ Dicit primo. Et patet. Nota primo, vt. 2. cañ. cap. 3. Sapor salsus est ꝓpinquus amaro, nisi q̄ amarus fundatur in substantia terrestri grossiori et sicciori, & in qua siccum est ab humido magis separatum. Cum igitur substantia insipida aquosa aut pauci saporis permiscetur amaro, remittitur amaritudinis causa, & acquirit sapor illi propinquior, & iste est salsus, & de isto est sermo in proposito. Quod autem sapor salsus sit amaro ꝓpinquior & fundetur in substantia minus sicca amaro, & subtiliori, & calida minus, potest colligi signis pluribus. Primum tactum est hic in littera, quia resultat sapor salsus ex permixtione & confractione rei amarę cum re aquea insipida vel pauci saporis, in quo casu subtiliatur grossities, & minorat̄ siccitas amari. Secundum signum, quia salsum statim per vlteriorem decoctionem fit amarum. Tertium signum, q̄a species salis habentes amaritudinem, sunt calidiores sale cōmuni comestibili, & grossioris substantiæ, similiter aquæ amarę, vt de stagno sodomæ: & colliguntur hæc. 2. canon. 3. cap. & 4. de simplici medicina, diuisione quarta. 2. cap.

Ex quibus patet primo quare sal in igne crepitat. problematum vndecima. & sexto problemate. Patet ulterius quare sapor sudoris & vrinæ est salsus. Secundo quare facilius natat homo in aqua salsa q̄ dulci. 23. problematum ꝓblemate. 13 & 3. de nauibus oneratis a mari ad fluuium transeuntibus quæ periclitate fuerunt. Tertio quare in stagno sodomæ non viuit animal, & ligatis pedibus & manibus supernatet. 4: de simplici medicina. Quarto quare aquā marinam inflammari conuenit, aquam vero putealem non, vt problematum. 23. 15. problemate. Et propter idem a mari non eleuatur aura æstus mitigatiua sicut a fluminibus. 16. problemate. & plura alia vide ibi.

Si. n. multæ fuerint, amarus prouenit sapor.

Declarat quod dictum est æquali temperamento. Secundo ex hoc asserit causas quorundam. Tertio proposito adaptat. secunda ibi ⌊ Et ex hoc. ⌉ tertia ibi ⌊ Similiter quoq̄. ⌉ Dicit primo &c. Nota ista debent misceri æquali temperamento: sic q̄ rei amaræ supra insipidam vel aquosam substantiam nō sit magnus excessus, quia tunc ad latus traheretur amari. similiter nec econtra, quia forte non resultaret sapor salsus.

Et ex hoc quidē similiter fiunt sales & aquæ salsæ. Et est etiā cū sal fit ex cinere alchali: & calce, & ex alijs, cum in aqua coquunt̄, & colantur & coquitur illa aqua donec in salē coaguletur.

Infert quedā. Et patet. Alchali sub nomīe tali in synonymis Simonis ē herba sīis uermiculari, cuius sapor ē salsus et pīguis, ex cuius adustiōe cineribus mixtis aq̄, fit aq̄ salsa.

Similiter

Similiter quoq; phlegmati tenui, quod saporem non habet, aut cuius sapor adeo est paruus, quod non superat. cum cholera sicca natura se miscuerit adusta æqualitatis admixtione ipsum faciet salsum, et calefaciet, hoc igitur phlegma est cholericum.

Adaptat proposito. di. Similiter.

Galenus uero dixit phlegma hoc salsũ fieri, ꝑpter ipsius putredinem, aut aquositatem quæ ei admixta fuit. Et nos quidem dicimus putredinẽ ipsum salsum efficere, ideo qđ in ipso adustionẽ facit, & cinereitatem, quæ cum eius humiditate cõmiscetur. Sola autem aquositas cum ei admiscetur, salsedinem in ipso efficere non ualet, cum ibi ulla alia non fuerit causa. Et mihi quidem uidetur qđ ista, aut non permutationis est, sed continuitatis, tunc enim locutio completa erit.

Gal.

Nota. Gal. 2. de differẽtijs febrium. 6. cap̃. secundum litteram quam allegat Aui. & est cap̃m de empyala. Et idem 2. virtutum naturalium vltimo cap̃. Et de hac materia satis loquitur etiam Gal. 4. de simplici medicina distinctione. 4. cap̃. 2. Nota secundum mentem Aui. quando Gal. dixit phlegma fieri salsum propter eius putredinem, aut propter eius aquositatem quæ ei fuit admixta. ly aut non potest teneri disiunctiue, quia nec aquositas per se nec putredo salsedinem efficit, immo cinis putrefactorum & adustorum est secundum se amarus, vt patet in libro de sensu, &. 4. metheorum. &. 4. de simplici. allegato cap̃. Sed ly aut debet teneri copulatiue, vt sit sensus ꝙ phlegma sit salsum per putredinem et aquositatem putredini cõmixtam, ex putredine. n. incinerantur partes eius aliquæ, & fiunt amaræ, quibus parti aquosæ postea cõmixtis resultat sapor salsus. Et hoc uult Aui. in litera. Si. n. sola putredo faceret phlegma salsum, oĩs febris phlegmatica putrida vel omnis phlegmatis putredo esset ex phlegmate salso. Primum dubium, quia dulce cũ decoquitur vlterius fit amarum, igitur non prius transit in salsum, nec salsum est ei propĩquius, assumptum colligit. 4. de simplici, ubi allegatur. Secundum dubium, quia sapor salsus est medius inter dulce & amarum, sed medium resultat ex extremis, igitur non ex insipido & amaro. Tertium dubium, ꝙ non ex insipido, quia non fit salsum ex amaro, nisi frangatur amaritudo, sed ipsa non frangitur ab insipido, igitur &c. Vide Gẽt. & Conciliatorẽ differẽtia. 145. et. 146.

Aristo.

sapor salsus

Concil.

Quartum dubium. si debet poni in specie phlegmatum & si est calidum, aut frigidum.

Et ex phlegmate est quod est acetosũ. Et quẽadmodum dulce est secundũ duos modos. Dulce per suam essentiam. Et aliud propter rem extraneam. quæ ei admixta fuit. Similiter acredo phlegmatis acetosi secundum duos cõtingit modos. vno, ideo quia res extranea ei admixta fuit. quæ est cholera nigra acris, quam in subsequẽti nominabimus. Altero, propter causam, quæ in ipsomet contingit. Et illud quidem est ut phlegmati dulci quod diximus ipso dulci exñte accidat, sicut accidit alijs succis dulcibus, qui prius bulliunt, & postea acescunt.

phl'a acetosũ duplex.

Determinat de phlegmate acetoso. Dicens phlegma acetosum esse duplex, sicut dulce, quoddam per admixtionem rei extraneę acetosæ, sicut mel'ie acris quoddam uero per alterationem in sua substantia, sine admixtione rei extraneæ acetosæ, sicut alijs succis cum accidit ebullitio: tunc ipsi acescunt, ita phlegmati dulci cum accidit ebullitio, tunc contingit ipsum acescere. Sciendum ꝙ sapor acetosus fundatur in substantia subtilĩ frigida. Dupliciter autem conuenit aliquã substantiam reddi subtilem frigidã. Primo propter impotentiam calidi digerentis, permiscere debentis humidum subtile aqueum cum sicco terreo, sicut fructibus humidis in principio frequenter accidit, ut in agresta, & hoc patet etiam in arancijs & lymonibus. Quandoq; autẽ accidit per operationem calidi extranei exhalare facientis humidũ, cum quo etiam educitur calidum, & infrigidatur res, sicut vino accidit acescere dum ebullit. Et prima dicitur communiter acetositas pura, non quia alteri sapori non coniuncta. potest enim coniungi cum styptico & pontico, sed quia non coniuncta acuitati. Secunda autem dicitur non pura. iuncta est. n. acuitati, quia in re ebulliente remanent partes subtiles calidæ, ut patet in aceto uini vinosi. Ex quo patet ꝙ præter primum modum phlegmatis acetosi, & secundum factum ex dulci, inueniri potest phlegma acetosum antecedẽs dulce, imaginando ꝙ materiæ chilosæ in phlegma transmutandę occurrat calor debilis, impotens partes terreas cũ subtilibus aqueis debite commiscere: & sic triplex potest esse phlegma acetosum. Et nota ꝙ ex melancholia pontica cõmixta cum phlegmate aqueo aut pauci saporis resultat sapor acetosus, & potest resultare stypticus per maiorem aut minorem commixtionem. Contra. Primo tunc semper ante generationẽ phlegmatis dulcis præcederet acetositas, & sic semper ante generationem phlegmatis naturalis pręcederet generatio phlegmatis non naturalis, consequentia tenet sicut de agresta. Item quatuor essẽt species phlegmatis acetosi, quia sicut a diminuto calido potest fieri phlegma acetosum. ita a calore putrefaciente & materiam ebullire faciente. Ad primum dicitur ꝙ sapor dulcis & acetosus nõ solum differunt secundum maiorem aut minorem caliditatem, sed etiam secundum maiorem aut minorẽ comixtionem humidi cum sicco, quia in acetoso commixtio pauca est, unde non semper oportet transire ab insipido ad dulce ꝑ acetosum, sicut nec a pontico, vt. 2. cañ. 3. cap. uerum tamẽ istud est contingens vt in agresta. Ad secundũ concedẽda est conclusio, & illud Aui. voluit intelligere ꝑ prædicta &c.

Substãtiã reddi subtilẽ frigidã dupl'r.

Et est aliud phlegma ponticum, cuius dispositio est quemadmod um hæc dispositio, fortasse enim erit eius ponti citas propterea ꝙ cholera nigra pontica ei admixta fuit.

Primo declarat primum modum generationis pontici. Secundo secundum ibi⌊Et fortasse.⌉ Prima patet, cuius dispositio est quemadmodum dispositio hæc, quia similis dispositioni phlegmatis acetosi, quia sicut acetosum est duplex, quia. s. genitum per commixtionem, & per alteratione in se, ita similiter ponticum.

phl'a põticum duplex.

Et fortasse erit eius ponticitas propter causam qua in se uehementi infrigidatione infrigidatũ est, adeo ꝙ eius sapor ad ponticitatem sit conuersus. ideoq; eius aquositas congelata est, & ad siccitatem parum & terestreitatem altera uel alterata est, & neq; fuit calor debilis qui ipsum bullire faceret, & conuerteret in acredinem, neq; calor fortis qui ipsum coqueret.

Secundus modus est per alterationem in se, quia in se vehementi infrigidatione infrigidatum fuit, donec fiat ponticum. conuenit. n. dum vehementer infrigidatur. eius aquositatem congelari & terrestrificari. unde non superueniente calore debili faciente ebullitionem, nec forti decoquente, fit ponticum, & non acetosum, nec dulce. Primo nota per

Ponticũ dupl'r.

ponticum intelligi debet hic ponticum proprie dictum & stypticum. huiusmodi.n.sunt sapores secundum naturam multum propinqui, vt.2.cañ.3.cap.&.4.de simplici medicina. Nota.2.tam saporem ponticum q̃ stypticum fundari in substantia mixta ex humido aqueo grosso frigido, & terreo frigido grosso, licet substantia deferens saporem ponticum sit grossior & frigidior substantia defferente saporem stypticum. unde pontica in quantum huiusmodi frigidiora sunt stypticis &c. Propter hoc fructus a principio pontici, p vlteriorem attractionem humidi aquei, & vlteriorem passionẽ a calore, primo fiunt styptici, deinde acetosi, ut in agresta, nespilis, & huiusmodi. Ex quibus primo patet modus gñationis phlegmatis pontici, agente. n. frigore in phlegma, & ipsum congelante, ita ꝙ humidum eius subtile exprimat, & grossum remaneat, cum terrestri, remanet substãtia mixta cũ terreo frigido grosso, & humido grosso frigido, & hoc est subiectum saporis pontici, igitur &c. Patet secũdo nõ solum ex dulci phlegmate, sed etiã acetoso, & pluribus alijs speciebus phlegmatis, posse phlegma põticũ generari. Et ex hoc etiam probabiliter apparet ex phlegmate salso posse phlegma ponticum generari, ponendo salso phlegmati occurere frigus forte, exprimẽs subtile humidum, cum quo etiam adducatur calidum cholericum, donec, remaneat humidum aquę ingrossatum cum sicco terrestri frigido. Et plura alia ex his concludi possunt. Dubium. Quod phlegma sit frigidius, an acetosum, an ponticum. Vide solutionem quarto de simplici.&.2.can. allegato cap. quia in se ponticũ inquantum huiusmodi est frigidius. Acetosum tamen propter suæ substantiæ subtilitatem est magis infrigidatiuum.

Et est phlegmatis species uitrei spissi grossi, uitro liquefacto similis in sui uiscositate & ponderositate.

Determinat de phlegmate uitreo. secundo summatim colligit omnes species phlegmatis non naturalis. secunda ibi ⌊Iam igitur declaratum.⌉ Primo notificat phlegma hoc ex similitudine: secundo ex sapore vel eius priuatione. secunda ibi⌊Quod plerunq;.⌉ Dicit primo reperiri species phlegmatis vitrei, quod ideo vitreum dictũ est. quia liquefacto vitro simile in spissitudine. s. pororum grossitie, substãtiæ viscositate & põderositate. Nota hoc phlegma differt ab alijs speciebus phlegmatis. Primo quia non reperitur aliqua species cui æque conueniant ista quatuor. s. grossities spissitudo &c. sicut huic. secundo quia aliæ species, aut sunt insipidæ, aut sunt alicuius determinati saporis. hoc autem phlegma vt statim patebit nullum sibi limitat saporẽ. Ex quo patet, quare separatim ab alijs de hoc tractauit. Aui.

Quod plerunque est acre. Et plerunque saporem non habebit.

Notificat ex parte saporis. Et primo inuit distõnem eius in saporem habens, & priuatum sapore. Et specialiter declarat q̃tum ab habens saporem. Secundo q̃tum ad priuatum sapore. secunda ibi⌊Et videtur.⌉ Prima patet.

Et uidetur ꝙ illud ex eo quod est grossum saporem non habens sit crudum, aut conuertit̃ in crudum. Et hæc quidem est illa phlegmatis species, quę in principio rei erat aquosa frigida, quę neq; putruit, neq; res alia admixta fuit, sed sic permansit recondita donec fuit ingrossata: & frigiditas fuit ei addita.

Declarat. Et ĩ sñia vult ꝙ phlegma grossum vitreum non habens saporem est phlegma crudum, aut phlegma quod conuertitur in crudum. i. per congelationem magis incrudatur, Et subdit ꝙ hæc est ista species phlegmatis, quæ in principio rei. s. ante conuersionẽ in vitreum erat frigida aquosa. & nec putruit, quia potuisset aut incinerari aut fieri salsa. neq; alia res fuit ei admixta sicut in phlegmate salso vel acetoso. sed remansit recondita & quieta in aliquo receptaculo vel mẽbro donec ingrossata fuit & frigiditas addita ex qua ingrossata & congelata est. Sciendum primo ex oĩ phlegmate insipido nõ naturali posse generari phlegma vitreum. Et quia tale est duplex. s. mucilaginosum, crudum absolute, et aquosum. ideo ex omni tali potest fieri phlegma vitreum. Ex mucilaginoso igitur potest fieri vitreum frigido ingrossante. Similiter ex crudo absolute cõtra mucilaginosum distincto. Similiter ex aquoso. Per crudum igitur non intelligitur crudum tm̃modo distinctum cõtra mucilaginosum, sed etiã aquosum. Illud igitur phlegma vitreum est crudum. i. ex crudo per congelationem genitum. aut conuertitur in crudum. i. per congelationem incrudatur supple quodcunq; de dictis phlegmatibus fuerit. Gen̄. autem dicit ꝙ Aui. in hoc cap' vtitur hoc nomine crudum æquiuoce tripl'r. Primo pro specie phlegmatis distincta contra mucilaginosum, vt patet supra. Secundo pro mucilaginoso, sicut hic in litera, & videtur ꝙ illa species phlegmatis quæ est saporẽ non habẽs sit phlegma crudum. i. mucilaginosum. istud enim multum facile tran it in vitreum saporem non habens. Tertio pro phlegmate subtili aquosum sicut hic. aut conuertitu in crudum. i. aut est phlegma subtile aquosum, quod conuertitur in crudum licet hic possumus imaginari phlegma illud aq̃sum dum conuertitur in vitreum prius fieri mucilaginosũ.

Sed circa hic sunt dubia plura. Primum. Non videtur vita stante in nostro corpore generari posse phlegma vitreum, quia non producitur nisi a frigiditate congelante. sed stante vita non reperitur in nobis frigiditas congelans. cum in nulla parte corporis conseruetur vita, nisi per calidum & humidum. igitur &c. Secundum. Non videtur tantum ex phlegmate crudo, aut ex eo quod conuertitur in crudum, sed etiam ex acri vel acetoso posse fieri phlegma vitreum, quia ex pontico & styptico cum sint grossiora & frigidiora congelatiõi & dispositiõi phlegmatis vitrei ꝓpinquiora. Cõfirmatur. quia ex salso phlegmate põt fieri phlegma vitreũ. Similiter ex naturali, quod arguitur, quia multo cal'ior & indispositior ad congelationem est sanguis q̃ phlegma naturale aut salsum. & multo etiam distantior est dispositio melancolię per congelationem genitæ a dispositione sanguĩs q̃ phlegmatis naturalis aut salsi a dispositiõe phlegmatis uitrei. Sed per congelationem potest ex sanguine fieri mel'ia, vt sexta quarti cap. de morsu canis rabidi. & videbitur in sequenti cap'lo igitur. &c. Tertium dubium. Videtur ꝙ phlegma vitreum ex acri genitum nõ sit acre, quia terrestrificato subiecto & ingrossato humido & terrestrificato debet sapor variari seu ponticus vocari. Quartum dubium. Videt̃ ꝙ omne phlegma vitreum debet esse ponticum, & per consequens nullum insipidum. Substantia. n. differens ponticum saporem est mixta ex humido grosso frigido & terrestri grosso frigido sed hoc est in phlegmate vitreo quocũq;, igit. &c. Et per idem patet ꝙ semper acetosum conuersum ad uitreũ debet fieri ponticum. Ad primum dicitur ꝙ stante vita in nobis potest fieri congelatio ad sensum quo hanc vehemẽtem ingrossationem appellamus congelationem. Et negat̃ consequentia. in nulla parte nostri corpori subiectiue potest esse frigiditas congelans stante vita. ergo non potest in aliqua materia in nobis fieri congelatio. licet. n. añs sit uerum. hoc tamen contingere põt ab intra ex dispositione humorũ, & maxime cum contentus fuerit humor in locis distantibus multum a fonte, calo ris. Item a causa primitiua, ut potu frigido valde in æstate. licet. n. non congelet stomachũ aut pulmonem, phlegma tamen aut humorem genitum ex cucurbita aut citrullo ex natura propria præparatum congelari facile congelare poterit. Et multas vias ad saluandum hoc facile imaginari possumus. Ad secundum concedendum est dubium. Sed illud omisit Aui. tanq; notũ. Licet de phlegmate salso ex naturali Genti. dixerit esse valde remotum.

Mihi

phl'a vitreũ duplex.

Crudũ tripl'r

Dubia

Mihi autem sufficienter facit fidem argumentum adductum. Tertium dicitur ꝙ non omnis varietas modi substantiæ in subiecto deferente saporem cāt diuersitatem specificam saporis. Concedit igitur esse posse ex phlegmate acri fieri vitreum, & subiectum ita terrestrificari & taliter dispositioni ꝙ nō remanebit acetositas, sed erit stypticum aut pōticum. Et pōt esse qđ non, sicut si non fiat partium humidarum expressio, sed tantum accentratio. Et per idem respondetur ad quartum. In congelatione enim phlegmatis aquosi aut alterius insipidi potest fieri tanta partium humidarum expressio & terrestrificatio ꝙ perducetur subiectum ad dispositionē præparantem ad saporem ponticum vel stypticū. Et potest etiam fieri solum partium accentratio & ingrossatio absqꝫ expressione, & tunc non necessario hēbit saporem hunc. Accidit autem varietas in tali expressione, quia fit in vno magis q̄ꝫ in alio, vel ex parte varietatis modis substantiæ: aut modi occursus causæ infrigidantis, aut quia vna res est altera porosior, & sic de alijs. Vltimum dubium. Quod phlegma est frigidius, an gipseum factum per congelationē, an vitreum. Et nota ꝙ licet phlegma vitreū sit frigidius acri, acre tamen subtilitate sua magis infrigidat &c.

Iam igitur declaratum est ꝙ corrupti phlegmatis modi ex parte saporum ipsius sunt quatuor, salsum, acre, ponticum, & insipidum. Et ex parte suæ essentiæ sunt quatuor, aquosum, uitreū mucilaginosum, & gipseum. Crudum uero in collectione mucilaginosi continetur.

Ex dictis summatim colligit omnes species phlegmatis non naturalis. & patet.

Cholera autem rubea, alia est naturalis, alia est quæ est superfluitas non naturalis.

Determinat primo de naturali, secundo de non naturali. secunda ibi⌊Non naturalis.⌉ Primo ponit diuisionem, secundo exequitur ibi⌊Naturalis⌉ Prima pars patet. Nota primo choleram sumi tripliciter. Primo pro humore, vt secunda aphorismorū cōmento. 15. vbi fauces egrotant. Secundo prout genus ad nigram & rubeam. Tertio. pro sola rubea, ut quarta aphorismorū in cōmento illius. Quibuscunqꝫ cholericæ egestiones. Et potissime sumitur hic secundo modo licet addat ly rubea. Secundo nota choleram posse ad duo comparari. Primo ad sanguinem, & sic quælibet dicitur superfluitas. Secundo ad alias choleras ratione finium naturalium, quos potest vel non potest natura mediante ipsa attingere, secundum ꝙ apta est vel non apta corpori inferre nocumentum, & sic aliqua est naturalis & aliqua non naturalis. naturalis quidem, vt supra de alijs. Sed contra hanc diuisionem, quia non comprehendit omnem cħām, quia nec prassina nec çinaria, de quibus infra videbitur est cholera rubea. Primo dicunt quidā ꝙ non est diuisio uniuoci in sua inferiora, sed analogi, & illud est cholera rubea. Alij dn̄t dicitur chol'a rubea. i. non nigra ad differētiam melācholiæ.

Col'a tripliciter. Gal.

Chol'a cōpatur ad. 2.

Naturalis est spuma sanguinis, cuius color ē rubeus clarus & est leuis acuta, & quanto magis fuerit calida erit eius rubedo maior.

Notificat primo per accn̄a, secūdo per vtilitates ibi⌊Quæ cum.⌉ Dicit ꝙ naturalis est spuma sanguinis, cuius color est rubeus clarus, & est leuis & acuta, & quāto erit calidior, tanto habebit plus de rubedine. Primo nota Aui. notificat cholerā ex quatuor. Primo ex spuma. 2. ex colore. 3. ex acuitate. 4. ex leuitate in quibus separatur ab humoribus alijs. Secundo nota. choleram non esse spumam proprie dictā, quia ista magis attestatur phlegmati, vt colligitur in cōmē. illius. 43. aphorismi. secundæ particulæ. Strangulatorum. sed dicitur spuma similitudinarie ex loco, quia super natat sicut spuma. Potest etiam esse cā spumificationis sanguis & aliorum humorum, cum ipsius sit alios humores maxime agitare agitatione qua subsequitur spumificatio. Possumus etiam imaginari ipsam secundum plurimum in substantia sua spumosam esse. eleuatis. n. fumis ex sanguine, & chol'æ super natanti occurrentibus conuenit ipsos frequenter in ampullas eleuari. licet istæ sint minores & minori tempore perdurantes q̄ꝫ phlegmaticæ. Ex quo soluuntur instātiæ faciles Pria quia Isaac prima vrinarum ponit phlegma esse spumā sanguinis. Secunda quia spuma fit ex permixtione ventositatis cum humiditate uiscosa, vt secunda aphor. in commen. illius. 43. aphorimū. Strangulatorum. et. 2. pronosticorū. 47. commen. &. 7. aphorismorū in illo. 31. aphorismo. Quibus spumosæ. Ad primum dicitur ꝙ phlegma est spuma sanguis, quia potissime per phlegma est sanguis spumosabilis. Ad secundum dicitur ꝙ chol'a non est oīno tenacitate priuata. uerumtn̄ spuma perdurans benefit ab humiditate &c. Tertio nota. ꝙ. licet iudicium sumptum a colore de cōpl'one sit fallax, vt secundo cañ. 3. cap̄. &. 4. de simplici medicina eo ꝙ reperitur res alba & cal'a sicut allium. alba & frigida vt citrullus. similiter rubea cal'a vt cepe rubea frigida ut rosa sandalus & corallus. vt pl'm tamē comparatis indiuiduis eiusdem speciei intra se aliquo modo rubedinem sibi determinantibus rubedo maior arguit caliditatem maiorem, vt rosa rubea sicut rubicundior ita calidior, & ita de alijs. hoc canone vsus est Aui. in proposito. Quarto nota. ꝙ est leuis propter caliditatem cum siccitate in substantia subtili, q̄ præparantur ad leuitatem igneam. Acuta exponit multipl'r. primo. i. penetratiua. secūdo. i. velociter impressiua. tertio. i. saporis acuti. Sapor enim choleræ non est amarus purus, sed acuitati commixtus.

spuma. dnplex. Gal.

Isaac.

Gal.

Aristo. Acutus m'tipl'r

Quæ cum in corpore generatur in duas diuiditur partes: quarum una cum sanguine uadit & altera ad chistim transmittitur fellis.

Ostendit vtilitates. primo diuidit. secundo declarat ibi⌉ Illud uero.⌉ Dicit ꝙ cum in corpore generatur pars vna uadit cum sanguine, reliquæ vero ad chistim fellis. Primo nota. ex modo loquendi Aui. quosdam concludere uelle nō semper dū ex chylo generatur. sanguis in hepate generari choleram. Et pro isto allegant auctoritates Ari Primo de hystorijs ultimo cap. Et. 4. de partibus animalium. cap̄. 2. qđ est de felle, vbi ponit equum, mulum, asinum, ceruum, elephantem, delphinum &c. non hr̄e felles. Et Aui. 14. animalium. cap̄ primo. Itē probabile argumentū ponendo hepar phlegmaticum & cibum totum esse phlegmaticum, & patet. deductio. Item signetur pars secundum se totum conuertibilis in sanguinem, & patet reperiri posse cibum talē. Ponatur ergo in esse & sequitur conclusio. Et secundum hęc exponenda esset litera vt stat. Secunda uia tenet oppositū. s. ꝙ semper &c. Et pro isto adducunt primo auctoritatem. Aui. in sequenti cap̄l'o & Gal. 2. uirtutum naturalium ultio cap̄. Et argumentum probabile, quia natura non deficit in necessarijs &c. Et negatur illa animalia carere chol'a, licet careāt receptaculo eius. Vide ab Alber i. 2. de animalibus tractatu. 2. cap̄. 1. Dicunt tamen quidam ceruum habere in cauda, & alia forte habent in auribus & alia in stomacho uł intestinis, vt. 2. de hystorijs allegato cap̄. De argumentis uero videbitur in sequenti cap̄. Secundo nota sicut istæ cholerę. s. uadens cum sanguine & uadēs ad chistī sunt ad uarios fines deputatæ, ita sunt diuerso modo dispositę, vadens enim cum sanguine est minus cal'a, subtil', acuta, tum quia a sanguine in suis qualitatibus refrangitur. tum quia debens nūtrire membra satis secundum viam medicorum debet esse benignior. Primum dubium. Videtur ꝙ cholera uadens ad chistim debet esse grossior, quia purior, & consequentia coll'r secundo pronosticorum commento. 35. cap̄ de vomitu. ubi uult choleram & phlegma q̄to sunt puriora tāto esse grossiora. Secundum. Videtur chol'am esse grossiorem sanguie. Primo quia generatur ex eo per vlteriorē decoctiōem,

Aristo.

Gal.

Alber.

Gal.

ſed digeſtio ingroſſando procedit. Item quia eſt amara & amaritudo fũdat in ſubiecto ſicco terreo. 2. cañ. 3. cap̃. &. 4. de ſimplici medicina. diſtinctione. 4. 2. cap̃ de ſtagno ſodomæ. Dicendum ꝙ ſubtilior eſt ſanguine. primo quia leuior. ſecundo quia in oĩ tali digõne eſt ſignare partem groſſã & ſubtilem reſpectu digeſti. Item quia digeritur per ingroſſationem ſecundum plurimum peccans ſubtilitate. pria q̃rti pluries. Item eſt aquoſior, quia multiplicatur ex cibis calidis & ſubtilibus. Ad primum igitur dicendum ꝙ loquiẽ de pura ignita donec ad aduſtionem perueniat Alij ꝙ loquitur de vitellina. Ad ſecũdum infra uidebitur doctrina de uirtutibus. Ad ſecundum argumentum dicitur ꝙ oẽ purum amarum eſt groſſum. ſed cholera eſt amara, & cum hoc acuta. Et ſi quæratur de fumo amaro. Dicitur in iſto eſſe partẽ terreſtrem ex qua fit fuligo, & eſſe partem fumoſã, & iſta eſt amara. alia eſt ſubtilis ignea, & iſta eſt acuta. Al'r negatur oẽ ſiccũ terreũ eſſe groſſum, ſicut de fumo dictum eſt.

Idem.

Illud uero quod de ea uadit cum ſanguine cũ eo penetrat cauſa neceſſitatis & iuuamenti. Neceſſitas uero eſt ut ſanguini admiſceatur ad nutriẽda membra in quorum complexionibus magnam choleræ rubeæ partem eſſe oportet ſecundum modum quem meretur de diuiſione ſicut pulmo. Sed iuuamentum eſt ut ſanguinem ſubtiliet & in itineribus ipſum penetrare faciat

Primo ponit vtilitatem eius quæ uadit cum ſanguine. Secundo eius quæ vadit ad chiſtim. ibi ⌊Quod vero.⌉ Nota hic primo differentiam inter cauſam neceſſariam & iuuatiuam, vt ſupra dictum eſt. Secundo nota. ad membrum cholericum nutriendum oportet multum tranſire de chol'a cum ſanguine. Primo tenendo choleram & humores alios a ſanguine nutrire, quia mẽbrum magis cholericum pluri indiget cholera. Secundo etiam philoſophorũ viam ut ſanguis ſubtilietur & præparetur præparatione qua redditur aptus ad ſic membra cholerica nutrienda ꝙ non alia. Et adhuc dato ꝙ cholera nullatenus nutriat, quia tamen ſanguis nutriturus tranſire debet per anguſtos meatus niſi fuiſſet aliquod ſubtile acutum iuuans ad penetrandum non potuiſſet decẽter penetrare. Et appellantur hæc iuuamenta, quia forte ſine tali ſubtiliatione corpus in uita perduraret, licet nõ æque bñ, & quia motus ſanguinis ad membra principaliter venit ab attractiua membri attrahentis & expulſiua mandante, vt infra uidebitur. Sed dices. Apud tenentes choleram non nutrire quid ſit de ea expleta nutricatione. Dicendum ꝙ partim inſenſibiliter reſoluitur etiam cum aquoſitate urinali, partim expellitur imaginando ꝙ aliqua pars reingrediaẽ venas &c. & partim expellitur cum aquoſitate ſudorali. Vñ & propter hoc ſudor eſt ſalſus. cholera amara permixta aquoſitati inſipidæ, vt q̃rta problematum. problemate. 4. &. 2. cañ. cap̃ de ſudore. Sudor eſt aquoſitas ſanguinis cui prius cholericum eſt permixtum. Propter quod ſudor uim habet reſolutiuam, & reſoluit apoſtemata inguinum & mamillarũ & lac coagulatum in mamilla, vt. 2. cañ. alle. cap̃. Propter quod non adminiſtratur exiccatiuum ne cholericum reſolutiuum euolet, niſi admiſceatur cum oleo roſato vt oleum uiſcoſitate ſua prohibeat cholerici euaporaitonem & per roſas uirtute ſtyptica ad interiora membrorum propellat.

Sudor. quid & eius proprietas.

Quod uero de ea colatum ad chiſtim tranſmittitur fellis. cauſa neceſſitatis tranſmittitur & utilitatis. Neceſſitas autem aut eſt ſecundum totum corpus quod eſt ipſũ a ſuperfluitate mũdare, aut ſecunddũ unũ ipſius mẽbrum qđ eſt fel nutrire.

Oſtendit utilitatem quando uadit ad chiſtim. Primo diuidit. 2. declarat. ſecunda ibi ⌊. Vtilitatis ⌉ Prima patet. Nota primo ꝙ notanter dicitur hic colatum, hæc. n. cholera multum a ſanguine & alijs humoribus depurata tranſmittitur ad chiſtim, licet non ſic ꝙ penitus nihil ſanguinis ſecum trãſeat pro nutrimento ſaltem chiſtis. Faciens autem iſtam ſequeſtrationem eſt uirtus vel anima hepatis naturaliter intẽdens ſanguinem ſuperflua cholera mundare, concurrente ẽt cum hoc uirtute attractiua chiſtis. Secundo nota. ꝙ cum cholera ſit humor ſua ſubtilitate & acuitate ebullilitioni paratus neceſſarium fuit modicum de ipſa cum ſanguine permiſceri, quia tamen propter eius neceſſitatem ad alios fines oportuit de ea multũ generari, oportuit naturam ei receptaculum præparare in quo reciperet. & illud eſt chiſtis in quo recipitur cholera ſanguini ſuperflua, & in hoc mũdatur totũ, quia ſanguis totus ab eius ſuperfluitate, quod ſi non fieret magnum nocumentum ſequeretur. Et hanc tetigit Auic. dũ dixit totum corpus a ſuperfluitate mundari. Tertio nota. illa psrs, aut ſecundum membrũ quod eſt fel &c. dupl'r gloſatur. Primo notando ꝙ dupl'x ad chiſtim tranſit chol'a. Vna ad concauum eius per collum ſiue orificium chiſtis ad medium hepatis terminatũ. Secunda tranſit per venas mixta ſanguini ramificatas per chiſtim. Per primam mũdificatur ſanguis cholericus. Per ſecundã nutritur chiſtis ſecundũ viam medicorum. Et quo tollitur apparens contradictio inter Gal'. 2. uel. 6. de iuuamentis, & Aui. hic. Poſuit. n. Gal'. ꝙ ueſicæ & chiſti datæ ſunt uenæ quibus nutriantur. Aui. autẽ hic uidetur dicere ꝙ nutritur chiſtis cholera eñte ad cõcauũ. Voluit enim Aui. quod dictum eſt, & non diſſonat ſñię Gal'.

Chiſtis quid.

Aliter poteſt hæc litera gloſari ꝙ cholera tranſiens ad concauum chiſtis defert ſecum aliquam partem ſanguinis unctuoſam qua partialiter nutritur chiſtis, licet etiam nutriaẽ nutrimento per venas tranſeunte, ut dixit Gal'.

Vtilitatis uero duo ſunt iuuamẽta. Vnum eſt inteſtina a ſtercore & phlegmate uiſcoſo abluere. Et aliud inteſtina & ani muſculos pungere, ut quid ſit ei neceſſarium ſentiat, & digeſtiones emittat. Ideoq; ſæpe accidit colica cã oppilatiõis quę fit in foramine qđ a felle deſcẽdit ad ĩteſtina.

Primo nota. in mẽbris duplex poteſt reperiri in ſuperfluitas. Vna propria & ex proprio membri nntrimento derelicta, & hæc ſecundum plurimum eſt modica & facilis expulſionis. Alia eſt communis ex nutrimento. ſ. cõmuni derelicta in membro, ut feces & mucoſitates in inteſtinis, & hæc eſt difficilis expulſionis, quia groſſa & plurima. Vnde oportuit ad hanc fugandam vel fiendam membra expulſioni deputata recipere iuuamenta ne tales retentæ facerent ægritudines, vnde neceſſarium fuit choleram tranſire ad inteſtina ad pungendum & purgandum & abſtergendum. Secundo nota. chiſtis fellis eſt veſicula quædam ſituata in concauo hepatis ſub tertia eius pẽnulla, cuius collũ ſiue orificiũ terminatur ad ventris concauum quo trahitur ſuperfluitas cholerę ad ventrem ſiue concauitatem chiſtis. Et tamen illud collum ramificatum in duos ramos quorum maior penetrat in hepar, alter tendit uerſus inteſtinum duodenum qui iterum in duos diuiditur, quia unus tendit ad fundum ſtomachi, & ibi diffunditur per ipſum ad calefaciendum & digeſtionem ſtomachi confortandum, & iſte eſt ualde paruus, quia multa cholera vel cibũ corrumperet vel expulſiuam incitaret. Alter uero ramus maior tendit ad inteſtina effundens choleram in eis propter cauſam dictam. tamen quãdoq; cõtingit mõſtruoſe iſtos duos ultimos ramos ecõtrario ſe habere: quia. ſ. magnus tendit ad fundum ſtomachi & paruus ad inteſtina, vt. 2. techni de phlematico quotidie choleram pallidam euomente. &. 2. compl'onum. ultimo cap̃. & 3. regiminis acutorum cõmento. 29. unde taliter diſpoſiti ſæpe choleram uomunt. egõnes habẽt albas ut rapacia animalia. Et colliguntur hæc quarto de ꝑtibus aĩaliũ cap̃. 2. qđ eſt de felle, iõ etc.

Membrorũ ſuperfluitas duplex.

Gal. Hip. Ariſto.

Non naturalis uero cholera, alia eſt quæ a natura

tura

tura egreditur propter causam extraneam quæ ei admiscetur. alia est quæ a natura egressa est propter causã in se, quia eius substãtia nõ ẽ naturalis.

Determinat de non naturali cholera. Et primo diuidit. secundo membra diuisionis declarat. secunda ibi ⌊Partis primæ.⌉ Prima pars patet. Primo nota utranque harum specierum choleræ esse non naturalem eadem ratione qua de phlegmate & sanguine supra dictum est. Non posuit autem diuisionem specierum choleræ ex parte saporis. quia omnes in amaritudine cõicant. Vel dic quod non determinat de cholera generata ex commixtione sanguinis cum cholera, quia in tali cõmixtione sanguis non seruat diu sanguinis formã.

Chol*a* redditur non naturalis dupl*r*:

Secundo nota. ex litera choleram dupliciter reddi non naturale. Primo absque commixtione substantiæ extraneæ cũ ea, sicut si putrefiat vel aduratur. 2. cum commixtione rei extraneæ, sic si phlegma uel aliud secum admisceatur præter naturam. Et tu facil*r* potes addere tertium membrum sicut si utrumque contingat. Dicunt tamen hic quidam choleram fieri posse non naturalem non solum per admixtionem rei non naturalis cum ea, sed etiam per admixtionem rei naturalis, indebite tamen, quia non secundum debitam proportiõem cõmixtæ sicut sanguinis &c. ut supra de sanguine dicebat. Alij uero dixerunt quod nunquam per sanguinis admixtionem fieret cholera nõ naturalis, sed semp*er* naturalior. Et tu cõsidera.

Partis primæ est alia, quæ est scita & famosa, & est illa cui extraneum illud quod est admixtũ est phlegma, cuius generatio magis ẽ in hepate.

Primo declarat primum membrum .s. generatũ per admixtionem. Secundo secundũ ibi ⌊Quæ uero.⌉ Item primo inuendo diuisionem declarat membra. Secundo subdiuidit vtrunque. secunda ibi ⌊Nota autem.⌉ Primo declarat primũ membrum. Secundo secundũ ibi ⌊Et alia.⌉ Dicit primo duplicem esse choleram non naturalem factã per admixtionem. una est famosa. altera est minoris famæ. Nota & famosa est illa quæ generatur per admixtionem phlegmatis cum cholera, cum gño magis est in hepate. Primo nota cholerã & phlegma dupliciter posse adinuicem cõmisceri. Primo sic. quod utrunque illorum seruet propriam formam. Secũdo sic, quod neutrum saluet. sed ambo in humiditatem tertiam pręternaturalem conuertantur. Et qualitercunque sit si dñabitur in mixto proprietas phlegmatis dicetur phlegma nõ naturale. si econtra dicetur cholera non naturalis. Si uero fuerint equata nomen nõdum habent, sicut multæ quotidiæ humiditates in corpore humano generantur, nomina propria ab auctoribus imposita non habentes. Sed dices. Signetur illa humiditas tertia, & putrescat. & febrem faciat interpolatam vel continuam proportionalẽ, qualẽ periodum seruabit. Item dabitur alia species febris humoralis quam iam dicta. Ad primum dicit quod eius pǫdicatio assi*m*abitur periodo feb. de materia mixta ex calida & phlegmate. Ad secundum conceditur illud, sed non nominauerunt hanc auctores tanque per similitudinem quandam reducibilem, uel raro euenibilẽ. Secundo nota hanc choleram notam & famosam dici, quia frequentius aduenit quam alia de qua dicitur. Quod contingit. Primo propter phlegmatis multitudinem maiorem esse quam melancholiæ. Secundo quia cholera acuta exñs faciliter diuidit & separat partes phlegmatis abinuicem et in ipsas penetrat. phlegma uero sua viscositate partes choleræ penetrantes inuiscat tenaciter, quare ipsorum facilis est commixtio respectu mel*ię* cum cholera. Contra. quia Isaac primo vrinarum dicit choleram non posse misceri cũ phlegmate, quia est sicut spuma &c. Dicendũ quod non potest. i. difficulter miscetur respectu sanguinis, licet facilius quam mel*ia*. Et ex hoc patet quare fe. ab hac cholera cãta dicitur tertiana notha, quia. s. cãta a cholera non naturali nota & famosa. vel quia forte illa tertiana est frequẽtius contingens. Nota. 3. hãc maxime generari in hepate. Primo quia ibi est calor fortior commiscens. Secundo quia humores sunt ibi per venas minutissimas adinuicem condiuisi, quare facilis est eorũ adinuicem commixtio. Contra. quia. Isaac in libro de dietis v*ir*ibus. 4. cap̃ dicit hãc maxime in stomacho repiri. Huic dicitur quod licet maxime inueniatur in stomacho, maxime tñ generatur in hepate. virtute enim hepatis secũdum plurimũ fortiori exñte quam in stomacho generata per meseraicis expellitur ad stomachum & intestina, eo quod istæ viæ sunt latiores & aptiores expulsioni. Ex isto habetur cañ. in practica, dũ vides hanc in stomacho multiplicare rectifica hepar.

Chol*a* nõ naturalis duplex.

Cholera & phleg ma misceẽ dupliciter.

Cholera nota & famosa.

Isaac.

Idem. Chol*ę* i hepate & in stomacho m*u*ltipli catæ canon practicus.

Et alia est quæ est minoris famæ, & est illa cui extraneum quod est admixtum est melãcholia.

Quare autem generata ex admixtione mel*i*æ cum cholera sit minoris famæ patere potest ex dictis Et credendum etiam est ipsam maxime in hepate generari propter causam similem, licet Aui. hoc non expresserit.

Nota autem & famosa, aut est cholera citrina, aut est cholera uitellina. Phlegma nanque cui admiscetur cholera quandoque est tenue & generatur inde prima, quandoque est grossum, & generatur inde secunda scilicet cholera quæ ouorum uitelli similis existit.

Primo subdit primum membrum ipsum declarando. 2. secundum. secunda ibi ⌊Quę autẽ.⌉ Dicit primo, quod ista quæ nota est & famosa est duplex. quædam dicta citrina, altera dicta vitellina. Prima generatur per admixtionem phlegmatis subtilis aquosi cum cholera. secunda per admixtionẽ grossi phlegmatis cũ ea, & ista dicit vitellina, qa similis vitellis ouorũ. Nota prĩo. cholerã citrinã quandoque misceri phlegmati grosso quandoque tenui. Dũ tenui miscet, qa illud est diaphanũ, & quasi penitus cholerę priuatũ nõ notabiliter refrangit colorẽ cholere. vnde resultat mixtum illud coloratũ sicut aqua mixta cum croco tincta. s. tinctura croci. Dum vero phlegmati grosso miscetur, quia illud est album & quasi perfecte terminans resultat illud mixtum citrinum citrinitate quasi ad albedinem declinante, qualis est color vitelli oui non recentis vterque tamẽ illorum colorum potest appellari citrinus. Secundo nota pro huius intellectu quod licet omnes uitelli ouorũ in citrinitate communicent, in gradu tamen suæ citrinitatis abiuicem multum differunt. Sunt autem. n. quidam citrini citrinitate ignea ad roseum vel rubeum colorem declinantem sicut recentes. Quidam uero citrinitate ad albedinem declinante: & sunt proprie pallidi, & huius coloris est hæc uitellina de qua loquitur Aui. Ex quo tanque fundamento colligitur concordia textus Aui. hic. & Gal. 2. uirtutum naturaliũ ultimo cap̃. & Aue. 3. colliget. 3. cap̃. Voluerunt. n. Gal. & Auer. choleram uitellinam generari per choleræ assationem Aui. uero ponit hic eam generari per phlegmatis admixtionem. Dicetur enim quod in cholera citrina naturali assatiõe procedente resoluto subtiliori & grossiori remanente reddit ipsa cholera opacior & persequens ad citrinitatem vel rubedinem declinans obscuriorem, sicut est citrinitas uel rubedo vitelli recentis, & secundum hanc similitudinem dicitur vitellina. & de ista non loquitur Aui. hic sed Gal. & Auer. locis allegatis. hic aũt loquiẽ de vitellina citrina citrinitate ad albedinem decliui, sicut est albedo vitelli oui non recentis.

Colera nota & famosa duplex.

Citrinũ duplex.

Gal*e*. Auer.

Quæ autem minoris est famæ est illa quæ cholera uocatur adusta. quæ aliquo duorum generatur modorum. Vnus est ut cholera in se aduratur et accidat in ea cinereitas, sed eius subtile nõ separetur ab ipsius cinereitate, immo cinereitas in ea contineatur. Et hæc quidem est peior

Nota quod ista est illa species choleræ quam Gal. 2. uirtutũ naturalium appellat vitellinam generatã per assationem. Et hoc potest persuaderi. Primo, quia huic attribuit omnes cõ-

ditiones illius cholerae vitellinae. nam dicit eam generari ex hoc ꝙ aliqua eius pars aduritur in se. & haec est assatio cholerae, cuius cinereum non separatur a subtili. unde redditur color eius opacior, & per consequẽs habens rubedinẽ igneã, quod fuit attributum iam dictę cholerae. 2. quia credendũ est Aui. hanc speciem cholerę cognouisse, & alicubi de ipsa mẽtionem fecisse, & non apparet alibi ꝙ̃ hic, igitur &c. Cõtra. quia ibi Gal. illam speciem ponit famosam, sed hanc nõ ponit Aui. esse famosam in litera. igitur ista non est illa. Item quare posuit Aui. hic hanc speciem cholerę, cum debeat describere choleram generatam per rei extraneae admixtionẽ, & non per alterationem in sua substantia, vt patet intuenti seriem litere. Ad primum dicitꝰ ꝙ fuit famosa apud Gal. nõ vero apud Aui. Aliter dicitur ꝙ est famosa respectu aliarum specierum cholerę non naturalis, licet respectu cholerae generate per phlegmatis admixtionem ipsa non sit famosa, quia frequentius cõtingit ipsam generari per phlegmatis admixtionem ꝙ̃ aliter fieri. Vel dic ꝙ Gal. dixit ipsam famosã in malitia, quia valde mala licet non sit famosa, quia multũ frequenter eueniens. Pro secundo dicitur ꝙ cinerulentum potest considerari quodammodo sicut extraneum substantiae cui cõmiscetur, ideo vt sic ad istas reduci potest.

Et alius est ut cholera nigra extrinsecus ad eã ueniat, etiam cum ea misceatur, & hęc quidem est melior huius autem speciei cholerae color est rubeus, sed non est clarus, necꝫ floridus, immo ẽ magis similis sãguini sed est tenuis, et pleruncꝫ a suo colore propter aliquas mutatur causas.

Cholera nigra duplex.

Declarat aliud membrum. Et patet. Primo nota. duplicem choleram nigram imaginari possumus cõmisceri cholerae rubeae. Primo non naturalem, & tunc generatur cholera multum praua. uel saltem generari contingit, quia vehementis malitię conuenit esse choleram nigram aduenientẽ. De hac igitur non est in proposito sermo cum Aui. dicat hãc meliorem esse pręcedente. contingeret. n. ipsam esse deteriorem. Secundo imaginari possumus permisceri choleram nigram naturalem, ex qua licet fiat cholera mala propter cõmixtionem esse indebitã, non tamen est ita mala sicut pręcedens, vt patet intuenti. Aliter alias sum imaginatus quod semper ceteris paribus deterior est pręcedens ꝙ̃ ista. Dico ãt notantꝰ ceteris paribus, quia si generetur cholera nõ naturalis per aduentum melᵉ̨ venenosę ab extra. ipsa posset esse deterior ꝙ̃ generata per adustionem substantię proprie. sed alijs paribus non quia semper plus malitiatur subtilis pars in prima ꝙ̃ in secũda. & in parte adusta sunt pares. ideo etc. Sed diceres tenendo primã rñsionem. Q ño est ista secunda cholera denominãda adusta, quia nec ab intra nec ab extra aduritur. Dicitur primo ꝙ similis est adustę in colore modo substantię &c. secundo quia per admixtionem melᵉ̨ae adhuc terrestrificatur & exiccatur. Nota secũdo hanc similari sanguini in colore, quia ex re rubea & clara cũ re opaca cõmixta resultat color rubeus aliquo modo obscurus, sicut est color sanguinis. Differunt tamen a sanguine, odore, & sapore, & quia magis tenuis & acuta propter choleram dñantem in mixtione. Tertio nota hic color frequenter mutatur propter alias causas. s. propter varias proportiones partium melancholię & cholerę inter se, & variam opacitatem melancholiae & claritatem cholerę. propter etiam frigus extrinsecum congelans. & sic de alijs quibus varij resultant colores, aut secundum veritatem. aut secundum apparẽtiã.

Quae uero in sui substantia extra naturam est, alia est cuius generatio saepius ẽ in hepate, alia est cuius generatio magis est in stomacho.

Nota primo per choleram extra naturam in sui substantia intelligitur cholera pręter naturam, non propter rem extraneam secum commixtam vel ad eam ab extrinseco venientem, sed solum propter alterationem vel mutationẽ suae substantię contingentẽ, vt species statim nominandę. Secundo nota ex illo verbo sępius, & ex illo verbo magis, nullam illarum esse solum in stomacho vel in hepate gñabilẽ, licet aliq̃ saepius & facilius ĩ hepate & aliq̃ in stõcho generetꝰ.

Et illa quidem cuius gño magis est ab hepate ẽ una species. Quę ẽ cũ quod in sãguine est subtile aduritur, cuius spissitudo cholera est nigra.

Vstio duplex.

Primo nota per vstionem hic indifferenter intelligi põt vstio proprie dicta aut putrefactio. Per vtrancꝫ. n. cõtingit subtile in choleram conuerti & inflãmari, & grossum in melancholiã. Secundo nota. quare maxime in hepate gñetur est multiplex ratio. Prima quia ibi sanguis est copiosior. secũda quia ibi calor est fortior, quare ibi sanguis faciliter inflãmatur. tertia quia sanguine ibi frequenter conculcato faciliter euenit prohibita trãspiratio, & conseq̃nter inflãmatio & putrefactio. & eodem modo in venis magis prope hepar. in alijs autem locis non est ita. Contra quia prope cor. Dicitur ꝙ non propter fortitudinem virtutis plurimũ materias malas a se repellentis.

Et quae in stomacho magis gñatur duas hẽt partes: prassinam. s. & uiridem, ut erugo eris.

Cholera prassina quid. Cholera çinaria.

Determinat de illa cuius gño est magis in stomacho. Et primo ponit diuisionem eius in species suas. secundo, illas declarat ibi⌊Et mihi quidem.⌉Prima patet. Primo nota per prassinam intelligendã esse illam, cuius color est similis colori prassij siue marubij, & est color viridis obscurus, unde & coloris porralis aliquando appellari consueuit pp cãm eandẽ. Per çinariam uero choleram in colore similem çinar. i. viridi eris qui est color viridis clarus ad albedinem. s. decliuis, propter quod & cholera eruginosa etiam aliquando appellari consueuit. Contra. Ista cholera gñatꝰ in hepate. ergo &c. consequentia tenet. & assumptum probatur auctoritate Auer. tertio colliget. tertio cap. & argumẽto suo. Idem est locus generatiõis humoris naturalis & superflui. sed in hepate gñantur naturales. igitur &c. Item gñatur a calõ forti. sed tale non est in stomacho, sed potius in hepate. ergo &c. Item prassinam generatur ex vitellina. sed vitellina maxime generatur in hepate. ergo. &c. Pro istis dicitur ꝙ maxime in stomacho generatur, quia licet in hepate generetur vitellina, quę est sicut vtriusꝗ materia, plurimum tamẽ residet & retinetur in stomacho. ideo &c. Dicendum secundo ꝙ in stomacho potest esse calor sufficiens ad istas gñandum, vt in stomacho multum igneo, aut etiam ex praeparatione materierum ut cholera vitellina ex cibis maxime inflãmabilibus generata. non repugnat tamen ipsam choleram çinariã gñari in hepate, sed raro euenibile ẽ, quia prius hepar expellit vitellinam cholerã ꝙ̃ in eo longã moram contrahat. Ad primum dicitur ꝙ ista non fuit intentio Auer. sed voluit ꝙ non essent verę cholerę, quia tunc in hepate generarentur. quia idẽ est locus &c. Et sic ad argumentum primum. Idem est locus gñonis humoris naturalis & non naturalis. Dicitur enim distinguendo ꝙ tripliciter dicitur humor non naturalis. Primo quia superfluitas residens ex digestione naturalis, qualiter choleram phlegma &c. dicimus esse humores non naturales respectu sanguĩs, principaliter. n. natura intendit generationem sanguinis, dum in materiam seu massam chylosam agit digerendo, & sanguĩs gñonem pręparando, tamen sic agendo alios gñat humores. Secundo vero dicitur nõ naturalis. quia formam seruãs naturalis humoris. licet sit a naturali sua dispositione remotus. Tertio quia mutatus tam a forma ꝙ̃ a naturali dispositione humoris. De primis duobus pręcedit auctoritas Auer. ꝙ idem est locus generationis &c. Et ideo concludit ex isto ꝙ nec prassina nec çinaria est cholera naturalis illis modis. De humore aũt non naturali tertiomõ illud non oportet. Ad secundũ patet per dicta. Ad tertium similiter, ꝙ vitellina li-

Auer.

Humor non naturalis triplex.

cet in hepate generetut non longa ibi secundum plurimum trahit moram, sed expellitur ad stomachum & intestina. Contra. igitur magis in intestis quã in stomacho generabitur prassina, quia magis ad illa expellit̃ vitellina. Negatur cõsequẽtia, qa ibi nõ est calor fortis, & quia secũdum p̃rimũ cũ alijs hũiditatibus & humoribus exter.us pellitur.

Et mihi quidem uidetur ꝙ prassina ex uitellina generetur cum aduritur. cum enim aduritur, adustio in ea efficit nigredinem, ex qua cum citrinitate mixta generatur uiriditas.

Ostendit modũ gñonis & materiã earum. 2. ponit quoddam principium ex quo habetur veritas eius dicti. secunda ibi⌊Calor nanq;.⌉Primo determinat modum generationis primę. Secundo secundæ ibi⌊Et çinaria.⌉ Dicit primo ꝙ prassina generatur ex vitellina superius dicta quando aduritur, quia calor agens in ea efficit nigredinem ex qua cum citrinitate mixta resultat viriditas. Nota primo per vitellinam hic intelligendam esse superius ab Aui. descriptã gñatam. s. ex grossi phlegmatis admixtione cum cholera. calidum igitur vrẽs agẽs in partes istas phlegmaticas denigrat eas quibus commixtis cum citrinis existentibus faciunt choleram secundum apparentiam viridem, sicut pictores permiscent vitellum oui cum nigro, & ex illo exultat secundum apparentiam color viridis. cuius causa quęrenda est in libro de sensu & de coloribus. & in libro metheororũ in tertio. Et experimentum ostendit ꝙ si per vitrum citrinum aspicias res nigras ipse videntur virides. Secundo nota hanc choleram istomodo generari non solum propter distẽperantiã calidam vehementem stomachi. sed etiam propter dispõnẽ materiæ in quã operatur calor stomachi. licet. n. stomachus non habeat calorem multum adustiuum. contingit tamen ad stõm pelli choleram vitellinam generatam ex cibis vehementer inflãmabilibus, vt sunt cepe pori & alia huiusmodi. quare calor non multum tamen vstiuus istã materiam uehementer adurit. Ex quo patet non solum corrumpi actionem membri vel virtutis propter complexionis uel alterius naturæ distemperiem, sed etiam propter dispositionem obiecti circa quod virtus operatur. Ex quo infertur non semper operationis corruptionem arguere membrum ægrũ vel lapsum, vt patet de calore iuuenis agente in mel: ac etiam de calore stomachi cholerici agente in lac. Si tamen operaretur circa proportionatum obiectum ex corruptione argueretur lapsus, vt patet. Et secundum hunc modum patet quare quandoq; in homine intra latitudinem suæ sanitatis exñte subito apparet vomitus choleræ prassinæ vel vitellinæ. Hoc enim contingit quia non merito distemperãtiæ membrorum gñata est &c. & potuit per tempus latitare post generationem absq; hoc ꝙ sensibile faceret nocumẽtũ.

Tertio nota licet Aui. non explicet nisi vnum modũ generationis cholerę prassinæ. ex dictis tamen auctorum possunt p̃res colligi. Primus hic ab Aui. positus. Secundus ex cibis in stomacho corruptis ad viriditates declinantibus, vt porri blites. 2. pronosticorum. commẽto. 39. &. 2. comp̃onum, vltimo cap̃. Tertius ex adustione cholerę vitellinæ secundum Gal. per q̃ potest fieri viridis obscura. Quartus ex admixtione choleræ vitellinæ Gal. cum mel̃ia fieret enim versil̃r & viridis & obscura. Et ita ex admixtione melancholiæ nigræ cum cholera naturali citrina, sed illud non esset per solam alterationem in propria substãtia. Quarto nota ex dictis auctorum hic multas alias posse colligi species choleræ ab enumeratis. Hæc conclusio est Gal. in libro interiorũ. cap̃. de passionibus stomachi. Vbi ponitur indica. quę potest comprehendi per viridem obscurã. Et idem Haly. 3. techni. cap. de discrasijs hepatis. Fumosa uero posita ab Aue. primo cantice. cap̃. de humoribus. cantico. 9. reducit̃ ad has. quia omnis multum a stomacho effumans potest dici fumosa. Itẽ oẽs spẽs mel̃iæ possunt cũ qualibet specie choleræ cõmisceri. notũ ẽ ãt oĩa sub iã dictis comprehendi posse &c.

Aristo. — Gal. — Haly. — Auerro.

Zinaria uero uidetur mihi ꝙ generet̃ ex prassina: cum tantum aduritur donec eius humorositas siccatur, & ad albedinem redire incipit propter sui siccitatem.

Hic textus clarus est.

Calor nanq; in humido corpore in primis nigredinem efficit, deinde denudat ipsum nigredine, quando eius omnino finit humiditatem, & quando superfluit in eo ipsum albificat. Et hoc quidem in lignis attende quæ prius in carbonẽ uertuntur, deinde in cinerem. Calor. n. in humido efficit nigredinem, & in eius contrario albedinem. Et frigiditas in humido albedinem operatur, & nigredinem in eius contrario. Hæc tamen duo iudicia quæ in prassina & zinaria iudicaui æstimatiua sunt iudicia. hæc a utem species quæ dicitur zinaria, omnibus choleræ rubeæ speciebus calidior existit, & peior, & magis perniciosa & dicitur ꝙ est de substantia uenenorum.

Super hoc passu nihil noto, quia plene in quæstionem totum declarabitur.

Choleræ autem nigræ, alia est naturalis, alia non naturalis superfluitas.

Determinat de melancholia. Et primo ponit diuisionẽ. 2. membra pertractat. 2. ibi⌊Naturalis.⌉ Primo nota. hic terminus melancholia sumitur ab auctoribus æquiuoce. Quãdoq; pro aliqua passiõe cerebri. prima tertij. tractatu. 4. cap̃. de malancholia sic descripta. Melancholia est mutatio cogitationum aut estimationum a cursu naturali ad corruptionem et timorem et malitiam propter complexionem mel̃icã facientem spiritum cerebri siluestrem interius &c. Secundo sumitur pro humore vno ex quatuor naturaliter frigido & sicco vel ad ipsum reducibili. quod dico propter melancholiam non naturalem. & taliter sumitur hic, & dicitur naturalis & non naturalis ea ratione qua humores alij. Dicitur autem melancholia a melan græce quod latine sonat nigrum. & cholon fel uel cholera. inde melancholia quasi fel nigrum vel cholera nigra.

Mel̃ia duplex.

Naturalis est boni sanguinis fex & turbulentia & superfluitas in comparatione ad sanguinẽ, quia omnes humores dicuntur superfluitates ad comparationem sanguinis, cuius sapor inter dulcedinem & ponticitatem existit.

Determinat primo de naturali. 2. de non naturali. ibi⌊Mel̃ia vero.⌉Primo describit eam ex parte suorũ accñtiũ secundo vtilitatum. secunda ibi⌊Quæcunq;.⌉Dicit primo ꝙ naturalis &c. Primo nota Aui. ex quatuor notificat melancholiam. Primo ex parte substantiæ, quia fex. n. in tota hũorali massa pars grossior & grauior et descẽdere aptior, licet maneat naturaliter sanguini secundum decentem proportionem commixta regulante virtutem. Et dicitur metaphorice fex sicut cholera spuma. Secundo ipsam notificat ex qualitate visibili quia turbulenta ẽ. ẽ. n. alijs humoribus opacior & sanguini commixta ipsum magis turbulentum reddit. Tertio notificat ex habitudine eius ad bonũ sanguinẽ, quia superfluitas eius est. Et hoc fecit Aui. ꝑpter duo. Primo quia minus de melancholia forte alicui videretur q̃ de phlegmate vel de cholera. quia infra dicturus est ipsam fieri a calido temperato. secundo ad differentiam partis grosse sanguinis puri, quia licet sit feculentior & turbulentior, nõ tamen est melancholia, quia nõ est sanguinis boni superflui-

tas. Quarto notificat ex sapore, quia habet saporem medium inter dulcedinem & ponticitatē. Nō notificat āt eam ex colore, quia iam ipsam nigram nomiat. Nec ex qualitate tangibili, quia posito ꝙ ipsa est sicut fex ēt facile scitur ipsam eē frigidæ & siccę cōpōnis, & sic non explicat ipsam ex parte cōplexionis. Secundo nota ipsam esse saporis medij etc. dupliciter intelligi potest. primo medij īter dulce & ponticū per participationem. secūdo per abnegationem. Primus dupliciter. Primo imaginando illam dulcedinem in quadā parte sanguīs vnctuosa esse fundatam a qua non potest penitus melīa absolui. secundo imaginando non omnes melancholię partes esse a natura sanguīs ęqualiter elongatas, & ꝙ aliq̄ partes eius naturæ sanguinis multum propinquæ aliqua dulcedine participant. Secundo intelligi potest medius per abnegationem quia accetosus, cuius causa non est frigiditas tāta sicut pontici, nec tanta calītas sicut dulcis. Sed contra hoc sunt dubia. Primum, quia sicut cū melīa miscetur sāguis vnctuosus, ita cum cholīa, igitur sicut melīa dr̄ pp̄ hoc saporis medij, ita cholera saporis medij inter dulce & amarū, & est contra primū ītellectū. Item contra secundā imaginationem, quia sapor dulcis fundatur in subiecto calīo & hūido bn̄ digesto, vt. 4. de simpl'r. medicina. & .2. cañ. cap. 3. sed. nulla pars melīæ est hmōi. igitur &c. Item arguitur ꝙ non sit saporis acetosi, quia acetositas fundatur in humido aqueo subtili frigido qd̄ nō competit melīæ. Ad primum dr̄ ꝙ amaritudo choleræ occultat dulce vnctuosi sanguīs sibi mixti, qd̄ nō ē in melīa. Ad secūdū dr̄ ꝙ dulcedo multū remissa fūdari pōt in subiecto frīdo, ut patet de cucurbita citrullis &c. Ad tertium dr̄ ꝙ sapor acetosus fundatī in humido subtili aqueo. i. actual'r fluido, cum quo tn̄ stat ipsū eē grossum & terrestre respcū humidi alioꝝ humoꝝ. Vel dic ꝙ ī melīa sunt partes subtiles aqueæ in q̄bus fundari pōt acetositas. Vel dr̄ ꝙ ista acetositas est remissa ponticitas media inter perfectam ponticitatem & acetositatem perfectam.

Sapor medius dupl'r.

Quæ cum in hepate generatur in duas separatur partes. quarū una in sanguinem penetrat & alia ad splenem transmittitur.

Notificat ipsā ex pte suaꝝ utilitatū. Prīo distinguit secūdo declarat ibi⌊Pars autē.⌉ Sed queres, est amplior q̄titas. Itē q̄ ē grossior. Conciliator dicit maiorē esse illam quæ vadit cum sanguine q̄ illam que vadit ad splenē, qd̄ patet. Considerata mole mēbroꝝ melīcoꝝ que sunt melīa nutriēda. vel saltē quoꝝ nutrimētū debet ꝑ melīam ꝑparari. Et patet ꝙ vadēs cū sanguine est ēt minus feculēta, eo ꝙ eius q̄litas per qualitates sanguinis & aliorum multum refrangitur.

Pars aūt quæ cum sanguine penetrat uadit cū eo cā necessitatis & utilitatis. Necessitas uero est ut sanguini admisceatur eo modo quo debet in nutrimēto cuiusq̄ mēbrorū in quoꝝ cōpl'onibus magnam melīę partem esse oportet, sicut sūt ossa.

Hic primo explicat vtilitatem trāseuntis cū sanguine. Secundo trāseuntis ad splenē. secunda ibi.⌊Et pars.⌉ Prīo iterum p̄missa diuisione in necessariā & utilē declarat necessitatē. secundo utilitatē ibi⌊Vtilitas &c.⌉ Nota primo hāc merito dici necessitatem tā secūdū viam philosofoꝝ q̄ secundū viam medicorū. Et tu declara sicut supra de cholera. Ex quibus sequitur primo maiorē q̄titatem melīæ transire cū sanguine q̄ choleræ, quia multo amplior est moles mēbrorum nutriendoꝝ melancholia q̄ cholera, & hoc secundū medicos. aut quorum nutrimentum est per melancholiā disponendum q̄ꝑ choleram, & hoc secundū philosophos. & plus etiam proportinaliter respectu totalis q̄titatis melancholiæ & choleræ quæ in corpore gñatur. Sequitur secundo pl's absolute & proportionaliter trāsmitti de cholera ad chistim q̄ de melancholia ad splenem, quia minus trāsit de ipsa ꝓportionaliter cum sanguine & pl'es fines attingere habet. s.

abstergere coniungere seu purgare intestina & fundum stomachi calefacere, melancholia vero solum appetitum excitare. Ex quibus etiam potest probabiliter concedi multo maiorem q̄titatē melīę in hepate naturaliter disposito gñari q̄ cholerę, licet hoc sit mere insensibile. Primū dubiū. Quid sit de superfluo melīæ eunte cum sanguine post opōnem sanguinis qua superfluit. Secundū. Videt ꝙ q̄to mēbrum est magis melīcum tanto magis ad ipsum nutriendū debet cum sanguīe de cholera penetrare, quia tanto habet uenas & poros & meatus angustiores, ergo tanto oportet sanguinem magis subtiliari. Et econtra q̄to magis cholīcū tanto minus īdiget ea. Tertium dubium tactū est quæ est grossior. Ad primum dubium dr̄ ꝙ ipsa expellit & resoluitur in superfluitatē q̄dā lutosam superficiei corporis extrīsecæ adherentem, vt patet. Ad secundū dr̄ ꝙ prius a cholera subtiliat nutrimentum subtiliatione sufficiēte ad penetrandum, deinde euolat & soluitur cholera, & perficitur opō melancholiæ. Contra, quia saltem vsq̄ ad membrū trāsibit nutrimentum cum ampliori cholerica mixtum. Dicendum negando consequētiā. Et cum arguit, quia pori sunt angustiores &c. Negatur consequentia. quia sicut membra sunt magis melīca, ita in eis tardius, fit resolutio, ideo tardior indigēt nutrimenti attractione & per consequēs nō oportet ipsum subtiliari sic sicut nutrimentū cholericū. Pro tertio dictū est superius. & est sn̄ia Gal. secundo virtutū naturaliū.

Dubia

Vtilitas uero est ut sanguinem restringat & cōfortet & inspisset ipsum.

Declarat vtilitatem. Et patet. Primo nota. triplicit pōt aduenire nocumētum in debita nutricatione mēbrorum ex sanguine. primo propter subtilitatem eius, quia nimis cito resoluitur, & hoc tollit melīa ipsum ingrossando. secundo pp̄ labilitatem eius, quia substantiæ membri non decenter adheret. & huic etiam obijcitur melīa ipsum figendo sua terrestreitate. tertio quia ex humiditate sanguīs posset membris nutriendis quidam laxitas induci, ideo huic obijcitur melīa substantiam membrorum confortando. Ex quo patet rhetoricum esse sermonē exponētiū. Et confortet membra ne sanguis dulcedine sua membris abo minabl' fiat. Sic igitur melīa tripl'r confert nutricationi. s. ispissando sanguinē, & ꝓhibendo ne euaporet, figendo ne labatur laxitatem mēbrorū impediendo. Secundo nota ꝙ ista dr̄ vtilitas & non necessitas sicut de alijs. Contra. igitur non deberet misceri cholīa, quia facit sanguinē euaporabilē. Negat consequētia, quia affert alias vtilitates, & illud emendatur per melancholiam.

Et pars eius q̄ ad splenē trāsmittit ē illud quo sanguis nō indiguit quæ ad ipsum uadit cā necessitatis & utilitatis. Necessitas uero aut est secundum corpus totum. s. ut a superfluitate mundet: aut secundū unū mēbrū qd̄ ē ut splenem nutriat.

Ponit vtilitatē eius quæ vadit ad splenē. Et patet Prīo nota duplicem ire ad splenem melancholiam, sicut supra de cholera dicebatur ad chistim, Et hæc est causa necessaria, quia sine ista non posset homo diu viuere, sicut etiam de cholera supra dicebatur.

Vtilitas uero ideo accidit, quia in os stomachi quasi mulgendo profluit. Et hæc quidem utilitas duobus ē modis. Vno quia os stomachi stringit & confortat & inspissat. Alio ut in ore stomachi cōmotionem faciat propter acredinem, & excitet ad famem & faciat desiderium.

Primo nota melancholia vadens ad splenem ad os stomachi ꝓfluita splene quasi emulgendo, quia stypticitate & ponticitate sua os stomachi constringendo, sicut manus capiedo vber emulget ipsū. Secundo nota melācholię huic. A. plures

plures vtilitates attribuit. Prima est, quia cõstringit & vnit
& consi͞lr & confortat os stomachi, quare melius in stoma-
cho retinetur cibus. & idem. 5. de vtilitate particular℞. cap̄.
Dubia 3. & 6. de iuuamentis. cap̄. 3. Secunda, quia cõmotionẽ fa-
cit ad q̃ꝫ sequitur appetitus. ad hanc. n. cõsequit̃ motus par-
tium oris stomachi, & quædã ipsarum confricatio tediosa,
q̃ꝫ virtus sensitiua percipiens ꝓmouetur ad appetendum ci
bum: vt tediosa talis tollatur confricatio. Ex quo patet pri
mo quare pontica & acetosa excitant appetitum. Primo qa
faciunt si͞lem cõmotionem. Secundo quia causant in ore sto
machi asperitatem quãdam quæ maxime est cibo remoui-
bilis. Ex quo vlterius patet, quare frigidi augmentũ au-
get appetitum cibi, econtra ca͞lm potens: vt. 13. tertij. tra-
Dubia. ctatu primo. cap̄. de signis dispõnum stomachi, de quo. 2.
techni. Dubium primum circa dicta, quia hęc non vr̃ cã
solum vtilis: sed etiã necessaria. necesse est. n. alias ꝓmoue-
ri ad appetendũ cibum si debet viuere. cum igit̃ hoc nõ pos
set fieri sine concursu me͞liæ, cuius signum est quia ꝓhibito
aduentu eius destruit̃ appetitus. vt. 14. tertij. cap̄. de causis
destructionis appetitus. sequit̃ &c. Secundum dubium.
Non vr̃ me͞liæ euntis ad splenẽ esse aliquã necessitatẽ. Pri-
Aristo. mo, quia splen non est mẽbrum aĩali necessarium. 2. de hy-
storijs. cap̄. 2. & 3. de partibus. 4. ca. qõ ergo in aĩalibus nõ
hñtibus splenẽ mundificat̃ sanguis & exiccat̃ appetitus, cũ
non reperiatur receptaculũ ipsius. Ad primam põt dici ꝙ
sine concursu &c. adhuc cãretur appetitus, licet non æque
faciliter & æque bene. oporteret. n. tanto vehementiorẽ esse
suctionem venar℞ ab ore stomachi. Aliter dixerunt alij, ꝙ
etsi non appeteret hõ cibum posset per suas ætates decurre-
re, sicut plures videmus: licet non æque bñ. adhuc. n. esset
cibus tẽpore indigentiæ sibi delectabilis, sicut videmus ex-
perimento multos non famescentes, dum tñ cibos gustant
eo multum delectari: immo promoueri ad appetendũ. Ad
secundum colligi põt solutio ex dictis Arist. 3. de partibus.
Alber. cap̄. allegato. & Alberti. 2. de aĩalibus. tractatu. 2. cap̄. 1. ꝙ
non omnibus animalibus est splen necessarius, cum sit a na
tura iuuentus, vt sit receptaculum fecis sanguinis. Non oĩa
autem animalia indigent tali receptaculo, immo indigent
vt illud superfluum transmutet̃ in squamas aut plumas etc.
ideo in piscibus multis splen non est, & in aue quadam di-
cta asinus quæ habet caput asino simile. Et Auicẽ. 2. anima
lium ad principium inquit. Illud autem animal volatile qđ
Aristo. habet caput ad modum capræ, non habet splenẽ. Et Ari. 2.
de hystorijs. cap̄. 3. noctua autem totaliter non habet. Ex
his potest colligi probabile argumentum ꝙ splen non ne-
cessario concurrat ad appetitum causandum, quia talia ani-
malia cibum appetunt: quãuis splene careant. Sed creden-
dum in talibus aliunde q̃ꝫ a splene fluere melancholiam ad
excitandum appetitum. In animalibus autem multi sangui
nis sicut est hõ non est ita, quia ibi cum multum de sangui-
ne generetur, multum etiam creatur de sanguinis fece a qua
oportet sanguinem deputari. Et propter hoc dixit Arist. sple
nẽ reperiri in animalibus accidentaliter & non essentialiter
sicut vesica &c. non. n. requiritur nisi vt sit receptaculũ etc.
quod non est necessarium omni animali, ideo dicitur acci-
dentale animali. licet sit necessarium homini. Tertiũ du-
bium. quare non ordinauit natura ad os stomachi transire
choleram ad sitim excitandam sicut melancholiam ad fa-
mem. Respondetur ꝙ os stomachi habet causam cõiun-
ctam faciliter sitis causatiuam. s. ca͞lm, humidum roridum
consumens & exiccans. non sic autem de fame.

Debes autem scire ꝙ cholera rubea quæ ad chistim transmittitur fellis est illud quo sanguis non indiget, & illud quod a felle egredit̃ est illud quo fel nõ indiget. Et si͞lr cholera nigra quæ ad splenẽ transmittit̃ est illud quo sanguis non indiget, & illud quod a splene egredit̃ est illud quo non indiget splen. Et queẽadmodũ illa cholera rubea postrema euigilat uirtutẽ expulsiuã inferius, sic cholera ista nigra postrema uirtutẽ appetitiuã euigilat superius. Vnde sit Deo omnibus meliori factoribus laus.

Patet quid velit hic &c.

Melancholia uero non naturalis non est ad modum hypostasis & fecis, immo est ad modũ adustionis & cinereitatis.

Determinat de melancholia non naturali. Et primo oñ-
dit differentiam inter ipsam & melancholiam naturalẽ. Se-
cundo ipsam in suas species diuidit. secunda ibi ⌊Res nãqꝫ
humidæ.⌉ Dicit primo ꝙ melancholia non naturalis nõ
est ad modum hypostasis & fecis, sed est ad modum adu-
stionis & cinereitatis, quia non est vt fex, sed tãquam cinis
derelictus a re humida adusta. Res. n. quę est sicut fex seque
stratur a calido digerente perficiente humidũ et superfluum
terreum sequestrante. Res vero quæ est sicut cinis derelin-
quitur ex adustione vel putrefactione &c.

Res nanqꝫ humidæ cũ rebus terrestribus admiscentur, separat̃ terrestritas ab eis aliquo duorum modorum, aut ad modum hypostasis, et tale quale illud de sanguine melancholia naturalis, aut ad modum adustionis quod est cum resoluitur subtile & spissum remanet, & tale quale illud de humoribus est melancholia superfluens & ista quidem uocatur cholera nigra.

Primo declarat. Secundo remouet dubium ibi ⌊Et neqꝫ
habuit.⌉ Dicit primo ꝙ dupliciter a re humida cõtingit
separari terreum. Primo ad modum hypostasis & fecis, si-
cut cum calor digerens perficit humidum, sequestrat enim
superfluum terreum sicut in vino accidit. & similiter dum
a calido digerente ex chylo generatur sanguis perficitur &
depuratur humidum chylosum in sanguinem transmutan-
dum, vnde sequestrat̃ ab eo pars minus terrea quæ est sicut
fex & hypostasis & illud est melancholia naturalis. Secũdo
contingit separari terreum ab humido propter vstionẽ aut
putrefactionem, & tale terreum est me͞lia non naturalis.

Et neqꝫ habuit hypostasim nisi sanguis. Ex phlegmate enim propter sui uiscositatem nihil descendit sicut ex oleo.

Remouet dubium. Posset. n. aduersarius dicere ꝙ me͞lia
naturalis est ad modum hypostasis sanguinis. sed melãcho
lia non naturalis ad modum hypostasis alterius a sangui-
ne. Hoc igitur remouet. Primo ostendendo phlegma nõ ha
bere hypostasim. Secundo idem de cholera ibi ⌊Et ex cho-
lera.⌉ Primo arguit sic. phlegma non videtur minus vi-
scosum q̃ꝫ oleum. sed ex oleo propter viscositatem nihil de-
scendit: igitur nec ex phlegmate. Contra. quia ex oleo de-
scendit amurca. Dicendũ ꝙ ex oleo putrefacto. Vel dicit̃
ꝙ ex eo nihil descendit nisi per corruptionẽ. & talit̃ etiã ex
phlegmate cum putrefit vel adurit̃ põt aliquid descendere.
Vult ergo Aui. vt mihi vr̃ ꝙ phlegma est superfluũ visco-
sum quod remanet in g͞nõe sanguis & ab isto non seque-
strat̃ me͞lia sed a sanguine. Si͞lr quia phlegma naturale vide
tur vniformiter viscosum sicut oleum tale. aut non habet in
se superfluitatem hypostasiuam potentem descendere dum
stat sub dispositione illa, quod notanter addo propter phleg
ma dum conuertitur in sanguinẽ, quia forte aliqua eius pars
transit in melancholiam.

Et ex cho͞la rubea ꝑꝑ sui subtilitatẽ & sue terrestritatis paucitatẽ & sui motus assiduitatem.

Probat idem de cholera generaliter. Secundo spāliter de cholera eunte ad chistim. ibi⌊Et propterea illud.⌉ Arguit primo sic, ex re multum subtili & homogenea modicum de terrestri hñte & multum mobili nihil debet hypostasiuum separari posse, sed hmōi est cholera. igit̄ &c. Sed diceres. Non videtur alia assiduitas motus choleræ q̄ꝫ sanguis cum sit secum. Dicendum ꝙ per assiduitatem intelligit mobilitatem. quod. n. secundū se totum est multū mobile non vr̄ hr̄e hypostasiuum: quia illud est terreum fixum. Possemus etiam concedere choleram in sanguine habere motum velociorem & frequentiorem sanguine, licet nos lateat.

Et propterea ꝙ illud quod de ea a sanguine separatur in corpore est parum nō descendit res de qua sit curandum, neq; etiā cū separat̄ morat̄ nisi parum, sed putrefit aut a corpore expellit̄. Et cum putrescit eius subtile resoluitur, & spissum remanet & fit cholera nigra adusta & non hypostasiua.

Declarat illud de cholera quę vadit ad chistim. Posset. n. aliquis credere, ꝙ quia cholera quæ vadit ad chistim quiescit in vase suo, ideo ex ea aliquid descendit. Hoc igitur remouens dicit ꝙ illud de cholera quod separatur a sanguine in corpore. i. eunte per corpus. s. per venas &c. Dixit autem notanter in corpore, quia vadens ad chistim nō omnino separatur a sanguine, immo transit cum aliquo sanguine vnctuoso: vt dictū est supra. Illud inquā quod separat̄ de cholera & transit ad chistim est parua res, ideo ab eo nihil sensibile, aut a medico considerabile descendit. & si quid modicum descendit, illud vel statim de corpore eijciturvel putrescit, & illud qd' est subtile euaporat, & cinis est chol'a nigra non naturalis & non gñata per modum hypostasis.

Melancholia autem quæ est superfluens, alia est quæ est cinis choleræ, & quod de ea aduritur quæ est amara, inter quam tñ et choleram rubeā quā adustā uocamus existit differentia, quia illa est cholera rubea, cui cinis hic fuit admixtus. hęc uero non est nisi cinis per se cognitus cuius subtile fuit resolutum.

Nunc determinat de spēbus mel'iæ non naturalis. Secundo summatim coll'r. secunda ibi⌊Male igit̄.⌉Prima in quatuor vt patet. Dicit primo ꝙ vna spēs mel'iæ est quę est cinis chol'æ & illud quod de cholera adurit̄, & hæc est saporis amari. Dicit secundo ꝙ inter hanc & cholerā rubeā adustā superius noīatam est dr̄ia, quia illa est cholera cui cinis ex adustione remanens est admixtus. sed hæc mel'ia est solus cinis per se remanens ex adustione. Notandum est primo non esse per cinerem intelligendum cinerem ꝑprie dictū, a quo totū humidū est resolutū sicut cinis lignorū. sed illud cuius humidum ita resolutum fuit. & ita terrestrificatum vt non sit amplius vehiculum illius caloris merito talis cāæ imprimentis, sicut frequent̄ apparet in lignis quæ comburuntur. Sciendū secundo hic per adustionē putrefactionē esse intelligendū, ut supra. Sciendum tertio ꝙ choleræ rubeæ dupl'r potest accidere adustio. Primo sic, ꝙ cinereum separet̄ & exhalet humidū, & sic gñatur prima spēs mel'iæ non naturalis. Secundo sic, ꝙ tm̄ mō pars incineret̄, sed illud cinereū non omnino separetur sed aliquo mō misceatur cum parte non adusta, ita ꝙ pars non adusta cum illo terreo ex coquatur & bulliat, tunc generatur cholera nō naturalis vitellina dicta apud Gal'. quā appellauit Auic. minoris famæ. Diuersitas autem huius adustionis cōsequit̄ varietatem agentis & passi & consequenter variā ꝑportionem agentis ad passum. Ista inquirenda sunt. 4. metheo. Quarto sciendum hāc esse amaram propter siccum adustum multum & humidum paucum.

Cinis dupl'r.

Adustio quid.

Adustio accidit chol'gru. dupl'r.

Alia ē quæ est cinis phlegmatis, & qd' de eo adustū fuit. & si phlegma ualde subtile & aquosum fuerit eius cinis erit salsus. Et si non, trahitur ad acredinem aut ponticitatem.

Nota ꝙ si phlegma quod aduritur est subtile aquosum, resultat sapor salsus permixto terreo adusto amaro cū subtili aquoso, vt supra de phlegmate salso. Nota secundo per acredinem intelligere possumus acuitatem ex adustione relictam, vel intelligere possumus acetositatem. Et secūdum hoc imaginari oportet, ꝙ si phlegma quod adurit̄ sit nō valde subtile & aquosum: sit tamē subtile & dulce, & calor fuerit putrefaciens qui conuertat hoc phlegma in mel'iam, resultabit in illo sapor acetosus, sicut in alijs succis bulliētibus dū acescunt, q̄a remanebit sub̄a frīda satis subtilis in qua fundatur acetositas. Q̄. si illud phlegma fuerit multū grossum resultabit sapor pōticus, quia ex putredine relinquitur sub̄a terrea grossa frigida, in qua fundat̄ ponticitas: vt sup.

Alia est quæ est cinis sanguinis & quod de eo adustum, & hæc quidem est salsa ad paucam trahens dulcedinem.

Nota de hac supra incidenter fecit mentionem cum dixit. Cuius spissitudo est cholera nigra. In hac propter dulcedinem sanguinis remanet aliquid dulcedinis. Propter vero aquositatem a qua non absoluitur sanguis est ibi salsedo: vt supra in secunda specie.

Alia est quæ est cinis mel'iæ naturalis, quæ si subtilis fuerit erit eius cinis & qd' de ea adustum est ualde acre, sicut acetū quod cum super terræ faciem cadit ebullit, & eius odor est acris a quo muscæ fugiunt & alia. Et si grossa fuerit minoris erit acredinis cum ponticitate pauca.

Notificat factam ex naturali melancholia. Alia igit̄ spēs melancholiæ non naturalis est cinis derelictus ex putredine & adustione melancholię naturalis. Et hic est duplex, q̄a quædam est genita ex melancholia naturali subtili: quædā ex grossa. Prima est saporis acris siue acetosi & ebullit cum cadit super terram, & eius odor est horridus a quo fugiunt muscæ. Alia autem est minoris acredinis, cū pauca tñ ponticitate. Primum dubium. Cum quilibet humor ex quo gñatur melancholia sit diuisibilis in subtile & grossum quare hanc dr̄iam non sic tetigit in sanguine & cholera sicut in phlegmate & melancholia. Huic dicitur ꝙ hoc nō ita manifeste apparet in sanguine & cholera. Si. n. cholera subtilis fuerit, tota aut fere tota euanescit. Et si sanguis fuerit subtilis totum eius subtile in choleram transit. Secundū dubium. Quia ex intentione Auic. vr̄ omnem melancholiam nō naturalem aliquo modo participare acetositate, quia oīs genita ex melancholia quātūlibet grossa participat acetositate: vt patet ī littera. igitur a fortiori quælibet alia, cum sit sub̄æ subtilioris. Item genita ex adustione choleræ de acetositate participat. Haliabas primo theoricæ. igitur a fortiori quælibet alia. consequentia tenet, quia genita ex cholera est calidior, igitur indispositior ad retinendū acetositatem. Credo ꝙ in omni mel'ia non naturali sit acetositas, in qualibet enim reperiuntur aliquæ partes subtiles per calidi euaporationem in frigiditate, sicut in vino dum acescit. Secundo ꝙ in qualibet etiam tali reperitur acuitas, quia in qualibet putrefactione vel adustione relinquit̄ uestigium caloris adurentis vel putrefacientis. Tertio ꝙ in aliqua plus de acetoso & minus de pontico. Et in aliqua econtra. Et tu considera. Similiter in aliqua minus de acuto & plus de acetoso. Et in aliqua econtra, secundum ꝙ calor est magis adurens q̄ꝫ putrefaciens, vel econtra. Hoc autem contingit ex varia dispositione materiæ & agentis. Sil'r et per cōsequēs ex varia

Dubiū.

ria habitudine seu ꝑportione agentis ad materiā. Tertiū dubium. An magis mel'iæ genitę ex naturali competat bullire super terram q̄ aliȷs. Dicendum ꝙ non. hoc. n. competit sibi ratione acuitatis & subtilitatis substantiæ in qua fundat̃ acuitas & acetositas, sed hæc nō insunt magis huic mel'ię sed magis chol'æ. tū magis ex subtili mel'ia genitæ illud cōuenit. tn̄ primo. q̄a acetosum fundat̃ in suƀa subtili q̄ de facili ꝑ poros terræ penetrās aerē, aut vapores ibi īclusos exterius excludit cuius exitus cāt ampullas & bullitionē, & hęc cā est cōmunis cuilibet acetoso. In acetoso autem acuto ad hoc coadiuuat acuitas & caliditas partium acutarū quæ fumos & exhalationes ex humido cui occurrit eleuat, & ꝑpter hoc scindit acetū forte lapidem & cōminuit ferrū &c.

Quartum dubium. Cur chol'a çinaria non appellatur melancholia cum sit multum terrestrificata. Dicendū ꝙ nō intantum exhalauit humidum cum calido ꝙ eius substātia remanserit frigida, immo est adhuc calida &c.

Malæ igit̃ choleræ nigræ spēs sunt tres. cholera rubea cum adurit̃ & eius subtile resoluit̃ & duæ aliæ diuisiones quas post eam diximus.

Colligit ex dictis numerum specierum prauæ choleræ nigræ. Secundo comparat dictas species inter se. secūda ibi ⌊ Melancholia vero phlegmatica. ⌉ Dicit primo ꝙ malæ choleræ nigrę sunt tres species. Prima genita ex cholera rubea dū adurit̃. Alię duæ genite ex mel'ia nāli subtili & grossa dū adurunt̃. Cōtra. q̄a quinq; numerauit. Dicendū ꝙ genitas ex phlegmate & sanguine nō appellat malas in cōpōne ad istas tres, immo quia plus hn̄t de humido sunt istis multum benigniores: est igitur sensus litteræ. malæ igitur choleræ. i. choleræ deterioris & multę prauitatis tres sunt species.

Melancholia uero phlegmatica est tardioris impedimenti & malitiæ.

Comparat illas. Primo phlegmaticam cholericæ. Secūdo cholericam phlegmaticæ & melancholicę. Tertio melācholicas inter se. Partes patebunt. Dicit primo ꝙ melancholia phlegmatica est tardioris impedimenti & minoris malitiæ q̄ cholerica, quia minorem adustionē recipit phlegma q̄ cholera. Nota illud idem esse intelligēdum de sanguinea, probabile tamen est deteriorem esse sanguineam phlegmatica. tum quia sanguinis corruptio videtur deterior corruptione phlegmatis, tum quia sanguis cæteris paribus magis est adustibilis q̄ phlegma, & quia calidior, & quia vnctuosior, & consequenter inflammabilior.

Et mel'ia cholerica est quę est fortioris malitię & uelocioris corruptionis. uerūtamen est susceptibilior curationis q̄ illa de aliȷs uero duabus diuisionibus quæ magis acris est deterior existit. Si tamen in eius principio auxilium præsto fuerit, citius medicationem recipiet. Tertia uero quæ minus super terram ebullit & minus in mēbra penetrat tardius perimit, sed ad resoluendū & ad maturandū & medicationē recipiendū magis est effrenis. Hæ ergo sunt species humorum non naturalium & superfluentium.

Cōparat cholericā. Et vult ꝙ ipsa est maioris malitiæ quia magis aduritur, & velocioris corruptionis, quia velocius imprimit in mēbra & corrūpit illa, sed est citius susceptibilis curæ q̄ aliæ. s. phlegmatica & sanguinea. & ambę ex nāli mel'ia genitæ, quia subtilior. passibilior, & resolubilior, sicut ægritudo acuta cōparata chronicę. Cōsil'r oīa dicit de mel'ia nō naturali genita ex subtili in cōpōne ad genitā ex grossa, vt p3 intuēti. Dixit autē notat̃ in principio. si eius auxiliū p̄sto &c. quia neutra postq̄ multū impresserit est curæ susceptibilis. vide tertia quarti cap̄. de lepra.

Inquit Galenus qui dixit ꝙ humor naturalis solummodo est sanguis & aliȷ humores sunt superfluitates quibus non eget̃ non dixit uerum. Si. n. solus sanguis esset humor qui membra nutrit omnia in suis complexionibus et essentiȷs similia forent. Os nanq; carne durius non existit, nisi quia sanguis cui substātia dura mel'ia fuit admixta ipsum nutriuit. neq; cerebrum mollius est carne, nisi quia sanguini qui ipsum nutriuit. substantia mollis phlegmatica fuit admixta.

Recitat quasdam opiniones. secunda ibi ⌊ Sunt autē quidam. ⌉ tertia ibi ⌊ Et sunt quidā. ⌉ Primam opinionem auctoritate Gal'. duobus motiuis improbat. Secundo remouet dubium. secunda ibi ⌊ Aquositas nanq;. ⌉ Primum argumentum. si solus sanguis nutriret omnia membra essent similia. nec posset assignari causa diuersitatis in complexione & substantia membrorum, cum tamen videamus os durius carne ꝙ non est nisi quia in suo nutrimento est plus de melancholia & in carne minus. Nota ꝙ fundamentum Gal'. est, quia suum nutrimentum debet esse simile nutrito, saltem virtualiter. Cuiuslibet enim nutriti naturalis complexio &c. igitur omnia membra erunt sanguini similia, & per consequens inter se. Sed de hoc in quæstione.

Ipsum quoq; sanguinem aliȷs inuenimus admixtum humoribus. qui ab eo separātur. Cum enim extrahitur & ordinatim ponitur in catino uisu discernitur quod separatur in partē quæ est sicut spuma & est cholera rubea, & partē quę est sicut fex & res turbida & est mel'ia, & partem quæ est sicut albumē ouorum & est phlegma, & partem aquosam quæ est aquositas, cuius superfluitas in urina euacuatur.

Scđa rō fundat̃ super experiētia. Et p3 de qua ēt in q̄ōne.

Aquositas nanq; non est ex humoribus solidis uel secundis, neq; est nisi ex eo quod bibitur & non nutrit, neq; est necessaria nisi in nutrimēti attenuatione & penetratione, humor nanq; ē quod ex eo quod bibitur & comeditur est nutriens. Quod autem dico nutriens uolo intelligi quod est in potentia simile corpori. Quod autem in potentia corporis. s. humani similitudinē habet est corpus commixtum non simplex. Et aqua quidem est simplex.

Nutrīes quid:

Remouet dubium. Argueret enim aduersarius sic. Choleram & mel'iam concedis nutrire membra, quia simul cū sanguine inuenitur cholera & mel'ia in venis. igit̃ parit' debes concedere aquositate nutrire corpus, quia simul reperit̃ cū sanguine in venis. Remouet hoc negando sil'itudinem, quia cholera melancholia & phlegma sunt corpora mixta. aqua vero est simplex ex qua nō potest fieri nutricatio. De isto mouebo difficultates in sequenti cap̄. Nota hic quatuor humores appellat secundos. s. respectu chyli. supra vero appellauit primos. s. respectu humiditatum secūdarum.

Hūores quatuor dupl'r.

Sunt autem quidam hominum qui opinant̃ corporis uirtutē sanguinis sequi multitudinē, et ipsius debilitatē sequi eius paucitatem, sed non est ita. Quod uero attenditur est dispositio eius quantitatis quæ de eo corpus ingreditur.

Remouet scđam. Nota ad corporis robur nō oportet attēdere q̄titatē sanguīs absolute, sed q̄titatē cū ꝑportione ad corporis vasa & caloré debentē regulare sanguinem.

Et sunt quidā qui opinant̃ ꝙ cū humores aucti fuerint aut diminuti, postquā corpora humana secundū cōpōnem fuerint qua dn̄t in quantitate unius ad alterū sanitas erit conseruata. Sed non est ita, humores nanq; præter istud mensuram in quātitate conseruatam habere debēt nō in comparatione alterius humoris, immo in se cum custodia mēsurationis quā habent in comparatione unius ad alterꝝ. Adhuc quidem remāserunt de rebus humorū qōnes quæ nō medicis sed tm̄ ptinent philosophis. Iōq; eas prætermisi.

Tota ista lr̄a patet vsq; ibi ⌊Nutriēs masticatione &c.⌉

Capitulum secundū doctrinæ quartæ, quod est de qualitate generationis humorum.

Nutriens masticatione aliquam habet digestionem.

In hoc capitulo determinat de modo gñonis humorꝝ. Determinat.n. de digōnibus p quas gñantur humores, sumpto hic humore vt se extendit ad chylū, humiditates secundas, humores ꝓprie dictos, & superfluitates ipsorꝝ. oñdit.n. qualit̃ & a quibus fiant hę digōnes & gñones. Ex quo patet intellectus rubricæ. Prīo ergo facit hoc. Secundo ponit cañ. quosdā. secūda ibi ⌊Debes autem scire.⌉ Primo determinat de gñone chyli siue digōne prima. Secundo humorꝝ siue digōne secunda. Tertio humiditatū. Quarto superfluitatū. secunda ibi ⌊Deinde eius subtile.⌉ tertia ibi ⌊Debes autem scire.⌉ quarta ibi ⌊Superfluitas.⌉ Primo ponit in ore aliquā fieri præparationē. Secūdo declarat. Tertio oñdit modū gñonis chyli. secunda ibi ⌊Superficies.⌉ tertia ibi ⌊Deinde postq;.⌉ Primo nota decentē fuisse ordinē quē Aui. posuit vel seruauit, licet enim prius tēpore sit digō & gño q; humor per digōnem productus: quia tm̄ notior nobis est humor q; digō modus gñonis eius, prius ordine doctrinæ fuit de humoribus q; modis generationis ipsorꝝ determinandū. Secundo nota per nutriēs in ꝓposito intelligendū esse cibum sumptū ꝓ eo quod in humano corpore est a materia operatiuū, & distinctū contra potū, quia non sine masticatione deglutibile est, vt panis et caro &c. Et maxime de hoc facit Aui. mentionē, & maiorē requirit transmutationē. & quia sæpius conuenit chylū ex cibo q; ex potu gñari, cum pr̄imæ gentes ꝓ potu sola aqua vtant̃, etiā aīalia. Tertio nota. ly masticatione dupliciter exponit̃. Primo. i. per masticationē, quia per ipsam conuertitur seu cōterit̃ cibus & diuidit̃, quare a calore stomachi facilius transmutat̃. Secundo masticatione. i. dū masticat̃ vel in ipsa masticatione, tunc.n. secum miscet̃ saliua in qua est vestigiū digerentis caloris, & pp alia inferius dicēda. Nota quarto hāc ꝓprie nō esse perfectā digōnē, quia p istā nō acquirit̃ noua forma digōnis: sed ē p̄paratio quædā ad digōnē, tā ex parte diuisionis q; rei cōmixtæ, et qualitatiuę p̄parationis. Ex quo patet quare gulose comedentes & habentes raros dentes sunt breuis vitæ, vt colligitur. 10. problematum. 48. problemate, licet ibi tangatur.

Nutriēs quid.

Gulosi & hoīes hn̄tes raros dentes sunt breuis vitæ.

Superficies.n. oris superficiei stōi cōtigua existit, immo ē ac si una esset superficies, estq; in eo uirtus digestiua ex ipso. cūq; masticatum tetigerit aliqua ipsum conuersione permutabit.

Probat per rationem. Secundo signo ibi. ⌊Et dixerunt.⌉ Prima in duas secundum ꝙ duas rationes ponit. secūda ibi ⌊Et in hoc quidem.⌉ Prima arguit sic. superficies oris est contigua superficiei stomachi, sed illa digerit. igitur & ista. Nota primo per superficiem oris intelligendam oris interiorem pelliculam longam latam vsq; ad stomachum protensam, & stomachum ipsum cooperientem. Ex quo patet ꝙ proprie magis continua q̄ contigua debet nominari. Vide & sexta tertij. cap̄. primo. Dicitur continua & non contigua, uerum quia tecta est hæc superficies alijs membris, nō percipitur continuitas eius. Ex quo patet primo causa dicti Auic. eo enim ꝙ stomachus ori per hanc pelliculam cōtinuatur: os & stomachus in virtute & cōpl̄one cōicant, cū igitur in stomacho sit virtus cibi immutatiua, sequitur etiā ꝙ in ore est cibi virtus immutatiua. Patet etiam secundo quare tremor labij inferioris est signum futuri vomitus. agitat̃.n. stomachus, & per consequens pellicula oris &c.

Oris su…

perfici… qua…

Et in hoc quidem auxiliatur saliua acquisita per digestionem qua cadit calor innatus.

Adducit secundam causam. Et diuiditur in duo. Primo adducit rationem. Secundo declarat. secūda ibi. ⌊Ideoq;.⌉

Primo nota per saliuam intelligendam esse humiditatem quandam in modo substantiæ ad phlegmatis naturam & complexionem declinātem in partibus glandosis. s. in duobus foraminibus prope linguam repertam & digestam ad fines a natura intentos plures ordinatam. sexta tertij. cap̄. 1. in fine. Dicta est autem saliua quia ab ore salit. Vel dicta est sic. quia salsa vel sapida. sibi enim quodam humore cholerico cōmixto versus quandam salsedinem declinat. Et ex hoc patet non omnem humiditatem phlegmaticam ab ore per sputum eiectam debere saliuam nominari, vt sunt humiditates catarrhales & huiusmodi. Fuit autē ordinata circa radicem linguæ hæc saliua. Primo vt linguam irroret & madefaciat ne motu nimio exiccetur. Secundo vt cōmisceatur cibo & iuuet ad digestionem eius. Tertio vt res siccę organo gustus occurrentes gustum moueant. non enim potest sapor actu gustum mouere, nisi organum fuerit per humidum actualiter dispositum, vt colligitur in libro de sensu. Et colligitur hæc tertia causa secundo colliget. cap̄. de iuuamento instrumenti gustus. Secundo nota saliuam hoc caloris naturalis vestigium acquirere ibi in radice linguæ virtutibus principalium ad locum istum pertinētibus. Primo enim notabiliter ibi apparet virtus cordis per arterias magnas ad linguam perueniens: & propter propinquitatē eius, & similiter cerebri. consimiliter & hepatis & aliorum mediante stomacho & venis magnis sub lingua contentis & ramificatis, ita vt in ipsa sit vestigium trium principaliū.

Saliua qd est.

Saliua necessitas triplex.

Arist. Auer.

Non igitur mirandum si in ea apparet vestigium caloris digerentis. deciditur enim a digestione facta circa partes gulæ, ad quas fortis peruenit influxus trium principalium mēbrorum. Ex quo patet primo probabiliter ipsam a natura phlegmatis sua virtute multum elongari. Patet secundo quare animalia venenosa secundum plurimum nocent sua saliua. Nocēt enim potissime per humiditatem illam in qua suorum principalium membrorum manifestatur virtus, & ista est saliua, licet etiam in hoc finalis causa concurrat. Patet vlterius quare auctores docētes præparare carnes serpentum vel ad curam lepræ vel ad faciendum trociscos viperæ, maxime abijciunt caput & collū per duos digitos. Patet vlterius quare saliua hoīs maxime ieiuni interficit serpētes & scorpiones. 2. cañ. c. de saliua. &. 3. de simp. medicina. cap̄. eodem. &. 3. naturalium. 7. cap̄. & vl̄r omnia aīalia suo ueneno contraria sunt hoī: ut Serapio in suo de simplicibus. cap̄. de sputo. Ex quibus patet ulterius quare digerit maturata & abstergit impetiginem & mūdificat maculas faciei, ut coll̄r locis præallegatis. Patet ulterius quare qñq; saliua unius multū alteri nocet si bibat residuū vini sui. Contra, quia est pura superfluitas, igitur non iuuat ad digestionem. Dicitur primo ꝙ non est pura superfluitas ut tactum est. Vel dicat̃ negādo assumptū. sicut stercus & vrina multa p̄nt facere iuuamenta digerendo resoluendo &c. Ex quibus patet ulterius quare panis in aqua uel uino infusus non æque bene digeritur sicut simplex masticatus debite. Et plura alia quæ omitto &c.

Saliua hoīs… ratio. Gal. Serap.

Ideoq;

Ideoq; triticũ masticatũ in maturatione furũculorũ et exiturarũ operatur, qđ nõ operatur triticũ cũ aqua tritũ, neq; illud qđ cum aqua coquitur.

Declarat hoc exemplariter quia triticum masticatũ etc. Et idem tertia quarti.cap̃.de cura endememul. & propter idem suppositum morsui canis rabidi ualet sic masticatũ. Et tacta est causa supra.ut coll'r.2.can̄. & a Serap̃.cap̃. de frumento. Nota primo.frumẽtum ponitur ab auctoribus in cõplexione esse hoĩ simile & ualde conueniens & temperamento attinens, quia ponitur cal'm primo & in humiditate fere temperatum:ut.2.can̄.allegato. cap̃.ideo secundum se est medicina maturatiua.unde empl'm factum ex frumẽti farina oleo & aqua est bonum maturatiuum. maiorẽ tñ habet efficaciam in maturando masticatum q̃ aqua mixtum uel cum ea coctum uel dissolutum propter uestigium caloris nr̃i naturalis in eo derelictũ qui est optimus ad maturandum.unde quanto medicina est calori naturali cõformior est magis directe & per se maturatiua. ut tertia quarti.cap̃.de medicinis maturatiuis.Et Serap̃.cap̃. de medicina maturatiua dixit q si posset manus continue applicari parti in qua maturationem aut saniei generationem quærimus esset optima maturatiua.per se.n.medicinæ maturatiuæ sunt cõpl'oni mẽbri in quo quærit maturatio ppinque: ut locis prallegatis:&.5.colliget.cap̃.de medicinis maturatiuis,&.2.can̄.cap̃.4. Nota secundo per furunculos intelligunt quidam ordeolum: quidam apostemata sanguinea parua, quidam uniuersaliter apostemata parua quæ sũt de genere exiturarum dicta endememul, per exituras apostemata magna sanie terminanda.

Serap̃. Frumẽti cõpl'o et pprietas ad maturãdum.

Furũculus qd.

Et dixerunt quidã q signũ oñdens nobis q masticatũ iã parũ incepit digeri ẽ q nec primus odor nec primus sapor in eo inuenitur.

Sicut Gal'.3.uirtutum naturalium.cap̃.7.ut supra. Nota cap̃.præcedenti sapor & odor in re dupl'r uariantur. Primo per alterationem & mutationem in sua substantia.Secũdo per rei alterius odoris uel saporis cõmixtionem.Patet autem q illa uarietas cibo masticato non euenit secundo modo:cum sola saliua sibi commisceatur:in qua nec sapor nec odor notabilis inuenitur.

Deinde postquã stõm ingredit̃ integra digeritur digõne, non pp stõi calorẽ tm̃, sed pp calorẽ mẽbrorũ quæ ipsum circundant. & a dextra quidẽ hepar & a sinistra splen.splen nanq; calefacit non pp sui substãtiã, sed pp arterias & uenas multas quę in eo sunt. Et ab anteriori quidẽ ẽ çirbũ adipinũ, qđ cito suscipit calorẽ cã adipis & stõm reducit. & superius quidẽ cor mediante diaphragmate ab eo calefacto.

Determinat de gñone chyli. Primo oñdendo a quibus membris generetur chylus, & ex quorum iuuamento. Secũdo notificat chylum.secunda ibi⌊Cunq; nutriens.⌉ Dicit primo q postq; cibus ingressus est stõm digerit̃ integra digõne non solum per calorem stomachi &c. Nota primo.integra digõne.quia tũc primo substantialiter trãsmutatur nutrimentum. Ex quo patet preparationem in ore nõ esse integram digestionem, transit autem cibus ad stomachum concurrente uirtute expulsiua oris, attractiua, œsophagi, & grauitate cibi. Nota secundo hepar multipliciter iuuare stomachum in digerendo. Primo per simplicem alterationem ipsum calefaciendo. amplectitur.n. ipsum: & est eo multo calidius, ut debet uideri in anatomia, pp quod cõfert ad digestionem dormire super latere dextro.ut tertia primi.cap̃.de regimine eius quod comeditur & bibitur. Secundo ad ipsum sanguinem & spiritum naturalem trãsmittendo, quod etiam concurrit multitudo fumorum calidorũ eleuatorum ab hepate ex actione caloris in humidũ sanguineum. Iuuat etiam ab eadem parte chistis fellis, tum quia caliditate sua calefacit stomachum, tum etiam quia ad fundum stomachi transmittit choleram ut calefaciat & digõnem confortet ut in præcedentibus declaratum est. Ex quibus patet esse possibile membrorum nostri corporis inter se contraoperantiã. Non facit autem Auicẽ. mentionem de felle, quia euidentius est iuuamentum hepatis, aut quia illud iuuamentum est sicut ab hepate procedens. Tertio nota ut supra. splen est membrum sugens melãcholicum humorem, qui quia frigidus est et terrestris eguit multo calore ad subtiliandum & secundum naturæ suæ exigentiam disponẽdum. unde oportuit splenem esse membrum arteriosum & uenosum, & multus uitalis & naturalis spiritus ad ipsum perfluens iuuaret ipsum in hoc. Et hic innuit Aui. q nõ pp sui subãm &c. Nota quarto çirbum adipinum esse membrum compositum ex substantia panniculari & seposa faciliter calorem suscipiente & reuerberante, licet in se non sit calida. unde calefacit stõm sicut uestis. Ad hoc etiam conferunt musculi uentris. Primo calefaciendo & reuerberando. Secundo frigiditatem extrinsecam penetrare prohibendo, unde & habentes musculos illos graciles et macros sunt debilis digõnis secundũ pl'm, ut.13.tertij. Vltimo nota.cor non calefacere solum mediante diaphragmate, sed etiã mediãte arteria aorti posterius iuxta dorsum trãseunte, & alijs etiam ad stomachum uenientibus. Ex quibus collige similitudinem stomachi ad alia membra circunstantia a Gal'.positam.3.uirtutũ naturalium.7.cap̃.fuisse conuenientem, qa dixit. Stomachus est sicut lebes: membra uero circunstantia sicut ignis. Sed dubium est. Quid operetur magis ad cibi digestionem, an caliditas stomachi, an mẽbrorum circunstãtium. Videtur q circunstantium, quia illa est maior & potentior. Item quia stomachus est de se membrum frigidum. Item quia stomachus se habet vt lebes et circunstãtia sicut ignis, sed plus operatur ignis lebete. Item quia causa primaria plus influit in effectum q̃ causa secũdaria. Solutio communis q ad transmutandum absolute cibũ plus facit caliditas hepatis & circunstantium q̃ stomachi: vt pbant argumenta. Ad hanc tamen transmutationem vt chylificatio est plus stomachus. Stomachus enim concurrit vt particulare determinans, & caliditas circunstãtium vt vniuersale. Ad effectũ autem, vt sic plus operat̃ particulare q̃ vniuersale. quare &c. Ad argumenta patet.

Hepar iuuare stõm in digerendo multiplicit̃.

Cũq; nutriẽs in primis digerit̃ fit sua essentia in multis animaliũ auxilio eius quod ei admiscetur de eo quod bibit̃ plerunq; chylus, & est substantia liquida ptisanæ in spissitudine similis.

Primo nota, chymus.i.massa hũoralis, chylus vero substantia hic descripta. Secundo nota in multis, quia non in omnibus: vt sunt imperfecta carentia stomacho, quæ sicut nec sanguine ita nec chylo nutriuntur, cum chylus in sanguine finaliter ordinetnr. Tertio nota plerũq; cõstrui potest cũ ly auxilio, quia sæpe auxilio eius quod comedit̃ &c. & non semper: quia multa sunt animalia non potantia &c. Secundo cũ ly conuertit̃ & dr̃ plerunq;, quia aliqñ stõacho accñtal'r impedito non fit ita sed corrumpit̃: iuuat autem potus subtiliando & passibiliorem cibum faciendo.

Chymus qd & chylus.

Deinde eius subtile a stomacho & intestinis attrahitur & per uias uenarum quæ meseraicæ uocantur impellitur, quæ sunt uenæ subtiles duræ omnibus intestinis continuæ.

Determinat de gñone humorũ. Prĩo oñdẽdo modũ trãsitus chyli ad hepar. Scđo pparationẽ & receptionẽ eius ĩ hepe. Tertio modũ gñonis vl' puẽtus hũorũ ex chilo. 2. ibi⌊Cũq; p eas.⌉ tertia ibi⌊Sãguis.⌉ Prĩa p3. Prĩo nota. digõ cibi in eo q ex eius digõne relinquit̃ sunt duæ partes, vna subtilis, & altera grossa & fecalis. Subtiles per meseraicas ex-

pelluntur. Fecales vero expelluntur inferius, & hoc notauit Auic. Secundo nota ad motum chyli ad hepar concurrere ſimul virtutem ſtomachi expulſiuã & meſeraicarũ attractiuam & impulſiuam: & cum hoc hepatis attractiuam, & quia determinatum quid attrahitur fit hæc attractio a virtute. Ex quo primo in venis meſeraicis eſſe virtutem chyli aliqualiter immutatiuam: quia non fit hæc attractio ſine alteratione quadam preuia. Patet ſecundo non repugnare per eãdem venam ſimul fieri motum chyli a ſtomacho ad hepar, & econtra ſanguinis ab hepate ad ſtõm. Sed de his plus infra, doctrina ſexta videbitur: Nota tñ non eſſe intẽtionem Aui. ſtõm totum ſubtile chyli ad hepar mandare. Sed aliquam partem eius retinet qua fouetur & voluptuatũ quã rugoſitatibus applicat, vt. 2. colliget. & 3. virtutum naturalium. & 13. tertij. cap̃. 1. Tertio nota ex dictis in lr̃a colligitur in hoc motu terminus a quo ſtomachus & inteſtina, terminus ad quem hepar & via meſeraicæ dicta a miſenterio membro quo inteſtina dorſo alligantur & in quo ſuſtentantur, & ſunt ſubtiles omnibus inteſtinis & ſtomacho continuæ & duræ vt ſubtilis pars chyli ab omnibus inteſtinis & ſtomacho exiccetur & ne facile rumpantur & vt chylus in eis magis ad minima diuidatur.

Auicẽ.

Meſeraica quid et miſenterium.

Cumq; per eas impellitur ad uenam peruenit hepatis quæ porta uocatur & penetrat in hepar in diuiſionibus & ramis portæ intrantibus, et ſe minorantibus & ſubtiliantibus ad modum capillorum occurrentibus orificijs diuiſionum radicum uenæ quæ a gibbo hepatis aſcendit.

Declarat modum gñonis humorum. Et primo in gñali. Secundo in ſpeciali. ibi ⌊In omni autem.⌉ Primo hoc. Secũdo declarat quædam iuuamenta. ibi ⌊Et non facit.⌉ Primo nota. in hepate ſunt duæ magnæ venæ. Vna in concauo quæ dicitur porta. Alia in gibbo quæ dr̃ uena chylis, & vtraq; ipſarum diuiditur in paruas vſq; ad capillares. Prima per concauum. Secunda per gibbum hepatis, vt imaginemur portam eſſe truncum magnũ in concauo hepatis, & venã chylis in gibbo, & ꝙ vterq; truncus in ramos & etiã ramuſculos diuidatur, ſic ꝙ tandẽ ramuſculi vnius occurrãt ramuſculis alterius. Fiet igitur delatio chyli a trunco portæ ad ramos minores, & iterũ minores vſq; ad capillares obuiantibus capillaribus chylis. & illos ingreditur de minori ad maiorem tranſeundo donec ad truncum magnum chylis venæ perueniat & gibbum. poſſumus etiam imaginari ramos iſtarum venarũ ſatis magnos adinuicem hr̃e colligantiam per ramuſculos paruarum, venarũ vt ſenſibiliter patet etiam in folij arborum. Ex quibus collige primo ꝙ chylus in ſtomacho genitus prius peruenit ad concauũ per portã: deinde ad gibbum. Secundo ꝙ meſeraicæ ſunt venæ a vena portæ ortæ, cuius rami aliqui tendunt verſus ſtomachum & inteſtina, & aliqui verſus gibbum. Ex quo patet quare materia collecta in concauo hepatis facile euacuatur ad ſtomachum vel inteſtina. Nota tamen ꝙ hæc omnia per anatomiam diſcerni non poſſunt ſed argumentatione conclude ſic eſſe.

Meſeraica.

Et nõ facit ipſam penetrare in illas coãguſtationes niſi melior cõmixtio aquæ bibitæ ſupra id qđ indiget corpus cũ ergo in iſtarũ uillis diuidit̃ fit quaſi ꝙ hepar totalr̃ tangat huius chyli totalitatẽ & ꝑꝑ illud tunc eius opõ eſt uehementior & fortior & uelocior, & tunc coquitur.

Primo nota ipſam. ſ. partem chyloſam penetrare in paruos ramos venæ portæ &c. Secundo nota ipſam. ſ. ſubſtantiam ſanguineam ex chylo generatam in concauo non facit penetrare in ramos paruos venæ chylis &c. niſi aqua vel ab extra cibo cõmixtã aliud liquidũ. Tertio nota melior cõmixtio &c. quia cõmixtio debita & cibo proportionata. Et per aquam omnem potum intelligit. i. vltra illud quo indiget corpus per nutricationem. Quarto nota, ſupra illud q̃ indiget. ſ. ꝓ nutricatione & præparatione cibi ad digeſtionem & delationem ſanguinis ad membra, quia cũ minori quantitate aquæ hæc poſſent omnia fieri cuius ſignũ eſt, quia quãcito ſanguis egredit̃ hepar magna huius aquoſitatis quantitas per emulgentes venas expellitur. Ex quibus patet. Primo quare hepar non habuit cõcauitatem magnam ſicut ſtomachus. Secundo quare non ordinauit natura perficei in ſtomacho digeſtionem in venis paruis & capillaribus ſicut in hepate. Dicitur. n. ad primum ꝙ natura intendens ſanguinem optime depurare a ſuperfluis ordinauit, vt ad minima in venis minimis diuideretur, vt totũ hepar totum quaſi chylum attingeret. Ad ſecundũ vero patet quia ſtomachus debet digerere rem groſſam quæ loca anguſta penetrare non poſſet. Primum dubium circa. Vtrum chylus digeratur & in ſanguinem conuertatur in cõcauo, vel in gibbo hepatis. Quod vtrobiq; eſt Aui. in littera qui ponit ꝙ cum chylus fuerit taliter diuiſus. vt totalitas hepati quaſi totalitatem eius attingat tunc coquitur. Ad oppoſitum quia prius q̃ ad gibbũ chylus perueniat, aliqua pars imo forte totus mutat̃ in ſanguinẽ, cuius ſignum quia ſuperfluitates ab ipſo ſequeſtrant̃. ſ. vadens ad chiſtim fellis & ad ſplenem. Iſtæ cõclõnes ſunt concedendæ. Prima ſanguis ex chylo tã in gibbo q̃ in cõcauo gñari poteſt, quia vtrobiq; ẽ cõplō hepatis ſanguificatiua. Secunda concluſio, ſanguis gñatus in concauo perueniens ad gibbũ perficitur, quia ibi eſt calor & temperamentũ melius & perfectius. Tertia concluſio. contingit totum chylum ex cibo gñandum in concauo hepatis & non in gibbo in ſanguinẽ tranſmutari, quia contingit chylum valde paſſibilem & faciliter tranſmutabilem eſſe, et virtutem hepatis digeſtiuam fortem & chylum paucum. Quarta conclō. contingens eſt chylũ ſecundũ totũ aut maiorẽ eius partẽ in ſanguinẽ in ſolo gibbo cõuerti: patet vbi ponatur caſus econtra. Quinta cõclō. vtrobiq; ſecundũ p̃lm fit digõ: licet prius in concauo q̃ in gibbo incipiat. Ad argumenta patet. Ex quibus ſequitur aliq̃n digõnem fieri in gibbo quando non ſit in cõcauo, quia aliq̃n eſt materia tota digerenda recepta in gibbo: & pro tunc digerit̃, vel ſaltẽ ſic eſſe contingit. Sequitur ſecundo aliq̃n eſſe econtrario, quia prius eſt in concauo & in hoc prius digerit̃. ergo &c: Secundum dubium, vtrum gño ſanguinis fiat in ſolo hepate. Quod non. Primo quia fit in corde, vt Ariſto. 3. de partibus illo cap̃. Cor quidem. Et ſexto cap̃. inquit. Nullus dignificabit hepar eſſe ſanguinis principium. Secundo quia cor eſt maxime ſanguineum. primo complexionum. vltimo capitulo & tertio de partibus cap̃. 6. Tertio ſplen & venæ generant ſanguinem, igitur &c. Aſſumptum pro ſecunda parte viſum eſt. Pro prima vero eſt Gal. in libro de utilitate anhelitus, ponens ꝙ ſplen attrahit ſuccoſitatem cibi & exinde facit ſanguinem, unde dicitur ſplenem eſſe hepar ſiniſtrum. Item Ariſto. tertio de partibus animalium. capitulo nono. dicit ꝙ hepar & ſplen quia carnoſa ſunt, poſſunt decoquere cibum. Aut ergo loquitur de communi coctione, aut ꝓpria. Si primum propoſitum habetur. Non ſecundũ, quia in hoc omnia membra communicant hepati. Auer. tractatu ſuo de corde tenet cor eſſe principium ſanguĩs. Primo quia eſt principium nutrimenti. Secundo quia eſt principium uitæ. Tertio quia eſt principium uenarum. Quarto quia in eo eſt maxime ſanguinis lacuna. Quinto quia dans formam dat materiam, ſed cor dat formam quia ſpũm & uitã. igit̃ &c.

Communis reſponſio tenet iſtas cõclõnes. Prima in hepate & non in corde gñatur ſanguis. Probatur. Primo in hepate & non alibi ſequeſtrantur humores qui ſunt ſuperfluitates ſanguinis, ſed hoc nõ eſt niſi digeſto ſanguine: igr̃ &c. Secundo aliqua pars nutrit̃ eo ꝙ nunquã iuit ad cor, ut ſplẽ chiſtis fellis ſtomachus &c. Tertio quia totus chylus attingitur a totalitate &c. Secunda concluſio. Licet ita ſit,

Dubi[um]

Gal.

Ariſto.

sit,non tamen principaliter nisi virtute data a corde.hoc sequenti capitulo declarabitur. Tertia conclusio. sequitur ꝙ cor & non hepar est principale principium generationis sanguinis.quia causa primaria plus influit effectum &c.

Quarta cõclusio.sanguis in hepate generatus in corde perfectiorem digestionem acquirit ꝗ̃ ab hepate acquisiuerit vel alibi virtute influxus cordis. Ad argumenta ad primũ et secundum satis patet. Ad tertium dixit Genti. se habere illum librum suspectum & ꝙ non fuit Gal. Vel ꝙ generat sanguinem & attrahit chylum sicut supra dictum est stomachum attrahere phlegma,& ex eo facere sanguinem improprie dictum. Q. autem hic principatus non sit spleni attribuendus videtur colligi posse ex dictis Aristo.2. de hystorijs.&.2.de partibus.&.Gal.2.de vtilitate particularũ, vbi vult splenẽ inuentũ esse principalit᷑ ad sugẽdum humorem melancholicum & propter hoc non reperitur in oĩbus aĩalibus splẽ adhuc perfectis & sanguinẽ hñtibus. Argumẽta autem Auerrois ex dictis facile soluuntur.

Aristo. Gal.

In omni autem decoctione quæ est huiusmodi est res quæ est sicut spuma & res quę est sicut hypostasis,& res fortasse erit cum eis, aut quæ ad adustionem pertinet si decoctio superflua fuerit aut res quæ non est bene cocta si decoctio fuerit minor quàm debet.

Ostendit modum generationis humorum in speciali.Secundo modum trãsitus humorum ad membra ab hepate. secunda pars incipit ibi [Qui quãdiu.] Primo facit hoc.Secundo declarat ibi [Spuma.] Nota primo per decoctionem in ꝓposito intelligendam esse digestionem quæ nõ fit nisi a proprio & naturali calido, vt.4.metheororum,& assimilatur hæc digestio elixationi.decoquitur.n.res in humido multo & concurrit alienum humidũ sicut aquositas sanguini et humoribus commixta de qua supra dicebatur. Secundo nota penes quosdã.in omni digestione oportet aliqd resecari superfluum vt videtur innuere Aristo.4. metheor. & Gal.2.virtutum naturaliũ,quia in omni digerendo sunt partes repugnantes formæ acquirendæ,quia alias non indigeret digestione. Hoc non placet Gen. Non.n.solum per ineptitudinem partium ad digestionem est resistentia & repugnantia in digestione,sed ex dissimilitudine qualitatũ & modi mixtionis.Ideo non videtur v̓r verum in omni digestione esse ita.Sed bene in omni digestione talis rei sicut est chylus,quia est etherogeneus valde & ex rebus valde etherogeneis generatus.Causa autem ꝓbabilis esse potest, quia in quolibet mixto apto nutrire,sunt partes aereę igneę & aqueæ &c.vel eis proportionales,igitur in quolibet mixto sunt partes aptæ superfiuam recipere decoctionem diminutam & mediam & per cõsequens &c.licet etiam ad hoc concurrant occultæ prępartiones in diuersis partibus materiæ nutricationis ipsas sic ad hanc formam ꝙ non ad aliã habilitantes secundum quosdam. Tertio non notan᷑ ꝓtulit Aui.hoc aduerbium fortasse.contingit.n.cibo vel chylo multum inflammabili existente.& si hepar sanum fuerit partem in cholerã conuertendam aduri & in choleram aut melancholiam non naturalem conuerti sicut mel in stomacho vel hepate iuuenis & senis: vt.2.virtutum naturalium. cap̃.6.&.2.cañ.cap̃.de melle:quia igitur contingit ita esse & non frequenter euenit,ideo notãter dixit fortasse. Contra quia adustio non fit a proprio & naturali calido qualis ẽ hepatis sani. Item quia illa operatio est corrupta,igit᷑ mẽbrum ægrum vel neutrum.consequentia tenet, quia nulla operatio ex toto genere præter naturam potest alicui membro vel indiuiduo naturaliter se habenti inesse. Pro primo dicitur ꝙ calor respectu vnius proprius & naturalis potest esse respectu alterius accidentalis & præter naturam vt calor stomachi cholericissimi respectu lactis vel lactucæ vel cibi duri. Pro secundo dicitur ꝙ non potest merito dispositionis in eo existentis,aut ipsa in obiectum proportionatum operante &c. Aliter exponitur ly fortasse secundum quosdam,vt per hoc intelligatur ꝙ potest talis chylus hepati offerri taliter ꝙ prius generabitur phlegma aut cholera, & iterum sanguis per adustionem in choleram conuertetur,sicut in exemplo dato de melle. Prima melior est secundum quam ly fortasse non est replicandum in sequenti particula,quare &c.

Digõ vel elixatio.

Gal.

Spuma autem est cholera rubea, & hypostasis est mel'ia quę ambo sunt naturales. A dusti uero subtile ẽ mala cholera rubea, et eius grossum est mel'ia mala non naturalis,& quod non bene coctũ est phlegma est. Quod autẽ de hoc toto res colata est quæ est bene cocta est sanguis.

Ostendit qualit᷑ cholera dicat᷑ nãlis et non nãlis,hoc autẽ supra satis est declaratum in præcedenti capitulo.

Qui tamen quãdiu est in hepate subtilior existit ꝗ̃ debet propter aquosam superfluitatẽ quæ propter rem quam diximus est necessaria. Istud uero quod est sanguis cum ab hepate separatur, ab aquositate etiam superflua ilico mundatur, quæ necessaria non est nisi ꝑꝑ cãm quandã quæ iam sublata est. Extrahitur ergo aquositas a sanguine in uena quæ ad renes descendit, & fert secum sanguinẽ,qui ad renes nutriendos sua quãtitate & qualitate bonus existit. Nutritq; renes unctuositas huius aquositatis & sanguinositatis ,deinde aliud quod remanet ad uesicam tendit & post ad uirgam.

Nota primo vt supra vt chylus posset per loca angusta penetrare fuit necessarium secum misceri multam aquositatem acquisitam ex potu & vt quidam dicunt , quia in oĩ mixto sunt a natura retente partes aquosæ ad velocem exiccationem prohibendam,cuius signum quia fere omnia ad elambicum posita aquositatem quandam emittunt. Secundo nota ille sanguis pro tunc est subtilior ꝗ̃ debet.s.pro debita nutricatione mẽbrorum,quia nimis fluidus & aquosus,vnde cum tanta aquositate non saluaretur in nutrimento debita adhærentia & inuiscabilitas,igitur oportet ab illa depurari,quia causa quare oportuit cum eo tantam misceri aquositatem iam sublata est. Ex quo patet intellectus illius particulæ superius positæ in præcedenti parte lectionis nisi melior cõmixtio aquæ bibitæ super illud quo indiget corpus.s.vt sanguini misceatur pro debita nutricatione & penetratione. Tertio nota hic emulgentes oriri a vena chylis & tendere versus renes et superfluam aquositatem a sanguine sugere,vnde emulgentes dictæ sunt.vnde aliqui posuerunt virtutem discretiuam pręter alias virtutes positas ab Aui.de quo infra doctrina sexta. Ex quo patet primo quomodo supercalefactis renibus multa attrahitur aquositas & frequẽs mictus fit: vt in diabete. Patet secundo quare materia contenta in gibbo hepatis facile per renes educit᷑ in concauo vero per intestina. Et nota hic de nutricatione renum & de animalibus vesica carentibus.

Vena eml'gẽs qd: et vñ oriatur.

Sanguis autem essentiæ bonæ per uenã magnam ad gibbositatem hepatis ascendentem uadit & tendit per uenas quæ ab ea ut rami separãtur,deinde gedeguil uenarum postea in sedenechi gedeguil,post in sugentibus seguechi , deinde in uenis quæ sunt sicut uilli capillaribus sil'es, postea sanguis ab earum orificijs sudando labit᷑ in membra ex parte diuina.

Nota primo, bonæ essentiæ. s. iam a superflua aquositate depuratus. remanet. n. tunc bonę & mediocris essentię. Alij bonæ essentiæ. i. bonę cōpl'onis & modi vel mollis substantiæ: quia nimis grossus non penetraret, nimis vero subtilis respueret a membris. Prima expō melior. Nota secundo per venam magnam ascendentē intelligendam esse venā chylis quæ diuidit in ramos paruos & minores vsq; ad capillares & a qua oriuntur emulgentes venæ. Huius autē diuisionis ad ramos vsq; ad capillares necessitas fuit vt cuilibet parti exteriori membri corrñderet vena qua posset ad ipsam nutrimentū deferre, & vt quasi per totum corpus seminaret: quod non potuisset aliter euenire. Dicuntur autem illæ venæ paruæ sugentes: quædā etiā capillares. Sugentes quidem qm̄ ita paruę sunt vt non videantur hr̄e concauitatem: vn̄ sugendo videntur nutrimentū attrahere. Capillares vero quæ tenuitate sua similes sunt capillis. Tertio nota resudando, quia ad modū sudoris per poros insensibiles ingrediēs labitur ex parte diuina, quia a forma specifica mouetur ad membrum, quæ a quibusdā diuinum, quia occultum principium dr̄, vel a datore forma℞ inducta, vt sentit Auic. vel quia est a virtute cœlesti mixtis et membris attributa. Aut virtute diuina, quia mirabilis apparet effectus vt ꝑ tam angustos meatus tantum penetret nutrimentū. Vel ex parte diuina, quia hoc agit natura directa ab infallibili cognoscente expressius q̄ȝ in alijs effectibus non mirādis &c.

Vena magna ascēdēs. Vena sugens. Vēa capillaris.

Sanguinis ergo causa efficiens calor est tēperatus. Et causa materialis est ꝙ de nutrientibus est temperatum & de potibus bonis. Et formalis causa ipsius est decoctio bona. Et eius causa finalis est ut nutriat corpus.

Determinat de causis gñonis humo℞. Secundo subdit canones quosdā. secūda ibi ⌊ Debes autē scire. ⌉ Primo sanguinis. Secundo choleræ. Tertio phlegmatis. Quarto melācholiæ. Partes patebunt. Primo dicit ꝙ causa efficiens sanguinis est calor temperatus materialis cibi & potus temperati. formalis decoctio bona finalis nutrire corpus. Primo nota hic per cām efficientem instr̄alis est intelligenda principalis. n. est aīa vel virtus hepatis. Hanc autem caliditatē possumus imaginari temperatam. Primo ponderalit̄: & sic non intelligit Aui. in ꝓposito. Secundo iustitialiter, & iterū sic non verificat dcm̄ Aui. per idem. n. calor producēs choleram in corpore sano naturalem diceret temperatus. cuius oppositum patet in sequenti parte vbi ponitur superfluus. Dicitur autē tēperatus quia humoris temperati saltem comparatione alio℞ humorum ꝓductiuus. Nota secundo hic sumi materiam non pro principio primo subiectiuo transmutationis naturalis, sed pro naturali composito ex quo tāquam ex termino contingit aliquod naturale cōpositū gñari, qualiter sanguinē dicimus materiam membrorum & cibos humorum & farinam panis. Non vult autē solū temperatum nutriens esse materiam sanguinis cum ex alijs medicinalibus nutrientibus sanguis gñetur, sed vult nutriens tēperatum esse materiam maxime sanguinis gñoni ꝓportionatam, & si ex nutriēte distemperato gñetur sanguis ex parte tn̄ eius temperatiori est aptus sanguis gñari potissime.

Materia dupl'r.

Tertio nota vt quidā dicunt decoctio temperata est forma sanguinis nō vere & proprie, sed metaphoricæ, hoc mō sumpta metaphora, quia sicut res per formam habet esse distinctum & determinatum, ita sanguis per decoctionē temperatam videtur ab alijs differre humoribus. Dictū leue ē, quia ꝓ idem rubedo aut dulcedo est forma eius. Alij ꝙ medicus non considerat humores secūdum suas rōnes vel formas suas substantiales, ideo has non nominat. Ideo melius est hic dicere ꝙ vtitur hic Aui. tēperata decoctione tanquā signo quo inexñte materiæ in ea est sanguinis forma. Cōtra primā cām, quia calidior res quæ sit in corpore post cor & spm̄ est sanguis, vt supra cap. de cōplexionibus membrorū, ergo nō debet dici gñari a calido tēperato: sed valde excessiuo. Item tunc in hepate temperato magis multiplicaretur sanguis q̄ȝ in calido & humido, quia in se est cā efficiens efficacior sanguinis. Pro primo dicitur negando cōsequentiam. Et qualiter autem sit minus calidus & qualiter calidior chol'a sup̄ declaratū est. De secūdo videbit infra.

Efficiēs uero choleræ rubeæ cā est igneus calor superfluus & proprie in hepate. Et eius cā materialis est ꝙ de nutriētibus est subtile cal'm dulce unctuosū & acutū. Et eius cā formalis est decoctionē ad supfluitatē ꝓcedere. Et eius finalis cā est necessitas et utilitas quas nominauimus.

Declarat cās chol'ę di. ꝙ cā efficiens eius est calor igneus superfluus materialis nutriens calidum subtile. dulce acutū formalis decoctio superflua. finalis tacta est. Nota primo causa efficiens cholerę est calor igneus, quia humoris ignei superfluus. i. superflue decocti & calidi gñatiuus. Et dicitur superflue calida respectu sanguinis & aliorum humorū nō respectu finiū ad quos ipām natura ordinauit. Secūdo nota cal'm nutriens facit̄ inflāmat. & sit̄ subtile & acutū. & sit̄ dulce ꝑꝑ aereū & vnctuosum multū repertū in eo: vt patet in melle quod in stōcho iuuenis & hepate facile inflāmatur & in cholerā conuertit̄. 2. virtutū naturalium. 6. cap.

Efficiens autem phlegmatis cā est caliditas attenuata. Et eius materialis causa est quod de nutrientibus est grossum humidum uiscosum & frigidum. Et eius cā formalis est decoctionis attenuatio. Et eius finalis cā est necessitas eius, et utilitas ipsius quas nominauimus.

Patet.

Melancholia autem hypostasiue quidem cā efficiens est calor tēperatus. Sed cā efficiens adustæ est caliditas quæ ab æqualitate est egressa. Et eius cā materialis est quod de nutriētibus est uehementer grossum paucæ humiditatis & eorū calidum est fortius illo. Et causa eius formalis est fex hypostasiua secundū unū duorum modorū, unde neq; labitur, neq; resoluitur. Et eius cā finalis est necessitas eius & iuuamētum ipsius quod nominauimus.

Ponit causas melancholiæ. Secundo explicat causas multiplicationis eius ibi ⌊ Melancholia autem. ⌉ Primo dicit quòd causa efficiens melancholiæ hypostasiue. idest naturalis est caliditas temperata sed innaturalis est caliditas quæ est grossa ab æqualitate. Materialis est de nutrientibus grossum paucam humiditatem continens, & in hoc terrestre calidum est fortius. Formalis vero cā est fex hypostasiua secūdum vnū duorum modorum & neq; labitur neq; soluitur, & eius finis est necessitas supra dicta. Nota primo hic dicitur tēperata: vt in quæstione videbitur per abnegationem. i. media inter gñantem phlegma & choleram. non naturalis uero dr̄ egressa ab æqualitate. s. a qua prouenit naturalis melancholia. Alij dixerunt ꝙ caliditas generans melancholiam naturalem est temperata quia est eadē caliditas quæ generat sanguinē. Imaginando ꝙ cum chylus receptus est in hepate diuiditur in tres partes. Quarum vna est subtilis vnctuosa, & illa conuertitur in choleram. Altera grossa viscosa, & illa conuertit̄ in phlegma, & a nulla istarum sequestratur hypostasiuum aliquid vt supra. Altera vero pars conuertitur in sanguinem secundum maiorē partem & ex illa sequestratur melancholia. & ideo fieri dr̄ a calore temperato, quia calor temperatus generans sanguinem sequestrat fecem. Et ideo superius dicebatur ꝙ nullus

Melia dupl'r. Chylus in hepate diuidit̄ in tres partes.

alius

alius humor habet hypostasim nisi sanguis. Secundo nota ꝙ nõ notificat ipsam per decoctionem, quia per decoctionem uon potest bene contra alios distingui. Si.n. diceretur temperata non distingueretur a sanguine. Si superflua vel diminuta non a cholera vel a phlegmate. Ideo dicit causã formalem esse fecem hypostasiuam quia per hoc bene ab aliJs distincte comprehenditur. Et dixit ꝙ est fex hypostasiua secundũ unum duorum modorum, quia.s. per modum residẽtiæ q̃tum ad naturalem, vel cinereitatis ex adustione derelicte, quantum ad non naturalem melancholiam. Tertio nota. in generatione melancholię nutriens grossum cal'm est fortius. primo quia ipso calido exñte facilius euaporat subtile & remanet grossum cinerulentum. secundo quia ipso calido exñte facilius de ipso & plus cõuertitur in chylum et plus attrahitur in hepar & minus cum fecibus per intestina expellitur, quare magis mel'ia ex ipso multiplicat̃. Cã autẽ q̃re nõ labitur mel'ia neq; resoluitur sicut aliJ humores de se patet.

Mel'ia autem fit multa, aut propter caliditatẽ hepatis aut splenis debilitatem, aut propter frigoris uehementiã congelantis, aut propter constrictionis perseuerantiam, aut propter ęgritudines, quę multę & prolixę fuerunt, quare propter illud humores facti sunt cineres.

Primo nota. caliditatem hepatis excessiuam causam esse multitudinis melancholiæ hnmores adurendo & incinerando, & consequenter in mel'iam non naturalem conuertendo. Secundo nota. ꝙ debilitas attractiuæ splenis potissime est huius cã, quia tunc non sufficienter depuratur sanguis a sup̱fluitate mel'ica, quæ sanguini commixta remanens ipsum infrigidat & terrestrificat. Ad quod etiam sequitur hepatis infrigidatio. Similiter debilitas caloris splenis in digerendo & expellendo superfluum humorem mel'icum est causa multiplicationis eiusdem humoris melancholici in corpore. vt patet. Tertio nota frigus congelans est eius causa fortiter cõstringendo & partes humidas subtiles calidas exprimendo cum terrestrium remanentia. Ex quo patet huius mel'iæ taliter generatæ maxime fieri generationem in partibus a fõte caloris multum distantibus. Quarto nota. constrictionis.i. oppilationis perseueratiua posset esse causa multiplicationis melancholię multipliciter. Primo impediendo transitum melancholiæ ad splenem, si via illa fuerit oppilata. unde remanet melancholia sanguini multum admixta. Secundo quia materia in aliquo loco per oppilationem coartata cõtingit eius subtile resolui & remanere mel'icum. Tertio prohibito trãsitu spiritus ad materiam. quæ si naturaliter frigida fuerit congelatur & fit melancholia, & si calida fuerit putrefit subtile & resoluitur grosso remanente, licet etiam tam cal'a q̃ frigida possit prohibita transpiratione putrescere.

Cumq; melancholia multiplicatur & inter stomachũ & hepar stat sãguinis & bonorũ humorũ generatio cũ ea minorat̃ ergo sanguis minuetur.

Primo nota. ꝙ melancholia contenta in meseraicis multa, impeditur transitus chyli ad hepar, quare impeditur gñosanguinis vel minuitur. secundo quia melancholia hęc si fuerit propinqua hepati alterat hepar infrigidando & digestiuã debilitando, & per consequeus sanguinem minorando. si vero stomacho propinqua ĩfrigidat stõm & impedit digestionem primam, & ex sequenti secundam, ad quod concurrit ꝙ chylus a melancholia alteratus indisponitur, ne in sanguinẽ transmutetur. Itẽ stãte casu dicto poterit mel'ia cãri mirachia dicta a meseraicis vel mesẽterio uel a mirach, vt patet. *Mel'ia mirachia.*

Debes aũt scire ꝙ generationis humorum cãæ caliditas & frigiditas cum aliJs existunt causis,

Subiungit cañ. ex quibus completur doctrina huius capl'i scilicet de modo generationis humorum. secunda ibi ⌊Debes autem.⌉ tertia ibi ⌊Neq; oportet.⌉ Primo ꝓponit cañ. secundo declarat ibi ⌊Sed caliditas.⌉ Primo nota. ꝙ in ꝓposito sumitur causa prout est genus ad materiam formam efficiens & finem, sed caliditas & frigiditas sunt solum cãę in genere efficientis. Et ꝙ vtraq; sit causa patere põt ex dictis. Secundo nota. ꝙ illa particula. cum aliJs causis, multiplicẽ potest habere intellectum. Primus est, cum aliJs causis.s. materiali formali & finali superius dictis. Secundus est, cũ aliJs causis.i. cum qualitatibus passiuis, quę etiam sunt causæ generationis & multiplicationis humorum simul cum actiuis concurrentibus &c. propter quod infra subdit ꝙ in hoc debes attendere virtutes passiuas cum virtutum actiuarum ęquidistãtia siue proportione. Tertio, cum aliJs causis scilicet principalibus vt sunt virtutes. caliditas.n. & frigiditas sunt instr̃a, sed aliæ causę vt anima & virtutes sunt principales. AliJ cum aliJs causis.s. rebus aliJs non naturalibus, vt sunt cibus. potus, aer, exercitium &c. Primę duę expõnes dicuntur meliores & magis vl'es. Contra, oĩum humorum causa est calor, & non frigus, quia non intrat opus naturæ, vt infra doctrina. 6. cap̃. de virtutibus ministrantibus. Dicunt quidam frigiditas.i. remissa caliditas. Vel melius frigiditas saltẽ secundario. Vel ꝙ hic sermo est tam de naturalibus q̃ de non naturalibus, quorum causa potest esse frigiditas non minus quàm caliditas. Qualiter autem intret frigiditas opus naturæ videbitur post.

Sed caliditas æqualis sanguinem generat. Et superfluens choleram gignit rubeam. Multũq; superflua melãcholia generat propter superfluitatem adustionis. Et frigiditas quidem phlegma generat. Et multum superflua generat melancholiam propter superfluitatem congelationis.

Specificat canonem dicens ꝙ caliditas æqualis gñat sanguinem, superfluens choleram rubeam, & multum sup̱flua gñat melancholiam propter superfluitatem adustionis. Similiter frigiditas gñat phlegma, & multum superflua gñat melancholiam propter superfluitatem congelationis. Sciẽdũ primo ꝙ cum dicitur caliditatem ęqualem generare sanguinem intelligi debet hoc cum aliJs causis concurrentibus proportionatis gñoni sanguinis, puta humiditate conueniẽti. & sic de aliJs. Similiter cum dicitur caliditatem augmentatam generare melancholiam. Et similiter dicendum est de frigiditate. Secundo sciendum hic non solum intelligendũ est de generatione horum humorum naturalium, immo melancholia de quà loquitur hic non est naturalis. Ex quo patet tam a superfluo calore posse melancholiam non naturalem generari q̃ a superfluo frigore, & in hoc differt ab aliJs humoribus. solus.n. hic humor aptus est generari ex corruptione omnium humorum.

Debes autem attendere uirtutes passiuas cum uirtutum actiuarum æquidistantia.

Iste est canon remotiuus dubiJ. Posset.n. aliquis credere ꝙ ad generationem humorum iam dictorũ sufficeret caliditas aut frigiditas intẽsa. Hoc remouet di. ꝙ in tali generatione requiritur actiuarum qualitatum & passiuarum ęquidistantia.i. debita habitudo vel proportio &c. v̈ g. Licet caliditas sit temperamentum excedens, non tamen est gñatiua semper magis cholerę nisi fuerit siccitati coniuncta. Similit̃ q̃uis frigiditas sit intensa vltra temperamentũ non tñ multiplicat melancholiam nisi fuerit siccitati coniuncta. Similit̃ licet caliditas æqualis gñet sanguinem, non tamen cuilibet qualitati alteri coniuncta est maxime ipsius generatiua. si.n. coniungeretur multi siccitati, illud non contingeret, requirit̃ igitur æquidistantia.i. ęq̃ distantia siue habitudo qualitatum passiuarum & actiuarum simul. Pro textus declaratione nota ꝙ secundum aliquos per virtutes actiuas & passiuas

Virtus activa et passiva quid.

intelligit Aui. qualitates actiuas & passiuas. Et tunc habetur intellectus literæ positus. Secundum alios vero per virtutes actiuas intelligit Aui. potentiam & uirtutem digestiuã hepatis, adhuc membrorum humiditates naturales gñantiũ, per virtutem autem passiuam intelligit dispositionem obiecti di gerendi vel transmutandi, vt sit sensus ꝙ ad conuenientem generationem humorum requiritur debitam esse proportionem & habitudinem virtutis imutatiuę vel digestiuę ad obiectum digerendum, & econuerso. vbi saltem non fuerit hęc debitahabitudo vel proportio non est debita seu conueniens talium humorum generatio &c.

Neq; oportet ut sit credulitas ꝙ omnis complexio sibi generet simile, & non sui contrarium per accidens, licet non sit per essentiam. Complexioni enim multotiens accidit ut contrarium generet. Frigida nanq; complexio & sicca plerũq; generat humiditatem extraneam, non propter conuenientiã, sed propter digestiuę debilitatem.

Effectus duplex.

Ponit tertium cañ. Secundo per signa declarat. secunda ibi [Et huiusmodi quidem complexionem.] Nota per effectum per accidens ab aliqua complexione productum intelligi debet effectus ab ista complexione proueniens nõ secundum naturalem intentionem vel inclinationem complexionis huius. Et econtra effectus per se ab aliqua complexione proueniens dicitur esse ille, ad cuius productionem complexio ipsa est naturaliter inclinata. Quia ergo complexio sicca non est naturaliter inclinata ad producendum humiditatem sed potius ad ipsam corrũpendum, ideo dicimus siccam cõplexionem per accidens humiditatem producere, & hoc notauit. Aui. Hic modus autem quo per accidens illud contingit tactus est supra cap. de complexionibus. complexione. n. frigida exñte & sicca propter imbecillitatem caloris non resoluuntur superfluitates humidę phlegmaticę, sed retinentur & multiplicantur, unde humectant membra, iuuantes etiã ad sibi similium multiplicationem. Licet igitur complexio frigida & sicca sit per se multe melancholię generatiua per accidens tamen contingit oppositum. Similiter econtra imaginari possumus complexionem frigidam & humidam esse causam siccitatis vehementis. Imaginando ꝙ complexio sit ita frigida & humida ꝙ virtutes membrorum fiant impotẽtes nutrimentum in conuenientem q̃titatem sibi assĩlare, quare non facta proportionali restauratione, & membris cõtinue resolutis, membra ipsa ad siccitatem valde excessiuam perducerentur. Ad quem intellectum Auicẽna primo cañ. fen. tertia. doctrina secũda. cap. primo versus finẽ dixit. Exercitium autem relinquens in hecticam frequenter incurrit. Et per idem patet, quomodo complexione existẽte multum calida per accidens multiplicatur frigidus humor. s. melancholicus. Nota tamen nõ in qualibet complexione melancholica illud contingere quod dictum est, sed melancholica a temperato multum distante.

Et huiusmodi quidem complexionem habẽs est homo macer, cuius iuncturæ sunt laxæ, & est lenis & ipse ẽ timorosus & frigidus tactu & suauis, & uenæ angustæ & similatur huic quod generatur senium de phlegmate licet certa senij cõplexio frigida sit & sicca.

Nota ꝙ homo habens complexionem hanc phlegmaticã accidentalem, licet naturalis esset melancholica, est macer, priuatione carnis & pinguedinis deficiente calido et humido naturali. Iuncturę sunt laxæ propter phlegmatis abundantiam relaxantis iuncturas. Lenis. i. sine pilis, propter humiditatem superfluam & frigiditatem prohibentem adustionẽ & fumosam eleuationem. Timorosus propter paucitatẽ sanguinis seu caloris. Suauis. i. mollis, tactu, propter mollitiem

Lenis.

phlegmatis, vel suauis moribus: q̃a mitis & timidus. Quare autem est tactu frigidus satis patet, & uenæ sunt angustę, quia calidi est venas ampliare & dilatare. Licet certa complexio senij &c. exponitur a quibusdã senectus est certa. i. actualiter frigida & sicca complexio. Vel certa. i. non dubia. Aliter. licet certa complexio senij. i. senectutis vltimæ quia decrepitæ ætatis sit frigida & sicca, quæ ideo certa est. quia in ea euidenter apparent effectus senij. s. certi & manifesti defectus, & valde magnæ læsiones operationum respectu earum, quæ erant in ætatibus precedentibus. Circa dicta cadunt dubia. Primum quia in dictis Auic. uidetur cõtradictio. cum supra dixerit ꝙ frigiditas multum superfluẽs gñat melancholiam, infra vero dicetur ꝙ frigiditas certe senectutis quę multum superflua est gñat phlegma. Secũdum dubium. quia infra cap. de signis complexionum in tertio gñe signorum videtur innuere ꝙ melicus est pilosus, & idem cap. de signis dñij humorum, cuius oppositum hic in litera innuit. Tertium dubium. quis humor sit siccior, an cholera, an melancholia. Quartum dubium, de quo humore est in nobis maior q̃titas, an choleræ an melancholiæ. Quintum dubium quis horum humorum sit frigidior, an phlegma, an melancholia. Ad primum dicitur ꝙ frigiditas phlegmatis aut melancholiæ excedens temperamentum. vel est naturalis, vel accidentalis. Et vtroq; mõ, vel multum recedit, vel parum a temperamento. Et secundum hoc dicendum primo ꝙ si frigiditas fuerit naturalis parum recedẽs a tꝑamento cum siccitate proportionabili multiplicat humorem melancholicum, quia in parte chyli sibi proportionata imprimit complexionem proportionatã humori melancholico. si tamen hic recessus fuerit multus sicut in melancholico signato per accidens multiplicat phlegma sicut etiam in decrepito. Econtrario autem est de accñtali cõplexionem. s. n. parum recedens fuerit a temperamento per indigõnem multiplicat phlegma. si vero multum per congelationem multiplicat melancholiam. Ex quo patet concordia, quia in principio loquebatur de accidentali frigiditate. In fine vero de naturali, & ita non sunt repugnantia. Ad secundum potest dici primo ꝙ melicus parum recedẽs a temperamento est pilosus. vel melicus factus ex cholerico per adustionem, multum tamen recedens est priuatus pilis, licet magis phlegmaticus alijs paribus. Ad tertium dicit ꝙ cholera effectiue est siccior melancholia, quia terrestrior, quod saltem verum est de non naturali. Ex qualibet enim cholera q̃tũcũq; non naturali potest generari melancholia per adustionem. Et notandũ est q̃ in tali gñone continue ꝓcedit materiam exiccando. Ad quartum dicitur ꝙ absolute in nobis plus est de humore melancholico quicquid dicat. Conciliator, quia pluri indigent membra m melancholia q̃ cholera. Cõtra. quia Gal. 5. de vtilitate particularũ. dicit paucissimum de melãcholia superfluere & plus de cholera. Dicendum ꝙ loquitur de superfluitate illius quæ vadit cum sanguine quia paucior est cholera eunte ad chistim, quamuis hẽat melancholia receptaculum magis, de quo miratur ibi. Gal. sed causa est, quia illi receptaculo fuit necessaria carnositas & raritas & arteriarum multitudo, quod non fuit de chisti fellis. Ad vltimũ satis dictum est supra cap. de complexionibus membrorum.

Dubia.

Phl'atis frigiditas ul' mel'ę est dupliciter.

Gal.

Debes autem scire ꝙ sanguis, & quod cum eo labitur tertiam habet in uenis digestionẽ. Et cũ per membra diuiditur, ut unũq̃d q; suum recipiat nutrimentum, habet digestionem quartam.

Determinat de digõne tertia & quarta di. ꝙ sanguis & q̃d cũ eo labitur recipit tertiã digõnem in venis, & cũ egreditur a venis & diuiditur per membra recipit in membris quartam digõnem. Sciẽdum primo ꝙ per illud quod cũ sanguine labitur debent intelligi humores alij a sanguine causa necessitatis & vtilitatis cum sanguine transeuntes, vt supra opinioni medicorum de nutricatione membrorũ nos conformando. Et ex hoc collige digõnem factam in ore per

masticationem

masticationem non esse proprie digõnem, quia tunc essent quinq; digões. & sic digestio in venis esset quarta & non tertia, ut hic eam ponit Aui. sed esse pręparationem ad digõnem primam. Sciendum secundo ꝙ venarum quædam dicuntur añ hepar, quædam in hepate, & quædam post hepar. Ad propositum maxime sermo est de venis post hepar, licet etiam includi possint venę añ hepar seu in hepate, cum etiam in ipsis generetur prima humiditas de secũdis ex qua debet hepar nutriri. Sciendum tertio ꝙ venarum quædã dicuntur cões, & quædam propriæ. Cões sunt continentes sanguinem totis aut pluribus membris conuenientem ad nutriendum, sicut vena chylis, aut eius rami magni. Ecõtra vero propria vena est quæ continet sanguinem vni mẽbro de articulatum, vt vena digiti. Ad propositũ hic est sermo de venis proprijs & non de cõmunibus, puta ꝙ venas intelligendo capillares in quibus generatur prima humiditas de secundis. Ex quo modo patet transitum sanguinis in humiditatem primam de secundis fieri per digõnem tertiam, trãsitũ vero primæ in secundam & tertiam fieri per digestionẽ quartam, de quo toto videbitur in quæstione

Vena tri pliciter.

Vena dupl'r.

Dubia.

Superfluitas igitur digestionis primæ, quæ est in stomacho per intestinorum egreditur uiam.

Determinat de superfluitatibus digestionum. Primo primę, secundo secundæ. tertio tertiæ. quarto quartę. secunda ibi⌊Et secũdę.⌉tertia ibi⌊Duarum vero.⌉Prima patet.

Phl'atis frĩditas ul' mel'ę est dupliciter.

Et secundæ digestionis quæ fit in hepate superfluitatis plurimum cũ urina egreditur. Quod autem de ea remanet ad splenem & fel tendit.

Declarat di. ꝙ plurimum secundæ superfluitatis digõnis quæ. s. fit in hepate expellitur per vrinam. & quod de eo remanet expellitur ad chistim fellis & splenem. Primo nota. ꝙ hæc litera superfluitatis plurimum &c. duplicem põt habere intell'm. Primus est, pl'm. i. maior pars superfluitatũ hepatis expellitur per vrinam, & hoc est verũ. quia maior pars superfluitatis hepatis est aquositas quæ postea ad vesicam tendit. Secundus intell's, põt esse, pl'm. i. maior pars. s. aquositatis expellitur per vrinam. & hoc etiam est verũ, q̃a non remanet de aquositate ipsa cum sanguine nisi illud modicum quod requiritur ad sanguinem subtiliandum, vt melius possit per venas discurrere. Secundo nota de ea. s. superfluitate digõnis non aquositate. magis propriæ denominat superfluitas cholera vadens ad chistim & melancholia vadens ad splenem q̃ illa quæ transit cum sanguine, cum non conferat ad tot vtilitates sicut illa quæ cum sanguine remanet, licet tñ vtraq; respectu sanguinis debeat dici superfluitas.

Gal.

Duarum uero digõnum remanẽtium superfluitates per resolutionem quæ non sentitur & per sudorem et per sorditiem extrinsecam egrediuntur. Cuius pars est quod per foramina egreditur sensibilia, sicut per nares & instrumentum auditus, aut non sensibilia sicut per poros, aut extra naturam sicut per apostemata cum aperiuntur, aut quod nascitur ex additionibus in corporibus, sicut pili & ungues.

Declarat de alijs duabus. Secundo subiungit alios cañ. cõplexionis ibi⌊Debes autem.⌉ Dicit primo ꝙ duarum digestionum remanentium superfluitates expelluntur multipliciter. Primo per resolutionem insensibilem per poros sub forma sorditiei, aut expelluntur per foramina sensibilia, & hoc aut preternāl'r sicut apostemata, aut naturaliter sicut pili vngues cornua &c. Primo nota per duas digestiones remanentes intelligi tertiam & quartam, quia. n. in locis fiunt multum propinquis, & quia superfluitates illarum non sunt a nobis bene distincte perceptibiles, ideo illas sil'r noiauit. appellat autem resol'onem quæ non sentitur per conuersionem superfluitatis in vaporem. econtra vero est sensibilis vt illa quæ fit per sudorem. Secundo nota ꝙ contingit eandem superfluitatem quandoq; sensibiliter expelli, & quandoq; insensibiliter, & hoc secundum variam hĩtudinem caloris ad ipsam. Nam si calor fuerit debilis, tunc superfluitas aquosa membrorum quæ transit cum sanguine ad loca in quibus gñari habet humiditas prima de secundis aut etiam ros nõ poterit tantum subtiliari ꝙ conuertatur in vaporem, & sic insensibiliter expellatur, sed expelletur sub forma sudoris. Si vero calor ipse fuerit fortis, tunc ipsa aquositas bene cõuertetur in vaporem, & sic insensibiliter expelletur. Tertio nota hunc modum eũonum nõ esse proprium his superfluitatibus. verum quia sępe taliter euacuantur, ideo uoluit Aui. ipsis attribuere hunc modum eũonis. Quarto nota ꝙ per sorditiem intelligere debemus superfluitatem terrestrem lutosam ad corporis superficiem expulsam, quam uidemus in corpore abundare maxime in manibus & pedibus, nisi fiat sæpe abstersio seu lotio. Quinto nota. ꝙ tripliciter dicitur aliqua superfluitas alicuius digõnis. Primo quia sequestrata ab eo ꝙ illa digõne perfecte digeritur. Secundo quia decisa a loco vbi fit illa digõ. Tertio quia fit per actionem virtutis & caloris in illa digestiõe digerentis. Exẽplũ primi, vt fex primæ digõnis. Exemplum secundi, ut sudor tertiæ digestiõis. fortasse. n. materia sudoris eẽt superflua seu phlegma. Exemplum tertij. sicut sanies apostematis. Ex quo patet sol'o ad quęstionem, quę consueuit quæri an materia apostematis sit tertię digõnis superfluitas. Sexto nota. ꝙ dupl'r potest dici aliqua eũo naturalis. Primo quia proueniens a non naturaliter operante circa materiam expellendam naturaliter in corpore multiplicatam, & sic eũo facta per nares aures &c. dicitur euacuatio naturalis. Secũdo cõius. quia ꝓueniens a natura naturaliter operante circa materiam expellendam. siue ista materia sit naturaliter siue præternaturalit' in corpore multiplicata, & sic materia apostematis siue quęcũq; alia materia peccans critice expellatur dicitur expelli naturaliter. Septio nota. ꝙ dupl'r dicit' aliquod apostema generari. Aut. n. generatur per viam congestionis, & sic eius materia est superfluitas quartæ digestionis. Aut per viam defluxus, & sic non necessaria est superfluitas quartæ digõnis. sic. n. posset quilibet humor primus & uẽtositas & aquositas esse materia apostematis. vt patet intuenti, licet ut dixi ista materia sit saniata, aut transmutata virtute loci, vbi fit quarta digõ possit appellari superfluitas q̃rtę digestionis etc.

Superfluitas expellit' dupl'r.

Sordities qd.

Superfluitas alicuius digõnis tripl'r.

Eũo naturalis duplicit'.

Apa dr̃ gñari dupliciter.

Debes autem scire ꝙ si alicuius humores subtiles existunt, eorum euacuatio eum debilitat, cui multum nocet in sui fortitudine suorum pororum amplitudo.

Addit cañ. duos ad complementum huius doctrinę. secũda ibi⌊Et debes scire.⌉Primo ponit duas causas debilitatis secundo declarat. secũda ibi⌊Propterea.⌉ Dicit primo ꝙ eũo plus debilitat hominem hñtem humores subtiles. Dicit secũdo ꝙ tali hoi nocet multum in sua fortitudine. i. multum debilitatur talis homo in fortudine sua. Et dicit ꝙ auget suã debilitatem latitudo suorum pororum. Primo nota. ꝙ iste canon est vtilis ad sciendum qualiter corpora sint regẽda seu custodiẽda sumpta indicatione a dispositione humorum in subtilitate & grossitie. Scito. n. ꝙ hñs humores subtiles magis debilitatur & facilius incurrit resol'onem q̃ hñs humores grossos, scit' ꝙ ipse etiam difficilius tolerat ieiuniũ, & ꝙ dr̃nter ab alijs est dietandus & pharmacãdus. Ecõuerso ꝙ dicatur de habente humores grossos. Secundo nota. ꝙ latitudo pororum, siue fuerit naturalis, siue temporaliter acquisita præparat corpus ad hoc, vt eius humores spiritus & membra faciliter resoluãtur. & propter hoc facit corpus minus potẽs ad resistendum causis resoluentibus. Tertio nota ꝙ ad dictam resolutionem requiritur debilltas quæ nõ

Pororũ latitudo duplex.

est nisi quædam impotentia seu diminuta potentia virtutis ad operationes peragendas. Hęc autem impotentia talis nõ prouenit nisi quia virtus non habet instrumentum sibi proportionale ad operandum, quod instrumentum dicitur esse complexio uel spiritus. Et propterea mutata complexione a naturali & mutato spiritu, eo. s. ita paucificato propter resolutionem, ut diximus ꝙ de eo non remanet debita quãtitas in corpore, seu in membro, tunc debilitatur uirtus atq; impotẽs reddit, ut dictum est ad opationes debitas peragẽdas.

Propterea ꝙ resolutionem sequitur debilitas.

Declarat hoc. Primo de pororum latitudine. Secundo de subtilitate humorum. secunda ibi ⌊ Et quod. ⌉ Primo innuit tale argumentum, ad resolutionem sequitur debilitas, sed ad latitudinem pororum sequitur resolutio. ergo ad eam sequitur debilitas, & per consequens &c.

Et ꝙ humores subtiles ad euacuandum & resoluendum sunt faciles, quod autem ad soluẽdũ & euacuandum est facile, spiritui facile associari põt in sua resolutione cum eo, igitur resoluitur.

Probat secundum dupliciter. Et primo sic. humores subtiles sunt faciles ad euacuandum respectu grossorum. igitur cæteris paribus in causa euacuante maior eorum fit debilitatio, & per cõsequens plus & facilius debilitationem incurrit corpus subtiles habens humores ꝙ habens grossos. Secũdo sic, humori apto ad euacuandum facile associatur spiritus in euacuatione sua, sed hęc est in homine subtilium humorũ. ergo in eo facile fit multi spiritus resolutio, & per consequẽs cito aduenieṫ debilitas per uiam resolutionis. Sciendum ꝙ quando homo est subtilium humorum est etiam subtiliũ spirituum. ideo causa resoluens & moues humores, facile ẽt resoluit spiritum. Et hęc est pria causa, quare humores hñs subtiles cito resoluitur & debilitatur. Secunda uero causa ẽ, quia humoribus subtilibus existentibus causa mouens eos mouet motu uehementi & ueloci, ad quem sequitur uelox motus & inflãmatio spiritus, & per cõsequens resolutio magna. Tertia causa, quia euacuatio humorum subtilium surripuit materiam generationis spirituum, ex ipsis. n. generaṫ spiritus. Quarta causa, facilius commiscetur spiritus multis humoribus subtilibus ꝙ grossis.

Et debes scire quòd quemadmodum humores isti in suis generationibus causas habent, sic & in suis motibus habent causas. motus nanque & res calidæ sanguinem mouent & cholerã rubeam, & fortasse mouebunt melancholiam & fortem faciẽt eam, quies uero phlegma forte reddit, & aliquas melancholiæ species.

Ponit secundum cañ. quem dupliciter declarat. secunda ibi ⌊ Et etiam ipse. ⌉ Dicit primo ꝙ sicut humores iam dicti habent in suis generationibus causas. s. determinatas & appropriatas, ita etiam in suis motibus causas habent proprias. Nam motus & res calidæ mouent sanguinem & choleram, & fortasse mouent melancholiam & ipsam faciunt fortem. Et ecõtrario, quies & res frigidę reddũt phlegma forte & aliquas species melancholię. Sciendum primo ꝙ ꝑ motus humorum intelligi potest primo motus localis eorũ per corpus sicut motus sanguinis ad exteriora apud pręsentiam rerum rubearum. Potest etiam intelligi motus alterationis quo fortificatur et debilitatur in suis qualitatibus. Põt etiam intelligi motus animalis, quo secundum uarias humorum dispositiones irascimur aut mansuescimus, tristamur, gaudemus, sollicitamur, negociamur, perspicacis ingenij reddimur. Secundo sciendum ꝙ motus localis. s. exercitiũ mouet sanguinem ipsum aliquando seu aliquando calefaciẽdo subtiliando. Et similiter res calidæ nobis occurrentes ut uinum &c. et per idẽ mouent choleram rubeam ipsam inflammando & fortificando in suis qualitatibus & fortasse melancholiam naturalem fortem facient imprimendo per qualitates suas, & adhuc genitam per congelationem liquefaciendo. Econtra vero quies infrigidando & humectando phlegma forte reddit, & similiter aliquam speciem melancholiæ saltem per congelationem genitam & etiam naturalem. Sciendum tertio ꝙ per fortem facere intelligitur in suis qualitatibus vigorare.

Hũorũ motus quid.

Et etiam ipsemet estimationes mouent humores. uerbi gratia sanguinem enim mouet res intueri rubeas, quapropter prohibemus illum, ex cuius naribus sanguis fluit, res splendorem habentes rubeum aspicere.

Primo nota. ꝙ per estimationem non solum intelligere debemus estimationem proprie dictam quæ est actus virtutis interioris sensitiuæ existentis in medio ventriculo cerebri, sed etiam omnes appræhensiones & animæ accidentia. Et causa est quia ex varijs animæ accidentibus fiunt varij motus spirituum ab extra ad intus & econtra. ad quorum spirituum motum sequitur varius motus humorum & alteratio, vt videbitur in quæstione. Secundo nota. ꝙ inspiciente homine res rubeas vel splendorem habentes multi mouentur spiritus ad extra, quos etiam sequitur sanguis; & per consequens potest esse causa fluxus sanguinis narium. Et ideo cum intendimus motum materierum ad exteriora, vt in variolis & morbillis, & similiter quandoq; in ictèritia panno rubeo inuolui facimus ægrotantem. Causa autẽ quare res splendorem habentes sunt causa motus spirituum ad extra est secundum medicos naturalis conuenientia spũs cum splendore cum. s. ipse etiam spiritus sit naturaliter. splẽdidus. Potest etiam assignari causa quia pñtato sensui obiecto proportionali & delectabili anima ad organum sensus transmittit spiritum, vt obiectum delectabile bene recipiat seu percipiat. cum ergo lucidum sit obiectum delectabile visui vt patet, hinc ẽ ꝙ eo visui pñtato spiritus ad extra mittitur. Ex quo facile solui potest problema istud. s. propter q̃d est ꝙ alba vt nix & lucida visum disgregant, quæ vero sunt nigra seu opaca ipsum congregant.

Estimatio multiplex.

Variolarum et morbillorũ cura non practicus.

Et hæc quidem dicimus de humoribus, & eorũ generationibus. Loqui uero contra proteruos & deuiãtes debẽt sapiẽtiæ opifices et nõ medici.

Nota ꝙ vt colligitur a Gal. secundo virtutum naturalium quidam negauerunt humorum generationem, dicentes formas humorum latitare in materijs ciborum, contra quos et omnes alios huiusmodi dicit Aui. ꝙ nõ pertinet ad medicos procedere, sed ad philosophos,

Doctrina quinta. Fen primæ, cuius est unum capitulum & quinque summæ.

Capitulum doctrinæ quintæ, quod est ad sciẽdũ quid sit membrum & suæ partes.

Embra sunt corpora quę ex prima humorum generantur cõmixtione, quẽadmodum humores sunt corpora, quę ex primã ciborum generãtur commixtione sicut cibi sunt ex prima commixtione generati elementorum.

Post determinationem de humoribus sequitur determinatio de membris. Et primo in generali determinat de eis. Secundo magis specialiter ponendo ipsorum anatomiã. secunda ibi ⌊ Dicemus ꝙ ossium. ⌉ Primo ponit generalẽ diffinitionem

finitionem. Secundo diuisionem mẽbrorũ ibi⌊Mẽbrorũ⌉.

Dicit primo ꝙ membra sunt corpora, quæ generantur ex prima commixtione humorum sicut humores ex prima cõmixtione ciborum & cibi ex prima commixtione elementorum. Sciendum primo ꝙ eorum quæ sunt in corpore nostro, quædam sunt superfluitates, quędam vero non sunt superfluitates, sed res naturales ad integritatem vel cõseruationem corporis ordinatæ. Et illorum quædam sunt animata, & quædam sunt inaĩata. Et ĩaĩatorum quædam materialiter, quædam effectiue potius ad corporis cõstõnem vel cõseruationem faciunt sicut spiritus. solæ autem partes aĩatæ nostri corporis appellantur membra. Ex quo patet in diffõne membri supplendam esse istam clausulam, quę sunt ꝑtes animatę nostri corporis. Secundo sciendum per commixtionem in proposito intelligere possumus veram commixtionem, quæ est miscibilium alteratorum & postea corruptorum vnio, ad quam sequitur vnius tertij a quolibet miscibilium distincti specie gñõ siue illud accidat ex mutua refractione qualitatum humorum siue a calido membrorum, vel a virtute ipsos commiscente & refrangente, siue ab vtroque sil'. Imaginando ꝙ sicut ex el'ntis refractis resultat temperies pro forma mixti, ita refractis qualitatibus humorum resultat temperies pro forma membri. Et hoc tam in gñone coniuncta q̃ꝫ se iuncta, verum est secundum sñiam medicorꝫ ponentium non solum sanguinem esse materiam gñonis vl' nutricationis, quam in proposito sequitur Aui. Tenendo aũt solum sanguinem esse materiam generationis & nutricationis. Dicẽdum ꝙ ex commixtione partium sanguĩs quatuor humoribus & elementis proportionatarum fiunt membra.

Comixtio qd & est duplex.

Tertio nota hanc commixtionem intelligi prima multipl'r. primo tempore, & hoc non. secundo perfectione, & hoc est verum. sed non intelligit hoc Aui. 3. prima immediate quia ĩmediate ex humorum cõmixtione fit membrorum gñõ. Et sumitur hic humor vt se extendit ad humorem primum & humiditatem secundam. Vel exponitur. ex prima cõmixtione humorum. i. ex re imediate ex humoribus cõmixtis gñata, & ista est humiditas secũda vt in nutricatione aut sibi ꝓportionalis vt in generatione fetus in mr̃ice. Ex quibus patet intellectus diffõnis. Nam ly corpora est genus. Per hoc differt a complexione virtute &c. Quæ sunt partes. ad drĩã superfluitatum. Animatę. ad differentiã humorum ſꝑmatis spirituum, quæ non sunt membra, quę non sunt partes aĩatę. Ex prima &c. ad differentiam humorum & spirituum, & ꝑ hoc circũloquitur materiam appropriatã generationi membrorum. Quarto nota humores generantur ex prima cõmixtione ciborum. i. ex re quę ex prima commixtione ciborum est producta. s. chylo, qui potest dici prima cõmixtio, i. prima res per commixtionem genita. Vel sumitur humor ut se extendit etiam ad chylum. Quinto nota. cibi generant̃ ex prima commixtione el'ntorum, quia nõ apparet aliud sensibile a nobis perceptum & hoc secundum plurimum. Sed de hoc in dubijs literalibus plus videbitur.

Dubia.

Primum dubium. vtrum diffõ membrorum sit bona? Arguitur ꝙ non. Primo quia humiditates secundæ non sunt membra. & tñ sunt corpora, quæ ex prima humorum commixtione generantur. Secundo. totum humanum corpus ex prima humorum commixtione generatur, non tamen est membrũ. igitur &c. probat̃ maior. quia ex prima commixtione humorum nutritur. igitur generatur. patet consequentia, quia eadem est materia nutricationis & generationis. Tertio mẽbra organica non immediate componuntur ex prima commixtione humorum. igitur &c. assumptum patet, quia immediate componuntur ex consil'ibus mẽbris primo de accidenti. ergo &c. idem de ſꝑmate. Secundum dubium. Videtur ꝙ membra non generentur ex humoribus per commixtionem sicut humores ex el'ntis. Primo. quia taliter fiunt membra ex humoribus sicut humores ex cibo uel chylo, sed ex chylo fiunt humores tanq̃ ex materia & non ex elemẽtis se refrangentibus, igitur &c. Secundo, quia humores non se refrangunt in suis qualitatibus, quod requiritur ad hoc ut aliqua fiant ex aliquibus ut ex el'ntis, igitur &c. assumptũ patet quia humores in nutricarione patiuntur a membro, & in generatione patiuntur a virtute generatiua, patet etiam quia humores stant simul in venis non refracti. Tertio membra non resoluuntur in humores, igitur non componuntur ex humoribus. tenet consequentia, quia vnũquodq; resoluit̃ in ea ex quibus componitur. Et sunt argumenta Auerrois secundo colliget. Tertium dubium, quia videtur ꝙ humores non fiant ex prima ciborum commixtione. Primo quia fiunt ĩmediate ex chylo. Secundo quia possunt fieri ex sanguine carnibus &c. Quartum dubium q̃uo cibi fiũt ex prima commixtione el'ntorum cum sanguis caro &c. sint cibi, non tamen fiunt ex prima commixtione elementorum, vt patet. Ad primum dubium dicitur ꝙ diffõ illa bene intellecta bona est, vt in litera. Ad primum argumentum dixit Dynus humiditates secundas posse contineri sub gñe membrorum. Non placet. Aliter ꝙ per humores non solum intelliguntnr humores primi, sed etiam humiditates secundę. & tunc ex prima commixtione eorum, quia perdunt formam humorum generantur membra. Vel dixit, ex prĩa commixtione. i. re primo ex humiditatibus cõmixta, quæ ẽ humiditas secunda gñantur membra. Aliter per generationem intelligit seiunctam distinctã contra nutricationem. Ista fit in matrice immediate saltẽ ad apparentiam nostram ex humoribus, quia non est nota nobis alia forma ad quam prius transmutetur, licet rationale sit materiam generationis recipere in matrice mutationes proportionales illis, quas recipit in nutricatione. Vel dicitur ꝙ ille humiditates non sunt partes animatæ. & ita de spermate. Ad secundum deficit clausula ponenda in diffinitione. s. & sunt partes &c. Ad tertium neganda est illa consequẽtia. ĩmediate componunt̃ ex consil'ibus. igitur non ex humoribus ĩmediate. componũt̃ enim ĩmediate ex consil'ibus tanq̃ ex partibus integrãtibus, & non ita ex humoribus fiunt, sicut non sequit aqua immediate componitur ex aquis. igitur non ĩmediate ur suis principijs intrinsecis. Ad secundum dubium Auer. credit solũ sanguinem esse materiam generationis & nutricationis mẽbrorum. Aui. vero hic sequitur viam oppositam. Ideo ad argumenta rñdetur. Ad primũ dicitur ꝙ ex partibus chyli tanq̃ ex el'ntis refractis & cõmixtis fiunt humores, & ita ẽt chylus ex cibis. Et sil'r ad secundum conceditur ꝙ humores in venis etiam se alterant, licet eorum transmutationem ad finem necessarium natura regulet, vt patet. Ad tertiũ dic ꝙ non omne cõpositnm ex aliquibus necessario resoluit̃ in illa immediate. Vel dic argumentum probare non oĩno sil'em eẽ compositionem membrorum ex humoribus & mixtorum elementis quia elementa remanent in mixtis formaliter, non autem humores in membris. Ad tertium dubium. humores fiunt ex prima commixtione ciborum. i. ex chylo. qui ĩproprie dicitur prima ciborum commixtio pro quanto est primum, in quod cibi per digõnẽ transmutantur. Aliter dicitur ꝙ hic sumitur humor, vt se ad chylum extendit. Ad secundum patet, ꝙ si fiat ex carnibus & sanguine illa non sunt nisi cibi. Ad vltimum quidam se expediẽtes dixerunt illam non esse literam Aui. Alij. illud est verum de pluribus & simplicioribus cibis. Alij. non est nobis nota forma media rei, quæ non est cibus medians inter primã cõmixtionem elementorum & cibum ex illa genitum.

Hũor duplex.

Membrorum autem alia sunt quæ sunt simplicia, alia sunt quæ composita.

Primo ponit diuisionem. Secundo declarat membra diuisionis. Tertio particulariter alterum membrorum diuisionis ꝑtractat. secũda ibi⌊Et simplicia.⌉ tertia ibi ⌊Primum membrorum.⌉ Dicit primo, ꝙ membrorum quædam sunt simplicia, quædam composita.

Et simplicia quidem sunt, quorum quãcunq; sensibilem assumpseris partem in nomine & dif-

finitione erit toti cõmunicans, ſicut caro in ſuis partibus, & os in ſuis partibus, & nerui in ſuis partibus, & his ſimilia, ideoque ſimilium uocãtur partium. Compoſita uero ſunt illa quorum quãcunque acceperis partem in nomine & diffinitione toti communicans non erit, ſicut manus & facies, pars enim faciei non eſt facies, neque pars manus eſt manus. & uocãtur membra inſtrumentalia, eo ꝙ ſunt animæ inſtrumenta ad complendum motus & operationes.

Natura mẽbrorum tripliciter.

Dicit ſecundo ꝙ ſimplicia ſunt illa quorum quãcunq; ſenſibilem partem acceperis, erit toti communicans in nomine & diffõne, vt neruus caro &c. compoſita vero ecõtra, vt manus facies &c. non. n. quælibet pars manus aut faciei eſt manus aut facies &c. Sciendum primo triplicem eſſe naturã membris attributam. ſ. complexio, cõpõ, & vnitas. Prima conſilibus principaliter. Secunda organicis. Tertia vtriq;. In tali igitur diuiſione ſenſus eſt ꝙ mẽbrorum quædam ſunt quibus principaliter attributa eſt compſo, quædã quibus cõpõ. Cauſa autem diuerſitatis membrorum principaliter ſumitur ex fine. tanta. n. diuerſitas operationum nõ potuiſſet ab humano corpore prouenire ſine tanta organicorum & ſimplicium membrorum diuerſitate. cap. de complexionibus membrorum. Secundo ſciendum ꝙ idem important hæc nomina, mẽbrum ſimplex, membrum conſimile, homogeneum, vnigeneum, & omiomeron. ac ſilr idẽ important hæc nomina. ſ. membrum compoſitum. organicum, inſtrale, officiale. anomiomerum, etherogeneum, & ſi qua alia ſunt huiuſmodi. Primo. n. dñr mẽbra ſimplicia ſeu conſimilia. vt caro, os, & huiuſmodi, quia non ſunt compoſita ex partibus quantitatiuis diſſlibus ſeu differentibus ſecũdum denominationem ſpecificam, & diffõnem. Quare autem dicatur membrum officiale ſatis patet. Verũ quæ dicantur membra homogenea ſeu vnigenea & omiomera. ac ſilr quid denotet anomiomerum atq; etherogeneũ, in naturalibus requiratur. Dicuntur autem organica inſtrumẽtalia præcipue, quia ſunt inſtrumenta animę inquantum eſt anima, quia cum cognitione operatiua, & iſtæ ſunt operationes ſenſus & motus, vt poteſt ſumi primo virtutum naturalium. cap primo. Propter quod plãtæ non ſunt organica mẽbra ꝓprie attributa & hoc de vere organicis loquẽdo. Quare vero dicantur membra officialia ſatis patet. Circa hæc dicta ſunt dubia. Primũ contra deſcriptionẽ conſilis. quia tunc muſculus non eſſet membrum conſile contra Aui. infra qui determinat de eis tanq; ſilibus. & patet cõſequentia, quia nõ quęlibet pars muſculi eſt muſculus, quia nec villus nerui nec chorda. Similiter patet idem de chorda quæ eſt cõpoſita ex neruo & ligamento, vt infra videbitur. Silr de arteria, cuius non quælibet pars ſenſibilis, puta tunica vna eſt arteria. Secundum dubium. Quid intelligi debet per partem ſenſibilem. Tertium dubium, quia non minus pro operationibus naturalibus. videtur neceſſarium membrum eſſe organiçatum q; pro operationibus cognitiuis & voluntarie motiuis, vt patet de corde & hepate. quare igitur dicũtur membra organica magis in ordine ad operationes animales, vt dictum eſt, q; in ordine ad naturales. Item cuiuslibet organici operatio principalis fit per partes eius conſiles. non igitur magis inſtrumenta operationum animę ſunt organica q; conſilia. aſſumptũ colligitur prio de accñti. Ad primum dicitur, ꝙ membrorum tam organicorum q; ſiliũ noſtri corporis, quædam ſunt vere & manifeſte talia. vt caput, & caro gingiuarum, vel glandoſa, vel pinguedo. Quædam aũt ſunt verę organica & apparenter conſilia, quia ſenſu ſuarum partium diſſltudo non multum diſcernitur, ſicut muſculus, chorda &c. Quædam autem licet ſint in ſubſtantia conſilia & cõplone, pro quanto tamen importantur nomine connotante organiçationem determinatam denoiãt

Mẽbrũ cõſile et eius ſynonyma.

Mẽbrũ cõpoſitũ & eius ſynonyma.

Mẽbrũ gl; duplex.

organica. verbi gratia licet tunica vuea ſit in ſe membrum conſile, quia tamen non dicitur tunica vuea, niſi pro quanto eſt talis figurę, vt ſic nominatur organicum membrum, & ſic non recipit quęlibet eius pars denominationẽ totius. Non enim quęlibet pars tunicę vueę eſt tunica vuea, quia non rotunda interius perforata. Conceditur igitur ꝙ muſculus eſt verum membrum organicum, licet ſenſu conſile, & de eo et de chorda determinat Aui. Similiter dici poteſt de arteria. Vel dicitur ꝙ ſi hoc nomen arteria non cõnotaret organiçationem ſic eſſet mẽbrum conſile. & quęlibet eius pars q̃titatiua eſt arteria, ſi autem cõnotet eſt organicum, & nõ quęlibet eius pars q̃titatiua eſt arteria. Ad ſecundum, quidã per partẽ ſenſibilem intellexerunt partẽ formalem vt diſtinguitur contra materialem, putantes non quãlibet partẽ materialem carnis eſſe denominandã carnem, quia non poteſt in operationes debitas carnis. hoc habet difficultatem cõtra ſe, quia ſigno. a. partẽ formalem carnis, cuius nulla pars eſt formalis ſi dabilis eſt talia vt concedunt. & ſequitur. a. non eſſe membrũ organicũ, nec conſimile, ut patet intuenti. Alij per partem ſenſibilem intelligunt partem ſenſu comprehenſibilem. hoc etiam recipit inſtantiam. ſic. n. in animali valde paruo vel inſenſibili nõ eſſent membra organica, nec cõſimilia. Aliter & puto melius per partem ſenſibilem intelligendã eſſe partem quantitatiuam. ut diſtinguiẽ contra ꝑtem eſſentialem, illa. n. vt patet nõ eſt quantitatiua nec de ſe apta ſenſu cõprehendi. Ad tertium iſta organiçatio nõ eſt attributa illi membro pro operatiõibus naturalibus, niſi ꝓ quãto iſtæ ſubſeruiant talibus animalibus. Similiter dicitur de conſili, de quo magis fen ſecunda.

Pars ſenſibilis.

Primum membrorum ſimilium eſt, os q̃d durum eſt creatum, quoniam ipſum eſt corporis fũdamentum & ſuſtentaculum motuum.

Exequitur notificando membra conſimilia gñali quadã notificatione. primo os. ſecundo chartilaginem. Dicit primo ꝙ primum membrum conſimiliũ eſt os, quod creatum eſt durum, quia eſt corporis ſuſtentaculum & fundamentũ. Primo nota. os eſt primũ. ſ. narratione. & ſi placuiſſet ab alio potuiſſet incipere. vel forte primum, quia inter mẽbra ſilia vel ſimplicia eſt ĩ corpore dñantius. Cõtra. quia muſculi magis in toto q̃titatiue dñantur. Dicendum vt ſupra muſculos non eſſe membra vere ſimplicia. Aut forte dicitur primum, quia ĩter alia radicalia prius tpe a natura formatur. Secundo nota. Aui. nobis notificat os ex duobus. Primum eſt vt ſit ſuſtentaculum corporis, ſuſtentans. ſ. corporis molem, & reſiſtens extrinſecis occurrentibus vt percuſſionibus &c. Secundũ eſt vt ſit fundamentum motuum. oportuit. n. muſculos in ſua contractione & extenſione inniti oſſibus. quia quilibet localis motus requirit aliquod fixum cui innitatur mobile, vt in libro de progreſſu & cauſis motuum animalium. Contra. tunc in progreſſiuo motu non oporteret ſpatium eſſe fixum, ex quo inſtrumentum eſt fixum cui mobile innititur. Negetur cõſequentia. nã ſicut mobile particulare interius vt muſculus habet ſuperficiale fixum cui innititur, ita totum mobile debet habere vnum extrinſecum cui innitatur.

Poſt ipſum uero eſt chartilago quæ oſſe exiſtit mollior. Ideoq; flecti poteſt, ſed eſt omnibus alijs membris durior.

Primo notificat chartilaginem quo ad ſuam ſubſtantiã. ſecundo quo ad ipſius iuuamenta. ibi [Cuius iuuamentũ.] Dicit primo poſt os eſſe chartilaginem quæ eſt mollior oſſe, ſed omnibus membris alijs eſt durior. & quia mollior eſt oſſe flecti poteſt ſine fractura. Nota vt quidam chartilago dicitur, quia cartæ vel membranę ſimilis, quia alba & dura. Videtur autem ab oſſe quaſi ſecundum magis & minus ſolũ differre ĩ duritie cõplexione &c. vt. 3. de hyſtorijs. cap. 8.

Chartilago quid.

Pars fe
sibilis.

Cuius iuuamentum in creatione fuit, ut ossiũ cum corporibus mollibus per ipsam melior fieret continuatio, & ut durum cum molli non absque medio componeretur. duro.n. molle læderetur, & præcipue in hora percussionis & constrictionis si non esset compositio ordinata, sicut est in osse spatulę & hypocundriorum & in ossibus costarum, & sicut est epyglottalis chartilago, & illud quod est sub thorace. Et ut per ipsam etiã foret melior iuncturarum se adinuicem fricantium uicinitas, ne sua duritie rumperentur. Et etiam ut cum aliquis musculus se extendendo ad aliquod peruenerit membrorum, in quo os nõ existat, cui innitatur & a quo confortetur sicut palpebrarũ musculi, ut sit ibi sustentaculum cordis eorum & defensio. Et plerunq; etiam in multis locis est necesse rem aliquam rei alicui inniti quæ nõ sit dura in ultimo sicut in epyglotti.

Ossis spatulæ forma.

Notificat enim per quatuor iuuamenta. Primum est ut per ipsam fieret continuatio melior ossium cum corporibus mollibus, & ne durum cum molli cõponeretẽ absq; medio, quia tunc molle læderetur a duro præcipue in ore constrictionis aut pcussionis, nisi cõpõ esset ordinata & graduata. v.g. in osse spatulę, quod os est triãgulatus cuius conus ẽ ad exteriora, & basis econtra ne acuties coni læderet carnẽ exterius, supra ipm est chartilago, vt patebit infra summa prima. ca. 17. quod erit de anatomia spatulę. Similiter patet hoc in ossibus hypocũdrioꝝ. ipsa.n. nõ tãgũt ĩmediate ptes molles, sed mediãte chartilaginẽ, sir costæ mẽdosę. & pp hanc cãm inuẽta est chartilago epyglottis, ne musculi epyglottis cõtactu ossis læderenẽ, & chartilago quæ est sub thorace seu trachea in directo stõi situata inuẽta est, ne ossis contactu hora concussiõis vel extensionis stõi stõs læderetur. Secũdũ iuuamẽtũ est, ne iũcturę in earum confricatione læderentur. contactus.n. multũ duri cũ multũ duro est cã maximi nocumenti & rupturæ. Tertium iuuamẽtum est, quia lacertus plerũq; indiget fixo cui ĩnitatur, & non habet os, ideo loco illius habet chartilaginẽ sicut in palpebra. Quartum iuuamentum est, quia plerũq; necesse est rem alicui inniti, quæ non sit in vltimo dura sicut est os, ideo oportet ꝙ loco ossis sit chartilago sicut ĩ musculis epyglottis videtur. Nota primo ꝙ illa particula textus. s. melior fieret continuatio, potest duplr exponi. Primo meliori. i. vtilior, propter. s. vtilitates sequẽtes. vt ne molle lædatur a duro &c. vt dictum est. Potest exponi secundo melior &c. i. vt melius membrũ molle duro posset alligari. mẽbrũ enim valde molle male posset alligari membro valde duro propter duritiẽ nimiã ĩpediẽtẽ: quia inter illa quæ alligãtur debet esse conueniẽtia, vt in exẽplo cũ musculus debeat alligari ossi, non potuit hoc ĩmediate conueniẽter fieri propter nullam esse quo ad hoc conueniẽtiã. oportuit ergo mediare chartilaginẽ & adhuc chordam. & adhuc credendũ est chordã secundum ptẽ terminatã ad extremitatẽ musculi mlto molliorẽ esse q; in pte alia. Secundo nota. ꝙ quia in iunctura necessaria est plerunq; confricatio ptium iuncturæ adinuicẽ, necessariũ fuit partes illas non fore multum duras, ne a se inuicẽ frãgerẽtur & lęderẽtur, ossa autem ipsarum dñr multum dura, oportuit ergo inter ossa ipsarum iuncturaꝝ chartilagines mediare. Pro cuius vlteriori manifestatione nota tertio ꝙ vt apparere potest in anatomia, in iunctura genuum, & anchę, & spatulæ sunt duo ossa, quorum vnum est rotundũ, & dicitur vertebrum. aliud vero illi corrñdens est concauũ, quod appellatur pixis. & in conuexo q; dem vertebri est quædam pellis ad modum cartæ mollior osse, licet sit durior aliĵs partibus. sirq; in concauo pixidis est alia siis pellicula, & hæ dicuntur chartilagines. Hinc quoq;

Vertebrũ qd: & pixis. Canes pp quid cõrodũt ossa.

Carti
go qu

est ꝙ canes libenter corrodũt ossa, hoc enim faciunt vt ab eis euellent huiusmodi pelliculas gustui eorum valde gratas.

Postea sunt nerui, qui sunt corpora a cerebro orta aut a nucha, alba, ab flectendum mollia, & ad separandum dura, ad hoc creati ut per eos mẽbra sensum habeant & motum.

Declarat nunc Aui. tertiũ mẽbrũ consire. s. neruos, dicens ꝙ ipsi sunt corpora orta a cerebro vel nucha, alba, mollia ad flectẽdũ, dura ad sepandũ, & subdit ꝙ ipsi nerui sunt creati ad hoc ꝙ mẽbra per eos hẽant sensum & motum. Sciẽdum primo ꝙ ly postea non dicit ordinem membrorum in gradu suæ duritiei, quia post os & cartilaginem in duritie nõ ĩmediate dñr esse nerui sed potius ligamẽta, cũ ipsa neruis duriora esse dicantur. dicit ergo solum ordinẽ in numero membrorũ quoꝝ fit narratio. Secundo nota ꝙ Aui. ex quatuor declarat neruos. Primo quidem ex parte originis suæ, quia dicit ipse eos oriri a cerebro et nucha. Secũdo notificat eos ex colore, quia dicit eos esse albos, sicut sunt cerebrum & nucha a quibus ortũ hñt. & etiam quia sunt gñati a calido agẽte in siccũ, cuius tũc est dealbare. Tertio notificat eos ex mõ substantiæ, dum dicit eos esse molles ad flectendum. Sic. n. oportet esse flexibile instrm motus localis. & etiam quia sũt substantię viscose, & durę ad sepandũ. hoc aũt ꝓuenit ex viscositate & siccitate ipsorum, & quia debent fortibus subĳci motibus. Quarto & vltimo declarat eos ex fine, dum dicit eos creatos esse ad hoc, vt hẽant mẽbra mediãtibus ipsis neruis sensũ & motũ: quia fit ex transitu spũum, tã quidem sensitiuorum q; motiuoꝝ per ipsos neruos tanq; per quosdã riuos defluẽtium ad mẽbra, & in hoc drnt nerui ipsi a ligamẽtis, hinc est etiam ꝙ ex ipsorũ oppilatione cãnẽ stupor & paralysis. Tertio nota ꝙ sermo Aui. in litera dũ dicit oriri a cerebro vel nucha, & dum dictum est eos esse albos ad siritudinẽ mẽbrorũ a quibus ortũ hñt, est potissime verus secũdũ opinionẽ Gal. & aliorũ medicorũ. Verũ philosophi aliter dicerẽt, ex quo volunt arterias venas & neruos a corde ortũ habere. Et tunc dicerent neruos non proprie oriri a cerebro vel nucha, sed solũ secundum q;dã metaphoricã similitudinem, quia. s. sicut riuus dr oriri a fonte. & dicunt ꝙ licet sensibilr appeat & videatur eos a cerebro oriri, non tñ sic est, sed a corde oriuntur. Causa autem apparentię est, quia ibi uidentur grossiores. in toto autem residuo seminantur & diuidunẽ in paruos ramusculos, vt appet in anatomia. Quarto nota, ꝙ ab auctoribus tripliciter solet sumi neruus. Primo quidem valde cõiter, & sic se extendit etiam ad chordam & ligamẽtũ, cum dicantur esse substantiæ flexibiles tenaces motui deseruientes. taliter autem hic non sumitur neruus. Secundo vero sumitur pro substantia flexibili tenaci, quæ cum hoc est quodãmõ instrm sensus & motus. & sic dicitur excludere ligamẽtum. extẽdit autem se ad neruum & chordã. et adhuc istomodo nõ sumitur nunc ab Aui. Tertio autẽ mõ accipitur neruus proprie satis qualiter fit in proposito, vt. s. ẽ substantia alba mollis, facile flexibilis, difficulter sepabilis, a cerebro vel a nucha orta, & sic a se excludit tam quidẽ chordã q; ligamentum. nam vt ait Aui. in ista prima fen. doctrina quinta cap. primo. ligamentum non oritur a cerebro neq; nucha, sed quia ossa sunt dura & nerui sunt subtiles, ꝑpterea misericorditer egit deus bñdictus & sublimis cuius nomen sit bñdictum. & ex ossibus rem neruo sirem extraxit, quę cõnexio & ligamentum vocatur. Et versus finem capri dicit. Et hoc quidem membrum est musculus, & ipse est qui cum colligitur trahit chordam, quæ ex ligamento & neruo componitur. Sic ergo ex eis verbis patet, ꝙ neq; chorda neq; ligamentum oritur a cerebro vel nucha, sed solus neruus tertiomodo sumptus. Quinto nota. ꝙ dum Aui. nominat hic cerebrum per ipsum intelligit partem anteriorem cerebri, ꝑ nucham autem intelligit partem posteriorem. Potest ergo dici omnes neruos oriri a cerebro, prout ex prædictis duabus partibus ipsum est constitutum, pars tamẽ anterior mollior

Stuporis & palysis cã.

Neruus triplex.

est,posterior vero est magis spissa,vt dixit Aui.doc. quinta summa tertia cap.1.ĩ fine. Sexto nota.ꝙ vt colligitur cap. eodem.& in sequenti ad illud nerui orientes a parte añriori cerebri sunt valde pauciores ꝗ̃ dicantur esse orientes a posteriori parte eiusdem.nam a parte anteriori solum septem neruorum paria oriuntur quæ in sentiẽdo & mouendo solũmõ iuuant mẽbra capitis faciei & viscerũ ĩterioꝵ.a parte ãt posteriori dicuntur omnes alij nostri corporis nerui ortum habere,qui sunt.30.& vnum paria. Vltimo nota.ꝙ vt ait Aui. eodem primo cap̃. plurimi eorum neruorum,qui tribuunt sensum oriuntur ab añcessione cerebri, a parte anteriori cerebri & plurimi eorum neruorum qui præbẽt motum oriuntur a postremo.i.a parte posteriori cerebri quæ est nucha,vt dictum est.

Neruorum nr̃i corporis ꝑia sunt triplicia.

Post neruos sunt chordæ, quæ quidem sunt corpora quę ab extremitatibus musculorũ oriũtur & neruis similantur, & ad membra tendentes mobilia plerunq; sua retractione retrahunt membra propter musculi contractionem & cõgregationem,et propter retrorsum reductionem uel reditionem,& quandoq; relaxant laxamẽto sui,propterea ꝙ musculus dilatatur cum ad suũ redit situm,aut supra mensuram, quam eius habet longitudo,& supra dispositionẽ quam habet cum in suo naturali existit situ addit,sicut in quibusdam uidemus musculis.

Declarat nunc Aui.chordam quæ est quartum membrũ consile in ordine.Et hoc facit dupliciter.Primo quidem ipsum declarat ex sua origine & operatione vel fine. secundo vero ex sua compositione.secunda.ibi[Quæ quidem secũdum plurimum &c.] Dicit prĩo ꝙ post neruos sunt chordæ,quæ sunt corpora ab.i.in extremitatibus musculorum orta & neruis similia,& ipsæ chordę tendentes ad membra mobilia plerunq; retractione sua retrahunt,membra ꝓpter contractionem & congregationem & propter retrorsum reductionem musculi.quandoq; etiam ipsæ chordæ relaxant membra relaxamento musculi. quia cum musculus. redit ad suum situm dilatatur aut addit supra mensuram quã habet eius longitudo,& supra dispositionem quam habet cũ est in suo situ naturali,sicut apparet in quibusdam musculis. Primo nota. ꝙ vt supra aliqualiter dictum est, & melius in sequenti textu apparebit, musculus integratur ex triplici substantia.s.ex vilis carnis,nerui,et ligamenti.villis ligamẽti egredientibus a ligamento postq̃ ipsum ab osse egreditur & tendit versus locum vbi generari debet musculus. villis vero neruorum egredientibus a neruis postq̃ ipsi nerui a cerebro vel nucha ꝓcedunt,& ex opposito tendentibus ad eũdem locum vbi generari habet musculus qui villi nerui & ligamenti cum villis carnis vacuitates replẽtibus adinuicem spargũtur & seminãntur per modum cuiusdam retis,ex quibus tribus neruis constituitur musculus ipse. Secundo nota.ꝙ postq̃ musculus a iunctura aliqualiter remotus generatus est,tunc duo tantum villorum gñ̃a.s. nerui & ligamenti a musculo elongantur,& magis versus iuncturam veniunt, ibiq; adinuicem contorquentur & miscentur,sicq; mẽbrum illud constituunt,quod a medicis chorda vocatur. Tertio nota.ꝙ in huiusmodi cor de gñone plurimum abundant uilli neruorum super villos ligamentorum, quod arguitur ex multa sensibilitate ipsius chordę nam nerui quidem sentiũt, ligamenta vero non.arguitur etiam hoc ex multa sĩ̃itudine inter neruos & chordas.ꝙ autem neruis abundantibus chorda sit multi sensus declarauit Gal.3.techni. textu secundum Haly.121.secundum vero expõnẽ Trusciani textu.53. dicẽs.nerui vero & tenãtos punctura &c.cuius dicti expositionem in commentis corrñdentibus require. hoc tamen sibi voluit Gal.in summa.s.ꝙ ex punctura tenantos.i. chordæ cãtur spasmus fere sicut ex punctura nerui.hoc autem nõ ꝓuenit nisi ex plurima sensatione &c. Quarto nota.ꝙ chorda non tendit nisi ad membra mobilia, nam ipsa final̃r ordinata est ad motum,& ipsius iuuamentũ est membra mouere motu voluntario. Quinto nota.ꝙ Aui.in ista particula,& ad membra tendentes mobilia plerunq; &c.notanter addidit ly plerunq;.nam aliqui sunt musculi non habentes chordam in sua extremitate saltem manifeste,cuiusmodi sũt musculi longitudinales ventris,& musculi frontis, vt patet in anatomia. Sexto nota.ꝙ ex pñ̃ti textu potest trahi modus & ordo quo membra voluntario motu moueri dñ̃r, & etiam quo musculus mediante chorda seruit ipsi motui voluntario.Nam virtute voluntarie motiua imperante flexionem brachij.exempli gratia.ad partem domesticam musculus contrahitur & sic abbreuiatur.quare contrahitur chorda quę est in extremitate musculi,& sic trahitur iunctura,& sic flectitur brachium ad partem domesticam seu interiorem. Cum vero fit econtra extenditur musculus,& chorda,& iũctura,& sic mouetur bracchium ad partem syluestrem seu extrinsecam. Septimo nota.ꝙ in prædictis motibus.s.ad partem domesticam & ad partem syluestrem multum se iuuant musculi circa idem membrum contrarie situati. nam contractis interioribus musculis extenduntur exteriores.& econtra,contractis interioribus extenduntur interiores musculi. Octauo nota.ꝙ in tali motu propter retractionem chordę accidit qñq; fieri musculi contractionem, congregatiõem,& retrorsum reductionem,vt dicitur in textu.Quod dictum pl̃es habet expõnes. Prima est cujusdam Antonij de Parma,qui per contractionem intelligit leuem constrictionem.per congregationem mediam constrictionem. & per retrorsum reductionem intelligit constrictionem vehementem & valde fortem. Secunda expõ est Mundini fere in omnibus cum prædicto Antonio concordantis, nisi ꝙ ad tertium terminum.i.ad retrorsum reductionem addidit dicens,per ipsam intelligendum esse motum valde fortem ad syluestrem partem,sicut cũ aliquis ita fortiter extendat manum ad syluestrem partem vt flectatur retro,tunc illa secundum ipsum appellatur retrorsum reductio. Tertia expõ est Gentil̃ qui per contractionem intelligit motum mẽbri versus originem suam, vt brachij per directum versus spatulã.ꝑ congregationẽ intelligit motũ eius constrictiuum in se.s.uersus eius mediũ.& ꝑ retrorsũ reductionẽ intelligit redditũ eius ad sitũ & magnitudinẽ naturalẽ, sicut cum quis brachium aut manũ violẽter extẽderit aut liguã violẽter extraxerit,deĩde ad sitũ naturalẽ eã reduxerit,illa vocat̃ retrorsũ reductio. Nono ẽ notãdũ,ꝙ sicut cõtĩgit musculũ multipl̃r cõtrahi.s.usq; ad sitũ & q̃titatẽ eius naturalẽ,& ẽt ultra ea,ita ẽt cõtingit ip̃m multipl̃r extendi & elõgari.s.donec ꝑueniat ad sitũ & q̃titatẽ eius naturalẽ,& donec trãscẽdat ea. sicut cũ q̃s linguã valde uiolẽter extrahit, aut brachiũ ualde violent̃ extẽdit.Et hoc tãgit Aui.ĩ pñ̃ti lr̃a dum dicit, et qñ chordę supple chordę relaxant mẽbra laxamẽto sui.i.chordę q̃ sua relaxatio ẽ ꝓpterea ꝙ musculus dilatat̃ seu elõgat̃ qñ post contractionẽ redit ad suũ sitũ naturalẽ.aut supple a sua q̃titate & situ naturali elõgat̃,ꝓpterea ꝙ addit supra mẽsurã eius quã hẽt lõgitudo.s.naturalis,& supra dispõnẽ,q̃ hẽt cum existit in suo situ naturali,sicut uidemus in quibusdam musculis,quia in prædictis.

Musculus integrat̃ ex triplicibus.

Contractio & cõgregatio. Anto.

Mundinus.

Gentil.

Reductio retrorsum quid.

Quę quidẽ secũdũ pl̃m cõpositæ sũt ex neruis qui ad musculũ tẽdũt,& ab altera ꝑte egrediunt̃ & ex corꝑibus,de quibus post chordarũ relationẽ tractabimus.Et hæc quidem sunt quæ ligamẽta uocant̃,quæ ẽt secũdũ usũ & tactũ neruosa existũt,& ab ossibus uenientia ad musculum uadũt, & fiunt fila ipsa & nerui in eo.Quod ergo est supra partẽ musculi uocatur caro.Et quod ab eo separatur & ad iũcturam uadit & membrum motum colligitur in seipso,& permutatur.

In hac

In hac parte Auic. notificat ipsam chordam ex parte suę compositionis: & vult ꝙ ipse chordę secundum plurimum sunt composite ex neruis. quia enim plus ingreditur de neruo in compōnem chordę ꝙ̃ de ligamento, ideo subiunxit Aui. in lr̃a ly secundũ plm̃. Non ergo voluit dicere ꝙ chorda qñq; composita sit ex neruis, & hoc frequentius, et qñq; non, & hoc rarius. sed vt expositum est, qui. s. nerui tendunt ad musculum. & ab altera parte egrediuntur, supple ab ipso musculo. & vadunt ad obuiandum ligamentis, cum quibus postea se contorquendo vt supra dictum est constituũt chordã. Ideo subdit Aui. & supple compositæ sunt etiã chordæ ex corporibus de quibus tractabimus post relationem chordarum. s. in textu sequenti. Et hæc quidem corpora sũt illa quæ vocantur ligamenta, quæ etiam corpora dicta ligamenta, secundum visum & tactũ existunt neruosa. i. neruis similia, et ipsa eadem veniẽtia ab ossibus a quibus oriũt vt dcm̃ est, vadunt ad musculum. i. versus musculum, supple ad obuiandum neruis, qui vt diximus cõstituto musculo exeunt ab ista parte ad obuiandum ligamentis vt nerui cum ligamentis, & ligamenta cum neruis se inuicem cõtorquendo constituunt chordam. Ideo subiungens modum huius constitutionis dixit Aui. & ipsa. s. ligamenta et nerui fiũt fila. i. scinduntur in partes subtiles sicut sunt fila: vt melius adinuicem contorqueri possint in eo. s. corpore, quod vocatur chorda constituendo. Et postea breuiter ostendit ex quibus constituatur musculus dicens, quod ergo est supra partem. s. aliam musculi. i. illud quod dominatur in musculo uocatur caro. & illud quod separatur ab eo. s. musculo & vadit ad iuncturam. & supple per quod membrum motũ colligitur. i. contrahitur & permutatur: sup. a cõtractione. i. extenditur uocatur chorda. Totum hoc supra declaratum est.

Primo nota ꝙ aliqui volunt hunc textum quem de chordæ compōne exposuimus debere de musculi compositione exponi, quod ex pluribus declarãt. Primo quidem quia plures textus habent sic: qui quidem secundum plurimum cõpositi sunt &c. & tunc exponunt, qui. s. musculi sunt compositi &c. Secundo quia in textu dicitur. et fiunt fila ipsa & nerui in eo, quod exponunt sic. & ipsa. s. ligamẽta & nerui fiũt, sup. sicut fila in eo. s. musculo. Tertio cõcludunt idem, quia quod sequitur in tex. de musculo apertissime loquitur. Secundo nota. ꝙ ex prædictis potest haberi venas & arterias per substantiam musculi transeuntes nõ esse partes musculi. nam licet musculus non posset conseruari absq; eis, non tamen sunt ipsæ dicendæ partes substantiam musculi integrantes, quod ex hoc satis probabiliter persuadetur. nã musculus dicitur instrumentum ordinatum ad sensum & motum vt supra patuit, modo venæ & arterię ad huiuscemodi non ordinantur ut clarum est. Tertio nota. ꝙ hæc sñia capitur etiam a Gal. 2. techni textu secundum expositionẽ Haly. 9. tractatu de testiculis. secũdum vero expositionem Trusciani tex. 57. & volo ponere textum traductionis secũdæ quia clarior est, vbi sic dicit Gal. Etiam musculus quidem est caro composita ex carne simplici prima & ex villis qui inuoluuntur. s. adinuicem sicut rete: & super quos cõponitur caro. s. replendo vacuitates. Et substantia quidem musculi propria non est nisi istæ duæ res. s. villi dicti et caro. Deinde addit. venę autem quæ continuantur cum eis. s. musculis non sunt eis nisi sicut rami & riui aquarum. s. deferentes nutrimentũ. & ipsæ non sunt cõplentes subãm eorũ musculorꝝ: sed adiuuant ad hoc ut remaneat. s. subã dictorũ musculorꝝ eis deferendo nutrimentũ vt dcm̃ est. Hoc idẽ etiam colligitur ab eodem. Gal. primo interiorum.

Musculus qd?

Post eas autem sunt ligamenta quæ prædiximus, quæ etiam sunt corpora neruo silia. quorũ quædam sunt quæ absolute ligamenta uocãtur, & quędam sunt quæ nomine alahacab uel alcahab appropriant. id uero quod ad musculũ extẽditur non uocat nisi ligamentũ, & illud quidẽ ad musculũ nõ extendit, sed tm̃ quod inter duo extrema ossiũ iuncturæ continuat, aut inter alia mẽbra & unã rẽ alij firmit annectit, præter hoc ꝙ ligamentum uocatur. etiam qñq; nomine alahacab uel alcahab appropriantur. ligamentorũ uero nullum sensum habuit ne propter motum multum et fricationem doleret, iuuamentũ autẽ ligamenti ex eo quod prę missum est perpendit.

In parte ista Auic. notificat ligamenta, dicens ipsa ligamenta esse corpora neruo similia. & ista dicuntur esse duplicia. Quædam. n. ab osse egredientia tendunt ad compositionẽ musculi, & hæc vocantur absolute ligamenta & nõ vocantur alio nomine. Quędam vero dicuntur esse ligamẽta non tendentia ad compositionem musculi, sed tantũ modo coniungentia os cũ osse, ipsaq; firmiter adinuicem cõnectentia. & hæc præter hoc quod appellant ligamenta, appellantur etiã arabice alahacab vel alcahab, quod latine sonat membrorꝝ connexio. Et subdit Aui. ꝙ nullum ligamentorum habuit sensum, ne pp multũ motum & fricationem accidentem sibi in motu iuncturarum doleret. Potest addi & alia ratio probabilis. nam cum ligamentum oriatur ab osse vt prædictum est, ossa autem terrestria sunt & præter dentes non sentientia, ideo consonum est ligamenta nõ sentire. Iuuamentum autem ligamenti dicit Aui. ex prædictis patere. Sciendum quosdam credidisse non omne ligamẽtum carere sensu, sed solum ligamentum cõiunctionale. Ligamentum vero ingrediens compositionem musculi putãt sensum habere. Propterea ꝙ. 4. cañ. fen quarta. trac. 4. cap. primo in fine dicit Aui. & in vulneribus & in disruptionibus quæ adueniunt ligamẽtis nascentibus ex osse ad os nõ est malum, & sufferunt vehementiorem curam. Ex quo dicto capiunt illi ꝙ in vulneribus & disruptionibus quę accidunt ligamentis tendentibus ad compositionem musculi est malum, & etiam ipsi minus curam recipiunt. Quod dicunt ipsi non accidere nisi propter sensum horum secundorum & propter carentiam sensus illorum, de quibus loquit Auic. loco præallegato. s. neruorum coniunctionalium. Idẽ etiam videtur innuere Gal. 7. de ingenio sanitatis. Ad q̊s potest responderi ꝙ siue Aui. siue Gal. dicat ligamenta cõponentia musculum habere sensum, non intelligunt ꝙ ligamenta de se habeant sensum, sed ꝙ vt sunt coniuncta neruis in musculi compositione per quandam communicationem, & improprie dicunt habere sensum. Ex quibus colligi potest triplex cã necessitatis ingressus ligamenti in compositione musculi. Prima est vt chordam iuncturæ iungeret. Secunda est vt sensum chordę a neruo datum aliqualit obtũderet. Tertia vero est vt illis carneis nimis valde mollibus soliditatem & sustentationem daret.

Ligamẽtũ qd, et ẽ duplx.

Ligamẽtorꝝ necessitas triplex.

Et post ligamenta sunt arteriæ, quæ sunt corpora quæ a corde nascuntur, concaua, in longitudinem extensa, neruosa & in sui substantia ligamentalia, habentia motiones dilatando se & constringendo quæ ex quietibus discernuntur.

Notificat arterias. Primo ex ortu, forma cõpōne, et opōne. Secundo ex fine. secunda ibi ⌊Quæ quidẽ.⌉ Dicit. Primo ꝙ post ligamẽta sunt arteriæ, q̃ sunt corpora &c. Sciẽdum primo ꝙ Aui. notificat arterias multiplicit. Primo ex origine quia oriunt a corde. Secũdo ex forma q̃a cõcauę in lõgitudinẽ ꝑtensæ. Tertio ex cõpōne, q̃a ex villis ligamẽtalibus & neruis vt earꝝ subã sit solidior & spissior ad spũs debite cõtinẽdũ & resistẽdũ motibus. Quarto ex opōne. dilatãt. n. & cõstrigũt, & isti motus ex q̃etibus discernũt. eo. n. ꝙ arteria aliqñ ꝑcutit ĩdigitũ & aliqñ desistit a percussione deĩde iterato redit ad ꝑcutiẽdũ cõphẽdit ꝙ mouet dilatãdo et cõstrigẽdo. Prĩo motu dilatatiõis siue diastolis. Scd̃o motu cõstrictiõis siue systolis, iõ ex q̃etibus. i. cessatiõibus, a ꝑ-

Arteriæ notitia multipliciter.

cuſſione compræhēditur quod moueť dilatando & cōſtringendo. Sciendum ſecundo ꝙ tam in uenis pulſatilibus quæ dicuntur arteriæ: q̄ etiam in uenis nō pulſatilibus quę abſolute uenæ dicuntur ſunt poroſitates quædam. Veruntamen poroſitates arteriarum ſunt anguſtiores q̄ poroſitates venarum. hoc autem eſt propter plurimos ſpiritus, qui in ipſis arterijs continentur. Ideoq; dicuntur ipſæ arterię ſecundum quoſdam quaſi arctę viæ. Hoc autem intelligi habet quo ad prædictas tunicarum poroſitates. nam in eis ut patet in anatomia eſt notabilis concauitas. Sciendū tertio ꝙ ex pręſenti textu cum Aui. dicat in eo arterias eſſe corpora neruoſa. aliq accipere uoluerūt ipſas eſſe ſenſitiuas. Pro cuius dicti intelligentia aduerte ꝙ ſi uellemus ponere in eis eſſe ſenſum, oporteret ponere ipſum eē ualde obtuſum, qđ arguitur ex plurima ligamentalis ſubſtantię permixtione, ut patet in textu. Verūtamen ſi quis uellet tenere ipſas arterias nullum habere ſenſum, facile poſſet ſoluere rationem tenentium oppoſitum. Nam poſſet dicere illum textum in quo Aui. dicit arterias eſſe corpora neruoſa eſſe exponēdū. i. corpora neruis ſimilia ex quo tex. poſtea non ſequeretur ipſas eſſe ſenſitiuas. Nam ut ſupra uiſum eſt etiam ligamenta dicta ſunt eſſe corpora neruis ſimilia, quę tamen ut patuit ſenſu carent. Poſſet etiam hoc idem ex eo quod ſequitur in textu. ſ. ipſas arterias eſſe corpora in ſui ſubſtantia ligamentalia, quod ſatis euidenter arguit eas carere ſenſu cum ligamenta ut dictum eſt, ſenſu careant.

Quæ quidē ad hoc fuerunt creatæ ut cor euentetur, & fumoſus uapor ab eo expellatur, & ſpiritus membris corporis diſtribuatur.

Cordis neceſſitas triplex.

Notificat ipſas arterias ex fine. Sciendum autē ꝙ cor, ut infra uidebitur eſt membrum principaliſſimum, a quo uita & calor in toto dependet. Ideoq; quemadmodum dixit. Auer. 2. colliget. ipſum cor ſtat in corpore ad ſimilitudinem unius clibani ignis in domo, in quo corde ex ſanguine generatur ſpiritus uitalis, et ex ſanguine uenali fit ſanguis arterialis. Ex quo inſurgit cordi triplex neceſſitas. Prima eſt neceſſitas euentationis, ne ſuperincendatur & reſoluat ſpiritum. Secunda eſt neceſſitas mundificationis fumorum capinoſorum, qui per actionem caloris in humidum ſanguineum & adhuc membrale continue eleuantur: retenti autē calorem extinguerent. Tertia eſt neceſſitas tranſmiſſionis ſanguinis arterialis & ſpiritus uitalis ſuper toto, ut eis membra conſeruentur. Primę neceſſitati ſatisfaciunt arterię per diaſtolem & ſyſtolem, recipiendo per diaſtolem aerem frigidum a pulmone & ab extra. & per conſtrictionem dum dilatatur cor ipſum in cor pellendo. Et ſecundæ ſimiliter. Dum enim conſtringitur cor dilatantur arterię & recipiunt aerem calidum a corde, & fumum quem pellunt ad pulmonem. Similiter tertiæ. Dum enim dilatantur recipiunt a corde ſanguinem, & ſpiritum quem poſtea per cōſtrictionem ad membra diſtribuunt.

Poſt ſunt uenę quę arterijs ſiles exnt̄, ſed ſunt ab hepate & ſunt quiete, quæ quidem fuerunt creatæ ad hoc ut ſanguis membris quæ ſunt in corpore partiatur.

Venæ mltiplex notificatio.

Sciendum quod hic uenas notificat. Primo ex forma qa ſimiles ſunt arterijs. Secundo ex ortu quia ab hepate oriūť. Tertio ex operatione quia quietæ ſunt & propter hoc differunt ab arterijs: quia arterię mouentur. Quarto ex fine vt ſanguinem partiantur. i. diſtribuant membris. Ideo uenā deſcripſit Conciliator dr̄ia. 47. ꝙ uena eſt corpus panniculare licet magis ꝓprie ligamentale, longum concauum, unica tunica conſtitutum, ſanguis & ſpiritus naturalis pro nutricatione contentiuum. Ex quibus comprędenditur multiplex differentia inter uenā & arteriā. Primo quia uena ſecundum plurimum unica contineť tunica: arteria uero duabus. Dico ſecundum plurimum propter arteriam uenalem & uenam arterialem. Secundo quia uena quieta & arteria mobilis exiſtit. Tertio quia uena plus continet de ſanguine & minus de ſpū, arteria ecōtra. Quarto quia ſecundū medicos arterię oriuntur a corde, & uenę ab hepate. Pōt addi & quinta dr̄ia quæ ſupra dicta eſt. ſ. quia arterię hn̄t poroſitates tunicarum ſuarum anguſtiores uenæ: autem latiores.

Deinde ſunt pāniculi qui ſunt corpa de filis neruoſis non ſenſu ꝑceptis texta, quoꝶ ſpiſſitudo tenuis exiſtit, dilatata aliorum corporū ſupficies cooperientia & cōtinētia ea ꝑꝑ iuuamenta.

Pāniculus duplex.

Notificat panniculos. Primo ex parte formæ & eorū cōpoſitionis. Secūdo ex fine ibi. Ex quibus. Prima pars patet. Dicunt autem quidā panniculum eſſe duplicem. quidam tantum a natura ordinatus ad tegendum membrum & ipſum defenſandum. quidam uero habet non ſolum hoc facere, ſed etiam ſenſum dare. Primus eſt ligamentalis. Secundus uero nerueus, & de hoc eſt ſermo hic.

Ex quibus eſt ut ſummā eoꝶ in ſua figura & factura cuſtodiant. Et ex eis eſt, ut ea ab alijs corporibus ſuſpendāt & eis annectāt mediantibus neruo & ligamento qua fila facta fuerūt ex quibus texti fuerunt ſicut renes dorſo. Et ex eis eſt ut membra ſecundum ſui ſubſtantiā ſenſum nō habentia ꝑ ipſos habeāt ſuperficiem ſui eſſentia ſentientem, quæ illud qđ ei occurrit ſentit, & accidētalr̄ ſentit qđ in corpore accidit quod in eis inuolutum eſt. Et hæc quidem mēbra ſunt ſicut pulmo, hepar, ſplen, & renes. hæc. n. ſua ſubſtantia nullo mō ſentiunt, ſed neq; ſentit illud quod in eis percuſſionem facit, niſi quod de panniculis ſuper ea exiſtit. Cūq; in eis accidit uentus aut apoſtema ſentitur. Sed uentum ſentit panniculus accidentaliter propter extenſionem quæ cōtingit in ipſo. Apoſtema uero ſentit principium panniculi ex eius appenſione accidentalr̄, ideo quòd membrū apoſtematis grauitate laxatur.

Notificat nunc conſequenter Aui. ipſos panniculos ex triplici fine uel iuuamento. Primum eſt vt ſummam. i. molē ſubſtantiæ membrorum pręcipue mollium, ſicut eſt caro hepatis et ſplenis conſeruet in ſua figura, niſi enim talia mēbra panniculo inuoluerentur fluxibilitate ſua in debita figura non permanerent. Secundum eſt ut mediantibus neruo & ligamento quæ fuerint facta fila, ex quibus poſtea fuit ſubtiliſſime contexta ſubſtantia panniculi, ſuſpendāt & annectant membrum unum alteri membro ut eo ſuſtentetur ſicut ren annectitur dorſo per hunc panniculum ſuſpendentem. Tertium eſt ut membra quæ ſecundum ſuam ſubſtātiam ſenſum nō habent cooperiantur ſuperficie ſenſum habente, ut poſſit nocitiua iuuatiua percipere. & per hunc panniculum ſentiunt mēbra aliqua per ſe & aliqua per accn̄s, ut ſtatim declarabiť. Sciendū primo ꝙ mēbrū ſentiens per ſubſtantiā ſuā eſt mēbrū hn̄s in ſe cōplōnē qui eſt conueniens inſtr̄m ſenſus. Ecōtra uero ſecundū ſubām ſenſum nō ſentiēs eſt ꝙ nō habet cōplōnē talē. Exēplū primi: ſicut pāniculus tangens aut ſuſpendēs hepar aut ſplenē &c. Exēplū ſecūdi, ut caro hepatis ſplenis &c. Scđo nota. ꝙ illud qđ īmediate occurrit pāniculo, gr̄a exēpli, tegenti hepar ſi fuerit ſubiue & mālr̄ īpreſſiuū ſentiť ab eo per ſe, quia per impreſſionē factā in organo ſenſus. Illud uero qđ eſt in carnoſitate hepatis ſentitur ab illo panniculo per accidēs. v. g.

ventoſitas

ventositas aut apa. Ventositas.n.in carnositate hepatis existens extendendo totam carnositatem extendit paniculum. ad extensionem vero sequitur dolor extensiuus, cuius doloris causa per accñs obiectiua est ventositas. Primo qa mediata. Secundo quia non per ꝓpriam impressionem q̄ per se efficit in panniculũ. Similiter apa exñs in carnositate hepatis sentitur per accñs a pãniculo.non.n.sentitur per impressionem ꝓpriam, sed quia grauitate ꝓpriam trahendo inferius trahit & extendit panniculum suspendentem hepar vñ cãtur dolor aggrauatiuus. Patit ergo pulmo: hepar, & hmõi membra dolorem extensiuũ per pãniculum inuoluentẽ, & dolorem aggrauatiuum per panniculum suspendentem.

Pãniculus duplex.

Postea est caro quæ est locorũ uacuorũ impletio, quę in horũ membrorum situ in corpore existunt, & ipsorum fortitudo qua sustentantur.

Notificat carnem simul ex situ & iuuamento. Est.n.caro locoꝝ vacuoꝝ repletio, quia replet spaciũ cadens inter spermatica membra. Propter quod bñ dixit Arist. 2. de gñone animalium. 4. cap̃. ꝙ natura operaẽ sicut bonus pictor primo lineando &c. Et per carnem intelligere possumus lacertosam & glandosam, & forte etiam pinguedinẽ dedit intelligere, q̃ꝫ dñt tñ quidã inter mẽbra et veras partes aĩatas cõputãdã nõ esse. Nõ solũ autẽ iuuamentũ facit caro replẽdo, sed etiã sustẽtat mẽbra ista & aliq̃ mõ cõstare facit. Et hoc intellexit dũ dixit, & ipsoꝝ fortitudo qua sustentantur.

Aristo.

Caro qd, & ẽ duplex.

In uno quoq; uero mẽbro est uirtus naturalis qua ei res nutrimenti cõpletur. Et hoc quidẽ est nutrimentum attrahere & retinere, & assimilare & unire & superfluitatem expellere.

Ponit diuersitatẽ mẽbroꝝ sumptã ex parte virtutũ eoꝝ. Præmittendo primo uirtutẽ in qua mẽbra oĩa cõicant. Secundo ponit in quibus diuersificanẽ. secunda ibi ⌊Et post hæc quidem.⌉ Dicit primo oĩa mẽbra in hoc conuenire ꝙ in unoquoq; ipsorum reperitur uirtus naturalis qua sibi cõpletur res nutrimenti mẽbroꝝ per attrahere retinere & assimilare unire, & superfluitatem expellere. Sciendũ primo ꝙ hęc uirtus cuilibet mẽbro naturalis est. Primo quia conueniens, per uirtutem intelligamus uirtutem principaliter dictã quę est aĩa, siue tẽperamentũ suũ, aut qualitatẽ aĩæ cum tẽperamẽto quo opaẽ aĩa supradicta, ut iã nõnulli crediderunt, ponentes uirtutes esse potentias uel ꝓprierates in anima fundatas quę per instr̃a diuersa nobis manifestãtur dũ in operationes exeunt. Secundo naturalis quia operatiua sine cognitione: ut patet discurrendo per oẽs actus enumeratos. Ex quo notato solui pñt duę qõnes. Prima est, utrũ virtutes ab inuicem distinguanẽ. Secunda est, vtrum virtutes distinguantur ab aĩa. Potest etiam oriri distinctio cõiter posita de appetitu.s.ꝙ quidam est appetitus naturalis: & quidã aĩalis. Naturalis dr̃ sine pręcedente cognitione factus. Animalis vero econtra, vt patet. Sciendum secũdo virtutem naturalem esse duplicẽ. Quædã cõis quæ pro toto operaẽ & circa obm cõe, vt digestiua chyli in hepate sanguinis in corde &c. Quædã ꝓpria, quia pro determinato membro & circa appropriatum obm operatiue vt digestiua & retentiua ossis &c. In ꝓposito vero est sermo de ꝓpria. notũ est.n.non esse in vnoquoq; mẽbro quatuor virtutes cões quibus ꝓ toto res nutrimenti cõpleẽ. Et hoc notauit Aui. qñ dixit. qua ei &c. quia ipsimet membro res nutrimenti cõpletur istis. Sciendũ tertio vt dñt quidã. A. tãgit hic triplicẽ actũ virtutis nutritiuæ.s. appõnem quæ perficiẽ simul per operationem virtutis attractiuæ & retentiuæ. attractio.n. nutrimenti distantis a porositatibus cõibus ad ꝓprias mẽbri, & retentio perficit appõnem vnio vero per digestionem perficitur. assimilatio vero fit postea per virtutẽ nutritiuã agentẽ in humidũ iã aĩatum & mẽbro assimilãdo in accñtibus &c. Et quia in tali digõne remanet aliquod superfluum quod necessarium est expelli: ideo necessariũ est esse in membro virtutem expulsiuam. Alij per assimilare intelligunt digerere. virtus.n. digestiua assimilatiua vocari potest, ꝓ quanto ducit nutrimentum versus similitudinem membri. Et tunc explicat actum virtutis nutritiuæ cui quatuor operationes virtutũ ministrantiũ subseruiunt, attractiua retentiua: assimilatiua.i. digestiua operatio, et expulsiua. Alij dicunt ꝙ per rem nutrimenti intelligi debet actus nutricationis qui integratur ex tribus actibus. appõne, quæ attractione & retentione perficitur vt dictum est, assimilatione & vnione cui subseruit expulsio superfluitatum remanentium. Contra quia tunc eadem virtus esset ministrãs et ministrata contra Auic. infra arguitur consequentia, quia isti tres actus ministrant nutricationi, vel saltem aliquis eorum qui est digestio & quilibet talis est ministratus ꝓ quãto est actus nutritiuæ. igitur &c. Pro isto potest dici primo ꝙ non omnis digestiua est ministrans, sed solum communis. Aliter ꝙ non repugnat eandem operationem totalem, & virtutem secundum diuersos actus ministrantem & ministratam esse. eadem.n. nutritiua virtus secundum actũ appositionis sibi ministrat quantum ad actum vnionis & assimilationis. Sed de hoc plus infra.

Appetitus duplex.

Virtus nãlis duplex.

Virtutis nutritiuę actus triplex.

Assĩare quid.

Et post hæc quidẽ mẽbra diuersificanẽ. Sunt n. eorũ quædã quæ pręter, hãc uirtutẽ insup aliã uirtutẽ hñt quę ab eis ad aliud ꝓcedit. Et quędã sunt eorũ quæ hoc nõ hñt. Alr̃ quædã eorũ sunt quæ pręter hanc uirtutẽ insuper uirtutẽ hñt quę eis ab alio influit & sunt eorũ quædã quæ non.

Diuidit membra secũdum diuisionem sumptam ex parte virtutum communium. Et primo præmittit diuisionem quandam confusam. Ex qua secundo infert distinctionem euidentiorem. Tertio discurrit per membra istius diuisionis. secunda ibi ⌊Cum igiẽ compositio.⌉ tertia ibi ⌊De mẽbri autem.⌉ Dicit primo ꝙ membrorum nostri corporis quatuor diuersitates reperiuntur. quædam sunt quæ pręter hãc virtutem in præcedenti particula tactam habent virtutem quę ab eis procedit ad aliud, quia.s. influunt virtutem alijs. quædam vero non habent talem virtutem. Et iterum quædam sunt quæ recipiunt uirtutem uel influxum ab alijs membris. quædam vero non.

Mẽbrorũ hoĩs diuersitas quadruplex

Cũ ergo cõpõ fiet sequetur ꝙ est mẽbrũ suscipiens & tribuens, & mẽbrum tribuens & nõ suscipiens, & mẽbrum suscipiens & non tribuens & membrum neq; suscipiens neq; tribuens.

Dicit quòd ex his membris adinuicem combinatis sequitur hæc membrorum diuisio, scilicet quoddam est mẽbrum suscipiens & tribuens, quoddam suscipiens & nõ tribuens, & quoddam tribuens & non suscipiens, quoddam non suscipiens nec tribuens.

De membri autem tribuentis & suscipientis inuentione non dubitamus. In cerebro nanq; et hepate omnes conuenerunt medici, ꝙ unũqđq; eorum uirtutem uitæ suscepit & calorẽ naturalẽ & spm̃ a corde, & unũquodq; eoꝝ principium habet uirtutis quã alijs tribuit. Sed cerebrũ quidem præbet sensum secundum quosdã absolute, & secundũ quosdã non absolute. Et hepar est principium nutrimenti secun dũ quosdã absolute, & secundum quosdam non absolute.

Declarat membra diuisionis. Et primo prima duo ĩ quibus non est ambiguitas. Secũdo reliqua in quibus apparet maior discordia. secũda ibi ⌊De alijs vero.⌉ Primo primũ. Secundo secundum. secunda ibi ⌊De mẽbri autẽ.⌉ Dicit primo ꝙ non est dubium inueniri mẽbrũ tribuens & susci-

piens.oēs.n.medici conueniunt ꝙ cerebrum & hepar a corde recipiunt uirtutē uitæ & spm̄ & calorem naturalem, & tamen unūquodq; illoꝝ est principiū uirtutis ꝙ alteri mēbro tribuit.s.cerebrum animalis, & hepar naturalis, licet quosdam.s.Gal.& Pla.cerebrum sit principium præbens sensum absolute, et secundum quosdā nō absolute, quia nō principale subm.& hepar est principium nutrimenti secundum Gal.absolute, secundum Aristo. non absolute. Primo nota ꝙ isti tres termini in lr̄a positi ab Aui. s.uirtus uitę calor naturalis, & spūs idem fere important, licet secūdum uarias denoīationes sic noīentur. Dicit.n.uirtus uitæ ꝓ q̄to ipso tanq̄ instr̄o opōnes uitæ perficiuntur. Dr̄ calor naturalis pro quanto ipso uel eius pn̄tia in membris, membra in suo esse naturali conseruant. Dr̄ autem spūs pro quanto est corpus quoddam uaporosum. Secundo nota ꝙ duplicit' imaginari possumus cerebrum & hepar uirtutem uitæ calorem naturalem & spm̄ suscipere a corde. Primo quidem quia cor prius generatur q̄ hepar aut cerebrum, dicente.A. tertio huius fen.21.tract.1.cap.2.sic & ueritas quidem est ꝙ primum membrum qd' creatur est cor.exponitur autē creatur.i.gn̄atur.cum ergo ipsum cor primo generet influit deinde spm̄ uitalem cerebro & hepati quo spiritu uitam suscipiunt. Secundo uero possumus imaginari ꝙ ipse spiritus gignitiuus seu uirtus gignitiua mediāte spiritu gignitiuo ex materia proportionali generationis cerebri generat spiritū uitalem in cerebro, & similiter ex materia proportionali generationis hepatis generat spiritum uitalem in hepate. Qualitercūq; tamen sit imaginandum est ꝙ si per pol'e cōtinue maneret talis spiritus ita intersecaretur ꝙ non foret necessarius cordis influxus, ut colligitur primo interiorum. Ex quo patet ꝙ quocunq; prædictorum modoꝝ adueniat primo spiritus uitalis in cerebro siue in hepate influxus continuus spirituum a corde ad prædicta membra est maxime necessarius propter restaurationem eius quod continue deperditur. Ex quo etiam notato tanquam optimo fundamēto solui possunt difficultates ꝙ plurimæ circa hanc materiam cōtingentes. Tertio propter illa uerba Auic. posita in pn̄ti textu.s.secundum quosdam absolute, & secundū quosdam non absolute &c. Nota inter philosophos & medicos est discrepantia de principatu cerebri & hepatis. Volunt.n.philosophi ꝙ licet cerebrum dicatur esse principiū sensus & motus, non tamen dr̄ esse primū principiū taliū opōnum. ponunt.n.cerebrū operari uelut quidam cordis uicarius, et in uirtute cordis. Sil'rq; dicunt de hepate tenendum esse respectu operationum quas exercet. Medici autem ponunt econtra. Volunt.n.cerebrum esse primum principium sensus & motus, non autem operare in uirtute cordis, neq; ut cordis uicarius. Similiterq; de hepate suo modo dicūt. de his tn̄ infra etiam dicetur. Quarto, quia Aui. dicit in lr̄a hepar esse principium nutrimēti. Nota ꝙ dupliciter possumus hoc imaginari secundum ꝙ dupliciter sumitur in nutrimentū. Primo.n.per nutrimētum possumus intelligere materiam mediatam nutricationis, cuiusmodi est solus sanguis secundum tenentes solum sanguinē nutrire, aut alij humores permixti sanguini, secundum tenentes nutrienda membra secūdum uarias eorum cōplexiones uaria requirere nutrimēta. Verum qualitercunq; sumatur satis est pro nūc ꝙ illius sanguinis siue illo humorum hepar est principium effectiuum. Secundo uero per nutrimentum possumus intelligere nutricationem uel actum nutriendi membroꝝ oīum transmutando.s.sanguinem in humiditates secundas, & conuertendo tn̄ in subām membri quæ opō etiā fit uirtute hepatis transmittentis spm̄ nālē ad singula mēbra. Sic ergo patet ꝙ quocūq; dictoꝝ modoꝝ sumat nutrimentū, dictū Auic. est uerū. Magis tn̄ ꝓprie est itelligēdū sumēdo secūdo mō.

Virtus vitę qd: et calor naturalis & spūs.

Cerebrū an pricipalius hepate.

Nutrimētum duplex.

De mēbri autem suscipiētis & non tribuentis inuentione non dubitamus, sicut caro est quæ sentiendi uirtutem & uitæ suscipit, & non est alicuius uirtutis principiū quā alij mō tribuat.

Declarat secundum dicens non esse dubiū inueniri mēbrum recipiens & non tribuens, sicut est caro quæ a corde & cerebro suscipit uirtutē vite sensus, & tn̄ ipsa non est principium uirtutis alicuius ꝙ influat alteri. Nota ꝙ licet caro alterando os & neruum sit cā ꝙ os & neruus habeant tēperamentum tale quale non hn̄t non contra operante carne. quia tn̄ caro non transmittit ossi uel neruo spm̄ aliquem cuius ipsa sit principium, non dicimus carnem tribuere ossi vel neruo virtutem aliquam.

De alijs uero duabus diuisionis partibus in una earum medici a magno philosophorum diuersificati sunt. Philosophorum nanq; magnus dixit ꝙ membrum tribuens et non recipiens est cor. ipsum enim est omnium uirtutum prima radix, & omnibus alijs membris suas tribuit uirtutes quibus nutriuntur & uiuunt, & quibus cōpræhendunt & quibus mouentur.

Pertractat duo vltima membra diuisionis positæ. Et primo primum. Secundo secundum. secunda ibi ⌊Postea in alia.⌉ Primo declarat pōnem philosophi in hoc. Secundo medicorum. Tertio comparat istas pōnes adinuicem. secūda ibi⌊Medici autem.⌉ tertia ibi⌊Et philosophi.⌉ Dicit primo ꝙ in vna de vltimis diuisionibus.i. vltimis mēbris diuisionis medici sunt diuersificati a magno philosophorū. s.ab Arist. Dixit.n.magnus philosophorum ꝙ in nobis reperitur mēbrum tribuens & non suscipiens & illud est cor: quoniam cor omnium uirtutum est prima radix, & omnibus alijs membris influit siue tribuit virtutes suas quibus nutriuntur.i. naturales. & viuunt.i. vitales quibus apprehendunt.i.animales cognoscitiuas & motiuas. Sciendum ꝙ secundum sententiam Arist. 2.de generatione animaliū: & alibi vbicunq; de corde loquitur. Cor est principale omnium uirtutū principiū. Et ad hoc adduxit plura probabilia motiua. Primum, quia in oī multitudine bn̄ ordinata oportet reperiri vnū principium, & tale non est nisi cor. Secūdo signis, quia primo ꝙ viuit & vltimo morit̄ est cor. Tertio: quia oēs operationes nr̄æ perficiuntur per spm̄ & calorē cuius cor est principium & fons. igitur &c. Et si contra arguit̄, quia cor ab hepate recipit sanguinē, & a cerebro spm̄ aīalem. Dicerent ꝙ nec hepar: nec cerebrū mandat cordi nisi illud quod facit virtute cordis, nec remandat virtute ꝓpria. Sciendum secundo ꝙ idē philosophus voluit tm̄ vnam in nobis esse aīam cuius principalissimū organū est cor, a quo dependent oīa alia mēbra in suis operationibus. Et ꝙ spiritus vitalis quem cor in omnibus membris distribuit est generale instr̄m oīum operationum, licet cū eo cōcurrāt alij spiritus membrorum complexiones. Cor igitur est tribuens & nullius alterius virtutem suscipiens.

Aristo. magnus philosophorū.

Cor est pricipiū mēbrorum.

Medici autē & quidā primorū philosophoꝝ has uirtutes in mēbris partiti sunt & non dixerunt ꝙ sit mēbrum tribuens & non suscipiens.

Decl'at pōnē medicoꝝ dicens ꝙ medici, vt Ga. & eū sequentes, & quidā primoꝝ philosophoꝝ.s. Pla. partiti sunt istas virtutes ī mēbris dicētes nullū eē mēbꝝ tribuēs & nō suscipiens. Sciendū ꝙ Pla.& Gal.sequens eū ex intētione posuerunt in nobis tres alias nālē.s.vitalē, siue cōcupiscibilē & intellectiuā. Primā dixerūt eē ī hepe. Scdam in corde. Tertiā ī cerebro. Qd' aūt ad hoc eos mouere potuit vr̄ eē, q̄a disticta gn̄a opōnū req̄rūt dstictas virtutes secundū spēm vel genus, sed nos distictas opōnes gn̄e ī nobis percipimus. ergo op; vt virtutes & tꝑamēta sint disticta, & cōseq̄nter qd' in nobis alia gn̄e vel spē erit aīa cordis alia hepatis, & alia cerebri, & sic in nobis erunt tria membra principalia quę sunt istarum trium aīarū organa. Et cōsequēter dicebāt ꝙ licet cor sit primū principiū in virtute & opōne vitali, non tn̄ in oībus alijs, sed in aīali cerebrū & in naturali hepar. Et ꝙ sicut q̄ ad operationes vitales pēdet cerebrū

a corde,

a corde, ita cor a cerebro quo ad animales. Et ita de hepate respectu cordis & cerebri. Et pro isto adducebat Gal. experimentum in libello de virtutibus dispensantibus nrm corpus quia experimento cōpertum est læso cerebro lædi virtutes animales: læso corde vitales, & lęso hepate naturales. Partite ergo sunt virtutes & prīcipatus in tria membra & sic non posuerunt esse membrum tribuens & non suscipiens. Ad hanc autem positionem sequitur nullum aīal esse vere vnum per vnam formam. Sed qualiter suasiones suæ & aliæ positæ a Gal. concludant, videbitur in quæstione.

Virtutū corporis hūani ptitio.

Et philosophi quidē sermo cum subtilit certificat est ueracior, sed medicorum sermo in primis cum attenditur est magis manifestus.

Comparat dicens ꝙ sermo philosophi cum subtilit certificat est veracior, quia super vera ratione metaphysica et physi;a fundatus, quia. s. in oī multitudine &c. & ꝙ animal quodlibet perfectū est vere vnū cōpositū naturale &c. cuius oppositum sequit ad pōnem Platonis et Gal. Sed sermo medicorꝫ prima fronte est manifestior, quia rei manifestiori. s. sensui & experimento innittitur, vt tactum est.

Aristo. [...] magnus philoso[...] phorū.

Postea in alia diuisionis parte diuersificati sunt medici inter se & philosophi inter se. Vna n. secta dixit ꝙ ossa & caro non sentientia et eorum similia non perdurant nisi per uirtutes proprias quæ sunt in eis quæ non ab alijs principijs eis influxerunt, sed per illas uirtutes cum nutrimentum eis transmittitur sibi sufficiunt, & neqꝫ ipsa alij rei uirtutem tribuunt, neqꝫ etiam aliud mēbrum eis aliā tribuit uirtutē. Alia uero secta dixit ꝙ uirtutes istæ nō sunt eis propriæ, sed ab hepate et corde in gn̄onis principio eis influxerunt & in eis quiete permanserunt.

Cor [...] prīcip[...] mēbro[...] rum.

Pertractat illud membrum diuisionis dicens, ꝙ in alia diuisionis parte. s. de membro non influente nec suscipiēte. medici & philosophi inter se diuersificati sunt. Quidā. n. posuerunt carnem & ossa nō sentientia, quod additur propter dentes qui sentiunt. hn̄t. n. virtutes eis innatas quas a gn̄onis principio receperunt, & illæ a nullo membro eis influxerunt, per quas illa membra perficiunt operationem circa nutrimentum quando eis apponitur. Alij uero posuerunt ꝙ illæ virtutes ab hepate et corde a principio generationis eis influxerunt, & in eis quiete permanserunt. Sciendum ꝙ ista secunda positio & prima differunt. Prima ponit ꝙ os sine aliquo influxu & dependentia ab aliquo principali pōt in operationem, suā ita ꝙ ad hoc ꝙ assimilet & digerat nutrimentum non requiritur aliquis influxus, sed sibi sufficit complexio innata contracta a principio generationis & sibi data a generante, scilicet spermate. Secunda vero vult ꝙ recipit influxum & pendet ab hepate. Dixit autē. & quiete permanserunt. ad drīam virtutis animalis quæ nō sicut naturalis manet in membro quieta, vt videbit in qōne. Itē differunt, quia prima pō ponit ꝙ virtus ossis & carnositatis data est sibi a principio generationis non ab aliquo principali membro sed a generante, secunda vero econtra.

Medico tn̄ non attinet ut in sequendo demōstratiua procedat argumentatione, unde de his duabus diuersitatibus ad ueritatem exitus proueniat, neqꝫ patet ei semita ad hoc inquantū est medicus: neqꝫ hoc ipsum aliqua suarum perscrutationum & suarum actionum impedit.

Ondit qualiter medicus debet se hr̄e in hac discordia. Et primo quid in istis duabus discordijs nō debet medicus perscrutari. Secundo quid circa vnāquāqꝫ sit tenendū. secunda ibi [Debet autem credere.] Dicit primo quòd ad medicum non pertinet vt procedat demonstratiua argumentatione in sequendo. idest inquirendo vnum proueniat exitus ad veritatem de istis duabus diuersitatibus. quod patet primo quia ei inquantum est medicus nō patet semita ad hóc secundo. quia hoc non impedit medicum in aliqua suarum perscrutationum &c. Sciendū primo ꝙ in prima discordia medicus non habet semitam ad veritatem inuestigandam. In illa. n. oportet tenendo opinionem Arist. assumere ꝓpositiones metaphysicas & etiam physicas, vt supra ostēsum est. Tenendo etiam positionem P. lonis & Gal. ipse fūdat se super ꝓpositionibus non medicinalibus, vt ꝙ distincta genera operationum arguant distincta genera tēperamētorum virtutum &c. quę ꝓpōnes ꝓculdubio ad superiorē pertinet artificem. Si igit Aui. 21. tertij. aut Ga. in suis libris inuestigauerunt ueritatē huius, hoc nō fecerunt inqꝫtum medici. In secunda etiam diuersitate patet non esse considerationem medicinalem, in qua inquirit utrum caro et ossa nō sentientia sunt ꝓducta a gn̄ante cum complexione, quæ se in esse conseruare pn̄t, aut istā complexionem habuerint ab hepate. Hæc. n. inuestigatio pertinet ad philosophum naturalem. Contra primum. Primo est sn̄ia Auer. 2. colliget. ponentis hanc perscrutationem esse multum necessariā medico. Secundo quia non comprehensa veritate in prima discordia ignoratur locus ubi sit ægritudo, & sic nescitur an cordi uel cerebro sint applicanda remedia, & tangitur hoc. 2. interiorum. ultimo cap̄. Pro isto dicitur ꝙ quæcunqꝫ istarum oppinionum teneatur eidem & eodem modo sunt applicanda remedia. Si. n. ponatur opinio Arist. licet cor ponatur primnm & radicale principium sensus & motus, nō tamē est eius nisi principium uniuersale, nec per ipsum eius membrum posset in operationes sensus & motus, nisi determinaretur ad has per cerebrum & spiritum cerebri. Ideo cerebrum cum spiritu eius & temperamento concurrit ad illas propositiones, ut particulare agens limitans uniuersale limitata ergo & distincta læsio operationum aīaliū ostendit læsionem in eo quod est non sicut uniuersalis, sed sicut particularis & distincta causa, & per consequens eidē est succurendum & non cordi. & ita in ægritudinibus proprijs lædentibus sensum & motum. proprie cerebro & nō cordi sunt applicanda remedia. Contra. quia secundum opi. Aristo: confert immo debitum est etiam remedia applicare cordi. quia confortato principali uigoratur etiam secūdarum, sed secundum opi. Gal. non exquo cerebrum est primum principium in operatione sensus & motus. ergo non eodem modo &c. Dicendum ꝙ quantūcunqꝫ poneretur cerebrū secundū Gal. in sensu & motu primum principiū & hepar in opōne naturali, qđlibet tn̄ istorꝫ a corde aliquo mō habet dependentiā. cuius signum quia nullū ab illo absolui pōt. præsupponit igit uirtus & aīa cerebri aīam & uirtutem uitalem & naturalē, & ita illis & earum organis melius dispositis, melius disponit cerebrū, & cōsequent sensus & motus & si sic cōfert in ægritudine sensus & motus lęsiua cor bn̄ disponere. Ad argumētū pꝫ solo. Pro auctoritate Auer. dic ꝙ in hoc fuit aduersarius Aui. & nō bn̄ dixit. Vel dic ꝙ ista inquisitio est necessaria, facit. n. te cognoscere an hepar sit solū prīcipiū sanguis, eo mō quo stōs chyli: an etiā ultra hoc habeat principiū in uirtute n̄ali. Nota tn̄. A. fuisse in hoc fere ab oībus alijs philosophis diuersum, eo ꝙ uoluit ipse cholcodeā esse cām imediatā in ꝓductione uirtutū mēbrorꝫ, ut in naturalibus magis habet uideri.

Auer.

Gal.

Debet autē scire & credere in diuersitate prima ꝙ non est ei curandum, utrum cor sit principium sentiēdi & motionis cerebro & uirtus nutrientis hepati aut non sit. Cerebrum nanqꝫ siue per se siue post cor habeat principium animalium actionum existit comparatione aliorum mēbrorum. Et hepar silr actionū naturaliū nutrientiū principiū existit aliorū mēbro cōpōne.

Ostēdit quid circa utrūq; sit tenendū. Et primo circa primam. Secundo circa secundam. secunda ibi ⌊Et de alia.⌉ Prima patet. Pro cuius tñ ampliori declaratione primo nota ꝙ non fuit intentio Aui. medicū nullo mō debere scire cor esse primū principium. nā hoc debet scire medicus: qm̄ ignorantia huius impedire posset in certo casu rectā curam. Debet ergo medicus hoc scire, pręsupponendo. s. non autē uia demonstratiua ꝓbando neq; hoc inuestigando, eo quia huiusmodi inuestigatio pertinet ad superiorem artificē quia ad philosophum. Secundo nota ꝙ ideo dixit Aui. in lr̄a, ꝙ non debet curare medicus multū diligent᷑ inuestigare, an cerebrum habeat a corde: an seipso ꝙ sit principium aīalium actionū. similiterq; naturalium nutrimentū. Nam quōcunq; sit non debet diuersificari opīo medici in cognoscēda et curāda ęgritudīe. siue. n. cerebrū a se, siue a corde habeat pricipatū in sensu & motu, satis est medico ꝙ nocumētum in cerebro est cā læsionis hmōi opōnum. Sed posset aliquis obijcere, quoniam nocumentum in corde est etiā cā læsionis huiuscemodi opōnum. s. sensus & motus, ut patet in syncopi. Ad quod pōt dici quod istud uerū est. hęc tñ est dr̄ia. Nā ex nocumento cordis læduntur oēs operationes tā naturales q̄ aīales &c. Verum ex nocumento cerebri non necessario accidit hoc, sed solum ut dictum est. Et ideo cōpręhendi potest cerebrum fore tāq̄ particulare principiū cor autem tanquā vl'e. Tertio nota ꝙ ubi Auicē. dicit in lr̄a cerebrum esse principium aīalium actionum comparatione aliorꝝ mēbrorꝝ, ly aliorꝝ mēbrorꝝ pōt exponi duplicit᷑. Primo quidem aliorum membrorꝝ. s. a corde et cerebro. Et hæc expositio uidetur satis consona lr̄ę. nā immediate ante locutus est Auic. de corde et de cerebro. Idem nunc uidetur excludere membra alia ab eis de quibus fecit mentionem. Et hāc expositionem etiam magis acceptarent philosophi. Secundo uero potest exponi cerebrū esse principium actionum aīalium comparatione. s. oīum membrorum aliorum a cerebro. Et hæc expō magis placeret medicis. nā ipsi nō haberent ꝓ inconuenienti cor dependentiam quandam habere a cerebro in operationibus aīalibus. Et per oīa applices mō debito hanc duplicem expōnem ad ly aliorum mēbrorum cōparatione dum parum infra Auic. dicit ꝙ hepar est principium actionum naturalium nutrientium cōparatione aliorum membrorum. Quarto nota ꝙ notant᷑ dixit Aui. in lr̄a: hepar esse principium actionum naturalium nutrientium. Nam ut infra uidebitur doctrina sexta huius primę fen. cap̄. 1. Virtus naturalis ponitur esse duplex. Vna est ministrans in re nutrimenti. & huius sedes & opōnum ipsius processus est hepar, & hæc est illa quæ uocatur naturalis nutrientis, de qua etiam in præsenti lectione loquitur. A. Altera uero uirtus naturalis est ministrās in re gn̄onis & huius habitatio & ipsius operationum prouentus sunt testiculi. & de hac naturali non loquitur hic Auicē.

Virtus natural' duplex.

Et de alia quidem diuersitate debet scire & credere ꝙ non esset ei curandum utrum uirtus naturalis in tali quale est os in principio generationis ab hepate uenerit, aut eam pro suamet cōplexione mereat᷑, aut nihil sit eorum. Sed debet credere ꝙ hæc uirtus ad ipsum non ꝓfluit nisi ab hepate. Nā si inter ea uia clauderetur & os nutrimentum aptū haberet, eius actio destrueret᷑ quē admodum fit in sensu & motu, cum neruus qui prouenit a cerebro stringitur.

Ondit quid in secunda diuersitate debet tenere medicus. Secundo remouet dubiū. ibi secunda ⌊Virtus uero.⌉ Dicit primo ꝙ de alia diuersitate medicus debet scire & credere ꝙ nō debet medicus curare utrū uirtus naturalis in tali quale est os uenerit ab hepate a principio gn̄onis, aut os mereat᷑ illam uirtute per suam cōpl'onē, sicut dixit alia secta quę ponit ꝙ a gn̄ante oīa mēbra fuit data hæc uirtus ossi aut nihil sit horꝝ: q̄a. s. nec ab hepate nec a gn̄ante oīa mēbra habuerit. s. particulari. sed supple fuerit aliquod agens vl'e dās istā uirtutē, puta cholcodea. Sed tandē credere debet ꝙ hæc uirtus nō ꝓfluit ad os nisi ab hepate. Nā si inter hepar & os uia clauderet᷑: & os hr̄et nutrimentum aptum, eius actio in nutrimentum destrueret᷑, sicut in mēbris sensibilibus et mobilibus destruit᷑ sensus & motus, cū neruus qui a cerebro prouenit ad ista mēbra destruit᷑. Nota primo ꝙ per mēbrum tale quale est os intelligit Aui. oē mēbrum quod dr̄ hr̄e uirtutē innatā tm̄. Secundo nota ꝙ secundū medicos nullū est mēbrū qd' imediate toti distribuat spm̄ nālem et sanguinem nisi hepar: ideo hmōi principiū attribuit medicus hepati. Tertio nota ꝙ si per pol'e spūs nālis ab hepate ad mēbra transmissus cōtinue conseruaret᷑ in membris, & non resolueretur non esset necessaria uia hepatis ad membra pro nutricatione. Et iō dixit Gal'. ꝙ huiusmodi mēbra non indiguissent poro uel uena, si eorum substātia fuisset indeficiēs. De hoc etiam partim tactum est supra.

Virtus uero illa ossi naturalis facta est dum eius permanserit complexio.

Remouet dubium. Dicebat᷑. n. ex pręcedenti particula se qui ꝙ oīno similiter pendet uirtus naturalis in osse ab hepate, & animalis membris sensibilibus & mobilibus a cerebro: cuius oppositum dictat experimentum, sic. n. illa uirtus esset innata sicut naturalis. Hanc obiectionem remouet di. ꝙ licet aliquo modo sit simile non tamen oīno, quia uirtus naturalis est facta mansiua & fixa in osse dum eius cōpl'o manserit, sed non est ita de animali. accedit. n. & recedit a membro uiuo & sano manente. Sciendum primo ut uidebitur in quæstione. licet tā operatio ossis q̄ operatio mēbri sensibilis & motiui perficiatur aliquo modo per influxū a principali & per complexionem innatam, differunt tamē quoniam operatio animalis uidetur magis per influxum alterius q̄ per innatam complexionem perfici; econtra uero naturalis. uel saltem plus operatur influxus principalis ad animalem q̄ influxus naturalis ad naturalem operationem cuius causa in quæstione tangetur. Ex quo patet multo plus uariari operationes naturales ex uariatione propriæ complexionis membri q̄ animales mutentur ex simili mutatione. Secundo & clarius sciendum ꝙ dependentia uirtutis natura ossis ab hepate in aliquo conuenit cum dependentia uirtutis animalis membri sensibilis & motiui a cerebro & in aliquibus differt ab eadem. Conuenit enim quia sicut retracto hepatis influxu destrueretur operatio naturalis nutriens, ita cerebri influxu retracto destrueretur operatio animalis, sensibilis. s. & motiua. Differunt autem primo, quia spiritus naturalis qui ab hepate trāsmittitur ad membrum ita sibi intrinsecatur ꝙ a mēbro non reuocatur. spiritus autem animalis non sic, sed magis stat deriuans & sub ꝓpria forma influētis. Differunt secundo quia magis necessarius est ad esse membri influxus spiritus naturalis q̄ animalis, cum eius operatio sit magis necessaria. in somno. n. quantūcunq; retrahatur spiritus aīalis. viget tñ ꝓ tunc operatio naturalis & mēbrum bene perdurat in esse, quod non contingeret si cōsil'r retraheret᷑ spiritus naturalis. Tertio dr̄nt, q̄a non sensibili tempore posset produci actio aīalis sine actuali influxu cerebri. Propter quod Gal'. primo interiorum assimilauit influxum cerebri splendori a cerebro prouenienti. Econtra uero esset de actione naturali. tanto enim tempore permaneret quanto membri per spiritum sibi intrinsecatū conseruaretur complexio. Et hoc intellexit Aui. in textu pręsenti, dum dixit uirtus uero illa est facta naturalis ossi dum eius complexio permanserit &c. Tertio sciendum ꝙ dupliciter imaginari possumus clausa uia inter os & hepar nutrimento præsenti destrui opōnem ossis in nutrimentū. Primo quia tunc deficit ossi propter hæc qualitas influxa a principali per q̄ os agit quæ stat suæ compl'oni sicut perfectio actuans ipsam. & hoc forte dixisset secunda secta. Scđo q̄a q̄tūcunq; eēt uirtus in osse sana & integra de se sufficiēs ad

operationem

operationem ossis non tñ clausa via erit materia in q̃ debet agere os sufficiẽter operationis ossis receptiua ꝑpter ipsam non hr̃e debitã dispõnem a principio quod est hepar. Secũdam q̃ꝫ imaginationem saluari posset. ꝙ etsi hepar nullum influeret membris spm̃. saluaẽ tñ principatus respectu aliorum membrorum. quia ab eo dependet vt a principio dispositio debita nutrimentalis materię sicut dcm̃ est. Vtrum autem præter spiritum & præparationem materiæ iam dictam hepar aliã virtutẽ vel qualitatem influat, tangetur in quæstione. Ex hoc soluitur dubium. Posset. n. videri a medico aliter esse operandum circa curã ossis, cuius actio circa nutrimentum deficeret penes prima, & aliter penes secũdam sectã, quia apud secundã sectã necesse est attendere hepati, non autem apud primã iuxta. n. secundã patiẽ os hepate patiente, sed non iuxta primã. Potest dici quo quasi cauillando, ꝙ siue ab hepate siue non ab hepate proueniat mala complexio in osse eodem mõ curaẽ. s. per contraria, vt. s. calida frigidis & econuerso. Aliter et melius ꝙ secũdum vtrãq; sectã patiẽ os patiente hepate. secundũ primã ex defectu vel indispõne materiæ. secundũ vero secundã ex defectu vel indisconuenientia instr̃i. Alij dixerunt, ꝙ licet ille duæ sectæ in hoc diuersificarentur ꝙ vna ponebat virtutẽ ossis datã esse a gñante. s. a spermate. reliqua vero a corde & ab hepate. credendum tñ est illos voluisse illã virtutẽ conseruari per calorem cordis & hepatis. quod forte notauit Auicẽ. dum dixit, & debes credere ꝙ hæc virtus ad ipsum non profluit nisi ab hepate &c.

Et tunc quod explanabitur ei diuisionis habitudo, & uidebit membra principalia quæ sunt, & membra principalibus deseruientia, & membra non principalia absq; seruitio.

Mẽbrũ triplex.

Ex quibus concludit aliam diuisionem. Secundo declarat membra. Secunda ibi ⌊Membra vero.⌉ Dicit primo ꝙ intellecta diuisione superius posita medico explanabitur habitudo diuisionis istius q̃ nunc ponit. s. mẽbrorꝫ q̃dã sunt principalia, quędã seruientia principalibus. & quędam sunt non principalia absq; seruitio. Nota primo. apparebit habitudo diuisionis. i. habita diuisio. vel habitudo quia ꝓportio & cõparatio mẽbrorꝫ istius diuisionis quæ nunc ponitur quorꝫ duo se hñt relatiue, vt principale & seruiens principali. Tertium vero negat vtrunq;. Patet autem hæc diuisio ex illa, quia ex ipsa sequitur ex hoc. n. ꝙ scio aliqua esse mẽbra tribuentia scio aliqua esse principalia siue absolute siue non absolute dicantur talia. ex hoc etiam scio aliqua esse principalibus seruientia, quia non possunt principalia sine seruientibus principatum suum ad actum ducere. ex hoc etiã scio aliqua esse non principalia absq; seruitio, q̃a scio aliqua esse quę solum recipiunt et pręparant aut deferunt alijs. Secundo nota tripliciter intelligi posse aliquod membrum esse sine seruitio, sicut tripliciter sumitur seruitium. Primo q̃a sine aliqua operatione cõĩ vel propria, & sic non intelligit hic, quia frustra essent ista membra. Secũdo sine seruitio. i. sine vtilitate aliqua, & iterum patet hoc esse falsum. ossa. n. faciunt vtilitatem sustentando, caro & pinguedo replendo vacuitates. Tertio sine seruitio. s. appropriato alicui principalium pro operatione principalis ordinato. scilicet latorio vel pręparatorio & sic intelligiẽ hic. multa enim sic sunt non principalia sine seruitio.

Seruitiũ triplex.

Membra uero principalia sunt membra quæ primarum uirtutum quæ in corpore existunt quæ ad hoc sunt necessarię ut singulare aut species perdurent principia habent.

Mẽbrũ pricipale quid.

Primo declarat primũ mẽbrũ. Secundo omisso. Tertio tanq̃ꝫ per se noto declarat secundum. secunda ibi ⌊Mẽbrorum vero seruientium.⌉ Primo ponit gñalem descriptionẽ membri principalis. Secundo declarat q̃dã posita in illa. secunda ibi ⌊Scd̃m vero singularis.⌉ Dicit primo ꝙ mẽbra principalia sunt ista quæ hñt principia primarꝫ virtutũ quæ sunt in corpore, quæ virtutes sunt ad hoc necessarię, vt indiuiduũ aut spẽs conserueẽ. Nota primo ꝙ multipliciẽ dr̃ aliqua virtus prima. Tẽpore vel gñone, vt vegetatiua. 2. de aĩa. &. 2. de gñone aĩalium. 6. cap̃. Perfectione vt virtus aĩalis vel cognitiua. Cõitate etiã. & sic sunt tria gña prima. Secundo nota ꝙ licet Aui. contra se inuicem diuidat mẽbra ordinata ad conseruationẽ indiuidui & ordinata ad cõseruationẽ spẽi, illa tñ q̃ faciũt ad conseruationẽ indiuidui faciunt etiã ad conseruationẽ spẽi ꝓ quãto nõ cõseruaẽ spẽs sine ipso indiuiduo q̃ autẽ horꝫ sint nobiliora nõ pertinet ad pñs. Tertio nota ꝙ mẽbra prĩcipalia ab Aui. in lr̃a numerata sic dñr cõseruare indiuiduũ seu spẽm. per sua. n. tẽperamẽta ꝓducũt instr̃a aliqua q̃ trãsmissa super totũ cõseruãt cuilibet mẽbri tẽperamentum, aut transmissa ad locũ gñonis faciunt ad indiuidui nouã ꝓductionem, & consequẽter ad speciei conseruationẽ. Vt cor mediantibus arterijs influẽdo toti vitalem spm̃, conseruat vitã in toto. Et cerebrũ mediantibus neruis influendo toti spm̃ aĩalem conseruat in toto sensum & motum. sensus. n. & motus siue in loco siue secundum locum est necessarius ad vitam aĩalis, vt collr̃ primo de sensu & sensato. &. 2. de anima. Hepar vero mediantibus venis non pulsatilibus influendo toti spm̃ naturalẽ cõseruat in toto nutricationem. Similiterq; testiculi per suum temperamentum gñatiui spũs gignitiui, qui transmissus ad locum gñonis generat, vt dictum est. Ex quibus patet ꝓpter quid aliquod membrum dr̃ principale. Dicitur. n. tale ex hoc quod per eius temperamentum, vt dictũ est, est productiuum alicuius virtutis vel instrumenti, puta spiritus ꝑ se effectiue concurrentis tanquam principale instrumentũ ad indiuidui vel speciei conseruationem. Patet secundo ꝙ quantũcunq; stomachus sit gñatiuus alicuius necessario requisiti ad gñonem vel conseruationẽ indiuidui, puta chyli: non tñ debet dici principale mẽbrum, licet. n. chylus necessario concurrat ad gñonem vel conseruationem indiuidui. hoc tamen non est effectiue, sed solum materialiter.

Virtus prima multipliciter. Aristo.

Scd̃m uero singularis durabilitatẽ sũt tria principia. Cor quidẽ ẽ principiũ uirtutis uitæ. Et cerebrũ quidẽ ẽ principiũ uirtutis sentiẽdi & mouẽdi. Et hepar quidẽ est principium nutriendi.

Primo declarat primum. Secundo secundum. secunda ibi ⌊Sed secundum speciei.⌉ Dicit primo quòd ad singularis durabilitatem faciunt tria prima principalia dicta. scilicet cor, cerebrum, & hepar.

Sed secundum spẽm speciei durabilitatẽ sunt principalia hęc tria. Et etiã aliud quartum quod speciei existit proprium, & sunt testiculi, qui uni rei sunt nec̃ij, & ad rem aliã iuuatiui. Necessitas ergo est ad sperma gñandum quod genealogiã conseruat. Iuuamentum uero est ad hoc ut cõplementum formæ detur, & cõpl̃o masculina & fœminina cõserueẽ, quæ spẽbus aĩalis accñtia sũt inseparabilia. Et nec sunt ex rebus in animalitatis essentiam ingredientibus.

Dicit secundo ꝙ ad cõseruationem speciei faciunt iã dcã tria principalia mẽbra, & quartum quod est speciei ꝓpriũ. s. testiculi qui ad vnã rem sunt necessarij et ad aliam iuuãt. necessarij. n. sunt ad generandum sperma quod conseruat genealogiã: vtiles vero sunt vt detur cõplementum formæ & conseruetur cõpl̃o masculina & fœminina quæ sunt accidentia inseparabilia aĩalis, quia non sunt ex rebus ingrediẽtibus essentiam animalitatis &c. Sciendum primo ꝙ licet testiculi secundum sententiam medicorum per eo-

rum temperamentum immediate tribuant formam sper/ mati præsupponit tamen in hoc influxum cordis hepatis,et cerebri influentium vitalē nālem,et aīalem spiritum,ex qui bus integratur spiritus gignitiuus.Oportet enim vt sit ei ex omni membro principali fons,& ex alijs membris resuda tio etiam vsq; ad primas radices.Secunda.23.trac. primo capitulo.3.quod est de causis spermatis.Ex quo patet hæc tria membra præter testiculos non solum ad conseruationē speciei esse necessaria ꝓ quanto cōseruant indiuiduum, sed etiam pro quanto vt essentialiter ordinata concurrunt ad spermatis prolifici generationem.bene igitur dixit Auicē. secundum speciei durabilitatem sunt principalia hæc tria.

Testiculi duplices.

Secundo nota secundum sententiam medicorum,non solum hic esse sermonem de testiculis virorum,sed etiam mu lierum.Et hoc infra declarat Aui.quod etiam patet ex iuua/ mentis quæ vtrisq; testiculis attribuit.Primū vt detur cō/ plementum formę.i.figuræ & compositioni , quia per eos habetur distinctio maris & fœminæ.Secundo per eos dat complementum formæ,quia vnūquodq; est in sua specie perfectum & completum cum potest in operationem sibi debitam,ideo tunc vir & mulier habet complemētum suæ formæ quando potest in opōnem &c.s.sibi simile genera/ re,quod est per testiculos.Recipit tamen hæc expositio in/ stantiam,quia magis videtur hæc necessitas q̄ iuuamentū.

Castratio facit effemiatū et malorꝫ motum.

Secundum iuuamentum est quia per eos reuerberatur ca/ lor super toto per quem integratur & habilitatur indiuiduū ad suas actiones,cuius signum est,quia per castrationem ef ficitur vt effœminatus & malorum morum.Dicuntur autē masculina & fœminina complexio accidētia inseparabilia speciebus aīalis:non tñ omnibus , quia non orbatis & pri/ bus ex putrefactione genitis sed perfectis , & ideo non sunt essentiam animalis ingredientia,vir.n.& mulier sunt essen tialiter eiusdem spei,licet differant sexu.

Membrorum uero deseruientium alia sunt quæ seruitute deseruiunt præparatoria,alia quę seruiunt seruitute latoria.

Declarat secūdum membrum diuisionis. Et primo sub diuidit.Secundo declarat membra.secunda ibi⌊Et præpa/ ratoria.⌉Prima patet. Nota hoc nomē seruitus est æquo cum.Sumitur.n.qnq; pro quacunq; vtilitate vel conferen/ tia membri ad membrum,& sic multiplex est.s. sustenta/ toria vt ossium.defensoria vt cutis,expurgatoria vt nariū: intestinorum &c.& sic non sumitur hic. Secundo sumitur pro conferentia mēbri ad principale pro sua principali ope ratione.Et sic reperitur duplex.Eo.n.ꝙ omne membrum principale habet alijs influere,necessarium est membrum hunc influxum deferens alijs membris , & sic necessarium est membrum seruiens seruitute latoria. Et quia spūm per influxum alijs transmittendum non potest principale gña/ re,nisi ex præparata mã,ideo vltra hoc necessarium est mē brum sibi seruiens seruitute præparatoria.

Seruitus multiplex.

Et preparatoria quidem seruitus uocatur utilitas,latoria uero seruitus absolute uocatur. Seruitus autem præparatoria est antequam principale operetur.Et latoria seruitus est postquam principale operatur.

Declarat mēbra diuisionis.Secundo exēplificat de quoli bet seruitio principalium.secunda ibi⌊Cordis vero.⌉ Di cit primo ꝙ seruitus præparatoria vocat̄ vtilitas, sed serui/ tus latoria ꝓpria dr̄ seruitus absolute. Dicit secundo ꝙ seruitus pręparatoria est anq̄ principale operet̄, sed lato/ ria est postq̄ principale operatū fuerit. Nota primo serui tus p̄paratoria ꝓprie vr̄ importare conferentiam ad prin/ cipalē opōnē principalis,ideo per anthonomasiam vocat̄ vtilitas.vr̄.n.ex seruitute p̄paratoria principale aliquid lu/ crari.per latoriam vero tribuit in quo vtit̄ dn̄tibus vt ser uis,& ꝑꝑ hoc seruitus absolute dr̄. Contra idē mēbrum simul seruit seruitute p̄paratoria & delatoria,vt arteria ve/ nalis cordi aerem pręparat & recipit ab eodem spm̄ & san guinem arterialem.ergo diuisio non bona. Neganda est consequentia,nec ponitur hæc diuisio tanq̄ membrorum necessario est natura rei distinctorum, vt ꝓbat argumētū.

Secundo nota ꝙ secundum Aui.in littera seruitus præpa/ ratoria dr̄ quasi añ paratoria,quia.s. añ opōnem membri principalis parat aliquid conferens ipsi principali in operā do.Sicut pulmo præparat aerem cordi:imaginādo pulmo/ nem remittere & refrangere aeris qualitates,& aliquā forte sibi dare occultam proprietatem qua postea in corde secū/ dum se vel aliquam eius partem in spm̄ conuertatur. si.n. aer nimis frigidus subito occurreret cordi impediretur spūs gño,ideo &c.Et similiter stomachus pręparat chylum he/ pati.Sed seruitus latoria est seruitus qua membrum seruiēs defert alijs membris illud quod productum est a principa/ li membro cui taliter seruit. Sicut arterię deferunt ad alia membra spiritum et sanguinem arterialem a corde gñatū. Et venę non pulsatiles deferunt ad alia membra spiritum naturalem et sanguinem uenalem in hepate gñatum.Quia ergo non pn̄t deferre nisi quod gñatū est,ideo qñ dr̄ in lr̄a hanc seruitutem latoriā esse postq̄ principale operarū sit.

Cordis uero seruiens præparator est sicut pulmo & eius seruiens,lator est sicut arteriæ.

Exemplificat nunc Aui.ostendens vt dictum est,quę nā dicātur esse membra respectu principalium membrorum seruientia.Et primo cordis.Secundo cerebri. Tertio hepa/ tis.Quarto testiculorum.Partes patent. Dicit primo,ser uiens cordi pręparatorie est pulmo,delatorie uero arteriæ.

Gal.

Sciēdum pulmonem seruire cordi seruitute præparatoria. Primo secundum Gal.opinionem.7.de utilitate particula/ rum.cap.de pulmone.et.8.de iuuamentis membrorum.1. cap.& in libro de utilitate anhelitus:ubi ponit pulmonem pędigerere & pędisponere aerem attractum per anhelitū. qui ad cor proueniens conuertitur in spiritum. Quia igitur sic materiam spiritus pęparat pulmo cordi seruire dicitur seruitute pręparatoria.Secundo secundum sn̄iam ueriorem seruit pulmo præparatorie cordi,quia pręparat aerē deben/ tem temperare calorem cordis,& spiritus ꝑꝑ q̄ temperan tiam generat spiritum uitalem,sine qua non generaret, ut etiam in textu immediate pręcedenti dictum est. Et posse/ mus dicere ꝙ uapori sanguinis in corde in spiritum . trans/ mutando corporaliter se cōmiscet ipsum subtiliādo & pre/ parando,ut transmutationē a corde debite recipiat. Nota tñ ꝙ licet de pulmone solum explicet Auic.tanq̄ de manife stiori,non tñ negasset alia mēbra cordi seruire seruitute pre/ paratoria,ut hepar:uenę:& multum mediate stomachus. Nam pulmo finaliter deputatus est ad seruitium cordis & ad illud limitatus:nō sic autem alia membra dicta,ideo de ipso potius q̄ de alijs membris exemplificauit Auic. Ex quo sequitur idem esse membrum principale & seruiens principali,secundum distinctas tñ rōnes,& per consequēs diuisio superius posita non fuit diuisio membrorum ex par te rei necessario distinctorum. Secundo sciendum nō es/ se intentionem Aui.solum arterias seruire cordi seruite lato ria,immo & uenę et arteria uenalis,sed de his ut notioribus exemplificat. Sed diceres uidet̄ etiā ꝙ cor seruitute præ/ paratoria seruiat pulmoni,cum sibi pręparet sanguinē quo nutritur,ut.7.de iuuamentis.2.cap. Dicendum ꝙ ista nō est seruitus,quia nō est conferentia pro principali operatio/ ne,sed est uelut retributio quædam pro seruitio.

Gal.

Cerebri uero seruiens pręparator est sicut hepar & alia nutrimenti membra & custodiæ spiritus,& lator est sicut nerui.

Exēplificat de cerebro dicēs ꝙ cerebri seruiēs p̄parator ē sicut hepar & alia nutrimēti mēbra & custodiēs spūs,et la tor seruiēs ē sicut neruī. Sciēdū p̄io hepar seruire cerebro seruitute

Ge. seruitute preparatoria. Primo secūdum Gen. quia præparat materiam nutrimentalem, ex qua tandem sp̄us animalis in cerebro generatur, licet primo vitalis ĩ corde. Et modus iste est valde immediatus quē nonnulli rudiores reprobare conantur. Sed illud quod additur in litera, & aliqua nutrimenti membra videtur confirmare sñiam Gen. Alij aliter dñr hepar seruire &c. pro q̃to in cerebro ex spū vitali in rete mirabili fit animalis per veram digestionem quæ est opō naturalis, & per consequens perficitur mediante spū naturali dato ab hepate. Hepar ergo seruit cerebro dando & preparando sibi spm̄ naturalem quo producit spūm animalem reqsitum ad conseruationem &c. Contra quia tunc idē simul esset preparatio siue iuuamentum & opō, quia hæc gño sp̄us naturalis est operatio vt patet. & illamet est præparatio siue iuuamentum. igitur &c. Pro isto concedit̄ conclusio, nec illud repugnat respectu diuersorum. Contra. per prius tūc concurret hepar ad generationem spiritus animalis q̃ cerebrum. Potest dici q̄ hepar concurrit quo ad transmutationem absolute prius, quod autem limitate producit tp̄amētum animalis spiritus est cerebrum. Vel dic q̄ hepar dat instrumentū. s. spūm naturalem, quo postea vt instr̄o vtit̄ uirtus & tp̄amentum cerebri. Nota secundo q̄ per alia nutrimenti membra intelligere possums stomachū venas. Et q̄dam etiam intelligunt cor. Per custodias autem spiritus ĩtelligunt quidam cor. Alij arterias & precipue subeticas in quibus sp̄us vitalis tēdens a rete mirabile aliq̃ recipit p̄parationē. Ali quero per eas iutelligunt rete mirabile in quo fit sp̄us animalis ex vitali gño. hæc omnia ꝓbabilia sunt quare &c.

Nutrimēti mēbrꝝ qd Custodia spiritus.

Hepatis uero preparator seruiens est sicut stomachus, & lator est sicut uenæ.

Gal.

Vena duplex.

Exemplificat de hepate, & patet. Nota primo uenę duplices sunt. Quędam ante hepar, ut meseraicæ defferētes chylū a stomacho ad hepar in quibus etiam chylus q̃dam preparationem recipit & rubesit & ideo illæ seruiunt hepati seruitute preparatoria, licet etiam concedi possit q̄ seruiunt seruitute latoria portando sanguinem ab hepate ad stomachū & intestina. Aliæ sunt venæ post hepar per quas ab hepate super toto defertur sanguis, & illæ seruiunt seruitute latoria, & de illis præcipue intellexit Aui. Secundo nota non solum stomachum hepati seruire seruitute preparatoria, sed ēt potest idem cōcedi de corde & arterijs, pro q̃to cor sibi spiritum preparat ex quo debet fieri naturalis, & istum uitalem per arterias maxime transmittit qui paratior est vt transmutetur in naturalem.

Et testiculorū quidem seruiens preparator, sūt sicut membra quæ anteq̃ ipsi generant sperma. Sed eorum seruiens lator est uirga in uiris et uenæ quæ sunt inter eos & ipsam. Et in mulieribus similiter sunt uenæ, quæ sperma ad locum conceptionis impellunt. Et mulieres insuper habent matricem per quàm spermatis cōpletur utilitas.

Gal.

Exemplificat de testiculis dicens, q̄ seruiens preparator eorum sunt membra quę gñant sperma anteq̃ ipsi testiculi, & seruiens lator ĩ uiris est uirga, & uenę quę sunt mediātes ĩter testiculos & uirgā, & subdit etiam q̄ in mulieribus sunt venę quæ impellunt sperma ad locum cōceptionis, & per cōsequens quę seruiunt seruitute latoria testiculis mulierum, & vltra hæc habent matricem per quam completur vtilitas spermatis. Sciendum primo q̄ per membra generantia sperma ante testiculos intelligere possumus tria principalia membra alia, a quibus deciditur pro parte corpulenta pars spermatis & pars etiam spumosa. Dñr autē generare sp̄ma ante testiculos, quia priora sunt natura testiculis in generatione sp̄matis. testiculi aūt hoc faciunt uirtute triū principaliū cōcurrentiū, & p̄cipue cordis & hepatis uel dicunt̄ gñare añ, q̄a ante p̄parant materiā q̃ ĩ testiculis conuertatur ĩ sperma. Secundo per membra q̄ gñant sperma anteq̃ testiculi possumus intelligere uasa inuoluta añ testiculos materiā in sp̄ma transmutandā multum p̄parātia, ita ut in eis hēat siſitudinē sp̄matis, licet solum in testiculis secūdū sñiam. Gal. acquirat ista materia uerā formam & tēperamentum spermatis, nō tñ per hoc excludit seruitium p̄paratorium cordis, hepatis, & cerebri. sicut dcm̄ est, natura cor p̄paratorie seruit dādo spm̄ uitalē, & hepar dādo sāguinē & spūm naturalē, cerebrꝝ āt spm̄ animalē exhibendo. Secundo nota q̄ p̄ uenas q̄ sunt inter testiculos & uirgā dēmus intelligere uasa q̄dā seminaria mediātia inter testiculos & uirgā per quę a testiculis ad uirgā deferatur sp̄ma in actu coitus & abbreuiāt tūc ut sperma citius trāseat. hæc āt nō sunt venę ꝓprie dicte. sed siſantur venis aut dñr uenæ, quia ortæ ab emulgentibus venis. Sciendum tertio in mulieribus reperiri duplicia uasa seminaria. Quædā. n. terĩantur ad os mr̄icis & effundunt hora coitus saliuale sperma hora delectationis. Alia uero sūt magis ĩtra terĩata ad concauum mr̄icis eadem hora impellētia sperma ad locum conceptionis. Vtraq̃ igit̄ seruiunt testicuſ mulierum seruitute latoria. Matrix uero uidet̄ seruire preparatorie uirtuti ĩformatiuæ, quia constringitur super sp̄ma & ip̄m cōseruat, et iō dixit q̄ p̄ ip̄a ȝ utilitas sp̄matis cōplet̄.

Mēbrꝝ gñans sperma añ testiculus est triplex.

Vena inter testiculos & uirgā q̄d

Vas semīariū mulieris duplex.

Gal. autem dixit q̄ membrorum alia sunt quę operationē tm̄ efficere habent. Alia quæ iuuamētum tantum. Et alia sunt quæ operationem & iuuamētum habēt. Primum est sicut cor. Secundū est sicut pulmo. Tertium sicut hepar.

Ponit diuisionem sumptam a fine ad quē finaſr a natura deputata sunt mēbra. Et patet distinctio q̄ sumpta est a Gal. primo interiorū. Nota q̄ hæc diuisio nō sufficient̄ cōp̄hēdit omnia membra, pſ̄ima. n. nō principalia sine seruitio nec operationem faciunt nec iuuamentum. Intelligenda est igit̄ diuisio sic. membrorum de quibus in præcedenti particula dictum est. s. principalium & seruiētium principali, alia efficiūt op̄ationē tm̄ &c. Et si uis ut diuisio sufficient̄ cōp̄hēdat, addat̄ illud membrum, q̄dā nec hn̄t iuuamētū nec op̄onem.

Dico autem q̄ per operationem oportet intelligi illud quod cū re solūmō op̄onum in uitā singularis ingredientium completur aut in speciei permanentia sicut cor in generatione spiritus.

Declarat membra diuisionis. Et primo primum. Secundo secundum. Tertio tertium. secūda ibi⌊Et per iuuāmētū.⌉ tertia ibi⌊Ipsum uero hepar.⌉Dicit primo per operationē intelligendū esse illud quod solūmō completur cum re op̄onum ingredientium uitam singularis aut permanentiam speciei, sicut cor ĩ gñone sp̄us uitalis dicitur facere operationē. Nota q̄ operatio sumitur tripliciter. primo ꝓ qualibet passione uel actione membri quæcunq̃ fuerit, & taliter non sumitur hic. Secundo pro principali operatione ad q̃ membrū finaſr ordinatur qualiter uisione oculi dicimus operationē. Alias uero operatiōes in oculo uisioni subseruientes nō op̄ones sed potius iuuamenta appellamus, & nſlo istorum modorum sumitur hic. Tertio pro operatione solummō per se ordinata ad conseruationem speciei uel indiuidui, & sic sumitur hic. Et ex hac distinctione sequitur rn̄sio ad quæstionē qua queritur utrum quodlibet membrum habeat operationem. Dicēdū est. n. q̄ sic accipiendo operationem primo & secundomō, sed accipiendo operationem tertiomodo solum principale membrum habet operationem. Sciēdum secundo q̄ ista litera potest hr̄e pſes intellectus. Primus est intelligēdo per rem effectum, & per compleri finem attingere. Est igitur sensus q̄ per operationem intellligi debet illud quod solūmodo completur. i. finem attingit cum re. i. cū effectu operationum uitam singularis aut speciei permanentiam ingredientium. v̄. g. cor in factione spiritus uitalis dicit̄ facere operationem, quia illa gño spiritus uitalis non attingit

Op̄ō tripliciter.

finem qui eſt vitam dare niſi cum ſpiritu vitali qui eſt effectus operationum ingredientium vitam ſingularis. Spiritus enim vitalis manēs hm̄oi ſolus p eius p̄ntiā ſecundū ſnīam Gal. dat vitā quia formā & tpamētū mēbrorū cōſeruantiū. Sed ſic nō eſt de hepate. non. n. ſolū attingit finem cū re etc. ſed vltra hoc oportet ſanguinē trāſmutari in hūiditates ſecūdas. iō non ſolū cum ſanguine & ſpū ſuo attingit finem &c. Et ſecūdum hoc opōnem poſſumus appellare in iſto caſu ipſā ſpiritus gn̄onē in corde quæ hunc finem qui eſt dare vitā attingit ſolūmō cum re &c. vel etiam ipſam vitæ dationem quę eſt finis qui ſolūmō tali re attingit. Aliter dico opōnē illud q̄d ſolūmō cōplet cum re. i. ꝑducendo rē opōnū etc.

Vitā dare & viuere q̄d.

Aliter dico opōnem. i. mēbꝝ habens operationē tm̄, cuius finis completur. i. attingitur cum re operationum ſolūmodo vitam ſingularis aut ſpeciei pmanentiam ingredietium, ſic ꝙ nō alteri principali fini per ſe ſubordinent, ſicut cor ĩ gn̄one ſpūs facit opōnem dando toti vitam &c. Aliter alij dicunt ꝙ actionum dictorū membrorum q̄dā eſt opo tm̄, vt uitam dare per ſpm̄ cordis vitalem. q̄dam eſt iuuamentum tm̄, vt opō pulmonis, quædam vero eſt ſimul iuuamentum & operatio, ut opō hepatis ē operatio & iuuamentū reſpectu nutricationis totius. Et tunc ſic exponitur lr̄a, ꝙ per operationem intelligi oportet illud. i. illa operatio quæ ſolūmō cōpletur &c. abſq; hoc. ſ. ꝙ ad illam operationem ordinet̄ per ſe, vel abſq; hoc ꝙ illa operatio alteri operationi per ſe conferentiam faciat. Et hoc ſecundum ſnīam Gal. erit verꝫ, q uult ꝙ finis ſpiritus vitalis per ſe eſt ſolum dare vitam. Et penes hoc poſſet cōcedi ꝙ licet cor faciat operationē tantum. i. aliq; actionem quę ſic eſt operatio, quod non eſt iuuamētum poteſt tñ concedi ꝙ etiam faciat iuuamētum. Aliter imaginari poſſumus ꝙ vitam dare & viuere eſt prius natura q̄ dare nutrimentum aut ſenſum & motū, cōpletur igitur uiuere per ſpm̄ vitalem ſolū, ſed nec nutriri per naturalē ſolū, nec ſentire per aīalē ſolum ſed oportet etiam ſpm̄ vitalē & alios ſpiritus modificationem facere ſiue recipere, & ſic ſpiritus vitalis habet ſufficiētē actum in dando vitam, alij uero non. Prima tamen expoſitio tenenda eſt.

Et per iuuamentū oportet intelligi illud q̄d præparat alterius membri operationem ſuſcipiēdam, & tunc erit operatio completa ad dandam ſingulari uitam aut ſpeciei permanentiam quēadmodum pulmo aerem præparat.

Declarat ſecundum dicens ꝙ per iuuamentum intelligit illud quod præparat ad ſuſcipiendum operationem alterius membri ſic ꝙ cum illam operationem ſuſceperit erit completa operatio ad dandum vitam ſingulari aut permanentiā ſpeciei ſicut pulmo pręparat aerem &c. Sciendum primo iſtā literam dupliciter intelligi poſſe. Primo ut uerba ſonant, Et ſic facit membrum iuuamentum quando p̄parat materiā ut ſuſcipiat operationem alterius mēbri qua permaneat indiuiduum &c. Et tunc ſecūdū exemplum datum oporteret ponere aerem p̄paratum in pulmone: in corde in ſpūm tranſmutari, ut ſupra. Secundo poteſt intelligi illud p̄parari, nō ut illam operationem in ſe recipiat ſed ut ipſo taliter p̄parato eunte ad principale illud fiat potēs perficere operationē ſuam principalem ſicut in exemplo poſito. Et tunc exponit̄ litera. illud quod pręparatur ad alterius membri operationē ſuſcipiendam. i. perficiendam. Secundo ſciendum iuuamentū tripliciter ſumi. primo pro qualibet vtilitate vel conferētia ut ſupra. ſecundo pro ſecundaria uel nō principali operatione membri ad principalem tamen eiuſdem finaliter ordinata ut receptio ſpecierum uiſibilium uiſioni. Tertio vere capitur pro ſeruitio pręparatorio pro principali operatione cui illa pręparatio eſt per ſe & principaliter ſubordinata, ſicut in exemplo dato. Ex quo patet oē iuuamentum poſſe ſeruitutem appellari, ſed non econuerſo. Ex quo patet ulterius eadem rationem ſil̄r eſſe poſſe iuuamentū & operationem, ut ſupra. Contra. tunc cor non haberet operationē tm̄. contra Aui. in lr̄a. quia præparat ſpm̄ vitalem cerebro & hepati. Pro iſto poteſt dici primo ꝙ hepar non habet iuuamentum, quia ad hoc vt membrum dicatur iuuamētum facere requiritur illam actionem q̄ dr̄ iuuamētū eſſe ad illam q̄ dr̄ opō tāq; ad finem principal̄r ordinatā, qualit̄ nō eſt de corde. ſua. n. opō eſt ad dandū vitam ſolū principalit̄ ordīata, & non ad ſpūm aīalem. Et eſt ſil̄e ſicut ſi rex oībus abundanter elargiatur opes. & iſtis opibus aliqui vtant̄ ad mercātias, aliqui ad ſcīam acquirēdam, non tñ dr̄ in hoc regē facere niſi gr̄am, nō vero ſeruitium aut iuuamētū. Et penes hoc ēt ſuſtineri poſſet cor reſpectu nullius alterius membri facere ſeruitium. Et ĩ ſumma vr̄ ꝙ iſta actio ꝓprie reſpectu alterius dr̄ opō q̄ hēt rōnē finis. Dr̄ vero iuuamentum quod habet rōnem vtilis & ordinati ad finem. Et quia opō quæ eſt vitam dare habet reſpectu aliaꝝ rōnem finis, ſolūmodo dicitur iuuamentum. Aliter dici poteſt concedēdo cor efficere iuuamentum, quia tñ finis ad quē principalit̄ ordinatur cor & alia membra facientia ad conſeruationē ſpēi. eſt ēt ipſius indiuidui conſeruatio, & reſpectu illius habet cor opōnem ſolum, quia vita ꝑ actu p̄rimo ĩmediate pendet a calore cordis, reliqua vero reſpectu huius faciunt iuuamētū, ideo cor dicit habere ſolum operationem, quia eius inquātū virtutis vitalis organum eſt finis. finis vero eſt operatio & non iuuamentum ad operationem ordinatum,

Iuuamē tum triplex.

Iuuamē tum eſt ſeruitus non ecōtra.

Ipſum uero hepar ſuam ſecundam perficit primo digeſtionem & digeſtioni tertiæ & quartæ apparatum præſtat, ergo inquantum digeſtionē ſecundam adeo perfectam efficit quo ad ſanguis ad ipſummet nutriendum ſit bonus actionē operatum eſt. Et inquantū operationē efficit quæ in alia expectata opatiōe auxiliat̄ iuuamētū efficit.

Declarat tertium. Et ſi conſideres oñdit eadem operatio ē ſimul operatio & iuuamētum, dicens ꝙ ipſum hepar ſecūdā digōnem ſuam efficit & digeſtioni tertiæ & quartæ præſtat apparatum. Ideo inquantum digeſtionem ſecūdam perficit intantum ꝙ ſanguis inde generatus ſit bonus ad ipſummet nutriendum efficit operationem. Inquantum vero per hanc digeſtionem auxiliatur in alia digeſtione. ſ. tertiam et quarta dicitur facere iuuamentum. Nota circa hoc ꝙ ē per ĩquantum facit ſanguinem bonum ad ipſummet nutriendum facit operationem, non niſi quia ſanguine exn̄te bono pro hepate bonus eſt pro toto, ſed inquantum ille ſanguis non poteſt totum nutrire niſi digōnem tertiam & quartam recipiat ad q̄s per digōnem ſecundam præparatur, dicitur facere iuuamētum. Et penes hoc patet, ꝙ ſil̄r cerebrum inquantū facit ſpūm animalem pro toto facit operationem, ſed pro quanto iſta operatio præparat iſtum ſpm̄ vt vario modo dearticuletur in toto facit iuuamentum. Similiter teſticulus inq̄tū facit pręparamentum ad integrandum ſpm̄ gignitiuum facit operationem. inquantum vero diſponit partem materialē ſpermatis ad tales vel tales tranſmutationes a virtute informatiua recipiendas facit iuuamentum & tu conſidera. Nota etiam ꝙ forte penes hoc etiam concedi poſſet ꝙ cor etiam facit iuuamentum. ſ. ad operationem alterius generis, quia p̄parat ſpūm vitalem & materiā generationis in ſpmate, quia tñ finem in genere operationum vitaliū per ſpm̄ ſolum in eo generatum attingit, dicitur facere operationem tantum.

Et etiam denuo dicemus ꝙ membrorum alía ſunt quæ generantur ex ſpermate quæ ſunt ſil̄iū partium membra præter carnem & adipem. Et alía ſunt quæ ex ſanguine generantur, ſicut adeps & caro. Quod enim eſt præter hæc duo ex duobus generatur ſpermatibus, muſculorū ſpermate & ſpermate mulierum.

Ponit diuiſionē ſumptam a materia & efficiente. ſecundo

declarat

declarat materiam nutricationis eorum addendo aliam. secunda ibi⌊ Postea sanguis.⌉ Primo ponit diuisionem. Secūdo declarat & secundum quosdam tacite remouet dubium. secunda ibi.⌊ Sed secundum sermonem.⌉ Dicit primo ꝙ mēbroꝝ q̄dā gñanť ex spermate, & ista sunt omnia mēbra consimilia p̄ter carnem & pinguedinem. q̄dā uero gñantur ex sanguine, ut caro et adeps oïa. n. alia ab istis gñantur ex duobus spermatibus. s. uiri & mulieris. Sciendum primo ꝙ hoc nomen sperma apud auctores est ęquiuocum. Q ñqꝫ enim sumitur proprie, & sic describitur ab Arist. ꝙ est superfluitas utilis &c. Quandoqꝫ autem extenditur ad oēm superfluitatem q̄ ꝑ coitū expellitur naturaliter, & sic dicitur de superfluitate tenui dicta alguadi in uiris quandoqꝫ expulsa solo mulieris aspectu, q̄ ēt expelliť in pueris anteqꝫ polluantur. dicitur ēt de superfluitate saliuali ad os matricis expl̄sa in mľie re hora coitus, q̄ non est per se utilis ad gñonem, sed solum gr̄a delectationis a natura in muliere inuenta. Cum. n. sperma mulieris grossum utile gñoni oporteat pelli in concauū matricis non percepisset multam delectationē in coitu nisi alia superfluitas fuisset per collum m̄ricis expulsa, quod est membrum multæ sensibilitatis. Q. āt pręter saliuale sꝑma pro delectatione expulsum uersus exteriora a muliere repiať sperma expulsum ad concauum satis innuit Aui. supra dum dixit mulieres habere uenas per quas sperma ad locum conceptionis expellitur. notum. n. est ꝙ non loquitur de saliuali, quia tale expellitur ad exteriora, & non ad locum cōceptionis. Hic igitur dum Aui. loquitur de spermate uiri & mulieris loquitur de duobus spermatibus quorum unū est appropriatum agens, scilicet uiri, & reliquum appropriata materia gñonis. Sciendum secundo hoc nomen mēstruum sumi qñqꝫ pro sanguine periodice, & secundum plurimum de mense in mensē per uenas m̄ricis expulso qui secundū quosdam menstruis dicitur a mense, quia de mense in mensem ꝑiodice expellitur. Secundum uero Isidorum dicitur menstruus a mente quod est luna, quia accidit secundum mutationem lunæ in quadris aut oppōne uel cōiunctione. Qñqꝫ se extendit ad materiā generationis embrionis a muliere decisam, & sic extenditur nomē menstrui ad sanguinem attractum ad locum gñonis & ad sperma muliebre quod non uidetur nisi sanguis ulteriori digōne digestus et dealbatus. Dū igitur de menstruo auctores loquuntur, qñ accipiunt ꝓ uno qñqꝫ ꝓ alio. Et ex hoc tali pñt multæ apparere contrarietates. Sciendum tertio adipem gñari ex sanguine, quia ex sāguis unctuoso a frigido congelato, sed de hoc supra. Q. etiā caro ex sanguie generetur satis supra declaratum est, sed alia membra generantur a spermate. quia eius substantia ē grossior & magis proportionata membris uocatis spermaticis.

Sperma dupľr.

Dubiū autē est de cerebro an debeat poni inter membra spermatica uel carniformia. De quo uidebitur infra.

Sed secundum sermonem eius qui de sapientibus uerificauit, de spermate masculi generatur sicut generatur caseus, de coagulo, & de spermate mulieris generatur sicut caseus generatur de lacte. Et sicut principium coagulationis est in coagulo, ita principium coagulationis formæ est in spermate uiri. Et sicut principium coagulationis est in lacte, ita principium coagulationis formæ. s. uirtutis patientis est in spermate mulieris. Et quemadmodum unumquodqꝫ duorum, coaguli uidelicet & lactis est pars substantiæ casei qui fit ex eis, ita unumquodqꝫ duorum spermatum est pars substantiæ embrionis.

Declarat quod dixerat de generatione membrorum dictorum ex duobus spermatibus. Et p̄io ponit in hoc sn̄iam Aristo. Secundo Gal. secunda ibi⌊ Hoc āt uerbum.⌉ Dicit primo ꝙ secundum sermonem eius qui uerificauit de sapientibus. i. per quem sapientes ueritatem ostenderunt, aliť generatur embrio uel membrum ex spermate uiri, & aliť ex spermate mulieris, quia de spermate uiri generatur sicut caseus de coagulo, de spermate uero mulieris sicut caseus de lacte. Ideo sicut principium. s. actiuum coagulationis est ī coagulo, ita prīcipium actiuum generationis fętus aut mēbrorū est ī spermate uiri, & sicut principium coagulationis est in lacte. s. passiuum, ita principium passiuum coagulationis. i. generationis formę membri aut fętus est in spermate mulieris, & quemadmodum utrūqꝫ istorum. s. coaguli & lactis est ꝑs casei: ita utrūqꝫ duorum spermatum. s. maris & feminæ ē ꝑs embrionis. Sciendum primo ꝙ ad casei factiōem duo cōcurrunt. s. coagulum & substantia lactis, lac quidem ut materia, coagulum uero ut agens. cuius coaguli uirtus ut colľr secundo cañ. cap̄. de coagulo, est calefactiua & exiccatiua & īcisiua ideo a lacte partes subtiles resoluēdo ipsum coagulat. Sciendum secundo Aristo. ex intētione posuisse sperma masculi ad generationem fætus solum concurrere actiue, & nullo modo materialiter. sperma uero mulieris solum materialiter siue passiue. Ideo conuenienter posita est similitudo coaguli ad lac ex una parte, & spermatis masculi ad sperma mulieris ex alia parte. Sicut. n. coagulum solum actiue & nullo modo materialiter concurrit ad factionem casei ex lacte, & lac solummodo materialiter, nullo modo effectiue, ita sꝑma uiri ad generationem fætus ex spermate mulieris cōcurrit solum ut agens, et sperma mulieris ut materia. Quod autem coagulum non concurrat materialiter ad generationē casei, patet quia nec secundum partem subtilem nec secundū grossam, non. n. secundum subtilem, quia illa est aerea non īgrossabilis per digestionem, nec secundum grossam, quia illa nō penetrat ad lac, nec in recto modo factionis casei lacti commiscetur, includitur. n. ī quadam petia linea coagulum & cū petia ponitur in lacte. Etiam flores qui dam herbaꝝ integri positi in lacte non sensibiliter diminuti coagulant lac uirtute partis subtilis diffusæ substantiam lactis. Et nota ꝙ sicut in coagulo est pars subtilis penetratiua et uelut spitituosa, & pars grossa q̄ est illic sicut uehiculum, ita in spermate uiri reperitur pars subtilis spirituosa, in qua fundatur uirtus generatiua, & pars grossa q̄ est sicut uehiculum partis spirituosæ iam dictę. Et sicut coagulum per partem illam subtilē coagulat lac & facit caseum, ita sperma per partem hāc spirituosam coagulat sperma mulieris & facit embrionem. Et sicut nec pars subtilis nec grossa coaguli ingreditur casei compositionem, ita nec subtilis nec grossa pars spermatis uiri ingreditur substantiam embrionis, licet Conciliator al̄r senserit ut uidebitur ī qōne. Quod āt pars spermatis grossa nō ingrediatur substantiam embrionis, declarat philosophus signis pluribus. Primum tactum primo de generatione aīaliū. penul. cap̄. Nam si gallina conceperit ouum non ꝓlificū, & sit ouum iam completum & testa dura circundatum & supcoeat gallus, efficitur ouum prolificum si aspergatur rore galli, & tūc tñ nō penetrat semē corpulētū in testā oui, ut vr̄. Et colligiť idem expimentū. 21. tertij. trac. 4. cap̄. 1 dum iquit. vidit. n. philosophus ꝙ cū ouum gallinæ crudum rore aspersum est, & ꝓcedit ex eo odor spermatis galli cōuertiť ad cōceptionē. Et colligitur idē secūdo de gñone aīaliū. 10. cap̄. Secundum expimentum de pisciculis quibusdam, quorum fæmella non coit cum masculis, sed concipit oua nō prolifica, & cū peperit oua masculus suꝑaspgit spermate oua, & q̄cūqꝫ attinguntur spermate masculi, efficiuntur ꝓlifica uñ primo de gñone aīalium alle. cap̄. Idem autem accidit & in generatione piscium ouificantium. cum. n. parturit oua fęmella masculus super aspergit coitu. & quæ utiqꝫ attingit prolifica hæc fiunt oua. quæ autem utiqꝫ non agona tanqꝫ nō ad quātum conferente animalibus masculo, sed ad quale.

Embrio gñať ex sꝑmate dupľr.

Casei materia duplex.

Sperma sicut est duplex. ita concurrit ad generationē dupľr

Hoc autem uerbum non parum immo multū uerbis Gal. ē contrariū. Sibi nanqꝫ uideť ꝙ cuiqꝫ duorum spermatum inest uirtus coagulatiua, & uirtus coagulationem suscipiens. Et propter hoc

non se prohibet quin dicat ꝙ uirtus coagulatiua in masculis est fortior uirtus coagulationem suscipiens est fortior in fæminis. Qualiter autem sermo in hoc certificetur inuenitur in nostris libris qui sunt de sapientijs radicalibus.

Sapĩa radicalis quæ.

Sperma tis ps duplex.

Sperma vtriusq; cõcurre re actiue & passiue signũ triplex.

Gal.

Ponit in hoc sñiam Gal. quę fuit ꝙ in vtroq; duorum spmatũ ẽ virtus coagulatiua .i. virtus actiua, & virtus coagulationem recipiens .i. virtus passiua, & dicit vlterius ꝙ virtus actiua est fortior in viris, & passiua in fęminis, & qualit̃ hoc sit verum declaratum est ĩ libris de sapiẽtijs radicalibus, de gñone .s. animalium, a quibus sumuntur radices multarum sciẽtiarum particularum & pręcipue medicinalium. Sciẽdũ ẽ ꝙ hęc opĩo oĩno opposita est sñię Ar. Putauit enĩ Gal. tã in spmate mulieris ꝙ̃ viri esse duplicẽ ptẽ. Vnã spirituosam per quam spma est actiuum & transmutatiuum materiæ generationis. Reliquam corpulentam grossam p quam sperma est receptiuum huius impressionis, licet in spermate viri sit pars spirituosa vigorosior & amplior, quia magis spirituosum est &c. econtra vero in spermate mulieris, & sperma viri actiue & passiue concurrit ad generationẽ embrionis sed magis actiue & minus materialiter. econtra vero spma mulieris. Hanc suam põnẽ inuestigauit Gal. in lib. de spermate signis & experimentis quibusdam. Primum quia videmus filium quandoq; masculum qñq; fœmellam generari, & hoc non esset nisi in parte generationis virtus actiua spermatis mulieris aliqñ vinceret sperma viri in producendo sexum quem intendit. Secundum quia aliqñ fœtum ĩ cõplone & colore similare totaliter matri videmus ẽt vsq; ad stygmata, sed hoc non esset nisi sperma mulieris effectiue cõcurreret. sperma autem patris non est aptum producere similitudinem mr̃is cum in eo non sit derelictum idolum maternum, sed paternum a quo decisum fuit. Et possumus addere tertium signum, quia semina plantarum nõ solum hñt ĩ se principium effectiuum plantæ, sed etiam passiuum, cuius signum est, quia nullo saltem corpulento ab extra eueniente frequenter germinant. Et alia plura addi pñt, de quibus in q̃stione videbitur.

Dubia.

Circa hęc quędã ĩsurgunt dubia. Primum, quia hæc non videtur positio Aristo. quam Aui. in litera explicat. Patet enim ex primo de generatione animaliũ, & exemplis inductis ex intentione Aristo. non fuisse spma viri partem substantię embrionis, maxime cum dixit, tanq; non ad quantum conferente animalibus masculo, sed ad q̃le. Cuius tamen oppositum expſſit Aui. dum dixit, ꝙ sicut lac & coagulum sunt partes substantiæ casei, ita sperma viri & mẽstrua mulierũ sũt partes substantię embrionis. Secundum dubium, quia secundum intentionem Aristo. ad generationem sufficit sperma viri & menstruum mulieris, nec oportet ad hoc concurrere sperma mulieris, multę enim mulieres impregnantur quãuis sperma non emittant nec delectentur in coitu, vt Auer. secundo colliget, & primo de generatione pluries.

Auer. Gal.

Tertium dubium, quia hęc non videt̃ positio Gal. immo secundo virtutum naturalium. tertio cap̃. uidetur sentire põnem Aristoteli ascriptam dum cõparat mẽstruum mulieris cerę, & sperma viri sigillo. Quartum dubium. secundum sñiam Aristo. sequi videtur ꝙ possibile est idem animal esse filium diuersorum masculorum. Item ꝙ possibile est impregnari virginẽ. Primum patet, quia possibile est diuersis gallis ouo concepto super coeuntibus idem ouum plurium gallorum spermatibus irrorari, quo posito ĩ esse non erit pullus ex ouo genitus magis vnius galli ꝙ̃ alterius filius. Et similiter imaginari possumus in alijs animalibus. Et per idem patet secundum. nam qua ratione ouum superaspersum spermate conuertitur ad conceptionem odore seu parte subtili spermatis per poros testam oui penetrantibus eadem ratione in virgine effuso spermate ab extra poterit penetrare odor spermatis viri ad concauum matricis, & sic vsq; ad locum conceptionis, & per consequens &c. Et tunc ex illo facile concludetur esse possibile aliquem esse filium duorum patrum, quod a multis iurisconsultis est auditum. Quintum dubium. an cerebrum debeat vocari spermaticum. Videtur ꝙ sic ex tex. Aui. qui præter pinguedinẽ, carnem, & adipem, omnia alia dicit esse spermatica. Similit̃ quia ab eo oriũtur nerui. Videtur autem genitum ex sanguine. Primo propter mollitiem. Secundo quia. 21. tertij. 2. cap̃. innuitur ꝙ añ formationem cerebri impletur vesica corrñdens cerebro sanguine ad albedinem decliui. & sic videt̃ generari ex sanguine. Sextum dubium est propter exemplum positum de coagulo. Quid per coagulum intelligere debeamus & in quibus animalibus proprie reperitur coagulum, & quæ est virtus coaguli. Ad primum dicitur ꝙ p partem substantiæ embrionis non intellexit Aui. in litera partem quæ est proprie sumpta .s. integralem aut essentialẽ, sed per partem intellexit omne essentialiter concurrens ad alterius productionem, vel omnem causam ordinatam essentialiter ad productionem alterius, sicut ẽ sperma viri et mulieris ad productionem embrionis. Ad secundum iam patet ex dictis Aristo. ꝙ sub nomine menstrui comprehendit verum sperma mulieris. tale. n. non est nisi sanguis in vasis spermaticis vlteriori quadã digõne digestus. Licet etiam teneri posset ꝙ esset superfluitas quartæ digõnis sicut in uiro. Et conceditur ꝙ sperma saliuale illud tenue & aquosum nõ necessario concurrit ad generationem, nec tale necessario expellitur dum mulier imprægnatur. Ad tertium dicitur ꝙ licet Gal. in li. de spermate senserit contra Arist. in lib. trĩ virtutum naturalium alle. ca. fuit alterius sñiæ nec puto illas auctoritates inter se posse bene conciliari.

Cõtradictio inter Arist. & Gale. & Auicẽ. de spmate nõ p[...] cõcillari

Potest tamẽ dici probabiliter ꝙ ibi comparauit partem spirituosam ad corpulentam, quæ habet se vt forma & sigillum. pars vero corpulenta vt cera. Ad quartum conceduntur istæ cõclusiones tãq; possibiles, quicquid dicerent iuriscõsulti. Ad quintum vtraq; pars posset probabiliter teneri. Mihi tamen videtur probabilius ꝙ sit genitum ex spermate. Quod autem dicitur. 21. tertij. alle. ca. impletur &c. per sanguinem intellexit sperma muliebre, quod quandoq; nomine sanguis menstrui vocatur. Vel dicitur ꝙ ad illam transmittitur sanguis q post formationem nutrit cerebrum.

Coagulum.

Ad vltimum dicitur ꝙ per coagulum proprie intelligere debemus lac aut substãtiam ex lacte in ventre lactantis animalis generatam per decoctionem diuturnam inspissatam, propter quam ĩ suis partibus igneitatem & acuitatem consecuta est ex quibus hẽt virtutem subtiliandi dissoluendi & incidendi. remanserunt tamen in eo partes terreæ per quas virtutem habet constrictiuam, & quidam dicunt eam esse stypticam.

Aristo. Alber. Coagulũ ubi reperiat. Gal.

Cõtra, qa tunc in quolibet lactante posset inuenīri coagulum. cõsequẽs ẽ falsum, non. n. inuenitur nisi in bidẽtatis & lepusculo, ut. 3. de partibus vlti. ca. & Aui. 3. animalium. vltimo cap. & Albertus in. 3. animalium. Dicendum ꝙ in animalibus cornutis grossis & bidentatis maxime reperitur coagulum, quia talium nutrimentum est grossum, & lac terrestrius est facilius coagulabile. Dicendum secundo ꝙ reperitur in alijs animalibus multis marinis lepore & vrso, vt Aui. 13. aĩaliũ cap̃. vltimo. Item in equo. 10. de simp. medicina. cap̃. de coagulo. Item in mure, vt sexta quarti cap̃. de morsu canis rabidi. Dicendum tertio ꝙ non repugnat reperiri in multis alijs animalibus, secundum tamen cõem cursum magis reperitur in animalibus iam dictis & præcipue in bidentatis. Causa autem quare in paucis alijs animalibus exceptis bidẽtatis & cornutis reperitur, tangitur. 3. de partibus animaliũ. cap̃. vltimo. quia non cornutorum lac est subtile & non coagulabile. cornutorum autem grossum facile coagulabile. vñ talia animalia vt plm̃ habent coagulum, reliqua vero secundum plurimum non. Sed dices. Si hæc est virtus & cõplo coaguli. quare igitur coagulum lac coagulatum dissoluit, & silr̃ sanguinem coagulatum, dissolutum tamen coagulat? videtur. n. ꝙ solũ debet dissoluere et nõ coagulare &c. Auerrois quĩto colliget concedit coagulum hoc facere per ppꝛietatem cuius occultæ sunt causæ. Alij dicunt ꝙ illud operatur per diuersitatem suarum partium igneum. n. uirtutem habet

diſſoluendi,terreum uero coagulandi,cꝫuis etiam ꝑ accidẽs igneum per uiã reſolutionis coagulare & ĩdurare poſſit. Aliȷ̃ dicunt ꝙ igneum coaguli ſecundum uarietatem partium patientium poteſt unum coagulare & aliud eliquare, & ſic occurrens coagulato a frigido liquefacit & ſubtiliat,ipſum occurrẽs autem coagulato a calido ipſum fortius indurat.Iſtã materiam de coagulo,uide a Franciſco de pedemontiũ cap. de exiccatione lactis & caſeatione. Iſta quia non ſunt de prĩcipali propoſito ſufficiant de coagulo.

Frãciſ. de pede mon.

Poſtea uero ſanguis qui in tempore mẽſtruorum a muliere ſeparabatur fit nutrimentum.

Notificat materiam ex qua generãtur ꝑcipue ſpermatica & nutriuntur notificando etiam materiam ex qua generatur & nutritur caro & adeps.Secundo comparat membra ſpmatica & carniformia inter ſe.ſecunda ibi.⌊ Membra autẽ quæ ex ſpermate.⌉ Primo notificat hanc materiã nutricationis generaliter.ſecundo ſpecialiter magis. tertio notificat appropriatum agens & propriam materiam carnis & pinguedinis.ſecũda ibi⌊ Sed alia.⌉ Tertia ibi⌊ Et caro quidem.⌉

Primo dicit poſtea.i.formato fœtu & membris formatis, quę ex ſpermate generantur,ſanguis qui ſeparatur a muliere tpe mẽſtruoꝝ fit nutrimẽtũ fœtus & membrorum. Sciendum primo ꝙ per ſanguinem mẽſtruũ intelligit ut ſupra ſãguinem aptum a muliere periodice de menſe in menſem expelli,Multiplicatur autem iſte ſanguis ĩ corpore, mulieris ad finem gñationis & nutricationis embrionis, ꝑꝑ quod nõ in oĩ ętate oĩbus mulieribus accidit menſtruatio,ſed ſolum in ætate qua ſunt fecundabiless.Similiter nec eſt idem terminus inceptionis & defectus menſtruationis in oĩbus.in quibuſdam.n.citius,& in quibuſdam tardius incipit, & ſimilit̃ deſinit ſecundum uarias complexiones naturales & regimina ex quibus accidit mulierem unã altera eſſe fecũdabiliorẽ, & ſimiliter diutius. Sciendum ſecũdo ꝙ qꝫtũcũqꝫ ſanguis menſtruus uideatur putridus & corruptus, in eo tamen ſunt partes aliq̃ non putridæ nec corruptæ ſed puræ & laudabiles ab hepate & natura pueri rectificabiles, ex quibus aliquę tranſeunt in materiam nutricationis.aliquæ uero opportuno tpe tranſmutantur in lac.partes autem penitus ĩpuræ aut nõn rectificabiles reſeruantur ad horam partus & ſimul cũ fœtu expelluntur ut ĩfra uidebitur. Tertio nota.Ex litera uidetur colligi ꝙ ante impregnationem pręcedit menſtruatio.De quo in dubiȷ̃s literalibus. Quarto nota.ꝙ probabiliter concedi poteſt aliquam mulierem per totũ curſũ ſuarum ętatum naturaliter ſe habentem nunqꝫ menſtruari.Ponendo mulierem fore cholericam, utentem regimine ualde ſicco & exiccatiuo multum ſuperfluitates conſumente,tunc. n.ſatis probabile ẽ nullam ab ea ſuperfluitatem expelli ſub forma menſtrui,ſed ſolum inſenſibiliter aut ſub forma ſudoris.Et ſimiliter probabile eſt aliqꝫ aliam mulierem continuo menſtruari ponendo conditiones omnino prædictis oppoſitas,& ſi quæ aliæ addendæ uidentur.

Meſtruus ſanguis qd.

Sed alia pars eius eſt quæ in ſimilitudinẽ conuertitur ſubſtantiæ ſpermatis & membrorũ quæ ex eo gñant̃,& erit nutrimẽtũ augmẽtãs ipſum.

Declarat magis particulariter oñdendo hunc ſanguinem in quatuor partes ſeparari.quarum aliquę fiunt nutrimẽtum ſpermaticorum.Aliquæ fiunt nutrimentum & materia generationis carnis & adipis.Et aliqua pars penitus inutilis fit̃ cum fœtu expellitur.Aliqua uero trãſmutatur in lac.ſecũda ibi⌊ Alia pars.⌉ tertia ibi⌊ Et alia pars eſt ſuperfluitas.⌉ qrta ibi ⌊ Cunqꝫ infans.⌉ Dicit primo ꝙ alia.i.una pars ſãguinis illius eſt.quę cõuertitur in ſimilitudinẽ ſubſtantię ſpmatis & membrorum ſpermaticorum,& eſt nutrimentum augmentans ipſum.ſ.fœtũ uel ipſa.ſ.ſpermatica. Sciendũ ꝙ conuerſio huius ſanguinis ad ſimilitudinem ſpermatis ſi accidat ante animationem membrorum fit a uirtute ſpmatis maſculi.Si uero poſt eorum formationem & animationem fit a uirtute digeſtiua illorum membrorum præparante ſibi materiam pro nutricatione.

Alia pars eius eſt quæ non nutrimentum fit adhuc,ſed eſt cõueniens ut coagulet̃ adimplẽda loca mẽbrorũ primorũ uacua & fit caro et adeps.

Declarat quo ad ſecundam partem,in quam diuidit̃ ſanguis.Et dicit ꝙ illa alia pars ſanguinis quæ adhuc non fit nutrimentum alicuius membri eſt conueniens ad hoc vt fiat materia generationis carnis adipis,& pinguedinis, quæ debent replere loca vacua primorum membrorm .i. vacuitates cadentes inter prima membra.i.ſpermatica. Sciendũ primo ꝙ in hoc ſimul notificat materiam generationis carnis & pinguedinis & etiam nutricationis.iſta enim pars primo ſubiȷ̃citur pro generatione horum membrorum ,deinde pro nutricatione. Sciendum ſecundo ꝙ vt colligitur ſecũdo de partibus animalium.natura in formatione embrionis operatur vt pictor bonus qui primo lineat. Secundo vacuitates cadentes inter lineationem coloribus replet.Ita natura in principio lineat formando ſpermatica.Et quia inter ſpermatica formata cadunt vacuitates, illas poſtea pinguedine & carne replet,taliter vt ex hac repletione reſultet decẽs mẽbrorum figura & compoſitio.

Et alia pars eius eſt ſuperfluitas,quæ nulli harum duarum rerum eſt bona,& remanet uſqꝫ ad horã partus quã utpote natura ſupfluã expellit.

Declarat qꝫtum ad tertiã ꝑtem ſanguĩs dicens, ꝙ alia eſt pars ſanguĩs,quæ nulli harum duarum rerum ẽ bona.ſ.nec generationi carnis nec nutricationi, vel augmento ſpermaticorum,et iſta eſt ſuperfluitas impura q̃ remanet vſqꝫ ad horam ꝑtus & hanc natura tãqꝫ ſuperfluã expellit. Sciẽdum ꝙ licet hęc pars ſit ſuperflua,in eius tamen expulſione cõſequitur natura aliquam vtilitatẽ, ꝓ quanto lubricat fœtũ & vias ꝑ quas debet fieri exitus fœtus, & ſic facilitat ꝑtũ.Et iõ mľtũ difficultat̃ ꝑtus ſi illę ſupfluitates,q̃ ad horã ꝑtus reſeruari debẽt añ horam partus per notabile tempus expellant̃.

Cumque infans parturitur ſanguis quem ipſius hepar generat,huius ſanguinis uices ſupplet & generat̃ ex eo qđ ab illo ſanguine generabat̃.

Declarat quantum ad quartam partem ſanguinis iam dicti & in ſumma vult, ꝙ poſtqꝫ infans parturitur, mẽbra infantis nutriuntur ex ſanguĩe, quẽ gñat hepar pueri,& ſic ſanguis quem generat hepar pueri ſupplet locũ huius ſãguis.i. ſanguinis menſtrui:quo ad partes illas, ex quibus membra pueri in vtero nutriebantur.Sed iſte ſanguis quem generat hepar pueri,generatur ex eo.ſ.nutrimento quod generabatur ab illo.ſ.ex illo ſanguĩe,quaſi dicat ille ſãguis quem generat hepar pueri generatur ex lacte matris,& lac matris generat̃ ex illo ſanguine.ſ.menſtruo.Et in hoc explicat quartã ꝑtem ſanguis menſtrui,quæ tendit ad mamillas & conuertitur in lac,ex quo poſtea generatur ſanguis in puero.

Et caro quidẽ ex ſanguine generatur ſpiſſo quem caliditas et ſiccitas coagulãt,adeps uero ex eius aquoſitate & unctuoſitate generatur quã frigiditas coagulat,ideoqꝫ ipſam caliditas reſoluit.

Notificat nobis appropriatum agens & materiam tã carnis qꝫ pinguedinis,dicens ꝙ caro generatur ex ſanguine ſpiſſo,quẽ coagulauit caliditas & ſiccitas & pinguedo ſiue adeps generatur ex vnctuoſitate & aquoſitate ſanguinis quẽ coagulat frigiditas,cuius ſignũ ẽ quia adipem caliditas reſoluit. Quicquid autem a calido reſoluitur a frigido coagulatum ẽ quarto metheo.Circa hanc lectionem plura cadunt dubia

Dubia. literalia. Primum, vtrum añ impregnationem sit necessarium mẽstruationem pręcedere? Videtur enim ꝙ sic ex mõ loquendi Aui. in illa parte, Postea sanguis, qui tempore mẽstruorum a muliere separatur &c. Item non fit conceptio nisi concurrente spermate mulieris, ut supra, sed gño spermatis præsupponit menstruum tanq̃ materiam eius, igiṫ &c.

Impregnatiõis tempus.

Aristo.

Mar.

Oppositum videtur docere experimentum. Impregnantur enim mulieres aliquando in vndecio aut in. 12. anno. Incipiunt tamen menstruari circa secundum septẽnium. i. circa 14. annum. quinto de hystorijs. primo cap. Item dixit mihi quidam fide dignus. s. Marsilius de sancta sophia se vidisse Papię puellam pręgnantem, quę erat precise annorum octo. Et Marsilius seu gentilis fateṫ se vidisse mulierem quæ nũq̃ emisit menstrua, pluries tamen impregnata fuit et ꝑtus suos ad lucem eduxit. Secundum dubium. Videtur ꝙ embrio non tantum nutriti possit sanguine mẽstruo, nec etiã adeps & caro ex illo sanguine solum nutriri & generari. Nam possibile est impregnari mulierem tempore, quo ipsa est a menstruis perfecte mundificata, sed hoc posito non nutriretur embrio per totum illud tp̃s ex sanguine menstruali, imo nutri retur ex sanguine optimo mulieris, igitur &c. Tertium dubium. Per quem modum nutriatur fœtus in vtero ex sanguine iam dicto, et quare non ordinauit natura ad stomachũ pueri transire cibum masticatum a matre, ex quo fieret ibi chylus & sanguis in hepate eiusdẽ. Item quare ordinauit natura sanguinem mulierum in hepate earum genitum in venis vlterius transire ad hepar pueri, & postea in venas eius, cum sufficiant sanguini tres digestiones. Quartum dubiũ. Videtur ꝙ melius fuisset naturæ illam tertiam partem sanguĩs, quę est superfluitas omnino inutilis paulatim expellere q̃ ipsam vsq; ad horam partus reseruare, ne qualitate praua læderet embrionem. Item hæc superfluitas in venis retẽta nõ prohibetur a natura quin faciat magna nocumenta & ĩficiat membra. igitur multo magis ipsa aggregata in vno loco in quo non ita potest a virtute regulari. Quintum dubium. Nõ videtur ꝙ materia appropriata carni & agens apropriatum sint conuenienter assignata. Primo quia sanguis spissus est sanguis melancholicus, qui non est proportionatus generationi nec nutrimento carnis sed membri melancholici. Itẽ hoc agens appropriatum est inconueniens. s. caliditas cũ siccitate caro. n. coagulatur a frigido. Secundo de generatione animalium. 12. cap. cuius signum quia ab igne dissoluiṫ vt in febribus liquefactiuis. Item dñium carnis, vt habetur secundo complexionum. 2. cap̃. sigñat dñium caliditatis et humiditatis, & per consequens non fit a calido & sicco. Sextum dubium est de agente appropriato adipis, quia gñans carnẽ & adipem est sperma, qũo igitur potest sperma vnã partem digerere sanguĩs, quę conuertitur in carnem & calefacere, & partem aquosam & vnctuosam infrigidare, nõ. n. videtur hoc esse possibile. Item circa cor renes & membra calida multum generatur adeps, vbi non apparet aliquod dñium frigidi congelantis. Irem non videtur ꝙ dissolui a calido sit sufficiens signum ꝙ res sit coagulata a frigido. Nec videtur omnia a frigido generata a calido dissolui, quia caro dissoluitur a calido, & tamen non coagulatur a frigido sed a calido. etiam pili aut nerui coagulati sunt a frigido, & tamen non dissoluuntur a calido. Ad primum respondetur & dicitur ꝙ licet naturalis exitus menstruorum cum alijs signis pluribus apparentibus in muliere in ætate pubertatis, puta eleuatione mamillarum, pilositate pectinis, ut habeṫ ab Ar. 9. de hystorijs. primo cap̃. & ab Aui. 9. animalium prío cap̃. sint signa ꝙ mulier sit fecundabilis, non tamen necessario hæc signa nec aliquod ipsorum præcedit conceptionem, licet in pl'ibus añcedant. Concedendum ẽ tamẽ ꝙ sunt hmõi signa pro quanto sunt oñdentia iam superesse materiam, nõ solum pro nutrimẽto membrorum mulieris necessaria, sed etiam pro nutrimento fœtus, propter quod natura iam materias superfluas expellit versus mamillas & partes matricis, & mamillas augmentat vt sint lactis contenctiuæ & generatiuæ. Et ex hoc compræhenditur naturam pellere materiã ad vasa spermatica & testiculos superfluam conuertibilem in sperma. Non. n. magis sollicita videtur dẽre esse natura de materia nutricationis q̃ de materia generationis. Quamuis tamen naturalis exitus menstruorum non pręcedat accidit conceptionem fieri. Primo quia possibile est mulierem per duos vel tres dies ante primam menstruationem concipere, et sanguiné qui in prima menstruatione fuisset expulsus paulatim ad locum conceptionis attrahi, quo posito patet añ conceptionem non præcessisse menstruationem. Secũdo quia secundum pl'm mulieres quæ nunq̃ menstruantur steriles sunt. non tamen semper nec necessario, vt. 9. de hystorijs primo cap̃. in translatione græca. Et potest hoc suaderi ratione. Primo quia conuenit mulierem post completam purificationem menstruorum concipere & in ea sufficientem superesse copiam sanguĩs, vt inde fœtus integre formari possit & adhuc nutriri, maxime si ponatur ꝙ sit mul'ier quæ solum in duobus mensibus mẽstruatur semel, pono igiṫ aliquã mulierem omnino carere menstruis & habere testiculos & vasa spermatica fortia, & ꝙ in ea sit sanguinis etiam tanta copia q̃ta est in mulierem signata nouiter purificata a menstruis, & sequitur ꝙ ista mulier etiam concipere poterit, ad sunt. n. omnes causæ requisitæ ad conceptionem vel adesse possunt, & tamen suam conceptionem non antecedit menstruatio, vt pater intuenti. Accidit autem mulięrem aliquã priuari menstruis perpetuo. Aut ꝓpter regimen resolutiuũ & exiccatiuum ex cibo & potu & exercitio &c. sicut crediṫ Dianam menstruis caruisse. Aut propter complexionem naturalem siccam. Aut quia licet fuerit in ea quo ad membra generationis complexio fœminina, est tamen in ea respectu pricipalium & habitudinis totius complexio masculina. Ex quibus patet sine menstruatione mulierem posse sanam viuere per totum decursum suarum ętatum propter ratiões supradictas & magis infra dicendas. Secundo suadetur idẽ, quia muliere perueniẽte ad senectutem prius deficit ĩ ea mẽstruatio q̃ potentia concipiendi, vt docet experimentũ. maior. n. requiritur q̃titas sanguis ad menstruationem manifestam q̃ ad conceptionem, cuius signum est, quia in fœmellis omnium animalium deficit menstruatio excepta muliere & ęqua, & tamen concipiunt, igitur prius deficit quantitas requisita ad menstruationem q̃ ad conceptionem, & per consequens muliere pubescente & ad augmentum tendente prĩus in ea superfluet q̃titas sanguinis sufficiens ad conceptionem q̃ ad menstruationem & sic prius erit potens concipere q̃ menstruari. Hę duę suasiones virtualiter colligi possunt ex dictis. Ar. 9. de hystorijs. alle. cap̃. dum inquit. Natura quidem igitur conceptiones fiunt post horum remotionem mulieribus. i. menstruorum mundificationem, & quibuscũq; non fiunt hæc. s. menstrua vt in pluribus steriles ꝑmanẽt. Et subdit, quinimo nõ factis his quædam cõcipiunt quibus cõgregatur humor tantus q̃tus pariẽtibus relinquitur post purificationem, q̃uis non foras exiret, & in hoc tetigit suasionem primam. Deinde potest intelligi suasio secunda dũ subiungit. Et factis adhuc quædam concipiunt posterius. i. deficientibus menstruis adhuc quædam concipiunt, quia tamẽ vt in pluribus non concipit mulier nisi præcedente mẽstruationem, iõ dicit Aui. ꝙ sanguis qui tempore mẽstruorũ &c. Ex quibus patet ꝙ gño spermatis non præcedit necessario menstruationem in muliere. Non. n. mirabile magnum esset in muliere aliqua in principio pubertatis reperiri quantitatẽ spermatis sufficientem ad generationem, q̃tũcunq; nõdum multiplicata sit in ea q̃titas sanguinis superflua expellenda per menstrua, quia forte per exercitium consumpta est, aut phlebotomia aut fluxu sanguinis narium euãata, aut quia habet testiculos & vasa spermatica fortia ad trahendum & digerendum materiam vtilem pro spermate, & habet sanguinem bonum nõ superfluum in quali immo forte nec ĩ q̃to. Ponatur igitur ꝙ coeat & cõcipiat. Et patet ꝙ virtute spermatis forti exñte attrahetur ad locum generationis seu cõceptionis sperma bonum & sanguis bonus in quo casu nõ ambigendum quin producetur fœtus bonis sanguinis paucarũ superfluitatum,

superfluitatum, quia forte in tota sua ætate non variolaretur. Et potest po?itas huius casus colligi. 20. tertij. cap̄. de vtilitate seu de multitudine desiderij. Et ex hoc tanq̃ ex fundamento patere potest r̃nsio ad secundum dubium. Concedit enim ꝙ non tantum ex sanguine menstruo iam dicto nutritur fœtus, nec etiam ex eo solum gñatur adeps & carò, & videtur probare argumentum tactum in dubio, & aliqua etiã tacta in solõne precedentis dubij, sed etiam ex sanguine puro & bono mulieris. Concedendum est tamen ꝙ secundũ plurimum nutrtiur fœtus & generantur membra iam dicta ex sanguine illo menstruo, qui periodice si non esset impregnatio expelleretur. Causa autẽ est, quia virtus membrorũ matris q̃tum potest pro se retinet sanguinem bonum, & relaxat sanguinem periodice expellendum. Nota tamen ꝙ licet sanguis qui periodice aptus est per menstruationem expelli. & sanguis qui attrahitur ad embrionem nutriendum et formãdum sint idem, differenter tamẽ & sub diuersis dispõnibus mouetur sanguis ad embrionem, & ad extra dum periodice expellitur. Primo quia mouetur ad embrionem attrahitur continue & paulatine. continue quidem sicut continua est necessitas restaurationis aut generationis. paulatine uero, quia si subito magna eius quantitas attraheretur, posset calorem naturalem embrionis suffocare & extĩguere, sanguis vero qui menstrualiter expellitur periodice de mense in mensẽ. aut in duobus mensibus semel simul effunditur & in magna quantitate subito. Secundo quia sanguis qui mouetur ad embrionem attrahitur p̄digestus & rectificatus, qui vero expellitur est magis corruptus. Nõ igitur imaginandum est ꝙ sanguis qui attrahitur ad embrionem alteretur & sit tantæ malitiæ sicut sanguis menstruus qui expellitur tempore mẽstruorum, tum quia paulatim attrahitur & rectificatur, tum etiam quia non in tanta q̃titate simul in venis aggregatur. Si. n. ita corruptus attraheretut inficeret fœtum. Vnde & qui tempore menstruationis concipiuntur nascuntur leprosi, vel saltem cum infectione qua in posterũ cadunt in lepram ut tertia quarti. cap̄. de lepra. Ex quibus colligi possunt cãę multorum apparentium nobis. Primum. Quare fœtus geniti post completam mundificationem menstruorum sunt secũdum plurimum mundi & nitidi. fœtus autem geniti añ mũdificationem seu purificationem sunt fœtidi, superfluitatibus abundantissimi. Vnde & primi secundum plurimum parũ variolantur. secundi autem multum & quandoq̃ his variolantur. Et q̃to erit mulier menstruationi propinquior, tanto erit magis infectus fœtus. Primus. n. fœtus formatur & nutritur ex sanguine bono & puro. Secundus vero ex sanguine infecto & maligno. Et propterea p̄cipitur in veteri testamẽto, vt vir non coeat cum muliere nisi trãsactis decem diebus post menstruationem, in quo tempore verisimile est totam sanguinis infectionem remotam esse. Patet secundo. unde accidit quandoq̃ ex uiro & muliere robustis & fortibus regiminis boni & bonæ complexionis generari fœtum valde ĩfectum & immundum. Econtra vero ex viro & muliere malæ complexionis generari fœtum satis mundum. Contingit. n. primum quandoq̃ propter conceprum fuisse fœtum tempore propinquo menstruationi, quo tempore sanguis multũ infectus. Secundum vero contingit propter fœtum cõceptũ fuisse facta purificatione. Potest etiam illud accidere propter variam proportionem virtutis attractiuæ embrionis ad virtutem retentiuam & attractiuam membrorum mr̃is. Contingit. n. virtutem attractiuam membrorum matris multũ superare virtutem attractiuam embrionis, & tunc q̃tũcũq̃ cibi mulieris sint bonæ complexionis, membra tamen sua bonum sanguinem attrahunt pro se & retinent, infectũ vero relaxant quare nutritur embrio sanguine infecto, & sic inficiẽ &c. Similiter contingit econtra & tunc bonum sanguinẽ attrahit fœtus & malum relaxat quare inficitur aut aliq̃ mõ male disponitur mater seu infirmatur. Et propter illud contingit mulierem hñtem sanguinem infectum non parere fœtum infectum. Quia uirtus attractiuã fœtus fortior est q̃ mẽbrorum matris, & sic sanguinem purum & bonum attrahit, infectum vero relinquit. Ex hoc. n. ꝙ videmus prægnãtem impinguari & fieri carnosam. non bene potest concludi bona dispositio fœtus, sed potius econtra. Non mirentur igr̃ iuuenes medici nec pro omnibus occultis fugiant ad cęlestes aspectus, si aliquando mulierem robustam viderint producere fœtus debiles etiam ex viro robusto. Frequenter etiam econtra resistentia membrorum matris surripit nutrimentũ fœtui, & reddit ipsum imbecillem. Econtra mulier satis debilis ex viro robusto vel mediocri producet fœtum robustũ propter causam oppositam. Contra, quia tunc semper melius esset alijs paribus mulierem debilem esse q̃ robustam.

Menstruatis ẽ signũ sterilitatis vel fecunditatis.

Leprææ cã ẽ ĩpregnatio ĩ menstruis.

Fœtus mũdi ac fętidi cã.

Cur fortes parẽtes generẽt non nũq̃ imbecillẽ fœtũ & fortẽ imbecilles.

Neganda est consequentia, quia contingit in muliere robusta superesse bonũ sanguinem pro se & pro fœtu. Et multæ aliæ contingentiæ inueniri possunt hic. Ad tertium dubium dicitur ꝙ venæ secundinæ sunt continuatæ cotylidõibus matricis ex vna parte, & terminantur ad venam umbilicalem ex alia quę tẽdit ad hepar pueri, deinde diuidiẽ p venas totius & distribuitur membris pueri. Causa autem quare fuit necessarium sanguinem hunc transire ad hepar pueri, est quia sanguis ille vt plurimum est crudus & indigestus. Item q̃uis esset bene digestus in hepate et venis matris, quia tamen aliud est tẽperamentum membrorum pueri & aliud matris, aliter p̄paratus debet esse sanguis nutriturus membra eius, & aliter nutriturus membra matris, vnde oportuit ipsum in hepate & venis matris dearticulari & perfici & sir in venis eius. Causa autem quare ordinauit natura nutrimentum pueri transire ad hepar & non ad stomachum põt esse multiplex, primo quia calori fœtus coniungitur humidũ multum calorem eius obtundens, vnde non fuisset calor ĩ eo aptus transmutare, nisi obiectum facile transmutabile sicut est sanguis. Secũdo quia ex cibo in stomacho digesto plures & magis grossæ resecantur superfluitates q̃ ex sanguine. Ne igitur tempore imprægnationis in vtero aggregarentur tot & tam fędę superfluitates ordinauit natura ad fœtum solum sanguinem attrahi & non cibum. Tertio ne cũ perturbareẽ aut destrueret appetitus stomachi matris deficeret fœtui nutrimentum. Ad quartum iã patet responsio. Quare reseruatur ista pars ad horam partus, quia. s. partum facilitat, & quia forte cum illa aliquid vtile quod attrahitur a uirtute mẽbrorum fœtus commixtum est. Et dicitur vlterius ꝙ calor naturalis fœtus cõicatus secundinæ regulat putrefactionem prohibet in hoc sanguine, nisi fuerit ex se ualde corruptus & ineptus rectificationi. Tunc. n. quandoq̃ fœtum inficit nisi eius virtus fuerit valde fortis, & recipit mirabiles modos putrefactionis. ex quibus etiam ex eo generantur diuersa aĩalia, ut serpentes, bufones, & siẽa animalia. Ad quintum dicẽdũ ꝙ per sanguinem spissum intelligit Aui. partem sanguis grossam respectu partis unctuosæ aquosæ ex qua generatur adeps & pinguedo. Non tamen voluit ꝙ esset sanguis spissus respectu sanguinis mediocris, aut ꝙ esset sanguis melancholicus. Et cum arguitur ꝙ agens appropriatum carnis nõ esset conuenienter assignatum, quia caro coagulatur a frĩdo. vt secundo de generatione animalium. cap̄. 12. Dicitur ꝙ nõ distinguit Aui. carnem sib icontra pinguedinem, aut p carnem intellexit illud unctuosum & pingue quod carni cõmixtum est. tale. n. est a frigido coagulatum, & ideo dissoluitur a calido igneo, sicut habet videri in assatione carnium. Si autẽ febres æliquatiuę dissoluunt carnem proprie dictam, ista nõ est dissolutio opposita coagulationi. de qua in proposito ĩtelligitur. Ad aliam confirmationem, dñium carnis sigñat dominium humiditatis. igitur nõ coagulatur a caliditate & siccitate. Neganda est consequentia. licet. n. dominium carnis significet dñium humiditatis: stat tamen carnem fieri a calido & sicco respectu eius a quo fit pinguedo. Ad sextũ dicitur ꝙ sperma sua caliditate potest coagulare carnem & superfluum humidum eius exiccare. parti etiam unctuosæ dare p̄t modum mixtionis quo mereatur formam pinguedis, q̃ postea a frigiditate radicalium inspissatur, & ad formã pinguedis reducitur. Agente igitur spermate in sanguinem, ex quo generari debet caro partem spissiorem inspissat digerendo,

Venę secundinę situs.

Sanguis spissus quid?

Aristo.

humidum ēt supnatans vnctuosum a frigiditate spermaticorum inspissatur. Et sic videtur ꝙ non fit pinguedo de principali intentione naturæ sicut caro, vt Ari. quinta problematum. 15. problemate. Ad aliam confirmationem dicitur, ꝙ circa cor multiplicatur pinguedo a frigiditate capsulæ & aeris frequenter ad locum hunc attracti, licet videatur Aui. aliter dicere. secunda primi. cap̄. de signis comploņum. Ad vltimum de pilis & neruis dicitur, ꝙ nerui ossa & pili & talia calido formata sunt. Genita. n. sunt hęc membra a calido assante, quod per viam resoļonis ea infrigidauit. & taliter a frigido inspissata non oportet dissolui a calido.

Aristo.

Membra autem quæ ex spermate sunt creata cum solutionem continuitatis patiuntur certa continuitate, non restaurantur nisi pauca ex eis & in paucis habitudinibus, & in ętate pueritiæ sicut ossa & rami uenarum parui. non enim magni neq; arteriarum. Cūq; enim aliqua eorum pars seiungitur nihil loco eius nascitur. & hoc quidem sunt ossa & nerui. Illa uero quæ ex sanguine sunt creata renascūtur post perditionem suam, & continuantur tali substantia qualis sunt ipsa sicut caro.

Ponit quādam comparationem inter membra genita ex spermate & ex sanguine. Secundo tacite remouet dubium. secunda ibi [Et istud quidem.] Dicit primo ꝙ membra q̄ sunt creata seu facta ex spermate cum patiuntur soļonem cōtinuitatis non restaurantur certa cōtinuitate, nisi pauca ex eis & paucis habitudinibus & in ætate pueritię sicut ossa & pui rami venarum. rami. n. magni venarum & arteriarum, siue parui siue magni nō regñantur. Cum. n. aliqua pars istorum separatur nihil loco eius nascitur, & hæc membra sunt sicut ossa & nerui. Dicit secundo de membris generatis ex sanguine sicut caro, ꝙ non deperditur aliqua pars eorum, renascitur & continuatur tali continuitate quali pars prior erat cōtinua. Sciendum primo ꝙ per certam cōtinuitatem intelligit cōtinuitatem naturalem qualis erat primo in membris ante soļonem, quam appellāt continuitatem primę itentiōis, quia. s. primo intenditur a natura, aut quia sibi primo debet intentio & ratio continuitatis, continuatur tamen siue aliqn̄ colligatur membrum quodam humido viscoso superueniēte circunligante vnam partem solutam cū alia, ut non amplius separentur, & hęc substantia circunligans vocatur porus sarcoides, arabice vero orosbot. Hęc autem restauratio siue recontinuatio dicitur restauratio secundę intentionis. Primum enim quod intenditur a natura post soļonē continuitatis mēbri est prima continuatio, quam si consequi non potest intendit secundam, vnde membra sic continuata dicuntur continuata per viam secundæ intentionis. Sciendum secūdo ꝙ inter membra nostri corporis inueniuntur extrēa & media ī facilitate & difficultate restaurationis post eorum dissoļonē. Quædam. n. ex natura sua sunt difficillime consolidabilia & restaurabilia vt ossa. Quędam facillime vt caro. Quædam medio modo, vt nerui, venę & cartilagines, & huiusmodi. Et istorum quędam declinant ad latus difficilius, vt chartiiago. quædam ad latus facilius, vt panniculi & nerui &c. Colligit̄ hęc diuisio quarta quarti. primo cap̄. & quinto de ingenio sanitatis. & primo de spermate cap̄. 13. Sciendum tertio ꝙ difficultas restaurationis verę post soļonem continuitatis inuenitur ī membro propter multas causas. Primo merito dispōnis naturalis membri, vt duritiei, siccitatis, & caloris naturalis, & virtutis restauratiuæ debilitate sicut in osse. Secundo ratione dispōnis annexe accn̄taļr naturali, sicut ē motus in pulmone & in arteria. aut res cadens inter partes solutas sicut humor, aut sanguis sicut in vena aut arteria, aut accidens consequens soļonem fortem unde prouenit mors, vt in solutione carnis seu partis cordis. aut contractio partium solutarum & elongatio ipsarum abinuicem, sicut in incisiōe musculi aut chordæ. In proposito autem. Aui. tetigit facilitatem & difficultatem continuitatis merito dispositionis naturalis membri dās alias intelligere. Contingit. n. aliquod mēbrum merito suę naturalis dispōnis eē facilius restaurabile, merito aūt suę accidentalis dispōnis fieri difficilius restaurabile. Sciendum quarto ꝙ causæ ex quibus specialiter redditur os vel aliquod membrū spermaticū difficile restaurabile sunt sicut durities & quę mēbri duritiem & terrestreitatem necessario consequuntur. Ex hoc enim ꝙ membrum durum est sequitur partes solutas adinuicem difficulter applicari. raro. n. fit in re dura soļo sine partis deperditione. Similiter ad duritiem sequitur siccitas, & ad siccitatem difficultas restaurationis seu inuiscationis partium continuandarū, quia talis inuiscatio fit per humidum. Item ad talem duritiem & terrestreitatem sequitur frigiditas complexionis & debilitas virtutis naturalis in restauratione. Etiam quia oē membrū nutritur ex nutrimento sibi proportionabili, oportet talis mēbri nutrimentum esse terrestre & durum & difficulter attrahibile, & difficile transmutabile. quibus omnibus coniūctis resultat difficultas maxima restaurationis. Et quia in ætate pueritię mīor ē durities & minor siccitas, & minor defectus, saltem quantitatiuus caloris naturalis, ideo in pueritia satis principio generationis propinqua possibilis est hmōi consolidatio, præcipue in complexione temperata aut sanguinea a temperamento modicum recedente. unde tertio techni. Molle enim & puerile &c. Sed de hoc plus in dubijs.

Cōtinuitas certa quid.

Porus sarcoides vel orosbot quid.

Mēbrū restaurabile tripliciter. Gaļ.

Restaurationis difficilis cā multipļr.

Et illud quidem quod est creatum ex sanguine, in quo adhuc uirtus existit spermatis, dum nondum inter ipsum & sperma tempus intercessit nisi paruum, illud membrum quando tollitur iterū nasci potest, sicut dentes in ætate pueritiæ. Cum autem sanguis ad aliam conuersus fuerit complexionem non iterum renascetur.

Tacite videtur quoddam dubium remouere. Eo enim ꝙ dentes videntur membra spermatica, & perditi regñantur non videbatur dictum Aui. fuisse verum. Hoc igitur remouens dicit ꝙ dentes nō sunt geniti ex spermate sed ex sanguine in quo erat uirtus spermatis, & ideo quando inter sperma ipsum & sanguinem interuenit puum tempus, quia in illo sāguine adhuc reseruatur uirtus spermatis, si pdantur regñant̄ sicut in pueritia. Cum autem sanguis conuersus ē ad aliā cōplexionem, nec amplius virtutem spermatis retinet si pdātur non regñantur. Sciendum ꝙ Aui. in superficie mēbrorum videtur velle ꝙ materia generationis dētium sit media quasi per participationem inter materiam generationis spermaticorum & carniformium. Et ideo vn̄r dentes membra quasi media inter carniformia & spermatica. Conueniūt enī cum spermaticis in duritie & albedine. Conueniunt autem cum carniformibus in possibilitate regñationis post eorum deperditionem & ēt participant sensu aliq̄, in q̄ saltē a natura ossis separant̄. Et de hoc satis videbit̄ in dubijs literalibus.

Et dicemus etiam ꝙ membroꝝ sentientium mobilium plerūq; motus & sensus simul principium est unus neruus, & plerūq; separantur, & erit principium cuiusq; uirtutis neruus.

Quia supra posuerat quasdam diuisiōes gn̄ales mēbroꝝ nunc ponit quasdam diuisiones speciales. Et diditur in quatuor sicut illę diuisiones sunt quatuor. Partes patent. Prīo dicit ꝙ membrorum habētium sensum et motū quędā sunt quæ recipiunt sensum & motum per idem principium. s. neruum. quędam vero sunt quę per diuersos neruos recipiunt sēsum & motum. Exemplum primi. sicut musculi coxarum recipiunt sensum tactus & motum voluntarinm præcipne p illos neruos, ex quibus postea cum ligamenti villis constituuntur

tuuntur

tuuntur chordæ, nec apparet ad eos venire alius neruus. Exemplum secundi. sicut oculus per alium neruum sentit acute sensu tactus & similiter videt & per alium voluntarie mouetur: sicut etiam digitus index per alium neruum habet tactum perfectissimum & per alium motum voluntarium, vt infra videbitur. Sciendum hic primo ꝙ per sensum hic intelligit exteriorem, & per motū intelligit modum voluntarium, cuius principium sunt nerui. Sciendū secundo ꝙ membroꝝ quibus competit sensus & motus, quædam participant sensu & non motu voluntario sicut caro gingiuarum & auris. & similiter intrinsecum auditus organum. Quædam vero participāt simul sensu & motu voluntario, vt labia lingua & vniuersaliter musculi. Nullum autem reperitur membrum solum motu voluntario participans, scilicet sine sensu, quia cum motus voluntarius sit perfectio posterior & sensus sit prior non potest motus voluntarius absolui a sensu, quia non potest posterius natura absolui a priori licet bene econtra. Ex quo patet ꝙ cum dixit Auicen. per alium neruum esse in aliquo membro principium sensus & per alium principium motus, non intellexit aliquem neruum esse principium motus solum. hoc.n. est impossibile, quia omnis neruus motiuus est sensitiuus. Sed voluit ꝙ aliquis neruus est principium solum sensus, et aliquis cum hoc voluntarij motus. Causa autem diuersitatis huius videbitur in dubijs litteralibus.

Mēbrū ꝑticipat sensu & motu dupl'r.

Circa hanc lectionem accidunt multa dubia litteralia.

Dubia.

Primum. Videbitur ꝙ membra ex spermate orta soluta possint vera continuitate continuari & amissa regenerari. Primo, quia vbi possibiles sunt causæ sufficientes ad aliquem effectum producendum potest ille effectus produci. sed abscisso vel soluto membro spermatico sunt possibiles in nobis cāę sufficientes ad eius veram continuitatem aut generationem. igitur &c. probatur minor: quia ibi est materia generationis sufficiens. Adest.n. materia sufficiens nutricationis, sed eadem est materia nutricationis membrorum & generationis. primo de generatione. igitur &c. Similiter adest sufficiens agens, scilicet virtus cum calore naturali ossificatiua vel neruificatiua. Sil'r quia cor primo genitum genuit alia membra, cuius virtus non deficit. Adest etiam finis gratia cuius &c. igitur debet posse ille effectus produci. Item difficilius videtur os aut neruum productum pedalis quātitatis ad duplum vel triplum augeri q̄ꝫ digitalem quantitatem ossis regenerari, eo ꝙ dum augetur os pedale ad duplum pedalis quantitas ossis generatur, sed virtus spermatici membri potest facere primum: vt docet experimentum. igitur & secundum. Item non minorem debet habere natura sollicitudinem de animalibus perfectis quàm de imperfectis, sed ad salutem imperfectorum post eorum generationem ex semine relinquit natura in eorum membris virtutem generatiuam eorum post eorum deperditionem, vt in cancris, in quibus abscissis pedibus regenerantur: & in lacertis serpentibus abscissis caudis regenerantur. In pullis etiam hyrundinum excecatis renascuntur oculi, vt colligitur in lib. de proprietatibus rerum. capitulo de hyrundine. & Plinius septimo naturalis hystoriæ. & Albertus in tertio animalium. capl'o de hyrundine. Et simile argumentum potest adduci de plantis in quibus partes aliquæ abscissæ regenerantur. Item non minoris perfectionis videtur virtus naturalis in animalibus perfectis q̄ꝫ in imperfectis & plantis. sed in plantis & in imperfectis animalibus potest virtus naturalis partem solutam vera continuitate restaurare & deperditam regenerare. igitur etc. Itē humor albugineus deperditus restauraē, qui est membrum spermaticum. 4. de acci. secundo capl'o.

Plinius.
Alber.
Gal.

Oppositum sonat littera Auicen. & sententia nisi cum conditionalibus in littera expressis &c. Secundum dubium. Quia ex quo dentes totaliter deperditi possunt regenerari, cum sit perfectius seu difficilius rem totam de nouo producere quàm diminutam restaurare: videtur quòd dentes fracti possunt restaurari, quod est contra experimentum. Item cum dentes sint terrestriores sunt etiam duriores ligamento & chartilagine, quomodo sentiunt dentes & non ligamentum nec chartilago. Item quæri potest cuius virtutis operatio sit dentes regenerare, quia si generatiuæ virtutis non minus ossa chartilagines & cerebrum debent posse regenerari. Similiter videtur quòd ligamentum tunc fractum poterit reintegrari, & in omni ætate regenerari. Tertium dubium. Quia non videtur ꝙ idem neruus possit esse principium sensus & motus. Primo quia tunc non debuisset natura sensitiuos neruos separare a motiuis. Nam exquo vnus neruus sufficit ad vtrumq; frustra natura plures posuisset, quorum aliquis deseruisset sensui & aliquis motui. Item nerui sensitiui sunt humidiores & molliores motiuis. infra capitulo de anatomia neruorum. & supra capitulo de complexionibus membrorum. & secunda tertij. capitulo primo. Et patet causam quia maiorem soliditatem & fixionem requirit motus quàm sensus. Item quorum virtus & complexio & substantia & finis sunt distincta, illa etiam sunt distincta. sed nerui sensitiui & motiui sunt huiusmodi. quia alia est virtus sensitiua, & alia est virtus motiua. Similiter complexio motiui est siccior substantia, solidior & terrestrior. & mouere & sentire sunt distincti fines. Item hoc potissime foret, quia motus non potest absolui a sensu. Sed oppositum patet experimento. Primo de dormiēte & exercente operationes vigilantiū. Secundo de membro stupido: in quo frequenter nullo modo impeditus est motus. Ad primum istorum. Dicit Conciliator ꝙ membra spermatica soluta solutione magna aut mediocri, scilicet notabili corporibus prouectis ætatiue: & præcipue prauæ dispositionis non reuniuntur vnione vera præcipue ossa, deinde chartilagines & ligamenta, quæ post chartliagines sunt duriora & terrestriora: deinde chorda, post tunicæ arteriarum interiores. deinde neruus, post panniculus, deinde venæ & arteriæ tunica exterior. Et in summa Conciliator inter hæc membra videē ponere gradum in facilitate & difficultate reunionis secundum maiorem & minorem terrestreitatē eoꝝ. Pn̄t tn̄ hęc membra soluta continuari continuatione non vera. s. per coniunctionē vel superligationem factā per poꝝ sarcoidē, cuius cām dicit esse multiplicē. Prima est abscentia uirtutis informatiuæ quæ euanescit formato fœtu, vt dicit oñsum esse dr̄ia. 43. Secunda est defectus materiæ spermaticæ per quā stabat mēbri vnitas. Tertia cā est debilitas mēbri soluti consequens solutionem, vn̄ impotens fit materiam attrahere, vt ex ea aliquid loco partis deperditæ gn̄are valeat. Quarta cā est innata durities mēbri. Et iste quatuor cāę simul cōiunctæ constituunt unā cām integrā impossibilitatis vnionis cū cōditionibus prædictis. Et pp oppositas cās mēbra ex sanguine gn̄ata soluta vel scissa pn̄t restaurari. Prīo quia non deficit materia. Secūdo nec uirtus, quia illa est uirtus nutritiua carnis et carnosoꝝ mēbroꝝ. Tertio nec multū debilitaē caro pp sol'onē continuitatis, quia est pluris caloris & multi humidi. Quarto non est durities inuiscationē et continuationē ꝓhibens. Dicit secundo ꝙ si sol'o cōtinuitatis fit parua in corpore infantili bonæ dispōnis & habitudinis. pol'is est vera & ꝓpria cōtinuatio & paruaꝝ partiū, ut ramoꝝ uenaꝝ minutissimarum regn̄o. Et seruabitur in hoc ordo cōtrarius posito superius in mēbris spermaticis. Primo.n. facilius fiet hoc in tunicis uenaꝝ cōsequent' in pāniculis, deinde in neruis, deinde in tunicis arteriæ intrīsecis, post in cordis & ligamentis & chartilagibus, & demū in ossibus. In hac.n. ætate & habitudine remāsit quidā uigor uirtutis informatiuę in cordæ, & in foramibus siue porositatibus mēbroꝝ spermaticoꝝ remāsit aliqd māæ spermaticæ cōseruatę seu disseminatæ. membra etiā talia adhuc mollia sunt nec in sol'one taliū mēbroꝝ facta est debilitas de qua sit curandū multū. Et per hęc arbitraē Cōcil. esse facile soluere instātias factas Al'r dixit Thadeus ꝙ cā pp quā ps mēbri gn̄ati ex sanguine pōt regn̄ari, nō aūt mēbri spma-

Continuatio mēbrorum duplex.
Concil.
Thade.

tici eſt, quia uirtus reſtauratiua inuenit in corpore materiã proportionatam carni ex qua poteſt regenerari caro. Non autem inuenit in corpore materiam ꝓportionatam oſſi aut alteri ſpermatico. & cauſa eſt quia in carne nõ remanſit de antiqua materia ex qua primo fuit genita caro, ſed tota fluxit antiqua & ſuſtentatur tantũmodo ſuper noua materia, unde ſanguis nouiter genitus eſt illi carni proportionatus. Expediebat.n.corpori aĩalis ad ſaluãdas actiones ſuas aliq̃s eius partes eſſe molles facile etiam tranſmutabiles, ſed pro fundamẽto harum partium mollium oportuit eſſe in eo partes ſpermaticas duras, in quibus ſemper quãdiu viuit aĩal remanet aliquid de antiqua materia ex qua primo genita ſunt, cui non eſt ꝓportionalis aliqua materia in corpore reperta: & ideo cum illa antiqua materia ſoluitur non reſtauratur: & ſimiliter cum deperditur a multo fortiori. Vñ concludit ꝙ cum membrum ſpermaticum ſuſtentetur duplici materia.ſ.antiqua & noua.ſunt.n.fundamenta cordis, ideo indigent ſemper fundamentali materia habente duritiem ſuper qua fluentes & refluentes partes ſuſtententur, ſic ꝙ deperdita vel abſciſſa eius parte notabili non poteſt fieri reſtauratio. Contra. Primo quia cerebrum eſt molle, immo mollius carne. igitur ſi aliqua eius notabilis pars deperdetur reſtaurabitur. Item quia eadem eſt materia generationis

Ariſto. & nutricationis. 2. de anima cap̃. de tactu. et. 2. de generatione animaliũ. 16. cap̃. &. 4. de generatione. 2. cap̃. ſed in corpore animalis reperitur natura nutricationis ſpermaticis ꝓportionata. igitur & generationis. Pro primo dicitur ꝙ licet cerebrum ſit multum molle, habet tamen antiquã materiam multum induratam, cui non poteſt reperiri pars ꝓportionalis ſanguinis, et ſic non põt pars deperdita perfecte regenerari. Pro ſecundo dicitur ꝙ eadem eſt vel poteſt eſſe mã gñonis & nutricationis.ſ.gñonis vnius & nutricationis alterius: nõ autẽ eiuſdẽ. Exẽpli grã. Cambium eſt cõueniẽs mã nutricationis pr̃is, & pars ab illo inquanto ſuperfluẽs eſt cõueniens materia gñonis alterius, puta filij. Quãtum autem veritatis hæc opinio contineat videbitur in. 3. tractatu techni, ad quem præſens difficultas ſpecialiter pertinet. Alij aliter dicũt vt circa litteram tactum eſt ꝙ cauſæ præcipuæ difficultatis conſolidationis & regenerationis in mẽbro aliquo pendentes ex naturali diſpoſitione mẽbri ſunt durities & ſiccitas mẽbri, ex quibus difficilis fit partiũ ſolutarꝫ inuiſcatio debilitas innatæ virtutis & caloris naturalis & ineptitudo nutrimenti ad hoc, vt facile conuertatur in ſubſtantiam membri: & magna eius diſtantia & elongatio a natura membri. Cum igitur omnia ſimul coniungunt̃ impoſſibilis redditur reſtauratio, & præcipue cum membrum ſpermaticum per ſolutionem multum fuerit debilitatum. cũ.n. oſſi & cuilibet ſpermatico ſit difficile aliquid modicum, quod per actionẽ caloris & cãrum reſoluentium diſſolutum eſt reſtaurare, neqꝫ illud facere poſſit niſi in tempore ſatis longo reſpectu carniformium, vbi oportet per poros nutrimentum ad minima eſſe diuiſum, ita vt quælibet quaſi pars membri nutriendi quamlibet partem nutrimẽti tranſmutandi attingat, non videtur ꝙ multo ſimul nutrimento occurrente non diuiſo ad minima & membro per ſolutionem multum, debilitato & nutrimento terreſtri difficile tranſmutabili a natura membri multum diſtãte & magna tranſmutatione indigente poſſit perfecte materia illa in partes membri ſpermatici antecedentibus ſimiles trãſmutari. Ecõtra eſt ĩ carniformibus propter cauſam oppoſitã, vt patet. Et propter hoc patet in complexione humida et maxime cum hoc calida vel temperata in ætate infantiæ, licet ſit difficile, illud tamen non eſt impoſſibile. Puto ꝙ quilibet iſtorum modorum bene intellectus poſſit ſuſtineri. Ad argumenta igitur adducta ante oppoſitum.

Ad primum. penes primum modum reſpondendi negãda eſt minor. deficit.n. materia & agens vt declaratum eſt. Sed penes ſecundum deficit materia. Penes vero tertiũ deficit agens vt declaratum eſt. Ad ſecundum negatur maior, immo difficilius eſt digitalẽ quantitatẽ oſſis deperditã regenerare ꝗ̃ os pedale ad triplum augeri. Primo quia deperdito oſſe debilitata eſt multum virtus, qua os deperditũ regenerari debet. Non ſic autem eſt de augmento fiẽdo. Secundo, quia dum per actionem virtutis nutritiuæ et augmẽtatiuæ nutrimentum aſſimilatur membris, nutrimentum illud ad minima diuiditur, ita vt quaſi quãlibet partem nutrimenti tranſmutandi virtus membri attingat. Secus autem eſt in generatione partis deperditæ. Ideo non eſt mirum ſi virtus illa poteſt membrum ad duplum augmentare, non tamen poteſt notabilem partem deperditam regenerare.

Qualiter autem ſecundum primum modum & ſecũdum reſpondendum foret ſatis patet intelligenti. Ad tertiũ dicitur negando illam conſequentiam. Per idem enim vel ſimile concludi poſſe ꝙ partes hominis deciſæ longo tempore deberent viuere, quia non minorem debuit natura habere ſollicitudinem de animali perfectiſſimo.ſ. de homine ꝗ̃ de ſerpente vel de plantis, ſed naturaliter in plantis & ſerpentibus vitam & calorem naturalem impreſſit vt deciſæ uiuant. igitur ita debuit hominis partes in vita diſponere. Similiter per idem argui poſſet hominem ad vitæ conſeruationem non indigere anhelitu vel pulſu, quia non minus ſollicita fuit natura &c. ſed in imperfectis prouidit vitam poſſe conſeruari ſine anhelitu vel pulſu &c. igitur in homine debuit ſimiliter prouidere. Patet enim quòd animalia quanto perfectiora ſunt tanta ad partes eorum & eorum generationem & vitam plura requiruntur. vnde animalia imperfecta non requirunt ad generationem concurſus agẽtis ſibi ſimilis in ſpecie, ſed generantur plura a caſu per ſe vano: licet quædam eorum media inter perfectiora & imperfectiora vtroqꝫ modo generari poſſint, vt. 10. problematũ. 16. problemate. homo autem & perfecta animalia a ſibi ſimili in ſpecie & generatione vniuoca generantur. Sed aĩalia imperfecta abſciſſo capite non ſtatim pereunt, immo eorũ quædam poſt capitis abſciſſionem longo tempore viuunt. Homo autem & animalia perfecta ſtatim abſciſſo capite moriuntur, vt. 10. problematum. ultimo problemate. Et ſicut ad uitam & generationem totius plura requiruntur in perfectis animalibus ꝗ̃ in imperfectis, ita ad uitam & generationem partis deperditę aut unitatis ſolutæ plura requiruntur in animalibus perfectis ꝗ̃ imperfectis. Igitur nõ mirum ſi membra ſpermatica aut organica deperdita, aut notabiliter ſoluta in homine nõ reſtaurantur aut regenerãtur. In cãcro aut lacerta ſerpentibus & plantis reſtaurantur aut regenerantur. Dixit tamen Haly. 2. techni. ꝙ cauſa propter quam in plantis renaſcitur ramus abſciſſus eſt inuentio materiæ ex qua nutriuntur & generantur plantæ, quę ut dixit eſt ipſa elementa & maxime terra. Cauſa autẽ propter quam in animalibus imperfectis iam dictis renaſcũt caudę &c. eſt quia talia membra generantur ex ſuperfluitate nutrimenti aliorum membrorum principalium, et nõ generantur ex materia generationis membrorum radicaliũ. Et eſt ſimile de iſtis caudis, quæ renaſcuntur ſicut illud qđ naſcitur animalibus de pilis pennis unguibus & cornibus, quia illa abſciſſa regenerantur. De oculis autem hyrundinũ dixerunt quidam fabuloſum eſſe. Ego autẽ puto ꝙ euulſo oculo integre a pullo hyrundinis ita ut humores & tunicæ totaliter euellantur non eſt poſſibilis regeneratio. Si tñ humor albugineus qui in quantitate excedit alios educeret̃ ſecundum magnam partem aut adhuc totaliter, unde uideretur oculus excecatus perfecte, poſſibile eſt ut iſte reſtauretur. Et etiam in puero conceſſit Gal. eſſe poſſibile quarto de accidenti. ſecundo capitulo. In ætate tamen prouecta. Immo ut in pluribus in infantia illud eſt impoſſibile.

Conciliator uero dicit ꝙ natura in productione animalis perfecti totum ſuum poſſe facit ut perficiat a principio & non ita operatur in productione imperfecti. Natura enim conſiderans ꝙ perfecta poſſint multo tempore permanere ſi partes haberent perfectas a principio & completas & fortes & bene continuatas ipſas a principio tales produxit. Sed imperfecta quantũcunqꝫ a principio producta integre non

poſſunt

Aïalia ĩpfecta gño, ac vitę cõſeruatiõ q̃to a pfectio ferat. Ariſto.

Haly.

Gal.

Con.

possunt permanere diu, ideo decreuit in aïalibus imperfe-ctis in principio non expendere totum suum posse, sed aliã materiam apud se retinet, ex qua insurgentibus defectibus & occasionibus possit succurrere. Et hęc solutio licet videat̃ rhetorica, posset tamẽ reduci ad sanum intellectum. Sed de his plenius tractabitur. 3. techni. Ad secundum dubium respondebitur inferius. Ad tertium dubium respõdetur. Præmittendo primo ꝙ neruus qui est principium sensus et non motus, aut principiũ sensus & motus intelligit̃ neruus per quẽ defertur spũs sensitiuus & non motiuus ad mẽbrũ sensitiuũ, aut per quẽ defert̃ spũs sensitiuus & non motiuus ad mẽbrũ sensitiuũ & motiuũ. Secundo p̃mittendũ ꝙ tp̃a-mentum pro sensu est naturaliter prius temperamento pro motu voluntario, de quo est in proposito sermo. potentia. n. voluntarie motiua naturaliter præsupponit sensitiuã & nõ econtra. sed sicut se habet potentia ad potentiam, ita se habet temperamentum. ad temperamentum: ideo etc. Ex quo patet ꝙ temperamentum pro motu voluntario tam in spiritu q̃ in membro præsupponit temperamentum ꝓ sensu & non econtra. Ex quo patet non esse reperibile aliquod mobile voluntarie nisi illud idem sit sensitiuum, q̃uis dabilis sit particula sensitiua non mobilis voluntarie. Ex quibus sequuntur istæ conclusiones. Prima. omnis neruus motiuus est sensitiuus, sed non econtra. Secunda. oĩs spiritus motiuus est sensitiuus & non econtra. Tertia. sublato sensu aufertur motus: sed non econtra. Quarta. ad idẽ membrum contingit mediantibus distinctis neruis transmitti uirtutẽ sensitiuam & motiuam sic. s. ꝙ per alium transmittitur virtus sensitiua & non motiua, & per alium motiua simul cum sensitiua. Hoc autem ordinauit natura in pluribus casibus. Primus casus est vbi aliquod membrum non indiget solo sensu tactus, sed etiam visus vel auditus. tunc. n. debet distĩctus esse neruus motiuus & sensitiuus visu vel auditu. Secũdus est vbi mẽbrum indiget perfecto sensu tactus & forti motu. necesse est. n. neruum qui debet esse principium fortis motus esse durum & fixũ, & cum tali duritie non stat ꝑfectio sensus tactus, ideo tali mẽbro necessarius est neruus mollis qui sit principiũ sensus &c. sicut in oculo: indice manus, & sic de alijs. Et sic patet primo ꝙ per eundem neruũ solum aliqua membra recipiunt sensum & motum, aliqua per diuersos recipiunt. Patet secundo qualiter in eo qui cecidit ab equo vel mulo eundo Romam remansit motus et deperditus est sensus, quia remansit sibi sensus obtusus ut quidam dicunt solummodo per neruos motiuos. vel forte vt dixit Mundinus quantum ad partes exteriores, quamuis in interioribus esset sensus. Et ex his potest patere solutio ad argumenta adducta. Quid autem de dormientibus opera vigilantium exercentibus dicẽdum sit, vide. 2. techni circa litteram. cap̃. de signis dyscrasiarum cerebri. Ex his patet responsio ad q̃õnem, qua quæritur communit᷑ vtrum deficiente sensu sit necessarium deficere motum, & non ecõtra. Patet. n. ꝙ sensu & motu per eundem neruum delatis sublato sensu auferetur motus, quia sublato priori auferẽ posterius. vbi autem per distinctos neruos deferantur illud non oportet. Sed de hoc vbi supra.

Neruũ esse principium dupl̃r.

Tp̃amẽtum duplex.

Gal. Sẽsu deficiente vtrũ deficiat motus vtraq; pars tenetur.

Pleura pãniculus & syphac pãniculus.

Et etiã dicemus ꝙ oĩum interiorũ quæ pãniculis sunt inuoluta, pãniculus ex uno panniculo rum pectus aut uentrẽ cooperientiũ nascitur.

Ponit aliam diuisionem membrorum. Secũdo declarat. secunda ibi ⌊Sed eorum.⌉ Dicit primo ꝙ omnium mẽbrorum interiorum, quæ sunt inuoluta panniculis ex altero duoꝝ panniculoꝝ oriuntur. Aut enim nascuntur a panniculo pectus cooperiente qui appellatur pleura. Aut oriuntur a panniculo cooperiente ventrem qui appellatur syphac.

Sed eorũ quæ in pectore sunt panniculorum origo sicut diaphragmatis & uenarũ & arteriarum & pulmonis est ex panniculo intetiore qui costas tegit. Et mẽbroꝝ quidẽ & uenarum quæ sunt in uentre panniculi oriuntur ex syphac, qui interius uentris cooperit musculos.

Dicit secundo declarans membra diuisionis ꝙ origo pãniculorum pectoris puta diaphragmatis & pulmonis venarum & arteriarũ, quæ sunt in pectore est ex panniculo interiori, qui tegit costas planas. sed origo panniculorum membrorum quę sunt in ventre inferiori, puta hepatis splenis venarum arteriarum, quæ sunt in ventre inferiori est ex panniculo dicto syphac: qui tegit musculos ventris. Sciendum primo per ortum hic non esse intelligendum ortum talem qualis est deferentium a principalibus, sed hic potest appellari vt arbitror affinitas & colligantia membrorum adinuicem. quorum vnũ videtur egredi ex altero sicut minus ex maiorĩ, sicut dicimus ꝙ panniculi minores habentes colligantiam cum maioribus ex illis oriuntur. Sciendum secundo in corpore nostro inueniri tres ventres siue concauitates. Vna est superior continens membra animata, quæ sunt organa vel instrumenta uirtutis animalis sicut cerebrũ cum panniculis ipsum inuoluentibus. Secunda continet spiritualia: sicut cor pulmonem & diaphragma &c. Tertia cõtinet membra naturalia vt stomachum hepar intestina & splenem &c. Sciendum est tertio ꝙ littera duplicem potest habere intellectum. Primus est vt per omnia membra indifferẽter omnia intelligat membra interiora, siue sint in superiori uentre contenta, siue in alijs. Et secundũ hoc oportet dicere ꝙ piamater & duramater oriunt̃ a pleura. Secundus sensus est ut solum se referat ad membra in duabus inferioribus concauitatibus contenta. Sciendum quarto vt paeet in anatomia. Panniculus ventris est duplex. Quidam annexus musculis uentris. Alter autem immediate tegens intestina. Et secundum quosdam vtrũq; nominatur syphac. Secundum quosdam vero non. Sed primus secundum quosdam proprio nomine uocatur beliteron. secũdus syphac. Secundum vero quosdam econtra, vt in superficie vr̃ posse colligi ex littera. Dicit ergo ꝙ a pãniculo musculis annexo & cooperiente musculos: quem Aui. appellat syphac: oriuntur omnes alij panniculi inferiores. Ab ipso. n. orit̃ primo panniculus magnus dictus cõiter syphac & cooperiens immediate intestina. Et ab illo postea alij panniculi oriuntur, sicut hepatis splenis venarum & arteriarum. Sed qualiter hæc uera sint videbitur in dubijs litteralibus.

Ortus quid.

Vẽter siue cõcauitas triplex.

Pãniculus ventris duplex.

Omnia quoq; membra carnosa sunt. Aut uillosa sicut caro quæ est in musculis. Aut uillis carentia sicut hepar.

Ponit aliam diuisionem. Secundo ostendit vtilitatẽ mẽbri cuiusdam positi in diuisione. secunda ibi ⌊Et nullus quidem motus.⌉ Dicit primo ꝙ omnia membra carnosa, aut sunt villosa aut villis carentia. Exemplum primi. sicut caro musculorum. Exemplum secundi. sicut caro hepatis. Sciendum primo ꝙ licet hãc diuisionem solum ponat de carnosis membris, non tamẽ intellexit sola carnosa esse villosa, immo plura alia sunt villosa, vt neruosa ligamẽta &c. Dixit autem illud vt ostenderet ꝙ etiam illud competit carnosis. Sciendum secundo ꝙ per villos intelligere debemus partes membrorum ad modum filorum protẽsas per membra: quæ fila quandoq; incedunt secundum diametrũ longitudinis, & dicuntur villi longitudinales. quandoq; latitudinis & dicuntur latitudinales. & quandoq; transuerse capiendo de diametro longitudinis & latitudinis, & dicuntur transuersales.

Villus triplex.

Villus quid.

Et nullus quidem motus fit nisi per uillos.

Oñdit finem gratia cuius facta sunt membra villosa. Secundo ꝓbat ꝓpositum. secunda ibi ⌊Voluntarius.⌉ Dicit primo ꝙ nullus motus fit nisi per villos: ideo sup. a natura ꝓducta sunt mẽbra cum villis vt mediantibus illis suos motus perficiant. s. naturales voluntarios aut mixtos.

Voluntarius uero motus fit cā uillorū qui sūt in musculis. Et nālis sicut motus matricis & uenarū. Et cōpositus sicut motus trāsglutiendi fit uillis ,pprijs p formā ex situ longitudinis & latitudinis transuersionis. Attractorij uero sunt uilli qui in lōgstudinē protendūt. Et expulsorij uilli qui in latitudinē tendunt constringentes. Et retentorij uilli qui ex transuerso uadunt.

Motus triplex. Dicit secundo ,pbando ,ppositū ꝙ motus voluntarius fit cā villoꝝ.i.per villos qui sunt in musculis. Silr & naturalis vt matricis & venaꝝ fit per villos. Eodē mō motus mixtus ex voluntario & naturali: sicut motus transglutionis fit per villos suos qui sunt extensi secundū longitudinē & latitudinē & transuersum meri. quia in motu transglutionis necīa est attractio, q̄ villis longitudinalibus perficit, & expulsio quæ latitudinalibus perficit silr necessaria est retentio, quæ transuersalibus villis perficit, vt infra doctrina sequenti declarabitur. Sciendum ꝙ Aui. hic innuit diuisionē motuū in corpore nr̄o contingentium. Quidā.n. est voluntarius q fit mediante musculo vel lacerto vt ,pgressiuus. Quidā naturalis vt motus mr̄icis quæ elongat ad sperma attrahēdū. Quidā vero mixtus ex naturali & uolūtario sicut motus trāsglutionis cibi, vt in sequenti doctrina declarabitur. Patet āt ꝙ oēs isti motus fiunt mediātibus villis, vt ipse declarat in littera, & in sequenti doctrina magis declarabitur.

Mēbrorum autem quæ unā hn̄t tunicā, sicut uenarum & uesicæ tres uillorum species adinuicem sunt textæ. Et mēbrorū quæ sunt duas habentia tunicas uilli, qui in latitudinē tēdunt semper in extrinseca exn̄t eorū tunica, & alij duo in tunica eorum intrinseca. Illi tn̄ qui in longitudine ,ptendūt ad superficiē magis declinant intrinsecā. Qui taliter non creati fuerunt, nisi ne trahēdi & expellendi uilli simul existant, immo melius est ut uilli attrahendi & retinendi sint simul nisi in intestinis, non enim multa indigent retentione, sed attractione & expulsione.

Mēbrū hñs tunica duplicit'. Hæc est alia diuisio quā innuit implicite Auic. Et in summa vult ꝙ mēbroꝝ in quibus reperit in suba tunicalis, quędā hn̄t vnā tunicā, & q̄dā duas tunicas. In hn̄tibus aūt vnā tunicā sicut vesica & venæ oēs spēs villoꝝ superius noīatę adinuicē sunt contextæ. Cū.n. hęc mēbra indigeāt attractione retentione & expulsione cōibus, quæ fiunt per tres spēs villoꝝ dictas, & non pn̄t illas spēs habere in distinctis tunicis necesse ē eas reperire in vna tunica. Secus autē est in mēbris hn̄tibus duas tunicas, qm̄ in eis villi latitudinales sunt in tunica exteriori. alij uero duo.s. longitudinales & trāsuersales sunt in eoꝝ tunica intrinseca. Causa autē quare in distictis tunicis fuerūt situati isti uilli fuit vt uilli attrahēdi et villi expellendi non essent simul, quia se aliquo mō īpedirent in suis motibus, sed necessariū est & vtile, vt villi attrahēdi & retinendi.i. longitudinales & trāsuersales sint simul. Deinde excipit dicens, qđ dcm̄ est esse veꝝ præterq̄ in intestīs: qa intestina nō multa indigēt retentione, sed multa indigēt attractione & expulsione. Sciendū prīo nō eē intentionē Aui. oēm venā vnicā tunicā hr̄e. Fallit autē hic de uena arteriali. Sed vult ꝙ secundū pl'm vena habet solū vnā tunicā.

Sciendū secūdo ꝙ in hn̄tibus duas tunicas villi latitudinales situanī in exteriori tunica, & lōgitudinales, & trāsuersales in interiori. Prīo qa trahēs melius attrahit dū īmediate attīgit attrahibile. Item qa attrahiī sub rōne cōuenīētis illud qđ attrahiī. Melius est igiī villos longitudinales in interiori tunica eē situatos. Et per idē p3 ꝙ melius est transuersales in eadē tunica situari. Et per oppositas cās melius est latitudinales situari in tunica exteriori: p̄cipue qa hęc sunt mēbra indigentia his motibus fortibus, & hmōi fortitudo īpeditur ex mixtione villorū longitudinaliū cū latitudinalibus. Et ,ppter hoc etiā villis lōgitudinalibus latitudinalibus in tunica eadē sil' cōtextis, latitudinales tn̄ magis declināt ad exteriora: & ecōtra lōgitudinales & trāsuersales ad interiora. Sciēdū tertio ꝙ ista exceptio. nisi in intestinis. duplicem pōt hr̄e intell'm. Primus est ꝙ in mēbris hn̄tibus duas tunicas uilli longitudinales & trāsuersales.s. attrahētes & retinentes sint simul cōtexti in interiori tunica: quia sicut melius est attrahens simul esse cū attracto, ita retinens cū retento, præterq̄ in intestīs ī quibus pauca vr̄ necessitas trāsuersaliū, ,ppea ꝙ pauca aut quasi nulla indigent retētione. Et vt quidā dicunt ad illā modicā sufficiunt exteriores latitudinales. Hæc snīa multū consonat lr̄æ. Et hoc maxime videī veꝝ de intestīs interioribus in quibus quasi non continēī nisi fex pauca. Secundus est, ꝙ in mēbris duas tunicas hn̄tibus latitudinales sunt in tunica extrīseca, trāsuersales uero intrinseca, pręterq̄ in intestinis in quibus est vehemens necessitas expellendi & attrahendi et pauca retinendi, iō in intrinseca tunica cum longitudinalibus maxime sunt latitudinales & non trāsuersales, ut videtur sententia Gal'. 3. virtutum naturalium. Gal.

Et dicemus etiā ꝙ mēbrorum neruosorū corpora a sui substantia aliena continentium, alia sunt quæ unā hn̄t tunicā, & alia quę duas. Quæ autē duabus consistunt tunicis non taliter creata fuerunt nisi propter iuuamenta multa. Quorum unum est multa necessitas multæ custodiæ fortitudinis suæ corporeitatis ne scindantur cā fortitudinis motus eius quod continēī in eis sicut arteriæ. Scd'm est multa necessitas multæ custodiæ in re corporis quod in eis est recōditum ne resoluatur & egrediaī. Resol'onis uero timor prouenit cā suę raritatis si unā haberent tunicā. Et exitus timor est ideo pp hoc etiā ad scindendum essent aptę. Et hoc quidem corpus quod in eis est recōditum est sicut spiritus & sanguis qui in arterijs sunt recōditi, in quorum custodia ualde est studēdum, & de quibus timetur ne pro nihilo recedāt. Spūs quidem propter resol'onē. Et sanguis quidē pp fissurā. ex hoc nanq; maximū timeī malum. Tertium est, qm̄ cum alicui membro fuerit necīum ut sit ipsius attractio et expulsio motu uehementi factum est unicuiq; earum singulariter instr̄m sine permissione, & hoc est sicut stōs & intestina. Quartū est, qm̄ cū uolūtas fuerit ut unaquæq; mēbri tunica opōni quæ est ei propria sit præparata, & unaquæq; duarum opōnum acciderit propter cōpl'onē ab alterius opetationis cōpl'one diuersam, fuit melius inter eas diuidere sicut stomachus in quo fuit uolūtas sentiendi uirtutē esse, quod quidē non fit nisi in mēbro neruoso. & digerēdi, quod silr nō fit nisi p membrū carnosum. Vnicuiq; igitur harū duarum rerum tunicā posuerunt per se. tunicā neruosam uirtuti sentiendi & tunicam carnosam digestioni. Et natura quidem intrinsecam tunicā fecit neruosam, & extrinsecam carnosam. Potest nanq; digerentis operatio ad id quod digestum est in potentiam sine occursu peruenire. Sentiēs uero id quod sentitur non potest sentire nisi obuiando ei sensu, uidelicet tactus.

Hæc est alia diuisio membrorum neruosorum continentium corpora aliena a sua substantia sicut est vena & arteria quę continet sanguinem & spiritum stomachus chylū. Horum igiť quędam hn̄t vnam tunicam solum, alia duas. Deinde ostendit cās quare quædam habent duas, dicēs ꝙ habentia duas sunt talia propter multa iuuamenta. Primū est necessitas multa custodiendi corpus membri in sua fortitudine, vt non corrumpatur & scindať propter fortes motus quibus subijcitur illud membrum, & ꝓpter hoc habuerunt arteriæ duas tunicas. Secundum iuuamentum est custodia corporis contenti in concauitate membri, ne resoluatur propter raritatem illius corporis, aut ne egrediatur ꝑ corpis cōtinentis scissuram. & ꝓpter illud etiam habent arteriæ duas tunicas ne vnica existente resoluatur & egrediať spiritus per poros, aut ne scindatur & egrediatur ex ea sanguis arterialis in quoꝝ amissione est magnū periculū. Tertium est, quia qn̄q; vni membro fuit necessaria attractio & expulsio vehemens, ideo necessarium fuit vnicuiq; operationi illarum deputare vnum instr̄m. s. unam tunicam sicut in stomacho & intestinis. Quartum iuuamentum est, quia aliquando vnum membrum a natura deputatum est ad duas operationes: quarum vna perficitur per vnam complexionem & alia per contrariam illi, ideo necessarium est aliud esse instr̄m vnius & aliud alterius operationis, sicut stomachus deputatus ad oꝑōnem sensitiuā & appetitiuā quę perficiť per cōpōnē mēbri neruosi, & ad operationē digestiuā quæ perficiť per cōpōnē membri carnosi, vnde natura tunicam neruosam dedit stomacho ad finē primæ operationis, carnosam vero ad finem secundæ operationis, & quia quis ambigere posset quare fecit exteriorē carnosam, iteriorē vero nerueā. hoc declarās dicit ꝙ ꝓpō digerētis pōt peruenire ad digestibile sine īmediato eius occursu vel contactu eius ꝙ digeriť, sed sentiēs. s. sensu tactu tactus nō pōt perfecte & distincte sentire tāgibile nisi eidē īmediate obuiando.

Tunica tū p̄riū cā quadruplex

Gal.

Tunica duplex. Tunica tū finis duplex.

Dubia.

Circa hanc lectionē sunt dubia plura. Primū. Non vr̄ ꝙ oīum membroꝝ quę panniculis inuoluuntur panniculi nascantur ex altero duoꝝ. s. pleura & syphac. Primo qa panniculus cordis et hepatis non nascitur ex aliquo istoꝝ. prius enim formatum fuit cor q̄ pleura vel syphac, igitur prius formatus fuit panniculus qui est pars cordis q̄ pleura aut syphac, & per consequens non oriť ab aliquo istoꝝ, etiam sir̄ arguiť de pāniculo hepatis. Itē ex l'ra etiā sequitur ꝙ panniculi cerebri. s. piamater et duramater et rete mirabile oriūtur ab aliquo istorum panniculoꝝ: quod a nullo auditū est. Secundū dubium. Non vr̄ ꝙ venæ vel arteriæ naturaliū oriantur a syphac, nec etiā arteriæ & venæ spūalium oriāť a pleura. Prīo quia oēs venę oriunť a corde. ergo nullæ oriūtur a syphac vel pleura. Tertium dubium. Non videť ꝙ omnes venæ iam dictæ & similiter arteriæ sint inuolutæ panniculis, quia tunc omnis vena duas haberet tunicas, & similiter omnes arteriæ haberent tres tunicas, duas. s. arteriales & vnam pannicularem, & similiter omnis vena, qđ a nullis auctoribus concessum est. Quattum dubiū est. Qūo se habent quo ad ortum isti duo panniculi. s. syphac & pleura. Oritur ne vnus ab altero, an ambo ex tertio, vel nullus ipsorum ab aliquo ortum habet. Quintum dubiū. Non vr̄ ꝙ oīs motus fiat mediantibus villis. Cerebrū. n. moueť motu dilatationis & constrictionis, vt omnes testantur & experientia patet, & tamen cerebrum caret villis. Similiter pulmo mouetur motu diastolis &c. & tamen manifestum est pulmonem non esse villosum. Item si motus arteriæ fieret mediātibus villis tunc nō nota arteria simul dilataretur & constringeretur, sed paulatim sicut in motu meri & aliorum quæ mouentur mediantibus villis. Sextum dubium. Videtur ꝙ vesica duas habet tunicas auctoritate Aui. 19. tertij. cap. primo. & Gal. 3. virtutum naturalium. 13. cap. & idem Auer. primo colliget, & Haly. 3. theo. Septimum dubium est. Quia principalis operatio ad quam principaliter ordinata sunt intestina est expulsio. igitur magis videtur in interiori tunica quę est vehementioris operationis debere contineri villos latitudinales q̄ longitudinales vel transuersales. Octauum dubium. Quia si causa propter quam arteria habet duas tunicas est cōtinere spiritum multum & sanguinem: videtur ꝙ arteria venalis debet habere duas tunicas. contra Auic. Nonum dubium est quia distans non agit in distans nisi per medium agendo, quantūcunq; igitur gradum caloris imprimit tunica carnosa stomachi in cibo digerendo imprimit in tunicam neruosam quæ media inter eam & cibum, & per consequens tunica neruea fiet inepta ad debitam sensationem. Decimū dubium. Non apparet verum ꝙ sentiens non possit sentire tangibile nisi obuiando immediate, hoc enim videtur contra Aristo. secundo de anima. sensibile positum supra sensum non causat sensationem. Ad primum istoꝝ r̄nsio circa literam tacta est. Ille non est ortus ꝓprie dictus quo ortu cōcedendum est panniculos iam dictos nec a pleura nec a syphac h̄re ortum. ortu tamē improprie dicto possunt dici oriri: vt dictum est. Alij dixerunt cor h̄re duplicē panniculum. Vnum separatum ab eius substantia, & ista est capsula cordis. & hic panniculus oritur a pleura vt alij. Alter est panniculus substantiam cordis tegens & eius immediatus. & ille non oritur a panniculo iam dicto, sed potius alij ab illo. sir̄ hepar habet panniculū ꝓprium inuoluentē a principio gn̄onis, & iste non oritur ab aliquo illorū. habet etiā alligantē aut suspēdentē, & iste oriť ab aliquo dictorū. De pāniculis autē cerebri dn̄t quidā ꝙ oriuntur a diaphragmate. alij autē dicunt sicut dcm̄ est de panniculo ꝓprio cordis & hepatis. Prima r̄nsio melior est. Et per hoc patet r̄nsio ad secundū dubiū. Concediť. n. secūdū sn̄iam medicoꝝ venas oriri ab hepate, arterias vero a corde & hoc secundum substantiā primā eaꝝ quantū ad subām pānicularē velantem eas oriuntur ortu dicto a panniculis iā dictis. Sed dices. vnde oriuntur illi panniculi ortu ꝓprie dicto. Dicēdum ꝙ quantum ad partem nerueā in eis repertā oriuntur a cerebro vel nucha. quantum vero ad partem ligamentalem repertam in aliquo ipsorum oriuntur sicut alia ligamēta. s. ab osse. Ad tertium dicitur ꝙ omnes venæ & arteriæ inuolutæ sunt panniculis cuius signum est durities, pulsus & tensio & serenitas pulsus in apostematibus pleuræ & syphac, aut etiam velaminum cerebri, nisi enim cum his haberet colligantiam dictam, non videtur quare illis extensis extēderetur. Et cum concluditur ꝙ omnis vena haberet duas tunicas & arteria tres. Dicunt communiter ꝙ venæ quantum ad substantiam propriam venalem habet solum vnā tunicam, & arteria duas quantum ad propriam substantiam arterialem. Considerata tamen cum substantia panniculari quę est sicut defensiuū eius vena habet duas & arteria tres. Alij dixerunt ꝙ in rei veritate vena habet duas tunicas. tamen quia panniculus non discernitur sensu non ponitur habere nisi vnam sensu perceptam. Et eodem modo de arteria. Sed tu dices. quid igitur cogit eos si non sensu discernere potuerunt ad ponendum venam & arteriam inuolui panniculis. Ita enim dici posset omne membrum aliud panniculis inuolutum esse. Dicendum quòd ad istud moti sunt signo superius posito. Primo de extensione arteriarum dum extenduntur alij panniculi. Secundo etiam quia experimentum ostendit quòd vena quantum ad exteriorem superficiem habet sensum. si enim pungitur vena discoperta exterius sentit. quantum tamen ad superficiem intrinsecam nō habet sensum, cuius signum est quòd materiæ malæ pungitiuæ putrescentes stantes in venas nō inferunt sensationem aliquam nec læsionem sensatam. Ad quartum dicunt quidam ꝙ a panniculo ventris inferioris immediate tegente musculum qui ab Auicen. in littera vocatur syphac oriuntur omnes alij panniculi mediate vel immediate. Alij crediderunt ꝙ a pleura. Hic parua posset esse speculatio. Ad quintum dicunt quidam concedendo non omnes motus fieri per villos, vt probant illa argumenta. Et ꝙ auctoritas Auicen. veritatem habet, vt in pluribus. Sed de hoc videbitur in doctrina sequenti.

Cerebri pannicu lus duplex.

Gal. Auer. Haly.

Ortus duplex.

Cordis pānicl's duplex.

Hepatis pannicu lus duplex.

Ad sextum dixit Gen. & alij ꝙ uesica habet duas tunicas, sed occultæ & inseparabiles sunt, & ideo dr̄ habere tunicā unā. Alij ꝙ non habet nisi tunicā unā integrā totā cōcauitatem eius ambientē secundū partem tn̄ habet duas. s. secū dum illam partē ad quā pertingunt pori uritides. Si. n. esset una sola repleta uesica urina tunc posset urina regurgitare uersus renes aut etiā cōprimēdo partes pectinis deberet urina refluere. cuius oppositū docet experimentum. Concluditur igitur tunicas ibi duas esse perforatas foraminibus per quæ pori uritides emittunt urinā in uesica. foramina vero sunt directa opposita, sed ingredit̄ urina primo per unū foramē & transit per spacium inter nnā tunicā & aliā, deinde penetrat per aliud foramē & cadit in concauitatem uesicæ, & propter hoc quanto fuerit uesica magis repleta urina tanto fortius una tunica applicatur alteri et sic obstruit̄ foramē & exitum prohibet: ut. 19. tertij primo cap̄. Ad septimū secundū expōnem unā lr̄ę conceditur totum ad quod deducit argumentum. Secundum aliā uero expōnem patet intelligenti qualiter sit rn̄dendum. Ad octauum patet. ꝙ arteria uenalis non habet continere spm̄ multum & sanguinem arterialē, sed aerem & uaporem fumosum, ideo nō oportet in ea tantam esse custodiā, vn̄ una sufficit tunica. Ad nonum dr̄ ꝙ argumentum concluderet si totalis calor digerēs esset calor tunicæ carnosæ stomachi, sed nō est ita, imo agit calor etiā partis nerueę qua fortius calefacit cibū fortificata per tunicā carneā ꝗ̄ si non concurreret ad illā actionē tunica carnea. Ad decimum uidebitur doctrina sequenti.

Vesicæ tunica duplex.

Et dicemus etiā ꝙ sunt quædā mēbra quorū cōplo sanguini non est ꝑpinqua. non ergo indiget sanguis in eorū nutrimento multotiens conuerti sicut carnis, quapropter in eā neqꝫ foramina facta fuerunt, neqꝫ uētriculi in quibus aliquā to tēpore nutrimentū quod ei digeritur immoretur, & deinde caro ex eo nutriatur, immo ilico ei nutrimentum occurrit in ipsam conuertit̄. Et sunt ex mēbris quædā quorꝫ cōplo a sanguinis cōplone ualde est remota. Ideoqꝫ cū necesse fuerit sanguinē ea nutrire oportebit ut in silitudinē substantiæ eorū multis conuersionibus ordinatim conuertatur sicut os. Quapropter in creatione aut unum positum fuit foramē quod eorum nutrimentū tanto cōtineat tēpore quanto illud in eorū silitudinē conuertat̄, sicut in osse cruris & adiutorij aut foramina multa in ipsis diuisa sicut in osse mandibulæ inferioris.

Mēbrorū cōplo duplex.

Ponit aliam diuisionem membrorum qua infert duo corrolaria. Diuisio est hæc. Membrorum quædam sunt quorū complexio est sanguini propinqua sicut caro. propter quod sanguis non indiget transmutari pluribus transmutationibus vt illa nutriat. Ex quo corrolariæ patet ꝙ non oportet naturam in illis membris fecisse foramina aut ventriculos in quibus nutrimentum de quo digeritur ad illa membra nutrienda moretur tempore longo vt caro nutriatur ex eo: immo statim cum sanguis occurrit cōuertitur in ipsam. Quædam vero sunt membra quorum complexio est multum remota a complexione sanguinis sicut ossa, propter qd̄ si sanguis ea nutrire debet necesse est ipsum conuerti multis conuersionibus si debet conuerti in ipsorum similitudinem. Ex quo patet corrolariæ ꝙ necessarium fuit in talibus aut esse vnam concauitatem magnam in qua tanto tempore contineatur suum nutrimentum quod possit in eorum similitudinem conuerti sicut est in osse cruris aut adiutorij. Aut esse in eo foramina multa sicut in spongia in quibus cōtinetur nutrimentum quod posset in eorum substantiā conuerti ad finem dictum sicut in osse mandibulæ.

Et mēbris quidē quæ sic sunt necesse est ut nutrimēto ampliori ꝗ̄ eis tunc sit necesse repellant̄ ut paulatim & paulatim procedant illud in sui silitudinē cōuertēdo. Mēbra autē fortia supfluitates suas ad mēbra debilia sibi uicina expellūt sicut cor ad ascellas & cerebrū ad loca quæ sunt post auriculas & hepar ad inguina.

Patet sententia &c. Sciendum quosdam ex ista littera concludere voluisse ꝙ ad hoc vt ex sanguine nutriatur caro non oportet ipsum primo mutari in humiditates secundas inter sanguinē & formā mēbri mediantes, quod vident̄ recte verba Aui. dum dixit. immo ilico cum nutrimentū ei occurrit in ipm̄ conuertit̄. Alij dicunt Auic. per hæc exēpla non aliud voluisse nisi ꝙ non sic manifestæ sunt propter ꝑpinquitatem sanguinis ad carnem, licet totidem recipiat sicut sanguis in ossis substantiam transmutandus.

Et sic explicit hoc capitulum huius quintæ doctrinæ primæ Fen primi canonis Auicennæ. Nunc sequuntur quinqꝫ summæ huius quintæ doctrinę, quas summas Iacobus iste Foroliuiensis nō curauit exponere. Ponemus autem nos textum Auicennæ in capitulo per ordinem distincta ad pleniorem voluminis perfectionem.

Doctrina sexta, cuius ē sūma una, et unū cap.

Sūma est de uirtutibus, cuius sex sunt capl̄a.

Capl̄m primū Summæ quæ est doctrinæ sextæ quæ ē dictionis primę, qđ est de generibus uirtutum secundum sermonem vl̄em.

Irtutū et opōnū adinuicē aliæ ex alijs cognoscunt̄. Omnis. n. uirtus opōnis existit initium, neqꝫ aliqua operatio ꝓuenit nisi ex uirtute. Ideoqꝫ utrasqꝫ in uno posuimus capitulo.

Post doctrinam membrorum sequitur doctrina de virtutibus & operationibus. In qua primo ponit gn̄alem diuisionem virtutū in sua genera. Secundo determinat de unoquoqꝫ genere. secunda ibi ⌊ Virtutum autem naturalium. ⌉ Primo ostendit simul tractandum esse de virtutibus & operationibus. Secundo exequitur ponendo generalem diuisionem virtutis & operationis ibi ⌊ Virtutum autē gn̄a &c. ⌉ Primo arguitur sic. Virtutes et operatiōes mutuo se manifestant & notificant, & ad inuicem cognoscuntur virtutes per operationes & econtra. igitur simul de eis in vno capitulo determinandum est. assumptum probatur, quia virtus est principium operationis, & operatio est effectus virtutis: quia non prouenit nisi a virtute. ergo virtus per operationem cognoscitur, & econuerso. Sciendum primo apud auctores virtutem multipliciter sumi. Primo sumitur pro quocunqꝫ principio principali vel instrumentali actiuo vel passiuo alicuius operationis. Et sic qualitates primas & secundas & formas substantiales tam simplicium ꝗ̄ compositorum virtutes vocamus, vnde supra capitulo de complexionibus. Cum enim agunt & patiuntur suis ꝑvirtutibus elementa &c. Secūdo sumitur virtus pro forma specifica, qualiter attractionē aliquam dicimus fieri a calido, aliquam a vacuo, & aliquam a virtute. idest forma specifica. Tertio sumitur virtus pro habitu rei perfectiuo quo redditur res bona, & vt sibi conuenit operatiua, sicut oculum visiuum bonum dicimus, cum bene potest in operationem debitam, & sic ab Aristote. generaliter describitur uirtus. Virtus est quæ habentem perficit & opus eius bonum reddit. Quarto sumitur virtus pro quocunque habitu

Virtus quintuplex.

bitu

bitu aiæ laudabili,& ſic diuiditur virtus in virtutes intelle-ctiuas & morales,& nullo iſtorum modorum ſumitur hic. Vltimo ſumitur virtus ꝓ potentia aiæ per quā redditur aīa potēs ad ſuas actiones ꝓducendas,& ſic ſumitur in ꝓpoſito. Cuius cōis deſcriptio eſt. Virtus eſt potentia aīæ aīatis rebus eſſentialiter ſeu naturaliter attributa ad ꝓprias aīatorum actiones peragendas. [Opō duplex.] Sciendum ſecundo ꝙ per opōnem non debemus hic intelligere operationē ꝓprie dictam diſtinctā contra iuuamētum,ſed indifferenter omnem operationem animato corpori,inquantum aīatum eſt attributum, ſicut ſunt animales naturales & vitales operationes, nulla.n.talis operatio prouenit niſi a virtute. [Notitia duplex.] Sciendum tertio ꝙ notitia in doctrina demonſtratiua reperitur duplex.ſ.quia & ꝓpter quid. Prima eſt qua ex effectu cām cōpræhēdimus. Secunda vero econtra. Et quia cauſa eſt prior effectu:ideo notitia effectus per cauſam dicitur notitia a priori. Econtra uero a poſteriori. uirtutes igitur cognoſcuntur ꝑ opōnes notitia,quia eo ꝙ operationes ſunt effectus virtutum. Et econuerſo operationes cognoſci poſſunt per virtutes notitia ꝓpter quid. Quæ autem iſtarum notitiarum ſit perfectior,& quæ facilior conſiderare pertinet ad ſuperiorem artificē. [Capl'm quid.] Sciendum vltimo ꝙ per capitulum quidā hic intelligunt ſnīam. Alij per capl'm intelligunt præſens capitulum in quo ſimul generaliter diſtinguit operationem ſecundum diſtinctionē virtutis,et econtra. Alij tamē dixerunt,ꝙ quia virtus in ſua ratione formali includit operationem,& operatio in ſua ratione formali includit virtutem,non poſſumus diſtincte cōpræhendere quid ſit virtus,niſi intelligamus operationem in ordine ad quam virtus ſuam recipit denominationem, & econtra,ideo neceſſe fuit vtriſq; poni in vna determinatione. Per idem patet alia cauſa quare virtus per operationem & operatio per virtutem cognoſcitur.

Virtutum autem genera & operationum ex eis prouenientium apud medicos ſunt tria. Quæ ſunt,genus uirtutum uitalium, & genus uirtutum naturalium, & genus uirtutum animaliū.

Ponit gñalem diſtōnem uirtutū ſecundū ſnīam pręcipue medicorum. Secundo in hoc oſtendit varias ſnīas quorūdā philoſophorum & medicorum ex vna parte.& Ariſt.& ſequentium ſuorum ex alia parte. ſecunda ibi ⌊Ex multis quidem.⌉ Dicit primo ꝙ apud medicū tria ſunt genera virtutū: & ſimiliter tria ſunt genera operationem ex virtutibus ꝓuenientium.ſ.genus virtutum & operationum vitalium,naturalium,& aīaliū. [Virtutis genus triplex.] Sciendū primo ꝙ virtus de qua eſt ſermo in ꝓpoſito,& ſimiliter operatio ſufficiēter diuiditur in hæc tria genera:quia nulla eſt operatio vel virtus quin ſub aliquo iſtorum trium generum compræhendatur. Nulla enim eſt operatio vel uirtus quæ non ſit animalis naturalis vel vitalis. Sciendū ſecundo ꝙ hæc diuiſio licet uideatur alia a diuiſione poſita ab Ariſt.2.de anima in uegetatiuum,ſenſitiuum & appetitiuum & ſecundum locum motiuum & intellectiuum,ad illam tamen aliquo modo reduci poteſt:eo ꝙ ſub vegetatiuo compræhenditur naturalis et vitalis. [Virtu quin plex.] infra.n.declarabitur ꝙ uirtus uitalis non conſtituit genus uirtutis per ſe diſtinctum a uegetatiuo,ſed eſt ſpecies & modus eius. Sub animali uero continetur ſenſitiua & ſecundum locum motiua & appetitiua,& aliquo modo intellectiua pro quanto ad eius operationes actus ſenſitiuos interiores eſſentialiter pręſupponit,q̄uis de rōnali ut rōnalis eſt, ad medicum non pertineat conſiderare cum non ſit organica uirtus. [Spūs genus triplex.] Sciendum tertio ꝙ ſicut diuiſio operationum proportionatur & correſpondet diſtinctioni uirtutum,ita eidem proportionatur diſtinctio ſpirituum quæ ſunt inſtrumenta uirtutum. Sicut.n.ſunt tria genera uirtutum,ita ſunt tria genera ſpirituum,uitalium.ſ.aīalium,& naturalium. Et nota ꝙ notanter dixit apud medicos. uirtutem.n. uitalem Ariſto. Auer.& plures alij non diſtinxerunt contra uirtutē naturalem,ut infra declarabitur.

Et multis quidem philoſophorum & medicis omnibus & præcipue Galeno uidetur quòd unaquæq; uirtutum membrum principale habet quod eius exiſtit minera,& a quo eius procedunt operationes.

Oſtendit varias ſnīas circa membra diuiſionis poſitæ. Primo ponit ſententiam quorundam medicorum & philoſophorum. Secundo ſententiam Ariſt.& ſequentium eum. Tertio comparat iſtas ſententias inter ſe. ſecunda ibi ⌊Omnibus autem philoſophis.⌉ tertia ibi⌊Præterea cum.⌉ Primo ponit generaliter primam ſententiam. Secundo ipſam magis ſpecialiter declarat. ſecūda ibi⌊Et videtur eis.⌉ Dicit primo ꝙ multis philoſophorum & medicis quibuſdam antiquis & præcipue Gal'. videtur ꝙ vnaquæq; virtutum iam dictarum habet membrum vnum pricipale, quod exiſtit eius minera.& a quo procedunt eius virtutis operationes,& ſic aliquo modo erit diſtinctio membrorum principalium ſecundum diſtinctionem virtutum. [P'ronis opīo de uirtute.] Sciendū primo ꝙ iſti philoſophi fuerunt Plato & platonici. Medici autem fuerunt Hippocrates & Gale.& alij multi. Plato.n. dicebat ꝙ virtus intelligibilis eſt in cerebro, concupiſcibilis in corde,& naturalis in hepate,vt dicit Auer.3.de aīa commento.7. Sciendum ſecundo ꝙ membrum principale dicitur principium virtutis.eſt.n.principium inquantum ab eo velut a fonte vel radice dependet illa virtus. Dicitur autem minera metaphorice. Nam ſicut locum aliquē dicimus alicuius metalli mineram,quia in ipſo ſicut in fonte reperitur virtus illius metalli generatiua et cōſeruatiua:ita minera virtutis talis dicitur cor,quia in ipſo reperitur virtus illa ſicut in radice ſpiritus vitalis generatiua. Et quia in corde virtus illa ſuſtentatur & fundatur,ideo cor dicitur illius virtutis ſedes:Et quia per ipſum exit hæc virtus in actum & operationem,ideo quantum ad hoc dicitur eius organum. Cōſil'e dicitur de animali & naturali reſpectu cerebri & hepatis.

Et uidetur eis ꝙ uirtutis animalis ſedes ſit cerebrū,& ipſius ab eo proueniant operationes.

Declarat ſpecialiter hanc antiquam ſententiam. Et primo quantum ad virtutem animalem. Secundo naturalem. Tertio vitalem. ſecunda ibi⌊Et ꝙ naturalis.⌉ tertia ibi⌊Vitalis vero.⌉ Dicit primo ꝙ iſtis videtur ꝙ cerebrum ſit ſedes & principiū virtutis animalis,& ꝙ ab eo tanquam a principio primo huius uirtutis in genere membrorum proueniunt operationes animales. Voluit enim Plato ꝙ ſicut cor eſt primum principium virtutis vitalis,ita cerebrū animalis: & hepar naturalis.

Et ꝙ uirtus naturalis duas habet ſpecies. Et una ſpecies eſt cuius finis ē cuſtodire indiuiduū & conſeruare ipſum quæ miniſtrat in re nutrimenti,quouſq; ad finem creſcentiæ eius nutriat corpus. Et huius quidem ſpeciei ſedes & operationum ipſius proceſſus eſt hepar.

Declarat idē quantū ad virtutē naturalē. Et primo ponit quandā diuiſionē declarando vnū mēbrū illius diuiſionis. Scdo decl'at ſecundū. ſecūda ibi⌊Altera vero.⌉ Dicit primo ꝙ vr̄ eis ꝙ virtus naturalis habet duas ſpēs. vna eſt cuius finis eſt conſeruare indiuiduū quæ miniſtrat in re nutrimenti qd' nutrit corpus vſq; ad finē creſcentiæ eius. Et ſubdit ꝙ ſedes huius virtutis et ꝓceſſus opōnum eius eſt hepar. Sciendū primo ꝙ hæc virtus miniſtrat in re nutrimēti dupliciter. Primo quia hæc virtus generat materiā ex qua perficitur res nutrimēti.ſ.nutricatio. generat enim ſanguinem & humores. Secundo quia cum hoc miniſtrat inſtr̄m quo perficit actus nutricationis.ſ.ſpm̄ naturalē, & ſic miniſtrat mām,& efficiens nutrimenti. Sciendū ſecundo ꝙ hęc lr̄a vſq; ad finem creſcentiæ, exponitur multipliciter. Primo

quia nutrimentum nutrit corpus nutricatione ducente ad perfectionem. Alij dicunt ꝙ quia vsq; ad finem crescentiæ maxime manifestatur actus uirtutis nutritiuæ restaurando .s. plus q̃ deperdatur, ideo hoc tanquam manifestius & notius expressit dans per illud alia intelligere. Alij: vsq; ad finem crescentiæ .s. inclusiue. Finis .n. crescentiæ est ætas declinatiua, quia nutrit vsq; ad ætatem declinatiuam inclusiue: quia quãdiu viuit animal tandiu nutritur: ideo &c. Nutrit corpus usq; ad finem crescentię .i. usq; ad ætatem sequẽtem crescentiam. Ex quibus patere potest conuenientia & differentia inter principatum cerebri & hepatis. Cõueniũt .n. primo, quia vtrunq; generat spiritum, & ipsum genitũ influit. Secundo quia vtrũq; conseruat indiuiduum. Differunt autem primo quia magis communis est influxus hepatis quàm cerebri, cuicunque enim influitur animalis virtus, influitur naturalis, sed non econuerso, cum virtus animalis sit perfectio posterior naturali. Secundo differunt, quia cerebrum datur membris solum principium effectiuum operationum animalium, hepar vero principiũ effectiuum naturalium & cum hoc dat materiam. Tertio differunt, quia influxus hepatis saltem corpore naturaliter se habente est continuus, cerebri vero non, saltem quo ad omnia membra influxus cerebri receptiua.

Altera uero species est cuius finis est speciem conseruare, quæ est ministrans in re gñonis, & separat ex humoribus corporis spermatis substantiã, deinde ipsum informat sui creatoris præcepto. Et huius quidem speciei habitatio & operationum ipsius prouentus sunt testiculi.

Declarat secundum membrum dicens ꝙ altera species virtutis naturalis est cuius finis est custodire speciẽ, & ista est ministrans in re generationis, & separat substantiã spermatis ex humoribus corporis, deinde ipsum informat præcepto sui creatoris. Et subdit ꝙ huius virtutis habitatio & suarum operationum ꝓuentus & perfectio est in testiculo. Sciendum primo ꝙ finis generatiuæ virtutis est custodire speciem: eius .n. ꝓpria operatio est sperma et spm̃ gignitiuũ generare, quæ vt supra genealogiam conseruant, quamuis etiam non sit negandum quin etiam aliæ virtutes concurrant ad speciei conseruationem. Secundo sciendũ ꝙ hæc virtus reperta in testiculis ministrat in re generationis .i. in fine vel termino qui terminat gñonem qui est fœtus ꝓductio. Ministrat .n. in hac re, quia generat sperma quod secundum sñíam Gal. est materiale & effectiuum principiũ gñonis. Aliter per rem gñonis intelligi potest principium gñonis quod est sperma. ministrat .n. hæc virtus spermatis materiam attrahendo et separando ex humoribus corporis. Ex quo patet virtutem hanc simul secundũ diuersos actus eius ministrantem esse & ministratã. Qualr autẽ hæc vera sint videbitur in dubijs litteralibus. Dixit autem. Informat ipsum sui creatoris præcepto, quia actio illa videbitur mirabilis & diuina, aut ꝓpter colchodeam siue datorẽ formarꝫ quẽ posuit Aui. Sciendum tertio ꝙ virtus generatiua est duplex, sicut duplex est prĩcipalis actus virtutis gñatiuę. Vnus est ꝓductio spermatis ꝓlifici. Alter actus est ꝓductio substãtiæ fœtus. Vna igitur virtus gñatiua est quę ꝓducit sperma, & hæc subiectiue fundatur in testiculis. Altera uero est uirtus fœtus formatiua, & hæc subiectiue fundatur in spermate. Primã vr̃ tetigisse Aui. dum dixit. Separat ex humoribus substantiam spermatis. Secundã dum dixit. Deinde informat ipsum sui creatoris præcepto: dum ex parte eius corpulenta gñantur mẽbra fœtus. Hæc tñ expõ vr̃ pati instantiam tangendã in dubijs. Aliter põt exponi lr̃a ut hic solum notificet uirtutem spermatis generatiuam quæ primo per uirtutem attractiuam sibi ministrantem separat materiam spermatis &c. deinde informat ipsum &c. quia imprimit in ipso uirtutem formatiuam fœtus.

Vitalis uero uirtus est illa quæ spiritus esse cõseruat qui sensus & motus uehiculum existit, & ipsum reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas cum ad cerebrum peruenit, & facit ipsum potentem dandi uitam ubicunq; expandit & huius quidem uirtutis sedes & operationis ipsius processus est cor.

Notificat tertium genus secundum sententiam medicorum tam quo ad operationes q̃ quo ad organum. Et dicit primo ꝙ virtus vitalis est illa quæ conseruat esse spiritus quæ est vehiculum sensus & motus, & facit ipsum potentẽ ad recipiendum eorum impressiones .s. sensus et motus quãdo peruenit ad cerebrum & facit ipsum potentem ad dandum vitam vbicunq; expanditur. Dicit secũdo ꝙ sedes huius & principium suæ operationis & ꝓcessus est cor. Sciẽdum primo ꝙ intentio Platonis, & Ga. fuit ꝙ tria principalia per suas virtutes influunt tres spiritus. Per quorum vnũ & virtutem in eo impressam conseruatur vita sumpta pro actu primo in membris ad quę peruenit quia per ipsum cõseruatur præsentia animæ in membris. Per aliam vero cõseruatur potentia transmutandi alimentum in substantiam aliti secundum aliam & aliam naturæ exigentiam. Per aliã vero cõseruatur habilitas membrorum ad operationes sensus & motus. Prima virtus appellatur vitalis. Secunda naturalis. Tertia animalis. Dicitur igitur virtus vitalis quia cõseruat actum primum vitæ quæ est anima. Ex quo patet ꝙ sicut prius est membra viuere q̃ nutriri, & nutriri q̃ sentire, ita virtus vitalis est natura prior naturali, et naturalis animali. Sciendum secundo ꝙ vitalis virtus non solum conseruat esse spiritus vitalis, sed etiam cuiuslibet alterius. cum enim generet & conseruet vitalem & ex vitali pendeant naturalis & aĩalis, seruat etiam spũs naturales & aĩales. Et nota ꝙ spiritus naturalis & aĩalis non dependet solum ex vitali tanq; ex materia ex qua fiunt: sed etiã tanq̃ ex efficiente cum .n. vita pro actu primo prior sit naturaliter virtute naturali & aĩali: si a vitali spiritu dependet effectiue vita in mẽbris: ab eodem etiam dependet naturalis & aĩalis virtus, & consequenter spiritus. Aui. quoq; enim pendet prius, ab eodem pendet posterius. Sciendũ tertio ꝙ spũs vitalis põt dici vehiculum sensus & motus triplr. Primo quia est sicut materia spiritus aĩalis, materia aũt põt dici vehiculũ formę. & hoc tangitur in lr̃a dum dicit. Reddit eum potẽtem ad recipiẽdum impressiones eorum cum ad cerebrum peruenerit. quãuis .n. spiritus naturalis ad cerebrum perueniat non tamen recipit impressiones sensus & motus, quia hepar nõ gñat spũm præparatum ad hoc, sed cor per virtutem vitalẽ generat spiritum taliter pręparatum, quod cum ad cerebrũ peruenerit recipit impressionem per quam fit conueniens instrumentum sensns & motus. Secundo potest dici vehiculum &c. quia per ipsum membrum redditur præparatum vt sit receptiuum virtutis sensitiuæ & motiuæ: & fiat sensitiuum & mobile. Tertio quia vt infra declarabitur spiritus vitalis non concurrit ad operationes vitæ solum, sed cõcurrit tanquam principalius & generalius instrumentum etiã ad omnes alias operationes .s. tam naturales q̃ animales. Virtus igitur vitalis spiritui vitali triplicem tribuit proprietatem. Prima est dandi & conseruandi uitam ubicunq; expanditur. Secunda est aptitudo ad recipiendum impressiones sensus & motus. Tertia est præparare mẽbrum in quo recipitur ad sensum & motum. Et possumus addere quartam si volumus .s. ptãs concurrendi ad omnes operationes tanquam generale instrumentum.

Omnibus autem philosophis maiori. idest Aristoteli uidetur ꝙ omnium istarum uirtutũ uel operationum principium existit cor, sed primarum operationum earũ manifestatio in his prædictis existit principijs.

Declarat sententiam Aue.circa diuisionem dictam quæ diuersa est & opposita sententiæ platonicorum & medicorum. Secũdo exemplificat ibi [Queãdmodum.] Dicit primo ꝙ maiori oĩum philosophorum.i.Arist.videtur ꝙ cor sit istarum trium virtutum pincipium primum in genere membrorũ. Sed manifestatio operationum primarum istarum virtutũ existit ĩ istis tribus principijs enumeratis a platonicis & medicis.In corde.n.mãifestãt opõnes ꝟtutis uitalis. In hepate naturalis.In cerebro aĩalis,licet originalr a corde depẽdeãt.

Queãdmodum apud medicos cerebrum ẽ sentiendi principium, & post hoc quisq; sensus per se habet mẽbrum in quo eius apparet operatio.

Deinde hoc exemplariter declarat dicens,quia secundum sententiam medicorum cerebrum est principium operationum sensus & motus,& sic est principium primum operationis visiuę & auditiuę,& istæ operationes non manifestantur in cerebro,immo quilibet sensus habet organum in quo virtute cerebri manifestantur sue operationes,sicut in oculo visiua,& in aure auditiua. Sciendum ꝙ ex ista litera Aui. secundum sententiam Aue.patet respõsio ad quæstionẽ qua quęritur.Vtrum tantum unum sit principalemembrũ quod sit oĩum virtutum principium ĩ genere membrorum. Quia dicendum est ꝙ principaliter omnes uirtutes fundãtur ĩ corde uelut in minera,instrãliter vero & manifestatiue siue secũdario virtutis naturalis principium est hepar,& animalis cerebrum. Quãuis enim cor in se habeat omnes istas uirtutes, non potest tamen ad actum deducere nisi per instrumenta, & non sufficit omnibus idem instrumentum . Sicut artifex habens in se artes plures non potest eas ad actum ducere & opera earum manifestare nisi per diuersa instrumenta.Et ita cor ad operationes animales vtitur cerebro ad naturales vero hepate,sed quantum ad actus virtutis vitalis exequendo habet in se sufficiens instrumentum.

Præterea cum considerant sicut debent & certificant inueniunt rem sicut uidetur Aristoteli, & non quemadmodum ipsis uidetur . Et inueniunt tractatus suos extractos ex propositiõibus sufficientibus & non necessarijs , in quibus non assequũtur nisi quod ex rebus appet.

Comparat has sententias inter se.Secundo oñdit qualiter cõsideratio huius diuersitatis pertineat medio & qualiter nõ. secunda ibi [Medico autem.] Dicit primo ꝙ quãdo medici & platonici considerant sicut dñt,& certificant sicut dñt sicut.s.requirit exquisita veritatis inquisitio,inueniẽt rẽ sicut videtur Aue.& nõ sicut videẽ eis,& inuenient tractatus suos idest conclusiones extractas & conclusas ex propõnibus sufficientibus.s.medico,& non necessarijs in quibus non exequuntur nisi illud quod apparet ad sensum ex rebus , & non quod dictat ratio naturalis aut metaphysica. Nota cõclusiones illæ quas tenent medici sunt fundatę propõnibus sufficientibus.i.probabilibus Apud arabes enim ꝓbabilis ꝓpositio vocatur sufficiens.s.medico qui sensuali experientiæ ĩnititur,ut in sequenti parte declarabitur.Propõnes aũt Aue. fundatæ erant super propõnibus necessarijs ut in oĩ multitudine bene ordinata &c.Et multa alia inducebantur quæ supra caplo de membris declarata sunt.

Medico autem inquantum medicus non attinet ut consideret quæ sit harũ duarum sententiarum ueritas,sed illud cõsiderare philosophus aut physicus debet.Medicus autem cum conceditur ei membra hæc prænominata istarum uirtutum principia existere, non curat in eo quod de esse medicationis cõsiderat an ex alijs habeanẽ principijs quæ sunt ipsis priora uel non,necq; illud ex eis existit quæ philosophus non ei leuia facit.

Oñdit quid considerare de hoc ad medicum pertinet , dicens ꝙ ad medicum inquantum medicus est nõ pertinet cõsiderare quæ sit ueritas harum duarum sententiarum,sed illud pertinet considerare ad philosophum.s.primum aut physicum.Nam cum sufficiat medico hæc prænominata membra esse principia istarum uirtutum,secundum quorum.s.lęsionem & impedimentum accidit impedimentum & læsio disticta in operationibus illarum uirtutum , non debet tamẽ curare quantum ad illud quod pertinet ad actum medicationis,an illæ uirtutes profluant ab alijs prĩcipijs quæ sunt priora istis uel non,necq; illud.i.illa cõsideratio est ex his q̃ philosophus nõ facit ei leuia.q.d.ista cõsideratio est leuis medico. quia non est utilis in opere nec requisita.In alia litera deficit una negatio.Et est sensus,ꝙ ista consideratio non est ex istis quæ philosophus facit medico leuia,immo ista consideratio est grauis ẽt philosopho,ideo a medico dimittenda. Circa præsens caplm cadunt aliqua dubia. Primum de q̃ditate uirtutis.Et si hæc tria gña uirtutum sunt abinuicem essentialiter distĩcta.Videtur enĩ primo ꝙ uirtus non sit anima eẽntialiter,quia una existente anima uirtutes plurificatæ sunt,vt patet in distinctione generum virtutum posita ab Aui.in litera.Et per idem patet ꝙ ista tria genera sunt abinuicem distincta.Sed oppositum videtur rõnabiliter,quia ad producẽdum operationes viuentis sufficit principale agens quod est anima cum suis naturalibus instrumentis.s.complone, compositione,& vnitate.&c. Non igitur oportet poni virtutẽ essentialiter distinctam ab anima. Secundum dubiũ.Nõ.n.videtur ꝙ omnis operatio proueniat a virtute.In corpore enim nostro multi sunt motus & operationes , vt iectigatio, contractio in spasmo repletionali quorum causa non est uirtus.similiter infrigidatio,stupefactio,& huiusmodi non proueniunt a virtute.non ergo oĩs operatio prouenit a virtute.

Dubia.

Tertium dubium est de virtute generatiua.Nõ.n. videtur ꝙ virtus generatiua separet substantiam spermatis ex hũoribus,quia separatio ista fit in membris in quibus complẽt quarta digestio,vt vigesima tertij.cap̃ de causis spermatis. ab illis vero multum distant testiculi,q̃uoigitur pñt a tam remotis locis separare.Item talis separatio est operatio virtutis attractiuæ quæ alia est a generatiua.Item non videtur ꝙ virtus generatiua sit in testiculis , quia principaliter & naturalissimus actus virtutis generatiuæ non prouenit a virtute testiculorum.virtus.n.testiculorum non concurrit ad fœtus productionem.sed solum virtus semĩs.Et notum est ꝙ illa nõ ẽ fundata in testiculis sed ĩ spiritu gignitiuo &c. Quartum dubium circa descriptionem virtutis vitalis.Ita uidetur spiritus vitalis esse vehiculum operationum naturalium,sicut operationum sensus & motus,vt patet discurrendo ꝑ oẽs tres modos quibus declarabatur ꝙ spũs vitalis est vehiculum &c.ergo sicut describitur spũs vitalis per conseruare eẽ spũs qui sensus & motus vehiculum existit:etiam dici potest ꝙ operationum naturalium vehiculum existit. Quintum dubium.Videtur ꝙ virtus animalis sit vitalis,& ꝙ ita bene est potens dare uitam spiritus animalis sicut uitalis . Primo quia sensus & motus ẽ perfectio posterior.uita uero prior naturaliter ut supra , sed quicquid habet perfectionem posteriorem habet priorem naturaliter. igitur &c. Item sicut se habet uirtus principij ad uirtutem principij,ita uirtus instr̃i ad uirtutem instrumenti, sed in membro quod est principiũ primum uirtutis naturalis necessario est uirtus uitalis . quia alias posterius absolueretur a suo priori,igitur in instrumẽto proprio uirtutis animalis reperitur etiam uirtus uitalis.Item quia non per aliud argumentum probatur superius ꝙ oĩs spiritus motiuus est sensitiuus,& non econtra.Item uirtus & spiritus animalis conseruat uitam,quia conseruat cor ꝑ motum anhelitus quod est prĩcipium uitæ.secunda aphorismorum,commento.42.& prima tertij.cap̃.de apoplexia . Item ita necessaria videtur operatio cerebri ad custodiam indiui-

dui ſicut cordis, ſed cuſtodire indiuiduum eſt conſeruare vitam indiuidui. Et eadem vel ſiſ'ia argumenta adduci poſſent de uirtute naturali ex qua ſuperius ponebatur poſterior naturaliter vitali. Sextum dubium. Videtur ꝙ virtus naturalis ſit naturaliter prior vitali. Primo quia eſt cōior. ineſt. n. plantis & viuētibus vita vegetatiua. vitalis vero viuentibus vita ſenſitiua. Secundo, quia ab ipſa abſolui poteſt in aliqua parte noſtri corporis virtus naturalis, & non econuerſo quia aliqua pars noſtri corporis ſolum viuit vt planta, & ſic ī ea non videtur virtus vitalis, quia illa non reperitur niſi in viuentibus vita ſenſitiua. Septimum dubium. Quia ſi daī illa virtus vitalis diſtincta a naturali & animali videtur ꝙ ultra gradus viuentiū ab Ar. numeratorum dabilis ſit alius gradus, arguitur conſequentia, quia quęcūq; uirtus alteri cōparata non neceſſario ſequirur ipſam, nec econtra conſtituit gradum uite diſtinctum a gradu uitę alterius, ſed uirtus uitalis & naturalis ſunt huiuſmodi. ſeparatur enim uirtus uitalis a naturali, vel ſeparari poteſt. vel ſaltem ſic eſſe non repugnat, ex quo in nobis eſt naturaliter prior. ſimiliter animalis a vitali in plantis, ideo &c. Item quæcūq; virtus comparata ad duas uirtutes quarum una eſt naturaliter altera prior, non neceſſario ſequitur ex priori nec ex ea neceſſario ſequitur poſterior, conſtituit gradum uite diſtinctum a quolibet illorū, ſed uirtus uitalis comparata uegetatiuę & ſenſitiuę eſt hmōi, non enim neceſſario ſequitur ex uegetatiua ut patet in plātis, nec ex ea neceſſario ſequitur ſenſitiua, ſed eſt ea naturaliter prior igitur &c. Ad primum communis reſponſio eſt, ꝙ uirtus prout propoſito pertinet duplex eſt. ſ. principalis & īſtrumentalis. Prima eſt anima dicta uirtus uitalis inquautum et operationum uitalium productiua &c. Altera uero inſtr̄alis & illa eſt inſtrumentum uel temperamentum quo exit aīa in jam dictas operationes. Sicut uitalis uirtus eſt temperamentum animę in corde uel ſpiritu quo exit in operationes uitales. Animalis uero eſt temperamentum quo exit in opōnes animales, & ſic de alijs. Virtus uero uitalis animalis & naturalis primo modo dicta nō differt eſſentialiter ab aīa. Sed ſecundo modo dicta differt eſſentialiter ab anima, & plurificatur & diuerſificatur ſecundū genus anima una exiſtente. Vna enim exiſtens anima diſtincta requirit temperamenta ad producendum operationes animales naturales & uitales. Et taliter ſumēdo uirtutem diſtinguunt auctores in uirtutes influentes & innatas. Principalis enim uirtus omnis eſt innata ut patet, ſed inſtrumentalis aliqua eſt influens, aliqua īnata, puta temperamentum tale uel tale. Sub hoc etiam ſenſu dicunt cor influere uirtutem uitalem, hepar naturalē, & cerebrum animalem. Notum eſt. n. nullum iſtorum membris īfluere animam, ſed temperamentum ad exeundum in tales uel tales operationes animæ. Et ſecundum hanc rñſionē patet ꝙ præter animam complexionem & compoſitionem cum quibus operatur anima non ſunt in nobis requiſitę potentię ſuperadditæ. Patet etiam ſecundum hāc rñſionem qualiter gña tria uirtutum abinuicem diſtinguantur vel nō.

Quidam tamen huic inherentes viæ dicunt uirtutem qñq; ſumi pro eo quod principaliter ſigñat hoc nomen uirtus ī recto, & ſic uirtutes animæ non ſunt niſi anima. quandoq; uero pro anima cum diſpōnibus requiſitis ad actiones animæ producendas, & ſic uirtus non eſt anima, ſed aggregatū qđdam ex anima & huiuſmodi diſpōnibus, requiſitis, & ſecundum hanc diſtinctionem reſpondetur ad quæſitum ut patet.

Reſponſio autem magis antiqua tenet ꝙ prætet animam & diſpōnes iam dictas in anima diſtinguuntur uirtutes ſeu potentiæ fundatę in ipſa quæ ſunt proprietates quędam naturales animę per quas mediante temperamento ſibi proportionato anima cordis producit operationes uitales, cerebrū uero animales &c. Et conſequenter ꝙ ad producendum operationem quācunq; animati concurrit triplex principiū. unum principale, & illud eſt anima. Anima. n. eſt illud quo primo uiuimus & ſentimus &c. Aliud uero eſt inſtrumentū purum & operationi proximū, ſicut complexio & compoſitio. Aliud uero eſt inter hęc medium. ſ. principale & inſtr̄ale ſecundum quid, quia reſpectu animæ eſt inſtrumentale, reſpectu uero complexionis eſt principale & directiuū, & hæc eſt uirtus uel potentia animæ. Forma. n. operatur per ſuam uirtutem. Virtus uero per complexionem. Sicut anima artificis in producendo opus artis eſt principale agens & inſtr̄m artificiale, vt ſecuris vel malleus eſt īſtrumētale purū, hītus vero artificis eſt inſtrumentale reſpectu animæ, principale vero reſpectu īſtrumenti. Anima. n. per artem mouet īſtr̄m ad opus artis producendum. Et ſecundum hoc concedūt potentias animæ ſiue organicas ſiue nō organicas eſſe ab aīa eſſentialiter diſtinctas, & ꝙ ſunt proprietates animæ in aīa fundatæ aut in compoſito. Ad hoc autem ſaluandum adducunt plures ſuaſiones. Prima eſt. Non minus prouida debuit eſſe natura circa perfectionem animatorum ꝙ̄ inanimatorum, ſed res innanimatas inſigniuit virtutibus formas conſequentibus, diſtinctis a formis & complexionibus earum, vt magneti virtutem dedit attrahendi ferrum, reubarbaro vero choleram, igitur etiam res animatas debuit ſimilibus & adhuc nobilioribus virtutibus inſignire, quibus aīa exeat in actiones animæ proportionatas. Item nō minoris potentiæ videtur natura ꝙ̄ conſuetudo, ſed cōſuetudo dare poteſt animæ virtutem per quam habilitatur ad actiones ſuas, vt patet de virtutibus moralibus et ītellectualibus, igitur natura dare poteſt aliquas virtutes naturaliter inſitas animæ. Item attractio quę fit virtute attrahente groſſum & reliquente ſubtile prouenit ab anima mediante temperamento & calore naturali membri & virtute, quam formam ſpecificam vocant, igitur ad attractionem factam a virtute concurrit triplex principium. Vnum principium. ſ. anima. Alterum inſtrumentale. ſ. calor naturalis. Et tertium mediū ſcilicet forma ſpecifica vel virtus, igitur hæc virtus attractiua eſt proprietas ſuperaddita animæ & calori naturali. Et q̄ ratione virtus attractiua eſt ſic diſtincta ab ea, eadem rōne digeſtiua retentiua, & ſic de alijs. Item ab eodem mēbro proueniunt mediante complexione vna & temperamento vno operationes contrariæ, vt attractio & expulſio. igr̄ oportet has operationes contrarias in aliqua contraria prīcipia reduci ſed non eſſentias animæ contrarias nec temperamenta contraria. igitur in virtutes contrarias. Et ſic eſſentia animæ vna & ſimplex per complexionem vnam ꝓducet actus oppoſitos, per virtutes tamen contrarias ſeu contrariorum productiuas. Sicut anima artificis eodem inſtrumento per contrarias volutiones & affectiōes contraria opera producit. Et fundatur argumentum ſuper hæc ꝙ idem principium naturale vt naturale diſtinguitur contra voluntarium ſecundum idem non poteſt contrarios effectus producere. Q. ēt iſta tria gña virtutum ſint abinuicem diſtincta ſuaderi pōt. Primo, quia vna iſtarum operante alia quieſcit, vt patet de animali in ſomno & naturali. Item deſtructa animali remanet vitalis vt in membro paralytico. Item una fortificata altera debilitatur, vt patet. Item obiecta diuerſa habent principia diuerſa, actus diuerſos, fines diuerſos, vt patet diſcurrendo. Si quis hæc motiua ſoluere voluerit facile poterit ex his quæ pluries tacta ſunt in præcedenti cap̄. Ad ſecundum dubiū conceditur in nobis fieri operationes aliquas, quæ cōiter ſumendo operationem dicuntur operationes ꝙ̄uis non proueniāt a uirtute. Sed hoc nō eſt contra Aui. qui ſumpſit operationem proprie, vt ſupra notatum eſt. Vel dic ꝙ nullæ opōnes ſunt debitę animato inquantum animatum eſt, quin illæ a virttute proueniant, vt patet intuenti, & ſic intellexit Aui.

Ad tertium puto non eſſe veriſimile ꝙ teſticuli per totū corpus diffundant uirtutem per quam ſeparent ab omnibus mēbris vel humoribus eorum ſubſtantiam ſpermatis. Sed credendum eſt ꝙ nutrimentum quod ſuperfluit a digōne quarta membrorum reigreditur venas & pellitur a uirtute de poroſitatibus membrorum ad uenas capillares ex illis etiā ad maiores donec tandem ad uenam concauam magnam perueniat, & tandem in uaſa ſeminaria ad teſticulos tranſit illud commixtum cum materia nutrimentali debente nutrire teſticulos vbi uirtute teſticulorū ſeparatur materia ſp̄matis a materia

materia nutricationis vasorum & testiculorum & transmutatur in sperma. Et hęc voluit Aui. Ad confirmationem dicitur ꝙ virtuti generatiue spermatis ministrat virtus attractiua, sicut.n. virtuti nutritiuæ ministrat attractiua & retentiua &c. ita & generatiuæ. Virtus igitur generatiua spermatis mediante virtute attractiua separat substantiam spermatis &c. & mediante virtute retentiua retinet illud, & sic de alijs virtutibus ministrantibus. Ad aliam confirmationem dicitur ꝙ virtus testiculorum est illa quæ principaliter est generatiua fœtus, eo ꝙ virtus spermatis agit tanꝙ istr̃m & idolum eius. Et ideo licet virtus quę est in testiculis nõ cõcurrat actualiter, concurrit tamen virtualiter. Ad quartũ dubium conceditur ꝙ spiritus vitalis ita est vehiculum operationum naturalium, sicut sensus & motus. Expræssit tamẽ de sensu & motu. Primo quia sunt operationes digniores & nobiliores. Secundo quia manifestiores sunt ꝙ̃ operationes naturales. Tertio quia in hoc omnes conueniunt ꝙ spũs animalis generatur ex vitali. Non sic autem conueniunt de naturali. Immo apud multos ambiguum est an dandus sit spũs naturalis distinctus a vitali. Videtur.n. saluari multum principatus hepatis in generando sanguinem. Ad quintum dicitur ꝙ quicquid habet formaliter perfectionem posteriorẽ, habet & formaliter perfectionem priorẽ. Non tamen necessario quicquid virtualiter vel instral'r habet perfectionẽ posteriorem eodem modo continet priorem. Potest.n. aliquis spũs esse conueniens instrumẽtum virtutis posterioris & nõ prioris, sicut spũs oculi est conueniens instrumentum visionis, sed non est conueniens instrumentum generationis aut nutricationis aut augmenti. Contra. sic se habet actus ad actum sicut virtus ad virtutem, sed virtus posterior nõ põt absolui a priori. ergo nec actus posterior, & si sic, ergo omnis spũs producens actum posteriorem producit priorẽ. Neganda est maior, licet enim virtus auditiua aut visiua necessario præsupponat tactiuam, nec ab ipsa aliquo modo absolui possit. hoc.n. solo sensu cum animal priuatur necesse ẽ mori. actus tamen videndi absolui potest ab actu tãgendi. Potest tamen probabil'r sustineri ꝙ quilibet spũs tam naturalis ꝙ̃ animalis vitam conseruet inquantum instrumentũ vitalis. vel inquantum in eo aliquid de virtute spũs vitalis ex quo fuit genitus derelictum est. Sed hoc non concludit ꝙ sit spũs vitalis vt patet. Ad confirmationem patet negãdam esse similitudinem illam, vt dictum est. Ad aliam cum dicitur ꝙ arguitur superius ꝙ omnis spũs motiuus est sensitiuus, dicitur hoc esse verum, sed illa probatio non est efficax. Ad alias confirmationes dicitur ꝙ vitalis spiritus differenẽ conseruat vitam, & spiritus animalis, quia spiritus uitalis per se & immediate, spiritus uero animalis mediate & per accidens, ut pluries alias declaratum est. Ad sextum dicitur ꝙ uirtus naturalis est prior cõitate uirtute uitali. perfectione tñ & causalitate prior est uitalis uirtus uirtute naturali in his in quibus utraq; uirtus est reperibilis. Sed de hoc plus uidebitẽ inferius. Pro alia uero cõfirmatione dicitur ꝙ in nulla parte nostri corporis reperibilis est naturalis, in qua non sit etiã uitalis, ut infra caplo de uirtute uitali. Ad septimum dicitẽ negando consequentiam. Et negatur ulterius ꝙ quæcunq; uirtus alteri comparata quæ non necessario sequitur ad ipsã nec econtra constituit gradum uitæ distinctum a gradu uitæ illius. Patet.n. ꝙ uirtus uisiua comparatur olfactiuæ, & non necessario sequitur ex ipsa nec econtra. Non tamen gradũ uitæ distinctum constituit, quia utraq; continetur sub gradu uitæ sensitiuorum. Ad aliam confirmationem uidebitur infra caplo de uirtute uitali. Et patet etiam faciliter. Similiẽ faciliter soluitur instantia contra minorem de uirtute tactiua comparata uegetatiuæ & olfactiuæ. Illa.n. non necessario sequitur ex negatiua. Nec ex ea necessario sequitur olfactiua, & tamen non constituit gradum uitæ distinctum, ut patet.

Caplm.ij. Quod est de uirtutibus naturalibus quibus ministratur.

Virtutum uero naturalium aliæ sunt quæ sunt ministrantes, aliæ sunt quæ sunt ministratæ.

Post generalem diuisionem uirtutum exequitur specialiter determinando de membris diuisionis. Et prĩo de uirtutibus naturalibus. Secundo de vitalibus. Tertio de animalibus. secunda ibi [Virtutes autem animales.] tertia ibi [In uirtute autem animali.] Primo ponit diuisionem quandam. Secundo subdiuisionem. secunda ibi [Et ministratarum quidẽ.] *Virtus*

Primo dicit ꝙ uirtutum naturalium aliæ sunt ministrãtes, & alię sunt ministratę. Sciendum primo ꝙ licet multipl'r sumatur naturale. s. ut distinguitur, contra uiolentum, cõtra prgternaturalem, contra causale, contra artificiale, contra uoluntarium, & cõtra cognosciti uũ. In proposito per naturalẽ virtutem ut melius & clarius infra declarabitur intelligere debemus uirtutem in nobis circa alimentum sine cognitione operatiuam, non præparantem spũm vel instrumentum uirtuti aĩali seu cum cognitione operatiuę, sicut est nutritiua, & augmentatiua. Et per hoc quod dicitur circa nutrimentum operatiuam sine cognitione differt ab animali. Et ex hoc ꝙ non prgparat instrumentum &c. differt a uitali. Sciẽdum secũdo ꝙ necessitas ponendi quasdã uirtutes naturales ministrãtes & aliquas ministratas sumitur ex hoc ꝙ virtutum & operationum naturalium quędam habent rationem finis, q̃dam vero ordinatorum ad finem. Et quia finis melior est & perfectior ordinatis ad finem, ideo virtutes habentes rationem finis sunt perfectiores & meliores. Et quia iter ea q̃ sunt eiusdẽ ordinis, imperfectius subseruit & ministrat perfectiori, ideo virtutes & operationes imperfectiores subseruiunt i& ministrant perfectioribus. Ex quo patet causa veritat s literæ. Omnis.n. uirtus naturalis, aut habet rationem finis, vel ordinati ad finẽ. Si primum, est ministrata. Si secundum ministrans. Et ex hoc patet quid per virtutem ministratam naturalem, & quid per ministrãtem debemus intelligere. Per ministrantem debemus intelligere virtutem alteri subseruiẽtem pro operatione necessaria ad custodiam vel integritatẽ indiuidui aut speciei. Econtra vero per virtutes ministratas intelligere debemus virtutes huiusmodi, seruitium seu ministerium recipientes. Vtrũ autem hæ virtutes ministrantes & mĩstratę sint necessario distictę videbiẽ i dubijs lralibus. *Natura-le multiplicẽ.*

Et ministratarum quidem duo sunt genera. Vnum genus ministrat in re nutrientis ad hoc ut indiuiduum remaneat, quod in duas partitur species, nutritiuam & crescitiuam. Et alterũ genus ministrat in nutriẽte ad hoc ut remaneat species, quod etiam in duas diuiditur species, in generatiuam & formatiuam.

Ponit subdiuisionem determinando de mẽbris diuisionis supra positę. Et primo determinat de virtutibus ministratis. Secundo de ministrantibus. secunda ibi. [Virtutes vero naturales.] Primo ponit subdiuisionem. Secundo pertractat eius membra. secunda ibi. [Virtus vero nutritiua.] Dicit primo. ꝙ duo sunt genera virtutum ministratarum, quia vnũ est genus quod ministrat in re nutrientis ad hoc ut conseruetur indiuiduum, & illud diditur in duas species. s. i nutritiuam & crescitiuam. Aliud vero ministrat in re nutrientis vt conseruetur species, & diuiditur in generatiuam, & in formatiuam. Sciendum primo ꝙ licet Aui. describat vtrũq; genus uirtutis ministratæ per ministrare, non tamen describit per ministrare uirtuti pręcipue naturali eiusdem generis, sed describit per ministrare fini, qui est indiuidui aut speciei permanentia, aut etiam per ministrare actui quo ille finis attingitur. Sciendum secundo per rem nutrientis intelligere debemus materiam nutrimẽtalem, circa quã operatur tam nutritiua ꝙ̃ augmentatiua, similiter tam generatiua ꝙ̃ infor- *Virtutis mistratę genus duplex.* *Res nutrientis, quid.*

matiua. Ex quo patet ꝙ ſicut iſtę duæ uirtutes ſub uno genere compræhenduntur, ita & eorum obiecta. omnium. n. iſtarum uirtutum obiectum eſt nutriens ſiue materia nutrimentalis, licet non ſecundum eandem rationem ut patet.

Virtus uero nutritiua eſt illa quæ nutriens in
Virtus nutriti conuertit ſimilitudinem, ideo ut ꝑ ipſum reſtauratione eius recuperet, qd̄ diſſolutum fuit.

Nunc pertractat membra ſubdiuiſionis poſitæ. Et primo notificat virtutem miniſtrantem ad indiuidui permanentiā. Secūdo ſpeciei ſecunda ibi ⌊Generatiuę vero.⌉ Primo notificat nutritiuam. Secundo creſcitiuam. Tertio cōparat has virtutes inter ſe. ſecunda ibi ⌊Virtus autem creſcitiua.⌉ tertia ibi ⌊Nutritiua vero.⌉ Dicit primo ꝙ virtus nutritiua ē illa quę conuertit nutriens in ſimilitudinem nutritiui ad hunc finem, ut per nutrimentum recuperet reſtauratione eius quod diſſolutum fuit. Sciendum primo ꝙ Aui. notificat nobis virtutem nutritiuam ex multis. Primo ex obiecto, dū dixit, nutriens a quo & nutritiua dicta eſt. Secundo ex actu & oppōne, dum dixit. Conuertit. talis. n. conuerſio eſt operatio virtutis nutritiuæ. Tertio notificat ipſam ex termino ſui motus. Vltimo ex fine dum dixit. Ideo vt ꝓpter ipſam &c. Ad hoc n. fit iſta operatio a virtute nutritiua ut reſtauretur &c. Se-
Nutriēs verꝫ qd. cundo nota. ꝙ nutriens verum eſt illud quod eſt ꝓprie obiectum virtutis nutritiuæ, & non futurum nutriens, vt infra.
Siſitudo duplex. Sciendum tertio per ſimilitudinem non eſſe intelligendam ſimilitudinem accidentalem ſolum, immo virtus nutritiua deducto impedimento non aſſimilat nutriens nutrito ſolum accidentaliter, ſed etiam ſubſtantialiter, vt infra videbitur.

Virtus autem creſcitiua eſt illa quæ in totius corporis diametris addit ſecundum proportionalitatem naturalem quatenus ipſum ad finem augmenti perducat per illud quod ipſum ex nutriente ingreditur.

Notificat creſcitiuam. Et in ſententia vult ꝙ creſcitiua uirtus eſt illa quæ addit ſecundum proportionalitatem naturalē in diametris totius corporis vt ipſum etiam indiuiduum ꝓducat ad finem augmenti per illud quod ipſum ingredit̄ ex nutriente. Sciēdum primo ꝙ Aui. notificat virtutem augmentatiuam ex multis. Primo ex parte cui attribuitur creſcētia ſeu augmentum, dum dicitur. Totius corporis. Secundo ex parte eius operationis dum dicitur. Addit. talis. n. additio quantitatis eſt operatio virtutis creſcitiuæ. Tertio ex pte modi dum dicitur. Secundum ꝓportionalitatem. Quarto obiecti dum dicitur. Per illud quod ex nutriente. Quinto ex pte finis dum dicitur. Quatenus ipſum ad finem augmenti perducat. Sciendum ſecundo vt declaratum eſt ſecundo cœ-
Ariſto, li. In corpore noſtro ſignabiles ſunt ſex differentiæ poſitiōis ſub tribus contrarietatibus contentæ. ſ. contrarietate quæ eſt inter ſurſum & deorſum, contrarietate quæ eſt inter dextrū & ſiniſtrum, & tertia quæ eſi inter añ & retro. Iſtę ergo ſunt ſex differentię poſitionis terminatæ per tres lineas menſurantes magnitudinem corporis noſtri quia linea quæ eſt a ſurſū in deorſum menſurat corporis longitudinem, quę vero inter dextrum & ſiniſtrum latitudinē, & quæ eſt inter añ & retro profunditatem. Et ideo ſolum tres ponimus corporis dimēſiones, quia non ſuut plures lineę dr̄iarum poſitionis iam dictarum terminatiuę, & ſe ad angulos rectos interſecātes. Ad naturalem igitur creſcentiā requiritur ipſam fieri ſecundum tres diametros ſignatas, ita vt inter iſtas diametros ſeruetur proportionalitas naturalis. Sciendum tertio ꝙ per propor-
Proportionalitas qd. Euclides, tionalitatem intelligere debemus, vt ſumitur quinto Euclidis, ſimilitudinem proportionum. Eſt. n. proportionalitas ſimilitudo proportionum. nec eſt arithmetica proportionalitas, quia non ſemper ſeruatur ęqualis exceſſus membri excedentis ad exceſſum. Nec etiam ſeruatur proportionalitas geometrica, quia non ſemper ſeruatur ſimilis proportio geometrica, ſed ſeruatur proportionalitas naturalis, quia qualis naturalis erat proportio iſtarum diametrorum aut augmētum talꝫ ſublato impedimento accn̄tali reperitur poſterius. Qualiter autem intelligenda ſit illa proportionalitas naturalis declarabitur infra in dubijs quæ circa litteram mo uebuntur.

Nutritiua uero uirtus creſcitiuæ ſeruit, eo ꝙ nutritiua quandoq; affert nutriens ei quod diſſoluitur æquale, quandoq; minus, quandoque plus. Sed creſcitiua non erit niſi cum quod ingreditur plus fuerit eo quod diſſoluitur.

Comparat has virtutes inter ſe. ſecundo remouet dubiū. tertio declarat operationes & actus nutritiuæ virtutis. Secūda ibi ⌊Non tamē.⌉ tertia ibi ⌊Nutritiue.⌉ Dicit primo ꝙ nutritiua ſeruit creſcitiuæ afferendo. ſ. de nutrimento tantum quantum diſſoluitur, quandoq; minus, & quandoq; plus q̃ ſit illud quod diſſoluitur. Dicit ſecundo ꝙ creſcitiua non erit niſi quando illud quod ingreditur fuerit plus eo quod diſſoluitur. Sciēdum ꝙ nutritiua ſeruit creſcitiuæ. primo afferendo plus &c. ſecundo ſubſtantificam exiccationem membrorum prohibendo, quare ſaluatur membrorum extenſibilitas, per quam fit augmentum.

Non tamen totum quod taliter exiſtit eſt creſcitiua. Impinguari n. poſt macredinem in ætate conſiſtentiæ eſt huius ſectæ, non tamen eſt creſcitiua, non eſt enim augmentum niſi illud quod ſecundum naturalem proportionalitatem in omnibus exiſtit diametris, quatenus ipſum ad creſcentiæ perducat complementum. Deinceps uero poſt hoc nullo modo eſt ibi creſcentia. & ſi ſit ibi impinguatio, quēadmodum ante conſiſtētiā nō exiſtit etiam ariditas, & ſi ſit ibi macredo, licet illud longius exiſtat & a neceſſario exiēs magis.

Remouet dubium. Aliquis enim crederet ꝙ ſemper ſi reſtauratur plus q̃ reſoluitur fit creſcentia, ſed hoc nō eſt, quia homo deſiſtens poſt macredinem impinguari poteſt & non augeri, quia non eſt creſcentia, niſi ſeruetur proportionalitas naturalis ſecundum tres diametros, vt viuens debitam quātitatem attingat, & ideo licet ſit impinguatio poſt conſiſtentiam: non tamen eſt ibi augmentum, ſicut in pueritia poteſt eſſe macredo q̃uis ibi non ſit ariditas. i. diminutio, licet illud ſcilicet corpus augeri in conſiſtentia ſit longius a vero ſiue ſit magis exiens a neceſſario, quia plus tēdit ad īpoſſibile, quia poſſibile eſt diminui in pueritia &c. ſed non eſt poſe conſiſtētem vere augeri. Circa hanc materiam cadunt dubia non Dubia.
pauca. Primum Videtur ꝙ tam nutritiua q̃ augmētatiua q̃ etiam generatiua ſint virtutes miniſtrantes. Nutritiua enī ſeruit creſcitiuæ, vt viſum eſt in litera. Augmentatiua etiam ſeruit generatiue vt infra in fine capl̄i. Generatiua etiam & nutritiua ſeruit informatiuæ vt infra. igitur illa diuiſio in miniſtrantes & miniſtratas eſt inconueniens. Item omnium iſtarum virtutum eſt obiectum vnum. igitur iſtæ non ſunt diſtinctæ, quia potentiæ diſtinguntur per actus & actus per obiecta. Item ſignetur in ſtomacho aut in hepate virtus digeſtiua & nutritiua, & arguitur ſic, huius digeſtiuę ſiue cōmunis ſiue proprię, & huius nutritiuæ eſt idem obiectum & idem inſtrumentum, quia totus calor ſtomachi & ſimiliter hepatis influens & innatus agit ad eius digōnem communē & ꝓpriam & ille idem calor totus agit ad eius nutricationē, idem ergo eſt inſtrumentum digeſtiuæ & nutritiuæ. Et ſic arguitur de alijs uirtutibns membrorum ſimul exiſtentibus, quarum vna dicitur miniſtrans & alia miniſtrata, & ſic obiectum & inſtrumentum erunt idem & per cōſequens iſtę virtutes non ſunt diſtinctæ. Secundum dubium eſt. Quare hæc diuiſio virtutum miniſtrantium & miniſtratarum poſita

sita est ab Aui. magis de uirtutibus naturalibus ꝙ animalibus aut vitalibus. Ita. n. inter vitales aliquę se habent ꝑ modum finis, & aliquæ per modum ordinatorum ad finem. Et similiter in animalibus, sicut in naturalibus. Tertium dubiũ. Quia virtus augmentatiua non videtur requisita ad īdiuidui permanētiam. Cessante enim actu & operatiõe virtutis augmentatiuę remanet indiuiduũ, & conseruatur, non ergo illa ē necessaria. Quartum dubium est contra descriptionem uirtutis nutritiuę. Illa. n. descriptio videtur competere virtuti digestiuæ. virtus. n. digestiua hepatis stomachi mamillarum, & testiculorum cõuertunt suum digestibile ī similitudinem suam, & tamen non omnes sunt virtutes nutritiuæ. Item quia virtus generatiua conuertit generabile in similitudinē generãtis. Item quia non est possibile fieri restaurationem eius quod dissoluitur, quia tunc vita posset perpetuari. Itē non semper naturaliter poſe est vt fiat recõpensatio ꝑ restaurationem eius quod a corpore dissoluitur, sed nulla est virtus agens vt attingat naturaliter finem impossibilem. igitur etc. patet maior, quia in senectute illud est impossibile. Itē ex ista diffinitione sequitur ꝙ semper anͤ restaurationem quãlibet præcedit resolutio, ideo. n. conuertit virtus nutritiua nutriens in sui similitudinem vt recuperet per restaurationem id quod dissolutũ fuit, & per cõsequens ante actionem illam virtutis nutritiuæ fuit facta resolutio. Sed arguitur ꝙ non.

Primo quia ita potens est calor naturalis. & potentior ad nutrimentum ꝓximum naturæ membri conuertendum in substantiam membri ꝙ ad resoluendum humidum membrale. alias. n. per totam pueritiam non plus restauraret ꝙ resolueret. ergo non citius faciet in membro resolutionem humidi substantifici ꝙ faciat restaurationem, & per consequēs ante restaurationem non præcedit resolutio. Item positis cãis naturalibus ad effectum producēdum sufficientibus ꝓducitur effectus, sed quãuis nulla resolutio præcesserit post istans generationis fœtus per tempus stabunt causę sufficientes restaurationis. igiť &c. probatur minor, quia stabit agēs materia. s. nutrimentum finis. s. vt fœtus suam perfectã qualitatem attingat. igitur &c. Item quãdiu viuit animal tandiu nutritur. Secundo de anima, sed nõ prius fit in animali resolutio ꝙ viuat. igitur non prius fit resolutio ꝙ nutricatio. Et alia plura pro illo adduci possent. Quintum dubium. An virtus crescitiua & nutritiua sint vna virtus vel diuersæ. Videtur. n. ꝙ vna quia idem est obiectum, idem est instrumentum & subiectum, igitur &c. Videtur autem ꝙ sint distictę, quia destructa una altera manet. Destructa. n. augmentatiua virtute remanet nutritiua, vt patet in senectute & in consistentia. Sextum dubium. Quid per hãc proportionalitatem naturalem intelligit Aui. dum dixit, ꝙ virtus augmẽtatiua addit in tribus diametricis totius secundum proportionalitatem naturalem. Videtur. n. hoc non esse verum, cũ ex perimento pateat unum membrum plus alijs crescere, vt patet in naso & multis alijs membris. Septimum dubiũ qa videtur ꝙ in ætate consistendi possit fieri uerum augmentum. Primo quia sic se habet diminutio ad ætatem crescētiæ sicut augmentum ad ætatē consistendi vel decrescentiæ, sed in ætate crescentiæ potest fieri vera diminutio, quia põt secundum omnem diametrum fieri maior resolutio ꝙ restauratio igitur &c. Item sanguineus potest in ætate consistentię vere augeri, igitur &c. assumptum probatur, quia uirtus restauratiua in primo instanti consistentiæ sanguineæ est multo fortior ꝙ in cholerico in p̄io īstanti suę cõsistentię igiť plus sufficit secundum omnem diametrum afferre ꝙ uirtus nutritiua cholerici, & cum hoc est in sanguineo resolutio minor ꝙ in cholerico. ergo si in cholerico sufficit versus restauratiua secundũ omnem diametrum tantum restaurare quãtũ resoluitur, sufficit in sanguineo plus restaurare ꝙ resoluitur secundum omnem diametrum. Forte diceretur negando conseq̃ntiam. quia ad augmentum requiritur extensio, quæ non potest fieri ī sanguineo consistente. Contra in sanguineo consistente est humidum extensibilius ꝙ in melancholico in aliqua certa parte suæ adolescentiæ, & calor debens extensionem facere est fortior, cum igitur per totam adolescentiam in mel̄ico possit calor extensionem facere, sequitur ꝙ in sanguineo in aliqua parte consistentiæ poterit. probatur maior, quia in principio consistentiæ est humidum extensibilius in sanguineo ꝙ in melancholico. igitur in aliqua proportiõe, sit igitur ꝙ in duplo, & sequitur ꝙ in principio consistētię est in sanguineo humidum extensibilius ꝙ fuerit per tempus anͤ in melancholico, sed continue anͤ in melancholico erat humidum sufficiens ad extensionem. igitur &c. Item magis extēsibile est humidum in sanguineo vel temperato in p̄io instanti consistentiæ ꝙ in melancholico, & calidum potentius ad extensionem faciendam, igitur tardius desinet in sanguineo calidum posse facere extensionem ꝙ ī melancholico, sed tũc primo desinet in melancholico. ergo per tēpus post poterit in sanguineo facere extensionem, & per consequens ī ætate consistentię &c. Istud argumentum vltimum apparentius est sanguineo & melancholico æqualiter distantibus a primo instanti consistentię. Et similiter de sanguineo aut tēperato comparato cholerico. Vltimum dubiũ. Quare ꝑꝑ virtutem aliquando posse addere secundum proportionalitatem naturalem in diametris totius ponitur virtus augmentatiua, & propter diminutionem fieri secundum proportionē eãdem non ponitur virtus diminutiua. Ad hæc dubia per ordinem respondetur. Ad primum dixerũt quidam ꝙ uirtutes ministratæ sunt solum respectu ministrantium eis ministratę, inter se tamen sunt ministrantes & ministratę, & sic nutritiua & ministrans crescitiuæ & nutritiua & crescitiua generatiuæ, & generatiua & immutatiua prima informatiuę. Sed hoc non videtur repugnare diuisioni positæ, quia istæ virtutes non sunt ministrantes & ministratę respectu ei usdē uirtutis. Contra, quia tunc per idem concedendum foret tam digestiuam stomachi ꝙ etiam hepatis esse uirtutes ministratas, quia digestiuæ stomachi ministrant attractiua & retentiua, et digestiuę hepatis ministrat digestiua stomachi, qđ non uidetur consonare literę. Ideo dixerunt alij ꝙ aliud est seruire alteri & aliud est ministrare. Seruire. n. dicitur quicquid alteri aliquam affert vtilitatem. Ministrare uero dicitur quod affert vtilitatem maiorem ꝙ sibi. Et sic concedendum est digestiuam ministrare nutritiuę, quoniam digerendo maiorem facit vtilitatem nutritiuę ꝙ sibi. Contra tamē hanc responsionem videtur instantia de immutatiua prima & generatiua respectu formatiuę. Alij dixerunt ꝙ inter uirtutes est ordo sicut inter artes, quarũ aliquæ pręparant materiã, & ille dñr ministrantes. Aliquę vero inducunt formam, & illæ sunt ministratę. Quia igitur digestiua præparat materiam et nutritiua inducit formã, ideo digestiua nutritiuæ pręparare dicitur. Sed non sic de nutritiua respectu crescitiuę. Adhuc hęc responsio videtur recipere instantiam de generatiua & immutatiua prima respectu informatiuę. Istæ. n. præparant materiam, & in formatiua inducit formam. Aliter potest dici. Pręparatio est duplex, quædam cõmunis, & quędã propria. exemplum primi, sicut digestiuæ communi attractiua. exemplum secundi, sicut attractiua ꝓpria retentioni. Ad ꝓpositum vocat Auicē. virtutes ministrantes quæ ministrant siue præparant pręparatione cõmuni, sicut digestiua stomachi hepatis & venarũ. ministratas vero quæ non præparant cõi pręparatione hac, sed si ministrant, illud suum ministeriũ siue pręparatio est particulate & limitatum, & ꝓpter hoc digestiua particularis membri sicut ossis non proprie dicit̄ ministrans, licet seruiat nutritiuę, immo ipsa cõprehendit̄ sub nutritiua, vt colligitur in litera. Contra, quia, tunc etiã generatiua spermatis diceretur ministrans & esset inter virtutes ministrantes numerãda, quia uidet̄ digõ cõmunis. Dicēdum ꝙ ista uirtus communis concernit materiam non cõmunem pro suo obiecto, sed determinatam ad limitatam formam. s. fœtus, sic autem non est digestiua hepatis stomachi & venarũ. Sed quid de hoc sit dicendum habebitur in quæstione. Ad confirmationem dicitur ꝙ idem est generale obiectum istarum virtutum. s. nutriēs, sed non appropriatũ. virtutis. n. digestiuę stomachi est obiectũ cibus hepatis, chy-

Seruire qđ, et ministrare.

Pręparatio duplex.

Virtutis duplicis diffõ.

lus aut humor,ſed virtutis nutritiuæ & creſcitiuæ obiecta
appropriata ſunt duæ humiditates membrorum,generatiuę
vero ſubſtantia ſpermatica. Ad aliam confirmationẽ di
cit ꝙ diſtinctæ virtutes mediante eodem inſtrumento circa
diuerſa & vario modo diſpoſita obiecta poſſunt varias ope-
rationes producere,vt virtus digeſtiua ſtomachi mediante
toto ſuo calore ex cibo chylum gñat,& nutritiua exñs in ſto
macho mediante eodem calore ex ſanguine humiditates ſe-
cundas gñat,& ex humiditatibus ſecundis regñat ſubſtãtiã
membri reſolutam.Et ita dicerent ponentes iſtas virtutes eẽ
potentias vel proprietates fundatas in potentia animæ.Sed
tenendo ꝙ virtus non differat ab anima vel temperamẽto,
quæ in ordine ad alias & alias operationes eſt alia & alia vir
tus ad ſenſum datum,patet ꝙ anima mediante complexiõe
vel temperamento ex varijs obiectis poteſt uarias operatio-
nes producere,vt ex cibo chylum ,ex ſanguine humiditates
ſecundas,& ex illis partem membri.Et ſic virtus eſſentialiť
vna.ſ.anima eſſet virtus digeſtiua communis in tota ſubſtã
tia ſtomachi,& nutritiua ſimiliter,ſed eſt attractiua in villo
longitudinali,& retentiua in tranſuerſali,& expulſiua in lati
tudinali eſt virtus nutritiua digeſtiua propria & cætera in or
dine ad aliud obiectum,vt patet ex dictis.Et ex hoc vlterius
patet,ꝙ ſi per virtutem intelligimus temperamentum non
ſemper eadem eſſet virtus miniſtrans & miniſtrata.Et mul
ta alia ſequuntur quæ intuenti nota ſunt. Ad ſecundum di
xerunt quædam,ideo magis de naturalibus hanc diuiſiõem
poſitam eſſe,quia manifeſtior apparet ſeruitus & præpara-
tio ꝗ in alijs. Vel poteſt dici ꝙ tacui de alijs tanꝗ de facile
intelligibili per hoc ꝙ de naturalibus dixit. Ad tertium.
Poteſt dici primo ꝙ ad hoc ꝙ indiuiduum poſſet per ſuas
ætates decurrere conuenienter requiritur virtus augmentati-
ua ſaltem a pĩcipio vſq; ad conſiſtentiam. Nõ.n.indiuiduũ
per ſuas ætates conueniẽter decurreret,niſi per augmentum
debitam quãtitatem attingeret licet pro aliquo tempore nõ
neceſſarius ſit actus eius. Sicut etiã generatiuam diceremus
neceſſariam ad ſpeciei conſeruationem,quãuis non ſit indiui
duum in omni ætate potens ad operationes generatiuæ .Alr
dicitur ꝙ facit ad indiuidui permanentiam in eſſe perfecto,
licet non in eſſe abſolute. Vel dicitur vt alij ꝙ omnis vir
tus miniſtrata naturalis miniſtrat ad indiuidui permanentiã
vel perfectionem ſiue integrationem. Ad quartum dicit
ꝙ virtus digeſtiua aliter conuertit digeſtibile in ſimilitudinẽ
& aliter nutritiua,quia digeſtiua dat digeſtibili ſuam ſimili-
tudinem accñtalem & non ſubſtantialem , ſed nutritiua dat
vtrunq;.ſtomachus enim ex cibo per virtutem eius digeſti-
uam nõ gñat ſtomachum aut partem eius , ſed nutritiua mẽ
bri ex materia nutricationis gñat partem membro ſimilem
in ſubſtantia & accidentibus , niſi fuerit prohibens. Ad
confirmationem dicitur ꝙ verũ eſt ꝙ non ſemper poteſt fie
ri per reſtaurationem integra reparatio eius, quod reſolutum
fuit ſicut in ſenectute,quandiu tamen durat vita fit aliqua &
aliquanta recuperatio per reſtaurationem ,& hoc ſufficit ĩ ꝓ-
poſito. Ad aliam confirmationem dñt quidam ꝙ ſecũdũ
plurimum anteꝗ fiat reſtauratio præceſſit reſolutio non tñ
ſemper nec neceſſario,& ideo ſecundum plurimum fit nutri-
catio ad recompenſationem eius quod fuit reſolutum.Et hoc
voluit Aui.hic & tertio cañ.fen.21.2.cap̄.Sed de hoc ſatis di
ctum eſt in quęſtione generali. Ad quintum. Qualiter re-
ſpondendum eſt patet ex dictis ſecundum varias poſitiões,
licet autem idem ſit obiectum nutritiuæ & augmentatiuę.nõ
tamen ſecundum eandem rationem,quia vt tranſmutabile ẽ
obiectum virtutis nutritiuæ,vt vero eſt quantum augmen-
tatiuę. Aliter etiam operatur virtus vt nutritiua,& vt augmẽ
tatiua,vt.n.nutritiua æqualiter omnibus membris ſecundũ
proportionem ſuæ quantitatis affert alijs paribus & mẽbro
proporportionali & fortioris virtutis de ſe plus opponet.Sed
augmentatiua ſecundum naturalem exigentiam & propor-
tionem,vt ab uno membro trahat & alteri mandet ſicut pa-
tet de capite quod in principio multum augetur reſpectu in-
feriorum membrorum in proceſſu vero non,vt Aui.ſecũda

Virtus opõ du pticiter.

ſexti naturalium primo cap̄.Qualiter autem ſit reſpondẽdũ
apud ponentes virtutes & potentias animę non eſſe diſtictas
ab anima vel ſuis tẽperamentis , patet ex dictis. Ad ſex-
tum dicitur a quibuſdam ꝙ naturalem proportionalitatem
intelligi debet proportionalitas terminata, quia omnium na
tura conſtantium &c.Non placet. Aliter dicitur ꝙ ad de-
bitam indiuidui integritatem requiritur debita longitudo la
titudo & profunditas, aliquantum tamen longitudo cũ cer-
ta latitudine & profunditate eſſet proportionalitas naturæ,ꝗ
cum alia natura non conueniret, & econtra . Proportionali-
tas vero naturalis ſeruatur in augmento quando ĩter has dia-
metros ſeruatur in creſcentia proportio diametrorum ſecun
dum ꝙ maxime naturæ proportionantur. Iſta tamen habẽt
magnam latitudinem.Et ideo inſtantia de naſo non conclu-
dit,vel ſi illud aliquando accidit eſt propter cauſam acciden
talem ſeu accidentaliter impedientem aut promouentẽ aug
mentum plus in una parte ꝗ in alia vltra naturæ conueuien-
tiam,ſicut patet de catulis paruis habentibus quandoq; cru-
ra longa multum caput valde groſſum, & vẽtrem minimũ
propter anguſtiam locorum in quibus ſeruantur. Ad ſe-
ptimum dubium dicitur non eſſe poſſe augmentum uerę fieri
in conſiſtentia,licet alias dederĩ modum probabiliter ſuſti-
nendo oppoſitum.Et negatur ꝙ ſimiliter ſe habet diminutio
ad ætatem creſcendi &c.facile.n.in ætate creſcentiæ poteſt
prohiberi augmentum,ſed non poteſt in ætate conſiſtentiæ
promoueri augmentum,quia non poteſt membris terreſtri-
ficatis de nouo dari extenſibilitas. Ad confirmationem ne
gatur aſſumptum.& ad probationem cum arguitur ꝙ ſecũ-
dum omnem diametrum poteſt virtus in principio conſiſtẽ
tiæ in ſanguineo afferre plus ꝗ in cholerico,& cum hoc mi-
nus reſoluitur. negatur illa minor.Puto enim multo maiorẽ
& velociorem fieri reſolutionem in ſanguineo ꝗ in choleri-
co. Et ſi arguitur contra.quia in cholerico maior eſt ꝓpor
tio calidi ad humidum. Itẽ quia difficilius tolerat ieiuniũ.
prima quarti.cap̄.de cibatione febricitãtium.& prima apho
riſmorum .aphoriſmo illo.Qui creſcunt &c. Pro ſolutione
dicitur ꝙ ibi maior eſt proportio numeralis gradus caloris
ad gradum humidi,non tamen eſt ibi maior proportio po-
tentię caloris reſoluentis ad reſiſtentiam humidi reſoluendi
ſicut in iuuene & puero temperato. Pro ſecundo negatur
conſequentia.Difficilius tolerat ieiunium , igitur velocius re-
ſoluitur.ſic.n.poſſet concludi decrepitos velocius reſolui pri
mis ſenſibus. Ad alias confirmationes.omnes illę ꝓpõnes
apud me ſunt negandę.humidum ſanguinei in principio cõ
ſiſtentię eſt magis aereum & magis extẽſibile ꝗ cholerici uł
melancholici.Et ſimiliter ſi ſignetur melancholicus & ſan-
guineus ęqualiter diſtans a principio ſuæ conſiſtentiæ puto
magis terreſtre eſſe humidũ ſanguinei ꝗ melãcholici . Cãm
autem huius pro nunc cauſa breuitatis omitto. Ad vltimũ
patet, quia decreſcere non dicit aliquam perfectionem , ſed
imperfectionem & impotentiam virtutis reſtauratiuę, & iõ
non oportet poni virtutem decreſcitiuam,cum virtus in ſua
ratione formali perfectionem includat.

Decre ſcere.

**Et nutritiuæ quidem operatio tribus particu-
laribus completur operationibus.**

Notificat nunc ſpãlius virtutem nutritiuam ſpãliter per
actus ſuos. Et primo pręmittit diuiſionem iſtorum actuum
vel operationum.ſecundo declarat membra diuiſionis.ſecũ
da ibi⌊Vna eſt.⌉Prima patet. Sciendum primo ꝙ uirtu-
tis nutritiuę duplex eſt operatio. Vna principalis & finalis.ſ.
indiuidui permanentia per huiuſmodi reſtauratiõem ,& hęc
poteſt dici vl̄is,quia aliæ omnes ſunt propter iſtam.Alia eſt
eius operatio minus principalis , ſed ad hanc operationẽ fi-
naliter ordinata ſicut appõ vnio &c. Dum igitur dixit nutri
tiuę operationem tribus compleri operationibus, ĩtellexit de
principali dicta.Notum eſt.n.ꝙ nec oppõ nec unio tribus cõ
pletur operationibus.Sciendum ſecũdo ꝙ iſtę tres operatio-
nes ſunt ſecundum naturam ſe conſequentes , quia appõ ſe-
cundum naturam pręcedit unionem & unio aſſimilationem.

Et

Et penes hoc concedendum est eādem virtutem seruire sibi
ipsi secundum diuersas eius operationes, vt nutritiua unien-
do seruit sibi pro assimilatione, & apponēdo pro vnione. Ne
cessitas autem ponendi has tres operationes sumitur ex hoc,
quia cum substantia membrorum per actionem caloris con
tinue dissoluatur indiget ad eius custodiam & permanētiam
restauratione ex nutrimento, quod cum non sit coniunctum
semper membro necesse est illud moueri ad membrum &
sibi iuxta poni. Et cum iuxta positum fuerit vt pars mēbri
cum membro continuetur necesse est ipsum cum membro
vniri. Et quia in modo substantiæ & accidentibus erat dissi-
mile membro necesse est ipsum membro assimilari, iō neces
sario est vnio appō & assimilatio, quibus positis completus
est actus principalis & finalis nutritiuæ, vt patet. Sciendū
tertio ꝙ istæ operationes differunt ex parte obiectorum, q̄a
obiectum appōnis est prima vel secunda humiditas de secū
dis. Obiectum vnionis est tertia humiditas dicta cābium.
Obiectum vero assimilationis est quarta dicta glutē. Diffe-
runt etiam ex alio, quia in appōne necessarius est motus loca
lis nutrimenti cum occulta alteratione. In secunda vero &
tertia non, vel saltem non interuenit notabilis motus localis.
Et secundum quosdam differt a secunda & tertia, q̄a in prima
ē substantialis trāsmutatio, ī alijs ṽo non, sed solū accñtalis.

**Vna est permutationis substantiæ comprehē
sio quæ est sanguis, aut humor qui est in potentia
propinqua in effectu similis membro, quod qn̄qꝫ
fallit quēadmodū in ægritudine contingit, quæ
atrophia uocatur, quæ est nutrimēti defectus.**

Declarat primo primā. secundo secundam. Partes patent.
Dicit primo ꝙ vnā operatio virtutis nutritiuæ est compre
hensio substantiæ permutationis. i. substantiæ quę subijcitur
permutationi. Quod. n. apponitur membro subijcitur trans
mutationi quam facit membrum vt patet, quæ. s. substātia
permutatiōis est sanguis aut humor qui est similis membro
in effectu in potentia propinqua. Dicit tamen ꝙ ista operatio
quandoqꝫ impeditur sicut in ęgritudine dicta atrophia, cuius
Atro phia qd. interpretatio est defectus nutrimenti Sciendum primo ꝙ
ista operatio appellatur comprehensio substantiæ permuta-
tionis, quia ista substantia quę debet permutari in membrū
quando apponitur comprehenditur in porositate mēbri. Li-
cet autem notificando hanc operationem solum explicet mo
tum localem. s. comprehensionem, intelligenda tamen ē cū
hoc alteratio occulta ad quam sequitur motus localis nutri-
menti ad porositatem, sicut mouetur ferrum ad magnetem.
vt. 7. physicorum. commen. 10. In hac. n. attractione solū at-
trahibile mouetur quod non conuenit in communi attractio
Aristo. ne. Sciendum secundo ꝙ per sanguinem possumus intelli
gere verum sanguinem apud ponentes primam humiditatē
de secundis non differre a sanguine substantialiter, aut humi
ditatem parum distantem a natura sanguinis, sicut pr̄ia hūi-
ditas de secundis. Et quia non solum prima humiditas de se-
cundis potest esse obiectum appōnis, sed etiam ros tempore
necessitatis, ideo subiunxit, aut humor, quia humiditas rorida
manifeste apparet differens a sanguine. Alij dixerunt ꝙ dixit
sanguis propter obiectum appositionis nutritiuæ carnifor-
mium quæ vel immediate ex sanguine nutriuntur, aut ex hu
miditate a sanguine parum differente. Dixit autem humor
propter humiditates quæ sunt obiectum appōnis nutritiuæ
radicalium. Si quis autem teneret ꝙ quatuor humiditates se
cunde habent inter se ordinem essentialem quantum ad suā
generationē. s. ꝙ non generetur immediate ex prima nisi ros
& ex rore cābium, haberet aliter dicere, vt patet intuenti.
Sciendum vltimo nutriens aliquod esse simile membro in
potentia remota sicut est futurum nutriens. Aliud in potentia
propinqua, vt obiectum appōnis & vnionis quod appellat̄
quasi nutriens. Aliud vero in actu fit aut factum est simile
obiectū assimilationis dictum verum nutriens. hoc igiť obie
ctum appōnis est quasi nutriens. Impeditur ergo hæc opera
tio in ęgritudine dicta atrophia ab a quod est sine, & trophos
conuersio, vel ut alij dicunt trophos idest appositio, q̄a deficit
appositio nutrimenti ad membra, cuius causa potest eē mul
tiplex, vt patet intuenti.

**Et alia est adherentia quæ est ut hoc receptum
nutrimentum completo effectu efficiat. s. ut mē-
bri pars fiat, quod pleruncꝫ fallit, quemadmodū
in hydropisi contingit carnosa.**

Notificat aliam operationem. Et dicitur adherentia quæ ē
operatio qua huiusmodi nutrimentum appositum & rece-
ptum in poris in effectu efficitur pars membri, impeditur tñ
aliquando illa operatio, quia licet fiat appō non tamen vniť
nec efficitur pars membri, sicut accidit in hydropisi carnosa Hydro-
dicta hyposarca. Sciendum primo ꝙ hęc operatio dicitur pisis car
adherentia, quia in tali operatione nutrimentum adheret mē nosa hy
bro, ita vt inter ipsum & membrum non intercidat medium posarca
potens veram continuationem impedire. Dicitur vnio, quia dicitur.
ex nutrimento generatur pars membro substantialiter simi
lis, quæ sibi vnitur vera continuatione. Dicitur cambiū quia
tunc videtur cambium & permutationem quandam fieri lo
co partis dissolutæ succidente parte nouiter gñata. Sciēdū Cābiū
secundo ex ista litera colligi posse apparenter satis ex intentio vtrū sit
ne Aui. ꝙ cambium est vere animatum & membro substā aīatum.
tialiter simile, & consequenter ꝙ in assimilatione sequente sit
solum mutatio accñtalis. hoc enim satis expræsse sonat lite-
ra cum dixit. Completo effectu efficiat. s. ut mēbri pars fiat.
videtur. n. ex hoc cambium vera continuitate cōtinuari. Alij
tamen dicunt ꝙ ibi non est continuitas vera, quia requirit
continuitatem formę, sed est ibi solum continuitas materiæ,
vt inuiscatio & commixtio tanta, vt sit sicut vera pars mem
bri, sicut vulgariter dicimus virgam, cuius vna pars est vi-
ridis & alia arida vel sicca esse vnum continuum. Sciēdū
tertio ꝙ in hydrope carnosa transmittitur ad membra san-
guis aquosus non potens membris adherere. Et quia secūdū
complexionem etiam multum distat a natura membri non
potest in substantiam membri transmutari, quare remanet
membro iuxta positus & non vnitus. vnde omnia membra
multiplicato in eis hoc sanguine crudo, & aliqualiter versus
formam carnis coagulato tument & ingrossantur.

**Et est tertia similitudo quæ est ut hoc receptū
quod iam factum est pars mēbri ponat ei ab om
nibus ꝑtibus si̾le uscꝫ in essentia & colore. Quod
quandocꝫ fallit quemadmodum contingit in al-
baras & morphea. Cābium. n. & adherentia iam
ibi sunt reperta, sed similitudo nō ibi inuenitur.**

Notificat tertiam eius operationē. secundo virtutem pro-
priam a qua prouenit ista operatio. secunda ibi⌊ Et hanc qui
dem operationem.⌉ Dicit primo ꝙ tertia operatio virtu-
tis nutritiuæ est oꝑō faciens hoc nutrimētū receptum & vni
tum omnino simile membro vsqꝫ ad essentiam & colorem,
Fallit tamen hęc operatio pleruncꝫ sicut accidit in morphea
& albaras, quia ibi iam sunt cambium & adherentia, sed nō
inuenitur ibi similitudo. Sciēdum primo ꝙ obiectū istius
virtutis est illud quod est terminus ad quem vnionis. Si igiť
poneremus ꝙ in unione fit vera continuatio tunc obiectum
istius operationis est humiditas substantialiter & non accidē
taliter membro assimilata, & sic assimilatio erit solum acci-
dentalis transmutatio. Si autem obiectum teneretur hæc assi-
milatio non solum dicit assimilationem in substantia sed etiā
in accidentibus vt patet. Sciendum secundo ꝙ sicut vir-
tus informatiua materię fœtus quandoqꝫ perfecte dominat̄
materię generationis, & tunc perfecte assimilatur fœtus gene
ranti in sexu, complexione, compōne &c. Quandoque vero
dominatur secundum quod solum, & tunc generatur fœtus
parenti similis solum secundum quid, vt secundo de genera-

tione animalium. Ita virtus nutritiua quandoq; perfecte dominatur, & tunc integre apponit vnit & assilat, quandoque vero dominatur iperfecte, & tunc non potest istos tres actus perficere, sed aliquem non perficit. Quia tamen assimilatio est perfectio posterior vnione & appōne, ideo alij actus pñt absolui ab assimilatione, & non econuerso. unde contingit ꝙ nutrimentum apponitur & vnitur sed non assimilatur. Hæc tamen impotentia assimilationis quandoq; accidit ex parte agentis, quandoq; ex parte materiæ, quandoq; vero ex parte utriusq;, sicut de materia generationis alibi declaratum est. Morphea pendet ex materia subtiliori & supra quam magis dñatur virtus expulsiua, & ideo est infectio magis superficialis. Econtra vero albaras, & ideo est magis profunda, vt se ptima quarti tractatu secūdo caplo de morphea & albaras.

Aristo. — Morphea — Albaras

Et hāc quidem operationem efficit uirtus immutatiua quæ est una de uirtutibus nutritiuæ. Et est in homine una in genere & principio primo, sed in membris similium partium diuersificatur. In unoquoq; n. membro existit uirtus secū dum eius complexionem quæ nutrimentum in eius cōuertit similitudinem diuersa a uirtute quę nutrimentum in similitudinem alterius permutat. Immutatiua uero quæ est in hepate operationem efficit toti corpori communem.

Notificat virtutem cuius assimilatio est propria operatio. Et dicit ꝙ hanc operationem. s. assimilationem facit quædā virtus immutatiua quæ est vna de virtutibus nutritiuę, & ē in homine hæc virtus immutatiua in genere vna & in principio primo. Diuersificatur tamen per species in membris similibus. Nam in vnoquoq; membro reperitur virtus secundum propriam eius complexionem assimilatiua nutrimenti diuersa a virtute in assimilatiua alterius membri. sicut enim complexio ossis alia est a complexione carnis & nerui, sic immutatina ossis alia est ab immutatiua nerui &c. sed immutatiua. s. generalis & communis quæ est in hepate tāq; in principio primo efficit operationem communem toti. Sciēdū primo ꝙ ista est vna de virtutibus nutritiuæ distinguendo has virtutes secundum diuisionem operationum, quia sicut alia est appō alia vnio &c. ita alia est virtus appositiua alia vnitiua & alia assimtlatiua. Saltē enī patet ꝙ aliud est temperamentum requisitum pro appōne in membro, aliud pro vnione, & aliud pro assimilatione. quia aliquando in mēbro reperitur temperamentum sufficiens pro appositione & nō pro vnione, & aliquando pro vnione & non pro assimilatione, vt in litera declaratum est. Vocatur autem hæc virtus p̄cipue immutatiua, maxime enim est aliqua virtus porens obiectum immutare cum potest ipsum in similitudinem suā conuertere. Et quēadmodum virtutes proprie assimilatiuæ membrorum distinctorum sunt diuersæ, ita credendum est de virtutibus quibus apponunt & vniunt. Sciendum secundo ꝙ hæc virtus ponitur ab Aui. vna in genere & principio primo secundum multiplicem expōnem. Prima ē una in genere. i. est una generalis virtus nutritiua pricipalis. s. aīa, quæ est primum principium nutritiuæ operationis. differt autem specie. s. virtus instrumentalis in diuersis membris secundum diuersa instrumenta quibus anima nutritiua coniuncta est, in osse enī ē ossificatiua, in carne carnificatiua etc. Secunda expō est vna in genere, quia unum est genus comprehendens sub se omnem virtutem nutritiuam, sed per species diuersificatur secundum specificam distinctionem mēbrornm, quia alia est secundum speciem in osse alia in carne. Tertia expositio est melior ꝙ ad cuiuscunq; membri operationem, qua nutrimentum in sui similitudinem conuertitur concurrit duplex virtus. Vna generalis in qua, s. membra cōicant, & est virtus ab hepate per spiritum naturalem influxa. Alia vero propria membro insequens suam complōnē

Virtus assimilatiua duplex.

& suum modum mixtionis, & illa diuersificatur ī species secundum distinctionem membrorum, quia sicut alia est cōplexio & modus mixtionis ossis & alia carnis, ita etiam virtus alia. Et secundum hoc patet intellectus literæ. virtus enī assimilatiua omnibus membris ab hepate per spūm naturalem influens est una in genere in principio primo quod est hepar, sed propria cuiuscunq; speciei membri est alia & alia. Et ideo subdit declarationem hanc ꝙ virtus naturalis quæ est in hepate facit operationem toti cōmunem, quia spiritus naturalis ab hepate ad alia membra influxus tāq; cōmune agens agit ad assimilationem nutrimenti ad membra, deīde propriæ virtutes membrorum hanc assimilationem determinant & specificant vt patet.

Virtus assimilatiua g...

Generatiuæ uero uirtutis duæ sunt spēs. Vna est quæ in masculis & fœminis sperma generat. Altera ē quę diuidit uirtutes quæ sunt in sperma te, & permiscet eas temperando secundum ꝙ unicuiq; conuenit membro, dans neruo complexionem propriam, & ossi complexionem propriā. Hoc tamen totum prouenit de spermate similiū partium & similis permixtionis. Et hanc quidem uirtutē uocāt medici uirtutē immutatiuā primā.

Virtus informatiua ...

Determinat de virtutibus operantibus in re nutrimenti ad speciei conseruationem. Et primo de specie prima. s. generatiua. secundo de informatiua, secunda ibi ⌊ Virtus vero imformatiua. ⌉ Dicit primo ꝙ generatiuę virtutis duę sūt species. Vna est quę generat sperma in masculis et fœminis. Alia est quæ diuidit virtutes quæ sunt in spermate & pmiscet eas temperando secundum ꝙ conuenit cuilibet mēbro dando neruo complexionem propriam & similiter ossi & alijs, quod totum fecit hęc virtus de spermate similium partium & similis permixtionis, & illam uirtutem uocant medici immutatiuā primam. Sciendum primo ꝙ apud auctores æquoce sumitur virtus generatiua. Primo pro qualibet virtute principali ordinata ad conseruationem speciei, & sic tam informatiua q; seminis productiua q; etiam immutatiua prima debet dici virtus generatiua. Secundo modo capitur virtus generatiua pro uirtute seminis productiua aut virtutum & partium in spermate existentium secundum exigētiam formandorum membrorum pręparatiua, & sic sumit hic ab Aui. dum diuiditur in generatiuam spermatis & īmutatiuam primam. Et ex hac distinctione soluitur qō qua quæri consueuit an virtus informatiua sit generatiua. Similit̄ an uirtus productiua spermatis sit generatiua. Patet. n. respōsio ex distōne. Sciendum secūdo ꝙ quia in embrione formādo ex spermate necesse est reperiri tria genera prima uirtutum actu, necesse est in spermate producente embrionem uirtutem esse productiuam temperamenti omnium istarum uirtutum, & per consequens necesse est in eo esse uirtutes diuersas, quarum aliqua sit ꝓportionata uirtuti uitali & eius temperamento, & aliqua naturali, & aliqua animali producendis. Ex quo patet ulterius necessarium esse reperiri in spermate uirtutem diuidentem & permiscentem & temperātem has uirtutes in spermate repertas secundum existētiam membrorum formandorum. exempli gratia. ad cordis formationem aliam oportet habere proportionem & hītudinē uirtutem uitalem naturalem & animalem inter se q; ad hepatis formationem. Oportet igitur in spermate esse uirtutem diuidentem permiscentem & temperantem istas uirtutes secundum exigentiam formationis istorum membrorum quę sic temperando permiscendo &c. imprimant materiæ generationis complexionem membro illi generando propriam, & hęc est immutatiua prima. Hanc pro parte expræssit Aui. 20. tertij. cap. de causis spermatis dum dixit. Oportet ut ei. s. spermati sit ex omni membro principali fons, spiritus. n. gignitiuus generatur ex tribus spiritibus, naturali. s. animali & uitali. Et expræssius. 21. tertij. 2. cap. vbi assignās causā spumositatis

Virtus gñatiua duplex. — Aristo. — Spermatis uirtus triplex.

mositatis aduenientis spermati post conceptionem & corrugationem matricis super ipsum dixit. Et varietas quidē istius fumositatis est ex hoc ꝙ virtus informatiua mouet illud quod est in spermate ex spiritu animali naturali & vitali ad mineram vniuscuiusq; ipsorum. Et colligitur idem ab eodem nono animalium, secundo capitulo.

Virtus uero informatiua imprimens est illa ex qua precepto sui creatoris procedit membrorum lineatio & ipsorum figuratio, & cōcauitas, foramina, & lenitas & asperitas, & eorum situs & ipsorum cōtinuitas, & ad ultimū operationes quæ ex finibus dimensionum eorum pendent.

Virtus īformatiua q̄d.

Notificat virtutem informatiuā. Secundo inter se cōparat virtutes ministrantes oēs. s. operantes ad conseruationē indiuidui & speciei. ibi ⌊Et huic quidem.⌉ Dicit primo ꝙ virtus informatiua imprimens aut sigillans ad indiuidui permanentiam vt habet littera exteriori, imprimit enim complexionales naturas in materiam generationis mō quo imprimit sigillum in ceram formam sigilli: & est illa quæ præcepto sui creatoris producit membrorum lineationem: figurationem, concauitatem: foramina. i. porositates, asperitatem, lenitatem, & quæ dat eis operationes & posse operari, quæ operationes pendent ex finibus diuisionum. i. distinctionum membrorum. Nota tamē ꝙ alia littera habet dimensionum, & tunc exponitur vt infra. Sciendum primo ꝙ a spermate operante circa materiā gn̄onis ꝓueniunt operationes aliquę in manifesta prīcipia & manifestas qualitates reducibiles sicut mēbroꝝ complexionatio, durities, mollities, spissitudo, raritas, coagulatio, dissolutio. Et istæ operationes vt patuit in præcedenti parte attribuunt̄ virtuti immutatiuæ primæ quæ alterat & transmutat materiam generationis complexionādo per calidum naturale. Proueniunt etiā a spermate operationes aliquæ non reducibiles in hæc manifesta principia sicut membroꝝ figuratio, lineatio, colligantia, situs foramina: asperitas. Stantibus. n. complexionibus similibus dissimiles valde percipimus aliquādo figuras & cōpōnes et dissimilibus similes. Et ideo hm̄oi operationes non sequuntur tantummodo impressionem qualitatum manifestarum, sed aliquod occultum principiū quod quandoq; auctores diuinum uocant. ut. 22. complexionum. ultimo capitulo. Aristote. autem nedum alij in re huius uirtutis dubitauit ita ꝙ dixit de ea ꝙ est digna ut sit principium altioris & maioris & propinquior diuinæ, & non sit propter calidum frigidum humidum & siccum. Et colligitur idem primo complexionum. 9. capitulo. Et possibile est ut sit principium eius scilicet compositionis a re alia diuina desuper. Ex quo patet ꝙ si hęc uirtus informatiua est solum occultum principium, uirtus informatiua est alia realiter a uirtute immutatiua prima nec solum abinuicem ratione distinguuntur. Sciendum. 2. ꝙ Aui. notificando operationes huius uirtutis informatiuę aliquo modo uidetur explicare naturas omnes complexionales quarum principium est informatiua uirtus. faciendo. n. lineationem facit figurę & aliarum naturarum compositionis quędā inchoamenta, sicut pictores uolentes figurare primo lineant. deinde explicant figurationem quę est una de naturis plasmatis, deinde concauitates & foramina. Et per hęc explicat duas alias naturas plasmatis. s. receptaculum & uiam. Postea explicat superficiem dum dixit. Asperitas & lenitas. Confuse autem tangit situm & numerum cum subdit. Et eorum situs & continuitas. Non enim esse posset debita positio & debita colligantia sine debito numero partium. Postremo autem uidetur tangere quantitatem dum dixit. Deinde operationes quę ex finibus. i. ex terminis uel terminatis quantitatibus diuisionum pendent. alia litera dimensionum. Causa autem propter quam non explicat formę in ductionem declarabitur in dubijs litteralibus cum illa ui

Virtus gn̄atiua duplex.

Aristo.

Spermatis uirtus triplex.

deatur principalissima operatio uirtutis informatiuę. Nota tamen ꝙ operationes pendent ex finibus dimensionum. i. limitatis quantitatibus membrorum in genere causę efficientis. Limitata tamen quantitas & figura membrorum pendet aliquo modo ab operationibus in genere finis, quia gratia istarum operationum, & secundum earum exigentiā proueniunt istę dimensionum figurationes &c.

Et huic quidem uirtuti ministrantes sunt quę rem nutrimenti ministrant ad speciē custodiendam, & sunt uirtus nutritiua & crescitiua.

Comparat dicens. Et huic quidem uirtuti generatiuę ministrant uirtutes quę in re nutrimenti ministrant ad speciei custodiam sicut sunt uirtutes nutritiua & crescitiua. Sciendum ꝙ crescitiua uirtus ministrat in re nutrimenti ad speciei custodiam uel conseruationem pro quanto ex nutrimento ampliori resoluto membra augmentat & ad perfectionē perducit, quę sunt instrumenta generationis. Auget. n. illa secundum omnem diametrum & secundum proportionalitatem naturalem requisitam ad generationem fiendam. Virtus uero nutritiua ministrat generatiuę pro quanto primo etiam ministrat crescitiuę. 2. pro quanto affert membris nutrimentum in quanto superans illud quod est necessarium pro restauratione, ut ex ista superfluitate quantitatis possit uirtus generatiua generare sperma. Et sic patet ꝙ ēt augmentatiua & nutritiua operantur ad conseruationem speciei ut explicat Auicen. in litera. Circa hanc materiam cadunt dubia quędam. Primum est, quia ex dictis supra uidetur ꝙ generatiua spermatis & immutatiua prima sint distinctę uirtutes. Sed arguitur ꝙ non, quia tunc immutatiua prima esset posterior uirtute spermatis generatiua, & cum habens uirtutem posteriorem habeat etiam in se priorem. in quocunq; esset uirtus immutatiua prima, in eo etiā esset uirtus spermatis generatiua, & sic in spermate esset uirtus generatiua spermatis, quod non est concedendum. Itē ꝑfectior & nobilior est actus & operatio ꝓpria uirtutis immutatiuę primę q̄ꝫ generatiuę spermatis. ergo perfectior est uirtus immutatiua prima q̄ꝫ spermatis generatiua. cum igitur immutatiua prima sit fundata in re inanimata. s. in spermate & spiritu gignitiuo, uirtus uero productiua spermatis in re formaliter animata erit aliqua uirtus inanimati perfectior uirtute animati quod non apparet rationabile. Secundum dubium est, quia si uirtus immutatiua prima dat neruo complexionem propriam, cum idem sit agens disponens materiam & formā inducens. 7. metaphysicę. hæc uirtus dabit neruo ossi & sic de alijs formam propriam, & sic erit uirtus informatiua uere. Tertium dubium, quia nō uidetur ꝙ uirtus immutatiua prima sit distincta uirtus ab īformatiua. Primo quia omnia saluari pn̄t ꝑ uirtutē unā quę per manifestas qualitates trāsmutādo materiā dat unicuiq; mēbro propriā cōplexionē, ꝑ occultas uero qualitates dat naturales cōpōnes, sicut uirtus reubarbari ꝑ caliditatē calefacit & ꝑ occultā quā habet qualitatē corrolariā attrahit, nō igitur oportet poni istas distīctas uirtutes in spermate. Item uirtus informatiua & immutatiua prima hn̄t inter se ordinē essentialē. Aut igitur uirtus īformatiua est naturaliter posterior aut prior īmutatiua prima. Si primū igr̄ īcludit ꝑfectionē īmutatiuę, & ꝑ cōsequēs p̄t q̄cq̄d p̄t īmutatiua. Si. 2. igr̄ sublata oꝑatione īmutatiuę primę poterit uirtus īformatiua formare embrionē, & ꝑ cōsequēs unicuiq; mēbro dare cōplonē ꝓpriā, & nō erit necessaria īmutatiua pr̄ia. Quartū dubiū ē. Ex q̄ pr̄ia & principalissima oꝑatio uirtutis īformatiuę ē gn̄atio formę fœtus, quare enumerādo oꝑationes informatiuę uirtutis īter eas nō posuit formę fœtus gn̄ationē. Quintum dubiū est conforme superioribus motiuis, q̄a uidetur ꝙ in gn̄atiua spermatis & nutritiua non sint distinctę uirtutes, q̄a eaꝝ idē ē subm̄ idem obm̄ & idē instr̄m. igr̄ nō sūt distīctę uirtutes. Ad primū istorū dr̄ ꝙ uirtus gn̄atiua sꝑmatis & uirtus īmutatiua prima sūt uirtutes distinctę. ꝑ

Crescitiua uirtus et nutritiua q̄ pacto gn̄atiuæ deseruiant.

Dubia.

Virtutis gñatiuæ ſpmatis et ĩmutatiuæ primę drĩa ac cõueniẽtia.

batur primo, quia obiecta earum ſunt diſticta. Obm̃ enim primæ eſt materia humoralis in ſperma trãſmutabilis. obiectum vero ꝓprium ſecundæ eſt ſperma, licet etiam operentur circa menſtruum. Item drn̄t ſubiecto, quia prima fũdatur in ſuba animata. Secunda vero in re ſolum potentialiter animata. ſubiecta igitur illarum ſunt diſtincta. Tertio differunt per operationes, quia operationes primæ ſunt ſperma generare & materiam eius ex humoribus ſeparare ſecũdæ vero operationes ſunt virtutes quæ ſunt in ſpermate diuidere, miſcere, temperare ſecundũ exigentiam membroꝝ formandorum, quod non ſolum verum eſt quantũ ad partes ſpermatis ſpumoſus, ſed etiam viſcoſas groſſas quas hæc virtus ſeparat miſcet & temperat, & ſecundum exigẽtiã vt fiat conueniẽs materia generationi nerui vel oſſis etc. ſecundum ſententiam Gal. Conueniunt autem iſtæ virtutes in fine, licet vna ſit propinquior fini & altera remotior, vt patet. Et cum arguitur ꝙ non ſunt diſtinctę primæ, quia immutatiua prima eſſet poſterior virtute ſpermatis generatiua. Dicendum ꝙ ipſa eſt prior tempore & poſterior natura. ſ. perfectione. agit enim tanquã inſtr̄m virtutis generatiuæ ſpermatis, ſed non eſt poſterior cõitate, immo illæ ſunt duæ ſpecies diſtinctæ in quas diuiditur virtus generatiua, vt in propoſito eam accipit ibi Auic. vt patuit in textu. Et ſic virtus generatiua ſpermatis & immutatiua prima non habent adinuicem ordinem prioris & poſterioris ſecũdum cõmunitatem. vnde nõ repugnat vnam in ſubiecto aliquo ab altera abſolui. Aliter dicũt alij ꝙ non neceſſario inſtrumentaliter habens perfectionem poſteriorem habet priorem ſicut etiam in præcedenti capitulo dictum eſt. Ad confirmationem dici poteſt. Primo quòd actus proprius & operatio propria virtutis immutatiuæ primæ non eſt perfectior actu proprio ſpermatis generatiuæ, quia immutatiua prima non generat formam fœtus: ſed tantummodo dat partialem complexionem, & perfectionem præparantem ad formam, membri virtus uero generatiua ſpermatis producit de nouo ſubam multum perfectã cum uirtute ſeminali, & cum hac ratione poſſet quis tranſire. Quia tamen ſimiliter adducti poteſt argumẽtum de uirtute informatiua fundata in ſpermate, quã cõmuniter concedunt formam embrionis inducere, ideo reſpõdetur negãdo conſequentiam: quia quãcunq; actionem facit immutatiua prima facit virtute ſpermatis generatiuæ, ideo principalius & per prius dependet illa operatio a generatiua ſpermatis q̃ ab immutatiua prima. Ad ſecundum facilit̃ patet reſponſio ex dictis, quia virtus immutatiua prima non inducit complexionem terminatam & perfectam ſufficienter præparantem ad animationem. Cum ergo dicitur ꝙ idem eſt agens &c. debet intelligi de ſufficienter diſponẽte. Alij dixerunt ꝙ ſufficiens diſpoſitio ad animationem non eſt complexio, ſed cum hoc requiritur debita compoſitio. Anima enim eſt actus corporis phyſici organici, ideo dico ꝙ diſponit ĩmutatiua prima materiã gñonis per cõplones ad aĩationem requiſitas. Hæc tñ rñſio includit difficultates arduas quaꝝ diſcuſſio pertinet ad naturalẽ philoſophũ.

Ad tertiũ dr̄ ꝓbabile eſſe ut credo ueꝝ ꝙ una uirtus principalis in ſpermatc per manifeſtas qualitates tranſmutat materiã gñonis ad cõplonẽ mebro ꝓpriã, & per occultam qualitatẽ uel ꝓprietatem imprimit naturales cõpõnes, ſiue illa uirtus principalis ſit forma ſpiritus gignitiui, ſiue ut quidã dicunt ſit paternũ idolũ, ſiue qcquid ſit aliud. ſed non eſt ex hoc negandũ quin ſaltẽ inſtr̄alia illa principia diſtincta ſint, & ſic uirtutes ſaltẽ inſtr̄ales. ſ. ĩmutatiua prima inſtr̄alis & informatiua inſtr̄alis erunt diſtinctæ. et hoc ſufficit in ꝓpoſito. Poſſet tñ dici eandem uirtutẽ ſpermatis in ordine ad opõnes reducibiles in qualitates manifeſtas circa materiã gñonis dici immutatiuã primã quę tñ in ordine ad operationes alias non ſic in manifeſta principia reducibiles dr̄ informatiua. Et ita iuxta modũ loquendi antiquũ drn̄t formaliter, ſed ſunt materialr̄ una uirtus. Ad quartũ dubiũ dixerunt quidã ꝙ ſatis dedit intelligere dũ dixit. Et ad ultimũ eius opõnes, quia quãuis operationes aĩæ a cõpõne & cõplone ꝓueniant: tñ notũ eſt ꝙ non niſi inſtr̄aliter. unde oportet aliud in indiuiduo ꝓduci quod ſit principale principium iſtaꝝ opõnum, & illud non põt eſſe niſi aĩa. Alij dixerunt ideo tacuiſſe, quia non ita nobis eſt nota formæ ſiue animæ ꝓductio ſicut lineatio & figuratio. Alij dixerunt ideo Auic. tacuiſſe formæ ꝓductionem, quia non credit ab hac uirtute aĩam ꝓduci, ſed a datore formaꝝ dicto cholcodea. Negabat igitur idem eſſe agens materiam diſponẽs & introducens formam. Ad quintum reſpondendũ eſt conformiter ſuperius dictis. ſ. ꝙ ſi uirtutes animæ ponantur ꝓprietates animæ naturales. in teſticulis eſt duplex uirtus. ſ. nutritiua & generatiua & iſtæ per idem temperamentũ producunt ſperma & actum nurriendi, ex alio tamẽ & alio appropriato obiecto. Aliud enim eſt obiectum & materia ꝓportionata generationi ſpermatis, & alia proportionata nutrimento teſticuli. Si autem non poſuerimus hanc diſtictionem virtutum: virtutem principalem generatiuã dicemus eſſe animam teſticulorum quę eſt generatiua & nutritiua in ordine ad aliã & aliam operationem: & ad aliud & aliud obiectum proprium. ſed inſtrumentalis eſt eorum temperamentum quod etiam in ordine ad actum & obiectũ nutricationis eſt virtus nutritiua, & in ordine ad actũ & obiectum generationis eſt generatiua. Iſta ſuperius viſa ſunt. Difficultates autem magis arduas pertinentes ad hãc materiam pertractabo in quæſtione.

Capitulum. iij. Quod eſt de uirtutibus naturalibus miniſtrantibus.

Irtutes uero naturales quæ miniſtrãt tm̃ uirtuti nutritiuæ ſunt miniſtrãtes quę ſunt quatuor uirtutes, attractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua.

Poſt determinationem de virtutibus naturalibus miniſtratis determinat de miniſtrantibus. Et primo vnãquãq; iſtarum virtutum ſpecialiter notificat. Secundo oſtẽdit qualiter quatuor qualitates primæ ſeruiant operationibus iſtarum virtutum. ſecunda ibi⌊ His autem quatuor.⌉ Primo ponit numerum & ordinem iſtaꝝ virtutum. Secũdo declarat membra. ibi⌊ Attractiua vero.⌉ Prima patet.⌉ Pro intellectu primæ partis. Sciendũ primo ꝙ ly tm̃ põt cõponi cũ hoc verbo miniſtrant, & eſt ſenſus ꝙ virtutes naturales quæ tm̃. ſ. ſolũ miniſtrant, quia. ſ. ſunt miniſtrãtes virtuti nutritiuę. Põt etiam cõponi cũ hoc cõplexo. ſ. uirtuti nutritiuæ, & eſt ſenſus ꝙ virtutes naturales quę ſolũ miniſtrãt virtuti nutritiuæ ſunt iſtæ quæ dicunt̃ miniſtrantes. ſ. diſtinctæ contra miniſtratas. Et vterq; iſtoꝝ intellectuũ cũ ſupplementis quibuſdã põt eſſe verus. Primo. n. concedi põt ꝙ iſtæ virtutes ſunt tm̃ miniſtrantes. ſ. cõpõne ad virtutes miniſtratas, de quibus in præcedenti cap̃. dcm̃ eſt. ſic enim ſunt miniſtrantes ꝙ ipſæ nullo mõ ſunt miniſtratæ. Et per hoc dr̄t a virtutibus miniſtratis, quę cũ hoc etiã alijs aliquo mõ miniſtrãt, ſicut decreſcitiua & nutritiua dictum eſt. Et hanc expõnem ſequunt̃ plurimi. Silr̄ vr̄ ſecundus intellectus verus. Nã iſtæ virtutes naturales miniſtrantes ſolum vñr miniſtrare virtuti nutritiuæ. ſ. immediate, quãuis mediate etiam ſeruiant gñatiuæ. Dicunt tñ aliqui ꝙ illæ operãtes in materiã nutrimenti pro reſtauratione eius quod diſſoluitur immediate ſeruiunt nutritiuæ, operantes tamen ꝓ generatione ſpermatis & pro ſpeciei conſeruatione ſeruiunt ſiue miniſtrant gñatiuæ. Sciendũ ſecundo has virtutes eſſe duplices. Quædã enim ſunt cõmunes & quædã ꝓpriæ. In ꝓpoſito vero ſermo eſt de cõmunibus, quę qualr̄ diſtinguũtur contra particulares videbit̃, licet pro parte ſatis declaratum ſit ſupra. Sciendum tertio has quatuor eſſe, vt ſupra in capitulo de membris declaratum, licet ibi generaliter tã de proprijs q̃ de communibus eſſet ſermo. Vtrum autem illæ quatuor ſufficiant videbitur poſt.

Vir[...] nãli[...] ples.

Attractiua

Attractiua uero fuit creata ad attrahendū nutrimentū iuuatiuū quæ quidē opať hoc uillis mēbri, in quo eſt ſecundū longitudinem protenſis.

Notificat quodlibet membrum diuiſionis poſitę. Primo attractiuam. Secundo retentiuam &c. Partes patēt. Primo notificat attractiuam ex parte finis. Secūdo inſtrī. ibi⌊ Quę quidem.⌉ Dicit primo ꝙ virtus attractiua fuit creata ad attrahendum nutrimentū. Dicit ſecundo ꝙ inſtrm̄ quo operatur virtus attractiua ſunt villi membri, in qua ipſa ꝓtenſa eſt ſecundum longitudinem. i. villi longitudinales.

Virtus attractiua quid.

Sciēdum primo ꝙ ex iſta littera colligitur talis deſcriptio. virtutis attractiuæ. Virtus attractina eſt virtus a nā creata ad attrahendum nutrimentum iuuatiuum, quæ eſt mediantibus villis longitudinalibus membri in quo eſt operationis ſuæ productiua. In qua deſcriptione primo ponitur genus cum dicitur virtus. Secūdo finis dum dicitur creata ad attrahendum. Tertio explicatur obm̄ dum dr̄, iuuatiuū nutrimentum. Quarto organum ſiue inſtrm̄ dum dicitur, villis ſecun dum longitudinem protenſis. Et poſſumus dicere ꝙ quinto explicatur ſubiectum proprium in quo fundatur attractiua virtus cōis, de qua in propoſito eſt ſermo: et illud eſt membrum villoſum habens villos longitudinales, imo adæquatum ſubiectum illius eſt villus longitudinalis mēbri.

Virtus attractiua duplicič.

Secundo ſciendum hanc diffōnem proprie conuenire virtuti attractiuæ cōi & non propriæ. Differt autem virtus attractiua cōis a propria multipliciter. Primo ratione obiecti, quia virtutis attractiuæ propriæ obm̄ non eſt commune ſed membro appropriatum. cōmunis vero obiectū eſt commune, vt attractiuæ ſtomachi hepatis et venarum. Differunt ſecundo: quia in attractione propria non ſequitur motus attrahentis ſed obiecti ſolum, ſicut in attractione ferri ad magnetem. vnde dum os attrahit nutrimentum non concurrit motus oſſis ad nutrimentum, ſed econtra. in attractione vero cōmuni concurrit motus neceſſario vtriuſꝫ. ſ. tam attrahentis ꝗ attrahibilis, ſicut in attractione ꝗ fecit meri. Cauſa vero huius diuerſitatis infra patebit. Et ex hoc ſequitur tertia differentia. ſ. ratione organi vel inſtrumenti. fit. n. attractio communis mediantibus villis, propria vero nō neceſſario fit per villos. Ex quibus patet ꝙ diffinitio virtutis attractiuæ poſita competit communi & non propriæ.

Sciendum vltimo ꝙ licet hic virtus attractiua opereť mere naturaliter & ſine cognitione. quia tamen naturalis inclinatio cuiuſcunꝫ eſt ad conuenientia, ideo hæc virtus naturaliter inclinatur vt iuuatiuum nutrimentum attrahat et nō nocitiuum, vnde obiectum eius eſt iuuatiuum nutrimentū. Et ex iſto videtur ꝙ ad ſaluandum operationes attractiuæ virtutis attrahentis conueniens & nociuum relinquentis nō oportet præter virtutes enumeratas ab Aui. ponere illā virtutē, ꝗ quidā vocant diſcretiuā ſicut imaginatus eſt Auer.

Et retentiua fuit creata ut iuuatiuū retineat, dū uirtutes ipſū immutantes in eo opanť quę ab ipſo alimentū ſuſcipiunt, qđ equidē efficiť uillis qui ex trāuerſo ꝓtenduntť. Et eſt ēt cū uilli qui ſecundū latitudinem incedunt auxilium præbēt.

Notificat retentiuā ex parte finis & inſtrī. Et dicit ꝙ virtus retentiua fuit creata vt retineat iuuatiuum dū virtutes immutantes operantur in eo, quæ ſuſcipiunt alimentum ab eo. inſtrm̄ autē talis operationis ſunt villi tranſuerſales quibus ipſa operatur, licet etiam q̄nꝫ villi latitudinales in retētione auxiliū præbeant. Sciendū primo ꝙ ex iſta lr̄a colligitur diffō virtutis retentiuæ proportionalis diffōni attractiuæ poſitæ. In qua explicatur finis, obiectum, organū, & datur intelligi ſubm̄. Et tu conſidera ex dictis. Hic etiā ſermo eſt de retentiua cōi quæ differt a propria, ſicut de ꝓpria & cōi attractiua dcm̄ eſt.

Virtus retētiua duplex.

Sciendū ſeeundo ꝙ ſicut villi tranſuerſales ſunt medij per participationem inter longitudinales qui ſunt attractiui, & latitudinales qui ſunt expulſiui, quia ſimul participant de diametro longitudīs & latitudinis, ita ſua opō media eſt inter attrahere & expellere.

Digeſtiua uero eſt illa quę quod attractiua attraxit & retinuit retentiua in eſſentiā conuertit aptam uirtutum in ea permutationem facientiū operationi, & complexionem quæ conuerſioni nutrientis in effectu eſt cōpetens. Hæc eſt enim eius operatio in iuuatiuo quæ uocatur digeſtio.

Notificat virtutem digeſtiuam. Primo quantum ad operationem quam efficit circa nutrimentum iuuatiuum. Secūdo quantum ad operationem quam facit circa nocitiuum. ibi⌊ Eius vero operatio.⌉ Dicit primo ꝙ virtus digeſtiua eſt illa quæ conuertit quod attraxit attractiua & retinuit retentiua in eſſentiam & complexionem aptam & cōpetentem operationi & conuerſioni virtutum facientiū in ea permutationem & conuerſioni nutrientis in effectu.

Virtus digeſtia duplex.

Virtus digeſtiua quid.

Sciendum primo duplicem eſſe digeſtiuam. ſ. cōmunem & propriam. Et licet hæc deſcriptio indifferenter competere poſſet communi & propriæ, arbitror tamē ꝙ hic præcipue deſcribatur cōmunis, quia deſcribitur illa quæ eſt miniſtrās & non miniſtrata. Digeſtiua vero propria eſt etiā miniſtrata vt tactum eſt. Similiter credendum eſt ꝙ vniformiť ſumitur hic ſicut attractiua & retentiua, ſed ibi loquitur de cōmuni attractiua &c. ideo hic etiam loquitur de cōi digeſtiua. Digeſtiua autem proprie digerens quod attraxit attractiua cōmunis etiam eſt digeſtiua cōmunis. Differunt autē digeſtiua communis & ꝓpria. Primo ratione obiecti vt ſupra. Secundo ratione virtutum ſubminiſtrantiū, quia digeſtiuę cōi immediate ſeruit attractiua & retentiua cōis non autem propriæ. Item rōne locoꝝ in quibus fiunt. Digeſtiua enim ꝓpria operatur indifferenter in quolibet membro, ſed cōis habet determinata membra ad hanc digōnem deputata ut ſtomachum & hepar.

Nutrimti cōpetētis conditio duplex.

Secundo nota vt nutrimentum ſit cōpetens fini quem intendit virtus faciens in eo permutationē, requirunť in eo duæ conditiones præcipuæ. Prima eſt debita eſſentia ſiue debitus modus ſubſtantiæ. ſ. debita groſſities vel ſubtilitas viſcoſitas vel eius oppoſitū. Secundo requiriť debita cōplo qua ſit a virtute mēbri debite paſſibile & reddať ſibi obm̄ ꝓportionatum. hęc autē ambo facit digeſtiua virtus in humido nutrimentali, dat. n. ſibi debitam cōplonem & debitū modū ſubæ, quibus reddiť humidū nutrimentale debite conuertibile ſecundū exigētiam virtutis cui miniſtrat digeſtiua virtus, & talis opō digeſtiuæ vocať digeſtio in iuuatiuo quæ propriæ digeſtio vocať. Eſt enim perfectio humidi a proprio & naturali calido.

Digō quid.

Eius uero operatio eſt in ſuperfluitatibus, ut ſi poſſibile fuerit eas in hanc mutet diſpoſitionē, quæ etiam uocať digō. Aut ut earum egreſſionem a membro in quo ſunt retentæ facilem efficiat cū expulſione earum attenuando eſſentiā ſi quod prohibet fuerit groſſities, aut ingroſſando ſi quod uetat fuerit tenuitas, aut incidendo ſi qđ prohibet fuerit uiſcoſitas.

Notificat ipſam per opōnem eius in mā nocitiua. Scđo oñdit dr̄iam inter hanc & primā opōnē quantū ad eoꝝ denominationē. ibi⌊ Hæc quidē opō.⌉ Dicit primo ꝙ opō virtutis digeſtiuæ in ſuperfluitatibus eſt: vt ſi virtuti digeſtiuę poſſe fuerit mutet eas in hanc diſpōnē. ſ. eſſentiā et cōplonē aptā quæ vocať digō. Si autē ſuperfluitas fuerit ita maligna vt non ſit receptiua huius mutationis: intentio eius eſt vt faciat eaꝝ egreſſionē facile a mēbro in quo ſunt cū expulſione virtutis expulſiuę, et eius intētio ē reddere illas ſupfluitates aptas expſſioni. Et hoc facit virtus digeſtiua ſubtiliādo ſubam illaꝝ ſuperfluitatū ſi illud qđ ꝓhibet eas expelli eſt groſſities, aut īgroſſando ſi illud qđ vetat expelli ē ſubtilitas aut īcidēdo ſi illud qđ ꝓhibet expelli eſt viſcoſitas.

Et hæc quidē opō uocatur maturatio. Est tñ cū digestio & maturatio synonyma dicuntur.

Digō & maturatio idem & ē duplex.

Dicit secundo ꝙ talis operatio in superfluitatibus ꝓprie appellatur maturatio, licet quandoq; digestio & maturatio sumantur tanquam synonyma. Sciendum primo ꝙ sicut digestio iuuatiui est duplex. s. cōmunis & propria, ita nocitiui. Differunt obiecto vt supra. hic pōt esse sermo de vtraq;, licet principaliter de prima. Sciendum secundo vt secūda aphorismorum cōmento illius. Vbicunq; cibus præter naturam &c. humor & superfluitas peccans qñq; peccat remisso gradu malitiæ. s. corrigibili, & tali cōpetit prima operatio uirtutis digestiuę qua humor ad benignum reducitur. Quandoq; peccat gradu malitiæ intenso non corrigibili, & tali competit pręparatio ad expulsionem quam oportet esse variam secundum varietatem dispositionis superfluitatis. Quandoq;. n. resistit expulsioni propter grossitiē: quandoq; propter subtilitatem per q̄ imbibitur membro, quandoq; propter viscositatem nimiam. Vnde quandoq; sibi dētur subtiliatio, quandoq; ingrossatio, et quandoq; incisio. Aliquando vero humor est indispositus ad expulsionē propter qualitatem prauam impressioni virtutum repugnātē, & tunc sibi dētur cōplōnis rectificatio vel æquatio. Ex quibus infert non oēm digōnē ingrossando procedere.

Expulsiua autē est illa quæ superfluitatē expellit ex nutrimento residuā quæ ad nutriendū non est conueniens, aut quæ excedit mensuram quæ sufficit ad nutriendum, & quæ nō est necīa.

Notificat virtutē expulsiuā. Et primo rōne obiecti. Secūdo rōne loci expulsionis. ibi ⌊Aut euacuat.⌉ Dicit primo ꝙ virtus expulsiua est illa quę expellit superfluitatem ex nutrimento residuam, quæ non est conueniens ad nutriēdum, aut expellit superfluitatem quæ excedit mensurā quæ sufficit ad nutriendum: & etiam quæ non est necessaria. Sciēdum primo ꝙ sicut reliquæ virtutes duplices sunt. s. communes & propriæ, ita expulsiua est duplex. s. cōmunis & ꝓpria. Et drnt primo rōne obiectorum, quia obm ꝓprię est superfluitas nutrimenti ꝓprij. cōis vero obm est superfluitas nutrimenti cōis. Secundo rōne organi & modi operādi qm̄ obm communis est villus latitudinalis. ꝓpria vero operatur sine villis occulte alterando superfluitatem alteratione inclinante ad expulsionē, vt patet in osse superfluitates suas a se pellendo quantūcunq; careat villis. Videtur enim ꝙ virtus membri se habeat ad nutrimentum & eius superfluitatem sicut magnes ad ferrum, sed magnes potest virtute sua occulta alterando quandoq; ferrum attrahere: & quādoq; expellere. igitur &c. hic videtur præcise sermo de cōmuni. Sciendum secundo superfluitatem esse triplicem. Quædam est peccans in quali, quædam in quanto, & quędam vtroq; modo. Alij sub alijs verbis. Tripliciter dicitur aliqua humiditas superflua in corpore vel ratione qualitatis aut quantitatis, aut vtriusque. Exemplum primi, vt sanguis calidus aut frigidus aut grossus &c. mediocrem tamē quantitatem sanguinis non excedens. Exemplum secundi, vt sanguis in complexione temperatus, sed quantitatē mediocrem excedens. Exemplum tertij patet. Et notū est qđlibet istorum superfluorum esse obiectum virtutis expulsiuæ. Nota tamen ꝙ tam superfluum qualis q̄ quanti reperitur in corpore duplex. Quoddam multiplicatum in corpore secundum conuenientem naturæ cursum, sicut est superfluum primæ & secundæ digestionis, quod est superfluitas ratione qualitatis ineptæ ad nutricationem, quæ tamen secundum naturæ cursum multiplicatur in corpore. simil'r superfluitas spermatica est superfluitas quanti superfluens ab eo, quod sufficit pro nutricatione membrorum, in corpore tamen sano secundū naturę cursum multiplicata. Quoddam vero est superfluum quanti aut qualis extra naturę cursum aut præternaturaliter multiplicatum in corpore, sicut humor putridus aut sanguis malæ qualitatis aut quantitatiue multum excedens cōuenientem mensuram. Et quia hęc omnia superflua sunt obiecta expulsiuæ virtutis: ideo Aui. omnia illa in notificatione virtutis expulsiuæ implicat. Tetigit enim superfluitates qualis tam naturaliter q̄ pręternaturaliter multiplicatas dum dixit, superfluitatē ex nutrimento residuam, & quæ ad nutricationem non est conueniens. hæc enim tam superfluo conuenit quali naturaliter q̄ præternaturaliter multiplicato in corpore. Tetigit superfluum quanti naturaliter multiplicati aut ad finem a natura intentum, dum dixit. Aut quæ excedit mensuram quę sufficit ad nutriendum. sperma enim est huiusmodi. Tetigit tertium. scilicet superfluum quanti non naturaliter multiplicatum dū dixit. Et quæ non est necessaria sicut sanguis superfluus. Non enim ordinatur ad aliquem finem.

Expulsiua uirtus duplex:

Superfluitas triplex.

Superfluū qđlibet duplex.

Aut euacuat in receptaculo sibi apto sicut urinam in uesica.

Notificat hanc virtutem ex parte locorum expulsionis. Et primo localis termini ad quem fit expulsio. Secundo loci vel viæ per quam fit expulsio. Tertio assignat causam dicti. secunda ibi. ⌊Et hæc quidem.⌉ tertia ibi ⌊Cunq;.⌉ Prima littera videtur truncata & defectiua, sed oportet eā sic supplere. expulsiua est quæ expellit &c. resumendo totā diffinitionem expulsiuæ expellendo. s. extra corpus. Aut si non expellit euacuat in receptaculo sibi apto. Quasi dicat ꝙ virtus expulsiua quandoq; expellit materiam extra corpus, quandoq; vero non, sed euacuat ipsam ad receptaculū aptum ad hanc superfluitatē continendā, sicut expulsiua renum expellit superfluitates ad vesicam quæ est receptaculum aptum. Et per receptaculum aptum intelligere debemus membrum finaliter ordinatum a natura ad suscipiēdū superfluitates aliquas: & continendum priusq; expellātur. Et fuerunt hæc receptacula ad multa iuuamenta inuenta, inter quæ præcipuum est, ne sit nobis necessaria continua superfluitatum illarum emissio nisi enim fuisset vesica continens vrinam longo tēpore, exitus vrinæ fuisset continuus vt patet in dissuriam patientibus.

Et hęc quidē uirtus has expellit superfluitates aut per partes & foramina quæ sunt eis præparata, uel si non fuerint ibi foramina præparata a nobili expellit ad ignobile & a duro ad laxum.

Notificat ipsam ex parte locorum per quæ fit expulsio, dicens ꝙ hæc virtus expellit superfluitates istas, aut per partes & foramina quæ sunt parata ad hanc expulsionem, vel si non sint partes & foramina pręparata expellit a nobili ad ignobile, aut a duro. i. forti ad laxum. i. debile.

Cūq; in parte expulsiōis fuerit declinatio materiei superfluitatis nō cōuertit eā uirtus expulsiua ab illa semita inquantum possibile fuerit.

Dicit vltimo ꝙ si materia expellēda declinauerit ad partē expulsionis. s. conuenientē & deputatā ad illud, nā inq̄tū pōt non conuertit materiā ab illa semita. q. d. ꝙ si aliqñ cōuertit ab illa semita illud est coacte. Sciendū primo hic reꝑiri duplicē lr̄am. Vna habet partes. Altera poros. Per partes debemus intelligere vias occultas. Et per foramina manifestas. Exēpla hoꝝ satis nota sunt. Et ex hoc colligi pōt cōbinatio talis expulsionis materieꝝ, quia vel expellūt per vias sensibiles & manifestas sensibil'r: vt superfluitates primæ & secundę digōnis nariū auriū &c. Aut expellunt per easdē insensibiliter, sicut si superfluitates nariū insensibil'r resoluerent. Aut expelluntur per vias occultas sensibiliter sicut superfluitates sudoris per poros insensibiles aliqñ sub forma sudoris expelluntur, & secundum quosdam superfluitates dictæ alguadi etiam licet sensibiliter expellantur, non

tamen

Alguadi ſuperfluitas.

tamen habent manifeſtum meatum per quem egrediātur. aut per poros inſenſibiles inſenſibiliter expellūtur: ſicut materia quæ per poros inſenſibiliter reſoluitur & expellitur.

Sciendum ſecundo ꝙ natura ſemper de poſſibilibus quod melius eſt operatur. Si igitur ſuperfluitates declinantes ad locum aptum expulſioni poteſt per illum locum expellere non diuertit. ſed per illum locum euacuat. Si autem nō poteſt, quia forte in via eſt oppilatio aut aliud impedimētum eligit viam aliam, quia expellit a nobili ad ignobile, ſicut a corde ad ſubaſcellas aut ab hepate ad inguina, aut a cerebro ad loca quę ſunt poſt aures, aut a mēbris interioribus ad exteriora, & vl'r a fortiori ad debilius ſi poteſt, aut a perfectiori ad imperfectius.

Materię declinatio ad expulſiōis uias.

Cōtingit autem materiam declinare ad locum aptum expulſioni. Aut ratione qualitatis localis motiuæ vt ſuperfluitates graues & melancholicę ad ventrem. Aut propter propinquitatem & colligātiam loci in quo cōtinetur materia cum loco expulſionis, ſicut materia in gibbo hepatis magis declinant ad veſicam & in concauo ad ventrem. Aut ratione rectitudinis aſpectus, ſicut contenta materia in dextro declinat magis ad dextrum, & in ſiniſtro magis ad ſiniſtrum.

Dubia.

Super hæc dicta plura inſurgunt dubia. Primum. Non videtur ꝙ proprie partis capituli lr̄a ſit vera: qualitercunq; ly tantum conſtruatur. Si. n. coniungitur cum ly miniſtrāt, littera eſt falſa: quia digeſtiua non tantum miniſtrat, ſed eſt miniſtrata ab attractiua & retentiua, vt patet ex eius diffinitione. Nec poteſt cōſtrui cum ly nutritiuæ: quia non ſolum nutritiuæ ſeruiunt: ſed creſcitiuæ & adhuc generatiuæ. Quomodocunq; igitur exponatur littera non videtur vera.

An deť uirtus diſcretiua.

Secundum dubium eſt: ꝗa prę ter virtutes naturales miniſtrātes tam dictas neceſſario ad ſaluandum ea quæ in nobis apparent ponenda eſt virtus diſcretiua. igitur diuiſio illa inſufficiens. Aſſumptum probatur, quia præter actus & operationes iſtarum virtutum neceſſe eſt poni actum diſcretiuum & ſeparatiuum retinendi ab expellendo, & expellendi a retinendo. ſed ille actus non eſt attractiuæ nec expulſiuæ. igitur &c. Exempli gratia. dū ſanguis mouetur a gibbo hepatis per viam aſcendentem commixtus aquoſitati ſuperfluæ quam neceſſe eſt ſeparari a ſanguine. igitur oportet eſſe ibi virtutem ſequeſtratiuam aquoſitatis a ſanguine. Item ſtat deſtructio actus diſcretiuæ uirtutis fortificato actu attractiuæ uirtutis. ſimil'r ſtat deſtructio actus diſcretiuæ fortificato actu retentiuę. & ſic de alijs. igitur &c. Aſſumptum patet in diabete ubi fortificatur actus attractiuæ, & debilitatur diſcretio & ſeparatio. patet etiam ꝙ fortificata retētiua hepatis impeditur illa debita diſcretio & ſeparatio.

Auer.

Pro iſto videť intentio Auer. ſecundo colliget. cap̄. de iuuamentis ueſicæ. Et tertio colliget capitulo de cauſis accidentalium ſuperuenientium ſtomacho. Et Auic. prima quarti cap̄. de cura emitritei. Et. 5. can̄. primo cap̄. Vnde & Meſue in de conſolatione medicinarum intentione ſecunda. primo cap̄. Et ſciuiſti ꝙ virtus eſt quę regulat & diſtinguit inter virtutem rei & uirtutem. regulare autem & diſtinguere inter uirtutem & uirtutē eſt alia operatio ab attractione & retentione, & infra confidimus ꝙ natura mandat ad loca diuerſæ neceſſitatis hoc & illud, quia hæc ſunt adminicula inter quæ natura ſapiens diſtinguit & ſeparat. uide ibi. Item non apparet quomodo uirtus expulſiua propria poſſet expellere ſuperfluitatem ſolo quanto peccantem niſi cum ea poneretur diſcretiua. Itē quia præter generatiuam ſpermatis oportet in ſpermate poni diſcretiuam ſeparantem uirtutes quæ uocata eſt immutatiua prima. Tertium dubium eſt. Nō uidetur ꝙ attractiua fuerit creata tantummodo ad attrahendum nutrimentū iuuatiuum. Attractiua. n. renum & ueſicæ non ſolum attrahit nutrimentum nec ad illud ſolum creata eſt, ſed etiā ad attrahendum ſuperfluitates ſecundæ digeſtionis. attractiua etiam teſticulorum attrahit ſuperfluitatem a nutrimento et chiſtis fellis choleram & fel melancholiam. Quartū dubium eſt, cum in eodem membro vt ſtomacho ſimul ſit attractiua communis & propria, quare ad perficiendum operationem attractiuæ communis requiritur uillus longitudinalis. Ad faciendum tamen attractionem propriam nō requiritur ille uillus. Et ſimiliter dubium haberi poteſt de retentiua & expulſiua communi & propria. Quintum dubium. Videtur ꝙ uirtus retentiua non ſolum eſt ad iuuatiuum retinendum, immo retinet & nocitiuum, ut patet de fecibus & urina præcipue fortificata retentiua. Item nō uidetur ꝙ uilli latitudinales præſtent iuuatiuam retentionē. Primo quia propria eorum operatio eſt per cōſtrictionem expellere, ſed expulſio ponitur retentioni. igitur &c. Itē ꝗa cum contrahuntur eorum concauitas minoratur, ſed minoratio concauitatis prohibet retentionem eius quod in cōcauitate retinetur. Sextum dubium. Videtur ꝙ digeſtiua nō ſit una uirtus, quia obiecta ipſius ſunt diſtincta, operationes diſtictæ: fines diſtincti. igitur uirtutes diſtinctæ. Aſſumptū patet obiecta enim ſunt quandoq; iuuatiuum quandoq; nocitiuum. Similiter operationes diſtinctæ. alia enim eſt præparatio materiæ ut recipiat conuerſionem nutrientis in effectu. & alia eſt præparatio ut expellatur. Similiter etiam patet ꝙ alius eſt finis, quia unus eſt reſtauratio, & alius nocumenti prohibitio. Septimum & ultimum dubium Ariſt. 4. metheo. uidetur ſenſiſſe omnem digeſtionem ingroſſando procedere. Et tamen oppoſitum uidetur ſenſiſſe. A. quia dixit Aui. ꝙ quandoq; ſubtiliat quandoq; ingroſſat uirtus digeſtiua ſecundum exigentiam ſuperfluitatis digerendæ. Nec ſolum illud in nocitiuo uideť uerū, ſed etiā in iuuatiuo. ſanguis. n. per digōnem tranſmutatur in ſpm̄ & in rorem: & ſpiritus uitalis in animalem, in quibus uidetur ſemper digeſtionem non ingroſſando ſed ſubtiliando procedere.

Reſpondetur od omnia iſta per ordinem. Ad primum iſtorum dixerunt quidam ꝙ illæ quatuor uirtutes poſſunt comparari ad quatuor. Primo ad operationē, & ſic omnes ſunt miniſtrantes. ordinantur. n. in operationes tāquam in finem, ordinatum autem in finem miniſtrat fini. Secundo poſſunt comparari ad organa ſiue membra. & quia organa & membra ſunt creata propter uirtutes, ideo ut ſic habent rationem miniſtratarum. Tertio poſſunt comparari ad uirtutes tres prius nominatas. ſ. nutritiuam creſcitiuam & generatiuam, & ſic ſunt ſolum miniſtrantes. & non miniſtratæ. Quarto inter ſe, & ſic aliquæ ſunt miniſtrantes, & aliquæ miniſtratæ, quia attractiua & retentiua miniſtrat digeſtiuæ. Poſſunt etiam comparari ad qualitates quibus operantur, & ſic ſunt omnes miniſtratæ. Saluatur igitur littera ꝙ illæ uirtutes ſunt ſolum miniſtrantes. ſ. uirtutibus tribus prius numeratis, quia reſpectu nullius iſtarū ſunt miniſtratæ. Si tamen ly tantum cadat ſuper ly uirtuti nutritiuæ poteſt intelligi ꝙ immediate ſolum ſeruiūt nutritiuę, licet mediate miniſtrent alijs. Aliter poteſt dici ex præcedenti capitulo ꝙ illæ uirtutes proprie miniſtrantes & nullo modo miniſtratæ dicuntur, quia proprie miniſtrantes ſunt communes & non proprie. Pro iſto uide dicta in præcedenti capitulo. Et hæc reſponſio eſt clarior.

Diſcretiua uirtus quinta.

Ad ſecundum. Conceſſerunt quidam ſicut Auer. ꝙ oportet præter quatuor uirtutes dictas poni quintam quam ipſe uocat diſcretiuam moti rationibus dictis. Et in hoc poſſumus habere duplicē imaginationem. Prima eſt ꝙ uirtus hæc ſit naturalis proprietas fundata in anima. Secunda quòd animæ correſpondeat in organo aliqualis modus temperiei pro operatione diſcretiua neceſſarius qui pro ſimplici attractione & retentione &c. non eſſet neceſſarius, & hic modus temperamenti poteſt uirtus diſcretiua dici. Et tunc patet quid ad quæſitum ſit reſpondendum ſecundum hoc. uirtus enim principalis eſt attractiua & retentiua in ordine, tamen ad aliud & aliud temperamentum ut patet. ſed uirtus inſtrumentalis diſcretiua eſt diſtincta ab alijs. ſcilicet talis uel talis temperies. & ſi hoc intellexiſſet Auerro. non fuiſſet magnus error. Communis tamen modus tenet quòd præter uirtutes enumeratas non oporteat poni hanc uirtutem ab illis diſtinctam, quia nec ex parte organi nec obiecti nec operationis nec finis ab alijs

distingui potest. Non enim ex parte organi, quia nõ sunt ibi nisi tres villorum species quæ tribus virtutibus seruiunt. s. attractiuæ retentiuæ & expulsiuæ. Nec etiam ex parte operationis, quia quæcunq; operationes in nobis apparentes reperiuntur: procedentes a virtutibus naturalibus reduci possunt ad attractiuam aut retentiuam. V. g. emulgentes eligere aquositatem vrinalem a sanguine, & venas sanguinem ab aquositate hoc sufficienter reduci potest in attractiuam emulgentium & retentiuam venarum, quia emulgentes naturaliter inclinantur ad sic illam aquositatem attrahendam ꝙ non sanguinem, & illa aquositas est sic earum cõueniens obiectum ꝙ non sanguis, & econtra. sanguis est conueniẽs obiectum retentiuæ venarũ & nõ aquositas illa, ideo emulgentes aquositatem attrahunt & dimittunt sanguinem per solam suam virtutem attractiuam, & venę retinent sanguinem & dimittunt aquositatem per actionem solius suę virtutis retentiuæ sicut reubarbarum per solam suam virtutẽ attractiuam attrahit choleram & relinquit alios humores, quãuis in eo non sit virtus discretiua superaddita virtuti attractiuæ. Si igitur aliqui auctores nixi sunt hanc virtutẽ ponere non plus voluerunt nisi ꝙ vna est virtus materialiter quæ est discretiua & attractiua, discretiua & retentiua, discretiua & expulsiua. sed attractiua dicitur inquantum absolute attrahit, discretiua inquãtum quid determinatum attrahit & aliud relinquit, & sic de retentiua & expulsiua. Ad argumenta dicit̃ ꝙ ibi nullus apparet actus qui reduci non possit in virtutem attractiuam retentiuam aut expulsiuam, vt patet ex dictis. Ad secundum dicitur ꝙ sicut in diabete læditur actus discretiuæ, ita retentiuæ, eodem. n. actu natura discernit et sepat plus ꝙ̃ oportet, et retinet plus ꝙ̃ oportet & eodẽ actu retinet nã plus q̃ oportet et discernit minus et sic de expulsione. Et per idẽ p; ad alias cõfirmationes.

Pro auctoritabus uero dicit̃ ꝙ si sñia Auer. fuit qualẽ ostẽdunt verba non est acceptanda. Alię autem auctoritates nõ ponunt hanc virtutem ab alijs naturalibus distinctam nisi ratione. De hac tamen materia latius dicetur in quæstione.

Ad tertium dubium dicitur ꝙ non fuit intentio Aui. ꝙ attractiua sit solum creata vt attraheret solum nutrimentum iuuatiuum. fuit enim creata etiam ad attrahẽdum superfluitates. Sed tamen principaliter fuit creata vt materiam nutrimentalem iuuatiuam attraheret. Non enim repugnat aliquid ꝑductũ esse gratia diuersorum finium, propter vnum tñ magis principaliter ꝙ̃ ꝑꝑ alium. Ad quartum patet ꝙ attractiua communis ordinata est ad rem attrahendam situ & natura a membro multum distantem, multę etiã quãtitatis & difficilis motionis, comparatione obiecti virtutis attractiuæ proprię. Ideo ad attractionem communem perficiendam oportuit moueri organum & obiecto applicari. Non sic autem in propria, quia propter distantiam paruam quantitatem etiam modicam sufficit sola alteratio occulta et non fuit necessarius motus organi ibi. Et similiter dicitur de retentiua & expulsiua excepta causa sumpta ex parte distãtiæ localis. Ad quintum dicitur sicut ad tertium. Ad illud vero quod obijcitur de villis latitudinalibus. dixerũt quidam ꝙ villi latitudinales iuuant retentionem quãdo remisse debiliter contrahuntur, cum autem fortiter contrahũtur faciunt ad expulsionem. Alij ꝙ possunt iuuare per accidens: quia transeunt supra transuersales quos retinendæ rei applicat. aut iuuare possunt expellendo aliquam rem ad locum vbi retineri debet. Aliter potest dici ꝙ aliquo modo iuuant ad retinendum constringendo viam per quam exire posset res retinenda. Imaginari tamen possumus ꝙ licet villus latitudinalis sit per eius constrictionem expulsiuus, iuncta tamen eius constrictione cum cõstrictione trãsuersaliũ conferre potest ad retentionem, præcipue cũ multo maior fuerit constrictio transuersalium q̃ latitudinalium vt posset exemplo declarari. Ad sextum qualiter virtus digestiua sit dicenda vna secundum genus & diuersa secundum speciem, respice ad ea quæ circa litteram dicta sunt in præcedenti capitulo de immutatiua virtute quæ ponitur vna ex speciebus nutritiuæ. Et dic proportionabiliter sicut ibi. Ad vltimum latius dicitur in quæstione ꝙ in digestibili quacunq; specie digestionis duo consideranda sunt. Vnum est principium passiuum cui proprie vt obiecto debetur digestio, & illud est humidum. Aliud est principium quo mediante facit calidum digestionem, scilicet siccum quod magis tenet locum actiui & terminantis sicut humidum terminabilis tenet locum. Et secundum hoc dicendũ ꝙ omnis digestio ingrossando præcedit suum proprium obiectum quod est principium passiuum digestionis, quãuis subtiliando præcedat principium illud quod rationem terminantis. Et quia absolute aliquando plus subtiliatur siccum ꝙ̃ humidum ingrossetur & aliquando econtra: ideo aliquando digesta in tota sua mole redduntur grossiora aliquando subtiliora. Sed de hac responsione & alijs magis videbitur in quæstione.

His autem quatuor uirtutibus naturalibus quatuor primæ seruiunt qualitates, scilicet caliditas, fri. sic. & humiditas.

Notificat virtutes has ex parte qualitatum eis seruientiũ. Et primo pręmittit propositum. Secundo declarat ibi ⌊Sed caliditatis seruientium.⌉ Prima pars patet. Sciendum primo hanc doctrinam esse merito perutilem. scito enim quæ q̃litas virtuti attractiuę aut retentiuæ seruiat, facile cognoscitur ꝙ propter eius qualitatis distemperantiam adueniat debilitas & impedimentum in operatione attractiuæ virtutis: & per consequens quali medicamine sit huic impedimento succurrendum, & quibus remedijs attractiua sit cõfortanda: & sic de alijs. Nota tamen ꝙ̃ hæ qualitates non solum ministrantibus seruiunt: sed etiam ministratis. Nec solum ministrãtibus communibus sed etiam proprijs. De his tamen tanquam de manifestioribus, vt per illas alias compræhendamus specialiter declarauit. Sciendum secundo has qualitates seruire dupliciter intelligi. Primo vt constitutionem complexionis ingrediuntur. Secundo pro quanto alicui operationi sic proportionata est caliditas ꝙ non frigiditas, & econtra. Quod autem alicui virtuti sit ꝓportionata sic caliditas aut humiditas intellectum est a posteriori. Experimur enim ꝙ crescente siccitate vsq; ad mẽsuram certam fortificatur retentio, & debilitatur expulsio &c. Nota tamen has qualitates omnes seruire virtutibus sub debitis & proportionatis mensuris: quia nõ sub omni mensura siccitas fortificaret retentiuam nec humiditas expulsiuam. Omnis enim immoderata qualitas deicit actum propriæ virtutis.

Sed caliditatis seruitium omnibus quatuor pro certo est commune.

Declarat primo absolute qualiter quatuor qualitates seruiant. Secundo eas inter se cõparat in hoc seruitio. ibi ⌊Post hoc.⌉ Primo de actiuis. Secundo de passiuis. ibi ⌊Siccitas vero.⌉ Primo de caliditate. Secundo de frigiditate. ibi ⌊Frigiditas vero.⌉ Prima patet. Sciendum ꝙ seruientium caliditas est commune omnibus virtutibus, quia omnes producunt & operantur calido. Primo quia calidum est instrumentum animæ maxime proportionatum. formæ. n. maxime operatiuæ correspondere debet in subiecto instrumentum maxime operatiuum quod est calor. Secũdo quia omnes operationes eius perficit anima per spiritum qui est calidiores quæ est in corpore nostro. Tertio quia oẽs operationes istarum virtutum perficiuntur per motum. & calor est æqualitas maxime motiua.

Frigiditas uero est cum alicui earũ seruit accidentaliter & non essentialiter.

Declarat de frigiditate, Et primo ponit cõclõnẽ intẽtam.

Operari accñtaliter & essentialiter tripl'r.

Secundo probat. ibi⌊Quod.n.⌉ Conclusio est hæc. frigiditas alicui virtuti dictarum seruit accñtaliter & nulli essentialiter. Sciendũ est ꝙ sicut tripliciter dr̃ operari aliqd accñtaliter, ita & per se siue essentialiter. Primo quia mediãte vt cã morbi lædit accñtaliter, quia mediante morbo. Secundo quia non principaliter sed secundario vt graue appetit motũ per accñs. Principaliter vero quietẽ intendit. Tertio quia non per se & natural'r, & sic arbitror sumi hic, quia nullius virtutis frigiditas est naturale instr̃m quo vt naturali instr̃o virtus in aliquã suã operationẽ exire possit.

Quod enim frigiditati inest essentialiter, est ut omnibus uirtutibus sit contraria.

Probat cõcl'onem positã. Et primo ꝙ frigiditas non seruit essential'r. Secundo ꝙ seruit accñtaliter. ibi⌊Ad retẽtionem tñ.⌉ Primo arguit sic frigiditas est essentialiter cõtraria oĩbus virtutibus, igitur nõ essentialiter seruit. Primo ponit añs. Secundo ꝓbat. ibi⌊Qm̃ oĩum.⌉ Prima patet.

Qm̃ omnium uirtutũ opõnes per motũ existunt. Et hoc quidẽ in attractione & expulsione manifestum existit. Sed in digõne etiã, qm̃ digõ completur per partes eius qd' fuit ingrossatũ & inspissatum partiendo & adiungendo ei quod attenuatũ fuit & subtiliatũ. Et hæ quidẽ motiones sunt separantes & tẽperantes. Retentiua uero operatur uillos mouendo transuersos secundum figuram compræhensionis bene factam.

Probat añs sic. Oĩum virtutum operationes perficiunt per motum, sed frigiditas est paralyticum faciens, & ꝑ consequẽs sensum & motũ ꝓhibens & mortificans & ꝓhibẽs ab oĩbus operantibus. igitur frigiditas non essentialiter seruit operationi alicuius virtutis. Primo ponit maiorem cum ꝓbatione. Secundo subintellecta cõcl'one ponit minorem. ibi⌊Et frigiditas quidem.⌉ Dicit primo ꝙ oĩum virtutum operationes existunt per motum. Dicit secundo ꝙ hoc põt declarari discurrendo per oẽs. Primo.n. de attractiua et expulsiua hoc est manifestum. Item manifestum est in digestiua, qm̃ digõ cõplet partiendo & diuidendo partes eius quod inspissatum est & ingrossatum, & adiungendo ei qd' fuit attenuatum et subtiliatũ. Et patet ꝙ istæ sunt motiones quæ sunt separantes & temperantes. Patet etiã añs de retẽtiua quæ suam perficit operationem mouendo villos transuersales secundum figuram compræhensionis bene factã.

Et frigiditas quidẽ ẽ paralyticũ faciẽs et mortificans, & ab omnibus ꝓhibens opõnibus.

Dicit vltimo ponendo minorẽ ꝙ frigiditas est paralyticum faciens, mortificans, & ab oĩbus operationibus prohibens. Sciendum primo ꝙ per motum hic intelligi debet localis qui in operationibus virtutũ naturaliũ oĩum est necessarius. Oẽs.n. naturales virtutes operant̃ motu spũs aut organi aut obiecti: aut oĩum istoꝝ simul, vt patet discurrendo. Naturalius tñ cõpetit virtutibus oĩbus motus spũs. Nõ enim oporteret in oĩbus alijs moueri oĩm simul et organũ. Immo in operationibus quarũdã mouet̃ organũ tm̃: sicut in retentiua: uel saltem sic esse est possibile. Et sil'r in digestiua. Sed in expulsiua & attractiua cõibus mouetur vtrunq;, vt patet. Sciendum secundo ꝙ ad motum qui fit in digestione concurrit caliditas cuius est diuidere miscere & temperare. econtra vero operatur frigiditas materiã digerendã ingrossando & ĩmobilitando. vñ non solũ contrariat̃ frigiditas digõni vel digestiuæ. quia contrariat̃ calori sed etiam quia contrariat̃ motui, & est ipsius natural'r impeditiua, & hoc verum est tã de digõne ꝓpria q̃ cõi, licet in ꝓpria non ita manifeste illud appareat. Sciendũ tertio ex hac lr̃a cõcludi ꝙ digõ nõ est motus localis quo fit cõmixtio huius humidi, licet hic motus necessario requirat̃ ad digõnẽ, qa per ipsum fit hmõi debita permixtio. Concurrit autẽ ad digõnẽ alteratio, & qñq; vera gñо, licet digõ non sit nisi aggregatũ ex istis motibus & non alijs ipsoꝝ. Alij voluerũt ꝙ digõ est alteratio, quia est perfectio humidi &c. ita ꝙ hoc nomen digõ supponat ꝓ alteratione appellando debitã cõmixtionem, sed hæc perscrutatio alibi pertinet. Nota vltimo ad digõnẽ concurrere multiplicẽ motũ localẽ. Primus est subtiliatio terrei grossi & eius partitio. Secundus est motus ingrossationis humidi. Tertius hoꝝ adinuicẽ cõmixtio. Quartus est superflui indigestibilis expulsio. Primos tres modos explicat in littera. Postremum vero dedit intelligere dum dicit. Et hę quidem motiones sunt temperantes, qa humidum æquantes cum sicco & separantes. s. superfluũ:

Digõnis motus localis q̃druplex

Ad retentionẽ tñ faciẽdã accñtal'r cõfert, qm̃ uillos secundum bonę compræhensionis figuram tenet. Non ergo in operationibus uirtutũ essentialiter ingreditur, sed tali præparat instr̃m dispõne, qua ipsum suã custodit operationem.

Oñdit ꝙ frigiditas seruit aliquibus virtutibus per accñs. Et primo de retẽtiua. Scd'o de expulsiua. Tertio resumit cõclusionẽ intentã cũ declaratione. secunda ibi⌊Expulsiua.⌉ tertia ibi⌊Et frigus.⌉ Ostendit primo ꝙ frigiditas accidentaliter confert ad retentionem faciendam. quia tenet uillos transuersales secundum figuram bonæ compræhensionis. igitur nõ seruit ad retẽtionem nisi accidentaliter. s. pro quanto præparat instrumentum tali præparatione.

Et expulsiuã quidem a frigiditate iuuat̃ propterea ꝙ uẽtositatis prohibet fieri dissolutionẽ, quæ ad expellendum iuuat, & quia in eius auxiliatur grossitie & ꝑꝑea ꝙ uillum qui secundũ latitudinem protenditur exprimentẽ contrahit et inspissat ipsum. Et hoc est etiã instrumentũ præparare & nõ est in ipsamet opõne auxiliũ ferre.

Dicit secũdo ꝙ etiã expulsiua iuuat̃ a frigiditate. Primo quia prohibet resolutionem uentositatis, & ventositas iuuat expulsionem. prohibet autem resolutionem ventositatis, qa ingrossat ipsam. Secundo quia uillum latitudinalem cõtrahit & inspissat & hoc est præparare instrumentuм, sed non est auxilium facere in ipsa operatione expulsiua.

Et frigus nõ intrat in seruitiũ haꝝ uirtutũ nisi per accñs. si.n. in ipsismet ingrederetur operationibus, noceret & motiones debilitaret.

Ex quibus vltimo concludit ꝙ frigiditas non intrat seruitium haꝝ operationũ nisi per accñs. Si.n. frigiditas concurreret & ingressum hr̃et in istis operationibus oẽs istas operationes impediret & noceret eis & motiones debilitaret.

Siccitas uero in trium uirtutum operationibus necessaria existit, quæ sunt duæ mutatiuę localiter & retentiua. Duabus uero localiter mutatiuis, quæ sunt attractiua & expulsiua, præbet siccitas auxilium, eo ꝙ multam eis efficit sustentationem quæ in motu est necĩa, motu uidelicet spũs qui has uirtutes ad suas defert operationes impulsione uehementi, quã & talẽ qualis est ipsa humoralis ꝓhibet fluxus, cũ id substãtia fuerit spũs aut instrumẽti, sed retẽtiuę ꝑꝑ cõstrictionẽ.

Textus hic & ĩmediate sequens nõ reperiũt a Iacobo expositi, tñ sequẽdo superiorẽ diuisionẽ textus ab eo positã possumus sic ipm̃ ad p̃cedentia cõtinuare. Nã postq̃. A. oñdit qual'r qualitates actiuæ dicant̃ seruire virtutibus, nũc oñdere intẽdit idẽ de qualitatibus passiuis. Et primo de siccitate. Secũdo de humiditate ibi⌊Digestiua autem &c.⌉ Quo ad

primam partem dicit Aui.ſiccitatem ad tres virtutes eſſe neceſſariam ſeu iuuamentum præſtare.ſ. ad attractiuã expulſiuam & retentiuam. duas primas vocat localiter mutatiuas quas auxiliũ recipere a ſiccitate dicit, ꝓpter mẽbri ſuſtentationem quę in motu eſt ualde neceſſaria. nã cũ humoralis fluxus fuerit in ſubã ſpũs ſeu ipſius inſtri, ꝓhibebit talẽ ſuſtentationẽ qualis a ſiccitate acquiritur, retentiuę autẽ uirtuti confert ex cõſtrictione quę ab ipſa ſiccitate acquiritur.

Digeſtiua autem plus indiget humiditate.

Oſtendit humiditatem ſeruire digeſtiuæ. Et patet. Circa hoc ſunt dubia multa. Primum uidetur ꝙ caliditas nõ ſeruiat omnibus operationibus eſſentialiter. Primo quia caliditas eſt naturaliter impeditiua operationis naturalis. ergo non eſſentialiter ſeruit operationibus oĩum virtutũ. aſſũptum patet primo de operationibus virtutis retentiuæ quæ plus perficiuntur quiete ꝗ motu, cum igitur caliditatis ſit naturaliter mouere ſequitur &c. Item quia calꝰ naturalit̃ mouet ſolum ad vnã drĩam põnis, ſed virtus attractiua & expulſiua indifferent̃ ad oẽs drĩas põnis mouent, igr̃ &c. Et per ſiſe arguit̃ ꝙ calꝰ eſt impeditiuũ operationis digeſtiuæ, quia calor naturalis eſt diſſolutiuus & conuerſiuus rei in naturam ſimplicẽ, digeſtiua vero nõ. Nõ igitur ſeruit naturaliter caliditas & eſſentialiter, ſed potius eſſentialr̃ impedit digeſtiuã. Cõſilr̃ argui põt de virtutibus miniſtratis. Itẽ non apparet ꝙ duabus virtutibus contrarijs ſicut eſt attractiua & expulſiua poſſit idẽ inſtr̃m eſſentialiter conuenire. quicquid.n. naturaliter conueuit vni contrarioꝝ contrariat̃ alteri, ſilr̃ quia contrarię operationes vñr indigere cõtrarijs inſtris. Secundum dubiũ. Non vr̃ ꝙ frigiditas ſit oĩbus virtutibus contraria eſſentialit̃. Primo quia quod vni cõtrariorũ eſt eſſentialit̃ cõtrariũ, non eſt alteri eſſentialr̃ contrariũ, ſed potius conueniens alteri. Quicqd.n. eſt per ſe corruptiuum vnius contrarioꝝ, eſt per ſe alterius conſeruatiuũ. Itẽ quod eſſentialit̃ concurrit ad eſſe alicuius non eſt illi contrariũ, ſed frigus eſſentialr̃ concurrit ad eſſe cuiuſcunqꝫ virtutis naturalis. quia frigore debite commenſurato integrat̃ cõplo & tẽperamentũ quã conſequit̃ virtus, ideo &c. Tertium dubiũ. Nõ vr̃ ꝗ oẽs opõnes virtutũ naturaliũ exiſtãt per motũ. Primo quia motus ſpũs in opõne attractiuę et expulſiuæ eſt opõ virtutis naturalis, & tñ non apparet ꝙ ſit per motũ. ꝙ ſi concedit̃ eſſe per motũ q̃ram de iſto, & dabit̃ ꝓceſſus in infinitũ in motibus talibus. Secũdo ꝗa opõ virtutis retentiuæ ꝓpriæ ſaltẽ põt fieri ſine motu ſp̃ti aut organi, ideo &c. Quartũ dubiũ. Nõ vr̃ ꝙ ad retinẽdũ frigiditas faciat iuuamentũ accñtalr̃, eo ꝙ villos ſecundũ figurã bonę cõprehenſionis diſponat. Primo quia talis figura villoꝝ eſt eſſentialr̃ requiſita ad retentionẽ, iõ qcqd ẽ cã eſſentialit̃ iſtius bonæ figurationis eſt per ſe cã retentionis, ſed friditas eſt hmõi. igit̃ &c. Itẽ ꝑparare inſtr̃m ineſt eſſentialit̃ friditati, ſed hæc ꝑparatio eſt aliqua opõ. igit̃ &c. Itẽ ſi pp hoc accñtaliter cõfert ad retentionẽ ꝗa præparat inſtr̃m tali ꝑparatione cũ tã caliditas ꝗ ſiccitas inſtr̃m tali ꝑparatione ꝑparet qua ſuã opõnẽ cuſtodit ſequit̃ tã caliditatẽ ꝗ ſiccitatẽ ad retentionẽ cõferre accñtaliter et nõ eſſentialiter. Itẽ plus concurrit friditas ad retentionẽ ꝗ caliditas confert eſſentialr̃ ergo & friditas. aſſumptũ patet, quia tp̃s qetis in retentione eſt maius tp̃e motus quo operat̃ friditas quietãdo. Quintũ dubiũ. Q̃ro friditas iuuat expulſiuã ꝓhibendo diſſolõnẽ ventoſitatis: cũ ventoſitas ĩpediat expulſionẽ: vt patet in colica vẽtoſa, ut colligit̃. 16. tertij. ca. de colica. Itẽ tunc in colica cõpeterent cibaria ventoſa, quia iuuarent virtutẽ expulſiuã. Itẽqꝫ difficilius eſt virtuti expellere duo ſubꝫa alijs partibus ꝗ vnũ tm̃, ergo difficilius eſt virtuti expulſiuę expellere ventoſitatẽ & alias materias expellendas ꝗ illas ſine ventoſitate, & per conſequens ventoſitas nõ iuuat expulſiuã. Itẽ q̃tum frigiditas inſpiſſando ventoſitatẽ reſolõnẽ ꝓhibet. tm̃ alias materias ingroſſat & figit inobedientes reſolõni facit, & per conſequens expulſionem impedit. Silr̃ ſicut villum latitudinalem conſtringendo retentionem iuuat, ita tranſuerſalem etiã conſtringendo retẽtionem iuuat ſimul, igitur iuuabit retentiuam & expulſiuã.

Sextum dubium eſt, quia de caliditate innuit Aui. ꝙ eſſentialiter concurrit ad oẽs operationes virtutum naturalium, de frigiditate vero dixit ꝙ ſolum accidentaliter, de ſiccitate vero non dixit ꝙ eſſentialiter nec accidentaliter, quãuis dixerit ꝙ eſt neceſſaria dupliciter. An ſiccitas eſſentialit̃ vel accidentaliter conſerat. Septimum & vltimum dubium. Videtur ꝙ digeſtiua non magis indigeat humiditate ꝗ ſiccitate. Primo quia digeſtio ſecundum plurimum inſpiſſando procedere debet, ſed magis ad inſpiſſationem cõfert ſiccitas ꝗ humiditas. ergo plus indiget digeſtiua ſiccitate ꝗ humiditate. Et pro iſto videtur ſententia Aui. 13. tertij. c. de debilitate ſtomachi. vbi voluit digeſtiuã confortari ſiccitate. Et Galꝰ. 6. de accidenti. Patet etiã experimento in operatione, quia ſecundum plurimum digeſtiuam & digeſtionem confortantia & adiuuãtia ſunt exiccatiua, vt piper cinnamomum abſinthium mentha. & ſimilia. Soluendo igitur hæc dubia oportet per ordinem reſpondere. Ad primum dicitur ꝙ caliditas eſſentialiter ſeruit omnibus operationibus, ideo dictum eſt in littera ꝙ eſt inſtrumentum maxime proportionatum animæ, quia maxime operatiuũ, ſicut anima inter formas maxime operatiua eſt, tñ etiã ſpũs eſt inſtr̃m cum quo aĩa operat̃. Et cum arguit̃ ꝙ nõ. Primo quia caliditas naturalit̃ impedit operationem virtutis retentiuæ: imo etiã cuiuſlibet virtutis. Dicendũ ꝙ licet caliditas ſub aliqua menſura & agens vt caliditas abſolute ſit hmõi operationum impeditiua, ſub menſura tamen ꝓportionata naturæ & agens vt naturalis. quia.ſ. directa a natura nõ eſt iſtarum operationũ impeditiua, imo ꝓductiua. Et dicit ulterius ꝙ multo plus operatur uirtus retentiua mediãte calore tempore quietis ꝗ mediante frigore. non.n. fit cõſeruatio villorum tranſuerſalium membri in debito ſitu & figura ad retinẽdum, niſi propter debitum modum & applicationem ſpiritus ad inſtrumentum, ſecundum exigentiam illius figurationis & conſeruationis eius. Exemplum de aue volante & tenente alas expanſas, & de homine tenente brachium eleuatum: quia notabiliter debilitatur ſi per tempus notabile teneat, quod non accidit, niſi propter multum confluxum ſpirituum ad muſculos & lacertos in tali ſitu figendos. Niſi enim virtus ad hanc operationem ſpiritus tranſmitteret, qui reſoluerentur non accideret fatigatio. Et per idem patet ad confirmationem, quia quamuis calor abſolute ſit inclinatus ad unam differentiam poſitionis tantum, ut tamen naturalis ſuæ animæ inſtrumentum eſt motiuus & inclinatiuus ad omnem differentiam poſitionis: ſicut patet in motu voluntario animalis, qui fit mediante ſpiritu. Alij tamen dixerunt ꝙ calor elementaris inclinat ſolum ſeu motiuus eſt ad vnam differentiam poſitionis. ſed calor naturalis non eſt huiuſmodi, eſt enim compoſitus ex elementari & cœleſti. Et hæc reſponſio poteſt habere intellectum bonum. Et dicitur ꝙ eſt de intentione Ariſto. in locis pleriſqꝫ. Et patet per idem reſpondendum eſſe ad argumentum de digeſtiua virtute. Quomodo autem virtutes iſtæ.ſ. expulſiua & attractiua ſint contrariæ. quomodo etiam eodem temperamento & inſtrumento poſſint perficere operationes ſuas: declaratum eſt ſupra capitulo de membris. Ad ſecundum qualiter eſſet reſpondendum ſecundum viam Cõciliatoris differentia. 61. videbitur infra in fine capituli. Cõceſſiſſet enim frigiditatem non eſſentialiter omnibus virtutibus eſſe contrariam. immo eſſentialiter ingredi aliquas operarationes naturæ. Sequendo tamen ſententiam Aui. vt uerba ſonant, negatur quòd quicquid eſt unius contrariorum corruptiuum eſt alteri conueniens & eius conſeruatiuum. Patet enim in moralibus ꝙ uirtus & operatio ſecundum uirtutem eſt utriuſqꝫ extremi corruptiua. Patet etiam ꝙ omnis qualitas multum immoderata deſtruit actũ uirtutis cuiuſcũqꝫ. Ideo non oportet ꝙ ſi aliquid contrariat̃ uni uirtuti ut expulſiuę illud ſit conſeruatiuum aut confortatiuũ contrariæ,ſ. attractiuæ. Contra. qcqd ineſt eſſentialr̃ vni

Dubia.

Friditas an virtutibus naturalibus contrariet.

Vir natu lis

Conc

vni contrario remouet ab altero, sed cōtrariati frigiditati essentialiter competit attractiuæ, ergo remouetur ab expulsiua. Negatur maior. Ad confirmationem quando dicit ꝙ essentialiter concurrit ad esse &c. Dicunt quidam negādo minorem. s. frigus essentialiter concurrit &c. videtur enim solum accidentaliter concurrere, quia solū concurrit ad hoc vt calorem temperet, & ad mensuram virtuti proportionatā perducat, aut etiam instrumentū aliquo modo disponat, quo postea virtus sic disposita mediante calore vt instrumento actiones producat & non mediante frigore. Alij dixerunt ꝙ frigiditas concurrit ad esse virtutis essentialiter materialiter non autē effectiue. est enim frigiditas causa dispositiua subiecti animati vt recipiat virtutes animę, sicut caliditas & aliæ qualitates. Et sic concedunt ꝙ sic dispositiue essentialiter cōcurrit ad esse cuiuscunqȝ virtutis, ita etiam dispositiue cōcurrit ad operari. Omnis. n. operatio virtutis essentialiter præsupponit subiectum dispositum per frigiditatē sicut per alias qualitates primas, cum quo tamen stat ꝙ non concurrat effectiue essentialiter ad operari. Et de hoc potest poni exemplum, quia manifestum est ꝙ spūs naturalis essentialiter cōcurrit ad esse virtutis animalis, non tamen essentialiter & effectiue concurrit ad esse vel operari virtutis animalis. Sicut tamen esse spūs animalis essentialiter præsupponit spiritum animalem, ita & operationes animales essentialiter præsupponunt operationes naturales. Contra, quia si essentialiter dependet esse cuiuslibet virtutis & operationis a frigiditate, cum omnis dependentia dicat causalitatem, tunc omnis uirtus & operatio causatur a frigiditate essentialiter. & nō ī alio genere ꝗ̃ in genere causæ efficiētis. ergo omnis operatio effectiue essentialiter causatur a frigiditate. Pro isto dic vt als ꝙ istæ modus causandi ad genus causæ materialis reducit. Alij fugientes difficultatem concedunt frigiditatem essentialiter concurrere ad operationes virtutū, sed non tanꝗ̃ dn̄ans instrumentum. Sed de hoc plus videbitur infra. Ad tertium. Dicitur ꝙ non omnes operationes virtutum naturalium cōium ministrantium de quibus est sermo hic fiunt ꝑ motum localem effectiue, ita vt ly per denotet circunstātiā causæ efficientis, quia sic in talibus motibus procederetur in infinitum, vt probat argumentum. Concedendum est tamē iuxta communem modum loquendi ꝙ omnes illæ operationes fiunt per motum formaliter, quia ipsæmet operationes sunt formaliter motus quidam. Sicut dicimus ꝙ albefactio fit per alterationem. s. formaliter, & generatio fit per substantialem transmutationem, quia generatio est formaliter, substantialis transmutatio. Operatio vero retentiuæ ꝗ̃tum ad quietem fit per motum antecedentem instrumenti & spūs effectiue. Smiliter etiam operatio digestiuę quę ē ꝑfectio etc. tanꝗ̃ causam effectiuam aut dispositiuam consequitur motum localem quæ miscētur & partiuntur partes, et sic omnis operatio istarum fit per motum formaliter aut effectiue aut dispositiue. Alij facilius dicunt ꝙ oēs istæ operationes fiunt per motum. i. concurrente motu, quia non fit aliqua operatio quin concurrat motus spūs instrumenti obiecti aut omnium aut pl'ium istorum, & tunc patet argumentum non concludere. Ad confirmationem de operatione retentiuæ dicēdum ꝙ in retentione propria fit motus spūs vel saltem retentio ipsa præsupponit motum obiecti & attrahibilis ad mēbrum attrahens, & sic fit per motum attractiuæ effectiuę vel consecutiue. Alij breuius dicūt ꝙ omnes istę operationes fiūt per motum aut formaliter aut consecutiue. Ad quartum. Dicunt quidam propabiliter prout proposito pertinet ꝙ qualitas dicitur accidentaliter seruire virtuti, quæ non est instrumentum quo virtus attingit operationem nec est præparatio qua organum est operationis formaliter productiuū. Et quia frigiditas non est instrumentum quo attīgit virtus operationem retentiuam, vt patet, quia non mediante frigiditate aut corpore frigido producit anima actum retinendi, sed mediante calore & spū. Nec etiam est frigiditas formaliter præparatio organi formaliter ad retinendum, vt patet, quia illa ē organum spissitudo & constantia, ideo frigiditas accidentaliter seruit attractioni. Contra quia per idem siccitas seruiret retentioni accidentaliter, quia nec est instrumentum quo virtus attingit operationem retentiuam nec est formalis ꝑparatio organi. Pro isto dicunt concedendo ꝙ siccitas qualitatiua non essentialiter seruit retentioni, sed solum accidentalit̄ sicut frigiditas, licet bene siccitas sumpta pro subiecti cōstātia. Hæc tamen responsio non videtur omnino consona dictis Aui. dum enim loquitur de siccitatis seruitio non accipit siccitatem pro subiecti constantia, sed pro siccitate qualitatiua, nam cum supra præmiserit his virtutibus quatuor qualitates seruire prosecutus est postea declarando sigillatim ꝑ quælibet istarum qualitatum discurrendo. Ideo dicūt alij probabiliter negando consequentiam, & concedendo et siccitas est instrumentum quo virtus attingit operationem retentiuam. Imaginando ꝙ siccitas sub aliqua mensura tam ī spū ꝗ̃ in organo effectiue agat cum calore ad retentionē, ita ꝙ spūs ille similiter & membrum simul cum siccitate sua et calore facit operationem retentiuam, sed non frigidus vt dictum est, licet aliquo modo instrumentum pręparet & calorem ad debitam æqualitatem reducat. Alij dixerunt ꝙ iō frigiditas per accidens iuuat retentionem & non essentialit̄, quia non est animę naturale instrumentum ad opōnē producendam, sed iuuat pro ꝗ̃to reddit instrumentum spissum & illud melius retinet. Sicut aptans manubrium mallei vel securis seruit manui per accidens pro ꝗ̃to aptato manubrio mellius potest manus per securim incidere. Sicut in sanguīe fluente ex venis forte frigus congelando sanguinem ad extra venientem seruit retentiuæ accidentaliter, nō quia eo mediāte efficiat virtus actum retentionis, sed quia sanguine sic ingrossato virtus cum suis naturalibus instrumentis ipsum facilius retinet. Ad argumentum igitur primum cum dicit. Talis bona figura est essentialiter causa istius retentionis, sed frigus est essentialiter causa istius bonę figuræ. Negatur. ē enī causa istius spissitudinis per se, sed accidit ad illam spissationem sequi illam figurationem. Et per idem negatur ꝙ pręparare instrumentum insit frigiditati essentialiter, licet enim inspissare insit frigiditati essentialiter, non tamen inest essentialiter sibi pręparare ad retentionem, vt patet. Ad confirmationem dicitur, ꝙ ideo frigiditas accidentaliter & non essentialiter seruit, quia præparat instrumentum siue organum, & cum hoc non est instrumentum vel cum eo non conueniens natura attingit actum retinendi. Sed sic non est de alijs qualitatibus. Posset tamen concedi ꝙ omnis qualitas præparās instrumentum inꝗ̃tum est instrumentum præparans accidentaliter seruit, licet secundum aliam rationem seruiat eēntialiter. Ad aliam confirmationem negatur argumentum, & vlterius dicitur, ꝙ licet tempus quiescendi in retentione sit maius, non tamen tempus quo calor operatur ē minus, quia tempore quietis virtus retentiua actum istum retinendi mediante calore operatur. Ad quintum dicitur ꝙ licet ventositas sub aliqua ꝗ̃titate & dispōne iuuet expulsiuam, quia ventositas non plurima existens neqȝ nimię grossitiei facile recipit impulsionem, & ista recepta impellit materiam cui obuiat. Multum tamen & grossa non iuuat, sed expulsiuam impedit prohibendo debitam constrictionem villorum latitudinalium quæ in expulsione est necessaria sua etiam multitudine & grossitie virtuti resistendo sicut apparet in colica.

Virtutis naturalis opō.

Et per idem patet ad confirmationem ꝙ cibaria ventosa possunt intantum multiplicare ventositatem vt non iuuet, sed impediat extensionem. Conceditur tamen ꝙ in aliquo corpore aliquando expulsionem iuuat sicut experimentum ostendit. Ad aliam confirmationem dicitur ꝙ virtuti alicui facilius est expellere duo obiecta ꝗ̃ vnum illorum tantū cæteris paribus, & hoc non est quando vnum illorum iuuat ad expulsionem alterius, sicut in proposito iuuat uētositas ad expulsionem istarum materierum. Et de hoc exempla hēbis plura. Ad aliam confirmationem potest primo negari ꝙ ꝗ̃tum ventositatem ingrossando & eius resolōnem prohibendo frigus iuuat expulsiuam, etiam tantum alias materias ingrossando figit, quia materia ventosa est passibilior, etiam

Conc

quia ingroſſando materiam non ſemper frigus facit eam reſiſtentem expulſioni, immo per ingroſſationem quandoque ipſum facit reſolutioni paratiorem. Ad aliam confirmationem negatur ꝙ ſicut villum latitudinalem conſtringēdo iuuat expulſionem, ita conſtringendo tranſuerſalem iuuat retentiuam. Et hoc ſi intelligitur vniuerſaliter. Contingit enim frigiditatem concurrere villo latitudinali & non tranſuerſali vel ſaltem non æqualiter vel econtra. Similiter q̃tūcunq; occurrat ſtat tamen virtutem intendere expulſionem & nō retentionem, & tunc iuuabit frigiditas virtutem expellendo et nō ĩ retinendo. Conceditur tamen ꝙ ſicut frigiditas eſt apta iuuare expulſiuam ita etiā retentiuam. Et hoc non repugnat dictis.

Siccitas q̃ pacto opus naturæ ingrediat̃.

Ad ſextum dubium. Dixerunt quidam ꝙ ſiccitas non eſſentialiter ingreditur operationem ipſarum virtutum ſicut nec frigiditas ad intellectum Aui. quia ſicut frigiditas non ingreditur operationes naturæ tanq̃ dominans inſtrm̄, ſed ſolum tanq̃ ſubdominans, ita ſiccitas. Et queadmodum neceſſaria eſt frigiditas, vt temperet calorem & ad menſurā naturæ proportionatam perducat, ſimiliter ſiccitas. Et ſicut frigiditas operationes non attingit naturales tanquam debitum inſtrumentum, ſed ſolum inſtrumentum aliquo modo præparat vt ipſa natura per calorem actões ſuas perficiat, ita ſimiliter et ſiccitas. Et ex hoc patet quare nō dixit. Aui. ſiccitatem ingredi eſſentialiter operationes naturæ q̃uis dixerit ipſam eſſe neceſſariam. Cauſa autem propter quā non dixit Aui. ſiccitatem ſolum accidentaliter ſeruire ſicut de frigiditate vt dicunt eſt. Primo quia ſiccitas non eſt qualitas ita nociua & repugnans naturæ ſicut frigiditas, tum quia non ē qualitas ita actiua, tum quia non eſt per ſe & immediate extinctiua caloris qui eſt qualitas naturæ conuenientiſſima ſicut eſt frigiditas, propter quod cum maiori menſura ſiccitatis poteſt ſtare ſanitas q̃ frigiditatis, maior etiam mēſura ſiccitatis concurrere poteſt ad actiones q̃ frigiditatis. Vnde frigiditas ſiccitati comparata dici poteſt accidentaliter ſeruire, & econtra ſiccitas eſſentialiter. Si ergo auctores aliquando uiſi ſunt dicere ſiccitatem accidentaliter ſeruire intelligunt nō ſiccitatem qualitatiuam, ſed ſubiecti conſtantiam. Quātum autem ꝟitatis contineat hæc reſponſio videbitur in queſtione. Aliter & probabilius vt credo dici poteſt ꝙ ad hoc ut aliqua qualitas eſſentialiter ſit dicēda ſeruire virtuti nō oporter ipſam tanq̃ dominans inſtrumentum in organo illi ſeruire, ſed ſufficit animam mediante organo iſtam operationem perficere per illam qualitatem informato & ratione qua tali qualitate informatum. Verbi gratia, q̃tūcunq; in muſculo dominaretur humiditas ſupra ſiccitatem, muſculus tamen ē retentiuus propter ſiccitatem & non propter humiditatem, cuius ſignum eſt, quia creſcente ſiccitate fortificatur retentio & debilitatur, dum intenditur humiditas, licet ſignum nō ſit efficax. Quia igitur villus tranſuerſalis retinet, quia tanta ſiccitate, & non quia tanta humiditate informatus, ideo uidetur ꝙ ſiccitas eſſentialiter ingrediatur operationem retentiuam. Non ſic autem dici poteſt de frigiditate. Nullum. n. organum attrahit retinet digerit vel expellit, quia ſit frigidum, ſed quia tanto calore humiditate vel ſiccitate informatum. Dum igitur dixit Aui. ſiccitatem eſſe neceſſariam, voluit eā eſſentialiter ſeruire &c. nam per organum eius mediante ſiccitate aliq̃ oppōnem naturalem attingit. Ad vltimum. Dicitur ꝙ digeſtiua ĩdiget magis humiditate. Primo quia obiectum quod proprie digōni ſubijcitur eſt humidum. ſecundo quia operatur per calidum multum quod humido confortat̃. tertio quia humiditas reddit digeſtibile paſſibile alterabile æquabile & permiſcibile, quod requiritur ad digeſtionem, ſiccitas vero econtra. quarto quia humiditas iuuat ad facilē penetrationem per vias anguſtas, quod frequenter requirit̃ in digōne vt ĩ chylo digerendo ĩ hepate & ad facilem figurationem & terminationem ad quam digō ordinatur. Et ſic humiditas multum eſt neceſſaria ex parte obiecti & inſtrumenti. Ad argumentum igitur dicitur ꝙ ad inſpiſſationē quæ fit in digōne plus operatur ſiccum q̃ humidum effectiue, ſed diſpoſitiue & materialiter magis humidum. Et eſt expoſitio antiqua. Vel dic ꝙ abſolute plus dependet inſpiſſatio quæ fit in digōne ab humido q̃ a ſicco quia totale principiū paſſiuum in digōne eſt humidum, ſed non totale efficiens in digōne eſt ſiccum, immo in hoc plus & principalius operat̃ calidum. Vel abſolute negando iſtā cōſequentiā. digeſtio inſpiſſando ꝓcedit & plus ad ĩſpiſſationē facit ſiccitas q̃ hūiditas, ergo plus indiget digeſtiua ſiccitate q̃ humiditate. Per ſimile. n. probaretur ꝙ attractiua plus indiget ſiccitate q̃ humiditate, quia attractio communis conſtringendo obiectum procedit, & ſecundum illam conſtrictionem plus operat̃ ſiccitas. igitur &c. Licet. n. magis conferat ſiccitas ad inſpiſſationem humidi & q̃tum ad hoc magis ſit neceſſaria, q̃tum tamen ad alia neceſſaria in digōne magis ſeruit humiditas.

Ad auctoritatem dicunt quidam ꝙ iſta litera corrupta eſt, ſed debet dicere humiditate. Alij dicunt ꝙ iuuatur ſiccitatē. i. remiſſa humiditate, quia oportet in digōne humiditatē eſſe remiſſam aut diminutam reſpectu caloris qui debet humidum regſare. Aliter iuuatur ſiccitate. ſ. extrinſeca ꝑ accidens, quia congregat & vnit partes ſtomachi, vnde confortatur calor, ſed iuuatur humiditate intrinſeca per ſe. Et per idē patet ꝙ confortantia digōnem ſunt ſecundum plurimū ſicca & calida, tum quia ſiccitate ſtypticant, tum quia ſuperfluas materias humidas quæ frequentiſſime ſunt cauſa debilitatis digeſtiuæ conſumunt.

Poſt hæc autem cum inter qualitates actiuas & paſſiuas comparaueris inquantum iſtæ uirtutes eis indigent, reperies uirtutem retentiuā plus indigere ſiccitate quàm caliditate, eo ꝙ tēpus in quo quieſcere debet uillus retentiuæ maius eſt tēpore in quo moueri debet uillus qui ſecundum amplitudinem tendit ad conſtringendum. Nam tempus quod eſt ad mouendum eſt illud quod caliditate indiget, & eſt breue & totum reliquū tēpus eius opōnis eſt ad tenēdum, et ad quieſcēdū.

Oñdit comparatiue qualiter illę quatuor qualitates iſtis virtutibus ſeruiunt. Primo quæ plus retentiuę. ſecundo quę plus attractiuę. tertio quę plus ſeruiant expulſiuę. quarto quæ digeſtiuæ. Partes patēt. Primo facit hoc. ſecundo exēplariē declarat, & ſecundum quoſdam corrolarium infert. ibi ⌊ Et quia puerorum. ⌉ Dicit primo ꝙ poſtea quæ dicta ſunt de ſeruitio iſtarum qualitatum abſolute ſi inter ſe comparaueris iſtas qualitates q̃tum ad menſuram qua illę virtutes eis indigent inuenies virtutem retentiuam plus indigere ſiccitate q̃ caliditate, quia retentiua indiget ſiccitate pro quiete villi tranſuerſalis, caliditate vero pro motu eius indiget, ſed longiori tempore oportet quieſcere uillum tranſuerſalem q̃ moueri. ergo magis indiget ſiccitate q̃ caliditate.

Et quia puerorum cōplexio plus declinat ad humiditatē, ideo uirtus hæc in eis plus eſt debilis.

Dicit ſecundo ꝙ ex illo apparet cauſa quare in pueris hæc virtus eſt debilior q̃ in iuuenibus, quia complexio eorum eſt humidior complexione iuuenum, ideo fortior eſt retentiua in iuuenibus, & debilior in pueris.

Attractiua uero plus indiget caliditate quàm ſiccitate quoniam caliditas adiuuat in attractiōe in eo quod maior pars ſuæ operationis eſt mouere, & plus neceſſe eſt ei mouere partes ſui inſtrumenti q̃ quietas facere, et cum ſiccitate ſtringere. Hęc. n. uirtus non tātum indiget multo motu ſed plerunque etiam motu indiget uehementi.

Declarat idem de attractiua. Et primo oſtendit ꝙ plus indiget caliditate q̃ ſiccitate, ſecundo ſubiungit quandam diſtinctionē

stinctionem oñdens conuenientiã caloris ad virtutem attractiuam. secunda ibi⌊Et attractiua.⌉ Dicit primo ꝙ attractiua plus indiget caliditate q̃ sic. & declarat idem, quoniã caliditas ex natura sua iuuat in attractione, sed sup. non sic siccitas. Secundo probat id per rationem sumptam ex opposito eius quod assumebatur ad retentiuam, quia maior ꝑs operationis attractiuæ est mouere, quia plus. i. pluri tempore necesse est ei mouere partes sui instrumenti q̃ ipsas quietas tenere & cum siccitate stringere. Subdit etiam, & potest poni tertia ratio ꝙ ista virtus etiam non tantum ĩdiget motu multo. s. longo & diuturno, immo etiam frequenter indiget motu valde forti & frequenti. Ex quibus satis patet ꝙ plus indiget caliditate q̃ siccitate.

Et attractio quidem fit aut uirtute attractiua, quẽadmodum magnes attrahit ferrum, aut implẽdo uacuum sicut aqua attrahitur in azaracha aut calore sicut in lampade attrahitur oleum licet hoc pars tertia reducatur necessario ad implendum uacuum apud certificantes, immo est ipsemet.

Attractionis principium.

Subdit distinctionem q̃dam principiorũ a quibus fit attractio. secundo infert propositum de virtute attractiua. secũda ibi⌊ Cum ergo⌉. Dicit primo principium attractionis est triplex. Vnum est virtus siue forma specifica siue ꝓprietas occulta, sicut virtus qua magnes attrahit ferrum. secundũ est vacuum vel ne detur vacuum, sicut attrahitur aqua in instrumento quod pueri vocant el schiço seu schitarolo. tertium principium attractionis est calor, sicut attrahitur oleũ in lampade ad lycinium. Dicit tamen, hęc pars. s. attractio q̃ fit a calido apud certificantes. s. philosophos. reducitur ad eã quæ fit ad replendum vacuum, immo est ipsamet, quia calidum attrahendo ol'm ad lycinium per poros lycinij aliq̃ partem olei facit ascendere & ne inter partem ascendentem & remanentem interueniat vacuum altera insequitur, & sic attractio ista facta a calido reducitur ad illam quæ fit ad implendum seu prohibendum vacuum.

Cum ergo uirtus attractiua caliditatis habuerit auxilium fortior erit attractio.

Ex quibus vlterius corrolarie concludit ꝙ cum virtus attrahens habet auxilium calor tũc attractio est fortior, tũc. n. sil' concurrunt duo principia actionis. s. uirtus calor. Circa hęc insurgunt dubia.

Dubia.

Primum videtur ꝙ argumentum adductum ad probandum ꝙ retentiua plus indiget siccitate non sit efficax. Primo quia per idem enim probari posset ꝙ plus indiget frigiditate q̃ caliditate, quia plus indiget qęte, & tempus quiescendi in operatione est maius, frigidi autẽ est quietare igitur &c. Item si indiget caliditate propter motum, tunc propter quietem debet indigere frigiditate, & sic frigiditas per se ingredietur opus naturæ. Secundum dubium. Non videtur ꝙ retentiua virtus plus indigeat siccitate q̃ caliditate. Primo quia omnis operatio prouenit a calore tanq̃ a dñante instrumento. ergo nulla virtus magis indiget siccitate q̃ caliditate. Item virtus retẽtiua ad eius operationem requirit organum in quo fundatur quod ẽ uillus transuersalis, & instrumentum quod est spiritus & obiectũ, sed in nullo istorum dominatur siccitas, & spũs enim est calidus & humidus, obiectum ẽ sanguis aut cibus quod potest esse magis calidum quam siccum, similiter organum vt patet. Item in agendo plus seruit caliditas quæ est actiua q̃ siccitas quæ est passiua. Tertium dubium est. Et cũ vnũ sit temperamentum quo virtus operatur in membro retentionem & motum, quomodo dicimus ꝙ magis indiget siccitate pro quiete q̃ calore pro motu. Quartum dubiũ. Videtur ꝙ retentiua in pueris sit fortior q̃ in iuuenibus. Primo quia tantum sufficit pręcise retinere virtus retentiua in iuuene q̃tum immutatiua sufficit immutare, & similiter ĩ puero, sed plus sufficit immutatiua pueri q̃tum immutatiua iuuenis. ergo & retentiua plus sufficit retinere. Item in puero sano simpliciter est virtus retentiua proportionata debite suæ digestiuæ sicut in iuuene. ergo sicut se habet retentiua pueri ad retentiuam iuuenis, sic digestiua ad digestiuam, sed non est debilior digestiua pueri q̃ iuuenis. ergo non est debilior retentiua. Item in corpore sano simpliciter a principio generationis vsq; ad iuuentutem permanet debite proportionata retentiuę digestiuæ. ergo vna illarum fortificata oportet fortificari aliam, quia aliter non seruaretur proportio, sed accedente iuuentute fortificatur retentiua. ergo & digestiua, qđ non videtur concedendum. Quintum dubium. Non videtur verum ꝙ attractiuæ sit magis necessariũ mouere ꝑtes sui instrumenti, q̃ ipsas quietas facere. Tunc enim virtus attractiua haberet quietare organum suum, quod non est verisimile cum attractiuæ virtutis sit tantum attrahere & mouere. Et per idem videtur ꝙ non habeat cum siccitate stringere quia constrictio non fit nisi per uillos latitudinales aut trãsuersales qui non sunt instrumenta attractiuæ virtutis. Sextum dubium. Non videtur ꝙ Aui. sufficienter enumerauerit causas & principia attractionis, quia præter causas enumeratas aliæ videntur causæ. Primo. n. apparet ꝙ siccitas attractiua, quia videmus spongiam siccam & lanam attrahere aquam & humida oĩa & tamen huiusmodi attractio non ꝓuenit a calido nec a forma specifica. Mirum. n. esset si omnia humida corpora in hac forma specifica conuenirent. Nec fit ad prohibendum vacuum. nulla. n. interueniente causa extrinseca mouente experimur ꝙ si vna extremitas spongiæ tangit aquam subito tota spongia repleatur aqua. Item cerebrũ siccum facile humiditatibus repletur. prima tertij. cap̃. de signis sumptis ex velocitate & tarditate alterationis cerebri. sed hoc non videtur, nisi quia a sicco fit materierũ attractio, nec in aliam causam reduci potest, igitur &c. Item præter causas dictas attractionis reperitur dolor, vt tertio techni, & non potest reduci ad aliquod istorum principiorum. Similiter attractio fit a simili, vt docet experimentum de virga p̃cipue arboris auellanæ scissa per medium secundum longitudinem, quia partes illæ adinuicem mouentur ita vt vna videatur aliam trahere, & hoc non videtur reduci nisi in formalem similitudinem. Item vnum contrariorum naturaliter fugit aliud vel expellit. ergo simile attrahit simile. Similiť quot modis conuenit fieri vnum oppositorum tot modis reliquum, sed pluribus q̃ tribus modis contingit fieri expulsionem. ergo & retentionem. Et per illud medium concludi posset ꝙ tribus modis illis non fit attractio, quia tunc similiť tribus fieret expulsio. s. qualitate, vacuo, & forma specifica, qđ non videtur esse concessum. Septimum dubium est. Videtur ꝙ a vacuo non fiat attractio. Primo quia illud nec est nec naturaliter esse potest. Secũdo quia cuiuslibet effectus positiui debet esse causa positiua. igitur attractionis quę fit a vacuo aliqua causa est positiua, & non vacuum vt patet. erit igitur principium eius aliqua qualitas manifesta. vel occultũ aliquod principium. Non primum, vt patet discurrendo. Si dicitur secundum, tunc attractio quæ fit a vacuo reduciť ad illam quæ fit a forma occulta: & sic attractio q̃ fit a vacuo reducitur ad formam specificam vel virtutem, & cũ attractio omnis quæ fit a calido reducatur ad illam quæ fit a vacuo, sequitur ꝙ attractio quæ fit a calido reducitur ad illam quę fit a virtute vel a forma specifica. Octauum dubium. Non uidetur ꝙ attractio quæ fit a calido reducenda sit ad illam quæ fit a vacuo. Primo quia nulla videť esse causa ꝓpter quã sit necessarium aliquid moueri ad prohibendum vacuũ dũ oleum in lampade attrahitur a calido, tunc enim illud oleum subtiliatur & in uaporem conuertitur, & per consequens maiorem occupat locum. nulla. n. videtur causa necessitans motum olei ad prohibendum uacuum. Item, quia qua ratiõe mouetur ad lycinium inflãmatum oleum in lampade, moueretur etiam nutrimentum ad membra quæ a calore resoluũtur ad prohibendum vacuum, & sic q̃tũcunq; esset virtus debilis in ægrotante uel conualescente nunq̃ membro deficeret nutrimentum contra sententiam. Aui. secũda q̃rti cap̃. de regimine conualescentium. Vltimum dubium. Quare

non ita dixit Aui. ꝙ vacuum iunctum cum calore fortius at trahit sicut dixit de virtute. Et similiter etiam quare virtutẽ iunctam cum vacuo ad bonum sensum non dixit maiorem facere attractionem sicut dixit de calore. Item si virtus iũ cta cum calore facit attractionem maiorem vel fortiorẽ, hoc non est nisi quia plures attractionis causæ simul iunguntur. igitur iunctis simul vacuo calore & virtute fortissima erit at tractio, & sic in febricitantibus febre hectica deberent mẽ bra fortissime attrahere, cum omnes illę causæ sint coniun ctę. quod est contra experimentum. Ad hęc dubia per or dinem respondetur. Primum istorum respondendo dici tur ꝙ argumentum Aui. bene intellectum est efficax. Nam cum retentiua indigeat quiete oportuit hanc multam quietẽ perfici, vel frigiditate, vel siccitate multa quæ vtrunq; isto℞ habet figere & quietare. Non oportuit autem per frigiditatẽ multam. quia multa frigiditas debilitat calorem & non fuis set ita ibi calor sufficiens ad motum requisitum in retentiõe igitur vt motum & quietem mediante organo eodem posset natura perficere posuit in eo caliditatem supra medium, cui non esset compossibilis frigiditas tanta quanta requiritur ad fixionem multam. Et ideo loco frigiditatis est in organo sicci tas quę fixionem facit, & calidum non extinguit. Argumen tum igitur Aui. potest sic fortificari, retentiua indiget quiete cum notabili motu villorum transuersalium, sed non potest multa quies cum notabili motu perfici, a frigore. igitur mul ta quies indiget siccitate. Et per idem patet ꝙ non sequitur, si indiget calore propter motum, ergo frigiditate propter quie

Retẽtiuã indigere plus cali ditate q̃ siccitate

tem. Ad secundum potest dici ꝙ retentiua plus indigere siccitate q̃ caliditate potest intelligi dupliciter. Primo abso lute quia ad operationem retentiuam requiritur maior men sura siccitatis q̃ caliditatis. & sic non intellexit Aui. nec ẽ ue rum vt argutum est. Secundo respectiue siue corresponden ter, quia. s. inter mensuras siccitatis seruientes naturę in ope rationibus maior est mensura siccitatis seruiens retentiuę q̃ sit mensura caliditatis sibi seruiens inter mensura caliditatis, & sic conceditur ꝙ retentiua plus indiget siccitate, quia sicci tas seruiens retentiuę est maxime inter siccitates seruiẽtes na turæ, sed caliditas sibi seruiens non est maxima inter calidita tes virtutibus seruientes, vt patet, licet absolute maior sit cali ditas seruiens retentiuæ q̃ siccitas. Aliter probabiliter ima ginari possumus ꝙ licet in organo quod est instrumentum retentiuę operationis sit absolute maior caliditas q̃ siccitas, tanta tamen mensura caloris non est in organo illo posita ꝓ operatione retentiua, sed pro digestiua & attractiua, ꝓ primo motu, & sic de alijs. Si igitur illud organum debuisset esse in strumentum solius retentionis multo minor mensura calo ris sibi suffecisset, sed non siccitatis, ideo pro operatione reten tiua minor mensura caloris suffecisset huic organo q̃ sic citatis. Et sic retentiua virtus minus indiget calore q̃ siccita te. Cuius signum est, quia multum remisso calore stat reten tio non tamen multum minorata siccitate. Et tunc patet illã consequentiam non valere. Ad omnem operationem calor tanq; dominans instrumentum concurrit. igitur natura plus indiget calore, licet etiam possit negari añs. Et per idem pa tet responsio ad primam confirmationem. Similiter ad aliam confirmationem negatur consequentia, & conceditur ꝙ ad aliquam operationem plus operatur qualitas passiua. vt patet intuenti. Ad tertium dubium dixerunt quidã ꝙ licet sit idem temperamentum membri quo producit motũ requisitum in operatione retentiua & quo producit quietem in operatione eadem, non tamen eadem q̃titate spirituũ agit virtus motionem & quietationem requisitam in operatione retentiua. Immo multo maior concurrit q̃titas spirituum tẽ pore motionis q̃ tempore quietis, & per consequens maior mensura caloris. Aliter dici potest, ꝙ licet eodem & vni co temperamento &c. in isto tamen temperamento tanta re

Retẽtiua pueri & iuuenis.

quiritur mensura caloris pro motione q̃ta non requiritur ꝓ quiete. Licet vnica mensura caloris concurrat ad motionẽ & quietationem. Ad quartum dicendum ꝙ virtus retentiua est absolute debilior in puero q̃ in iuuene & maxime retenti ua communis vt stomachi intestinorum &c. Cuius signum est, quia frequentius & facilius incidunt lienteria s & fluxus a debilitate retentiuę cõtingentes licet etiam illud videatur ue rum de propria retentiua membrorum. Et cum arguitur ꝙ nõ. quia tantum præcise sufficit retinere &c. Negatur assum ptum. Immo in vtroq;, & maxime in iuuene plus retinet & sufficit retinere retentiua q̃ immutatiua sufficiat immutare. Manifestum est etiam ꝙ aliqua q̃titas cibi grauaret virtutẽ retentiuam in puero quanta non grauaret virtutem retentiuã in iuuene vnde a faciliori causa incurrunt pueri vomitus & fluxus cholericos & similia accidentia. Ad confirmationẽ conceditur ꝙ in puero sano simpliciter virtus retentiua ẽ ꝓ portionata optimę suę digestiuę proportione. s. illa qua ꝓpor tionata esse debet in tali ętate, & merito complexionis illius ętatis, sicut etiam in sano simpliciter iuuene. & negatur con sequentia cum infertur. igitur qualis est proportio &c. patet enim ꝙ licet in pueritia sit proportionata optima proportio ne huic ætati debita multo tamen absolute debilior est dige stiua q̃ erit in tempore iuuentutis. Et per idem patet respon sio ad illam rationem seu confirmationem. Ad quintum dubium dicendum ꝙ operatio ad quam ordinatur primo attractiua est attractio, cum hoc tamen stat ꝙ aliquam aliã faciat operationem non primo, sed inq̃tum ad operationem principalem ordinatur, sicut est stringere retinere attrahere & circundare ipsum cum villis suis longitudinalibus donec alterius partis villi perueniãt ad ipsum capiendum, sicut sa tis explicat Auicẽ. in litera. Et sic conceditur ꝙ duarũ distin ctarum virtutum possunt operationes esse similes, sed tamẽ non primę & principales vt patet. Ad confirmationẽ cũ arguitur ꝙ virtus attractiua non habet stringere. Dicunt re tentionem esse duplicem. Quędam finaliter ordinata ad di gestiuam, & hęc est operatio propria retentiuę communis et solum perficitur transuersalibus villis. Alia est ordinata ad attractionem, & hęc est operatio attractiuę & perficitur sola constrictione villorum longitudinalium. Alij vero ima ginati sunt ꝙ retentiua cum villis transuersalibus seruiat at tractioni & operetur hora attractionis. Sed de hoc forte infra videtur. Ad sextum dubium. Conceditur Aui. non suf ficienter numerasse omnia principia istrumentalia attractio nis sicut videtur primum argumentum probare. A sicco. n. videtur fieri attractio & non solum a calido virtute vel va cuo. Sed nominauit principia maxime communia attractio num relinquens rarius contingentia. Vel potest dici ꝙ ꝑ attractionem a calido intellexit omnem attractionem a ma nifesta qualitate prouenientem sicut est attractio proueniens a sicco. Alij dixerunt ꝙ hæc attractio reducitur ad eã quæ fit a virtute vel forma specifica, quia corpora huiusmodi sic ca taliter porosa a forma specifica vel qualitate occulta at trahunt corpora omnia currentia liquida, nec mirari debe mus hęc omnia corpora in tali forma specifica conuenire, q̃a inter se in natura satis propinqua & conuenientia sunt. Sicut nec debemus mirari omnes serpentes & reptilia omnia in venenositate communicare &c. Alij imaginati sunt ꝙ appli cata spongia aliqua pars aquæ penetrans in poros spongiæ pellit aerem in poris contentum, quia multum faciliter pelli bilis ẽ, & sic remouet faciliter a loco in quo prius erat. Neq; igi tur inter aquam pellentem & ipsum intercidat vacuum in sequitur aqua ipsum continue pellendo donec tandem tota spongia aqua vel alio liquore repleatur. Quidam tamẽ so cij testificati sunt ꝙ spongia super aquam suspensa ita vt sit superficiei aquæ multum propinqua & per longum tempus ita dimissa reperitur postea aqua plena. Q; si uerum esset dif ficile foret hunc modum saluare vt patet. Alij autem dicunt ꝙ unum contrarium naturaliter fugit ab alio, cum eo multũ debilius & impotentius fuerit. Aqua igitur occurrente aeri contento in poro spongiæ multum debiliori fugit aer ad quẽ ne detur uacuum insequitur aqua. Quis autem istorum mo dorum sit uerior uidebitur in questione. Et ꝑ idem respon deri potest ad secundum de cerebro sicco. Ad confirma tionem aliam de dolore dicendum ꝙ a dolore prouenit attra

ctio

Retẽtio dupl[ex]

Attra ctio ... nita ... lore ... tiplic[...]

ctio multipliciter. Primo quia natura mouet sanguinem & spiritum ad partem dolentem vt amoueat causam dolorem facientem. Item quia debilitatur pars dolẽs, vnde recipit ab alijs. Item quia inflãmatur locus dolens. Sed de hoc plus in questione. Ad aliam confirmationem concesserunt quidã antiqui attractionem fieri a simili formaliter, ꝗ̃tũcunqꝫ dicãt attractionem istam factam esse per modum apprehensiõis. Simile enim appetit naturaliter sibi simili iungi, aut sibi simile coniungere, sicut naturaliter appetit sui contrarij absentiam. Iõ si virtus ĩ vtroqꝫ istoꝝ efficax fuerit motiua aut attractiua, vnum mouetur ad alterum vel attrahitur ab altero. Sicut in exemplo dicto de virga per medium diuisa, quia experimentum dictat ꝙ pars vna mouetur ad alteram. Et si arguitur ꝙ tunc lapis ad lapidem & aurum ad aurum dẽret moueri & attrahere vnum alterum. Negant consequentiã, quia in corporibus istis siccis non est virtus tanta secundum plurimum quanta in actualiter viuentibus a quibus egrediũtur vapores cum virtute attractiua eorum. Et ideo virga sicca per medium diuisa non mouentur partes ad se inuicem sicut in viridi. Dixit autem notanter secundum plurimum ꝓpter magnetem, adamãtem, & aliquos præciosos lapides in quibus multum uiget uirtus attractiua. Quicquid sit de hoc, attractio ista reducitur ad illam quæ fit a virtute vel forma specifica, vt patet. Ad alias confirmationes patet ex dictis intelligenti. Ad septimum. Conceditur ꝙ a vacuo non fit attractio nisi ad sensum sub quo auctores hanc auctoritatẽ ꝓtulerunt quia. s. aliqua attractio fit ad prohibendum vacuũ. Et cum arguitur ꝙ non, quia illius attractionis cum sit effectus positiuus debet esse aliqua qualitas positiua. sed illa non est qualitas elemẽtaris manifesta. ergo erit prĩcipium ocultũ vel proprietas occulta quæ debet vocari specifica forma uel virtus. Dicendum ꝙ non omne principium occultum vel proprietas occulta debet vocari specifica forma vel virtus, vt proposito pertinet, quia forma communis specifica determinatum concernit agens & determinatum concernit passum, sic autem non est de attractione quæ fit ad prohibendũ vacuum. indr̃nter enim cuilibet corpori competit, licet concurrat principium occultum a virtute cælesti cuilibet enti naturaliter impressum quo natura inclinatur ad saluandũ continuitatem partium vniuersi in qua saluatur uniuersalis ordo corporum constituentium vniuersum, non tamen illud principium proprijssime debet dici forma specifica. Aliter dicitur ꝙ cum dixit Aui. attractionem fieri a calido vacuo, vel virtute intellexit per virtutem illam quæ humano corpore ẽ principium actu determinati obiecti, sicut est de virtute magnetis, & ista est virtus animę. Et tunc patet ꝙ attractio a uacuo non est ad illam reducibilis. Ad octauum dubium dicitur ꝙ licet flamma licinij oleum rarefaciat & maiorẽ locũ occupare faciat, hoc tamen non est nisi in circũiacẽtibus partibus a poro tamen lycinij oleum attrahendo in principio, q̃re leuificando eũat porum vel eũaret nisi oleum aliud insequeretur, vnde patet hanc attractionem reduci ad illam quę fit a vacuo. Primus. n. motus olei non videtur apud quosdã proprie attractio, sed est ascensus rei leuificatæ. Sicut etiam ascendunt vapores a calore solis leuificati, sed improprie attrahi dicãtur, sed sequens motus potest dici attractio a uacuo ad intellectum datum. Ad confirmationem conceditur ꝓpter innanitionem quam facit calidum fieri attractionem a vacuo. Et cum infertur ꝙ ꝗ̃tũcunqꝫ virtus attractiua eẽt debilis non deficeret nutrimentum. Negatur consequentia, quia plus requiritur de nutrimento ad restaurationem deperditi siue dissoluti ꝗ̃ ad implendum vel prohibendum vacuũ vt patet. Ad vltimum quid sit dicendum patet ex dictis.

Principium occultum quid, & forã specifica uel Virtus.

Expulsiua uero minus indiget siccitate quàm attractiua & retentiua.

Comparat plures istarum virtutum inter se ꝗ̃tum ad idigentiam & seruitium istarum qualitatum. Et primo comparat expulsiuam attractiuæ & retentiuæ ꝗ̃tum ad indigentiã siccitatis. Secundo comparat digestiuam alijs omnibus. secunda ibi ⌊Quæ autem plus.⌉ Proponit primo intentũ. Secũdo ꝓbat. secunda ibi ⌊Non. n.⌉ Dicit primo ꝙ uirtus expulsiua minus ĩdiget siccitate ꝗ̃ uirtus attractiua vł retẽtiua.

Non enim indiget constrictione retentiuę, neque inseparabilitate attractiuæ & constrictione eius & circũdatiõe attracti tenẽdo ꝑtes instrumẽti, donec ad illas alterius ꝑtis attractio perueniat.

Probat propositum. Primo per ratiõem sumptam ex parte constrictionis quæ fit tam in attractione ꝗ̃ in retentione. Secundo ex parte quietis. secunda ibi ⌊Et ad vltimũ.⌉ Dicit primo ꝙ causa quare minus indiget expulsiua siccitate ꝗ̃ attractiua & retentiua, est quia expulsiua non indiget cõstrictione qua indiget retentiua, nec indiget inseparabilitate attractiuæ & constrictione eius & circundatione rei quæ attrahitur, quæ. s. circundatio fit a virtute attractiua partes sui instrumenti tenendo firmas donec ad illas partes quæ tenenẽ firmæ perueniat attractio alterius partis instrumenti, q̃ sup. retentio & constrictio siccitate perficitur, ideo sup. expulsiua modicum vel minus indiget siccitate ꝗ̃ duæ virtutes dictæ. Et in summa argumentum Auicẽ. videtur hoc ꝙ expulsiua virtus non indiget constrictione adherentia & circundatiõe obiecti sicut indiget attractiua sed hęc omnia præcipue per siccitatem perficiuntur. ergo minus indigent siccitatẽ ꝗ̃ aliqua illarum. Sciendum hic ꝙ ex dictis. Aui. colligitur modus quo fit communis attractio, quia ad illam requiruntur actus plures. Primus est inseparabilitas siue adherentia, qđ enim attrahit inseparabiliter adheret, non sic autem quod expellit. Hæc vero adherentia ad attractionem requisita tribus perficitur conditionibus. Primo quia adherentia fit cum cõstrictione. Secundo quia fit cum circundatione obiecti, quia obiectum cadit aliquo modo in concauitate trahentis. Tertio ꝙ fit ibi retentio partis circundantis retinentis obiectum fixum circundatum donec alia pars ĩstrumenti ad obiectum proueniat circundatum & attrahendum. Et manifestum est ꝙ ad quodlibet istarum requiritur fixio & constrictio tanta ꝗ̃ta non requireretur in expulsione. Si enim volueris rẽ aliquam manu trahere manifestum est ꝙ oportet manum tuã rei attrahendę fortius adherere circundando digitis ꝗ̃ si manu eam a te pellere volueris. Et hoc loco exempli.

Adherẽtię ad attractionẽ reqsitas modi.

Et ad ultimum nullo modo indiget expulsiua quiete, sed motu & inspissatione pauca quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet mensura quatenus per ipsam remaneat instrumẽtum figuram expressionis & constrictionis conseruans, quemadmodum in retentiua tempus lõgum, & in attractiua tempus breue est necessariũ donec partium attractio unam applicet alij, iõqꝫ siccitate parum indiget.

Probat hoc ex parte quietis arguendo sic. Expulsiua nullo modo indiget quiete, quẽadmodum retentiua quiete tẽpore longo & attractiua tempore breui, donec vna pars post aliã perueniat ad obiectum, sed quies maxime sicco perficitur. igitur &c. indiget tamen expulsiua motu & inspissatiõe pauca quæ instrumentum iuuet ad expellendum & exprimendum, ita ut instrumentũ per siccitatem iuuetur ad hoc ꝙ seruet figuram requisitam ad expulsionem, indiget igitur expulsiua pauca siccitate. Sciendum ꝙ in expulsione nõ requiritur quies multa vel pauca, sicut in attractione & retentiõe, quia expulsio perficitur per villos latitudinales membri dũ constringuntur, quos non oportet obiectum figere & circundare donec alterius partis expulsio ad obiectum perueniat sicut in attractione, immo illa expulsio potest esse continua sicut constrictio villorum erit continua. Et hoc oportet consideranti constrictionem calciæ clysteris qua enema contentũ

in ea expellitur. Indiget tamen expulsiua sicco, vt figuratio membri ad exprimendum quam facit virtus, conseruetur, & non stati deleatur, sicut in corpore liquido carente constã- tia, & etiam quia in tali motu requiritur fixio vt supra.

Quæ autem plus eis omnibus indiget calidi- tate est digestiua.

Comparat digestiuam alijs virtutibus. Primo quantum ad indigentiam caliditatis. Secundo ostendit eam idigere hu miditate & sic non indigere siccitate. Tertio remouet dubiũ. secunda ibi. ⌊ Quæ siccitate. ⌉ tertia ibi ⌊ Neque potest. ⌉

Dicit primo ꝙ illa virtus quæ plus omnibus alijs indiget caliditate est digestiua.

Quæ siccitate non indiget sed humiditate, ut nutriens efficiat liquidum & ad penetrandum in foramina & ad figuras recipiendas aptũ reddat.

Digestiuę opus. Dicit secundo ꝙ ipsa indiget humiditate & non siccitate, quia opus digestiuę est nutriens liquidum efficere & aptum facere ad penetrationem in foramina nutriti & ad recipien- dum figuram secundum exigentiam nutriendorum mem- brorum, quæ omnia humiditate ꝑficiuntur & non siccitate.

Neq; potest aliquis dicere ꝙ si humiditas in di gerendo esset iuuatiua pueri possent res duras di gerere. Nõ enim prouenit pueris nõ posse istud, & iuuenibus posse propter hoc, sed propter ho- mogeneam & homogeneæ elõgationem. Quod enim ex rebus durum existit complexioni pue- rorũ non est homogeneum. Virtutes igitur dige stiuæ coram eo non operantur neq; ipsum reci- piunt retentiuæ, sed cito ipsum expellunt expul- siuæ. Iuuenum uero complexionibus est id con- ueniens, & ad eos nutriendos conueniens.

Remouet dubium. secũdo epilogat ibi ⌊ Et ex hoc q̇dẽ. ⌉ Dubium est hoc. Dictum est ꝙ digestiua indiget humidita- te. Cõtra, quia tunc corpora humida alijs paribus melius possent digerere res siccas ꝗ corpora sicca, & sic pueri me- lius digererẽt res siccas ꝗ iuuenes. in calore. n. sunt pares vt supra cap̃. de complexionibus ętatum, & ĩ humido pueri ex- cedunt iuuenes. Hanc dubitationem soluit Aui. dicens, ꝙ

Pueri cur res siccas ꝑbe non concoquant. pueros non posse digerere res siccas, iuuenes vero sic, non ac cidit propter digestiuam virtutem non iuuari humiditate, sed prouenit, quia res siccę sunt homogeneę naturæ iuuenũ, sed sunt elongatę ab homogeneitate naturæ puerorum, quia nutrimentum durorum non est homogeneum & proportio- natum naturę & complexioni pueri sed bene iuuenis, & ideo virtutes digestiuæ puerorum non operantur in illud tanquã disꝑportionatũ obiectũ. neq; retẽtiuę virtutes illud recipiũt, sed tanꝗ discõueniẽs cito ipsum expellũt virtutes expulsiuę.

Et ex hoc quidem collectum est ꝙ retentiua indiget constrictione & figurarum constrictiõis fixione longo tempore & pauco motionis adiu- torio. Et attractiua constrictione indiget, & fixio ne & constrictiõis tempore breuissimo & in mo tu multo indiget auxilio. Et expulsiuæ est neces- sarium stringere tantum sine fixione de qua non est curandum. Et indiget adiutorio ad motum fa ciendum. Et digestiuæ est necessarium eliquare & temperare. Ideoque uirtutes istæ qualitates il- las quatuor inęqualiter operari faciunt & eis in- æqualiter indigent.

Epilogat, & patet ex dictis. Ex quo concludit ꝙ virtutes istę faciunt istas qualitates inæqualiter operari. Digestiua. n. multum facit operari caliditatẽ & humiditatem, retẽtiua sic- citatem, & sic de alijs, ergo eis inæqualiter indigent. Dubia. Du- bia multa insurgunt circa predicta. Primum. Videtur ꝙ expulsiua plus indiget siccitate ꝗ attractiua vel retentiua, quia quælibet illarum indiget constrictione quæ sicco perfi- citur. sed maior requiritur constrictio in expulsione ꝗ in at- tractione vel retentione, eo ꝙ plus oportet instrumentũ con stringi vt expellat ꝗ vt attrahat vel retineat. multo. n. plus oportet minorari concauitatem instrumenti vt obiectum a se expellat ꝗ vt attrahat vel retineat, ideo &c. Secundum dubium est. Quia in parte ĩnuitur ꝙ expulsiua indiget sicci- tate. Oppositum huius videtur. Primo quia iuuatur lubrici- tate quæ humiditate & non siccitate fit. Videmus etiam ex- perimento ꝙ corpora quanto humidiora sunt, vt intestina et stomachus tanto plus expellunt. Et pro isto videtur senten- tia. Isaac in libro elementorum ponentis hanc iuuari hũidita te. Tertium dubiũ. Non videtur ꝙ digestiua vritus egeat pluri calore ꝗ aliqua alia. Primo quia eadem membri cõ plexione qua membrum nutrimentum attrahit attractum digerit & retinet, ideo non est maior calor quo indiget dige- stiua aut qui seruit digestiuæ ꝗ alijs. Secundo quia digõ potest fieri a frigido. ergo virtus digestiua pro sua operatiõe non plus indiget calore. assumptum patet. Primo de digõne materierum calidarum subtilium acutarum quæ digerũtur potu aquæ frigidę & syrupis infrigidantibus, vt sunt syrupi violati oxiçacara & similes, materiæ etiam apatum calido- rum frigidis maturantur. Secundo quia a frigido dominante potest fieri animalis generatio. in niue enim generatur aĩal. quinto de hystorijs, & in medio lapidis, vt Gal. in libro de Gal. causis ꝓcreationis, sed non fit huiusmodi generatio nisi per di gestionem. igitur &c. Item quia lac in mamillis, spũs aĩalis in cerebro, pinguedo & adeps generantur a frigido, lac. n. est frigidius sanguine ex quo generatur, & spiritus animalis uita li. & pinguedo & adeps vnctuoso sanguine ex quo generanẽ ꝑ digõnem. ergo necesse est materiam per digestionem ĩfri gidari. Tertio quia attractiua et expulsiua pluri indigent calore ꝗ digestiua. Primo quia maiori indigent motu qui p̃- cipue. calore perficitur. Secundo quia virtutis digestiuæ est obiectnm alterare suo calore. attractiuæ vero est alterare & localiter mouere, sed plus requiritur ad alterandum & loca- liter mouendum ꝗ ad alterandum solum. ergo &c. Item in operatiõe digestiua non oportet localiter moueri nisi obie ctum secundum partes quæ adinuicem commiscentur, in operatione vero attractiua requiritur motus obiecti & orga- ni, sed plus de calore requiritur ad motum organi & obiecti ꝗ obiecti solum. ergo &c. Quartum dubium. Non videt ꝙ digestiua magis operatur humido ꝗ sicco. Primo quia secundum plurimum inspissando procedit, sed huiusmodi in spissatio magis perficitur sicco ꝗ humido, vt patet supra.

Item quia per digestionem pręparatur nutriens ita vt assi- miletur nutrito, sed contingit nutritum esse siccæ compl̃õis. igitur nutrimentum per siccum oportet præparari & digeri.

Item quia omnium membrorum digestio exiccando pro- cedit cum oẽ membrum digerens nutrimentum. s. ꝓprium sit siccum comparatione nutrimenti proprij. Item ex hoc vi- detur differre digestio quæ appellatur assatio ab elixatione, quia assatio fit a calido igneo, elixatio vero fit a calido & hu- mido. Pro isto videtur auctoritas Aui. decimatertia tertij: tra ctatu secundo. cap̃ secundo. Digestiua inquit conseruatur sic citate. & Gal. sexto de accidenti. videtur etiam experimentũ. fere enim omnes medicinæ digestiuæ calidæ sunt & siccæ.

Quintum dubium. Quæ virtus plus indiget calore, an di- gestiua, an nutritiua. Videtur. n. ꝙ digestiua. Prĩo quia obie- ctum transmutatur multę resistentiæ & difficilioris transmu tationis. secundo quia eius obiectum est distantius a natura membri transmutantis. Sed oppositum apparet, quia ma ior fit transmutatio virtute nutritiua vt sic ꝗ digestiua, ergo fortiori, indiget instrumento. assumptum probatur, quia m̃l- to maior est distantia innanimati ab animato ꝗ animati ab animato,

animato,sed nutritiua transmutat nutrimentum in rem ani-
matam,digestiua vero non.ergo &c. Item stante in mem
bro calore sufficiente ad nutricationem stat calor sufficiens
ad digõnem,eo ꝙ actus nutricationis originaliter præsuppo
nit actum digestionis & non econtra.ergo ad nutricationem
maior requiritur calor. Sextum dubium.In quibus corpo
ribus absolute sit digestiua fortior in iuuenibus,an in pueris.
Videtur enim ꝙ in iuuenibus.Primo quia complexio in iu
uenibus est iustitialiter temperatior,vt supra cap̄.de cõplo-
nibus ẽratum,sed fortitudo virtutis insequitur temperamen
tum complexionis,vt Hali.2.techni.2.quia fortiora obiecta
transmutat.3.quia in eis est acutior & fortior calor.4.quia in
digerendis liquidis iuuenes & pueri sunt pares,& in siccis di
gerendis excedunt iuuenes pueros.sexto de accidẽti.Pro isto
videtur sententia Gal.tertia aphorismorũ commen.26.vbi
ponit cibaria in pueris non bene digeri.Natura.n.eorum nõ
bene est firma,quia neq; fortis in cibis digerendis.vnde &
diarrhœa necesse est sequi. Oppositum tamen videtur col
ligi posse in litera.Primo quia humiditas iuuat digestionem
quæ maior est ĩ pueris,cum igitur in calore sint pares sequi-
tur &c.Item plura potest digerere virtus digestiua puerorũ
Item tã in puero q̃ in iuuene virtus digestiua ẽ ꝓportionata
nutritiuæ cui seruit,sed fortior est virtus nutritiua in pueris
q̃ iuuenibus.ergo & digestiua.Item ad debite seruiendum
nutritiuę & augmentatiuæ requiritur maior virtus q̃ ad ser-
uiendum nutritiuæ solum,sed in pueris seruit digestiua nutri-
tiuę & augmentatiuę,in iuuenibus vero nutritiuæ solum.er-
go &c.Pro isto videtur auctoritas Aui.supra cap̄.de ætati-
bus puerorum.Istimbre est melior quę eẽ possit in pluribus
horis.Et Gal.6.de regimine sanitatis.3.cap̄.dum inquit.Du
plicibus.n.existentibus actibus secundum animalitatẽ cor-
pus quidem pueri physicos habet optimos. Septimum du
bium.Non videtur ꝙ propter homogeneitatem sicca melius
digerantur in iuuenibus q̃ in pueris,quia tunc etiam melius
digerentur sicca & dura in corporibus senum q̃ iuuenũ aut
puerorum,& sic erunt senes nutriẽdi siccis & non humidis,
contra Gal.2.de regimine sanitatis.&.3.techni.& arguitur
consequentia,quia corpora senum sunt ficciora corporibus
iuuenum & puerorum.cibaria igitur multum sicca maiorẽ
habent homogeneitatem cum corporibus senum q̃ iuuenũ.
Et per idem arguitur ꝙ cibaria sicca in eis melius digerunẽ
q̃ humida.In habentibus enim symbolum facilior est tran-
situs.Item quantam habent dissimilitudinem & disconue-
nientiam cibaria sicca cum naturis puerorum tantã habent
disconuenientiam cibaria humida cum naturis senum,cum
senum & puerorum corpora sint extremaliter opposita,sed
propter dissimilitudinem puerorum naturæ ad dura non di-
gerunt ea virtutes digestiuæ puerorum nec retinent retenti-
uæ,sed cito expellunt virtutes expulsiuę.ergo pariformiter in
senibus non digerunt digestiuę cibaria humida nec retinent
retentiuæ,sed cito expellunt eorum expulsiuæ virtutes.et sic
erunt senes siccis & non humidis nutriẽdi. Ad hæc dubia
per ordinem respondetur. Ad primum istorum.Negatur
consequentia.Et ulterius dicitur ꝙ maiorem contingit fieri
constrictionem in expulsione q̃ in attractione vel retentiõe,
vt suadet argumentum Sed non tamen quęlibet constrictio
coniuncta motui,licet necessario requirat siccitatem requirit
tantam sicut constrictio quæ est quieti & motui coniuncta,
igitur &c.constrictio.n.in expulsione coniungitur motui,re-
tentiuæ & attractiuæ vero non solum motui,sed quieti,ideo
maiorem requirit siccitatem constrictio attractiuæ & reten-
tiuę q̃ constrictio expulsiuę propter fixionem necessariam in
motu & propter fixionem necessariam in quiete quæ maior
est,vt patet. Ad secundum.Patet ꝙ expulsiua aliqua indi
get siccitate.Indiget enim fixione requisita in motu expulsio
nis qui siccitate perficitur.Et cum arguitur ꝙ non,quia iuua
tur lubricitate.Negatur consequentia.Cum lubricitate enĩ
iuuante expulsionem stat siccitas requisita ad expulsionem
necessaria in motu expulsionis.Nota tamen ꝙ licet lubrici-
tas sub aliqua mensura iuuet expulsiuam non tamen sub qua
libet,quia omnis immoderata qualitas deijcit actum ꝓprie
virtutis,tanta.n.posset esse lubricitas ꝙ licet multum debi-
litaret retentiuam,non tamen fortificaret expulsiuam.Et per
idem patet non esse concedendum secundum.s.ꝙ q̃to inte
stina & stomachus & vniuersaliter membra omnia humi-
diora sunt tanto magis expellunt.Aliud.n.est expellere &
aliud non retinere.Pro auctoritate Isaac dicendum ꝙ iuuaẽ
humiditate non q̃tacunq; sed determinata.Iuuatur etiam
siccitate,sed minus. Ad tertium dicitur ꝙ digestiuam in-
digere caliditate plus omnibus alijs virtutibus potest intelli-
gi tripliciter.Primo ꝙ virtus digestiua agens digerẽdo ope
ratur maiori mensura caloris q̃ virtus retentiua retinendo
vel attractiua attrahendo,& hic sensus non necessario est ve-
rus,vt supra declaratum est.Secundo quia non tanta in mẽ-
bro est necessaria mensura caloris pro operatione attractiua
vel retentiua q̃ta pro digestiua,quia.s.cum minori mensura
caloris perfici potest operatio attractiua q̃ digestiua,cũ alijs
partibus.tertio potest intelligi ꝙ obiectum digerendum vt
digeratur a uirtute oportet magis a calore trãsmutari q̃ obie
ctum attrahibile ad hoc vt a virtute attractiua attrahatur.Et
sub his duobus vltimis sensibus conceditur ꝙ digestiua plus
alijs indiget caliditate,licet tertius sensus reduci possit ad se-
cundum. Ad primum igitur argumentum per hoc adda-
ctum patet ꝙ non valet consequentia. Ad secundum dicẽ
dum primo ꝙ digestio in nocitiuo potest fieri a frigido,quia
frigido potest acquiri materiæ preparatio quædam ad hoc
vt a virtute facilius expellatur,sed de tali non est sermo in ꝓ
posito. Dicendum secundo ꝙ a frigido per accidens põt
fieri & iuuari digestio.Primo quia a frigido extrinseco põt ca
lidum naturale concludi interius & vniri,vnde melius perfi
citur digestio vt in hyeme.secundo ꝙ licet calidum sit instru
mentum proprium virtutis,non tamen nisi terminatum &
commensuratum,ad hanc commensurationem & termina-
tionem ducitur per frigidum ipsum temperans,vt supra de-
claratum est.Vtrum autem frigidum possit per se tanq̃ in-
strumentum ingredi operationem virtutis digestiuæ visum
est in quęstione generali.De animali autem generato in niue
dicitur ꝙ non generatur a frigido dominante,immo a calo
in materia generationis a virtute astrorum impresso. Cõ-
tra,quia fortior est frigus niuis q̃ calor ab astris impressus
aut virtus caloris impressiua.ergo non potest virtus caloris
in materiam illam imprimere calorem requisitum ad vitã.
assumptum patet,quia dato opposito nix liquęfieret. Negã
da est consequentia,quantũcunq; enim sit absolute fortius
frigus niuis ad infrigidandum q̃ virtus calefactiua astrorũ
ad calefaciendum,multo tamen præparatio,potest esse mate
ria ad recipiendum impressionem caloris a virtute astrorum
q̃ frigoris a niue.Et de hoc tractatum ẽ secũdo techni.Vtrũ
aer in omni dispositione desiccet. De lacte autem pigue
dine adipe spũ animali patet ꝙ generantur per digestionem
a calido,licet a frigido compleri possunt,sicut multa alia mix
torum genera.vide.4.metheororum.de hoc tamen plus in
quęstione generali. Ad tertiũ negatur assumptum.Ad ꝓ-
bationem primam negatur consequentia quia licet attracti-
ua indigeat maiori motu locali,minori tamen indiget trans-
mutatione sui obiecti,quod non solum accidentaliter,sed ẽt
substantialiter transmutatur a virtute digestiua. Et per idẽ
patet responsio ad probationem secundam.Nõ enim vniuer
saliter plus requiritur de calore ad alterandum & mouendũ
localiter q̃ ad alterandum solum,nisi cum alijs paribus,licet
vt patet digestiua virtus etiam non solum habeat eius obie-
ctum alterare,immo alterat & localiter mouet partiendo &
miscendo,& substantialiter transmutat,ad quæ proculdu-
bio requiritur calor fortior q̃ ad attrahendum.Et per idẽ pa-
tet responsio ad tertiam probatiõem. Ad quartum dubiũ
dicitur,ꝙ digestiua magis semper operatur humido q̃ sic-
co,licet non sit negandum ipsam indigere siccitate,saltẽ enĩ
indiget siccitate temperante humidum,ne sit superfluum &
caloris suffocatiuum.Et hoc patet primo ex pte obiecti qd̃
oportet liquari adhesibile,& etiam inuiscabile fieri.Item ex

Dubia.

Digestiua pueri et iuuenis q̃lis.

Gal.

Digestiuã ĩdigere calitate plus alijs virtutibus ĩtellr tripliciter.

Aĩal in niue generatũ a quo fit.

parte instrumenti. quia digestio fit mediante calore complexionali membri qui est coniunctus humido & in ipso saluatur. Fit etiam mediante spū qui est corpus aereum calidū .s. & humidum. Ex parte etiam finis, quia digō ordinatur ad nutricationem quæ fit per diuisionem inuiscationem & mixtionem, quæ omnia humido melius q̃ sicco fieri pn̄t. Ad primum igitur argumentum dicitur ꝙ inspissatio requisita pro nutricatione calido & humido dominantibus melius pficitur q̃ calido & sicco, quia tunc aresieret et euaporaret eius humidum. Et per idem respondetur ad secundum. Nō. n. apparet per siccum dominans hanc exiccationem fieri, ꝓpter causam dictam, quia cum calor sit exiccatiuus iunctus cum sicco dominante fieret vstius. oportuit igitur vt humido iungeretur cui tamen debite calidum domineretur. Et p idē patet responsio ad tertium. De assatione autem & elixatione dixerunt quidam ꝙ omnis digestio quæ fit in corpore animalis magis assimilatur elixationi absolute q̃ assationi. Vna tamen digestio alteri comparata potest dici aliquo modo assatio. licet enim omnis digō perfecta in corporibus animaliū fiat a calido & humido, vna tamen respectu alterius dici pōt fieri a calido & sicco. quare digestionem quæ fit in cholerico dicere possumus esse assationem quandam respectu eius quę fit in sanguineo vel phlegmatico, & quæ fit in iuuene respectu eius quæ fit in puero, & quæ fit in corde respectu eius quæ fit in cerebro. Et hæc materia pertinet ad quartum metheororum. Pro auctoritatibus vero dicitur ꝙ non plus voluerunt nisi ꝙ digestiua confortatur siccitate temperante & commensurante humidum vt sit calori proportionatum, vt non sit eius suffocatiuum. Causa autem quare p̄imæ medicinæ digestiuæ calidæ sunt & siccæ est, quia in nobis maxime multiplicantur humiditates exiccatione indigētes. Quæ autem medicina dicatur digestiua vide secundo cañ. cap̄. 4. Ad quintum. Dixerunt quidam ꝙ digestiua est duplex. s. communis & propria. Et secundum hoc dicunt ꝙ digestiua communis maiori eget calore q̃ nutritiua. eius enim operatio est circa obiectum difficilius transmutabile, vnde oportet calorem transmutantem esse fortem. operatio vero nutritiuæ virtutis est circa obiectum proximum, & quasi assimilatum naturæ membri, ideo indiget forti calore. Et propter hoc ad tactum membra in quibus fit digestio cōmunis sunt apparentia multum calida. In membris autem in qbus fit digō tantūmodo propria non percipitur nisi calor remissus. Propter hoc etiam frequenter in membris facientibus digestionem communem notabiliter impeditur operatio cōmunis digestiua, q̃uis nutritiua operatio ipsorum & aliorum non sit notabiliter impedita. Et si arguitur contra, quia eodem calore stomachus hepar & cor nutricationem faciūt ad propriam & digestionem communem. Dicūt ꝙ i illis mēbris calore æquali indiget digestiua communis & nutritiua. in alijs autem non. Aliter & melius dicitur ꝙ licet equali calore in hepate & corde fiat digō communis & nutritio, ad digestionem tamen communem necessaria est maior mēsura caloris, vt supra de alijs dictum est. Dicunt secūdo ꝙ si comparatur digestiua propria membri nutritiuæ propriæ eiusdem cum ęquali calore operātur & ęquali indigēt. Cōtra. per debilitatem aduenientem calori membri prius deficit & impeditur nutricatio q̃ digestio præparans ad nutricationem, sicut prius impeditur assimilatio q̃ vnio & vnio q̃ appositio. ergo maior requiritur mensura caloris ad nutricationem. Et hoc ergo arbitror concedendum. licet igitur cū eadem mensura caloris proficiantur, minor tamen mensura & debilior calor sufficit pro digōne propria q̃ nutricatione. Etiam ex parte materiæ multo melior requiritur præparatio materiæ, ut sit conueniens obiectum nutricationis q̃ digōnis proprię. Ad primum igitur argumentum dicitur, ꝙ licet maior sit distantia perfectionis inaīati ab aīato q̃ inaīatū ab inanimato cæteris paribus, non tamen est distātia gradualis dispōnum acquirendarum ad illas formas p̄paran tium. licet igitur maior sit distantia perfectionalis hoīs a forma cadaueris q̃ a forma asini uel leonis, minor tñ est gradualis distantia dispōnum hoīs ad mortem tendētis. Patet etiam ꝙ non semper magnitudo transmutationis arguit fortitudinem agentis &c. Ad secundum patet ꝙ non semper stante in mēbro calore sufficiente ad nutricationem propriā mēbri stat in eo calor sufficiens ad digestionem cōem ut de stomacho & hepate declaratum est. Ad sextum dubium dicitur ꝙ digōnem in pueris fortiorem esse q̃ in iuuenibus, uel econtra, potest dupliciter intelligi. Primo fortior, quia uelocior. Secundo fortior quia perfectior & melior, quia. s. productum per digōnem in iuuene est perfectius et melius q̃ productum per digestionem in puero, uel econtra, cum alijs paribus. Et secundum hoc dicitur primo ꝙ fortior est digō in puero q̃ in iuuene primo modo, quia in minori tēpore cū alijs paribus digeritur in puero nutrimentum sibi proportionatum q̃ in iuuene. Et hoc suaderi potest, quia digestio puerorum debet esse quo ad tempus mensurans eam proportionata sue nutricationi, nutricatio vero resolutioni, sed multo velocior est resolutio in puero. ergo nutricatio, & per consequens digestio. Item quia iuuatur humido vt videtur innuere Aui. in litera. Dicendum secundo ꝙ digestiua alijs paribus est fortior in iuuene q̃ in puero. s. perfectior absolute. patet, quia per digestionem iuuenis perfectiorem finem attingit q̃ puer, puta sensitiuas motiuas & generatiuas operationes. pueri. n. aut non generant aut fœminas & debiles generant, vt conclusio de hystorijs animalium. Dicendum tertio ꝙ pro vitæ perduratione perfectior est digestio in puero, sed ꝓ operationibus animalibus in iuuene & pro aliquibus naturalibus præcipue ordinatis ad spēi conseruationem. Ad primum igitur argumentum patet ꝙ absolute perfectior ē virtus digestiua in iuuene sicut absolute iuuenis est iustitialiꝰ tēperatior. Pro argumentis vero alijs patet quid sit dicendum. Et videbitur melius in quęstione generali, vbi etiam tangetur responsio ad septimum dubium, ideo ad ipsum nihil prę sentialiter respondetur.

Digestiua duplex.

Digōnẽ ĩ pueris esse fortiorẽ q̃ ĩ iuuenibus dupliciter.

Cap. iiij. Quod est de uirtutibus animalibus.

Irtutes autem animales intelligi uolunt per illas uirtutem illam, quæ cū in membris recepta fuerit præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus & operationis uitæ, quibus etiam admiscentur timoris & iræ motiones, propterea ꝙ in eis reperiunt dilatationem & cōstrictionem quę accidit spiritui qui huic cōparatus est uirtuti.

Post determinationem de virtutibus naturalibus, nūc determinat de virtute vitali quā vocant animalem. Et primo generaliter notificat virtutem. secundo declarat magis spāl̃r hanc suam notificationem. ibi⌊Nos autem.⌉ Dicit primo ꝙ medici per virtutes istas animales. i. vitales, quas tñ uocāt animales volunt intelligere illam virtutem, quæ cum fuerit recepta in membris pręparabit ea ad recipiendum virtutē sensus & motus, & virtutem etiam operationis vitæ. Dicit secundo ꝙ istis virtutibus & operationibus etiam admiscet motiones timoris & iræ. i. ad vitalem virttutem ipsas reducunt, propterea ꝙ medici reperiunt in ira & timore dilatationem & constrictionem spūs qui comparatus est. i. attributus huic virtuti. s. vitali. Mouere. n. spiritum intus vel extra in accidētibus animæ, est operatio virtutis uitalis. Sciēdum hic primo ꝙ ista tria genera virtutum. s. naturalis uitalis & animalis proprie sumpta secundum ordinem ĩ suo ambitu sese consequuntur, quia cōmunior & maioris ambitus ē naturalis, & consequenter uitalis & consequenter animalis proprie dicta, ideo conuenientem ordinem seruat Aui. q̃ post uirtutem naturalem determinat de uitali, & postremo de animali. maior etiam est conuenientior inter naturalem & uitalem q̃ inter ipsam & animalem. est. n. uirtus uitalis operatiua sine cognitione sicut naturalis. Sciendum secundo ꝙ tripliciter potest dici aliqua uirtus animalis. Primo absolute, & sic

Virtus aīalis uitalis quid.

Virtus aīalis tripliciter.

sic omnis virtus vel potentia aīæ est aīalis,& sic virtutes cō munes de quibus Aui.in hac doctrina determinat sunt aīa les.Secundo dr̄ aliqua virtus animalis, quia cum cognitio ne operatiua,aut quia cognoscitiua.Animos.n.græce latine sensus vel cognitio.& sic virtus sensitiua et localiter motiua proprie vocantur aīales,& nullo istorum modorū sumit̄ hic virtus aīalis.Tertio dr̄ aliqua virtus aīalis,quia in solo aīali reperta,& sic hoc adiectiuum aīale format̄ ab hoc substantiuo animal.& sic virtus vitalis cadit sub gn̄e virtutis aīalis.in solo enim animali reperitur virtus vitalis.Et secundū hoc distō generum virtutum hoc modo sumit̄ ex parte subiecti,quia uirtus omnis aīæ,aut soli animali attributa est,aut animali & viuentibus alījs,quia.s.omnibus est cōis. Si secundum,sic est virtus naturalis,vt augmentatiua nutritiua & ministrantes eis.Si primum,vel operatiua cum cognitione siue cognitiua,et sic est animalis ,ppriē sumpta uel est nō cognoscitiua,& sic est virtus vitalis. Et ex hac distōne patet primo quare Auic.virtutem hanc hic vocat aīalem,virtutem tamen naturalem non vocauit aīalem.licet.n. virtus naturalis in animalibus inueniatur,non tamen in solis aīalibus sicut vitalis.Propter quod ex parte rei virtus vitalis saltem in habitu non separatur ab animali ,pprie dicta : nec econtra,licet sit ea natural'r prior vt inferius ondet̄. Patet secundo quare has virtutes primo noīauit in plurali,& tandem descendit in singularē.sicut.n.virtus naturalis est vna in gn̄e & principio primo,& multiplex secundū spēm , ita similiter & uitalis. Patet.3.solō qōnis moueri solitæ.An .s.virtus uitalis sit distincta a uirtute animali cōiter sumpta ut in distinctione declaratū est. Sciendū.3.ꝙ hęc uirtus uitalis est duplex.s.Cōis:cuius operatio circa ob̄m uersatur cōe & ad finē totius ordinata,& illa fundat̄ in corde , cuius est ex parte sanguīs subtiliori spm̄ toti cōem gn̄are & ipm̄ genitū toti distribuere,& per ipm̄ tādem in toto uitā cōseruare.Altera est ,ppria & ipsa reperit̄ in singulis mēbris pp impressionē quā recipiunt non solū a spū cōi cordis,sed etiā appropriato cuilibet mēbro.In ,pposito ergo loquit̄ Aui.de utraq;. Sciendū.4.ꝙ uirtus uitalis multipl'r præparat ad uirtutē aīalem.Primo pbendo mām gn̄onis spūs aīalis qui ex uitali gn̄at̄.Secundo uitā in mēbris cōseruando & actualem calorē,sine quorū pn̄tia non est aliquod mēbrū susceptiuum uirtutis aīalis.Tertio quia uirtus uitalis in mēbris sensibilibus & motiuis recepta cum spū aīali concurrit effectiue ad operationes oēs aīales tanq̄ ad illas essentialiter ordinata. Ex quo patet spm̄ vitalem in ordine ad operationes aīales cām esse.s.effectiuam & dispositiuam.in ,pposito vero vr̄ sermo Auic.intelligendus solū de præparatione secūdo mō dicta,vt infra videbitur. Ex quibus colligitur pro parte intellectus lr̄æ.hæc.n.virtus recepta in mēbris præparat ea ad recipiendum virtutē sensus & motus,quia in eis primo vitā conseruat quod essentialiter presupponit virtus sensitiua & motiua:& quia in eis conseruat calorē & eis dat tēperamentum per cuius pn̄tiam sunt membra receptiua influxus cerebri & impressionis eius.Et per opōnes vitę intelligunt̄ operationes naturales oībus membris cōmunes: quas etiā sine spūs vitalis pn̄tia nullū membrum ,pducere posset.Quidam etiam per opōnes vitæ intelligunt opōnes oēs alias ab aīalibus,vt sit sensus lr̄æ ꝙ virtus vitalis recepta in membris præparat ea ad recipiendum virtutes sensus & motus & etiam operationes omnes alias vitæ. Hæc pars melius declarabitur in dubijs mouendis.

Virtutū plena di stictio.

Virtus Vitalis duplex.

Vitæ opō gd.

Sed contra hanc descriptionē virtutis vitalis p'es occurrunt instantię. Prima est,quia ex diffōne sequit̄ ꝙ nō oīa membra nr̄i corporis recipiunt a corde virtutem vitalē,cuius oppositū innuit Aui.Et arguit̄ cōsequentia,quia in quocunq; mēbro reperit̄ virtus uitalis,in eodē apparent operationes vitales:quia frustra in mēbris reperit̄ uirtus sine operatione.Omnis.n.virtus operationis existit initium , vt supra,sed non in omnibus apparent operationes virtutis uitalis ut in osse & chartilagine,ut patet discurrendo per omnes operationes uirtutis vitalis quę sunt cor & arteria motu diastolis & systolis mouere, spm̄ vitalem & sanguinis vaporem generare & genitum membris transmittere , quarum nulla in osse aut alījs membris a corde manifestatur.iō etc.

Secunda instantia,quia si descriptio hæc esset vera sequeretur ꝙ oīa membra essent præparata ad recipiendum virtutem sensus & motus a virtute vitali . consequens est falsum ut patet.& arguit̄ consequentia,quia virtus uitalis est illa quæ cum in membris recepta fuerit præparabit ea etc. sed in omnibus membris est virtus vitalis.omnia igit̄ pręparata sunt ad recipiendum uirtutē sensus & motus. Tertia instantia est,quia sicut supra dictum est uitalis uirtus est sine cognitione operatiua . ergo non sibi debent attribui operationes cognitiuę.cum igitur ira timor & huiusmodi accidentia animæ sint operationes cognitiuæ, sequitur ꝙ non sunt vitali virtuti attribuendę:cuius oppositum innuit Aui.

Quarta instantia est.Non videtur hæc virtus præparare membra ad recipiendum operationes vitæ.Non.n.præparat ad illas:sed dici potius debet ꝙ agit vel producit illas.

Forte dices ꝙ per operationes vitæ intelligunt operationes naturales. Contra.igitur pariformiter debuit dicere ꝙ præparat ad recipiendum virtutem operationem vitæ.

Ad primam istarum negatur consequentia. Ad probationem conceditur ꝙ in quocunq; membro est virtus uitalis, in eodem apparet operatio aliqua vitalis.Non tamen oportet ꝙ in eodem appareat omnis operatio virtutis vitalis.Sicut licet in aure sit virtus aīalis ut auditiua,non tamen in aure manifestat̄ omnis operatio virtutis animalis , quia in ea non manifestatur operatio virtutis uoluntariæ motiuæ aut memoratiuæ.Similiter licet in osse et chartilagine sit uirtus uitalis,non tamen in eo manifestatur omnis operatio uirtutis uitalis,quia non generatio,spiritus nec motus pulsus , qꝛ tales sunt operationes membri solum a quo profluit uirtus uitalis alījs membris.manifestatur autem in osse & chartilagine & alījs membris uirtutem hanc a corde recipientibus operatio maxime cōmunis & principaliter intenta per uirtutem uitalem.s.uitæ conseruatio in membro per pręsentiam spiritus dati a corde caloris ab eo recepti. & hoc sufficit. Ad secundam quidam glossant ꝙ præparabit ea.s. quæ apta sunt hanc præparationem accipere.notum est.n. ꝙ ad hoc naturaliter inepta non præparabit. Aliter alīj dixerunt ꝙ illa coniunctio et.ponitur pro uel. Et erit sensus pręparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus uel operationes uitæ.& sic littera non recipit instantiam , siue per operationes uitæ intelligantur operationes naturales, siue uitales proprię dictę. Vel præparabit.i. præparatiua erit membri.uirtus enim uitalis in unoquoq; recepta est præparatiua.Si autem non præparat non deficit nisi ex parte subiecti impręparabilis. Ad tertiam dicitur ꝙ in ira et timore & huiusmodi accidentibus animæ duo cōsiderāda sunt. Vnum est appræhensio obiecti & inclinatio secundum illam appræhensionem appetitus ad prosecutionem uel fugam.Secundum est motus spiritus ad intus uel eius diffusio ad extra.Et quantum ad primum attribuitur hæc operatio uirtuti animali,ut Auer . secundo colliget. Quantum uero ad secundum attribuitur uirtuti uitali.& hoc satis expressit Auicen.propterea ꝙ in eis reperiunt dilatationem & constrictionem quæ accidit spiritui.Q uæ uero sit causa immediate mouens spiritum ad intus , uel extra in huiusmodi animæ accidentibus uidebitur clarius infra. Ad quartam potest dici ꝙ per operationes uitæ intelligunt̄ hic indifferenter operationes naturales & uitales proprie dictæ. Et quia non præparat ad uirtutem uitalem , ideo dicitur solum de operationibus. Nec sequitur si hæc uirtus producit & facit ad operationes uitæ ꝙ non pręparat ad illas. Iam enim dictum est ꝙ omnes producit, & tamen ad illas præparat ut patet. Alīj dixerunt ꝙ per operationes uitæ intellexit operationes naturales circa alimentum per quas cōtinuatur uita. Non facit autem mentionem de uirtute , sed solum de operatione , relinquens hoc notum ex eo quod dixerat de uirtute sensus & motus. Vel forte quia

manifestius est per virtutē vitalē pręparari mēbrũ ad virtutē sensus & motus qd' cōpręhendit ex eius destructione & absentia frequenti, q̃ꝫ de virtute naturali vt patet.

Nos autem explanabimus summam hanc. Et dicemus ꝙ quemadmodum ex humorum spissitudine secũdum aliquam complexionem substantia generatur spissa quæ est membrum aut pars mēbri, ita ex humoꝝ uaporibus et eorum subtilitate secundũ aliquam cōplexionē substantia gñatur subtilis quę est spũs. Et sicut apud medicos hepar primæ generationis est principium, ita cor generationis secundæ principium existit.

Declarat notificationem virtutis vitalis supra præmissam. Et supponit quædā suo ꝓposito necessaria. Secũdo exequitur declarando. ibi⌊ Et hic. ⌉ Dicit primo se hāc summam. i. suam diffōnem summatim collectam declaraturũ. Alia tñ lr̃a habet sñiam. Pręmittendo primo ꝙ sicut ex spissitudine. i. parte grossiori humoꝝ secundũ aliquā cōplõnē gñat̃ sub̃a spissa quędā. s. membrum aut pars mēbri, ita ex vaporabili & subtili parte eoꝝ secundũ aliquā etiā cōplõnē gñatur sub̃a q̄dā subtilis aerea q̄ est spũs. Secundo ꝙ sicut hepar secundũ sñiam medicoꝝ est principiũ gñonis primę ita cor est principium gñonis secundę. s. spũs. Sciendum primo ꝙ expediens fuit Auic. hoc fundamentum præmittere. ꝓprium. n. organum virtutis vitalis est spũs vitalis, ꝓpria etiam operatio eius est huius spiritus gño. Intendēs igr̃ notificare effectus ꝓuenientes a virtute vitali merito habuit pręmittere notitiā huius spũs qui est eius organũ & operatũ eius ꝓprium. Scitis. n. effectibus & operationibus huius spiritus, satis facile erit cognoscere effectus & opõnes virtutis vitalis. Sciendũ secũdo ꝙ Aui. notificans nobis hũc spm̃. Primo notificat nobis eius materiā quæ est pars humoris subtilis vaporabilis. Secundo notificat eius cām formalem dispositiuam dum dixit. Secundũ aliquā cōplõnem. Nõ. n. ex omni parte sanguinis subtili & vaporabili pōt gñari spiritus, sed oportet determinatũ modum mixtionis & cōplõnis p̄cedere in ea. Tertio notificat huius spũs cām efficientē principalem. s. cor. Et eodē mō circũloquitur cām materialem gñonis membroꝝ & partiũ eoꝝ. s. partem spissam humorum dispositiuam dũ dixit. Secũdum aliquā cōplõnē & efficientem dum dixit, hepar. Dixit autē notanter apud medicos ꝑꝑ põnem philosophorum: ut supra. Ex quibus patet intellectus auctoritatis. Damasceni cōiter allegatæ. s. viuimus per calm̃ & humidum, nutrimur frigido & sicco. Viuimus. n. spiritu qui calidus est et humidus. Et ex parte sanguinis gñatur humidiori & calidiori. Debet. n. materia materiato ꝓportionari. Sed nutrimur parte humoꝝ grossiori & terrestriori quæ comparatione alterius est frigida & sicca.

Sciendum tertio ꝙ Auic. simul explicat materiam ex qua nutriuntur & gñantur membra. nam ex parte humorũ spissiori gñantur. cum igitur eadem sit materia gñonis & nutricationis, ex parte grossiori nutriunt̃. Tetigit aũt gñationem dum dixit. Membrum. Et tetigit nutricationem dum dixit. Pars mēbri. secũdũ. n. nutricationē partes mēbroꝝ gñant̃.

Sciendũ quarto ꝙ gño mēbroꝝ hic dr̃ prima narratione & etiā dignitate: quia perfectio est sub̃a mēbrorũ spũi: saltē apud tenentes ꝙ spũs non est formalr̃ animatus. Non autē est prima tempore. Credēdũ. n. est ꝙ quocunqꝫ instanti est cor formatũ, ꝓ eodem est formatus & genitus spũs qui debet esse organum virtutis cordis. Imaginando ꝙ sicut virtus formatiua agit pro gñone disponendo partes grossiores materiæ gñonis vt recipiant formam cordis, ita agit partes materiæ subtiles complexionando & præparando ad susceptionē formæ spiritus, ita ꝙ formato & animato corde formatus est spiritus a virtute formatiua qui debet esse organum virtutis vitalis cordis formati. Aliter videretur natura deficiens in necessarijs.

Gñonis duplicis pricipiũ duplex.

Spũs vitalis.

Dama.

Gño prima qd, & quo.

Et huic quidem spiritus cum secundum complexionem prouenit, quam debet habere ad hāc uirtutem recipiendam præparatur, deinde omnia illa præparant membra ad recipiendum omnes alias uirtutes animales & etiam reliquas.

Exequitur declarando. Et primo gñaliter & confuse. Secundo magis distincte & spālr̃. secunda ibi⌊ Virtutes ęquidē. ⌉ Dicit primo ꝙ hic spũs cũ ꝓuenit secundũ cōplõnē quā hr̃e debet, quia. s. ꝓducit̃ a corde cũ debito tēperamento præparat̃ ad recipiendũ hanc virtutē, deinde præparat oīa alia mēbra ad recipiendũ oēs alias uirtutes. s. animales & reliquas. Sciendũ primo notanter dcm̃ esse cũ ꝓuenit secundũ cōplõnē quā hr̃e debet: quia non secundũ oēm cōplõnem præparat̃ spũs ad recipiendũ hācvirtutē, quia tunc aīalis & naturalis essent hmōi. Ideo dixit, forte: quia si spiritus iste non fuerit cũ debita cōplõne et tēperamento nō erit præparatus &c. Et per cōplõnem dat etiam intelligere conuenientē modũ sub̃æ & alia quæ ad cōplõnem sequunt̃. Ex ista lr̃a vr̃ quibusdam cōcedi posse de uirtute sermonis uirtutes vitales in spiritu non esse suum temperamētum. Si. n. complexio & temperamentũ spũs tēperat & præparat spiritum ad recipiendum hanc uirtutem cũ idē non sit præparans ad seipsum recipiendũ hmōi virtus non est ad hoc tēperamentum. Sciendũ secundo alr̃ hanc virtutē recipi in spũ, & aliter in mēbris præcipue apud tenentes spm̃ nō esse animatum: qm̃ in spiritu recipitur tm̃ virtualiter sicut calor in radio solis, in membris autem formaliter.

Cōpl quid.

Virtutes æquidem animales in spiritu quidem & in membris non perueniunt nisi postquam hæc uitalis prouenit uirtus.

Declarat spāliter quod dixit. Et primo oñdit virtutē vitalem præparare ad virtutem animalem. Secundo oñdit ꝙ virtus naturalis non præparat vitali & animali, sed ecōtra virtus vitalis naturali. secunda ibi⌊ Et præparans. ⌉ Prima in duas secundum ꝙ duplr̃ ꝓbat. secunda ibi⌊ Ideoqꝫ. ⌉ Primo arguit sic. Virtutes animales non proueniunt in spiritu & membris nisi postq̃ꝫ prouenerit in eis hæc virtus. s. vitalis. igit̃ vitalis est præparans aīali. Assumptum reliquit tanquam notum. Quia sicut sentire & moueri essentialiter presupponit viuere, & ita virtus sentiendi & mouendi videtur essentialiter præsupponere virtutem vitalem.

Dub Spũs talis gatu

Ideoqꝫ licet uirtutes animales alicuius membri destruantur, uiuum autem membrum adhuc existit nisi hæc uirtus in eo fuerit destructa.

Adducit secundam rationem. Et arguit sic. Sublata vel destructa virtute sensus & motus in membro remanet virtus vitæ in eo: & non econuerso. igit̃ virtus vitalis est prior animali, et per consequens præparans erit ad virtutē aīalē. patet consequentia, quia semper perfectio prior naturaliter præparat ad perfectionem posteriorem.

Nonne uides ꝙ membrum stupidum aut paralyticum unũquodqꝫ secundum habitudinem est non habens sensum neqꝫ motum aut propter complexionem quæ prohibet ipsum eos recipere, aut propter oppilationem quæ accidit inter cerebrum & ipsum in neruis qui ad ipsum proueniunt, & tamen ipsum est uiuũ. Et membrum cui accidit mors est non habens sensum neqꝫ motum, & accidit ei ut putrefiat & corrumpatur.

Nũc. A. declat anš p̄dictę cōseq̃ntię. deīde cōcludit cōclonē intētā. ibi⌊ In mēbro igr̃ palytico. ⌉ Dicit prīo, nōne clare vides ꝙ mēbꝝ stupidũ & etiā mēbrũ paralyticũ est carēs sensu, nō solũ secundũ actũ vt dormiēs, sed ēt secũdum

aptitudinem

aptitudinem.i. habitum non habet potentiam propinquā
sentiendi, siue hoc fuerit ꝓpter malam complexionem ꝓhi-
bentem sensum & motum recipere, siue fuerit ꝓpter oppila
tionem cadentem in neruis qui mediant inter cerebrum &
membrum stupidum siue paralyticum: & tamē vnūqd'ꝗ
istorum est habens vitam seu virtutem vitæ, & sic destru-
cta aīali uirtute remanet vitalis. Sed tu non potes dicere ꝙ
mēbrū mortuū & carens uirtute vitali habeat sensum aut
motū, imo illud putrefit & corrūpit̄ dū caret uirtute uitæ.

In mēbro ægro paralytico est uirtus quæ eius custodit uitam donec cum remotum fuerit quod prohibet, ꝓfluat ad ipsum uirtus sensus et motus, ipsum nāq; præparatū erat ad suscipiēdum eam propter uirtutis uitalis sanitatem in eo. Prohibēs enim non prohibuit nisi ut non eam in effectu reciperet, sed membrum non sic est mortuum.

Cōcludit cōclōnem intentā dicens, ꝙ igitur ī mēbro pa
ralytico priuato virtute sensus & motus est virtus quædā
naturaliter prior. s. vitæ quę custodit vitam huius membri
donec iterato profluat & redeat ad ipsum virtus sensus &
motus quando remotum fuerit prohibens, puta mala com-
plexio aut oppilatio. igitur toto illo tempore membrū illud
erit pręparatum ad recipiendum sensum & motum ꝓpter
sanitatem & pñtiam virtutis vitę in eo. illud enim prohibēs
non prohibet nisi ut recipiat eam in actu, quia. s. non prohi-
bet pręparationem illam quæ erat in eo per uirtutem vita-
lem, sed membrum mortuum non est hic. Est enim mem-
brum priuatum virtute uitali non habens hanc pręparatio-
nem. Hæc tamen littera ab alijs exponitur aliter ut uidebit̄.

Dubia. Circa hęc dicta mouentur dubia. Primum dubium.
Spūs vitalis tēꝑatura. Cuius complexionis sit hic spiritus vitalis. Videtur enim ꝙ
calidus & siccus quia producitur a corde ꝑ ꝓprium eius tē
peramentum, & cor est calidum & siccum in genere mem
brorum. igitur &c. Item quia videtur ista complexio maxi
me proportionata motui & subtiliationi substantię quæ est
necessaria spiritui. Videtur etiam humidus, quia viuimus ꝑ
calidum & humidum, & uiuimus per spiritum hunc. Appa
ret autem ꝙ sit temperatus, quia spiritus est vapor sanguīs
temperatus, ut sexto de iuuamentis. Secundum dubium.
A quo recipit hic spiritus virturem hanc vitalem, quia non
apparet nisi ꝙ a corde. sed cor non agit nisi mediante spiri-
tu. hanc igitur uirtutem recipit ab alio. Et consimiliter quę-
ram de illo alio spiritu, & sic erit processus in infinitū. Ter
tium dubium. Non videtur ꝙ destructa virtute animali uir
tus vitalis remaneat, quia tunc virtus uitalis posset absolui
ab animali sicut etiam naturalis, cuius oppositum dictū est
supra. Item experimentum ostendit statim ꝙ sublata vir-
tute animali aufertur vita sicut in forti apopl'ia. igitur &c.
Quartum dubium. Nō videtur ꝙ virtus vitalis sit prępa-
rans ad animalem, quia destructa vel deficiēte virtute pręparante destruitur aut deficit virtus pręparata, sed mul-
tum deficiente vitali non: propter hoc multum deficiet
animalis. frequenter enim viget multum animalis virtus vt
sensitiua tam inferior ꝗ̄ exterior, & similiter localiter moti-
ua, & tamen pulsus est debilis persæpe vt in febribus pesti
lentialibus. Ad primum horum dicitur ꝙ spiritus vitalis
respectu medij generis calidus est & humidus, comparatio
ne vero spiritus animalis & naturalis est calidus & siccus.
respectu autem vaporis ignei terrestris siue fumosi & aquo
si eleuati a sanguine per actionem caloris in ipsum est tem-
peratus. Et sic dixit Gal'. spiritum esse vaporem sanguinis
temperatum. Cum autem arguitur ipsum calidum esse &
siccum, quia cor est huiusmodi. patet ꝙ non valet cōsequē-
tia. Potest enim membrum calidum & siccum ex materia
calida & humida rem producere calidam & humidam.
Ad secundum dicitur ꝙ hic spiritus qui defertur ad mem
bra recipit hanc virtutem a corde mediante spiritu suo
appropriato, & etiam communi, siue per virtutem voluer
mus intelligere temperamentum illud, siue proprietatē illi
temperamento superadditam. Et cum arguitur ꝙ non a spi
ritu &c. Dicendum ꝙ a virtute informatiua producēte cor
producitur etiam spiritus vitalis cordis, & isto mediāte cor
producit alios spiritus vitales, & sic non oportet in infinitū
procedi, quia deuenitur ad primum producens spiritum &
dans hanc virtutem, quia illud est producens cor, quod si-
militer cum corde producit spiritum qui debet esse instru-
mentum cordis vt patet. Ad tertium dicitur ꝙ in nullo
animato totali naturaliter se habente potest absolui virtus
vitalis a virtute animali. in viuente tamen innaturaliter di-
sposito potest esse destructa virtus animalis manente vitali
sicut in apoplectico forti apoplexia. Dicitur autem totali qa
manifestum est ī multis partibus animati corporis absolui
uirtutem vitalem ab aīali, vt in osse ligamento chartilagi-
ne &c. Et ad primū sensum dictū fuit supra hanc virtutem
ab aīali absolui non posse. Alij dixerunt hanc virtutē ad
hunc sensum absolui non posse ab animali, quia cuicunq;
speciei vel generationi animalium inest vitalis, inest aīalis,
& econtra. Alij dixerunt ꝙ vitalis non potest absolni ab
animali secundum aptitudinem, quia nihil habet virtutem
vitalem quin illud secundum aptitudinem habeat animalē
secundum tamen actum absolui potest. Ad quartum di
citur ꝙ in quacunq; parte multum deficit vitalis in eadem
parte deficit animalis. Et econtra. in quacunq; parte multū
uiget animalis in eadem multum uiget uitalis. Stat tñ in ali
quo membro multum deficere uitalem ab operatione sibi
debita in membro, licet in alio multū uiget animalis. Exē-
pli grã, potest uirtus uitalis in arteria multum deficete pul-
sum faciendo, quāuis ꝓ tunc in neruo uel cerebro multū ui-
geat animalis: multum etiam uiget uitalis: quæ quācito de-
ficiet etiam ibi deficiet aīalis. Cā autem diuersitatis proueni
re potest ex bona ꝓportione vel habitudine aut colligantia
membri vnius ad cor & mala alterius: aut bona præpara-
tione unius membri ad recipiendum et retinendum imprę-
sionem uirtutis uitalis a corde & mala alterius, ꝓpter quod
deficit uita in uno membro citius ꝗ̄ in alio sicut docet expe
rientia. Contra. tunc semper exñte forti uirtute uitali &
sana in cerebro uel neruo forti & sana foret in eo uirtus ani-
malis. consequens falsum, ut patet in melācholico et phleg-
matico. Neganda est cōsequentia, quia licet ex parte pręparationis quā facit uirtus uitalis sit membrum debite pręparatum ac sensum & motum, non tñ hoc sufficit ad inte-
gritatem & sanitatē aīalis, sed stare pōt fortitudo virtutis
uitalis cum debilitate animalis, ut patet intuenti.

Et præparans non est uirtus nutriendi tantū, ita ut dicamus ꝙ quādiu uirtus nutriendi affuerit uiuum erit, & cum destruetur erit mortuum.

Secundū unam introductionem istius litteræ ostendit ꝙ
uirtus nutritiua non est illa quæ præparat omnibus alijs uir
tutibus. Et primo ostendit hoc de uitali. secundo ostendit
idem de animali. secunda ibi⌊Et si uirtus nutritiua. ⁊Prio
ponit cōclōnē ītētā ipsā aliq̄lit' declarādo. 2. ꝓbat ibi⌊Qm̄
hoc ipsū. ⁊Dicit prio ꝙ uirtus nutritiua nō ē ꝑparās tm̄, ita
ut dicamus ꝙ ꝗ̄diu ī mēbro fuerit nutritiua tandiu mēbrū
est uiuum, & cum destruetur uirtus nutritiua ī membo mē
brum erit mortuum. Sciendum ꝙ ly tantum potest mul
tipliciter sumi. Primo ut sit dictio exclusiua, & est sensus ꝙ
uirtus nutriendi non tantum, quia non sola est præparans,
qa scilicet ipsa nō est illa quę ꝑparat oibus alijs uirtutibus.
Secundo ut sit aduerbium quantitatis, & est sensus quod
uirtus nutritiua non est præparans tantum quantum uir-
tus uitalis. Et uterque sensus est apud hanc introductionem
uerus. Primo enim ueritas primi sensus apparet. secundus
etiam a qbusdā taliter ꝑsuadetur. Virtus uitalis pl'ibus mo
dis ꝑparat alijs, ut supra declaratum ē. Primo qa ꝑbet spm̄

vitalem ex quo alij ſpiritus generantur. Secundo quia per
pñtiam ſpũs vitalis cõſeruatur membris actualis calor per
quem conſeruatur in membris aĩa, vnde redduntur præpa
rata ad recipiendum alias virtutes. Tertio quia ſpiritus vi-
talis tanquam vl'e agens effectiue concurrit ad operationes
omnium aliarum virtutum. Et notum eſt ꝙ virtus natura-
lis non his modis poteſt præparare alijs virtutibus. Non. n.
neceſſario concurrit effectiue ſpiritus naturalis &c. Nec per
eius pñtiam redduntur membra præparata &c. ideo bene
dictum eſt ꝙ virtus nutritiua non præparat tantum quan-
tum uitalis. Videtur tñ concedendum aliquo modo poſſe
ipſam præparare ꝓ quanto tanquam communior ab alijs
præſupponitur in quocunqȝ viuente. Et ex hoc cõcludũt
quidam neceſſitatem ponendi in viuentibus uita ſenſitiua
virtutem vitalem præter virtutem animalem. Neceſſe eſt
enim in viuentibus vita ſenſitiua & localiter motiua reperi
ri quãdam generalem diſpoſitionem per quam vita ſeu ani
ma in membris conſeruatur. Et illa eſt actualis quidam ca
lor ſine quo nec conſeruari nec induci nec etiam operari po
teſt. cuius ſignum eſt, quia per ſolam huiuſmodi caloris ex-
tinctionem moritur membrum. et quia hunc calorem opor
tuit eſſe fundatum in ſubſtantia ſubtili aerea, ideo hic calor
facile reſoluitur. vnde oportuit in omnibus viuentibus repe
riri membrum in quo erit virtus generandi hunc calorẽ in
membris diſtribuẽdum: ne illo reſoluto cito deficeret vita.
Tale autem eſt cor in habentibus cor. in non habẽtibus au-
tem aliquid quod eſt cordi ꝓportionatum. Vnde cor dici-
tur principium & radix & minera virtutis uitalis. Eſt enim
principium inſtrumenti in toto conſeruantis vita, et per mo
tum pulſus ipſius conſeruatiuum & diſtributiuum per totũ
& per eius temperamentum ipſius ꝓductiuum. Et ex hoc
infertur ꝙ ſi per poſſibile mẽbrorum noſtri corporis ſub-
ſtantia non reſolueretur non eſſet in membris neceſſitas uir
tutis nutritiuæ, nec conſequenter ſpiritus naturalis aut etiã
ſanguinis nutritiui membra ad eorum vitam & permanen
tiam, quãuis tunc eſſet neceſſitas ſpiritus vitalis cuius præ-
ſentia in membris vita conſeruaretur. Et ex hoc vlterius
patet ꝙ magis per ſe & immediate ad conſeruationem vitę
eſt neceſſarius ſpiritus vitalis ꝙ̃ naturalis. Et ſimilit' virtus
vitalis ꝙ̃ naturalis. Non. n. neceſſarius eſt ſpiritus naturalis
niſi ꝓ quanto ſubſtantia membrorum eſt reſolubilis. Ex
quo vlterius ſequit' ꝙ ſi in mẽbro aliquo eſſet quantitas ſuf-
ficiens ſpiritus naturalis & ſanguinis requiſiti ad operatio-
nem nutritiuæ virtutis, tamen in membro nõ eſſet ſufficiẽs
quantitas ſpiritus vitalis pro operationibus vitæ, pro tunc
illud mẽbrũ nec viueret nec nutriret'. Si tñ econtra eſſet in
mẽbro quantitas requiſita ſpũs vitalis ꝓ operatione vitali
viueret membrũ, quãuis non eſſet in mẽbro ſpũs naturalis
quantitas requiſita ad operationem nutritiuæ virtutis.

Cor principiũ radix & minera virtutis vitalis.

Spũs naturalis neceſſitas.

Ex quibus ſecundũ hanc lr̃æ introductionẽ ſunt. iſtę con
cluſiones tenendæ. Prima. Prius natura eſt uita membri
& uirtus uitalis & operatio uitalis ꝙ̃ uirtus uel operatio na-
turalis, & ſil'r tempore. Qꝫ. n. ſit natura prius patet, quia uir
tus uitalis eſt cã uirtutis naturalis, & ſil'r operatio uitalis ope
rationis naturalis. Qꝫ etiã ſit prior tẽpore ꝓbatur ſic. Quia
prius eſt membrũ uiuere ꝙ̃ nutriri ut in primo inſtanti eſſe
membri. Et pro iſto poteſt adduci ꝓbabile argumentũ, qa
difficilius eſt in membro uitã per ſpm̃ conſeruare & mem-
brum nutrire ſimul ꝙ̃ alterꝝ illorꝝ facere. ergo cũ aliqua di-
ſpoſitione ſufficit ad unũ iſtorꝝ cũ qua nõ ſufficit ad utrũqȝ:
ſed non poteſt dici ꝙ ſufficit ad nutrire & non uiuere. ergo
poterit aliquando ad uitam & non ad nutricationem. Item
ſi diminuatur calor in membro donec nec ad uitam nec ad
nutricationem ſufficiat, uidetur ꝙ prius deficiat operatio nu
tritiua ꝙ̃ operatio uitæ. Item uita ſtat in membro per præ-
ſentiam ſpiritus uitalis. Nutricatio per pręſentiam naturalis
et uitalis, ſed poſſibile eſt reperiri in membro debitam quã
titatem ſpiritus uitalis quantũcunqȝ non ſit in eo ſpiritus na
turalis quantitas requiſita ad nutricationẽ, ergo uita a nutri
catione abſolui poteſt. Secunda concluſio ſequens ex pri
ma. in aliquo uiuẽte poteſt abſolui uirtus uitalis a uirtute nu
tritiua: & conſequenter ꝙ uirtus uitalis præparat nutritiuę,
& non econtra. Ex quibus poteſt colligi argumentum ſe
quentis ꝓbationis dum in littera ſubiungitur.

**Quoniam hoc ipſum uerbum uirtuti afferre-
mus nutritiuæ: fortaſſe. n. plerũqȝ in aliquo eius
operatio deſtruetur & membrum uiuum rema-
nebit, & ſortaſſe plerũqȝ remanebit eius opera-
tio & membrum tendet ad mortem.**

b Probat ꝓpoſitum, & dicit ꝙ hoc uerbum quod attribui-
mus animali in comparatione ad uitalem afferre poſſumus
virtuti nutritiuæ, quia ſicut ſuperius dicebatur ꝙ deſtructa
virtute animali remanet membrum viuum, & non ecõtra,
ita de naturali dicere poſſumus, qm̃ fortaſſe plerũqȝ in ali-
quo membro deſtruetur operatio virtutis nutritiuæ, & tñ
membrum remanebit viuum. ſil'r etiam manente operatio
ne nutritiuæ ſtat membrum ad mortem tendere, virtus igr̃
nutritiua non eſt illa qua ſtante ſtat vita, & qua ſublata defi
cit vita. conſequentia nota eſt intuenti. et aſſumptum patet.
& poteſt perſuaderi vt ſupra. Contra hanc ſnĩam videt'
primo auctoritas Ari. 2. de aĩa dicentis ꝙ viuentia vſqȝ ad
finem poſſunt viuere quouſqȝ poſſunt recipere nutrimentũ.
vita enim non videtur aliud ꝙ̃ conſeruatio per alimentum
ut ibidem. Secundo exquo virtus vitalis præparat ad nu
tritiuam videtur ꝙ ſtante vitali nõ poſſit deſtrui nutritiua.
Tertio. ſi virtus vitalis præparat &c. & eſſentialiter prior
eſt virtute nutritiua, quomodo eſt poſſibile manere opera-
tionem nutritiuam, & tamen membrum ad mortem tẽde-
re. Sublata enim virtute priori aufertur poſterior, & per cõ-
ſequens operatio poſterioris. Quarto. inter vegetatiuum
& ſenſitiuum daretur viuens medium puta illud in quo erit
virtus vitalis & deſtructa nutritiua, non enim eſt in tali nu
tritiua, & conſequenter nec vegetatiua nec ſenſitiua vt po-
no, quia pono etiam illam deſtructam manente vitali, ſicut
de naturali ponitur eſſe poſſibile. Quinto virtus nutriti-
ua ponitur eſſe communior virtute vitali, ſed non eſt poſſi-
bile poſterius via communitatis abſolui a priori, ergo nec
vitalem a nutritiua. Item non videtur ꝙ argumenta per-
ſuadentia hãc virtutem abſolui poſſe a virtute naturali, ſint
efficacia. Nam per idem ꝓbatur ꝙ virtus vitalis reperitur
in plantis diſtincta a naturali. Primo quia prius contingit
plantam viuere ꝙ̃ nutriri. Secundo quia difficilius eſt vir-
tuti plantæ vitam ſiue animam in ſuis partibus conſeruare
ꝙ̃ illam conſeruare & alimentum in ſubſtantiam plantæ
conuertere. ergo aliquando poteſt facere vnum iſtorum
quando non alterum, ſed non ſecundum ſine primo. ergo
poterit facere primum ſine ſecundo. ergo poterit planta vi-
uere & non nutriri.

Ariſto. de viuę te ac vi ta quid.

Ad primum iſtorum dixerunt quidam ꝙ quamdiu vi-
uunt animalia tandiu nutriuntur dum naturaliter ſe habue-
rint, per cauſam tamen aliquam præter naturalẽ poteſt im
pediri in animali nutricatio, quamuis in eo adhuc vita rema
neat. Aliter alij ꝙ tandiu viuunt animalia donec poſſunt
accipere nutrimentum: quia non poteſt in animali notabili
tempore vita permanere abſqȝ actu nutriendi, licet aliqua-
li tempore vita permanere poſſit ſine nutricatione, vt vidẽ
tur ſuadere quædam adducta. Alij dixerunt Ariſt. voluiſ
ſe ꝙ nullam repugnantiam claudit animal viuere vel mem
brum & non nutriri, ſed membrum vel animal nutriri &
non viuere manifeſtam claudit repugnantiam. Ad ſecũ-
dum patet, ꝙ licet vitalis præparet ad nutritiuam pręter tñ
vitalem virtutem ad eſſe uirtutis nutritiuæ in membris re-
quiritur aliud. ergo non oportet quòd ſtante vitali ſtet nu-
tritiua, ſicut quamuis diaphaneitas præparet ad illumina-
tionem medij, non tñ ad medium illuminari ſufficit diapha
neitas. Ad tertium dixerunt quidã, vt ꝓbat argumentũ,
non eſſe poſ'e membrum tẽdere ad mortẽ manente opõne
virtutis nutritiuæ, Nec hoc credunt dixiſſe Auicen. ſed op-
poſitum.

positum. Vñ per remanere non intellexit Auic. permanere, sed intellexit cessare. Sicut vulgariter dicimus pluuiam aut pestem remansisse qñ cessat. Sensus igitur litteræ est. Et fortasse plerũqꝫ remanebit. i. cessabit operatio eius. s. virtutis nutritiuæ. & ꝓ quia membrum tendit ad mortem. Sicut. n. videtur argumẽtum Auic. efficax sic arguendo. Destructa virtute naturali membrum remanet viuum: & dum membrum tendit ad mortem cessat operatio virtutis nutritiuæ. igitur virtus vitalis præparat nutricationem, & non econtra.

Virtus natural' conside ratᷓ duplicit'.

Alij vero aliter dixerunt præmittendo ꝙ virtutem naturalem dupl'r cõsiderare possumus. Primo modo quantũ ad sui essentiam quã habet in membro: & quantum ad operationem, cuius grã finaliter tributa est membro & viuenti, & sic non est possibile ꝙ maneat operatio virtutis nutritiuæ & membrum tendat ad mortem. Nec ad hunc sensum vadit auctoritas Aui. Secundo hanc virtutem considerare possumus vt est defluens a principali membro, vt. s. ab hepate defluit sicut vitalis a corde. Et sic quẽadmodum nullã includit repugnantiam operationem virtutis naturalis destructam esse remanente virtute vitali, ita etiam ecõuerso. quia stat ad membrum & musculum defluere sufficientem quantitatem spiritus naturalis, & tñ illud membrum tẽdet ad mortem, quia non defluet ad ipsum sufficiens quantitas spiritus vitalis, & ꝓpter hoc tendet membrum ad mortem & remanebit in eo operatio virtutis naturalis secũdum qđ illud membrũ ab hepate recipit, quia defluit ab hepate sufficiens quantitas spiritus naturalis & sanguinis. Illud igitur membrum non moritur ꝓpter defectum naturalis virtutis & sanguinis & influxus hepatis dantis virtutem naturalem sed propter defectum vitalis spiritus. vitalis igitur spiritus est qui dat vitam & non naturalis. Ad quartum negatur illa conclusio inducta. In tali. n. viuente destructa est virtus nutritiua & tñ remanet vegetatiua, vt. n. infra declarabitur virtus vitalis est virtus vegetatiua. Ad quintum dicitur ꝙ licet virtus nutritiua sit communior vitali, qm̃ plura viuentium genera participant nutritiua q̃ꝫ vitali: in quocunqꝫ tamen viuente reperitur vtraqꝫ istarũ uirtutũ cõ or & naturaliter prior est vitalis nutritiua, quia pro aliqua mensura tẽporali reperiri potest in aliquo membro virtus & operatio vitalis qñ nõ reperitur virtus in eo & operatio nutritiua saltem secundum actum & non econuerso. Vtrum autem in plantis reperiatur virtus ꝓprie dicta vitalis distincta a naturali vel nutritiua vel virtus aliqua al a superior & prior? videbitur in qõne. Ista sunt quæ consequenter tenenda sunt secundum primã introductionẽ lræ. Secundũ vero aliã introductionẽ in illa parte. Et præparans non est virtus nutriendi tm̃, ita vt dicamus ꝙ quãdiu virtus nutriendi affuerit viuũ erit, & cũ destrueẽ erit mortuũ, qm̃ hoc ipsum verbũ virtuti afferemus nutritiuæ, fortasse. n. plerũqꝫ in aliquo eius opõ destrueretᷓ & mẽbrum viuum remanebit, & fortasse plerũqꝫ remanebit eius operatio: & membrum tendet ad mortem. Intendit Auic. ostendere ꝙ virtus naturalis nõ est illa quæ præparat ad virtutem aĩalem, quod ꝓbat per duas rões. & tertio concludit. secunda ibi ⌊Et si virtus nutritiua.⌉ tertia ibi ⌊Restat igitur.⌉

Vita tri pliciter.

Ad huius expõnis euidẽtiam præmittendum primo ꝙ vita sumiẽ tripl'r. Primo ꝓ cuiuscunqꝫ entis consistentia siue sit per aliam formam. Et sic oĩbus qbus cõicatũ est esse cõicatũ ẽ viuere &c. Et videtur etiam aliqualiter hic modus loquendi Arist. octauo phi. ad principium. Secundo sumiẽ vita ꝓ cuiuscunqꝫ aĩati subsistentia, & sic sumit Arist. 2. de aĩa. dum gradus vitæ vel viuentium distinxit in vegetatiuum & sensitiuũ &c. Tertio sumitur vita ꝓ vita sensitiua & motiua: & hoc iterũ mõ sumitur dupl'r. s. pro actu vel habitu completo ad actũ sensus & motus vel aptitudine quæ est duplex. Vna ꝓpria per calorem aĩalem. Altera cõmunis per calorem vitalem, qualiter supra dictum est, ꝙ membrum paralyticum viuit, qa aptum est ad sensum & motum aptitudine cõi & mediata, non autem ꝓpria & immediata. Et hoc vltimo modo sumitur vita & viuum in ꝓposito, vt viuum significet idẽ quod aptum ad sensum & motum hac cõi aptitudine. Et illa aptitudo cõis stat per debitam pñtiam spiritus vel caloris cordis. Propria uero præsupponit hanc & requirit debitam assistentiam caloris animalis siue cerebri. Hoc supposito argumentum Aui. uideẽ hoc. Si nutritiua tm̃ uel inquantũ nutritiua esset illa uirtus quæ præparat ad sensum & motum, tunc quãdiu esset nutritiua in membro erit membrum uiuum. i. præparatum ad sensum & motum. & consequentia tenet, quia si uirtus nutritiua tm̃ præparat &c. hoc ipsum uerbum quod primo afferebamus uirtuti uitali afferremus uel debemus afferre uirtuti nutritiuæ, sed illud uerbum erat ꝙ stante uirtute uitali in membro membrum est præparatũ ad sensum & motum, ergo illud idem debemus de nutritiua concedere. s. ꝙ ipsa stante membrum est aptum ad sensum & motum, & ipsa destructa est ineptum. consequẽs uero est falsum, quia fortasse in aliquo mẽbro destrueretᷓ operatio huius virtutis & membrum remaneret viuum. et etiã qñqꝫ remanet huius uirtutis operatio, & tñ membrum tendit ad mortem. i. fit ineptũ ad sensum & motũ. ergo virtus naturalis non est illa quæ tm̃ præparat &c. Primo in hac littera Aui. confuse sumit consequentiam. Secundo tangit ꝓbõnem. Tertio ꝓbat falsitatem consequenter. secunda ibi. ⌊Quoniam hoc uerbum.⌉ tertia ibi ⌊Fortasse etiã.⌉ Sed contra hanc expõnem sunt instantiæ non faciles. Primũ nõ uꝛ possibile ꝙ in membro saluetur operatio nutritiuæ uirtutis, & tñ membrum sit ineptum ad sensum & motum, qa uirtus uitalis præparat nutritiuæ ut supra. igitur stante nutritiua stat vitalis, quia stante præparata stat præparãs, sed stante uitali stat membrum præparatum ad sensum & motum ut supra. igitur stante naturali erit necessario membrũ præparatum ad sensum & motum quod aduersatur expositioni ut patet. Item non tendit membrum ad mortẽ nisi propter defectum uirtutis uitalis, sed in quocunqꝫ deficit uirtus uitalis illud putrefit & corrumpitur, ergo remanente nutritiua membrum putrefit & corrumpitur, quod est non bene intelligibile. Item uidetur ꝙ uitalis non sit etiam illa quæ præparat, quia qñqꝫ homo bene sentit imaginatur & loquitur, & tamen uirtus uitalis tendit ad mortẽ. Sil'r econtra, quandoqꝫ uiget eius operatio & destructa est operatio sensus & motus. Item secundum hanc acceptionem uitæ et uirtutis ossa chartilagines & ligamenta saltem aptitudine ista communi essent apta & præparata ad sensum & motum. Pro responsione est præmittendũ. Primo ꝙ præter animam & uirtutem eius repertas in animali reperiunẽ etiam in eo tres modi siue mensuræ caloris a tribus spiritibus dependentes. s. uitali naturali &c. per quos exeunt uirtutes in actus uitales animales & naturales. Vnus. n. modus caloris & spiritus non posset esse adæquatum instrumentũ omnium istarum uirtutum operatiuum, quia tunc quacũqꝫ illarum læsa uel impedita essent æque primo omnes aliæ impeditæ, cuius oppositum ratio & experimentum dictat, ut supra uisum est. Non igitur sunt isti calores indifferenter & æqualiter oĩbus istis operationibus ꝓportionati, sed calor aĩalis ꝓportionatus est & limitatus ad opõnes aĩales & naturalis ad naturales. Vitalis vero vitalibus ẽ appropriatus, & naturalibus & aĩalibus cõis, vt supra declaratũ est. Vtrũ autẽ virtutes repertæ in mẽbris distinguanẽ ab istis modis vel non considerare non pertinet ad ꝓpositũ. Præmittendũ secundo ꝙ quãuis spũs & calor vitalis sit instr̃m cuiuscunqꝫ virtutis & opõnis principal'r, tñ est a natura aĩalibus attributus ꝓ sensitiua & motiua, non autẽ ꝓ nutritiua nisi inquantũ in aĩalibus ẽ cõiuncta sensitiuæ et motiuæ. Cuius signũ est, qa in aĩalibus solis reperiẽ iste calor & spũs & mẽbrũ qđ est fons & prĩcipiũ eius ꝓductiuũ. s. cor. Quia uero in plãtis põt virtus nutritiua opari actus suos cũ pauco calore actuali nõ est eis a nã tributus hic spũs nec calor nec mẽbrũ eius ꝓductiuũ, & ꝑ cõsequens nec uirtus uitalis. Virtus igr̃ nutritiua inq̃tũ nutritiua nõ necessario cõiũcta ẽ vitali, sed aĩalis inq̃tũ aĩalis est vitali necessario cõiũcta. Præmittendum etiã ꝙ licet nutritiua ut sit nõ necessario coniuncta

huic calori actuali uel uirtute uitali, tamen inquãtum in animali reperta est & coniuncta aĩali uirtuti ea indiget & eidẽ necessario coniuncta est. Nam sicut partes aĩales alit̃ sunt a natura dispositę & cum maiori calore productę actuali ut sint aĩalium uirtutum receptiuę aut ipsis aliquo modo seruientes ꝗ sint partes plãtarum ita eas oportuit a natura alit̃ disponi ad nutrimentum suscipiendum q̃ sint dispositę partes plantarum. Multo enim amplior requiritur actualis calor ad debitam nutricationem membri aĩalis q̃ plantę, cui secundum sententiam multorum sufficit suus complexionalis calor datus a generante. Et quia hic calor actualis in omnibus membris principaliter pendet a uirtute vitali cordis, ideo in animali pẽdet uirtus naturalis quantũ ad suum esse & operari in membro a virtute & calore vitali. Ex quibus patet primo ꝙ pro sensu & motu requirunt̃ duo calores & spiritus. Vnus vitalis qui est magis cõis ad omnes operationes. Alter animalis datus a cerebro sensui et motui appropriatus.

Aptitudo ad sẽsum & motũ in mẽbro duplex.

Patet secũdo ꝙ aptitudo ad sensum & motum reperta in membro ex duplex. Vna mediata & non in habitu completo, & est illa quæ reperitur in membro per præsentiam spiritus & virtutis vitalis sicut in membro paralytico. Altera est aptitudo immediata in habitu. s. cõpleto per quam potest aĩal exire ĩ operationes sensus & motus qñcunq; voluerit. Et cõplet̃ hæc per pñtiam solius caloris, & spiritus vitalis & animalis.

Aptitudo nutricationis duplex.

Patet tertio ꝙ ꝓ operatione nutritiua in aĩali requirunt̃ etiã duo spũs & calores. s. naturalis & vitalis, et consequenter etiam ꝙ aptitudo opõnis nutricationis est in aĩali duplex. s. Propinqua & habitualis cõpleta per quã potest membrum exire in actum nutricationis qñcunq; debite pñs fuerit obm, & ista requirit debitam præsentiam duoꝝ spirituum & calorum. s. uitalis et naturalis. Altera vero est aptitudo mediata & non in habitu completo quam imaginamur reperiri in membro per solã assistentiam spiritus & caloris cordis siue uitalis. Patet quarto ꝙ ad hoc ut membrum aptitudine habituali cõpleta sit aptum ad sensum & motum requiritur maior mensura spirituum & caloris vitalis quã ad hoc ut simili aptitudine sit aptum ad operationes nutricationis. Si. n. in membro sensitiuo ꝓpter priuationem caloris vitalis debeant paulatim ĩpediri operationes sensus & motus & operationes nutritiuæ, prius ĩpedient̃ opõnes sensus & motus ꝗ opõnes nutritiuę, quod non esset nisi ad sensum & motũ multo maior requireretur mensura caloris &c.

Opatio virtutis nutritiæ & sẽsus et motus destruit̃ dupl̃r.

Exquibus patet quarto ꝙ tam operatio uirtutis nutritiuæ ꝗ operatio sensus & motus destrui potest in membris dupliciter. Primo ꝓpter defectum virtutis & spiritus vitalis. Secundo propter defectum uirtutis & spiritus naturalis & animalis. Patet sexto ꝙ non omnis præsentia spiritus vitalis reddit membrũ aptum ad sensum & motum aptitudine illa cõmuni dicta. ex quo enim minor quantitas spiritus uitalis requiritur ad hoc ut membrum sit aptum producere operationes nutritiuæ uirtutis ꝗ operationes sensus & motus. patet &c. Ex quibus omnibus ex intentione Auic. penes hanc expositionem colligi possunt istæ conclusiones. Prima contingit in membro destrui operationem virtutis nutritiuæ, & tamen membrum remanebit uiuum. i. aptum ad sensum & motum: quia nõ repugnat destrui operationem uirtutis nutritiuæ in membro propter defectum spiritus naturalis stãte præsentia spiritus uitalis & animalis, quo stante erit mẽbrum uiuum. i. aptum ad sensum & motum, vt patet. Secunda conclusio collecta etiam ex littera. Nõ repugnat etiã in membro sensitiuo & motiuo saluari operationem uirtutis nutritiuæ, & tamen membrum illud tendere ad mortẽ. idest ineptitudinem sensus & motus. Sit enim quantitas spirituum uitalium requisita in musculo ad hoc ut sit musculus aptus ad sensum & motum signata per sex. quãtitas uero spiritus uitalis in eodem requisita ad operationes nutritiuæ signata per duo. Et patet ꝙ si spiritus & uirtus uitalis in musculo procedat diminuẽdo a sex vsq; ad duo remanebit operatio uirtutis nutritiuæ stante etiam debita quantitate spiritus naturalis, & tamen musculus iste tendet ad mortẽ. i. ad ineptitutidem ad sensum & motum. igitur &c. Ex quibus sequitur tertia conclusio. ꝙ uirtus nutritiua non est illa quæ præparat & reddit membrum aptum ad sensum & motũ, ex quo enim illa destructa remanet aptitudo ad sensum & motum, & illa stante ineptitudo patet &c. Ad primam igitur instantiam, licet sequentes hanc expositionem inuoluant se in multis modis respondendi, uidetur cõsequẽter respondendum dicendo ꝙ neganda est minor, si vniuersaliter intellecta fuerit. s. stante uitali stat membrum pręparatum ad sensum & motum vel aptũ. Ad hoc enim ut mẽbrum sit aptum uel præparatum ad sensum & motum requiritur maior mensura spiritus & caloris vitalis ꝗ ad hoc ut sit præparatum ad operationes nutritiuę uirtutis. licet igitur stante nutritiua stet uitalis secundum mensuram requisitam ad nutricationem, non tamen necessario secundũ mẽsuram requisitam ad aptitudinem sensus & motus. Et secundum hoc imaginandum est ꝙ quantũcunq; a membro paralytico remoueatur oppilatio, ita ut copiose transeat ad ipsum spiritus animalis, posset tamen esse tanta paucitas uitalis ꝙ adhuc non esset membrum illud aptum ad sensum & motum aptitudine cõmuni iam dicta. Sed contra. q̃a illud uidetur contra rationem formalem uirtutis uitalis. est enim illa quæ cum in membris recepta fuerit præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus. igitur in quocunq; est hæc uirtus illud est præparatum ad sensum & motum. sed stante uirtute naturali in membro in eodem est uirtus hæc. igit̃ &c. Pro isto dici potest ꝙ ista notificatio uirtutis uitalis intelligenda est si cum debitis circunstantijs illa uirtus uitalis in membro recepta fuerit, puta ꝙ membrum sit susceptiuum præparationis ad sensum & motum, & ꝙ hæc uirtus recipiatur in membro cum debita quãtitate spiritus uel instrumenti ad hanc operationem efficiendam in membro. ubi uero istæ conditiones defecerint non oportet semper a uirtute uitali mẽbrum reddi præparatum ad sensum & motum. Et ad hoc adduci potest probabile argumentum, quia si aliquæ uirtutes naturaliter compossibiles abinuicem possunt naturaliter absolui, etiam possunt abinuicem pręter naturaliter absolui & per uiolentiam. Exemplum. uirtus generatiua & nutritiua sunt in eodem naturaliter compossibiles, & abinuicem totaliter absolui possunt ut in decrepito, ideo possunt abinuicem pręternaturaliter absolui siue violenter vt in eunucho, vel qualitercunq; aliter patiẽte corruptionem in membris generationis. Idem etiã patet de augmentatiua & nutritiua, & multis alijs. Cũ igit̃ uirtus uitalis et aptitudo ad sensum et motum possint absolui abinuicem naturaliter ut in osse chartilagine & embrione primo formato ut quidam dicunt. igitur & pręternaturaliter siue violenter poterunt abinuicem absolui, & per consequens per dispositionem ægritudinalem aduenientẽ mẽbro potest membrũ priuari aptitudine ad sensum & motũ quantũcunq; in eo fuerit uirtus uitalis. Item ut supra dare uitam & animam conseruare in membris est actus naturaliter prior ꝗ membra reddere pręparata ad sensum & motum, sed non repugnat actum naturaliter priorem absolui a posteriori. igitur &c. Item aptitudo ad sensum & motũ nõ stat sine præsentia debitæ quantitatis vtriusq; spiritus. s. vitalis & animalis. vitalis vero virtus saluatur cũ debita quãtitate spiritus vitalis, sed stat in membro esse præsentẽ debitam quantitatem spiritus vitalis requisitam. s. ad præparandum ad sensum & motum. similiter econtra. ergo uidetur possibile in membro aliquo pręternaturalit̃ absolui uirtutem uitalem ab animali. Alij uero dicunt ꝙ licet in esse hoc poni non possit. s. ꝙ per aliquam dispositionem pręternaturalem aduenientem membro sit in membro virtus vitalis & auferatur ab eo aptitudo ad sensum & motum, illa tamen imaginationi & naturę rei non repugnat. Prima responsio videtur magis conueniens. Ad secundum cũ dicit̃, ꝙ ad mortẽ non tẽdit membrum nisi ꝓꝑ defectũ uirtutis uitalis, Dicẽdũ ꝙ si per mortẽ intelligat̃ ineptitudo ad

sensum

ſenſum & motum ut per hanc uiam ſumitur in propoſito, neganda eſt maior. hæc enim mors uel ineptitudo ad ſenſum non ſequitur defectum uirtutis uitalis ſimpliciter, ſed bene in comparatione ad hunc effectum qui eſt pręparatio membri ad ſenſum & motum. ſed non oportet ꝙ cum deficit uirtus uitalis in membro hoc defectu membrum corrũpatur & putrefiat ut patet intuenti. Ad tertium tacta eſt ſolutio ſuperius, penes alium modum uidendi uide. Ad quartum conceſſit Aui. conſequens hoc & conſequentiam. Oſſa. n. apud ipſum ſenſum hñt, licet obtuſum, & per cõſequens per uirtutem uitalem præparantur hac præparatione cõi. Si autem dicimus oſſa non ſentire non hoc dicere debemus niſi ſicut plãtas pedum & manus ruſticorum dicimus nõ ſentire, quia remiſſum & obtuſum hñt ſenſum & paruũ hñte collum ualde dicimus non hr̃e collum. uide ibi. Alr̃ dicitur ꝙ uirtus uitalis præparat mẽbra ad ſenſum & motum, quia ad hoc ut mẽbrum ſit præparatũ & diſpoſitũ ad ſenſum et motum requiritur in eo eſſe uirtutem uitalem. ita ꝙ uirtus ſenſitiua & motiua neceſſario præſupponat uitalẽ. Non tamen oportet ꝙ ubicunq; ſit uitalis reddatur illud præparatum &c. quia contingit membrum illud a natura ſua non eſſe receptiuũ talis præparationis. Actus. n. actiuorum non ſunt niſi in patiente bñ diſpoſito. Cõtra quãcunq; diſpõnem ponit ſpũs uitalis in carne aut lacerto eandem aut ſiſem ponit in oſſe. ſed in lacerto ponit præparationem ad recipiendum uirtutem ſenſus & motus. igitur &c.

Itẽ quia non minoris duritiei & terreſtreitatis ur̃ dens iuuenis q̃; os puerile: ſed dens iuuenis per ſpm̃ & uirtutem uitalem præparat̃ ad ſenſum & motũ, ergo & os puerile. Itẽ quia per idẽ ur̃ concedendũ eſſe ꝙ uirtus uitalis poſſit ineſſe plantis, licet non præparet plantas ad ſenſum & motũ, quia nõ ſunt ex natura ſua partes plãtæ huius opõnis ſuſceptiuæ. Itẽ qa fruſtra reciperet̃ hæc uirtus uitalis in oſſe, ſicut etiam fruſtra poneret̃ in plantis. Itẽ in oſſe eſt aĩa ſenſitiua, ergo os eſt aptum ſentire, hoc argumento utitur Ari. 2. de aĩa. ſi. n. in aliquo eſſet aĩa ſenſitiua & illud nõ eſſet ſenſitiuum in eo fruſtraret̃ illa aĩa uel potentia ſenſitiua. Similiter quia eſt fruſtra actus primus, quia non põt exire in actũ ſecundũ. Pro reſponſione ad iſtã præmittunt quidam ꝙ diſpõ præparans ad aliquam formam uel ad aliquem effectum eſt duplex. Quædam totalis & completa ſicut ſumma caliditas reſpectu formæ ignis. Ad hanc. n. neceſſario conſequitur forma ad quam præparat, & talem diſpõnem non imprimit ſpũs uitalis in membris præparando ea ad recipiendum uirtutem ſenſus & motus. Altera uero eſt diſpoſitio non totalis uel incompleta. Hæc iterum eſt duplex. Quædam enim eſt qua poſita: & ſi non ponatur forma neceſſario tamen præſentiali actiuo ſufficiente ad talẽ formã producẽdam neceſſario ſequitur forma, ſicut diaphaneitas illuminationis aeris, hac. n. poſita in aere præſente tñ ſufficiente actiuo neceſſario illuminatur deducto accidẽtali impedimento, & talis etiam non eſt diſpõ quam imprimit ſpiritus aut uirtus uitalis in membris reſpectu uirtutis ſenſus & motus, ſtante. n. uirtute uitali in oſſe quantũcunq; ad os tranſiret ſpiritus animalis non fieret os aptum ad ſenſum et motum. Altera uero eſt diſpoſitio adhuc imperfectior ſecũda, qua poſita in ſubiecto & præſente ſufficiente actiuo nõ induceretur forma neceſſario, ſed ultra hoc requiritur in paſſo alia ulterior diſpoſitio, ſicut exemplificare cõiter de complexione & ſapore, licet. n. complexio præparet ad ſaporem in mixto complexionato, ad hæc tamen ut mixtum fiat ſaporoſum non ſufficit complexio, quia non omne mixtũ eſt ſaporoſum, ut mineralia multa & lapides, ſed ultra cõplexionem requiritur ſiccum determinato modo attingi ab humido. Exemplum etiam ſicut complexio reſpectu coloris proprie dicti. Non enim eſt color niſi in complexionato, nõ tamen neceſſario poſita complexione ponitur color. multa enim complexionata ſunt quæ tamen nõ ſunt colorata: ſed ultra complexionem etiam requiritur determinata permixtio lucidi cum opaco. Et talis eſt præparatio ſpiritus uitalis reſpectu uirtutis ſenſitiuæ & motiuæ, præter enim ipſam in membro requiritur alia diſpoſitio puta determinata mollities & non vltimata terreſtreitas qualis reperitur in oſſe et chartilagine &c. Ex his patet ſolutio ad argumentũ. Ad primum negando maiorem propter diſparitatem complexionis paſſiuæ diſpoſitionis, ſophiſta autem negaret conſequentiam propter varietatem medij vt patet. Ad ſecundum dicitur ꝙ dens nõ ſentit per partes dentis duras & terreſtres ſed per partem mollem, vt alibi tactum eſt. Ad tertium patet ex ſuperius dictis qualiter ſit reſpondendum.

Diſpõ p̃parans ad aliq̃; formam duplex.

Ad quartum neganda eſt conſequentia. Non enim recipitur virtus vitalis in quolibet membro, ut per ipſam pręparetur ad recipiendum ſenſum & motum, vt ſupra declaratum eſt. Ad ultimum neganda eſt conſequentia. Et dicit̃ a quibuſdam ad auctoritatem Ariſt. ꝙ eius argumentũ tenet de virtute toti ſpeciei aĩalis toti comparata. Nam ſi omne animal habens uirtutem ſenſitiuã haberet motiuã, omne habens inſtr̃a ſenſus haberet inſtr̃a motus progreſſiui et mobile eſſet motu progreſſiuo, quia aliter fruſtra data eſſet iſta virtus toti generi aĩalium, ſed illud argumentum nõ tenet de virtute comparata partibus aut membris indiuidui vnius. Non enim oportet ꝙ ſi omne animal habens viſum habeat guſtum & non econtra. quælibet pars animalis habens uiſum & oculos habeat guſtum. In qualibet. n. parte animalis eſt anima vna quę eſt viſiua guſtatiua &c. ſed guſtat per linguam videt per oculum &c. Nec ſequitur ꝙ ſi in oculo non guſtet ibi ſit fruſtra etc. Conſilr̃ per omnia dr̃ de aĩa ſenſitiua reſpectu oſſis. Et per idẽ patet reſponſio ad aliã confirmationẽ. Cuicunq; igitur generi aut ſpeciei viuentiũ per ſe a natura data eſt uirtus vitalis. eidẽ a natura data eſt virtus ſenſibilis & motiua & aptitudo ad ſenſum & motũ. Non tamen oportet ꝙ cuicunq; membro aut parti viuẽtis a natura tributa eſt virtus vitalis ſit tributa animalis ſicut de guſtu & viſu ſuperius declaratum eſt.

Et ſi uirtus nutritiua inquantum eſt nutritiua eſſet ipſa uirtus quæ præparat ad ſentiendũ, & mouendum, uegetabilia pręparata forent ad ſenſum & motum recipiendum. Reſtat ergo ut ſit præparans alia res: quæ propriam ſequat̃ cõplexionem quæ uocatur uirtus uitalis.

Secundum vtrãq; lr̃æ expõnẽ Aui. in hac parte oñdit ꝙ virtus nutritiua non eſt illa quæ præparat aĩali virtuti inq̃tum nutritiua eſt, quia tunc oĩa vegetabilia eſſent præparata ad ſenſum & motũ quod eſt falſum, vñ ſequeret̃ ꝙ plãtę mouerent̃ & ſentirent, quod eſt oĩno abſurdũ. Reſtat igit̃ ꝙ ſi alia uirtus quæ præparat virtuti aĩali, & talis eſt vitalis virtus, ſed non ꝓpter hoc ſequitur ꝙ virtus vitalis ſit abſoluta & abſolui poſſit a virtute nutritiua. Et forte ꝙ hanc ſententiam intellexit Aui. dum dixit. Fortaſſe enim &c. Nõ. n. voluit vt aliqui dicũt poſſe virtutem vitalem abſolui a virtute nutritiua nec econtra: ſed voluit ꝙ ſi per poĺe ſic fieret ſ. ſubtraheret virtus vitalis remanẽte naturali cum ſuis operationibus membrũ eſſet mortuũ: ſilr̃ deſtructa operatione naturali &c. adhuc ſtaret vita ſi per poſſibile ſic fieret.

Nota tamen Gen. hanc exponere litteram aliter notando ꝙ vita ſumitur duplicit̃. ſ. gñaliter pro eſſe, & ꝓ eſſe per formam quæ eſt aĩa. Et adhuc ſic eſſe ſumitur duplr̃. Primo enim pro eſſe per alimentum. Secundo pro eſſe cum pręparatione ad ſenſum & motũ. Et tunc patet hęc expõ. Ex his oĩbus ſoluunt̃ dubia quædã cõiter hic ꝓpõni ſolita. Primum. Quare plantis non inſit virtus vitalis, cum eis inſit naturalis, & naturalis præſupponit vitalem, ut ſupra. Secundum, quia ſecundo de anima dicitur ꝙ vita conſiſtit ꝑ alimentũ. &. 1. de gñone. ꝙ quãdiu viuit aĩal tãdiu nutrit̃, ideo non videtur ꝙ ſtante vita poſſet deſtrui operatio virtutis nutritiuæ. Ad primum iſtorum dicitur quòd licet vitalis præparet naturali & præſupponatur ab ea in ſubiectis in quibus operiuntur, non tamen vbiq;: quia in aĩatis

Vita & eſſe dupliciter.

imperfectis valde vt plantis non est hoc necessarium, cum non sit in eis necessitas multi caloris actualis vt patet. Ad secundum dicitur ꝙ licet vita per nutricationem conseruetur, quia sine ipsa conseruari non potest, temperamentum tamen naturale non est illud per quod principaliter in mēbris vita conseruatur, ideo si per possibile substantia membrorum non resolueretur nō esset necessarium temperamētum quo fit nutricatio. Et posset etiam dici ꝓbabiliter per tempus stare vitā in membro postq̃ in eo ablatæ sunt operationes naturales. Et ꝙ philosophus non plus voluit nisi ꝙ non diu viuit animal sine tendentia ad corruptionem qn nutriatur. Et per vitam stare per alimentum, intellexit vitā conseruari per actū vegetatiuæ potentiæ sub qua ēt vitalis cōp̄hēdit. De hoc tn̄ scripsi plene sup̄ primū de gn̄one etc.

Et ipsa quidem est prima uirtus quæ in spiritu prouenit cum spiritus ex subtilitate humorū procedit, deinde spiritus secundū philosophum Aristo. per eā recipit principium primū & animam primam, ex qua aliæ profluunt uirtutes.

Primo nota ꝙ hæc virtus est prima tempore & natura. Tempore quidem, quia prius tempore fit spiritus potēs cōseruare vitam in membris q̃ transmutetur in naturalē vel animalem. Natura est enim causa aliarum virtutum, vt supra dictum est. Secundo ꝙ aliqui ex intentione Aui. volunt dictum spiritum fore formaliter animatum, q̃ viā volendo tenere exponenda est littera sicut iacet. Si autem volumus sequi uiam oppositam dicendum ꝙ per animā primam non intelligit formam substantialem quæ est anima, sed temperamentum animæ ꝓportionatum. Vel dicamus ꝙ recipit animam virtualiter. i. temperamentum potens exercere animæ operationes &c.

Harum uero uirtutū operationes ab hoc proueniunt spiritu in principio rei, sicut etiam sensus apud medicos nō prouenit per spiritum animalem qui est in cerebro nisi ad crystalloidem penetret aut ad linguā aut ad alia. Cū ergo pars spiritus in uētriculum peruenerit cerebri cōplōnem recipiet, & erit conueniens ut ex eo proueniant uirtutū op̄ones quæ in eo primo repertæ sunt, & similiter in hepate, & silr in testiculis.

Nota. Tota causa est fundata super ꝓpositione concessa cōiter ab auctoribus posita. s. ꝙ agens vl'e siue indifferēter p'lm effectiuū ꝓductiuū non determinat sic ad istū effectū producendum ꝙ non ad illum nisi ad hoc ab agente particulari determinetur, spiritus autem vitalis productus in corde est huiusmodi &c.

Et apud medicos quidem nisi postquam spiritus in cerebro ad aliam cōuertitur complexionem non præparatur ad recipiendum animam quæ est principium motus & sensus, & similiter in hepate, licet prima complexio iam iuuerit ad recipiendum uirtutem primam uitalem, & similiter in unoquoq; membro. apud eos enim unūquodq; operationum genus aliā habet animā, & neq; est anima una ex qua uirtutes istæ profluunt, quoniam huius summæ aggregatio est anima. Et siquidem prima complexio iam adiuuit ad uirtutem primam recipiendam, tunc iam dedit uitalem ubi ꝓuenit spiritus & uirtus quæ sunt eius perfectio.

Nota primo ꝙ hęc positio medicorum fuit Gal'. & sequētium ipsum, & partim conuenit cum opinione philosophorum dicta statim: & partim differt ab eadem. Conuenit. n. quia sicut ponunt medici ꝙ spiritus vitalis ad hoc vt sit cōueniens immediatum instrumentum operationibus animalibus oportet ipsum in complexione mutari. Ita etiam ponunt philosophi vt patet in præcedenti particula. Differt autem quia secundum philosophorum opinionem spiritus vitalis vt fiat animalis solum oportet vt accidentaliter alteretur, quia. s. maneat eadem forma substantialis quæ prius. Non autem secūdum opinionem medicorum, immo cum ex uitali fit naturalis uel animalis necessario uitalis substantialiter transmutatur, quod satis explicat Aui. dum dixit. nō p̄paratur ad recipiendum animam. per animam intelligēs spiritus substantialem formam qua spiritus naturaliter inclinatur ad exercendum operationes secundum exigētiam animæ. Ex quo patet primo iuxta medicorum opinionē, ꝙ sicut in nobis sunt tres animæ & essentialiter et organice distinctę, ita eisdem correspondent tres spiritus abinuicem essentialiter specie distincti. Patet secundo ex his tribus animis constitui unam animam, ut uidetur in lr̄a uelle Aui.

Patet etiam secundum medicos ꝙ spiritus ad particularia membra transmissus non tantum transmutatur sicut transmissus ad principalia. Secundo nota ꝙ dicitur in parte illa. Et siquidem. Intellectus partis est ꝙ prima complexio data membro iuuat ad hoc ut membrum possit in operationes vitę. Sed cum peruenerit spiritus uitalis a corde ad membrum influxus, tunc etiam habetur perfectio membri & virtutis vitalis membri, quia iam potens est in op̄ōnes sibi debitas. Tunc enim vnūquodq; perfectum est cū pōt in sibi debitas operationes: vt colligi potest secundo physicorum, &. 4. metheororum, & secundo de anima.

Hæc autē uirtus apud eos non sola sufficit ut spiritus per ipsam omnes alias suscipiat uirtutes nisi propria prouenerit complexio.

Nota totum hoc fundatur super illa ꝓpositione famosa. Concedendum tamen spiritum vitalem esse instrumentū omnium operationum adhuc sub forma vitalis existētem, sed non totale. Oportet enim secum alios spiritus concurrere, vt alias dictum est.

Prętere a dixerunt ꝙ uirtus hæc præter hoc pro ipsa est præparans uitam, est etiā motus substantiæ spiritualis subtilis principium ad mēbra & principiū constrictionis & dilatationis aeris attracti & pulsus. Affert. n. adiutoriū in cōp̄ōne uitæ quod est passio, & in cōp̄ōne op̄ōnum animæ & pulsus præbet auxilium quod est actio.

Primo nota ꝙ duplicit' dicere possumus hanc virtutem esse principium motus spiritus ad membra. Primo pro quanto ipsa est principium constrictionis cordis per cuius constrictionem transmittitur spiritus super toto. Secundo imaginando ꝙ præter qualitates manifestas quæ dātur spiritui a temperamento cordis datur etiam eidem occulta qualitas inclinās ipsum ad motum ad membra recte, sicut pręter manifestam dispositionem datam humoribus ab hepate datur eisdem occulta dispositio qua inclinantur humores vt ab hepate ad membra localiter moueantur: quod potest ratione persuaderi. Notum est enim cum spiritus sit corpus naturaliter leue per qualitatem eius localiter motiuam & manifestam puta leuitatem non moueretur nisi ad unam differentiam positionis puta sursum. Experimento autē patet ipsum non solum sursum, sed etiam ad omnem differentiam aliam positionis moueri, ideo &c. Et ex hoc probabiliter sequitur motum sursum esse aliquando ei præter naturā & plura alia. Secundo nota ꝙ dicitur principium dilatationis aeris, quia est principium dilatationis cordis ad quā

sequitur

ſequitur aeris attractio dilatatio eius per ſubſtantiam cordis. ſimiliter eſt principium conſtrictionis pro quanto eſt principium conſtrictionis ſubſtantiæ cordis ad quam ſequitur aeris in vnum aggregatio & expulſio &c. Tertio nota ꝙ illa litera, affert etiam auxilium &c. multiplicem poteſt haberẽ expoſitionẽ. Prima expoſitio eſt vt fiat punctus, ibi vitæ & ibi animę, vt ſit ſenſus ꝙ virtus vitalis affert auxiliũ ĩ operatione vitæ generãdo. ſ. ſpiritũ vitalẽ, quod quidẽ auxiliũ ĩ comparatiõe operationũ animę ẽ paſſio. Operatiões enim animę ut anima eſt ſunt ſenſus & motus, ab anima enim vt ſic dicitur animal, in compoſitione quarum auxilium quod confertur per ſpiritum eſt paſſio, quia dat ſibi materiam quæ patitur & trãſmutatur in ſpiritum animalem, licet hoc ampliare poſſemus ad ſpiritum naturalem, ſed auxilium reſpectu pulſus eſt actio, ſpiritus enim vitalis effectiue cõcurrit ad motũ pulſus. Secunda expoſitio vt ibi fiat punctus in litera, quod ẽ paſſio, vt ſit ſenſus, ꝙ reſpectu vitæ virtus vitalis præbet adiutoriũ quod eſt paſſio, quia. ſ. præparat membrum & diſponit vt patiatur. ſcitis enim ꝙ pręparare materiam ad recipiẽdum reducitur ad genus cauſæ materialis vt ſupra oſtenſum eſt. Eſt ergo huius particulæ ſenſus ꝙ illud adiutorium ẽ paſſio. i. pręparatio ad receptionem vitæ & virtutum aliarum.

Animæ opõ duplex.

Marſilius primo notat operationes quaſdam eſſe actiuas, et quaſdam paſſiuas. Deinde exponit in comparatione vitæ. i. in exiſtentia animę per ſenſus affert auxilium quod eſt paſſio ideſt ſpiritum qui patitur, quia proprie ſpiritus in ſenſatione ſpeciebus informatur. Aliter in comparatione vitæ. i. conſeruationis animæ & exiſtentiæ animæ in toto affert auxilium quod eſt paſſio. i. ſpiritum qui patitur continue & reſoluitur. Non placet. Et Mundinus in comparatione vitæ. ſ. per nutrimentum ſenſum & motum affert adiutorium quod ẽ paſſio, ſpiritum vt pati poſſit pręparando & in animalem & naturalem tranſmutari, reſpectu pulſus & anhelitus affert auxilium ſicut eſt actio. Et tunc per vitam ĩtelligitur operatio nutritiua. & per operationem operatio animæ ſenſitiuæ.

Opõ duplex.

Et hæc quidem uirtus uirtutibus naturalibus ſimilatur, ideoꝗ non uoluntate proueniunt, unde profluunt. Et ſimilatur uirtutibus animalibus propter operationum earum diuerſitatem. ipſa enim dilatat & cõſtringit ſimul. mouet ergo duobus motibus contrariis.

Primo nota ꝙ illa virtus proprie dicitur cognoſcitiua aut voluntaria cuius actus eſt cognitio aut volitio, vel ſubordinatur in operando cognoſcitiuę virtuti. Exemplum primi vt virtutes exteriores. Exemplum ſecundi vt motiua. Econtra non cognoſcitiua. Ad propoſitum patet vitalem eſſe non cognoſcitiuam. Ex quo ſoluitur dubium quare operatur vario modo ſecundum varias paſſiones appetitus ſenſitiui. Secundo nota eãdem virtutem non cognoſcitiuam eẽ pricipiũ motuum contrariorum. Et hoc alias dictum eſt.

Philoſophi autem cum animam dicunt animã terrenam dicere uolunt perfectionem corporis naturalis inſtrumentalis. Et uolunt dicere principium omnis uirtutis ex qua metipſi motus proueniunt & operationes diuerſæ. Erit igitur hæc uirtus ſecũdum philoſophorum ſentẽtiam uirtus animalis, ſicut uirtutes naturales quas nominauimus apud eos uirtutes uocantur animales.

Aĩa terrena qd.

Primo nota per animam terrenam in propoſito intelligit animam extenſam ad extenſionem materiæ generabilem & corruptibilem et de potentia materiæ eductam, ſicut iuxta ſẽtentiam philoſoſophorum eſt vegetatiua & ſenſitiua brutorũ & adhuc hominis. Et hoc per animam vel formam eductã de potentia materiæ intelligendo animam a materia & diſpoſitionibus exiſtentibus in materia dependentem q̃ ad eius eſſe fieri & operari. Econtra vero per formam non eductam de potentia materiæ intelligendo formã a materia & eius diſpoſitionibus non totaliter dependentem. Exemplum primi vt forma ignis educta eſt de potentia materiæ, quia quo ad eſſe ꝓduci & operari depẽdet a diſpoſitionibus ſuis ſubiecti. puta caliditate ſiccitate leuitate &c. Exemplum ſecũdi vt anima noſtra humana ſecundũ fidem & veritatem, licet enĩ quo ad eius operari in corpore dependentiam habeat a ſubiecto, non tamen quo ad eius eſſe vt fide eſt tenendum. De prima ergo eſt ſermo hic. Secundo nota ꝙ talis etiam dicitur perfectio, quia ipſa eſt actus vel forma corporis. Actus autẽ & forma eſt perfectio eius cuius eſt forma. Et dicitur etiam inſtrumentalis. i. organici, quia corporis eſt potentis eſſe animę in ſuis operationibus inſtrumentum, ſed de hoc plus ſecũdo de anima. Tertio nota ꝙ ſic animam capiendo omnis virtus noſtri corporis ſiue naturalis ſiue vitalis eſt animalis virtus. Eſt enim inſtrumentum animę pro ſuis operatiõibus conueniens. Cum igitur hoc adiectiuum animale ſignificet idem ꝙ ens vel aliquid animæ, vt ſic patet omnem virtutẽ fore animalem. Et hoc eſt quod dicit Aui. in litera.

Quod ſi noluerint dicere animam ſecundum hanc intentionem, ſed uolunt dicere uirtutẽ quæ eſt principium compræhendendi & mouẽdi, quod ex aliqua prouenit compræhenſione uoluntarie. Et naturalem uolunt dicere pro omni uirtute ex qua operatio prouenit in ſuo corpore ſecundum huius formę diuerſitatẽ non erit uirtus animalis, ſed erit naturalis, & altioris ordinis quàm ſit uirtus quam medici uocant naturalem. Et ſi naturalem uocauerint illam quæ rem nutrimenti miniſtrat & conuertit, ſiue ad hoc ut remaneat indiuiduum, ſiue ut remaneat ſpecies, non erit hæc naturalis ſed erit tertium genus.

Primo nota. Ex iſta litera colligitur hęc diſtictio ꝙ hic terminus aĩa ſumit̃ dupl̃r. Primo ꝓ q̃cunq; forma quæ eſt virtus corporis organici phyſici &c. ſiue ſit operatiua cum cognitiõe ſiue ſine cognitione. Et ſic animam capiendo omnis virtus eſt virtus animę, & per conſequens animalis. Secũdo ſumitur anima præciſe pro forma operatiua cum cognitiõe, & taliter operatiua ẽ. Et ſic non quęlibet virtus eſt uirtus aĩæ vel animalis, quia non quælibet virtus eſt temperamentum animæ debitum vt cognoſcitiue vel voluntarie eſt operatiua, vt patet de virtute naturali & vitali. Et ſic patet ꝙ taliter accipiendo animam non quælibet virtus eſt animalis. Hæc diſtinctio colligi poteſt a Gal. primo virtutum naturalẽ cap. primo. Secũdo nota ꝙ etiam virtus naturalis ſumitur qñque communiter pro qualibet virtute vel temperamento uiuentis naturæ debito & proportionato pro ſuis operatiõibus. Et taliter capiendo virtutem naturalium quælibet virtus ſiue ſenſitiua ſiue nutritiua &c. eſt virtus naturalis, & ſic vitalis eſt naturalis. Secundo capitur virtus naturalis pro uirtute operatiua circa nutrimentum ſiue hoc ſit ad conſeruatiõem ĩdiuidui ſiue ſpeciei. Et ſic virtus animalis & vitalis nõ ſunt virtutes naturales. Hoc totum ĩuenitur hic in littera. Tertio nota ꝙ hęc virtus vitalis dicta naturalis, primo modo eſt altioris gradus q̃ virtus quam medici appellant naturalem. hęc. n. virtus eſt inſtrumentum vel temperamentum quo generatur ſpiritus vitalis & conſeruatur in toto vita &c. Naturalis vero virtus vt ſic eſt temperamentum quo producitur naturalis ſpũs ſanguis &c. Notum eſt autem primum tẽperamentum perfectius eſſe ſecundo iuxta ea quæ dicta ſunt ſuperius. Ex iſto concludi poſſunt multa, puta ꝙ etiam perfectior ẽ vitalis q̃ animalis &c. Ex his omnibus ſolui pñt duę quæſtiones. Prima Vtrum virtus vitalis & animalis adinuicem diſtinguantur. Dicitur enim ꝙ non capienpo primo modo. ſecundo modo bene ſic inuicem diſtinguuntur. Secũda quæſtio. Vtrum vitalis virtus & naturalis ſint ab-

Anima dupl̃r.

Gal. Virtus naturalis dupl̃r.

inuicem distinctæ. Dicitur enim ꝙ non capiendo naturalem virtutem primo modo, quia non aliter operatur virtus vitalis circa suum obiectum ꝙ̃ naturalis, generat.n.spiritum digerendo. Similiter vt naturalis operatur sine cognitione & a cognitione independenter, & nulla est eius operatio per quã distinguatur contra naturalem. Sed capiendo virtutem naturalem pro virtute omnibus ministrante materiam nutrimentalem ad finem nutricationis indiuidui aut conseruationis speciei ad hoc principaliter deputata virtus naturalis distincta est contra vitalem. Patet etiam qualiter vitalis & animalis sint virtutes distinctæ.

Et quia ira timor & similia eorum huius uirtutis sunt passiones, tunc licet eorum principia sint sensus & existimatio & uirtutes apprehendẽtes, huic tamẽ comparatæ sunt uirtuti. Huius autem uirtutis declarationum rationem certificare, et an sit una an plures quàm una in sapientia cõtinetur naturali quæ philosophiæ pars existit.

Ira qd. & timor — Nota ꝙ licet ira sit formaliter actus vel passio appetitus sensitiui ad iram tamen cãdam effectiue concurrit appræhensio, & ipsam concomitatur motus & agitatio spũs ad exteriora Econtra vero in timore. Quantum vero ad ipsius irę essentiam aut etiam cognitionem vel appræhensionem añcedentem tribuenda est ira & similiter timor virtuti animali. Quia tamen ad hoc consequitur motus spiritus vitalis ad intus vel ad extra &c. cuius principium est cor & virtus vitalis, ideo & timorem attribuunt medici virtuti vitali. Ex hoc.n.soluitur quæstio hic solita proponi. Vtrum.s.ira timor & similia sint accidentia vel operationes virtutis vitalis vel aĩalis. Patet enim qualiter sit respondendũ ex dictis.

Capitulum.v. Quod est de virtutibus animalibus compræhendentibus.

IN uirtute autem animali duę copulantur uirtutes, quarum ipsa est sicut genus. Vna est sicut uirtus compræhensiua. Et altera uirtus motiua.

Primo nota ꝙ merito doctrina vitalium virtutum ꝑcedit doctrinam animalium, quia licet in quocunq; animato totali reperitur vna reperiatur etiam alia, pluribus tamen membris communis est vitalis & pluri tempore operaẽ, & prius tempore habet esse eius operatio, & cum hoc præparans est animali virtuti, vt supra declaratum est, & non econtra, ideo &c. Secundo nota ꝙ per virtutem animalem in proposito intelligere debemus virtutem omnem cognoscitiuã siue quæ operatur per cognitionem, vel operatur dependẽter ab ea. Exemplum primi, sicut est virtus visiua sensus cõmunis &c. Exemplum secundi sicut est virtus motiua quę licet non operetur per cognitionem, quia sua operatio non est cognoscitiua, eius tamen operatio est dependens a cognitione.

Virtus aĩal' qd.

Tertio nota ꝙ per virtutem compræhensiuam in proposito non solum intelligere debemus virtutem cognoscitiuam, sed etiam ad cognitionem finaliter ordinatam, sicut ẽ uirtus reseruatiua, licet.n.ista non cognoscat, seruit tamen cognoscitiuę species reseruando quibus iterato mouetur virtus cognoscitiua ad cognoscendum. Quarto nota secundum quosdã ꝙ ipsa est sicut genus, quia proprie non est genus, tum quia non est terminus incompletus, tum quia prius dicitur de sensitiua ꝙ̃ de motiua. Nota tamen motum animalis esse duplicem.s.ꝓgressiuum sub eo etiam comprehendendo natatiuum &c. Et dilatatiuum & constrictiuum &c. licet aũt non competat omnibus primus, competit tamẽ primus uel secũdus. Quinto nota ꝙ animali propterea necessarius fuit sensus, quia cum animal sit ens valde perfectum & complexionis nobilis respectu non animalis, oportuit nutrimentum sibi proportionatum esse iter nutrimẽta satis perfectum, & iõ

Virtus cõphẽsiua qd.

Aĩalis motus duplex.

oportuit ei dare sensum, quo discerneret de nutrimentis conueniens a disconuenienti. Quia etiam est valde passibile, fuit necessarium in eo esse sensum eorum quæ pñt immoderate mouere & moderate, vt unum acceptãdo aliud refutando se conseruaret. Quia tamen nutrimenta & alia quæ sunt cõseruationi animalis necessaria non sunt cuilibet animali coniuncta, sed distantia & non vbicunq; reperibilia, ideo pręter sensum discretiuum &c. necessarius fuit animali motus localis siue virtus localiter motiua. Et ex isto tanq̃ fundamẽto patet primo, quare plantæ non habent sensum propter eni imperfectionem earum quasi quælibet humiditas existens i terra sufficit eas nutrire. Similiter propter suam terrestreitatem paucam immutationem sunt aptæ recipere, vnde non fuit sibi necessarium &c. propter etiam suam ĩperfectionẽ. Patet secundo quare quibusdam animalibus cõueniunt plures sensus exteriores & quibusdam pauciores, vt debuit videri.2.de aĩa & in lib. de sensu. Patet.3.ꝙ quibusdã aĩalibus pertinet moueri motu progressiuo, & quibusdam non.

Et comprӕhensiua quidem est sicut duarũ uirtutum genus. Vna uirtus comprӕhensiua ẽ manifeste. Et altera uirtus comprӕhensiua occulte.

Primo nota ꝙ licet alius esset modus diuidendi virtutem comprӕhensiuam.s.in virtutem organicam & non organicam sicut est intellectus quia tamen in proposito & ad medicum non pertinet de virtute non organica, puta intellectiua declarare, ideo hanc diuisionem in proposito tacuit Aui. Debet igitur hæc diuisio posita sic intelligi.s.ꝙ comprӕhẽsiua virtus.s.organica est genus duarum virtutum &c. Et ex hoc soluitur quæstio quædam. Secundo nota ꝙ medici & philosophi vtuntur his terminis.s.sensus ĩterior, sensus exterior, virtus occulte comprębendens, virtus comprębendens manifeste. Intelligentes per sensum exteriorem illum sensum qui aptus est obiectum sentire vel percipere absq; hoc ꝙ antecedat vel añcesserit eiusdem obiecti apprӕhensio per aliã virtutem cognoscitiuam. Vel sic. Sensus exterior ẽ cuius notitiam non necessario añcedit vel antecessit alterius virtutis cognoscitiuæ notitia respectu illius obiecti, quod ab eo comprębenditur. Econtra vero sensus interior. Exemplum primi vt tactus visus &c. Exemplum secundi, sicut est sensus cõis cogitatiua &c. Per virtutem autem manifeste comprębendentem intelligere debemus virtutem comprӕhendentem, cuius obiectum organum & immutatio ab obiecto sunt manifesta. Econtra vero virtus occulte comprӕhensiua. Exemplum primi, ut uisus. Obiectum.n. ẽ manifestum, puta color lux lucidum coloratum organum similiter. Exemplum secũdi, ut sensus communis, obiectum enim totale eius satis ẽ occultum, similiter organum, dubium est.n.an in corde uel in cerebro, similiter etiam immutatio, ideo &c. Ex quo sequitur ꝙ isti termini sunt cõuertibiles.s.sensus exterior, et uirtus manifeste comprӕhensiua. Similiter isti sibiinuicem, sensus interior, & uirtus occulte comprӕhensiua, licet de eodem secundum diuersas rationes pędicetur. Et nota ꝙ in propo sito per uirtutem comprębensiuam nõ solum cognoscitiua, sed reseruatiua etiam est intelligenda.

Sensus duplex.

Virtus cõphendens duplex.

Et uirtus quidem manifeste comprӕhensiua ẽ sensibilis, quę est genus secundum quosdam quinque uirtutum. & .viij. secundum alios. Quod si dixerimus ꝙ sint.v. erunt uirtus uidendi, & uirtus audiendi, & uirtus gustandi, & uirtus tangendi, & uirtus odorãdi. Et si dixerimus ꝙ sint.viij. erit huius causa ꝙ pluribus certificatorum uidetur ꝙ tactus sit plures uirtutes.s.quatuor, & ponunt ꝓprie unumquodq; quatuor generum tactus uirtutem per se, licet in membro sensibili sint cõmunia sicut gustus & tactus in lingua uisus et tactus in oculo, hoc autem certificare est philosophi.

Sẽsuum numerus.

Nota

Nota ꝙ sensus omnes possumus contra se inuicem imaginari distingui, vel ex parte animæ, vel ex parte organorum in quibus producit sensus operationes suas, vel ex parte dispositionum qualitatiuarum disponentium organa ad suscipiendum diuersa obiecta. Primo autem modo non debet sumi distinctio sensuum specifica, quia sic sumēdo, tunc in nullo viuente forēt plures sensus specifice distincti. Nunc etiam secundo modo vt patet in littera, quia sic tactus & gustus, & tactus & visus essent vnus sensus, cum i eodem organo subiectiue sit uisus & tactus siue actus tangendi. Oportet ergo ut sumatur hæc distinctio ex distinctione temperamentorum siue qualitatiuarum dispositionum per quas disponitur organum ad sentiendum, quia licet sit idem oculus percipiens colorem & caliditatem, quia tamen per aliud temperamētum percipit colorem puta per diaphaneitatem suam, & per aliud percipit caliditatem. puta p̲ temperamentum suarꝫ qualitatū primarum, ideo dicemus hos fore distīctos sensus. Ex isto patet causa propter quam ponit philosophus. 2. de anima, sensus tactus esse plures sensus, cum. n. sensus tactus habeat iudicare de duabus contrarietatibus. s. calido frigido humido & sicco & percipiat calidum similiter & frigidum per temperamentum medium inter calidum & frigidum & humidum & similiter siccum percipiat per temperamentum aliud medium. s. inter humidum & siccum, patet duo fore temperamēta: & per consequens duos fore sensus &c. quod tamē nō possumus dicere de uisu & alijs sensibus. Patet secūdo quare antiqui plures moti sunt ad dicendum quatuor fore sensus tactus. s. calidi humidi frigidi & sicci, grauis & leuis, asperi & lenis, imaginabatur. n. quatuor existere qualitatiuas dispositiones tactui deseruientes. Tertio patet tenendum esse secundū veritatē sensum tactus esse duplicē sensum, fit enī tactus mediante complexione īstrumentaliter quæ est duplex vt supra. grauitas tamen & leuitas durities & mollities percipiuntur vt communia sensibilia. Ex quo patet intellectus philosophi ponentis sensum tactus duplicem, quia est duarū contrarietatum non reducibilium ad unam. uoluit. n. percipi duas contrarietates per dispositiones qualitatiuas in organis existentes non reducibiles ad vnam. Et ex hoc patet ꝙ licet visus percipiat colorem & lucem non reducibilia ad contrarietatem vnam, est tamen vnus, vnica enim est organi dispositio per quam fit horum perceptio. s. diaphaneitas &c.

Sensus tactus qūo plures.

Tactus duplex.

Et uirtus quidē comprȩhēsiua occulte & non sentiens est sicut genus quinque uirtutum.

Sensus duplex.

Primo nota ꝙ sensus sumitur dupl'r. Primo pro qualibet virtute organica cognoscitiua siue quæ vtitur organo in sua cognitione, & sic virtutes interius compræhensiuæ sunt sensus & sentientes, & sic non sumitur in proposito. Secundo sumitur sensus solum pro sensu exteriori siue pro virtute comprȩhēsiua manifeste, & sic sumitur in proposito dum dicitur, virtutem compræhēsiuam non esse sensum aut sentientem. Secundo nota differentiam inter occulte cōpræhēsiuam & manifeste comprȩhensiuam vt superius positum & dictum est. Tertio nota non esse intentione Aui. ꝙ sint quinqꝫ virtutes interiores adinuicem essentialiter ex parte animæ distīctæ, sed solū ꝙ organice, quasi sit sensum, ꝙ quinqꝫ sunt virtutes interiores abinuicem organice distinctæ &c.

Vna ē uirtus quȩ uocat̃ sensus cōis et phātasia.

Sensus cōis necessitas duplex.

Nota ꝙ necessitas ponendi sensum communem p̃ter sensus exteriores, vt patet secundo de anima sumitur ex duobus, maxime. Primo sumitur ex hoc ꝙ percipimus in nobis esse virtutem non solum obiecta exteriora comprȩhendentē sensibilia, sed etiam compræhendētem actus & opōnes sensuū exteriorum, puta visionem auditionem, & sic de alijs. hoc āt fieri non potest per sensus exteriores, visus. n. nō uidet nisi lucem vel colorem &c. non autem visionem. similiter auditus sonum non autem auditionem, & sic de alijs, ideo concludit philosophus esse aliam virtutem interiorem sensitiuam, quā dicimus sensum communem. Secundo cōcluditur sensus cōmunis ex hoc ꝙ nullus sensus exterior aptus est per se sentire obiectum alterius sensus. visus enim non iudicat de sapore, nec gustus de colore, & sic de alijs. cum igitur tam in brutis animalibus q̃ꝫ in nobis sit virtus vna comprȩhendens indifferenter omnium sensuum exteriorum omnia obiecta p̲pria, sequitur &c. Et sic patet ꝙ tam in brutis q̃ꝫ in nobis ē virtus ponens conuenientia & ponens differentiam inter obiecta p̲pria diuersorum sensuum exteriorum, vt canis de longe videns panes iudicat illos esse sapidos & lapidem non, & uidēs carnes similiter & uidens ignem iudicat ipsum calidum et sic de alijs. Omne. n. inter aliq̃ꝫ differentiam ponens vel conuenientiam cognoscit vtrunqꝫ extremorum comparabilium, ideo &c. Ex quibus patet primo. quare hæc virtus dicitur sensus communis. Dicitur enim sensus, quia organice comp̃hendit obiecta. Dicitur communis, quia communiter & indifferenter compræhendere potest obiecta omnium sensuū exteriorum & actus & operationes eorum. Patet secūdo, quare hæc virtus dicitur sicut centrum &c. quia sicut lineæ recte a circunferentia tractæ in centro concurrunt, ita sensationes diuersȩ factæ in diuersis sensibus exterioribus in sensu communi conueniunt vt tactum est. Et imaginandum est ēt ab omnibus organis sensuum exteriorum ad sensum cōem esse vias per quas deferuntur species ad organum sensus cōmunis & quæ ad ipsum terminātur. Sequitur tertio aliud esse adæquatum obiectum sensus communis, & sensus exterioris. Sensus. n. exterior non compræhendit nisi obiectū. Communis autem obiectum & sensationem obiecti. Sequtur quarto ꝙ species quȩ multiplicantur ad sensum cōem ab organis sensuum exteriorum non sunt eiusdem rationis cum speciebus ab obiectis prouenientibus ad organa sensuum exteriorum, quia non sunt similium obiectorum adæquate repræsentatiuæ nec similem in organo dispositionem requirūt, vt patet intelligenti. Hic cadit dubium quod soluitur ex dictis, quia vnus sensus est vnius contrarietatis. Etiam dici posset ꝙ ex quatuor concluditur virtus interior præter sensus exteriores. primo ex comprȩhēsione obiectorum sensuū. secundo ex compræhensione actuū sensuum. tertio ex notitia priuatiui. quarto ex notitia sensibilis in eius absentia.

Sensus cōis qd.

Et apud medicos quidem sunt una uirtus sed apud certificantes qui sunt ex philosophis duæ sunt uirtutes. Sensus enim communis est illa quȩ omnia sensu percepta recipit, & propter eorum formas patitur quæ in ipsa copulantur. Phantasia uero est illa quæ eas custodit postquam coniungūtur, & retinet eas post sensus abundantiā. Et quæ harum duarum est recipiens alia est a custodiēte. Hoc autē certificare est philosophi. Sed qualitercūqꝫ fuerit eius sedes & operationis eius principium est anterior cerebri uentriculus.

Phantasia quid.

Phantasiæ via triplex.

Primo nota ꝙ phātasia iuxta communem modum loqn̄di sumitur primo pro actu phantasiandi qui est actus comp̃hēdendi obiectum in eius absentia, sicut dicimus, ego habeo phantasiam de cæsare vel antixp̄o & taliter sumitur a philosopho secundo de anima iuxta finem dicente, ꝙ phantasia ē motus factus a sensu. i. actualis appræhēsio cāta a sensu communi existente in actu, & sic non sumitur hic. Secundo nota ꝙ de hac virtute phātastica tres possumus imaginari uias, quarum duas tetigit Aui. in littera. Prima est ꝙ ista uirtus est pure conseruatiua a sensu cōi organice distincta, quia in parte anteriori primi uentriculi cerebri est sensus communis, & in posteriori phantasia. Ad hoc autem ponendum tangit ratio quæ inuitur in littera, quia nulla eadem virtus compræhensiua est & reseruatiua, quia semper illa foret in actu secundo. Cum igitur phantasia sit reseruatiua sequitur &c. Secūda via est ꝙ est omnino eadem virtus sensus cōis &c. & ꝙ

eſt reſeruatiua & cognoſcitiua, licet pauco tempore ſit reſeruatiua, ſed dicitur ſecundum aliam rationem ſenſus cōis & ſecundum aliam phantaſia. Phantaſia.n.dicitur pro quanto reſeruat, ſenſus autem cōmunis ꝑpter dictam. Tertia uia eſt, quia iſte terminus phantaſia eſt æquiuocus, quia vel idē eſt ꝙ uirtus reſeruatiua appræhenſorum per ſenſum cōem, & ſic eſt idem quod memoria, vel idem eſt quod virtus cognoſcitiua per ſpecies reſeruatas, & ſic eſt idem quod ſenſus communis, licet ab eo ratione differat. Tertiam & ſecundam viam puto veriorem.

Phantaſia ē qd ęquocū.

Et ſecunda quidem eſt uirtus quam medici uocant cogitatiuam. Sed certificatores uocāt quandoqꝫ imaginatiuam, quandoqꝫ cogitatiuam. Si enim imperauerit ei uirtus exiſtimatiua animalis, quā poſtea nominabimus et ipſamet ad ſuam peruenit operatiōem, uocant eam imaginatiuā.

Et ſi uirtus rationalis ei imperauerit & reduxerit eam ad illud quod prodeſt uocatur uirtus cogitatiua. Quocunqꝫ tamen modo fuerit inter hanc uirtutem & primā exiſtit differentia, ꝙ prima eſt recipiens & cuſtodiens id quod ad eā peruenit de formis ſenſu perceptis, & iſta eſt illa, quę ſe exercet in eis quæ in imaginatione recondita ſunt exercitio componendi & diuidendi & ſingulas efficit uel percipit formas quemadmodum ad eam perueniunt a ſenſu, & alias formas ab eis diuerſas ſicut hominem qui in monte uolat ſmaragdino. Sed phantaſia non ponit coram te niſi quantum recipit a ſenſu, & huius quidem uirtutis ſedes eſt uentriculus cerebri medius.

Nota ꝙ iuxta ſententiam philoſophorum prius natura & tempore fit compoſitio & diuiſio in nobis qꝫ ad cōpoſitionē illam ſequatur iudicium ſeu aſſenſus vel diſſenſus. Et ita imaginati ſunt in nobis & brutis fore duas diſtinctas virtutes. Vna eſt cuius eſt formare complexa. Altera eſt cuius eſt cōplexio aſſentire vel diſſentire. Et quia hæc virtus formās cōplexa ſecundum eius operationem quandoqꝫ ſubordinatur rationi vel intellectui, & quandoqꝫ ſolum ęſtimatiuæ, vt in brutis, ideo hęc virtus ſortita ē noīa diuerſa, qa ī prīo caſu dr̄ cogitatiua. In ſecūdo caſu dr̄ imaginatiua. Ita uoluit hic Aui.

Phantaſia dupliciter.

Et hæc quidem uirtus eſt inſtrumentum uirtutis quæ proculdubio in animali eſt occulta cōpræhenſiua & eſt exiſtimatiua.

Primo nota ꝙ hæc virtus.ſ.imaginatiua dicitur inſtrumētum æſtimatiuæ propterea ꝙ præparat ad principales actus vel operationes eius. Principales.n.actus æſtimatiuæ ſunt duo. Primus aſſentire vel diſſentire complexo formato per imaginatiuam. Secundus eſt eligere ſpecies & conceptus rei non ſenſatæ ex ſpeciebus & conceptibus ſenſatorum. Notandum eſt autem ꝙ in quolibet iſtorum imaginatiua ſeruit æſtimatiuę. In primo.n.ſeruit, quia formando complexa ſeruit aſſenſui vel diſſenſui. In ſecundo quia formando complexa ex conceptibus ſenſatorum redditur ęſtimatiua potens in ſe elicere cōceptum rei inſenſatę vt ſatis patet, ideo &c. Secundo nota ꝙ hęc virtus reperitur tam in brutis qꝫ in hominibus. vnde vt infra patebit multotiens homines per hāc ęſtimatiuam ſe regunt totaliter rationem omittentes. Tertio nota hanc virtutem proculdubio dici debere occulte compræhenſiuam, cum eius actus vel eius operatio ſcilicet elicere &c. ſit valde occulta.

Æſtimatiuæ actus duplex.

Et ipſa quidem eſt uirtus qua animal iudicat ꝙ lupus eſt inimicus, & filius eſt dilectus, & qui annonam præbere conſueuit eſt amicus a quo non eſt fugiendum. Et hoc iudicium ſecundum modum exiſtit non rationalem.

Primo nota ꝙ in hac littera explicatur duplex actus huius virtutis.ſ.elicere ſpeciem non ſenſati, & aſſenſus vel diſſenſus. Datur intelligi primus dum dicitur. Iudicat ꝙ lupus etc. Secundus datur intelligi cum dicitur. A quo non eſt fugiendum. Secundo nota ꝙ per iudicium duo intelligere poſſumus. Primo aſſenſum vel diſſenſum complexo vero vel falſo. Secundo intelligere poſſumus actum interiorem quo elicitur ſpecies vel conceptus non ſenſati ex conceptu rei ſenſatæ, qualitercunqꝫ poteſt hic ſumi &c. Tertio nota hanc æſtimatiuam ſiue actum eius eſſe duplicem. quædam eſt mere naturalis, vt æſtimatio ouis de inimicitia lupi. quædam aūt artificialis vel experimentalis, vt uiſo ꝙ ſerpens mordendo ſortem interficit ipſum & non teſtudinem concludo & elicio conceptum contrarietatis vel inimicitiæ ſerpentis ad hoīem & non ad teſtudinem, & quilibet iſtorum actuum huic virtuti attribuitur: Quarto nota ꝙ cum dicitur hanc comprehenſionem eſſe ſecundum modum non rationalem, hæc littera duplicem poteſt habere intellectum. Primus eſt ꝙ iſta cōpræhenſio qua.ſ.ouis comprehenditur lupum inimicū &c. eſt non rationalis.i.non fit in oue per diſcurſum & rationem, ſed ſolum naturaliter hoc modo.ſ.ꝙ ſicut recepta ſpecie coloris in oculo bene diſpoſito & cum omnibus circunſtantijs debitis ſine diſcurſu anima oculi agit in ſe actum vidēdi, ita in ęſtimatiua ouis bene diſpoſita cū circūſtantijs debitis recepta ſpecie & conceptu coloris figuræ & motus lupi potēs eſt naturaliter anima huius organi his mediantibus tanqꝫ inſtrumento elicere conceptum inimicitiæ in ſe, & non per diſcurſum &c. Secundus intellectus poteſt eſſe ꝙ hæc compræhenſio.i.conceptus rei inſenſatę &c. non eſt per modum rōnalem &c.i.non fit taliter qualiter intellectus vel ratio ex cōceptibus ſenſatis & ſingularibus generat vel producit vl'em conceptum. talis.n.conceptus cauſatur per abſtractionē eius a ſingularibus circunſtantijs, qualiter non conuenit in propoſito. Vtraqꝫ expoſitio poteſt ꝓbabiliter teneri, ut patet. Ex his omnibus patet hanc conſequentiam eſſe bonam. hęc virtus cognoſcitiua eſt naturalis & organica. ergo quicquid hæc virtus poteſt cognoſcere cadit ſub ſenſu. Et multa alia ex his poſſunt probabiliter concludi.

Iudicii dupl.

Æſtimatiua duplex.

Amicitia.n. & inimicitia non ſenſu ſunt perceptæ neque ſenſus eas compræhendit, neqꝫ de eis iudicat, niſi uirtus alia. Et licet non ſit compræhenſio rationalis, eſt tamen proculdubio aliqua appræhenſio non rationalis.

Tota littera patet.

Homo etiam plerunque utitur hac uirtute in multis ſuorum iudiciorum & ꝓcedit in hoc quēadmodum animal non rationale.

Nota homo plerunqꝫ vtitur &c. Plerunqꝫ.n. vt patet ī moralibus homo ſequitur iudicium ſenſus, puta æſtimatiuæ virtutis, & dimittit rationem vt animal brutum, ſicut patet ī cōtinentia & beſtialitate. Exempli gratia Sor. vidit bertam pulcherrimam vxorem. Pl'onis, licet ratio dictet ipſam eſſe dimittendam, ſenſus tamen propter delectationem dictat ipſam proſequendam ſicut eſt in bruto. Si ergo ſequit̄ dictamē ęſtimatiuæ regit̄ ꝑ hāc & gubernat̄. Et hoc uoluit dicer̄ Aui.

Et hæc quidem uirtus diuiditur a phantaſtica. quoniam phantaſia ſenſu percepta retinet, & hęc in perceptis ſenſu intentiones diſcernit non ſenſu perceptas, & ſeparatur ab ea quam imaginatiuā uocamus & cogitatiuam, quoniam illius opera-

tiones

tiones nullum sequitur iudicium, sed istius operationes non solum iudicium, sed etiam iudicia sequuntur, et illius operationes sunt in sensu perceptis compositionem facere, & illius operatio in sensu pceptis iudicare intentiones extra sensum. Et quemadmodum in animali sensus est iudicãs de formis sensu perceptis, similiter existimatiua est iudicans de intentionibus illarum formarum quæ ad existimationem perueniunt & non ad sensum. Quidam autem hominum sunt qui pręsumunt, et hanc uirtutem imaginatiuam uocant, sed nõ tantum curamus de nominibus quia non disputamus, sed intentiones & differentias intelligere debemus.

Totũ qđ ponit hic satis vr̃ ex supius dictis posse patere.

Et medico quidem non est curandum, & hanc uirtutem sciat. Impedimenta nãq; operationum eius, & impedimenta operationũ aliarum uirtutum quę sunt antequam ipsa sequentia sunt, sicut phantasia & imaginatiua & memorialis quam postea nominabimus. Et medicus quidem non curat nisi de uirtutibus ex quibus cum in suis impedimentis accidit lęsio, puenit ægritudo. Quod si læsio acciderit operationi alicuius uirtutis causa impedimenti quod accidit prius operationi alterius uirtutis quàm ei, fueritq; impedimentum illud secutum malitiam complexionis alicuius membri aut corruptionem compositionis sufficit medico ut sciat impedimentum illud propter malitiam complexionis membri, aut suæ compositionis corruptionem accidisse ad hoc ut cũ medicina ei subueniat aut ipsum ab eo custodiat, & non curat scire dispõnem uirtutis cui qđ accidit non accidit nisi alio mediante postq; sciuerit dispõnẽ eius cui accidit illud qđ accidit sine medio.

Primo nota ꝙ actus ęstimatiuę uirtutis ab auctoribus ponitur duplex. quidam. s. rectus. & quidam refluxus. Rectus ẽ actu consequens compositionem & diuisionem factam in imaginatiua primo mota a phantasia, ut si forti præsentetur serpens & componitur ipsum esse nocitiuum, ad quam compositionem sequitur iudicium quo dicitur assensus & eiusdẽ fugæ appetitus. Reflexus uero qui dependet a speciebus ĩ memoratiua reseruatis iterato illas uirtutes cognoscitiuas mouentibus, ut dato ꝙ nullum serpentem uideam, tamen trãseundo per loca ubi uerisilr debent esse serpentes timeo ut docet experimẽtum. Ad propositum operatio recta uirtutis ęstimatiuæ est prior tempore operatione memoratiuæ tamen reflexa est posterior. Et sic intellexit Aui. dũ dixit in littera operationem memoratiuæ esse añq; sit operatio uirtutis æstimatiuæ. Ex quo soluitur dubium hic moueri solitum. Secũdo nota ꝙ aliqui ex intentione Aui. uoluerunt hęc concludere ꝙ uirtus ęstimatiua non est organice distincta a uirtute imaginatiua. Hoc. n. uidetur posse ex duobus concludi. Primo quia non assignat ei organum distinctum. Similiter, quia imaginatiuæ correspondet organum medium & huic nõ videt̃ alius uentriculus q̃; medius correspondere. Hoc etiam uidet̃ posse concludi ex dictis eius, quia dicit ꝙ non læditur nisi læsione aliarum, cuius oppositum tamen contingeret si haberet organum proprium. Et certe puto hoc esse uerum. Sed capiũt istę uirtutes distinctas denominationes propter diuersitatẽ operationum. Sed contra arguitur. Videtur. n. ꝙ est possibile

Æstimatiuę actus duplex.

lędi operationem existimatiue non lęsa operatione imaginatiuę aut phantasiæ. Pon tur. n. 3. de accidenti a Gal. ad finem, ꝙ uisi sunt aliquid taliter in operationibus interiorum uirtutũ læsi, ꝙ unus imaginabatur tibicines in domo ipsum impedientes, ideo iubebat eos expelli. In casu isto phantasia erat lęsa, & iudicium non læsum. Vidit iterum alium taliter læsum ꝙ omnia supellectilia nominabat proprio nomine & accipiebat in manu, deinde proijciebat. In casu isto iste bene appræhendebat & male iudicabat, ideo &c. Ad hoc respondetur primo probabiliter concedendo ꝙ stat ipsam lędi &c. Neq; hoc est cõtra mentem Aui. quia non plus uult nisi ꝙ nõ põt lædi, nisi stante læsione in organo phantasiæ uel imaginatiuę uel memoratiuę, & hoc sufficit. Aliter dicitur ꝙ non ẽ malus assensus nisi sit mala compositio ut patet, licet secundum aliquid esset aliqua compositio bona ut ille cõponebat hoc esse phialam, & hæc operatio erat bona, & hanc non se q̃bat̃ appetitus proijciendi, sed prius faciebat, unam aliam cõpositionem. s. hanc bonum est frangere uel dannosum est esse integram, ad quam compositionẽ sequebatur assensus & pijciebat &c. Ex secundo notabili apparet respõsio ad quoddã aliud dubium moueri solitum. Quia soda accidente per cõmunitatem non solum medicus considerare debet uirtutem membri læsi per essentiam, sed etiam per communitatem, ergo non uniuersaliter dictum Aui. est uerum. s. ꝙ sufficit medico &c. Dicitur. n. argumentum uerum concludere. Sed intell's Aui. est ꝙ duabus uirtutibus in eodem organo operãtibus una læsa per essentiam & alia per cõitatem non habet medicus curare de læsa per communitatẽ, ut sanguifica hepatis diminuta propter debilitatam esse attractiuam eius.

Tertia uero illarum quas nominant medici & quinta aut quarta cum certificauerimus quæ est uirtus conseruatiua & memorialis.

Primo nota ꝙ hæc virtus dicitur conseruatiua, quia in ea conseruantur species rerum quæ per cogitatiuam vel ęstimatiuam sunt compræhensę. Dicitur etiam memoralis pro q̃; to per species illas iterato moueri põt existimatiua ad actualiter compręhendendum ea quæ in præterito fuerunt cõprænhensa sub ratione qua in præterito cognita. Secundo nota ꝙ hæc virtus non debet dici proprie compręhensiua, q̃a nõ est cognoscitiua ad hunc sensum, quia in organo eius non formatur actualis cognitio. Et hoc potest persuaderi ratiõe, quia alias semper esset sub actuali memoratione, quod est contra experimentum. Tertio nota ꝙ hæc virtus secundum diuersas vias contra se distinguendo istas virtutes, est tertia in ordine, est quarta & est quinta. Tenendo enim ꝙ sensus cõmunis & phantasia sunt vna uirtus, & imaginatiua & æstimatiua non sunt distinctę saltem apud medicos, hęc ẽ tertia. Tenendo etiam ꝙ phantasia & sensus communis sunt idem distinguendo imaginatiuam contra æstimatiuam est quarta. Sed distinguendo phantasiã contra sensum communem & imaginatiuam contra æstimatiuam est quinta virtus vt patet. Et hoc vult Auicẽ.

Virtus cõseruatiua & virtus memorial' q̃d.

Et est thesaurus eius quod peruenit ad existimatiuam de intentionibus in perceptis sensu extra formas eorum sensu perceptas, sicut phantastica est thesaurus eius quod peruenit ad sensum ex formis sensu perceptis, & eius quidem locus ẽ posterior cerebri uentriculus. Hic uero est locus considerationis physicæ utrum uirtus conseruatiua & memoralis & uirtus quæ reducit illud quod est absens ad memoriã ex eis quę ab existimatiua sunt reposita sit uirtus una aut uirtutes duæ. Medico tamen non est inde curandum, quoniam nocumenta quæ eis qualitercunq; sint accidunt sunt homogenea: sunt. n. nocumẽta quę

in uentriculo cerebri posteriori accidunt, uel de genere complexionis uel de genere compositionis. Virtus uero compræhensiua quæ est una de uirtutibus animæ cōpræhensiuis est hũana rationalis. Et quia medici uirtutem æstimatiuam non cōsiderauerunt propter causam quam diximus, ideo hanc uirtutem non considerauerunt. Non enim fuit eorum consideratio nisi in operationibus trium uirtutum tantum, & non in alijs.

Primo nota notāter dicitur hæc virtus thesaurus, quia res cara & præciosa. Dicitur.n. thesaurus quasi tenens aurum. Secundo nota non esse intentionem Aui. in memoratiua solum reseruari species insensatorum, sed etiam sensatorum, reseruantur.n. in memoratiua omnes species cuiuslibet cōprehēsi ꝑ cogitatiuā & ęstimatiuā. Sed ꝑ ęstimatiuā nō solū īsensata, sed etiam sensata sunt compręhensa. quicquid.n. īferior virtus compræhendit, compræhendit etiam superior, & adhuc plus ideo &c. Vnde tenendum eandem fore hītudinem inter reseruatiuas quæ reperitur inter compræhensiuas virtutes. Facit tamen mentionem de insensatis Aui. aut quia est nobilior operatio, aut quia per hoc distinguitur contra phantasiam, vt statim patebit. Dubium. Videtur ꝙ virtus memoratiua sit virtus cognoscitiua, quia memorari siue memoratio est actus eius, memoratio autem est cognitio. Dicitꝰ ꝙ memoratio, uel idem est ꝙ reseruatio, & sic in proposito ē sermo, vel idem est quod cognitio alicuius cogniti ratiōe qua in pręterito cognitum & per species reseruatas, & sic non est actus nisi virtutis cognoscitiuæ &c.

Virtus memoratiua.

Capl'm. vi. De uirtutibus animalibus motiuis.

MOtiua uero uirtus est illa quæ cordas contrahit & laxat, propter quod mouentur membra & iuncturę dilatatione & sua flexione.

Virtus motiua quid.

Primo nota ꝙ per virtutem motiuam in proposito debemus intelligere virtutem motiuam localiter voluntariam, siue talis motus sit totius, siue partis, siue ꝓgressiuus, siue dilatatiuus, siue cōstrictiuus, sicut est motus pectoris & pulmonis & diaphragmatis. Secundo nota ꝙ virtus motiua est duplex. s. imperans motum, & exequens. Imperans motum ē virtus appetitiua. Exequens vero est uirtus existēs in musculis & spiritibus quę possunt dici instrumenta virtutis motiuę appetitiuæ siue æstimatiuæ. Ad ꝓpositum hic de vtraq; virtute est sermo. vterq;.n. mouet, licet vna principaliter & alia instrumentaliter. Tertio nota ꝙ hæc virtus contrahit & laxat chordas modo superius dicto in cap. de membris. Scitis.n. musculum esse compositum ex villis carnis nerui & ligamenti qui in extremitate musculi adinuicem contexuntur & componunt chordā per quam alligantur iuncturæ musculo. Scitis etiam ꝙ voluntario motu prius musculus dilatatur vel constringitur, ad cuius dilatationem vel constrictionem sequitur motus chordæ per quem appropinquat centro musculi aut ab eodem remouetur & ex consequenti accidit extēsio iuncturæ & membrorum aut constrictio. Motiua igitur virtus chordas contrahit & laxat ad constrictionem & extēsionem musculi propter quod mouentur membra &c. Tacuit autem de musculis tanq; notum. Et ex notato potest colligi vt plurimum membrum moueri a musculo existente extra ipsum in alio membro. Quarto nota ꝙ illa particula, & fixione, est sic intelligenda, quia in omni motu est necesse aliquid esse fixum, ideo motiua virtus aliquam partē figit & aliquam partem mouet modo iā dicto, dum. s. fuerit motus terminatæ partis. Primum dubium. Non quilibet motus membrorum voluntarius perficitur motu chordæ, vt patet de motu diaphragmatis & pectoris, ideo &c. Secundum dubium. Motiua virtus nō solum est principium motus, sed etiam quietis. læditur.n. operatio virtutis motiuæ, dum non potest membrum in situ in quo uolumus debite quietari, vt patet in tremore, vbi propter grauitatem membri & uirtutis debilitatem membrum tremit, cuius signum est ꝙ si mēbrum adhereat rei fixę non tremit. Ad primum dicitꝰ primo non fuisse intentionem Auic. ꝙ omnis talis motus perficitur chorda, sed sufficit vtplurimum sic esse, & quia hoc est notum ideo de hoc facit mentionem. Vel dicitur secūdo omnem talem perfici chorda licet aliquando ipsa sit nobis incognita. Ad secundum dicitur concedendo ꝙ virtus motiua est causa quietis membri, quod satis intelligi potest per illam particulam, dilatione sua & fixione, vt dictum est.

Virtus motiua duplex.

Et eius quidem penetratio ē in neruis qui sunt cum lacertis continui.

Primo nota vt supra dictum est per virtutem in proposito intelligendum esse instrumentum vel temperamentum instrumentale concurrens ad motum membri, & sic spiritus est virtus motiua. Dum igitur dicit ꝙ eius penetratio est per neruos exponitur. i. spiritus motiui penetratio est &c. Secundo nota ꝙ ex ista littera patet intellectus antiquæ distinctionis. s. ꝙ est duplex organum motus voluntarij, quoddam operans, & quoddam deferens. Deferens est neruus ut patet. Operans vero est musculus se dilatando & constringēdo, & sic differenter neruus & musculus sunt instrumenta & organa motus voluntarij. Tertio nota ꝙ per lacertum in proposito intelligere debemus musculum siue lacertum proprie dictum, cui continui sunt nerui, quia. s. compositionem musculorum ingrediunt̄, & postea ꝑ substantiā eorum seminantur, vt supra in præcedenti doctrina. capl'o de membris.

Orga- motu- uolun- rij du- plex. Lacer- tus qd-

Et est genus quod secundum specificationem principij motum specificatur.

Nota ꝙ sicut spiritus naturalis & sensitiuus ab hepate & cerebro ad particularia membra transmissus limitatur ad uarias mensuras complexionum & qualitatum ita vt non sit omnino eadem vel similis complexio spiritus sensitiui manus & pedis oculi & digiti & sic de alijs, ita proportionaliter imaginandum est non esse eandem dispositionem vel silēm omnino spiritus motiui per neruos ad musculos & lacertos nostri corporis transmissi, sed variatur secundum varietatē complexionis musculorum & lacertorum, ad quos infertur huius spiritus motiui. Et hoc intellexit Aui. in littera, dum dixit, ꝙ hæc virtus motiua est genus quod secundum specificationem &c. Quod dictum ē metaphoricum, & sumitur hoc modo metaphora. Sicut.n. genus est indifferens ad varias species & per varias differentias contrahibile, ita spiritus motiuus a cerebro proueniens est genus indifferenter contrahibile ad varias dispositiones & modos complexionum secundum membrorum ad quæ transmittitur diuersitatem.

In unoquoq; igitur musculo ē alia natura quę est sequens iudicium existimatiuæ, a qua prouenit communis consensus.

Primo nota ꝙ ad motum voluntarium causandum concurrunt plura agentia sibi adinuicem subordinata essentialr̄. Primo concurrit obiectum mouens potentiam cognoscitiuā in genere finis. Secundo concurrit spiritus mouens in genere efficientis, qua. s. compræhenditur obiectum sub ratione boni vel mali. Tertio concurrit iudicium siue assensus. Quarto concurrit appetitus siue inclinatio ad prosequendum siue fugiendum. Quinto motus spiritus ad instrumenta motus. Vltimo motus organorum ad prosequendum siue fugiendum. Iudicium ergo existimatiuæ est illud ad quod sequitur appetitus & motus cuiuslibet. Et hoc intellexit Aui. dum dixit est sequens iudicium &c. Secundo nota quia dixit a qua ꝓuenit communis consensus. Ista littera potest dupliciter exponi. Primo communis consensus. i. a qua prouenit iudicium

Motus uolun- rij agē-

communis cāns motum. Secundo vt per communem consensum intelligamus mutuum consensum. Est autem mutus consensus virtutis existimatiuæ & motiuæ executiuę. virtus enim existimatiua imperat motiuæ & sic motiua consentit. virtus autem motiua consentit exequendo, hunc autem consensum producit æstimatiua, quia particularis motiua ab ea dirigitur, vt sibi subordinata &c.

Capitulum. 7. doctrinæ sextæ quod est de operationibus.

Icemus ꝙ operationum singularium aliæ sunt quæ ab una complentur uirtute, uerbi gratia digestio.

Opō singularis & cōis triplr.

Primo nota ꝙ operatio potest dici singularis multiplicit. Primo prędicatione, vt hęc digestio stomachi. Secūdo participatione, vt visio spumificatio. Tertio quia ad finem singularem & non communem ordinata. Cōsimiliter dicitur ecōtra. aliqua operatio communis tripliciter. s. prædicatione participatione, & quia ad finem subordinata communem. Exēplum primi vt digestio. Exemplum secundi vt nutricatio. Exemplum tertij vt digestio stomachi. Ad propositum per operationem singularem in littera positam intelligere debemus operationem singularem accipiendo primo modo, vt digestio huius stomachi &c. per ly tamen singularium pōt intellı̄ singularum. Et secundum hoc est duplex litteræ sensus. Primo singularium. i. terminatarum & distinctarū. Vel aliter operationum quæ sunt vna operatio. Vel aliter. i. omnium. Secundo nota ꝙ digestio vna completur virtute. s. naturali, licet quandoq; ad illam possit iuuare extrinseca qualitas emplı̄ ceroti. principale tamen in complemento digestionis est naturalis virtus nobis intrinseca.

Aliæ quæ a duabus complentur uirtutibus.

Nota ꝙ licet vna operatio compleat̄ duabus virtutibus, non tamen ab eis ęque primo prouenit, sed ab una per prius, & ab alia per posterius & sic una alteri uirtuti in tali operatione subordinatur. hoc autem non est inconueniens, vt debet uideri in phylosophia.

Sicut cibi desiderium quod completur a uirtute naturali attractiua & a uirtute sensibili quæ est in ore stomachi.

Famis nāl motus multiplex.

Primo nota ꝙ per cibi desiderium compleri in proposito non aliud intelligere debemus, nisi cibi desiderium suum finem attingere vel exequi, & hoc facit duplici uirtute. s. attractiua naturali, & sensitiua oris stomachi. Secundo nota vt colligtur quinto de accidenti, ad famē naturalem plures cōcurrere motus sibi inuicem subordinatos. s. mēbrorum inanitionem, attractionem eorum a venis & uenarum ab hepate & stomacho mediantibus meseraicis. Ad quam attractionem simul cum alteratione quam facit melancholia naturalis in ore stomachi sequitur tristis sensatio, & tandem appetitus qui est fames, & hæc sensatio complet cibi desiderium ad intellectum datum. Aliter tamen litteræ potest esse intellectus, vt statim patebit.

Attractiua uero operatur ex hoc ꝙ mouet uillum qui secundum longitudinem protenditur retinendo illud quod attrahitur & sugendo ex humoribus quod est sibi proprium. Sensibilis autē operatur in hoc ꝙ hanc sentit passionem, & quia sentit mordicationem choleræ nigrę quæ est excitans desiderium, cuius esse nominauimus.

Attractiua quid.

Nota ꝙ per attractiuam in proposito videtur Aui. intelligere attractiuam meseraicarum ab ore stomachi, quod satis potest patere per hoc quod subdit ꝙ sensibilis operatur, qa hanc sentit passionem. s. attractionis. Et secundum hoc possumus aliter exponere litteram superius positam dum dicit, ꝙ cibi desiderium completur, non exponatur. i. finē etc. sed completur. i. producitur simul a uirtute attractiua & sensitiua virtute. Ad cibi. n. desiderium causandum concurrit uirtus attractiua naturalis meseraicarū, & virtus sēsitiua oris stomachi sentiendo &c. Et ex ista littera de mente Auic. concludere possumus primo. Nec consumptio humidi substantifici nec consumptio humidi chylosi est causa īmediata famis, sed ad consumptionem illam sequitur sensibilitas, vt patet ad quam sequitur desiderium. Sequitur secundo ꝙ præter suctionem factam in ore stomachi ad tristem sensationem hora famis causatam concurrit aliqua qualitas vel attractio facta a melancholia naturali transmissa ad os stomachi, vt patet in littera. Sequitur tertio ꝙ capiendo famē ꝓ appetitu oris stomachi ad cibum causa immediata illius famis est illa tristis sensatio ori stomachi. Sequitur quarto ꝙ immediatum obiectum illius tristis sensationis est illa mala qualitas, quæ illa tristi sensatione percipitur. Ex quo vlterius sequitur ꝙ improprie capiendo famē pro illa tristi sensatione immediate causans famem est illa mala complexio vel qualitas, nisi ponere vellemus os stomachi immutari spiritualiter per species. Cum igitur dicunt doctores antiqui cōsumptionem siue suctionem humidi substantifici vel chylosi fore causam famis immediatam non plus uolunt, nisi ꝙ īter cōsūptiones minus mediata cā famis est talis consūptio.

Et hanc quidem operationem dicemus duabus compleri uirtutibus, nisi ideo ꝙ cum sensibili acciderit nocumentum destruetur intentio quæ uocatur fames & desiderium, neque desiderabitur cibus, licet eo corpus indigeat. Et similiter trāsglutiēdi operatio duabus completur uirtutibus. Vna est attractiua naturalis. Et altera est attractiua uoluntarie. Et prima quidem suā complet operationem per uillum, qui secundum longitudinem protenditur qui est in ore stomachi et œsophago. Et secundæ completur operatio per uillū lacerti transglutiendi. Cunq; una duarum uirtutum destruetur transglutiendi operatio duriter prouenit, sed quādo non fuerint, destruetur. Sed cum illa non operata fuerit, erit trāsglutiēdi operatio difficilis. Nonne uides ꝙ cum desideriū nō recte procedit, duriter prouenit operatio transglutiendi illud quod non desiderat, immo cum abhorremus aliquam rem nausea nobis prouocabitur, & cum eam postea transglutire uoluerimus et territa fuerit ab ea uirtus nostra attractiua desideratiua dura erit operatio uoluntarie transglutiendi. Transitus quoq; nutrimēti perficitur uirtute membri impellentis, a quo procedit, & attractiua membri ad quod accedit. Et similiter superfluitatum egressio quæ fit per duas uias

Primo nota cañ. vel regulam inuestigandi hanc uirtutem fore alicuius operationis principium, quia læsa uel impedita uirtute læditur illa operatio. Et ex isto soluitur dubiū quo quæri consueuit. Quare dicimus operationem digestiuā cōpleri una uirtute. s. digestiua, cum tamen ad eam concurrat attractio retentio &c. non autem sic dicimus de desiderio siue appetitu, quia dicit̄ ꝙ completur attractione &c. Hic potest dici primo ꝙ si per possibile cessaret operatio retentiuæ aut attractiuę posito cibo digestibili in stomacho adhuc fieret digestio. Sed si non fieret attractio aut suctio iam dicta nō fieret desiderium &c. Aliter dicitur ꝙ digestio complet̄ pluribus uirtutibus, quæ tamen sunt eiusdem generis, quia quælibet ē naturalis, sed ad desiderium cōcurrunt plures secūdū

Supfluitatum egressio quid. genus.s.animalis.& naturalis. Secūdo nota ꝙ per egressionem superfluitatum quæ fit per duas uias intellexit emissionem fecum & vrinæ. Ad has.n.expulsiones sicut manifestū est concurrunt virtus aīalis sēsitiua,& uirtus naturalis expulsiua,vt patet. Totū residuū litteræ satis patet vsq; ibi.

Et forsitan plerūq; existunt operationis principium duæ uirtutes.s.animalis & naturalis. Et fortasse plerūq; existunt eius causa uirtus & qualitas,sicut infrigidatio quæ prohibet materias & iuuat expulsiuā in parilitate superfluitatum quæ descendunt a mēbro,& uetat & in faciem reuerberat. Et frigiditatis quidem est æqualitas quæ propter duas prohibet res.s.cum essentia substantiam eius quod effunditur ingrossando, & coangustando poros. Et res tertia quæ est per accidēs quæ est qua caliditas extinguitur attractiua, & qualitas caliditatis attrahit p illud quod istis opponitur modis quos prædiximus. Et caliditatis quidē qualitas & necessitas uacui nō attrahūt in primis nisi illud qd' ē subtile,et postea q̄d est spissum. Virtus uero attractiua naturalis non attrahit nisi q̄d est ei magis conueniens,& qd' naturæ eius est ꝓprium attrahere. Et plerūq; q̄d est magis spissum ē magis ꝓprium et magis cōueniens.

Expulsiua quid. Nota per expulsiuam in proposito intelligere possumus expulsiuam intestinorum,vt in expellendo feces quæ a frigiditate iuuatur. Cum.n.impediatur expulsio fecum,aut propter caliditatem hepatis multum exiccantis,aut propter fortitudinem retentiuæ,aut propter carentiam ventositatis frigiditas hanc expulsiuam iuuat remittendo hepatis caliditatem debilitando & propellendo feces iuuat expulsiuam. Et secūdum hoc exponitur littera sicut infrigidatio prohibet.i.facit succūbere materias earum impediendo resistentiam,vel prohibet scilicet multiplicationem,quia euacuat & iuuat expulsiuam iam dictam in paritate.i.dum est paritas virtutis ad materias,& econtra quia neutrum alterum sufficienter excedit,& uetat.s.superfluitates resistere & reuerberat.i.propellit in faciem.i.ad superficiem mouet. Aliter & melius exponit̄ hæc

Expl'sio quid. littera per expulsiuam intelligendo impellendi virtutem,& per expulsionem repercussionem secundum ꝙ littera intelligenda est ꝙ frigiditas prohibet materias descendere ad mēbrum & iuuat expulsionem in repercutiendo in parilitate.i.dum est parilitas modo iam dicto in alia expōne. Et vetat.s.illas superfluitates ad membrum effundi,& reuerberat.i.repercutit in faciem membri propellentis,sicut si quis ꝓijcit lapidem ad murum,& muro impediente motum lapidis reuerberetur lapis versus proijcientem & forte in facie eius.

Totum residuum litteræ patet vsq; in finem doctrinæ.

Explicit expositio Iacobi de Foroliuio super prima Fē primi Canonis abyn hali abyn sceni.

Incipit expositio eiusdem Iacobi super secunda Fen.

Fen.ij.libri primi cañ.cuius sunt tres doctrinę.

Doctrina prima est de ægritudinibus.

Doctrina secunda est de causis.

Doctrina tertia est de accidentibus.

Doctrinæ primæ, quæ est de ægritudinibus sunt octo capitula.

Capitulum.i.est de doctrina causæ & ægritudinis, & accidentis.

DIcemus ꝙ causa in libris medicorū est id quod primo est,& ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis in corpore humano aut eius fixionis.

Primo nota.ꝙ res prēter naturam apud medicos ponunt̄ tres.s.causa,ęgritudo,& accñs. Et quid per vtrunq; istorum debeat intelligi declaratur in littera. Quia igitur in proposito non determinatur de causa nisi secundum ꝙ de ea considerat medicus secundum ꝙ distinguitur contra morbum & accidens,ideo notanter dixit in littera,in libris medicorum.

Cā duplex secundum medicos. Pro cuius intellectu nota secūdo ꝙ causa cōiter sumpta dicitur de materia & forma efficiente & fine, ut patet secundo phy.et sic de causa pertinet tractare ad philosophum naturalem. Secundo sumitur causa pro re præter naturam, a qua in corpore humano sequitur ęgritudo uel dispositio immediate lædens operationes,& sic sumit̄ in proposito. Ex quo sequit̄ ꝙ causa taliter sumpta solum dicit̄ de efficiente. Quia tamē efficiens causa potest esse conseruans uel producēs, ut debet uideri.2.phy.ideo causa de qua in proposito est sermo dicit̄ de omni causa producente uel conseruante ægritudinem in humano corpore. Nota tamē ꝙ causa q̄ diffinitur hic dicitur causa sanitatis & neutralitatis. Prius dupl'r. Tertio nota dupl'r aliquid esse prius respectu alterius. Primo tempore, & sic non est sermo in proposito. Notum est.n.ꝙ causa conseruans non præcedit tempore effectum conseruatum ad bonum intellectū. Secundo natura & sic sumitur in proposito.sic.n.causa ægritudinis est quid prius natura pro quanto.s.a causa dependet ægritudo. Dicitur ergo ī proposito causa prior natura,quia.s.uia dependentiæ,quia ab ea dependet effectus. Ex isto soluitur dubium hic moueri solitum de causa conseruante & coniuncta,ut patet. Quarto nota.ꝙ ly ex in proposito denotat circūstantiā causæ efficientis,ut sit sensus ex qua.i.a qua ꝓuenit inuentio.i.existentia alicuius dispositionis & fixionis ī corpore humano. Ista littera duplicem potest habere expositionem. Primo vt sic sumatur dispositio prout distinguitur contra habitum,quia est qualitas de facili mobilis,et per fixionē intelligat habitum,& tunc erit sensus ꝙ causa ē illud ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis vel habitus. Alter intellectus litteræ potest esse,vt per hoc velit oñdere diuersum modum causarum efficientium, quædam.n. producunt,& istæ dicuntur disponere,quędam autem rem productam cōseruant,& istæ dicuntur dispositiones figuræ,& sic patet sensus litterę. Ex quibus omnibus sequitur diffō taliter intelligēdo. Causa est id quod primo est.s.natura,a quo in corpore humano depēdet aliqua dispō.s.sanitatis & ęgritudinis, & sub sanitate & ægritudine compræhenditur neutralitas.

Et ęgritudo est dispositio non naturalis in corpore humano,ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumentum prouentu primo. Et est aut cōplexio nō naturalis aut cōpō nō naturalis.

Dispō dupl'r. Primo nota.ꝙ dispō hic quādoq; sumitur prout est idem quod qualitas de facili mobilis,& sic non sumitur hic, quia lapis in vesica non est qualitas. Secundo sumitur pro omni eo quo denominatur subiectum aliqua denominatione,& sic q̄titatem situm & figuram dicimus esse dispositiones, & sic sumitur in proposito dispō.sic.n.dicimus lapidem in vesica esse dispositionem,quia per illum formaliter denominat̄ homo,& sic de alijs. Nota secundo ꝙ per non naturalem intelligo præter naturam,vel contra naturam. Et dixit in corpore humano,quia de illo solum considerat medicus. Tertio nota ꝙ nocumentum in operatione potest contingere tripl'r. Primo per læsionem exñtem in aliqua natura membri. Secundo per communitatem. Tertio ratione obiecti vel materiæ circa quā operatur virtus membri. Exemplum primi. nocumentum in digōne stomachi eueniens a mala complexione stomachi. Exemplum secundi, sicut nocumentum in formatione vocis propter impotentiam motus lacertorum pectoris. Exemplum tertij sicut imperfectio digestionis ī stomacho propter rem indigestibilem sicut ossa cerasorum. Ad proppositum nocumentū eueniens primomō dicitur euenire essentialiter. Alijs autem duobus modis accidentaliter, quia primomō euenit ꝓpter læsionem ī essentia membri. Ex quo

sequitur

sequitur hic diffiniri ægritudinem per essentiam vel proprietatem, & non communitate. Nota per ly essentialiter aliqui intelligunt id quod per se & ex eius naturali inclinatione lædit. Prima expositio est melior. Quarto nota ꝙ per prouentum primum debemus intelligere dependentiam imediatam, quia. s. operationis læsio immediate dependet ab ægritudine. Ex quibus colligitur completa diffinitio ægritudinis: quia per hoc quod dr̃ dispō tangitur genus. Sed per ly nō naturalis differt a sanitate. Sed per ly in corpore humano differt a dispositione præter naturam non existente in corpore humano, de qua non tractatur in libris medicorum. Per hoc autem quod dicitur prouētu primo differt a causa, licet enim a causa proueniat nocumentum, non tamen post. i. immediate. causa enim causat nisi mediante ægritudine.

Prouentus primus qd

Et accidens est res quæ hanc sequitur dispōnē quæ est non naturalis, siue sit naturali contraria sicut dolor in colica, siue non sit cōtraria sicut rubedo multa maxillæ in periphleumonia.

Accñs qd et est triplex.

Primo nota ꝙ licet hic terminus accidens multipliciter possit sumi. s. prout distinguitur contra substantiam & multis alijs modis: hic tamen sumitur accidens pro re præter naturam consequente morbum & accidens, quasi ab alio puta ab ægritudine cadens. Secundo nota vt sumitur a Ga. 3. de accidenti & morbo. Accidens taliter sumptum est triplex. s. actio lęsa, qualitas mutata, exiens mutatum. Quid debet per quēlibet istorum modorum intelligi satis patet. Solū autem explicuit Aui. de actione læsa qualitate mutata. Tertio nota ꝙ horum accidentium quoddam dicitur ex toto genere præter naturam, quoddam, vero non. Exemplum primi, vt dolor in colica. Exemplum secundi, vt rubedo maxillarum. Et per accidēs ex toto genere &c. intelligi debet accidens quod nulli indiuiduo de specie humana potest secundū naturam in esse vt dolor, econtra vero quod non repugnat alicui in esse secundum naturam, vt rubedo maxillarum & ideo in diffinitione doloris explicatur aliquid rei naturali contrarium vt dolor est tristis sensatio &c. Nō sic autem fit in diffinitione rubedinis maxillarum. Et ex hoc vlterius patere potest, quare dolor & huiusmodi accidentia mala ex toto genere præter naturam dicuntur etiam accidentia permutata a naturalibus in propria forma, quia in propria ratione formali ipsorum ponitur aliquid explicans contrariū naturali & conuenienti dispositioni. Quarto nota ꝙ colica aliquando sumitur pro dolore in colon intestino, quandoqꝫ pro dispositione præter naturam, ad quam in colon sequitur dolor, sicut est mala complexio in colon, aut mala compositio: aut soluta continuitas ad quam dolor sequitur, & taliter sumitur cum dicitur, sicut dolor in colica.

Colica dupl̃r.

Cāæ exēplū est putredo. Aegritudinis exēplū est febris. Exēplū accñtis est sitis & dolor capitis.

Putredo quid.

Primo nota ꝙ per putredinem in proposito indifferenter intelligere possumus humorem vel vaporem putridum siue qualitatem putridam, quodlibet enim illorum est causa ægritudinis, quia causatur a re præter naturam existente in membro vel in membris, si tamen esset putredo in substantia membri, vt sic non esset cā ægritudinis, sed potius ægritudo vt patet ex quid nominis ægritudinis. Secundo nota. febris est morbus siue ęgritudo. est. n. dispositio ex qua essentialiter prouenit nocumentum in operatione immediate siue prouentu primo, quod non est de putredine. Sitis tamē & dolor sunt accidentia, quia sunt accidentales dispositiones membrorum ab ęgritudine dependentes. Caliditate. n. febrili exiccante causatur sitis præter naturam. sil̃r eleuante materias vaporales acutas ad caput causatur dolor: aut etiā imprimit in mēbro caliditatē præter naturā vt in cerebro.

Febris quid.

Sitis & dolor quid, & earꝫ cāe.

Causæ quoqꝫ exemplum est repletio in receptaculis quæ ad oculum descendunt. Exemplū ægritudinis oppilatio in uuea quæ est ægritudo instrumētalis uel compositionalis. Exemplū accidentis est destructio uisus.

Primo nota ꝙ iuxta communem modum loquendi quādoqꝫ sumitur repletio pro materia replente, & sic repletio receptaculorum dictorum in littera nō est nisi humoralis materia in eis contenta. Qñqꝫ autem repletio sumitur pro modo se habendi membri repleti, quod realiter non est nisi ipm membrum sic se habere, vel sic se habens, & sic repletio nō est materia replēs. Ad propositū igitur sumitur primo modo. s. pro materia. sic. n. est causa & non ægritudoꝗ. mēbrum autem sic se habere est ęgritudo, cuius causa est materia. materia enim replens est causa eius quod est membrum esse repletum. Et penes hæc concedenda essent multa quæ iam multis visa sunt absurda. Primum ꝙ eadem res est sanitas & ægritudo: vt posito, ꝙ neruus aliquis totius sit debite figuratus & sit repletus, tunc sic, neruus est sanitas in figura, et tamen hic neruus est ægritudo, quia hic neruus est oppilatio. Similiter res naturalis est res pręter naturam et infinita alia.

Repl̃o dupl̃r.

Nota secundo ꝙ per instrumenta descendentia ad oculum intelligere debemus neruos opticos concauos per quos defertur spiritus visiuus ad oculos. Tertio nota ꝙ illa oppilatio sumpta pro materia oppilante est causa, sed pro membro &c. est ægritudo. Vuea est tunica perforata per quam multiplicantur species &c. destructio vero visus est accidēs consequens repletionem iam dictam.

Nerui optici quid.

Exemplum etiam causæ est reumatismus acutus. Exemplum ægritudinis est apostema in pulmone. Exemplum accidentis est rubedo ambarꝫ maxillarum & gibbositas unguium.

Reumatismus acutus quid, & reuma.

Primo nota per reumatismum acutum intelligere debemus omnem materiam fluētem a cerebro ad pectus & pulmonem. Dicitur. n. reuma quasi ruens. Hic. n. reumatismus est causa apostematis dupliciter. Primo pro quanto fluēs ad pulmonem & imbibitus ei potest causare malam cōplexionem. Secundo ꝓ quanto acuitate sua potest vlcerare pulmonem & cāre phthisim. Dubitatur. Qñō pōt reumatismus esse acutus cum sit cātus a frigido & humido cerebro. Dicit ꝙ hoc prouenit ex dispōne præternaturali cerebri, aut ēt ex dispōne fumorum eleuatorum ad cerebrū. Secundo nota ex dictis Aui. hic, ꝙ non solū materia frida pōt cāre periphleumoniā sed etiā calida, vt hic coll̃r. Sed vtpl̃m cātur periphleumonia a mā frida, vt coll̃r. 10. tertij, in cap̄. de causis periphleumonię. Tertio nota: in periphleumonia cā rubedo maxillarꝫ ꝑꝑ mām multam vaporabilem a pulmone ad faciem eleuatam, & maxime receptam in poris maxillarū ꝑꝑ multitudinem venarꝫ & arteriarꝫ ibi exñtium cāntem ebullitionem in spū & sanguine ibi exñtibus, & calore ad illum locum attrahente sanguinem & spm̄. Sed in periphleumonia ad quam sequitur hectica aut phthisis causatur vnguium gibbositas, consumitur. n. materia digiti carnosa, cui annexa est vnguis & glutinata. vnde quia minoratur materia illa necesse est vnguem flecti secundū minorationē materiæ sibi subiacentis sic subsequendo materiā eius subiacētē.

Periphleumoniæ accñtia.

Accñs autē uocatur accñs respcū suæ essentię, aut cōpōne eius cui accidit. Et uocat̃ significatio respcū considerationis medici ad ipsum ꝓcessionis eius ab eo ad sciendum ægritudinis essentiā.

Primo nota, ꝗa hæc lr̃a habet duplicē expōnē. Prima est ꝙ accidens consideratū secundū eius essentiā vel suum esse ab ægritudine dependet. accñs ergo respectu suæ ægritudis cui accidit sicut effectus cāæ vel cām consequens dr̃ accñs. Secunda expō est ꝙ accñs sumit̃ dupl̃r. Primo ꝓprie ꝓ re præter naturā cōsequente morbū, & dr̃ accñs quasi ab alio. s. a morbo cadens. & sic consideratum secūdum essentiam

Accñs dupl̃r.

eius quę est ab alio cadere dr̄ accn̄s. Secundo capitur accn̄s cōiter pro oī re corpori humano adueniente præter naturā, & sic dr̄ de cā morbo & accn̄te proprie dicto. Hæc distinctio colligitur a Gal'. 4. de accn̄ti. & sic respectu eius cui aduenit cā morbus & accn̄s: illud quod accidit appellat̄ accidens. Dicitur. n. accidens, quia accidit & nō naturaliter corpori inhærens. Ad ꝓpositum vtrāq; istarum significationū tetigit Auic. in littera. Primo prīmam. Secundo secundam. Vel potest dici capi secundum essentiam qn̄ sumitur ꝓprie & distincte contra ægritudinem &c. aliter autem dicitur sumi respectu alterius. Secundo nota ex littera idem secundum diuersas rationes esse signum & accidens. Sed dicit̄ signum in ꝓposito, quia per ipsum significamus aut significare possumus supra morbum & cām. Dr̄ autē accn̄s ꝓpter cām iam dictam. Tertio nota ꝙ isti termini non conuertuntur accidens & signum. non enim quodlibet signum est accidens: sed bene econtra. Nam primo vt dicit Ioānitius: in sano sunt signa & non accidentia. Secundo, quia tā morbus ꝙ̄ cā pn̄t esse figura. per cām. n. possumus significare supra morbum, vt per reumatismum acutū supra phthisim, & per morbum supra accidens, vt per periphleumoniam supra vnguium curuationem futuram.

Et est cum ægritudo sit alterius ægritudinis cā sicut colica syncopis, aut paralysis, aut epil'ię.

Primo nota ꝙ colica est cā syncopis. Fortis enim dolor multum virtutem & subito prosternit. Similiter paralysis, quia est causa attractionis materiæ quæ per neruos sparsa est causa mollificationis. Similiter epilepsiæ propter cōpassionem propter etiam vapores materiæ illius ad ventriculos cerebri peruenientes. Secundo nota ꝙ cum colica sumatur dupliciter vt supra, hic sumitur pro ægritudine et nō pro accidente. Harum ergo ęgritudinum iam dictarum dr̄ esse cā mediata colica, non immediata pro quanto est cā doloris, & dolor est cā iam dictorum. Tertio nota ꝙ epilepsia paralysis &c. quādoq; sumuntur pro actionibus lęsis, & sic sunt accidētia, qn̄q; pro causis immediatis eorꝝ, & sic sunt ægritudines. hic autem sumuntur secundo mō, licet ꝓprie sint magis accn̄tia, vt colł'r. 3. de accidenti: &. 1. de interioribus a Gal'. Et ex hoc soluit̄ vnū dubiū hic moueri solitum. licet al'r posset dici ꝙ nō repugnat idē esse accn̄s ęgritudinem respectu diuersorum, vt statim patebit.

Colica dupl'r.

Epilepsia & paralysis dupl'r.

Accn̄s quoq; pl'm est cā ægritudinis, sicut in colica dolor fortis, qui fit cā ut accidat syncopis, & sicut dolor uehemens qui fit cā apostematis, ꝑpea ꝙ materiæ ad locū descendunt doloris.

Nota ꝙ dolor est cā apatis inflāmando et debilitādo mēbra & digerendo virtutē ad locū & spm̄ & sanguinē ad remouendū doloris cām, iō est causa apatis. quare &c.

Et plerūq; etiam ipsum accidens fit ægritudo queādmodum dolor capitis qui ex febre accidit cum quandoq; figitur, & tandiu fit māsiuus donec fit ægritudo. Et est etiam cum una res cōparatione sui, & rei quæ est ante ipsam, & rei quæ est post ipsam est ægritudo & accidens & causa, queādmodum uerbi gratia febris hectica quæ est accn̄s apostematis pulmonis, & est ægritudo secūdum se, & est cā debilitatis stōi. Et sicut dolor capitis qui accidit ex febre qn̄ dolor ille figit̄ quia est accidens febris, & ægritudo in se, & plerunq; prouenit ex eo fe. & fit ipsius causa.

Nota non esse intentionē Aui. dolorem mansiuū esse ęgritudinē, quia tn̄ explicite hoc plus apparet de dolore māsiuo, ideo de ipso magis vult explicare. Et est ægritudo. Primo qa trahit ad securam, Secundo est ægritudo sumpta gn̄al'r. & est ægritudo, quia dispō per se & immediate lædens operationē, quia virtutē ꝓsternens. Ex his concludi pn̄t multa corrolaria alibi conclusa ꝑꝑ breuitatem hic dimittenda.

Et infert̄ corrolarię ex oībus p̄dictis idē sil' respcū diuersorum dici posse cām ægritudinē et accn̄s: sicut patet ī exēplo in l'ra posito. Ex quo vlterius sequit̄ ꝙ diuisio rei præter naturā, cām ægritudinē & accn̄s non est diuisio necessario realiter distinctorꝝ sed solum rōne, vt patet intelligenti.

Iacobus de Foroliuio non exposuit vt creditur alia septē capitula primæ doctrinæ secundę fen primi canonis.

Iacobus de partibus illa exposuit cuius expō sequit̄.

Cap. ij. De diuisionibus dispōnum corporis humani, & de generibus ægritudinum

Corporis humani dispōnes secūdū Gal'. sunt tres. Sanitas quę ē dispō per quā corpus hominis in sui cōplexione & cōpōne tale existit, ut ex eo opatiōes eius oēs proueniāt incolumes. Et ægritudo quę est dispō in corpore hominis huic contraria. Et dispō quæ ē apud eū neq; sanitas neq; ægritudo, aut iō ꝙ non est sanitas in ultimo aut ægritudo in ultimo, quemadmodum corpora senum & conualescentium & puerorum. aut ideo ꝙ ambę res in uno tempore in duobus sunt copulatę membris aut in uno membro, sed in duobus generibus remotis, sicut qui est in complexione sanus et in cōpositione æger. Exempli causa. aut in uno membro duorum generum ꝓpinquorum, sicut qui est sanus in figura & non sanus in quantitate & situ, aut qui ē sanus in duabus qualitatibus passiuis, & non sanus in duabus qualitatib us actiuis aut uicissitudine duarum rerꝝ in duobus tꝑibus sicut qui sanatur in hyeme et infirmatur in uere.

In hoc cap̄. Primo agit prīceps de tribus dispōnibus corporis humani. Secundo de diuisione morbi in simplicem et cōpositū. ibi ⌊ Ægritudinū. ⌉ Tertio de dīsione morbi simplicis. ibi ⌊ Incipiemus. ⌉ Quarto de diuisione morbi cōplexionalis. ibi ⌊ Ægritudines. ⌉ In prima parte dicit prīo ꝙ tres sunt dispōnes corporis humani secundū Gal'. s. sanitas ægritudo & neutralitas. Aristoteles vero ponit duas tm̄, qa asserit sanitatē in æqualitate consistere & morbū in inæqualitate, sicut ergo nō est mediū inter æqualitatē & inęqualitatē, sic nec inter sanitatē & ægritudinē, sed sunt cōtraria imediata. Gal'. autē nō oēm inæqualitatē uocat ægritudinē, sed eā q̄ parꝝ lædit & quasi sensibilit' vocat neutralitatē, & eā q̄ multū lędit & sensibil'r ægritudinē. Secundo dicit ꝙ pria harꝝ dispōnū est sanitas. Et est dispō per quā corpus hoīs in sua cōpl'one & cōpōne tale existit: vt ex eo opōnes oēs ꝓueniāt īcolumes. Instabit aliq̄s prīo ꝙ nulli īfanti sanitas īesset, qa nullus infans habet opōnes gressus & appręhēsionis manuū incolumes. Itē nulli iuueni sunt opōnes augmēti incolumes. Itē oīum senū maxime in senio opōnes sunt debiles & īfirmę, et sic nulli horū inerit. Itē dormiētes nō eēnt sani, qa nō ꝓueniūt ab eis opōnes sensus & motus īcolumes: Item multi vinculati compedibus aut manicis ferreis sunt sani corpore, & tamen ab eis nō proueniūt oēs operationes incolumes. Item sicut ad sanitatem requiruntur conuenientes complexio & compositio, ita vnio partium. debuit ergo addi vnio in descriptione sanitatis. Item describitur sanitas per incolumitatem & incolumitas est sanitas. ergo describitur idem per idem. & sic est petitio principij. Ad primum dic ꝙ infans dicitur sanus & proueniunt ab eo operationes omnes debite infantiæ incolumes. Idem dic de iu-

uenibus

uenibus & ſenibus. Ad quartum de dormientibus dic ſilr, ꝙ tunc ſunt ſani dum perfecte faciunt opera conuenientia dormientibus. Ad quintum de vinculatis dic ꝙ dicuntur ſani quãdiu habent complexionem cõpõnem & vnionẽ conuenientes. Et cum dicitur ꝙ ab eis non proueniunt omnes operationes incolumes. Dic ꝙ ſic actu vel aptitudine perfecta prompta ſine mora exire in actum remoto quocunq; extrinſeco prohibente, & hoc ſufficit eſſe ſanum, ita ꝙ nullũ extrinſecum prohibens hominem ab operatione priuat eũ ſanitate nec reddit infirmum, niſi prius violet complexionẽ compoſitionem vel vnionem ſui vel ſuarum partium. Ad ſextum dic ꝙ vnio partium ſufficienter intelligitur ſub cõpoſitione. Ad ſeptimum dic ꝙ ſanitas conuenienter deſcribitur per incolumitatem .i. perfectionem operationum, qa operatione ſunt nobis notiores diſpoſitionibus a quibus ꝓcedũt. Vñ Gal. primo de ingenio. cap. 5. Sed nos videmus homines ſe ſanos eſſe dicentes dum actio eorum ab oĩbus membris ſine impedimento fit, neq; vllam de medicĩs habent neceſſitatem. Et primo morbi. cap. 1. Dico ergo quòd vnuſquiſq; dicit ſe ſanum eſſe dum ſolitas preter ullum impedimentum faciat actiones. Et Auer. 2. colliget. cap. 1. Sanitas eſt bona diſpõ in membro cũ qua ipm operat opõnẽ quam habet agere per ſui naturam, & patit paſſionem quã habet pati. Attẽde tñ ꝙ eſſe ſanitatis magis conſiſtit in cõplexione cõpoſitione & vnione conuenientibus q̃ in actione, quia ſanitas eſt natura prior operatione, ſed poſterior prędictis. Iuxta illud Gal. 1. morbi cap. 1. Sanitas igr & morbus aut erunt in actione naturali aut in membro compoſito per quod actio naturalis efficitur. Sed in aliquo dormiente iacente ſeu quieſcente qñq; nullum membrum mouetur, ſanitas tamen ab eo non ob hoc dr priuata. Sanitas ergo uocatur cum membra ſuas actiones facere pñt, poſſe autẽ iſtud fit ex naturali membroꝝ cõpõne. Sanitas igitur non eſt niſi naturalis cõpõ. naturalis autẽ cõpõ eſt cã naturalis actionis. ſanitas igitur ſeu naturalis uocetur cõpõ, ſeu cã naturalis actionis intẽtio erit una, licet in noĩbus ſit diuerſitas. Hęc Gal. Tertio dicit prin. ꝙ ſecunda diſpõ eſt ægritudo quę eſt diſpõ in corpore hoĩs contraria ſanitati. Et quia deſcripſit ægritudinem cap. præcedẽti superſedet hic a deſcriptione ipſius. Quarto dicit ꝙ diſpõ tertia corporis humani eſt diſpoſitio quæ nec eſt ſanitas nec ægritudo ſed neutralitas. Et hæc diſpoſitio eſt quinq; modoꝝ. Primus eſt vt ſit diſpoſitio totius corporis talis ꝙ nec ſit ſanitas eius in vltimo nec ægritudo eius in vltĩo. Sed iſtabit aliqs ꝙ hoc mõ neuter erit oĩs hõ, quia nullus habet ſanitatẽ in vltĩo. Iuxta illud Ga. 1. de regimine ſanitatis. Simplex ſanitas et perfecta quę certiſſimã habet eucraſiã, vel nunquã fuit in corpore animalis, vel ſi vnquam fuit neq; plurimo neq; niſi in iſtãti tempore permanſit in ictu oculi, in vno quoq; membro alterata, & non eodem modo ſe habens. Nec aliquis eſt ita æger qui non poſſit ægrior fieri ſciſſura percuſſione & ſimilibus. Dic ꝙ prin. non intelligit hic per ſanitatem optimã nec ꝑ ægritudinẽ in vltĩo ægritudinẽ peſſimã, ſed ꝑ ſanitatẽ in ultĩo intelligit ſanitatẽ cõpletã vel quaſi cõpletã cuiuſcunq; indiuidui ſecundũ ſuã ꝓpriã nãm & ſua principia. Et ꝑ ægritudinẽ in vltĩo intelligit ægritudinẽ ut nunc quæ deſiſtere facit ab opõnibus ſolitis. Hũc modũ neutralitatis hñt ſenes a ſenio, quia manifeſte diminutæ ſunt vires eorũ. & conualeſcentes, quia licet ægritudinem perdiderint & cãs eius dum tamen reſumpſerunt ſpiritus ſanguinem carnem & vires quos in ægritudine perdiderunt. & pueri, quia virtutes eorum præſertim motiuæ nondum cõpletæ ſunt neq; membra ſua. Et ideo proprium regimen aliud a regimine ſanitatis communis debetur eis. Secundus modus neutralitatis eſt dum ambe res. ſ. ſanitas & ægritudo ſimul inſunt corpori ſecundum diuerſa membra, vt ſi ſtomachus ſit ſanus & hepar ægrotet: vel cor ſit infirmum & cerebrum ſanum. Tertius eſt cum ſanitas & ægritudo ſimul inſunt ſecundum idem membrum in duobus remotis generibus puta ſanitas in complexione & morbus in cõpoſitione. Quartus eſt cum ſanitas & ægritudo ſimul inſunt ſecundũ idem mẽbrum in duobus gñibus ꝓximis. vt ſi quis fuerit in figura ſanus & æger in ſitu vel quantitate, vel ſi quis fuerit ſanus in actiuis qualitatibus & infirmus in paſſiuis aut econtra. Quintus eſt cum ſanitas & ægritudo viciſſitudinaliter ſeu ſucceſſiue diuerſis temporibus inſunt, ut ſi quis fuerit in hyeme ſanus & in uere æger. Hos modos neutralitatis tangit hic princeps. Gal. vero primo techni diuidit neutrum in neutrum, quod neutro contrariorum participat. ſ. nec ſanitate nec ęgritudine, & iſtud eſt neutrum primi modi. & in neutrum, quod vtroq; contrariorum ſimul participat, & hoc neutrum ſub ſe cõprehendit ſecundum tertium & quartum modos prædictos, & in neutrum quod vno tẽpore eſt ſanũ & alio ægrum, & iſtud eſt neutrum quinti modi. Et ſubdiuidit neutrum ſecundi modi in neutrum quod æqualiter participat vtroq; contrarioꝝ, & id qd participat amplius vno.

Gal.

Auerro. Sanitas quid.

Neutralitas quintuplex.

AEgritudinum uero aliæ ſunt quæ ſunt ſimplices, aliæ ſunt quæ ſunt cõpoſitæ. Simplices autem ſunt quę ſunt una ex ſpeciebus ægritudinis cõplonis, aut una ex ſpeciebus ęgritudinis cõpoſitionis quã poſtea nominabimus. Compoſitæ uero ſunt in quibus duæ ſpẽs aut plures coniunguntur, ex quibus una componitur ægritudo.

In hac parte ſecunda primo diuidit ægritudinem in ſimplicem & compoſitam. Secũdo deſcribit ſimplicem dicẽs ꝙ eſt vna ex ſpeciebus malæ complexionis, vel vna ex ſpeciebus malæ cõpõnis, de qua poſt agetur. Tertio deſcribit compoſita dicens ꝙ eſt illa in qua coniunguntur duæ ſpẽs ægritudinis aut plures ex quibus fit vna ægritudo. Contra primum arguitur. oĩs ægritudo eſt compoſitio. Iuxta illud Ga. 3. de morbo. cap. 1. Dico ergo qm cũ morbus quid eſſet inueſtigarem percepi ꝙ quædam eſſet compõ extra naturam actioni nocens naturali, ergo nulla eſt ſimplex. Itẽ oĩs ægritudo vel eſt mala cõplo vel mala compoſitio vel ſolutio continui. Sed oĩs complexio conſtat ex pluribus etiã ſpecie differentibus, & ſilr compoſitio & ſolutio continuitatis. Contra ſecundum. malæ complexiones compoſitæ non ſunt morbi ſimplices: & tamen quælibet harũ eſt vna ex ſpeciebus ægritudinis complexionis. Itẽ ſolutio continui eſt morbus ſimplex, & non eſt vna ex ſpeciebus ægritudĩs cõplonis aut cõpõnis. Contra tertium. ex duabus formis ſpẽ diſtinctis non põt fieri vna forma, niſi altera earũ ſe habeat ad alteram vt materia ad formã: ergo ex duobus morbis ſpẽ diſtinctis non poteſt fieri morbus vnus cũ vterq; ſit forma & neuter ad alteꝝ ſe habeat vt materia ad formã. ſicut in apate mala complexio mala cõpõ & ſolutio cõtinui ſunt tres formę ſpecie diſtinctę non ſe inuicem habentes vt actus et potentia. Itẽ ſi plres morbi ſpẽ diſtincti conſtituerẽt vnum morbum compoſitũ oporteret vt hñent eundẽ actũ nocendi, eo ꝙ eſſe morbi conſiſtit in nocere operationi, & ſic eſſe vnius morbi conſiſtit in vno nocere, quia eadẽ ſunt principia entis & vnius. ſed certum eſt ꝙ duo morbi ſpẽ diſtincti hñt duo nocere. ſ. quiſq; ſuum, ergo nõ fit ex his vna ægritudo. Ad primũ dic ꝙ licet ægritudo eſt cõpõ. i. qualitas cõpoſita extenſiue & intenſiue, ita ꝙ nullius ægritudĩs eſſe conſiſtit in indiuiſibili, eſt tñ aliqua ſimplex qualitas ſicut caliditas vel frigiditas excedens. Ad confirmationẽ dic ꝙ aliqua eſt mala complo ſimplex, quia licet conſtet ex pluribus qualitatibus rõne vnius ſolius ſuperexcedentis nocet & eſt morbus. Silr dic de cõpõne & ſolutione continui. Ad ſecundũ dic ſi vis ꝙ mala cõplo cõpoſita non eſt vna ſpẽbus ægritudĩs cõplonis, ſed duę. vel ſi eſt una ægritudo non eſt ſimplex ſed compoſita. Ad confirmationẽ dic ꝙ ſolutio continni ſubintelligitur in ægritudinibus cõpõnis. nã continuitas eſt cõpõ quædã. Ad tertiũ dic ꝙ morbus cõpoſitus nõ eſt ꝓprie vnus ſicut cõpoſitũ ex materia & forã vel ex actu & potentia, ſed ſicut cõplo reſultãs ex q̃tuor pri-

Ægritudo dupliciter. & quid.

mis qualitatibus contrarijs, vel cõpositio resultans ex plasmatione numero quantitate & situ vel vt vocum dissonantia contraria melodiæ. Ad confirmationẽ dic ꝙ plures morbi concurrentes in vnum habent actus diuersos nocendi ex parte agentium, sed ex parte passi quandoq; vnicum, vt in apostemate hepatis mala complexio oppilatio & solutio cõtinui nocent vni membro & vni virtuti. s. sanguificæ.

Incipiemus igitur prius loqui de ægritudinibus simplicibus, & dicemus ꝙ ægritudinũ simplicium genera sunt tria.

In hac parte tertia. primo numerat gñа simpliciũ ægritudinum. Secundo declarat ea sigillatim. ibi⌊ Primum est. ⌉ Tertio sumat ea. ibi⌊ Et ad vltimum. ⌉ In prima particula dicit primo incipiendum esse ab ægritudinibus simplicibus: qa cõpositæ cõstãt ex eis & per eas noscuntur. Secũdo dicit ꝙ gñа simpliciũ ægritudinũ sunt tria, qa tria sunt quibus moderãtiã seruantibus sanitas cõsistit. s. cõplõ cõpõ et vnio, & ipsis immoderatis vel altero eorum fit ægritudo.

Ægritudo simplex tripliciter.

Primum est genus ægritudinum quæ membris comparantur, quorum partes sunt similes, & sunt male complexionis species. Et ipse quidem non sunt comparatæ membris quorũ partes sunt similes, nisi ideo ꝙ in primis & essentialiter partibus accidunt similibus, & per eas mẽbris accidunt compositis, ita ut possibile sit imaginari eas compræhensas et repertas esse in quocunq; membrorum uolueris, quorum partes sũt similes & non in compositis. Et secundum genus est ægritudinum membrorum officialium quæ sunt ægritudines compositionis, quæ membris compositis accidunt quæ ex membris componuntur quorum partes similantur. membra autem officialia sunt operationum instrumẽta. Et tertium est genus ęgritudinum communium quæ membris accidunt quorum partes similantur, et accidunt instrumentalibus inquantũ sunt instrumentalia, ita ꝙ non sequatur eas instrumẽtalibus accidere, propterea ꝙ simplicibus acciderunt. Et hæ quidem sunt quæ continuitatis solutio uocantur & imparis dissolutio. Solutio. n. continuitatis plerũq; accidit iuncturæ, ita ꝙ simplicibus membris ex quibus iunctura fuit composita nullo modo accidit. Et plerũq; accidit neruo aut ossi aut uenis solummodo.

Ægritudinis. s. genus primũ.

In secũda dicit primo ꝙ primũ genus simpliciũ ægritudinũ est mala cõplõ: quæ cõparatur. i. appropriatᷣ mẽbris cõsilibus. & iõ dr̃ eis cõparari, qa prĩo & essentialitᷣ. i. ꝑ se accidit eis tanq̃ suo ꝓprio & prĩo subõ, & per horꝶ mediũ accidit cõpositis, ita vt imaginabile fit malã cõplõnẽ & compræhensam & inuentã in quocunq; mẽbro cõsilᷓi esse cãm inuentionis eius in mẽbro cõposito. & nõ est poᷓe in cõpositis mẽbris malã cõplõnẽ esse cãm inuentionis eius in simplicibus. Non. n. iõ in febre supercalefiunt spiritus & villi & caro cordis, quia cor supercalefit, immo cor supercalefit ex supercalefactione istorum. Secundo dicit ꝙ genus secundũ ægritudinũ simpliciũ est genus ægritudinũ mẽbrorum officialiũ. Et istæ ægritudines sunt & dñr ægritudines cõpõnis & officiales & organicæ, quia per se & ꝓprie accidunt mẽbris cõpositis ex cõsilᷓibus, quæ sunt instrã opõnũ appropriatarꝶ organis. Tertio dicit ꝙ genus tertiũ ęgritudinũ simpliciũ est genus ægritudinũ cõium mẽbris simplicibus & organicis, q̃ qñq; accidunt simplicibus mẽbris vt simplicia sunt, qñq; organicis vt sunt organica nõ ꝑ medium simpliciũ mẽbrorꝶ. Et istæ ægritudines vocantᷣ solõ continuitatis. i. separatio illius quod debet continuari, & dissolutio imparis. i. diuisio illius quod debet esse impar. i. vnũ & indiuisum. Talis nanq; continuitatis solõ sæpe accidit iũcturę ossiũ sine hoc ꝙ accidat alicui ossiũ iuncturã cõponentium fractura vel diuisio, vt in dislocatione adiutorij cũ caput eius exit a pixide spatularis ossis, vel in dislocatione vertebri cũ exit a scĩa, vel in apertione cõmissurarꝶ cranei qualis interdũ fit in capitibus infantiũ ex vehementi dolore. Et quandoq; etiam accidit solutio continuitatis membris simplicibus immediate, vt neruo soli vel venæ vel ossi.

Secũdũ.

Tertiũ.

Et ad ultimum quidem ægritndinũ tria sunt genera. Aegritudines quæ complõnes sequuntᷣ malitiam. Et ęgritudines quæ sequuntur malitiã cõpõnis. Et ægritudines quæ continuitatis solutionẽ sequuntur. Et omnis ægritudo quę una harum sequitur & per eam existit ei comparatur.

In tertia dicit ad vltimũ quidem. i. summarie loquendo tria sunt ægritudinũ gñа. s. genus sequentium malitiam cõplõnis, genus sequentiũ malitiã compõnis, & genus sequentium solutionem continuitatis. Et oĩs morbus qui sequitᷣ aliquam harꝶ malitiarum & est per eam comparatur. i. appropriatur ei sumens idem nomen & rõnem. Quæritᷣ vtrũ sint tm̃ tria gñа simplicium ægritudinũ. Arguitur ꝙ nõ sint nisi duo per Gal. 2. de ingenio sanitatis dicentem. Vñ fit necesse vt oẽ genus morbi qui fit in corpore duplex sit. vnũ exñs in similibus membris, & aliud in compositis. Idẽ sentit Auer. 3. colliget. cap̃. 1. dicẽs. Dicamus ꝙ ꝓpterea ꝙ dispositiones sanitatis membri hñt duas spẽs. vna est bonitas cõplõnis membri quæ in mẽbris inuenitᷣ cõsilᷓibus, & alia est bonitas cõpõnis quę est in membris officialibus. fuit necessarium sibᷓi diuidere ægritudines secundum has duas species. Item solõ continuitatis comprẽhenditᷣ sub morbo officiali. Iuxta illud Auer. 3. colliget cap̃. 17. Et hoc genus solutionis posuimus in genus ægritudinum officialium. Et ad id est ratio, quia omnis solutio continuitatis est morbus in situ vel colligantia si tanta fuerit ꝙ lædat sensibiliter opõnes, quia solui non potest membrorum continuitas quin partes eorꝶ ꝓprium deserent situm. Deinde arguitᷣ ꝙ sunt plura. primo per Gal. 2. de ingenio. cap̃. 9. dicentem. Oĩa ergo gñа morbi necessario sex sunt. Itẽ tria sunt gñа morbi sequentia malitias complexionis compositionis & solutionis cõtinui, vt ait hic princeps, & cum his ipse mala complexio mala compositio & mala solutio continuitatis sunt tria gñа morbi: quia sunt dispositiones in corpore humano, ex quibus essentialiter proueniunt nocumenta in operatiõibus prouentu primo. Itẽ sicut solõ continuitatis est ꝓprium genus morbi sic continuitas soluendorꝶ est genus alterum, vt si labia coniungantur quæ debent separari prohibentur a motu suo, & similiter palpebræ & labia vuluæ & ani quæ vidimus interdum sic inuicem cõglutinata in natis nouiter ꝙ oportuit ea per incisionem separari. Item color innaturalis oculorũ est morbus vt glaucosis qui est subalbedo oculorum accidens vueę tunicę sicut apparet in oculis seniorꝶ, quam numerat Hyppo. tertia aphor. apho. vltimo inter ægritudines seniorum. Et similiter citrinitas aut rubedo circa pupillam quæ facit omnia visa apparere citrina aut rubea, et tamẽ nõ est morbus in cõplõne nec in compositiõe nec solõ cõtinui. Item tinnitus aurium est morbus: quia lædit sensibiliter auditum et ꝓhibet audiri paruas voces: & non est morbus in complõne nec in compõne nec in vnione. Item amaritudo linguæ est morbus, quia corrumpit iudicium gustus. & fœtor narium est morbus: quia corrũpit iudiciũ olfactus. et nõ sunt morbi in cõplõne nec in cõpõne nec in vnione, qa nõ lædunt caliditate uel frigiditate uel humiditate vel siccitate vel plasmatione vel nũero vel q̃titate vel põne uel solõne cõtinui. Itẽ sunt aliq̃ morbi sortilegiorꝶ & incantationum.

Gal. Auer. Hyppo.

Incantati

Incantati enim & sortilegiati habēt operationes manifeste lęsas, ita vt aliqui reddantur immobiles. alij languentes vsq; ad mortem, & ignorant qualiter. & vnde & hi morbi nec sunt in cōplexione nec in compōne nec in vnione. Itē amor hereosus est morbus. & nedum morbus immo etiā morbus sonticus, quia cuicꝫ rei agendæ nocet. capti. n. vehemēter hoc amore sunt adeo turbati & inquietati meditationibus ꝙ nesciūt seruare modū in suis agendis. Item ira est morbus, quia lædit sensibiliter iudicium rationis si sit uehemens. Iuxta illud. Impedit ira animum ne possit cernere verum. & licet sit annexa ebullitioni sanguinis & calori: nō tamen nocet calori, quia magis calefacti irati non perdunt a calore iudicium rationis sicut phthisi & hectici. Item sunt aliqui morbi diuinitus immissi non sequentes cōplōnē cōpositionem aut solutionem continui, sed diuinum verbū sicut epilepsia quæ dicitur hieranoxa. i. diuina noxa, & morbus sancti Ioannis, vel sancti Cornelij: & mania dicit̄ morbus sancti Hermetis, & estiomenus morbus sctī Antonij: & hydropisis sancti Quintini, & carbunculus Iocalæ nr̄æ dn̄æ, & pestilētiæ flagellum Dei. Oppositum determinat hic princeps & Gal. 2. techni dicēs: Gn̄a autem lapsuum eadem sunt in his quæ virtutem eorum complent. Dic primo ꝙ tm̄ sunt duo gn̄a morboꝝ simplicium. s. morbus mēbri cōsil'is et morbus mēbri organici. Intelligendo per morbū membri cōsil'is oēm morbū qui primo accidit cōsil'ibus membris siue sit mala complexio siue solutio continui, & per morbum organicum oēm morbum qui proprie accidit membris organicis, vt organica siue sit mala compositio siue solō continui. Istud ꝓbant auctoritates Gal. & Auer. ante oppositum. Dic secundo ꝙ tm̄ sunt tria genera morborum simplicium. s. morbus consimilis, morbus officialis, et morbus cōis. Intelligendo per morbum cōsil'em oēm malam complexionem lædentem sensibiliter operationem, & per morbum officialem oēm malam cōpōnem, & p morbum cōem solutionem continui quæ dicitur morbus cōis, quia cōis est membris consil'ibus & organicis, ita ꝙ primo contingere potest mēbris consil'ibus sine medio organicorum, & primo organicis sine medio simplicium vt in dislocationibus ossiū sine fractura. Probat̄ per Gal. 2. de ingenio cap. 6. qui postq̄ declarauit duo prima gn̄a morbi subdit. Membra tn̄ sil'ia & cōposita quædā morbū cōem. i. iūcturæ sepōnem hn̄t, quam antiqui dissolōnē imparitatis vocauerunt. Itē oīs opō virtutis aīæ corpori affixæ quæ sensibiliter læditur, læditur mala cōplōne mala cōpōne aut solōne continui, vt patet inducendo. Item oīs morbus inest membro alicui primo & per se, vel ergo primo & per se consil'i tm̄, vel primo & per se composito tm̄, vel primo & per se qn̄qꝫ consil'i qn̄qꝫ organico. Dic tertio ꝙ tantū sunt sex gn̄a morborum simplicium subdiuisa mala cōpōne in quatuor gn̄a. s. plasmationis, quantitatis, numeri, pōnis. Iuxta illud Gal. cap̄. nunc allegato. Oīa ergo gn̄a morbi necessario sex sunt. vnum est in sil'ibus membris. i. mala complexio. et quatuor in cōpositis sicut diximus, et aliud cōiter ī eis exn̄s, quod separatio iuncturæ dr̄ vel dissolutio imparitatis. Attende hic ꝙ Auer. satis apparenter contradicit Gal. & Aui. in materia solutionis continuitatis. Dicit. n. ꝙ solō continuiverax magis ꝓprie attribuitur membris simplicibus q̄ officialibus, quia accidit membro officiali, non vt officiale est sed secundū ꝙ cōpositum est ex cōsimilibus. sed solutio cōtinuitatis non veracis, immo potius contiguitatis accidit ꝓprie & per se mēbris officialibus, puta iuncturis, & est morbus officialis sub mala pōne vel colligantia cōpræhensus & non morbus cōmunis, sicut coniunctio separandorū, vt labiorum aut palpebraꝝ adhærentia est morbus in situ vel societate. Ait. n. 3. colliget cap̄. 17. Sed genus ægritudinis quod est contrarium continuitati naturali quæ noīat̄ cōtinuitatis solō est duobus modis. Vnus est solutio continuitatis veracis vt continuitatis partis cum parte in cōsil'ibus. Et hoc genus magis debet attribui membris consimilibus q̄ officialibus, ꝓpterea quia hæc solutio accidit mēbro officiali ex parte qua cōpositum est ex membris cōsil'ibus, & non est ex parte qua est officiale, & sic solutio continuitatis in osse vel carne vel neruo per se debet attribui membris consil'ibus potius q̄ officialibus. Alter est separatio cōtiguitatis termini a termino, & hæc solutio continuitatis non veraciter appellatur, quia hæc contiguitas fit per modum contigui, & per modum societatis membri cum membro aut ligamento. Et hoc genus magis debet attribui membris officialibus q̄ consil'ibus. Et hoc genus solutionis posuimus in gn̄e ægritudinum officialium. Et hoc genus cōicat cōiunctioni & separationi. i. cōe est ad coniunctionem innaturalem membroꝝ et separationem innaturalem: Et propterea non est solutio continuitatis vt dixerunt medici dicentes ꝙ erat ægritudo quę cōicat mēbris consil'ibus & officialibus. hæc Auer. Et hæc reprehēsio Auerroica est in terminis. Nō enim negant Gal. & princeps dislocationes iuncturaꝝ esse morbus in cōpōne penes situm indecentem vel colligantiā cum hoc tn̄ dici pn̄t solutio continui noīe continuitatis extēso ad contiguitatem. Ad obiecta an̄ oppositum ꝓbantia ꝙ non sunt nisi duo gn̄a simplicium ægritudinū patet ex dictis quid sit dicendum. Ad argumenta ꝙ sint plura tribus. Ad primum dic ꝙ est ꝓ tertio dicto. Ad secundū dic si vis ꝙ tria gn̄a sequentia malam cōplōnem malā cōpositionem & solutionem continui sunt realiter eadē cum mala complexione mala compositione & solutione continuitatis, sicut risibile & homo differunt tn̄ secundum esse et ratione, sicut sanitas est bona complexio bona cōpō & bona vnio membrorum. Dicitur. n. mala cōplō secundum ꝙ resultat ex qualitatibus primis male mixtis, seu non bene ꝓportionatis inuicem, & ipsa eadem dicitur morbus secundū ꝙ lædit sensibiliter operationem membri. Vel dic si mauis ꝙ necꝫ cōplō mala est morbus necꝫ bona sanitas, sed sanitas & morbus sunt habitus uel dispositiones sequentes cōplōnem compōnem &c. sicut complexio secundum hanc opīonem non est qualitatis primæ, sed qualitas quædam resultans ex eis. Et tunc ad rationem dicetur ꝙ mala complexio mala compositio & solutio continui non sunt morbi sed causę morboꝝ, quia non lædunt operationes ꝓuentu prīo.

Ad tertium dic ꝙ continuitas soluendoꝝ sub morbo compositionali malæ colligantiæ cōpræhenditur. Ad quartum quintum et sextū dic ꝙ color innaturalis oculorum, tinnitus aurium, amaritudo linguæ, fœtor narium reducuntur ad genus morbi complexionalis, quia consequuntur immediate complexionem. Ad septimum dic ꝙ sortilegia & incantationes naturaliter non habent effectum necꝫ posse mutandi humines a sanitate in ægritudinem, & credentes se incantatos aut sortilegio affectos semet incantant, aut sortilegiçant sua corrupta imaginatione. Nolo tamen negare quin Dei permissione cacodæmones aut mali spiritus immutare possint sanitatem mentis, & corporis hominum subiectorum eis. Et si hanc familiaritatem hodie cum maleficis viris aut mulieribus habeant vt eis vtantur ad sortilegia & incantationes velut instrumentis ad corrumpendum sanitates hominum refero me dominis theologis. Duo tamen dicam sub eorum correctione, quæ non credo repugnare legi Dei. Primum quòd non venit aliquis ad me vsque hodie suspicans de sortilegio sibi illato, & quærens remedium, quem non dimouerim vel dimouere nisus sum ab imaginatione sortilegij. Primo quia noui quòd in multis falsa imaginatio fecit casum languoris aut mortis. Secundo quia mihi videbatur eorum casus ad principia naturalia satis posse reduci. Secundum dico sub confidentia diuini auxilij & clementiæ Dei quòd neque timeo sortilegium neque sortilegam neque incantatorem neque incantatricem, neque actores imaginum, quòd non tangendo me facere sciant aut possint suis carminibus aut maleficijs vt inuitus moueā minimū digitum. Ad octauū & nonū dic ꝙ amor hereosus et ira sunt passiōes animi directę & īmediate, quarū cura ꝑtinet philosophiæ morali. Sed ad istas passiōes sępe cōsequūt̄ morbi corpei: vt ad hereosum

Epilepsia dr̄ hieranoxa.

Morbus consil'is qd, & morbus officialis & morbus cōis.

Sortilegia & incantationes qūo n̄ hēant posse mutādī hoīes

amorem mel'ia, ad iram ephemera, & isti morbi cadūt sub genere malæ compl'onis. Ad decimum de morbis diuinitus immissis dic ꝙ cōmuniter sunt alicuius prædictorum generum & hn̄t aliquas speciales cās post primā cām. Nolo tamen negare quin diuina prouidentia sola castigare possit quos uult fame peste gladio & morbis alias non visis, & mederi dum uult uel sola sua potentia immensa uel potētia cōmunicata scīs eius. Et ideo iugiter in omni morbo & aduersitate Deus omnipotens est exorandus. Et nihilominus quisq; debet seipsum iuuare cum auxilijs medicinę, nec credere ꝙ ob hoc Deus & scī indurentur uel suum differant aut negent auxilium, sicut credunt hodie multi simplices dum peregrinantur & offerunt dona scīs contennentes & ꝓ noxio hn̄tes regimen & opē medici visi in hoc conceptu quodammodo tentare Deum, nec isto contenti suos morbos sępe aggrauāt potu aquæ in ieiunio, & alijs cerimonijs superfluis sub correctione dominorum theologorum.

Morbi diuitus immissi quid & vtrum sint i genere aliorum.

Aegritudines autem cōplexionum scitæ sunt quæ sunt. xvi. quas nominauimus.

In hac parte quarta quę est de diuisione primi gn̄is morbi. s. morbi complexionalis, dicit primo ꝙ ægritudines cōplexionum notæ sunt primo quidem per ea quę dicta sunt. Secundo quia sequuntur qualitates primas, uel sunt ipsęmet qualitates primæ quæ subiacēt sensui. Secundo dicit ꝙ istę ægritudines sunt sexdecī. s. q̄tuor simplices sine mā. v; calida, frigida, sicca, humida, & quatuor simplices cum materia. s. nunc nominatæ, & quatuor compositæ sine materia. s. calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca: frigida et humida, & quatuor compositæ cum materia. s. nunc nominatæ. Tertio dicit ꝙ iam nominauit istas. s. primi prima doctrina tertia. cap̄. 1. parte illa vltima. Postquam igitur de cōplexione &c. Et quia fuit ibidem discussa materia de numero malarum complexionum hic supersedeo.

Ægritudinū cōpl'onaliū nūerus.

Cap. iij. De ægritudinibus compositionis.

Compositionis ægritudines quatuor comprehenduntur generibus. Aegritudines creaturæ. Aegritudines quātitatis. Et ægritudines nūeri. Et ægritudines situs.

In hoc cap̄. primo numerat princeps ægritudines organicas. Secūdo exequitur de qualibet earum sigillatim. ibi ⌊Et creaturæ quidē.⌉ In prima parte dicit ꝙ morbus officialis seu organicus diuidiť in quatuor gn̄a. s. in morbū creaturæ seu plasmationis uel formationis, & morbū quantitatis & morbū numeri & morbū pōnis. Eandē diuisionē memorat Gal'. 2. de ingenio sani. cap̄. 6. dicens. In cōpositis quatuor modis existit: aut secundum corruptionem plasmatis, aut secundū numerū suaꝝ partium, aut secundū sui quantitatem, aut secundū cōpōnem. i. situm eius. Attende primo ꝙ sub ægritudinibus situs cōpræhendit ægritudines colligantiæ seu societatis partis ad partem. Attende secundo ꝙ Auer. medicoꝝ emulus diuidens in quatuor sanitatē mēbroꝝ organicoꝝ, & sil'r eoꝝ ægritudinē cōprehendit numerum et quantitatē continuam sub eodē gn̄e quia sunt eiusdē prædicamenti. sed depōne & colligantia mēbroꝝ facit duo gn̄a, quia positio est de prædicamento situs et colligantia ut dicit de prædicamēto habitus. Ait. n. 3. colliget. cap̄. 17. Sed dicimus quod iā dcm̄ est in principio secundi, ꝙ sanitas membrorum officialium est in quātitate qualitate & pōne & colligantia, quia hæc species hoc est colligantia est inseparabilis, supple a cōpōne, & nō reuertiť. i. reduciť ad alias species quas dixerunt alij medici. & sic intrat prædicamentū habitus sicut panniculi & cutis intrant prædicamentū hr̄e, ergo tria gn̄a ægritudinū intrant quinq; prædicamenta hoc est in qualitate & quantitate continua & discreta et vbi & hr̄e. & postea inueniet hæc res in qn̄ hoc est prioritate & posterioritate. Sed ordinatio membrorum officialium & prioritas & posterioritas plus ponenda est in sequentibus sex prędicamentis. hæc Auer. Sed concesso sibi ꝙ colligantia sit de gn̄e habitus quia noīat habitudinē partis ad partē, morbus tn̄ in colligantia & morbus in situ cōicant in hoc ꝙ aliqua partium in vtroq; dereliquit suū naturalē sitū & inde lædiť actio membri. Nec distinguunt medici gn̄a morborum secundum prædicamentum: sed penes nocendi modos.

Morbi officialis vel organici genus quadruplex Gal'.

Auerro. medicorum stimulus.

Mor secur in v spēs plex.

Et creaturæ quidem ægritudines quatuor cōpræhenduntur generibus.

In hac parte secunda. Primo agit princeps de morbis in creatura. Secundo de morbis in quantitate. ibi ⌊Ægritudinū autē quantitatis.⌉ Tertio de morbis in numero. ibi⌊Numeri quoq;.⌉ Quarto de morbis in situ. ibi⌊Ægritudinum vero situs.⌉ Quinto de morbis in colligantia. ibi ⌊Ægritudines vero societatis.⌉ Prima pars est pn̄s textus in quo primo diuidit morbum creaturæ. Secundo exequiť de morbis in figura. ibi⌊Primū genus.⌉ Tertio de morbis in via. ibi⌊Et secundum est ægritudines.⌉ Quarto de morbis in receptaculis. ibi ⌊Et tertium est ægritudines.⌉ Quinto de morbis in superficie. ibi⌊Et quartū est ęgritudines.⌉ In prima parte dicit princeps ꝙ morbus in plasmate vel formatione seu creatura compræhendit sub se quatuor gn̄a morborum. s. morbum in figura & morbum in via & morbū in receptaculo & morbum in superficie.

Primū genus sunt ægritudines figuræ, & est ut figura à suo cursu naturali mutetur & ex eius motu ꝓueniat in opōne nocumentū, sicut est tortura recti, & rectitudo torti, & quadratura rotūdi, & rotunditas quadrati, cuiusmodi est capitis rotunditas cū latitudine, cum ꝓuenit inde impedimentum, & multa stomachi rotunditas, & ut in crystalloide non sit parua latitudo.

In hac secunda dicit ꝙ primū genus morborum in creatura est morbus in figura. Et est dum figura membri naturalis perdiť seu transmutať a cursu ipsius naturali, ita vt inde proueniat in operatione nocumentum, vt si membrum quod debet esse rectum tortum fiat aut econtra: aut debens esse quadratum rotundetur aut econtra. Exemplum istius morbi est rotunditas capitis cum latitudine nimia, cum inde prouenit impedimentum. s. cum latitudo capitis est ęqualis ipsius longitudini, tunc enim non habent ventriculi cerebri suos situs naturales & distantias debitas vt in capite oblongo. vnde sequitur stoliditas vel indiscretio. Exemplū secundum est multa stomachi rotunditas qui debet esse oblūgus, vt orificium ipsius quod frigido iuuatur ad appetēdum satis distet a fundo eius qui multo calore indiget ad digerendum, & vt fumi cibi qui digeritur in fundo eius non facile veniant ad os vel ad membra pectoralia facientes hæc fœtere. Exemplum tertium est vt in crystalloide non sit parua latitudo: vel vt alij libri habent priuatio latitudinis cum depressione in pupilla. Et licet pupilla proprie dicatur foramē vueæ tunicæ, hic tamen capitur pro parte anteriori crystallini humoris directe correspondente dicto foramini. Cui cōuenit latitudo quædam & velut planities ex naturali figura quasi sit ibi cōpressus chrystallinus humor vel pars aliqua ibi ab eo recisa vnde minuitur sua rotunditas. Et huius latitudinis antetioris vtilitas est vt radij visuales tam magnorum ꝗ̄ paruorum visibilium venientes ad crystalloidem sub forma pyramidis integre recipiantur in ipsius latitudine seu planitie. Iuxta illud principis tertij tertia capitulo primo. Glatialis vero est rotundus, cuius minuit rotunditatem compræssio ipsius ab anteriori parte eius. Et ipse quidem comprimitur vt in eo informatio conuenientioris sit quantitatis & habeant parua quæ videntur sectionem paruam & magna magnam in qua formetur.

Morbi tertij. s. i receptaculo species quadruplex

Et secundum

Et ſecundum eſt ægritudines uiarum. Quarũ ſunt tres ſpẽs. Quia aut dilatãtur ſicut dilatatur oculus & ſicut ſebel & uarices. Aut cõſtringuntur ſicut cõſtringitur oculus, & penetratio attrahendi aerem & meri. Aut clauduntur ſicut oppilatio foraminis uueæ & uenarꝫ hepatis et aliorꝫ.

Morbi ſecundi in via ſpẽs triplex.

In hac tertia dicit ꝙ genus ſecundũ ægritudĩs creaturæ eſt morbus in via. Et iſtius morbi tres ſunt ſpẽs. Prima ſpẽs eſt cũ via nimis dilataẽ. Cuius exẽplũ primum hic poſitum eſt dilatatio ſuperflua oculi.i. pupillę, ad quam ſequitur diminutio viſus vel completa cecitas ex reſolutione viſiui ſpiritus. Secundum exẽplum eſt ſebel & eſt panniculus accidens oculo ex inflatione venarꝫ eius apparentiũ in ſuperficie coniunctiuæ & corneę. Et texiẽ quiddam in eo quod eſt inter eas ſicut fumus, vt ait princeps tertij tertia tractatu. 2. cap̃. 19. Et hæ uenæ quæ prius occultæ erant, & non videbantur præ paruitate manifeſte apparent ex ſuperflua ipſarum dilatatione, & obumbrant oculum auferentes claritatem viſus. Tertiũ exẽplũ eſt varices. Et ſunt varices dilatatio venarꝫ in crure & pede, ꝓꝑ multitudinem eius quod deſcendit ad eas ex ſanguine, & pl̃m ſanguinis eſt mel̃icum, vt ait princeps tertij. 22. tractatu. 1. cap̃. 15. Secunda ſpẽs morbi in via eſt cum via nimis ſtringitur, vt ſtrictura nimia oculi.i. pupillæ eius ꝓhibens tranſitum liberꝫ viſualiũ radiorum, vel ſtrictura nimia uocalis arteriæ, quam vocat hic princeps penetrationem attrahendi aerem, vel ſtrictura nimia meri ſeu Oeſophagi. Et hæ duæ ſtricturæ ſæpe cõtingunt in malis ſquinantijs. Tertia ſpẽs morbi in via eſt dũ via clauditur, vt oppilatio foraminis vueæ tunicæ ſeu pupillæ ex catarrhacta vel aliquo humore & oppilatio venarum hepatis vel venarum aliorum membrorum.

Et tertium eſt ęgritudines receptaculorum & uentriculorum. Quarum ſunt quatuor ſpecies. Quia autem fiunt maiora & dilatantur ſicut teſticulorum dilatatur folliculus. Aut minorantur & conſtringuntur ſicut minoratio & cõſtrictio ſtomachi & conſtrictio uentriculorum cerebrĩ cũ eſt epilepſia. Aut oppilantur & implenẽ, ſicut oppilãtur uentriculi cerebri cum eſt apoplexia. Aut euacuantur & deſeruntur ſicut euacuantur uentriculi cordis ſanguine cum multum gaudiũ ꝑnitioſum adeſt aut multus timor pernitioſus.

Morbi tertij.ſ.i receptaculo ſpecies quadruplex

In hac quarta dicit ꝙ tertiũ genus ſeu tertia ſpẽs morbĩ creaturæ eſt morbus in receptaculo. Et huius g̃nis ſunt quatuor ſpẽs. Prima eſt cum receptaculum nimis dilatatur & magnificatur, vt cum burſa teſticulorum nimis dilatatur et pendula fit, quare teſticuli plus debito penduli fiunt & elongantur a trunco corporis, & minus in eos influunt cor & hepar, vñ minus ꝓlifici redduntur. Secunda eſt cum receptaculum nimis cõſtringitur vt nimia ſtõi ſtrictura & paruitas ꝓhibens ipſum a ſufficienti cõpræhenſione cibi. Vel ſtrictura nimia ventriculorum cerebri impediens partim trãſitum ſpũum aĩalium a cerebro ad membra in epilepſia ſeu morbo caduco. Tertia eſt cum receptaculum totaliẽ oppilatur & impediẽ ſicut eſt oppilatio & impletio ventriculorum cerebri in apoplexia talis & tanta ꝙ fere ex toto ꝓhibetur tranſitus ſpũum aĩalium ad alia membra. Quarta ſpẽs eſt cum receptaculum euacuatur & deſeritur ab illo cuius p̃ntia eſt ſibi neceſſaria ad ſuam operationem & ſanitatem ſeruandam, vt euacuatio uentriculorum cordis ex ſanguine & ſpiritibus in ſuperfluo gaudio & timore multo pernitioſo. Attende ꝙ gaudium magnum & timor vehemẽs in puſillaminibus q̃nq; ſunt cauſa mortis ſed non eodẽ mõ immo gaudium ex diſſolutione virtutis & progreſſu ſanguinis & ſpirituum ad exteriora, timor vero econtrario ex ſuffocatione caloris ſubito redeuntis ad originem eius. Iuxta illud Gal̃. 5. morbi. cap̃. 12. Ex magno autem gaudio ꝗ̃pl̃es mortui ſunt puſillanimes. ſimiliter ex timore, quoniam aĩæ virtus in gaudio non ita ad exteriora exit neq; adeo ebullit ſicut in ira, ſed potius virtus ante gaudium manens in corpore diſſoluitur ac mollificatur, deinde ad exteriora corporis progreditur. Dolor vero quia cogit animam motum ſuũ facere contrarium motui qui eſt gaudij, neceſſe eſt ut generet accidentia timoris accidentibus ſimilia. Hoc probaẽ ex hoc, quia illi qui timorem patiuntur calorem naturalẽ amittunt, eo ꝙ frigitudinem & tremorem ſentiunt & eorum pulſus ſubtiliatur, deinde moriuntur ſicut illi quibus ſiniſtra ſubito nũtiantur. In iſtis quoq; calor ad ſuam rediens originẽ diſſoluitur & extinguitur. hæc Gal̃. Sed arguet aliquis ex hoc principẽ hic defeciſſe, ubi aſſerit uentriculos cordis euacuari ſanguine propter nimium timorem cum potius eo repleantur ad cor redeunte. Dic ꝙ in uehementi timore ſeu ſubito terrore quandoq; cor adeo conſtringitur & exprimit a ſe ſanguinẽ & ſpũs, & ilico ſuffocat innatũ calorẽ. Et iſtud uidimus in iuuene macro puſillanimi, q uidẽs duos ſe atrocĩ ter uulnerãtes ĩde ꝑterritus ſyncopiçauit & mortuus eſt.

Gal.

Et quartum eſt ægritudines ſupꝑficierum membrorum. Et ſunt. Aut quia fit lene quod debet eſſe aſperum ſicut ſtomachus & inteſtina cũ leniuntur. Aut exaſperatur quod debet eſſe lene ſicut trachea arteria quando exaſperatur.

In hac quinta dicit ꝙ quartum genus ægritudinis creaturæ eſt morbus in ſuperficie. Et iſtius morbi ſunt duę ſpecies. Prima eſt cum ſuperficies membri debens eſſe aſpera lenificat, vt ſtomachus & inteſtina maxime gracilia debent eſſe aſperi, ne cito lubricet quod in eis eſt, et morari debet donec digeratur. fit.n. ciborum prima digeſtio in ſtõ, et perficitur in gracilibus inteſtinis, ex quorum lenitate nimia fluxus ventris naſcitur lubricatiuus digeſtionẽ ciborũ impediẽs. Similiter matrix debet eſſe aſpera, ne lubricitate ſua ſperma ei iniectũ foris effluat, & defectus aſperitatis ipſius & lubricitas nimia ſunt vna de potioribus & frequentioribus cauſis impedimentorum conceptionis. Secunda ſpecies eſt cum ſuperficies membri debẽt eſſe lenis redditur aſpera ſicut ſuperficies tracheæ arteriæ naturaliter eſt lenis & quando exaſperatur fit vox rauca aſpera & diſſona. Sed arguet aliquis ꝙ morbi in ſuperficie nõ ſunt de g̃ne creaturæ ſed de genere ſitus, auctoritate Ariſt. in prædicamentis. cap̃. de qualitate dicentis. Rarum vero & ſpiſſum aſperum & lene putabuntur quidem qualitatem ſig̃nare. Sed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diuiſione quæ circa qualitatẽ eſt. quãdam.n. poſitionem videntur quodãmodo partiũ vtraq; monſtrare. Spiſſum quidem eo ꝙ partes ſibijpſæ propinquæ ſunt. Rarum vero eo ꝙ diſtẽt a ſe inuicem. Et lene quidem eſt ꝙ in rectum ſibi partes iaceant. Aſperum vero ꝙ hæc quidem pars ſuperior eſt, illa vero ſit inferior. hæc Ariſtote. Dic ſi vis ꝙ licet prædicta quẽdam ſignificẽt ſitum partium principaliter tamen nominant quandam qualitatem ſiue figuram circa poſitionem. Iuxta illud auctoris ſex principiorum. capitulo de ſitu. Solet autem quæſtio induci de curuo & recto, aſpero & leni: quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo: breui & longo: & his ſimilibus, quandam enim poſitionem partium ſignificare videntur. Aſperum enim dicitur cuius partium vna ſupereminet alteri. Lene autem cuius particulæ æqualiter porrectæ ſunt, ſimiliter autem & de reliquis. Non ſunt autem poſitiones ea quæ dicta ſunt omnia, ſed qualia circa ſitum exiſtentia. Ex eo nanq; ꝙ particulę diſpoſitæ ſunt ſic: ex eo talia ſenſibus iudicantur. Non autem ex eo ꝙ talia.i. aſpera vel lenia vel tricubita vel bicubita ſunt poſitiones. Similiter autem & de alijs huiuſmodi quę in partibus habent diſpõnem. Erit igitur vnũquodq; prædictorũ non poſitio, ſed quale quod circa põnes naſciẽ. hęc Auctor.

Morbi quarti generis in ſuperficie ſpecies duplex.

Ariſto.

Aſperũ quid, & lene.

Vel dic ꝙ concesso ꝙ prædicta principaliter situm partiũ nominent, nominãt tamen cum eo qualitatem aliquam aut figuram, & hoc sufficit medico. Attende hic ꝙ ad morbum in superficie non est necessarium vt partes ægri membri perdant naturalem situm, immo sufficit vt interstitia partium eleuatarum in superficie quæ debet esse aspera repleantur vniformiter aliquo lenitiuo, & partes planę superficiei quæ debet esse lenis oneret inæqualiter aliquo & adhęrentiæ eis. Et tñ interdũ cũ in hoc morbo partes mẽbri mutant etiã secundũ se a suo nãli situ, vt cũ stõs vel matrix excoriat & loco cutis asperæ deperditę cutis plana regñatur.

Aegritudinum aũt quantitatis duæ sunt spẽs. Quia aut sunt ex genere augmenti sicut est elephantia & magnitudo uirgæ, & est ægritudo quæ uocatur chersimus. aut sicut accidit cuidam homini qui uocabatur. Nicomachus, cui omnia membra adeo creuerunt quòd se mouere non potuit, aut sunt ex genere diminutionis sicut siccitas linguæ & pupillæ, aut ut phthisis.

Morbi q̃titatis spẽs duplex & prima. Elephãtia duplex.

In hac particula secunda secundę partis primo diuidit princeps morbum quantitatis in duas species. Et intelligit hic morbum quantitatis continuæ solius. s. magnitudinis uel paruitatis immoderatæ. Secundo dicit ꝙ prima spẽs eius est morbus in quantitate adaucta. Cuius hic ponũtur exempla tria. Primum est elephantia. & non capit hic pro specie lepræ genita ex melancholia adusta, sed pro magnificatione pedum & tibiaꝝ fœda, quam describit princeps tertij. 22. trac. 1. cap̃. 16. dicens ꝙ est additio in pedibus secundum modũ qui accidit in venis varicũ: quare ingrossat pedem cum qualitate sua. & q̃nq; fit ꝑꝑ humorem mel̃icum & est illud quod est pl̃m, et q̃nq; fit ꝑꝑ humorem phlegmaticum grossum. Secundum exemplũ est magnitudo virgæ. s. vel nimia grossities veretri vel eius nimia longitudo quę ꝓhibet gñonem ꝓpter resolutionem spirituum ex longiquitate viæ, vel inflatio virgæ ex grossa ventositate dicta priapismus seu chersimus. Iuxta illud Ga. primo morbi. ca. 10. Magnitudo autem est sicut caro superflua nascens in vulneribus et priapismis. Et illud eiusdẽ. 6. morbi. cap̃. 18. Passio vero quæ priapismos dr̃ vel chirochismos virgæ plenitudo atq; inuoluntaria inflatio est accidens de fumosa ventositate ꝓcreatum. Tertium exemplum est de magnitudine immoderata nichomachi. De qua dicit Gal̃. primo morbi. cap̃. 10. Nichomachus samariæ existens adeo in toto corpore extitit augmentatus ꝙ moueri nõ poterat, eum Chunos. i. medicus curauit sanitatiq; restituit. Tertio dicit ꝙ secũda species morbi in quantitate est morbus in quantitate diminuta. Et ponit tria exempla. Primum est siccitas linguæ. i. nimia breuitas vel tenuitas eius procedens a siccitate, ita ꝙ hic ponitur causa ꝓ effectu. nam siccitas est morbus cõplexionalis, sed contractio eius & abbreuiatio a siccitate solita euenire est morbus compõnalis in quantitate, aliq̃ñ tñ a natura inest sine siccitate sicut & ipsius magnitudo. Iuxta illud Gal̃. primo morbi. cap̃. 10. Lingua q̃nq; initio plasmatis adeo magnificatur ꝙ non potest ab ore capi, & aliquando fit adeo parua ꝙ non valet ad os extendi & tunc impeditur operatio qua iuuat ad molendum cibos seu masticandũ repellendo ad instar manus sub dentibus cibos. Secundum exemplum est siccitas pupillæ. i. corrugatio & paruitas eius ex siccitate: quæ si a natura fuerit est laudabilis: quia reddit visum magis vnitum & defendit chrystalloidem a nocumentis luminis nimij & luminosorum & resolutionem prohibet spirituum visibilium. si vero contra naturam pessima est & signum mortis. Iuxta illud Gal̃. quarto morbi. Dico ergo ꝙ paruitas pupillæ extra naturam existens sit pessima, quæ autem naturalis est laudabilis. Tertium exẽplum est phthisis. i. diminutio carnis ĩ phthisi. Ipsa enĩ in ea adeo minuit̃ liquefit & deperditur ꝙ pelles videntur ossibus hærere. Arguet aliquis ꝙ quantitas nullius est actiuitatis, quia est accidens sequens materiam, neq; lędit operationes seruatis proportionibus membrorum, quia gigantes gnanipigmei sani uiuunt sub suis magnitudinibus sicut homines mediocris magnitudinis. Item magnitudo & paruitas ęque competũt simplicibus membris sicut compositis, immo prius & magis, quia magnitudo & paruitas compositorum sequuntur magnitudinem & paruitatem simpliciũ et nascuntur ab eis. Iuxta illud Auer. tertio colliget. cap̃. 17. Et ægritudinum quæ sunt in quãtitate quædam sunt in mẽsura, & hoc est in superfluitate & diminutione, et hoc primo est in consimilibus vt dictum est. sed medici sunt assueti ponere in officialibus quare non videntur numerandæ solum inter ægritudines organicas. Ad primum dic ꝙ quantitati tanta potest attribui actiuitas ꝙ operationi noceat cum id conueniat priuationi, & istud sufficit vt dicatur morbus. Ad secundum dic ꝙ quantitas nimia vel diminuta potest lædere sensibiliter operationes seruatis proportionibus mẽbrorum adinuicem si fuerit disproportionata virtutibus animę, & dato ꝙ non læderet seruata proportione sufficit ꝙ lædat vtcunq; fuerit. Ad tertium dic ꝙ simplicia nõ determinant sibi certam magnitudinem præterquam in maximo & minimo, nisi prout veniunt in constitutionem membrorum organicorum.

Pupillæ siccitas & paruitas dupliciter.

Numeri quoq; ęgritudines aut sunt ex genere augmenti. Et hoc quidẽ augmentũ aut est naturale sicut dens additus aut digitus additus, aut est non naturale sicut glãdula aut lapis, aut sunt ex gñe diminutionis. Et diminutio hæc aut est naturalis sicut cũ alicui non creatur digitus, aut non naturalis sicut cũ alicui abscinditur digitus.

In hac particula tertia secundę partis princeps primo intendit hanc diuisionem morbi in numero. Morbrorum in numero quidam est in numero augmentato, alius in numero diminuto. Secundo intendit hãc subdiuisionem. Morborum in numero augmentato quidam fit per additionem rei naturalis vt est dens superexcrescens uel in manu sextus digitus. alius fit per additionem rei non naturalis seu cõtra naturam sicut glandula vel lapis renum aut uesicæ. Et intellige hic per glandulam apostema paruum simile glandi aut nuci in magnitudine quod sæpe nascitur in dorso manuum & in fronte. Iuxta illud prin. quarti tertia trac. secundo cap̃. 3. Quandoq; generatur in quibusdam membris apostema glandulosum sicut auellana & nux & minus eis, & multotiens super volam manus & super frontem. Tertio intendit hanc subdiuisionem. Morborum in numero diminuto quidam est cuius diminutio est naturalis. i. inest a natura vt si quis a generatione careat vno digitorum manus. alius est cuius diminutio est aduentitia non naturalis immo contra naturam, ut si cui amputetur aliquis digitorum suorum.

Quæritur vtrum dens & digitus additi sint morbi. Videtur ꝙ non quia sunt membra. sed quodlibet membrum est res naturalis, & omnis morbus est contra naturam. Item dens additus non lædit sensibiliter, immo iuuat in masticatione vel incisione ciborum. Neque sextus digitus lædit sicut alij, sensibiliter: immo iuuat ad appræhendendum sicut alij, & cum omnes digiti manus vnius sint similis complexionis compositionis virtutis & operationis in manu habente sex digitos, qua ratione vnus digitus dicetur morbus eadem ratione alij. Item nulla sanitas est substantia: ergo nullus morbus est substantia. consequentia probatur, quia sanitas & morbus cum sint contrarij sunt eiusdem generis. Iuxta illud Gal̃. primo de ingenio. capitulo septimo. Non enim oportet sanitatem & infirmitatem secundum diuersa genera diffiniri, sed vtraq; secundũ vnũ genus diffiniantur.

diffiniantur. Omnia enim opposita & nō multum sint a sua significatiōe remota vno tamen gñe clauduntur sicut albū & nigrum, quorum vnum genus. i. color existit. ergo si sanitas & morbus sūt opposita vtrinq;, vni gñi necessario supponuntur. Et paulo infra eodem cap̄. dicit. Nunq̄; tñ aliquem adeo stultum inuenisti, vt sanitatem vni supponeret gñi & morbum suoponeret alij. Assumptum ꝓbatur, quia omnis sanitas est qualitas. Oppositum arguitur primo, quia digitus & dens additi per se & immediate corrumpunt numerum debitum membrorum & lædunt operationes. Secundo quia dicitur ipsis vera cura per se & proprie. s. abscissio. Pro solutione attēde ꝙ dens & digitus dupl'r possunt superaddi. Vnomodo sub eisdem fere ordine situ figura colligantia vigore virtute complexione & officio cum alijs. Aliomodo sub diuersitate horum. Tunc dic primo ꝙ dens & digitus superadditi primo modo non sunt morbus, quia non lædunt sensibil'r & immediate operationes nec eis debetur aliqua curatio, immo remotio eorum redderet remanens fœdum & vlcerosum, sed numerus dentium & numerus digitorum in quibus compræhenduntur sunt contra naturam & lapsus ab optimo citra ægritudinem. Dic secundo ꝙ dens & digitus superadditi secundomodo sunt morbi quia lædunt sensibiliter & immediate operationes, & horum sanatio est remotio vt dens supexcrescens alijs ab itra lædit linguam, & superexcrescens ab extra lædit labia aut maxillas. Et digitus superadditus intra manum prohibet aut impedit bonam compræhensiōem ab extra perfectam extensionem & agilitatem motus. Ad primum obiectū dic ꝙ dens & digitus supadditi dici possunt res naturalis q̄a a natura in sunt, & etiam ex parte materiæ, sed ex parte numeri indecenter additæ sunt contra naturam. Ad secūdū dic ꝙ probat primum dictum. Ad tertium dic ꝓbabil'r ꝙ sanitas in numero est numerus conueniens ꝑtium, & numerus conueniens partium est res numeratæ, & res numeratę sunt substātia, ergo sanitas aliqua est substātia. Et cū dicitur ꝙ omnis sanitas est qualitas, dic ꝙ aliqua substātia dici potest qualitas & numerus conueniēs partium secūdum ꝙ per ipsum membrum disponitur ad bene agendū. Secundo quæritur vtrum lapis & glandula sint morbi in numero addito. Arguitur primo ꝙ non sunt morbi, quia non sunt qualitates sed substantię. Secundo aliqui lapides nō lædunt operationes, vt lapides ceresorum prunorum & psicorum transglutiti integri sæpe transeunt per stomachū & intestina postea egeruntur sine quacunq; lęsione. Deinde arguitur ꝙ non sunt morbi ī numero, quia numerus partium corporis habentis calculum aut glandulam est æqualis numero partium sanissimi corporis, cum nec lapis neq; glandula sit de numero partiū corporis neq; consimilium neque organicarum. Item lapis non lædit ex parte numeri. sed q̄a oppilat. est ergo morbus in via. nam si ligaretur supra vesicam deforis non noceret ei nec esset morbus, glandula vero cum sit species ap̄atis vt iam allegatum est, est morbus cōpositus nocens vt ap̄a. Item multi lapides parui minus nocent vno magno, immo quandoq; non nocent sensibiliter. Non igitur est ex parte numeri eis inest ꝙ noceant aut sint morbi. Item ferrum lanceę vel sagittæ & cuspis ensis & spinæ relictæ in corpore post impulsionem non dicuntur morbi in numero, sed causæ morborum. s. solutionis continui et malæ complexionis, ergo neq; lapides a simili. sic. n. lædūt hæc queādmodum lapides. Item alia ap̄ata a glandulis maiora & grauiora vt pleuresis phrenesis ꝑipleumonia nō dicuntur morbi in numero, ergo neq; glandulæ cum minus lædant. (Gal.) Oppositum huius determinat Gal. primo morbi. c. 9. dicens. Est autem aliud genus extra naturam exñs ī numero sicut cucurbitini lūbrici lapides in renibus & vesica pustulæ fauus morphea lapides in concauitate articulo℞. Horum. n. omnium quodcūq; passio fiet principaliter actioni nocebit & morbus uocabitur. (Auer.) Si autem non passio fiet cā dicetur. Item dicit Aue. 4. colliget. c. 66. Et in vesica manifestiores ęgritudines quæ in ipsa generantur sunt lapides quæ in ipsa generantur. De glandula vero est maior apparentia ꝙ sit morbus cum sit propinquior naturę membrorum quā sint lapides. Attende primo ꝙ licet lapides generati in renibus aut uesica vel in iuncturis ex phlegmate gipseo nō sint proprie membra neq; partes membrorum solent tamē cōnumerari plus alijs morbis ꝑtibus corporis. Primo q̄a fiunt ex materia humorali expulsa a natura ad locum suæ gñonis sicut partes corporis. Secūdo quia fiunt a calore naturali coquente & indurante suam materiam. Tertio quia paulatim ex materia suæ generatiōis augmentantur a naturali calore decoquente ipsam. Attende secundo ꝙ glandulę plus alijs ap̄atibus connumerantur partibus corporis superfluis, quia plus accedunt ad naturam carnis & sunt separatę a substātia membrorum non ībibitæ membris. Iuxta illud principis. c. 5. doctrinæ præsentis. Inter genus vero glandularum & inter alia duo gña est differentia, eo ꝙ gña glandularum sunt separata ab eo in quo stant sicut glandulæ puræ aut superficiei eius sunt retentæ tātum sicut scrophulę. sed illa alia sunt mixta & infusa in substantia membri in quo stant. Itē videntur connutriri corpori & sæpe compræhenduntur in proprio panniculo. (Gādula duplex. s. pura et scrophula.) His præmissis dic prīo ꝙ lapis & glādula sunt morbi si sint adeo magni & in tali loco situati ꝙ lædant sensibiliter operationem membri aliter, non vt allegatum est ex Gal. primo morbi. Dic secundo ꝙ sunt morbi in numero adaucto, quia membris connumerantur uelut quædam superfluica & similitudinaria membra. Ad primum obiectum satis ante r̄n̄sum est. Ad secundum conceditur ꝙ nulli lapides sunt morbi in numero nisi illi qui lædunt sensibiliter. Ad tertium dic ꝙ in calculosis & glandulosis numerus partium corporis est adauctus, cōnumerādo cum eis similitudinaria & superfluica membra. Ad q̄rtum dic ꝙ lapis lædit & ut indecenter alijs cōnumeratis & vt occupans concauitatem vesicæ & vt oppilans. Ad q̄ntum conceditur ꝙ lapilli multi non tantum nocent sua multitudine q̄ꝫtum magnus vnicus sua magnitudine, cum hoc tamen stat ꝙ magnus lædit addens in numerum. Ad sextum dic ꝙ ferrum lanceæ vel sagittę & cuspis ensis & spinę neq; fiunt ex humorali materia neq; a natura. Sed lapis & glandula & alij morbi in numero adaucto fiunt a natura forti & sana. (Gal.) Iuxta illud Gal. 2. morbi. c. 9. Superfluitas existēs in membris numero supponitur, quæ si naturalis fuerit cā eius erat multitudo bonæ naturę aut malæ si fuerit extra naturam. In vtroq; tamen virtus est fortis & sana. Nā nisi hoc esset non secundum naturalitatem hoc facere posset, neq; ēt valleret expelli quod extra naturam erat, nisi eadem virtus fortis existeret. Vidimus enim sextum digitum in infātibus esse si bona materia fuerat, & in perfectis hominibus carnē fieri superfluam, & in oculis vngulam. glandines quoq; in superficie generari videmus ex superfluis a uirtute expulsis. similiter pustulas & bochium plenas quasi melle & pīguedine. Ad septimum respondet secundum notabile.

Aegritudines uero situs, et situs quidē secūdū Gal. dicitur ꝓ loco et dr̄ ꝓ societate, sunt quatuor.

In hac particula quarta secundæ partis primo tangit numerum ęgritudinum situs, & quot modis dicitur situs. secundo specificat quatuor species dictarum ægritudinū ibi⌊Extus membri.⌉ In prima parte dicit primo ꝙ quatuor sunt species ægritudinum situs. secundo dicit ꝙ situs secundum Gal. dicitur dupl'r. Vno modo de loco membri. aliomō de societate seu colligantia vnius membri ad alterum. (Situs ęgritudinū spēs quadruplex.) Attēde ꝙ locus vbi & situs a nōnullis pro eodem habentur, sed proprie accepti plurimum differunt vel sunt diuersi. Nā locus est terminus seu superficies ultima continentis corporis. (Situs dupliciter.) Vbi uero est circunscriptio corporis a circunscriptione loci procedens. Non autem in eodem sunt locus & vbi. (Locus quid.) Locus quidem in eo est quod capit. s. in continente. vbi in eo quod capitur & circūscribitur. s. in contento vt ait actor sex principiorum. c. de vbi. (Vbi.) Sed situs est quidam ordo partiū substātię, cuius propria proprietas est proxime assistere substantię. (Situs.)

Iuxta illud auctoris sex principiorum.c.de positione. Magis
autem proprium videtur põnis esse substantiæ proxime as∕
Positio. sistere oĩbus alijs formis supra positis. Positio.n.nihil aliud
est ꝙ naturalis ipsius substantiæ ordinatio, qualis a pricipio
quidem innata est ut ea quę asperis & lenibus æqualibus &
inæqualibus inest, vel a naturæ quidem motu consueto vt
sessio & accubitus & similia quicquid est igitur proxiẽ sub∕
stantiæ assistens id necessario positio est. Omnis enim posi∕
tio huius rationis suscipit prædicationem. hæc ille.

Exitus mẽbri a iunctura sua. Aut ut a suo mo∕
ueatur situ ita ꝙ nõ ægrediatur sicut fissura quæ
comparatur intestinis. Aut ut moueatur motu
in eo non secundum cursum naturalem neqꝫ uo
luntarium sicut tremor. Aut ut in suo figatur lo∕
co et non moueatur ab ipso quemadmodum ac∕
cidit cũ iũcture in ægritudine podagræ indurãt.

In hac secunda parte dicit primo ꝙ prima species ægritu
Situs species. dinum situs est exitus membri a iunctura sua id est remotio
alicuius partis corporis a suo proprio loco vt dislocatio ca∕
pitis superioris adiutorij & exitus eius a concauitate spatulę
vel exitus vertebri a scia. Secundo dicit ꝙ secunda spẽs
ægritudinum situs est remotio mẽbri a suo situ sine hoc ꝙ
ægrediatur penitus a loco suo sicut fissura quæ comparatur
intestinis id est fissura pãniculi syphac ita modica ꝙ per eã
descendere nequeunt intestina, sed fit quædam relaxatio.
Tertio dicit ꝙ tertia species ægritudinum situs ẽ cum mẽ∕
brum non firmiter figitur in suo proprio loco apud motum,
sed mouetur in eo motu tremulento, ut cum in iũcturis sunt
aliquæ mucilagines facientes quãdam lubricationem hora
motus. Quarto dicit ꝙ quarta species ægritudinum situs
est cum membrum aliquod quod moueri debet ĩmobiliter
figitur in suo loco vt in podagris & chiragris nodosis iũctu∕
ræ aliquę manuum aut pedum vel digitorum suorum red∕
duntur immobiles propter phlegma gipseum quod lapidifi
catum est inter eas. Attende ꝙ Gal. primo morbi.c.11.
Gal. ponit solum duos modos ægritudinum põnis dicens. In cõ
positione vero sicut si concatenatio torquęatur, vel sicut her
nia in qua intestina & çirbus descendunt, & alios modos
sub colligantia compræhendit. Et Auer.etiam.3.colliget.c.
17.ponit duos modos dicens. Et peccatum positionis est si∕
cut dislocatio membri vnius ab altero, vel alicuius partis
membri ab altera.

Aegritudines uero societatis omnem colligũt
dispositionem quàm habet membrum compa∕
ratione sua ad aliud membrum quod sibi uici∕
num existit siue ei appropinquet siue ab eo elon
getur non secundum cursum naturalem.

Morbus ĩ societa te quid. In hac particula quinta secundæ partis primo describit
princeps ægritudines colligantię. Secundo numerat species
earum ibi⌊Et sunt durum.⌉ In hac prima parte innuit
hãc descriptionem. Morbus in societate est dispositio ꝗ ha∕
bet membrum aliquod comparatione ad aliud membrum
sibi vicinum in appropinquatione sui ad ipsum vel elonga∕
tione eius ab eo contra naturalem cursum.

Et sunt duarum specierum. Vna ẽ ut accidat
ei prohibitio motus sui ad ipsum, aut ut duriter
sit postquam possibile erat sicut digitus cum sibi
uicinum tangere prohibetur. Aut cum accidit ei
ut ab eo moueri prohibeatur aut ut separetur ab
eo postquam erat possibile, aut sit difficile sicut
palpebræ laxatio, & iuncturarum laxatio in pa
lysi, aut durities apiẽdi manum & apiẽdi oclm.

In hac secunda parte dicit ꝙ duæ sunt species morbi in so∕
cietate seu colligantia. prima est cum membrum aliqđ mo
Morbi in societate spẽs duplex. ueri non potest ad suum vicinum sicut conuenit ei secundũ
naturam, vel si possit ad ipsum moueri mouetur tamen du∕
riter.i.difficulter & impedite sicut cum digitus aliquis pro∕
hibetur tangere sibi vicinum. secunda est cum membrum
aliquod recedere non potest a suo vicino sicut debet natura∕
liter vel si recedere possit hoc est difficulter & ĩpedite sicut
laxatio palpebrę, in qua palpebra superior prohibetur erigi
& elongari a superiori, & laxatio iuncturarum in paralysi ĩ
qua ob defectum motus ossa contigua manent in sua iũctu∕
ra & unum ab altero non elongatur, aut durities.i.diffi.ape∕
riendi manum in qua digiti duriter & difficulter elongãtur
a medio palmę, & durities aperiendi oculum in qua difficul
ter superior palbebra elongatur ab inferiori. Attende pri
Gal. mo ꝙ Gal.1.morbi.c.11.assignat taliter duas species mor
bi colligantiæ. Prima attenditur penes ligamentum con
catenãs membra simul si nimis laxum vel nimis tensum vł
incisum fuerit. Secunda est consolidatio membrorum ut
labiorum quæ naturaliter debent esse disiuncta. Ait.n.ibi.
In coniunctione id est colligantia sicut si ligamentum in ali
quo loco molliatur aut extendatur vel incidatur & motus
concatenationis per hoc prohibeatur. Huic etiam gñi suppo
nitur ligamentũ si extra tẽperamentum fuerit in virga vide
licet & lingua. Vnde lingua non bene loquitur & non bene
masticare poterit. Virga autem non directe & in longũ spa
tium sperma eijcere valebit, quoniam foramẽ eius tortuosũ
existit. Item huic gñi supponitur solidatio si non secundũ
naturæ cursum extiterit, sicut contingit in labijs propter vul
nus clausis, & in palpebris digitis ano & cæteris similibus.
Auer. Attende secundo ꝙ Auer.3.colliget.c.17.distinguit aliter
duas species morborum colligantię dicens. Et ægritudines
quas dicunt medici ægritudinis colligantiæ fiunt ex colligã∕
tia membri officialis cum altero per partem vnius cõmu∕
nicantis cum altero, sicut cõicant cor & hepar cũ omnibus
membris, videlicet vnum cum arterijs & aliud cum uenis.
Et aliquando est colligantia ab uno membro ad aliud pro∕
prium, sicut colligatum est os stomachi cum cerebro ꝑ ner∕
uum euntem ab vno ad aliud. hæc Auer. qui male distĩguit
vel male exemplificat, quia colligantia oris stomachi cum
cerebro sub primo modo manifeste comprẽhẽditur cum ce
rebrum pricipium existens omnium neruorum per neruos
colligantiam habeat cum omnibus membris neruosis.

Cap.iiij. De ægritudinibus solutio∕ nis continuitatis.

Olutionis uero continuitatis ægritu
do plerunqꝫ accidit cuti, & uocatur
excoriatio aut scarificatio. Et plerun
que accidit carni quæ est ei propin∕
qua in qua nondum factum est pus & uocatur
plaga. Sed cum pus fit ibi uocatur ulcus. Fit au∕
tem pus in ea propterea ꝙ superfluitates in eam
euacuantur eo ꝙ est debilis, & propter ea ꝙ sui
nutrimentum digerere non ualet, & superfluitas
etiam in ipsum conuertitur. Plerunque tamen di
citur plaga & ulcus solutio continuitatis quæ
accidit ossi & non carni.

In hoc.c.primo agit prin.de solutione continuitatis ĩ cute
& carne. secundo de ea in osse & cartilagine ibi.⌊Quãdoqꝫ
etiam accidit.⌉tertio de ea in neruo & musculo ibi⌊Aut vt
accidat neruis.⌉quarto de ea in arterijs & uenis et pãniculis
ibi⌊Q. si in arterijs⌉quinto de solutione contiguitatis mẽ∕
brorum compositorum & continuitatis ligamẽtorꝫ ibi⌊Et
si inter duas.⌉sexto ponit tria notabilia circa solutionem cõ
tinui ibi⌊Et quandoqꝫ etiam fit.⌉ In hac prima parte dicit
primo ꝙ ęgritudo solutionis continuitatis aliquando super∕
uenit cuti, & dicitur excoriatio, & hoc si cutis tollatur ab illo
membro

Soło cõtinuitatis dcã Excoriatio uł scarificatio vł caraxatio.

membro quod prius tegebat & desinat ipsum tegere. Dicit etiam solutio cutis scarificatio dum cutis inciditur incisione parua cum aliquo acuto in diuersis locis sicut fieri solet in applicatione ventosarum & eadem dicitur caraxatio. Iuxta illud Stephani. Caresses græce scarificare caraxare idẽ. Quidam tamen differre hæc dicunt. Iuxta illud metricum. Sũma caraxamus sed infima scarificamus. Secundo dicit ꝙ solutio continuitatis sæpe accidit carni propinq̃ cuti & qñq; etiam carni remotæ ab ea. Et cum sanies in ea nondum facta est dicitur plaga, sed dum sanies ibi fit vocatur ulcus.

Tertio dicit ꝙ sanies fit in solutione continuitatis carnis ꝓpter tres causas. Prima est quia superfluitates aliorum membrorum mittuntur ad eam propter eius debilitatem. Solent .n. semper fortiora ex membris suas delegare superfluitates ad imbecilliora. Secunda est quia caro solutionem patiẽs nõ bene digerit proprium alimentum, quare corrumpitur pars aliqua ipsius & fit sanies. Tertia est ꝙ superfluitas alimenti solutæ carnis in saniem vertitur. Quarto dicit ꝙ soło continuitatis accñs ossi & carni sæpe dicitur ab aliquibus plaga & vlcus improprie tamen & abutendo dictis nominibus.

Quandoq; etiam accidit ossi quæ ipsum in duas frãgit partes, aut in partes magnas aut paruas, aut est cadens secundum longitudinem findens ipsum. Aut contingit ut cadat in chartilaginibus secundum tres dimensiones.

Ossis fractura fissura vel rimula.

In hac parte secunda dicit prĩo ꝙ solutio continui quãdoque etiam euenit ossi & frangit ipsum in duas partes aut magnas aut paruas, & dicitur fractura, vel findit ipsum os ĩ lõgitudine & dicitur fissura vel rimula. Secũdo dicit ꝙ solutio continui quandoq; euenit chartilaginibus secundum aliquã suarꝫ trium dimensionum. s. longitudinis latitudinis & profunditatis & talis solutio non habet proprium nomen.

Aut ut accidat neruis. Sed si latitudini acciderit uocatur incisio. Et si acciderit secundum longitudinem & eius numerus non fuerit multus uocatur fissura. Et si eius numerus fuerit multus uocatur contusio. Plerunque etiam fit in partibus musculi. Quæ si in extremitate ceciderit musculi uocatur attritio siue cadat in neruo siue in chorda. Et si secundum latitudinem musculi ꝓuenerit uocatur separatio. Et si acciderit secundũ longitudinem & fuerit eius numerus paruus & fuerit eius concauitas magna uocat̃ liquefactio. Et si fuerint partes eius multæ & dilatetur & cõcauetur uocatur attritio & dissolutio. Est etiam cũ dicit̃ dissolutio & attritio & liquefactio oẽ qd' in medio musculi accidit quocũq; mõ contingat.

Neruis icisio & fissura uł cõtusio.

In hac parte tertia dicit primo princeps ꝙ quandoq; etiã contingit, vt solutio continuitatis accidat neruis. Et si in latitudine eorum euenerit vocatur incisio. Et si in longitudine & numerus diuisionum nõ fuerit multus vocatur fissura. Et si numerus diuisionum in longum fuerit multus contusio dicitur, ita ꝙ contusio est multitudo fissurarum in neruo. Attende ꝙ aliter diuidit & nominat princeps solutionem continui neruis contingentem quarti quarta trac. 4. c. 1. dicens. Et oẽ uulnus quod fit in neruis aut est pũctura, aut scissio. Et fissura quidem aut fit cum detectione nerui, aut sine eius detectione. & illud quidem aut fit in longitudine aut in latitudine. hic princeps ibi. Et forte ꝙ causa istius diuersitatis fuit quia hic theorice ibi practice distĩguit species solutionis nerui secundum ꝙ diuersificant modum curandi. Aliter enim sanatur punctura neruorum, aliter scissio, & alia congruunt solutioni detectæ, alia non detectæ, & solutioni in latum, & solutioni in longum. Secundo dicit ꝙ solutio continui sæpe fit in partibus musculi vel in cauda vel in capite vel in medio eius. Et ipsius quatuor sunt modi. Primus est cũ solutio cadit in extremitate musculi & attritio dicitur siue ceciderit ĩ neruo musculi siue in chorda eius quæ ex neruo constat & ligamento. Secundus est dum soło protendit̃ in latitudine musculi & dicitur separatio. Tertius est dum protenditur in longitudine ipsius & non est multiplex, ĩmo numerus solutionum eius est paruus, sed concauitas ipsius est magna, & dicitur liquefactio musculi, uel ut alij libri habẽt amplificatio. Quartus est cum solutio protensa in longitudine est multiplex seu multarum partium & lata & concaua, & hæc dicitur attritio & dissolutio. uerũtamen dissolutio & attritio & liquefactio quandoq; dicuntur de omni solutione continui quæ accidit ĩ medio musculi quocũq; mõ eueniat.

Musculorꝫ solutionis cõtinui modus quadruplex.

Quod si in arterijs, aut in uenis acciderit uocatur apertio. Et si contigerit secundum eius latitudinem uocatur incisio & separatio. Et si processerit secundum eius longitudinem uocatur fissura Et est etiam cum hoc contingit secundum modum apertionis orificiorum earum & uocatur perforatio. Quod si in arterijs acciderit & non clausa fuerit & ex ea sanguis ad receptaculum quod ipsam circundat exierit donec receptaculum illud impleatur & cum premitur ad arteriã reuertatur uocabitur mater sanguinis. Alij tamen homines omnem sanguinis egressiõem ab arterijs matrem sanguinis uocant. Debes autem scire ꝙ non omne membrum imparis separationem tolerat. Cor. n. non tolerat, quia prius aduenit mors. Quod si in panniculis cadit & in diaphragmatibus uocatur ruptura.

In hac parte quarta dicit prĩo ꝙ solutio continuitatis eueniens arterijs aut uenis dicit̃ gñaliter apertio. Secundo dicit ꝙ si fuerit in latitudine dicit̃ incisio & separatio. Et si in longitudine fuerit uocatur fissura. Et qñq; contingit & orificia earum aperiuntur & effundũt sanguinem, & dr̃ perforatio. Et hæc perforatio non proprie dr̃ solutio continui nisi magna fuerit, sed potius dilatatio uel apertio. Iuxta illud Gał. quarto de ingenio sanitatis. c. 1. Verum aliqñ ore paruarum uenarum aperto sanguis ab eis quasi quodam sudore emittitur. Vnde uidetur ꝙ morbus iste nõ dissolutio imparitatis sit. Attende ꝙ ultra sołones continuitatis uenarum & arteriarum quæ fiunt in phlebotomijs & ab extrorsum occurrentibus perforantibus scindentibus & cõquassantibus tres sunt spẽs solutionis continuitatis uenarum. Prima dicit̃ diabrosis. & est uenæ corrosio uel comestio a quacunq; causa uenerit, & dicitur a dia quod est de & brosis uel urosis quod est edacitas seu comestio. Secunda species dicitur rixis, et est scissio uenæ. Tertia spẽs dr̃ anastomasis, et est cũ ora uenarum virtute amissa apertiora effecta sanguinem effundunt intrinsecus. Iuxta illud metricum. Diabrosis uenas corrodit rixis easdem. Scindit, anastomasis has aperire facit. Secũdo dicit ꝙ si solutio continuitatis accidat arterijs & nõ claudatur & effundat sanguinem in circuitu arterię cum eleuatione aliqua & quando præmitur sanguis regreditur in arteriã solutio talis dicitur mater sanguĩs. Et ista passio communit̃ accidit cũ phlebotomator erat percutiens arteriã pro vena, & consolidatur cutis supposita arteriæ sed arteria non. Et uocatur auẽtisma. Iuxta illud Gał. lib. de notitia tumorũ præter naturam. c. 13. Arteria vero adaperta aneurysma hæc passio vocatur. Fit autem diuisa ea cum iam in cicatricẽ accedit præiacens ei cutis solius vero arteriæ vlcus manet ĩcõglutinata neq; cicatriçata neq; carne obstructa. Cognoscuntur autem huiusmodi passiones impulsu operãtium cãrum.

Gał.

Venarũ sołonis cõtinuitatis species.

Mr̃ sanguĩs qd.

Gał.

Aneurysma.

Sed exprimentibus abscedit totus tumor retrocurrēte ad arterias substantia quæ tumorē operatur, ꝗ oñdimus in alijs esse sanguinem subtilem & flauum spūi multo & subtili cōmixtum. Hæc Gal. Quidam tamen vocant generaliter matrem sangninis omnem exitum sanguinis ab arterijs non naturalem qūocunqꝫ fuerit. Tertio dicit incidenter ꝙ non omne membrum sustinet solutionem continui tempore notabili durante vita, vt cor non toleret, immo si vulnerēt ꝗtūcunqꝫ modicum statim accidit mors. Et ex hoc arguunt Ari. & Auer. regale dominium & monarchicum pricipatū cordis super cætera membra. Quarto dicit ꝙ solutio cōtinuitatis eueniens panniculis & diafragmatibus vocat̄ ruptura. Et per diaphragmata intelligit duos panniculos. s. illū qui diuidit membra spūalia a nutritiuis, & illum qui diuidit pectus in duas partes æquales dextram & sinistram a superiori ad inferius.

Ruptura quid. Diaphragma duplex.

Et si inter duas partes membri compositi cadit, & unam ab alia separat ita ut membro simplici nō accidat nocumētū eius separās cōtinuitatē uocat̄ sepatio et dislocatio. Et si accidit neruo qui se de uno ul' suo loco remouit uocat̄ ruptura.

In hac parte quinta, quę est de solutione contiguitatis debitæ membris organicis, vt organica sunt dicit primo princeps ꝙ si solutio contiguitatis eueniat īter partes membri organici separans vnam ab alia sine hoc ꝙ accidat alicui simplicium eius solutio suæ propriæ continuitatis dicitur separatio & dislocatio. Et hæc est solutio ꝗ dicit Auer. non subesse morbo in situ, sed esse proprium genus morbi de prędicamento habitus. secundo dicit ꝙ si solutio continuitatis eueniat neruo qui recessit a suo loco dicitur ruptura. Et p neruū hic intellige ligamentum. ad hoc. n. nomen nerui quandoqꝫ extenditur. Iuxta illud Haly. 3. techni cōmen. illius cañ. Nerui vero & tenantos punctura. Nomen nerui in sermone medicorum cadit super tres res. Vna earum est neruus natus ex cerebro & nucha, & est ille quo fit sensus & motus. Et secuuda est ligamenta quæ ligant iuncturas & membra ligata cum ossibus. Et tertia est chordæ.

Sepatio & dislocatio qd. Neruus triplr.

Et quandoque etiam fit in foraminibus continuiratis solutio & dilatantur. Et plerunque fit in locis ubi non sunt foramina & facit ibi foramina quæ non fuerunt. Et solutio quidem continuitatis & ulceratio & his similia cum in membro fiunt bonæ complexionis cito sanantur. Et cum fiunt in membro malæ complexionis longo restant tempore. Quanto plus cum in corporibus contingunt eorum qui patiuntur hydropisim aut constrictionis malitiam & lepram. Et debes scire ꝙ cum uulnera ista fiunt stricta prouenit ex eis herpes. Iliomenus. Et tu inuenies in libris particularibus perscrutationem rei solutionis continuitatis. dimittamus ergo usqꝫ ibi.

In hac parte sexta notat primo princeps per modum diuisionis ꝙ solutionum continui quædam superflue exāpliāt foramina prius existētia, sicut sępe contingit in menstruis & hæmorrhoydibus superfluis ꝙ orificia venarum mrīcis & ani dilatantur vehementer. Aliæ faciunt foramina in locis vbi non erant. Et primæ istarum dilatationes appellant̄ aut apertiones. Secundæ vero perforationes si cum re acuta cuspidali fiant, & incisiones si cum re scindente factę fuerit, & contusiones si cum duro hebete. Attende tamen ꝙ nō omnis dilatatio superflua soluit continuum, quia membra mollia sicut venæ & panniculi multum dilatari possūt āñqꝫ rumpatur horum continuitas. Secundo notat ꝙ solutio cōtinuitatis recens & vlcera & similia istis vt fracturæ & cōtusiones in hominibus vel membris bene complexionatis faciliter sanantur, quia virtus naturalis quæ curare solet huiusmodi morbos est fortis in eis. Sed in male complexiōatis sunt difficilis curæ propter debilitatem dictæ virtutis ꝗ semper inducit mala complexio. Et maxime sunt difficilis curę in hydropicis & leprosis & patientibus constrictionem. Et per patientes constrictionem intellige si vis asmaticos, qui patiuntur constrictionem anhelitus & sępe habent tibias inflatas velut hydropici in quibus vlcera dum superueniunt vix sanari possunt propter superfluitates incessanter affluentes illuc. Vel intellige per malititiam constrictionis uulnus aut ulcus strictum cuius materia conculcata est non habens respirōnem liberam quod difficulter sanatur. primo ꝓpter multiplicationem putredinis in eo ex transpiratione prohibita. secundo quia vix in ipsum penetrat vis medicaminū. Vel intellige per malitiam constrictionis ligaturas nimis fortes a chirurgico vel alio factas quibus prohibetur transitus spirituum & sanguinis ad membrum vnde corrumpit̄.

Solutio continui duplr.

Asmaticus.

Malitia cōstrictiōis duplicit.

Tertio notat iuxta hūc intellectū ꝙ quando ista vulnera nimis constringuntur nascitur in eis vel ex eis herpes ęstiomenus. i. mortificatio & dissipatio membri cum putrefactione & mollificatione. Et hoc accñs occurrere solet in fracturis immoderate ligatis & ascellatis, & vulgariter vocatur morbus sancti Antonij vel sancti Martialis apud aluernigenas. Et dicitur æstiomenus quasi hostis hominis uel comedēs hominem. Et differt a cancro & lupo & nolimetangere, quia dissipat membrum putrefectione cadauerali cum mollicie, sed cancer lupus & nolimetangere dissipāt membrum corrosione cum duritie. Et est herpes ęstiomenus breuior & acutior morbus prædictis. Quarto dicit ꝙ inueniemus materiā solutionis continui pertractatam in libris particularibus. s. in fen. 4. & 5. quarti cañ. differatur ergo ista materia vsqꝫ ad illum locum. Attende primo circa hoc capl'm de spēbus solutionis continuitatis & suis nominibus ꝙ multa reperitur inter medicos diuersitas & nedum inter diuersos. immo īter dicta eiusdem in diuersis passibus, vt princeps primo canticæ sub triplici cantico aliter ꝗ hic distinguit eas. Primum canticum est. Solutlo continui existīt in disiunctione membrorum aut separatione. In disiunctione quidem sicut in dislocatione brachij. In separatione vero vt in incisione pedis vel manus. Secundum canticum. Solutio in ossibus est fractura. In tunicis autem & venis dicitur ruptura. Sed solutio facta secundum latum vel longum in neruis dicitur fissura vel punctura. tertium canticum. Solutio facta in ligamētis vel chordis dicitur cassatio, & arabice dicitur rabath, sed facta in carne dicitur vulnus, si tamen producatur tēpus eius dicitur vlcus, sed facta in muscul' aut lacertis dicitur attritio, sed facta in sola cute dicitur excoriatio. Sed Gal. primo morbi cap̄. 12. sic describit spēs solutionis continui. Si separatio iuncturæ fuerit in osse fractura vocatur, si autem in carnosis membris vulnus dicetur. Contusio vel contritio huic etiam gñi supponitur. Contusio tamen fit in carnosa parte lacerti & in neruo cum pili eius incidantur vel contūdantur ꝓpter eorum extensionem. Idem fere dicit secundo eiusdē. c. 12. et 4. de inge. c. primo. Attende secūdo ꝙ spēs vl' modi solonis continuitatis potissime circa tria attenduntur. Primo circa partes in quibus fiunt & ita distinguuntur hic. Secundo circa esse solutionis. Nam quædam simplex est alia composita seu cōplicata cū alijs morbis, vt cū apate vl' deꝑditiōe substātię mēbri. Tertio penes ꝓprias drīas solonis ī magnitudīe et ꝗuitate, ęqlitate & īęqlitate, ꝓfūditate & suꝑficie totalr ul ī ꝑte recte vl' obliq̄. Et ab istis differentijs extrahuntur intētiones curatiuæ dictarum solutionum.

Herpes ęstiomenus vel morbus sctī Antonij vel cācer & lupus. & nolimetangere quid.

Diuersitas in dictis Aui.

Solonis cōtinui morbi vl' spēs potissime circa tria.

Cap. v. De ęgritudinibus compositis.

IN ægritudinibus autem compositis dictionem proferemus uniuersalem. Dico ergo ꝙ cū ægritudines dicimus compositas nō qualibet ægritudines

coniunctas

cõiũctas intelligi uolumus, sed ægritudines ex
quibus omnibus cum cõiungent̃, ꝓueniet ex eis
res quæ est una ægritudo. Et hoc quidem est si-
cut apostema. Et eminentia in cute est ex gene-
re apostematis. Eminentiæ enim sunt apostema
ta parua sicut apostemata sunt eminentia ma-
gna. Et in apostemate quidem omnium ægritu
dinum genera reperiuntur. In eo nanque repe-
ritur ægritudo malitiæ complexionis. Nullum
nanque accidit apostema nisi ex complexio-
nis malitia cum materia. Et in ipso etiam inueni
tur formæ compositionis malitia. Nullum enim
fit apostema quin cum eo proueniat læsio in fi-
gura & in dimensione. Et plerunque etiam ad-
est cum eo ægritudo situs. Et inuenitur in ipso
ægritudo communis quæ est continuitatis solu-
tio. Nullum enim accidit apostema nisi procul-
dubio cõtinuitas soluatur cum in membro opo
stemoso materiæ euacuantur superfluentes, &
inter partes penetrant ipsius & separationẽ in-
ter unas faciunt & alias & sibi loca capiunt.

In hoc cap̃. p̃rio ostendit quid intelligit per morbũ cõpo
situm, & ꝙ in apãte quod est eius species est oẽ genus mor-
bi. Secũdo agit de subiecto & duplici modo euẽtus apãtis
ab intrinseco ibi ⌊ Apã præterea ⌉ Tertio de sex differentijs
apostematum penes sex materias ex quibus fiunt ibi ⌊ Apo
stema vero. ⌉ quarto drĩjs bothor seu pustularũ ibi ⌊ Am-
plius bothor. ⌉ Prima pars est pñs textus in quo primo
dicit ꝙ loquetur hic ĩ generali de compositis morbis scilicet
apostematibus & pustulis, & de ipsis in speciali tractabit ĩ-
ferius quarti tertia. Secundo dicit ꝙ per ægritudines com
positas intelligit illas ex quibus proueniet vna ægritudo qñ
coniungentur vt apã & eminẽtia pustulosa cutis quę de ge
nere est apãtis. Nam eminentiæ sunt apãta parua sicut apã-
ta sunt magnæ eminentiæ. Instabit aliquis primo ꝙ pri-
ceps hic petit principium, quia tam difficile est vel diffici-
lius cognoscere quando ex pluribus ægritudinibus coniun-
ctis prouenit vna ægritudo, sicut quando ægritudo aliqua
est composita. Item multæ sunt ægritudines compositæ, q̃
non cõiunguntur vt phrenesis & febris, lethargia & febris,
phthisis & hectica, eadem nanq; materia numero collecta
in cerebro ad apã phrenesim facit & febrem, & silr̃ eadẽ mã
lethargiam & febrem, & idem vlcus phthisim & hecticã,
& sic videtur ꝙ febris & phrenesis sint morbus composi-
tus, & lethargia & febris & phthisis & hectica, & non con-
iungũtur, quia phrenesis & lethargia sunt in cerebro febres
vero quæ sequuntur eas sunt in corde subiectiue. Febris. n.
diffinirur quarti prima. c. primo. ꝙ est calor extraneus accẽ
sus in corde. Item multæ sunt ægritudines compositę quarꝝ
componentes nunq̃ sunt simul, immo quando vna est alia
p̃terijt, vt apparet in duplicibus tertianis & in duplicibus
vel triplicibus quartanis & hemitriteis, & tales non coniun
guntur. Item secundum hanc descriptionem ęgritudinis cõ
positæ nullum apã esset ægritudo composita quia non pro-
uenit vna ægritudo ex ægritudinibus quæ sunt in eo cum
abinuicem differant genere generalissimo. Nam mala com
plexio ipsius est de genere qualitatis & mala cõpositio par-
tim de genere situs, & solutio continui de genere actionis uł
passionis. Pro solutione attende ꝙ compositiones ægritu
dinum quandoq; attenduntur penes compositiones suarum
materierum vel causarum coniunctarum. Et hoc modo di-
cimus apãta composita quando generantur ex humoribus
diuersis, & per oppositum simplicia dum generantur ex uni
co humore & febres similiter. Et quandoq; penes composi
tiones qualitatum primarum vel cõtrariarum, vt in empya

Ægritudo cõposita qd.

Eminentia duplex.

Apã & febris. duplex.

non

la & lippyria, vel non contrariarum vt in quatuor malis cõ
plexionibus compositis in quibus altera qualitatum est acti
ua se habent per modum forme, & altera passiua per mo-
dum materiæ, & in complicationibus hecticę cum putrida
vel ephemera. Et interdum penes coherentiam ægritudinũ
communicantium in vno nomine & vna ratione & eodem
subiecto, & sic omne apã est ægritudo composita. Et qñq;
penes compositionem morbi & accidentis diuersificantis
curam ipsius, vt colica cum dolore vehemẽtis dicitur mor-
bus compositus & vulnus cum deperditione substantiæ, et
phrenesis vel lethargia cum febre. Et interdum penes suc-
cessionem ægritudinum adinuicem secundum aliquem or-
dinem, sic duæ quartanæ vel duæ tertianæ vel febres emi-
triteæ dicuntur ægritudines compositæ. Et possibile ẽ eãdẽ
ægritudinem dici compositam vno modo & non composi
tam sed simplicem aliomodo, vt phlegmon de puro sangui
ne est morbus compositus tertio modo & non primo mo-
do, immo morbus simplex. Attende secundo ꝙ morbus
compositus multipliciter potest sortiri vnitatem, qua dicĩ
vna ægritudo. Primo ab identitate materiæ vel causæ con
iunctę, sic mala complexio mala compositio & solutio con-
tinui concurrentes in apãte dicuntur vnus morbus. Secũdo
ab vnitate læsionis alterutrius trium naturarum. s. comple
xionis compositionis vel vnionis ĩ eodem membro, ut oẽs
malæ complexiones compositæ eiusdem mẽbri sunt vnus
morbus. Tertio ab vnitate coniunctionis & inseparabilita-
tis alterius ad alterum, vel quia simul incipiunt & desinunt,
vel sanato vno sanatur alter. Quarto ab vnitate ordĩs, se-
cundum successionem, sic febres compositæ dicuntur unus
morbus vel una febris. Attende tertio ꝙ duæ ægritudĩes
possunt esse simul in eodem membro sine hoc ꝙ faciũt egri
tudinem compositam, vt ungula inueterata in oculo & ma
la complexio calida recens in eodem, quarum prima nocet
uisui & secunda nutritioni oculi, & claudicatio naturalis ti-
biæ, & uulnus recens in ea. Ad primum obiectum dic ꝙ
non est petitio principij in dicta descriptione vel potius de-
claratione quadam non conuertibili cum declarato, qa pri-
us declarauit quid sit morbus, q̊ cognito scitur qd sit unus
morbus, quia eadem sunt principia entis & vnius, & idem
est morbus & unus morbus, homo & unus homo. Ad se
cundum dic ꝙ phrenesis & febris sequens eam cõiungũtur
in sua cansa. & similiter lethargia & febris & phthisis et he-
ctica. Ad tertium dic ꝙ ægritudines compositę quarum
componentes nunq̃ sunt simul sunt una ægritudo unitate
ordĩs uel successionis ordinatæ, sicut fluuius est unus. Ad
quartum dic ꝙ licet ægritudines apãtis non sint unius &
eiusdem generis prædicamentalis sunt tamen eiusdem ma
teriæ uel causæ coniũctæ. Tertio dicit ꝙ genera omniũ
ęgritudinum inueniuntur in apãte. Primo morbus in com-
plexione. s. mala comp̃lo cum materia effusa ad locũ apãtis.
Secundo morbus in compositione duplex. s. morbus in figu
ra propter tumorem indecentem, & morbus in situ, qa par-
tes tumidæ reliquęrunt suum naturalem situm. Tertio solu
tio continui ex effusione materiæ cum uiolentia penetrantis
de parte in partem & quærentis locum. Instabit aliquis
ꝙ ex sanguine peccante sola q̃titate potest fieri apã & non
erit in eo mala complexio. Item mala figura & malus situs
partium in apãtibus extrinsecis sępe non lędunt sensibiliter
aliquam operationem, sicut nec tumor membrorum a frica
tione uel balneo procedens, ergo non est illic morbus in cõ
positione. Item apãta sępe generantur per uiam congestio-
nis. s. ex residuo nnrrimenti paulatim congesto & aucto fa-
ciente tandem membrum intumescere, & frequentius ita
generantnr in membro carniformi, sed tale membrum po
test dilatari multum paulatim & successiue sine corruptiõe
continuitatis ipsius. Ad primum dic ꝙ si ad membrum
temperatum effundatur sanguis temperatus ilico post effu-
sionem efficit malam complexionem in illo membro, quia
sua multitudine suffocat naturalem calorem illius membri,
sicut oleum nimium effusum in lampadem extinguit ipsius

Morbus cõpositus sortitur vnitatẽ quadrupliciter.

Ægritudinis vnitas duplex.

ignem. Ad secundum dic ꝙ licet non semper mala figura et malus situs apostematis extrinseci noceant sensibilitͤ toti corpori, nocent tamen alicui parti vel prohibendo decubitum supra partem læsam, vel comprimendo immoderate & suscitando dolorem. Vel concede si vis ꝙ si tumor nō fuerit magnus, ita vt lędat sensibiliter non est morbus, sed accidens. Iuxta illud Gal. primo morbi. cap̄. 13. Item si apā adeo erit tumefactum ꝙ noceat actioni morbus vocatur, si autem non erit tumidum accidens secutiuum vocabitur sicut dolorem accidens appellamus. Ad tertium dic ꝙ nō sola corruptio vel laceratio membri dicitur solutio cōtinui, immo immoderata pororum dilatatio quæ cōmuniter non fit sine aliqua latenti lacerōne alicuius pori, sicut notabatur in cap̄. præcedenti ibi. Et quandoq; etiam fit in foraminibus continuitatis solutio & dilatantur. Vel dic ꝙ non in oī apāte soluitur cōtinuitas, sed in pluribus. Iuxta illud Gal. c. nunc allegato. Formica vero & cancer fiunt aliquando cū uulnere aliquando non. hæc tamen omnia, & si sint sine uulnere sunt compositi morbi, quia fiunt de materia calida vel frigida. Videmus. n. erysipelam ex chol'a fieri rubea. cancer vero ex cholera nigra fit. œdema vero ex phlegmate. Præterea hæc ipsa aliomodo dico esse composita. Nam hūores isti & si visui sigillatim vnius specie inesse videantur, secundum tamen virtutem compositi sunt, quia cholera nigra frigida est & sicca, cholera rubea calida & sicca, phlegma frigidum & humidum sanguis calidus & humidus. Item tertiomodo sunt compositi, qm̄ hi humores adinuicem sunt cōmixti, nec etiam simpl'r reperiuntur. nisi rarissime. hęc Gal.

Formica & cancer dupl'r erysipela & œdemia

Apostema præterea membris accidit mollibus. Et est etiam cum ossibus accidit res quę apostemati similatur per quàm eius ingrossatur concauitas & eius augmentatur humiditas. Neque est mirum ut sit illud quod nutrimenri recipit augmentum superfluitatem recipiens cum in ipso penetrauerit aut in ipso acciderit. Et omne quidem apostema quod causam non habet manifestam & eius causa corporalis monstrat materiā de uno mēbro ad aliud quod est sub eo fuisse mutatam uocatur catarrus. Et est cum causa materialis ex qua apostemata & eminentiæ generantur est in alijs submersa humoribus non secundum suas impedientibus qualitates. Cunque humores illi boni aliquo euacuationis modo postea se euacuauerint, aut naturali sicut mulieribus accidit cum pariunt aut non naturali sicut eis accidit qui uulnerantur cum egreditur sanguis bonus remanent humores illi mali puri singularis & impeditur propter eos natura & expellit eos. Et est cum expulsionis modus est ad cutem & faciunt apostema aut bothor.

Mēbrū molle quid.

In hac parte secūda dicit primo ꝙ apā communiter euenit membris mollibus. Et intelligit per membra mollia membra omnia præter ossa & chartilagines. Secundo dicit ꝙ res apāti similis quandoq; superuenit ossibus & igrossatur concauitas eius. i. dilatantur porositates ipsius per humiditatem adauctam in eis extendentem eas. Et non ē mirum si pars recipiēs plus nutrimenti q̄ȝ sit sibi necessarium quandoq; etiam recipiat superfluitatem extensionis & dilatationis apōsæ cum nimis abunde penetrauerit in ipsum humiditas aliqua seu nutrimentalis seu superflui ca. Hic quęri solet si os possit apāri. Videtur ꝙ non quia nequit dilatari etiam si violentissime trahatur, vt fit in torturis, prius enim rumpitur q̄ȝ dilatetur. Item nequit copiose ībibi, quia superficies eius est plana durissima paruorum por; vix visibiliū

Os an apā pati possit.

& vix sufficientium penetrationi nutrimenti. Cuius rei signum est ꝙ os diu immersum aquæ vel alteri liquori neq; ībibitur neq; molescit. Item si os apāretur, vel apāretur a superfluitatibus aliorum membrorum sibi missis, vel a suo proprio superexcrescēte alimento, vel a superfluitate sui alimenti. Non primomō quia snperflua solent expelli a densis membris ad rara non econuerso, sed ossa sunt dēsissima, ergo minime capacia superfluitatum aliorum membrorum. Nec secundomodo, quia nutrimentum ossis est grossum terrestre mel'ancholicum, & impossibile est tale penetrare per poros strictissimos ita exuberanter vt apostemet. Nec tertiomodo, quia superfluitas ossis est medulla humida lenis habes inepta omnino penetrationi. Item de cura apostematū ossis non tractant medici in suis practicis inuentes ex hoc apā non posse fieri, aliter doctrinę eorum essent imperfectę.

Oppositum videtur hic sensisse princeps. Item dentes sūt ossa cum numerari soleāt a medicis inter ossa capitis et pñt apostemari. Iuxta illud principis ca. 18. sum. 2. doctrinę. 2. fen præsentis. In dente quoq; plerunq; fit apostema, quoniā nutrimenti recipit augmentum & infusionem & putrefactionem, ergo recipit apostema. Item super ossa venientia communiter in tibijs equorum sunt eminentiæ infixæ substantiæ ossis, ergo sunt apāta. Apā nanq; est morbus mutās membrum a sua naturali q̄ȝtitate in eam quæ est extra naturam. 13. de inge. cap̄. primo. Dic primo ꝙ ossa infantiū faciliter possunt apāri. Huius ratio est, quia sunt tenera hūida, dilatabilia & plicabilia, capacia superfluitatum nutrimēti. Iuxta illud Gal. 2. complexionum cap̄. 4. Natus hora natiuitatis & parum postq̄ȝ nascitur in ultimo existit humiditatis & limositatis et neq; venæ ipsius pulsatiles & non pulsatiles aut uiscera eius aut caro ipsius sunt illa hora secūdum hanc dispositionem tantum, verum etiam ossa ipsius quę tñ secundum ꝙ sunt ossa snnt sicciora omnibus membris, ita vt mulieres quæ nutriunt infantes ęquent & rectificent figuras ossium eorum & omnia membra quæ sunt in eis sicut æquantur & aptātur vasa facta ex cera. Et si tu experiaris ad animal cum nascitur & comederis ex ipso aut anatomiçaueris ipsum aut aspexeris ipsum inuenies eius carnem mucillaginosam & mollem. & inuenies omne genus ossiū eius simile caseo cum coagulatur. hæc Gal. Dic secundo ꝙ ab ætate infantiæ vsq; ad ætatem consistentiæ ossa pñt apāri, licet difficilius q̄ȝ in infantia quia sunt duriora. Nā toto illo tempore habent humiditatem sufficientem ad suā extensionem & suum crementum, sicut ergo ex alimento moderate subducto nutriuntur & augentur, sic ex superflue inducto possunt intumescere contra naturam & apāri. Iuxta illud Gal. lib. de notitia tumorum præter naturam. Oīno āt nil phl'anti. i. phlegmon em patienti particulæ secundum naturam habens manet certissime diuturnāte phlegmone, sed potitur cum carne omnino reumate. Quocirca & ossa qñq; tangit sicut & ab eis procedit cum primum patiuntur. Item virtus expulsiua est valde fortis in pueris. potest ergo superfluitates paulatim congestas in porositatibus ossium ad superficiem ossium cum tumore contra naturam expellere, sicut per ossa quādoq; saniem expellit. Iuxta illud Gal. apho. 7. commen. illius cañ. Quibuscunq; inter phrenes & vētrē. Oportet certificari ꝙ Hip. dixit naturæ forte nihil posse repugnare in expellendis, licet materia sit grossa & vię strictę sint. Vidimus. n. quia materia apātis cum natura eam a quibusdam expellat locis, ossa etiam transit. hæc Gal. Dic tertio ꝙ in ætate consistentiæ & vltra vix & raro apāntur ossa. Non est tamen impossibile ꝙ tunc apēntur. Ratio primi est vehemens eorum durities, qua redduntur vix dilatabilia & tanta eorum siccitas ꝙ vix finit in eis nutricatiōem fieri, & ineptitudo penetrationis humiditatum in eis præsoliditate & dēsitate. Cuius rei signum est ꝙ in cancrenis seu estiomenis pessimis putredīe & corruptiōe cadauerali mortificantibus solida membra non corrumpuntur ossa. Iuxta illud Gal. lib. de notitia tumorum p̄ter naturā cap̄. 13. Cancrena mortificatio quidem est & ipsa solidorum corporum

Apa qd

Gal.

Gal. Canc na qui

non

non tamen ossibus ĩnascit̃ & maximos sequitur phlegmo-
nes species quædam sphakelorum existens. Voco autem
sphakelum corruptionem solidorum corporum vniuersam
vt & neruis innascatur nedum earnibus vel uasis. hęc Gal.
Sed ratio secundi est quia nullum est os ita durum quin in
vlceribus fistulosis inueteratis possit putrefieri viscere vel
liuescere & remolliri, & sic superfluitatibus imbibi & intu-
mescere sicut apparet in fistulis senum inueteratis & inossa-
tis. Argumenta post oppositum sunt pro dictis excepto
argumento de superosse æqui quod non est apa, sed additio
ossosa, sicut nodi arboris sunt de substantia arboris. Ad
argumenta ante oppositum. Ad primum dic ꝙ ossa dila
tari possunt in ætate crementi & in ætatibus alijs a forti &
perseuerante causa vt fistulis. Ad secundum dic ꝙ os im
bibi potest a talibus causis. Et cum subditur ꝙ os diu ĩmer
sum aquæ vel alij liquori neqꝫ imbibitur neque mollescit.
Dic ꝙ ossa sunt magis penetrabilia quando sunt pars uiuẽ-
tis ex participatione naturalis & vitalis calorum ꝙ̃ quãdo
sunt a corpore extracta, & quod aliquæ humiditates nitro-
sæ virulentæ quales sunt in fistulis sunt penetratiores aquæ
suo acrumine. Ad tertium dic ꝙ omnibus illis modis po
test os apostemari, licet difficulter. Iuxta illud quod allega-
tum est a Gal. 7. apho. Naturę forti nihil posse repugnare in
expellendis, licet materia sit grossa & viæ strictæ sint. Ad
quartum dic ꝙ apostemata ossium sanantur vt alia solido-
rum membrorum nisi ꝙ exigunt & sustinent fortiora me-
dicamina propter suam soliditatem. Secundo dicit ꝙ oẽ
apostema carens causa manifesta. s. exteriori primitiua effi-
ciente ipsum vt sunt casus & percussio & causa corporalis
ipsius id est intrinseca corpori monstrat eius materiam flu-
xisse ab vno membro ad aliud inferius stans vocatur catar *Catarrus gd.*
rus. Ita vocat Gal. lib. de notitia tumorum pręter naturam.
Sed nomen catarri non appropriatur huic apostemati, ĩmo
est commune ad omnem morbum qui generarur ex decur
su humorum a superiori ad inferius & proprie ad pectus.
Iuxta illud metricum. Si fluat ad pectus dicatur reuma ca-
tarrus. Ad fauces brãchus, ad nares dico corryçam. Quæ
ret aliquis quæ est illa causa corporalis quæ monstrat mate
riam fluere de parte in partem inferiorem. Dic ꝙ est mala
dispositio repl'onalis præexñs in membro mandante & uię
aptatæ inter ipsum & membrum recipiens, vel est humor
sensibiliter fluens de parte in partem. Tertio dicit ꝙ ali-
quando materia apostematis & eminentiæ futurarum est
sepulta in humoribus benignis non nocentibus suis quali-
tatibus & pro tunc non expellitur nec generat apostema, qa
natura est auida in retentione bonorum humorum, quorũ
bonitas celat & exprimit eius malitiam. Sed cum illi bonĩ
humores eũabuntur aut naturaliter vt in parturiẽtibus aut
contra naturam vt bonus sanguis in vulneratis manet illa
mala materia pura sine freno lædens naturam, ꝙ̃ si potest
mittit ad vias expulsionis ordinarias euacuans eam per se-
cessum vomitum vrinam sputum vel fluxum sanguinis, &
si non potest transmittit ad cutem vbi facit bothor. i. pustu
las aut apostema. Et si non potest mittit a nobiliori ad mi-
nus nobile. Et propter hanc causam medici prohibent eua
cuationes fieri tam phlõmando ꝙ̃ pharmacando ante dige-
stionem materiæ ne bonum effluat & malum remanẽs ir-
refrenatum magis incrudetur si frigidum fuerit, vel ebul-
liat si fuerit calidum.

Apostemata uero diuersis differunt differen
tijs. Sed quæ magis sunt considerandæ sunt dif-
ferentiæ quæ propter eorum existunt causas, quę
quidem sunt materiæ ex quibus generãtur apo
stemata. Materiæ uero unde fiunt apastemata
sunt sex humores quatuor & aquositas & uen-
tus. Et apostema quidem aut erit calidum aut
non calidum. Neque existimandum est ꝙ apo-
stema calidum sit illud quod ex cholera aut san-
guine generatur tantum, sed ex quacunqꝫ ma-
teria siue sit calida propter suam essentiam, siue
accidat ei caliditas propter putrefactionem. Li-
cet etiam hæc genera secundum speciei diuisio-
nem cuiusque materiæ diuidant̃, dignius tñ ẽ in
apostematibus ut in eis specialis ꝓferatur dictio,

In hac parte tertia primo diuidit apostemata penes ma-
terias. Secũdo exequitur de calidis ibi ⌊Et sãguineum qui-
dem.⌉ tertio de frigidis ibi ⌊Non calida vero⌉ In hac pria
particula quę est præsens textus dicit primo Prin. ꝙ apata
multas habent differentias, sed principaliores & magis at-
tendendæ sunt quæ sumuntur a materijs ex quibus fiũt, qa
materia cuiusqꝫ apostematis iam collecta ad apostema est *Apatis mã sex-*
causa eius coniuncta qua posita ponitur, & remota tollitur. *tuplex.*
Et ideo tota fere intentio medici in curis apostematum cir-
ca materias eorum versatur vel vt resoluantur vel ut matu
rentur & fiant sanies & expellantur. Secundo dicit ꝙ ma
terię ex quibus fiunt apostemata sunt sex. s. sanguis, cholera,
phlegma, melancholia, aquositas & ventositas, ita ꝙ omne
apostema simplex, vel est sanguineum vel cholericum, vel
phlegma ticum, vel melancholicum, vel aquosum, vel ven
tosum. Instabit aliquis ꝙ plures prædictis sint materiæ
apostematum, Nam quædam sunt mellinæ melli siles, aliæ
pultinæ similes pulti, aliæ carneæ similes carni glandulosæ
aut spongiosæ, alię adipinæ similes adipi, sicut docet experi *Apa du-*
mentum. Dic ꝙ omnes istæ materiæ sumunt originem ab *plex &*
aliquibus ex sex nominatis simplicibus vel cõpositis. Ter *quid*
tio diuidit apostema dicens ꝙ apostematum aliud est cali- *utrũqꝫ.*
dum. aliud non calidum. Et exponit quid intelligit per cali-
dum apostema dicens ꝙ non solum dicitur apostema cali-
dum quod ex sanguine fit vel ex cholera, sed omne ꝙ fit ex
materia calida siue calida sit per sui naturam, sicut dicti hu-
mores, siue per adustionem vel putrefactionem. Quarto
dicit ꝙ licet hæc genera apostematis. s. apostema calidum
& apostema frigidum diuidantur secundum diuisionẽ spẽi
cuiusqꝫ materiæ, dignius tamen est. i. expedientius in apati-
bus vt dictio specialis proferatur in eo. v3. ut in hoc cañ. sit
vna fen propria de apostematibus, et ita ẽ. s. quarti tertia. Vł
expone sic ꝙ licet hæc genera. s. calidum & non calidũ vel
calidum per naturam & calidum per accidens diuidantur
secundum diuisionem speciei cuiusqꝫ materiæ, siue aposte-
mosę siue febrilis siue alterius ægritudinis sunt tamen spãľr
attendẽda in apostematibus quia penes ea regulatur horum
cura. Attende ꝙ differentiæ apostematum quandoqꝫ su-
muntur a simplicitate & compositione materiæ secundum
quas apostema diuiditur in simplex & compositum qñque
a qualitate materię secundum quam diuiditur in calidum et
frigidum. quandoqꝫ a specie materię penes quam diuiditur
in sanguineum cholericnm &c. quandoqꝫ a substantia apo
stematis seu quantitate tumoris secundum quam diuiditur
in paruum & magnum, qñqꝫ a proprietatibus apatis secun
dum quas dicitur bñ vel male moriginatum seuum vel mi
te. sanabile vel insanabile, breue vel chronicum. quandoqꝫ
a membro in quo est secũdũ quod unum dicitur opthalmia
aliud sqnãtia aliud phleuresis aliud periphleumonia &c.

Et sanguineum quod est purum phlegmonẽ
appellare consueuerunt. Et quod ex cholera ru-
bea & pura erysipelam. Et ex eis compositum
nominne composito superantis præponẽdo no
men, quandoque enim phlegmonem erysipela-
todem dicunt, & quandoque erysipelã phleg-
monodem & cum congregatur uocatur exitu-
ra. Cunque exitura in carnibus fit laxis & su ba-
scellis, & post auriculas & in inguinibus & ẽ ex
genere corrupto quod in suo particulari loco no
minabimus uocatur tauni.

In hac particula ſecunda tertię partis primo agit de apã-tibus calidis. Secundo de temporibus eorum ibi⌊Et apã quidem.⌉In hac prima parte dicit primo ꝙ apoſtema ſanguineum purum ſolet uocari phlegmõ. Sed ĩſtabit aliquis quia non eſt dabile purum cum ſanguis in corpore ſemper mixtus inueniatur alijs humoribus. Dic ꝙ reputatur purum extenſo nomine in quo parum & quaſi nihil eſt de humoribus alijs.

Phleg mõ qd.

Attende ꝙ phlegmõ tripliciter dicitur. primo generaliter de omni apãte maxime calido, phlegmon.n.ardens interpr æ tatur. Secundo de omni apãte ſanguineo, ſiue ſanguis vnde fit bonus ſiue non ſic ſe extendit ad carbũculos & anthraces. Tertio proprijſſime de apãte facto ex laudabili ſanguine. Et illud eſt duplex, vnum ex groſſo, alterum ex ſubtili. Iuxta illud Prin. quarti te[illegible]a trac. primo. c. primo. Et ſanguis laudabilis aut eſt groſſus aut ſubtilis. Et factum quidem a ſãguine laudabili groſſo eſt phlegmõ qđ accipit carnem & cutem ſimul & eſt cum pulſatione. Et a ſubtili phlegmõ quod accipit cutem ſolam et eſt ſpina et nõ eſt cum pulſatione. Poteſt iterum dici adhuc magis proprie de phlegmone fcõ ex ſanguine medio inter ſubtilem & groſſum.

Phlegmon triplex.

Iuxta illud Gal. 2. de apoſtematibus ad glauconẽ. Sanguine quidem benigno & commenſurato groſſitie fluẽte ad aliqꝫ particulam repente ſimul & propter multitudinem incuneato dolor validus occupat hominem, ſi non oĩſariã diſſenſibilis fuerit particula, & pulſatio doloroſa in profundo, & tendi vndiqꝫ & corrumpi particulam & caliditatem ſentit ampliorem vt comburi putet & refrigerari cupiat, & rubor ſuperfloreſcit talis qualis balneatis vel ſecus ignem uel aliter qualitercũqꝫ calefactis hæc paſſio generis totius appellationem attulit & vocatur phlegmõ.

Gal.

Secundo dicit ꝙ apã conſtans ex cholera rubea pura vocatur eryſipela. Attende primo ꝙ Gal. 2. de apoſtematibus ad Glauconẽ. c. 3. non vocat eryſipelam ſed herpetem apoſtema quod fit ex pura cholera. Ait.n.ibi. Cholera vero xanta.i. rubea cum quidem ſuiipſius naturam ſeruans vbique feratur corporis icterica paſſio nominata fit. Sola autem excreta & ſecũdum aliqꝫ particulam ſtante herpes nominatur. Siquidem deniqꝫ groſſa conſiſtentia fuerit totam vlcerat vſqꝫ ad ſuppoſitam carnem cuti. Et vocat Hip. hos eſthiomenos herpetes. Si uero ſubtilior fuerit, cauſa vero quæ ſuperficiem ſolam quaſi ſuperuſſerit, hæc ſpẽs adduxit generis nuncupationem & ſine additione herpes nominatur.

Eryſipela qd & herpes.

Attende ſecundo ꝙ ſecũdum Gal. ibi. c. 4. Eryſipela fit ex ſangnine & cholera mixtis vł ex ſanguine ſubtili ebulliente. Ait.n.ibi. Si vero ex ſanguine xanta cholera calidioribus quidem decente mixtum fuerit reuma vel ex ſanguine quidem ebulliẽte vero & ſubtili ſecundum conſiſtentiam, eryſipelas hæc paſſio vocatur calidior multum phlegmone & flauior in videri, & ſi tetigeris facile ſubdecurrit ſanguis & rurſus ſuperfluit ſubtilis certe & rubeus apparens, non tamen eſt doloroſus. ſimilit̃ hic phlegmoni ſecundum vllam phlegmonis ſpeciem neqꝫ.n. pulſationem neqꝫ compræſſionem neqꝫ tenſionem ſił ĩfert, ſed eſt quando etiam valde moderate moleſtat, & maxime quando per ſolam cutem effunditur nihil lædens ſuppoſitã carnem, & quidem deniqꝫ fit hoc tale vt plurimum, & hic ẽ certiſſimas eryſipelas, certus quidem igit̃ eryſipelas ipſius cutis ſolius paſſio eſt hæc Gal.

Tertio dicit ꝙ apoſtema compoſitum ex phlegmone & eryſipela nominatur nomĩe compoſito ex nominibus amborum, ita tamen ꝙ in nomĩe compoſito præferatur nomen apoſtematis ſuperantis in cõpoſitione, vt ſi phlegmõ ſuperet eryſipelam dicitur phlegmõ eryſipelatodes, & ſi eryſipela ſuperet dicitur eryſipela phlegmonides. Attẽde ꝙ ſicut apoſtemata ſanguinea qñqꝫ miſcetur cum cholericis, ſic calida cum frigidis & ſortiunt̃ ſimiliter nomina. Iuxta illud Prin. lib. de notitia tumorum præter naturam. Similis autem & in alijs mixtionibus eſt interpr æ tatio phlegmon ſcirrhoſus & ſcirrhus phlegminoſus & phlegmõ œdemonoſus et phlegmaticus, et œdema phlegminoſum. Quarto dicit ꝙ cum congregatur & qñ materia alicuius dictorum apoſtematum digeſtione imſpiſſatur

Phlegmone Eryſipelas phlegmone Scyrrhos Phlegmone œdema Eryſipelatodes Phlegmonodes ſcyrrhodes Phłono

& fit ex hac ſanies vocatur exitura quaſi petens exitum. Et ſi fuerit in exterioribus corporis tunc debet incidi vt ſanies effluat, & niſi incidatur ſanies rodendo quærit exitum. Sępe tamen conuertibiliter exitura & apoſtema pro eodem habẽtur. Quinto dicit ꝙ cum exitura vel apoſtema fit in carnibus laxis glanduloſis vt in ſubaſcellis & retro aures & in inguinibus & eſt ex generatione corrupto.i. ex materia venenoſa ſicut in peſtilentijs vacatur tauni, & quarti tertia tractatu primo cap̃. 14. vocatur altoion, & vulgariter dicitur bochium æpidimiale.

Et apoſtemata quidem calida habent principium in quo humor ad exteriora egreditur & apparet ꝙ concauitas augetur. Deinde capacitas cum eo augetur & extenditur. Poſtea ſtat cũ groſſitudo ad maiorem peruenit ſtatum in quo eſſe debet. Poſt incipit minui & maturatur eius pus, & declinat eius eſſe, aut ad reſolutionem aut ad puris, collectionem, aut ad conuertendum in duritiem.

In hac ſecunda parte dicit in ſnĩa ꝙ apoſtemata cal̃a hñt quatuor tp̃a.ſ. principium, augmentatum, ſtatum, & declinationem. Principium eſt tempus in quo humor contentus in poroſitatibus egreditur a partibus interioribus membri apoſtemandi verſus exteriores impellendo eas, & apparet concauitas.i. poroſitas membri augeri per tumorẽ.ſ. Augmentum eſt totum tempus a prĩcipio apparitionis tumoris manifeſti, quo capacitas membri apoſtematis ex humore augetur & extẽditur donec peruenerit ad maximum ipſius. Status eſt totum tempus quo permanet in ſua maximitate. Declinatio eſt tempus quo apoſtema incipit minui & maturatur corpus vel pus eius id eſt digerit̃ materia ipſius & declinat vel ad reſolutionem, ita ꝙ diſpergitur vel ad collectionem ſaniei uel ad duritiem mãſiuam.ſ. cum reſoluuntur partes ſuæ ſubtiles & terreſtres remanent & indurantur. Attende ꝙ aliter diſtingui poſſunt tp̃a apoſtematis penes digeſtionem materiæ. Et eſt principium hoc modo totum tempus in quo calor membri apoſtemati manet præfocatus a materia ſine hoc ꝙ appareat aliqua digeſtio in ea neqꝫ corruptio contraria digeſtioni. Et augmentum eſt totum tempus quo materia incipit digeri vel mala corruptione corrũpi donec fuerit complete digeſta vł complete corrupta. Et ſtatus eſt tempus quo materia apoſtematis eſt complete digeſta aut corrupta ſine ſenſibili diminutione, & tũc dr̃ matur̃. Et declinatio ẽ tẽpus quo materia illa minuitur donec deſinat.

Non calida uero apoſtemata ſunt aut de materia mel̃ica aut phł̃atica aut aquoſa aut uentoſa.

In hac particula tertię partis primo diuidit princeps non calida apoſtemata. ſecundo exequitur de melancholicis ibi⌊Et eorum quidem.⌉ Tertio de phlegmaticis ibi⌊Phł̃arũ vero.⌉ Quarto de aquoſis ibi⌊Aquoſa autem.⌉ Quinto de ventoſis ibi⌊Et ventoſa quidem.⌉Duæ primæ particulæ ſunt præſens textus. In hac prima parte dicit ꝙ apãtũ non calidorum quædam fiunt ex materia melancholica, alia ex phlegmatica, alia ex aquoſa alia ex ventoſa. Attende ꝙ ex materia aliqua mel̃ica fiunt apoſtemata calida, ſicut cancri quorũ materia ẽ corroſiua & corroſio ẽ opatio cal̃itatis. Verũ cãcri pñt inter nõ calida apãta numerari, qa licet eorũ materia ſit cal̃a virtute, non tñ actu ſicut materię phł̃onis & eryſipelę, qa ſubtile ẽ reſolutum & groſſũ remãſit ĩcinera tũ ſicut calx et cinis ſunt actu fridi ad tactũ & potentia cal̃i.

Et eorum qui dem quæ ex materia ſunt melancholica tria ſunt genera durities & cancer, quorũ plurima ſunt acuta & glandularum genus ex quibus ſunt ſcrophulæ & nodi. Inter genus uero

glandularum

glandularum & inter alia duo genera est differẽtia eo ꝙ genera glandularum sunt superata ab eo in quo stant sicut glandulæ puræ, aut superficiei eius sunt retentæ tantum sicut scrophulæ, sed illa alia sunt mixta & infusa in substantia membri in quo stant. Et inter cancrum etiam & duritiem est differentia, quoniam durities est apostema quietum sedatum destruens sensum & permanens in membro in eodem statu cum quo nõ est dolor, & cancer est mobilis addens lædens, & habet radices innexas membro neq; oportet ut per ipsum destruatur sensus nisi elongatum fuerit eius tempus & mortificetur eius membrum & destruatur eius sensus. Neque multum distat quin differentia inter cancrum, & duritiem existat per accidentia inseparabilia, & non propter differentias substantiales. Apostemata uero dura melancholica plerumque a principio suæ generationis incipiunt cum duritie, & plerumque in duritiem mutantur, & proprie sanguinea. Et est cum hoc quandoque contingit in phlegmaticis.

In hac secunda parte dicit ꝙ tria sunt genera apostematum generatorum ex materia melãcholica. Primum est durities seu sclirrhosis aut scirrhus. Secundũ est cancer. Et apostemata huius generis vt plurimum sunt acuta: vel vt alij libri habent autumnalia.i.in autumno sæpius contingentia. Tertium est genus glandularum, de quorum numero sunt scrophulæ & nodi. Contra nodi generantur ex phlegmate. Iuxta illud Principijs, quarti tertia tractatu secundo capitulo secundo. Nodi sunt dubelet phlegmaticæ comprænhendentes humores phlegmaticos aut generatos a phlegmate qui sunt facti sicut caro, aut sicut puls aut sicut mel, aut aliud & proprie qui eueniũt in curuaturis iuncturarum. Item scrophulæ videntur ex phlegmate fieri, quia vt plurimum contingunt hominibus habentibus curta colla & complexiones humidas, & sæpius nascuntur in carnibus glandulosis quæ sunt humidæ phlegmaticæ: & sæpe eueniunt porcis qui sunt animalia phlegmatica, & inde dicuntur scrophulę a scropha græce, quod est porca latine. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Et homines vehementius dispositi ad habendas scrophulas in partibus colli & capitis sunt curta habentes colla complexionum humidarum. Et loca in quibus generantur plus scrophulæ sunt collum & subascellæ. Et plurimum quidem accidunt in carne molli. Et videtur quòd non nominantur scrophulæ nisi propterea quia multotiens accidunt porcis propter gulositatem eorũ. Item omne apostema melancholicum, aut generatur ex melancholia adusta & est cancer, aut non adusta & est sclirrhosis, non ergo ponendum est tertium genus. Ad primum dic quòd licet prima origo modorum sit ex phlegmate. phlegma tamen hoc vel permixtione melancholiæ inspissatur vel resolutione humidi aquosi & inspissatione partium terrestrium ad naturam melancholiæ conuertitur. Et id innuit loco allegato, vbi postquam dixit quòd nodi sunt adubelet, i. eminentiæ phlegmaticæ subdit. At res dura non est longinquum quin necessarium faciat eius obuiationem melancholicam, verum nos posuimus eam phlegmaticam, quoniam radix illius duri est phlegma cui accidit vt desiccarentur grossæ. Ad secundum de scrophulis dic similiter quòd prima earum materia est humida, sed processu temporis desiccatur induratur & melancholiçatur. Iuxta illud Galen. libro de notitia tumorum præter naturam. capitulo. 16. Sunt autem qui secundum bubones, idest inguina & ascellas solum fieri volunt phygethla phlegmones existentia adena-

Gal.

rum id est carnium glandulosarum, his autem scirrhatis. idest induratis nominatur scrophula. Ad tertium dic ꝙ scrophulæ & nodi possunt sub sclirrhosi comprænhendi. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Et scrophulæ ad vltimum sunt glandulæ sclirrhoticæ. differt tamen sclirrhosis proprie dicta ab illis sicut statim dicetur. Secundo dicit quòd glandulæ differunt a duritie & cancro per hoc quòd vel separatæ sunt a membro in quo stant non innexæ ei neque infiltratæ, sicut glandulæ purę sine radicibus. vel solum retinẽtur in superficie eius sicut scrophulæ, sed cancer & durities sunt immersi & profundati in substantia membri in quo stant, ita quòd materia glandularum est collecta in vnum, non diuisa per poros: sed materiæ cancri & sclirrhosis sunt per poros membri disseminatæ. Sed instabit aliquis de scrophulis per principem dicẽtem quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Scrophulæ similantur nodis. Sed differunt ab eis in hoc quòd non sunt separatæ sicut nodi, immo sunt suspensæ in carne & est eis iterum velamen neruosum. Dic ꝙ licet scrophulæ non sint separatæ a carne sicut nodi, sed suspensæ in ea cum panniculo, materia tamen harum non est carni immersa & per eius porositates distributa. Attende quòd inter glandulam proprie dictam & scrophulas est differentia, quia glandula proprie dicta est similis glandi satis mollis mobilis unica & separata in emunctorijs principalium membrorum generari solita, sed scrophulæ sæpius plurificantur & duriores sunt & magis adhærent, & plus in collo reperiri consueuerunt similes illis quæ fiunt in porcis. Tertio dicit quòd sclirrhosis seu durities differt a cancro in quinque. Primo quia est quieta. idest de materia quiescente, cancer vero mobilis. Secundo quia est sedata. idest pacifica & mansueta sine malitia accidentium, cancer uero lædens seuus malorum accidentium. Tertio quia sclirrhosis destruit sensum particulæ in qua est compingendo & indurando neruũ sensitiuũ & offuscando vel extinguendo spiritum animalem subtilẽ & clarum, cancer vero non destruit sensum nisi diuturnitate temporis membrum mortificet, et ita sensum corrũpat. Quarto quia sclirrhosis permanet sub eodem statu in membro in quo est, cancer vero est addens & paulatim serpit, & se diffundit per suas radices ad instar pedum cancrorum quibus membro heret. Quinto quia sclirrhosis est sine dolore, cancer vero cum dolore magno. Attende primo quòd duplex est sclirrhosis. Quædam vera & certa: dura insensibilis ex pura melancholia generata, & hæc est insanabilis maxime si super ipsam nascantur pili. Alia non certa nec penitus insensibilis, sed pauci sensus ex melancholia phlegmati mixta facta, vel ex phlegmate grosso viscoso indurato & ista sanabilis est, sed difficulter. Iuxta illud Galen. secundo de febribus, & apostematibus ad Glauconem. capitulo. 15. Certus quidem scirrhus tumor est præter naturam insensibilis simul & durus. Qui vero non certus, non insensibilis quidem omnifariam dissensibilis tamen. idest debiliter sensibilis est omnino. Igitur insensibilis quidem scirrhus insanabilis est. dissensibilis vero non insanabilis quidem non autem facile sanabilis, fit enim ex viscoso, & grosso humore difficile solubiliter implastrato scirrhosatis. idest induratis particulis. Hæc Galen. Attende secundo, quòd cancer fit ex melancholia adusta. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo decimo. Cancer est apostema melancholicum de melancholia adusta a materia cholerica, aut in qua est materia cholerica cum qua est combusta: non a pura feculenta. Attende tertio quòd licet cancer in omni parte præter cor generari possit, fit tamen sæpius in mamillis mulierum non menstruatarum tempore debito, & quando incipit est capax curæ, sed perfectus non sanatur nisi radicitus incisione excernatur. Iuxta illud Galen. secundo de apostematibus ad Glauconem capitulo. 27. Deinceps vtique erit de cancrosis tumoribus dicere fientibus quidem in omnibus particulis.

Sclirrhosis duplex.

Glandula differt a scrophula.

Sclirrhosis dupliciter.

Cãceris materia

Cãceris cura duplex. Gal.

maxime autem in mamillis mulierum quæcunq; nequaq; purgantur ea quæ secundum naturã purgatione. In mamillis autem vidibus multotiens certissime omoydem.i. silem formam tumoris cancri aiali, quemadmodum enim in illo pedes alterutriq; sunt corporis, ita & in hac passione venæ distensæ eius qui præter naturam tumoris vniuersam figuram similem cancro operatur. Hanc quidem passionem incipientem sanauimus multotiẽs. In magnitudine vero digna ratione eleuatam sine chirurgia nullus sanauit. hæc Ga.

Quarto dicit Princeps q non multum distat.i. non est longinquũ a veritate qn sclirrhosis a cãcro differat per inseparabilia accidentia & non per drias subales. Attende q sclirrhosis interdum quãdo cum medicinis calidis indiscrete tractatur cõuertitur in cancrum & significatur esse propinqua cancro per inflammationem pulsationem & apparitionem venarum in circuitu eius. Iuxta illud Principis quarti tertia. trac. 2. cap. de apate duro. Et quandoq; canceratur sephiros. Et propinquitas sephiros ad cancrum & elongatio eius ab eo est secundum multitudinem inflammationis eius, & paucitatem & apparitionem pulsationis in eo & occultationem eius & apparitionem venaꝶ in circuitu eius, & non apparitionem eaꝶ. De illa ergo sclirrhosi quæ propinqua est cãcro verificatur q non differt a cancro differentijs subalibus. Sed multum distans a cancro videtur differre ab eo dria subali secũdum materiam. Nam cholera nigra adusta quę materia cancri differt spẽ a melia naturali, cum adustio in oĩ re sit corruptio rei violenta. Et iteꝶ drt a cancro dria subali, quia est mala cõplo frigida cum materia collecta ad apa: sed cãcer est mala cõplo calida. frigidum vero & calm sunt spẽs diuersæ morbi cõplonalis. Sed aliæ driæ sclirrhosis a cãcro quæ sunt multo plures sunt accidentales, ideo dicit hic Princeps. Neq; multum distat quin dria &c. Cancer etiam dum incipit est velut parua sclirrhosis magnitudinis vnius fabæ et tunc esse eius & dria ipsius a sclirrhosi sunt occultæ. Iuxta illud Principis quarti tertia trac. 2. cap. de cancro. Et quando apparet cancer ambigitur esse eius in primis cum apparet secundum plm et in primis cum apparet in principio est sicut faba parua durus rotundus fusci coloris in quo ẽst caliditas quædam. Quinto dicit q sclirrhosis qñq; incipit ex seipsa. s. cum aliqua materia melica non adusta imbibit aliquod membrum & facit ipsum intumescere, & aliqñ fit ex alio apate conuerso ad duritiem & sępius ex sanguineis, & qñq; ex phlegmaticis. Attende q licet aliqñ sclirrhosis p se incipiat, sæpius tñ fit ab alijs apatibus immoderate infrigidatis & stypticatis seu nimis compressis. vñ humidum exprimitur & grossum terreum feculentum manet et indurat. Iuxta illud Gal. 2. de apatibus ad Glaucone. cap. 15. Aliqñ igitur mox a principio paulatim constituitur & augetur. Plurima vero a medicinis constituuntur stypticantibus & infrigidantibus fortiter erysipelata & phlegmones. Attende secundo q sicut calida apata fiunt sclirrhoses appellatione indiscreta infrigidãtium & stypticantium, sic apata frigida qñq; lapidificantur indiscreta applicatione resoluentium. Iuxta illud Gal. ibi. Siquidem igitur quis fortiter diaforantiam scirrhosim patientibus corporibus afferat pharmaca, manifestã diminutionem opans scirrho tẽpore breui sperabit de totali curatione nõ vere ignorãs: qm huius mõ curationis reliqa passionis insanabilis fit. diaforata. n. huius subtiliori parte humiditate reliqua exiccata lapidea perficitur.

Phlegmaticorum uero apostematum genus in duas diuiditur species. apostema laxum & glãdulæ molles. Et hæ quidem differunt, quoniam glandulæ sunt separatæ & inuolutæ in coopertorio, & apostema laxum est mixtum & non separatum. Apostematũ præterea hyemis pleraq; sunt phlegmatica ita ut illorum quæ sunt calida sunt calores albi. Et glandulæ quidem & sila & his similia a neruorum differũt nodositate, eo q nodositas magis sit in suo loco mansiua. Et eius tactus sentitur neruosus & cum figendo tãgitur spargitur, & redit ad locum suum, & cum forti medicamine spargitur absq; compressione non redit. Et plurimum eius accidit propter laborem & destruitur propter ponderositatem sicut plũbum & eius similia. Et tibi quidem sciendum est q apostemata phlegmatica diuersificãtur secundum diuersitatem grossitiei phlegmatis & mollitiem ipsius & eius subtilitatem laxitatem ipsius & duritiem, ita ut quandoq; melancholicis sint similia, & quandoq; uideãtur uentosa. Phlegma præterea subtile multotiens descendit in reumatismis in uacuitatem quæ est in uillis neruorum, ita ut pueniat ad musculos qui sunt sub epyglotti & ad ea quæ sunt sub istis.

In hac particula quæ est de apostematibus phlegmaticis dicit primo princeps q apa phlegmaticum diuidit in apa laxum & glandulas molles. Istud apa dr arabice çimia & grece œdema. Iuxta illud Ga. 2. de apatibus ad glauconẽ. Noiamus igit œdema indolorosum & laxũ tumorẽ. demõstratus autem est iste ex phlegmatica substantia fieri vel spũ vaporoso, qualis quidem secundum mortua gñatur corpora & secundum pedes & crura multotiens in hydericis. i. hydropicalibus dispõnibus. Attende q hoc apa diuidi põt in verum et non verum quemadmodum alia. Verum generatur ex phlegmate naturali puro. Non veꝶ ex phlegmate non naturali vel alijs humoribus ĩmixto. Et iterum diuidi potest in œdema quod est accidẽs morbi sicut hydropisis vel astmatis vel longarum febrium, & œdema quod est morbus per se non sequens alium. Et hanc diuisionem cum curis tangit Gal. 2. de apatibus. cap. 14. dicens. Et in illis quidem symptoma est hoc tale œdema dispõnis laxæ nulla præcipua curatione indigẽs. etenim fricatione sola per oxyrodinũ. i. oleũ rosaꝶ cũ aceto, & qñq; per oleũ & sal in misso oxyrodino sistere fecerunt illud, & alia multa talia. pp autẽ phlegmaticũ humorẽ superinfluentem particulæ iã fiente passione aliqñ qdem & spongia aqua madefacta modicũ aceti habenti sistere facit passionẽ. Scdo dicit q glandulæ molles drnt ab apate laxo, quia sunt separatæ a mẽbro in quo sunt, ita q eorum mã non est ĩmersa neq; imbibita porositatibus mẽbri sed sicut glans in vnũ recollecta. Itẽ glandulæ sunt inuolutę in coopertorio veluti in bursa vel sacco, sed apatis laxi mã est ĩmersa mẽbro, nec in sacco claudit. Et glandulæ molles vt plm fiunt in emuntorijs mẽbroꝶ principaliũ vel per viã mundificationis hora sanitatis, vel per viã crisis hora terminatiõis ægritudis, vel a materijs deriuatis ad ulcera vel apata extremitatũ: quarũ pars in trãsitu ipsius p emũctoria retinetur in illis: vt apparet in his qui scabie longa & forti vexant in pedibus aut in manibus. tales. n. in inguinibus uel in subascellis solent hre glandulas. Tertio dicit q apata venientia in hyeme plima sunt phlegmatica, ita q est apata calida tunc contingentia sunt albi coloris vnde vñr declinare ad phlegmatica. Cã istius est triplex. Prima est, quia phlegma multiplicat in hyeme. Iuxta illud Principis. cap. 6. summę prime. doc. 2. huius fen. Ægritudinum vero hyemalium plimæ sunt phlegmaticæ, & in ipsa phlegma fit multũ. & plm quod est in eo qd vomitu expellit ẽ phlegma, colores quoq; apatum in ea secundum plm ad albedinẽ trahunt: & in ipsa abundat catarrhus. Secunda cã est, quia minor fit sparsio & resolo humoꝶ in ea maxime grossoꝶ. Tertia est, quia virtus naturalis tempore hyemis est in interioribus corporis fortis, & in exterioribus debilis, quare expellit grauantes humores ab interioribus ad exteriora. Attende q non solum

apostemata

apostemata phlegmatica magis eueniunt in hyeme, immo omnia apa͞ta tunc magis accidunt & tardius sanantur & minus recidiuant. Iuxta illud Hippo. pronosticorum. 3. Omne apostema magis in hyeme ꝙ̃ in alijs temporibus contingit & amplius moratur: & si sanatur non reciprocatur. Quarto dicit ꝙ glandulæ & sila & similia his differunt a nodositate neruorum sextuplicit͂. Primo quia nodositas est minus mobilis & magis mansiua in suo loco. Secundo quia nodositas durior senti͂t quasi sit neruus vel res neruosa. Tertio qa nodositas spargitur cum tangitur figendo. i. fortiter comprimendo, deinde redit ad locum proprium cessante compressione. glandulæ vero compressę sub digitis labuntur sed nō sparguñt, quia sunt in chisti clausæ nisi in principio sui prius ꝙ̃ chistim habeant: vel antequam sua chistis indurauerit. tūc enim pressæ sparguñt et qñq; non redeunt. Iuxta illud prin. quarti tertia trac. 2. cap̄. 3. Et est in principio taliter ꝙ cum super ipsum fit compressio separatur, deinde redit multotiēs & fortasse non redit. Quarto quia nodositas sparsa & resoluta sine compressione cum forti medicamine. sicut sunt calx sapo & cinis non redit, sed glandula resoluta redit quia folliculus eius remanens nouos colligit humores, non enim pōt resolui. Quinto quia nodositas vtpl'm accidit propter laborem vt in viatoribus & portitoribus onerum, glandulę non immo ex ocio magis. Sexto quia nodositas neruorū destruit͂ & sanatur ex aliquo graui veluti plumbo super eam ligato comprimente eam. glandulæ vero sanantur incisione cutis & extractione earum cum suis sacculis. Attende primo ꝙ per silam intelligitur apa͞ quod est in prīcipio paruum sicut glandula postea multum augetur, & tunc a quibusdam testudo vocatur, cuius species sunt talparia in capite: bochiū in collo, hernia in testiculis. Et per similia intelligit lupias. s. glandulas molles similes floribus lupuli rotundas, nasci solitas circa iuncturas & in locis siccis. Attende secundo ꝙ nodositates neruorum differunt in hoc a nodis glandulosis ꝙ non separantur vndiq; a membro in quo sunt, sed solum lateraliter. s. dextrorsum & sinistrorsum. Nodi vero glandulosi sunt vndiq; separati. Iuxta illud prin. quarti tertia. tra. 2. cap̄. 2. Et quandoq; accidit vt nodetur neruus & similet͂ nodo, & non sit de nodis, & differt a nodis per hoc ꝙ non separatur in longitudine, immo dextra & sinistra. Et multotiens accidit ex percussione quod similatur nodis. Cum ergo curatur in principio cum strictura superposita remouetur & resoluit͂. hęc prin. ibi. Quinto dicit ꝙ apostemata phlegmatica diuersificantur secundū diuersitatem phlegmatis ex quo fiunt in grossitie & subtilitate, mollitie & duritie & laxitate & tensione ita vt aliquando præ duritie & tensione videantur uentosa. & licet hic tensionem non exprimat, ipsam tamen subintelligit in contrario eius. s. laxitate. Habent autem & alias multas differentias, quia quædam sunt immersa carni, alia clausa in sacculo. quædam resolubilia alia non. quędam saniosa vel uirulenta alia non, quędam magna alia pua quędam gracilis pedis vt ligari possint alia non, quædam intus alia extra. quædam mobilia alia fixa, & penes has differentias variantur eorum curæ. Sexto dicit ꝙ phlegma subtile sæpe descendit in reumatismis ad vacuitates quæ sunt inter uillos neruorum sparsos in musculis, ita ꝙ puenit ad musculos existentes sub epyglotti, & ad loca alia sub istis musculis. Et istud phlegma collectum ad apostema si vias aeris & cibi non impediat dicitur bochium & vulgariter gulea. sed si dictas compresserit vias dicitur squinantia phlegmatica. ꝙ si per cannam pulmonis hoc phlegma sparsum fuerit causat raucedinē. & si vsq; pulmonem descenderit & fuerit in eo collectum causat periphleumoniā phlegmaticā.

Hippo.

Glandulę dr͞ia a nodositate neruorū sextuplex.

Sila qd uel testudo cuius spēs triplex. s. talparia et bochium & hernia.

Lupia quid.

Apa͞tis phlegmatici multiplicitas.

Gulea quid.

Aquosa autem apostemata sunt sicut hydropisis et ramex aquosa, et sicut apostema quod accidit craneo de aquositate & horum similia.

Hic declarat apostemata aquosa tribus exemplis. Primū est hydropisis aquosa, s. ascytes. Secundum est ramex. i. hernia seu ruptura aquosa. Tertium est apa͞ craneo eueniens ex aquositate & alia similia apostemata partibus alijs euenientia. Circa primum attende ꝙ sicut tumor ventris in ascyte existens dici potest apostema aquosum, sic tumor vētris in tympanite repertus apostema ventosum, & tumor totius corporis in hyposarcha apostema phlegmaticum commune toti. Et hos tumores inter apostemata nominat Gal. lib. de tumoribus præter naturam. ca. 18. dicens. Secundum hyderos vero. i. hydropises aceruatur multitudo aquosæ quidē materiæ in ascyte, spumosæ vero in tympanite, phlegmaticæ vero in anasarcha & leucophlegmantijs noīatis. Circa secundū attende ꝙ quidā nomen ramicis appropriant soli hernię aquosę, sed Princeps vocat ramicem oēm rupturā ex qua per fissuram syphac descendit aliquid vsq; ad testiculū. Ait. n. tertij. 22. trac. 1. cap̄. 2. Ruptura fit per solutionē pāniculi a singularitate sua, et casum fissuræ in eo quam penetrat corpus quod fuit compræhensum in eo ante scissuram, aut propter dilatationem stricturæ in meatu aut solutionem. Et cum accidit illud taliter ꝙ quando incedit penetrans peruenit ad testiculos nominatur ramex & hernia. Et in fine capituli illius ait. Et scias ꝙ ramex intestinorum & zirbi est ęgritudo fortis difficilis, quāuis sit parua, & ramex aquæ est ęgritudo facilis etsi sit magna. Circa tertium attende ꝙ craneo accidit apa͞ ex aquositate dupl'r. Vno mō extra craneū, alio modo intra. Iuxta illud Principis tertij prima. tra. 3. ca. 10. Quoniam qñq; aggregantur humiditates aquosæ intra craneum & extra craneum, tunc si fuerit extra signābit eas quod propinque dicemus. Et si sunt intra craneum & locus earum supra panniculum durum æger sentit grauitatem interius. Et fit in ea difficilis clausio oculi, immo non est possibile. i. claudi non potest, & humectant͂ oculi valde, & lachrimantur assidue, & stant aperti intuentes in vnum locum, & in huiusmodi nō est ingenium curatiuum. s. Et qñq; accidit & proprie infantibus ægritudo quæ est congregatio aquę in capite: & quandoq; accidit maioribus. & hæc quidem ægritudo est humiditates retentæ iuxta craneum & cutem, & inter duos panniculos extrinsecos, & accidunt inferioratio in illo loco capitis & fletus & vigiliæ.

Apa͞ aq̊sum triplex.

Cranei apa͞ aq̊sum duplex.

Et uētosa quidem apostemata secundū duas diuersificantur species. Vna est cachexia, altera est inflatio. Inter cachexiam uero & inflationem est differentia duobus modis. Vnus est essentia, et alter est commixtura. Et declaratio istius est ꝙ uentus hic in cachexia in membri substantia est admixtus, sed in inflatione est aggregatus & separatus & non admixtus membro. Et cachexiā quidem inuenit sensus mollem, sed inflatio sensui resistit resistentia multa aut pauca.

In hac parte primo tangit duas species apostematis ventosi, quarum vna cachexia dicitur, altera inflatio. Secūdo assignat duas differentias inter has species. Prima est in cōmixtura. Nam in cachexia ventositas est commixta & infiltrata in substantia membri infiltrati, sed in inflatione vētositas est in se, vnde ita separata a membro non īmixta ei: sed clausa in aliqua ipsius concauitate, sicut in tympanite ventositas clausa latitat inter panniculos ventris, & in cachexia cibo mixta defluit ad poros membrorum. Secūda differentia est in essentia. i. modo substantiæ duræ vel mollis. Nā in cachexia tumor sentitur mollis ad tactū, in inflatione vero tumor resistit tactui cum duritie quadam ad instar tympani tensi. Attēde primo ꝙ cachexia est corruptio complexionis maxime hepatis præcedens hydropisim, in qua hepar debilitatum partem chili cōuertit in ventum, qui cum sanguine trāsiens ad membra facit ea intumescere. Iuxta illud prin. tertij. 14. tracta. 4. ca. tertio. Quādo corrumpitur dispositio hepatis & cōmunicat super ipsum debilitas accidit in primis dispositio antecedens hydropisim et nominatur cachexia, et

Apa͞ vētosum duplex.

Cachexia quid & eius ethymolo.

appropriatur nomine corruptionis complexionis. In primis itaq; permutatur color corporis & faciei ad albedinem & citrinitatem, & apparet inflatio in palpebris & facie, & extremitatibus manuum & pedum. & qn̄q; spargitur in corpus totum ita vt fiat sicut massa. hæc Princeps. Et dicitur a cacos quod est malum & exis quod est habitus, cuius contrarium euexia dr̄. & ait Gal. libello de euexia. Attende secūdo ꝙ Gal. 14. de ingenio sanitatis. ca. 5. ventosa apāta nominat tumores quæ Princeps vocat hic inflationes, & ostendit qūo differunt ab œdematis dicens. In tumoribus & mollibus apātibus non erit facienda eadem medicina. Nam mollia sunt ex phlegmate: ideoq; si digitus apponatur fossa ibi efficietur. Causa vero tumoris ventositas est inflatiua in membro quolibet adunata, quæ aliquando sub cute colligitur & aliquando sub pelliculis ossa & lacertos & alia membra coperientibus. Item multotiens coadunatur in stomacho & intestinis, atq; inter intestina & pelliculas ventris. Sed tamē drīa tumorum & mollium apātum hæc est. Nam si apā tangatur cedet digito, ventositas vero non cedit ei, quæ percussa sonum reddit quasi tympani. hæc Gal. Attende tertio ꝙ Gal. eodē li. ca. 6. reponit satyriasim sub apostemate uentoso dicens. Præterea quædam passio fit in veretro: quā antiqui priaspismum vocauerunt ex gn̄e tumoris existens. Causa ventositas est in eius neruo, sicut poteris cognoscere per anatomiam. Attende quarto ꝙ ventositas apāns cū sit grossa turbulenta sæpius fit ex humoribus grossis & debili calore. Iuxta illud Gal. ibi. ventositatem tamen dicimus fieri ex humoribus grossis & parum calidis. calor enim naturalis fortis existens humores illos digeret et dissoluet. si autē sit defectus & humor grossus et viscosus, fumus grossus nō dissoluendus generabitur. Attende quinto ꝙ licet cachexia & œdemia conueniant in mollitie tactus, œdemia tn̄ diu seruat foueam digiti imprimentis: cachexia vero non.

acos quid et Exis & Euexia Gal.

Satyriasis quid.

Amplius bothor sunt secundum numerū apostematum. Earum enim aliæ sunt sanguinæ sicut uariolæ, aliæ sunt ex cholera rubea pura sicut seræ cholericæ & desudationes, & aliæ sunt ex eis mixtæ sicut morbillus & formica & claui & scabies & uerrucæ & horum similia. Et plerūq; sunt aquosæ sicut ampullę, et qn̄q; uētosæ sicut inflatiuæ. Tu autem in libro quarto inuenies distinctionem quæ tibi in dispositionibus sufficiet apostematum & bothor, de qua conueniens est ut ipsa sit si Deus uoluerit.

In hac parte quarta quæ est de paruis eminentijs dicit primo ꝙ tot sunt numero genera bothor. i. paruarum eminētiarum quot sunt genera apātum distinctione sumpta secundū materias. Sed volens id declarare princeps inducendo per materias & gn̄a bothor omittit duo. s. genus bothor ex melancholia pura, & genus bothor ex phlegmate puro. & hoc forte fuit, quia pustulæ tales raro fiunt, & si fiant parum lædunt & immutant particulam in qua sunt, propterea ꝙ melancholia & phlegma naturales sunt pauci motus & habentium qualitatum. vel subaudias ex dictis prius de apostematibus. Secundo dicit ꝙ sunt quinq; gn̄a eminētiarum paruarum. Primum genus est eminentiæ sanguineę sicut variolæ. Nam generatio uariolarum est ꝓpter multitudine sanguinis corrupti, vt ait Prin. quarti prima trac. 4. cap̄. 7. Et sępius contingunt pueris ex reliquis sanguis menstrui quo alebantur in vtero materno. Et interdum contingunt in prouectis ex aliquo corrumpente sanguinē vt in epidimijs, et ebullit sanguis sicut mustum in vegetibus. Secundum genus est eminentię ex cholera rubea pura, sicut seræ cholericæ & desudationes. Et describitur seræ a principe quarti tertia tra. 1. cap̄. 11. ꝙ est pustula parua lata sicut vesicæ ad aliquantulam tendens rubedinem, pruritum faciēs, & angustiam eueniens subito secundū pl̄m. Sed vr̄ sibimet hic & ibi dissonare, cum hic ip̄m numeret inter eminentias ex cholera rubea pura, & ibi dicat. Et causa eius est vapor calidus eleuatus in corpore subito, aut a sanguīe cholerico. aut a phlegmate baurachio. i. salso. & sanguinea quidem est vehementioris rubedinis & caliditatis & velocioris apparitionis, & phlegmatica est minor in omnibus illis. Dic ꝙ ibi intendit per vaporē eleuatum a sanguine cholerico spumam sanguinis quæ cholera dicitur. Iuxta illud prin. prima primi. do. 4. cap̄. 1. Cholera naturalis est spuma sanguis, cuius color est rubeus clarus. licet ergo prima species sere prædicta sanguinea vocetur quo ad cām antecedētem, ipsa tamen cholerica est secundum cām coniunctam. Desudationes vero sunt paruæ pustulæ factę quasi de materia sudoris. Iuxta illud Gal. aphor. tertia cōmento illius cañ. Æstate vero quædam horum desudationes in exteriori habitudine corporis nascuntur. i. paruæ pustulæ quasi de sudoris materia factę, quæ sicut vulnera cutem exasperant exteriorem, quarum causa est multus sudor cholericus. Princeps vero quarti septima. trac. 3. ca. 5. dicit ꝙ sunt quasi sint sudoris feces inobedientes ad resultandum: & qn̄q; non fiunt bothor apparentes, īmo accidit asperitas. Tertium genus est eminentiæ mixtę ex eis. s. ex cholericis & sanguineis, vel ex eis. s. ex aliquibus quatuor simplicium eminentiarum humoralium, quasi intellexerit sub calidis expressis frigiditas reticitas, et ad omnes referat hoc relatiuum eis sicut morbillus: formica, claui, scabies, verrucæ: & his similia. s. porri, et cornua solita euenire pedibus & digitis eorum ex strictura sotularium & mora vuluæ & ani. Instabit quis contra exempla. primo ꝙ morbillus nō est eminētia composita, sed cholerica simplex per principē quarti prima. tra. 4. cap̄. 7. dicentem. Scias ꝙ morbillus oīs est variola cholerica. & nō est drīa inter ea ambo. s. morbillum & variolam in plurimo reliquarum dispositionum, nisi quia morbillus est cholericus, & ꝙ ipse est minoris quantitatis: & quasi ipse non pertransit cutem, & non est ei altitudo de qua curetur. Item formica specialiter miliaris non est eminentia composita ex eminentijs calidis, immo est phlegmatica. Iuxta illud Gal. lib. de tumoribus præter naturam. Quoniam autem & ipsius acris. i. acuti humoris aliquis quidem magis aliquis vero minus existit talis, sciendum est ab acriori esthiomenum herpetem consistere. ita enim eū Hip. nominauit a reliquo alium tumorem fieri cum checriam. i. formicam miliarem quidam aliorum qui post Hippocratē nomen posuerunt, quia checri. i. milio similes eminentias efficit secundum cutī. phlegmaticum igitur mihi videtur esse hoc reuma, alterum vero certissime cholericum. hęc Ga. Et ideo princeps quarti tertia: trac. 1. cap̄. 6. miscere iubet turbith in catarticis formicę miliaris. Item eodem tractatu ca. 1. dicit. Cholericum autem apostema supple, aut est a cholera subtili valde quę non continetur in eo ꝙ sit magis intus ꝙ̄ illud quod apparet de cute, & est acuta, & fit ex ea formica. aut ambulatiua sola & est subtilior. aut ambulatiua corrosiua & est mala. aut ex cholera grossiore illa & minoris caliditatis, & continet̄ magis intus ꝙ̄ prima in cute, et est qua si sit in ea phlegma: & fit ex ea formica miliaris et est minoris inflammationis & tardioris resolutionis. & si fuerit materia grossior & deterior accidet formica corrosiua. hic princeps. Ex quibus patet ꝙ formica non est eminentia composita ex cholerica & sanguinea, immo vel simplex vel ex cholera & phlegmate. Item claui sępius fiūt ex malitia digestionis & motibus inordinatis super repletionem. Iuxta illud principis quarti tertia. cap̄. 28. Adememil iterum sunt de genere exiturarum, & plurimum eorum fit ex malitia digestionis, & ex motibus super repletionem. sed malitia digestionis & motus super repletionem facientes descendere cibos a stomacho ante tempus sunt potius causa phlegmatis ꝙ̄ humorum calidorum. Item scabies est morbus melancholicus. Iuxta illud Gal. libro de tumoribus pręter naturam. ca. 14. Sūt autem scabies lepra melācholicę passiones solius cutis, quòd si in venis & carne fiunt cancri nominantur.

Eminentiarꝫ paruarū genus quintuplex.

Sera qd.

Desudatio q

Morbillus ois variola

Formica miliaris

Scabies quid lepra

Item verrucę ex melãcholia generãtur. Iuxta illud principis quarti septima. trac. 3. cap̃. de verrucis. Cã efficiens eas prima est expulsio naturæ & materialis est humor grossus melancholicus. Ad primum dic ꝙ licet morbillus sit eminẽtia cholerica comparatione ad variolam, nõ tamen simpl̃r, ita ꝙ fiat ex pura cholera, immo fit ex plurima cholera mixta sanguini subtili. Ad secundum dic ꝙ materia formicæ saltem miliaris est composita ex cholera phlegmate & mel̃ia, vt ait princeps quarti tertia. trac. primo cap̃. 6. dicẽs. Necesse est esse illic ex mel̃ia & phlegmate quæ admiscẽtur cholerę. Et intellige per formicam pustulam paruam ambulatiuam ex qua sentitur dolor vt ex punctura formicę. Iuxta illud principis cap̃. 4. dicti tractatus. Et sentitur in omni formica sicut punctura formicæ, & ad summum omne ap̃a in cute ambulatiuum quod latitudinem non habet est formica. verum alia est miliaris & alia est corrosiua. Ad tertiũ dic ꝙ motus inordinati cum malitia digestionis mouent humores calidos ad cutem vnde fiunt claui. Et dicuntur claui vt ait Ianuẽsis in synonymis ap̃ata non magna de materia, sanguinea, vel pro parte cholerica quæ et furunculi a quibusdam vocantur, et arabice dicuntur Adememil. Ad quartũ dic ꝙ Ga. ibi loq̃t de scabie fœda quasi morpheata quę dicitur albaras nigra. Sed scabies cõmunis fit ex mixtura choleræ sanguinis & mel̃iæ: vel sanguĩs & phlegmatis salsi. Iuxta illud principis quarti septima. tra. 3. ca. 4. Materia a qua generatur scabies aut est materia sanguinea cui admiscetur cholera quæ forsan conuersa est in melancholiam: aut cõuersa est pars eius in melancholiam aut materia cui admiscetur phlegma salsum. Ad quintum dic ꝙ licet cã coniuncta verrucarum sit melancholia añs tñ aliquando est phlegma quod induratur vel sanguis qui conculcatur in venulis paruis sine putrefactione admixtus mel̃ię. Iuxta illud principis quarti septima trac. 2. cap̃. 7. Et qñq; conuertit mel̃ia a phlegmate sicco valde qñ multiplicat̃ in sanguine. Et qñq; accidit ipsi sanguini ꝓpterea ꝙ ipse coartatur & multiplicatur, & ꝑ ꝑ priuationem cãrum putrefactionis, vt conuertatur ad siccitatem & frigus & ꝓprie in venis paruis. Quartũ genus est eminentiæ aquosæ. s. ampullæ plenæ aquæ, quales sępe fiunt in pedibus peditum itinerantium & in arsuris feruẽtis aquæ vel olei vel ignis vel ferri, & etiam ex applicatione alicuius leuis caustici & cãtaridum. Quintum genus est eminentiæ vẽtosæ sicut paruæ inflationes vẽto plenæ. Tertio dicit ꝙ. 4. cañ. huius inuenietur vna distõ. videlicet tertia huius fen continens sufficienter dispositiones ap̃atum & bothor, puta eorum species cãs signa et curas. Et est conueniẽs ad perfectionem artis medicinæ, vt ipsa sit si Deus voluerit sine quo factum est nihil. ipse enim fons & origo prima veri boniq; & omnis scientiæ & artis.

Formica duplex.

Albaras nigra.

Cap. vi. De rebus quæ cum ægritudinibus numerantur.

Vædã res sunt quę extra ægritudines exñt & cũ eis numerant̃. Et res quidẽ istæ sunt quæ indecorationẽ ingrediũtur. Quarũ aliæ cõsistunt in pilis, aliæ in colore, aliæ in odore, alię in figura post colorẽ:

In hoc cap̃. primo tangit princeps materiã capituli istius & describit eam, & diuidit in quatuor genera. Secundo exequitur de primo genere. ibi ⌊ Ægritudinum. ⌉ Tertio de secũdo ibi ⌊ Et coloris alteratio. ⌉ quarto de quarto ibi ⌊ Et nocumenta figuræ. ⌉ In hac prima parte quæ est pñs textus dicit primo ꝙ sunt aliq̃uæ res quæ non sunt de numero ęgritudinũ, quia non lædunt sensibil̃r opõnes alicuius virtutis. Numerant̃ tñ inter ægritudines, quia frequenter plus displicent hñtibus ꝙ̃ ægritudines secretæ, maxime mulieribus & nobilibus & curialibus plus optantibus decorem ꝙ̃ sanitatem. Et cõiter super his consulunt medicos, & ab eis quęrũt remedia. Secundo dicit ꝙ istæ res intrant indecorationẽ .i. auferunt aliquid decoris & pulchritudĩs humanæ. & iõ fen septima quarti docens harũ curas intitulatur Fen de decoratione. Tertio dicit ꝙ istaꝝ reꝝ quatuor sunt gña. Primũ consistit in pilis. Secundum in colore & dispõne cutis. Tertium in odore. Quartum in figura post colorẽ. Et dicit post colorem, quia color est prior figura, eo ꝙ sequitur ĩmediate cõpl̃onem & figurę cõpõnem. Cõplexio vero natura prior est cõpõne, vel quia color est primo ꝓprie membrorũ simplicium, figura vero membrorum organicorum quæ sunt simplicibus posteriora: vel quia figura non lędens sensibil̃r opõnem non ita displicet habentibus eam sicut fœdus color, quia non adeo minuit decorem vel quia color fœdus est leuioris curæ. Sed cur prætermittit genus saporũ, vt amaritudinem linguæ vel salsedinem vel displicibilem dulcedinem tollẽtem desiderium & voluptuationem in cibis & potibus qualis sæpe occurrit in dispositis ad hyposarcham. Itẽ prætermittit genus sonorũ. quædã. n. stertunt, aliæ peditant inuoluntarie dormiendo & qñq; vigilando, aliĳs venter rugit, aliĳs guttur sonat vt in oregmone. Item prætermittit genus exeuntium quod pro turpi mulieres hñt, vt sæpe spuere frequenter mungere. Item prætermittit genus abundantiæ pediculorum & lendinum quod deturpat hñtes. Dic si vis ꝙ hic principalia enumerat frequentius contingentia de quibus sępins consuluntur medici volens per hæc alia intelligi, vel sigillatim responde ad singula. Ad primum dic ꝙ genus saporum non ingreditur materiam indecorationis. Ad secundum dic ꝙ de sonis indecentibus raro recurrit̃ ad medicos: & vtpl̃m sunt accñtia morborum vel neutralitatum non egentia cura propria, sed curãtur cura illorum quorum sunt accidentia. Ad tertium & quartum dic similiter.

De decorationis genus q̃druplex

Aegritudinũ quidẽ pilorũ genus consistit in alopecia & detruncatione & paucitate, & ut sint curti & ut findãtur, & ut sint subtites & grossi, & multa crispitudine, & multa lenitate & canitie, & coloris alteration e quocunq; modo fuerit.

In hac parte secunda enumerat Princeps vndecim dispositiones, quas vocat ægritudines pilorum: quia communiter inter ægritudines numerantur. Prima est alopecia. Et est fœda depilatio per partes capitis notabiles cum vlceribus similis depilationi quæ fit in vulpibus. & dicitur ab alopix quod est vulpes. Sed tyria seu ophyasis est fœda depilatio per partes sine vlceribus cũ squamositate cutis sil̃i squamis serpentum. Et dicitur ab ophys quod est serpens Et hæ passiones generãtur ex phlegmate vel ex cholera rubea vel melancholia adusta corrodente radices capillorum. Iuxta illud Alexan. græci famosissimi primo practicæ suæ cap̃. 1. Cõtingit hæc duplex passio cadentibus capillis vt aliquãdo defectu quodam cadant, & nudando partem capitis deturpẽt. & vocatur ophyasis quæ velut serpentinis squamis superficiem cutis mẽtiatur. i. apparere faciat. Alia vero vulneribus horribilibus plerunq; visibus occurrit, cuius fœditas vulneribus vulpinis exhibet similitudinem, quam alopeciam vocant. Fit autem hæc duplex passio ex phlegmate calefacto & multum immutato in salsedinis qualitatẽ. fit vero ex choleribus rubeis, fit etiam ex choleribus nigris. hæc ille. Attende ꝙ quidam vocarunt alopeciam speciem lepræ genitam ex sanguine adusto, & tyriam lepram genitam ex phlegmate adusto forte, ideo ꝙ in istis lepris dictæ depilationes fœdæ contingere solent. Secunda est detruncatio, vel vt aliĳ libri habent destructio. Et detruncant pilos vermiculi quidam similes lendibus dicti syrones a mulieribus, vel latine parapharagarami. Rodunt enim pilos, quandoq; in medio, quandoq; in fine, & quandoque prope principium exitus eorum, vnde fiunt inæquales, & ob id turpes apparent. Et si destructio loco detruncationis inueniatur intellige casum capillorum vniformem sine fœditate cutis qualis contingit attrebati nuper duobus fratribus qui perdiderunt vniuersaliter omnes pilos capitis & barbæ. Tertia

Alopecia qd, & tyria vl̃ ophyasis.

Alexã.

Detruncatio vl̃ destructio q̃d syro q̃d vel parapharagaramus.

Imberbitas.

est paucitas pilorum velut imberbitas quę viros deturpat & credi facit ꝙ sint eunuchi. Cuius causa est, vel raritas nimia cutis non satis retinens fumos qui sunt materia pilorum donec conuertantur in subam pili, vel nimia spissitudo cutis non sinens satis transire pilorum materiam, vel diminutio caloris fumos generantis qui sunt materia pilorum, vel causa destruens partim materiam pilorum, vt phthisis, marasmus, lepra. Quæret hic aliquis quare non enumerat superabundantiam pilorum cum fœda sit in mulieribus in q̄bus ex retentione superflua menstrui et spermatis quandoq; barba contingit velut viris. Et istud vidimus in quibusdam viduis continentibus. Et princeps testatur tertij. 21. trac. 3. ca. 26. dicens. Et q̄nq; accidit in complexione sua cum retinentur menstrua q̄n est fortis creationis, cuius virtus est potēs ad exercendam superfluitatem retentam, ut assimiletur viris, & multiplicētur pili eius aut nascatur ei quasi barba. Itē superabundantia pilorum significat in pueris melācholiam futuram & in senibus p̄ñtem. Iuxta illud principis primi secunda doc. 3. ca. 3. Pili prętérea in puero multi sign̄ant ꝙ ipsius compl̄o cum crescet ad mel̄iam conuertetur, & in sene significant ꝙ in præsenti est mel̄icus. Dic ꝙ superabundantia pilorum subintelligitur in cōtrario eius. Quarta est curtitas pilorum, cuius contrarium ꝓ decore h̄r maxime in iuuenculis laborare solitis, ut sui capilli ꝓtendantur vsq; ad renes. Et huius causa est, vel penuria materiæ pilorum, uel siccitas nimia non sinens eos extendi. Quinta est fissura pilorum. s. diuisio eorum secundum longitudinem, ita ꝙ idem pilus bifurcatur aut trifurcatur. Et causa ipsius est superflua siccitas. Iuxta illud principis quarti septima tra. 1. ca. de scissione capillorum. Causa eius est siccitas & cibus siccus, et ꝓhibent ipsam olea lenia æqualia & mucilagines. Sexta est subtilitas. i. nimia gracilitas pilorum quæ turpis est in viris significans paucitatem naturalis caloris & fumorum, qui sunt materia pilorum, & pusillanimitatem fœmineam.

Septima est grossities nimia fœminis indecens & viragines indicans. Cuius cā est multa fumositas. Iuxta illud principis primi secunda. doc. 3. ca. 3. Multitudo pilorum caliditatem sign̄at & grossities multam fumositatem, ideoq; in iuuenibus est amplius q̄; in pueris q̄m puerorꝫ materiæ vaporosę sunt & non sunt fumosę. Octaua est crispitudo nimia. Cuius causa est excedens caliditas cum siccitate, vel turtuositas pororum vnde pili exeunt. Iuxta illud prin. cap̄. nūc allegato. Crispitudo sign̄at caliditatem & siccitatem, & tñ cū foraminum & pororꝫ innuit tortuositatem. Nona est multa lenitas. i. mollities seu planities opposita crispitudini & duritiei. Et hæc est indecens viris sign̄ans timiditatem & pusillanimitatem, sicut durities pilorꝫ sign̄at fortitudinē & audatiam. Iuxta illud Ari. libello suo de physonomia. Pili autē molles quidem timidum, duri autem fortem sign̄ant. Hoc autem signum sumptum est ex oĩbus aĩalibus. timidissimū igitur est ceruus lepus ouis & pilum mollissimum h̄ñt. fortissimum autem leo aper, & pilum durissimum naturaliter habent. Est autem & in auibus hoc idem videre. Decima est canities añ tp̄s turpis habita & odiosa fere oĩbus viris et mulieribus, quia sign̄at aduentasse senectutem quæ minuit vires, delectationes hebetat, affert ęgritudines, morti ꝓpinqua est. Vndecima est alteratio coloris capillorꝫ quocūq; mō fuerit ad turpitudinē, sicut cū flaui capilli in pueritia & infantia ruffescunt in iuuentute. Ruffus. n. color a multis diffamatur velut signum perfidiæ & fellei animi.

Aristo. Aĩalia leuissimi pili sūt timidissima, q̄ vero econtra audacissima.

Et nocumentum coloris quatuor continetur generibus. Vnum est genus mutationis eius ꝑꝑ malitiam complexionis cum materia sicut icteritia, aut sine materia sicut gipseitas quæ fit in colore propter complexionem ualde frigidam, & citrinitas quæ accidit propter complexionē ualde calidam. Et genus mutationis eius ꝓpter causas manifestas, quemadmodum sol & frigus & uentus mutant colorem. Et genus expansionis corporum colores habentium extraneos super cutem, quæ colorem defert sicut morphea nigra, aut quæ ibi nascuntur sicut lentigines & maculæ. Et genus uestigiorum quæ proueniunt ex cō solidatione sol̄onis cōtinuitatis quæ accidit sicut uariolarum uestigia & ulcerum foramina.

In hac parte tertia dicit primo ꝙ nocumentum coloris. i. res quæ communiter numeratur inter ægritudines ex parte coloris & non est ægritudo est quatuor generum. Secūdo dicit ꝙ primum genus est color fœdus introductus ex malitia complexionis cum materia vel sine materia. Cum materia vt icteritia quæ est fœdus color citrinus aut niger ex cholera aut mel̄ia ꝓueniens. Iuxta illud Prin. tertij. 15. trac. 1. ca. 3. Icteritia est alteratio coloris corporis fœda, ad citrinitatē tendens aut nigredinem propter cursum humoris citrini & nigri ad cutem, & quæ sequuntur ipsam sine putrefactione, quæ si ei associaretur faceret accidere tertianam in citrina et quartanam in nigra. Et causa citrinæ secundum p̄m est ex parte hepatis & ex parte fellis. Et causa nigræ est ex splene & quandoq; accidit vt sit ex parte: & quandoq; accidit ut sit causa citrinę & nigræ simul ipsa cōpl̄o communis corpori. Sine materia vt gipseitas. i. color similis gipso proueniens ex vehementi frigiditate, & talis color apparere solet in naturaliter pallidis exanguibus destitutis colore naturali & intēdētibus ad mortem, & citrinitas quæ accidit propter complexionem calidissimam vt in cholericis, etiam dum sani sunt color naturalis tendit ad citrinitatem. Tertio dicit ꝙ secūdum genus innaturalis coloris est color fœdus proueniens a causis manifestis. i. primitiuis extrīsecis sensui detectis, sicut sunt calor solis vehemens declinare faciens colorem cutis ad nigredinem, & frigus aeris intensum, quod tollit splendorem cutis & viuacitatem coloris, & quasi mortificando & pellendo sanguinem interius cutem liuescere facit & plumbei coloris, & ventus quandoq; suo frigore intenso similiter operatur. Licet dicat Hippo. aphorismorꝫ tertia ꝙ constitutiones boreales corpora constituunt bene colorata. id. n. intelligendum est de non multum impetuosis. nam impetuosę ex eis inspissando cutem & ingrossando choleram, & vapores eius q̄nq; icteritiam inducunt. Iuxta illud prin. tertij. 15. trac. 1. cap̄. 3. Q̄nq; illud quod generatur ex cholera. s. non resoluitur, aut ꝓpter spissitudinē cutis, aut propter grossitiem materiæ. Et ꝓpter has duas cās fit icteritia cum commouētur venti septētrionales & in æstate frigida, & cum retinetur sudor consuetus. Quarto dicit ꝙ tertium genus innaturalis coloris est color fœdus proueniens a corpore aliquo extranei corporis sparso sub cute deferente colorem uel nato super cutem. Sparso quidem vt morphea quæ est fœda nigredo cutis ex melancholia nascens sub cute disparsa. Nato vero sicut lentigines & maculæ. Et intellige per lentigines quasdam tabeculas cutis similes lentibus decliues ad rubedinem: genitas ex sanguine pręfocato sub cute. Iuxta illud Prin. quarti septima. trac. 2. cap̄. 6. Lentigines & sanguis mortuus fiunt propter sanguinem a quo apertum fuit orificium vene vt euomeret repletionem, aut scissum fuit eius orificium propter percussionem aut aliud, & præfocatus est sub superiori parte cutis in loco in quo apparet color eius & figura eius, & ille qui est ad rubedinem decliuis est lentigo & qui de eo decliuitur, idest spargitur in planum nominatur pannus. Et per maculas intellige ruffedines rufforum. Instabit aliquis primo, quia hoc genus tertium videtur idem cum primo. fit enim propter malam complexionem cū materia vt primum. Item vbi scribitur in littera hac super cutem, scribi debet sub cute, quia corpus tingens in vtraque morphea sub cute est sparsum. Ad primum dic ꝙ in aliquo communicant primum & tertium genus, sed etiam differūt in aliquo & maxime in hoc ꝙ primum genus sine materia fieri potest, sed tertiū nō. Itē tertium fieri pōt sine mala complexione,

complexione, vt ruffedines rufforum, secundum vero non. Ad secundum dic ꝙ corpora efficientia colores extraneos cutis sunt sub prima cute exteriori, & supra secundam interiorem. Quinto dicit ꝙ quartum genus coloris fœdi est genus cicatricum prouenientium ex consolidatione solutionis continuitatis accidentis cuiusmodi sunt vestigia variolarum & foramina fœda vlcerum derelicta post eorum cō solidationem. Attende ꝙ quia in variolis & vlceribus extrinsecis cōmuniter aliquid deperditur ex interiori cute quæ non regeneratur nisi in infantibus & pueris propter hoc ꝙ est membrum spermaticum, ideo post se relinquūt fœdum colorem dissimilem colori partium non vlceratarum, quia color cutis exterioris sequitur colorem interioris.

Et nocumenta figuræ post colorem sunt aut macies superflua aut grossities superflua.

In hac parte quarta dicit Prin. ꝙ nocumenta figuræ quę numerantur communiter inter ægritudines, et non sunt ęgritudines sunt excessiua macies & grossities seu grassities superflua. Attende primo ꝙ macies potest esse tanta vel in vno membro vel in toto corpore ꝙ lædat sensibiliter operationes nutritionis & digōnis in toto corpore sicut in phthisi & marasmo. In vno membro vt in stomacho. Iuxta illud Auençoar tra. 15. theisir. cap̄. 1. Accidit ægritudo in stomacho quæ dicitur les. i. macies & debilitas donec reddit̄ eius substantia subtilis quasi tela, & non potest digerere cibū aliquo modo. Et ista macies non subiacet huic cap̄. sed est proprie morbus. Et similiter excedens pinguedo seu grossities inhabilitans ad motum, coartans anhelitum, & disponens ad extinctionem caloris naturalis & mortem subitaneam. Atteude secundo ꝙ hic prætermittitur res odoris, quæ tertia numerabatur in principio capituli, forte negligentia scriptorum vel translatoris, vel quia Princeps hanc satis reputauit notam, quam. 3. morbi. cap̄. 10. sic procurrit Gal. Possumus quoq; per ista fœtorem aurium compræhendere, narium quoq; & titillici: & plurimorum membrorum in morbos mutatorum. Item ructus est percipiēdus si sit fumosus vel acetosus vel abominabilis, vt fœtentes pisces. Et Prin. quarti septima. tracta. tertio pertractat curas fœtorum totius corporis ascellarum & exeuntium.

Auençoar.

Macies supflua & pigue do quid.

Gal.

Capitulum. vii. De horis ægritudinum.

SCire debes ꝙ ægritudinū plimæ quatuor hn̄t horas, horam principij, et horam augmenti, & horam status, et horam declinationis. Quæ uero extra istas sunt, de horis sunt sanitatis.

In hoc cap̄. Primo numerat Prin. tempora morborum. Secundo ōndit quid intelligit per principium & augmentū morbi. ibi ⌊ Cunq; dicimus horam principij. ⌉ Tertio describit vnūquodq; temporum. ibi. ⌊ Et hora quidē principij. ⌉ Quarto diuidit tempora morbi in vniuersalia & particularia. ibi ⌊ Et hæ quidem quandoq; attenduntur. ⌉ In hac prima parte quæ est præsens textus dicit primo Prin. ꝙ plurimæ ægritudines habent quatuor tempora. s. tempus principij, tempus augmenti, tempus status, & tempus declinationis. Et dicit notanter plurimæ, quia mortales ęgritudines cō muniter carent vera & ꝓprie dicta declinatione. Secundo dicit ꝙ tēpora quę sunt extra ista quatuor sunt de tēporibus sanitatis vel neutralitatis, supple quia a sanitate in ægritudinem fit transitus per medium neutralitatis conualescentiæ. Attende ꝙ tempora ægritudinum sunt ꝓportionata ætatibus aīalium. Iuxta illud Gal. lib. de tēporibus totius morbi. cap̄. 1. Totius ægritudis intelleximus tēpora ꝓportionaliter ætatibus aīalium. Vnum quidem & primum generationis. Secundum vero ascensionis. Tertium autem status. Et quartum declinationis, quando demum debent qui ægrotant saluari. Anticipantibus. n. mori eis vel secūdū ascensum vel secundum statum palam, qm̄ non pertransit vniuersa tempora huius ægritudo. Quæritur hic vtrum oīs ægritudo salubris quatuor habeat tempora. Videt̄ ꝙ non, primo de sanguineis febribus. Nam quædam earum continue decrescit dicta epacmastica, & sic solam habet declinationem, alia permanet in eodem statu dicta omotena, & sic solum habet statum. alia assidue crescit dicta acmastica. Iuxta illud Prin. quarti prima trac. 2. cap̄. 42. Et eius. s. febris sanguineæ species sunt tres, quarum saluior est epacmasticus incipiens cū difficultate & non cessat diminui, quoniam resolutio est maior ꝗ̄ putrefactio. Deinde est omotenus et fortasse similatur septem diebus. Et nequior earum est acmasticus, quoniam resolutio in ea est minor ꝗ̄ putrefactio. Item apostema possunt excerni radicitus a principio sui cum rasorio seu nouacula, sicut tempore epidimiali quidam magnanimi fecerunt extrahi boheia sua cum incisione a principio dum uirtus erat fortis & bene successit eis. Et incisione tali curari debent cā cri manifesti in principio si fuerint in loco tali ꝙ possint radicitus euelli. In phlebotomia vsq; syncopim facta in febribus peracutis & doloribus maximis in principio, dum virtus est fortis sępe sanat has passiones quasi subito. Iuxta illud Gal. aphorismorum prima. cōmento illius can̄. Quæ egeruntur. Cum. n. phlebotomamus vsq; ad defectionem in peracutis febribus refrigeratur statim cor: & febris extinguit̄ plurimis ventres soluuntur, sudores patiuntur, & multi perfecte sanantur. In dolore igitur maximo nulla medicina hac defectione est perfectior. Item ex cholera quæ in stomacho putrefit potest febris tertiana generari, & in primo accessu cum vomitu potest hæc tota cholera eijci ita vt febris nō redeat: & sic non habebit quatuor tempora. Oppositum huius determinat Gal. lib. de temporibus totius morbi. cap̄. 3. dicens. Et omnino nullam est inuenire earum quæ soluūtur passionum: quæ non pertranseat quatuor tempora. Dic primo ꝙ oīs ægritudo salubris materialis quæ operatione naturæ terminantur. s. maturatione materię ipsius & expulsione post maturationem habet quatuor tempora. Hanc conclusionem intēdebat Gal. in verbis ipsius allegatis post oppositum. Postꝗ̄ enim dixit ꝙ nullam est inuenire earū quæ soluuntur passionum quæ non pertranseat quatuor tempora ilico subdit. Ac etiam neq; ex alio est cognitio eorum nisi ex digestionis & indigestionis signis quæ superfluitates cognoscuntur. Deinde declarat illud in egestionibus vrinis sputis lippitudinibus reumatibus & mucis, qui quādo exeunt subtiles aquosi signāt principium, & digestione paulatim inspissati signāt augmentum, & perfecte digesti & inspissati statum, & iam diminuti & parum grauantes declinationē.

Ægritudinū primarum tps quadruplex

Gal.

Dic secundo ꝙ multæ ægritudines beneficio medicinę sanantur in principio sui vel in augmento, attendendo tempora morbi penes digestionem materiæ. Istud ꝓbant rationes ante oppositum prima excepta. Dic tertio ꝙ fere oīs ægritudo salubris habet quatuor tempora attendendo ea penes accidentia seu fortitudinem læsionis: quia omnis ægritudo necessario habet principium & nō subito fit, sed cum aliqua successione cum procedat a causa finita. & in hac successione suscipit aliquid de natura augmenti habet etiam tempus fortitudinis maxime quam habitura est, et est status, & si sit salua necessario habet tempus declinationis. Ad primam rationem ante oppositum dic quòd principium noluit negare febribus sanguineis tempora quatuor: sed notare voluit quòd altera earum. scilicet omotena habet tempus status longius & acmastica tempus augmenti, & epacmastica tempus declinationis.

Cunq; dicimus horam principij & horam augmenti non uolumus intelligi duo extrema, in quibus ægritudinis nō manifestetur dispositio, sed ꝙ unūquodq; eorum habet tempus ꝑceptū sensu, quod proprium habet iudicium.

In hac parte secunda dicit ꝙ per horas principij & augmenti ægritudinis non intelliguntur tempora in quibus non manifestatur dispositio ægritudinis: sicut quidam arbitrati sunt dicentes principium ægritudinis tempus in quo occulte incipit.s.initium primum recessus a sanitate non manifestum sensui,& augmentum tempus in quo latenter augetur donec manifeste sensui appareat: & statum totum tempus quo ægritudo manifeste sensui apparet,& declinationem totum tempus quo ægritudo disparere incipit donec sanitas assit. Sed vnūquodq; ipsorum.s.tam principium q̃ augmentum habet tempus suum perceptum sensu,quod habet iudicium sibi proprium.i.signa ꝑpria quibus cognoscitur sumpta ab exeuntibus,vt vrinis fecibus sputis mucis & similibus.

Ægritudis principium triplex. Attende primo ꝙ principium ægritudinis tripl'r dicitur. Primo quidem de primo instāti quasi indiuisibili, quo ægritudo incipit. Secundo de toto tempore trium primorū dierum ægritudinis vel primæ periodi. Tertio de toto tēpore quo materia ęgritudinis est indigesta. Iuxta illud Gal'. primo de crisi. ca. 16. Et nos quidem iam diximus ꝙ principium dicitur secundum tres modos. Quorum vnus est punctum primum in quo incipit ægritudo cui non est latitudo. Et modus secundus est hora quæ peruenit in diem tertiū & est intentio quę visa est thesilo quasi viderit eam in somnis. & modus tertius est hora quæ est pars ægritudinis totius, cuius cōsumationem terminat signum digestionis manifestę.

Gal'. Attende secundo ꝙ tertius modus sumēdi principium est magis famosus & vsitatus in libris medicinæ & apud Gal'. Iuxta illud Gal'. 1. de crisi. cap̄. 7. Et retine a me ꝙ ego dimitto in omnibus quæ locuturus sum in sequentibus dicere principium ægritudinis, quod est punctum ex quo incipit ægritudo cui non est latitudo, & dicere principium quod est hora periodi primi febris. & ꝙ sermo meus totus non est nisi in intentione tertia quā significat nomen principij, & est hora tota in qua nondum est digestio, quoniam cognitio huius principij est illa quę necessaria est in arte medicinæ, & significat res maximas de esse ægritudinis hæc Gal'.

Et hora quidem principij est tempus in quo ægritudo apparet & eius similantur dispositiones, et neq; apparet in ea augmentum eius. Et hora augmenti est tempus in quo ægritudinis manifestatur constrictio omni hora post horam. Et hora status est hora in qua ægritudo in omnibus suis partibus secundum unam manet dispositionem. Et hora declinationis est tēpus in quo eius apparet diminutio, & quantum plus procedit eius minoratio est magis manifesta.

Pricipiū qd et augmentū et status & declinatio. In hac parte tertia dicit primo ꝙ tempus principij ægritudinis est tempus in quo primo apparet ægritudo, & sunt dispositiones eius similes quo ad accidentia sine augmento & decremento, & etiam quo ad indigestionē materiæ si fuerit ægritudo materialis, & non apparet in eo ægritudinis augmentum. Secundo dicit ꝙ tempus augmenti ęgritudinis est in quo constrictio.i.aggrauatio ægritudinis manifeste apparet omni hora post horam.s.vel assidue sine intermissione si ægritudo fuerit continua non habens exacerbationes, vel in horis afflictionis si paroxismos aut exacerbationes habeat. Tertio dicit ꝙ tempus status est tempus post augmentationem, in quo manet ægritudo secundum vnam & eandem dispositionem.scilicet sine notabili augmento vel decremento in omnibus suis partibus.i. toto tempore status. Quarto dicit ꝙ tempus declinationis ægritudinis est tempus in quo manifeste minuitur ægritudo, & quanto pl's vlterius procedit tanto fit manifestior ipsius declinatio. Attende primo ꝙ Prin. generaliter hic describit tempora morbi tam materialis q̃ immaterialis. Gal'. vero primo de crisi. & lib. de temporibus totius morbi, describit tempora solorum morborum materialium, & caplo tertio dicti libri de temporibus totius morbi primo describit tempora apostematum dicens. Ponamus igitur primo principium phlegmonis inquiri. quis non vtiq; dicet eam quæ est velut generatio eius in illo existere tempore secundum quod impletur particula sanguinosa substantia. Quando quod superfluit quidem cessauerit, quod vero in phlegmone continetur cœperit putrefieri, & caliditas quædam innascitur propter putredinem: & fusio natat propter caliditatem in qua & spiritus generatur, & propter vtrasq; vtraq; hæc distenditur magis q̃ prius particula. & si nihil influat secundum hanc est tempus augmentationis phlegmoni. Quando vero ad pus iam transmutabitur maximi quidem vtiq; dolores alicubi tunc compræhendent circa generationem enim saniei dolores & febres accidunt magis q̃ facta. Vocatur autem status passionis hoc tale tempus. Quando suppuratur vero iā & diaforatur reuma & tumorem minorem & tensionē ostēdit declinationis principium, hoc est tale. Secundo describit tempora febrium dicens. In febribus vero eis quidem quæ in phlegmone eadem illi oportet ponere tempora. Eius vero quæ in humoribus absq; phlegmone id quidem quod in digestionis tristantium est tempus principium oportet ponere. Quando vero inceperit digeri cessare quidem principium: secundum vero accedere tempus ascenssionis.i. augmenti nominatum. Quando autem digestio ei perficitur, maxime tempus id quod status, deinde consequenter id qđ declinationis in qua affinit quidem iam magnitudo symptomatum eorum qui digeri egent humorum. Tertio describit vlcerum tempora dicens. Sufficit autem in nunc instanti dicere, quoniam & vlcerum eadem tempora sunt. Nā primum quidem icores aquosi indigesti & subtiles fluunt ex ipsis, deīceps pauciores & grossiores, & deinde iam pus subtile. Demum iam paucius quidem multitudine hoc fit: grossius autem & albius. Attende secundo ꝙ cognitio temporum morbi est maxime vtilis & necessaria medico ad recte curandum. Nam per eam scit ꝙ diæta congruit ægro quando conueniunt digestiua, quando purgationes, quando confortationes, quando cessandum est ab omni administratione medicinæ. Nam in principio plus cibi conuenit, in augmento minus: in statu nihil. Et in principio & augmento cōueniunt digestiua, in statu nulla. Et in principio non conuenit pharmatia eradicatiua materiæ morbi nisi fuerit furiosa sed in principio & augmento potest dari pharmacum minoratiuū maxime clystere lenitiuum vel potio lenitiua, vt natura fortior fiat in residuo materiæ & transacto statu si natura non perfecte euacuauerit competit pharmatia eradicatiua materiæ morbi, ne quando remansit recidiuationem faciat. Confortatiua vero semper conueniunt cum timetur de casu virtutis & maxime temporibus illius quibus ipsa est debilior. Debent tamen ministrari cum tali discretione ꝙ non impediant naturam ab expulsione critica quantum possibile est. In statu vero silentium hr̄e melius est & nihil facere si virtus suffecerit ad crisim perficiendam. Attende tertio ꝙ quatuor sunt genera signorum a quibus maxime trahitur cognitio temporum vniuersalium morbi. Primum est natura ægritudinis. Nam quarūdam tempora sunt proxima sibi & quasi simul confusa, sicut in q̃peracutis quæ terminantur in quarto die, aut in peracutis quæ terminantur in septimo. & aliarum tempora sunt longiora sicut acutarum absolute quæ terminantur in. 14. die, & acutarum conuersiuarum quæ terminantur in. 20. die aut vltra: & aliarum tempora sunt longissima. Et hoc signum tangit Gale. primo de crisi capitulo tertio dicens. Dico ergo quòd si vides febrem accidisse iam, deinde scis quòd ipsa est quartana, tunc iam scis quòd non est eius principium primus ipsius paroxismus tantum. Et similiter si scis quòd ipsa est tertiana pura, tunc iam scis quòd non perseuerat eius principium vsque ad diem septimum. Et secundum hanc similitudinem possibile est tibi significare in reliquis ægritudinibus horas earum. Febris enim causonidis et pleuresis & periphleumoniæ principium est breue, epilepsiæ

vero

vero & doloris sciatici & doloris articulorum & doloris
renum principium est longum. Secūdum est tempus ãni.
Iuxta illud Gal.ibi.Hippo.vero dixit ꝙ quartana æstiua vt
multum ē breuis & autūnalis lõga & præcipue cum hyemi
continuatur.Et ego dico ꝙ omnium reliquarum ęgritudinū
secundum hanc similitudinem consumptio in æstate est ve
locior & in hyeme tardior.cumq; hoc ita sit tunc manifestū
est ꝙ earum principium est in æstate breuius & in hyeme
longius,et secundum comparationem principij sunt reliquę
horæ ægritudinis. Tertium ē habitudo ꝑiodorum vł exa
cerbationum adinuicem. Nam cum incipiunt citius et ma
gis durant,tunc proculdubio morbus est in augmento, &
cum ante hoc eadem hora incipiunt & eodem tempore du-
rant,morbus est in principio,& cum post augmentum ista
contingunt morbus est in statu,& cum incipiunt tardius &
minus durant est indeclinatione.Iuxta illud Gal.ibi. Perio-
dorum autem augmenta ægritudinum horas significant se-
cundum exemplum quod dixit Hippo.Si quid antecedant
illos aut nõ,& si sint maiores aut nõ. Quartum est signa
digestionis vel indigestionis in exeuntibus a corpore. Iux-
ta illud Gal.lib.de tēporibus totius morbi.cap̄.3. Quis.n.
non nouit indigestionem passum fuisse ventrem egõnes vi
dens chylosas.Quis vero nõ nouit vrinam aquosam uidēs
infortunatam fuisse eam quę in vasis digõnē.Quis aũt sub-
tile extussitum sputum secūdum pleuresim uel piphlemoniã
videns quin est principium ægritudinis.Ita aũt & ĩ opthal-
mijs in principio quidem effluit multum & subtile ĩdigestū
sufficienter.Deinceps autem minus & grossius, & subfigu-
rationem quandam digõnis assumēs,deinde in tp̄e ꝓceden
te multitudine quidē maioratione patiente. consistētia vero
ad id quod grossius ꝓcedente augentur, quæ digestionis in
tm̄ vt glutinentur palpebræ dormientiū a fiēte lippitudine.
At vero & eorum quæ ex cerebro defluūt per palatum et na
res,principiū quidē est qn̄ aquosū & subtile fuerit & multū
& acre qđ fert.Vnūqđq;.n.indigõnē oñdit horū,digestiõis
aũt cognitio cum grossius & minus acre et paucū euacuatur.
Tandem cõcludit.Talia quidem sunt tempora ęgritudinū,
ex quibus qui laborant saluantur.

**Et hæ quidem horæ quandoq; attendunt se-
cundum ægritudinem a principio ipsius usque
ad finem eius in suis paroxismis, & uocantur ho
ræ uniuersales. Quandoque considerantur secū-
dum unumquenque paroxismum, & uocan-
tur hore particulares.**

Iu hac parte quarta dicit Prin. ꝙ temporum ægritudinis
quædam attenduntur penes totam ægritudinis duratiõem
a principio eius vsq; ad finem, & dicuntur tempora uniuer-
salia.alia attenduntur in unoquoq; paroxismo & particula-
laria vocantur.Similem diuisionem tangit Gal.p̄io de cri-
Gal. si.cap̄.primo.vbi postq; narrauit tempora morbi vniuersa
lia ait.Has autem quatuor ęgritudinis ꝑtes quidam noĩant
horas ægritudinis totius, & quidam nominant eas propter
hanc eandem causam horas ægritudinis vłes, vt distinguãt
inter eas & inter horas ægritudinis particulares,ad quas di-
uiditur vnusqsq; paroxismorum febris. Attende p̄io ꝙ
Gal.lib.de temporibus paroxismorum febrium.cap̄.6.po-
nit sex tempora cuiusq; periodi dicens.Primum tēpus erat
ꝙ copulabatur ĩfebricitationi.i.tempori quietis infrigidatio
nis sensum prebens quod principium noĩamus.Secundum
vero quod deponebat infridationem vt dictum est paulatĩ
& vocetur breuis doctrinę gratia inęqualitatis tempus.De-
inde supra illud tertium quod omalici.i.vniformi augmēti,
in quo quartum quod status. Quintum vero quod decre-
menti.& Sextum quidem ĩfebricitationis.Igitur quoniam
quidem sex sunt prædictæ particulares differentiæ secundū
tertianæ periodos sensus opus est & rememorationis & nõ
demr̄ationis logicæ.Idem latius declarat cap̄.5.libri ꝑnoĩa
ti. Attende secundo ꝙ differentia est inter ꝑiodum & pa-
roxismum febrium,quia periodus nominat totum tempus Gal.
vnius afflictionis & quietis post eam,sed paroxismus noĩat Perio-
tempus afflictionis solius.Nam paroxides græce ĩcitatus & dus qđ,
ĩflammatus dicitur.Inde paroxismus cõmotio,exacerbatio, & paro-
incitamentum,inflãmatio,prouocamentum,acumē interp̄ xismus.
tatur lib.de doc.græca.Infebricitatio ergo est vltima pars
periodi qua corpus est neutrnm decidentiæ si febris reuersu
ra fit,sed non est pars paroxismi. Attende tertio ꝙ tempus
vocatum a Gal.tempus inęqualitatis,quia est in eo diuersi-
tas in frigore calore & punctione & impulsu, & tempus vo
catum omalici augmenti,quia calor in eo uniformiter auge-
tur donec veniat ad statum.possunt ambo sub augmēto cõ
præhendi,quia principium proprie est hora qua calor natu-
ralis præfocatur a materia submersa in membro tandiu do
nec appareat maturationi aut diuersitati eius contrariæ ma-
turatiõi vestigium, vt ait Prin.quarti prima.trac.1.c.3.Cū
igitur calor se erigere incipit & pūgere & pulsum añ demer
sum erigere tūc adest augmentum, & sic erūt tm̄ quatuor tē
pora paroxismorum sicut sunt tantū quatuor totius morbi.

Capitulum.viij.Ad complēdum sermonē de dispositionionibus ægritudinū.

**Gritudines multis modis sortiuntur
nomina,aut a membris in quibus sūt
sicut illa quæ est lateris & illa quæ est
pulmonis,aut a suis accidētibus sicut
epilepsia aut a suis causis sicut dicimus, ægritudi
nem melancholicã,aut a sui similitudine sicut di
cimus ægritudinem leoninam & ægritudinem
elephantiam, aut comparatæ ei cui primo acci-
disse dicuntur sicut dicimus ulcera balchiæ, aut
comparatæ ei cuius fama fuit ꝙ medicando eas
curabat sicut dicimus ulcera charonia, aut a sui
substantia,et essentia sicut febris & apostema.**

In hoc cap̄.primo agit Prin.de originibus nominū ægri
tudinum.secundo de diuisione ægritudinis in manifestã &
occultam.ibi⌊Inquit Gal.⌉tertio de diuisione eius in ꝓpriã
& ex colligantiam.ibi ⌊Ægritudines.⌉quarto de diuisione
corporū penes dispositiones sanitatis & ægritudīs.ibi⌊Cor
porum vero.⌉quinto de diuisione ęgritudinis in sanatiuam
& nõ sanatiuam cū notabili duplici,ibi⌊Omnes uero.⌉sex
to de conuersione quarundam ægritudinum ad alias minus
malas,& quarundã ad deteriores.ibi⌊Debes autem.⌉Septi
mo de ægritudinibus contagiosis.ibi⌊Est præterea.⌉Octa
uo de ægritudinibus hēditarijs.ibi⌊Et sunt ęgrituuinum q̄-
dam quæ in semine.⌉Nono de ægritudinibus regionalibus
cum vno notabili.ibi⌊Et sunt ægritudinum quædam quæ
sunt.⌉ In hac prima parte dicit ꝙ ægritudines denominã-
tur seu nomina sumunt a septem rebus. Primo quidem a
mēbris quibus inherēt, vt pleuresis quæ est ap̄a sub costis, Ægritu
dicitur a pleura græce quod est latus vel costa latine.& peri dinis de
pleumonia quę est apostema pulmonis,dicitnr a peri quod noĩatio
est circum & pulmo quasi circa vel ĩtra pulmonem nascēs. sextu-
Secundo a suis accidentibus,sicut epilepsia dicitur, vt ait plex.
Ale.quia tenet omnem sensibilitatem captiuam. dicit etiã
hæc eadem morbus caducus,quia cadere facit ægum, &
dicitur pedicon eo ꝙ pueris sepius accidit.nam peditia græ-
ce latine puer ē.Dicebatur etiam olim apud Romanos mor
bus comitialis.quia cadente aliquo in comitijs soluebantur
statim,& ex augurio transferebantur ad alium diem,& erãt
comitia conuentus.Romani ppłi in campo martio ad ma-
gr̄atus creandos, dicitut etiam epilepsia sacer morbus,quia
partem corporis possidet in qua veteres dixerunt habitare
animam rationalem.Dicitur iterum hyeranoxa ratione siłi,
& morbus lunaticus,quia sequitur motum lunę, & morbus

herculeus siue heraclius, vel quia fortis est, vel quia captus eo fuit Hercules. Tertio denominãtur ęgritudines a suis causis, vt melancholia quæ est passio medij vẽtriculi, ĩ qua mutantur æstimatio & cogitatio a cursu naturali ad corruptionem & tumorem, denominatur ab humore melancholico turbante spiritus qui ẽ causa eius. leucophlegmantia etiã quæ est species hydropisis ex phlegmate genita recipit nomen a causa ipsius, & dicitur a leucos quod ẽ albũ et phlegma quasi constans ex albo phlegmate. Quarto a similitudine quam habent cum quibusdam rebus vt species leprę q̃ fit ex cholera adusta dicitur leonina propter similitudinem ipsius cum leone. sicut enim leo est animal seuum rapax, suã prædam cito lacerans & dissipans, sic hæc leprę species cito dissipat & rodit particulas molles corporis. Et lepra quæ fit ex melãcholia naturali cui superuenit adustio dicitur elephãtia propter similitudinem quam habet cum elephante ĩ grauitate & tarditate motus, vł quia reddit cutem scabiosã plenam nodis qualis est in elephante. & magnificatio fæda pedum & tibiarum. dicitur etiam elephantia, quia sæpe euenit elephantibus. Quinto denominantur ab illo cui primo dicuntur euenisse, vt ulcera balchiæ quę corrosiua sunt sic denominant̃ a Balchia infirmo qui secundum famam primo vexatus est eis. Sexto denominãtur ægritudines ab illo q famatus olim fuit ĩn curis earum, vt vlcera charonia q̃ sunt putrida concaua sic denominantur a Charonia chirugico q famatus olim fuit ꝙ añ alios in cura talium pręcellebat. Fuit enim olim mos ꝙ medici singuli contentabantur experientia certa paucorum morborum & famabatur vnus medicus cerebri, aliter aurium, alter oculorum, alter narium, alter febrium, alter apostematum, alter vlcerum, & sic de alijs.

Septimo denominantur ægritudines a substantia & essentia sua, sicut febris & apostema. nam febris ĩcendium interprętatur a feruendo dcã, & apostasio seu apostema collectio aut distensio. Attende ꝙ Gal. secundo de ingenio sanitatis cap̃. secundo. tangit octo modos a quibus trahuutur noĩa ægritudinum cum declaratione ampliori. Primum sub his verbis Multi. n. morbi ab ĩfirmo membro nominãtur, sicut pleuresis a latere, peripleumonia a pulmone, scia ab ancha, podagra a calcaneo, nefresis a lumbis, arthretica a cõcatenatione, cephalea a capite, opthalmia ab oculis, dyssenteria ab intestinis. Secundum sub his verbis. Sed mł̃tis morbis ab accñtibus conseq̃ntibus nomen tribuerunt, sicut fecerunt in passione quæ egestione inferius egredi non præmittit eam a superiori meatu cohibente ingred. illam. n. a torsione inrestinorũ denominauerunt, & tenasmõ a thetĩositate. i. pruritum stimulante anum sumpserunt. Et spasmum ab instrumẽtis voluntarij motus ad sui initium inuolũtarie reuersis. Similiter vnũquodq; nomen quod imposuerunt tremori & mollitiei & crapulositati, duritiei, anhelitus, vigilijs. & alinationi & stupori ab accidentibus quæ a morbis horum procedunt nomen acceperunt. Tertium sub his. Item plurimos morbos denominauerunt ab vtroq; dicentes. Dolorem capitis, aurium tremorem, cordis dolorem, oculorum & uulug & similia. Quartum sub his. Item pluribus morbis secundum causam morbi nomina imposuerunt. nã maniam melancholiã & cholericam solutionem choleram rubeam vocauerunt, eo ꝙ choleram rubeam causam eius dicebant esse, & etiam causa huius rationis hyposarcham quę species est hydropisis album phlegma vocauerunt. Quitum sub his. Similiter pł̃es morbos secundum similitudiem quam cum exterioribus habent nominauerunt lepram elephantiam leoninam vocantes, & cancrum q̃dam passionẽ, & passionem quæ in naribus accidit polipum. Item apostema quod frusto gulæ contingit vnam appellauerũt, & morpheam ab arbore nucis sumpserunt eo ꝙ frondibus eius similatur, & quasdam speies verrucæ formicas vocauerunt. Et multas species tumoris, qui vulgo bochium dicitur diuersimode vocauerunt, quasdam pultes nominantes, eo ꝙ materia in eis existens similatur fariæ & alias sepum. Et nõnullas fauum mellis, & vueam oculi foras exeuntem propter incisionem corneæ vueam dixerunt. Simliter allopitiã & tyriam & superfluitates quasdam corpori contingentes a ſiłi forma quorundam animalium vocauerunt. Et inflationem veretri nomine cuiusdam demõis sponsarum depicti appellauerunt. s. satyriasim. Sextum sub his. Verũtamen nullũ morborum nomen essentiam morbi solam significans ĩ elenorum lingua inuenitur, eo ꝙ membrum infirmum vł causam morbi cõsignificat, paucis tamen exceptis vt phlegmones. i. calida apostemata, & cancrenæ. i. initium corruptiõis membri & destructionis, et sclirrhosis. i. duritia similiter nascentia, & apostemata & vulnera separatio concatenationis & fractura. Septimum & octauum sub his. Particulariũ tñ alia noĩa acceperũt ab eo p quẽ p̃mitus curata sunt sicut chironiã, alia ab eo in q̃ prius fuerũt ut thelephium hęc Gal.

Gal. Modus noĩandi ęgritudines octuplex.

Inquit Gal. ægritudines aut sunt manifestæ quæ sensu cognoscuntur, aut sunt occultæ quas facile ẽ cognoscere sicut dolores stomachi & pulmonis, aut quas difficile est cognoscere sicut ęgritudinis hepatis & cannalium pulmonis, aut nõ compræhensæ nisi cum existimatione sicut ægritudines quæ uijs accidunt urinæ.

Morbus duplex.

In hac parte secunda Prin. innuit duplicem morborum diuisionem. Prima est ꝙ morborum quidam sunt manifesti. s. in exterioribus corporis sensu percepti sicut vulnera & apostemata extrinseca. Alij sunt occulti. s. in interioribus corporis abscondIti. Secunda diuisio est ꝙ morborum occultorum quidam sunt faciles ad cognoscendum, vt dolores stomachi & pulmonis. quidam difficiles ad cognoscendum, ut ægritudines hepatis & cannalium pulmonis. quidam nõ cognoscibiles certitudinaliter, sed sola ęstimatione sicut morbi viarum vrinæ. Attende primo ꝙ ægritudines hepatis & cannalium pulmonis, ideo difficulter cognoscuntur quia sunt in mẽbris carentibas sensu. Attende secundo ꝙ ęgritudines viarum vrinę nõ cognoscuntur certitudinaliter, sed æstimatiuę solum propter magnam similitudinem quã hñt cum ægritudinibus intestinorum, ita vt difficile sit inter eas discernere & specialiter inter lapidem & colicam. Et quid mirum cum patronus medicorum Galenus in seipso super hoc deceptus fuerit, vt testatur secundo interiorum. cap̃. 4. dicens. Sed ego scio ꝙ quodam tempore passus sum tã magnum dolorem ꝙ arbitrabar interiora ventris terebro perforari, præcipue in loco qui est via vrinæ inter renes & vesicam vnde cum oł̃o clisteriçatus cum magno dolore hũores velut liquidum vitrum emisi similes & in liquore & in colore. Sed cum dolorem haberem arbitratus sum lapidem esse in aditu vrinæ, quia dolor fuit quasi morsio & compunctio, materia tamen eiecta & a dolore quietus intendi me nõ habuisse lapidem & dolorem nec in uia renum nec in renibus fuisse, neq; in quolibet intestinorum subtilium sed ĩ uno grossorum. Eius enim aditus nõ fuit velut exstricto loco, sed quasi de magna concauitate. Hæc Gal. Et paucis interpositis subdit. Sed non possumus discernere dolorem hunc a dolore lapidis nisi quæ ventura sunt expectauerimus. Ergo idest propter hoc non prohibemur complere voluntatem nostram in mitigando dolorem. vtrisq; enim iuuamen unum est. i. calefactiones exterius facte clysteria interius sed tñ in initio, deinde non mitigato dolore danda est aliqua de medicinis dolorem mitigantibus sicut medicina philon quæ philonium dicitnr. Hæc ille.

Gal. patronus medicorum.

Renalium dolorũ canõ practicus.

Hegritudines quoque est cũ sunt propriæ, & est cum sunt secundum societatem. Et mẽbrum quidem alij membro ægritudine sua associatur. Aut quia natura sunt continua inter quæ aliqua continuant instrumẽta sicut cerebrum & stomachus propter continuitatem neruorum inter ea,

aut matrix & mamillæ propter continuitatem uenarum inter ea. Aut quia unum ẽ uia alterius sicut inguina & apostematis cruris. Aut quia sunt uicina sicut pulmo & cerebrũ. Omne enim membrum quod alteri associatur & proprie cũ unum eorum alteri uicinum debile fuerit, socij sui recipit superfluitates sicut ascelle cordis. Aut quia unum est principium & radix operationis alterius, sicut diaphragma pulmonis in attrahendo aerem. Aut quia unum seruit alteri sicut nerui cerebro. Aut quia alij tertio membro associantur sicut cerebrum associatur reni, propterea ꝙ unumquodq; eorum associatur hepati. Et est cum societas peruenit ad casum queadmodum cerebrum cum ægrotat & associatur ei stomachus. Debilitatur enim tunc eius digestio & mãdat ipsi stomachus uapores malos & nutrimentũ non digestum et augent ipsius cerebri ægritudinem, & sic ex hac ægritudine perueniunt patiẽtes ad durabilitatem & circuitionem.

In hac parte tertia primo diuidit prin. ægritudines in ꝓprias quę vni membro appropriantur non hito respectu ad aliud membrum quod ei communicat, & ægritudines societatis seu colligantiæ, quæ proueniunt ex societate vnius mẽbri ad alterum. Exemplum primarum est ægritudo stomachi materialis passim introducta ex reliquijs primæ digõnis, vel ægritudo cerebri ex reliquijs sui proprij nutrimenti. Exẽplum secundarum est apostema ĩ emũctorijs ex superfluitatibus delegatis a principalibus. Secundo diuidit colligantiã vnius membri cum alio in ægritudine in sex modos societatis membrorum sibi compatientium adinuicem. Primus modus est colligantia seu societas ex continuatione vnius membri cum altero mediante aliquo instrumento dilatiuo, sicut cerebrũ continuat cũ stomacho mediante neruo descendente ad ipsum partĩ a primo ramo tertij paris, partim a tertio ramo sexti paris neruorum immediate oriẽtium a cerebro. Et matrix continuatur cum mamillis mediã tibus venis veniẽtibus ad matricem a radice septimi rami venæ maioris descendentis cum peruenerit ad extremum spondilium, a quarum lateribus cum peruenerint ad matricem ascendunt rami ad mamillas, quibus matrix colligatur eis. Et hunc modum colligantiæ habent cor cerebrũ & hepar cum omnibus organis. Secundus modus colligantiæ cõsistit in hoc ꝙ vnum membrum est via per quam descendere solent humores ad aliud vt ad apostema vel vlcera cruris per inguĩa descendunt humores, quorum pars in inguibns quandoq; retenta facit ibi apostema, quod est morbus in societate. Et raro est scabies longa vel vlcus antiquum in pede aut manu sine glandulis in inguĩe vel in subascella propter istum modum societatis. Tertius vero modus est colligantia vicinitatis seu proximitatis sicut pulmo est proximus cerebro, & propterea ĩ periphleumonia sæpe euenit subeth vel ꝑafrenesis & rubedo maxillarũ ex multitudine uaporum eleuatorum a pulmone ad caput. Et circa hunc modum pro regula habetur ꝙ omne membruu alteri vicinum seu proxime associatum faciliter recipit sup̃fluitates sui vicini, maxime cum debilius eo fuerit. Quartus modus colligantiæ consistit ĩ depẽdentia operationis unius membri ab operatione alterius, vt operatio pulmonis in attractione aeris dependet ab operatione diaphragmatis & pectoris velut a radice eius. Dilatato. n. pectore per motum diaphragmatis & musculorum pectoris dilatatur pulmo ex consequenti ne vacuum fiat & attrahit aerem. Iuxta illud Gal. libello de motu thoracis et pulmonis. Diastolato quidẽ thorace condilatatur omnino pulmo a consequentia quæ ad id quod euacuatur attractus, sic. n. est thorax pulmoni princeps motus. Quintus modus est colligantia membri seruientis ad illud cui seruit vt arteriarum ad cor, venarum ad hepar, neruorum ad cerebrum. Sextus modus est colligãtia duorum membrorum adinuicem per medium tertij, vt per hoc ꝙ ambo cõmunicant & associãtur vni tertio, & talis est colligantia inter cerebrum & renes per medium hepatis cum quo communicant mediantibus venis non pulsatilibus. Tertio dicit ꝙ colligantia vnius membri cum altero in ægritudine quandoq; peruenit ad casum. i. circlatio nem, ita ꝙ morbus vnius nutrit auget & manutenet morbũ alterius & econuerso, vt sæpe a cerebro repleto & ęgrotãte fluit ad stomachum humor in digestus debilitans digestiuã ipsius & stomachus inde grauatus mittit cerebro vapores malos indigestos & nutrimentum indigestum mediante hepate non corrigente defectum stomachi, quibus fouetur augetur & perseuerat ægritudo cerebri. Et sic ex hac ægritudine hincinde nutrita & aucta perueniunt ęgri ad durabilitatẽ. i. perseuerantiam ægritudinis, & circuitionem. i. circularẽ manutenentiam alterius ægritudinis ex altera. Attende ꝙ hic per casum princeps intellĩt circulationem, quia casus seu fortuna solet pingi in forma rotæ, quæ circularis est vel propter vicissitudinem ascensus & descensus in hac colligatione sicut ĩ fortuitis. Ex dictis apparet ꝙ sex sunt gñа morborum in societate secundum sex genera colligantiæ membrorum adinuicem modo recitata. Quærit hic vtrum mẽbrum cuius actio est læsa propter morbum membri sibi vicini absq; hoc ꝙ aliqua ipsius pars in se læsa fuerit sit ægrũ vel sanum. Hoc dubium tangitur a Gal. 3. interiorum ca. 1. Ait. n. ibi. Sed tamen cum diceret archigenes actionẽ aliqñ esse infirmam membro, ĩ quo ẽ minime infirmato dixi hũc sermonem necessario esse determinandum & enucleãdum vt oportet. Pro cuius solutione secundum ipsius mentem illic expræssam sit hæc prima conclusio. Infirmitas mẽbrorum læsorum ex colligantia cum alijs potest vere dici eorũ infirmitas, licet non sit mansiua & perfecta, sed sequaẽ morbum alterius membri, sicut vmbra corpus. Iuxta illud Ga. ibi. Quare bene veritatem possumus dicere ꝙ membris ꝓpter aliorum colligantiam læsis, & si eorum infirmitas nõ sit permansiua & ꝑfecta, quia quasi umbrã illius morbi habent vt archigenes dixit. Possumus tamen dicere ꝙ ipsa sit eorum infirmitas. Verbi. g. Si homo igni appropinquet nimis & si nõdum comburitur dolorem habet, nec possumus dicere membra quæ sunt calefacta esse illæsa. Similiter aere frigidissimo nos circundante aut aqua frigidissima siue niue tacti dolorem patimur. Sed tamen si causa doloris auferatur vel elongetur, statim dolor mitigatur. Et attende hic ꝙ Gal. vtitur hoc argumento a maiori. Nam si læsio actiõis alicuius mẽbri pẽdens a causa primitiua extrinseca sicut umbra a corpore est morbus, q̃to magis læsio actionis pendẽs a causa intrinseca corpori. s. morbo membri primo lęsi, cuius colligantia alterũ patitur. Secunda conclusio. Omne membrum cuius operatio læditur propter colligantiã cum altero debet dici læsum vel infirmum propter alterum vel cum altero. Iuxta illud Gal. ibi. Quodcunq; membrũ propter colligantiam patitur lęsum oportet dici. vel propter alterum uel cum altero. Vnde si aliquis in oculis patiatur accidentia, uelut ea quæ patiuntur illi qui sunt cataractandi ab initio morbi & fit propter passionem stomachi, oportet nos dicere oculos esse lęsos secundum colligantiam propter fumum capinosum caput ascendentem ex materia in stomacho clausa. Tertia conclusio. Si membrum aliquod morbum ex colligantia acquisierit quæ remota causa ipsius nõ remoueatur, sed indigeat propria cura, non solum ægrotat ꝑ colligantiam, sed per passionem in sua essentia uel natura. Iuxta illud Gal. ibi. Sed si passionem habeant ut necessario studeamus in eorum cura causa nocitiua iam ablata nõ possumus dicere eos propter colligantiam pati, sed in eẽntia eorum passionem esse. Quarta conclusio. Si membrũ cuius operatio lęditur ex colligantia cum altero dicatur in se sanũ

Ægritudinis colligantiæ vnius mẽbri cũ alio modus sextuplex.

Gal.

ſicut placuit archigeni, rationabilius illud dicitur ſanũ cuius operatio læditur ex hoc ꝙ non uenit ad ipſum illud quod ab alio uenire debet ꝙ̃ illud cuius operatio lęditur ex hoc ꝙ ab alio uenit ad ipſum id quod uenire non debet. Exempli gratia. Quidam grauiter cadens perdidit uocem non propter lęſionem epyglottidis quod eſt organum uocis, ſed propter paralyſim muſculorum qui ſunt inter coſtas debentium inſufflare aerem, qui materia uocis eſt. Alius de mula cadens ſe læſit in collo perdens inde ſenſum digitorum. Alius ex ægritudine ſtomachi fumos capinoſos in oculis recepit inducentes cataractam. Hos comparans inuicem Gal. cap. nunc dicto ait. Vnde dico laudabilius eſſe membrum uocis & digitos credi illæſos ꝙ̃ oculos. Paſſio. n. oculorum ē plenitudo eorum de fimo capinoſo. Membrum autem uocis et digiti læſionem ſuæ actionis patiuntur, non propter rem extra naturam ad eos uenientem, ſed quod ſolitum eſt ſecũdũ naturam uenire, non uenit ad eos. Et cauſa uirtutis ſenſibilis ad digitos non uenientis eſt infirmitas furcati nerui a nucha ad eos uenientis Aer uero unde inſufflatio fit neceſſe ē ut nõ ueniat ad guttur cum lacertus qui eſt inter coſtas mollificatus eſt. hæc Gal. Quæret aliquis qua ſpecie morbi ęgrotat membrum cuius actio lęditur dũtaxat ex hoc ꝙ ad ipm̃ nõ uenit quod uenire debet. Dic ꝙ morbo organico in ſitu uel habitu ſecundum colligantiam.

Corporum uero ordines inter ſanitatẽ & ęgritudinem ſunt ſex. Corpus quod eſt in ultimo ſanitatis. Et corpus quod eſt ſanum nõ in ultimo. Et corpus quod eſt nec ſanum nec ęgrum queãdmodum dicunt. Et corpus ægrotatiui qui ægritudinem cito recipit. Et corpus ægri qui paruã habet ægritudinem. Et corpus ægri qui habet ægritudinem in ultimo.

Corporũ ſanitati ęgritudini neutralitati ſubiacentiũ ordo.

In hac parte quarta dicit prin. ꝙ ſex ſunt ordines corporum inter ſanitatem & ægritudinem. i. ſubiacentium ſanitati & ægritudini & neutralitati ſupple. Primus ordo eſt corporũ ſanorum in ultimo. ſ. ſanorum ſemper quę habent optimas complexionem compoſitionem & unionem. Secundus ordo eſt corporum ſanorum non in ultimo. Et ſub hoc ordine cadunt corpora ſana vt multum, quæ & ſi deficiant a ſaniſſimis, ſunt tamen apta manere ſana pro maiori parte vitæ ſuæ, & corpora ſana vt nuuc, quorum ſanitas eſt inſtabilis & cito labilis ſecundum tempora. Tertius ordo eſt corporum neutrorum vel ueutro cõtrariorum participantiũ. ſ. neqꝫ ſanitate integra, neqꝫ ægritudine integra, vel vtroque participantium, vel vno tempore vno, & alio tempore altero, vt dicunt medici ponentes medium inter ſanũ & ęgrũ. Quartus ordo eſt corporum ægrotatiuorum, quæ cito ęgritudinem recipiunt. Et ſub hoc ordine cadunt corpora ægra ſemper quæ toto tempore vitæ ſunt apta ęgrotare, & corpora ægra vt multum, quæ ſunt apta ægrotare pro maiori parte ſuæ durationis. Quintus eſt corporum ægrorum hñtiũ paruam ægritudinem vt nunc. ſ. Sextus eſt corporũ habentium ægritudinem in vltimo malitiei. ſ. peſſimã & mortiferam. Attende primo ꝙ prin. hic diſtinguit ordiate corpora ſecundum gradus a ſaniſſimo ad ægerrimum inter quę primum eſt ſanum ſemper. Secundum ſanum vt multum. Tertium ſanum vt nunc. Quartum neutrum. Quintũ ægrum vt multum. Sextum ægrum ſemper. Septimum ægrum vt nunc ex parua ægritudine. Octauum ægrũ vt nunc ex peſſima ęgritudine. Sed iſtabit aliquis ꝙ ęgrum ſemper & ęgrum vt multum peiora ſunt ægro vt nunc, cũ morbi ſui ſint fortius radicati durabiliores & munus capaces curæ. Iuxta illud metricum. Et tibi propoſitis quæ ſunt fugienda duobus. elige mobilius, fugæ quod conſtantius extat. Pro ſolutione attende ꝙ ægrum ſimpliciter diuiſum in ęgrum ſemper & ægrum vt multum non eſt ęgrum comparatione ad ſeipm̃, quia vnuſqſqꝫ dicit ſe eſſe ſanum dum ſolitas præter vllum impedimentum facit actiones, vt ait Gal. primo morbi. Sed ægrum ſimpliciter eſt tale a generatiõe. Iuxta illud Gal. primo techni. Ægrum vero corpus ſimpliciter eſt, quod ex generatione aut eſt diſtemperatum in his quæ ſimiles habent partes, aut non æquale in organis aut in vtriſqꝫ ſimul. ꝙ̃diu ergo manet in ſuo lapſu naturali ſine hoc ꝙ labatur in ægritudinem vt nunc dicit ſe eſſe ſanum, & compræhendit ſub latitudine ſanitatis reſpectu ſuįpſius & ſimiliter neutrũ ſimpliciter. Iuxta illud Gal. 2. techni. & diuiditur totius ſanitatis latitudo in tres partes latitudinem habentes & ipſas multã. Quarum prima quidem erit ſanorum corporum, ſecunda vero ægrorum, tertia neutrorum. Et in ſignum huius in trãſlatione arabica duorum canonum nunc allegatorum ex libro techni loco ægrum ſcribitur ægrotatiuum. Et princeps hic ſub nomine ægrotatiui compræhendit ægrum ſemp, & ęgrum vt multum, vel diminutus eſt non loquens de ipſis. Corpus ergo ſimpliciter ægrum non dicitur ęgrum comparatione ad ſeipſum, quia facit operationes ſibi ſolitas ſecũdũ propriam eius naturam, ſed comparatione ad corpus eucratõ, quod eſt in meliori formarum dicitur ægrum, quia reſpectu huius habet operationes ſenſibiliter & manifeſte lęſas. Ex his trahi poteſt ſolutio prędictę obiectionis. ſ. ꝙ licet ęgrum ſemper, & ægrum vt multum habeant ægritudines fortius radicatas durabiliores, & minus ſanabiles, & q̊ ad hoc ſint peiora ęgro vt nunc, quia non tamen habent operationes lęſas comparatione ad ſeipſa & ſecundum propriam naturã dicuntur minus mala ęgro vt nunc, quod habet operationes læſas ſenſibiliter & comparatione ad ſeipſum, & comparatione ad corpus eucratõ. Et ideo Gal. in latitudine corporum poſuit duo extrema non ſanum ſemper, & ęgrum ſemp, ſed ſanum ſemper & ægrum vt nunc. penes quorum appropinquationem maiorem vel minorem vel ęquidiſtantiam alia corpora dicuntur ſana vel ægra vel neutra. Aut. n. ſecundo techni. Ponentibus nobis extremos terminos contrarios alterutrũ optimam compoſitionem & nunc factam ægritudinem, conſiderantibus uero cui horum ſint viciniora quæ probãtur corpora propinquius optimę compoſitioni eſt ſanum. Quod vero ab hac longius iam uero ęgrotanti propinquius ægrum. utrorumqꝫ uero medium ęqualiter ab utroqꝫ abeſſe apparens neutrum erit hoc. Attende ſecũdo ꝙ Gal. aliter diſtinxit corpora ꝙ̃ prin. hic. Iuxta cuius deſcriptionem nouē ſunt ordines corporum. ſ. ſanum ſemper, ſanum ut multum, ſanum ut nũc, ęgrum ſemper, ęgrum ut multũ, ęgrum ut nunc, neutrum ſemper, neutrum ut multum, neutrum ut nunc. Poſſet hic quęri utrum ſit dabile corpus qđ eſt in ultimo ſanitatis, ſed quia hęc materia fuit diſcuſſa ſup cap̃. primo de complexionibus primi prima doc. tertia nũc reliquatur. Item poſſet quęri ſi ſit dabile corpus ęgrum in ultimo. uidetur ꝙ ſic per prin. hic. In contrarium arguitur, quia nullum eſt corpus adeo ægrum cui non poſſit nouum uulnus inferri quo fiat ęgrius. Item nullum corpus ęgrũ moritur ſine ſucceſſione aliqua cum corrũpens ipſum ſit agens finitum, & non ſit dare ultimum inſtans rei naturæ permanentis. ſignato ergo corpore ęgro in ultimo in aliquo inſtanti de illo uerum eſt dicere ꝙ anteqꝫ deſierit eſſe uirtus ipſius erit debilior & propinquior morti. ergo ipſum erit ęgrius, et ſic non erat ęgrum in ultimo. Attende pro ſolutione ꝙ duppliciter dicitur ęgrum in ultimo ſiue ęgerrimum. ſ. uel ęgerrimum, quod actu eſt uel ęgerrimnm quod eſſe poteſt. Iuxta hoc dic primo ꝙ eſt dare ęgerrimum primo mõ qa ē dare corpus q̊ nullũ nũc inuenitur ęgrius. Dic ſecundo ꝙ nõ ē dare corpus ęgerrimũ ſecundo modo ꝓpter rationes tactas.

Omnes uero ægritudines aut ſunt ſanatiuæ aut non ſanatiuæ. Et ſanatiua quidem eſt ægritudo quæ non habet quod prohibeat quin medicetur ut debet. Non ſanatiua uero eſt cum qua eſt aliquod prohibens, & neque conceditur medico ut medicet ſicut debet, ſicut dolor capitis ſi

fueris

fuerit cum eo reumatismus. Et est tibi sciendum ꝙ ægritudo proportionalis complexioni ætati & tempori est minoris timoris ea quæ eis nō proportionatur. non. n. accidit hæc nisi propter causæ ipsius magnitudinem.

Ægritudo duplex.

In hac parte quinta primo dicit prin. ꝙ ægritudinū quędam est sanatiua, alia non sanatiua. Sanatiua ē cum qua non est aliquid quod rectam ipsius impediat curam, vt mala cōplexio simplex sine materia. Non sanatiua est cum qua est aliquid quod rectam ipsius impedit curam, ita ꝙ non expedit vt medicus intendat sanationi eius secundum propriam ipsius curam traditam in practicis, ut dolor capitis cum reumatismo. Nam si dolor talis a calore ꝓcedat & applices frigida reuma augmentabis frigidis exprimentibus materias ad inferiora ad quę defluere sunt paratiores sua grauitate. Et si dolor capitis a frigido fiat applicatis calidis liquæfiēt humores & ad inferiora distillabunt, & sic crescet reuma. Attende primo ꝙ ægritudo non sanatiua est casus ꝑplexus reddens sæpe medicos scientificos & expertos dubios & vacillantes in electione melioris, vt si mulier prægnans vel puer vel senex a senio patiatur pleuresim aut squinantiam autepidimiale bochium dubitat medicus si phlōmabit vt casus requirit. Item si in prægnantibus calculo oppressis dabit diuretica & clysteria fortia dum colica vexantur, attento ꝙ hæc sunt diuretica & prouocantia aborsum. Et circa hos casus vidi quosdam famosos medicos nihil velle attentare periculosum forte ne si sinistre succederet detrimentum famæ paterentur cum consciæ remorsu & cum regie & suauibus medicinis demulcere dolores cōmittentes opera curæ & validiora remedia deo & naturæ. Alios vidi magnanimos & confidentes qui ad fortia procedebant, & ut in pluribus bñ succedebat eis freno apposito & confortantibus post eūones adhibitis quia plus lædunt ęgritudines dimissæ furere & durare sine medicamine ꝗ medicamina fortia cito transeūtia bene refrenata cum successione confortatiuorum. Sed hodie mos est fere apud omnes paruipendere & diffamare leuiter medicos & parum obedire eis, & apud ministros sunt innumeri defectus quos medici sine causa imputant. Attende secundo ꝙ prohibens rectitudinem curæ in ægritudine non sanatiua, quādoꝗ est adeo vehemens & periculosum, ꝙ cogit relinquere ægritudinem & attendere sibi soli, vt in colica ex oppilōne phlegmatis quandoꝗ dolor est tantus & ita perniciosus ꝙ cogit medicum applicare narcotica, licet morbum augeant & causam ipsius & in ægritudine calida syncopali mīstramus vinum ut occurrat syncopi, licet augeat morbum. Aliquando vero non est ita vehemens ꝙ agat relinquere curam morbi, sed prohibet ab vsu & applicatione fortiorum & validiorum remediorum aut continuatione eorum, vt in synocha febre cum paralysi administramus īfrigidantia sed remissiora ꝗ ī pura synocha, & in oppilōne forti hepatis cum feb. ministramus calīa apitiua, sed remissiora ꝗ si feb. abesset. Secundo dicit ꝙ ægritudo propotionalis complexioni ætati & tempori est minus periculosa ægritudine non proportionali, vt morbus calidus in complexione & etate in tempore calidis est minus periculosus ꝗ morbus calidus in complexione & ætate & tempore frigidis. Cuius causam reddit, quia morbus disproportionatus non introducitur, nisi a forti & magna causa cum sit fortis resistentia ex indispositione subiecti. Eiusdem sniæ meminit Hip. apho. secunda dicens. In morbis minus periclitantur ægrotantes quibuscunꝗ propriæ naturę & ętatis & temporis & habitudinis & regionis ægritudo inest, magis vero ꝗ quibus non propria secundum aliquid horum inest. Et Gal. in commē. illius ait. Quicunꝗ. n. morbus calori attinet naturę ætatis figuræ temporis vicinantibus calori conuenibilis est. Instabit aliquis primo quia simile additum suo simili facit ipsum furere & augmentari. Contrarium vero morbo eiusdem est curatio, vt ait Gal. commento dicti aphorismi auctoritate Dionysij. Item branchi & coriçæ in valde senibus non maturantur vt ait Hippo. apho. secūda, & sanātur ī iuuenibus, & simili paralyses & apoplexię & astmata & hydropises, & tamen hi morbi, frigidi vt plurimum existentes non proportionantur iuuenibus sed senibus. Item quartanę sunt breuiores & saluiores in æstate ꝗ in autūno vel hyeme. Iuxta illud Hippo. apho. secunda. Æstiuæ quartanę vt multum fiunt breues. autūnales vero longę & maxime quę ad hyemē coniunguntur, & tamen quartanę sunt ꝓportionatę autumno. Iuxta illud hip. apho. tertia. Autūno vero & æstiuorum multa & febres q̄rtanę & splenes & hydropes, phthisis etc. Item causon est periculosior in indo vel ethiope ꝗ in anglico vel scoto, quia anglici & scoti sunt homines fortium virtutum naturalium & magnę resistentiæ. Indi vero & ethiopes sunt homines debiles & resoluti cito prostrati, & tamen causon proportionalior est indo vel ethiopi ꝗ scoto aut anglico.

Hippo.

Pro solutione pręmissarum obiectionum & declaratione mentium Hip. Gal. & Aui. Attende primo ꝙ ad verificationem huius propositionis. Ægritudo proportionalis complexioni ætati & tempori est minoris timoris ea quę eis non proportionatur. cætera debent supponi paria pręter illud in quo fit compō. Et per hoc soluuntur secūda & quarta rationes factę. Attende secūdo ꝙ licet regio tempus & ętas proportionatę ęgritudini sint laudabiles in prin. ęgritudinis uia signi. s. quia significant causam ęgritudinis nō esse fortem & ægrum non multum fore elōgatum a natura sua, non tamen laudabiles sunt via causę curatiuæ, immo tēpus contrarium ęgritudini & regio & ętas superuenientes ęgritudini introductę sunt laudabiles hac uia cōferentes curę morbi. Iuxta illud Gal. 2. apho. commento illius cañ. In morbis minus ꝑiclitantur. Si autem febris acuta fit & calidior complexio aeris & subito ad frigiditatem se mutauerit fiunt hæc magna pars curationis, quia ambę temporis naturę adiutorium febri acutę fiunt. Prima laudabilis est temporis natura cum febris incipiat significans ꝙ materia sit parua. Secūda in fine veniens bona est causa. Frigiditas. n. aeris secūdū conttarium curatio est febris. Et per hoc soluuntur prima et tertia rationes præadductæ.

Gal.

Tertio dicit ꝙ in ęgritudine cuiusꝗ supfluitatis spes est conuersionis eius in contrarium superfluitatis ipsius. Attende hic primo ꝙ ęgritudines tripliciter dicuntur superfluitatis. Primo ī qualitatibus primis vehementer intensis. Secūdo ī humoribus peccātibus multum in quali vel q̄to. Tertio in accidentibus uehemētibus, vt in doloribus & angustijs. Attende secundo ꝙ in isto passu quidam textum habent separatur. alij speratur. Et iuxta hęc possunt esse plures sensus litterę pręsentis. Primus ē ꝙ in ęgritudinibus superfluentibus in vna qualitate sperat̄ facilis cōuersio in contrariam qualitatem, vt de hectica febrili fit hectica senectutis leuiter ex balneo ī aqua frigidissima, & hoc consulunt aliqui in suis practicis asserentes ęgrū diutius viuere sub hectica senectutis. Secundus est ꝙ in ęgritudinibus superfluentibus in aliquo humore speratur conuersio in contrarium humorem vt de synocha inflatiua faciliter fit febris phlegmatica per indiscretam īfrigidationē & quartana fit causon per exhibitiōem theriacę in principio, ut ait Auer. 7. colliget. Tertius est ꝙ in ęgritudinibus superfluētibus ī accidentibus, vt in dolore sperat̄ facilis cōuersio ad cōtrarium, vt colica quę est dolorosissima sępe conuertitur ad paralysim. Et isti tres sensus sunt pro textibus habētibus speratur. Quartus est librorum in quibus habetur separat̄, & est ꝙ in ęgritudinibus cuiuslibet superfluitatis humoralis separatur aliquid, quod conuertitur in contrarium illius superfluitatis. Verbi gratia si superfluitates sint subtiles colericę separantur ab eis partes grossę terrestres, & si supfluitates sint grossę separantur ab eis partes subtiles fumosę & uaporosę tam opere naturę ꝗ adiutorio medicinarum.

Ægritudo superfluitatis tripl̄r.

Debes aūt scire ꝙ quædam ægritudinū sunt quæ ad alias mutantur ægritudines & destruūtur ipsæ & in hoc cōsistit bonitas, & ē una ægri-

tudo alterius ægritudinis medicamentum sicut quartana, ex qua multotiens sanatur epilepsia & podagra & uarices & articulorum dolores. Et quidam etiam sanantur a spasmo propter scabiē & pruritum & bothor. Venter quoque similiter sanatur propter oculorum ęgritudinem. Et lienteria sanat apostema lateris. Et similiter ani uenarum apertio omnibus confert melancholicis ægritudinibus & dolori sciæ & doloribus renum & matricis. Et est cum ægritudines in alias mutantur ægritudines, & propter hoc fit dispositio maioris malitiei sicut cum mutatur apostema lateris in apostema pulmonis & sicut cū mutatur frenesis in lethargiam.

Ægritudo conuertēda in aliam ęgritudinē duplex.

In hac parte sexta diuidit prin. ægritudinem quæ conuertitur ad aliam ægritudinem in illam quæ conuertitur ad minus malam, & illam q̃ cōuertitur ad deteriorem. Et dicit primo ꝙ ægritudinum quædam conuertuntur ad alias ægritudines, quibus sanantur bona & vtili conuersione & est ęgritudo sequens aliam medicinam prioris. Et hoc decl'at exemplis quinque. Primum est febris quartana, quæ superueniens epilepsiæ sæpe sanat eam, & simili' sanat podagram & varices & dolores articulorum. i. iuncturarum, qui solent guttosi & arthetici nominari. Cuius ratio est, quia in q̃libet paroxismo quartanæ multa consumitur materia melancholica, quæ forte cāret aut augmentaret epilepsiam & varices & artheticos dolores. Sed instabit quis ꝙ contrarium frequenter contingit. Nam quartanarijs in declinatione totius morbi sæpe tibiæ & pedes inflantur & frequenter splen inflatur & induratur, vnde non bene mundificat sanguinem a melancholia, & sic cum sanguine transiēs ad membra iam debilitata diuturna febre forte inducit epilepsiam aut varices aut artheticos dolores. Dic ꝙ ista communiter non eueniunt in quartana, nisi ex defectu regiminis vel debitæ purgationis. Secundum exemplum est de spasmo qui q̃nque curat' per scabiem pruritum & eminentias paruas nascentes sub cute. s. cum natura fortificata spargit materiam incuneatam ī neruis contrahentē eos & mittit ad cutem. Tertium est de ventre. i. fluxu ventris qui sanatur per ægritudines oc'orum. s. cum fluxus ventris fit ex catarro fluēte a cerebro ad intestina conuerso catarro ad oc'os & diuerso ab intestinis cessat fluxus ventris. Et sicut fluxus ventris curat' ægritudine oculorum, sic ĩterdū curat eam. Iuxta illud Hip. apho. sexta. In oculis patienti a diarrhœa accipi bonum.

Hippo.

Quartum est de pleuresi quæ lienteria curatur. Et intelligit hic per lienteriam non fluxum cibi crudi exeuntis in eisdem qualitatibus & q̃titate quibus assumptus est, sed fluxū humoralem qui proprie diarrhœa dicitur. Sed videtur ꝙ diarrhœa nō conferat pleuresi ex illo aphorismo sexte particulę. A pleuretide superato aut periphleumonia diarrhœa superueniens malum. Dic ꝙ diarrhœa non confert in pleuresi vl' periphleumonia mortali quæ iam superauit virtutem, quia plus debilitat & mortem accelerat, sed confert in pleuresi et periphleumonia paruis & saluis alleuiando pectoralia. Iuxta illud Gal. commen. dicti aphorismi. Q. si periphleumonia & pleuresis paruæ sint possunt quidem diarrhœa superueniēte solui. Quintum exemplum est de ægritudinibus melancholicis & dolore sciatico & dolore renum & matricis, q sæpe sanantur ex hæmorrhoydarum fluxu purgante materias, ex quibus nascuntur dictæ ęgritudines. Secūdo dicit ꝙ aliquæ ægritudines quandoq; mutantur ad alias ægritudīes deteriores se, ita ꝙ dispositio corporis fit maioris malitiei q̃ erat ante. Et declarat hoc duplici exemplo. Primum est conuersio pleuresis in periphleumoniam, quæ pleuresi deterior est, quia magis est suspecta de suffocatione phthisi & in pte nobiliori. Secundum exemplum est mutatio phrenesis in lethargiam, quæ phrenesi est peior, tum quia causatur ex spissiori materia minus resolubili & euacuabili q̃ sit materia phrenesis, tum quia materia eius est in parte posteriori cerebri, cui supponitur pars cranei durior, & ei non subsunt viæ per quas humores purgētur, vt anteriori parti nares & os colatorij & sic materia lethargiæ, nec bene poterit euaporari, nec inferius deduci sicut in phrenesi, tum quia sensus & motus sunt magis sopiti in lethargia q̃ in phrenesi, quibus virtus expulsiua plurimum iuuari solet.

Et præterea ex ægritudinibus quædam quæ de uno ad alium transit, sicut lepra & scabies & uariola & febris pestilentialis & apostemata putrida & præcipue cum domus strictæ fuerint, & similiter cum uicinus fuerit sub uento & sicut ophtalmia & præcipue ei qui in oculis eum intuetur & sicut congelatio cū imaginatur aliquis ꝙ acetosū illud operet', et sicut phthisis & albaras.

Morbi cōtagiosi. 9.

In hac parte septima numerat princeps nouē morbos cōtagiosos qui dicuntur contagiosi, quia inficiunt astātes ęgro, & dicuntur transire de vno ad alium, non ꝙ ijdem numero transeant de vno subiecto ad aliud, quia hoc est impossibile accidere, sed quia sibi similes generant in his qui diu ægro assistunt, & dispositi sunt ad similes morbos. Primus est lepra cuius contagium est tantum ꝙ nedum assistentes ī eadem domo, sed etiam vicīos inficit, ideo leges sanxerunt vt separentur a communione sanorum, & in campis solitarij hītent. Secūdus est scabies quæ tripliciter assistētes inficit. primo ex contactu. secundo ex decubitu sub eisdem pānis. tertio ex balneari vel stufari cum scabioso vel post hunc in eodem balneo vel stufa. Tertius est variola. Et sub ea intellige morbillum, quæ cum multiplicat in pueris & prouectis est pręsagium futurę pestilētiæ. Et non solum inficit his modis quibus scabies, immo respirationibus inficit aerē, q sanos inficit ab his inspiratus. Cuius ratio est quia scabies ē morbus exteriorum partium, sed in variolis ęgrotant tā exteriores q̃ interiores partes maxime pectorales & viæ aeris. Quartus est febris pestilentialis. Et sub hac intellige fluxum ventris pestilentialem, qui cōmuniter non caret dicta febre. Et istius febris contagium est tantū ex uaporibus & fumis exeuntibus ab ęgro tam per anhelitum q̃ per poros corporis ꝙ inficit domum & vicīos & vicos & villam. Et sępe visum est pestem inuasisse villas ex vestibus & supellectilibus ad eas delatis ex locis infectis. Et ideo expediret reipublice plus q̃ de leprosis ꝙ infecti hac febre separentur a sanis & ilico ducerentur extra ciuitates & villas & custodirentur peruetulas ineptas ad suscipiēdum contagium, maxime a principio pestilentiæ priusq̃ sic incādescat & augeatur ꝙ præ multitudine infectorum id commode fieri nō possit. Quintus est apostema putridum. maxime cum habens ipsum fuerit in domo stricta & vicini astātes ęgro fuerit sub vento, sic. n. facile totus aer camerę vaporibus infectus apostematis & a vento delatus inficit astantes. Et licet omne apostema & ulcus malę putredinis & vehementis recte dici possint contagiosa, specialiter tamē bochia epidimialia antraces & carbūculi cætera pręcedunt in malitia contagij. Sextus est opthalmia & est apostema in coniunctiua oculi, maxime tunc inficiens astantem dum deprope respicit ægrum in oc'o. Et hoc intendit dum dicit. Et pręcipue ei. s. astanti prębet contagium, qui eum. s. ęgrum intuetur in oculis. Raro etenim aliter inficit q̃ inspectione ex proximo cum sit apostema paruum paucę saniei non multum malignę. Sed quia oculus est vehementer mobilis rarus & porosus faciliter exeunt ab eo oculo ægro vapores & leuiter a sano recipiuntur & ei ībibuntur. Septimus morbus est congelatio. i. stupor quidam dentium cum quis videns aliū comedentem aliquid acetosum imaginatur ꝙ acetosum illud operetur. s. congelet dentes. Ex hac. n. imaginatione congelationem dentium incurrit. Iuxta illud Arist. septima particula problematum problemate octauo. Congelamur autē

Lepra.

Scabies

Variola

Febris pestilēn.

Apā putridū.

Ophtalmia.

Dentiū stupor.

dentes

dentes cum uidemus acetosa comedentes. Et congelatos q̄dem videntes infrigidantur. Non solum ergo congelatio dētium est morbus contagiosus, sed etiam congelatio superueniens toti corpori. Verum quia hi morbi non ex se transeūt ad alios, sed per imaginationem non proprie dicuntur contagiosi.

Phthisis

Octauus est phthisis. i. vlcus pulmonis quæ cū anhelitu inficit corrumpens aerem cum expiratione exeuntē ab ægro, qui per sanos inspiratus dispositos ad phthisim corrūpit suos humores in pectoralibus quibus obuiat, & ipsi corrupti pulmonem vlcerant. Et istud tempore meo contigit vni medico volens probare si phthisicus quē visitabat moriturus in breui esset, sputa eius recollecta sæpius effundit iussit super carbones ardentes, vt olfaciens sentiret si grauiter fœterent. Iuxta illud Hip. aphorismo. 5. Qui a phthisi molestantur si sputum qualecunq; expuūt graue fœtet super carbones effusum & capilli a capite defluunt mortale est. Et ex frequentibus olfatibus saniei phthisici quem visitabat ipsemet phthisicus tandem effectus est.

Albaras

Nonus est albaras quę est fœda tinctura cutis penetrans vsq; ad ossa, & est duplex vt ante memoratum est. vna alba & alia nigra, īter quas cōtagiosior est nigra cum sit fœda scabies. excoriatiua pręsaga lepre. Iuxta illud prin. quarti. 7. trac. 2. cap̄. 9. Albaras nigra est illud quod nominatur impetigo excorticatiua, & est scabiositas accidens cuti aspera vehemens & facit squamas sicut sunt pisciū cū pruritu, & est propter humorē melancholicum imbibentem cutem de eo quod est iuxta eam ībibitiōe fortiore q̄ vt in colorem imprimat tantū, & est de añtibus lepram. Attende primo ꝙ quidam moderni totidem dixerunt esse contagiosos morbos, sed denominatis quosdam abstulerunt & vice eorum alios nominauerunt. Iuxta illud metricum. Antrax lippa lepra scabies pediton sacer ignis. Febris acuta phthisis phrenesis contagia præstāt. Et intellige per lippam humiditatem saniosam ad exteriora oculorū maxime ad eorum angulos profluentem quæ quandoq; est tantæ viscositatis vt faciat palpebras adherere sibi īuicem, & talis apparet in declinatione opthalmię per exiturā & in maturatione reumatum descendētiū ad oculos. Et per peditō intellige epilepsiam. Et per sacrum ignem intellige ignē persicum prunam aut carbunculum.

Ægritudo cōtagiosa triplex.

Attende secundo ꝙ ægritudines contagiosæ maxime præstant sua contagia altero trium modorum. s. vel mobilitate membri ægri & dispositione recipientis, vt opthalmia, vel corruptiōe anhelitus vt phthisis & febris pestilentialis, vel quia sua mā ē ī superficie corporis dispersa spirans fœtidos vapores adherentes circunstantibus sua viscositate sicut scabies & lepra Teste Arꝫ. particula septima problematū problemate. 7. Quęrente propter quid a phthisi & opthalmia & scabie approximantes inficiuntur ab hydropisi vero febre & apoplexia nō occupantur neq; ab alijs. Et respondet sic. Opthalmia quidem quia mobilissimus oculus, et maxime assimilatur ei q̄d videtur aliorum, aut moueatur moto, quare & econtra videns turbatum turbatur maxime. Phthisis autem quia spiritum prauum facit & grauem, citissime autem ægritudines istæ tangunt omnes quæcunq; hoc corrupto fiunt vt pestilētiales. Scabies autem solum aliorum sicut lepręꝫ & taliū, q̄a superficiale & viscosum quod defluit, pruriginosa. n. talia.

Aristo.

Attende tertio ꝙ aliqui sunt morbi contagiosi alīj a prædictis non in toto genere suo, sed secundum aliquas ipsorꝫ spēs vel aliqua tempora. Iuxta illud prin. tertīj. 14. tracta. 3. ca. 6. Et quādoq; accidūt colica & ileos secundum semitam accidentię ægritudinum pestilentialium aduenientium & perueniunt de regione ad regionem & de homine ad hominē. Itē alba menstrua non in toto genere sunt contagiosa, sed quæ sunt ex eis putrida corrupta præstant contagium simul decūbentibus aut balneantibus.

Sanitas an in alios diffūdi possit

Quæritur hic vtrum sint aliquæ sanitates contagiosæ seu transeuntes de vno ī alios sicut aliquis tales morbi. Videtur ꝙ sic. sanitas est de genere boni, sed boni ratio est esse diffusiuum sui. Item fertur ꝙ leprosi gaudent & melius habent ex conuersatione cum sanis & receptione anhelitus eorum. Item dicit Gal. 5. de simplici

Gal.

medi. c. 8. Et ego quidem non scio rem magis vltimam in adiuuando stomachum super digestionem cibi q̄ corpus hominis quod occurrit ei & tangit ipsum deforis. Quidam ergo homines applicant ad se pueros ī nocte amplexātes eos. Inueniunt ergo propter illud iuuamentum manifestum valde, quoniam ista caliditas quæ occurrit stomacho ex corporibus illorum puerorum est magis propria caliditati naturali & plus conueniens ei q̄ caliditas quæ est ex vaporatione. hęc Gal. Item dicit Damascenus ī suis aphorismis. Multum iuuat paralyticos ad eorum latera naturalem calorem apponere, non tamen igneum sed adolescentis puellę. Sanitas ergo videtur suī diffusiua trāsiens ad alios sicut ęgritudo. Oppositum supponit Ar. septima particula problematum problemate. 4. quęrēs. Propter quid ab ęgritudinibus quidam quibusdam ægrotant approximantes a sanitate autē nemo sanatur & respondet ibi dicens. Aut quia ægritudo quidem motus est, sanitas autem quies. Hæc quidem mouet. hæc uero non, aut quidem volenti fit, hæc vero nolenti. Et itaq; nō voluntaria voluntarijs & his quę sunt ex prudentia differūt. dic primo ꝙ nihil peribet sanitatem complexionalem, maxime secundum qualitates actiuas se diffundere & transire de vno ad alium, vt declarāt rationes ante oppositum. Dic secundo ꝙ nec ita sæpe nec ita notorie nec ita velociter nec ita fortiter sanitas complexionalis se diffundit sicut ægritudo. Cuius ratio est, quia sanitas consistit in quodam temperamento, morbus vero in distemperamento, sed distemperata fortius & velocius & manifestius imprimunt q̄ temperata sicut clare apparet in extrinsecis. Dic tertio ꝙ sanitas in compositione vel vnione non se diffundit, neque transit de vno ad alium, quia compositio & vnio non sunt actiuæ de se extra proprium subiectum.

Aristo.

Et sunt ægritudinum quædam quæ in semine hereditantur, sicut albaras alba & tyria naturalis & podagra & phthisis & lepra.

Ægritudo hereditaria quintuplex.

In hac parte octaua dicit prin. ꝙ aliquę sunt ęgritudines hereditariæ quæ in semine hereditantur. i. trahunt originem ex spermatibus parētum vel sanguine menstruo ex quibus simus. Et dicuntur hereditariæ quia descendunt a parētibus in filios aut filias sicut hereditaria temporalium bonorum, & enumerat quinque tales ęgritudines. Prima est albaras alba, & est fæda albedo cutis penetrans in carnem vsq; ad ossa procedens ex phlegmate illic retento & debilitate virtutis assimilatiuę. Sed quid de nigra nunquid est hr̄ditaria sicut alba. Dic ꝙ non adeo sicut alba, quia est sup̄ficialior minus penetrans in carnem, & non minus maculans materiā spermatis. Secunda est tyria naturalis. i. a natiuitate inexistens, & est infirmitas cutis capitis depilatione fœdans cutē quasi squamis serpentis, & ideo dicta ē tyria a tyro & ophiasis ab ophi quod est serpens. Et non est mirum si ægritudo ista est hereditaria cum cerebrum in ea multum sit alteratū a quo descinditur pars materię spermatis nō modica. Tertia est podagra. i. gutta pedum a pos quod est pes & ęgritudo quasi pedum ęgritudo. Et sub hac intellige alias guttę species. s. arteticam & chiragram. Quæ ideo censetur hereditaria, quia iuncturæ in coitu laborant, & a debilibus excutitur debile semē in uirtute actiua & materia. Quarta est phthisis qua pulmo primo læditur & cor ex consequenti. Cuius est dare spermati plurimum caloris & spirituum. Non ergo mirum est si phthisis hereditetur. Quinta est lepra cuius causa efficiens antiquior est malitia complexiōis hepatis decliuis ualde ad caliditatem & siccitatē, quare adurit sanguinem in melancholiam, ut ait prin. quarti tertia tractatu. 3. cap̄. primo. Cum ergo in lepra hepar sit uehementer alteratum, & ex consequenti sanguis & medio sanguis sp̄ma q̄d est superfluitas utilis alimenti ultimi, non est mirum si lepra sit hereditarius morbus. Attēde primo ꝙ ægritudines hereditariæ non se communiter manifestant ab initio natiuitatis, sed sunt quidam habitus congeniti ex malitia cōplonis

vel compositionis contracta a seminibus parentū ad quos sequitur naturalis potentia de secunda spē qualitatis ad leuiter actu recipiendum dictas ægritudines. Raro nanq; fit generatio ex spermate tantę infectionis & malitiei ꝙ actu faciat nasci hominem phthisicum aut leprosum. Sed nascit̄ qs cum pectore stricto & spatulis alatis & longo collo & capite reumatico, & talis est aptitudine phthisicus & fit actu talis a leui causa. Attende secundo ꝙ ægritudines acutę nō communiter hereditantur, quia durantibus ipsis raro fit coitus & raro faciunt, impræssiones habituales diu duraturas. Sed durantibus chronicis fit coitus, & generatio ex semibus infectis ideo transeunt a parentibus in prolē, maxime in genitam exparentibus iam diu grauatis talibus morbis. Attende tertio ꝙ non solum quinque hic nominati morbi sunt hereditarij, sed etiam plures alij sicut calculus epilepsia vertigo monoculitas mancitas. Solet. n. mancus generare mancum & monoculus monoculum. Et fere omnes morbi mēbrorum principalium diuturni habituati materiam spermatis inficientes decisam ab eis sunt aliquo modo hereditarij.

Hrditarij morbi p̄ter quinq;. Auicē.

Attende quarto ꝙ causa potissima, quare morbi hereditantur a parentibus in filios, est infectio spermatis quod a sano membro descinditur sanum & ab ægro ęgrum. Ipsum .n. secundum medicos est materia & agens in generatione. Iuxta illud Gal. 6. apho. commen. illius canonis Eunuchi nō podagriçant. Ex heredirate etiam podagra concomitatur. sperma. n. quia maculatum fuerat necessario pedes debilitantur filiorum passione duplicata & ex parentum culpa & ex sui causa. Attende quinto ꝙ effectus morborum hereditariorum potest impediri vel retardari bono regīe parentum & filiorum vel filiarum. Parentum quidem, quia tam sobria munda & temperata diæta se regere possunt ꝙ habebūt sanguinem bonum, & sperma quod est superfluitas alimēti vltimi non commaculatum infectione morbi hereditarij, cū nondum in poros membrorum fluxerit, sed manserit in uenis. Filiorum vero quia sicut malorum morum inclinationes a natura disciplinis & bonis conuersationibus prohibentur a malis actibus, sic inclinationes ad morbos conuenienti diæta prohibentur a morbis.

Gal.

Et sunt ægritudinum quædam quæ sunt generales quæ sunt alicui genti propriæ aut in aliqua regione morantibus aut in eis multū abundant. Debes præterea scire quod membrorum debilitas complexionis sequitur malitiam & solutionem fabricationis.

In hac parte nona quę est de ęgritudinibus regionalibus dicit primo prin. ꝙ quędam sunt ęgritudines generales quę sunt proprie alicui genti vel cōmorantibus in aliqua regione, vel si non sint proprię illi genti aut habitantibus in illa regione quia non conueniunt omnibus habitantibus ī ea abūdant tamen & multiplicantur apud illas gentem & regionē. Et hæ ægritudines dicuntur generales quia conueniunt plurimis suppositis illius gentis aut regionis. Et dicuntur ꝓprię illi genti aut regioni quia non sic multiplicantur apud alias gentes aut regiones. De numero istarum ægritudinum ē elephantia, quæ in alexandria multiplicatur. Iuxta illud Galeni secundo de apostematibus ad Glauconem. cap̄. 27. Secundum alexandriam deniq; elephantia patiuntur plurimi propter dietam & caliditatem regionis, secundum Germanias autem & Mysiam rarissime hæc passio fieri visa est. Sed in alexādria plurimum generatio est eius propter diætā. Ocros enim comedunt id est quoddam legumē simile ipsis, & lentem & conchilia & salita & multas quidem alininas carnes & alia talia grossum & melancholicum humorem generantia. hæc Galenus. Item de numero morborum regionalium est vena medē sumens nomen a ciuitate medena iuxta baldac in qua abundat, & de hac ait princeps quarti tertia tractatu secundo cap̄. vltimo dicens. Vena medē est ut accidat super partem corporis pustula quędam inflans deinde vesicat, postea ægredi tur ex ea quiddam rubeum ad nigredinē decliue, deinde nō cessat prolongari & prolongatur & fortassis est ei motus voluntarius sub cute ac si esset motus aīalis, & quasi in veritate sit vermis donec ęstiment quidam ꝙ sit animal quod generetur. Et ęstimant quidam ꝙ sit ramus uilli nerui per vehementiam grossitudinis. Et plurimum quidē accidit ī cruribus hęc princeps. Sunt etiam ex ęgritudinibus regionalibus quædam bochia gutturalia, quæ multiplicant̄ in quibusdam regionibus Sabaudiæ quę licet sint vehementer grossa, & quādoq; duo vel tria simul non inde seplāgūt, nec remedium quęrunt habentes, ea neq; turpia putant vel indecora. Secundo dicit ꝙ debilitas membrorum sequit̄ malitiam complexionis aut solutionem fabricationis id ē defectum organiçationis debitę vel vnionis. nam a malitia cōplexionis procedit debilitas membrorum consimilium, & a defectu debitę organiçationis debilitas organicorum, & a defectu vnionis debilitas vtrorūq;. Vel intellige si vis p̄ solutionem fabricationis raritatem nimiā contexturæ mēbrorum. Et ista clausula potest adaptari clausulæ de morbis hereditarijs velut commemorans ipsorum causas.

Ægritudines regionales quæ.

Gal.

Ocros quid.

Finis expōnis Iacobi de partibus super septem capitulis antecedētibus Doctrinæ primę Fen secūdę primi Canonis, quæ Iacobus de Foroliuio non exposuerat.

Incipit expositio Iacobi Foroliuiensis super hoc caplo Sūmæ primę Doctrinæ secundæ Fen secundæ.

Doctrinę. ij. Fen secundæ sunt duæ summæ.

Summæ primæ quæ est de rebus quæ accidūt ab unaquaq; causarꝫ cōium sunt uiginti capl̃a.

Capl̃m primum est uerbum vl̃e de causis.

CAusę dispositionum corporis quarū iam præmisimus uariationem. s. sanitatis & ægritudinis & dispositionis quæ inter eas media existit, sunt tres antecedentes & primitiuæ & coniunctæ.

Causa triplex.

Primo nota ꝙ per causas in proposito intelligit nō cuiuscunq; generis causas, quia non materiales, nec formales. De his. n. supra fen prima cap̄. de subiectis medicinæ satis ē determinatum, sed hic determinat solum de efficiētibus sub efficiente intelligendo vt supra tactum est, causam producētem, & causam conseruantem. Secundo nota non esse intentionem Aui. omnem dispositionem existentem in corpore nostro actualiter pendere a causa primitiua coniuncta uel antecedente, hoc enim non est necessarium, vt patet de hectica. Sed intellectus est ꝙ omnis causa causans. puta ꝓducēs vel conseruans aliquam dispositionem ī corpore nostro aut est añs, aut coniuncta aut primitiua. Tertio nota hic ex terminis Aui. tam sanitatem q̄ ægritudinem vel neutralitatē habere vel habere posse causas iam dictas. De ægritudīe. n. aut neutralitate non est dubium. Sed de sanitate patet ponendo sor. febrire febre sanguinea ab humore reducibili ad benignum, & ꝙ detur sorti lactuca aut papauer alterās sanguinem &c. Et patet lactucam esse causam primitiuam, sanguinem autem nondum reductum antecedentem, dum vero tēperatus est & reductus est causa coniuncta &c.

Antecedens uero & coniuncta communicant in hoc ꝙ ambæ sunt res corporeę. s. humorales aut complexionales aut compositionales.

Primo nota per causas corporales in proposito non debemus intelligere causas quæ sunt corpora. sic. n. sol aer dicerētur in proposito causæ corporales. Similiter in proposito p̄ causas corporales non debemus intelligere causas quæ sunt in nobis. sic. n. accidentia animæ deberent dici corporales. cuius tamen oppositum innuit communis modus loquendi. Per causas ergo corporales debemus intelligere causas ī corpore existentes principaliter ex parte corporis se tenentes & nō alteri attributas nec alicui corpori uel rei extrīsecę, ęqualr humores

Cā corporalis quæ.

humores cõplones etc. dicimus eẽ cãs corporales. humores .n. solũ corpori attribuunť. solũ.n. corpus dr̃ principal'r sanguineum chol'icũ &c. & sil'r cõpl'o, & sic de aliȷs cãis corporalibus q̃ corpori principal'r attribuunť, & scd̃m quas pricipal'r denoĩatur corpus capiẽdo corpus ꝓ toto cõposito. Ecõtra vero dñr cãę nõ corporales vel extra corpus. Ex q̊ p3, ꝙ licet timor, ira, labor, sint actiones vel passiones corpis, q̃a tñ plus ex parte aĩæ q̃3 corporis se tenẽt, iõ tales non dñr cãæ corporales. Ex quibus seq̃t ꝙ nõ iõ dr̃ aliqua cã corporalis, q̃a fit de corporis eẽntia vt p3 de cõpl'one p̃ternãli. Scd̃o seq̃t eãdẽ cãm respcũ diuersoꝝ sil' posse dici corpalẽ & incorporalẽ, vt cal'itas humoris in sor. putrescẽtis est respectu sor. cã corpalis: q̃ tñ respcũ pl'onis si sor. ꝑ ipsam calefaceret pl'onẽ eẽt cã extrinseca & nõ corporalis. Scd̃o ẽt respectu eiusdẽ, & hoc tñ secundũ diuersas partes, vt si manus sor. calefaceret stõm suũ, q̃a. s. cũ ea calorẽ reuerberaret. Secũdo nota ꝙ cãæ ãtes et cõiunctæ sunt corporales, q̃a non sunt nisi cãæ complexiõales, aut humorales respectu eius cui attribuuntur, vt patet de humore putrescente, aut parato putrescere, vt infra patebit adhuc plus.

Primitiuę uero sunt quę extra corpis exñt substantiã aut ex parte corporũ extrinsecorũ, sicut ꝙ ex uerberatione accidit & ex cal'itate aeris & ex cibo calido & frigido quæ corpori aduenĩũt, aut ex pte animę, anima.n. aliud ẽ a corpe, sicut q̃d accidit pp irã et timorẽ & sil'a. Et cãæ quidẽ ãtes et primitiuæ cõicãt in hoc ꝙ inter eas et dispões quas nominauimus aliq̃d existit mediũ. Et cãæ primitiuæ cõiunctę q̃nq3 cõicãt in hoc ꝙ inter ipsas et inter predictas dispões nõ inuenit mediũ. Ãtes uero cãæ a cõiũctis differũt, eo ꝙ cũ cãis ãntibus nõ aduenit dispõ, sed inter eas aliæ existunt cãæ quæ sunt dispõni propinquiores ãtibus.

Cãæ recta diffinitio.

Primo nota ex tota l'ra Auic. hic & in partibus p̃cedentibus pñt colligi istæ distõnes. Pria cãꝝ q̃dã sunt corporales, q̃dã nõ corporales, Scd̃o cãꝝ corpalium q̃dã sunt ãtes, q̃dã coniunctæ. Cãæ autem non corporales & primitiuę sunt idem. & dñr primitiuę, quia multum alias ãcedũt cãs. Secundo nota ex l'ra Aui. ꝑꝑ duo põt dici aliqua cã primitiua vel quia tenet se ex parte aĩæ principal'r et ei principal'r attribuitur, vt ira, timor, q̃ dñr cãæ primitiuæ cũ aĩa uideať quid extra corpus & a corpore distĩctũ. vel q̃a attribuiť alicui nobis extrinseco vel saltẽ sil'is naturæ rei extrinsecæ. vt est reuerberatio vel calefactio cibi & potus. Hos duos modos tãgit in littera. Ex quibus colligitur descriptio cõpleta cãæ primitiuæ. s. ꝙ cã primitiua est cã corpori non principal'r attributa, quia nec complexionalis, nec compositionalis.

Cã primitiua quid.

Et cãæ ãtes differunt a primitiuis in hoc ꝙ ipsæ sunt corporales, & ẽt inter ãtes & inter dispõnẽ ꝑculdubio interuenit mediũ sed in causis primitiuis non est hoc nec̃ium. Cãæ quoq3 coniunctæ a primitiuis differunt in hoc ꝙ sunt corporales, & ẽt ꝙ inter cãs coniunctas & inter dispõnẽ non est mediũ. In causis uero primitiuis non est hoc nec̃ium, immo duæ res in eis sunt pol'es. Cãæ ergo ãtes sunt cãæ corporales. s. humorales aut cõpl'onales: aut compositionales. Et ipsæ quidẽ sunt ex quibus aduenit dispositio non primo aduentu, sed aduenit ex eis aliquo mediante.

Cãs ãns dupl'r.

Nota ꝙ vt ex dictis multis auctorũ col'r cã ãns sumiť dupl'r. Primo mõ ꝓ qualibet cã ãnte effectũ, & sic cãs primitiuas dicemus esse ãntes, & sic non sumitur cã ãns in ꝓposito. Scd̃o sumitur ꝓprie ꝓ cã corporali inter quã & effectũ cadit mediũ, & sic sumiť in ꝓposito, sic.n. dicimus humorẽ paratũ putrescere fore cãm ãntem febris. Scd̃o nota ꝙ inter cãm ãntem & effectũ cadere põt duplex mediũ. s. tẽꝑale mediatione tꝑis, & cãle mediatiõe cãę. Et ex hoc seq̃t distõ cõis ꝙ dupl'r dr̃ aliq̃ cã corpalis ãns. Prĩo q̃a nõ actu cãt, sed est cãtura aut parata cãre. Scd̃o quia licet cãns actu non tñ nisi ꝑ cãm mediã. Ad ꝓpositũ q̃l'rcũq3 sumať ãns, cã tñ ipsa cõuenit cũ primitiua. Primo in tꝑis mediatione, ut sol prius tꝑe calefacit spũs q̃3 febrẽ faciat ephemerã. Scd̃o q̃a mediatione cãæ q̃a primitiuæ mouẽt q̃nq3 ãtes cãs, vt pria q̃rti cap̃. de ephemera. 1. cap̃. Tertio nota nõ eẽ intẽtionẽ Aui. ꝙ sꝑ ĩter causam primitiuam & effectum, qui est sanitas, vel ægritudo, uel neutralitas cadat cã media, cũ sit possibile hecticam a causa primitiua fieri incipiendo, sed vult illud esse possibile licet non sit necessarium, & ideo communicant q̃nq3, licet non semper necessario in hoc communicant.

Et cãæ cõiũctæ sunt cãæ corporales, ex quibus dispões ꝓueniũt primo aduentu. s. absq3 medio. Et cãę primitiuę sunt cãæ non corporales, ex quibus proueniunt dispões aduentu primo aut nõ primo. Exẽplũ cãrũ antecedẽtiũ est repl'o febris. Et repletio receptaculorũ oculi, ut aqua in ipsum descendat. Exemplũ cãrũ coniunctarũ est putredo febris et humor qui ad foramẽ descendit oppilationi & oppilatio cæcitati. Exẽplũ cãrũ primitiuarum ẽ caliditas solis aut fortitudo motus aut tristitia aut uigilia, aut comedere rẽ calefaciẽtem sicut allea & hoc tm̃ febri, aut percussio dilatationi & descensui aquæ ad oculũ. Oẽs autẽ cãæ aut sunt cãæ scd̃m essentiã, sicut piper cũ calefacit, & opiũ cum infrigidat. aut sunt cãæ secundum accidens, sicut aqua frigida cum calefacit, ꝑꝑea ꝙ inspissat cutim & tenet cal'itatem, et aqua cal'a cum infrigidat ꝑꝑea ꝙ resoluit, & sicut scamonea cũ infrigidat: iõ quòd humorẽ expellit calefacientẽ. Non omnis uero cã quæ corpori aduenit in ipsum opať, immo præter hoc tria sunt nec̃ia, fortitudo. s. suæ uirtutis agentis, & fortitudo uirtutis corpis præparatiuæ: & pol'itas ꝑmittendi unum tangere aliud tãto tempore ut in tali quale illud possit ex uno prouenire operatio in aliud. Est autem cum causarum dispositiones diuersificãtur in eo quod prouenit ex eis. Est.n. cum ex causa una in corporibus diuersis diuersæ proueniunt ægritudines. Et est cum eius operatio diuersificatur in debili & forti, & fortis sensus & de debilis sensus. Causarum præterea aliæ sunt quæ sunt uicariæ aliæ quæ non. Et uicariæ quidem sunt, quarum cum separantur remanet affectio. Non uicariæ uero sunt ex quarum separatione prouenit sanitas. Dicemus etiam ꝙ causæ quæ mutant dispositiones corporis & illæ quæ cõseruant aut sunt necessariæ, a quibus impossibile est hominem egredi in toto tempore suæ uitæ, aut non necessariæ. Et necessariarum quidem sex sunt genera. Genus aeris circundantis, & genus eius quod comeditur & bibitur, & genus motus & quietis corporeæ, & genus motuum animalium, & genus somni & uigiliæ, & genus

Cã multiplex.

Cãæ necessariæ genus sextuplex.

euacuationis & retentionis. De genere ergo aeris est nobis prius loquendum.

Iacobus Foroliuiensis non exposuit alia tresdecim capl'a huius primæ summæ doctrinæ scdæ fen scdæ primi canonis quæ bñ exposuit Iacobus de partibus verũ qa sunt satis clara eorꝫ expō omissa est, & solus textus est positus.

Expositio Iacobi Foroliuiensis super hoc. 15. capitulo.

Capl'm. xv. Summæ primæ doctrinæ secundæ fen secundæ. Est de his quæ proueniunt ex his quæ comeduntur & bibuntur.

QVod comeditur & bibitur in corpore humano tribus operaᵗ modis. Aut enim in ipso sola sui qualitate opōnē efficit. Aut sui materia. Aut operationem facit tota substantia. Et fortasse tres quæ ex his tribus intelliguntur uerbis propinquæ erunt secundum linguæ considerationem. Sed cum de his loquimur intentiones exprimere uolumus quas modo nominabimus.

Nota primo ꝙ per illud quod comeditur & bibitur in ꝓposito intelligit Aui. omne illud quod est deglutibile a nobis cũ masticatione vel sine masticatione, siue tale fuerit cibus vel medicina, siue purus potus, de quolibet tali verus est sermo Auic. Secundo nota hos tres modos operandi nō solum fore competentes his quæ comeduntur et bibuntur, sed etiam his quæ corpori nostro extrinsecus approximanᵗ. Isti modi operandi vel saltem ipsorum aliquid competere possunt. Contingit. n. aliquid exterius approximatum operari a qualitate, vt euphorbium calefacere, mucillaginem psyllij & opium infrigidare. Silr a forma specifica operari, vt hyacintum & corallum ad collum suspensum cor confortare, et peoniam epilepsiam sanare &c. Hos ergo in ꝓposito solum his attribuit quia de his est sermo. Tertio nota nō esse intentionem Auic. illud quod comeditur & bibitur precipue posse aliquo modorum iam dictorum in corpore nostro operari contingit enim cibum assumptum sui grauitate in corpus impressionem facere, aut quantitate stōm grauando aut nimium extendendo lædere, & tñ hæc operatio non potest dici a materia, vel qualitate, vel forma specifica vt patebit infra. Silr gladius comestus a strutio posset cum cuspide operari. Sed intellectus Aui. est ꝙ modi principales quibus sæpe contingit ingrediens corpus nostrum in ipso operari tres iam dicti. Quarto principaliter nota ꝙ per operari in ꝓposito vel operationem non solum intelligere debemus agere vel actionem nec etiam solum pati vel passionem, sed indifferenter vtrũqꝫ. Dicitur. n. aliquid operari non solũ agendo, sed etiam patiendo, vt materia operatur ad generationē. Et quod operatur a materia & nutrit corpus solum patitur & transmutatur. Quod tamen a qualitate operatur agit & transmutat &c.

Operari vel opō dupl'r.

Quinto nota ꝙ per operans, a qualitate in proposito, vt infra videbiᵗ intelligere debemus illud qdᵗ ingrediens &c. agit in corpus nostrum per aliquam vel aliquas de qualitatibus manifestis primis, vt piper calefaciendo, & papauer infrigidando. Per operans vero a materia intelligere debemus illud quod ingrediēs corpus nostrum aptum natum est vt per paucas transmutationes formam ꝓpriam amittat, & formam membri nostri corporis vel partis recipiat. Dico autem notanter per paucas transmutationes, ad differētiam ellebori vel veneni. Et dico notanter mēbri vel partis, propter illud quod aptum est vt faciliᵗ in spiritum conuertatur, quia quamuis non sit membrum ponitur tamen a medicis pars corporis humani. Per operans autem a forma specifica intelligere debemus omne illud quod operatur agendo vel patiendo secundum formæ suæ substātialis inclinationem per dispositionem occultam in qualitates manifestas non reducibilem, sicut venena plurima agũt corrumpendo. Et dicitur hæc operatio a forma specifica, uel quia attribuitur omni indiuiduo eiusdem speciei, vel quia non est nobis nota singularis dispō a qua prouenit vel manifesta. Dicitur etiam a tota substantia, quia nō apparet nobis determinata pars substantiæ illius effectus productiua, vel forte propter causam dictam. Dicitur etiam a proprietate vel forma occulta per idem.

Operās a qualitate qd.

Operās a materia qd.

Operās a forma specifica quid.

Sui uero qualitate agens est illud quod calefieri solet cum est in corpore hominis aut infrigidari & calefacit caliditate sua aut frigefacit sua frigiditate ita ꝙ non ei assimilatur.

Primo nota ꝙ operantium a qualitate, quia. s. calefacientium & infrigidantium corpus humanum, quædam dicunᵗ formaliter talia, & quædam virtualiter tantum. Exemplum primi, vt aqua dicitur actualiter frigida, & ignis actualiᵗ calidus. Exemplum secundi, vt piper & euphorbium dicuntur virtualiter talia. s. calida, quia & si non habeant in se actualē caliditatem per quam apta sint calefacere in se tamen habēt principium, puta complexionem caliditatis in humano corpore productiuum. Ad propositum igitur hic non facit Aui. mentionem nisi de virtualiter talibus quæ in corpore recepta indigent eorum reductione ad actum a calore nostri corporis, propter quod dixit, solet calefieri & infrigidari &c. Notum est. n. ꝙ formaliter talia non oportet cum calefiant aut infrigidentur, vt a qualitate in corpore humano operentur, sicut intelligenti patere potest. Secundo nota ꝙ adhuc eorum quæ dicuntur virtualiter talia, quædam sunt iuxta modum loquendi medicorum actualiter talia, & quædam sunt potentialiter talia. Prima sunt quę in se habent actu sufficiēs principium productiuum qualitatis respectu cuius dicuntur virtualiter talia, vel sunt illudmet principium. verbi gratia, sol dicitur virtualiter calidus, & cum hoc actualiter in se habet principium sufficiens ad productionem caloris puta lucem. similiter radius lucis cum sit illudmet principium sufficiens. Per virtualiter autem talia & potentialiter intelligere debemus ista, quæ nec sunt formaliter talia nec in se habent principium sufficiens ad producendum qualitatem istā respectu cuius dicuntur talia virtualiter, sed indigent extrinseco motore iuuante ad hoc, vt huiusmodi qualitatem valeāt producere. Exempli gratia ut piper aut pirethrum sunt virtualiter tantum talia & non actualiter, quia non habent in se principium &c. sed potentialiter, quia oportet illa prius ad actum a calore nostri corporis reduci, vt satis infra patebit. Ad propositum ergo de virtualiter talibus primo modo dictis non est in proposito sermo sed solum de talibus potentialiter siue secundo modo dictis, talia enim sunt quæ calefieri solent &c. Tertio principaliter nota ꝙ hic describitur proprie operans a qualitate positum in gradu respectu humani corporis, tale enim in corpore caliditatem efficit vel frigiditatem, quod de medicina temperata dicere non valemus: licet a quibusdam dicatur, quod & si respectu temperati non efficiat, in alijs tamen corporibus caliditatem producit aut frigiditatem. Vel dici potest ꝙ per extrema dedit intelligi medium. Dum enim dixit ꝙ caliditatem efficit & frigiditatem intelligere possumus aut neutrum: sed temperiem conseruat, quæ est effectus medius etiam a qualitate ꝓueniens. Quarto nota ex dictis Auicen. intelligi posse modum reductionis ad actum medicinarum tam calidarum q̃ꝫ frigidarum, qua dicuntur in potentia tales. Modus enim est iste, quia medicinæ corpori applicatæ a corpore nostro calefiunt, subtiliantur & in vaporem conuertuntur & per formas earum substantiales tanquam per principia principalia & earum complexiones tanquam per instrumenta ꝓducunt suas qualitates, vt sunt caliditas & frigiditas. Ex quo patet secundum intentionem Auice. tam calidas quàm frigidas medicinas a calore nostri corporis ad actum reduci. Differunt tñ medicina calida & frigida. Nam non solum

Ope[...] a qua[...] te du[...]

Virtua[...] ter ta[...] dupl[...]

calida

calida iuuat a calore nr̃i corporis in hoc: quod subtiliat &c. sed etiã caliditate sibi data a corpore tanꝗ partiali utit instr̃o in calefaciendo. Econtra autem frigida. Opium.n.caliditate sibi data in corpore non vtitur tanꝗ instr̃o in infrigidando corpus. Et forte hanc sñiam voluit Gal. 3. cõplonum, & pluries alibi dum dixit. Frigidam medicinam statim occurrentem infrigidare ipsa non passa a corpore.i. non recipiente a corpore instr̃m totale vel partiale quo ipsa agat. Quinto nota ꝙ dum dixit, solet calefieri aut infrigidari et calefacit caliditate sui aut infrigidat frigiditate sui &c. duplicem potest hr̃e expositionem. Prima quia reducit ad actum caloris in se quo post calefacit & silr frigiditas. Iste intellectus reciperet instantiam de opio quod si euomitur apparet tepidum, licet infrigidet. huic tñ dari posset responsio cõgrua. Secundo exponi potest calefieri, aut infrigidari. s. fieri sufficiens ꝑ eius principium calefacere vel infrigidare. hoc autem dicitur caliditas siue frigiditas ab effectu quem ꝓducit siue lumen dicimus calm. Sexto nota non esse intentionem Auic. illud quod operat a qualitate non conuerti & assimilari posse mẽbris nr̃i corporis: oppositum.n. patebit infra, sed vult ꝙ res pro quanto operatur a qualitate: vt sic agit & nõ assilat &c. secundum enim quod assimilatur dicitur operari a materia. Vel potest dici fore intentionem Auic. describere operans a qualitate tantum, sic ꝙ non a materia. Tale.n. vt patet non faciliter & per paucas transmutationes in subam nostri corporis aptum est conuerti. Ex his notatis soluuntur hęc dubia. Primum, quia multa a qualitate in humano corpore operantur tamen ab ipso non calefiunt nec infrigidantur, ut aqua calida. Secundum dubium: quia nihil ingrediẽs corpus nostrum & in eo a qualitate operatiuum ab ipso solet infrigidari. Tertium dubium contra descriptionem, qa multa a qualitate sunt operatiua quæ tamen nec calefaciunt, nec infrigidant, sed solum in sua temperie conseruant, vt medicina temperata. Quartum dubium contra illam partem, ita ꝙ ei non assimiletur: quia cibus medicinalis ut lactuca assimilatur corpori, & qualitate operatur. Ad primum patet, quia loquitur de virtualiter talibus. Ad secundum infrigidari.i. fieri potens ad infrigidandum. Ad tertium dicitur primo ꝙ dat intelligere medium per extrema. s. calefacit, vel infrigidat, aut in sua temperie conseruat. Ad quartum patet rñsio, quia vult ꝙ ratione qua a qualitate operans non assimilatur. Vel dic ꝙ loquitur de eo quod sic est a qualitate operans ꝙ non a materia operatur.

Et sui quidem operans materia est illud quod ad sui conuertitur naturam, & recipit formã alicuius diuisionis membrorum humanorum.

Primo nota hic fore apponendas alias conditiones quæ tangebantur in descriptione operantis a materia, scilicet quod faciliter & per paucas transmutationes &c. propter causas tactas. Secundo nota ꝙ dicit. Recipit formam alicuius diuisionis membrorum. Exponit. s. recipit formam mẽbrorum aliquorum, vt organicorum aut simplicium &c. istæ enim sunt membrorum diuisiones, vt patet.

Sed eius materia licet formam illam recipiat est tamen cum accidit, ut aliqua suarum qualitatum quas habebat quæ suo modo fortior existit ꝗ humani corporis qualitas in ipsa remanere eã faciat a principio rei, donec compleatur coagulatio & assimilatio sicut sanguis qui generatur ex lactucis, quoniam in ipso est plus frigiditatis ꝗ sit in complexione hominis, licet sit factus sanguis & sit bonus ad hoc, ut mẽbri hominis pars fiat, & sanguis qui ex alleis generatur huic existit contrarius.

Primo nota hic ex dictis Auic. colligi distinctionem hãc ab auctoribus cõmuniter positam. s. ciborum, quidam est pure cibus qui cibalis dicitur, quidam vero est cibus medicinalis. Intelligunt autem per cibum cibalem cibum qui est aptus in substantiam nostri corporis conuerti faciliter & per paucas transmutationes & cum hoc corpus nr̃m nõ notabiliter alterat vt panis bene præparatus &c. Econtra per cibum medicinalem intelligit cibus qui cum hoc ꝙ in substantiam nostri corporis conuertitur etiam corpus nostrum notabiliter alterat. pro quanto conuertitur dicitur cibus. pro quanto autem alterat dicitur medicinalis. Ad ꝓpositum medicinalem hic tetigit Auic. dum dixit. Est tamen cum accidit vt aliqua suarum qualitatum &c. Secundo nota ex dictis Aui. hic patere quid per frigidum cibum intelligere debemus, quia. s. cibum istum ex quo aptus est generari chylus frigidus respectu temperati chyli, similiter sanguis frigidus respectu sanguinis temperati, ex quo humiditates frigidæ secundæ generantur respectu temperatarum & tandem pars membri vel membrorum partes reperiũtur frigidę respectu temperatorum membrorum. Consimiliter dicat de cibo calido. Hæc voluit Aui. dum dixit hanc qualitatẽ manere vsq; ad assimilationis et coagulationis complemẽtum. Ex quo patet ly vsq; in ꝓposito fore tenẽdum inclusiue. Ex quo patet vlterius differentia inter cibum temperatum & cibos distemperatos in effectu. Et patet vlterius ꝙ præter cibum temperatũ nullus cibus alius potest dici cibalis, sed omnes alij sunt medicinales appellandi. Primum dubiũ oritur circa dicta quia quantũcunq; fuerit cibus temperatus qui a tamen substantialiter a calido transmutatur &c. agit in calidum membrorũ. Omne.n. agens cõmunicans in materia cum passo in agendo repatitur. Similiter, quia cibus in principio est contrarius corpori, vt secundo de aĩa. & primo de generatione colligitur, sed cõtraria iuxta se posita inuicem alterant vel mutuo: igitur &c. Item quia in libro de morte & vita. de mente Arist. habetur ꝙ refrigeratio viuentis fit per alimentum, ideo videtur ꝙ alimentum quãtũcũq; fuerit temperatum positum alterat membra nostri corporis & per consequens differentia posita inter cibum cibalẽ &c. non apparet sufficiens. Secundum dubium. Videtur in dictis Aui. contradictio. Dicit.n. qualitatem cibi quandoq; esse fortiorem ꝗ sit qualitas corporis: & subdit hanc manere quousq; fiat assimilatio. Sed ex hoc arguitur contradictio: qa si qualitas est fortior &c. igit ipsa obtinet super corpis qualitatẽ, & per consequens qualitas corpis non assimilabit nutrimentũ, & per consequens nõ manebit qualitas nutrimenti quousq; compleatur coagulatio. Silr econtra arguitur. hæc qualitas manebit quousq; compleatur assimilatio. igitur qualitas corporis assimilabit nutrimentum, & per consequens vincet qualitates nutrimenti. non ergo econtra, quod repugnat primæ parti. Tertium dubium. Non videtur ꝙ sanguis saltem naturalis in hepate genitus ex lactuca sit frigidus comparatione corporis, & per cõsequens nec ipsum infrigidare possit quo modo enim infrigidabit ossa & chartilaginem. Sed ad hoc dic ꝙ est calidior osse actualiter, frigidior tamen virtualiter. Ad primum vero istorum dicitur communiter concedendo cibum quantũcunq; temperatum corpus nostrum alterare, quia tamen ipsum non notabiliter alterat in hoc differt a cibo medicinali, vt tactum est. Ille ergo cibus potest dici pure cibalis qui faciliter & per paucas transmutationes aptus est conuerti in substantiam nostri corporis, & cum hoc non est aptus nostrum corpus notabiliter alterare: econtra vero dicitur medicinalis. Contra, qa tunc cibus calidus vel fridus in primo erit cibalis, aptus est enim conuerti in subam nostri corporis, & cum hoc non notabilem facit alterationem, eo ꝙ primus gradus insensibilit alterat vt infra patebit. Huic potest dici primo ꝙ cibus frigidus in primo & temperatus differenter insensibiliter alterant: quia cibus frigidus in primo, licet insensibiliter quo ad communem sensationem, tamen quo ad iudicium periti medici sensibiliter alterat: quod non est de cibali. Vel

Cibus duplex.

Dubia.

Cibus in effectu duplr.

aliter dicitur ꝙ in hoc differunt, quia licet insensibilit̃ vterq; alteret, frigidus tñ in primo aptus est per sui continuam approximationem corpus extra latitudinem suæ sanitatis ducere, non autem cibalis. Vel aliter differunt, quia cibus tẽperatus taliter alterat corpus ꝙ post eius completam cõuersionem nulla in membro remanet eius impressio, eo ꝙ conuertitur in partes similes resolutis. Cibus tamẽ medicinalis taliter alterat ꝙ post conuersionem eius in substantiam remanet impressio qua conuertitur in partes membrorum calidiores vel frigidiores &c. vt supra declaratur. Vel aliter dicitur ad primum dubium vt alias dixi. Notando ꝙ temperantia humana habet latitudinem, & ꝙ alia est mensura qualitatum debita refecto ex cibo, alia famelico, alia cõpleta nutricatione: & alia antequam fiat nutricatio. semper. n. ante digestionem cibi assumpti debet corpus temperatum peruenire præcise ad illam mensuram qualitatum quæ corpori tẽperato cibato est naturalis sed frigidus in primo perducit vel aptus est citra illam perducere &c. Et propter hoc dicitur cibus temperatus conseruare & frigidus non. Ad secundum dicitur non esse intentionem Aui. qualitatem cibi medicinalis esse absolute fortiorem &c. sed vult ipsam fortiorem existere imprimendo frigiditatem ꝗ sit membrorũ caliditas potẽs ad eius impressionem totaliter impediendã. Hoc autem non arguit ipsam esse simpliciter et absolute fortiorem. Qualiter autem maneat hæc qualitas impressa a cibo medicinali quousq; compleatur assimilatio & coagulatio videbitur in quæstione.

Sui uero substantia operans est forma sui specifica agens. Et est illa qua ipsum est id quod est, & non qualitate sui, præter ꝙ corpori simile fiat aut fiat ei simile corpus.

Forma specifica tripl'r.

Primo nota vt supra forma specifica sumitur tripliciter. Et secundum hanc triplicem acceptionem potest lr̃a tripliciter exponi. Primo per formam specificam intelligendo formam substantialem, ut sit sensus ꝙ specifica forma. i. forma substantialis est ista forma qua illud taliter operans est illud quod est, quia forma est illa quæ dat esse &c. Sed dices tunc operans a qualitate vt sic operatur a forma. Dicendum ꝙ non, iuxta cõem modum loquendi medicorum, qui quãdiu compræhendunt qualitatem a qua ꝓuenit actio illam attribuunt qualitati tanquam notiori. Dum autem compræhendunt quod operatur transmutari, quia esse transmutabile est passio materiæ, illam operationẽ dicunt esse a materia. Vbi autem neutrum horum apparet attribuunt formæ substantiali. Et sic patet ꝙ licet illa actio ꝓueniens a forma fiat etiã ab illo occulto principio quod est formæ instrumentum nihilominus attribuunt hoc formæ substantiali tanquam principaliori. Vel dicendũ vt supra illud esse verum, sed non dicitur agere a forma specifica ratione qua a qualitate agens. Secundo exponi potest ꝙ hęc forma est illa qua agens est illud quod est. i. taliter operatiuum vel denominatum a tali operatione, vt virtus magnetis attractiua est ista qua denominatur magnes attractiuus. Vel potest exponi dicẽdo formã specificam capi large pro quolibet principio occulto, quia tamen semper vel vtplurimum cũ alijs occultis principijs cõcurrit etiam substantialis forma, ideo hanc actionem etiam formæ attribuunt substantiali. Secundo nota ꝙ dicit, & non qualitate: ad denotandum ꝙ illud quod dicitur a forma specifica proprie operari, licet deduceret̃ ab eo qualitas manifesta deduceretur etiam cõuersio eius &c. adhuc aliquam ageret actionem vt magnes ferrum attraheret. Vel forte vult ꝙ non agit qualitate manifesta aut conuertitur ratione qua agens a forma specifica.

Cunq; dico qualitatem unam quatuor qualitatum intelligo. Qualitate igitur sua operantis materia in opere ingressum non habet.

Nota primo ex dictis Auic. non omnem operationem a qualitate manifesta debere dici a qualitate, sed solum quæ a prima qualitate est hmõi debet dici. Vñ opõ ab odore sapore & hmõi non debet dici a qualitate ꝓut in ꝓposito sumitur qualitas. Nota secundo ꝙ non hñs qualitatem manifestam secundum tñ illam transmutãs operari dr̃ a qualitate, vt est lumen. Nota tertio non esse intẽtionem Aui. materiam vel opõnem a materia non hr̃e ingressum in operante a qualitate aliquo modo, sed vult ꝙ operans a qualitate vt sic non est a materia operans, vt supra etiam dcm̃ est. Hoc ponunt quidam, licet mihi videatur ꝓbabilius esse tenendum ꝙ per has qualitates primas dat nobis intelligere secundas qualitates istas consequentes vt saporẽ odorem et virtutes secundas & tertias vt maturatiuum resolutiuũ aperitiuum ꝓuocatiuum, omnes. n. istæ qualitates sunt.

Opã a q̃litate quid.

Sua uero operans materia est illud cuius materia cũ de substantia quã habebat alterat̃ alteratione quã in ea fecit uirtus quæ est in corpore restaurat illud, qđ ex eo fuit dissolutũ primo & accendit calorem innatũ, ꝑꝑea ꝙ in sanguine facit augmentum secundo. Et est ẽt cum operatur suis qualitatibus quæ remãserunt in ipso tertio.

Primo nota ꝙ licet primo & secundo non denotant ordinem secundum prius & posterius in tempore. prius. n. tempore conuertitur illud quod operatur a materia in sanguinẽ et augmentat calorem naturalem ꝗ restaurat. Sed ly primo & secundo denotant ordinem intentionis, quia primo ex nutriente operante a materia intendit natura restaurationẽ eius quod dissoluitur. Secundo augmentum caloris. Tertio alterationem istã quæ sequitur si cibus fuerit medicinalis. Vel posset ẽt ꝓbabiliter dici ꝙ ly primo et secundo denotant potius numerum operationum a materia. Nota secundo ꝙ accensio siue augmẽtum caloris naturalis est duplex. s. graduale & quantitatiuum vel extẽsiuum. Ad ꝓpositum hic loquit̃ de augmento quãtitatiuo quod est augmentum corporis calidi, licet in gradu non fiat augmentũ, sed forte qñq; diminutio. Notum est. n. ꝙ per nutrimentum pure cibale aut etiam frigidum non fieret augmentum in gradu caloris, sed bene fieret augmentum quantitatiuum corporis calidi puta spũs & sanguis. Ex his ut fundamentis solui pñt dubia duo hic moueri solita. Primũ contra ly primo & secundo, q̃a prius fit spũs & sanguis gñō ꝗ restauratio, igitur &c. Secundũ dubiũ, quia non vr̃ ꝙ operans solũ a materia accendat calorem. quia tunc deberet dici cibus calidus operans a qualitate. Ad primum patet quid dcm̃. Ad secundũ sit'r dr̃ ꝙ non oẽ per se augmẽtans calorẽ &c. dr̃ operari a q̃litate etc. sed solum gradual'r calorẽ augmentans, qualiter nõ est in ꝓposito. Ex hoc ẽt patet ridiculũ fuisse quoddã dcm̃ cuiusdã Bononiensis qui dicit ꝙ oẽ operans operatur a qualitate, q̃a omne tale vt sic accendit calorem innatũ vt habetur in littera. Patet enim istum non clare intellexisse quid sit operari a qualitate, vt sequitur ex dictis &c.

Accẽ… gradua… vel…

Et sua quidẽ operans substãtia est illud quod formã suæ spẽi oꝑatur quã acquisiuit post cõplõnem, qđ cũ eius simplicia se cõmiscuerunt & ex eis gñata fuit res una præparauit se ad recipiẽdũ spẽm & formã additã suꝑ illud quod hñt simplicia. Hæc ergo forma nõ ẽ qualitates primę, quas habet materia, neq; est cõplõ quę gñat̃ ex eis, sed est perfectio quã acquisiuit materia secundũ aptitudinẽ, quæ fuit ei acquisita ex cõplõne sicut in magnete uirtus attractiua et sicut natura cuicũq; spẽrũ uegetabiliũ & aĩaliũ. s. illa quã hñt post cõplõnẽ ꝑꝑ cõplõnis præparationẽ, & neq; est de simplicibus cõplõnibus neq; ipsamet complõ, quia nõ ẽ calitas, neq; frigiditas, neq; siccitas, neque humiditas, neq; simplices, neq; cõmixtæ.

Primo nota ꝙ formam specificam acquiri post cōpłone duplicē pōt habere intellectum. Primus quia tēpore post, & hoc non loquendo de cōpłone perfecta in perfecto esse. ista enim est dispō sufficienter præparans ad specificam formā ideo ipsa posita ponitur specifica forma. Secūdus intellectus esse potest ꝙ aduenit post.s.natura, quia.s. aduentus formæ specificæ dependet ex aduentu cōpłonis sicut aduentus formæ in materia dependet ex aduentu dispōnum præparantium materiam ad recipiendum formam, & iste intellectus est verus. Secundo nota. ista lr̄a veritatem hr̄e pōt, siue ꝑ formam specificam intelligamus formam subalem &c. siue intelligamus quancūqꝫ occultam dispōnem, qua mediante operatur forma substantialis: aduenientem post complexionem & in materia ab ipsa dependentem.

Sed est uerbi gratia. color aut odor, aut anima aut alia forma de nō perceptis sensu. Et istius formæ quæ generatur ex materia quandoqꝫ est perfectio passio alicuius cū hæc forma est uirtus passiua, & quandoqꝫ est earum perfectio facere & non aliud & est cum hæc forma est uirtus agendi & non aliud, sed cum est agens: & non aliud, qn̄qꝫ est eius actio in corpore hominis, & quandoqꝫ non. Et eius quidem formæ quæ post complexionem prouenit aliquando accidit, ut sit perfectio passio ab alio cum fuerit hæc forma uirtus passiua. Et quandoqꝫ accidit ut sit perfectio eius in aliud actio. Et quandoqꝫ accidit ut sit hæc forma uirtus super operationem in aliud, & quandoqꝫ euenit ut sit hæc forma adiuuans super operationem in aliud. Sed cum fuerit operatrix in alio aliquando euenit ut sit eius operatio in corpore hominis aliquando non. Et si est uirtus in corpore hominis agens aliquando efficit operationem conuenientem corpori, quandoqꝫ operationem non conuenientem. Tota autem operatio hæc non prouenit ex eius complexione, immo ex eius forma specifica adueniente post complexionem. Vnde propter hoc uocamus huiusmodi operationem a tota substantia.s. forma specifica et non qualitate.s. non aliqua quatuor qualitatū, neqꝫ eo ꝙ est earū commixtio. Conueniēs uero est sicut peoniæ operatio quæ destruit epilepsiam. Non conueniens autem sicut uirtus napelli quæ hominis corrumpit substantiam.

Peoniæ opō est destruere epilepsiam.

Exponitur tripliciter. Prima est velut odor quantum ad eius inductionem, sicut enim non inducitur color aut odor nisi prius refractis qualitatibus elementorum & inducta cōplexione mixti, ita nec forma specifica. Ex quo potest cōcludi in simplicibus elementis non esse formam specificā ꝓut est principium occulte operatiuum: Secunda expositio quo ad modū operandi, quia.s. operans a forma specifica sic agit in hoc ꝙ non in illud, sicut ēt color ita īmutat organū visus ꝙ non aliud. Tertia expositio est, quę vult oēm dispositionē occulte operantē esse formā specificā siue sit occulta siue manifesta, & sic innuit ꝙ color & odor sunt specificæ formæ ꝓ quāto sunt dispōnes occultæ opantes. Ex q̊ p3 aliquā formā esse subalē vt aīam, aliquā accn̄talē occultā ut uirtus magnetis a magnete diffusa, & aliquam manifestā ut color et odor.

Forma triplex.

Rediemus ergo nunc & dicemus, quia cum dicimus ꝙ res quæ comeditur aut qua fit inunctio est calida aut frigida, uolumus dicere ꝙ est sic in potentia & non in effectu, & uolumus dicere ꝙ est in potentia plus calida q̄ corpora nostra, aut plus frigida q̄ corpora nostra. Et cū hāc potentiam dicimus uolumus dicere uirtutem cōsideratam per operationem caloris quam nostra corpora in ea efficiūt, qm̄ cum eius portitor a calore innato qui est in nobis patietur, accidet in ea tunc illud in effectu. Est etiam cum hāc potentiam dicimus & uolumus rē aliam dicere. Et est ut sit potentia cum intentione bonitatis aptitudinis, sicut cū dicimus ꝙ sulfur est calm̄ in potentia. Et est cum dicimus ꝙ res est calida aut frigida & attendimus illud quod in eius cōpłone ex quatuor eln̄tis primis est magis superans, & nō consideramus opōnem quā in nostris efficit corporibus. Est etiā cū de medicina dicimus ꝙ est in potentia sic cum fuerit eius potentia in intentione habitus sicut potentia scribæ, qui iā dimisit scribendi operationem & tamen habet in scribendo potentiam, quēadmodum dicimus ꝙ napellus in potentia est corrumpens. Inter hoc uero et primam existit differentia, quia prima nisi postq̄ corpus conuersione manifesta ea cōuertit non exeunt ad effectum. Istud autem aut operatur ipsamet obuiatione sicut uenenum uiperarū aut ꝑ quālibet cōuersionē in sui qualitate sicut napellus. Et inter potētias quidē primas & inter potētiā primā quā noīamus ē aliqua potētia media quæ ē sicut potētia medicinarū uenenosaꝝ.

Nota primo ꝙ hic Auic. facit mentionem de vnguentis. eadem enim est ratio, & vnum per aliud potest intelligi. Nota etiam ꝙ per non esse tale in effectu intelligitur non esse tale in actu, per effectum actum intelligēdo in proposito. Secundo nota eorum quę corpori nostro approximata illud alterant quædā sic sunt humani corporis alteratiua ꝙ nō aliorum: quædam vero omnium indifferenter alteratiua. Exemplum primi: vt piper. Exemplum secundi, vt ignis & aqua. Prima ergo sunt in potentia talia. Et scd̄a sunt talia in actu. De primis ergo intelligitur & continuatur sermo præcedēs.

Alterās corpus hūanū duplr.

Tertio nota ꝙ aliquid dicitur calidum vel frigidū in actu, & aliquid in potentia. Et declaratur utrūqꝫ vt supra. Quarto nota vt hic colligitur non dicitur res calida aut frigida absolute vt medicina, sed respectu nostri corporis, vt medicina calida: quæ est apta calefacere corpus nostrum & frigida infrigidare: & sic de alijs, siue dicat̄ medicina calida, quę est apta calefacere hominem temperatum, siue respectu hominis absolute. Quinto nota ex littera quatuor principales modos quibus aliquid in potētia dicitur. Primus est quo aliquid dicitur in potentia actiua.s. ad imprimendum gratia exempli in corpus nostrum. non tamen sufficit imprimere: nisi fuerit a corpore nostro prius notabiliter passum & alteratum, vt piper camomilla &c. Secundus est quo aliquid dicitur in potētia passiua, quia.s. est in corpore nostro faciliter inflammabile aut etiam a quocunqꝫ alio, sicut sulfur dicitur calidum quia facile inflammabile. stupa etiam & lignum bene siccum dicuntur in potentia calida &c. Tertio dicitur aliquid in potentia, quia potens sine aliqua alia eius permutatione a calore nostro in nos imprimere sicut venenum serpentum. Quarto dicitur aliquid in potentia modo medio inter primum & tertiū quia aliqua indiget permutatione, sed non diuturna & notabili sicut medicinæ venenosę. Et tangitur etiam hic modus quo dicitur aliquid calm̄ aut frigidum.s. prædominans & non solum respectu nostri

Esse in potētia modus quadruplex.

corporis ſicut omne illud in quo dominantur elementa calida dicimus calidum, & in quo frigida frigidũ, & ſic de alijs.

Opans ĩ corpus hũanum triplex.

Sexto nota ꝙ ex dictis Gal. tertio complexionum colligere poſſumus hanc diſtinctionem quòd operantium in noſtra corpora quædã tranſmutant ſiue agunt & non patiunt vt aliqua a ſola forma ſpecifica operantia vt venena pura uiperarum: quædam econtra, vt a ſola materia operantia, quędam medio modo vt medicinæ cibi medicinales & medicinæ cibales. Et iſta aut vincuntur a corpore aut vincunt. Si vincunt ſunt medicinæ venenoſę. Si vincuntur, aut recipiũt formam membrorum vel partium noſtri corporis: & ſic ſunt cibi medicinales. Aut non conuertuntur in partes nr̃i corporis, & ſic ſunt medicinæ puræ non venenoſæ.

Præterea dicemus ꝙ medicinarum gradus iã quatuor poſiti ſunt:

Gradus dupl̃r.

Primo nota ꝙ gradus ſumit̃ dupl̃r. Primo pro qualibet parte latitudinis qualitatis quæ alia intenſior vel remiſſior exiſtit, & ſic cuiuslibet latitudinis quælibet pars intẽſiua eſt gradus, & ſic infiniti ſunt gradus eiuſdem latitudinis nõ cõmunicantes, & ſic non ſumitur gradus in propoſito ſed taliter ſumitur a philoſopho naturali. Secundo modo ſumit̃ gradus ꝓ certa & determĩata menſura qualitatis vel exceſſu vltra vel citra temperamentum, & ſic ſumitur a medicis qui ſic deſcribitur. Gradus eſt exceſſus qualitatis ſupra temperamentum limitatus ex operatione eius in corpus, vel quo corpus extra temperamenti ſui latitudinem poſitum occulte diſtat & inſenſibiliter læditur aut ſenſibiliter diſtat & inſenſibiliter læditur, aut ſenſibiliter læditur & ſenſibiliter remouetur aut corrumpitur. Per hoc quod dicitur exceſſus tãgitur genus, per hoc autem quod dicitur qualitas datur intelligi ſolis qualitatibus: iuxta mentem medicorum ꝓprie gradus attribui. Per hoc autem quod dicit̃ limitatus &c. datur intelligi non quamlibet intenſiuam partem latitudinis fore gradum, ſed oportet ipſam eſſe limitatæ menſuræ. Per ly autem ex opõne &c. datur intelligi illud reſpectu cuius limitatur gradus. Sed per ly inſenſibiliter &c. tangitur primus gradus. Per iſtum.n. corpus inſenſibiliter diſtat & inſenſibiliter læditur. Poſtea tangitur ſecundus & tertius & quartus vt patet.

Gradus qualitatũ quadruplex

Secundo nota ex dictis in diffõne colligi cauſam verificantem lr̃am. ſ. fore quatuor gradus. Per omnem.n. exceſſum a medicis cõſideratum aut conſiderabilem, aut corpus inſenſibiliter remouetur a temperato, aut ſenſibiliter. Si primum, ſic eſt gradus primus. Si ſecundum, aut per iſtum ſenſibiliter læditur, aut inſenſibiliter. Stat.n. aliquod fore a temperato ſenſibiliter remotum quod tamen nõ eſt reſpectu tẽperatæ ſenſibiliter læſum in ſuis operationibus, vt patet in exercitato. Si primum: ſic eſt ſecundus gradus. Si ſecundum aut mortificat, aut nõ. Si nõ eſt tertius gradus. Si ſic eſt quartus gradus. Sic ergo præciſe ſunt quatuor qualitatũ gradus. Primus quo inſenſibiliter læditur corpus & inſenſibiliter diſtat. Secundus quo remouetur ſenſibiliter & inſenſibiliter læditur. Tertius quo ſenſibiliter diſtat & ſenſibiliter lęditur. Quartus quo extremaliter diſtat & mortificatur.

Gradus mediciarũ ſolutiuarꝫ quadruplex

Et ſic poſſumus in medicinis ſolutiuis imaginari quatuor gradus. Primus gradus valde debilit̃ ſoluentium, vt caſſia mãna &c. Secundus eſt fortius ſoluentium & non lædentium, vt reubarbarum. Tertius eſt adhuc fortius ſoluentium & lędentium, vt turbith. Quartus eſt vltimate ſoluentium & lędentium, vt ſcamonea & meçereon. Ex his ſumitur neceſſitas in medicinis quatuor gradus diſtinguendi. Tot.n. ſunt quot modis conuenit corpus a temperamento remoueri & illi ſunt quatuor. Ex quo ſequitur in dyſcraſijs per ſe, in medicinis vero gradus per attributionem eſſe repertos. Tertio nota cum dicimus quatuor fore gradus ĩtelligi debet nõ communicãtes. Cum.n. quilibet habeat tres manſiones cõmunicantes poſſunt eſſe plures. Dixit etiam iam poſiti. ad oñdendum hanc diſtõnem graduum non fuiſſe totaliter neceſſariam, ſed potius coniecturatiuam. Non.n. repugnaſſet ipſos aliter diſtinguere, vt patet intuenti.

Et gradus quidam primus eſt illud quod cum comeditur & bibitur & quo fit iniunctio efficit in corpore ſua qualitate opõnem nõ perceptam ſicut cum calefacit, aut infrigidat, & non percipitur neqꝫ ſentitur calor aut frigiditas niſi poſtquã reiteratum fuerit & multum factum fuerit.

Primo nota notanter hunc gradum dici primum, quia. ſ. in productione alios antecedit. Producẽdo.n. a temperamẽto ad gradum mortificantem prius acquiritur diſpoſitio inſenſibiliter diſtans. Secundo ſenſibiliter & inſenſibiliter lædens, & ſic deinceps. Notanter etiam dictum eſt ſua qualitate, per qualitatem ſuam qualitatem ſibi naturalem intelligẽdo, licet enim aliqua medicina qualitate accidentali calefaceret corpus vrendo, vt camomilla vſta vel inflãmata: non tñ dicere debemus ipſam non fore talẽ in gradu primo, vt ſatis patet. Secundo nota non eſſe intentionem Auicẽ. caliditatem primi gradus nullo modo fore tactu perceptibilẽ. cum.n. temperantia ſit tactu perceptibilis & hæc ſit intẽſior illa, ſequitur &c. Sed eſt intellectus Auic. ꝙ non cognoſcit̃ eſſe diſtemperantia per tactum, ſed requiritur rõnis longus diſcurſus. V.g. Exhibeo ſor. temperato camomillam debita doſi. hęc calefacit ſor. & ita iſtam caliditatem tactu percipio ſed non per tactum iudicatur ſtatim ipſam fore diſtemperatam, ſed requirit̃ longus rõnis diſcurſus, vt ꝙ paulatim omnia conſiderem ſigna vrinę & pulſus &c. Tertio nota ex littera Auic. compræhendi ꝙ cum dicimus medicinam aliquam in gradu talem oportet intelligi in debita doſi & approximatione vnica. Vbi.n. doſis multum in numero iſtud non teneret. Medicinæ.n. calidæ in primo ſæpius approximatæ poſſunt calefacere in tertio & in quarto gradu. Hoc autem dupliciter imaginari poſſumus. Primo ponẽdo ꝙ medicina calida in primo non eſt præciſe ad vnam menſuram caloris reducibilis, ſed ad varias menſuras ſecundũ ꝙ caliditas ad actum reducens ipſam eſt maioris vel minoris intenſionis, & hoc eſt ponere ipſam in gradu reſpectu hominis abſolute. Poſito ergo ꝙ caliditas tẽperati ſit vt quatuor, medicina calida in primo ſibi exhibita ĩduceret gradum caloris vt vnum, & ita fieret hæc caliditas vt quinqꝫ. Si tamẽ hæc medicina fuiſſet exhibita calido in primo, calefeciſſet eum in primo gradu ſiue per vnum gradum, & ſic eius caliditas facta fuiſſet vt ſexto. Si autem ſecũda vice approximaretur temperato inueniens ipſum taliter diſpoſitum vt calefiat qualiter eſt cholericus in primo iterum calefaciet ipſum in primo reſpectu diſpõnis tunc in ipſo exiſtentis. Hoc autẽ eſt calefacere in ſecundo reſpectu pręexñtis tꝑamenti, iõ etc. Et ſic conſequenter dicendum foret de calefactione in tertio gradu. Secundus autem modus imaginandi eſt ponẽdo medicinam in primo calidam vnius certæ menſuræ caloris præcipue eſſe productiuam. ſ. caliditatis primi gradus reſpectu temperamenti, licet per accidens contingere poſſit ꝙ replicata approximatione intenſius agat. Modus autẽ eſt imaginando in corpore humano fore elementa formalit̃ vel ſaltẽ virtualiter contraria, & ꝙ per approximationẽ medicinæ calidæ in primo homini calido in primo licet per ſe non producatur poſitiua caliditas, per illam tamen fit ꝙ fortius exceditur reuma, qua elementa frigida reſiſtunt calidis, & per conſequens elementa calida vel eorꝫ virtutes poſſunt reducere ſubm ad gradum caloris intenſiorem, ſecundũ quẽ modum etiã concludi poſſet de temperata. Ad quod etiam concurrit ꝙ medicina calida in primo impedit refrigerium cordis & ſpiritus, quod debet facere aer attractus cibus & potus & humores frigidi, vnde facile calefit cor & ſpiritus, & totum corpus conſequenter. Hoc autem experimento ſic patet. videmus.n. ꝙ per ſolam ſpũs reſolutionem corpus humanum intenſe poſitiue infrigidatur, cuius non poſſet aſſignari debita cã niſi cã iam dicta. Ex quibus iã patet ꝙ dum

dicimus

dicimus ꝙ medicina calida in primo calefacit corpus insensibilit̃ & insensibilis lædit debet intelligi ipsa approximata corpori naturaliter disposito.corpori.n. non naturaliter disposito,sed iam per aliquam medicinam calefacto approximata posset in corpore sensibilem cãre læsionem &c. Alij hic imaginantur aliter dicentes ꝙ medicina calida in primo non inducit in corpore caliditatẽ quarti gradus,quantũcũq; reiterata,sed bene effectum consequentem quartũ gradum. Potest enim spiritum & virtutem multotiens approximata resoluere vt illa quæ est quarti gradus. Primum dubiũ. Nõ videtur esse intelligendum medicinam talem in primo quæ in debita dosi & vnica approximatione inducit caliditatem primi gradus:ponatur.n.medicinam calidam prima mansione primi gradus approximatam esse in debita dosi forti temperato in extremo temperantię remissius calido.Et arguitur sic. Medicina taliter approximata sor.si sor. esset in medio temperantiæ permutaret ipsum ad primam mansionem primi,sed iam sor.remissius calefit ab illa medicina q̃; tunc calefieret ab eadem,ergo sor.ab ea citra primam mansionem primi gradus calefiet,et per consequens in vnica approximatione &c.non inducet caliditatem primi. Secundum dubium. Videtur ꝙ primus non alteret insensibiliter: quia iam nulla videtur differentia inter alterationem quam facit medicina temperata,& alterationẽ primi gradus. Ponatur.n.sor.esse temperatum in extremo temperantiæ calidiori.Et sic patet ꝙ siue approximet̃ medicina calida in primo siue temperata extra temperantiam permutabitur. Cũ enim medicina temperata habeat corpus permutare aliqualiter & iam illud sit in extremo sequitur &c. Ad primum posset dici primo ꝙ medicina sor. approximata calefaceret ipsum in primo,tardius tamen q̃; si fuisset in medio temperantiæ & qualitercũq; & in quocunq; situ temperantiæ fuerit aliquod corpus sibi approximata non inducit nisi calorẽ primi in prima mansione omnino consimilem in vno sicut in alio.Solum autem differunt secundum citius & tardius,nisi fuerit impediens.Negetur ergo minor assumpta in argumento. Secũdo ꝓbabiliter posset dici ꝙ sicut temperamẽtum habet latitudinem ita prima mansio &c.Et ꝙ licet omne corpus temperatum calefaciet in primo in diuersis tamẽ sitibus primi gradus & primæ mansionis. Posset etiam ꝓbabil̃r dici ꝙ non calefaciet ipm in prio. Vel ꝙ illud nõ est possibile nisi in maiori dosi daretur,, sed de hoc alibi. Ad secundum dicitur ꝙ medicinæ mere temperatæ est solum conseruare,& non positiue alterare,& hoc per se,licet per accidens possit oppositum contingere. Vel dr̃ ꝙ contingit vt permutet illud sed non aliquod corpus temperatum in medio temperantiæ, quod tamen a medicina calida in primo permuteretur.plura alia hic addenda forent.

Et gradus secũdus ẽ ut sit opõ fortior ista, sed tñ nõ ꝓuenit ad impediendũ opõnes manifeste neq; cursum earũ naturalẽ mutat nisi per accñs aut cum multotiens aduenit & est multum.

Medicinarũ calidarũ in prio et secundo cõueniẽtia ac differẽtia.

Primo notandum ex dictis Auic.differentiam inter operationem medicinę calidæ in primo & calidę in secũdo &c. & etiam conuenientiam. Conueniunt nanq; in hoc,quia neutra ipsarum efficit ægritudinem siue sensibiliter lædit. Differunt autem,quia per qualitatem positam a primo gradu nõ statim percipitur corpus fore extra temperamentum naturale,sed adhuc requiritur discursus rationis vt supra dictum est.per medicinam tamen talem in secundo cõuenienter approximatam imprimitur qualitas qua primo occursu quis iudicaret fore corpus remotum a temperantia naturali. Ex isto primo sequitur hanc consequentiam nõ valere. Sor.est a temperamento sensibiliter distans ergo est ęger:stat.n.aliquem fore a temperamento quo ad mẽsuram suarum qualitatum sensibiliter remotum,non tamen sensibiliter lęsum.

Medicinæ distẽperatę lęsio triplex.

Sequitur secundo medicinam primi gradus corpus ad primam partem neutralitatis decidentiæ permutare, talem vero in secundo permutare ad extremũ neutralitatis & vtraq; facit corpus neutrum licet vna intensius & altera remissius. Sequitur vlterius omnem medicinam distemperatam extra latitudinem corpus permutare. Secundo principaliter nota operationem a medicina distemperata multipliciter lędi posse.s.corrupte ablate et diminute. Quis sit quilibet istorum modorum læsionis satis patet. Ad propositũ istos tres tetigit Auic.in littera dicens medicinam talem in secundo non sensibiliter impedire siue manifeste hoc est diminute lędere.sed cum operatio corrumpitur aut totalit̃ aufertur tũc dicitur permutari extra cursum naturalem, vel cursum naturalem eius esse mutatum. Cum ergo medicina talis in secũdo nec sensibil̃r diminuat nec auferat nec corrũpat opõnẽ sequitur &c. Tertio nota ex dictis Auic.contingit medicinam talem in secundo corpus sensibiliter lædere:aut inducere effectum gradus tertij vel quarti propter tria. Primo per accidens siue per qualitatem accidentaliter ei acquisitam sicut oleum feruens.Secundo propter multiplicem approximationẽ. Tertio ꝓp quãtitatẽ eius. Dũ igit̃ dicimus aliquam medicinã talẽ in secũdo debet intelligi in certa dosi & approximatione vnica,sicut supra de tali primo dictum est.

Medicina ĩ secũdo sensibiliter lędens triplex.

Et tertius quidem gradus est ut ex operatione eius essentialiter proueniat impedimentũ manifestum,sed nondum tamen prouenit ad mortificandum & corrumpendum.

Primo nota hoc quod dictum est.s.a medicina tali in tertio prouenire manifestum nocumentum &c.debet intelligi ipsa approximata corpori naturaliter se habenti . ipsa enim ægrotanti approximata potest esse sanatiua & læsionis operationum remotiua, vt patet intelligenti. Secundo nota notanter dictum esse essentialiter ad dr̃iam nocumenti a medicina accidentaliter prouenientis: vt supra dictum est.

Et quartus est gradus ut illud ad mortificandum perueniat & corrumpendum. Et hæc quidem est proprietas medicinarum uenenosarum hoc est illud quod existit per qualitatem. Cũ tota uero sui substantia mortificans est uenenum.

Medicina venenosa dupliciter.

Primo nota per medicinam venenosam duo intelligere possumus. Primo medicinam operantem a qualitate, & cum hoc a forma specifica corpus humanum aptam corrũpere, quæ pro quanto est agens a qualitate dicitur medicina pro quanto tamen a forma specifica corrumpit dicitur venenosa vt napellus. Secundo per medicinam venenosam intelligere possumus quãlibet medicinã aptam in conueniẽti dosi &c.corpus corrumpere,siue sola qualitate vt opiũ & euforbium,seu qũolibet aliter. Dr̃.n.venenosa,quia sicut ueneni est corrumpere,ita & medicinæ illius. Secundo nota hic per venenum absolute ꝓlatũ intelligi debet illud quod a tota substantia operans est interficiens sicut napellus.

Dicemus autem denuo ꝙ totũ illud quod corpori aduenit quod est ex eis inter quæ currit agere & pati, aut mutatur a corpore et non mutat ipsum, aut mutat̃ a corpore & mutat ipsum, aut non mutatur a corpore & mutat ipsum.

Primo nota per omne illud quod aduenit corpori in proposito intelligere debemus comestum bibitum & exterius applicatum, vt supra dictum est, licet magis proprie verificetur de bibitis & comestis. Secundo nota notanter esse dictum. Et ex eis inter quæ currit &c. ad differentiam actualiter in forma & in gradu corpori similium eidem occurrentium. Talia enim nec immutant nec immutantur, vt patet, quia inter ista non currit agere & pati &c. Tertio nota secundum quosdam non esse intentionem Auicen. aliquid esse mutatum a corpore quod nullo

modo mutet corpus:cum omne agens in agendo repatiatur sed vult ꝙ non mutet mutatione de qua sit curãdum, vt patebit infra. Ex hoc tollitur apparens contradictio hic inter dicta Auic. Dicit.n.eorũ inter quæ currit agere et pati quoddam est quod mutatur & non mutat. Si.n. non mutat non agit,ergo non currit inter ista agere & pati. Soluitur primo ꝙ mutat & agit non mutatione de qua sit curandum, quia ab illa statim facta conuersione corpus releuatur. Secundo inter quæ currit &c.i.quorum vnum agit & alterum patitur.& hæc iterum est bona expositio.

Quod uero mutat a corpore & nõ mutat corpus mutatione de qua sit curandũ,aut conuertit in silitudinẽ corporis,aut non conuertitur. Illud autem quod in eius conuertitur silitudinẽ nutrimentum est absolute. Et illud quod nõ in eius cõuertitur silitudinẽ est medicina temperata.

Primo nota notanter dictum esse mutationem de qua sit curandum ad denotandum tam a cibo ꝙ̃ a medicina aliquam in corpore fieri permutationem. Secundo nota differentiam ex dictis Auic.inter medicinam temperatam & cibum temperatum & conuenientiam. Conueniunt.n.quia neutrum corpus notabili permutatione permutat. Differũt autem quia cibus est aptus faciliter & per paucas transmutationes corpori assimilari & conuerti in substantiam suam, medicina autem temperata non. Et nota ꝙ cibum temperatum hic appellat nutriens absolute, quia.s. sic nutriens est ꝙ nõ medicina vel medicinale. Quid autẽ per medicinale nutriens sit intelligendum supra declaratum est. Tertio nota medicinam temperatã posse esse duplicem.s. actualiter talem,& potentialiter talem. Exempla patent. Hic autem est sermo de potentialiter tali. Notum est.n.ꝙ actualiẽ talis omnino siſis existens corpori nostro nõ necessario mutat aut mutatur. Et per talem temperatam medicinam intelligere debemus rẽ quæ ingrediens corpus nostrum ad actũ reducta,apta est non transmutari in substantiam nostri corporis,sed totius nostri corporis complexionem & temperamentum conseruare. Sed diceres tu,membra nostri corporis sunt cõplexionum valde diuersarum , quo modo ergo ab eadem medicina possunt omnium membrorum cõplexiones & temperamenta conseruari,quicquid enim est conseruatiuum vnius contrariorum est corruptiuum alterius. Ad hoc sufficienter dictum est prima primi capi°de complexionibus,& ad illum locum recurre & vide.

Nutriẽs duplex.
Medicĩa tpata duplex.

Quod uero a corpore mutatur & ipsum mutat non est possibile quin aut si cũ mutatur a corpore mutet corpus,& post corpus mutet ipsum ad ultimum & destruatur eius mutatio, aut non sit ita,sed ipsum mutet corpus ad ultimum & destruat ipsum. Et prima quidem diuisio aut conuertetur in similitudinem corporis, aut non conuertetur in similitudinem corporis. Si in corporis cõuertetur similitudinem erit medicinale nutrimentum. Et si in corporis non conuertetur similitudinem erit medicina absolute. Secunda autem diuisio erit medicina uenenosa.

Primo nota ꝙ per medicinam absolute intelligere debemus illud quod ingrediens corpus nr̃m aptum est sui qualitate alterare vel conseruare & cum hoc non faciliter in corporis subam conuerti. Et secũdum hoc differt medicina absolute a cibo medicinali & etiam a medicina cibali,vtrunq; enim istoꝝ licet corpus alteret & permutet,aptum tñ est faciliter & per paucas transmutationes in corporis subam cõuerti sicut de lactuca & de allio supra dcm̃ est. Secũdo nota iuxta cõem modum loquendi medicorum drĩam esse inter medicinam absolute & medicinam venenosam. Dicitur enim medicina absolute quæ dcã est. Dicitur autem venenosa cui competit non agere in corpus nisi post reductionem eius ad actum & hæc non est apta faciliter &c. in substantiam nostri corporis conuerti,sed ad nostri corporis corruptionem naturaliter inclinatur sicut opium & hyoscyamus. Tertio nota penes medicos istos reperiri terminos, cibus absolute,medicina absolute,cibus medicinalis,medicina cibalis. Omnia declarata sunt præter istum terminum medicina cibalis,quæ est illud,quod ingrediens &c.aptum est faciliter corpus nutrire, magis tñ est corporis alteratiuũ, ꝙ̃ nutritiuum & notabilis. Vnde tam in medicina ꝙ̃ in cibo medicinali est virtus operandi a materia et qualitate,sed in cibo medicinali potentia opandi a materia exercendi potentiã opandi a qualitate,pp quod dr̃ cibus medicinalis, eo ꝙ a prædominante fit denoĩatio. Econtra vero est de medicina cibali,quia opõ a qualitate excedit opõnem a materia, pp quod appellatur medicina cibalis, vt dictum est.

Medicĩe absolute drĩa a cibo medicinali & medicĩa cibali.
Medicĩa duplex quid.

Illud uero quod a corpore nullo modo mutatur & ipsum mutat est uenenum absolute.

Primo nota differentiam inter venenum absolute & medicinam venenosam. Dicitur enim medicina venenosa corporis corruptiua & non operatiua a qualitate,nisi post notabilem eius in corpore permutationem sicut euforbiũ & huiusmodi. Venenum autem dicitur illud quod ante notabile eius in forma sua permutationem est operatiuum in corpore nostro a sua suba:licet cum hoc contingat ipsum a qualitate operari. Ex isto sequitur ꝙ non repugnat eandem rẽ simul dici venenum & medicinam venenosam , vt napellus dicitur venenum pro quanto sui suba operatiuum est & corruptiuum dicitur autem medicina venenosa secundũ ꝙ operatiuum a qualitate post notabilem eius in corpore permutationem. Dubium primum circa dicta. Vr̃ ꝙ diuisio superius posita in cibum absolute &c.non sit sufficiens,qa dat aliquid quod ingrediens corpus nr̃m operatur a qualitate et materia:& tamen illud nec est medicina cibalis nec cibus medicinalis,igitur &c.patet consequentia, & ꝓbatur assumptum,quia poſe est aliquod ingrediens &c.fortius operari a qualitate ꝙ̃ a materia,& econtra:ergo poſe est aliquid equaliter fore a qualitate sicut a materia operatiuum sed tale nec erit cibus medicinalis:nec medicina cibalis,igitur &c. Secundum dubium contra descriptionem cibi medicinalis di.s.cibum medicinalem esse istum qui transmutabilis est, & cum hoc notabiliter permutat. Contra.cuicunq; compoſe est vtrũq; extremorũ eidem est medium cõpoſe,sed operationi a materia cõpoſis est calefactio & cõpoſis est frigefactio,ergo eidem cõpoſis est conseruatio sicut medicinę temperatę,& per consequens erit poſe reperiri cibum medicinalem a qualitate operantem sicut temperata medicina. Notũ est autem temperatam medicinam sua qualitate nõ permutare notabiliter corpus nr̃m.ergo &c. Ad primum istoꝝ dicitur ꝙ qñq; isti termini cibus medicinalis et medicina cibalis summuntur tanq; synonymi ꝓ eo quod simul a qualitate operatur & a materia,siue æqualiter siue inęqualiter,& isto mõ accipiendo patet soſo. Qñq; autem differenter loquunt auctores. Et tunc concedit nõ esse repugnans esse aliquid quod non est denominandum medicina cibalis nec cibus medicinalis. Quia tñ id raro & difficulter est reperibile ideo de talibus auctores non fecerunt spãlem mentionẽ. Vel forte dederunt illud intelligere per extrema. Cognitis.n.extremis facile comprehẽditur medium. Et si quęrat quali nomine illud denominabitur. Dr̃ illi non fore nomen impositũ sed nomina sunt ad placitum. Ad secundũ ꝓbabiliter etiã dicitur concedendo aliquẽ cibũ medicinalẽ posse esse tẽperatum & qualitate sua pure conseruantẽ recte sicut ꝓbat argumẽtũ. Quia tñ hmõi cibus raro est inuenibilis : qa ẽt eius opõ in corpore nõ distinguit nec experimento nec rõne distingui põt opõnẽ ꝓueniẽtẽ a cibo pure cibali, iõ de hoc nõ se impedit medicus. Et vocat præcise istum cibum medicinalem,

cinalem, qui cum hoc ꝙ transmutatur a corpore corpus aliqualiter a suo temperamento notabiliter permutat. Ex ista responsione teneri possunt probabiliter istæ conclusiones.

Prima. Non quilibet cibus medicinalis est aptus conuenienter approximatus corpus notabiliter permutare. Secunda. Non quilibet cibus medicinalis est respectu nostri corporis ponendus talis in gradu, patet, quia aliquis talis est mere temperatus. Tertia conclusio. Non quęlibet operatio cibi medicinalis est calefacere vel infrigidare &c. vt medicinalis est, sed aliqua est pura conseruatio. Et infinita alia penes hunc intellectum forēt concedenda quæ grā breuitatis omittuntur. Quarta conclusio. Non quilibet cibus temperatus est mere cibalis &c. Omnia ista patent intuenti.

Cum autem nos dicimus ꝙ a corpore nostro non mutatur, nolumus dicere ꝙ non calefiat in corpore per operationem innati caloris, in ipso, immo plurima uenenorum non operatur in corpore nisi calefiat per operationem caloris innati qui est in ipso. Sed uolumus dicere ꝙ non mutat̃ in sui forma naturali, immo nec cessat ab eo operatione eius uirtute & forma manentibus donec corpus corrumpat.

Primo nota hanc litteram duplicem posse habere intellectum. Primus vt verba sonant per quem innuitur differentia inter medicinam venenosam & medicinam absolute ex una parte & venenum absolute ex alia. Nam tam medicina absolute q̃ medicina venenosa semper uel vtplr̃m in corpore nostro taliter a calore patitur & alteratur ꝙ suā tandem amittit formam substantialem & naturam, licet etiam quandoq; interficiat remanente a medicina venenosa impsīsione mala quæ tandem corpus corrumpit. Econtra vero venenum interficit nisi sit prohibens manente eius forma substantiali & natura & forma specifica non perditis ꝑ trāsmutationem quam in eo fecit calor noster. Noluit ergo dicere Aui. venenum nullomodo aliquam recipere transmutationem, quia pr̃a venenorum vt operentur oportet vt prius calefiant, sed voluit ꝙ non reciperet transmutationem iā dictam. Tota autem causa huius diuersitatis prouenit propter venenum absolute fore magis resistēs actioni caloris et trāsmutationi ab eo q̃ medicinam. Et ideo in corporibus uenenatis pluries post mortem reperitur venenum non substantialiter transmutatum. Ex quibus concludi potest īter entia naturalia non solum esse contrarietatem vel repugnātiā ex parte qualitatum manifestarum contrariarum vt calidi & frigidi &c. immo etiam ratione occultarum proprietatū, quibus huiusmodi sibi inuicem sunt repugnantia, & quibus mediantibus forma vnius est corruptiua formę alterius. Sicut venenum serpentis taliter contrariatur spiritui & formę spiritus ꝙ licet per qualitates suas primas non vinceret qualitates spiritus alterando, tamē mala qualitate occulta potest spiritus formam corrumpere. Patet vlterius ad esse formæ substantialis in materia non solum iuuare & pręparare qualitates manifestas sed etiam occultas. Ex quo sequitur vlterius ꝙ non in quacunq; materia sunt similes proportiones qualitatum primarum ibi sunt formæ substātiales siꝫes necessario. Et plura alia ex his inferri possent. Secūdus modus exponendi litteram est vt Aui. velit ponere differētiam inter reductionem veneni ad actum & medicinæ absolute & adhuc venenosæ calidę. licet. n. neutrum ipsorum agere possit vtplurimum nisi calefiat, medicinæ tamen calę a corpore recipiunt partiale principium suæ actionis. venenum autem non recipit principium quo effectiue alteret, sed sua forma specifica & occulta proprietate agit corrumpendo.

Ex quo sequitur primo taliter ad actum reduci venenum qualiter medicinæ frigidæ, iuxta opinionem Gal. Sequit̃ secundo ꝙ plurimæ medicinæ venenosæ vt venenosæ sunt taliter operantur qualiter venenum, inquantum tamen medicinæ concedi possunt a calore principium actionis recipere. Secundo principaliter nota ꝙ notanter dictum ē plurima venenorum non autem omnia. quędam. n. sunt actualiter talia, vt serpentum & aliorum venenosorum plurimæ saliuæ. quæ autem venena sunt solum potentialiter talia sicut plantarum minerarum & huiusmodi. Notum est prima venena non indigere pręcalefactione vt suos imprimant effectus, reliqua vero sic, propter quod notanter dixit pl̃ima venenorum. Tertio nota non esse intentionem Aui. venenum ingrediens corpus nostrum nunq; corrumpi. contingit enim venenum in modica q̃titate sumptum non solum corrumpi, sed etiam corpus quandoq; nutrire, vt colligi potest ex sexta quarti. nunq; tamen venenum in debita dosi sumptum, & remoto impedimento quod cōtingere potest vt a medicina theriacali aut aliunde corrūpererur a corpore nr̃o.

Venenū duplex.

Et est quidem cum eius natura est calida et adiuuat tunc suam proprietatem natura eius ad resoluendum spiritum sicut uenenum uiper arum & napelli. Et est cum natura eius ē frigida & adiuuat suam proprietatem natura eius ad congelandum spiritum & debilitandum sicut uenenū scorpionis & hyoscyami.

Primo nota ꝙ veneno existente calido ꝓpter partes rei calidæ citius & facilius ad cor moueri iuuatur venenum in operatione sua. Primo propter causam dictam, quia magis poterit ad principale membrum puta cor moueri. Secundo quia propter caliditatem eius iuuatur spirituum resolutio et augetur, quare spiritus paucificatur & facilius vincitur a ueneno. Tertio quia rarefit spiritus, quare fit passibilior a ueneno & aperit vias vnde citius currit ad cor, & plures alię cāæ possunt adduci. Secundo nota ꝙ veneno existente frigido a frigiditate iuuat̃ mortificando. Spiritum. n. cōgelādo mortificat, unde facilius a veneno uinciturut tactum est, sicut cōuenit de ueneno scorpionis. Ex hoc tanq; fundamento solui potest quęstio tacta. 4. cañ. Aui. fen. 6. cap̃. 2. s. qd citius īterficit. An uenenum calidum an frigidum. Dicitur ꝙ calidū propter multa. Primo quia facilius penetrat ad principalia membra. secundo quia spiritus est passibilior a calido mortificante q̃ a frigido, & minus resistit suæ actioni cæteris paribus, q̃uis frigiditas sit naturæ disconuenientior q̃ caliditas. Et dixi notanter cæteris paribus, quia vbi ex parte formæ specificæ actiuius foret venenum frigidum nō oportet uerum esse quod dictum est. Patet secundo causa quare venenum animalium citius utpl̃m operatur q̃ plantarum, operatur. n. absq; hoc ꝙ ad actum oporteat reduci cum sint actu talia, econtra uero uenena potentialia plantarum. Dixi autem utpl̃m propter uenenum rabidi canis ut patet experimento. Patet ulterius ꝙ cęteris paribus facilius a ueneno interficiuntur corpora calida q̃ frigida, licet magis in eis venenum q̃ in frigidis resoluatur. Patet ulterius quare uenenum frigidum plus nocet corporibus calidis q̃ frigidis, quia citius penetrat & magis attrahitur a uenis, ut patet de turdo. Patet etiam quare famelico fortius obest uenenum q̃ repleto, quia in eo sunt meatus grossiores, ad quod cōcurrit etiam ꝙ uenenum cibo permixtum obtunditur in actione sua. Patet ulterius ꝙ dormienti fortius obest uenenum q̃ uigilanti. Ex quo patet canon obseruandus. s. uniuersaliter corpora uenenata a somno esse prohibenda, & infinita quasi alia patere possunt intelligenti.

Venenū iuuari a calido tripl̃r.

Venenū calidū citius īterficere q̃ frigidū.

Ven enatorū canō practicus.

Sed circa hæc dicta quędam uidentur dubia. Primum dubium. Videtur ꝙ non a sola forma specifica sit aptum aliquod uenenum interficere, qa nō fit corruptio nec gñō substantialis nisi mediante alteratione proueniente a qualitatibus primis sicut caliditate frigiditate &c. ut colligitur ī lib. de generatione, & .4. metheororum, ideo &c. cuius tñ oppositum asserebatur. Secundum dubium. Videtur ꝙ uenenum serpentum non sit calidum. serpentes. n. non sunt cal̃i. igitur &c. patet consequentia, & assumptum, cum ī hyeme

Dubia.

maneant & ĩ autũno sepulti. Similiter quia apparet corpus ex morsu plurium venenosorum serpentum subito stupefieri, vt colligi potest sexta fen quarti de morsu aspidis, et de morsu salamandræ. Tertium dubium. Si venenum scorpionis est frigidum quõ oleum scorpionis cõfert puncturæ scorpionis. Item si scorpio est animal frigidum, quomodo cinis scorpionis frangit lapidem, & aperit vrinæ vias. Quartum dubium. Si venenum frigidum ideo tardius nocet, qa tardius reducitur ad actum, sequitur ꝙ q̃to hyoscyamus et opium datur in maiori q̃titate tanto tardius efficit nocumẽtum, secundum ꝙ tardius reducitur ad actum. Quintum dubium. Datur venenum absolute, quod est calefactiuũ & consimiliter infrigidatiuum, ideo & medium. s. corporis cõseruatiuum, tenet cõsequentia, quia cuicunq; non repugnat vtrumq; extremorum eidem nõ videtur medium repugnare. Sextum dubium. Si has occultas proprietates forma sequitur in materia, ergo ipsis corruptis corrumpitur forma. consequens est falsum, vt patet de arbore persarum in de accidenti cap. primo, & de puella tertio de simplici medicina.

Gal.
Auer.

distinctione quarta. cap. primo. & sexta quarti cap. 2. & 5. colliget cap. 3. Septimum dubium. Videtur ꝙ caliditas veneni in secundo sit talis i. 4. quia tale calefacit calefactiõe ad quam sequitur corruptio. ideo &c. Ad primum istorum potest dici ꝙ non per solam formam specificam vel actionem occultam potest fieri alicuius formæ substantialis gño vel corruptio, nec illud dicebatur supra. Dicebatur tamẽ ꝙ non solum vigore actionis a qualitatibus manifestis prouenientis potest fieri alicuius gño vel corruptio. Potest etiam dici negando assumptum, & dici dictum philosofi fore vt in pluribus verum. Vel posset dici ꝙ forma specifica veneni impedit generationẽ spiritus vitalis & eius operationem ad quam sequitur mors non tamen nisi prius variata ꝓportione qualitatum primarum. Ad secundum dicitur serpẽtes esse animalia intensiue calida, licet paucum q̃titatiue de spiritu habeant vt vespæ. Et colligitur hæc solutio sexta quarti. De stupore autem alias dixi qualiter a calido proueniat.

Scorpionis olei et cineris ꝓprietas

Ad tertium dicitur ꝙ oleum scorpionis operatur a forma specifica attrahendo venenum ad extra. Modificatur tamẽ cum habentibus proprietatem contra venenum vt patet a Me. distinctione. 12. de oleis. Et de cinere dicitur similiter illud a forma prouenire occulta. Ad quartum alias soluetur. Ad quintum dicitur primo ꝙ cuicunq; vtrunq; extremorum est compoſſe, eidem est compoſſe medium, ubi illud in sua ratione formali non includat medij abnegationẽ vel repugnantiam, sicut si datur cibus calidus, & similiter frigidus potest dari medius. Sed non sequitur. datur distemperatus cal's & frigidus distemperatus ergo datur distemperatus conseruatiuus, quia in ratione formali distemperantiæ includitur abnegatio medij, & ita in ratione formali ueneni. Non ualet ista solutio. Aliter dicitur concedendo ꝙ sicut datur uenenum absolute merito suę qualitatis calefactiuũ & infrigidatiuũ, ita dat̃ merito suæ qualitatis conseruatiuũ, quia tñ operatio a ꝓprietate occulta est fortior. ideo &c. Hic essent multa dicẽda. Ad sextũ dr̃ negando consequentiã, sicut de ꝑmutatiõe cõplonis naturalis et ętatiue patet. Ad. 7. negat̃ cõseq̃ntia, q̃a nõ calefacit calefactione merito cuius sequat̃ corruptio, sed merito malæ proprietatis secum coniunctæ.

Totum uero illud quod nutrit in finẽ rei naturali mutatione corpus mutat, & est calefacere, quoniam cum in sanguinem cõuertitur proculdubio incalefaciendo augmentum præbet, ita ut lactucæ & cucurbitæ taliter calefaciant qualiter istud calefacere existit.

Primo nota hanc litteram duplicem habere posse expositionem. Primo vt ly in fine rei construatur cum ly nutrit, & stat ibi punctus. Et est sensus ꝙ Aui. voluit ꝙ omne quod in fine rei nutrit mutat corpus &c. & iste intellectus satis patet per sequentia. Secundus intellectus potest esse vt ly in fine construat cum ly mutat corpus. Et sit sensus ꝙ illud q̃d nutrit mutat corpus in fine rei naturali mutatione. Et iste sẽsus poterit colorari secundum duplicem viam. Prima vt ꝑ mutationem non solum intelligamus conuersionem nutrimenti in substantiam membri, sed omnem conuersionẽ naturalem nostri corporis, & sic omne tale dum conuertitur ĩ sanguinem nutrit, & tunc patet littera. Secunda vt per mutationem intelligamus veram & propriam nutricationem, & erit tunc sensus ꝙ mutat. i. nutrit corpus, nutritio autẽ est naturalis mutatio. Nota tamen satis improprium modũ loquendi esse dicere ꝙ illud quod nutrit mutat. potius enim mutatur in eo quod nutrit. sed quia nutrire impositum ẽ ad significandum sub voce actiui talis modus excusari potest. Ex quo patet corrolarie ꝙ nutrire pati ẽ & nutriri ager̃ &c.

Mutatio duplex.

Nutricatiõ seu nutritio quid & duplex.

Secundo nota dupliciter contingit nutriens calefacere. Primo modo intensiue siue gradualiter. secundomodo extẽsiue corpus calefacere pro quanto augmentat substantiam calidam nostri corporis sanguinem. s. & spũm. & secundũ hoc nutriens medicinale frigidum calefacit corpus nostrũ. s. extẽsiue pro quanto augmentat sanguinem &c. Primum dubium. Nutriens medicinale frigidum infrigidat corpus extẽsiue. igitur non calefacit extensiue. patet consequẽtia. assumptum probatur, quia præbet augmentum in substantia frigida puta phlegmate & humore melancholico. Et per idem arguitur omne nutriens corpus simul calefacere & infrigidare, humectare & exiccare extensiue. Secundum dubiũ. Videtur mihi omne nutriens intẽsiue calefacere corpus. Oẽ enim nutriens frigidum dum conuertitur in sanguinem producit in corpore gradum caliditatis intẽsiorem q̃ prius erat dum erat sub forma chyli. ergo &c. patet consequentia & antecedens probatur, quia ipso conuerso in sanguinem põt remouere impressionem quæ prius erat facta. Item quia cõpleta conuersione cibi in sanguinem corpus est intensiue calidius & membra q̃ prius. igitur &c. Pro responsione nota. Nutriens calefacere corpus intensiue potest dupliciter intelligi. Vel absolute ita ꝙ aliquem producat gradum caliditatis intensiorem q̃ erat ante, & sic omne nutriens est intensiue calefactiuum. Vel quia producit gradum caliditatis intensiorem q̃ sit naturalis caliditas corporis & sic solum nutriens medicinale calidum est calefactiuum. Ex quo patet ꝙ est differentia inter nuttiens medicinale calidũ ex vna parte, & frigidum vel temperatum ex alia, licet. n. vtrumq; sit aptum aliquando intendere caliditatem corporis, calidũ tamen nutriens est aptum intendere extra naturale temperamentum & non aliquod aliorum. Et est simile sicut de exercitio forti & temperato. Ex quo vlterius patet tã nutriẽs frigidum q̃ medicinale esse in corpore nostro duarum contrariarum mutationum successiuæ productiuum, quia. s. primo calefactiuum, secundo infrigidatiuum. Ad primum argumẽtum dicitur negando consequentiam illam. prębet augmentum in substantia frigida, ergo infrigidat. bene valet si non plus præberet in substantia calida. Ad secundũ conceditur ipsum bene calefacere intensiue, sed non ad sensum datum. s. vltra corporis naturale temperamẽtum. Ex isto patet quare ista mutatio dicitur naturalis. naturale. n. est nobis illud sanguinis augmentum.

Nutriẽs contigit calefacere dupl.

Nutriẽs calefacere intensiue dupli.

Cum uero calefacere dicimus nolumus calefacere istud, sed illud quod ex qualitate rei peruenit eius remanente specie.

Primo nota sñiam litteræ esse iuxta modum loquendi auctorum dum dicimus aliquid calefacere ingrediens &c. non intelligimus taliter calefacere qualiter dictum est, sed intelligimus calefactionem a qualitate prouenientem, non merito sanguinis generati &c. sed merito ĩpressiõis derelictę etc.

Medicina nutriens q̃d.

Secundo nota hanc litteram duplicẽ habere expositiõem. Prima eius specie manente. i. forma specifica, quia. s. medicina calida & cibus calidus ante eius formæ specificæ corruptiõem est aptus calefacere corpus nostrum vt docet experimentum

perimentum, licet tandem tamen formam deperdat vt dictum est. Et per hoc differt a nutrimento frigido & absolute nutrimento, quorum neutrum est aptum calefacere nisi ipso prius conuerso. Secundus sensus est. Et eius spẽ. i. qualitate simili secundum spẽm manente. s. post eius conuersionem. Tertio manente specie. i. virtute. licet. n. in chylo facto ex alleo non sit forma allij, remanet tamen in eo virtus calefactiua & similiter in sanguine, & tandem conuertitur in partem membri calidam vt patet.

Et medicina quidem nutriens a corpore per sui mutatur substantiam & mutatur ab ipso per sui qualitatem, sed prima mutatur in sui qualitate, & alia quidem mutatur primo in caliditate & calefacit sicut allia.

Primo nota ꝙ per medicinam nutrientem indifferenter intelligi potest cibus medicinalis & medicina cibalis, quæ qualiter a se inuicem distinguantur supra dictum est. Dicitˉ ergo per medicinam nutrientẽ in proposito intelligendum esse quodlibet nutriens, operatiuum a qualitate ad sensum superius datum. Secundo nota ꝙ medicina nutriens recipit a corpore nouam substantialem formam similem. s. formę substantiali membrorum. vnde quantum ad hæc dicitˉ mutari per corporis substantiam, mutatur. n. per qualitates corporis acquirendo complexionem talem qualis est ĩ mẽbris, ideo conuenienter dictum est ipsa mutari per corporis substantiam & qualitatem, prius tamen acquirit complexionẽ ꝗ̃ formam. Tertio nota complexionem esse duplicem. s. totalem & completam, partialem & imperfectam. & secũdum hoc potest intelligi de prioritate temporis & naturę, ut alias iam notatum est &c.

Cõplexio duplex.

Et est alia quæ mutatur primo in frigiditatẽ & infrigidat sicut lactuca. Cunque eius conuersio in sanguinem completur plurimum operationis eius est calefacere propterea ꝙ in sanguine augmẽtũ efficit. Quomodo enim nõ calefacit cũ iã facta sit cal'a, & sua frigiditate se expoliauerit.

Nota primo hic datur intelligi ꝙ prius tempore operatur medicinalis cibus & medicina ꝗ̃ cibus qualitate ipsa operetur a materia calida vel frigida, ideo prius ꝗ̃ operetur a materia operatur a qualitate. Secundo nota non esse intentionem Aui. cibum medicinalem &c. primo occursu &c. quia alleum primo occursu infrigidat, cum ĩ primo occursu operetur pro qualitate eius actualem quæ est frigiditas. sed eius intellectus est ꝙ alia est quæ mutatur primo in caliditatẽ. i. quæ statim post reductionem ad actum mutatur ad actum calefaciendi aliqua infrigidandi. lactuca. n. statim reducta ad actum infrigidat. Tertio nota ꝙ in hoc conueniunt cibi medicinales & medicinæ cibales calidæ & frigidæ intense, quia facta conuersione in sanguinẽ calefaciunt corpus extensiue vt supra. secundo aliqualiter intensiue, vt cibi medicinales calidi etiam frigidi aliquem gradum frigiditatis remouendo inductum ante eorum conuersionem. Ex isto patet differentia operationis eorum in corpore nostro.

Sed unicuique earum etiam aliquid innatæ qualitatis associatur post conuersionem in substantia, quoniam in sanguine qui generatur in lactucis aliqua remanet infrigidatio, & in sanguine qui generatur ex alleis aliqua calefactio, sed est hoc usqꝫ ad tempus.

Primo nota hic ex intentione auctorum ex sanguine frigido ex lactuca generari partem membri frigidiorem ꝗ̃ ex tẽperato cibo. similiter etiam ex cibo calido vt alleo generatˉ pars membri calidior. & hoc intelligunt auctores. Secundo nota notanter dictum esse vsqꝫ ad tempus, quia nisi fiat iterata eiusdem vel similis cibi medicinalis approximatio impræssio facta a primo non diu permaneret, sed in modico tempore remouetur a membris se ad suam naturalem dispositionem reducentibus vt patet.

Medicinarum præterea nutrientium alia est quæ medicationi magis existit propinqua, alia est quæ nutrimento est uicinior. Quemadmodũ ipsorum nutrimentum alia sunt quorum natura uicinior est substantiæ sanguinis, sicut uinum & ouorum uitelli & aqua carnis. Alia sunt quæ parumper sunt longinquiora sicut panis et caro. Et alia sunt quæ sunt ualde longinqua sicut nutrientia medicinalia.

Primo nota per medicinas nutrientes intelligi potest ĩ ꝓposito cibus medicinalis & medicina cibalis indifferenter. Si primum intelligendum est dictum absolute. s. ꝙ aliquæ sunt absolute propinquiores &c. i. magis a materia ꝗ̃ a qualitate operatiuæ. Et econtra quędam. Exempla patẽt. Secundo autem modo exponendo sensus est ꝙ ipsarum medicinarum nutrientium, licet quęlibet sit magis alteratiua ꝗ̃ a materia operatiua, vna tamen earum alia plus attinet nutrimento. i. plus operatur a materia, & econtra. alia plus a qualitate, & vterqꝫ intellectus foret bonus. Nota tamẽ primã operationem esse impropriam nisi per attributionem ad sensum et perceptionem nostram. Nota secundo ꝙ nutrimẽta quædam sunt valde vicina, quædam medio modo, quædam valde longinqua conuersioni in substãtiam nostri corporis. Et per valde vicina intelligo illa qui ratione suæ complexionis & occultæ formę & modi substantiæ apta sunt ut a calore nostri corporis faciliter transmutentur, & in breui tempore vt vinum vitella ouorum & aqua carnium, ꝑ quã intelligamus brodium in quo dissolutæ sunt carnes pullinę. Notum est. n. omnia ista ratione complexionis, quia calida, modi substantiæ, quia liquida subtilia & adhuc occultæ ꝓprietatis fore faciliter mutabilia, & econtrario alia. Tertio nota ꝙ panis & caro, quia non ita passibilia non sunt ęq̃ faciliter mutabilia &c. similiter nutrientia medicinalia. quia qualitate sua quandam habent repugnãtiam ad calorem & corpus ratione qualitatis a qua operantur, ideo non debent adhuc ita propinqua dici vt patet &c.

Nutrimẽtũ respectu sbæ nr̃i corporis cõuertibile tripl'r.

Amplius dicemus ꝙ nutriens mutat corporis dispositionem qualitate sui & quantitate. Qualiter uero qualitate sui mutet iam sciuisti. Quantitate autem quoniam aut augmentabit & perueniet ex eo ad fastidium & oppilationes & postea ad putrefactionem, aut minuet, & perueniet ex eo ad phthisim. Sed augmentum in quantitate ex nutriente semper est infrigidans, nisi proueniat ex eo putredo & calefactio quæ calefacit. Sicut enim putredo non accidit nisi propter calorem extraneum, ita propter ipsam etiam calor accidit extraneus.

Primo nota. nimia ꝗ̃titas nutrimenti dupliciter est causa læsionis. Primo quia in illa est multum de prauo resistenti calori, quare cibus a calido indebite transmutatur, & crudi atqꝫ indigesti humoris formam recipit. Secundo pro quãto tegit & oppilat & prohibet transpirationem, quare aliquando est causa putredinis. Nimia vero paucitas causa est phthisis capiendo phthisim pro totius consumptione qualibet.

Nutimẽti ꝗ̃titas nimia lędit dupl'r.

Phthisis

Secundo nota ꝙ cum nutrimentum in pricipio sit contrarium calori, ideo agit ipsum remittẽdo & debilitando. Si ergo fuerit multus cibus multum remisso calore corpus infrigidabit. Et ẽ snĩa Gal. secũdo de accidenti cap̃. 3. s. de causis

Gal.

morborum frigidorum. Et infra Aui. doc. secunda huius fē. secunda summa. cap̄. de causis infrigidantibus. Tertio nota. quodlibet nutrimentum per se sit infrigidatiuum vt tactum est, per accidens tamen potest esse calefactiuum merito nimiæ q̄titatis oppilantis & transpirationem prohibētis. prohibita vero transpiratio est causa putredinis, vt prio de differentijs febrium & .4. metheororum. & prima quarti cap̄. de causis putredinis. & infra aliqualiter cap. de causis calefacientibus. Dubium est quia esset idem respectu eiusdem causæ, & causarum prius & posterius, quia putredo caloris est causa. & econtra. Conceditur idem secundū speciem, licet non idem numero.

Nutrim̄tū dupl'r

Dicemus & ꝙ nutriens aliud est subtile aliud est spissum aliud est temperatum. Et subtile quidem est illud ex quo sanguis generatur subtilis. Et spissum ex quo sanguis generatur grossus.

Nutriēs tēperatū
Sanguis sb̄tilis et spissus quid.

Primo nota ꝙ per nutriens temperatum intelligit mediū inter subtile & grossum nutriens, & non in alijs temperatū. Secundo nota per sanguinem subtilem & spissum in ꝓposito intelligi debet sanguis in modo substantiæ recedens a temperamento vt patet. Ex quo videtur descriptionem taliter exponendam. Nutriens subtile ē illud qđ ingrediēs etc. merito sui modi substantiæ aptū est conuerti in subtile &c. quod notanter addo propter qualecunq; sanguiuem ex qualicuuq; nutrimento esse generabilem.

Vniuscuiusq; autem harum diuisionum, aut est eius nutrimentum multum aut paucum.

Primo nota per nutriens multi nutrimenti in ꝓposito intelligere debemus illud ingrediens &c. aptum esse, vt secundum plurimas eius partes cōuertatur in partes membro nostri corporis ad intellectum datum & secundum paucas in superfluitates. Econtra vero dicitur pauci nutrimēti. Quod tamen totum intelligi debet in relatione ad corpus temperatum. Notum enim est ꝙ aqua carnis etsi sit multi & subtilis nutrimenti, in corpe tñ calidissimi stōi conuertitur ī fumū.

Exemplum subtilis & multi nutrimenti est aqua carnis, & uinum & oua sorbilia calefacta aut trementia. Ista enim multi existunt nutrimēti, quoniam plurimum substantię ipsorum in nutrimentum conuertitur.

Aq̄ carnis qd.

Primo nota vt colligitur in libro de viribus cordis per aquam carnis non intelligitur brodium, sed humiditas carnis per distillatiōem ipsius collecta. vnde ibi Aui. Quidam antiquorum opinati sunt ꝙ aqua carnis sit brodium decoctionis eius, non tamen est ita. Est enim succus carnis ꝑ decoctionem extractus & est multi & subtilis & velocis nutrimenti vt ibidem colligitur. Vinum est etiam multi & subtilis nutrimenti, propter causas iam assignatas. Et debet intelligi de vino non nouo neque veteri sed de medio, nec de aquoso sed vinoso potius & citrini coloris vel aurei, vt in. 3. alimentorum, & in libro de diætis particularibus ī libro de euchimia. de quo dixit Theutonicus ꝙ ē lacryma dei. Oua etiam intelligendo gallinarum, vt. 5. colliget &. 2. cañ. cap̄. de ouo et Serapio de simplicibus. & Rasis. 3. Almāsoris, maxime recentia & trementia non indurata sunt multi & velocis & subtilis nutrimenti.

Vinum m'tipl'x

Vinū ē lacryma dei.

Exemplum spissi & pauci nutrimēti ē caseus & caro salita et melōgia et his similia. Res enim quæ ex eis in sanguinem conuertitur, est pauca.

Primo nota per caseum in proposito ītelligere debemus antiquum non autem nouum vel medium qui est in cōplexione calidus & siccus difficilis digestionis & pauci & grossi nutrimenti, vt secundo cañ. cap̄. de caseo. &. 5. colliget. c.

Caseus tripl'r.

eodem. &. 3. alimentorum. & in libro de euchimia Gal. De carne etiam salita per sal ab ea humido resoluto idem in locis præallegatis pluries hēri potest. Vnde secundo cañ. caro salita & si in principio humida fuerit, sicca tamen est & pauci nutrimenti. Secundo nota ꝙ per melongias intelligere debemus fructum quoddam in quo reperit̄ acuitas & amaritudo, propter quod ponitur calidus & siccus vsq; ad tertiū gradum & generat nutrimentum grossum multum, & facit possidere apostemata &c. vt secundo cañ. cap̄. primo. licet Auer. ab hac sñīa videatur recedere. 5. colliget cap̄. primo. Dicit enim ꝙ postq̄; decoquitur & proijcitur prima aqua et coquitur cum carnibus pīguibus est cibus valde delicatus, ita vt ipsum taliter præparatum existimet temperatum cibum. Nec obstat auctoritas medicorum in ea. Et licet non sit in ea virtus per se solutiua nec constipatiua, tamen cum oleo exhibita notabiliter soluit, & cum aceto stringit uentrē. secundo cañ. cap. de melongia.

Auer.
Gal.
Caro salita.
Melongia qd.
Auer.

Exemplum subtilis & pauci nutrimenti ē iulep & olera quæ in substantia sui temperata existunt & in sui qualitate. Et ex fructibus maciana & mala granata & quæ eis similantur. Et exemplum spissi multi nutrimenti est oua elixa & caro uaccina. Cuiuscunque etiam harum diuisionum aliæ sunt quæ sunt boni chimi, aliæ sūt quæ sunt mali chimi. Exemplum subtilis multi nutrimenti boni chimi ouorum vitelli & uinum & aqua carnis. Exemplum subtilis pauci nutrimēti & mali chimi pulmo & caro anaguaid. Exemplum spissi multi nutrimēti boni chimi oua lixa & caro ānualis agni. Exemplum spissi multi nutrimenti mali chimi caro uaccina & caro anatis et caro equina. Exemplum spissi pauci nutrimenti mali chimi caro salita, in hac autem summa inuenies temperamentum.

Nota iulep plurimę. s. aquæ est pauci nutrimenti propter paucum çuccarum, & subtilis propter multam aquę ꝑmixtionem. Et olera multa bona. s. atriplices & bletis malua & spinachiæ, ut colligitur in libro de euchimia, &. 2. alimentorum, &. 5. colliget. nec dicuntur absolute temperata cū oia hmōi declinent ad frigidū & hūidū, sed non multū recedūt ideo appellantur temperata, olera. Secundo nota macianum esse fructum frigidæ & siccæ complexionis sua ꝓprietate cor letificans & spiritum tēperans, & corpus subtili et leui & pauco nutrimento nutriens, ut colligi potest in libro de uiribus cordis cap̄. de macianis. De malis autem granatis uide ab illis auctoribus, quia patet. Patet de carne equi. Dicit Gal. in libro de subtili dieta. Equos autem & asinos asininis hominibus concedendum est comedere.

Olera tpata q̄.
Macianū qd.

Explicit expositio capituli de his quæ proueniūt ex his q̄ comeduntur & bibunt̄ secūdum Iacobum Foroliuiensem.

Sequitur expositio aliorum quinque capitulorum secundum Iacobum de partibus.

Ca. xvi. De dispositionibus aquarū.

Qua unum existit elementorum, quæ sola inter omnia elementa habet proprium, ut in eo quod comeditur & bibitur ingrediatur, nō ideo ut nutriat sed quia nutrimentum penetrare facit, & eius rectificat substantiam. Nō autem dicimus ꝙ aqua non nutriat, nisi quia nutriens in potentia est sanguis, & in alia potentia longiore ista est pars mēbri hominis. Corpus uero simplex non conuertitur ad formam sanguineam recipiendam, neq;

formam

formam membri humani nisi componatur. Sed aqua est substantia quæ adiuuat ad liquefaciendum nutriens & subtiliandum, & ut cito currat & penetret in uenas & in foramina, neq; esse potest absq; hoc auxilio eius complemẽtum rei nutrimenti. Amplius aquæ diuersificantur non solum in substantia aqueitatis. uerum etiam secundum illud quod eis admiscetur, & secundũ qualitatem quæ in eis est superans.

In hoc cap̃. primo agit de ꝓprietate aq̃ solius iter el̃nta, et de diuersitatibus aquarum. 2. de electione aq̃ & expiẽtia bonitatis eius a pondere. ibi ⌊ Aq̃ vero quæ sunt. ⌉ tertio de rectificatione aq̃ ꝑ sublimationẽ distillationẽ & decoctiõem. ibi ⌊ Sublimatio preterea. ⌉ quarto de laudibus aq̃, nisi et notificatiõe malarꝫ aquarꝫ. ibi ⌊ Sunt ãt q aquã. ⌉ quinto de aq̃s pluuialibus. ibi ⌊ Ex aquis q̃q;. ⌉ Sexto de putealibus et paludosis. ibi ⌊ Puteorꝫ vero. ⌉ Septimo de niuosis glatialibus lacualibus non currentibus & haustis ex cãnalibus. ibi ⌊ Niuosę ṽo. ⌉ Octauo de metallinis & sanguisugalibus. ibi ⌊ Aq̃ p̃terea q̃bus. ⌉ Nono de niue & aq̃ glatiali ibi ⌊ Nix uero. ⌉

Decimo de aquis frĩda cal̃a & tepida. ibi ⌊ Aqua præterea tẽperate frĩda. ⌉ 11. de aquis salsa turbida aluminosa et ęrea ibi ⌊ Aqua vero salsa. ⌉ 12. de ꝑmixtione aquarũ et remissione sermonis de eis ad alia loca. ibi ⌊ Cũq; aq̃ diuersæ. ⌉ In hac prima ꝑte quæ ẽ p̃sens textus dici primo ꝙ aqua ẽ unũ quatuor el̃ntorũ, cui soli ex eis propriũ est ingredi ĩ eo qđ comeditur & bibitur, nõ vt nutriat sed vt sua subtilitate et fluxibilitate penetrare faciat alimentũ per anfractus corꝑis, & vt rectificet. i. p̃paret substantiam nutriẽtis ad facile recipiẽdũ digõnẽ & ĩpressionẽ innati caloris. Secũdo dicit ꝙ iõ dicimus aquã non nutrire, quia de rõe nutrientis ẽ vt sit sanguis in potentia, & nõ solũ sanguis sed pars hoĩs in potentia longinquiori, sed ex nullo simplici el̃nto põt sanguis fieri neque ꝑs hoĩs, nisi cũ aliꝭ ĩmixtum fuerit. Hyp. vero tertio regiminis acutorum dicit ꝙ aqua nõ nutrit, quia naturalit̃ nõ habet fecẽ. Et Gal. libello de aquis cap̃. 5. ait. Quoniam aũt nõ nutrit aqua sed solum est vehiculum cibi vt Hyppocrati & Crysippo & Erasistrato videtur. Et ꝓpterea neq; uitalẽ virtutem putant eam confortare. Et hæc est cã quare iubẽt mellicratum & oxymel & vinũ dare in ęgrotantibus abscedendo ab aqua. Hæc Gal. Tertio dicit ꝙ aqua confert ad liquefaciendum. i. reddendum molle & fluidum nutriens solidum & subtiliandum ipsum, vt leuiter & cito penetret & fluat ꝑ venas et foramina, neq; potest nutritio compleri maxime ex solido cibo nisi coadiuuante aqua vel aliquo sibi ꝓportionali in liquefaciendo & subtiliando nutriens vt vino vel ceruisia hydromelle vel sicera. Signanter additum ẽ ex solido cibo, quia infantes ex lacte conuenientissime nutriunẽ absq; potu aq̃. Quod autẽ aqua sit nobis necessaria Gal. affirmat primo simpl̃. medicinæ cap̃. 3. dicens. Aqua est qua vtuntur omnes homines cõiter siue sani sint aut infirmi, & necessitas eius est necessaria ad hoc vt remaneat vita. Sed ꝙ aqua non p̃stet dicta adiutoria arguet aliquis ex illo cañ. tertij regimis acutorꝫ. Aq̃ vero nullũ ĩueni vsum, nisi q̃a in acutis bibitur morbis. Et eodẽ canõe vt dicit ꝙ rugitũ facit in stõ natat, quia trãsire moratur eo ꝙ frigiditati ꝑtinet & indigestibilis est nec vrinam prouocat. Itẽ dicit Gal. cõmen. illius canõis, Oportet vt aqua tota sit tardæ penetrationis, difficilis digestionis, & difficilis descensionis ꝗuis sit melior aquarũ. Huic consonat illud metricũ. Gl̃ia sit bacco pereat Thetis & sua proles. Quæ manet in stõ rudis indigestaque moles. Ad primũ dic ꝙ Hyp. voluit aquã crudã non ꝓficere bibitã viæ medicinę vel ieiuno stõ, nisi in morbis acutis. nã chronici fieri solent ex materijs grossis, quas sua frigiditate plus ingrossat & incrudat aqua, nec in pleuresi cõfert sedando sitĩ vel facilitando sputum si bibatur toto tꝑe eius, sed ꝑ interualla bibita, inter oxymel & aquã mellis iuuat ad screandũ, quia aqua facit accider̃ illis potibus toritatẽ ꝓpter ml̃titudinẽ hũectatiõis suę vt ait Gal. in fine cõmẽ. Ad secũdũ dic ꝙ Gal. nõ loquit̃ de aqua cibo moderate ĩmixta ad reddẽdũ ip̃m liq̃dũ fluidũ & penetratiuũ, sed de aqua sola sũpta a ieiuno vel innanito. Ad metricũ dic ꝙ vinũ sanis est melius aqua, maxime prouectis & tꝑatis vel infrigidatis. Sed dicit Ras. 3. Almansoris cap̃. de virtutę aquę ꝙ ipsa calorẽ reprimendo calefactis calidãq; hñtibus complonem plus q̃; vinũ conueniens est. Quarto innuit aquas tripl̃r diuersificari. Primo penes sb̃am secundum quam diuersitatẽ q̃dã grossa dr̃ altera subtilis alia media. Secũdo penes id quod eis admiscet̃, secũdũ quã diuersitatẽ q̃dã dñr lutosę, q̃dã ferreæ, q̃dã sulfureæ, alię aluminosę, & sic de similibus. Tertio penes qualitatẽ secũdũ quã diuersitatẽ q̃dã cal̃ę dñr, aliæ frĩdæ, aliæ tepidæ. Et iterũ penes qualitatẽ q̃da sunt insipidę, q̃dã dulces, q̃dã salsæ, q̃dã amarę. Et iterũ quædam claræ & luminosę, quædam turbidę. Et iterum quædã mali odoris, aliæ non mali, aliæ in odoræ.

Hyp. Gal.

Rasis.

Aq̃rꝫ diuersitas penes tria.

Aquæ uero quæ sunt aliꝭ meliores sunt aquę fontium. Neque tamen omnium fontium nisi fontium terræ liberæ, in cuius territorium nulla dispositionum & qualitatum extranearum supat. Aut aquæ quæ sunt petrosę quia sunt digniores, ne terrestri putrefactione putrescant. Illa tamen quæ est terræ liberæ melior est petrosa. Neque ex omni fonte terræ liberæ, sed illa tantum quæ prę ter hoc est currens. Nec omnis currens nisi currẽs quæ est soli & uentis discooperta. Hæc nanq; ex eo quo currẽs est nobilitatem acquirit. Non currenti uero est cum acquiritur propter discoopertaram malitia talis qualis non acquiritur ꝓpter profunditatem & cooperturam. Neque omnis currens discooperta nisi illa quæ super lutum incedit. Et debes scire ꝙ illa quæ super lutum uadit melior est illa quæ super petras fluit. lutum enim mundat aquam, & aufert ab ea res extraneas sibi admixtas quæ sunt in ea & colat ipsam, sed lapides non faciunt illud. Oportet autem ut lutum per quod transit sit liberum & non sit lutum fœtidum, neque lacunosum neque aliud. Quod si hæc aqua fuerit multa & forti cucurrerit cursu, quæ propter sui multitudinem illud quod ei admiscetur in suam conuertat naturam, & quę suo cursu ad solem tendat. s. ad orientem & proprie ad eius æstiuum erit melior aquis, & quanto etiã magis cum multũ a suo elongabitur principio. Et post hanc quæ ad septentrionẽ uadit. Illa nanque quæ ad occidentem tendit & meridiem est mala, & proprie cũ meridionales exufflauerint uenti. Et illa quidem quæ a locis descendit altis cum aliꝭ bonitatibus est melior. Et illa quæ est sic est quasi dulcis quæ dulcis esse imaginat̃. Et neq; uinum tolerat, ut ex ea sibi admisceatur nisi parum. Et est in pondere leuis. Et cito infrigidatur & cito calefit, propterea ꝙ est resoluta frigida in hyeme & calida in æstate. In qua nullo modo sapor superat aliquis, neq; ullus odor. Et cito descendit ab hypocũdrijs. Et quod in ea coquitur cito coquitur & cito dissoluitur.

In hac parte secunda prio describit aquas aliꝭ meliores

secundo docet has a pondere nosci. ibi [Debes autē scire.]

Aq̄ bonę cōditiões 19. In prima particula tangit nouendecim conditiones bonæ aquæ. Prima est ꝙ sit aqua fontis. nam fontales aq̄ sunt alijs meliores. Idem sentit Gal. primo de regimine sani. ca. 10. dicens, ꝙ fontis aqua recens maxime est bibenda, quæ nullam adiectam habeat pniciosam qualitatem. Et libello de aquis ait fonteas excellere alias. Et ante eum Hyp. sed Rasis prætulit aquam magnorum fluminum dulcium. Iuxta illud Aue. 5. colliget. cap̄. de aquis. Melior aqua secūdū Hyp. est aqua fontium orientalium quæ scaturit ex terra, quæ nō habet nimis grossam substantiam neqꝫ nimis mollem vel luteam, sed sit mediocris inter eas. Et propterea hæc aqua ē suauior & leuior & citius permutatur a calido & frigido. Et Rasis sentit ꝙ melior aqua sit fluminum magnorū dulciū. Et Hyp. dicit ꝙ istæ sunt diuersarum substantiarum eo ꝙ transeunt per diuersas terras, & propterea quia ingrediūtur eas multi riui. Et tamen videtur ꝙ Rasis non laudauit flumina grossa magna, nisi propterea quia sol operatur in eis vnā operationem propter quam separantur res grossæ a subtilibus, & propterea coquunt medici aquam eis qui habent debilem stomachum & hepar. Hæc Auer. sed in finem capli illius adhæret Hyppocrati. Secunda est ꝙ non solum sit aq̄ fontis sed fontis terræ liberæ. s. nō infectæ putredine aliqua vel extraneo sapore vel odore vel metallica virtute vel substantia aliqua alia extranea aut qualitate. Tertia est ꝙ nō solum sit aqua fontis terræ liberæ sed etiam currens. nā cursu mundificatur & subtiliatur aqua. Quarta est ꝙ non solum sit currens, sed etiam discooperta soli & ventis. Nā sol & venti purificant aquas & eas subtiliant quemadmodum aerem. Currens. n. discooperta ex cursu nobilitatur & subtiliatur, sed non currens discooperta quandoqꝫ est pl'is malitię ex discoopertura q̄ꝫ cooperta non currens ex profunditate & coopertura, vt aquæ puteales coopertæ profundæ sunt malitiæ minoris q̄ꝫ paludosæ discooperte soli & ventis maxime meridionalibus, citius. n. putrescunt & corrumpuntur paludosæ putealibus ab extraneo calore cui plus exponuntur.

Aq̄ putealis q̄ salubrior coopta an discoopta

Quinta ē ꝙ non solum sit currens & discooperta, sed etiā incedat abscedens a fonte supra lutum. Nam quæ supra lutum fluit melior est ea quę fluit supra petras, quia lutum mūdificat aquam & tollit ab ea res extraneas vt terrestreitates quæ sibi imiscentur & colat aquam. i. reddit lipidam separando ab ea quod eam turbat, ac si colaretur per pannū mūdum. Petræ vero non faciunt illud, quia nec sunt sic affines terrestreitatibus aquę mixtis, nec ab aqua penetrantur sicut lutum.

Gal. Attende quòd licet aquę petrosæ sint grossiores & frigidiores a Gal. censentur puriores alijs & sine fecali residentia. Ait. n. in libello de aquis cap̄. 2. Petrosę vero peiores quidem sunt & duritie & frigiditate. Puræ vero plus alijs & absqꝫ hypostasi. Sexta est ꝙ nō solum super lutum fluat, sed super lutum liberum. i. absolutum ab omni putredine et fœtore, & extranea substantia vel qualitate, ita ꝙ nec sit fœtidum neque lacunosum, neqꝫ alius malæ substantiæ vel q̄litatis aquā inficientis. Septima est ꝙ sit multę q̄ꝫtitatis ita scilicet ꝙ conuertat in sui naturam illud quod ei miscetur ex pluuijs & riuis, & nō maneat etherogenea manifeste. Octaua est ꝙ fortiter currat. nam per cursum fortem subtiliatur.

Sed istabit aliquis ꝙ aqua ex forti cursu rapit secum terrā, & alia ex ripis quibus turbatur & ingrossatur, sicut est videre in rhodano. Dic ꝙ talis aqua in substantia sua est subtilis & facile residet quod ei miscetur & ideo bona est, sed debet permitti prius residere q̄ꝫ cibis imisceatur vel in potu def.

Nona est ꝙ ipsa currat uersus orientem & maxime versus orientem æstiuum. s. uersus hanc partem vbi sol oritur tpe ęstatis. sic. n. melius a sole purificat & i ortu & ascensu eius. Et post hanc in bonitate est currens in septētrionē. Et currēs in occidentem vel meridiem mala est maxime flātibus austris. Eiusdem snīę meminit Gal. libello de aquis cap̄. primo

Gal. dicēs. Aquę vero fluxibiles multo subtiliores sunt, & ad urinationem meliores, & omnes quęcunqꝫ fonteæ versus orientem fluunt humiditate & subtilitate et bono odore. Et ut sint moderate frigidę & calidę excellunt alias. Quæ vero fluunt versus septentrionem dulces quidem sunt, in frigiditate autē excedunt. Quæ autem versus occidentem violentę quidem sunt i infrigidando violentę vero & i duritie. i. grossitie, propter quod branchosæ sunt & pleureticę & spasmosæ. Quæ vero versus austrum salsiores sunt & calidiores & ad vrinādum non idoneæ. Hæc Gal. Decima est ꝙ p'l'm elongata sit a sua origine seu principio, quia q̄ꝫto magis ab eo elongat tanto magis subtiliatur & purificatur subtiliatione & purificatione, quas acquirit suo longo cursu versus orientē. Huius contrarium sentire videtur Auer. 5. colliget cap̄. de aquis dicens. Non potest esse vt in ęstate non effluat aquę multitudo ad flumina & aqua pluuię, & propterea q̄ꝫto plus elongatur flumē a suo ortu est deterius. & propter hoc nr̄m flumē melius est in corduba q̄ꝫ in sibylia, & est deterius in libylia propter crementū & decrementū & propter admixtionē aquę salsę in eo, q̄ꝫuis illud non sentiatur. & ē impossibile ꝙ aquę magnorum fluminum non sint turbidę. Et propter hoc inuenimus in fundo pitariorū. i. vasoꝝ quando ponimus in eis aquam fluminum multum de sabulo & terra. Hæc Auer. Auer.

Cui r̄nde si vis ꝙ aqua elongata a suo fonte potest deteriorari ex malis pluuijs et malis riuis et malis terris si p eas fluat aut sibi cōmisceantur, sicut euenire asserit i suo flumine. Sed contrarium huius hic supponit Prin. ex alijs conditionibus bonę aquę quæ si sibi insint ex longo cursu uersus solis ortū quasi decoquitur. Et si quas habeat terrestreitates sibi commixtas facile residet, & ab eis absqꝫ artificio sola quiete i vase mundo per residentiam purificatur. Vndecima ē ꝙ ipsa descendat a locis altis cum alijs bonitatibus. Hanc conditionem tangit Gal. cap̄. 2. libelli de aquis dicens. Sed plana quidem terra deterior est ad effluxiones aquarum, & vt p'l'm sunt ibi putei fossę & fontes stationarij. In summitatibus uero sunt fontes meliores & aquę puriores & melioris odoris, & dulciores eis quę sunt in planitiebus. Hæc Gal. Et ad illa iuuat ꝙ aquę montium sunt plus expositæ soli & ventis, & fortius fluunt vt in pl'ibus, vnde minus fiunt putrescibiles. Gal.

Duodecima est ꝙ sit quasi dulcis quæ dulcis esse imaginatur, quia est omni sapore extraneo priuata non multum fortiter, sed quasi insensibiliter imutans gustum. Signanter dicitur quasi dulcis quia nō est proprie dulcis sed insipida, immo ipsa est in summo insipiditatis, & velut exemplar aliaꝝ rerum insipidarum, ut ait. Gal. 4. simplicis medicine. cap̄. 7.

Tertiadecima est ꝙ uinum non tolerat permixtionē eius nisi sub modica quantitate, quia quanto purior est tanto magis frangit virtutem vini. Et intelligas id de vino mediocris fortitudinis. nam fortia vina qualia sunt hispanica mixtionē sustinent aquę pl'imę. Vel intelligas ꝙ vinum quodcunque minus aquæ puræ q̄ꝫ alterius sustinet. Quartadecima est ꝙ sit leuis ponderis. ex hoc. n. noscitur esse subtilis & terrestreitatibus non esse imixta quibus aggrauetur eius substantia. Quintadecima ꝙ cito infrigidetur & cito calefiat q̄a est resoluta. i. non congelata neqꝫ coagulata, sed sparsa i hyeme & calida in ęstate. Et licet cito infrigidetur non tamen facile congelari solet propter carentiam terrestreitatis qua condensetur & fiat glaties. Et ex cita calefactione & infrigidatione eius leuissima esse probatur. Iuxta illud Hyp. apho. quinta. Aqua quę cito calefit & cito infrigidatur leuissima ē. Et licet talis sit leuissima pōdere, dicit tamen Gal. in cōmē. Non oportet intelligere hic Hyppocratem intendisse leuissimam in pondere. si. n. hoc intendisset vile quid in longo tpe & magno labore inuestigasset, quod tamen libræ appositū leuiter apprehendi pōt. Intēdit ergo leuissimā quę stōm nō aggrauat & q̄ cito trāsit digesta. Neqꝫ solū his q̄ hic posuit ē tētāda aqua, sed alijs modis quos hac causa reticuit, quia breuissimus erat & posuit obscura. Est autem leuissima quia nō turbata. secundo q̄a in ipsa nō apparēt corpa terrea. 3. quia nō horribil'r ē sapida. 4. quia cito calefit & infrigidatur. Quę cū assint cito digerit, & sicut cibus digestus bonus sic aq̄ suo mō bona eē vr̄ ex leuitatis suę dignōibus. Quicūqꝫ ergo ad bibēdū aquā tētaturi sunt nō certiora expimēta hr̄e possūt. Aqua leuissima quadruplex.

Hæc

Gal. Hæc Gal. Decimaſexta eſt ꝙ in ea non dñetur aliquis ſa-
por,ſed ſit īſipida penitus. Iuxta id Gal.4.ſimpl'.medicię ca.
7.Et perſcruteris ſubtil'r ſeruationē eius quod eſt de impreſ-
ſione eius in lingua tua,& proprie quod eſt ex aqua in qua
non decl'atur aliquis horum ſaporum quos diximus hic non
ſtypticitas neq; acredo neq; acuitas neq; acetoſitas neque
amaritudo.Nam cum ſapor ſit paſſio in humido facta a ſic-
co terreo alteratiua guſtus ſecundum potentiam in actū vt
Ariſto. ait Ariſto.cap̄.3.trac.ſecundi libelli de ſēſu & aqua pura ca
reat ſicco terreo,merito eſt inſipida. Decimaſeptima eſt
ꝙ nullus odor in ea dñetur.Nihil.n.odorabile eſt ſine ſiccita
te.Iuxta illud Ari.tractatu nunc dicto cap̄.5.Eſt autem odo
rabile non ſecundū ꝙ ꝑſpicuum ſed ſecundum ꝙ laudabile
vel inundabile euchimæ ſiccitatis.Cum igitur aqua pura ni
hil ſiccitatis hēat penitus inodora eſt. Decimaoctaua ē ꝙ
cito deſcendat ab hypocūdrijs.i.a ꝑtibus q̄ ſub coſtis ſunt.
Ex.hoc.n.facili deſcenſu leuiſſima dr̄ a Gal. non offendens
ſtōm nec in eo natās,nec ventoſitates illic multiplicās. De
cimanona eſt ꝙ res in ea cito decoquuntur & diſſoluuntur,
vt carnes,piſces,olera,legumina, grana,panica. Primo q̄a
cito caleſit.2.quia ſubtilitate ſua velociter penetrat vſq; ad
intima horum q̄ coquuntur in ea.Nōne vides ꝙ cum aquis
putealibus vix piſa coquuntur & diſſoluuntur quę facile co-
quunt̄ in aqua fluminis. Ex dictis elici poteſt deſcriptio tal'
aq̄ melioris quod eſt aqua fontis terræ liberæ,currens,diſco
oꝑta ſoli & ventis,ſuper lutum liberum incedens,multa,for
tis curſus,tendens in oriens,elongata a ſuo principio,deſcen
dens a locis altis,inſipida,cuius quantitatem magnam vinū
non tolerat,leuis in pondere,q̄ cito caleſit & infrigidatur in
qua nō ſuꝑat ſapor neq; odor,cito deſcēdens ab hypocun-
Aq̃ pura quæ. drijs,in qua cito coquitur & diſſoluitur quod ī ea coquitur.
Attende primo ꝙ aqua dr̄ pura ſecundū medicos ex iudi-
cio ſenſus cum penitus eſt inſipida & ſumme clara & lumi-
noſa & oīno ſine odore,licet nulla inueniatur apud nos ex to
to munda carēs oī īmixtione. Iuxta illud Gal.primo ſimpli-
cis medicinæ.cap̄.4.Et hęc quidem aqua expit̄ & iudicatur
de ea per tres ſenſus q ſunt guſtus & viſus & odoratus. Per
guſtum quidem vt non ſit ei ſapor oīno,īmo ſit inſipidi ſa-
poris in ſummo.Et viſum quidem vt ſit in ſummo munda
& clara & luminoſa.Et ſil'r iterum in odoratu oportet ne ſit
odor ei penitus.At vero aqua denudata ex his omnibus pro
prietatibus eſt iterum apud naturam nō munda in fine mū
dificationi,ſicut nullum quatuor elementorum ſenſatorum
eſt purum,cui non ꝑmixtū ſit aliud ab eo.Apud ſenſum ve
ro & apud vſum aqua longinqua ab illis proprietatibus eſt
pura munda. Attende ſecundo ꝙ conditiones principalio
res melioris aq̃ ſic colligit Gal'.libello de aquis cap̄.6.Vna
itaq; bonarum & malarum aquarum eſt cognitio,ſi hyeme
quidē ē cal'a æſtate vero frīda.Secunda vero ſi pura ē & nō
leſa ſecundum colorem neq; materiam habet vel hypoſta-
ſim.Alia vero ſi eſt leuis & facilis ponderis,quæ.n. pōdere
eſt leuis non eſt permixta terræ.Conſiderare autem oportet
& ſi cito caleſit & infrigidatur.melior ē.n.iſta alijs.Et qual'r
ad digōnē ſe hēt,qual'r āt ad ſeceſſionē.Quę.n.cito digerūt
ſūt meliores.Et q̄ ſecedūt,ſi ſecedūt ſecūdū veſicā.nulla.n.
eſt quę ꝑ iteſtina aquarū ſeceſſio.Hæc Gal. Attende.3.ꝙ
vltra conditiones melioris aq̃ quas hic narrat Princeps con
ditio tēpoꝝ āni nō ēomittēda.Iuxta illud Gal.libello de aqs.
cap̄.4.Vernales igitur & hyemales tēꝑanęę ſunt & optīe q̃s
ego maxīe laudo.Autūnales vero & æſtiuales cū in gñone
differant & in bonitatibus non eſt dicere quantum a uerna-
libus deficiunt.Terra.n.vaporat ſiccius in ęſtate & autūno,
& aer habet permixtiones terræ multas quas purgant plu-
uiæ,& propter hoc huius aquę ſunt duriores,& ad abſtergē
dum quidem ſufficientes & ſecedendum ſecundum īteſtia,
non bonæ autem ſunt renibus & pulmoni & arterię. At-
tende.4.ꝙ etiam venti diuerſificant bonitates aquarum &
ariditas & pluuioſitas.Iuxta illud Gal.ibi.Differunt autem
aquę & penes ſpūs.Boreas.n.ſi flauerit dulcior quidem erit
ſed frigidior.ſi vero auſter minus quidem dulcis calida ve-
ro magis.Omnino autem q̄ fiunt in amaritudinibus aquæ
nitroſiores ſunt eis quæ fiunt in pluuioſitatibus. Attende
quinto ꝙ in electionibus aquarum attendi debēt color et re-
gio.Iuxta illud Gal.cap̄.ultimo nunc dicti libelli. Differunt
autem aquæ etiam ſecundum colorem & regionē.Et opor-
tet de his ab hominibus locorum interogare.Eſt.n.aqua ī le
ontinis quam ſi quis bibit moritur.Talis autem eſt in ereo
arcadię,quam vocāt aquam ſtygis.Talis etiam eſt ī tracia
et lacus qui in ſauromatibus ſuper quem neq; auis uolare po
teſt.Et alius ſecundum medos ſuper quem & regio ſtat ni-
gra quæ approximata igni accēditur.Et hoc pharmaco aīūt
Medeā corrupiſſe filiā Anacreontis.Eſt etiam & circa ſuſā
aqua quam ſi quis biberit amittit dentes. Sybaris vero flu-
uius viros ingeneratiuos facit.Is autē qui in ægypto depilat
capita bibentium.Harum itaq; nullam eſt ſcire non inter ro
gando ab hominibus illorum locorum.Hæc Gal. Atten-
de ſexto.ꝙ herbe aquis īnaſcentes ſunt etiam conſiderandę.
Iuxta illud Gal.libello de aquis cap̄.2.Herbę autem aliquā-
do quidem valde nocent aquæ,aliquando autem iuuant ſi-
cut naſturtium & calamentum & adianthū.Hęc.n.plurimū
in riuis naſcunt̄,& bonis quidē aquis nocēt,malis aūt iuuāt
ſi permiſceatur aliquid farmacoſum aquis. fiunt autem ad
vrinationem meliores huiuſmodi aquæ.Hæc Gal.

Debes autem ſcire ꝙ pondus ex experimen-
tis eſt adiuuantibus ad cognoſcendum aquę di-
ſpoſitionem. Aqua nāq; quæ eſt leuior in pluri-
mis diſpōnum eſt melior. Eſt autē cū cognoſcit̄
pondus per menſuram,& cum cognoſcitur ſi in
duabus aquis diuerſis duo panni aut duo cota
unius ponderis madefiant & poſtea uehemen-
ter exiccentur, deinde ponderentur, quia aqua
cuius cotum fuerit leuius erit melior.

In hac ſecunda particl'a dicit primo ꝙ pōdus iuuat ad co-
gnoſcēdū diſpōnē malitiæ vel bonitatis aq̃.Nā q̄ leuior ē, ē
melior vt in pluribus.ſ.dum non habet aliquas ex malis cō-
ditionibus vt fœtorem vel extraneum ſaporem. Secūdo di- Aq̃ pondus noſcitur dupl'r.
cit ꝙ aquæ pondus dupliciter noſcitur.Primo per menſurā
eius in ſtatera ſeu ęquilibra.ſecundo madefaciendo duos pā-
nos aut duo cota eiuſdem ponderis in diuerſis aquis, de qui-
bus eſt dubō quæ leuior ſit,deinde deſiccando optimæ pan
nos hos aut cota,poſt ponderando.& illa aqua melior & le-
uior ē cuius pānus eſt leuior & cotum leuius.quia per hoc de
ſignatur aquam fuiſſe ſubtilem ſine terreſtreitate,quia non
reliquit in pāno vel coto terreſtreitatem qua fieret grauior.

Sublimatio præterea & diſtillatio aquas re-
ctificat malas. Et ſi iſtud non fuerit decoctio re-
ctificat. Aqua enim cocta ſicut teſtificati fuerunt
ſapiētes minoris eſt inflationis & uelocioris de-
ſcenſionis. Et torpidi quidā medicoꝝ exiſtimāt
ꝙ aquæ coctæ ſubtile reſoluatur & ipſius rema-
neat ſpiſſum,unde in coquendo ipſam non exi-
ſtit iuuamentum,qm̄ in aqua ſpiſſitudinem aug
mentat. Scire aūt debes ꝙ aqua in ſuæ aqueitatis
diffōne ex partibus exiſtit in ſubtilitate & ſpiſſi-
tudine ſil'ibus quia eſt ſimplex,ſed non inſpiſſat̄
niſi ꝑpterea ꝙ frigoris qualitas ſuper eam præ-
ualuit,aut propter fortē terreſtrium partiū com-
mixtionem,quę ob hoc ꝙ ſunt paruiſſimæ ab ea
nequeūt ſeparari neq; deſcendere in ea, quia nō
ſunt tantæ q̄titatis ut cōtinuitatem aquæ finde-
re ualeant et in ea deſcendere ob multam parui-
tatē. Oportet ergo ut eis accidat cōmixtio cum

ſubſtantia aquæ. Poſt hæc decoctio ſpiſſitudinẽ
remouet, quæ propter frigus accidit primo, de-
inde partes aquæ uehemẽter rarificat donec fiat
ſubtilioris ſubſtãtię, ut poſſint ab ea ſeparari par
tes graues terreſtres in eius ſpiſſitudine retentæ,
& conſtringant eam deſcendentes, & propter de
ſcenſum ab ea ſeparantur, & remanet aqua pura
& ſimplici ꝓpinqua. Et erit illud quod propter
calefactionem fuit ſeparatum homogeneum ei
quod remanſit & non longinquum ab eo, quia
cũ aqua a cõmixto ſeparatur eius partes in ſubti-
litate ſiſant̃ neq; multũ intereſt inter illud quod
ſubit & inter illud quod remanet. Decoctio ergo
non ſubtiliat aquam, niſi ꝓpea quia aufert ſpiſſi
tudinem frigoris, & quia facit quod ei cõmixtũ
eſt deſcendere. Et huius quidem ſignificatio exi-
ſtit, qm̃ cum aquæ groſſæ dimittuntur longo tẽ-
pore non deſcendit ex eis res de quæ ſit curandũ.
Sed cum coquuntur ilico deſcẽdit in eis res mul-
ta & fit aqua quæ remanet in pondere leuis et cla
ra. Et deſcẽſionis quidem cauſa eſt ſubtilitas quæ
ex decoctione acquiritur. Nonne uides ꝙ aquæ
magnorum fluminum ſicut fluminis geon, &
præcipue illæ quæ in poſtremo eius ſumuntur,
ilico cum ſumuntur uehementer ſunt turbidæ et
poſtea in breui tempore in una reſeſſione ſubito
ita clarificantur, ꝙ ſi alia uice reſidere faceres, nõ
deſcenderet in eis res de qua eſſet curandum.

Sblimatio quid. Diſtillatio.

In hac parte tertia dicit primo ꝙ ſublimatio & diſtilla-
tio corrigunt ſeu rectificant malas aquas. Et intellige per ſu-
blimationem eleuationem aquæ ſub forma vaporis virtu-
te caloris vſq; ad ſummitatem ſeu coopertorium alembici
vel alicuius alterius vaſis cooperti. Et per diſtillationem in-
tellige deſcenſum dicti vaporis inſpiſſati & cõuerſi in aquã
a frigiditate coopertorij: & emanationem eius per roſtrum
alẽbici ſeu diſtillatorij inſtr̃i. Poteſt etiam & per diſtillatio-
nem intelligi colatio aquę per poros ſtrictiſſimos pãnos vel
ſtaminorum vel taratantarorum aut ſimilium per quos trã
ſire non valent terreſtreitates aquarum groſſarum, ſed ſolũ
tranſeunt partes aquoſæ ſubtiles. Secundo dicit ꝙ ſi iſtud
non fuerit. i. ſi inſtr̃a ſublimationis & diſtillationis non ha-
beantur, decoctio tunc rectificat malas aquas. Aqua nanq;
bullita minus inflat & velocius deſcendit a ſtõ & hypocun-
drijs, ut teſtantur ſapientes. Et iſtud eſt ſignum ꝙ eſt ſubti-
lior & penetratiuior. Tertio dicit ꝙ aliqui medici torpidi
. i. pigri in inquirendo veritates & naturas rerum exiſtimãt
ꝙ per decoctionem partes ſubtiles aquæ coctæ reſoluãtur:
& groſſæ remaneant ſicut fit in lacte & melle & ouis & in
terra molli cum ex ea fit later per decoctionem. Et ideo af-
firmant ꝙ aqua ex decoctione nõ melioratur, immo ſpiſſior
fit. Et iſti falluntur quia ad ingroſſationem requiritur ꝙ hu-
midum recedat et ſiccum maneat conſtans. Sed ab aqua
non poteſt recedere humidũ ipſa remanente ſub for̃a aquæ.
Et ideo non ingroſſatur per decoctionem. Juxta illud Ari. 4.
metheo. cap̃. de coagulatione & liquatione, Ingroſſatio. n. hu
mido quidem abeunte fit ſicco autem conſtante. Aqua autẽ
humidorum nõ ingroſſatur ſola. Item ignis aut caliditas nõ
ſolum non ingroſſat aquam, immo cõgelatam aquam & ea
quæ aquæ ſunt a dominio coagulata diſſoluit & ſubtiliat. Iu-
xta illud Ariſto. ibi. Quæcunq; quidem igitur ſunt aquæ nõ
coagulantur ab igne, ſoluuntur. n. ab igne. Idem autem idẽ
per ſe non erit cauſa contrarij. Quarto dicit ꝙ aqua in dif
finitione ſuæ aqueitatis. i. ratione quidditatiua ſeu ſubſtãtia-

Ariſto.

li ſuæ propriæ naturæ conſtat ex ſimilibus partibus in ſubti
litate & ſpiſſitudine, quia eſt corpus ſimplex & el'ntum, &
non inſpiſſatur niſi altero duorum modorũ. ſ. vel ex forti fri
gore ſuper ea prædominante, aut ꝓꝑ commixtionem fortẽ
terreſtrium partium nequeuntium ab ea de ſe ſeparari: quia
ſunt ita paruæ ꝙ findere non pñt continuitatẽ aq̃ et inferius
reſidere. Et ſic oportet vt immixtæ maneant ſub̃æ aquę do-
nec ipſa ſubtiliata facilius findi poſſit. Sed inſtabit aliquis
contra primum modum inſpiſſationis aquę, quia ſi qualitas
frigoris præualens ſuper aquam ſufficiat ipſam inſpiſſare,
aqua pura in propria natura & regione debebit eſſe ſpiſſiſſi-
ma, quia eſt frigidiſſima. Dic ꝙ frigiditas aquæ propria ſibi
naturaliter inhærens non congelat eam ſed deforis veniens
& eam coadiuuans inſpiſſat eam & qñq; congelat faciẽs eã
accedere ad naturam terræ. Aliter ex aqua pura terra fieri
non poſſet contra Ariſto. 2. de gñone de elementis dicentẽ.
Vniuerſaliter quidem manifeſtum eſt ꝙ omne ex omni in-
natum eſt generari. Verbi gratia ex igne quidem erit aer, eo
dem autem modo & ex aqua terra & ex terra ignis. Sed qd
ad Ariſto. dicetur. 4. metheo. dicentem. Aqua autem humi-
dorum non ingroſſatur ſola. Dic ꝙ cum aqua inſpiſſatur &
congelat̃ a forti frigore congelante iam non eſt ſola, ſed pars
eius aliqua vel facta eſt terra vel terræ approximat. Quin
to dicit poſt hæc. i. poſtq; aqua inſpiſſata eſt a frigore vehe-
menti ſibi ſuperueniente vel ex commixtione paruarũ par-
tium terreſtrium cum ea decoctio primo remouet ſpiſſitudi
nem aquæ quæ ſibi contingit ꝓpter frigus, quia ſicut frigus
duxit partes aquæ a circunferentia verſus centrum ingroſ-
ſando & compingendo, ſic calor decoquens reducit eas a cẽ
tro verſus circunferentiam dilatando & ſubtiliando. Remo-
uet etiam decoctio ſpiſſitudinem, quæ prouenit ex commi-
xtione paruarum partium terreſtrium, quia tam vehemen-
ter rarificat & attenuat ſub̃am aquę ꝙ facillime findit̃ a ter-
reis partibus prius ſibi immixtis, & tunc ab ea ſeparant̃ &
deſcendũt dictæ partes & aqua remanet pura ꝓpinqua ſim
plici. Sexto dicit reſpondendo rationi turpidorum medi-
corum dicentium ꝙ decoctio remouet ſubtile ab aqua et re
linquit groſſum ꝙ in decoctione aquæ illud quod ex ea fuit
ſeparatum. i. reſolutum eſt homogeneum ei quod remanſit,
& non longinquum ab eo. i. eſt eiuſdem naturæ cum aqua
remanente in vaſe decoctionis, & non multum ab ea diſtat
ĩ ſubtilitate vel groſſitie, quia cum aqua ſeparat̃ a terreſtrei-
tatibus ſibi immixtis partes eius aſſimilantur ſibi inuicem
in ſubtilitate, neq; multum intereſt. i. non eſt magna differẽ-
tia inter id quod ſubit. i. partem aquæ quæ reſoluitur in de-
coctione & poſtea inferius recedit, & inter illud quod rema-
net ex aqua poſt decoctionem. Et ſi volueris iſtud experiri
decoque aquam in uaſe aliquo & cooperi os vaſis cooperto-
rio habente roſtrum & recollige aquam quæ per roſtrum
defluit & cape ſimilem quantitatem aquæ coctæ quæ man
ſit in vaſe & dimitte ambas infrigidari poſt pondera eas &
inuenies ipſas fere æqualis ponderis. Vel intellige vt videt̃
repetitio eiuſdem ꝙ non multum intereſt inter id quod ſu-
bit & inter illud quod remanet. i. non eſt magna dr̃ia inter
partes aquę coctæ inferiores & reliquas eius partes. Septi
mo cõcludit principale intentum. ſ. ꝙ decoctio nõ ſubtiliat
aquam, niſi quia tollit ſpiſſitudinem quam a frigore acquiſi
uit, et deſcendere facit ac reſidere partes terreſtres prius ſibi
immixtas. Octauo dicit ꝙ ſignum huius. ſ. ꝙ decoctio de
ſcendere facit terreſtreitates ab aqua eſt ꝙ ab aquis groſſis
diu cuſtoditis in aliquo vaſe ſine decoctione non deſcendit
aliquid de quo ſit curandum: ſed cum decoquuntur ſtatim
deſcendit ab eis multa terreſtreitas & fit aqua remanens le-
uis ponderis & clara. Nono dicit ꝙ cã deſcenſionis terre-
ſtreitatis ab aqua poſt decoctionem eſt ſubtilitas acquiſita
aquæ per decoctionem. Cuius rei ſignum eſt ꝙ aquæ ma-
gnorum fluuiorum vt fluuij geon maxime acceptæ prope fi
nem eorum ſtatim cum in vaſe recolliguntur ſunt turbidæ
terreſtres & poſtmodum in vna reſeſſione. i. ſeparatione ter
reſtreitatis per decoctionem breui tẽpore & quaſi ſubito ita
clarificantur,

Geon fluuius.

clarificantur, ꝙ si iterum decoquantur vt terrestreitates resideant non descendet aliquid terrestreitatis ab eis de quo sit curandum, quia tales aquæ primo sunt subtilitate ex longo cursu cum sint recollectæ in postremo fluminum longe ab origine, secundo quia decoctio adhuc amplius subtiliat eas.

Attende primo ꝙ geon fluuius de paradiso surgens uniuersam ethiopiam cingit dictus ꝙ in cremento suæ exūdationis terram ęgypti irriget. Ge.n. gręce terra est. hic apud ęgyptios nilus vocatur vt ait papias auctoritate Isydo. Attēde secundo ꝙ Gal. libello de aquis caplo ultimo tangit duos modos corrigendi malas aquas dicens. Cōuersantes autem vbi est praua aqua ingeniari oportet facere eam potabilem. Optimum ergo est coquere eam in lagenis figularibus, scilicet de terra & infrigidando per noctem rursus calefaciendo bibere. Si uero exercitui oportet præparare bonā aquam ex mala, foueas decet fodere ab altis locis ad dorsales. idest inferiores immittendo ad foueas in quibus sit dulcis terra & porosa. exinde autem ad lagenam transfluat, semper enim in foueis remanebit aquæ malitia. Sunt autem & alij plures modi correctionis malitiæ aquarum de quibus determinat Rasis sexto Almansoris, & Prin. primi tertia doctrina quinta summa singularis capitulo de præseruatione iter agentis a nocumento diuersarum aquarum.

Gal.

Aq̄ malę coctionis modus duplex.

Sunt autem qui aquam nili maxima laude extollunt. Et eius bonitates in quatuor comprahēdunt. In longitudine manationis eius & bonitate locorum per quæ uadit, & quia ex cursu suo a meridie tendit ad septētrionem subtilians illud quādo in ipso currit ex aquis. In multitudine uero sui aliæ communicant ei. In aquis autem malis si q̄tidie eas de uno uase in aliud mutares quotidie manifestam uideres descensionem sicut in primis. Et præter hoc non descendit ex eis quod descendere consueuit nisi paulatim & non cito & cum hoc non perfecte clarificantur. Et huius quidem causa est quòd permixtiones terrestres leuiter a substantia subtili descendunt in qua nō est grossitudo neq; uiscositas neq; unctuositas, sed a spisso non tam facile descendunt. Amplius decoctio substantiæ acquirit subtilitatem et post decoctionem concussus.

Nili laus quadrupliciter.

In hac parte quarta dicit primo ꝙ aliqui summe laudauerunt aquam nili propter quatuor. Primo propter longitudinem sui cursus. Secundo quia currit per bonas terras & loca nitida. Tertio quia currit a meridie versus septētrionē subtilians aquas quæ fluunt in ipsam. Quarto propter eius multitudinem, & in hoc quarto secum communicant plures aliæ aquæ. Et est nilus fluuius ægypti sic appelatus, quia limum trahit. De hoc fluuio quærit Aristo. libello de inundatione nili. Propter quid alijs fluminibus in hyeme quidem augmentatis in æstate autem multo factis minoribus solus eorū qui in mare fluunt multum in æstate excedit fitq; tantus vt ciuitates solæ supersint velut insulæ. Et post recitationem & reprobationem plurium super hoc opinionum sic respondet Aristo. Videntur enim aquę factæ in ethiopia per tempora hæc a cane vsq; ad arctutum multæ & abundanter, hyeme autem nullæ. Et propter hoc simul cum ventis annualibus aduenit fluuius. Isti.n. nebulas maxime ferunt in regionem, & quicunq; alij venti fiunt æstiuales ante hos, quibus ascendentibus ad montes defluunt aquæ ad stagna per quæ nilus fluit. Attende ꝙ Gal. fuit vnus extollentium aquam nili. Ait.n. libello de aquis cap̄. primo. Sed q̄uis non laudē fluentes versus austrum aquas nilum tamen fluuium ita laudo vt sicut mihi videtur paucis comparetur fluuijs secundum bonitatem aquæ & subit vētrem & mulieribus in partubus cō fert. Secundo dicit ꝙ hæc conditio est in malis aquis. ꝙ si quotidie effundantur de vase vno in aliud vas, omni die relidet ab eis euidēter aliqua terrestreitas sicut in primis diebus. Et vltra hoc non cito sed paulatine descendit ab eis qđ descendere solet. Et vna cum istis habent ꝙ nunq; perfecte clarificantur. Cuius ratio est ꝙ sicut terrestreitates immixtę faciliter descendunt a substantia subtili carente grossitie viscositate & vnctuositate. sic difficulter descendunt a substātia grossa non faciliter diuisibili propter ipsius grossitiem. Tertio dicit resumens vnum quod prędixerat, vt addat ꝙ decoctio subtiliat substantiam aquæ & post decoctionem concussius, idest agitatio aquæ vel crebra mutatio de vase in vas sicut cursus aquæ subtiliat eam.

Gal. in laudē nili.

Ex aquis quoq; laudabilibus sunt aquæ pluuiæ & præcipue illæ quæ in æstate eueniunt & ex nubibus cum quibus assunt tonitrua. Turbidatio autem uaporis unde generantur uenti maximi cum nubibus uenietes turbidant nubes ex quibus uenit pluuia, ideoq; eius substantia est salsa & non pura. Sed tamen aquæ pluuiali cito aduenit putredo, licet sit aquæ melior propterea ꝙ est ualde subtilis, et quia in ipsa corrumpens terreus & aereus cito operatur & fit eius putredo cā computrescendi humores & impedit pectus & uocem. Quidam autem dixerunt huius causam esse ꝙ aqua pluuiæ generatur ex uapore qui fuit ex humiditatibus diuersis subtiliatus uel sublimatus. Sed si hæc esset causa aqua pluuiæ uitupe rabilis esset & non laudabilis. Sed non est ita, immo propter multam suæ substantię subtilitatem, quoniam omnis subtilis substantia plus recipit passionem. Quod si aqua pluuiæ ebullierit eius receptio putrefactionis minuet̃. Acetosa quoq; cum comeduntur tunc cum necesse fuerit uti pluuiali aqua opponuntur putrefactioni & ab impedimento eis securitatem faciunt.

In hac parte quinta dicit primo ꝙ aquæ pluuiales sunt ex aquis laudabilibus maxime æstiuæ & ex nubibus cadentes cum quibus tonitrua sunt. Primo quidem quia materia earū subtiliata fuit a virtute cœli eam eleuante. Secundo quia exhalatio calida & sicca clausa & inflammata in nube quę rūpēs nubem facit tonitruum subtiliat iterum eam. Tertio q̄a decidens inferius a calore æstatis in fine regionis aeris rursus calefit & subtiliatur. tales ergo aquæ sunt multum subtiles. Secundo dicit ꝙ turbulentia vaporis ex qua venti maximi fiunt cum nubibus moti turbidat nubes ex quibus turbatis pluuia prouenit. Et ideo substantia talis pluuiæ est salsa & non pura, idest notha spuria seu violata alterius substātiæ commixtione non sincera munda, sicut de cholera vel tertiana dicitur ꝙ est salsa seu non vera, sed notha spuria ex phlegmatis commixtione. Attende primo ꝙ communiter nubes turbantur ex exhalatione terrestri sibi commixta, quæ est materia uentorum: & dum nubes simul inspissantur cum exhalatione tali vtuntur in pluuiam, quæ non pura neq; munda aqua est, sed terrestreitatibus immixta. Attende secundo ꝙ quidam libri in hoc passu pro salsa habent phlegmatica. Et licet hæc pluuialis aqua propter terrestreitates sibi immixta plus rebellet digestioni & tardius descendat incrudans cibos & inde possit phlegmatica vocari, melius reputo ꝙ salsa scribatur & non phlegmatica. Tertio dicit ꝙ licet aqua pluuialis sit de melioribus aquis tamen cito putrefit, quia est subtilis valde, & ideo tam corrumpens terreus q̄ aereus videlicet calor non naturalis cito operat̃ in eam putrefaciens ipsam. Et q̄n bibitur talis sua putredine

Aq̄ pluuię laus triplex.

Pluuiæ gñatio.

Aq̄ pluuialis putrefactioni apta.

putrefacit humores corporis & lædit pectus & impedit uocem. Quarto dicit aliquos dixisse quòd aqua pluuiæ cito putrefit quia eleuatur a diuersis humiditatibus puta cadaueribus paludibus lacubus stagnis mari & similibus, sed si ob id putrefieret non laude, sed vituperio digna esset. non ergo hac causa putrefit, sed quia est subtilis valde & oẽ subtile passionibus est aptum. Quinto dicit, si aqua pluuię bulliatur erit minus apta putredini. Et si comedantur acetosa tẽpore sui vsus impediunt putrefactionem & securant corpus a nocumento eius, sicut acetum, vel acedula, vel succus agrestæ, vel succus lymonum: aut arangiarum, aut granatorum: aut acetositas citri, aut succus berberis, vel turionum vitis.

Acetosorũ complexio. Cuius ratio est quia acetosa vt in pluribus sunt frigida et sicca, quare putredini resistunt ex vtraꝗ qualitate, & sunt etiam subtilis substantiæ fundatur. n. sapor acetosus in substantia subtili. Et ideo prohibent oppilationes quæ sunt ex causis potioribus putredinis humorum. Sed arguet aliqs ꝙ facilis receptio putrefactionis non minuitur in aqua pluuiali per ebullitionem, seu decoctionẽ, quia ipsa est apta putrefieri propter suam subtilitatem, vt modo est determinatũ & decoctio iterum addit in ipsius subtilitatem, quare reddit eam magis putrescibilem. Item ebullitio acquirit ei calorẽ extraneum, qui est pater putrefactionis. Ad primum dic ꝙ aqua pluuialis abundat in aeris partibus, quibus apta redditur ad putrefactionem, & hæ resoluuntur per decoctionẽ & terrestres resident, quare ipsa remanet, vt aqua pura, quæ non est putrescibilis. Item non omnino subtiliatur per decoctionem, sed ex separatione terrestreitatis fit subtilior & ex separatione aeris grossior. Ad secundum dic ꝙ calor relictus a decoquente leuiter recedit priusꝗ putrefaciat remoto coquente. quia statim se reducit aqua sua habituali frigiditate ad propriam frigiditatem. Attende primo ꝙ sicut Princeps hic laudat aquas pluuiæ sic Gal. libello de aquis cap. 3. dicens. Aquas vero pluuiales scio leuissimas esse & subtiles & puras & bonas & dulces gustu. Educit. n. sol vt & rapit quod est subtilissimum de aquis. Attende secundo ꝙ Ga.

Gal. ibi reddit causam velocis putrefactionis aquæ pluuialis: ꝗ hic repellit Princeps: Ait. n. ibi. Educit autem non de aquis solum, sed etiã ab ipso mari. Aliquando. n. & a cadaueribus & alijs corporibus vnde putrefit citissime omnium. Cum vero putrefit apoya. i. insipida fit, et qui eam bibunt occupãtur brãchis & tussibus & grauedinibus capitis. Ad hanc cõtrouersiam sedandam dici potest ꝙ aqua pluuialis vt in pluribus est apta putrefactioni propter subtilitatem eius. Sed nihil prohibet vt quãdoꝗ fiat apta putredini propterea ꝙ materia eius in parte separabat a rebus corruptis, vt in magnis

Pestilentia magna ab ãno dñi 1345. q̃ durauit ꝑ quinquẽniũ. pestilentijs multum generalibus qualis fuit illa, quæ incepit anno domini millesimo trecentesimo quadragesimoquinto, & durauit quinꝗ annis per omnia climata sparsa et occidẽs innumerabilem hominum & animalium multitudinẽ, tunc enim non erat tutum bibere aquas pluuiales: quarum materia partim eleuabatur in forma vaporis a cadaueribus insepultis & per aerem corruptum ascendens & iterum descendens sub forma pluuiæ corrumpebatur. Sed communibus annis non pestiferis parum est, quod eleuatur a cadaueribus & rebus corruptis comparatione huius ꝙ eleuatur a mare fluminibus & terris. Nec necessarium est vaporem eleuatũ a rebus putridis esse putridũ. Q. si putridus esset motu ascẽsus vsꝗ ad mediam regionem & frigiditate regionis illius et motu descensus perdere deberet eius putredinem. Et si nõ perderet deberet vici ipsius malitia copiosa multitudine bonorum vapor. Relinquit ergo ꝙ aqua pluuię cito putrefiat, vt in pluribus ex sui subtilitate. Sed instabit quis ꝙ si ita esset aqua optima superius descripta magis esset putrescibilis ꝗ aqua lacuum stagnorum & paludũ, quia subtilior est. Dic ꝙ non est simile, quia optima subtilis quia est ex puritate suæ substantię, qua redditur imputrescibilis, quia nullum simplex putrefit, sed aqua pluuiæ redditur subtilis ex aeris commixtione: qua disposita fit ad putredinem. Attende tertio ꝙ inter bonas & malas aquas pluuiæ sic discernitur ꝙ bone ex eis cito calefiunt et cito decoquunt, quod in eis coquitur & vino paucæ immixtæ conferunt digõni & vrinationi & hepati & spleni & renibus & pl'oni aperiendo vias horum membrorum sua subtilitate. Iuxta illud Gal. ibi. In eis vero quæ bonæ sunt siquid decoquitur cito decoquitur, & si aliquid calefeceris cito calefit, & si vino permiscueris modicam ad digõnem & vrinarum secessionem erit benigna & hepati & spleni & renibus & pulmoni. non. n. habentes virtutem fortiter infrigidantem decenter propitiæ fiunt.

Auer. aqua pluuiali. Attende quarto ꝙ aqua pluuialis secundum Auer. est optima aquarum præcellens fontinas & fluuiales. Ait. n. tracta. 2. primæ partis canticæ super illo cantico. Melior ex aquis est pluuialis mũda. In hoc quidem conuenerunt omnes medici & hoc quando non admiscetur his aquis sicut dixerunt aliqua terra nocitiua. Est tamen dubitatio & controuersia inter eos de bonitate aliarum post predictas in gradu existentium. Nam quidam asserunt fontinas esse meliores, quidam autem asserunt hoc de fluuialibus. Hæc ille.

Puteorum uero aquæ & aquęductuum sunt malæ comparatione aquarum. Sunt. n. aquæ cõstrictæ terrestreitatem longo recipientes tempore. Ideoꝗ esse non potest quin in eis aliqua sit putrefactio, quoniam extractæ fuerunt & commotæ uirtute cogente, & non uirtute quæ sit in eis declinante ad hoc ut manifestentur & expellantur nisi ingenio & arte, quia uia ꝓpinqua eis fuit adhibita per ꝗ incesserunt. Et ex eis tamen illæ sunt deteriores quibus ex plumbo uiæ factę fuerunt, quoniam ex eius uirtute aliquid assumunt unde frequenter ad dysenteriam ducunt.

In hac parte sexta primo agit de aquis puteorum & conductuum. Secundo comparat aquam paludis ad aquam putei. ibi ⌊ Aqua vero paludis aqua putei. ⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ aqua puteorum & aqua conductuum artificialium ex ligno plumbo vel petris aut alijs rebus sunt fontinis deteriores, quia constringuntur diu morantes in visceribus terræ, vnde adipiscuntur terrestreitatem & grossitiem multam. Secundo dicit ꝙ quia sic cõstringuntur nõ potest fieri quin aliqua putrefactione inficiant, quia semper in visceribus terræ porosę est aliquis calor uaporans, & vapores immixti aquis illic reclusis neꝗ a sole neꝗ a vẽtis putrificantur putrescunt ergo facile, sicut frequenter videmus ex vaporibus reclusis in nostris corporibus putridas fieri febres. tales. n. aquæ non motę fuerunt nec eductæ ex suis locis per propriam naturam inclinantem eas ut erumpant a terram & manifestentur suis subtilitate & leuitate sed ꝑ violentiam & artificium ac ingenium humanum, quod parauit eis viam qua incederent. Tertio dicit ꝙ inter aquas conductum illæ sunt peiores quarum vię seu conductus sunt ex plumbo facti, quia trahunt aliquid de natura plumbi ꝓpter eius mollitiem. & ideo sępe inducunt fluxum ventris dysentericum. Sed instabit aliquis, quia plumbum est frigidum & humidum, vt ait Serap. in aggregatorio auctoritate Gal. non ergo habet uim qua dysenteriam inducat excoriãs intestina. Item est medicina mirabilis contra cancrum ut ibi dicitur quod esse non posset si esset acutum & excoriatiuum. Item ualet ad apostemata testiculorum & ani & compescit cursum materierum ad aures & pedes. Iuxta illud Auer. 5. colliget capitulo de plumbo. Et ualet contra apostemata testiculorum & ani, & contra cancrum & facit cessare materias currentes ad aures & pedes. Item multi sunt fontes artificiales quorum conductus sunt ex plumbo factis parisius brugis & in montibus hanoniæ, & aquis eorum utuntur incole cum cibo, & potu, nec apparuit quòd inde incurrerint dysenteriam. Pro solutione harum obiectionum attende primo ꝙ licet plumbum sit frigidæ nãę habet

tamen

Plumbi uirtus vt plūbea lamina Auer.

tamen virtutem dissolutiuam comparatione ad humanas carnes. Cuius rei signum est ꝙ lamina plumbi superposita nodis dissoluit eos & neruos tortos & ĩgrossatos. Iuxta illud Auer. 5. colliget cap̄. de plumbo. Et laminatum subtiliter & superpositum neruo torto & grosso dissoluit & rectificat, & hoc ꝙ dissoluit significat ꝙ habet virtutem dissolutiuam comparando ipsam carni hominis quāuis dominetur super ipsius complexionem frigiditas. Attende secundo ꝙ plūbum est facillimæ dissolutionis inter metalla & valde abundans in argento viuo. Iuxta illud Alberti magni. 4. mineralium. cap̄. 3. Plumbum minus omnibus alijs metallis addit super materiam argenti viui. Propter quod dicit etiam Ari. & Auic. ꝙ cum fluit plumbum proculdubio videtur esse argentum viuum. De compositione igitur plumbi pro certo creditur ꝙ suum argentum viuum est multum respectu sui sulfuris. Hęc ille. Potest ergo fieri ꝙ aqua per plumbum currens accipit aliquid de natura argenti viui, quod in plumbo abundat specialiter in regionibus calidis qualis est arabia, vnde fuit Princeps, & ꝙ talis aqua participatione argenti vi ui excoriet viscera tenerorum corporum, sed dura & fortia non lędit, immo nec argentum viuum bibitum lædit ea. Iuxta illud Principis quarti sexta summa prima. ca. 2. Argentum quidem viuum plurimi qui bibūt non lædunt eo. egreditur. n. cum dispositione sua per inferiorem regionem. Ad primum dic ꝙ virtus plumbi dysenteriam inducens et carnem hominis dissoluens non inest ei a complexione plumbi sed a proprietate. Vel dic ꝙ virtus plumbi q̄ cōtrahit aqua per ipsum transiens facit eam morari in intestinis sua grossitie, & cum talis aqua putredine aliqua participet potest in superficie intestinorum putredinem aliquam inducere & sic excoriare. Ad secundum dic ꝙ plumbū solum nō est medicina cancri, sed cum oleis siccis aut cum aquis frigidis. Ad tertium dic ꝙ aliam facit impressionem virtus plumbi ad extra & interius sumpta, sicut aloe, quod interius excoriat & sanguinē fluere facit, & exterius consolidat & sanguinis fluxum sistit. Ad quartum dic ꝙ in his inferioribus regionibus aquæ per plumbum fluentes non multum inueniuntur dysenterias prouocare, vel quia non tantum trahunt de virtute plumbi, vel quia non sunt nitrosæ, sicut in superioribus regionibus.

Plūbū abūdat in argē to viuo. Auer.

Aqua uero paludis aqua putei deterior existit, quia manatio aquæ putei acuitur propter illud quod de ipsa extrait, unde perdurat eius motus & non multū moratur in constrictione neq̧ manet in locis unde manat lōgo tempore. Aqua uero paludis propterea ꝙ longo tempore moratur in foraminibus terræ putrefit, & eius motus in manando et egrediendo est motus tardus, qui non prouenit a fortitudine suæ expulsionis propter largitatem materiei ipsius, neq̧ est nisi in terra corrupta & putrida.

Puteum frequentari ē bonitas ipsius et pfectio econtra uero malitia.

In hac secunda dicit ꝙ aqua paludis est peior aqua putei. Et causa malitie minoris aquę putei est, quia manatio ipsius acuitur id est suus fluxus seu scaturigo frequentior & velocior est propter extractionem assiduam aquę a puteo. Et ob hoc ista aqua q̄si perseuerat in cōtinuo motu ac si esset fluēs, & non diu moratur constricta in terra neq̧ diu residet in locis, ex quibus manat. Et in hoc supponit princeps ꝙ puteus frequentet et ab eo sæpe hauriatur aqua. tunc. n. scaturigines putei quasi continue nouam euomunt aquam succedentem loco aquæ exhaustæ. Si vero non frequentetur contrariū accidit. Et circa hoc aduertendum est ꝙ scaturigines puteorum suam sufficiunt aquam projcere vsq̧ ad certam altitudinem putei q̄ communiter non pertranseunt: & inde est ꝙ hausta aqua a puteo cito subdit vice eius alia donec repleuerit quod exhaustum fuerit & attigerit mensuram altitudinis solitæ. Et si possent scaturigines putei super replere ipsum & euomere foras aquam non esset puteus, immo fons viuus. Et causa malitiæ maioris aquæ paludis est quadruplex. Prima est diuturna mora ipsius in visceribus terræ vnde putrefit. Secūda est tarditas motus emanationis vel egressus eius. Tertia est ꝙ nō mouetur egrediēs a terra ex fortitudine suæ impulsionis sicut aqua fontis, sed largitate seu multitudine materiæ, ita est ꝙ adeo grossa & grauis ꝙ clausa maneret in visceribus terræ, nisi tantum superabūdaret ꝙ illic capi nō posset. Quarta est ꝙ talis aqua non est communiter nisi in terra corrupta fœtidæ limositatis. Attende primo ꝙ Ga. particularius secundum effectus vituperat aquas putei libello de aquis. cap̄. primo q̄ Princeps hic. Ait. n. ibi. Stationarię itaq̧ aquę, voco autem sic et eas primo ex puteis eo ꝙ nō sunt fluentes, non sunt valde subtiles & intus assumptæ minus madefaciunt & dissoluunt cibaria & minus digeruntur & non bene minguntur: eo ꝙ frigidæ sunt: fiunt autem potabiliores quando frequenter hauriuntur ac si fluerent. Attende secundo ꝙ valde ibi detestatur aquas paludosas ratione putredinis ipsius & malorum operum dicens. Paludosæ vero omnes sunt pessimæ. Odorem. n. habent inconuenientem sicut putrescentem. Et æstate quidem sunt calidæ hyeme vero frigidæ, quod est maximum signum malitiæ aquarum. Æstate igitur ventres perturbant. A uesica vero tarde pertranseunt, multotiens autem & dysenterias faciunt. Hyeme vero frigidæ existentes ventres quidem non valde turbant. Scissiones autem & pleureses & tusses faciunt, conuertuntur vero & ad splenem & aliquando desinunt ad hydropisim. Solæ autem paludum quas vidi illæ quæ in ægypto sunt sanæ, quoniam æstate quidem non putrescit aqua autumno autem replens eas nilus antiquam quidem extrahit, aliam vero nouam in eis ponit. Hæc Galenus.

Puteus in q̄ differat a fonte.

Paludosę aq̄ malitia quadruplex

Gal.

Paludes ægypti ꝓꝓ quid bonæ.

Niuosæ uero aquæ & glatiales sunt grossæ.

In hac parte septima. Primo dat iudicium de niuosis & glatialibus aquis. Secundo de lacualibus stantibus ibi ⌊ Et aquæ stantes. ⌉ Tertio de non currentibus in gn̄ali ibi ⌊ Aq̄ vero nō currentes. ⌉ Quarto de haustis ex cānalibus ibi ⌊ Et iudicium quidem. ⌉ In hac prima particula dicit ꝙ aquæ niuosæ & glatiales. i. genitæ ex liquefactione niuium & glatiei sunt aquæ grossæ. Cuius ratio est, quia nix non est aliud q̄ cōgelatio nubis. Iuxta illud Arist. primo metheororum. Cum congeletur nubes nix est, cum autem vapor pruina. Et glaties non est aliud q̄ aquæ congelatio vel aqua gelata. Sed nec nubes nec aqua gelatur, nisi ex aliqua permixtione terrestreitatis vel conuersionis partis eius ad terrę naturam. Cuius rei signum est ꝙ nix & glaties liquefactæ ad ignem et bene bullitæ multam reddunt residentiam. Et quia de his iterum agetur in parte nona sileo vsq̧ ibi.

Et aquæ stantes lacuales præcipue discoopertæ malæ sunt & graues, quia in hyeme non infrigidantur nisi propter niues, ideoq̧ generāt phlegma, & calefiunt in æstate propter solem, & propter putrefactionem unde generant choleram. Et propter spissitudinem quidem ipsarum & commixtionem terrestrium cum eis & propter resolutionem subtilis earum generantur in eis qui eas bibunt splenes. Et eorum myrach subtiliatur. Et interiora eorum ingrossantur. Et eorum extrema macrescunt & humeri & colla. Et comedendi desiderium superat in eis & sitis & constringuntur eorum uentres & difficile uomere possunt. Et est etiam cum perueniūt ad hydropisim propterca ꝙ aquositas in eis retinetur. Et est cum perueniūt ad apostema pulmonis &

splenis & ad dyssenteriam. Et siccantur eorum pedes & manus & ipsorum hepata debilitantur & nutrimentum eorum minuitur pp splenẽ. Et generãtur in eis mania & hæmorrhoydes & uarices & apostemata laxa et proprie in hyeme. Et mulieres duriter impregnantur & cum difficultate pariunt & pariunt pueros apostemosos & frequenter fit in eis mola & impregnatio mendosa. Et eorum pueri sæpe patiuntur ramicẽ. Et magni uarices & crurium ulcera, neꝗ ęorũ plagæ sanantur, & accresçit eorum desiderium, & soluuntur duriter. Et est cum nocumento & apostematibus in intestinis & quartanis abũdabũt. Et in senibus febres fiunt adurentes, propter siccitatem naturarum ipsorum & uentrium.

In hac secunda dicit ꝙ aquæ stantes stagnorum & lacuũ
Stagnorũ & lacuũ aq̃ malitię 32. sunt malæ & graues maxime illæ quæ sunt discoopertę sole sine montis obiectu & australibus ventis, quia putrefiũt calore solis & resoluuntur subtiles earum partes grossioribus remanentibus. Et ad harum putrefactionem coadiuuant austri calidi & vaporosi. Et malitia dictarum aquarum consistit in. 32. nocumentis, quæ corpori inferunt. Primum est quia in hyeme infrigidantur propter niues, & ideo generant phlegma: & calefaciunt in æstate, quia calefactæ sunt calore solis & sua putredine & inde generant choleram. Sed instabit aliquis ꝙ aqua non nutrit, quare non generat phlegma. Dic ꝙ ipsa ex se sola nõ generat phlegma neꝗ cholerã: sed mixta cibis facit ꝙ generat istos humores. Secundũ est splenetica passio. s. induratio splenis: qua quis spleneticus dicitur siue sit apõsus siue nõ. Iuxta illud Principis tertij. 15.
Spleneticus q̃s trac. 2. ca. 4. Et spleneticus quidem est, qui habet duritiem in splene suo: aut propter grossitudinem suæ substantię quãuis non perueniat ad finem ad quem peruenit apã, aut propter apã durum in ipso. Et hanc passionem generant dictæ aquæ quia sua grossitie & terrestreitatibus oppilãt splenem, quare melia conculcatur in eo, nec ab ea bene mũdificatur. Ad illud etiam cooperatur sol resoluens partes ipsius superficiales subtiles & relinquens grossas: non. n. penetrat in totã hanc aquam vniformiter subtilians calor solis sicut ignis decoquens eam. Tertium est subtilitas myrach. i. extenua-
Myrach q̃d. tio seu macies eius. Et est myrach panniculus ventris compositus ex cute ventris & panniculo carnoso post eã & musculus ventris. Iuxta illud Principijs tertij. 13. c. primo. Cũ ergo verificaueris tunc scies ꝙ cutis & panniculus qui est post ipsam, & est carnosus & lacertus positus in tunica, quę est suprema tunicarum lacerti ventris nota determinate oẽs sunt in summa myrach. Et hunc panniculum extenuant dictæ aquæ, quia oppilant vias sua grossitie quibus alimentũ transire solet ad ipsum. Quartum est ingrossatio. i. tumor interiorum propter oppilationes inductas a dictis aquis non sinentes superflua purgari & nutrimentum membris exterioribus distribui, quare vel inflantur interiora vel supernutrita grossiora debito fiunt. Quintum est demacratio partium exteriorum & humerorum & colli, propter ꝓhibitionem transitus nutrimẽti ad dictas partes ex oppilationibus dictarum aquarum. Sextum est appetitus cibi superans vel excessiuus. Septimum est sitis. Sed instabit aliquis
Fames qu det sitis. ꝙ fames & sitis sunt appetitus contrarij. Nam fames est appetitus calidi & sicci, et sitis frigidi & humidi, sed ab eadem causa naturali non procedunt contrarij effectus. Dic primo ꝙ isti appetitus nõ sunt contrarij, quia simul se compatiunt, idem nanꝗ sæpe simul sitit & famescit: sed sunt contrariorũ. Dic secundo ꝙ dictæ aquæ in hyeme appetitum cibi augmentant sua frigiditate et quadam terrestri stypticitate. Sed in æstate sitire faciunt suis caliditate & putredine, quas eis impressit solaris calor. Dic tertio ꝙ dictę aquę morantes diu in stomacho primo appetitum excitãt sua frigiditate & grossitie, deinde calefactæ sitim efficiunt. Octauum est cõstipatio ventris, vel quia istæ aquæ moram trahunt in stomacho & intestinis, vel quia porum oppilant quo cholera profluit ab hepate ad intestina gratia mundificationis & abstersionis ipsorum. Nonum est difficultas vomitus, quia confortant orificium stomachi, quod cõfortatum depellit humores ad inferiora & multiplicant grossos humores proniores ad descensum ꝙ̃ ad ascensum. Decimum est peruentus ad hydropisim, quia oppilant vias vrinales. Et exire prohibent aquositatem vrinæ, quia retenta facit uentrem intumescere & hydropicari. 11. est apã pulmonis, quia tusses & catarrhos excitant sua frigiditate & grossitie, & prope pectoralia diu morantes ea debilitãt & eorum materias incrudãt quæ in pulmone congestæ tumorem generat & apostema.

12. est apostema ex oppilatione inducta ab eis & quia multiplicant humores grossos, & hoc satis sub nomine splenis præ expressum non nocet si resumatur ad maiorem declarationem. 13. est dyssenteria, ꝙ̃ maxime inducunt ęstiuo tẽpore calefactæ a sole & putrefactæ, vnde acquisiuerunt nitrositatem & vim putrefactiuam superficiei intestinorum.

14. est desiccatio pedum & manuum, quia prohibent liberum transitum nutrimenti ad eos. 15. est debilitatio hepatis, quia suæ venæ capillares oppilantur ex grossitie dictarũ aquarum, quare prohibetur chylum perfecte sanguificare.

16. est diminutio nutrimenti propter splenem. i. spleneticã passionem. Quia cum splen induratur non emundat hepar sufficienter a superfluitate melancholica sed mouens hęc circa hepar quod est fons nutritionis debilitat ipsum. Cuius rei signum est ꝙ sępe splenetici fiunt hydropici. 17. est mania cum melancholia non purgata decenter a splene oppilato & indurato cum sanguine petit cerebrum et imbibit eius ventriculum medium, & istud fit in habentibus debile cerebrum. 18. est hæmorrhoydes ex sanguine grosso melico profluente ad venas ani, ꝙ̃ nõ bene mundificauit neꝗ satis attraxit splen durus & oppilatus ab aquis lacualibus. 19. est varices cum sanguis melancholicus non purgatus a splene tibias petit & venas earũ intumescere facit. 20. est apostemata laxa. i. mollia phlegmatica maxime in hyeme propter phlegma multiplicatum tunc temporis ab his aquis.

21. est difficultas impregnationis, quia mulieres non bene mundificantur a suis mẽstruis propter oppilationes ab aq̃s lacualibus. remanẽt igitur matrices earum immundę lubricæ non concipientes, a quibus lubricat immissum sperma.

22. est difficultas partus, tum ex debilitate fœtuum non se bene conuertentium & iuuantium ad exitum, tum ex parte matrum debilium existentium ex mala nutritione, tum ex tenuitate myrach & musculorum ventris solitorum ad partum non parum cooperari. 23. est multiplicatio apostematum in nouiter natis, quia concepti fuerunt in vase immundo & nutriti sanguine malo non bene purificato & exierunt contusi ex difficultate partus. 24. est mola matricis & impregnatio mendosa. Et est mola matricis proprie quædam carnositas informis & inanimata genita in matrice ex sanguine coagulato sine semine viri. Et impregnatio mendosa sic describitur a Principe tertij. 21. tractatu. 2. capĩo de mola. Quandoꝗ accidunt mulieri dispositiones similes dispositionibus prægnantium ex retentione menstruorum & alteratione coloris & casu appetitus & adunatione oris matricis & quandoꝗ est cum hoc durities quædam & quandoꝗ est in ea aliquid duritiei in matrice tota: & accidit inflatio ambarum mamillarum & repletio earum, & quandoque accidit earum apostematio & sentit in ventre suo motum, quia est sicut motus embrionis & magnitudinem corporis quæ est sicut quantitas embrionis, quod mouetur per compressionem dextra & sinistra, & quandoque remanet sic annis quatuor aut quinque: Hæc Princeps. Et hæ passiones in mulieribus generantur ex dictis aquis, quia multiplicant humores grossos & oppilant vias menstruorum quæ retenta faciunt intumescere Mola [illegible] quid.

matrices

Ramex quid.

matrices ac si concepissent. 25.est ramex. i. hernia sæpe
pueris accidens ex oppilatione viarum vrinæ, quare pars
aquositatis ad bursas testiculorum deriuata ramicem parit
aquosam, quæ lucet velut laterna. 26.est varices & vlce-
ra crurium in prouectis. De varicibus quidem iam causa di
cta est. Sed vlcera fiunt cum humores in venis tibiarum
conculcati diuturnitate temporis corrumpuntur & carnes
vlcerant. 27.est difficultas sanationis plagarum tam ex
malitia complexionis acquisitæ est dictis aquis ꝙ ex humo
ribus grossis male morigeratis effluentibus ad eas. 28.est
appetitus caninus inductus ab istis aquis hyemali tempo-
re propter causam dictam in desiderio comedendi superan-
tem. 29.est diffi. solutionis, ita ꝙ indigent fortibus phar-
macis ad eorum solutionem: propter oppilationes & grossi-
tiem humorum non obedientium pharmacis. 30. est no-
cumentum & apostema in intestinis est solutione ventus
vtentium dictis aquis, quia communiter laxari nequeunt
eorum ventres nisi forti pharmaco, quod quandoq; carens
transitu libero propter oppilationes inuiscatur villis intesti
norum causans apostema vel excorians ea & specialiter el-
leborus diagredium esula colloquintida: & similia. Trige
simum primum est abundantia quartanarum propter spar
sionem melancholiæ cum sanguine & putrefactionem eius
ꝙ splen oppilatus vel induratus sibi non attraxit vt debet
ex officio. Trigesimum secundum est febres adurentes
superuenientes senibus propter siccitatem complexionis ęta
tiuæ & constipationem vētrium. Oppilato enim poro, quo
cholera trāsit ab hepate ad intestina ab his aquis grossis cho
lera sanguini mixta diffunditur per venas & corpus cum pu
trefiat & inflammetur parit febres adurentes cooperante ad
acumē earum siccitate corporis: quæ est lima caloris. At-
tende primo ꝙ quorundam lacuum renouantur aquæ per
fluuios aliquos currentes per eos, sicut lacus constantiensis
& lacus loçanensis, & istorum aquæ nō ingerunt mala quę
prænarrata sunt vtentibus eis. Attende secundo ꝙ lacus
septētrionales non sunt adeo nociui sicut meridionales, quia
non sic inficiuntur putredine & æstu maxime si fuerint adū-
brati montibus versus meridiem, sed eorum aquę sunt gros
sæ frigidæ nocentes pectoralibus.

Aquæ uero non currentes quocunq; modo fuerint stomacho non conferunt.

In tertia dicit ꝙ generaliter aquæ stationariæ nō sunt bo-
næ stomacho, quia sua grossitie diu morantur in eo. Et sua
frigiditate debilitant digestiuam ipsius, nisi putruerint aut a
sole fuerint supercalefactæ, quo dato deijciunt appetitum
corrumpunt digestionem & disponunt ad febrem. Et de nu
mero non curentium aquarum sunt lacus stagna piscine va
da paludes cisternæ. Et lacus sicut aquæ naturaliter et abun
dæ congregatæ in vno loco. Sed stagna proprie sunt aquæ
artificialiter congregatæ vel retentæ conclusis ad conserua-
tionem piscium. Et piscinæ sunt aquæ artificialiter retentę si
ne piscibus dictæ piscinæ, quia piscibus carent. Vada vero
sunt aquę retentę gratia adaquationis animalium. Et palu-
des sunt aquę limi fœtidi. Et cisternę sunt aquę pluuiales in
aliquo vase artificialiter aptato. Dicuntur etiam cisternæ
aquę quę hauriuntur ex loco non profundo simili puto qua-
les abundant in Florentia & monte pessulano, & hę nō sunt
penitus stationariæ sicut nec puteales.

Aq̄ stationarię
Piscina quid uadum palus cisterna.

Et iudicium quidem eius quod ex cānalibus hauritur est iudicium aquæ non currentis. Est tamen melior aqua non currente, propterea quod non longo tempore in uno moratur loco. Et cū nō currat proculdubio aliqua in ea existit grauitas. Et fortasse in multis earū existit stypticitas. Et conuertuntur cito ad calefaciendum interiora corporis ideoq; non sunt utiles febres habentibus & illis in quibus cholera superat. In ægritudinibus uero in quibus retentio & maturatio sunt necessariæ sunt meliores.

In quarta dicit primo ꝙ iudicium aquę quę hauritur ex
cannalibus est simile iudicio aquæ stantis in hoc ꝙ est gros-
sa nocens stomacho disponens ad oppilationes. Melior ta-
men est aqua omnino stante, quia non diu manet in vno lo-
co, & sic ex motu aliquo subtiliatur. Secundo dicit ꝙ aqua
hausta ex cannalibus cum de se nō currat indubie grauis est
& forte plurimę ex eis habent aliquid stypticitatis maxime
cum sui cannales fuerint ex stypticis facti, vt ex ferro vel li-
gnis de quercu. Tertio dicit ꝙ istæ aquę frequenter & ve
lociter calefaciunt interiora & specialiter exterius applicatę,
quia claudunt poros & reuerberant fumos vapores spiritus
& calores corporis ad interiora. sumptę etiam interius oppi
lationes inducunt, ex quibus sępe oriuntur putridę febres, &
ideo sunt inutiles & nociuę febricitantibus & cholericis. Et
sunt meliores ægritudinibus in quibus retentio et maturatio
sunt necessariæ sicut in principio phlegmonum exterius ap-
plicatę cum oleo rosato et aceto ad repercutiendum et retinē
dum calorem interius pro digestione materię vel in sudori-
bus superfluentibus & debilitantibus digestiones commu-
nes & proprias membrorum de foris adhibitę vel in fluxi-
bus ventris maturationem & digestionem ciborum & hu-
morum impedientibus interius sumptę.

Aquæ præterea quibus substantia admiscetur metallina aut eius simile & aquæ sanguisugales omnes malæ sunt. In quibusdam tamen earum existit iuuamentum. Illa. n. in qua uirtus ferri superat iuuamentum præstat ad hoc interioribus fortitudo tribuatur et ut dereb. i. corruptio stōi prohibeatur & ut uirtutes desideratiuæ oēs procedant. Et nos quidem eius dispōnem nominabimus & eius quæ est qualis ipsa post.

In hac parte octaua dicit primo ꝙ omnes aquę sunt ma-
lę quibus admiscetur substantia metallica vel aliquid ei si-
mile uel sanguisugę, ita ꝙ non competunt in regimine sani-
tatis pure conseruatiuo. quędam tamē ex his in quibusdam
casibus conferunt. Attende primo ꝙ genera metallorū a
quibus aquę possunt contrahere naturam sunt argentum vi
uum plumbum stannum argentum ęs cuprum seu aurichal
cum & aurum, quod est dignissimum omnium & velut rex
metallorum, quorum sulfur est vt pater & argentum viuū
mater. Attende secundo ꝙ aurum non præbet aquę mali
tiam aliquam, immo reddit eam confortatiuam & ideo iu-
bent medici decoqui petias auri finissimi in aquis caponum
pro confortatione ęgrorum debilium valde, & licet aliquan
do inueniatur in aquis ut in fluuio indię, qui Tagus dicitur.
Iuxta illud Boetij tertio de consolatione. Nunquid ꝙ tagus
aureis arenis donat aut herinus rutilante ripa. Raro tamē pu-
rum inuenitur in propria minera. similiter argentum a quo
etiam aqua non peioratur. Attende tertio ꝙ similia sub-
stantijs metallorum in deteriorando aquas sunt attramento
rum species alumē arsenicum, quę mediant inter metalla &
lapides in modo substantię & originis. Attende quarto ꝙ
interdum sanguisugę paruulę latent in aquis, quę cum bi-
buntur adhęrentes uijs potus sanguinem ab eis manare fa-
ciunt. Iuxta illud Principis tertij nona. capitulo quito. Quā-
doq; contingit ut sint quędam aquę habentes sanguisugas
paruas occultas, quarum occultatio difficile facit cauere ab
eis, quare deglutiuntur. Et quandoque pendet in mani-
festo gutturis, & quandoq; suspenditur in interiori parte me
ri, & quandoq; peruenit ad stomachum. Et melior modus
cauendi a malitia dictarum aquarum est, ut non bibanē do-
nec fuerint colatę per pānū mundū. Secundo dicit ꝙ aqua
abūdās in ferrea uirtute fortificat iteriora & ꝓhibet dereb. i.

Metalla deteriorātia aq̄s quę.

Tagus quid.

Aq̄ male uitāde cañ. practicus.

corruptionem ſtomachi qua cibum corrumpit uel ip̄m nō retinet,& confortat oēs appetitiuas naturales & animales. Et de diſpoſitionibus huius aquæ & ſibi ſimilium poſtea dicetur.ſ.in fine capituli iſtius & capitulo vltimo ſumme præſentis,&.2.cañ.cap̄.de aqua. Attende ꝙ aqua ferreæ virtutis ſua ſtypticitate,q̄ꝫ traxit a ferro confortat interiora coadunando ea,& eadem virtute compeſcit vomitum & lubricitatem ſtomachi,& exprimēs humiditates ab orificio ſtomachi,ſuſcitat appetitum ſicut melancholia naturaliter illic profluens. Attende ſecundo ꝙ aquæ ferratæ per artificiū & maxime per ignitum chalybem,qui ſtypticior & mundicior eſt ferro ſunt eiuſdem virtutis cum ferreis naturaliter,licet ſint ſubtiliores propter ſuam decoctionem virtute ferri igniti,& ſunt ſaniores & vtiliores ſtomacho & viſceribus;quia cum ſua virtute ſtyptica ſunt ſubſtantiæ ſubtilis non grauantis ſtomachum neqꝫ viſcera.

Aq̄ ferratæ per chalybē utilitas.

Nix uero & aqua glatialis cum munda fuerit & non commixta alij rei uirtutem habenti malā ſiue ſoluatur & fiat ex ea aqua ſiue cum ea deforis infrigidetur aqua ſiue ipſa mittatur in aqua erit bona. Et ſuarum quidem diuiſionum diſpoſitiones non diuerſificantur diuerſitate multum extranea,ſed eſt ſpiſſior q̄ꝫ omnes aquæ. Et nocet dolores habentibus neruorum. Sed cum coquitur ad bonitatem redit. Quod ſi aqua glatialis ex aquis malis fuerit aut fuerit nix uirtutē contrahens malam & extraneam a locis in quibus cecidit erit melius ut cum ea infrigidetur aquæ quæ ab ipſius commixtione ſit occultata.

In hac parte nona dicit primo ꝙ nix & aqua glatialis.i. congelata & facta glaties ſunt bonæ,niſi res aliqua malęvirtutis fuerit eis immixta,ſiue diſſoluantur & fiat ex eis aqua ſine aliqua bona aqua ſua approximatione ſiue commixtione infrigidetur ſiue ipſemet in aquam bonam mittantur.

Nix q̄d. Attende primo ꝙ nix quæ nihil aliud eſt q̄ꝫ congelatio nubis dupliciter infici poteſt. Primo quidem ex corruptis terreſtreitatibus nubi commixtis ex qua fit. Secundo ex caſu eius ſuper malas arbores aut malas herbas aut malas terras aut res alias putredine infectas. Sed glaties & aqua glatialis ſortiuntur malitiam ab aquis ex quibus fiunt, vt glaties paludis trahit ad naturam paludis,& glaties lacus ad naturam lacus.

Niuis & glatiei uſus tripliciter. Attende ſecundo ꝙ niuis & glatiei triplex vſus tāgitur hic a principe. Primus eſt vt liqueſiant & aquis earū vtantur homines loco aquæ potabilis. Secundus vt ꝑ has refrigerentur aliæ aquæ electæ,ex quarum actuali frigiditate quæritur vtilitas ſine commixtione cum eis, vt plenum vas aqua fontis bona ſepelitur in niue vel circundatur glatie cum quæritur ex tali aqua circumpoſita loco vnde fluit ſanguis reſtrictio fluxus vel repreſſio phlegmonicæ inflammationis vel herpetis corroſiui vel eryſipelæ non vlceratę. Iuxta illud Hippo.aphoriſmorum quinta. In his vero oportet frigido vti,vnde ſanguis fluere futurus eſt, non ſuper ea, ſed circa ea loca iuuat frigidum & quæcunqꝫ phlegmones ſeu inflāmationes in rubeum aut ſubſanguineum colorem fuerit tendentes ex recenti ſanguine, quoniam vetera denigrat,& eryſipelam non vulneratam iuuat,quoniam in vulnerata nocet. Tertius eſt vt mittantur in aquam bonam & diſſoluantur in ea quatenus imprimāt ei frigiditatem actualem vehementem qua indigetur pro dictis caſibus vel ſimilibus requirentibus forte refrigerium.

Gal.cōtra aquā niuoſā & glatialem. Attende tertio ꝙ multa mala attribuit Ga.aquis niuoſis & glatialibus libello de aquis.ca.5.dicens. Quæcunqꝫ vero ſunt a glatie & niue diſſolutæ malæ ſunt. Nam quando congelantur exprimitur ab eis id quod eſt ſubtiliſſimum & ſunt duræ & in frigiditate excedentes. Dura autem aqua & frigida neqꝫ ad digeſtionem neqꝫ ad vrinationem eſt idonea. Mala vero eſt pectori & lateribus & ſpaſmos ſuſcitat & tetanos et ruptiones in thorace & ſpuitiones ſanguineas et empymata. Et permanet ſecundum ventrem multo tempore gurgulationes ibi operans. Et ſi cholericus humor ibi fuerit corrūpitur ſimul cum eo. Et cum ſubeat vix a ventre ad ieiunum non anodoſatur.i.diſtribuitur faciliter neqꝫ ſputum reducit.i.facilitat. Hæc Gal. Sed hæc mala omnia pendent & procedunt a ſuis vehementibus frigiditate & groſſitie,quas ſatis tangit hic Princeps non a facili corruptione vel extranea qualitate ideo dicit has bonas. Secundo dicit ꝙ diſpoſitiones diuiſionum.i.modorum iſtarum aquarum non ſunt abinuicem multum diuerſæ ſicut diſpoſitiones aquarum mineralium, ſed ſunt groſſiores omnibus alijs aquis: & nocent habentibus dolores neruorum & corriguntur ac bonæ fiunt per decoctionem. Cauſa vero ſuæ maximæ groſſitiei fuit coadunatio & conſtrictio vehemens dum cōuertebantur in glatiem et niuem. Et cauſa qua nocent neruis eſt frigiditas earum cū groſſitie ſubſtantiæ. Nam frigidum inimicum eſt neruis aphoriſmorum quinta. Sed decoctione rarificatur & a terreſtreitatibus putrificatur & aliquid perdit ſuæ fortis frigiditatis. Tertio dicit ꝙ ſi glatialis aqua traxerit originem ex malis aquis vel nix conceperit malam virtutem ab his ſupra quæ cadit melius eſt vt ab eis aqua bona infrigidetur abſqꝫ permixtione eius cum eis. Et ad hanc infrigidationē magis idonea ſunt vaſa aurea vel vitrea vel argentea q̄ꝫ vaſa figuli:quia nō ſunt ſic poroſa nec penetrabilia ſicut vaſa terrea. In his ergo locetur aqua bona infrigidanda,quibus obturatis,aut nix aut glaties circumponatur.

Aqua præterea temperate frigida ſanis melior eſt aquis omnibus,licet neruos impediat & apoſtemata in interioribus habentes lædat. Ipſa enim appetitum excitat & ſtōm fortem efficit.

In hac decima prima agit de effectibus aquæ frigidæ. Secūdo calidæ.ibi⌊Aqua vero calida.⌉Tertio tepidæ & paulo calidioris & multum calidæ.ibi⌊Aqua autem calefacta.⌉Quarto in ſpeciali de iuuamentis aquæ calidæ artē.ibi⌊Et illi quidem.⌉ In hac prima particula dicit ꝙ aqua temperatę frigiditatis eſt melior ſanis corporibus omnibus alijs aquis,quia excitat appetitum & fortificat ſtomachum: ſed lædit neruos & nocet habentibus apoſtema in interioribus. Excitat quidem appetitum cibi ſua frigiditate.nam frigidus venter appetere bonus eſt. Et fortificat ipſum vniendo calorem eius qui ſibi communicatur a membris circunſtantibus:ſicut ignis fabrorum aſperſione modicæ aquę fortificatur. De hac dicit Princeps ſecūdo cañ.cap̄. de aqua. ꝙ nocet habentibus oppilationes,verum ipſa confert habentibus raritatem & curſum quicunqꝫ curſus fuerit: & ex quocunqꝫ membro fuerit, & eis qui habent ægritudines cauſa eius,& confortat omnes uirtutes in operationibus ſuis quando ſunt cum æqualitate,ſcilicet digeſtiuam & attractiuam & retentiuam & expulſiuam. Et aqua frigida ualde eſt mala pectori. Hæc Princeps ibi. Inſtabit aliquis per illud principis primi prima doctrina ſexta.ca.3. Quod enim frigiditati ineſt eſſentialiter,eſt ut omnibus ſit uirtutibus cōtraria. Et paulo poſt dicit. Et frigiditas quidem paralyticum faciēs & mortificans & ab omnibus prohibens operationibus.

Item dicit Galen. tertio regiminis acutorum commento illlius cañ. Aquæ uero nullum inueni uſum, niſi quia in acutis bibitur morbis, loquens de optima aqua. Hanc ergo aquam quamuis ſit melior aquarum, tamen inuenimus eam morari in ſtomacho tempore longo: quare facit accidere in eo ſecundum plurimum rugitum. non igitur efficit ſtomachum fortem. Item ſtomachus eſt membrū panniculoſum neruoſum frigidum,non ergo iuuatur immo læditur ab aqua frigida. Item dicit Gal.prefato commēto. Propter hoc ergo non inuenimus ipſam poſſe confortare animalem uirtutem,ſed appetitiua ſtōi eſt aīalis uirtus, non ergo excitat̄ appetitus ab aqua. Itē aqua frigida curat thetanum.

num. Iuxta illud Hippo. aphorismorum quinta. Est autem vbi in thetano sine uulnere in iuuene bene carnoso ęstate media frigidę aquę multa infusio caloris reuocationem facit, calor vero hoc liberat, ipsa ergo confert neruis. Item aqua frigida confert apostematibus extrinsecis, vt phlegmõibus herpetibus & erysipelis teste Hi. aphorismorū quinta cañ. illo. In his vero oportet frigido vti, igitur & in intrinsecis quæ magis inflammata sunt & maiori egēt refrigerio.

Aq̄ frigidę admistratio triplex.

Ad primum dic ꝙ verba illa Principis intelliguntur de frigiditate superante naturalem calorem: sed pręsens sermo est de frigiditate temperata. Ad secundum dic. ꝙ aqua frigida potest tripliciter ministrari. s. ante cibū cum cibo et post cibum. Ante cibum sumpta ieiuno stomacho nõ solum mala est sed inter venena connumeratur a principe quarti sexta summa prima. c. 12. dicēte. Ex potu illius in ieiuno et post balneum aut coitum timetur corruptio complexionis & hydropisis cum cibo sumpta paulatim & modice, secundum viam permixtionis non nocet his qui cõsueuerunt ea vti specialiter calidis, sed si ex ea multum bibatur causat rugitum. Post cibum sumpta dum fit digestio cõturbat eam sicut cū mittitur in ollam feruētem decoctionis carnium. Sed facta prima digestione paruus aquæ potus proficit ad ducendum cibum seu deportandum per meseraicas cõsuetis parum in prandio bibere & facta digestione vti potu delatiuo, qualis mos olim fuit apud arabes, qui suscepta lege Machometi nõ bibebant vinum sed aquam modicam quasi lābendo & digestione prima celebrata bibebant ex ea mediocrem haustum. Ad tertium dic ꝙ Gal. loquitur de aqua bibita in ieiuno vel sumpta nimie. Ad quartum dic ꝙ aqua frigida non curat thetanum per se, sed per accidens confortando calorem in interioribus. Ad quintum dic ꝙ apostemata interiora indigent resolōne vel maturatione et apertione meatuum, quas impedit aqua frigida per incrudationem humorum. Sed exteriora indigēt repercussione & extinctione acuminis & mitigatione doloris ad quas iuuat aqua frigida. Iuuat etiam ad maturationem eorum deforis adhibita confortando calorem interius.

Aquam frigidā curare thetanū.

Aqua uero calida digestionem corrumpit & facit natare cibum nec ilico extinguit sitim & est cum ad hydropisim adducit & hecticam & consumit corpus.

Aq̄ calę nocumētū quintuplex. Gal.

In hac secunda tangit quinq; nocumenta aquæ calidæ. Primum est corruptio digestionis. s. cõuersio cibi in fumositatem propter caliditatem aquę. Nam vt ait Gal. 6. morbi ca. primo. Corruptio digestionis est quando cibus in malā qualitatem conuertitur, vnde fit ineptus ad nutriēdum. Secundum est ꝙ natare facit cibum in stomacho: quia ex calefactione leuigata est, & quadam igneitate participat vn̄ sublevat cibum. Iuxta illud Gal. primo simplicis medicinę. c. 3. Aqua quæ secundum hāc dispositionem est ex parte quadam composita, & nõ est simplex. quoniam accepit ex substantia ignis partem, & accepit ex qualitate eius proculdubio. Tertium est ꝙ ipsa bibita non extinguit statim sitim quia sitis est appetitus frigidi & humidi. Et id proprie extinguit eam quod irrigat calorem & non sinit eum super proprium humidum eleuari & consumere ipsum, sed aqua calida cum igne participet non facit id primo occursu, sed cum se reduxerit ad frigiditatem vel temperiem. Quartum est ꝙ quandoq; inducit hydropisim vel vētosam dictam tympanitem corrumpendo. s. primam digestionem & in fumū conuertendo cibum, vel aquosam dictam ascitem cum sua caliditate partim penetrat ad hepar ducens secum aliquid cibi nondum digesti, per q̄ viæ hepatis oppilantur, & caliditas aquæ resoluit partes hepatis subtiles, vnde debilitatur et fit hydropisis. Quintum est ꝙ inducit hecticam & consumit corpus, quod si verum fit igneitate qua participat facit illud. Attende primo ꝙ quintuplex est aqua calida. Quędā est calida naturalr actu & potentia quales sunt aquę balneorum naturalium dictæ a quibusdam aquæ thermarū. Aliæ sunt calidæ naturaliter potentia tantum sicut salsæ sulfureæ aluminosæ non erumpentes a terra cum actuali calore. Et hæ possunt arte calefieri sic erunt calidæ potentialiter a natura et actu ab arte. Aliæ sunt calidæ potentia tantum ab arte sicut illæ quibus immiscetur sulfur sal aut alumē. Aliæ sunt solum actu calidæ ab arte sicut aqua dulcis ab igne vel sole calefacta. Alię sunt calidę ab arte actu & potētia sicut aquæ dulces calefactæ ad ignem, quibus immiscetur vel immixtum fuit multum salis aut aluminis vel alterius rei calidę. Et inter has calidæ actu tātum artificialiter plus alijs aquis corrumpunt digestionem et natare faciunt in stomacho cibum demptis putridis vel abominabilibus vel venenosis sicut sunt arsenicales, sed plus cæteris extinguunt sitim, immo relique omnes non extinguunt sed inducunt sitim. Sed calidæ artificialiter actu tantum plus disponunt ad hydropisim & hydropicis plus nocēt. Iuxta illud Gal. primo simplicis medicinæ. c. 4. Hydropicis autem aqua dulcis est de deterioribus rebus si bibunt eam & si balneātur cum ea. Et aqua salis tota & aqua cui admiscetur baurachitas & sulfureitas & pix est iuuatiua eis. Attende secundo ꝙ Gal. opinatus est aquam calidam dulcem non posse hecticare, nec consumere corpus: sed per accidens infrigidat resoluendo calorem et per se semper humectat membra corporis, licet resoluat humiditates contentas in vijs & porositatibus eorum. Ait. n. primo simplicis medicinæ. ca. 5. in successione aquæ calidę inuenies ipsum corpus parum post. Et frigidius eo qd̄ fuit illud est, quoniam corpus quando dilatatur & rarificatur fit frigidius q̄ fuit, quoniam caliditas innata resoluitur ex eo superflue. Verūtamen aqua calida quamuis corpus infrigidet post vsum eius plus q̄ fuit, tamen non exiccat & arefacit ipsum secundum illud plus q̄ fuit. Et hoc probat tribus medijs. Primo ex hoc ꝙ aqua calida reddit corpus lene dicens. Lenitas q̄ adeptum est corpus ex balneatione cum aqua calida est signum significans in corporibus animalium humiditatem. Secundo ex hoc ꝙ aqua calida reddit carnem vlcerum quæ lauantur ea mollem & tremulam dicens. Et caro iterum quę est in vlceribus significat hoc idem in significatione manifesta cum contingat vt quando effunditur super vlcus aqua calida fiat caro eius tremula. Tertio ex hoc ꝙ combustio ab aqua calida non imprimit membris siccitatem sicut facta ab igne dicens. Et de illis quæ significant illud est ꝙ aqua bulliens quando comburit corpus non apparet ex ea in membris, quæ cum ea comburunt exiccatio nec arefactio sicut apparet in membris quę aduruntur cum igne. Attende tertio ꝙ licet senserit ita Gal. excusat tamē hos qui dixerunt aquam calidam desiccare corpus & arefacere dicēs. Sed corpus euacuatur cum balneatur cum aqua calida, ergo est humiditas in eo ex hoc modo post balneationem eius minor q̄ fuit ante, et propter illud necesse est homini vt parcat ei qui extimauit ꝙ balneatio cum aqua æqualis caliditatis & effusio eius super corpus est ex eis quæ exiccant & arefaciunt ipsum. Error enim istorum est similis errori illorum qui æstimauerunt ꝙ senes sunt humidiorū corporum quam adolescentes. Et illud quoniam superfluitates humiditatis sunt in corporibus senum plures et membra radicalia in adolescentibus sunt humidiora. Et secundum hūc modum accidit corpori ex effusione aquę calę super ipsum & balneatione ipsius cum ea. Et ad vltimum apud omne capitulum ex capitulis quibus humectatur: quando aqua calida vtitur. Et illud est quoniam humiditates omnes quæ sunt in venis & in alijs locis vacuis euacuantur & corpus ipsarum venarum, & omne quod est de genere carnis fit humidus q̄ fuit. Et non ęstimo ab aqua dulci unq̄ expoliari hanc virtutem. Hęc Gal. Idem sensisse uidetur Hippo. dicens aphorismorum quinta. Calidum nocet hoc frequenter utentibus. facit enim carnium effœminationem. idest mollitiem. Item videmus ꝙ carnes & pisces duri & sicci per decoctionem in aqua humectantur & remolliuntur. Sed huius contrarium Princeps hic exprimit dicens aquam

Aq̄ calā quintuplex.

calidam adducere hecticã & consumere corpus. Item cibi in aqua cocti sunt ficciores assatis propter resolutionem suæ substantialis humiditatis a calore aquæ. Iuxta illud Arist. 4. metheororum cap̃. de epsesi, quę interpretatur elixatio. Propter quod ficciora quę epsesim passa sunt q̃ assa. Non. n. attrahunt in seipsa humidum quę epsesim patiuntur pręualet . n. quę deforis caliditas ei quę ĩtus. Si autem vinceret quę intus traheret vtiq; in seipsam, ergo a simili aqua calida desiccat corpus. Item videmus experimentaliter cutes diu stantium in balneo aquę calidę dulcis crispari & exasperari, & illud est signum desiccationis cutis. Item aqua calida accepit partem ex substantia ignis & accepit ex qualitate eius ꝓcul dubio vt Ga. affirmat primo simplicis medicinę cap̃. 3. Sed omnis ignis est desiccatiuus. Item aer excessiue calidus siccat & demacrat humana corpora sicut docet experimentũ. ergo & aqua calida quia non plus potest aer spoliari sua humiditate q̃ aqua, cum sit summe humidus ex propria natura. Pro concordia Principis cum Gal. & solutione istarũ obiectionum aduersus eum dic primo q aqua calida dulcis frequenter corpori adhibita vel multum excedens in caliditate potest educere a membris humidum aereum substantificum & aqueum substantificum & reddere corpus substãtialiter siccius q̃ fuit prius vt prętendunt rationes nunc allegatę. Dic scd̃o q aqua dulcis applicata hoĩ siue intus siue extra semper humectat ipsum humiditate madefactiua mollificans & teneras faciens partes quas imbibit. Et nisi Gal. illud intellexerit non uideo bene q saluari possit opinio ipsius de aqua calida dulci q semper humectet.

Aristo.
Epsesis quid.
Gal.
Aq̃ cal̃a an desiccet vel hũectet.

Aquæ aut calefacta cũ fuerit tepida facit nauseam. Et cũ fuerit calidior q̃ hæc & in ieiunio bibita fuerit multotiens stõm lauabit & uentrẽ soluet. Eã tñ frequenter bibere est malũ, quia stõi debilitat uirtutẽ. Illã uero quæ multũ est cal̃a est cũ colicã resoluit, & splenis uentositates frangit.

Tepidũ inducit nauseã econtra stypticũ & acetosum.
Arist. de aq̃ cal̃a.
Colicorũ dolorũ vehementissimorũ cano prācticus.

In tertia dicit primo q aqua calefacta cum redierit ad tepiditatem inducit nauseam: quia omne tepidum est remollitiuum & relaxatiuum contrario styptico & acetoso. Sicut ergo stypticum vel acetosum appetitum ꝓuocat exprimendo humiditates orificij stomachi et corrugando ipsum, sic tepidum sedat appetitum remolliendo & relaxando ipsum os stomachi, & etiam quia natat in stomacho propter leuitatẽ & aereitatem quas acquisiuit ex calefactione pręcedente. Et ꝓpter hoc aqua facta tepida ex frigida ĩmediate minus causat nauseam q̃ facta ex calida tepida sine medio. Secundo dicit q cum fuerit aqua paulo calidior tepida si bibat̃ ieiuno stõ lauat sæpe stõm & soluit ventrem. Et libro de regimine principum Aristo. attributo. c. 40. scribitur. Sane græcus iudicauit & dixit q sumere quolibet mane aquam calidam pleno ore bis ita sanum reddebat hominẽ q non indigebat alia medicina. Tertio dicit q bibere frequent̃ aquã calidiorem tepida malum est quia debilitat uirtutem stomachi. Nam remollit & relaxat ipsum & dispergit ipsius calorem & amputat appetitum cibi replens orificium stomachi repletione quadam phantastica vaporosa. Quarto dicit q aqua multum calida quandoq; resoluit passionem colicã & vẽtositatem splenis. Et plus ministratur ad istos effectus ab extra in balneo vel fomentatione q̃ ab intra in potu. Sępe. n. videmus dolores colicos vehementissimos calido balneo statim mitigari maxĩe ventosos & a frigore ortos absq; apostemate. Iuxta illud Principis tertij. 16. tractatu quarto. ca. 10. Tina vehementis iuuamenti est in doloribus colicæ. ipsa enim sua caliditate acquisita ab igne & virtute sua acquisita a medicinis resoluit eam, & humiditate sua cum caliditate sua mollificat membrum, quare alleuiat carminationem causæ facientis dolorem & mollificat lacertum ani & illud est ex eis quæ adiuuant ad expulsionem retenti.

Et illi quidem quibus aqua calida arte iuuamentum præstat sunt epilepsiam habentes, & melancholiam & capitis dolorem frigidum & astma & opthalmiam & bothor in gutture & gingiuis, & siccitatem & apostema post aures habentes & reumatismos & ulcera in diaphragmate, & imparis solutionem in parte pectoris. Menstrua præterea prouocat, & urinam, & dolores sedat.

Aq̃ cal̃ arte iuuamẽta duodecuplũ.

In hac quarta narrat duodecim iuuamenta aquæ calidæ arte. Primum est in epilepsia dum administratur in forma balnei pręcedente purgatione. Iuxta illud principis tertij prima trac. 5. cap̃. de cura epilepsiæ. Post mundificationem vero & solutionem ventris & quietem aliquibus diebus non est malum si ingrediatur balneum. Sed instabit aliquis auctoritate Prin. 2. cañ. cap̃. de aqua dicentis. Epileptici iuuantur ab aqua tepida, et læduntur ab aqua calida. Dic q voluit aquam balnei vel embrocæ epileptici non debere esse vehementer calidam: ne subito commouens eius materiam paroxismum excitet, sed caliditatis temperatæ pro resolutione residui materiæ ipsius post purgationem. Secundum iuuamentum est in melancholica passione sub forma balnei vel embrocę ieiuno stomacho. Iuxta illud Prin. tertij prima tra. 4. cap̃. de cura melancholiæ. Et fiat augmentũ in hoc vt corpus eius tenerescat cum cibis conuenientibus & balneo ante cibum. Et effundatur super caput ipsius aqua tepida, non vehementis caliditatis. Cunq; ex balneo egreditur, si parũ sitis habet non est malum si parum aquæ potet. Hæc Prin.

Rasis.
Gal.

Tertium est in dolore capitis frigido sub forma balnei & embrocæ. Iuxta illud Rasis. 9. Almansoris. ca. primo. Cum autem cephalea per hebdomadam vnã perseuerauerit æger est mittẽdus in balneum. Et super caput ipsius aqua in quo camomilla amaracus & stocchas arabicũ cocta fuerit simul aut sigillatim fundenda est. Caueri tamen oportet ne diu in balneo moretur æger, teste Prin. tertij prima. tracta. primo. cap̃. 29. dicente. Et scias q omnis qui conqueritur de ægritudine frigida in capite suo nocetur a vino & mora in balneo.

Quartum est in opthalmia sub forma balnei, teste Gal. cõmento illius aphorismi. 6. particulæ. Dolores oculorum meri potio aut lauacrum &c. recitante qualiter sanauit duos opthalmicos administratione balnei. Quintum est in pustulis gutturis & gingiuarum generatis ex hoc q vapores & fuligines humorum malorum soliti purgari ꝑ poros cutis intra retinentur & ad guttur & gingiuas eleuati supercalefaciunt eas, & in eis pustulas multiplicant: & quandoq; mala vlcera. Hæc sæpe contingunt in his qui a scabie aut pruritu repente liberati sunt. Quorum sanatio est absente febre putrida balneum aquæ calidæ reuocantis ad cutem vapores & fuligines hinc purgari solitos. per hoc enim tollitur antecedens causa harum pustularum. Sed coniunctæ causæ earum competunt frigida & styptica quæ putredinem reprimunt & supercalefactionem tollunt, sicut decoctio rosarum sumachi lentium balaustiarum & similium. Sextum est in apostemate post aures quod parotides vocatur in forma balnei vel fomentationis postq̃ fluxus materiæ cessauit, & euacuatione phlebotomiæ vel pharmaciæ materia diminuta est, tunc enim balneum vel fomentatio aquæ calidæ cõfert ad resolutionem residui materiæ. Septimum est in reumatismis, quorum maturationi confert aqua calida bibita vel vino imposita, confert eis etiam balneum aquę calidæ. Iuxta illud Prin. tertij quinta. trac. primo. c. 13. Et ille qui cõsuetus est pati catarrhum quandoq; ꝓhibet aduẽtum catarrhi suo subito introitu ad sudandum in balneo ante aduentũ catarrhi. Et paulo post dicit. Et quãdoq; fit vaporatio cũ aquis calidis in fine quo possibile est eas tollere. Octauum est in vlceribus diaphragmatis. Nonum est in solutione continuitatis partium pectoralium, non quidem recenti dum sanguis ab eo manat uel manare timetur immoderate, sed in antiqua ad saniem conuersa. In his. n. calida aqua bibenda est

vel

vel vino immiscenda, quia omne frigidum actu lædit debile pectus & excitat in eo tussim. Competit etiam aqua calida sub forma balnei in vlceribus diaphragmatis & pectoris, non ratione vlcerum quæ desiccatiuis curari quærunt, sed gratia mitigationis doloris & facilitationis sputi & meliorationis anhelitus. Et propter has causas laudat. Hyppo. 3. regis acutorum in periphleumonia balneum dicens. Balneare in periphleumonia iuuantius est q̃ in acutis febribus. In latere etiam teneræ costæ atq; inter spatulas existentem dolorẽ mitigat. Item excoquitur quod per sputum necesse est excreari, & adiuuat flatum & bonificat screatus & aufert laborem, quia artus mollit, cutem humidam facit, vrinam expellit, capitis releuat grauitatem nares humidas reddit. Hæc ille. Et Gal. in commen. dicit. Propter has ergo res fit balneatio valde iuuatiua in periphleumonicis. quod est quia periphleumonici euadunt ab ægritudinibus suis quando excreant hũores retentos in pulmone per sputum. Et sicut periphleumonicus sic etiam pleureticus iuuatur per ipsam iuuamento magno, propterea quia sedat dolorem quem habet. Hæc Gal. Et sicut balneum confert istis apostematibus sic vlceribus eorũ modis tactis. 10. est in prouocatione menstruorũ. 11. est in prouocatione vrinæ sub forma balnei in vtroq; casu. Nam balneum aquæ calidæ vias laxat & aperit & lubricos reddit humores, & aq̃ cõmouet & subtiliat. 12. est ĩ mitigatione dolorum maxime venientium a frigore puro vel a materia frigida. quia cõplonem æquat & materiam resoluit.

Aqua uero salsa macrescere facit & exiccat. Et primo facit uentrem propter uim radendi quę in ea existit. Postea restringit uentrem in fine ꝑpter siccitatem quæ est in eius natura. Et corrũpit sanguinem, ergo pruritum generat & scabiem.

In hac parte. 11. primo agit de aqua salsa. secundo de turbida. ibi⌊ Aquę vero. ⌉ tertio de aquis salis armoniaci. ibi⌊ Aq̃ autem salis. ⌉ quarto de aluminosa. ibi⌊ Aquæ ꝑterea. ⌉ q̃nto de ferreis ibi. ⌊ Et ferreæ. ⌉ sexto de greis ibi. ⌊ Æreę vo. ⌉ In hac prima ꝑticula dicit primo ꝙ aqua salsa demacrat et exiccat corpus siue bibat eam siue balneetur in ea. Et intelligas illud tam de salsa naturaliter q̃ de salsa per artem, quia q̃dlibet sal est desiccatiuum et calefactiuum a secũdo gradu vsq; ad tertium q̃re, cõsumit humiditates membrorum fluentes & radicales ab vtraq; qualitate. Secundo dicit ꝙ aqua salsa primo occursu facit ventrem. i. fluxum ventris sua virtute abrasiua seu abstersiua. Sed finaliter postea restringit ventrẽ propter siccitatem quæ est in eius natura. i. propter siccitatẽ q̃ relinquit in uisceribus ex sua complexione postq̃ defluxit per ea. Et intellige hoc de aqua salsa tam bibita q̃ clysteriçata. Et non intelligas ꝙ aqua salsa prima uice dum bibitur uel clysteriçatur soluat & alijs vicibus sequentibus laxet, immo dum continuatur inducit dyssenteriam. Sed intellige ꝙ eadẽ aqua cum fluit per intestina laxat & abstergit, & post q̃ fluxit ex vestigio siccitatis ab ea derelictæ in intestinis restringit. Et simile sæpe apparet in pharmacis laxatiuis, ꝙ quando operantur laxant ventrem, & postq̃ fuerit operata venter ẽ constipatior q̃ ante propter siccitatem derelictam ab eis in intestinis. Tertio dicit ꝙ aqua salsa corrumpit sanguinem & ideo generat pruritum & scabiem. Sed instabit aliquis. sal est de maxime præseruantibus a corruptione. Iuxta illud Serap̃. in aggregatorio. c. de sale. Et virtus eius tertia est virtus quæ prohibet putrefactionem corporum eorum quę sunt parata putrefactioni propter humiditatem superfluam quæ est in eis. Et huius signum est ꝙ carnes & pisces & alia plurima quæ tempore longo seruare volumus condimus sale vel mersos tenemus in salmuria. Dic ꝙ aqua salsa non corrumpit sãguinem corruptione putrefactiua ex se, nisi q̃tum reddit ipsum odiosũ membris & destituit a regimine naturæ. Sed corrumpit ipsum potius corruptioue declinante ad adustionem tollens a sanguine dulcedinem nutrimentalem & dãs ei mordacitatem supercalefactiuam & exiccatiuam similes his quę choleræ rubeę insunt, quare membra refutãt ipsum & ad cutem pellunt vbi vel pruritum vel scabiem generat. Scabiem quidem si subtilis fuerit uesicans cutem & pustulas generãs. Pruritum vero si grossior fuerit sub cute latens absq; vesicis seu pustulis apparẽtibus. Iuxta illud Prin. q̃rti. 7. trac. 3. c. 4. Et scabies quidem differt a pruritu in hoc ꝙ cum pruritu nõ sunt bothor sicut sunt cum scabie, quoniam ipsa est a materia subtiliore & minus declinante ad salsedinem. Attẽde ꝙ Princeps non loquitur hic de aqua salsa mediocriter sub forma condimenti quales sunt aquæ carnium vel pisorum vel raparum quas pro potagijs comedere solemus, sed de illis in quibus manifeste superat & excellit virtus salis.

Aq̃ salsa dupl'r.

Serap̃.

Aquam salsã corrũpe sã guinẽ in tell'r dupl'r.

Aqua uero turbida lapidem generat & oppilationes. Ideoque post ipsam res comedẽda est prouocatiua, licet uentrem habenti plerunque conferat ipsa & omnes aquæ grossæ & graues, propterea ꝙ in eius uentre tenetur, neq; cito descẽdit. Ex cuius quidẽ theriacis exñt res unctuosę et dulces.

In hac secunda dicit primo ꝙ aqua turbida generat lapidem & oppilões quia turbari solet ex permixtiõe terrestreitatum ingrossantium eam, quæ congestæ in vijs strictis paulatim oppilant eas, & dum eis obuiat in renibus aut vesica glutinosus humor simul eas alligat, & calor corpis decoquẽs vtrunq; simul siccans & indurans ex eis lapidem facit. Hac de causa medici prohibere solent aptis ad calculos omnes potus turbidos. Secundo dicit ꝙ quia aquæ turbidæ vias oppilant & calculos generant si quis eis vsus fuerit post ipsas sumere debet res vrinam prouocantes vt fæniculum anisum carui petroselinum nasturtium, et similia. Tertio dicit ꝙ aq̃ turbida & omnes aquæ graues & grossæ plerunq; conferunt habenti ventrem. i. fluxum ventris, quia diu manent in stomacho, nec ab eo leuiter descendunt, & q̃uis ita fit ꝙ diu morantur & tarde descendunt a stomacho non reputo tutum ꝑ restrictione fluxus ventris eis vti, quia digestiõem ĩpediunt, & magis oppilant meseraicas & venulas hepatis & vias urinæ q̃ intestina, quare prohibendo transitum liberum chyli ad hepar & aquositatis ad vias vrinæ & nutrimenti ad mẽbra plus nocent q̃ prosint etiam in fluxu ventris. Quarto dicit ꝙ res vnctuosæ & dulces sicut butyrũ oleum cerebella & medulle animalium sunt vt theriaca turbidarum aquarum, ita ꝙ reprimunt earum malitiam & prohibent a nocumentis ipsarum, sic theriaca venena reprimit & a suis nocumentis præseruat corpus. Sed instabit aliquis, quia vnctuosa fastidiunt stomachũ & natant in eo sicut docet experimẽtum. conueniunt ergo cum turbidis aquis in tardo descensu eorum a stomacho, malitias igitur earum aggrauant. Itẽ dulcia oppillant hepar propterea ꝙ attrahuntur ante sui digõnẽ, concurrunt igitur cum aquis turbidis in oppilando. Ad primum dic ꝙ dulcia & unctuosa sumpta moderate cum mensura qua delectant neq; fastidiunt stomachum neq; natant in eo, sed fortiter & delectabil'r amplexatur ea stomachus & cito digerit. Insuper reprimunt suis caliditate & humiditate tẽperatis et sua lenitate terrestreitates aquis turbidis immixtas maxime si fuerint salsæ vel amare. Ad secundum dic ꝙ nõ omnia dulcia oppillant hepar, sed dulcia grossa naturæ valde dilecta sicut vina grossa dulcia vel porcinæ carnes. Attende ꝙ ad correctionem aquæ turbidæ multum conferunt allea & cępe. Iuxta illud Prin. primi tertia. doc. quinta summa singulari. c. 7. Super aquas quoq; grossas & turbidas utendũ est alleis. Ex eis quoq; quæ diuersarum aquarum remouent malitiam sunt cœpe, quoniam sunt vt theriaca huius, & proprie cœpe cum aceto & allea etiam.

Calculosorũ canon practicus.

Theriaca seu reprimentia malitiã aq̃rũ turbidarum.

Aqua autem salis armoniaci uentrem resoluit si in ea sederint, aut ex ea biberint, aut ex ea factum fuerit clystere.

Raſis.
Sal armoniacus qd.
Aq̄ ſal armoniaci du plr.
Serap̄.

In hac tertia dicit ꝙ aqua ſalis armoniaci laxat ventrē ſiue bibatur ſiue clyſteriçetur ſiue in ea ſedeatur per modum balnei. Et tertio Almanſoris.c.4.dicit Raſis. Aquæ uero ſalſę armoniaco ſalitæ ac malum habentes ſaporem vētrem laxāt cum bibuntur vel cum in eis ſedent aut clyſteriçantur. Attēde primo ꝙ ſal armoniacus a loco ſic dictus vnde defertur extrahitur a lapidibus duris claris et eſt ſalſus mordicās multum, & melior ex eo eſt albus clarus ſicut cryſtallus, & eſt ille qui plus ingreditur in medicinis & ē calſ & ſiccus in quarto gradu abſterſiuus ſubtiliatiuus lauatiuus. Hæc Serap̄.ī aggregatorio.c.de ſale armoniaco auctoritate Iſaac. Attende ſecundo ꝙ duplex eſt aqua ſalis armoniaci, quædam naturalis manans a mineris vel per eas fluens ex quibus hoc ſal trahitur alia artificialis ex commixtione ſalis huius plurimi cum aqua communi & vtriuſq; harum eſt eadem virtus. Sed arguet aliquis ꝙ balneum eius non laxat ventrem: quia de proprietate ſalis armoniaci eſt ꝙ attrahit ab inferioribus ad exteriora, vt ait Serap̄.c.prædicto diuertit igitur humiditates ab inteſtinis trahens eas verſus cutem. videt̄ ergo ex hoc ꝙ ſtrīgit uentrem. Dic ꝙ conceſſo ꝙ iſtud ſal exterius applicatum ſtringat ventrem, non eſt idem quod de aqua eius, quia ꝓfundius penetrat & ſedendo in ea maſculos ani penetrans ſtimulat & humores qetos cōcitat & congelatos eliquat & fluxui adaptat. Attende tertio ꝙ laus ſalis armoniaci et aquę ipſius non ſolum conſiſtit in laxando ventrem, ſed maxime in releuando pendentem vuulam & conſumendo vngulam oculi.

Aquæ præterea aluminoſæ menſtruorum ſuperfluitatem currere non permittunt, neq; ſpuere ſanguinem. Et prohibēt illud quod de hemorroidibus ęgreditur, ſed corpora quę febribus ſunt apta fortiter ad eas perducunt.

In hac quarta dicit ꝙ aquæ aluminoſæ prohibent ſuꝑfluitatem curſus menſtruorum & ſputum ſanguinis & ipſius fluxum per hemorroides ſed inducunt febres in diſpoſitis vehementer ad eas. Cauſa primi eſt earum ſtypticitas q̄ꝫ contrahunt ab alumine. Cauſa ſecundi eſt, quia claudūt poros & ꝓhibent fuligines exire & humores euentari, quare ſupercaleſiunt & de facili putreſcunt inducentes febrem. De his dicit

Raſis
Hemoptoicus quid.
Alumē duplex,

Raſis tertio Almanſoris.c.4. Aquæ autem calidæ quæ ſuper alumē currunt hemoptoicis.i.ſanguinem ſpuētibus atq; mulieribus menſtruorum nimietatem patientibus & hemorroidibus cōferunt febres tamen in calidis generant corporibus.

Attende primo ꝙ ad nos duplex defertur alumē. Vnum ꝙ vocatur alumē de pluma, quia eſt leue tenerum ſicut pluma. & dicitur alumen iameni a loco vnde venit. Dicitur etiā alumē ſciſſū propter ſciſſuras inuentas inter partes eius, & iſtud eſt ſtypticior cæteris, & iō ſtypterea vocatur. Aliud ē alumē de rocha ſplendidum paruium ſicut cryſtallus ſolidū vt lapis tener. Aliud eſt liquidum & illud non vidi, nec ad nos defertur ſicut exiſtimo.

Aq̄ aluminoſæ modus exhibendi.

Attende ſecundo ꝙ quia alumē eſt de genere corroſiuorum licet debilium non eſt tutum dare ī potu aquam aluminoſam ſiue naturaliter talis fuerit ſiue facta ab arte, ſed in forma balnei miniſtrari ſolet pro dictis caſibus & quibuſdam alijs. Iuxta illud Prin.c.19.ſūmę p̄ntis. Sed aquis aluminoſis et attramentalibus cōfert balneari ſputo ſanguineo & egreſſioni ſanguīs ab ano & a menſtruis & nauſeę & vomitui ſine cauſa & cachexię & multo ſudori. Attende tertio ꝙ aquæ aluminoſæ multum ꝓficiunt vlceribus humidis, quia conſumunt humiditates ipſorum & obturant

Gal.de aq̄ aluminoſa.

vias per quas imbibuntur ſuperfluitatibus Iuxta illlud Gal. primo ſimplicis medicinæ.c.4. Aqua uero cui admiſcet̄ alumē ſicut aqua q̄ eſt in regione Italiæ confert vlceribus, uerū tn̄ in ulceribus ad quę attrahitur aliquid ex materijs eſt velocius agens propter hoc ꝙ exiccat ea omnia

Et ferre quidem ſplenem reſoluunt & non coire ualentes adiuuant

In hac quinta dicit ꝙ aquæ ferreæ reſoluunt ſplenē.i.extenuant ſplenē ingroſſatum & adiuuant eos qui nequeunt coire.

Serap̄. aqua ferea.
Erugo

De aq̄ ferrata dicit Serap̄.ī aggregatorio auctoritate Diaſcoridis. Aqua in qua extinguitur candens ferrum & uinum inquo extinguitur conferunt fluxui ventris & vlceribus inteſtinorum & duritiei & tumori ſplenis & cholericę paſſioni et fluxui qui fit a ſtomacho. Nam corroborat ſtomachum relaxatum & debilitatum maxime a cholera. Et paulo poſt dicit auctoritate Pauli. Quando extinguitur ferrum candēs in aqua illa deſiccatiua, & propter hoc confert groſſitiei ſplenis.

Sed inſtabit aliquis. Primo quia aqua ferrata eſt frigida & ſicca & ſplenis groſſities communiter fieri ſolet ex melancholia quæ ſimiliter eſt frīda & ſicca. creſcit ergo diſcraſia ſplenis per aquam ferratam. Item ipſa eſt oppilatiua, & ſic auget oppilationem ſplenis indurati. Item ipſa indurat magis exprimens humidū liquidum a groſſo & cōpingens ſplenem. Item nō videtur valere coitu, quia reprimit calorem ſua frigiditate & deſiccat ſemen ſua ſiccitate.

Splenis tumor duplex.

Attende primo ꝙ aliquando ſplen intumeſcit & ſentitur durus tenſus tactui retinens ex ſpumoſitate quadam ſine collectione melancholię īdurātis & īflātis ip̄m. Iuxta illud Gal.2.de apoſtematibus ad Glauconem. Multotiens autem tangenti videtur renitens ſplen, non tamen ſcirrhoſus eſt tumor, ſed ſpumoſus magis in quo vtiq; prima die faciendo per abſinthium pharmacum emplaſticum ſuꝑapponere oportet mixte virtutis quale eſt quod per ſulfur & alumē. Hæc Gal. In hoc caſu ſpecialr̄ conferre videtur aqua ferrata, tum quia conſumit ſua ſiccitate ſpleneticam ſpumoſitatē, tum quia confortat, et vnit ſplenē de natura rarum mollem & laxū quo fortior redditur ad expellendum quod diſtendit ipſum. Attende ſecundo ꝙ aqua ferrata ſpālr̄ in potu confert ſpleneticis. Iuxta illud Pri. tertij.15.trac.2.cap̄.de cura ſpleneticorum. Et potus eorum ſit aqua ferrariorum & omne in quo extinguitur ferrum ignitum multotiens. Et quia reperio ferratas aquas plus a medicis laudari in paſſione ſplenetica q̄ꝫ conferre videantur ex ꝓpria complexione, & ſimiliter acetum credo ꝙ eis inſit proprietas aliqua qua conferunt ſpleni. Ad primum ſecundū & tertium obiecta reſponde ſi uis per primum notabile.ſ.ꝙ aqua ferrata cōfert in ſplene ſpumoſo. Vel dic ꝙ licet noceat frigiditate & ſiccitate oppilatione & induratione in ſplene indurato a melancholia, confert tamen ipſum confortando ſuꝑ expulſione materiæ & a tota ferri proprietate. Ad quartū dic ꝙ aqua ferrata non conuenit impotentiæ coitus in frigiditate vel a paucitate materiæ, ſed impotentiæ prouenienti a remollitione nimia vel ſuperflua apertiōe vaſorꝫ ſpermatis, ob quam ſemen inuoluntarie affluit abſq; veretri tenſiōe.

Aereę uero corruptioni cōplōnis util[e]s exiſtunt

Cachexia quid.
Aq̄ æreæ laus & proprietas.

In hac ſexta dicit ꝙ aquæ æteæ conferunt corruptioni cōplexionis. Et ītelige per corruptionem cachexiam quę eſt diſpoſitio mala hepatis an̄cedens hydropiſim. Iuxta illud Pri. tertij.14.trac.4.ca.3. Quando corrumpitur diſpoſitio hepatis & communicat ſuper ipſum debilitas accidit in primis diſpoſitio an̄s hydropiſim & nomīatur cachexia, & appropriatur nomine corruptionis complexionis. Sed tertio. Almā.ca. de virtute aquæ ſcribitur. Quę vero ſuper terram ex qua fit æs tranſit complexionem habentibus corruptam perutilis eē comprobatur. & in glo. marginali ordinaria ſuper illis verbis complexionem habētibus corruptam ſcribitur.ſ.incipiētibus pati lepram. Alias laudes plēs attribuit Prin. aq̄s æreis ſecundo can̄.cap.de aqua. Primo quidē de eis dicit, aq̄ ærea confett ori & auri. ſecundo dicit, aqua ferea confert ſpleni & ſtomacho, & aqua ęrea proxima eſt illi. tertio dicit, aquæ veto ferreę & æreæ ſunt bonæ renibus & colicæ. Sed exquo tot bonas virtutes communicat aquæ, quare tantum vituperātur vaſa ærea ad comedendum & bibēdum in eis.

Serap̄.

Ait.n.Serap̄. in aggregatorio cap. de ære. Quidam faciunt ex ære vaſa ad comedēdum & bibendum in eis et nocet eis multū, & maxime illis qui aſſueſcunt hoc diu. nam parati ſunt tales incurrere elephantiam & cancrum & dolorem hepatis & ſplenis & malitiam complexionis maxime comedentes ī eis res

acres

acres & bibentes in eis uina dulcia. Et quando comedũt cibũ qui stat in die vna & nocte in eis peius multũ est. Et quando ponitur vas æneum super pisces assatos calidos fiunt venenũ mortiferum. Hæc ille Dic ꝙ ista non uituperantur ex parte æris, sed propter eruginem quam colligunt & communicãt cibis & potibus reseruatis in eis. Et hęc ęris erugo dicta arabice çimar & çinçar est venenum perniciosũ. Iuxta illud Pri. secundo canonis capl'o de ere. Oportet quidẽ vt caueat vsus dimittendi illud in quo est salsedo aut amaritudo aut pinguedo sicut sunt olea & carnes, aut acetositas aut dulcedo in vasis æreis & bibendi ex eis. ipsa enim transmittunt proculdubio çinçariam & çinçar est venenum. Hęc Princeps. Erugo

Cunque aquæ diuersæ & bonæ & malæ commiscentur fortior superabit. Et nos quidem declarabimus regimen aquarum corruptarum in capitulo de regimine iter agentium Et quod de iudicijs aquæ & suis proprietatibus & modis suarum proprietatum remansit in capitulo aquæ, quod est in medicinis simplicibus nominabimus si deus uoluerit.

In hac parte. 12. dicit primo ꝙ in commixtione diuersarũ aquarum bonarum cum malis fortior superat. i. vincit aliã & trahit commixtum ad sui naturam, vt licet flumina ꝙpl'ima dulcis aquæ fluant in mare & sibi commisceantur, mare semper manet salsum. Attende ꝙ fortitudo vnius aquę super aliam non attenditur penes excessum in multitudine uel magnitudine q̃titatis sed uirtutis, ut si posueris unum sextarium aquæ amaræ in decem sextarijs aquæ puræ dulcis totũ constans ex his reddetur amarum. Secundo dicit ꝙ de correctionibus malarum aquarum tractabit inferius. s. primi tertia. doctrina quinta. ca. 5. summæ singularis de regimine iter agentium. Tertio dicit ꝙ tractabit secundo canonĩ. qui est de medicinis simplicibus. capl'o de aqua. id quod restat tractandum de iudicijs & proprietatibus & modis proprietatũ aquarum, si deus voluerit, id est sibi gratiam dederit ad perficiendum dictum secundum.

Capitulum. xvij. De eis quę ꝓueniũt ex retentione & euacuatione.

Retentio eius quod naturaliter euacuari debet aut est ex debilitate uirtutum expulsiuarum. Aut ex fortitudine uirtutis retentiuæ & retinetur ab ea. Aut propter debilitatem uirtutum digestiuarum, unde elongatur mora rei in receptaculo ideo ꝙ retinent eam ibi uirtutes naturales donec digestio compleatur. Aut propter uiarum coangustationem. Aut propter oppilationes quæ sunt in eis Aut propter grossitudinem materiei. Aut propter ipsius uiscositatem. Aut propter eius multitudinem quam expulsiua nequit superare. Aut propter defectum sentiẽdi illud quod necesse ẽ expelli quemadmodum accidit in colica & icteritia, quoniam est cum uirtus uoluntaria adiuuat in expellẽdo. Aut quia uirtutes naturales ad aliã partem tendunt sicut in crisibus accidit retentio urinæ aut stercoris propterea ꝙ euacuatio critica est in parte altera.

In hoc cap. primo agit de causis retentionis euacuandorũ. secundo de malis contingentibus ex eorũ retetione. ibi[Cũque retentio.] Tertio de causis euacuationis retinẽdorum. ibi[Euacuatio autem.] Quarto de malis euenientibus ex horum euacuatione. ibi[Cunq; euo.] Quinto de retẽtione & euacuatione moderatis. ibi[Retentio vero.] In hac prima parte quę ẽ pñs textus ponit decẽ causas retentionis huius, quod naturaliter debet euacuari. Prima est debilitas virtutis expulsiuæ vel ex malitia complexionis vel ex imbecillitate villorum latitudinalium quibus ipsa operatur. Secunda est fortitudo virtutis retentiuæ, vel ex fortitudine villorum transuersalium, vel ex complexione aut compõne idonea ad fortiter retinendum, puta ex siccitate vel aspitate superficiei corporis continentis & retinetur ab ea quod debet eũari. Et intellige hoc fortitudinem non commensuratam alijs virtutibus, quia fortitudo commensurata perfecte retinet q̃diu conuenit & non amplius. Tertia est debilitas digestiuæ, causa cuius retentiua virtus receptaculi retinet quod ĩ eo est donec fuerit digestum. Sed hæc retentio cum sit corrñdens & commensurata digestioni non videtur esse retẽtio excedens illius quod debet eũari, nisi esset ꝙ non corrñdet digestiuę sanę sed debilitatæ, quare et ipsa & digõ peccat in morositate. Quarta est strictura viarum per quas fieri debet eũatio, quare passim pars post partem transit eius quod eũatur. Quinta est obstructio dictarum viarum qua transire prohibetur. Sexta est grossities materiæ rei euacuandæ quare non obedit expulsioni. Septima est viscositas seu tenacitas expellẽdæ rei qua fortiter heret parietibus receptaculi vel lateribus viarũ. Octaua est multitudo materiæ tanta ꝙ superari non potest ab expulsiua virtute, sicut contingit in apoplexijs & catarrhis suffocantibus. Nona est defectus sensationis illius quod debet euacuari vt in colica & icteritia, quia virtus voluntarie expulsiua quam præcedit sensus rei contrariæ sæpe iuuat expulsiuam naturalem in expellendo. Sed nunquid in colica est sensus rei euacuãdæ cum sit dolor intensissimus. Dic ꝙ sic, sed frequenter accidunt icteritia & colica propterea ꝙ non sentitur aggrauatio vel mordacitas choleræ cuius offm̃ est abstergere & stimulare intestina quatenus expellant quod ĩ eis est, qua cessante fex in eis induratur & phlegma multiplicat, ex quibus fit colica, & interdum cholera non expellitur a chisti quia non sentitur ex ea grauamen, regurgitat igitur ad hepar & venas, & cum sanguine transiens causat icteritiam. Attende ꝙ expulsiua nunq̃ exit in actum expulsionis, nisi prius irritata fuerit grauedine pũctione vel distensione rei depellẽdæ. Iuxta illud Gal. 3. naturalium virtutum. cap̃. 16. Et deinceps illud sciendum ꝙ non prius excernit excretiua aut vniuersam, aut etiam aliquam superfluitatem eius anteq̃ in contrariam transierit dispositionem commune vero omniũ suppõnum anxietas. Et huius causa trina, aut tumor superfluus aut aliqua grauedo, aut mordicatio. Et ideo defectus sentiendi anxietatem ab aliqua harum trium causarum potest esse causa retentionis huius quod debet euacuari. Decima ẽ applicatio virtutum naturalium ad aliud opus vel ad aliud genus euacuationis, sicut in crisibus per sudorem vel fluxũ sanguinis narium retinentur interdum fex & vrina propter occupatiõem naturalium virtutum circa aliam criticã euacuationem. Sed quis dedit naturę non cognoscendi discretionem hanc vt proprias deserat euacuationes solitas & naturales & communi non solitæ insistat. Dic ꝙ virtus regitiua vel naturæ instinctus ad melius & magis necessarium. Retẽtionis cã decuplex.

Cunque retentio eius ꝙ euacuari debet acciderit prouenient inde ægritudines. Quæ autem sũt ex ægritudinibus compositionis sunt oppilatio & laxitas & spasmus humidus, & quæ eis similia existunt. Sed ex modo ægritudinum complexionis sunt putredo & caloris innati cõstrictio et ipsius in igneitatem conuersio & caloris etiam innati extinctio ex prolixitate cõstrictionis & eius fortitudine, quapropter eam frigus sequitur & superantia etiam humiditatis super corpus. Communes uero egritudines sunt receptaculorum fissuræ

& eorum disruptio. Fastidium quoq; est una ex causis deterioribus harum ęgritudinũ, & proprie cum euenerit postꝗ consueuit euenire uacuitas, sicut accidit in multa saturitate in annis fertilitatis post multam superfluam famem in annis steritatis. Ex ægritudinibus uero compositis sunt aposte ma & bothor.

In hac parte secunda dicit primo ꝙ ægritudines generãtur ex retentione huius quod euacuari debet. Ab hoc enĩ sumit principium quisq; morbus materialis. Et sanitas corpis maxime consistit in hoc ꝙ viæ sint expeditæ quatenus a mẽbris superflua abscedant & ad membra libere trãseat cibus non infectus superfluitate. Et vtrunque impedit euacuandorum retentio, velut prægnãs mater omnium generum materialium ægritudinum sicut declarat hic Prin. primo de organicis. secundo de complexionalibus. tertio de cõmunibus. quarto de compositis. Secundo dicit ꝙ ægritudines organicæ quæ generantur ex retentione euacuandorum sũt oppilatio quæ est morbus in via vel receptaculo, & laxitas. i. remollitio neruorum, vt in paralysi vel remollitio ligamentorum vt in sciatica qua vertebrum resilit a scia propter mucilagines remollientes ligamentum vel relaxatio panniculi continentis intestina, quare pars eorum ad inguem descendit versus testiculos & spasmus humidus repletionalis quo a membro tollitur proprius situs propter nerui retractionem versus suam originem, & alĳ morbi consimiles istis vt tortura oris remollitio ligamenti liguæ lenitas nimia superficiei stomachi & matricis. Tertio dicit ꝙ morbi complexionales puenientes ex retentione euacuandorum sunt morbi putredinales, vt putridæ febres propter defectum euentationis hũorum & conculcationum eorum ex retentis & coartatio caloris innati, & ipsius inflãmatio seu conuersio ad igneitatẽ propter eius cõstrictionem, & extinctio seu suffocatio caloris innati propter diuturnam & fortem ipsius constrictionem a superfluitatibus retentis. Sicut enim calor igneus coopertus & constrictus primo crescit & fortificatur ex vnitione ipsius, & fortiter ac diu constrictus tandem extinguitur ex defectu sibi necessariæ euentationis, sic calor innatus nostrorum corporum ad cuius extinctionem sequuntur frigus & humiditatis excessus. Quarto dicit ꝙ ægritudines communes. s. solutiones continuitatis quæ communes sunt mẽbris consimilibus & organicis prouenientes ex retentione euacuandorum sunt fissura & discruptio receptaculorum, vt venarum & arteriarum & pãniculorum ex eorum distensione superflua propter excessiuam repletionem. Quinto dicit ꝙ vna de peioribus causis ægritudinum contingentium ex retẽtione euacuãdorum est fastidium. i. repletio ad saturitatem maxime dum continuata fuerit post longam vacuitatem. sicut cum succedit anno multæ sterilitatis annus multum fertilis, & hoĩes lõga fame attriti voraciter se replent ad saturitatem, tunc stomachus grauatur & male digerit, & passim repletur crudis humoribus, & hepar ac membra fame tabefacta sibi auide trahunt chimos indigestos, quos nec bene digerunt nec expellere valent superfluitates relictas ab eis præ debilitate vnde fit ut quidam subito pereant extincto calore, quidam febricitent febribus putridis, alĳ ĩtumescant hydrope carnosa. Sexto dicit ꝙ ægritudines compositæ ex diuersis morborum generibus sequentes retentionem euacuandorum sunt apostemata & bothor. i. paruæ eminentiæ seu pustulæ procedẽtes ex accumulatione paulatina superfluitatum nutrimenti proprĳ partis, in qua sunt vel ab expulsionibus superfluitatum retentarum de membris fortibus ad debiliora.

Bothor quid.

Euacuatio autem huius quod debet retineri ẽ aut propter fortitudinem uirtutis expulsiue. Aut propter debilitatem retentiuæ. Aut propterea ꝙ materia nocet grauitate propter sui multitudinẽ. Aut distensione propter sui uentositatem. Aut propter mordicationem sua acrimonia & acuitate. Aut propter materiei subtilitatem qua fiet sicut ꝙ eliquatur per se unde ad expellendũ fiet facilis. Est etiam cum ipsa uiarum iuuat amplitudo quemadmodum accidit in eliquãdo sperma. Aut propterea ꝙ in longitudine finduntur. Aut quia inciduntur in latitudine. Aut quia earum aperiuntur orificia, sicut accidit in exitu sanguinis ex naribus. Et est cum accidit hæc largitas ꝓpter cãm quæ exterius accidit aut interius.

Eũationis indebite cã decuplex.

In hac parte tertia ponit decem causas propter quas id euacuatur a corpore vel membro quod deberet retineri. Prima est fortitudo virtutis expulsiuæ, non quidem moderata qualis est in sanis, sed præceps, effrenis. Secunda est debilitas retentiuę virtutis ex malitia complexionis vel compositionis receptaculi puta lenitatis vel lubricitatis eius quod debet esse asperum. Tertia est anxietas illata receptaculo ꝓpter grauitatem ex multitudine materiæ, & nõ solum ex multitudine materiæ sed etiam ex pondorositate eius, vt citonia sumpta in fine mense quandoq; laxant ventrem & descendere faciunt cibum a stomacho sua grauitate prius ꝗ sit digestus. Quarta est anxietas receptaculi propter sui distensionem ex ventositatem. nam sentiens inde nocumentum conatur expellere quod in eo est. Quinta est anxietas receptaculi propter mordicationem materiæ ab ipsius acrimonia vel acuitate, quare nititur expellere quod in se est. Sexta ẽ subtilitas materiæ qua fit fluxibilis vt res de se liquida fluida, q̃re facilis est ad expellẽdum maxime ad ĩferiora cum de se labatur. Hac de causa prohibemus in superfluis hemorroydibus & menstruis tam rubeis ꝗ albis fructus aquosos pure tã pisorum aquam decoctionis carnium & similia, quia reddunt sanguinem aquosum facile fluxibilem, & suademus vti cibis inspissantibus sanguinem sicut sunt assaturæ pedes & aures porcorum & extremitates aliorum animalium. Septima est amplitudo superflua viarum sicut ĩ eliquatione et cursu indebito spermatis in pollutionibus supfluis & gonorrhĳs propter amplitudinem nimiam vasorum ipsius. Octaua ẽ fissura receptaculi vel viæ in ipsius longitudine per quã elabitur id quod continet. Nona est incisio ipsius in latitudine vel ex transuerso. Decima est apertio nimia orificiorũ vasorum sicut apertio orificiorum venarum nisi quandoq; est causa fluxus superflui sanguinis narium. Et huius apertionis nimię seu largitatis orificiorum causa quandoq; est extrinseca corpori sicut calor solis ignis aut stufarum superfluus motus qñq; ĩtrinseca sicut acumẽ humorũ vel nimia multitudo.

Hemorroydarũ & menstruorũ fluxuum vtrorũ ꝙ cãnõ præcipuus.

Cunque euacuatio huius quod retineri debet acciderit prouenit propter ipsam complexionis frigiditatem propter euacuationem materiei quę erat apta ad accendendum ex qua calor nutritur innatus. Et fortasse proueniet inde calor complexionis, cũ illud ꝙ euacuabitur complexionis fuerit frigidę sicut phlegma. Aut fuerit circa ęqualitatem complexionis sicut sanguis, quare calidũ calore superabit superfluo sicut cholera & calefaciet. Et ex ipsa quidem semper accidet siccitas essẽtialiter Et est cum ex ipsa prouenit humiditas secundum considerationem quam nominauimus in accidentalitate caliditatis. Et hoc est cum humor siccans euacuabitur nõ superflue & propter caloris innati defectum, qui nutriens perfecte digerere nõ ualet, unde phlegma accrescit. Hæc tamen humiditas complexioni non confert innatę.

necq;

neque est innata sicut calor ille non est innatus. Quod si superflue euacuetur sequitur ipsam frigiditas & siccitas in substantia membrorum & in eorum natura, licet alicui ipsorum calor accidat extraneus & humiditas non bona.

In hac parte quarta primo agit de morbis complexionalibus sequentibus euacuationem huius quod debet retineri. secundo de organicis. ibi ⌊Et ęgritudines quod.⌉ Sed q̄re non agit de morbis communibus & de cōpositis sequentibus euacuationem superfluam, sicut egit in parte de morbis sequentibus euacuandorum retentionem, nunquid ad sup̱fluam ventris solutionem sæpe sequuntur excoriationes & vlcera itestinorum, & ad superflua menstrua, excoriatio matricis, & ad sup̱fluas hemorroydes vlcera ani. Item ad sup̱fluam euacuationem humiditatis oris sequitur fissura labiorum, & similiter in ano & vulua fiunt fissuræ vocatæ ragadię ex superflua sue humiditatis diminutione. Item ad eūonem superfluam sanguinis vn̄cunq; sit sæpe sequitur hydropisis, & excoriationes & vlcera sunt morbus cōmunis. s. solutio continuitatis, & hydropisis est morbus compositus. uidelicet apostema ventris. Dic ꝙ isti morbi non proprie & per se veniunt ex euacuatiōe retinendorum. Sed excoriationes & vlcera prædicta procedunt ex acutie humorū, & hydropisis sequens fluxum sanguinis prouenit ex debilitate digestiuæ, & sic non retentione euacuandorum. retenta enim de se quandoq; dissoluunt vnitatem membrorum & interdum generant apostemata. In hac prima particula dicit primo ꝙ frigiditas complexionis prouenit ex euacuatione retinendorum, quia retinenda sunt velut pabulum innati caloris & nutrimētum membrorum vel nutrimēti pars, & sunt apta accendi. i. informari calore innato membrorum vel fieri sp̄us, & ita augere calorem saltem q̄ntitatiue. Nā quod retineri debet est humor bonus, de cuius substantiæ proprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cum alio sicut ait Prin. primi prima. doc. quarta. cap̄. primo. Secundo dicit ꝙ calor complexionis quandoq; forte prouenit ex eūatione retinēdorum. s. quando id quod euacuatur est complexionis frigidæ sicut phlegma vel proprie temperatam sicut sanguis, tunc. n. calidus humor. s. cholera remoto freno eius superaccendet & calefaciet corpus extraneo calore. Id sæpe videmus ī cholericis & tertianarijs dum phlōmantur non præcedēte purgatione cholerę, frequenter. n. propter id cholerici incurrunt febres & tertianarum, de simplici tertiana incurrunt duplicem, quia fuerit cholera remoto sanguīe per phlōmiam quo reprimebatur. Tertio dicit ꝙ ex euacuatione retinendorum semper in corpore prouenit essentialiter siccitas. i. per se proprie & directe, quia euacuatur id quo debet fieri restauratio deperditi humidi, quare corpus redditur siccius. Verūtamen ex ea quandoq; prouenit humiditas accidentaliter eo modo quo dicta est ex ea quandoq; caliditas accidentaliter p̱uenit. Et hoc dupl'r. Vno modo quādo siccus humor et cholera uel melia per ipsum educetur non multum superflue, tūc. n. priuatione sicci humoris corpus quodammodo reddetur humidius. Secundo ex debilitate caloris innati quæ consurgit ab euacuatione retinendorum, & prohibet calorem perfecte digerere cibos assumptos, quare phlegma multiplicatur vel indigesta humiditas. Sed ista non confert innatæ cōplexiōi. i. non est vtilis ad nutritionem vel restaurationem deperditi sicut calor accidentaliter acquisitus ex euacuatione retinendorum non est naturalis, nec corpori vtilis, immo hæc hūiditas calorem hebetat digestionem impedit & frequent' hydropisim efficit. Quarto dicit ꝙ si multum superflue euacuetur humor siccus vel quicunq; alius non euacuandus ad hanc euacuationem necessario sequuntur frigiditas & siccitas in substantia membrorum & eorū natura. i. naturali cōplexione, quia calor naturalis & humidum radicale diminuti per continuam resolutionem non decenter neq; sufficiēter restaurantur propter euacuatiōem superfluam materię illius qua dn̄t restaurari. Verumtamen ex euacuatione huiusmodi quandoq; superuenit alicui membrorum calor extraneus p̱pter eleuationem innati caloris supra suum humidum ex defectu pabuli circa quod occupat̄, & humiditas extranea non bona nutritioni p̱ viā indigōnis ex diminutiōe caloris īnati.

Raga-diarū in ano & vulua materia.

Cōplo nis frigidæ cā.

Cōplo nis calidæ cāt

Siccitatis causa

Et ægritudines quidem instrumentales quæ euacuationem sequuntur superfluam sunt oppilatio, propter superfluam etiam uenarum siccitatem & propter earum distensionem. Et sequitur eam spasmus & cuzez.

In hac secunda dicit ꝙ ægritudines organicæ sequentes euacuationem superfluam retinendorum sunt oppilatio. i. cōstrictio receptaculorum & viarum ex superflua desiccatione & distensioue. i. corrugatione, sicut corium pelles & pergamenum fortiter siccati rugantur & contrahuntur, & talis cōtractio euidenter apparet in pupillis moriētium ex siccitate, vt ex hectica vel phthisi. Accidunt etiam ex dicta euacuatione spasmus & cuçeç. i. thetanus ex inanitione neruorum, q̄re contrahuntur & ad suam tendunt originem vel irrigidantur & fiunt implicabiles sicut chordæ cytharæ tensæ cum desiccantur retrahuntur adeo ꝙ sæpe rumpuntur. Sed mirū videtur ꝙ hectici & phthisici qui extreme desiccantur nō cōmuniter spasmantur. Cuius ratio est vniformitas desiccationis totius corporis & liquefactio neruorum ab hituato calore, & multiplicatio humiditatum īnaturalium madefaciētiū p̱ uiā indigestionis, licet substantial' humiditas consumpta fuerit.

Cuçeç.

Hectici & phthisici q̄re nō sæpe spasmū incurrūt

Retentio uero & euacuatio quæ sunt ęquales scilicet illæ quæ in hora proueniunt, qua est necesse, conferentes sunt & uitam conseruantes sanam. Et iam quidem locuti sumus de rebus quæ sua generalitate sunt necessariæ, licet sit cum plurimum suarum specierum non est necessarium. Nunc ergo ad alias causas procedamus.

In hac p̱te q̄nta dicit primo ꝙ retentio & euacuatio æquales. i. moderatæ. s. quę fiunt quando qualiter, & q̄ntum oportet conferunt corpori conseruantes eius uitam cum sanitate. Secundo dicit ꝙ iam completus est sermo de rebus hoī necessarijs secundum genus ad custodiendum sanitatem eius. videlicet de sex rebus non naturalibus. Primo quidem de aere. secūdo de motu & quiete. tertio de somno & vigilia. quarto de accidentibus animi. quīto de cibo & potu. sexto de inanitione & repletione, sine quibus est impossibile permanere corpus, ita ꝙ careat penitus vna harum gn̄aliter, licet persistere possit absq; multis harum sp̄ebus, nō enim sunt ei necessariæ omnes ciborum species neque oīs aer. Dicto ergo sufficient' de causis necessarijs ad alias non necessarias consequenter accedendum est.

Cap. xviij. Sermo uniuersalis de causis. quæ causaliter corpori accidūt, & nō sunt nec̄iæ neq; impedientes.

Oquemur nunc de causis non necessarijs & nō impedientibus. Et sunt quæ sua generalitate nō sunt naturales neque naturæ cōtrariæ. Et istæ quidem sunt causæ corpori obuiantes pręter aerem qui ē necessarius, sicut balneatio et fricādi sp̄es, et aliæ.

In hoc cap̄. primo aperit intentum & describit causas de quibus intēdit. secundo diuidit & subdidit causas exterius occurrentes. ibi ⌊Incipiemus autē.⌉ Tertio diuidit res corpori aduenientes in illas quæ lædunt exterius & interius nō, & illas quæ lædunt interius & exterius non, & illas quę neutro modo lædunt. ibi ⌊Sunt autē ex rebus.⌉ Quarto reddit

causas istarum diuersitatum.ibi.⌊Et huius quidem causa.⌉

In prima parte dicit primo ꝙ loquetur nunc.s.in hoc cap. & illo quod sequitur ipsum immediate de causis quæ nec necessario occurrunt hoĩ sicut sex res non naturales,neq; nocẽt ei vel impediunt ipsum ab operibus suis,ita vt de se sint cāę ægritudinis aut neutralitatis eius. Secundo dicit ꝙ hæ cāę nō sunt naturales sicut illæ de quibus agitur prima fẽ primi, nec contra naturam sicut illę de quibus agitur summa sequẽti.sed non naturales possunt appellari sicut sex causę necessariæ hoĩ,de quibus modo actum est & ideo de ipsis determinat Princeps statim post illas in summa pñti. Tertio dicit ꝙ istæ causæ non necessariæ sunt quæ corpori deforis occurrunt absq; impedimento,excepto aere quæ connumerañ inter causas necessarias sicut balneum & stufæ, lociones capitis & pedũ,fricationes diuersæ pectinatiões scalpendi actus cum moderamine & similia.

Incipiemus autem & dicemus ꝙ causæ quę in corpore hominis sunt agentes exterius propter obuiationem duobus operantur modis. Operãtur enim in ipso aut penetratione illius quod ex eis subtiliatur in poris per uirtutem penetratiuam quæ est in ipsis. Aut quia membra sibi attrahunt eas per poros suos. Aut ideo ꝙ unum istorum ab altero iuuatur. Alter uero modus est ut nulla operentur commmixtiõe,sed qualitate pura conuertente corpus. Et istud quidem est aut ideo ꝙ hæc qualitas est in effectu sicut epithema infrigidatum in effectu quod infrigidat,aut emp^lm calefactum in effectu quod calefacit. Aut ẽ propterea ꝙ qualitas hæc est in potentia, sed calor innatus qui inest nobis commouet uirtutem agentem in ea,& adducit ipsam ad effectum propter proprietatem.

Cāꝶ nō necessariaꝶ modus opõnis duplex.

In hac parte.secunda dicit primo ꝙ causæ non necessarię nec impedientes obuiantes exterius homini duobus modis operantur in ipsum. Secundo dicit ꝙ primus horum modorum est per penetrationem subtilium partium istarum rerum ĩ poros corporis.Et penetratio talis subtilium partium vel fit a virtute penetratiua rei exterius occurrentis, vt cum fomentamus partes aliquas cum decoctione anodinorũ,vel ab attractione membrorum per poros cutis, vt quando hectici vel macri sicci balneantur in lacte membra attrahunt aliquid de subtilioribus lactis partibus quibus humectãtur & refocillantur,vel vtroq; modo sic,quia virtus attractiua membrorum coadiuuatur a virtute penetratiua rei exterius occurrentis & econuerso. Tertio dicit ꝙ secundus istorum est vt res occurrens corpori deforis operetur in ipsum cum pura qualitate sine commixtiõe ipsius cum eo,sicut fricatio vel pectinatio sua virtuali caliditate calefacit corpus.Et istę modus operationis diuiditur in tres. Primus est cum res exterius occurrens operatur actuali qualitate quæ in ea ẽ in effectu vt epithema infrigidatum effectualiter infrigidat,& emp^lm actu calidum calefacit. Secundus est cum res exterius occurrens habet in potentia virtutem vel qualitatem quam reducit ad actum calor nostri corporis,vt piper aut sinapis exterius occurrens calefacit corpus post reductionem eius de potẽtia ad actum,dato ꝙ ei occurrat cum actuali frigiditate. Tertius est cum res exterius occurrens operatur a proprietate sicut peonia collo appensa præseruat ab epilepsia,& corallus appensus supra stomachũ confert dolori eius. Iuxta illud Prin.secundo cañ.cap.de corallo. Et dixit Gal. ego expertus fui ipsum,& suspendi in collo eius qui habebat dolorem stomachi,ita vt esset corallus super os stomachi & remotus fuit dolor.cum ergo accepi ipsum redijt,sicut expertus sum lignum crucis in habente epilepsiam.hæc Prin. Et

Peonię ꝓprietas et coralli

Alexander inter græcos habitus magnus philosophus et medicus secundo practicę suę cap.de physicis ligaturis ait.Quoniam multi qui colum.i.colicam patiuntur & maxime diuites,neq; ex toto aliquid bibere volunt,neq; iniectionem sibi consentiunt fieri,propterea necesse est nobis deiphysicis ligaturis aut caracteribus aliqua dicere, quæ si fiant mox relaxari solent vel amputari dolores.In primis ergo si est possibile accipies fimum lupi, & si est possibile ex eo qui ossa comedit,& claudes in testeo vase & ligabis ĩ dextro bracchio aut in humero aut in collo aut adicoxas suspendes^l in ipsa cõmotione doloris.Hęc ille.quibus nõ credere non est error fidei.

Alexã

Physic ligaturi caracte

Sunt autem ex rebus quæ obuiando mutent, & cum ingrediuntur corpus non mutant, sicut cępe cum exterius ad modum emp^l i corpori supponuntur uulnerant,sed interius receptæ nõ uulnerant.Et sunt ex rebus aliæ quæ ad hoc cõtrariæ existunt,sicut cerusa quæ cum bibitur uehementer mutat,sed cum ex ea fit epithema nihil ex hoc operatur.

In hac parte tertia Prin.innuit hanc diuisionem ꝙ rerum corpori aduenientium quędam mutant ipsum mutatione lędente quando applicantur ab extra,& non mutant ipsum tali mutatiõe interius sumptæ,sicut cępe& allea exterius applicatæ vlcerant & vesicant cutem,& interius sumptæ sunt cibus non nocens his qui eis vti consueuerunt. Alię sunt cõtrarię quæ sumptæ interius mutant & nocẽt,& exterius adhibitę non solent nocere,sicut cerusa valet vlceribus replẽs ea carne dum deforis occurrit,& interius sumpta lędit vt uenenum.Iuxta illud Prin.quarti sexta,trac.primo.sũma prima.cap.4.Accidit ei qui bibit ipsam,ut albificeẽ lingua eius & mollificentur membra ipsius,& vehementes fiant tussis & singultus ipsius,& permisceatur eius ratio & infrigidetur corpus eius,& superueniat ei syncopis.Et similiter aloe sępe interius assumptum sine freno aperit venas apertione sãguinem manare faciente,& exterius adhibitum sistit fluxũ sanguinis & incarnat vlcera.Aliæ sunt quę neutro istorum modorum operantur,sed vniformiter se habent intus & extra, vel lædendo vtrobiq; sicut arsenicum & vitreolum vrunt intus & extra,vel nullibi lædendo sicut vinum & mel.

Cerusæ proprietas ad uulnera.

Et huius quidem causa in diuisiõe prima una sex rerum existit. Vna est ꝙ cũ tale aliquid quale est cæpe ingreditur corpus uirtus digestiua incipit constringere ipsam & cito mutat eius complexionem & debilitat eam,& non dimittit eam incolumen tanto tempore,ut in tali quale illud possit efficere suam operationem & interius uulnerare.Et alia est ꝙ secundum plurimum comeditur mixta cum re alia.Et tertia est ꝙ commiscetur in receptaculis nutrientis alijs humiditabus quæ ipsam submergũt & eius frangunt fortitudinem. Et quarta est ꝙ cum est exterius in uno figitur situ, sed interius non quiescit se mouendo.Et quinta est ꝙ exterius multum strictæ tenetur,sed interius tangit non adherẽdo.Et sexta est quoniam cum est interius præparationem eius ipsa uirtus naturalis regit,& cito eius expellit superfluitatẽ,et bonũ in sanguinem conuertit.

In hac parte quarta primo reddit causas quare cępe et res ei similes mutant corpus extra & non intus. secundo quare cerusa & res ei similes mutant intus & non extra.ibi ⌊Eius vero.⌉ In prima particula dicit ꝙ sex sunt causæ in diuisione prima.i.in primo membro prædictæ diuisionis.s.q̃re

Cur cæpe & similia exterius & ... ta mutant

Corpus interius uero nō cā sexduplex.

cæpe & res ei similes exterius datæ mutant corpus & interius sumptæ non. Prima est quia statim post earum acceptionem interius virtus digestiua incipit constringere ipsas .i. strictæ amplecti, vel confringere suam malitiam cito mutans & debilitans earū complexionem, & non sinit eas in suo vigore tam diu manere incolumes ꝙ cōplere possint opus suum & interiora vulnerare. Secūda est quia tales res frequentius sumuntur alijs permixtę suam malitiam corrigentibus, vel per decoctionem correctæ, & raro sumuntur, solæ crudæ vt sunt. Tertia est ꝙ in vasis nutritionis vt stomacho hepate & venis commisceri solent alijs humiditatibus & in eis sumergi & quodāmodo occultari quæ reprimūt earum malitiam. Quarta est cum exterius applicantur fixe permanent in eodem loco, & interius sumptę continue mouētur saltem motu digestionis separantis malum a benigno. Quinta est ꝙ exterius adhibitæ communiter strictæ cum ligaturis supra membrum tenentur vt quasi adhereant, sed interius sumptæ tangunt membra sine adherentia. Sexta est ꝙ interius sumptæ stant sub regimine naturæ quę pręparat eas & cito expellit partes superfluas & ex bonis sanguinem efficit. Et hæc sexta similis est primę, nisi ꝙ prima ē de correctione earum in prima digestione, & ista est de correctione earum in secunda.

Eius uero quod cerusa dispositione diuersificatur causa est, quia cerusa est grossæ naturæ & grossarum partium, qua propter cum est deforis non penetrat in poros, & si penetrat non peruenit ad poros spiritus neque ad membra principalia, sed cum comeditur est res huic contraria. Et etiam natura uenenosa quæ est in ea non efficit impressionem, nisi impressione superflua a calore innato qui est in nobis in ea. & hæc quidem nō acquiritur ipsa obuiatione extrinseca. Et nos fortasse reiterabimus tibi in libro de simplicibus medicinis uerba istius modi.

Cerusæ nocētis interius & nō exterius cā duplex.

In hac secunda particula dicit ꝙ duæ sunt causæ diuersitatis in opere cerusæ nocentis interius sicut venenum & nō nocentis exterius. Prima est ꝙ cerusa propter grossitiem suæ substantię vniformiter in suis partibus deforis occurrēs non penetrat in poros. Et si penetret in poros cutis nō peruenit ad poros spūs .i. vias anhelitus, nec ad membra principalia. Sed interius sumpta peruenit ad hęc cum sua substantia vel suę virtutis fortitudine. Secunda causa est quia virtus cerusæ potentialis non reducitur ad actum propter grossitiē nimiam suę substantiæ nisi a forti calore innato vehemēter in eam imprimente, & talem non recipit impressionem deforis occurrens. Vltimo dicit ꝙ fortassis iterato tractabit de hac materia libro de simplici. medicinis .s. secūdo huius trac. primo. ca. primo vbi resoluere videtur diuersitatē operationis earumdem medicinarum intus & extra ad diuersitatem partium componentium eas. Ait enim ibi. Et hac de cā plurimę medicinarum cum homo eas sumit infrigidāt vehementer. Et cum ex eis fit empl'm resoluit. verbi gratia sicut coriandrum, cum .n. sumitur eius infrigidatio fortior fit, & cum ex eo fit empl'm quādoq; resoluit. verbi gratia scrophulas & proprie ꝑmixtum cum sanic. i. tritico cocto cum multa aqua fracto, & illud ideo quoniam ē compositum ex substantia terrea aquosa multæ infrigidationis & ex substantia subtili resolutiua. cum ergo sumit' per os .s. aduenit calor innatus & resoluit ab ea materiam subtilem, & non est plurimæ quantitatis, ita vt in complexione impressionem faciat, imo deficit & remanet substantia singularis eius in infrigidatione vltima. cum autem ex eo fit empl'm videtur ꝙ substātia terrea non penetret in poros, neq; efficit in eis impressionem omnino, sed substantia subtilis penetrat ī eos & digerit. si ergo associatur aliquid ex substantia frigida iuuat ad repellēdū

Coriandri proprietas.

& vincit calorem innatum. Et hoc quidem propinquum est ei quod ostendimus in libro primo de adustione cæpe cum ex ea fit empl'm, & de eius incolumitate cum comeditur. hęc Prin. ibi. Et Gal. 3. simplicis medicinæ cap. 12. similiter resoluit diuersitatem operationum medicinæ eiusdem in diuersitate partium componentium eam in quibus fundātur contrariæ virtutes. Ait .n. ibi. Quāuis vnaquęq; medicinarum cuius est hæc via sit in speculo oculi vna simplex singularis. tamen in natura sui secundum plurimum est composita. Et fortasse sunt in ea virtutes contrariæ valde sicut virtus solutiua & virtus constrictiua, & virtus rarificatiua, & virtus inspissatiua, & virtus quæ conglutinationem facit, & virtus q̄ abstergit, & virtus quæ extendit, & virtus quæ mollificat, et virtus quæ ingrossat, & virtus quæ subtiliat, & reliquæ virtutes contrariæ oēs sicut oñdā illud in eo qđ sequit'. Hęc Gal. **Gal.**

Cap'm. xix. De his quæ proueniunt ex balneatione & fricatione ad solem.

QVidam ornate loquentium dixit, ex balneis melius est cuius fabrica est antiqua, & cuius aer ampliatur, & cuius aqua est dulcis. Et alius addidit, & ut balneator ignem suum mensuret secundum cōplexionem eius qui ipsum uult ingredi.

In hoc cap. primo agit de meliore balneo & operatione eius naturali & suarum casarum. secundo de mutationibus alijs per accidens & per se prouenientibus a balneo, & de aq̄ balnei quando calefacit & quādo infrigidat, & de balneo resolutiuo quādo calefacit. ibi. ⌊ Sed plerunq; ex balneo. ⌉ Tertio ex diuersitatibus effectuū balnei penes suam siccitatē & humiditatem & moram in eo paruam vel multam, & igressum eius corpore repleto vel innanito. ibi ⌊ Et præterea cū. ⌉ Quarto de obseruandis in balneo siccorum vel hecticorum vt per ipsum humectentur. ibi ⌊ Quod si quis eorum. ⌉ Quinto de nocumentis balnei. ibi. ⌊ Pręterea cum multis. ⌉ Sexto de differentijs balneorum penes suas aquas. ibi ⌊ Balneū quoque differentias. ⌉ Septimo de effectibus prouenientibus ex vsu solis & sepultura ac volutatione in arena & balneo olei & roratione faciei cum aqua. ibi ⌊ De his quæ proueniunt. ⌉

In prima parte quę est pręsens textus primo describit melius balneum. secundo memorat effectus ipsius. ibi ⌊ Debes autem. ⌉ Tertio effectus suarum casarum. ibi ⌊ Et prima ē. ⌉ Quarto tollit errorem quorūdam circa aquā balnei. ibi ⌊ Et neque ⌉. In prima particula dicit primo ꝙ quidam ornate loquētium .s. Plinius secūdus egregius philosophus & medicus eloquentissimus inter romanos sui temporis, qui librū edidit de hystoria naturali descripsit melius ex balneis per tria. Primum est ꝙ eius fabrica sit antiqua .s. pariete tectū & fundamentum. Ex nouis .n. maxime cum fuerit calce uel luto liniti redditur aer balnei grossus reumaticus ꝓfocatiuus. Et intellige ꝙ istud balneum antiquę fabricę cum antiquitate sua fuerit frequentatum alioquin est mali & impuri aeris, eo ꝙ aer in eo reclusus & suffocatus non renouatus putrefit.

Plinius secūdus

Balnei melioris condō tripl'r.

Secundum est ꝙ aer balnei sit amplus, quia in strictis balneis se balneantes recipiunt anhelitum alter alterius quādoq; fœtentes, & coguntur sæpius inspirare iterum aerem emissū cum expiratione veluti inutilem ad cordis refrigerium siles facti illis qui cibos euomitos iterum resumunt. Tertium est ꝙ aqua fluens & effusa per ipsum sit aqua dulcis nō hñs extraneam qualitatem qua corpus immutet īmutatione aēr ꝙ; quæ ex balneo cōiter quęritur. Secundo dicit ꝙ descriptioni melioris balnei per tria prædicta quidam addidit q̄rtam conditionem, scilicet vt balneator .i. rector & director balneorum mēsuret ignem balnei proportionaliter ad illius complexionem & conditionem qui balneandus est. Quidā enim calidi rari facile resolubiles balnea caliditatis intensæ non sustinent, & si se coegerint ad sustinendū, vel syncopiçāt

Balneatorū vel balneādorꝫ canō ꝑcticus.

vel febrem incurrunt. Alij frigidi vel denſi compacti non ſudant nec aſſequuntur balnei beneficium niſi vehementer fuerit calidum. Alij inter hos medio modo ſe habent.

Debes autem ſcire ꝙ operatio naturalis balnei eſt calefacere ſuo aere & humectare ſui aqua.

In hac ſecũda particula dicit ꝙ operatio naturalis balnei eſt ꝙ calefacit per ipſius aerem & humectat per ſuam aquã.

Balnei ethymologia.

Attende primo ꝙ græci & arabes nomine balnei cõmuniter vtuntur pro loco artificialiter præparato ad extergẽdam ſorditiem humanæ cutis & mundificandum membra exteriora & tollendum corporis laſſitudines, licet ſubmerſio corporis in fluminibus aut in mari vel in alijs aquis frigidis aut calidis arte vel natura ſoleat etiam balneum vocari. Et dicitur balneum græce balinon a balin quod eſt eijcere & noys q̃d eſt mens quaſi mentis eijciens anxietatem. facit. n. dormire ſuauiter, et mentem exhylarat.

Balneũ artificiale triplex.

Attende ſecundo ꝙ triplex eſt artiſiciale balneum. Quoddam eſt aquæ tantum q̃d proprie tina vel lauacrum dicitur. ſ. cum in tina vel cuua plena aqua corpus nudum ponitur. Aliud aeris uel vaporis tãtum quod vocatur proprie ſtufa, & cum igne calefit pyria appellatur. Fit eriam quandoq; in cuua duplicis fundi cum lapidibus cãdentibus vel lateribus vel quarellis ignitis inter duos tinæ fundos recluſis vel cum ferro ignito in vaſculo aliquo occultato. Aliud eſt aeris & aqua ſimul cum. ſ. in ſtufis ſunt tinæ aqua plenæ. Et de tali balneo loquitur hic Prin. dicens ꝙ naturalis operatio balnei eſt calefacere ſuo aere & humectare ſui aqua.

Balnei vtilitates quæ.

Attende tertio ꝙ talis balnei multæ ſunt vtilitates. Iuxta illud Raſis quarto Almanſoris. Sunt etiã de iuuamentis balnei corpus humectare & renouare poroſque aperire & ſordes congregatas detergere repletionem quoq; minuere & ventoſitatem diſſoluere & ad ſomnum ducere & humores ſubtiliare. Balneũ p̃terea dolorẽ reprimit, vẽtrẽ ſtrigit, latitudinẽ remouet, corpus nutriẽtibus aptum efficit.

Et prima cauſa eſt infrigidans & humectans. Et ſecunda caleſaciens & humectans. Et tertia calefaciens & deſiccans.

Balneorum modus ſecũdũ ãtiqs diuerſus a modernorum uſu.

In tertia particula dicit ꝙ prima caſa balnei infrigidat & humectat corpus, & ſecunda calefacit & humectat, & tertia calefacit & deſiccat. Attende primo ꝙ græci & arabes oli curioſi magis & ſolliciti circa ſanitates hominum ſeruãdas q̃ hodie ſimus ſua balnea edificabant cum tribus caſis ſeu ſtationibus vel domũculis ſibi inuicem proximis q̃bus erat aditus de vna in aliam, vt gradati balneaturi incederent de frigido in calidum & ita recederẽt. Sed hodie balnea ſeu ſtufas edificant homines groſſiori modo vnica caſa contenti, et ſe ſpoliant in cameris diſtantibus a ſtufis & vnico litheo co operti de cameris frigidi ſubito ſe transferunt ad ſtufas, & conſimiliter lintheo ſolo cooperti ſe ſubito transferunt a ſtufis calidis ad cameras frigidas, & ſi velint in tinis lauari lauant ſe extra ſtufas vnde euenit vt frequẽter qui ſani ſtufas adeunt infirmi redeant, & qui infirmi intrant exeant ĩfirmiores. Attende ſecundo ꝙ ſtufarum hodiernaruw vnicã caſam habentium quibuſdam calor aduenit deſubtus p̱ pauimentum ſicut pariſijs alijs a latere per poros inſertos alteri parietum, vt in iſtis baſſis regionibus, & in iſtis eſt ſiſitudo maior cum ſtufis trium caſarum q̃ in prioribus, propterea ꝙ in prioribus calor veniens deſubtus quaſi vniformiter totam calefacit ſtufam. Sed in iſtis calor diſpergitur ita difformiter, vt in eis poſſint tres diuerſi gradus p̱portionales gradibus caſarum trium aſſignari. Primus iuxta parietem appoſitum illi cui pori infinguntur vnde venit calor. ſecundus in medio primi & tertij. tertius gradus eſt prope parietem vnde venit ignis. Attende tertio ꝙ apud arabes vnde fuit princeps caſæ balnei ſic diſtinguebantur ꝙ prima erat cõparatione ad alias frigida & humida, ſed in ſe erat quaſi tepida. Et in ea ſpoliabantur homines ſuis veſtibus, erat enim propter ipſius teporem conueniens omnibus, eo ꝙ tepidũ

infrigidat calefactos & calefacit frigidos. Secunda erat calida & humida, calida quidem per igneum calorem quo calefiebat. Humida vero propter effuſionem quaſi cõtinuam aquę calidæ per eam. Et in ea tinæ plures erant plenæ aqua caſa, quas balneantes intrabant & in eis ſe lauabant et fricabant. tertia erat calida & ſicca propter fortem ignis caliditatem ſibi aduenieẽtem abſq; multa in ea aſp̱ſione aquę. Et hãc ſubintrant cupientes abundæ ſudare, & humiditates plurimas a profundo corporis educere. Et ſicut gradatim per iſtas caſas intrabant ſic gradatim per eas redibant ſe reueſtientes in prima caſarum vbi ſe ſpoliauerũt.

Gale. de diuiſiõe balnei.

Attende quarto ꝙ Gal. 10. de ingenio ſanitatis cap̃. 9. caſas balnei diſtinguit oppoſito ordine vocans illam tertiam quam Princeps hic primam vocat & ecõuerſo. Ait enim ibi. Sed prima pars balnei. i. calidus aer magis cæteris corpus totum calefacit diſſoluens liquefaciens & extenuãs humores eorum etiam diuerſitatem & imparilitatem atq; anguſtiam facit æquam & inſimul ẽt poros dilatat purgans quod acute exire prohibeatur. Secũda pars balnei. i. aqua calida ſi fiat propter. i. contra ſiccitatem poterit emittere ſuam humiditatem vſq; ad fundamẽta mẽbrorum eis etiam ſuſcipientibus & cuſtodientibus. Tertia pars balnei. i. aqua frigida totum corpus infrigidat, cutĩ conſtringit & confortat. quarta pars balnei. i. exiccare ſudorem purgat humores corporis cum ſudore ſine vllo nocumento quod fit ex frigiditate. balneum tamen hæc omnia facit ſi aq̃ eius fuerit dulcis & fiat in congruo tempore. Hæc Gal. Attende quinto ꝙ Gal. & Prin. ſuper hac controuerſia ſic p̃nt concordari ꝙ Princeps deſcribit caſas balnei ſanorum tali ordine quo debent eas ingredi. Sed Gal. deſcribit paſſu nũc allegato caſas balnei hoc ordine quo debent hectici eis vti. Primo quidem debent caſam ſubintrare quæ calidior ẽ, vt & fumi capino ſi reſoluantur in quibus abundant, & ſic pori aperiantur ꝙ per eos poſſit aqua profundari. conſequẽter debent intrare ſecundam & immergi in tina plena aqua calida mediocris caliditatis vt per eam humectentur, deĩde debent intrare caſam frigidam quam tertiam vocat. Et illic ſubito mergi in tinam plenam aqua frigida vt pori claudant, vt aqua quæ penetrauit in corpus retineatur humectans interiora. Iuxta illud Gal. cap̃. nunc allegato. Iuuat ergo in ſiccis & calidis capinoſum fumum purgari. Iſtud eſt iuuamẽtũ ex prima parte balnei factum ſi prout oportet exiſtat, ſecunda vero pars. i. balneari quodammodo prodeſt ei eo ꝙ humectat, ſed quoniam calefacit nocitiuum eſt. tertia pars balnei refrigerat calefactum corpus præter vllam læſionẽ, virtutem confortat, membra quoq; ex balneo vltra modũ diſſoluta ad naturalem modum reducit. Hæc Gal.

Gal.

Et neque attendenda ſunt uerba illius qui dixit ꝙ aqua nõ humectat membra interiora cum bibitur aut cum ei obuiatur

In quarta particula dicit ꝙ non eſt credendum illi qui aſſeruit ꝙ aqua non humefacit membra interiora neq; cum bibitur neque cum corpori deforis occurrit. Attende ꝙ aliqui affirmauerunt aquam non humectare nos neq; bibitam neq; nobis exterius occurrentem, quia cum ſit elementum non poteſt ſic ĩmiſceri corpori ꝙ fiat pars eius, niſi ĩ prima compoſitione ex elementis in qua fit pars materiæ hoĩs non pars formalis, non ergo humectat intime membra nec reſtaurat aliquid reſoluti humidi. Item aer quo nihil eſt humidius non humectat corpus neque penetrans in ipſum neque deforis occurrens, immo continue deſiccat corpus nunquã perueniens ad tantam frigiditatem quin ſemper aliq̃d reſoluat de noſtris corporibus.

Ariſto.

Prima harum rationum ſoluitur concedendo ꝙ aqua bibita vel nobis exterius occurrens non humectat nos ſubſtantialiter, ita ꝙ fiat pars noſtri ſed madefacit nos & profunde imbibit & non ſinit ĩnatum calorem reſoluere libere radicale humidum. Ad ſecundã dic ꝙ nec aer ſic imbibitur membris, nec tam ſtabil̃r p̱manet in eis ſicut aqua propterea non ſic humectat. Iuxta illud Auer. ſexto colliget. cap̃. 5. Et quanuis aer ſit humidior aqua,

Auer.

ſicut

sicut alibi declaratum est, tamen non humectat corpora sicut aqua eo quòd non applicatur corpori sicut aqua, immo desiccat corpora.

Gale. de diuisi. balnei.

Sed plerũq; ex balneo post illud quod nominauimus de suis impræssionibus & mutationibus aliæ accidunt mutationes. Quarum quædã sunt per accidens, & quędam sunt per essentiam. Est nanq; cum accidit balneo, ut suo infrigidet aere, propterea quòd multum caloris resoluit innati, & ut membrorũ etiam substantias exiccet, ppea quòd uehementer humores resoluit naturales, licet extraneos augeat humores. Cũq; eius aqua multæ est caliditatis cutis ex ea horripilatᷓ & inspissantᷓ eius pori. Quare ex eius humiditate nil uadit ad corpus neq; inde resoluit.

In hac parte secunda primo diuidit mutationes quę a balneo fiunt & declarat qualiter balneum quãdoq; suo aere infrigidat & sua aqua non humectat. Secundo declarat qualiter aqua balnei quandoq; calefacit quandoq; infrigidat ibi ⌊Et est cum.⌋ Tertio qualiter balneum calefacit interdum resolutionem ibi ⌊Est etiam.⌋ In hac prima particula dicit ꝙ duo genera mutationum prouenire solent ex balneo ultra operationes eius modo tactas cum dicebatur ꝙ suo aere calefacit & sua aqua humectat. Vna est operatio balnei per accidens, alia per essentiam. i. per se & directe. Secundo dicit declarando operationem eius per accidens ꝙ balneum quandoq; suo aere infrigidat resoluendo nimium de calore innato, sicut flamma maior extinguit minorem, quia vastat humidum quod minorem seruat, quãdoq; etiam balneum suo aere exiccat substantias membrorum, quia resoluit naturales humores solitos nutrire membra, quibus resolutis calor innatus membrorum resoluit seipsum & proprium humidum, & nõ solum resoluit aer balnei bonos humores, sed etiam humiditates coniunctas membris & eis intimas cum nimium continuatur, & licet bonos humores resoluat puta sanguineos malos, tamẽ auget atq; multiplicat uidelicet choleram & melancholiam. Choleram quidem inflammando sanguinem melancholiam vero resoluendo subtile grosso relicto terrestri, quod melancholia est. Tertio dicit ꝙ aqua balnei vehementer calida cutis horripilationem inducit & claudit poros ipsius, ex quorum clausione euenit vt nec humiditas aquæ profundetur in corpus nec humiditates corporis libere resolui possint calore aquæ vel aeris balnei. Et hęc est operatio aquæ balnei per accidens contraria illi operationi naturali, qua balneum dicebatᷓ sub aqua humectare. Cuius operationis ante Principem Gal. meminit tertio de regimine sanitatis caplo secundo dicẽs ꝙ dulcium aquarum calidarum virtus siquidem eucratæ sunt est calida et humida. Si vero calidiores magis q̃ oporteat calida quidem est virtus, non tamen humida adhuc similiter. horrere enim cogit corpora & inspissari poros eorum, vt neq; patiantᷓ vltra exteriori humiditate neq; quid interioris superfluitatis euacuetur. Et intellige per horripilationem horridam pilorum cutis eleuationem cum diuersitate in frigore & punctione. Iuxta illud Principis quarti prima trac. 2. caplo sexto. Horripilatio est dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctionem in cute & lacertis. Et fit qñq; a caliditate superflua corpori occurrente, qñq; a frigiditate: teste Aris. quærente particula octaua pblematum: problemate. 10. pter quid horripilantur & calido & frigido infusi.

Gal.

Aristo.

Et est cum eius aqua calefacit & est cum infrigidat. Sed eius quidem calefacere est ideo ꝙ multum est calа et cum ipsius calor paruus est minor quàm tepipæ infrigidat & humectat. Et pp constrictionem cum fuerit frigida, quia calorem constringit, quia ex eius aere est habitus & coniungit ipsum uisceribus cum obuiauerit corpori ipsa exñte frigida. Eius uero infrigidare erit cũ in ea aliqui se multũ balneauerint, duobus nãq; infrigidat modis. Vnus est qm̃ aqua natura in ultimo rei frigida existit, licet calore accñtali calefaciat qui non permanet, sed tollitᷓ & remanet eius opõ naturalis pp illud quod ex aqua penetrauit in corpus et est infrigidatio. Et ẽt quia aqua siue sit calа siue frigida ẽ humida. Iõ cũ multũ humectauerit calorẽ cõstringet innatum, pp multã sui humiditatẽ & extinguet ipsum & infrigidabit.

In hac secunda dicit primo ꝙ aqua balnei qñq; calefacit quandoq; infrigidat. Secundo dicit ꝙ calefacit ppter hoc ꝙ est multum calida & hæc est operatio per se aquæ calidę. Tertio dicit ꝙ infrigidat & humectat quãdo calor eius est modicus & minor q̃ sit calor aquę tepidę, & hæc ipsius operatio est iterum per se. Quarto dicit ꝙ aqua balnei calefacit interdum cum fuerit frigida, quia calor habitus. i. acquisitus ab aere balnei constringitur & impellitᷓ ad interiora corporis per frigiditatem aquæ cum corpori obuiauerit actualiter frigida, & hæc est operatio per accidens aquæ frigidę. Et secundum hanc expositionem hoc quartum dictum debet coniungi secundo hoc modo. Sed eius quidem calefacere est ideo ꝙ multum est calida & propter constrictionem cũ fuerit frigida quia calorem constringit &c. Vel intellige si vis ꝙ aqua frigida refrigerat exteriora, quia depellit ab eis calorem ad interiora. Et hæc est operatio per se qua vnum contrarium depellit aliud. Quinto dicit ꝙ aqua frigida balnei tunc infrigidat, cum quis multo tempore se balneauerit in ea. Nam per longam in ea moram frigus eius penetrat ad interiora maxime si vehemens fuerit, & hęc est operatio per se. Sexto dicit ꝙ aqua balnei dulcis infrigidat corpus duobus modis siue calida fuerit siue frigida. Primo a sibi cõnaturali & habituali frigiditate. Ipsa. n. per naturam eius est in vltimo frigiditatis. i. summe frigida, licet cum calefit vel calefacta est calefaciat corpus accidẽtali calore. Talis enim calor nec in aqua nec in nostro corpore diu permanet, sed cito auferetur vtrisq; se reducẽtibus ad propriam naturam. Remanet igitur in aqua balnei, quæ nos penetrauit operatio propria, scilicet infrigidatio, licet calida penetrauerit, quia se reducit ad suam naturam. Secundo quia est humida siue calida siue frigida sit: & ideo postquam multum humectauerit constringet & suffocabit calorem innatum præ multitudine suæ humiditatis & extinguet ipsum & sic infrigidabit sic aqua plurima licet sit feruentissima supra ignem proiecta extinguit ipsum.

Est etiã cum balneum resolõne calefacit cum inuenerit nutrimentum quod non fuit digestum aut inuenit humorẽ frigidum qui non fuit maturatus. illud enim digerit & hunc maturat.

In hac tertia dicit ꝙ qñq; balneum resoluendo calefacit. s. vel quia resoluit humiditates quibus hebetatur calor digestiuus & suscitat sopitum calorem, vel quia resoluit ventositates quæ prohibent stomachum & alia vasa digõnis a perfecto amplexu cibi. Et hoc opus facit balneũ dum reperit cibum qui tempore debito non fuit digestus vel humores crudos. hos enim maturat & cibum decoquit. Sed instabit aliquis quia balneum resolutiuum spargit & dissoluit calorem innatum & trahit spiritus ad exteriora. Cuius rei signum est quòd æstiuo tempore digestio debilitatur propter resolutionem & hyeme fortificatur. Dic quòd sicut phlegmatici ęstate bene se habent & melius digerunt calore aeris adiuti, sic his quibus cibus tarde digeritur, uel in quibus multi sunt humores crudi melius digerunt auxilio balnei dummodo non tanta sit in eo mora neq; tantus eius calor quòd calorem spargat aut cibos vel chymos nõdum

digestos penetrare cogat in vias strictas aut poros membrorum quibus oppilentur.

Et præterea cum ingrediuntur balneum ipso sicco, & exiccat, & confert hydropisim habentibus & laxitatem. Et est cum ingrediuntur ipsum eo humido & humectat.

In hanc parte tertia primo agit de diuersitatibus effectuũ balnei penes suam siccitatem & humiditatem. Secundo penes moram in eo paruam vel multam ibi [Et est cum in ipso.] Tertio penes ingressum eius corpore repleto vel inanito ibi [Et est cum balneum.] In hac prima particula dicit primo quòd cum aliquis intrat balneum quando ipsum est siccum desiccatur ab eo. Et balneum tale confert hydropicis consumendo aquositates in asclite, & ventositates in tympanite, & phlegmata in hyposarcha. Confert etiam habentibus laxitatem, idest remollitionem membrorum, vt vt paralyticis & tremulosis a frigiditate & humiditate & pinguibus superflue mollibus. Attende quòd balneum quandoq; fit siccum propterea quòd suus aer vehementer calefit sine multa sparsione aquæ. Et quandoq; redditur siccum propterea ꝙ aqua eius est de genere desiccantium, scilicet salsa sulfurea vel aluminosa. Secũdo dicit ꝙ cum quis intrat balneum quando est humidum humectatur ab eo. Et tale confert macris siccis hecticis, & redditur humidũ pauca aeris calefactione & multa ac frequenti irroratione cum aqua dulci tepida & præsentia tinarum tali aqua plenarum.

Balneũ siccũ duplіciter.

Et est cum in ipso diu morantur, & exiccat, propter resolutionem & sudorem. Et est cum in ipso parum morantur et humectat cum corpus ab eo exiccatur antequam egrediatur sudor.

In hac secunda particula dicit primo ꝙ balneum desiccat diu morantes in eo maxime in tertia casa ipsius & post in secunda propter resolutionẽ fortem, quam efficit & sudorem quem exuberare facit. Secundo dicit ꝙ balneum humectat parum morantes in eo cum corpus ab eo exiccatur, idest post lotionem cum aqua dulci statim abstergitur cum lintheo & educitur a balneo anteꝗ̃ sudare incipiat.

Et est cum balneum ingrediuntur ieiuni et uacui & uehementer exiccat & macrescere facit & debilitat. Et est cum ipsum ingrediunt̃ ilico post saturitatem & impinguat propterea ꝙ materiã ad exteriora trahit corporis. Verũtamen oppilationes efficit propterea quod sui causa a stomacho & ab hepate nutrimentum ad membra trahitur non coctum. Et est cum in fine primę digestionis & antequam adsit uacuitas ingrediuntur & confert & impinguat mediocriter.

Balneũ exiccãs.

In hac tertia particula dicit primo ꝙ balneum vehementer exiccat & demacrat & debilitat illos qui ingrediuntur ipsum ieiuni & vacui, quia cum tales inopia nutrimenti per resolutionem præuiam iam debilitari incipiant ex resolutione per balneum aucta plus debilitantur & desiccantur educta a membris non solum nutrimentali, sed etiam substantiali humiditate tam ab intraneo ꝗ̃ extraneo calore. Secundo dicit ꝙ balneum impinguat illos qui subintrant ipsum repleti ad saturitatem, quia trahit abunde ad membra exteriora alimentum, in quibus pinguedo manifestatur. Sed oppilat ideo quòd a stomacho & hepate trahit alimentum non coctum ad membra, quod quia a membris non perfecte vincitur & integre assimilatur & relinquit in poris superfluitates quibus oppilantur, vnde tandem continuato errore mala crassities tumens introducitur vel hyposarcha. Tertio dicit ꝙ balneum confert & impinguat mediocriter illos qui ipsum intrãt in fine primæ digestionis et antequam assit vacuitas, idest completa prima digestione & antequam membra nutrimento careant & sint inanita. Quæritur an tempus aptius balneo sit statim post complementum primæ digestionis. Videtur ꝙ sic, quia tunc balneum confert & impinguat mediocriter, vt dicit hic Princeps. Item dicit magnus Auençoar capitulo primo theisir. Et dixerunt medici ꝙ moderatus motus in ambulatione & equitatione confert multum in conseruatione sanitatis quando tempus multum calidum excessiue nõ fuerit. Balneum quoq; hoc idem faciet quando steterit in ipso mediocri modo & euacuato stomacho a cibo absq; fame & in tempore non multum calido & hoc quolibet die decimo. Hæc ille. In oppositum arguitur quia sicut balneum post saturitatẽ penetrare facit cibos indigestos et oppilationes inducit, sic post primam digestionem & ante secundam factum penetrare facit chylum indigestũ.

Balneũ ĩpĩguãs.

Item dicit Princeps primi tertia. doc. secunda cap̃. quinto. Qui vero impinguari desiderat balneum post cõmestionẽ ingrediatur si securus fuerit ne oppilationes accidãt. Qui autem vult resolutionem & macrefieri balneandus est dũ est famelicus & ibi multum moretur. Sed qui sanitatem tantũ vult conseruare balneum ingredi debet postꝗ̃ digestum est quod est in stomacho & in hepate. Hæc Princeps. Item balneum fieri debet post exercitium, teste Gal. secundo de regimine sanitatis caplo tertio dicente. Cum iuuenis est exercitandus est & durius fricãdus & post exercitia facta est balneandus. Sed exercitium competit post digestiones celebratas instante iam hora sumendi cibum. Teste Galeno dicto libro caplo secundo dicente ꝙ tempus exercitij est optimũ quando externus cibus fuerit perfecte digestus & qui in ventre & qui in vasis. i. in hepate & alterius cibi instat tempus.

Dic primo ꝙ in regimine pure conseruatiuo temperati corporis si competat balneum competit hora qua plene facta est digestio tertia in venis capillaribus & approximat hora qua nutrimentum subingressurum est poros membrorum, vt cutem abstergat poros aperiat & mundificet a suis superfluitatibus præparans eos libere receptioni proprij alimenti. Dixi signanter si competat balneum, quia Gal. in hoc visus est hesitasse tertio de regimine sanitatis caplo secundo dicẽs ꝙ exercitatus iuuenis ducendus est ad balneum, & si paruã inde habuerit utilitatem, quia iam ab exercitio moderato curatus est & fricatus, sed tamen dura & tenera membra inde mollientur & euaporabitur, si quid superfluitatis & liquefactionis carnis mollis vel pinguedinis intus a cute contineatur, quod in immoderatis contingit exercitijs. Sed & hęc euacuata sunt nec hic immoderate exercitatur. Indiget igit̃ hic iuuenis balneo ad hoc solum vt a sudore lauetur & puluere. Hæc Ga. Si ergo neq; puluere neq; sudore sordidus fuerit, ut sæpe contingit non competit ei balneum. Dic secundo ꝙ macris volentibus mediocriter impinguari balneum competit post primam digestionem vt membra humectẽtur & suus calor innatus minus depascat de radicali humido & tractio cibi ad membra acceleretur & copiosior fiat. Nec timetur ex eo de graui oppilatione, sicut ex balneo post saturitatẽ quia chylus qui attrahitur est multum subtilis, immo subtilior humore postꝗ̃ a fecibus separatus est. Rationes post oppositum sunt pro primo dicto. Prima ante oppositum est pro secundo. Secunda vero non expresse innuit ꝙ immediate post primam digestionem competat balneum, sed ꝙ fieri non debet nisi stomacho vacuo a cibo absq; fame. Attende primo ꝙ balneum multipliciter diuersificatur in suis operationibus vltra tres diuersitates modo tactas. Iuxta illud Auer. sexto colliget. caplo quinto. Et dicimus ꝙ balneũ in nobis diuersas imprimit operationes primas, videlicet & secundas & tertias. Nam ipsum humectat & desiccat infrigidat & calefacit, & superfluitates quæ sunt in poris & sub cute euacuat. Et aliquando oppilat, ventositatem dissoluit, inflationem remouet & corpora nutrimento præparat. Et aliquando commouet appetitum & materiam de uno membro ad aliud spargit, & humores fluxibiles facit, & etiam dolores mitigat & aliquando commouet.

Attende

Attende secundo ꝙ harum diuersitatum tres sunt cãe principales. Iuxta illud Auerrois ibi. Et harum contrarietatum causa vna ex tribus rebus existit. vna est diuersitas partium balnei. alia est diuersitas corporum patientium. tertia est diuersitas moræ in balneo.

Qui autem balneum ingrediuntur propterea ut humectentur, sicut hecticam patientes faciunt debent in aqua mergi, nisi debilitentur. Et postea ex oleo inungi, ideo ut in humectatione fiat augmentum, & ut teneatur aqueitas qua in poris penetrauit & cõstringatur intra cutem. Et nõ longa ibi morentur mora. Et locum eligant temperatum. Et in balnei terram multam proijciant aquam ideo ut uapor elargetur & aer humectetur. Et a balneo deferantur sine sollicitudine & labore quæ eis accidant super lectum. Et inungantur. Et odorent ilico cum egrediuntur ex bene redolentibus frigidis. Et dimittãtur in domo in qua homines denudantur hora una donec eis attractio aeris temperata ad eos redeat. Et ad potandum tribuatur eis parum ex humectantibus sicut aqua ordei & lac asinæ.

Hectici quo pacto balneandi.

In hac parte quarta tangit decem conditiones obseruandas ab his qui se balneant vt humectentur sicut hectici & macri cholerici dispositi hecticę. Prima est ꝙ debent in aqua mergi moderate calida, nisi nimia absit eorum debilitas: vnde timeatur aduentus syncopis, vt per dictam aquã membra sua mollificentur & humectentur. Secunda est ꝙ in exitu a dicta aqua inungantur vel oleo oliuæ vel violaceo quatenus plus humectentur & vt aqua quę penetrauit in poros teneatur intra cutem clausa & constricta propter olei adhęrentiam, qua pori clauduntur. Tertia est ꝙ non diu morentur in balneo, quia longa in eo mora siccat et resoluit & corpus demacrat. Quarta est ꝙ eligant locum temperatum, idest casam balnei magis temperatam qualis est prima: & post hanc secunda moderatę calefactionis in aere & aqua. Quinta est vt aqua copiosa effundatur supra terram balnei vel ipsius pauimentum vt aer balnei multitudine uaporum per ipsum sparsorum fiat humidior & minus resoluens. Sexta est vt patientes supra lectum suauiter & secure deportentur sine labore suorum membrorũ & absqꝫ sollicitudine ne cadant aut syncopiçent & debilitentᷓ in via.

Aromata frida.

Septima est vt in exitu a balneo rursus inungantur gratia amplioris humectationis & vt sudor prohibeatur. Octaua est ut in exitu balnei olfaciant ilico frigida aromata sicut rosas violas flores nenufaris citonia sandalos pro confortatione virtutum. Nona est vt quiescere dimittãtur hora vna in domo vbi se spoliant homines donec sedata fuerit frequẽtia suorum anhelituum quam ex balneo acquisiuerunt & redierit ad eos aeris attractio temperata sicut ante balneum.

Hectici ueniẽtis in phthisim balneandi cañ. practicus.

Decima est vt post hęc in potu tribuatur eis aqua ordei uel lac asinę vel mulieris vel caprę. Attende ꝙ Ga. 10. de ingenio sanitatis cap̃. 9. sub alia serie scripsit obseruãda in balneis hecticorum dicens. Quapropter dico ꝙ omnis habens hecticam maxime ueniens in phthisim, idest arefactionem si nõ habeat aliquam febrem de putredine uel de apostemate uiscerum oportet in balneum mittatur. Sed studeamus ne patiatur laborem ne uirtus per hoc dissoluatur. Portetur ergo usqꝫ ad balneum in lecto, & postea suauiter in lintheo calefacto deponatur. cunqꝫ in primam balnei mansionem peruenerit exuat pannos, deinde in secundam mansionem mittatur quæ secundum complexionem mediocriter extendenda est, ubi uero oleo tepido ungatᷓ, quo facto ad tertiam est perducendus & in fontem calidum mergendus. In his mansionibus nullam habeat moram sed solummodo suauiᷓ per eas transeat. In fonte quoque parum maneat, in aqua frigida subito, deinde exuccetur, cum mappa et ad lectum feratur, & cum spongia aut molli lintheo exuccetur, tandem domum feratur & nutrimento reficiatur, domus tamen sicut dixi balneo uicina sit. Hęc Gal.

Quod si quis eorum multam in balneo facit moram timetur ne superueniat ei syncopis, propterea quòd calefacit cor & commouetur primo syncopis. In balneo præterea cum multis eius iuuamentis assunt nocumenta. Facit. n. superfluitates ad membra in quibus est debilitas leuiter descendere & laxat corpus & impedit neruos & resoluit calorem innatum & comedendi desideriũ deijcit & coeundi debilitat uirtutem.

In hac parte quinta dicit primo ꝙ si quis eorum, scilicet hecticorum in balneo diu manserit timendum est de syncopi, quia per balneum cor supercalefit & depauperatur suis spiritibus & syncopis primo commouetur, idest maxime commoueri solet quando hi balneantur propter causam dictam. Et ista clausula cum pręcedenti coniungi potest, quia est de balneo hecticorum & sequenti, quia est de balnei nocumento. Secundo dicit ꝙ cum iuuamentis balnei plurima sunt eius nocumenta. Primum est facilis fluxus superfluitatum ad membra debilia quem balneum commouet. Balnei nocumẽta. Primo quia superfluitates quietas agitat et subtiliat uias aperit & membra debilia laxiora reddit. Secundum est ꝙ laxat corpus, idest molles reddit carnes neruos uenas arterias panniculos & ligamenta eius sua humectatione. Sed contra dicit Rasis quarto Almansoris capitulo de balneo. ꝙ balneũ tollit lassitudinem. Dic ꝙ hoc uerum est sed ingerit laxitatẽ. Differunt enim lassare & laxare quemadmodum laxitas & lassitudo. Nam lassare est fatigare & lassitudo fatigatio, sed lassare est remollire & laxitas remollitio, & laxitas est oĩum partium mollificabilium, lassitudo vero musculorum ꝓprie neruorum & iuncturarum. Tertium est impedire neruos quorum substantia calore dissoluitur, teste Galeno aphorismorum quinta commento illius cañ. Calidum nocet. Nam balneum neruos mollificat & rarificat vnde perdunt robur & firmitatẽ motui necessarias. Quartum est resoluere innatum calorem, & id maxime facit caliditate sui aeris aperiente poros & trahente spiritus & partes sanguinis subtiliores ad exteriora sub forma vaporis. Quintum est ꝙ deijcit appetitum. Sed instabit aliquis, quia prima & principalior causa appetitus cibi est inanitio membrorum quam balneum inducit, nam membra inanita trahunt a venis, venæ ab hepate, hepar a stomacho & tũc adest fames. Dic ꝙ licet balneum primam causam desiderij cibi suscitet scilicet inanitionem membrorum, tollit tamen eius causam coniunctã replens orificium stomachi vaporibus remollientibus ip̃m & inducens dispositionem cõtrariam illi quam inducit melancholia illic profluens gratia suscitationis appetitus. Huius simile fit a calore æstiuo. Sextum est debilitatio virtutis, seu potentię coeundi, quia balneum ventositates et calorem resoluit qui faciunt erectionem, & spermatis materiam minuit, & virgam mollificat & rarificat quæ tempore coitus debet esse pura & tensa. Aliqua ex his nocumentis meminit & aliqua addidit Hippo. aphorismorũ. 5. dicẽs. Calidum nocet hoc frequenter vtentibus, facit. n. carnium effœminationem, neruorum incõtinentiam, mentis stuporem sanguinis fluxum, defectiones spirituum, quibusdam mors sequitur. Et Rasis similiter. 4. Almansoris cap̃. de balneo dicens. Nocumenta vero eius sunt vires destruere & cor vsqꝫ adeo calefacere, vt quandoqꝫ ad snycopim perducat nauseam commouet & malis humoribus occasionem cito descendendi tribuit. Ideoqꝫ febricitantes vel qui cõtussionẽ est perpessus vel apostemata vel plagam vel excoriationem habentes

balneum timere dicunt. Sed dicet aliquis si balneum tot parit incommoda quare dicit Hippo. 3. regiminis acutorum prope finem. Balneum non nocet amantibus & si bis in die percepis. Dic ꝙ delectatio & cõsuetudo & pauca mora in balneo quasi temperato faciunt vt prosit & parum noceat si in aliquo nocet & maxime si corpus fuerit mundum. Iuxta illud Auerrois sexto colliget. capl'o quinto. Et scias ꝙ omnes partes balnei in corporibus puris bonas actiões operantur vna alteri non resistente. Quod est quia dissoluunt superfluitates & euacuant sine læsione virtutum, & membra mollificant sine neruorum relaxatione, & humectant sine calefactione & oppilatione & refrigerant absqꝫ inuiscatione. Et hæc omnia non nisi cum partibus frigidi & calidi complentur, & si aliquid damni in eis percipitur illud est in corporibus impuris, quia nullum damnum puris euenire solet. Hæc Auerro.

Balneũ quoqꝫ differẽtias habet a parte aquarum quæ in ipso fluunt. Si enim fuerint nitrosæ, aut sulfureæ, aut marinæ, aut cineritiæ, aut salsæ natura, aut ingenio, scilicet quòd in eis aliquod horum apponatur, aut in eis coquatur, sicut staphisagria, aut sicut baccæ lauri, aut sicut sulfur, aut his similia resoluent & subtiliabunt & auferent laxitatem & prohibebunt humorum descẽsionem ad apostemata, & uenam habentibus ciuilem conferent.

In hac parte sexta primo agit in gñali de effectibus aquarum nitrosarum sulfurearum marinarum cineritiarum salsarum & similium. Secundo de effectibus ærearum ferrearum & salsarum in communi, & postea in speciali de quaqꝫ earũ ibi⌊ Æreæ vero.⌉ Tertio de effectibus aluminosarum & atramentalium ibi⌊ Sed aquis aluminosis.⌉ Quarto de effectibus sulfurearum ibi⌊ Sulfureæ vero.⌉ Quinto de effectibus marinarum ibi⌊ Marinæ autem.⌉ Sexto de modo balneationis in thermis ibi⌊ Qui autem.⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ balnea diuersificantur penes diuersitates aquarum, quæ per ipsa fluunt uel in ipsis sparguntur, vel in tinis suis compræhenduntur, quia magna pars operũ balnei procedit ab eius aqua & ipsius aer ab aquis mutatur & diuersas recipit impręssiones. Secundo dicit ꝙ aquę nitrosæ, aut sulfureæ, aut marinæ, aut cineritiæ, aut salsæ, siue per naturam, siue per artem sic ꝙ eis misceatur vel in eis bulliatur nitrum sulfur sal aut cinis vel staphisagria vel baccę lauri quinqꝫ effectus imprimunt corporibus nostris. Primus est resolutio vaporum fumorum aquositatum humiditatũ humoralium ventositatum caloris & spirituum. Secũdus est subtiliatio humorum faciens eos trahere ad naturam vaporis. Tertius est ablatio laxitatis. s. mollitiei nimiæ carnis neruorum panniculorum & ligamentorum, ita ꝙ conferũt hyposarchæ paralysi tremori torturę relaxationi syphac cominanti de ruptura. Quartus est prohibitio descensus humorum ad apostemata trahendo. s. humores ad contrarium sua resolutione. Quintus est conferre habentibus uenam ciuilem. Et hos omnes faciunt suis caliditate & siccitate. Et est vena ciuilis seu vena meden passio sic appellata: quia multiplicatᷣ in ciuitate medena. Quam describit Prin. quarti tertia tractatu secundo. capl'o vltimo dicens. Est vt accidat super partem corporis pustula quædam inflans, deinde vesicat, postea egreditur ex ea quiddam rubeum ad nigredinem decliue: deinde non cessat prolongari & prolongatur & fortasse est ei motus voluntarius sub cute ac si esset motus animalis & quasi in veritate sit vermis donec æstiment quidam quòd sit animal quod generatur, et æstimant quidam quòd sit ramus vili nerui per vehementiam grossitudinis. Et plurimum quidem accidit in cruribus de hac dicit Galen. ꝙ eam non vidit.

Vena ciuilis uel uena meden gd.

AEreæ uero aquæ & ferreæ salsæ etiam iuuãt in ægritudinibus, quæ sunt ex frigiditate & humiditate & doloribus articulorum, & podagræ, & conferunt laxitati, & astmati, & ægritudinibus renum, & fracture restaurationem fortem efficiunt, & conferunt carbunculis & ulceribus. Et æneæ quidem ori conferunt & uuulæ, & oculo laxo & humiditatibus auris. Ferreæ uero stomachum iuuant & splenem. Et nitrosę quidem & salsæ capitibus & pectori auxilium præbent quæ materias recipere solent, & conferunt stomacho humido, & habentibus hydropisim & inflationem.

In hac secunda dicit primo ꝙ aquæ æreę & ferreæ & salsæ præstant nouem iuuamenta. Primum est generale. s. in ægritudinibus prouenientibus ex frigiditate & humiditate, consumunt. n. sua siccitate materias earum. Secundũ est in doloribus iuncturarum, consumunt. n. humiditates q̄bus iuncturæ imbibuntur & corroborant iuncturas prohibẽtes ne faciliter alias recipiant. Tertium est in podagra. i. gutta pedum propter easdem causas. Quartum est in laxitate seu mollitie superflua membrorum consumendo humiditates quibus relaxantur. Quintum est in astmate. i. ægritudine pulmonari cum qua patiens non inuenit excusationẽ ab anhelitu frequenti sicut est anhelitus quo laborat præfocatus. Sed quomodo cõfert in casu hoc aqua ferrata cum sit multum styptica quare videtur materias magis in pulmone conculcare q̃ꝫ foras educere. Dic ꝙ sua siccitate aliquid materiæ consumit & sua stypticitate calorem in interioribus recludit & fortificat in hoc coadiuuans ad digestionem materiæ, nec sua stypticitate cum administratur in forma balnei pertingere potes vsque ad pulmonem. Sextum est in ægritudinibus renum vt in diabete & laxitate eorum & debilitate ex pollutionibus frequentatis & cursibus inueteratis alborum menstruorum & crudorum. Solent. n. grauiter dolere renes frequenter polluti & menstruatæ cum superfluitate. Septimum est in fracturis ossium. Postq̃ꝫ enim partes ossis fracti fuerint inuicem reiunctæ si fomentetur locus fricationis cum aliqua ex istis aquis porus sarcoydes q̄ partes coniungit indurabitur & pene similis ossi efficietᷣ. Octauum est in carbũculis. In principio quidem quia partim repercutiunt materiam quæ fluit. partim resoluunt illam quæ fluxit. In declinatione vero quæ post casum escharæ: quia mundificant, & siccant vlcus relictum ibidem post casum carbunculi. Nonum est in vlceribus quorum sanatio est mundificatio desiccatio & prohibitio aduentus superfluitatum ad ea quæ per dictas aquas efficiuntur. Secundo dicit quòd aquæ æneæ seu æreæ præstant nobis in speciali iuuamẽta quatuor. Primum est in passionibus oris, scilicet pustulis vlceribus & fissuris sordidis cum ex eis colluitur os abstergunt enim & siccant oris humiditates & confortant partes eius. Secundum est in tumore vuulæ vel relaxatione vel casu ex humiditatibus sibi imbibitis cum dictæ aquę gargariçantur vel gutturi supponitur pãnus intinctus in eis post purgationes vniuersales. Tertium est in oculo laxo. idest remollito & humectato superfluitatibus ad eum fluentibus si cum eis lauetur oculus. Quartum est in humiditatibus fluentibus ab aure vel vlceribus eius inueteratis lota sępe cum eis aure. Tertio dicit ꝙ aquæ ferreæ specialiter iuuant stomachum, quia consumunt superfluas eius humiditates & sua stypticitate confortant tam orificium stomachi ad appetitum cibi quàm fundum ipsius ad digestionẽ. Conferunt etiam spleni a tota proprietate sicut supra memini, & ĩ tumore eius vaporoso & in relaxatiõe ipsius. Quarto dicit ꝙ aq̄ nitrosæ & salsę quinqꝫ iuuamenta spãlia p̄stãt hoĩbus. Primũ capiti humido loto eis vel embrocato, quia resoluũt ab eo fumos et uapores et desiccãt humiditates eius superfluas

Aq̄ eneę uis.

Aq̄ ferreę uis.

Aq̄ nitrosę & salsę uis.

ſuperfluas ad quas eſt pronum. Et balneum earum diuertit a capite fumos & vapores & trahit ad cutem. Sed vapor ipſius per nares attractus nocet capiti, debet ergo caput extra balneum earum teneri & ab eis caueri. Secundum pectori diſpoſito catarrhis, ſiccant enim eius ſuperfluitates et humores fluentes ad ipſum diuertũt. Tertium ſtomacho ſuperflue humido propter dictas cauſas. Quartum hydropicis reſoluendo & conſumendo ſuis caliditate & ſiccitate aquoſitates aſcitis ventoſitates tympanitis & phlegma hypoſarchę. Quintum inflationi.i. ventoſo apoſtemati vel ventoſitati inflatiuæ vbicunq; fuerit. Attende primo ꝙ nitrum baurach & ſal ſunt fere eiuſdem virtutis & origĩs, niſi ꝙ baurach & nitrum ſunt fortiora ſale & carent ſtypticitate. Iuxta illud Principis ſecundo huius caplo de baurach. Baurach eſt fortius ſale & eſt ex genere virtutis eius, ſed ſtypticitas non ineſt ei. Et Serapion in aggregatore caplo de nitro ait. Nitrum et baurach.i. nitrum et ſpuma nitri, ſpecies baurach & mineræ ipſius ſunt ſicut mineræ ſalis. Nam ex eo eſt qd' eſt aqua fluẽs, deĩde petrificatur, & ex eo eſt quod eſt ĩ minera ſua ſicut lapis. Attende ſecundo ꝙ ſicut nitrum differt a ſale quia caret ſtypticitate, ſic aquę nitroſæ ab aquis ſalis. Iuxta illud Plinij. Aquæ vero nitroſæ plurimis locis reperiũtur, ſed ſine viribus denſandi. Attende tertio ꝙ licet Princeps ſecundo cañ. ca. de nitro dicat nitrum eſſe baurach armenũ, baurach tamen proprie ſpuma nitri dicitur et aphronitrum ab aphros græce quod eſt ſpuma latine.

Nitrum & baurach ſal quid.

Sed aquis aluminoſis & atramentalibus balneari confert ſputo ſanguineo & egreſſioni ſanguinis ab ano & a menſtruis & nauſeæ et uomitui ſine cauſa & cachexiæ & multo ſudori.

Aq̃ aluminoſæ & atramẽtalis vis.

In hac tertia dicit ꝙ in aquis aluminoſis & atramentalibus balneari ſex corpori iuuamenta prębet. Primum eſt in cura ſputi ſanguinei paſſionis emoptoicæ. ſtringunt enim vias ſua forti ſtypticitate. Secundum eſt in fluxu ſuperfluo hæmorrhoydarum propter cauſam ſimilem. Tertiũ eſt in ſuperfluẽtibus menſtruis tam rubeis ꝙ albis. Quartum eſt in nauſea, ideſt appetitu vel conatu uomendi ſine effectu, & in vomitu ſpontaneo ſine cauſa manifeſta, videlicet abſque ſumptione cibi aut medicinæ ſuſcitantis vomitum vel titillatione linguæ aut palati vel imaginatione circa abominabile, ſed ex phlegmatibus paulatim cõgeſtis & inuiſcatis in tunicis ſtomachi, quia deſiccant remollitum ſtomachum et conſumunt partem ſuperfluitatum eius. Quintum eſt in cachexia, & eſt diſpoſitio antecedens hydropiſim in qua ſuperfluitates aquoſæ multiplicari incipiunt, quas cõſumunt balnea dictarum aquarum. Sextum eſt in ſuperfluo ſudore quem compeſcit balneum ex dictis aquis oppilando poros ſua ſtypticitate. Attende ꝙ atramentum eſt ſubſtantia mineralis media inter metalla & lapides rancidi ſaporis ſtyptica adurens cuius pars liquefit & diſſoluitur in aqua per decoctionem, & alia eius pars eſt lapidoſa & indiſſolubilis. Et enumerantur a Principe ſecundo cañ. capitulo de atramento quatuor modi eius, ſcilicet album, rubeum, citrinum, & viride, a quibus extrahunt ſubſtantiæ quatuor homogeneæ diſſolubiles in aqua ſimilium colorum quarũ alba dicitur calcadis, rubea aſſuriæ, citrina colcatar, viridis calcantum ſiue vitreolum. Et vltra has ſpecies eſt quoddã fuſcum ad nigredinem declinans quod ponitur in incauſto & dicitur atramentum ſcriptorum ab atro colore, & qa ſcriptores eo ſolẽt vti & fit artificial'r diuerſis modis, & ab atramentis mineralibus denoĩantur aquæ atramentales.

Atramẽtũ quid.

Atramẽti modi q̃tuor.

Atramẽtum ſcriptorum.

Sulfureæ uero aquæ neruos mundificant & dolores diſtenſionis & ſpaſmi ſedant & corporis ſuperficiem a bothor & ulceribus malis antiquis & ſignis uiolaceis mundificant & a panno & morphea & albaras & reſoluunt ſuperfluitates ad iuncturas & ſplenem & hepar deſcendentes et uuluæ duritiei conferunt, ſed ſtomachum laxant & deſiderium deijciunt.

In hac quarta dicit quòd aquæ ſulfureæ ſeptem in nobis operantur effectus. Primus eſt mundificare ſuis caliditate & ſiccitate neruos a ſuperfluitatibus quibus imbibuntur. Secundus eſt pacificare dolores diſtẽſionis neruorum qualis in thetano eſt, & dolores ſpaſmi prouenientes ex repletione liquefaciendo & conſumendo humores a quibus cauſantur. Tertius eſt mundificare ſua abſterſione ſuperficiem corporis, ſcilicet cutem a puſtulis & vlceribus malis antiqs qualia leproſis accidere ſolent & ſignis violaceis, ideſt liuoribus ſeu perſuris cutis ex percuſſione vel ſanguine ſub cute mortificato & panno faciei qui fit ex ſanguine ſub cute pręfocato poſtquam venam exijt. De quo dicit Prin. quarti ſeptima trac. ſecundo capitulo ſexto. Et ille qui eſt ad rubedinem decliuis eſt lentigo. Et qui de eo delinitur eſt pannus & morphea & albaras quæ ſunt cutis fœditates quædam albæ aliæ nigræ ſicut ſupra declaratum eſt. Quartus eſt ſoluere ſuis caliditate & ſiccitate ſuperfluitates tam uentoſas ꝙ aquoſas & humorales deſcendere ſolitas ad iuncturas ſplenem & hepar. Quintus eſt minuere duritiem vuluæ ſua liquefactiua diſſolutiua & reſolutiua virtute. Et de eis dicit Princeps ſecundo cañ. capitulo de aqua. Aquæ ſulfureæ conferunt doloribus matricis. Sextus eſt laxare ſtomachum non quòd remolliant ipſum cum ſint vehementer deſiccatiuæ, ſed ſuis fœtidis vaporibus abominationem inducunt qua ſtomachus ſeipſum laxat & fit quaſi nauſeans vt multis contingit quando vident apoſtemata materiæ fœtentis aperiri vel olfaciunt aliquid horribilis odoris. Poſſunt etiam laxare liquefaciendo materias in concauitate ſtomachi contentas, quæ poſtq̃ liquefactæ ſunt imbibuntur forte pelliculis eius. Septimus eſt deijcere cibi appetitum per ſimilem modum quo ſtomachum laxant.

Aq̃ ſulfureę effectus.

Marinæ autem aquæ caput eius qui in eis balneatur replent. Ideoq; qui in eis balneantur caput in ipſis ponere non debent, & in eis tempore poſt tempus eorum caleſiunt complexiones & proprie matrix & ueſica & colon, et ideo omnes ſunt malæ & graues.

In hac quinta tangit duo nocumenta balnei marinarum aquarum quę ſupra omiſerat cum de effectibus ageret aquarum ſalſarum et nitroſarum. Primum eſt replere caput ſe balneantis in eis, & ideo caput eius non in balneo ſed extra tenere debet. Nam ſicut aquæ marinę ſunt groſſiores dulcibus, ſic vapores earum uaporibus dulcium, quare magis replent & aggrauant caput, & præterea liquefaciunt & diſtendunt humores capitis quibus obuiant quare magis replent & plus loci occupant. Sed contra. vapor aquæ marinę cõfert epilepſiæ quæ eſt morbus capitis repletionalis, ſicut ſcribit Princeps ſecundo cañ. capitulo de aqua. Dic quòd ſi conferat hoc eſt in epilepſia phlegmatica poſt euacuationes ſufficientes vaporatione facta exterius cum embrocis non recepta per nares ad conſumptionem reſidui materiæ & deſiccationem cerebri. Secundum eſt ſupercaleſactio corporis maxime matricis veſicæ & inteſtini colon ſucceſſu temporis cum aſſiduatur balneum earum. Et propterea dictę aquę ſunt malæ in balneis & graues id eſt grauantes vel graues in pondere ſua plurima terreſtreitate.

Balnei aq̃ marinę nocumẽtum duplex.

Qui autẽ in thermis uoluerit balneari oportebit ut balneet in eis quiete & ſuauiter & ordinatim & nõ ſubito. Et nos fortaſſe reiterabimus in cap. de cõſeruatione ſanitatis ſermonẽ de eẽ balnei: & cõtinuandũ erit quod ibi dicimus ei quod

hic ante diximus, & ſimiliter loquemur quando de potu aquæ frigidæ tractabimus.

Thermæ qd.

In hac ſexta dicit primo ꝙ balneari volētes in aquis thermarum debent non ſubito, ſed gradatim ad eas accedere, et quiete ac ſuauiter in eis balneari. Et ſunt thermæ proprie loca ſubterranea calida. Et aquæ thermarum ſunt quæ ſcaturiunt a dictis locis actu feruentes ſuper terram ad inſtar fontis, & a fonte manātes in pluribus locis recolliguntur quędā fonti proprius, aliæ remotius cum præparatione habitaculorum ad balneationes idoneorum vt gradatim poſſint balneantes ſe transferre a locis minus calidis ad calidiora fonti proxima, qui quandoq; eſt ita feruidus vt homines non ſuſtineant balneari in ipſo. Secundo dicit ꝙ forte iterato loquetur de balneo cap̄. de conſeruatione ſanitatis. ſ. cap̄. 5. doctrinæ ſecundæ. fen tertiæ primi quæ eſt de regimine ſanitatis continuando dictis hic ea quæ dicentur ibi. Et iterum loquetur de balneo cum de potu aquæ frigidæ tractabit quod non facit cap̄. 8. doc. nunc dictæ, quod eſt de regimine aquæ & vini, ſed. 2. cañ. cap̄. de aqua tangit plures effectus aquaꝝ quos exercent ſub forma balnei. Vel lege hic ablutione loco de potu. poſtq̄. n. Princeps fen tertia primi doc. ſecunda ca. 5. de balneo egit immediate ſubiungit capl'm de ablutione cum aqua frigida, quæ modus balnei eſt.

De eis quę proueniunt ex uſu ſolis. In arena ſepeliri & uolutari in ipſa & in oleo balneari & ſuper faciem aquam rorare.

In hac parte ſeptima primo ponit quatuor titulos tractandorum in particulis quatuor iſtius partis ac ſi hic inciperet nonū capl'm. Primus titulus eſt primæ particulæ de his quę proueniunt ex vſu ſolis. Et incipit ibi ⌊ Et in ſole calido. ⌉ Secundus eſt particulæ ſecundæ incipientis ibi ⌊ Et arenę quidem. ⌉ Et eſt de eis quæ proueniūt ex ſepeliri in arena & volutari in ipſa. Tertius eſt tertię incipientis ibi ⌊ Semicupiū uero. ⌉ Et eſt de eis quæ proueniunt ex balneari in oleo. Quartus eſt quarte incipientis ibi ⌊ Faciē vero. ⌉ Et eſt de eis quę proueniunt ex rorare aquam ſuper faciem.

Et in ſole calido fricari & præcipue ſe mouendo & quanto plus ſe mouendo motu forti ſicut citο eundo & ſaliēdo eſt ex eo ꝙ ſuperfluitates uehementer reſoluit & diminuit & ſudorem efficit & inflationem egredi facit & reſoluit apoſtemata laxa & hydropiſim & confert in aſtmate & in aeris attractione, in qua eſt neceſſe alas extendere, & reſoluit dolorem antiquum frigidum capitis & cerebrum cuius eſt complexio frigida fortius efficit. Cum autem quod eſt ſub eo non fiet lentum, ſed remanebit eius locus ſiccus confert doloribus ſciæ & renum, & doloribus lepræ & ſuffocationibus matricis, & mundificat matricē. Quod ſi aliquis in ſole ſteterit inſpiſſabit corpus & indurabit et exiccabit ipſum, quēadmodū cauteriū ſupra pororū orificia & prohibet reſolutionē. In ſole autē in uno loco morari eſt deterius in adurendo cutem quàm in ipſo ambulare, & eſt plus prohibens reſolutionem.

Effectus fricationis corporis in ſole.

In prima particula tangit octo effectus fricationis corporis in ſole quos præcipue operatur qñ cum ea mouetur corpus de loco in locum, & maxime motu forti ſicut motu curſus. Primus eſt reſolutio vehemens ſuperfluitatum & earum diminutio. Primo quidem a calore ſolis. Secundo a fricatione. Tertio a motu. Secundus eſt ſudor. nā fricatio poros cutis aperit & humores a motu ſubtiliantur, quos ſolaris calor trahit ad ſuperficiem cutis. Tertius eſt egreſſus inflationis. i. reſolutio ventoſitatis inflatiuæ a caloribus ſolis fricationis & motus. Quartus eſt reſolutio apatum laxorū. ſ. mollium phlegmaticorum quæ çimiæ ſeu œdemiæ dicūtur ex calefactione deſiccatione & reſolutiōe caloris ſolis fricationis & motus. Quintus eſt reſolutio hydropiſis de frigida cauſa ſiue aſcites ſiue tympanites aut hypoſarcha propter cauſam dictam in apoſtematibus. Sextus eſt in aſtmate & in ſpē anhelitus in qua neceſſarium eſt alas extendere. i. extremitates ſpatularum & collum. Et a Principe talis anhelitus vocatur præparatio anhelitus tertij decima trac. 1. cap̄. 30. dicente. Præparatio anhelitus eſt anhelitus qui non aduenit habenti ipſum niſi præpareť & æquetur & extendat collum ſuum extenſione tendente ad ſuperiora, quare aperitur propter illud meatus, & quandoq; fit in veritate propter humores replentes & oppilantes ſicut aſtma quos diſſoluunt & cōſumunt calor fricatio & motus poſt purgationes vl'es.

Septimus eſt reſolutio doloris antiqui frigidi capitis. In recenti vero dum materia adhuc fluit per hæc augereť dolor ex nimia diſtenſione & attractione nouæ materiæ. Octauus eſt fortificatio cerebri cuius complexio excedit in frigiditate, per hæc. n. continuata reducitur ad temperamentum.

Secundo dicit ꝙ cum res ſuper quam cadunt radij ſolares fortes non fuerit lenta. i. humida reumatica, ſed permanet locus ipſius ſiccus adiuuabit in cura ſciatici doloris & doloris renum prouenientium. ſ. ex humoribus frigidis vel aquoſitatibus aut ventoſitatibus quia materias eorum reſoluit. Adiuuabit etiam in doloribns lep̄. ſ. in pruritibus & pūctionibus & formicationibus, quibus vexantur extremitates leproſoꝝ propter vapores & humores nitroſos intercutaneos, quia reſoluunť a re quæ participat virtute ſolis, et licet leproſi abundēt in humoribus aduſtis corroſiuis, ſunt tñ depauperati naturali caliditate maxime in ſuis extremitatibus, ita ut ſint ueluti mortificatæ & inſenſibiles & gaudent calore ſolis. Adiuuabit etiam in ſuffocatione matricis & mundificatione eius cum mulier ſedet ſuper eam reſoluendo ſanguinē menſtruū corruptum vel ſperma putridum venenoſum ex cuius retētione dicta ſuffocatio cauſatur. Tertio dicit ꝙ ſol inſpiſſat indurat & ſiccat corpora quieta ſtantium ſub eo criſpando. ſ. & contrahendo cutem ſicut cauteriū cuti applicatum ſupͤ orificia poroꝝ inſpiſſat ea gñando cruſtam quæ dr̄ eſchara, et ignis cruſtam inducit in ſuperficie aſſaturarum vñ clauſis poris ꝑhibetur reſol'o. Quarto dicit ꝙ in ſole quiete manere ſine motu locali plus nocet & operatur in aduſtione cutis q̄ȝ ſub ipſo ambulare & magis prohibet reſol'onem a corpore fieri efficiendo cutem duram & teſteam. Sed contra ęthiopes ſole aduſti & denigrati ſunt debiles reſoluti adeo ꝙ ſeneſcunt trigeſimo anno vel ante, nec cutes eorum ſunt ſiccæ duræ ſpiſſæ, ſed humidæ molles lenes. Dic primo ꝙ æthiopes non ſtant in ſole, ſed latitant in cauernis terræ maxime in æſtate. Dic ſecundo ꝙ quia vexantur continuo caumate ſunt debiles reſoluti. Dic tertio ꝙ quia caumata ſuorum locorum trahunt humiditates ſucceſſu temporis ab interioribus verſus cutem lenes fiunt ſuæ cutes & quodammodo ſplendidæ q̄ȝdiu ſufficiunt intrinſeci humores eas imbibere, ſed eis deficientibus criſpantur & indurantur. Dic quarto ꝙ Prin. hic loquitur de illis qui ſe exponunt ſubito ſoli forti non conſueti quieſcentes in eo. In talibus enim cutis induratur & deſiccatur vt in aſſaturis propter fixionem vehementer agentem ſupra ſuum paſſum.

Eſchara quid.

Æthiopes cur debiles et cito ſeneſcant.

Et arenæ quidem quæ in reſoluendo humores ſunt fortiores in parte cutis ſunt arenę marinæ. Et eſt cum ſuper eas calidas exiſtentes ſedēt. Et eſt cum in eis ſępeliuntur. Et eſt cum ſuper corpus paulatim aſperguntur. Et reſoluunt dolores & ægritudines prædictas in capitulo de ſole. Ad ultimū uero uehementer exiccant corpus.

In hac

Arenę maris modus resoluē di triplex.

In hac secūda dicit primo ꝙ arenę maris sunt cęteris for
tiores in resoluendo, quia resoluunt & consumunt humidita
tes sua ariditate unde sumunt nomen, resoluunt insuper sua
salsugine quam ex mari acquisierunt. Secundo tangit tres
modos quibus corpori applicantur ad resolutionem facien-
dam. Primus est sedere super eas calidas nudis natibus. Se-
cundus est sepeliri in eis vel volutari nudato corpore. Ter-
tius est superaspergi eis. Tertio tangit earum effectus di-
cens ꝙ resoluunt dolores frigidos & humorosos & uentosos
& sanant ęgritudines prędictas in capitulo de sole, idest in
prima particula istius partis cuius titulus est de eis q̄ proue-
niunt ex vsu solis. Et finaliter dictę arenę applicatę cor-
pori modis prętactis uehementer siccant ipsum, & ideo
laudantur in paralysi & hydropisi de frigida causa post
purgationes uniuersales.

Semicupium uero ingredi plenum tali quale
est oleum est cum confert laxitudinem habenti-
bus & febres patientibus longas frigidas & eis
qui cum febribus dolores habent neruorum &
articulorum: & habentibus spasmum & cuzez,
et urinæ retentionem. Et oportet ut oleum extra
balneum sit calefactum. Quod si in ipso uulpes
cocta fuerit aut dabaon & factum fuerit quem-
admodum nominabimus, erit medicamē me-
lius quod esse poterit dolorem habentibus iun-
cturarum et podagram.

Semicupiū qd. Olei fotus usus

In hac tertia dicit primo ꝙ itrare semicupiū plenum oleo
vel aliquo tali quinqꝫ iuuamenta corpori exhibet. Et intelli-
ge per semicupium paruam tinam, & per oleum oleum oli-
uarum, & per aliquid tale alia genera oleorum uel lac anima
lium vel decoctiones vulpium aut catulorum. Primum
est tollere lassitudinem maxime illam quæ cursu vel ambu-
latione vel equitatione inducta est, quia membra inferiora
plus alijs tacta oleo demulcentur, & eorum siccitas ex motu
acquisita corrigitur, & tensio laxatur, & caloris ac spirituum
resolutio viscositate olei prohibetur. Secundum est ī febri
bus longis frigidis. i. a frigida materia procedentibus ut quo
tidianis & quartanis. Primo ad mitigationem typi. s. frigo-
ris & horripilationis. Secundo ad confortationem caloris na
turalis. nam de ꝑprietate olei oliuarum est vt calefaciat cor
pus sicut est calefactio vestimenti & cooperimenti. Ter
tium est in doloribus neruorum & articulorum cum febre
quales sæpe quartanarijs accidunt. Videtur. n. pluribus eorꝫ
maxime in typo ꝙ habeant ossa fracta vel quasi essent per-
cussa baculis: & stridorem aliquem se audire iudicant ex os-
sium suorum concussione. Et istos dolores mitigat oleum,
& similiter illos qui iuncturis & neruis accidunt in extremi-
tatibus corporis per viam crisis imperfectæ febrium. Sæpe
etenim diuturnæ febres tumoribus & doloribus extremita
tum criticant, quos mitigat oleum sine repercussione matu
rando materias eorum & fouendo simul calorem innatum.
Quartum est in spasmo & thetano. Sed contrarium hu
ius asserit Gal. secundo simplicis medicinæ. caplo. 20. di-
cens. Et vidi esse de sententia ꝙ per hanc causam, scilicet qa
oleum est æqualis caliditatis sit ꝙ non confert neqꝫ nocet in
habentibus spasmum & habentibus saltum & habentibus
tremorem & in eo cuius sensus destruitur & cui aduenit dif
ficultas sensus iuuamento neqꝫ nocumento cui sit quantitas
de qua sit curandum. Et id est, quoniam non est possibile in
eo vt iuuet istos, quoniam non calefacit calefactione vehe-
menti, neqꝫ sufficit iterum lędere illos, quoniam non infrigi
dat penitus. Dic primo ꝙ in spasmo & thetano de inani-
tione confert sua humiditate. Dic secundo ꝙ si in spasmo
& thetano de repletione non ex se conferat ita vt sufficiat eos
curare, confert tamen plurimum eis vel ex caliditate acqui-
sita ab igne vel ex rebus calidis secum permixtis. Iuxta il-
lud Galeni statim post verba eius nūc allegata. Si autem ac
quirat caliditatem accidentalem fortem confert iuuamentū
multum, sicut videmus ipsum facere cum facimus sedere
habentes huiusmodi ægritudines in semicupio olei calidi cū
quo decoctæ sunt quædam radices aut aliquæ herbæ calefa
cientes corpus. Et ꝑpter illud sit sicut materia & instrumen
tum reliquis medicinis. Et illud ē quoniam situ permisceas
cum eo medicinas frīdas fit medicina permixta ex eis simul
frigida, & si permisceas cum eo medicinas calidas fit medi-
cina cal'a. Hæc Gal'. Quintū est in retētione vrinæ, quia ve
sicam mollem tractabilem & aptam motui reddit & ipsius
collum sua humectatione relaxat & sua caliditate ipsam con
fortat. Iuxta illud Hippocratis aphorismorum quinta. Ano
pudendo vesicæ matrici calidum quidem amicum & deter
minans: frigidum vero aduersum & occidens. Secundo
dicit ꝙ oportet vt oleum sit calefactum extra balneum si
debeat exhibere dicta quinqꝫ iuuamenta. Nam si foret actu
frigidum sua frigiditate noceret, & non potest moderatius
& vniformius calefieri q̄ꝫ extra semicupium ad ignē. Ter- Iuncturarū & podagrę optimū remedium.
tio dicit ꝙ si vulpes cocta fuerit in dicto oleo, vel dabaon
modo qui dicetur tertij vigesimasecunda trac. 2. cap̄. 12. erit
medicamē optimum omnium in doloribus iuncturarum et
in podagra. Iuxta illud Ebēmesue distictione. 12. sui graba-
dim seu antidotarij. Oleum vulpinum est medicamē vlti-
mum ad arthriticam & podagram & dolorem renum &
dorsi. Quod ita fit. Accipe vulpem integram interioribus
euulsis, pone in vase & funde desuper aquæ fontis & aquæ
maris ana chist. 2. olei antiq et clari chist. 2. et. ß. decoque len
to igne cum salis vncijs duabus vsque ad aquæ consum-
ptionem & dissolutionem membrorum vulpis. Et est chist
pondus octodecim vnciarum. Et dabaon est animal rapax Dabaō quid.
sise lupo maius leopardo, quod de more claudicat, ideo clau
dicans solet appellari, & quia caremus eo loco ipsius capi-
mus vulpem vel canū catulos ad istos effectus.

Faciem uero madefacere & super ipsam aquā
rorare uirtutem uiuificat quæ est laxata a nocu-
mento & inflammatione febrium, & cum adest
syncopis & proprie ex aqua rosacea & aceto, &
est etiam cum desiderio medicatur & ipsum eri-
git & obest reumatismos patientibus & dolorē
frigidum capitis habentibus.

In hac quarta tangit quatuor effectus madefactionis & Aq̄ frigida irrorando faciem effectus.
irrorationis faciei cum aqua. Primus est viuificare virtu-
tem laxatam seu fatigatam vel resolutam a nocumento &
iuflammatione febrium. Et cum adest syncopis erigere &
confortare virtutem vitalem maxime cum tales madefa-
ctio & irroratio fiunt cum aqua rosacea & aceto. Atten- Aq̄ frigida irrorare faciem valet ad oēm defectum cordis.
de quòd non solum in debilitate vehementi & syncopi pro-
uenientibus ex acutis febribus conueniunt madefactio &
irroratio faciei cum aqua frigida, immo fere in omni defe-
ctione cordis. Nec istud vulgus ignorat. Solent enim sim-
plices medicinæ ignari quadam consuetudine dum vident
aliquos subito deficiente seu syncopiçātes cum impetu spar
gere supra suos vultus aquam multum frigidam. Et illud
approbat Princeps tertij vndecima tractatu secundo capi-
tulo octauo dicens. Et ex eis quę necessaria sunt in speciebus
pluribus syncopis est inspissatio corporis exterius vt cōpri-
matur spiritus resolutus nisi sit solutio uentris fortis valde,
aut sit causa frigus vehemens. Et cum non est illic causa fri-
goris manifesta prohibens rorationem aquæ & frigidæ &
euentationem & sorbitionem aquæ frigidæ & aquæ rosa-
ceæ proprie & indui ea quæ odore sandalorum infecta sunt
cum odoramento odorum frigidorum multotiens sanātur
cum istis. Secundus est medicari desiderio, idest appeti-
tui cibi cadenti aut deficienti & erigere seu excitare ip-
sum. Et istud fit cum frigiditas illa faciei communicatur

orificio ſtomachi per neruos qui ad ipſum a cerebro deſcendunt. Appetitus.n.frigido iuuatur, & maxime cum vapores aut fumos exprimit os ſtomachi replentes quadam phantaſtica repletione. Tertius eſt nocere patientibus reuma, qa frigiditas aquæ ſuper faciem roratæ cerebrum debilitat & exprimit, & ſic cauſam reumatis auget. Attende ꝙ non ſolum in reumate, ſed etiam in ęgritudinibus ſolitis ab eo generari & aggrauari nocet madefactio vel irroratio faciei cū aqua frigida etiam ſi ſit aqua roſacea vel aceto mixta ſicut in pleureſi peripheumonia & opthalmia, & ideo licet his ægritudinibus grauati ſint inquieti & inſomnes non debent frōs eorū & tympora īfrigidari ſine magna cautela. Quartus eſt nocere habentibus capitis dolorem ex frigiditate, qa cauſam doloris augmentant. Attende ꝙ prædictæ madefactio & irroratio continuatæ canos accelerant maxime in barba, propter quod Raſis quinto Almanſoris cap̄. de tardāda canitie diſſuadet eas dicens. Hoc autem ſummope eſt cauendum ne capilli aqua roſacea infundantur & præcipue ſi camphoram habeat admixtam.

Quia ſequentis ſummæ capl'a ſunt ſatis clara, ideo ſolus eorum textus ponet̄ omiſſa Iacobi de partibus expoſitione.

Vt omnia huius doctrinæ tertiæ capitula melius intelligantur ponetur expoſitio Iacobi de partibus.

Doctrina tertia Fen ſecundæ cuius ſunt.xi. capitula & duæ ſummæ.

Cap.i. De accidētibus et ſignificationibus.

ACcidentia et ſignificationes ſecundū unam trium prædictarum diſpoſitionum unam trium declarant ſignificationum. Aut rē præſentem de qua dixit Gal'. ꝙ ſoli confert infirmo in eo quod facere debet. Aut rem præteritam de qua dixit Gal'. ꝙ ſoli prodeſt medico: quoniam declarat ipſum in ſua arte excellentem, & eius conſilio magis credunt. Aut rē futuram de qua dixit Gal'. ꝙ utriſq; confert. Medico uero quia demonſtrat ipſum in ſua ſcientia excellentem, et infirmo quia demonſtrat qualiter ipſe ſit regendus.

In hoc cap̄. primo agit de diuiſione ſignorum, quę ſunt indicatiuum memoratiuum & prognoſticum & vtilitatibus eorum. Secundo de diuiſione & declaratione ſignorum ſanorum. ibi ⌊Significationum ſanarum.⌉ Tertio de diuiſione & declaratione ſignorum ægrorum penes demōſtrare morbum vel locum vel cauſam eius. ibi ⌊Accidentium autē.⌉ Quarto penes tempus quo morbū aſſociant. ibi ⌊Amplius accidentium.⌉ Quinto de ſignis ſignificantibus in eo quod de membris apparet ſumptis ex his quæ proprie vel communiter ſentiuntur. ibi ⌊Significationum præterea.⌉ Sexto de ſignis demonſtrantibus ægritudines occultas, ad quarū cognitionē neceſſaria eſt notitia anatomię. ibi ⌊Et de ſignis quę.⌉ Septimo de ſex regulis noſcendi morbos occultos ſcita anatomia. ibi ⌊Cunq; anatomię.⌉ In hac prima parte primo innuit hanc diuiſionem, ꝙ ſignorum quædam ſignificant pręſentem & dicuntur indicatiua. Alia rē præteritam & dicuntur rememoratiua. Alia rē futuram, & dicuntur prognoſtica. Ait.n. ꝙ accidentia & ſignificationes ſecundū vnā trium prædictarum diſpoſitionum. ſ. ſanitatis ægritudinis & neutralitatis declarant vnam trium ſignificationum. i. rerum ſignificatarum. ſ. vel præſentem vel pręteritam vel futuram. Eiuſdem ſniē meminit Gal'. 2. techni. canoñ. primo ſecundo & tertio dicens. Sunt autem & horum ipſorum. ſ. ſignorum, ſana quidem quęcūq; pręſentis ſanitatis ſunt ſigna demonſtratiua & futuræ prognoſtica & prius factæ rememoratiua. Ægra vero ſigna & præſentis ægritudinis demōſtratiua ſunt, & futuræ ꝓgnoſtica, & prius factæ rememoratiua. Secundum vero hoc & neutra et quæ neutrarum diſpoſitionum demonſtratiua ſunt & prognoſtica & rememoratiua. Attende ꝙ ſignificationes et accidentia ſunt realiter idem, ſed dicuntur accidentia reſpectu corporum quibus accidunt. & ſignificationes reſpectu medici qui per eas cognoſcit diſpoſitiones corporis. Iuxta illud Prin. cap̄. primo. doc. primę huius ſecundę fen. Accidens autem vocatur accidens reſpectu ſuæ eſſentię, aut comparatione eius cui accidit, & uocatur ſignificatio reſpectu conſiderationis medici ad ipm & proceſſionis eius ab eo ad ſciendum ægritudinis eſſentiā.

Signum triplex.

Secundo dicit ꝙ vna ſignificationum ſanitatis ægritudinis vel neutralitatis ſignificat rem pręſentem, vt ſyncopis morbum cordis, cęcitas morbum oculi, hernia inteſtinalis fiſſuram ſyphac. Et de hac ſignificatione dicit Gal'. vt aſſerit hic Prin. ꝙ ſoli confert infirmo in hoc quod facere debet. Sed contra dicet aliquis quia prima intentio curandi morbum ſumitur ab eſſentia morbi. teſte Gal'. 4. de ingenio cap̄. 4. dicente. Dico ergo ꝙ eſſentia morbi primam nobis intentionem inſinuet, ergo ſignificatio indicans morbum maxime medico confert monſtrans ei quid agendum. Itē dicit Gal'. primo prognoſticorum cōmento illius canonis. Intereſt artificis vt vires ægri atq; ægritudines bene perpendat. Et ſimil'r enunciatoris de rebus p̄ſentibus pręter ꝙ prius viderit eas non eſt laus minor laude enunciantis iſta duo. ſ. pręteritum & futurum. Signa igitur indicatiua medico conferunt ad laudem & gloriam. Pro ſolutione attende primo ꝙ ſignorum ſignificantium rē pręſentem quędam notorie indicant eam ſic ꝙ a vulgo velut a medico peritiſſimo percipit̄ eorum ſignificatio, vt quilibet uidens ſyncopiçantem percipit ilico ꝙ cor patit̄, & uidens cęcū ꝙ oculus eſt æger. Alia non ſic notorie indicant, ſed a pitis indicare noſcuntur, ut uehemēs rubor pomorum maxillę cum magna anhelitus difficultate ſignificat periphleumoniam, & pulſus ſerinus apa in membro neruoſo. Attende ſecundo ꝙ ſi Gal'. aſſerat ſigna ſignificantia rē pręſentem non conferre medico, ſed ſoli infirmo debet ſic intelligi, ꝙ ſigna notoria rei pręſentis non conferunt medico quo ad aſſecutionem glorię & honoris, licet ei conferant quo ad directionem in opere. Nā de primo commodo loquitur Hip. primo ꝓgnoſticorum. ubi ait. Oīs qui medicinę artis ſtudio ſeu gloriam ſeu delectabilem amicorum copiam conſequi deſiderat adeo prudentum regulis rationem ſuam muniat ut in ſingulis ualitudinibus pręſentia pręterita & futura cognoſcat, et ęgro reuelet quę de ſeipſo ęger minime pręſenſerat, ſi enim ſe per eū cognoſcit totū ſe illi certius committit. Et de ſecūdo commodo loquit̄ Haly. 2. techni. commento illius canoñ. Et utilitas quidem magna & demonſtratiuorum & ꝓgnoſticorum dicens. Vtilitas uero ſignorum rē pręſentem ſignificātium eſt neceſſaria in arte medicinę, ꝓpterea ꝙ operationes medicinę particulares omnes pendentes ſunt ex eis, & propterea ꝙ per ſigna indicatiua ſcitur ꝙ futurum eſt, & præparas eis quod neceſſariū eſt. Hęc Haly. Et per hęc facile ſoluuntur obiecta. Tertio dicit ꝙ alia ſignificationum ſignificat rē pręteritam, ut madefactio corporis & pannorum circunſtantium ei ſignificat ꝙ ſudor pręceſſit, & urina habens filos & ramos permixtos adinuicem ſignificat pręceſſiſſe coitum aut pollutionem: vt ait Prin. tertij. 20. cap̄. 13. Et de hac ſignificatione dixit Gal'. ꝙ ſoli medico prodeſt, quia declarat ipſius excellentiam in arte ſua narrantis ęgro quę ei contigerunt abſq; hoc ꝙ uiderit uel audierit unde plus in eo confidit ęger & ei plus credit. Sed nullum ingenium curatiuum ſumitur a re quę pręterijt directe & immediate. Quarto dicit ꝙ alia ſignificationū ſignificat rē futuram ut ſigna digeſtionis apparentia in urina die quarta in ęgritudinibus acutis ſignificant criſim uenturam in ſeptima. Iuxta illud Hyppo. aphoriſmorum ſecunda. Septimę quarta eſt indicatiua. Et citatio labij inferioris ſignificat uomitum uēturum. Et de hac ſignificatione dixit Gal'. ꝙ cōfert utriſq;. ſ. tam medico ꝙ ægro. Medico quidem quia monſtrat eum ſufficientem in ſua arte & quaſi ꝓphetam

Gal.

Signum ſignās rē pñtē duplex.

Haly.

Signū preteritorū.

Signū futurorū.

ꝓphetam cum uentura prædicat. Et excuſat eum ab ignominia ſi quid ſiniſtri contingat infirmo ut deterioratio ſui uel mors per eum ꝓgnoſticata. Infirmo uero quia cum ſibi denuntiantur quæ uentura ei ſunt minus ab eis terretur & patientius expectat: & medicus noſcens uentura infirmo ſcit qualiter eum digtare debet & medicinis occurrere malis uẽturis. Et quia hæc ſignificatio reddit medicum quaſi uatẽ ſimul conferens medico & infirmo & cæteræ tantum uni cõferunt uidetur alijs præſtãtior & utilior. Et id certificat Gal. primo prognoſticorum commento illius cañ. Intereſt artificis dicens. Verum iuuamentũ quod acquiritur in unoquoq; horum trium diuerſificantur diuerſificatiõe multa, quod eſt quia prognoſticatio de eo quod futurum eſt magis eſt iuuatiua ꝗ enunciatio de eo quod præterijt de enunciatione & quod eſt præſens, quia non iuuatur per enunciationem de eo quod iam præterijt in aliqua diſpoſitionum infirmus, immo medicus tantum, ſcilicet quãdo uult oſtendere infirmo prudentiam ſuam per artem medicinæ.

Significationum ſanarum quædam ſunt quæ complexionis ſignificant æqualitatem, quas in ſuo loco nominabimus. Et quædam ſunt quæ ſignificant coæqualitatem compoſitionis.

Signum ſanorũ duplex.

In hac parte ſecunda primo diuidit ſignum ſanum in cõplexionale & compoſitionale. Secundo ſubdiuidit compoſitionale. ibi ⌊Ex quibus ſunt.⌉ Tertio agit de cognitione diſpoſitionis membrorum principalium per operationes. ibi ⌊Modus autem.⌉ In hac prima particula dicit ꝙ ſignorum ſanorum quędam ſignificant temperamentum complexionis de quibus agetur loco ſuo. ſ. cap. 4. doctrinæ præſentis. Alia ſignificant coæqualitatem compoſitionis. i. commenſurationem membrorum organicorum tam in ſeipſis ꝗ cõparatione ad alia in ſua organiçatione.

Ex quibus ſunt ſubſtantiales, quæ uerbi gratia ſunt ut ſint forma & ſitus & quantitas & numerus ſecundum ꝙ oportet. Et hę quidem diſpoſitiones iam diuiſæ fuerunt. Et ex eis ſunt accidẽtales ſicut decoratio et pulchritudo. Et ex eis ſunt finales, & ipſæ ſunt quæ ſunt ex cõplemento operationum, & quæ incedendo ſecũdum perfectionem proueniunt. Omne enim membrum cuius operatio completur eſt ſanum.

Signũ coęqualitatẽ ſignificans triplex.

In hac ſecunda dicit ꝙ ex ſignis ſignificantibus coæqualitatem compoſitionis quædam ſunt ſubſtantialia ſicut forma. i. plaſmatio & ſitus & quantitas & numerus conuenientes ſeu debite inuicem proportionati: Et iſtæ diſpoſitiones ſeu compoſitionis iam diuiſæ fuerunt. i. prædiſtinctæ. ſ. cap. 3. doc. primæ iſtius fen. Alia ſunt accidentalia ſicut decor & pulchritudo ſeu formoſitas. Alia ſũt finalia. ſ. ſumpta ab operationibus quæ ſunt cauſæ finales complexionis & compoſitionis membrorum vt ait Prin. primi prima. doct. prima cap. 2. dicens. Cauſæ autem finales ſunt operationes, & ipſę ſunt quæ ſunt ex complemento operationum. i. quæ attenduntur penes complementum & perfectionem operationũ, & quæ incedendo. i. trãſcurrẽdo per ætates ab infantia vſq; ad ſenium ſecundum perfectionem proueniunt. i. complete & perfecte aguntur qualibet ætate ſecundum ipſius exigentiam, vel quæ incedendo. i. tranſeundo de membro in membrum, vel de virtute aliqua in ſuum obiectum cõplete fiũt. Nam quodlibet membrum cuius operatio perfecte completur ſanũ eſſe dicitur. Attende primo ꝙ Gal. 2. techni pertractans de ſignis ſanis. Primo diuidit ea in ſigna ſumpta a ſubſtantialiter inhærentibus, & in ſumpta ab operationibus neceſſario conſequentibus ſubſtantialiter inhærentia, & in ſumpta a caſibus ſeu accñtibus. Scribit. n. ibi. Cognitiones vero eorum & ab inhærentibus ſecundum ſubſtantiæ rõnẽ debent fieri, & ab his qui ex neceſſitate hæc conſequunt̃ effectibus & caſibus, quæ etiam accidentia proprie vocamus. Attende ſecũdo ꝙ Gal. adaptat hic tria ſigna tam optimæ complexioni ꝗ optimę compoſitioni dicẽs. A ſubſtãtia quidem ipſa eorum quę in optima compoſitione ſunt contemperantia, ſimiles quidem partes habentium in caliditate & frigiditate & ſiccitate & humiditate. Organicorum uero in quantitate & qualitate componentium ea et adhuc in formatione & poſitione particularum vniuſcuiuſq; & totius organi. Sed Prin. hic videtur ea adaptare ſoli compoſitioni. Attende tertio ꝙ ſigna neceſſario cõſequentia complexionem temperatam ſic deſcribit ibi Gal. Ab his vero quæ ex neceſſitate hęc ſequuntur ſimiles quidem partes habentia quantũ quidem ad tactum in duritia & mollitie mediocritas, quantum uero ad uiſum bonus color, & ſecundum lenitatem & aſperitatem mediocritas. Deinde addit. Secundum vero effectus operationum perfectio quam & virtutem nominauimus. Attende quarto ꝙ ſigna neceſſario conſequentia optimam compoſitionem ita deſcribit ibi. Eorum vero quæ organica conſequuntur in coęqualitate & pulchritudine oĩs corporis organicorum. Amplius & inhęrẽtium eis effectuũ virtute. Attende quinto ꝙ inter hęc ſigna magis certa ſunt hęc quę ſumuntur a ſubſtantialiter inhęrẽtibus, deinde ſumpta ab operationibus, & vltimo ſumpta a caſibus. Iuxta illud Haly. 2. techni commento illius cañ. Cognitiones uero. Signa corporum ſanorum tria ſunt. Vnum eorum eſt quod eſt aſſumptum ex eo quod in eis eſt ex diffinitione ſubſtantię eorum. Et iſta ſigna ſunt neceſſarię verificationis. Et ſecũda ſumpta ſunt ex operationibus membrorum. Et iſta iterũ ſunt apparentis veritatis. Et tertia ſunt ſumpta ex accidentibus & conſequentibus ab eo quod eſt eis in diffinitionibus ſubſtantię eorum conſequentibus iterum ab operationibus. Et iſta multotiens ſunt veridica.

Haly. Signum ſanorũ corporũ triplex.

Modus autem ex operationibus cognoſcendi membrorum principalium diſpoſitiones ſecundum cerebrum quidem eſt per diſpoſitiones operationum uolũtariarum, & per operationes ſenſus, & per operationes æſtimationis. Et ſecundum cor quidem eſt per pulſum & per anhelitũ. Et ſecundum hepar quidem eſt per egeſtionem & urinam. Ipſius nãq; debilitatem egeſtio & urina loturæ recentis carnis ſimiles ſequuntur.

In hac tertia dicit ꝙ modus noſcẽdi diſpoſitiones membrorum principalium per operationes talis eſt ꝙ diſpoſitiones cerebri noſcuntur per operationes uoluntarij motus & ſenſus, & æſtimationis, & imaginationis: & memorię, quia cerebrum eſt earum fons & origo. Et diſpoſitiones cordis cognoſcuntur per operationes pulſus & anhelitus quę a corde dependent, & gratia conſeruationis caloris ipſius fiũt. Et diſpoſitiones hepatis cognoſcuntur per egeſtionem & vrinam. Per egeſtionem quidem, quia recipit ab hepate cholerę tincturam. Per urinam uero quia deſcinditur a maſſa humorum genita in hepate vt ſerum a lacte. Et hepatis debilitatem ſignificant ſpecialiter egeſtio & urina ſimiles loturæ recẽtis carnis adhuc ſanguinolentę. Nam per talem egeſtionem magna debilitas hepatis ſignificatur in attrahẽdo chylum vel oppilatio in hepate: quare chylus in meſeraicis incipiens ſanguificare, & aliquid ruboris ſanguis acquirere regurgitat ad inteſtina inde exiens ut lotura carnis. Sed per talem urinam ſignificat̃ mala ſequeſtratio ſanguinis ab aquoſitate & debilitas digeſtiuę hepatis.

Hepatis diſpõ cognoſcit̃ dupl.

Accidentium autem quæ ægritudines ſignificant quædam ſunt quę ipſam demonſtrant ægritudinẽ ſicut diuerſitas pulſus in feſtinatione ſui in febre. Ipſe nanq; ipſam ſignificat febrem. Et quædam ſunt quæ ægritudinis ſignificant locũ,

sicut pulsus serinus cum in parte pectoris fuerit dolor, quoniam significat ꝙ apostema est in panniculo & in diaphragmate, & sicut pulsus undosus qm̄ significat ꝙ apostema est in corpore pulmonis. Et quædam significant ægritudinis cām sicut significationes repletionis per diuersitatem suarum dispositionum, quarū quisq; modus aliquem repletionis modum significat.

Signum ægrotū triplex.

In hac parte tertia Prin. innuit hanc diuisionem: ꝙ signorum ægrorum quædam significant ægritudinem, alia locū ægritudinis, alia causam eius, vt pulsus diuersitas. i. differentia a naturali in festinatione seu velocitate vel frequentia significat calorem extraneum accensum in corde q febris dicitur, propter cuius extinctionem natura plus solito festinat in motu pulsus. Et pulsus serrinus cum dolore acuto in partibus pectoris significat locum ægritudinis. s. apostema esse in loco neruoso seu panniculoso. v3 in diaphragmate vel in panniculo cooperiente costas, vel in panniculo mediastino. Et pulsus vndosus cum magna difficultate anhelitus & grauitate in pectoralibus significat etiam locum ægritudinis. v3 apostema esse in corpore pulmonis. Et intellige per pulsum serrinum pulsum velocem frequentem durum, cuius partes in magnitudine diastolis diuersæ existunt et in duritie & in mollitie: vt ait Prin. cap. 3. summæ primæ sen præsentis. Et dicitur serrinus, quia dum tangitur sub digitis apparet vt serra dentata. Sed pulsus vndosus est pulsus diuersus in magnitudine partium venæ & earum paruitate et eleuatione ipsarum ad superiora, & in latitudine & in consecutione & præcessione & in principio motus pulsus cum mollitie quæ est in ipso. Et dicitur vndosus quia sub digitis tangentibus ipsum similatur undis, quarum aliæ alias sequunt secundum rectitudinem cum diuersitate quę est inter eas in eleuatione earum ad superiora & descensione ad inferiora et in velocitate & tarditate, vt ait Prin. cap. nunc dicto. Sed signa significantia causam ægritudinis sunt significationes repletionum penes diuersitatem suarum dispositionum, vt ꝙ vna est ex sanguine, alia ex cholera, alia ex phlegmate, alia ex melancholia, alia ex aqua, alia ex vento. Et quilibet modus harum significationum significat aliquem modum repletionis, vt signa replōnis sanguinis plethoriam, & signa repletionis choleræ, cacochymiam cholericam, & sic de alijs. Et hæc signa repletionum cuiusq; humoris narrabuntur infra cap°. 7. doctrinæ præsentis.

Pulsus serrinus qd et pl̄sus vndosus.

Amplius accidentium quædam sunt prodeūtia quæ cum ægritudine incipiunt & finiuntur, sicut febris acuta & dolor pungitiuus & coangustatio anhelitus & tussis et pulsus serrinus cū apostemate lateris. Et quędam sunt quæ notam horam non habent, & ægritudinem quandoq; sequuntur quandoq; non, sicut dolor capitis cum febre. Et sunt quędā quæ in fine rei eueniunt, de quibus sunt ægritudines crisis & maturitatis significationes, & significationes ꝓhibitionis maturitatis & signa mortis. harum autem plurime sunt in ægritudinibus acutis.

Accñs ægritudinis triplex.

In hac parte quarta tangit hanc diuisionem ꝙ accidentiū quædam simul incipiunt & desinunt cum ægritudine cuius sunt accidentia. & dicuntur prodeuntia quasi simul procedentia. Alia sunt quæ non habent horam sui aduentus determinatam, sed quandoq; veniunt in principio, quandoq; in augmento, quandoq; in statu ægritudinis. Alia veniunt in fine ægritudinis. sed circa horam crisis seu terminationis ęgritudinis ad bonum vel ad malum. Exemplum primorū sunt accidentia quinq; sine quibus nunq; est vera pleuresis. Primum est febris acuta propter vicinitatem apostematis ad cor. Secundum est dolor pungitiuus, quia apostema est in membro panniculoso fortis sensus. Tertium est difficultas anhelitus seu coangustatio ex apostemate partem concauitatis pectoris, in qua pulmo dilatari debet impediente. Quartum est tussis ꝑpter conatum virtutis expulsiue pectoris ad eductionem materiæ pungentis. Quintum est pulsus serrinus, & hoc accidens est commune apostematibus euenienti bus membris neruosis & panniculosis propter tensionem. Exemplum secundorum est dolor capitis in febre vel vomitus vel nausea. Exemplum tertiorum est ægritudines crisis, sicut apostemata partium exteriorum euenientia per viā crisis & signa perfecte digōnis materiæ & signa corruptionis maligne contraria digōni qualia apparent in crisi mortifera, & signa mortis & pulsus formicans casus virtutis.

Significationum præterea aliæ sunt quę in eo quod de membris apparet significant quæ sunt ex eis sumptæ quæ prope sentiuntur sicut colorū dispositiones, & dispositiones tactus in duritie & in mollitie & in caliditate & frigiditate, & in reliquis. Aut ex his quę cōmuniter sentiuntur & sunt ea quæ sunt sumpta ex forma membrorum & ipsorū sitibus & motibus & quietibus. Et fortasse illa significabunt ipsorum dispōnes occultas sicut labij saltus uomitum. Ipsorum præterea quantitates augmentatæ si fuerint aut diminutæ & eorum numeri fortasse occultorum dispositiones significabunt membrorum, quemadmodum curtitas digitorum quæ hepatis paruitatem significat: & econtrario.

In hac parte quinta. Primo diuidit signa significantia in eo quod de membris apparet in sensibilia propria & sensibilia communia. Secundo exemplificat de his. ibi ⌊Et cognitiones quidem.⌉ Tertio diuidit signa sumpta ex motibus de uisione quadrimembri, & subdiuidit duo ex membris illius ibi ⌊Et earum sunt quædam.⌉ Quarto tangit diuersitates motuum prædictorum penes diuersitates suarum essentiarum & numeri suorum motorum & quantitatis timoris & instrumentorum quibus iuuantur & suorum principiorum & suarum materierum. ibi ⌊Hi autem motus.⌉ In prima particula primo innuit hanc diuisionem, ꝙ signorum quedā significant in eo ꝙ apparet in membris, alię significant ęgritudines occultas. Primum membrum tāgit in principio huius quintæ partis dicens. Significationum præterea alię sunt quæ in eo quod de membris apparet significant. Secundum in principio sextæ partis dicens. Et de signis etiam sunt quæ ægritudines demonstrant occultas. Secundo innuit hanc diuisionem: ꝙ signorum significantium res manifestas in eo quod de membris apparet, quædam sumpta sunt ex sensibilibus ꝓprijs, vt colore sono sapore odore, calido frigido sicco humido duro molli quæ propria dicuntur, quia qd'q; eorum vnico sensu sentitur & est ei appropriatum. Alia sumpta sunt ex sensibilibus communibus, vt figura situ motu et quiete numero & magnitudine, quæ omnia dicuntur qa sentiuntur pluribus sensibus. Iuxta illud Arist. 2. de anima tra. 3. cap. 4. Communia autem sunt motus quies numerus figura magnitudo. Huiuscemodi. n. nullius unius sunt propria sed communia omnibus. Tertio dicit hic Prin. ꝙ fortasse aliqua ex prædictis signis significant dispositiones occultas, sicut saltus labij inferioris seu motio vel oscitatio significat vomitum venturum. moto. n. stomacho super humore grauante commouetur labium ex colligātia ipsius cū eo. Et dicit fortasse, quia non semper ad motum labij sequitur vomitus. Quarto quia non antea connumerauerat inter sensibilia communia quantitatem & numerum membrorum hic innuit eos debere connumerari. Dicit enim ꝙ

Signorum ęgritud. et sensibilibus duplex.

quantitates

quantitates membrorum si fuerit augmentatæ aut diminutæ vel eorum numeri forte significabunt dispositiones aliqs occultorum membrorum, vt curtitas digitornm paruitatē hepatis & eorum longitudo magnitudinem.

Et cognitiões quidem dispositionum eorum per egestiōem si est nigra aut citrina & sup quod significat sunt res uisibiles. Et ex rugitu per inflationem & malitiam digerendi est audibile, huiusmodi quoque sunt cognitiones per odores & sapores oris & relique. Et cognitiones phthisis & hecticæ per unguium gibbositates sunt uisibiles, sed sunt de capitulo eorum quæ sentiuntur cōmuniter. Est autem cum quod manifeste sentitur rem significat occultam quemadmodum rubor pomi maxillæ pulmonis portendit apostema, & gibbositas unguis ulcus pulmonis. Ex cognitionibus uero quæ habentur ex motibus & quietibus trahūtur res quas modo narrabimus. Significationes uero quæ sumuntur ex modo quietis sunt sicut apoplexia & epilepsia & syncopis et paralysis. Et quæ ex motibus sumuntur sunt sicut horripilatio & tremor & singultus & sternutatio & oscitatio & alyces & tussis & saltus & spasmus cum incipit spasmare.

In hac secunda dicit primo ꝙ cognitiones dispositionum membrorum per egōnem si nigra sit aut citrina, & illud sup quod ipsa significat sunt res visibiles. i. visu pceptibiles mediante colore, & cognitio inflationis seu inflatiuæ ventositatis seu malitiæ digerendi ex rugitu est audibile. i. auditu perceptibile mediante rugitu, & similiter huiusmodi cognitiōes dispositionum membrorum sunt sensu perceptibiles per sapores & odores oris, & reliquæ cognitiones. s. a tactu sūptæ.

Gal.

Accñs uel signū a qlitatibus sensibilibus ē qdruplex.

Attende primo ꝙ Ga. tertio morbi. cap. 10. tractans de signis seu accidentibus sumptis a qualitatibus sensibilibus. s. de his quæ compræhenduntur auditu dicens. Dico ergo primo accidentia huius quatuor esse, quædam enim comprēhēduntur cum visu, quędam cum odoratu, quædam cum gustu, quædam cum tactu, & id ideo est quia pauciora signa dispositionum corporis nobis præbet auditus. Attende secundo ꝙ accidentia sumpta a visu sic declarat ibi. Quæ autem percipimus in colore extra naturam erūt aut in toto corpore aut in vno membro aut in pluribus. Color autem extra naturam erit in toto corpore sicut in icteritia & passione hepatis videmus & splenis & hydropisis, in vno autem membro vt est nigredo linguæ. Attende tertio ꝙ accidētia sumpta ab odoratu maxime percipiuntur per respiratione anhelitus & euaporationem quæ fit a membris. Iuxta illud Gal. ibi. Quæ autem compræhenduntur per odoratum vl'r percipiuntur per anhelitum & flatum. Per anhelitum autem intendo aerem attrahi a gutture et pulmonis cānalibus. Per flatum vero actionem intendo quæ fit in toto corpore simili ratione. Per hæc ergo duo puto rem extra naturam ita possumus secernere. Possumus quoq; per ista fœtorem auriū cōprēhendere, narium quoq; titillici & plurimorum membrorum in morbos mutatorum. Item ructus est percipiendus si sit fumosus vel acetosus vel abominabilis vt fœtētes pisces & alias qualitates putoris percipimus. Attende quarto ꝙ accidentia seu signa sumpta a gustu statim post ista meminit. Accidentia vero quæ gustu percipiuntur ab ipsis infirmis sciuntur. Multotiens. n. ex ipso sudore quædam pars in os ægrotantis ingrediuntur & sapor eius percipitur. similiter per saliuæ saporem cognoscitur. Idem fit si sanguinem per os eijciat quandoq; sentit dulcem quandoq; salsum. Similit̃ ꝙ screat ex pulmone, & vomitum a stomacho exeuntē qñq; sentit eum acetosum, quandoq; salsum, quandoq; amarum, aliquando dulcem, quandoq; ponticum. Deinde subdit accidentia sumpta a tactu dicens. Similiter ꝙ a tactu comprēhēdimus vnum ex accidentibus est cum a naturali cursu egreditur quandoq;. n. fit durum quandoq; siccum, quandoq; extensum, nōnunq; molle, & aliquando alio mō est. Hæc Gal.

Anhelitus qd et flatus.

Secundo dicit hic Prin. ꝙ cognitiones phthisis & hecticæ per gibbositates vnguium sunt visibiles. i. visu perceptibiles, sed sunt de cap. primo summa sensibilium cōium, qa pēdent a figura quę est sensibile commune. Et ꝓuenit talis gibbositas in phthisi & hectica parti ex cōsūptione carnis subiectæ vnguibus, parti ex consumptione substantialis humiditatis ipsorū vnguiū. Tertio qa p̄dixerat sensibile cōe qñq; signare dispōes occl'tas, ut saltū labij vomitū & digitorū curtitatē hepar puū. Hic simile dicit de sensibili ꝓprio & de cōi etiam, vt rubor pomi maxillę significat apa pulmōis, & gibbositas vnguis vlcus ipsius. Rubescunt autem poma maxillarum in piphleumonia propter multitudinem vaporū sanguineorū latoꝝ in ea a pulmone ad genas. Quarto dicit ꝙ ex motibus & quietibus qui sunt sensibilia cōia trahunt̃ res. i. signatōes vel cognitiones q̄ mō dicent̃. Ex qetibus qdem apoplexia signat̃ si fuerit vl'is quies seu priuatio motus in toto corpore, & similiter syncopis. Sed si priuatio motus fuerit partialis significatur epilepsia vel paralysis. Ex motibus autem significationes sumptæ sunt sicut horripilatio tremor singultus sternutatio oscitatio alyces, seu brachiorum extensiones, tussis saltus spasmus incipiēs spasmare, ipso enim facto iam cessat motus, de quorum naturis & differentijs late tractat Gal. quinto morbi.

Vnguiū gibbositates.

Et earum sunt quædam quæ proueniunt ex operatione naturæ principalis sicut singultus. Et quædam quæ proueniunt ex operatione naturæ accidentalis sicut spasmus & tremor. Et earum quædam sunt uoluntariæ puræ sicut æstimatio & reuolutio de latere ad latus. Et quædam sunt compositæ ex naturali & uoluntaria sicut tussis & mictus & egestio. Et istarum quidem quædā sunt in quibus natura superat uoluntatem sicut tussis, & quædam in quibus uoluntas superat naturam, sicut mictus & egestio cum uoluntas non cito uult efficere. Accidentium autem a natura sine uoluntate prouenientium quędam sunt quę demōstrant sensus sicut horripilatio, & quædam quæ sensus non demonstrant quoniam nō sentiuntur sicut saltus.

In tertia primo ponit hanc diuisionem quadrimembrē, ꝙ motionum nunc dictarum & similium quædam proueniūt ex operatione naturæ principaliter vt singultus, quædam ex operatione naturę accidentaliter vt spasmus & tremor, quędam sunt purę voluntarię sicut ęstimatio. i. motus persecutionis aut fugę sequens iudicium ęstimatiuę vel lege estuatio, ut quidam libri habent. & intellige motum irę & reuolutio ęgri de latere in latus. alię sunt partim naturales ꝑtim uoluntariæ sicut tussis vrinatio & egestio. Attende primo ꝙ licet singultus sit motus naturę. s. virtutis naturalis expulsiuę stomachi, numeratur tam̄ a Gal. 5. morbi. cap. 1. inter accidētia q̄ sunt ex toto gn̄e contra naturam, quia nō fit a natura regul'r operante, sed irritata per aliquid lęsiuum. Attēde. 2. ꝙ spasmus qui dicitur hic fieri ex operatione naturę accidentali non fit ex operatione naturę membri, sed naturę morbi vel materię eius. Iuxta illud Gal. 5. morbi. cap. 1. Actio vero quę a solo morbo fit est iectigatio & spasmus. Attēde. 3. ꝙ tremor quē Prin. hic fieri dicit ex ꝑatione naturę accidētali numeratur a Gal. 5. morbi. inter motus fcōs ꝑtim a virtute partim a morbo. Ait enim illic cap. 1. Ab vtrisq; autem fiunt omnes motus congelationis & motus omnis qui fit membris mollificari incipientibus, tremor quoque. Et cap. 4. eiusdem libri

Singultus qd.

Motus tã naturalis q̃ voluntarius duplex.

ait. Tremor fit ex duobus motibus, vnoquoq; membrũ grauitate mouetur inferius, & alio virtute sursum leuatur. Secundo ponit hanc diuisionem bimẽbrẽ ꝙ motionum partĩ naturalium ꝑtim voluntariarum q̃dam sunt in quibus natura vincit voluntatẽ vt tussis, aliȩ sunt in quibus voluntas superat naturã vt vrinatio & egestio. tunc non fiunt cũ virtus voluntaria non uult eas cito efficere, licet natura prȩsto sit ad eas efficiendum. Attende ꝙ natura stabiliuit in tussi ꝙ volũtaria virtus vĩceretur a naturali propter necessitatẽ custodiȩ cordis ne suffocatio contingat. Iuxta illud Gal. 5. morbi. cap̃. 7. At qñ aliquid vias instrorũ spũs impedit necesse est vt natura fortissimo atq; multo spũ excludat, hȩc vero sufflatio vocatur tussis. Huius rei signum est ꝙ pñte forti cã tussis ilico tussimus velimus nolimus. Sed in retentõe fœcũ & vrinæ cum quis occupatur in republica vel seruitio diuio nõ tale ĩminet periculũ, quare statutum est vt uoluntas ad tp̃s ꝓhibere possit has purgatões.

Gal.

Accñs tã naturale q̃ volũtarium duplex.

Tertio ponit hanc diuisionẽ ꝙ accidentium tã voluntariorũ q̃ naturaliũ q̃dã mõstranẽ a sensu sicut horripilatio quȩ manifeste percipitur & a medico & ab ȩgro. quȩ ꝺam non monstrantur, quia non sentiunẽ a medico supple sicut iectigatio quã non sentit medicus, sed cognoscit eam narratione patientis a quo sentitur. sentit enĩ quandoq; ȩger motum dilatationis in suis membris a ventositate interclusa qui iectigatio dicitur, & cum multiplicaẽ est præsagium spasmi vel apoplexiȩ futurȩ.

Hi autem motus diuersificantur aut per diuersitatem suarum essentiarum, quoniam tussis in seipsa fortior existit quàm saltus. Aut ꝑ diuersitatem numerorum motorum, quoniam sternutationis numeri motorum plures sunt quàm motorum tussis. Tussis.n.completur motione membrorum pectoris. Sternutatio autem completẽ ex coniunctione motuum membrorum pectoris et capitis simul. Sed quantitas timoris in eis est differens, quoniam motus singultus sicci maioris ẽ timoris quàm motus tussis, licet sit tussis fortior. Per quod autem natura iuuatur est cum quãdoque adiuuatur per instrumentũ essẽtiale & principale, sicut cum iuuatur in expellendo stercus a musculis uentris. Et est cum per instrumentũ iuuatur extraneum, sicut iuuatur intussiendo ab aere. Principiorũ uero earum diuersitates aut sunt ex membris, sicut tussis & nausea, aut ex diuersitate uirtutum agentium, quoniam saltus principium est naturale & tussis principium ẽ animale. Sed & per materiȩ diuersitatem, quoniã tussis est ab excreatione & saltus a uentositate. Hæ ergo significationes significant in eo ꝙ de mẽbris apparet. Et plurima earum demonstratio est secundum dispositiones manifestas. Et tamẽ cum occultas demõstrãt dispões, sicut rubedo pomi maxillæ, quȩ pulmonis apostema declarat.

Motionũ diuersarũ modus septuplex.

In hac quarta tangit septẽ modos diuersitatis istarũ motionũ abinuicem. Primus attenditur penes diuersitatẽ suarũ essentiarum seu naturarũ, vt tussis in seipsa ex propria natura est fortior saltu. Secundus attẽditur penes diuersitatem numeri motorum, vt sternutatio differt a tussi, quia numeri motorum sternutationis sunt plures numeris motorũ tussis, eo ꝙ tussis completur per motum membrorum pectoris solum, sed sternutatio completur per motus membrorum pectoris & capitis sil̃. Sed contra dicit Hippo. aphorismorum septima. Sternutatio fit a capite ex calefacto cerebro & hũectato, quod est in capite vacuo. Et prin. tertij quinta trac. 2. cap̃. 13. Sternutatio est motus proprius cerebri ad expellendum humorem aut materiã aliã cũ auxilio aeris naribus attracti subito per viam nasi & oris, & sternutatio quidem cerebro est sicut tussis pulmoni. Dic cum Galeno in cõmento dci cañ. ꝙ non est vl̃r verum ex solo cerebro sternutationẽ fieri. pẽna.n.(vt ait ibi) siue fistuca in naribus posita sternutatur, & aliquando vẽtus cum tussi ascendit ab iferioribus, quæ fit sternutationis causa ad narium veniẽs foramina. Falluntur ergo arbitrantes esse causam sternutandi solũmodo aerẽ a capite exeuntem. Tertius attenditur penes q̃titatẽ timoris, vt singultus de inanitione differt a tussi, quia est maioris timoris, licet motus tussis fortior existat. Nam singultus ex inanitione vix vnq̃ sanatur sicut spasmus siccus, & ẽ malum signum. Iuxta illud Hippo. apho. quinta. Spasmus et singultus post nimiam inanitionem malum. Quartus attenditur penes instr̃m coadiuuans ad motum. Illud.n. quandoque est essentiale.i.consubstantiale corpori & principale.i. vna ex causis principalibus illius motus, vt musculi ventris in egestione, & quandoq; est extraneum corpori non principale, sed solum adiuuãs vt aer, qui expiratur iuuat in tussi ad expulsionem materierum. Quintus penes diuersitatẽ mẽbrorũ q̃rum sunt motus, vt tussis differt a nausea, quia ẽ motus pectoris & pulmonis & nausea stomachi. Sextus penes diuersitatem virtutũ agentiũ, vt principiũ saltus ẽ a virtute naturali nõ cognitiua.s.a ventositate extẽdẽte, & principiũ tussis est virtus animalis seu motiua volũtarie cooꝑante uirtute expulsiua naturali supple. Et has duas diuersitates dicit hic princeps attendi penes principiorꝝ diuersitates, q̃a et mẽbrũ est principiũ motus & virtus ipsa. Septimus penes diuersitatẽ materiæ motus ut motus tussis ẽ a screatu seu a materia spuibili, & motus saltus a materia uentosa. Vltimo dicit hic prin. ꝙ hic signa significant in eo quod apparet de mẽbris, & plurimũ suæ indicationis est super dispositionibus corporis manifestis, aliquando tamen indicant dispositiões occultas, sicut iam dictum est ꝙ rubor pomi maxillæ significat periphleumoniam.

Hippo.

Gal.

Singultus ex inanitiõe spasmi sicci indicium.

Et de signis etiam sunt quæ ægritudines demonstrant occultas. Quapropter oportet illũ qui ægritudines uult cognoscere occultas, ut ãte anotomiæ notitiam adeptus sit ad hoc ut per eã scientia substantiæ cuiusq; membri ei acquiratur si est carnosum aut nõ carnosum. Et cuiusmodi ẽ eius forma, ideo ut sciat. uerbi gratia. si apostema hic quod habet hanc figuram est in eo, aut nõ ex parte suæ figuræ, unde est comparatum. Et sciat si est possibile, ꝙ in ipso aliquid retineatur uel non sed id labi faciat ꝙ recipit sicut ieiunum. Et si est possibile ꝙ in ipso aliquid retineatur aut ꝙ aliquid ab eo labatur, quæ res sit quã in eo retineri sit possibile aut ab ipso labi donec eius locum sciat quatenus per ipsum iudicet de eo quod in ipso sentitur de dolore aut apostemate si est in ipso aut ab eo longinquum. Et sciat eius societatem ita ut iudicet si habet dolorem per se aut propter societatem, & si materia ab ipsomet processerit aut a suo socio sibi influxerit. Et si superfluunt quod ab eo separatur est de substantia ipsius an ipsum ẽ uia per quam illud penetrat quod ab alio separatur donec sciat illud quod compræhendit ut noscat si est possibile illud quod euacuatum fuit ab ipso euacuatum fuisse. Et ut membri operationẽ sciat donec ipsius cognoscat ægritudinem ex nocumẽto quod in eius consistit operatione. Totũ uero

hoc

hoc per anotomiam scire potes. Scias præterea ꝙ medico qui uult ægritudines regere quæ membris existunt occultis necessaria est anotomia.

Anatomę q̄d cōferat ad dignotionem morborū occultorum.

In hac parte sexta dicit primo ꝙ quædam signorum significant ęgritudines occultas sicut signa tacta in priori parte significant manifestas. Et adde si vis hanc clausulam ptī priori vt membrum secundum primæ diuisionis ipsius. Secūdo dicit ꝙ propterea oportet uolentē cognoscere ęgritudines occultas per hęc signa ꝙ prius sciat anotomiā mēbrorū. Primo vt per sciam anotomiæ sciat substantiam cuiusq; membri si carnosa fuerit vel non carnosa, ex hoc. n. coniecturare poterit ad quos morbos suscipiendos est aptior, & per uiā cōgōnis & per uiā deriuationis, nā læduntur quidē a similibus suę crasi. facile iuuantur āt a contrarijs moderato usu. Secūdo vt sciat qualis est figura seu forma membri. per hāc. n. scitur aliquando certus locus apātis, vt si fuerit apā in hypocūdrio dextro sensu perceptū, & dubiū fuerit vtrum sit in hepate vel in lacerto coopiente ipsū hoc scietur ex figura apātis, quæ figure membri in quo est conformis existit. Iuxta illud prin. tertij. 14. trac. 3. c. 3. In figura vero q̄m figura eius quod apparet de apāte hepatis est lunaris secundum sitū hepatis, lacertosum autem est sił̄e stilo, cuius vna extremitatū est grossa & altera est subtilis, & est quasi cauda muris. 3. ut sciat si possibile sit aliquid retineri in illo membro aut nō, sed facit effluere & statī expellit id quod recipit vt intestinū ieiunum. Ex hoc. n. sciri poterit particula patiens, vt si fuerit oppilatio in gracilibus intestīs præsumitur magis ꝙ sit in tertio gracili inuoluto q̄z in ieiuno, quia per anotomiam scitur ꝙ porus delator citrinæ cholę ieiuno infigitur vel prope ip̄m effundens in ipsum choleram citrinā puram vehemenť abstersiuam & mordacem, quare statim eijcit eam. Cuius rei signū est ꝙ in aīalibus mortuis dum anotomiçantur semper vacuum inuenitur vnde ieiunū dc̄m est.

Ieiunū intestinū.

Quarto vt scito ꝙ poſſe est aliquid retineri in aliquo membro vel aliquid ab eo labi, sciat quæ res in eo retineri solet, vel ab eo labi donec sciat locū talis rei retentæ, vt per ip̄m iudicet si dolor vel apā q̄ sentiť illic sit in illo loco vel distet ab eo. v̄. g. scimus de facili ventositates sq̄bala fœcum & phlegma in monoculo retineri, propterea ꝙ habet vnicum foramē ad introitū & exitū huius quod continet, & in colon ēt pp multitudinem suarū inuolutionum. Cum igitur dolor vehemens sentitur vel tumor aliquis in inferioribus ventris præsumimus colicam esse in monoculo vel colon ex ventositate fece vel phlegmate retenta in eo. Quinto vt per anotomiam sciat societatē membri dolentis cum membris alijs. Ex hac. n. primo iudicare poterit si illud membrum per se doleat vel pp societatem, & si materia doloris processit ab ipso vel a suo socio sit ei transmissa. v̄. g. si quis dolens vehementer in orificio stomachi syncopiçet, scita colligantia dcī oris cum corde scitur dolor cordis & eius defectus non a corde esse nec a materia contenta in eo, sed a materia contenta ī orificio stomachi. Et similiter si quis ex emigranea incurrat dolorem oculi sciť ille esse non ab oculo sed a cerebro. Sexto vt p anotomiam iudicet si superfluum quod separatur ab aliquo membro sit de substantia ipsius vel transeat per ipsum sicut per viam & a membro alio sepatum fuerit donec sciat illud quod comprehendit. i. partem ęgram a qua descīditur quatenus cognoscat si possibile sit id quod fuit euacuatū ab eo fuisse euacuatū. i. decisum, vt si cortices tenues cū fecibus eijciantur ab intestinis medicus scit per anotomiam ꝙ a gracilibus decisi fuerūt & transierunt per grossa sicuti per viam. Et si petala rubea cum vrina a vesica eijciantur scit per anotomiam ꝙ ipsa a renibus decisa fuerunt & per vesicam veluti p viam depulsa fuerunt. Septimo vt per anotomiam medicus sciat operationem membri & ex consequenti ægritudinem quæ mēbro accidit ex lęsione operationis eius, ut scito per anotomiā ꝙ operatio cistis fellis & mundificatio sanguinis a choła scitur ꝙ cistis fellis vel aliquis suorum cānalium patitur cum sanguis a cholera non mundificatur, vt in icteritia citrina.

Tertio dicit princeps ꝙ totum hoc. i. omnia prædicta septē potest scire medicus per anotomiā & occultas ægritudines per eam cognoscere. Quarto dicit ꝙ necessaria est scīa anotomię medico volenti recte & artificialiter regere ęgritudīes occultorum membrorum. Et istud late declarat primi quarta. cap̄. primo ibi. Naturæ vero membri cognitio quatuor rerum continet cognitionem.

Cunque anotomiæ scientia ei acquisita fuerit oportebit post hoc totum ipsum studere in cognitione ægritudinum occultarum secundum sex regulas. Quarum prima est de nocumento operationum. Et tu quidem operationes cum suis qualitatibus & quantitatibus iam sciuisti, quarum significatio est prima & perdurans. Secunda uero est de eo quod euacuatur, cuius significatio pdurans quidem est, sed non est prima, & perdurans quidem est propterea ꝙ in ipsa semper confidūt. Et prima quidem non est, ideo ꝙ significat maturatiōem aut maturationis prohibitionem mediate. Tertia autem est dolor, & quarta ē de apostemate, & quinta est de situ, & sexta est de accidētibus manifestis & comparatis, & eorum significatio non est prima neq; pdurans. Et in una quaque quidem earum sermonem diuisim faciam.

In hac parte septima primo tangit sex regulas quibus medicus deuenit in cognitionem ægritudinum occultarum scita anotomia. secundo declarat primam regulā ibi Ex opōnibus vero. Tertio secundam ibi Eius autem quod euacuatur. Quarto tertiam ibi Doloris autem. Quīto quartam ibi Apostematis autem. Sexto quintam ibi Situs uero significationes. In prīa particula dicit primo ꝙ postq̄z medicus sciuerit anotomiā studere debet in cognitione ęgritudinum occultarum secundum sex regulas.

Ægritudis occultæ dignoscendæ regulæ. 6.

Prima regula trahiť ex nocumento opōnum. Et iam opōnes declaratæ sunt cum qualitatibus suis quibus operantur, & quātitatibus seu mensuris suis. s. doctrina sexta fen primę primi, quæ est de uirtutibus & opōnibus. Et sigñones ab operibus sūptæ sunt primæ & perdurantes. Primæ quidē quia per se & immediate sigñant ægritudines. Oē. n. membrum est ægrum quod facere non potest operationem sibi propriam. Perdurātes vero quia certę sunt firmę & stabiles quibus plus alijs medici innituń. Secunda trahiť ab exeuntibus a corpore vel retentis ī eo, vt fecibus urinis sputis mucis & sudoribus. Et sigñationes inde sumptæ sunt perdurātes. i. stabiles et certæ in quibus medici confidunt. Sed non sunt primæ quia nō īmediate significant dispōnes ęgritudinales, sed mediante digōne vel indigōne apparente in eis. Tertia trahitur a dolore. Iuxta illud Gal. 2. techni. Dolores uero secūdum quem incūbunt locum aut continuitatis solutionē, aut alterationes subitas oñdunt. Quarta trahitur ex apāte, quod triplex genus ægritudinis adesse oñdit. Quinta ex situ membri, ægri, ut si tumor sentitur in hypocundrio dextro sigñat apā hepatis, si in sinistro splenis. Sexta regula trahitur ex accidentibus manifestis sensui et comparatis ad ęgritudines occultas, vt ex rubore genarum iudicatur de piphleumonia, & ex gibbositate vnguium de phthisi vel hectica, & ex agitatōe labij inferioris de uomitu. Et sigñatōes inde tractæ non sunt primę, quia non sigñant per se & īmediate occultas ęgritudines, nec sunt perdurantes, sed instabiles & incertæ frequenter fallentes. Secundo dicit ꝙ loquitur sigillatim de una quaq; istarum regularum excepta sexta supple de qua satis locutus est in parte præcedenti. Attende primo ꝙ Gal. edidit sex libros interiorum gratia cognitionis ægritudinum occultarū. & c. 6. primi eius ait. Oportet per anotomiam scire essentiā vniuscuiusq; membri qualiter est & uicinorum colligantiā, quia colligantia compositioni pertinet. Item iuuamentum

Gal.

uniuscuiusq; membri magnum adiutorium est inuestigandis locis infirmis. Actio enim non est aliud nisi mouendorũ membrorum actiua motio, uerum unumquodq; membrũ, & si nullius sit actionis alicuius est tamen iuuamenti.

Ex operationibus uero significatio habet᷑, qm̃ cum operatio nõ secundũ naturalẽ ꝓcesserit cursum qui est ei significatur ꝙ uirtuti accidit nocumentum & uirtutis nocumentum ægritudinem sequitur quæ est in mẽbro in quo est uirtus. Operationum uero nocumenta sunt secundũ tres modos. Operationes.n.aut minuuntur sicut cũ oculi minuitur uisio et rẽ uidet minorem & a propinquiore spatio, & sicut stomachus cum durius digerit & tardius & minorem quãtitatem. Aut mutantur sicut cum oculus uidet illud quod non est. Aut uidet rem nõ sicut est, & sicut stomachus cũ cibum dissipat & ipsum male digerit. Aut destruuntur sicut oculus cum non uidet & stomachus cum nullo modo digerit.

In hac secunda dicit primo ꝙ significatio super ægritudinibus occultis trahitur ex operationibus, quia cum operatio membri alicuius non seruauerit naturalem cursum qui debetur ei significat accidisse uirtuti nocumentum quod impedit operationem ipsius. Et nocumentum uirtutis sequit᷑ ęgritudinem membri in quo est uirtus. s. malam complexiõem malam compositionem uel solutionem continui. Nam nocumentum uirtutis est actus essentialis ægritudinis, sicut in columitas uirtutis & operationum eius est actus sanitatis. Secundo dicit ꝙ nocumentum operationis est triplex, quia uel operatio minuitur uel mutatur a natura propria seu corrupte fit, uel destruitur. Eiusdem sniæ meminit Gal. 2. techni in litera arabica dicens. Et nocumentum accidens in operatiõe est secundum unum trium modorum, aut ita ut debilitetur, aut ita ut mutetur a parte sua, aut ita ut destruatur. Exemplũ actiouis diminutæ est uisio debilis, uel quia ocl's de uisibili iudicat ꝙ sit minus q̃ꝫ sit, uel quia de prope uidet & a lõge nõ, & digõ stomachi durior. i. difficilior & tardior & mioris q̃ꝫtitatis cibi. Exemplum operationis mutatæ seu corruptæ est uisio eorum quæ non sunt. s. cum ocl'is iudicat aliqua eẽ coram eo quæ non sunt, ut cimices, aut muscas, aut fumũ, aut nubes & tales phantasticæ uisiones apparere solent in principio cataractarũ, uel cum uisus iudicat aliter de uisibilibus q̃ꝫ sint, ut ꝙ omnia sunt citrina: uel omnia rubea, uel omnia perforata, uel de unico uisibili quod est duo uisibilia: & digõ stomachi corruptiua cibi. s. conuersiua eius in fumum uel ad acetositatem uel ad putredinem. Exemplum operationis destructæ seu ablatæ est cæcitas ocl'i & digestio nulla cibi ĩ stomacho recepti, ut in lienteria cibus effluit in ijsdem qualitate & quãtitate, quibus assumptus est absque ulla digestione.

Virtutis actus eẽntialis duplex. Opõnis nocumẽtum triplex.

Eius autem quod euacuatur aut quod retinetur significationes multis sunt modis. Aut.n.significant ex parte retentionis non naturalis sicut cum retinetur res quæ solebat euacuari, quemadmodum accidit illi cuius urina retinetur aut egestio. Aut significant ex parte euacuationis nõ naturalis. Et hic quidem aut erit de substantia membrorum aut non erit ita. Sed quod est de substantia membrorum tribus significabit modis. Aut enim per suiipsius substantiam significabit, sicut anuli qui expuuntur, herpetẽ æstiomenũ in cãnali pulmonis significant. Aut significabit per quãtitatem sui sicut cortices cum in dysenteria ægrediuntur. nã si fuerit grossus significat ꝙ ulcus in grossis existit intestinis, & si subtilis significat ꝙ est in subtilibus intestinis, aut significabit per calorem suum quemadmodum est hypostasis petaloides. Quæ si rubea fuerit significat quod est in membris carnosis sicut renibus. Et si alba significat quod est in membris neruosis sicut uesica. Qđ uero significat illud quod non est de substantia membrorũ, significat aut quia ipsius egressio nõ est naturalis sicut humores sani & sanguis cũ exierit, aut ꝙ est non naturale in qualitate sui sicut sãguis corruptus siue cõsueuerit exire siue nõ. Aut ꝙ non est naturale in substantia absolute sicut lapis. Aut ꝙ non est naturale in quantitate sui, licet naturalis sit eius exitus. Et istud est aut propterea ꝙ augetur aut propterea ꝙ minuitur sicut stercus & urina cũ pauca fuerit aut multa. Aut ut sit non naturale in qualitate sui, licet exire soleat sicut stercus & urina quæ sunt nigra. Aut ut egrediatur a parte non naturali, licet exire consueuerit sicut stercus & urina cum in ægritudine ilij per superiora ægrediuntur.

In hac tertia ponit diuisiones quatuor significationũ sumptarum ab his quæ euacuantur & retinentur. Prima diuisio est ꝙ significatio sumpta a retentis & euacuatis aut significat ex parte retẽtionis in naturalis. s. quia id retinetur quod euacuari debet, ut fex uel urina. Aut ex parte euacuationis nõ naturalis. s. quia euacuatur id quod retineri debet, sicut sanguis bonus aut laudabilis cibus. Secunda diuisio, id quod euacuatur a corpore non naturaliter est duplex. Quoddã est de substantia corporis, ut anulus per os cum sputo eiectus et cortices egesti ut dysenteria. Aliud nõ ut cibus euomitus uel sanguis rascatus. Et secundum hoc duplex significatio trahitur ab illo quod eijcitur. Gal. vero secundo techni facit hanc diuisionem trimẽbrẽ dicens. Quæcunq; uero egeruntur hęc quidem ut particulæ eorum quæ patiuntur, hæc uero ut superfluitates, hæc uero ut in ipsis contenta secundum naturam.

Tertia diuisio huius quod eijcitur a membris decisũ significatio est triplex. Vna sumitur a substantia eiecti ut anuli qui expuuntur a substantia sua significant ꝙ in cãnali pulmonis est herpes estiomenus sua maligna putredine vel corrosiõe dissipans substantiam eius. Alia sumitur a q̃ꝫtitate eiecti, vt cortices in dysenteria emissi, si grossi fuerit significãt vlcera grossorum intestinorum, si subtiles vlcera gracilium. Alia a qualitate puta a colore, vt hypostasis petaloides, si rubea fuerit significat ꝙ est. i. descinditur a membris carnosis puta a renibus, & si alba fuerit a membris neruosis sicut vesica. Et est hypostasis petaloides residentia quędam grossa in urina similis frustis grossis tritici fracti quæ petala vocantur, de q̃ dicit princeps. cap̃. 6. summę secundę doctrinę p̃ntis. Alia est petaloides magnarum partium albarum aut rubearum quę significãt secundum p̃lm ꝙ separatę fuerũt ex membris quę sunt propinqua mẽbris q̃bus diuidunt᷑ vrinæ, & sunt membra mingendi. Et albæ sigñant ꝙ sunt ex vesica ꝑꝑ vlcera q̃ sunt in ea aut scabiẽ aut corrosionẽ. Rubeæ ãt carnosæ sigñant ꝙ sunt ex rene. hæc prĩceps. Quarta diũsio, huius qđ eijcitur nõ decisũ a subã mẽbrorũ sigñatio ẽ sextuplex. Pria sumitur ab exitu ĩnaturali ipsius. s. quia est bonũ & utile corpori nõ debẽs eijci, sicut sanguis bonus vel hũor alius vtilis corpori. Secũda a qualitate eius quod eũat᷑, sanguis corruptus per mẽstrua vel hæmorroydes vel aliũde exiẽs significat suo fœtore vel corruptõe putredinẽ in locis vñ processit siue talis sanguis consueuerit euacuari sicut multis mos est ꝑ nasum vel anum q̃nq; corruptũ proijcere sanguinẽ siue non consueuerit.

consueuerit. Tertia sumitur ab ĩnaturalitate substãtię eius quod eijcit.s.quia est ex toto gñe contra naturã sicut lapis natus in rene aut vesica exiẽs cum vrina. Quarta sumit ab ĩnaturalitate q̃titatis rei q̃ eijcit.s.quia plus vel minus ex ea q̃ dẽat exit, vt vrina vel fex excedẽs vel diminuta peccat in q̃to sigñans naturã non satis sugere chyli ex cibo & potu.

Quinta sumit a qualitate rei q̃ expellitur sicut secunda, nisi ꝙ secunda ẽ generalis tã ad id quod consueuit q̃ ad id quod nõ cõsueuit euãri. Et ista spãlis est ad id quod exire solet, vt fex & vrina nigræ sigñant sua nigredine vel adustionem uel mortificationẽ uel expulsionẽ melicæ materiæ, & fex & vrina cõsueuerũt exire, licet raro exeant nigræ Sexta sumit ab ĩnaturalitate ptis unde ęgreditur id quod expellitur, ut cũ feces per os exeunt in illiaca perniciosa, & q̃n urina cũ meatus utrarũq̃ uehementer inferius oppilantur. Et hę superfluitates ex anxio dolore cum impetu sursum depelluntur.

Doloris autem significationes in duobus cõpræhenduntur generibus. Et illud est, quoniam dolor aut significat p suum locum. uerbi gratia, quoniam si fuerit in dextra erit in hepate, et si fuerit in sinistra erit in splene. Et est cum per suã speciẽ significat quæ sit ipsius causa sicut diximus in doctrina cãrum. uerbi gratia, quoniam si fuerit grauatiuus significabit apostema quod ẽ in mẽbro non sentiente, aut cuius sensus destructus ẽ. Et extensiuus multam significabit materiam. Et mordicatiuus materiam significabit acutam.

Sigñatio ęgritudinis occultę per dolorem duplex.

In hac quarta dicit ꝙ sigñationes ęgritudinũ occultarũ sumptę a dolore sunt duoꝝ generũ. Nã q̃dã sumũtur a loco doloris, vt si dolor fuerit in hypocũdrio dextro sigñat ęgritudinẽ hepatis, si in sinistro, splenis. Aliæ sumũtur a spẽ doloris, vt si fuerit grauatiuus significat apãa inesse mẽbro qđ nõ sentit, vel cuius sensus iã destructus fuit, & si fuerit extẽsiuus significat multitudinẽ materię distendentis membrũ cũ uiolentia, & si fuerit mordicatiuus significat materiam acutam.

Apostematis autem significationes tribus existunt modis. Aut.n.sunt ex substantia sui sicut herysipela quæ cholerã significat rubeam. Aut sicut sclirrhosis quæ cholerã demonstrat nigram. Aut ex loco sui. sicut cũ fuerit in dextra significat. uerbi gratia. ꝙ est ex parte hepatis, aut in sinistra significat quod est ex parte splenis. Aut per figurã sui, quoniam cum apud dextram fuerit & fuerit lunare significat ꝙ est in ipso hepate, & si longũ fuerit significat ꝙ est in musculo qui ẽ super ipsũ.

Sigñatõ ab apãtibus triplex.

In hac q̃nta dicit ꝙ significationes ægrtudinũ occultarũ ab apãtibus acceptæ sunt tres. Prima sumit a subã apãtis vt herysipela sigñat cholerã rubeã & sclirrhosis nigrã. Secũda ex loco apãtis, ut si fuerit in hypocũdrio dextro significat ꝙ ẽ in hepate, si in sinistro ꝙ in splene. Tertia ex figura vt si apã existẽs in dextro latere fuerit lunare significat ꝙ in hepate ẽ si oblongum ꝙ est in musculo cooperiente hepar.

Situs uero sigñationes aut sunt ex locis, aut ex cõitatibus. Et ex locis quidem apparentes sunt. Et ex communitate quidem sunt sicut cum p nocumentum quod est in digito ex causa antecedẽte cognoscitur ꝙ est propter nocumentum quod sexto ex paribus neruorum colli accidit.

In hac sexta dicit primo ꝙ sigñationes ęgritudinũ occultarũ extractæ ex locis sunt duorũ modorũ. Primus earũ modus attẽditur penes considerationẽ loci ęgritudinis absolute. Secundus penes considerationẽ loci ægritudinis secundũ societatẽ, qua cõicat cum alio membro a quo recepit nocumẽtũ. Secundo dicit ꝙ sigñationes primi modi sunt appentes.i.manifestę, vt si dolor profundus fuerit in hypocundrio sinistro cũ tumore aliq̃ significat apã splenis, & si dolor fuerit in pectine & uirga cum emissione saniei per vrinã significat vlcera in eis. Tertio dicit ꝙ significationes secũdi modi sunt sicut lęsio digito eueniẽs ex cã antecedente.i.non per cãm sit in eo, sed in mẽbro priori a q̃ recipit sensum & motũ, vt cum ex ablatiõe sensus vel motus alicuius digiti significat euenisse nocumẽtũ.6.pari neruorũ colli. Siꝉis casus meminit Gaꝉ.1.interiorũ.cap.16.scribens ita. Dico ergo quẽdã posuisse super tres digitos manus cuiusdam medicinã & murmurauit sensum digitorũ a triginta diebus esse ablatum & motus digitoꝝ tm̃ permãsit cuius medicina nil ei ualuit. Quod aspiciens cæpi quod in vsu habebã facere vocans ergo medicũ interrogaui eũ quæ esset illa medicina, at audiens huius medicinam huic rei esse opportunam, cæpi inuestigare quare medicina eum non iuuisset. Et p̃terita accidẽtia inuestigare incipiens audiui ab eo non habuisse nec frigiditudinem nec apã, sed sensus digitorũ minutus est paulatĩ qđ audiens miratus sum. Et reuersus iterum interrogaui eũ an eẽt percussus ĩ membris digitorum superiorũ, qui r̃ndit neq̃q̃. Sed recordatus manifestauit se habuisse ictũ in ossibus dorsi initiantibus. Quod audiens iterum conuersus dixi. q̃uo & q̃ntus fuit ille ictus. Qui dixit se ambulasse romã & de eq̃ cecidisse & post paululũ tempis inuenit in digitis hanc passionẽ se habuisse. Quæ audiens arbitratus sum partem nerui qui exit post septimam spondilem habere apostema propter illum ictum & postea induratum esse. hoc Gal.

Sigñatio ęgritudinis occultę a loco duplex.

Gal.

Capꝉm. ij. De signis distinguẽdi inter ęgritudines pprias, et quę sunt in cõitate.

ET quoniã est cum ęgritudines in principio accidunt in membro & est cum accidunt per associationẽ quẽadmodum caput stomacho in suis associatur ęgritudinibus, tũc oportet ut determinemus differẽtias inter has duas res p signũ distinguẽs.

In hoc cap. primo proponit intentũ. Secundo dat vno modũ discernendi inter principalẽ ęgritudinẽ & illã q̃ est a societate ibi ⌊ Dicemus ergo. ⌉ Tertio tãgit errorẽ circa modũ illũ cõtingere solitum ibi ⌊ Est tñ cum ex hoc. ⌉ Quarto dat cautelas vitandi dictum errorem ibi. ⌊ Semita vero. ⌉ Quinto tangit alium modum per quẽ discernitur ęgritudo principalis ab illa q̃ est a societate ibi ⌊ Plimũ vero. ⌉ Sexto remittit nos de quibusdam signis ad sequẽtia ibi ⌊ Et nos q̃dẽ. ⌉ In prima parte primo innuit hanc diuisionẽ, ꝙ ægritudinũ q̃dã primo accidunt & principales dicuntur, quia non depẽdent ab alia priori ęgritudine, sicut febris tertiana vel ephemera ex putredine cholere vel inflãmatione sp̃uum. Alię accidunt ex societate vt cum a digitis manuum aufertur sẽsus aut motus propter lęsionẽ alicuius neruorũ spõdiliũ colli, uel ab hũore crystallino oculi tollit visio pp vngulã vel telã q̃ est in coniunctiua. Secundo dicit ꝙ oportet hic dare dr̃iã inter has ęgritudines per propria signa distinctiua quatinus sciat cui primitus occurrendũ est. Prius.n. principali q̃ cã alterius est intendere oportet. Iuxta illud principis primi quarta cap. vltimo. Cum vna ęgritudo cã fuerit alterius sicut cũ accidit oppillatio & febris medicabimur oppilationẽ prius, deinde febrẽ, & si necessarium fuerit oppilationem apire cũ eo in quo aliqua existit caliditas non curabimus de febre.

Ægritudo p eẽntiã & p cõsensũ quæ.

Dicemus ergo quòd oportet considerare quę prius accidit & autumabimus quòd ipsa ẽ principalis & altera est ei associata.

In hac secunda dicit ꝙ ad discernendum inter principalē ægritudinem & illam quę ex societate seu colligantia cū alio membro ægro oportet attendere quę ipsarum primo euenit & autumabimus.i.existimabimus vel imaginabimur ꝙ ip sa est principalis, vt si quis in stomacho prius doluerit ex re pletione putredinali, deinde doleat caput iudicabimus ęgri tudinem stomachi principalem, & ægritudinem capitis ex colligantia ipsius cum stomacho maxime si nō appareat cā alia manifesta dicti doloris vel morbi capitis, & si inter mē brum primo ęgrotans & aliud quod post ægrotat sit cōmu nicatio seu colligantia notoria.

Est tamen dum ex hoc prouenit error. Et hoc est, quoniam fortasse ægritudo principalis non erit pcepta sensu neq; dolorosa in principio sui, sed postea sentietur ipsius impedimentum, postquam associata ægritudo apparuerit quæ pro certo est illa quæ post ipsam accidit & est eā sequēs. Existimabitur ergo ꝙ associata & accidentalis sit illa quæ est principalis ægritudo. Et ē cū non percipitur nisi accidentalis tātum & principalis origo obliuioni traditur.

In hac tertia dicit ꝙ aliquando interuenit error in iudicio primę & principalis ægritudinis altero duorum modorum. Vnus est quia principalis ęgritudo in sui principio qn̄q; nō sētit neq; est dolorosa, sed postq̄ alteri ęgritudini sociata fue rit quę sequitur eam apparebit nocumentum ipsius, & forsā inde credetur ꝙ ægritudo accn̄s ex societate sit principal', vt oppilatio splenis vel canalium eius nec sensu percipitur nec dolorosa est donec aucta fuerit in tm̄ tumorem ꝙ disten dat splenem & ipsum apostemet. Sed instabit aliquis qa ægritudo differt generaliter a neutralitate per hoc ꝙ sensibi'r lędit operationes & neutralitas non, oīs igitur ægritudo sēsu percepta est. Dic ꝙ oīs ęgritudo lędere dicitur sensibiliter, qa cogit desistere membrum vel corpus in quo est ab operatio nibus solitis taliter & intm̄ ꝙ medicus aut ęger perspicacit' intuens percipere pōt eius nocumentum. Vel dic id itell'i de ægritudinibus totius corporis quę desistere cogūt ipsum ab operationibus solitis. Vel dic ꝙ q̄libet ęgritudo sensibiliter lædit & perceptibilis est secundum genus, licet non secundum spēm' vel indiuiduum, vt hecticus ignarus artis medicinæ sentit ꝙ ęgrotat & exercere non pōt opōnes solitas, sed nescit quo morbo vel specie morbi. Secundus modus quo interuenit error in discernendo morbum pr̄cipalem a morbo ex societate est cum non percipitur morbus principalis neq; per se neq; cum alio sequēte eum, sed solum percipitur morbus eum sequens, & principalis origo ignoratur, ut'cum prima spēs hecticę q̄ vix cognoscitur ēt'a pitissimo medico choleram putrescere faciens tertianam genuerit febrem iudicabitur de tertiana ꝙ sit morbus principalis cum sequat hecticam. Et in turbatione rationis ex vehementi suffocatio ne matricis iudicatur interdum ꝙ ægritudo principalis sit in cerebro pp ignorātiā suffocatiōis matricis, q̄ ē cā ipsius.

Ægritudo sensibil'r lædens p ceptibilis est du plr.

Semita uero obseruandi se ab hoc errore ē, ut medicus membrorum noscat cōmunitatē, quod quidem erit ex scientia sua in anotomia. Et ut nocumenta sciat quæ unicuiq; accidunt membro, quorum quædam sunt sensu percepta quædam non percepta Et moretur in ægritudine & non iudicet de ea ꝙ sit principalis, nisi postquam considerauerit quid sit possibile ꝙ accidat ipsam sequens. Egrum ergo interroget de significationibus ægritudinum quas membris ægro membro associatis possibile est accidere, quæ non prius erant sensu perceptæ nec dolorosæ, ita ut appareant primo nec comouentis accidentia quæ sūt eis propinqua, sed nec etiam eas sequuntur res ni si quæ ab eis sunt longinquæ nō sensu percepte. Aeger ergo ignorat ꝙ sint accn̄tia illi longinqua radici. Istud tamen non dignoscitur nisi sapientia medici.

In hac quarta dicit ꝙ semita seu via qua medicus potest a dcīs erroribus se p̄seruare triplex est. Prima est vt ipse sciat cōitatem seu colligantia membrorum adinuicem. Et hanc scire poterit ex anotomia. nam cognito per anotomiā ꝙ a cerebro ad stomachum descendunt duo nerui, & a corde ad cerebrum duę ascendunt arterię scit cerebrum cū stomacho & corde magnam habere colligantiā. Secunda est vt sciat spēs & modos nocumentorū q̄ vnicuiq; mēbro cōtingere solēt, q̄rq; q̄dā sunt notoria subiecta sensibus, vt cęcitas ex tela oculi, alia non, vt oppilatio hepatis vel cistis fellis. Sed quæret aliquis qūo sciemus nocumenta non percepta sensu, cum omnis nostra cognitio intellectiua dependeat ab aliqua sensitiua p̄cedente, & deficiente nobis aliquo sensu deficiat nobis scia sensibilis eius. Dic ꝙ licet aliqua nocumentorū nō percipiantur sensu per se & immediate, percipiuntur tamē aliquibus sensibilibus signis, vt oppil'o pori cistis fell' transeuntis ad ieiunū percipitur ex albedine fecum & croceitate vrinę, & ictericia ex cholera transeunte ad cutē. Tertia est vt medicus non festinet super iudicio ægritudinis ꝙ sit prima & principalis, sed moretur in ægritudine.i. morose deliberet nec concludat vel determinet ꝙ sit principalis nisi prius consideratis accidentibus poſ'ibus eam sequi vel præcedere, super q̄rum cognitione interroget ægrum de signis ægritudinum poſ'ium contingere membro associato parti ęgrotanti non antea sensu perceptarū nec ita dolosarū vt prius appareant, neq; excitantiū accn̄tia ꝓpinqua eis, neque cansequuntur eas nisi res intm̄ elongatę ab eis vt nō sensu percipiantur ab eis oriri. Et ideo infirmus ignarus anotomiæ & colligantię membrorum multam distantiam ignorat qn̄q; ꝙ ęgritudines apparentes sint accn̄tia radicis illius. s. membri associati a lōginquo vel ęgritudinis ipsius, sed medicus sapiēs istud cognoscit. Verbi gratia. morbus caducus qn̄q; contingit ab aliquo digito manus vel pedis transmitte te cerebro venenosos vapores & is morbus non est prima & principalis ægritudo sed ęgritudo societatis sumens originem a mala complexione cum materia venenosa alicuius digitorum q̄ prius latuit dum mansit quieta nec commouit accidentia sensibilia nec dolorem intulit. Sed dum cōmouetur effumat ad cerebrū deferentibus neruis vapores eius & īfert cerebro morbum caducum. Debet ergo medicus in morbo caduco diligenter interogare ęgrum si p̄nserit aliq̄ commotōem in aliquo suorum membrorum inferiorum, & ab illo ad cerebrum aliquid ascendere, si sic tunc morbus caducus non est principalis, sed ab alio communicatus, si non tūc est principalis ortus a causa priuata latente in cerebro.

Medicorū uia p̄seruatiua ab erroribus est triplex.

Plurimum uero quod ex eo ad memoriam reducitur est cum operationum impedimentū cōsideratur. Cunque operationum impedimētum inuenerit antecedens iudicabit ꝙ ægritudo illa est associata, licet quædam membrorum sint talia ꝙ plurimum dispositionum ipsorum est, ut sint eorum ægritudines aliorum mēbrorū ægritudines sequentes. Capitis.n.secundum plurimū suarum dispositionum sunt ægritudines per societatem stomachi. Sed illud conuertere est ꝓparū.

In hac parte quinta capituli istius primo dicit ꝙ p'm huius quod reducitur ad memoriam medici vel ęgri de prima & principali ęgritudine est qn̄ consideratur ab eo impedimētū seu læsio opōnum. Et cum inuenerit nocumentū opōnū

alicuius

alicuius membri præcedere manifestam ægritudinem, quæ prima facie vr̃ prima & principalis iudicabit ꝙ illa ægritudo est associata.i.neq; prima est neq; principalis, sed procedens ex colligãtia membri in quo est cum alio membro infirmo. Secundo dicit ꝙ aliqua membra corporis sunt talia ꝙ ęgritudines eorum vtplm̃ sequuntur ægritudines aliorum membrorum, ut caput sæpius ægrotat ex societate stomachi, tum quia est velut caminus ad quem ferri solent vapores & fumi cibi potus & humorum stõi, tum quia cerebrum quod est pars ipsius principalior est spongiforme laxum cito imbibitum vaporibus et humoribus. Tertio dicit ꝙ illud conuertere est perparum.i. raro contingit ꝙ passiones cerebri cõicentur stõ, vel si cõicent̃ multo sępius passiones stõi cerebro cõicantur, quia cerebrum habet emunctoria plurima quibus purgatur, ut nares palatum aures oculos carnes glãdulosas quæ sunt retro aures, quare parum ex eo ad stõm descendit. Sed instabit aliquis ꝙ humores cerebri sua grauitate ꝓmptius descendunt & quasi spontaneę ad stõm q̃ʒ ab eo ferãtur ad caput. Item Gal. dicit. 2. cõplo. cap̃. 18. Descensus autem phlegmatis a capite ad stõm pluribus accidit hominibus & p̃cipue Romæ & in regionibus quæ secundum similitudinem dispositionis eius sunt humidæ. Dic id verum esse de humoribus nisi essent alia receptacula paratoria recipere & industria emungendi & rascandi eos, sed de fumis & vaporibus non est verum ꝙ descendãt citius q̃ʒ ascendunt. Ad aliud dic Gal. ibi loqui de loco particulari, neq; negat quin in illo plures morbi communicẽtur cerebro ex stomacho q̃ʒ econuerso.

Cerebri emũctoria qbus purgat̃. — *Gal.*

Et nos quidẽ coram tuis manibus ponemus signa cõplonũ principalium & accn̄talium secũdum modum cõem. Quæ uero unicuiq; mẽbro sint propriæ in suo dicentur cap. Quæcunq; aũt ex sign̄ationibus ægritudinum cõpõnis manifestæ fuerint sensus dignoscet. Sed quæ ocultæ fuerint exceptis repletione & oppilatione & apostematibus & solõne continuitatis in dictione uli cõpręhendere est difficile. Et similiter illud quod ex repletionibus & oppilationibus & apostematibus & solutione continuitatis unicuiq; mẽbro proprium existit. Melius igitur est ut hoc totum dictionibus reseruetur particularibus.

In hac sexta dicit primo ꝙ dabit in cõi signa cõplonũ tã principalium seu naturalium, q̃ʒ accn̄talium.s.cap̃.sequenti, sed complexiones propriæ membris dicentur alibi.s. tertio huius in caplis ꝓprijs ad hoc ordinatis. Secũdo dicit ꝙ sensus sufficienter nobis indicat signa ægritudinum organicaꝝ manifestarum, vt visibiliter cognoscimus luscos gibbosos & claudicantes: nec aliqua super his traditione signorũ egemus. Tertio dicit ꝙ difficile est cõpræhendere in dictione vli.i.in vno cap̃. vel in vna sũma gn̄alit̃ signa oĩum ægritudinum occultaꝝ exceptis repletione oppilatione apãtibus & solutione cõtinuitatis quaꝝ signa reddũt in doctrina pn̄ti caplis sexto septimo octauo nono decimo et vndecimo. Difficile ẽt est sub vna summa tradere propria signa repletionũ oppilationum apãtum & solutionis continui appropriataꝝ vnicuiq; mẽbro, & ideo melius est ista non tradere hic, sed in fen seu dictionibus particularibus tertij can̄. & quarti vbi agitur de apostematibus & solutione continui.

Cap. iij. De signis complexionum.

Cõplonis signũ x.

Signorum genera quibus cõplexionum dignoscuntur dispositiones sunt decẽ. Vnũ eorum est tactus. Et modus quidẽ quo cognoscitur est ut consideretur an tactus sani sit æqualis in terris temperatis & aere temperato. Nam si æqualis fuerit significabit æqualitatem. Quod si patiatur ab eo tactor complexionem habens sanam & infrigidetur aut calefiat aut ipsum sentiat naturali molliorem aut duriorem aut asperiorem quàm naturalis & neq; fuerit ibi cã ex aere aut balneatione cum aqua frigida aut alia re quæ mollitiem addat aut asperitatem est tunc ex complexione non temperata. Et ex dispositione quidem unguium in mollitie & siccitate ipsorum possibile est cognoscere complexionis corporis dispositionem, licet mollitiei & duritiei iudiciũ non sit stabile, nisi prius æqualitatis inter caliditatem & frigiditatem significationes præcesserint. Nam si non ita fuerit possibile erit ut caliditas durum tactum & asperũ mollificet, nedum illum qui est temperatus propter resolutionem ipsius, et faciat existimari ꝙ sit mollis & humidus natura, & ut frigiditas mollem tactum induret, nedum illum qui est temperatus, propterea ꝙ multum congelat & inspissat, et opinabitur ꝙ sit siccus sicut nix & sol. Et nix quidẽ ꝑꝑea ꝙ coagulat & cõgelat. Et sol quidem ꝑꝑea ꝙ ingrossat. Eorũ aũt plurimi qui frigidę existũt complexionis corpora mollia sunt, licet sint macra, quoniam cruditas multa consistit in eis.

In hoc cap̃. præmittit Princeps decem sunt genera signorum quibus cognoscuntur dispõnes complexionum. Deinde exequitur de eis sigillatim. Et primo de naturalibus. Secũdo de accn̄talibus ibi ⌊ Cõplonũ vero extranearum. ⌉ In hac prima parte agit primo de primo gn̄e ibi ⌊ Vnum eorũ est tactus. ⌉ Secundum de secundo ibi ⌊ Secundum vero est genus. ⌉ Tertio de tertio ibi ⌊ Tertium uero est. ⌉ Quarto de quarto ibi ⌊ Quartũ vero est. ⌉ Quinto de quinto ibi. ⌊ Quitum vero est. ⌉ Sexto de sexto ibi ⌊ Sextum vero est. ⌉ Septimo pretermisso vel neglecto septimo signo agit de octauo ibi ⌊ Octauum autem genus. ⌉ Octauo agit de nono signo ibi ⌊ Nonum vero genus. ⌉ Nono de decimo ibi ⌊ Et genus quidem decimum. ⌉ Prima particula est præsens textus in quo dicit primo ꝙ vnum eorum est tactus.i. primum genus cognitionis humanæ cõplexionis est per sensum tactus & per qualitates tangibiles. Nam si qualitates tãgibiles corporis cuius inuestigatur complexio fuerint similes tactui hominis sani in terris temperatis & aere temperato, ita ꝙ nec calefaciant nec infrigident nec humefaciant nec desiccent ipsum nec sentiatur ex eis immoderata mollities uel durities aut asperitas significant æqualitatem seu temperamentum cõplonis. Signãter dr̃ in terris tẽperatis et aere tẽperato, quia corpus sanũ sꝑ cuius cõplo ẽ tẽperatissima scd̃m habitũ sentit̃ in æstate vel regione cal'a cal'ius tẽperato ex cõplone acquisita a tꝑe aut regione, licet sit habitual'r tꝑatũ. Sed q̃ret aliqs cũ partes corporis sint etherogeneæ plm̃ quadã calidę magis aliæ minus quaꝝ iudicio plus est insistendũ. Dic ꝙ musculosis in qbus carniũ calor & frigus neruoꝝ & ligamẽtoꝝ sese cõtẽperãt, vel cuti manuũ & maxie pulpis digitoꝝ suoꝝ in qbus fere æquat̃ cal'itas venaꝝ & arteriaꝝ friditati neruoꝝ & ligamentoꝝ. Secundo dicit ꝙ si tactor sanę cõplonis patiat̃ a qualitatibus tãgibilibus corporis cuius compl'o inquirit̃ ita ut ꝑ aliquã eaꝝ infridetur aut calefiat aut sentiat mollitiẽ vel duritiẽ vel asperitatẽ imoderatã p̃ter hoc ꝙ ueniat a cã extrinseca, sicut aere vel balneo vel aliquo tali mollificante vel exasperante complexio talis corporis est distemperata in illa qualitate uel in illis qualitatibus in qbus sentit̃ excedere per tactũ hoĩs sani. Tertio dicit ꝙ cõpl'o corꝑis humani ex dispõne unguiũ ĩ mollitie & duritie sciri

potest maxime quo ad qualitates passiuas, vt si molles fuerint significant humidam cōplonem, si duri siccam. Sed ad verificationem iudicij istius firmam seu stabilem prærequiritur æqualitas seu temperamentum complexionis in caliditate & frigi. quia possibile est vt caliditas durum tactum & asperum mollificet & applanet, & nō solum temperatum. i. rē q̄ dura esset & aspera si non occurreret ei caliditas mollē & lenem reddat, vel trahendo ad eam humiditatem vel liquefaciēdo humidum congelatum in re illa sicut calor mollificat ceram duram liquefaciendo & reddit cutes æthiopū lenes trahēdo ad eas humiditates ex ꝓfūdo corporis. Et hos duos modos mollificationis a calore potes elicere ex his verbis. Propter resolutionem ipsius, intelligendo per resolutionem attractionem humorum ad cutem sub forma vaporis & dissolutionem humiditatū congelatarū quæ faciunt apparere corpus humidum nā cum tn̄ sit siccū. Posse etiā est vt frigiditas faciat apparere rem naturalr mollem & humidā siccā, & nō solum rē tēperatā siccā & id opat̄ cōgelando humidum & inspissando, quare facit opinari de re naturalr humida q̄ sit sicca. Nec sola frigiditas facit apparere rem mollem duram, sed interdum calor sicut nix & sol. Nix quidem congelando & inspissando humidum. sol vero ingrossando, quia resoluit humidum subtile relinquēs terreum grossum.

Quarto dicit q̄ corpora frigidæ complexionis sunt vt plm mollia q̄uis aliqua ex eis sint macra, quia pp malitiā digōnis ꝓueniente a frigiditate abundant in humoribus crudis remollientibus carnes eorū. De phlegmaticis id notoriū est,

Gal. sed de melicis macris terrestribus id mirū vr̄ Gal. tn̄ id idē de ipsis affirmat. 2. cōplonum. cap̄. 23. dicens. Q. si eius. s. corporis melici frigiditas & sicci. fuerit a principio rei, tunc corpus eius erit album molle tenerum lene eruntq̄ venę ipsius subtiles occultæ, et iuncturæ eius debiles occultæ.

Secundū uero est genus signorum ex carne & adipe assumptorū. Qm̄ caro rubea cū multa fuerit humiditatem significabit & caliditatē, & erit ibi soliditas. Et si pauca fuerit & adeps mltus nō ibi affuerit significabit siccitatē. Pinguedo autē & adeps sp frigiditatē significant & est cū eis laxitas. Et si cum hoc fuerit uenarū coāgustatio & sanguinis paucitas & hoc hn̄ti aduenerit debilitas ex fame pp minorationē sanguinis naturalis qui est præparatus ad illud quo mēbra ex nutrimento indigēt sign̄abit q̄ cōplo hæc est secundū naturā. Et si hæc alia signa non affuerint significabit q̄ est cōplo acquisita. Pinguedinis autē & adipis diminutio sp caliditatē sign̄at, qm̄ pinguedinis et adipis materia sanguinis est unctuositas & earū factor est frigiditas. & pp hoc in hepate minorant̄ & sunt in intestinis multę, & neq̄ sunt super cor multo plus quàm super hepar nisi pp materiā. non. n. pp cōplonē & formā & pp curam naturæ pēdentem a materia illi sili. Pinguedinis autē & adipis congelatio super corpus minuitur & auget̄ scd̄m minorationē caloris & ipsius augmentū. Et corpus quidē carnosum absq̄ multa adipe & pinguedine est corpus calm & humidum. Quod si fuerit caro rubea multa cum pinguedine & adipe pauca sign̄abit humiditatē superfluā. Et si superflua fuerit humiditatis & frigiditatis sign̄abit superfluitatē, & q̄ corpus frigidū est & humidū. Et ex corporibus quidē q̄ magis est macrū frigidū est & siccū & postea calidū & siccum, deinde siccū quod in caliditate & frigiditate temperatum existit, postea calidum quod est in humiditate & siccitate temperatum.

In hac particula secunda præmittit q̄ secundū genus signorum quibus cognoscitur hoīs cōplo sumit̄ a carne et adipe cōsequent̄ dat vndecim regulas ad cognitionē cōplonis per carnem & adipē. Prima est: multitudo carnis rubeæ sign̄at calidam & humidam cōplonem, et est cum ea decēs soliditas seu firmitas carnis & aliarum partium, & nō mollities seu laxitas earum, vt in phlegmaticis. Cuius rō est, quia multitudo carnis rubeæ attestatur super fortitudine virtutis assimilatiuæ & multitudine sanguīs q̄ vigent & inualescūt calo & humido. Teste Gal. 2. cōplonū ca. 13. dicente. Multitudo autem carnis a multitudine sanguinis generat̄. Calidū vero perfecte digerens & assimilans carnis soliditatē operatur. Secunda est, caro rubea pauca sine multo adipe significat cōplonē siccam, nisi paucitas carnis ex abstinentia vel labore vel vigilijs superfluis aut eūonibus ꝓcesserit. Nam paucitas rubeæ carnis absq̄ multo adipe sign̄at paucū sanguinem membris carniformibus inuiscari & assimilari propterea q̄ humidum cum sicco non facile vnit̄ sicut plumbū siccū cum plumbo liquido, et cementum cū lapidibus siccis ideo latomi madefaciunt illa quæ cemēto alligāt vt firmius eis cementum adhæreat. Notanter dr̄ sine multo adipe propter phlegmaticos, qui licet habeāt parum rubeæ carnis ex sanguīs paucitate, non tn̄ sunt sicci, sed intense humidi cum adipis multitudine. Tertia est, pinguedo & adeps sign̄ant semper frigiditatem seu frigidam cōplonem cū laxitate seu mollitie carnium neruorū chordarū et ligamentorū. Cuius rō est quia sanguīs vnctuositas quæ est mā pinguedīs cum resudat a venis & obuiat membris frigidis coagulatur ab eorum frigiditate et fit pīguedo vel adeps. Sed cum obuiat mēbris calidīs fit calori velut cibus & resoluitur ab eo. Iuxta illud Galeni. 2. cōplonum. cap̄. 13. Res pīguis & lenis & subtilis sanguinis fit in corporibus quæ caliditati sunt decliuiora cibus caliditatis, & grauat in corporibus quæ frigori sunt decliuiora & resudat ita vt a venis egrediatur. Cūq̄ obuiat frigidis membris sicut pāniculis coagulatur super ea. Et cū obuiat membris quæ in sui natura sunt caliditati decliuiora sicut membra carnosa consumitur a caliditate & resoluitur. Sed si fuerit complexio frigiditati decliuior & fuerit cū hoc regimen quietis coagulatur tunc pinguedo super mēbra carnosa. Et propter hoc inuenimus multa animalia quæ in cauernis suis latitant augmētatæ pinguedinis. Et mulieres etiā pinguiores sunt viris, quoniam fœmina in natura sua est frigidior masculo & cum hoc in pluribus dispositionibus est domus custoditiua. Hæc Gal. Quarta est, si cum pinguedine & adipe venæ fuerint angustę & sanguis paucus et aduenerit illi cui hæc insunt debilitas ex fame propter penuriā naturalis sanguinis apti ad hoc, vt fiat cambium & nutriat membra significatur q̄ complexio frigida naturalis est ex prima origine contracta, quia caloris est dilatare venas, & frigiditatis eas constringere. Iuxta illud Gal. 2. cōplonum. cap̄. 13. Dico ergo cuius venæ sunt amplæ est in natura sua calidus, & cuius venæ sunt strictæ est in natura frigidus. Et illud ideo quoniam caliditatis proprietas est dilatare venas & aperire eas. Et propter hoc oportet vt secundum plurimum constrictio venarum sit reperta cum pinguedine vel grossitie, & macies vel gracilitas corporis reperta cum latitudine venarum. Hæc Galen. Quinta est, si cum pinguedine, & adipe non fuerint angustia venarum & sanguinis paucitas & debilitas ex fame propter penuriam sanguinis significatur quòd complexio frigida est acquisita non naturalis. Iuxta illud Galen. capitulo nunc dicto. Quòd si inueneris aliquod corpus in quo iam aggregatum est vt pingue sit & sint venæ ipsius latæ tunc huic corpori aduenit pinguedo non propter naturam, sed propter consuetudinem. Et paulopost dicit. Cuius venæ sunt strictæ eius sanguis erit paucus, & non plurimum abstinet a cibo quin ipsum consequatur nocumentum. Sed cuius venę

fuerint

Gal.

fuerint amplę erit eius sanguis multus & abstinet a cibo plurimum, ita ꝙ non consequitur ipsum nocumētū. Sexta est, diminutio pinguedinis & adipis semper significat caliditatē quia sanguinis vnctuositas est earum causa materialis, & frigiditas est efficiens causa. Et ideo pauca est in hepate pinguedo propter eius caliditatem & plurima in intestinis propter suam frigiditatem. Sed contra cor est calidius hepate & tamen supra cor est plus pinguedinis ꝙ̃ sit super hepar. Item in melancholicis naturalibus est diminutio pinguedinis & adipis: quia sunt sicci macri: teste Principe dicente in fine particulæ huius. Et ex corporibus quidem quod magis macrum est frigidum est & siccum, non tamen sunt cal'i sed frigidi. Item diminutio pinguedinis & adipis sæpe procedit ab abstinentia cibi & potus & ab vsu aceti & ab euacuationibus superfluis & hęc non significat caliditatem. Ad primum respondet hic Princeps dicens ꝙ super cor non ē plus pinguedinis ꝙ̃ super hepar ratione complexionis & formæ seu caloris cordis, sed ratione materię pinguedinis quam natura mittit illuc abundantius propter curam naturę pendentem a materia illi simili. s. vt pinguedo supra cor existens ꝓhibeat ipsum a nimia desiccatione ex assiduis eius motibus, sicut natura iuncturis transmittit phlegma simile pinguedini ne nimium siccentur ex vehementia vel assiduatione motuum. Ad secundum dic ꝙ licet mel'ici sint diminutæ pinguedinis comparatione ad phlegmaticos, habent tamen suæ carni pinguedinem immixtā. Iuxta illud Galeni. 2. techni. Si vero frigidum cum sicco æqualiter augmentetur naturaliter durum & gracile habetur corpus & non pilosum & tangentibus frigidum, pinguedo vero similiter est eis gracilibus existentibus dispersa est per carnem. Et in translatione ab arabico ibi scribitur. Et hoc corpus ꝙ̃uis sit gracile tñ admiscetur carni eius pinguedo. Et Haly. in cōm. canonis illius ait. Non permiscetur pinguedo carni in hac complexione, nisi propter frigus & frigus generat pinguedinem. Ad auctoritatem Principis dic ꝙ intellexit corpus melancholicum cæteris esse macrius ex parte materiæ cum mel'ici minus aliꝭs ex sanguine & eius vnctuositate habeant. Ad tertium dic ꝙ hæc regula intelligiť de diminutione pinguedīs & adipis non illata ab extrinseco sed innata. Septima regula, congelatio pinguedinis & adipis in corpore minuiť & augetur secundum diminutionem caloris & eius augmentū ita ꝙ aucto calore minuitur congelatio, & eo diminuto augetur, quia sicut flamma ignis pascitur humido vnctuoso & ipsum consumit, sic calor hominis pascitur vnctuositate sanguinis et eā consumit non permittens eam coagulari. Octaua regula, oē corpus carnosum sine multitudine pinguedinis & adipis est sanguineum. s. cal'm & humidum quia a calido & humido carnositas fit: & ipsa attestatur super calido & humido sicut super ipsius cā. Nona est: multitudo rubeæ carnis cum paucitate pinguedinis & adipis significat humiditatem superfluam, quia significat sanguinis exuberātiam quæ fit a calore & humiditate & multam ipsius inuiscationem et assimilationem membris ad quā multum confert plurima membroꝝ humiditas, eo ꝙ humidum humido facilius iungitur & assimilatur. Calor vero coniunctus humido non sinit pinguedinem & adipem multiplicari cum carnositate.

Decima est, pinguedo vel adeps superflua significat excessum frigiditatis & humiditatis & cōpl'onem corporis frigidam et humidam, quia sanguīs unctuositas quæ est vtriusqꝫ materia non coagulať nisi a frigido vel remisso calido. Sed instabit aliquis ꝙ supra cor coagulatur pinguedo & tamen est membrum calidius quod sit in corpore. Dic ꝙ licet cor in suis ventriculis & interioribus partibus sit vehemētis caliditatis, in suis tamen exterioribus & maxīe in capsula eius non est calor uehemens & illic pinguedo solet inueniri. Vndecima est, macrius corporum est melancholicum & post hoc cholericum & post hoc siccum in qualitatibus actiuis tēperatum & post hoc calidum temperatum in passiuis. Instabit aliquis ꝙ corpus cholericum sit melancholico macrius, quia melancholicum habet in se principium actiuum pinguedinis. s. frigus, cholericum vero necꝫ actiuum nec passiuum cum sit calidum et siccum. Secundo corpus frigidum & siccum plus abundat in phlegmatibus & humiditatibus indigestis. Iuxta illud Gal'. 2. complexionum. ca. 23. Cuius complexio a principio rei fuerit decliuior siccitati & frigiditati non erit superfluitas eius superfluitas melancholica sed phlegmatica, quia digestio fit a calore qui diminutus est in melancholicis. Ex humiditatibus igitur indigestis melācholici corporis humectantur membra quibus humectatis aptius fit ad receptionem pinguedinis, immo etiam illæ humiditates sunt pinguedinis materia. Tertio melācholicum corpus abundat in grossioribus humoribus minus aptis resolutioni præbentibus membris solidius & permanentius nutrimentum, quare non tam facile demacratur nec ita vehemēter sicut cholericum. Ad primum dic si uis ut tactum est super sexta regula ꝙ corpus melancholicum cæteris est macrius per se & directe ex parte materiæ, quia cum sit frigidū & siccum minus inter cætera sanguinis habet, & per consequens vnctuositatis eius quæ est materia adipis. Sed corpus cholericum simpliciter & absolute macrius est, quia caret vtroqꝫ principio actiuo. s. & passiuo adipis & pinguedinis. Aliter dicunt quidam. s. ꝙ corpus melancholicum est macrius macredine opposita carnositati, quia minus habet de materia carnositatis videlicet sanguine. Cuius rei signum est ꝙ uenæ melācholici sunt paruæ graciles, & cholerici magnæ grossæ plenæ. Sed corpus cholericum est macrius macredine opposita pīguedini propter carentiam vtriusqꝫ principiꝭ pinguedinis, corpus vero melancholicum propter sui frigiditatem quadam pinguedine participat suæ carni immixta sicut prius allegatum est ex Gal'. & Haly. 2. techni. Ad secundum dic ꝙ melancholici non abundant in phlegmatibus & humiditatibus indigestis ex natura suæ complexionis quæ de se sicca est, sed per accidens ex defectu bonæ digestionis. Vel dic ꝙ hęc ratio probat melancholicos esse minus macros cholericis macredine opposita pinguedini. Ad tertium concede ꝙ secundum viam resol'onis a calore cholerici sunt mel'icis macriores & vere simpl'r & absolute macriores inueniuntnr communiter multum cholerici.

Gal.

Corpus gracilius cæteris qd sit.

Macredo duplex.

Tertium uero est genus signorum sumptorū ex capillis. Et ipsa sunt quæ sumenda sunt ex parte horum modorum qui sunt uelocitas originis & ipsius tarditas & multitudo eorum & paucitas & ipsorum subtilitas & grossitudo & eorum planities & crispitudo. Et eorum color est una ex radicibus in hoc.

In hac particula tertia primo dat tertium signum noscendi complexionem & quinqꝫ modos eius. Secundo agit de signis uelocitatis & tarditatis ortus pilorum & multitudinis & grossitiei eorum ibi⌊ Signa uero ex uelocitate.⌉ Tertio de signis figuræ pilorum ibi⌊ Significatio autem.⌉ Quarto de signis coloris pilorum ibi⌊ Ex parte autem coloris.⌉ Quinto de consideratione regionis in re pilorum ibi.⌊ Post hęc uero aeres.⌉ Sexto de diuersitate piloꝝ penes ætates ibi⌊ Ætates etiam.⌉ Septimo de signis multitudinis pilorum secundum ætates ibi⌊ Pili præterea in puero multi.⌉ In hac prima parte dicit primo ꝙ tertium genus signorum quibus cognoscitur humana complexio sumitur a capillis. Secundo dicit quòd a capillis trahuntur signa complexionis quinque modis. Primo ex velocitate & tarditate sui ortus. Secundo ex eorum multitudine & paucitate. Tertio ex ipsorum subtilitate & grossitudine. Quarto ex planitie & crispitudine eorum. Quinto a suo colore. Idem asserit Aristoteles. 19. animalium dicens. Et pili diuersantur multum secundum duritiem, & mollitiem, & longitudinem & breuitatem, & lenitatem, & asperitatem, & multitudinem, & paucitatem, & secundum colores etiam & ætates. Adde si uis istis modis prolongationem capillorum & eorum curtitatem & fissurā eorū & ipsorū continuitatem &

Cōpl'onis cognoscēdæ ꝑ capillos modus quintuplex.

velocem ſeu feſtinum eorum caſum & longã permanentiã. Prolõgatio quidẽ eorꝝ ſignificat humiditatẽ fumi extẽſibilis vt in mulieribus quibus coma q̃nq; protenditur vſq; ad clunes. Fiſſuræ vero & velocitas ſui caſus ſignificant ſiccitatẽ, & horum contraria denotant contrarium.

Signa uero ex uelocitate natiuitatis eorum aut tarditate prohibitione originis ipſorum ſumpta ſunt ꝙ illi qui tarde naſcuntur aut qui nõ naſcuntur cũ non affuerint ſignificationes quæ corpus penitus ſanguinem non habere demonſtrãt ſignificant ꝙ complexio uehementer eſt humida. Quod ſi feſtinauerint non erit corpus illius humiditatis, immo ad ſiccitatem declinabit. Ipſius uero caliditas et frigiditas ex alijs ſignis quæ iam diximus cognoſcantur. Cum autem caliditas & ſiccitas coniungentur capilli multo citius naſcentur & erunt multi & groſſi, quoniam multitudo caliditatem ſignificat & groſſities multã fumoſitatẽ ideoq; in iuuenibus ẽ amplius quàm in pueris, quoniam puerorum materiæ uaporoſæ ſunt & non fumoſæ. Et horum contraria ipſorum ſequuntur contraria.

Pilorũ ortus tarditas & feſtinatio.

In hac ſecunda dicit primo ꝙ ex velocitate & tarditate uel prohibitione omnimoda naſcentiæ pilorum ſic ſumuntur ſigna ꝙ pili tardi naſcentes vel non naſcentes neq; cito neq; tarde vbi naſci deberent ſignificant complexionem uehementer humidam, niſi ſigna aſſint ſignificantia corpus fere ex toto carere ſanguinẹ, tunc. n. poſſe eſt pilos nõ naſci ꝓpter materiæ defectum. ſ. fumi ſanguinis & complexionem ſiccam eſſe cuius rõ eſt, quia in corporibus vehementer humidis non abundant fumi, qui ſunt materia pilorꝝ, ſed vapores aquẹ maxime cum propinqua ſunt ipſorum origini. Secundo dicit ꝙ origo feſtina pilorum ſignificat ꝙ complexio non eſt humida ſed ad ſiccitatem declinat, quia in complexione ſicca fumi cito abundant qui ſunt materia pilorum.

Tertio dicit ꝙ caliditas & frigiditas complexionis noſcuntur ex dictis ſignis alijs a velocitate & tarditate naſcentiẹ pilorum. ſ. a ſignis tactus & carnoſitatis aut adipis: quaſi dicat velocem aut tardam pilorum originem ſignificare directe ſuper excellentia qualitatum primarum paſſiuarum nõ actiuarum, quia ſi complexio ſicca fuerit cito multiplicabuntur vapores fumoſi qui ſunt materia pilorum, verum eſt ꝙ caliditas coadiuuat, ſed ipſa non ſufficit ſine ſiccitate, quia ſi cõplexio fuerit humida cum caliditate multiplicabunt̃ in primis annis vapores aquoſi & aerei non fumoſi. tales autem non ſunt materia pilorũ. Quarto dicit ꝙ caliditas & ſicci. iunctæ ſimul in eadem complexione feſtinum faciunt ortũ capillorum & erunt capilli plurimi & groſſi. Plurimi q̃dem ꝓpter caliditatem multiplicantẽ vapores fumoſos. Groſſi vero & fortes ex multa fumoſitate denſata per ſiccitatẽ. Sed cito naſcentes ex effumatione forti & veloci caloris iuncti cum ſicco. Et iſta de cauſa pilorum groſſities cum multitudine & fortitudine eorum eſt amplior in iuuenibus q̃ in pueris, quia materiæ puerorum ſunt vaporoſæ non fumoſæ ſicuti iuuenum. Quinto dicit ꝙ horum contraria ipſorum contraria ſequuntur. ſ. ſicut ad caliditatem & ſicci. complexionis ſequuntur cita pilorum natiuitas multitudo & groſſities, ſic ad frigiditatem & humiditatem ſequuntur tarditas ortus eorum paucitas & tenuitas. Attende ꝙ Gal. 2. complexionum. cap̃. 14. ſub ſeptem regulis docet ex multitudine & paucitate pilorꝝ cognoſcere complexionem hoĩs. Prima eſt complexionem habens calidam & ſiccam eſt piloſus & eſt in vltimo fine multitudinis capillorum & fortitudinis ipſorum. Secunda eſt. complexionem habens calidam & inter alia duo contraria æqualẽ q̃uis ſit piloſus eſt tñ in hoc ſecundum quantitatẽ mediocrẽ. Tertia eſt. hñs cõplonẽ ſiccam & in calido & frigido æqualem eſt etiã hic multitudinis capillorꝝ & fortitudĩs ſcd̃m quantitatem mediocrem.

Gal.

Pilorũ paucorꝝ ac multorũ cãẹ

Quarta eſt oẽs hñtes cõplones frigidas ſunt lenes. i. nudi pilis vel paucorꝝ & tenuium pilorꝝ ſiue in eis ſit nimia humiditas ſiue in quãtitate mediocri. Quinta eſt. cõplonem hñs vehementer frigidam & humidam eſt in vltimo fine lenitatis. ſ. priuationis capillorum vel pilorꝝ. Sexta eſt. cõplonẽ hñs frigidam & inter alia duo contraria æqualẽ eſt minus lenis hoc. Septima eſt. cõplonem hñs frigidam & ſiccã eſt minus hoc lenis. Et quidam exiſtimant ꝙ cã ſuæ lenitatis eſt, quia ſicut non eſt poſſe vt herbæ naſcantur et creſcãt & nutriantur in terra ſicca, ſimiliter non eſt poſſe vt naſcant̃ pili & creſcant & fiãt fortes in cute ſicca. Sed res inquit Ga. non eſt ita. etenim in ſicca quidem terra nullo modo exiſtit ros, ſed cutis ſicca corporis hoĩs aut aĩalis ſilis homini non eſt penitus priuata rore, immo eſt cõuenientior omnibus rebus ad hoc vt in ea naſcantur pili. Non autem poſſe eſt vt pili naſcantur ſuper aĩal cuius cutis eſt teſtea ſicut conchæ & oſtreæ, neq; ſuper illud cuius eſt corticale ſicut ſerpens, neq; ſuper illud cuius corpus eſt ſquamoſum ſicut piſcis habens ſquamas, cutis enim horũ aĩalium eſt in fine ſiccitatis ſicut teſta fictilis vaſis vel ſicut lapides. Super corpora autem horum alium quorum cutis eſt mollis ſicut corpus hoĩs quantũcunq; fuerit cutis eius decliuior ſiccitati & caliditati erit conuenientius in ea pilos naſci. Hæc Gal. Cã igitur lenitatis melancholicorum eſt non ſiccitas cutis, ſed paucitas caloris ſeu frigiditas prohibens effumationem plurimam.

Significatio autem ex parte figuræ eſt ꝙ criſpitudo ſignificat caliditatem & ſiccitatem. Eſt tamen cum foraminum & pororum innuit tortuoſitatem, ſed illud nõ reſoluitur cum alteratur complexio. Duæ uero primæ res mutãtur & planities huius ſignificat contrarium.

Pili criſpi gnificãt

In hac tertia dicit primo ꝙ figura pilorum. ſ. criſpitudo & planities indicant ſic cõplonem, ꝙ eorum criſpitudo ſignificat caliditatem & ſiccitatem & planities contrarium. ſicut. n. in extrinſecis corrigiæ & chordæ cytharæ criſpantur a caliditate & ſiccitate ſolis vel ignis, & leniuntur ac applanantur ab humiditate & frigiditate, ſic hominis pili a caliditate & ſiccitate corporis eius criſpantur, et ab humiditate cũ frigiditate redduntur lenes & plani. Secundo dicit ꝙ criſpitudo pilorum quandoq; procedit ex ſola foraminum a q̃bus exeunt tortuoſitate, ſicut plante quæ ꝓdunt ex terra vijs obliquis ſunt ut in pluribus non rectẹ ſed tortuoſæ. Tertio dicit ꝙ criſpitudo pilorum a ſola foraminum tortuoſitate facta non remouetur per alterationem complexionis ad contrarium quia remanet cauſa. Sed duæ primæ res, ſcilicet pilorũ groſſities & criſpitudo procedentes a caliditate et ſicci. remouentur & ceſſant alterata cõplone ad cõtrariũ ſcd̃m habitum. Dico ſignãter ſecundum habitum, quia ſi criſpus capillos a caliditate ſubito infrigidaret̃ a niue glatie vel opij potu, non perderet ideo ſtatim criſpitudinem pilorum ſuorum. Eaſdem cauſas criſpitudinis pilorum dat Gal. 2. complexionum cap̃. 14. dicens. Capillus autem criſpus prouenit aut a ſiccitate complexionis aut a poro in quo eſt radix capillorꝝ. A ſiccitate q̃d ſicut corrigiæ quas ignis deſiccauit uehementer. Quæ autẽ mihi neceſſitas noĩandi corrigias cum iam uidemus capillum ipſum cum appropĩquat igni ſuper locum flecti. Er propter hanc cauſam omnes capilli æthiopum fiunt criſpi. Et propter naturam quidẽ pori in quo eſt radix capilli eſt criſpitudo capilli ſecundum hunc modum. Dico quòd uapor forſitan non poteſt propter ſui debilitatem tranſire ſecundum rectitudinem, ſed flectitur uel obliquatur. ſecundum ergo obliquitatem ipſius ponitur forã trã ſitus eius ẽt obliqua. Et forſitan uapor eſt fortis, ſed nã cutis eſt durior q̃ oportet, & ꝓhibet uaporẽ ne ſcd̃m rectitudinẽ

Gal.

tranſeat

transeat. Et forsitā simul ambæ res aggregantur, scilicet debilitas vaporis primi a quo prouenit porus & durities cutis, & ꝓuenit ab eis obliquitas radicis pilorum. Hæc Gal. Aris. vero. 19. animalium. cap̄. 2. sic assignat crispitudinis causas. Crispitudo aut lenitas erit ꝓpter vaporem, quoniam vapor quando fuerit fumosus calidus siccus erunt capilli crispi, & inuoluentur quando vadunt per suas uias contrarias. s. quia pars terrestris vadit ad partem inferiorem et calor uadit ad superius, & sic inuoluuntur pili & erunt crispi propter debilitatem suam. Et possumus etiam dicere ꝙ hoc accidit ꝓpter paucitatem humiditatis pilorum & multitudinem partis terrestris. Illa ergo pars terrestris desiccatur ex aere continente & corrugatur & efficitur crispa. Et pili lenes non sunt in animalibus nisi ex multitudine humorum, nam humor decurrit lubricando donec perueniat ad pilos. Et propter hoc sunt pili eorum qui morantur in Thracia lenes. nam complexio eorum est humida & aer continens eos est humidus. Æthiopes autem & homines habitantes in regionibus siccis habēt pilos crispos propter siccitatem cerebri siccitatem aeris continentis. Hæc Aristote.

Arist. de crispitudinis cā.

Ex parte autem coloris nigredo significat caliditatem, & subalbedo significat frigiditatem, et citrinitas & rubedo æqualitatem significant, & albedo significat, aut frigiditatem & humiditatē uehementem sicut canities, aut fortem siccitatem sicut accidit uegetabilibus cum exiccantur, quæ ex sua nigredine aut uiriditate denudatæ transeunt ad albedinem. Et hoc quidem non accidit hominibus nisi in finibus ægritudinum siccantium. Et canitiei quidem cā apud Aristo. est conuersio ad colorem phlegmatis, & apud Gal. est atacharugi quæ nutrimentum comitatur, quod ad capillos uenit cum frigidum fuerit & fuerit tēpus motus eius & ipsius penetratio in poris tardata. Cunqꝫ duas dictiones consideraueris inuenies eas pro certo propinquas, quoniā causa in albedine coloris phlegmatis & causa in albedine atacharugi est una. Et de hoc quidem physicus tractare debet.

Coloris pilorum causæ.

In hac quarta dicit primo ꝙ nigredo pilorum significat complexionem calidam, quia fumi nigri fiunt ex fumis nigris decisis ab adustis humoribus. Secundo dicit ꝙ subalbedo pilorum similis colori lini quem Gallici blondum vocant significat complexionem frigidam, sicut. n. per adustiuum calorem denigrantur humores et eorum fumi, sic massa humorum per frigus declinat ad subalbedinem & ipsius fumi fiunt subalbidi. Tertio dicit ꝙ citrinitas & rubedo pilorum. s. color similis colori pomi citri significat æqualitatem. i. temperatam complexionem, quia color iste medius est inter illum qui significat adurētem calorem & illum qui significat frigus subdealbans. attestatur igitur super cā media inter nimium calorem & nimium frigus. Earundem ferè sniarum Gal. meminit. 2. cōplonum cap̄. 14. dicēs. Cūqꝫ caliditas fortis fuerit ita vt adurat illum vaporem & fiat fumosus erit capillus ab eo generatus niger. Et cum fuerit caliditas debilior ita vt adustio illius vaporis sit minor erit capillus tinctus attinens albedini. i. rubicundus quoniam superfluitas fumosa quę coartata est in cute in dispositione illa est ꝓpinquior choleræ rubeæ q̃ꝫ choleræ nigræ. Capillus uero albus generatur a phlegmate, sed capillus igneus quēadmodum in colore est medius inter colorem xanctum & colorem album ita materia a qua generatur est media inter fecem phlegmaticam & fecem cholericam. Hęc Gal. Quarto dicit ꝙ albedo pilorum qn̄qꝫ significat vehementiam frigiditatis et humiditatis, sicut canities proprie dicta naturalis

Gal.

vel accelerata, qn̄qꝫ vehementiam siccitatis vt albedo silis illi quæ vegetabilibus accidit cum superflue exiccantur & sua viriditate spoliata fiunt alba. Et differt hoc a priori, quia incipit ab extremitatibus capillorum, prior uero a radicibus eo ꝙ radices prius humiditate putrida imbibuntur, extremitates pilorum velut longinquiores ab humore prius arefiunt. Istos duos modos albedinis pilorum notasse visus est Aristo. 3. animalium cap̄. 5. dicens. Et pili mutantur in homine in senectute & canescunt. Et nō accidit hoc alicui aīali manifeste ualde pręterqꝫ in homine & equo, qm̄ albedo pilorum apparet in eis valde. Principium vero albedinis pilorū est ex extremis. i. vltimis eorum partibus. Et multis eorum crescūt albi ex radicibus. Et propter hoc dicimus ꝙ canities & albedo pilorum non est secundum æstimationē vna res. Et forte infirmatur homo & canescit valde, & cum conualescit cadunt cani & crescunt loco illoꝝ capilli nigri sicut ante. Et forte canescunt pili si cooperiantur multum, aut si multum habent anhelitus. i. euentationis vel transpirationis propter apertionem viarum. Hæc Aris. Et licet Aristoteles hic asserat homines aliquos ex infirmitate canescere valde, non tamen id fieri iudicat ex forti siccitate sicut Princeps hic, sed ex debilitate caloris. Ait. n. 19. animaliū cap̄. 2. Multi homines infirmantur infirmatione magna & canescunt, & post infirmationem reuertuntur ad suam dispositionem. Et causa illius est diminutio caloris naturalis quæ accidit corporibus, & propter hoc est canities in infirmitatibus. nam calor debilitatur in decoctione cibi, & cum venerit sanitas reuertitur virtus & nigrescunt illi capilli. Attende ꝙ vltra modos albedinis pilorum modo tactos est alius modus contractus a cute sicut in albis albaras & morphea in quibus pili sunt albi propter albedinem corij. Et hunc modum memorat Arist. 19. animalium cap̄. 2. Color inquit capillorum nō diuersatur in hominibus præterqꝫ albedo quę accidit eis nō in senectute tantum, sed etiam ex superfluitate sicut albedo capillorū quæ accidit in albaras, & est genus morphę, quoniam capilli albescunt cum albedine corij. cum autem albescūt capilli propter senectutem nō albescit corium cum eis.

Aristo.

Aristo.

Quinto dicit ꝙ causa canitiei secundum Aristo. est conuersio coloris materiæ pilorum ad colorem phlegmatis. Et secundum Gal. causa canitiei est atacharugi quod concomitatur nutrimentum veniens ad pilos cum frigidum fuerit, & tardans in suis motu & penetratione imporos. Et intellige ꝑ atacharugi quandam muciditatem superuenientem phlegmati similem lanugini quæ supernascitur caseis & lacti, & multis alijs quando putrefiunt: vel similem pruinæ congelatæ gallicæ dictæ rimeæ, quæ cadens ex aere ramis plantaꝝ & capillis hominū adhærere solet. Attende primo ꝙ Ari. 19. aīaliū. ca. 2. tres causas assignat canitiei. s. frigus putredinem et aerē pl̄m interclusum māg piloꝝ. Ait. n. ibi. Canities est propter debilitatem caloris qui exit a corpore & abundantiā frigoris. nā senectus infrīdat et desiccat corpus. Deinde dicit. Cibus autē terrestris qui est in pilis qn̄ non bene digeritur putrefit & ex illo gn̄antur cani. Et statim post dicit. Cā vero albedīs canoꝝ est, quia albedo silis est corrugationi corpoꝝ. Et cā illius est qm̄ in eo multū est aeris, qm̄ in oī vapore terrestri est virtus aeris grossi. Et corrugatio quæ accidit corporibus est contraria glatiei, qm̄ si vapor congeletē erit ex eo glaties, & si putrefiat erit ex eo corrugatio. Et intellige hic Aristo. voluisse, ꝙ cum cutis corrugatur aer exterior intrat poros eius, qui putrefaciens materiam pilorum & eī se immiscens est causa albedinis. Ait. n. dicto caplo. Cum ergo natura pilorum fuerit pauci caloris in aliquibus hominibus, & fuerit humor qui intrat ex extrinseco plus calore q̄ est in corpore, tunc putrescit ex calore aeris continentis propter debilitatem decoctionis & digōnis, & omnis putrefactio non est ex calore nāli sed ex calore accidentali. Attende secundo ꝙ Gal. 2. complonum ca. 15. sic memorat cām canitiei. Illius vero in quo cutis capitis finē siccitatis nō consequitur capilli ꝓculdubio sunt debiles & albi in senectute, supple & est dispositio quæ nominat canities. Et debilitas

Atacharugi qd.

Canitiei cā triplex.

Gal.

quidem eorum eſt propter diminutionem nutrimenti cõuenientis eis. et albedo quidem eorum eſt qm̄ res qua nutriunt̃ egreditur a phlegmate cũ putreſcit ſecundũ lõgitudinẽ tp̄is. Et illud ideo quoniam porus cum fuerit permanẽs & ſuperfluitates fuerint paucæ, & fuerint cum hoc viſcoſæ, & fuerĩt expulſio qua caliditas eas expullit anterius debilis, adueniet tunc ex eis canities ꝑpter putrefactiones. Deinde reddit cauſam quare caluities in anteriori capitis prius venit, & canities in timporibus dicens, & neq; fit ut homini cum ſeneſcit adueniat caluities in caluario proprie, & canities proprie in partibus timporum, niſi propterea ꝙ caluarium eſt ſiccius omnibus partibus capitis. Et illud ideo quoniam cutis eſt illic annexa oſſi & nuda. Et timpora ſunt humidiora partibus capitis quoniam illic ſub cute ſunt duo lacerti magni. Omnis autem lacertus eſt carnoſus. Et caro eſt humidior oſſe & cute. Hæc Galenus. Sexto dicit ꝙ cum bene conſiderantur dicta Ariſto. & Galeni ſuper cauſa canitiei reperiunt̃ cõcordantia & proxima inuicem, quia cauſa albedinis phlegmatis & cauſa albedinis atacharugi ſunt vna & eadem. ſ. diminutio caloris naturalis. Et philoſopho naturali pertinet huius materiei diſcuſſio exquiſita.

Caluarij cõplexio.

Poſt hęc uero aeres & regiones in re pilorum operationem habent quæ eſt obſeruanda. Non enim timetur ꝙ in nigro ſit capillus flauus qui æqualitatem complexionis eius ſignificet cũ ipſam habuerit, neq; in capillis ſclaui nigredo quæ complexionis eius ſignificet caliditatem cum ipſorum genus eam habuerit.

Pili regionũ.

In quinta dicit ꝙ aeris. i. aeris nos continentis diſpoſitiones & regiones. i. terræ habitabiles poſt dicta de pilis habẽt impreſſiones in re pilorum quæ ſunt attendendæ circa iudicia complexionum ex pilis. et non eſt timendum nec eſt expectandum ꝙ in æthiope ſit capillus flauus ſignificans temperamentum complexionis cum temperatus fuerit, quia generaliter omnis æthiops habet pilos nigros. Nec expectãda eſt in capillis ſclaui nigredo coloris quæ caliditatem ſuæ cõplexionis ſignificet cum genus aut gẽs ipſorum eam habuerit fortificato calore in interioribus per antipariſtaſim circũſtantis frigoris, quia quaſi nulli ex eis habent capillos nigros teſte Gal. 2. complexionum. cap̄. 15. dicente. Dico ergo ꝙ ægyptiorum & arabum & indorum, & omnium regiones calidas & ſiccas inhabitantium capilli ſunt nigri, tardi augmenti, duri, criſpi, aſperi, velociter ſciſſibiles. Eorũ vero qui regiones inhabitant iſtis oppoſitas. ſ. frigidas & humidas, ut ſunt illyrij & germanici, & ſarmatæ & qui ſunt de ſcythia capilli ſunt velocis augmenti cum æqualitate, & ſunt ſubtiles & recti, plani ignei colore. Illorum autem qui ſunt inter iſtos: & qui ſunt de terra æqualis complexionis capilli creſcunt velociſſime & ſunt in fine fortitudinis: & ſunt in nigredine diſpoſitionis æqualis, & in groſſitudine ſunt etiam mediocris diſpoſitionis, & neq; ſunt ſecundum puritatem rectitudinis neq; ſecundum puritatem criſpitudinis. Hæc Gale. ex quibus apparet ꝙ ad recte iudicandum de humana complexione per ſigna prædicta ſumpta a capillis oportet præſupponere regionis temperamẽtum, vel quod parum diſtet a temperamento, & ꝙ complexio capitis correſpondeat cõplexioni totius corporis & humorum eius. Iuxta illud Haly. 2. techni. commento illius cañ. Quæcunq; vero ſecundũ capillos. Sequitur ergo ꝙ ſignificatio capilloꝝ non certificatur niſi regio ſit æqualis et complexio chymorum ſit ſecundum multitudinem complexionis cerebri.

Haly.

AEtates etiã in re capillorũ operant̃ qm̄ iuuenes ſunt ſicut meridionales, & pueri ſunt ſicut ſeptentrionales & ſenectus eſt ſicut medij.

In hac ſexta dicit ꝙ ætates etiam operantur in re capillorum, ita ꝙ diuerſificant iudicia in eis, quia capilli iuuenum ſunt ſicut capilli meridionalium. videlicet habitantium terras calidas & ſiccas, & capilli puerorum ſunt ſicut ſeptẽtrionalium, & capilli ſenum ſunt ſicut medij, ita ꝙ neq; ita duri groſſi nigri fortes ſicut iuuenum neq; ita molles lenes ſubalbidi tenues ſicut infantium. Attende ꝙ Gal. 2. complexionum. cap̄. 15. declarat ſic pilos diuerſificari ſecundum ętates ſicut diuerſificantur ſecundum complexiones. Ait enim ibi. Et ſimiliter eſt res in ætatibus. Et illud ideo quoniam infantibus capilli ſunt ſimiles capillis germanorum. Et iuuenum capilli ſunt ſicut capilli æthiopum. Puberum autem & puerorum capilli ſunt ſicut capilli habitantiũ in locis terrę æqualis complexionis in groſſitudine & fortitudine & longitudine & colore. Hæc Galenus.

Piloꝝ diuerſitas ſecundũ ætates.

Pili præterea in puero multi ſignificant ꝙ ipſius complexio cum creſcet ad melancholiam cõuertetur, & in ſene ſignificant ꝙ in præſenti eſt melancholicus.

In hac ſeptima dicit primo ꝙ multitudo pilorum in pueritia ſignificat ꝙ complexio pueri habẽtis eam cum creſcet conuertetur ad melancholiam aduſtam ſupple. Et intellige per melancholiam ægritudinem cerebri ex melãcholico humore, vel complexionem melancholicam vel melancholicum humorem, quia multitudo pilorum in pueritia ſignificat exuberantiam caloris paſſim adurentis maſſam ſanguinariam. Secundo dicit ꝙ in ſene multitudo pilorum ſignificat ꝙ eſt in præſenti melancholicus, quia ſignificat complexionem fuiſſe in iuuentute calidam & ſiccam quæ pilos multiplicauit, quæ decidente calore fit in ſenectute frigida et ſicca melancholica. Iuxta illud Galen. ſecundo techni. Decidente vero calida & ſicca craſi in tempore paracmaſticæ ætatis in frigidam & ſiccam, habitudo talium gracilis quidem ſimul & dura & melancholica eſt, & præterea nigra ſimul & piloſa.

Melã triplex.

Quartum uero eſt genus ſignorum ſumptorum ex colore corporis.

In hac particula quarta præmittit ꝙ quartum genus ſignorum quibus cognoſcitur humana complexio ſumitur a colore corporis. Poſtea dat duodecim regulas ſuper ſignis colorum corporis aut membri. Prima incipit ibi ⌊ Albedo enim. ⌉ ſecũda ibi ⌊ Et rubeus. ⌉ tertia ibi ⌊ Et ruffus. ⌉ quarta ibi ⌊ Fuſcus autẽ. ⌉ quinta ibi ⌊ Et brunus. ⌉ ſexta ibi ⌊ Et melõgianus. ⌉ ſeptima ibi ⌊ Sed gipſeus ⌉ octaua ibi ⌊ Et ſtãneus. ⌉ nona ibi ⌊ Et eburneus. ⌉ decia ibi ⌊ Et ſcd̄m plm. ⌉ vndecima ibi ⌊ Cognoſcere vero. ⌉ 12. ibi ⌊ Et fortaſſe eſt. ⌉

Cõplexionis cognoſcẽdę p colorẽ corporis iudicia.

Albedo enim ſignum eſt priuationis ſanguinis aut paucitatis ipſius cum frigiditate, quoniam ſi cum caliditate eſſet & humore cholerico eſſet citrinus.

Prima regula eſt ꝙ color cutis maxime faciei albus ſignificat paucitatem vel priuationem ſanguinis cum frigiditate. Nam ſi paucus ſanguis eſſet cum caliditate & cholerico humore color eſſet citrinus non albus. Si vero ſit alba cutis abſque cholerico humore vel eſt alba ex phlegmate quod ei ſubeſt, vel ex penuria ſanguinis quo tingi ſolet: quare apparet cutis ſecundum ſuum proprium & naturalem colorem.

Albedo corporis.

Attende primo ꝙ ad verificationem iudicij complexionis ex colore cutis requiritur ꝙ cutis & humores qui eis ſubſunt conformentur complexioni & humoribus membrorum interiorum. Iuxta illud Gal. prima apho. cõmẽ. 2. Dominantes autem chymi a qualitate corporis poſſunt intelligi, niſi quia chymi interiores non idem ſunt ꝙ chymi exteriores. Hippo. alibi teſtante. Color inquit corporis humorum dominantiam oñdit ſi nõ in ꝓfunditate corporis occubuerint. Et. 2. complexionum cap̄. 17. ait. Et cutis quidem in hac noſtra regione æquali proculdubio ſignificat membrorum naturam

Chimi duplex.

Gal.

naturam quæ sunt sub ea. Verum tamē in hac nostra regione non absolute omnium corporum est significatiua, sed corporum quorum complexio est secundum similitudinem cutis. Attende secundo ꝙ color cutis habitantium in septentrione vel meridie vel alijs regionibus distēperatis raro vere indicat complexionem corporis. Iuxta illud Gal. ibi. Sed propterea ꝙ in regionibus quæ in septentrione sunt versus rectitudinem duarum visarum calidum ad profundum corporis tendit dominio frigoris exterius super ipsum: & in regionibus sitis in meridie declinat ad cutim attractione caliditatis continentis ipsum ad eam, non est possibile ut per dispositionem cutis cognoscatur aliquid eorum quæ dicimus de re complexionis membrorum interiorum. Et illud ideo quoniam complexio corporis in regionibus distemperatis in complexione est diuersa, quoniam membra eius apparētia non sunt sicut membra occulta. Et illud ideo quoniā cutis habitantium regiones frigidas in septentrione sitas sicut Galli & Germanici et reliqua genera eorum qui habitant regionem Thraciæ & terram scytharum est frigida & humida, & propter hoc est tenera & mollis & alba & nuda. Et cū eorum calor innatus in corpore iam sit profundatus cū sanguine ad viscera, tunc ipsi multitudine conturbationis eius illic & coartatione & feruore ipsius fiunt dispositionis qua ipsorum ira & audacia fortiores efficiuntur & velox fit motus mentis eorum. Æthiopum autem & Arabum & vniuersaliter omnium meridiei terram habitantium, & quæ est corā linea æqualitatis natura cutis propter adustionem ipsius ex caliditate continentis corpora ipsorum & calitate innata quæ ab eis ad exteriora mouenē fit sicca & dura & nigra, & fit ꝙ in corpore toto ipsoꝝ non existit caloris innati nisi parꝝ valde, sed est calim calitatē extranea acquisita. Hæc Gal.

Et rubeus quidem significat multū sanguinis.

Color rubeus duplex.

Secunda regula est ꝙ color rubeus cutis significat multitudinem sanguinis. Attende ꝙ duplex est color rubeus. Quidam est rubeus viuus cum quodam splendore, & talis significat sanguineam cōplexionem & boni sanguinis abundantiam. Alius est rubeus fuscus qualis reperiri solet in vultibus horum qui libenter & abunde bibunt fortia vina & vtuntur salsis & speciebus acutis & talis portendit lepram futuram. Iuxta illud Principis primi tertia doc. quinta. summa prima. cap. 1. Facies quoq; cum rubet tumet & fuscitati attinet & si sit hæc perdurans portendit lepram.

Et ruffus & subruffus significant caliditatem. Sed subruffus plus significat choleram rubeā. Et ruffus significat sanguinem aut sanguinem cholericum. Est tñ cum subruffus sanguis significat priuationem, licet non sit ibi cholera rubea quēadmodum accidit in conualescentibus.

Color ruffus et subruffus.

Tertia regula est colores cutis ruffus & subruffus significant calidam complexionem. Sed color subruffus magis significat cholerę dominium cuius color albedini cutis iuxta positus subruffedini attinet. Color vero ruffus significat vel sanguinis abundantiam vel cholericum sanguinem. Sanguinis quidem abundantiam in carnosis ruffis. Cholericum uero sanguinem in macris respersis maculis ruffis, quos vulgus vocare solet respersos stercore Iudæ. Attendendum tamen est ꝙ subruffus color interdum significat penuriam sanguinis vel eius priuationem absq; hoc ꝙ ibi sit cholera rubea, sicut euenire solet resurgentibus ex longis ægritudinibus: ad quorum cutes veniunt ichores seu citrinæ aquositates quadam subruffedine tingentes eas. Et quandoq; derelinquitur in cute color talis ex sudoribus cholericis frequentatis licet cholera euanuerit.

Hōres persus stercore Iudę qs.

Fuscus aūt uehementem signat frigiditatē ob quā minuit sanguis & cōgelat ille paucus, & ad nigredinē conuertit, & cutis mutat colorem.

Quarta regula. color cutis fuscus significat frigiditatē vehementem ad quam sequit diminutio sanguinis, & ipse paucus existens congelatur ad nigredinem declinans: & tingit cutem colore ipsius. Talis color in facie & manibus apparere solet tempore vehementis frigoris propter repulsionem sanguinis & spirituum ad interiora, & mortificationem sanguinis remanentis in facie & manibus, quæ qnq; intātum excandescit ut mortificet penitus manus & digitos & mortificati cadant, sicut sæpe apparet in ambulantibus in hyeme per niues alpium. Attende ꝙ Rasis. 2. Almansoris. capitulo primo. iudicat aliter de fusco colore dicens. Fuscus si rubedini vicinetur vel ei admisceātur sanguinem grossum dominari demonstrat secundum quantitatem qua ei approximat vel qua ei admiscetur rubedo. Color autem pure fuscus qui viriditati appropinquat choleræ nigræ ostendit dominium. Et eodem libro capitulo de signis cholere nigrę numerat inter ea colorem fuscum.

Color fuscus.

Rasis.

Et brunus significat caliditatem.

Quinta regula est. color brunus significat caliditatem. Attende quia duplex est color brunus, quidam est brunus terrestris, & talis apparet in his in quibus multiplicatur melancholia naturalis & spiritus sunt pauci, & dicitur a qbusdam fuscus. Alius est brunus aliquid splendoris habens, & talis apparet in melancholicis adustis brunior & in cholericis adustis minus brunus & cum splendore aliquo propter spirituum multitudinem & diffusionem portionis sanguinis cum humore adusto ad exteriora.

Color brunus duplex.

Et melongianus frigiditatem significat et siccitatem, quoniam est calor qui puram choleram nigram sequitur.

Sexta regula. color melongianus significat frigiditatem et siccitatem, et ipse consequitur puram nigram cholerā. Attende ꝙ melongianus color sic dicitur, eo ꝙ sit similis melongijs. Et sunt melōgiæ genus quoddam oleris similis cauli, de quo dicit Auer. 5. colliget. Cum coquitur in carnibus pinguibus sunt multum delectabiles, & ego reputo ipsum tēperatum cibum postq; sic factus erit, ideo quia pars acuta quæ est in eo remouetur pp carnes decoctas in eo. hoc olus abundat in Hyspanijs, sed in Gallijs non. Et intellige per colorem melongianum brunum, terrestrem.

Color melongianus qd et melongia.

Sed gipseus frigiditatē signat et rē phlaticam.

Septima regula. color gipseus significat frigiditatem & phlegmaticum humorem. Et intellige per colorem gipseum colorem similem colori gipsi. de quo dicit Rasis secundo Almansoris. caplo primo. ꝙ vtriusq; cholerę ac sanguinis paucitatem & phlegmatis dominium portendit.

Color gipseus.

Et stāneus frigiditatē & humiditatē signat cū pauca re melica, qm̄ est albedo cū pauco uiriditatis. Erit ergo albedo sequens colorē phlegmatis, aut cōplonem humiditatis & uiriditas sequens sanguinē congelatū qui trahit ad nigredinē, qui commixtus phlegmati factus fuit uiridis.

Octaua regula. stamneus color. s. similis colori stamni significat frigiditatem & humiditatem cum quadam participatione melancholiæ, quia color iste fit ex albo viridi pauco permixto: & albedo eius a colore phlegmatis, et viriditas ipsius a sanguine congelato trahente ad nigredinem qui phlegmati immixtus factus est viridis.

Color stāneus.

Et eburneus frigiditatem significat phlegmaticam cum pauca cholera rubea.

Color eburneus

Nona regula. color eburneus significat frigiditatẽ ex phlegmate cũ pauca cholæ rubeæ permixtione. Et eburneus vocatur, quia siƚis est colori eboris. Et est compositus ex rubedine multũ diminuta permixta albedini. De quo dicit Rasis 2. Almansoris. cap̃. 1. Rubedo si adeo fuerit diminuta, vt colori approximet eboris sanguinis innuit paucitatem.

Et secundum plurimum quidem mutatur color pp hepar ad subruffedinem & ad albedinẽ, & propter splenem ad subruffedinem & nigredinem. Et in ægritudinibus hęmorrhoydarum ad subruffedinem & uiriditatem. hoc tamen nõ est semper immo est cum mutatur.

Decima regula est trimembris. Primum eius membrum est. Color cutis corporis frequẽter mutatur ad subruffedinem & albedinẽ pp hepar. i. propter indispõnem hepatis, qua quis dr̃ hepaticus. Iuxta illud Prin. tertij. 14. trac. 2. cap̃. 2. color est ex rebus quæ significant secundum pl'm dispositionem. Hepaticus. n. secundum pl'm est decliuis ad citrinitatem & ad albedinẽ, & qñq; declinat ad viriditatem & fuscitatem. Et illius quidem hepar cuius colorem vides secundum finem sanitatis ægritudinem non habet. Et medicus quidem expertus cognoscit hepaticum & stomatichũ omnem per colorem suum non egens cum eo significatione alia. Idem dicit Prin. tertij. 13. trac. 1. cap̃. 17. Sed significationes ex via coloris corporis sunt: quoniam color est vehemens significatio dispositionis stomachi & hepatis secundũ pl'm. Plurimæ. n. ægritudines stomachi sunt frigidæ. Et color stomaticorum est plumbinus, & si inest ei citrinitas est citrinitas decliuis ad albedinem. Secundum membrum est. color corporis frequenter declinat ad subruffedinem & nigredinem propter splenem. i. spleneticam passionem. Iuxta illud Prin. tertij. 15. trac. 2. cap̃. 1. Et plurimæ quidẽ ægritudines splenis sunt autumnales, & color habentis eas est decliuis ad citrinitatem & nigredinem. Tertium membrũ est. color patientium fluxum hæmorrhoydarum superfluũ, est decliuis ad subruffedinem & viriditatem, sed nõ semper ita est, immo quandoq; cutis transmutatur propter passiones dictorum membrorũ ad alios colores. Huius membri tertij præbet Prin. testimonium tertij. 17. cap̃. 2. dicens. Et plurimum quidem habentibus hæmorrhoydas adest color proprius eis, et est citrinitas declinans ad viriditatem. Et cã subruffedinis in hepaticis spleneticis & hæmorrhosaycis est multiplicatio citrinæ aquositatis cum sanguine peruenietis ad cutem propter debilitatem digestiuæ hepatis sicut in dispositis ad hydropisim fieri videmus. Et hęc debilitas inest hepaticis a causa propria priuata. Et in spleneticis & hęmorrhosaycis per compassionem hepatis ad splenem & sanguinis & spirituum naturalium resolutionem in hæmorrhoydibus qui sunt thesauri naturę, & hepatis et causa vigoris eius. Sed causa declinationis ad albedinem in hepaticis est penuria sanguinis, et ad nigredinem in spleneticis est perfusio melancholiæ ad cutem ꝑpter non bene a splene trahi & mundificari, & ad viriditatem in hæmorrhosaycis propter grossum sanguinem terrestrem paucum declinantem ad nigredinem quæ phlegmati genito per viam indigestionis commixtus colorem viridem reddit.

Hepaticus qs.

Stomaticus qs.

Spleneticus qs.

Hæmorrhosaicus.

Cognoscere uero ex colore linguæ cõplexionẽ stõi & intestinorũ est difficile, et ex colore oculi cognoscere cõplexionẽ cerebri est difficile.

Vndecima regula est bimembris. Primũ eius membrũ est difficile cognoscere complexionem stomachi & intestinorum per colorem linguæ. Attende primo ꝙ lingua cũ stomacho magnam habet colligantiam propter quam potest aliqualiter iudicare dispositionem stomachi. Nam cutis superficiei eius inferioris est continua cum cute meri & interiore parte stomachi, vt ait prin. tertij sexta. cap̃. 1. Attende secundo ꝙ lingua multis modis attestatur super dispositionibus stomachi. Iuxta illud Prin. tertij. 13. trac. 1. cap̃. 17. Significationes ex dispositionibus oris & linguæ sunt quoniam quando lingua in doloribus stomachi est vehementis asperitatis & rubedinis, tunc significat dominium sanguinis & apostema calidum in ipso sanguineum, & si ad citrinitatem tunc nocumentum est cholericum, & si ad nigredinem tunc causa est melancholica, ꝙ si ad albedinem & lenitatẽ tunc causa est humiditas, & si est siccitas superflua tunc causa est siccitas. Verum significatio complexionis stomachi ꝑ dispositionem linguæ non est certa, quia lingua sæpe reddit alba & humida per catarrhos ei missos a cerebro, vel aquositates absq; hoc ꝙ stomachus reddatur humidus. Et frequẽter lingua est aspera & sicca propter aerem calidum et fumosum expiratum stomacho existente frigido & humido. Secundum membrum est. difficile est cognoscere complexionem cerebri ex colore oculi. Attende primo ꝙ licet ex colore oculi difficulter cognoscatur cerebri complexio, magis tamen noscitur ex eo q̃ ex colore linguæ. Iuxta illud Prin. tertij prima. trac. 1. cap̃. 13. Et non quidem est significatio coloris linguæ sicut significatio coloris oculi. Nam illud vehementiorem habet cum cerebro proprietatem. i. oculus cũ cerebro magis affinis est & colligatus. Attende secundo ꝙ oculus multipliciter significat super dispositionem cerebri. Iuxta illud Prin. ibi. Significatio autem oculi qui est de summa eorum est ex dispositione venarum eius & dispositione grauitatis & leuitatis ipsius & ex dispositione coloris eius in citrinitate sua ab offuscatione aut plumbeitate aut rubedine eius. Nam sua citrinitate significat choleram, sua offuscatione melancholiam, sua plumbeitate phlegma, sua rubedine sanguinem in cerebro abundare. Attende tertio ꝙ nõ solum oculi significant super complexionem cerebri sed totius corporis, & similiter pedes & nasus dummodo complexio totius corporis fuerit vniformis. Iuxta illud Gal. 2. complexionum cap̃. 20. Cum autem complexio totius corporis fuerit similis, tunc cum pedes fuerint nudi carne totum corpus proculdubio siccum erit, & cum fuerint pedes grossi totum corpus proculdubio erit humidum, & cum fuerit nasus subtilis aquilus tunc corpus erit siccum, & cum fuerit nasus symmus tunc corpus erit humidum. Et secundum quidem hanc considerationem currit res oculorum & res temporũ & res omnium aliorum membrorum. Attende quarto ꝙ nõ solum ex colore oculi iudicatur de complexione cerebri & totius corporis, sed etiam de moribus hominum. Iuxta illud Rasis secundo Almansoris capitulo de significationibus oculorum. Cum pupillæ multa participant nigredine timidus est. Cuius oculi in colore caprarum oculis similes existunt stolidus est. Cuius oculi in rubore prunæ assimilantur homo pessimus est & obstinatus. Oculi varij suo colori citrinitatem habentes admixtam, per quam quasi croco tincti esse videntur pessimos significant mores. Maculæ multæ circa pupillam in oculo apparentes malum significant hominem. Quod si cum hoc etiam oculus varius fuerit erit deterius. Cum pupilla nigra existens talem habet citrinitatem, ex qua quasi deaurata apparẽt hominem malum homicidã sanguinem fundentem declarat. Hæc Rasis & alia multa.

Gal. Pedis et nasi significatio.

Rasis. Oculorum significatio multiplex.

Et fortasse est cum in una ægritudine duorum colorum diuersitas in duobus contingit membris, sicut cum albescit lingua & nigrescit facies in una ægritudine quemadmodum in ictericia, quæ propter uehementiam acuitatis choleræ rubeæ accidit.

Duodecima regula est qñ cõtingit in una & eadẽ ægritudine diuersitas duorꝫ colorꝫ in duobus mẽbris, sicut in ictericia cãta ex vehementia acuitatis cholę rubeæ lingua albescit & facies nigrescit. Attende ꝙ in hac ictericia lingua albescit quia cholæ nõ diffundit ad eã sed ad partes cutis, & so

la facies

la facies nigreſcit nigredine remiſſa participante quadam citrinitate, ꝓpterea ꝙ cutis faciei tenuiſſima et tenerrima exñs fortiter imbibit choła declinante ad nigredinem ꝓpter eius calorem & quaſi incendiũ, & reſiduũ corporis citrinũ efficitur. Et in hac ſpẽ icteritiæ ſunt tres diuerſi colores. Iuxta illud Prin. tertij. 15. trac. primo cap̃. 4. Et ſi fuerit cã vehementiæ caliditatis ęgritudĩs choła in felle & inflãmatio eius ĩ ea, tunc ſigna eius erunt aſſiduatio citrinatio coloris corporis & nigredo faciei ſolius & albificatio linguæ

Quintum uero eſt genus ſignorum ex forma membrorum aſſumptorum.

In hac particula quinta primo tangit quintum ſignũ cõplexionis humanæ. ſecundo ſigna ſumpta ex eo ſignificantia caliditatem. ibi⌊ Qm̃ complexionem. ⌉ Tertio ſigna ſignificantia frigiditatẽ. ibi⌊ Et frigiditatẽ. ⌉ Quarto ſignificantia ſiccitatem. ibi⌊ Et compłonem. ⌉ In hac prima parte dicit ꝙ quĩtum ex ſignis quibus cognoſcitur humana complexio ſumitur ex forma membrorum. Et intellige per formam cõpõnem membrorum organicorum in figura & q̃titate. Nã diuerſæ complexiones ſibi determinant diuerſas figuras & magnitudĩes, vt cholerica maciẽ cum latitudĩe corꝑis, phlegmatica pinguedinem cum groſſitie.

Forma mẽbrorũ quid.

Quoniam complexionem calidam ſequuntur pectoris amplitudo & extremitatum magnitudo, & ipſarum complementum in quantitate earum abſque coanguſtatione & ſine curtitate & præcipue manuum & pedum & uenarum amplitudo & earum apparitio, & pulſus magnitudo & fortitudo ipſius & magnitudo muſculorum & propinquitas eorum ex iuncturis, quoniam omnes operationes augmentatiuæ & compoſitiuæ formæ caliditate complentur.

Cõpłonis calꝫ ſignum quintuplex.

In hac ſecũda ꝑte dat quinq; ſigna ſequẽtia & ſignificantia cõpłonẽ calidã. Primũ eſt amplitudo pectoris. Nã calidi eſt dilatare. Et hæc primo & immediate atteſtatur ſuꝑ cordis caliditate, & ex conſequẽti ſuꝑ caliditate totius. Iuxta illud Gal. 2. techni. Cũ vero calꝛitas cordis dñata fuerit augmentabit toracẽ ſcd̃m primã gñationẽ ꝓportionałr huius caliditati. Ideo & cum ĩ paruo quidẽ capite thorax latus fuerit maxima ſecundũ cor fit cognitio caliditatis. Secundũ eſt magnitudo & cõplementum partiũ extremalium maxime manuum & pedũ ſine hoc ꝙ ſint anguſtatæ ſuæ partes vel nimiũ curtę. Nã cũ naturaliter cõpło calida eſt in formatione fœtus calor ſe diffũdẽs ad extremitates creãdas multũ ſanguĩs trahit vñ format eas dilatando & prolongando niſi materia ſua ſiccitate dilatationi rebellauerit uel fuerit nimis modica vel matrix parua & ſtricta. Tertiũ eſt amplitudo venarum tam pulſatiliũ q̃ nõ pulſatiliũ, & eminẽtia earum ſeu apparitio in exterioribus corporis. Amplitudo q̃dẽ ꝑꝑ caliditatem dilatantẽ. Eminentia vero ꝑꝑ earum groſſitiẽ & plenitudinẽ ex ſpiritibus. Et iſtud eſt vnum de certiſſimis ſignis compłonis naturaliter calidę. Verũ amplitudo & eminentia venarum non pulſatilium directæ & ĩmediate ſignificat caliditatẽ hepatis & arteriarũ cordis, & ex conſequenti totius corporis. Quartũ eſt magnitudo pulſus & ipſius fortitudo. Nã ex magnitudine pulſus ſignificanť virtutis pulſatilis fortitudo neceſſitas euentationis multa propter augmentum caloris & inſtrumentũ obediẽs dilatatõi eius in lõgum & latũ. Et ex fortitudĩne ꝑcuſſionis arteriæ in digitos ſignificať fortitudo virtutis vitalis depẽdens ex forti calore cordis.

Attende ꝙ licet magnitudo pulſus & eius fortitudo ſemper ſignificent calorem fortem, quandoq; tñ eſt cõpło calida ſine magno pulſu & forti ꝑꝑ inobedientiam inſtr̃i vel debilitatẽ virtutis, ſed tunc fit velox aut frequens ad ſupplendũ neceſſitatem euentationis. Iuxta illud Gal. 2. techni. Calidioris igiť vt ad ꝓprium modum referamus cordis ſigna inſeparabilia quidem & familiaria hæc ſunt. magnitudo reſpiratiõis, & pulſus velocitas, & frequentia. Et licet hoc ſignũ magnitudinis pulſus nõ directæ ſumatur a forma membri, ſed operatione ipſius: talis tñ operatio conſequitur formam membri. Quintum eſt magnitudo muſculorum & ſituatio eorum prope iuncturas. Magnitudo quidem caliditate atteſtatur, quia omnes operationes forme augmentatiuæ. i. virtutis aĩæ perducentis membra ad ſuam debitam magnitudinem pro tꝑe caliditate complẽť. Situatio vero muſculorum ꝓpe iuncturas, quia etiam operationes formę compoſitiuæ. i. virtutis informatiuæ calore perficiuntur. Cum igitur muſculi facti ſint vt iuncturas moueant, & eorum ſitus iuncturis ꝓximus cum ſua magnitudine reddat eos fortiores ad id ſignificatur ex eorum magnitudine & ꝓpinquitate ad iũcturas virtutis informatiuæ vigoroſitas & fortitudo caloris quo perficit opus. Attende ꝙ muſculi qñq; parui apparent propter gracilitatẽ oſſium, licet ſint de ſe magni & ecõuerſo. Iuxta illud Gal. 2. techni. Similiter oportet conſiderare in omnibus muſculis q̃titatem inuolutorum oſſium. Aliqñ. n. gracilior videtur eſſe pars non exiſtens gracilior q̃tũ ad muſculos, ſed propter anguſtiam oſſium talis vr̃ eſſe aparẽs. Sił r aũt & ſpiſſior vr̃ eſſe multotiens nõ propter amplitudinem oſſium, ſed propter carnis multitudinem.

Et frigiditatem ſequuntur horum contaria, qm̃ ꝑꝑ eam minorãtur uirtutes naturales, & nõ complent operationes natiuas & creationem.

Cõpłonis frigidę ſigna

In hac tertia dicit ꝙ ſigna contraria quinq; prædictis. ſ. ſtrictura pectoris paruitas extremitatum cum coanguſtatione & curtitate eſt ſtrictura & latentia venarum, paruitas & debilitas pulſus, paruitas muſculorum & elongatio iuncturarum a muſculis ſignificant frigiditatem. Quia propter frigus innatæ complexionis virtutes naturales debilitantur & non ꝑficiũt opõnes natiuas. i. ꝓductiuas mẽbrorum ab origine, & creationem. i. debitam organiçatiõem partiũ organicaꝝ.

Et cõpłonẽ ſiccã ſequuntur aſperitas & curuitas, & iũcturarũ manifeſtatio, & apꝑitio chartilaginũ in epyglotti & naſo, & eſt naſus æqualis.

Cõpłonis ſiccę ſignum quintuplex.

In hac quarta dat quinq; ſigna ſequentia & ſignificantia complexionem ſiccam. Primum eſt aſꝑitas cutis & aliarum ſuperficierum, ſicut. n. lenitas & planities ab humiditate procedunt, ſic aſperitas & durities a ſiccitate. Secũdum eſt curuitas membrorum vel per viam contractionis a ſicco, vel per viam rebellionis materiæ ſiccæ in receptione formarum ſeu figurarum, ſicut. n. molle humidum eſt faciliter imprimibile, ſic vix duꝝ ſiccum. Tertium eſt manifeſtatio iuncturarum, ſicut enim per humiditatem veſtiuntur & occultantur carne & pĩguedine, vt apparet in ſanguineis & phlegmaticis, ſic per ſiccitatem nudæ fiunt excarnatæ & eminentes in cholericis & melancholicis & hecticis, et ex cõſumptione morientibus. Quartum eſt apparitio manifeſta chartilaginum epyglotti & naſi propter excarnationem & tenuitatem muſculorum tegentium eas præ nimia ſiccitate & maxime chartilaginis peltalis quæ in gutture apparet & chartilaginum triangularium & lateralium naſi, ex quarum tenuitate nares apparent acutæ. Quintum eſt ꝙ naſus eſt æqualis ideſt planus ſine aliqua eleuatione carnoſa propter ſiccitatem, quæ non ſinit carnes ſuper eum multiplicari. Vel lege loco æqualis aquilus. nam naſus aquilus atteſtatur ſiccitati. Iuxta illud Gal. ſecũdo complexionũ. caꝑło. 20. Et cũ fuerit naſus ſubtilis aq̃lus tũc corpus erit ſiccũ.

Sextum uero eſt genus ſignorum ſumptorũ ex uelocitate paſſiõis membrorum. Membrum enim cum cito caleſit abſque difficultate eſt calidæ complexionis, quoniam conuerſio in gene-

re proportionali eſt facilior conuerſione ad contrarium. Et ſi cito infrigidetur res erit ecõtrario.

In hac particula ſexta primo aſſignat ſextũ genus ſignorꝝ complexionum. 2. mouet & ſoluit circa illud dubium ibi ⌊Quod ſi aliqs dixerit.⌉ Tertio remouet obiectionem quæ fieri poſſet de calido innato, quod non cito patitur a venenis calidis. ibi ⌊Cum uero extrĩſeca.⌉ In hac prima parte dicit primo ꝙ ſextum ſignorum quibus cognoſcit̃ hũana cõplo ſumitur a facili paſſione mẽbrorũ ita ꝙ corpus vel membꝝ quod leuiter patitur a cã aliqua ſibi occurrente iudicat̃ eẽ ſimilis complexionis cum re a qua patitur velociter & facił.
Secundo dicit ꝙ membrum vel corpus quod calefit & nõ difficulter eſt calidæ cõplexionis, quia conuerſio in gñe proportionali eſt facilior conuerſione ad contrariũ. ſ. facilius ſiłe patitur a ſuo ſiłi q̃ꝫ a contrario. Vel ut ſcribitur ſecundo de gñone. In habentibus ſymbolum facilior eſt trãſitus. Tertio dicit ꝙ ſi membrum aliquod aut corpus cito infrigidetur illud erit frigidum ob eandem cãm. Inſtabit aliquis contra hæc dicta. Primo de canphora quæ facillime ĩflãmat̃ & eſt frĩda. ſecundo de lacte quod faciłr inflãmat̃ in chołicis et nõ eſt całm. tertio de cholericis q faciliter penetrantur a frigore hyemis & citius infrigidantur q̃ꝫ frĩdę mulieres quę ſine nocumento ſuſtinent tp̃e gelido lauare pannos & tenere nudas tibias, & pedes in aqua vehementis frigoris vt appet in lotricibus. Dic ad hæc & ſimilia ꝙ ad verificationem huius ſexti ſigni ſumpti a velocitate paſſionis præſupponere oportet ꝙ iſta velocitas non ꝓueniat ex raritate vel ſubtilitate ſubę paſſi. Vel ſi aliquid dicatur alio calidius, quia facilius calefit, aut frigidius quia citius infrigidatur intelligatur hoc ſi ambo ſe habeant conſimiliter in ſubtilitate & rarirate.

Quod ſi aliquis dixerit ꝙ oportet ut res ſit huic contraria, nos nanqꝫ pro certo ſcimus ꝙ res non patitur niſi a ſuo cõtrario & non a ſuo ſimili. Sed ex hoc uerbo quod tu pręmiſiſti prouenit ut paſſio a ſimili ſit dignior. Reſponſio ad hoc erit ꝙ ſimile a quo non patitur res eſt illud cuius qualitas & qualitas illius quod ei ſimile exiſtit eſt una in ſpecie & natura. Quod autem calidius eſt alio non eſt ſimile ei quod eſt minus calidum, immo duo calida quorum unum eſt calidius diuerſificãtur. Et illud quidem quod eſt minus calidum cõparatione eius quod eſt calidius eſt frigidum. Patitur ergo ex hoc unde eſt frigidum comparatiõe illius & non calidum, & patitur etiam ab eo qđ eſt ipſo frigidius & a frigido. Vnum tamen eorũ ipſius qualitatem auget & præbet ei augmẽtum quod eſt in ipſo fortius, et alterum in ipſo eius minuit qualitatem. Ipſius ergo alteratio ad id quod in ſui qualitate preſtat augmentũ & mutat illud quod in ipſo ẽ fortius erit facilior, licet ſit hic alia cauſa quæ alicui eorum quæ in qualitate cõicãt eſt propria & contradicit, ſicut illud qđ in ſui natura calidę exiſtit cõpłonis nõ cito recipit in ſe calidi operationẽ, niſi ꝓpterea ꝙ caliditas deſtruit operationem contrarij quod eſt frigidum, eo ꝙ refrenat illud quod complexio calida uult efficere de augmento in calefactiõe. Cum ergo ſibi occurrunt & prohibẽs deſtruitur iuuãt ſe ambo in calefaciendo, & eorum adiutorium ſequitur duarum qualitatum fortitudo completa.

In hac ſecũda prĩo obijcit cõtra dictũ ſignũ, qa ſiłe non patit̃ a ſuo ſiłi, cũ oĩs actio fiat rõne alicuius cõtrarietatis, & finis agẽtis ſit aſſiłare ſibi paſſũ q iã ceſſat cũ agẽs ẽ ſiłe paſſo. Et tñ ſupponit̃ ĩ dicto ſigno ꝙ a ſuo ſiłi ſit dignior paſſio.
Secũdo rñdet huic obiectiõi dicẽs, ꝙ ſiłe a q̊ res nõ patitur ẽ ſimile ĩ ſpẽ & natura. i. in eiſdẽ q̃litate & gradu. Sed qđ eſt altero calidius nõ eſt ſimile minus calido, ĩmo diuerſũ ab eo & minus całm cõpatione ad calidius frigidũ cenſet̃ ſicut aq̃ tepida reſpectu feruentis frigida dicitur, & eã refrigerat ĩmixta ſibi. Tertio dicit ꝙ minus całm patitur a tribus. Primo a magis calido reſpectu cuius non calidũ ſed frĩdũ dicit̃. Secundo ab eo qđ ẽ ipſo frĩdius. i. minus całm, licet ſit calidum a dñio. Tertio a frigido ĩ q̊ ſimplicit̃ p̃dñatur frigiditas. Exẽpli grã. Aqua calida in ſecundo gradu patit̃ intenſionem ſui caloris ab aqua feruente & remiſſionem ſui caloris ab aqua calida in primo gradu & infrigidationẽ ab aqua frĩda ſimpliciter. Quarto dicit ꝙ vnum iſtorum trium a quibus patit̃ minus calidum. ſ. calidius eo augmẽtat id quod eſt fortius in minus calido. ſ. caliditatẽ ipſius quæ ſuæ frigiditati prędñat̃. Et alterũ. ſ. frigidum vel minus calidum eo minuit qualitatẽ prędñantẽ in ipſo. Et iõ alteratio minus calida magis calido qua calefacit amplius eſt facilior alteratione minus calidi a frigido qua corrumpitur qualitas dñantior in eo, quia caliditas minus calidi p̃bet auxilium ad eius augmentum, ſed reſiſtit totis viribus ſuę corruptioni a frigido. Quĩto dicit ꝙ hic eſt alia cã facilis paſſibilitatis a ſuo ſimili quæ eſt ꝓpria alicui eorum quæ cõicant. i. ſimilia ſunt in qualitate. Et hęc cã cõtradicit. i. reprimit & cõtẽperat contrariũ ſibi ĩmixtũ, vel fundat̃ ĩ cõtrarietate & rep̃ſſione vnius cõtrarij ab alio. Verbi grã. hõ calidę cõpłonis nõ cito patit̃ & calefit ab aere cało, niſi quia calor hoĩs deſtruit opationẽ frĩditatis ſibi ĩmixtę cõtẽtũ põt, eo ꝙ illa frĩditas refrenat & ĩpedit opationẽ eius. ſ. augmentationẽ caliditatis quã calor hoĩs nitit̃ efficere. Cũ ergo ſibi inuicẽ occurrũt calor hoĩs & calor aeris, & ꝓhibens ab eis deſtruit̃. ſ. frigus ĩmixtũ calori hoĩs qđ prohibeat ipm̃ ab augmẽtatiõe caloris, tũc duo calores. ſ. hoĩs & aeris iuuãt ſe ãbo ĩ calefaciẽdo. Et cõpleta fortitudo calefaciẽdi cõſequitur adiutoriũ horꝫ calorũ adĩuicẽ, ſuppoſito ꝙ calor hoĩs opet̃ ĩ hoc vt calor nõ vt naturalis ꝓpter illud qđ ſtatĩ dicet̃.

Cũ uero extrinſeca całitas æqualitate deſtruere uoluerit calor innatus qui ẽ intus erit res fortior in reſiſtẽdo, adeo ut uenena całã nõ refrenet neqꝫ expellat neqꝫ ipſorꝫ corrũpat ſubſtantiã niſi calor innatus. Calor nãqꝫ innatus naturæ eſt inſtrumentũ quod caloris aduenĩẽtis expellit nocumẽtũ ꝓpea ꝙ ipſum ałs ſpũm mouet ad ipſum expellẽdũ, & ad eius uaporẽ remouendũ & ad ipſũ reſoluendũ, & ipſius materiã adurendũ. Et frigidi ẽt aduenĩẽtis nocumẽtũ p cõtrariũ expellit. Hãc uero ꝓprietatem non hẽt frigiditas, non. n. impugnat neqꝫ refrenat niſi aduenientẽ caliditatẽ per contrarium tm̃, quia non impugnat aduenientẽ frigiditatẽ. Et calor quidẽ innatus eſt ille qui humores naturales tuet̃, ne eis caliditates extraneæ dominent̃. Calor nãqꝫ innatus cũ eſt fortis poteſt natura ipſo mediante in humoribus miniſtrare ſecundum modum maturandi & digerẽdi, & cuſtodire eos ſecundum ſanitatem, & mouẽtur humores ſecundum modum miniſtrationis ipſius & prohibentur moueri ſecundum modum miniſtrationis caloris extranei, quare non putrefiũt. Sed cum calor iſte eſt debilis fatigatur natura, et a regimine humorum abſtinet propter inſtrumẽti debilitatem quod inter ipſã & humores ẽ medium & ſtat. Et calor extraneus inuenit hũores

non

non impeditos ab administratione. Compræhẽ
duntur ergo ab eo & facit eos obedientes, & mo
tu extraneo ipsos mouet & accidit putrefactio.
Calor igitur innatus uirtutum omnium est in-
strumentum, sed frigiditas est ei inconueniens.
& neque prodest nisi accidentaliter. Ideoq́ʒ dici-
tur calor innatus, & non dicitur frigiditas inna-
ta neq́ʒ comparatur frigiditati ex colchodea cor
poris illud quod comparatur caliditati.

Calor inatus q̊ pacto ca lidũ ex- traneũ et fridũ ꝓ- pellat.

In hac tertia parte quia' posset aliq̃s ex dictis credere ꝙ
calor hoĩs innatus facile pateretur a venenis caľis ꝓpter siľi-
tudinẽ cum eis in caľitate, ad remouẽdũ hunc errorem dicit
primo ꝙ caliditas extrĩseca cũ conata fuerit destruere ęqua-
litatẽ.i.corrũpere cõtẽperantiã hũanæ complexionis calor
ĩnatus interius reclusus fortius resistit oĩ alia qualitate, ita &
intm̃ ꝙ nihil aliud p̃ter aĩæ virtutẽ magis refrenat expellit
& dissipat substantiã & vires venenorũ calidorum q̃ʒ calor
ĩnatus. Ipse.n.est instr̃m naturę seu virtutum oĩum natu-
raliũ, quod expellit nocumentũ caloris extranei superuenien
tis, ideo ꝙ mouet spũm vel seip̃m ad expellendum ip̃m ca-
lorẽ extraneum vel venenum caľm, & ad remouendũ & re
soluẽdũ vaporem ipsius, & ad adurendũ materiã eius. Sed
instabit aliquis ꝙ calor innatus nõ est adustiuus, sed suauis
& tẽꝑatus. Dic ꝙ non adurit ex se penitus materiã veneni,
sed ex dispõne materiæ & cooꝑante calore veneni & motu
eius subtile ipsius resoluitur, & residuum eius manet incine
ratũ. Secũdo dicit ꝙ calor innatus non solum expellit ca-
lorẽ extraneũ sed ẽt nocumẽtũ frigoris aduenietis, & utrũq́ʒ
expellit velut cõtrariũ, sed frigus aduenieus est ei contrariũ
& inq́ʒtũ calor est & inq́ʒtũ est naturalis. Extraneus vero ca
lor solum ei cõtrarius est inq́ʒtũ est naturalis. Tertio dicit
ꝙ frigiditas existens in humano corꝑe non hẽt hãc ꝓprieta-
tẽ seu propriã virtutẽ vt expellat indifferenter calorẽ & fri-
gus, sed solũ repellit aduenientẽ caliditatẽ per contrariũ non
ĩmiscet alicui naturalium operationum nisi ꝑ accñs, sicut de
claratum est primi prima.doc.sexta cap̃.de virtutibus natu
ralibus ministrantibus. Quarto dicit ꝙ calor innatus de-
fendit humores a dñio caľitatis extraneæ. Et cum fortis fue-
rit fortitudine moderata virtus naturalis ministrare põt per
medium eius digerendo maturando & custodiendo eos &
totum corpus in sanitate. Et tunc mouentur humores motu
distributionis & assimilationis eorum ad mẽbra iuxta miste
riũ innati caloris & virtutum quibus seruit. Nec permittunẽ
moueri secundum ministerium extranei caloris, quare non
putrescunt. Quinto dicit ꝙ cum calor innatus est debi
lis naturalis virtus inde fatigata seu debilitata abstinet &
impedit a regimĩe humorũ ꝑꝑ debilitatẽ ĩstr̃i mediantis in-
ter hũores & ipsam, & stat quasi cessans a custodia & regi
mine humorũ, quos calor extraneus inueniens non impedi-
tos.i.occupatos sub regimine naturæ comprehendit & red-
do calorem suum naturalem a proprio humido, quare putre
fiunt. Sexto concludit ꝙ calor innatus est generale ĩstr̃m
oĩum virtutum aĩę, frigiditas vero neq́ʒ conuenit eis neq́ʒ cõ
fert nisi per accidens vt calorem tẽperet. Et ideo calor di-
citur innatus.i.ĩtus natus ad seruiendũ virtutibus aĩæ. Frigi
ditas aũt non innata dicitur quia nec abundat in interiori-
bus mẽbris nec directe seruit suis virtutibus. Et ẽt illud non
comparatur.i.attribuitur frigiditati ex colchodea.i.datione
vitę quod attribuitur caliditati. Nam vita consistit in cali-
do & humido, frigidum vero vitæ inimicum est. Et est col-
chodea nomẽ ꝑsicũ deriuatũ a colchodeo cuius interpreta-
tio est dator vitæ. Attẽde ꝙ Princeps postq̃ʒ hic assigna-
uit sextum signorũ humanę cõpľonis relicto.7.saltat ad octa
uum. Verum in margine quorundã Auicẽnarũ scribiẽ. Hic
deest septimum genus, & similiter deerat in exemplaribus

Colcho- dea q̃d.

arabicis. In alijs vero librorum marginibus septimum hoc
genus scriptum inuenitur modo qui sequitur.

Septimum genus est quod sumitur a cogita-
tionibus & rebus multum desideratis a natura
hominis quas plurimum appræhendit uirtus ap
præhensiua. Et comparatur similitudinibus qua
litatum corporis sicut dicemus in somnijs, ideo
quoniam corpus est instrumentnm animæ.

Attẽde hic ꝙ hoc septimũ genus pría facie vr̃ ꝑs decimi
gñis qd' stati dicet, verũ ne coincidat cũ eo sic põt exponi.
Septimũ genus ẽ qd' sumiẽ a cogitationibus.i.desiderijs se-
q̃ntibus cogitatiões et rebus multũ desideratis.s.cibis et po
tibus a natura hoĩs ꝑꝑ cõformitatẽ eorũ cũ ea vehementer
desideratis, quas.s.res desideratas pľm app̃hẽdit uirtus app̃-
hẽsiua.s.ęstimatiua vel sẽsus cõis, & cõparaẽ similitudibus
q̃litatũ corporis.i.hic septimũ genus cõparatiue trahiẽ a siľi
tudĩe q̃dã q̃litatum corporis cũ rebus desideratis sicut dice
mus in somnijs.s.loquẽdo in decimo gñe de somnijs q̃ suꝑ-
ueniunt secũdũ hũorẽ dñantẽ in corpore, iõ qm̃ corpus ẽ in-
str̃m aĩæ, iõ iq́ʒtũ aĩa seq̃ẽ corpus in desiderijs suis & som-
nijs, qm̃ corpus ẽ ĩstr̃m q̊ sano aĩa viget, & q̊ languido non
valet propria exercere opera. Dicamus igr̃ ex lr̃a hac seu si-
gno septimo p̃tẽdi illud Gaľ.2.techui. Ex ægritudinibus tñ
in vẽtre distẽperantiæ in hoc dr̃nt a naturalibus secundũ ꝙ
cõtraria cõcupiscũt non siľia queãdmodũ & naturales. Si q̃s
igr̃ naturaľr caľa appetat secundũ pľm calidæ cõpľonis est,
si frigida frigidę. Et licet hic Galenus de stõ spãliter loquaẽ,
idem tamen intelligendum est in cęteris membris. Iuxta il-
lud Haly.in commento. Quod autem dixit in ventre intel-
lige etiam illud in alijs membris.

Cõpľo nis signũ duplex per appe titũ.

Octauum autem genus est quod assumitur
ex signis operationum.

In hac particula octaua prĩo dat octauũ genus signoꝝ cõ
pľonis.2.tres regulas q̃bus cõplexiões per oꝑatiões cogno
scunẽ.ibi ⌊Cũ.n.oꝑõnes.⌉ Tertio tres exceptiões ab illis re
gulis & tria notabilia circa vltimã.ibi ⌊Est tñ cũ earum.⌉
Quarto narrat aliquas operationes caliditatẽ signantes. ibi
⌊Ex gñe ãt operationũ⌉. In hac pría parte dicit ꝙ octauũ
genus signorũ q̃bus humana cõplexio noscitẽ ab oꝑõnibus
virtutũ aĩę sumiẽ. Operationes.n.sunt effectus cõplexionũ,
& effectus attestantur super suis cãis, & decľant eas cũ sint
nobis notiores & sensibus plus de tecti. Attendũẽ ãt in ope-
rationibus æqualitas & fortitudĩs excessus & debilitas earũ
& velocitas & tarditas & frequentia & raritas.

Cõpľo cogno scẽda ꝑ operatio nes mľti pliciter.

Cum.n.operationes secundum naturalẽ cur-
sum procedunt plene & perfecte significãt com-
plexionis æqualitatẽ. Quod si a parte sua ad mo
tus mutantur superfluos significant complexio-
nis inæqualitatẽ & caliditatẽ. Et similiter si pro-
perauerint quoniam caliditatẽ significant sicut
augmenti uelocitas & uelocitas natiuitatis capil
lorum & natiuitatis dentium. Quod si debiliten
tur & ociosæ fiant & tardentur significant com-
plexionis frigiditatem.

In hac secũda dicit primo ꝙ tẽperata complexio signifi-
catur ab operationibus ꝓcedẽtibus plene & perfecte secũdũ
cursũ naturæ, vt qui bñ digerit ingerit egerit & cætera aĩæ
opera cõplet ẽ bñ sanus. Et id intelligas in qualibet ætate se-
cũdũ ꝓpriã ipsius naturam.s.in ĩfantibus secũdũ ꝙ eis con-
uenit in illa ętate, & similiter in iuuenibus & senibus. Secũ
do dicit ꝙ operationes excessiui motus significant cõplexio-
nẽ calidã, vt vincere leonẽ sicut fecit Hercules, gestare bouẽ
supra suos hũeros vt fecit Milo, extendere manibus ferrũ eg

sicut fecit karolus magnus. Et similiter operationū festinatio vel acceleratio añ tp̄s solitū vt augmentatio corporis in pueritia plus solito ꝓperans, & velocitas insolita nascentiæ dentiū vel capillorū, & festinatio ĩ sermone & gressu & operibus alijs vltra solitum hoīum modū. Calī. n. est mouere dilatare vigilem agilem & fortẽ reddere. & tanto amplius cæteris paribus quo fortior fuerit dūmodo maneat ĩ limitibus naturalitatis & sanitatis non disproportionatus plurimū humido proprio. Tertio dicit ꝙ debilitas operationum & ociositas seu pigritia in eis & earum tarditas frigidã significant cõplexionẽ, vt debilitas cursus aut sermonis aut deportatiõis ponderū & pigritia in studio & sollicitudinibus hūanis & tarditas corpis augmẽti aut ortus dẽtiū vel capillorꝫ signãt diminutionem naturalis caloris, q̃ hæc opera fiunt.

Est tamen cum earum debilitas & ociositas et tarditas sunt cadentes propter complexionẽ calidam, licet illud esse non possit absque mutatione a cursu naturali cum debilitate. Et est etiã cū plures naturalium operationum deficiunt propter caliditatem & minuūtur sicut somnus, quoniam fortasse est cum destruitur ꝓpter calorem complexionis calidæ aut minuitur. Et fortasse est cum augentur aliquæ dispositionum naturalium propter frigiditatẽ sicut somnus, sed tamen non erunt ex summa operationum naturalium absolute, immo conditionaliter & per causã. Sõni nanq̄ necessitas in uita & sanitate non est necessitas absoluta, immo propterea ut sp̄ūs ab impedientibus separetur propter illud quod ei accidit ex lassitudine, aut propterea ꝙ est ei necessarium incumbere super digestionem cibi, & propterea ꝙ non potest duas res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentię, & est exitus a necessitate naturali, licet sit exitus ille naturalis ab eo unde est necessarius. naturalis enim dicitur de necessario communitate nominis. Firmior uero significatio quam hoc nomen habet non est nisi ut dicatur de complexiõe æquali, & illud est ut operationes sequantur & compleantur. Eius uero significatio super caliditatem & frigiditatem & siccitatem & humiditatem est significatio probabilis

In hac tertia dicit prīo ꝙ debilitas & ociositas & tarditas operationū ꝓueniunt ĩterdū ex cõplõne calida, vt in hecticis phthisicis causonicis & tertianarijs apparet, verūtñ id fieri nõ p̄t nisi cū debilitate operationū cõplõ mutet̃ ab ipsius naturali cursu, ita ꝙ fiat neutra vel ęgra vt nunc. Sed cõtra cholerici vehement̃ a natura lapsi in calido & sicco sunt graciles exiles parū sustinentes laboris & inediæ paucę resistentiæ contra frigora caumata & ventos male digerẽtes & male nutriti diminute cibos appetentes. Dic ꝙ cholerici plurimū lapsi a natura non sunt graciles exiles, parum sustinẽtes laboris & inedię rõne multi caloris innati sed siccitatis secū cõplicatę. Nam si multa secū afforet humiditas redderet carnosum & robustum corpus & multę tolerantię. Dic secūdo ꝙ paucitas suæ resistentiæ contra frigora caumata & vẽtos non ꝓuenit ex fortitudine sui caloris, sed ex vehementi raritate corporis. & similiter debilitas digõnis inest eis ex raritate cõntexture stõi & diminutio nutritionis ex siccitate, licet caloris vehementia ad siccitatẽ coadiuuet. Dic. 3. ꝙ diminutio appetitus nõ est in complexione vehemẽter calida & sic. naturaliter ex parte caliditatis & siccitatis, imo sicut calĩtas & siccitas excessiuę sunt cã magnę resolutionis sic cã magni desiderij ex se. sed quia de leui cholera multiplicat̃ ĩ talibus, & orificiū stõchi vaporibus replet̃, q̄bus relaxatis fit ut cholici sint pauci appetitus secūdū stõm ẽt dū mẽbra sunt vere famelica. Secundo dicit ꝙ defectus & diminutio pluriū naturaliū operationum q̄nq̄ ꝓcedunt a caliditate sicut sõnus propter fortẽ caliditatẽ destruit̃ aut minuit̃, & ex cõsequenti uirtutes vitales & naturales debilitãt̃ ex resolutiõe superflua caloris & sp̄ūum tẽpore vigiliarꝫ. Et similiter dimĩutio appetitus a calore ꝓuenit mõ stati dcõ. Tertio dicit ꝙ aliq̃ dispõnum naturaliū augent̃ a frigore sicut sõnus. Cuius rei signū ẽ ꝙ fortior & ꝓlixior fit ĩ cõplexione regione & tẽpore frĩdis. Nec deest rõ, q̄a sõnus fieri solet a frigiditate cerebri dẽsãte vapores eleuatos ad ip̄m, q̄a illic inspissati vias arteriarū ascẽdentium & neruorum descendentium oppilant, donec his digestis & subtiliatis a calore tẽpore somni viæ reserant̃. Iuxta illud Arꝫ. cap. 5. trac. primi lib. de sõno. Oĩum vero q̄ ĩ corpore frĩdissimum cerebrum, queãdmodum igit̃ hūidum qd' euaporat a solis caliditate cū venerit ad sup̄mū locum ꝓpter frĩditatẽ suã ĩfrigidat̃ et congestum deorsū fert̃ factum rursus aqua, sic ĩ eleuatione calidi ad cerebrū superflua q̄dẽ euaporatio in phlegma redigit̃. Sed instabit aliq̄s, quia post cibum ẽt calidum fortis fit somnus, & post vini potum & post esum cæparum & alleorum, & post forte exercitium. Et hęc oĩa calefaciunt corpus, sed irrõnabile vr̃ sõnum a frigore augeri & cãs ipsius esse calidas. Itẽ puerorꝫ somni sunt fortissimi & lõgissimi & senum leues & breues, q̄ tñ sunt frĩdi & pueri calidi. Dic ꝙ p̄m somnorꝫ cã prior est caliditas eleuans vapores ad cerebrꝫ, sed eorꝫ cã ꝓxima ẽ frigiditas cerebri dictos vapores ĩspissans. Et quia melĩci et senes a senio carent prima cã sunt breuis et leuis somni, cholerici vero ꝓꝑ carentiã secundæ cãę vigilatiui sunt et nõ somnolẽti. Et quia iã Princeps determinauit ꝑticula secūda istius octauę partis, ꝙ si operationes superfluant significant caliditatem, et hoc vr̃ asserer̃ contrarium de somno, cuius superfluitas signãt frĩditatẽ. Ad saluandū vtrūq̄ notat hic tria dcã circa hoc dcm̃ tertium. Primum ẽ ꝙ sõnus non est necessarius in vita et sanitate necessitate absoluta, q̄a sani viuimus et vigilantes ꝓ maiori ꝑte vitæ nrę sine somno sed est necessarius aliq̄bus horis ꝓꝑ alterum duorum. s. vt sp̄ūs separetur ab impedientibus ꝓꝑ illud quod accidit ei ex lassitudie. i. vt virtutes aĩales et sui spiritus laboribus lassati seu fatigati sepent̃ a laboribus, et retrahant̃ ad suum principium q̄escẽtes illic donec cõfortati fuerĩt et vigorati per nouos spiritus transmissos a corde. Vel q̄a spiritui necessarium est incumbere. i. occupari super digõne cibi. Et quia non p̄t utrūq̄ facere. s. subseruire sensibus et motibus voluntarijs et incumbere digõni magis necessario per naturã applicat̃. s. digõne cibi. Propter primum q̄dẽ ꝓfundat̃ somnus post magnos labores. Et ꝓpter secundū post repletionem cibi & potus. Secundum est per modum corrolarij ꝙ necessitas sõni aĩalibus inest ex parte impotentiæ. s. quia virtus aĩalis fatigata labore non põt continuare influxum sensus et motus ad membra sensibilia ꝓpter quod Arꝫ. somnum vocat ipotentiã primi sensitiui. Et somnus est exitus. i. remotio vel elõgatio corporis a necessitate naturali. videlicet ab his q̄ necessario requisita sunt ad dispositionem corporis vere naturalẽ et sanissimã, licet sit exitus naturalis ab eo vñ est necessarius. i. propter hoc ꝙ aĩal sine eo diu vere non põt. Et in hoc vult Prĩceps innuere ꝙ somnus est exitus seu lapsus q̄dam ab optĩa dispõne corporis, et quasi principium ęgritudis uel neutralitatis. Quod testat̃ Arꝫ. cap. 5. trac. primi de somno dicens. Simile. n. est somnus epilepsiæ, et est quodãmõ somnus epilepsia, et ideo accidit multis prĩcipiū huius passionis dormientibus, et dormientes quidem capiuntur, vigilantes vero non. Tertium est ꝙ naturale tripliciter dr̃. Prīo cõitate nõis. i. gñaliter de oĩ necessario siue conueniens fuerit siue disconueniens his quibus inest, sic mors animalibus est naturalis et similiter somnus. Secundo de temperatissimo et sanissimo quod non habet rugã neq̄ maculam per quã deueniet aut degeneret a propria natura et hoc modo somnus non

Aristo.

Somni cã duplex.

Somni necessitas duplex.

Arist. de somno.

Nãle di tripli.

non est naturalis, immo lapsus quidam. Et hæc significatio dictionis huius naturalis est firmior.i.spālior & maxīe propria ita vt dicat̄ de complexione æquali seu temperata cuius operationes sunt moderatæ perfectæ & cōpletę. Tertio dr̄ naturale de illo quod a natura inest siue lapsum fuerit siue tēperatū & significatio naturalis hoc modo est probabilis.i.ꝓbabiliter q̄uis in proprie dicta de caliditate frigiditate hūiditate & siccitate excessiuis quæ a natura insunt & ita de sōno. Patet igitur ex his ꝙ aliquo modo somnus est operatio naturalis aliquo modo non.

Ex genere autem operationum fortium quæ caliditatem significant est acuitas uocis & eius grossitudo & loquendi uelocitas & ipsius continuitas & ira & festinatio motionum & palpebrarum citatio, licet sit cū ista adueniunt non ꝓpter causam communem, immo propter causam membro operationis propriam.

Opōnis fortis genus sextuplex.

In hac quarta parte primo enumerat sex gn̄a fortiū opōnum significantium caliditatē. Primum est acuitas vocis.

Acuta uox q̄ tēperatu rā significet.

Aristo.

Instabit aliq̄s primo quia acuitas vocis fit ex strictura tracheæ arteriæ. strictura vero frigiditati attestatur, quia frīdi est constringere sicut calidi est dilatare. Item fœmīe gn̄al'r habent voces acutiores masculis exceptis vaccis & tamen sunt frigidiores. Item eunuchi sunt acutæ vocis quia ex carētia testiculorum infrigidantur & effœminantur. Iuxta illud Arī.16.aīalium cap̄. vltimo. Et omnia aīalia castrata alterāt̄ur ī naturam fœminarum. ꝓp ergo debilitatem neruorum erunt voces animalium castratorum similes vocibus fœminæ. Et.11.particula ꝓblematum q̄rit ꝓpter q̄d pueri & mulieres & eunuchi & senes loquūtur acute. Itē magnitudo vocis de qua tn̄ est maior apparentia q̄ de acuitate nō significat caliditatē. Iuxta illud Gal.2.techni. Non uero ip̄a vocis magnitudo a caliditate fit quemadmodū neq̄ paruitas a frigiditate, sed hæc quidē āplitudīe trachęę arteriæ fit & exufflatione vehementior, paruitas uero contraria sequitur. Itē grossitudo q̄ cōtraria est acuitati significat caliditatē vt dicit hic prin. ergo acuitas frigiditatē, quia cōtrariorū contrariæ sunt cāæ & signa.

Gal.

Attende.1.ꝓ solōne ꝙ Gal. attribuit acuitatē vocis stricturæ cānę pulmonis & breuitati eius & siccitati, grauitatem vero cāis cōtrarijs lib. de voce ca.8. dicēs. Cum vero cāna fuerit stricta vox erit acuta, si āpla erit grauis, si curta erit addens in acumine, si longa crescit in grauitate. Humiditas āt epyglottis facit grauitatē vocis, siccitas vero acuitatem. hæc Gal.

Aristo.

Attende.2.ꝙ Arī.19.animalium ca. vltimo. attribuit acuitatē vocis veloci motui aeris a pulmone impulsi deferentis vocem & grauitatem tardo motui eius dicens. Vox āt grauis est ex tardo motu & vox acuta ex veloci motu. Et paulo infra volens assignare dr̄iam īter vocem magnam & paruā ex vna parte & grauē & acutam ex alia parte dicit. Vox autem dr̄ magna qn̄ motū fuerit magnum simpl'r. Et paruitas dr̄ vocis qn̄ motum fuerit ꝑuum simpl'r. Acumē āt & grauitas vocis dicitur secundū cōpōnē moti ad motorem, supple.s. pulmonis pellentis ad aerē pulsum. Et propter hoc sunt in eis istæ dr̄iæ, qm̄ si virtus moti fuerit superans virtutem motoris necessario erit motus moti grauis, si āt virtus motoris vincat virtutem moti tunc erit motus velox. Et intellige per hæc verba ꝙ vox grauis fit ex motu tardo non penetrāte in id quod mouet, sed potius quasi exterius præmendo impellit. Et vox acuta fit ex motu forti & acuto siue penertanti & diuidente hoc quod mouet.

Vocis dr̄ia duplex & eius cā.

Attende.3.ꝙ grauitas & acuitas vocis complicabiles sunt cū magnitudine & paruitate eius ita vt aliqua vox grauis magna sit aliqua parua & aliqua acuta magna alia parua. Iuxta illud Arī. ibi. Grauitas & acumē sunt contraria, & inueniuntur in voce magna & in voce parua, qm̄ pōt esse vox acuta magna & vox parua grauis. Attende.4.ꝙ vox acuta magna fit cum motor ē fortis diuidens quasi in lineas multum aerem motum & impellens ip̄m cum velocitate. Et tal' vox reperit̄ in tauris & quibusdam viris, quorū pectoralia sunt intense cal'a sine notabili latitudīe cāne, & significat cal'itatem vt ait hic prīceps. Sed acuta parua fit ex aere pauco sub forma linęę velociter moto talis est in pueris & mulieribus & conualescentibus & eunuchis nec significat caliditatē sicut probant p̄adductæ rōnes. Secundum genus opōnū significātium caliditatem est vox grossa. De qua dicit Gal. lib. de voce cap̄.8. Vox autem grossa fit ex multo aere sine potentia.i. absq̄ hoc ꝙ motor possit ipsum graciliare et quasi lineas diuidere. Et ista vox est contraria gracili. Nam gracilem vocem defert aer gracilis ad īstar linęę. Sed grossa defertur ab aere corpulento simili columnæ grossæ. Et ipsa significat ex consequenti caliditatem, quia significat amplitudinē cānalium pulmonis & arteriæ vocalis solitam procedere a caliditate. Tertium est velocitas seu præcipitatio sermonis & continuitas ipsius.s. assidua garrulitas quæ ꝓcedūt ex feruore sanguīs & spirituum & eorum leuitate. Cuius reī signum est ꝙ pueri & iuuenes sunt loquaciores senibus, aliquibus tn̄ inest loquacitas ex humiditate & indiscretione sicut mulieribus. Quartū est ira q̄ cum sit ebullitio sanguīs circa cor attestatur super caliditate. Quintum est festinatio motionum vt gressus coitus cursus ioculationis & silīū. calor.n. est p̄cipitationis cā sicut frigus lentitatis & somnolētiæ. Sextum est citatio palpebrarū seu velocitas aut freq̄ntia sui motus q̄ quibusdā inest quasi cōtinue & inaduertenter sicut vidi tp̄e meo ī cardinalibus. Cameracēsi & scī Marci. De tali citatione dicit Rasis.2. Almansoris cap̄. de significationibus oculorum. Oculi quorum palpebre cum magna palpitant frequentia hominem timorosum & īnanimatum declarant. Sed nec illud apparuit in dictis viris, immo fuerunt magnanimi sapientes & audaces. Nec consonat dictis principis hic cum timorositas sit signum frigiditatis, verum Arī. in libello suo de physonomia scripsit. Quicunq̄ palpebricant timidi sunt, quia in oculis primi mouentur. Conseq̄nter post enumeratiōem sex generum opōnum significantiū complexionem cal'am notat princeps ꝙ ista genera opōnū qn̄q̄ nō aduenīūt ꝓp cām cōem.i. ꝓp cōpl'onē calidā toti corpori communem, sed propter causam propriam membro cuius est operatio.s. propter naturalem caliditatē ipsius solius vt grossitięs vocis loquendi uelocitas & ira quandoque procedunt ex caliditate sola partium pectoralium.

Rasis.

Nonum uero genus est expulsio superfluitatum a corpore aut qualitates eorum quæ expelluntur. Expulsio.n. cū nō aufertur & illud quod ex stercore & urina & sudore & alijs ægreditur est acutum habens odorem fortem & tincturā ex eis quæ tincturam habere consueuerūt et adustionem & decoctionem ex illis quæ adustionē & decoctionem solent habere ē calidum. Quod uero diuersum est ab hoc est frigidum.

Cōpl'onis cognoscendę ꝑ exeuntia indicia.

In hac particula nona dicit primo prīceps ꝙ nonū genus signorum quibus cognoscitur humana compl'o sunt expulsio superfluitatum a corpore.i. superfluitates expulsæ a corpore, sicut fex vrina mucus sputum sudor sanguis lachrymę spma vapor uentus aer q̄ si cholericæ fuerint semper uel ut in pluribus significant complexionem cholericam, si phlegmaticæ phlegmaticam & sic de alijs, vel qualitates exeuntium a corpore sicut odor color sonus sapor calor frigus & similia. Secundo dicit ꝙ qn̄ non aufertur sed more suo fit expulsio superfluitatū & expulsa sicut fex urina sudor sunt acuta pūgitiua fœtida aut fortis odoris & plurimæ tincturę adusta uel multum cocta ex his q̄ tincturam uel adustionē aut decoctionem habere consueuerunt significant calidam complexionem. Notanter dicit ex eis q̄ tincturam habere consueuērūt & ex illis quæ adustionem & decoctionē solent habere

quia aliq̄ ex his q̄ expelluntur carent istis vt lachrymæ ventositates & vapores per os & aliunde emissi. Tertio dicit ꝙ illud q̄d est diuersū ab hoc est frigidum.i.exeuntia qua nō habent acumē neq; fortē odorē neq; tincturā neq; decoctionem, sed sunt velut cruda discolorata quasi carentia odore significant frigiditatem, sicut.n.fortis odor vehementia tīcturę & decoctionis vel adustionis a calore superfluo procedūt, sic contraria eorum a frigore, & ei attestantur.

Et genus quidem decimum est sumptum ex dispositionibus uirtutum animæ in suis operationibus & passionibus.

In hac particula decima primo assignat decimum genus signorū cōplōnis. Secunda agit de passionibus & opōnibus aīæ significantibus caliditatē & frigiditatē ibi ⌊Sicut ira fortis.⌉ Tertio de significātibus siccitatē & humiditatē ibi ⌊Et perseuerantia.⌉ Quarto docet ex somnijs cognoscere complexionē & notat vnum circa p̄dicta ibi ⌊Et ex hac quidem secta.⌉ In hac pria p̄te dicit ꝙ decimum genus signorum q̄bus humana complō noscit̄ sumitur a dispōnibus virtutū aīæ in suis opōnibus & passionibus, vt a dispōnibus vel inclinationibus aīæ ad iram vel mansuetudinem temeritatē vel pusillanimitatem spem vel desp̄ationem. Attende primo ꝙ istud decimum genus dr̄t ab octauo quod ab opōnibus sumi dicebatur, quia octauum attenditur penes opōnes cuiusq; membri naturales vitales & aīales, & hoc decimum genus attenditur solum penes dispōnes uirtutum aīę concupiscibilis & irascibilis in passionibus & opibus suis & dispōnes somniorum. Attende.2.ꝙ ad verificatiōem huius decimi gn̄is sumpti a moribus & passionibns animi p̄supponere oportet ꝙ hi mores non sint acquisiti ex disciplinis, sed p̄cedentes ex īclinationibus naturalibus. Iuxta illud Gal.2.techni. Vnum cōe in oībus his q̄ dicta sunt cōmemorāres quęcunq; de moribus aut nunc aut secundum aliam aliquā scripta sunt orationem ad agnitionem craseos.i. complexionis non pro bonis aut prauis moribus ex philosophia exercitatorum, sed pro naturalibus vnicuiq; dictum est.

Sicut ira fortis & æstuatio & perceptio & intellectus & audacia & inuerecundia & suspicio bona & bona spes & impietas & impigritia & morum uirilitas & pauca ociositas & parum pati ab una quaq; re significant caliditatem. Eorū autē contraria significant frigiditatem.

Cōplō calā & frigida cognoscēda p̄ dispōnes aīæ.13.

In hac secunda primo numerat.13.dispōnes aīæ significantes cōplōnem calidā. Prima est ira freq̄uēs & a leui causa p̄p̄ facilitatem cōmotionis cholæ. Secunda est æstuatio.i. ardor animi ad p̄secutionem vel fugā alicuius boni aut mali sicut ardor concupiscentiæ veneris vel ardor glorię vel ardor vindictæ. Tertia est perceptio.i.solertia vel perspicacitas īgenij ad statim percipiendum agenda vel fugienda vel mentē alterius, vel media quibus attingatur intētum. Quarta est intellēs.i.prōptitudo vel viuacitas animi ad intelligentiam artium & sciarū: Quinta est audacia vel temeritas ī expectando vel aggrediendo vel repellendo hostes. Sexta est inuerecundia vel effronteitas.s.non erubescere facile nec timere de ingl̄iatione. Septima est bona suspicio.s.bn̄ præsumere de alijs nec leuiter suspicari ꝙ malum ei velint vel ad malum tendāt. Octaua est bona spes.i.confidentia de bono futuro vt de beatitudine de diuitijs de honoribus etiam si tēpora mala sint & pericula imineant. Nona est impietas.i. seuitia vel crudelitas sine compassione afflictorū. Decima est īpigritia.i.vigilantia & agilitas in agendis. Vndecima est virilitas morū.i.gerere mores in gressu victu vestitu ornatu & operibus alijs non demissos & effœminatos sed viris solitos & attinentiores. Duodecima est pauca ociositas.s.ętatem agere vigilando sollicitando quasi continue operando nec sinere animum aut corpus ocio torpere. Tredecima est parum pati ab vnaquaq; re.s.impatientem se reddere contra aduersitates ēt si parue sint nec inedias scire pati vel in eis perseuerare, sicut multi delicate nutriti non sustinent inedias sed sæpe se mutant & plerūq; labunt̄ ad deteriora nullo fructu hīto. Ad has.13.dispōnes aī concitant̄ calor subtilitas & mobilitas humorum & sp̄uum quare significant cal̄itatem. Secundo dicit ꝙ dispōnes aīæ contrarię.13.dispositiōibus nunc nominatis significant frigidam complexionem.

Et perseuerantia furoris & mansuetudinis & imaginati & rememorati & reliquorum significant siccitatem. A passionibus uero cito remoueri significat humiditatem.

Cōplōnis sicce & hūide cognoscende signū per aīę dispositiones.

In hac tertia dicit primo ꝙ perseuerantia seu p̄manentia diuturna in passione furoris vel mansuetudīs & in imaginatione vel opinione p̄pria & in infixione memorię rei p̄scitæ vel p̄n̄tatę & siſium sicut æstimationis & phantasię & amoris & odij significant cōplōnē siccā, quia siccitas est cā fixionis & p̄manentiæ impressorū in sensu memoria vel imaginatione sicut vides in extrinsecis sicca dura melius humidis mollibus retinere figuras q̄ eis imprimuntur. Id confirmat Gal.2.techni dicens. Siccū vero cor pulsus operatur duriores & furorem non prōptū q̄dem sed ferocē & difficile placabilem. Secundo dicit ꝙ cito remoueri a passionibus & opinione p̄pria vel imaginatione & a memoria rei scitę uel sensatæ est signum complexionis humidæ. Cuius rei signū est pueros & mulieres qui sunt humidi faciliter passionari et cito a passionibus remoueri propter humiditatem & molliciē suorū cordium & cerebrorū. Id Gal. testatur.2.techni dicens. Humidioris cordis signa sunt pulsus molles & consuetudo facile mobilis ad iram & facile placabilis.

Et ex hac quidē secta est insomnietas & somnium, quoniam ille in cuius complexione est dominiū caliditatis uidet se quasi ad ignem calefieri, aut sicut ille qui sedet ad solem. Et ille in cuius complexione est frigiditas dominans uidet se sicut si esset in niue aut quasi in aquam mitteretur frigidam. Amplius unusquisq; humorem habēs dominantem uidet illud quod suo pertinet humori quemadmodum dicunt. Hoc autem totum quod nominauimus aut plurimum eius ē de modo significationum complexionum principaliū quæ sunt ab initio creaturæ.

Iosōnietas quid.

In hac quarta dicit primo ꝙ ex hac secta.i.ex hac manerie signorū decimi generis sunt insomnietas & somniū. Et p̄ īsomnietatē pōt intelligi defectus somni seu sup̄abundantia vigiliarū & sic ē de gn̄e octauo signorū sicut somnus & pōt intelligi defectus somnij seu somniorū uel sup̄abundātia eorum secūdū ꝙ in accipitur pro non uel pro ualde, multa.n. significat. Iuxta illud. In siue non contra ualde designat et intus. Et in hac significatione subiacet huic.10.gn̄i propter similitudinem somniorū cū passionibus animi. sicut.n. passiones animi fiunt a formis impressis in phantasia boni uel mali, sic somnia fiunt a motu siml̄acrorū in phantasia. Propter quod Arī. somnium describens lib. de somno trac.ca.6.ait. Sed phantasia quod est a motu simulacrorū cū in dormiendo fit & in eo quod dormit hoc est somnium. Inest autē quibusdam insomnietas seu carentia somnij tota uita, quibusdā uero solum in primis ætatibus. Iuxta illud. Arī.ibi. Iam uero quibusdam accidit ut nullum somnium uiderint in uita rarum quidem huius est, accidit tn̄ & in his quidem oīno p̄seuerant. Quibusdam uero & multum prouectis ætate accidit cum primum nullum somnium uiderint. Deinde subdit huius causam dicens. Causa autem quare non fiat sīe aliq̄d.

Aristo.

oportet

oportet arbitrari, qm̄ neq; qui post cibū dormitauerint neq; pueris fit sōniū. Quibuscunq;.n.hoc mō cōsistit natura ita vt multa ascēdat euaporatio ī supiorē locū & iterū deorsum lata facit mltitudinē motus cōuenienter istis nullū apparet phantasma. Et breuit' dicere vult ꝙ fortitudo oppilōnis uiarū & profunditas somnij nō sinūt sōnia fieri. Secūdo dicit ꝙ hn̄s cōplōnem calam a dn̄io si somniet videt.i.somniat se quasi ad ignem calefieri vel sedere in sole vel aliquid simile calefacienti. Et hn̄s complōnem frigidam somniat se esse in niue vel ī aq̄ frīda mergi vel aliquid tale. Et qlibet abundās in aliquo hūore somniat cōiter de his q̄ pertinent seu similia sunt humori ī quo abundat vt aiunt medici. Et patronus horū Gal. libello suo de somnijs sicut scribit. Et somnium nobis īdicat dispōnes corpis. Ignem.n.accēsum quis videns somnio xanta molestat̄ chola. Si vero fumū vel caliginē uel pfundas tenebras a nigra cholera, pluuiā vero factā hūidi tatem abūdare īdicat. Nix āt & glaties & pruina phla frīdū. Et istoꝝ oīum reddit cām ibi dicēs. Videt̄.n.in somnijs aīa ad profundū corpis mox ab exterioribus accedens sensibil' eam quę secundū corpus dispōnē sentire, & rursus quæ desi derat horum vt iā pn̄tium accipe phantasiā. Et si quidē hęc ita hn̄t nihil vtiq; ita erit mirabile si qn̄ a multitudine hūoꝝ animalis virtus molestat̄ grauata vix quidē mouere seipsos somno phantasient̄ & portantes pondera aliqua. Contrariū vero qn̄ fuerit leuis absq; superfluitate corporis dispō vel uo lantes vel auertentes velocissime seipsos, ita dispositos uidēt somnio assilatis phantasmatibus animæ corporis dispositio nibus vt vsq; ad fœtida vel redolentia venire æstiment, & eos quidē qui in fimis & sordiciebus conuersari seipsos phā tasiantur vel hūores prauos & fœtidos & putridos habere vel multitudinem stercoris contēti in intestinis. Eos aūt qui econuerso his disponunt̄ & ęstimāt in redolentibus locis cō uersari contrariā habere in corpore dispōnē æstimandū hęc Gal. Attende. 1. ꝙ iudicare de cōplōne corporis per somnia & cognoscere quę ex eis procedunt a corpore est difficile & incertum ꝓpter multitudinē suarum cārum. Nam q̄dam veniunt a dispōne corporis q̄dā a sollicitudinibus humanis quædā ꝑ viā diuinationis aut vaticinij q̄si forēt cœlitus immissa. Iuxta illud Gal. dcō libello. Qm̄ autem in somnijs nō super corporis dispōnibus aīa phantasiatur solū, sed ex eis q̄ consuete nobis q̊tidie agunt̄, q̊dam vero ex quibus solliciti sumus & vtiq;, & q̄ dīnatiue ab eis pronuntiant̄, etenī & hoc exeꝑientia attestat̄, difficilis notio fit ex corpore ꝓcedētium somniorū. Attende. 2. ꝙ licet sit facile discernere somnia naturalia conseq̄ntia dispōnē corpis a somnijs venientibus ex curis humanis difficile tamen est ea discernere a somnijs diuinatiuis. Iuxta illud Ga. ibi. Nam siq̄dem ab eis solis quę quotidie agunt̄ & sollicitudine habentur oportet diiudicare ipa.i.discernere naturalia somnia nihil vtique esset difficile q̄cunq; nec acta sunt nec sollicitudine hīta hæc a corpe procedere opinari, qm̄ autē & diuinatiua q̄dam concedimus eē q̄uo vtiq; hic discernentur a ꝓcedētibus a corpore non facile est dicere. Vidit.n.quis.i.somniauit alterū crus lapideū factum fuisse & ex hoc iudicauerunt quidam eorum qui circa hoc positi sunt ꝙ ad fabulas tendebat somnium, sed paralyticatus est secundum crus ille homo nullo nostrum prꝫopi nante hoc. hæc Gal. Tertio dicit hic princeps ꝙ oīa decē gn̄a signoꝝ vel plurima ex eis significāt cōplōnes corporū pricipales quæ ī sunt ipsis a prīcipio creaturę seu natiuitatis.

Cōplōnis co gnoscen de ꝑ sōnium signū duplex.

Complexionum uero extranearum accidentalium quæ est acuta significatur per inflāmationem in corpore nocibilem febres præcedentem & fortitudinis corruptionem apud motus rebellione caliditatis, & sitim superfluam & adustionē oris stomachi & amaritudinem in ore & pulsum qui lassitudini attinet & uelocitati uehementi & frequentiæ & cui omnia calefacientia in regimine adhibita nocent, & quam infrigidantia iuuant, & cuius dispositio in æstate mala existit.

In hac parte secunda q̄ est de signis accidentalium complōnū primo dat signa cōplōnis calidæ accn̄talis. Secundo frīdæ ibi⌊ Cōplōnis āt frigidę.⌉ Tertio hūidæ ibi⌊ Signa uero hūiditatis.⌉ Quarto siccę ibi⌊ Sed signa siccitatis.⌉ In prima ꝑticula dicit ꝙ illa ex cōplōnibus accn̄talibus extraneis q̄ est acuta.i.calida significatur & manifestatur nobis ꝑ nouē signa. Primū est inflāmatio nocibilis in corpe præcedēs febrē. Sed quare dicit p̄cedens febrē cum febris sit ipsamet inflāmatio nocibilis. Itē multæ sunt malæ cōplexiones calidę quas nulla sequitur febris. Dic ꝙ regulariter & ut in plībus febrem q̄ est passio cordis præcedit inflāmatio spirituum vel hūoꝝ, & si talis inflāmatio fuerit toti cōis seq̄tur ad eam febris actu vel aptitudine ꝓxima actui. Secūdum est corruptio fortitudinis seu diminutio roboris apud motus locales ꝓpter rebellionem caliditatis extraneę debilitātis uirtutem motiuā & dissoluentis vel innaturaliçātis spūs ipsius talit' vt cogat desistere ab opōnibus solitis. Tertium ē sitis suꝑflua ꝓpter consumptionē humiditatis roridę mēbrorū a mala complexione calida & eleuationē caloris supra radicale humidū superflue depascētis ipm̄. Quartū est adustio oris.i.cauma forte circa orificiū stōi quod illic sentit̄ magis q̄ alibi. Primo quia est sensibilissima partium totius corporis. Secundo quia ad ipm̄ terminant̄ suctiones oīum mēbrorū q̄rentiū rorale humidū quo irrigentur & calor eorum demulceat̄. Tertio propter affluxum vaporum cholericorū ad eum cōmotorū & gn̄atorū ab extraneo calore. Quītū est amaritudo oris ex vaporibus cholericis venientibus ad ipm̄ tam a pectoralibus q̄ a nutritiuis. non.n.solū calor extraneus cholerā cōmouens eam effumare facit, sed bonū sāguinem in choleram vertit. Sextum est pulsus declinens ad lassitudinē.i.debilitatē & velocitatē vehementē & freq̄ntiam. Ad lassitudinē quidē ꝓpter debilitatem virtutis vitalis ab extraneo calore maxīe si vehemēter excesserit vel diu durauerit. Ad uelocitatē uero & freq̄n̄tiā, vt motu ueloci arteriæ & frequētia ꝑcussionū eius calor auctus in corde & arterijs sufficiēter tēperet̄ & fumosi uapores in eis multiplicati sæpe expellant̄. Septimū ē percipere læsionē manifestā ex regimine calido seu usu calidoꝝ ut spērū acutarū carniū salsarū alleorū cęparū & uinorū fortiū ex his crescit & īualescit extraneus calor. Octauū est ab īfrigidātibus iuuari moderato vsu sicut lactucis acedula rosis violis agresta quibus reprimit̄ extraneus calor vel ex toto aufert̄. Nonū est peius in æstate habere q̄ in alijs partibus. Et hoc est cōmune male complexioni calidæ tam naturali q̄ aduētitiæ, quia lædūtur quidem a similibus suæ crasi facile, iuuantur autem a cōtrarijs moderato vsu. secundo techni.

Cōplōnis cognoscen dę ꝑ accidētalia signa nouem.

Complexionis autem frigidæ non naturalis signa sunt parum digerere & sitis pauca & iuncturarum laxitas & phlegmaticæ febres multæ & cui reumatismi nocent & infrigidantia in regimine adhibita & ut per calefacientia curetur et ut in hyeme malam habeat dispositionem.

In hac secunda dat octo signa quibus cognoscitur cōplexio frigida accn̄talis. Primū est diminute digerere cibos assumptos potus hūores & superfluitates, sicut.n.digō istoꝝ calore cōplet̄ sic frigore diminuit̄. Secūdū est parū uel raro sitire, quia frigiditas multiplicat humiditates aq̊sas tā in stō q̄ in mēbris qbus sitis tollit̄ nisi putrescant vel salsedinē acq̄rāt & ꝓhibet resolutiōem fieri q̄ est cā sitis. Tertium est laxitas iuncturarū ꝓpter humiditates crudas phlegmaticas genitas a frigore q̄ missę iuncturis & eis imbibite relaxāt eas & torquent interdū dolore arthetico. Quartum ē multitudo seu frequēs euentus febriū phlegmaticarū. s. dum phlegmaticę humiditates per frigus multiplicatę meatus oppilant & a regimine naturæ destitutæ putrescunt phlaticas generant febres. Quintum est vexari sæpe & multum

Cōplōnis fridę accn̄talis cognoscen dę signū octuplex

nocumentis reumatū quia frigus multiplicās phl'a replet eo cerebrū, debilitat et digestiuā eius nec resolui sinit vapores ad ipm latos sed eos ispissat & in phl'a vertit, qd' sua grauedine labit iferius ad fauces nares aut pectus efficiēs reuma uix maturabile pp grossitiē ipsius & loci frigiditatē, in quo detinet. Sextū ex recipere nocumētū ex ifrigidatiuo regimie, sicut ex vsu pisciū recentiū lactucaꝝ pomorū & potu aquæ frigidæ pp aggrauationē frigoris ab his & diminutionē digōnis & multiplicationem cruditatis. Septimū est per calefaciētia curari tam in cibo & potu ꝙ in medicinis vt cinamomo çinçibere pipere nectare hippocrate & similibus. cōtraria enī cōtrarijs curant. Octauū est peius hyeme se habere ꝙ alijs temporibus, quia suis frigore & humiditate superfluis frigus corporis auget superfluitates corporis multiplicat & earum prohibet resolutionem.

Signa uero humiditatis non naturalis sunt ptinentia signis frigiditatis, & est cum eis laxitas & saliuæ fluxus & mucilaginis & uentris solutio & digerendi malitia impedimentum quod ē a regimine quod est humidum & multus somnus & inflatio palpebrarum

Cōplo nis hūidæ accn̄talis cognoscendę signū septuplex.

In hac tertia dicit prīo ꝙ signa nō naturalis hūiditatis corporis sunt ptinētia signis frigiditatis. i. sīa vel eadē cū eis in aliquibus. quia frigiditas maior ꝙ debet facit corpus humidius ꝙ oportet hūiditate extranea accn̄tali, vt ait prin. primi prima doc. 3. ca. 1. Secundo dat septē signa complexionis humidæ nō naturalis. Primū est laxitas. i. mollities carnis neruoꝝ & iuncturarū. Et in hoc signo cōicat cū ea cōplo frida, sicut. n. siccitate mediocri carnes nerui & iuncturæ firmant & roborant sic hūiditate laxant mollescunt & aggrauātur. Secundum est fluxus saliuæ & mucilaginis. i. mucilaginosi phlegmatis p os & nares pp humiditates multiplicatas in stō & cerebro ex superflua corporis humiditate. Tertiū est solutio ventris diarrhœca. s. propter humiditates superfluas adherentes superficiei stōi & intestinorum facientes ab eis velociter labi seu lubricare cibos potus feces et humiditates contentas in eis an̄ eorum digōnē. Quartū est malitia seu debilitas digerendi propterea ꝙ superflua humiditas calorē hebetat & firmā sibi cōpræhēsionē a stō fieri phibet. Quītū est recipere & percipere nocumentū ab usu humidorū ciborū potuū & medicinarū, quia ab his augetur humida discrasia. Sextū est multitudo somni pter abundātiā humiditatū in cerebro oppilantium vias per quas spūs sensus & motus transeunt ad neruos & organa sensuum. Septimū est inflatio palpebrarum ex multitudine somni & decursus humiditatum a cerebro ad eas.

Sed signa siccitatis non naturalis sunt asperitas & uigiliæ & macies accidentalis & læsio a regimine in quo ē siccitas & malitia digestiōis eius in autumno & curari per id quod humiditatem efficit & curatio præsens per aquam calidam & oleum & subtile & fortis receptio eorum.

Cōplo nis siccę accn̄tal cognoscendę signū septuplex.

In hac quarta dat septē signa cōplonis siccæ non naturalis. Primū est aspitas cutis. s. & linguæ & arteriæ vocalis & supficiei stōi, nā sicut humidū lenit istas partes sic per siccū ex asperantur vt videre est in corrigijs corrijs & pgamento. Secundū est vigiliæ pter desiccationem cerebri ex siccitate corporis & consumptionem humiditatum ꝗbus ligatus sensus cōis somno opprimit. Tertium est macies accidentalis, quia siccitas consumit vnctuositatem sanguinis quæ est materia pinguedinis & prohibet multum sanguinē membris inuiscari & assimilari. Quartū est lædi a siccis cibis potibus & medicis, pterea ꝙ augent aduentitiam siccitatem & superflue resoluunt humidum tam fluens ꝙ radicale. Quintum est malitia seu debilitas digestionis spālit in autūno, nam digestio fit a calido & humido & a cōtrarijs impeditur & pręcipue in autūno, pter siccitatem eius et siccitatē, quam ętas reliquit ei & propter frequentiam sug mutationis nunc ad æstum nunc frigus. Sextum est curari regimine humectatiuo sibi contrario. Septimum est curatio pn̄s. i. curari in prōptu vel meliorari per balneum aquę calidę dulcis & oleum subtile. s. oleum ex oliuis maturis sincerum & purum ab amurca ipsius corpori iunctum vel imixtum cibis, & fortis receptio eorum. i. multum vti eis vel bene & delectabiliter tolerare copiosos vsus eorum. Ista nāq vehementer humectant & familaria sunt humano corpori.

Caplm. iiij. De signis complonis æqualis.

Igna eius aggregata excepta de alijs quæ diximus sunt æqualitas tactus in caliditate & frigiditate & siccitate & humiditate & mollitie & duritie. Et æqualitas coloris in albedine & rubedine. Et figuræ mediocritas inter crassitiem & matiē quæ tamen magis declinat ad crassitiem. Et ipsius uenæ sunt inter sumersas & super carnem procedētes quæ sunt separatæ & egredientes. Et capilli inter pilositatem & lenitatem & crispitudinem & planitiem & in tempore pueritie trahunt aliquātulum ad ruffedinem & in tempore iuuētutis ad nigredinem aliquantulum. Et æqualitas dispositionis somnij & uigiliarum. Et membrorū in suis motibus conuenientia & sanitas. Et fortitudo in imaginatiōe, & intellectu & in memoria. Et in moribus mediocritas inter superfluitatem & diminutionem, uidelicet, inter multam audaciam & timorem & inter iram & patientiam & inter impietatem et misericordiam & inter instabilitatem & perseuerantiam & inter humilitatē & arrogantiam. Et in operationibus omnibus complementum & sanitas. Et bonitas augmenti & uelocitas in ipso. Et procerus status. Et erūt ipsius somnia delectantia & spem bonam facientia ex odoribus bonis & sonis delectantibus & palatijs nouis. Et hanc quidem habens cōplexionem faciem hylarem amabilem & iocundam habebit. Et erit temperatus in desiderio comedēdi & bibendi. Et erit boni istimbre in stomacho & hepate & uenis & assimilatione in toto corpore. Et temperatus in expellendo superfluitates a se ex cannalibus quæ illud efficere consueuerunt.

Cōplo nis tpe te cognoscēdæ signa. 17.

In hoc cap. assignat princeps. 17. signa temperate cōplexionis excerpta seu extracta de signis dictis in cap. præcedēti & hic recollecta. Primum est æqualitas tactus. i. tēperies a sensu tactus percepta media inter caliditatem & frigiditatem humiditatem & sic. mollitiem & duritiem. Et hæc æqualitas maxime manifestat in cute & musculis vbi neruorū frigiditas venarū caliditate contemperat & tactui temperato & tempore & regione ac ætate temperatis. Secundū est æqualitas coloris in albedine & rubedine. i. color faciei mixtus ex albo & rubeo particeps cuiusdam splendoris viuacis ex albedine innata cuti & rubore sāguinis & spūum peruenientium ad eam. Tertium est dispō figuræ corporis media inter maciem & crassitiem declinantior ad crassitiē seu carnositatem ꝙ ad maciem propterea ꝙ humiditas et caliditas quæ sunt causa augmenti carnis & sanguinis vincūt

siccitatem

siccitatem & frigiditatem cum uita consistat in calido & humido. Quartum est situatio mediocris uenarum in exterioribus corporis inter submersas & eminentes, ita ꝙ non occultantur & sepeliūtur in carne sicut in phlegmaticis nec multum procedunt foras uelut separatæ a carne & egredientes.i.eminentes ut in cholericis. Quintum est mediocritas capillorum inter pilositatem & lenitatem.i. inter multitudinem uel abundantiam pilorum & paucitatem uel priuationem eorum & inter crispitudinem eorum & planitiem et declinatio eorum ad ruffedinem in pueritia & ad nigredinē aliquantulam in iuuentute, quia fumus ex quo fiunt pili in tēpore iuuentutis plus declinat ad adustionem eo ꝙ iuuenum calor est coniunctus siccitati quæ est lima caloris. Instabit aliquis auctoritate Gal. 2. complexionum. caplo. 19. dicentis. Et generatio pilorum nigrorum & multorum in capite significat æqualitatem complexionis eius. Dic ꝙ quædam libri loco de æqualitatem habent caliditatem et uerior est eorum scriptura. Vel dic ꝙ Gal. ibi loquitur de pilis remisse nigris in ætate iuuentutis & mediocris multitudinis.

Gal.

Sextum est æqualitas somni & uigiliarum. idest moderantia seu temperies in dormiendo & uigilando, ita ꝙ temperatus non est somnolentus sicut phlegmaticus, nec nimium uigilans sicut cholericus uel melancholicus q̃a neq; caput eius grossis aggrauatur & oppilatur humoribus, nec siccitate & acumine uaporum prohibetur a somno completo. Septimum est cōuenientia.i. aptitudo & idoneitas membrorum ad eorum motus exercendos & sanitas, idest mediocritas, uel incolumitas plena & perfecta in eis ut in motu gressus appræhensionis cursus saltus & similium nō ꝙ temperatus sit mobilior cholerico, sed modeste mobilis sicut conuenit suæ speciei. Octauum est fortitudo in imaginatione intellectu & memoria. Et intellige per imaginationem sensum communem vna cum phantasia quæ est thesaurus eius cuius situs est in anteriori cellula cerebri. Et per intellectum virtutem cogitatiuam cuius situs est in media cellula cerebri & officium componere & diuidere formas rerum sensibilium receptas in phantasia. Et per memoriam uirtutem quæ est uelut thesaurus intentionum elicitarum ab æstimatiua. Et per fortitudinem harum virtutum intellige vim cōplendi suas operationes plene & perfecte secundum mensuram conuenientem animæ rationali. Cuius causa est quia ad temperamentum complexionis sequitur robur informatiuæ virtutis quo conuenientissime lineat & organiçat cerebrum & contemperantia sanguinis & spirituum quibus hæ virtutes suas perficiunt operationes. Nonum est mediocritas morum inter superabundantiam & defectum ita ꝙ vir temperatus nec est nimis audax seu temerarius nec nimis timidus seu pusillanimis, sed medius horum nec irosus nimis neq; nimis patiens, sed mediat inter hos, nec impius sæuus neq; misericors omnibus indulgens etiam pessimis, sed inter vtrosq;. Nec instabilis vagus nec perseuerans pertinaciter & obstinate, sed medium tenens: neq; nimis humilis nec arrogans elatus, sed inter vtrunq; medium obseruans. Et breuiter in genere toto moralium uirtutum fugit ab extremis quæ vitiosa sunt & colit uirtutes quæ in medio cōsistūt vel choleræ aptus est nisi peruertatur frequentando malos a semita virtutum. Cuius ratio est, quia sicut superfluus calor innatus pronificat animam ad temeritatem iram impietatem instabilitatem & arrogantiam, pp ignei motus uelocitatē & frigus excedens ad contraria vitia, sic tpamentum complexionis ad virtutes medias horum vitiorum. Decimum est perfectio & complemētum ac integra sanitas operationum omnium naturalium vitalium & animalium propter perfectionem sui instrumenti, scilicet caloris tam innati ꝗ influxi contemperantiam. 11. est bonitas & velocitas augmentationis corporis in pueritia nō quidem pręceps & in longitudine plus debito sicut in cholericis, sed modesta & proportionata in dimensionibus omnibus propter caloris temperiem & multam pueritiæ dilatabilem humiditatē. 12. est statura corporis decens & procera videlicet non incurua nec strumosa nec facie prona in terram veluti pecorū sed erecta ad instar iunci & facile sublimi qualis decet hominem. 13. est occursus in somnijs delectabilium somniorum & ingerentium spem assequendi bonum aliquod futurum sicut somniorum de bonis odoribus & melodijs & palatijs nouis & nuptijs & choreis & gratis conuiuijs & honoribus & dignitatibus assequendis, propter serenitatem spirituum deferentium phantasmata vel illuminantium phantasiæ organum. 14. est habere faciem hylarem amabilem & iocundam, propter viuacitatem coloris ex temperie complexionis & formositatem compositionis ex commēsuratione decentissima partium faciei. 15. est temperatum desiderium in cibo & potu ita ꝙ uir temperatæ complexionis non indiget directore mensurante sibi quantitatem cibi et potus sed tantū appetit & non plus quantum sibi conuenit. Iuxta illud Gal. tertio techni. Æquatur vero quodammodo in his orexis, idest appetitus digestioni, ita vt præceptore non indigeat quantitatem in oblationibus metiēte. optima enim natura tantum appetit quantum digerere potest. 16. est bonitas istimbre, idest digestionis quadruplicis, scilicet primę in stomacho. secundæ in hepate. tertiæ in venis. quartæ in membris quæ est assimilatio perfecta in toto corpore nutrientis cum nutrito. Et dicitur istimbre seu alistimbre arabice cum homo bene immutat quod comedit & sine læsione. 17. est esse moderatum in expulsione superfluitatum ex cannalibus consuetis, ita ꝙ vir temperatus nec vexatur frequentia nimia ascellationis nec urinationis nec screatus nec emunctionis nec torpescit in his operibus, sed exercet ea quando vbi & quanta oportet. Attende ꝙ Gal. secundo complexionum. caplo tertio. fere eadem signa temperatæ complexionis commemorat dicens. Et tēperatioris quidem complexionis omnibus eis est ille cuius corpus uides medium uere inter omnes extremitates, scilicet maciem & pinguedinem & lenitatem & duritiem & caliditatem & frigiditatem & est etiam in anima medius vere inter audaciā & timorem & inter tardum & velocem & taciturnum & verbosum & inter misericordem & dolosum uel inuidum. Cunq; taliter fuerit erit bonæ animæ amicabilis desiderās fraternitatem hominum mitis. Ex his igitur significationibus cognoscitur homo æqualis, & ipsæ quidem sunt primę quibus scitur & digniores. hæc Gal. Consequenter scribit ibi. Et potes addere post istas res multas sequentes istas ex his quibus illud significatur. Et illud ideo quoniam comedit & bibit modeste & digerit cibum suum secundum ꝙ oportet ita vt compleatur resolutio, idest digestio eius non in stomacho tantum, sed etiam in venis & in toto corpore. Et ad summum omnes operationes quæ nominantur naturales et operationes quæ nominantur animales sunt in eo secūdum dispositionem qua nihil earum vituperat. Et illud ideo quoniam in sensibus suis est secundum optimas dispositiones & in motu membrorum suorum. Similiter & color eius in omnibus eius dispositionibus est bonus. Et eius anhelitus etiam bonus in omnibus horis. Et est medius inter multum dormientem & illum in quo vincunt vigiliæ & inter lenem & pilosum & inter album & brunum & capilli eius cū est puer sunt decliuiores ad albedinem ꝗ ad nigredinem & cū peruenit ad finem adolescentiæ fit secundum contrarium illius. Hæc ille. Eadem meminit Rasis secundo Almansoris, capitulo de signis complexionis æqualis.

Imaginatio qd et itells & mẽoria.

Digõ q̃drupex.

Gal.

Rasis.

Capitulum quintum. De signis eius qui egreditur ab æqualitate superflue.

Ste est cuius membrorum complexiones non similantur, immo fortasse membra ipsius principalia in exitu, ab æqualitate sibi contraria existunt & unum eorum ad unam egreditur complexionem & aliud ad eius contrariam.

In hoc cap. primo dat signa hominis multum elõgati ab æqualitate in complexione. Secundo in cõpõne ibi [Cunq; eius compõ.] In prima parte dicit primo ꝙ homo super flue egressus ab æqualitate .i. completa sanitate membrorũ est ille cuius membra diuersificãtur in suis complexionibus sicut hñs stomachum frigidum & hepar calidum, talis.n. reputatur elongatior a sanitate ꝙ qui habet vtrunq; calidum vel vtrunq; frigidum illo respectu quod est minus capax curationis & uix artificialiter regi potest, quia si dederis ei frigida nocebis stomacho, si calida hepati. Secundo dicit ꝙ fortasse membra principalia corporis superflue egressi ab equalitate sunt adinuicem contraria sic ꝙ labuntur ad cõtrarias qualitates ut cerebrum ad frigus hepar ad caliditatem. Et talis egressus ab æqualitate est omnium pessimus. Iuxta illud Gal. 2. de regimine sanitatis capitulo. 2. ægrotatissima quidem ea sunt quæcunq; contrarijs crasibus principalissimas particulas habent superabundatas. Moderatior uero est in quibus ita disponuntur hæ quæ non principales. Hæc ille. Sed egressus membrorum ab æqualitate secundum similẽ lapsum deterior est illo cuius qualitates magis excedunt, & præcipue in frigido & sic. Iuxta illud Gal. ibi. Igitur eorum quidem quæ similem habent dyscrasiam manifestum est ꝙ pessima sunt ea quæ uehementes habent has & maxime frigidas simul & siccas.

Gal.

Cũq; eius compositio dissimilis fuerit erit malus etiam in ingenio sui et intellectu, sicut ille qui magnum habet uentrem, & digitos curtos, & faciem & caput rotunda, & staturam magnam, aut ille qui habet paruum caput, & in facie & frõte carnis multitudinẽ, & etiam in collo, & in pedibus, & est eius facies mediæ spheræ similis. Et si ipsius mandibulæ magnæ fuerint erit ualde diuersus. Et similiter si ipsius caput & frons rotunda fuerint & facies ualde rotũda et collũ uehemẽter grossũ & in oculis motus habuerit tarditatẽ erit hominibus omnibus a bonitate remotior.

Cõpõnis extra æqlitatẽ signũ & exẽplũ triplex.

In hac secũda dicit ꝙ qñ compositio siue organiçatio mẽbrorum hominis superflue egressi ab æqualitate fuerit dissimilis .i. multum varia talis erit malus seu male morigeratus & etiam malus in ingenio & itellectu. Et de tali homine dat exempla tria. Primum est vir magnum ventrem gerens & digitos curtos & caput rotundum & faciem rotundam et staturam corporis magnam siue altam. Secũdum est vir paruum caput habens & multam carnem in facie & fronte collo & pedibus & faciem rotundam ad instar mediæ spheræ & si cum his omnibus mandibulæ ipsius magnę fuerint erit valde diuersus .i. uehement elongatus a bonitatibus morum & physonomiæ. Tertium est vir rotundi capitis & frontis rotundæ & faciei rotundæ valde colli vehemẽter grossi oculorum tardi motus. talis.n. plus cæteris elongatur a bonitatibus moralibus & viuacitate ingenij. Ad propositum primi exempli dicit Rasis. 2. Alman. Ventris magnitudo libidinis declarat nimietatem. Manus valde curtæ stulticiã significant. Cuius facies vehementer rotunda est stultus est. Et ad propositum secundi & tertij exemplorum dicit ibi ꝙ signa habentis hebetem naturam sunt ꝙ est multum albus vel ꝙ ẽ multũ brunus vel niger vel fuscus, ventẽ quoq; est magnus & digiti curti et facies valde rotunda atq; in maxillis carnis multitudo. De suis preterea significationibus est ꝙ in collo & pedibus & in eo ꝙ est inter ea multa exiſtit carnositas. Venter quoq; cum rotunditate foris ꝓminet. Et ꝙ eius spatulæ sursum sunt eleuatæ, & frons in rotunditate pilę similitudinem ac si esset gibbosa tenet, multas habens carnes. Mandibulæ etiam eius magnæ et crura longa, est etiam facies longa & collum grossum. Hæc ille. Multa alia signa malæ compositionis & malitiæ morum et intellectus ponit hic Aristo. in suo libello de physonomia.

Aristo.

Cap. vi. De signis repletionem significantibus.

Epletio secundũ duos existit modos. Est enim repletio secundum foramina, & est repletio secundum uirtutẽ.

In hoc capĩo. primo distinguit & describit Prin. duos modos repletionis. Secundo dat signa repletionis secundum vasa ibi [Repletionis vero.] Tertio repletionis secundum virtutem ibi [Et repletionis quidem.] In hac prima parte quæ est præsens textus primo diuidit repletionem. Secundo describit illam quæ est secundũ vasa ibi [Repletio vero.] Tertio illam quæ est secundum virtutem ibi [Secundum virtutem vero.] In hac prima particula dicit ꝙ duo sunt modi repletionum. Vnus illorum est secundum vasa. s. foramina membrorum vias & receptacula cum distenduntur ex quantitate cõtentorum. Alius modus est secundum virtutem cum. s. virtus opprimiẽ non ex multitudine vel magnitudine, contentorum sed ex malitia qualitatum suarum. Adde si vis modum tertium cõpositum ex his cum. s. contenta in membris grauante ea simul quantitate & qualitate. Hos repletionum modos & curas eorum tangit Gal. libro suo de phlebotomia cap. 4. dicens. Demõstratio igiẽ in libro de multitudine dupliciter fieri & dici ꝙ multum secundum alterũ quidẽ signatorũ vt ad virtutẽ, secundũ alterũ vero vt ad spatiositatẽ continentium humores vasorũ quod noĩauit quidam secundum euchimiã eĩonis est vtriq; opus siue in ægrotante homine siue in sano superueniat.

Replõ nũ mo dus tri plex.

Gal.

Repletio uero secundum foramina est ut sint humores & spiritus, & si in suis qualitatibus boni existant in quantitate sui superflui adeo ꝙ foramina impleuerint & extẽderint. Hoc autẽ habens secundum timorem motus existit. Est nãq; cum repletio uenas findit & ad suffocantia fit fluxus & accidit etiam suffocatio aut epilepsia aut apoplexia. Cuius quidem sanatio est ut cito comminutione succurratur.

In hac secunda dicit primo ꝙ repletio secundum foramina est vt sint humores & spiritus superflui in quãtitate quãuis ipsi boni sint in suis qualitatibus & hæc repletio plethorica solet nominari. Et potest extendi nomen istius repletionis ad repletiones stomachi ex cibis intestinorum ex fece vesicæ ex vrina peccantibus sola sui quantitate. Et sub noĩe spirituum pñt intelligi vapores & fumi quos in corpore necesse est fieri per operationem caloris in nutrimentum. Secũdo dicit ꝙ habens hunc replõnis modum scdm timorem motus existit .i. timere habet motiones fortes & sibi cauere ne seviolenter exponat motibus, quia cum vasa eius iam repletione nimia distensa pene crepent si cõtenta in eis motu violento & calore intenso acquisito per eum dilatentur amplius rũpent vasa continentia: sicut castaneæ & oua subito igni imposita rũpunt suos cortices cum sono & saltu vel extinguent spũs & innatum calorẽ suffocantes eos sua multitudine, & oleũ nimiũ lãpadi impositũ extinguit ipsius ignẽ. Iuxta illud Gal. aphor. prima. cõm. illius cañ. In exercitatibus ad summum. Si.n. vasa vltra modũ impleanẽ timendũ est ne forte crepenẽ vel calor nãlis suffocẽ, vñ multi subitaneã morte sunt extincti corporibus pertingẽtibus ad ultimitatẽ plenitudis. Qñq;.n. replõ plethorica nimia uenas findit, ad quarũ fissuram si fuerit in pectoralibus sequiẽ emoptoica passio. Et si ad loca suffocantia .i. ad uias anhelitus ex quarũ oppilatione fit suffocatio superabundanter fluxerit innatum calorem ꝓtinus extinguit & infert mortem. Accidit etiam ex replõne plethorica suffocatio squinantica mortalis, cum colligitur in gutture sanguis tantæ multitudinis quod anhelitum aufert, & epilepsia cum partim oppilat meatus cerebri per quos transeunt uirtutes sensus & motus in totum corpus, & apoplexia cum perfecte oppilat dictos meatus.

Replõnis prõpriæ signũ duplex.

Gal.

Tertio dicit ꝙ sanatio repletionis secundum foramina est statim succurrere cum phlebotomia, quia phlebotomia est eũo uniuersalis, quæ multitudinem humorum euacuat.

Secundum uirtutem uero repletio est, ut humores quantitate sui nocumentum non faciant, sed malitia qualitatis ipsorum tantum. Quapropter uirtutem malitia suæ qualitatis uincunt & fiunt inobedientes ad digerendum & maturandum. Et hoc quidem habens ex ægritudinibus timet putrefactionis.

Replõ nĩs mo dus tri plex.

In hac tertia dicit primo ꝙ repletio secundum uirtutẽ est in qua humores uel aliæ res replentes nocent malitia suę qualitatis tantum & non sua quantitate, ut quia sunt acuti mordaces sua caliditate uel congelantes sua frigiditate uel findẽtes sua sic. Secundo dicit ꝙ humores efficientes hãc repletionem uincunt uirtutem malitia suæ qualitatis. i. non obediunt ei in sui digõne maturatione & eũone nec plene substant regimini eius. Et hos iussit Hippo. prius digeri ꝙ̃ euacuentur aphorismorum prima. Digesta inquit medicari, & mouere non cruda. Tertio dicit ꝙ habens repletionem secundum uirtutem timet ex ægritudinibus putrefactionis. id est timere debet, ne incidat febres putridas & apata putrida & ulcera putrida: quia humores destituti a regimine naturæ de facili putrescunt. Et in hac repletione plus competit pharmacia ꝙ̃ phlebotomia, teste Gal. cap. 4. libri sui de phlebotomia dicente. Non tamen phlebotomia demum egemus omnino, sed sufficit purgare & balneare & fricare & ungere aliquo diaphoretico pharmaco.

Hippo.

Gal.

Gal.

Repletionis uero signa uniuersaliter sunt mẽbrorum grauitas & in motibus pigritia & faciei rubedo & uenarum inflatio & cutis extensio & plenitudo in pulsu & tinctura in urina & spissitudo & paucitas desiderij & uisus debilitas & somnia quæ grauitatẽ portendũt, sicut eius qui uidet se quasi mouere non posse aut onus graue deferre aut loqui non posse. Sed uidere se uolare & motuum uelocitas humores significant subtiles & in quantitate temperata.

Replõnis ꝓpriæ signũ du plex.

In hac parte secunda primo dat Princeps decem signa repletionis ꝓpriæ dictæ. s. secundum uasa. Primum est grauitas membroꝝ. Nam cum iam sint ex se grauia, quia terrea sunt a dominio grauiora fiunt repleta & distensa multis humoribus, omnia quidem si repletio fuerit uñlis, quædam uero ex eis si particularis. Secũdum est pigritia in motibus uoluntarijs: tum quia spiritus motiui nõ libere transeunt ad membra mouenda propter oppilationem uiarum suarum ex repletione, tum quia musculi qui sunt organa motus multitudine humorum oppressi ab operibus suis impediuntur, tum quia membra per musculos mouenda sua grauitate ex repletione acquisita rebellant uirtuti motiuæ uoluntariæ. Tertium est rubedo faciei propter multitudinem sanguis affluentis ad eam, cuius tincturam velociter & abunde recipit propter subtilitatem & tenuitatem suæ cutis & carnositatem suarũ genarũ vel maxillarũ. Quartum est inflatio uenarum manifeste apparens in exterioribus corporis, quia distenduntur & intumescunt multitudine replõnis. Quintum est extensio cutis ꝓpea ꝙ membra quæ sub ea sunt dilatantur ex eorũ superflua replõne & dilatata cute quã tegun tur pellunt & extendunt. Sextum est plenitudo in pulsu ex repletione arteriarũ. Septimum est tinctura in urina. s. declinatio sui coloris ad rubedinem ꝑ abundantiam sanguis qui multiplr in repletione plethorica excedit alios humores & spissitudo subæ vrinæ ꝑ humores sibi immixtos copiose cum ipsa decisos a venarum repletione. Octauum est paucitas appetitus cibi & potus, quia membra repleta non egentia cibo neq; potu parum & quasi nihil trahunt a venis & venæ ab hepate et hepar a stomacho, sine quorum tractionibus nõ fit vera fames neq; vera sitis. Nonum est debilitas visus, quia ꝑ oppilationem ex repletione spiritus visiui non libere transeunt ad oculos & oculi oppressi multitudine hũoꝝ grauant & obscurant & venę repletæ quodãmõ obũbrant splendorem crystalloidis seu paruietatem eius. Decimum est occursus somniorum in somnijs portendentium grauitatem, vt si quis somniet ꝙ se mouere non põt, vel ꝙ defert onus graue, vel ꝙ loqui nõ potest. Et talia somnia uocat Gal. libello de somnio diuinatiua dicens. Quoniam autẽ & diuinatiua quædam concedimus esse, quõ vtiq; hæc discernuntur a ꝓcedentibus a corpore non facile est dicere. Vidit. n. quis alterum crus lapideum factum fuisse & paralyticatus est secundum crus ille homo, nullo nostrum præopinante hoc. Secundo dicit hic Princeps ꝙ si quis somniet se volare & velocitas motuum insit ei quando vigilat per hæc duo signa sigñatur ꝙ humores illius sunt subtiles & moderatæ quantitatis. Attende primo ꝙ Rasis. 2. Almansoris cap. de cognitione repletionis sic describit genera repletionis. Si quid in foraminibus venarum inuenitur & tantæ fuerit multitudinis aut magnitudinis ꝙ venas extendat & inflet prouenit dispõ quæ a medicis repletio secundum foramina vel ex foraminibus vocatur. Et quãdo quod in eis est eius ex quo corpus nutriri debet mensuram adeo excedit ꝙ aliquid ex eo natura, vt in corporis nutrimento non necessarium dimittit, quia conuertere illud non potest neq; ei dominari valet ꝓuenit eidem dispõ quæ a medicis secundum virtutem repletio noĩatur. Attende secundo ꝙ Rasis ibi assignans signa repletionis secundum foramina quædam tãgit ex hic noĩatis & addit alia dicens. Repletionis autẽ illius quę est secundum foramina significatio est coloris rubedo et corporis caliditas cum eiusdem intẽsione. alicum quoq; & oscitationum multitudo & somnus multus & venarum repletio cum ipsarum tensione, sanguis similiter ex naribus et gingiuis guttatim fluens cum vtræq; parum tactę fuerint & capitis ꝓpriæ atq; oculoꝝ & timpoꝝ grauitas & ingenij atq; sensus turbulẽtia & pulsus magnitudo: cuius ẽt dispõ fit si sis suæ dispõni q lapsus ẽ. & ꝙ añ multa comestione & potatione fuit vsus & somno superfluo ac multa quiete. Hæc ille.

Gal. Sõnium diuinatiuum q.

Rasis.

Et repletionis quidem secundum uirtutem signa sunt grauitas & pigritia & desiderij paucitas quæ ei & primæ repletioni sunt communia, sed cum repletio secundum uirtutem est simplex non sunt uenæ adeo inflatæ neq; cutis uehementis extensionis neq; pulsus adeo plenus & magnus neq; urina multum grossa neq; color ualde rubeus contusio quoq; & lassitudo non proueniunt in eo, nisi post motum & incessum & uidet in somnijs pruritum & mordicationem & incensionem & odores fœtidos. Humor etiam dominans cognoscitur per significationes ipsius quas nominabimus. Et secundum plurimum repletio secundum uirtutem generat ægritudines antequam eius compleantur significationes.

In hac ꝑte. 3. dat Priceps. x. signa replõnis scdm uirtutẽ. Primũ est grauitas & pigritia. Grauitas qdẽ ex humoꝝ replẽtiũ põdere. Pigritia uero seu torpor motuũ voluntarioꝝ ex oppressione musculoꝝ a malitia humoꝝ inferẽtiũ statim ex motu lassitudinẽ vlcerosam. Sed cõtra in replõne ex humoribus cholicis uel melicis adustis nõ ẽ grauitas nec pigritia, ut apparet in phreneticis et maniacis, quoꝝ motus & sermones sunt ꝑcipites ĩpetuosi & pane assidui. Itẽ dcm est in ꝑte priori ꝙ motuũ uelocitas sigñat hũores subtiles, ergo in replõne ex subtilibus humoribus nõ est grauitas & pigritia.

Replõnis secũ dũ virtu tẽ signũ decuplx

Ad primum dic ꝙ omnis humor ē de se grauis, q̄a grauia elementa dominantur in eo. Et cum cholera leuis dicitur id non absolute, sed comparatione ad alios humores est intelligēdum. Et ideo membrum quod de se graue est non reddit leuius ex choleræ repletione. Et cum obijcitur de phreneticis & maniacis ꝙ sunt præcipites & impetuosi. Dic id non ines se ex leuitate capitis, sed ex corruptione imaginatiuæ virtutis & cogitatiuæ. Ad secundum dic ꝙ motuum velocitas significat humores subtiles sic ꝙ homines subtilium humorum moderatæ quantitatis sunt velociores hominibus grossorum humorum. Vel dic ꝙ hoc primum signum principaliter intelligit significare repletionem ex grossis humoribus.

Secundum est paucitas desiderij.i. appetitus cibi maxime cum repletio est ex cholericis humoribus, quorū natura est fedare appetitum, vel ex phlegmaticis in venis & membris alijs a stomacho prohibentibus resolutionē humiditatis mēbrorum quæ est causa famis, sed si repletio fuerit ex melancholia sæpe augetur appetitus & fit quasi caninus, cum abūde confluit ad orificium stomachi & suis stypticitate & acetositate quasi emulget & exprimit humiditates ab eo. Appetitum etiam quandoq; excitat phlegma stomachi sua frigiditate. Et hæc duo prima signa sunt communia vtriq; repletioni.s.tam secundum vasa q̄ secundum virtutem. Tertium est cum signis dictis venæ non sunt ita inflatæ in repletione simplici secundum virtutem sicut in repletione secundū vasa. Et intellige per repletionem simplicem secundum virtutem illam in qua humores peccant sola qualitate. Nam si simul peccent qualitate & quātitate iam repletio est composita ex illa quæ est secundum vasa & illa quæ est secundū virtutem & stat ꝙ in tali venæ sint ita repletæ vel amplius vt in vera plethoria. Quartum est ꝙ cutis non est vehemētis extensionis vt in plethoria, quia ista repletio non facit, intumescere membra sub cute existentia propterea ꝙ humores in ea non quantitate sed qualitate offendunt: Quintū est ꝙ pulsus non est ita plenus nec ita magnus in hac repletione, propterea ꝙ malitia humorum debilitat virtutē pulsatiuam & arteriæ non sunt in ea plenæ sanguine sicut in plethoria. Sextum est ꝙ vrina non est multum grossa, quia neq; materia multitudine peccat nec virtus est potens multam simul cum vrina educere materiam. Septimum est ꝙ color faciei non est ualde rubeus in hoc modo repletionis velut in plethoria, quia vel repletio erit ex phlegmate & declinabit ad albedinem vel ex melancholia & declinabit ad nigredinem uel ex cholera & declinabit ad citrinitatem.

Repl'o simpl'x secūdū uirtutē quid.

Octauum est contusio & lassitudo quæ nō eueniunt in hac repletionem nisi post motum voluntarium & ambulationem. Attende hic, quòd in plethoria corpus sentit lassitudinem extensiuam etiam si non moueatur, sed in repletione cacochymica mali humores q̄diu quiescunt non ingerunt lassitudinem moti vero per motum corporis supra mēbra sensibilia lassitudinem faciunt vlcerosam. Iuxta illud Gal'. quinto morbi cap'lo. 8. Qui uero sentit in suo corpore extensionem & hoc sine manifesta causa ex plenitudine esse credendum est quæ intantum corpora replet vt illa magis continere non valeant. Aliquando tamen quasi dolorē vulnerum sentit, quod fit dum mouetur, cum.n. quiescit nō sentit infirmus dolorem cuius totum corpus quasi spinis infixū pungitur, quia causa eius pungitur sunt humores. Hæc ille.

Gal'.

Nonum est somniare de pruritu & mordicatione & inflāmatione & odoribus fœtidis quando repletio est ex phlegmate salso vel humoribus cholericis vel adustis melancholicis uel putridis fœtidis. Et contingere possunt ex frequēti sensatione prædictorum horis uigiliarum. Nam sæpe de his sōniāt homines quæ frequenter eis quando uigilant occurrunt & circa quæ uehementer cogitant. Vel ista contingunt ex uaporibus eleuatis a corruptis humoribus hora somni ad organum phantasiæ uel sensus communis imprimentibus sensum uel phantasma rei a qua deciduntur. Iuxta illud Gal. libello de somnijs. Videtur enim in somnijs anima ad profundum corporis mox ab exterioribus accedens sensibilis eam quæ secundum corpus dispositionem sentire. Et rursus quæ desiderat horum ut iam præsentium accipere phantasiam. Et siquidem hæc ita habet ꝙ nihil utiq; erit mirabile si quando a multitudine humorum animalis uirtus molestatur grauata uix quidem moueri seipsos in somno phantasietur & portantes pondera aliqua. Contrarium uero quando fuerit leuis absq; superfluitate corporis dispositio uel uolantes uel auertentes uelocissime seipsos ita dispositos uident somnis assimilatis phantasmatibus animæ corporis dispositionibus, ut usq; ad fœtida uel redolentia uenire æstiment, & eos quidem qui in simis & sorditiebus conuersari seipsos phantasiantur uel humores prauos et fœtidos et putridos habere uel multitudinem stercoris contenti in intestinis. Eos autem qui ecōuerso his disponuntur & existimāt in redolentibus locis conuersari contrariam habere in corpore dispositionem æstimandum. Quæ igitur uident qui ægrotant in somnijs iudicabunt plerūq; nobis indigentias & abundantias & æqualitates humorum. Hæc Gal'. Sed de talibus immutationibus animæ sensibilis ab humoribus qui sunt intra corpus irridet Auerro. tertio colliget. 55. cap'lo dicens. Et qui dicunt ꝙ anima terretur propter humorem melancholicum nigrum: sicut terretur homo in obscuro dicunt uerba cantionum, quia aliqua læsio non aduenit animæ in obscuro: nisi priuatio sensati sensui uisibili, quia anima non uidet in corpore ut possit dicere ꝙ sentiat terrorem nigredinis.

Somnij cā multiplex.

Auerro.

Decimum signum est concursus signorum significatium dominium alicuius humorum super alios, ut choleræ phlegmatis uel melancholiæ. Nam quisquis dominans humor ꝓprijs ipsius cognoscitur signis quæ narrabuntur capitulo sequenti. Vndecimum est ꝙ repletio secundum uirtutem utplurimum generat ægritudines proportionales humoribus ex quibus ipsa fit, & tunc per illas ægritudines significatur & cognoscitur repletionis modus ut per tertianam repletio choleræ per quartanam melancholiæ, per quotidianam phlegmatis. Nota ꝙ ultra hæc signa addit Rasis. 2. Almansoris. Vrina quoq; est tincta neq; cocta. Et id uerificatur in repletionibus phlegmatis & melancholiæ, sed non semper in his quæ ex cholera fiunt.

Rasis.

Cap. vij. De signis dominij cuiusq; humoris.

SAnguinis autem cum dominatur significationes significationibus repletionis secūdum foramina uicinæ existunt. Et propter hoc accidit ex dominio eius grauitas in origine oculorum proprie, & in capite, & in timporibus, & alyces, & oscitationes, & nausea, & dormitio multa, & in sensibus perturbatio, & in intellectu tarditas, & lassitudo absq; præcedente laborę, & dulcedo in ore præter solitum, & rubedo in lingua, & fortasse in corpore apparebunt demenil, & in ore bothor, & sanguinis fluxus accidit a locis quæ facile findūtur, sicut naribus, & ano, & gingiuis. Et est etiam cum illud demonstrant complexio, & regimen præteritum, & regio, & ætas, & tempus, & consuetudo, & tempus longum a minutione. Et somnia quæ illud significant sicut cum homo in somnijs res uidet rubeas, aut sanguinem multum ex corpore exire, aut se in sanguine natare, aut his similia.

In hoc capitulo primo dat signa dominij sanguinis. Secūdo dominij phlegmatis ibi [Dominij uero phlegmatis.] Tertio dominij choleræ ibi [Significationes autem dominij choleræ.] Quarto dn̄ij mel'iæ ibi [Dn̄ij uero chol'æ nigræ.]

In hac prima parte dicit primo ꝙ sign̄ones dn̄ij sanguis ꝓximæ sunt & fere sil'es significationibus repl'onis sc'd'm uasa quia in repletione plethorica sanguis superabundat. Idem meminit

Raſis.

meminit Raſis ſecundo Almanſoris capitulo de cognitione quis humorum ſuperabundet dicens. Significationes omnes primæ duarum ſpecierum repletionis ſanguinem dominari oſtendunt. Secundo aſſignat hic Princeps decem ſigna dominij ſanguis. Primum eſt grauitas ſeu ponderoſitas in origine oculorum proprie. ſ. ubi neruus opticus coniungitur oculo & in capite & timporibus ex abundantia ſanguinis in cerebro recluſi vel decurrentis ad oculos aut timpora per ramos venarum guideç aſcendentium per quos facile ſanguis decidit inferius propter rectitudinem ſui inceſſus ſine tranſuerſione. Secundum eſt alyces & oſcitationes & ſunt alyces ſecundum Ianuenſem in ſuis ſynonymis extenſiones omnium membrorum quę voluntarie fiunt poſt ſomnum maxime vt quibuſdam placet ex graui fumoſitate. De his ait Gale. aphoriſmorum ſeptima commēto illius cañ. Bracchiorum extenſiones alyces oſcitationes rigores vinum moderate bibitum ſoluit. Alyces dicimus eſſe in ſanis cum tedeat eos præſentis qualitatis ac ſi eos grauaret. mouent autem ſe poſt aliquas horas de actionibus ad actiones alias. Sunt etiam alyces in infirmis cum non in vno ſtatu maneant iacendi, ſed de alio ſitu in alium mutantur. Hæc Gal. Vocantur etiam alyces ſpandidationes & bracchiorū extēſiones. Et hi motus una cum oſcitationibus ſeu hiatibus vel oris apertionibus prouenire videntur in dominio ſanguinis ex hoc ꝙ lacerti repletione grauati tam ſanguinis ꝙ̄ vaporum excutere conantur id ꝙ eos grauat. Tertium eſt nauſea. ſicut. n. ſtypticum vel acetoſum appetitum excitat, ſic dulcedo abundans fœdat & nauſeam inducit, & dū ſanguis ſuperabundat membra non trahunt a venis nec venæ ab hepate nec hepar a ſtomacho et ſic manet ſtomachus plenus & ipſius orificium vaporibus repletur, quare non appetit ſed potius nauſeat. Quartum eſt multa dormitatio i. multus ſomnus ex repletione cerebri vias oppilante ſpirituum ſenſitiuorum. Vel multa dormitatio. i. diminutio ſenſus tactus in membris vicinus ſtupori propter prohibitionem liberi trāſitus ſpirituum ſenſitiuorum ad membra ſenſibilia ex repletione. Quintum eſt perturbatio in ſenſibus, tum propter repletionem nimiam & grauitatem ſuorum organorum, tum propter oppilationes inter organum ſenſus communis et organa ſenſuum particularium. Sextum eſt tarditas in intellectu, non ꝙ intellectus ſit virtus organica, ſed virtutibus organicis vtitur, q uibus oppreſſis multitudine ſanguinis ipſe impeditur, neceſſe. n. eſt quēcunq; intelligētem phantaſmata ſpeculari. Septimum eſt ſpontanea laſſitudo nullo præcedente labore, non quidem vlceroſa nec apoſtemoſa nec arefactiua, ſed extenſiua ex ſuperabundantia ſanguinis extendentis muſculos & vaſa in quibus eſt. Octauū eſt dulcedo oris uel ligūę præter ſolitum, nullo prę ſente vel ſtatim prgaſſumpto guſtabili extrinſeco ꝓpter ſanguinem nimium per poros linguæ reſperſum, quo redditur dulcis cum debeat eſſe naturaliter inſipida, ſicut organū auditus abſonum & olfactus in odorum: & viſus ſine colore.

Sanguis dñantis ſigna d'cem.

Alyces quid.

Gal.

Demenil gd.

Nonum eſt rubedo linguæ propter ſanguinis abundantiā ſic tingentis eam. Decimum eſt apparitio clauorum ſeu furunculorum in corpore qui dicuntur arabicę dememil & adememil, de quibus agitur quarti tertia trac. 1. cap. 28. dicuntur etiam dememil ab aliquibus carbunculi, vt in ſynonymis Auic. & in gloſſa marginali præſentis litteræ. Generantur autem tam claui ꝙ̄ carbunculi ex ſanguine collecto ad apoſtema, ſed ſanguis carbunculorum eſt aduſtus vrens carnem & faciens eſcharam ſeu cruſtam, ſanguis vero clauorum non. 11. eſt bothor. i. puſtulæ apparentes in ore et lingua, cum. ſ. ſanguis illius cōculcatus ſua multitudine ebullit & veſicas generat. 12. eſt ſanguinis fluxus maxime a locis illic in quibus venæ facile finduntur vel earum orificia de facili aperiuntur, ſicut venæ gingiuarum propter ſuā tenuitatem & carentiam cutis adhærentis quæ tegat eas facile finduntur. Et orificia venarum naſi & ani de leui aperiuntur, quia conuerſa ſunt ad inferiora & exteriora nō multum ſtricta. Ex multitudine ergo ſanguinis ea dilatante, vel acumine eius ea aperiente faciliter defluit ſanguis ab eis. 13. eſt complexio ſanguinea lapſa in calido & humido, cui proprium eſt multiplicare ſanguinem. 14. eſt regimen præteritum multiplicatiuum ſanguinis, ſicut uſus aſſiduus ouorū lactis carnium & vini rubei groſſi & balnei, vita læta moderatum exercitium. 15. eſt regio calida & humida vel frigida mediocriter fortificans interius calorem, excitans appetitum ad multum cibum, fortificans digeſtiuam, & prohibens reſolutionem plurimam. Et his de cauſis anglici ſuperabundant in ſanguine. 16. eſt ætas puta iuuenilis et maxime adoleſcentiæ, quæ calida et humida exiſtens ſanguinis abundantiam operatur, ita vt ſufficiat reſtaurationi deperditi & augmento corporis, & quandoq; vltra hæc ſuperabundet ægritudines inducens repletionales. 17. eſt tempus ueris vel tempus calidum & humidum & quandoq; hyems dum non excedit in frigiditate propter cauſas dictas de frigida regione. 18. eſt conſuetudo abondandi in ſanguine & ægritudinibus ſanguineis, vt ſynochis & phlegmonibus & fluxibus ſanguinis ſine manifeſta debilitatione nāæ. 19. eſt cum quis conſueuit phlebotomari vel aliter minuere ſanguinem et dimiſit illud tempore longo, quare paulatim ſanguis multiplicatus eſt natura pigra effecta a ſe expectante ad purgationes artis. Vigeſimum eſt occurſus ſomniorū in ſomnis ſignificantium dominium ſanguinis: vt cum quis ſomniat ſe videre res rubeas vel ex eius corpore ſanguinem multum manare, vel ſe natare in ſanguine, vel aliquid aliud tale. Ex hoc enim ſomno Gal. præſumpſit quendam phlebotomia indigere. Iuxta illud ipſius libello de ſomnio. Pugillatorem quidem in tina ſanguinis putantem ſtare, & iuxta eā ſuperexcellentem multitudinem ſanguinis habere præſumpſimus indigere euacuatione. Vltra hæc ſigna addit Raſis ſecundo Almanſoris. capitulo de cognitione. quis humorum ſuperabundet, pruritum loci ex quo ſanguis minui ſolet. Et id mihi pluries euenit dum diſtuli phlebotomiam ꝙ̄ conſueueram in bracchio facere de vena cordis, ꝙ illi pruritum & quaſi pulſationem ſæpe ſentiebam. Secundo addit Raſis vrinam rubeam ſpiſſam, quæ numerata eſt inter ſigna repletionis ſecundum uaſa. Attende ꝙ Auerro. quarto colliget. capitulo. 11. ſic commemorat ſigna dominij ſanguinis. Et dicemus ꝙ hoc ſignificat fortitudo pulſus & repletio vaſorum ſiue ſint venæ ſiue arteriæ. & grauitas capitis & oculoꝝ, & impedimēta virtutum aīæ & ſenſuum & vniuerſaliter mala diſpoſitio quæ aduenit corpori hoc patienti aſſimilatur malæ diſpoſitioni laſſitudinis quæ prouenit ex labore extrinſeco cum rubedine oculorum & calore actuali in toto corpore & ſomnia terribilia, ſicut dicit Galen. de illo tuuene qui ſomniabat balneare in dolio pleno ſanguine. Item in hora repletionis ſanguinis aliquando fluit ſanguis ex naribus aut gingiuis & puſtulæ quæ fiunt in corpore, & vrina ſpiſſa, & dulcedo ſaliuæ, & qui vſus eſt phlebotomia ſentit in hoc loco phlebotomato pruritum. Præterea ſumuntur ſigna dominij ſanguinis a complexione & regimine ciborum & potuum & ſimilium, & ab ætate & tempore anni. Hæc Auerrois.

Bothor.

Gal.

Raſis.

Auer.

Dominij uero phlegmatis ſignificationes ſūt albedo in colore ſuperflua & laxitas, & in tactu mollities & frigiditas, & ſaliuæ multitudo quæ ſit uiſcoſa, et ſitis paucitas niſi ſalſum fuerit et prę cipue in ſenectute, & dirigendi debilitas, & oxyregmia et urinę albedo et ſomnus multus et ocioſitas & membrorum laxitas & pigritia, & pulſus lenitas qui tarditati & raritati attinet. Amplius ætas, & conſuetudo, & regimen præteritū, & aer, & regio, & hora, & ſomnia, in quibus uidentur aquæ, & flumina, & niues, & pluuiæ, & frigus demonſtrant illud.

In hac parte ſecūda aſſignat. 21. ſigna dñij phlegmatis.

Phľatis dñantis signa 21 Primum est albedo superflua faciei & totius supficiei corporis, tũ ex ꝓprio et sibi ĩnato colore, tũ ex superabundantia phlegmatis in album tingentis eam. Secundum est laxitas carnis & membrorum neruosorum ex imbibitione phlegmatis humiditate sua relaxantis eas. Tertium est mollities earum superflua manifesta ad tactum ex eadem causa.

Quartum est frigiditas membrorum, tum ex frigiditate phlegmatis inuiscati in eis, tum ex suffocatione caloris innati propter eius multitudinem. Quintum est multitudo saliuæ viscosæ tam ex phlegmatibus descendentibus a capite ad os q̃ ex ascendentibus a stomacho. Sextum est paucitas sitis. Primo propter multitudinem phlegmatis circa orificium stomachi. Secundo propter paucitatem resolutionis humidi rorídi a membris. Tertio propter paucitatem attractionis talis humidi a venis ad membra, & ab hepate ad venas, & ad hepar a stomacho, nisi phlegma quod superabundat fuerit salsum. tale enim sitim excitat, & præcipue in senectute cum superabundantia phlegmatis non salsi est paucitas sitis propter frigiditatem ætatis & paucitatem resolutionis, & ex eis ob duritiem & terrestreitatem suorum membrorum. Septimũ est debilitas digestionis, q̃a calor digestiuus frigiditate & hu. phlegmatis hebetatur, & ipsius multitudine quasi suffocatur. Octauum est oxyregmia. i. eructatio acetosa quæ procedit ex digestionis diminutione, sicut videmus in plurimis fructibus ꝙ ex diminutione digestionis acetosi fiunt, & cõpleta eorum digestione dulcescũt.

Oxyregmia qd.

Nonum est albedo vrinæ propter cruditatem seu diminutionem digestionis, vel propter permixtionem phlegmatis cum ea, vel propter oppilationem ex phlegmate prohibentẽ descensum choleræ cum ea quæ solet eam tingere. Decimum est multus somnus ex oppilatione forti viarum spiritus sensibilis propter phlegmatis abundantiam & aggrauationem organi sensus communis. 11. est ociositas. i. quies plurima corpus. n. vehementi phlegmatis pondere aggrauatum motum odio habet & quærit quietem. Et ad hanc adiuuat impedimentum liberi transitus spirituum motiuorũ per neruos propter phlegma oppilans. 12. est laxitas membrorum. i. iuncturarum propter remollitionem suorum ligamentorum ex imbibitione phlegmatis plurimi, et hæc coadiuuat ad ociositatem. 13. est pigritia animi ad scias artes & virtutes capescendas, & pigritia corporis ad mane surgẽdum: & motus corporeos exercendos propter aggrauationẽ membrorum & diminutionem caloris & prohibitionem liberi transitus spirituum ex superabundantia phlegmatis.

14. est lenitas pulsus attinens tarditati & raritati. Lenitas quidem propter remollitionem arteriæ ex humiditate phlegmatis. Tarditas vero & raritas propter diminutionem caloris ex phlegmatis frigiditate. sicut. n. calor augmentatus reddit pulsum velocem et frequentem ꝑpter multam necessitatem euentationis eius, sic diminutio caloris reddit ipsum tardum & rarũ diminuta suæ euentationis necessitate. 15. est ætas seniĳ. s. quæ frigida est & hu. per accidens ex multiplicatione phlegmatis per viam indigestionis. Cuius rei signum est ꝙ senes a senio abundant in lippis branchis & coryzis sputis & catarrhis. 16. est consuetudo abundandi in phlegmate & ægritudinibus phlegmaticis & euẽtationibus phlegmatis. 17. est regimen præteritum multiplicatiuum phlegmatis, sicut vsus plurimus potagiorum & offarum & carnium porcinarum & piscium maxime limosorum & herbarum crudarum & frigidarum & fructuum crudorum & casei recentis & potus plurimus aquæ. 18. est ars seu artificium circa aquas, ut ars piscatorum fullonum & lotricum quibus infrigidata complexio phlegma multiplicat. 19. est regio frigida et hu. frigiditate penetrante ad interiora qua calor innatus hebetatus & remissus phlegmatis abundãtiam operatur & frigiditate circunstante, qua resolutio humiditatum a corpore fieri prohibetur. 20. est hora. i. tempus anni, s. hyemis quæ suis frigiditate & hu. calorem hebetat, & resolutionem humiditatum fieri prohibet vnde phlegma multiplicatur. 21. est somniare se videre aquas & fluuios & niues & frigus, hæc omnia demonstrant illud. s. dominiũ phlegmatis. Adde his si vis phlegmaticam complexionem & dereliquisse euacuationem phlegmatis prius consuetam & frequens balneum aquæ dulcis tepidę. Attende ꝙ Auer. 4. colliget. cap. 14. sic memorat signa dominĳ phlegmatis. Auer. Sed signa dominĳ phlegmatis sunt vrina alba & vt color corporis sit albus & pulsus paruus & rarus, & squaliditas totius corporis & pigritia & somnus, & tarditas digestionis, & pauca sitis cum multo sputo viscoso, & ætas senectutis & tempus hyemis & regimen multæ quietis, & cibaria frigida & humida: & superfluitas comestionis, & somnia quod videt dormiẽdo maria & pluuias, & sentit aerem frigidum vel aquam frigidam.

Significationes autẽ dominĳ choleræ rubeæ sunt coloris & oculorum citrinitas & oris amaritudo & linguæ asperitas & ipsius siccitas & narium ariditas, & uento frigido delectari, & sitis multa, & pulsus festinatio & desiderĳ comedẽdi debilitas, & nausea & uomitus cholericus & uiridis, & uenter mordicatiuus, & horripilatio ad modum puncturæ acuum. Amplius præcedens regimen, & ætas, & complexio, & consuetudo, & regio, & tempus, & hora, & ars. Et somnia in quibus uidentur ignes & uexilla citrina, & uidere res quæ non sunt citrinæ citrinas, et uidere incensionem aut colorem balnei, aut solis, aut similia significat illud.

In hac parte tertia assignat Prin. 21. signa dominĳ choleræ. Cholerę dñantis signa 21 Primum est citrinitas coloris cutis & coloris oculorũ propter citrinitatem choleræ suppositæ cuti corporis, & coniunctiuæ oculi vt imbibitæ in eis. Secundum est amaritudo oris propter choleram linguæ imbibitam, uel vapores eius ad os confluentes. Tertium est asperitas & siccitas linguæ. Asperitas quidem propter corrugationem vel fissuram pellis linguæ a desiccatione vel punctione cholerę. Siccitas vero propter imbibitionem choleræ siccantis, vel fumorum seu vaporum eius affluentium ad eam tam ex mẽbris pectoralibus q̃ naturalibus. Quartum est ariditas narium propter fumos choleræ transeuntes assidue per eas cum aere supercalefacto in corde & pulmone cum expiratione depulso. Quintum est delectationem sentire ex flatu venti frigidi sicut boreæ, propterea ꝙ acumẽ caliditatis choleræ reprimit & secum defert aerem frigidum, qui in spiratus per os et per orificia arteriarum terminatarum ad cutem attractus refrigerat cor & arterias, & calorem mitigat humorum suorum. Sextum est sitis plurima propter caliditatem & sic. quas inducit cholera & fumos cholericos, qui a cholera dissoluti perueniunt ad os stomachi & linguam desiccantes eas & suscitantes in eis appetitum irrorationis & refrigerĳ. Rasis. Septimum est festinatio pulsus propter calorẽ adauctum in corde & arterĳs ex multitudine cholerę. Et intellige per festinationem velocitatem & frequentiam. velocitas. n. pulsus est festinatio i motu suæ diastolis aut systolis, & frequentia est festinatio reditus percussionũ cum morula modica. & quasi nulla inter percussiones. Octauũ est debilitas seu diminutio appetitus cibi. sicut. n. frigidis stypticis vel acetosis excitatur appetitus etiam in non egentibus cibo sic calidis fedatur & debilitatur etiam his qui cibatione indigent, propterea quòd calida multam euaporationem faciencia replent os stomachi quadam phantastica repletione, scilicet vaporum multitudine. Nonum est nausea, scilicet appetitus uomendi sine effectu propter infiltrationem vel imbibitionem aliquorum humorum cholericorũ in tunicis stomachi. quos excutere nititur & non potest, quia nimis sunt immersi. Decimum est vomitus choleræ citrinæ vel viridis, scilicet prasinæ aut æruginosæ quę plus in stomacho

ſtomacho ꝗ alibi generatur. Et uomitus eius cauſa eſt, quia cholera ſua leuitate vtplm aſcendit, quare facilius per ſuperiora educit. Iuxta illud Gal. apho. quarta. cōme. illius cañ. Melancholicis uero inferius. Cholera rubea propter leuitatem ſui eſt purganda a ſuperiori & cum vomitu, quia ipſa per ſe plm aſcendit vſq; ad os ſtomachi. 11. eſt uēter mordicatiuus. i. fluxus uentris cum mordicatione inteſtinorum. ſuperabundante. n. cholera in propria cyſti maxima eius ps per ꝓprium porum inteſtinis inſitum ad ea tranſmittit quæ ſuo acumine pungit excoriat & abradit ea. 12. eſt horripilatio ad modum puncturæ acuum, quæ eſt diſpō in qua inuenit corpus diuerſitatem in frigore & punctione in cute & lacertis. Nam cum cholera ſuperabundans ſecundum aliqd ſui ſuper lacertos prope cutem ſpargitur pungit eos, & natura inde territa trahit interſus naturalem calorem & cutis ſe ſtringit una cum lacertis & pili eius eriguntur. 13. eſt regimen præteritum ex ſalſis acutis uel amaris cibis, & ex potu uini fortis & exercitijs ſuperfluis & frequentia ſtufaꝝ, ab his. n. ſanguis etiam ſi bonus prius fuerit choleriçatur. 14. eſt ætas iuuentutis. ſ. in qua cholera plus ꝗ in alijs ætatibus multiplicari ſolet ꝓpter caliditatem & ſic. eius & motus uehementes qui in ea fiunt. 15. eſt complexio cholica q̄ ſuis caliditate & ſiccitate ſuperfluis choleram multiplicat. 16. eſt conſuetudo abundandi in cholera & ægritudinibus cholericis, ut tertiana cauſone eryſipela & eñonibus cholerę uomitu ſeceſſu uel ſudore plurimo. 17. eſt regio primi ſecundi uel tertij climatis propter ꝓpinquitatem directi aſpectus ſolis ad çenith capitis ibi morantium unde regio illa uehementer redditur calida & ſicca. 18. eſt tempus anni, ſcilicet æſtas quæ ſuis caliditate & ſiccitate exceſſiuis & perſeuerantibus choleram multiplicat, & aliquid ſanguinis in eā tranſmutat. 19. eſt hora diei, quæ eſt a tertia hora ante meridiem uſq; ad tertiam poſt meridiem ꝓpter eleuationē ſolis ſupra nr̄m hemiſpherium & rectitudīs aſpectus ꝓpinquitatem, ita ꝙ tunc quaſi perpēdiculariter ꝓijcit radios ipſius ſupra capita nr̄a. 20. eſt ars magni laboris corporei uel circa ignem, ut coquorum, fabrorum, fuſoꝝ, aurifabrorum, quæ uel fortitudine motuum uel ignis præſentia continuata ſupercalefacit & deſiccat corpus unde fit cholere multiplicatiua. 21. eſt ſomniare frequenter de ignibus & uexillis citrinis & uidere res quæ non ſunt citrinæ citrinas. i. ſomniare de rebus quæ non ſunt citrinæ ꝙ ſunt citrinæ, uel uigilādo uiſu iudicare de uiſibili aliquo ꝙ eſt citrinum cum non ita ſit. Et hoc qñq; fit ex humoribus cholericis inficientibus partes oculi quæ ſunt ante cryſtallinum humorem. Ex his. n. euenit ut omnia quæ uidentur appareant citrina, et ſōniare ſe uidere calorem uel incenſionem furnelli balnei uel calorem ſolis uel montem ardentem ſicut eſt mons ethnæ: & ſimilia his. Ad hæc nanq; ſomnia diſponit & excitat multitudo uaporum cholericorum hora ſomnij eleuatoꝝ ad organum ſenſus cōmunis & phantaſiæ. Similis ſnīæ meminit Raſis. 2. Almanſoris. cap̄. de ſignis dominij choleræ rubeæ dicens. Caloris citrinitas & oris amaritudo ac multa in ore ſiccitas & ſitis multa ac appetitus etiam debilitas, & nauſea atq; uomitus citrinus & uiridis & amarus & egeſtio mordicatiua, ac linguæ ſiccitas & ipſius aſperitas & eorum quę in albis oculorum apparent citrinitas & urina tenuis ignea & clara. Quæcunq; haꝝ ſignificationum apparuerint ſi cum hoc tempus æſtiuum fuerit, et ætas iuuenilis, et cibaria qbus ante uſus fuerit pauca & calida: & labor præceſſit multus et ſomnus paucus, atq; corporis complexio inuenit cal̄a tunc fiducia habenda eſt de eius dominio. Hæc ille.

Auer.
Gal.
Cholerę dñantis ſigna 21
Raſis.

Dominij uero choleræ nigræ ſignificationes ſunt corporis macies, & ut ſit fuſcus, & ſanguinis nigredo & eius groſſities, & uigiliæ multæ, & multa ſollicitudo, & ardor oris ſtomachi, & deſiderium mendoſum, & urina fuſca aut nigra groſſa, & ut corpus ſit brunum & piloſum, quoniam cholera nigra raro generatur in corporibus albis & lenibus, & ut frequenter accidant morphea nigra, & ulcera mala & ægritudines in ſplene. Et præter hæc ætas & complexio & conſuetudo & regio & ars & tempus & regimē præteritum. Et ſomnia terrorem inferentia ex tenebris & cruciatu & rebus nigris & terroribus.

In hac parte quarta dat ſigna. 18. dominij melancholiæ. Primum eſt macies corporis propter ſiccitatem complexionis repugnantem multiplicationi carnis & adipis: & propter penuriam ſanguinis ex cuius unctuoſitate generat pinguedo, ſicut ex ſubſtantia ipſius generatur caro. Nam ſiccitas & fri. melancholiæ multiplicatæ directe contrariantur complexioni ſanguificæ & carnificæ. Secundum eſt color corporis fuſcus ſeu declinans ad nigredinem propter nigredinem melancholiæ cuti ſuppoſitæ maxime ſub palpebris oculi, ut ait Auer. 4. colliget. cap̄. 13. Tertium eſt nigredo ſanguinis & groſſities eius. Nigredo quidem propter nigredinem melancholiæ ſecum immixtæ. Groſſities uero propter melancholiæ groſſam terreſtreitatem. Quartum eſt uigiliarum multitudo, tum propter deſiccationem cerebri a melancholia, tum propter ſollicitudines & imaginationes phantaſticas & timores ſine cauſa, quos melancholia cerebro imbibita afferre ſolet. Quintum eſt plurima ſollicitudo. ſicut. n. ſanguinis & ſpirituum caliditas claritas & multitudo naturaliter reddunt hominem iocundum, liberalem, bonæ confidentiæ & bonæ ſpei: ſic diminutio caloris eorum, paucitas: & obſcuritas ex multitudine melancholiæ reddunt ipſum triſtē, ſollicitum cupidum, ſolitarium deſperationi & diffidentiæ expoſitum. Sextum eſt ardor oris ſtomachi propter melancholiam aduſtam, ꝗ ſplē ei mittit per cannalem proprium ad id deſtinatum. Et ſi de melancholiæ non aduſta ſignum iſtud intelligatur, intellige per ardorem ſtomachi punctionem quandam ab acredine melancholiæ plurimæ orificium ſtomachi ſtimulante ſicut fit interdum ex uſu nimio fortis aceti. Septimum eſt deſiderium mendoſum. i. appetitus cibi membris non egentibus alimento, ſicut. n. crapuloſi gulones quibus uēter uelut Deus eſt & nō comedunt ut uiuant, ſed uiuunt ut comedant acetoſis & ſtypticis cibis ſibi prouocant deſiderium comedēdi: membris alimento non indigentibus, ſic melancholiæ multitudo depulſa frequenter a ſplene ad os ſtomachi ꝓuocat appetitum ſui acetoſitate & ſtypticitate emulgens humidum quod in eo eſt inaniens ipſum ſicut in una uera fame. Octauum eſt urina groſſa fuſca aut nigra propter permixtionem melancholici humoris, qui talis eſt cum ea. Nonum eſt corpus brunum & piloſum. Et intellige brunū in coma & barba & alijs pilis corporis, ut non coincidat iſtud ſignum cum ſigno ſecundo, quod exponebatur de colore cutis. Et ſunt pili bruni dominante melancholia propter nigredinem fumorum deciſorum ab ea, q ſunt materia pilorum. Et ſunt multi propter multitudinem fumorum melancholiæ ex ſiccitate & terreſtreitate ipſius. ipſa enim eſt magis fumoſa quàm uaporoſa. Decimum eſt frequentia euentus melancholicarum ægritudinum, ſicut morpheæ nigræ propter ſparſionē melancholiæ, ſub cute & ulcerum malorum. uidelicet cancroſorum ex melācholia aduſta carnē corrodente & ſpleneticæ paſſionis propter multitudinem melancholiæ congeſtę in ſplene facientis ipſum intumeſcere & indurare. 11. eſt ætas ſenectutis, de qua dicit Gal. 5. morbi. cap̄. 4. Senectus nihil aliud eſt ꝗ mala complexio frigida & ſic. & ideo melancholiam multiplicat, & ſuper dominio eius atteſtatur. 12. eſt complexio melancholica frigida, quę ex ſui natura per ſe & ꝓprie melancholiam gñat, & per uiam indigōnis multiplicat phlegma uel cōplo uehementer cal̄a & ſic. quæ humores addurit & in mel̄iam conuertit. 13. eſt conſuetudo abundanti in mel̄ia & mel̄icis ægritudinibus & fluxibus melancholici humoris per hęmorrhoydes uel aliunde.

Melię dñantis ſigna 18.
Auer
Gal.

14.eſt regio vel vehementer calida aduſtiua humorum, ſicut terra æthiopum multiplicans aduſtam melancholiam vel regio pruinoſa tenebroſa groſſi aeris vicina paludibus ſicut mantuana, quæ melancholiæ naturalis eſt generatiua.

15.eſt ars ſeu artificium tanti laboris ꝙ humores adurit & melancholicos efficit, vel artificium quod fit in locis tetris turbidi & groſſi aeris vt artificium extrahēdi ferrum & alia metalla vel lapides aut terras a cauernis profundis. 16. eſt tempus anni.ſ.autumnus qui multiplicat melancholiam quia eſt frigidus & ſic.inordinatus, vt ait Gale.tertia aphoriſmorum.cōmento illius cañ. Autumnus phthiſicis malus. recipit etiam interdū ab æſtate quæ præterijt humores aduſtos melancholiçatos. 17.eſt regimen præteritum ex cibarijs melancholicis, vt caulibus, fabis, nigro pane, carnibus bouis, cerui, leporis, cygnorum, anſerum, anatum, caſei antiqui, quæ groſſitie & terreſtreitate ſuæ ſubſtantiæ gñant melancholiam. 18.eſt ſōnia terribilia de tenebris aut penis infernalibus vel de cruciatibus vel de rebus nigris aut de terroribus ex caſu in abyſſum, vel in manus latronum, vel inter ſerpentes, vel ſæuas beſtias deuoratrices. Multa ex

Raſis. his ſignis commemorat Raſis.2.Almanſoris.cap̄.de ſignificationibus choleræ nigræ dicens. Ardor ſtomachi multitudo canini appetitus & fuſcus color & ſanguinis nigredo ac ſpiſſitudo, & vrina nigra vel rubea fuſco participans colore vel viriditati appropinquans. Corpus præterea tale fit ī quo nigra ſolet generari cholera. In corporis autem albis & craſſis & nudis a pilis cholera nigra vel raro vel nullo modo generatur. In corporibus autem bruno coloratis colore & macris, atq; colorem habentibus ex rubeo & fuſco commixtū & muſculos & in corporibus ruffis & rubeis quando multū laborant vel male reguntur, & ſi cum hoc cibaria quibus prius vſus fuit choleræ nigræ generatiua fuerunt & prius regimen ſimile & corpori præterea acciderit, ſcabies & morphea nigra & puſtulæ malæ, & ſplenis augmentum. quando iſta affuerint non eſt amp. dubitandum choleram nigram dominari. Hæc ille.

Cap. viij. De ſignis quæ oppilationē demōſtrāt.

DVm materiæ coniunguntur & ſignificationes eas demonſtrant, & ſentitur extenſio & non ſentiunt̃ ſignificationes repletionis in toto corpore oppilationes proculdubio ibi adeſſe intelliguntur.

In hoc cap̄. primo dantur ſigna oppilationis ſimpliciter. Secundo oppilationis viarum per quas currere ſolent materiæ plurimæ. ibi ⌊Verūtamen grauitas.⌉ Tertio oppilationis aliarum viarum. ibi ⌊Cum autem oppilationes.⌉ Quarto oppilationis venarum. ibi ⌊Amp. plurimi.⌉ In prima

Oppiſo nis indicia. parte dicit ꝙ quando materiæ humorales fluere ſolitæ coniunguntur.i.commiſcentur & retinentur in parte aliqua, & per ſua propria ſigna retentæ monſtrantur, et ſentitur in parte illa vel prope eam dolor extenſiuus, vel extenſio inſolita ſine ſignis repletionis totius corporis indubie ſignatur oppilationem ibi adeſſe. Cuius cognitio valde neceſſaria eſt medico, quia eſt prægnans mater & nutrix aſſidua fere omniū ægritudinum materialium prohibens tranſitum alimenti ad membra, & expulſionem ſuperfluitatum ſuarum.

Verūtamen grauitas in oppilationibus ſentit̃ cum oppilationes in cannalibus exiſtunt p̱ quos multas currere materias eſt neceſſe, ſicut oppilationibus quæ in hepate fiūt, quoniam cum illud quod ex cibo ad hepar peruenit oppilationes penetrare prohibuerint colliget̃ ex eo res multa & retinebitur & grauabit uehementius quàm apoſtema, & diſcernetur ab apoſtemate per multam grauitatem & febris priuationem.

In hac ſecunda dicit primo ꝙ in oppilationibus cānaliū per quos neceſſe eſt tranſire materiam plurimam ſentit̃ grauitas manifeſta, vt in oppilationibus hepatis ſentitur grauitas in hypocundrio dextro, quia cum oppilationes iſtæ prohibuerint tranſitum chyli ad hepar ex quo generari ſolēt oēs humores, & aquoſitas vrinalis colligetur ex chylo illo multa quantitas, quæ retenta grauabit ſeu dolorem grauatiuum infert plus ꝙ̃ apā. Secūdo dicit ꝙ talis oppilatio differt ab apoſtemate in quo etiam eſt grauitas. Primo quia grauitas maior eſt in oppilatione ꝙ̃ in hepate. Secundo per priuationem febris, ſcilicet quia in oppilatione ſola ſine apoſtemate raro eſt febris. Et in apāte partium interiorum maxime principalium vtpl̄m eſt febris. Et hoc ideo eſt, quia materia ſimplicis oppilationis minus conculcata eſt ꝙ̃ materia apoſtematis, quare minus putrefit. Attende ꝙ oppilatio in corporibus a quibus reſoluitur vapor aereus raro parit febrem

Gal. ſed in corporibus a quibus reſoluuntur multi fumi capinoſi ſæpe febrem inducit. Iuxta illud Gal.8.megatechni.cap̄.1. Oppilatio pororum aliquando febrem generat, aliquando minime, quia corpora de q̄bus calidus & capinoſus fumus diſſoluitur ſi aliqua claudantur occaſione febris generatur. Corpora vero de quibus calidus & humidus vt pote aereus diſſoluitur cum oppilantur, rariſſime febris oritur.

Cum autem oppilationes in alijs fuerint cānalibus non ſentiet̃ grauitas ſed ſentietur retentio penetrationis ſanguinis & extenſio.

In hac tertia dicit ꝙ cum oppilationes fuerint in cannalibus, per quos pauca ſolet tranſire materia ſi in venulis mēbrorum exteriorum non ſentitur in eis manifeſta grauitas, ſed ſentitur in eis retentio.i. impedimentum penetrationis ſanguinis & extenſio aliqua ſiue dolor extenſiuus, quia tales cannales propter ſui paruitatem non poſſunt multum compræhendere materiam aggrauantem ſuo pondere partē oppilatam. Sed quæreret aliquis qm̄o ſentit̃ retentio penetrationis ſanguīs. dic ꝙ per diſtēſionē māḡ dilatantis vel prurītum aliquē inductum ab ea, vel ex diſcoloratione membri ad quod fluere ſolebat ſanguis ex huiuſmodi cannalibus.

Amplius plurimi oppilationes in uenis hn̄tiū colorem habent citrinum, qm̄ ſanguis per foramina ſua ad cutis ſuperficiem non accedit.

In hac quarta dicit ꝙ plures habentium venas habent colorem corporis citrinum: quia ſanguis totus ī integritate ſua prohibetur per oppilationem ad ſuperficiem cutis accedere ſed ad eam fluit ſubtilis cholera vel aquoſitas citrina qua citrinatur. Nunꝙ̃.n. vel rariſſime oppilatio eſt tanta quin ſubtile aliquid per eam penetrare poſſit. Iuxta illud Gal.9.megatechni.cap̄.1. Cum vero oppilationem dicimus intelligimus vias & foramina de quibus fumus diſſoluitur oppilata eſſe neq; arbitreris ea adeo eſſe oppilata vt nihil fumi ab eis egrediatur, maxime quod ſubtiliſſimum eſt. hoc enim impoſſibile eſt fieri in oſſibus quanto magis in carne. Gal.

Cap. ix. De ſignis uentoſitatem ſignificantibus.

VEntoſitates cognoſcuntur per id q̄d ex doloribus accidit membris ſenſibilibus. Et hoc quidem ſequitur illud ꝙ ipſe ex ſolutione continuitatis efficiūt. & cognoſcuntur per motus qui accidunt membris. Et cognoſcūtur etiam per ſonos. Et cognoſcuntur etiam per tactum.

In hoc cap̄. prīo dat quatuor modos noſcēdi vētoſitates. Scd̄o exeq̄t de prīo. ibi ⌊Dolores.⌉ Tertio de.2. ibi ⌊Cognitiones.⌉ Quarto de.3. ibi ⌊Ex ſonis.⌉ Quinto de quarto. ibi ⌊Earum.⌉ In hac prīa parte dicit ꝙ ventoſitates noſcuntur quatuor modis, Primo per dolores quos efficiunt ſoluēdo continuitatē

continuitatẽ mẽbrorũ. secundo ꝑ motus quos in mẽbris faciunt ventositates, sicut per saltũ q̃ fit id lacertis tertio ꝑ sonos a ventositate illatos vel a percussore, quarto per tactũ tangentis deforis locum reclusionis ventositatum.

Dolores autem extendentes uẽtositates significant, & præcipue si uehementes fuerint. Quod si illic permutatio ex dolore fuerit iam significatio completa erit. Et hoc quidem non erit nisi cũ continuitatis solutio in membris fuerit sensibilibus. In eis autem quæ sunt sicut ossa aut caro glãdulosa non apparet hoc per dolorem. est tamen cum in ossibus fiunt uentositates quæ ossa rũpẽdo frangunt, ubi non erit dolor nisi sequens pũcturã, qua os fractũ illud quod ẽ corã ipso frãgit.

In hac secunda dicit prĩo ꝙ dolores extẽsiui maxĩe si vehementes fuerint signãt ventositates. Et si dolor ille vehemens ꝑmutet̃ cito de parte in partẽ, tũc est certa & cõpleta significatio ꝙ a ventositate procedit. humores. n. nõ sunt ita mobiles vt ventositates. Põt aũt dolor extensiuus & a ventositate fieri & ab humore. Iuxta illud Prin. primi. secunda. doc. secunda. summa secunda. ca. 20. Extensiui vero doloris causa est ventositas aut humor qui neruũ aut musculũ extendit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates. Sed ventosus ab humorali discernitur facili motu eius de parte in partẽ & carentia ponderositatis. Secundo dicit ꝙ cognitio ventositatis ex dolore ꝓpter solutionem cõtinuitatis non erit nisi q̃n solꝰ continuitatis fuerit ĩ membro sensibili. In membris. n. quæ sunt sicut ossa & chartilagines & ligamenta & caro glãdulosa nullos habens neruos nõ apparet seu manifestat̃ vẽtositas per dolorem. Tertio dicit ꝙ interdũ fiũt in ossibus ventositates frangentes ossa rũpendo, & non erit ibidem dolor ex ꝑte ossis fracti, sed quia os fractũ rũpit vel opprimit mẽbra sensibilia sibi proxĩa sicut pãniculũ q̃ cooperit ipm̃.

Cognitiones autem uẽtositatum ex motibus membrorm sunt, sicut cognitiones ex saltu accidente ex uentositatibus quæ generantur, & mouentur ad hoc ut exeant & resoluantur.

In hac tertia dicit ꝙ cognitio ventositatũ sumpta ex motibus membroꝝ est sicut cognitio ex saltu ꝓueniente a ventositatibus quę gñantur & mouent̃ ad hoc ut exeant & resoluantur. i. quas natura gñat ex hũoribus cõtẽtis in neruis aut musculis, quos cum non possit ꝓpter grossitiẽ suæ substãtię expellere subtiliat eos & cõuertit ad formã vaporis vel ventositatis vt facilius expellat. Et intellige hic per saltũ dilatationem membri alicuius ex grossa ventositate quę frequenter apparet in supercilijs & fronte & angulis oculorum & cute, et quãdoque circa regionem cordis. Et hunc motum vocat Gal. quinto morbi iectigationem.

Saltus idẽ qđ iectigatio.

Gal.

Ex sonis autem cognoscuntur, quoniam soli aut erunt in ipsis eisdem, sicut uentris rugitus & eis similia. & sicut sonitus in splene cũ eius dolor ex uentositate fuerit aut ut sonus in eis fiat ꝑ percussionem quẽadmodum dignoscitur hydropisis inter asclitẽ & tympanitẽ per percussionem.

In hac quarta dicit ꝙ uẽtositates cognoscunt̃ ex sono duobus modis. Vno modo ex sono quẽ ipsemet inferunt in mẽbro in quo sunt vel per quod transeunt, vt rugitus vẽtris uel sonitus splenis indicãt vẽtositates in his membris cõtineri. Alio modo ex solo illato a medico percutiente vel aliq̃ alio supra locum in quo ventositas claudit̃. Et hoc mõ noscit̃ hydropisis, & dr̃ia est iter asclitẽ & tympanitẽ. Nã vẽter ꝑcussus sonat in asclite sicut venter aqua plenus cũ quadã gurgulatione, & in tympanite sonat ad instar tympani percussi.

Earũ autem cognitiones ex parte tactus sunt. Verbi gratia, quia tactus discernit inter inflationem, & tumorem cum humoribus, propterea ꝙ inflatio est ibi cum extensione & cedit impressioni & non in materia fluida & liquida aut humore uiscoso. sensus. n. tactus inter ista discernit. Et differentia quidem inter inflationem, & uentositatẽ non est in substantia immo in forma motus stationis & compræhensionis.

In hac quinta dicit primo ꝙ ventositates tactu cognoscunt̃. Nam tactus discernit inter ĩflationẽ ventosam & tumorem humoralem, quia in inflatione est extẽsio membri maior ꝓpterea ꝙ ventus sub pauca materia multũ locũ occupat & facilius cedit cõpressioni manus propter mobilitatẽ ventositatis, ex qua fit. Non sic autem euenit in materia fluida et humida vel humorali viscosa. Et hæc discernuntur per sensum tactus. Sed instabit aliquis quia in tympanite ventositas minus cedit ꝑcutiẽti q̃ꝫ in asclite aq̃sitas, sicut tympanũ fortius repellit baculũ q̃ ꝑcutit̃ & acutius sonat q̃ꝫ vter aq̃ plenus. Itẽ ĩ tũoribus hũoralibus tibiaꝝ hydropicorũ & augmasticorũ impræssio leuit̃ cũ digitis fit et aliquandiu permanet.

Ad primũ dic ꝙ ventositas clausa ĩ mẽbro qđ distẽdit nõ hñs spiraculũ neqꝫ viã nõ cedit ĩpressiõi sed fortiter resistit. verũ de tali nõ loq̃t̃ hic Prin. sed de mobili facile de loco ad locũ. Ad secũdũ dic ꝙ licet humoralis tũor cedat digito ꝑmenti, citius tñ cederet ventositas libere mobilis. Secundo dicit ꝙ ventositas non differt in subã ab ĩflatione sed in forma motus & stationis & comprehẽsionis vel cõpressiõis, ut alij libri hñt. Nam ventositas ꝓprie dr̃ vẽtus mobilis de ꝑte ĩ partẽ sicut ĩ rugitu, uel a corꝑe exiẽs sicut trulla aut bõbus, sed ĩflatio dr̃ vẽtus stans in parte aliq̃ constrictus seu coartatus. Et differt a cachexia, quia ĩ cachexia ventus ĩmiscetur subæ mẽbri, sed in ĩflatione cõprehendit̃ ĩ concauitate vľ cõcauitatibus membrorũ. Iuxta illud. Prin. primi secũda doctrina prima. ca. 5. Inter cachexiã vero & ĩflationẽ existit differentia duobus modis. Vnus est eẽntia, & alter est cõmixtura. Et declaratio istius est ꝙ ventus hic. s. in cachexia in mẽbri substantia est admixtus, sed in ĩflatione ẽ aggregatus & separatus & non admixtus membro. Et cachexiã quidem inuenit sensus mollem, sed inflatio sensui resistit resistentia multa aut pauca. Hæc ille.

Ventositas dupľr.

Ventositas qđ. et ĩflatio et cachexia.

Cap. x. De signis apostemata declarãtibus.

APparentia quidem declarant sensus & præsentia nominant singulare.

In hoc cap. 1. agit de signis apatũ apparẽtiũ & occľtoꝝ caľorũ et fridorũ. secundo de signis apatum q̃ ad saniem conuertunt̃. ibi ⌊ Cunqꝫ collectionẽ. ⌉ Tertio de signis permutatiõis materiæ apatis de membro in membrum. ibi ⌊ Est aũt cum in occultis. ⌉ Prima pars est pñs textus, in q̃ prĩo agit de signis apatũ apparentiũ. secũdo de signis occultorũ calidorũ. ibi ⌊ Occultorum ṽo. ⌉ Tertio de signis occultorum fridorum. ibi ⌊ Frigidũ aũt dolor. ⌉ Quarto in spãli de signis apatum calidorũ ĩ neruis. ibi ⌊ Cũ ãt apata caľa. ⌉ Quinto de gñali signo oĩum apatum interiorum. ibi ⌊ Amplius oĩa. ⌉ In hac prima particula prĩo dicit ꝙ sensus visus & tactus nob̃ sufficiẽter mãifestãt apata quæ apparẽt, ĩ exterioribus corporis, ita ꝙ ad horum cognitionẽ gñalẽ secũdum ꝙ apata sunt sufficit ea videre & palpare digitis sine alijs signis. Secundo dicit ꝙ pręsentia noĩant singulare. i. signa indicatiua q̃ apparent in eis declarant singulare esse seu determinatum apatis extrinseci, vt rubor calor dolor pulsatiuus & tumor magnus phlegmonem, rubor crocealis calor adustiuus, dolor pungitiuus paruitas tumoris erysipelam, tumor mollis fridus ĩdolorosus œdemiam, tumor durus frigidus sine sensu sclirrhosim.

Occultorum uero calida demonstrat febris comitans ea, & grauitas si membrũ in quo existit caret sensu, & grauitas cum dolore pungitiuo si membrum apostemosum, sensum hũerit. Ex eis etiam quæ ipsa declarant aut in declarando iuuant est nocumentum in operatiõibus illius mẽbri ingrediens. Et ex illis quæ ipsa uehementer significãt est sentire inflatiõem in parte illius mẽbri, si sensus ad ipsum semitam habuerit.

Apatis cali cognoscendi signũ quadruplex.

In hac secunda dat quatuor signa apatum calidorum occultorꝵ. Primum est febris comitans ea sicut ĩ pleuresibus piphleumonijs phlegmonibus hepatis & splenis cõit adest febris continua ꝑpter incessantẽ effumationẽ ipsorꝵ ad cor. Secundum est grauitas sensata ꝑpe locum apatis sine acumine doloris, si mẽbrum apatis sine sẽsu fuerit, vt splen hepar, & grauitas cum acuto dolore si mẽbrum aposum hũerit sensum, vt pãniculi pectoris stomachus diaphragma. In quorum apatibus vehemens sentiť dolor, tum propter malã cõpłonẽ diuersam partis aposæ, tum propter sołonẽ suæ cõtinuitatis. Tertium est nocumẽtum opõnis ptis aposę, vt nocumẽtum anhelitus in periphleumonia & sanguificatiõis in phlegmõe hepatis & mundificationis međiæ ĩ phlegmõe splenis. Quartum est sentire ĩflationẽ ĩ parte aposa si sensus ad ipsã semitã habuerit. i. si sensus tactus medici vel ęgri pertingere possit ad aposum mẽbrum, sicut pertingit ĩ apatibus splenis & hepatis declinantibus ad exteriora, maxime si fortis cõpressio fiat & pertingere nõ potest ad periphleumonias et apata renũ. Et istud ẽ de vehementibus signis apatis.

Frigidum autem dolor proculdubio non comitatur. Cuius uľia signa demonstrare est difficile. Quod si facilia facta fuerint necessario erunt tediosa. Melius ergo est ut sermo de eis posterius ad dictiones cuiusq; mẽbri particulares reseruetur. Quod autem hic dicemus est ꝙ cum sẽtietur grauitas & non dolor, & fuerint cum eo significationes dñij phlegmatis, existimandum erit ꝙ sit phlegmaticum. Et si cum eo fuerint signa dominij melancholiæ erit melancholicum, & proprie cum tangetur & fuerit durum. Durities nãque est de conuenientioribus significationibus ad ipsum declarandum.

In hac tertia dicit primo ꝙ ĩdubie dolor non concomitatur apa fridum, qa friditate suæ materię minuit & hebetat sẽsum tactus membri in q̊ ẽ, nec subito sed passim soluit eius continuitatem ꝑpter tarditatem sui motus. Id tñ ĩtellige de dolore graui acuto. in sclirrhosibus. n. hepatis splenis & renũ manifeste sentiť dolor grauatiuus. Secũdo dicit ꝙ difficile est tradere complete signa vľia fridi apatis. Et si ipsa essent facta facilia sic ꝙ in ordinem aliqs hæc redegisset. narratio tñ horum eẽt hic tediosa, quia indigeret uerbis ꝓlixis, quare melius est vt determinatio de eis differatur vsq; ad fen seu dictiones particulares. 3. cañ. &. 3. fen quarti. in quibus agiť de cãis signis & curis apatum membrorum. Tertio dicit ꝙ qñ in parte aliqua interiori sentitur grauitas manifesta sine dolore & signa dñij phlegmatis ibi affuerint sigñabunt apa phlegmaticum illic esse quod çimia & œdemia vocari solet. Quarto dicit ꝙ si grauitate partis alicuius interioris absq; dolore signa dñij melancholię apparuerint sigñabunt apa međicum, qđ sclirrhosis & sqrrus consueuit appellari, & maxime si perueniente ad ipsum tactu durum apparuerit. durities enim de conuenientioribus signis est ad declarandum tale apostema.

Sclirrhosis qd & sqrrus.

Cum autem apostemata calida in neruis fuerint erit dolor uehemens & febres fortes quæ cito ad extensionem & turbationem intellectus perducent, & in motibus dilationis & cõstrictionis facient nocumentum.

Apatis cali i neruis signi quintuplex.

In hac quarta dat quinq; signa apatum calidorum in neruis seu neruosis membris. Primum est uehementia doloris propter multam sensibilitatem particulæ patientis. Secundum est febris fortis propter inflãmatiouem plurimam humorum & spirituum ex vehementia doloris. Tertium est extensio. i. spasmus vel thetanus, tum ꝑpter fortitudiem doloris & febris, tum propter fortitudinem sensus membri patientis, cuius cõtinuitas in apate soluiť. Iuxta illud Gal. 3. techni. Nerui vero & tenanthos punctura propter plurimũ sensum, & ꝑpter hoc ꝙ continua est secundum principium particula parata est aduocare spasmos. Quartum est alienatio mentis propter colligantiam magnam nerui aposi cũ cerebro sicut cum radice, quare facile recipit cerebrum ab eo vapores corruptos perturbantes mentẽ vna cum febre. Quintum est nocumentum seu lęsio in motibus cõstrictionis & dilatationis voluntarijs, tum ꝑpter spasmum, tum ꝑpter oppilationem nerui apostemosi, quæ non sinit spiritus motiuos transire ad partes solitas recipere motum ꝑ mediũ nerui lęsi, tum quia dolor augetur in neruo lęso ex motu.

Amplius omnia interiorum apostemata in myrach tenuitatem & macredinem efficiunt.

In hac quinta dicit ꝙ omnia apata membrorum interiorum trunci corporis in hoc cõueniunt ꝙ attenuant & demacrant myrach. Et est myrach panniculus exterior ventris cõpositus ex cute & panniculo carnoso cuti immediate supposito & lacertis vẽtris. Iuxta illud Prin. tertij. 13. cap̃. 1. Cum ergo verificaueris tunc scies ꝙ cutis & pãniculus qui ẽ post ipsam & est carnosus & lacertus positus cum tunica quę est suprema tunicarum lacerti ventris non determinate omnes sunt ĩ summa myrach. Causa uero cur myrach extenuatur in apostematibus interiorum membrorum est propter oppilationes illatas ab eis prohibentes liberum transitum alimenti ad myrach, & quia hæc apostemata cõiter fœdãt uel diminuunt appetitum & debilitant digestiuam.

myrach quid.

Cunque collectionem facient apostemata in uisceribus & secundum exituræ semitam processerint infestabit dolor uehementer & febris, & exaspabitur lingua ualde, et uigilię fortiotes fiẽt, & accidentia augmentabuntur, & accrescet grauitas, & fortasse sentietur grauitas & infixio. Est etiam cum in corpore subito apparet macies & in oculis repentina concauitas.

In hac parte secunda primo dat signa conuersionis apatũ interiorum ad saniem. secundo dat signa saniei iam factę in eis. ibi⌊Cunq; illud⌉Tertio signa ruptionis eorꝵ & eruptionis saniei ab eis. ibi⌊Cunq; aperietur.⌉Quarto agit de via per quam expellitur. ibi⌊Materia autem.⌉Quinto de signis salutis post eruptionem materiæ eorum. ibi⌊Et significatio quidem bona.⌉ In hac prima particula dat nouem signa quibus cognoscitur ꝙ apata viscerum faciant collectionem saniei, & ꝓcedent secundum uiam eruptionis seu exiturę, nõ secundum viam resolutionis vel indurationis. Primum ẽ dolor vehementer infestãs in loco apatis & circuitu eius. Secundum est vehementia febris. Istorum signorum meminit Hip. aphor. secunda dicens. Circa generationẽ saniei dolores & febres magis accidunt q̃; facta sanie. Et Gal. ĩ cõmento dicit. Dolor autem inde fit propter extensionem mẽbri in quo est apostema & calefactionem sui. cor enim calefit ex calefactione membri in quo apa fit, quod erit cum sanguis mouetur ebulliens ad mutandum in saniem. Tertiũ

Saniei collectionis ĩ apatis uiscerũ indicia.

Hippo. Gal.

est asperitas

eſt aſperitas linguæ vehemens ex fuliginibus eleuatis ad eā a loco putredinis et fumis capinoſis expiratis a pectoralibus tranſeuntibus aſſidue cum aere per ipſam & ex vehemētia caloris febrilis, quo quaſi torreſit & areſit & criſpatur & iterdum finditur. Quartum eſt ſuperabundātia vigiliarum, quę dicitur arabice ſahara propter fumos acutos ad cerebrū latos, & ſuper calefactionem cerebri cū deſiccatione ex fortitudine febris. Quintum eſt augmentatio accidentium ſicut debilitatis virium ingetudīs corporis, oppreſſiōis anhelitus, caſus appetitus, clamoſæ ſitis & conſimilium propter fortitudinem pugnæ naturæ contra materiā apātis & rebellionem dictæ materiæ & vehementiam febris & doloris.

Sahara quid.

Sextum eſt augmentatio grauitatis ſeu ponderis ſenſate in loco apoſtematis, propterea ꝙ in digōne materię apoſtematis & cōuerſione eius ad ſaniem partes eius ſubtiliores reſoluuntur & groſſæ graues remanent vt cinis. Cuius rei ſignū eſt ꝙ ſi apoſtema aperueris añ ſui digōnem emanabit uirus ſanguineum aquoſum ſubtile. & ſi poſt digōnem aperueris exibit ſanies groſſa compacta terreſtris. ſanies enim de ſanguine eſt ſicut cinis ex multorum lignorum accēſione, vt ait Gal. ſecunda apho. commen. illius cañ. Circa generationes ſaniei. Septimum eſt ꝙ fortaſſe ſentiet̃ in loco apoſtematis cum grauitate infixio. i. dolor acutus, ac ſi ſpina vel acus eſſet ibi infixa propter acumē quod acq̃rit ſanies in ſui gñone ſicut in pleureſi. Octauum eſt macies interdum ſubito apparens propter liquefactionem carnis & adipis ab ardore febris, & vehementia doloris & ſuperfluitate vigiliarum & tenuitate diætæ. Nonum eſt concauitas in oculis repente apparens ipſis tendētibus ad iteriora ꝓpter deſiccatiōem & cōtractionē ſuoꝝ humoꝝ & tunicaꝝ et ligamētoꝝ et neruoꝝ opticoꝝ a fortitudine febris & doloris & vigiliarum.

Gal.

Cumq; illud quod collectum eſt fit maturum febris fortitudo & doloris & pulſus ſedatur, & loco doloris res aduenit quæ eſt ſicut pruritus, & ſi rubedo & durities ibi affuerint minorabit̃ rubedo & mollificabitur durities ut cōpreſſioni cedat, & ſedabuntur accidentia omnia dolorem facientia & grauitas ad ſui finem perueniet.

In hac ſecunda dat quinque ſigna ſaniei iam factæ in apātibus membrorum interiorum. Primum eſt ſedatio fortitudinis febris doloris & pulſationis in loco apātis quando illud quod collectum eſt fit maturum. i. qñ materia collecta ad apā iam digeſta eſt & facta ſanies tunc enim ceſſat ebullitio materiei apātis & vehementia extenſiōis vnde procedebant febris dolor & pulſatio, propter ea ꝙ natura ꝑ digōnem ſubtile reſoluit groſſum cōmiſcuit & cōtemperauit.

Saniei factæ in apātis iteriorū ſignū quintuplex.

Secundum eſt diſpoſitio ſimilis prurítui loco doloris aduenīēs. ſicut. n. phlegma ſalſum vel cholericus humor cuti ſuppoſitus acumine ſuo pruritum īducit, ſic ſanies acuitatē adepta pruritum quēdam vel titillationem infert. Cuius rei ſignum eſt ꝙ in apātibus extrinſecis poſtq; digeſta ſunt vix continemus quin ſcalpamus ea. Tertium eſt minoratio rubedinis & mollificatio duriciei ſi rubedo & duricies illic prius affuerint. Minoratio quidem rubedīs, quia ſanguis prę exiſtens rubeus factus eſt ſanies, quę ſi bona fuerit & laudabilis naturaliter alba eſt. Mollificatio vero duritiei ita vt cōpreſſione digitorum cedat, quia digeſtiua virtus duritiem liquæſcit, & humidum ſicco bene permiſcuit. Quartum ē ſedatio vel minoratio omnium accidentium dolorem faciētium, vt debilitatum inquietudinum vigiliarum anxietatis anhelitus, deiectionis appetitus, propter diminutionē febris ebullitionis & effumationis materiæ ad cor ſtomachum & cerebrum. Quintum eſt ꝑuentus grauitatis materię apātis ad ſūmmū ſui, ita ꝙ ſanie facta grauedo maxima ſentit̃, eo ꝙ digeſtio procedit ingroſſando ſeu inſpiſſando.

Cumq; aperietur accidet prius tremor mordicationem ſaniei ſequēs. Deinde apparebit febris propter exitum materiei & erit pulſus uacuitati & diuerſitati aptus, et incedet ſecundum uiam debilitatis & paruitatis & raritatis & tarditatis, & in deſiderio apparebit caſus, & ſæpe caleſiunt per ipſum extrema.

In tertia dat quinque ſigna apertionis apoſtematis īteriorís. Primum eſt tremor ſequens mordicationem ſaniei, ſicut enim frigida vel feruens aqua ſubito corpori nudo ſuperinfuſa tremorem inducit, ſic ſanies apoſtematis ab ātro ſuæ generationis exiens & membris ſenſibilibus ſuperinfuſa tremorem ſuſcitat conātibus his membris eam a ſe excutere, propter ſui mordicationem & acumē. Secundum ē febris apparens ꝓpter exitū mãei. i. cōmotionem vehementem & ſaniei effumationem ipſius ad cor & infectionem ac agitationem ſanguīs & ſpūum ab ea. Tertium eſt pulſus vacuus diuerſus in ſuis motibus debilis paruus rarus & tardus. Vacuus, quidem propter terrefactionem naturæ vel recollectionem ſui ad ſuum principium, vt fortificetur in expulſione ſaniei quare ſpūs & ſanguis ad cor tendunt reliquētes arterias uacuas. Diuerſus autem propter tremorem & terrefactionē naturæ ab inſolito & diuerſitatem motus ſaniei. Sed debilis paruus rarus & tardus, vt in ſubito terrore propter retractionem caloris ad cor, qui per arterias diffuſus ſolet redder̃ pulſum fortem magnum velocem frequentem. Quartum ē caſus ſeu defectus appetitus cibi manifeſtus, ꝓpter effumationem ſaniei motę & humorum cōmotorum ab ea ad orificium ſtomachi quare repletus aboīabilibus fumís & vaporibus cibos abhorret. Quītum eſt ſępe calefieri extrema. ſ. manus et pedes per ipſum apoſtema quod erumpitur. Et circa hoc attende ꝙ licet hora eruptionis apoſtematis calor naturalis ad cor reuocet̃ & extremitates hac de cā infrigidētur, redeunte tamen ad exteriora calore & ſanie diffuſa ꝑ corpus ac effumante libere ad membra ſupercaleſiunt manus & pedes. Et iterum quandoq; ſupercaleſiunt propter arefactionem ſimilem hecticæ præinductam ab interiori apāte & habituatum calorem illic derelictum. Iuxta illud Gal. 2. pronoſticorum commento illius cañ. Et ex ſignis huius quę putribilia ſunt cōiecturabis. Digiti vero q̃uis ſecundū plurimum in ægritudinibus chronicis infrigidentur, tamen in hectica ſunt calidi, quoniam generatio harum febriū ē in mēbris radicalibus & caľitas effūdit̃ ī extremitatibus digitorū.

Aptiōis apātis iteriorū ſignū quintuplex.

Gal.

Materia autem expellitur per cauſam ſuę partis aut in itinere ſpuēdi aut mingēdi aut egerēdi.

In hac quarta dicit ꝙ materia apātis interioris expellitur ad exteriora corporis per cauſam ſuæ partis. i. propter declinationem manifeſtam partis, in qua eſt ad aliquam viarū communium expulſionis, vt ad uiam ſputi vel vomitus uel viam vrinæ vel egōnis. Nā ſi ipſa fuerit in pectoralibus cōmuniter per ſputum eijcitur, ſi prope orificium ſtomachi ꝑ vomitum, ſi in ſima hepatis, ſplene, aut īteſtinis per ſeceſſū, ſi in gibbo hepatis, renæ aut veſica per vías vrinæ. Vel expone ꝙ materia apoſtematis expellitur per cauſam ſuę partis. i. erumpit ab antro, in quo eſt per partem teneriorē & facilius rumpibilem vel aperibilem a ſanie ſibi faciente uiam ſuis acuitate & corroſione, & poſtea declinat ad aliq; uiaꝝ expulſionis. Vel expoſitione ꝙ materia apoſtematis expellit̃ per cauſam ſuę partis. i. per ꝑtes ſaniei magis acutas & plus corrodentes facientes viam toti apāti ſeu materiæ eius.

Et ſignificatio quidem bona poſt apertiōem eſt, ut febris ex toto quieſcat, & anhelitus fiat facilis, & uirtus uiuificetur, & materia cito in parte ſua egrediatur.

In hac quinta dat ſigna bona. 4. portendentia ſalutē poſt apertionem apoſtematum interiorum. Primū eſt ut febris ceſſet ſeu ex toto quieſcat. Ex hoc. n. ſignificatur dominium

naturæ completum super materia apostematis & elõgatio dictæ materiæ a corde. Secundum est vt anhelitus fiat facilis, ex quo significatur ꝙ neq; materiæ apostematis nec fuligines eius ad pectoralia declinant suffocatiõem vel oppressionem anhelitus illic ĩducturæ. Tertium ẽ uiuificatio virtutis in bene comedendo digerendo & dormiendo pulsu & anhelitu, propter cessationem febris doloris & malorum accidentium & elongationem saniei a membris prĩcipalibus. Quartum est facilis & velox exitus materię in parte sua. i. per partem suæ declinationis, ita ꝙ obedit plene & perfecte virtuti expulsiuæ. Similia fere signa salubria & mortalia his contraria meminit Hippo. secundo ꝓnosticorum de apostematibus pectoralium dicens. Et quos febris in die rupturæ dimiserit eos euasuros pronuntiabis, tunc cibos appetũt, neque sitiunt. Et modicum atq; coniũnctum est quod egerũt. Pus quod faciunt album est & lene & per totum æquale, & sine labore & cum modica tussi, & hi in breui sanantur. Prope hos sunt qui proxima signa signis eorum hẽbunt. Quos autem febris in apostematis ruptura non desinit & quasi furtiua postmodum inuaserit & afficiuntur siti & fastidio cibi, & egerunt molle & pus quod iactant viret & liuet, & phl'ati ẽ admixtũ, his signis pertractatis perituros non dubitabis.

Hippo.

Est autem cum in ocultis apostematibus materia de membro ad membrum mutatur. Et est cum hęc quidem mutatio est bona & est cum est mala. Bona autem est cum de membro nobili ad ignobile mutatur membrum, sicut cum de apostematibus cerebri mutatur ad illud quod ẽ post aures, & de apostematibus hepatis ad inguina. Et mala est cum de membro ignobili ad membrum eo nobilius mutatur aut quod minus possit tolerare illud quod ei accidit, sicut cum apostema laceris ad ptẽ cordis aut pulmonis mutat̃.

In hac parte tertia primo agit de mutatione materię apostematum de membro in membrum, & diuidit eam in bonam & malam & describit vtranq;. secundo dat signa mutationum dictæ materiæ ad inferiora & mutationum eius ad superiora. ibi Mutatio præterea occultorum. Tertio declarat quæ mutationum ad superiora deterior est, & quę minus mala. ibi Et illud quidem. Quarto dat signum salutis ĩ omnibus apostematibus interiorum, & remittit nos ad alia super his. ibi Fluxus præterea. In hac prima particula dicit primo ꝙ quandoq; contingit materiam occultoꝝ apostematum transire de membro in membrum. Et hoc accidit vel ex furiositate materiæ per uiam symptomatis, vel ex fortitudine naturę seu membri expellentis & debilitate recipientis, vel ex applicatione repercussiuorũ fortium supra regionem primi apostematis, vel attractiuorum fortium super membrum ad quod transit. Secundo dicit ꝙ mutationum materiæ apostematum interiorum de membro ĩ mẽbrum quędam bona est, qua melioratur ægri dispõ, alia mala qua deteriorat̃. Tertio dicit ꝙ bona mutatio est cũ materia apostematis mutatur de membro nobili ad membrũ ignobile, vt cum materia apostematis cerebri fluit retro aures, apostema illic generans, vel materia apostematis hepatis fluit ad aliquod inguinum ipsum apostemans. Quarto dicit ꝙ mala mutatio est cum materia apostematis mutat̃ de ignobiliori membro ad nobilius vt cum materia pleuresis ad cor aut pulmonem transit & ipsum apostemat, vel cum mutatur ad mẽbrum qnod minus tolerare sufficit apostema & accidentia eius, vt si materia apostematis splenis transmutet̃ ad orificium stomachi & ipsum apostemet. Grauius etenim apa sustinet ꝓpter fortitudinem sui sensus.

Mãæ apoſæ mutatio duplex.

Mutatio præterea occultorum apostematum & inclinationes magnorum apostematum ad superiora aut inferiora significationem habent. Nam si in motibus ipsorum ad inferiora declinauerint in hypocundrijs apparebunt extensio & grauitas. Et si in motione sui ad superiora declinauerint demonstrabit illud nobis dispositionis anhelitus malitia & eius coangustatio & ipsius difficultas, & pectoris constrictio, & ardor ab inferioribus incipiens & ad superiora tendens. & grauitas in parte furculæ & capitis dolor. Et est etiã cum signum apparet in adiutorio & asseid.

In hac secunda dicit primo ꝙ mutationes apostematum interiorum de membro in membrum & declinatione suaꝝ materierum ad superiora vel inferiora signa propria habent quibus cognoscuntur. Et non loquitur hic de mutationibus materię de latere in latus, sicut cum pleuresis dextri lateris conuertitur ad eam quæ fit in sinistro, nec de mutationibus materierum de ĩterioribus ad exteriora quia sunt manifestæ, nec indigent signis declarantibus eas. Secũdo dicit ꝙ si materia apostematis interioris declinauerit in motibus eius ad inferiora sentiẽtur in hypocundrijs seu locis sub costis grauitas & extensio. Grauitas quidem ratione ponderis materiæ descendentis. Extensio uero propter stricturam nimiam viarum, quas materiæ motæ suo impetu extendũt, maxime cum colliguntur ad apostema. Et ista sunt ĩtelligẽda cum materiæ mouentur de regione vitalium vel aĩatorũ membrorum ad regionem naturalium, tunc enim transeũt vel per hypocundria vel prope. Sed si moueantur a cerebro ad fauces vel a gutture ad pectus non necessario sequit̃ tensio aut grauitas in hypocundrijs. Tertio dicit ꝙ si materię apostematum interiorum declinent in suis motibus ad superiora cognoscitur id sex signis. Primum est malitia dispositionis anhelitus. s. coangustatio & malitia ipsius ex multitudine materiæ per pectoralia transeuntis. Secundum ẽ constrictio pectoris ita vt in clibano eius non valeant cor & pulmo sufficienter dilatari propter oppressionem materieꝝ ascendentium. Tertiũ est ardor incipiens ab inferioribus partibus, videlicet a loco primi apostematis & superius tendens, tum ex caliditate matęrierum, tum ex motu ipsarum q est causa caloris. Quartum est grauitas seu pondus in directo furculæ. Nam per hanc transeunt venæ & arterię delatrices humorum ab inferioribus ad superiora. Cum igitur illac materię transeunt & morentur paululum ex strictura loci sensus ponderis ingerunt. Quintum est dolor capitis tã ex malis humoribus q̃ʒ ex fumis & vaporibus trãseuntibus ad ipsum & motus in eo. Sextum est signum aliquod apparens circa adiutorium bracchij & asseid. i. arundines seu socilia eius. Et hoc signum est punctio aliqua vel grauitas vel supercalefactio propter communicationem in stipite uenarum transeuntium ad brachia cum venis ascendentibus ad caput, vnde fit vt de materijs sursum tendentibus interdum aliquid ad bracchia feratur.

Apoſæ mãgæ ſcedẽtis ſignum ſextuplex.

Et illud quidem quod ad superiora declinat si cerebro fuerit infixum erit malum et terrefaciẽs. Verũtamẽ si ad carnẽ laxã quæ est post aures declinauerit, euasionis fiducia in ipso erit.

In hac tertia dicit primo ꝙ si materia apostematis sursũ lata cerebro ĩfigatur ita vt ipsum apostemet erit malũ signũ & terrefaciens, quia omne apostema cerebri est mortale uel de morte suspectum, ob cerebri dignitatem & febrem continuam quæ ipsum comitatur. Attende ꝙ frequenter in pleuresibus circa statum earum fumi aliqui & vapores corrupti cerebrum petentes efficiunt paraphrenesim, quæ si parum duret & virtus præstiterit non est multum verẽda, sed cum materia pleuresis cerebro infigitur faciens phrenesim pessimum est & mortale. Secundo dicit ꝙ si materia apo-

stematum

ſtematum interiorum ſurſum aſcendens declinauerit ad carnem laxam glandulosſam, quæ eſt retro aures fiducia ſalutis & euaſionis inde habenda erit. De tali declinatione materię loquitur Hip. ſecundo pronoſticorum dicens. Quibus periphleumonicis poſt aurẽ & infra aurẽ apa contingit & putredinẽ ſecerit cum crepuerit fiſtulam parit, & ſic euadunt. Hippo.

Fluxus præterea ſanguinis ex naribus in talibus apoſtematibus eſt ſignum bonum, & in omnibus etiam interiorum apoſtematibus. Tu autem ad hoc inquirendum expecta in eo quod poſtea dicturi, ſumus, ubi ſermonem de apoſtematibus inueſtigabimus & diſpoſitionem cuiuſqȝ occultorum membrorum nominabimus.

In hac quarta dicit prim o ꝙ fluxus ſanguinis narium ſpõte ſuperueniens eſt bonum ſignum in apoſtematibus, quorum materiæ tendunt ad ſuperiora & in omnibus apoſtematibus interiorum membrorum, quia criſis optima & perfectiſſima per fluxum ſanguĩs narium fieri ſolet, cum ſiꝛ educat groſſum & ſubtile materiæ peccantis modeſte faciliter & ſine anguſtia. In teſtimonium huius dixit Hip. pronoſti. prima. Elegantius omnibus ſignis ſignum ſanguĩs effuſio ẽ ex his quæ ſunt in prænotatis locis. Secundo dicit ꝙ ſermo completus de his expectandus eſt & differendus vſque ad fen tertiam quarti, quæ eſt de apoſtematibus, & vſqȝ ad tertium canõ. in quo agitur de diſpoſitionibus cuiuſqȝ mẽbrorum interiorum tam apoſtemoſis ꝗ͂ aliȷ̃s.

Cap. xi. De ſignis ſolutionis continuitatis.

Olutionem cõtinuitatis ſi in mẽbris acciderit apparentibus ſẽſus declabit.

In hoc cap. primo excuſat ſe de non aſſignatione ſignorum ſolutionis cõtinuitatis extrinſecę. ſecundo dat ſigna ſolutionis intrinſecæ. ibi ⌊ Q; ſi membris. ⌉ Tertio remittit nos ad libros particulares tertium & quartum de ſignis cuiuſdam ſolutionis continui. ibi. ⌊ Et eſt cum. ⌉ Quarto declarat quæ ſolutionum continui & apoſtematum ſunt deteriores. ibi ⌊ Et tu quidem. ⌉ Quinto continuat dicta dicẽs. ibi ⌊ Et quoniam pulſus. ⌉ In hac prima parte dicit ꝙ ſenſus. ſ. viſus & tactus ſatis nobis manifeſtãt ſolutiones continuitatis exteriorũ membrorũ, quare non eſt opus aliqua de eis tradere ſigna quibus cognoſcantur.

Quod ſi in membris acciderit occultis dolor eam demõſtrabit perforatiuus aut pungitiuus aut corroſiuus, & præcipue ſi non cum eo affuerit febris. Et ipſam multotiens comitatur humoris ſpiſſi cum ſanguine, exitus ad amplitudinem deſcendentis. Et purulentæ materiæ egreſſio ſi poſt ſignificationem apoſtematum fuerit & eorum maturationem. Quæ autem eſt poſt apoſtemata eſt cum ſignificat apoſtematis apertiõem cum maturatione & eſt cum non. Si uero cum maturatione fuerit febris cum apertione quieſcet & euacuabitur pus, & quieſcet grauitas & alleuiabitur. Quod ſi non ita fuerit dolor fiet maior & augmentabitur. Eſt etiam cum continuitatis ſolutio ex membri dislocatione a ſuis locis & ex receſſione membri a ſuo loco, & ſi non diſlocetur ſicut ruptura dignoſcitur. Et eſt cum ipſa cognoſcitur retentione eius quod euacuari cõſueuerat ex cannalibus, quoniam fortaſſe ad cannales. aut ad amplitudinem quam continuitatis ſolutio facit, deſcendet, & non ſecũdum naturalem ſeparatur uiam, quemadmodum illi contingit cui inteſtina rumpuntur cum egeſtio foras exire ei prohibetur.

In hac ſecunda aſſignat quinque ſigna ſolutionis intrinſecę. Primum eſt dolor perforatiuus vel pũgitiuus vel corroſiuus, maxime ſi non affuerit febris. Iuxta illud Gal. 2. techni. Dolores vero ſecundũ quẽ incumbunt locum aut continuitati ſolutionem aut alterationes ſubitas oſtendunt. Soluitꝛ igitꝛ continuitas inciſione & comeſtione & fractura & tẽſione. Alteratur vero ſubſtantia caliditate & frigiditate ſiccitate & humiditate. Hæc ille. Cum igitur ſoluitur intra continuitas inciſione, tunc ſentitur dolor pungitiuus vt in pleureſi, dum comeſtione ſeu corroſione dolor corroſiuus vt ĩ cancris interioribus. dum fractura & tẽſione dolor perforatiuus vt in colicis & iliacis, in quibus materia groſſa aut ventoſitas quæ retinetur inter tunicas membri duri & groſſi, ſicut corpus inteſtini colon inceſſãter ipſum rũpit & in ipſum penetrat ſtimulãdo ac ſi cerebro perforaretur, vt ait Prĩ. c. 20. ſummæ ſecundæ doc. ſecundæ. huius fen. Signanter dicitꝛ ſi non cum eo. ſ. dolore affuerit febris, qa ex febre ſola vel alia mala complexione diuerſa ſine quacunqȝ ſolutione continui poteſt fieri dolor. Secundum eſt exitus humoris ſpiſſi cum ſanguine deſcendentis ad amplitudinem. i. aliquam amplã concauitatem vnde effluit, vt ſi ſolutio fuerit in ſtomacho effundit in concauitatem eius ſanguinem qui cum phlegmatibus vomitu eȷ̃citꝛ, ſi ĩ inteſtinis cum fecibus per ſeceſſũ exit, ſi in renibus aut veſica cũ vrina effluit, ſi in pectore cũ ſputo expellitur. Et hoc ſignum non ſemper ſed multotiẽs comitatur ſolutionem in interioribus. Nam natura interdum non inuenit viam qua ſanguinem expellat quare ĩtus putrefit putrefaciens partem in qua detinetur. Tertium eſt egreſſio materiæ purulentæ. ſ. quę eſt vt pus vel ſanie ſi poſt ſigna apoſtematum & eorum maturationem apparuerit. Quod ſignanter dicit, quia nihil prohibet ſaniem ĩ venis aut aliȷ̃s cõcauitatibus ex corruptis humoribus fieri & foras effluere ſine ſolutione continui, licet tãdem vias excoriet acumine ſuo ſi diu fluxerit. Et notat hic prin. circa hoc ſignu m ꝙ ſanies effluens poſt apoſtemata quando ſignificat apertionem apoſtematis cum maturatione, & quandoqȝ ſine maturatiõe ꝓpter violentiam aliquam. Et quando aperitur cum immaturatione febris quieſcit ſeu ceſſat cum apertione & ſanies euacuatur a corpore, & grauitas quæ pręſentiebatur in loco apoſtematis ceſſabit & alleuiabitur æger. Quod ſi non ita fuerit. i. ſi materia apoſtematis nõ fuerit matura quando aperitꝛ dolor fiet maior & augmentabitur malitia accidentium.

Quartum eſt diſlocatio membri, ſicut in ruptura inteſtinali diſlocantur inteſtina, & in ſtruma dorſi diſlocantur ſpondiles vel exitus membri a ſuo loco ſeu ſitu ſine diſlocatione integra, ſicut cum torquetur caput adiutorȷ̃ in pixide ſpatulę vel vertebrum in ſcia ſine exitu totali a propria iunctura vel matrix ĩ ſuo loco. Ex his. n. ſignificatur ſolutio aliqua cõtinuitatis. Quintum ſignũ ſumitur ex huius retentione, qđ euacuari conſueuerat ex cãnalibus, propterea ꝙ illud dereliquit vias ſolitas & conuertitur ad cannales alios vel ad amplitudinem quam efficit ſeu cui viam dedit continuitatis ſolutio, vt ſi poſt dyſſenteriam vehementem ſubito ceſſet exitus ſanguinis & fecum ſine alleuiatione infirmi & ſine cauſa manifeſta præſumitur inteſtinum aliquod eſſe perforatũ, & per eius foramen humores & feces deſcendere vel effundi in concauitatem ventris.

Soľonis ĩtrinſecę ſignũ quĩtuplex.

Et eſt cum continuitatis ſolutio non apparet, nec ꝑ ſigna cognoſcitꝛ uniuerſalia quæ nominata ſunt, unde in eius declaratione dictiones particulares ſunt neceſſariæ quæ ſunt ſecũdum unũ quodqȝ membrum. Et hoc quidem ut membrũ ſenſũ nõ habuerit nec humorẽ ſuſceperit, qui ab eo effluat, nec a ſuo loco moueri poterit, & aliȷ̃

mẽbro nõ adhęserit, cuius dislocatione moueat̃.

Solutio cõtinuitatis nõ apparẽs quæ.

In hac tertia dicit. primo ꝙ aliqua est solutio continuitatis non apparens nec apta cognosci p. s. signa vniuersalia nunc dicta, & ideo necessarius est sermo particularis secundum vnũquodq; membrum super declaratione signorum eius. Secundo dicit ꝙ talis solutio continuitatis est quę fit membro non habente sensum nec humorem recipiente qui ab eo effluat, nec apto recedere a proprio loco, nec adhęrente alij membro, cuius dislocatione remoueatur a proprio loco sicut ossa serraliter coniuncta vel aliter coniunctione firmissima & imobili vel chartilagines aut ligamenta.

Et tu quidem scire debes ꝙ apostemata & cõtinuitatis solutio quæ deteriora habent accidentia sunt quæ in membris existunt neruosis quæ sunt fortis sensus, quoniam cum sunt perniciosa, sed syncopis & spasmus ea semper comitantur. Syncopis quidem propter doloris fortititudinem . Et spasmus propter membri neruositatem. Deinde illa quæ sunt super iuncturas, quoniam tarde meliorationem recipiunt propter uehementem iuncturæ motum, & propterea ꝙ amplitudo quæ est apud iuncturam est apta ut materia ad ipsam descendat.

In hac quarta dicit primo ꝙ apostemata et solutiones cõtinuitatis quibus assunt accidentia peiora sunt quæ fiunt in membris neruosis fortis & plurimi sensus ut in neruis musculis & chordis hę. n. interdum pniciosę sunt siue mortales, maxime quę fiunt in musculis timporum, propter fortitudinem sui sensus & proximitatem eorum cum cerebro & magnitudinem eorum & multitudinem suarum originum a diuersis cerebri partibus. Et has semper cõcomitantur syncopis & spasmus. Syncopis quidem propter superfluam resolutionem sanguinis & spirituum ex fortitudine doloris. Spasmus vero propter membri neruositatem quæ vehementer oppræssa solutione dolorosa vel apostemate retrahit versus suam originem. Secundo dicit ꝙ solutiones continuitatis & apostemata deteriorum accidentium post prędictas sunt hæ quę factę sunt super iuncturas. Primo quia propter assiduationem motus iuncturarum commouetur in eis dolor & melioratio seu curatio sua retardatur. secundo quia iuncturę sunt dispositæ recipere materias superfluas propter amplitudinem suarum cõcauitatum, quibus necessario indiguerunt ad libere explicandum suos motus. Attendę ꝙ Hip. solutiones continuitatis deteriores commemorauit. 6. aphor. dicens. Vesicam ĩcisam aut cerebrum aut cor aut diaphragma aut renes aut intestinorum aliquod gracilium aut ventrem aut hepar mortale est. Sed ibi loquitur de solutione cõtinui in membris organicis & interioribus. Hic vero videt̃ loqui Prin. de solutione in simplicibus aut extrinsecis vel ꝑpe superficiem corporis positis.

Et quoniam pulsus & urina existunt ex significationibus dispositionum corporis uniuersalibus de eis igitur loquemur.

In hac quinta dicit ꝙ post prædicta loquetur de pulsibus & vrinis scilicet in duabus summis sequentibus, quia sunt ex signis vniuersalibus, quibus cognoscuntur dispositiones corporis, videlicet, sanitas, neutralitas, & ęgritudo, de qbus quidem signis est doctrina præsens.

Finis expositionis Ia. de partibus.

Sequitur expositio Iacobi Foroliuiensis super sũma prima & secunda doc. tertiæ Fen secundæ primi cañ.

Summa prima Doctrinæ tertiæ Fen secundę primi est de pulsibus, cuius sunt. xix. capitula.

Caplm. i. Sermo uniuersalis de pulsu.

PVlsus est motus receptaculorum spiritus ex diastole et systole compositus ad regendũ spũm per aerem attractũ.

Primo nota. vt quidam dicunt licet tã signa ab vrina sumpta & egestione q̃ a pulsu sint signa cõmunia, per quæ fere super omnia genera ægritudinum possumus significare, merito tamen Aui. visum fuit a pulsu inchoandã fore doctrinam. Est enim signum sumptum a pulsu certius & magis permanens, eo ꝙ significatio sumpta ab operationibus est prima & perdurans. s. magis q̃ sumpta a superfluitatibus, vt in hac secunda fen doc. tertia prio cap̃. ponit Aui. Signum autem sumptum a pulsu est ab operationibus. Ab vrina vero a superfluitatibus, vt satis patet. Licet expedite dici possit hunc ordinem extitisse ad beneplacitum vt alij dicunt. Huius etiam ordinis potest dari causa, quia cõmunior est significatio sumpta a pulsu super dispositionibus corpis q̃ significatio ab vrina sumpta. Significamus. n. per pulsum ĩmediatius super dispositionem virtutis vitalis. per vrinam vero naturalis. Communior autem causa omnium operationum nostri corporis & generalior est vitalis q̃ naturalis uirtus, vt supra declaratum est doctrina de virtutibus &c. Secundo nota. ꝙ hic terminus motus sumitur dupl'r. Primo ꝓprie pro successiua mutatione continua cũ alijs requisitis ad verum & proprie dictum motum. Et taliter non sumit̃ hic, eo ꝙ pulsus non est vna continua mutatio, immo plures in se continet continuos motus quiete et quietibus interceptos, secundo sumitur hic terminus motus communiter pro aggregatione ex mutatiõibus pluribus & quiete vel quietibus interceptis ad vnum tamen finem uel terminũ tẽdentibus, vel ordinatis, qualiter dicimus motum quo for. vadit romã esse motum qui completur in vno mense &c. quia aggregatum ex motibus & quietibus interceptis completur tãto tẽpore &c. Et sic in proposito dicimus pulsum esse motũ, quia scilicet ex pluribus mutationibus aggregatum ad vnum finem ordinatis vt patebit. Tertio nota per receptacula spiritus in proposito intelligere debemus tam cor quàm arterias, licet quidam proprie arterias intelligant pro quãto sunt membra ad receptandũ spiritum a corde trãsmissum & cõtinendum principaliter deputata. Quarto nota penes auctores cõmuniter hos terminos reperiri. s. pulsus anhelitus diastole systole expiratio respiratio & inspiratio. Intelligentes per pulsum motum cordis et arteriarum ad cordis & spiritus refrigerium & conseruatiõem ordinatum. Per anhelitum vero motum pectoris & pulmonis dilatatiuum ad aerem frigidum ab extra recipiendum & constrictiuum ad aerem calefactum et fumos exterius expellendum ad cordis et spiritus conseruationem principaliter ordinatum. Ex quo apparet inter anhelitum & pulsum cõuenientia quędam & differentia. Conueniunt. n. primo, quia ad eundem finem ordinantur. s. ad regimen spiritus & cordis, licet pulsus mediante minus & anhelitus magis. Conueniunt secundo eo ꝙ uterque compositus est ex motibus contrarijs. s. dilatatiõe & cõstrictione. Differũt autem ex parte mobilis, quia mobile motu pulsus est cor & arteria, motu vero anhelitus est pectus et pulmo. Differunt etiam ex parte mouentis, quia mouẽs motu pulsus est uirtus vitalis, motu vero anhelitus est animalis & naturalis. secunda apho. in cõmẽto illius aphorismi. Apoplexiam fortem soluere, prima tertij cap̃. de apoplexia. Per diastolem intelligunt motum dilatatiõis arteriarũ ad expellendum aerem frigidum ab extra recipiendum & spiritũ & sanguinem & aerem calefactum & fumos capinosos a corde expellendum quæ omnia tempore dilatationis in arteria recipiuntur: Intelligunt etiam corpus dilatatiõem ad aerem frigidum recipiendum ab arterijs. Contra vero per systolem constrictionis motum cordis & arteriarum ad expellendum aerem calefactum & fumos & spiritus & sanguinem distribuendum toti. Per inspirationem vero intelligũt pectoris & pulmonis dilatatiõem ad aerem frigidum ab extra attrahendum.

Motus duplex.

Spũs receptacula quid.

Pulsus & Anhelitus qd & in quo cõueniũt & ac differentia.

Diastole quid.

Inſpiratio & expiratio & reſpiratio qd

attrahendum. Per expirationem intelligunt conſtrictionem eorrundem ad ipſum aerem calidum & fumos expellendum. Reſpiratio vero eſt commune ad inſpirationem & expirationem ſecundum quoſdam, vel ſecundum alios componitur ex his, ſed de hac diuerſitatem non eſt curandū, puto tamen ꝙ proprie loquẽdo reſpiratio & expiratio idem ſint. Et ita videtur vti Gal. iſto termino reſpiratio libro de vtilitate pulſus, dicitur.n. reſpiratio quaſi retro ſpiratio, ſed de nominibus non debet eſſe contentio. Quinto nota ꝙ regimẽ ſpūs ex multis perficitur. Primo prohibendo ĩtenſionem vel inflãmationem ſpiritus. Cum.n. ſpiritus ſit ſubſtãtia faciliter inflãmabilis propter caliditatem & ſubtilitatem eius niſi continue eidem occurrat aliquod corpus eo frigidus inflãmationem prohibens inflãmaretur & reſolueretur, tale autem occurrens eſt aer. Secundo perficitur ſpiritus regimen per ſpiritus conſeruationem & generationem, cum.n. ſpiritus ſit faciliter reſolubilis & continue reſoluatur non lõgo tempore vita perduraſſet, niſi ipſius fieret continua gñō ad quam fiendam etiam ſeruit aer frigidus ad cor perueniẽs complexionem cordis & ſpiritus debite temperando, al's.n. inflãmata caliditate potius ſpiritum reſolueret & corrumperet ꝗ de nouo produceret. Ex quo patet diaſtolem in pulſu eſſe cauſam generationis & temperamẽti ſpiritus adhuc cordis pro quanto attrahitur aer frigidus ad cor. Conſtritionem vero pulſus patet ad idem ſeruire. dum.n. dilatatur cor pellit arteria per eius conſtrictiõem aerem frigidum in cor. Tertio perficitur regimen ſpiritus per eius mundificationẽ, oportet.n. ſpiritum in corde generatum a duobus ſecum mixtis deputari. Primum eſt aer in corde calefactus, qui ꝑpter moram eius in corde factus eſt inutilis cordis refrigerio. Secũdum eſt fumus multiplicatus in corde per actionem caloris in humidum ſanguineum, ex quo ſpiritus generatur & etiã in alias partes cordis qui eſt ſicut ſuperfluitas aduſta ſuperfluens generationi ſpiritus. niſi.n. hic fumus expelleretur inflãmaretur ſpiritus & ipſum redderet groſſiorem ꝗ eſſe debet & ſuas impediret operationes & eius expulſioni deſeruit conſtritio. dum.n. cor conſtringitur depellit in arterias aerẽ calefactum & fumum hunc dictum capinoſum propter neceſſitatem dictam, & vt cedat locum nouo aeri frigido attrahendo. Perficitur etiam regimen ſpiritus per eius diſtributionem ſuper toto. Cum.n. ſpiritus in toto fiat continua reſolutio neceſſaria eſt ſuper toto continua tranſmiſſio. & hoc etiam per conſtritionem perficitur. dum.n. cõſtringitur cor pellit in arterias aerem calefactum & fumos & ſpiritum & ſanguinem arterialem, qui poſtea per arteriarum cõſtrictionem omnibus alijs tranſmittitur membris. Ex quo patet ꝑ aerem attractum regi ſpiritum, quia refrigerari vel temperari, & per conſequens eius prohiberi nimiam reſolutionem et regenerari & multiplicari, & per eundem etiam a fumis capinoſis mundificari, niſi.n. eſſet aer fumus, commixtus tempore conſtrictionis non fieret conueniens fumorum capinoſorum eductio, nam aer egrediens extrahit fumos ſecum cõmixtos, & per conſequens bene dictum eſt in diffinitione ad regendum ſpiritum per aerem attractum. Et colligitur ſnĩa hæc tota virtualiter ſecunda primi, doc. ſecunda cap̃. 2. & in libro de vtilitate pulſus & anhelitus. Ex quibus omnibus colligi poteſt completa diffinitio pulſus. ſ. Pulſus eſt motus receptaculorum ſpiritus. i. cordis & arteriarum ex diaſtole & ſyſtole compoſitus a virtute vitali proueniens ad regendum ſpiritum per aerem attractum. Ly motus ponitur ĩ diffinitione loco generis. In hoc.n. conuenit cum anhelitu ſaltu iectigatione tremore &c. Per ly receptaculorum ſpiritus differt ab anhelitu, quia eſt motus pectoris. Sed per ly compoſitus ex diaſtole differt a partibus ipſum integrantibus q̄rũ nulla eſt pulſus, ſed bene pars eius. Sed per ly ad regendum ſpiritum per aerem attractum differt a iectigatione ſaltu & huiuſmodi quorum nullus prouenit a uirtute ad fines iam dictos. Et per ly a virtute vitali &c. explicatur cauſa efficiens pulſus cum temperamento a quo prouenit, prouenit.n. a uirtute vitali principaliter prout virtus vitalis eſt anima operans cum tali vel tali temperamento, vel etiam per virtutẽ intelligendo temperamentum, cum quo operatur anima vitales operationes & pulſus. Et hæc eſt deſcriptio data de pulſu cauſalis. Explicat.n. cauſam materialem ſiue ſubiectum pulſus dum dicitur. Receptaculorum. Explicat etiam partes integrantes ipſum dum dicitur. Diaſtole & ſyſtole. Similit̃ cauſam finalem explicat dum dicitur. Ad regendum. Et efficientem dum dicitur. Proueniens a virtute uitali. Poſſumus dicere ꝙ explicat formã dum dicitur. Motus ex diaſtole &c. Hæc enim compoſitio aliquo modo accipiendo formam poteſt dici forma pulſus.

Pulſus diffõ cõpleta.

Conſideratio autem quæ attenditur in pulſu, autem eſt uniuerſalis aut particularis ſecundum unamquãqꝫ ægritudinem. Et nos quidem hic de uniuerſalibus regulis ſcientiæ pulſus loquemur. Et particulares ad loquendum de ęgritudinibus particularibus in poſterioribus reſeruabimus.

Nota conſiderationem medici circa pulſum poſſe eſſe duplicem ſcilicet generalem & ſpãlem. Generalis quidem qua conſideramus pulſum ſecundum eius differẽtias nõ contractas ad particularem uel determinatam, corporis diſpõnem ſecundum ſpeciem. Specialis vero qua conſideramus diſpõnem pulſus contractam ad determinatam corporis diſpoſitionem, ſicut conſideratio pulſus tertianarij aut quartanarij aut pleuretici aut principij paroxiſmi, & ſic de alijs. Ad propoſitum conſideratio pñs eſt generalis. Non.n. conſiderant̃ pulſus differentiæ taliter contractę vt dictum eſt. Ex quo patet ꝙ licet hic determinetur de pulſu apoſtematum, non ẽ tamen iſta particularis, ſed generalis determinatio cum non deſcendat ad determinatas aꝑatũ ſpãliſſimas ſpẽs vt patet.

Pulſus cõſideratio duplr.

Dicemus ergo ꝙ quiſqꝫ pulſus eſt compoſitus ex duobus motibus & duabus quietibus. Omnis nãqꝫ pulſus ex diaſtole & ſyſtole ẽ cõpoſitus.

Primo nota hunc terminum pulſus penes medicos ſumi dupliciter. Quandoqꝫ.n. ſumitur pro quocunqꝫ motu arterię dilatatio vel conſtrictio ad regendum ſpiritum &c. qualiter tam diaſtolem ꝗ ſyſtolem poſſumus noĩare pulſum. Quãdoque autem ſumitur pro totali operatione cordis vel arteriarum facta ad ſpiritum debite refrigerandũ & debite mũdificandum. Et notum eſt ꝙ iſta totalis operatio includit diaſtolem & ſyſtolem & quietem mediam inter ipſam & ſeq̄ntem diaſtolem. Et taliter ſumitur in propoſito ſicut etiam ſuperius deſcribebatur, & non primo modo. Ex quo patet ꝙ nullus pulſus eſt vnus pulſus niſi ſit ex his quatuor partibus conſtitutus. eſt.n. pulſus operatio qua ſpiritus cordis & arteriarum perficitur euentatio & mundificatio. Non perficitur autem euentatio niſi fiat diaſtole & aliqua quies inter ipſam & conſtritionem ſequentem. Similiter non perficitur mundificatio niſi per ſyſtolem & quietem aliquam ipſam ſequẽtem, & ꝑ cõſequẽs excluſiue durat vſqꝫ ad ſeq̄ntẽ diaſtolẽ.

Pulſus duplr.

Poſt hoc uero neceſſe eſt ut inter omnes duos contrarios motus quies interueniat. Impoſſibile eſt nanqꝫ ꝙ motus unus alij motui continuetur poſtquam ſpatio eorum applicatur terminus & extremitas in effectu, hoc tamen in ſcientia naturali declarabitur. Poſtquam igitur hoc ita eſt impoſſibile eſt quin in unoquoqꝫ pulſu antequam alius conſequatur quatuor interueniant partes. ſ. motus duo & quietes duæ. ſ. motus eleuationis & quies inter ipſam & depreſſionem & motus depreſſionis & quies inter ipſam & eleuationẽ.

Primo nota motuum contrariorum quidam ſunt reflexi,

Motus contrarius duplex.

quidam non, sed secundum rectum incessum super eadem linea incedentes. Exemplum primi sicut diastole & systole, ascensus lapidis sursum proiecti & descensus. Exemplũ secundi sicut esset motus grauis a polo arctico ad polum antarcticum motu recto moti per centrum mundi. motus.n.a polo arctico ad centrum est descensus a cẽtro ad antarcticum est ascensus. Sunt ergo motus contrarij nõ reflexi. Motuum

Motus reflexus duplex.

etiam reflexorum quidam sunt volũtarij & quidam nõ. Ad propositum hic est sermo de contrarijs reflexis. In non reflexis.n.non oportet veram interuenire quietem, vt si lapis uiolenter per longam distantiam vltra centrum peleretur. Debet etiam intelligi de non voluntarijs, vt sunt diastole & systole, & hoc deducto impedimento extrinseco, cuius causa generalis tangitur in naturali philosophia. Oportet.n. virtutem mouentem graue violẽter sursum gratia exempli si debet descendere minorari donec grauitas ipsam excedat. Signato igitur instanti in quo ẽ grauitas ęqualis virtuti q̃ prius graue sursum mouebat pro tunc notum est graue non moueri sursum nec deorsum cum virtus illa nõ sit diminuta citra potentiam grauitatis deorsum trahentis. Stabit etiam per tẽpus anteq̃ sufficiat virtus illa deorsum trahere cum virtuti resistat medium, ideo oportebit virtutem tãtum diminui ꝙ grauitas vtranq;.s. virtutem illam & resistentiam medij sil' excedat, sed tempus erit anteq̃ erit, ita ergo notãter dixi deducto impedimento extrinseco. Si.n. superueniret impedimẽtum extrinsecum contingens est inter huiusmodi motus nõ interuenire quietem mediam sicut communiter exemplificatur de faba ascendente cui lapis molaris descendens obuiat. Similiter patet satis si in medio instanti diastolis tuæ arteriæ occurret lapis magnus cadens ipsam sine media qete postq̃ eleuaretur deprimeret igitur &c. Secũdo nota dum dicit. Impossibile nanq; est. Scientia partis est ꝙ non est possibile ꝙ duo motus contrarij continuẽtur adinuicem ex quo vtriusq; illorum spatio.i. mensuræ vel durationi applicatur extremitas vel terminus in effectu.i. postq̃ vterq; illorum terminatur ad extremitatem vel terminum in effectu, quia pro tunc quando est ille terminus non est motus ille, sed esse desinit vel incipit. verbi gratia. incipiat diastole in.a. instanti & terminetur in.b. non est possibile ꝙ postq̃ diastole durauerit vsq; ad.b. in quo non est diastole systole continuetur eidem. ita vt ex his fiat motus continuus. Quod faciliter probatur, quia vel in.b. est motus diastolis aut systolis aut neuter illorum est. Si dicatur ꝙ ĩ.b. est diastole, sed immediate post hoc non erit diastole, quia immediate post.b. erit systole per aduersariũ ponentem istos duos motus esse cõtinuos. ergo.b. est vltimum instans diastolis arteriæ quod non est possibile. Si dicatur pro tunc esse systolem.s. in.b. cum ĩmediate ante.b. non fuerit systole, eo ꝙ immediate ante.b. dilatabatur arteria, sequitur.b. esse primum instans cõstrictiõis. Si dicatur pro tunc neutrum istorum esse, quia.s. non dilatatur nec constringitur arteria, sequitur intenta conclusio.s. systolem & diastolem non esse motus continuos, & forte hoc sentit Auic. Alij autem intellexerunt pro spatio applicari extremitatem in effectu mobile peruenire ad terminum illũ spatij, quẽ naturaliter intendebat. Verbi gratia. si arteria naturaliter dilatatur vsq; ad.a. cum peruenitur vsq; ad.a. non est possibile ꝙ non quiescat in.a. anteq̃ recedat ab.a. Tertio nota. hic Aui. nullum medium proprium tangere ad probandum inter diastolem & systolem cadere quietem mediam licet.n. non sint continui motus, non tamen ex hoc cõcluditur euidenter cadere quietem mediam saltem tempore mensurabilem, de qua est in proposito sermo. Põt tamen hæc persuaderi. Primo ponendo ꝙ non secundũ eandem applicationem instrumenti ad arteriam mouendam mouet anima arteriam dilatando & constrigendo. Si.n. esset applicatio eadem cum agens sit naturale, mobile similiter nũquã nisi motu dilatationis moueretur. alia igitur ẽ applicatio spiritus ad arteriam dilatandam & alia ad ipsam constringendam. cum ergo huiusmodi applicatio non fiat subito sequiẗ ꝙ dilatata arteria complete tempus erit anteq̃ eidem erit applicatum instrumentum applicatione proportionata ad constrictionem, per quod totum tempus quiescit. igitur etc. Et maxime euidentiam sumit argumentum, quia arteria cõstrictionem suam inchoando non a non gradu, sed determiato gradu vehementer inchoat motum suum. Consimiliter ꝑ omnia adhuc euidentius arguetur inter dilatationem & constrictionem cadere quietem mediam. Secundo persuaderi potest ex parte finis sic. completa dilatatione nondum cõpletum est spiritus & cordis refrigerium. ergo pro tunc non incipit constrictio. igitur &c. assumptum patet, quia non nisi in tempore post q̃ receptus est aer in corde completur debitum refrigerium. Similiter completa dilatatione nondum ẽ aer calefactus calefactione & necessitãte ad expulsionem. ergo pro tunc non fit vel incipit fieri constrictio. Consimiliter arguitur ꝙ in instanti terminante constrictionem non incipit dilatatio, quia pro illo instanti nondum augmentata est necessitas dilatationis. ergo assumptum patet, quia illa nõ acquiriẗ, nisi in tempore postq̃ refrigerans ẽ expulsũ. ergo etc. Item pro illo instanti pro quo complete constrictum est cor est aer calefactus & fumus expulsus immediatus orificio cordis. ergo si immediate post illud instans dilatabitur cor attrahet aerem calefactum & fumum iam dictum. alias enim per tempus dilataretur anteq̃ aliquid reciperet. iõ rationabilius apparet cor per tempus aliquod remanere constrictum, quo aer & fumus expulsus ĩpetuose recedat a corde & frigidus ad cor, qui postea tempore dilatationis cordis ingreditur concauitatem i. hæc tamen media non sunt nisi probabilia. Circa dicta sunt quædã dubia pertractanda.

Dubia.

Primum dubium. Videtur ꝙ iudicium vel signum sumptum a pulsu non sit certius q̃ signum sumptum ab vrina, quia facilius variatur & mutatur pulsus q̃ vrina. ergo ꝑmanentior & certior est significatio sumpta ab urina. assumptũ colligitur in introductorio pulsuum, & in commento, & in libro de differentijs pulsuum. vbi ostenditur quodcunq; leue accidens aliter variare pulsum, non autem sic est de vrina.

Indiciũ a pulsu an certius iudicio ab vrina.

Secundum dubiũ. Videtur pulsum esse motum continuum ex intentione Gal. 5. de accidenti cap̃. 2. ponentis differentiam inter iectigationem & pulsum, & ponentis pulsũ esse motum & actionem continuam, iectigationem autem non.

Gal.

Tertium dubium. Cur non ita bene per aquam põt fieri cordis refrigerium sicut per aerem exanguibus.n. aut piscibus fit conueniens refrigerium per aquam habentibus calorem debilem & non per aerem. Ad primũ diciẗ absolute certius esse iudicium sumptum a pulsu. pulsus.n. est preco verus qui nunq̃ fallit. Fallit autem signum sumptum ab vrina vt secunda quarti tractatu primo cap̃. de iudicijs sũptis ab vrina. Item contrariantibus signis sumptis ab vrina & pulsu sequimur iudicium pulsus & nõ vrinę. ergo &c. assumptum patet secunda quarti allegato cap̃. & supra cap̃. de iudicijs signorum malorum ibi. Et non iudices per ista donec virtus cadat casus nanq; virtutis est signum malum qui per pulsum comprehenditur vnde in metro diciẗ. Vrinæ fraudes aperit descriptio pulsus. Certificatq; fidem &c. Ad argumentum neganda est consequentia.s. facilius mutatur & variatur pulsus. igitur &c. ex illo.n. potius concludiẗ oppositum. Nota tamen ꝙ licet ita sit difficilius, tamen tã per pulsum q̃ per vrinam iudicare possumus, quia minus notæ sunt nobis varietates in pulsu q̃ in vrina contingẽtes, quibus tamen cognitis certius iudicamus. Hanc sñiam voluerunt antiqui dicentes ꝙ pulsus signa sunt certiora ĩ se, sed quo ad nos sunt certiora signa sumpta ab vrina. Quæ omnia intelligenda sunt quantum ad dispositiones corporis super quibus tam per pulsus q̃ per vrinam sigñare possumus. Notum est.n. ꝙ super leuem scabiem vesicæ certius ꝑ vrinam q̃ per pulsum significare possumus.

Signũ certius duplex.

Ad secundum dubium dicitur ꝙ Gal. in libro allegato non plus voluit, nisi ꝙ pulsus est continuus.i. semper reperitur in nobis pulsus, q̃a.s. sp̃ ẽ aliqua ꝑs pulsus. Vel saltẽ ꝙ nõ stat corpus sanũ notabili tp̃e sine pulsu, licet nullus pulsus sit motus cõtinuus. Ad tertiũ qualiẗ sit rñdẽdũ vide tertio techni q̃õne nona.

Depressionis

Depressionis uero motus apud plurimos medicorum nullo modo sentitur, sed apud alios est cum aut in forti pulsu sua fortitudine sentitur, aut in pulsu magno propter eleuationem sui, aut in duro pp multã sui refrenationẽ, aut in tardo propter longinquitatem temporis sui motus. Gal. quoq; dixit longo tempore non fui sollicitus ex depressione. postea uero non quieui tangendo donec ex eo aliquid percepi & postea illud compleui. nam postea portæ pulsus mihi apertæ fuerunt. Qui uero ista studuerit ut ego, percipiet illud quod consecutus fui. Et licet sit ita ut dicit, in pluribus tamen dispositionibus depressio non est sensu percepta.

Primo nota. motiuum illorum potest esse tale dum arteria deprimitur ipsa recedit a tactu. igitur ipsa non imprimit in tactum: & per consequens non sentitur. Illud autem motiuum non est euidens. licet enim arteria dum præmitur recedat a situ in quo erat tactus. digito tamen continue sequente arteriam & depresso sicut ipsa deprimitur potest oppositum contingere, quia continue tanget & percipiet motũ eius ad interiora. Puto tamen illos antiquos non absolute credidisse nihil de depressione posse percipi, sed quod non potest exquisite cognosci quantitas ipsius depressionis, quia uerisimile est tactum non insequi posse arteriam donec quiescat. Contra quos etiam procederet ꝙ non exquisite & distincte scimus quantitatem eleuationis, sicut enim nescimus usq; ad quem terminum constringatur, ita ignoramus a quo pũcto incipiat eleuatio. huius autem opinionis uidetur fuisse Rasis. 10. Almansoris cap̃. de pulsu. Secundo nota. quatuor sunt dispositiones in pulsu iuuantes ut percipiatur depressio. Prima fortitudo, fortiter. n. arteria percutiente tactum & resistente deprimenti constringitur & melius percipitur q̃ si debiliter impressisset. Secunda est durities propter idẽ. Tertia est magnitudo: pulsu. n. multum existente magno multũ eleuat arteria & digitum tangentes quare percipitur melius postea depressio. similiter quia facilius & melius percipitur magno q̃ paruus motus. Quarta est tarditas: propter uelocitatem enim pulsus tempore dispositionis quasi insensibiliter euanescit: si uero fuerit tunc melius percipitur, licet tã extrema tarditas q̃ extrema uelocitas modum potẽtię cognoscitiuæ frequenter occultet, ut patet de motu paruæ umbræ stili motum solis ab oriente in occidentem insequente, sed idem in proposito non intelligit Auic. de tarditate sufficiẽte ad occultandum modum cognoscitiuæ potentiæ.

Rasis. Pulsus ꝑcipiẽdi dispõ q̃druplex

Causa uero ob quam statutum fuerit tangere uenas bracchij est facilitas præbendi ipsum & ꝙ homo non est sollicitus ut ipsum discooperiat & rectitudo situs ipsius propter rectitudinem cordis & eius quod est iuxta ipsum.

Primo nota tres conditiones propter quas magis arterias bracchij q̃ alterius partis tangimus. Prima est facilitas prębẽdi bracchium medico propter facilitatem motus manus & bracchij. Secunda est quia homo non est sollicitus, idest non uerecũdatur discooperire bracchium sicut multas alias partes nostri corporis propter consuetudinem ipsum detegendi & cum ipso exterius operandi. Tertia causa est rectitudo & propinquitas arteriarũ illarum ad cor, unde rectius super cordis dispositionem per ipsam iudicamus. Ex quo patet ꝙ licet plurium aliarum partium pulsum ꝑ tactum possimus cõpræhendere nõ tamen ita bene sicut pulsum bracchij, & ideo illum tangere debemus. Et licet pulsum arteriæ temporum tangere & per ipsum significare possimus, quia tamen non habet illas conditiones non est æqualiter tãgendus, licet illarũ tactus conferat. experimento. n. patet ꝙ corpore morti appropinquante cito deficit illarum arteriarum motus. Aliam autem possumus addere causam uel conditionem, scilicet quia illæ arteriæ sunt exterius expositæ ꝓpter carnis paucitatem & pinguedinem paucam loci: quare faciliter percipitur illarum motus, quas oẽs conditiones in metro taliter explicauit Egidius. Pulsus in arterijs discerni debet honestis. Expositis rectis lõgis cordiq; ꝓpinquis. Et aliæ etiam ibi explicantur si illorum sñiam bene consideras.

Egi. sal.

Et oportet quidem ut sit tactus manu super latus existente, quoniam si manus super uola plãtæ extendatur in latitudine augmentum præbet & ex eleuatione diminutionem facit & etiã diminuit ex longitudine & proprie in macilentis, & resupinata augmentat in eleuatione & longitudine diminuit ex latitudine. Oportet præterea ut tactus fiat in hora qua ille cuius pulsus est sit ab ira remotus & gaudio et exercitio et omnibus passionibus & saturitate quæ grauedinẽ facit & fame & dispositione relinquendi consuetudines & renouandi usus. Et oportet etiam ut sit de pulsu experimentum temperati nobilis ita ut alius ei comparetur.

Primo nota per manum extensam super volam palmæ minoratur altitudo. Primo quia tunc versus interiora comprimitur arteria, & per consequens eius prohibetur eleuatio: & per idem maioratur latitudo vt patet. Secundo quia spiritibus & vaporibus non potentibus sursum eleuari propter arteriæ compręssionem diffunduntur per substantiam arteriæ ipsam ampliando. igitur &c. Minoratur etiam longitudo. minus. n. eleuata arteria minus de ipsa secundum eius lõgitudinem eminet & manifestatur in bracchio, quare minoratur longitudo pulsus. Econtra vero ipsa resupinata maioratur altitudo pulsus arteria leuius versus exterius mota. & ex consequenti maioratur longitudo & latitudo minoratur. Ex quo sequitur ꝙ situs medius inter hos est conuenientissimus. per ipm̃. n. medio mõ se habet arteria tãgẽda. igiẽ &c. Et dixit ꝓprie in macilẽtis, quia in ipsis magis apparet hoc. Vel forte quia in pinguibus resupinatio aut extensio sup̱ volam non perceptibil̓r põt latitudinem vel altitudinẽ vel longitudinem pulsus variare. Secundo nota. hic in lr̃a explicantur tres conditiones seruandæ vt recte iudicemus p̱ pulsum. Prima iam explicata est. Secũda est vt ille cuius dispõ per pulsum est cognoscenda sit remotus ab ira gaudio, et ab oibus passionibus excessiuis. His. n. inualescentibus passionibus fit varius motus in spũ ad interius vel ad extra quare varianẽ pulsum ostensiuæ cãæ: & per cõsequens pulsus, vñ tunc in iudicio accidere posset error. ꝟ. g. si tangis pulsum iuuenis melancholici inuenies ipsum paruum et tardum respectu pulsus temperati cæteris paribus. Si tamen esset melancholicus iratus aut fortiter exercitatus & temperatus nõ inuenies pulsum melancholici multo maiorem et velociorem vnde per ipsum nõ recte iudicare posses de cõpl̓one eius respectu temperati, & ita de alijs causis primitiuis pulsum notabiliter permutare potentibus est intelligendum, & ita de saturitate faciente grauedinem dicitur, quæ facit pulsum diuersum: vt infra patebit, & de fame similiter per dispõnem relinquendi consuetudinem, & remouendi vsum intelligit subitam mutationem ad inconsueta: quæ proculdubio variat pulsum, vt patet. Tertio nota ꝙ quemadmodum cõplexio temperata est; sicut medium vel mensura complexionum ab ea lapsarum: propter quod in comparatione ad ipsam in suarum perfectionum gradibus graduanẽ, ita vr̃ operationes a temperata ꝓuenientes esse mensuram opõnũ ꝓuenientium a cõpl̓onibus lapsus: vt. s. ille sint denominandę alijs perfectiores quo ad operationes temperatæ compl̓onis

Pulsus recte iudicandi cõdõ triplex.

magis accedunt. Magnitudo igitur uelocitas & frequentia pulsus temperatæ complexionis erit mensura magnitudinis uelocitatis &c. pulsuum complexionum lapsarum. Cum ergo mensura sp debeat esse notior & prius cognita mensurato, sequit ꝙ oportet pulsum tẽperatũ prius esse cognitum. appellat autem corpus tẽperatum nobile eo ꝙ habet cõplõnẽ ad nobiles & perfectas opõnes præparantem.

Quarto nota hanc vltimam conditionẽ fore necessariam ad cognoscendam naturalem corporis complexionem. Ad cognoscendum tñ dispõnem præter naturam non sufficienter facit hæc conditio cum alijs: sed oportet pulsum corporis tempore sanitatis præcognouisse: penes. n. recessum a ꝓprio & naturali tẽperamento mensurat lapsus corporis prętername turalis. Hanc conditionem bene tetigit Rasis. 10. Almansoris cap. de pulsu. Et Auer. 4. colliget. [Margin: Rasis.] Quam etiam colligere possumus ex dictis Aui. secunda quarti. trac. 1. cap. de signis sumptis a pulsu dum inquit. Et scias ꝙ plimorũ hoĩum pulsus sunt diuersi mali absq; ęgritudine, quare oportet vt scias hoc. Quintam conditionem tangunt quidam auctoritate Rasis. 2. continentis. s. qñ statim medicus cum occurrit ęgrotanti ipsum tangat, quia forte erubescit subito ægrotans aut medicus aut propter laborem vel aliud potest turbari iudicium, loquat ergo cum eo suauiter per tempus postea tangat, sed ista potest reduci ad secundam conditionem. [Margin: Pulsus tãgendi cañ. practicus.] Sexta conditio ꝙ non statim perceptis duabus vel tribus pulsationibus dimittat, immo plures expectet vt recte iudicare possit de qualitate vel diuersitate & ordinatione pulsus bono vel malo põdere pulsus, vt infra patebit. Septima cõditio, vt medicus manu sinistra sustentet bracchium ægrotantis, & dextra tangat pulsum. cum. n. frequenter ægrotans sit debilis oportet ipsum conari in sustentando: & ille conatus potest aliqualr pulsum variare. Silr contingit si sibi relinquat bracchium tremere: tremor. n. confundit iudicium pulsus.

Octaua conditio vt caueatur ne ægrotans teneat pugnum fortiter clausum aut manum fortiter extensam, quia secundum hoc compressa aut nimis tensa arteria confunderet iuditium, requiritur. n. status medius. Nona conditio vt primo leuiter tangatur postea fortius comprimendo. Decima conditio potest addi vt medicus sit sanus & bene dispositus saltem ad iudicandum de pluribus drĳs pulsus difficilibus de quibus in littera videbitur. Harum autem conditionum additarum conditionibus quas tetigit Auicen. in littera quasdam Egidius in metris taliter exprimit. Leua manus medici leuam leuet & regat ægri. Sustentantis opem pars imbecilla requirit. Quæ si se regeret modico concussa tremore. Falleret artificem fieretque exanimis heros. Sed caue ne digitos &c.

Amplius dicemus ꝙ genera ex quibus medici pulsuus dispõnem cognoscunt secundum ꝙ ipsi referunt sunt decem, qñuis eis fuerit necessarium ut posuissent ea nouẽ. Genus quidẽ quod est sumptum ex quãtitate diastolis. Et genus qd est sumptum ex qualitate percussionis uenę in digitos. Et genus quod est sumptũ ex tempore cuiusq; motionis. Et genus quod est sumptum ex essentia instrumenti. Et genus quod est sumptũ ex eius eũone aut repletione. Et genus quod est sumptum ex caliditate tactus ipsius aut frigiditate. Et genus quod est sumptum ex tempore quietis. Et genus quod est sumptum ex pulsus æqualitate aut diuersitate. Et genus quod est sumptũ ex eius ordinatione in diuersitate sui aut inordinatione. Et genus quod est sumptũ ex pondere.

[Margin: Pulsuũ genus qd & est decuplx]

Primo nota per genus in ꝓposito non debere intelligi genus ꝓprie sumptũ: put. s. est vnũ quinq; prædicabilium distinctum contra spẽm drĩam &c. Notum est. n. calm durũ & molle non esse gña pulsus ꝓprie sumpta, de nullo. n. pulsu prædicant in quid. Per genus ergo debemus intelligere terminum cõem de plibus prædicabilẽ siue essentialit siue accidentaliter per cuius notitiã peruenimus conuenient ad significandum per pulsum super corporis dispõnem. Secũdo nota vt infra patebit genus ab ordinatione & inordinatione pulsus non esse distinctum a gñe sumpto ab æqualitate & inęqualitate, sed ad illud reducit, ideo dixit qñuis eis fuisset necessarium, vt posuissent ea nouem. Tertio nota genus sumptum a quantitate diastolis non sic sumptum esse a quantitate diastolis ꝙ non systolis, immo ab vtriusq; quantitate sumit, tñ notior est nobis diastole ab ipsa potius q̃ a systole denoĩatione facit. Quarto nota ꝙ eoꝝ a quibus sumunt gña vel drĩæ pulsus q̃dam sunt essentialiter, q̃dã autẽ accñtaliter pulsus concomitantia. [Margin: Pulsus cõcomitans duplex.] Voco autẽ essentialr cõcomitantia quæ pulsui attributa sunt rõne qua pulsus, quia. s. rõne qua motus compositus ex systole &c. & quietibus interceptis cuiusmodi sunt magnitudo, spissitudo, velocitas, fortitudo &c. pulsui. n. inquantum huiusmodi attribuitur velocitas, ideo talia dicuntur pulsum essentialiter concomitantia. Econtra vero accidentaliter concomitantia sunt q̃cunq; pulsui attributa sunt non rõne qua pulsus sed ratione alterius dispositionis accidentalis in organo vel in instrõ reperte, vt calidus, frigidus, durus, mollis &c. Et quia septem pulsus essentialiter concomitantur. s. magnitudo, paruitas, velocitas, tarditas, spissitudo, raritas, fortitudo, debilitas, ęqualitas, diuersitas, ordo, inordinatio, pondus bonum vel malum. Tria autem sunt accidentaliter concomitantia. s. vnũ sumptum a contento in arteria vt plenum & vacuum, secũdum a modo substantiæ, vt durum & molle, tertium a qualitate tangibili prima, vt calidum & frigidum, ideo conclusum est in tota summa decem esse genera pulsus, licet conuenientius esset sumere septem sola. s. sumpta ab essentialr concomitãtibus: magis enim de talibus videtur sumendas esse differẽtias pulsus: & hæc est tota sententia Auerrois quarto colliget capitulo de pulsu. [Margin: Auerro.] Ex quo sequitur ꝙ adhuc reducendo genus sumptum ab ordinatione et inordinatione ad pulsum æqualem &c. solum sex essent differentiæ. Et ex his istorum decem generum talis potest sumi sufficientia. [Margin: Pulsus gñis decim sufficientia.] Quodlibet genus pulsus: aut sumitur ab essentialiter concomitantibus, aut accidentaliter. Si ab accidentaliter cõcomitantibus vel sumitur a contento in arteria vel dispositione inhærente substantiæ arteriæ. Si primum est plenus & vacuus. Si secundum vel sumitur a modo substantiæ, vel a qualitate prima tangibili. Primum est pulsus durus vel mollis. Secũdum est pulsus calidus & frigidus. Si uero sumitur ab essentialiter concomitantibus hoc est principaliter, quia vel sumitur a qualitate virtutis secundum modum loquendi Auerrois allegato capitulo. secundum vero. A. a qualitate percussionis: aut a quantitate dimensionum pulsus, aut a quantitate temporis mensurantis pulsum. Si primum est pulsus fortis & debilis: sumendum est enim a qualitate virtutis vel etiam a qualitate percussionis vt infra videbitur. Si secundum pulsus magnus vel paruus. Si tertium vel in hac mensura attenditur proportio partium. pulsus inter se & adhuc ad corporis habitudinem vel non. Si non vel sumitur a mensura motus & est pulsus velox & tardus aut quietis et est frequens & rarus. Si autem attẽditur proportionalitas vel partium pulsus inter se, vel ipsarum inter se & ad corporis habitudinem. Si primum vel ibi denotatur ordo & inordinatio vel absolute similitudo. Si primum est pulsus ordinatus & inordinatus. Si secundum est pulsus æqualis & inæqualis. Si autem attenditur proportio proportionis mensurę partium ad corporis habitudinem fit pulsus ponderis boni vel mali. Et non videtur esse aliud uel alia a quibus sumi possit pulsus genus vel differentiæ, ideo &c. [Margin: Pulsuũ omnes drię. 39.]

Genus uero quãtitatis pulsus signãt ex quãtitatibus suoꝝ triũ diametrorũ quæ sunt ipsius lõgitudo & latitudo & eius pfũditas. Sũt ergo ĩ eo

nouem

**nouem pulsus dispõnes simplices & compositæ.
Et nouem quidem simplices sunt longus curtus
& mediocris, & latus & strictus & mediocris, &
profundus apertus, & mediocris.**

Primo nota ꝙ sicut in alijs quantis naturalibus magnitu-
do consistit in tribus dimensionibus.s. longitudine latitudi-
ne &c. vt secunda aphor.com̃. vltimo. & supra ca. de virtu-
tibus ministrãtibus, ita in pulsu ꝓportionabil'r est dicendũ.
Ideo pulsum illum absolute augmentatum appellamus qui
temperatum pulsum in tribus dimensionibus excedit. Econ
tra vero paruum & diminutum. Et coll'r idẽ in libro de dif-
ferentijs & introductorio pulsuum satis ad principium. Se-
cundo nota ꝙ drĩæ sumptæ a magnitudine sunt nouem, cũ
enim tres sint dimensiones a quarum qualibet tres sumunt̃
drĩæ, sequitur has drĩas esse nouem. A longitudine.n. sumit̃
pulsus longus curtus & mediocris in longitudine. A latitudi
ne sumit̃ pulsus latus & strictus & mediocris in latitudine.
A ꝓfunditate sumuntur tres.s. altus siue apertus, ꝓfundus si
ue humilis, & mediocris in ꝓfunditate. Et hoc voluit Auic.
in littera. Tertio nota hic reperiri duplicẽ lr̃am. una dicit.
Sunt ergo nouem dispõnes simplices & nouem compositę.
Alia & compositæ septem. Primã non puto fore lr̃am Aui.
Secunda vero est supplenda, & cõpositæ.s. adhuc sunt pl'es.
Alia est etiã lr̃a dicens, & compositæ. 27. & est snĩa Gal'. in
libro de drĩjs pulsuum. Has autẽ. 27. drĩas taliter Gal'. docet
componere. Componendo.n. longitudinẽ & latitudinem
cum profunditate sola variata ꝓfunditate formabo tres, qa
.s. pulsuum taliũ cõpositoꝝ quidã est longus latus & altus,
quidã longus latus & humilis, & quidã lõgus latus & me-
diocris in ꝓfunditate. Ex hac igit̃ prima cõbinatione habe-
mus tres drĩas. Secunda cõbinatio est longitudĩs cum ꝓ
funditate sola etiã ꝓfunditate uariata ex qua ẽt extrahuntur
tres drĩæ taliter. Pulsuum cõpositoꝝ in longitudine & ꝓfun
ditate quidã est longus & altus, & quidã est lõgus & humi-
lis, & quidam est lõgus & mediocris in ꝓfunditate. Tertia
combinatio est latitudĩs cum ꝓfunditate sola variata ꝓfun-
ditate ex qua aliæ tres resultant drĩæ hoc mõ. Pulsuum in la
titudine & profunditate cõpositoꝝ quidã est latus & altus,
quidã latus & humilis: & quidã latus & mediocris in ꝓfun-
ditate. Sic ergo ex combinatione ꝓfunditas cũ drĩjs alijs ꝓ-
funditate sola uariata habemus nouẽ drĩas, qa.s. sunt tres cõ
binationes & ex oĩ cõbinatione resultant tres drĩæ. Et sicut
cõposita est ꝓfunditas cum alijs ita componi põt lõgitudo,
ex qua cõpõne nouẽ habemus drĩas. Verbi gr̃a. pulsuum
alius est latus ꝓfundus & longus: alius est latus ꝓfundus &
curtus: alius est latus ꝓfundus & mediocris in longitudine
& sic habemus tres drĩas in hac prima cõbinatione. In se-
cunda cõbinatione qua cõbinat̃ ꝓfunditas cũ longitudine
variata resultant aliæ tres hoc mõ. Pulsuum ex ꝓfunditate
& longitudine cõpositoꝝ quidã est ꝓfundus & longus, qui-
dam ꝓfundus & curtus siue breuis, quidam ꝓfundus & me
diocris in longitudine. Similiter etiam fit de latitudine se-
cum composita, quia quidam est latus & longus, quidam
est latus & breuis: & quidam latus & mediocris in longitu-
dine, variata ergo longitudine & composita cum alijs fiunt
tres combinationes ex quibus aliæ nouem resultant diffe-
rentiæ. Et sicut factæ sunt tres combinationes de profundi-
tate uariata & similiter de longitudine tres, ita de latitudine
fieri possunt ex quibus aliæ nouem resultant differentiæ.
Arguitur ergo sic. Sicut nouem sunt simplices differentiæ
sumptæ a magnitudine: ita ex ipsis fieri possunt nouem
combinationes, sed ex qualibet combinatione resultant tres
differentiæ, ergo ex omnibus his. 27. differentiæ resulta-
bunt. Ex quo sequitur quòd si istis addantur nouem sim-
plices erunt trigintasex differentiæ sumptæ a magnitudine.
Et si addantur tres differentiæ in quibus omnes tres compo
nuntur puta magnus absolute paruus absolute & mediocris
erunt trigintam nouem. Et possumus multiplicare adhuc
plus secundum alias imaginationes &c.

Pulsus drię per magnitu dinẽ nouem.

Pulsuũ omnes drię. 39.

**Longus autem ille est cuius partes in longitu
dine plus sentiũtur quàm naturalis absolute, qui
est pro certo eius qui cõpl'onem habet temperatã
aut naturalis qui est eius qui huic est ꝓpinquus
& est temperatus, cui est proprium. Et tu quidẽ
iam prius sciuisti differentiam inter eos. Curtus
uero est ei contrarius. Et inter eos est mediocris.
Et tu quidem iudicabis secundum hanc regulã
in sex quæ remanserunt.**

Primo nota ex littera hac colligi posse ꝙ medicus tãgen-
do pulsum non cum vno vel duobus digitis solum tangere
debet, sed cum quatuor vt pulsus longitudo melius percipia
tur. Et visum fuit auctoribus: vt Auer. 4. colliget. allegato.
cap̃. ꝙ pulsus æqualis in longitudine non percipitur notabi-
liter vltra quantitatem quatuor digitorum positorum super
arteriam, longus autem percipitur notabiliter vltra, breuis
autem citra. Et propter hoc taliter descriptus est pulsus lon-
gus quod totum intelligendum est vbi paritas in alijs fuerit
puta in situ brachij macie pinguedine carnositate &c. Se-
cundo nota pulsum mediocrem soli corpori temperato na-
turaliter conuenire, eo ꝙ extremaliter longus conuenit com
plexioni lapsæ ad caloris excessum, extremaliter uero curtus
oppositę, ideo medius medię competit cõpl'oni. Dico autem
notanter naturaliter quia non repugnat pulsum mediocrem
cõpl'oni lapsæ adhuc præternãl'r aut merito ætatis conueni
re: sicut sanguineus moriturus ex febre per resolutionem, li-
cet in principio habeat pulsum secundum omnem dimen-
sionem temperatum excedentem, procedente tamen debili-
tate ex resolutione aliqñ habebit pulsum ita longum latũ &
altum præcipue sicut est mediocris pulsus. Similiter etiã san
guineo in sua ætate procedente ad senectutem. Sed hoc non
habet merito suæ naturalis cõpl'onis, sed accñtalis vel ætatĩ
uæ. Tertio nota ꝙ per corpus huic tẽperamẽto exñs pro-
pinquũ intelligit corpus sanũ multũ cui ꝓpriũ est hoc.s. ap-
ꝓpinquare optime sano. Quæ corpora qual'r differãt visum
est primo & secundo techni. & aliqual'r secũda primi. 2. ca.

Auer. de pulsu ꝑ tactũ ꝑcipiẽdo.

**Compositarum uero ex his simplicibus quæ-
dam sunt quæ nomen habent & quædam quæ
nomine carent. Ille.n. qui in longitudine & alti-
tudine & latitudine est augmentatus uocat̃ ma-
gnus. Et qui in his omnibus est diminutus uoca
tur paruus. Et qui inter eos existit tẽperatus. Qui
uero in latitudine & altitudine est augmentatus
uocatur grossus. Et qui in eis est minutus dicitur
subtilis, & qui est inter eos est æqualis.**

Primo nota per drĩas compositas intelligere debemus il-
las quaꝝ denoĩatio sumpta est a pl'ibus dimensionibus. Per
simplices vero illas quaꝝ denoĩatio sumpta est ab vna di-
mensione, sicut longũ & curtũ est drĩa simplex, quia ab una
dimensione.s. a longitudine est sumpta, grossum vero & te-
nue sunt duæ drĩæ cõpositæ, quia.s. a latitudine & ꝓfundita
te sumptæ. Sil'r magnus absolute, & paruus absolute. Secũ
do nota ex dcĩs Aui. ꝙ ad hoc vt aliquis pulsus sit denoĩan-
dus magnus absolute vel paruus oportet ip̃m esse in tribus
dimensionibus supra tẽperamentũ augmentatũ vel diminu
tũ. Magnus.n. est qui in lõgitudĩe altitudine et latitudine exi
stit augmentatus. Et ei contrarius est paruus, vt apparet ĩ lit
tera &c. Primũ dubiũ vr̃ hanc descriptionẽ magni & par
ui pulsus nõ esse conuenientẽ: ponat̃.n. pulsum sor. esse æque
longũ & æque latũ sicut est pulsus mediocris esse tñ altiorẽ.
Et arg r̃ sic, pulsus sor. est absolute magnus qui tñ non existit
in tribus drĩjs supra tẽperamentũ augmentatus, ergo &c. te-
net cõsequentia. & assumptũ ꝓbat̃: quia in latitudine & lon
gitudine est æqual'r tẽperato absolute, & in alia drĩa, scilicet
altitudine absolute ipsum excedit. igit̃ &c. Item sit.b. pulsus

Pulsus drĩa simplex & cõposita

temperatus & ſit.a.pulſus ſor.iam ſignatus, cuius ad.b.ſit proportio dupla & ſit.c.pulſus ſecundum quamlibet dimẽſionem excedens.b.cuius tamen ad.b. ſit proportio præcipue ſexquialtera.Et arguitur ſic.c. pulſus eſt abſolute magnus ſed.a.pulſus eſt maior.c.ergo.a.pulſus eſt abſolute magnus,patet conſequentia.et prima pars aſſumpti patet ex caſu & arguitur minor,quia minor eſt proportio. a.ad.b.q̃ꝫ.c. ad.b.ergo.a.eſt maius.c.conſequentia tenet per illud principium.Si aliquorum duorum ad aliquod tertium fuerit ꝓportio maioris inęqualitatis maius quidem maiorem minus uero minorem ad illud obtinet proportionem. Item datis deſcriptionibus illis ſequitur aliquem eſſe pulſum qui nec eſt magnus nec paruus nec mediocris,quod apparet non rationale.Et arguitur conſequentia ponendo pulſum ſortis excedi.a.mediocri in longitudine & ipſum excedere in latitudine.Et ſequitur pulſum ſortis non eſſe magnum nec paruum quia in tribus dimenſionibus non eſt augmentatus nec diminutus.Qꝫ etiam non ſit mediocris argr̃ ex caſu quia mediocris ſoli corpori temperato conuenit. hic autem non eſt hmõi,igitur &c. Pro primo dubio dr̃ tenendo deſcriptionem poſitam magni parui & mediocris abſolute, ꝙ pulſus ſor.in caſu primi argumenti ſignatus eſt maior q̃ꝫ pulſus temperati,non tamen abſolute maior eo ꝙ non eſt abſolute magnus.Ad eſſe enim abſolute magnum reſpectu temperati ſequitur ſecundum oẽm dimenſionem illum temperatum excedere.Et negatur iſta conſequentia ſecũdum duas dimẽſiones eſt æqualis & ſecundum alteram excedit. ergo abſolute eſt maior.Et hæc reſponſio eſt ſuſtinenda uolendo ſaluare dicta Auic.ut uerba ſonant & Gal. in libro de differẽtijs pulſum,& in introductorio & commento eius. Poſſet tamen probabiliter dici pulſum ſor.eſſe abſolute magnum,et ꝙ illa non eſt deſcriptio pulſus abſolute magni. licet.n.uerũ ſit ꝙ omnis pulſus in longitudine altitudine & latitudine augmentatus ſit denominandus magnus, non tamen oportet ꝙ omnis magnus ſit augmentatus in longitudine &c. Pulſus ergo magnus eſt qui formaliter in longitudine latitudine & altitudine eſt augmentatus. Vel æqualenter,quia.ſ.habet dimenſiones alicui in longitudine latitudine & altitudine augmento æqualentes,& taliter eſt in propoſito. Et ſecundum hoc dicitur ad ſecundum penes primam reſponſionem negando conſequentiam illam,ſcilicet.a. pulſus eſt maior.c.&.c.eſt abſolute magnus,igitur.a. eſt abſolute magnus,niſi poneretur.a.ſecundum omnem dimenſionem eſſe maiorem.c.quod non ponitur.Qualiter autem penes ſecundam reſponſionem ſit dicendum ſatis patet. Ad tertium dicitur concedendo concluſionem iſtam.ſ. ꝙ non quilibet pulſus eſt magnus paruus uel mediocris abſolute,ut euidenter deducit argumentum,licet concedendum ſit quemlibet eſſe magnum paruum uel mediocrem abſolute aut paruum uel magnum ſecundum quid. Et ſic eſt de pulſu ſignato in argumento.eſt.n.magnus ſecundum quid,licet non ſimplr̃ uel abſolute ut ſequitur in caſu. Et penes hoc concedendũ primo hanc conſequentiam non ualere pulſus ſor. eſt magnus abſolute & pulſus platonis eſt maior illo. ergo pulſus platonis eſt magnus abſolute. Sequitur ſecundo hanc conſequentiam non ualere.pulſus ſor.eſt magnus ſolum ſecundum quid & pulſus platonis eſt magnus abſolute. ergo pulſus platonis eſt maior pulſu ſor. Sequitur tertio aliquem pulſum præciſe magnum ſecundum quid aliquo pulſu ſimpliciter magno eſſe maiorem & ſilr̃ minorem,et ex cõſequẽti æqualem. Ex quo ulterius ſequitur nõ quorũcunqꝫ pulſuum æqualium uno exñte magno uel mediocri abſolute alterum eſt hmõi. Ex quo concedenda eſt hæc cõclo.a.pulſus eſt abſolute magnus qui per totã iſtam horã maiorabit. in fine tñ erit magnus ſecundum quid licet erit maior q̃ꝫ iã eſt. Et per conſequens ſequitur in caſu.a.pulſum eſſe præciſe ſecundum quid magnum qui per totã iſtã horã minorabitur & tñ in fine erit abſolute magnus.Et infinitæ quaſi tales cõclones pñt concludi ex his poſt quas non currit cõis medicorꝫ ſpeculatio:egrediuntur.n.aliqualiter metas.

Generis autem quod ex qualitate percuſſionis uenæ in digitos ſumptũ eſt,tres ſunt ſpecies. fortis & ipſe eſt qui apud diaſtolem tactui reſiſtit. Et debilis qui eſt ei oppoſitus. Et æqualis qui eſt inter eos.

Primo nota.illa appellatur qualitas percuſſionis.i.modus percuſſionis qui eſt fortiter vel debiliter percutere. Secundo nota vt quidam dicunt ꝙ per pulſum fortem duo intelligere poſſumus.Primo pulſum vehementer ſeu acute in tactum percutientem ſiue perſeueret iſta fortitudo ſiue acuitas,ſiue non vel non conſtet,& iſto modo inter fortem & debilem datur medium vt æquale & temperatum. Secundo per pulſum fortem intelligere poſſumus pulſum conſtantem & in forti percuſſione perſeuerantem. Et taliter non loquitur Aui.quia inter hunc fortem pulſum & debilem nullũ datur medium.talis.n.fortitudo prouenit a temperantia cõplexionis iuxta ſententiam Haly.2.techni. Fortitudo.n.virtutis inſequitur temperamentum,& infra idem habebitur. Notanter autem dixit. Apud diaſtolem: vel quia in ſyſtole non reſiſtit.vel propter aliam cauſam ſtatim tangendam. Pulſus fortis duplex.

Tertio notãdum ꝙ propter tria poteſt arteria apud diaſtolem tactui venientem multum reſiſtere.Primo propter duritiem.Secundo propter plenitudinem.Tertio propter fortitudinem virtutis & conſtantiam in tenendo arteriam ſubleuatam tempore dilatationis quare reſiſtit arteria inferius deprimenti.In propoſito eſt ſermo de reſiſtentia. Tertio modo vel propter tertiam cauſam contingente. propter regulã enim primo vel ſecundo modo contingentem nõ fortis, ſed durus vel plenus denominatur pulſus. Cognoſcitur autẽ drĩa inter has,quia prima ſtat cum lapſu notabili corporis ad ſiccum.tertia vero cum eius temperantia. ſecunda vero non percipitur niſi apud nimiam corporis plenitudinem.tertia vero apud mediocrem corporis habitudinem.ſecũdo differunt,quia pulſu reſiſtente multum ꝑꝑ plenitudinẽ percipitur arteria ac ſi eſſet quodã liquido vel humido repleta:in reſiſtente uero ꝓpter fortitudinẽ non:ſed percipitur mediocritas ſilr̃ dũ reſiſtit ꝑꝑ duritiẽ percipit̃ durities & ſiccitas ĩ arteria,ſed in reſiſtentia cõtingente ꝑꝑ fortitudinẽ virtutis nõ ſed percipit̃ mediocritas in mollitie & duritie,ẽt quia fortitudo hmõi vtplr̃m ſociat̃ mediocritati in alijs drĩjs, hæ vero duæ primæ non.Drñt etiam,quia dũ conſtringit̃ arteria in pulſu duro digito arteriam inſequente ipſa adhuc vr̃ reſiſtere ꝓpter duritiem & influxibilitatem ſuam, ſilr̃ in pleno ꝓpter plenitudinem ſuam.In pulſu vero forti non, ꝓpter arteriam in conſtrictione conuenienter tactui cedere. Et forte propter hoc dixit Auic.in littera apud diaſtolem, ut propter hoc differentiam tangeret in littera inter pulſum durũ & fortem.Et nota bene hoc,quia vidi in diſcernendo has differẽtias iam quoſdam valde peritos notabiliter erraſſe. Arteria reſiſtit tactui tripliciter.

Generis quoqꝫ quod ex tp̃e cuiuſqꝫ motionis ſumptum eſt tres ſunt ſpẽs. Velox & eſt qui motum in breui tempore complet.Et tardus ei contrarius.Et æqualis inter eos exiſtens.

Primo nota vt puto has deſcriptiones fore ĩtelligẽdas cũ cætera paria fuerint.Si.n.ſpaciũ deſcribẽdũ ab una arteria forte multo maius ſpatio ab alia arteria deſcribẽdo,& in eodem tp̃e adæquate deſcriberent̃,non ꝑꝑ hoc puto pulſus illos eẽ æque veloces oĩno denoĩandos,ut al's per multa deduxi argumẽta ex dictis auctorꝫ. Secundo nota ex dcis drĩam eſſe inter pulſum velocẽ & fortẽ ſilr̃ inter tardũ & debilẽ ſicut inter motũ velocẽ & fortẽ & tardũ & debilẽ.Stat.n.aliquẽ motũ eẽ debilẽ & velocẽ,qa.ſ. qcl'libet occurrẽs poſſet illud mobile ab illo motu ĩpedire et q̃etare,ut patet de debili æquo velocit̃ currẽte,aut muſca aut papilione velocit̃ volãte.Silr̃ ſtat aliquẽ motũ eſſe tardũ fortẽ tñ,qa.ſ. difficile eſſet hoc mobile a tali motu quietare,ſicut æquus fortis tarde motus in paleſtra facit aliquos debiles exiſtentes quantũcunqꝫ

velociter

velociter motos retroire uel resilire. Et ita proportionaliter in pulsu imaginandum est. Stat.n. pulsum esse uelocem debilem, tñ quia statim occurrente tactu sine resistentia cadit siue deprimitur. Econtra stat ipsum esse tardum & fortē. uulgus.n. hanc drīam inter fortem & uelocem debilem & tardum non discernit, & frequenter his tanquā synonymis utitur omnem motum uelocem appellando fortem & tardū debilem. Et ex his patet ꝙ ad recte compræhendendum fortitudinem aut debilitatem in pulsu necesse est digito super arteriam aliqualiter comprimere. his enim taliter compressis facilius hæ differentiæ cognoscuntur.

Pulsus cognoscēdi canon practicus.

Generis uero quod ex essentia instrumenti sumiť tres sunt spēs, mollis qui est recipiēs reditum ad interiora & cōpræssionē facile. Et durus qui est ei contrarius. Et inter eos est med iocris.

Primo nota per genus sumptum ab essentia instrī intelligit genus sumptum a duritie vel mollitie, quas qualitates auctores modos substantię consueuerunt nominare. Secundo nota arteria existente molli dum tangiť, licet nō deprimatur totalis arteria, pars tamen quæ tangitur faciliter ad interiora flectitur propter mollitiem esse causam vt molle faciliter ad omnes positionis differentias flectatur. Econtra uero contingit existente dura, licet.n. virtus esset debilis, tacta tamen arteria non faciliter in suis flectitur partibus, sed potius tale instrumentum cadit virtute ipsum subleuatum sustinere non potente. Ex quo concludi potest esse possibile aliquem pulsum simul esse fortem & mollem: similiter debilē & durum. Ipso.n. existente molli & forti, licet pars arteriæ faciliter ad interiora flectatur, virtus tamen fortis ipsam fortiter & potenter tenet subleuatam, vnde non cadit. Econtra autem contingit in duro debili. Et est simile sicut si for. fortis existēs rem mollem manu sua teneret sursum & conareť tenere subleuatam & tu manum tētares deprimere, licet.n. illam rem secundum partem quam tangis ad interiora flecteres non tamen posses inferius faciliter deprimere manū for. fortiter illam rem subleuatam tenētis. Et est etiam sicut si quis cum re molli fortiter percuteret. Exemplum de duro debili est sicut si quis cum re dura manum tuam debiliť percutiat, aut si for. debilis existens teneret rem duram sursum eleuatam & tu deprimere coneris ad inferiora. licet.n. res illa ꝓpter duritiem in suis partibus ad inferiora non reflecteretur: virtute tñ subleuante existente debili statim totale instrumentū deprimeretur & non teneret subleuatū ut pater.

Generis autem quod est sumptū ex eo quod cōtinetur tres sunt species. Plenus & ipse est qui sentiť sicut si in eius foramine eēt humor implēs, de quo sollicitandū est ut pure euacuetur. Et uacuus ei contrarius. Et inter eos mediocris.

Arteriā eē repletam tripliciter.

Primo nota, arteriam conuenit multum esse repletam tripliciter. s. sanguine & humoribus: similiter spū, & aliquādo fumo capinoso aut omnibus aut pluribus istorum. Hæc autem repletio cognoscitur extensione arteriæ sine duritie., qa. s. arteria multum resistit, licet non duriter in tactum imprimat. De hac autem syllogiçandum est vt ille cuius est hæc dispositio pure. i. sollicite uel complete & decenter euacuetur. incurrit.n. periculum suffocationis aut crepaturæ venarum vel extinctionis calidi, vt potest colligi prima aphoris. in commento illius. In exercitantibus ad summum. Nota tamen tensionem arteriæ esse duplicem. Quædam est coniuncta stricturæ & siccitati, & ista potest stare cum vacuitate, ideo de ista non est sermo in proposito. Altera est tensio cum latitudine coniuncta, & de ista est sermo hic. Primū dubium. Qualiter hoc corpus est curandum, an per phlebotomiam an per pharmaciam. Secundum dubium. Ponatur ꝙ cum duritie arteriæ coniungatur aliqua repletio, sicut non repugnat esse, quomodo cognoscemus hunc pulsum esse plenum. Ad primum dicitur ꝙ si constat repletionem esse sanguineam aut ex materia sanguini commixta sicut ut plurimum in arteria contingit euacuandum est corpus cū phlebotomia venæ communis: eo ꝙ minorata venarum repletione nec tanto ad cor transmisso sanguine sicut prius minorabitur etiam repletio arteriarum, venæ etiam dum per phlebotomiam minuuntur attrahunt a vicinis, & consequēter ab arterijs, & sic minoratur repletio arteriarum, vt colligitur quarta primi. cap̄. de phlebotomia. Si autem fuerit alterius materiæ repletio sanguini non commixtæ multum fiēda est secundum ipsius exigentiam euacuatio per pharmacum. Ad secundum dicitur ꝙ tunc difficile erit compræhendere per tactum pulsum plenum: sed alia poterunt esse signa quibus pulsus plenitudinem cognoscimus quæ narrare propter breuitatem omitto.

Arteriæ tēsio duplex.

Et generis quidem quod ex suo tactu sumptum est tres sunt species. Calidus. Et frigidus. Et temperatus.

Nota ꝙ ita possent poni tres species ex parte humiditatis & siccitatis. quia tamen non ita per tactum percipiuntur, ideo de his non fecit mentionem, aut etiam quia non absoluitur pulsus humidus a molli nec siccus a duro, de qbus sufficienter determinatum est.

Generis uero quod est sumptum ex tempore quietis species sunt tres. Frequens & ipse est in quo tempus sensatum quod existit inter duas ꝑcussiones est breue qui etiam uocatur consequēs & spissus. Et ei cōtrarius rarus qui etiam dicitur lassus & resolutus. Et inter eos mediocris. Et hoc quidem tempus est secundum quod ex systole cognoscitur. Si uero systole nullo modo cognita fuerit erit tempus quod inter omnes duas diastoles continuatur. Et si ipsa cognita fuerit erit secūdum duo tempora duorum extremorum.

Primo nota ex lr̄a penes qd frequentia aut spissitudo pulsus, & penes qd sit eius raritas attēdēda. Attēdiť.n. frequentia penes breuitatē tp̄is mediātis inter diastolē & systolē arteriæ, ita ꝙ quāto tp̄s illud est breuius tāto pulsus est frequētior. Econtra vero raritas. ꝓportionabiliter.n. quāto tp̄s est lōgius tāto est pulsus rarior. Ex quo colľr drīa inter velocem pulsum & frequentē. Siľr inter tardū & rarū. Alia.n. & alia sunt tp̄a penes quæ hmōi drīæ mensuranť. Attendiť.n. velocitas penes breuitatē tp̄is mensurātis motū pulsus frequentia vero mēsurātis qetē. Ex quo vlterius sequitur cōtingens esse pulsum eūdē siľ eē velocē & rarū siľr frequentē & tardū vt infra in pl'ibus casibus patebit. Nota tñ ꝙ frequent' auctores istis termīs, velox, frequens, tardus, rarus, vtunť permixtiue per pulsum frequentē intelligēdo velocē & ecōtra. paucā.n. sollicitudinē de noībus habuerūt. 1. phy. com. 1. hæc tñ est ꝓpria terminoꝝ signō quæ nūc explicata est. Secundo nota hoc totū ꝙ dcm̄ est de spissitudine & raritate intelligendū esse vbi systole arteriæ sit cognita & supple quies inter eā & sequentē diastolē. Vbi.n. ipsa ignota fuerit non vr̄ penes illud mensurādā eē frequentiā eo ꝙ frequētia attendiť penes illud qd' est ipsam illo tp̄e mēsurari. Systole autem & quiete illa incognita incognitū est illud tp̄s, ideo non potest frequentia penes illud mensurari. Tunc aūt attēdenda est frequentia grossius penes totum tp̄s inter diastolē & systolem interceptum. Et ille pulsus denoīať frequentior in quo inter duas diastoles se consequentes cadit minus tp̄s mediū ꝙ in quo cadit maius. Et hanc sequiť descriptionem medicoꝝ vulgus secundū quam vt colľr. 4. colliget. non poterit conueniens poni distinctio inter velocem & frequentē pulsum. Sed in casu in quo sit cognita systole, & quies ipsam sequens erit frequētia in pulsu secundum duo tempora

Pulsus frequētia & raritas.

duorum extremorum, idest longitudinem & breuitatem ipsorum mensurantium duo extrema.i.duas quietes cadentē.ſ.inter diaſtolem,& ſyſtolem,& poſtea cadentem inter ſyſtolē & diaſtolē,quæ duę q̄etes dn̄r duo extrema,quia.ſ.terminant duos motus iam dictos. Tertio nota pulſus frequens appellatur &c.conſequens quia in illo vnus motus aſſumptum ſubito conſequitur.Pulſus vero rarus appellatur laſſus & reſolutus metaphorice, taliter ſumpta metaphora, ſicut.n.homo laſſus & reſolutus multum tempus apponit inter motus & actiones ſuas,ita pulſus denominandus rarus,quia multum tempus ponit medium inter ſuos motus.

Genus uero quod eſt ſumptum ex æqualitate & diuerſitate eſt aut æquale aut diuerſum.ſ.inæquale. Et hoc quidem eſt per comparationem ſimilitudinis,aut diſſimilitudinis pulſuū, aut partiū unius pulſus,aut unius partis pulſus in quinque rebus magnitudine & paruitate aut fortitudine & debilitate & uelocitate & tarditate, ſpiſſitudine aut raritate,duritie & mollitie donec contingit ꝙ unus pulſus eſt poſtremus ſuæ diaſtoles citius ꝓꝑ uehementem calorem,aut debilior propter debilitatem. Quod ſi uolueris dilatabis ſermonem & conſiderabis in æqualitate & diuerſitate in tribus generibus prædictis alias partes, ſed conſiderationum fortitudo ad iſtas reducta eſt. Pulſus uero ęqualis abſolute eſt ille qui in omnibus eſt æqualis ſi in aliquo eorum ſolo fuerit æqualis eo ſolo dicetur æqualis, ſicut ſi diceremus æqualem in uirtute aut æqualem in uelocitate. Et ſimiliter diuerſus eſt ille qui non eſt æqualis aut abſolute aut in aliqua re.

Primo nota ꝙ æqualitas in pulſu vt quidam dicunt attēditur penes partes comparatas adinuicem,non autem diſſimiles,puta comparando dilatationem dilatationi,& conſtrictionem conſtrictioni:quietem quieti,& motum motui. Ad hoc.n.ut pulſus ſit æqualis non oportet quietē æqualem eſſe motui vel ſiłem in quinq; dr̄ijs quas noīat Auic. Sed ſufficit diaſtolem in his eſſe ſiłem diaſtoli:& ſyſtolē ſyſtoli: & quietem quieti. Stat nanq; pulſum eſſe ęqualem in quo tn̄ diaſtole maior eſt ſyſtole aut velocior. Et per pulſum inæqualem vel diuerſum in propoſito idem intelligit Aui. Et ſicut dcm̄ eſt de æqualitate:ita et de diuerſitate dicendum eſt. Illud notabile habet dubium ꝓꝑ textum qui ſequitur ſtatim.

Pulſus æq̄lis & inēq̄lis.

Secundo nota ex lr̄a poſſe colligi quinq; eſſe dr̄ias ſecundum quas conuenit pulſum æqualem aut diuerſum fieri.ſ. magnitudo,paruitas:velocitas:tarditas,fortitudo:debilitas, ſpiſſitudo,raritas,durities,& mollities. Secundum.n. quācunq; iſtarum contrarietatum fuerit in pulſu diſſimilitudo pulſum inæqualem vel diuerſum nominamus , vt ſi vna ſyſtole ſit magna reliqua parua vna velox reliqua tarda:& ſic de alijs dicetur pulſus diuerſus ſiue inæqualis. Tertio nota ex dictis Aui.in littera tribus modis ſecundum has quinq; dr̄ias in pulſu inęqualitatem vel diuerſitatem contingere. Primo ſtante diſparitate totalis pulſus ad totalē pulſum in his q̄nq; contrarietatibus,aut in aliqua vel in aliquibus earum. Secundo ꝓꝑ diſſimilitudinem partium eiuſdem pulſus inter ſe in eiſdem vel in aliqua vel aliquibus dr̄ijs dictis. Tertio propter diſſimilitudinem partium eiuſdem partes inter ſe. Tetigit primum dum dixit. Per comparationē ſimilitudinis aut diſſimilitudinis partium.ſ.pulſum totaliū. Tetigit ſecundū dum dixit. Aut partium vnius. Tertiū tetigit ibi. Aut vnius partis pulſus. Exemplum primi.ſi primus totalis pulſus ſocratis eſſet magnus velox frequens fortis & mollis. Secundus vero eſſet paruus tardus rarus debilis & durus aut aliquarum illarum dr̄iarum varietas. Exemplum ſecundi,nō vr̄ poſſe poni niſi ponendo diaſtolem pulſus eſſe maiorē aut minorem ſyſtole aut quietem eiuſdem pulſus inæqualē eſſe quieti. Exemplum tertij. vt ſi diaſtole ſit in fine velox & in principio tarda,aut econtra,& ſimiliter ſyſtole. Et ex his de mente Auic. vr̄ poſſe concludi primo inæqualitatem pulſus non ſolum attendi penes diſſimilitudinem diaſtolis ad diaſtolem:& ſyſtolis ad ſyſtolem , ſed etiam diaſtolis ad ſyſtolem in his differentijs in quibus cōicat. Si.n.diaſtole non fuerit ſyſtoli conuenienter proportionata in magnitudine et velocitate,pulſum poſſumus noīare inæqualem. Ex quo ſequitur non eſſe pulſum æqualem in quo eſt ſyſtole maior diaſtole aut velocior,nec econtra,ſicut nec ille in quo quies ſequens diaſtolem inæqualis eſt quieti ſequenti ſyſtolem.

Pulſus æq̄lis uł inēq̄lis dr̄ia q̄ntuplex.

Ex quo vlterius ſequitur primum notabile ſecundum mētem aliquorum in principio huius partis ponendum eſſe aliqualiter moderandum. Sequitur vlterius pulſum æqualē abſolute eſſe taliter deſcribendum. Pulſus æqualis eſt ille in quo omnes totales pulſus & pulſuum partes & partes partium in quinq; dr̄ijs ſimilant̄,motum.ſ.ad motum,quietem ad quietem comparanda. Econtra inæqualis eſt in quo non ſimilatur ſed diſſimilatur in omnibus aut aliqua differentiarum iam dictarꝫ ſemper motū ad motum,quietem ad quietem comparando. Sequitur vlterius quatuor modis ſecūdum dictas dr̄ias contingere poſſe in pulſu inæqualitatem. Primo toto pulſu toti pulſui exn̄te diſſimili ſecūdum oēs uel aliquas partes & ſecundum oēs vel aliquas dr̄ias dictas. Secundo ſi partes eiuſdem ſint diſſimiles vt diaſtole & ſyſtole. Tertio ſi partes eiuſdem partis. Et hoc dupliciter. vel quātum ad partes arteriæ quæ inæqualiter releuantur vt in pulſu vndoſo vel ſerrino,vel quantum ad partes pulſum integrantes, vt ſi principium diaſtolis eſſet diſſimile in velocitate eius fini uel ſyſtolis principium fini eiuſdem. Ex quo ſequitur ꝙ non inter quaſcunq; partes pulſus reperitur diuerſitas etiam inter eaſdem reperibilis eſt ſecundum oēs dictas quinq; dr̄ias, principium enim diaſtolis non poteſt eſſe diſſimile ſuo fini in frequētia vel magnitudine vt patet, licet bene in velocitate.

Pulſus inēq̄litas ſecūdū oēs q̄nq; differētias cōtingit q̄drupl.

Sed contra hanc deſcriptionem pulſus diuerſi arguit̄,quia ex illa ſequit̄ ꝙ ex quolibet lapſu ad humidum tm̄ aut ad calr̄m aut ſiccum tm̄ cordis ꝓuenit pulſus diuerſus,quia ſꝑ corde lapſo ad humidum tm̄ in eo eſt neceſſitas maior expellendi q̄ attrahendi. igit̄ ſꝑ in eo fiet maior ſyſtole q̄ diaſtole,& per cōſequens pulſus diuerſus. & per idē ipſo lapſo ad ſiccum tm̄ remanet maior neceſſitas euentandi q̄ mundificandi vel expellendi , & per cōſequēs diaſtole maior. Q̄ ā̄t remaneat maior neceſſitas euentādi patet, q̄a ip̄o labēte ad ſiccū tm̄ decreſcit neceſſitas mūdificādi neceſſitate euētādi ꝑmanēte. cū ergo prius fuerit æq̄les, q̄a tꝑatæ ſeq̄t̄ &c. Et ꝑ idē ur̄ argui poſſe ꝙ cholrici ſibi ſani & phlatici ſibi ſani q̄tūcūq; pulſus eēt ſꝑ diuerſus, eo ꝙ in cholrico ſꝑ multo maior eēt neceſſitas euētādi q̄ mūdificādi, & ecōtra in phlegmatico, iō ſꝑ in cholrico erit maior neceſſitas diaſtolis q̄ ſyſtolis,& ecōtra in phlatico. Pro iſto dici pōt primo cōcedēdo ꝙ ex q̊libet lapſu ad calr̄m tm̄ uel humidū tm̄ aut ſiccū tm̄ aptus eſt merito lapſus ꝓuenire pulſus diuerſus ꝑ cōpōnē ad pulſum tꝑati, iſtū.ſ.diuerſum noīando, in quo q̄tū ad ꝑtes eius nō ſeruat̄ æq̄litas talis q̄lis in tꝑato, licet q̄libet illorꝫ pulſuū poſſet dici æq̄lis reſpcū pulſus alterius ī illa cōplōne ꝑternālr̄ exn̄tis, ut ſi ſor. phlegmaticus febriret putride, fieret ī eo pulſus diuerſus reſpcū pulſus ſui nālis, q̄m inter ꝑtes eius nō ſeruaret̄ æq̄litas neq; ꝓportionalitas talis q̄lis erat in ip̄o ſano, licet tꝑe ſanitatis hr̄et pulſum diuerſum reſpcū pulſus tꝑati nō ſeruātē ęq̄litatē in ſuis dr̄ijs q̄lē ſeruat uiā tapulſus tꝑatus. Et hāc ſolōnē ſeq̄ oportet ē̄t ſequētes uiā tactā in p̄rio notabili. Si.n. inæqualitas in tactu argr̄ uel argui pōt ex inæqualitate partiū conſtituētiū pulſum eūdē totalē, hoc erit uel ex inæqualitate diaſtolis & ſyſtolis, qd̄ negat illa pō, uel tꝑis motus ad q̄etis tp̄s: qd̄ ē̄t negat uel tēporū q̄etis inter ſe. Cū ergo in phlatico uel humido tm̄ ſit amplior neceſſitas mūdificādi q̄ euentādi patet ꝙ q̄es ſequēs diaſtolem minor erit quiete ſequente ſyſtolē,& per conſequēs erit

pulsus diuersus. Econtra vero in cholerico & in complexione sicca tantum. Ideo probabiliter dr̄ concedendo in cholerico phlegmatico calido tm̄ sicco tm̄ humido tm̄ frigido tantum esse pulsus inæqualis vel diuerso respectu temperati vt deducunt argumenta. & hoc merito suoꝝ lapsuum. Cum hoc tamen stat merito alterius accn̄taliter contingētis ipsos posse æquales fieri. Et ex hoc cōcludi potest primo. In nulla dyscrasia naturali præterq̄ in aliqua calida & hu. frigida & sic. merito ipsorum lapsuum pulsum æqualē esse reperibilem. In aliqua. n. calida & humida & sil'r frigida & sicca non repugnat tm̄ augeri necessitatem mundificandi supra temperamentum quantum augeť necessitas euentandi & etiam tm̄ minorari. Et hoc forte sensit Aui. secunda quarti. trac. 1. cap̄. de signis sumptis a pulsu dum dicit. Et scias ꝙ plurimoꝝ hoīum pulsus sunt diuersi mali absq̄ ægritudine. Nota tn̄ ꝙ nisi inæqualitas illa fuerit notabilis hos pulsus non vocamus diuersos. Nota donec contingit &c. postremus. i. tardus respectu suæ diastolis quæ variatur in velocitate & tarditate, aut est citius vel citius fortis, quia frequens, aut velocior aut debilior &c. Et si volueris dilatabis sermonem non solum de velocitate & tarditate, sed etiam de alijs differentijs exemplificando, sed fortitudo considerationum est reducta ad has, quia sufficienter de his exemplificatur.

Pulsus ęqualis vel inęqualis dupl'r.

Ex his conclude quis est pulsus ęqualis absolute, quis ęqualis secundum quid, & quis inæqualis secundū quid &c. quæ omnia in littera satis explicat Auicenna.

Genus autem quod ex ordinatione & inordinatione sumptum est duas habet spēs diuerse ordinatus & diuerse inordinatus. Ordinatus autē est ille cuius diuersitas habet ordinem conseruatum super quē transit. Et est secundum duos modos. Aut ordinatus absolute, & est cum totum illud quod ex eo prouenit non habet nisi tantum diuersitatem unā. Aut ordinatus qui est ꝓprie, et ipse est qui habet duas diuersitates aut plures, sicut si ibi esset circulus & alius circulus ab eo diuersus, sed ambo ad suum redirent ordinem sicut si esset unus circulus. Et inordinatus est qui est ei contrarius. Cunq̄ certificaueris inuenies ꝙ hoc decimum genus est sicut esset noni generis species intrans sub inæquali.

Pulsus ordiatus dupl'r.

Primo nota per pulsum ordinatum in proposito duo intelligere possumus. Primo omnem pulsum inter cuius partes priores. s. & posteriores est debita habitudo vel depēdētia. Ordo. n. est posterioris ad prius debita depēdētia, & ecōtra. Et sic capiendo ordinatum pulsum notum est pulsum æqualem & temperatum esse ordinatum. inter partes enim posteriores &c. est conueniens habitudo. Et taliter in proposito non sumitur. Secundo possumus intelligere pulsum diuersitatem vel diuersitates habentem cum qua vel cum quibus ordinatus procedit. Secundo nota ꝙ pulsus huiusmodi ordinatus est duplex vt sumitur in littera. s. pulsus absolute ordinatus: & proprie. & talem Auic. appellat absolute ordinatum vt cōiter habet lr̄a. Dr̄ autem ordinatus absolute in quo tm̄ vna reperitur diuersitas, secundum quam tn̄ ordinate procedit. Econtra autem non ordinatus absolute est qui pl'es habet diuersitates scd̄m quas diuersimode ordinatus ꝓcedit. Prima diuersitas est sicut si esset vnus circulus. Secūda sicut si essent plures circuli diuersi sibi succedētes, tādem tamen ad vnum circulum vel sil'em redeuntes. Exemplum primi. sit pulsus for. magnus velox & frequens, & cū his dr̄ijs ꝓcedat vsq̄ ad quintum pulsum exclusiue. Adueniente uero quinto fiat sola diastoles parua alijs seruatis paribus quātum est pol'e. Deinde fiant alij quatuor pulsus omnino sil'es quatuor primis, & sequatur postea pulsus quintus similis quinto & sic deinceps erit pulsus ordinatus absolute. habet. n. maximum ordinem quem hr̄e pōt cum diuersitate nimia. Exemplum secundi sit primus pulsus magnus velox & frequens in sorte. Secundus mediocris in magnitudine velocitate & frequentia. Tertius sit paruus rarus & tardus, deinde sequatur quartus sil'is primo. quintus uero secundo & sextus tertio. & sic deinceps. Hic. n. sunt plures circuli diuersi, ad vnum tn̄ circulum redeuntes vt patet. Hanc tn̄ diuersitatem vel has imaginari possumus multipliciter. Primo totali pulsu. Secundo in partibus diuersorum pulsuū. Tertio in partibus eiusdem pulsus. Vnā etiam solam diuersitatem imaginari possumus: aut secundum vnam partē tm̄, sicut in exemplo primo in quo aduenit ordo diuersitatis solum in diastole contingente, aut ēt in pl'ibus, sicut si tam. s. diastoles q̄ systoles esset tardior vel velocior & procederet ordinate secundum hanc diuersitatem tam in systole q̄ in diastole, hunc. n. pulsum appellare possumus ordinatum absolute, licet plures partes eius forent hn̄tes diuersitatem. Ex his oībus potest concludi primo ꝙ si aliquis pulsus haberet solum vnam diuersitatem ad quam nunq̄ rediret ille nō esset ordinatus. Patet secundo ꝙ pulsus diuersi pulsus ordinatus & sil'r inordinatus est spēs. oīs. n. ordinatus pulsus est diuersus & non econtra. sil'r omnis inordinatus pulsus est diuersus & non econtra. Et hoc exemplificat Auic. in littera & supra dum dixit, ꝙ oportebat illa genera solum ponere nouem & non decem. Ex quo patet ꝙ non quilibet pulsus ordinatus est quolibet inordinato melior, immo aliquis est multo deterior, vt pulsus hn̄s vnicam diuersitatem ad quā non redit, melior est ad illam secundum ordine reuertente cæteris paribus vel saltem esse potest. Ex quo vlterius sequitur non quemlibet pulsum esse ordinatum vel inordinatum. pulsus. n. æqualis non est ordinatus, eo ꝙ nullam habet diuersitatem secundum quam ordinate ꝓcedit nec inordinatus vt notum est. Ex quo vlterius sequitur responsio ad quæstionem hic ꝓponi solitam. vtrum. s. pulsus æqualis & temperatus sit ordinatus. Dicendum est ꝙ capiendo ordinatum primo modo non solum est ordinatus sed ordinatissimus, nisi fuerit īpeditus a causa accidentaliter diuersificante, eo ꝙ inter partes eius priores & posteriores est debita & conueniens habitudo. Si tn̄ secundo modo sicut sumiť in proposito non est ordinatus, eo ꝙ non habet diuersitatem secundum quam ordinate procedit. Ex quibus sequiť hāc cōsequentiā non valere. hic pulsus est, et nō est ordinatus. ergo est inordinatus. Sil'r econtra non sequiť: & non est inordinatus, ergo est ordinatus. Bene tn̄ sequiť. hic pulsus est diuersus & non est ordinatus. ergo est inordinatus. Sil'r est diuersus nō iordinatus. ergo ordinatus. Et cā satis patet ītelligēti. Pl'a alia ex his possent concludi: quæ gr̄a breuitatis omitto.

Pulsus inordinatus q̄s

Debes autem scire ꝙ in pulsu reperitur natura musicæ, qm̄ queādmodum ars musicæ cōpleť per adiunctionem sonorum scd̄m proportionē comitātē eos inter acuitatem & grauitatem per circulos casuum & tēporū qui sunt inter eorum percussiones, sic est dispō pulsus, quia proportio suorū tēporū in uelocitate et spissitudine est sicut proportio sonorum eius, & proportio dispōnū eius in fortitudine & debilitate & in quantitate est sicut proportio adiunctionis eius.

Primo nota ꝙ per musicā intelligere debemus sciam bn̄ modulandi, siue voces sonosq̄ bene ꝓportionandi, q̄ vt allegat Conciliator a Boetio primo suæ musicæ taliter describitur. Musica est ars vel facultas sonorum atq̄ vocum sensuali ratione ꝓcedens. Isydorus vero. 3. ethymo. cap̄. 14. ipsam taliter describit. Musica est peritia modulationis sono cantuq̄ consistens. Et subdit hanc musicam esse dictam a musis. Ponitur. n. musa triplex. s. mundana, humana, & organica. tertia est de qua est sermo in ꝓposito. Mundana cœlorum & el'ntorum &c. imo & in corporꝝ cœlestium motu

Musica quid.
Concil.
Isydor.
Musa triplex

plurimi philoſophi armoniam ſuauiſſimam ſeruari crediderunt, vt. 2. cœli apparet. propter quod Iſydorus tertio ethymolog. cap̄. 16. dicit. Nanq; & ipſe mundus quadam armonia ſonorum fertur eſſe compoſitus: & cœlum ipſum ſub armoniæ modulatione reuolui. Humana vero conſiſtit indebita proportione partium componētium humanum corpus inter ſe, & organicorum ad organica, conſimilium ad conſimilia virtutum animæ inter ſe & ad ipſum corpus. Organica autem proportionem vocum concernit & ſonorum organis ſonoris cantorum, quorum quædam ſunt naturalia ut inſtrumenta vocalia, quædam artificialia vt cythara, pſalterium, ſymphonia, tuba &c. In propoſito autem intelligit Auic. de. 3. quæ eſt iſta quæ eſt ſuperius deſcripta. Secundo nota ſecundum varias proportiones vocum inter ſe naturaliter quaſdam voces eſſe conſonantes quaſdam vero diſconſonantes. Intelligo autem per conſonantiam vocū vel ſonorum naturalem concordantiam vel debitam proportionem ipſarum inter ſe conſequentem in grauitate leuitate ab alijs differentijs, quę ibidem ſic deſcribitur Conſonantia eſt vocum diſſimilium inter ſe ſimul permixtarum ī unum reducta concordantia, ita ut inde ſenſus auditus delectatio conſequatur. Econtra diſſonantia eſt diſſimilium vocū &c. diſcordantia, ut in auditus ſenſu aſpera & indelectabilis motio ſubſequatur. Tertio nota. ꝙ ſicut ad debitam ſonorū vel vocum concordantiam requiritur ipſarum debita proportio in grauitate acuitate in magnitudine & paruitate &c. ita ad pulſus debitam concordantiam requiritur partium ipſarum debita proportio in velocitate & tarditate magnitudine & paruitate ſpiſſitudine &c. Ex quo patet inter partes pulſus debite concordantes eſſe proportionem aliquam talem qualis inter uoces conſonantes reperitur, & per conſequens in pulſu reperitur natura muſicę. i. inter partes pulſus, pulſus reperitur concordia talis ſecundum differentias iam dictas vel proportio vel proportionalitas qualis inter voces naturaliter conſonantes reperítur. Notum tamen eſt ꝙ ibi non eſt conſonantia proprie, quia non eſt ſonus nec vox in eo, ſed ſimilitudo illius vel proportio in conſonantia reperta. & hoc intelligit Auicē. in littera.

Vox nāliter duplex.

Cōſonātia & diſſonātia.

Et quemadmodum tempus feriendi & quantitas ſonorum eſt, cum ſunt conuenientia & ē cū non ſunt conuenientia. Sil'r eſt cum ibi diuerſitates ſunt ordinatæ & eſt cum ſunt inordinatæ. Et proportio etiam diſpōnum pulſus in fortitudine & debilitate & in quantitate eſt cū eſt cōueniēs & ē cū nō, immo diuerſa eſt. Et hoc quidem eſt egrediens a genere conſiderandi ordinem.

Primo nota ꝙ ars muſicæ completur. i. finem eius conuenienter & complete attingit, dum ſeruatur debita proportio ſonorum inter ſe in grauitate & acuitate, longitudine & breuitate &c. Et hoc circulariter variatur ſecundum circulos caſuum tempoꝝ. i. vocum tempore menſuratarum, uel etiā menſuræ vocum. Circulariter. n. procedunt cantatores nūc eleuando: nunc deprimendo vocem, nunc abbreuiādo, nūc elongando tempus eius, & conſequenter ipſam iſto tempore menſuratam de quo a muſicis plenam inquiras informationem ſi mihi non credis. Ita ſil'r contingit in pulſu, vt ex dictis pręcedentibus patere poteſt. Aliter Mundinus ſecundū circulos caſuum temporum. i. quietū inter percuſſiones cadentium, & hoc magis conſonat. Secundo nota vt mihi videtur notandum, ꝙ velocitas & ſpiſſitudo in pulſu acuitati vocis aliqualiter aſſimilatur. vox. n. acuta velociter mouet auditum, grauis uero tarde. Ita pulſus velox cito imprimit in tactum & præterit, & ſil'r ſpiſſus reſpectu rari cæteris paribus. Vnde pulſus ueloces & ſpiſſi poſſunt dici metaphorice acuti. Proportio ergo pulſuum in velocitate & tarditate eſt ſicut proportio uocum in grauitate & acuitate. Fortitudo uero & magnitudo proportionatur magnitudini uocum. Sicut enim uox magna multum mouet auditū, ita pulſus magnus tactum. Proportio igitur adiunctionis uocum eſt ſicut proportio pulſuum in magnitudine & fortitudine &c. ut tangitur in littera. Ex quo patet ꝙ per ſolam uirtutē altiorem q̄ ſit ſenſus poteſt illa proportio perfecte comprætendi, licet ad hoc ſatis ſeruiat tactus & auditus. Tertio nota ſup̄ iſta parte. Et quemadmodum tempus. ꝙ ſicut diuerſitates uocū in grauitate &c. quādoq; ſunt conuenientes & ordinatę &c. quandoq; ſunt diſconuenientes & inordinatæ, ita & diuerſitates in pulſu repertæ. quandoq; ſunt ordinatæ, quia debite proportionate diſpoſitioni corporis. quandoq; uero non, ſicut quando licet ſint ordinatæ, non tamen illi proportionātur corpori cum tali ætate uel habitudine. Exempli gratia. ī uocum diuerſitate duplicem imaginamur ꝓportionē. Vna eſt illarum inter ſe. Altera eſt illarum ad circunſtantias propter quas fit cantus. Variatur enim uocum proportio ſecundum circunſtantiarum harum uarietatem, alter enim cātus decet lætantem, alter conquerentē: alter infirmum, alter in nuptijs, alter in prælio, alter circa prandium. Ad hoc autem ꝙ cantus ſit bene ponderatus requiritur primo debita ꝓportio uocum inter ſe ut dictum eſt. Secundo debita proportio iſtius proportionis uocum ad circunſtantiam uel circunſtātias iam dictas. Et ſimiliter in pulſu duplex notatur proportio. Vna partium pulſus inter ſe ſecundum differentias dictas, & iſta conſtituit pulſum ordinatum & inordinatum. alia eſt proportio illius proportionis partium pulſus ad corporis ætatem uel complexionem, & iſta conſtituit pulſum boni pōderis. propter quod ſubdit infra. Et hoc quidem eſt egrediens a genere conſiderandi ordinem.

Pulſus et uocis ꝓportio.

Cantus ponderati & pulſus proportio duplex.

Gal'. autem uidet ꝙ id quod poteſt ſentiri ex proportionalibus ponderis eſt ſecundum unam ꝓportionem muſicarum nominatarum aut nō nominatarum. Nominatarum uero aut ſecundum proportionem totius, & quandoq; eſt proportio tripli cum eſt proportio dupli adiūcta cū proportione addētis medietatem, et ipſa eſt quæ dicitur proportio per quinq; & ſecundum proportionem quæ eſt per totum & eſt dupla, & ſecundum proportionem quæ eſt per quinq; & eſt addens medietatem ſecūdum proportionē quæ eſt per quatuor, & eſt addens tertiam & ſecundū proportionem addentem quartam poſtea non ſentitur. Et ego quidem miror quomodo proportiones iſtæ per tactum diſcerni poſſunt. Dico tamen ꝙ ei eſt facile qui in gradu tangēdi conſueuit et proportionatur ſonos per artē poſtquam erit ei potentia cognoſcendi muſicā acquiſita & cōparabit factū per notum. hō etiam iſte cū ſuā intentionem ad pulſum reduxerit hmōi poterit diſcernere proportiones per ſenſum.

Nota hic ꝙ proportio maioris & minoris inæqualitatis eſt quintuplex, ſcilicet tres ſimplices & duæ compoſitę. Simplices ſunt proportio multiplex, proportio ſuperpartiens, proportio ſuperparticularis. Compoſitæ ſunt iſtæ, ſcilicet proportio multiplex ſuperpartiens, & multiplex ſuperparticularis. Nota etiam ꝙ proportio primi ad ultimum componitur ex proportione primi ad medium, & medij ad extremū: & per conſequens proportio tripla eſt compoſita ex ſexquialtera & dupla, ſicut proportio trium ad unum componitur ex proportione trium ad duo & duorum ad unum, quarum prima eſt ſexquialtera, ſecunda uero eſt dupla. Nota etiam in muſica proportio dupla uocatur dyapeſon: ſexquialtera uero diapente, ſexquitertia uero diateſſeron. Ex quibus patet quòd diapeſon componitur ex diapente & diateſſeron, tripla uero componitur ex diapente & diapeſon.

Proportio maioris & minoris inæqualitatis multiplex.

Dyapeſon qd, & diapente & diateſſeron.

Secundo

Proportio dupla sexqualtera, tripla & sexqtertia quæ.

Secundo principaliter nota ex littera quinq; proportiones ꝑtiū pulsus īter se percepit Gal.s. duplā triplā sexquialterā sexquitertiam & sexquiquartam. minores autem istis non potuit percipere Gal. Tertio nota ꝙ ꝓportio dupla apud antiquos vocatur proportio per totum. est enim prima int' proportiones multiplices, quibus.s.totum pluries continet & minima, ideo forte denominationē illam assumpsit. Proportio vero sexquialtera appellatur proportio per.5.quia in quinto loco monachordi reperitur. Proportio ergo tripla est composita ex proportione totius &.5.i.dupla sexquialtera, & hic sonat littera dum dicit. Aut secundum proportionem totius & quinq;. & ista est proportio tripla quæ supple ē cū proportio dupli iungitur addenti medietatem.i.sexquialtera vt declaratum est. Proportio vero sexquitertia dicitur proportio per quatuor, vel quia quod se habet in illa proportiōe se habet vt quatuor ad tria, vel quia continetur in quarto loco monachordi quod credo verum.

Genus uero quod ex pōdere est sumptum est per comparationem proportionis quantitatum proportiōum quatuor temporum quę sunt duobus motibus & duabus quietibus. Et si sensus totum hoc discernere non potest, tamen est per cōparationem proportionis quantitatum proportionum temporum diastoles ad tempus, quod ē inter duas diastoles & ad ultimum temporis in quo est motus ad tempus in quo est quies.

Pondus dupl'r.

Primo nota hunc terminum pondus sumi dupl'r. Primo pro re sua grauitate deorsum tractum faciente siue petēte locum inferiorem, & taliter non sumitur hic. Secundo mō sumitur metaphoricæ pro tali vel tali proportione motus ad quietem vel temporis motus ad tempus quietis tactu comprehensibili secundum quod est cōueniens vel disconueniēs corpori, & ex cōsequenti pro illa proportione proportionum motus ad quietem. & econuerso corpus vel corporis dispositionem. Dicitur autem hæc proportio metaphoricæ pondus taliter sumendo metaphoram. Sicut enim rem ponderando scimus & cognoscimus q̄ta & quæ sit eius conueniens mensura, ita dum taliter pulsum ponderamus.i.per notitiam talium proportionum cognoscimus & scimus. quis pulsus sit conueniens corpori & quis non, ideo dicitur pondus. v̄.g. cognosco sor. puerum phlegmaticæ complexionis, cuius pulsum scio esse velocem & paruum & valde frequētem, ita ꝙ debet esse temporis motus ad tempus quietis dupla proportio, tango ipsum & reperio proportionem hanc, dico ipsum esse boni ponderis. Si autem esset econtra, quia.s.eēt velox & rarus dicerem ipsum esse mali ponderis.

Qui autem ponunt in hoc capitulo comparationem temporis motus ad tempus motus & tēporis quietis ad tempus quietis mittunt capitulū in caplo, licet huiusmodi missio sit tolerabilis & non sit inconueniens, sed tamen non est bona.

Nota quidā crediderunt ꝙ ad cognoscendum pōdus ī pulsu suo oportet prīo scire & cognoscere ꝓportionē motus ad motum & postea q̄etis ad quietē, & postea ex hoc cognoscere proportionem motus ad quietem quod quidem non ē sic, immo prius scimus proportionem motus ad quietem īmediate sequentem quam etiam statim comparamus quo ad suam mensuram temporalem sequenti motui, quibus scitis scis qualis est proportio motus ad motum similiter quietis ad quietem. Comparatio ergo primi motus ad quietem est vnius capl'i, & alterius est altera. Facientes ergo hoc ponūt capitulum in caplo, quia quod est in vltima consideratione ponunt in prima & econtra. Et ille fuit Haly.7.theoricæ.& sequentes ipsum. quare &c.

Error Haly, & sequētiū ipsum.

Et pondus quidem est illud in quo proportiones musicæ cadunt.

Primo nota non esse ītentionem. A.ī quolibet pōdere pulsus reperiri consonantiam musicalem. in pulsu.n.valde malo & inordinato non oportet ipsam reperiri, sed uoluit ꝙ ubi fuerit ordo in pulsu vtplurimum reperitur. Secundo nota ꝙ pondus in ratione sua formali non includit diuersitatē uel inęqualitatem. q̄tumcunq; enim esset pulsus æqualis & tēperatus in ipso potest esse pondus bonum & cōsonantia, immo & in ipso est temperatissimum pondus. quod arguit sic. quia in ipso est debita proportio temporum motus ad q̄etē. & econtra conuenientissima etiam corpori. igitur &c. Ex quo sequitur non quodlibet pondus inęqualitatem includerē sicut quilibet ordo. Sequitur etiam. non omnem consonantiā musicalem in pulsu inæqualitatem vel diuersitatem pulsus arguere, vt proportio musicalis motus ad quietem, & econtra inuenta in pulsu temperato. Patet vlterius non omnē pulsum ponderis esse ordinatum vel inordinatū, quia æqualis est hmōi. Et ex hoc patet differentia inter hoc genus & genus sumptum ab ordinatione. Patet vlterius ex parte rei genus ponderis non esse a quarto genere distinctum, licet differant ratione. omnis enim pulsus ponderis est æqualis vel inæqualis, & econtra.

Et dicemus ꝙ pulsus aut est boni pōderis aut mali ponderis. Et illius quidem qui est mali ponderis sunt tres species. Vna est illius cuius pondus est mutatum & est iuxta pondus, & iste est cuius pondus est pondus ætatis, quæ ē iuxta ætatem illius cuius est pulsus, sicut cum iuuenes habent pondus pulsuum puerorum. Et altera est separati ponderis sicut cum pueri habent pondus pulsus sicut senum. Et tertia est egrediens a pondere, & ille est cuius pondus ponderi pulsus hominis nō similat̄. Et mlt' ta egressio pulsus a pōdere magnā in dispositiōibus significat mutationē.

Nota pulsum esse mali ponderis est ipsum corpori ætati vel complexioni esse disconuenientem vel disproportionatum. Secundo nota per ætatem naturalē complexiōem eē intelligendam. Et totum residuum capituli patet usque ibi. Dicunt quòd diuersi.

Pulsus mali pōderis.

Caplm.ij. Est de pulsu æquali & diuerso.

Dicunt ꝙ diuersi pulsus diuersitas aut ē in multis percussiōibus aut in uno pulsu. Sed qui in uno pulsu diuersificatur, aut in multis diuersificatur partibus.s. in locis separatis in quibus cadunt digiti, aut in una parte.s.in loco unius digiti.

Primo nota ꝙ diuersitas est in multis pulsibus supple totalibus quorum quilibet sit compositus ex duobus motibus & duabus quietibus, aut in vno pulsu totali secundum p̄tes suas. Exemplum primi, vt si primus pulsus esset magnus uelox & frequens, secundus paruus tardus & rarus. Exemplū secundi patet. Secundo nota, in vno pulsu potest cadere diuersitas, uel q̄tum ad partes pulsum integrantes vel q̄tū ad partes arteriæ sub digitis cadentes, sicut si vna pars magis alia minus dilatetur, aut vna pars tardius alia velocius moueatur, & sic de alijs. Tertio nota ꝙ in vna parte sub vno digito cadente imaginari possumus cadere diuersitatē pulsus, vel q̄tum ad partes q̄titatiuas eius, vel quantum ad partes istius partis pulsum integrantes, & adhuc partes illarum partium. Exemplum primi, imaginando duo extrema illius partis arteriæ & vnum altero magis dilatari aut velocius moueri aut fortius &c. Exemplum secundi. vt ꝙ principium dilatationis illius partis sit velox & finis tardus aut dilatatio velox & constrictio tarda.

Pulsus diuersitas cadere potest dupl'r.

Et illius quidem qui in multis diuerſis exiſtit pulſibus eſt diuerſus gradatus æqualiter currẽs. Et ipſe quidem eſt qui ab uno incipit pulſu & ꝓmutatur ad maiorem eo aut ad minorem, & procedit ſic ſecundum hanc regulam donec peruenit ad finem in diminutione aut in augmento per ſimilem ordinem, deinde interſecatur & ad primam magnitudinem redit.

Pulſus diuerſus gradatus, ęq̃l'r currens.

Primo nota hic pulſus eſt diuerſus eo ꝙ ſecunda pulſatio diuerſa eſt a prima & ſibi inęqualis, & tertia ſecundæ, & ſic deinceps vſq; ad certum terminum. Et dicitur gradatus, q̃a per gradus quoſdam augmenti vel diminutiõis alicuius vel aliquarum ſuarum differentiarum procedit, ideo metaphorice gradatus dicitur, ſicut ſi aliquis per ſcalas gradatim aſcẽderet. Dicitur etiam æqualiter currens, quia ĩ eo eſt vl'e augmentum vel diminutio ſecundum differentiam illam ſecundum quam dicitur gradatus æqualiter currens. Tantũ enim ſecunda excedit primam pulſationem q̃tum tertia ſecũdã, & quarta tertiam, & ſic de alijs. Exẽpli gratia. ſit pulſus ſor. vnius gradus magnitudĩs in prima pulſatione, ĩ ſecũda duorum in tertia trium, & in quarta quatuor, & ſic vlterius hũc pulſum gradatum æqualiter currentem diuerſum appellare debemus. Et eſt ſicut ſi imaginemur vnam latitudinem vniformiter difformem quo ad tempus tamen vniformiter acq̃ſitam vt patet intelligenti. Econtra vero de diminutiõe exẽplum poni poteſt. Secundo nota non eſſe imaginandum ſolum ſecundum longitudinem fieri hunc pulſum, immo ſecundum omnes differentias quinq; ſuperius nominatas. Facile enim p̃t poni exẽplum de velocitate tarditate ſpiſſitudĩe raritate & fortitudine & debilitate & alijs dr̃ijs, vt patet.

Aut rediens ex paruitate ſua ſimili reditu in ambabus diſpoſitionibus ad primam regulam, aut diuerſificans poſtquã uenerit a principio q̃d eſt huiuſmodi ad finem qui eſt huiuſmodi.

Pulſum gradatũ redir̃ ad priſtinã diſpõnẽ dupl'r.

Nota hic pulſum taliter vniformiter gradatim augmentatum vel diminutũ poſſumus imaginari redire ad priſtinã diſpoſitionem dupl'r. Primo ſil'i reditu & proportionali, ſecũdo diſſil'i quod imaginari poſſumus dupl'r, vel quia difformiter redit, vel quia vniformiter, ſed velocius aut tardius procedit q̃ prius procedebat. Exemplum primi. pulſus ſor. ĩ prima pulſatione fuit quatuor graduum velocitatis aut magnitudinis, in ſecunda ſex, in tertia octo, in quarta decem, & ibi terminatur augmentum, deinde redit, & in quinta pulſatione fit vt octo graduum, ĩ ſexta ſex, & in ſeptima quatuor, & ſic vniformiter redit ad primam magnitudinem. Exemplũ ſecundi. pulſus ſor. in prima fuit. 4. & proceſſit augendo ad. 10. vt dictum eſt, & poſt reuertitur. & in quinta fuit vt. 8. & in. 6. 4. Exemplum tertij. de velociori & tardiori reditu vniformiter patere poteſt ex dictis. Partes arteriæ ſunt ſex. i. ſex modis ſituatę. ſ. ſurſũ deorſũ &c. ſicut ſex ſũt poſitionis drĩę.

Et eſt cum ad finem peruenit. Et eſt cum interſecatur ante ipſum. Et eſt cum additur ſupra ipſũ donec interſecatur. Cunque interſecatur fortaſſe interſecatur in medio ceſſando. Et ẽ cum agit ab hoc diuerſum, & illud eſt ut in medio ſui interueniat motus. Et pulſus quidem ceſſatiõem habẽs eſt diuerſus in quo expectatur motus & uenit quies. Et ille qui in ſui medio habet motum eſt diuerſus in quo expectatur quies & uenit motus. Diuerſitas uero pulſus in multis partibus unius pulſus aut eſt in ſitu ſuarum partium, aut in motu ſuarum partium. Sed diuerſitas quæ eſt in ſitu ſuarum partium eſt diuerſitas proportionis partium uenæ ad partes. Et quoniam partes ſunt ſex erit illud quod in eis cadit ex diuerſitate ſimiliter. Diuerſitas autem quæ eſt in motu aut eſt uelocitate & tarditate, aut in conſecutione & præuentione. ſ. ut moueatur pars eius ante horã ſui motus aut poſt horam, aut in fortitudine & debilitate, aut in magnitudinem & paruitate. Et hoc totum aut curret ſecundum ordinem æqualem, aut diuerſum in augmento & diminutiõe. Et illud quidem aut erit in duabus partibus aut in tribus, aut in quatuor. ſ. in caſu digitorum. Et tu quidem componere poteris & ordinare.

Totum patet vſq; ibi. Ex diuerſitate pulſus.

Ex diuerſitate uero pulſus in una parte eſt ille qui eſt interſectus & reditiuus & continuus. Interſectus autem eſt ille qui in partem unam cum paruo motu ſeparatur & partis unius quæ ex eo interſecatur cũ quiete eſt cum duo extrema diuerſificant̃ in uelocitate & tarditate & in ſil'itudine.

Pulſus diuerſitas cõtingens in vna pte.

Primo notandum per diuerſitatem pulſus in vna pte cõtingentem intelligere poſſumus duo. Primo diuerſitatẽ contingentem in vna parte arterię ſub vno. ſ. digito cadente. Secundo per partem vnam intelligere poſſumus partem vnã pulſus. ſ. diaſtolem aut ſyſtolem. Secundo nota circa deſcriptionem interſecti iſtam litteram duplicem poſſe habere intellectum. Primus eſt per partẽ illam intelligẽdo arteriam imaginando. ſ. ꝙ pars arteriæ quæ tangitur h̃et duo extrema difformiter mota, partem vero mediam quieſcentem, & ſic litteram exponemus. Interſectus eſt ille qui cum paruo motu. ſ. extenſo per paruam partem ſeparatur in partem vnam. ſ. illo motu motam. & ſupple aliam alio motu motam, & eſt. i. contingit ꝙ partis illius. ſ. cadentis ſub uno digito quæ intrinſecatur cum quiete duo extrema interſecta cum quiete. i. parte quieſcente diuerſificantur in velocitate & tarditate et ſimilitudine & diſſimilitudine. ſ. aliarum differentiarum. Secunda expoſitio eſt per partem vnam intelligendo diaſtolem aut ſyſtolem, imaginando ꝙ poſtq̃ arteria incepit dilatari ab. a. termino & peruenit vſq; ad. b. ibi aliq̃ morula, q̃eſcit et prius q̃ deprimat̃ ulterius ad pũctũ altiorem. puta. c. mouetur motu diſſimili, puta velociori aut tardiori fortiori &c. ſicut in pulſu conuenit bis pulſante. & ſecundum hanc expoſitionem exponẽda eſt littera ut patet.

Pulſus iterſectus.

Reditiuus uero eſt ut pulſus magnus redeundo fiat paruus in una pte, deinde in redditu ſubtili redit. Et huius quidem modi eſt ille cuius quędam ſpecierum in alias ingrediuntur. Et hoc eſt ut ſit unus pulſus, ſicut duo propter diuerſitatẽ, aut duo ſicut unus propterea ꝙ aliæ in alias ingrediuntur. Et iſtud quidem eſt ſecundum ſententiam eorum qui in hoc non conuenerunt. Cõtinuus autem eſt ille cuius diuerſitas eſt ordinata in continuitate non ſenſu percepta ſeparatione in eo ad quod ipſa mutatur ex uelocitate ad tarditatem aut econtra, aut ad æqualitatem aut inęqualitatẽ in eis, aut ex magnitudine aut paruitate aut æqualitate in eis ad aliquod eorum ad quod mutatur. Et hoc quidem eſt cum ſecundũ ſimilitudinem ſui procedit. Et eſt cum accidit ut cum continuatione ſua ſit in aliquibus ſuarum partium plus diuerſitatis & in alijs minus.

Pulſus reditiui dr̃ia ab iterſecto

Nota redditiuus non videtur differre ab īterſecto, niſi q̃a in interſecto eſt vera quies media, ſed in reditiuo non. ſed prima pars eleuationis eſt velox, & ē illa pars parua. deinde tardatur & eſt motus ſubtilis quaſi non perceptibilis, poſtea uelocitatur & completur diaſtole magna. Hoc igitur modo reditiuus fit in vna diaſtole, ī eadem etiam parte q̃tum ad uarias partes imaginando extrema & medium partis arteriæ cadentis ſub vno digito, & conſequenter ꝙ extrema moueātur velociter pro faciendo diaſtolem magnam. Pars autem media faciat primo diaſtolem, deinde quaſi inſenſibilit' moueatur & poſtea redeat ad magnitudinem aliam. Quis autem ſit continuus ſatis patet.

Capitulum tertiū. De ſpeciebus pulſus diuerſi quæ nomina habent propria.

X eis gazelans qui ē diuerſus in una parte cum fuerit tardatus, & deinde interſecatur & fit uelox.

Pulſus gaçelās vł caprigās gd.

Primo nota per pulſum gaçelantem quem Auer. 4. colliget capriçantem nominat debemus intelligere pulſum motui capreti vel caprioli vel gaçeli qui eſt animal capriolo ſiℓe conforme. Hic autem motus taliter diuerſus eſt vt gaçelus primo faciat aliquem ſaltum imperfectum paruum & tardum, deinde quieſcat vel ſaltem quieſcere videatur, ſecūdū tenentes ipſum non neceſſario eſſe quiete īterceptum & poſtea motum faciat velocem & completū. ita ſimiliter in pulſu contingit quem propter hoc dícimus gaçelantem. Secundo nota hunc pulſum tripℓr imaginari poſſumus. Primo q̃tum ad diuerſos pulſus. Imaginando primum diaſtolem paruam & tardam, & ꝙ poſt illam ſequatur ſyſtoles, deinde fiat mora aliqualiter magna, et fiat tūc pulſus feſtinus ualde & maior qui pro tunc interſecari dicetur, quia quiete exiſtente maiori in q̃ debet reperitur arteria aliquando quieſcere quando dēret moueri. Secundo imaginari poſſumus ipſum quantum ad eundem pulſum, ſecundum tamen diuerſas partes, vt. ſ. diaſtole tarda & incompleta poſtq̃ ſequitur quies longior propter quod dicetur inteſecari. deinde ſequit̃ ſyſtole completa & velox. Tertio imaginari poſſumus q̃tum ad vnam p̄tem puta diaſtolem aut etiam ſyſtolē apud conuenienter ipſam percipientem, imaginando arteriam ipſam dēre dilatari ab. a. ad. c. punctum & quieſcat in. b. q ſit medius inter. a. &. c. vel ſaltem quieſcere videatur, fuerit tñ vſq; ad. b. pigriter vel tarde mota. cunq; moram in. b. contraxerit moueatur vſq; ad. c. rapido motu complendo dilatationem ſuam, hoc enim pulſus eſt gaçelans quia primo eſt diuerſus in vna parte. ſ. prima dilatationis in qua fuit tardi-tas, poſtea interſecatur, quia quieſcit vel videtur quieſcere quando debet moueri & fit poſtea velox dum mouetur a. b. puncto vſque ad. c. punctum.

Pulſus gaçelās triplr.

Et ex eis eſt undoſus. Et ipſe quidem eſt qui ē diuerſus in magnitudine partium uenæ & earū paruitate & eleuatione ipſarum ad ſuperiora & in latitudine & in conſecutione & præceſſione in principio motus pulſus cum mollitie quæ eſt in ipſa, & ipſe quidem non eſt ualde paruus, & habet latitudinem quandam & aſſimilatur undis, quarum aliæ alias ſequuntur ſecundum rectitudinem cum diuerſitate quæ eſt inter eas in eleuatione earum ad ſuperiora & deſcenſione ad inferiora & uelocitate & tarditate.

Pulſus vndoſi condō multiplex

Primo nota per pulſum vndoſum in propoſito intelligere debemus pulſum in ſuo motu motui vndarum aquę maris proportionalem. I nmotu autem vndarum multa percipitur diuerſitas. vna. n. pars eleuatur & altera deprimit̃, una eleuatur magis & altera minus. ſimiliter deprimit̃ vna magis & altera minus. Etiam mouetur vna velocius & altera tardius, & etiam vna ē altera latior & ſimilit' ſtrictior. Quędam etiam alias citius conſequuntur & quædam minus cito, ita vt videatur quandoq; alteram attingere quādo ꝑ poſt ipſam multum inchoare. Quæ omnes diuerſitates in pulſu reperiuntur vndoſo, cuius vna pars arterię deprimitur & altera eleuatur, vna magis & altera minus, vna velocius et altera tardius, vna eſt latior & altera minus lata, & ſic de alijs. propter quod conuenienter hic pulſus nominatur vndoſus.

Secundo nota hunc pulſum non eſſe multum paruū & quādam habere latitudinem, per quas differētias differt a formicante & vermiculoſo pulſu, vt ſtatim patebit.

Ex eis eſt uermiculoſus qui eſt illis ſimilis, ſed eſt paruus multæ ſpiſſitudinis, cuius ſpiſſitudo exiſtimatur uelocitas, ſed non eſt. Et formicans qui eſt ualde minor & uehementioris ſpiſſitudinis. Et uermiculoſi quidem & formicantis diuerſitas in eleuatione ad ſuperiora et percuſſione & conſecutione in ſenſu eſt manifeſtior ipſoꝝ diuerſitate ī latitudine, immo quaſi nō appet id.

Primo nota per vermiculoſum pulſum intelℓndum eſſe pulſum cuius motus percipitur, ſicut ſi eſſet motus vermis cuiuſdam parui. Eſt autem motus vermis vndoſus, vt vna pars primo moueatur & figatur, & alia pars inſequatur ſecūdum multitudinem ſuorum pedum, vt primo moueant̃ añriores deinde ſubſequentes, & in hoc ſimilatur. Eſt tamē hic pulſus tardus valde ſicut motus vermiculi, & eſt tardus ꝓpter virtutis debilitatem, ſed eſt multum ſpiſſius cuius cauſa patebit inferius. Et propter tantam ſpiſſitudinem apparet alicui ꝙ ſit velox, ſed hoc non eſt. eo. n. ꝙ in pauco tempore multas facit percuſſiones, quia vna aliam cito inſequitur & completur poſt aliam videtur velox cum tamen ſit tardus. ſed huius cauſa eſt paruitas cum frequentia. Et illud pōt eſſe motiuum pro tua pōne ad perſuadendum non quēlibet pulſum alio in minori tempore ſuam complētem diaſtolem uel ſyſtolem adæquate eſſe eodem velociorem: Secundo nota per pulſum formicantem debemus intelligere pulſum q ſub digito percipitur ſicut motus formicæ, & ille eſt multo minor vermiculoſo, ſed eſt eo multo ſpiſſior ſicut motus formicæ ſpiſſior eſt motus vermis. Ex quibus patet differentia inter vndoſum ex vna parte, vermiculoſum & formicātem ex alia parte. hi. n. ſunt multo minores & frequentiores q̃ ſit ille. ſ. vndoſus: Tertio nota ꝙ quia pulſus vermiculoſus & formicans eſt valde paruus ſecundum latitudinem, ideo diuerſitas in latitudine in eo parum aut nihil percipitur, licet percipiatur diuerſitas quo ad alia in littera explicata vt ſatis patet. Et in hoc etiam differunt ab vndoſo pulſu.

Pulſus vermiculoſus.

Pulſus formicans.

Et eſt ex eis ſerrinus qui undoſo in partium diuerſitate ſimilatur & in eleuatione ad ſuperiora & latitudine & preceſſione & conſecutione, ſed eſt durior & cum duritie ipſius partes in duritie diuerſę exiſtunt. Et ſerrinus quidem eſt pulſus uelox ſpiſſus & durus cuius partes in magnitudine diaſtoles diuerſæ exiſtunt in duritie & mollitie

Nota per ſerrinum pulſum debemus intelligere illū quo exñte dum tangitur arteria percipitur velut ſerra. In ſerra uero ſunt dentes quorum quidam flectuntur ad dextrum, qdā vero ad ſiniſtrum. percipitur etiam in ſerra quædam partiū eminentia & depræſſio. Ita in tali pulſu quibuſdam partibus magis, quibuſdam minus eleuatis, illis etiam partibus duris valde exiſtentibus. eo. n. ꝙ huiuſmodi pulſus ē durus ualde percipiuntur velut dentes ſerræ, propter quod conuenienter nominatur ſerrinus. Ex quo patet primo conuenientia & differentia ipſius ad vndoſum. Conueniunt enim quia in vtroq; eſt inæqualitas in eleuatiōe & depreſſione velocitate

Pulſus ſerrinus.

& tarditate, præceſſione & conſecutione motus partium arteriæ. Diffe runt autem quia vndoſus eſt pulſus mollis. Serrinus autem eſt durus. Patet ſecundo differentia huius pulſus ad formicantem & vermiculoſum vt patet intuenti.

Et ex eis eſt cauda ſoricina. Et eſt ille qui ordinatur in diuerſitate ſuarum partium ex diminutione ad augmentum aut ex augmento ad diminutionem. Et cauda quidem ſoricina eſt cum eſt in pulſibus multis & eſt cum eſt in uno pulſu in partibus multis aut in parte una. Et eius diuerſitas propria eſt illa quæ ex magnitudine pendet. Et eſt cum eſt incomparatione uelocitatis ad tarditatem aut fortitudinis ad debilitatem.

Pulſus dictus cauda ſoricia.

Primo nota per caudam ſoricinam in propoſito intelligere debemus pulſum in ſuis differentijs vel aliqua illarum diſpoſitioni caudæ muris in ſubtilitate & groſſitie proportionatum. Quemadmodum.n. incipiendo ab extremo groſſiori caudæ muris, & tendendo ad extremū ſubtilius uniformiter inuenitur groſſitiem declinare aut econtra incipiendo inuenitur ipſum vniformiter ingroſſari vel augeri, ita ĩ tali pulſu inueniť vŕe augmentum aut diminutio in una vel in pluribus ſuarum differentiarum, ꝓpter quod merito nominatur cauda ſoricina. Ex quo patet hunc pulſum eſſe diuerſum & multum conuenire cum gradato & æqualiter currente.

Pulſum Caudā ſoricinā eueniř tripĺr.

Secūdo nota. hunc pulſum dupĺr imaginaai poſſumus euenire. Primo hac diuerſitate ſeruata in pluribus pulſibus. ſecūdo in uno pulſu ad plures q̄tum ad partes arteriæ. tertio q̄tum ad vnam partem arteriæ. quarto quantum ad vnā partium integrantium pulſum, puta diaſtolē aut ſyſtolem. Exēplum primi, ſicut ſi ſit primus pulſus fortis unius gradus magnitudinis velocitatis & ſpiſſitudinis, ſecundus ſit duorū, tertius trium, quartus quatuor &c. hunc pulſum dicimus caudam ſoricinam propter proportionalitatem tactam. Similiť poteſt exemplificari econtra. Exemplum ſecundi patet ponēdo partes arteriæ ſic difformiter ſe habere cadentes. ſ. ſub q̄tuor digitis ꝙ prima moueatur quatuor gradibus, velocitatis magnitudinis & frequentię. ſecunda pars quę cadit ſub ſecundo tribus. tertia duobus. quarta vno. vniformiter tamen difformiter extenſis, patet cauda ſoricina. Exemplum quarti eſt ſi arteria dilatando vel conſtringendo continue vniformiter intendat vel remittat ſuum motum. Ex quibus patet caudam ſoricinam non ſolum ſecundum magnitudīem in pulſu facta varietate eē reperibilē, ſed etiam in alijs dr̄ijs.

Et ex eis eſt meſalius. Et ipſe eſt qui ex diminutione procedit ad aliquem terminum in augmēto poſtea reclinatur inferius ad ſuum ordinē donec ad primum terminum diminutionis perueniat. Eſt ergo ſicut duæ caudæ ſoricinæ quę cōtinuantur apud maiores eius extremitates.

Primo nota hic pulſus ſimilatur caudæ ſoricinæ, quia in iſto fit ordinatus & gradatus proceſſus ab augmento ad diminutionem vel econtra, ſicut ĩ cauda ſoricina. Differt tamē ab eo quia ille redit cum ordine ad priſtinam diſpoſitionem, hoc autem non eſt neceſſarium in cauda ſoricina. Ex quo patet probabiliter ſuſtineri poſſe hunc pulſum eſſe ſpeciem caudę ſoricinæ. Cuilibet enim tali competit deſcriptio caudæ ſoricinæ, vt patet intuenti. Niſi quis velit dicere in quid nominis caudæ ſoricinæ eſſe ſupplendum ꝙ eodem ordine non redeat ad priſtinam diſpoſitiōem, ſecūdum quē modū eſſent ſpecies contra ſe inuicem diſtinctæ. Et ex his vlterius patet hunc pulſum eſſe diuerſum & eſſe ſpeciem pulſus gradati æqualiter currentis, de quo in præcedentibus habitū eſt. Meſalius eſt dictus ita ad ſimilitudinem cuiuſdam arcus in vtraq; extremitate ſubtilis & in medio groſſi.

Pulſus meſalius

Et ex eis eſt biſpulſans. Et in ipſo quidem diſcordati ſunt medici. Sunt.n. quidam qui ipſum unum pulſum ponunt diuerſum in proceſſione & conſecutione. Et ſunt alij qui ponunt ipſū duo pulſus, quorum unus alterum conſequitur & ad ultimum inter eos non exiſtit tempus quod dilatetur ad colligendum ſyſtolem deinde diaſtolē. Non enim omne ex quo conſequuntur duæ percuſſiones, oportet ut ſint duo pulſus, alioquin ille cuius interſecať diaſtoles & deinde redit eēnt duo pulſus. Neque etiam oportet ut ſint duo pulſus, niſi cum incipit & fit diaſtoles & poſtea redit ad fundum faciendo ſyſtolem, deinde redit iterum & diaſtolem facit. Et ex eis ſunt quietem habens & cadens in medio quos prædiximus. Sed differentia inter cadentem in medio & gazelantem eſt ꝙ gazelantis ſecunda ante uenit quàm compleatur prima, ſed in cadente in medio eſt pulſus qui uenit in tempore quietis cum compleatur percuſſio prima.

Pulſus biſpulſans.

Primo nota hunc pulſum nominari biſpulſantem, q̄a diaſtole ſua binam cauſat pulſationem ſiue percuſſionem in tactum. v̄.g. ſi pulſus ſit dilatandus ab. a. ad. c. cuius diſtantię ſit. b. medius punctus, & dum peruenit ad. b. quieſcat. deiñ ſine ſyſtole vlterius dilatetur ad. c. binam in tactum cābit percuſſionem, & ſic erit biſpulſans. Et differt hic pulſus a gaçelante vel caprino, quia in hoc non reperitur diuerſitas ĩ uelocitate, quia in capriçante non eſt vera quies ſecundū quoſdam. Secundo nota de hoc pulſu apud antiquos extitiſſe varias opīones. Quidam enim dixerunt eſſe duos pulſus, eo ꝙ ibi ſunt duæ diaſtoles, non enim videtur ꝙ vnus pulſus debeat habere niſi unam diaſtolem. Quidam autē dixerunt ꝙ eſt unus pulſus diuerſus in conſecutione & præceſſione. i. velocitate & tarditate, aut ſpiſſitudine & raritate. Auic. autē dicit hunc eſſe unum pulſum. ſi enim eſſēt duo pulſus oporteret in eo eſſe duas diaſtoles & duas ſyſtoles & quatuor q̄etes, eo ꝙ vt ſupra habitum eſt omnis pulſus eſt compoſitus ex duobus motibus & duabus quietibus. Hoc autem nō eſt in propoſito, quia poſt primā quietem biſpulſantis nō ſequitur ſyſtole, ſed altior ſecunda eleuatio. ideo &c. Ex quo concludit vt tangitur infra hanc conſequentiam non valere. In hoc pulſu ſunt duę dilatationes. igitur & duo pulſus. Secūdo ſequitur, non omnem pulſum ſolum ex duobus motibus & duabus quietibus reſultare, immo aliquis ex tribus vt in hoc pulſu biſpulſante, & per conſequens aliquem pulſū reſultare ex ſex partibus. Et plura alia ex his concludi poſſent.

Tertio nota non ideo dici biſpulſantem, quia in eo ſolum fiāt duæ percuſſiones. ſed quia in eo duæ ad minus. non. n. repugnat in aliquo fieri tres aut quatuor vt patet. omnes enim biſpulſantes nominarentur. Ex quo ſequitur in caſu pulſum aliquem vnū eſſe compoſitum ex quatuor motibus & quatuor quietibus totalibus. Et plura alia cōcludi poſſent ex his.

Quarto nota dr̄iam inter gaçelantem & cadentem in medio, quia in cadente in medio ſunt pulſationes complete, ſed venit motus quando deberet eſſe quies. In gaçelante autem non fit primo motus completus, ſed completur poſtea ſecūdo eueniente, ita ꝙ non interuenit vera quies licet multum tardetur motus. Poteſt tamen teneri interuenire quietem, & ꝙ non differt a biſpulſante niſi ratione.

Ex iſtis quidem capitulis ſunt pulſus ſpaſmoſus & tremulus & retortus qui filo quod torquetur aſſimilatur & eſt ex capitulo diuerſitatis in præceſſione & conſecutione & in ſitu & in latitudine. Et chordoſus quidem ē ex ſumma retorti

& ſimilatur

& ſimilatur tremulo, ſed tamen in tremulo diaſtoles ẽ magis occulta, & ſimiliter exitus ab ęqualitate ſitus in eleuatione ad ſuperiora eſt in retorto occultior, ſed tenſio in chordoſo eſt manifeſta, & eſt cum eius torſione ad unam partem tãtum.

Primo nota ſpaſmoſus tremulans & retortus ſunt ex his capl'is pulſus diuerſi. In his. n. reperitur diuerſitas in ſitu partium arterie, ut in chordoſo in quo eſt etiam diuerſitas in pręceſſione & conſecutione, & quemadmodum in ſerrino licet ſit minus notabilis. Secundo nota pulſus ſpaſmoſus ẽ pulſus apparẽs in ſpaſmo aut ſimilis illi qui apparet in ſpaſmo qui eſt diuerſus in altitudine & depreſſione ſicut gutta nunc altius nunc minus alte emiſſa, ut colligitur ſecũda tertij. ca. de ſignis ſpaſmi. Apparet autem pulſus tenſus uel propter duritiem uel tenſionem uel contractionem, ſicut in pulſu mẽbri ſpaſmoſi contingit. huius autem cauſa infra patebit. Pulſus autem tremulus eſt in quo arteria uidetur tremere, quia neqꝫ cõplete dilatari neqꝫ cõſtringi, ſed diminute ſunt utræque motiones ut uix diſtinctæ una ab alia percipiatur. Et eſt diuerſus hic pulſus, quia motus in eo ſunt inæquales ſicut in tremore conuenit. Et forte quia multo maior eſt uelocitas et ſpiſſitudo q̃ magnitudo. Et penes hoc corrigenda eẽnt m'ta ſuperius dicta. ſ. penes quid ſumenda ſit in pulſu diuerſitas.

Pulſus ſpaſmoſus.

Pulſus tremulus.

Plurimũ uero tales accidunt quales iſti. ſ. chordoſus & retortus ad unũ latus declinans in ægritudinibus ſiccis. Pulſuum uero cõpoſitorũ ſpẽs quaſi infinitæ ſunt & neqꝫ habentes nomina.

Primo nota ꝙ filum contortum manifeſtam habet inęqlitatem. una enim pars eſt eleuatior, altera depræſſior. differunt tamen, quia in filo bene contorto hoc non ita bene apparet etiam non bene uidetur manifeſta. Et hanc diuerſitatẽ in pulſu multum percipimus. Primo in pręceſſione & conſecutione motuum, quia una pars antecedit & alia ſubſequit. Percipitur etiam ex parte ſitus partium arterię, cuius una ps alia percipitur eleuatior aut depræſſior &c. vt infra patebit, etiam propter ſiccitatem partes arteriæ difformiter corrugãtem. Et ex his etiam in eodem reperitur diuerſitas in latitudine ſiccitatis partes arteriæ uario modo conſtringentis & corrugantis, uel forte propter breuitatem difformiter potentem pulſum latificare. Secundo nota ꝙ chordoſus eſt retorti ſpecies. omnis. n. chordoſus eſt retortus, ſed non econtra. Et cauſa eſt, quia ad chordoſum requiritur tenſio, non quilibet autem retortus eſt tenſus. Ex quo patet ꝙ chordoſus eſt ſimilis tremulo, quia chorda tenſa mouetur ac ſi tremaret, non tamen eſt tremulus denominandus, tum q̃a ſyſtoles & quies in eo eſt manifeſtior, tum etiam quia pulſus eſt fortior. Differt etiam a retorto qui non eſt chordoſus, q̃m illo arteria magis poteſt æqualiter eleuari propter tenſiõem non impedire ſicut in chordoſo, ideo minor eſt difformitas in eleuatione & depreſſione partium arteriæ apud diaſtolẽ. Et hoc vult Auic. dum dicit ꝙ exitus ab æqualitate ſitus in eleuatione eſt in chordoſo manifeſtior. Ex quo ultimo patet has pulſus drĩas maxime ĩ ęgritudinibus ſiccis cõtigere, cum eueniant maxime propter corrugationem partium arteriæ, quæ ſuperfluam exiccationem a calido vel ſicco prouenientem conſequitur.

Pulſus chordoſus & retortus.

Cap. iiij. eſt de illo qui ex ſpeciebus pulſus eſt naturalis.

Viuſqꝫ generum prænominatorũ in quo eſt ſuperfluitas augmenti uel diminutiõis naturalis eſt æqualis niſi fortis, q̃m naturalis in eo eſt augmẽtatus.

Æquale quid.

Primo nota ꝙ per æquale in propoſito non intell'r æquale diſtinctum contra diuerſum, ſed per ęquale intell'r mediũ inť extrema. v.g. pulſus duri & mollis velocis & tardi ſpiſſi & rari medium vocatur æquale. Secundo nota ꝙ naturalitas pulſus in propoſito eſt duplex. Quædam abſoluta, & eſt diſpoſitio pulſus conuenientis temperatiſſimo. Quędam vero in genere ſiue reſpectu determinati corporis. Ad ꝓpoſitum de vtroqꝫ poteſt eſſe ſermo. v.g. ſor. temperatiſſimus habet pulſum medium inter dictum durum & mollem. et iſte reſpectu cuiuſcunque alterius eſt naturalis. Similiter ſor. cholericus ſibi ſanus habet pulſum naturalem reſpectu ſui non ſani, & ille eſt medius inter pulſum durum ſor. & mollem ſor. tardum & velocem. Tertio nota ex littera iſtam concluſionem, ꝙ cuiuſcunqꝫ generis pulſuum mediũ eſt naturale præterq̃ in forti. medium enim in fortitudĩe nõ eſt laudabilius neqꝫ naturalius, quia naturę conuenientius q̃ extremum in fortitudine, ſed potius econtra. Quanto enim pulſus eſt fortius tanto eſt naturalior & laudabilior. Et tota cauſa huius eſſe poteſt, quia vnuſquiſqꝫ pulſus tãtum habet naturalitatis q̃tum ſignificat ſuper complexionis temperantiam a qua ꝓuenit. Cum igitur pulſus medius inter magnũ & paruum velocem & tardum frequentem & rarum ſignificet ſuper compl'onis temperantiam reſpectu extremorum, ſequitur &c. Similiter arguitur de forti. fortitudo enim virtutis inſequitur temperamentum, ideo quanto fortior eſt pulſus tanto magis ſignificat ſupra complexionis temperantiã maiorem, & per conſequens tanto eſt temperatior & naturalior. Quarto nota per pulſum fortem non debemus intelligere ſolum fortiter percutientem ſed bene conſtantem & non faciliter mutationes ſuſcipientem vt patet. Et per ſuperfluitatem augmenti & diminutionis hic intelligo augmẽtum & diminutionem naturæ diſconuenientem, ſicut ſunt extrema magnitudinis ꝑuitatis velocitatis & tarditatis etc. quia. ſ. vtrunqꝫ illorum extremorum eſt vitioſum. Primũ dubium. Defectus & ſuperabundantia ad eaſdem ducũt differentias, ſed defectus fortitudinis ducit ad diſtemperãtiam. igitur aliud extremum. ſ. augmentum ducit ad diſtemperantiam. Secundum dubium eſt, quia poſſibile eſt in corpore diſtemperato eſſe pulſum fortiorem q̃ in temperato. igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum, quia contingit virtutem plus conari. quare &c. Tertium dubium, quia cõtingens eſt pulſum eſſe medium, non tamen eſſe naturalem, vt in febriente ad mortem tendente. igitur &c. Ad primum dicitur ꝙ illa auctoritas eſt vera de extremis inter quæ cadit medium laudabile ſiue naturale. talia. n. ãbo ſunt illaudabilia ĩnaturalia. ubi tamen eſt contra, quia. ſ. non reperitur tale medium illud non oportet. verbi gratia. inter prodigalitatem & auaritiam, inter cholericitatem & phlegmaticitatem, ſed non inter ſanitatem & ægritudinem virtutem & vitium. Ad ſecundum dicitur ꝙ licet poſſibile ſit fieri percuſſionem pulſus cum maiori conatu, non tamen cũ maiori pulſus conſtantia. Vel dicendũ illud intelligendum eſſe cæteris paribus & conatu &c. Vel forte melius. ꝙ licet virtus plus conetur non tamen fortiorem ſed ſolum maiorem aut velociorem facit. non fortiorem, quia non habet temperamentum optime proportionatum fortiori. Ad tertium dicitur Aui. non velle quẽlibet pulſum medium vel æqualẽ eſſe naturalem, ſed ſolum medium de quo ſupra.

Pulſus nãlitas duplex.

Supſluitas augmẽti & diminutiõis qd.

Dubia.

Et ſi aliquod aliorum generum non augmentum prebuerit niſi fortitudinis augmẽtũ ſequens & factum fuerit maius. uerbi gratia. ipſe erit naturalis præter fortem.

Primo nota vt infra patebit. virtus neceſſitas & inſtr'm ſunt cauſæ contentiuæ pulſus, ſecundum quarum varietatẽ variantur in pulſu magnitudo ꝑuitas velocitas tarditas etc. Ex quo patet ꝙ pulſus magnificari poteſt propter augmentum neceſſitatis alijs paribus. Similiter poteſt magnificari propter obedientiam maiorem inſtrumenti. Similiter ꝓpter fortificationẽ virtutis. Ad ꝓpoſitũ igr̃ uult Aui. ꝙ ſi fiat pulſus maior ſolito, & illa magnitudo ſit ſolũ depẽdẽs a virtute

Pulſum magnificari poſſe triplex

forti, illa magnitudo erit solum naturalis, pro q̃to est a virtute forti dependens. Consimiliter dicatur de velocitate & spissitudine & tarditate &c. Et ex isto dcõ Aui. põt concludi plura corrolaria cõsequenter sustinenda. Primum. Stat pulsum temperati continue fieri maiorem, & tamen ipsum fieri temperatiorem. patet ponẽdo temperatum uersus extremum temperantiæ frigidius vel remissius calidum. & ꝙ ipse reducatur ad æqualitatem secundi modi, sicut puer tẽperatus transiens ad iuuentutem. Secundum corrolarium sequens est. Econtra stat pulsum continue fieri minorem, et tamen fieri temperatiorem. Tertium corrolarium. Stat pulsum secundum omnes differentias variari & tamen ip̃m permanere æque naturalem vel temperatum continue. patet de homine de secundo modo æqualitatis, in quo in sõno & vigilia motu & quiete variantur dr̃iæ pulsus, & tamẽ cõtinue remanet temperatus. Ex quo vlterius sequitur ꝙ magnitudini paruitati &c. non est secundum se naturalitas vel inaturalitas, nisi pro q̃to fortitudini vel debilitati coniungũtur. Non enim semper tanta vel tanta magnitudo arguit dispositionem consimiliter naturalem. Notum est enim ꝙ in sanguineo ægrotante ægritudine frigida aut forte ad mortẽ tendente potest esse pulsus in omnibus differẽtijs his similis pulsui temperato, & tamen ille pulsus non est naturalis. hãc sententiam intellexit Auic. in littera. Nota hic ꝙ nõ facta additione in gradu caloris temperati põt fieri pulsus maior si sit multitudo spiritus in quanto magis solito.

Aliorum uero generum quę neq; augmẽtum neq; diminutionẽ tolerant naturalis ẽ mediocris & ordinatus & qui est boni ponderis.

Nota ꝙ in istis tribus generibus. s. æqualis inæqualis diuersus boni & mali ponderis ordinatus & inordinatus non inuenitur augmentum uel diminutio ad intellectum datum, quia. s. non inueniuntur extrema inter quæ datur mediũ laudabile, sed vnum extremum est laudabile & reliquum illaudabile.

Pulsus nãlis.

Naturalis igitur est æqualis & ordinatus & boni põderis. Cum igitur dicitur ꝙ istorum non est augmentũ exponitur. s. superfluitas augmenti & diminutionis. i. naturalitas vtriusq; extremorum. Aliter exponitur vt illud genus dicatur tolerare augmentum & diminutionem siue superfluitatem inter cuius extrema ponitur medium vt magnus extremaliter & paruus extremaliter & medius.

Pulsus augmẽtũ & diminutio

Econtra vero inter quæ non cadit medium non dicuntur tolerare augmentum &c. Dicitur enim penes. A. augmentum vel diminutio respectu medij. Et huiusmodi sunt hæc tria genera. s. ęqualis & inæqualis, ordinatus & inordinatus, boni ponderis & mali ponderis. Omne. n. genus sumptum ab æqualitate vel opposito est ęquale vel diuersum, & omne sumptum ab ordinatione & opposito est ordinatus vel inordinatus. similiter omnis pulsus est boni vel mali ponderis.

Cap. v. est de causis sperũ pulsus prędictarũ.

CAusarum pulsus quædam sunt communes necessariæ essentiales in constitutione pulsus ingredientes, & uocantur contentiuæ. Et quędam sunt in cõstitutione pulsus non ingredientes, Et harũ quidem alię sunt inseparabiles, quarum permutatione permutatur iudicium pulsus, & uocantur causæ inseparabiles. Et aliæ sunt separabiles quæ uocantur mutantes absolute.

Pulsus cã duplex.

Primo nota ꝙ pulsuum eędem causę quę cõtentiuę, dicũtur sunt communes essentiales & necessariæ. s. virtus necessitas & instrumentum. Dñr communes quia ad quẽlibet pulsum concurrunt. Dicuntur autem essentiales, quia in diffõne pulsus ingredientes, Dicuntur necessariæ propter idem propter quod communes. Dicuntur contentiuę, quia in ipsis cõtinetur pulsus tanq̃ in causa. Ecõtra vero est de alijs ut ętas, sexus, regio. nõ enim necessario cõcurrunt ad quẽlibet &c. Secundo nota ꝙ sexus & ætas sunt causæ inseparabiles vt patet. Apostemata autem & dolor sunt causæ contingentes &c.

Contẽtiuæ pulsus cãæ.

Tertio nota ꝙ causæ iste tres contentiuæ non solũ nominantur contentiuę, quia effectus hos. s. pulsuum species in se contineant, sed etiam quia alias causas virtualiter quodammodo continent in causando. nulla enim alia causa põt cãre varietatem in pulsu nisi concurrente varietate in causis contentiuis. econtra tamen bene, propter quod alię vidẽtur in causando ab istis habere dependentiam. merito igitur istæ causę nominantur contentiuę. Circa hoc caplm̃ duo occurrunt dubia. Primum videtur ꝙ necessitas extinguẽdi non sit causa essentialis pulsus cordis & arteriarum, quia non semper in corde & arterijs est calor per aerem attractũ vel attrahendum extinguendus, igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia potest esse necessitas puræ conseruationis, quia quandoq; infrigidandi & quandoq; calefaciendi, igitur in eodem potest esse necessitas purę conseruandi, consequentia videtur nota cum añte. Secundũ dubium. Non videtur semper has tres concurrere causas pulsuum contentiuas. Ponatur. n. in corde malam esse complexionem frigidam in primo vel secundo gradu. Et arguiť sic: q̃diu est cor & spiritus cordis frigidum in secundo tandiu indiget calefactione. sed nunq̃ simul indiget calefactione et caloris extinctione. igitur pro tunc non indiget infrigidatiõe vel euentatione, & tamen pro tunc fit pulsus in eo vt docet experimentum. igitur &c. Item sit cor sor. temperatum in quo surgat necessitas dilatandi cum fuerit sub. a. gradu caloris, ita ꝙ adueniente. a. dilatetur cor, & corrupto. a. per aerẽ attractum non amplius dilatetur nisi iterato intendatur caliditas vsq; ad. a. & adueniat sor. mala complexio frigida in primo duratura per horam. Et arguitur sic. Per totam istam horam est caliditas in corde sor. remissa citra a. gradum, sed non nisi ipsa producta ad. a. gradum insurgit necessitas extinctionis vel dilatationis, & tamen in eodem tempore pulsabit cor & arteriæ. igitur &c. Item signetur gradus caloris existens in corde temperato sor. & non alterato in primo instanti in quo completa est constrictio, & sit. b. Et arguiť sic. Si continue post hęc staret cor sor. sub. b. gradu nõ aucto nec diminuto cor sor. non indigeret refrigerio, sed per totam horam signatam in pręcedenti argumento minori indigebit refrigerio q̃ tunc. igitur per totam istam horam signatam nõ indigebit cor sor. euentatione vel infrigidatione & pro tunc fiet pulsus igitur &c.

Necessitas dilatatiõis et constrictionis cordis et arteriarum.

Pro primo dicitur concedendo non semper fieri dilatationem cordis & arteriarum ꝑpter necessitatem extinctionis &c. sed quandoq; solum ad pręseruationem et prohibendum ne cor & spiritus inflãmentur. Et totũ hoc appellat Aui. necessitatem extinctionis, vel forte magis explicauit extinctionem tanq̃ frequentius & manifestius occurrentem & contingentem. Ad secundum dicitur nũq̃ cor indigere simul calefactione et extinctione caloris, simul tamen indiget cor calefactione & prohibitione iflãmatiõis spiritus quę fit per aerem attractum. Ad confirmatiõem vero primã dicitur ꝙ non ideo cor solum dilatatur quia producitur ad. a. gradum caloris, quia multo minor gradus caloris. a. indiget refrigerio, sed tamen non ita frequẽter & uelociter & multum dilatatur sicut quando ad. a. gradum caloris perducitur. ipso. n. stante sub minori gradu. a. indiget aere frigido licet minori tardius & rarius attracto. Ad aliã confirmationem dicitur ꝙ licet cor sor. maneret cõtinue sub isto gradu non aucto &c. adhuc indigeret aere frigido attracto ne fieret inflãmatio. Natura. n. prouida vt cordis temperies conseruetur non solum facit motum cordis & arteriarũ ad lapsum iam factum remouendum, sed etiam fieri posem prohibendum, ad quod etiam concurrit ꝙ licet non augeretur. b. gradus caloris signatus multiplicantur tamẽ fumi parati ad caliditatem intendendi, nisi refrigerentur & educantur, iõ adhuc necessaria ẽ attractio. Ex ista igiť replicatiõe

non

non videtur argui nisi ꝙ minus & forte tardius & rarius attraheretur aer ipso corpore sic infridato. Et penes hoc tenendum est non semper fieri attractionem aeris ad refrigerandum. Tenendum est frequenter necessitatem mundificādi immediatius promouere necessitatem dilatationis ꝗ cordis vel spirituum caliditas. Tenendum tertio ꝙ ꝗtūcunq; infrigidatum fuerit cor ꝑatus tamen est spiritus merito suæ subtilitatis & caliditatis inflāmari, quare necessaria ē semper aliqualis vel aliquanta attractio. Dicunt autē quidam hic ꝙ spiritus ꝗtūcunq; infrigidatus & etiam cor indiget refrigerio pro remotione illius gradus caloris qui sibi acquiritur tempore quietis medię inter systolem et diastolem.

Et ꝙ licet tātus gradus & adhuc multo minor cordi & spiritui acquisitus a calefaciente aliquo sufficienter approximato vt cinamomo croco vel mace esset spūi & cordi conueniens & in eo conseruandus acquisitus, tamen a fumo capinoso retento est præternaturalis & remouendus. Ideo conceditur consequenter ꝙ indiget extinctione caloris acquisiti a fumo & calefactione per species aromata medicinas vel cibos calefacientes. Pulchrum autem esset videre huius causam, cum fumus ille non hēat cum suo calore occultā repugnantiam cordi vel spiritui. Verisimile etiam est ꝙ si tot uapores croci cordi continue approximarentur sicut illius fumi pт̄s læderent cor ꝗ fumus ille. Etiam si manus mea est a causa primitiua infrigidata non video ꝙ referat si frigiditas illa remoueretur a caliditate fumi vel aromatū aut ignis vel panni calidi vel aquæ calidæ dum tamen non coniungatur alia impressio. Ideo videtur vł illud dictū omnino volontarium, vel ꝙ oportet in fumo capinoso poni proprietatem occultam malam &c. qđ non apparet rationale. Oportet etiam secundum viam illam tenere fumum illum eē calidiorem spū, cum tamen sit a spū calefactus & ad gradum caloris quem habet perductus, & hoc est difficile. Et si ponatur illum gradum caloris qui spiritui acquiritur acquiri ab intrinseco, tūc adhuc stat difficultas maior cum ille calor sic sit naturalis spiritui & cordi sicut a cinamomo productus.

Circa istam materiam alias plenius considerabo; Et nota ꝙ per simile fundamentū argui potest ꝙ in febriente nulla debet esse quies inter diastolem & systolem. sit. n. cor sor. in constricto esse, & sit gradus caloris nunc existens in eo. a. & qui in eodem tempore sanitatis promouebat virtutem ad dilatandum. b. Et arguitur sic. Intensior multo est. a. gradus ꝗ. b. igitur fortius promouet virtutem ad dilatandum ꝗ. b. vnꝗ promouebat, sed quandocunq; erat. b. gradus in corde vel arterijs sufficienter promouebat ad dilatationem fiendā. igitur &. a. promouet nunc sufficienter. Cum igitur virtus sit fortis & instrumentum obediens sequitur &c. Sed ad hoc dicitur concedendo. a. fortius cæteris paribus promouere virtutem ad dilatandum ꝗ. b. propter quod merito ab. a. prouenit pulsus maior & forte velocior & frequentior, vel saltem fieret si adessent alia requisita ad motum arteriæ. Supra autem dictum est ꝙ secundum aliam applicationem instrumenti motiui ad arteriam mouet anima arteriam dilatando & secundum aliam constringendo, ideo cōpleta astrictione necessarium est virtutem applicare spiritum arteriæ mouendæ applicatione necessaria ad dilatationem. cum igitur huiusmodi applicatio non fiat nisi in tempore sequit̄ etc. Negatur igitur illa consequentia virtus est fortis & instrum̄tum obediens &. a. gradus caloris existens in corde plus ꝓmouet dilatationem ꝗ. b. promouebat. igitur nunꝗ a gradu existente in corde quiescet. Et potest addi causa supra tacta ex parte finis. vt. s. fumus & aer calefactus a cordis substantia longe moueatur, & aer frigidus purus melius ingrediat̄ tempore dilatationis, igitur &c. Nota etiam non solum secundum exigentiam caliditatis euentandæ dilatationis fieri motum, sed etiam propter alia infra tangenda.

Contentiuæ uero causæ sunt tres. Virtus uitalis quæ est in corde mouens pulsum, & tu quidem iam sciuisti eam in. c. de uirtutibus. Et secūda est instrumentum & est uenæ pulsatiles quas iam sciuisti cum numerauimus membra. Et tertia est necessitas extinguendi, & est adueniens ꝑ quātitatem notam extinctionis quæ renouatur in termino caloris opposita in suo incendio aut extinctione aut æqualitate sua.

Primo nota licet omnes causę contentiuæ dican tur, non tamen in eodem genere causæ concurrunt omnino. Cōcurrit. n. virtus vt principale agens. arteria vero vt instrumentum virtutis, licet etiam complexio & temperamentū quo uirtus operatur ꝗuis etiam cōcurrat materialit̄ ipsa arteria, necessitas vero siue caliditas concurrit in genere causæ finalis. Secundo principaliter nota ꝙ cum inter quālibet systolem & diastolem sequentem cadat tempus medium vt supra ostensum est in quo tempore iterato incenditur caliditas in corde quæ aere attracto persequentem diastolem est extinguenda. Ideo bene dicitur in littera ꝙ hoc renouatur in termino &c. quia cum hæc necessitas extinctionis opponat̄ calori acquisito ipsa renouatur secundum exigentiam caloris acquisiti. Et quia hęc necessitas quandoq; est ad calorem extinguendum vt in febriente, quandoq; est ad conseruandum ipsum intemperię, vt in corpore sano, ideo subditur in littera. Aut extinctione sua aut æqualitate sua &c.

Et harum quidem causarum contentiuarum operationes mutantur secundum id qđ adiūgit̄ eis ex cāis inseꝑabilibus & mutātibus absolute.

Nota ꝙ licet sexus regio ętas cibus potus aīa & dolor & huiusmodi sint causæ potentes mutare pulsum, non tamen causant varietatem in pulsu nisi prius facta mutatione ł aliqua vel aliquibus de causis contentiuis propter quod dicuntur maxime communes & necessarię. verbi gratia ætas non mutat pulsum, nisi quia mutata ætate variatur fortitudo virtutis aut eius debilitas aut instrumenti obedientia vel inobedientia. Et hæc vult Aui.

Capitulum. vi. Est de his quæ proueniunt. ex causis contentiuis sulummodo.

Vm instrumentum fuerit obediens sui lenitate & uirtus fortis, & necessitas ad extinguendum uehemens erit pulsus magnus.

Primo nota ađ pulsus magnificationem requiritur istr̄m. s. arteriam esse obedientē dilatationi. ipso. n. exn̄te duro dilatationi non obediret, & per consequens nō fieret pulsus magnus; Oportet etiam ipsum instrumētum non fore nimis humidum humiditas. n. nimis redderet ipsum in partibus suis nimium flexibilem, vnde nō fieret arterie vniformis eleuatio & vniformis depressio quæ requiritur in pulsu, iō notanter dixit lenitate sua, & non dixit humiditate. Secundo requiritur virtutem esse fortem respectu huius effectus qui est magnitudo. cum. n. hic effectus sit difficilis vt infra patebit, oportet agens producens hunc effectum esse forte, tale autē ē virtus, ideo &c. Tertio requiritur necessitatem eē magnā. Aer. n. per diastolem attractus debet esse proportionatus caliditati extinguendę, ideo non debet talis aeris ꝗtitas eē magna nisi caliditate existente multa, oportet enim ordinatum ad finem proportionari fini. Ex quibus ad probationem dicti Aui. potest taliter argui stante instrumento obediente & virtute forti &c. sunt omnia requisita ad pulsus magnitudinem. igitur &c. patet consequentia & assumptum satis intelligenti. Secundo nota ista tria requiruntur. quia quocū que istorum deficiente deficeret pulsus magnitudo vt patet per singula istorum discurrendo, ideo &c. Tertio nota ꝙ necessitas dicitur iuuantior, qa concurrit vt finis ad magni-

Pulsus magnificatio requirit tria.

Necessitas dicit̄ iuuātior dupł r.

tudinem pulſus. finis autem principalius cauſat q̃ ordinata ad finem. Ex quo poteſt elici antiqua diſtinctio hic poni ſolita. ſ. ꝙ neceſſitatem eſſe iuuantiorem poteſt intelligi q̃tũ ad actum cauſandi, & ſic non eſt verũ. iuuantior. n. ẽ virtus concurrens ad hoc vt principale agens. Secundo q̃tum ad modum & genus cauſandi, & ſic eſt verum et intelligitur dictum Aui. quia neceſſitas concurrit vt finis. Aliter tamẽ & puto melius exponi poteſt ꝙ neceſſitas eſt iuuantior ad iſtum ſenſum, quia plus dependet magnitudo pulſus ex augmento neceſſitatis, & plus ad ipſum ſequitur q̃ ad augmentum virtutis & obedientiæ inſtrumenti cæteris paribus.

Q᷑ autem ita ſit patet. ſtante. n. neceſſitate æquali in ſor. q̃tumcunq; fortificetur virtus aut fiat inſtrumentum obediens, non tamen fieret pulſus maior, immo continue maneret æqualis vbi primo per ſuam magnitudinẽ fuiſſet proportionatus neceſſitati. Si tamen virtus maneat æqualit' fortis & inſtrumentum æqualiter obediens aucta neceſſitate augeť pulſus vt patet in febribus ideo &c. Similiter econtra de diminutione. Item minorata neceſſitate & creſcente virtute minoratur pulſus. igitur magis conſequitur augmentum neceſſitatis q̃ fortitudinis virtutis. Et cauſa eſt quia neceſſitate aucta eſt finis auctus, ideo ſemper ipſa augmentata ſequiť magnitudo in pulſu, ſemper. n. ordinata ad finem diſponuntur ſecundum exigentiam finis. Quantumcunq; tamen fortificetur virtus aut bene diſponatur inſtrumentum magnitudo non neceſſario augetur ſtante neceſſitate æquali, quia uõ variato fine non oportet ordinata ad finem variari. Ex q̊ ſolui pñt dubia quædam. Primum. Virtus principalius efficit pulſum q̃ aliqua alia cauſa. igitur variata virtute variatur etiam pulſus, ideo &c. aſſumptum probatur, quia virtus concurrit vt principale agens, quare &c. Secundum dubium. Quælibet iſtarum cauſarum eſt cã neceſſaria pulſus, vt ſupra habitum eſt, ideo &c. Patet ad hoc reſponſio ex iam dcis, quoniã & ſic quælibet eſt neceſſaria, vna tamẽ eſt iuuantior alia. Contra variato fine variantur ordinata ad finem, igitur variata virtute variať fortitudo vel magnitudo. Dicitur ꝙ variato fine exigente varietatem ordinatorum ad ipſum illa variantur.

Quod ſi uirtus fuerit debilis pulſus paruitas eam proculdubio ſequitur. Et ſi cum hoc inſtrumentũ fuerit durũ & neceſſitas pauca erit minor.

Virtus debilis dupľ. r

Primo nota ꝙ per virtutem debilem in propoſito nõ debemus intelligere virtutem debilem reſpectu tẽperati aut eiuſdẽmet corporis ſibi ſani, ſed reſpectu huius futuri effcũs vt ſatis, intelligenti patere poteſt. Similiter dicendum de fortitudine. Secundo nota inſtrumẽtum multo magis magnæ q̃ paruæ frequenti vel veloci reſiſtere dilatationi eo ꝙ in magna dilatatione oportet ipſum ſecundum partes ſuas extendi, & aliqualiter ultra ſuas dimenſiones naturales rarefieri quare extenſioni multum reſiſtit ſicut patet in vtre vel veſica dum inflatur, ideo debilitata virtute citius deſinit ſufficere ad magnificandum pulſum. Et poteſt addi alia cauſa. Cum. n. virtus moueat arteriam mediante ſpũ ſi dilatatur arteria magis ſolito non pluri adueniente ſpũ remanet ſpiritus arteriæ applicatus ad ipſam magis rarus & expanſus & per conſequens arteriæ deterius applicatus, quare virtute exñte debili non poterit virtus ad maiores dilatari dimenſiones. tertia cauſa eſt dum pulſus eſt maior tam in diaſtole q̃ in ſyſtole mobile mouendum attrahendum uel expellendum eſt multo maius q̃ dum pulſus eſt paruus. dum. n. dilatatio arteriæ eſt magna maior eſt aeris q̃titas, quem virtus mouet & attrahit & ſimiliter ſpiritus & fumi. Tantam autem q̃titatem difficilius eſt virtuti mouere & attrahere q̃ paruam adhuc velocius & frequentius. Similiter dum conſtringitur arteriæ pulſu exiſtente magno magna eſt q̃titas fumorum ſpirituum aeris calefacti & ſanguinis arterialis quæ expelliť ad extra ad membra & ad membra diſtribuitur. Tantã aũt quantitatem ſimul mouere & expellere eſt virtuti difficilius ſimul q̃ diuiſim adhuc velocius. iõ debilitata virtute citius deſinet pulſum magnificare. Tertio nota cum per cuiuslibet cauſarum contentiuarum minorationem ſit apta fieri diminutio magnitudinis pulſus, ſequitur ꝙ omnibus vel pluribus ſimul minoratis pulſus magis minorabitur. Exempli gratia. minorata neceſſitate per vnum gradum minorať pulſus magnitudo ad ſexquialterum ſtãte virtute & obedientia inſtrumenti. Et notum eſt ꝙ ſi ſuperueniat debilitas virtutis cum inſtrumenti inobedientia, ſequitur vlterior minoratio, ideo &c. Hæc tamen intelligenda ſunt vbi ſerueť paruitas in diminutione pulſuum reſpectu vnius ſolius cauſę cõtentiuæ diminutæ. Poſſet. n. vna tãtum alia magis diminui ꝙ inde pulſus multo minor proueniret q̃ ſi omnes vno certo gradu diminuerentur, vt virtus ad vltimum quaſi ꝓpterni ſtante neceſſitate & obedientia inſtrumenti. Intelligendũ eſt igitur illud totum alijs paribus, vt dictum eſt.

Eſt etiam cum durities efficit paruitatem, ſed tamen paruitas cuius cauſa eſt durities ſeparatur a paruitate, cuius cauſa eſt debilitas per hoc ꝙ eſt durus & non debilis & breuitas eius & profunditas non eſt mala ſicut ẽ cum eſt uirtus debilis.

Primo nota duritiem ĩſtrumenti efficere paruitatem, q̃a arteria dura exiſtente non eſt obediens dilatationi ſicut ipſa exiſtente leni, vnde cæteris paribus ad dimenſiones minores ſufficit virtus ipſam dilatare, & per conſequens ꝓuenit pulſus minor alijs paribus. A qua vero cauſa proueniat durities infra ſatis patebit. Secundo nota differentiam inť pulſum paruum propter debilitatem virtutis ſupple ſtante lenitate inſtrumenti, & pulſum paruum propter duritiem ĩſtrumenti ſupple ſtante fortitudine virtutis: Differunt. n. in duobus. Primo quia in paruo propter duritiem percipitur durities & non debilitas. Econtra vero in paruo propter debilitatem percipitur debilitas & non durities. Differunt ſecũdo quia in pulſu paruo propter duritiem non eſt breuitas & profunditas tanta, ſicut in pulſu paruo propter debilitatem. ille. n. eſt profundus ſiue humilis valde & cum hoc eſt breuis. Cuius quidem cauſam imaginari poſſumus, quia pulſu exiſtente paruo & duro propter duritiem inſtrumenti virtute exiſtente forti fortiorem in tactum facit impreſſionẽ, quare plures partes ſecundum longitudinem ſequuntur & per idem minor videtur eius profunditas, quia minus occultať tactu, ad quod etiam durities aliqualiter videtur conferre cũ duriter in tactum imprimit. Econtra vero dum pulſus ẽ paruus propter debilitatem virtutis. Debili. n. exiſtente percuſſione paucæ partes & paruæ ſecundum longitudinem in tactum ſuam manifeſtant impreſſionem & per idem apparet pulſus profundior minor eius impreſſione ſecundum latitudinem manifeſtam. Quod totum intelligendum eſt cæteris paribus ex parte. ſ. diminutionis virtutis & obedientiæ inſtrumenti. Vbi enim arteria fieret multo durior in uno, & in alio fieret virtus modicum debilior proculdubio econtra contingeret. Quidam autem alij dicunt ꝙ non tantũ impedit durities cæteris paribus elongationem arteriæ & per conſequens eleuationem q̃tum virtutis imbecillitas. Similr̃ dicunt minus facere ad depreſſionem arteriæ q̃ facit virtus debilitas, de quo non aſſignant cauſam. Videtur contra hęc inſtantia apparens, quia plus minoratur ꝓportio mouentis ad mobile creſcente reſiſtentia & potentia manente q̃ decreſcente potentia & manente reſiſtente omnino ęquali, cæteris paribus. cum igitur ſtante virtute & durıtie iſtrumenti creſcente maneat potentia & creſcat reſiſtentia, econtra vero debilitata virtute manente obedientia inſtrumenti minoretur potentia & maneat reſiſtentia ſub eodem gradu, ſequitur ꝙ cęteris paribus non plus propter debilitatem debet minorari pulſus q̃ propter duritiem. Exempli gratia ſit pulſus tam ſor. q̃ pl'onis tẽperatus cuius arteria eſt reſiſtens vt quatuor vtrobiq; & potentia uel uirtus motiua ut. 8. Manente potentia creſcat in ſor. durities arteriæ vel reſiſtentia

Pulſus paruus dupľr.

Paruitatis pľus cauſæ.

vt.2.& in p̄lone debilitetur virtus mouens per duo resistentia æquali continue manente. Et patet ꝙ manente ista variatione erit continue in sor. virtus motiua. vt. 8. & resistentia vt sex. erit igitur proportio mouentis ad mobile sexquitertia. In p̄lone vero cuius virtus est debilitata erit potentia motiua vt. 6. & resistentia arteriæ vt quatuor. & per consequens proportio mouentis ad mobile erit sexquialtera. maior autem est proportio sexquialtera q̃ sexquitertia, igitur hac variatione facta erit maior proportio virtutis mouentis ad mobile debilitata virtute quàm aucta in obedientia instrumenti cæteris paribus. Ideo apparet probabilius secundum primam expositionem esse tenendum: licet ad illud argumentum dari posset responsio multiplex quam nūc dimitto. Potest etiam alia probabilius assignari causa quare virtute debili existente fiat prius in latitudine augmentū q̃ respectu altitudinis. Facilius est enim pulsum latum q̃ altum facere. Augmentata autem latitudine minoratur altitudo & augetur profunditas & minoratur longitudo: vt supra primo capitulo huius.

Pauca quoq; necessitas paruitatē efficit, sed debilitas ibi non erit. Et neq; est aliqua harum triū quæ plus efficiat paruitatem q̃ debilitas.

Primo nota ex dictis Auicen. hic colligi posse per quamlibet necessitatis diminutionem fieri paruitatem in pulsu, nō tamen est necessario debilitatus cum tali paruitate, supple per comparationem ad paruitatem, quia scilicet non est ita debilis sicut paruus, aliter non erit ibi debilitas, scilicet talis qualis in pulsu paruo propter virtutis debilitatem. Si tamen comparetur hic pulsus ad temperatum proculdubio esset respectu huius debilis. Causa autem propter quam diminuta necessitate oportet pulsum fieri paruum potest esse ista, quia oportet aerem attractum pro euentatione esse proportionatum calori euentando. isto igitur existente diminuto oportet diminutum esse aerem attractum pro euentatione, & p̄ consequens pulsum esse paruum. Secundo nota nulla istarum differentiarum plus efficit paruitatem q̃ debilitas virtutis. Immo paruitas consequens debilitatem videtur excedere paruitatem excedentem diminutionem necessitatis, aut etiā duritiem instrumenti. Nunquam enim durante uita tantum induraretur instrumentum quin stante virtute ipsum posset notabiliter dilatari. Similiter etiam nunquam ita diminueretur necessitas stante fortitudine virtutis cum obedientia instrumenti &c. quin sit necessarium instrumentum notabiliter dilatari. Prius enim quàm tantum extingueretur calor ꝙ propter ipsum deperdatur magnitudo extremaliter aduenit valde magna debilitas in pulsu. Non sic autem est debilitas virtutis. Existente enim necessitate stāte multum instrumenti obedientia merito suæ lenitatis aliter virtutem prosterni & debilitari contingeret q̃ pulsus fere ad non quantum diminueretur, vt patet in febribus syncopalibus, aut accidentibus animæ virtutem multum prosternentibus, absque hoc ꝙ corpus infrigidetur saltem notabiliter. nulla. n. est causa contentiua per cuius diminutionem intantum contingat fieri minorationem pulsus stantibus alijs sicut debilitas. Ita vt in proposito comparet Auicen. paruitatem consequentem vel aptam consequi solam uirtutis debilitatem stā te obedientia instrumenti &c. ad paruitatem consequētem alias causas contentiuas constante virtutis fortitudine. Forte. n. vult ꝙ cæteris paribus plus minoretur pulsus ex debilitatione virtutis alijs causis conseruatis q̃ diminuta necessitate vel obedientia instrumenti. Et tu considera.

Paruitatis pulsus causæ.

Et paruitas quidem duritiei cum uirtute plus est quàm paruitas priuatione necessitatis cū uirtute, uirtus nanq; cum priuatione necessitatis nō minuit multum ex æquali, quoniā a diastole prohibentem non habet, & non declinat ad hoc ut non multum super temperamentum addat nisi ideo ꝙ non multam habet necessitatem.

Primo nota sententiam partis quæ est ꝙ paruitas consequens duritiem instrumenti stante fortitudine virtutis est maior alijs paribus q̃ paruitas consequens diminutionē necessitatis etiam virtute constante. Exempli gratia. sint sor. et plato temperati pulsus superueniat sor. durities instrumenti conseruata necessitate & virtute de se potente ad magnificādum: nisi impedimentum inobedientia instrumenti contingat superueniat platoni necessitas diminuta tantum quantum in sor. est factum obediens instrumentum conseruata virtute & inobedientia instrumenti. Dico igitur ꝙ in casu isto ē pulsus sor. minor q̃ platonis. Et assignat causam Aui. dicens ꝙ virtus. i. fortitudo virtutis cum priuatione necessitatis. i. cum diminuta necessitate nō multum minuit ex quali. i. non facit pulsum multo minorem mediocri, quia nō habet resistens impediens dilatationem. s. sicut pulsus instrumento inobediente, nec est aliqua cā quare nō facit pulsum magnum nisi quia non est ibi necessitas. Si. n. foret cum virtus sit fortis faceret pulsum magnum quod supple non est de instrumento duro. Ideo uidetur fortiorem esse causam impedientem dilatationem in duro q̃ ubi est necessitas diminuta. Secundo nota ꝙ in hoc duas possumus imaginari cās. Prima est, quia penes positionem meam stante fortitudine & obedientia &c. diminuta necessitate non solum perditur magnitudo in pulsu, sed etiam uelocitas & spissitudo. Quia igitur hæ aliæ differentiæ minorantur hinc est ꝙ non oportet multum diminui magnitudinem. Econtra autem stante necessitate eadem si fiat instrumentum inobediens & cōseruata uirtute diminuitur magnitudo instr̄o nō obediente, qn̄ tn̄ uirtus remanet fortis pulsum uelocitat & frequētat uel inspissat. Cum igitur augmentantur alię dr̄iæ minus difficiles uirtuti, quibus uirtus cum minori eius debilitate satisfacit necessitatis plus diminuit de eius magnitudine, quare in his fit pulsus minor. Et per idem patet quare efficit pulsus minor uirtute facta debili q̃ necessitate diminuta stante obediētia instrumenti & alijs paribus. Secunda cā esse pōt, quia nō solum fit diastoles in pulsu p̄p aerem frigidum ab extra recipiendum, sed p̄p aerem cal'm fumos & sanguinem et spūm recipiendum in arteria: ideo non ꝓportionabiliter minorat̄ pulsus sicut minorat̄ quantitas aeris frigidi attrahēdi solum secundum eius exigentiam totius aggregati ex ipso spū & sanguine. Quantūcunq; igitur minoret̄ necessitas dilatat̄ tn̄ arteria secundum exigentiam corpoꝝ in ipsa recipiēdorum ex quo uirtus est fortis & instr̄m obediens: ideo non multū minuit ex æquali, quia non nisi tantum quantū minus de aere frigido est attrahendū. Sed non sic est instr̄o exn̄te duro. p̄p duritiē. n. ꝓhibetur ne dilatet̄ secundū exigentiā corpoꝝ in eo recipiendoꝝ quare minor est hm̄oi pulsus q̃ a diminuta necessitate ꝓueniens alijs paribus. Et nota ꝙ ista tua. 2. pōne uideris ponere aliq̄ repugnātia his q̄ per te scripta sunt super scd̄m techni circa m̄ām pulsuū: nō tn̄ sunt repugnātia cū bn̄ cōsiderabis. Et nota ēt penes dcā eē sustētabile plus mīorari pulsū ex d̄bilitate uirtutis q̄ īobīa īstr̄i cęteris p̄ibus.

Primo q̄a uirtus debilis uertitur ad differentias alias, quare cum alijs satisfaciens pauca indiget magnitudine. Stante uero duritie uirtus fortis existens potest tolerare, ut fortiter conetur ad magnificandum, ideo conatur ad illud quod non facit debilis, minus. n. debilitatur ex forti conatu. Et hęc potest esse causa, quare in particula immediate præcedenti dixit ꝙ nulla est causa contentiua quę plus efficiat paruitatem in pulsu q̃ debilitas uirtutis. Cæteris. n. p̄ibus plus minorat̄ pulsus ex debilitate uirtutis q̃ ex diminutione necessitatis & duritie instrumenti ut declaratum est. Ex quibus patet ordo istarum causarum in paruificando pulsum, quia cum alijs paribus cōstante uirtute plus paruificat durities quàm diminutio necessitatis, & plus debilitas q̃ durities, ideo nulla est istarum quæ plus efficiat paruitatem q̃ debilitas. Vel potest dici hoc non fuisse Auicen. bene manifestum, ideo dixit ꝙ nulla est istarum trium causarum quæ plus efficiat paruitatem quam debilitas, non tamen asseruit ipsam magis paruitatem efficere q̃ aliquam aliam causam.

Si uero necessitas multa fuerit & uirtus fortis & instrumentū inobediēs pp suam duritiē magnitudini non poterit esse quin fiat uelox & uelocitate restauret id quod deest ex magnitudine.

Pulsus drīarū acgrēdarum gradus.

Primo nota ex hac littera videtur concludi ꝙ necessitate aucta stante fortitudine virtutis & obedientia instrumenti. prima differentia quæ acquiritur est magnitudo, deīde plus procedente necessitate acquiritur velocitas, & postea spissitudo. Huius autem causa potest sumi ex hoc quia per magnitudinem melius satisfit necessitati ꝗ̄ per aliquam aliam differentiam: ideo &c. consequentia tenet, quia semper natura de possibilibus operatur melius, & assumptum patet, qa per magnitudinem satisfit in vna vice necessitati, per alias autem non cæteris paribus. Item quia per magnitudinem maior quantitas attrahitur aeris, per alias autem sine magnitudine pauca, sed velocior vel frequentior, fortius autem uidetur magna quantitas aeris similis occurrens operari ꝗ̄ parua siue velociter siue tarde alijs paribus, vt patet in alijs alterantibus nostro corpori occurrentibus. Ego autem teneo ꝙ stante fortitudine virtutis & obedientia instrumenti p quēlibet gradum necessitatis supra temperamentum additum apta est maiori tam velocitas ꝗ̄ spissitudo ꝗ̄ etiam magnitudo. Et motiua tacta sunt secundo techni ubi teneo hanc positionem. Pro auctoritate vero Auic. dicitur ꝙ non plus voluit nisi ꝙ necessitate aucta prius notabiliter augetur magnitudo ꝗ̄ velocitas vel spissitudo, cum quo tamē stat alias simul cum augmento magnitudinis augeri. Et modus quo hic tolerari potest satis explicatus est. Secundo nota ex dictis Auic. hic etiam colligi hanc regulam ꝙ stante fortitudine virtutis & aucta necessitate instrumento existente obediente prius deperditur magnitudo & fit pulsus velox, cuius causa sumitur ex his quæ prædicebantur. Instrumēto. n. duro vel inobediente existente plus resistit magnæ extensioni ꝗ̄ paruæ velociter factæ vel frequenter. igitur citius desinit virtus propter inobedientiam instrumenti posse facere pulsum magnum ꝗ̄ velocem aut frequenter. igitur &c.

Quod si uirtus fuerit debilis & pulsus non poterit magnificari & uelocitas in eo non operata fuerit non poterit esse quin fiat spissus, qua spissitudine restauret illud quod ei defuerit ex magnitudine & uelocitate, & multæ uices tenebunt locum unius uicis sufficientis & magnæ aut duarū uelocium. Et hoc quidem est sicut cum homini necesse est ferre rem ponderosam, quam si poterit una uice totam feret. si uero non diuidet eam in duas partes & festinabit, & si non in multas partes ipsam distribuet & feret quamꝗ partem quocunꝗ modo poterit cum spaciositate aut uelocitate, deinde non cessabit inter quaslibet duas oneraturas eius licet sit in eis tardatus, ꝙ si multę fuerit debilitatis stabit tunc & feret eam festine & redibit cum tarditate.

Primo nota per virtutem debilem in proposito intelligēdum esse non sufficientem merito suæ fortitudinis instrumētum mouere debite, scilicet cum debita magnitudine velocitate &c. secundum necessitatis exigentiam, sicut in proposito statim exemplificabitur.

Pulsus drīa ꝗ depdit.

Secundo nota ꝙ hac superueniente debilitate prima differentia quę deperditur est magnitudo: cum enim magnitudo vt supra declaratum est sic inter cæteras difficillima differentia debilitata virtute citius desinit posse magnitudinem ꝗ̄ aliquam aliam differentiam producere. secunda vero differentia quæ deperditur est velocitas, in principio enim crescente magnitudine velocitas augebatur. Ad tantum tamen contingit debilitatem augeri ꝙ nec velocitatem nec magnitudinem potest efficere, quare efficitur paruus & tardus, & pro tunc augetur spissitudo. virtus enim intendens necessitati satisfacere & non potens per magnitudinem aut velocitatem cogitur in pulsu spissitudinem augere. Et de hoc clarum ponitur in littera exemplum. In illa tamen vltima parte exempli, scilicet illa ꝙ si multæ fuerit debilitatis &c. Illud exemplum videtur contradicere. videtur enim ponere ꝙ si virtus fuerit vltime debilitata est pulsus rarus & velox. ponit enim ꝙ stabit & feret festine, & per consequens prius deperdetur spissitudo ꝗ̄ velocitas: cuius oppositum in littera ponitur. Quidam exponunt. Stabit idest perseuerabit in portando: & feret festine, idest festinabit portationem eo quòd inter portationes modico tempore quiescet, sed redibit cum tarditate. Aliter stabit idest quiescet, quia fiet pulsus rarior. & per hoc tangit diuersitatem in pulsu consequentem debilitatem multam postquam in pulsu euenerunt varietates dictæ quia factus est paruus & tardus & remansit frequens. si vlterius procedat debilitas acquiritur dispositio pulsus cadentis in medio: quia necesse est aduenire quietem tempore quo debet aduenire motus, ideo tunc dicitur stare in quo tempore virtus aliquo modo resumitur saltem arteriæ mouendę melius applicato instrumento, vnde tunc fieret festine sicut portator, dum quasi ad vltimam debilitatem ductus est inter labores interponit aliquantulum quietis magis solito, deinde festinat motum suum. Et quia virtus est multum debilis non potest hanc festinantiam diu facere, vnde reuertitur cum tarditate, & sic tandem est remanens motus eius paruus tardus & rarus. Istam forte dispositionem intellexit Auicen. in pulsu, quia primo fit pulsus paruus velox & frequens. deinde perditur velocitas, postea vtplurimum fit pulsus cadens in medio in quo resumit quandam velocitatem & postea reuertitur cum tarditate & remanet pulsus paruus tardus & rarus.

Pulsus amplitudinis maximę cā triplex.

Si autem uirtus fuerit fortis & instrumentum obediens, sed necessitas erit maior fortitudine tēperata uirtus augmentabit uelocitatem cum magnitudine. Et si necessitas fuerit fortior erit cum magnitudine & uelocitate spissitudo.

Pulsus spissitudinis cā

Primo nota. ex hoc colligi potest notabile primum in hac lectione positum, scilicet differentiam primam, quæ acquiritur esse magnitudinem. Secundo nota necessitas dicitur maior fortitudine temperata, quando necessitas est tanta ꝙ illi non potest virtus cum sola satisfacere magnitudine, multum enim tunc egreditur a temperamento &c. totum residuum prius expositum est vsꝗ ibi ⌊Raritatis quidem causa est virtus.⌉ Et potest totum patere vsque ad capitulū. 7. ibi. scilicet ⌊Masculorum pulsus &c.⌉ Et ibi vsꝗ ad illam partem. ⌊Omnis quidem pulsus.⌉ Præter alia superius notata aduerte ꝙ secundum Auic. videtur hanc cōsequentiam ualere hic pulsus prouenit a uirtute forti & est magnus & spissus. igitur est velox, licet non econtra sequatur. est magnus & velox igitur est spissus. Contingit enim prius velocitatem ꝗ̄ spissitudinem in pulsu acquiri. Ad hanc autem consequentiam declarandam præmittendum primo quòd stante fortitudine &c. & obedientia instrumenti. Prima differentia quæ acquiritur est magnitudo. Secunda velocitas. Tertia spissitudo, & hoc omnem pulsum in proposito spissum appellando qui non est rarus respectu temperati, & sic tenet argumentum Auicen. & non aliter. Vel præsupponendum quòd augmentum spissitudinis respectu præexistentis præsupponit velocitatis augmentum, & hoc visum est expresse supra in littera. Tunc arguitur sic. Pulsus for. stante fortitudine virtutis est magnus & tardus: igitur est rarus. patet consequentia, quia ex opposito consequentis cum altera parte assumpti sequitur oppositum alterius. Sequitur enim pulsus est magnus & non rarus, ergo est magnus, & frequens uel saltem in frequentia

Pulsus raritatis causa.

Virtutis intensio quid.

quentia est temperatus, & sequitur est magnus & frequens & virtus est fortis, ergo est magnus & velox per primam suppositionem: & per consequens non tardus. Potest etiam multo clarius deduci argumentum.

Longitudinem quoque magnitudinis causæ pro certo efficiunt cum aliquid prohibens amplitudinem prohibuerit & eleuationem ad superiora non permiserit fieri sicut durities instrumẽti. uerbi gratia. quæ amplitudinem prohibet & densitas carnis & cutis quæ sursum eleuari non permittunt. Sed est etiam cum in amplitudine addit macies. Et amplitudinẽ quidem efficit aut uenarum uacuitas, ut per ipsam tunica superior super interiorem declinet & dilatetur aut multi instrumenti lenitas.

Primo nota quòd uirtute non potente extendere sufficienter arteriam subleuat ipsam secundum partes multas in longum ut saltem per istam longitudinem aliquid recompenset eius quod deficit ex sufficienti amplitudine. Huiusmodi autem impedimenta sunt durities instrumenti densitas etc. Ex quo satis patet quòd macies addit in amplitudinẽ, quia si carnis densitas impedit latitudinem & auget longitudinem: patet quòd macies auget latitudinem & lõgitudinem in pulsu minuit. Secundo nota tres fore causas maximæ amplitudinis. Prima uenarum uacuitas propter quod arteria potest conuenienter dilatari. Secunda declinatio superioris tunicæ arteriæ supra inferiorem prohibendo eius eleuationem iuuat ad latitudinem. Tertia ẽ multa lenitas instrũi. Sed tertia causa iuuat ad augmentum cuiuslibet alterius differẽtiæ ut magnitudinis uelocitatis & spissitudinis.

Pulsus amplitudinis maximę cã triplex.

Spissitudinis autẽ causa est debilitas aut multa necessitas aut caliditas.

Pulsus spissitudinis cã

Primo nota ꝙ debilitas multa est causa spissitudinis. cũ enim fuerit necessitas magna & uirtus debilis non potens magnificare aut uelocitare pulsum necessario inspissabit ipsum ut habitum fuit in præcedenti lectione. Secundo nota ꝙ illa particula necessitas aut multa caliditas potest dupliciter exponi. Primo ut ly aut teneatur expositiue ut sit sensus. multa necessitas aut pro id est multa caliditas, & est cõsuetus modus loquendi quando duo nomina idem præcipue important. Secunda expositio est. multa necessitas, scilicet ex inobedientia instrumenti, quamuis non sit caliditas multa. notum est enim quòd talis multa necessitas prouet uirtutem ad inspissandum pulsum. Tertia expositio. Nota ꝙ non solum insurgit necessitas propter caliditatem, sed propter magnam fumorum abundantiam a quibus necessarium est arteriam frequenter mundificari. Et quælibet istarum est bona.

Et raritatis quidem causa est uirtus quæ necessitatẽ in magnitudine superat aut frigiditas multa diminuta necessitate aut nimia intensio uirtutis & aduentus perditioni proximus.

Pulsus raritatis causa.

Primo nota ex isto videtur contra opinionem. s. ꝙ aucta magnitudine minoratur spissitudo. Dicit enim ꝙ cum uirtus non sufficit multum dilatare & magnificare pulsum tũc causatur raritas. Dicitur ꝙ hoc non est contra me, quia non plus vult hic Auic. nisi ꝙ virtute multum potente magnificare pulsum non tantum inspissat quantum spissaret si non tantum magnificare posset, cum hoc tamen stat ꝙ semper dum augetur magnitudo spissitudo aliqualiter augeatur. Secundo nota per nimiam virtutis intensionem intelligere debemus virtutem quasi vltimate resolutam. hæc. n. est causa raritatis. Primo quia cum sit difficilius pulsum frequentẽ ꝙ̃ rarum facere uirtute ad non gradum diminuta citius desinet posse facere pulsum frequentem ꝙ̃ rarum: & per consequens illa debilitas erit causa raritatis. Secundo quia virtus vltimate resoluitur per resolutionem spiritus vel calidi naturalis: ad cuius resolutionem sequitur infrigidatio & necessitatis diminutio. Tertio nota ꝙ virtutem superare necessitatem magnitudinis est virtutem facere pulsum maiorem ꝙ̃ sit oportunum merito necessitatis refrigerij. Hoc autem imaginari possumus. primo præmisso nõ solum fieri cordis & arteriarum dilatationem & constrictionem ad aerem frigidum attrahendum: sed etiam calefactum expellendũ. Attrahit. n. arteria dum dilatatur quatuor corpora simul. s. aerẽ frigidum ab extra calidum & fumum ab intra spiritum & sanguinem arterialem: & secundum omnium istorum exigentiam dilatatur & constringitur arteria. Et similiter dum constringitur expellit totidem corpora aerem calidum & fumum ad extra & aerem frigidum ad cor, & ad membra spiritum & sanguinem arterialem: ideo secundum horum exigentiam constringitur. Ex quo sequitur ꝙ stante necessitate refrigerij æquali sanguine arteriali spiritu & fumo in arterijs recipiendo ampliori existente uirtute forti & instrumẽto obediente fiet pulsus maior ꝙ̃ fieret si non tantus esset sanguis spiritus & fumus in arteria recipiendus, tunc igitur virtus superabit necessitatem. s. refrigerij magnitudine. s. qui faciet pulsum maiorem ꝙ̃ sit aptus prouenire merito illius necessitatis refrigerij. Et ad hoc consequitur plus de aere frigido recipi ꝙ̃ exigat tanta necessitas uel caliditas. Sicut. n. arteria multum dilatata multum recipit a corde fumum sanguinem & spiritum: ita a pulmone multum recipit aerem frigidum, quare ampliori recepto huiusmodi aere oportebit ipsum minus frequenter attrahi, quia tardius calefiet et fortius refrigerabit, & per consequens fiet pulsus rarior & maior.

Virtutis intensio quid.

Et penes hoc probabiliter imaginari possumus ꝙ stante fortitudine virtutis & obedientia instrumenti crescente necessitate solum spissitudo & velocitas crescẽt in pulsu. In casu enim posito si necessitas, idest caliditas augeatur quousq; tantus aer quantus nunc in vna vice attrahitur sit sibi proportionabilis stante fortitudine &c. non apparet pulsus augeri magnitudine cæteris paribus. Ex quo enim attrahitur tantus quantus tantæ correspondebat necessitati, et tantum dilatatur arteria quantum alijs corporibus in arteria receptis proportionatur non videtur cur pulsus debeat magnitudinem variare, tunc enim attraheretur plus ꝙ̃ virtuti conueniret. Et si arguitur ꝙ hoc est contra Auicen. in littera dicentem ꝙ prima differentia quæ acquiritur in pulsu est magnitudo &c. Dicitur illud esse verum quando necessitas fuerit sic aucta ꝙ quantitas aeris qui primo attrahitur per vnicam attractionem non esset necessitatem euentationis excedens, qualiter non est in proposito. Quod tamen in casu illo aucta necessitate augeatur spissitudo vel velocitas arguitur, quia variæ sunt pulsuum causæ contentiuæ, igitur apparet pulsum variari sed non in magnitudine. igitur &c. Item necesse est cor magis refrigerari ꝙ̃ prius, & non per maiorem aeris attractionem. igitur per velociorem & frequentiorem. igitur &c. Et eodem modo potes glossare positionem tuam contra quam videtur procedere cõclusio ista.

Secundo aliter consueui imaginari conclusionem istã imaginando ꝙ. a. sit medius gradus fortitudinis virtutis. b. sit medius gradus necessitatis: &. c. sit medius gradus in pulsu consequens. b. cum. a. simul. Si enim necessitas esset extremalis & virtus extremaliter fortis fieret pulsus extremaliter magnus instrumento obediente semper. Ponatur cum hoc. a. gradum intendi permanente. b. æquali. Et videtur quòd pulsus fiet maior, quia eodem conatu dilatabit virtus arteriam quo prius, & cum hoc ipsa est fortior & instrumentum æqualiter obediens. igitur maiorem faciet dilatationem. In casu igitur isto virtus superat necessitatẽ magnitudine, quia virtute plus ꝙ̃ mediocriter forti existente plus ꝙ̃ mediocriter faciet pulsum magnum, licet gradus necessitatis sit solum medius: & tunc oportebit fieri pulsum rariorem vt supra dicebatur. Causa autem huius est, quia vir-

tus primo ſatisfaciebat neceſſitati non ſolum cum magnitudine, ſed cum uelocitate & frequentia, nec deficiebat magnitudo maior, niſi quia non poterat cum tanto gradu fortitudinis & alijs circunſtantijs maiorem facere pulſum, nunc autem fortificata poteſt ideo maiorem facere pulſum. Huius exemplum ponere poſſumus in corpore temperato quod in medio pueritiæ habebit gradum medium fortitudinis virtutis & neceſſitatis & magnitudinis ſibi correſpondentis, procedente autem ætate fit virtus fortior calore manente æquali, quare fit pulſus maior & fit rarior continue & tardior, in caſu ergo illo ſimul creſcet magnitudo in pulſu tarditas & raritas. Et ſimilem concluſionem imaginari poſſumus variata obia inſtrumenti & eadem fortitudine ac neceſſitate manentibus. Et plura alia hic imaginari poſſumus. Et penes hoc moderandum eſt ſupra primum notabile præmiſſum. Item ad perſuadendum ꝙ ſtante medio gradu fortitudinis cum medio gradu neceſſitatis ſi fortis virtus fiet neceſſitate eadem manẽte cur obedientia inſtrumenti fiet pulſus maior ponatur ſor. temperatiſſimus cuius neceſſitas ſit æqualis neceſſitati platonis: ſit tamen in platone ſolum medius gradus fortitudinis virtutis vbi in ſor. eſt ſumme fortis. Et arguitur ſic ſtante obedientia inſtrumenti ex medio gradu neceſſitatis cum ſumma fortitudine prouenit pulſus mediocriter magnus, ſed minor prouenit fortitudo cæteris paribus ex medio gradu fortitudinis virtutis quàm ex ſummo. igitur &c. Et per idem medium concludi poteſt quòd ex medio gradu fortitudinis virtutis cum medio neceſſitatis ſtante obedientia inſtrumenti non prouenit pulſus mediocriter magnus.

Cauſæ uero debilitatis pulſus ex mutationibus quidem ſunt, tedium, & uigiliæ, & euacuatio, & macies, & humor nociuus, & exercitium ſuperfluum, & humorum motus, & ipſorum obuiatio membris fortis ſenſus aut cordi uicinis, & totum illud quod uehementer reſoluit.

Pulſus debilitatis cãæ. Primo nota hic quòd quæcunqꝫ virtutem debilitant cordis & arteriarum debilitant pulſum, ſiue mediate, ſiue immediate debilitent. Talia autem ſunt narrata ab Auicen. Primo tedium debilitat pulſum reſoluendo ex eius inordinato motu in tedio. Secundo vigiliæ euacuatio macies, ideſt cauſa maciei vel macrefactio omnia propter eandem cauſam. Secundo nota quòd omnes iſtæ dicuntur eſſe mutationes abſolute, vt ſupra tactum eſt. Et concordat hoc dictum dicto Galen. in introductorio pulſuum vbi inquit. Gal. Exoluitur autem virtus ex malo ægritudinum more & accidentium animæ difficultate & forti dolore & immoderatis euacuationibus.

Et duritiei pulſus cauſæ ſunt ſiccitas corporis uenæ aut eius fortis extenſio aut uehemens frigus congelatus. Et etiam eſt cum pulſus in criſibus dureſcit ex fortitudine pugnæ, propterea quòd membra per ipſam extenduntur ad partem impulſionis naturæ.

Primo nota quòd ad ſiccitatem ſequitur durities, ſimiliter forte frigus condenſando. ſimiliter fortis extenſio facit ipſum plus tactui reſiſtentem, & per conſequens pulſum duriorem, vt patet in veſica multum inflata. Secundo nota quòd in forti criſi poteſt accidere durities in pulſu propter multas cauſas. Prima eſt multa repletio arteriarum euaporatione multa facta. Secunda multa membrorum extenſio hora expulſionis materiæ. Et nota hoc dcm̃ hic de criſi maxime verum eſſe de criſi fienda per vomitum. In criſi enim fienda per ſudorem non fit neceſſario pulſus durus vt infra patebit. Et colligitur hoc notatum tertio de criſi. vltimo capitulo. (Pulſus duritiei cã duplex. — Gal.)

Lenitatis uero cauſæ ſunt cauſæ naturales mollificantes ſicut nutriens, & ægritudinales mollificantes, ſicut hydropiſis & lethargia, aut ea quæ neque ſunt naturalia neque ægritudinalia ſicut balneatio.

Nutriẽs triplex. Primo nota nutriens eſſe triplex remotum: verum, & quaſi verum nutriens. Hic eſt ſermo de vero & quaſi vero. Tale enim reponẽdo partes in membro humidiores quàm ſint diſſolutæ reddit pulſum mollem ſiue lenem & maxime cum fuerit humidum vt lactuca & huiuſmodi. Nãlis res duplr. Secundo nota quòd tale appellat rem naturalem. Res naturalis ſumitur dupliciter. Primo communiter vt diſtinguitur contra rẽ præter naturam. & ſic cibus temperatus dicitur res naturalis. Quandoqꝫ ſumitur res naturalis vt diſtinguitur tam cõtra rem præter naturam ꝙꝫ contra rem non naturalem, qualiter dicimus humores & membra eſſe res naturales, cibum autem & aerem quantũcunqꝫ temperatum non. Si ſumitur primo modo patet. Si autem ſumatur ſecundo modo per nutriens intelligendo verum nutriens verum eſt quòd nutriẽs eſt res naturalis, vt patet intuenti. Tertio nota quòd in hydrope cauſatur pulſus mollis maxime in hypoſarcha. Accidentaliter tamen quandoqꝫ fit pulſus durus in aſclite. Similiter in lethargia, quæ eſt apoſtema partis poſterioris cerebri. Apoſtema autem in membro molli facit pulſum mollem, in duro vero durum ſicut infra videbitur. Nota tamen quòd apoſtema in membro molli facit pulſum mollem vtplurimum, quia materia eſt mollis a qua eleuantur vapores &c. vel quia propter apoſtema & calorem euaporat humidum membri nutrimentale & ſubſtantificũ quod eſt molle mollificans arterias, & ſic reddit pulſum mollem. Dubium tamen eſt an iſte pulſus debeat dici mollis per comparationem ad pulſum naturalem, an per comparationem ad pulſum prouenientem ab apoſtemate duro qui dicitur durus propter rationes ab oppoſito ſumptas: ut patere poteſt intelligenti. Quarto nota. Balneatio in aqua dulci tepida reddit pulſum mollem. In frigida tñ ſalſa uel ſulfurea uel aluminoſa poteſt eſſe oppoſitum, quia. ſ. pulſus redderetur durus, ut patet intuenti.

Et diuerſitatis quidem cauſa cum perſeuerantia uirtutis eſt grauitas materiei cibi aut humoris. Et cum debilitate uirtutis eſt pugna cauſæ & ægritudinis.

Pulſus diuerſi cauſa. Primo nota exiſtente in ſtomacho multo cibo uirtutem grauantem, aut etiam in toto multa materia humorali uirtutem etiam grauante uirtus redditur impotens ad faciendum in arteria motum uniformẽ, propter quod mouetur arteria difformiter, & per conſequens fit pulſus diuerſus. Ad quod etiam concurrit, quia uirtute taliter grauata ſpiritus qui eſt inſtrumentum motus arteriæ difformiter & diuerſis motibus mouetur: & applicatur arteriæ mouendæ &c. modo iam dicto.

Ex cauſis quoque diuerſitatis eſt repletio uenarum ex ſanguine, ſed quod huic eſt ſimile remouet minutio.

Nota repletio uenarum cum ſanguine eſt cauſa diuerſitatis modo iam dicto, tum. ſ. quia multo ſanguine uirtus multum grauatur & opprimitur, tum etiam quia ſanguine euaporante ad cor cauſatur in ſpiritu difformis & uarius motus phlebotomia autem remouet hoc, quia remouet cauſam. Dubium eſt. Poſito quòd ſit repletio ſanguinis in arteria utrum phlebotomia remoueret hanc diuerſitatem. Et ſi remoueret unde deberet fieri uel de uenis uel de arterijs. Dicendum quòd phlebotomia remoueret. Et non de arterijs

Phlebotomia duplex.

de arterijs esset fienda, quia ut dicitur infra caplo de phlebotomia. non debet de arterijs fieri phlebotomia nisi ubi esset particularis læsio in particulari membro. Debet igitur fieri de venis ad quarum euacuationem euacuantur arteriæ propter propinquitatem ipsarum & communitatem inter se per suos poros.

Et plurimum quidem fit diuersitas cum sanguis est uiscosus suffocans spiritum qui mouet in arterijs & proprie cũ diuersitas fuerit circa cor.

Nota ꝙ sanguis viscosus maxime est aptus virtutem opprimere et maxime circa cor. Cum. n. sit principium pulsus maxime corde grauato cãbitur diuersitas in pulsu & toto, quia. s. in omnibus arterijs.

Ex causis præterea ipsius quæ eã in breui efficiunt tpe sunt stomachi replo & tristitia et cogitatio in aliquo. Sed cum in stõ malus fuerit humor non cessabit diuersitas. Et forsitan ex eo proueniet tremor cordis & fiet pulsus tremulus.

Stõi repletio cõicans cordi dupliciter.

Primo nota. Stomachi repletio vt notatum est mediate vel immediate communicatur cordi propter propinquitatem ipsius ad diaphragma. Similit tristitia & cogitatio multum diuertendo virtutem & faciendo spiritum in toto inordinatis moueri motibus causat diuersitatem. Similit tertio humor malus ĩ stomacho existẽs illud idem operat, qa statim per euaporationem communicatur cordi & diaphragmati. De causis tamen pulsus tremulosi videbitur infra.

Et serrini quidem pulsus causa est diuersitas eius quod in corpore uenæ est fusum in putrefactione sui aut ipsius cruditate aut sui maturatione aut diuersitas dispositionum uenarum in duritie sua & mollitie aut apostema in membris neruosis.

Pulsus serrinus quid & eius cã triplex.

Primo nota per pulsum serrinum intelligere debemus pulsum quem cum tangimus percipimus diuersitatem similem serræ, quia sicut in serra sunt dentes aliqui declinantes ad dextrũ aliq ad sinistrę, et ĩter partes eius aliqua ẽ eleuatior aliq̃ ẽ depressior, ita inter partes arteriæ illud idẽ percipit, & ideo dicitur serrinus. Secundo nota ꝙ materia diffusa per arteriam existente valde difformi in putredine cruditate &c. causatur huiusmodi difformitas ex partibus, quibus occurrit materia illa propter quod causatur pulsus hic dictus serrinus. Tertio nota ꝙ diuersitas etiam partium arteriæ iŋ duritie & mollitie illud idem operatur cum pars percipiat duriter imprimere sicut dens serrę, et alia molliter sicut pars in serra depressa. Quarto nota ꝙ apostema in mẽbro neruoso facit pulsum serrinum propterea ꝙ existẽte apostemate in membro neruoso virtus vtplurimum multum debilitatur propter dolorem & pugnam, similiter arteria vtplurimum induratur, vt in pręcedenti lectione dicebatur. Ex quibus accidit virtutem non posse arteriam secundum omnes partes eius vniformiter subleuare, quare aliquæ partes ĩ diastole magis sunt eminentes & aliquæ magis depressæ, propter quod tangendo pulsum percipitur serrinus: vt patet intuenti. Ex quo satis patet solutio dubij hic moueri soliti. s. ꝙ in pulsu talis apostematis debet apparere pulsus vniformiter durus. Patet secundo hunc pulsum esse pulsum durum, licet non sit vniformiter durus: ut tactum est etc.

Bispulsantis uero causa est uirtutis fortitudo & plurima necessitas & durities instrumẽti, quare non obedit ei quod uirtutes ipsi præcipiunt de diastole in una uice. Sicut cum quis uult una percussione aliquid incidere & non obeditur ei adiuuatur ab alia & præcipue cum necessitas subito augmentatur.

Pulsus bispulsans qd & eius causa.

Primo nota per pulsum bispulsantem intelligere debemus pulsnm in quo apparet duplex pulsatio vel dilatatio antequam inter primam & secũdam cadat systole media. verbi gratia. si arteria dilatetur ab. a. termino ad. b. terminum, & cum fuerit in. b. termino ibi parũper quiescat vel appareat quiescere, deinde altius eleuetur vsqꝫ ad. c. terminũ antequam aliquo modo deprimatur, tunc enim dicitur bispulsans. Secundo nota hoc contingere virtute existente forti instrumento aliqualiter duro & inobediente & necessitate magna. Nisi. n. esset virtus fortis non posset arteriam multũ eleuare. Similiter nisi foret necessitas aucta non conaret virtus illud facere. Similiter si instrumẽtum foret perfecte obediens vnicam faceret pulsationem & dilatationem. Reliquitur igitur hoc ideo contingere, quia virtus & si sit fortis non potest vnica dilatatione instrumentum sufficienter dilatare, vnde oportuit aliquam interuenire moram quousqꝫ fieret noua applicatio spiritus ad arteriam mouendam magis alte. Tertio nota hic in littera innuitur pulsus bispulsantis alia causa, quamuis non esset instrumenti durities & est noua necessitas euentandi subito insurgens. verbi gratia. existẽte necessitate vnius gradus dilatatur arteria ab. a. ad. b. terminum ubi quiescit, deinde systolat. Ponatur igitur ꝙ arteria dilatata ab. a. usqꝫ ad. b. & incipiente quiescere subito cõtingat noua necessitas, tunc continget parum post arteriam nouam facere dilatationem antequam systolet, ideo in casu isto fit bispulsans pulsus.

Soricini uero pulsus causa quandoqꝫ est uirtus debilis, quæ de labore ad quietem ordinate procedit & de quiete ad laborem, sed ille qui in una permanet dispositione plus est uirtutis debilitatem significans. Et cauda quidem soricina, & quæ ei similis existit, est plus significans fortitudinem aliquam, & ꝙ debilitas non est in fine, sed eis deterior est cauda finitiua, deinde mãsiua, postea, cauda reditiua.

Pulsus dictus cauda soricina quid & eius cã.

Primo nota per pulsum dictum ut cauda soricina intelligere debemus pulsum, cuius processus est a magnitudine in paruitatem uel ecõtra, & est regularis & uniformis sicut cauda soricina quod imaginari possumus: uel quo ad uarias pulsationes sibi inuicem succedẽtes, uel in una, secundum tamẽ uarias partes arteriæ &c. Secundo nota per pulsum hunc manentem in una dispositione intelligere debemus hũc pulsum continue in debilitate & paruitate procedentem, non quia continue sit eiusdem gradus paruitatis & debilitatis, sed quia continue paruificatur licet uniformiter: & potest dici ordinate diuersus siue uniformiter difformis, & hic est peior illo qui quandoqꝫ a paruitate tendit in magnitudinem, sicut satis patere potest intuenti. Tertio nota ꝙ in hoc pulsu reperiuntur tot diuersitates: quia quidam dicitur cauda finitiua, & quidam cauda mansiua, & quidam cauda reditiua. Finitiua terminatur ad non gradum. Mãsiua ad certum gradum remissum. Reditiua quandoqꝫ econtra redit a paruo ad magnum uniformiter. Notum est autem quòd prima est deterior significans ultimam uirtutis debilitatem. Secunda minus mala significans satis intensam, sed non ultimatam debilitatem. Tertia iterum minus mala significans adhuc maiorem uirtutis fortitudinem. Nota de labore ad quietam, idest magnitudine ad paruitatem. magnitudo enim labor dicitur.

Cadẽtis autem in medio causa est uirtutis lassitudo & eius defectus aut accidẽs subito ueniẽs ad quod anima & natura subito redeunt.

Pulſus cadens ĩ medio quid & eius cã. Accñs ſubito eueniẽs dupl'r.

Primo nota per pulſum cadentem in medio intelligi pulſum interſectum quieſcentem, ſcilicet tempore quo moueri deberet, ſicut in exemplo faciliter patere poteſt. Secundo nota virtutis laſſitudo & pro, ideſt defectus vel virtutis laſſitudo conſequens exercitium & defectus, ſcilicet ab intrinſeco proueniens vtraq; expoſitio eſt bona. Tertio nota ꝙ per accidens ſubito ueniens intelligere poſſumus accidẽs animæ: ut fortis cogitatio, aut timor &c. Et ſimiliter etiã intelligere poſſumus dolorem ſubito uenientem. Et utroq; modo uerum eſt dictum Auic. Primo enim uerum eſt ꝙ ſubito currẽte animali ſpiritu ad locum aliquem ut ad cor uel ad cerebrum ipſum inſequitur uitalis, & ſic per aliquantulũ tempus impedit uirtus ab operatione pulſatili. Idem adhuc euidẽtius dicendũ eſt in forti dolore, vt patet intelligenti.

Et ſpaſmoſi quidem pulſus cauſa ſunt motus non naturales in uirtute aut in malitia in eſſentia inſtrumenti.

Spaſmus duplex.

Nota per motus non naturales intellexit motus prẹter naturam quibus natura propter nocumentum contrahit membra ſicut contingit in ſpaſmo non proportionato ad materiam. Per malitiam autem in eſſentia inſtrumenti intelligere debemus malam inſtrumenti diſpoſitionem, ut intẽſam duritiem & extenſionem ſicut in ſpaſmo ſicco.

Pulſus autem tremulus procedit ex fortitudine & inſtrumento duro & neceſſitate forti, ſine iſtis enim non prouenit tremor.

Tremorũ membri cã.

Nota ꝙ tremor membri, ut ſecũda tertij prouenit ex ẹqui potentia quadam uirtutis & grauitatis membri, vt quarto de accidenti, ita vt virtus non totaliter dominetur grauitati nec econtra. Ex quo prouenit duellum quoddam vt nũc inſurgat virtus & eleuet membra, quæ poſt debilitata a grauitate membri deprimitur & iterum depreſſa inſurgit. Et ſic proportionatur in pulſu tremulo neceſſitate exiſtẽte magna uirtute forti & inſtrumento multum obediente, unde oritur quædam qualitas uirtutis ad reſiſtentiam inſtrumẽti. Inſurgit igitur virtus neceſſitate cogente et dilatat inſtrumentum qua conſequenter debilitata propter reſiſtentiam deprimit & iterum inſurgit uirtus & econtra, & ſic deinceps.

Vndoſi autem eſt cum eius cauſa exiſtit uirtutis debilitas ſecundum plurimum & non põt fieri diaſtoles, niſi paulatim & paulatim.

Pulſus undoſus quid, & eius cã.

Primo nota per pulſum vndoſum in propoſito intelligere debemus pulſum cuius motus ſimilatur motui vndarum aquæ. Et colligitur hæc notificatio quarto colliget. Sicut. n. aqua ſecundum aliquam partem eius ab aliqua cauſa pulſa cauſat vndam quæ cauſata mouendo aliam partem cauſat aliam & iterum alia aliam &c. ita in pulſu tali apparet non ſimultaneus motus totius arteriæ, ſed apparet ad ſimilitudinem vndarum in aqua propter quod hic pulſus appellatur vndoſus. Secundo nota virtute exiſtente debili multum ita ꝙ non poſſit totam arteriam ſimul eleuare, ſed ſolũ per partem ante cauſatur pulſus vndoſus. Ex quo enim non tota arteria ſimul eleuatur ipſa eleuatur per partem ante partẽ, ſicut in vndis aquarum contingit.

Et eſt etiam cum inſtrumenti lenitas eius cauſa exiſtit, licet uirtus non ſit ualde debilis. Inſtrumentum nanq; molle & humidum concuſſionẽ & motum non recipit, quẹ in unãquãq; penetrẽt partem quemadmodum ſiccum quod eſt durũ recipit, quoniam ſiccitas concuſſioni eſt apta & tremori. Et duri quidem ſicci finis ſui principij motu mouetur, mollis uero humidi partem poſſibile eſt moueri & aliam partem motu ipſius nõ pati, propterea ꝙ cito recipit ſeparationem & flexionem et diuerſitatem.

Pulſus undoſi cañ. & pronoſticus

Primo nota multa inſtrumenti humiditas eſt cauſa pulſus vndoſi hoc modo. Cum. n. inſtrumentum multum molle fit vel humectatur redditur in partibus ſuis flexibile, vnde vna parte eleuata non neceſſario eleuatur altera, immo cum hoc ꝙ non eleuatur flectitur, ſicut accidit in alijs corporibus flexibilibus, ideo cogitur virtus ſuccurrere, & per partem ante partem arteriam eleuare: & per conſequens cauſare pulſum vndoſum. Ex quo concludere poteris in practica ꝙ ſtante fortitudine uirtutis in declinatione paroxiſmi vel verſus declinationem pulſus apparens vndoſus ſignificat ſuper ſudorem futurum. ſignificat. n. materiam humidã expelli uerſus exteriores poroſitates quæ occurrens arteriæ & ipſam molliens eſt cauſa pulſus vndoſi. Nota tamẽ ꝙ non eſt neceſſarium ante quemlibet talem ſudorem antecedere pulſum vndoſum, quia contingens eſt materiam non fore ſufficientem tantum mollificare arteriam ꝙ ab ea proueniat pulſus vndoſus. igitur &c. Secundo nota hic ex dictis Auic. differentiam inter corpora dura ſiue ſolida & liquida ſiue flexibilia. corporis enim ſolidi vna parte localit' mota ſtante continuitate mouetur totum, quod non eſt neceſſarium in flexibilibus vt patet.

Et uermiculoſi quidem pulſus & formicantis cauſa eſt fortis debilitas, ita ut tarditas & ſpiſſitudo & diuerſitas in partibus pulſus coniungantur, quoniam uirtus inſtrumentum in una hora dilatare non ualet, ſed paulatim & paulatim.

Pulſus uermiculoſus quid & formicans & eius cã.

Dubia.

Primo nota per pulſum vermiculoſum & formicantem intelligere debemus pulſum cuius arteriæ motus percipitur ſicut motus vermiculi. Sicut. n. motus vermiculi eſt per partem ante partẽ, quia primo mouetur eius vna particula alijs flexis, deinde alia figitur & inſequitur, & ſic deinceps. Et eſt iſte motus paruus valde & tardus, ſed frequens eſt ſiue ſpiſſus, quia inter vnum motum & alium non cadit quies media notabilis, quia ergo in pulſu quandoq; percipitur ſimilis motus arteriæ, ideo dicitur vermiculoſus. Differt autẽ a formicante, quia formicans ẽ minor pulſus. Secundo nota ꝙ cauſa huius eſt multa debilitas virtutis non potentis ſil' totũ inſtrm eleuare nec partes quas eleuat potenter multum aut velociter eleuare: vnde cogitur virtus per partem ante partem cum ſpiſſitudine eleuare arteriam.

Cauſa autem pulſus mali ponderis ſi pulſus quidem fuerit in diſpoſitionibus temporis quietis eſt augmentum neceſſitatis. Et ſi in diſpoſitionibus temporis motus fuerit eſt augmentum debilitatis aut neceſsitatis priuatio.

Pulſus mali põderis duplicit & eius cã.

Quid per pulſum mali ponderis intelligatur patet ſupra. Ex quo patet hunc eſſe duplicem, quia quidam eſt mali põderis quo ad tempus quietis, & quidam quo ad tempus motus. Primo nota ꝙ cauſa mali ponderis vbi reperitur motus quando debet eſſe quies eſt augmentata neceſſitas. Cũ enim percipimus arteriam dilatari tempore quo deberet quieſcere arguendum eſt ſtatim fore neceſſitatem auctam, vt ſupra in tertio notabili de biſpulſante pulſu declaratum eſt. Secundo nota ꝙ pulſus mali ponderis, ſcilicet in quo eſt quies quando naturaliter deberet eſſe motus prouenit aut ex multa virtutis debilitate non potentis cauſare motum determinato tempore, aut ex neceſſitate multum diminuta, propter quod non eſt neceſſitas ita frequentis motus ſicut cõſueuit. Et de iſto poteſt poni caſus ſil'is per totum caſui poſito in tertio notabili de pulſu biſpulſante. Notum eſt. n. ꝙ ſi eſſet virtus fortis non fieret pulſus talis mali ponderis.

Sed

Sed pulſus temporis motus propter uelocitatem diaſtolis alius eſt ab hoc. Et cauſæ quidem pleni & uacui & calidi & frigidi eleuati ſurſum & ſubmerſi inferius manifeſte ſunt.

Nota per pulſum temporis motus propter uelocitatē &c. intelligit pulſum in quo diaſtoles eſt ita uelox ꝙ citius finit ꝙ̃ ſecundum naturam fieri deberet, unde uidetur ꝙ ſit qes tempore quo deberet eſſe motus. Et ſic uidetur quòd ſit pulſus mali ponderis, quod remouens Auicen. dicit illud non eſſe uerum, quia dato ꝙ citius &c. tamen motui correſpondet quies & econtra, ideo &c.

Capitulum. vij. Eſt de pulſibus ætatum & maſculorum & fœminarum.

MAſculorum pulſus maiores ſunt & fortiores ualde propter uehementiam uirtutum eorum & neceſſitatis ipſorum.

Nota ꝙ oēs iſte comparationes maſculus eſt calidior fœmina & fortior &c. debent intelligi maſculo & fœmina in ſuis latitudinibus obtinentibus ſitus ſibi inuicem proportionaliter correſpondentes cæteris paribus, ut. v̄. g. comparando maſculum temperatum fœminæ temperatæ, cholericū cholericæ, & ſic de alijs. Similiter maſculum in pueritia fœmellæ in pueritia & habitantem regionem aliquam uel obſeruantem aliquod regimen ad ſeruantem proportionale uel habitantem ſimilem regionem: & ſic de alijs. Notum. n. eſt ꝙ ubi iſta vel aliquod iſtorū deficeret oppoſitum poſſet cōtingere: vt mulier in iuuentute calidior & fortior eſt ꝙ̃ maſculus in ſenectute, & ſanguinea melācholico, et ſic de alijs. Oportet igitur ad iſta attendere ad hoc vt dictum Auicē. ſit verum. Et forte propter hoc in fine litteræ addit iſtam particulam ſecundum pl'm. Secundo nota cām dicti Auic. expreſſam in lr̄a. ex quo. n. in maſculis eſt neceſſitas maior, & fortitudo maior cum inſtr̄m ponatur obediens in ipſis ē pulſus maior & fortior, & per conſequens Aui. dcm̄ eſt uerum.

Dubia.

Primum dubiū circa primā partē capl'i. Vr̄ ꝙ pulſus mulieris &c. non debeat eſſe frequentior & velocior pulſu viri: quia ſicut pulſus in muliere eſt minor ꝙ̃ i viro ita neceſſitas in ea eſt minor, ergo æque bene ſatisfacit magnitudo pulſus mulieris ſuæ neceſſitati diminutæ, ſicut magnitudo aucta in vno viro ſuæ neceſſitati auctæ, ergo non oportet in muliere in velocitate & ſpiſſitudine recompenſari quod ex magnitudine deficit. Et confirmatur, quia per eandem cām ſequitur ꝙ in qualibet cōpl'one frigida reſpectu temperati eſſet pulſus minor velocior & frequentior ꝙ̃ in temperato, quia qualis eſt vel eſſe poteſt proportio neceſſitatis et fortitudinis virtutis temperati ad frigidum, talis poteſt eſſe maſculi ad fœminam, ſed ex ſimili habitudine cauſarum ſequitur ſimilis pulſuum habitudo vel proportio: ergo &c. Item tunc pulſus ſenum deberent eſſe minores velociores & frequentiores pulſibus iuuenum. conſequentia ꝓbatur vt præcedēs quare &c. Dubium ſecundum quia ſicut in mare eſt neceſſitas maior ita in muliere inſtr̄m magis lene & magis obediens. ideo quantum magnificatur in muſculo ex parte neceſſitatis tantum in muliere magnificatur ex parte obediētiæ. Dicendum primo ꝙ in muliere non eſt inſtrumentū magis obediens cæteris paribus, & ꝙ non quælibet lenitas maior facit obedientiam maiorem. Secundo ꝙ licet in muliere ſit obedientia maior, ibi tamen non eſt fortitudo virtutis tanta ſicut in viro, & ſic duæ cauſæ promouent magnitudinem, neceſſitas, ſcilicet & fortitudo, in muliere vero vna tantum. Vel dicendum tertio quòd neceſſitas plus mouet quàm inſtrumenti obedientia, & quòd licet inſtrumentum ſit obediens non tamen plus dilatatur quàm requirat diminuta neceſſitas quia non ſit vtplurimum dilatatio, niſi ſecundum exigentiam neceſſitatis.

Et propterea ꝙ eorum neceſſitas magnitudine completur eſt eorum pulſus tardior pulſu mulierum & rarior ſecundum plurimum. Et omnis quidem pulſus in quo perſeuerat uirtus & ē ſpiſſus oportet proculdubio ꝙ ſit uelox. Eſt. n. cū ante eſt uelocitas quàm ſpiſſitudo, ꝑꝑ hoc igit̄ ſicut pulſus maſculorum eſt tardior ita eſt rarior.

Nota primo ꝙ in fœmina eſt neceſſitas diminuta reſpectu maſculi, & virtus debilior & inſtrumentum magis ſtrictum ꝙ̃ in maſculo, vnde non poteſt ad tantas dimenſiones magnificari ſicut in maſculo. Illud tamen quod ex magnitudine deficit propter inſtr̄i paruitatem & virtutis debilitatē recompenſantur per ſpiſſitudinem vel velocitatem, vnde in mulieribus eſt pulſus ſpiſſior & velocior ꝙ̃ in maſculis, ad quod etiam coadiuuat multa neceſſitas mundificandi a fumis multis in muliere multiplicatis propter retentionem ſuperfluitatum in eis ex ocio & frigiditate complexionis. Secundo nota ꝙ ſtāte fortitudine virtutis nunꝗ̃ ſpiſſitudo abſoluitur a velocitate. cum enim per velocitatem melius ſatisfiat neceſſitati ꝙ̃ per ſpiſſitudinem virtute exiſtente forti non magis retinet ſpiſſitudinem ꝙ̃ velocitatem. Cum igit̄ in mulieribus ponatur virtus fortis quo ad poſſe velocitare, ſequitur ꝙ ſi in eis eſt pulſus ſpiſſior ꝙ̃ in maſculo eſt etiam velocior. Tertio nota hoc dcm̄ ꝙ ſtante fortitudine prius acquiritur velocitas &c. Intelligi debet notabiliter, de quo ſatis in techni dictum eſt. Dubium, quia ſicut ſe habet velocitas ad ſpiſſitudinem ita magnitudo ad uelocitatem: ſed non abſoluitur ſpiſſitudo a uelocitate, quia prius non abſoluitur a poſteriori, igitur nec velocitas a magnitudine ſtante virtute. Dicitur ꝙ argumentum probaret niſi eſſet ꝙ in mulieribus uirtus non eſt fortis nec inſtrumentum obediēs ſui paruitate, ut ſupra tactum eſt. Ex quibus concludunt̄ corrolaria. Primum. Non ſola durities aut mollities reddit inſtrumentum inobediens, ſed etiam inſtrumenti paruitas ſicut iam deductum eſt. Secundum. Non æque bene proportionatur magnitudo fœminæ ſuę neceſſitati ſicut maſculi ſuę. patet, quia oportet ut in muliere augeatur uelocitas & ſpiſſitudo & non in muſculo æqualiter. Et plura alia huiuſmodi poſſent concludi. Perſuaſio ad hoc eſt, quia ſi ſola diminueretur neceſſitas in muliere reſpectu uiri & maneret fortitudo cum obedientia inſtrumenti non bene proportionaretur ſua magnitudo ſuæ neceſſitati ſicut in uiro: ſed cū diminutione neceſſitatis uirtus eſt diminuta. igit̄ &c. Ex quo ſequit̄ maiorē eſſe ꝓportionē magnitudinis pulſus uiri ad magnitudinē pulſus mulieris q̄ neceſſitatis ad neceſſitatē quia plus ꝓportionabil'r minorat̄ pulſus ī muliere reſpectu uiri ꝙ̃ decreſcat neceſſitas. qa ad eius minorationē facit minoratio uirtutis, & alia multa concludi poſſunt.

Puerorum uero pulſus eſt lenior propter humiditatem. Et eſt debilior & ſpiſſior, quoniam calor eſt fortis. ſed uirtus non eſt fortis eo ꝙ nōdum ſunt completi. Puerorum uero pulſus comparatione quantitatis corporis eorum eſt magnus, quoniam eorum inſtrumentum eſt ualde molle & ipſorum neceſſitas eſt ualde fortis, & eorum uirtus comparatione paruitatis corporis ipſorum non eſt paruæ quantitatis. Verūtamē eorum pulſus comparatione pulſus completorum eſt non magnus, ſed eſt uelocior & ſpiſſior propter neceſſitatem. In pueris nanꝗ multiplicatur uaporis fumoſi collectio propter multam digeſtionem eorum & frequentiam eius in eis. Et propter hoc ualde eſt neceſſe ipſum extrahere, & calorem ipſorum innatum euacuare.

Primo nota ꝙ cum dicimus fœminarum pulſus fore paruos, etiam puerorum maſculorum tñ & iuuenum magnos, intelligitur hoc totum cōparando pulſus puerorum ad iuuenes cæteris paribus & fœminarum ſiľr ad maſculos: & ecōtra. Notum.n.eſt ꝙ alias faciendo comparationes in genere mulierum reperitur pulſus magnus temperatus &c. Et ſiľr in alijs. Secundo nota ꝙ pulſus puerorum conſiderari poteſt dupľr. Primo in comparatione ad pulſum iuuenum, & ſic pulſus puerorum eſt paruus velox frequens &c. Secūdo conſiderari poteſt pulſus iuuenis & pueri vtrunqꝫ comparādo reſpectu quantitatis ꝓpriæ ſuæ mollis, & ſic pulſus puerorum nō debet dici paruus, immo magnus, velox, frequēs: & fortis. Cā primi eſſe poteſt, quia inſtr̄m eſt quantitatiue minus virtus etiam eſt debilior, neceſſitas vero eſt multa tā euentationis ꝙ̃ mundificationis, vt tangitur in lr̄a, ideo ꝙ ex magnitudine deficit oportet per velocitatem & frequentiā recompenſari. Cā vero ſecundi eſt, quia licet abſolute ad minores dimenſiones dilatetur arteria pueri &c. illæ tñ dimenſiones ad quas illa arteria dilatatur ſunt tantæ ꝓportionabiliter reſpectu pueri quātæ ſunt dimenſiones ad quas dilatať arteria iuuenis reſpectu eiuſdem. v̄.g. ſi arteria iuuenis ſit latitudinis pedalis, pueri vero ſemipedalis, & ſit arteria pueri ſubdupla, ipſa tñ dilatatur ad ſpacium ſubduplum ſiue proportionabile. & illud innuit Aui. in littera. Dubium. vr̄ ꝙ puerorum pulſus debet eſſe fortior, quia virtus vitalis in eis eſt fortior, vt. 2. colliget. & cap̄. de ætatibus eſt declaratum. & innuitur illud idem. 6. de regimine ſanitatis: ſed virtus vitalis eſt virtus pulſatilis ſiue a qua ꝓuenit pulſus. ideo &c.

Pulſus puerorū conſideratur dupliciter.

Ad hoc dr̄ cōcedendo in pueris fore pulſum fortem ꝓpter multitudinem caloris: magnum reſpectu mollis, velocē vero & frequentem propter cauſas tactas in littera. eſt tñ pulſus paruus & debilis reſpectu iuuenis propter virtutem non eſſe ita fortem nec inſtr̄m eſſe ita ꝓportionatum virtuti ſicut in iuuene contingit. Et dicitur concedendo ꝙ virtus vitalis quo ad poſſe vitam in membris conſeruare eſt fortior in pueris ꝙ̃ in iuuenibus, quo tamen ad poſſe pulſum magnificare eſt debilior. Et ſecundum principium intellectum procedunt auctoritates allegatæ.

Virtus uitalis dupľr.

Iuuenum uero pulſus eſt multæ magnitudinis, & non eſt multæ uelocitatis, immo in ipſa eſt ualde diminutus & in ſpiſſitudine & ad raritatē tendens. Et illorum quidem pulſus qui in principio iuuentutis exiſtunt eſt maior. Et eorum qui ſunt in medio iuuentutis eſt fortior. Et nos quidem iam declarauimus ꝙ calor in pueris & iuuenibus fere eſt ſimilis, ergo neceſſitas in eis erit ꝓpinqua, ſed uirtus in iuuenibus eſt augmentata, habebitur ergo ex magnitudine quod in ipſis reſtaurat quod defuerit ex uelocitate & ſpiſſitudine. Et principium quidem rei unde prouenit magnitudo eſt uirtus ſed neceſſitas eſt appetens, inſtrumentum quidem eſt adiuuans.

Primo nota ꝙ cum in iuuentute ſit virtus fortis potens inſtr̄m ſatis dilatare & pulſum magnum efficere, non tñ eſt neceſſitas tantæ velocitatis vel ſpiſſitudinis ſicut in pueritia ꝑꝑ quod in iuuentute eſt pulſus maior ꝙ̃ in pueritia tardior autem & rarior. Secundo nota. Diceret aliquis, vr̄ ꝙ iſte textus eſt contra pōnem tuam, quia a pueritia verſus iuuentutem ꝓcedit magnitudo pulſus augendo & tñ velocitas & ſpiſſitudo continue minorando vt patet. igitur &c. Dicitur hic ꝙ non aduerſatur, quia hoc non eſt ſtante fortitudine & virtutis inſtr̄i obedientia vel inobediētia, vt patet ex dictis. Fit.n. pulſus hic maior ꝑꝑ virtutis fortificationem & ampliationem inſtr̄i. Nota tñ ꝙ comparando iuuenem ad iuuenem ille in quo pulſus eſt maior habet etiam velociorem & frequentiorem cæteris paribus. Tertio nota ꝙ in principio iuuentutis pulſus eſt maior aut ꝑꝑ inſtrumenti obediētiam maiorem, aut quia ſimul neceſſitas mundificandi cum neceſſitate refrigerandi coniungitur, aut dicitur ſolum manifeſte maior ſed in proceſſu non ſolum manifeſte maior ſed etiam manifeſte fortior. Quarto nota, ex iſta particula ſoluitur dubium tacite poſſibile moueri, quia ſi neceſſitas eſt fere æqualis in puero & in iuuenibus, quare non pulſus. Patet ſolutio in littera.

Senum autem pulſus eſt minor propter debilitatem & minoris uelocitatis, ꝑꝑ hoc etiā & ꝑꝑ diminutionem neceſſitatis, & propter hoc eſt rarior. Et pulſus quidem ſenum qui iam multum proceſſerunt in annos eſt paruus & rarus & tardus & eſt cum eſt mollis propter humores extraneos & non propter naturales.

Nota in ſenibus ſimul eſſe diminutam neceſſitatē multū & uirtutem multū debilitatā, vñ ꝑꝑ debilitatem eſt pulſus paruus. & quia cum hoc neceſſitas eſt multum diminuta eſt etiā ratus. Totū reſiduū lr̄æ patet vſqꝫ ad finem capituli.

Capitulum. viij. Eſt de pulſu complexionum.

PVlſus ca lidæ cōpľonis uehementis eſt neceſſitatis. Quod ſi uirtus cōuertit & inſtrumētū erit pulſus magnus. Si ergo unū eorum diuerſificabiť erit quēadmodum dcm̄ eſt in præcedentibus.

Primo nota per complexionem calidam in ꝓpoſito intelligere debemus cōpľonem calidam totius & principalium membrorum & maxime cordis reſpectu cōpľonis temperatæ totius &c. Et per neceſſitatem uehementem cōſiľr neceſſitatem euentandi auctam reſpectu neceſſitatis quæ eſt in temperata complexione. complexionis.n. temperatæ neceſſitas nō dr̄ magna nec aucta uel diminuta, ſed mediocris uel temperata &c. Secundo nota ꝙ in caſu in quo cōpľo ſit calida cū neceſſitas ſit aucta, ſi uirtus erit fortis & inſtr̄m obediens pulſus erit magnus reſpectu temperatæ cōpľonis, quia prima dr̄ia quæ acquiriť notabiliter per neceſſitatē auctam ſtante fortitudine etc. eſt magnitudo. Tacuit autē alias dr̄ias quæ per neceſſitatis augmentum acquiruntť, puta velocitatem & ſpiſſitudinem dans eas intelligere per magnitudinem. Et ex iſto textu volunt quidam concludere de mēte Auic. ꝙ per neceſſitatem auctam ſtante fortitudine poteſt acquiri ſolam magnitudinē in pulſu. Ad quod reſpondendum eſt ꝙ licet prius notabiľr uarieť magnitudo, oēs tñ adhuc præter magnitudinem uariantur. Tertio nota ſuperius dcm̄ eſſe uirtute exñte debili aut inſtrō inobediente, quantūcunqꝫ ſit neceſſitas augmentata pulſum inde magnū ꝓuenire poſſe. Si enim deficit uirtus deficit agens magnitudinem. Si autem inſtrumentum eſt inobediens deficit uirtus ſeu diſpoſitio paſſi. actus enim actiuorum non recipiuntur, niſi in patiente bene diſpoſito. 2. de anima. ideo &c. Ex quo ſequitur ꝙ neceſſitate exiſtente magna & aliquo iſtorū deficiente prouenit pulſus uelocior aut frequentior ꝙ̃ in temperato, niſi ſit extrema uirtutis debilitas aut extrema inſtrumenti inobedientia, a quibus non ſolum paruus ſed tardus & rarus fit pulſus. Sequitur ſecundo ꝙ poſſibile eſt neceſſitate exiſtente aucta reſpectu temperati pulſum inde prouenire in magnitudine temperatum, quia cū neceſſitate aucta poteſt fieri pulſus magnus & etiam paruus uirtute exiſtente debili, igitur poteſt fieri temperatus in magnitudine, tota conſequentia patet. Sequiť tertio non fore repugnans duos fore pulſus in his tribus differentijs, ſcilicet magnitudine uelocitate & ſpiſſitudine omnino ſimiles, & tamen unus illorum eſt ſalutis ſignum: alter uero mortis. Et patet ſatis hoc corrolarium intelligenti. Et caſus tactus eſt ſupra.

Cōpľo calľa qd. Neceſſitas uehemens.

Et ſi

Et ſi caliditas quidem non malæ fuerit complexionis immo naturalis, erit complexio fortis & ſana & uirtus multũ fortis. Et neq; exiſtimes ꝙ calor innatus ſi fuerit fortis quantumcunq; ſit minuat ex uirtute, immo ex eo prouenit in ſubſtãtia ſpiritus fortitudo & in anima audatia. Calor uero com plexionis malitiam ſequens quanto plus augmentatus fuerit, tanto in uirtute plus debilitatem augmentabit.

Calor uł caliditas duplex.

Primo nota eadem menſura caloris in gradu poteſt eſſe naturalis quia. ſ. naturæ proportionata pro ſuis operatiõibus exercendis & ĩnaturalis, quia naturæ diſproportionata pro ſuis operationibus, quia eius operationes impediens. Si enĩ fuerit debitam habens ab humoribus & ſpiritibus dependẽtiam & debitam proportionem ad humidum membrorum erit naturalis & erit caliditas bonę complexionis, & ab ea ꝓueniet virtutis fortitudo, quia. ſ. per ipſam tanq̃ proportionatum inſtrumentum reddetur virtus potens &c. Econtra erit caliditas præter naturam & malæ complexionis & virtutẽ debilitans. Redditur. n. virtus debilis propter improportionalitatem inſtrumenti ad ſuas exercendas opões. Ex quibus ſequitur duas ęquales menſuras caloris fore naturalis, tamẽ vnam magis naturalem, quia magis proportionatam, eo ꝙ melius pendet a ſpiritibus & humoribus, vt caliditas ſãguinei in primo & cholerici in primo aut calidi tantum, & calĩ & ſicci vtrobiq; in primo. Ex quo vlterius ſequitur ꝙ ſtat caliditatem creſcere in naturalitate, tamen non creſcere in menſura & ſimiliter econtra. Quanto autem plus creſcit in naturalitate tunc efficitur virtus fortior et creſcit audacia. Et hic poteſt eſſe intellectus Aui. dum dicit. Nec exiſtimes &c. Calor. n. quanto plus augetur, dum tamen cum hoc creſcat naturalitas, tanto maiorem facit fortitudinem in virtute & permanentiorem fortitudinem. Hic tamen non debemus intelligere fortitudinem reſpectu temperati ſed reſpectu fortitudinis, quam cauſat vel cauſaret calor naturalis. Et tu hic ẽt conſidera ſi eſſet intentio. A. hic de augmento quantitatiuo an graduali. Secundo nota ꝙ calor ĩnaturalis quanto plus augetur cæteris paribus tanto plus augmentat debilitatem virtutis, tũ quia tãto plus reſoluit de ſpiritu, tũ ẽt q̃a ẽ uirtutis inſtrumentum eidem magis diſproportionatum. igitur &c.

In complexione uero frigida declinat pulſus ad partẽ diminutionis, ſicut proprie eſt paruitas & proprie tarditas & raritas. Cunque inſtrumẽtum fuerit molle latitudo eius augmentata erit & eius ſimiliter tarditas & raritas. Quod ſi durũ fuerit erit minus hoc. Et debilitas quidem quam mala complexio frigida hereditare facit maior eſt ea quam mala complexio calida facit hereditare quoniam caliditas, ſcilicet calori innato magis eſt conueniens.

Cõpło frigida quid.

Primo nota per complexionem frigidam in ꝓpoſito intelligit frigidam reſpectu temperati ſiue naturaliter ſiue præternaturaliter fuerit talis in qua pulſus declinat ad partem diminutionis in qualibet iſtarum trium prĩcipalium dr̃iarũ. ſ. magnitudinis velocitatis & ſpiſſitudinis. Cum enim ſit ĩ ea virtus debilis & neceſſitas diminuta videtur fieri deberẽ pulſum paruum tardum & rarum. Et iſte textus multum conſonat põni meę. Secundo nota ꝙ ĩſtrumento exñte molli

Inſtr̃m molle & durum

fiet pulſus latus, aut per molle intelligendo inobediens. Et tunc patet cauſa, quia ſicut durities impedit latitudinem ita mollities auget, quia. ſ. fiet latior q̃ fieret ſi nõ eſſet tãta mollities, vel per molle intelligendo humidum valde flexibile, propter quod una tunica declinat ſuper alteram, propter q̃d virtus non potens vnam tunicam ab alia eleuare ſecundum altitudinem quantum expedit cogitur arteriam ſecundum latitudinem ampliare, econtra vero ſi inſtrumentum ſit durum. Tertio nota vt ſupra fen prima. cap. de complexionibus. caliditas magis attinet ſanitati q̃ frigiditas, ideo frigiditas videtur qualitas virtuti magis diſproportionata, vnde facto exceſſu frigoris plus debilitat̃ virtus, quia acquirit rẽ magis ei diſproportionatam. Et debet hoc totum intelligi cęteris paribus. Poſſet. n. lapſus in calido eſſe valde magnus & in frigido valde paruus, propter quod plus debilitaretur virtus ex lapſu ad calidum q̃ ex lapſu ad frigidum. Et ex iſta littera collige primo ꝙ cuilibet corpori lapſus ad fridũ cęteris paribus eſt deterior q̃ lapſus ad calidum. Secũdo ꝙ cuilibet corpori lapſus ad calidum eſt proportionabilis, lapſus vero ad frigidum contrarius eſt vel diſproportionabilis. Tertio corpus phlegmaticiſſimum facilius labitur ad calidum q̃ ad frigidum. Quarto ꝙ temperamẽtum æqualitatis ſecundi modi inęqualiter diſtat ab extremis caliditatis & frigiditatis totius latitudinis humanę compłonis. Et infinita quaſi alia cõcedi poſſent, quę tractata ſunt ſupra fen prima. capło de complexionibus.

Complexionem uero humidam ſequitur inundatio & dilatatio.

Nota cauſam pulſus vndoſi propter humiditatem ſuperius tactam. Nota etiam cauſam latitudinis pulſus ex hoc ꝙ vna tunica declinat ſupra alteram tunicam, vt ſupra pluries eſt aſſignatum.

Et ſiccam quidem ſequitur coãguſtatio & durities. Amplius ſi uirtus fuerit fortis & neceſſitas młta, accidet biſpulſãs & ſpaſmoſus et tremulus. Tu uero deinceps cõpone cõſeruãda principia.

Nota etiam cauſas duritiei pulſus ſuperius tactas, & pulſus ſpaſmoſi, quæ omnia ſuperius patent, quando dicebatur de cauſis iſtorum &c.

Et præterea cum uni homini accidit, ut duorum laterum ipſius diuerſificetur complexio, erit ergo unum ipſorum frigidum & alterum calidum. Et accidet ut diuerſitate quæ prouenit ex caliditate & frigiditate horum duorum laterum pulſus diuerſi fiant. Eritq; pulſus calidi lateris, pulſus calidæ complexionis & lateris frigidi pulſus complexionis frigidæ.

Nota ꝙ licet motus arteriarum principaliter ordinetur ad cordis refrigerium, ordinatur etiam ad euentationem ꝓprię caliditatis arteriarum, vnde ſi in corde ſtaret neceſſitas uniformis, variata tamen arteriarum neceſſitate, variaret̃ motus arteriarum q̃uis non variaretur motus cordis. Ex quo infertur verum eſſe dictum Aui. ſ. ꝙ lateribus exiſtentibus difformibus in caliditate & frigiditate conuenit pulſuum uarietas. Secundo nota ꝙ naturaliter in corpore quantũcũque vniformiter ſano eſt laterum diuerſitas in calore & frigore latus enim dextrum calidius eſt ſiniſtro, non tamẽ eſt naturaliter hæc pulſuum diuerſitas quam ponit Aui. hic. De hac igitur diuerſitate laterum non intelligit Aui. ſed intellectus eius eſt de diuerſitate laterum reſpectu naturalis diſpõnis ipſorum vel reſpectu temperamenti. uerbi gratia. exñte latere dextro in ſor. calido in primo reſpectu temperati lateris dextri, et hoc naturaliter. ſiniſtro uero exiſtente frigido reſpectu temperati, aut adhuc temperato non ſeruaretur ꝓportionalitas laterum, & ſic etiam non pulſuum. Similiter exiſtente ſor. ſecundum hitudinẽ totius temperato contingens eſt dextrum latus calefieri propter hepatis calefactionẽ aut puſtulam ſiniſtro non calefacto, immo fortaſſe infrigidato reſpectu temperati.

Diuerſitas compłonis hoīs cãt diuerſitatẽ pulſus.

Et ex hoc quidem ſcitur ꝙ pulſus in diaſtole ſua & ſyſtole non eſt ſecundum modum acceſſionis & receſſionis cordis, immo ſecundum modū diaſtoles & ſyſtoles ipſius corporis arteriæ.

Prio nota ex iſta littera prius poſita ſequit̄ ꝙ motus arteriarum non ſemper proportionaliter inſequitur motum cordis, ita ꝙ ipſo conſtricto dilatentur & ipſo dilatato conſtringantur. Hoc.n. ſic ſequitur ex dictis Aui. quia dictum ē pulſus laterum diuerſificari &c. vnde videtur eſſe poſſibile dilatari arteriam dextri & conſtrigi arteriam ſiniſtri. Arguitur tunc ſic. Conſtricto corde dilatatur arteria dextri. ſed dilatata illa conſtringitur arteria ſiniſtri. igitur &c. Similiter motus arteriarum non proportionatur motui cordis in magnitudine &c. quia ſtat in corde neceſſitatem fore diminutam & in aliqua arteria particulari adauctam. Secundo nota per acceſſionem & receſſionem cordis intelligere debemus eius dilatationem & conſtrictionem. Cum.n. cor ſit figuræ pyramidalis cum conſtringitur elongatur & accedit ad extra appropinquando exterioribus. Econtra vero quando dilatatur recedit ad intra, ideo per acceſſionem ſyſtolem & p receſſionem diaſtolem intelligere debemus. Sed circa hęc occurrunt dubia multa. Primum dubium, quia hoc videtur contra mentem. Gal. in introductorio pulſuum dicentis arterias cordis ſimul pulſare, ita ꝙ ex vna liceat ſyllogiçare ſuper omnes, cuius oppoſitum īnuitur hic. Similiter dū cor conſtringitur omnes arteriæ recipiunt, ſed non recipiunt niſi dilatentur ideo &c. Secundum dubium eſt, quia qua rōne aliqua arteria poteſt a corde hanc habere diffotmitatem eadem ratione quælibet. Ponatur igitur ꝙ quælibet arteria vel aliquæ terminatæ ad cor ſint huiuſmodi. Et arguitur ex hoc contradictio, quia dum cor conſtringitur impellit in arterias, igitur ipſe recipiunt, & ſic dilatantur. & ſic conſimiliť econtra. non ergo poterunt cū corde ſimul dilatari aut ſimul conſtringi, cuius oppoſitum eſt hoc, igitur &c. Tertium dubium eſt hoc, quia motus arteriarum conſequitur motū cordis, vt ait Gal. in libro de vtilitate pulſus ſatis ad principium. igitur &c. Item quia motus principiatorum debet ſeq motum principij. Ad hæc reſpondetur. Ad primum dicitur dictum Gal. debere intelli stante vniformi diſpoſitione in toto. Et pro confirmatione negatur aňs illud. ſ. ꝙ quādocunq; cor conſtringitur pellit in arterias omnes. Vel negatur illa conſequentia, omnes arteriæ tunc recipiunt, igitur tunc dilatantur. Stat.n. recipere & tamen pro tunc conſtringi ſicut ſi haberes veſicam & comprimeres manibus & inſufflares. Staret enim per tempus ipſam recipere & conſtringi propter condenſationem eius quod in ea continetur. Ad ſecundum conſimiliter per omnia dicitur. Tota autem cauſa eſt quia arteria non ideo dilatatur quia recipiat, ſed ad finem refrigerij &c. ut tactum eſt ſecundo techni ſufficienter.

Ad tertium conceditur ꝙ inſequitur & dependet nō tamē oportet hunc ſolum variari ſecundum varietatem diſpoſitionis cordis, vt patet de cæleſti influentia a qua licet dependeant omnes naturales effectus, non tamen ſolum ſic variātur. Et tu de hoc multa conclude &c.

Cordis acceſſio q̄d & receſſio.

Dubia.

Gal.

Capl'm. ix. eſt de pulſu temporum

IN uere quidem ē cum pulſus eſt paruus non tamen in omni re, & ē in fortitudine augmentatus.

Primo nota ꝙ hæc littera multiplicem pōt habere expoſitionem. Prima & eſt antiqua ꝙ in pulſu ueris conſideramus magnitudinem & fortitudinem, quas īter ſe comparare poſſumus q̄tum ad earum intenſionem & remiſſionem. Quia igitur in vere neceſſitas eſt temperata & virtus valde fortis, cum in vere ſit tempus temperatum, & fortitudo virtutis inſequatur temperamentum, ideo in vere maior ſiue intenſior eſt fortitudo pulſus q̄ eius magnitudo, propter quod dicitur in vere pulſus paruus paucæ magnitudinis, ſupple reſpectu fortitudinis eiuſdem. Et iō dicit Aui. in littera. pulſum in vere eſſe paruum. ſ. reſpectu fortitudis non tamen in omni re, quia non reſpectu cuiuslibet alterius differentiæ, quia non velocitatis & ſpiſſitudinis. In vere.n. magnitudo excedit velocitatem & frequentiam cum virtus valde conuenienter poſſit inſtrumentum dilatare prout cōpetit ſuę neceſſitatis augmento. Et ex hoc ſoluuntur quædam inſtantię ſolitæ adduci auctoritate Gal. & Auer. ꝙ pulſus in vere ſit magnus. Nam in introductorio pulſuum dicit pulſus veris maximos eſſe & fortiſſimos. Et Auer. 4. colliget dicit ꝙ eſt pulſus complexionis calidæ. Et huius patet ſolutio per primam expoſitionem & etiam per ſecundam. Et ītellige maximos ī comparatione pulſus aliorum temporū.

Pulſus ueris.

Secunda expoſitio poteſt eſſe ꝙ licet de per ſe in vere pulſus debeat eſſe magnus vel ſaltem mediocris merito temperati ueris, per accidens tamen contingit in principio veris pulſum eſſe paruum frequentem & velocem. Cum enī in hyeme ver præcedente corpora multum ſuperflue communiter repleantur & ſuperfluitas conſtrictæ & coagulatæ ī receptaculis retineantur ſuperueniente vere eliquantur ſupfluitates iam dictæ, quæ eliquatæ. i. fluentes per corpus virtutē grauantes & comprimentes & calidum ſuffocantes ſunt cā paruitatis in pulſu. Hoc autem contingit in principio veris, non autem in medio vel in fine cum iam calidum inualuerit & ſuperfluitates reſoluerit. Et ideo dicit Aui. ꝙ contingit aliquando in vere ꝙ pulſus eſt paruus, ſupple in corporibus ualde in hyeme male rectis. Et ſubdit, non tamen in oī re. ſ. non in omni parte ueris quia nō in medio uel in fine. Vel nō in omni re, quia nō in corporibus mūdis & bene rectis Vel forte non tamen in omni re, quia licet ſit paruus ſecundū altitudinem arteria non potente ſecundum altitudinem multum leuari propter oppreſſionem iam dictam, non tamen ſecundum latitudinem eſt pulſus paruus, quia. ſ. tunc eſt ualde latus. Secūdo principaliter nota ꝙ hic inuenitur una pō litteræ quæ dicit. Et eſt cum eſt ęqualis. Iſta ęqualitas debet intelligi reſpectu pulſuum aliorum temporum, quia. ſ. merito diſpoſitionis quæ in vere ſeruante naturam veris reperit, in uere reperitur pulſus ęqualis reſpectu pulſus aliorum temporum. cum.n. uirtus ſit fortis & neceſſitas ęqualis uel media pulſus ęqualis erit vel medius. Nota tamen ꝙ comparando partes veris inter ſe in principio eſt pulſus paruus in medio medius & in fine maior. Cum enim in toto vere ſit virtus conuenienter fortis ad magnificandum pulſum variabitur magnitudo in pulſu ſecundum varietatem neceſſitatis, quæ quia in principio eſt parua & in medio mediocris & in fine maior, erit pulſus in principio minor, in medio medius & in fine maior. Nota tamen ꝙ licet pulſus veris dicatur ęqualis reſpectu aliorum temporum, iſta tamen ęqualitas eſt magnitudo reſpectu eorūdem, vt patebit in ſequentibus. Ex quibus omnibus collige in ſumma primo ꝙ in vere merito ſuæ diſpoſitionis & per ſe eſt pulſus magnus reſpectu aliorum temporum, in principio paruus reſpectu medij & finis veris. Et hęc poſſet eſſe alia expoſitio, & in medio mediocris, & in fine maior. Si tamen quæratur. In quo tempore eſt pulſus maior, an in ęſtate, an in vere. Poteſt dici ꝙ in corporibus robuſtis eſt in æſtate maior potētibus multum reſiſtere impreſſioni æſtatis. ſecundo ꝙ in corporibus multis pauci caloris ſimiliter contingit vt in ſenibus & in phlegmaticis multis. tertio ꝙ ī cholericis eſt præciſe quod dicitur in littera. quarto ꝙ ī ęſtate duæ ſunt cauſę, quarū una promouet magnitudinem. ſ. augmentum neceſſitatis, alia paruitatem. ſ. debilitas uirtutis. Et quia æſtas ſuam ſeruans naturam magis uidetur reſoluere & debilitare q̄ inflāmare, ideo potentior in æſtate uidetur cauſa promouens paruitatē q̄ magnitudinem, & ſic pulſus fit minor & non maior. Et ſecundum hoc patet quare in febribus in principio augetur pulſus, quia fortior eſt in promouendo magnitudinem neceſſitas q̄ debilitas paruitatem. In proceſſu autem frequenter accidit econtra. Et hic uidetur ꝙ in principio æſtatis pulſus debet eſſe magnus & in proceſſu cum reſolutio excedit neceſſitatem

In vere pulſus dr̄ p̄uus dupl'r.

cessitatem fieri paruum. patet enim cum in tali æstas notabiliter impressit. Et nota hoc quia ad multa potest conferre. Potest etiam probabiliter dici ꝙ in æstate pulsus est absolute velocior & frequentior q̃ in vere. Si. n. in æstate solū cresceret necessitas manente virtute fieret pulsus suæ necessitati in magnitudine proportionatus, sed quia cum hoc debilitatur virtus fit minor q̃ fieret, ideo minor est q̃ exigat sua necessitas, ideo necesse est ipsum velociorē & freq̄ntiorē fieri.

In æstate uero est uelox & spissus propter necessitatem, & paruus & debilis propter uirtutis resolutionem quæ est propter resolutionem spiritus quæ fit propter calorem exteriorem dominātem superfluum.

Pulsus. æstatis.

Primo nota ꝙ cum instrumentum virtutis pulsatilis sit spiritus spiritu multum paucificato & resoluto multum debilitatur virtus pulsatilis & per consequens pulsus inde erit debilis. Secundo nota ꝙ cum difficilior differentia quę sit ī pulsu sit magnitudo vt supra declaratū ē iō virtute multū debilitata sicut cōtigit in æstate ipsa prius desinet posse facere magnitudinem in pulsu q̃ aliquam aliam differentiam ut patet. Tertio nota ꝙ q̄a ī ęstate necessitas est magna et uirtus non potest ei cum magnitudiue satisfacere ipsa cogit q̃tum potest per velocitatem & frequentiam recompensare, vnde in æstate est pulsus velox & frequens. Et debet hoc totum intelligi in æstate seruante naturam suam & maxime quantum ad medium eius. Quantum enim ad principium eius attestari videtur ueri, & quātum ad eius finem autūno, vt infra videbitur.

Dubia.

Primum dubium. Videbitur hoc nō esse verum de omnibus corporibus, quædam. n. sunt corpora quorum virtus crescit in æstate, ideo in talibus fiet virtus fortior & maior. patet consequentia & assumptum de corporibus phlegmaticis valde. Sicut etiam videmus de aīalibus imperfectis debilis caloris vt sunt serpentes &c. Similiter corpore ægrotante ægritudine quæ per æstatem curetur. Secundum dubium. Videtur ꝙ in omnibus corporibus sanis in æstate fiat magnus pulsus, quia licet virtus debilitetur in æstate non tamen apparet fieri debilis respectu instrumenti mouendi & dilatandi. cuius signum, quia si superueniat febris adhuc magnificatur pulsus, ideo &c. Item non minus debilitat virtutem effemera sup̄ueniēs q̃ æstas, sed effemera superueniente remanet virtus fortis ad pulsum magnificandum, ideo &c. Similiter de ira argui potest. Ad primum istorum dicitur ꝙ argumentum probat ueritatem, sed illud est per accidēs merito dispositiōis corporis ad ęstatem transeuntis. Dictum autem Aui. debet intelligi per se et merito dispositionis æstatis, quæ cum sit resolutiua hēt virtutem debilitare & pulsum paruum ac debilem facer̄. Ad secundum consimiliter per omnia dici posset. Vel forte dicēdum & melius, ꝙ virtus stante necessitate naturali hēt gradum determinatum conatus satisfaciendi suæ necessitati quem non præterit quousq; steterit necessitas intra latitudinem naturalis dispositionis, ideo debilitata virtute & aucta necessitate stante tamen necessitate in terminis naturalibus non augetur conatus in magnificando in tantum ꝙ possit necessitati proportionari, quoniam si staret virtus & cresceret necessitas ille conatus satisfaceret. qua tamen debilitata non satisfacit, vnde cogitur satisfacere per velocitatem & freq̄ntiam. Si autem non est de necessitate febrili, crescit enim conatus vltra naturales terminos Sed dices exquo virtus est potens absolute magnificare pulsum in æstate, licet nō cum gradu conatus naturalis, cum melius satisfaciat necessitati p̄ magnitudinem, quare non vlterius conatur. Dicitur ꝙ natura non tantum inclinatur vt necessitati satisfaciat, sed vt suam propriam saluet constantiam. Et quia augendo tantū conatur non saluaretur, eo ꝙ tunc nimium resolueretur de spiritu, hinc est ꝙ non tantum conatur ꝙ magnificet. iō etc. Cogita super hoc. Causa autem quare ira magnificat pulsum, & si virtutem debilitet & sic aliqua letitia & nō æstas aut regio calida mihi apparet ista. Per iram enim multo plus intenditur caliditas & necessitas q̃ debilitetur virtus, q̄a in ira fit subita inflāmatio spiritus. facilius enim fit inflāmatio spiritus q̃ eius resolutio. ideo &c. Si autem multum permanet ira procedente multum resolutione in spiritu fieret pulsus paruus & debilis. Et similiter de lętitia dicendum ē. Ecōtra autem in æstate contingit. Apertis enim poris longo tēpore exhalat facile & resoluitur spiritus, licet non multū calefiat, quare maior est resolutio q̃ calefactio spiritus, & p̄ consequens debilitatur plus uirtus q̃ augeatur necessitas. iō etc. Contra. Ira in æstate superueniente magnificatur pulsus, sed fortior est virtus anteq̃ ira superueniat q̃ post. igit̄ anq̃ superueniat ira potest virtus magnificare pulsum, & per cōsequens &c. Huic dicitur negando consequentiā, licet enī virtus ante aduentum iræ sit fortior &c. non tamen æqualit̄ spiritum suo applicat instrumento sicut ira superuenieti. Et tu considera super hoc. Dubium etiam est, quia in debite exercitato in æstate fit pulsus magnus.

Et in hyeme est maioris raritatis & tardioris debilitatis, & cum hoc est paruus, quoniam uirtus debilitatur. Et in quibusdam corporibus accidit ut calor in profundo teneatur & adunetur et uirtus fortior fiat, & hoc cum complexio calida est dominans & refrenans frigus & non per ipsū patiens, neq; frigiditas ad fundum uadit.

Nota non esse intentionem. A. tempore hyemis pulsum fieri magnum & fortem respectu temperati temporis ī corporibus robustis, sed comparat ad æstatem & autūnum p̄pter causam tactam, quæ causa tāgetur etiam prima apho. in cōmento illius. Ventres hyeme & vere.

Pulsus hyemis.

Gal.

In autūno autem est pulsus diuersus & trahit ad debilitatem quandam. Sed ipsius diuersitas ē propter multitudinem conuersionis complexionis accidentalis in autūno nunc ad calorem nūc ad frigiditatem. Et ipsius quidem debilitas ē etiā propter hoc. Complexio enim diuersa semper deterius efficit nocumentū quàm similis & æqualis, licet sit mala. Et quia autūnus est tempus naturæ uitæ contrarium, quoniam calor in eodem debilitatur & siccitas fit fortior. Temporum uero pulsus quæ sunt inter tempora temporibus p̄portionantur quæ sunt circa ipsa.

Primo nota in autūno fit facilis mutatio de calore ad frigus & econtra propter aeris subtilitatem ad quod sequit̄ spiritus motus in ordinatus ad intus & ad extra, & per consequens pulsus diuersus & debilis, ad quod etiam cōcurrit cōtrarietas autūni ad vitam secundum qualitatem eius. Hæc omnia colligunt̄ secunda primi. cap. de naturis temporū. & secunda aphor. illo aphor. In tēporibus quādo eadē die &c.

Pulsus Autūni.

Hippo.

Secundo nota ꝙ per complexionem diuersam in proposito tria intelligere possumus. Primo per complexionē, diuersam complexionem, cuius aliquid est factum & aliquid est futurum fieri siue fiens, qualitercunq; sumatur fiens. Ecōtra vero per ęqualem factam. Et sic non est verum. Notum enim est ꝙ cæteris paribus deterior est mala complexio facta q̃ fiens. Secundo per complexionem diuersam intelligere possumus malam complexionem compositā. s. vel ex contrarijs vel ex diuersis. Econtra per ęqualem simplicem. Sic iterum non est verum dictum Aui. nec sic intelligit̄. Notum est. n. ꝙ deteriores sunt plures morbi q̃ vnus cęteris paribus. Tertio per malam complexionem diuersam intelligere possumus dispositionem temporis diuersam siue difformē. s. aeris quo ad tempus, quia. s. nūc calida nunc frida etc. Et de tali intelligitur in p̄posito. Iō semper cæteris paribus

Cōplo diuersa triplicit̄.

huiuſmodi mala complexio ſiue ſit in nobis ſiue extra nos quo ad tempus corpus difformiter ſiue contrario modo affli egns eſt deterior. Reſiduum ſatis patet.

Capitulum. x. eſt de pulſu regionum.

REgionum quædam ſunt tēperatæ uernales. Et quædam ſunt calidæ æſtiuæ. Et quædam ſuut frigidę hyemales. Et quædam ſiccæ autunnales. Iudicia igitur pulſuum erunt in eis ſecundum modum quē ſciuiſti de pulſu temporum.

Regio autūnalis qd & vnalis.

Nota, licet regio autūnalis & vernalis in qualitatibus ſuis videantur conuenire, dicitur tamen autūnalis regio quæ faciliter recipit mutationes, ſic tempus autūnale aut ꝑpter vētos aut aliquid huiuſmodi. Econtra vero dicitur vernalis.

Cap. xi. ē de pulſu qui ꝓuenit ex cibo & potu.

EXterius corpori aduenientia & ipſum ingrediētia pulſus diſpoſitionem mutant qualitate ſui & quātitate. Sed qualitate, quoniam ſi ad calefaciendum decliuauerint aut ad infrigidandum mutabunt ipſum ſecundum illud.

Ingrediēs corpus noſtrū duplr. Qualitas duplex.

Primo nota ꝙ licet per corpori extrinſecus aduenientia & ingredientia ipſum intelligere poſſimus non ſolum cibum & potum, ſed etiam aerem medicinas & huiuſmodi. in propoſito tamen eſt ſermo de cibo & potu quibus non ſolū cōpetit corpus noſtrum localiter ingredi, ſed etiam competit in corporis ſubſtantiam tranſmutari, vnde ipſis magis proprie competit corpus noſtrum ingredi. Iuxta antiquam diſtōnem ꝙ ingredientia corpus noſtrum quædam localit̄, & quædam localiter & ſubſtantialiter ingrediunt̄. Exemplum primi vt aer. Exemplum ſecundi vt cibus & potus. Secūdo nota per qualitatem hic indifferenter ītelligere poſſumus qualitatem actiuam vel paſſiuam, manifeſtam vel occultā, primam vel ſecundam &c. vt patebit. Tertio nota ꝙ hæc variant pulſum aut diſpoſitionem virtutis pulſatilis fortificando vel meliorando aut lędendo & deteriorando, ſiue per proprietatem ſiue per communitatem. Exemplum primi, ut facilis conuerſionis cibus exhibitus inanito. Exemplum ſecundi vt cibus putridus receptus in ſtomacho putridos mittens vapores cordi aut caſus dolorem in corde vel ore ſtōi, & ſic de alijs. Similiter calefaciendo vel infrigidando neceſſitatem augent vel diminuunt.

Et quātitate quidem quoniam ſi æqualia fuerint fiet pulſus in magnitudine augmentatus & uelocitatis maioris & ſpiſſitudinis propter augmentum uirtutis & caloris & permanebit hæc mutatio aliquandiu. Et ſi plurimæ magnitudinis ualde fuerint eris pulſus diuerſus abſque ordine propter grauitatem nutrientis ſupra uirtutem, quoniam ex omni grauitate prouenit in pulſu diuerſitas. Et quidem æſtimauit. Archigenes ꝙ eius uelocitas eſt tunc multo maior quàm ſpiſſitudo. Et hæc mutatio eſt perſeuerans, quoniam cauſa perſeuerantiæ licet ſit multitudinis minoris, hac tamen eſt diuerſitas ordinata. Qđ ſi paucæ fuerit quantitatis erit pulſus minoris diuerſitatis & magnitudinis & uelocitatis, neque eius mutatio diu perdurabit, quoniam materia pauca cito digeritur. Amplius ſi uirtus deficiat et debilitetur ex multitudine aut paucitate quæcunque fuerit, ſimiles erūt pulſus in paruitate & tarditate uſque ad finē rei. Quod ſi natura fortis fuerit in digerēdo & cōuertēdo fiet pulſus tēꝑatus.

Cibi q̄titas duplex.

Primo nota hic ex dictis Aui. hāc diſtinctionem. ſ. q̄titas cibi aut eſt ęqualis aut eſt inęqualis. Si inęqualis, aut deuians ab æquali per multitudinem, aut per paucitatem. Vtrumq; iſtorum poteſt eſſe duplr, quia vel multum & extremaliter vel parum. Et ſecundum hoc contingit pulſum multum variari ratione quantitatis ſicut poſt ſtatim apparebit. Secūdo nota hoc dictum Aui. ꝙ cibus ęqualis q̄titatis auget &c. debet intelligi deducto impedimento apto ꝓuenire ex parte ſuæ qualitatis, quia. ſ hoc cibo exiſtente temperato in qualitate ſua. Tertio nota ꝙ aliter operatur cibus q̄tumcunq; temperatus & æqualis in principio cum occurrit corpori noſtro, & aliter in proceſſu dum conuertitur in chylum, & afr dum conuertitur in ſanguinem & reſtaurat membrorū ſubſtantiam, & aliter etiam occurrens corpori multum inanito & debilitato ex inanitione, & aliter in corpore mediocriter inanito. verbi. g. exiſtente vehementi inanitione propter qđ eſt pulſus debilis & paruus valde cibo temperato ſtatim aſſumpto fit pulſus fortior & maior. Similiter ſi ſor. eſſet ieiunus & non nimis inanitus temperatus cibus occurrens pulſum minorando neceſſitatem aliqualiter paruificaret ī principio, ſed in proceſſu ipſo in ſanguinem & ſpiritum mutato fieret pulſus maior & fortior, ſcilicet ipſo tranſeunte in ſubſtantiam membrorum. Ex hoc ſoluuntur dubia.

Dubia.

Primum dubium. Cibus temperatus occurrens in q̄titate temperata facit ipſum pulſum temperatum. igitur non magnū velocem & frequentem. patet conſequentia & aſſumptum arguitur. Cibus calidus in q̄titate tēperata facit pulſum magnum, frigidus paruum. igitur medius facit mediocrem ſiue temperatum vt patet. Et confirmatur, quia cibo temperato conſeruatur corpus in temperie. igitur permanet temperies in pulſu. Secundum dubium. Cibo occurrente calor & ſpiritus reuocantur ad intra. igitur protunc minoratur pulſus. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter eſt notum.

Ariſto.

Tertium dubium & eſt confirmatio eiuſdem. Cibus refrigerat calorem, igitur minorat neceſſitatem & per conſequēs pulſum. patet conſequentia & colligitur aſſumptum in lib. de morte & vita. Similiter quia cibus eſt contrarius calori, ſed quorumcunq; contrariorum debite approximatorū unū remittit alterum. ideo &c.

Pulſus idē i duplici differentia.

Ad primum iſtorum dicitur ꝙ non repugnat eundem pulſum diuerſis cōparatum dici magnum velocem & frequentem reſpectu vnius, & tamen reſpectu alterius dici temperatum. Verbi gratia. pulſus temperati temperate exercitati eſt magnus velox & frequens reſpectu pulſus eiuſdem quieſcentis, qui eſt tamē temperatus reſpectu pulſuum aliarum complexionum. Similiter in propoſito cibus temperatus temperatę q̄titatis facit pulſum tēperatum reſpectu diſtemperati cibi qui tamen eſt magnus velox & frequens reſpectu pulſus reperti tempore inanitionis. Et ſic cedit argumentum. Ad ſecundum dicitur ꝙ illud argumentum probat veritatem. ſ. ꝙ in principio minorat pulſum vt tactum fuit, licet ſit contingens oppoſitum ſtāte inanitione vehementi vt declaratum fuit. Ex quo ſeq̄t hanc conſequentiam non valere. in ſor. continue neceſſitas fit minor, igitur & pulſus. Stat enim neceſſitatem continue minorari, et tamen pulſum continue maiorari. Verumtamē illud argumentum bene valeret ſtante fortitudine virtutis ſimul preſuppoſita obedientia inſtrumenti. Ad tertium conſimiliter dicitur ſicut ad ſecundum vt patet intuenti. Totum reſiduum littere patet vſq; ibi.

Et uinum etiam ꝓprietatem habet. Et ē quoniam ex multitudine ipſius, licet ſit ſubtile prouenit diuerſitas. Ex ipſo tamen non prouenit ꝙ ſit tantum quantum illud quod prouenit ex nutriētibus, quæ ſibi ſimilantur, & hic quidem eſt pro-

pter

pter raritatem substantiæ ipsius & subtilitatem eius & leuitatem.

Nota vinum multo citius inducit pulsus diuersitatem q̃ alia cibaria propter velociorem eius penetrationem, inducit tamen leuiorem siue minorem diuersitatem propter subtilitatem & leuitatem, vnde minus grauatur virtus & opprimitur calor & minus perseuerat hęc diuersitas ꝓpter eandē cām.

Cum autem uinum in actu est frigidum prouenit ex eo quod prouenit ex alijs frigidis in minorando & rarificando & tardando uelocitate suæ penetrationis. Deinde cum in corpore calefit remouetur uelociter quod ex eo prouenit. Vinum præterea cum in corpus penetrauerit & fuerit calidum non elongabitur multum a natura & accidit uelox resolutio.

Primo nota vinum frigidum actu corpus ingrediens ꝓpter velocitatem suæ penetrationis penetrat ad mēbra actu frigida, vnde multum & velociter infrigidando & minorādo necessitatem facit pulsum paruum tardum & rarum, q̄a tamen valde passibile est & faciliter calefactibile a calore, et cum hoc est virtualiter calidum huiusmodi frigiditas cito remouetur & inducitur opposita caliditas & facit pulsum magnum & velocem & frequentem. Secundo nota ꝙ uinū actu calidum corpus ingrediens non multum elongatur a calore naturali. Tunc.n. conuenit secundum caliditatem actualem quia calidum est, secundo etiam conuenit secum secundum qualitatem virtualem quia virtualiter calidum est, & secundum occultam proprietatem, quia paratum est cito in spiritum transmutari. ideo &c. Tertio ex ista littera nota duos cañ. in practica. Primus est cum intēdimus membra infrigidare debemus dare vinum actu frigidum, vt in problemate dictum fuit de sitis extinctione facta a uino limphato. Cum autem intendimus calefacere, vinum actu calidū demus, & istud sumitur hic. Secundus canō est ꝙ medicinę quas volumus ad membra multum profunda velociter penetrare debent exhiberi cum vino, ideo Aui. secunda tertij. cap. de paralysi medicinas ei conuenientes docet cum uino maxime approximare, vt mitridatum theriaca &c.

Vini exhibendi canon practicus.

Quod si cum est frigidum penetrauerit fiet ex nocumento quod non fit ex alijs frigidis rebus quoniam illæ tardantur donec calefiant, neque earū penetratio est ita uelox ut istius. Istud enim uelocius penetrat quàm compleatur calefactio. Et eius quidem impedimentum est magnum & præcipue in corporibus quæ horripilationi sunt apta. Et neq; est sicut impedimentum calefactionis ipsius cum ipsum calidum penetrat, quoniā eius calefactio in principio obuiationis nō peruenit ad hoc ut magnum faciat impedimentum, immo natura ei obuiat cum partitiōe & distributione & resolutione. Frigidum uero est cum naturam deficere facit & eius uirtutem extinguit antequam ad partitionem & distributionem & resolutionem perueniat. Et hoc quidem prouenit ex uino multitudine suæ quantitatis & calefactione ipsius & frigiditate.

Primo nota ꝙ frigidorum aliorum a vino ingredientium corpus nostrum quædam sunt talia actualiter, quædam potentialiter siue virtualiter, De his quæ sunt virtualiter talia notum est ꝙ non infrigidant primo occursu. nisi enim prius reducantur ad actum non producunt actum infrigidandi, & per consequens nisi prius calefiant &c. Quæ vero actu solū frigida non sunt ita velocis penetrationis sicut vinum, vñ oportet illa prius notabiliter calefieri & eorum frigiditatem remittit q̃ penetrent, & per consequens non tantum est nocumentum eorum sicut vini. Et hoc vult. A. in littera. Secūdo nota ꝙ hic quandoq; inuenitur littera habens oppilationem & quandoq; horripilationem & quandoq; vtrūq;. Cā autem vtriusq; est & primo oppilatiōis. Cum enim vinum penetret āteq; calefiat ad membra actuali sua frigiditate auget oppilationes in corporibus ad hoc aptis constipando & constringendo, deducendo etiam secum materias & ipsas coartando in vijs & ductibus membrorum. Per corpora autem horripilatiōi apta intelligere debemus corpora extenuata macra plurimi sensus, quorum membra faciliter percutiuntur & patiuntur ab actu frigidis, quibus multum nocumentum inferre debet vinum actu frigidum valde vt patet. Et ex isto in practica seruandum est ꝙ corpori multū sitibundo & calefacto aut famelico nullatenus exhibeatur vinum actu frigidum. penetrat enim actu frigidum anteq; calefiat, & per consequens indigestum multa potens īferre nocumenta. Tertio nota ꝙ nocumentum vini calidi non ē tantum sicut nocumentum vini frigidi. Primo quia calītas est qualitas naturæ conuenientior q̃ frigiditas. secundo q̄a vino existente actu calido naturalis calor propter symboleitatem in ipsum imprimit facilius actionem ipsum diuidēdo & diuersis partibus distribuendo & superfluum eius resoluendo. In habentibus enim symbolum facilior est transitus. Nota pro tua pōne istum textum. Nunq; autem augmentum efficit quin in velocitate addat.

Frigidum duplex.

Corpus aptū horripilationi quid.

Vini Exhibendi corpori sitibundo ac famelico canon practicus.

Cum autem ipsum consideratum fuerit unde fortitudinem efficit alia habebit iudicia, cum ipsum sua eēntia fortes efficit sanos, propterea ꝙ uelociter prebēt augmentū in substātia spiritus.

Nota ꝙ uinum facillime conuertitur in sanguinem & spiritum, & ideo est causa multiplicationis spiritus in corpore. Spiritus autem multiplicatus reddit corpus robustius & fortius ad operationes. Dixit autem notanter sanos, quia non quoslibet ægros fortificat. vt patet &c.

Sed licet calefactio & infrigidatio quæ ex eo fiunt plurima corporum impediant, est tamē cū unaqueq; earum cum aliqua conuenit complexione. Et est cum non conuenit. Est nanq; cum res frigidæ eos fortes reddunt qui complexionē calidam malam habent. Sicut dixit Galenus ꝙ succus granati calefactos semper fortes efficit, & hydromel infrigidatos semper reddit uigorosos. Vinum pręterea unde est calidum natura aut frigidum natura est cum quosdā fortes facit et quosdam debilitat. Non tamen sermo noster est nunc de hoc, immo in uirtute eius qua uelociter ad spiritum conuertitur, quoniam hoc semper habet ꝑ sui essentiam. Quod si unum horum duorum ipsum in aliquo corpore iuuerit augmentabitur in faciendo fortitudinem. Et si ei contrarium extiterit minus fortitudinem faciet. Secundum hoc igitur ipsum pulsum conuertet secundum hic. Quoniam si fortitudinem faciet in pulsu augmētabit fortitudinem. Et si calefaciet in necessitate efficiet augmentum. Et si infrigidabit minorabit necessitatem. Et secūdum plurimum in fortitudine facit augmentum. Nunquam autem in necessitate efficit augmentū quin in uelocitate addat. Aqua

uero propterea ꝙ nutrimentum penetrare facit uigorat & similitudinem operationis uini operatur. Et quoniam non calefacit immo infrigidat, non tantum auget in necessitate quantum uinũ.

Hydromel qd, Granatorũ succus & granatũ triplex.

Tota littera patet. Nota tamen per hydromel intelligere debemus aquam mellis. & dicitur ab hydros gręce quod idem est ꝙ aqua latine. Succus granatorum est triplex sic triplicia sunt granata. s. dulcia acetosa siue pontica & muça. dulcia ab auctoribus ponuntur frigida & humida in primo gradu. Pontica frigida & sicca, a quibusdam plus a quibusdam minus. Muça vero sunt media inter hæc. Ad propositũ de his oĩbus verũ dicit Ga. Totũ residuũ patet satis clare.

Capitulum. xij. est de eis quæ somnus & uigiliæ operantur in pulsu.

PVlsus quidem iudicia in somno diuersificantur secundum horam somni & secũdum dispositionem digestionis.

Primo nota ꝙ ex somno variantur iudicia pulsus. Primo comparando somnum vł̃r ad vigiliam. Cum enim in vigilia aliter ꝗ in somno se habeat calor naturalis ad membra, alia insurgit necessitas & virtus fortitudo & debilitas, & per consequens aliæ in pulsu differentiæ. Similiter etiam quantum ad tempora somni. Cum. n. in principio calor ad intra reuocetur & in processu expandatur ad extra, & alia sit necessitas tempore expansionis & alia tempore reuocationis, sequitur etiam ꝙ ad horam somni variantur iudicia pulsus, cum enim in principio digestionis calor a nutrimento aliqualiter refrigeretur, videtur ꝙ in principio digõnis aliter se habere debet pulsus ꝗ in processu cum iam spiritus & sanguis per digestionem restaurantur. Similiter ĩ pricipio digestionis calor ad intra retrahitur in processu expanditur ad exteriora, vt tangitur in littera. Iunxit autem somnũ cũ digõne, quia maxime in somno perficit digõ. Et loquitur de digestione tam prima ꝗ. 2. ꝗ. 3. vt patebit.

Pulsus igitur in principio somni est paruus & debilis, quoniam motus caloris naturalis tũc est ad constringendum & submergendum & nõ ad dilatandum & manifestandum, quoniam ipse in hora illa totus tendit ad occultum, propterea ꝙ ipsum anima mouet ad nutriens digerendum & maturandum superfluitates, & est sicut superatus & obsessus proculdubio.

Pulsus uariati p̃ sõnũ cã

Primo nota ꝙ per pricipium somni vt colligitur hic ab Auic. intelligere debemus tempus in quo calor & spiritus reuocantur ad interiora, & applicantur nutrimento ad ipsum digerendum, & superfluitates maturandum. Secũdo nota ꝙ ex dictis Aui. colligere possumus plures causas propter quas in principio efficitur paruus & debilis. Prima causa respiciens paruitatem tantum est remissio necessitatis quæ contingit propter duo. Primo quia cibus in principio nos refrigerat, vt superius declaratum est, & per consequens necessitatem remittit. secundo quia calore tendente ad locum digestionis minoratur eius ꝗtitas circa operationem pulsatilem, & per consequens etiam necessitas. Secunda cã tangit paruitatem & debilitatem, & est quia in principio somni non solum ad locum digestionis concurrit spiritus naturalis sed etiam animalis & vitalis secundum plurimam eorũ partem, vnde virtus pauco vtitur spiritu circa pulsatilẽ operationem, & per consequens facit pulsum paruum & debilem. ideo &c. Tertio nota ꝙ pulsum in principio somni comparare possumus aut ad pulsum vigiliarum aut ad pulsum eiusdem in processu, vel possumus ipsum comparare ad alios pulsus in pricipio somni scđõs, sicut si diceremus pulsum sor. in principio somni scm̃ fore paruum & debilem respectu pulsus p̃lonis etiam in principio vel econtra. Ad ꝓpositum primis duobus modis intelligitur in proposito tertio enim modo aliquis est paruus aliquis est magnus. Et ex hoc tanꝗ ex fundamento solui pñt dubia quædam. Primum dubium. Cibus temperatus temperate sumptus facit pulsum magnum vel temperatum & fortem, igitur non facit ipsum paruum & debilem. patet consequentia & assumptum supra in pręcedenti cap. ab Aui. quantum ad primam partem disiuncti. sed quo ad secundam arguitur quia cibus calidus in conuenienti ꝗtitate in principio somni facit pulsũ magnum, frigidus paruum. igitur &c. patet consequentia.

Dubia

Secundum dubium. In principio est fortis virtus, necessitas aucta, instrumentum obediens. igitur &c. assumptum probatur. Quod enim virtus sit fortis patet cibo conueniẽti vigorante virtutem in principio, ꝙ etiam necessitas patet. cibus enim auget calorem naturalem. simil:t̃ eius vapores faciunt instrumentum obediens. Ad primum istorũ patet ex distinctione. Dicitur enim ꝙ cibus temperatus &c. in processu facit pulsum magnum & fortẽ respectu inanitiõis, aut temperatum respectu pulsus aliorum ciborum, cũ quo tamen stat &c. Ad secundum istorum dicitur ꝙ in principio somni non est virtus fortis respectu operationis pulsatilis. Contra dictum est ꝙ cibus temperatus in processu quando conuertitur ad sanguinem &c. facit pulsum magnũ respectu temporis inanitionis. Ponatur ergo sor. tempore inanitionis fore vigilantẽ & cibo temperato temperate sumpto iam conuenienter in sanguinem & spiritum conuerso superueniat somnus. Et sequitur pulsum in sor. esse minorẽ ꝗ quãdo erit inanitus, quia est in pricipio somni. Sed ꝙ ipse sit maior arguitur, quia pulsus proueniens a cibo temperato iã cõuerso & digesto. Dicitur ꝙ pulsus est minor ꝗ tempore inanitionis, nisi iam fuerit vltimata. Et ꝙ illud dictum de cibo debet intelligi nisi aliud impediat vt somnus.

Et pulsus etiam est maioris tarditatis & raritatis, quoniam licet in calore accidat augmẽtum secundum constrictionem & coadunationem, tamen priuatus est augmento quod habet in hora uigiliarum propter motum calefacientem.

Primo nota hic de mente Aui. ꝙ tam ex congregatione caloris facta in somno ꝗ ex motu eius facto ad exteriora tẽpore vigiliæ accidit augmentum in calore, verumtamẽ augmentum factum in calore tempore vigiliæ plus promouet magnitudinem pulsus. Ex quo videtur patere maius ẽe augmentum in calore, & maiorem necessitatem tempore vigiliæ. Causa autem esse potest, quia in somno proprie non fit augmentum nisi extensiuum. In vigilia vero augetẽ gradualiter calor ex motu, modo plus promouet magnitudiem intensio ꝗ extensio vt patet. Ideo probabiliter dici posset hęc duo augmenta non fore bene comparabilia, licet concedere possumus etiam in somno aliqualiter intendi. Secũdo nota ꝙ sicut in vigilia crescit necessitas euentandi ita in somno crescit necessitas mundificandi. Sicut enim in vigilia vapores & fumi exhalare possunt, ita in somno non pñt sed retinẽtur. Ex quo sequitur in somno systolem maiorem esse diastole. Sed contra, quia tunc non minor esset pulsus in somno ꝗ ad principium. Etiam quia sicut est maior necessitas euentãdi in vigilia ita maior est necessitas mundificandi ĩ somno. igitur sicut diastole vigiliæ maior est diastole somni, ita systole somni maior est systole vigiliæ, & per consequens ꝗtum maioratur in vigilia tantum in somno. Sed ad hoc ꝓbabiliter dicitur concedendo totum. Dicit autem hoc, quia plus pulsus diastolem maxime percipimus, non autem systolem. Et ex hoc conclude ꝙ quies inter diastolem & systolem sequentem &c. est minor & systole velocior &c. Tertio nota ꝙ ẽ tardus & rarus ꝓpter causas supius assignatas.

Et motus quidem plus est ad inflãmandum

& inclinãdum

& inclinandum ad partem malitiei complexionis. Sed constrictio & eorum coadunatio temperatæ minoris sunt inflāmationis & minus extrahunt calorem ad æstuationem.

Dubia

Motum multū inclinat ad intēsionē gradualē duplr.

Primo nota malitia complexionis calidæ maxime prouenit ex intensione graduali caloris, quia motus plus inclinat ad gradualem intensionem q̃ constrictio. ideo &c. Secundo nota motus multum inclinat ad intēsionem gradualem. Primo per accidens trahendo spiritum ad exteriora vnde recipit lucem & calefactionem. secundo per se cum motus localis naturaliter sit calefactiuus. ideo bene dictum est &c. Tertio nota notanter dictum esse temperatæ, certum enim est ꝙ intemperata cōstrictio potest causare caloris extinctionem. Item eius inflammationem superfluam, vt patet in putridis, & similiter in effemeris causatis ex pororum constrictione seu oppilatione.

Et tu quidem hoc scies ex hoc ꝙ anhelitus laxi & ipsius æstuatio multo maiores sunt anhelitu & æstuatione eius, cuius calor est constrictus propter causam quæ similis est somno. uerbi gratia. submersi in aqua temperatæ frigiditatis qui sit expergefactus, licet calor constringatur & fugiat ex hoc, non tamen augmentum anhelitus eius perueniet ad id ad quod perueniet labor & exercitium quæ sunt ex propinqua causa.

Nota notanter dictum esse temperate, quia vbi foret excessus in frigido exemplum non videretur conueniens. Vbi autem in calido valde patet oppositum contingere. Totum residuum satis patet.

Cunque bene consideraueris non inuenies aliud quod calorem uehementius incēdat quàm labor & motus. Et uigiliæ quidem calorem non efficiunt motu corporis, ita ut cum corpus quieuerit non sit ipsius calor necessarius, immo faciūt calorem, propterea ꝙ spiritus ad exteriora mouetur, & motus eius ad ea est secundum cōtinuitatem & ista est eius generatio.

Nota non esse intentionem Aui. motum plus posse in calefaciendo q̃ aliqua alia res occurrens nostro corpori, sed intelligit hoc respectu aliarum rerum non naturalium.

Cum autem cibus digestus est in somno redit pulsus & sit fortior, propterea ꝙ uirtus augmentum recipit a nutriente, & redit illud quod ad ꝓfundum descenderat ad regendum nutriens ad exteriora & ad suum principium. Et ꝓpter hoc etiam magnificatur tunc pulsus multum. Et propterea ꝙ complexionis caliditas propter nutriēs augetur quemadmodum diximus. Et instrumēti etiam augetur lenitas per id quod ad ipsum ex nutrimento penetrat, uerumtamen sua magnitudine non auget uelocitatem neque spissitudinē, quoniam hoc non est illud quod in necessitate præbet augmentum. & hoc etiam non est prohibens restaurari ex eo quòd necessarium est magnitudine sola.

Cibo cō cocto

Primo nota illud quod ad profundum descendit ad regēdum nutriens est spiritus qui reuertitur ad exteriora & reuertitur etiam ad suum principium, quia. s. ad cor a quo etiam tempore digestionis plurimum recesserat, & sic fortificat cor, & per consequens virtutem pulsatilem, vnde patet ꝙ virtus efficitur fortior. Secundo nota ꝙ tūc etiam magnificatur multum pulsus propter duo. Primo propter virtutis fortitudinem. secundo propter necessitatis augmētum, licet. n. non sit calor gradualiter intensus, est tamen maioratus ex tensiue, quia. s. multiplicata est caliditas in q̃to. Ex quo sequitur in casu necessitatem augeri, & tamen caliditatem cordis non fieri intensiorem, sed solum magis extensam. Ex quo sequitur vlterius hanc consequentiam non valere. pulsus est in sor. maior velocior & frequētior q̃ in plone, & virtus vtrobiq; est fortis & instrumentum obediens, igitur in sor. caliditas est intensior, sed solum sequitur ꝙ sit intensior acutior vel extensior. Notum est enim ꝙ plus de aere requiritur ad euentandum multam caliditatem extensiue q̃ paucam, ceteris paribus, & magnam spiritum q̃titatem q̃ paucam. Et ita de velocitate & spissitudine dicendum est. Et ex isto sequitur ꝙ stat caliditatem fore intensiue minorem & necessitatem maiorem. Tertio nota ꝙ instrumēti obedientia augetur propter vapores &c. quia efficitur instrumētum humidius substantifice facta restauratione, sicut patet intuenti &c. Quarto nota ꝙ non auget velocitatem &c. supple notabiliter, quia propter instrumenti obedientiam et virtutis fortitudinem &c. stat necessitatem non augeri propter augmentum in gradu, sed solum extensiue. quare sufficit magnitudo. s. notabiliter maiorata. ideo &c.

pulsum magnificari cā duplici.

Deinde quando cum dormiente somnus perseuerauerit fiet pulsus debilis propter caloris innati constrictionem & uirtutis compressionem sub superfluitatibus quæ euacuādæ erant secundum eūonis modos qui sūt in uigilijs, ex quibus est exercitium & eūationes quæ non sentiuntur.

Primo nota ꝙ superfluitatum quæ in somno retinentur quædam sensibiliter quædam insensibiliter expellunť. Exēpla horum satis patent. Secundo nota somno superfluente & non superfluitatibus expulsis tempore quo naturaliter per exercitium & huiusmodi debent expelli virtus conuertitur super eas eūandas in somno, & sic fit noua caloris ab intra retentio, propter quod pulsus consimiliter disponiť sicut in principio, & hoc vult Aui. in littera.

Sōni superfluitates expelli dupliciter.

Cum autem somnus in principio euacuationem inuenerint, & nec inuenit aliquid ad quod digerendum tendat declinabit complexionem ad partem infrigidandi. perseuerabunt ergo paruitas & tarditas & raritas in pulsu & incessanter augmentabuntur.

Nota ꝙ calore intus reuocato & deficiente humido nutrimentali in quod agit ipsum membris assimilandum ex ipō etiam spiritum generando consumitur multum humidum substantificum, & ad eius multam consumptionem sine restauratione sequitur caloris resolutio & minoratio, & ꝑ consequens paruificatio pulsus tarditas & raritas, & hoc intelligit Aui. Et ex hoc seruetur canō ꝙ corpora multum inanita labore ieiunio vel euacuatione non sunt somno exponenda nisi proueniat cibatio, patet causa.

Sōni cauendi in corporibus inanitis canon practicus.

Vigiliæ etiam diuersa habent iudicia. Cum enim dormiens euigilabit natura sui declinabit pulsus ad magnitudinem & uelocitatem ordinate, deinde ad suam naturalem redibit dispositionem, sed subita causa euigilato accidit ut pulsus eius ilico cum a somno remouetur quiescat, quoniam uirtus coram eo quod subito euenit uicta ē, & deinde post hoc redibit ad eū pulsus magnus

uelox spissus & diuersus ad tremorem. Et quoniam motus iste est similis uiolento ideo non inflãmat etiam ipsum. Et quoniam uirtus subito mouetur ad repellendum naturaliter illud quod accidit, ergo motus accidũt diuersi & tremit pulsus. sed tamen secundum hoc non longo perseuerat tẽpore, immo ad æqualitatem cito redit, quoniã licet eius cã sit quasi fortis, eius tñ durabilitas est pauca. et cognitio destructiõis ipsius ẽ uelox.

Primo nota in principio vigilię magnificatur pulsus. Primo quia augmentatus est calor in somno, & per consequẽs augmentata est necessitas & fortificata virtus. secundo propter retentionem multorum vaporum calidorum quorum accidit paulatina resolutio in vigilia. ideo dixit ordinate &c. & hoc in corpore naturaliter & non violẽter euigilato. Secundo non in homine euigilato violenter accidit vt pulsus quiescat in principio secundum duplicem expositionẽ. Prio vt quiescat. i. vt non pulset hora qua debet pulsare, vel non statim magnificetur, & sic quiescat a magnitudine. Causa est, quia in subita euigilatione accidit subitus terror, vt tangitur in littera & causa patet.

Explicit expõ sup pulsibus secundũ Iacobũ foroliuiensẽ.

Summa secũda Doctrinæ tertiæ Fen secũdæ de urina & egestiõe cõtinẽs. xiij. capitula.

Cap. i. Est sermo vlis de urina.

VIæ significationis dispositionum urinæ non oportet credere, nisi postquã conditiones obseruatæ fuerint.

Primo nota ꝙ vrina a medico dupliciter cõsiderari potest. Primo vt causa quæ corpori approximata conuenienter potest sanitatem corpori inducere vel remouere. secundo vt signum cum eius dispositio per sensum cõprehensa intellectui alicuius dispositionis corporis noticiam relinquit. Signum. n. est quod sensui se offerens in intellectu aliquid derelinquit. Ad propositum hic determinat Aui. de urina secundo modo sumpta prout est signum, ꝑpter quod dixit viæ significationis &c. de ipsa enim vt est causa alteratiua vel sanatiua determinat satis secundo cañ. cap. de vrina. Secũdo nota ꝙ apud varios auctores vrina dupl'r notificatur. Primo quantum ad nominis interpretationem. secundo quantum ad quid rei ipsam perfecte describendo uel diffiniendo. Primo modo dupliciter interpretatur. Quidam. n. dicunt ꝙ vrina dicitur quasi vna, id est vnita renibus. Ibi enim propriam vrina recipit formam. Aliter urina dicitur ab vrith græce quod latine idem est quod significatio vel demonstratio, quia per ipsam corporis dispositiones noscuntur siue demonstrantur. Aliter vrina ab vrendo dicta est. Est. n. acuta mordicatiua & fortiter abstersiua calida & sicca existens. secundo cañ. cap. de vrina. Propter quod abstergit morpheam scabiem alpharas saphati, exiccat putredinem fluentem ab aure & est subtiliatiua splenis, vt secundo cañ. alle. cap. vt de splenetico qui somniabat se bibere vrinam ter in die. Has autem interpræationes tãgit Egidius romanus dum dicit.

Dicitur vrina, quia fit in renibus vna.
Aut ab vrith græco, quod demonstratio fertur.
Aut quia quod tangit mordet desiccat & vrit.

Secundo aliter describitur vrina ab Isaac primo vrinarũ dum dixit. Vrina est colamentum sanguinis cæterorumꝙ humorum de naturæ operationibus factum. Et dicitur colamentum. i. aquositas per colationem sequestrata. Sanguine enim ad gibbum hepatis transeunte cum multa aquositate, vt cap. de generatione humorum ostensum est hãc supfluã aquositatem oportet a sanguine remoueri quæ per venas emulgentes ad renes cum aliqua q̃titate sanguinis secum attracta colatur & pura transmittitur ad vesicam. Ex quo patet causa materialis, vrinæ, quia. s. aquosa superfluitas illorum humorum. Formalis vero quia talis modus aquositatis. Efficiens principale est hepar, secundarium vero renes. Et finalis mundificatio sanguinis a superfluitate aquosa, qa redderetur disconueniens ad nutriendum, & forte aliqualis refocillatio vesicæ, & vt medicus possit corporis dispositionem cognoscere. Ex quibus patet consequenter se habere vrinam ad humores sicut serum ad lac, vel saltem similiter se habere ad sanguinem sicut serum ad partem casealem & butyrosam lactis vnde Egidius hanc similitudinem & causas aliqualiter explicans inquit.

Vt de lacte serum se limpidus eliquat humor,
Sic liquor vrinę de massa sanguinis exit.
Sanguinis vrinæ est serum subtile liquamen. vide ipsos.

Tertio nota. non oportet credere viæ significationis &c. i. significationibus comprehensis per vias vrinæ siue dispositionis nisi p̃suppositis istis cõditiõibus, qa. s. nõ potes euidẽter & certe per vrinã significare nisi his ĩspectis vt patebit.

Vrinæ cã quadruplex.

Oportet enim ut urina quæ consideratur sit prima urina quæ in mane colligitur.

Primo nota nõ esse Aui. intentionem alias vrinas aliquo modo non fore ĩspiciendas, immo omnes vrinæ modos debet medicus inspicere. Sed dicit hoc ad nobis ostendendum ex qua vrina certiorem possimus habere significationẽ, quia ista est quam dicit. Quod tamen intelligendum est corpore per sex res non naturales debite recto. Posset. n. ita male regi ꝙ ista prima conditio nihil vel parum afferret iuuamenti. Secundo nota. ꝙ per vrinam maxime intendimus super dispositionem hepatis & venarum significare & digõnem factam in eis, cum quãtum ad aquositatem decidatur a digestione hepatis, q̃tum vero ad hypostasim a digestione venarum vel membrorum. Per vrinam autem collectã in mane hoc certius significamus. Primo quia cum precessit somnus nocturnus, ĩ quo fit maxima humorum digestio & sequestratio plus de superfluitatibus horum erit vrinę cõmixtum q̃ alio tempore, & per consequens magis manifestabitur, quare oportet hanc esse vrinam primam in mane collectam. Ex quo patet, quare vrina in sero completa digestione prandij non est ita certitudinaliter significatiua, & similiter urina qualibet alia diurna. Tertio nota, quia dicit prima. Completa. n. digõne & cõuenienter sequestratis superfluitatibus tentat natura completam euacuationem facere quare per istam poterimus certe significare. Alia. n. longiori tp̃e retenta longiorem & maiorem quãdam recipit alterationem, & p consequens rectum peruertit iudicium.

Vide in dictum.

Vrina matutina.

Et non permaneat longo tempore. Et non sit ex nocte reseruata.

Primo nota duplicem expositionem. Prima est non permaneat. i. uiolenter in uesica non retineatur. secundo nõ permaneat. s. postquam emissa est ad extra, & est conditio etiã inferius explicanda. Secundo nota causam esse. Ipsa. n. lõgiori tempore in uesica retẽta q̃ debet recipit alterationem maiorem a calore q̃ naturaliter debeat recipere, & per consequens uariatur in substantia colore &c. quare peruertit iudicium. Extra uero nimio tempore reseruata alterat ad corruptionem uel ad aliquam uarietatem disponitur. Et per idẽ non sit etiam ex nocte reseruata etiam secundum duplicem expositionem, ut patet.

Neque sit ille cuius est qui aquam non bibit, & cibum non comedit.

Primo nota. Aquam non bibit, quia. s. abstinuit a potu. Fecit autem maxime mentionem de aqua, quia sarracenus est qui ex lege uinum non bibit. Vel forte per aquam intelligit omnem potum, quia omne liquidum potabile. Et cibũ non

non comedit, quia scilicet ieiunauit, vel saltem nõ debitam, sed diminutam cibi assumpsit quãtitatem. Causa autem potus est, quia multum minorat quantitatem vrinæ, quare peruertitur iudicium a quantitate sumptum. Secundo quia potu refrigeratur calor & superfluitates subtiliantur, ipso igitur non sumpto confundetur iudicium. Et de cibo similiter dicendum, quia minoratur quantitas & magis aduritur cholera, quare magis tingitur urina & fit ignea acuta & acuti odoris ac si esset febriens. Secundo nota non esse intẽtionem Auic. hanc vrinam non esse inspiciendam, sed vult ꝙ dispositio quam prætendit huiusmodi urina non est corporis naturalis dispositio, ideo non est certa nuncia.

Et non sit qui in cibo aut potu rem tingẽtem accepit sicut crocum & casiãfistulam, quoniam urinam tingendo ad citrinitatem & rubedinem mutant, & sicut olera quæ tingendo mutant ad uiriditatem, & almuri quod ad nigredinem, & uinum quod mutat urinam secundũ suũ colorẽ.

Primo nota non esse intentionem Auicen. semper per assumptionem istarum rerum tingi vrinam. Contingit enim non tingi secundum horum tincturam. Quia tamen tingi potest ideo assumptis his rebus nõ nisi dubie significare possumus an tinctura illa sit in vrina merito actionis caloris naturalis an merito tincturæ illarum rerum. Secundo nota ꝙ casia potest tingere vrinam secundum citrinitatem altero duorum modorum. Primo quia cum sit euacuatiua secundum partem transiens per vias vrinæ secum ducit choleram quæ citrinat vrinam. Secundo imaginando quòd licet casia sit nigra permiscetur tamen rei ad albedinem tendenti. Ex permixtione autem horum resultat color rubeus & citrinus sicut etiam de fuligine dispersa per aquam patet. Similiter crocus penetratiuus existens & multæ tincturæ per vias vrinæ transiens idem operatur. Et olera maxime diuretica, vt sparagus & similia velocis penetrationis. Almuri vero species salsamenti nigri de quo fit mentio secunda aphorismorum. commen. illius aphorismi. Quibuscũꝙ iuuenibus &c. tingit tinctura adhuc magis nigra vel obscura, quia obscurum, vel est forte attractiuum mesicarum materierum. Sic & medicinæ resoluentes splenem. Vinum etiã quod maxime verum est in quibus citissime vinum transit ad renes. In alijs autem non vt docet experimentum.

Vrinã digẽtia.

Almuri quid.

Neꝙ sit qui exteriora sui re tingente infecerit sicut alchanna, quoniam cum ex ea aliquis tingitur fortasse eius urina ex ea inficitur.

Nota alchanna arbustum est, & habet tincturam fortẽ & penetrantem valde, de qua Sarraceni tingunt vngues suas, & facit etiam ad flauedinem capillorum, ideo si quis hac re fuerit tinctus est contingens vrinam inde tingi.

Alchanna quid Ad capillorũ flauedinem.

Neque sit qui rem quæ cum urina aliquem humorem expellit assumpsit, sicut ꝙ choleram aut phlegma expellit.

Causa patet. Euacuantia enim phlegma dealbant vrinã cum ea phlegma admiscendo, choleram, vero citrinant, melancholiam, denigrant vt patet.

Neꝙ se exercuit motibus corporeis, aut operationibus aut dispositionibus quæ sunt extra cursum naturæ quæ urinæ colorem mutant, sicut ieiunium, aut uigiliæ, aut labor, aut ira, aut timor. Omnia. n. hæc urinam tingunt secundum citrinitatem aut rubedinem. Et coitus urinam ualde impinguat. Et sicut uomitus & euacuatio, quoniam hæc colorem mutant & substantiam quæ in urina esse debet. Similiter cum ipsa multis per manserit horis. Quapropter dixerunt quidam ꝙ post sex horas inspicienda non est, qm̃ ipsius significatio debilitaẽ, & color mutatur, & hypostasis dissoluitur aut mutatur, & fit spissior, quamuis ego dicam ꝙ nec post horam unam.

Nota vigiliæ, labor, ieiunium, tingunt urinam ad colorẽ citrinum uel rubeum. De timore uero dicendum ꝙ licet infrigidet tingit tamen quia trahit materias ad loca euacuationum, & ita potest ducere choleram ad uias urinæ. Propter quod timentes frequenter non possunt urinam et egestiones continere. Secundo quia constringendo calorem potest prouocare febrem. Vel aliter supplendo litteram, ut quidam exponunt omnia hæc urinam tingunt, aut supple ad cruditatẽ mutant sicut timor &c. Totum patet usꝙ ibi.

Vrina præterea tota integre colligenda est in urinali magno ne ex ea aliquid effundatur. Et eius quidem dispositio ilico cum mingitur non est consideranda, neꝙ nisi postquam in urinali residet. Et obseruandum est, ne sol eam tangat, neꝙ uentus, ne perturbetur, & ne congeletur donec hypostasis separetur, & separatio compleaẽ, nõ. n. descendit ilico cũ mingitur, neꝙ in ultimo fine mutationis. Et non colligatur in urinali in quo alia fuerit urina, nisi prius fuerit ablutum.

Primo nota ꝑpter quatuor urina est tota colligenda integre. Primo ut certe super quantitate eius possimus significare. Secundo ne contentis in urina aliquid effundatur, qa per illa etiam significamus aliquid. Tertio quia tota simul melius conseruatur & præseruatur. Quarto quia iudicium coloris uariatur secundum quantitatem magnam aut paruã. Secundo nota non esse intentionem. A. urinam aliquo mõ nõ esse inspiciendam statim cum mingitur. Immo secundum Isaac in libro de febribus secunda particula. urina debet tera medico inspici. s. dum mingitur, quando facit residẽtiam, et quando fecit. Cuius causa assignatur, quia medicus debet omnes uarietates in urina contingentes aspicere. in his autẽ tribus accidit uarietas. igitur &c. Intellectus igitur Auicen. est ꝙ non solum debet aspici quando mingitur, uel ꝙ significatio tunc accepta non debet acceptari tanquam per se sufficiens ad iudicandum.

Vrinã totã colligẽdam esse cã quadruplex

Isaac

Amplius urinæ puerorum significatio est parua & præcipue infantium propterea ꝙ lacte nutriuntur, & quòd materia tingens in eis est quiescens & submersa, in eorum quoꝙ natura existit ex debilitate & multa dormitione quod maturitatis signõnẽ pernecat. Et instrumentũ quidẽ colligendi urinã est corpus puium substãtiã hñs nitidam, sicut uitrum clarum aut crystallum.

Primo nota, licet in puero infante sit calor tantus sicut in iuuene, non tamen eius urina æqualis est tincturæ nec æquale uestigiũ digõnis põt apparere ꝑꝑ multas cãs quas in lrã tangit Auicen. Prima est quia infantes lactæ utuntur, quod quia est album facit urinam tendere ad aliqualẽ albedinem scd̃m modum superius tactum. Scd̃a qa mã per cuius commixtionẽ cũ urina magis urina tingiẽ est in pueris ualde submersa & sopita, ꝑꝑ pr̃m phlegma abundans in pueris, & ꝑꝑ humiditatẽ pr̃imam ætatiuã ipsorꝫ. Tertia cã est, qa nã ipsorum urẽ debilis & somnus in eis est multus, & illa uidentur occultare signa maturitatis, quare etc. Ex quo patet in urina puerorum non apparere signa digestionis quæ merito

sui caloris deberent apparere. Secundo nota nõ esse intentionem Auic. ꝙ ex vrina puerorum nõ debeat medicus significationem accipere, immo debet vt patebit, sed vult ꝙ incertius potest significare medicus supra cõpõnem & dispositionem pueri per signum sumptum ab eius vrina ꝙ̃ sub per dispositionem iuuenis. Et ex hoc soluitur dubia. Primum dubium. Videtur per vrinam pueri non paruam immo magnam haberi posse significationem, quia infra capľo de vrinis ætatum docet nos cognoscere & significare per illas. Item cap. 3. dicit deteriorem esse vrinam tenuem in pueris &c. Secundum dubium. Non vr̃ in pueris esse debilitatem naturæ propter quam occultetur significatio vrinæ, quia virtus digestiua in pueris est valde fortis, iõ &c. assumptum colľr primo aphorismorũ in cõmento illius. Qui crescunt. &. 6. de regimine sanitatis. 1. cap. Tertium dubiũ contra causam vltimã de dormitione puerorum, q̃a in somno melius perficitur digestio, vt in præcedenti lectione, igiť debet in vrina puerorum magis apparere vestigium digestionis post somnum, & per consequens &c. Ad primum istorum patet non esse intentionem. A. &c. sed vult ꝙ non tanta potest esse certitudo significationis. Ad secundũ potest dici in pueris non esse debilitatem in cõparatione ad corpora aliarum ætatũ in digestiua virtute alijs paribus. Quia tamen pueri plurimum sumunt nutrimentum & frequẽter respectu suæ molis in comparatione ad ætates alias, iõ magis a nutrimento eorum calor obtunditur & minus sup suo nutrimento obtinetur. vnde debilis potest dici respectu nutrimenti in eis digerendi, quia. s. super totale nutrimentum in eis digerendum & suas superfluitates resoluẽdum alijs paribus minus obtinet calor eorum ꝙ̃ iuuenis, & propter hoc potest dici natura eorum aliquo modo debilis. Ad tertiũ dicitur ꝙ licet per se merito somni maior debeat apparere digestionis impressio in vrina post somnum, per accidens tamen multum in pueris retentis superfluitatibus in somno ex plurimo nutrimento generatis sepelientibus choleram et humores calidos taliter ex somno confunditur iudicium. Et sic voluit Auicen. Non autem fit hoc in alijs ętatibus. De instrumento colligendi vrinam patet.

Dubia.

Gal.

Scias autem quòd urina quanto plus eam tibi approximas tanto spissitudo augmentatur. Et quanto plus elongas eam a te augmẽtatur in ea claritas. Propter hoc differt ab omnibus falsitatibus quæ sunt in ea, quibus medici experiunť cũ eis ondunť. Cũ urina in urinali colligitur custodienda est a mutatione frigoris & solis et uenti. Et oportet ut in lumine aspiciať ita quòd sup eã nõ cadat radius, ideo ab ipso tegatur & sic in ea iudicetur de accñtibus quæ in ipsa apparent.

Corpus liqdũ diuersarũ partium in se cõmixtionẽ habet tripľr.

Primo nota ꝙ corporũ liquidorum diuersarũ partiũ in se commixtionem hñtium quædã hñt partium commixtionẽ manifestam valde sensui. Quædam vero ipsam hñt totaliť occultam. Alia licet non penitus occultam difficulter tñ perceptibilem, & non nisi de propinquo. Exemplum secundi ut vinum antiquum clarum & maluaticũ. licet. n. in eo sit partium difformiũ permixtio, ista tamen est sensui penitus ignota & occulta, vt in ea nulla percipiatur in subtilitate & grossitie difformitas. Exemplum primi sicut mustũ nouum ebulliens. Exemplum tertij sicut vrina. In ea. n. est partium grossarum & subtilium aquosarum quæ sunt limpidæ & claræ permixtio. Quia tamen paucæ sunt huiusmodi partes et paruæ non nisi difficulter percipitur illa permixtio vel saltem non æque faciliter, sicut manifesta existente permixtione, ꝓpter quod non nisi a parua distantia & propinquo huiusmodi permixtio in vrina percipitur. Ex hoc colligitur causa partialis dicti Auic. Cum. n. permixtio huiusmodi difficulẽ & non nisi a propinquo percipiatur quanto plus remouetur vrina a visu tanto huiusmodi partium commixtio magis occultatur. Vnde partium grossarum aquosis partibus permixtarum taliter a longa distantia uisis prohibetur, quare uisis solum aquosis puris urina apparet clarior & minus spissa siue grossa. Econtra uero a parua distantia non solum partibus aquosis uisis, sed etiam grossis secum permixtis iudicabitur urina grossior. Huius autem oppositum contingit alijs liquoribus in quibus est partium omnino insensibilis permixtio ut in uino aut alio, quanto. n. illa sunt a uisu magis remota tanto difficilius per illa, & si sint puia potest oculus uidere corpora ultra distantia, & per consequens uidentur minus peruia grossiora & uisum magis terminantia. Econtra uero contingit de propinquo, ut patet intelligenti. Et iste cañ. seruit medico in fugiendo ignominias quas sæpe uulgares medico inferre tentantes uinum aut syrupum acetosum aut aliquid tale pro urina ostendunt. Ex quo infero ꝙ male erat doctus in hoc medicus ille cui Machinardus de arcarisijs de Foroliuio in urinali nouo & bene terso ostendit uinum maluaticum, quod aspiciens medicus dixit pro certo ista urina est ualde cruda. Et respondit Machinardus. Dñe medice bonum est ponere eam in loco ubi perfectius coquatur. Deinde aspiciens eam dixit aspicite. Et pręsente medico totum uinum illud quod erat in urinali potauit. Et hoc uidẽs trepidus medicus admiratus est ualde. Sed dices contra, quia puluerem uel arenam potero in urinali proijcere & contingit quod dictum est. Dicendum est ꝙ puluis uel arena statim descendet & remanebit illius liquoris puta uini uisio ut prius. Tamẽ has deceptiones difficile foret effugere cum infinitis fere modis urinæ dispositiones uarientur & frequenter urina diabetici non uidetur omnino ut dicit. A. Similiter quia posset cum urina alius liquor permisceri aut ostendi alterius animalis urina, licet conetur Auice. aliquam dare nobis cautelam salubrem. Tamen ingenium in euitando hãc descriptionem est ut medicus fingat se quid tenue in urina aspicere & ori urinalis faciem multum appropinquet, tunc enim distincte odorem urinæ percipiet. Vel etiam ut tantũ flectat urinale ꝙ digiti extremitas urina madefiat. Postea ostendendo se uelle fricare nasum odoret & distincte si urina erit odorem urinæ percipiet. Melius nanq; est hanc paruam tristitiam sensui olfactus inferre ꝙ̃ uulgi ignobilis esse ridiculum. Signum tamen ab hypostasi sumptum quando est in urina medicum ualde certificat. Secundo nota ꝙ cã quare oportet custodire urinam a radio solis est duplex. Prima quia alterat notabiliter subam urinæ. Scđa quia peruertit iudicium a colore sumptum. Radius. n. solis transiẽs per substantiam in raritate & densitate difformẽ uarias colorũ species aliquando repręsentat ut patet in iride. Similiť quia lux fortis quandoq; debilia occultare potest uisibilia, ut colligitur primo perspectiuæ.

Ignominię a medicis fugiendæ canon. Machinardus illusor medici.

Vrinæ custodię a radio solis causa duplex.

Scito etiam quòd prima significatio quã urina habet est de dispõne hepatis & uiarum aquositatis & super dispões uenarum & eis mediantibus alias demonstrat ægritudines. Firmior tamen eius significatio est illa quæ de hepate existit, & proprie de dispõne gibbositatis ipsius.

Primo nota ꝙ urina ut supra diffinitur est sanguinis & aliorum humorum colamentum & superfluitas: ideo super dispositiones partium illarum principaliter significare possumus, in quibus fit humorum quorum ipsa est superfluitas generatio uel ipsius ab illis humoribus sequestratio. Hoc autẽ est hepar & uiæ urinæ. In hepate. n. generantur humores, iõ ab hepate in aquositate urinali aliqua dispositio imprimitur qua super hepatis dispositionem significare possumus. In effectu. n. aliquo modo relucet dispositio cãæ. Sir̃ etiã cũ urina coletur in renibus alia & alia exñte in renibus dispõne in urina renum uariabitur impressio & ex consequenti sup renum dispositionem poterimus significare. Et sir̃ de uesica intelligendum, tamen ista melius inferius declarabuntur.

Secundo

Secundo nota ꝙ quia principaliter in gibbo hepatis ſit humorum gn̄o quorum ipſa eſt aquoſitas, ideo principalius ſuper diſpoſitionem gibbi ꝗ̄ concaui ſignificare pōt vrina.

Tertio nota ꝙ licet vrina quantū ad partē aquoſam decidat ab hepate & renibus, pars tn̄ hypoſtaſiua vr̄ magis decidi a digeſtione quæ ſit in venis & ſic per partem hypoſtaſiuam deciſam a venis ſignificat ſupra diſpoſitionem hepatis & venarum, & poſtea mediate ſuper aliorum membrorum diſpoſitiones, vt melius infra declarabitur.

Amplius ſignificationes quæ ex urinis habentur ex ſeptem ſunt acceptæ generibus genere coloris, & genere ſubſtantiæ, & genere claritatis & turbulentiæ, & genere hypoſtaſis, & genere quātitatis in paucitate & multitudine, et genere odoris, & genere ſpumæ. Sūt uero quidam qui inter hoc gn̄a ponunt genus tactus & genus ſaporis.

Nota horum ſufficientia poteſt ſic ſumi. Quælibet ſignificatio ab vrina aut eſt ſumpta a diſpoſitione aquoſitatis vrinæ, aut contento in ea. Si primum vel ſumitur a modo ſubſtantiæ ipſius vrinæ, aut a quātitate, aut a qualitate. Si a modo ſubſtantiæ ſic eſt ſignum ſumptum a groſſitie & ſubtilitate. Si a quantitate eſt ſignum ſumptum a multitudine & paucitate. Si a qualitate vel ſumitur a qualitate viſibili vel odorabili. Si odorabili eſt genus ſumptum ab odore. Si viſibili, vel a colore proprie ſumpto, vel communiter & improprie ſumpto. Si primum eſt genus ſumptum a citrinitate uel nigredine &c. Si ſecundum a claritate turbulentia &c. quæ colores improprie nominantur. Aliter autem a qualitate eſt immediate perceptibili per eius ſpeciem a viſu, & ſic eſt color vel mediate & per ſpecies non proprias, & ſic eſt turbulentia & claritas. Si ſumitur a contento, vel in ſuperficie vel in profundo. Primum a ſpuma. Secundum ab hypoſtaſi ad quam reducitur nebula. Et non videtur eſſe aliud ſignorum genus, ideo bene ſunt ſeptem. Auicen, etiam innuit ſumptū a guſtabili & tangibili qualitate.

Vrinę ſignificatio ex generibus, 7.

Cunq; dicimus genus coloris intelligimus illud quod uiſus in ea ſentit ex coloribus. ſ. albedinem aut nigredinem aut qui inter eas exiſtunt. Et cum ſubſtantiæ genus dicimus intelligimus diſpoſitionem ipſius in groſſitudine aut tenuitate. Et cum dicimus genus claritatis & turbulētiæ intelligimus ꝙ penetratio uiſus in ea eſt facilis, aut non eſt. Inter hoc autem genus & genus ſubſtantiæ exiſtit differentia, qm̄ plerūq; eſt ſubſtantia groſſa & clara, ſicut albumen oui & gluten piſcium liquatum & uitrum liquatum & oleū. Et plerunq; eſt res ſubtilis ſubſtantiæ turbida, ſicut aqua turbida, quæ eſt magis tenuis quàm albumen oui. Turbulētiæ autē cā eſt ꝑmixtio partiū colores hn̄tium extraneos fuſcos aut alijs coloribus infectos qui ab aſpiciente ſenſu non ſunt percepti & prohibent paruitatem & non per ſe percipiuntur. Inter eam uero & hypoſtaſim exiſtit differentia, quoniam uiſus plerūq; cognoſcit hypoſtaſim. Et inter ipſam & colorem exiſtit differentia, quoniam color per totam humoris ſubſtantiam procedit cum maiori permixtione.

Primo nota. Stat ſubſtantiam eſſe claram & tenuem. Et ſir̄ etiam ſtat ipſam claram eſſe & groſſam, & turbulentā tenuem & turbidam groſſam. Exemplū primi, vt albumē oui cryſtallus vitrum & huiuſmodi. Exemplum ſecundi, vt aër. Exemplum tertij, vt vitrum nigrum. Exemplum quarti, vt aqua turbida vel aer turbidus. Et ex hoc ſequit̄ ꝙ groſſities & turbulentia nec ſunt idem nec ſe inuicem conſequūtur neceſſario. Similiter nec raritas nec claritas. Et per conſequens diſtincta ſunt ſignorum gn̄a ſumpta a groſſitie & ſubtilitate vrinæ ex vna parte & ſumpta a turbulentia & claritate. Secundo nota ꝙ cā turbulentiæ eſt cum rei ꝑuiæ permiſcentur partes diuerſorum colorum, quia. ſ. opacæ, tātæ tamen paruitatis vt per ſe non poſſint a viſu diſcerni. Impediunt tamen corporis cui permiſcentur diaphaneitatē ſeu tranſparentiam. Exempli gratia. ſi aquæ limpidæ infundat̄ cinis ſtatim ipſa fit turbulenta, propterea ꝙ per ipſam diffūduntur cinerum partes non potētes per ſe uiſum immutare. nullum. n. illorum corpuſculorum per ſe uidet viſus, ꝓhibet tamen ne mediante ipſa aqua poſſit uiſus percipere corpora vltra diſtantia, & hoc eſt eſſe turbulentum. Ex iſto colligi poteſt cauſa claritatis per oppoſitum. ſ. abn̄tia partiū opacarum cum pręſentia diaphanarum. Tertio nota ꝙ inter hanc. ſ. turbulentiam & hypoſtaſim eſt dr̄ia, quoniam uiſus frequenter percipit hypoſtaſim diſtincte ab aquoſitate, ſed non percipit turbulentiam vt patet. Aliter frequenter percipit hypoſtaſim. ſ. partes illas ſequeſtratas quæ congregatæ faciūt hypoſtaſim in vrina, ſed non percipit partes illas quę diffuſæ faciunt turbulentiam in vrina. Aliter viſus urina naturaliter ſe habente percipit hypoſtaſim in vrina, ſed non turbulentiam. Dixit autem notanter plerunq;, quoniam hypoſtaſis non eſt ſemper quærenda in ſanis, vt infra capitulo de hypoſtaſi. Quæ autem ſit differentia inter colorem & hypoſtaſim eſt manifeſtum &c.

Turbulētiæ cā.

Claritatis cā.

Cap. ij. Eſt de ſignificationibus coloris urinæ.

EX coloribus urinæ ſunt gradus citrinitatis ſicut palearis. Deinde citrinus. Poſt flauus. Deinde ruffus. Poſtea citrāgularis. Poſtea igneus qui tincturæ croci aſſimilat̄, et ipſe quidē eſt uehementer citrinus. Poſtea croceus qui aſſil'at̄ capillis zafarani, & ipſe quidem eſt quem uocāt rubeū clarum.

Primo nota urinæ colorationem utplurimū conſequi materierum humoralium cum aquoſitate urinæ commixtionē, ut. ſ. maiori quantitate choleræ permixta cum urinæ aquoſitate redditur urina citrinior & minori minus, & ſic de alijs: licet non repugnet etiam urinam tingi non merito commixtionis huius, ſed ſimplicis actionis caloris in ipſum. In maſſa igitur humorali quæ in hepate generatur plus de cholera & ſanguine generato erit urinæ tinctura maior in corpore ſe habente naturaliter, minori uero & maiori phlegmate erit urina minus tincta & magis ad albedinem tendens. Vtrū tamen iſta urinæ coloratio fiat in gibbo hepatis uel ibi incipiat & additionem alibi recipiat non eſt cura. Secundo nota colorem citrinum ſumi primo communiter, & ſic dicitur de omni ſpecie coloris nominati, & ſic eſt genus ad omnes illas ſpecies. ſ. palearem flauum & ruffum. Secundo proprie & ſic eſt ſpecies contra alias ſpecies diſtincta coloris citrini, & eſt color talis qualis eſt citri complete maturi. primo modo ſumebatur in pricipio capituli dum dicebatur genus citrinitatis. ſecundo modo ſumitur dum dicebatur, deinde citrinus, & ſic eſt iſte terminus calor citrinus æquiuocus.

Color citrinus duplex.

Tertio nota ꝙ cum iſtis gradibus colorum adinuicem ſolum ſecundum magis & minus intenſiue differentibus & non ſpecie, eo ꝙ quilibet eſt citrinus color non ſint impoſita nomina diſtincta: oportuit ut ſumeretur eorum diſtinctio ſecundum ſimilitudinem ad res exteriores colore citrino uario modo coloratas. Et ille medicus ex iſtis coloribus ſcit ſignificare melius q ipſis in urina uiſis ſcit melius rebus exterius noīatis, aut ſil'ibus eis ſimilare. Ex quo patet quare multum diuerſificant̄ auctores in noīando iſtos colores. Per colorem igit̄ palearem intelligere debemus colorem ſimilem:

paleæ frumenti qui ab albo valde parum distat aliquid de tinctura vel citrinitate participans. Per citrinum vero secundo nominatum colorem iam dictum. Per colorem autem flauum debemus intelligere adhuc colorem intensiue intensiorem, & dicitur castaneatius, quia est sicut color citrinus castanearum quando non sunt bene maturæ, quia sunt satis citrinæ, & est medius inter citrinum & ruffum. Ruffus autem color est adhuc in tinctura & citrinitate intensior & est sicut color auri. Color autem citrangularis est color adhuc in citrinitate intensior, & est sicut color arantij bene maturi in quo est valde intensa citrinitas. Igneus autem adhuc intensior existens est color talis qualis resultat in aqua tincta croco, & est valde citrinus inter cæteros, vt patet. Maxime vero citrinus inter cęteros est color croceus quia plus habet de tinctura & appellatur rubeus clarus. Dubitatur hic. s. si hic color est rubeus clarus, quare enumeratur inter citrinos colores. Dicitur quòd secundum rei veritatem debet inter colores citrinos numerari. Quia tamen inter cæteros colores maxime appropinquat colori rubeo claro, ideo talem assumpsit denominationem.

Color palearis quid & co. flauus & co. ruffus & co. citrangularis & co. igneus & rube. clarus uel croceus.

Omnes autem qui sunt post citrinum calidita tem significant, sed tamen secundum suos diuersificantur gradus. Et est quidem cum accidunt propter uehementiam motus & propter dolores & ꝓp famen & propter aquæ abstinentiam.

Vrinę palearis indicatio.

Primo nota ꝙ color palearis urinæ, quia est album multum tendẽs significat, aut diminutam actionem caloris, aut paucitatem materiæ cholericæ vrinæ substantiæ permixtę, & per consequens calidi diminutionem. Colores autem qui sunt post citrinum vt flauus citrangularis &c. quia per ipsos redditur vrina valde tincta & intense colorata, aut causantur a forti calido multum tingente, aut propter multę materiæ cholericæ permixtionem, & per consequens quilibet significat excessum calidi. Significando. n. caloris dominiũ significat caloris excessum. Cum igitur inter extrema abinuicem per latitudinem distantia sit reperire medium, inter huiusmodi colores dabitur medium medio modo significãs. Tale autem non est nisi color citrinus, ideo color citrinus significat caloris temperantiam. Et propter hoc dixit Auicẽ. Omnes autem colores &c. Secundo nota ꝙ huiusmodi colores significando intensum vel remissum calorem differunt abinuicem secundum suos gradus intensionis, vt quia intensior citrinitas est coloris ruffi ꝗ̃ flaui, ideo intensiorem calorem significat: & sic de alijs omnibus hoc est verũ pręterꝗ̃ de igneo & croceo. Nam licet croceus sit intẽsioris tincturæ: significat tamen minorem caliditatem ꝗ̃ igneus, quia igneus significat dominium puræ cholerę, croceus vero choleræ & sanguinis, modo calidior est cholera vt patet, vnde significando caliditatem taliter sunt ordinandi, quia post citrinum flauus, deĩde ruffus, post croceus, post igneus. Tertio nota istos colores contingere propter iram aut motus superfluos et alias causas primitiuas, de quibus debet medicus esse sollicitus inuestigator prius ꝗ̃ per istos colores ad iudicandum prorumpat. Quare autem ex fame siti motu & dolore ista eueniant est prius dictum.

Vriæ diuersorum colorum indicatio.

Post istos uero gradus prædictos existunt gradus rubedinis sicut roseus, & rubeus obscurus, et rubeus puluerulentus, & omnes quidem sanguinis dominium significant.

Primo nota ꝙ in tota latitudine colorum imaginamur extrema duo secundum maiorem & minorem tincturam. s. album qui est color cum minima tinctura & nigrum cũ maxima. Post album uero magis tinctus est citrinus, deinde rubeus qui plus accedit ad nigredinem, ideo dixit Auicen. post recedendo. s. ab albo & tẽdendo ad nigrum plus nigro appropinquat niger color, ideo &c. Secundo nota ꝙ sicut color citrinus supra sumebatur dupliciter, ita hic dupliciter potest sumi rubeus color. Primo. s. communiter ut se extendit ad omnes colores in littera nominatos. Secundo proprie vt se solum extendit ad determinatum gradum coloris rubei qui est color talis qualis est scarlati color. Primum tetigit Auicen. dum dixit. Sunt gradus rubedinis. Secundum tetigit dum dixit. Sicut rubeus & tertio nota per rubeum roseũ intelligitur talis rubedo qualis est ĩ rosa vere rubea. Rubeus autem obscurus est adhuc magis versus nigredinem declinans & maioris tincturæ. Rubeus autem puluerulentus adhuc plus ad nigredinem declinat & magis opacus. Quarto nota. omnes hi significant sanguinis dominium. Differenter tamen hoc videtur. Nam primus gradus rubedinis uidetur magis significare dominium sanguinis arterialis vel saltem subtilis spumosi. Secundus autem uenalis non prætendendo corruptionem aut ebullitionem in eo. Tertius autem uidetur significare ebullitionem iam fuisse ĩ sanguine. Quartus vero gradus significat in sanguine corruptionem. Cũ. n. sanguis corrumpitur aliquæ eius partes incinerantur propter quod apparet puluerulentus. De puluerulento autem dictum est satis.

Color rubeus duplex.

Vrię diuersimode rubeę indicatio.

Et in omnibus in quibus est color zafarano attinens est significatio dominij choleræ rubeæ. Et in omnibus qui puluerulento attinent est significatio dominij sanguinis.

Nota primo inter omnes colores rubeus magis accedit ad colorem çafarani, ideo &c.

Et igneus quidem magis significat calorem ꝗ̃ rubeus & puluerulentus, sicut cholera in se calidior est quàm sanguis.

Primo nota cholera est calidior sanguine caliditate potentiali, licet naturali caliditate quæ est per spirituum participationem sit sanguis calidior, sed de hoc alibi dictũ est supra. Ex quo patet fortiorem pati incensionem choleram ꝗ̃ sanguinem. Secundo nota ex hoc sequi secundum dictum. s. ꝙ igneus magis significat calorẽ ꝗ̃ rubeus & puluerulẽtus.

Caliditas sanguinis & cholerę duplex.

Et calor quidẽ urinæ in ęgritudinibus acutis in cedẽtibus trahit ad colorẽ zafarani et igneitatẽ.

Hæc est declaratio superius dicti ꝙ per ægritudines intendentes intelligere debemus ægritudines valde calidas acutas quæ sunt cholericæ.

Ægritudo intendẽs quid.

Quod si ibi fuerit tenuitas aliquam maturationis significat dispositionem & ꝙ iam incepit etsi non appareat in substantia. Si autem citrinitas fortior fiat & usq; ad igneitatis perueniat terminum & ad finem in ea significat ꝙ calor incessanter processit, & iste quidem est finis citrinitatis. Quod si in ipso claritas augmentetur calor iã secundum diminutionem incedit.

Primo nota ꝙ per tenuitatem in proposito non debemus intelligere substantiæ subtilitatem, cum. n. hæc materia in subtilitate peccet, principium digestionis esset eius principium ingrossationis, sed per tenuitatem debemus remissionem citrinitatis siue rubedinis siue igneitatis intelligere: vt sit sensus quòd in ægritudinibus acutis prius apparente urina ignea, si postea appareat illius igneitatis remissio esse signum principij digestionis. Significat enim virtutem esse potentem remittendo flammam choleræ. & per consequẽs ipsam alterando & ad benignum reducendo, licet in substantia vrinæ non apparuerit ingrossatio &c. Ex hoc soluitur

Tenuitas qd.

Tenuitas duplex & qd.

soluitur dubiũ cõiter hic contra hanc partem moueri solitũ. Diceres.n.non apparet ꝙ possit incipere rectificatio in colore quin etiam in substantia incipiat. Eadem.n.est actio quo remittitur inflammatio igneitatis & reducitᷣ cholera ad modum substantiæ conuenientem. Dicitur ꝙ hoc est uerum tamen stat apparere unum alio non apparente. Et hoc uult Auic. Secundo nota huiusmodi dictum esse uerum posito ꝙ uirtus sit potens ad impediendum symptomata & prohibendum cursum materiæ ad aliquod determinatum mẽbrum.ubi.n.hoc non esset illud non oporteret esse signũ etc. ut si materia haberet cursum ad cerebrum aut cor aut ad aliquod talium &c.alias autem esset signũ paruificationis cholerae aut remissionis qualitatis eius. Tertio nota ꝙ citrinitas si augetur &c.est signum augmenti caloris, quia augmẽtum effectus significat augmentum causę. Et subdit ꝙ igneitas est finis.s. quantum ad caloris incẽdium, significat enim incendium caloris maximum, licet non sit finis in citrinitate. Et silr̃ si tenuitas post crisim non fuerit ordinata, id est si subito fiat urina tenuis post eius multã grossitiem, significatᷣ n.imperfecta mũdificatio uel expulsio materiæ, quare aliqd ex ea retinetur. Quæ autẽ relinquuntᷣ in morbis &c.

Igneitatis & citrinitatis iudicium.

Et est præterea cum in ægritudinibus acutis sanguineis urina sicut ipse sanguis mingitᷣ apertione uenæ ibi existente, & significat repletionẽ superfluam. Quæ si paulatim mingendo emittitᷣ & est cum odore malo est significatio timoris & timetur ex ea ne sanguis ad loca suffocantia fusus deriuetur. Et peior quidem ea est cum est subtilis in colore sui & dispositione. Cum autem ex ea multum mingitur est cum est significatio bona in febribus acutis & commixtis, quoniam est cum est significatio crisis & sanitatis nisi in principio subito attenuetur antequam sit hora crisis, quoniam tũc erit recidiuationis significatio. Et silr̃ si tenuitas post crisim ordinata non fuerit.

Primo nota non stante apertione venę adhuc de vena ad venam per viam resudationis potest aliqua portio sanguinis cum vrina expelli, quæ si emittitur paulatim est signum timendum, quia significat uirtutem impotentem esse & materiam multam fore & corruptam, quare timendum ne talis materia repat ad principalia membra ipsa suffocando uel ad alia loca suffocationis. Secundo nota. Cũ est subtilis etc. est peior, tum quia sanguinem significat esse magis cholericum, tum quia significatur maior impotentia virtutis. Tertio nota econtra multa urina &c.est signum crisis vt patet. Si tamen attenuaretur ante crisis horam, quia.s. minoris esset quantitatis & subtilitatis, signum foret materiam iterum retineri, & per consequens recidiuationis signum.

Vrinæ emittẽtis sanguinẽ paulatim indiciũ malum.

In icteritia uero cum urina adeo fuerit maioris rubedinis, donec ad nigredinem trahat & pãnum taliter tingat ne remoueri possit, & quanto plus fuerit erit sanius, qm̃ cum urina in ipsa fuerit alba aut rubea paucę rubedinis icteritia in sua dispositione manente timetur ex ea hydropisis. Fames quoq; est ex eis quæ urinam uehemẽter tingunt & ipsam ualde acuunt.

Primo nota icteritiam esse duplicem.s.citrinam & nigrã. vtraq; est cutis infectio. Citrina quidem contingens ex oppilatione porri fellei per quem transmittitur. Cholera ad intestina, aut viæ per quam ad fel aut ex multa choleræ abundantia in toto. Nigra uero ex oppilatione viæ per quam trãsit humor melancholicus ad splenem, aut ex eius multa abũdantia. Ad propositum de vtraq; potest esse sermo, ita.s.de nigra q̃ de citrina, & de his habes tractatum decimaquinta tertij. Secundo nota ꝙ causa huius est, quia per hæc significatur uirtutem super materiam quæ est causa ants icteritiæ perfectum hr̃e dominium, ita ut ipsam eius magnam quantitatem sufficiat euãre. Econtra autem significatur oppositũ, & per consequens complexionem hepatis in posterum paratam esse corrumpi & aduenturam esse hydropisim. Nota hic per vrinam in icteritia non solum euacuari posse choleram quæ est cã ants, sed etiam coniuncta. Tertio nota notanter esse dcm̃ icteritia in sua naturali dispõne manente, qa licet appareat urina paucę tincturę in icteritia si icteritia nõ maneret in sua dispositione: quia.s.intenderetur & remitteretur non oporteret timere hydropem futuram, quoniam si remitteretur non esset rationabile urinam nimis tingi. Similiter si intenderetur, quia signum posset esse ꝙ virtus esset valde potens in expellendo materiam ad extremitates, & sic non argueretur hydrops futura. Ex quo sequitur in casu laudabilius esse aliquod accñs præter naturam intendi q̃ illud idẽ manere eiusdem intensionis. Totũ patet usq; ibi.

Icteritia duplex & qd.

Post uero sunt gradus uiriditatis sicut urina, cuius color colori phisticorꝝ attinet. Deĩde cuius color ẽ silis colori eruginis æris. Postea illa cuius est color silis colori ireos. Deinde cuius color similatur indico. Postea quæ silis est succo porri.

Primo nota in ꝓposito per viriditatẽ non solũ intelligi colorem uiridẽ ꝓprie dcm̃: sed cõiter & cũ magna latitudine ꝓut extendit se ad colorẽ blauum vel cœlestem et participãtem liuiditate. Secundo nota ꝙ notantᷣ post rubeũ ponitᷣ uiridis color, quia a citrino recedendo & tenendo ad nigrum post rubeum colorem ponitᷣ viridis, quia est nigro propinquior. Tertio nota ꝙ vt supra isti colores sumuntᷣ a silitudine rerũ extrinsecarꝝ colore uiridi diuersis modis coloratarum. Non.n.sunt isti colores spẽ distincti, sed solũ secũdum magis & minus differentes nisi quis vellet ꝓterue uiriditatẽ cãtam a frigido fore spẽ distinctam a viriditate a calido cãta. Quod non est concedendum, quia per idẽ caliditas a lumine vel cœlesti influentia ꝓducta spẽ differret a caliditate ꝓducta a calore. Per colorem igitᷣ phisticorꝝ intelligere debemus colorẽ talẽ qualis est color in phisticis quæ sunt gña quædam, quorum cortex siue pellicula exterior est rubei coloris, interior vero est viridis coloris clari ad albedinem tendentis plus alijs. Color autẽ eruginis æris est adhuc uiridis iam dicto tñ aliqualitᷣ obscurior. Color vero ireos est color lilij cœlestis licet scd̃m quosdam eius herbæ. & patet adhuc ꝙ est obscurior. Cætera patent. Primum dubium circa dcã. Non videtur ꝙ color viridis scd̃m gradum tincturæ debeat poni post rubeũ, maioris.n. tĩcturæ est color rubeus obscurus q̃ color uiridis similis erugini æris aut phisticalis, ideo &c. Secundum dubium. Videtur ꝙ in ordine nõ debeat poni viridis color similis succo porri post colorem indicum cum sit indicus nigro propinquior. Ad primum istorum dici potest primo ꝙ non ordinatur in gradu tincturæ, sed in gradu malitię, quia igitur post citrinum est rubeus & post est uiridis in malitia, hic seruatus est odor. Vel aliter ꝙ licet aliquis gradus rubedinis sit maioris tincturæ q̃ aliquis certus gradus datus viriditatis, tota tamen latitudo viriditatis est maioris tincturæ. Vel dr̃ ꝙ ly post dicit ordinem doctrinæ. Ad secundum uero dicitur ꝙ color similis succo porri est obscurior q̃ indicus color qui est sicut color guadi, de quo in proposito est sermo.

Color uiridis dupliciter.

Phisticorũ color

Color erugis æris et co. ireos qd.

Phisticalis uero significat frigiditatem. Et silr̃ omnes in quibus existit uiriditas præter eã quæ erugini æris aut succo porri similatur, hæ nanq; uehemens significant incendium: Verũtamen succo porri similis sanior est ea quæ erugini æris similatur.

Colorũ diuerſorũ indicatio. Liuiditatis cã.

Primo nota. Phiſticalis color & irealis & ſiſis idico ſignificant frigiditatem, quia oẽs iſti colores ſunt liuidi aut liuiditate participantes. liuiditas autem cãtur ex mortificatione vel priuatione innati caloris: vnde vrina tendente ad nigredinem propter mortificationem caloris naturalis prius in iſtos tranſmutatur colores. Secundo nota ꝙ viridis ſimilis erugini ęris & porralis ſignificant vehemens incendium cum. n. prædicti colores in vrina ſignificent dominiũ cholę eruginoſę & choleræ praſſinæ quæ ſunt vehementer calidę, patet &c. Tertio nota ꝙ vrina porralis eſt ſanior ꝙ̃ vrina eruginoſa. quia deterior ſpecies choleræ eſt eruginoſa cũ ipſa generatur ex aduſtione praſſinę vel porralis, ut dictum eſt ſupra capitulo de humoribus.

Vrina porralis & eruginoſa.

Et illa quidem quæ erugini æris ſimilat̃ poſt laborem ſignificat ſpaſmum.

Labor duplex. Spaſmus duplex.

Primo nota per laborem in ꝓpoſito ĩtelligere poſſumus laborem corporeum, poſſumus etiam intelligere laborẽ fortem aut ægritudinem. Secundo nota duplicem ſpaſmum hanc vrinam poſſe ſignificare, ſpaſmum. ſ. non proportionatum ad materiam, & ſpaſmum ſiccum proportionatum ad materiam. Declaratio primi patet ex hoc. Exiſtẽte enim vrina &c. ſignificatur dominium in corpore huius choleræ aduſtæ mordicantis quæ parata eſt ad os ſtomachi fluere ad membra principalia, ſi ſit furioſa parata eſt in membris cõtractionem & ſpaſmum prouocare. Siſr poſt laborem ſpaſmum ſiccum. Cum. n. ex labore forti ſint membra exiccata & ſiccitati parata, & hæc cholera ſit vſtiua cito poteſt ſpaſmum cauſare. Similiter præcedente labore &c. & apparẽte tali urina ſignificat in membris factam fore vehementem conſumptionem quæ præparat ad ſpaſmũ, ideo &c. Tertio nota ꝙ iſta ſignificat ſpaſmum in pueris & in iuuenibus ſed in iuuenibus præcedente labore cum ſpaſmus ſiccus eis difficilius accidat. ſignificat etiam in pueris, ſed non oportet laborem præcedere, cum ſint ad illud ſatis præparati.

Viridis uero in pueris ſpaſmum ſignificat.

Primo nota per viridem quemlibet uiridem intelligere poſſumus quia ſi eſt uiridis a frigido contingens ſignificat ſpaſmum repletionalem. Si autem eruginoſa uel porralis ſignificat ſpaſmum ſiccum uel non proportionatum, ut dictũ eſt, ideo non limitauit.

Quæ uero colorem ireos habet frigiditatẽ uehementem ſecundum plurimum ſignificat & ante ipſam præcedit urina uiridis. Et quidam dixerunt ꝙ ſignificat uenenum in potu fuiſſe hauſtũ. Et ſi fuerit in ea hypoſtaſis ſpes erit uitę. Et ſi nõ, timetur ei. Erugini uero æris ſimilis uehementem ſignificat perditionem.

Primo nota per hunc colorem uiridem antecedentem nõ debemus intelligere eruginoſum uel porralem, cum fiant a uehementi calido, hic autem a frigido, ſed debemus intelligere aliquem de alijs ut phiſticalẽ. Secundo nota iſta ſignificat frigiditatem uehementem, quia mortificationem caloris naturalis: ſignificat. n. uenenum frigidum &c. mortificans calorem. Tertio nota ꝙ apparẽte hypoſtaſi aliquali &c. quia ſignificat dominium uirtutis aliqualem expellendo materiam &c. econtra uero eſt ſignum peſſimum ſignificando mortificationem & debilitatem, ideo &c.

vrina nigri coloris triplex.

Graduum autem coloris nigri alius eſt niger qui ad nigredinem tendit ſecundum uiam coloris croci, ſicut eſt in icteritia & ſignificat choleræ rubeæ ſpiſſitudinem & eius aduſtionem & choleram nigram quæ accidit ex cholera rubea & ſignificat icteritiam, Et alius eſt qui ex fuſco prouenit ad nigredinem & ſignificat choleram nigrã. Et alius niger qui prouenit ex frigiditate & colore indico ſiſi et ſignat cholerã nigrã puram.

Primo nota ꝙ cholera rubea cum fuerit inſpiſſata fit magis opaca, unde acquirit colorem ſimilem croco in quo eſt etiam tinctura uerſus nigredinem tendens. Similiter cũ cholera rubea aduritur idem contingit, ideo ſignificat &c. ut dicitur in littera. Secũdo nota ꝙ vrina nigra nigredine perueniente ex colore fuſco ſignificat melancholiam innaturalem. ſ. factam ex naturali & non per aduſtionem, prius. n. ꝙ̃ urina fiat tincta colore nigro ipſa efficitur aliqualiter opaca uel offuſca, quia nõ ſtatim a primo modo cum ea fit magna permixtio humoris melancholici iam dicti & ſic procedit quouſqȝ perfecte denigretur. Tertio nota cholera nigra pura fit maxime a nigro mortificante, quia non fit cum ea alterius humoris permixtio. In alijs autem non fit ipſa ſic pura ꝓpter aduſtionem ſicut patet. Quia igitur præcedente uiriditate ſignificatur fortis infrigidatio, igitur &c. tunc enim omnes humiditates tendunt ad nigredinem.

Et ad ſummum quidem urina nigra ſignificat, aut uehemens incẽdium, aut forte frigus, aut mortem, aut caloris naturalis ſuperationem, aut criſim & expulſionem naturæ, qua ipſa choleræ nigræ expellit ſuperfluitates.

Vrinam fieri nigrã multipl.

Primo nota ꝙ urina poteſt fieri nigra, aut ꝓpter magnã admixtionem humoris nigri, & ſic ſignificat purgationẽ & criſim bonam vel malam. Aut propter alterationem in ſubſtantia vrinæ contingentem, & hæc eſt duplex. aut calefactio, & ſic eſt aduſtio, aut infrigidatio, & hæc iterum eſt duplex, vel per uiam reſolutionis uel euaneſcentiæ caloris naturalis, & ſic eſt caloris ſeparatio, uel per poſitiuam infrigidationem, & ſic eſt forte frigus. Bene igitur dictum eſt in littera ꝙ omnis urina nigra, aut ſignificat purgationem, uel incẽdium uel forte frigus & mortificationem caloris, aut ſeparationem caloris. Et huic conſonat ꝙ ab Egidio in metro dicitur. Nigrior urinę facies incommoda febris. Quartanę ſoluit: mortem portendit adurit. Sub morte cõpræhẽdit utrũqȝ frigus. Ex his patet ſolutio ad duo dubia. Primũ quia Gaſ. primo de criſi dicit urinam nigram ſignificare aut forte frigus aut uehemens incendium. Auicen. tamen plures ponit ſignificationes. Secundum quę differentia eſt inter forte frigus & ſeparationem caloris naturalis. Ad hæc duo ſatis patet ſolutio per iam dicta.

Quod autem ex incẽdio eſt cognoſcitur, quoniam illic eſt fortis ardor ante ipſam fuit urina citrina uel rubea, & hypoſtaſis eſt diuulſa & inæqualis & incõtinua, & non eſt uehementis nigredinis, immo trahit ad colorem croci & citrinitatem aut ad fuſcitatem. Et ſi ad citrinitatem trahit ſignificat multam icteritiam. Verũtamen quod ex frigiditate fit cognoſci t̃ ut ante ipſam habeatur urina quæ ad uiriditatem trahat aut liuiditatem, & eſt ſedimẽ paucũ iunctum ac ſi eſſet ſiccũ & nigredo in ipſa eſt purior. Et eſt etiam cum inter duas cõpſones differentia notatur, qm̃ qñ cũ urina nigra fortis odor fuerit ſignificabit caliditatem. Et cũ fuerit cũ ea odoris priuatio, aut fortitudinis eius debilitas ſigñabit frigiditatẽ. Cũ. n. natura ualde fuerit ſuperata odor non erit in urina. Illud autẽ quod ex caſu doloris accidit innati cognoſcitur propterea ꝙ ipſum ſequitur fortitudinis caſus & eius diſſolutio.

Primo

Primo nota illic est fortis ardor propter adustionem. Silr antecedit vrina citrina: quia de remissa citrina procedit ad intensam, quia de remisso calore & adustione ad intensiorẽ. Similiter hypostasis diuulsa propter fortem ebullitionem, & per idem inæqualis, & trahit ad colorem croci propter ue stigia materiæ cholericæ ibi remanentis. Et si trahit ad citri nitatem significat multam icteritiam significando multum materiæ cholericæ dominium. Totum patet usq; ibi.

Et illud quidem quod accidit scd̃m modũ pur gationis crisis cognoscitur sicut quod accidit in fine quartanarum & cum splenis ægritudines re soluuntur & dolores dorsi & matricis & febres melancholicæ & nocumenta quæ ex menstruo- rum accidunt retentione, & retentio eius quod ex sanguine fluere solebat per anum & præcipue cum natura & ars in prouocando iuuant, et sicut accidit mulieribus, quarum menstrua retinẽtur & non retinet natura sanguinis superfluitatẽ p- pterea ꝙ añ ipsam præcessit urina indigesta aquo sa, & ppea ꝙ post ipsam adueniet corpori alleuia tio & erit ipsius quantitas maxima copiosa. Qd̃ si nõ ita urina fuerit nigra signũ erit malũ & præ cipue in acutis ægritudibus, & quãto plus si eius quãtitas fuerit pauca, qm̃ ex sua paucitate ẽ scien dum ꝙ humorẽ iam destruxit adustio. Et quãto magis fuerit grossa erit deterius. Et quanto ma- gis fuerit tenuis erit minoris malitiæ.

Vrinę nigræ bonũ indicatis cõditio triplex.

Primo nota cũ tribus cõdõnibus ponit vrina nigra ĩ cor pore apparẽs esse signũ crisis bonũ. Prima ꝙ in multa quã- titate egrediatur. Secunda ꝙ ad illã eũonẽ sequat alleuiatio. Tertia ꝙ antecesserit vrina aquosa indigesta & non citrina nec liuida vel viridis. Istis. n. conditionibus deficiẽtibus est signum malum pp cãm oppositã, & quanto paucior & gros sior tanto deterior. Et causa in littera tangitur.

Et est quidem cum accidit ut urina nigra aut rubea obscura mingatur propter uini potionem quod huius habet colorem cum nullo modo na- tura aliquid in eo operata fuerit & exierit secun- dum suam dispõnem sed in hoc non est timor.

Vrinæ diarrhea vel diabetes.

Nota vt colr. 4. de interioribus sicut debilitata virtute stõi cõtentiua & fortificata expulsiua efficit diarrhœa ita uir tute hepatis cõtentiua debilitata & renũ, & attractiua renũ fortificata fit urinæ diarrhœa quæ appellat diabetes in qua cõtingit potũ totalr indigestũ expelli uirtute in ipm nõ ope- rante, aut est pp nimiã quantitatẽ potus uirtutẽ iterũ irritan tem vt ipsa ad expellendũ pmoueat & non ad retinendum. Et in isto casu non est timor, licet bene in primo.

Et est cũ bonę crisis significatio existit et in acu tis ægritudinibus sicut si æger eam tenuem min- xerit & fuerit in ea suspensio in partibus diuer- sis. multotiens enim significat sonitum capitis & uigilias & surditatem & desipientiam & præci- pue si paulatim eam minxerit, & in longo tem- pore fuerit suspensa & fuerit eius odor acutus & fuerit cum febribus, quoniam tunc uehementem significabit capitis sonitum & desipientiã. Sed quando affuerit ibi insomnietas & surditas & desipientia & sonitus capitis significabit sangui- nis fluxum ex naribus.

Nota si apparet vrina cum hypostasi & si sit pauca cum cõstãtia virtutis in acutis significat crisis per aliã regionem vñ diuertit materia a vijs vrinæ, & per consequens rema- net vrina in quãtitate pauca & subtilis, & pprie si apparet dolor capitis &c. tunc. n. significatur crisis futura per fluxũ sanguinis narium. Sed diceres. Contra hoc est auctoritas Isaac qui dicit oppositum. Item hæc vrina dicit priuationẽ digestionis. Item hæc vrina significat impotentiam virtu- tis. Et tunc patet solutio.

Et est etiam cum existit causa lapidis in rene. Ruffus inquit urina nigra bona est in ægritudi- nibus renum, & ægritudinibus lapidis quæ ex humoribus proueniunt grossis, & est significa- tio mortalis in ægritudinibus acutis. Dixit etiã ꝙ urina nigra est mala in ægritudinibus renum & uesicæ cum uehemens ardor ibi adest, cõside- ra ergo alia signa. Vrina nigra in senibus nõ est bona pp illud quod scis neq; uenit in eis nisi ex corruptione mala. Et silr in mulieribus urina ni gra post laborem signat spasmum. Ad summũ uero urina nigra in principio febrium est perni- tiosa. & silr in earum fine qñ non cum ea fuerit alleuiatio neq; significauerit crisim.

Nota ꝙ pp tres cãs merito dispõnis renũ & viaꝶ vrinæ põt vrina exire nigra. Prĩo pp mãm lapidis q in longo tpe cõbustionẽ recipit, & cũ eũatur vrina tingit ipsam colore ni gro. Scd̃a cã põt esse pp vlcerationẽ & excoriationẽ ad quã sequit sanguis permixtio cũ mã vrinæ. Tertia cã põt eẽ for tis adustio & calitas adurẽs in partibus renum exñs pter quã materiæ ibi adurũtur et ad colorem nigrum perducũt. Ad ppositum in primo casu est signum bonum. In alijs aũt duobus est signũ malum vt patet. Et sic colligitur apparens contradictio in textu, quia prius dixerat ipsam bonam & po stea dicit ipsam malam &c. ideo non solum vrina sed etiam alia signa sunt consideranda. Residuum patet vsq; ibi.

Vrinæ nigræ causa triplex.

Vrina autẽ alba scd̃m duas intentiones ẽ sciẽ- da. Vna earum est cum ipsa est tenuis translucẽs, qm̃ uulgus quod translucẽs est album uocat, si- cut uitrum qd̃ est clarũ & crystallum, clarã uocat albam. Et altera est quæ pro certo est alba cuius color est disgregatiuus uisus sicut lac et pergame num, & ista quidem non translucent ut uisus in ipsa penetret. translucentia enim pro certo non est nisi omnium colorum priuatio.

Primo nota per corpus translucens in pposito intellige- re debemus transparens siue diaphanum, per quod vel me- diante quo videre possumus corpora vltra distantia, sicut ẽ aer aqua crystallum &c. & talis vt manifestum est, est ali- qua vrina. Secundo nota ꝙ huiusmodi translucens & du plex, quia quoddam clarum, & quoddam non clarum. Cla- rum translucẽs est corpus diaphanum non determinato co lore participans sicut est aqua aut crystallus. Non clarũ ve- ro est illud quod aliquo determinato colore participat, licet non tanto ꝙ terminet visum sic ꝙ per ipsum non possit vi- dere visus corpora vltra distantia, sicut est vinum rubeum aut vitrum rubeum vel açurum &c. Ad propositum vrina translucens primo modo est illa quæ est primo modo alba: quæ pprie non alba sed candida debet appellarj, sicut via cœli lactea dicitur candida & est subtilis. Vrina enim non redditur grossa nisi per admixtionem materiæ humoralis quæ facit ipsam coloratam colore proprie dicto. Tertio nota illa quæ vere est alba habet colorem vere album sicut est color lactis, & dr̃ disgregare visum per lucẽ &c. Nota tamen hunc colorem qñq; est intensum multum & tunc est opaca visum terminans. quandoq; est remissus, & sic cum

Corpus translucens duplex & quid.

Vrina translucens.

illa albedine ſtat aliqualis tranſlucentia. Ex quibus ſequitur primo non quemlibet colorem eſſe ſufficientem viſum terminare,,immo cum colore ſtat diaphaneitas in eodem. Sequitur ſecundo ex dictis Auic.non quodlibet mixtum eſſe uere coloratum colore proprie dicto,ſicut ponitur de urina in qua eſt vera tranſlucentia quæ eſt totalis coloris priuatio,licet poſſit exponi vt dictum eſt. Et plura alia poſſumus ex his concludere. Patet etiam ulterius ſolutio ad quoddam dubium moueri ſolitum contra litteram Auic.dicẽtis ꝙ vrina alba primo modo eſt tenuis,quia ſtat aliquod corpus groſſum eſſe tranſlucens vt cryſtallus. Dicitur cõcedendo antecedens & negando conſequentiam. non enim fit vrina groſſa niſi per admixtionem corpulenti groſſi. Si igitur ipſa foret Groſſa ipſa foret alba ſecundo modo, & nõ vera albedine.

Album igitur ſecundum intentionem tranſlucentis ſignificat frigiditatem omnino & eſt auferens digeſtionis fiduciam,& ſi cum groſſitudine fuerit ſignificabit phlegma.

Vrinę albę tranſlucẽtis ĩdicatio.

Primo nota ꝙ tinctura in vrina cauſatur ſecundum quãtitatem actionis caloris in aquoſitatem vrinalem: quę ſi fuerit parua apparet guia in vrina tinctura vt ſupra dictũ eſt. Cauſatur etiam ex permixtione maxime choleræ cum ea ipſam tingente,aut aliorum humorum ipſam aliqualiter colorantium.Dum igitur apparet vrina taliter alba vt dictum eſt,cum in ea ſit omnium colorum priuatio ſignificatur oĩno nullam fore impreſſionem caloris naturalis digerentis, cum etiam ſit ſine permixtione aliorum humorum ſignificat à calido nullam in venis fieri permixtionem. digõ autem fit per miſcendo. Secundo nota hoc totum quod dictum eſt eſſe verum ſuppoſito ꝙ non ſit oppilatio in corpore & maxime in vijs vrinæ,aut ꝙ non ſit raptus materiæ ad aliquod aliud membrum vel aliquam aliam partem noſtri corporis.Hoc enim ſuppoſito verum eſt dictum Auic.alias autem non,vt patet in phreneſi & multis alijs caſibus. Dubium primũ circa dicta.Vrina alba iam dicta quãdoq; eſt ſignum phreneſis quod eſt apa caꝉm cerebri.igitur &c.patet conſequentia & colligitur aſſumptum quarta aphoriſmorum.1.aphoriſmo.Quibuſcunq; vrinæ fiunt limpidæ &c. Secũdum dubium.Non videtur ꝙ auferat fiduciam digeſtionis, quia ſic aufert fiduciam ſalutis,& ſic ſigna cruditatis forent ſigna mortis, cuius oppoſitum tangitur primo aphoriſmorum a Gaꝉ.in commento illius aphoriſmi. Paroxiſmos & conſiſtentias. Ad primum dr̃ ꝙ ſignificare poteſt phreneſim materia habente raptum ad cerebrum,& hoc ſupra dictum eſt,tunc autem apparebunt huiuſmodi ſigna. Ad ſecundum dicitur probabiliter concedendo. Vel dicitur ꝙ aufert digõnem de proximo,quia cito non digeritur materia &c.

Sed alba ꝓ certo nõ erit niſi cũ groſſitudine.

Vrinæ albedo duplex.

Primo nota per albam intelligit hic albam vrinam albedine diſtincta contra tranſlucentias.hæc autem albedo non poteſt eſſe in vrina ſine groſſitie ſubſtantiæ. cum.n. vrinalis aquoſitas de ſe ſit tranſparens & diaphana non contingit ipſam videri vere albã niſi per admixtionẽ alicuius hũoris cũ ea ad albedinẽ tẽdẽtis cuiuſmodi eſt phlegma aut ſanies.

Et eius quidem alia eſt cuius albedo eſt mucilaginoſa, & ſignificat multitudinem phlegmatis & humoris crudi.

Vrinę albę mucilaginoſę ĩdicatio & vnctuoſę vrinę.

Primo nota ꝙ vrina alba mucilaginoſa ſignificat phlegmatis abundantiam.Inter omnes enim noſtri corporis humores ſolum phlegma eſt mucilaginoſum. Secundo nota vnctuoſa ſignificat liquefactionem adipis, quia licet adeps per ſe non poſſit vrine permiſceri ſed ei ſupernatet.attamen cum miſcetur alijs materijs ut phlegmati poteſt ei commiſceri ut patet. Tertio nota per albulam debemus intelligere rem albam ſicut eſt aqua fluminis dum eſt turbulenta parum.Albula enim vt dicit Vgutio eſt quidam fluuius antiquus ſic vocatus ſuo tempore hodierno die vocatus tyberinus a Tyberino rege ibi mortuo ſignificat enim phlegmatis liquefactionem:quia enim phlegma eſt paruũ, ideo non niſi parum vrinam cum diſſoluitur reddit turbulentam.

Albula qd & tyberinus.

Et alia eſt cuius albedo eſt unctuoſa & ſignificat adipis liquefactionem.Et alia eſt cuius albedo eſt ſimilis albulæ,& ſignificat phlegmatis liquefactionem quę accidit aut accidet. Et alia eſt cuius albedo eſt ſimilis albedini quæ eſt in fungo cum tenuitate & ſanie, & ſignificat exituras ulceroſas in inſtrumentis urinæ, & ſi abſq; ſanie fuerit erit propter ſuperationem materiæ multæ crudæ non maturæ.Et eſt cum eſt cum lapide ueſicæ.Et eſt alia quæ ſpermati ſimilatur, quæ eſt cum phlegmaticorum apoſtematum adeſt criſis & laxitas interiorum & ægritudinum quæ ex phlegmate accidunt uitreo. Cũ uero urina ſpermatis ſimilis exiſtit & non eſt ſecundum modũ criſis eſt propter apoſtemata phlegmatica, immo cum in primis prouenerit prognoſticabitur apoplexiam aut paralyſim.

Vrinę ſanioſę indicatio.

Primo nota in fundo reperitur quandoq; albedo quædã ad denſitatem aliqualiter tendens & videtur ſanies, quare vrina ei ſimilis exiſtens ſignificat vlcerationem in vijs vrinæ a qua humiditas fumoſa eleuatur & permiſcetur vrinæ. Secundo nota ꝙ in hoc habemus regulam ad ſciendum vtrum vlceratio ſit in locis propinquis vel remotis ſecundũ maiorem vel minorem permixtionem materiei ſanioſæ cũ materia vrinali ſicut eſt de egeſtionibus in dyſenria. Signũ etiam habemus diſtinguens vtrum vlceratio ſit in uirga aut in collo veſicæ an diſtantius,quia in primo caſu exit ſanies primo vtpꝉm.In ſecundo autem poſt aut permixta ſimul.

Vlcerationis uarię ſignũ.

Tertio nota ꝙ cum in principio fuerit vrina ſicut ſperma ſignificat maximam exuberantiam ſpermatis quod iã mouetur ſymptomaticæ a virtute ab eo grauata, ſed hoc exñte periculum eſt apoplexiæ aut paralyſis.ideo &c.

Et cũ in omnibus horis febris alba ſuperuenerit urina cito in quartanam conuerteť. Et plũbina quidem ſine hypoſtaſi eſt ualde mala.

Primo nota ꝙ per ægritudines in ꝓpoſito ĩtelligere debemus chronicas.Per oẽs autẽ horas intelligere debemus magnum aut longum tp̃s in quo continue apparet vrina talis. Secundo nota ꝙ hæc ſignificat permutationem fe.ad quartanam.cum.n.longo tp̃e permanet alba ſignificat abundãtiam phlegmatis crudi frigidi indigeſtibilis, ſed phlegmate longo tẽpore retento non digeſto ipſum ingroſſať,eo ꝙ eius ſubtile reſoluiť & groſſum terreſtre retinetur, & ſic conuertitur ad humorem melancholicum,quo multiplicato ſequiť febris quartana, vt patet in ipſa accenſa putredine.

Et lactea ẽt in acutis ægritudinibus ẽ ꝑnitioſa.

Vrinę lacteæ indicatio.

Nota vrina exiſtente lactea ſignificatur humorum cruditas & indigeſtibilitas,& in febre acuta eſt neceſſaria cita terminatio cum accidentia acuta nõ longo tempore virtus poſſit tolerare,unde ſequitur vrinam eſſe pernitioſam.

Albedo prætεrea urinę in febribus acutis quocũq; mõ fuerit poſt tincturã quę præceſſit ſigñat ꝙ choľa rubea ad aliquod mẽbrũ declinauit qđ apať,aut ad fluxũ uẽtris,& ꝙ magis ſigñat quod declinauit ad caput. Et ſimiliter cum urina rubea ẽ in febribus,deinde ſubito fit alba ſignificat deſipientiam.

desipientiam. Et cum urina in sanitate perseuerauerit in colore albo significat priuationem digõnis. Et albulæ similis quæ lacti similat̃ acetoso in febribus acutis mortẽ sigñabit aut phthisim.

Primo nota albedo post tincturam &c. quia cholera maxime est illa cuius pñtia tingitur vrina, iam enim dominatur cholera cum sit ægritudo acuta. sequitur igitur ꝙ cholera aut transit ad intestina aut aliud membrum & illud apat̃ & maxime ad cerebrum propter leuitatem suam.

Scito autem ꝙ possibile est ut urina sit alba & complexio calida & cholerica, aut urina rubea & cõplexio frigida phlegmatica. Cholera enim rubea cum declinat a uia urinæ & non admiscetur urinæ remanet urina alba. Debes ergo urinã albam considerare, quoniam si fuerit eius hũor multus & luminosus & ipsius sedimen multum & grossum & eius substantia cum hoc trahit ad grossitudinem, & debes scire ꝙ albedo est ex frigiditate phlegmatis. Sed cum urina non fuerit luminosa clara neq; eius sedimen multum neq; paruia, & albedo ad fuscitatem traxerit scire debes ꝙ cholera rubea est occultata. Et si in ægritudine acuta fuerit alba & fuerint in ea significationes salutis, ex quibus non timetur phrenesis & quæ sunt sicut ipsum debes scire quòd cholera rubea declinauit ad alium cannalem & ad intestina & accidet ei constrictio.

Totum patet vsq; ibi ⌊Accidit constrictio.⌉ Nota ꝙ ista particula potest tripl'r exponi. Primo accidit constrictio idest corpori accidet cholerę retentione per vias vrinæ euacuetur sed per aliam regionem. una enim eũone impedita augetur eũatio per aliam regionem iuxta sententiam Hip. 4. apho. apho. 83. Vrina multa. secundo accidit constrictio. i. occultatio cholerę quousq; naturam ipsam per aliam viam aut eandem expellere inceperit. tertio exponitur, aut accidet constrictio. i. intestinorum læsio. Dum. n. dicit per alium cãnalem intelligit viam secessus siue intestinorum. cholera nãque per hanc viam expulsa lædet intestina & mordebit ea acuitate sua cui consonat littera in margine posita quæ loco de ly constrictio habet excoriatio, vt patet intuenti. Hippo.

Causa uero ob quam urina existit rubea in ægritudinibus frigidis est una harum rerum aut fortitudo doloris qui choleram rubeam resoluit sicut in colica accidit frigida.

Colica frigida, quid,

Primo nota per colicam frigidam intelligere debemns a materia frigida dependentem sicut a phlegmate vitreo aut aliquo tali. potest. n. & ab alijs causis colica contingere, sicut a fecum retentione aut a calido apostemate intestini colon, & sic de alijs. Secundo nota ꝙ doloris fortitudo est causa magnæ tincturæ in vrina multis ex causis. Prima qa ex forti dolore in toto prouenit inflãmatio caloris. Ex forti enĩ dolore nascitur fe. effemera, vt colligitur prima quarti. tractatu de febribus effemeris, inflãmatione aut calore in toto fortius tingitur vrina. secunda quia calore & inflãmatione in toto a dolore cãto humores acuuntur, versus etiam materiam vel naturam cholerę trahuntur & ex consequenti multiplicatur cholera, & sic de ea plus cõmiscetur vrinæ. tertia quia cholera plus tingit & vrinæ mixta plus eam tingit. Tertio nota ex dolore fit in venis motus & agitatio humorũ maxime calidorum & eorum sparsio rursus & subtiliatio, q̃re magis vrinæ permiscẽtur & ipsam magis tingunt. Et hanc causam puto intellexisse. A. in littera dum dixit. cholerã dissoluit. Sed circa dicta sunt duo dubia. Primum dubiũ. Non videtur ꝙ secundum viam. A. dolor causet tincturam in vrina, quia totaliter dissoluit choleram, igitur paucificat eam. sed paucitas cholerę est causa minorationis tincturæ sicut multitudo est causa minorationis. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Secundum dubium est, qa forti existente dolore ad locum doloris concurrunt aut attrahũtur materiæ maxime cholericę quæ sunt fluere patiores, sed fluxus huius materię ad locum doloris facit materias deuiare a vijs vrinę, & per consequens minus tingi vrinam. Ad primum dicitur ꝙ per dissolutionem intelligit subtiliationẽ, cui dato ꝙ coniungatur aliqua choleræ resolutio coniungit̃ etiam ipsius noua gño. Sicut enim per inflãmationem hũor cholericus resoluitur ita humor non cholericus in choleram conuertitur. Ad secundum dicitur ꝙ nõ tota materia cholerica fluit ad locum doloris sed secundum magnam eius partem. Vel dicitur ꝙ non solum ad locum doloris, sed etiã ad loca propinqua attrahuntur materiæ, huiusmodi autem sunt renes & intestina. ideo &c. Dubia.

Aut oppilatio quæ facta fuit ex superatione phlegmatis in cãnali qui est inter fel & intestina, quapropter fel ad intestina naturaliter non descendit sicut solebat, immo urinæ societas est ei necessaria cum qua egrediatur quemadmodum accidit in colica frigida.

Nota ꝙ stante colica si fiat oppilatio pori felli per quem transmittitur cholera ad intestina, cholera non transeunte ad intestina, sed econtra redeunte ad vias vrinæ permixta vrinæ magis ipsam tingit Ex quo patet differentia inter hanc causam tincturæ & præcedentem causam.

Aut propter debilitatem hepatis & suæ uirtutis defectum quæ inter aquositatem & sanguinem separati onem facere non ualet sicut accidit in hydropisi frigida, & in ægritudinibus debilitatis hepatis secũdum plurimum, quoniam propterea urina est similis loturæ carnis racentis.

Primo nota ꝙ a virtute hepatis aut adhuc venarũ emulgentium fit sequestratio aquositatis vrinalis a sanguine, & hoc cum hepar naturaliter se habuerit. virtute autem digestiua eius debilitata non sufficienter potest sequestrare aquositatem a sanguine, propter quod cum vrina plus transit de sãguine q̃ debeat transire secundum naturam vnde vrina remanet rubea. Ex quo patet ꝙ a quacunq; mala complexione siue calida siue frigida contingit virtutem hepatis idebilitari illud contingere potest. Secundo nota, huius vriæ color similatur loturę carnis recẽtis. causa huius est, qa cum aquositas de se sit sicut aqua in colore & sibi permisceatur sanguis apparet color sicut cum aquæ permisceatur sanguis decisus a carnibus lotis. Vriæ similis loturę carnis cã & ĩdicatio.

Aut propter constrictionem quam oppilationes fecerunt, & mutatur color phlegmatis in uenis propter aliquam putrefactionem quæ ei accidit, & eius quidem signum est aquositas urinę & eius sedimen secũdum modum quem diximus, & eius tinctura est tinctura debilis non luminosa. Choleræ enim rubeæ tinctura ẽ luminosa.

Nota ꝙ prohibita transpiratione propter oppilationes contingit vrinam calefieri & tigi colore aliquali, quare videtur & in parte indicat hanc fore calidam materiam & non est. Infirmitatis cognoscen dę signũ multiplex.

Et ex isto patet ꝙ oportet attẽdere alia signa puta signum sumptum a pulsu regimine ætate & naturæ ęgrotantis, a siti

ab inſtantia vigiliarum excreſcentia vel paroxiſmis quantum ad horam aſſlictionis, & ſic de alijs. Secundo nota ꝙ diſtinguuntur etiam aliter puta ex groſſitie multitudine aut luminoſitate, ſed minus, & hoc ſupra eſt tactum color.n.tincturę cholerę propter igneitatem & ſubtilitatem ſuā ē luminoſus, phlegmatis autem magis opacus, vt patet.

Vrina quoque multotiens in principio ægritudinum erit alba ſed poſtea fiet nigra, & fætebit ſicut accidit in icteritia.

Primo nota ꝙ ſtante coartatione materiæ choleræ ī principio icteritiæ aut alterius ægritudinis cholericæ urina apparet alba propter materiam tingentem non penetrare ꝑ uias vrinæ, ubi tamen oppillatione remota apparet vrina fętens rubea propter admixtionem cholerę fætentis, quia talis cholera longo tempore retenta fætebit propter putredinem excesſiuam in ea accenſam.

Amplius urina poſt comeſtionem albeſcit, neque ſic ceſſat donec digeſtio fieri incipiat, tunc enim incipit urina tingi. Et propter hoc urinæ uigilantium ſunt albæ, & adiuuat ad hoc caloris innati reſolutio ſed non luminoſę, immo attinēt fuſcitati propter priuationem digeſtionis.

Primo nota ꝙ diuerſi diuerſas aſſignāt cauſas. Quidam. n. hanc aſſignant cauſam, quia ſtatim cibo aſſumpto totus calor diuertitur a vijs vrinæ & tendit circa partem ſtomachi ad digeſtionem complendam, quare pro tunc minus imprimit calor naturalis in aquoſitatem vrinalem, minorem etiam circa partes illas facit permixtionem, & per cōſeq̄ns pro tunc minus tingitur vrina. ideo &c. Alij aliter dicunt ꝙ non eſt inconueniens aliquas partes aquoſas ſubtiles cibi & potus fluidas anteq̄ꝫ ſit completa digō tranſire per meſeraicas & in hepar quas tanq̄ꝫ inutiles virtus hepatis ad venas emulgentes expellit. Quia igitur huiuſmodi partes aquoſæ erant ſubtiles, ideo pro tunc emittitur vrina aquoſa ſubtilis, quare &c. Ad quod etiam concurrit ꝙ illæ partes alteri aq̊ſitati vrinali permixtæ obtundunt partes cholericas ac ſi limpharent eas, vnde illę redduntur impotentes ad tingendum. Maxime vero verificatur hoc ſi quis ſumat in comeſtione diuretica, vnde fortia diuretica non ſunt cū cibis comiſcenda.

Vigiliæ tp̄s triplex.

Secundo nota ꝙ in vigilia eſt triplex tempus. Vnum quo conuenienter expanditur calor ad extra ad operationes vigiliarum & ſuperfluitates ad extra expellendas quouſque ſuperueniat neceſſitas dormiendi & alterius ſomni. Secundum tempus eſt in quo incipit vigilia ſuperfluere & calor accendi a ſuperfluitate eius propter quod accidit effemera in vigilijs. Tertium imaginamur tempus quo vigilia calorem debilitat & reſoluit. Ad propoſitum hic intelligit Aui. q̄ꝫtum ad primum tempus, quia q̄ꝫtum ad ſecundum poſſibile eſt vrinam magis tingi, licet q̄ꝫtum ad tertium etiam de albari contingit vrinam. Ex quo vt fundamento ſolui pn̄t quædam dubia.

Dubia.

Primum dubium. Videtur ꝙ urina nō debeat albeſcere poſt cibum, quia vel talis foret deciſa a cibo nouiter aſſumpto vel ab alio. Non primum, quia nondū eſt digeſtus. Nec ſecundum, quia cum ille in corpore longiorem traxiſſet moram maiorem debuiſſet calor naturalis impreſſionem feciſſe. Secundum dubium eſt, quia ſupra eſt dictum ꝙ vrinę vigilantium ſint tinctæ. Ad primum dicitur ſecundum primum modum ꝙ licet maiorem traxiſſet moram propter tamen caloris retractionem &c. impeditur eius tinctura. Secundum autem ſecundum modum verificandi litteram patet qualiter ſit reſpondendum. Ad ſecū dum iam dictum eſt qualiter vigilia in diuerſis temporibus tingit & remittit tincturam vrinæ, vt patet intuenti.

Tinctura rubea in ægritudinibus acutis melior eſt quàm aquoſa alba, & eius etiam ſubſtantia melior eſt quàm aquoſa.

Vrina rubea melior aq̊ſa dupl.

Primo nota tinctura rubea eſt melior &c. propter duo. Primo quia ex alba ſignificatur digeſtionis priuatio. Per rubeam autem aliqua ſignificatur digeſtio, cum hæc rubedo maxime fiat ex admixtione choleræ cum urina quæ fit a calido digerente aut comiſcente. Cum igitur in acutis propter uelocitatem ſuæ terminationis ſit neceſſaria digeſtio uelox, quia alias cito terminaretur ad malum. ſequitur &c. ſecūda cauſa eſſe poteſt, quia exiſtente albedine in urina in ægritudinibus acutis ſignificari poteſt raptus materię cholericę acutæ ad aliq̄ꝫ partem determinatam aut eius occultatio, & deuiatio a uijs expulſionis. hoc autem ē malū ut ſupra. iō &c. Nota ſecundo quòd vrina rubea melior eſt quàm aquoſa propter eaſdem cauſas.

Sed rubea quæ eſt ſanguinea maioris eſt ſecuritatis quàm rubea cholerica.

Nota rubea ſāguinea ſignificat dominiū ſanguīs, cholerica uero cholerę, ſed deterius eſt dn̄ium cholerę q̄ꝫ ſanguinis, cum cholera ſit naturæ magis rebellis. ideo &c.

Rubea quoque cholerica non tanti eſt timoris cum cholera quieta manet. Sed ſi extat mobilis magni eſt timoris.

Nota ꝙ cum cholera permanet in uno loco quieta minoris eſt timoris, tum quia melius digeritur a calore naturali, tum quia ipſa non exiſtente quieta dubium eſt de raptu ipſius ad aliquod membrum nobile quod poteſt eſſe cā mortis. Sed diceres qualiter cognoſcitur ꝙ ipſa ſit quieta vel inquieta. Dicitur ꝙ ipſa inquieta exiſtente percipitur læſio nunc in vna parte nunc in alia & non continue ī una parte, ut colligitur ex dictis Gal. in commento illius aphor. Digeſta medicari. & apparet pro tunc vrina ignea rubea. Ecōtra vero eſt quando cholera manet in vno loco quieta, et apparet tunc vrina magis rubea obſcura reſpectu præcedentis propter materiam eſſe groſſiorem.

Cholerę quietæ ac ingetæ ſignum.

Amplius urina rubea in ægritudinibus renū eſt mala, quoniam ſecundum plurimum calidum ſignificat apoſtema & in doloribus capitis deſipientiam portendit.

Primo nota circa renes exiſtente apoſtemate calido cauſatur urina rubea materia calida currente ad locum apoſtemoſum ibi ebulliente & ſe commiſcente vrinæ, quare ipſa tingitur. Secundo nota notanter dictum eſſe utplurimū, quia contingens eſt oppoſitum, ſed tamen circa renes dolore & grauitate exiſtente hoc poſſumus ſignificare. Tertio nota ꝙ ſignificat deſipientiam in doloribus capitis pro q̄ꝫto ſignificat materiam cholericam partibus cerebri communicari, ubi communicata cauſat deſipientiam. Sed dices cōtra, quia urina alba hoc ſignificat ſignificando materiam declinare a uijs urinæ & non deſcendere. ideo &c. Dicitur ꝙ rubea licet ſignificet non totaliter materiam cholericam a vijs urinæ deuiare, dum tamen coniungitur dolor capitis negandum non eſt ſecundum partem communicari cerebro. Vel ſignificat forte tantam eius abundantiam ꝙ licet ſecundū magnā quantitatē moueaī ad cerebrū, remanet tn̄ eius notabilis quantitas potens urinā tingere colore rubeo &c.

Cunque urina in ægritudinibus acutis rubere ceperit & ſic permanſerit & non inferius deſcenſum fecerit perditionis ægri timorem affert et renum apoſtema ſignificabit. Quod ſi cum rubedine fuerit turbida & talr permanſerit, apoſtema in hepate et caloris innati ſignābit debilitatē.

Vrīę rubeę facutis idiciū

Primo nota ꝙ urina exiſtēte rubea in ægritudinibus acutis, & ipſa taliter ꝑmanente ſine hypoſtaſi ſignificat uirtutē impotentē

impotentem in digerendo materiam cum nullam valeat sequestrationem facere, sed hoc existente timor est perditiõis, quia in morbo acuto virtute non dominante materiæ sequitur mors &c. significat etiam apostema renum materia apostematis per resudationem se vrinæ permiscentem. Secũdo nota ipsa existente turbida aut rubea significare põt apostema hepatis & virtutis debilitatem. propter enim caliditatem & inflãmationem apostematis efficitur rubea, propter virtutis debilitatẽ non potentem sequestrare aquositatẽ ab humoribus efficitur turbulentia. Non tamen credendũ semper cum vrina sit rubea apostema hepatis significari, sed bene freqñt & maxĩe vbi appet dolor & grauitas circa hepar.

Amplius colorum urinæ sunt quidam compositi ex quibus est color qui carnis recentis loturæ assimilatur, qui etiam sanguini in aqua dissoluto similis existit. Et est ex debilitate hepatis. Et quandoque etiam est ex multitudine sanguinis. Verumtamen sæpius existit ex debilitate hepatis ex quacunq; complexione superuenerit malitia uincente quàm digerendi debilitas demonstrabit & uirtutis dissolutio. Quod si uirtus fortis fuerit tunc non erit nisi ex sanguinis multitudine & eius augmento ultra mensurã quam uirtus disgregatiua penitus separare non sufficit.

Primo nota per hunc colorem commixtum ex albo & rubeo intelligere debemus non colorem in tota substantia urine rubeum apparentem resultantem ex albo & rubeo, sed intelligere debemus vrinam taliter coloratam ꝙ in parte ipsius aliqua apparet rubedo & in aliqua aquositas ipsius vrinæ, aut forte vtrũq; modum intelligere possumus. Secundo nota vt in littera colligitur hæc contingere posse, aut ꝓpter debilitatem virtutis digestiuæ hepatis, aut propter nimiam in toto sanguinis abundantiam. Et primo modo potest dupl'r contingere. Primo quia virtute hepatis debili existente non sufficit perfecte separare inter aquositatem & sanguinem, vt supra in littera tactum est. secundo quia hepatis virtute digestiua debili existente transmittit totum sanguinẽ indigestum quem nõ totum attrahunt membra, immo magnam repellunt eius partem tanq; inutilem quę postea cum vrina vel egõnibus expellitur. Similiter conuenit hæc impotentia propter sanguinis dominium virtute non potente sequestrare bene. Signum autem distinctum inter hanc vltimam causam & præcedentem est ꝙ in hoc secũdo casu stat virtutis fortitudo, in primo vero debilitas eius. Dubium primum. Videtur etiam ꝙ ab alia causa illud cõtingere possit. s. ista vrina, quia. s. propter renum debilitatem. renibus enim debilibus existentibus & non potentibus partem sanguineam aquositati vrinali commixtam ad nutriendum renes attrahere remanet illa cum vrina & efficitur talis. Secundum dubium est. Cuius virtutis peccatum vel accidẽs est illud quando prouenit propter sanguinis multitudinem. Non enim alicuius naturalium, quia ponitur fortis. Relinquitur igitur ꝙ alterius quæ est virtus discretiua, & sic præter naturalis esset ponenda discretiua virtus. cum. n. attractiua retentina digestiua aut expulsiua sit fortis non erit aliqua naturalis ministrans debilis. Tertium dubium. Quo modo stat sanguinem esse crudum & indigestum cum mala hepatis complexione calida, quod videtur superius dictũ fuisse in littera pro parte. Ad primum dicitur ꝙ sic, sed hoc dedit intelligere. A. per ea quæ de hepate dicta sunt. Vel forte quia illud raro contingit, & etiam quia illa materia q̃ transit ad renes nutriendos est ita modica ꝙ paucam in vrĩa sufficit facere tincturam. Ad secundum dubium dicitur ꝙ illud est accidens & peccatum virtutis digestiuę hepatis. Ad ipsam. n. pertinet vtile ab inutili separare. Et dicitur ꝙ non repugnat virtutem esse fortem in se, quæ tamen respectu dis

Vrinæ mixtę ex albo & rubeo causa duplex.

Dubia:

proportionati obiecti est debilis & circa ipsum læsam producit operationem, vt patet de ossibus cerasorum a stomacho non digestis. Ex quo sequitur hanc consequentiã non valere. Operatio enim membri est sensibiliter læsa, igit. a. membrum est ægrum vel neutrum, sed bene sequitnr stante obiecto proportionato ad operationem. Ad tertiũ al's dictum est ꝙ intensa caliditate in gradu stat debilitas actionis eius propter diminutionem in quanto per priuationem quantitatis spirituum requisitę ad operationem sicut i asclitico aut tympanitico febriente contingit.

Et ex eis est etiam color oleaginus & est citrinitas cui admixta est siclinitas & colori olei similatur propter uiscositatẽ quæ est in ipso & translucentiam cum nitore adipino & cum splendore substantiæ ad quandam spissitudinem trahit.

Primo nota ꝙ per vrinam oleaginam intelligit vrinam in colore & substãtia oleo similem. Scitis enim ꝙ color olei videtur medius inter citrinum & viridem clarum. declinat enim ad viriditatem, & talis est color huius vrinę hic descriptę cum ponat citrinitas admixta siclinitati. Est. n. sicla blitis cuius color viridis est clarus.

Vrina oleagina quid. Sicla qd

Sequitur expositio secundum Vgonem de Senis vsq; ad finem prędictę Fen. Quia non reperitur expositio Iacobi de Foroliuio super residuum huius secundę Fen. ideo &c.

Hic nota ꝙ color sumitur hic cõmuniter ad omnem apparentiam per se proprie pertinente ad visum, ita vt lux & apparentia ex casu radij super corpus dicãtur colores. Et q̃a ad substantię spissitudinem & uiscositatem cum simili vero colore sequitur alia apparentia, ideo. A. dixit hic ꝙ similatur colori olei sua grossitie & viscositate, & cum nitore adipino.

Et in pluribus dispositionibus significat malum aut non significat bonum neque maturationem neque meliorationem.

Modo docet significata eius. Et diuiditur in duas partes. Primo ponit regulas quasdam. secundo enumerãdo species vel modos vrinę oleaginæ docet modum distinguendi sua significata. secũda ibi [Et ad summum.] In prima ponit sex regulas. Prima ꝙ oleagina vrina in pluribus dispositionibus significat malum aut non significat bonum neq; maturationem neq; meliorationem. Causa primi est, quia omnis oleagina vrina significat liquefactionem pĩguedinis aut carnis, & talis prouenit ab ardore & victoria caloris inflãmantis aut putrefacientis, & hoc sẽper est malum. Semper igitur significat hoc malum saltem, & non est hoc per digestiõem vel meliorationem, quia digestio non eliquat.

Vrinæ oleagine regłe, 6.

Sed fortasse raro materierum unctuosarum euacuationẽ secũdũ modum crisis sigñat. Et hoc quidẽ nõ ẽ nisi cum post ipsam aduenit requies.

Ponit secundã di. ꝙ hęc materia raro significat materierũ vnctuosarum euacuationem per modum crisis. Et hoc non est nisi quando post ipsam. aduenit requies, ita ꝙ non ꝓprie sed propter requiem sequentem significamus istud, & raro est ꝙ talis quies sequatur. Ex quo patet hęc cõtradicere priori, quia præcedens intendit ꝙ non de se significat bonũ vel meliorãtiõem. hæc vero quandoq; bonum significat, vt q̃ñ euacuationem pinguedinis sequitur requies, quod contingit cum pinguedo a calore febrili eliquata simul cum materia morbi iam a calote naturali diminuta & digesta crisi eũat, eo ꝙ per poros subtiliata intrauerat venas

Quæ uero ex ea est perniciosa est illa cuius unctuositas est fætida, & propriæ illa ex qua parua mingitur quantitas.

Ponit hic tertiam dicens ꝙ illa vnctuosa vrina est valde pernitiosa quę est fętida, & proprie quando ex ea parua mingitur q̄ttitas. Causa primi est, quia per fætorem significatur vehemens putrefactio quam non corrigit digestio. Causa secūdi ē, qa ꝑꝑ eius paucitatē significat̄ expulsiuæ debilitas.

Cum uero ei aliquid miscetur quod est simile loturę carnis recētis ē deterior. Et hoc quidē plus contingit in hydropisi & phtpisi & colica mala.

Ponit quartam dicens, ꝙ quando vrinę oleaginę comiscetur aliquid simile loturæ carnis recentis est deterior q̄ȝ iam dicta, quia ista cum significatione liquefactionis significat ꝙ ventum est ad extremam debilitatem virtutum naturalium hepatis. Accidit autem in hydropisi, quia in ea est hepatis nocumentum propter essentiam, & vtplurimum ī colica mala quę est ab apostemate est nocumentum harū virtutum per compassionem In phthisi autem est nocumentū in toto, intelligendo per phthisim cōsumptionem totius corporis siue fuerit cum vlcere in pulmone, siue non.

Et est cum oleagina post nigram sequit̄ urinā quę precessit, & tunc quidē est significatio bona.

Modo ponit quītam dicens ꝙ qnandocunqȝ vrina oleagina mingitur post nigram ꝙ signum est bonum. Nota ꝙ hoc non est vniuersaliter verum. nam si est vrina nigra ꝓpter vehemens incendium, & sequitur oleagina ex liquefactione tunc nihil est boni. Sed contingit ꝙ quādoqȝ post crisim adustarum materierum cum quibus vnctuosæ exuberant iam eūatis adustis solæ vnctuosę euacuantur in fine crisis, tunc enim cum istis conditionibus significat bonum.

Maius autem quod urina significat oleagina est ꝙ in die quarta indicat ægrum in die septima moriturum in ægritudinibus uidelicet acutis.

Hic ponit sextam dicens ꝙ plus quod significat vrina oleagina in acutis est ꝙ apparens in quarta significat mortem in septima. Huius autem causa est, quia permutatio fortium significationum in quarta ad bonum vel malum indicat bonū vel malum in septima, cuius quarta est indicatiua.

Ad summum uero oleagine urinæ tres sunt species. Alia enim ex ea est quæ tota est adeps. Et alia est cuius inferius est tantum adeps. Et alia est cuius superius est adeps Ex ea etiam est quæ in suo colore tantum est oleagina sicut est in phthisi & proprie in sui principio aut in sui substantia tm̄, aut in eis utrisqȝ quēadmodū est in ægritudinibus renū & in perfectione phthisis & eius fine.

Vrinę oleaginę distictio varia.

Hic docet modum distinguendi significata vrinæ dictæ ponendo duas distōnes ex quibus significatorum possumus eligere differentias. Prima est ꝙ quædam est oleagina q̄ tota est adeps. Quędam cuius inferior pars est adeps. Quædā cuius pars superior. Secunda distō. Quædam est oleagina tātum in colore sicut in principio phthisis. Quædam est oleagina tantum in substantia. Quædam in ambobus sicut in renum ægritudinibus & in complemento & perfectione phthisis. Vbi nota primo ꝙ quandoqȝ tanta est commixtio pinguedinis cum aquositate ꝙ non separatur sicut qn̄qȝ videmus in rebus quæ bulliunt, quandoqȝ autem separatur, & tunc alio quocunqȝ deducto supernatat. quandoqȝ autem vnctuositas forti permixtione est permixta cum substantia terrestri, vt in resolutione radicalium membrorum, & tunc stat in fundo. Ex quibus patet distinctio prima significatorꝫ per tres primas. Secundo nota ꝙ adeps quādoqȝ paucus eliquatur & permiscetur cum aquositate, & si sit pinguedo noua tunc color est albus & non olei, Sed si sit pinguedo antiqua tunc color est oleagineus, sed propter paucitatem q̄titatis non apparet substantia ita viscosa & grossa vt oleum, sed sonat cum cōcutitur. quandoqȝ autem est multa pinguedo & noua & facit substantiam magis similem substantiæ olei q̄ȝ colorem colori propter causam dictam quandoqȝ āt est multa pinguedo & vetus, & ista facit similitudinē ī subā & colore. Et ideo apparet hoc ī perfectione phthisis, quia nō solum noua sed antiqua pinguedo eliquatur &c.

Ex ex eis est etiam carminius qui malus est & perniciosus, quoniam utriusque choleræ significat adustionem.

Color carminius qd & eius iudicium. Dynus.

Determinat hic de alio composito colore qui dicitur carminius. Et secūdum expositores est color mixtus ex citrino & nigro. Et secundum alios est cineritius, sed debet alicui citrinitati attinere. Et iste significat adustionem choleræ nigrę & cholerę rubeæ, & ideo est malus & pernitiosus. Et addit Dynus ꝙ est perniciosus nisi per modū crisis acciderit. Sed puto ꝙ iste color cineritius non appareat nisi ꝓpter adustionē vltimatā cum qua non stat possibilitas bonę crisis.

Et quandoque est color rubeus in quo currit nigredo, & significat febres compositas & febres quæ ex grossis sunt superfluitatibus. Qui si clarior fuerit & nigredo ad ipsius sūmitatē declinauerit apostema significabit lateris.

Vrinæ coloris rubei indicatio.

Hic determinat de quarto colore mixto dicens, ꝙ quidā est color rubeus ī quo currit nigredo, & significat febres cōpositas, sed si vrina fuerit clarior & nigredo ad superiora traxerit tunc significat apostema lateris. Vbi nota primo ꝙ hic color est in aquositate rubeus, & est ac si subtilis nebula nigra esset cum illa & propter ruborem significat dominiū aut cholerę aut sanguinis. Et propter nigredinem significat materias grossas ad malitiam tendentes, & ideo significat febres ex diuersis humoribus non vnitis, & ideo compositas. Sed causa quare cum est clara & nigredo ad superficiē tendit significat apostema lateris ponitur a Dyno. Notando ꝙ non per se hoc significat, sed cum alijs signis pleuresi ꝓprijs. Ratio autem est quia pleuresis est de cholera & facit vrinam claram, quia est clara nisi aduratur. Et quia materia aliqua adusta subtilis supernatat & superiora petit, ideo est verisile ꝙ ad pleuram veniens ibi faciat apostema. Et forte non minus verum est ꝙ pleuresi existente vtplurimum valde parum de eius materia mittitur cum vrina: vnde vrina bona in pleuresi non est valde bonum signum, vt decima tertij. Et ideo propter raptum humorum ad superiora remanet clara, & quia aliquid subtile adustum communicatur facit nebulam ad nigrum tendentem.

Cap. iij. est de significationibus substantiæ urinæ in quantitate ipsius & in claritate sui aut turbulentia.

SVbstantia urinæ est aut tenuis, aut grossa, aut mediocris.

In isto cap. determinat Aui. de signis sūptis a subā vrinę & claritate & turbulentia & hoc ꝑꝑ cōuenientiā quę vr̄ esse inter turbiditatem & grossitiem claritatem & tenuitatē. Et diuiditur ī tres partes. Primo ponit absolute significationes substantiæ vrinæ. secundo claritatis & turbulentiæ. tertio redit ad signa substātiæ vrinæ non absolute sed cum alijs. secūda ibi⌊ Amplius vrina spissa.⌉ Tertia ibi⌊ Cum vrina grossa mingitur.⌉ Prima in duas. Primo ponit diuisionem vnam. secundo ponit signa. secunda ibi⌊ Valde vero.⌉ Dicit primo ꝙ substantia vrinæ aut est tenuis aut grossa aut mediocris. Vbi nota ꝙ per substantiam non intelligimus rationem quiditatiuam, sed intelligimus modum se habendi in grossitie uel densitate & in subtilitate vel raritate. Mediocris autem est illa quę est naturalissima.

Vrinæ sba qd. Vrinæ sba triplex.

naturalissima. Grossa quælibet grossior. Subtilis q̃libet alia deficiens ab illa grossitie mediocri. Quomodo autem grossities & subtilitas cognoscantur dictum est supra cap̃. primo. & dicetur infra in hoc cap̃. Nota tamen ꝙ aliquando vrina dicitur tenuis in comparatione ad aliam quæ debetur tñ corpori a quo emittitur in naturalissima sibi dispositione, vt vrina talis qualis est in iuuene temperato diceretur tenuis respectu vrinæ puerorum, & ita intelligas de grossa. Hic autẽ licet Dynus contrarium dicat videtur mihi Aui. loqui de tenui, & grossa primo modo.

Valde uero tenuis in omnibus dispositionibus maturationis significat priuationem aut in uenis oppilationes aut hepatis debilitatem et cãnalium urinæ qui non attrahunt nisi quod tenue est, aut attrahunt sed extra non ejciũt nisi quod natura subtile existit, aut multã aquæ potationẽ aut uehemẽtis frigiditatis compl'onẽ cũ siccitate.

Nunc ponit signa tenuis & grossæ absolutæ. Et diuidit in duas. Primo ponit significationes vrinę tenuis. secundo grossæ, secunda ibi⌊ Vrina autem multum spissa⌉ Prima ĩ quatuor. primo ponit absolute significationes vrinæ tenuis. secũdo signa in ægritudinibus acutis. Tertio in pueris. quarto in sanis vniuersaliter. secunda ibi⌊ Et in acutis quidem⌉ Tertia ibi⌊ Et vrina quidem.⌉ Quarta ibi⌊ Et similiter si hęc.⌉

Vrinæ tenuis in diciũ qn tuplex.

De prima dicit ꝙ quinq; sub disiunctione significat vrina cum est valde tenuis &c. Vnum est priuatio maturationis. secundum est oppilationes in venis. tertium debilitas hepatis autem cannalium vrinæ, & ista debilitas aut est in attractiua virtute, quia trahit solum subtile quod parum resistit. aut in expulsiua, quia non potest expellere nisi illud quod est valde subtile. quartum est multa potatio aquæ. quintum est complexio vehementis frigiditatis cum siccitate. Vbi notandum primo. ꝙ quia vrina quandoq; est tenuis cum naturali complexione vt in senibus. Ideo Aui. non dixit ꝙ vrina tenuis ista significat, sed dixit valde tenuis. Et intelligitur ꝙ multum sit distans a mediocri. Secundo nota ꝙ digestio est qua virtus commiscet humores cum aquositate, vnde fit grossior vrina q̃ aqua quæ bibitur, & ideo cum est valde tenuis, quia significatur ꝙ non fit talis commixtio, ideo significatur priuatio digestionis & peccantis humoris & ciborũ.

Vrina tenuis dupliciter.

Nota tamen ꝙ non necessario significat priuationem futuram vt dixi de vrina translucente. Nota tertio ꝙ oppilationibus existentibus via est strictior & prohibetur exitus rei grossæ, & ideo oppilationes sunt causa vrinę tenuis. Sed diceres contra, quia nec oppilationes hepatis nec aliarũ venarum nec emulgentium. Nam venæ hepatis hora qua talis vrina apparet non prohibent transitum nutrimenti ad hepar & ad alia membra, quod est grossius aquositate. igiẽ nõ possunt prohibere transitum grossæ vrinæ. Item nec venarum emulgentium oppilatio est huius causa cum transeat per illas sanguis quo nutriuntur renes. videtur ergo ꝙ nullę oppilationes sint causa tenuis vrinæ. Secundo dubitatur. Non videtur ꝙ hepatis debilitas sit causa vrinæ subtilis modo dicto. Nam ex debilitate forti hepatis fit vrina similis loturæ carnis recentis in qua est aliquid de ipsa sanguis corpulentia vt in pręcedenti cap̃. visum est. Et constat ꝙ talis est grossa. Constat etiam ꝙ in ea est pars sanguinolenta grossa quæ pellitur. Pro primo igitur nota ꝙ in pluribus dispositionibus aquositas non solum peruenit ab hepate ad renes, sed a venis in ambitu totius recurrit ad renes. Secũdo nota ꝙ cõcauitate venarum ęquę lata manente cum tamen est oppilatio prohibetur rei grossę transitus magis q̃ rei subtilis alijs paribus. Maiorem enim conatum oportet fieri ad dandum viam rei quę non in subtiles partes diuiditur q̃ rei quę in subtiles partes diuiditur. Ex his dicitur ꝙ propter venarũ hepatis & emulgentium & totius corporis oppilationes vrina potest mingi tenuis, quia omnes istæ sunt viæ per quas trãsit vrina ad renes, vt patet ex primo notato. Nec valet argumentum. Hora qua talis vrina mingitur transit per harũ venarum concauitatem sanguis & alij hũores qui sint valde grossiores urina grossa. igitur urina grossa potest trãsire. Nã per alium modum transit vrina & per alium nutrimentum. Et virtus fortius trahit nutrimentum ad membra q̃ pellat aquam ad renes. Posset etiam dici ꝙ oppilationibus existentibus de viscosa materia prohibetur mixtio materiæ humoris cum aquositate propter uiscositatem vnde urina remanet subtilis. Pro secundo dicitur ꝙ debilitas hepatis in q̃ urina apparet sicut lotura carnis est debilitas digestiuæ, & ista hic dicta est expulsiuæ uel attractiuę. attractiuę quidẽ ꝙ quia solum trahit subtile quod parum existit. expulsiuę uero quia nõ potest expellere nisi illud quod est ualde subtile. Q. si dicatur vrina spissa significat oppilatiões, igitur nõ tenuis. Negatur consequentia. Nam hæc contraria signa significant quandoq; similes pro parte dispositionis. utraq;. n. istarum significat p̃ntiam rei grossę aut uiscosę in uenis, & ita oppilationes. sed una p̃ntiam talis hũoris cuius aliquam partẽ natura eũat, alia p̃ntiã talis cuius partem natura non euacuat.

Aq̃sitas uñ ueniat ad renes.

Et in acutis quidẽ ægritudinibus sign̄at uirtutis digestiuę debilitatẽ et mauratiõis priuatiõem.

Modo ponit significationem urinę tenuis in acutis. Et diuiditur in duas partes. Primo facit quod dictum est. secũdo remouet dubium. secunda ibi⌊ Et est etiam.⌉ Dicit prĩo ꝙ urina hęc in acutis ęgritudinibus significat debilitatẽ virtutis digestiuę & priuationem maturationis. Vbi nota ꝙ urina tenuis in febribus acutis significat materiam humoralem non commisceri cum aquositate urinali, & ideo illam non esse maturam, & per consequens debilitatem digestiuæ saltem in relatione ad humorem facientem morbum. Et iõ Aui. ad demonstrandum ꝙ non dicebat absolute significari per urinam tenuem debilitatem uirtutis digestiuæ, sed in relatione ad materiam subdit & maturationis priuationem.

Vrinę tenuis in acutis indicium.

Quod si quęras vtrum idem in chronicis significat. Ad hoc dicendum ꝙ sic. Dicit autem Dynus ꝙ quia non ita apparet in chronicis sicut in acutis, iõ se maxime retulit ad acutas. Ego autem multo plures uidi urinas subtiles in principio chronicarum q̃ in acutis. Et ideo puto ꝙ sic ad acutas retulit, quia priuatio maturationis in eis est peior. Nam nõ datur tempus ad maturandum sicut in chronicis.

Dynus.

Et est etiam cum reliquarum uirtutum tantã significat debilitatem, ut nullo modo in aquam operentur, immo queãdmodũ ingrediẽ ita labiẽ.

Remouet dubium. Posset. n. quis dicere. Potest ne vrina esse tenuis sine debilitate absoluta digestiuæ aut propter aliarum virtutum debilitatem. Et dicit ꝙ sic, quia quandoque hæc urina significat tantam debilitatem aliarum uirtutum a digestiua ut nullo modo operentur in aquam, immo sicut ingreditur ita labitur. Vbi nota non esse Auic. mentem ꝙ alię virtutes nullo modo operentur in aquam, quia non pelleretur & non attraheretur ad hepar. Sed adeo est aliq̃ aliarũ uirtutum debilis ut digestiua nullo modo in aquam opereẽ, quia. s. retentiua non retinet tempore notabili. Et quia digestiua indiget tempore determinato in sua operatione, iõ absque notabili permutatione a digestiua uirtute egreditur. Et ex hoc patet quare supra in generali significatione nõ posuit omnes modos significationum in genere. Nam aliquando est urina subtilis propter nimiam caliditatem renum & hepatis, vnde retentiua est debilitata & hoc ẽ in diabetica passione quę est talis instrumento vrinæ qualis est lienteria stomacho. decimanona tertij. Ego autẽ memini multos medicorum non interrogantes de quantitate cum talem urinã uiderunt indicasse de oppilationibus & frigiditate ĩfirmos ad mortẽ duxisse. q̃re freq̄nẽ ẽ inq̃rendũ de freq̄ntia mingendi & quãtitate cũ urinam uidemus ualde tenuem & translucentem, quia in hoc errore est periclitatio infirmi in totum.

Vrinę ingredę & cognoscędę ca nõ p̃cticus.

**Et urina quidem tenuis ualde secundum hũc
modum deterior ẽ in pueris quàm in iuuenibus,
quoniam naturalis puerorum urina spissior
est urina iuuenum, ideo ꝙ sunt humidiores, & ꝙ
eorum corpora plus attrahunt humiditates, pro-
pterea ꝙ materia superfluens ẽ eis necessaria cau
sa augmenti. Si ergo eorum urinę in febribus acu
tis multum fiant tenues, iam ualde elongati erũt
a sua naturali dispositione. Et si hæc in eis perse-
uerauerit non significabit nisi perditionem, quo
niam cum perdurat significat perditionem, nisi
bona sint adiuncta signa & uirtutis stabilis, tunc
enim exituram significat quæ accidit, & proprie
inferius sub parte hepatis.**

Docet modo quid talis vrina significat in pueris. Et dicit
tria. Primum est ꝙ talis urina tenuis in pueris est deterior ꝗ
in iuuenibus. Et ratio est, quia naturalis vrina puerorum de-
bet esse grossa respectu vrinæ iuuenum ꝓpter duas causas.
Vna est, quia pueri sunt humidiores. secunda est, quia pueri
indigent attractione multi nutrimenti ad hepar & corpus ut
sufficiat pro augmento & nutricatione. Et ideo si eorum vri-
nę fiunt multũ subtiles in acutis febribus plus distant a natu
rali dispositione, & ideo sunt deteriores. Dicit secundo ꝙ si
vrinæ multum subtiles perseuerauerint in pueris cũ fe. acu-
ta non significant nisi perditionem. Et ratio est quia signifi-
cant multam resistentiam materiæ aut multam virtutis im
becillitatem, & ideo in tẽpore breui non posse superari mor
bi materiam, & per consequens in acuto morbo infirmum
piturum. Dicit tertio ꝙ quandoq; reliquis signis bonis ap-
parentibus. s. signis incolumitatis virtutis significat hęc vri-
na apostema quod accidit inferius & proprie sub parte hepa
tis. Sed circa dicta primo dubitatur. Non videtur ꝙ hũi-
ditas puerorum sit huius causa. Primo quia illa humiditas est
aerea quæ est subtilis, & per consequens non est causa gros-
sitiei. secundo quia senum vrinę sunt subtiles & tamẽ senes
sunt humidi extranea humiditate quæ magis videtur facere
ad grossitiem vrinæ ꝗ substantifica humiditas. Secundo
dubitatur, quia si puerorum corpora multo nutrimento indi
gent, ergo parum de humoribus relinquunt in aquositate, &
ꝑ consequens hęc esset potius causa subtilitatis vrinæ. Pro
istis nota ꝙ digestiua multa ĩdiget humiditate, vt prima pri
mi. & ideo pueri propterea ꝙ humidi sunt substantifice for-
tem habent virtutem commixtiuam & digestiuam. Et quia
multo indigent nutrimento oportet illius multas sequestrari
superfluitates, quæ per digestiuæ fortitudinem miscentur cũ
aquositate & fit vrina spissa. Quod autem dicit Dynus
istos propter indigentiam multi nutrimenti cogi ad capien-
dum plus cibi ꝗ bene possint digerere & ideo vrinã ingros
sari, iudicio meo contradicit Gal. 3. techni, vbi dixit ꝙ tem-
peratum corpus tantum appetit ꝗtum bene digerere potest,
& constat ꝙ loquitur in omni ætate. Ex quibus patet ad
vtrumq; dubium respõsio. Nam non sequit̃ humiditas sub-
tilis, igitur non est causa grossitiei vrinæ. Nec sequitur humi
ditas extranea senum est causa subtilitatis, igit̃ naturalis pue
rorum ita erit. Nec in secundo dubio sequitur. Multum nu-
trimentum trahunt membra. ergo non multa remanet suꝑ-
fluitas. Vltimum autem dictum concordat cum dictis. Gal.
2. progno. cũ dixit ꝙ vrina clara & cruda & diuturna signi
ficat apostema futurum sub diaphragmate. Causa autem est
quia significatur materia rebellis virtuti & grossa, & ideo si-
gnificatur ꝙ natura non faciet crisim nisi permutationis, &
ꝙ erit versus inferiora propter materiei grauitatem.

Vrinę tenuis puerorũ indicium.

Vrię claręcrudę et diuturnę signũ

**Et similiter si hæc in sanis permanserit & se nõ
conuerterit ab eis significabit apostema quod ac
cidet illic ubi dolorem sentiunt, & secundum plu
rimum accidet eis ut cum hoc in alchatim & in
renibus dolores sentiant. & significabit aptitudi-
nem ad apostema. Quod si dolor & grauitas
uni membro proprie non fuerit, immo sunt com
munes, significabit bothor & uariolas & aposte-
mata quæ corpori erunt communia. Tenuitas
quoque urinæ in crisi sine ordine recidiuatio-
nem prognosticatur.**

Modo ostendit quid significat vrina subtilis in sanis per-
seuerans. Et intelliguntur hic sani non inculpate sani, ꝗa isti
vrinas habent mediocres, sed omnes qui non sunt actu ęgri.
Et dicit primo ꝙ si vrina fuerit tenuis in sanis & ita ꝑman
serit, & non permutata fuerit ad grossam vel mediam, signi-
ficat apostema futurum in parte in qua sentiunt dolorem. Di
cit secundo. Si autem dolor aut grauitas non fuerit uni mem
bro. i. non doleant plus in vna parte ꝗ in alia, sed in ambitu
totius tunc significat variolam aut morbillum aut bothor. i.
parua apostemata aut alia apostemata quę erunt communia
toti corpori. Dicit tertio ꝙ si hic vrina tenuis apparuerit in
crisi sine ordine significat recidiuam. Causa autem primi
est, quia cum hæc urina in sanis significet materiam suꝑfluã
retineri sequitur ꝙ erit ibi causa antecedens apostematis. Si
igitur dolor in vno membro sentitur significat̃ ꝙ materias
ad illum locum natura iam incipit deriuare iuxta sentẽtiam
apho. Et vbi in corpore dolor &c. Aut etiam si dolor esset a
causa primitiua ad illum locum natura stimulata superfluã
materiam transmitteret, & apostema faceret, cum dolor tra
hat sicut ventosa. Causa autem secundi est, quia lassitudie
vel dolore pauco existente in toto cum dicta significatione
materiæ retentę significatur ꝙ ad musculos qui sunt in am-
bitu totius aut ad cutem natura transmittit materiam quæ
secundum sui varietatem quandoq; facit variolas quandoq;
bothor. i. parua apostemata sicut in scabie apparet, quando-
que furũculos multos in totius ambitu. Causa autem ter-
tij est, quia in crisi quæ per vrinam accidit, vrina debet esse
grossa vt infra, quia humores multi debent cum ea eẽ mixti,
cum igitur crisis est completa paulatim circa finẽ crisis, uri-
na ordinate fit minus grossa. sed si subito fiat subtilis significa
tur ꝙ ex aliqua causa impeditur virtus ab expulsione totius,
& ideo aliquid de materia grossa relinquitur. Modo quæ re-
liquunt̃ ĩ morbis post crisim subuersionẽ facere cõsueuerũt.

Vrinę tenuis sanis indicium.

**Vrina autem multum spissa secundum pluri-
mum significat maturationis priuationem & se-
cundum minus humorum grossæ substantię ma
turationem. Erit ergo in statu humorosarum fe-
brium & in apertione apostematum.**

Hic docet significare per vrinam multũ spissam siue gros
sam. Et duo facit. Primo hoc. secundo respondet tacito du-
bio ibi. Non autem subtilitas. ¶Prima diuiditur in nouem
partes sicut nouem sunt regulę quas ponit vt patebunt. Pri
mo igitur dicit ꝙ vrina multum spissa significat priuationẽ
maturationis secundũ plurimũ. Et raro significat humorum
grossę substantię maturationem, & ideo ista talis erit in sta-
tu febrium humorosarum. i. pendẽtium ab humoribus gros
sis & multis, quando. s. debet esse crisis & in apertione apo-
stematis, postꝗ. s. sanies per vrinam pellitur. Considera
igitur primo ꝙ vrina multum spissa est de qua loquitur, ꝗa
parum spissa potest esse cum naturali dispositione, sed mul-
tum non. Nota secundo ꝙ hæc multum spissa secundum
Aui. quandoq; significat priuationem digestionis, quandoq;
significat digestionem, sed raro significat digestionem. Cã
autem est, quia quando natura digerit humores grossos raro
eos cum vrina transmittit quia viæ sunt strictæ. Plurimum
igitur cum humores grossæ substantiæ sint cum vrina pellit̃
hypostasis grossa, sed vrina non fit multum spissa, quia non
tantum de isto humore pellitur cum vrina ꝙ ipsam faciat
multum spissam ad intellectum datum. Plurimum igit̃ mi-
gitur vrina multum spissa propter multitudinem grossorum
humorum

Vrinæ multum spissæ seu grossę indicatio.

humorum stimulantium ad sui expulsionem ante digestionem eorum, & ideo vt plurimum significat priuationẽ maturationis. reliqua in isto canone sunt clara.

Et plurimum quidem quod in acutis significat ægritudinibus est malum.

Hic est cañ. secundus. Et dicit plurimum, quod significat vrina multum grossa in acutis ægritudinibus esse malum. Causa autem est, quia talis plurimum significat peccatum grossorum humorum non digestorum. Et quia grossi humores non faciliter cito digeruntur, morbi autem acuti cito terminantur: ideo significatur ꝙ terminabiť morbus ante materiei digestionem, & per consequens male. Dicit autem notanter plurimum, quia aliquo modo contingit oppositum, ut si materia subtilis digesta esset & per vrinam expelleret, nam vrina fieret grossa, quia humor licet sit subtilis est tamen grossior vrina.

Verumtamen tenuitatis durabilitas plus significat malum. Spissitudo nanque quandam significat digestionem, quæ quidem substantię cõfert in eo ꝙ digestionem significat, & ꝙ uirtus expellẽdi habet potentiam est id in quo fiducia habeť. Et inquantum materiei significat corruptionem, & eius multitudinem & maturationis prohibitionem separantis ad fundum descendentis significat malum. Quid autem sit illud quod inter duas res superantius est congnoscitur ex eo quod post eam aduenit ex requie aut succedit ex debilitatis augmento.

Vrinæ crassę & tenuis durabilitas ꝙ peior.

Ponit tertium di. ꝙ peior ẽ durabilitas tenuitatis ꝙ̃ grossitieī. & ratio est, quia spissitudo significat quandam digestionem, & ideo ista confert substantiæ. i. significat bonum q̊dam ex parte modi substantiæ, quia aliquid de digestione significatur suscepisse. Vel aliter significat digestionẽ quæ cõfert substantiæ: i. quæ sufficit facere substantiam vrinę grossam, licet non sufficiat facere bonam hypostasim. & hæc est melior expositio. Præterea significat etiam vrina grossa ꝙ virtus habet potentiam expellendi. & hoc est etiam signum in quo. i. propter quod habetur fiducia bonitatis ex vrĩa grossa. Sed tamen illa vrina grossa significat malum ꝓpter tria. Primum quia significat materiei corruptionem, aliter enim uirtus non stimularetur ad eius expulsionem ante complementum maturationis. secundum est multitudo materię quæ significatur propter eandem causam. tertium est priuatio digestionis non absolute & penitus, sed digestionis separantis & ad fundum descendentis. i. significat ꝙ digestio nõ est tanta ꝙ humor qui cum vrina pellitur descendat in forma hypostasis laudabilis, immo remanet permixtus cum tota aquositate. Ex quo patet ꝙ vrina spissa aliquo modo significat bonum & pro parte malum. Sed valde tenuis significat absolute malum, & ideo tenuitatis durabilitas est deterior. Deinde quia posset quis quærere quomodo cognoscatur quid ẽ maius an bonum, quod significat aut malum, dat modum in hoc dicens ꝙ illud quod superat de istis. s. bono vel malo significato cognoscitur ex requie accidente post aut ex augmento debilitatis. Nam q̃n supat bonitas expulsionis & digestionis malitiam corruptionis sequitur hanc vrinam requies, & contrarium debilitas.

Vrinæ grossę signũ malum. 3.

Et urinarum quidem spissarum in febribus sanior existit illa de qua multum subito euacuať.

Iste est quartus canon. Et patet.

Illa uero quæ paulatim euacuať multorũ humorum est significatiua & debilitatis uirtutis.

Ponit aliud cañ. dicens ꝙ illa quæ paulatim euacuatur significat multos humores & virtutis debilitatem, quia non fieret multũ grossa nisi propter humorum multitudinem, & non mingitur paulatim nisi propter debilitatem expulsiuæ.

Et post illam quidem quæ utilitatem affert sequitur mediocris urina simul cum requie.

Canon sextus. Et causa est, quia tandem corpus mundificatur & ideo fit postea mediocris & sequitur requies.

Cum autem tenuis urina in acutis ægritudinibus ad spissitudinem conuertitur postquam non aduenit requies significat liquefactionem.

Septimus cañ. Et dicit ꝙ cum vrina tenuis conuertiť ad valde grossam & post illam non aduenit requies in acutis ægritudinibus significat liquefactionem. s. membrorum aut humorum grossorum quia prius erat subtilis, quia nihil de tali poterat pelli. nunc autem pellitur & nõ ꝓpter digõnẽ, q̃a si ita eẽt sequeretur requies. igitur per viam liquefactionis.

Cunque in sano urina perseuerauerit spissa et in parte capitis dolorem senserit & conquassationem, indicabit ei febrem.

Est octauus cañ. Et dicit ꝙ quando perseuerat vrina spissa in sano. i. neutro nondum ægro, & iste senserit in parte capitis. s. aut ante aut retro aut a latere conquassationem. i. dolorem cum perturbatione & offuscatione sensuum significat futurã febrẽ. Et ratio ẽ, q̃a sigñať ꝙ humor peccãs ĩcipit ebullire, vnde fumi petent caput & putrefient facient febrem. Vrinæ spissę in sano perseuerãtis idicatio.

Et tamẽ cum hoc est ex superflua expulsione aut aptione aut ulceribus in ꝑtibus uiaꝝ urinę.

Cañ. nonus & vltimus. Dicit ꝙ quandoque contingit ꝙ hæc. s. vrina grossa in sano est ex superflua expulsione. i. magna, vnde agitati humores aliquid suorum fumorum capiti communicant, sed quia cito euacuantur non sequitur febris. Quandoque autem significat apertionem oppilationum propter quam materiæ grossæ retentæ expelluntur, aut tertio propter vlcera in vijs vrinæ, propter quæ mingitur sanies multa & tamen non sequitur febris.

Non autem subtilitas & spissitudo utræque maturationis significant priuationem, nisi quia maturationem substantiæ comitatur mediocritas. Spissæ ergo maturatio est, ut digerendo ad tenuitatem mutetur. Et tenuis maturatio est ut coquendo mutetur ad spiss itudinem.

Hic respondet tacito dubio. Posset enim quis dicere. Statim dicebatur ꝙ vrina tenuis significat priuationem maturationis. Et nũc dicitur ꝙ multum spissa idem significat, quod videtur falsum, quia spissitudo est contraria subtilitati, & cõtrariorum signorum debent esse contraria significata. Hic respondetur ꝙ vtraque significat priuationem maturationis. ratio est, quia maturationem comitatur mediocritas in modo substantiæ. Ideo maturatio materię spissæ est, vt attenuetur versus mediocrẽ, & maturatio subtilis est vt ingrossetur & conuertatur ad mediocritatem versus spissitudinem. Nota tamen hic ꝙ vrĩa tenuis nõ iõ significat priuationẽ maturationis, q̃a significat subtilẽ humorẽ, sæpe. n. est propter humorum nimiam grossitiem quę oppilationes facit.

Amplius urina spissa queãdmodum prius diximus, quandoque est clara translucens, quãdoque est turbida. Verumtamen inter spissam translucentem & tenuem existit differentia, quoniam

spissa trãslucens cũ motu inundaẽ non fiunt partes ipsius inundatæ multum paruæ, immo magnæ in ea accidunt, unde & eius motus sunt tardi, & cum spumat fit eius spuma multarum ampullarũ, & ipsius ampullæ non cito rumpuntur.

Hic ponit signa claritatis & turbulentię vt mihi videtur. Et hoc ideo in isto cap̃. quia claritas & turbulentia putantur habere conuenientiam cum grosso & subtili. Et ideo etiam miscet significationes grossæ & subtilis. Diuiditur autem in duas partes. Primo docet horum significatiões sigillatim. s. claræ & turbulentæ. secundo quando in eadem vrina apparet claritas & turbulentia quo ad diuersa tempora. secunda ibi⌊Amplius tres debes.⌉ Prima in duas. primo ponit vnã distinctionem & differentiam inter claram & subtilem. secundo ponit significationes. secunda ibi⌊Et quę quidem.⌉

Vrina spissa duplex,

Dicit primo ꝙ vt dictum est supra cap̃. primo huius summæ. vrina spissa quædam est clara translucens, & quędã est turbulenta. Dicit. secundo ꝙ inter spissam translucentem & subtilem sunt tres differentię. Vna est ꝙ quando grossa trãslucens agitatur mouetur tarde. secunda ꝙ quando agitatur ampullę non fiunt paruæ sed magnę. tertia est ꝙ in ea fit spuma multarum ampullarum, & istæ ampullæ non cito rumpuntur, sed in subtili vrina contraria contingunt. Causa autem est, quia grossa est grauior & terrestris magis ac magis viscosa, & propter grauitatem tarde mouetur. propter terrestreitatem non facile in paruas partes diuiditur propter viscositatem in concussione fiũt ampullæ & non cito rũpunẽ.

Et quæ quidem huiusmodi existit ex phlegmate generatur bene digesto aut cholera uitellina si est in ea tinctura ad citrinitatem trahens, Et si tinctura non est in ea significat phlegmatis uitrei resolutionem. Et hoc quidem in epilepticorũ urinis multum existit.

Hic ponit significationes claræ & turbidæ præmittendo signa grossę & subtilis. Et diuiditur in quatuor partes. Primo ponit signa spissę claræ. Secundo tenuis. Tertio spissæ sine limitatione ad claritatem. Quarto turbidæ absolute. secunda ibi⌊In tenui.⌉ Tertia ibi⌊Spissa autẽ.⌉ Quarta ibi⌊Ad vltimum.⌉ Circa primam partem attende ꝙ textus cõmuniter inuenitur affirmatiuus ꝙ vrina spissa & clara generatur ex phlegmate bene digesto. Sed omnes auctores dicũt litteram esse corruptam, quia debet dicere ex phlegmate nõ bene digesto. Et dicunt manifeste patere per sequentia, quia statim dicit ꝙ si ĩ ea est tinctura ad citrinitatem trahens est cholera vitellina, sed si est sine tinctura est ex liquefactioue vitrei phlegmatis. Modo constat ꝙ vitreum phlegma non est digestum. Et ideo sæpe apparet in vrina epilepticorum ista vrina, quia in eis tale phlegma multum abundat. Puto igitur hanc expositionem esse veram, licet posset dici ꝙ etiã propter phlegma vitreum bene digestum fiat vrina spissa. Nam ipsum bene digestũ est tamen vehementer grossũ vt sup̃ dr̃, & hoc nõ erit generaliẽ, sed in paucioribus vt sup̃ dr̃.

Vrinæ spissę & clare cã mãlis.

In tenui autẽ in qua multa existit tinctura sciẽ tincturã nõ esse propter digestionem. Alioquin digestio in primis non magis operatur substãtiã quàm coloris permixtionem, propria nanq; digestionis operatio est substantiam efficere, deinde ipsam tingere. Et digestio quidem in substantia melior est quàm in colore.

Hic ponit significationem tenuis. Et diuiditur in quatuor sicut quatuor regulas ponit. Et patebũt partes legẽdo. Primus canon est notus. Circa tamen hunc locum cadit dubitatio, quia primo videtur esse in verbis contradictio. secũdo contradictio cum dictis supra. & tertio non videtur sñia vera in se. Primo. n. ad probandum ꝙ tinctura non ẽ propter digestionẽ infert ꝙ aliter natura operaretur substãtiam prius q̃ coloris permixtionem, ac si ex opposito sequeretur hæc falsum. videtur igitur velle ꝙ natura nõ prius operetur substantiam q̃ colorem, & statim dicit oppositum, vt patet. Secundum patet, quia supra cap̃. de coloribus dixit. Et color quidem vrinæ in ægritudinibus acutis incendentibus trahit ad colorem çafarani & ad igneitatem, ꝙ si ibi fuerit tenuitas aliq̃ maturationis significat dispositionem, & ꝙ iam incepit, sed non apparet in substantia. Istud expresse contradicit pręsenti regulæ. Tertium autem patet ex hoc secundo, quia natura in casu huius textus dedit colorem per digestionem, & tamen non substantiam, igitur nõ semper prius apparet in substantia q̃ in colore digestio. Pro istis dimittendo superflua & non vera dicta expositorum est primo notandum ꝙ possibile est per actionem digestiuæ virtutis dari colorem manifeste & non manifeste dari modum substantię, vt in auctoritate statim allegata. Nam stat permixtionẽ humoris multum citrini valde paucę quãtitatis notabiliẽ tingere aquositatem, & non notabiliter ingrossare eãdem. Dicendum secundo ꝙ natura prius in digerendo intendit dare modum substantię q̃ colorem. Nam digestio est pręparatio ad expulsionem, talis autem habetur per modum substãtiæ non per colorem, iõ digestiua virtus p̃cipue in nocitiuo prius intendit modum substantiæ q̃ intendat colorem. Ex quo sequitur ꝙ cum virtus digestiua multum agit digerẽdo aut multum digerit oportet ꝙ multum det de modo substantiæ quam intendit, quia iste proprie & per se sequitur operationem digestiuæ virtutis. Et hoc intendit Aui. hic cum dixit ꝙ operatio digestiuę est prius dare substantiam, deinde eam tingere. Nota tamen ꝙ cum hoc stat ꝙ simul detur color & substantia mediocris & ꝙ prius & ꝙ post. Sed non stat ꝙ p̃ multam & fortem digestionem detur color & non modus substantiæ, quia semper fortem & multam digestionem sequitur modus substantię propinquus mediocri. Dicendũ tertio non esse Aui. intentionem ꝙ color multę tincturę ĩ urina tenui non sit quoquo modo per digestionem, sed vult quòd non est propter intensam digestionem vel multam sicut multa est tinctura, & hoc modo legatur. In vrina tenui in qua existit multa tinctura scitur ꝙ tinctura non est propter digestionem. s. ita intensam in suo genere, sicut ẽ tinctura. Nam hoc non est propter multã digestionem, sed propter inchoatã & debilem nondum apparentem in substantia, vt dicitur supra cap̃. de coloribus in auctoritate allegata. Et hoc probat. A. ibi. Alioquin dicendo ꝙ alioquin. i. si aliter esset q̃ dicatur & tinctura esset propter multam digestionẽ tunc natura prius fecisset in hac vrina substantiam digestæ vrinę q̃ istam coloris permixtionem. Nam vt ego dixi statĩ si digestio est multa & intensa oportet ꝙ sit manifesta ĩ substantia. Modo hoc est repugnans in casu nostro, quia supponimus vrinam tenuem. Non vult igitur Aui. ĩferre ex opposito sui dicti ꝙ digestio prius operetur substantiam q̃ colorem tanq̃ absolute falsum, sed tanq̃ repugnans opposito regulę. Ex quo sequitur ꝙ ideo oppositum suę regulę est impossibile, quia ad ipsum sequitur aliquid sibi repugnãs. Ex quo patet primo ꝙ hic nulla est contradictio cum non præsupponatur in modo arguendi falsum eẽ ꝙ natura prius operatur substantiam q̃ colorem, immo vult hoc esse verũ, sed repugnãs opposito regulę. Et ideo ne quis putaret ꝙ diceres hoc esse falsum subdit ꝙ digestio prius operatur substantiã q̃ coloris permixtionem, & intelligit ad sensum secundi notabilis propositi. Et sic soluitur oppositum dubium de cõtradictione litteræ. Similiter secundum de contradictione ad dicta capituli præcedentis. Nam non intendit absolute ꝙ nõ sit propter digestionem vt dixi. Ad tertium autem dubiũ patet ex secundo notabili. Et ideo hanc litteram, non lego dicendo alioquĩ pro quia, vt dicit unus modus Dyni. Nec trãscendo aliqui pro quia, vt dicit unus modus Dyni. Nec trãsponendo sententiam partis sequentis ly alioquin, vt dicit secundus modus. Nec addendo vnam negatiõem vt dicit sua tertia expositio. His enim modis exponere non est nisi falsificare litteram, Quod si quęratur vtrum omnis tinctura urię

detur

Tincture vrinæ causa. detur per digestionem. Puto ꝙ non. Nam contingit vrinam tingi propter ebullitionem a calore putredinali vt pōt colligi secunda quarti capitulo de signis sumptis ex tenuitate vrinę, dum dixit. Si autem fuerit rubedo aut nigredo scias ꝙ causa in hoc est res contingens, aut vehementia virtutis qualitatis ægritudinalis imprimentis in aquam. Credo tamen ꝙ aquositas pura non tingitur, nisi propter commixtionem alicuius rei humoralis cum ea, vt expresse vult Galen. primo de crisi. sed hæc pars humoralis quandoque magis tingit non propter maiorem digestionem, sed propter maiorem ebullitionem propter quam ille humor fit intensius coloratus.

Et propter hoc cum urina tenuis in acuta ęgritudine perseuerat significat malum, & ꝙ uirtus digestiua est sopita.

Vrinę tenuis perseuerātis in acutis iditium. Ponit secundam regulam ad modum corrolarij dicens ꝙ propter causam dictam. s. ꝙ prima digestionis opatio est facere substantiam sequitur ꝙ vrina tenui perseuerante in ægritudine acuta est signum malum significās ꝙ virtus est sopita. i. remissa agens in digerendo aut non digerens.

Cum autem urinam uideris tenuem in cuius partibus rubedinis & citrinitatis fuerit diuersitas laborem cognosces inflammantem.

Ponit etiam regulam dicēs ꝙ cum uideris vrinam tenuē quæ habet diuersitatem in partibus in citrinitate & rubedine ista significat laborem inflammantem. Vbi nota intelligi ꝙ appareat diuersitas rubedinis & citrinitatis, aut quia diuersæ partes vrinæ appareāt vna rubea & alia citrina, sicut si in superiori parte appareat rubea & in inferiori citrina. Labor inflāmatiuus qd. aut secundo quia appareat color commixtus ex rubeo & citrino. Et per laborem inflammatiuum possumus intelligere lassitudinem inflammatiuam quæ prouenit ex abundantia humorum calidorum, scilicet sanguinis & choleræ qui significantur ex hac diuersitate colorum in vrina apparentium. Aut secundo per laborem intelligendo vniuersaliter omnē læsionem, ut intelligitur secunda aphorismorum aphorismo Hippo. primo. Et hoc mihi plus videtur verum.

Et si tenuis fuerit fueritq; in ea res quæ sunt sicut furfures ægritudine in uesica existente signū erit hoc esse propter phlegmatis adustionem.

Furfures i urina. Ponit regulam quartam dicens ꝙ si vrina fuerit tenuis et habuerit sedimen ad modum furfuris non existente ægritudine in vesica significat phlegmatis adustionem. Causa autem est, quia hæc similia furfuri sunt alba et lata, & ideo sunt aut ex excoriatione alborum membrorum sicut vesica, aut adustione humoris albi sicut phlegma. Non existente igitur in vesica ægritudine erit ex phlegmate adusto.

Spissa aūt urina in febribus acutis ad summū multos significat humores & fortasse significat liquefactionem. Et ipsa quidem est quæ cū una permanet hora congelatur & inspisatur.

Vrinæ spissę in acutis signum. Hic ponit signa vrinæ spissæ non limitando ad claritatem vel turbulentiam dicens quòd vrina spissa in febribus acutis significat multos humores aut liquefactionem. Et hęc illa est quæ cum permanet una hora congelatur. Causa autem est quia si humores essent pauci in morbo acuto cū sint utplurimum subtiles non facerent vrinam grossam. Et ideo quando est grossa propter humorum commixtionem significat ipsos multos. Quandoque autem est grossa propter liquefacta commixta cum ea, vt esset pinguedo & ista recedente calore actuali congelatur, sicut aliæ pinguedines a calore eliquatæ.

Ad ultimum uero turbulentia urinæ est propter terreitatem cum uentositate quæ aquositati admiscetur, ex istis nanq; cum admiscentur prouenit turbulentia & ex ipsorum abinuicem separatione prouenit claritas.

Ponit significationem urinæ turbidæ absolute. Et dicit ꝙ significat permixtionem partium terrearum & ventositatis cum aquositate vrinali. Et ratio, quia quando istæ duæ res, scilicet ventositas & pars terrea admiscentur in vrina ex eis prouenit turbulentia. Et quando separantur prouenit claritas. Et hæ regulæ non habent dubium. Nam omnia alia elementa sunt peruia præter terram, & ideo non habēt aquam reddere opacam. Terrea autem pars non maneret sparsa per totam aquositatem nisi esset ventositati coniūcta ipsam facienti natare, aliter descenderet ad fundum. Nota tamen hic ꝙ verisimile est contingere esse partes terreas cum aqua ita ut vrina sit clara. Nam non est dubium ꝙ vrinæ aliquæ sunt claræ & non generatis ventositatibus in eis fient turbidæ, igitur prius erant ventositates & partes terreæ stante claritate. Et assumptum patet quando vrina mingitur clara & per infrigidationem fit turbida, sicut uocamus eas corruptas quæ postea cum ad ignem calefiunt clarificātur. Imaginandum est ꝙ quendam modum mixtionis partium humoralium cum aquositate sequitur claritas, esto etiam ꝙ partes terreæ sint multæ non descendentes ad fundum, sicut clara est crystallus non obstante ꝙ plurimum sit terrea, & vitrum cuius multa pars est terrea. Tamen regula. A. vera est in se & maxime habet verum de turbulentia quæ accidit aquositati per se peruię, quæ fit turbida per admixtionem non ueram partium terrearū. In hoc. n. casu oportet ꝙ sit propter partes terreas cōiunctas ventositati. Et ecōtra partes terreæ opacæ coniunctæ ventositati sufficienti ad subleuandum eas in aqua sunt semper causa talis turbulentiæ. Et ita patet generale significatum urinæ turbidæ.

Vrinæ turbidæ idicium

Vrinæ turbulētiæ cā.

Amplius tres debes attendere dispositiones. Est nanq; cum tenuis mingitur, & deinde inspissatur quæ significat ꝙ natura laborat in maturādo, sed nondum materia ei undique obediuit et est patiens, & fortasse est cum membrorum significat liquefactionem.

Hic ponit signa claritatis & turbulentiæ, quando in eadē vrina apparet claritas et turbulentia diuersis temporibus et turbida quæ remanet turbida. Et diuidit in tres partes. Primo ponit tres modos considerandos. Secundo cōparat duos illorum adiuicem. Tertio ponit quasdam speciales regulas. secunda ibi⌊ Illa vero quę. ⌉ tertia ibi⌊ Vrina quoq;. ⌉ Item prima in tres secundum tres dispositiones consideratas. secunda ibi⌊ Aut mingitur. ⌉ tertia ibi ⌊ Aut est dispositio. ⌉

Dicit in parte prima quòd tu debes attendere tres dispositiones in urina quarum vna est quòd quandoq; mingitur tenuis, idest clara & postea inspissatur & fit turbida, & ista significat ꝙ natura laborat in maturando, sed materia non ex toto obediuit, & est patiens, & aliquando significat liquefactionem membrorum. Nota igitur primo ꝙ Auicen. narrat illos tres modos turbidæ vrinæ, quos ponit Gal. primo de crisi, licet non ponat eo ordine. Nota secundo ꝙ in urina quæ mingitur sunt dispositiones ex alteratione & permixtione humorum tam a calore naturali quàm putredinali intra corpus receptæ merito quarum dispositionum urina extra corpus permutaē et ideo ex permutatione extra corpus cognoscitur, quomodo passa fuerit intra corpus & corporis & humorum dispositiones, vt dicit Auer. quarto colliget. Nota tertio ꝙ cum urina mingitur clara & postea turbidatur significat quòd partes humorales sunt mixte cum aquositate urinali per opus calotis naturalis. Nam ex opere puttredinali potius mingitur turbida, sed hoc

Vrinæ turbidæ modus triplex.

opus significatur esse debile, quia per leuem actionem aeris continentis permutatur. Q. etiam urina non mingitur turbida significatur ꝙ in humoribus nondum est fortis putrefactio, et quia ab aere exteriori cito hanc alterationem recipiũt significatur ꝙ sunt parati. Ex quibus patet primo regulã Auicen. esse veram, ꝙ hæc urina significat ꝙ natura laborat maturando. i. aliquo modo agit calor naturalis in humores, sed materia non ex toto obediuit. Patet secundo ꝙ verum dicit Gal. cum dixit primo de crisi. ꝙ hæc urina significat ꝙ humor nondum est motus sed erit in proximo. i. nondum vehementer bullit nec multum digeritur, sed in proximo est futurus in eo motus ebullitionis. Vltimo nota ꝙ ex membrorum & adipis liquefactione conuenit mingi urinam claram quę per leuem congelationem turbidatur, quia hoc est de natura pinguedinis quæ dum est liquida & dissoluta est parua, sed infrigidata est opaca. Et Auicen. hanc subdit significationem quam tacuit Galen. loco allegato, quia raro accidit.

Aut mingitur spissa & postea clarificatur & separatur ab ea grossum subtus stans & significat ꝙ natura iam separauit materiam & ipsam maturauit. Et quanto maior fuerit claritas & maior descensus inferius & citius magis significabit maturationem.

Ponit significationes secundæ materiei. Et dicit ꝙ vrina quandoq; mingitur turbida & postea clarificatur ita ꝙ pars grossa ab ea separatur & stat in fundo & ista significat ꝙ natura iam maturauit materiam. Et quanto magis clarificatur & citius, tanto est certius signum maturationis. Et similiter quanto maior est descensus inferius. Primo igitur nota de his tribus maneriebus fecisse mentionem Gal. primo de crisi, & Auer. 4. colliget, & Auicen. hic ita ꝙ putatur communiter ab expositoribus de eadem dispositione locutos fuisse. Sed aliter videtur dixisse Gal. de significatione huius, & aliter Auer. & aliter Auicen. Nam Gal. quæ de crisi dixit ita. Sed quæ mingitur turbida et post paulatim residet in ea sedimen laudabile significat ægritudinem absq; mora digerenda. Auice. hic vt videtur sic dicit ꝙ significat materiam esse digestam non dicit digerendam. Auerro. autem quarto colliget videtur hanc ponere quæ primo est grossa, post subtiliatur & post etiam ingrossatur sicut accidit plerũq; cum urina dimittitur, de hac dicit ꝙ significat pigritiam naturæ post incępti operis principium, unde sic dicit ad litterã. Sed urina grossa quæ postea subtiliatur & iterum ingrossatur, quamuis hæc opere naturæ procedat pigritiem naturę significat post suscepti operis principium. Ego libenter in hac diuersitate vidissem quid crediderunt antiqui expositores sed non inuenio Dynum aut Antonium de Parma aut Mũdinum aut Marsilium ista declarasse. Dico igitur istud, quod puto fuisse de mente istoꝝ auctoꝝ. Pro quo nota ꝙ urina quę mingiẽ turbida & clarificatur quandoq; mingitur parꝫ turbida & clarificatur bene per descensum hypostasis laudabilis, & hæc est dispositio urinarum completam digestionem significantium in morbis materialibus. Nam quia hypostasiua materia non est ex toto clara nec est commixta uero mõ commixtionis cum aquositate sed per uicinitatẽ, ideo oportet ꝙ cum mingitur & per motũ est mixta reddat aquositatem parũper offuscatam. Et de ista puto ꝙ loquaẽ Auic. hic enim significat naturam digessisse & superasse materiã. Et ideo dicit ꝙ quanto maior fuerit claritas supple cum debita substantia & citior descensus magis significabit maturationem. Quædam autem est vrina quæ mingitur vere turbida, quia intensæ turbulentiæ, & omnis talis significat vehementem ebullitionem. Nam Gal. de illa quæ clarificatur, & est de qua loquimur ita dicit. Nam vrina quæ clarificatur post paulolum significat illud quod remanet de augmento feruoris & de agitatione dicta esse parum. Vult igitur ꝙ etiam ista significat augmentum feruoris & dictam agitationem, & per consequens omnis alia urina multum turbida. Sed de istis quædam est quæ clarificatur per descẽsum partis terrestris ad fundum & ista si sedimen fuerit laudabile non dico laudabilissimum, est enim impossibile in isto casu significat ut dicit Ga. ꝙ cito complebitur digestio. Erit autem sedimen laudabile, quod non erit malæ substantiæ nec mali coloris, licet non ex toto omnes habeat conditiones optimi sediminis, sed de hac non loquitur Auicen. supra. Et ideo omnino dispositiones easdem intellexerunt. A. & Gal. Causa autem dicti Gal. est quia ex quo etiam in principio ita turbulenta urina non potest esse sine præter naturali ebullitione quæ excludit complementum digestionis. Sed quia cito fit sequestratio significatur ꝙ vestigium caloris naturalis sit forte & uentositates per ebullitionem putredinis ibi existentis sunt paucæ parum resistentes, & ideo cito complebitur maturatio. Si uero vrina mingitur turbida & clarificatur per descensum ad fundum, sed postea cito corrumpitur propter aeris imprędsionem, hæc est de q̃ Aue. loquitur, & ista significat pigritiam naturæ in digerendo eo modo quo prima de illis de quibus Auic. loquitur. Et ita isti auctores non de eadem penitus videntur loqui dispositione in his locis propter quod non ponunt eadem significata.

Sedimẽ laudabile quid.

Aut est dispõ media inter primam & alteram ex qua cum perdurauerit & natura fuerit fortis & uirtus fixa scietur ꝙ non ad maturationẽ perueniętur integram. Si uero uirtus fixa non fuerit erit timendum ne perditio pręueniat maturationem. Cũ aũt perdurauerit & timorosa signo non affuerit significabit capitis dolorẽ, qm̃ significabit ebullitionem & uentositates uaporosas.

Ponit maneriem tertiam dicens ꝙ quandoq; est dispositio media inter primam & secundam quæ est ꝙ vrina mingitur turbida, & ita remanet & ista si hoc modo perdurat & virtus est fortis significat ꝙ nunc. i. paruo tempore peruenietur ad integram maturationem. Sed si virtus non fuerit fixa significat timorem, ne mors præueniat maturationem. Et si perdurauerit hoc modo & non fuerint ibi signa alia timorosa significabit capitis dolorem, quia significat ventositatem & ebullitionem materiei. Et in hac etiam tertia dispositione diuersimode videntur dicere Gal. & Auicen. Nam Gal. dicit ꝙ hæc urina significat commotionem & augmentum feruoris quæ est in sanguine esse in summo augmenti sui. Et Auer. ita dixit. Sed si ab ipso principio apparuerit grossa & in eadem grossitudine permanserit significat multam humorum ebullitionem a calore extraneo factam & propter hoc est malum signum. videtur igitur ꝙ non significat ꝙ cito ueniętur ad maturationem integram cum significet summum motum putrefactionis. Pro istis nota ꝙ ut dixi in quęstione de magnitudine febris secunda particula aphoris. non repugnat materiam forti motu moueri ad putredinem, & tamen digeri & esse prope complementum digestionis, immo propterea digeri uelocius natura magis conante a materia magis apta recipere saltem ex parte eliquationis & facilitatis uaporationis superflui, unde nos uidemus uermes plurimos generari in aqua cum uehementer putrefit & similiter in carnibus. Nota secundo hanc urinam semper significare vehementem motum putredinalis caloris. Cum hoc tamen quandoq; est coniunctus fortis motus digestionis, & hoc est cum uirtus est constans & non sint aliæ malæ significationes. & hoc voluit. A. & hoc est innuit Gal. cum ista dixit meliorem prima, & ex his patet concordia auctorum.

Vrinæ turbidæ ita manẽtis idicatio duplex.

Illa uero quæ ex tenuitate ad turbulentiã peruenit, & sic procedit melior illa est quæ in turbulentia permanet secundũ plurimas horas. Vrina quoq; multotiens fit spissa & est hoc propter casum uirtutis, & non propter naturæ expulsionẽ.

Sed urina quæ aquosa mingitur & aquosa remanet signum est priuationis maturationis penitus. Et urina spissa laudabilior est quæ ad exeundũ est facilis & multæ separationis simul. Ex huiusmodi nanq; sanatͬ paralysis et quod est ei siſe.

Ponit quasdam speciales regulas. Et diuiditur ĩ quatuor. Et patebunt partes. De prima dicit ꝙ illa quæ mingitur tenuis & ex tenuitate peruenitur ad turbulentiam est melior q̃ illa quæ permanet in turbulentia secundum plurimas horas & utpl'm. Sed hoc uidetur contrarium dicto Gal'. primo de crisi. Nam quæ peruenit a claritate ad turbulentiam dicit esse deteriorem istarum trium, unde sic habet littera. Vrina quæ turbida fit exterius significat ꝙ nondum est ei motus, sed erit in proximo. Necessario igitur hæc urina est earum deterior. Et paulo infra. urina uero secũda ut dictum est inter has duas est media. Nam ipsa cum generetur a cõmotione quæ est in ultimo fine & statu suo intantum diminuta est in malitia ab urina significãte ꝙ nondum est motus eius, sed erit in proximo inquantum excedit in malitiam urinam significantem ꝙ ille motus iam proximus est, ut sedetur & quiescat, & cõstat ꝙ urina secũda apud ipsum est q̃ mingitur turbida, & sic remanet, tertia uero mingitur clara & extra turbidatur. Pro concordia igitur dicendum hãc urinam quæ turbida mingitur raro esse bonam. Raro. n. est cum digestione & cum alijs signis bonis, sed quando est bona est melior q̃ illa quæ mingitur clara, & turbidatur cito, quia ista significat digestionem proximam, & hoc est raro. Gal'. igitur loquitur de ea quando bonum significat. Et. A. dicit hoc, quia vtplurimum est deterior, quia raro est bona & cum est mala est deterior. Secunda regula est ꝙ multotiens urina fit spissa propter casum uirtutis non propter expulsionem materiæ. Et possumus hic intelligere turbidam per spissam uel spissam proprie dictam. Nam quia contentiua membrorum deficit, ideo multi humores simul cum urina transeunt, non quia natura illas intẽdat expellere. Tertia regula est ꝙ urina quæ mingitur aquosa & ita permanet significat priuationem maturationis penitus. Et hanc dicit Gal'. primo de crisi peiorem q̃ sit aliqua trium supra nominatarum. Et de hac satis diximus præcedente capitulo cum loquuti fuimus de urina alba. Quarta regula est ꝙ urinarum spissarum ista est melior quæ est facilis ad exeundum & est multæ separationis, quia in ea fit sequestratio & hypostasis multa: per quam tota materia turbulentiæ & nimiæ grossitiei descendit, & fit hypostasis quia ista significat maiorem mãæ obedientiam q̃ aliqua alia. Et ex tali multotiẽs sanatur paralysis uel alius similis morbus ut spasmus humidus expulsa per uias urinæ materia morbum faciente.

Vrinę q̃ turbida mingitur iudiciũ.

Vrinę q̃ aquosa mingitur iudiciũ.

Cum urina grossa mingitur, & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur si multa est conueniens existit. Et cum ipsa post spissam & turbidam & paucam sequitur est signum bonum. Et hoc quidem est cum spissa quæ turbulẽta est apparet quæ mingitur paulatim & subito inde multa facile mingitur urina, cum hac enim multotiens resoluitur ægritudo siue ipsa sit una febrium acutarum, siue sit una aliarum ægritudinum ex repletione prouenientium, siue sit repl'o ex qua nondum manifesta accidit ægritudo. Et istæ quidem urinæ modus est extraneus.

In hac tertia parte capituli ut supra dicitur principaliter docet significare per modos substantiæ & turbulentiam, ut alij dispositioni coniunguntur. Et diuiditur in tres partes. Primo docet significare per diuersos modos substantiæ. Secundo per turbulentiam. Tertio ponit quasdam extrauagantes regulas concernentes maxime significationes rerum cũ urina mixtarum. secunda ibi⌊ Vrina turbulenta multotiens.⌉ tertia ibi⌊ Vrina corpori.⌉ Prima diuidit in tot partes quot sunt regulæ. De prima igitur dicit ꝙ quando vrina grossa, mingitur & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur si sit multa est conueniens. Ratio regulę est quia significat hanc esse purgationem naturalem. Secunda regula est ꝙ urina dicta. s. grossa multa quæ secundum ordinem attenuatur quando est post turbidam aut spissam paucam est signum bonum, & hoc est quando urina spissa et turbulenta apparet quæ mingebatur primo paulatim, sed post subito & faciliter inde & post eam multa quãtitas facile mingitur. Et cum ista multotiens resoluitur. i. finitur ægritudo siue sit acuta siue repletionalis siue fuerit repletio ex qua non prouenit manifesta ægritudo, & iste modus urinæ est extraneus. Et recte secundum ꝙ dicit Dynus Auic. voluit hic ponere sententiam Hippo. in illo aphorismo quartæ particulæ. Quibus urinæ grossæ globosæ &c. Causa autem verificans est quia quando hæc multa tenuis emittitur post paucã grossam aut turbidam significatur ꝙ materia est digesta per subtiliationem factam a natura & pellitur. Dicit autem hic modus urinæ extraneus, quia rarus. Plerunq;. n. fit mutatio contrario modo, quia ex subtili proceditur ad grossam cum ante digõnem plurimum natura non pellat humorem cũ aquositate & post digestionem expellat. Et tu nota ut in cõmento voluit Gal'. ꝙ per tenuem intelligimus mediocrem. Et iõ Auicen. dicit procedendo secundum ordinem attenuatur.

Vrinæ modus extraneus.

Quando cum urina naturalis coloris superflua est spisſitudo plerunq; significat bonitatem expulsionis multarum materierum, cui exeundi asociatur facilitas. Et plerunque significat perditionem propterea quòd humorum significat multitudinem et uirtutis debilitatem. Et hoc quidem demonstrat egrediendi difficultas & paucitas eius quod egreditur.

Hic ponit tertiam regulam dicens ꝙ urina superflua spissa & naturalis coloris significat quandoq; bonum quãdoq; malum. Bonum significat quando exit faciliter & multa, q̃a significat expulsionem naturalem multarum materierum. Malum significat quando egreditur pauca & paulatim, quia significat humorum multitudinem sua grossitie, & virtutis debilitatem sua paucitate.

Vrinę superfluæ & spissæ nãlis coloris ĩdicatio.

Vrina quidem spisſa bona est quæ est crisis ægritudinis splenis & febrium permixtarum in qua non expectatur æqualitas, quoniam natura in expellendo impeditur.

Ista est quarta regula. Et dicit ꝙ urina spissa quæ est crisis ægritudinum splenis aut febrium permixtarum est bona. Et causa est quia ista significat finem illorum morborũ consumpta materia. Et subdit ꝙ in ista non expectetur ęqualitas in modo substantiæ, quia natura impeditur in expellendo. Et nota ꝙ durante crisi non vult quòd expectetur æqualitas vrinę, quoniam natura est occupata in expellendo humores ita grossos non obstante ꝙ sint digesti ꝙ urina per totum tempus crisis est grossa.

Vrina ad ultimum turbulenta significat humorum multitudinem & naturam ab eis occupatam in maturando eos.

Iste est quintus cañ. de turbida istis incidenter immixtus dicit ꝙ urina turbida ultimate sigñat humoꝝ m'titudinẽ et nãm ab eis occupatã in maturãdo eos. Et rõ est, q̃a cũ significet materiã expelli oñdit ꝙ natura laborat in maturando, maxime quia significatur ꝙ non sunt integre digesti.

Vrina spisſa in qua sedimen existit arenosum significat lapidem.

Vrinæ ultimate turbidæ idicatio.

Hic est sextus cañ. dicēs ꝙ urina spissa cū arenoso sedimine significat lapidem. Ex quo. n. est spissa signãt materiam grossam viscosam. Et quia sunt ibi arenulæ significat̄ ꝙ inspissatur & induratur in lapidem aut in renibus aut in vesica. De hoc tamen infra cum de hypostasi dicemus.

Vrina spissa quæ apostematū significat apertionem cognoscitur ex eo quod ei admiscetur, & ex eo quod præcessit. Ex eo. n. quod admiscetur sicut pure, quod malus odor demonstrat et exeū tibus quæ cum ea separantur sicut petala alba & rubea aut sicut furfur aut alia ab istis ex eis p quę cognoscitur. Ex eo quidem quod præcessit, qm̄ ibi prius fuit significatio apostematis aut ulceris in uesica aut rene aut hepate aut in partibus pectoris. Et significat huius apostematis apertionem, si ante ipsam urina fuit similis loturæ carnis recentis quod est ex gibbositate apostematis. Et si egestio talis fuit apostematis qđ est in eius concauitate. Et si anhelitus coangustatio præcessit & tussis sicca & dolor in membris pectoris pūgitiuus, tunc apostema quod est apertum est lateris & exiuit a parte arteriæ maioris. Et si in pure illo est maturatio conueniens est.

Hæc est septima regula dicens ꝙ vrina spissa cognoscit̄ significare apertionem apostematis per ea quæ præcedunt, & per ea quæ cum vrina commiscentur. Illud autē quod commiscet̄ cum vrina quæ significat apertionem apãtis est sanies quę cognoscitur, quia fœtet, aut quia illud quod miscetur erit aliquid de rebus quæ a membro separant̄ sicut petala alba aut rubea aut furfurea aut alia ab istis sicut sunt quædam filosa. Sed illud quod præcessit vrinā & facit cognosci ꝙ significat apertionem apãtis est ꝙ prius in hoīe illo fuerint signa apãtis in iterioribus, sicut verbi gratia in rene aut vesica aut hepate aut in partibus pectoris, & etiam si ante vrinam cum sanie fuerit vrina similis loturæ carnis recētis significatur apã esse in concauo hepatis, sed si fuerit ante anhelitus angustatio & tussis sicca & dolor in membris pectoris pungitiuus significatur ꝙ fuit apã in pectore & ꝙ sanies exiuit ex latere arterię vicinioris, & si pus illud est maturum erit conueniens. Et attende ꝙ numerando signa quę sunt ante eruptionem apostematis dixit aut vlceris. Nam vlcus non præcedit eruptionem apostematis, & ideo per vlcus debemus intelligere exituram. Aut hoc verificat̄, quia aliquando vlcus cum debilitat membrum est causa apostematis, et tale vlcus præcedit illius apostematis apertionem.

Et est cum sanus euacuatus qui exercitiū relinquit mingit urinā, sicut pus & uirus tenue, quo ipsius purgatur corpus & eius aufertur laxitas quam exercitij dimissione consecutus est.

Hæc est octaua regula quæ posset tamen potius poni pro vna contingentia. Et est ꝙ contingit hominem sanum mingere vrinam sicut pus & virus tenue, & maxime cum dimiserit exercitium, & per hanc purgabitur eius corpus et remouebitur ab eo lassitudo quam fuerat consecutus propter dimissionē exercitij. Et hoc contingit ꝗa nã mãm hanc aggregatā digerit digõne in nocitiuo sine eius putrefactione, deinde expellit per vrinā, & hoc nõ ē verꝫ pus nec verꝫ virus cū in ea nõ sit putredo, sed est sicut pus, ꝗa sil'is illi. Et hic sumitur sanus ꝓ omni eo qui non est æger. Nam ex quo lassitudinem patiebat̄ potius erat neutrum ꝙ̃ sanum corpus eius.

Et est etiam cum in hepate aut in eo quod est coram ipso fiunt oppilationes & plerunq; cōtingit ut earū apertione sit urina spissa propterea ꝙ earum egreditur materia, & hæc talis spissitudo non est pus. Sed in ipsa quæ est post apostematis apertionem est pus. Et cum hæc urina fuerit cum spissitudine & ad nigredinem traxerit & cum ea fuerit in latere sinistro dolor erit tunc ex parte splenis. Et scđm hanc cōsiderationem si supra femur fuerit aut in summitate uentris erit tunc ex parte stomachi. Hoc autem sæpius est ex parte hepatis & cannalium urinæ.

Hic ponit nonam regulam dicens ꝙ contingit fieri oppilationes in hepate aut in eo quod est coram ipso de mēbris, vt stomacho aut splene aut pectore. Et contingit ꝙ per apertionem harum oppilationum mingatur urina spissa, quia cū aperiuntur egreditur materia earum, quia faciens eas. Et ista non est pus, sed illa quæ egreditur ex apertione apostematis est pus & discernuntur abinuicem. Et si hæc vrina trahit ad nigredinem & præcessit dolor in latere sinistro significatur ꝙ est a splene. Et scđm hanc consideratione si dolor fuerit supra femur aut in summitate uentris erit ex parte stomachi. s. fundi anterioris, sed tñ pl'm est ex hepate, quia hepar est magis vicinus vijs vrinæ. Et iste cañ. est manifestus.

Vrina turbulēta multotiens signãt casum uirtutis. Cunq; uirtus ceciderit frigiditas superabit quæ erit sicut illa quæ exterius infrigidat.

Vrinæ turbulētæ indicatio.

Modo facit ꝙ est dictum. Et diuiditur in tres sicut tres regulas de turbulenta vrina ponit. Ibi secunda ⌊ Turbulenta enim. ⌉ tertia ibi ⌊ Vrina quæ urinis. ⌉ Dicit primo ꝙ multotiens urina turbulenta significat casum uirtutis. s. naturalis & vitalis regentium totum corpus, vnde neq; valent sequestrare humorem ab aquositate neq; putrefactionem prohibere nec retinere humores, & ideo fit inde vrina turbida. Et quando cadit virtus tunc urina est frigida sicut illa quę exterius infrigidatur. Nec est in isto casu intelligendū ꝙ hæc vrina ex toto mingatur frigida sicut aqua, sed valde paucæ caliditatis. Nam tunc calor relinquit membra longinqua a corde & etiam in ipso corde paucificatur.

Vrina frigida.

Vrina turbulenta quæ malo uino similat̄ aut aquæ ciceris est urina prægnantium aut hñtium apostemata calida longi tēporis in interioribus.

Hæc est secunda regula in qua dicit ꝙ urina turbulenta quæ similatur malo vino aut aquæ ciceris est vrina prægnātium & habentium apostemata calida longi temporis in interioribus. Sed hic sunt duo dubia. Primum, quia in prægnantibus debet esse vrina clara similis vrinis virorū, igitur non turbida. Secundo quia apostemata longi temporis debent esse ex materia frigida quæ non facit superfluitatem rubeam similem vino. Præterea plerūq; est apostema in interioribus & non apparet huiusmodi urina, ut patet experientia. Ad primum dicitur ꝙ prægnantes pauci temporis, quia parum menstrui retinuerunt, & quia constrictę sunt uiæ & id parum menstrui quod superest tendit ad venas matricis & iuuantur in digerendo a calido spermatis uiri ideo urinas habent claras. Sed prægnantes uicinæ partui, quia multum menstrui retinuerunt, & quia illud tunc regurgitat a uenis matricis in alias & est mali coloris, ideo quandoq; aliquid tale emittunt cum urina & faciunt urinam turbidam dicti coloris. Ad secundum dicitur ꝙ apostemata in interioribus duobus modis cū sint longi temporis sunt causa dictæ urinæ. Primo quia hepatis uirtutem debilitant, unde fit urina cum permixtione sanguinis mali. Secundo ꝗa ab illis eadem resudat materia quæ adustionem participat & mingitur. Et ideo hæc talis mixta cum parte sanguinis & aquositate reddit urinam dicti modi.

Dubia.

Vrina pgnantiū.

Vrina quæ urinis asinorum aut animalium assimilatur & est quasi mulachach ppea quòd est multum turbida corruptionem humorum corporis significat, quod tñ magis significat est phl'a crudum in qua aliqua caliditas opata fuit et ipsũ cũ grossa uentositate ebullire fecit, & pp hoc plerunq; significat capitis dolorẽ uenturum aut alabachal, & cum pseuerat significat lethargiã.

Mulachach quid, & alabachal uel stillicidium.

Hæc est tertia regula in qua dicit ꝙ vrina similis vrinæ asinorum & aliorum subiugalium & est quasi mulachach, quia est multum turbida significat corruptionem humorũ corporis maxime phlegmatis crudi, in quo per opõnem caliditatis ventositas fuit gñata, & ideo significat capitis dolorem venturum aut alabachal. Nota primo ꝙ mulachach est aqua qua vtuntur Sarraceni quæ est ex aqua rosata cum musco & ambra & gariophyllis & alijs odoriferis & est ualde turbida. Sed alabachal est ęgritudo in qua a cerebro phlegma descẽdit ad inferiora, & vocatur stillicidium siue spẽs catarrhi. Et tunc verificatur regula, quia turbulentia ista nõ fit sine humorum putredine vt est dcm̃ supra. Secundo sine ventositate coniuncta parti terreæ. Tertio quia ista nec nigra est nec citrina nec rubea maxime phlegmatis significabit putredinem. Quarto quia ibi est oppilatio significatur ꝙ cõicat capiti, & ideo si retinebit faciet dolorem capitis iuxta aphorismi sententiam. Quibus vrinæ conuersæ turbatæ velut subiugaliũ &c. Et si nõ retinebit faciet catarrhum dcm̃.

Vrina quæ colori alicuius mẽbri similat cum perdurat ęgritudinem in illo membro significat.

Vrina colori mẽbrorũ silis.

Hic ponit extrauagantes regulas, & sunt quatuor. Prima est ꝙ vrina quæ similatur colori vnius membri & perdurat hoc modo significat ægritudinem futuram in illo mẽbro. Et ratio est quia non obstante ꝙ color det vrinę ex permixtione materiæ & non immediate a mẽbri colore, tñ mẽbra multiplicãtia superfluitates multotiens eas faciunt sibi similes quodammodo in corpore. Et ideo cum vrina perseuerat secundum talem colorẽ significat ꝙ mẽbrũ cõtinue multiplicat superfluitates expellendas, & iõ tandẽ ægrotabit.

Et quidam dixerunt quòd cum inferiori parte urinæ fuerit aliquid quod pulueri sit sil'e aut fumo prolongabitur ægritudo, & si in tota perdurat ægritudine prognosticatur mortem aut phlegma crudum quod a pure discernitur fœtore.

Vrinæ subsidẽtia ut pl'uis & fumus.

Secunda regula est ex dicto quorundam ꝙ quando in inferiori parte vrinæ fuerit aliquid quod est sicut puluis aut fumus ægritudo significatur longa. Et si perdurat in tota ægritudine prognosticatur mortem aut phlegma crudum quod a pure discernitur per fœtorem. Ego autem hoc expresse vidi in quadam puella. Nota igitur ꝙ multotiens in vrina alba clara superius ppe fundum videtur obscuritas ac si fumus esset ibi, & hæc quandoq; accidit ab vlcere in vesica aut renibus cum paucissima sanies pellitur, & cum agitatur videtur quasi fumus a fundo ascendere, multotiens autem quasi per totam urinam est hoc, & quando leuiter declinamus urinale ad unam partem apparet iuxta superficiẽ fumus ille, si igitur in urina est fœtor tunc est sanies. si uero non sit fœtor significat phlegma crudum, cui accidit ex putredine diuisio ad paruas partes sine digestione, & ideo quãdo protelatur significatur mors cum significetur quòd natura non dominatur humori.

Vrina habens partes diuersas significat quòd quanto plus partes in ipsa fuerint maiores tanto plus naturæ operatio ẽ studiosior & natura plus potens & pori plus aperti.

Vrina diuersarũ ptiũ.

Hæc est tertia regula in qua dicitur ꝙ urina quæ habet partes diuersas significat ꝙ quanto partes illæ sunt maiores tanto naturæ operatio est studiosior & natura plus potens et pori plus aperti. Nota igitur ꝙ multotiens in vrina sunt partes humorales aut in fundo aut natantes quæ non sunt cõiunctæ, immo percipiuntur ab alijs diuersæ, & quandoq; cõuenit ꝙ istæ sunt partes membrorum ut petala & trumbi. Cum igitur sint partes humorales regula est uera. Sed si sint partes membrorum tunc quanto fuerint maiores partes tanto significantur ulcera peiora.

Vrina in qua uidentur quasi fila adinuicem mixta significat quòd fuit micta postquam coitus fuit completus.

Vrina in q̃ sũt ueluti fila.

Quarta regula est ꝙ urina in qua uidentur quasi fila adinuicem mixta significat ꝙ fuit micta post coitum. Et nota ꝙ hæc fila sunt grossa alba ex parte spermatis, quæ remansit in uirga post coitum quæ cum urina expellitur.

Cap.iiij. Est de significationibus odoris urinæ.

Dixerunt quidam se nunquam uidisse ægrum cuius urinę odor sit sicut odor urinæ sani.

In isto cap̃. determinat. A. de significationibus urinę per odorem. Et diuiditur in duas partes. Primo ponit quorundam dictum circa hæc. Secundo ponit regulas significandi secundum propriam intentionem. secunda ibi ⌊Et nos.⌉ De prima dicit quosdam dixisse se nunquam uidisse ægrũ, cuius urinæ odor esset similis odori sani. Vbi considera ꝙ. A. de hoc dicto nullum ponit iudicium ueritatis aut falsitatis. Sed ueritas est ꝙ non repugnet similem inueniri odorem in urina unius ægri & unius sani. Primus casus. si sanus esset cholericus & æger naturaliter phlegmaticus & ægrotaret parua ægritudine cholerica. Secundus casus est ubi sanus uteretur quadam diæta permutante odorem urinæ ut asparagi permutant, deinde utendo alia diæta ex ægritudine hr̃et urinę odorem sil'em illi. Tertius casus est ubi ægritudo non communicaret nocumentum hepati & uijs urinæ & uenis. Nam tunc non oportet odorem urinæ permutari, plurimum tamen uariatur in eodẽ homine odor urinæ, quando de sanitate inculpata transit in febrem putridam, quia & ea quibus habet urina odorem non seruant pportionem ad omnino similem odorem priori.

Et nos quidẽ dicemus ꝙ cum urina nullo mõ odorem habet, cõpl'onis frigiditatem significat & superfluã cruditatem, & plerunq; etiã significat in acutis ægritudinibus mortem naturæ.

Vrinæ odor priuatæ indicatio.

Modo exequitur secundum ppriam intentionem. Et tria facit. Primo docet significare per priuationem odoris. Secũdo per odorem. Tertio per permutationẽ certi modi ad priuationem. secunda ibi ⌊Cum autem odorem.⌉ tertia ibi in fine ⌊In acutis ægritudinibus.⌉ Dicit primo ꝙ priuatio odoris penitus in urina significat frigiditatem cõpl'onis & superfluam cruditatem. Et in acutis ægritudinibus plerũq; significat mortem naturæ. i. mortificationem caloris naturalis. Vbi nota ꝙ cum odor fundetur in fumali uaporatione calida & sic. & urina naturalis debeat habere odorẽ acutum, sequit ꝙ priuatio eius significat priuationem huius uaporationis, & ideo frigiditatem, & quia frigiditas est causa cruditatis significat cruditatem. In acutis autem ægritudinibus, quia plurimum pendent a materia calida non uidetur quòd urina sit facta hoc modo penitus sine odore, nisi quia iam resolutus est calor naturalis & cum eo etiam præternaturalis ut in febribus accidit eliquatis in quibus etiam anhelitus est frigidus. Et ex hoc patet quo modo in acutis hęc urina significat mortem naturæ.

Cum autem odorem habuerit fœtidū et maturationis significationes in ea fuerint erit ipsius cā scabies aut ulcera in instrumentis urinæ quæ suis cognoscuntur signis. Quod si maturatio non affuerit posse erit ut sit ex hoc & posse ut sit ex putrefactione. Cūqȝ hæc in febribus fuerit acutis et nō fuerit cā mēbrorū urinæ erit signū malum.

Vrinæ fœtidę īdicatio.

Hic ponit significationes ex odore positiue. Et diuiditur in sex partes secundum sex regulas. Et partes patebunt. Prima igitur regula est ꝙ fœtor in urina si sit cum signis digestionis ex parte. s. substantiæ vrinę & hypostasis significat vlcera in instr̄is vrinæ. s. vesica aut renibus aut eorū scabiē sed si non fuerit cum signis digestionis tūc potest esse ex isto & potest esse ꝓpter putrefactionem humorum absqȝ scabie & vlceribus. Vbi nota ꝙ odor fœtidus in rebus quæ nō ex tota specie sunt fœtidæ non sit nisi ex putrefactione. Ideo cum vrina naturaliter non habeat talem fœtorem, oportet ꝙ hoc sit in ea ex putrefactione rei secum commixtæ. Talis autem res aut est sanies aut alius humor vtplurimū. Nota secundo ꝙ quando residuum corporis est sanum non obstante ꝙ in vijs vrinalibus sit ægritudo tunc vrina multotiens apparet digesta, immo digestio in vrina significat sanitatem et dominium caloris naturalis in locis quę sunt supra vias vrinæ vt infra dicetur. Cum igitur vrina est digesta & habet odorem fœtidum non est nisi ex putredine vel sanie ab instr̄is vrinæ, & hæc non sunt nisi cum vlcere aut scabie in eis, & sic patet prima pars regulæ. Cum autem digō non est in vrina tunc etiam potest esse ꝙ putredo tunc non est nisi ex vijs vrinæ. Et ideo potest etiam esse ex vlcere & scabie in eis. Sed potest etiam esse ꝙ veniat ex superioribus membris & tunc significat putrefactionem in eis prĕsertim in venis. Vrina igitur fœtida cum sanitate membrorum vrinæ significat putrefactionem in venis. Si igitur volumus discernere ex quo fit talis fœtor, hoc fit per propria signa ulcerum renum & uesicæ posita decimaoctaua tertij et decimanona. Et ex hoc patet tertia pars regulę ꝙ quando talis urina fœtida fuerit in febribus acutis & non fuerit causa membrorum urinę est signum malum, quia significat materiæ morbi fortem putredinem.

Et cū ad acredinē traxerit significabit putrefactionē quæ est in humoribus frigidā hn̄tibus substātiā, quos calor supauit extraneus, sed si ægritudo fuerit acuta erit signū mortis & significabit mortem caloris naturalis & dominium frigiditatis in natura cum calore extraneo.

Vrinæ acris indicatio.

Ista est secunda regula in qua dicit ꝙ quando urina traxerit ad acredinem significabit putrefactionem quæ accidit in humoribus substantiæ frigidæ, quos superauit calor extraneus. Sed si fuerit ægritudo acuta erit signum mortis et significabit mortem caloris naturalis & dominium frigiditatis in natura cum dominio caloris extranei. Vbi nota primo ꝙ per odorem trahentem ad acredinem intelligimus illam quæ habet odorem acetosum. Nota secundo ꝙ odor acetosus fit ex causis proportionatis ad faciēdum uaporem acetosum. Nec talis fumalis euaporatio inuenitur ī rebus corruptis, nisi cum frigiditate per priuationem fortem caloris naturalis. Nota tertio ex his quæ dixi in capitulo de humoribus. ꝙ acetosus sapor fit duobus modis. Vno modo per uiā digestionis incompletæ uel completæ cum paruo calore naturali. Alio modo per uiam putrefactionis per quam calor innatus rei exhalat in re habente subtilem & humidam substantiam sicut accidit in uino. In urina igitur cum odor fuerit acris aut acetosus hoc contingit. Aut ꝙ humores naturaliter huius saporis sicut phlegma acetosum & melancholia putresiunt. & ideo separantur ab eis partes quæ a natura expelluntur cum urina & tunc significat putrefactionem in humoribus substantialiter frigidis. Aut quia humoribus alijs tanta accidit putrefactio ut resoluatur pars spumosa naturalis caloris eorum unde fiunt acetosi. & ideo hoc erit cū mortificatione naturalis caloris & dominio caloris extranei. Et quia acuta ęgritudo fit plerūqȝ ex calidis humoribus, ideo in illa urina hoc significat mortem, quia significat defectū caloris naturalis cum multo extraneo.

Vrinæ acredo quid, & eius cā. Sapor acetosus dupl'r.

Odor uero qui ad dulcedinem trahit sanguinis significat dominium.

Vrinæ odoris dulcis īdicatio. Auer.

Ista est tertia regula in qua dicit ꝙ odor trahens ad dulcedinem significat dominium sanguinis. Et dicitur odor dulcis sicut alij odores a saporibus deriuantur, ut. 2. de anima & in de sensu & sensato, & quarto colliget. Et patet causa regulę. quia solus sanguis inter humores est uere dulcis ex his quę dixi in capitulo de humoribus.

Et quæ multum est fœtida est cholerica.

Vrinæ fœtidę īdicatio.

Hic ponit quartam dicens ꝙ urina multum fœtida significat ꝙ est cholerica semꝑ intelligendo de illis quæ sunt non propter ulcera & saniem. Sed quæritur propter quid est ꝙ sanguinei sunt fœtidi odoris magis q̃ȝ cholerici & tamen multus fœtor in urina significat multitudinem choleræ.

Vrina fœtida dupl'r & sudor similiter.

Hic dicit Dynus dupliciter urinam posse fieri multum fœtidam, similiter & sudorem. Vno modo, quia multum horribilem & molestam odoratui nostro. Secūdo quia ualde acute imprimens. Primo modo sanguinea urina, & similiter sudor sunt magis fœtidi q̃ȝ cholerici, & hoc uult Gal'. de sudore. 8. therapeu. secundo modo sunt magis fœtidi cholerici & hoc uoluit. A. hic de urina. Forte autem licet in sanguine uel sua superfluitate facilius accidat leuis putredo propter caliditatem & humiditatē, unde facilius fit fœtor in sudore sanguineo q̃ȝ cholerico, tamen uehemens fœtor magis accidet ex putredine choleræ cum putresit. unde fella quando sunt putrida sensi ego esse intolerabilis fœtoris. Et ex dictis potes aliter reddere causam.

Et fœtida ad acredinem trahens est melica.

Ista est quinta regula dicens ꝙ urina fœtida ad acredinē trahens est melancholica. Et causa est, quia phlegma sui putredine non est aptum ita facere, sicut melancholia.

Cunqȝ urina fœtidi odoris in sanis perseuerauerit significabit febres quæ ex putrefactione accidunt, aut minorationem putrefactionis quę in ipsis est retenta. Et hoc quidem demonstrabit si ilico alleuiationem habuerit.

Vrinæ fœtidę perseuerantię indicatio.

Ista est sexta regula dicens ꝙ urina fœtidi odoris perseuerans in sanis significat futuras feb. putredinis, quia scilicet significat abundantiam humoris apti ad putrescendum, aut significat ꝙ purgatur corpus a putrido humore in eo multiplicato. Et si hoc sit tunc statim post illam alleuiatur corpus eius. Et causa patet ex dictis.

In acutis ægritudinibus cum fœtor urinā comitabitur & postea ab ea remouebitur fueritqȝ ablatior hæc subito & post ipsam non consecuta fuerit requies significatio erit casus uirtutis.

Ista est tertia pars capituli in qua facit quod dictum est. Dicit igitur ꝙ si in urina acute ægrotantis fuerit fœtor & postea fœtor subito remoueatur & non sequatur requies istud significat casum uirtutis. Ex quo. n. non sequitur alleuiatio sequitur ꝙ materia mala remanet, & quia fœtor subito remouetur significat quòd uirtus de materia non potest expellere, & ideo significat quòd cadit uirtus.

Cap. V.

Cap. v. Est de signa urinæ ex spuma assumptis.

SPuma accidit ex hũiditate & uẽtositate, ꝓiecta in urinale cũ ꝓiectione urinę.

In isto cap̃. ponit signa ex parte spumæ. Et diuidit in duas partes. Primo docet quomodo fiat spuma in vrina. Secundo suas significationes. Ibi secunda. ⌊ Et spuma. ⌉ Prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo remouet dubium. secunda ibi ⌊ Ventositas. ⌉

Spumæ causa.

De prima dicit ꝙ spuma fit ex ventositate & viscositate ꝓiecta in vrinale. Et sumitur hic ventositas pro vapore & aere & pro vera ventositate, & constat ꝙ istæ duæ sunt causæ materiales spumæ cum spuma non sit nisi aggregatum ampullarum, quarum pars circundans ex viscosa & contenta est subtilis aerea vel ventosa. Et tu pro hoc lege quæ scripsi in expositione illius aphorismi. Strangulatorum &c.

Ventositas uero cum urina egrediens auxiliũ proculdubio prębet in substantia urinæ & præcipue cum uentositas in corpore superauerit quẽadmodum in urina accidit oppilationes habentium in qua multæ sunt ampullæ.

Vrinæ ventositatis & ampullarũ causa

Remouet dubium, quia posset aliquis dubitare, vñ venit ventositas quæ est causa spumæ. Et respondet ꝙ ventositas egrediens in sub̃a vrinæ. i. quę egreditur mixta sub̃æ vrinæ proculdubio prębet auxilium in generatione spumæ. Et hoc patet, quia in vrina habentium oppilationes multæ apparẽt ampullæ, quod nõ est nisi quia multa ventositas ab eis egreditur cum sub̃a vrinæ permixta. Vbi considera ꝙ intra corpus non est verisimile in vrina esse spumam, quia nõ est in loco vbi fiat agitatio aut ebullitio requisita ad spumam. Potest tamen coniungi cum ea ventositas & facit ampullas quæ dñr granula quæ apparent in medio vrinæ ad modum granulorum magis lucidorum quando in lumine perspicit. Sed hæc ventositas quæ cum vrina expellitur propter agitationem potest facere spumam. In vrina autem habentium oppilationes ideo fiunt ventositates, quia ista corpora multum abundant viscosis humoribus q ꝓ calꝛm ventosantur.

Et spuma quidem quandoq; cum suo significat colore, sicut significat sua nigredine & ruffedine in icteritia. Et est cum paruitate sui & magnitudine significat, quoniã ipsius magnitudo sigñat uiscositatẽ. Sui uero multitudine & paucitate qm̃ ipsius mꝲtitudo sigñat uiscositatẽ & multã uẽtositatẽ. Et ipsa quidẽ sigñat ꝑ rupturã suarum ampullarum cito factã aut tarde, qm̃ ruptura ampullarum tarda significat uiscositatem.

Vrinæ spumosæ diuersimode significatio.

Hic exequit de sigñonibus. Et primo narrat dispõnes spumæ per quas ipsa significat. Scd̃o ex illis docet sigñare spãliter super dispõnibus renũ. scd̃a ibi ⌊ Et paruæ qdẽ. ⌉ In prima dicit quatuor. Primum est ꝙ spuma qñq; sigñat per suum colorẽ. v̈. g. si spuma est nigra aut ruffa. i. citrina significat icteritiam. s. aut nigram aut citrinam, quia nigra significat exitum meĺici humoris, ruffa choĺici. Nam quia pꝲima mã nigra aut citrina cũ vrina expellit, ideo viscosa pars ampullarũ habet opacitatẽ et colorẽ ut appareat in spuma color eius, quod non accidit in spuma vrinarum non multæ tincturæ, quia propter multum aerem inclusum & paucum colorem & paucam opacitatem viscosæ ampullæ apparet spuma alba. Dicit secundo ꝙ spuma significat sui magnitudine. i. per magnitudinem ampullarum, & istæ significant viscositatem materiei, aliter. n. non tolleraret multam extensionem. Dicit tertio ꝙ significat sui multitudine, quia multa spuma sigñat multã ventositatẽ, & cã ẽ clara. Dicit quarto ꝙ sigñat per hoc ꝙ ampullæ cito rũpunt aut tarde ga tarda ruptura significat intensionem viscositatis.

Et paruæ quidẽ ampullæ remanentes in ægritudinibus renũ sigñant uẽtositatẽ & uiscositatẽ. Ad summũ uero hũor uiscosus in ęgritudinibus renũ ẽ malus et significat hũores malos et frigiditatẽ, & illud significãt granula quæ noĩauimus.

Facit quod dictum est, dicens ꝙ paruæ ampullæ in ægritudinibus renum sigñant uentositatem & viscositatẽ, & hoc qñ remanet. Et ad summum designãt malum, quia humor uiscosus in eis est malus, quia significat humores malos & frigiditatem & hoc significant granula quæ nunc nominauimus. s. paruæ ampullæ remanẽtes statim dictæ &c. Cõsidera igitur hic primo ꝙ paruæ ampullæ sunt duorum modorum. Quædam apparent in superficie urinæ. s. in medio circa latera urinalis quæ non sunt cum multitudine ita ut debeant dici spuma. Et quædam sunt in medio urinæ infra superficiem quæ vñr quasi moueri aut ascendendo aut descendendo sicut athomi qui sunt in medio solis, & oẽs istæ ampullæ uocantur hic etiam granula licet a ꝓprietate moderni medici dicãt granula illas ampullas qua sunt ĩ medio. Cõsidera secundo ꝙ in ægritudinibus renum. s. qñ dolor est in renibus ista granula significant ꝙ materia frigida trahit ad renes, & ꝙ si est dolor ipse augebitur ut colligi potest. 18. tertij. cap̃. 2. & hoc uoluit hic Auic. Causa autem quare hęc granula hoc significant est, quia significant uentositatẽ & mãm uiscosam circundantem quæ sunt utpꝲm a frigiditate.

Ampullæ in urina dupliciter.

Granulum qd.

Cap. vi. Est d̃ significationibus speꝵ hypostasis.

IN primis dicemus ꝙ medicorũ cõuenientia in usu nois hypostasis & sediminis iã recessit a uia cognita. Dicunt. n. hypostasim aut sedimẽ nõ illud tm̃ quod inferius descendit, sed omnem substãtiam quæ spissioris existit essentiæ ꝙ̃ aquositas & ẽ ab ea diuisa siue sit suspensa siue sit supra.

In isto cap̃. Auicẽ. determinat de sigñonibus sumptis ab hypostasi. Et diuidit in duas partes. Primo ponit descriptionem huius nois scd̃m illã significationẽ scd̃m quã est in usu medicorũ. Scd̃o sigñones. Ibi secũda ⌊ Dicemus igit. ⌉ Primo igit dicit Auic. duo. Primum est ꝙ sigño huius nois hypostasis et siꝲr sediminis scd̃m ꝙ hodie medici utunt illis nominibus recessit a uia cognita, id est ab usu ꝓprio istorũ uocabulorũ. Dicit secundo ꝙ medici dicunt & intelligunt per hypostasim et siꝲr sedimen oẽm rẽ grossioris sub̃æ ꝙ̃ est urinalis aquositas & ab illa diuisam, in ea tñ supple contentam siue stet in fundo siue sit natans siue pendens. Nota igitur primo ꝙ secundum cõem sigñonẽ hoc nomen hypostasis debet sigñare rẽ substantẽ non rẽ natantẽ. Dr̃. n. ab hypos quod est sub & thesis quod est põ. Mõ res quæ in urina apparent qñq; sunt in fundo et ꝓprie dñr hypostases. Qñq; pendẽt in medio, & dñr græco uocabulo enæorema. Qñq; natant in superficie & dicuntur nepheles. Vult igitur ꝙ secũdum pñtem usum uocabuli dr̃ hypostasis de oibus istis tribus modis, & iõ recessit a uia cognita. i. a ꝓprietate sui usus primarij. Nota secundo ꝙ non omnis res grossioris substantiæ quam aquositas urinalis dicitur hypostasis. Nam in urina grossa aut turbida in qua nulla fit sequestratio medici dicunt non esse hypostasim. Ibi tamen sunt partes humorales ingrossantes aut turbidantes aquam, quæ sunt grossioris substantiæ ꝙ̃ aquositas. Sed quia non sunt diuisæ ab ea, ideo non dicuntur hypostases. Debent autem ita esse diuisæ, vt a sensu discerni possint.

Hypostasis qd et sedimen.

Dicemus igitur quòd hypostasis multis cognoscitur modis. s. ex substantia sui & quantitate & qualitate & situ suarum partium, et loco sui & tempore, & qualitate suæ permixtionis.

Exequitur de ſignificationibus. Et diuidit in duas. In prima enumerat ſpecies hypoſtaſis per quas ſignificat. Secũdo per illas docet ſignificare. ſecunda ibi ⌊Significatio vero.⌉

In prima dicit ꝙ hypoſtaſis ſignificat multis modis. ſ. ex ſui ſubſtantia, quantitate, qualitate, ſitu partium, loco, ſui tẽpore. ſ. ſui deſcenſus & qualitate ſuæ permixtionis. i. ꝙ multum ſit commixta cũ aquoſitate aut multum ſeparata, uel ꝙ faciliter commiſceatur cum urina per agitationem aut non. Sunt igitur ſeptem modi quos medici conſiderauerunt in quibus eſt vtilitas. Nec expectemus hic ſufficientiam, quia iſta diuiſio non debet eſſe generis in ſpecies. Eſt enim ſubiecti in accidentia non omnia, ſed quæ vtilia ſunt ad ſignificandum ſuper corporis diſpoſitiones.

Significatio uero eius ex ſubſtãtia ſui eſt, quoniam hypoſtaſis aut erit naturalis laudabilis demonſtrans digõnem & maturationem naturalẽ & hæc erit alba & deſcendẽs inferius, & eius partes continuæ & ſimiles & æquales, & oportebit ut ſit rotunda habens figuram æqualis ſubtilis ſimilis hypoſtaſi aquæ roſaceæ.

Hic exequitur ſignificare per hos modos. Et diuiditur in ſeptem. Secunda pars incipit diſtanter a prima per quatuor columnas ibi. ⌊Hypoſtaſis vero ſignificatio ex quãtitate.⌉ tertia ibi ⌊Eius autem ſignificatio.⌉ quarta ibi ⌊Ex ipſius uero ſitu.⌉ quinta ibi ⌊Eius autem ſignificatio ex loco.⌉ ſexta ibi ⌊Significatio vero.⌉ ſeptima ibi ⌊Significatio autem.⌉ Prima in duas. Primo ſubintelligendo vnam diuinationem hypoſtaſis ex modo ſubſtantiæ, quia aliqua eſt naturalis & aliqua non naturalis ponit ſignificationes naturalis. Secũdo modorum non naturalis. ſecunda ibi ⌊Non naturalis uero.⌉ Prima in tres partes. Primo enumerat conditiones & ſignificata naturaliſſime hypoſtaſis. Secundo comparat illa puri ſiue ſaniei laudabili. Tertio reſpondet quibuſdam tacitis dubijs. ſecũda ibi ⌊Et ꝓportio.⌉ tertia ibi ⌊Et naturalis qdẽ.⌉

Primo dicit ꝙ ſignificationes hypoſtaſis ex parte ſubſtantiæ ſunt hoc modo ꝙ quandoqꝫ hypoſtaſis eſt naturalis & laudabilis cuius ſignificata ſunt digeſtio & maturatio naturales, & iſta debet eſſe alba deſcendens ad fundum & eius partes debent eſſe continuæ ſimiles & æquales rotundæ figuræ æqualis ſimilis hypoſtaſi aquę roſatę. Vbi nota ꝙ. 8. ſunt conditiones quas. A. hic ponit in hypoſtaſi naturali & laudabili demõſtrante digeſtionem naturalem. Vna eſt ꝙ ſit alba, & hoc ideo quia fit per digeſtionem mẽbrorum tertiam ſecundum vnam viam, aut quia eſt pars chyli ſecũdum aliam. Modo tertia digeſtio dealbat ad naturam membrorum conuertendo. Et hanc cauſam aſſignat. Gal. primo progno. cõmen. vlti. Secunda conditio eſt ꝙ deſcendat inferius. ſ. ad fundum vrinalis & huius cauſa eſt, quia cũ ipſa ſit terreſtris reſpectu aquoſitatis, & ideo grauior niſi detineatur a ventoſitate deſcendit. Nunc autem cum eſt complete digeſta eſt ab ea excluſa ventoſitas. Tertia conditio eſt ꝙ partes eius dicunt eſſe continuę adinuicem, quia diuulſio hypoſtaſis ſignificat ꝙ non vniformiter proceſſit actio naturæ in materiam, & ideo non eſt cõplete digeſta. Quarta conditio eſt ꝙ eius partes ſint æquales adinuicem & intelligitur æqualitas in ſubã, quia vna ſit ita groſſa ſicut alia, & cauſa eſt eadem quæ prioris conditionis. Quinta cõditio eſt ꝙ partes ſint ſimiles in corpore propter eãdem cauſam.

Hypoſtaſis naturalis & laudabilis cõdõ octuplex. Gal.

Sexta conditio eſt ꝙ ſit figuræ rotundæ, vbi nota ꝙ uerſus fundum debet eſſe figuræ rotundæ, ſed ſecundum ſitum altitudinis debet eſſe pyramidalis figuræ. Cuius cauſam licet plures aſſignet Auer. 4. colliget. credo tamen eſſe, quia cum hypoſtaſis expellatur mixta cum tota aquoſitate vrinali & poſt per partium deſcenſum congregetur accidit illud quod in caſu pulueris, vel frumenti ab alto ad cumulum faciendũ quoniam tales cumuli ſunt ſuperius acuti & lati inferius. quidam autem dicunt hoc eſſe, quia calor naturalis hanc figuram intendit. Cuius ſignum eſt quia cor eſt talis figuræ, & quia calore naturali agente quædam partes ſunt ſubtiliores quas oportet in acutum tendere. Et de iſtis locutus eſt Auer. Septima conditio eſt ꝙ ſit æqualis ſubtilis. i. ſit tota hypoſtaſis in modo ſubſtantiæ mediocris ad ſubtilitatẽ decliuis. Nam talis ſuperfluitas quæ cum vrina expellit nõ debet eſſe multum groſſa. Vltima conditio eſt explanatiua ſeptimæ ꝙ ſit ſimilis hypoſtaſi aquæ roſatæ. Nam experti ſunt medici ꝙ naturaliſſima hypoſtaſis eſt in illa ſubtilitate. ſ. hypoſtaſis aquæ roſatæ. Et in hac intelligũtur duę quas addit Iſaac, quarum vna eſt ꝙ cum aqua concutitur mouet̃ uerſus rurſum. Secunda ꝙ nõ multũ faciat turbidare vrinã. Nã expertum eſt hãc cõdõnem euenire qñ eſt optima.

Hypoſtaſiſ optima pyramidal̃ figuræ.

Et proportio ſuæ ſignificationis ſuper maturationem mãę in toto corpore eſt ſicut proportio ſignõnis materiæ puris albi lenis ſimilis eſſentiæ ſuper maturationem apoſtematis. Sed pus eſt ſpiſſum & hoc eſt ſubtile.

Hic oſtendit habitudinem hypoſtaſis ad ſaniem. Et dicit ꝙ proportio ſignificationis hypoſtaſis iam dictæ ſuper maturationem materiæ in toto eſt ſicut proportio puris albi & lenis & ſimilis eſſentiæ ſuper ſignificationem maturationis materiei apoſtematis, ſed tamen eſt differentia, quia pus eſt ſpiſſum & hypoſtaſis eſt ſubtilis. Et ego dixi ſecundum utranqꝫ poſitionem de præcedentibus ꝙ non omnino ſic ſe habet hypoſtaſis ad humorem digeſtum, ſicut pus ad humorem apoſtematum digeſtum. Nam hypoſtaſis eſt ſuperfluitas aliquo modo apud utranqꝫ viam. ſed ſanies eſt ipſum principaliter digeſtum in digeſtione humoris facientis apoſtema. Sed in hoc eſt ſimilitudo ꝙ vtraqꝫ ſignificat maturationem. Nota tamen ꝙ hic per pus debemus appropriate intelligere pus in apoſtemate genitum, quod oportet eſſe groſſum ꝓpterea ꝙ eſt in loco conſtricto & reſoluitur ſuum ſubtile plus qꝫ in hypoſtaſi, ꝓpterea ꝙ humor ex quo fit hypoſtaſis eſt in venis cum multo alio humore, vnde prohibetur reſolutio talis qualis eſt in ſanie apoſtematis.

Et hypoſtaſis quidem & ſediminis ſignificationes ſunt bonæ, licet tinctura deficiat & æqualitas. Verum ęqualitas apud antiquos melior eſt tinctura. Aequalis nanqꝫ quæ non tantũ eſt alba ſed rubea eſt melior alba quæ eſt aſpera.

Hic reſpondet quibuſdam dubitationibus. Et diuiditur in ſex partes. ſecunda ibi. ⌊Amplius.⌉ tertia ibi ⌊Male autem.⌉ quarta ibi ⌊Et hoc quidem.⌉ quinta ibi ⌊Et in macilentis.⌉ ſexta ibi ⌊Et in nullis.⌉ Dubium primũ eſt vtrũ deficiente aliqua iſtarum conditionum ſint bonæ eius ſignificationes. Reſpõdet igitur ꝙ licet deficiat tinctura & etiã deficiat æqualitas, tamen ſignificationes eius ſunt bonæ.

Dicit ſecundo ꝙ tamen melior diſpoſitio eſt æqualitas qꝫ tinctura. & ratio, quia hypoſtaſis æqualis nõ alba ſed rubea eſt melior qꝫ hypoſtaſis alba inæqualis & aſpera. Vbi nota qꝫ quemadmodum in multis corporis diſpoſitionibus inuenitur magis & minus in bonitate & malitia, ita in ſignis, & ita inuenitur hypoſtaſis laudabilis, licet non ſit optima.

Ratio autem ſecundi dicti oportet ꝙ reſtringatur ad hypoſtaſes laudabilis ſubſtantiæ. Nam in hypoſtaſi mala nõ eſt verum ꝙ melior ſit æqualitas, immo eſt in ea vituperabilis vt infra dicetur. Et hoc modo particulariter intelligẽdo cã dicti eſt, quia modus ſubſtantiæ non datur hypoſtaſi laudabili niſi a calore digerente. Albedo autem qñqꝫ dat̃ a ventoſitate mixta cum hypoſtaſi: vt col. r. 2. ꝓgnoſticorum. & iõ abſolute laudabilior eſt in bona hypoſtaſi æqualitas qꝫ albedo. Sed forte dicitur ꝙ talis alba ſine æqualitate eſt malum ſignum, cuius oppoſitum dixit hic Auicen. & aſſumptũ eſt Hippo. ſecundo prognoſticorum. textu commenti. 28. cum dixit. Alba autem & liquida lenis ſi mala. ſ. hypoſtaſis. Hippo.

Et Gal.

Et Gal. commento eodem, ut patet legenti. Hic dicit Hip. ibi nominare hypostasim quæ non vere est æqualis, sed pmixta ex paruis partibus ventositatis & humoris, vt Gal. dicit in commen. Dico secundo ꝙ hæc & si sit mala hoc nō est quia nullomodo significet bonum, sed quia est mala respectu illius q̄ est optīa, & respectu illius albæ in qua partiū diuersitas est maior, quia partes non sunt ita ad parua condiuisę. Nō igr̄ uoluit ibi Hip. ꝙ omnis alba liquida & lenis sit mala, sed aliq̄ talis est mala cōpatiue, qd̄. A. hic non negat.

Amplius plurimæ hypostases secundum colorem urinæ existunt. sed ex eis quæ diuersificātur alba est melior, post illam rubea, & post ipsam citrina, & post eam illa quæ ē ut arsenicum, & malitia quidem a lentiginosa incipit. Tu autem non attendas illud quod alij dicunt. nam albedo erit quandoqꝫ non propter maturationem & æqualitas non est nisi propter maturationem, & dealbedine est quæ est propter uehementem uentositatis commixtionem.

Hypostasis color melior et deterior.

Hic remouet secūdū dubiū. Et ē tale, utrū hypostasis debeat esse eiusdem coloris cū vrīa, & quis est ordo hypostasis mali coloris aut boni. Dicit igitur primo soluendo ad dubium ꝙ plures hypostases sunt coloris vrinę. Dicit secundo ꝙ quando hypostasis diuersificatur a colore urinę melior est alba. secundo loco rubea. tertio quę est citrina. quarto q̄ est sicut arsenicum. Sed mala absolute, quia plus mali q̄ꝫ boni significat, aut quia non significat bonum incipit a colore lentiginoso. Secundo nota quo ad hanc partem remouet errorem circa solutiōem primi dubij dicens, ꝙ tu de primo dubio non credas illud quod dn̄t alij, supple dicentes ꝙ albedo est melior q̄ꝫ substantia. Et ratio est. quia albedo nō semper est propter digestionem, immo quandoqꝫ propter multæ uentositatis permixtionem. Sed ęqualitas supple in hypostasi laudabilis substantię nunq̄ꝫ est nisi propter maturationem, & hoc est quod supra dixi de mente Gal. primo ꝓgno. Nota igitur primo ꝙ licet non de eadem substantia sint hypostasis & aquositas, tamen humor tingens aquositatē plerunqꝫ commiscetur cum hypostasi & ipsam tingit. & multotiens conuenit ꝙ hypostasis est superfluitas ex humore tingente vrinam, & quia superfluitas multotiens attestatur in colore aliquo modo illi cuius est superfluitas, ideo conuenit etiam hypostasim similari vrinę in colore. Nota secundo ꝙ quandoqꝫ diuersificatur ī colore, & hoc potest multis causis contingere. Nam quādoqꝫ materia hypostasis est grauis grossa non bene commiscibilis cum aquositate & de se colorē habens, vnum non facile tingitur ꝓpter aliquid ꝑuum ex humore alio commixtum, vt verbi gratia, hypostasis fiat nigra & non aquositas aut alba aut rubea. Nota tertio ꝙ hypostases ab albo procedentes in citrinum vsqꝫ ad colorē arsenici citrini non ponuntur absolute malæ, quia non oportet humores a quibus deciduntur carere digestione, aut pl̄m esse recedentes a naturalitate. Sed illa quæ est in colore lentiginis, & aliæ quæ magis ad nigrum sunt tēdentes significāt aut fortem adustionem aut forte frigus vtplurimum, & iō absolute malę modo dicto. Sed in coloribus bonis prima est alba. Non tamen qualibet alba qualibet rubea est melior, ut patet ex dictis, sed aliqua vt illa quę habet conditiones bonas omni rubea est melior, & illa significat perfectionem digestionis, quod non facit alia. secundo loco est rubea, significat dominium humoris benigni. Nam licet significet longitudinem morbi respectu albæ dictæ, est tamen nuntia fides sperandæ salutis. vt Hyppo. secundo prognosti. textu commenti. 27. Citrina autem est tertio loco, quia color eius est ex cholera non multum maligna. Et similis arsenico ꝗa maiorem habet citrinitatem magis accensam cholam significat.

Hypostasim diuersificari ī colore mł tiplicit.

Hippo.

Malæ autem hypostasis incontinuitas melior est quàm ipsius continuitas. Et hypostasis quidem mala est quàm e uicino scies. Bona autem hypostasis de qua loquimur puri assimilatur & phlegmati crudo cum tenuis fuerit. Verūtamen pus ab ea differt per fœtorem, & phlegma crudū separatur ab ea conculcatione suarum partium. Et ipsa ab utrisqꝫ differt subtilitate & lenitate.

Hic respondet tertio dubio. Primo facit quod dictum est, secundo notificat malam & bonam hypostasim. Dicit igr̄ primo ꝙ incontinuitas malæ hypostasis est melior sua continuitate, quia continuitas significat completum dominium frigoris coagulantis aut caloris adurentis, incontinuitas non tantum significat dominium. Et sic soluitur dubium an semper melior sit continua q̄ꝫ inconitnua. Dicit secundo ꝙ q̄ sit mala hypostasis paulopost dicetur. sed bona hypostasis similatur puri & phlegmati crudo quādo ista sunt tenuia. Cognoscitur tamen a pure vel sanie per fœtorem. Et discernit a phlegmate crudo conculcatione suarum partium. Nā partes phlegmatis sunt viscosiores & difficilius abinuicem separantur concussa vrina. Et tu hic per pus intellige pus apostematis non generaliter. Hypostasis autem optima vtroqꝫ istorum est leuior & subtilior.

Hypostasis bona.

Et hæc quidem hypostasis non quęritur nisi in ęgritudinibus, quoniam in sanitate non requiritur, & illud est quoniam non dubitatur quin in corpore ægri malæ retentæ sint materiæ, & in uenis ipsius quæ nisi maturentur portendunt corruptionem. In uenis autem sani non semper oportet esse humorem qui sit excutiendus. sed si est melius est ꝙ hoc significent ex eis superfluitates quæ in eis superfluunt ex cibo a digestione priuatæ. deinde superfluit superfluitas quæ in urina fit hypostasis siue matura siue non matura.

Hic remouet quartum dubium. Et est vtrum in urinis bonis sanorum sit expectanda hypostasis. Et dicit ꝙ non quæritur nisi in ægritudinibus, & ideo in sanitate nō requiritur. Ratio autem est quia non dubitabitur ꝙ in corpore ęgri sint retentæ malæ materiæ in suis venis, quæ nisi maturent portendunt corruptionem, sed non oportet ꝙ in venis corporis sani sit humor excutiendus. Dicit secundo quo ad hanc partem, ꝙ si hypostasis inuenitur in corpore sano melius est vt ipsa significet in eis sanis superfluitates quæ superfluūt ex cībo priuato digestione, deinde ex illis superfluit superfluitas q̄ descendit, & fit hypostasis in vrina siue matura siue non matura. Et hic locus est notabilis. Nam primo est dubium. Vtrum in bona vel perfecta vrina sanorum debeat esse hypostasis. Et videt̄ ex Aui. ꝙ non. Primo hic. Nam si nō requiritur nisi in ægritudinibus intelligitur ꝙ non requirit̄ ad bonum significandum, & ideo in sanis ad significandum bonum non requiritur hypostasis, si. n. per hoc quod dicit non requiritur intelligeret solum quod non est necessarium esse, similiter etiam non requiritur in ęgritudinibus, quia non obstante ꝙ habeant humores malos, stat tamen virtutem non digerere & nihil emittere de illis per vrinam, vt accidit ī prīcipijs morborum. Secundo hoc idem apparet ex suo mō loquendi infra in cap̄. de optima vrina, vbi dixit ꝙ debet habere hypostasim albam, & hoc non dixit absolute, sed cum conditione si hypostasim habeat innuit ꝙ potest eē optīa sine hypostasi. Sed oppositum vult Gal. prīo de crisi, vbi dixit. Laudabilis vero vrinarum est illa quę est boni coloris in qua est nubes alba lenis & æqualis aut residens in fundo vasis aut natans in supremo aut pendens in medio. Et laudabilior harum trium est, cuius nubes subsidet q̄ꝫ sit cuius nubes pendet in medio deinde tertia cuius nubes pendet in

Hypostasis an debeat esse ī vrinis sanorum.

ſupremo.hæ nancꝫ ſpecies vrinæ ſignificant digeſtionē.Reliquarum vero omnium ſpecierum vrinæ quædam ſignificant contrarium digeſtionis, & quædam perditionem. In hoc dubio reſpondet Dynus ꝙ ſanorum quidam ſunt ſani optime aut ſimpliciter,quidam cum latitudine.In vrinis aūt ſanorum optime nō requiritur hypoſtaſis & hoc propẻ duas cauſas.Vna eſt quia deficit materia,vt.A.dicit.Non enim eſt in eorum venis humor excutiendus.ſecunda ex pte agentis,quia vt dicit Dynus.hypoſtaſis fit a calore naturali & p̄ter naturam ſimul,vt alleg.ex Gal.In ſano autem cum latitudine poteſt eſſe hypoſtaſis.quia ſtat in eo materia ſupfluēs & agens,quia aggregatum ex vtroqꝫ calore. Sed hęc rñſio non eſt digna tanto viro.Primo quia allegat Gal.male.Nā Gal.primo prognoſti.commen.vlt.vult ꝙ hypoſtaſis ī hoc differt a ſanie, quia cauſæ facienti hypoſtaſim non coniungitur diſpoſitio vel calor præter naturam,ſed bene in ſanie.

Sanum dupl'r.

Gal.

Alij ſunt qui dicūt ꝙ in corpore ſaniſſimo & optime recto nunqꝫ apparet hypoſtaſis.Et ratio quia in eo non ſunt humores mali qui ſint excutiendi & ſuperfluitas tertiæ digeſtionis ſufficienter per poros expellitur.nam q̄to naturalis calor eſt fortior tanto illius ſuperfluitatis diſſolutio eſt occultior. Dicunt ſecundo ꝙ in venis ſani ſtat eſſe aliquam partem excutiendam per vrinam.Nam non omne paruum quid abūdātiæ humoris trahit a latitudine ſanitatis ſimpliciter,licet non ſit in optimo eius gradu abſolute. Alij vero dicunt ꝙ non in qualibet vrina ſani ſimpliciter ſemper optime recti debet eſſe hypoſtaſis,vt puta in illis quæ minguntur poſt digeſtionem ſanguinis completam,ſed in cuiuslibet ſaniſſimi optīe recti vrina quæ mingitur in tempore digeſtionis ſanguīs requiritur hypoſtaſis.Et primum horum dicūt voluiſſe.Aui. ſecundum vero eſt id quod dixit Gal.primo de criſi cum dixit.Et dico ꝙ q̄diu ſanguis permanet in ſemita digeſtionis in omnium vrina quæ mingitur videtur ſedimen lene ęquale album plurimum.Et conſtat ꝙ loquitur Gal.de vrinis ſanorum,& de his quæ in illa hora minguntur loquitur,vt dn̄t in loco ſtatim allegato.Et fortaſſe hic modus eſt verior. Et reſtat dubium de qua digeſtione loquitur Gal.& reſpondetur ſecundum Pluſqꝫ commentatorē ꝙ de digeſtione in hepate.Sed apud ſecundam opinionem ſupra poſitam de hypoſtaſi intelligendum erit de digeſtione in venis & membris quæ eſt tertia. Secunda diffi.eſt de illa parte.Sed ſi eſt.melius eſt vt hoc ſignificent ex eis ſuperfluitates a digeſtiōe priuatæ.Nam melius videtur ſignificare ſuperfluitates digeſtas qꝫ indigeſtas vt conſtat igitur non eſt melius ꝙ ſignificet ſuperfluitates &c. Hic locus eſt vnum de principijs fundamentalibus opinionis.Monachi.Nam dicit Monachus ꝙ ſi eſt humor excutiendus in venis ſanorum melius ē vt ille humor ſit ſuperfluitas ex cibo veniens a ſtomacho ad hepar q̄ priuatur digeſtione ſecunda,& eſt apta vt expellatur cū vrina & fiat hypoſtaſis matura aut īmatura.nam iſtę ſuperfluitates ſunt inter alias minime lęſiuæ corporis & ex hoc vult hypoſtaſim minime eſſe ex humore genito per ſecundam digeſtionem tanqꝫ ſuperfluitas digeſtionis tertię.Nam ſi ſic eſſet melius eſſet vt ſit ex digeſtis qꝫ indigeſtis humoribus.

Truſianus.

Qui vero volunt tenere aliam viam dicunt ꝙ ſi eſſet hūor excutiendus in venis ſani,aut ſi eſt hypoſtaſis in vrinis ſanorum melius eſt vt ſignificet ſuperfluitates tertię digeſtionis cibi quæ ſunt priuatæ digeſtione principaliter intenta a mēbris & ſunt aptæ expelli cum vrina. Si quis autem inſpecu lari vellet poſſet elicere ꝙ hypoſtaſis ī ſanis fit ad modum, Truſiani & in infirmis ad modum poſitionis ſecundę.

Et in macilentis quidem eſt ſedimen paucum quod deſcendit ſecundum ſanitatis diſpoſitionē, & proprie qui exercitio utūtur & artibus ſe exercent laborioſis.Et non multiplicatur huiuſmodi hypoſtaſis niſi in corporibus pinguium ocioſe uiuentium.Et propter hoc etiam in urinis ęgrorum macrorum non eſt expectanda hypoſtaſis tantum quantum in urinis ægrorum pinguium, quoniam eorum ægritudo multotiens recedit ita ꝙ nil deſcendit.Et multotiens hypoſtaſis in eorum urinis non peruenit ad hoc ut deſcendat,ſed tn̄ plerūqꝫ ē modicū eius in eis natās aut pendens

Hic remouet quintum dubium inferendo vnum corrolarium.Dubium igitur eſt vtrum in omnium corporum ſanorum vrinis ęqualiter requiratur hypoſtaſis.Et dicit ꝙ in diſpoſitione ſanitatis in macris & vtentibus exercitio multo & artibus laborioſis parum deſcendit de ſedimine ſiue hypoſtaſi in diſpoſitione ſanitatis,immo non multiplicatur hypoſtaſis niſi in corporibus pinguium & vtentium ocio. Infert ſecundo corrolarium ꝙ in urinis macrorum ægrorum non eſt expectanda hypoſtaſis ſicut in urinis pinguiū ægrorum.Et ratio quia multotiens ægritudo macrorum recedit ſine hoc ꝙ aliquid deſcendat ad fundum. Sed plerunqꝫ ē in eis ſedimen paucum pendens in medio aut natans in ſupremo.Et cauſa omnium iſtorum ē quia humores macrorum ſunt pauci ſubtiles facile reſolubiles niſi eſſent melancholici qui etiam ſunt paucorum humorum.Nam ſiue apud opinionem Pluſqꝫ commentatoris,ſiue alia multitudo reſolutionis et motus ad exteriora paucificat hypoſtaſim.Ad quod iuuat ꝙ ex phlegmaticis humiditatibus cum digeruntur multa ſequeſtratur hypoſtaſis,non ſic eſt ſiccis.

Hypoſtaſis q' bus uriſ cōtingat qbus uero non.

Et in nullis quidem urinis hypoſtaſis ilico cū mingitur deſcendit niſi in eis quæ ualde maturę ſunt,immo in eis parum expectādum eſt.Et plures ex hypoſtaſis coloribus ſunt ſecundum plurimum ſecundum colorem urinæ, ſed melior ex eis quæ diuerſificantur eſt alba,poſtquam eſt rubea, deinde citrina.

Remouet ſextum dubium.Et eſt vtrum in vrinis ſtatim reſideat hypoſtaſis.Dicens ꝙ in nullis vrinis ſtatim cū minguntur reſidet hypoſtaſis niſi ſint valde maturę.Nā de iſtis in deſcenſu parum eſt expectandum.Et cauſa eſt,quia ventoſitas non eſt cōmixta cum ea.Repetit autem ꝙ plures colores hypoſtaſis ſunt ſecūdū colores vrinę,ſed illaꝝ q̄ diuerſificant melior eſt alba,deinde rubea,deinde citrina.

Non naturalis uero hypoſtaſis alia eſt ſimilis raſuræ inteſtinorum corticalis quæ eſt furfurea aut herbina aut ſimilaginea aut ſimilis arſenico rubeo,aut ei quod eſt ualde citrinum,alia eſt carnoſa,alia eſt adipina,& alia eſt ſanioſa,& alia eſt mucilaginoſa,& alia eſt quæ eſt ſimilis fruſtulis fermenti in aqua ſoluti,& alia eſt ſanguinea ſanguiſugalis,alia capillaris,& alia eſt arenalis granoſa & alia eſt cineritia.

Hic exequitur de alio membro.ſ.de hypoſtaſis non naturalis ſubſtantiæ.Et diuiditur in duas.Primo enumerat modos non naturalis hypoſtaſis. ſecundo eius ſignificationes. ſecunda ibi.⌊Similis vero.⌉ In prima dicit ꝙ de ſpēbus hypoſtaſis non naturalis ſubſtantię quædam eſt corticalis, & ita eſt plurimum modorum.Nam vnus eſt corticalis ſimilis raſurę inteſtinorum furfureæ,alius eſt herbinæ, alius ſimilaginee,alius illius quæ eſt ſimilis arſenico rubeo,aut illi quod eſt valde citrinum.ſecunda ſpecies eſt hypoſtaſis carnoſa.tertia eſt adipina.quarta eſt ſanioſa.quinta eſt mucilaginoſa.ſexta eſt ſimilis fruſtulis fermenti in aqua diſſoluti.ſeptima eſt ſanguinea ſanguiſugalis.octaua eſt capillaris.nona eſt arenalis granoſa.decima eſt cineritia. Vbi conſidera ꝙ licet naturalis ſit unius modi,tamen pręternaturalis eſt multorum modorum,ſicut recedere a medio eſt multipl'r,

Hypoſtaſis nō nālis duplex.

non

non obstante ꝙ medium sit vnum. Sufficientia autē istorum decem modorum potest assignari, sed oportet ꝙ fundetur super experientia ꝙ aliorum modorum non inueniantur. Nam non potest cadere in diuisionibus per se notis nisi experientia mediante. Nam ratio non probat quin possit eē ossuosa, nisi ꝙ nunquam est visum ægredi ossa per vrinam. Et iō dimittendo modorum sufficientiam sequamur partes.

Similis uero rasuræ intestinorum corticalis, alia est petaloides magnarum partium rubearū aut albarum, quæ significat secundum plurimū ꝙ separatæ fuerunt ex membris quę sunt propinqua membris a quibus diuiduntur urinæ & sunt membra mingendi. Et albæ significant ꝙ sunt ex uesica propter ulcera quæ sunt in ea aut scabiē aut corrosionem. Rubeæ autem carnosæ significant ꝙ sunt ex rene. Et ex petaloydibus quidem sunt quæ sunt coloris fusci & obscuri, aut squamis piscium similes. Et hæc est uehementer mala, & omnibus spebus hypostasis quas nominauimus deterior, & significat petalorum mēbrorum radicalium rasuram. Verum duo prima ipsius genera nullo modo impediunt, immo plerunque uesicam mundando sanant. Et dixerunt quidam cuidam homini se in potu tribuisse cātarides, qui cortices albos quasi uenosos minxit, qui cum in aquositate fricabantur resoluebātur & tingebanť tinctura rubea qui factus ē sanus & uixit.

In hac parte ponit Aui. significationes harum specierum hypostasis non naturalium. Et diuiditur in decem partes, sicut sunt decem maneries. secunda ibi⌊Et tu quidam.⌉ Tertia ibi⌊Hypostasis vero adipina.⌉ Quarta ibi⌊Saniosa vero.⌉ Quinta ibi⌊Mucilaginosa.⌉ Sexta ibi⌊Capillaris vero.⌉ septima ibi⌊Quæ autem frumenti.⌉ Octaua ibi⌊Arenosa.⌉ Nona ibi⌊Plurimum.⌉ Decima ibi⌊Sāguisugalis.⌉

Petala quid,

Circa primam partem nota petala dn̄r partes latæ plus ꝗ profundæ. hypostasis igitur similis rasurę intestinorum corticalis ab Aui. hic ponitur ex parte ꝗtitatis trium modorum quorum duo sunt manifestę latitudis ad sensū una nō ita manifesta. Et istos modos tres subdiuidit vt dicam. Primus igitur modus istius est hypostasis petaloides magnarum partium, quia partium manifestę lōgitudinis & latitudis plusꝗ communiter est furfur. Secundus modus est latitudinis & profunditatis similis furfuri. Tertius est similis crimno & est crinoys simula frumēti, q̄ est farina granosa grossa. Primo igitur Aui. distinguit significata primi modi. secundo secundi. tertio tertij. secūda ibi⌊Et ea qdē.⌉ Tertia ibi⌊Crimnoydis vero.⌉ In prima parte dicit quatuor. Primum est ꝙ de hypostasi simili rasurę intestinorum quędam est petaloides magnarum partium albarum aut rubearum quæ significat ꝙ sunt ex membris mingendi. s. vesica vel poris uritidibus aut rene. Et albæ significant ꝙ sunt ex vesica ꝓpter vlcera vel scabiem. Et rubeæ carnosæ sunt ex renibus. Secundum dictum est ꝙ ex petaloydibus quædam sunt quæ sunt fusca & obscuri coloris similia squamis piscium in liuiditate & luciditate. & ista sunt uehementer mala. Et deterior omnibus speciebus hypostasis nominatis significat rasurā membrorum radicalium. Tertium dictum est ꝙ duo prima nullomodo impediunt immo plerunq; vesicam mundādo sanant. Quartum dictum est ꝙ quidam dixerunt se dedisse cuidā i potū cātarides, q mixit cortices venosos albos, q cum fricabantur in aquositate resoluebantur & tingebātur tinctura rubea, qui factus est sanus & vixit. Nota igiť primo ꝙ petala siue partes latę modo dicto minguntur in vrina plerunq; cum sanie, vnde non videntur nisi concussa urina: Oportet igitur cum saniem videris in vrina agitare & ꝓspicere si petala sunt natantia. quandoq; absq; sanie, & etiā melius videntur vrina circūuoluta fortiter vt natent. Nota secundo ꝙ hæc petala quandoq; habent substantiam duram, vt caro vel pāniculus & tunc non ambigitur ꝙ fuerint partes membrorum per excoriationem vel corrosionem separatæ. Et cum sunt alba lata sunt ex vesica. Cum oblonga paucæ latitudinis ex poris vritidibus aut collo. Cum rubea aut citrina ex rene. Supra autem venire nō possunt propter viarum stricturam, & ista omnia impediunt & sunt mala significantia vlcera in istis membris. Quandoq; autem hæc petala non sunt ita dura, immo cum fricantur digitis resoluūtur in aqua ad modum pastæ aut luti aut pinguedinis, & ista aliquando sunt ex membris mingendi. Nam quandoq; in eis congregantur quædam res viscosę ad modum panniculorum adherentium vesicæ & parietibus venarum & pororum & proprie sunt alba. Et de istis fuit illud quod dictū ē de illo qui sumpsit in potu cantarides, & ista non sunt mala nec per viam signi nec causę. nam exitus eorum sanat oppilationem, & significat sanitatem. Et de istis intelligit Aui. in tertio dicto. Et ideo dixit ꝙ duo prima genera non impediūt scilicet quandoq; non vniuersaliter intelligendo. Aliquando hæc petala quæ hoc modo resoluuntur per fricationem sunt similia squamis piscium & fusca, & ista significant liquefactionem membrorum radicalium, & ideo non sunt nisi mortalia. Accidunt autem quia carne eliquata & in locis calidis permanente eliquata transit in hac forma ꝑ vias strictas colatorij. Sed cum veniunt ad vesicam ibi coagulantur & conuertunť in petala non tanto exn̄te ibi calore prohibet illam coagulationē. Ex qbus particulas omnes plane intelliges.

Hypostasis petaloydis indiciū.

Et ex ea quidem quæ est sicut rasura intestinorum est quædam quæ est minoris latitudinis ꝗ duæ prædictæ & spissioris substantiæ quæ si rubea fuerit uocatur herbina, & si rubea non fuerit uocatur furfurea. Et herbinæ quidem si fuerint rubeæ partes plerunque sunt partes hepatis adustæ & plerunque est sanguis in eo adustus & plerunque est etiā ex rene. Sed quæ est ex rene est maioris continuitatis carnosa, aliæ uero duæ plus similanť ei quæ nō est carnosa et fracturas ē magis recipiens. Et cum iuehementer trahit ad citrinitatem est ex rene proculdubio, quoniam illa quæ est ex hepate ad rubedinem trahit fuscam & quādoque associatur ei in hoc illa quæ ē ex rene. Furfurea uero hypostasis quandoq; est ex scabie uesicæ & quandoq; ē ex liquefactione membroꝝ. Et differentia inter eas est ꝙ cum illic in radice membri fuerit pruritus & fœtor erit ex uesica, & proprie cum pus prius mictū fuerit, & præcipue cum aliæ significationes urinæ demōstrauerint maturationem & fuerint uenæ superiores sanæ complexionis, & nō fuerint in eis macula immo in uesica. Sed si cum inflāmatione fuerit & uirtutis debilitate & membrorum mingendi incolumitate & color fuscitati attinuerit erit tunc ex liquefactione humoris.

Modo ponit signa secundę maneriei. s. quæ habet furfuris quasi latitudinem & grossitiem. Et dicit tria. Primo dicit ꝙ de hypostasi corticali quædam est minoris latitudinis ꝗ duæ prędictę & maioris spissitudinis. s. profunditatis, q̄ quādoq; est rubea, quandoq; non sed alba. Et cum est rubea vocatur herbina, & cum est alba vocatur furfurea. Dicit secundo ꝙ herbina si est rubea aut fusca significat liqefactionē partium hepatis aut sanguinis adusti & quādoq; est ex rene.

Hypostasis herbine idicatio.

sed si est duorum primorum tunc est magis trahens ad rubedinem fuscam, & non est ita dura carnosa, immo facilius frangitur & dissoluitur. Et quando vehementer trahit ad citrinitatem est ꝓculdubio ex rene. & ista est quam dixit supra similem arsenico ualde citrino. Dicit tertio ꝙ furfurea quandoq; est ex scabie vesicæ, quandoq; ex liq̄factione mēbrorum. Et horum differentia cognoscitur hoc modo, quia si est illic fœtor & dolor & pruritus in radice virge. s. circa pectinē erit ex vesica & proprie si minxerit pus, & proprie qñ aliȩ significationes demonstrant vrinæ maturatiōem, & nō fuerit macula in venis superioribus totius corporis. Sed si fuerit cum inflāmatione & debilitate virtutis & cum incolumitate membrorum vrinæ & color fuerit fuscus tunc significat ꝙ est ex liquefactione humoris. Et causæ harum diuersitatū sunt similes superioribus. Sed solum est diuersitas, quia cum sunt petala parua fusca resolubilia significant humorum liquefactionem, magna autem membrorum. Et tu ex his considera quód non repugnat hæc parua esse ex mēbris, & illa magna ex humoribus.

Hypostasis furfureȩ causa duplex.

Et crimnoydis uero plurimum est ex adustione sanguinis quæ ad rubedinem trahit. Et multotiens est ex liquefactione membrorum & eorū rasura si albedini attinet. Et quandoq; est etiam ex uesica scabiosa secundum minus. Et tibi quidem possibile est, ut modum differentiæ inter eas intelligas per illud quod iam sciuisti. Si autem nigredini attinet est ex sanguinis adustione & proprie in splene. Omnes præterea petaloydes hypostases quæ non sunt ex causa quæ sit in uesica & rene & cannalibus urinæ in ægritudinibus acutis malum portendunt perniciosum.

Nunc ponit significationes tertij modi corticalis. Et dicit tria. Primum ꝙ plurimum hypostasis crimnoydis est ex adustione sanguinis, & ista trahit ad rubedinem, & est illa q̄ est similis arsenico rubeo, & multotiens est ex liquefactione membrorum & eorum rasura si attinet albedini, & quādoq; licet rarius est ex vesica scabiosa. Dicit secundo ꝙ possibile est tibi considerando superius dicta vt intelligas & cognoscas istorum modorum differentias, ex colore. s. & duritie in fricando & passione membrorum, sed si attinet nigredini est ex adustione sanguinis in splene, quia ille est niger. Dicit tertio ꝙ species hypostasis petaloydis quæ non sunt ex renibus aut vesica aut poris vritidibus in acutis ȩgritudībus ostendunt malum perniciosum. Et causa est quia ostendunt liquefactionem & adustionem maturatiōi oppositas, & multum ipsam prohibentes. Sed dubitatur quæ istarū trium est peior, an petaloydes magnarum ꝑtium, an furfurea, an crimnoydes. Et videt̄ ꝙ furfurea ex auctoritate Isaac & Theophili. Sed ꝙ illa quæ est magnarum partium vult Aui. Et videntur isti auctores discordasse. Nam Aui. videt̄ velle ꝙ nunq̄ est magnarum partium fusca, nisi ex mēbrorum radicalium eliquatione, sed aliæ ex humorū possunt cōtingere eliquatione. Item videtur extimasse ꝙ non fiunt petala lata nisi propter profundam eliquationem, vnde partes multæ viscosæ & tenaces eliquantur, sed in crimnoyde & in furfurea minus tenaces. Q. si dicatur crimnoydem fieri ꝓpter nimiam adustionem incinerantem. hoc Aui. non videt̄ voluisse, quia stante via non potest radicalium membrorū mobilium tanta fieri ab intrinseco adustio, vt propter illam fiat incineratio. sed plurimum quod facit calor in membris est dissoluere partes valde glutinosas, quæ cum sint multæ conuertuntur in petala magna. Et ideo deterior est illa magnarum partium. Et ego iudicium Aui. magis approbo.

Hypostasis crīnoydis causa.

Hypostasis crīnoydis nigrȩ cā.

Et tu quidem iam sciuisti ex hac summa carnosæ dispositionem, & plurimum eius est ex rene & quandoq; ipsa non est ex rene. Nam ex rene non est nisi cum caro est sanæ carnositatis, & non est in corpore liquefactio. Et urina quidem matura uenarum significat sanitatem, quoniam renum ægritudines maturationem non prohibent urinæ, quia ipsa supra ipsos existit.

Hic deteriat de hypostasi carnosa & dicit duo. Primum est ꝙ tu cognosces dispositionem hypostasis carnosæ ex hac summa. i. ex his quæ sunt nunc dicta de corticali. Id autē q̄d scitur est ꝙ plurimum hypostasis carnosa est ex rene, q̄a alia vrinalia membra sunt neruosa, sed quandoq; non est. Nam quando est ex rene est integre carnositatis sanæ. i. duræ, & ꝓ tunc non est in corpore liquefactio. Et per oppositum intelligitur ꝙ quando hypostasis est carnosa & non dura, tunc est ex liquefactione membrorum & est deterior. Dicit secundo ꝙ vrīa matura. i. digesta significat sanitatem venarum. s. supra renes & non significat ita renum dispositiōes. Et ratio est, quia maturatio vrinȩ est supra renes. i. perficitur in membris supra renes. Sed hic cadit difficultas. Nam in diabete vrina est penitus cruda, vt primo de crisi. &. 18. tertij. & tamen ī illa patiuntur renes, igitur renum passio facit vrinam indigestam. Pȩterea vrinæ patientium lapidem & vlcera in vesica plerunq; sunt indigestȩ, vt notat experientia, & dicatur. 18. tertij. Dic ꝙ aliquando sunt istȩ passiones renū non communicantes superioribus membris & tunc vrina apparet digesta. qñq; cōicantur hepati & venis & tunc variatur digō vrinȩ per illos. Et tu hic elice responsionem.

Hypostasis carnosa duplex.

Passio renum duplex.

Hypostasis uero adipina adipis & pinguedinis & etiam carnis significat liquefactionem. Et earum peior est quȩ auro aquȩ similatur. Duo autem ipsius principia cognoscuntur ex paucitate & multitudine & commixtione & separatione, quoniam cum est multa & separata existimatur ꝙ sit ex parte renis & propter liquefactionē suæ adipis. Et si est minus & maioris commixtionis est ex loco magis remoto. Et est cum in urina frustum album granati grano simile uisum fuerit & erit ex adipe renis.

Determinat de adipina & dicit tria. Primum est ꝙ adipina significat liquefactionem adipis & pinguedinis & aliquando carnis, sed illa quȩ est deterior est illa quæ similatur auro aquæ, & est aurum aquȩ tela super aquam putridā natans cum nitore auri & liuiditate. Dicit secundo ꝙ principia hypostasis adipinȩ vtrum sint ex longinquo aut ex renibus cognoscuntur per multitudinem & separationem & cōtraria. Nam quando pinguedo est multa & parum permixta est ex rene. Et quando est pauca & multum commixta est supra renes a remotiori loco. Dicit tertio ꝙ cum fuerit visum granum album in vrina simile grano granati significat ꝙ ē ex rene. Vbi nota primo ꝙ circa renes multa pīguedo inuenitur, quȩ quando eliquatur, quia nō multum morat̄ anq̄ ad uesicam tēdat, ideo & multa est & parum commixta cū aquositate. Sed cum pinguedo supra renes eliquatur primo, quia illa loca non tantum abundant pinguedine. Secūdo quia multam viam transit anteq̄ ad vesicam transeat, ideo a calore qui primo eliquauit & multum consumitur & multum miscetur aquositati. Sed de illa quȩ est similis grano granati considera ꝙ est ex adipe ex concauo renum qui adeps cum eliquatur parum transit in poros & statim coagulat̄ in vesica. Si autem a longiori loco fuerit non fiet ad modum grani granatorum.

Aurum aq̄ quid.

Hypostasis adipina duplex, & cuiuslibet cā.

Saniosa uero ulcus significat ꝙ apertū fuit & proprie in mēbro mingēdi, & præcipue si ibi fuerit sedimen laudatum ad fundum descendens.

Hic

Hypostilis saniosæ indicatio.

Hic ponit significationes saniosæ dicens ꝙ saniosa significat vlcus quod fuit apertum & proprie in membris mingendi, & hoc præcipue si in vrina fuerit sedimen laudabile tendens ad fundum. Vbi nota ꝙ propter acuitatem vrinę membra illa apertiora dñr ad incurrendum vlcera q̃ȝ alia membra intrinseca. vnde multo plures inueniuntur cum vlcere renum aut vesicæ q̃ȝ aliorum membrorum interiorũ, nisi forte intestinorum. & ideo cum saniosa hypostasis mingitur significatur ꝙ ab vlcere venit præcipue viarum vrinæ. Accedit ad hanc causam ꝙ etiam aliorum membrorũ vlcera non ita faciliter per vrinam euacuatur sicut vlcera illarum viarum. Nota secũdo ꝙ cum in vrina apparet hypostasis laudabilis substantiæ significatur ꝙ mẽbra supiora sunt sana & præcipue hepar a quo maxime fluere posset de alijs membris sanies cum vrina. & ideo tunc maxime significatur vlcus in vijs vrinæ. Sed diff. est quomodo in tali vrina in qua est hypostasis saniosa apparet sedimen laudabile. Dicendum iuxta illud quod vidi per experientiam ꝙ habentes vlcera in renibus & vesica non semper mingunt saniem in omni sua vrina, immo quandoq; eam sine sanie mingunt, & tunc non inconuenit apparere sedimen laudabile. Vult igitur. A. ꝙ in illis in quorum vrinis quandoq; appa ret sedimen laudabile, & quãdo. ꝑ saniosum multis vicibus significatur ꝙ sanies est a vijs vrinæ. Aut secũdo dicitur ꝙ non inconuenit sanis existentibus superioribus partibus esse vlcera in vrinæ vijs, vnde fiet vrina digesta & cum sedimine laudato. Sanies autem grauior & grossior & paucæ commixtionis cum aquositate cito descendet & hypostasis laudata postea, & non ita ad fundum.

Et mucilaginosa quidem significat humorẽ spissum crudum, aut quod ẽ in corpore multus, aut ex instrumentis urinæ ægrediens aut crisim apertionis uenę sciaticæ aut doloris iuncturarũ. Et hoc quidem cognoscitur ex alleuiatione quæ post ipsam sequitur.

Hypostasis mucilaginosę indicatio.

Hic determinat de mucilaginosa. Et diuiditur in tres. primo facit quod dictum est. secundo docet vitare duos errores. tertio ponit vnam regulam de significatione mucilaginosę. secunda ibi [Plerunq;. n.] Tertia ibi [. Et vrina quidẽ.] Dicit primo ꝙ hypostasis mucilaginosa significat aliquod istorum quatuor. s. aut humorem crudum multum esse ĩ corpore. Aut ꝙ multus talis humor egreditur ab instrumentis vrinæ. Aut tertio crisim apertionis venæ sciaticæ. Aut quarto crisim dolorum iuncturarum. quartum autem significatũ ponet in sequenti parte. Causa autem est clara. Nam hypostasis mucilaginosa accidit, quia multum de phlegmate mucilaginoso pellitur quod phlegma est crudum. Hæc autẽ expulsio aut est propter abundantiam eius in toto aut in mẽbris vrinæ propter quod cogitur natura emittere aliqd eius, aut propterea ꝙ maturatus est talis humor & terminat̃ ægritudo quę ab illo pendebat. Et tunc plurimum erit crisis sciaticę aut podagræ a talibus humoribus pendentium. Et ꝑ hęc datur intelligi crisis aliorum morborum a talibus hũoribus pendentiũ. Signum qd̃ hoc modo accidit per viam crisis est alleuiatio q̃ sequitur iuxta sñiam secundi aphor. primę ꝑticulę.

Plerunque enim subtiliatur & attenuatur & putat̃ hypostasis laudabilis. Quapropter in acutis ægritudinibus non est confidendum in eo qd̃ apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis cum nondum fuerit maturationis hora, nec pręsentes fuerint eius significationes. Et etiã est cum uehementem complexionis renis frigiditatem significat. Inter saniosam uero & crudã existit differentia, quoniam saniosa existit cum febre & præcedunt ipsam significationes apostematis & eius partes faciles sunt ad coniungendũ & superandum, & quædam ex ea est quæ cum aquositate uehementer miscetur, & quædam ex ea quæ separatur, sed cruda est & turbida & spissa & non facile coniungitur nec facile separatur.

Docet vitare errores & sunt duo. Primus est ꝙ tu debes scire ꝙ hoc phlegma mucilaginosum plerunq; subtiliat̃ & putatur ꝙ sit hypostasis laudabilis, quod supple est falsũ. Et ex hoc infert Aui. ꝙ in morbis acutis non est confidendũ in eo quod apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis cum nondum fuerit hora maturationis nec fuerint præsentes eius significationes. Et subdit ꝙ hypostasis mucilaginosa quandoq; significat vehementem frigiditatem cõplexionis renum. Secundus error est ꝙ aliquando est hypostasis saniosa & apparet cruda & mucilaginosa. Et differentia inter eas est, quoniam saniosa est cum fœtore & cruda sine fœtore. Et saniosam præcedunt signa apostematis in aliquo membro, non sic est in cruda. Et partes saniosæ faciliter separantur quando vrinale concutitur & faciliter coniungũtur quãdo dimittitur quietum, sed in mucilaginosa uel cruda est oppositum, immo est turbida spissa, quæ nec faciliter diuiditur in partes nec faciliter separata congregatur. Circa primum igitur errorem attende ꝙ sæpe in eo decipiuntur medici. Nam a calore febrili sæpe subtiliatur aliqd̃ phlegma crudum & habet similitudinem laudabilis hypostasis & non est. Et ideo ad hunc errorem vitandum oportet primo considerare naturam & speciem morbi in se, & uidere vtrum in tanto tempore debeat esse materia morbi digesta. secundo oportet considerare alias conditiones omnes dc̃as supra de laudabili hypostasi vtrum sit similis hypostasi aquę ro. cito descendens &c. tertio ex alijs signis significantibus materię digõnem sicut sputum feces, & quędam aliæ dispõnes magis a lõge digõnẽ significãtes. residuum ẽ clarę.

Medici cañ. ꝑcticus, ne decipiatur in hypostasi.

Et urina quidem in qua plurima mucilaginosa hypostasis apparet quando est exuberãs cum in fine podagræ apparet & dolorum artheticorum significat bonum.

Hic ponit vnam regulam di. ꝙ vrina in qua est plurima hypostasis mucilaginosa in fine dolorum iuncturarum & podragæ est bonum signum. Et causa est, quia significat ꝙ expellitur critice bona crisi.

Hypostasis mucilaginosæ ĩ podagra & iũcturarũ dolore indicatio.

Capillaris aut est propterea ꝙ humor occultus consolidatur ex calore in ipsum agente quæ quandoq; ẽ alba quandoq; est rubea, & eius consolidatio est in rene. Et ferunt quidam quòd in eius lõgitudine plerũq; palmi mensura inuenit̃.

Hic docet significata capillaris hypostasis. secundo causam dicens ꝙ hypostasis capillaris est propter humorem occultum qui consolidatur propter calorem in ipsum agẽtem. Et ista hypostasis quandoq; est alba quãdoq; rubea, & eius consolidatio est in rene. Et quidam dñt ꝙ in eius longitudĩe plerunq; inuenitur mensura palmi. Et tu de hac vide Ga. 4. aphor. 78. commento. vbi talem rationem adducit ad ostendendum ꝙ pili isti sunt ex materia ingrossata in renibus & ibi adusta a calore, quia illi qui hoc patiuntur sunt vtentes grossa & viscosa diæta, vt comestione fabarum & casei. Et non curantur nisi cum medicina incidente & humectante et subtiliante, & præcipue debet ĩtelligi si habuerit respectum ad renes. Et ibi Gal. narrat ꝙ medietatem brachij hũit unus talis pilus in longitudine. Ego autem in mõte alcino vidi hominem qui pilos quotidie per multos annos minxit nõdum curatus erat cum multorum medicorum consilia secutus esset. Causa autem propter q̃ȝ in renibus generatur & nõ in alijs membris est, quia ibi est colatorium strictos poro

Hypo. capillaris cã & ẽ duplex

Gal.

habens, a quo oriuntur pori vritides. In transitu igitur per poros materia recipit subtilitatem pili & pendet pilus in poro vritide ex capite vno dum ex alio stat adhærens colatorio. Et loci commoditas in alijs membris non inuenitur.

Quæ autem fermenti infusi frustulis silis existit debilitatem significat stomachi & intestinorum & digerendi malitiam in ipsis. Et est plerũque causa eius comedere lac & caseum.

Hypostasis si. lis frustul' ferm̃eti indicatio. Gal.

Docet significata hypostasis similis frustulis fermenti in aqua dissoluti, dicens ꝙ hoc significat debilitatem stomachi & intestinorum & malitiam digerendi, & quandoqꝫ est propter comestionem lactis & casei. Vbi nota ꝙ hic non debet dicere textus frumenti frustulis sed fermenti. Nam vrina similis frustulis frum̃eti est illa quę vocatur crimnoydes. Et de hac dicit Gal. 2. progno. commento. 28. ꝙ non potest fieri per hunc modum ꝙ partes cibi ĩdigestę veniãt ad uias vrinę durę vt erant, immo est ex adustione humorum. Sed ista est similis frustis fermenti quod est ad fermentandum panem dissolutum in aqua, & sunt quædam partes albæ ualde grossæ sicut fermentum & istæ accidunt modo dicto. Nõ igitur bene dixit Dynus cum concessit hanc esse maneriem aliam crimnoydalis hypostasis apparentem in sanis. sed. A. supra & Gal. loco allegato locutum esse in ægris. Modus autem quo accidit hęc vrina aut ẽ quia a stomacho tales partes transeunt, aut quia ex chylo crudo tales gñant̃ in hepate.

Arenosa uero semper significat lapidẽ qui cõsolidatur aut consolidãdo procedit aut qui resoluitur. Et quæ quidem est ex eis rubea est ex rene, & quando non est rubea est ex uesica.

Hypostasis arenosæ ĩdicatio

Ponit significata hypostasis arenosæ. Et dicit ꝙ ista semper significat lapidem qui consolidatur aut consolidando ꝓcedit, aut lapidem qui resoluitur. Et si ẽ rubea est ex rene, & si est alterius coloris est ex vesica, & per rubeam intelligas citrinam. Vbi nota primo ꝙ arenosa dr̃ a crimnoydi, quia est durior & communiter minorum partium. Nota secundo ꝙ renes fortem habent virtutem digestiuam respectu uesicę. Et ideo superfluitatem diu in eis retentam sibi in colore assimilant, & ꝓpter hoc lapis & arena renum sunt rubei aut citrini. sed vesica est alba & debilis digestionis, & ideo lapis in ea genitus aut est albus aut secundum colorem humoris, ex quo fit aut aliquando niger. Nota tertio ꝙ est differẽtia inter arenam significãtem lapidem qui coagulatur, & arenã significantem dissolutionem. Nam prima est grossior & viscosior & mollior. secunda cõtrarijs modis disponitur. Nota tamen vt vult Concil'. primo epidimiarum. illa parte.

Arena significãs dupl'r.

Aut in renibus dolor ponderosus. quandoqꝫ arenulæ a renibus sunt albæ sed raro. Et ego testor me Venetijs iam vidisse mulierẽ quæ post dolorem renum vehementissimum qui versus pectinẽ extendebatur administrato balneo minxit lapides plures albos ad modum aluminis rochæ combusti. Ex quo patet ꝙ licet vtplurimum superfluitates sibi assimilent non tamen semper. Et ex hoc patet causa quare pili de quibus supra quandoqꝫ sunt albi.

Plurimum autem quæ cineritia est phlegma significat aut pus cui propter longam moram accidit coloris mutatio & sectio partium, & est quãdoqꝫ propter adustionem quæ ei accidit.

Hypostasis cineritię ĩdicatio

Determinat significata cineritiæ dicens ꝙ plurimum qđ significat cineritia hypostasis est phlegma aut pus, cui ꝓpter longam moram accidit mutatio coloris & sectio. i. minoratio partium. Et quandoqꝫ est propter adustionem quæ accidit ei. Cineritia autem differt ab arenosa in duritie, quia non tantum est dura & minores valde partes habet sicut cinis. Et causa huius est, quia non videtur alia materia bene mutabilis in hunc colorem & modum substantiæ ꝙ̃ duę dictę.

Sanguisugalis uero hypostasis si uehementer est mixta hepatis debilitatem significat. Et si minus hac significat uulnus in cannalibus urinæ et continuitatis solutionem in ipsis. Et si fuerit separata plurimum eius erit in uesica & in uirga. Et nos quidem perscrutabimur hoc in particularibus ęgritudinibus in capitulo de mictu sanguinis. Et si in urina fuerint sicut sanguisugæ rubeæ infirmo splenem habente resoluetur uel arescet splen ipsius. Scito autem ꝙ in ægritudinibus uesicæ non multus ægreditur sanguis, quoniam eius uenæ mixtæ sunt in ipsius corpore calcatæ & angustæ & paucæ.

Hypostasis sãguisugal' sextuplex.

Hic ponit significationes hypostasis sanguisugalis siue sãguineę. Et dicit sex. Primum est ꝙ talis hypostasis quandoque est multum commixta cum aquositate, & significat debilitatem hepatis. secundum est ꝙ si est mixta, sed minus, significat solutionem continui in vijs vrinæ. tertium est ꝙ si est multum separata tunc est ex vesica, vel nigra. quartum est, ꝙ de hoc magis docet in tertio cap̃. de mictu sanguinis. quintum est ꝙ si in vrina apparent sicut sanguisugæ in frigido patiente splenem. i. grossitiem splenis significat salutem illius morbi. sextum est ꝙ tu scias ꝙ ĩ ægritudinibus vesicę non mingitur multus sanguis, quia venæ suæ sunt commixtæ cum sua carne calcatæ angustę & paucę. Et tu considera hic dici sanguisugalẽ sanguineã hypostasim. Et tunc ẽ clara causa primi dicti. Nam ex hepatis debilitate accidit ꝙ nõ potest sequestrare aquositatem ex sanguine, & ideo multum de sanguine transit cum vrina, ita cum a renibus nõ potest bene colari & multum de sanguine vadit cum vrina, & multum est commixtus propter longitudinem viæ qua veniunt simul. Sed dices. Pori vritides sunt neruosi, ergo ex eorũ solutione continuitatis non egreditur sanguis. Hic dicitur ꝙ sunt neruosi, tamen in eis aliquæ sunt venulę quibus apertis fluit sanguis, minus tamen commixtus ꝙ̃ ab hepate veniens. Sed itẽ est difficultas quomodo ex splene veniat sãguis ad modum paruarum sanguisugarum. Cum. n. splẽ mł to magis distet a vesica ꝙ̃ hepar, magis cõmixtus debet esse aquositati sanguis a splene veniens ꝙ̃ ab hepate. Hic dicitur ꝙ sanguis iste propter sui grossitiem & viscositatẽ non miscetur cum aquositate, sicut ab hepate veniens. Nam longitudo viæ maiorem facit permixtionem si cætera sint paria. Deinde cum dicit.

Hypostasis uero significatio ex quantitate ipsius sumpta multitudine quidem sui & paucitate declarat causæ ipsam efficientis multitudinem aut eius paucitatem. Et ex quãtitate quidem sui in magnitudine aut paruitate sui est queãdmodum diximus in hypostasi mucilaginosa.

Hic prosequitur de significatione hypostasis per secundũ modum dispositionum consistentium in ea. s. per considerationem quantitatis. Et dicit duo. Vnum est ꝙ hypostasis multa declarat multitudinem causæ facientis ipsam & pauca paucitatem. Dicit secundo ꝙ de q̃titate hypostasis in magnitudine & paruitate est queãdmodum dictum est de hypostasi mucilaginosa. Vbi primo nota per magnitudinem aut paruitatem hypostasis non intelligi eius magnitudinem aut paruitatem quo ad sui totalitatem sed per magnitudinem & paruitatem intelligimus quo ad partes hypostasis, ita vt illa dicatur magna quæ habet partes magnas, & econtra parua habens partes paruas, ita ꝙ in hypostasi habẽte partes diuersas, quędam est quę composita ẽ ex partibus paruis, quædam ex magnis. & de hoc modo loquitur hic.

Hypostasis habẽs ꝑtes diuersas duplex.

Sed tunc sunt duę difficultates. Prima, qa hypostasis multa est

ta est in ęgris & in sanis pauca. Sed in sanis causa faciens hypostasim est amplior, igitur non est verum ꝙ multitudo hypostasis significet multitudinem causę ipsam facientis. et minor patet, quia virtus est amplior in sanis & virtus est causa efficiens hypostasim. Secunda diffi. Non videtur ꝙ significatio hypostasis magnæ modo dicto sit quemadmodum dictum est in mucilaginosa, quia mucilaginosa multa est bonum signum in fine morborum, sed aliquando est malum signum in principijs significãs materiæ multitudinem. hypostasis autem magnarum partium est semper bona, vt vult Gal. 2. progno. commen. 28. cum dixit. Quod est quia sedimen diuersum, cuius partes sunt magna, est super virtutis significationem secundum magnitudinem illius substãtię cõpositæ ex partibus illis & rectificationem digestionis eius. partes autem paruæ significant ꝙ materia iam vincit naturam & supauit eam. Ad primum istorum dicitur ꝙ Aui. per causam facientem hypostasim intellexit improprie causam materialem. s. humorem vnde deciditur. Ad secundum dicitur ꝙ hypostasis magnarum partium est bona respectu hypostasis puarum partium, licet vtraq; nõ sit optima. Et dicitur ꝙ similitudo istius in comparatioue ad mucilaginosam est intelligenda ꝙ sicut magnitudo & paruitas significant in mucilaginosa, ita in hypostasi diuersarum partium magnitudo & paruitas partium, modo in mucilaginosa melior est multa ꝗ pauca. Et tu istud intellige non vt dixit Dynus dicens ꝙ hoc quandoq; est ex dominio virtutis, quandoq; ex multitudine materiæ. & concedens ꝙ hypostasis paruarum partium quãdoq; est ex dñio virtutis, cuius oppositum expresse vult Gal. loco allegato.

Eius ãt significatio ex qualitate sui ē ex colore quidem ipsius, quoniam quæ ex ea nigra est significat malum secundum diuisiones quas nominauimus. Quæ tamen ex ea sanior est illa est cuius hypostasis est nigra & aquositas non ē nigra. Et rubea quidem sanguinis significat proprietatem & fastidium. Et citrina quidem significat calorem fortem & ęgritudinem insidiosam. Et ex ea quidem quæ alba est quædam est bona sicut diximus, & quædam est mala sicut mucilaginosa aut saniosa aut spumosa maturationi contraria. Viridis quoque semita est ad nigram. Ex dolore uero eius est quemadmodum diximus in his quæ præmissa sunt.

Modo ponit significationes qualitatis hypostasis. & prio coloris. secundo odoris. In prima ponit quinque colorum significationes dicens ꝙ hypostasis nigra est mala secundũ diuisiones nominatas. i. secundum modos dictos in cap̄. de coloribus. Q; si malus color niger patet, quia aut significat vehemens frigus congelans aut calorem adurentem. sed dicit ꝙ illa est minus mala cum hypostasis est nigra & vrina non est nigra. Vbi nota ꝙ quemadmodum vt dictum ē loco allegato, quando vrina nigra est propter crisim ægritudinum melicarum & est signum bonum, ita hypostasis cũ alijs signis multa existens est aliquãdo signum bonum, sed quando nõ est per modum crisis semper est mala, & minus mala quando hypostasis est nigra & non vrina. Nam significatur non tantam esse multitudinem materiei malæ immo aliquando talis materia digeritur sed raro. Dicit secundo ꝙ hypostasis rubea significat dominium sanguinis & fastidium. Vbi nota hypostasim fieri rubeam deducto vlcere ex sanguĩs dominio. Modo dominante sanguine plerunque est fastidium, nam vna de causis non esuriendi est copia sanguinis in hepate, vt tertio naturalium virtutum. Dicit tertio ꝙ hypostasis citrina significat calorem fortem & ægritudinem insidiosam. Et hoc quia significat choleræ non puræ dominium talis autem est multum calida, & ægritu

Hypostasis coloris rubei indicatio.

do ab illa est periculosa præsertim multa existente materia. Dicit quarto ꝙ hypostasis alba quædam est bona de qua supra dictum est, quędam mala sicut saniosa mucilaginosa & spumosa. Et spumosa est illa de qua dixi supra, cum dicebatur ꝙ æqualitas est melior tinctura. vide ibi. Dicit quinto ꝙ viridis est semita ad nigram. Et hic per viridem possumus etiam intelligere indicam & irealem & phisticalem. et omnes isti colores sunt minus mali ꝗ niger in quo terminatur, licet aliqua nigra hypostasis aliqua viridi sit minus mala. Viridis autem vere viriditatis significans choleram ęinariam est pessima, nec est via in nigram. De secunda parte dicit quód de odore hypostasis omnino dicendum est sicut superius dictum est de odore vrinæ.

Ex ipsius uero situ & ex lenitate quidem sui & diuulsiõe, quoniam lenitas & ęqualitas in hypostasi laudata est melior, & in non laudata ē deterior. Sed diuulsio significat uentositates & digerendi debilitatem.

Ponit significationes ex situ partium adinuicem, & comp̄hendit hic lenitatem ĩ superficie & asperitatem & diuulsionē & coniunctionem partium adinuicem. Et dicit ꝙ lenitas & æqualitas in hypostasi laudata est melior, sed in non laudata est deterior, sed diuulsio significat vẽtositatem & digerendi debilitatem. Vbi nota ꝙ sicut lenitas & æqualitas in hypostasi laudata significat vniforme dominium caloris naturalis super materiam, ita in mala significat vniforme dominium malę qualitatis. Diuulsio autem significat ventositatē. Sed iudicio meo quidam sunt modi diuulsionis qui aliquid aliud significant vt hypostasis circularis vel perforata. Nam ista iudicio meo significat materiei viscositatem & grossitiē, & cum hoc plurimam caliditatem. Modus autem est quia a medio vrinæ plurimi fumi sursum via recta ascendunt, q prohibent congregari hypostasim circa medium vrinalis, sed circũquaq; descendente materia vł'r in circulo & sui viscositate post vaporum recessium non coĩcidunt partes.

Eius autem significatio ex loco sui est, quoniã aut est natans & uocatur nubes, aut pendens & hæc quidem est in medio stans quæ est maioris maturationis quàm prima. Et ex pendente illa melior est cuius rugæ & fimbriæ ad inferiora declinant, aut ad fundum descendens quæ est melioris maturationis. hoc quidem est de hypostasi laudata. Non laudata uero quę leuior est melior existit sicut nigra, & hoc in febribus acutis & similiter si humor est phlegmaticus aut melancholicus, quoniam ea quæ est ut nubes melior est ea quæ inferius descendit, significat enim eius subtilitatem nisi cum causa natationis fuerit multa uentositas. Et si nõ fuerit ita natans est melior ꝗ pendens. Et inferius descendens est deterior.

Ponit hic significationes ex locis hypostasis in vrĩa. s. aut superius aut inferius aut in medio. Et primo in genere bonæ vel malę secundo dat causas natandi vel ad fundum descendendi. tertio ponit regulas speciales in significando per locũ hypostasis. secunda ibi ⌊ Et causa quidem natandi. ⌉ Tertia ibi ⌊ Cunq; in principio. ⌉ In prima dicit ꝙ hoc mõ significamus ex loco hypostasis. Nam aut natat iuxta superficiem aut pendet in medio, & ista significat maiorem maturationē in hypostasi laudata. & de illa melior ē quę habet quasi fimbrias ad fundum descendentes, quia significatur ꝙ in parte materiei magis processit digõ. Alia vero est descendens ad fundum, & ista significat maiorem maturationem. hic ē modus significandi in hypostasi laudata. Sed in non laudata illa

Hypostasa loco triplex indicatio.

quæ est leuior est melior sicut nigra,& hoc ē in febribus acũ tis.& similiter si hypostasis sit humor phlegmaticus aut melancholicus, quoniam nubes est melior q̃ pendens, & pendens melior q̃ subsidens, quia istæ significant subtilitatem nisi forte fuerit pendens ex ventositate. Et si causa non fuerit ventositas tunc melior est natans q̃ pendens,& melior pendens q̃ stans in fundo. Sed hic attende ꝙ in corporibus sanis ĩ quibus hypostasis apparet, melior significatur digestio ex hypostasi in fundo q̃ pendente,& melior ex pendente q̃ ex natante. vnde in temperato debite exercitato & si minus de hypostasi appareat q̃ in temperato quietato, tamen illud apparens ē ĩ fundo. Attende secundo ꝙ in ægris solent doctores hãc distõnem ponere ꝙ hypostasis aut descendit magis secundum grossitiem humorum & minus secundũ subtilitatem. Aut magis descendit quia caret ventositate, & minus quia ventosa. Aut tertio magis descendit ex operatione naturæ digerentis. Tunc dicunt ꝙ maior descensus ratione operis naturæ & ratione carentiæ ventositatis est melius signum, sed maior descensus ratione grossitiei humorum ē deterior. Sed hoc planum est ex his quæ dixit. A. Nam dixit ꝙ hypostasis laudata est melior descendens nisi causa natandi fuerit ventositas. In non laudata quæ est de substantia humorum leuior est melior, quia isti humores leuiores & subtiliores facilius a natura vincuntur.

Et causa quidem natandi superius est caliditas cum qua est acuitas & uentositas. Hypostasis autem diuulsa in grossa superius natat, & proprie cum sit leuis & in tenui descendit inferius, et proprie cum sit grauis.

Ponit hic causas natandi dicens ꝙ caliditas & acuitas materiei sunt causa natandi, quia faciunt materiam leuem & ēt ventositas. Dicit secundo ꝙ hypostasis diuulsa in grossa vrina superius natat, & proprie si ipsa est leuis, tunc enim sũt tres cãę, figura lata, leuitas & resistẽtia vrię. sed in vrĩa tenui descendit deorsum, & ꝓprie cum sit grauis. Et causa ē clara.

Cunque in principio ægritudinis apparet pendens & natans postea perseuerat, significat ꝙ crisis cum exitura ueniet. Macilentorum uero ægritudo plerunque remouetur sedimine bono natãte aut pendente: quemadmodum diximus in prę cedentibus. Et cum inter nephelem & enæorema & hypostasim fuerit aliquid simile telæ araneæ aut densitas erit signum malum. Et multotiens quidem natãs sedimen non bonum apparet ex quo ꝓuenit terror. Sed istud erit principium maturationis & permutationis ad bonitatem, postea pendebit, deinde descendet, & erit signum non malum. Quod si post ipsum malæ prouenerint hypostases timor quem in primis habemus fiet necessarius.

Hypostasis ex loco sigñatiõis exẽpla quadru.

Ponit quatuor particulares modos significandi ex loco hypostasis. Et diuiditur in quatuor partes secundum quatuor regulas. Primo igitur dicit ꝙ cum in principio ægritudinis apparet sedimen pendens & postea perseuerat natans significat ꝙ crisis veniet cum exitura. Nec inconuenit ꝙ in principio appareat natans sedimen significans occultam digestionem. Causa autem dicti est, quia materia est quodãmodo digesta & incompleta, & ideo fiet crisis imperfecta quæ plurimum est crisis permutationis. Secunda regula est ꝙ ęgritudo macilentorum plerunq; remouetur cum sedimine bono pendente aut natante, vt dictum est supra. & causa ē quia ipsi paucas habent superfluitates & easdem leues. Ex quibus sequitur ꝙ in quibusdam hypostasis pendens aut natans significat complementum digestionis. Sed tunc diceret ꝙ æquæ perfectam digestionem significaret sedimen natans sicut stans in fundo. Negatur consequentia, quia digestio completa in humore cuius sedimen stat in fundo est perfectior q̃ digestio in humore cuius sedimen digestum natat. Sed tu in isto considera. forte. n. nõ est verum nisi vt in pluribus ꝙ sedimen bonum in fundo est melius natante. Tertia regula ꝙ quando inter nephelem & enæorema fuerit aliquid sĩle telæ araneæ aut densitas est signum malum. Et causa est q̃a significat multitudinẽ & diuersitatem materierum, quarum vna non digeritur. s. illa aqua separatur illud simile telę araneę. Quarta regula est ꝙ multotiens apparet sedimen natans non bonum ex quo prouenit error. Sed istud est principium maturationis malæ materiei & permutationis ad bonum. Et ego hoc pluries vidi. sed si post q̃ natauerit fiant hypostases malę, timor qui hẽbatur in prĩcipio fiet necessarius. Et tu ex hoc collige ꝙ licet suspecte loquendum sit cum vĩdes malam natantem nebulam, non assertiue tamen est dicẽdum & prognosticandum malum nisi perseueret.

Vrina quãta dupl'r.

Significatio uero hypostasis ex suo tempore est quoniam si uelociter postquam mingitur descendit est significatio bona secundum maturitatem. Et cum tarde descendit est significatio priuationis maturationis secundum quantitatem suæ dispositionis.

Hypo. descẽsus duplex.

Modo ponit significationes ex tempore descensus hypostasis. Et dicit ꝙ velocitas descensus hypostasis significat bonitatem maturationis. Et tarditas debilitatem illius. Et hoc in vrina significante maturationem. Nam in mala & descendente propter materiei grauitatem non propter maturationem est oppositum.

Significatio autem formæ commixtionis ipsius est sicut diximus cum de mictu sanguinis & adipis mentionem fecimus.

Docet significare ex modo commixtionis. Et dicit ꝙ iudicium est dãdum sicut dictum est de hypostasi saniosa & sanguinea. nam multa commixtio significat materiam a longinquo venientẽ, sed separatio & pauca commixtio est signum propinquitatis. Et hæc de isto capl'o.

Cap. vi. est de significationibus multitudinis urinæ & paucitatis ipsius.

VRina quæ paucæ existit quantitatis uirtutis significat debilitatem. Et illa quæ est minus eo quod bibitur resolutionem significat multam & uentrem habere & aptitudinem ad hydropisim. Illa uero quæ est multæ quantitatis quandoq; significat liquefactionem, quandoque superfluitatum liquefactarum in corpore in una euacuationẽ. Et nos quidem differentiam inter eas cognoscere possumus secundum uirtutis dispositionem.

Vrinæ mali coloris idicatio.

In hoc capl'o ponit Aui. signa sumpta ex quantitate vrię. Et primo ponit generalia signa. secundo specialia. i. contracta ad quasdam alias dispositiones. secunda ibi. [Vrina mali.] Dicit primo ꝙ vrina paucæ quantitatis significat debilitatem virtutis. Et vrina quæ est minor eo quod bibitur significat multam resolutionem, & ventrem. i. fluxum vẽtris & aptitudinem ad hydropem. Illa vero quæ est multæ quãtitatis quandoq; liquefactionem, & quandoq; significat superfluitatum liquefactarum in corpore euacuationem. Dicit secundo quo ad hanc ꝙ nos possumus cognoscere differẽtiam istorum modorum in significato secundũ dispositionẽ virtutis

Virtutis. Nota igitur ꝙ vrina dicitur absolute multa aut pauca in respectu quantitatis mediocris quæ inuenitur in temperato debite recto. Vrina autem dicitur minoris quantitatis, eo quod bibitur, idest proportionabiliter minor ꝙ potui correspondeat. Secundo nota ꝙ vrina pauca prę sertim respectu debitę quantitatis cum tanto potu significat unum istorum quatuor. Nota ꝙ sit necessarium ista quatuor dicta esse cum urina paucę quantitatis, sed aliquod illorum. Vnde si mingitur vrina pauca modo dicto. Aut est virtus debilis. Aut est multa resolutio. Aut fluxus ventris. Aut aptitudo ad hydropem. Et patet. Nam ex quo stante isto potu non mingitur aquositas, hoc est quia retinetur aut aliunde pellitur. Si aliunde pellitur non videtur ꝙ sit nisi aut ꝑ ventrem, & tunc est multus secessus quem hic fluxum dicimus ventris. Aut per vias insensibiles & est propter multam resolutionem. Si autem retinetur, aut est propter debilitatem expulsiuæ renum & hepatis. Aut propterea ꝙ ad alium locum declinat vt bursam vel ad cōcauum ventris, & vtroqꝫ istorum modorum est aptitudo ad hydropem. Et ex hoc patet cuius virtutis debilitatem dicit. A. significare paucitatem vrinæ. s. expulsiuæ, licet propter digestiuæ stomachi defectum & attractiuæ renum hoc possit cōtingere. Tertio nota ꝙ multitudo vrinæ quandoqꝫ est propter causam in membris vrinalibus, vt propter fortitudinem attractiuę renum quemadmodum accidit in diabetica, quandoqꝫ accidit ex causa extrinseca sicut ex potu duritiei pharmaci. Et hos duos modos tacuit Auicen. tanquam notos. Sed quando est ex causa communi toti corpori tunc est propter aliquē duorum modorum dictorum. Aut enim est quia liquefiunt humiditates quæ fluunt cum urina non dominio virtutis super materiam, & accidit cum virtutis debilitate, & sine signis digestionis præcedentibus. Aut est quia materias iam eliquatas vincit natura, & ab illis corpus mundificatur, vt in multis crisibus vrina uidetur, & hoc est cum uirtutis fortitudine & signis digestionis præcedentibus. Et hoc voluit Auicen. dicere in ultima parte.

Vrina quātitate duplex.

Vrina mali coloris malum significans quanto plurima fuerit, tanto erit magis salutis nuntia, & cum intersecta fuerit plus malitiam significabit sicut nigra & grossa. Vrina diuersarum dispositionum quæ quandoqꝫ mingitͬ multa quandoqꝫ pauca, & quandoqꝫ retinetur est significatio pugnæ & laboris naturæ & est significatio mala. Vrinæ multitudo in acutis ægritudinibus cum non post ipsam aduenit requies est significatio hecticæ & spasmi ex inflammatione similiter sudor. Vrina quæ in acutis ægritudinibus guttatim inuoluntarie mingitur significat in cerebro nocumentum quod neruis accidit & musculis. Et si febris quieta fuerit & signa affuerint salutis ꝓgnosticatur sanguinis exitum ex naribus. Sed prima desipientiam prognosticatur et corruptionem. Cum autem sani urina minuitur et attenuatur & perseuerat hoc totum & sentit grauitatem & dolorem in renibus significat durum apostema in partibus renis. Et cū in ægritudine cholerica multiplicatͬ pleruncqꝫ portendit ꝓsperū euētū & proprie cum est alba & ad egrediendū facilis.

Vrinæ mali coloris iudicatio.

Hic ponit signa ex multitudine & paucitate contractis ad alias dispositiones. Et diuiditur in sex partes secundum sex regulas. secunda ibi ⌊Vrinarum diuersarum.⌉ tertia ibi ⌊Vrinæ multitudo.⌉ quarta ibi ⌊Vrina quæ.⌉ quinta ibi ⌊Cum autem sani.⌉ sexta ibi ⌊Et cum in ægritudine.⌉ In prima dicit quòd urina mali coloris est malum signum, sed quanto fuerit amplior, tanto erit magis nuntia salutis, sicut nigra & grossa & cū fuerit intersecta est magis signum malum, intelligendo intersectam illam quæ sine ordine abscinditur aut paucificatur. Et fuit declaratum supra in capitulo de coloribus & in capitulo de substantia urinæ. In secunda dicit ꝙ urina diuersarum dispositionum quæ quandoqꝫ mingitur multa, quandoqꝫ pauca, quandoqꝫ retinetur significat pugnam uirtutis contra naturam & laborem, quia uirtus non dominatur, & ideo est significatio mala. In tertia dicit ꝙ multitudo urinæ in ægritudinibus acutis postquam non aduenit requies significat hecticam aut spasmum qui eueniet propter inflammationem, & ratio est quia significat eliquari corporis humiditates a calore, & similiter est de sudore. In quarta dicit ꝙ mingere guttatim & inuoluntarie in ægritudinibus acutis significat nocumentum accidens cerebro & neruis. Et ideo si hoc accidit cum quiete febris & cum signis salutis, quia post signa digestionis integræ significat fluxum sanguinis narium. Nam significat ꝙ materia tendit uersus caput, & ideo lædit cerebrum, sed prima. i. illa quæ pure mingitur guttatim & inuoluntarie sine istis signis & cum feb. acuitate significat desipientiam propter nocumentum cerebri & corruptionem infirmi, quia materia mota ad cerebrum apostemabit et morietur infirmus quia non mouetur cum uictoria naturæ. In quinta dicit quòd quando minuitur urina sani & subtiliatur, & cum hoc toto sentitur dolor grauis in renibus significat apostema durum in partibus renis, qa significat superfluitates grossas. Et per sanum hic intelligimus neutrum. In sexta dicit ꝙ multitudo urinæ in colica significat utplurimum prosperum euentum & proprie cum est alba, quia significatur quòd materia diuertitur a loco doloris & pellitur & quòd non est eliquatio, quia est alba & facilis exitus. Ex hoc enim significatur quòd est cum dominio uirtutis.

Capl'm octauum. Est de urina sana & optima.

HAEc est mediocris substantiæ & subtilis tincturæ ad citrinum trahens & hypostasis si ibi fuerit bona ex albedine & lenitate & æqualitate & figuræ rotundæ & odoris temperati, neque fœtida, neque extincta.

In isto capitulo determinat de urina optima. Et primo illam describit. Secundo ponit unam regulam. secunda ibi ⌊Quidam autem.⌉ In prima patet quid dicat. Declaratum enim est ex his quę dixi in capitulo de hypostasi, utrum in urina sani sit opportunum esse hypostasim, & in capitulo de substantia & de colore & de odore. De spuma autem nihil dicit, quia in optima non debet esse.

Quidam autem dixerunt quòd cum hmōi urina subito in ægritudine quæ est in ultimo acuitatis uisa fuerit, sanitas die sequenti aderit.

Ponit hic regulam quòd quidam dixerunt quòd quando ista urina subito, idest modicum post principium apparuerit in ægritudine quæ est in ultimo acuitatis sanitas erit die sequenti. Et puto quòd intelligat de prima sequenti critica, & supposito quòd perseueranter appareat. Nam hoc est illud quod dicit Galen. primo prognost. commento. 26. cum dicit de ista urina. Et ad summum si urina moratur secundum hanc dispositionem in die primo uel nocte quæ est post ipsum & in die secūdo & nocte quæ est post ipsum non transibit ægritudo periodum primum ex periodis dierum crisis. Et in hoc causa est clara, quia materia significatur summe digesta & ægritudo est ualde acuta, ideo in prima die critica expectanda est crisis perfecta & cum sanitate large loquendo de sanitate. Gal.

Capitulum nonum. Est de urinis ætatum.

Nfantiũ urinę ad lactis proprietatem trahũt ex parte nutrimenti eorũ et ꝑꝑ humiditatem cõplõnis ipsorũ & tunc declinant magis ad albedinem.

Hic determinatur de vrinis ætatum. Et diuiditur in quinque partes. Primo ponit quales sunt vrinæ infantium. Secũdo puerorum. Tertio iuuenum. Quarto primorum senum. Quinto decrepitorum. Et patet partium diuisio. In prima dicit quòd vrinæ infantium trahunt ad lactis similitudinem, quia lac est eorum nutrimentũ & quia ipsi sunt multum humidi, & ideo sunt albæ. Et patet quòd quia sunt multum humidi eorum calor est submersus & non generat choleram ita multam vt vrina tingatur.

Puerorum autẽ urinæ sunt spissiores & grossiores urinis iuuenum & turbidiores, & nos iam nominauimus hoc ante.

Vrinæ grossæ & turbidæ cã.

Hæc est secunda pars in qua Auicen. dicit quòd vrinæ puerorum sunt grossiores vrinis iuuenum & turbidiores. Et huius causa pro parte dicta est capitulo primo. Nam multus somnus & multa comestio & fortitudo expulsiuæ sunt causa grossitiei & turbulentiæ, & istud in capitulo de substantia vrinæ dictum est.

Iuuenum uero urinæ ad ignis formam trahũt & substantiæ mediocritatem.

Hæc est tertia pars in qua Auicẽ. dicit ꝙ vrinæ iuuenum trahunt ad formam ignis. idest habent tincturam mediam inter rubeum & clarum & citrinum, quia vtroq; quodammodo participans sicut vrina optima, nam hoc intemperatis in iuuentute inuenit, & ideo vrina optimi coloris est substantiæ mediocris propter complementum digestionis & fortitudinem resolutionis.

Et urinæ senum ad albedinem & subtilitatem est tñ cum sunt grossæ secundum superfluitates in eis existentes, quarum eũo multiplicatur.

Hæc est quarta pars in qua Auic. dicit ꝙ vrinæ primorũ senum sunt albæ & subtiles: albæ propter paucitatem choleræ & caloris, & subtilitatem habent propter debilitatem expulsiuæ. quando tamen in eis perseuerat fortitudo virtutis expulsiuæ, quia superfluitates habent grossas contingit quòd faciant vrinam grossam.

Decrepitorum uero urinæ maioris sunt albedinis & tenuitatis, est tamen cum prædicta grossities eis accidit, sed raro cum urina uehementer fuerit grossa apti erunt ut lapis eis accidat.

Hæc est quinta & vltima pars in qua dicit quòd vrinæ decrepitorum sunt magis albæ vrinis primorum senum & magis tenues, quia magis deficiunt in eis & calor & virtus. Contingit tamen quòd propter multitudinem plurimam & superfluitatum faciant vrinas grossas, & hoc significat in eis futurum lapidem. Nota tamen ꝙ in tempore generationis lapidis vrina attenuatur, quia superfluitas retinetur. Sed antequam retineatur habent eas grossas.

Capitulum. x. Est de urinis uirorum & mulierũ.

Vlierum urinæ semper sunt maioris grossitiei & albedinis et minoris pulchritudinis ꝙ̃ uirorum urinæ. Et hoc quidem est propter debilitatem digestiuæ earum & propter superfluitatum ipsarum multitudinem, & propter amplitudinem cannalium, unde egrediuntur ea quæ ab eis exeunt, & propter illud quod ex earum resoluitur matricibus & ad urinæ instrumenta tendit. Masculorũ uero urinas cum moues turbantur et declinat earum turbatio ad superiora, & est ꝙ secundũ plurimum turbidentur. Sed mulierum urinæ fere non turbidantur ex motione propter paucam separationem sui, & habent secundum plurimum supra summitatem suam spumam rotundam, & si turbidę fuerint earum turbidatio pauca erit. In urinis uirorum ilico cum mulieribus commiscẽtur sunt fila adinuicem texta. Vrinæ prægnantium sunt clare & supra earum superficiem est nebula. Et quandoq; trahunt ad colorem aquæ cicerum aut aquæ pedum citrinum in qua coquũtur pedes animalium & in ipsa est irinus et supra summitatẽ earum est nebula, sed quocunq; modo fuerit in medio uidebitur sicut cotum carminatum & est cũ in eis sunt uelut grana quæ ascẽdũt & descẽdũt. Cũq; irinus mãifestior fuerit erit impregnatiõis principiũ. Et cum loco ipsius fuerit rubedo erit in fine impregnationis & ꝑprie si turbantur cum mouentur. Parientis urina secundum plurimum est nigra & in ipsa est uelut atramentum & sicut sordities.

In isto cap̃. ponunt̃ signões siue dispões vrinaꝝ sequẽtes sexuũ varietatẽ & dispões ꝑprie sexibus. Et diuidit̃ in quinq;. Primo oñdit q̃les sunt urinę mulierꝝ absolute. Scḋo q̃les masculoꝝ cõparando mulieres. Tertio q̃les masculorum post coitũ. Quarto ꝑgnãtiũ. Quinto enixaꝝ. scḋa ibi ⌊ Masculoꝝ. ⌉ tertia ibi ⌊ In vrinis viroꝝ. ⌉ quarta ibi ⌊ Vrinę ꝑgnãtiũ. ⌉ quinta ibi ⌊ Parictiũ. ⌉ In prima ꝑte dicit ꝙ vrinæ mulierꝝ sunt albiores & magis turbidæ vrinis virorũ et minus pulchre & magis grossæ. Et in hoc assignat quatuor cãs. Prima q̄a nõ ita bñ digerunt. Secunda quia nãr aggregant multas superfluitates. Tertia q̄a cãnales per quos in eis urina egredit̃ sunt ampli magis ꝙ̃ viroꝝ, vñ partes grossæ facilius emittunt̃. Quarta est superfluitates quæ a matrice cõicantur per poros ipsi vesicæ cum a matricæ resoluuntur & in vrinę instr̃a tendunt. Vbi nota ꝙ collũ vesicę in mulieribus est latius ꝙ̃ in uiris, & non habet ita anfractus sicut collum vesicæ viroꝝ & ista est via quæ in eis est latior. Reliqua sunt nota. De scḋa parte dicit ꝙ urinæ uirorũ qñ cõmouent̃ turbidant̃ & earũ turbidatio est versus superiora, sed urinæ mulierũ parũ turbidãt ꝑꝑ paruam eaꝝ sequestrationẽ, & utpl'm hñt in summitate spumã rotundã. Et cã primi est, quia uiri cũ bonã habeant digõnẽ faciũt urinas in q̄bus fit fortis sequestratio, & iõ per cõmotionẽ mã sequestrata manifeste turbidat aquã quæ erat multũ clara. Et urinæ mulierñ cũ ꝑꝑ cãm oppositã non multũ sequestrent̃, & etiã sint turbidæ parumper patet ꝙ ex cõmotione non ita turbidant̃. Turbidatio urinæ uiroꝝ est uersus superiora, q̄a ibi est maior claritas. & dicit ꝙ mulierꝝ urinę hñt utpl'm in sui summitate spumam rotundã, & puto intelligit spumã nõ adhærentẽ parietibus urinalis quæ iõ stat ibi, q̄a multũ uiscosa est eius mã. De tertia dicit ꝙ in urinis uirorũ ilico cũ cõmiscent̃ cũ mulieribus apparẽt fila adinuicẽ texta, & cã est q̄a de spermate remãsit aliq̄d in uijs uirgæ, & illud pellit̃ q̄d oblõgũ est & extorsione sui in exitu & circũuolutione est ꝙ urina sit ac si eẽnt pl'a fila adinuicẽ texta. De quarta partẽ dicit ꝙ in urinis ꝑgnãtiũ inueniunt̃ istæ dispões. Prima ꝙ eaꝝ aquositas pl'm ẽ clara, et hoc maxĩe in prĩcipio, q̄a superfluitates a matrice retinẽt & sugfluitates uenaꝝ tendunt versus

Vrinæ mulierũ q̃litas & rõ eius.

Vrina eorũ qui coitu usi sunt.

Vrinæ ꝑgnãtiũ dispositio quintuplex.

versus matricem & viæ angustantur & propter calorẽ spermatis digestiua uicinorum locorum confortatur apud quosdam. Secunda est ꝙ in superficie earum est nebula siue tela, & hoc accidit ex resolutione subtilium partium quæ ad fœtum generandum congregantur quę etiam quandam habent ventositatem aptam supernatare. Tertia est ꝙ quãdoq; habent colorem aquæ cicerum.s. rubeorum, & q̃ñq; habent colorem citrinum aquæ pedum.i. aquæ in qua coquuntur pedes, & quandoq; est ibi color irinus.i. color mixtus ex rubeo & citrino, & hanc conditionem coloris posuit quandoq; accidere non vtplurimum. Nam vtplurimum color earum est citrinus decliuis ad subalbedinem, quia palearem, parum.n. plus habent de citrinitate q̃ ante, quia calor est additus præcipue in principio. Isti autem colores contingunt ex humorum congregatorum in matrice resolutione, & quia in principio isti humores sunt in proprijs coloribus, & ideo quando resoluuntur partes eorum fiũt colores diuersi ad modum iridis. Sed in fine prægnationis plurimus sanguis est ibi, & est ita ꝙ solum subtiles partes resoluuntur & vadunt ad vesicam & ideo fit color rubeus similis aquæ cicerum. Aliqui tamen sunt qui per irinum intelligunt mixtũ ex subalbido & citrino, qui apparet magis prope superficiẽ. Et si hoc modo intelligatur illud concordat cum dicto Aui. 21. tertij, vbi dicit ꝙ in fine prægnationis quandoq; apparet in vrinalibus earũ rubedo in loco in quo apparuit in principio prægnationis subalbedo. Quarta conditio est ꝙ omni modo apparet in medio vrinarum prægnantium aliquid sicut cotum carminatum, & ista est hypostasis alba, sed nõ ęqualis, & hoc quia ventositas non permiscetur cum earum hypostasi. Quinta conditio est ꝙ quandoq; apparent velut grana quæ ascendunt & descendunt, & ista sunt paruæ ampullæ de quibus dixi supra in capitulo de spuma, & istæ sequuntur motum aquositatis, in qua natant cum de se non possint ad superficiem ascẽdere, & ideo in agitatione vrinæ sicut partes quædam aquositatis ascendunt & quædam descendunt, ita granula in illis partibus contenta. Tu tamẽ attende ꝙ raro ista signa ita vidẽtur, vt per ea discernamus prægnantem a non prægnante: & possunt ex alia causa q̃ in prægnatione apparere, & ideo graue est per urinam iudicare. Subdit etiam ꝙ cum in urinis prægnantium manifestior fuerit color irinus est principium prægnationis, & cũ magis ad rubedinem erit in fine, & ego hoc declaraui. De quinta parte dicit ꝙ vrinæ parientium sunt nigræ, & in eis est sicut attramentum scriptorum, & sic sordities. Et causa est quia tunc emittunt superfluitates nouem mensibus retentas ex menstruo quæ sunt denigratæ.

Impregnatiõis iudicãde p urinã signum graue.

Capl'm. xi. Est de rebus urinarum animalium & diuersitate ipsarum ab urinis hominum.

PLerunq; confert medico cum animaliũ urinas cognoscit propterea quòd cum in eis ipse experitur certitudinẽ facit, & hoc quidem difficile est. Quidam autem dixerunt quòd urina asini est sicut butyrum liquidum cum turbiditate & grossitie exteriore. Et subiugalium urinæ ei similãtur, sed sunt citrinæ, & uidebitur quòd superior medietas urinalis sit clara & inferior medietas sit turbida. Ouium uero urinæ sunt albæ ad citrinitatem trahentes propinquæ urinis hominum, sed substantiam non habent & earum sedimen est sicut oleum aut sicut est amurca. Et cuiuscunq; nutrimentum fuerit melius erit eius urina clarior. Vrina uero capreoli urinis hominum et ouium similatur, sed neq; substantiam habet neq; sedimen & est clarior urinis ouium.

In isto capl'o determinat de diuersitate vrinarum aliorũ animalium ab vrinis hominum. Et diuiditur in duas partes. Primo dat causam circa hanc determinationem. Secundo exequitur. secunda ibi [Quidam autem.] Prima pars patet. In secunda dicit quatuor. Primum est ꝙ vrina asinorum in vrinali est sicut butyrum liquefactum, quia alba turbida grossa cum turbiditate vsq; ad exteriora apparente quod ita accidit, quia asinus multas generat superfluitates grossas de genere phlegmatis, quia est frigidum & siccum animal, vel forte superfluitatem quandam habet in secunda digestione sequestrare quæ a proprietate sui caloris ita miscetur cum vrina, vt non sequestretur & vias habet latas. lac tamen habet subtile propter viarum stricturam & frigiditatem non resoluentem. Secundum est ꝙ vrinæ subiugalium, vt equorum & mulorum sunt citrinæ, quia ista animalia sunt calidiora asino, & medietas superior vrinæ videtur clara, inferior turbida propter superfluitates quæ descendũt & sunt multæ. In tertia dicit ꝙ vrinę ouium sunt albę trahentes ad citrinitatem & claræ & ideo similes multum vrinis hominum. Et huius causam dicunt quidam quia earum complexio humanæ est vicina, sed istæ non habent substantiam, idest modum substantiæ vrinæ hominum, quia sunt subtiliores & in eis descendit res sicuti amurca, quia talem superfluitatem sunt aptæ multiplicare. In quarta dicit ꝙ vrina capreoli est clarior vrinis ouium, quia sunt paucιorũ superfluitatum. similantur tamen vrinis ouium & hominum, licet non habeãt sedimen propter paucitatem superfluitatum capreoli & non habeant substantiam grossam, sicut vrinæ hominum propter eandem causam. De alijs autem non dixit Auic. quia nimis lõgum esset, & q̃a ex istis possumus in alijs multum coniecturari, maxime quia ĩpo'e est ita doctum esse vt cuiusq; d'riam cognoscat &c.

Vrinæ aĩalium diuersorũ q̃litas

Capitulum. xij. Est de rebus alijs quæ urinis similatur & differentia inter eas & urinam.

Yrupum acetosum & omnes liquores qui fiunt ex aqua et melle et aqua & ficubus & reliquis qui sunt ex croco & eis similibus quanto plus tibi appropinquaueris erunt in claritate magis augmentati. Et quanto plus elongaueris ea considera, an oportet ut augmẽtetur grossitudo. Vrina uero ab hoc ẽ diuersa. Hydromellis præterea spuma est citrina & aquæ ficuũ sedimen a latere descendit, & nõ in medio neq; ordinate neq; habet motũ. Sit ergo hoc sufficiens in nominando dispõnes urinarũ. In libris uero particularibus peruenient ad te diuisiones dispositionum urinæ.

In isto capitulo docet differentiam inter res quasdam artificiales & vrinam. Et sunt tres. Prima quòd syrupum acetosum & aquam ficuum & aquam mellis & aquam tinctam cum croco quanto magis tibi appropinquaueris tanto videntur clariora & a longe videntur magis turbida. Sed in vrina est opposito modo. Et causa est quia in vrina multæ partes humorum sunt commixtæ quæ a longe non sentiuntur, sed uidetur vrina carere illis corpusculis & clara, & cum appropinquat videntur & apparet turbida. Sed in istis alijs quia talia non sunt commixta non apparet turbulentia de prope, sed a longe uidentur obscuriora propter distantiam. Secunda est quòd spuma apparens in aqua mellis est citrina, sed in urina sani spuma apparet alba, & causa secundi dicta est in capitulo de spuma primi causa est mellis grossities & citrinitas, unde non tollitur per aerem inclusum citrinitatis apparentia, ut contingit in icteritia.

Tertia differentia est ꝙ aqua ficuum habet sedimen lateraliter descendens non stans in medio & non habet motum, & intelligit Marsilius per sedimen non habere motum non habere ordinatum, & ratio est quia caret uestigio caloris naturalis digerentis ad medium. Sed constat ꝙ in multis hominum vrinis sedimen est laterale, & hoc quia in principio congregationis a fumis ascendentibus fuit ad latus depulsum & propter ventositatem prohibentem descensum ibi mansit, quod forte similiter accidit in aqua ficuum. Vltimo ponit finem tractatui & patet. Plurimum tamen quo hæc discernuntur a medico est odor per quosdam occultos modos deferendo ad nares vrinam.

Vrinã discernere ab aliꝭs liqribus mltipl'r ꝑcipue ꝑ odorẽ possumus.

Capl'm. xiiꝭ. Est de significationibus egestionis.

EGestio plerunq; declarat ex sui quantitate quod est ut cõsideretur si est minor eo quod comedit aut maior aut æqualis. Et notum quidem est quòd ipsius augmentum est propter humorum multitudinem. Et paucitas propter ipsorum paucitatem, aut quia ex ipsa & intestino monoculo & in colon & in fasciꝭs multum fuit retentum quod est signum colicam præcedens aut propter expulsiuæ debilitatem.

In isto cap. determinat de signis egestionum secundum variarum earum dispositionum considerationem. Secundo ostendit qualis debet esse egestio laudabilissima. Tertio excusat se. secunda ibi ⌊Quæ vero ex egestione est melior.⌉ tertia ibi ⌊Est autem cum.⌉ Prima diuiditur in quinq;. Nã primo enumerat significata quantitatis. Secundo modi substantiæ. Tertio coloris. Quarto formæ siue figuræ. Quinto temporis exitus. secunda ibi ⌊Et cognoscitur.⌉ tertia ibi ⌊Et est etiam cum colore.⌉ quarta ibi ⌊Egestio quoq; plerũq;.⌉ quinta ibi ⌊Et est cum ex hora.⌉ De prima dicit ꝙ egestio plerũq; cognoscitur supple tanquam signum dispositionis corporis ex sui quantitate. Et in hoc oportet cõsiderare. An sit amplior eo quod comedit aut minor aut æqualis illi. Et certum est ꝙ augmentum eius supra istud, quod comeditur significat multitudinem humorum. Paucitas autem significat paucitatem humorum, aut ꝙ multum de ea fuit retentum in intestino monoculo aut in colon aut in fasciꝭs aut in intestinis circunuolutis & est signum colicam præcedẽs aut significat expulsiuæ debilitatem. Vbi nota ꝙ licet egestio proprie dicatur superfluitas digestionis primæ, tamen hic sumitur egestio pro omni superfluitate transeunte per cõcauum intestinorum & egrediente per anum, siue fuerit humor siue caro siue cibus siue aliud. Sumitur autẽ hic humor large pro omni humiditate & illud quod comeditur sumitur pro communi ad comestum & bibitum. Nota secũdo ꝙ egestionem maiorem aut minorem aut ęqualem esse comestis debet intelligi ꝓportionabiliter. Nam ex cibis debet in corpore quædam quantitas superfluere in digestione prima ex aliꝭs plus & aliꝭs minus. Et tũc dicimus egestionem ęqualem comestis, quando. s. est in quantitate debente superfluere. Tunc minor est quando ab illa quantitate deficit. Et tũc augeri quando illam excedit, nam non est dubium ꝙ in corporis substantiam debet aliquid de cibo transire. Ex quo patet causa primæ partis regulæ. Nam si egestio augetͬ hoc est, quia cum ea est plus de humiditate q̃ꝫ debet esse, & talis vocatur humor. Contingit tamẽ ꝙ hæc humiditas amplior est quandoq;, quia de cibo sumpto non tantum transiuit ad hepar quantum debuit. Et contingit ꝙ sit de humoribus a toto corpore vel ab aliquo membro fluentibus secundum multos modos, de quibus videndum est decimasexta tertiꝭ in cap. de fluxu ventris omnium modorum & decimaquarta tertiꝭ in cap. de humiditatibus quibus accidit vt egrediantur causa hepatis, & decimatertia tertiꝭ ca. de lubricitate stomachi. Ex quibus patet ꝙ licet egestio immediate tãtum significat super stomachi & intestinorum dispositionem, tamen potest super alia membra significare. Secunda pars regulæ patet, quia si est paucum hoc, aut est propter paucitatem humorum remanentium in fece, quia sugitur plus debito a corpore, aut quia non obstãte ꝙ remaneat debite humida, tamen multum remanet in intestinis & maxime in monoculo propter sui cõpõnem & in circunuolutis sed in recto non ita remanet. Et hoc signum præcedit colicã, quia multa cõgregata superfluitate fit eius exiccatio & difficultas exitus & dolor. Qñq; autem est ꝑꝑ debilitatem expulsiuæ, vñ remanet qñq; in stomacho vel multum moratͬ & dissoluitur.

Egõnis ꝗtitę duplex indicium.

Humor quid.

Egõnis significatio

Et cognoscirur etiam ex essentia sui, quoniam quod ex ea humidum est aut significat oppilationes aut digestiuæ malitiam, & plerunq; significat meseraicæ debilitatem quæ humorem non sugit, & quandoq; est propter capitis reumatismũ aut propter comestionem rei quæ egestionẽ humectat. Quod autem in humido uiscosum est plerunq; significat liquefactionem, & hoc est cum fœtore, & plerunq; significat malorum humorum & uiscosorum multitudinem, & hoc non cũ multa existit lenitate, & plerunq; significat nutrientia uiscosa quæ comesta fuerunt & non pauca cum calore forti in complexione & non fuit inter ea digestio bona. Sed quod ex ea est spumosum fortitudinis caloris significat ebullitionem aut multarum uẽtositatum permixtionẽ. Quod autem ex egestione est siccum aut laborem significat & resolutionem aut multam urinæ prouocationem aut igneum calorem aut nutrimẽtum siccitatem aut multam moram in intestinis, sicut in suo dicemus capitulo. Cunq; humiditas sicco quod est durum admiscetur significat quòd eius siccitas est propterea quòd multũ fuit retenta in humiditatibus ipsam exire prohibentibus et propter priuationem fellis pungentis & festinantis. Sed cum ibi non est longa retentio nec humiditatis in intestinis ad sunt significationes causa in ipsa est superfluitatis saniosæ & pungentis effusio quæ ab hepate fluxit in eo quod est coram ipso, & sua euacuatione non quieuit donec commisceretur.

Hic docet significare ex modo substantiæ in liquiditate & duritie & viscositate & spuma. Et diuidit in quinq;. Primo ponit significata humidæ currentis. Secundo viscosæ. Tertio spumosæ. Quarto siccæ. Quinto commixtę ex duro & molli. Et partes patebunt. In prima dicit ꝙ egestio humida significat aliquam quinq; istarum causarum, quarum prima est oppilatio. s. venarum inter stomachum & intestina & hepar vtplurimum, quia humiditas cibi non potest penetrare, potest etiam oppilatio aliarum venarum esse causa humidæ egestionis, vt in fluxu hepatico oppilatiuo sanguineo. Secunda est malitia digestiue virtutis, quia non bene digerit. Et hoc potest esse ex malitia digestiuæ stomachi, quare hepar humiditatem illam malam non trahit. Potest secundo esse ex malitia digestiuæ hepatis, quare humores genitos membra refugiunt, & reiꝭciunt ad intestina. Et potest esse ex malitia digestionis in venis, vt in cholerica passione. Tertia est debilitas attractiuæ venæ meseraicæ, quæ non sugit chylum. Et in hoc intelligitur debilitas attractiuæ hepatis, quia hæc est fortior q̃ꝫ

Egõnis hũidę significatio quintuplex.

debilitas meseraicæ vt habet videri decimasexta tertij.

Quarta causa est reumatismus descendens a capite ad stomachum, & per hoc datur intelligi fluxus ab alijs membris ad stomachum. Hi.n. reumatismi dupliciter faciunt egestionem mollem. Vno modo quia humor ei commixtus eã molliat. Secundo quia digestionẽ stomachi impedit. Quinta causa est assumptio rei vel cibi humectantis stercus. Et in hoc compræhenduntur medicinæ solutiuæ lubricatiuæ leniuæ & quocunq; modo per ventrem eductiuæ. Et si quis vult illam causarum distinctionem reducere ad bimembrẽ poterit illud facere, sed non curo. In secũda parte dicit ꝙ viscositas in fece humida significat aut liquefactionẽ in corpore, & hoc est cum fœtore, et causa est quia liquefactio pinguedinis aut carnis aut humorum est a calore putredinali & adustiuo, quorum est generare fœtorem. Aut significat malorum humorum uiscosorum multitudinem, & ista non est multum lenis aut æqualis, immo in ea est inæqualitas. Quandoq; autem significat nutrientia viscosa, quę fuerunt comesta in non pauca quantitate & cum calore forti in complexione ita ꝙ nõ fuit inter ea digestio bona. Et ista sunt clara. In tertia parte dicit ꝙ spumosa egestio significat ebullitionem fortitudinis caloris aut permixtionem multarũ vẽtositatum, & non est dubium ꝙ in forti ebullitione est permixtio ventositatis cum humiditate si spuma fieri debet.

Egõnis viscosę idicatio & spumosæ.

In quarta parte dicit ꝙ egestio sicca significat aliquod istorum quinq;. Primum est labor.s. apparens & multa resolutio, vnde in itinere sumus styptici, & hoc patet, quia parũ de humido remanet in superfluitate. Secundum est multa prouocatio urinæ, quia humiditas trahitur ab intestinis et remanet superfluitas sicca. Tertium est igneus calor, vt accidit in febribus. Quartum est siccitas assumptorum. Quintum est multa mora in itestinis, vt accidit multis habentibus intestina plena phlegmate valde grosso, vnde tarde egerunt, & egerunt squibalas & illud accidit ictericis.

Egõnis siccæ significatio quintuplex.

In parte quinta dicit ꝙ quando in egestione pars sicca est mixta cum humida.i. quando egestio est composita ex parte sicca dura sensibili & parte molli per se sensibili significat aliquam duarum dispositionum. Prima est ꝙ superfluitas primæ digestionis fuerit diu retenta in humiditate in intestinis & non fuit cum illa vere commixta, sed in illa infusa, tũc enim propter lõgam moram exiccatur stercus, & cum egreditur educitur cum eo humiditas in qua natauit, sicut quandoq; accidit in ictéritia propter priuationem cholerae pungentis. Et secũda est ꝙ quãdo fuerint signa ꝙ intestina sunt vacua ab humiditate significatur per talem compositionem egestionis quòd virulentia acuta fuit transmissa ab hepate aut ab alio membro ad intestina quæ compulit expulsiuam ad expellendum egestionem antequam talis humiditas commisceatur cum fece.

Egõnis mixtę iudicium.

Et est etiam cum colore sui dignoscitur egestio. Eius uero color naturalis igneus est leuis existens igneitatis. Qui si augmentatur fellis significat multitudinem. Et si minuitur significat cruditatem & maturationis priuationem.

Ponit significata caloris. Et diuiditur in quinque. Primo ponit signa citrini coloris. Secundo albi. Tertio nigri. Quarto viridis. Quinto fusci. secunda ibi ⌊Et si albus.⌉ tertia ibi ⌊Niger.⌉ quarta ibi ⌊Viridis.⌉ quinta ibi ⌊Et similiter.⌉ In prima parte dicit ꝙ significatio egestionis quandoq; est ex colore, sed naturalis eius color est igneus existens leuis igneitatis. Et si fuerit amplius citrinus significat multitudinem fellis. idest choleræ felleæ. Et si deficit ab illo significat cruditatem & priuationem maturationis. Circa partem nota primo quòd cholera vadens ad fel naturaliter mittitur ad intestina, vt ea stimulet ad egerendum & lauet a phlegmatibus, vt dictum est supra capitulo de humoribus, & illa tingit feces tinctura citrina. Et in naturali egestione est gradus quem Auice. vocat igneum, sed leuis igneitatis. Ex quo patet quòd magis tincta debet esse fex quàm vrina naturalissima, nam vrina est infra igneũ vt patet supra. Causa aũt est quia multa cholera requiritur ad bene abstergendum & stimulandum intestina & non sic requiritur in vesica, immo plurima multum obesset. Nota tamen secundo quòd quando est egestio maioris citrinitatis significat abundantiã choleræ: scilicet in quantitate vel in calore. nam vt in capitulo de coloribus vrinæ dictum est calidior cholera est magis tingens in æquali quantitate. Sed forte quæritur cuius digestiuæ debilitatem significat egestio minoris tincturæ. Et hic dicitur ꝙ plurimum significat debilitatem digestiuę hepatis, quia hepar nõ facit satis de cholera nec calidam sufficienter. Potest autem contingere ꝙ ex indigestione stomachi deficit tinctura, quia illam sequitur indigestio in hepate, & quia citius egreditur egestio ꝙ̃ debita quantitas choleræ sibi commisceatur, & quia est multa quantitas egestionis quæ ab æquali cholera minus tingitur.

Egõnis color naturalis.

Et si albus fiat quandoq; est eius albedo propter oppilationem in cannalibus fellis, & hoc significat icteritiam. Et si cum albedine est uirus saniei habens odorem magni apostematis significat apertionem.

Ponit significationes egestionis albæ. Et diuidit in duas. Primo facit hoc. Secundo ponit duas contingentias. secunda ibi ⌊Sanus.⌉ Significationes uero egestionis albę sunt duę. Prima est oppilatio in cannalibus fellis.i. uia per quam cholerica a felle fertur ad intestina, & hoc significat icteritiã & hoc significat quando est sine multo fœtore. Secunda significatio est ꝙ si fuerint feces albæ habentes fœtorem saniei & fex fuerit sicut uirus, tunc significat apertionem magni apostematis.

Egõnis albæ significatio duplex.

Sanus quoq; qui non exercitatur multotiens egerit uirus & saniem quæ est ei purgatio & euacuatio laudabilis, quoniam propter hoc remouetur ab eo lassitas quæ ei propter priuationẽ exercitij acciderat quẽadmodum diximus in urina. Præterea scito ꝙ egõ colorem igneum uehemẽter superfluum habens multotiens in hora finiũ ægritudinum significat maturationem, & multotiens significat dispositionis malitiam.

Ponit hic duas contingentias. Prima est quòd sanus qui dimittit exercitium egerit quandoque aliquid quod est virus aut sanies, quæ egestio est ei purgatio & euacuatio laudabilis, quoniam per illam remouetur ab eo lassitudo quæ ex dimissione exercitij ei acciderat sicut dictum est supra contingere in vrina. Modus autem est, quia ex dimissione exercitij multotiens remanent humores & multotiens superfluitates digestionis tertiæ quæ causant lassitudinem, sed postea digestæ & in saniem conuersæ emittuntur, vnde illa est sanies large accepto vocabulo, vt descripsi in capitulo de sanie & dixi supra in capitulo de hypostasi, & tamen non est in vlcere aut apostemate genita. Secunda contingentia est quam tu debes scire & est quòd egestio vehementer citrina ignea superflue, quandoque in finibus morborum significat digestionem, & quandoque significat malitiam dispositionis corporis. Nam cum sequitur eam alleuiatio & est multa sine forti fœtore facilis exitus, & præcesserint signa digestionis in vrina significat materiam ita maturam vt virtus eam sufficiat expellere. Quandoque autem est pauca difficilis exitus fœtida multum, quam sequitur morbi augmentum & virtutis imbecillitas significatur repletio nimia, & tanta humoris malitia

Egõnis citrinæ superflue igneę indicatio.

ut absq; digone stimulet uirtutem ad expellendũ. Ex quibus patet ꝙ digesti humores non sunt conuersi semper ad hypostasis naturam & colorem. Bona autem talis egõ accidit in fine morbi ad salutẽ terminãdi, & mala quæ dicta est in statu mortalis, potest tñ talis mala apparere in principio.

Et nigra quidem significat taliter qualiter sũt urinæ nigrę significationes. Significat.n. adustionem fortem aut ægritudinis melancholiæ maturationem aut nutriens tingens aut potionem rei quæ melancholiam euacuat. Sed prima ẽ mala.

Hic ponit significata nigræ egestionis. Et diuidit in tres. Primo ponit in genere significationes egestionis nigræ. Secundo docet cognoscere melancholiam puram & illam discerriere ab alijs humiditatibus nigris. Tertio ostendit necessitatem significationis melancholiæ puræ & aliorum humorum nigrorum. secũda ibi ⌊Et illa quidem.⌉ tertia ibi ⌊Ad vltimum.⌉ De prima dicit ꝙ nigra egestio significat taliter qualiter dictum est de vrina nigra. Nam aut significat vehemens incendium aut maturationem ægritudinis melancholiæ aut nutriens tingens aut potionem rei educentis humorem melancholicum. Sed videtur hoc non esse verum. Nam vrina nigra significat aut uehemens incendium aut forte frigus aut mortificationem innati caloris aut crisim ægritudinis melancholiæ. Hĩc autem enumerãdo significata nigræ egestionis dimittit forte frigus & mortificationem caloris innati. Et ponit duo quæ ibi non ponuntur: scilicet assumptionem rei tingentis & potum rei euacuantis melancholiam, ideo non sunt eædem significationes. Hic dicitur ꝙ nec ibi nec hic omnes significationes expressit, sed ambobus locis coniunctis exprimunť omnes. Et ideo oportet ꝙ iste locus suppleatur per illa quæ hic dicuntur, & iste per illa quæ ibi & non hic.

Egõnis nigrę indicatio.

Et illa quidem quæ est ꝓꝓ puram melãcholiã non sufficienter cognoscitur ex colore sui, immo cognoscenda est ex acredine sui & ponticitate & bullitione terræ ex ipsa. Et est mala siue sit egestio siue uomitus. Et ex ipsius proprietatibus est quòd in se luminositatem habet.

Hic docet cognoscere & discernere melancholiam purã a chymo nigro. Et dicit ꝙ ad cognoscendum ꝙ egestio est nigra propter puram melancholiam non sufficit cognitio coloris, quia aliquando est color niger & non est melancholia pura, sed cognoscitur ex acredine sui & ponticitate & ebullitione sui super terram est mala siue sit egestio siue vomitus & de suis proprietatibus est ꝙ ista melancholia habet luminositatem. Nota ergo ꝙ humor melancholicus purus dicitur humor melancholicus in quo maxime intensa est siccitas terrestris & iste non est nisi melancholia adusta quam vocat fel nigrum Hippo. quæ ideo dicitur pura, non quia nõ habeat cõmixtionem alterius humoris, sed quia magis puram habet siccitatem terrestrem. hæc igitur habet acredinem & ponticitatem mixtas & bullit super terram cum ꝓij citur, vt dictum est prima primi in capitulo de humoribus. Chymus vero niger dicitur de omni humore melancholico siue puro, vt est dictum siue non puro. Et tu hic cogita quòd ex isto aliter possent exponi illi tres aphorismi quartæ particulæ. Egestiones nigræ qualis sanguinis. Et dysenteriam si a felle nigro. Et ægritudinibus quibuscunque incipientibus &c.

Humor meľicus purus quid & eius iudicium.

Chimus niger qd

Ad ultimum uero humor meľicus purus pernecans est secundum pľm cũ egreditur.s. est mortis significatio. Chymi uero nigri exitus multotiens confert, & illud est, qm̃ melancholiæ radicalis exitus ultimã corporis admixtionem significat & humiditatum ipsius peremptionem.

Facit quod dixit. Et dicit ꝙ ad vltimum in significationibus nigræ egestionis hoc est dicendum ꝙ humor melancholicus purus est pernecans secundum plurimum .i. quando egreditur significat mortem. Sed exitus chymi nigri quandoq; est conferens, & causa est quia exitus melancholiæ radicalis .i. puræ ad sensum dictum significat vltimam corporis adustionem & peremptionem humiditatis ipsius, nõ sic autem chymi nigri exitus, quia hoc potest esse propter digestionem. Nota tamen talis melancholia potest maturari & non egredi per secessum vel vomitum, & non erit mortalis omnino, qa est pauca vt patet in herpesthiomeno. Et hoc nota ut saluenť dicta Gaľ. in commen. aphori. allegatorum. Et ad hunc intellectum in ꝓgnosticis vituperat Hippo. humores puros, quia cum vltimato excessu qualitatis dominãtis in eis, hi.n. significent totius corporis complexionem ad illam qualitatem declinare, aliter non essent hoc mõ puri.

Viridis autem egestio caloris innati significat extinctionem.

Hic docet signa viridis. Et dicit ꝙ egestio viridis significat extinctionem innati caloris. Hic nota ꝙ viridis quandoꝙ est irealis aut similis indico quæ significat congelationem, & per istam viam mortificationẽ innati caloris, quandoq; autem significat choleram çinariam aut prassinam, & ideo incendium tale vt inde sequatur extinctio per viam resolutionis, vtroq; igitur modo significat caloris innati extinctionem. Et hoc intelligatur si non fuerit propter olera & rem tingentem aut in pueris in quibus ex leui adustione lactis accidit egestio viridis.

Egõ uiridis duplex & eius indicatio.

Et similiter fusca.

Ponit significata fuscæ. Et patet.

Egestio quoq; plerunq; ex sui cognoscitur forma ex absentia: scilicet inflationis suæ aut ex inflatione, quoniam inflata sicut stercus uaccæ significat uentositatem.

Docet cognoscere egestionem ex sui forma .i. figura, quã habet post exitum. Et dicit ꝙ inflata sicut stercus uaccæ significat inflatiuam ventositatem. Sed dices tu quo modo hanc recipit. Dicitur ꝙ paulatim attracta humiditate ad hepar per meseraicas fit minus, & minus fluida ita ꝙ tandẽ in monoculo & colon cõpletur constantia & grossities quã debet habere. Et ideo apparitio egestionis formatæ in dysenteria significat sanitatem intestinorum superiorum & monoculi. Et quando multam habet ventositatem post exitum non seruat figuram quam habet in exitu. Sed quando caret ista & est debitæ substantiæ seruat eam.

Egestio inflata.

Et est cũ ex hora sui cognoscitur, qm̃ cum egestionis exitus festinat & horã qua egredi solebat antecedit signum ẽ malum, quia fellis significat multitudinem & uirtutis retentiuæ debilitatem. Et si eius tardatur exitus digestiuæ significat debilitatem & intestinorum frigiditatem.

Docet significare ex hora exitus. Scđo ponit signa rõne quorũdã cõiunctorũ ibi. Et humiditatis. Qđ dicit hic patet.

Et humiditatis & somni multitudo uentositates significat inflatiuas. Colores quoq; extranei & diuersi mali existunt, & nos ipsos in libro nominabimus particulari.

Facit quod dictum est dicens ꝙ multitudo humiditatis & somni significat ventositatem inflatiuam quæ est causa somni, & colores extranei & diuersi commixti etiam significant malum, quia significãt humorem malum commixtũ aut impotentiam virtutis supra cibum æquandum.

Quæ uero ex egestione est melior est iuncta quæ est similium partium, & in qua aquositas siccitati est uehementer admixta, & cuius spissitudo est sicut mellis spissitudo, & cuius exitus est facilis & non pungit, & cuius color attinet citrinitati & non est multi fœtoris neqꝫ est priuata fœtore, & non habet gurgulationem neqꝫ rugitum & non habet spumam, eius exitus est in hora in qua solet, & secundum quantitatem quæ ei quod comeditur est propinqua in quantitate sui.

Egẽonis melioris cõdõnes decem.

Hic docet qualis debet esse egestio laudabilissima. Et primo facit hoc. Secundo ponit duo notanda. ibi ⌊Et scito.⌉ De prima dicit ꝙ illa egestio quæ est omnium melior debet habere decem cõditiones. Prima est ꝙ ipsa sit similium partium, ita ꝙ humiditas sit vehementer admixta siccitati. Nam digestio perfecta debet bene commiscere humidum cum sicco. Secunda conditio est ꝙ eius spissitudo siue grossities sit sicut mellis. Et per mel non debemus intelligere mel currens. nam eius spissitudo debet esse tanta vt possit stare præterquam fluat & currat, vt secundo progno. cõmento. 13. Tertia conditio ꝙ eius exitus sit facilis. significat enim ꝙ non est uiscosa. Quarta conditio ꝙ non pungat intestina in exitu. significat enim ꝙ caret permixtione acuti preter naturam. Quinta conditio ꝙ eius color attineat citrinitati propter causam dictam supra. Sexta cõditio ꝙ non sit multum fœtida, quia significaretur putredo, nec sit priuata fœtore. Nam quia est superfluitas inconueniens pro nostro nutrimẽto debet habere odorem non placentem nec delectantem. Septima conditio ꝙ non habeat coniunctam gurgulationẽ neqꝫ rugitus. hoc. n. significat admixtionem uẽtositatis quare debet esse priuata cum digestio est optima. Octaua cõditio ꝙ non habeat spumam propter eandem causam. Nona conditio ꝙ exitus eius sit in hora solita propter causam superius dictam. Decima conditio ꝙ sit quantitatis proportionatę cibo iuxta modum dictum in principio capituli.

Gal.

Et scito ꝙ non omnis egestionis æqualitas est laudabilis neqꝫ omnis eius lenitas, quia quãdoqꝫ sunt propter uehementem maturationem in omni parte similem, & quandoqꝫ sunt propter adustionem & liquefactionem similes, & tunc quidẽ sunt ex deterioribus significationibus. Et scito ꝙ egestio quæ est temperatæ essentiæ quæ est ad tenuitatem non est laudabilis nisi cum non sunt cũ ea rugitus neqꝫ uẽtositates neqꝫ in sui exitu paulatim intersecatur. Et si non posse est ut eius exitus sit propter uirus molestans, quod est ei admixtũ & non permittit ut coniungatur.

Ponit duo notanda. Primum est ꝙ non omnis æqualitas neqꝫ omnis lenitas est laudabilis. Nam quandoqꝫ sunt propter bonitatem digestionis, & quãdoqꝫ propter dominium æquale caloris præter naturam adurentis aut putrefacientis aut eliquantis. Et quando ita est sunt ex deterioribus significationibus. Et modus discernendi est ex fœtore & colore & corporis alleuiatione aut contrarijs. Secundum notabile est ꝙ tu debes scire ꝙ non omnis egestio temperatę essentię est laudabilis. Nam non debet cum illa esse uentositas neqꝫ rugitus neqꝫ debet in sui exitu paulatim intersecari. Et si intersecatur possibile est ꝙ hoc sit propter virus molestans, quod est ei admixtum, & non permittit ut ei adiungatur, id est ut vna pars alteri iungatur.

Est autem cum pleriqꝫ sollicitì fuerint de significationibus quæ in sudore & alijs apparent rebus, uerũtamen de ipsis loqui proprius est in sermone particulari. In sermone quoqꝫ particulari similiter reperies expositionis augmentum in re egestionis & urinæ & reliquorum.

Hic excusat se a determinatione de signis sudoris & sputi qa determinare de istis vr̃ sibi melius i pticularibus libris.

Et sic est finis huius lecturæ cũ laude Dei sine cuius nutu nõ cadit foliũ ex arbore, q sit benedictus in sæcula sæculoꝝ.

Expositio Iacobi de partibus super Capitulum septimum. Doctrinæ secundæ Fen. iij.

De regimine eius q̃d comeditur ꝙ bibitur. Ca. 7

Oportet ut sanitatis conseruator studeat ne cibi ipsi substantia sit aliquod nutrimentum medicinalium sicut olera & fructus & reliqua ab istis, quoniam subtiliantia sunt sanguinem adurentia & grossa sunt ipsum phlegmaticum facientia & corpus grauantia.

In hoc caplo primo agit de substantia & qualitate ciborum uitandorum & sumendorum. Secundo de hora comedendi & qualitate ciborum secundum tempora anni & mẽsura eorum. ibi ⌊Oportet præterea.⌉ Tertio de correctione malorum ciborum assumptorum & hora comedendi iterũ & uitatione fastidij & correctione vnius cibi per alium. ibi ⌊Cum autem error ceciderit in comedendo.⌉ Quarto de motibus & accidentibus animæ post comestionem & nutribilitate cibi secundum tempora anni & mensura repletionis iterum & correctione superfluitatis eius, & modo decubitus & cooperturæ post comestionem. ibi ⌊Amplius paruus motus post comestionem.⌉ Quinto de modo mensurationis cibi penes uirtutem, & de uicibus comestionum & diuersitate ciborum secundum complexiones. ibi ⌊Et cibi quidem mensuratio existit.⌉ Sexto de ordine ciborum in sui receptione. ibi ⌊Nutrientia præterea ordinem in sui receptione.⌉ Septimo de regionibus & usibus & raritate corporis, & usu carnis multæ & frigiditate complexionis considerandis in cibatione. ibi ⌊Regiones quoqꝫ naturas habẽt.⌉ Octauo de malitia diuersorum ciborum in eadem mensa uel refectione & prolongatione comestionis & bonitate ciborũ qui bene sapiunt. ibi ⌊Et nihil quidem deterius est q̃ꝫ diuersa nutrientia.⌉ Nono de uicibus satiantis comestionis & malis sequentibus, & mutatione consuetudinis in eis ibi ⌊Ex uicibus præterea satiantis.⌉ Decimo de his qui debent ante balneum & exercitium comedere & qui non, & de motu ante comestionem & post, & de ꝓuocatione uomitus corrupto desiderio & dormitione pinguium post balneum & ante cibum: & unica comestione in die. ibi ⌊Corpora præterea.⌉ Vndecimo de dilatione somni post cibum, & abstinentia a forti motu & potu aquæ nisi parũ. ibi ⌊Amplius nõ ilico.⌉ Duodecimo de iuuamentis & nocumentis tolerantiæ famis & sitis & remedijs eorum. ibi ⌊Sitim autem tolerare.⌉ Tertiodecimo de nocumentis uini post cibum & rerum dulcium & oppilationum & grossitiei aeris & aquę & ciborum grossorum in habentibus intestina calida & cibi grossi pręmisso subtili in stomacho uacuo, & quòd melius est pręmittere grossum. ibi ⌊Vinum quoqꝫ post cibum.⌉ Quartodecimo de correctione superfluæ repletionis & natationis cibi

aut potus in stomacho. ibi ⌊Cum autem in aliquo comedente.⌉ Quītodecimo de minoratione cibi senum a senio, & de his quæ contingunt mutantibus regimen de grosso ad subtile, & econuerso. ibi ⌊Si vero aliquis.⌉ Decimosexto de correctione nocumentorum calidorum frigidorum & grossorū nutrientium & comparatione subtilium ad grossa, & de his qui melius tolerant grossa, & de nocumentis quæ ab ipsis accidunt. ibi ⌊Et calidorum nutrientium impedimenta.⌉ Decimoseptimo de fructibus recentibus quibus quando & quo ordine conueniunt & nocumentis eorum & consimiliū multiplicātium crudos humores, & correctione eorum per exercitium & sumptionem post eos alicuius quod ipsos deprimit. Et de causis quare nutrientia aquosa & cholerica generant febres. ibi ⌊Fructus p̄terea recentes.⌉ Decimooctauo de conueīentia olerum cholericorum & insipidorum suis temporibus, & de cautelis contra cibos nociuos dum necesse est eis vti, & de modo nutritiōis repletorum malis humoribus subtilibus & resolubilium corporum. ibi ⌊Olera vero cholerica.⌉ Decimonono de nocumentis assiduæ comestionis succorum & vnctuosorum frigidorum et acetosorum et acutorum & salsorum, & de cibis tardæ aut velociter descēdentibus, & de necessitate phlebotomiæ laboriosorum grossæ diætatorum post subtile regimen & iratorū. ibi ⌊Nutrientia quoqꝫ sicca.⌉ Vigesimo de iudicijs nutrientium ex parte suæ compositionis & nocumentis diuersorum ciborum simul assumptorum, & de hora comedendi in æstate, & nocumento tolerantiæ famis. ibi ⌊Nutrientium quoqꝫ iudicia.⌉ Vigesimoprimo de acubeb & sirabē & vuis & nabit & granis granati & tanz & gallinis & iuribus pullorum & gallinarum & hædo & agno & çebrabegi & allues & comparatione nocumenti panis ad nocumentum carnis. ibi ⌊Amplius scire dēs.⌉ Prima pars est præsens textus in quo primo ꝓhibet cibos medicinales. Secundo noīat cibos eligēdos & potus. ibi ⌊Oportet autem.⌉ Tertio dissuadet alia ab his. ibi ⌊Alia autē.⌉ Quarto nominat fructus nutritiuiores suadens vt festine superflua purgētur ab eis genita. ibi ⌊Fructus tamen.⌉ In prima particula dicit ꝙ qui vult suā seruare sanitatem debet attendere ne substantia cibi eius sit nutriens medicinale sicut olera fructus & reliqua ab his velut legumina radices fungi tubera seu trufflę quia nutrientia medicinalia subtiliantia sicut allia cępe porri grana iuniperi sanguinem adurunt. Et ingrossantia sicut portulaca pira escula phlegmaticum reddunt & corpus aggrauant humiditatibus superfluis relaxantes neruos chordas & iuncturas. Et intellige per nutriens medicinale omne nutriens participans cum virtute nutritionis altera virtute corpus alterāte qua dici meretur medicinale, sicut calefactiua aut infrigidatiua humectatiua aut desiccatiua, aperitiua vel oppilatiua, subtiliatiua vel ingrossatiua. Item intellige hunc passum de regimine sanitatis conseruatiuo temperati hominis vel ei propinqui. Nam corpora lapsa frequenter indigent cibo medicinali corrigente suum lapsum vel præseruante a peiori.

Oportet autem ut cibus sit talis qualis sunt carnes hædorum & uitulorum lactentium paruorum & agnorum annualium. Et triticum ab extraneis rebus purgatum quod ex messe sana fuerit collectum cui nullum accidit nocumētum & res dulcis conuenientis complexionis, & uinum bonum odorem bonum habens.

In secunda dicit ꝙ cibus conseruatiuus sanitatis debet esse talis quales sunt carnes, quia sunt similes humanæ naturę ꝑaptæ fieri sanguis maxime carnes hædorum et vitulorum & ꝑuorum lactentium & agnarum annualium. Et triticum mundum ab omni re extranea sicut puluere nigella siligine collectum ex sana messe non sub aere pestilētiali vel pluuioso vel tonitruis fulguribus & alijs impressionibus ignitis alterato, cui post collectionem non euenit nocumētum putrefactionis vel germinationis vel corrosionis a gurgulionibus aut muribus aut nimia vetustate. Cuius electionem sic describit Gal. primo de elementis. ca. 2. Frumentorum quidem maxime nutritiua sunt quæ valde spissam & commassatam habent totam suam substantiam, ita vt vix a dētibus diuidantur. Plurimum .n. alimentum dant huiusmodi corporibus ex mole minori, sicut contraria his quæ de facili quidem a dentibus comminuuntur. Post comminutionem autem rara videntur & laxa modicum exhibent alimentum ex mole multa. Si autem & ponderare volueris vtrorunqꝫ æqualem molem inuenies grauiora multoqꝫ spissiora. Hæc autem sunt colore rubicundiora laxis. Et res dulcis conuenientis complexionis vt lac & oua gallinę recentia maxime pueris & infantibus conuenire noscuntur, & vinum odoriferum siue aromaticum de cuius virtutibus & iuuamentis dicetur in capl'o sequenti. Quæret hic aliquis quare omisit Princeps inter cibos electos volatilia euchima sicut pullos gallinas capones perdices faseanos pleuuerios becquacias alaudas pinchonos et iuniperellas, cum delicati sint cibi & electi, quēadmodum cap̄oli campestres & aqua carnis. Dic primo ꝙ eos subintellexit in hac generali clausula. Et res dulcis conuenientis complexionis. Dic secūdo ꝙ carnes quadrupedales plus conueniunt iuuenibus temperatis frequentantibus exercitia corporalia, quia magis nutriunt. Iuxta illud Gal. 3. de alimentis. ca. 17. Est autem genus omnium volatilium animalium paucioris nutrimenti si compararetur generi peditātium. Et quia de regimine talium hic agitur, ideo nominat carnes quadrupedum. Sed carnes volatilium plus conueniunt his qui relicto corporali vacant consilijs studijs & contemplationibus, quia digeruntur facilius alijs. Iuxta illud Gal. ibi. Digestibilior est hac tamē caro volatilium animalium & maxime perdicum. Et generant sanguinem clarum mundum subtilem spirituosum, mentis exercitijs & eleuationi intellectus aptum. Secundo quæritur. quare siluit de piscibus electis vt rogeto gournaudo soleta vuiuria merlengo macrello plaicia quarello lucio ꝑchia vendosia cancro. Dic si vis ꝙ eos intellexit sub rebus dulcibus conuenientis complexionis. Vel dicet melius ꝙ in regimine sani. pure conseruatiuo pisces non cōueniunt, quia omnis piscis frigidus est & humidus, & recentes generāt phlegma aquosum & mollificant neruos, vt ait Princeps. 2. can. ca. de piscibus. Verum inter eos eligibiliores sunt iam nominati. Sed parum veteres ante legem Christi moderate viuētes piscibus vsi sunt. Lex autem Christi vel ritus illius legis interdicēs carnes pluribus anni diebus impulit homines ad vsum piscium. Et quosdam impellit leccacitas potius q̄ꝫ eorum bonitas, videlicet eorum quorum palatum piscium sapor delectat amplius q̄ꝫ sapor carnium. Tertio quæritur quare præfert cæteris hædinas carnes cum Galenus medicorum princeps præferat porcinas. Ait enim octauo de ingenio sani. ca. 2. Cæteris carnibus porcina laudabilior est si porcus montana incoluerit post porcū hædus. Et tertio de alimentis. ca. primo. Omnium quidem igitur eduliorum caro porcorum est maxime nutritiua. Et huius experientiam euidentissimam athletæ habent. In exercitijs enim æqualibus alterius alimenti æqualem molem in die inferentes secundum posteriores mox debiliores fiunt. Pluribus autem consequenter diebus hoc agentes non debiliores solum sed & magis sine cibo plane videntur. Et paulopost ait. Porcinæ autem carnis similitudinem ad homines addiscere est ex eo quòd quidam comederunt humanas carnes vt porcinas nullam suspicionem habentes secundum gustum ipsarum & odorem. Compertum enim est iam hoc factum a malignis receptoribus hospitum. Et Princeps. secundo huius. capitulo de san. ait. Sanguis hominis & sanguis porci sunt similes in omni re, & similiter carnes amborum sunt similes in omni re, ita vt quidam fuerint qui edebāt carnem hominis ac si esset caro porci, & occultatum fuit illud vsquequo inuēti fuerunt in ea digiti hominis. Et Auer. 5. colliget. c. de carne ait. Et Aui. dicit ꝙ melior caro est porcina caro, & quasi sentit ꝙ caro ista sit naturalior hominibus q̄ꝫ

aliqua

Frumētū optimum.

Piscium usus nocumēta.

Caro porci & hædi.

aliqua alia caro animalium ambulantium,& hoc docet experientia. Dic primo ꝙ iuuenibus fortibus sanis laborantibus non dispositis ad oppilationes & his qui impinguari quærunt caro porci cæteris melior est. Primo propter maximam similitudinem eius cum humanis carnibus. Secundo quia valde nutritiua est. Tertio quia generat alimentũ stabile fortiter resistens resolutioni. Quarto quia vertitur in partes corporis tales loco deperditarum. Hanc conclusionẽ probant allegata iam ex Gal. & Prin. & Auer. Et Gal. 3. de alimentis. c. 17. ait. Porcorum carne nullum aliud amplioris nutrimenti habebis sumere. Et Rasis. 4. Almãsoris. c. 4. inquit. Multo præterea vtentes exercitio & multum laborãtes maiori & grossiori indigent nutrimento. Dic secundo ꝙ sicut inter carnes domesticorũ animalium domestici porci caro melior est prætatis hominibus, sic inter carnes syluestrium animalium caro apri. Iuxta illud Principis secũdo cañ. c. de carne. Christiani vero dixerunt & qui eos imitantur ꝙ melior caro syluestris est caro porci syluestris. Nã cũ hoc ꝙ est leuior carnibus domestici porci est fortis nutrimẽti & plurimi, & est velocis digestionis, & est melior ꝙ̃ esse potest in hyeme. Dic tertio ꝙ iuuenibus temperatis exercitio mediocri vtentibus hædinæ carnes sunt cæteris meliores. Iuxta illud Rasis. 3. Almansoris. c. de virtutibus carnium. Hædulina caro est temperata, nullam in se habẽs malitiam vel malitiæ admixtionem, quæ licet temperatum generet sanguinem laborantibus tamen non congruit. Et non oportet vt super eam eligant meliorem quorum dispositio huic dispositioni est contraria. Non enim adeo debilis est vt ex ea destruatur virtus, & neq; eius nutrimentum adeo multum & grossum vt ex ea in corpore ꝓueniat repletio & grossus generetur sanguis. Sanguis quoque qui ex ea generatur inter subtilem & grossum aut inter calidũ & fri. existit. Arietina autem caro hedulina carne grossior est, viresq; plus augmentat & plures efficit superfluitates quæ in bonitate hædulinam sequitur carnem. Hæc ille. Quarto quæritur quare lactens vitulus laudatur & non lactens agnus sed annalis. Dic ꝙ carnes animalium siccę complexionis meliores sunt in adolescentia ꝙ̃ in iuuentute vt hædi & vituli sunt meliores hircis & bobus, quia sua siccitas primę ætatis humiditate corrigitur. Sed carnes animalium humidæ complexionis sunt meliores in iuuentute & in adolescentia deteriores, quia sua nimia humiditas siccitate iuuentutis tollitur aut saltem reprimitur, & ab humiditate primę ætatis crescit. Ideo iuuenes castrati arietes sunt meliores & minus viscosi lactentibus agnis, & iuuenes porci lactentibus porcellis. Iuxta illud Gal. 3. de alimentis. c. primo. Sicut autem in porcis qui secũdum status ætatem idonei euectici s. i. bene complexionatis iuuenibus sunt, sic bouinarum quæ ante statum. Siccior enĩ complexione multo bos porco sicut & vir ĩ statu puero. Merito quidem igitur quæcunq; animalia natura ficciorem habent complexionem a iuuentute in commensuratione ipsius remediatur, humidorum autem natura ab acmastica ætate assumit quod deficit ad conuenientem eucrasiam. Non solũ autem vituli perfectis bobus meliores ad digestionem hñt carnes, sed & hædi capris. Hæc Gal. Et intelligit hic per iuuentutem ætatem primam qua lactet animal. Et per acmasticam ætatem illam qua crementum eius vel est ꝑfectum vel propinquum perfectioni. Quinto quæritur. Sub quæ forma triticum est electus cibus vtrum frixum vel elixum vel in forma panis assumi. Dic primo ꝙ omnia quę fiunt ex farina tritici frixa tarde a stomacho descendunt, grossos generant humores, oppilant viam hepatis, augmentant splenem & generant calculum, tamen multum nutriunt si digerantur. Iuxta illud Gal. primo alimentorum. c. 2. Omnia igitur quęcunq; per hæc & semidalium. i. similam tritici cõponuntur grossi chymi sunt & tardi descensus & exituum alimenti per hepar obstructiua & splenis debilis augmentatiua, & lapidum in renis generatiua. Nutritina autem sufficienter si bene digerantur & bene in sanguinem conuertantur.

Vitulus lactens Agnus aniculus

Quæ autem cum melle præparantur fiunt mixtæ virtutis tãq; vtiq; melle habente subtilem chymum & quibuscũque applicatum fuerit omnia subtiliante. Hęc Gal. Dic secundo ꝙ triticum elixum est cibus grauis & indigestibilis. Sed si digeratur fortiter nutrit & roborat vtentem. Iuxta illud Gal. primo alimentorum. c. 4. Quoniam autem & ipse ego vadens aliquando in vilis non prope ciuitatem existens cum duobus iuuenibus eandem mecum ętatem ducentibus perueni iam ad rusticos postq; cenauerant & mulieres facturas panem, deficiebat autem panis, cõtinuo quidam inijciẽs in patellam frumentum elixauit, deinde cõdiẽs salibus mediocribus comedere nos pręcepit. Debebamus enim vt verissimile propter id facere fatigati ex itinere esuriẽtes, comedimus igitur illud auide. Sentiebam quoq; in ventre grauedinem ita vt videretur in ipso iacere lutum. Et sequenti die indigesti sine appetitu per totam diem eramus vt nihil possemus comedere, & spiritu inflatiuo pleni, dolentes quidem capita & caligantes visu, neque enim secesserat aliquid subtus quod solum remedium est indigestionis. Quo & nos tũc cõclusimus esse graue & indigestibile edulium sic pręparatum frumentum. Erat autem & hoc non experienti ꝓmptum ratiocinari, vbi enim neq; farina comesta vt dixi prius facile digestibilis est si non elaboretur per sales & fermentum & commassationem & tritionem & clibanum, quomodo quis vtiq; non intelligit non elaborantes fortissimum esse. Virtu tem attñ habet magnam si digeratur sic comestum frumentum & nutriens est fortiter corpus & robur insigne exhibẽs vtentibns ipso. Hęc Gal. Idem iudicium habe de ferculo dicto frumentaria quod fit ex frumento elixo in lacte quo sępe gallici vtuntur, & est cibus delectabilis & de try & de macroibus italicorũ. Dic tertio ꝙ triticum sub forma panis bene fermentati & assati in clibano moderato igne est electus cibus. Iuxta illud Gal. c. secundo primi alimentorum. Optimi autem panum pro digestione sunt qui maxime fermentati & qui assationem habuerunt a commensurato igne in clibano. Et iterum eodem ca. ait. Optimus igitur quidẽ panis ad sanitatem homini est neq; iuuent neq; laboranti q plurimum quidem fermenti habet & plurimum salis ad plurimum autem a pistore formari elaboratus. Coctus autem in clibano commensurate calido, qui vero penitus infermentatus nulli vtilis est.

Frumẽti elixari noxa.

Alia autem ab istis non respicias nisi secundum modum fuerint medicationis aut secundum præseruationem.

In hac tertia particula dicit Prin. ꝙ alia cibis iam nominatis & sibi similibus non sunt respicienda neq; assumenda pro cibis electis. Sed conuenienter assumi pñt dum casus exigit cibi aliqui ex prohibitis via medicinę, vt si venter constipatus fuerit prũa comedi pñt & poma cocta & boragines et bletę. Et si nimium laxetur citonia & pira cocta. Possunt ẽt sumi gratia pręseruationis vt in regionibus calidis & ĩ ęstate sumunt homines lactucas acedulam poma arangiæ mala granata acetosa vt præseruentur ab immoderatis caloribus & lapsu in febrem.

Fructus tamen nutrimenti magis similes sunt ficus & uuæ ualde maturæ & dactyli in regionibus & ciuitatibus in quibus esse consueuerunt. Verumtamen cum aliquis hæc comederit si superfluitas inde ꝓuenerit ad ipsã festinet euãdã.

In hac quarta dicit primo ꝙ inter fructus, fructus magis nutritiui & similiores seu ꝓpinquores carnibus in nutriẽdo sunt ficus & vuuæ valde maturę & dactyli in regionibus & ciuitatibus in quibus esse cõsueuerunt. De ficubus & uuis Gal. testatur secundo alimentorum. c. 9. dicens. Vuæ autem & ficus opor. i. succosæ quasi capitales existunt. Etenim nu-

Vuæ & ficuũ nutrimẽtũ

triunt magis omnibus orarijs.i.non custodibilibus fructibus hæc, & minime sunt cacochyma, & maxime quando fuerint bene matura. Eius quidem igitur quod est nutrire ipsa maximum signum est, quia qui custodiunt fructus vinearum comedentes quidē in duobus mensibus quibus custodiunt aut solas semper ficus cum vuis aut modicum quid interponentes panis impinguantur satis, non tamen fortis & compacta est caro ex ipsis generata, sicut quę carnibus sed laxa & vacua, pp qđ & celerit̄ cōtrahit̄ cessante edulio. Minus autem ficubus vuæ, nutriunt, & maximum bonum inest ipsis celeriter secedere, propter quod si & retineantur aliquando lædunt satis non habentibus hoc maturis ficubus si.n.non secedant notabiliter digerantur autem in ventre bene non nociuum dant alimentum corpori. Palam autem ꝙ venter magis submittitur sola carne racemorum simul cum succo absorpta sine acinis & sine tunica composita extrinsecus. De dactylis vero cap. 25. dicti libri ait. Omnes autē dactyli indigestibiles sunt & læsiui capitis amplioris comesti.

Dactylorū nutrimētum.

Qui autem ab ipsis distribuitur in corpus chymus grossus quidem semper est, autem aliquid & viscosum quando dactylus fuerit vnctuosus. Quando autem tali chymo dulcedo admiscetur, celeriter quidem ab ipso hepar obstruit̄. Læditur autem & phlegmoniçans & turgescens summe ab edulio ipsorum. consequenter autem hepar & splen oppilatur et læditur. Secundo dicit hic Prin. ꝙ si ex vsu nunc dictorū fructuum superfluitas prouenerit festinanter educenda ē ne piat ęgritudinem. De ficubus quidem dicit Gal. c. 8. secundi alimentorum, ꝙ implent ventositate ventrem & hepar, & ipsas pediculorum multitudo sequitur, propterea neqꝫ multum ex eis assumendum est neque assidue vel postea est bibenda vno mane vncia. ß. diacatholicon vel diaprunis dissoluti in quatuor vncijs seri caprini ad mundificandum san. genitum ex eis de vuis vero. c. 9. ait. Neque enim digerūtur bene si retineantur, & secundum eas quæ ad hepar & venas distributiones crudum generant chymum non facile cōuertibilem in sanguinem. Purgetur igitur humor inde genitus prouocatione vel vrinæ vel sudoris vel eductione crudi humoris cum dracmis tribus diasinicon. Sed de dactylo dicit̄ in aggregatore. Serapionis. cap̄. de eo quod calefit & generat san. grossum & conuertitur cito ad choleram, & est malum illis quorum cōplexio est calida & hepar calidum, & cui cito aduenit colica & squinantia & bothor. Et colica est oppilatio in hepate & in splene, & deteriores ex eis sunt magni & qui sunt dulciores, & non sunt conuenientes aliquo modo illis qui sunt calidę complexionis. Illi autem qui non sunt calidę complexionis & nō sunt debilis naturæ si vtuntur eis impinguantur ab eis. Hæc ibi. Quod si oppilauerint vel multiplicauerint choleram dentur. ʒ. j. & . ʒ. reubarbari & scrupulus vnus spicæ nardi conquassati & temperati per noctem in aqua endiuię cum tantillo vini albi, deīde expressi fortissime per staminum in vncijs tribus seri caprini & mane bibatur tepidum hora quarta.

Oportet pręterea ne aliquis comedat nisi post desiderium, neque in hoc tardetur cum desiderium ebullierit nisi fuerit mēdosum ut ebriorum desideriū & habentiū fastidiū, quoniā tolerare famem stomachum putridis replet humoribus.

In hac secunda parte primo agit de hora abstinendi a cibo vel sumendi cibum ex absentia vel pñtia desiderij. Secūdo de qualitate ciborum secundum anni tēpora. ibi ⌊ In hyeme præterea nutriens actu calidum. ⌉ Tertio de malitia famis in sterilitate post saturitatem in fertilitate & econtra. ibi ⌊ Scias autem ꝙ nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis. ⌉ In prima particula dat duas regulas. Prima est ꝙ nullus vnqꝫ comedat sine appetitu siue vera fame, quia sequitur ex hoc immoderata repletio quæ est pręgnans mater

Qua hora comedendū.

ægritudinum materialium nisi ventris beneficio natura aut ars prouideat aut abstinentia corrigens hunc defectum subsequatur. His.n.adiuti multi crapulosi sine fame sępe se cibo replentes perseuerant sani. Secunda est, nullus tardet aut differat comestionem cum desiderium ebullierit.i. appetitus cibi manifeste insurrexerit, nisi mendosum sit illud desiderium, sicut in ebrijs & patientibus fastidium, quia pati famē replet stomachum putridis humoribus. Eiusdem sñiæ meminit Rasis. 4. Almansoris. cap̄. 4. dicens. Et præterea cauendum ne comestio postqꝫ appetitus fuerit tardetur, nisi appetitus mendax fuerit sicut ebrijs vel fastiditis accidere solet. Sed postqꝫ homo qui ebriosus non est appetere inceperit & nutrimentum quod precessit nec multum nec grossū fuerit ipsa hora debet comedere sine dilatione aliqua. Sed hæc præcepta vidētur prohibere omnino ieiunium quod in lege Christi multum commendatur, & de eo dicitur ꝙ mentem eleuat vitā comprimit, virtutes largitur & præmia, quodqꝫ salubriter institutum est animis corporibusqꝫ curandis. Verum ars medicinæ legi Christi se cōformat in hoc ꝙ laudat sobrietatem & cibi potusqꝫ parsimoniam, sed non vsque ad macerationem corporum & tolerantiam famis acerbę quę choleram acuit pronificat ad iram, caput dolere facit & angit, vires debilitat, ac robur corporis & stomachum replet putridis humoribus. Quia dum sibi esurīcti denegatur cibus attrahit hūores a meseraicis & venis hepatis. Iuxta illud Ga. tertio virtutum naturalium. cap̄. 23. Si vero ieiunus cogitur manere venter in hoc tempore a venis quæ in mesenterio et hepate habebit cibum. Et paulopost agit. Ita igitur & venter in quo tempore indiget quidem ipse cibo comedit autē nondum animal in hoc a venis quæ secundum hepar rapit. Et cum hepar hac hora sit innanitum non sinit abire, sed sibi retinet laudabilem sanguinem. Transit igitur ad stomachum quod inutile aut corruptum est. Propterea suadet̄ vomitus ante comestionem post tolerantiam. famis diuturnā, ne cibus receptus in stomacho sordido putrescat & corrumpatur per malos humores attractos ad ipsum tempore famis.

Tolerātię famis nocumēta.

Attēde primo circa hoc ꝙ dicit. Nisi mendosum fuerit. ꝙ duplex est fames. Vna vera est, alia mendosa. Veram Gal. ita describit aphor. secunda. commento illius cañ. Vbi indigentia nō oportet laborare. Certa fames est cum pomo cibo indiget vnde immensus sequitur appetitus. Sed mendosa fames est cibi appetitus corpore non indigente. Et sicut vera fames fit ex constrictione & corrugatione venarū orificij stomachi procedente a suctione membrorum innanitorum cibo indigentium, sic mendosa fames solet ab his fieri quæ constringunt & corrugant orificium stomachi mēbris cibo non indigentibus, vt ab actu frigidis stypticis ponticis aut acetosis. Attēde secundo ꝙ ebrij frequenter in nocte & mane famescunt fame mendosa, vel quia vinum quod in suis stomachis præ multitudine digeri non potest in stomacho acetosatur, vel quia conuertitur in humores crudos. Iuxta illud Gal. tertio complexionum. c. 8. Ex potatione superflui vini fiunt apoplexiæ paralyses & subet & epilepsiæ & spasmi & thetani. Et hæ omnes ægritudines frigidæ sunt. Et mendosa fames excitari solet vt modo dictum est ex frigidis & acetosis orificio stomachi occurrentibus.

Fames duplex.

Attende tertio ꝙ fastidium proprie est defectus appetitus cibi qñ & vbiqꝫ oportet, vt clare innuitur secundo prognosticorū. cañ. illo. Ex signis huius quæ putribilia sunt coniecturabis. Vbi.n. scribitur in translatione a græco fastidium patiūtur, in translatione ab arabico scribitur non desiderant cibum. Et istud accidens orificij stomacho dicitur ab Alexādro gręco insigni secundo practicæ suæ anorexia quam fieri dicit, aut ex distemperantia aut aliquo humore ĩ stomacho residē te. Sed quæret aliquis exquo fastidium est defectus appetitus quomodo in fastidiosis est mēdosum desideriū. Dic ꝙ dupl̄r. Vnomodo quia non appetunt quando & vbi oportet vt inanito corpore ꝑꝑea ꝙ os stomachi fumis vaporibus vel aliquo humore quasi plenum apparet. Sed instabit aliqs

Fastidij ciborū causa.

ꝙ in

ꝙ in talibus non eſt tunc deſiderium, ergo nec mendoſum deſiderium. Nega conſequentiam, quia locus a toto mō ad ſuam partem inualidus eſt cum determinatione diſtrahente, vt non ſequitur de aliquo qui interijt non eſt homo, ergo nō eſt homo mortuus. Aliomodo, quia appetunt quando non oportet. ſ. neq; membris inanitis nec corpore agente cibo, ſicut crapuloſi multi pleni vſque ad guttur vel cacochymia infecti circa os ſtomachi iactari quærunt poſtq; ſurrexerūt, non inopia alimenti ſed vt ab orificijs ſuorum ſtomachorū humores excutiantur inferius depręſſi per aſſumptum cibū, qui cor & os ſtomachi laxitate quadam prius afficiebant.

In hyeme præterea nutriens actu calidum comedat, & in æſtate frigidum aut quod paruæ ſit caliditatis, & neq; caliditas neq; frigiditas ad rē perueniant quam ſuſtinere non poſſit.

In hac ſecunda dicit primo ꝙ ī hyeme cibus actu calidus eſt comedendus, & in æſtate frigidus actu vel remiſſæ caliditatis. Cuius ratio triplex eſt. Prima eſt, quia communiter delectabilius ſuſcipitur frigidus æſtate & calidus hyeme. ſecūda eſt, quia corrigit ſua actuali qualitate lapſum ſtomachi illatum a tēpore. tertia eſt, qa tranſiens iuxta illud pectoralia mitigat impreſſum frigus ab aere eis attracto tempore hyemali, & calorem impreſſum tempore æſtiuo. Secundo dicit ꝙ frigus cibi in æſtate & calor in hyeme non ſint ita intēſi ꝙ ſtomachus eos tolerare non poſſit ſine diſpendio ſeu nocumento. Nam vehemens frigus ad inſtar niuis æſtiuo tempore facile penetrans particulas & poros rarificatos calorem deijcit, digeſtiuæ nocet & magnum detrimentum ori ſtomachi infert quod eſt neruoſum, & quandoq; inducit ſpaſmū, vt contingit Ari. primatum tenenti in peripathetica theoria, qui perſuaſus a medicis ſui temporis aquā frigidam in febre bibere contra propriam opinionem bibit, & cito poſt ſpaſmatus interijt, vt memorat Gal. li. de virtute conſuetudinis cap̄. primo. Sed calor nimius vrit & veſicat partes per quas tranſit. Idem ſcripſit Raſis quarto Almanſoris cap̄. 4. dicēs. Oportet præterea vt in hyeme ſit cibus actualiter calidus, et in æſtate actualr̄ frigidus. Eſt enim abſtinēdum a cibis calidiſſimis quales ſunt tunc cum ab igne remouentur. Et ab his qui ſuper niuem infrigidantur quibus nullus vti debet. cibo enim ſuper niuem infrigidato nullo modo vtendum eſt niſi in tempore magni caloris corpore quaſi inflāmato exiſtente. Deinde ſubdit inſtruens nos qua hora & quo loco cibum in æſtate debemus ſumere dicens. Obſeruandum quoq; eſt vt cibus in horis edatur frigidis. Quod ſi frigidæ nō poſſint eſſe horæ, manſiones ſaltem ſint frigidæ.

Scias autem quòd nil eſt deterius ſaturitate in tempore fertilitatis quam fames ſequitur in tempore ſterilitatis & econuerſo. Sed tamen conuerſio eſt deterior. Vidimus enim multos quibus in tempore ſterilitatis cibus defecit, poſtea cum in tempore fertilitatis abundauit repletos fuiſſe & mortuos, licet uehemens repletio in qualibet diſpoſitione ſit pernecabilis ſiue ex comeſtione ſit ſiue ex potu. Quot nanque homines ſuperflue ſe repleuerunt & ſuffocati interierunt.

In hac tertia dat Prin. quatuor regulas. Prima eſt, in genere tepletionis ſaturitas ſeu repletio ad ſaturitatem diu frequētata tempore fertilitatis eſt peſſima quam ſequitur fames ītēpore ſterilitatis. Cuius cauſa eſt duplex. Vna eſt debilitas uirtutis ex mutatione conſuetudinis de extremo in extremum. Alia eſt debilitas virium tam ex repletiōe ſaturatiua corpus aggrauante & pene ſuffocante innatum calorem q; ex ſubſequente penuria cibi qua corpus deficit, præcordia dolent, viſcera videntur veluti ſuſpenſa, calor innatus primum incenditur, deinde ſe reſoluit radicale humidum abunde de paſcitur & pene deperit totum corpus tabeſit, mortis imago adeſt. Dānabilis ergo eſt conſuetudo plurium qui ante ieiuniū quadrageſimale crebra & copioſa ciborum īgluuie ſuos uētres ſarciunt, credentes inde melius tolerare dictum ieiuniū. Quibus eſſet melius paulatim aſſueſcere parſimoniæ cibi q; ſaltare repente de crapuloſa plenitudine ad ſobriam refectionem. Sed contra. ex plenitudine quæcunq; ægritudines fiunt euacuatio ſanat. aphor. ſecunda. Fames ergo ſequēs ſaturitate ſibi eſſe videtur apta medicina. Dic id verum eſſe ſi gradatim ſubſequeretur & modeſta foret, ſed repēte veniēs & ad extremum inanitionis deducta vires corporeas penitus eneruat naturæ inimica. Secunda regula eſt, in genere vacuitatis vel inanitionis peſſima eſt diuturna fames tempore ſterilitatis quam ſequitur vehemens ſaturitas tempore fertilitatis. Cuius ratio eſt triplex. Prima eſt mutatio quaſi ſubita de extremo inanitionis ad extremum repletionis. Nam tabida fame attriti venientes ad tempus aut locum fertilitatis neſciunt ſeruare modum. ſecunda eſt, quia virtus digeſtiua diuturna fame valde debilitata digerere non poteſt cibum copioſum voraciter aſſumptum. tertia eſt, quia inanita membra ſibi trahunt auide indigeſtum nutriens, quod calor eorum fame reſolutus & debilitatus digerere non poteſt. Vel ergo ſuccūbit & extinguitur vel in membris creſcunt et multiplicantur ſuperfluitates quas regere non valet, corrumpuntur igitur & tandem corrumpunt. Tertia regula ē cōuerſio eſt deterior. i. peior eſt diuturna fames tempore ſterilitatis q; ſequitur vehemens ſaturitas tempore fertilitatis q; ſit ſaturitas hora fertilitatis quam ſequitur fames hora ſterilitatis. Hanc regulam probat. Prin. experimento dicens ſe vidiſſe multos quibus defuit cibus tempore ſterilitatis, poſt hoc abundante cibo tempore fertilitatis auide ſe eo replētes ſuffocati mortui ſunt. Sed inſtabit aliquis quia ſtatim dixit ꝙ nil deterius eſt ſaturitate quam fames ſequitur, & modo dicit ꝙ fames quam ſequitur ſaturitas eſt peior, & ſic ſermo eius implicare videtur contradictionem. Item omne peccatum quodcunq; ſit magnum ſit maius in tenuibus q; ingroſſioribus diętis, vt ait Hyppo. aphor. prima. Sed fames poſt ſaturitatem eſt velut attenuatio diætæ, & ſaturitas poſt famem eſt vt eius ingroſſatio. ergo fames poſt ſaturitatem ē peior. Item ſaturitas poſt famem poteſt faciliter pharmacijs corrigi educendo humores ex ſaturitate multiplicatos, ſed ex fame forti continuata poſt ſaturitatem prouenit dānum irreparabile. ſ. ſuperflua conſumptio humidi radicalis quod ita purum nunq; reſtauratur. Ad primum dic ꝙ ſaturitas quam ſequitur fames eſt peſſima in genere repletionis. Sed fames quam ſequitur nimia ſaturitas eſt peſſima in genere vacuitatis. Et ita non implicat ꝙ vtraq; ſit in ſuo genere peſſima & vna peior alia ſimplr̄. Vel ſi non a termino a quo ſed a termino ad quem denominatiōis facere mauis, dic trāſmutationem a ſaturitate in famem fore peſſimam in genere vacuitatis. Et a fame in ſaturitatem peſſimam in genere repletionis. Ad ſecundum dic ꝙ vbi exceſſus non eſt vehemens & ad mortem pronus, minor error eſt in ingroſſatione q; ſubtiliatione diætæ, quia per ſubtiliationem nimiam deijcitur virtus & per ingroſſationem confortatur. Sed in vehementi exceſſu inclinante ad mortem citius ꝑimit ingroſſatio nimia q; ſubtiliatio, ſicut vides in tendentibus ad mortē virtute iam pene reſoluta dum aſtantes nituntur eos confortare viæ anhelitus impediuntur & protinus ſuffocantur ægri. Simile videmus in lampade cuius ignis debilis paratus extinctioni citius deperit multitudine olei ſuperfuſa q; paucitate. Ad tertium dic ſimiliter. Nam ſaturitas vehemens cōtinuata poſt lōgam famem ſubito occidit. Fames vero poſt repletionem longo tractu temporis. Quarta regula eſt, omnis vehemens repletio ſiue ex cibo ſiue ex potu ſit ex perniciosa ſiue pernecabilis in quacunq; diſpoſitione temporis & corporis. ſ. & tempore fertilitatis & tempore ſterilitatis &

temporibus medijs, & in corpore pingui & macro & in medio. Quot nanq; homines superflue se repleuerũt & suffocati interierunt. q. d. tot fuisse ꝙ eorum non est numerus. Nam calor innatus sub omni excessiua multitudine siue cibi siue potus siue humorum siue superfluitatum de facili extinguitur sicut ignis lampadis sibi superfuso excessiuo oleo vel vino vel aqua vel alio liquore.

Cum autem error ceciderit in comedendo aut bibendo aliquod medicinalium nutrientium regendum erit quomodo digeratur & maturescat, & ipse est custodiendus a malitia complexionis quæ ex eo timetur accipiendo post ipsum quod sit ei contrarium donec digeratur. Quod ergo frigidum fuerit sicut cucumer & cucurbita temperetur ab eo quod ei existit contrarium sicut allia & porri. Et si fuerit calidum temperetur cum eo etiã quod ei existit cõtrarium sicut cucumeres & portulaca. Et si oppilatiuum fuerit sumatur q̃d aperiat & euacuet, deinde famem diu toleret.

In hac tertia parte primo agit de correctione malorum ciborum assumptorum. secundo iterum agit de hora comedẽdi. ibi. Et neq; ipse neq; omnes qui sanitatem volunt. Tertio de malitia fastidij. ibi. Et præterea nil est deterius q̃ fastidium & ,pprie. Quarto de correctione vnius cibi per alium sibi superassumptum. ibi. Verumtamen quandoq; necesse est aliquem cibum. In prima particula dat quinque regulas. Prima est si quis errauerit in assumptione cibi aut potus medicinalis intendere debet digestioni eius & maturationi, vt per digestionem spolietur a virtute medicinali qua corpus alterat, & partes ipsius aptæ maturationi fiãt bonus sanguis. Et ad illud conferunt manere in quiete, & nil sumittere quod eius digestionem possit impedire nisi fuerit illi sicut medicina. Solet. n. melius digestio fieri tempore quietis q̃ tempore motus propter fixionem & adherentiam maioris digerentis ad digestibile, & natura soli illi intenta citius superat & digerit ipsum. Secunda est. ille qui errauit in sumendo cibum aut potum medicinalem excessiuæ qualitatis preseruandus est a malitia complexionis quæ timetur ex hoc sumendo aliquid sibi contrarium donec digeratur, vt si comederit carnes salsas & sinapum de quibus timetur superflue calefieri, vel hippocratem biberit superbibat ptisanam, vel sugat de granis granati acetosi vel de granis berberis. Tertia est. cibus frigidus medicinalis vt cucumer cucurbita corrigendus & temperandus est cibo medicinali calido sicut allijs & porris. Ista nanque sese prohibent ab impressione qualitatis excessiuæ, & ex horum commixtione quasi quædam temperies prouenit. Sed contra. cucurbita communiter generat humorem similem humori qui fit ex eo quod ei miscetur. Iuxta illud Prin. secundo huius. cap̃. de cucurbita. Et de proprietate quidem eius est ꝙ generatur ex ea nutrimentum homogeneum ei quod associatur. Nam si comeditur cum sinapi generatur ex ea humor malus acris. Aut cum sale generatur ex ea humor salsus. Aut cum stypticis generatur ex ea humor stypticus. Et est omnino nocitiua quibus dominantur melancholia & phlegma & bona cholericis. Hæc ille. Si ergo misceatur cum allijs & porris generabit sanguinem acutum cholericum. Concedit illud & dic ꝙ allia & porri cucurbitis mixti non faciunt vt sanguis bonæ substantiæ generetur ex his, sed reprimunt earum frigiditatem & hu. & uehementiam nocumenti quod inferre solent stomacho & colon. Teste Prin. cap. præfato de cucurbita dicente. Et ẽ ex eis quæ generant ægritudinem stomachi valde & ipsa vehementer nocet intestinis & colon etiam proprie. Quarta est. cibus medicinalis calidus vt allia cæpe porri corrigẽdus & temperandus est cibo frigido medicinali sicut cucumeribus lactucis aut portulaca q̃tenus prohibeatur ab impressione superfluæ caliditatis. Quinta est. si cibus medicinalis fuerit oppilatiuus vt panis açimus caseus citonia escula sumatur post eos illud quod aperit vias oppilatas, & q̃d euacuat oppilantem humorem vel per vrinam vel per secessum. Consequenter diu famem sustineat. s. tandiu donec humor genitus ex cibo grosso oppilatiuo fuerit vnitus membris & oppilatio perfecte soluta. Sed contra. tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Concede id de fame vera cum inanitione venarum & membrorum & non de fame quæ est cum oppilatione & repletiõe uenarum ex grossis humoribus. Attende circa hoc ꝙ non est tutum miscere diuretica subtiliantia & aperitiua cum oppilantibus, quia faciunt ea penetrare in vias strictas. Iuxta illud Prin. secundo. cañ. cap̃. de caseo. Subtiliatiua quidem augmentant malitiam eius quoniam faciunt ipsum penetrare & impellunt eum. Sed post digestionem & penetrationem opilatiuorum aperitiua conueniunt sicut aqua cicerum, semẽ anisi, carui vel feniculi, vel euacuatio ex reubarbaro vel agarico quibus inest vehemens virtus deoppilandi vias & educendi humores oppilantes eas cum incolumitate sine grauamine. Adde sextam regulam si vis ꝙ si cibus medicinalis sit nimis aperitiuus sicut grana iuniperi orobi & milij solis quæ quandoque cogunt fortitudine suæ aperitionis nimis sæpe mingere cum his miscenda sunt vel danda post eos aliqua styptica sicut rosę sumach thus & similia. Et hæc satis innuitur in precedenti, quam ideo forte Prĩn. non expressit, quia cibi medicinales frequentius lædunt oppilatione q̃ apertione.

Error ciboꝝ assũptorũ q̃ pacto corrigẽdus.

Et neque ipse neque omnes qui sanitatem habere uolunt aliquid comedant nisi desiderium fuerit certum & stomachus & superiora intestina a primo nutriente euacuata fuerint. Quod enim in corpore est deterius est nutriens super nutriẽs quod non est digestum mittere.

In hac secunda particula resumit vnum quod præmiserat in initio secundæ partis tanq; regulam valde conferentem in custodia sanitatis, vt fortius imprimat mentibus audientium. s. ꝙ neq; ille qui sumpsit cibum oppilatiuum, nec aliquis quicunq; custodire volens suam sanitatem debet comedere aliquid nisi desideriũ ei certum fuerit. i. uera fames, & stomachus & tria gracilia intestina euacuata sint a præassumpto cibo. Cuius rationem reddit, quia nil est deterius in humano corpore q̃ intromittere cibum super alium qui nõ est digestus sed digeri incepit. Nam superassumptus cibus prioris digestionem inchoatam impedit, & digestio prioris ante complebitur qui transiens ad hepar per mesaraicas ducet secum cibum superassumptum indigestum vnde crudi humores multiplicabuntur. Attende ꝙ hora comedendĩ non est statim post euacuationem stomachi & intestinorum gracilium a priori cibo sed post complementum omnium digestionum. Iuxta illud Auer. sexto colliget. cap̃. 7. Hora vero cibandi est cum omnes digestiones fuerint celebratæ. Sed id non obseruant hominum plurimi quibus mos est bis comedere in die & inter prandium & cænam interuallum faciunt octo horarum ad longius, quo interuallo vix compleri potest vel non completur digestio prima quę fit in stõ. Iuxta illud Prin. tertij. 13. tractatu. 3. c. 8. Et quantitas quidem æqualis remanentiæ cibi in stõ & egressionis eius est illud quod inter. 12. horas vsque ad. 22. horas.

Et præterea nihil est deterius quàm fastidium & proprie cum fuerit fastidium ex malis nutriẽtibus, quoniam cum fastidium peruenerit ex grossis nutrientibus hæreditare faciet iuncturarum dolores & renum & dispnœam & podagram & splenis.

splenis & hepatis grossitiem & phlegmaticas ægritudines & melancolicas. Sed cum ex subtilibus acciderit nutrientibus prouenient ex ipso febres acutæ & malignæ & a pata acuta mala.

In hac tertia dicit ꝙ nil deterius est fastidio in regimine sanitatis maxime cum processerit ex malis nutrientibus. Et intellige per fastidium defectum appetitus horis comedendi, quo non obstante fastidiosus comedit horis suis solitis ꝗ tum solebat diu perseuerans in isto errore. Nam si hoc fastidium processerit ex grossis nutrientibus vt porcinis carnibus, anguillis aut tencis possidere faciet velut hereditatem artheticos dolores & dolores renum & respirandi difficultatem quæ dispnœa dicitur, & podagram quæ est gutta pedū sub arthetica cadens, & ingrossationem splenis & hepatis, et phlegmaticos alios ac melancholicos morbos sicut quotidianas quartanas sclirrhoses & œdemias. Nam si grossi hu. ex nutriētibus grossis generari soliti paulatim in venis aceruati vel accumulati fuerint & natura nō sufficiat per solitas vias eos foras pellere mittit ad iuncturas ad quas solet mittere quasdam humiditates, ne tempore motuum nimiū exicentur, quæ quia superfluunt inducunt dolorem. Et si ad renes vrina ducente tendāt eos oppilabunt & distendēt & dolere facient. Et si ad pectus fluxerit vel de cerebro descenderit astma vel dispnœam illic generabunt. Quod si sua grauitate fluxerint ad pedes coadiuuantibus latitudine viarum & debilitate pedum facient podagram. Si vero fuerint in hepate & sp lene fortiter incuneati timorem efficiēt & grossitiē in eis. Et si putruerint in paruis venis vel porositatibus mēbrorum quotidianam inducent phlegmatici & quartanam melancholici. Et si membrum vnicum sua multitudine distenderint inde prouenient sclirrhosis vel œdemia. Sclirrhosis quidem ex melancholicis. Oedemia vero ex phlegmaticis. Et si fastidium introductum fuerit ex subtilibus cibis ut piperatis & alliatis euenient inde febres acutæ & malignæ, sicut causon & tertianæ continuæ putrescentibus in venis humoribus ex talibus cibis genitis, & apostemata acuta maligna sicut herisipela formica herpes resudātibus humoribus acutis in aliquod membrū & facientibus ipm intumescere.

Verumtamen quandoque necesse est aliquē cibum aut rem cibo similem mittere super alium cibum quæ fit ei sicut medicina. uerbi gratia sicut illi qui nutrientia comedunt acuta aut salsa. Deinde post tempus in quo nondum completa fuit digestio consequenter eis adiungunt res humectantes ex nutrientibus saporem non habentibus. Et istis quidem hoc sufficit regimen et exercitium non eis necessarium. Et horum contraria dispositioni est dispositio eorum qui grossis cibarijs post aliquod tempus consequenter admiscent quod uelociter digeritur & est acutum.

In hac quarta particula dat exceptiones ab illa regula secundæ particulæ. Quod in corpore existit deterius est nutriens super nutriens quod nō est digestum mittere, dicens. Verumtamen quandoq; necesse est. i. vtile & conueniens ut cibus aliquis vel res cibo similis virtute & opere postea mittatur supra alium cibum velut medicina corrigens malitiā cibi præassumpti. Et istud declarat duobus exemplis. Primum est de illis qui comederunt nutrientia acuta sicut alliata vel piperata, vel nutrientia salsa puta carnes quæ diu iacuerunt in sale, vel propter delectationem vel propter verecundiam, quia comedebant cum manibus se vescentibus talibus. Vel ex necessitate non habentes aliud, postea tempore lapso quo sua digestio nondum perfecta est cibos insipidos & humectatiuos superassumunt sicut cucurbitas melones aut cucumeres vel eorum succos vel ipsorum aquas. Hi nāque reprimunt calorem & acumen salsorum & acutorū & præseruāt hepar & sanguinem ab inflāmatione & incēdio. Et istud regimē seu ista correctio sufficit eis. Nec īdigēt exercitio, immo nocet eis concitans calores & coadiuuans ad incendium. In hoc casu puto tutius superbibere bonum haustū ptisanæ vel syrupum aliquem infrigidatiuum vel aquas dictorum insipidorum ꝗ sumere eorum totam substantiam, in cuius digestione natura laboret iam aliunde satis occupata. Secūdum exemplum est de illis quorum dispositio cōtraria est dispositioni nunc dictorum. s. qui sumpserunt cibos grossos vt caules carnes porcinas et caseum plurimum, & post aliquod tempus eis immiscuerunt acutum cibum uelociter digestibilem vt fœniculum anisum carui vel cinamomum, vel superbiberunt nectar aut hippocratem. Ex his enim grossa præassumpta subtiliantur & prohibentur oppilare vias transitus eorum si conuenientibus tempore & mensura superaccipiantur.

Amplius paruus motus post comestionē ipsā cibum in stomacho quiescere facit & proprie cū dormiendi post ipsam uoluntas affuerit. Accidētia præterea animæ horribilia & motus corporei fortes digestionem fieri prohibent.

In hac parte quarta primo agit de effectibus motuum & accidentium animæ post comestionem. secundo de quantitate nutritionis ciborum hyeme & æstate ibi⌊Et in hyeme quidem.⌉ Tertio de quantitate ciborum & potuum secundum comprehēsionem stomachi. ibi⌊Ex cibo etiā.⌉ Quarto de modo decubitus & cooperimentorum post comestionem. ibi⌊Oportet præterea.⌉ In prima particula dat duas regulas. Prima est ꝙ paruus motus vt suauis incessus post comestionem facit quiescere cibum in stomacho. i. descendere ad fundum stomachi vbi celebratur digestio melior quia carnosus est, & maxime conuenit talis paruus motus dum voluntas adest bene dormiendi post comestionē. Per hunc enim clauditur orificium stomachi, & prohibetur ascēsus plurimus vaporum & fumorum ab eo ad cerebrum cōturbantium somnum. Secunda est ꝙ passiones horribiles aīe sicut terror timor ira furia rancor tristitia, & motus corporis fortes prohibent digestionem fieri, quia diuertunt calorem & spiritus a loco digestionis & cibos in stomacho receptos exagitāt, & nō sinūt stōm sup eos figi donec digerant.

Motus post cibum.

Animi accñtia cōcoctionē prohibere.

Et in hyeme quidem cibi pauci nutrimenti non sunt edendi sicut olera, sed nutriens magis ē edendum quod ē ex granis & fortis soliditatis, et in æstate huius contrarium.

In secunda dat duas regulas. Prima est. cibi paucę nutritionis sicut bletæ caules atriplices spinachia boragines & alia olera non sunt comedendi tempore hyemali, sed potius cibi multi nutrimenti, fortis soliditatis. s. compactæ & spissę substantiæ vt riçum panicum milium triticum & grana similia. Cuius ratio est, quia innatus calor tunc est fortissimus & somni longissimi non parum iuuātes digestionem assumptoꝝ. Teste Hip. aphor. prīa. cañ. illo. Vētres hyeme & vere calissimi sunt natura & somni lōgissimi. Et Gal. in cōmen. dicente. Virtus naturalis actionis si cibum in stomacho bene digerit testatur corpus in hyeme secundum naturalē cursum bene se habere, quia hoc tempore augmentatur calor in interiori corpore & somnus fit longissimus, superfluitas tertię digestionis expellitur ꝗuis non sentiatur. Fumosa. n. cum anhelitu grossa cum vrina egreditur. Hypostasis quoque vrinæ fæculentior est ꝗ in æstate, & quantitas minoratur vrinæ, corpus magis nutritur, caro augetur, sanguis multiplicatur ordinatione modum non excedente. Hæc ille. Et libro de virtute cibariorum. c. 3. de çibarijs grossis ait. Et

Cibi hyemalis.

melius est ꝙ sumantur hæc cibaria in hyeme propter aggre
gationem caloris in interioribus corporis & longitudinem
Cibi ęstatis. somni. Secunda est. in æstate contrarium huius conuenit
scilicet cibi multi nutrimenti fortis soliditatis sicut grana nõ
sunt comedendi, sed potius cibi paucæ nutritionis vt spina-
chia lactucæ acedula portulaca bletæ borago attriplices &
similia. Ab his enim calor ex tempore illatus corpori repri-
mitur & sanguis modicus generari solet cuius custodiæ na-
tura debilis & resoluta vacat attentius. Non enim sufficeret
sanguinem plurimum regere & protegere a corruptione, &
quod ex his remanet superfluum purgandum leue existens
facile labitur ad inferiora. Prin. vero tractatu primo parti-
culæ secundę canticæ canticorum regimen ciborum æsta-
tis latius descripsit dicens. Tempore quidem æstiuo est cibi
quantitas minuenda, estq; tunc ad subtiliter nutrienda decli
nandum, vnde vitandæ sunt tunc carnes grossæ & vtendũ
est oleribus & lactis speciebus & piscibus recentibus, hæ-
do & agno mediocris ętatis, pullis gallinaceis, carnibus quo
que capodarum idest alaudarum & coturnicum. Instabit
aliquis primo. in æstate maxima fit resolutio quod ostendũt
debilitas virium & macredo corporis, sed cum cibus detur
ad reparationem solutorum quantitas ipsius horum quanti-
tati respondere debet, & substantia eius vix resolubilis &
compacta foret. Item dixit prius Prin. primi secunda' doct.
secunda. summa prima. c. 6. ꝙ hyems est magis constrin-
gens materias, & in ipsa est plus necessarium sumere ea quę
incidunt & subtiliant, & ꝙ ægritudinum hyemalium pluri
mæ sunt phlegmaticæ, & in ipsa phlegma fit multum. Non
ergo conuenit hyemali tempore nutriens ex granis fortis
soliditatis cum tale sit oppilatiuum. Ad primum dic ꝙ li-
cet in æstate maior fiat resolutio vnde maior cibus & nutri
tiuior & resolutioni resistentior competere dẽret, virtus ta-
mẽ digestiua plurimum debilitata ferre non sufficit tantum
& talem cibum, quare oportet paucum & subtilem dari qui
digeri possit, sed frequentius dandus est vt resoluta reparet
& resolutioni resistat. Ad secundum dic ꝙ licet hyeme
propter robur innati caloris & virtutis digestiuæ cibus nu-
tritiuior & magis solidus conueniat, expedit tamen in ea sæ
pe vti subtiliatiuis & aperitiuis, sicut petroselino nasturtio
fœniculo aniso & similibus, vt oppilationes & multiplica-
tio phlegmatis prohibeantur.

Ex cibo etiam nullus ita est replendus ut non sit ibi locus superfluus, sed ab eo est retinendus reliquijs desiderij adhuc in anima manentibus, hæ enim famis reliquie post horã unam destru- untur. Et in hoc usus est conseruandus, quoniam deterior comestio est quæ stomachi facit grauita tem, & deterior potus est qui temperamentum egreditur & in stomacho natat. Et si aliquo die superfluxerit sequenti die famelicus maneat & somno utatur prolixiore in loco temperato in quo neque calor sit neque frigiditas. Quod si sõ- nus ei non aduenerit multo utatur incessu suaui- ter, & continuo in quo non sit quies neque re- quies & parum puri uini bibat. Ruffus inquit: Incessus hic mihi placet & proprie post prandiũ, quoniam bonitatẽ operationis cœnæ præparat.

In hac tertia dat tres regulas. Prima est, nullus sic ex ci
bo est replendus vt in eius stomacho non sit locus vacuus
adhuc capax cibi, immo quisque a cibo cessare debet, ipso
adhuc aliquid appetitus habente. Nam post horam vnam
reliquiæ famis. i. appetitus relictus cessabunt. Causam regu
læ dat, quia deterior comestionum est quo ad mensuram ci
bi quæ stomachum aggrauat sicut illa quæ totam eius im-
plet concauitatem. Et peior potus est qui excedens tempera-
mentum natat in stomacho. Nam per vtrumque digestio le
ditur, & caput grauatur fumis & vaporibus cum nec os sto-
machi bene claudi possit, nec cibus & potus ad ipsius fundũ
libere descendere qui digestioni deputatus est sicut os ipsius
appetitui. Sed causa cessationis appetitus relicti post horam
vnam est, quia fundus stomachi cessat trahere ab ipsius ore
& hepar stomacho sanguinem transmittit per proprias ve-
nas, & vapores cibi quos digerens calor eleuat os stomachi
replent vnde cessat fames. Et in hac regula Prin. interserit
vnum documentum. s. ꝙ vsus in hoc est conseruandus. i. cõ
suetudo circa modum repletionis ex cibo & potu conserua-
ri debet omni tempore si bona fuerit, si vero mala sicut in
multis est more brutorum vitam agentibus qui non cessant
edere donec saturi sint & saccus repletus non subito relin-
quenda est. Omnis nanque consuetudo subito & sine grada
tione ablata illum cuius est offendit, ut ait Prin. tract. primo
secundę particulæ canticæ canticorum. Secunda regula Repletorũ nimis auxilia.
est. siquis ex cibo superflue sumpserit vno die, abstineat a ci
bo die sequenti saltem donec prior digestus fuerit, & lõgius
dormiat loco non calido neque frigido sed temperato, qua-
tenus melior digestio fiat vnito calore circa interiora & non
vigilijs nec curis disperso. Tertia. si nimis repletus dormi
re nequiuerit diu continue suauiter incedat sine quiescendo
a motu vel requiescendo ab operibus vigiliarum vt per mo
tum suauem cibus deprimatur calor excitetur, fumi & va
pores a cerebro ad cutem tracti diuertantur, & bibat modi-
cum boni vini puri quod cibum deprimit. calorem excitat,
& digestiuam confortat. Et super incessu suaui post cibũ uer
ba Ruffi allegat famosi medici, quorum hæc est series. Inces
sus hic, scilicet post cibum maxime post prandium mihi pla
cet, quia præparat bonitatem operationis cœnæ, idest coad-
iuuat ad digestionem perficiẽdam, qua perfecta stomachus
dispositus redditur ad cœnã suscipiẽdã cõmode cũ appetitu.

Oportet præterea ut post comestionem pri- mo super dextrum latus dormiat pauco tempo- re, deinde super sinistrum reuoluatur, postea re- uolat se super dextrum. Et debes scire quòd mul- tis cooperiri pannis et ceruical eleuare ex illis exi stunt quæ in digerendo iuuant. Et ad ultimum quidẽ ut mẽbrorꝫ situs ad ĩferiora sint declinãtes.

In hac quarta dat tres regulas. Prima est ꝙ dormiturus Dormientium situs.
post comestionem primo pauco tempore supra latus dextrũ
dormire debet, vt ab ore stomachi quod tunc erit sursum
quia declinat ad sinistrum latus cibus liberius ad fũdum de
scendat sua grauitate. Post super sinistrum latus se reuoluat,
vt hepar acubans foris super stomachum veluti gallina su-
per pullos suos ad digestionem cibi coadiuuet. Deinde se re-
uoluat super dextrum latus vt stomachus hepati superpona
tur sicut lebes igni quo plurimum iuuatur in digerendo.
Attende ꝙ dormire solitis vno somno integro sine interru
ptione fere tota nocte, vt pueris mos est, decubitus melior
est supra dextrum. Tum quia cibus ab ore stomachi per
hunc decubitum liberius descendit ad ipsius fundum. Tum
quia fortius hepar influit stomacho calorem quando subest
ei. Nam calidum promptius est ad ascendendum ꝙ̃ ad de-
scendendum. Id docuit Hip. primo prognosticorum. Bonũ
inquit est inuenire ægrum iacentem in latere dextro aut sini
stro, melius tamen in dextro quæ habitudo sanis est familia
ris. Etenim iacere in modum sani melius. Verumtamen in
hoc consuetudo attendenda est, sicut notat Gal. in commen
to. Secunda est. digestio iuuatur bona coopertura capitis
corporis & extremitatum, & eleuatione capitis & spatularũ
supra ceruical vel supra puluinar. Nam per cooperturam cõ
seruatur calor innatus membrorum, & exteriora quæ tem-
pore somni frigida redduntur calore reuocato ad ĩteriora ꝓ-
hibentur per cooperturam a percussione & penetratione
frigoris nocturni. Sed eleuatio capitis & spatularum supra
ceruical

ceruical confert ad tenendum ſtomachum erum, videlicet
os ſurſum & fundum deorſum, quo deſcenſus cibi pluri
mum iuuatur,& cerebrum minus aſcenſu fumorum & va-
porum turbatur,& ſomnus profundior fit his non interru-
ptus. Tertia eſt.ad vltimum.i.ſummarie loquendo bo-
num eſt pro confortatione digeſtionis vt ſitus membrorum
ad inferiora declinent hora ſomni,ita vt caput collum & hu
meri ſint altiores trunco corporis,& truncus corporis tibijs
& pedibus propter cauſas dictas in eleuatione ceruicalis.

**Et cibi quidem menſuratio exiſtit ſecundum
uſum & uirtutem & ut menſura eius in eo qui ſa
næ eſt uirtutis ſit talis cum ipſum recipit quòd ei
grauamen non afferat, & ut hypocundria non
tendantur neq; inflet & rugitum non faciat neq;
natet. Et non accidat ex eo nauſea neque caninū
deſiderium,neque caſus neque ingenij pigritia
neque inſomnietas,neque ipſius ſapor in ructi-
bus poſt tempus reperiatur, quoniam cum poſt
lōgū tēpus ſapor eius reptus fuerit erit deterius.**

Cibi mē ſura.

In hac parte quinta primo agit de menſura cibi ſecundū
conſuetudinem & virtutem.ſecundo de ſignis cibi modera
tæ quantitatis.ibi⌊Declaratur autem.⌉Tertio de partitiōe
comeſtionum in his qui ex cibo ſumpto ſuper caleſiunt, &
qui ferre nequeunt vna vice tantum quantum eis ſufficit
ibi⌊Ille præterea.⌉Quarto de nutrimentis proprijs melan
cholicis cholericis ſanguineis & phlegmaticis. ibi⌊Melan-
cholicus præterea.⌉ In hac prima particula dicit primo
ꝙ menſura cibi debitæ quantitatis principaliter attenditur
penes conſuetudinem & virtutem. Penes conſuetudinem
quidem quia conſuetudo eſt altera natura. Cuius rei ſignum
eſt ꝙ aſſueſcentes in temperate diætari ægrotant cum non
intemperate diætantur, vt ait Ariſt. 28. particula problema
tum. Penes virtutem vero digeſtiuam & nutritiuam. Non
enim plus cibi dari debet vnq; quamuis digeſtiua digerere
poteſt,& nutritiua vis aſſimilare. Neque minus dandum eſt
q̄ ꝙ virtus nutritiua pro reſtauratione deperditi exigit. Se
cundo dicit ꝙ in homine cuius naturalis virtus ſana eſt mē-
ſura cibi debet eſſe talis ꝙ in eius receptore. 11. obſeruentur
conditiones ſequentes. Prima eſt ꝙ cibus non afferat ei
grauamen aliquod,quia cibus grauans ſtomachum nō am
plexatur ab eo delectabiliter,ſed quodam modo refugit ab
eo velut a contriſtante,quare non bene digeritur neque tan-
dem bene nutrit. Secunda eſt ꝙ poſt cibum aſſumptum
hypocundria.i.partes laterales quæ ſub coſtis ſunt minime
tendantur, quia ex horum tenſione ſeu dolore extenſiuo ſi-
gnificatur tantus cibi exceſſus ꝙ non ſolum grauat ſtoma-
chum ſed hepar & ſplenem quare refugiūt ab eo cui potius
deberent aſſiſtere pro cōfortanda ſtomachi digeſtione. Ter
tia eſt ꝙ dictus cibus non inflet.i.ſua multitudine generet in
ſtomacho ventoſitatem inflatiuam quæ digeſtionem ꝑtur-
bat & ſtomachum ꝓhibet ab amplexu ſtabili cibi. Quar
ta eſt ꝙ non faciat rugitum.i.ventoſitatem mobilem in vi-
ſceribus,quæ ſi non inueniat liberum exitum ſub aut ſupra
quandoque inducit paſſionem colicam vel doloroſiſſimam
iliacam. Quinta eſt ꝙ non natet in ſtomacho,quia cibus
natans a fundo ſtomachi elōgatus eſt vbi viget digeſtio po
tior,& ad os eius declinans effumat ad cerebrum. Sexta
eſt ꝙ non accidat ex eo voluntas vomendi quæ nauſea dici
tur. Ex hac enim ſignificatur ꝙ grauat ſtomachum quare fu
git ab eo & potius quærit foras expellere q̄ ipſum amplecti
pro digeſtione. Septima eſt ꝙ non inducat appetitum ca-
ninum. Quod dupl'r facere poteſt.ſ.vel ſua qualitate, quia
frigidus de ſe eſt vel ſtypticus vel pōticus vel acetoſus. Vel
qualitate acquiſita ex diminutione digeſtionis propter mul-
titudinem ſuæ quantitatis,vnde acetat in ſtomacho vel in
aquoſitatem frigidam phlegmati ſimilem cōuertitur, Et hęc

eſt cauſa quare multi pīgues plurimum repleti ſunt magis
famelici ſiccis cholericis & inanitis. Octaua eſt ꝙ non ac
cidat ex eo caſus appetitus ſeu deſiderij. Ex hoc enim ſignifi
catur ingurgitaſſe tam abūde cibum ꝙ orificium ſtomachi
quaſi plenum diu apparet,vel ꝙ remollitum fuerit multitu
dine humiditatum ex cibo ſuperfluo derelictarum. Nona
eſt ꝙ ex eo non eueniat pigritia ingenij propter multitudinē
fumorum & vaporum petentium cerebrum,vel propter di
uerſionem caloris & ſpirituum ad loca digeſtionis. Deci-
ma eſt ꝙ non accidat ex eo inſomnietas ſeu reuolutio pluri-
ma in lecto hora ſomni,quæ tūc euenire ſolet cum cibus ad
os ſtomachi quodammodo declinans non permittit ipſum
claudi,ſed effumat abunde ad cerebrum, dolere faciens &
inquietans ipſum. Vndecima eſt ꝙ in eructuationibus
emiſſis diu poſt aſſumptum cibum non ſentiatur ſapor cibi
aſſumpti,quia dictus ſapor poſt longum tempus repertus ē
deterius ſignum q̄ dum ſentitur ſtatim poſt aſſumptum ci
bum ſignificans ꝙ ſtomachus longo tempore quaſi nil egit
in cibum,nec potuit ei præualere ſeu digerere ipſum.

**Declaratur autem quòd cibus ſit temperatus
cum ex ipſo non prouenit magnitudo in pulſu
& in anhelitu paruitas, hoc nanque non accidit
niſi propterea quòd ſtomachus comprimit dia-
phragma,& propter hoc fit anhelitus paruus &
inſpiſſatur & cordis neceſſitas ei præbet augmē
tum. Magnificatur ergo pulſus quoniam in uir
tute non exiſtit debilitas.**

In hac ſecunda dicit ꝙ cibus declaratur eſſet temperatus
qualitate & quantitate duobus ſignis. Primum eſt cum non
prouenit ex eo magnitudo in pulſu.ſecundum eſt cum non
prouenit ex eo paruitas in anhelitu. Sed inſtabit aliquis pri
mo auctoritate Gal.lib.de introducendis in pulſu cap̄. 30.
dicentis ꝙ cibaria commoderata magnos & vehementes
& citos & ſpiſſos faciunt pulſus. Secundo per Prin. primi ſe
cunda doc.tertia ſumma prima.cap̄. 11.dicentem.ꝙ ſi ciba
ria æqualia fuerit fiet pulſus in magnitudine augmentatus
& velocitatis maioris & ſpiſſitudinis propter augmentum
virtutis & caloris. Tertio per Prin.in fine particulæ preſen-
tis dicentem. Magnificatur ergo pulſus quoniam in virtute
non exiſtit debilitas. Dic ꝙ Gal.& Prin.loquuntur ibidē
de magnitudine moderata ſolita contingere poſt refectionē.
Prin.vero hic intendit de magnitudine exceſſiua pulſus ſe-
cundum tres dimenſiones vltra curſum naturę ſolitum quā
cibus excedens operari ſolet. Quod ſi valde exceſſerit pul-
ſum efficit diuerſum & inordinatum. Iuxta illud Prin.cap̄.
iam allegato. Et ſi plurime magnitudinis valde fuerit erit
pulſus diuerſus abſque ordine propter grauitatem nutrien-
tis ſuper virtutem,quoniam ex omni grauitate prouenit in
pulſu diuerſitas. Aut dic hunc textum fuiſſe corruptum vel
a ſcriptoribus vel a translatore,& ipſum taliter debere ſcri-
bi. Declaratur autem ꝙ cibus ſit temperatus cum ex ipſo ꝓ
uenit magnitudo in pulſu & non in anhelitu paruitas. Et hoc
declaratur ſequenti ſermone,vbi primo reddit rationem de
non paruitate anhelitus ex cibo temperato. Hoc nanque in-
quit,ſcilicet paruitas anhelitus ex cibo non accidit niſi pro-
pterea quòd ſtomachus nimium repletus comprimit dia-
phragma. Et propter hoc fit anhelitus paruus & frequens
poſt cibum nimium & neceſſitas cordis ideſt euentationis
caloris eius præbet ei,ſcilicet anhelitui augmentum frequen
tiæ, quia adaucto calore cordis ex cibo cum oppræſſione
virtutis motiuæ pectoris neceſſario fit anhelitus frequens ut
frequentia ſuppleat quod deeſt in magnitudine & velocita-
te. Secundo reddit rationem quare ex cibo pulſus magnifi-
catur dicens. Magnificatur ergo pulſus quoniam in uirtute
pulſatili non exiſtit debilitas. Poteſt tamen id intelligi
tam de cibo temperato q̄ de nimio non perueniente vſque

Cibus tēpatus.

ad hoc quód diuersum & inordinatum efficiat pulsum quia vterq; pulsum magnificat.

Ille præterea cui post comestionem accidit caliditas & calefactio non una totum comedat hora sed paulatim per interualla, propterea ne ei ex repletione dispositio accidat, quæ sit sicut tremor quam postea sequatur calor sicut fortis febris cū calefit cibus. Amplius qui quantum ei sufficit digerere non potest comedere numerum multiplicet & quantitatem minuat.

Parciendi cibi ratio.

In hac tertia particula dat duas regulas. Prima est ꝙ ille non debet comedere cibum suum totum vna & eadem hora sed diuersis vicibus & per interualla cui post comestionem accidit caliditas extranea & interiorum calefactio, ne tremor aut horripilatio sibi superueniat ex repletione cibi quem sequatur superfluus calor velut fortis febris calefacto cibo calore extraneo. Sub ista regula cadunt cholerici & rari macri debiles maxime in æstiuo tempore & in regionibus calidis, in quorum stomachis venis & hepate superfluit cholera, quæ cedens assumpto plurimo cibo supra membra spargitur tremorem faciens, & cum natura neque choleram illam neque cibum multum regere sufficiat putrefient ambo febrem generantes. Secunda est. ille debet multiplicare vices comedendi seu numerum comestionum & minuere quantitatem, scilicet minus sumere de cibo quaque vice quam si totum vnica vice comederet, cuius stomachus tantum cibum digerere non potest vna vice quantus sibi cibus necessarius est. Sub hac regula cadunt senes a senio, & prægnantes illæ quarum fœtus est iam magnificatus propter debilitatem suarum virtutum, & pueri & illi quorum stomachus ex creatione nimis paruus est propter diminutionem capacitatis suorum stomachorum.

Melācholicus præterea nutrimento indiget uehementer humectante & parū calefaciente. Cholericus uero eo quod humectat & infrigidat. Et ille quidem in quo sanguis calidus generatur & bonus nutrientibus indiget frigidis & pauci nutrimenti. Et ille in quo sanguis generatur phlegmaticus nutrientibus pauci nutrimenti indiget in quibus caliditas sit & subtilitas.

Qui cibi qbus tēperamtis adhibendi.

In hac quarta particula dicit primo ꝙ melancholicus indiget cibo qui vehementer humectet & parum calefaciat, vt per vehementiam humiditatis suæ membra humectentur, & resolutio sui radicalis humidi quod exile est prohibeatur, & melancholiæ siccitas in qua abundat reprimatur & impediatur a desiccatione. Et per caliditatem suam moderatam calor melancholici modicus existens suscitetur & viuificetur, & melancholiæ ipsius frigiditas minuatur. Signanter dicit parum calefaciente, quia si multum calefaceret cibus eius desiccaret ipsum propter resolutionem a forti calore, desiccatio vero sibi pernecabilis est. Eiusdem sententiæ meminit Gal. sexto de regimine sanitatis dicens. Humectare igitur eos, scilicet melancholicos oportet & calefacere, erit autem hoc exercitijs commoderatis & cibis humidis & calidis & vini calioris potatione & amplioribus somnis.

Secundo dicit ꝙ colericus eget cibis humectantibus & infrigidantibus vt per eos corrigantur lapsus suæ caliditatis & sic. & prohibeantur vlterius labi. Sed contra. calidiora calidioribus indigent adiutorijs, frigidiora frigidioribus & icciora sicioribus & calidiora & sicciora calidioribus & siccioribus, vt ait Gal. tertio the. Dic id verum esse in regimine pure conseruatiuo quo non est securum vti in cholericis, quia proni sunt de facili labi ad deterius, sed reductiuum regimen vel præseruatiuum est eis tutius quod contrarijs fit moderato vsu. Iuxta illud Gal. tertio techni. Calidiorem & sicciorem crasim non calidæ & siccæ diætæ faciunt eucratam perfecte, sed quæ tantum eucrata crasi frigidiora & humidiora quantum & natura erat calidior & siccior. Tertio dicit quòd sanguineus lapsus in calido & humi. in quo sanguis bonus calidus generatur idest plus debito multiplicatur eget cibis frigidis paucæ nutritionis, vt spinachijs lactucis acedula violarijs frigidis quidem gratia repræssionis caloris, pauci vero nutrimenti pro diminutione sanguinis. Iuxta illud Gal. sexto de regimine sani. cap̄. sexto. Humidiores & natura calidiores si quis subalterare velit eorum complexionem ad sicciorem & frigidiorem speciem oportet per contrariam diætam ducere, si vero custodire per similia.

Quarto dicit ꝙ frigidus & hu. complexione in quo sanguis phlegmaticus multiplicatur indiget nutrientibus pauci nutrimenti in quibus caliditas sit & subtilitas substantiæ sicut auiculis assatis & vino albo antiquo. Caliditas quidem ad repræssionem suæ frigiditatis. Substantiæ vero subtilitas ad prohibitiones oppilationum. De complexionibus talibus dicit Gal. sexto de regimine sani. cap̄. 7. Laboriosæ & quæ cū humiditate frigidæ complexiones sunt maxime hæ reumatis occupanť ęgritudibus. Prosunt aut eis balneatio et exercitia & dięta subtilior, & vnctiões moderate calefacientes.

Nutrientia præterea ordinem in sui receptione habent in quo sanitatis conseruator sollicitus esse debet, ne illud quod subtile est & cito digeritur post forte nutriens quod sit eo durius in cibo sumat, quia prius digeretur quàm ipsum, & super illud natabit non habens uiam qua penetret, putrefiet ergo & corrumpetur & corrumpet illud quod ei admiscebatur.

Ordo ciborū sumēdorū.

In hac parte sexta primo prohibet sumere cibum subtilē super cibum grossum secundo labilem super fortem durū. ibi⌊ Iste etiam.⌉ Tertio pisces & similes cibos post forte exercitium. ibi.⌊ Pisces quoq;.⌉ Quarto docet quibus styptica conueniunt ante cibum. ibi⌊ Hominū præterea.⌉ Quinto quibus conuenit grossus fortis cibus & quibus subtilis. ibi⌊ Et est etiam.⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ cibaria inter se habent ordinem præpositiōis & postpositionis, circa cuius obseruantiam conseruator sanitatis debet eē attentus, quia quædam prosunt ordine seruato quæ præpostero ordine ministrata nocent. Secundo dicit ꝙ sanitatis conseruator debet esse attentus, ne cibum subtilem cito digestibilem superponat duro qui tarde digeritur, & subtilis prius digeretur & obstaculo grossi transire non poterit sed super grossum natare, quare corrumpetur superflua decoctione & corrumpet illud cui commiscebitur. Idem commemorat quarti prima. cap̄. primo. dicēs. Et nos quidem a nutriēte terremur quod cito digeritur, cum accidit vt nutriens pręcedat quod tarde digeritur. Et timemus ne cum eo misceatur, & fiat secundum modum quem iam declarauimus. Cōtrarium autem huius regulæ communiter, & vt in pluribus obseruant gallici præponentes carnes bouinas & mūtoninas pullis perdicibus caponibus faseanis & alijs volatilibus facilis digestionis. Nec etiam eis videtur deesse rō, quia fundus stomachi carnosior existens & calidior cæteris ipsius partibus ita cito digerit cibum præassumptum grossæ substantiæ sicut partes aliæ cibum subtilem. Itē si subtilis grosso præmittatur prius digeretur, quia subtilis, tum quia receptus in fundo stomachi & prædigestus superfluet & effluet ad hepar per meseraicas ducens grossum secum, quia aperto fundo stomachi cibus statim effluit, & grossus cicius sua grauitate tendit inferius oppilabit ergo vias & multiplicabit humores grossos & indigestos. Item delectabilius & sapidius recipimus vtroq; ꝑferendo cibos grossos subtilibus.

Nam

Nam grossi præassumpti tempore famis plurimum, & subtiles postea delicati sapidi demulcent gustum. Pro solutione dic primo ꝙ si distantia cibi subtilis a cibo grosso modica fuerit & proportionata distantiæ fundi stomachi ab aliis eius partibus in virtute digerendi qualis est distantia pulli ab hædo, et hædi a mutone cibus grossus preferri debet subtili propter rationes nunc allegatas. Dic secundo ꝙ si distantia vehemẽs fuerit cibi subtilis a grosso & improportionata partibus stomachi adinuicem sicut lactis a carnibus bouinis cibus subtilis non ilico post grossum recipiendus est propter causam quæ in littera tãgitur. Nam subtilis prius digeretur & corrũpetur & corrumpet grossum. Dic tertio ꝙ cibus subtilis vehementer distans a cibo grosso post hunc sumi potest sine magno errore tanto interuallo ꝙ grossus, cibus præmissus ita cito fuerit complete digestus sicut subtilis post ipsum receptus maxime si grossus nutritioni non suffecerit. Tunc enim pariter sine offendiculo sui chyli libere per meseraicas transibunt ad hepar.

Iste etiã non primo comedere debet cibum labilem, ita ut post ipsum cibum fortem & durum in cibo sumat, quoniam cum ipso labetur cum ad intestina penetrabit eo nundum tam integre digestio quantum debebat.

In hac secunda particula dicit primo ꝙ sanitatis conseruator post cibum labilem non debet comedere cibũ fortem durum ut post aquã pulli vel aquam pisorum carnes cerui aut bouis, quia cibus labilis uelociter descendẽs secum ducet grossum nondum digestum, qui vias hepatis strictas oppilabit & humores crudos multiplicabit. Contrarium istius practicant gallici præferentes labiles fructus vt ficus & vuas cerasa & pruna puretas boraginum bletarum atriplicum & spinachiorꝫ & puretas pisorum & aquas carnium carnibus & piscibus tã elixis ꝗ̃ assatis. Et sic fore agẽdum vr̃ iubere Prin. trac. primo. particulæ secundæ canticæ dicens. Est autem humidum & lubricum styptico præponendum. Et Auer. in cõm. ait. Qꝫ præponatur humidum liquidum styptico est canon & præceptum in regiẽ & ordine cibi. Et ad idem est rõ, quia si cibus fortis & durus labilem præcedat digeretur prius labilis cibus & transire nequiens cito corrumpetur & corrumpet alium. Item præferendo labilem bñficium ventris intertenetur, quod est cã maxima custodiæ sanitatis. Attende ꝙ Gal. libro de virtute cibariorum ca. primo tractat materiam particulæ pñtis & præcedentis sub quatuor regulis. Pr̃ia est aliquando aggregat hõ in comestione sua cibos lenientes corpus & cibos stypticantes ipsum. ꝙ si præmiserit lenientes & sequantur alij leuiter descendent cibi post digõnem suam. Et in his uerbis approbare vr̃ præassumptionem labilium ciborum, imaginans forte ꝙ cum labilis cibus digestus fuerit labetur inferius, & tunc natura optime docta qualit & qñ debeat operari claudet fundũ stõi super cibum durꝫ donec sit digestus, vel quod hepar suget chylum cibi labilis cũ quibusdam partibus cibi fortis duri, residuum vero cum fecibus effluet per intestina. Secunda est. qñ præmiserit stypticum & sequitur leniens non descendunt sed corrumpit totũ. Et hoc iõ quia stypticus separat inter stõm & descensum cibi lenitiui & remanet in stõ post distõnẽ suã & corrumpitur & corrumpit corruptione sua aliũ cibum. Ex his clare innuit cibos stypticos & duros non debere assumi statim ante lenitiuos. Tertia est. qñ cibus leniens accipitur qñ stypticus, descendit, lenitiuus post digõnem suã & stypticus per vias leuiter descendũt. In his verbis innuit cibos duros grossos posse satis apte preferri lenibus interuallo tanto ꝙ iam pene grossi digesti fuerint & descensui apti. Tunc. n. iuuabunt ad eorum descensum & breui tempore digeri poterunt lapsuri cum eis. Quarta est. & idem est si aggregat aliquis in comestione sua cibos velocis digõnis & alios duræ vel tardæ digestionis in fundo stomachi, ꝑpterea quia fundus stomachi est calidior & potentior super digõnem ꝑꝑ multitudinem cõpositionis eius quæ est in eo de partibus carnis, & os stomachi superius est neruosum frigidum debilis digõnis. Et intellige ꝙ idem est quo ad hoc ꝙ sicut durus labili cõmode præferri potest interuallo tanto ꝙ vterqꝫ quasi simul digeratur, sic grossus subtili tanto interuallo vel sine interuallo si subtilis cibus ad grossum se habeat in posse digeri sub hac proportione qua pars superior stomachi se habet ad fundum ipsius in posse digerere, & sicut labilis statim post durum in stomacho receptus prius digeritur postea corrumpitur & corrumpit durum, sic subtilis sumptus statim post grossum sine proportione modo prænarrata.

Pisces quoqꝫ & quæ eis similãtur post laboriosum exercitium comedendi non sunt: corrũpentur enim & corrumpent humores.

In hac tertia particula dicit ꝙ pisces & alij cibi similes eis in velocitate corruptionis sicut lac oua persica melones mora racemi non sunt comedendi post laboriosum exercitium, quia calor stomachi labore inflammatus corrumpit eos, & ipsi corrupti corrumpunt humores. Contrarium huius asserit Princ. tractatu primo particulæ secundæ canticæ suæ dicens. Piscis notus habitans in rupibus est cibus congruus vexato ab exercitio & labore. Et Auerro. in commento huius cantici ait. Piscis petrosus habitans in rupibus est ille qui natat in aquis super montes & rupes transeuntibus & currẽtibus. Et intellexit per hos pisces squamosos. Et paulopost subdit. Melior autẽ ex eis est petrosus mõtuosus ratione magni motus & subtilitatis aquarum inter rupem & montes existentium. Itẽ dicit Prin. secundo cañ. capitulo de piscibus. Et non sunt conuenientes nisi stomacho calido valde. Ad primum dic ꝙ Prin. in canticis & Auerro. laudant pisces in vexato ab exercitio & labore non eadem die qua se vexauerũt cum tunc afficiantur calore extraneo quo corrumpuntur de facili pisces, sed alijs sequentibus diebus post remissionem huiusmodi caloris ut humiditate sua contemperent siccitatem corporis & iuncturarum quam labor induxit. Ad secundum dic quòd Prin. laudans pisces in stomacho calido ualde de calido loquitur calore innato non aduentitio. Pisces enim suis frigiditate & humiditate contemperant ipsum.

Hominum præterea sunt quidam quibus conceditur comedere illud in quo uirtus existit styptica anteꝗ̃ suum comedant cibum. Et isti quidem sunt stomachi laxitatem hñtes ex quorum stomachis cibi descensus fit uelociter, & non in eis moratur neque digeritur. Quapropter stomachi dispositio & eius complexio semper est consideranda.

In hac quarta particula dicit primo ꝙ comedere styptica ante cibum quibusdã cõcedit, vꝫ patientibus relationẽ stõi, de quorꝫ stõachis cibus labi solet añ eius digestionem, ut citonia cocta uel diacitonitẽ damus patientibus lubricitatem stõi uel fluxũ uentris in principio mensæ quatenus sua stypticitate claudant fundum stõi, cibus quoqꝫ retineatur donec sit digestus. Attende primo ꝙ non solum præferenda sunt styptica cibis patientium lubricitatem stomachi, sed & cibis stypticis & restrictiuis sunt nutriendi. Iuxta illud Gal. libro de uirtute cibariorum, ca. 30. Si contingat cibum descendere de stomacho

ante sui digōnē debent administrari cibi styptici stringētes qui sunt quibus dominatur aut pōticitas aut grossities.

Cibi adstringētes tripliciter.

Attende secundo ꝙ ciborum constringentium quidam stringunt stypticitate vel ponticitate, alij siccitate, alij grossitie. Iuxta illud Ga. ibi. Qui sunt citonia, grana myrti, fructus spinæ albæ, & substantiæ lentium, castaneæ, glandes, vinum ponticum quæ stringunt ventrem cum stypticitate & ponticitate eorum. Riçum panicum miliū sanic hordei. i. hordeum tostum fractum stringunt ventrem cum siccitate ipsorum. Carnes etiā leporis & caules cocti post effusionem aquæ primæ ab eis cum eorum secunda & lac coctum stringunt ventrem sua grossitie.

Attende tertio ꝙ sicut in lubricitate stomachi ministrātur styptica sic in mora nimia superfluitatum ciborū in stomacho & intestinis cōueniūt lenitiua. Iuxta illud Gal. ibi. 29. cap. Cum superfluitates tarde descendunt de stomacho & intestinis debent sumi cibi lenientes & mordicati, ī quibus sunt aut dulcedo aut acuitas aut salsedo ut ius aut aqua lentium aut caulium quæ leniunt ventrem & brodium galli & panis multum furfureus, & oliue condite sumpte ante cibum, & lac subtile multæ aquositatis & bleta & atriplex & cucurbita & melo & ficus & passulæ & nuces & mora & pruna. Secundo dicit hic Prin. ꝙ pp cās dictas conseruator sanitatis semper diligent' attendere debet ordinando diætam ad dispōnē stōi si fuerit lubricus strictus vel medius & ad eius cōplōnē si calida vel frigida fuerit humida vel sicca vt lapsus corrigat oblatione contrariorum. s. calida frigidis humida siccis lubrica stypticis & styptica lubricis.

Et est etiam aliquis hominum in cuius stomacho cibus corrumpitur subtilis qui cito digeri solet & fortis qui tardæ solet digeri in ipso digeritur. Et hęc quidem est cuius stomachus est igneus. Et ex eis est qui huic existit cōtrarius quorum quisq; secundum suum stomachum est regendus.

In hac quinta particula dicit primo ꝙ cibus subtilis facilis digōnis, pullus oua petrosi pisces in stomachis quorundam vsti corrumpunt & grossi duri difficiles digeri sicut panis açimus caules bos porcus ceruus digeruntur. Huiusmodi sunt hi quorum stomachi sunt vehementer calidi & velut ignei. Tales regi conuenit cibis grossis duris, & vitare leues & subtiles cibos. Iuxta illud Gal. ca. 1. libri de virtute cibariorꝝ. Et quidem necessarium est ꝙ hō cuī dominiū est cōplōnis calidæ, & cuius stomachus calefit velociter pp generationem choleræ citrinæ, & ꝙ ille ī cuius stomacho generatur multa cholera citrina aut aliunde sibi effunditur nutriat cibis grossis durę digōnis. Etenim eos digerit et non digerit eos leues subtiles facilis digōnis, quia cholera est potentior super lenibus cibis & corrumpit eos & non potest corrumpere grossos. Et ideo inuenimus homines qui non digerunt carnes pullinas & quæ assimilantur eis ex cibis leuibus. Hæc Gal. Secūdo dicit hic Prin. ꝙ ex eis est qui huic existit contrarius. i. aliqui hominum sunt in quorum stomachis cibi duri fortes digeri non possunt, & leues & subtiles bene digerunt.

Ciborum ꝓ ratione virius stōi exhibitio.

Attende ꝙ Gal. libro de virtute cibariorum. cap. 2. Primo describit hos subtiles cibos. Secundo declarat qbus conuenit dicens. Ciborum. n. quidam sunt ex quibus generatur sanguis purus & subtilis. Et dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis qui generatur ex eis quando commiscetur sanguini qui est in venis reddit eum totum subtiliorem q̃ prius esset sicut medulla panis frumenti lota pluribus lotionibus & carnes pullorum & aduragi. i. turturis & faseani & ascellæ omnium auium & carnes paruorum piscium in quibus non est viscositas & cucurbita & almesci. i. aqua pisorum & quæ assimilantur eis, & huiusmodi genera ciborum conferunt ei qui non mouetur, & illi in cuius corpore calor naturalis est debilis, & qui non potest vitare quin generetur in hepate aut splene oppilatio, aut in renibus aut in pectore aut in cerebro aut in iuncturis suis aliquid superfluitatis. Hæc Gal. Tertio dicit hic Princ. ꝙ vterq; prædictorum regendus est scđm suum stōm. s. habens stomachum igneum cū grossis duris, & habens debilem frigidum cū subtilibus cibis.

Regiones quoq; naturas habent proprias & usus sunt res extra rationem. Et hoc quidē obseruandum est, & oportet ut experimētum in hoc rōnē uincat. Est enim cibus qui solet comedi in quo aliquod existit nocumentum, & est conuenientior bono non usitato.

In hac parte septima primo agit de regimine corporū penes regionem & vsum. Secundo penes figuram & cōplexionem. ibi ⌊ Vna quæq; præterea. ⌉ Tertio de dimissione cibi de se boni nocentis alicui. ibi ⌊ Ex hoībus. ⌉ Quarto de fiducia non habenda in malis cibis, licet bene digerantur. ibi ⌊ Ille vero in quo. ⌉ Quinto de casu in quo larga comestio ciborum bonorum corporibus impuris concedi solet. ibi ⌊ Et sæpe etiam. ⌉ Sexto de regimine rari corporis. ibi ⌊ Cum vero alicuius. ⌉ Septimo de frequēti minutione comedentium multam carnem, ibi ⌊ Amplius qui. ⌉ Octauo de remedijs quibusdam conferētibus frigidis. ibi ⌊ Et ille cuius. ⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ regiones habēt proprias naturas secundum quas variatur regimen incolentium eas: vt incolæ trium primorum climatum ex forti calore cum siccitate suarū regionum sunt debiles rari macri resoluti quare frequenti egent refectione ex cibis subtilibus frigidis & humidis. Et contrarium est de incolis trium vltimorum climatū. Illi vero de quarto climate ueluti medij medie se habent.

Cibi regionum.

Cibi consuetudinū.

Secundo dicit ꝙ vsus. i. consuetudo habita circa cibos & potus est res extra rationem. i. extra regulas artis medicinæ, quia consuetudines sunt singularium, & regulæ medicinæ sunt vniuersales, sed singularia sub arte non cadūt propter eorum innumerabilitatem et instabilitatem. Vel expone ꝙ vsus sunt res extra rōnem. i. contra canonem artis medicinæ, vt ꝙ malus cibus præferatur bono quasi sit melior, quia consuetus vel quia inconsuetus humana ratio cedit experimento, vt humana ratio dictat ꝙ hædinæ carnes uel mutoninę facilius bouinis digestibiles sunt & experimentum docet ꝙ aliqui ex consuetudine melius digerunt carnes bouinas q̃ hædinas. In quo casu statur experimento & non rationi, quia consuetudo est altera natura. Et hæc consuetudo fundatur in familiaritate substantiæ quæ solo experimento cognoscitur & maxime cōfert ad bonam digestionem ciborum & potuum. Iuxta illud Gal. secundo de regimine sani. capitulo quarto. Familiaritas vero quæ est secundum totam substantiam experimento solo cognoscitur. Maximam igitur virtutem in digestione eorum quæ comeduntur & bibuntur non secūdum ventrem solum sed & secundum totum corpus & hepar ea quæ secundum totam substantiam familiaritas habet. Tertio dicit & hoc quidem obseruandum est, videlicet vsus seu consuetudo. Et oportet vt experimentum in hoc. s. vsu vincat rōnem, puta quia cibus aliquid mali habens comedi solitus conuenientior est cibo bono non vsitato, neq; consuetudo consilio medici subito mutāda est, licet mala fuerit ī cibis & potibus. Iuxta illud Ga. capitulo primo de virtute cibariorum. Et non debes ipsam immutare consuetudinem cum est longa & ampla, & si sit laudabilis vel non bona quando non inducit aliquid necessitatis ad mutationem suam. Nam consuetudo est natura secunda sicut memorat sapiens Hippoc. quòd si emineat aliquid inducens ꝙ mutetur ab ea conuenientior

tior rerum in eis est ꝙ mutetur ab ea paulatim. Hæc ille.

Attende ꝙ licet consuetudines aliquæ quibus mali cibi quia consueti præferuntur bonis, videantur prima facie ratione carere, non tamē penitus ratione carent, vt declarat Gal. libro de virtute consuetudinis. cap. 3. sub aliquibus ꝓpositionibus. Prima ꝓpositio est. sicut panis paratus dicitur post immixtionem farinæ cum aqua fermētationem & decoctionem sic cibus in stomacho post digestionem. Ait. n. ibi. Quemadmodum panis frumentarij. i. pistores dicuntur coquere non cum molentes & diuidentes in tenues particulas comminuūt frumenta, sed cum super hoc madefacientes aqua & fermento miscentes, deinde cooperientes aliquo fouentium dimiserint donec vt ipsi vocant fermententur, & post hoc per clibanū aut caminum assent, ita in eis quæ in ventrem transglutiuntur non cum in eum transglutita fuerint digesta esse aimus, sed cum sicut quæ coquuntur frumenta secūdum qualitatem transmutationem habuerint. Secunda est. sicut oportet triticum in panem bene præparatum conuerti per artificium ad qualitatem nobis propriam sic in stomacho cibum ad qualitatem nobis magis propriam. Ait enim ibi. Quemadmodum autem in panibus in propriam nobis comedentibus duci oportet qualitatē quod coquitur triticum, ita & in ventre adhuc magis in propriorem. Nomino autem ꝓpriorem alteram altera secundum similitudinem futuri ex ea nutrituri corporis. Tertia est. diuersis corporibus diuersa nutrientia sunt ꝓpria. Ait enim ibi. Aliud alij corpori nutrimentum proprium est. Et propter hoc animalia ad propria ueniunt nutrimēta indocte a natura ducta, subiugalia quidem ad herbas paleam & fœnum & hordeum, leones vero ad carnes sicut & leopardi & lupi. Quarta est. sicut propria nutriētia diuersificantur in generibus, & speciebus animalium sic in indiuiduis, vt quod est proprium nutriens vni homini non sit ꝓprium sed contrarium alteri. Ait enim ibi. Quemadmodum autem in animalibus secūdum genus non parua drīa propriorum vnicuiqꝫ nutrimētorum est, ita & secundum speciem contractam. s. ad indiuidua in generibus inueniuntur differentiæ magnæ. His quidem neqꝫ gustare potentibus vinum q̄ꝫ multum aut alijs intristanter bibentibus, & his quidem boum & hircorum & arietum carnes cum delectatione comedentibus, digerētibus autem intristanter, his vero neqꝫ odorem earum sustinentibus neqꝫ esum. Quinta ꝓpositio est. homines delectabilius quosdam cibos alijs recipiunt propter familiaritatem naturæ cum eis, et quia videntur eis bene digestibiles. Ait. n. ibi. Quoniam autem hoc ita habere videtur primum quidem illius oportet memorari. s. afferre homines delectabilius alijs, alia secundum familiaritatem naturæ venireqꝫ ad eorum esum magis quēadmodū & bene digestibiliū eis esse visoꝝ, auertere autem & fugere ab indelectabilibus & indigestibilibus. Sexta est. consuetudo est signū & cā ꝓprietatis naturalis qua cibus aliquis est delectabilis & bn̄ digestibilis. Signum quidem, quia consueta delectabiliter recipiunē & bn̄ digerunē sicut docet experimentum. Cā vero quia volentibus aliquem cibum sibi assuefacere indelectabiliter & cū nocumento a principio recipiunt ipsum, post consuetudinē uero delectabil'r & sine nocumento. Consuetudo ergo effecit vt cibus primus indelectabilis & nociuus factus sit delectabilis familiaris & iuuatiuus. Ait. n. ibi. Itaqꝫ & signum est hæc assuetudo proprietatis naturalis. Qm̄ autem & vt cā fit multotiens manifestum est ex dispositis quidem indelectabil'r vel cum nocumento ab aliquibus in principio. Si autē paulatim eā quæ ad ipsa assuetudinem sustineāt neqꝫ indelectabil'r adhuc dispositis neqꝫ cum nocumento. Septima est. cā pp quam cōsuetudo facit de cibo prius indelectabili & nociuo delectabilem & iuuatiuum est, quia sicut quisqꝫ hoīum cibum suum alterat ad sui nām sic alterat ab eo, & quodammodo trahit ad similitudinem eius. Ait. n. ibi. Cā autem huius talis est quēadmodum alterat secundum qualitatē comestoꝝ & bibitorum singulum, ita id disponit aliqualiter id quod alterat. Octaua est. quia non solū id quod nutrit alterat nutriens sed etiam nutriens alterat nutritum quadā modica alteratione quaqꝫ vice necesse est in ꝓcessu temporis alterationis modicas iteratas peruenire tandem ad magnam & notabilem alterationem huius quod nutritur a nutriente taliter ꝙ alteratio facta a lōgis cōsuetudinibus ad sil'itudinem accedit proprietatis naturalis. Ait. n. ibi. Quoniam igitur non solum alterat quod nutrit ab eo qd' nutrit: sed & id aliqual'r alterat breui quadam alteratione necium est breue quandā hanc dignā rōnē in tpe fieri, vt in æqualitatem accedat ꝓprietatis nālis ea quæ a diuturnis assuetudībus. Igit in eis quæ comedunt & bibunt inuenta esse mihi vr̄ cā assuetudinū virtutis. Hæc Gal.

Vnaquæqꝫ præterea figura & complexio cibum habet conuenientem & cōsimilem ad quem mutandum si uoluntas affuerit nocumentum ei faciet & impedimentum.

In hac secunda dicit ꝙ vnaquæqꝫ figura. i. habitudo corporis in carnositate pinguedine macie & mediocritate & quæqꝫ cōpl'o cibum ꝓprium habet sibi conuenientem & cōsil'em, quē si quis permutet nocebit et impediet maxime si subito illud fiat, quia fundamētū delectationis digestibilitatis & nutritionis consistit in cōuenientia quadam & sil'itudine occulta nutrientis ad nutritum.

Ex hominibus quoqꝫ est cui aliquod nutrimentum bonorum & laudabilium nocet, ipsum ergo relinquere est ei conueniens.

In hac tertia dicit ꝙ aliqui laudabiles & boni cibi quibusdam hominibus nocent vel naturaliter ex quadam proprietate singulari occulta qua uidemus quosdam ita abominari vinum alios carnes alios pisces alios fructus alios çuccharum. Quod si ex eis gustent commouentur vehementer vel ad vomitum vel ad nauseam, aut accidentaliter sicut cum quis se repleuerit abundanter & excessiue aliquo bono cibo ut ouis aut lacte quandoqꝫ abominatur illum longo tempore, vel cum cibum aliquem sordidem parari uiderit a coco memor huius hodio habet uel propter humores corruptos in stomacho faciētes abominari aliquos ex bonis cibis prius consuetis & bene dilectis, & appetere carbones aut lutum aut cretam, sicut communiter contingit prægnantibus primo vel secundo mense suæ impregnationis. Et conueniens est ut omnes isti relinquant hos cibos quos abominantur & qui nocent eis vel tota vita si naturaliter oderint uel tempore quo eos abominantur et nocent eis.

Ille uero in quo mala digeruntur nutrientia ob hoc non decipiatur, quoniam post dies in ipso mali generabuntur humores ægritudines facientes & pernecantes.

In hac quarta particula consulit ꝙ si in aliquo mali cibi bn̄ digerant non ideo decipiat neqꝫ cōfidat ꝙ īmunis erit a nocumento, quia post dies seu ꝓcessu tp̄is isti mali cibi generabunt in eo malos humores ex qbus fiet perniciosæ ægritudines vt ex mel'icis cancri & lepræ, ex phlegmaticis apopl'iæ & paralyses, ex chol'icis causones & herpetes. Huic cōsonat qd' in ꝓuerbio dici solet. Nō gaudeāt malis cibis utentes, qm̄ si in p̄nti nocumētū nō sentiant, futuꝝ tn̄ periculū nō euadēt. Et hoc cōsiliū inseruit hic Prin. ne credat aliquis cōsuetudines in malis sp̄ obseruādas, imo melius est & securius paulatim ab eis ad laudabiles & bonas consuetudines se transferre, licet prædictum sit statim ꝙ vsus est obseruandus.

Et sæpe etiam conceditur ei in cuius corpore mali habentur humores ut rem bonam largiter comedat, & proprie cum non patitur uẽtrem sibi solui propterea quòd est debilis.

In hac quinta particula dicit ꝙ sæpe cacochymo corpori conceditur abunde sumere de aliquo bono cibo maxime cum fuerit adeo debilis ꝙ pharmaciam sustinere non potest per quam purgentur eius mali humores. Per hunc.n.cibum confortata virtus interdum malos expellit humores, & cibo sumpto laudabiles generat. Sed cõtra.non pura corpora quantocunq; magis nutries tanto magis lædes, vt ait Hippo. aphorismorum secunda. Et Gal'.in commento ait. Cibi subeuntes corpora non prius mundificata a malis humoribus corrumpuntur, quorum quantitas necesse est vt augmentetur & qualitas nõ mutetur. Hoc plurimum patiuntur quorum stomachus malis redundat humoribus. Item debilis nõ potest multum sustinere cibum & bene digerere, nõ igitur debet aliquã rem bonam largiter comedere. Dic primo ꝙ si virtus cacochymi tolerare possit purgationem malorum humorum tutius est & melius eos festine purgare q̃ replere cibis, vt nunc allegatum est ex Hippo. & Gal'. Dic secũdo ꝙ si debilitas cacochymi fuerit in uirtute digestiua nõ est dandus large cibus propter rationem dictam. Dic tertio ꝙ corpori cacochymo debili & inepto purgationi propter ætatem pueritiæ vel infantiæ vel propter impregnationem cibus potest dari abunde non quidẽ sil'is imo contrarius cacochymiæ quatenus per eum confortẽt virtus & humores peccantes rectificent, et plus põt large datus dummodo digeri possit q̃ sub pauca quantitate, quia plus confortat & magis resistit suæ corruptioni & fortius reprimit malam qualitatem cacochymiæ.

Cum uero alicuius corpus rarum fuerit & ad resoluendum facile nutriendus erit ex nutriente humido quod cito digeratur, licet rara corpora magis tolerare possint nutriẽtia grossa & diuersa, & sint lõginquiora ab hoc ut cãę intrinsecæ ea lædãt & magis apta recipere extrinsecarum causarum impedimenta.

Rari corporis nutrimẽtum.

In hac sexta particula innuit quatuor ꝓpositiones. Prima est ꝙ corpus rarum faciliter resolubile cibo humido qui cito digeritur nutriẽdum est. Humido quidem ut sua humiditate resoluta reparet & resolutioni resistat tam ab extrinseco q̃ intrinseco calore. Cito digestibili quatenus velociter reparet quod resolutum est sicut velociter resoluitur humidum in tali corpore. Et quia etiam cibus cito digestibilis communiter rarus est & ita sil'ior in substãtia nutriendo corpori. Sed Gal' libro de virtute cibariorum cap. 1. contrarium huius affirmat dicens. Et quando corpus rarum fuerit oportet ꝙ corpus nutriatur cibis multis grossis siccis & uiscosis propter multitudinem eius quod dissoluitur de corpore. Et hoc regimen est conueniens de necessitate nisi sit in aliquo membrorum corporis læsio vel dolor. Dic primo ꝙ in regimine conseruatiuo rarũ corpus nutriendum est cibis humidis cito digestibilibus propter causas dictas, & id voluit hic Prin. Dic secundo ꝙ in regimine reductiuo vel præseruatiuo a lapsu nimio in raritatem & resolutionem immoderatam corpus rarum nutriendum est cibis multis grossis siccis & viscosis, ut partes corporis succedentes loco resolutarum densiores fiant, & plus resistentes resolutioni & contemperãtes raritatem corporis maxime si corpus in raritate multum lapsum fuerit. Et id Gal'. intendit in verbis nunc allegatis. Secunda ꝓpõ est. corpora rara melius q̃ densa tolerare pñt nutrientia grossa & diuersa, quia non sunt ad oppilationes disposita sicut dẽsa corpora, sed latarum uiarum & apertoꝝ poroꝝ. Et quod plus timet̃ ex grossis cibis est oppilatio & morbi qui ex ea fiunt. Sed contra. corpora densa sunt robustiora & calor est in eis magis fortis & magis vnitus. Cuius rei signum est, ꝙ habentes stomachum spissum melius digerunt habentibus ipsum tenuem & rarum. Propterea dixit Hippo. aphor. secunda. In omnibus ægritudinibus ea quæ circa vmbilicum & pectinem spissitudinem habere melius est, nimis vero tenue & tabefactum malum. Et Gal'. in commẽto ait. Sub hypocundria locos nõ oportet esse dolorosos sed molles æquales & teneros, qui aliquãdo grossi aliquãdo subtiles sunt. Grossi tamen sunt meliores, tabefacti & tenues mali sunt & malum significant. Significant enim defectionẽ locorum eorum, & cibum in stomacho non bene digestũ nec sanguinem in hepate bene creatum. Dic primo ꝙ densa corpora cæteris paribus habent digestiuam fortiorem et calorem innatum. Nam virtus vnita fortior est seipsa dispersa, & calor fixus in denso corpore fortius agit q̃ fixus in raro, sicut ferrum candens fortius comburit ardente stipula. Dic secundo ꝙ rara corpora melius tolerant grossos & diuersos cibos quos digerere possunt dẽsis corporibus propter causam dictam. Facilius.n. superfluitates talium ciborum labuntur ab eis propter latitudinem viarum & pororum maiorem in eis. Tertia propõ est. corpora rara plus elongata sunt corporibus densis a nocumentis ab intrinseco venientibus. Quia bene transpirabilia sunt & ab eis liberius prodeunt fumi & vapores & humores eorum minus conculcantur, facilius penetrant, libere euentantur, & superflua quæq; per meatus ꝓprios ꝓmptius effluunt. Quarta ꝓpõ est. corpora rara facilius læduntur corporibus dẽsis a causis deforis corpori occurrentibus vt a ventis validis magnis caumatibus & intenso frigore & corrupto aere. Penetrãtur enim faciliter ab his propter apertionem suoꝝ poroꝝ & viarũ nimiam. Simile iudicium fac de corporibus mollibus & duris vt de raris & densis. Iuxta illud Gal'. lib. de optima constructione corporis. capituio octauo. Confestim autẽ & quod est durius temperato corpus difficile passibile est ab omnibus quæ extrorsum, quod uero mollius eis quæ introrsum, ita autem & quod quidem densius eis quę extrorsum, quod vero rarius eis quæ introrsum. Attẽde tñ ꝙ raritas corporis est salubrior in abunde nutritis & nocibilior cum tenui diæta. Iuxta illud Galeni ibi. Raritas corporis in transpirationem quibus plus fertur sanatiuior est, quibus vero minus ægrotatiuior.

Amplius qui multã cõsueuit comedere carnẽ si ociosus fuerit se frequẽter minuere debet.

In hac septima particula dicit ꝙ ille sæpe phlebotomandus est qui viuit in ocio & carnibus abunde consueuit uti. Quia ex esu carnium multarum multus generatur in eo sanguis, & propter ocium pauca fit ab eo resolutio, manet ergo sanguis & multiplicatur in venis ipsius, ita vt non possit a natura regi, sed tandem suffocat aut phlegmones efficit aut synocham generat, ad cuius euacuationem nullum securius promptius & facilius remedium inuenitur quàm phlebotomia.

Et ille cuius complexio ad frigiditatem declinat langueris bibere debet tripheras, & ex eis quæ stomachum & intestina & uenas quæ sunt iuxta ea mundificare consueuerunt.

In hac octaua dicit ꝙ homines frigidæ complexionis debent bibere langueris & tripheras & alias medicinas quæ mundificare consueuerunt stomachum & intestina & venas eis propinquas. Attende primo quòd

Langueris languerís sunt electuaria stomacho conuenientia quæ fiunt de citoniјs vel pomis vel prunis vel diacitonitem poma condita diaprunis. Attende secundo ꝙ tripherę sunt confectiones quarum bases sunt mirabolani. Et earum virtus seu proprietas est manutenere hominem in iuuentute & sanitate, & retardare canitiem & senectutem, & confortare omnes sensus & rationem. Et duæ harum descriptiones .s. magnę & paruæ tradũtur a Principe tra. 3. summæ primæ quinti canonis. & a Mesue parte scđa primæ digõnis summæ primæ sui antidotariј. Attẽde tertio ꝙ medicinæ aliæ quę mundificãt stõm et intestina cũ uenis sibi ꝓpinquis sunt hiere ex aloe & diaciminũ & dianisum & diatrion pipereon & stomaticon & similia.

Triphera.

Et nihil quidem deterius est ꝙ̃ diuersa nutrientia simul adiungere. Et post hoc in comedẽdo tẽpus plongare. Cum.n. postremum nutriens aduenit primũ iam incipit digeri, nutriẽtis ergo partes in digerendo non similantur.

In hac parte octaua primo agit Prin. de malitia coniũctionis diuersorum nutrientium & diuturnitatis mensæ. Scđo de bonitate & malitia nutrientis sapidi. ibi ⌊Oportet præterea te scire ꝙ nutriens.⌉ In prima particula dicit ꝙ pessimum est coniungere simul diuersos cibos vt carnes pisces uel pullos & porcum in eadem refectione & postea prolongare tempus in comedendo, quia primus cibus iam incepit digeri cum aduenit vltimus, & sic partes cibi dissimiles fiunt in digerendo sic ꝙ præassumptæ digestæ sunt prius ꝙ̃ postremo sumptæ suæ digestionis medium attigerint, unde fit ꝙ quędam corrumpũt alias.

Variorum ciborum noxa.

Sed instabit aliquis. membra hominis sunt multum diuersa in complexione & natura, quædam melancholica sicut ossa, quædam phlegmatica sicut cerebrũ & nucha, quædam sanguinea sicut carniformia. conueniens, ergo est ꝙ eorum cibus non sit simplex sed multiplex & multum etherogeneus. Item sapidius et delectabilius sumũtur plures cibi ꝙ̃ vnus vt docet experimentum, sed quod melius sapit melius nutrit vt statim dicetur. Item cõplexio stomachi qua digerit cibos est plurimum etherogenea alia in fundo alia in medio alia in supremo, quare penes eius diuersitatem cibus variandus est. Item videmus bruta quæ natura aguntur & diriguntur ab intelligẽtia infallibili sicut oues & boues equos & mulos, herbas diuersas calidas cum frigidis humidas cum siccis tenues cum grossis frequenter comedere, cur igitur homo nõ itidem aget. Item sæpe indigemus superius stringi & inferius laxari, quando videlicet constipati sumus & cibus receptus natat in stomacho, quo casu debemus in principio mensæ lenitiua sumere & in fine styptica. Item festine comedere sine bona masticatione graue præiudiciũ stomacho affert. non enim supplere potest cum dentibus careat masticationis defectum, ergo expedit prolongare tempus in comedendo quatenus optime masticetur cibus. Item nemo hodie comedit carnes sine pane, cibos sine sale, & paucissimi comedunt cibos suos solidos sine potagiјs. Attende hic primo pro solutione ꝙ diuersorum nutrientium quędam distant plurimum abinuicem in subtilitate & grossitie facilitate digestionis & difficultate, sicut pulli perdices alaudæ distant a porcinis & bouinis carnibus. Alia sunt inuicem proxima cum quadam gradatione sicut perdix capo faseanus. Attende secundo ꝙ nutrientia diuersa simul adiungi possunt dupliciter. Vno modo via simplicis & pure cibationis. Alio modo via medicinę vel alterum vel ambo. Attende tertio ꝙ prolongatio temporis in comedendo dupliciter fieri potest. s. vel moderate gratia masticationis bonæ & transglutionis non quidem voracis sed paulatine uel immoderate duabus vel tribus horis pausando inter bonos & cõfabulando. Iuxta hęc dic primo ꝙ adiungere diuersa nutrientia plurimum abinuicem distantia via puræ cibationis detestabile est & nociuum corpori, quia oportet cibos in stomacho receptos ad vnam substantiam homogeneam reduci quæ est chylus, & in hepate chylum ad aliam homogeneam quæ est sanguis, & in venis capillaribus sanguinem ad humiditatem homogeneam innominatam. natura igitur in diuersis cibis plurimum laborat in hac reductione, neq; bene plene dominari potest diuersis cibis & perfecte eos regere, & est ac si mitteres in eandem ollam pisces pullos & carnes bouinas ac simul coqueres, nunquid pisces prius dissoluti essent & pulli similiter ꝙ̃ bos bene coctus. Dic secundo ꝙ nutrientia diuersa paucæ & gradatæ diuersitatis satis apte possunt simul commisceri, quia satis leuiter simul digeruntur, & fiunt ex eis chylus & sanguis satis uniformes, licet melius sit & naturæ leuius unico laudabili cõtentari ferculo, maxime una carnis uel piscis spẽ. Ex hoc enim redditur digestio melior breuior & facilior: sanguis magis purus & spiritus splendidior & vita sobria quæ nutrix est sanitatis, quia communiter minus comedimus de eodem ferculo ꝙ̃ de diuersis, eo ꝙ appetitus renouatur et quasi reuiuiscit dum pene satur est ex unico ferculo sibi præsentatis aliјs ferculis ut experientia docet. Dic tertio ꝙ nutrientia plurimum distantia abinuicem simul admisceri possunt uia medicinę cibatione uel alterum uel ambo, ut in constipatis & nimium laxis sæpe commiscemus in eadem mensa lenitiua fercula cum puris cibis vel stypticis præferendo lenitiua in constipatis & styptica in laxis. Id etiã faciunt aliqui compescentes prius suos appetitus cibis paucæ nutritionis ꝙ̃ carnes comedant sicut Italici, ne sanguis in eis nimium multiplicatus carbunculos anthraces & febres sanguineas malæ putredinis generet sicut fit in gallicis & teutonicis in Italia morantibus, & se occidentibus esu superfluo carnium potu uini & venereis. vnde iam prouerbialiter dicitur ꝙ Italia est sepultura gallicorum. Dic quarto ꝙ prolongatio in comedendo moderate facta fere una hora gratia bonæ masticationis & transglutionis est laudabilis & plurimum conferens ad conseruationem sanitatis, quia perfecta cibi masticatio cum morosa transglutione sine ingluuie est veluti media digestio. Sed mala masticatio vel digestionem cibi impedit vel vehementer retardat. Cuius rei signum est quòd sæpe in egestis apparent petiæ cibi malæ masticati. Sed ingluuiosa transglutio plurimum aerẽ immiscet cibo, & inde est ꝙ ingluuiose comedentes citius & ex minori saturantur partim cibo partim aere pleni qui separans inter stomachum digestionem cibi impedit. Dic quinto ꝙ prolongatio in comedendo cum interlocutionibus & pausis duabus uel tribus horis est plurimum nociua, quia communiter plus comeditur et bibitur, digestio inter turbatur superposito vltimo cibo primo qui iam diu digeri incepit, tempus perditur in uoluptatibus & animus grauatur quasi sepultus vino cibo & somno vel somnolentia, & fit vita hominis more Sardanapali uita porcorum.

Variorum ciborum mixtio duplex.

Ad primum obiectum dic ꝙ massa sanguinis sufficienter diuersa est in suis partibus ad alendum quodlibet membrum. Ad secundum dic quòd licet cibi diuersi delectabilius vnico sumantur & quo ad hoc melius digerantur, multa tamen præstant impedimenta neq; simpliciter melius digerũtur propter causas tactas in primo dicto. Ad tertium dic ꝙ digestio fit vtplurimum in fundo, neq; stomachus est implendus cibo, & maior est differentia ciborum uehementer diuersorum ꝙ̃ partium stomachi abinuicem. Ad quartum dic ꝙ bruta non sunt ita delicatæ naturæ neq; temperatæ complexionis sicut homo, ideo melius sustinẽt diuersitatẽ herbarum & nihilominus vnã pręferũt multis si separate sint & ex ea satis

habeant, hacq̃ contentant sobrie ea vsi. Quod si irrationalia in cibis & potibus mensurã seruent q̃ turpe est hoĩ rõne functo modũ negligere. Ad quintũ dic ꝙ ꝓbat tertiũ dcm̃. Ad sextũ dic ꝙ ꝓbat quartũ. Ad septimũ dic ꝙ qa sine pane & sale pl'imi ciboꝝ non sapiunt utilis est hoꝝ comestio cũ carnibus piscibus ouis & aliȷs, & dũ ꝓhibetur adiũctio ciborũ multũ diuersoꝝ de carnibus piscibus fructibus aut herbis intelligi debet, et q potagia p̃ferũt aliȷs in eadẽ mẽsa, gr̃a lenitatis, vt pl'm faciũt uel vt minus de aliȷs comedãt & famẽ cum eis frangant.

Oportet præterea te scire ꝙ nutriẽs melius est quod melius sapit propterea quòd stomachus & uirtus retentiua uehementer ipsi applicantur cum bonæ fuerit substantiæ, & fuerint omnia principalia membra secundum comparationem sibi adinuicem conuenientia & sana, & ista quidem est conditio. Quod si complexiones sanæ non fuerint & membra in suis complexionibus diuersificentur, fueritq̃ hepar a stomacho diuersum secundum diuersitatem, quæ sit supra naturalem non erit istud cõsiderandum. Ex impedimentis uero nutriẽtis multotiens bene saporosi uehementer grossi ẽ quòd poss'e est ut hõ ex eo multum comedat.

Delectabilis cibi eligendi conditio duplex.

In hac secunda particula dat tres regulas. Prima est, illud ex nutrientibus est melius quod est sapidius seu delectabilius gustui duabus condõnibus obseruatis. Prima est ꝙ hoc nutriens sit bonæ subæ. s. non corruptæ nec uehementer dispositę ad corruptionem sed familiare nutriẽdo corpori. Secũda est ꝙ omnia membra principalia nutriendi corporis sint adinuicem conuenientia in sua proportione debita & sana. His conditionibus concurrentibus quod melius sapit melius nutrit, quia stomachus suis virtutibus retentiua & digestiua vehementer sibi applicatur quo fit vt optime digerat ipsum cum omne agens naturale fortius agat in propinquum q̃ in distans. Hanc regulam præmeminit Hippo. aphorismorum secunda dicens. Parum deterior cibus & potus detestabilior quidẽ melioribus magis delectabilis est appetendus. i. appetenti dandus. Et Gal'. in cõmen. ait. Oĩs cibus sapidus in quo quisq̃ delectatur cum accipiẽ a stomacho completus retinetur & cum magna delectatione digeritur plus q̃ quilibet alius, qui si sit abominabilis fugit, vñ vomitus fastidium inflatio & rugitus gñantur. Et primo de virtute cibariorum cap̃. 1. ait. Et qñ sunt duo cibi æquales in bonitate et est uoluntas appetitus decliuis ad unum eoꝝ ex his magis debemus dare rem appetitam præ alia, quia conuenientior est naturæ suæ & habilior seu facilior ad digerendum. Et quando sunt duo cibi, quorum vnus est altero melior, & appetitus in eis est declinans ad peiorem, eligimus eum super meliorem, dum tñ nõ timeamus ex eo nocumentum maius q̃ ex eo eueniat iuuamentum ꝑꝑ delectabilem sumere stõ ex quo melius digerit ipsum. Hæc Gal'. Et Hip. iteꝝ. 2. regimis acutoꝝ ait. Mala nãq̃ dięta cibi uel potus quæ scd̃m sil'e. i. consuetum fit, securior est in omni tempore sanitatem tueri q̃ ea quæ melior est si in ea subita mutatio fiat. Et iterum ibi paulopost. Cibos solitos & si illaudabiles sint leuius ferunt & potus simil'r: insolutos autem ægrius & si non sint mali & potus sil'r.

Attende ꝙ non solum cibi delectabiliores & magis sapidi sunt aliȷs præferendi, sed etiam medicinę dummodo virtutem habeant ad illud quod ex eis quæritur. Iuxta illud Gal'. 4. de regimine sanitatis. cap̃. 12. Vna cõmunis debet esse intẽtio facere pharmacum delectabilissimum inquantum possumus, dummodo ad eis vtilitatem virtus custodiatur. Non enim hæc dissoluenda est gratia delectationis. Secunda regula est. si complexiones membrorum nutriendi corporis non fuerint sanæ, sed mẽbra fuerint in suis complexionibus contraria præter naturam sicut hepar calidum & stomachus frigidus, non erit istud considerandum. i. intelligẽdum ꝙ ex cibis delectabilior & qui melius sapit offeratur, sed qui magis prodest corrigendis lapsibus & maxime lapsui periculosiori. Contra quam regulam multi gallicorum & teutonicorum q̄bus ex crapula venter est frigidus & hepar calidum natura frequenter errant appetentes et accipientes pro calefactione stomachi calida acuta sicut fortes species & salsas, ex eis allia cępe porros & fortia vina, nectar et hippocratem & sinapum & sale condita quibus delectatur & etiam calefit eorum stomachus, sed ipsorum hepar ex his supercalefit & sanguis vritur, deinde disponuntur ad lepram & maniam & hydropisim de calida causa, & qa eorum hepar in substantia sua quasi nullius est sensibilitatis surrepunt hi morbi latenter & insperate. Tertia regula est. cibi delectabiles & saporosi uehementer grossi ut tartę rastones & alia açima foderata caseo, frumentaria murenę anguillæ cum suis salsis id malitiæ habent & impedimẽti ꝙ possibile est. i. facile homini ut ex eis multum comedat propter sapiditatem suam, quapropter non bene digeri possunt & uias oppilant & corpus aggrauant grossis et viscosis humoribus uenas & membra replentes. Nemo ergo cõsiderat ꝑꝑ sapiditatẽ ꝙ hi abunde sumpti bñ nutriãt, imo lãguoribus & chronicis morbis utẽtes adaptãt.

Ex uicibus præterea satiantis comestionis melior est ut homo una die semel & altera die bis mane & uespere comedat.

Quot uicibus comedendum.

In hac parte nona primo docet quotiens in die sanis comedere conuenit. Secundo in hoc obseruare consuetudinem. ibi ⌊Veruntamen in hoc.⌉ Tertio quotiens debilis comedere debet. ibi ⌊Sed qui digerendi.⌉ Quarto q̄d accidit solito comedere semel in die dum redibit ad bis comedendum, & quid si nocte illa non comederit. ibi ⌊Et qui semel.⌉ Quinto specialiter accidentia contingere solita non consueto cœnare si cœnauerit. ibi ⌊Et si cœnauerit.⌉ Sexto contingere solita consuetis cœnare si non cœnauerint. ibi ⌊Et si non cœnauerit.⌉ In prima particula dicit ꝙ comestio melior ex satiantibus comestionibus quo ad vices comedendi est ut homo semel vna die comedat & altera die bis, puta mane semel & semel in vespere. Et cap̃. 3. trac. primi secundæ particulæ canticæ canticorum ait. Debet autem ad minus comedere semel inter diem & noctem & ad plus bis. medium autem inter hęc est si comedatur ter in duobus diebus. Et Auerro. in cõm. illius cãtici ait. Magis quidẽ tẽperatus modus comedendi est vt quis comedat ter ĩ duobus diebus. Et hoc qm̃ opinati sunt ꝙ actus digestiuæ perficiẽ in tribus digõnibus in sexdecim horis. Et cõstat ꝙ laudabilior modus reficiendi est cum reficiẽ quis iã perfecta digõne cibi p̃assumpti. Et. 6. colliget. cap̃. 7. ait. Noui medici sentiunt ꝙ cõuenientia in tp̱e comedendi tẽperatis cõpl'onibus ẽ vt tribus uicibus duobus celebreẽ diebus, et sil'r exercitiũ et balneũ debent fieri tribus uicibus duobus diebus. Et isti vñr mihi magis ueritati appropinquare, & ẽt mirabilis Auençoar huic assentire vr̃. Hæc Auer. Sed instabit aliquis. Primo, quia continue resoluimur & cibus daẽ ad ꝓhibendũ resol'onẽ & reparationẽ resolutoꝝ quãtũ poss'e est, ergo cõtinue cibis egemus, & per cõsequẽs comestione continua sicut flumẽ ad manutenẽtiã eius indiget cõtinuo ĩfluxu aquæ. Itẽ de decẽ millibus hoĩum nõ ẽ unus q seruet hãc rel'am, ut ter ĩ duobus diebus comedat, et nõ est uerisil'e genus hoĩum uniuersũ a uera rl'a sic deuiare. Item ter in duobus diebus comedere modo hic tacto a

Prin.

Prin. videlicet vna die semel & altera die bis. s. mane & vespere est de die in diem vsum seu consuetudinem permutare. Item infantibus quia crescũt, oportet ad minus bis vel ter in die cibum ministrare, & similiter senibus a senio, quia calor horum est sicut lucerna ad extinguendũ parata quæ modico & frequenti oleo indiget. Itẽ Prin. in hac littera satiantem comestionem approbare vr̃ quã superius reprobauit parte quarta capituli istius §. illo. Ex cibo etiam nullus est ita replendus vt non sit ibi locus superfluus. Item in æstate bis ad minus in die comedendum est propter resolutionis fortitudinem quod faciũt religiosi vitæ austeræ & arctæ sicut cœlestini & cartusienses. Iuxta illud Gal. primo aphor. cõm. illius cañ. Et quibus semel aut bis in æstate cibus multotiens erit dandus & parum. Multotiens quia indiget propter sæpissimam dissolutionem. Parum ꝑꝑ uirtutis defectionem. Simili ratione pluries in die comedendum est in regionibus calidis & complexionibus cholericis & artificijs laboriosis maxime circa ignem vt fabrilibus. Pro solutione istarum obiectionum attende primo ꝙ comestio satians dupliciter dr̃. Vno mõ de comestione sufficienti ꝓ vna refectione in qua tantum cibi sumitur et non plus quantũ stomachus & hepar vna vice bene & perfecte digerere possunt. Et dr̃ hæc comestio satians vt prandium vel cœna comparatione ad ienctaculum vel recenaculum vbi pauci boli accipiũtur & semel bibitur ad refocillationem naturæ & confortationem spũum in hyeme contra pruinas & frigus, in æstate vero contra calores. Alio modo de comestione satisfaciente penitus appetitui pro una hora nulla desiderij parte reseruata, de qua littera præsens nõ intelligitur ita vt approbetur velut laudabilis, sed de priore. Attende secundo ꝙ si comestiones quæ ter fieri debent in duobus diebus fuerint æquales & satiantes conuenientius est vt fiant de sexdecim horis in sexdecim horas, vt Auer. innuit in verbis præallegatis ex libro cãticæ ꝙ̃ vno die bis & altero semel, vt dicit hic Prin. ꝗa cibus vnus post alium non est accipiendus donec perfecta sit digõ prioris quæ magis præsumit̃ in sexdecim horis facta fuisse ꝙ̃ bis eadem die. Attende tertio ꝙ regula comedendi ter in duobus diebus non est generalis oĩ homini neq; oĩ tempori neq; omni regioni, sed spãlis homini tẽperato in ætate iuuentutis vel primæ senectutis in climate temperato, & in vere vel in hyeme non occupato secularibus negocijs, exercitanti se mediocribus exercitijs sic solito refici. Propterea dixit Hippo. aphor. prima. Et ꝗbus semel aut bis aut amplius aut minus aut secundum partẽ dandum vero aliquid tempori & regioni ætati & consuetudini. Attende quarto ꝙ in vicibus comestionum regula Rasis. 4. Almansoris. aptissima vr̃. s. vt cholerici bis in die comedant, phlegmatici semel, temperati & sanguinei ter in duobus diebus, sic. n. seruantur ab immoderatis repletione & inanitione. Ad primum obiectum dic ꝙ licet cibus actu cibans vltima digestione digestus continue sit necessarius propter reparationem partium resolutarum, non tamen cibus qui ab extra sumitur, quia bona quantitas eius vna vice sumpta sufficit pro multis horis. Ad secundum dic ꝙ fere omnes sumus filij concupiscentiæ & crapulæ, præferentes bonum vt nunc voluptuosum bono simpliciter delectabili, vel ex casu naturæ humanæ vt Theologi asserunt, vel passionibus innatis ut medici. Ad tertium dic ꝙ in dissimilitudine quo ad vices comedendi secundum diuersos dies potest introduci consetudo sicut in similitudine, vel responde per secundum attende. Ad quartum & sextum respondet satis tertium attende. Ad quintũ primũ respondet attende.

Comestio satians dupliciter.

Veruntamen in hoc usus uehementer est conseruandus, quoniam si ille qui bis in die comedere consueuit semel comedat debilitabitur & laxabitur eius uirtus.

In hac secunda particula dicit Prin. ꝙ in vicibus comedendi consuetudo uehementer obseruanda est, quasi præponderans omnibus alijs quæ super his iudicant uel attestãtur. Et hoc probat in toto residuo huius partis nonꝫ tangens inconuenientia quæ sequuntur ex mutatione cõsuetudinis in uicibus & horis comestionum. Et primo dicit hic ꝙ si ille qui bis in die comedere consueuit solum semel comedat uirtus eius debilitabit̃ & laxabit̃. Et ꝑ uirtutem põt ĩtelligi corporeum robur uel uirtus motiua uoluntarie, uel uirtus uitalis & naturalis quæ omnes laxant̃ diminutis calore & spiritibus ex penuria uel defectu consuetæ comestionis. Propterea dixit Hippo. 2. regimĩs acutoꝝ. Qui semel uel bis in die comedere consueuerunt si a solito usu in alium subito mutentur, nocumẽtum eis generat & defectionẽ. Et Gal. lib de uirtute cibariorũ. cap̃. primo. Qui consueuit prandere & remouet̃ ab eo & est contentus cœna magnificat nocumentum sibi. Et qui cõsueuit accipere cibum aliqua hora determinata & mutat̃ ad aliam præter istam horam declarabit̃ sibi nociua.

Vsus comedendi mutati noxꝫ.

Sed qui digerendi debilitatẽ habet ẽt bis comedere debet, & raro comedat semel in die.

In hac tertia particula dicit ꝙ hoĩes debilis digestiuæ debent comedere bis in die, & raro contẽtari semel in die comedere. Tales sunt mel̃ici nãles & senes a senio, & cholerici raræ contexturæ maxime in stomacho, & conualescentes qui ferre nequeunt una uice tm̃ cibi quantum est eis necessarium pro die naturali, quaꝑꝑ indigent bina uice pasci. Et licet phlegmatici debiliter digerant, de his tñ nõ intelligitur lr̃a pñs, ꝗa plus alijs absq; nocumẽto ferũt ieiuniũ ꝑꝑ multitudinẽ suarũ humiditatũ circa quas innatus calor occupari solet horis ieiunij. Iuxta illud Hipp. secundo regiminis acutorũ. Quorũ aũt phlegma est dñans eis maxime si ieiunãt cõtra cõsuetudinẽ suã facilius ferũt ieiuniũ, quare semel in die comedere preter usum facile sustinẽt. Et Gal. in cõm. ait. Cã aũt tolerãtiæ eius sup quẽ uincit phlegma ieiunij & susceptionis cibi semel iã oñsa est in eis quæ præmissa sunt in sermone meo. In eo super quẽ uincit chol̃a quod est, ꝗa ieiuniũ facit os amarũ uehementius ꝙ̃ fuit. Humor autẽ phlegmaticus qñ digeritur in illo spatio cõuertitur & mutat̃ ad sanguinẽ. Sed quęret aliqs quare dicit hic Prin. de hñte digestiuã debilẽ, & raro comedat semel in die, vr̃. n. ꝙ quaq; die bis comedere debet. cũ uirtus eius una uice non sufficiat tãtum digerere quantum est eis necessarium pro uno die. Dic si uis ꝙ per hoc intẽdit eximere quosdam. s. phlegmaticos. Vel dic ꝙ homines digestiuæ debilis cum superfluxerint in comedendo uel senserint in uentre grauitatem aliquã cõuenit eis ut die seqñti cõtẽtent̃ unica comestione.

Et qui semel in die comedere consueuit si ad bis comedendum redibit accidet ei debilitas & pigritia & laxitas. Et si sine comestione permanserit nocte illa debilitabitur.

In hac quarta particl̃a dicit primo ꝙ si cõsuetus semel comedere in die si se reducat ad bis comedendũ superuenient ei debilitas & pigritia & laxitas, vt si nõ cõsueuerit prãdere sed comedere solũ vespertina hora, tũc si prãdeat aggrauatus cibo debilitabit̃ & piger fiet in toto corpore, & laxabunt̃ iuncturæ & chordæ eius. Iuxta illud Hip. 2. regimĩs acutoꝝ. Quibus autẽ nõ est cõsuetudo prandere & prãdent, mox deficiunt corpora eoꝝ, & aggrauant̃ & torpẽt atq; mollescũt. Attẽde ꝙ plus solito comedere nõ ĩducit debilitatẽ uirtutis ꝓprie & ꝑ se sicut minus solito comedere, sed ꝑ accñs ꝗa nõ miuit cãs fortitudĩs uirtutis. s. sãguinẽ calorẽ & spũm, sed aggrauat ṽtutẽ sup̃fluo põdere cibi, Iuxta illd̃. G. sup illo uerbo Hi. nũc allegato.

Et non accidunt eis accidentia ista nisi quando fit cibus super virtutem eorum in loco ponderis, quod est quia debilitas uirtutis in eis non est ex eis quæ proprie sunt ei sicut quod de consuetudine eius est vt accidat apud priuationem ciborum. Secundo dicit hic Princeps, quòd si ille qui pransus est uel redit ad bis comedendum contra consuetudinem nocte illa non comederit sicut consueuit debilitabitur ex mutatione consuetudinis & dimissione comestionis hora sua.

Et si cœnauerit non digeretur. Et accident ei ructus acidi & malitia animæ, & nausea & oris amaritudo, & lenitas uentris, propterea quòd stomacho immisit rem quam non consueuit, & accidet ei aliquod accidentium quæ accidunt ei cuius nutriens non bene fuit digestum quæ nunc scies ex accidentibus.

In hac quinta particula tangit septem accidentia quæ superueniunt non solito cœnare quando cœnat. Primum est ꝙ cibus quem recipit in cœna non bene digeritur, quia super eum stomachus non constringitur nec delectabiliter amplexatur ipsum, sed ab eo refugit velut ab insueto. Secundum est eructuatio acetosa. Iuxta illud Hippo. secundo regi. acu. Et si cœnant cum illo, scilicet prandio eructuant acide. Super quibus uerbis Galen. in commento ait. Quod si cœnauerint cum illo eructuãt eructuatione acetosa. Et nos quidem scimus ꝙ eructuatio acetosa fit ex frigore stomachi, & fit multotiẽs ex phlemate quod aggregatur in eo ex multitudine ciborum, & quandoq; fit ex cibis temperatis in quantitate sua, & virtutes eorum sunt frigidæ. Tertium est malitia seu subuersio animæ & est inseparabilis nausea uel casus appetitus. Iuxta illud Prin. tertij. 13. tract. quinto. caplo octauo. Et subuersio animæ dicitur nausea inseparabilis, & quandoq; dicitur destructio appetitus, cuius causa est grauamen stomacho illatum ex cibi multitudine contra cõsuetudinem. Quartum est nausea propter eandẽ causam. Quintum est oris amaritudo, & illud accidens cholericis euenit, vel his quorum stomachus cholera perfunditur dum cholera cedens sua lenitate multitudini cibi petit os stomachi. Istud tamen accidens magis proprium est & sæpius euenit his qui non cœnant. Sextum est lenitas seu lubricitas ventris. Iuxta illud Hippo. secundo regiminis acutorum. Alijs sunt qui naturæ mollitiem patiuntur propterea ꝙ stomachus eorum contra cursum naturæ suæ aggrauatur, cui videlicet inanitio fuerit assueta. Non. n. bis impleri & bis digerere pñt. Septimum est aliquod accidentium euenientium ei cuius cibus nõ fuit digestus bene: scilicet angustia & inquietudo & reuolutio de latere in latus, & corruptio somni propter effumationem cibi indigesti ad caput quæ nunc scies ex accidẽtibus videlicet particula sequenti, quia hęc etiam cœnanti accidunt ut ibi dicetur.

Et si non cœnauerit accidet ei dolor oris stomachi & mordicatio: & uidebitur sibi quòd omnia eius interiora & intestina sint suspensa propter uacuitatẽ stomachi et propterea quòd in seipso colligitur & contrahitur. Et minget urinam ardentem, & egeret rem ardentem. Et est cum in extremitatibus accidit frigus propterea quòd cholera rubea stomachũ influit. Et hoc quidem est magis in cholericas habentibus complexiones, & similiter in eis qui habent in stomacho choleram rubeam & non in toto corpore. Et corrumpetur somnus & de latere in latus reuoluetur.

In hac sexta commemorat octo accidentia quæ contingere solent solito cœnare quando non cœnat. Primum est dolor oris stomachi propter choleram vel humores putridos qui traduntur ad ipsum tempore famis. Secundum est mordicatio dicti orificij vel stomachi totius vel intestinorum propter choleram quæ ex ieiunio acuitur & illic effunditur. Tertium est ꝙ omnia membra eius interiora & intestina videntur quasi sibi esse suspensa, quia propter vacuitatem in se colliguntur & contrahuntur. Quartum est emissio ardentis urinæ propter choleram sibi immixtam quæ ex ieiunio acuitur & multiplicatur & partim cum urina euacuatur. Quintum est egestio rei ardentis ut fecum cholericarum vel adustarum ex permixtione choleræ vel superfluitate decoctionis tempore ieiunij. Sextum est frigus quandoq; contingens in extremitatibus propter effusionem cholerę ad stomachum, & id cholericis euenire solet, & his quorũ stomachus cholera repletur & non totum corpus, sicut fit in typis tertianæ interpolatæ ꝙ extrema frigent propter reuocationem caloris ad interiora. Septimum est corruptio somni propter effumationem choleræ & putridorum humorum attractorum ad os stomachi tempore famis. Octauum est reuolutio in lecto de latere in latus propter eandem causam. Attende ꝙ Hippo. secundo regiminis acuto. plurima horum euenire asserit his qui prandium præter solitum relinquunt dicens. Similiter autem qui bis in die comedere consueuerunt, sed post prandium dimiserunt corpora eorum in se deficiunt, atque ab opere omni exeunt. idest cessant & præcordia dolẽt, adeo ut eorum uiscera sibi esse suspensa videantur, vrina cholerica viridisq; coloris, idest citrini, stercus incẽsum. Quidam autem horis habẽt amaritudinem, oculos obductos idest submersos, timpora formicantia. idest salientia, frigidos sentiunt articulos. Plurimi quidem qui prandium omiserunt cœnam nequeunt explere. Qui si cœnant stomachus eorum grauatur, somnum uero molestiorem q̃ si pransi fuerint ducũt. Hæc Hippo. Et non intelligas hęc omnia accidentia contingere ex vnica dimissione cœnæ uel prandij contra consuetudinem, sed ex dimissionibus plurimis continuitatis vel sæpe iteratis.

[Margin: Solitorũ cœnare & nõ cœnãtium noxa octuplex.]

Corpora præterea habentibus in quibus cholera rubea magis adunatur est necesse separatim comedere, & ut tam uelociter sit quatenus sit antequam balneentur.

In hac parte decima primo agit de ordine comestionis ad balneum in cholericis. Secundo de ordine exercitij & balnei ad esum in alijs. ibi⌊ Alia vero. ⁊ Tertio de modo motus ante cibos & post. ibi⌊ Et quẽadmodum. ⁊ Quarto de signis & cura corruptionis appetitus. ibi⌊ Corrupto præterea. ⁊ Quinto de hora & vicibus comestionis hominum pinguium. ibi⌊ Qui autem ex hominibus. ⁊ In hac prima particula dicit ꝙ necesse est illos separatim, idest modo proprio ab alijs distincto vel pluries in die comedere in quibus cholera rubea magis adunatur, idest abundantius aggregatur. & tam cito comedere debent quòd suæ comestiones suis exercitijs præferantur. Attende primo quòd comestio cholericorum ante balneationem, ideo fit ut eorum cholera non ebulliat uersus os stomachi, dolorem faciens vel syncopim inducens ex acutissimo sensu particulæ illius. Et propterea comestio talis balneum præcedens debet esse modica. Iuxta illud Princ. capitulo quinto doctrinæ præsentis. Et si timet ne cholera ebulliat rubea si hoc fecerit, & se ieiunus

balneauerit

balneauerit ante balneationẽ rem debet sumere subtilem quam comedat. Et qui calidæ existit complexionis cholera abundans rubea hoc ei necessarium est. Ex eis autem quibus isti cibantur melius est panis in succo fructuum infusus aut in aqua rosacea. Hæc Prin. Attende secundo ꝙ hoĩes vehement' cal'i paucis vel nullis ĩdigent exercitijs, sed sufficiunt eis cibus balneum & fricatio cum ol'o suauis. Iuxta illud Gal. sexto de regimine sanitatis. cap̃. quarto. Quidam autem & eorum qui vehementer calidi sunt complexione nequaꝙ̃ indigent exercitijs, sed sufficit eis ablatio. i. cibus & balneum fricatis oleo mollibus fricatiõibus. Acre enim. i. acutum et calidum mordax quod transpiratur in eis non vaporosum neque delectabile sed mordax humor, & his quæ post cibum lætantur balneis. Et quidam eorum incredibile qualiter impinguati sunt tali diæta. Hæc Princeps.

Alia uero ab eis exercitari debent & etiam balneari, deinde cibari, sed comestio balneationem non pręcedat. Quod si alicui necessarium fuerit comedere ante exercitium solum panem tali sumere debet mensura ut digeri possit antequam suum incipiat motum.

In hac secunda particula dicit primo ꝙ alij a cholericis debent prius exercitari vt superfluitates tertię & quartę digestionum purgentur & calor naturalis viuificetur & pori aptentur receptioni nutrimenti, deinde balneari vt reliquię superfluitatum ab exercitio derelictæ purgentur, & puluis & sordes cuti adherentes balneo abstergantur, postea cibari vt resolutio nimia substantialis humiditatis membrorum prohibeatur, & partes deperditæ cibo reparentur. Sed comestio non debet pręcedere balneum, quia si pręcederet cibus indigestus calore balnei traheretur ad membra. Secundo dicit ꝙ si fuerit necessarium alicui sumere cibum ante exercitium, vel quia debilis est, vel quia fortiter & diu est exercitandus, vel quia in loco aut tempore vehementer calido, panem solum comedat tali mensura quòd digeri possit priusquam incipiat exercitari, aliter traheretur indigestus ad membra causaturus in eis oppilationes.

Et quemadmodum oportet motum qui est ante comestionem non esse debilem, ita necesse est ne motus qui est post ipsam fit nisi molliter & suauiter.

In hac tertia particula dicit ꝙ sicut exercitium ante comestionem debet esse forte quatenus afferat utilitates nũc dictas, ita debet esse post comestionem debile molle suaue, quatenus conferat descensui cibi versus fundum stomachi vbi celebratur digestio melior, & non agitet aut concutiat cibum in stomacho quo digestio eius impediatur vel penetret ante eius digestionem.

Corrupto præterea desiderio quod ad res declinat acutas & neque dulces diligit neque unctuosas, nihil est melius quàm uomitum cum aliquo tali quale est oxymel cum raffano prouocare post pisces.

Appetitus corrupti curatio.

In hac quarta particula dicit ꝙ nihil est melius appetitui seu desiderio corrupto ꝙ̃ prouocare vomitum cum aliquo tali quale est oxymel cum raffano post esum pisciũ. Signa vero corruptionis desiderij sunt ꝙ appetitus declinat ad res acutas & non diligit dulces nec vnctuosas. Attende primo ꝙ appetitus corruptus dupliciter dicit̃. Vno modo de desiderio nimio superexcedente propriam speciem Iuxta illud Gal. quarto morbi. cap̃. 12. Corruptio autem desiderij si fuerit in vltimitate quantitatis fit illa species quæ desiderium caninum nũcupatur. Causa eius vel erit pessimus humor acetosus pungens stomachum, vel quia corpus vltima dissoluitur dissolutione vnde cibus continue fit necessarius. Alio modo de desiderio malorum ciborum vel rerum improportionatarum nutritioni propter humores corruptos ĩficientes stomachum. Iuxta illud Gal. ibi. Desiderium autem malorum ciborum esse dico cum mali humores inclusi sint in pelliculis stomachi & coniuncti. Sed hoc desiderium habent prægnantes cum habent malos humores in stomacho, quandoꝙ̃ enim amant acetosa & pontica, quandoque acuta, quandoque cimoliam carbones & testas ollæ & similia. Et de isto corrupto desiderio textus pręsens intelligitur. De quo dicit Prin. tertij. 13. tract. secundo. cap̃. 10. Quando in stomacho humor aggregatur malus diuersus a consueto in qualitate sua natura, tunc requirit aliquid ei contrarium, quapropter accidit quibusdam appetitus luti, immo carbonum & terræ & gipsi & rerum huius generis propter qualitatem quæ in eis est exiccantem aut incidentem cõtrarium qualitati humoris. Et rectius ad quod alteratur iste appetitus est vt sit decliuis ad acetosum & acutum. Et illud quod est magis corruptum est vt sit decliuis ad exiccandum & siccum sicut est lutum & carbones & testæ. Attende secundo ꝙ in hoc desiderio non diligun tur dulcia & vnctuosa, quia non habent virtutem incisiuam & abrasiuam corruptorum humorum a superficie stomachi sicut acuta, sed potius substãtiam leuiter ab his corruptibilem. Attende tertio ꝙ salsi pisces ante vomitum comesti dupliciter conferunt desiderio corrupto. Primo abstergendo sua nitrositate corruptos humores a superficie stomachi. Secundo stimulando sua acuitate stomachum ad vomitum. Attende quarto ꝙ radix raffani oxymelli incorporata siue simplici siue diuretico siue squillitico vehementer confert in isto casu propter uirtutes incisiuam abstersiuam & prouocatiuam vomitus quę est in vtrisque. Iuxta illud Prin. tertij. 13. trac. secundo. c. secundo. Et ex regimine experto ad hoc est vt sumat pisces salitos & raffanum infusum in oxymelle. Attende quinto ꝙ non solũ in isto casu confert hoc remediũ, sed etiam plurimum valet quoque mense datum ad expurgationem phlegmatum multiplicatorum in stomacho ex debilitate digestionis qui non habet quod ipsum expurget sicut intestina choleram. Iuxta illud Gal. quarto de vtilitate particularum. cap̃. 28. Ego denique vidi aliquãdo quẽdam ita dispositum in raffanidibus quę per oxymel multitudinem quidem incredibilem quãdã grossissimi phlegmatis vomentem confestim autem sanum corporaliter factum, & nimirum tribus mensibus anterioribus neꝙ̃ aliud quid bene habebat ei eorum quę secundum ventrẽ neque digestiones. Quoniam igitur necessarium est in vẽtre & intestinis generari talem superfluitatem per alia demonstratum est. Vna autem ipsorum est sanatio solũ oblatio eorum quæ grossa & viscosa diuidere & incidere & expurgare possunt. Hæc Galenus.

Qui autem ex hominibus pinguis existit, oportet ne ilico cum egreditur balneum comedat, sed expectet et paruum dormiat somnum. Et huic quidẽ semel comedere ĩ die ẽ cõueniẽs.

In hac quinta particula dicit primo ꝙ homines pigues non statim post balneum comedere debent, sed tardare comestionem & parum dormire priusquam comedant, vt calor eorum tunc occupetur in diminutione suæ pinguedinis & humiditatis superfluæ quæ pinguedinis causa est. Secundo dicit ꝙ pinguibus conuenit solum semel in die comedere quatenus ieiunio suo tollantur repletio

pinguedo & superflua humiditas, quibus disponuntur ad subitaneam & improuisam mortem suffocationis vel apoplexiæ.

Amplius non ilico post comestionem ẽ dormiendum cibo natante.

In hac parte vndecima primo prohibet somnum statim post comestionem. secundo fortem motum. ibi[Et a forti.] Tertio potum aquæ plurimæ. ibi[Neque post ipsum.] In hac prima particula dicit ꝙ non est bonum dormire statim post comestionem dum cibus nondum descendit ad fundum stomachi, sed adhuc natat in eo, qa si tunc dormiatur calor interius fortificatus operans in cibum facit eum abunde effumare ad caput vnde somnus somnijs turbatur cerebrum repletur & caput dolet. Sed huius contrarium determinat Prin. cap̃. quinto trac. primi partis secundæ cantici dicens. Est quoque immediate post comestionem dormiendum accũbendo donec ad locum digestionis peruenerit cibus sumptus. Dic ꝙ illud dictum Principis conditionaliter intelligitur, scilicet si aliquis dormiat immediate post comestionem dormiat accumbendo. s. non prostratus, sed capite & spatulis eleuatis. Iuxta illud Auer. in commento dicti cãtici. Cõgruit quidem vt cum quis dormit immediate post comestionem ꝙ dormiat accumbendo capite. s. erecto donec cibus ad inferiora corporis descenderit, & hoc vt repletio capitis a fumis & vaporibus minuatur. Nam somnus immediate post comestionem factus replet caput fumis & vaporibus. Hæc ille.

Quæ cauẽda post cibum.

Et a forti motu quanto plus est possibile est abstinendum ne cibus antequam digeratur penetret aut sine digestione labatur aut propter inundationem corrumpatur.

In hac secunda dicit quòd quilibet fortis motus statim post comestionem possetenus est vitandus vt cibus non penetret ante sui digestionem nec inferius descendat a stomacho ad intestina sine digestione propter apertionem viarum a motu & a caliditate quæ a motu fit nec in ventre corrumpatur agitationibus & inundationibus ipsius in eo. Hæc enim accidentia fortis motus post comestionem operari solet. Iuxta illud Gal. lib. de virtute cibariorum cap̃. 1. Et in quo motus sequitur cibum descendit cibus de stomacho præter digestionem suam & intrat venas sine mutatione & adducit in hepate & renibus oppilationem & morbum in reliquis membris, & aliquãdo est membrum debile vt stomachus & natat in eo cibus cui non iniungas somnum donec descendat cibus de stomacho. Sed instabit aliquis, quia videmus laboratores grossis vti cibarijs sicut fabis caulibus lardo bene salso caseo & tartis, & super his fortibus moueri motibus, nec conqueri solitos de indigestione vel oppilatione, immo uidentur istos grossos cibos melius digerere ꝙ̃ post cibum gescentes. Ad id Gal. primo de alimentis cap̃. secundo ait. Carnes vacuę. i. membra innanita tota die laborantiũ eripiunt ex ventre non solum semidigestum sed etiam penitus indigestum humorem aliquando post cibos laborant. Et propter hoc ægritudinibus grauissimis posterius isti ægrotant & ante senectutem moriuntur. Et hoc ignorantes multi beatificant ipsorum robur corporis vidẽtes comedentes & digerentes quæ nullus nostrum potest inducere & digerere. Quoniam autem in his qui multum laborant somni profundiores fiunt, & hoc multum ipsis ad digestionem confert propter hoc minus a prauis edulijs læduntur. Si autem cogas eos vigilare pluribus consequenter noctibus mox ægrotabunt. Illi quidem igitur vnum hæc solum bonum. s. somnum profundum habẽt ad digestionem malorum ciborum, Hęc Gal.

Neque post ipsum multa bibenda est aqua quæ inter ipsum & corpus stomachi separationem faciat & ipsum faciat natare. Sed expectandum est & non est bibendum donec de stomacho descendat. Et hoc quidem declarat superiorum uentris lenitas. Quod si sitis ei necessitatem fecerit modi cum aquæ frigidæ sugendo sumat & quanto plus fuerit frigida tanto minus ex ea sufficiet. Et hæc quidem quantitas stomachum alleuiat & colligit. Ad summum uero oportet ut post comestiõem bibat quis & non omni hora comedendi quantitatẽ aliquam quæ cibo conferat.

In hac tertia dicit primo ꝙ aqua plurima non est bibẽda post comestionem, ne defluens inter stomachum & cibum a stomacho separet & ipsum in eo natare faciat, immo potus differendus est donec cibus descenderit de stomacho. Et secunda canticæ. tract. primo. cap̃. quarto ait. Est etiam vitandus potus aquæ in mensa nisi ratione adhærentiæ & tardi descẽsus bucellę. Non est etiam sumenda aqua cum cibo nec in egressu a balneo. Et Auer. in cõmento ait. Causa quidem huius est, quoniam cum sumitur aqua super cibum prius ꝙ̃ stomachus calefecerit ipsum infrigidat ipsum & incrudat. Est etiam causa quare supernatet cibus sumptus ĩ stomacho, & quare etiam nõ adhereat & vniatur eidem vt conterat ipsum sicut exigitur. Actio nanque stomachi super cibum sumptum fit cõterendo & coquendo simul, vnde sicut cum infunditur simul & in magna quantitate aqua in olla propter hoc tardatur sibi decoctio in eadem, sic quidem contingit inde ipsi stomacho. Hæc Auer. Secundo dicit ꝙ cibus a stomacho cognoscitur descendisse per alleuiationem superioris partis ventris quæ est regio stomachi, ita ꝙ pars illa leuis & vt vacua manifeste apparet. Tertio dicit ꝙ si sitis infestauerit et coegerit bibere ante cibi descensum, sumatur tunc modicum aquæ quasi sugendo. Et quanto frigidior hoc aqua fuerit, tanto minus ex ea sufficit, quia suo frigore sitim extinguit sicut humiditate. Quarto dicit ꝙ hæc modica quantitas aquæ stomachum alleuiat et colligit. Alleuiat quidem a siti. Alleuiat etiam cooperando ad descensum cibi. Colligit autem sua frigiditate coadunans partes stomachi. Et secunda canticæ. trac. primo. cap̃. quarto ait. Si tamen quis ex modica potentia tolerandi sitim vrgeatur, sumat ex ea parum tantum. s. ꝙ declinatio & impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur quatenus ibidem digeratur. Sed contra dicit Hipp. tertio regiminis acutorum. Aquæ vero nullum inueni vsum, nisi quia in acutis bibitur morbis. Et paulo iufra dicit. Rugitum facit in stomacho nata, quia transire moratur eo ꝙ frigiditati pertinet & indigestibilis est, nec vrinam prouocat, non nutrit, quia naturaliter non habet fecem. Et Ga. in commento ait. Hanc ergo aquam quamuis sit melior aquarum, tamen inuenimus eam morari in stomacho tẽpore longo, quare facit accidere in eo secundum plurimũ rugitum. Et libro de aquis ait. Quoniam autem non nutrit aqua sed solum est vehiculum cibi Hipp. & Chrysippo & Erasist. videtur. Et propterea neque vitalem virtutem putant eam conferre. Et hæc est causa quare iubent mellicratum & oxymel & vinum dare in ægrotantibus abscedendo ab aqua. Ad primum dic ꝙ Hip. voluit aquæ non inesse virtutem aliquam confortandi ac nutriẽdi vt alijs potibus, neq; subtiliare aut aperire virtute aliqua actiua. ꝙ si penetret & cibum cui comiscet penetrare faciat hoc sibi inesse ex subtilitate substantiæ. Ad secũdum dic ꝙ aqua modica sugendo bibita neque natat neque rugitum facit, sed plurima bibita. Ad tertium conce

Aquę euitandæ vel sumendæ post cibũ ratio.

cede

cede ꝙ aqua non nutrit & ꝙ vinum melius est aqua tam in sanis ꝗ̃ in egris non vehementer febricitantibus. Attende tamen ꝙ sicut cum cibo non conuenit aqua plurima, sic nec vinum plurimum. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum capi͞o primo. Nec oportet vnquam ꝙ recipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi ne descendat cibus cum vino & prohibeat digestionem propterea ꝙ separat inter substantiam & primum cibum, quia quandoque non tangit stomachus cibum non mutat ipsum in similitudinem & conuenientiam corporis sed remanet in eo indigestus. Quinto dicit ꝙ ad summum idest breuiter & summarie loquendo non in omni hora comedendi sed post comestionem debet sumi quantitas potus quæ cibo conferat. s. primitus modica quantitas quasi sugendo qui cibo permixtus reddat ipsum plus passibilem & capacem digestionis, & is potus permixtiuus dicitur. Postea quantitas maior dum cibus in stomacho digestus fuerit, vt ducat & faciat penetrare cibum, & is potus dicitur ductiuus. Eiusdem sententiæ meminit Ga. libro de virtute cibariorum capitulo primo dicens. Et debēt isti tales qui accipiunt cibum cum eo sumere de vino quod tantum sedet sitim, & abstineant se cum quantitate qua possunt & quiescant donec digestio fiat, postea sumant de vino post ista prout optant. Nam ipsum adiuuat ad descensum cibi & subtiliat vt penetret & ingrediatur in venas subtiles. Id hodie non practicatur nec a sapientibus nec a simplicibus, sed horis prandij & cœnę bibunt satis & vltra satis pro potibus permixtiuo & conductiuo.

Sitim autem tolerare & cum ea dormire in frigidatis & humectatis confert & febres ex cholera rubea habentibus nocet, & similiter tolerare famem.

In hac parte duodecima primo agit de vtilitate tolerantię famis & sitis & superdormitionem in phlegmaticis & nocumento in cholericis. Secundo de inconuenientibus quæ cholericis accidunt ex tolerantia famis, & de remedio dando priusquam comedant. ibi. Cholera preterea. Tertio respondet tacitæ quæstioni. ibi. Licet corpora.

Sõni post sitis tolerãtiã vsus & noxa.

In prima particula dat tres regulas. Prima est. tolerãtia sitis & somnus super eam conferunt frigidis & humidis, scilicet phlegmaticis siue natura siue ab accidenti fuerint tales, quia tam ex siti ꝗ̃ ex somno super hanc calor acuit in interioribus & fortificatur, & cum reperiat illic humiditates indigestas plurimas partim eas digerit & in sanguinem vertit partim resoluit, corrigit igitur vtrumque lapsum frigiditatis. s. & humiditatis. Secunda regula est. tolerare sitim & superdormire nocent patiētibus cholericas febres, quia calorem acuunt, choleram multiplicant, & omnia membra superflue siccant & ad hecticam disponunt. Sed contra dicit Hip. vniuersaliter neminē excipiendo aphorismorum quinta. Quibuscunq; est desiderium noctu bibere valde sitientibus si super hoc dormierint bonum est. Dic ꝙ Hippo. ibi loquitur de siti mendosa qualis fieri solet ex vino forti sine aqua bibito, vel ex aliquo acuto aut salso comesto, vel ex phlegmate salso qđ iniacet stomacho. Talia enim tolerantia sitis & somni auxilio vel digeruntur vel resoluuntur, & post expergefactionem absque siti se reperit tolerans. Sed in siti vera quę ex penuria humidi toridi membrorum prouenit expedit bibere non superdormire. Iuxta illud Gal. commento dicti aphorismi. Sanitas ergo custoditur hoc modo. Si humiditas parua est compleatur competenter ne calor augmentatus extinguatur. Si autem sitis parua est non est necesse bibendi detur licentia. Sed si ex parua sit humiditate, licētiam oportet dare. Si ex multo vino, non indiget potu dando. Si enim dormierit quiescit sitis. Tertia regula est. tolerare famem similiter iuuat phlegmaticos & nocet cholericis. Iuuat equidem phlegmaticos, quia tempore famis calor naturalis digerit humores crudos & in sanguinem conuertit pinguedinem minuit & aliquid remittit de lapsu corporis in frigiditate & humiditate. Nocet autem cholericis plurimum, quia choleram acuit corpus demacrat, & ipsius caliditatem & siccitatem ad vlteriorem lapsum perducit.

Cholera præterea rubea abundantibus ex tolerantia famis accidit ut cholera rubea ad ipsorum descendat stomachos. Cunque aliquid comederint ipsorum corrumpetur cibus. Et in somno & in uigilijs accidet eis illud quod nominauimus ex eis quæ ei accidūt cuius corrumpitur cibus. Eis quoque accidit ut comedendi uoluntatem amittant. Quibus tunc dandum est aliquid quod hoc deponat & eorum resoluat naturam cum eo quod est lene & non fastidiens sicut pruna & parum xirascet. Cunque desiderium reuersum fuerit comedant.

In hac secunda primo tangit nocumenta quatuor euenientia cholericis ex tolerantia famis. Primum est deriuatio cholerę ad stomachos eorum. Nam fames facit ebullire choleram, quæ quia leuis est de facili stomachum petit & præcipue os eius. Secundum est corruptio cibi super famem accepti post deriuationem choleræ ad stomachum tam ex permixtione choleræ cum cibo ꝗ̃ ex calore extraneo inducto ꝑ choleram & famem. Tertium ē accidens euenire solitum ex corruptione ciborum in stomacho tam in somno ꝗ̃ in vigilijs. In somno quidem turbatio cerebri cum phantasijs & somnijs horrendis & reuolutione de latere in latus. In vigilijs autem dolores capitis & stomachi, fœtor oris & eructuationis fœtidæ. Quartum est deperditio appetitus propter infectionem oris stomachi ex humoribus corruptis & eorum fuliginibus & extraneo calore. Secundo dat remedia contra ista nocumenta, & dicit ꝙ dandum est medicamen quod deponat hoc. i. euacuet a stomacho tam cibum corruptum ꝗ̃ choleram sibi infusam. & resoluat eorum naturam. i. soluat uētrem patientium hoc, & sit illud medicamen lene seu lenitiuum, vt totum inferius lubricare faciat ad intestina, & non sit fastidiens sicut cassiafistula vel manna ne natet in stomacho longo tempore, sed potius appetitum excitans sicut pruna aliquid acetositatis habētia, & parum xirascet idest rob de succis fructuum solubilium laxantium ventrem, vt thamarindorum & granorum vtriusque mali granati dulcis videlicet & acetosi simul expressorum cū suis pulpis. Tales enim succi siue per se inspissati i forma rob: seu non inspissati cum sua vi solutiua quadam acetositate participant qua appetitum excitant, & stomachum ad cibum delectabiliter suscipiendum præparant. Tertio dicit quód quando redierit eius appetitus post purgationem corrupti cibi & choleræ, tunc statim comedant ne rursus ex fame noua deriuetur cholera in stomachum quæ cibum corrumpat.

Famis tolerantiæ in biliosis noxa.

Licet corpora humida cum humiditate naturali habentes ueloci resolutioni sint apti, neque tantum famis tolerent quantum corpora sicca paucæ humiditatis habentes nisi humiditatibus plena fuerint alijs ab eis quæ sunt in substantia membrorum eorum, cum bonæ fuerint & conuenientes, & recipient ea ut

natura eas in nutrimentum in effectu completum conuertat.

In hac tertia particula respondet huic tacitæ quæstioni quis leuius famem tolerat vel humidus humiditate naturali vel siccus paucæ humiditatis. Et respondet dicens, ꝙ habentes corpora humida humiditate naturali sunt apti veloci solutioni, nec tantum famis tolerant quantum sicci corpore, nisi pleni fuerint humiditatibus alijs ab his quę sunt in substantia suorum membrorum bonis conuenientibus & aptis, vt per actus nutritionis a natura fiant nutrimentum completum in effectu. s. cambium, & tandem pars membri per assimilationem integram. Cuius rei signum est ꝙ pueri per naturam humidi difficilius ferunt ieiunium q̃ iuuenes & senes per naturam sicci. Et infantes natura humidissimi minime omnium ferũt ieiunium, vt ait Hip. aphorismorum prima. cañ. illo. Senes facillime ferunt ieiunium. Et huius reddit rationem Galenus commento huius canonis primo particulæ aphorismorum. Et qui crescunt, dicens. Substantia autem infantuli est parũ terrestris, ex parte enim maxima aerea est & aquosa, iuuentus perfecta his contraria est. quicquid autem de substantia humida dissoluitur multo magis est q̃ quod de sicca & si in calore sint paria vel æqualia. Et ad id est ratio quia sicca corpora sunt humidis duriora. Durum vero plus molli resistit resolutiõe sui humidi radicalis, sicut clare apparet in candenti ferro & lignis incensis. Sed instabit aliquis ꝙ simili ratione homines sanguinei minus tolerare possent ieiunium q̃ cholerici. contra id Gal. 8. megatechni. cap̃. 8. Sed tamen hæc corpora quæ calida sunt & humida tolerabiliora sunt cholericis in patienda fame & siti. Et propter hoc cum iussum erit triduanum ieiuniũ sustinere non nocet eis sicut cholericis. Dic ꝙ sanguinei melius cholericis propter tria sustinent famem. Primo quia amplius habent de substantifico humido. Secundo quia plus habent de humido nutrimentali. Tertio propterea ꝙ calor eorum naturalis est remissior & minus acutus quia iunctus humido, sed si sanguineus & cholericus essent eiusdem ætatis & similes in gradu caloris & æqualiter prouisi humido nutrimentali sanguineus mollis minus famem tolerarẹt cholericọ duro sicut puer iuuene.

Vinum quoque post cibum est ex rebus magis impedientibus, quoniam digeritur uelociter & penetrat & facit penetrare cibum cũ nondum sit digestus, & facit hereditare oppilationes & putrefactionem.

In hac decimatertia parte primo agit de nocumentis vini post cibum. secundo de nocumentis rerum dulcium & oppilationum. ibi⌊ Res præterea.⌉ Tertio de nocumentis grossitiei aeris & aquæ & remedijs eorum. ibi⌊ Grossities præterea.⌉ Quarto de nocumentis grossorum ciborum in habentibus intestina calida. ibi⌊ Ei prẹterea.⌉ Quinto de nocumentis cibi grossi assumpti post cibum subtile in stomacho vacuo iam prius receptum. ibi⌊ Qui autem stomachum.⌉ In prima parte prohibet vinum dari statim post cibum dicens, ꝙ vinum post cibum est ex rebus magis impedientibus. i. nociuis, quia facile digeritur & penetrat propter propinquitatem eius ad sanguinem & conueniẽtiam eius cum humano corpore & subtilitatem substantiæ ipsius. Et ex veloci penetratione eius tripliciter nocet. Primo quidem, quia penetrare facit & secum ducit cibum cui immiscetur nondum digestum. Secundo, quia hereditare facit: idest diu permanere oppilationes in vijs strictis, vt in venis capilaribus hepatis ad quas perducit partes cibi grossas nondum digestas. Tertio, quia est causa putredinis propter conculcationem humorum & prohibitionem liberæ euentationis eorum in partibus oppilatis. Attende primo ꝙ nec statim ante cibum nec hora cibationis nec statim post cibum est plurimum vini dandum per modum ductiui potus, sed parum ex eo tute dari potest his qui consueuerũt hora comestionis modo permixtiui potus. Iuxta illud Prin. cap̃. sequenti. Super cibum tamen duas brialas aut tres bibere non nocet ei qui consueuit. Et est briala pondus. 3. vnc.

Vini post cibũ exhibiti noxa.

Briala.

Attende secundo ꝙ hoc vinum quod cum cibo sumitur non est accipiendum in principio comestionis ne statim labatur indigestum ad hepar, nec in fine ipsius ne supernatando cibo libere & abunde effumet ad caput, sed quasi in medio comestionis. Attende tertio ꝙ huius contrarium practicãt hodie nobiles & clerici maxime in gallijs post gratias bibentes vt cibi vias a micis abluant, & reliquias inferius deducant, vel potius vt fauces irrigent, & crapulosa voluptate demulceant. Contra id Gal. 7. de ingenio. cap̃. 7. Oportet tamen nihil post cœnam bibi vt cibus digeratur. Cum enim bibitur cibus natat in stomacho non adherens se ad substantiam stomachi propter humiditatem inter ipsum & cibum existentem. Sed Galenus visus quodammodo leccatoribus compati statim subiungit. Sed cum sitim habentes non bibant pœna erit sine iuuamine, vnde oportet tantum potus dari quantum in siti mitiganda sufficiat, cibo autem digesto quantũ necesse est accipiant. Hæc Galenus.

Res præterea dulces ad faciendas oppilationes sunt ueloces, quoniam natura eas trahit antequam digerantur. Et oppilationes quidem ad multas perducunt ægritudines tales qualis est hydropisis.

Dulciũ ciborũ noxa

In hac secunda dicit primo ꝙ res dulces sicut muscatellum lac sunt aptæ de leui facere oppilationes, quia mẽbra maxime hepar delectantur in eis plurimum, quare trahunt ea prius q̃ complete fuerint digesta. Ad id etiam iuuat ꝙ dulcis sapor fundatur in substantia grossa sicut ait Princeps secundo huius. trac. primo cap̃. tertio. Attende ꝙ dulcia oppilant hepar & splenem, quia trahũtur ab eis cum fece sua propter delectationem antequam digerantur, sed de oppilant pulmonem, quia ab eis in suo transitu per meri nihil nisi subtile ad ipsum resudat, & sãguis genitus ex rebus dulcibus ad pulmonem venit iam purificatus in hepate prius & in corde subtiliatus. De hepate quidem & splene ꝙ per dulcia oppilentur fidem facit Hippo. tertio regiminis acutorum dicẽs. Dulcis potus viscera inflat splenem videlicet & hepar. Et Gal. 13. megatechni. cap̃. 9. ait. Omne dulce causa est apostematis in hepate & splene. Sed de pulmone ꝙ per dulcia deoppilẽt & hepar & splen non. Gal. testatur tertio regiminis acutorum. commento illius canoñ. Dulcis potus dicens. Mẽbrum cui aduenit nocumentum post hepar ex vino dulci est splen. Res autem non est ita in ægritudinibus pulmonis quando est retentus in cãnis quæ sunt ĩ eo humor grossus. Quod est, quia penetratio eius in hepate est ex venis quæ dicuntur porta ampla ad venas strictas quæ sunt in latere eius concauo. In pulmone autem accidit contrariũ illius quod est, quia quod peruenit ad cãnas eius est post penetrationem eius in venis multis & digestionem eius in eis. Secundo dicit ꝙ oppilationes perseuerantes tandẽ perducunt ad tales morbos qualis est hydropisis. Nam si oppilatio in hepate fuerit ipsum debilitat, nec per eum sinit libere transire chylum, si in poro fellis cholera reddit ad hepar, si in poro splenis melancholia, si in vijs vrinæ sanguis aquositas, vnde multum læditur & debilitatur sanguifica virtus, & superfluitas vel chymus aut chylus a suo prohibitus naturali cursu circa hepar & ventrem

paulatim

paulatim aggregatur, & in tumorem eleuat quæ ſunt cauſæ propriæ & potiores hydropiſis.

Groſſities præterea aeris & aquæ & quàm maxime in æſtate eſt ex eis quæ cibum corrũpunt. Ideoque non eſt malum ut ſuper ipſum uinum temperatum bibant aut aquam calidã in qua cocta fuerit xiloaloes & maſtix.

In hac tertia dicit primo ꝙ groſſities aeris & aquæ eſt de corrumpentibus cibum maxime in æſtate, quia communiter aer ingroſſatur ex vaporum commixtione qui calore æſtiuo vel de leui corrumpuntur, vel ad corruptionem proni fiunt. Groſſus igitur aer immixtus cibo quando maſticatur & cum eo tranſiens vſque ad ſtomachum ſua groſſitie digeſtionem turbat, et diſponit cibum ad corruptionem ſuis vaporibus. Idem efficit aqua groſſa, & pręterea moratur & morari facit cibum in ſtomacho ſua groſſitie & indigeſtibilitate. Secundo dicit quòd non eſt malum contra groſſitiem aeris & aquæ bibere ſuper cibum vinum temperatum vel aquam decoctionis ligni aloes & maſticis, vt per alterum horum confortatus ſtomachus melius digerat, & cibus qui in eo eſt a corruptione cuſtodiatur.

Ei præterea cuius inteſtina calida ſunt & fortia cum groſſum comederit cibum, frequenter accidet ut ipſius nutriens uentoſitates efficiat ſtomachum & partes eius tendentes, et ęgritudo myrachia inde etiam procedet.

In hac quarta dicit ꝙ frequenter accidit habenti inteſtina calida & fortia cum comederit cibum groſſum præcipue melancholicum ſicut caules fabas bouem vel ceruum, vt cibus ipſius generet ventoſitates extendentes ſtomachum & partes eius ex difficultate ſuæ digeſtionis propter ipſius groſſitiem, & aduſtione quadam propter caliditatem viſcerum, ita ꝙ conuertitur in melancholiã aduſtam quam plurima cõcomitatur ventoſitas, & inde procedit ægritudo dicta melancholia myrachia quæ eſt alienatio mentis prouenien s ex fumis melancholicis aſcendẽtibus ex myrach vel partibus ei proximis ad medium cerebri vẽtriculum. Et huius morbi quadruplicem cauſam aſſignat Princeps tertij prima. trac. quarto. cap̃. 15. Primo quidem ſuam dicens quòd myrach eſt cauſa eius cũ in ipſo adunantur ſuperfluitates nutrimenti & vapores inteſtinorum & aduruntur humores ipſius & conuertuntur ad genus melancholicum, & faciunt euenire apoſtemata aut non faciunt euenire, & eleuatur ex eis vapor tenebroſus ad caput, & nominatur hæc inflatio myrachia & melancholica myrachia. Secundo aſſignat cauſam Gal. dicens. Et ipſa multotiens eleuatur ab apoſtemate portanariorum hepatis, & eſt illud quod Gal. poſuit cauſam in melancholia myrachia. Tertio cauſam Theophili dicens. Et Theophilo quidem videtur ꝙ eius cauſa eſt vehementia caliditatis hepatis & inteſtinorum. Quarto cauſam quorũdam aliorum quos non nominauit dicens. Et quidam alij ponunt cauſam in eo oppilationes quæ fiunt in meſeraicis & ſi non ſit apoſtema. Gal. vero quinto de interioribus cap̃. 10. ſic deſcribit cauſas melancholiæ myrachiæ. Sed multi propter malos humores in ſtomacho coadunatos vident peſſima ſomnia, quorum ſomni diſturbati ſunt, & non ſolum hoc verum etiam fit alienatio mentis. Item paſſio quæ dicitur inflatiua & hypocundriaca nullus poteſt negare ꝙ non faciat infirmum triſtem & ab omni bono deſperatum, neque minora his eueniunt ꝗ manioſis. Item videmus hos ſuſcepta crapula durius hac paſſione vexari, quorum plurimi ſunt ſplenetici quocirca neceſſe eſt inueſtigari. Nam de ſpene mali humores eruginoſi ad os ſtomachi fluunt, præterea cauſa paſſionis cerebro vel oculis ab ore ſtomachi contingentis ſunt capinoſi fumi ab illis humoribus aſcendentes. Hæc Gal.

Myrachia meľia.

Qui autem ſtomachum habet uacuum cum rem comedit ſubtilem ſtomachus poſt ipſam ſtringitur. Et ſi poſtea rem comedere uoluerit groſſam refugiet ab ea ſtomachus neque eam digeret quare corrumpitur niſi inter ea tempus poſitum fuerit. Et in huiuſmodi quidem diſpoſitione melius eſt ut groſſus cibus paulatim præmittatur, quoniam ſtomachus tunc a ſubtili non terrebitur.

In hac quinta dicit primo ꝙ quando cibus ſubtilis in alicuius ſtomacho vacuo recipitur ſtomachus ſe ſuper eũ ſtringit amplectens hunc & retinens auide, quia famelicus & vacuus exiſtens hunc ipſum recipit. Secundo dicit ꝙ ſi cibus groſſus ſupermittatur cibo ſubtili taliter recepto refutabit eum ſtomachus, nec bene digeret ipm̃, quia iam ſibi de bono ſubtili prouiſum fuit, cuius digeſtio et diſtributio ad membra a groſſo ſupermiſſo impeditur. corrumpetur ergo groſſus velut derelictus a regimine naturæ, niſi inter aſſumptiones groſſi & ſubtilis tantum interuenerit ſpatium ꝙ ſubtilis ſit quaſi digeſtus ante aduẽtum groſſi. Tertio dicit quòd in tali caſu vacuitatis ſtomachi melius eſt vt groſſior ex cibis leui præferatur, quia tunc a leui non terrebitur ſtomachus eo quòd groſſior cibus in fundo ſtomachi recipitur auide propter famem vbi celebratur digeſtio melior, & illic tam cito digeri poterit ſicut cibus leuis ſuperius receptus.

Cum autem in aliquo comedente repletio ſuperfluxerit, aut quod eſt in eius ſtomacho aliquis inundauerit motus aut aliquis miſcetur potus ad uomendum erit properandum. Quod ſi hoc ei defecerit aut uomere non potuerit, aquam calidam paulatim bibat, quoniam repletionem deponet & ſomnum afferet. Ad dormiendum ergo ſe proſternat & quantum uoluerit dormiat. Quod ſi hoc nõ ſuffecerit aut ei non aduenerit conſidera ſi te natura excuſabit expulſione bonum erit. Et ſi non iuua ipſum cum eo quod uentrem ſuauiter ſoluit. Et calefactum quidem cum tali qualis eſt trifera & zuccharum roſ. egeſtiõem faciens aut mixtum cum pauco origano murabato. Et infrigidatum quidem cum tali quale eſt ciminum murabatum & ſerizẽ & cambri.

In hac parte decimaquarta primo agit de remedijs quibuſdam contra comeſtionem nimiam & inundationem cibi in ſtomacho & potum ſuperfluum immixtum cibo. Secundo de repletione potus & repletione cibi quæ harũ eſt melior. ibi ⌊Et potu quidem⌉ Tertio de remedijs alijs contra repletionem. ibi ⌊Et ex eo quod eſt.⌉ In hac particula dat quatuor remedia contra repletionem ſuperfluã ex cibo modo accepto vel cõtra inundationem motus cibi in ſtomacho illius qui ſumpſit eum, aut contra aliquẽ potum immixtum cibo nimis abundanter. Primum eſt feſtinanter prouocare vomitum vel per impulſiõem ſatis profundam digiti in ore, vel per immittere in os pẽnam oleo intinctam, & titillare cum ea radice linguę, vel

Cibi ſuper flui & eius inundatõis remedia. 4.

per bibere oxymel cui fuerit impressa virtus raffani. Secundum est bibere paulatim aquam calidam si vomitus ei defecerit aut vomere non potuerit, quia faciendo descẽdere cibum repletiõem stomachi deponet & afferet somnum elongando cibum ab orificio & prohibendo multitudinem ascensus vaporum a cibo ad cerebrum. adueniente ergo desiderio somni statim se prosternat ad dormiendum vt somno iuuetur digestio cibi, & dormiat fortiter quantum voluerit. Aqua enim calida cum raro bibitur stomachum lauat & ventrem resoluit, vt ait Prin. ca. sequenti. Tertium est. casu quo aqua calida non suffecerit vel somnus non aduenerit considerare & attendere si natura expulsione. i. sua spontanea purgatione excusabit modicum ab administratione medicinæ, quod si fecerit bonum erit nec opus est alio remedio. Quartum est. casu quo natura non expulerit iuuare repletum cum suaui aliquo solutiuo ventris. Et hoc solutiuum diuersificatur secundum complexiones patientium, vt si patiens calefactus fuerit soluatur ipsius venter cum trifera vel cum çuccharo rosato laxatiuo. s. electuario de succo rosarum solo vel mixto cum pauco origano murabato, idest condito cum melle aut çuccharo. Et si infrigidatus fuerit purgetur cum cimino murabato. i. cõditum cum çuccharo aut melle. Et cum serieçe 3, idest affodillo, & cum cambri, idest caule seu aqua caulis.

Et potu quidem impleri melius est quàm repleri cibo.

In hac secunda dicit ꝙ melius est. i. minus malum repleri potu q̃ꝫ repleri cibo, quia potus facilius descendit aut resoluitur, nec ita oppilat, nec adeo stomachum suo pondere grauat. Et Hip. aphorismorum secunda ait, ꝙ facile est. i. facilius est repleri potu q̃ꝫ cibo. Et Gal. quinto de regimine sani. cap̃. sexto ait, ꝙ oppilationes quæ sunt a uino sunt moderatæ, eas vero quæ a cibis quibuscunque uiscosum vel grossum operantur humorem non facile est sanare. Attende tamen quòd continuare excessum in potu vini periculosum est, & ad mortiferas perducit ægritudines. Iuxta illud Gal. tertio complexionum. cap̃. 8. Ex potatione superflui vini fiunt apoplexiæ & paralyses & subeth & alisturchai, idest lethargiæ & epilepsiæ & spasmi & thetani.

Et ex eo quod est conueniens sumere ex aloe post talem qualis est cibus hic ad magnitudinem trium cicerum aut mediam drach. aloes & mediam drach. masticis & sextam drach. baurach. Et ex eo quod est leue est sumere ex terebintina secundum quantitatem duorum cicerum aut trium, & est cum ei admiscetur quantum ipsa est aut minus ex baurach. Et ex eo quod est conueniens & uehementer laudatum est parum epithimi cum uino. Quod si nihil horum suffecerit dormiat somnum longum, & die una a comestione abstineat. Et si alleuiatus fuerit balneet se & pãnum calidum uentri super ponat & nutriens subtiliet. Et si cum hoc toto non digestus fuerit & grauitatem & tensionem & pigritiam fecerit scias quòd iam uenæ repletæ sunt ex suis superfluitatibus, quoniam nutrimento multo & superfluo licet accidat ut in stomacho digeratur, raro tamen digeritur in uenis, immo in ipsis remanet crudum & extendit eas & quandoque funduntur & generat pigritiam & laborem & alyces & oscitationes. Ipse igitur medicãdus est cum eo quod ex uenis expellit. Quod si neque hoc senserit immo fatigationem tantum aliquo tempore quiescat, deinde fatigatiõis speciem medicetur cum eo quod modo nominabimus.

In hac tertia tangit primo quatuor solutiua conuenientia his qui se nimis cibo repleuerunt. Primum est sumere ex aloe cicotrino ad magnitudinem trium cicerum. De quo dicit Mesue primo simplicium cap̃. primo. Aloe est de melioribus & sublimioribus medicinis habens prærogatiuam super alias medicinas, q̃ꝫ q̃ꝫ. n. intentio solutiui secũdum plurimum sit debilitare virtutes & membra quæ sunt minere virtutum & afferre illis nocumentum ꝓpter illud quod diximus cadit hæc intentio ab aloe. Non enim solum non nocet immo inuenitur ad confortationem mẽbrorum debilium addere, & ad reditionem eorum in ꝓprias virtutes conferre. Secundum est sumere drach. s. aloes cicotrini et drach. s. masticis & sextam partẽ drach. vnius baurach. i. spũæ nitri. Et hoc medicamẽ est melius primo. s. aloe simplici, quia aloe solum ministratum ẽ de tarde resoluentibus, & operatio eius vix pertransit hepar, & aperit orificia venarum apertione sanguinem spargente. Mastix vero prohibet ipsum ab apertione venarum, & baurach acquirit ei solutionem facilem & protensionem suæ virtutis ad longinquas partes. Tertium ẽ accipere de terebintina quantitatem duorum aut trium cicerum. De qua dicit Prin. secundo huius cap̃. de grano viridi. Et prouocat & lenit ventrem cũ accipitur ex ea auellana vna aut nux in ieiunio absque nocumento & mundificat viscera & abstergit renes. Et Gal. quinto de regimine sanitatis. cap̃. 8. ait. Accipiunt autem ex ea quandoque quidem nucis muscatæ magnitudinem, quandoque vero duarum vel trium. Nec solum innocue ducere apta nata est, sed & viscera omnia expurgare hepar & splenem & renes & pulmonem. Quartum est conueniens & vehementer laudatum. s. bibere parum epythimi cum vino. De quo dicit Mesue in simplicibus capitulo de eo quod prærogatiuam habet super omnibus solutionem facientibus educere melancholiam. Educit enim facile sine molestia. Secundo tangit alia quatuor remedia casu quo prędicta non contulerit. primum est diu dormire super sumpto cibo, & tota vna die abstinere a cibo vt attentius natura occupetur in digestione cibi præassumpti, & ad eam longo somno iuuetur. Secundum est si repletus per hoc alleuiatus fuerit tunc balneetur in aqua calida, vt per balneum superfluitatum eductio fiat, & cibus digestus penetrationem acquirat. Deinde superponat statim ventri suo pannum calidum cuius calore confortetur stomachus ꝑgrauatus cibo, postea vtat̃ cibo subtili, quem stomachus grauatus faciliter toleret & bene digerat. Tertium est assumptio fortis medicaminis trahentis a venis & educẽtis ab eis humores, sicut diagredij vel pulpæ colloquintidæ vel lapidis laçuli, si cum suffragijs omnibus prędictis cibus nondum fuerit digestus, immo induxerit grauitatẽ in hypocundrijs & tensionem in venis & pigritiam ĩ toto corpore. Per hæc enim scitur ꝙ venæ iam repletę sunt superfluitatibus illius cibi, quia licet cibus multus superfluus in stomacho capiat digestionem, raro tamẽ bene digeritur in venis propter sui multitudinem & paruitatem venarum. & quia non eis assistunt tot membra digestionem earum coadiuuantia sicuti stomacho, immo manet in eis crudus indigestus extendens ea quandoque intantum vt ipse fundantur, & in toto corpore pigritiã inducit sua grauitate, & laborem. i. lassitudinem extensiuam aut apostemosam,

Pharmaca per his qui se nimis oppleuerit cibis.

apostemosam, opprimendo lacertos & extendendo sua multitudine, & alyces.i.extensiones brachiorum & aliorum membrorum motiuorum, & oscitationes multitudine ventositatis associantis ipsum ex opere caloris debilis in eum. Quartum est casu quo non senserit hæc.s.grauitatem tensionem pigritiam alyces oscitationes sed solū fatigationem ꝙ quiescat aliquanto tempore. Deinde succurrat fatigationi suæ spontaneæ cum remedijs eius inferius dicendis.s.cap.16.doctrinæ præsentis.

Si uero aliquis in annis multum processerit, neque ipsum corpus ex nutrimento tantum receperit quantum suscipiebat dum esset iuuenis & eius nutrientia fiant tantum superfluitates, non tantum debet comedere quantū solebat, immo minus.

In hac parte decimasexta primo agit de subtiliatione regiminis senum a senio. secundo de illo quod sequitur ad ingrossationem regiminis. ibi⌊Et cum ille qui regimen ingrossare consueuerat regimē subtiliauerit. ⌉Tertio de malo quod sequitur ad subtiliationem regiminis ibi⌊In subtiliante vero regimen cum &c.⌉ In hac prima particula dicit ꝙ si quis multum in annis processerit ut senex a senio neque nutrimentum tantum receperit seu sustinuerit quantum recipiebat & bene ferebat dum iuuenis erat, & cibus quem recipit fiat superfluitas & non bonus sanguis, non tantum sed minus comedere debet ꝙ̃ solitus erat, vt calor ipsius debilis claudicans extinctioni aptus id modicum cibi quod ipse assumit digerere valeat & ex eo aliquid sanguinis generet. Attende ꝙ senes a senio debent parum & sæpe comedere, & cibis euchimis & facillimæ digestionis vti sicut vitellis ouorum aqua carnis colatijs carnium caponibus p̄dicibus pullis fasceanis. Parum quidem propter debilitatem sui caloris in digerēdo. Sæpe vero ad succurrendum virtuti cadenti. Vti autē cibis euchimis facillimæ digestionis vt natura non vexetur aut laboret in eorum digestione. De regimine horum dicit Gal. primo aphorismorum.commen. illius cañ. Senes facillime ferunt ieiunium. Decrepiti neque faciliter ieiunia ferunt, neque ciborum multam quantitatem accipiunt, quoniam senex est sicut lucerna ad extinguendum parata, quæ cum fere extinguatur parum olei debet administrari, quoniam si plus nimio abundauerit citissime eam extinguet. Ideo hoc ætas parum & tantillum cibi sibi postulat, neq; ad capiendum multum indurat id est tolerat.

Cibi senū.

Et cum ille qui regimen ingrossare consueuerat regimen subtiliauerit ingreditur ex aere in foramina, & hoc est quod regiminis grossitudo impediebat, sed iam nulla regiminis grossitudo impedit ea.

In hac secunda dicit ꝙ consuetus vti regimine grosso dum subtiliauerit suum regimen perueniet ad hoc ꝙ aer ingredietur poros & venas ipsius loco cibi. Et istud fieri prius prohibuit grossa diæta replens alimento venas & poros. Sed iam cum viuitur diæta tenui nulla regiminis grossities prohibet poros & venas aere repleri. Attende ꝙ aer tripliciter potest se habere ad foramina & uenas nostri corporis. Vno modo sic ꝙ intret ad eas sub tali mēsura ꝙ euentet sufficienter humiditates quas continent & non sinat eas putrefieri, neque locum occupet qui debetur humori, & id valde prodest in custodia sanitatis. Alio modo sic ꝙ repleat eas repletione phantastica locum tenens nutrimenti quod fieri solet venis & poris carētibus cibo ne vacuum fiat. Et istud est causa debilitationis virium corporis & demacrationis eius. Tertio modo sic ꝙ propter repletionem nimiam venarum & pororum ex humiditatibus aer non libere possit eas ingredi & euentare humiditates contentas in eis. & iste modus est casua potissima putrefactionis humiditatum quas continēt.

In subtiliante uero regimen cum ad ipsum ingrossandum redit accidunt oppilationes.

In hac tertio dicit ꝙ si consuetus vti regimine subtilē transferat seipsum ad regimē grossum, accident in eo oppilatiōes. Cuius ratio est duplex. Vna ꝙ grossum regimē de se oppilatiuum est præcipue viarum quæ ex tenui diæta præcedente quodam modo constrictæ fuerunt. Secundo propter multiplicationem phlegmatis ex diminutione digestionis diætæ grossæ insolitæ.

Et calidorum nutrientium impedimenta emendentur cum syrupo acetoso & quàm maxime de seminibus, quoniam ipse est magis iuuans quàm omnes species syrupi acetosi si fuerit de zucch aro: sed si fuerit de melle simplex sufficit.

In hac parte decimasexta primo agit de correctiōe calidorum nutrientium. secundo frigidorum. ibi⌊Et frigidorum. ⌉Tertio grossorum. ibi⌊Et quæ ex eis. ⌉Quarto de comparatione subtilium ad grossa. ibi⌊Nutrientia vero. ⌉Quinto de his qui magis tolerant nutrientia grossa, & de nocumento quod ex eis tādem assequunē. ibi⌊Exercitati præterea.⌉ In prima particula dicit ꝙ nocumenta calidorum ciborum debent corrigi cum syrupo acetoso, & maxime cum illo qui fit de seminibus. Talis enim plus cæteris syrupis acetosis confert si de çucchаro compositus fuerit, sed si ex melle fiat simplex sufficit sine seminibus. Attende primo ꝙ syrupus acetosus simplex est duorum modorum. Vnus quidē qui fit ex aceto & aqua cum çucchаro mixtis, & ipse infrigidat reprimens choleram quæ ex cibis calidis oriri solet & multiplicari. Alius vero fit ex aceto & aqua cum melle mixtis, & iste infrigidat si mel paucum fuerit, minus tamen primo, & choleram rubeam cum vrina educit. Attende secundo ꝙ syrupus acetosus cum seminibus fit ex aliquo istorum duorum simplicium de coctis in eo quibusdam seibus. Et iste est duplex. Vnus est in quo seia calida decocta fuerunt sicut semen apij & fœniculi quem describit. Prin. cap. secū do sexti tractatus summæ primæ quinti cañ. Et ipse calefacit maxime cum melle factus, & inon tollit nocumentum calidorum nutrientium nisi per accidens educendo choleram genitam ex eis cum fece aut vrina. Alius est in quo semina frigida decocta fuerunt vt lactucæ portulacæ scariolę & endiuiæ vel cucurbitæ melonis cucumeris & citruli. Et istæ ꝙ̃ optime nocumenta calidorum ciborum reprimit, maxime si fuerit cum çucchаro factus tam sua frigiditate ꝙ̃ sua apertione qua choleram educit. Attende tertio ꝙ nutrientia calida Gal. libro de virtute cibariorum sic summatim recolligit. Quæ sunt frumentum coctum & panis de eo factus cicera fenugræcum dactyli sisamum canabis vuæ & passulę dulces apium rutha raffanus rapæ pastinacæ allia & cępe porrum antiquus caseus uinū dulce, & calidius est vinum dulce citrinum antiquū.

Cali cibi correctio.

Cibi cali

Et frigidorum quæ ex eis sunt cum hydromelle & syrupo ipsius & diacimino.

In secunda dicit ꝙ frigidorum nutrientium nocumenta quæ ex eis sunt seu derelinquunē in corporibus vtentibus eis dicunt emendari cum hydromelle & syrupo ipsius.s.oximelle & diacimino. Per hæc.n.tollitur frigiditas eorum & inciduntur phlegmata quę generant & apiūtur oppilationes quas inducere solent, licet enim non sint ex

Cibi fridi correctio.

ſe groſſa, ſæpe tamen generant groſſas & viſcoſas humiditates. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. cap̄. tertio. Nonnunquam etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus groſſus propter debilitatem caloris corporis & inobedientiam digeſtionis & ſubtiliatiōis ſuę, ſicut accidit ex comeſtione fructuum ante maturitatem, & ex comeſtione citrullorum cucumerum carnis citri & lactis acetoſi. Attende primo ꝙ hydromellis ex aqua & melle facti tres ſunt modi. Vnus eſt hydromel multæ commixtionis quod ex quatuor aquę ptibus & vna mellis fit, & hoc calefacit & plurimum reprimit frigus īpreſſum per calidos cibos. Alter eſt hydromel mediæ commixtionis ex parte vna mellis & octo aquæ conſtans. De quo dicit Meſue in antidotario diſtinctione ſexta cap̄. de aqua mellis ꝙ ſedat ſitim & valet ad ægritudines frigidas, & proprie quæ ſunt ī cerebro & neruis, & confert ad tuſſim humidam & mundificat pectus a ſanie & humore groſſo, & confert vijs vrinæ, & non permittit lapidem in eis generari, & mundificat per vrinam & confert colicæ, & lauat & abſtergit viſcera, & ſoluit & mundificat ventrem a fecibus, & bibitur loco vini in ægritudinibus neruorum & iuncturarum, & eſt bonus potus. valet ergo ad reprimendum nocumenta facta ex nutrientibus frigidis. Tertius modus eſt hydromel modicæ commixtionis ex ſexdecim aquæ partibus vel pluribus conſtans & vna mellis, & is modus non reprimit ſufficienter nocumenta frigidorum ciborum niſi cum ſpeciebus calidis aromatiçetur vt cum pipere gariofilis cinnamomo vel çinçibere. Attende ſecundo ꝙ oxymel diureticum vel ſquilliticū multo magis reprimit nocumenta ciborum infrigidantiū ꝗ ſimplex oxymel ex aqua cum melle & aceto factum, quia calefacit incidit & aperit multo plus ſimplici. Attende tertio ꝙ cibos frigidos ſic breuiter recolligit Gal. cap̄. 16. de virtute cibariorum. Hordeum & omne quod de eo fit milium panicū batheca. i. melo cucurbita citrulli pruna perſica & quæ declinant ad acetoſitatem & ponticitatem ſicut vuę paſſulę fructus dicti palmę & radix eius lactuca endiuia portulaca papauer poma pira mala pontica ſunt frigida. Ceraſa vero quæ ſunt acetoſa ſunt frigida ſubtilia ſed acetum eſt frigidum ſubtile nocens neruis. Hæc ille.

Hydromelis modus triplex.

Cibi fridi.

Et quæ ex eis ſunt groſſa complexionem habens calidam cum ſyrupo acetoſo de fortibus ſeminibus & complexionem habens frigidam ea corrigat cum pauco diatrionpipereon aut diacalamenti.

In hac tertia dicit ꝙ nocumenta orta ex cibarijs groſſis homo calidæ complexionis corrigere debet cum ſyrupo acetoſo de ſeminibus fortibus, vt ſeminibus apij & fœniculi. Talis. n. ꝓhibet oppilationes quę leuit' ex groſſis cōtingunt cibis, & incidit humores groſſos & viſcoſos ab eis genitos, & ſubtiliat eos abſque vehementi calefactione. Sed homo frigidę complexionis malitiam groſſorum corrigere debet cum modico diatrionpipereon vel cum tantillo diacalamenti. Attende primo ꝙ diatrionpipereon ex tribus piperibus albo longo & nigro factum poteſt dari ſatis cito poſt aſſumptionem groſſi nutrientis vt cooperetur ad eius digeſtionem. Sed diacalamentis ſeu diacalamentum non debet dari poſt cibos groſſos donec in ſtomacho digeſti fuerit, ne ſua virtute ſubtiliatiua & aperitiua forti cibos penetrare faciat ante ſui digeſtionem. Iuxta illud Gal. quarto de regimine ſani. cap̄. 11. Pharmacū diacalamentis mane eſt vtendum ſecundum matutinalem fricationem ante exercitia & balneum. Et poſt cibum nō eſt vtendum diacalamentis neque aliquo alio pharmaco, quod fortiorem redditionem, ideſt penetrationem facit. Non enim reddi tunc melius eſt ſed digeri quæ aſſumpta ſunt. Melius igitur eis eſt quę auxilio aliquo ad digeſtionē indigent in hoc tempore dari pharmacum diatrionpipereon ſimplex, ſed & ipſum piper ſolum vtile nunc ſi maior eſt neceſſitas & pharmacum ex ſucco citoniorum factum. Hæc Gal. Attende ſecundo ꝙ Gal. cap̄. ſequenti. miro modo extollit diacalamentum in oppilatione mēbrorum ſolidorum dicens, ꝙ cum in ſolidis & non in venis fuerit humores crudi cum vlceroſo labore omnium optimum pharmacorum eſt quæ cognoſco quod diacalamentis dicitur. ſubtiliat enim groſſa & viſcoſa & euaporat & vrinam mouet & menſtrua mulieribus. Attende tertio ꝙ cibi groſſi nominati a Gal. libro de virtute cibariorum. cap̄. tertio ſunt lenticulæ lepores glandes fungi fabę hepata oua dura & frixa lac decoctione inſpiſſatum vbiecta muſtum coctum expreſſum ex vua groſſa immatura, caro ceruina vrſina bouina ventres & inteſtina lupini grana pini rapę faſeoli panis açimus dactyli fungi ſiſamum lagana cerebella omnia criſpulę melongię piſces duri viſcoſi caſeus aures & labia & extremitates muſculorum.

Cibi craſſi correctio.

Cibi craſſi

Nutrientia uero ſubtilia magis ſunt ſanitati conuenientia & conſeruantia, & uirtutem minus iuuant & fortitudinem & groſſa ſunt iſtis contraria. Ei igitur qui confortatione indiget nutrientia fortis chymi ſunt neceſſaria & uehementis famis contrarium. Verumtamen ex eis non multum comedat ideo ut digerant.

In hac quarta dicit primo ꝙ cibi ſubtiles magis conueniunt ſanitati ſeruandę & eam magis conſeruant ſed minus iuuant virtutem corporis. i. robur eius & fortitudinē mēbrorꝝ pręſertim motiuorum. Et cibi groſſi contrariū faciūt. Ratio primi eſt, quia ſubtiles facilius feruntur & digeruntur leuius ꝗ groſſi, & ſunt minus ſuperfluici nō oppilatiui, & liberius tranſeunt per venas ſtrictas ſimiles capillis. Et ſecundi cauſę ſunt his contrarię, ſcilicet ꝙ groſſi ſunt difficilioris digeſtionis grauiores ſtomacho magis ſuperfluici ſæpe oppilantes difficilis tranſitus per vias ſtrictas. Et cauſa potiſſima cuſtodię ſanitatis eſt ꝙ viæ ciborum & ſuperfluitatum maneant apertæ quatenus libere penetret cibus ad membrorum nutritionem. & ſuperfluitates ſine impedimento tranſeant, ad expulſionum vias. Sed cauſa quare groſſi fortificant & ſubtiles nō ſic eſt qa groſſi vertuntur in partes corporis compactas ſtabiles et firmas ſubtiles autem fiunt raræ corporis partes ſubtiles teneræ cito reſolubiles, & iterū ſanguis & ſpiritus ex groſſis geniti ſunt plus corpulenti & magis reſiſtunt reſolutioni. Et iſta ſunt intelligenda quando vterq; groſſus & ſubtilis bene digeritur, quia nec ſubtilis ſanitatem ſeruat, nec groſſus fortificat niſi digeratur. Secundo dicit ꝙ nutrientia groſſa fortis humoris & ſtabilis nutritionis ſunt illi neceſſaria qui confortatione. i. corroboratione corporis indiget ſicut illi quem ꝑparare volumus fortibus exercitijs, & ſunt contrarium vehementis famis. i. magis ſedant rabioſam famem ꝗ cibi ſubtiles, quia diutius in ſtomacho permanent & fortius reſiſtunt reſolutioni quę eſt cauſa rabidę famis. Sed famelicus ex his quaq; vice modicum nō multum comedat vt ea melius digerere valeat iam ex fame debilitatus. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. cap̄. tertio. Oportet illum qui comedit cibos groſſos propter neceſſitatem dominij appetitus in eis vt paucos ex eis accipiat non incommixtos. i. non ſolos ſed cū ſubtilibus neque aſſueſcat eis. Et paulo ante eodem cap̄. docet quando & quibus groſſi conueniunt dicens. Cibaria groſſa cum inueniunt corpus calidum multi laboris ante cibum & multi ſomni poſt cibum digeruntur & nutriunt corpus nutrimento plurimo adherente, & confortant

confortatione

Labo tium

confortatione plurima. Et melius est ꝙ sumantur hæc cibaria in hyeme propter aggregationem caloris in interioribus corporis & longitudinem somni. Hæc ille.

Exercitati præterea & multi laboris magis sunt tolerantes nutrientia grossa quos forsitan in digerendo ea iuuat fortis somnus, & quia in ipso fiunt profundi. Sed accidit eis propterea quòd multum sudant & ex eorum corporibus multa resoluitur quantitas quòd ipsorum hepata ex nutriente rapiunt illud qđ nondum fuit digestum, & præparat eos ad ęgritudines perniciosas in fine uitæ aut in eius principio, & proprie quia sunt in sua confidentes digestiua quod ex sua habent dormitione quod destruitur cum eis frequentes accidũt uigiliæ proprie cum senescunt.

Laborantium cibi.

In hac quinta dicit primo quòd homines qui se fortiter exercitant & multum laborant grossos cibos plus tolerant quàm ociosi, & forsitan iuuantur in digerendo eos a forti somno, quia communiter somni laboratorum sunt multũ profundi. Nam natura satagens fatigationi laborum succurrere & spiritus abunde quos labor resoluit somno reparare prorogat hunc quantum potest quadam inducta necessitate. Dicit tamen forsitan, quia aliqui laboratorum sicci cerebri male dormiunt. Eiusdem sententiæ meminit Gal. primo de alimentis capitulo secundo. Quoniam autem inquit in his qui multum laborant somni profundiores fiunt, & hoc multum ipsis ad digestionem confert propter hoc minus a prauis edulijs lędunt ur. Si autem cogas ipsos vigilare pluribus consequẽter noctibus mox ægrotabunt. Illi quidem igitur hoc unũ solum bonum habent ad digestionem malorum ciborũ. Secũdo dicit ꝙ accidit hominibus multi exercitij & plurimi laboris ꝙ hepata sua rapiunt ex cibo aliquid a stomacho prius q̃ fuerit ibidem digestus, quia multum sudant & plurima quantitas tam substantifici q̃ nutrimentalis humidi ab his resoluitur, vnde fit ꝙ membra plurimum inanita sugunt a venis, venę ab hepate, hepar a stomacho res indigestas. Iuxta illud Gal. capitulo nunc allegato. Carnes. n. vacuæ eripiunt ex ventre non solum semidigestum, sed etiam penitus indigestum aliquando humorem quando post cibos laborant. Tum propter necessitatem reparationis resolutorũ. Tum ex forti calore per motum acquisito vehementer trahente. Tertio dicit ꝙ raptus vehemens indigesti cibi per hepata laboratorũ disponit eos ad morbos perniciosos vt paralyses hydropises arthriticas apoplexias spasmos ĩ fine vitæ vel ĩ principio senij quod est initium finis vitæ maxime quia confidunt in fortitudine suæ digestiuæ quam consequi solent ex suis somnis profundis, sed hæc fortitudo digestiuæ cessat & deficit eis quãdo vigiliæ sæpe eis accidunt quod cõmuniter euenit in ætate senij vel senectutis propter desiccationem naturalis humiditatis suorum cerebrorum. Et propter abundãtiam humoris nitrosi in corporibus senũ cuius vapores excitant vigilias & impediunt somnũ. De istis dicit Gal. capitulo prædicto. Et ꝑꝑ hoc. s. ꝑꝑ attractionem cibi indigesti ægritudinibus grauissimis posterius isti ægrotant & ante senectutem moriuntur.

Fructus præterea recentes non sunt boni nisi laboriosis exercitatis cholera rubea abundantibus & in æstate. Et eos ante comestionẽ comedant. Et ipsi quidem sunt sicut chrysomela & mora & melones & persica & pruna. Quod si alijs regantur rebus & non istis erit melius, quoniam omnis res quæ sanguinem aquositate implet quæ in corpore ebullit sicut succus fructuum extra, licet ea hora iuuamentum præstet, tamen ipsum ad putrefactionem parat. Et similiter illud quod sanguinem humore implet crudo, licet quandoq; conferat sicut cucumeres & alcheted. Et propter hoc qui his nutrientibus multũ utuntur febribus fiunt apti, licet prius infrigident. Et tu quidem scire debes quòd humori aquoso plerunq; accidit ut fiat pus, & hoc erit cum non resoluetur & in uenis remanserit. Et cum isti exercitijs uti ceperint antequam huiusmodi aggregentᵘ aquositates, & ilico cum fructus comederint etiam excitentur resoluentur aquositates istæ & minuetur impedimentum quod per eas habent. Oportet præterea ut qui fructus comedit post ipsos incedat, deinde super eos comedat aliquid ad hoc ut labantur.

In hac parte. 17. primo agit de recentibus fructibus quibus, & quando competunt, & de suis effectibus. Secũdo de effectu nutrientium generantium aquositates & viscosos humores & cholericos. ibi ⌊Nutrientia vero.⌉ In prima particula dat nouem regulas circa vsum fructuũ & effectus suos & repressionem suæ malitiæ. Prima est fructus recentes non conueniunt nisi laboriosis hominibus & exercitatis & abundantibus in cholera rubea & tempore æstiuo. Et intelligitur hæc regula de fructibus frigidis & humidis vt cerasis prunis persicis. De quibus secundo de alimentis capitulo secundo dicit Gal. Sunt autem omnia hæc mali chymi. Et solummodo utiq; quis ipsis in profectum vtitur fatigatus ex prolixioribus itineribus & suffocatione vehementi. Tunc. n. prosunt mitigãtia quidem ariditatem corporis, infrigidantia autem mediocriter quando quis ipsa frigida assumit. Humectare quidem igitur semper habent, infrigidare autem non habebunt calide dispositionis vt dictum est. Non. n. tãtum frigida proprijs complexionibus sunt vt & si calida offerantur infrigident. ventrem. Indigent igitur superadiecta frigiditate contrariante caliditati earum quæ sunt secundum ventrem & hepar partium. Hæc Gal. Secunda est fructus recentes comedendi sunt ante cibos alios. Et hanc intellige de fructibus accipiendis gratia refrigerij & humectationis & de lenitiuis ventris & de fructibus stypticis cum sumuntur gratia restringendi ventrem, vt piris & citonijs. Nam præmissi cibi sua stypticitate ventrem stringunt & postpositi eis deprimunt alios ad inferiora conferentes ad digestionem & secessum facilem, licet sint styptici. Causa vero quare refrigeratiui & humectatiui præferuntur cibis est vt appetitum comedẽdi excitent, choleram reprimant, sanguinem temperent, & ne corrompantur si vel postponantur vel immisceãtur alijs ferculis tardioris digestionis. Et ut efficacius pręedicta operentur expedit & interuallo aliquo ante cibos alios accipiantur, & modicum vini subrubei aut albi fortiter limphati superbibatur vt leuius transeant suæ roridæ partes ad hepar & venas & feruorem temperent choleræ & sanguinis. Et licet regulariter & vt in pluribus dicti fructus pręcomedi debeant, quandoq; tamen post alios cibos accipiuntur, vt salsuginem horum vel acumẽ mitigent, vel feruorem pectoris aut cerebri temperent in dispositis ad maniam vel ad phrenesim vel ad cauma pectoralium, sicut notatum est parte tertia capituli præsentis. §. illo.

Fructuum vsus regulæ. 9.

Veruntamen quandoq; necesse est aliquem cibum aut rẽ similem cibo super alium mittere cibum qui sit ei sicut medicina. v.g. sicut illi qui nutrientia acuta comedunt aut salsa, deinde post tempus, in quo nondum completa fuit digestio consequenter eis adiungunt res humectantes. Tertia regula gratia exempli nominat hos fructus de quibus dictæ regulæ intelliguntur. Primus est chrysomela. Secundus mora. Tertius melones. Quartus persica. Quintus pruna. De chrysomelis quidem dicit Gal. 2. de alimentis. cap. 20. In persicorum genere & hæc sunt differentiam quandam habentia ad melius. Neq; n. similiter corrumpuntur secundum ventrem neq; acetosantur videntur autem multis delectabiliora, & propter hoc meliora stomacho. Et in aggregatorio Serapionis. capitulo de eis scribitur ꝙ laxant choleram & generant humores grossos. Et iterum ibi auctoritate Rasis. Quidam patiebatur fumositates ab aliquo humore existente in stomacho suo & dedi sibi in cibis de chrysomelis recentibus, & sedatus est fumus ille, quare post hoc vsus est infusione eorum assiduæ. Et ego non credo ꝙ reperiatur cibus aliquis frigidior stomacho & magis lucratiuus stomachi ꝙ ipsa, & sunt meliora stomacho ꝙ persica, & auferunt fastidiũ cibi. Et qui vult ea comedere sine nocumento sumat post illa anisum & masticem de vnoquoq; drac. i. vel drac. ij. & bibat postea vinum purum bonum aut vinum dulce coctum vel mel. De moris autem scribit Serapion in aggregatore auctoritate Gal. ꝙ maturi mori sapor est dulcis stypticus, & virtus eius tertia est, quæ mollit ventrem, & succus eius confert multum in medicinis oris, & rob eius iuuat in multis in quibus est necessaria stypticitas pauca. Sed immaturorum sapor est stypticus acetosus. Et virtus eorum secunda est quæ retinet. Et virtus tertia est virtus quæ retinet ventrem retentione forti, & conferunt vlceribus intestinorum & fluxui, in omnibus ęgritudinibus quæ fiunt a fluxibus humorum, & admiscentur postquã teruntur cum cibis sicut sumach. Et qui vult ex eis sumere in potu potest cum aqua aut cum vino. Et mora quando inueniunt stomachum purum & comeduntur ante cibum egrediuntur a stomacho cito, & properare faciunt exitum aliorum ciborum. Quando vero comeduñt post cibum & in stomacho sunt humores cito accelerant ad corruptionem, & corruptio eorum est multum nocitiua. Et quando mora non corrumpuntur in stomacho sine dubio humectant, & non infrigidant nisi quando comedun tur sola. Et quod euenit ex comestione eorum corpori est nutrimentum paucum sicut ex cibo melonum nisi quia mora non sunt ita nociua stomacho, nec ita prouocatiua vomitus sicut melones. Hæc ille. Et de moris est regula communis ꝙ sola inter fructus comedi debent ante plenam maturitatem. s. media inter rubea et nigra. Et dũ comeduntur integre matura generant febres putridas antraces & carbunculos, & multiplicari solent tempore pestilentiæ. De melonibus autem scribit Serapion auctoritate Ga. capitulo de eis. Melonis maturi substãtia est subtilis, & non perfecte maturi substantia est grossa. Et virtus prima est virtus quæ infrigidat & humectat in tertio gradu. Et secunda virtus est quæ incidit & abstergit. Et tertia virtus est quæ prouocat vrinam & mundificat cutem, & proprie semen eius quando desiccatur & teritur & cribratur & administrat̃ in lauaturis corporis. Et Gal. secundo alimentorum. capitulo quarto melones pepones vocat, & de ipsis ait. Tota quidem igitur natura ipsorum est frigidior cum humiditate copiosa. Abstersiuum autem aliquid habent propter quod & mouent vrinas, et secedunt subtus. i. ventrem laxant magis cucurbitis & melopeponibus: idest longis melonibus. Quod autem abstergunt potes addiscere refricando sordidam cutem, propter quod & si morpheam quis habeat siue lentigines in facie vel alphos: idest maculas superficiales abstergũt & hos. Eo autem quod velut caro ipsorum semen abstergit magis quare ad arenosos renes congruit. Paruum autem operatur chymum in corpore, & magis quando non bene digeritur, tunc autem & colicos facere consueuit. Et enim ante corrumpi ad vomitum idoneus est ampliusq; comestus, nisi aliquis super ipsum aliquod euchymorum eduliorum comederit mouebit omnino ad vomitũ. Sed de persicis ait Gal. secundo de alimentis capitulo. 19. ꝙ & horum succus & ꝙ velut caro facile corruptibilis est, & omni quidem prauus. Quare non oportet sicut quædam post aliud alimentum offerre, corrumpuntur enim supernatantia. Meminisse autem oportet huius quod est commune in omnibus quæcunq; cacochyma humidaq; & lubrica & facile subire potentia propter hoc oportet comedere ipsa priora alijs. Sic enim ipsa celeriter subeunt et illis uiã faciũt. Vltima autẽ sumpta simul corrumpunt et alia. Sed Serapion in aggregatore. capitulo de eis. auctoritate Diascoridis ait. Matura ex persicis sunt bona stomacho & molliunt ventrem, immatura vero stringunt, & quando desiccantur stringunt fortius. Et decoctio siccorum quando: scilicet bibitur prohibet fluxum humiditatum ad stomachum & ventrem. Et quãdo sicca trita pulueriçantur super locum vnde fluit sanguis abscindunt eum. De prunis vero dicit Gal. capitulo trigesimo. secundi alimentorum. Alimentum quidem igitur paucissimũ ex fructu isto corpus accipit. Vtilis autem est humectare & infrigidare mediocriter ventrem volentibus. Subducunt autem ipsum & hæc propter humiditatem & viscositatem sicut & alia quædam prædictorum. Inest autem ipsis exiccatis esse vtiles sicut ficubus. Et opinionem habent multi optima aliorum esse quæ apud syriam in Damasco nascuntur. Secunda autem post hæc quæ apud hyberiam Hispaniam nominatam. Optima autem ipsorũ sunt quæcunq; mediocriter stypticantia magnaq; sunt & laxa. Quæ autem parua & dura & pontica praua ad edulium sunt, & ad ventris subductionem. Decocta autem in mellicrato habente plus mellis sufficienter laxant. Et si sola quis comedat ipsa & multo magis si superforbeat mellicratum. Palam autem ꝙ confert subductioni ventris post oblationem ipsorum superbibere dulce vinum & interrumpere aliquod tempus, & non mox prandere post ipsa, sed & hoc commune omnium quicunq; laxant uentrem in memoria habeatur. Quarta regula est, melius est ad conseruationem sanitatis regi cibis alijs ut carnibus electis & non dictis fructibus. Cuius ratio est, quia omne quod implet sanguinem aquositate ebulliente in corpore sicut mustum & alij succi fructuum bulliunt exterius in uase præparant sanguinem ad putrefactionem, licet pro hora qua sumitur iuuamentum prestet humectationis & refrigerij uel lenitionis. Hac de causa Princeps febricitantibus prohibuit fructus quarti prima tractatu secundo. capitulo septimo dicens. Et omnes fructus nocent febricitanti cum ebullitione sua & corruptione sua in stomacho. Inest autem hæc ebullitionis proprietas succis fructuum tam interius in humano corpore ꝙ exterius in uegete ex calore solis derelicto in eis cum maturabantur. Relinquantur ergo pro securiori recentium fructuum usus, & maxime remollitorũ quos uulgus bletos uocat. Sunt enim semiputridi & immaturorum & uermes habentium & tempore suspecto de pestilentia. Et cũ comeditur de melioribus aliquid sit illud modicum & de uno tantum in una refectione. Quinta regula est, sicut illud quod replet sanguinem aquositate præparat ipsum ad putrefactionem sic quod implet ipsum humore crudo phlegmate: scilicet uiscoso indigesto sicut cucumeres al-cheted: idest citrulli disponunt ipsum ad putrefactionem. Replens quidem aquositate sanguinem præparat putrefactioni propter ebullitionem contingere solitam illi aquositati. Sed replens humore crudo seu phlegmate uiscoso

præparat

Chrysomela.

Mora.

Melones.

Persica.

præparat sanguinem ad putrefactionem oppilando sibi vias & prohibendo eum ab euentatione qua indiget. Oppilatio vero potissima causa est febrium putredinis. Sexta regula est. illi fiunt apti febribus qui multum vtuntur his nutriẽtibus. s. ĩplentibus sanguinẽ aquositate uel humore crudo, quia præparant sanguinem ad putrefactionem. Putrefactio vero est causa quasi immediata & coniuncta putridæ febris, licet a principio conferant infrigidando & humectando. Septima regula est. humor aquosus relictus in venis ĩterdum fit sanies. Et istud fit cum non resoluitur sed remanet in venis vbi si non putrefiat conuertitur in hypostasim quæ cum vrina exit, & si putrefiat putredine forti effumante ad cor tunc generat febrem, sed si putrefiat putredine modica non effumante vsque ad cor in saniem vertitur. Nam natura faciens de possibilibus quod melius est tentat primo ex eo facere alimentum dealbando ipsum, quod si non possit in hypostasim albam ipsum conuertit, & si id non possit facit inde saniem quam cum vrina expellit. Iuxta illud Princ. primi secunda. doctrina tertia. summa secunda. capitulo tertio. Et est cum sanus euacuatus qui exercitium reliquit mingit vrinam sicut pus & virus tenue quo ipsius purgatur corpus, & eius aufertur laxitas quam exercitij dimissione consecutus est. Octaua regula est. cum post vsum fructuum replentium sanguinem aquositatibus vsi eis ceperint exercitijs vti prius q̃ in venis aggregatæ fuerint & multiplicatæ dictæ aquositates, & etiã statim post eorum esum se exercitauerint resoluẽtur aquositates huiusmodi per exercitium, & diminuentur incommoda quæ ex eis ventura erant. Quorum primum est dispositio sanguinis ad putrefactionem. Secundum prohibitio conuenientis inuiscationis & adhærentiæ nutrimenti ad membra. Et tertium conuersio dictarum aquositatum ad saniem, qua contenta in venis inficiuntur & vrinæ viæ quãdoq; assiduo suo transitu per eas excoriantur, cum sanies ex se sit acuta mordax & vlceratiua. Nona est. statim post fructus comestos est deambulandum deinde super eos aliquid edendum vt partim per motum partim per cibum superassumptum labãtur inferius, & cito digesti transeant ad mẽbra refrigerij causa vel humectationis. Attende quòd duplex exercitium post fructus conuenit. Vnum suaue deambulatiuum statim post eorum assumptionem vt leuius descendant ad fundum stomachi. Aliud fortius ilico post suam secundam digestionem vt aquositates ex eis genitæ statim resoluantur prius q̃ in uenis accumulentur.

Exercitiũ post fructus duplex.

Nutrientia uero quæ aquositatem generant & humorem crudum & choleram generant febres propterea quòd ea quæ ex ipsis sunt aquosa faciunt sanguinem putrefieri, & quæ ex eis sunt uiscosa & grossa, propterea quòd foramina claudunt, & ex eis cholerica ideo quòd corpus calefaciunt & propter sanguinis acuitatem quæ per ea generatur.

In hac secũda dicit quòd tria sunt gñа nutrientium generantium febres. Primum est nutriens quod sanguinem implet aquositate sicut dicti fructus. Secundum est illud quod generat humorem crudum uiscosum, ut caseus recens porcus, anguillæ, citrulli, cucumeres. Tertium est nutriens multiplicans choleram, ut allia, cepe, porri. Primum quidem febrem generat, quia ebullitione suæ aquositatis sanguinem perducit ad putrefactionem. Secundum uero propterea q humor grossus uiscosus ab eo genitus oppilat poros & uenulas strictas quare retinentur fumi capinosi nec humores bene possunt euentari. Sed tertium ideo generat febrem, quia corpus & cor superca lefacit calore extraneo, & sanguinem acuit atq; cholericat efficiens ipsum pronum inflammari.

Olera uero cholerica quandoque multum conferunt in hyeme quemadmodum quæ ex eis sunt insipida, quandoque multum conferunt in æstate.

In hac parte. 18. primo agit de vtilitate olerum tam cholericorum q̃ insipidorum. Secundo de remedijs contra malos cibos cum necesse est eis vti. ibi ⌊Quod si alicui.⌉ Tertio de remedijs contra nocumenta dulcium. ibi ⌊Et cui quidem.⌉ Quarto de remedijs contra nocumenta acetosorum. ibi ⌊Et cui acetosum.⌉ Quinto de remedijs contra nocumenta vnctuosorum & aliorum saporũ. ibi ⌊Et similiter vnctuosi.⌉ Sexto de modo regendi repletos malis humoribus subtilibus. ibi ⌊Cum vero alicuius.⌉ Septimo de regimine corporis facile resolubilis. ibi ⌊Et illum cuius.⌉ In prima particula dicit primo q olera cholerica sicut allia cepe porri petroselinum nasturtiũ quandoq; plurimum in hyeme cõferunt. Primo quidem quia armant corpora contra frigus. Secundo quia resistũt malitijs aquarum & pruinarum quæ tunc inualescunt propter solis impotentiam ad purificandum aerem & aquas. Tertio quia resistunt multiplicationi phlegmatis & frigori ipsius quod communiter in hyeme abundat & incidunt viscosos humores. Quarto quia aperiunt oppilationes quas suo frigore sæpe inducit hyems. Secundo dicit q sicut olera cholerica quandoq; conferunt multũ in hyeme sic insipida olera, sicut spinachia lactucę violariæ portulacæ multum prosunt in æstate, quia contra æstus corpora nostra armant, choleram reprimunt, sanguinẽ temperant, resolutionibus pl'imis quæ tũc fiunt obstant, neq; putredini sunt ita dispositi vt fructus recentes.

Oleꝝ calorũ vsus.

Olerũ insipidorum vsus.

Quod si alicui necessarium fuerit nutrientia comedere mala, paucis uicibus & non frequentibus eis utatur & cum eis misceat quod sit eis contrarium.

In hac secunda dat duo remedia generalia contra malos cibos cum coactus fuerit aliquis vti eis, vel quia non habet bonos aut satis de bonis, vel quia erubescit alijs comedentibus malos expectare bonos relictis malis, vel quia notari timet de singularitate & leccacitate cum non contentantur aliorum cibis, uel per intemperantiam cogitur friandula lingua ipsius malos præferre bonis vel assumere malos relictis bonis. Primum remedium est raro non frequenter malis cibis vti. Nam qui raro malis vtitur maxime cum delectatione natura corrigit eorum malitiam neq; perdurat, sed qui frequenter malis cibis vescitur acquirit ab eis habitum malitiæ & inde alteratur natura eius iteratis vicibus sicut gutta cauat lapidem. Secundum est q admisceat eis suum contrarium, vt si peccent in caliditate commisceat frigida. Si in frigiditate calida. Si in oppilatione aperitiua. Adde tertium quòd parum ex eis quaq; vice sumat. Iuxta prouerbium. Modicum non nocet nisi modicum, vt natura potentior fiat ad corrigendum malitiam eorum.

Ciborum malorũ sumẽdorum ratio.

Et cui quidem res dulcis nocumentũ præbet acetosa bibat sicut & acetũ & granata et syrupũ acetosum fcm̃ ex uino acri & citonijs & his similia, & usum habeat euacuandi.

In hac tertia dicit primo quòd ille cui dulcia nocent bibat aut comedat aliquid acetosum vt bibat acetum uel comedat grana granatorum acrium vel syrupum bibat acetosum factũ ex vino acetoso & citonijs & similia his,

Ciborum dulciũ correctio.

sicut succum vuæ acerbæ vel succum berberis. Attende quod ex vsu dulcium tria nocumenta timentur in his qui ad ea proni sunt. Primum est fastidium propterea quod dulcia suis caliditate & humiditate leniunt & applanant orificium stomachi inducentes illic dispositionem contrariã inanitioni & corrugationi partis illius quæ sunt causa famis. Secundum est velocitas inflammationis eorum & conuersationis in choleram. Tertium est oppilatio hepatis. Contra hæc tria valent acetosa, quia appetitum sua acetositate prouocant & sua frigiditate inflammationem prohibent & subtilitate suæ substantiæ oppilationes aperiunt. Secundo consuluit vt ille cui dulce nocumẽtum præbet, vsum habeat euacuandi post cõtinuationem dulcium, vt per euacuationem fastidium tollatur & cholericus humor ex dulci genitus euacuetur & hepar oppilatũ aperiatur. Et ad hoc opera sublime pharmacum est reubarbarum cum endiuia & spica & pauco vino albo.

Dulciũ nocumenta.

Et cui acetosum nocuerit post ipsum mel sumat aut uinum antiquum, & hoc quidem faciat ante maturationem & digestionem.

In hac quarta particula dicit quod ille cui nocent acetosa postea sumat mel aut vinum antiquum ante digestionem aut maturationem acetosorum. Attende primo quòd nocumenta aceti & acetosorum prouenire solita in dispositis ad hæc sunt. Primum quidem infrigidatio & desiccatio quibus nocet plurimum naturalibus melãcholicis. Secundum exasperatio gutturis. Tertium punctio orificij stomachi si vehemens fuerit acetositas eius. Quartum constrictio pectoralium & excitatio tussis. Quintum nocere generaliter omnibus membris neruosis & iuncturalibus sua veloci penetratione qua ducunt eis superfluitates & perueniunt ad ea cum suis nocentibus infrigidatione & exiccatione. Et his fere omnibus obuiant mel & vinum vetus præcipue dulce, quia guttur leniunt, os stomachi mulcent, pectus dilatant, tussim non commouent & compescunt, & sua caliditate membra neruosa & iuncturalia confortant. Attende secundo quòd ad obuiandũ nocumentis acetosorum iubet. Princeps post hæc quòd mel assumatur aut vinum antiquum prius quàm compleatur digestio acetosorum in partibus aptis nutritioni vel maturatio in superfluitatibus eorum, quia plurima suorum nocumentorum proueniunt ab eis ante complementum suæ digestionis in stomacho sicut exasperatio gutturis, infrigidatio & exiccatio stomachi, constrictio pectoralium, prouocatio tussis, mordicatio oris stomachi.

Acetosorũ correctio et nocumẽta.

Et similiter unctuosi nocumentum pontico emendat̃ sicut sunt castaneæ & grana myrti & siliquę de syria & anabat & zarore, & amaro sicut enula muraba & salso & acuto sicut caugamach & allijs & cepis & econuerso.

In hac quinta particula dicit primo quòd nocumenta vnctuosorum vt butyri axungiæ medullarum ossium cerebrorum & oleorum corrigũtur quatuor modis. Primo per pontica desuper accepta sicut sunt castaneæ & grana myrti & siliquæ de syria: idest grana xylocaracte de regione syriæ, & anabat: idest mespila vel fructus similis eis & çarore: idest sorbæ, & est fructus similis piro in figura. de quo dicunt quidam quòd non est sorba sed similis sorbæ. Secundo per amara vt sunt absinthium amygdalæ amaræ, nuclei prunorum & persicorum, enula muraba: idest radix enulæ campanæ condita. Tertio per salsa sicut sunt salis species & pisces & carnes in salmuria diu custoditi vel sale plurimo prius conspersi, & caugamach: idest cibaria simplicia & composita quæ comeduntur post cibum sicut cappares & oliuæ. Sic enim exponitur in synonymis Auicen. & in marginali glossa litterę præsentis. Et sub nomine caugamach cadunt etiam acuta quæ post cibum comeduntur ut composta quadragesimalis, anisum cõditum, cinnamomum conditum, & similia. Quarto per acuta ut per allia & cepas, zinçiber & piper, gariophyllos & sinapium. Attende quod nocumenta unctuosorum sunt sedare appetitum inducere nauseam aut fastidium, aut natare in stomacho et esse causa natationis aliorum ciborum tarde descendere cito inflammari. Istis incommodis primo obstant pontica, quia sua ponticitate deprimunt inferius cibos unctuosos & orificium stomachi relaxatum per eos rugant & inaniunt per uiam expressionis & sua frigiditate & terrestreitate prohibent eos inflammari. Amara uero uehementer abstergunt crassitiem unctuosorum a superficie stomachi. Salsa & acuta incidunt & uias reserant unctuosis cibis & reprimunt horum unctuositatem, sicut clare apparet dum linguæ offeruntur unctuosa mixta salsis. Tunc enim tollitur abominatio unctuositatis, & sapor eorum fit gratus gustui. Secundo dicit & econuerso: idest sicut sapor unctuosus emendatur pontico & amaro salso & acuto, sic ponticum amarum salsum & acutum emendari solent unctuoso cibo, quia cibus unctuosus reprimit austeritatem pontici & fortitudinẽ suæ contractionis & expressionis, & uehementiam abstersionis & exasperationis amari & fortitudinem abstersionis & ablutionis & desiccationis salsi, & superabundantiam acuminis & resolutionis & incisionis acutorum.

Vnct rum uoso ctio, corre

Vnctuosorum nocumenta.

Cũ uero alicuius corpus malis fuerit repletum humoribus cum subtilitate ipsum nutriẽtibus laudabilibus copiose ipsum refice.

In hac sexta particula resumit unum quod æqualenter præmisit. §. illo septimæ partis capituli præsentis. Et sępe etiam conceditur ei in cuius corpore mali habentur humores, ut rem bonam largiter comedat & proprie cum non patitur uentrem sibi solui propterea quod est debilis. Resumit inquam ut addat quibus humoribus corpus repletum copiosam exigit & sustinet refectionem. Et dicit. refice copiose cibis laudabilibus corpus repletum malis humoribus subtilibus & cholericis. Cuius ratio tacta est super. §. prædicto.

Et illum cuius corpus ad resoluendum facile fuerit nutri humido quod uelociter digeritur. Galenus inquit humidum nutriens est quod ab omnibus qualitatibus est separatum & est quasi insipidum, quoniam neque est dulce neque acetosum neque amarum neque acutum neque ponticum neque salsum.

In septima particula dicit primo quòd homo de facili resolubilis est nutriendus nutriente humido facilis digestionis. Humido quidem ad reparationem uberem resolutorum & facilis digestionis, quia rarum corpus est debile & debilis digestiuæ, impotens digerere grossa difficilia. Vel quod uerius est quia nutrientia subtilia facilis digestionis sunt conformiora raris corporibus. Et intellige sub hominibus raris pueros & molles delicatos teneros medij caloris & cholericos uehementer extenuatos. Secundo declarat aucto. Galen. quid est hoc humidum nutriens quo isti debent refici dicens. Quod humidum nutriens secundum Galen. est id quod est separatum seu elongatum ab omni excellenti sapore ita quod nec est dulce magnę dulcedinis neq; acetosum neq; amarum neq; acutum neq; ponticum neq; salsum, sed quasi insi-

pidum vel dulcedinis remissæ. Nam qualitas excellens plus attinet medicinæ quàm nutribili humido. Tertio dicit quòd homo rarus melius tolerat nutriens grossum quàm solidus compactus. Et hoc tertium dictum cum primo dicto particulæ præsentis fuit prius tactum §. illo particulæ septimæ capituli istius. Cum vero alicuius corpus rarum fuerit et ad resoluendum facile nutriendus erit ex nutriente humido quod cito digeratur, licet rara corpora magis tolerare possint nutrientia grossa & diuersa. Sed hic ea repetit ut addat secundum dictum declarãs auctoritate Gal. quid est hoc nutriens humidum.

Nutrientia quoque sicca assidue comedere fortitudinem cadere facit & colorem corrumpit & naturam siccat. Et ex unctuoso fit ociositas & aufertur desiderium. Et ex frigido fit ociositas & subtilitas. Et ex acetoso fit senium. Et similiter ex acuto. Et ex salso fit stomacho nocumentum, & salsum etiam impedit oculum. Amplius cum unctuosum nutriens & conueniens comeditur post malum nutriens corrumpet ipsum.

In hac parte decimanona. Primo agit de nocumentis assidue comestionis siccorum & vnctuosorum & frigidorum & acetosorum acutorum & salsorum. Secundo de cibis tarde aut velociter descendentibus. ibi [Nutriens quoq;.] Tertio de necessitate phlebotomiæ laboriosorum grossæ diætatorum post subtile regimen & iratorum. ibi [Laboriosi præterea.] Quarto de nocumento dulcium. ibi [Scire præterea.] In prima particula dicit primo quòd assidua comestio ciborum siccorum primo facit cadere fortitudinem virtutum vel robur corporis maxime virtutum naturalis & vitalis, quia vegetatio & vita in calido & humido consistunt, quibus debilitatis per assiduationem siccorum impossibile est non debilitari virtutem animatam quæ ab eis recipit sanguinem calorem & spiritus vitales ac naturales. Secundo corrumpit calorem corporis eis naturalem, quia floridus calor et viuificus cutis vel superficiei corporis procedit ex affluentia sanguinis exterius & lenitate cutis quas minuit aut tollit assiduatio siccorum. Attende quòd cibaria sicca & his quibus competunt sic describuntur a Galen. libro de virtute cibariorum. Cibaria sicca conueniunt ei in cuius corpore tempore & regione & loco dominatur humiditas. Quorum sunt lentes caules sanich.i. ordeum nouum tostum ante maturitatem, cicera & omne quod assatur & quod frigitur, & omne illud in quo est plurimum vini almuri aceti & sinapij, & caro omnis animalis antiqui. Secundo dicit quòd ex nutriente vnctuoso sicut pinguedine & oleo fit ociositas: idest pigrities corporis et laxitas motuum, quia per assiduationem vnctuosorum relaxantur & remolliuntur nerui chordæ & ligamenta. Et per tale nutriens aufertur desiderium, quia & natat in stomacho & natare facit quæ cum eo ibi sunt. Attende quòd Princ. capitulo tertio tractatus primi secundi cañ. sic describit opera vnctuosi. Et operationes vnctuositatis sunt lenificatio & lubrificatio & decoctio parua. Tertio dicit quòd ex cibis frigidis fit ociositas: idest pigrities & tarditas ad motum, & subtilitas: idest multiplicatio aquosæ humiditatis per viam indigestionis. Sicut enim motuum perfectio & agilitas a calore procedit, sic torpor & segnities a frigiditate. Et sicut digestio quæ calore iuuatur inspissando procedit, sic indigestio quæ fit a frigore sæpe sibi sociat subtilem aquositatem. Attende ꝙ Galen. libro de virtute cibariorum. capitulo sextodecimo. cibaria frigida concedit calidis dicens. Cibaria frigida debent ministrari ei qui calidi est corporis in tempore regione & loco calidis. Deinde tangit hæc dicẽs. Quorum est ordeum & omne quod de eo fit milium panicum bateca: idest melo cucurbita citrulli pruna persica &c. Quarto dicit ꝙ ex acetoso fit senium: idest assidua comestio aceti & acetosorum facit accelerare senium & mortem, quia suis frigiditate & siccitate diminuunt radicale humidum & calorem innatum quæ sunt principia vitæ, & introducunt paulatim propriam senij complexionem. Et de operibus acetosorum dicit Princ. secundo huius tracta. primo capitulo tertio. Operationes acetositatis sunt infrigidatio & incisio. Quinto dicit & ex acuto similiter: idest sicut ex assidua comestione acetosorum fit senium, sic ex assidua comestione ciborum acutorum, quia cibi acuti sicut piperata alliata & species coquinæ vehementer calidæ violentia suæ caliditatis calorem innatum superflue resoluunt, & humidum substantificum tam suo calore ꝙ̃ sua siccitate excessiue consumunt. licet ergo acuta primo occursu calefaciant tandem tamen infrigidant & siccant. Sexto dicit ꝙ assidua comestio salsorum nocet stomacho & oculis. Stomacho quidem superfluitate suæ abstersionis & desiccationis & punctionibus quas infert orificio eius. Oculis vero vaporibus & fumis acutis nitrosis quibus minuuntur humiditates eorum & tunicæ siccantur & corrugantur, vnde perdunt paruitatem visioni vtilem & veluti necessariam. Et de operationibus salsorum dicit Princ. secundo huius. capitulo tertio. Operationes salsedinis sunt abstersio & ablutio & exiccatio, & prohibet putrefactionem. Septimo dicit ꝙ cibus vnctuosus ex se laudabilis & conueniens quando comeditur post malum nutriens corrumpunt ipsum, quia & natat in stomacho & malum præmissum quodammodo subleuat quo fit vt vterq; male digeratur. Sed cõtra, dictum est parte. 18. capituli præsentis. nocumentum vnctuosi emẽdari pontico amaro salso et acuto, & econuerso. ergo cum his nutrientibus quæ sunt mala: quia distemperata conueniunt unctuosa quatenus corrigant suæ qualitatis excessum. Dic primo ꝙ per malum nutriens potest hic intelligi nutriens paratum putrefactioni, sicut lac malum oua & pisces non bene recentes. Dic secundo ꝙ si sub nomine mali nutrientis compræhendantur pontic ũ amarum salsum & acutum, adhuc verificatur ꝙ vnctuosum super aliquod horum ilico receptum corrumpit ipsum, propter rationem dictam, sed præassumptum vel decenter ei admixtum cum moderamine corrigit ipsum propter contrarietatem eius cum pontico amaro salso vel acuto tam in qualitatibus ꝙ̃ in operibus.

Siccorũ ciborum nocumenta.

Vnctuosi nocumẽta

Frigidorũ ciborũ nocumenta.

Acetosorũ nocumẽta

Salsorũ nocumenta.

Nutriens quoque uiscosum est tardius ad descendendum, & similiter citrulli cum suis corticibus uelocius descendunt quàm excorticati & similiter panis cum suo furfure uelocius descendit quàm cribellatus.

In hac secunda dicit primo ꝙ nutriens uiscosum vt carnes porcinæ caseus anguillæ tardius descendit in stomacho & a stomacho ꝙ̃ non viscosum. Cuius ratio est duplex. Vna est tarditas & difficultas digestionis eius, quia sua viscositate fortiter resistit diuisioni eius a calore digestiuo. Altera est, quia sua viscositate adhæret lateribus vasis continentis, & sicut nutriens viscosum est tardi descensus a stomacho, sic chylus eius tardæ penetrationis ad hepar, & humor eius tardæ penetrationis ad mẽbra. Secundo dicit ꝙ citrulli cum suis corticibus comesti sunt uelocioris descensus ꝙ̃ excorticati. Cuius ratio, est, quia in corticibus citrullorum est quedam uis abstersiua cooperaus ad descensum facilem & penetrationem. Cuius rei signum est, ꝙ si cum corticibus citrullorum fricueris maculas cutis earum fœditas minuetur. Tertio

Viscosorũ nocumẽta

dicit ꝙ panis comeſtus cum furfure ſuo velocius deſcendit q̃ cribellatus: ideſt confectus ex tenui farina a ſuo furfure per cribrum mundata. Huius rationem reddit Gal. primo de alimentis, capitulo ſecundo dicẽs. Et ſi quis frumentis molitis ſequeſtrauerir ſubtiliſſimam farinam & ex reliquo fecerit panes qui nominantur furfurei paucitatem nutritionis ipſorum experitur. Superfluum autem facient in ventre multum & propter hoc ſecedunt de facili, ſimul autem & quia abſterſiua virtute participat furfur, merito ſegregatio ipſorum fit velox inteſtinis prouocatis ad egeſtionem.

Laborioſi præterea regimen cum ſubtiliatur & poſt rem comedit groſſam ſicut rizum cum lacte poſt famem acuit ſanguinem & fit ut ipſe ebulliat unde minutionis prouenit neceſſitas, licet parum ſit ex quo fuit minutus, & ſimiliter iram habens.

In hac tertia dicit primo ꝙ quando homo laborioſus fortis exercitij ſubtiliat in primis ſuum regimen ita vt ſępe fameſcat, poſtea comedit ſuper famem eius groſſum nutriens vt riçum cum lacte, generatur inde ſanguis acutus & ebulliens in ſe propter caloris acumẽ tam a fame quàm a labore. Et huic eſt neceſſaria minutio ſanguinis dato quòd ex proximo fuerit phlebotomatus, quia quando ſanguis ebulliens acutus in corpore incipit multiplicari niſi minuatur & euentetur cito febrem generat. Secundo dicit quòd ſicut laborioſus groſſæ diætatus poſt ſubtile regimen indiget phleboromia, ſic homo iratus, quia ira eſt ebullitio ſanguinis circa cor leuiſſime perducẽs ad febrem niſi aliquid inflammati ſanguinis minutione detrahatur.

Scire præterea debes quòd dulce nutriens rapit natura antequam matureſcat & digeratur & corrumpit ſanguinem.

Dulciũ nocumenta.

In hac quarta dicit ꝙ natura rapit auide dulces cibos a ſtomacho ad hepar priuſquam digeratur quod in eis eſt vtile chylificationi & antequam maturetur eorum ſuperfluitas propter delectationem eius maximam in connaturalitate dulcium, & ideo dulce nutriens corrumpit ſanguinem, quia replet ipſum aquoſitate indigeſta ex qua redditur aptus ebullitioni & putrefactioni. Attende primo ꝙ opera dulcis ſic meminit Princeps ſecundo huius. capitulo tertio. Operationes autem dulcis ſunt digeſtio & lenificatio & multiplicatio nutrimenti, & natura diligit ipſum & virtus attractiua attrahit ipſum. Attende ſecũdo ꝙ dum dicitur hic ꝙ dulce nutriens corrumpit ſanguinem intelligitur id de dulci in ſummo qualia ſunt congelatum vuæ permaturæ & mel & vinum quod vulgo muſcadellum dicitur. Nam dulces cibi moderatæ dulcedinis cæteris ſunt aptiores ad generationem boni ſanguinis.

Nutrientium quocꝫ iudicia quando fiunt ex parte compoſitionis ipſorum. Experimentatores nancꝫ indi & alij dixerunt quòd lac cũ rebus acetoſis edendum non eſt, necꝫ piſces cũ lacte, quoniam inde ad ægritudines perueniturpermanentes ſicut lepra, necꝫ comedi debet meſt cum raffanis necꝫ carnibus uolatiliũ, necꝫ ſanich poſt rizum cum lacte, necꝫ in pulmento ponatur oleum aut res unctuoſa quæ in æneo ſtetit uaſe, necꝫ comedatur aſſatura quæ fuit aſſata ſuper prunas reſin.

In hac parte vigeſima. Primo agit de iudicijs nutrientium ex parte compoſitionis uel coaſſumptionis unius cũ altero & modorum præparationum ſuarum. Secundo de duobus modis nocumentorum diuerſorum ciborum & qualiter veteres circa hæc ſe habuerũt. ibi ⌊Cibaria quoque.⌉ Tertio de meliori hora comedẽdi in æſtate. ibi ⌊Et in æſtate.⌉ Quarto de nocumento tolerantiæ famis. ibi ⌊Famẽ quocꝫ.⌉ In prima particula dicit primo ꝙ iudicia nutrientium quãdocꝫ trahuntur ex parte compõnis vel præparationis ipſorum. Et circa hoc dat ſex regulas.

Preparationis ciborũ regulæ. 6.

Prima eſt. lac non eſt comedendum cum rebus acetoſis ſicut experimentatores indiæ & alij experientijs edocti certificant. Et id nobis ſenſibiliter apparet. Nam modicum aceti lacti ĩtromiſſum velociter diſſoluit & coagulat ipſum. Secunda regula eſt. piſces non debent comedi cum lacte, quia generantur inde manſiuę ægritudines. ſ. habituatæ & inſanabiles ſicut lepra, quia ſe inuicem corrumpunt, ita vt ad quartam digeſtionem perueniẽtes nõ ſint immunes ab omni corruptione, ſed paulatim alterẽt colorem & ſubam cutis & membrorum. Et hac de cauſa multiplicantur leproſi in partibus flandiæ çelandriæ & hollandiæ cooperantibus ad id ſalſis & acutis balneis & ſtuffis poſt comeſtionem quibus ſæpe vtunt̃. Tertia regula eſt. meſt. i. lac acetoſum coagulatum non eſt comedendum cum raffanis. Necꝫ meſt eſt comedendũ cũ carnibus volatilium. Ratio primi eſt, quia lac acetoſum coagulatum eſt groſſum oppilatiuum difficilis digõnis tardi deſcenſus. ſed raffani virtus eſt calida ſubtiliatiua aperitiua pungitiua. Iuxta illud Gal. 2. de alimentis cap̃. 67. Radix vero eſt eorum quæ comeduntur quotidie ut obſos. i. ſalſamentum magis q̃ alimentum ſubtiliatiuæ virtutis ens & ipſa videlicet cum hoc ꝙ calefacit manifeſte, præualet. n. pungitiua qualitas in ipſa. Si igit̃ raffani cũ lacte acetoſo coagulato edantur facient ipſum deſcendere ante ſui digõnẽ, & penetrare in uias capillares in quibus ſua uiſcoſitate adhærebit & vehemẽter oppilabit eas ita ut uix poſſit oppilatio ſolui vñ forte ſequetur icteritia uel hydropiſis. Eſt & aliud in raffano malum. ſ. ꝙ in eo eſt ſubſtantia quæ eſt velox ad putrefaciẽdum vt dicit Princeps. 2. cañ. cap̃. de eo. Sed inſtabit aliquis quia de raffano cõmuniter dicitur ꝙ non digeritur ſed digerere facit, cũ igit̃ meſt ſit ualde difficilis digõnis raffanus ei permixtus ſubtiliando & incidendo ipſum cooperabit̃ ad digõnẽ eius.

Item mos eſt apud plurimos comedere raffanos poſt cibos groſſos ut digõ eorum inde iuuetur. Ad primũ dic ꝙ licet raffani cum meſt comeſti ſubtilient aliqualiter & incidant ipm̃, non tñ ſufficienter & præter hoc ingerunt mala ſuperius tacta. Ad ſecundum dic ꝙ mos ille reprobatur a Gal. 2. de alimentis. cap̃. 68. dicente. Admirari autem eſt & medicoꝝ & idiotarum illos qui poſt cœnã crudas comedunt ipſas bonæ digõnis grã. Ipſi quidẽ. n. aiunt habuiſſe ſufficienter huius experientiam. Qui autẽ imitati ſunt ipſos oẽs læſi ſũt. Sed ratio quare meſt nõ eſt edendum cum carnibus volatilium eſt, quia carnes volatilium ſua ſubtilitate prius digeſtæ ſunt q̃ meſt incipiat digeri. Aut igitur penetrabunt & tunc ducent aliquid ex meſt indigeſtum. Aut ꝓhibebuntur penetrare per obſtaculum meſt, & tunc corrumpentur & corrumpent meſt.

Quarta eſt ꝙ ſanich. i. ordeatum non eſt comedendum poſt riçũ coctũ cum lacte. Cuius rõ eſt, quia riçũ in lacte coctum eſt groſſum oppilatiuũ difficilis digõnis. Ordeatum vero ſubtile lubricum cito digeſtibile. Quod cum ita ſit ordeatum multo citius riço digeſtum ꝓhibetur trãſire per riçum cum lacte quare corrũpit̃ & corrumpit ipſum. Attende primo ꝙ ſanich generali noĩe dr̃ de quolibet grano panico & fructu comeſtibili fracto & macerato in aqua pl̃ima. Iuxta id inuenies in pl̃ibus locis cañ. iſtius & alioꝝ librorum medicinæ ſanich tritici, ſanich ordei, ſanich riçi, ſanich milij, ſanich pomorum, ſanich piroꝝ.

Sanich qd

pirorum. Sed sanich secundū Almā. cap. de fluxu ventris fit quando ordeum fractum operitur aqua & bullit vsque ad spissitudinem aquæ, deinde colatur, & quod descendit est sanich. Et istud est ordeatum seu ordeum mundatum, quod valde laudatur in acutis passionibus. Ianueñ. vero super illo verbo sanich ait. Verum vt accepi aperitissimis orientalibus sanich vocatur cum accipitur ordeum nouum antequam plena maturitate induretur & ponitur in vase æneo vel terreo & super ignem leuiter torrefit, deinde tusum ventilatur donec totus cortex abscedat, deinde frangitur in frustra sicut id quod far dicimus. Attende secundo quòd communiter vbi in libris translatis ab arabico sanich scribitur, in translatis a græco loco eius scribitur polenta quæ etiam græce alphita dicitur. Quinta est quod oleum vel alia res vnctuosa sicut axungia vel butyrum quæ stetit in eneo vase non ponatur in pulmento nec immisceatur cibis gratia frixuræ vel aliter. Huius rationem reddit Prin. secundo huius cap. de ære dicens. Oportet quidem vt caueatur vsus dimittendi illud in quo est salsedo aut amaritudo aut pinguedo, sicut sunt olea & carnes, aut acetositas aut dulcedo in vasis æris & bibendi ex eis. Ipsa enim, scilicet vasa æris transmittunt proculdubio çingariam: idest diffundunt in ea quæ continent ex dictis eruginem æris, & çinçar, idest erugo eris est venenum. Sexta est, assaturæ non sunt comedendæ neque ex carnibus neque ex piscibus quæ fuerunt assatæ super prunas resin idest pentadactyli seu cathapuciæ maioris quæ & kerua dicitur. Et est arbor in magnitudine ficus paruæ habens folia similia folijs dulli idest platani, vt ait Serap. cap. de ea. Hec arbor est de genere medicinarum laxatiuarum venenosarum, cuius prunæ diffundunt aliquid sue venenositatis in carnes aut pisces qui super eos assantur.

Cibaria quoque diuersa a duabus impediunt partibus. Vna earum est propter diuersitatem eorum in digerendo, & quoniam quod ex eis est digestum ei admiscetur quod non est digestum. Et secunda quoniam aliquis plus potest ex eis comedere quam ex uno cibario. In tempore quoque antiquo qui exercitabantur iā fugerunt ab hoc. Contenti enim erant solius carnis comestione in mane & solius panis in cœna.

Diuersorū ciborum nocumēta.

In hac secunda dicit primo quòd diuersitas ciborum in eadem mensa vtplurimum carnium differentium multum vel plurium piscium vel plurium fructuum nocet duobus modis. Vno quidem propter diuersitatem massæ cibalis ex qua duo surgunt. Primum est difficultas maior in digestione ipsius. Secundum est digestio quarundam partium eius longe ante alias vnde sese mutuo impediunt. Alio modo quia communiter plus comedunt homines ex diuersis cibarijs quàm ex vno, reuiuiscit enim quodammodo appetitus nouis sibi presentatis ferculis. Secundo dicit quód tempore antiquo homines exercitijs dediti ita attente fugerunt a diuersitate cibariorum quòd contentabantur comestione solius carnis in mane, scilicet hora prandij, & comestione solius panis i cœna. Sed mos inoleuit istis temporibus cum singulis ferculis comedere panē, nec sapere videtur cibus sine pane, immo quisque cibus cū pane censetur velut vnum ferculum, & in his maxime cōsuetudo attendenda est & obseruanda.

Et in æstate quidem melior comedendi hora existit quæ est frigidior.

In hac tertia dicit quòd hora melior comedendi tempore æstiuo est hora magis recens seu minus calida, videlicet antequam super nostrum hemisphærium sol multum eleuetur. Tali nanque hora magis viget appetitus, virtus digestiua validior est nondum resoluta calore solis. Et per cibum tunc sumptum aptius occurritur caloribus venturis, supposito quòd tempus hesternę comestionis sic fuerit ordinatum quod hora diei recentiori digestio cibi hesterni completa fuerit & iam instet tempus nouæ cibationis.

Famem quoque tolerare stomachum quandoque malis replet pluribus.

In hac quarta dicit quòd tolerare famem quandoque replet stomachum malis puribus: idest saniosis humoribus vel putridis aut aliter corruptis, quia stomachus denegato sibi cibo ab extra trahit a membris, quæ cibo egentia sicut stomachus non sinunt abire bonos humores sed malas putridas superfluitates. Idem memoratum est parte secunda præsentis capituli sub istis verbis. Tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Et hic repetitur vt altius menti hæreat. Et additur quandoque propterea quòd sæpe tolerantia famis phlegmaticis prodest, & causa huius supra tacta est.

Amplius scire debes quod alcubeb cum digeritur multi existit nutrimenti, sed tarde descendit & in monoculo moram facit.

In hac parte vigesimaprima primo agit de alcubeb. secundo de surabes. ibi. Et surabes. Tertio de prohibitione vuarum & permissiōe granorum granatorum post capita assata. ibi. Ex hominibus. Quarto de tanç & pullo eius. ibi. Scire quoque debes. Quinto de meliori modo assationis gallinarum. ibi. Ex gallinis. Sexto de iuribus pulli & gallinæ. ibi. Et etiam scire debes. Septimo de hædo. ibi. Hędus preterea. Octauo de agno. ibi. Et agnus. Nono de çebrabegi. ibi. Zebrabegi quoque. Decimo de allues. ibi. Allues quoque. Vndecimo de comparatione nocumenti panis ad nocumentum carnis. ibi. Amplius scire debes. In prima particula dicit quod alcubeb est multæ nutritionis dum bene digeritur, sed descensus ipsius est tardus & protrahit moram in intestino monoculo. Et est alcubeb nomen arabicum significans carnem super prunas assam. Et est cibus plurimum vsitatus in his bassis regionibus apud caupones & tabernarios ad quos affluentes mane lecatores ut desiderium bibendi excitent laminas tenues porcinæ carnis dictas carboneas prunis supponunt quas non bene coctas cum pane comedunt & vino sepeliunt, & tarde descendunt, tum quia grossæ, tum quia viscosę, tum quia difficiles digeri. Et quia morantur in monoculo, scilicet in primo grossorum intestinorum quod & saccus dicitur manica & orbus non competunt constipatis neque dispositis ad colicam. De hoc dicit Rasis quarto Almansoris. Caro super prunas assata multum nutrit, corpus nāque corroborat atque velociter nutrit. Hæc etiam eis qui multum sanguinis fluxum perpessi sunt confert. Tarde tamen digeritur, atque vix vnquam tota omnino digeritur. Quæ neque post alium sumenda est cibum neque cum ea alius sumi debet cibus, sed sola omnino est sumenda. Et donec digesta sit nullus alius sumat cibus. Post cuius comestionē potus sumendus non est nisi in parua quantitate maxima tamen cogente necessitate.

Assæ carnis vsus & nocumēta.

Et surabes est nutriens bonum, cumque in ipsa fuerit cæpe uentositates expellet, &

cum cæpe non fuerit in ipsa commouebit uentositates.

In hac secunda dicit primo ꝙ surabes est cibus boni nutrimenti,& dicitur aliter taphea, & est ius carnium aut piscium conditum sine çucccharo & alio dulcore, anheto & sale imissis cum olo pauco quod a Gal. quarto de regimine sanitatis. cap. 15. ius albū dicitur. Secundo dicit ꝙ si isti brodio cæpe fuerit immixtum educet uētositates, si nō, commouebit & suscitabit eas. Et secūdo huius cap. de cæpe ait. Et çicubiça cum cæpe minus est inflatiuum eo ꝙ est sine cępe. Et per çicubiça intelligit surabes. Cuius ratio est, quia cępe lenit ventrem & comestum expellit nocumentum ventositatis venenorum, vt ait Prin. dicto caplo. Sed contra. cępe generat ventositates vt ait Serap. in aggregatore. cap. de cępe auctoritatibus Gal. & Diasc. ergo mixtum surabes reddet ipsum magis multiplicatiuum ventositatum. Dic primo ꝙ cæpe coctum in surabes est minus ventosum multo q̃ sit crudū. Dic secundo ꝙ licet cępe etiam in surabes generet vētositates aliquas ipsas tamen laxando educit.

Iuris albi nutrimētū.

Ex hominibus præterea sunt qui putāt uuas post capita assata utiles existere, sed non est quemadmodum existimant, immo uehementer sunt malæ, & similiter nabit. Sed comedenda sunt talia qualia sunt grana mali granati absque suis ossibus.

In tertia primo dicit aliquos putasse quòd vuæ comestæ post capita assata vt vituli aut hædi sunt bonæ, & utiles, sed non est ita, immo vehementer nocent, quia capita animalium. s. cerebrum & carnes circūuicinæ ei assata et comesta sunt phlegmatica & viscosa difficilis digestiōis & tardi descensus. Et vuæ supercomestæ cito digerūtur, & nequeuntes transire propter capita præcomesta supernatāt alijs & corrumpuntur & corrūpunt alia, & effumāt ad caput suscitātes dolorem capitis & inquietudinem. Et si aliquando fuerint inuentæ contulisse per accidens fuit. s. dum sibi viam inuenientes inter parietes stomachi & capita comesta lubricabant inferius cum capitibus & per fluxum ventris alleuiabantur stomachus & viscera. Secundo dicit ꝙ nabit similiter est malum post capita assata sicut vuæ. Et est nabit potus qui fit ex dactylis & ficubus vel ex alijs ab vuis. Talis autē potus sua ventositate natat in stomacho & natare facit capita comesta qbus superbibitur, & sua dulcedine oppilat hepar sicut & chylus ex capitibus genitus, & sic addit in malitiam. Tertio dicit ꝙ post capita assata comedenda sunt siue sugēda grana granatorum acetosorum sine transglutōe suorum ossium seu lapillorum, quia cerebra comesta cum carnibus mollibus quę sunt iuxta ea faciunt nauseam & delēt appetitum, & succus granorum granatorum acrium tollit utrūque horum, os stomachi roborat, fumos a capite prohibet & cooperatur ad descensum cibi. Præterea inest ei mirabilis proprietas in prohibendo corruptiones ciborum & humorum in stomacho. Sed contra. iste succus est substantiæ facilis digestionis. digeritur ergo prius q̃ capita, & cum transire non possit corrumpetur & corrūpet alia. Dic ꝙ hic non sumitur via cibi sed in pauca quantitate via medicinę, & cum expleuerit iuuamenta sua vel faciliter resoluetur vel immiscebitur alijs absq; corruptione ꝓpter ineptitudinem eius ad eam.

Nabit qd.

Scire quoque debes quòd tanz est sicca & constringit uentrem, sed pullus est humidus et uentrem soluens.

In hac quarta particula dicit primo ꝙ tanç est siccę cōplexionis comparatione ad hominem qui ꝓ cibo ea vtitur & constringit ventrem. Et est tanç auis in palato habens dentes. s. anser aut auca, & est de genere auium aquaticarum cuius carnes grosse superfluicę sunt difficilis digestiōis declinantes ad melancholiam. Secundo dicit ꝙ plus tanç scilicet anserulus est humidæ complexionis & soluens vētrem, & hæc humiditas & solutiua vis insunt ei ex humiditate cōnaturali adolescentię seu primę ætati. sicut. n. boue uitulus & hirco hædus humidiores sunt & labiliores, sic anseruli aucis, hoc excepto ꝙ anseruli quadam maiori viscositate participant propter naturam suæ aquacitatis.

Aquaticę aues et anseres.

Ex gallinis uero assatis melior est quæ in uentre hædi aut agni assatur, quoniam eius cōseruatur humiditas.

In hac quinta particula dicit ꝙ meliores ex gallinis assatis sunt hæ q̃ assantur in ventre hędi aut in ventre agni, quia ꝑ hunc modum prohibentur a desiccatione supflua ignis, & conseruatur in eis sua naturalis humiditas. Sed attendere oportet ꝙ venter agni vel hędi sit optime mundatus. Et id maxime fieri conuenit in macris gallinis non habentibus pinguedinem & humiditatem sufficientes ꝓtegere eas a penetratione violenta & arefactione ignei caloris. Et sub gallinis intellige si vis fæmellas perdicum & faseanorum quę sunt gallinę deserti.

Et etiam scire debes quòd ius pulli uehemēter temperat humores & plus etiam quàm ius gallinarum, sed tamen ius gallinarum est magis nutriens.

In hac sexta particula dicit primo ꝙ ius pulli. i. colatitiū vel aqua decoctionis eius vehemēter temperat humores sic ꝙ calefacit infrigidatos & infrigidat calefactos, & ex se generat temperatum sanguinem bonum clarum mundum. Secundo dicit ꝙ ius pulli plus temperat humores q̃ ius gallinæ, quia minus habet de inflāmabili pinguedine, & calor pullorum est minus acutus propter humiditatem ętatis hebetantem eum. Et ideo ius pulli magis conceditur in acutis febribus q̃ ius gallinę. Tertio dicit ꝙ ius gallinarum est nutritiuus q̃ sit ius pulli, quia est carnosius spissius & pinguius sicut docet experimentum.

Ius pulli et gallinæ.

Hædus præterea cum fuerit frigidus erit melior propterea quòd eius quiescit uapor.

In hac septima particula dicit ꝙ hædię carnes sunt meliores esui fridę q̃ calæ, propterea ꝙ in frigidis iam vapor quiescit & resolutus est. Attende ꝙ hoc totum genus animalis abundat in fumis aut vaporibus fœtidis, & id maxime manifestatur in hirco & sanguine eius, postea in capra, minus vero in hædo. Et talis vapor se plus manifestat in carnibus horum qn̄ calidę sunt & pori aperti.

Hędi caro.

Et agnus cum est calidus est melior, propterea quòd ipsius malus odor resoluitur.

In hac octaua ꝑticula dicit ꝙ carnes agni sūt meliores esui calę q̃ fridę, quia calor ignis relictus in eis tollit & resoluit odorē malū ꝓprię substantiæ silem pinguedini refrigeratæ reptū in eis ex abūdātia humiditatis & unctuositatis sanguis. Et talis odor nō inuenit in suba carniū hædi q̃ siccę sunt de se sed in hūiditatibus fluētibus earū ꝓpterea calor detegit fœtorem harum, frigus vero tollit vel occultat, & econuerso fit in mutoninis seu agninis carnibus.

Agni caro.

Zebrabegi quoque cū calefactis datur non oportet ut sit in eo crocus, sed cum non calefactis in eo esse debet crocus.

In hac

In hac nona particula dicit ꝙ in çebrabegi non debet misceri crocus quando datur supercalefactis vel febricitātibus, augmentaret enim discrasiam ipsorum. Sed non calefactis cum croco dandum est, quia crocus cordialis est, & hominem hylarē reddit. Sed sub pauca q̄titate debet immitti cibis vel per se assumi, quia multum ex eo est uenenum. Iuxta illud Prin. 2. huius. cap̄. de eo. dr̄ ꝙ tres aurei de ipso interficiunt lętificando. Et est aureus pondus. drach. j. & . ß. Et est çebrabegi caro cocta cum aqua, cui postea admiscentur acetū & crocus. Et est frīda q̄ sanguinē & choleram reprimit rubeā, atq; calīm hn̄tibus hepar, nec nō his qui in hepate oppilationem atq; ícteritiā & febres patiuntur confert, phlebothomatis quoq; auxilium p̄stat. His vero qui catarticum hauserunt vel qui ī neruis læsionem patiunt̄, siue q corpora habentes macra & debilia necesse hn̄t ea corroborare atq; impinguare, nocumentum tribuit, desiccat. n. & subtiliat. Carnium vero & sanguinis habentibus multitudinem, atq; his quibus sanguinis & choleræ rubeæ multitudo nocet congruit, ventrem stringit, teste Rasi quarto Almā. cap̄. de virtutibus carnium ex artificio.

Zebrabegi quid.

Allues quoque licet ex zuccharo fiant sicut pheludes, malę tamen sunt propterea quòd oppilationes faciunt & sitim.

In hac decima particula dicit ꝙ allues sunt malę ꝓpter oppilationes quas faciunt & sitī quā incidunt, licet ex çuccharo fiant sicut pheludes. i. penidię q̄ conficiuntur ex çuccharo cocto, multum elaborato cum flore amidi, donec sit ꝓtensum ad instar chordæ tracto eo ex clauo parieti affixo. Tunc q̄dē inciditur cum forcipibus per petias p̄uas siles glandibus, & sic reseruatur. & petiæ tales penidię dicunt̄ quę multum valent in asperitate gutturis & tussi & pleuresi & periphleumonia maturantes materias pectoralium & facilitantes sputum. Sed allues sunt confectiones ex pasta açima & çuccharo aut melle, sicut nebulæ oblatæ crispulæ quæ ex pasta sua açima vias oppilant, & ex facili conuersione earum ad choleram ꝓpter suam nimiā dulcedinem sitim efficiunt.

Pheludes.

Allues.

Amplius scire debes quòd impedimentū panis cum nō digeritur est. Sed carnis impedimētum cum non digeritur est minus hoc.

In hac vndecima particula dicit prīo ꝙ nocumentum ex pane ꝓueniēs qn̄ nō digerit̄ est p̄rimum. vnde dici solet. Oīs repletio mala, panis aūt pessima. quia stō diu iniacet grauans ipsum plurimū, & opprimit pectoralia. Qd̄ si descenderit tandem de stō non bn̄ digestus oppilabit hepar & meseraicas. Secundo dicit ꝙ nocumentū ex carne ꝓueniens cum nō digerit̄ est multo minus nocumēto panis, quia carnes plus proportionant̄ humano corpori et minus p̄mūt pectoralia. Et si transeant indigestę ad hepar vel meseraicas minus stabiles & magis curabiles oppilationes inducent q̄ panis trahentibus mēbris auidius succum carnis propter similitudinem q̄ succum panis.

Idem Iacobus de partibus super hoc caplo. viij.

De regimine aquæ & uini Cap. viij.

COmplexionibus temperatis aqua conuenientior est quæ in frigiditatis fortitudine temperata existit, & cuius infrigidatio cum niue deforis fit, & præcipue si nix mala fuerit. Et in niue ēt bona huiusmodi extat dispositio, quoniā qd̄ ex ea resoluitur neruis & membris anhelitus nocumentum facit & omnibus interioribus et neq; tolerat eam nisi uehementer sanguineus. Quod si nō ilico nocumētū alicui fecerit, secundū lōgitudinē dierū faciet cū in ānis ꝓcesserit.

In hoc caplo prīo agit de regimine aquæ, secundo de regimine vini. ibi⌊ Vinum uero album. ⌉ Prima pars est præsens textus. In prima parte agit de aqua quæ conuenit complexionibus temperatis. secundo tangit opinionem quandam circa mixtionem aquarum remittens nos ad priora super electione & correctione aquarū. ibi⌊ Empyricorum autem. ⌉ Tertio de nocumento aquæ bibitæ quando non conuenit, & de modo succurrendi necessitati eius & occurrendi suis nocumētis. ibi⌊ Scias autem ꝙ bibere. ⌉ Quarto de remedijs contra mendosam sitim, & malo quod sequitur obediendo ei. ibi⌊ Et siti quidē mendosa. ⌉ Quinto de effectibus aquæ secundum qualitates eius primas actiuas. ibi⌊ Multam quoq; aquam. ⌉ In prima particula dicit primo ꝙ aqua plus conueniens temperatę complexioni est q̄ temperata est in fortitudine frigiditatis. i. non frigida vehementer vt nix, nec veluti tepida, sed sensibilis frigiditatis, & illa cuius infrigidatio fcā est cum niue nō aq̄ immixta, sed adhibita de foris per medium vasis maxīe si mala est hmōi nix, vel q̄a fit ex uaporibus corruptis, vel q̄a cecidit supra malas plantas vel in locis infectis. Secundo dicit ꝙ in niue ēt bona talis est dispō vel ꝓprietas, ꝙ aqua resoluta ex ea nocet neruis & mēbris anhelitus & oībus interioribus, nec sustinet aliq̄s ītristant̄ sine nocumento talis aq̄ potū nisi vehement̄ sanguineus fuerit. Et si cui alteri vtentium nūc non nocuerit in processu tp̄is nocebit p̄l'm. De talibus aq̄s dicit Gal. libello de aq̄s cap̄. 5. Quæcunq; vero sunt a glatie & niue dissolutæ malæ sunt. Nā qn̄ cōgelant̄ exprimit̄ ab eis id qd̄ est subtilissimum, & sunt durę & in frigiditate excedētes. Dura āt aqua & frigida neq; ad digestionem neq; ad urinatiōem est idonea: mala vero est pectori & lateribus, & spasmos suscitat & tetanos & eruptiones in thorace & spuitiones sanguineas & empymata, & permanet secundū ventrem multo tempore gurgulationes ibi operans.

Aqua temperato optima.

Empyricorū autē quidam dixerunt quòd inter aquam putei & fluminis non est faciēda coniunctio, nisi dum una earum descenderit. Et aquæ quidē electionem iam demonstrauimus, & silr̄ emendationē eius quæ ex ea mala est, sed tamen si aceto admisceatur rectificatur.

In hac secunda particula dicit primo aliq̄s empyricoꝝ dixisse ꝙ aqua putei non ē permiscenda aq̄ flumīs ī eadē refectione neq; vna alteri super bibenda donec altera earum descenderit a stō. s. Nec videtur hoc empyricum penitus carere ratione, quia sicut diuersitas ciborum est stō grauis conturbans ipsum: sic diuersitas aquarū de quibus altera velociter descendit altera tarde. Attende ꝙ empyrici dn̄r qui relictis causis & eēntijs morborum signis & curis intendunt, vel per proprias experientias, vel per experientiam suoꝝ p̄decessorum vel argumento a simili. Iuxta illud Gal. lib. de ītroductione medicoꝝ. cap̄. tertio. Empyrica vero secta quæ ad concursus symptomatū. i. accn̄tium incidētiū in ægrotantibus aspicit, & attendens ad symptomata conferentem curam obseruat, neq; passionem scit neq; cās inquirit, sed est contenta eorū quæ in symptomatibus secundū experientiā afferuntur. vsu vtit̄ autem & hystoria præexpertorum & simili transitiōe ab experto ad inexpertum. Hæc Gal. ibi. Deinde subdit principales intētiones empyricę sectę dicēs. Caracteriçāt igr̄. i. insigniūt vel cōstituunt & empyricā heresim. Hęc Gal. Primum quidem ad concursus aspicere symptomatū, et neq; ad passionē neq; ad causam. Secundum vero in concursibus obseruatio eorum quæ per experientiam cōgruunt. Tertium hystoria præexpertorum. Quartū

Empyrici qui.

autem ſimilis tranſitio, vt ſi quis concedat alicui ſpeltam quam non expertus eſt propter ſimilitudinem eius cum frumento per experientiam ſibi cognito. Secundo dicit hic. Prin. iam ſe prius demr̄aſſe electionem & correctionem aquarum. ſ. primi. 2. doc. 2. ſumma. 1. cap. 16.

Aq̄ malę correctio.

Tertio dicit ꝙ ſi aliqua mala aqua cũ aceto permiſceat̄ rectificatur inde, quia frequentius aqua potabilis vel eſt mala ꝑꝑ groſſitiẽ & tarditatẽ deſcẽſus eius a ſtomacho, vel quia diſpoſita eſt ad putrefactiõem. Acetũ vero ſubtiliat plurimum & a putredine vehementer præſeruat.

Scias autem ꝙ bibere aquã cum aliquis eſt ieiunus & poſt exercitium & balneationem & proprie uentre uacuo & ſimiliter ſiti mendoſæ nocturnæ obedire, quemadmodum crapulatis accidit & ebrijs, & cum natura in digerendo nutriens ſtudet ſatietate aquæ iam ſufficienter præcedente uehementer eſt impediẽs. Et ſi multa quidem fuerit neceſſitas oportebit ut in aere frigido temperetur & collutiõe oris cum aqua frigida. Deinde ſi hoc non ſuffecerit cum uaſe bibat ſtricti orificij, licet hoc quandoque ebrio conferat & non impediatur a potu aquæ ieiunus. Quod ſi quis ieiunus abſtinere non poterit quin aquam bibat, & proprie poſt exercitium bibat prius uinum cum aqua calida temperatum.

Aq̄ potus ꝓcipue noxius qñ.

In hac tertia ꝑticula prĩo tangit qnq; caſus ĩ qbus potus aq̄ eſt uehement̄ ĩpediẽs & nociuus. Primus eſt in hoĩe ieiuno, tũc. n. libere penetrat aq̄ bibita nullo ĩpedita retinaculo vſque ad ĩtima mẽbroꝝ principaliũ mortificans ſuum calorẽ innatũ. Secundus eſt in exercitato forti exercitio, & ſil̄r ſtatĩ poſt coitũ. Nã tũc pori corꝑis ſunt multũ apti, quare penetrat aqua in ꝓfundo membrorũ.

Tertius eſt poſt balneationẽ maxime qñ fit hęc balneatio ventre vacuo, tũc. n. viæ ſunt vehement̄ apte, quare lædens penetrat aqua ut dcm̄ ẽ. De tali potu aq̄ dicit Pri. quarti. 6. ſũma. 2. ca. vltio. Ex potu illius in ieiuno & poſt balneũ & coitũ timet̄ corruptio cõpl̄onis & hydropiſis.

Quartus ẽ bibere aquã frĩdã obediẽdo ſiti nocturnę mẽdoſę. Nã ꝑ eius potũ ꝓhibent̄ reſolutio & digõ hũoris ſalſi vel vini fortis vel alterius acuti faciẽtis ſiti, & cito poſt potũ reuertitur ſitis ita fortis ut añ. Quintus eſt potus aq̄ dum nã ſtudet in digerendo cibũ, & hoc ſi præceſſerit ſatietas aquę ſufficiẽs ad bonã cibi permixtionẽ, tũc. n. digõnẽ ĩchoatã ĩpedit, ſicut ſi in olla plena carniũ bullientium aquã frĩdã ſuperfunderes, & calorẽ innatũ q̊ digõ fit pl̄m debilitat.

Sitis ſedandæ ratio:

Secundo dicit ꝙ ſi multa fuerit neceſſitas mitigandi ſiti, puta quia nimis vexat & inqetat oportebit vt tẽꝑet̄ in aere frĩdo. i. mitiget̄ ſitis ꝑ ĩfrigidationẽ aeris quĩ inſpirandus eſt, & ꝑ frequentes ablutiões oris cũ aq̄ frigida, vt ſiti pacificata ſuperueniat ſõnus digerẽs mãm quę eſt ſitis cã. Tertio dicit ꝙ ſi ad mitigationẽ ſitis nõ ſufficiãt ĩfrigidatio aeris ĩſpirandi & ablutio oris cũ aq̄ frĩda bibat ſitibundus aquã frigidã cũ uaſe ſtricti orificij ſicut ẽ phiala vel aq̄ria gracilis roſtri, quatenus aqua ꝓlixiori decurſu ſupra orificiũ ſtomachĩ fortius ſitim mitiget et de ea minus ſumat̄ ne digerẽdoꝝ digõnẽ penitus ĩpediat.

Quarto dat exceptionẽ a prĩo caſu q̊ ꝓhibeat̄ aq̄ potus ĩ ieiuno dicẽs, ꝙ ebrĩo qñq; ꝓficit nec lędit̄ ipſe ſi ieiunus bibat & copula hãc lr̄am ſic cũ priore. Scias aũt ꝙ biber̄ aquã cum aliqs ẽ ieiunus vehemẽt̄ ẽ ĩpediẽs, licet hoc qñque ebrio cõferat, & non ĩpediat̄ a potu aq̄ ieiunus. Cuius rõ ẽ, qa ieiunus ebrius nõ ẽ oĩno ieiunus nec ĩ ſtõ vacuus, ſed adhuc ibi hẽt reliqas aliquas heſternæ crapulę quarũ nitroſitas aqua mitigat̄, & ſtomachus per aquam ab illis abluit̄, & repſſis vaporibus et fumis ꝓparatur ſtomachus ad receptionẽ noui nutrientis. Quinto dicit ꝙ ſi qs ieiunus abſtinere nõ poſſit ab aquæ potu, maxĩe poſt exercitiũ, qa uehement̄ inquietatur quaſi ſyncopiçãs ex rabie ſitis bibat prius vinũ aqua cal̄a limphatũ, poſt hoc ſuꝑbibat ſatis aquæ frĩdæ. Attende ꝙ Pri. quarti ſexta quę ẽ de venenis numerat inter venena aquam frigidã ĩ ieiuno bibitã, & ẽt uinum purum in ieiuno bibitũ. Aquã qdẽ frigidã, qa qñq; cõpl̄onẽ corrumpit & hydropiſim inducit. Vinum vero purũ, qa ſępe facit accidere præfocationem & dolores & inflãmationẽ, & ꝓprie poſt exercitium & laborem, ſicut ait ibi Prin. vt igitur vtrũq; ꝓhibeat̄ ab impreſſione ſuę venenoſitatis ſuadet hic Prin. ꝙ ꝑmiſceãtur vt ſeſe cõtẽperent, & ſit aq̄ cal̄a, ne vinũ & aq̄ penetrãtes ſubito corrumpãt calorẽ ſuis frigoribus actualibus.

Et ſiti quidem mendoſa impeditus ſcire debet quòd dormire et ſitim tolerare ipſã ſedat. Natura enim tunc materiam ſitim facientem reſoluit, & proprie cum inter tolerantiam & ſomnum coniunctio fit. Cunque natura digeſtiua extinguetur propter potum & obedientiam eius redibit ſitis mẽdoſa propterea quòd humor ſitim faciens eleuat eam. Oportet præterea ne ſitim habẽs mendoſam aquam ingurgitando ſumat immo ſugendo.

Sitis mẽdoſę arcendæ ratio.

In hac quarta dicit prĩo ꝙ ſi ĩpeditus mẽdoſa ſiti ſuper hãc dormierit & nõ bibẽs eã tolerauerit ſedabit̄ ꝑ hoc ſitis mendoſa eius. Propterea dixit Hip. apho. 5. Quibuſcũq; eſt deſideriũ noctu bibere valde ſitientibus ſi ſuꝑ hoc dormierit bonũ eſt. Cã aũt hic reddit̄, qa natura ꝑ ſomnũ reuocante calorẽ ad interiora reſoluit materiã facientẽ ſiti, ꝓcipue dũ coniũctio fit inter tolerantiã ſitis & ſõnũ, ſic ꝙ tolerantia ſitis ſomnum nõ ꝓhibeat, ſed ſimul hunc ſecũ cõpatiat̄. Et huius ſignũ eſt ꝙ ſtatĩ poſt ſomnũ reperit̄ ſitis euanuiſſe. Secundo dicit ꝙ cũ in uexatis ſiti mendoſa nocturna natura digeſtiua. i. calor naturalis digeſtiuus extinguetur ꝓpter potũ aq̄ frĩdę & ꝓpter obedire appetitui eius mendoſa ſitis nõ iõ ceſſabit ſed cito redibit, ꝓpterea ꝙ humor quĩ eſt cã ipſius ſalſus aut acutus ſuſcitabit eã dilapſa inferius aqua frĩda bibita. Ex potu igit̄ aq̄ digõ ĩpediet̄ & ſitis nõ extinguet̄. Tertio dicit ꝙ hñs ſitĩ mẽdoſã ſi ꝓ ſedatione ipſius biberit aquã frĩdã nõ debet eã ſumere ingurgitando ſeu trãſglutiendo cũ magnis hauſtibus, ſed ſugendo paulatĩ & quaſi lãbẽdo. Sed inſtabit aliqs ꝙ aqua frĩda ſugẽdo ſũpta vr̄ potius incẽdere ardorẽ & augere ſitĩ q̄ꝫ eã mitigare, ſicut fabri fortius ĩcẽdunt ignẽ ſuꝑaſperſione aq̄ frĩdę, qa modica aqua non ſufficit vincere ſuũ contrariũ, ĩmo quadã antiperiſtaſi fortificat. Dic ꝙ ſi hũor extiguẽdus aqua ut cholera aut ſalſũ phl̄a congregatus eẽt ĩ fundo ſtõi ad quẽ ſtatĩ labit̄ aqua frĩda bibita magis expediret ĩgurgitare eã cũ magno hauſtu q̄ꝫ ſugendo ſumere. Sed cã cõiunctã mẽdoſæ ſitis eſt ĩfiltrata circa os ſtõi vbi aqua pl̄ima figi nõ põt quare melius eſt vt lẽto tranſitu cõtinue irriget orificiũ ſtomachi mitigãdo ſiti non extinguendo digeſtiuũ calorẽ, nec incrudando cibum vel humorem in ſtomacho contentum.

Multã quoque aquam frigidam bibere eſt malum. Quod ſi uehementer neceſſarium fuerit ſit poſt ſufficientem comeſtionem. Amplius aqua tepida nauſeam facit, & quæ magis calefacta eſt quàm iſta cum frequenter bibitur infirmat ſtomachum, ſed cum raro bibitur ſtomachum lauat & uentrem reſoluit.

In hac qnta dicit primo ꝙ gñaliter malum ẽ ſanis bibere multã aquã frigidã, quia extinguit ĩnatũ calorẽ & pectus offẽdit & ſtõachum deijcit, & mẽbris oĩbus neruoſis obeſt.

obest. Secūdo dicit ꝙ si necessitas vehemens īduxerit ad bibēdū sit aquā frigidā multā sicut sitis aꝉr īplicabilis & veluti furiosa, tūc bibenda erit post comestiōem sufficientē, vt ꝑmixta cibo nō libere labat̃ sed corrigat̃ & cōtēpet̃ ipsius malitia. Tertio dicit ꝙ aqua tepida bibita nauseā inducit, quia stomachum remollit & laxat. Oē nanq; tepidum est remollitiuum & relaxatiuum ex propria natura.

Quarto dicit ꝙ aqua caꝉior tepida frequenter in potu sūpta stomachum infirmat, sed raro sumpta lauat hūc & uētrē laxat, quia sæpe sumpta stomachum remollit & appetitū sedat & calorē dispergit, sed raro sumpta reperit hūores stomacho adherentes quos lauando educit & materiā fœcum quæ est ītestinis remolliens & viam dilatans suis caliditate & humiditate inferius inducit.

Vinum uero album & subtile calefactis est melius, nō enim capitis efficit dolorem sed fortasse humectabit & dolorem capitis alleuiabit qui ex stomachi ardore prouenit. Et loco quidem ipsius ponitur illud quod tortellis aut pane clarificat̃, & proprie cum factum fuerit duabus horis antequam bibatur.

In hac parte secunda quæ est de regimine vini, primo agit de calore substantia sapore ætate hora potus ordine & quantitate vini. secundo de iuuamentis vini & tolerantia ipsius, & remedio cōtra multitudinē sui potus. ibi⌊ Vinum præterea.⌉ Tertio de nocumentis vini & remedijs contra ea, & diuersitate suorum effectuum penes eorū ętatem, & de vinis abluto & mixto, & prohibitione vini in ieiuno, & post motum fortem. ibi⌊ Quod si ex cibo.⌉ Quarto de nocumentis frequentis ebrietatis, & de cholericatione vini in stomachis quorūdam & acetositate eius in alijs, & ꝙ semel vel bis quolibet mense inebriari secūdum quosdam conuenit, & quibus ætatibus aut regionibus plus & minus conuenit vinum. ibi⌊ Frequens quoque ebrietas.⌉ Quinto de obseruandis ab illo qui vult vino impleri sine graui nocumēto. ibi⌊ Qui autem vino.⌉ Sexto de causis velocitatis inebriationis & remedijs contra eam. ibi⌊ Ebrietatis autē velocitas.⌉ Septimo de modis procurationis ebrietatis velocis & ebrietatis fortis in volentibus. ibi⌊ Quod si quis cito⌉ In prima particula quæ est præsens textus primo agit de vino albo subtili & sibi ꝓportionali. secundo de grosso dulci. ibi⌊ Vinum vero.⌉ Tertio de veteri rubeo. ibi⌊ Vetus autē.⌉ Quarto de hora potus vini. ibi⌊ Et vinum quidem.⌉ Quinto ꝙ nulla hora potus vini cōpetit post malum cibū. ibi⌊ Super cibum vero.⌉ Sexto de ordine vinorum. ibi⌊ Et a paruis.⌉ Septimo de mēsura potus sub cibo bibendi. ibi⌊ Super cibum tamen.⌉ In prima parte dicit primo ꝙ vinum album subtile plus q̄ʒ alia vina conuenit calefactis, siue à natura sicut cholericis & sanguineis naturalibus, siue ab accidenti sicut calefactis ex ira vel mora in sole vel exercitio. Cuius rationes duas assignat. Prima est ꝙ nō facit capitis dolorem, quia non est vaporosum & fumosum sicut alia. Secunda est ꝙ fortasse humectabit & alleuiabit dolorem capitis prouenientem ex ardore stomachi, quia sua subtiliatione & aperitione & veloci penetratione cholericos humores per vrinam vel sudorem vel secessum educet, & sic per accidens infrigidabit & humectabit auferendo causam caliditatis & siccitatis et doloris capitis. Attende ꝙ per vinum album subtile intelligit aquosum quod aquæ simile est in substātia & colore. De quo dicit Gal. Vinum aquosum noīant hoīes illud qd̄ assimilatur secūdū colorē & consistentiā aq̄, diaphanum. n. est lucidū & purū & consistentia subtile appȝet, & tibi gustanti videbit̃ nullū saporē hr̄e fortē. Et cum miscet̃ cum aqua non tolerat aquę multæ mixtionem, vnde & ab antiquis pauciferum vocatum est. Omnino uero in stypticādo hoc vinū non excedit sed est oīfariā exolutā hn̄s stypticitatē. virtute ēt siꝉe est aq̄, neq; caput debile tāgēs neq; neruos debiles neq; calefaciens manifeste. Idoneum āt ē hoc vinū ad eductionem q̄ ex pulmone virtutē roborans & humores humectans & incidens moderate. Hoc āt & febricitantibus impericulosius datur alijs vinis, & ēt malicias aq̄ & vini effugit. multotiens aūt & capitis dolores sedat propter fluentes in ventre humores. Hęc Gal. Secundo dicit hic Pri. ꝙ loco vini albi subtilis si non hēatur sumi p̄t vinum quod clarificatur tortellis aut pane p̄cipue cum fuerit factum per duas horas anteq̄ʒ potet̃. Et fit hoc modo. Decoquunt̃ passulæ in aqua fontis clara munda lipida, deinde colatur & in hac intromittunt̃ tortellę uel panis attrahentis sibi quod hanc aquā perturbat, et ita reddit̃ hæc aqua subtilis et clara ut uinū albū subtile aq̄sum.

Vinū albū subtile quibus utile.

Vinum uero grossum quod est dulce est melius illi qui pinguis uult esse & fortis. Ab oppilationibus tamen eius sibi caueat.

In hac secunda dicit primo ꝙ vinū grossū dulce ē melius alijs uinis his qui q̄rūt īpīguationem et fortificationē corporis quia plus nutrit, et eius nutrimentū est solidum grossum fortiter resistens resolutioni. Iuxta illud Gal. tertio alimentorum. Quod quidem igitur grossa urina sunt magis nutritiua subtilibus, et natura ipsorum insinuat & experientia testat̃. digerunt̃ āt secundū uentrem, & distribuuntur magis q̄ dulcia austeris tanq̄ʒ utiq; & caꝉiora secundū uirtutē entia. Secūdo dicit ꝙ uolēs uti uino grosso dulci cauere debet ne per usum eius oppilationes incurrat, sumendo. s. uel cū eo uel post illud aliqua aperitiua sicut aquam cicerū cicoreę uel endiuiæ. Attende ꝙ nullū uinū intēsæ dulcedis inuenitur unq̄ʒ subtile aut lucidū, sed oē tale est calefaciēs grossum ita tardi exitus, & tm̄ oppilans hepar & splenē q̄tū habet de grossitie. Iuxta illud Gal. libello de uinis. cap̄. secundo. Dulce uero uinum nec subtile certitudīaꝉr nec lucidū inuenies unq̄ʒ. Calefacit autē oē uinū dulce & grossū ē consistētia. Quantū aūt ꝑticipat grossitie tm̄ est tardi transitus. Vn̄ nō solū non deobstruit aliquā obstructarū ꝑticularꝫ sed ēt adijciet obstructioni. Et ꝑꝑea nociuū fit hepati patienti, et maxīe qn̄ adhuc phlegminat, īmoderatus vero nocumentū oꝑabitur qn̄ a grossis hūoribus obstructū fuerit hoc uiscus, uel qn̄ ꝑꝑ ībecillitatē patit̃ sicut ī hepaticis passionibus, deīceps uero hepati, nocet̃ spleni a dulcibus uinis, non tn̄ pulmo qn̄ in branchijs habet grossum humorē. Hæc Galenus.

Vini crassi dulcis facultas.

Vetus autem rubeum melius est complexionem habenti frigidam & phlegmatico.

In hac tertia dicit ꝙ uinū rubeū antiquū ē melius alijs uinis hoībus fr̄æ cōpꝉonis et phꝉaticis. Et intelligit de rubeo remissæ rubedis subtilis substantię quale est ī gallijs uinū belnę. Tale nāq; corrigit lapsū suæ frīditatis, & apit oppiꝉones euenire solitas frīdis phlegmaticis, et digerit phꝉata cooꝑans ad conuersionē eorū in sanguinē et digerit̃ faciꝉr, et cito penetrat, et eis p̄bet alimētū mūdū et spiritus pꝉīmos, & sua uetustas addit in caꝉitatē eius. Teste Serap̄. in aggregatorio. cap̄ de uite. auctoritate Gal. dicente. Vinū est in secundo gradu caliditatis, & uetus ex eo est in tertio, & mustum est in primo gradu.

Vini ueteris rubei uis.

Et uinum quidem post quodlibet omnium cibariorum bibere est malum, quemadmodū huius causam iam integre declarauimus. Non ergo bibatur nisi postquam ipsum fuerit digestum & descenderit.

In hac quarta dicit ꝙ bibere super quęcunq; cibum siue grossus fuerit siue subtilis, siue calidus siue frigidus, siue bonus siue malus prius q̄ʒ fuerit digestus est malū. Cuius causam superius declarauit in parte. 13. capꝉi præcedentis ꝰ illo. Vinum quoque post cibum est ex rebus

magis impedientibus, quoniam digeritur velociter, & penetrat & facit penetrare cibum cum nondum sit digestus, & facit hereditare oppilationes & putrefactionem.

Super cibum uero mali chymi bibere uinũ dum comeditur aut ante aut postquam digeritur est malum, quoniam facit malum chymũ in extrema corporis penetrare.

In hac quinta dicit ꝙ malum est bibere vinum super cibum generatiuum mali humoris quando comeditur & ante ipsum & postquam fuerit digestus, quia penetrare facit humorem malum ex hoc cibo genitum vsque ad extrema corporis ad quæ forte penetrare non sufficeret si ne vini auxilio & conductu. Et intellige per cibum mali chymi cibum qui multiplicat humorem alium a sanguine. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. cap. 13. Cibariorum mali chymi tres sunt species. Eorum sunt quæ se mutant in phlegma, & quædam quæ se mutant in choleram nigram, & quædam quæ se mutant in cholera ram rubeam. Item intellige ꝙ vinum super cibum mali chymi non est dandum via potus conductiui, sed quandoque conuenit via medicinę vt post fructus & herbas frigidas & ad digerendum phlematicos humores & melancholicos, & ad eductionem cholericorum cum vrina.

Et a paruis quidem incipere melius est quàm a magnis.

In hac sexta dicit ꝙ melius est incipere a paruis vinis in fortitudine q̃ a magnis si in eadem mensa diuersa vina bibantur. Quia quod resudat ex debili ad hepar ante complementum digestionis non sic incendit hepar & sanguinem sicut quod resudat ex uino forti. Sed contrariũ huius sæpe practicatur in magnis conuiuijs vbi primum ferculum vinum est maluaticum vel vuarnacia vel romania vel vinum coctum vel muscadellum vel vinum ausoniæ vel anulatum, vulgariter dictum galand cum tostis tenuibus panis albi assati. Item maius nocumentorum vini non est nisi in cerebro sicut ait Prin. in hoc cap. quia replet cerebrum fumis & vaporibus, sed certũ est ꝙ vina fortia non in principio sed in fine sumpta liberius effumant & euaporant ad cap. Item vina fortia dantur ad confortandum stomachum & virtutem digestiuam ipsius quæ viget in fundo, quia carnosior, igitur debent prius administrari. Item os stomachi læditur a vino forti, quia fœdat appetitum & pungit os stomachi, nocet ergo in fine mensæ. Dic primo ꝙ habentibus regionem membrorum animatorum vt cerebri & oculorum raram & debilem vina fortia non competunt, & si dentur debent potius dari circa principium aut medium q̃ circa finem propter rationem secundam prætactam. Et plurimum errant qui in fine mensæ dant his hippocratem vel nectar ex melle cum nebulis intinctis seu oblatis açimis ad modum viparum. Effumant enim hæc ad cerebrum abunde & diutius ex tardo descensu panis açimi perfusi vino. Dic secundo ꝙ habentibus hepar superflue calidum sicut frequenter est in dispositis ad hydropisim de calida causa, & ad morbos de melancholia adusta vt ad lepram cancrum fortia vina non congruũt. Et si dentur melius est vt circa finem mensæ dentur q̃ circa principium, quia cibo immixta nec tam velociter nec tam abunde nec ita effreniter transeunt ad hepar.

Vinũ potẽs an debile in potu pręmittendũ.

Dic tertio ꝙ habentibus membra naturalia & animata sana tempore frigido tolerabile est præassumere in prandio vipam ab aliquo vinorum aromaticorum pręnominatorum, maxime habentibus in stomacho phlegma ex complexione, vel crapula congestum ad confortationem digestionis & subductionem ac maturationem phlegmatis. Dic quarto quòd abundantibus in eructuatiõibus & ventositatibus circa orificium stomachi, vel in aquositatibus effluentibus ad os immoderate cum saliua, vel in frigiditatis circa dictum orificium vel habentibus appetitum immoderatum & quasi caninum tolerabile est circa finem prandij parum hippocratis vel nectaris sumere cũ paucis nebulis seu oblatis intinctis vt suo calore prędicta corrigat. Dic quinto ꝙ perfecte sanis volentibus in eadem mensa diuersis vti vinis melius est preferre debilia fortibus. Tum quia delectabilius capiuntur, & auidius ea venter amplexatur. Tum quia sic tunc minus lædunt hepar, ĩ cuius custodia valde post cor attẽdendum est, quia necessarijssime sunt operationes eius & ipsum est facillime dissolub ile a calido, quia nõ est nisi sanguis male coagulatus. Nocumentum vero quod cerebro inferunt fortia vina leuius pręterit resolutis fumis & vaporibus ab his eleuatis, immo lapsus cerebri in frigido & humido quandoque corrigitur potu boni vini. Solutiones obiectorum trahuntur ex hic dictis.

Super cibum tamen duas brialas aut tres bibere non nocet ei qui consueuit, & similiter sano post mutationem.

In hac septima dat exceptionem ab illa regula quam pręmisit. Et vinum quidem post quodlibet omnium cibariorum bibere est malum dicens. Non nocet ei qui cõsueuit bibere super cibum duas aut tres brialas vini. Neque etiam nocet sano post phlõmiam bibere hãc uini mẽsuram. Super cibum quidem vt sit capacior digestionis vino remollitus & bene permixtus. Post phlebothomiã autem vt confortet corpus & reparet spiritus ex phlebothomia resolutos. Attende quòd briala est idem quod cadus, cadus vero secundum Papiam vas vinacium est tres vncias continens.

Briala et cadus.

Vinum præterea cholera abundantibus rubea confert, propterea quòd choleram rubeam urinam prouocando expellit. Et humidis propterea quòd humiditates maturat. Et quanto magis eius odor fuerit bonus & ipsum fuerit melius & saporis melioris erit magis conferens.

In hac particula secunda primo agit de vtilitatibus vini in cholericis & humidis: secundo in penetratione cibi & incisione phl'atis & eductione choleræ & facilitatione lapsus & repressione malitię melancholię & resolutione lassitudinum. ibi⌊ Vinum quoque.⌉ Tertio de habitudine cibi ad cerebrũ forte & ad cerebrum debile. ibi⌊ Ille aut cuius.⌉ Quarto de intolerantia vini in homine debilis pectoris. ibi⌊ Et ille quidem.⌉ Quinto de remedijs in multo potu vini. ibi⌊ Amplius qui.⌉ In prima parte dicit primo ꝙ vinum bibitum proficit abundantibus in cholera rubea, quia prouocat vrinam, & cum ea choleram rubeã educit. Et id ĩtellige de vino subtili subrubeo vel albo, quod vel debile sit ex sui natura vel fortiter limphetur. Alioquin multiplicaret choleram per conuersionem ipsius in eam, & supercalefactionem hepatis ab eo. Secundo dicit ꝙ vinum bibitum proficit humidis puta phlegmaticis, quia maturat humiditates eorũ. Nam suo calore & subtilitate substantię subtiliat incidit & digerit phlegma & humiditates crudas aquosas, vel resoluit vel expulsioni coaptat aperiens vias & naturam confortans ad expulsionem. Tertio dicit ꝙ quanto vinum fuerit melius & melioris saporis & odoris tanto magis humidis confert ad maturationem suarum humiditatum & cõfortationem virtutis in expulsione earum.

Vinum

Vinum quoq; est cibo bonus penetrator in toto corpore & incidit phlegma & resoluit ipsum, & choleram rubeam in urina & aliјs extrahit, & choleram nigram labi facit & facile exire, & eius flectit nocumentum propter contrarietatem, & omnes resoluit lassitudines modos sine multa caliditate extranea. Et ipsius quidem species in suo loco nominabimus.

Vini iuuamenta.

In hac secunda tangit quinq; iuuamenta vini. Primū est ꝙ est bonus cibo penetrator in toto corpore. i. facilē efficit penetrationē cibi cui immiscetur ad oīa membra suis calore subtilitate & conuenientia in ꝓprietate occulta. Secūdum est ꝙ incidit phlegma & resoluit ipsum modo prætacto. Tertium est ꝙ educit choleram rubeam in vrina & aliјs vt sudore & egestione & resolutione insensibili. Quartum est ꝙ facit melїam quæ grossa est & tardi motus faciliter labi per cānales ꝓprios ab hepate ad splenem & a splene ad os stomachi, & tandem a corpore cum fecibus exire, & flectit seu reprimit nocumentum melїæ propter contrarietatem in complexione & modo substantiæ & in effectibus. Nam melancholia tristitiam timorem pusillanimitatē & auaritiam parit, vinum vero gaudium audaciam magnanimitatem & liberalitatem. Quintum est ꝙ resoluit oēs modos seu species lassitudinis non associatos multa caliditate extranea ut lassitudinem ulcerosam extensiuam apostemosam & arefactiuam. Et istas species infra nominabit & declarabit cap̄. 12. p̄ntis doctrinæ, quia vinum resolutos spiritus abunde reparat. virtutem confortat, humiditates relictas in musculis neruis chordis & iūcturis tollit aut minuit. Et si fuerit opus humectatione vt in arefactiua velociter humectat dummodo limphetur.

Ille autem cuius cerebrum fuerit forte non cito inebriatur, neq; eius cerebrum malos uapores ascendentes suscipit neq; ad ipsum peruenit ex uino nisi eius conueniens calor. Et ipsius tantum clarificatur ingenium quantum ante aliјs uicibus non clarificaretur. Qui uero ab isto diuersus fuerit erit ei diuersum.

Vinum clarificat ingenium.

In hac tertia dicit primo ꝙ vir cerebri fortis non facile inebriatur, nec cerebrum ipsius cito suscipit malos vapores eleuatos ad ipsum, et non sibi peruenit calor ex vino nisi cōueniens et moderatus. Et intellige ꝙ nō peruenit ad id malus calor vini, ita vt figatur illic cum vapore aut fumo eius dolorem ingerens & ingenium perturbans, sed fortitudine cerebri statim dissoluitur aut resoluitur & expellitur per cōmissuras & poros cranei. Secundo dicit ꝙ ingenium hoīs fortis cerebri tantum ex vino clarificatur & acuitur quantū non clarificaretur & non acueretur aliјs vicibus quibus nō biberet vinum. Iuxta hoc prouerbium. Vinum bonū acuit ingenium. Cuius ratio est, quia ex bono vino plus q̄ ex quocunq; alio potu generantur & multiplicantur spiritus subtiles clari & paruiј. Et inde est ꝙ theologi contemplari soliti circa altissima bona vina diligunt. Tertio dicit ꝙ ille qui diuersus fuerit ab isto diuersum erit ei. i. illi homini cui cerebrum debile fuerit contraria contingunt. s. cito inebriari a vino & cito recipere malos vapores ascendētes ad cerebrū ipsius & immoderate calefieri cerebrū calore vini, & ingenium eius facile ex vino puro turbari, ꝓpterea tales vel vti debent vinis debilibus natura & aquosis: vel limphare fortiter vina fortia si vtantur eis, ita vt perdant fumum vel vaporē malum quo nocent cerebro.

Et ille quidem qui in pectore debilitatem habuerit qua eius anhelitus in hyeme coangustat̄ uinum multum bibere non potest.

In hac quarta dicit ꝙ homo debilis pectoris debilitate coangustante anhelitum eius in hyeme non potest bibere multum vinum. Tales sunt homines stricti pectoris dispositi ad phthisim, quorum stomachi si vino impleantur comprimunt diaphragmata et coangustant anhelitum. Et vinum plurimum natans in eis effumat ad caput, cuius vapores frigore cerebri sursum inspissati recidūt in pectus coaugentes eius coartationem vel suo acumine pulmonem vlcerantes.

Amplius qui multum uinum bibere uoluerit comestione non repleatur, et diuretica in suo epulo ponat.

Bibēdi multū innoxie ratio.

In hac quinta dat duo nocumenta volentibus vti multo vino sine magno eius nocumento vel impedimento. Primum est quòd non se repleat multo cibo vt & vinum facilius labatur: & stomachus super digestione ipsius fortior fiat non vexatus simul duplici repletione. Secundum est vt misceat diuretica cum cibis eius sicut nasturtium carui fœniculum & aquam cicerum: vt per hæc descensus vini acceleretur, & euacuatio per vias vrinæ sine multa ipsius effumatione ad caput.

Quod si ex cibo aut uino repletio acciderit ipsum euomat & hydromel bibat & postea ipsum etiam euomat, deinde os suum aceto & melle abluat & faciem aqua frigida.

In hac particula tertia. Primo agit de remediјs contra repletionem ex cibo aut vino. Secundo contra nocumentum calefactionis vini. ibi ⌊Et cui quidem.⌉ Tertio contra nocumentum ex debilitate capitis. ibi ⌊Et ille quem.⌉ Quarto contra nocumentum vini in stomacho ex calefactione. ibi ⌊Quod si in stomacho.⌉ Quinto contra nocumentum in eo ex infrigidatione. ibi ⌊Et ille quidem.⌉ Sexto de cōditionibus vinorum veteris & noui. ibi ⌊Et tu quidem scias ꝙ vinum.⌉ Septimo de conditionibus optimi vini. ibi ⌊Et scias etiam.⌉ Octauo de modo faciendi vinum ablutū. ibi ⌊Et bonum quidem.⌉ Nono de remediјs contra mordicationem vini. ibi ⌊Quod si alicui.⌉ Decimo de velociori inebriatione ex vino limphato & causa eius. ibi ⌊Scias præterea.⌉ Vndecimo de prohibitione vini in ieiuno & post balneum & post motum fortem & causa huius. ibi ⌊Amplius sapiens.⌉ In hac prima parte dicit ꝙ si alicui contingat repletio ex cibo aut vino prouocet eius vomitum dum repletio recens est grauans & distendens aut pungens stomachum per impositionem digiti in ore vel pennæ intinctę in oleo. Deinde ad abluendum stomachum & iterum excitandum vomitum bibat hydromel tepidum et post etiam euomat illud. Consequenter lauet os aceto & melle ad abstergēdum reliquias cibi aut vini aut humorum euomitorum. Post lauet faciem aqua frigida pro viuificatione virtutis a vomitu lassatæ, & prohibitione inflammationis ex commotione vomitus & erectione appetitus quas lotio nunc dicta operatur. Iuxta illud. Prin. primi secunda. doc. secunda. summa secunda. cap̄. vlt. Faciem vero madefacere et super ipsam aquam rorare virtutem viuificat & etiam cum desiderio medicatur & erigit ipsum.

Et cui quidem uinum nocumentum fecerit per calefactionem in corpore & ignitum fuerit hepar sit eius nutriens. Verbi gratia, illud quod fit in succo uuæ acerbæ & quę eis similāt̄, & sint ea quibus post comestionē utitur dum bibit talia qualia sunt granata & citri acetositas.

Vini calor quo pactoarcendus.

In hac ſecunda dat duo remedia contra calefactionē corporis ex vino & inflammationem hepatis ab eo. Primū eſt vt cibus illius in quo hęc contingunt ſit ſicut illud quod fit cum ſucco vuæ acerbæ.i.ſit infrigidatus cum agreſta & ſibi ſimilibus, vt ſucco pomorū arangię vel ſucco lymonū vel ſucco acetoſæ. Ponat ergo de iſtis in aqua carnium vel pureta piſorum, & comedat ſuas carnes & ſuos piſces cum prædictis ſuccis, vt contra operentur ſupercalefactioni vini. Secundum eſt vt ea quibus poſt comeſtionē vtitur qñ bibit vinū ſint mala granata acetoſa & acetoſitas citri & ſimilia ſicut grana berberis vel rhanna. Per hæc.n. frangitur vini fumoſitas & multum reprimitur caliditas eius.

Et ille quē ex parte ſui capitis impedierit minuat ex ipſo, & quod eſt temperatum & clarificatum bibat, & ea quibus poſt comeſtionē utitꝰ dum bibit ſint talia qualia ſunt citonia.

In hac tertia dat tria remedia contra nocumentum vini ex debilitate cerebri, puta contra ebrietatem vel dolorē capitis. Primum eſt vt homo debilis cerebri minuat ex vino.ſ.tā parum bibat ꝙ natura poſſet ipſum digerere & fumoſitatem eius reprimere, & cito ad inferiora deducere, ſine hoc ꝙ natet circa os ſtomachi effumans ad caput. Secūdum eſt vt vinum quod bibit ſit limphatum & clarificatū, vt ab aqua immixta ſua reprimatur lędens fumoſitas et nō ei cōmiſceatur aliquid terreſtre conturbans ipſum vinum quod fit cā moræ eius in ſtomacho. Tertium eſt vt ea a quibus poſt comeſtionem & vini potum vtitur ſint vt citonia vel diacitonitē, vel auellanæ aſſatæ, quibus ineſt virtus reprimendi fumos ſurſum aſcendentes & comprimendi cibos inferius & claudendi os ſtomachi.

Quod in ſtomacho nocumentum fecerit & ipſum calefecerit comedat ſemina myrti torrefacta, & parum ex trociſcis de camphora ſugat, & illud in quo eſt ſtypticitas & acredo.

Stō ex uino calefacto remedia.

In hac quarta dat tria remedia contra nocumentum ſupercalefactionis ſtomachi ex vino. Primum eſt, vt ille cui iſtud contingit comedat ſemina myrti torrefacta. Ipſa enim ſtōm ſua ſtypticitate corroborant & complexionem infrigidant. Secundum eſt vt ſugat modicum ex trociſcis camphorę. Quorū multas deſcriptiones recitat Prin. trac. 8. ſumme prime quinti cañ. Et de eis dicit ꝙ conferunt ad inflammationem quæ fit in ſtomacho & hepate. Tertiū eſt vt ſugat illud in quo ſunt ſtypticitas & acetoſitas vt capriolos ſeu turiones uitiū grana granatoꝝ acetoſoꝝ ſumach vel berberis quibus confortatur & frigeſit ſtomachus.

Et ille quidem qui in ſtō patiꝰ dolorem ex frigiditate utatur poſt comeſtionem dum bibit cypero & gari ophyllis & corticibus citri.

Stō ex uino frigefacto remedia.

In hac quinta dicit ꝙ ille cuius ſtomachus nocumētum frigoris patitur ex potu vini poſt comeſtionem dum bibit vtatur radicibus cyperi gariophylis & corticibus citri, qui ſuo calore reprimunt frigus illarum a vino, & ſua aromaticitate ſtomachum confortant & digeſtionem coadiuuant. Attende ꝙ vinum in ſtomacho frigido leuiter acetoſatur, et tunc nocet plurimum ſuo frigore ſtomacho et neruis quare prohibetur in paralyticis. Iuxta illud Principis tertij ſecūda. cap̄. 4. Et ſcias ꝙ aqua melior eſt paralytico q̄ vinū. Vinum enim materias in neruis penetrare facit. Et pl'm quidē ipſius quādoqꝫ aceſcit in corporibus eorum & fit acetum. Acetum vero eſt ex rebus quæ neruis ſunt nocibiliores.

Et tu quidē ſcias ꝙ uinum uetus eſt quaſi medicina & pauci exiſtit nutrimenti. Nouum uero uinum impedit hepar, et ad hepaticā ꝑducit dyſſenteriā ꝑꝑ inflationē ſuā, & ꝑꝑea ꝙ facit uētrē.

Vini ueteris.

In hac ſexta dicit primo ꝙ vinum vetus eſt quaſi medicina.i. magis ineſt ei virtus alteratiua corporis ad caliditatem & ſiccitatem q̄ꝫ virtus alterabilitatis a corpore ꝑ opus nutritionis, & eſt pauci nutrimenti, quia eſt ſpoliatum a fece & viriditate quam præhabuit & pene igneum factum. Propter quod in aggregatore ſcribit Sera. cap̄. de vitæ. auctoritate Gal'. ꝙ eſt calidum & ſiccum in tertio gradu. Secūdo dicit ꝙ nouum vinum impedit hepar, quia oppilat ipſum propter immixtionem plurimam ſuæ fecis, & perducit ad dyſſenteriam hepaticam propter in flationē eius qua debilitat hepar & propterea quod facit ventrem.i. inducit ſolutionem ventris abſtergendo uiſcera nitroſitate ſuæ fecis, & ſtimulando ea ad expulſionem multitudinem uentoſitatis & lubricando cito inferius per uiam indigeſtibilitatis & grauaminis ſtomachi quare ſe relaxat & portanarium oppreſſis apperit. De nouo uino dicit Serap̄. in aggregatore capitulo de uite auctoritate Diaſco. Sed nouum vinum generat inflationem & eſt difficilis digeſtionis, & inducit ſomnia mala & prouocat urinam.

Et ſcias ēt ꝙ ex uinis illud eſt melius q'd inter uetuſtatē & nouitatē ē æquale & eſt claꝝ q'd ad rubedinem trahit bonum hñs odorem æqualis ſaporis, quod neqꝫ eſt acre, neqꝫ dulce.

Vinum optimū.

In hac ſeptima dicit ꝙ melius ex uinis eſt medium inter uetus & nouum clarum in ſubſtantia trahens ad rubedinē boni odoris delectabilis ſaporis, ſcilicet æqual is ſeu medij inter acutum & dulce non ex toto acutum nec ex toto dulce. De quo Serap̄. ſcripſit capitulo nunc dicto. Sed mediocre inter nouum & uetus eſt ſine malitijs horum, ſcilicet noui & ueteris, quapropter oportet ut eligatur potus eius præ alijs ſanis & ægris.

Et bonum quidem uinum quod ablutum uocant eſt quod ita fit. Tres uini ſumuntur partes & aquæ una & cōmiſcentur & coquuntur quouſqꝫ quarta pars minuatur.

Vinum ablutū.

In hac octaua dicit ꝙ vinum ablutum ſic fit. Partes uini tres & ꝑs una aquę ſimul cōmiſcentur & bulliuntur uſqꝫ ad conſumptionem quartæ partis totius commixti, & id quod remanet dicitur uinum ablutum propter aquę permixtionem, quę quaſi lauit ipſum & partem ſuæ fortitudinis abſtulit. Vnde neqꝫ hepati ſuo calore nec cerebro ſua euaporatione ſic nocet ut purū. Attende ꝙ plurima ex uinis Frāciæ quod decoquuntur niſi noua fuerint cito conuertuntur ad acetoſitatem, ſed uina Hiſpaniæ & Arabiæ propter ſui fortitudinem ſuſtinēt decoctionem ſine acetoſatione extra tempus nouitatis, ideo in Francia non fiunt uina abluta ſicut in Arabia. Sed in aliquibus eius partibus tempore muſtorum fiunt uina cocta ſine aquæ permixtione.

Q'd ſi alicui ex uini potatione mordicatio acciderit malagranata poſt ipſum ſugat et aquā frigidā et ſyrupum abſinthij in mane. Et balneum ingrediaꝰ poſtquam iā aliquid parum comedit.

Mordicationis uini remedia.

In hac nona dat quatuor remedia contra mordicationē contingentem ex potu uini ſiue circa orificium ſtomachi qua ſæpius accidit ſiue alibi. Primum eſt ſugere grana granatorum acetoſorum quibus reprimitur acumē uini ſeu punctura eius & ſtōus corroboraꝰ. Secundū eſt ſugere uel

superbibere modicum aquæ frigidæ quę vinum reprimat & eius acumē frangat. Tertium est mane sumere parum syrupi absinthij. De quo dicit Mes. distōne. 6. antidotarij ipsius ꝙ confert ad casum appetitus & debilitatē stomachi et mollificationem viscerum. Quartum est ingressio balnei mane post modicam comestionem, vt per ipsum resoluantur fumi vapores derelicti a vino: & per comestionem modicam præuiam vt vnius boli panis in aqua rosacea intincti prohibeantur dolor & debilitas præcordiorū, & affluxus choleræ versus os stomachi.

Scias præterea ꝙ mixtum uelocius inebriat, quoniam aquositas uelocius penetrat.

Lịphatū vinū cęteris facilius inebriare.

In hac. 10. dicit ꝙ vinum limphatum seu aquæ permixtum citius inebriat ꝗ̄ vinum purum, qa aqueitas seu aquæ substantia velocius penetrat substātia vini, quare vino immixta penetrationē eius accelerat. Et iuxta hoc quærit Aris. tertia part. problematum. ꝑpter quid est magis crapulātur bibentes quidē bene temperatum ꝗ̄ intemperatum. Et respondet aut propter subtilitatem in plura loca temperatum ingreditur quemadmodum in indumentis: et est difficulter educibile, aqua autem subtilis partis est sed bene egressibilis, aut propter hoc ꝙ minus bibunt intemperatum. Attende primo ꝙ omne vinū grossius est aqua pura vel aqua vicina puræ, quia quadam terrestreitate participat qua mixtum censetur & aptum nutrire, aqua vero non. Ex parte ergo substantiæ aqua penetratiuior est vino, sed vinum est penetratiuius aqua sua caliditate & familiaritate occulta cum corpore humano. Attende secundo ꝙ ad verificationem huius ꝙ vinum limphatum citius inebriat duo requ runtur. Primum est ꝙ vinum sit forte multam aquam sustinēs non debile aquosum. Nam cum tale purum præ sui debilitate inebriare nō sufficiat qūo inebriabit aqua fractum & debilitatum. Secundum est ꝙ aqua vino commixta sit modica. Nam plurima tolleret a vino virtutem inebriandi. Attende tertio ꝙ istud dcm̄ de vino limphato ꝙ citius inebriat maxime intelligendum est de vinis grossis, quæ quãq; præ sui grossitie in vtribus coagulantur & contra parietem proiecta cohærent. Nam talia per aquam manifeste subtiliantur & penetrationem acquirunt. Sed vina subtilia sicut maluasia vina beluæ parū vel nihil penetrationis ab aqua acquirunt, sed sunt ex seipsis facillime penetratiua, ita vt statim post eorum sumptionem sentiatur sua caliditas per totum corpus diffundi.

Amplius sapiens sibi prohibere debet ne ieiunus uinum bibat, aut antequam membra in humectatis aqua reficiantur, aut post motum fortem, quoniam hæc duo magnum cerebro faciunt nocumentum & neruis, & ad spasmum perducunt: & ad amentiam aut in ægritudine, aut in tempore calido.

Vini nocumētū ieiuno, balneato: & exercitato.

In. 11. dicit ꝙ vir sapiens. i. bene instructus in conseruatione sanitatis cauere debet ne bibat vinum ieiunus, aut antequam membra reficiantur aqua in humectatis. i. balneatis, aut post motum fortem, quia hæc duo. s. bibere vinum post balneum, & bibere ipsum post motum fortem nocumentum magnum inferunt cerebro & neruis. Neruis quidem quia spasmum generant. Cerebro autem quia ad amētiam perducunt in ægritudine calida vt febre cholerica vel in tempore calido. s. æstate. Attende primo circa hoc qđ dicit, aut anteq̄ mēbra in humectatis reficiant̄ aqua ꝙ aqua non conuenit humectatis vel balneatis sicut nec vinum nisi præassumpto cibo aliquo modico, sed post modicum cibum sumptum tutius est aquā bibere ꝗ̄ vinum, quia mēbra sitibunda ex calore balnei non ita repente neq; ita auide cibi attrahunt aquam sicut attraheret vinum: neq; aqua sic facit ad neruos & cerebrū penetrare humores sicut facit vinum. Attende secundo ꝙ cum vinum de se facile percutiat neruos & cerebrum velocitate suæ penetrationis & multitudine suæ euaporationis multo magis facit illud prę apertis vijs & aucto calore per balneū præcedens aut exercitium: & adhuc amplius in ægritudine calida vel tempore calido conferente iterum ad apertionem viarum.

Frequens quoq; ebrietas est res mala quę hepatis & cerebri cōplōnē corrūpit et neruos debilitat, & ad neruorum ægritudinem perducit, & ad apoplexiam & mortem subitaneam.

Ebrietatis freqn tis nocumenta.

In hac particula. 4. Primo agit de nocumentis frequentis ebrietatis. Secundo de conuersionibus vini in cholerā & in acetum secundū diuersitates stomachorum. ibi ⌊ Vinū pręterea. ⌉ Tertio de opīone circa semel aut bis inebriari ī mēse. ibi ⌊ Quibusdam vero visum est. ⌉ Quarto cui partium corporis vinum magis nocet. ibi ⌊ Scias ꝙ maius. ⌉ Quinto de remedijs contra repletionem vini. ibi ⌊ Et ei quidē. ⌉ Sexto de vsu vel non vsu vini secundū ætates. ibi ⌊ Et pueris. ⌉ Septimo secundum regiones. ibi ⌊ Regio præterea. ⌉

In prima parte tangit sex incōmoda corporis ad quę perducit frequens ebrietas. Primum est corruptio cōplōnis hepatis quia vinum superflue bibitum ad hepar veniēs vel superflue resoluit calorem ipsius vñ admittit virtutē sanguificā: & loco sanguinis gñat aquositates efficientes hydropisim, vel incendit hepar & humores eius uñ gñatur lepra vel mania. Scđm est corruptio cōplōnis cerebri propter assiduam eleuationem fumorum vini ad ipsum disponentium calm̄ cerebrum maniæ & frenesi & frigidum epilepsiæ lithargiæ apoplexiæ & subeth. Tertium est debilitas neruorum. Videmus. n. bibulos inebriari solitos tremere caput & membrum non solum in senio, sed etiam in senectute & iuuentute quãq;. Quartum est ægritudines neruorū sicut spasmus & paralysis, quia vinum superflue acceptum sæpe in stomacho acetum efficitur quod valde nocet neruis sæpe conuertitur ex defectu digestionis in aquositates indigestas quæ neruos remolliunt, sæpe ducit humores grossos ad neruos quibus distenduntur vel contrahuntur. Quintum est apoplexia propter humiditates cerebri multiplicatas a vino, ita vt totaliter oppilent vias spūum animalium a cerebro in membra. Sextum est mors subitanea, dum scilicet stertendo & dormiendo viæ anhelitus multitudine uini uel humiditatū ex eo generatarum clauduntur & ebrius suffocatur.

Vinum præterea multum in quorūdā stomachis in malam choleram rubeā conuertit, & in aliorum stomachis in acetum purum, & eorum amborum nocumentum est magnum.

In hac secunda dicit primo ꝙ vinum conuertitur in quorundam stomachis in coleram rubeam malam. scilicet in stomachis calidis cholericis, & in stomachis quorundam conuertitur in acetum purum. scilicet in stomachis frigidis phlegmaticis. Secundo dicit quòd vtrumq; affert nocumentum magnum. Primum quidem, quia cholera in stomacho ex vino genita tollit appetitum, pungit stomachum, pectoralia ignit: ad febrem disponit: ad caput effumat, & ipsum dolere facit. Secundo vero quia acetum suis frigiditate & siccitate digestionem stomachi impedit ac hepatis, pectus coartat & tussire facit: os stomachi mordet: & ad neruos ac iuncturas penetrans vehementer eos lædit.

Quibusdā uero uisum est ꝙ semel in mense, aut bis inebriari cōfert ꝓꝑea ꝙ uirtutes alleuiat animales & requiescere facit, & urinam prouocat, & sudorem & superfluitates resoluit.

Ebrietatis iuuamenta.

In hac tertia parte dicit ꝙ quidam opinati sunt homini conferre ꝙ se semel aut bis in mense inebriet. Primo ꝓpterea ꝙ inebriatio talis alleuiat animales virtutes & requiescere facit ligando fortiter sensum communem cum virtute voluntarij motus ita vt quiescant et reficiantur somno ꝓfundo, nihil trāsmittentes ad organa sensuum nec ad instrumenta voluntarij motus. Secundo propterea ꝙ sudorem & vrinam prouocat transeuntibus abunde subtilibus partibus vini tā per vias vrinales ꝗ̄ per venas quasi abstergēdo ac lauando vtrasq;. Tertio quia superfluitates resoluit tertiæ & quartæ digestionum. Tum calore vini. Tum transitu ipsius veloci per vias & poros corporis impellendo ante se has quibus obuiat. Tum calore innato per somnum profundum a vino inductum fortificato. Adde quartum si vis ꝙ interdum stomachum vomitu mundificat ex punctura vini vel distensione vel aggrauatione. Attende ꝙ de opinantibus ebrietatem semel vel bis in mense conferre fuit Ras. Ait.n.quarto Almansoris.capitulo de regimine bibitionis. Frequenti quoq; ebrietate nullo modo est vtendum, malas.n.generat ęgritudines. vna autem ebrietas uel duæ in mense auxilium præbent. Et ei videtur consentire Princeps quarto capitulo tractatus primi particulæ secundæ canticæ dicens. Estq; omni tempore vitæ nisi semel in mense ebrietas euitanda. Sed Auerrois in commento illius huic dissentit dicens. Assensus autem ebrietatis semel in mense est erroneus. Et non concedit hoc nisi Rasis. Quoniam licet vinum teste Gal. sit ex magis conuenientibus calori naturali & sit respectu eius in gradu in quo est oleum ad lumen et ignem, tamē sicut multum & superfluum oleū extinguit lumen, sic etiam multum vinum extinguit calorē innatum, pro tanto ꝙ & si ipsum sit ex magis conuenientibus calori naturali, ipsum nihilominus est ex magis nocentibus calori animali & sensibili & organis eius, scilicet cerebro & neruis. Hæc Auerrois. Et Serapion in aggregatore capitulo de vitę ait. Et omnis inebriatio est mala & nociua & maxime si sæpe contingat, quoniam inebriatio assidua debilitat corpus & mollificat neruos. Attende secundo ꝙ inebriatio proprie est turbatio mentis & iudicij rationis ex vino ebibito vel potu altero vaporoso vel ex fumis vini per nares intrantibus vsq; ad cerebrum, sicut interdum fit ꝙ in caueis vasa plena vinorum ita exuberanter hincinde effumāt ꝙ introeuntes absq; potu aliquo statim inebriātur adeo, vt cancellent & se regere nesciant. Et dicitur ab e qd' est sine & brios quod est mensura, quia tollit mentis seu rationis mensuram quādiu perdurat.

Ebrietas duplex.

Attende tertio ꝙ duplex est ebrietas. Quædam leuis quæ non tollit vsum rationis sed linguam in sermone vacillare facit & in gressu pedes cancellare & mores immutat uel ad letitiam uel ad irā secundum dispositionem subiecti: & iudicium peruertit & somnolentum reddit. Alia est fortis & uehemens qua mens sopitur & tollitur ꝓ tunc usus rationis, & primi detenti peccant sed secunda non teste Aristo. tertia particula. problematum. problemate secundo. quęrente propter quid uehementer ebrij non peccant sed parum ebrij maxime. Et respondet ita: quia non sic parum biberunt ꝙ similiter se habeant sobrijs neq; sic ꝙ dissoluantur quod patiunt̄ qui multum biberunt. Amplius parum ebrij quidem magis recte iudicant, ebrij autem uehementer neq; conantur iudicare. Parum autem ebrij iudicant quidem propter non uehemēter inebriari. Male autem propter id quod non sunt sobrij & cito hos quidem contemnunt, ab his autem paruipendi putant. Hæc Aristo. Attende quarto ꝙ ebrietas leuis semel in mense tolerabilis est & conferens corpori propter causas dictas, præcipue in illis qui non rixantur quando sunt ebrij: sed potius quęrunt ludere & iocari uinum simiæ non canis gerentes ut ait uulgus. Attende quinto ꝙ ebrietas fortis & uehemens est homini periculosa detestabilis inutilis & multum damnosa. Periculosa quidem quia quandoq; infert spasmum & mortem. Iuxta illud Hyppo. aphorismorum quinta, Si inebriatus aliquis repente sine uoce fiat spasmo innato morit̄. Periculosa iterum quia ebrius se regere nesciens quandoq; cespitat, quandoq; cadit vel supra lapides uel in celarium uel in puteum uel in foueam uel fluuium: vel se ab alto præcipitat unde contunditur mutilatur aut occiditur. Et iterum periculosa: quia ebrius discretione carens et usu rationis quādoq; rixatur, quandoq; pugnat his quibus obuiat, quandoq; uulnerat, quandoq; occidit sicut canis rabidus, quandoq; domui impellit ignem. Detestabilis autem: quia cum rex regum, & dominus dominantium minuerit hominem paulominus ab angelis gloria & honore coronauerit eum, & constituerit eum super opera manuum suarum, omnia subijciens sub pedibus eius, infamis abiectis detestabilis est inferior bestijs dū leccacitate uini perdit usum rationis minus se regere et conducere sciēs animalibus brutis. Inutilis uero quia hæc ebrietas nec quiescere facit nec alleuiat animales uirtutes teste Aristote. tertia particula problematum. quærente propter quid ebrijs non fit somnus. Damnosa quidem quia superfluitatibus replet cerebrum & neruos, neq; aliud bonum facit nisi ꝙ interdum vomitum prouocat.

Et scias ꝙ maius nocumentoꝝ uini nō est nisi in cerebro. Ex ipso igitur nemo debile cerebrū habens bibat nisi parum & mixtum.

In hac quarta parte dicit ꝙ maius nocumētorum quod ex vino euenire solet non est nisi in cerebro. s. repletio cerebri ex vaporibus & fumis & humiditatibus inde genitis & turbatio mentis & obtenebratio spirituum animalium & dolor capitis. Et iō nemo debilis cerebri sumere debet ex vino nisi parum quaq; uice multa aqua permixtum uel naturaliter debile & aquosum.

Et ei quidem qui uino impletur melius est ut ad uomendum festinet si facile fuerit, ꝙ si non aquam solam multam super ipsum bibat aut cū melle. Et post uomitum in tina balneetur deinde ex oleo multum inūgatur & dormiat.

Potus uini immoderati remedia.

In hac quinta parte dat quinq; remedia contra nimiam repletionem ex uino. Primum & potissimum est ad uomitum festinare. per hunc enim statim causa mali tollitur si facile fuerit patienti uomere. Secundum est superbibere uino multam aquam solam uel cum melle mixtam si patiens facile uomere non possit, ut & aqua uini reprimat uapores & effumationes, uel cum melle uinum inferius deducat subtilitate aquæ et abstersione mellis. Tertium est balneum in tina post uomitum uini quo resoluantur reliquiæ ipsius, & stomachus uomitu lassus mulceatur, & ad cibum nouum sumendum paretur. Quartum est inunctio totius corporis cum oleo oliuæ mediocriter calido statim post balneum propter eandem causam. Quintum est somnus quo quietetur turbatio cerebri, & digestio vini compleatur.

Et pueris quidem uinum ad bibendum dare est sicut ignem igni addere in lignis debilibus. Sed seni quantum tolerare potest da, & iuuenibus da ipsum temperate.

Vinum quale quibus ætatibus dādum.

In hac sexta parte dat tres regulas circa vsum vini in ætatibus. Prima est. dare pueris uinum in potu est sicut addere ignem igni in lignis debilibus, eo quòd pueri uehementer sunt rari & de facili inflammabiles, propter abundantiam sui caloris innati debilium neruorum, & debilis cerebri: quare lædit eos multipliciter uinum, & inflammatione facili: & percussione cerebri & neruorum sua penetratione facillima & effumatione copiosa. Cum igitur pueris uinum in potu datur calor eius inflammabilis calori pueri inflammabili additur

additˀ in corpore pueri qđ est paucę resistentiæ sicut debile tignū siue arundo sicca vel stipula arida ante faciem ignis. Secunda est seni dare vinum in potu quātum tolerare potest sine nocumento.s.quantū appetit appetitu vero naturali & regulato.sicut.n.veteres ocreæ aridæ & rugatæ renouantur oleo lini untur et applanantur,sic corpora senum potu vini electi.Senes.n.frigidi sunt & a vino calefiunt habēt spiritum tristē et abundāt in meľijs,sed vinū exhylarat eos & meľias reprimit cōiter male dormiunt, vinū vero ꝓuocat in eis somnum,ad oppilationes ꝓni sunt quas vinū aperit & ab eis ꝓhibet,ꝓpterea dicit Gal.5.de regimine sanitatis.cap̄.5.Sicut vinum pueris contrarijssimum ita senibus est vtilissimum. Tertia est dare vinum bibere iuuenibus, temperate quidem secundum mensurā quantitatiuā,tēperate etiā secundū decentē limphationē,licet.n.iuuenes sint calidi sicut pueri,tn̄ hn̄t mēbra solidiora neruos & cerebrum fortes quibus potenter resistunt nocumentis potus vini.Cōsequuntur autē & ex potu uini sobrie sumpti iuuamenta plurima,vȝ eductio choleræ,corporale robur:ingenij acumē, abundantia sp̄ūum subtilium & paruioꝝ.Auer.uero partiori manu cōcessit hoībus vsum vini veteꝝ mores super hoc allegans cap̄.quartū.trac.primi.partis secundæ cāticę. cōmento illius cantici.Non est curādum de assumptione multi vini.Scribit.n.ibi.Priores autē nequaꝗꝫ concesserunt vinum iuuenibus rōne fortitudinis caloris ipsoꝝ. Cōcesserūt tamen ex eo parum senibus & decrepitis. Et bibebant vinum aromaticum adiūcta sibi acetositate mali granati aut succo citoniorum & cucumeris.

Regio præterea frigida uinum tolerat sed calida minime.

In hac septima parte dicit ꝙ incolæ frigidæ regionis vt septimi climatis bene tolerant vinum,sed incolæ calidę regionis vt primi & secundi climatum non tolerant vinū nisi modicum & debile vel fortissime limphatum. Cuius rō est,quia incolæ frigidæ regionis sunt densi compacti fortis cerebri & fortium neruorum propter fortificationem sui caloris innati et indurationem ac constrictionem suorum mēbrorum a frigido circumstanti.Sed incolæ calidæ regionis sunt rari tenues debilium cerebri & neruorum propter resolutionem superfluam innati caloris, & rarificationem & apertionem pororum & liquefactionem ab excessu caloris continentis eos aeris.

Qui autem uino repleri uoluerit cibo nō repleatur neꝗꝫ rem dulcem comedat sed bibat tapheam unctuosam et micas unctuosas comedat carnem pinguedini mixtam & inūgatur & nō laboret, & post cibum cum bibere uoluerit utatur amygdalis & lentibus salitis & caugamich de capparibus.Et si comederit caules coctos cū carne & oliuas de qua & eis similia confert ei et iuuabit ipsum in bibendo uinū. Et similiter omne quod uaporem alleuiat sicut semen caulium de syria & ciminū & rutha sicca & calamentū & sal napticus & ameos.Nutriētia pręterea in quibus ē uiscositas et glutinatio uaporē ingrossāt. Et hic quidem sunt uelut res unctuosæ dulces uiscosę,quoniam ebrietatem prohibent,licet nō multū recipiant uinum,ꝑpeaꝙ tarde penetrāt.

Ad inoxie multū bibēdum remedia 10.

In hac quinta particula dat decem remedia volentibus vino impleri quibus præseruentur ab ipsius nocumentis et excitentur ad multum bibendum. Primum est ꝙ ille qui vult vino impleri non repleatur cibo,ne grauamine geminato repletionis vtriusꝗꝫ natura nimium debilitetur,& neutrum ipsorum regere sufficiat,& ne cibus sua grauitate petēs fundum stomachi vinum leue subleuet & natare faciat vnde affluentius effumet ad cerebrum,& ne præoccupans stomachum multi vini susceptionem prohibeat, quam bibens intendit quęrit & affectat,& ne vinum mixtum replēti se cibo diutius maneat in stomacho effumans. Secundum est,ꝙ non comedat rem dulcem,quia res dulces sunt oppilatiuæ grossæ.Nam sapor dulcis in grossa fundatˀ substantia sæpius.Vinum ergo secum sua subtilitate penetrare facit eas ad anfractus splenis & hepatis ante sui digestionē, vnde splen & hepar qn̄ꝗꝫ oppilantur vel intumescunt vel indurantur. Tertium est.ꝙ bibat tapheam vnctuosam. i.brodium.carnis pingue & vnctuosum.Licet.n.per hoc vinum diutius natet in stomacho & tardus descendat reprimitur tamen acuitas ipsius vini & suorum fumorum, nec tantum effumat vnctuoso immixtum propter eius tenacitatem & viscositatem. Quartum est ꝙ comedat micas vnctuosas.i.offas pingues propter eandem causam,& carnes īmixtas pinguedini pˡimę. Quintū est,ꝙ inungatˀ oleo oliuarum ad confortandum neruos & stomachum contra malas impressiones vini superflui.s. neruorum debilitates spasmos & paralyses. Sextum est, ꝙ non laboret seu fortiter excitetur,ne nerui & iuncturæ motu calefacti vinū indigestum auidius attrahant et ne vinum forti motu in stomacho exagitatum multo abundantius ad cerebrum effumet. Attende ꝙ Rasis.5.Almāsoris.quinꝗꝫ ex remedijs nunc dictis contra ebrietatem sic cōmemorauit. Si quis in potu multo vult vti vino oportet eadē die ne multo repleatur cibo nec dulcia comedat.Tapheam autem vnctuosam sorbeat:& micas in iure molles & vnctuosas comedat, & carnē pīguedini admixtam temperate edat, nec eadem die ante comestionem laboret. Septimum est,vt cum voluerit superflue bibere vinum post assumptū cibum comedat amygdalas vel lentes salitas vel caugamich de capparibus i.cappares in salmora cōditos seu in sale seruatos.De amygdalis quidē dicit Prin.2.cañ.cap̄. de amygdalis. Et cum amygdalæ amaræ comedunˀ ante vinum prohibent ebrietatem & proprie quinquaginta numero. Sed salsæ lentes et cappares salsi sua salsugine mouent appetitum potus vini plurimi,& consumunt aliquid de vaporibus prohibentes per hoc ab ebrietate.Et iterum lentes sua grauitate vinum & vapores inferius deponunt,& cappares ipsum sua apertione descendere faciunt. Octauum est comedere caules cum carne coctos & oliuas aquæ & his similia. hæc.n.conferunt quia fumos reprimunt,& vapores vini quibus præseruant ab ebrietate & iuuant bibentem in bibendo vinū quia generant sitim.Illud de caule testatur Arist. tertia particula problematum,quęrens propter quid caulis soluit crapulam.Et Rasis.5.Alman.hoc remedium & pręcedens sic cōmemorauit.De his pręterea quæ adiuuant valde ad potandum est caro cum caulibus & cum caunamita.i. cū caule imperiali & cum lentibus.Ad hoc præterea iuuamētum præstat vt qui vult bibere amygdalas salitas aut oliuas cōditas aut cappares comedat. Nonum est generale.s.omne quod vaporem vini alleuiat.i.consumit minuit aut a cerebro diuertit cuiusmodi semen caulium de regione syriæ, ciminum cui proprie est virtus carminandi vētositates vapores & fumos rutha sicca,de qua dicit Serap̄.cap̄. de ea ꝙ est de rebus magis conferentibus inflationibus & ventositatibus.Sed in humida rutha est inflatio. Et calamentū de quo Serap̄.cap̄.de eo.dicit ꝙ abstergit incidit et subtiliat,et sal napticus.i.niger:qui cum napta siue aspalto inueniri solet,& semen ameos de quo Serap̄.cap̄.de eo ait, ꝙ calefacit subtiliat & resoluit.Et omnia prædicta bibere faciunt, & vino impleri suis caliditate & sicci. Attamen præseruant ab ebrietate vaporum consumptione. Attende ꝙ Rasis quinto Alman.de quibusdam horum alijs adiunctis dictat hoc conditum contra ebrietatem. ℞. caulium semina, ciminum amygdalas excorticatas, menthastrum, salem:

abſinthium, rutham ſiccā, ameos, ex his omnibus ſimul tritis. drach. ij. pondus cum aqua frigida in ieiuno ſumatur, ſi ille qui ſumere debet calorem non habeat. Decimum eſt nutrientia in quibus eſt viſcoſitas & glutinatio cuiuſmodi ſunt res vnctuoſæ dulces viſcoſæ, ſicut caſeus pinguis liquefactus: lardum, pingues, anguillæ, vel carpę, aut tenchę. Iſta nanq; vapores ingroſſant, ita vt non valeāt ſurſum penetrare & ebrietate cerebrum turbare. Sed quia tardę penetrant & diu remanent in ſtomacho non ſinunt ſtōm recipere plurimum vinum. His ergo ineſt virtus prohibendi hominem ab ebrietate, ſed non conferunt ei adimpleri vino et abunde potare, quia cum repleāt ſtomachi capacitatem & tarde deſcendāt, nec vino imbibant ,ppter ſui viſcoſitatem nō ſinētē vinū ī ea penetrare ,phibet ipſis ſtomachus a plurima vini ſuſceptione. Et iſtud intendit ibi, licet non multū recipiāt vinum, propterea ꝙ tarde penetrāt. Et remedium quaſi coincidit cum tertio iam dicto.

Ebrietatis autem uelocitas eſt aut pp cerebri debilitatē, aut propter multos humores qui ſunt in eo, aut pp uini fortitudinē, aut pp cibi paucitatem, aut propter regiminis malitiam in ipſo, aut in eo quod cum ipſo continuatur.

In hac. 6. particula. Primo agit de cauſis velocitatis inebriationis. Secundo de remedijs inebriationis ex debilitate cerebri. ibi ⌊Et eius quidem.⌉ Tertio de remedijs ebrietatis a quacunq; cauſa fiat. ibi ⌊Syrupus qui.⌉ Quarto remittit nos ad ſequentia ſuper cura ebrietatis. ibi ⌊Ebrietatis vero.⌉ In prima particula dat quinq; cās velocitatis inebriationis. Prima eſt debilitas cerebri qua facile recipit vini vapores & turbaẗ ab his, nec breui tēpore ſuperare ſufficit & reſoluere eos. Secunda eſt multitudo humorꝝ cōprehenſorum in cerebro, q̊s cū exagitauerint vapores & fumi vini vehement' turbaẗ ab vtriſq; cerebrū & mens ſibi incidens. Tertia eſt fortitudo vini vn̄ vehementius et copioſius effumat ad cerebrum. Quarta eſt cibi paucitas cū plurimo vino ebibito, ſic. n. vinum per ſtōm defluens & in eo natās libere & abunde effumat ad caput. Quinta eſt malitia regimīs in cibo, quia puta eſt vaporoſus & fumoſus ſicut vinū veluti ſunt cepe porri groſſæ nuces allia, vel in eo qd' continuaẗ cū cibo. ſ. in brodijs aut ſalſis aut cōdimentis fumoſis & vaporoſis ſicut cepulato vel ſalſa de muſto vel galētina.

Ebrietatis uelocis cauſæ. 5.

Et eius quidem quæ propter cerebri debilitatem eſt medicatio eſt reumatiſmi antiqui ſanatio ex epithematibus in capitulo illo nominatis & ne ex eo bibatur niſi paucum.

In hac ſecunda dat duo remedia contra facilitatē inebriationis ex debilitate cerebri. Primū eſt ſanatio reumatiſmi antiqui ex epithematibus nominatis in cap̄. illo. ſ. tertij quinta. tract. primo. cap̄. 1. de cura coryçæ & catarrhi. Et capit hic epithema large vt ſe extendit ad embrocas & ſacellationes et applicationes pannorꝝ calidorꝝ, quia capitulo hoc nullum deſcribit epithema proprie dictum. Secundum eſt, vt debile habens cerebrum non bibat ex vino niſi modicum, & ſit debile aut limphatum.

Syrupus qui ebrietatem tardat ſucci alborū caulium pars una & ſucci granatorum acrium pars una & aceti pars media ſumantur & ferueant ebullitionibus aliquibus, & ſumatur inde ān ꝙ uinum bibatur unc. i. Sumantur etiam grana ſalis & ruthæ & cimini nigri & ſiccenẗ et comedatur inde granum poſt granum. Sumaẗ etiam ſemē caulium de ſyria & ciminū & amygdalæ amaræ excorticatæ & rhannus & abſinthium & ſal napticus & ameos & rutha ſicca & ſumat inde in potu qui caliditatis nocumētum non timet duarū drach. pondus cum aqua frigida ieiunus. Ex eis præterea quæ ebrij remouent ebrietatem eſt ut ei ad bibendum dentur aqua & acetum multis uicibus aut aqua almaſal aut raib acetoſum. Et fiat ut ipſe odoret camphorā & ſandalum, & ſuper ipſius caput ponantur infrigidantia repercuſſiua ſicut oleum roſaceum cum aceto & uino.

In hac tertia parte dat ſex remedia generalia cōtra ebrietatem. Primum eſt ſyrupus qui recipit ſucci granatorum acetoſorum an̄. lib. 5. aceti quartam. i. bulliantur ſimul aliquibus ebullitionibus. Et de iſto potu detur vnc. i. an̄ potū vini: corroborat. n. ſtōm & potentem efficit indigeſtio vini, & prohibet vinum effumare ad caput. Secundum eſt dragea quę recipit granorum ſalis ſeminis ruthæ cimini nigri. an̄. vnc. i. miſceantur & ſiccentur ſeu torrefiant & de ipſis pauſatim ſumatur poſt potum vini, vel ſtatim an̄ potū medietas vnius parui coclearis granum poſt granum, conſumit. n. vehementer fumos & vapores vini. Tertiū eſt conditū quod recipit ſeminis cauliū de ſyria cimini amygdalarum amararum excorticatarum rhannorum ſeu grouſellarum vel foliorum rhanni ſi fructus nō habeatur abſinthij ſalis naptici. i. nigri ſemīs ameos ruthæ ſiccę. an̄. drach. ij. terantur & miſceantur. Et de iſto condito dētur. drach. ij. diſſolutæ in vnc. iiij. aquæ frigidæ ieiuno ſtomacho ſi non timeatur ex hoc nocumētum ſupercalefactionis. Hoc. n. potenter fumos & vapores vini conſumit & ſtomachum confortat. Attende ꝙ Raſis. 5. Alman. cap̄. de his quæ multum faciunt bibere, ſcribens hanc receptam loco rhāni poſuit mēthaſtrum, & in gloſſa marginali litteræ pręſentis ſuper verbo rhannus ſcribitur in alijs calamentum. Quartum eſt dare in potu multis vicibus poſt potum vini aquā aceto mixtam, vel aquam almaſal quæ fit ex lacte acetoſo & farina ordei, vel raib. i. lac acetoſum. ſ. lac a quo extractū eſt butyrum. Nam quodlibet horum fortiter prohibet effumare vinum confortans & claudens orificium ſtomachi.

Quintum eſt frequens olfactio camphoræ et ſandalorum qua cerebrum confortatur & ſuauiter refrigeratur vnde minus læditur & conturbatur a vaporibus vini. Sextum eſt ſuperponere capiti infrigidātia repercuſſiua, ſicut oleū roſ. diu agitatum cum aceto facto ex vino, vt per illud confortetur cerebrum, & repellantur ab eo vapores & fumi vini. Sed inſtabit aliquis quia prohibentur per hæc reſolui vapores clauſis poris & ſuturis cerebri quare diutius permanent in cerebro cōculcati. Dic ꝙ expedit iſta miniſtrare an̄ ebrietatem, vt per ea cōfortetur cerebrum, & dum fumi vini aſcendere incipiunt & īpetere cerebrum: et ſituanda ſunt ſuper frontem & timpora & ſuturam coronalem, vt eorū virtus vſq; ad cerebrum liberius penetret. Attende ꝙ Raſis. quinto Alman. tria vltima remedia ſic commemorauit, capitulo de his quæ auferunt ebrietatem. Aqua & acetum multotiens danda ſunt ei: aut aqua mixta cum lacte multum acetoſo, uel cum ſero multum acetoſo danda ſunt. Et Acetum quoq; & oleū roſ. ſuper caput ſunt fundenda. Et camphora & aqua roſata naribus applicandæ ſunt vt ea odoret. Hæc ille.

Ebrietatis uero ſanationem in particularibus nominabimus.

In hac quarta parte dicit ꝙ curam ebrietatis in particularibus nominabit. ſ. tertij prima. tract. ſecundo. cap̄. 24. de cura ſoda ex ebrietate.

Quod ſi quis cito abſq; aliquo impedimento inebriari uoluerit in ſuo uino infundat uſneæ aut lignum aloes indum.

In hac

Ebrietatis cito cōparādæ rō. Vsneę quid.

In hac.7.particula.Prīo dat modos inebriationis facilis absq; impedimento & periculo. Secūdo inebriationis fortis cum impedimento & periculo.ibi[Et qui forte.] In prima parte dat duos modos quibus facile quis inebriat̃ absq; impedimento. Primus est infundere vsneæ in vino quod bibit. Et est vsneæ cortices subtiles tenues circunuolutę super arborem ferentem glandes & pinum & nuces, et habet odorem bonum vt ait Prin. secundo huius.cap.de eo. Et cū infunditur in vino facit dormire potantē ipm vt ait ibi.

Secundus est infundere lignū aloes contusum in vino qd' bibit. Et Rasis.5. Alman.cap.de his qui inebriant ait. Vinum in quo xyloaloes madefactum fuerit tribuat. Sed cōtra dicit Prin.2.cañ.cap.de xyloaloe. q xyloaloes cōfert cerebro valde & confortat sensus. non ergo inebriat cū ebrietas sit passio cerebri turbans rōnē. Dic q non inebriat malitia vapo℞ sed multitudine eo℞ ꝓuocante somnū & derelinquente vestigium confortationis ex aromaticitate.

Et qui fortē uult ebrietatē incurrere, ideo ut membrum medicatione dolorem faciente sanet in suo uino aquam lolij ponat, aut sumat fumiterre & opij hyoscyami.añ.drach.5.& nucis muscatæ & galliæ muscatæ & ligni aloes crudi. añ. drach.i.sextam, & inde ad bibendum det cū uino quantū est ei necium, aut hyoscyamū nigrū cum corticibus mandragoræ in aqua coquatur donec rubea fiat, & ea uino admisceatur.

Ebrietas summa quō inducēda

In hac secunda parte dat tres modos prouocandi fortem ebrietatē ei qui vult eam incurrere vt non sentiat dolorem dum curatur aliquod ex suis membris medicatione facientem dolorem, sicut cauterio actuali vel potentiali, vel incisione magni apātis in parte acuti sensus, vel amputatione mēbri putridi vt manus vel pedis. Plures.n.delicati et sensibiles multum ac pusillanimes expectare non audent has medicationes ipsis vigilantibus, quare quærunt inebriari & profunde dormire qñ curæ tales exercent̃ in eis. Primus modus est vt in vino quod bibit aquam lolij ponat, & est herba crescens in segetibus & prosternens eas dicta aliter çiçania, quæ cerebrum replet abundantissime fumis & vaporibus, & aqua ipsius distillata vel aqua decoctionis eius vino imposita reddit ipsum vehemēter inebriatiuum. Secundus est dare in potu cū vino pa℞ medicationis quod recipit fumiterræ opij hyoscyami.añ.drach.5. nucis muscatę gallię muscatę ligni aloes crudi.añ.6.partē drach.i.terant̃ & misceantur, et de hoc condito detur in potu cum vino q̄tum est ei necessarium.s.a scrop.5.vsq; ad.scrop.i.secundū fortitudinem vel debilitatē patiētis, ipsum.n.fortiter & velociter inebriat & somnum ꝓuocat adeo ꝓfundum vt sit similis subeth & uix excitari possit ille qui bibit etiam si aliquod ex suis membris incidatur vel amputetur. Attēde q simile conditū describit Rasis.5.Alman.cap.de his quæ multum inebriant, nisi q loco fumiterrę posuit mandragoram & pondus mutauit dicens. Mandragorę opij seis hyoscyami.añ drach.iij.sumant̃, nucis muscatę.drach.5.gallię xyloaloes.añ.partē tertiā.drach.i. Ex his oībus tritis trocisci informentur quo℞ unus cum in uino dissolutus fuerit uehementer inebriabit. Hęc ille. Et isti trocisci sunt multo fortiores medicamine Principis propter mandragoram et pōdus adauctum stupefactiuorum. Tertius est ut misceatur cum uino aqua in qua decocti fuerint hyoscyamum nigrū & cortex mandragoræ donec rubea fiat. Et hunc modum meminit Rasis cap. statim allegato dicens. De his quoq; quę inebriāt ut est hyoscyami nigri & cortices mādragorę in aq̄ donec rubea fiat coquāt̃ q̄ postea uino misceri debet.

Finis Iaco.de partibus super cap.vij.&.viij.Doc.ij. Fen.iij.Primi. In quę Iac. Foroli.minime scripsit.

QVAESTIONES CLARISSIMI Philosophi pręstantissimiq; medici Iacobi Foroliuiensis super duas primas Fen primi canonis Abin halyabin sceni fœliciter incipiunt.

CIRCA PRIMVM LIBRVM canonis Auicē. mouetur prima quæstio talis. Vtrum diffō medicinæ ab Auicē. in lr̃a posita sit bn̄ posita. Q. non arguit̃ multipl'r. Primo sic, medicina non est scīa, igitur diffō medicinæ nō est bona. patet consequentia: & assumptum probatur, quia medicina est ars, quælibet autem ars est habitus distinctus contra scīam: vt habet̃.6. ethicorum. igitur &c. patet consequentia. & assumptum arguitur cum medicina sit habitus recta ratione factiuus. Secundo arguit̃ sic. quęlibet scīa est habitus speculatiuus solū: sed medicina est habitus practicus saltem quo ad maiorem eius partem. igitur &c. patet consequentia & maior etiam sexto ethicorum. & minor patet. cum sit habitus ordinatus ad opus. ergo &c. Tertio principaliter sic. quælibet scīa est vna scientia, sed medicina est vna scīa. igitur &c. patet consequentia & maior etiam, sed minor arguitur, quia pars practica plus differt a theorica parte q̄ philosophia naturalis differat ab eadem, sed vt notum est, ex theorica medicinę & philosophia naturali non constituitur vna scientia. igitur &c. Confirmatur, quia pars practica non est sciētia, vt argutum est, theorica vero sic. igitur &c.

In oppositum est Auicenna in littera.

In ista quæstione primo tractabit̃ difficultas tacta in primo principali ante oppositū. s. an medicina sit scīa uel ars, & hoc tam ad partem theoricam q̄ ad partem practicam. Secundo videbitur, an scientia medicinę debeat dici theorica vel practica, & si aliqua eius pars sit vere theorica. Tertio videbitur de principali quæsito. Quantum ad primū sunt duæ distinctiones. Prima distō, q hic terminus scīa sumitur dupliciter, ꝓut proposito pertinet. Primo cōmunit̃ & indifferenter pro quocunq; habitu conclusionis per demonstrationem acquisito vel aggregato ex pluribus habitibus siue talis ad opus ordinetur siue non. Secūdo sumitur magis proprie pro habitu scientifico solum per demonstrationem acquisito, & cum hoc ad opus non finaliter ordinato, qualiter dicimus metaphysicam esse scīam. Secunda distō est q etiam ly ars sumitur dupliciter. Primo cōmuniter & indifferenter pro quocunq; habitu intellectuali cum recta rōne factiuo siue talis habitus fuerit per demōstrationem acquisitus siue non. Secundo sumitur magis proprie ꝓ habitu intellectiuo &c. & cum hoc non per demonstrationē acquisito, sed per assuefactionem. Tunc sit prima cōcl'o. Capiendo scientiam primo modo medicina est scientia. patet quia est habitus vel aggregatum ex habitibus per demōstrationem acquisitus. ergo &c. Secunda cōclusio. Capiēdo scīam secundo modo medicina non est scīa. patet ex qd nominis scientię secundo modo acceptæ. Tertia conclusio. Capiendo artem primo modo medicina est ars. patet; quia est habitus intellectualis recta rōne factiuus. igit̃ &c.

Scīa dupliciter.

Ars dupliciter.

Quarta cōcl'o. Capiendo artem secūdo mō medicina nō est ars. est.n. habitus per demonstrationem acquisitus. Ex his infero primo q ars primo modo sumpta & scientia primo modo sumpta non sunt habitus ex opposito distincti. Secundo quòd scientia secundo modo accepta, & ars qualitercunq; sumpta de his modis ex opposito distinguuntur. Tertio quòd ars secundo modo sumpta, & scientia qualitercunque sumpta ex opposito distinguuntur. Quantum ad secundum primo sciendum est quòd medici vtuntur istis terminis, praxis: practica, & theorica. Intelligentes per praxim operationem existentem in potestate nostra. Et per practicam scientiam vel

Praxis quid & pctica.

artem, cuius finis est operatio existens in potestate nostra. Per theoricam vero econtra.

Scīa practica dupliciter.

Secundo nota ꝙ iuxta communem modum loquendi dupliciter aliqua scientia dicitur practica. Primo communiter, & sic omnis scientia quæ finaliter ordinatur ad opus vel operationem in nostra potestate existente dicitur practica. Secundo proprie, & sic sola illa dicitur scientia practica per quam docemur qualiter debemus operari, aut quę præcipit operationem in nostra potestate existētem. Exemplum primi, vt pars medicinę theorica. Exemplum secundi: vt ars militaris dicitur practica: & taliter secundo modo sumit. A. in littera practicā.

Scientia theorica duplr.

Tertio sciendum est ꝙ etiam dupliciter dicitur aliqua scīa theorica. Primo vt distinguitur contra practicam primo modo acceptam & sic omnis sciētia nullo modo ad opus vel operationem in nostra potestate existentem ordinata dicit theorica, sic enim metaphysicam diceremus scientiam theoricam. Secundo dicitur aliqua scīa theorica, prout theorica distinguitur contra practicam secundo modo sumptam, & sic oīs scīa nec pręcipiens operationem in nostra potestate existentem, nec docens qualiter sit operandum dicitur theorica. Et tunc sit prima conclusio. Capiendo practicā primo modo totalis scientia medicinæ est practica, patet quia totalis scientia medicinæ ordinatur finaliter ad opus in nostra potestate existens. igitur &c. patet consequentia & añs finaliter intuenti. Secunda cōclusio est hęc. Capiēdo practicam secundo modo non tota scientia medicinæ est practica. patet. quia non tota præcipit vel docet operari operationem in nr̄a potestate existentē. igitur &c. tota consequētia & añs patent intuenti. Tertia cōclo. Capiendo theoricam primo modo nec scīa medicinę totalis nec aliqua eius pars est theorica. patet, quia omnis eius pars ordinatur ad operationem in nostra potestate existentem, igitur &c. patet cōsequentia & añs. Quarta conclusio. Capiendo theoricam secundo modo aliqua pars medicinę est theorica. patet, quia aliqua pars est quę vere nec præcipit nec docet operationem in nr̄a potestate exn̄tem. Ex his infero primo ꝙ non ꝓpter hoc dicitur aliquis habitus theoricus: quia sit per demonstrationem vere acquisitus. patet, quia pōt aliqs esse mere practicus, vt si demonstraret illa conclusio hectica primæ speciei est per infrigidantia remouenda, talit arguendo. Omnis mala cōplexio calida est per frigidum remouenda. sed hectica primæ speciei est hmōi. igitur &c. patet habitum huius conclusionis fore per demonstrationem acquisitum. Quod tamen sit habitus mere practicus patet satis: cum sit docens modum operandi siue modus operationis. igit &c. Secundo sequit satis esse possibile eūdem habitū esse practicum & theoricum: vt patet ex varijs modis sumendi ly practicum & ly theoricum. Quātum ad tertium. Sit hæc conclusio rn̄siua: ꝙ diffō de medicina ab Auic. in lr̄a data est bona. Probatur, quia competit soli scię medicinæ & cuilibet: & per particulas in ea positas differt ista scientia ab alijs, & exprimitur natura diffiniti ergo &c. Per hoc enim ꝙ dicitur: scia. tangitur genus. Et per hoc ꝙ dicitur, humani corporis &c. differt medicina a sciētijs quæ non considerant de humano corpore. Sed per hoc ꝙ dicitur ex parte qua sanat &c. differt a philosophia naturali & morali, quæ licet considerent de humano corpore, non tamen inquantum sanabile ægrotabile &c. Per hoc autem ꝙ subiungitur, ut habita sanitas conseruetur &c. tangitur finis medicinæ, & differt etiam scientia medicinæ ab istis scientijs. Ideo videtur ꝙ prædicta diffinitio sit bene posita & completa. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum satis patet in quæstione ex dictis in primo articulo.

Ad secundum dicitur ꝙ scientia secundo modo sumpta est solum habitus speculatiuus, sed in diffinitione sumitur primo modo. Vnde notanter dicit Gal. primo techni. Scientiæ ergo communiter nomen & non proprie sumi oportet.

Ad tertiū dr̄ negādo ꝙ pl's dr̄t pars practica etc. qa ambę partes hn̄t attributionē ad vnū subm. s. corpus humanū etc.

Ad confirmationem negat añs pro prima parte.

Quæstio. ij.

SECVNDO Quæritur. Vtrū inter sanitatē & ægritudinem sit reperibilis dispositio media. Et arguitur ꝙ non.

Primo auctoritate philosophi in primo pr̄to ponentis sanum & ægrum esse cōtraria immediata. Secundo arguitur, quia sanitas non est nisi dispositio viuentis bona & ꝓportionata operationibus viuētis, ægritudo vero disproportionata, sed inter proportionatum & disproportionatū non est dare medium, igitur &c. patet cōsequentia & assumptū similiter. Tertio ad idem est auctoritas Auerro. primo colliget. Et arguitur ratione sic, quia sanitas est æqualitas, et ægritudo inæqualitas, sed inter æqualitatem & inæqualitatem non est dabile aliquod medium, igitur &c. patet consequentia: & assumptum similiter.

In oppositum est Gal. primo techni. Et Aui. infra secunda huius. In hac quęstione primo pręmittenda sunt aliqua pręambula & notabilia. Secundo est respōdendum ad quęsitum. Quantum ad primum.

Neutralitas duplex.

Primo sciendum est ꝙ inter dispositionem quę dicitur sanitas, et illam quæ dicitur ægritudo cadere dispositionem mediam possumus dupliciter intelligere. Primo per participationem utriusq; extremorum. s. sanitatis & ægritudinis. & de hoc nō est sermo in ꝓposito. Secundo per abnegationem vtriusq; extremorū, qa s. reperibilis est dispositio viuentis: quę nec est sanitas nec ē ægritudo.

Ægritudo dupliciter.

Secundo sciendum ꝙ ægritudo sumitur dupliciter, vt colligitur ex dictis Aui. Primo communiter & indifferent pro qualibet dispositione per se & immediate operationes viuentis lædente non remouibili ad placitum nec a causa primitiua dependente, siue huiusmodi dispositio lædat sensibiliter siue insensibiliter. Secundo sumitur ægritudo magis proprie & pręcise pro dispositione iam dicta sensibiliter operationes viuentis lędente. Tunc sit prima cōclusio. Possibile est aliquam dispositionem esse subiectiue in viuente, quæ nec est sanitas nec est ægritudo nec neutralitas. patet hoc, quia si sor. prope ignem exn̄s calefiat non extra latitudinem sanitatis ille calor inductus ab igne est dispositio sor. Q; tamen non sit sanitas nec ægritudo nec neutralitas, patet. Non. n. est ægritudo nec neutralitas, cum non sit extra latitudinem &c. Q; etiam nō sit sanitas patet, quia non est dispositio sortis naturalis, ideo &c. Et tota causa est: quia licet huiusmodi dispositio sit in viuente in ipso tamen est dependens a causa primitiua nō habēs esse fixum in eo.

Ex ista conclusione sequitur ꝙ non quęlibet dispositio viuentis sensibiliter lędens eius operationes est ægritudo, vt patet de ligatura manuum. Secunda conclusio. Capiendo ægritudinem primo modo inter sanitatem ægritudinē non est dare medium ad hunc sensum ꝙ nullum est corpus reperibile quod non sit sanum vel ægrum. patet, quia nullū ē corpus cuius opōnes non lędant vel perficiantur. Tertia conclusio. Capiendo ægritudinē secundo modo inter sanitatem et ægritudinem est dabilis dispō media per abnegationem extremorꝝ. patet quia inter quālibet dispōnē per se sensibiliter opōnes lędentem & quālibet ipsas perficientē dabilis est dispō media per abnegationem. s. insensibiliter lędens eo ꝙ inter quācūq; perfectionem operationum & sensibilem earum lęsionem cadit insensibiliter lęsio. Et ad sensum secundę conclusionis vadunt omnes auctoritates dicentes inter sanitatem & ægritudinem non esse dabilem neutralitatem mediam. Ad argumenta principalia patet ex dictis solutio &c.

Quæstio. iij.

TERTIO Quæritur. Vtrum spiritus sit subiectum propinquum sanitatis & ægritudinis. & arguit multipliciter ꝙ sic. Primo sic. spūs est formaliter aïatus. ergo &c. patet consequentia, quia cuicunq; animato vel viuenti cōpetit esse sanum vel ægrum. & assumptum arguitur. Primo per actionem vniuocam spiritus est productiuus formaliter animati. igitur &c. patet consequentia, & antecedens arguitur, quia actio per quā a spiritu gignitiuo ꝓducit forma fœtus in materia generationis est vniuoca igit &c.

Aristo.

Et cõfirmatur idẽ auctoritate philoſophi in libro de morte & vita deſcribentis & dicentis generationem viuentis eſſe primam participationem animæ in calido naturali, ideo videtur calidum naturale participare anima, ſed tale non eſt niſi ſpiritus vt uolunt omnes auctores. igitur &c. Confirmatur tertio ſic. ſpiritui competit naturaliter moueri ad oẽm dr̄iã poſitionis. igit̃ ſpũs eſt formaliter aĩatus. tenet cõſequentia, eo ꝙ ſolum animatum eſt naturaliter mobile ad plures differentias põnis, ut colligitur ex dictis philoſophi ſecundo de anima. & aſſumptum patet. mouetur. n. ſpiritus ante retro ſurſum deorſum intus extra ſecundum exigentiam operationum animę, vt patet in timore gaudio. &c. Secũdo ad principale arguitur ſic. per diſpõnẽ exñtem in ſpũ immediate & ſenſibiliter læduntur operationes uiuentis igitur ꝓ tunc erit diſpõ exiſtẽs in ſpũ ægritudo, & ꝑ cõſequẽs &c. patet conſequentia. & aſſumptum arguitur. ponendo cõplõnem alicuius determinati membri fore ſanam. & cum hoc tamen ponatur ꝙ ſpũs vadens ad membrum ſit diſtemperatus notabiliter, & ſequitur operationes illius membri notabiliter lędi, & non niſi per diſpõnem exiſtentẽ in ſpiritu eo ꝙ diſpoſitio exiſtens in membro dicitur ſana, igitur &c. patet conſequentia, & aſſumptum ſilr̃ intuenti. Confirmat̃ idem, quia q̃ꝫ poſſe eſt aliquã rem in corpore noſtro exiſtẽtẽ quæ non ſit pars noſtri corporis eſſe ægritudinem, tã poſſe ẽ ſpũm eſſe ægritudinẽ, ſed primum eſt poſſibile, vt patet de lapide in veſica exñte, igitur etiam ſecundum eſt poſſe, et per conſequẽs eſt poſſibile ſpiritum eſſe ęgritudinem, ſed nullũ videtur eſſe ſubiectum huius ægritudinis niſi ſpũs. igit̃ &c.

Tertio pro illo facit auctoritas Aui. ponentis ſubiectum ꝓpinquũ ſanitatis mẽbrũ aut ſpũm. Et exponit̃ ly aut, copulatiue, vt tactũ eſt circa lr̃am ſi bene reſpexit intuens. igit̃ &c.

In oppoſitum arguitur ſic. Solum viuens eſt ſanum vel ægrum ſed ſpiritus non eſt viuens, vt tenet communis ſchola medicorum. igitur &c.

Spũs quid.

Rñdendo ad hanc quæſtionem primo præmittam diſtinctiones & quędam notabilia. Secundo ponentur concl'ones quędam. Quantum ad primum. Sciendum eſt primo ꝙ per ſpiritum intelligere debemus in propoſito corpus vaporoſum temperatum generatum ex parte ſubtiliori ſanguinis. Et dicitur vaporoſum: quia ſubtile. Et fuit hoc neceſſarium, ut eſſet faciliter per corpus mobile aptum ad quãlibet ꝑtem tranſmitti ſecundum exigentiam animæ in ſuis operationibus. Dicitur autem temperatum, quia in ſua naturali diſpõne exñs habet diſpõnem ſiue compl'onem per quam ẽ aptũ animæ in ſuis operationibns deſeruire. Dicitur autem ex parte ſubtiliori ſanguinis ad circũloquendum materiam ꝓpriã ipſius ſpiritus, ſicut. n. pars ſanguinis groſſior & corpulẽtior eſt materia apta & conueniens generationi membrorum, ita ſubtilior pars ſanguinis eſt cõueniens materia generationis. Et hæc diffõ colligitur de mente plurium auctorum & maxime Gal. 7. de iuuamentis membrorum cap̃. ultimo. Ex qua deſcriptione ſequitur primo ꝙ non quodlibet mixtum participat ſpiritu cum multa ſint mixta ualde frigida dura non apta euaporationi uel ſubtiliationi. Secundo cõcludi poteſt ꝙ non quodlibet uiuens actu participat ſpũ, patet ſilr̃ cum multæ ſint plantæ ualde frigidæ & reſolutioni ineptæ, quarum operationibus uidetur ſua ſola complexio ſufficere. Neceſſitas autem ponendi huiuſmodi ſpiritum maxime uidetur uelocitas reſol'onis calidi naturalis uiuentis loco cuius oportet ſpiritum ſuperuenire, quod non eſt eſt in plantis ualde frigidis, igitur &c. Ex quibus ſequitur tertio aliquam ſubſtantiam inanimatam magis eſſe participem ſpiritus q̃ꝫ aliqua certa data animata. ut patet de ſꝑmate reſpectu muſcæ uel alterius viuentis modico calore participantis. Secũdo principaliter ſciendum ꝙ huiuſmodi ſpiritus ponitur triplex ſcilicet vitalis, animalis, & naturalis. Vitalis procedit a corde ſuper toto. Animalis vero a cerebro. Naturalis ab hepate. Per ſpiritum vitalem conſeruatur vita in toto. Per naturalẽ perficiunt̃ operationes naturales vt digeſtio nutritio &c. Per aĩalẽ vero operationes animales vt ẽ ſẽſus & motus, licet ad quãlibet iſtarꝝ oꝑõnes ſpũs vitalis effectiue concurrat ſicut inferius apparebit.

Gal.

Spiritus triplicit̃.

Tertio ſciendum eſt quẽlibet illorum ſpũm poſſe eſſe duplicem, quia quidam dicitur cõplãtatus membro, & quidem non cõplãtatus, ſed poſt generationem acquiſitus. Intelligendo per ſpiritum complantatum ſpũm membro attributum a principio generationis ita ꝙ ſil' incipit membrum eſſe & uiuere & hunc habere ſpiritum quo exercet ſuas operationes. Econtrario vero per ſpiritum non cõplantatum intelligere debemus ſpiritum in membro acquiſitum vel attributum non a principio generationis ſed poſt illud.

Spiritus cõplãtatus & ñ cõplãtatus.

Quarto ſciendum eſt quẽlibet iſtorũ ſpirituum eſſe duplicem, quia quidam dicitur ĩnatus, quidam vero influens. Et per ſpiritum innatum intelligere debemus ſpũm intrinſecum membro qui factus eſt membro conueniens ĩſtr̃m pro ſuis operationibus exercendis: ideo dicitur ſecũdũ exigentiam membri dearticulatus & membro appropriatus. Econtra vero per ſpũm influentem intelligere debemus ſpũm ad membrum prouenientem a membro alio, ſecundũ tamen exigentiam operationum illius membri non de articulatum nec factum pro ſolis illius membri operationibus conuenieus inſtrumentum. Exemplum ſicut ſpũs a corde vl' ab hepate ad os trãſmiſſus nõdum eſt conueniens inſtr̃m operationis oſſis eo ꝙ a corde non datur temperamentum per quod fiat ſpũs conueniens inſtrumentum: ſic ad oꝑõnes oſſis ꝙ non carnis vel nerui. Oportet igitur hunc ſpiritum attrahi ad poroſitates particulares oſſis, vbi a cõpl'one oſſis acquirit compl'onem per quã efficitur ſic conueniens ĩſtr̃m oꝑõnũ oſſis ꝙ non carnis vel nerui, & tunc vocatur ĩnatus, ſed añq̃ꝫ huiuſmodi dearticulationem reciperet non erat innatus, ſed influens. Nota tamen ꝙ ml'totiens vtuntur medici improprie hoc nomine ſpũs influens, omnem ſpũm uocando influentẽ a mẽbro ad mẽbrum ꝓcedentẽ ſiue fuerit dearticulatus ſiue non vt dcm̃ eſt. Ex quo ſatis patet cauſa neceſſitatis vtriuſqꝫ illorum ſpirituum. Cum igitur in qõne q̃rebatur vtrum ſpũs &c. de quolibet iſtorum poteſt eſſe quęſtio.

Spiritus innatus quid & influẽs.

Quinto præmittendũ ꝙ ſubiectum ſanitatis & ęgritudinis in propoſito vt tactum eſt circa litteram intelligere debemus oẽ denominatum ſanum vel ægrum, vel ex quo fieri poteſt aliquod actual'r & principaliter ſanũ ul' ægrum. Exemplum primi, vt membrum. Exemplum ſecundi, vt humores & elementa. Et dixi notanter principaliter ad differentiam ſigni & cauſæ quę non principaliter, ſed per attributionem ad corpus & membra denominatur ſana vel ægra.

Subiectum ſanitatis duplex.

Sexto pręmitendum eſt vt etiam circa literam tangebat̃ ꝙ per ſubiectum propinquum in propoſito intelligere debemus ſubiectum actu denominatum ſanum uel ægrum. Per ſubiectum vero remotum debemus intelligere rem non taliter actu denominatam, ex qua tamen factum eſt aliquid ul' aptum eſt fieri aliquid taliter denomĩatum actu, vt elemẽta cibi humores & huiuſmodi. Septimo pręmittẽdum eſt ꝙ licet aliqua diſpõ non ſubiectiue exñs in uiuente poſſit eſſe ægritudo, nihil tamen dicitur ſanum vel ęgrum niſi uiuens. prima pars huius ſuppõnis patet de lapide in veſica. ſecunda pars eſt de mente omnium auctorum. Octauo pręmittenda eſt diffõ ſanitatis & ægritudinis. videlicet. Sanitas eſt diſpõ per quã immediate perficiuntur operationes uiuentis. Ægritudo eſt diſpõ per quã immediate læduntur operationes uiuentis. Et addendo vtrobiqꝫ condictiones aliquas quę tactę fuerunt in pręcedenti. q. Pręmittendum eſt vltimo ꝙ ad genus cauſæ materialis non ſolum reducitur ſubiectũ denoĩatũ per formã, ſed etiam diſpoſitio reddens ſubiectum præparatum & diſpoſitum, vt patiatur dicitur materialiter concurrere ad receptionem formæ, licet non principalit̃, ſed ſecundario & inſtr̃al'r. Vnde imaginandum eſt ꝙ ſicut caliditas ignis præparans ignem, ut poſſit ignem ex combuſtili generare dicitur concurrere effectiue ad generationem formæ ignis ſecundario & inſtr̃al'r, ita diſpõ exiſtens in materia reddens ipſam conuenientem ad patiendum dicitur materialiter concurrere ad formam quę producitur in materia, ſed non principaliter, quia concurrens principaliter dicitur

Sanitas qd, & ęgritudo.

Preparãtes diſpõnes ad cãꝫ naturales reducũt̃.

esse solum materia, alia vero instrumentaliter seu dispositiue. Quātū ad secundum infero aliquas concl'ones. Prima conclusio est hæc. Ad cuiuslibet membri vel animalis conseruationem necesse est in ipso ponere spūm innatum. probatur conclusio sic per spūm innatum perficit quodlibet animal & cuiuscūq; animalis membrum operationes suas & sibi proprias. ergo &c. patet con sequentia & aňs probatum est supra satis. Secunda conclusio. Ad cuiuscūq; mēbri nostri corporis conseruationem necessarius est spūs influens capiendo spiritum influētem prout distinguitur cōtra innatum. probatur. Spiritus innatus est faciliter resolubilis; ergo necessarius est spiritus, qui loco ipsius cum resolutus fuerit fiat innatus. patet consequentia & aňs similiter. Itē patet spiritum influentem multum iuuare membra in suis opōnibus. Vnde ex isto patet quid intelligi debeat per illud quod communiter dicunt medici spiritum innatum actuari per īfluentem. Ipsum.n. actuari est ipsum iuuari ad agendū & ab influente conseruari & restaurari. Tertia conclusio. Ponētes spiritum innatum vel influentem esse formaliter aīatum ponere debent consequēter ipsum fore subiectum sanitatis propinquum patet per vnam suppōnē superius præmissā.

Spiritus aīatus duplex.

Quarta conclusio. Ponentes spiritum non esse formaliter animatum, sed solum virtualiter consequenter habent ponere ipsum proprie non esse sanitatis vel ægritudinis subiectū propinquum. Et per formaliter animatum intelligo compositum includens animā in se tanq; partem essentialem ipsū informātem. Per virtualiter animatum solum intelligo cōpositum illud quod non habet in se animam tāq; partē eius. est tamen opōnum eius. s. animę productiuum, vel adhuc ipsius animæ productiuum. Exemplum primi, vt spiritus in nobis existens si non ponatur animatus. Exemplum secūdi, vt spiritus gignitiuus qui est in semine. Vtrum autem spūs debeat dici animatus satis plene declaraui super secundo libro techni. Hæc conclusio probatur sic spiritu non existente formaliter animato non denominatur spūs sanus uł æger actu. ergo cōclusio vera, patet consequentia per q̄d noīs subiecti propinqui. & assumptum arguitur quia sic non est viuens. ergo &c. Quinta conclusio. Solum membrum est proprie subiectum sanitatis & ægritudinis propinquum. patet, quia solum membrum est viuens inter partes nostri corporis. ergo &c. Sexta conclusio. Licet ita sit vt præcedēs conclusio asserit, non tamen membrum existēs sine spiritu, sed præcipue membrum dispositum per spiritum est subiectum sanitatis vel ęgritudinis. patet, quia nullatenus sine spiritu potest esse uiuens. igitur &c. Ex quibus infero ꝓbabiliter spiritum materialiter concurrere ad hoc vt membrum sit sanum vel ægrum sicut & subiecti dispō ad hoc vt recipiat subiectum ipsam formam. Sicut autem ipsa subiecti p̄paratio non dicitur postea informata ipsa forma, ita spūs nō dicetur sanus vel æger. Ex isto patet intellectus Aui. dum dixit in litera. membrum aut spūs. exponendo ly aut copulatiue pro &. Sumpsit.n. subiectum pro oī eo quod denominat̄ vel quod materialiter concurrit, igitur &c. ad intellectum datum. Nota tamen ꝙ probabiliter tenere possumus ly aut disiunctiue. Et quod notanter dixit aut. Dubium nanq; erat an spūs foret formaliter animatus. Ad argumēta pricipalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum. Ad probationem vlterius neganda est consequentia, vt in quæstionibus techni plene declaratum est. Ad aliā confirmationem dicit̄ ꝙ oportet illam auctoritatem sic exponi idest in subiecto disposito per calidum naturale. Ad aliam confirmationem dicitur negando consequentiam. Ad probationem dicitur illud esse verum per se primo. secūdario tamen & ex consequenti non repugnat, vt declaratū est in loco allegato. Ad secundum principale dicitur probabiliter admittendo casum & consequenter concedendo istā dispositionem quæ est in spiritu esse ægritudinem, & negando cōsequentiam ad intellectum positum in quęstione, quia ad hoc non sequitur spiritum denominari sanum vel ęgrum, sed solum membrum cuius operationes læduntur sensibiliter. Et per idem respondetur ad confirmationem. Ad quartū patet satis solutio per ea quæ in quæstione dicta sunt.

Aut dupliciter.

Quæstio. iiij.

QVARTO Quæritur. Vtrum humores sint, subiectum mediatum sanitatis vel ægritudinis. Et arguitur ꝙ non. Primo sic. Cibus & potus non sunt subiectū mediatum. ergo nec humores. patet consequentia, cum ita ex cibo & potu fiat membrum quod est immediatum subiectum sicut ex humoribus. Et assumptū videtur. A. in litera ꝙ inter subiecta mediata non numerat nisi elemēta & humores

Secūdo arguit̄. Hūores sunt cā effectiua sanitatis & ægritudinis igr̄ nō sunt cā materialis. patet consequētia cū idē non possit eē simul efficiēs & materia respectu eiusdē, ut colligitur secundo physicorum textu commenti. & assumptum colligitur cum humor cholericus faciat feb. cholericam & phlegmaticus phlegmaticā. Item sanguis frigidus ex lactuca gn̄atus remouet ægritudinem cholericam hepatis sanitatem inducendo in hepate. Tertio humores sunt causæ immediatæ materialis ægritudinis. igitur &c. patet consequentia. & assumptum probatur. cum febres humorales specie distinguantur abinuicem secundum distinctionem suarum materierum humoralium, ut colligitur prima quarti & primo de differentijs febrium. Et confirmatur, quia humori immediate inest sanitas vel ægritudo, igitur &c. patet cōsequētia & assumptum arguitur, quia chrystalinæ inest sanitas, quia diaphaneitas uel luciditas sibi naturalis. Similiter ęgritudo si in ea foret opacitas. Q2 tamē chrystallina sit humor asserit. Aui. tertia tertij cap̄. primo. Item confirmatur sic, sicut arguebatur in præcedenti quęstione ponendo ꝙ in eo foret distemperata qualitas & non in membro, cuius operationes īpediret & arguatur vt ibi, Quarto ad principale arguit̄, nec humores manentes nec non manentes sub proprijs formis sunt cā forālis sanitatis vel ægritudinis, igr̄ &c. assūptū probatur. non.n. manentes vt patet nec non manentes, quia quod non manet non est alicuius manentis materia, igr̄ &c.

In oppositum est Au icen.

Respondendo ad istam quęstionem primo p̄mittēda sunt quædam notabilia. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quęsito in quæstionē. Quantum ad primum articulū sunt hę distinctiones. Prima distō. ꝙ humor sumit̄ multipliciť. Primo pro quolibet corpore humido liquido. Secundo pro quolibet corpore humido liquido generato ex cibo mediate vel immediate, & sic aquositatem vrinalem hēmus appellare humorem. Tertio ꝓ oī corpore humido ex cibo mediate vel immediate generato, & hoc per vnam aut pl'es transmutationes apto conuerti in substantia nostri corporis vel partes membrorum nostri corporis. Quarto sumitur ꝓ corpore humido &c. immediate ex chylo generato apto conuerti in substantiā nostri corporis. In proposito sumitur hic humor quartomodo. Et sic sumendo distinguitur contra chylum humiditates secundas, & contra aquositatem vrinalē. Sic autem non est de humore tertiomodo sumpto, quia non distinguitur nisi contra humiditates inutiles ex cibo generatas. Secundo nota ꝙ per causam materialem mediatam sanitatis intelligere debemus oē non formaliter denominatū sanum vel ęgrum ex quo tamen mediate vel immediate fit vel factum est vel fieri potest aliquid formaliter denominatum sanum vel ęgrum. Quantum ad secundum articulum ponuntur conclusiones. Prima conclusio. Humores nostri corporis sumendo humorem tertiomodo sunt causæ effectiuæ sanitatis vel ęgritudinis. patet hęc conclusio per aliqua superius tacta. Et nota ꝙ humor præternaturalis faciēs febrem non debet proprie denominari causa naturalis feb. est.n. causa efficiens febrem, sed dicitur materia ad istū sensum, quia est res corpulenta grossa respectu spiritus a quo pē det febris, vnde has febres vocamus materiales, quia. s. dependentes a materia corpulēta grossa effectiua febris. Ex quo patet, quare auctores ponunt febrem ephemeram esse in materialem, non quia sit depēdēs, quia est depēdēs a calefacto eē spūum sed'ġ a cā a qua dependet ephemera non est

Humor quadruplex.

Febris ephemera quare materialis.

res

res grossa & corpulenta. Secunda cõclusio est. Humores sunt subiectum remotum sanitatis vel ęgritudinis siue exñtes sub proprijs formis, siue non. patet quia per subiectũ remotum in proposito intelligitur omne illud ex quo fit vel fiebat vel fieri potest aliquid actualiter denominatum sanum vel ægrum ideo &c. Ex qua conclusioue sequitur idẽ fore subiectum siue materiam & efficiens sanitatis vel ægritudinis. patet ex dictis. Tertia conclusio, licet ita sit, poſſe tñ ẽ qualitates informantes humores esse ægritudinem. patet, qa poſſe est per qualitatem exñtem in humorẽ immediate & sensibiliter lædi operationes. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur. Ponendo in venis vel in aliquo alio receptaculo fore humores alicuius qualitatis naturæ rebellis, quia licet nullam sensibilem qualitatem imprimant in mẽbro, per qualitatem tamen hanc impediũnt ne membrum debite digerat aut nutriatur, & hoc impedimẽto sensibili. Et patet operationem membri sensibiliter lędi et non ab aliquo immediate nisi a qualitate exñte in humore iã dicto. igr̃ &c. patet consequentia. & assumptum silr̃ ex casu. Ex qua cõclusione sequitur ꝙ non quodlibet in quo est ægritudo subiectiue vel inhærenter est ægrum. patet, quia hic humor est huiusmodi, vt sequitur ex conclusione. Secundo sequitur aliquid esse ęgrum, in quo tamen non est inhęrẽter ęgritudo. patet, quia hoc membrum tale signatum in casu est ægrum eo ꝙ sensibilr̃ lęsum est in suis operationibus, & vt tenet illa qualitas quæ est ægritudo non est in eo, sed in humore iã dicto inhęrenter. Et tota causa est quia non ex hoc dicitur aliquod membrum esse ægrum, quia habens ęgritudinem ĩ se inhęrenter, sed quia per ęgritudinem est sensibiliter lęsum uł impeditum in suis operationibus. igitur &c. Et potest poni de hoc exemplum de membro non per proprietatem, sed ꝑ communitatem ęgrotante, sicut de epyglotti non potẽte formare vocem propter impedimentum motus musculorum pectoris, licet hæc ægritudo dicatur per communitatem, & prima non. Secundum corrolarium ẽ hoc. Nõ in quocũq; subiecto potest esse ægritudo potest esse sanitas inhærenter. patet ex dictis superius. Ad argumenta principalia respõdetur. Ad primum dicitur negando añs. dicitur ꝙ Aui. licet non enumerat cibum &c. dedit tamen intelligere ꝑ alia. vnde Auic. non enumerat nisi exemplariter. Ad secundũ patet quid sit dicendum ex dictis in quæstione. Dicitur etiã ꝙ non potest idem simul esse materia proprijssime capiẽdo materiã & efficiens respectu eiusdem. Aliter tamen capiendo materiam non repugnat. Et primo modo intellexit philosophus cũ materia non sit actiua. Ad tertium dicitur negãdo assumptum ad intellectum datum de materia immediata, & ad probationem. patet qualiter humores dicuntur materiæ febrium humoralium ex dictis in qõne. Ad aliã confirmationem dicitur ꝙ chrystallina est membrum aĩatũ & non humor. Dicitur autem ab Aui. & ab alijs auctoribus humor per quandam similitudinem quam habet cum hũoribus, vel forte capiendo humorem primomõ. Ad aliam confirmationem patet quid sit dicendũ per vltimam conclusionem positam in quæstione. Ad quartum principale patet qd sit dicẽdũ ꝑ secũdã conclusionẽ cũ eius declaratione.

Quæstio. V.

QVINTO Queritur. Vtrum cõpl̃o sit qualitas. Et arguitur ꝙ non. Primo sic. cõplexio est substantia. igit̃ etc. patet consequentia. & assumptum arguitur. Primo quia cõplexio est natura. omnis autem natura est substantia ex eo ꝙ omnis natura est materia vel forma. igitur &c. patet consequentia, & assumptum silr̃ penes mentem omnium auctorum ponentium ꝙ tantum tres sunt omnes naturę ĩ quibus consistit sanitas vel ægritudo. s. cõplexio compositio & vnitas. igitur &c. Et confirmatur idem sic, quia idem est signum sumptum a complexione & signum sumptum a substantialiter inhærentibus, ut colligitur ex dictis Gal. secũdo techni. igitur &c. Et confirmatur idem auctoritate Gal. primo de iuuamentis membrorum, & idem asserit Haly. secundo techni auctoritate. Gal. Secundo arguitur principaliter sic, quęlibet qualitas est vna qualitas, sed cõplexio non est vna qualitas. ergo &c. patet cõsequentia, & assumptum quo ad primam eius partem notum est, sed arguitur minor, quia alia est complexio media inter calidum & frigidum. & alia media inter humidum & siccum. & hoc secundũ spẽm. igitur &c. probatur assumptum, quia calidum & frigidũ ex vna parte & humidum & siccum ex alia sunt extrema diuersorum generum. igitur &c.

In oppositum est Aui. ponens cõpl̃onem esse qualitatem.

In ista quæstione primo videbitur de quæsito principali. Secundo tractabitur difficultas tacta in secundo principali. s. an complexio mixti sit tantum una, an sint plures cõplexiones in uno mixto adæquatę. Quantum ad primũ sunt quædam ꝑmittenda. Præmitto primo ꝙ per compl̃onem uiuentis per se & immediate perficiuntur operationes uiuentis. hæc suppositio videtur de mẽte omnium auctorũ. Secundo præmitto nullam formam in sua naturali dispõne ꝑficere operationes suas vel sibi debitas nisi mediante instr̃o.

Tertio prẽmitto ꝙ omnis sub stãtia est materia uel forma vel compositum ex materia & forma, & hoc de mẽte oĩum auctorum. Prima conclusio est hæc. Complexio non est materia. patet, quia per materiã nullæ perficiuntur opones, sed per cõpl̃onem immediate perficiuntur operationes uiuẽtis, vt per primam suppõnem. patet. igitur &c. Secũda cõclusio. compl̃o non est forma substantialis compositi. ꝓbat̃. nulla forma substantialis cõpositi ĩmediate ꝓducit opõnes sibi debitas per secundam suppositionem, sed complexio immediate producit operationes debitas formę uiuẽtis igr̃ etc. patet consequentia & assumptum per primam & secundam suppositionem. Ex his suppositionibus & conclusionibus sequitur tertia conclusio. s. ꝙ complexio non est compositũ. patet per idem medium. Ex quibus sequitur ꝙ compl̃o non est substantia. Sequitur secundo compl̃onem nõ esse naturam, & hoc capiendo naturam proprie. Quarta conclusio est hæc. ꝙ probabiliter teneri potest compl̃onem non esse qualitatem aliquam distinctam a toto aggregato ex primis qualitatibus taliter refractis. patet, quia quascũq; operationes attribuimus complexionis si esset simplex qualitas attribuere possumus huic toto aggregato. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum satis apparet sustentabile. Quinta conclusio probabilius & rõni magis consonum est complexionem mixti saltem perfecti esse qualitatem secũdã simplicem specifice distinctam a quacunq; qualitatum primarum quę tamẽ qualitates primas ĩ virtute sua actiua cõtinet, non. n. apparet qualiter opij compl̃o foret apta ꝓducere frigiditatem quarti gradus, aut euphorbium cal̃itatem, si utriusque istorum compl̃o non esset nisi aggregatũ. Item nõ appet aliter qũo in marmore esset corrupta forma terræ aut notabiliter fracta, cum experimento pateat notabilr̃ terram calefieri anteq; corrũpatur vel notabilr̃ refrangatur. Imaginãdum igitur est ꝙ in materia ex qua gñatur marmor aut lapis inducitur certa proportio qualitatum primarũ ad quam sequitur inductio complexionis debitę marmori qua compl̃one inducta corrumpitur forma terræ cui hęc complexio est incompossibilis & consequenter inducitur forma marmoris & sic de alijs. Quantũ ad secundũ præmitto ꝙ poſſe est fieri distemperamentum in humido & sicco stante temperamento in calido & frigido, & econtra. Hæc suppõ clare patebit inferius de mente Aui. colligitur etiam de mente Gal. secundo techni in pluribus passibus. Secunda suppositio ẽ ꝙ quorũcunq; temperamentorum potest vnum variari alio nõ uariato illa temperamenta sunt distincta. hoc etiam de se notũ est. Tunc sit prima conclusio. Aliud est temperamentum medium siue complexio media resultans ex actione qualitatum actiuarum inter se. & alia qualitatum passiuarum inter se. Hæc conclusio probatur. quia stat fieri distemperamentũ in cõpl̃one media inter passiuas nullo adueniente distẽperamento compl̃oni medię inter actiuas, & econtra igitur &c. consequẽtia tenet per secundam suppõnem, quorũcunq; . n. unum variatur alio non uariato illa sunt distincta, & assũptũ

Natura capit.

Substantia duplex.

eſt prima ſuppō. Et patet experimento, videmus.n.corpus
aliquod notabiliter exiccari abſq; hoc ꝙ notabiliter calefiat
aut frigefiat, vt patet de puero tendente uerſus iuuentutem.
igitur &c. Secundo pro iſta concluſione videtur eſſe mēs
philoſophi, ſecundo de anima ponētis ſenſus tactus eſſe plu/
res. Vel.n.poneretur ſenſus tactus eſſe plures rōne organorū
in quibus fit ſubiectiue tactiua ſenſatio, & hoc non, quia tūc
viſus & tactus non eſſent plures ſenſus. Vel ex parte animę,
& hoc non, vt patet. Vel ex parte qualitatiuarū diſpōnum
organi quæ ſunt inſtrm̄ in ſenſatione tactiua. Cum igitur
non ſit ponendum primum nec ſecundum vt tactum eſt, re
linquitur tertium.ſ.ꝙ ſenſus tactus ē plures, quia diſpō qua/
litatiua deſeruiens non eſt præciſe una ſed plures, vna.ſ.me/
dia inter paſſiuas, & alia media inter actiuas. Sed vt notum
eſt hæc diſpō qualitatiua animæ immediate vt inſtrumētū
deſeruiens &c. non eſt niſi complexio, ideo videtur ꝙ alia ē
complō media inter actiuas, & alia inter paſſiuas. Item pro
illa concluſione fuerunt argumenta ſuperius tacta.ſ. ꝙ inter
extrema diuerſorum generum debent eſſe media diſtincta.
Ex his ſequitur ſecunda concluſio ꝙ totalis humana cōplō
non eſt una qualitas. patet ex concluſione. Tertia cōcluſio
eſt ꝙ in quolibet mixto perfecto adęquate ſūt plures cōplō
nes abinuicem ſpecifice diſtinctæ. patet ex dictis. Quarta
concluſio eſt hæc ꝙ per nullam illarum pñt ſufficienter p/
fici operationes viuentis, ſed neceſſario requiritur vtrunq;
vt uiuens poſſit debite perficere operationes, ad hoc.n.vt nu
trimentum digeratur non ſemper oportet calefieri vel frige/
fieri, ſed quandoq; neceſſe eſt ipſum exiccari & humectari,
ideo &c. Ad argumenta añ oppoſitum rñdetur. Ad pri
mum negando aſſumptū. Et ad probationem dicitur ꝙ pe/
nes auctores ſumitur natura dupliciter. Primo proprie pro
principio primo & principali motus & quietis eius in quo
eſt &c. & ſic dicit̄ natura pręcipue de materia et forma ſub/
ſtantiali compoſiti naturalis, quo vnum eſt principiū prin/
cipale paſſiuum & reliquum actiuum. Secundo modo ſumit̄
natura pro quocūq; principio inſtrumentali vel diſpoſitiuo
materiæ vel formę, quia.ſ.naturam primo modo dictā diſ/
ponēte ad agere vel pati operationes debitas. Et taliter ſum/
pſerunt auctores diuidentes naturas in quibus conſiſtit ſani/
tas vel ægritudo in complōnem cōpōnē & unitatē. Ad
confirmationē concedo ꝙ ſignum ſumptum a complexione
eſt ſignum ſumptum a ſubſtantialiter inhærentibus. & nega
tur conſequentia cum concluditur ergo complexio eſt ſub/
ſtantia, dicitur enim ſignum ſumptum a ſubſtantialiter inhę
rentibus ſignum ſumptum ab eo quod eſt eſſentialiter idem
quod ſanitas, ſicut bona complexio idem eſt eſſentialit̄ qđ
ſanitas, & ſic non procedit argumentum. Ad auctoritates di
citur ꝙ Gal. & Haly. non intellexere ſubſtantiam proprie
dictā prout ſubſtantia diſtinguitur cōtra accidens, ſed ſum
pſerunt ſubſtantiam pro eo quod ad alterius eſſe & conſer/
uationem multum operatur, ſicut etiam dicimus diuitias eē
ſubſtantiam noſtram, & ſic improprie dicitur complexio
ſubſtantia membri. Ad ſecundum principale patet ſolu/
tio ex ſecundo articulo &c.

Natura dupl̄r.

Subſtantia dupliciter.

Quæſtio. vj.

SEXTO Quæritur. Vtrum poſſibile ſit ęquale ad pon/
dus eſſe. Et arguitur multipliciter ꝙ ſic. Primo poſſe ē ali/
quod corpus in ſe habere tātum de leuitate quantum de gra
uitate. igitur &c. patet conſequentia. & aſſumptum arguitur.
Ponendo aliquod corpus ſumme graue per uniformem ac/
quiſitionem leuitatis fieri ſumme leue, & ſequitur ꝙ tale cor/
pus in medio inſtanti horæ acquiſiuerit medietatem totius
latitudinis leuitatis. & per conſequens pro tunc erit deperdi/
ta medietas latitudinis grauitatis, eo ꝙ q̄tum de vno con/
trariorum acquiritur tantum de alio expellitur, ſequitur er/
go concluſio ꝙ pro iſto inſtanti grauitas & leuitas ī iſto cor/
pore erunt ſimul ſub medijs gradibus. ergo &c. Et confir/
matur, idem ſic. oleum eſt æquale ad pondus quo ad quali/
tates localiter motiuas. ergo &c. aſſumptum arguitur, quia
tot ſunt elementorum ſpheræ in quibus naturaliter oleum
aſcendit quot ſunt ſpherę in quibus naturaliter deſcendit. igr̄
non magis debet dici graue q̄ leue, nec econtra. patet conſe/
quentia & aſſumptum patet experimento, aſcendit.n.ī ſphe
ra terrę & aquę, & deſcēdit in ſphera ignis & aeris. ergo etc.
Secundo ad principale arguitur, poſſe eſt elem̄ta ad mixtionē
ſimul concurrere cum ſuis qualitatibus æqualis intenſionis
& æque potentibus ad agendum, ſed hoc poſito inter hęc nō
ceſſabit actio quouſq; peruenerit ad temperamentum me/
dium æqualiter diſtans ab extremis. igitur &c. patet conſe/
quentia & maior, minor arguitur, quia ipſis taliter approxi/
matis adinuicem q̄tum vnum contrarium de altero corrū/
pit tantum de eodem ab altero ſuo contrario corrumpitur,
& notum eſt ꝙ inter hęc non ceſſabit actio quouſq; īter illa
erit diſſimilitudo vel contrarietas quę nō remouebitur niſi
contrarijs omnibus ad medium deductis, tunc enim erunt
omnia ſimilia. igitur &c. Et confirmatur, quia poſſe eſt ſūme
calidum per uniformē acquiſitionem frigiditatis in hora ac/
quirere frigiditatem ſummā. Et ponatur ita eſſe, & ſequitur
ꝙ in medio inſtanti horæ erit hoc corpus ſub gradibus me/
dijs caliditatis & frigiditatis, vt patet intuenti. Et per ſimile ar/
gumentum deduci poteſt eſſe poſſe aliquod corpus præciſe
habere æqualiter de humiditate ſicut de ſiccitate ponendo
corpus ſumme ſiccum per vniformem acquiſitiōem humi/
ditatis fieri ſumme humidum et arguitur ut prius. Tertio
ad principale arguitur, quia ſecundum quācūq; denomina/
tionem eſt reperibile magis & minus, ſecūdum eam ē repe/
ribile æquale cuicūq; generi attribuatur illa denoīatio, ſed in
genere mixtorum ſecundum denominationem calidi & fri/
gidi humidi & ſicci reperibile eſt magis & minus. igitur etc.
Item non plus repugnat medius gradus caliditatis medio
gradui frigiditatis q̄ gradus caliditatis intenſus gradui frigi/
ditatis remiſſo, ſed cum intenſo gradu caliditatis ſtat gradus
remiſſus frigiditatis. igitur &c. patet conſequentia & maior,
minor patet. Ponēdo ꝙ ſumme calidum remictatur aliqua/
liter citra ſummum per frigiditatis acquiſitionem. Et ſequi/
tur ꝙ cum aliquali gradu caliditatis, immo cum quocunq;
gradu caliditatis citra ſummum quantumcūq; intēſo ſtabit
aliquis gradus remiſſus frigiditatis. igitur &c. & hoc quantū
ad partem affirmatiuam quæſtionis.
In oppoſitum eſt Aui. in litera. Similiter Haly. primo tech
ni. Itē ſecundo de gñatione colligitur idē de mēte philoſophi.
In iſta quæſtione erunt tres articuli iuxta materiam triū
argumentorum principalium. In primo videbitur vtrū re/
peribile ſit æquale ad pondus, quo ad qualitates motiuas lo/
caliter. Secundo videbitur vtrum poſſe ſit reperiri idem ad
ęqualitates alteratiuas. Tertio principalit̄ vtrum poſſe ſit idē
reperiri quo ad vtranq; illarum qualitatum ſimul. Quā/
tum ad primum. Præmittam primo quædam præambula.
Secundo ponam concluſiones de quæſito. Sciendum eſt
igitur primo ꝙ per qualitates localiter motiuas intelligo q̄/
litates quę ſunt inſtrumentale principiū motus localis cuiuſ/
modi ſunt grauitas & leuitas &c. Secundo pręmittitur ꝙ
qualitates motiuæ naturaliter ſituatæ non faciunt tractum
ſurſum neq; deorſum. alias enim aer continue aſcenderet uel
deſcenderet. ſimiliter ignis. huiuſmodi tamen qualitates cū
fuerint extra locum ad quem naturaliter inclinant tractum
vel inclinationem faciunt ſurſum vel deorſū. ſicut.n. huiuſ/
modi qualitates & proprietates inclinant mobilia naturalia
vt ad hunc locum vel illum moueantur, ita naturaliter incli/
nant vt in illo loco quieſcant. Tertio præmittendū eſt ꝙ
non eſt poſſe duo contraria inſtrumenta eidē principali agē/
ti & particulari formæ eſſe æqualiter conuenientia. patet hic
quia duo contraria inſtrumenta neceſſario ſunt diuerſorum
generum perfectionis, ſed quorūcunq; duorum inęqualium
vel diſſimilium ad quodcūq; eſt varia & diſſimilis habitudo.
igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſatis intelligen/
ti. Quarto præmitteudum eſt ꝙ æquale pondus imagi/
nari poſſumus vel uniformiter tale, vel difformiter tale. Exē
plum primi, vt ſi imaginemur vnum corpus cuius q̄libet
pars q̄titatiua habet quatuor gradus grauitatis & quatuor le/
uitatis

Equale ad pondus dupl̄r.

uitatis. Exemplum secundi, sicut si esset vnum corpus bipedale cuins vnum pedale esset leue ut quatuor, & aliud graue vt quatuor. In proposito est sermo de æquali ad pondus primomõ. Notũ. n. ẽ ꝙ non repugnat secũdomõ fore ęquale ad pondus. Tunc sit prima cõclusio. Possibile est quo ad qualitates localiter motiuas esse aliquod corpus æqnale ad pondus, hæc conclusio deduci potest per primum argumentum deductum ante oppositum vt patet intelligenti. Secunda conclusio est ꝙ dato tali ęquali ad pondus illud non ubicũq; poneretur quiesceret. probat̃ sic. tale corpus posset alicubi situari, ubi potentior esset leuitas in trahendo sursum ꝗ̃ grauitas in trahendo deorsum, & alicubi situari posset, vbi foret contrarium. ergo &c. patet consequentia. & assumptum arguitur. Ponendo. a. fore tale æquale ad pondus in quo sit leuitas ignis, vt duo. & similiter aeris & grauitas terrę vt duo & similiter aquæ. Et patet ꝙ. a. situatum in sphera aquę sursum mouebitur. trahunt. n. sursum leuitas ignis & leuitas aeris et non resistit nisi grauitas terræ vt patet per secundam suppõnem. Et per idem patet ꝙ tale corpus situatum in sphera ignis vel aeris moueretur deorsum. Ex ista conclusione et eius probatione infero primo ꝙ tale corpus æquale ad pondus moueretur deducto ĩpedimento quousq; medietas eius esset situata in sphera aquæ & reliqua medietas in sphera aeris patet, quia vsq; tunc trahens esset maior ꝗ̃ potencia resistens, vt patet intelligẽti. Sequitur secundo ꝙ deducta resistentia medij vel saltem impedimento sufficiente ĩpedire motum tale corpus circũsituatum continue circulariter moueretur. hæc conclusio deducitur. Ponendo. a. taliter qualificatum fore bipedalis ꝗ̃titatis & ꝙ. b. sit pedale existens ĩ aere. &. c. sit pedale existens in aqua. Et patet ꝙ in. b. potentia trahens deorsum est vt quatuor, quia duo aquæ & duo terrę, resistentia tamen est pręcise vt duo, quia. s. duo ignis, in. c. uero pedali econtra potẽtia trahens sursum est vt quatuor quia duo ignis duo aeris, resistentia vero est duo præcise. s. terræ. Et notanter dixi deducta resistentia quia tanta posset esse ꝙ impediret motum iam dictum. Infero tertio ꝙ si in p̃dicto ęquali ad pondus esset p̃cise per totum leuitas ignis et grauitas terræ ut duo illud quiesceret cum esset situatum in loco iam dicto. patet, quia utrobiq; esset tanta potentia sursũ trahens sicut deorsum. igitur &c. Sequitur quarto deducta resistentia medij aliquod æquale ad pondus alicubi situatum subito moueretur, quia si esset uacuum in sphera ignis. a. ibi positum subito moueretur, quia aliquanta foret potentia motiua, sed non aliquanta foret resistentia vt patet. Ex quo ulterius patet non velocius posse moueri simplex in vacuo ꝗ̃ mixtum. Et multa alia sequerent̃ quę gratia breuitatis omitto. Tertia conclusio principalis ponitur pro intentiõe Aui. Impoſſe est aliqđ corpus naturale vel alicuius corporis naturalis formam substantialem in naturali sua dispõne determinare sibi æqualiter de grauitate & leuitate. probatur sic. impossibile est grauitatem et leuitatẽ alicui corpori naturali vel eius formę substantiali ęqualiter fore conuenientem. igr̃ etc. patet consequentia & assumptum per tertiam suppositionẽ.

Quantum ad secundum articulũ sint hæ suppõnes. Prima suppõ. Quæcunq; extrema sunt sibi adinuicem cõpossibilia, sunt compossibilia medio inter illa extrema, patet quia maior est repugnantia extremi ad extremum ꝗ̃ medij ad extremum, non. n. repugnat extremum medio nec econtra nisi pro quanto medium sapit naturam extremi &c. Secunda suppõ. Quorũcunq; sibi inuicem compossibiliũ media sunt sibi inuicem compossibilia. patet hæc suppositio per suppositionem pręcedentem. Tertia suppõ. Cum intensa caliditate stat intẽsa humiditas uel stare potest, similiter siccitas. Similiter cum intensa frigiditate stat intensa humiditas & similiter de siccitate. Et econtra. hæc suppõ patet intelligẽti.

Tunc sit prima conclusio. Possibile est esse aliquod corpus habens per totum ęque intensam mensuram caliditatis & frigiditatis & ecõuerso. hæc conclusio patet per plura adducta ante oppositum. Itẽ sit aqua uniformiter calefacta et ab intrĩseco alteret̃ vniformiter, quo ad partes eius ꝗ̃titatiuas, & sequit̃ conclusio, vt patet intuenti. Et patet per idem possibile esse aliquod corpus in se per totum habere æqualẽ mẽsuram humiditatis & siccitatis. Secunda cõclusio est hæc. Possibile est esse aliquod æquale ad pondus quo ad qualitates alteratiuas. probatur conclusio sic. non minus repugnat quo ad simul informare idem subiectum intensa caliditas intensę humiditati ꝗ̃ medius gradus caliditatis medio gradui humiditatis, similiter medius frigiditatis medio humiditatis vel siccitatis, sed tam intensa caliditas ꝗ̃ intensa frigiditas ẽ compossibilis intẽsę humiditati similiter & siccitati. ergo medius est compossibilis medio. Ponat̃ igitur in esse. Et sequit̃ in subiecto simul esse caliditate præcise sub medio gradu, & similiter humiditatem. & per consequens in eodem etiam frigiditas & siccitas erunt sub medio. Suppono. n. ad præsens non fieri remissionem qualitatum contrariarum nisi per inductionem contrarij. & per consequens &c. Item ponat̃ corpus summe calidum & humidum in hora per uniformẽ acquisitionem frigiditatis & siccitatis fieri summe frigidum & siccum. Et patet conclusio. Diceretur forte ꝙ humiditas tardius remittitur. Contra. ponatur latitudinem humiditatis tanto proportionabiliter esse minorem ꝗ̃to tardius remittitur. Et adhuc sequitur conclusio. Item cum gradu medio humiditatis & siccitatis informante subiectum stare potest intensa caliditas & similiter intensa frigiditas. igitur etc. patet consequentia. & assumptum similiter ex superius dictis. Tertia conclusio. Tale corpus taliter dispositum eẽt alicuius opõnis productiuum. patet, quia posset agere in calidum intensum per frigiditatem, & in humidum intensum per siccitatem. Immo concedendum foret illud simul posse producere contrarios motus, sed non in idem subiectũ adæquate, vt patet intelligenti. Quartam conclusionem ponunt quidam ꝙ licet sit possibile taliter esse ęquale ad põdus qualiter ponit secunda conclusio, impossibile tamẽ est eẽ aliquod tale ęquale ad pondus ꝙ in eo sint simul tam graduales mensurę ꝗ̃ potentię contrariarum qualitatum adæquate. patet, quia ꝗ̃tũcũq; in eodem subiecto sit ęqualiter intensa caliditas & intensa frigiditas & intensa humiditas & intensa siccitas, maioris tamen actiuitatis est caliditas ꝗ̃ frigiditas & maioris resistentię est frigiditas ꝗ̃ caliditas, & similiter siccitas est maioris actiuitatis ꝗ̃ humiditas, quę maioris tamen est resistentię ꝗ̃ aliqua qualitatum actiuarum, ideo &c. Dicunt autem conclusionẽ istã esse pro intellectu. Aui. Quita conclusio quam credo esse de intellectu Aui. in litera. Impossibile est aliquod corpus naturale in sua naturali dispõne æquales mensuras qualitatum contrariarum sibi naturaliter æqualiter limitare. probat̃ quia impossibile est alicuius corporis naturalis formam substantialem ad qualitates duas sibi inuicem contrarias ęqualẽ habere conuenientiam. Patet consequentia, & assumptum videtur patere per suppõnem tertiam in primo articulo positam. Quantum ad tertium ponuntur hę conclusiones. Prima conclusio. Cum caliditate intensa stare potest intensa grauitas. patet hæc. in aqua. n. feruente est caliditas intensa & ipsa est intẽse grauis, & similiter in ferro ignito. igitur &c. Secunda conclusio ẽ hæc cum frigiditate intensa stat intensa leuitas. patet, quia tẽpore hyemis experimento videmus aerem esse ita frigidum vt in eo rigeant membra & tñ est valde leuis. Item ventus septẽtrionalis vt boreas ẽ ualde leuis, et tamen in eo est intensa frigiditas, ita vt quandoq; congelentur vapores quibus occurrit vt ipsos in niuem vel pluuiam conuertat. ideo &c. Sir̃ in media regione est intensa frigiditas continue, & tamẽ aer ibi exñs est leuis. Nisi forte quis diceret hoc fore propter vapores ibi exñtes, sed ita de uaporibus ꝓcederet argumẽtum sicut de aere, cum etiam vapores illi sint leues C. onsir̃es conclusiones possunt poni. s. ꝙ cum intensa humiditate stat intẽsa leuitas similiter grauitas, ut patet in aere et aqua. Et similit̃ de siccitate vt patet intelligenti. Tertia conclusio. Cum caliditate intensa potest stare ęquale ad pondus in grauitate & leuitate. patet, quia cum quacunq; possunt stare extrema põt stare medium. Et similiter potest dici de humiditate & sic-

citate. Quarta cõclusio. Possibile ẽ simul fore aliquod ęquale ad põdus tam quo ad qualitates alteratiuas q̃ꝫ quo ad motiuas localiter. probatur sic cum caliditate & humiditate intensa stat intensa leuitas & intẽsa grauitas. similiter cum intensa frigiditate & siccitate stat intẽsa grauitas. & similiter intensa leuitas, vt in borea. igitur non repugnat cum temperamento æqualiter medio istarum duarum contrarietatum stare temperamentum ponderale inter medium grauitatis & leuitatis. patet cõsequentia, quia quorũcũqꝫ extremorum inter se non est repugnantia, eorum mediorum inter se non ẽ repugnantia, vt supra dictum est. Quinta conclusio. licet ita sit nullum tamen corpus naturale in sua naturali dispõne exñs sibi limitat temperamentum medium ponderaliter, tam qualitatum alteratiuarum q̃ꝫ qualitatum motiuarum localiter. patet conclusio vt prius. Et ista conclusio est pro intentione Aui. in litera & omnium auctorum sonantium non esse possibile reperire æquale ad pondus. Ad argumenta principalia adducta ante oppositũ patet ex dictis in quæstione. Ad confirmationem superius adductam de oleo dicit̃ negando cõsequentiã. in tot spheras naturalit̃ descendit &c. ergo &c. per idem. n. concluderetur lignum fore æquale ad pondus. Et causa est, quia licet ascendat in aqua non tñ ęqualiter facit transitum sursum, sicut in aere deorsum vt docet experimentum. Item quia oleum non supernatat omnibus corporibus grauioribus aere, vt est manifestum de vaporibus grossis in aere descendentibus, quare &c.

Quæstio. vij.

SEPTIMO Quæritur. Vtrum æqualitas secũdi modi habeat latitudinem. Videtur ꝙ non. Quia primo omnibus alijs modis ęqualitatis Aui. asserit latitudinem, & huic non. Item quia vltimo non datur alterius, sed hic modus in vltima & optima æqualitate consistit. Item quod per supabũdantiã dicit̃ vni soli conuenit. Et pro isto videtur auctoritas Gal. primo de regimine sanitatis dum dixit ꝙ simplex sanitas & perfecta quæ rectissimã habet eucrasiam vel nunq̃ꝫ fuit in aliquo animalis corpore, vel si vnq̃ꝫ fuit neque pusillo neqꝫ sensibili tempore permansit in ictu oculi & in vnoquoqꝫ momento alterata, & non eodem modo se habẽs. *Gal.* Ad oppositum arguitur, quia extrema huiusmodi habent latitudinem. ergo & medium. Item optima sanitas est principium optimarum opõnũ, sed nulla res præcise per instans durabilis est optimarum operationum principium. ergo &c. Pro isto dicunt quidam primo ꝙ hic modus habet latitudinem. Primo ex parte suppositorum, plura. n. esse corpora habentia æqualitatem secundi modi non repugnat. secundo ex parte formæ ipsius temperantiæ. Stat. n. æqualitas secundi modi cum debito somno & vigilia motu quiete cibo & potu in qnibus omnibus variatur mensura æqualitatum in quibus consistit hæc temperantia. Dicunt secundo ꝙ si per æqualitatem secundi modi intelligamus sanitatem complexionalem absolute optimam quæ in corpore humano reperiri possit, aut talis dabilis non est, vel si dabilis est non est considerationis medici, quia præcise per ĩstans apta ẽst permanere. *Gent.* Dixit tamen Geñ. ꝙ illa optima sanitas q̃ ẽst punctuale medium transitus in decursu ætatiuo licet sit ĩdiuisibilis durationis, tamen habet latitudinem perfectionalem, potest. n. vna altera perfectior esse sicut illa quæ cũ melioribus circunstãtijs est medium transitus in de cursu ętatiuo. Conciliator vero differentia. 18. triplicem distinguit sanitatem perfectam. *Cõciliator. Sanitas perfecta triplex.* Vnam punctualem dictam tactam a Gal. vbi supra, & hanc dixit non esse considerationis medici. Non. n. considerat medicus sanitatem nisi inquantum est principium operationum. Alia est sanitas perfecta latitudinem habens aliquantam angustam tamen valde, & hæc in paucis indiuiduis, nec in eis nisi in longis temporum ĩterualis potest reperiri. Ad hanc. n. requiritur optimus cælestis influxus siue aspectus. verbi. gratia. coniunctio saturni & iouis in prĩcipio arietis & alij aspectus, & ideo nedum plures, sed nec forte duos simul conuenit produci, tunc. n. videtur illud ex spãli diuina gratia contingere, sicut dum generatur propheta medius exñs vt supra inter sapientes & angelos, qualem dicunt fuisse Moysen. De hoc modo sanitatis optimę dixit Gal. in libro de optima habitudine. Quod vltimo perfectum in omnibns, vt ꝙ neqꝫ in consimilibus neqꝫ in organicis particulis nihil haberet in commensuratum sic positũ non valde quidem contingit, sed in longis temporum periodis consueuit fieri, quod autem breue deficit &c. Tertius est modus sanitatis optimæ ab hoc secundo parum differens repertus in indiuiduo in tempore in quo meliores & robustiores potest producere operationes durans fortasse per tres annos vel circa, vt circa. 33. annum in quo tempore passus est Xp̃s. Et notum est ꝙ hic modus habet latitudinem. Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ ꝙ Aui. dedit intelligere eius latitudinem ex præcedenti modo ęqualitatis. Ex quo. n. ponitur pars æqualitatis primi modi hẽt latitudinem. Ad alia satis patet ex dictis in quæstione.

Quæstio. viij.

OCTAVO Quæritur. Vtrum cõplexio humana sit cęteris complexionibus propinquior æquali ad pondus, & inter complexiones humanas æqualitas secundi modi sit ꝓpinquior æquali ad põdus. Et arguitur ꝙ non. Prĩo quodlibet viuens saltem vita sensitiua recedit ab æquali ad pondus per calidum & humidum, sed multa sunt viuentia vita sensitiua quæ hoĩe sunt minus calida & humida. ergo multa sunt viuentia homine æquali ad pondus propinquiora. patet consequentia & minor & assumptum probatur pro prĩa parte. Primo quia cuiuslibet viuentis operatio perficitur per calidum et humidum. Secundo quia quodlibet viuens generatur per digõnem, sed non fit digestio nisi dñante calido ut habetur. 4. metheororũ. ergo &c. Tertio quia cuiuslibet mẽbri vel partis viuentis conseruatio fit per nutricationem quę nõ fit nisi per dñiũ calidi, ẽ. n. nutricatio cõuersio nutrimẽti &c. facta ab anima mediante calore naturali. Quarto, quia gño viuentis est prima ꝑticipatio animæ nutritiuæ in calido naturali & vita est eius permansio, vt colligitur ex dictis philosophi in libro de morte & vita. Et per simile argumentum deduci potest ꝙ homo de secundo mõ ęqualitatis ad iustitiam non magis appropinquat æquali ad pondus vł eius complexio q̃ꝫ aliqua alia, quia totalis humana complexio saltem in sua naturali dispõne existens excedit ęquale ad põdus per calidum & humidum. ergo complexio minus calida q̃ꝫ ęqualitas secundi modi æquale ad pondus minus excedit ꝑ calidum & humidum, & per consequens ab eodem minus recedit. Secundo ad principale arguitur sic. plus repugnat æqualitas ponderalis complexioni humanę q̃ꝫ alicui alteri complexioni. ergo &c. patet consequentia eo ꝙ inter q̃scunqꝫ formas substantiales diuisibiles intensiue est maior repugnantia inter illas est distantia, & assumptum uidet̃ Aui. in litera dicentis nõ esse possibile reperiri complexionẽ ęqualem ad pondus vt sit complexio alicuius mixti q̃ꝫto magis vt sit complexio hominis vel membri, clare hic innuitur cõplexionem æqualem ad pondus magis repugnare hoĩ &c.

Tertio ad principale sic arguit̃. sicut se videtur habere mẽbrum perfectius ad membra cętera imperfectiora, ita se debet habere animal perfectius ad animalia imperfectiora, sed perfectissimum membrorum in genere membrorum ẽ calidissimum. ergo perfectissimum animal in genere aĩalium similiter est calidissimum, tenet cõsequentia & maior, & minor arguitur, cor enim existens membrum maxime principale nostri corporis est membrum calidissimum membrorum nostri corporis. ergo &c.

In oppositum est dominus Aui. in litera. Secundo quia sensus tactus est in homine perfectissimus respectu aliorum animalium, vt colligitur secundo de anima, & hoc non põt esse nisi ponendo ipsum maxime medium eo ꝙ oportet ipsum esse denudatum ab excellentijs tangibilium iõ videtur ꝙ organum tactus humani corporis habeat complexionem seu dispõnem maxime mediam, & per consequens &c. Et per idem videtur tactum temperati hoĩs fore mediũ & ab excellentijs tangibiliũ magis denudatum respectu tactus distemperati.

ſtemperati. Et confirmatur quia dato oppoſito ſequitur
tactum melãcholici eſſe perfectiorem q̃ ſit tactus tempera
ti, quod eſt contra philoſophum ſecundo de anima. ſecundũ
enim hunc ſenſum iudicamus homines ingenioſos vel non
ĩgenioſos eſſe, duros.n.carne duros mẽte, molles carne mol
les mente ſiue aptos dicimus, & conſequentia principalis ꝓ
batur præmittendo ꝙ obiectum quodcũq; tactui pręſenta
tum minus calidum q̃ ſit organum tactus per tactum iudi
catur frigidum, minus vero frigidum iudicatur calidum, &
ſequitur ꝙ obiectum tangibile medium inter diſpõnẽ orga
ni tactus temperati & diſpoſitionem organi tactus melan
cholici per tactum temperati iudicatur frigidum, et per tactũ
melancholici iudicatur calidum & ſiccum &c. Vnde ex hoc
formari poteſt hoc argumentum, de quocunq; tangibili re
cte iudicat temperatus de eodem recte iudicat melancholi
cus, & non econtra. ergo &c. patet conſequentia, & aſſum
ptum patet intelligenti per deductionem argumenti præce
dentis. Reſpondendo ad iſtam quæſtionem præmittam
primo quædam p̃ambula. Secundo ponam concluſiones de
quæſito. Quantum ad primum ſint hæ ſuppõnes. Prima
ſuppoſitio ꝙ perfectius operatur anima ſuas operationes me
diante temperamento vel ęqualitate iuſtitiali q̃ mediante ali
qua diſpõne lapſa, patet quia iuſtitiale temperamentum eſt
inſtrumentum animæ proportionatiſſimum ad operationes
exercendas, ideo mediante iſto perfectius operatur forma.
patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter intuenti. Secũ
da ſuppõ eſt hæc ꝙ totalis complexio humana in ſua natu
rali diſpõne exñs excedit æquale ad pondus per calidũ & hu
midum. Hæc ſuppõ probari poteſt per argumenta tacta añ
oppoſitum. Et videtur de mente Aui. infra ponentis ꝙ cali
ditas eſt vitę conformior q̃ frigiditas & humiditas q̃ ſicci
tas. Et poteſt argui quia dato oppoſito ſequitur ꝙ nutrimen
tum ptoprium oſſis non conuerteretur in ſubſtantiam oſſis
per actionem caloris naturalis ĩ ipſum, quia cum os ponatur
frigidum a p̃dñio iam potius videtur nutrimentum infrigi
dare q̃ calefacere. Niſi forte diceret aduerſarius ꝙ nutrimẽ
tum tranſiens ad os eſt frigidius oſſe, vnde os eſt potẽs cale
facere. Tranſeat igitur hoc argumentum & ſufficiant argu
menta ante oppoſitum. Tertia ſuppõ eſt ꝙ inter æquale
ad pondus & æqualitatem ſecundi modi multæ ſunt diſpõ
nes mediæ quarum quælibet ẽ calida reſpectu ęqualis ad põ
dus, frigida vero reſpectu ęqualitatis ad iuſtitiam ſiue ſecun
di modi. hæc ſuppõ patet ex præcedenti. Quarta ſuppõ ẽ
ꝙ æqualitatem iuſtitialem poſſumus ad alias diſpoſitiones
ſecundum propinquitatem ad æquale ad pondus dupliciter
comparare. Primo ratione gradus ſuę perfectionis qui argui
tur ex operationibus ab ea prouenientibus. Secundo ratione
gradualis menſurę qualitatum primarum in quibus cõſiſtit
æqualitas iuſtitialis. Quantum ad ſecundum ſint hæ con
cluſiones. Prima concluſio. Comparando complexionẽ
humanam ad alias mixtorum complexiones in propinquita
te vel diſtantia ad æquale ad pondus ratione ſuorum graduũ
perfectionis totalis humana complexio inter cæteras cõple
xiones mixtorum eſt maxime diſtans ab ęquali ad pondus.
probatur ſic. plus perfectionaliter excedit humana cõplexio
ęquale ad pondus q̃ aliqua alia excedat illud. idem igĩt &c.
patet conſequentia. & aſſumptum ſimiliter intuenti. Secũ
da cõcluſio ſequitur ꝙ comparando ęqualitatem ſecũdi mo
di ad alias complexiones humanas in propinquitate vel di
ſtantia ad æquale ad pondus ratione ſuorum graduum perfe
ctionis ęqualitas ſecundi modi eſt ab ęquali ad pondus cæte
ris complexionibus diſtantior. probatur vt præcedens quia
plus perfectionaliter excedit ęqualitas ſecundi modi æquali
tatem ad pondus q̃ aliqua alia humana complexio excedat
illud. idem igitur &c. patet conſequentia. & aſſumptum ar
guitur, quia perfectior eſt æqualitas ſecundi modi q̃ aliqua
alia eo ꝙ perfectiores operationes producit. Item quia vt cir
ca literam tactum eſt ratione ſuæ perfectionis obtinet ęqua
litas ſecundi modi extremum intenſius totius latitudinis ſa
nitatis, igitur &c. Tertia concluſio. Comparando cõple
xionem humanam ad alias complexiones mixtorum in ꝓ
pinquitate ad ęquale ad pondus ratione menſurę qualitatum
in quibus conſiſtunt complexiones iam dictę alicuius mixti
complexio eſt complexione humana propinquior ad æqua
le ad pondus, & alicuius complexio eſt diſtantior ab eadem.
Hæc concluſio patet, quia multa ſunt mixta hoĩe calidiora et
humidiora. ſimiliter multa ſunt viuentia eodem minus cali
da. igitur &c. patet conſequentia cum ponatur cuiſulibet vi
uentis complexionem excedere ęquale ad pondus per calidũ
& humidum. Quarta concluſio ſequitur ꝙ etiam taliter
comparando ęqualitatem ſecundi modi ad alias complexio
nes humanas in propinquitate ad ęquale ad pondus, aliqua
complexione humana ęqualitas ſecũdi modi eſt propingor,
& aliqua diſtantior ab æquali ad pondus. patet ſimiliter vt
pręcedens. Ex hac concluſione ſequitur hanc conſequẽtiã
non valere. huius tactus organum eſt propinquius ęquali ad
pondus q̃ huius vel iſtius, igitur hic tactus eſt melius vel re
ctius iudicans. patet, organum.n. tactus melãcholici ẽ huiuſ
modi, & tamen non perfectius iudicat. igitur &c. Sequit̃
ſecundo, nõ ideo organum tactus eſſe melius diſpoſitũ, quia
ab excellentijs tangibilium ſit magis denudatum. Tertio
ſequitur non quodlibet obiectum perceptum a ſenſu tactus
exñs organo tactus remiſſius calidum a ſẽſu iudicari frigidũ.
Ex quo ſequitur tactum temperati de ęquali ad pondus ſibi
conuenienter approximato non iudicare tale calidum aut fri
gidum ſed medium. Vbi tamen ſi perciperetur a tactu per
materialem impreſſionem factam in organo concedendum
foret remiſſe calidum iudicari frigidum. Et cauſa eſt quia re
miſſe calidum non materialiter imprimit in intenſe calidũ
niſi per frigiditatem. Et ſi arguitur contra, quia obiectum
materialiter imprimens non percipitur a tactu. Dicit̃ hoc
negando, ſicut patet de dolore cãto a mala complone exiſtẽ
te in neruo. Quinta concluſio eſt hęc, licet ita ſit vt p̃cedẽs
ponunt cõcluſiones, humana tamen complexio ſecũdum ſi
militudinem & proportionem quandam eſt cęteris mixtorũ
complexionibus propinquior ęquali ad põdus. probat̃. quia
ſicut in ęquali ad pondus refractę ſunt elementorum qualita
tes, ita ut nullius illarum uirtus dñetur alteri uel excedatur
ab ea, ita in complone humana refractæ ſunt menſuræ qua
litatum imperficientium operationes & reductæ ſunt ad me
dium pro operationibus proportionatiſſimũ, ita ĩ illa non do
minetur uirtus alicuius qualitatis diſproportionatæ ad opa
tiones perficiendas. Silr ſicut qualitercunq; recedat aliquod
ab æquali ad pondus cadit ſub excellentia alicuius qualita
tis, ita qualitercunq; recedat aliquid &c. cadit ſub complone
diſproportionata. Sexta concluſio. ꝙ per proportionalita
tẽ & ſilitudinẽ quãdã qualitas ſecundi modi ĩter cæteras cõ
plexiones humanas ẽ ęquali ad pondus ꝓpinquior. patet vt
p̃cedẽs. Sicut.n. in ęqualitate põderali ſunt oĩum qualitatum
excellentię refractę, ita in ęquali ad iuſtitiã refractæ ſunt oẽs
menſurę qualitatum nimiũ excellẽtes uel defectuoſe ꝓ opõ
nibus, & ad mẽſurã deductę ſunt opõnibus proportionatiſ
ſima, ita ut in ea nullius qualitatis excellentia uel exceſſus in
ueniatur reſpectu operationis producendę. Et iſtas duas con
cluſiones dicere poſſumus eſſe de mente Aui. in litera dum
dicit hanc ęqualitatem fore uicinam &c. Ex hoc patet re
ſponſio ad qõnem ut patet intuenti &c. Ad argumenta
principalia reſpondetur. Ad primum dicitur ꝙ illud ar
gumentum cum ſuis confirmationibus probat complonẽ hũa
nã non fore ad ęquale ad põdus rõne mẽſurę gradualis qua
litatum in quibus conſiſtit humana cõplo maioris ꝓpinqui
tatis. Et hoc cõceſſum eſt. Si.n. omnes mixtorum cõplones
in latitudine ſituentur ſecundum intenſionem uel remiſſionẽ
graduum ſuarum qualitatum reperientur inter humanã cõ
plexionem & æquale ad pondus plures eorum cõplexiones
mediatæ, cum quo tamen ſtat ꝙ ſecundum proportionalita
tem & ſimilitudinem iam dictam magis alijs ęquali ad pon
dus appropinquat. Conſimiliter per omnia dicitur de ęqua
litate ſecundi modi in comparatione ad alias complexiones
humanas Ad ſecundum principale cum arguitur plus re

Æqualitas iuſtitialis ad alias cõparatur duplr.

pugnat &c. dicitur illud concedēdo ratione gradus perfectionis. plus .n. remouetur humanæ complexionis perfectio ab æquali ad pondus q̄ alicuius alterius mixti complexio, ideo plus repugnat æquale ad pondus fore cōplexionem homini conuenientem q̄ alicui alteri mixto. Et hoc intellexit Aui. in litera. Similiter dicitur de æquali iustitiali in comparatione ad alias complexiones hominum. Ad tertium dicitur negādo illam similitudinem. Causam autem negationis huius tangam infra. Quia tamen argumenta adducta videntur probare æquali ad pondus ratione gradualis mensuræ suarū qualitatum complexionem humanam esse propinquam, iō ad argumenta illa respondetur. Ad auctoritates Aui. satis patet responsio per dicta in qōne. Ad secundum rn̄detur concedendo tactum in homine fore perfectissimum, et negatē consequentia cum concluditur. igitur organum eius est magis denudatum ab excellentijs tangibilium. Conceditur tn̄ organum tactus fore maxime denudatum a mensuris qualitatum sensui tactus disproportionatarum quia in eo. s. ē men sura qualitatum optime deseruiens animæ in operatione tactiua. Vnde imaginanda est vna magna latitudo qualitatū quibus mediātibus in organo tactus existentibus aīa potest excedere sensationem tactiuam, & q̄ totalis ista latitudo per gradus caliditatis & humiditatis intensiue æquale ad pōdus excedat, & q̄ in tota illa latitudine reperitur mensura proportionatissima ad operationem tactiuam: & illa corrn̄det orga no tactus hoīs, aliæ vero viuentibus vita sensitiua. organum igitur tactus hoīs est denudatum ab illis excellentijs sicut pa tet. Posset etiam dici organum tactus esse denudatū &c. i. non actualiter informatum qualitate omnino simili qualitati obiecti tangibilis, tunc. n. non posset percipere obiectum.

Ad confirmationem cum arguitur q̄ tunc tactus esset perfectior in melancholico &c. dicitur negando cōsequentiā. Et cum permittitur vlterius q̄ remisse calidum obiectum orga no tactus p̄ntatum ab eo iudicatur frigidum Dicitur hoc ne gando, immo percipitur tale quale est. Et si arguitur contra ex eo quod ponit Gal. primo de experimentis de vrina actu calida proiecta supra dorsum hoīs febrientis aut in stuf fa existentis. Huic dicitur concedendo experimentum illud, quia. s. stante materiali impressione tangibilis in organū tactus remisse calidum iudicatur frigidum eo q̄ in organum tactus non imprimit nisi per frigiditatem in eo existentē, vbi tamen imprimeret sp̄ualiter non iudicaretur tale sed calidū sicut est. Et si arguitur contra, quia semper tale obiectum materialiter imprimit. Item quia illa ratione data iam calidū obiectū oīno ī caliditate sit̄e organo tactus iudicabitur ca lidum, quod videtur contra philosophum secundo de aīa dicentem q̄ æque calida non sentimus. Dicitur ad primum q̄ non semper materialis impressio peruenit ad sensum vel ad organum tactus. Ad secundum dicitur cōcedēdo an̄s. Nec minus est hoc possibile q̄ q̄ oculus videat oculum omnino sibi similem, & hoc per sp̄ualem impressionem. Vel dicitur negando consequētiam, quia q̄uis obiectum secūdū qualitates tangibiles sit consil'r dispositum sicut organum & sp̄ualiter imprimat, organum tamen non est perceptiuum si milis qualitatis qualitatibus sui organi. quod ordinatum est a natura ne in nobis sit continua sensatio qualitatum in orga no existentium. hæc responsio est multum probabilis.

Gal.

Quæstio. ix.

NONO Quæritur. Vtrum complexio hoīs de secūdo modo æqualitatis sit per æquidistantiam media inter extrema totius latitudinis primi modi siue latitudinis humanæ cō plexionis. Arguitur multipliciter q̄ sic. Primo q̄to aliqua complexio est ad aliquod extremorum magis declinans tāto ipsa est magis lapsa, & ecōtra. igitur complexio nullo mō lapsa non est declinans ad aliquod extremorum, sed hmōi ē complexio hoīs de secundo mō æqualitatis. igitur &c. consequentia est nota. & assumptum videtur notum. Secundo ad principale arguitur sic. Dato opposito qōnis sequeretur aliquam complexionem distemperatam esse per æquidistātiam mediam etc. consequens est falsum eo q̄ cum extrema totius latitudinis sint pessima q̄to aliqua complexio est minus illis participans tanto est melior & perfectior, huiusmōi autem ē cōplo ęqual'r ab illis distās. ergo &c. consequentia principalis arguitur, quia inter quæcunq̄ extrema per latitudinem diuisibilem abinuicem distantia est aliquod medium ab eis æqualiter distans. Tertio principaliter arguitur sic. Sit. a. minimus gradus frigiditatis cum quo non stat vita. et. b. alius minimus gradus caliditatis, cum quo non stat vita. Et arguitur sic. a. & b. æqualiter lædunt operationes, quia. s. tam. a. q̄. b. auferunt operationes respectu temperati. igitur lapsus ad. a. & ad. b. sunt pręcise æqualiter mali. sed omnes lapsus ęqualiter mali æqualiter distant a temperamento siue optima sanitate, vt debet videri primo techni. igitur &c. & per consequens inter extrema. a. & b. ē ęqualitas secūdi modi siue temperamentum iustitiale æquidistanter mediū, tota consequentia est nota cum an̄te. Consimiliter potest argui de extremis humiditatis & siccitatis totius latitudinis &c.

Quarto ad principale arguitur sic. nisi. qō foret vera videretur q̄ ęqualitas secundi mdoi non esset per ęquidistantiam media in tota latitudine temperamenti. consequens est falsū, vt alias probaui in alia qōne, & cōsequentia videtur tenere, quia sicut se habent extrema temperamenti ad suum mediū sic extrema totius latitudinis humanæ complexionis ad suū medium. Quinto ad idem arguitur auctoritate Aui. in litera dicentis secundum modum æqualitatis medium existere inter duas extremitates latæ complexionis.

In oppositum arguitur. Extrema totius latitudinis &c. inęqualiter sunt repugnantia æqualitati ad iustitiam. igitur etc. consequentia deducitur infra, & assumptum probatur, quia facilius transit ęqualitas iustitialis ad complexionem calidā & humidam q̄ ad frigidam cæteris paribus. igitur &c.

In ista quæstione erunt tres articuli. In primo articulo po nentur distinctiones & suppōnes quędam. In secundo ponētur conclusiones de quęsito. In tertio respondebitur ad argumenta principalia. Quantum ad primum ponuntur distictiones. Prima distinctio dupliciter dicitur aliquod eē me dium inter aliqua. Primo & proprie per æquidistantiam. Se cundo & communiter per inclusionem. Exempla satis patent īelligenti. Secūda distinctio est. Dupl'r dicit̄ siue dici potest vna complexio alia esse a tēperamento distātior. Prīo secūdū gradualem mensurā suarę qualitatum. Secūdo rōne gradus suæ perfectionis. Exempla satis patēt, quam distōnē aliter ponunt auctores cōiter. s. q̄ quædam est distantia latitudinis naturarum, & quędam est distantia naturalitatis & pręternaturalitatis. Tertia distinctio est q̄ æqualitatem secundi modi esse mediam &c. potest intelligi vel primo istorum modorum, vel secundo. Quarta distinctio est q̄ in latitudine humanę complexionis duplicia imaginamur extrema. s. extrema latitudīs cum quibus stat sanitas, & ista cum quibus stat vita, totum patet. de vtraq̄ est hic sermo. Prima suppō est ista q̄ caliditas est vitæ conformior frigiditate & humiditas q̄ siccitas, hoc totum habetur ab Aui. infra.

Ex ista sequitur secunda suppō q̄ lapsus de secundo modo ęqualitatis ad frigidum est vitæ deterior & sanitati q̄ ad calidum & ad siccum & ad humidum. Tertia suppositio est q̄ cæteris paribus per lapsus deteriores citius deducitur corpus ad ægritudinem, immo adhuc ad mortem q̄ per lapsum minus malum.

Quantum ad secundum articulum ponuntur conclusiones. Prima conclusio. Secundum gradum perfectionis cō plexio hoīs tpatissimi non est per ęquidistantiam media. pa tet, quia vt sic tenet extremum locum, vt alias declaratum est. Secunda conclusio est hęc. Si duo corpora de secundo modo æqualitatis oīno æqualiter labantur vnum ad calidū reliquum ad frigidum continuatis his lapsibus vsq̄ ad mor tem citius perueniet ad mortem corpus quod labitur per fri gidum. probatur. Primo quia labitur continue deteriori lapsu. igitur &c. patet consequentia per secundam supponem. Secundo per talem lapsum ad frigidum continue maior lati tudo perfectionis operationū deperditur. igitur &c. patet cōsequentia

Mediū dupl'r.

Cōplonis distātia duplex.

Æqlitas secūdi modi media dicitur dupl'r.

Extremum in latitudie cōplonis hu. dupl'r.

tia & assumptum similiter. Tertio gradus præternaturalitatis cum quo non stat vita æqualiter distat ab his et maiorem latitudinem præternaturalitatis continue acquirit corpus, quod labitur ad frigidum q̄ quod labitur ad calidum. igitur &c. Tertia conclusio sequitur quòd duobus corporibus de secundo modo æqualitatis omnino æqualiter labentibus vno ad calidum & reliquo ad frigidum citius fieret ægrum corpus quod labitur ad frigidum quàm quod labitur ad calidum. patet similiter per tertiam suppositionem, & per argumenta probantia conclusionem præcedentem. Corrolarium primum. Plus distat a temperamento remississimus calor cum quo nō stat vita q̄ remississima frigiditas cum qua non stat vita ab eodem, vt patet intelligenti. Corrolarium secundum. Maior est latitudo caliditatis cum qua stare potest vita vltra temperamentum quàm sit latitudo frigiditatis vltra temperamentum cum qua stare potest vita. patet ex præcedenti. Corrolarium tertium. Plus distat a temperamento maximus gradus caliditatis cum quo stare potest vita & sanitas q̄ maximus gradus frigiditatis cum quo &c. Corrolariū quartum. Latitudo caliditatis cum qua stare potest sanitas est maior q̄ latitudo frigiditatis cum qua stare pōt etc. Similes conclusiones & corrolaria inferantur de humiditate respectu siccitatis. Quarta conclusio sequitur ꝙ complexio de secundo modo æqualitatis non est secundū mensuram gradualem &c. media per æquidistantiā inter extrema totius latitudinis &c. vt patet ex dictis. Quinta conclusio est quòd ipsa est media per interclusionē &c. Sexta conclusio pro intel lectu Auicen. est quòd secundus modus æqualitatis est medians inter extremas excellentias omnium qualitatum ad operationes disproportionatarum. patet: quia in eo est æqualitas & mensura qualitatum optima pro operationibus, excludit enim omnes excellentias disproportionatas ad operationes. Corrolarium primum. Aliqua complexio distemperata vel lapsa respectu æqualitatis secundi modi est per æquidistātiam media inter extrema totius latitudinis humanæ complexionis. patet, quia aliqua est taliter media & non ęqualitas secundi modi. igitur &c. Corrolarium secundum. Latitudo cholericitatis & sanguineitatis est maior q̄ latitudo phlegmaticitatis vel melancholicitatis. Corrolarium tertium. Latitudo sanguineitatis est maior q̄ latitudo cholericitatis. Corrolarium quartum. Sanguineus in extremo intensiori suæ latitudinis est calidior cholerico in extremo intensiori suæ latitudinis. Et infinita alia ex his possunt concludi.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum negatur assumptum: vt patet ex suppositione. Ad secundum conceditur consequentia & consequens, sed negatur illa alia consequentia extrema &c. sunt pessima. ergo quanto aliqua complexio est ista minus participans tāto est perfectior. Ad tertium dicitur concedendo ꝙ lapsus ad. a. & lapsus ad. b. sunt æqualit̄ mali. Et vlterius dicitur ꝙ omnes lapsus æqualiter mali secundum latitudinē perfectionis æqualiter distant a temperamento, non tamē necessario secundum distantiam gradualem qualitatum in quibus lapsus illi consistunt. Ad quartum dicitur concedendo conclusionem, scilicet ꝙ æqualitas secundi modi nō est per æquidistantiam media &c. Ex quo sequit̄ ꝙ sor. & platone existentibus omnino æqualiter temperatis & vtroq; eorum æqualiter labente, vno tamen ad calidum: & reliquo ad frigidum, puta platone ad frigidum, deueniet citius plato ad distemperamentum q̄ sor. Ex quo sequitur vlterius ista conclusio ꝙ sor. & plato sunt æqualiter tēperati omnino & velocius labitur a temperamento pla. q̄ sor. & tamen pla. fiet tardius distemperatus. Posito ꝙ sor. labatur ad frigidum & plato ad calidum: & pla. velocius, sed non tanta proportione in quanto latitudo temperamenti est maior versus calidum extremum q̄ versus extremū frigidum. Et sequitur conclusio: vt patet intuentī. Ad quintum scilicicet ad auctoritatem Aui. qualiter ipsa sit intelligenda, patet ex dictis in quæstione.

Quæstio. x.

DECIMO Quæritur. Vtrum si complexio indi permutetur ad complexionem sclaui vel econtra ad huiusmodi permutationem necessario mors vel infirmitas cōsequatur. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo non minus adinuicem repugnant complexiones naturales contrarię q̄ complexiones contrariarum regionum inter se, sed cōplexionum contrariarum inter se ad inuicem est possibilis trāsmutatio absq; hoc ꝙ ad illam permutationem necessario sequatur mors vel ægritudo. ergo &c. patet consequentia, & maior & minor patet: similiter de corpore cholericissimo, quod in ætate paracmastica permutatur ad corpus vere melancholicum. Secundo principaliter sic arguitur. Ex permutatione climatis sclaui ad clima indi vel econtra ducitur sclauus ad temperamentum. ergo &c. patet consequētia, quia per transitum ad temperamentum non inducitur mors vel ægritudo, & assumptum patet, quia cōplexio sclaui & indi. s. climatis sunt contrariæ, vt pono, & æquipotentes, sed huiusmodi contrarijs concurrentibus generatur tēperamentum inter illa. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Et confirmatur quia quibuslibet formis substantialibus eiusdem speciei siue eiusdem naturæ vel similis conueniens est simile instrumentum, sed formæ substantiales indorum & sclauorum sunt eiusdem speciei, vt patet. igitur &c. & per consequens temperamentum vni illorum conueniens est conueniens alteri: tota consequentia est nota & minor, sed arguitur maior, quia quibuscunq; formis eiusdem speciei sunt cōuenientes similes operationes, vt patet sed non est possibile formas aliquas substantiales producere similes operationes nisi mediantibus similibus instrumētis. igitur &c. & per consequens instrumentum quo operatur forma indi est simile instrumento quo operatur forma sclaui & suas producit operationes, quod quidem instrumētum maxime est complexio. igitur &c. Tertio principaliter arguitur. aliquis indus est phlegmaticus. sed indi phlegmatici ad sclauum cholericum magna videtur conuenientia vel modica disconuenientia. igitur &c. patet consequentia, quia inter quoscunq; est disconuenientia modica facilis est transitus & permutatio cum in habentibus symbolum facilis sit transitus. & patet assumptum consideranti.

In oppositum est Auic. in littera.

In ista q̄one primo præmittenē quędā notabilia. Secūdo ponenē cōcl̄ones de quæsito. Quantū ad primū. Sciendū est ꝙ uarietas cōpl̄onis in corporibus humanis inuenta secundū varietates climatū cōtracta est a principijs gn̄onis. Sicut. n. in l̄ra tangebaē alterius cōpl̄onis est sperma & sanguis ex quo gn̄aē indus q̄ sit sperma & sanguis ex quo gn̄aē sclauus, tū quia ea ex quibus sunt gn̄onis principia sunt alterius dispōnis, tū quia calor hepatis & cordis & testiculoꝝ & totius est alterius mensuræ in indo & sclauo, tū ēt q̄a aer al̄r alterat & sperma & sanguinē in vno & al̄r in alio, ut notū est. Ex quo sequiē hanc cōpl̄onū diuersitatē fore indo & sclauo naturalē & ꝓportionalē, & ita ꝓportional̄r intelligendum est de alijs. Secundo est sciendū: vt etiā in l̄ra tāgebatur ꝙ ad hoc vt alicui corpori aliqua cōpl̄o sit sanitas non sufficit ipsam esse talis uel talis gradus uel tantæ intensionis: sed cū hoc requiriē ipsam in corpore humano debitā h̄re dependentiā a spiritibus & humoribus, tā secundū eoꝝ quantitatē q̄ secundū eoꝝ qualitatē. Et si̅r dicendū est de naturali humido mēbroꝝ in quibus est ista cōpl̄o, nō est. n. cōpl̄o corpori sanitas nisi ꝓ quanto ipsa mediante aīa pōt exercere & perficere oēs operationes, sed nō pōt nisi hm̄ōi complexio taliter coniuncta fuerit debitæ quātitati spirituū & humoꝝ: igitur &c. patet consequentia & assumptū intelligenti. Ex quo sequiē in casu fore aliqua cōpl̄onē distēperatam quæ tn̄ non est temperata calidior frigidior humidior vel siccior. patet vt circa l̄ram dicebaē de cōplexione cholericissimi corporis ad senectutē peruenientis ꝑ decidētiam

Cōpl̄o nis uarietas unde.

permutata ad complexionẽ meľicam, huius.n.cõpľo aliqñ
erit tanti gradus præcise sicut temperata cõplexio quæ ta-
men pro tunc erit distemperata complexio.igitur &c. Se-
cundo sequitur non quãlibet complexionem distemperatã
naturaliter esse simplicem vel compositam rõne suæ inten-
sionis vel remissionis.patet similiter de cõplexione iam di-
cta. Ex quo sequitur tertio istã conclusionem in casu fore
concedendam ꝙ complexio alicuius corporis complexioni
temperatæ continue fiet gradualiter propinquior, & tamen
ista complexio erit continue distemperatior, quia hmõi me
lancholici cõplexio vsquequo erit æqualis gradus cum tem
perato continue erit eidem saltem in calido vicinior : & ta-
men continue hmõi complexio erit distemperatior vt satis
patet. Ex quo sequitur vlterius diuisionem complexionũ
distemperatarum in quatuor simplices & quatuor cõposi-
tas non sufficienter quãlibet cõplexionem distemperatam
compræhendere. Nisi forte dicatur ꝙ huiusmodi cõplexio
distemperata in gradu tamen æqualis temperatæ sit redu-
ctiue sub aliqua illarum distemperatarum compræhenden
da sub ista.s.cum qua maiorem habet conuenientiã in ope
rationibus. Vel forte posset dici auctores solum tetigisse cõ
plexiones vtplurimum euenientes, nõ autem possibiles eue

Cõpľo indi permutatur ad illã sclaui dupliciter.

nire. Tertio sciendum ꝙ dupliciter complexionem indi
possumus imaginari permutari ad cõplexionem sclaui vel
econtra. Primo modo paulatine. Secundo subito siue repen
tine. Et permutationem repentinam non intelligo solum re
pentinam localem mutationem, sed etiam subitum aeri fri
gido occursum postq̃ stetit in aere calido. Et ita similiter in-
telligitur de paulatina. Verbi gratia. si indus duceretur ad
sclauoniæ clima, & etiam vsq; ad tale clima vteretur debi-
to regimine iter agentis, & cum foret in sclauonia in came-
ra poneret̃ calidissima & non exponeret se aeri: deinde pau-
latine assuefieret aeri sclauoniæ, quantũcunq; iste in breui
tempore egisset iter de india in sclauoniam, ista tamen non
diceretur repentina, sed paulatina mutatio. Si tamen se subi
to aeri exposuisset, cum ibi fuisset hanc mutationem bene

Climatũ distãtia duplicit̃.

appellaremus repentinam. Quarto sciendum est ꝙ cli-
matum quædam sunt per gradus suarum qualitatum mul-
tum distantia, quædam vero parum. patet hoc. Quod autẽ
supra dictum est de complexione sclauorum & indorũ: etiã
de omnibus alijs abinuicem secundum suas dispositiones
multum distantibus est intelligendum. Quantum ad se-
cundũ sint hæ conclusiones. Prima conclusio subita per-
mutatio complexionis vnius climatis ad complexionẽ al-
terius climatis ab ea gradualiter multum distantis est cau-
sa infirmitatis vel mortis. probatur sic. Omnis subita mu-
tatio dispositionis corporis naturalis est causa infirmitatis
vel mortis. igitur &c. patet consequentia eo ꝙ complexio
vnius climatis est corporibus illius climatis naturalis vt ta
ctum est in prima suppositione, & patet assumptum intelli-
genti. Ex qua conclusione sequitur huiusmodi permuta-
tionem nunquam fore subito fiendam. Secunda cõclusio
est hæc. Permutatio complexionis vnius climatis ad com-
plexionem alterius climatis ab ea parum distantis graduali
ter & si repente fuerit facta non necessario est causa infir-
mitatis vel mortis. patet, qa possibile est huiusmodi clima-
ta ita parum fore gradualiter secundum suas qualitates di-
stantia ꝙ ex huiusmodi permutatione solum intra latitudi-
nem sanitatis fiet permutatio complexionis, vt patet intelli
genti. igitur &c. patet consequentia cum añte. Tertia cõ
clusio est hæc: Permutatio complexionis vnius climatis ad
complexionem alterius climatis ab ea extremaliter multũ
distantis paulatine facta nõ necessario est causa ęgritudinis
vel mortis: immo potest esse causa melioris acquisitionis sa
nitatis patet. Nam q̃ possibile est vnam naturalem comple
xionem ad aliam permutari ab eo multum distantem pau-
latine sine hoc ꝙ corpus fiat infirmum, tam possibile videt̃
de regione. Item non maior est permutatio facta a comple
xione indi ad complexionem sclaui q̃; sit mutatio facta a
pueritia in senectutem: sed secundum tolerat virtus absq;
infirmitate & morte saltem vsq; ad primam senectutem.
igitur &c. patet consequentia & assumptum intelligenti.
Ad intellectum huius conclusionis non dixit Auicẽ. Indi
nanq; corpus cum fiat quale secũdum complexionem scla-
ui aut infirmabitur aut morietur, sed dixit ad intellectũ pri-
mæ conclusionis. Ad argumenta principalia responde-
tur. Ad primum patet ex dictis in quæstione quid sit di-
cendum. Ad secundum dicitur negando consequentiã,
licet enim talibus contrarijs occurrentibus resultet comple
xio media secundum gradum & æqualis temperatæ com-
plexioni in gradu, vt satis est possibile, non tamen illa erit
huic corpori temperata vel sanitas, immo eidem erit ægri
tudo. Ad confirmationem dicitur ꝙ sicut forma substã
tialis indi & sclaui sunt vere similes & eiusdem speciei: ita
eis competunt instrumenta secundum speciem similia, quę
tamen sunt abinuicem secundum magis & minus perfe-
ctius & imperfectius accidentaliter differẽtia. Sicut & ope-
rationes eorum, licet sint sibijnuicem correspondentes simi
les in specie, sunt tamen secundum magis et minus in perfe
ctione accidentali differentes. Vnde licet tam indus quàm
sclauus intelligat sentiat & nutriat, differenter tamen &
imperfectius vnus altero: ut patet intuenti. Ad tertium
principale dicitur ꝙ magna est differentia cuiuslibet indi
quæcunq; fuerit eius naturalis complexio ad quęcunq; scla
uum cuiuscunq; fuerit complexionis. Et sic non procedit ar
gumentum. Et sic est finis quæstionis.

Quæstio. xj.

VNDECIMO Quæritur. Vtrum sit possibile re-
periri plura indiuidua omnino consimilis complexionis.
Arguitur multipliciter ꝙ sic. Primo possibile est plura
esse corpora de secundo modo æqualitatis. ergo &c. patet
consequentia, quia necessario si sunt duo corpora de secun-
do modo æqualitatis sunt omnino similis complexio-
nis ex eo quòd habent complexionem perfectissimam
quæ potest esse in specie humana, et assumptum est sa-
tis notum. Secundo possibile est duo corpora esse per
calidum & humidum a temperamento præcise æqualiter
recedentia & hoc naturaliter, igitur &c. patet consequentia,
quia quorũcunq; duorꝫ ad aliquod tertium est eadẽ habitu-
do illa inter se sunt siľia, & patet assumptũ, quia potest esse
sor. calidior & humidior platone recedente a temperamẽto
per caľm & humidũ, & siľr põt esse minus calidus & humi
dus eodẽ. igitur &c. patet consequentia, quia in quacunq; la
titudine diuisibili est reperire intensius & remissius in eadẽ
est reperire ęquale: & assumptum satis patet intelligenti. Itẽ
sor. & platone parum lapsis a temperamento poľe est tam
sor. q̃; pla, reduci ad eundem gradum tẽperamenti. igr̃ &c.
consequentia nota est, & antecedens potest colligi de men-

Gal.

te Gaľ. 3. techni: Tertio ad principale arguitur. possibile
est causas ꝓductiuas complexionis sor. & cõplexionis pla.
omnino fore similes, et per omnia consimiliter applicari ad
eius gñonem, sed hoc posito omnino similes producerentur
complexiones in sor. & pla. igitur &c. patet consequentia et
antecedẽs nullam videtur includere repugnantiam: minor
etiam patet, quia causis omnino consimilibus existentibus
consimiles debent omnino effectus produci. vt patet ex di-
ctis philosophi. 9. metaphysicæ. Omnis enĩ varietas in cau
satis prouenit ex varietate agẽtis. Quarto corpus sangui
neum in primo existens in ætate iuuentutis est calidius &
humidius q̃; corpus temperatum in eadem ætate, & per
decursum eiusdem per omnes suas ætates fiet frigidius &
siccius q̃; iam est corpus temperatum. ergo erit quandoq;
præcise æqualiter calidum & humidum sicut iam est cor-
pus temperatum, sed pro tunc videtur esse perfecta simili-
tudo complexionis huiusmodi ad complexionem tempera
ti, quia nulla pro tunc apparebit dissimilitudo esse. igit̃ &c.

Auerro.

Quinto pro illo videtur auctoritas Auerro. secundo col-
liget de duobus gemellis. igitur &c. Item pro illo vi-
detur auctoritas beati Augustini in libro de ciuita. Dei,
quam

quam allegat Conciliator vbi Auguſtinus auctoritate Hyppocratis dixit duos fuiſſe gemellos ſimilis complexionis intantum ꝙ quando vnus ridebat alter ridebat, & quando unus lætabatur alter lætabatur, & quando unus triſtabatur alter ſimiliter, & ita in aliȷs accidentibus animæ.

In oppoſitum eſt Aui. in lr̃a cum dicit. Debes autē ſcire ꝙ omne indiuiduum debet ꝓbare cōplexionem ſibi ꝓpriā ſolummodo in qua aliud ei aſſociari eſt impoſſibile.

Reſpondendo ad iſtā qōnem. Primo præmittēt præambula quædam. Secundo rñdebitur ad quęſitum principale.

Indiuiduũ qd.

Quantum ad primũ. Sciendum eſt primo ꝙ per indiuiduum in ꝓpoſito intelligendum eſt mixtum complexionatum perfectum exñs vnum numero per ſe, & non indifferēter quodlibet contentum ſub aliqua ſpecie. Vel forte poſſumus hoc reſtringere ad mixtum animatum. Secundo eſt ſciendum in quolibet tali mixto duplicē reperiri vel inueniri cōplr̃onem. Vna dr̃ complexio inſequens formam. Alia vero inſequens materiam. Et per cōplexionem inſequentem formam in ꝓpoſito non debemus intelligere cōplr̃onē inſequentem diſpōnem principiȷ actiui, ſicut ſpermatis viri & ſpiritus gignitiui. Sicut nec per cōplr̃onem inſequentē materiam debemus intelligere cōplr̃onē dependentem a diſpoſitione principiȷ paſſiui, ſicut ſanguis menſtrui, cōplr̃o.n. ſanguinea in indiuiduo reperta, ita reperitur qñq; dependentiam habuiſſe a diſpoſitione ſanguinis menſtrui ſicut ſpermatis, cum plerũq; in oībus ſimilet̃ magis fœtus matri ꝙ̃ patri. cum tñ illa cōplr̃o ſit inſequens formā vt ſatis patet.

Mixti cōplr̃o dupl'r quid.

Dico ſecundo ꝙ non ꝓpter hoc dr̃ aliqua cōplr̃o inſequēs formam, quia poſt formam in materiam ꝓducat̃: cum ab inſtanti gñonis cōtrahi poſſit ꝙ aliquis ſit ſanguineus phlegmaticus &c. quæ dicũtur complexiones formas inſequētes. Dico tertio ꝙ ꝓpter hoc dr̃ aliqua cōplr̃o inſequens formam: quia ſecundum formæ exigentiā quo ad illius productionem in materia et quo ad eius operari uel operationē ꝓducitur, ita ꝙ ſine hac complexione nō produceretur hæc forma in materia nec ſine iſta poſſet ſuas operationes debite perficere. Et hæc eſt cōplexio reſultans ex actione & paſſione qualitatũ contrarioꝝ elementoꝝ inter ſe, vt temperata ſanguinea, & ſic de aliȷs. Et hmōi complr̃o oībus indiuiduis eiuſdem ſpeciei eſt ſil'is ſecundũ ſpēm. Notũ eſt.n. ꝙ in quolibet indiuiduo de humana ſpecie eſt humana complexio, licet ſit in eis ſecũdum magis perfectum & minus. Nec eſt poſſibile alicuius indiuidui formam ab huiuſmodi complexione abſolui. Notum eſt enim ꝙ non poteſt eſſe homo ſine complexione, qua cōſeruatur & permanet humana forma reſultante ex proportione certa qualitatum primarum.

Contra uero per complexionem inſequentem materiā intelligere debemus complexionem in indiuiduo naturaliter repertam non neceſſario requiſitam ad eſſe formę indiuidui illius in materia, nec reſultantem ex qualitatibus manifeſtis nec reducibilibus ad eas, nec neceſſario ad operationes ſpeciei cuius eſt illud indiuiduum requiſitum inclinantem formam eius ad determinato modo agere vel pati aliquas operationes. Exempli gratia. reperitur ſtomachus ſanus abhorrens allium, ſicut ſtomachus meus, dico ꝙ in hoc ſtomacho eſt complexio inſequens formam per quam conſeruat̃ & per quam conuenientem chylum generat & conuenient̃ nutritur. Et patet huiuſmodi complexionem eſſe productā in ſtomacho meo ſecundum exigētiam ſtomachi & formæ eius tam quo ad conſeruationem eius in materia ꝙ̃ quo ad operari eius. Similiter in ſtomacho ſic ſignato eſt diſpoſitio per quam abhorret allium vt venenũ: & hæc diſpoſitio nō eſt in materia ſecundum exigentiam animæ ſtomachi mei, quia quantũcunq; in ſtomacho meo non foret iſta diſpoſitio per quam abhorret allium non minus poſſet forma conuenienter in ſtomacho conſeruari, debite digerere, & nutrire & ſic de aliȷs. Iſta igitur talis diſpoſitio dicitur inſequens materiam ad intellectum iam dictum.

Cōplr̃onis inſequentis formam

Ex quibus oībus colligi poſſunt plures differentiæ inter complexionem inſequentem formam & complexionem inſequētem materiā.

Prima drĩa eſt, quia ſine complexione inſequente formā non poteſt forma in materia conſeruari, ſed ſine complr̃one inſequente materiam ſic. Secunda differentia eſt, ꝙ complexio inſequens formam eſt ſecundum ſpeciem ſimilis oībus indiuiduis eiuſdem ſpeciei, complexio vero inſequens materiam non. Tertia differentia eſt, ꝙ principales ſuas operationes operatur forma per complexionem inſequentē formam, non autem per complexionem inſequentem materiam. Et plures aliæ differentiæ poſſunt addi, vt patet intuenti.

māab illa inſequente materiā drĩam triplex.

Tertio principaliter ſciendum eſt ꝙ præter qualitates manifeſtas concurrentes ad generationem mixtorum concurrunt qualitates occultę non reducibiles in qualitates manifeſtas, ſicut occultæ cœleſtes influentiæ vel occultę diſpoſitiones materiæ ratione quarũ derelinqui poſſunt in mixtis generatis adhuc eiuſdem ſpeciei variæ occultæ diſpoſitiones ad agendum vel recipiēdum determinatas operationes, quas mediantibus illis occultis diſpoſitionibus poſſunt producere formæ illorum mixtorum tanq̃ mediantibus inſtrumentis. Verbi gratia expreſſe experimur aliquos homines ſanguineos qui ratione complexionis reſultantis ex qualitatibus manifeſtis deberent eſſe largi, qui tamen naturaliter inclinantur ad furandum vel aliquid tale committēdum, manifeſtum eſt ꝙ hoc non poteſt reduci ad qualitates manifeſtas, ſed reducitur ad cœleſtem influētiam vel aſpectum qui cum qualitatibus manifeſtis concurrebat ad generationem mixti huius, & præter complexionem reſultantem ex manifeſtis qualitatibus derelinquit occultam ꝓprietatem taliter illud inclinantem, quam dicere debemus eſſe qualitatem de ſecunda ſpecie qualitatis, quæ ſolet naturalis potentia vel impotentia nominari. Item experimento vidimus aliquem ſanguineum iuuenem abhorrere naturalit̃ venerea & totaliter ipſa fugere, ꝙ non poteſt reduci niſi ad talem proprietatem ſiue complexionem quam dicimus cōplexionem, ſeu diſpoſitionem inſequentem materiam, quæ ideo dicitur inſequens materiam, quia eſt principium occultum & non diſtincte cognitum, vel quia non producta ſecundum principalem formæ exigentiam, vel quia multotiens acquiritur ratione occultæ diſpoſitionis exiſtentis in materia generationis ſicut in ſpermate vel ſanguine menſtruo, ſicut de multis caſatis vel familiȷs quæ a principio generationis contrahunt diſpoſitiones per quas tandem cadũt in tineam aut podagram aut aliquid huiuſmodi, cum tamē omnes ſint eiuſdem cōplr̃onis inſequētis formam vel ſil'is.

Qualitates occultæ quæ.

Quarto pręmittendũ eſt ꝙ eſſe duo indiuidua oīno cōſil'is cōplr̃onis poteſt dupliciter intelligi. Vel quo ad cōplr̃onem inſequentem materiam & formam ſimul. Vel quo ad complexionem inſequentē formam tm̃. Exempla ſatis patent.

Quantum ad ſecundum ſint hæ concluſiones. Prima concluſio. Poſſibile eſt reperiri plura indiuidua omnino ſimilis complexionis inſequentis formam. Hanc concluſionem probant argumenta facta ante oppoſitum. Secunda concluſio eſt hæc. Nullam repugnantiam naturalem includit plura fore indiuidua complexionis omnino eiuſdem tam inſequentis formam ꝙ̃ materiam. Probatur. Primo quia qua ratione de pluribus indiuiduis eiuſdem ſpeciei illud eſſet repugnans, illa eadem ratione de omnibus quarũcunq; ſpecierum indiuiduis. Sed arguitur ꝙ non, quia non repugnat ignem ſimplicem vnum fore alteri omnino ſimilem, nec vnam aquam alteri, & ſic de ſingulis &c. Itē non repugnant agentia concurrentia ad generationem fortis fore ſimilia omnino & materiæ conſimiliter applicata, & materiam fore omnino conſimiliter diſpoſitam. igitur &c. patet conſequentia, & aſſumptum intelligenti. Item nō video ꝙ ex illo ſequatur contradictio, nec aliquid cōtra naturalia principia, ideo &c. Tertia concluſio quæ ſequitur. Poſſibile eſt duo vel plura indiuidua eiuſdem ſpeciei tam ſecundum complexionem inſequentem formam quàm ſecundum complexionem inſequentem materiam fore omnino conſil'a. probatur, quia quod nullā includit repugnātiā naturalē eſt naturalit̃ poſſibile, ſed hoc eſt tale, vt ex præce-

Indiuidua duo cōſil'is complr̃onis dupliciť.

dentis concl'onis ꝓbatione est oñsum.igitur &c. Quarta conclusio ponitur pro intellectu Aui. Est valde difficile & raro vel nunquā eueniens est ꝙ duo indiuidua oīno tam secundum cōplexionem insequentem formā q̄ȝ secundū cōplexionem insequentem materiā sint sil'ia.patet, quia dissimilitudo complexionis insequentis materiā ꝓuenit ex varietate circunstātiarū cū quibus concurrunt principia gn̄onis ad generationem, sed raro vel nūq̄ eueniens est ꝙ hmōi generationis principia cum oīno eiusdem vel consimilibus circunstantijs concurrant.igitur &c.patet consequentia.& assumptum pro prima parte patet, & pro secūda similiter, q̄a dato ꝙ sanguis menstruus & sperma forent omnino consimilia adhuc forte cœlestis aspectus non esset similis:aut tēpus simile, aut modus cōcursus causarum, aut locus, aut aliquod hmōi quæ oīa habēt huiusmodi cōplexiones insequētes materiā variare.igitur &c.tota consequentia patet cum antecedente. Et ad sensum illius cōclusionis vr̄ dixisse Aui. cum dixit. Debes autem scire ꝙ omne indiuiduū habet cōplexionem sibi solūmodo ꝓpriam in qua aliud ei associari est impossibile. Sed contra tertiam conclusionem arguit̄ tripliciter. Primo quia datis duobus indiuiduis talibus sequitur vnum esse idem alteri.probatur, quia duæ in omnibus conueniunt nullā videntur habere differentiam. Secundo quia tunc conceptus indiuidualis vnius illorum esset conceptus alterius. Quæcunq;.n.duo sunt perfecte similia quicquid est similitudo unius est similitudo alterius: consequens tamen videtur impossibile, quia tunc conceptus naturæ singularis esset cōis pluribus. Tertio sequitur ꝙ nō quodlibet indiuiduum haberet naturaliter quintum modū æqualitatis, quia sor. & pla. oīno similibus sor. respectu pla. non habet istum modum æqualitatis, dispositio.n.sor. non est sic sorti æqualitas ꝙ foret pla. inæqualitas. & econtra, ideo &c. Ad primum illorum dicit̄ negando consequentiam, & dicitur ꝙ illa omnino conueniunt prout conuenientia est idem ꝙ similitudo, & distinguitur econtra disconuenientia quæ idē est ꝙ dissimilitudo, ipsa tamen differunt numero. Vnde proprie loquendo differre non distinguitur cōtra conuenire, sed cōtra esse idem, sed de hoc pertinet ad metaphysicum. Ad secundum dicitur ꝙ conceptus quo cōcipitur sor. cum omnibus conditionibus intrinsecis pręcise ꝓprie non est indiuidualis, quia per illum possunt plures homines concipi. Ad tertium dicitur a quibusdam concedēdo consequens & consequentiā: licet illud sit difficile reperire. Aliter dicitur ꝙ licet sor. & pla. forent omnino consimilis complexionis, complexio tamen sor. non est æqualitas pla. nec econtra. Sicut enim complexio sor. sic pręparauit materiam ꝓ inductione formæ sortis ꝙ non pla. ita cōplexio sor. est per se taliter cōueniens sor. pro suis opōnibus ꝙ non formæ pla. & econtra. Sicut si per possibile materia generationis sor. & materia generationis pla. pro eodem instanti fuissent pręparatę per complexiones omnino similes in materia gn̄onis sor. fuisset producta forma sor. & nō pla. & econtra quod non fuisset nisi quia quantūcunq; fuissent omnino dissimiles taliter tamen conueniebat hæc complexio huic formæ ꝙ non illi &c. Et si quæratur vnde prouenit huiusmodi diuersitas. Dicitur ꝙ non ex alio: nisi quia sicut forma ista non est illa, ita conuenit sibi hoc ꝙ nō illud. Et hoc inuestigari habet plene super libro de gn̄one. Et hoc forte intellexit Aui. dum dixit. Debes autē scire &c. Nec nisi sic intellexisset oporteret hic facere difficultatē illā de cōpl'one insequēte formā & de cōpl'one insequēte m̄am. Ad quartū negat̄ cōsequētia: sicut patet intelligēti, qđ dc̄m est.

Ad argumēta pricipalia patet sol'o ex his quę dicta sunt.

Conuenientia q̄d. et disconuenientia. Differre quid.

Quæstio. xij.

DVODECIMO Quæritur. Vtrum in genere mēbroꝝ nr̄i corporis cutis sit maxime mēbrū temperatū. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo, quia temperamentum maius vnius mēbri arguit perfectionē maiorē, sed non est cutis inter cætera mēbra nr̄i corporis perfectius membrum. igit̄ &c. patet consequentia & maior cū mēbra nr̄i corporis secundū suas perfectiones inter se nullam habeant drīam, nisi rōne suoꝝ tēperamentoꝝ, & minor satis patet. cū cor & alia mēbra principalia sint perfectiora cute. Similiter quia sic se videtur habere mēbrū tēperatius ad minus tēperatum sicut indiuiduum temperatius ad indiuiduū minus temperatū, sed est notū ꝙ tēperatius indiuiduū est perfectius. igitur &c. Similiter sicut homo temperatus est regula ad graduandum alios hoīes in suis cōpl'onibus: ita cutis alia membra nostri corporis. Secundo si quæstio foret vera hoc maxime foret: quia in ea esset tactus melior, sed arguit̄ ꝙ non, quia cutis est substantialiter terrestris, cum sit composita ex partibus neruosis & contexta, sed neruus est frigidus & siccus. igitur &c. Tertio multa sunt membra nr̄i corporis in quibus tactus est perfectior q̄ȝ in cute. igit̄ &c. patet cōsequentia & assumptum patet de ore stomachi: qđ est maxime sensitiuum & alij exemplificant de capite virgę sed illud exemplum est turpe. Quarto quia non aliter videt̄ se habere cutis hominis ad hominem q̄ȝ cutis aliorū animalium ad ea, sed aliorum non est cutis membrum maxime temperatum. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Quinto cutis est maxime debile membrum. igit̄ & maxime distemperatæ complexionis, cōsequentia tenet eo ꝙ fortitudo uirtutis insequitur tēperamentum, & assumptum patet cum cutis recipiat totius corporis superfluitates membra autem debilia recipiunt a fortioribus. Sexto q̄a cutis assumpta in cibo præbet nutrimentum melancholicum & viscosum &c. igitur &c.

In oppositum est Auic. in littera, quia ponit cutē esse maxime ꝓpinquam æquali ad pondus. Ex huiusmodi autē propinquitate arguitur complexionis temperamentum, ut colligi potest in littera. Primo oportet quædam præambula præmittere & quædam notabilia. Secundo conclusiones de quæsito. Quantū ad primū. Primo sciendū est, vt tangebatur circa l'r̄am ꝙ cutis est duplex. Quædā exterior quæ dicitur hymen, & est solum corporis cooperimentū. Quædam autē cutis intrinseca contexta ex partibus nerueis, & ad quam terminantur uenę minutæ et arteriæ portātes sanguinem et sp̄m, ut dr̄ in littera. Et de hac est sermo in qōne.

Cutis duplex.

Secundo est sciendum ꝙ vt ꝓposito spectat dupl'r dicitur aliquod membrum alio temperatius. Primo temperamento debito & ꝓportionato ad operationes: quia.s. meliorum & perfectiorum operationum productiuum: sicut dicimus cor esse perfectius mēbrum q̄ȝ os. Et hoc dicimus ꝓprie tēperamentum iustitiale. Secūdo dicitur aliquod membrum nostri corporis alio tempetatius, quia quātū ad mensuram suaꝝ qualitatum habet cōpl'onem inter extrema nr̄i corporis magis refractā uel mediā, qualiter diceremus carnem esse temperatiorem cerebro, non quia sit ꝓductiua perfectionum operationum, sed quia magis refracta sit cōpl'o sua & magis ad medium tendens inter cōpl'ones mēbroꝝ contrariorum nr̄i corporis q̄ȝ cōpl'o cerebri. Et hmōi tēperamentum est quædā sil'itudo uel figmentum temperamēti ad pōdus. Quantū ad secundū articulū sint hæ conclusiones.

Mēbri tpamētum duplex.

Prima cōcl'o. Cutis non est inter cętera membra nr̄i corporis temperatissimum membrū temperamēto primo mō dicto. patet per plura argumenta adducta añ oppositū. Secunda cōcl'o. Cutis est inter cętera mēbra nostri corporis tēperatissimū mēbrū tēperamento sumpto secundo mō. patet, quia inter oīum mēbroꝝ nr̄i corporis cōpl'ones magis media est cōpl'o cutis ut declaratum est in littera. igitur &c. patet consequentia. & assumptū sil'r. Ex ista cōcl'one sequitur ꝙ non quodlibet maius temperamētum in gn̄e mēbroꝝ arguit maiorem perfectionē. patet ex dictis. Tertia cōcl'o. probabiliter ponitur a quibusdam, vȝ. Perfectioris sensus tactus est cutis q̄ȝ aliquod alioꝝ membroꝝ. Patet, quia in ea uidentur excellentiæ qualitatum tāgibilium magis refractæ, uel saltem qualitates quæ sunt proportionatæ operationi tactiuæ. igitur &c. Quarta conclusio ponitur. Licet ita sit: stat tamē membrum aliquod esse acutioris sensus, quia: scilicet cute intēsius sentire. patet de ore stomachi,

oculo,

oculo, capite virgæ: ideo &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum satis patet solutio ex dictis in quæstione. Ad confirmationem primam patet similit̃ solutio. Ad secundam dicitur ꝙ licet graduentur cõplexiones membrorum in comparatione ad cutim sicut aliorum hominum in cõparatione ad temperatum, hoc tamen non arguit ipsam esse perfectiorem, sed secundũ suas dispõnes mediam esse. Ad secundũ principale dicitur ꝙ licet rõne suæ complexionis innatæ sit cutis terrestris, non tamen fit hmõi per complexionem innatã & influentem simul. Ad tertium principale satis patet in quæstione. Ad quartum dicitur negando similitudinem illam. Nisi forte intelligatur de cute exteriore hominis. Ad quintum dicitur negando assumptum. s. cutim esse maxime debilem. Vel concesso illo negãda est consequentia. & hoc loquendo de temperamẽto secundo modo dicto. Ad vltimum dicitur concedendo cutim mortuã esse terrestrem, hic autem est sermo de uiuente. Vel saltẽ ꝙ nõ repugnat ꝙ idẽ mẽbrũ, vt cibus vno mõ graduandũ est inter cibos quod tñ vt operationũ productiuum est aliter in gñe membrorum graduandum.

Cibi unius cõpl̃o opposita.

Quæstio. xiij.

DECIMO TERTIO Quæritur. Vtrum reperibilis sit aliqua medicina temperata. Et arguitur ꝙ nõ. Primo quælibet medicina ingrediens corpus nr̃m patitur a calore nostro passione corruptiua. igitur quęlibet medicina est contraria corpori humano, & per consequens non est sibi tẽperata. patet consequentia, & maior colligitur in littera ex dictis Auic. describentis medicinam temperatam. Sed volumus ꝙ tũc per calorem qui in corpore humano existit patiatur &c. & patet minor, quia inter sola contraria vertitur actio & passio corruptiua, vt colligitur primo de gñone. Secundo principaliter sic non est possibile aliquam medicinam fore totalis complexionis alicuius corporis conseruatiuam. igitur &c. patet consequentia: quia non dr̃ medicina temperata respectu vnius determinati mẽbri aut plurimũ, sed respectu complexionis totius, & arguitur assumptum, quia eiusdem corporis membra sunt contrariarum cõplexionum: sed quodcũqȝ est conseruatiuum vnius contrarioꝝ est corruptiuum alterius. igĩ &c. tota cõsequentia patet cũ ãnte. Tertio ad principale arguitur sic. nulla põt esse medicina actualiter oĩum membroꝝ nr̃i corporis conseruatiua. igĩ &c. patet consequentia: quia si non posset esse actualiter talis: igitur nec potentialiter, & assumptum arguĩ, quia si esset aliqua talis ipsius ad quęcunqȝ mẽbri nr̃i corporis eadem foret habitudo, sed quorũqȝ pluriũ ad aliquod tertium est eadẽ habitudo illa inter se sunt sil̃ia. ergo oĩa membra nostri corporis forent inter se sil̃ia, quod non est rationale.

Quarto quantũcunqȝ fuerit medicina temperata ipsa est exiccatiua nostri corporis. igĩ ipsa nõ est temperata. patet consequentia & assumptum, quia si medicina est tẽperata. igitur per ipsum conseruatur cal̃m naturale nostri corporis & per consequens vigoratur, sed cal̃m vigoratum fortius exiccat humidum naturale. igitur &c. patet cõsequentia cũ ãnte. Et confirmatur, quia calidum naturale simul cũ calore medicinę temperatæ potentius est ad corrumpendum frigiditatem contrariam ꝙ̃ se solo, igĩ cæteris paribus plus de ipsa erit potens corrumpere, sed sicut plus de frigiditate corrumpiĩ, ita plus inducitur de caliditate. igitur &c. tota consequentia patet cum ãnte. Quinto medicina temperata quantũcunqȝ actualiter talis posset a corpore quantũcũqȝ temperato sentiri, sed omne quod ab alio sentitur agit in illud. ergo medicina temperata ageret in corpus quantũcunqȝ temperatum, & per consequens alteraret, talis enim actio non videtur nisi alteratio quędam. Vltimo pro isto sunt duę auctoritates. Prima colligitur primo et secundo de simplici medicina ꝙ de ratione medicinæ est alterare corpus. Secũda colligitur quinto colliget melius est tribuere tẽperantiam cibo & distemperantiam medicinæ. Et idẽ videtur colligi de mente Aui. secunda fen primi. ca. de eo qđ comeditur & bibitur: vbi distinguens inter medicinã & cibum vr̃ velle medicinã operari a qualitate. operari autẽ a qualitate est agere & alterare qualitate manifesta. igĩ &c.

Opari a qualitate qd.

In oppositum est Auicẽ. in littera.

In ista qõne erunt duo articuli. In primo præmittentur quædam distõnes & suppositiones. In secundo respondebitur ad quæsitum. Quantum ad primũ sint hæ distõnes.

Prima distinctio ꝙ medicinã temperatam possumus considerare dupliciter. s. actualiter, & potentialiter talem. Exẽplum primi, vt homo temperatus homini temperato. Exẽplum secundi, vt hyacintus aut capillus veneris vt alij exẽplificant. Secunda distinctio est ꝙ dupliciter possumus imaginari aliqd corpus nr̃m calefacere: aut infrigidare etc. s. intensiue & extensiue aut quantitatiue & gradualiter. Exẽplum primi vt cibus temperatus dicitur corpus nr̃m quantitatiue calefacere reponendo. s. in nobis sanguinem & spm̃ quæ sunt corpora calida quantũcunqȝ non fiat per ipsa in corpore calor intensior ꝙ̃ prius, immo iuxta hoc foret concedendũ lactucam & papauer corpus nr̃m calefacere. Exẽplum secundi vt piper calefacit nos. s. caliditatem intendendo vltra gradum caloris pręexistentis. Ad propositum cum dicimus temperatam medicinam non calefacere, calidam vero sic, intelligimus de calefactione secundo mõ dicta.

Medicina tẽperata duplex.

Corpus nr̃m calefieri vl̃ infrigidari duplex.

Tertia distinctio est ꝙ medicinam temperatam cõseruare corpus nostrum possumus dupliciter imaginari. Primo ꝙ ipsum in eadem latitudine & eiusdem latitudinis situ vel gradu conseruet siue permanere faciat ipsum nullo modo alterando, sed solum alterantibus resistendo & eius permutationem ꝓhibendo. Secundo ꝙ ipsum alteret intra tñ extrema suę latitudinis cõseruando & eius exitum ad extrema ꝓhibendo. Totum satis patet. Vterqȝ illorum modorũ ab auctoribus dicitur conseruatio.

Medicinę tꝑatę cõseruatio duplex.

Quarta distinctio est ꝙ quædam est medicina conseruatiua per se, & quædã per accidens. Per se dicitur quæ per principium eius intrinsecũ naturaliter inclinatur. Per accidens vero quæ nõ vt vestis. Et iterum quædam per manifestam qualitatem hoc facit, vt capillus veneris, quędam vero per occultam vt hyacintus. Hic autem maxime est sermo de his quæ hæc a manifesta qualitate operantur & hoc per se.

Medicina cõseruatiua duplex.

Quinta distinctio est ꝙ dupliciter dicitur aliquid vel aliqua medicina conseruare membra nostri corporis. Primo quidem immediate. Secundo vero mediate. s. conseruando aliquid a quo immediate totius vel omnium membrorum complexio reseruatur.

Medicinę cõseruatio duplex.

Prima suppositio est ꝙ a spiritu cordis super totum influente & sanguine totius corporis & cuiuslibet membri nostri complexio conseruatur. hoc supponitur nunc et declarabitur infra capl̃o de membris. Secunda suppositio sequitur ꝙ quicquid est conseruatiuum huius spiritus vel huius caloris communis a pluribus taliter appellati est humani corporis conseruatiuum. patet quia quicquid est conseruatiuum prioris est conseruatiuum posterioris via dependẽtiæ. Tertia suppositio ꝙ in quacunqȝ latitudine abinuicẽ gradualiter diuisibili vel in qua distantia non repugnat inueniri extrema in eadem non repugnat medium inueniri. patet. n. ꝙ transiens de extremo in extremum talis latitudinis transit per medium. Vltimo quantum ad hoc sciendum est quòd de temperantia & gradibus medicinarum duæ inuentæ sunt positiones. Vna ponens quòd omnis medicina alicui corpori temperata est temperata cuilibet ita quòd sicut medicina temperata esset conseruatiua temperati si eidem fuisset debite approximata ita foret conseruatiua cholerici & phlegmatici si eis debite approximaretur. Similiter sicut camomilla debite temperato approximata calefaceret ipsum in primo respectu proprij temperamenti, ita approximata cholerico aut phlegmatico ipsum calefaceret in primo respectu proprij temperamenti, & sic de alijs. Secunda vero positio ponit quòd medicina temperata est soli corpori temperato temperata, & ꝙ omne corpus temperato calidius infrigidaretur a medicina temperata sibi conuenienter approximata & omne eodem frigidius calefieret, sicut camomilla poniĩ

corpus temperatum calefacere in primo: corpus tamē temperato calidius in secundo nō calefieret a camomilla, sed potius frigesceret tantū quantum distat ab ea. Et ita proportionaliter intelligendum est de alijs. Quæ autem istarum positionum sit tenenda & quæ non videbitur infra cum disputabitur super illo capso de eo quod comeditur & bibitur

Quantum ad secundum penes vtranq; istarum pōnum sint quædam cōcl'ones. Prima cōcl'o. Possibile est inueniri medicinam temperatam actualiter talem. Istam conclusionem voluit Gal'. 2. de simplici medicina. Et arguitur idem. Dabilis est medicina conseruatiua corporis humani in latitudine suæ complexionis & nullatenus versus extrema illius alteratiua. igitur &c. consequentia vr̄ nota ex quid nominis medicinæ temperatæ, & assumptum patet de homine temperato alteri in complexione simili. Item reperibilis est medicina actualit' talis calefactiua humani corporis & similiter infrigidatiua. ergo dabilis est medicina inter hęc extrema media. s. conseruatiua. patet consequentia, & assūptum similiter. Item dabilis est medicina omnino in suo calore gradualiter similis complexioni pla. vel sor. igitur &c. patet consequentia & assumptum per idem, quia datur intensior & remissior. igitur &c. Secunda conclusio principalis. Dabilis est medicina temperata potentialiter talis, ꝓbatur, quia dabilis est medicina quæ in corpore temperato ad actum reducta corpus tēperatum in sua naturali dispositione conseruat non inducendo qualitatem excedentem naturalem eius dispositionem secundum aliquam extremitatum. igitur &c. patet consequentia ex quid nominis medicinæ temperatæ positæ in littera. & patet assumptum vt supra: quia reperibilis est medicina uersus extremum calidius permutans. similiter versus extremum frigidius. igitur &c. consequentia tenet probabiliter. Tertia conclusio. Licet ita sit vt præcedentes asserunt. conclusiones, nulla tñ istarū medicinarum temperatarum siue fuerit actualiter siue potentialis: est immediate conseruans complexionē totius humani corporis cui approximatur, & cuiuslibet partis eius. Patet primo de medicina actualiter tali, quia non immediate conseruat nisi per similitudinē quā habet ad cōseruandum, sed ipsa non habet actualem similitudinem ad totius conseruabilis quamlibet partem: vt patet satis cū sint ipsius conseruabilis partes valde distinctarum complexionum. igitur &c. Tota consequentia patet cum añte. Similit' arguitur de medicina potentialiter tali, quia non conseruat nisi ad actum reducta, sed ipsa sic reducta nō est similis cuilibet membro nr̄i corporis. igitur &c. patet consequentia, & assumptum similiter. Quarta conclusio, sequitur ꝙ quælibet talis medicina solum mediate cōseruat cuiuslibet membri nostri corporis complexionem. Patet, quia actualiter conseruat & non immediate, vt argutum est. igitur &c.

Modus autē cōseruationis talis est si fuerit medicina actualiter talis erit similis calori nostri corporis siue spiritui et sanguini, quem cōseruabit, & huiusmodi autem calor fluens super totum corpus habet conseruare totum. Similiter si fuerit talis in potentia reducta ad actum conseruabit calorem iam dictum totius conseruatiuum. Ex quo patet ꝙ quantūcunq; non sit illa cuilibet membro similis ipsa tamen est totius conseruatiua. Patet secundo non cuiuslibet membri fieri conseruationem per similia actualiter in gradu et in forma. Sed qualr' ista ꝓpositio sit intelligenda videbitur infra.

Quinta conclusio penes primam opinionem. Nulla temperata medicina in eo ꝙ temperata reducta ad actū in aliquo corpore est illius corporis alteratiua intra vel extra latitudinem. patet, quia alias non esset temperata. Item quælibet medicina temperata cuiuslibet corporis est conseruatiua. Item pręcise taliter est temperata vni qualiter alteri cuicunq;. Si igitur vnius esset alteratiua esset alteratiua cuiuslibet. Notū autē est ꝙ non est alteratiua cuiuslibet, quia aliť oē corpus posset permutare ex latitudinē suā. igitur &c. Et forte penes istā viā ꝓbabiliter possumus imaginari ꝙ medicina tēperata interius assumpta conuertiť in vaporē toti et oībus partibus ꝓportionalē hñtem ī se partes difformes toti ꝓportionabiles, sicut imaginamur in cibo temperato. Sed illa difficultas pro nunc transeat. Sexta conclusio penes secundam opinionem. Aliqua medicina temperata est ad intra latitudinem temperamenti cum fuerit reducta ad actum gradualiter corporis temperati calefactiua vel infrigidatiua. Hæc conclusio probať, quia latitudo temperamēti vel temperantiæ humani corporis correspondet latitudini temperantiæ medicinæ, quia aliter foret corpus temperatum cui non esset medicina temperata vel econtra, sed in latitudine temperantiæ corporis est reperire extremum calidius & extremum frigidius. igitur &c. patet consequētia, quia medicina existente in extremo remissius calido temperamenti approximata corporis in extremo calidiori existenti alterabit necessario illud versus extremum minus calidū & econtra. igitur &c. vt patet intuenti. Septima conclusio est hæc. Penes istam positionem secundam reperibilis est medicina temperata alicuius corporis temperati ad actū reducta nullatenus calefactiua aut infrigidatiua, & sic de alijs. patet: quia exquo latitudo tēperantiæ corporis correspondet latitudini tēperantiæ medicinæ possibile est corpori tēperato approximari medicinā temperatam exñte in situ latitudinis suæ corrñdente situi in quo est illud tēperatū corpus in latitudine temperantiæ. igitur &c. patet cōsequētia & assumptum similiter. quare &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur concedendo quālibet medicinam temperatam potentialiter talem pati, & negatur consequentia cum dicitur. ergo nulla est medicina tēperata. Nō. n. dr̄ medicina tēperata, ꝗa nūq̄ alteret nec altereť, sicut nec cibus, sed iō ꝗa ad actū reducta cōseruat.

Ad secundū dr̄ negando assumptum, & cōceditur membra nostri corporis esse contrariarꝫ complexionum &c. & negatur minor ista, quicquid est vnius contrariorꝫ conseruatiuum est alterius corruptiuum &c. eadē enim cœlestis influentia est contrariorum conseruatiua. Sir' calor cordis cōtrariorum membrorꝫ. Nec hoc repugnat de his quæ vr agētia vl'ia ad istos effectus producendos uel conseruandos cōcurrunt. Sicut etiam in argumēto negatur ꝙ omne alterius conseruatiuum sit simile illi, licet bene econtra. Ad tertiū dr̄ negando assumptum. Et cum arguitur. ꝙ oīum mēbrorum nostri corporis ad illam foret eadem habitudo. Dr̄ cōcedendo. s. tanquam conseruabilis ad conseruandum. Et ita in hac denoīatione sunt omnia membra siľia quę est esse cōseruabile. Ad quartū dr̄ ꝙ medicina tēperata vigorat calidum naturale ad suas operationes naturales ꝓducendas. Et negať ꝙ cal'm magis vigoratum magis consumit, sicut patet in cholerico & in tēperato. Vel dr̄ ꝙ sicut magis exiccat ita melius restaurat. Vel negatur ꝙ magis exiccet, quia etiam per medicinam temperatam disponitur humidum: ut patet. Et per idem patet ad confirmationem. Ad quintum qualiter sit sensibilis & qualiter non satis patet. Ad auctoritatem Galeni dicitur ꝙ de ratione medicinæ est alterare corpus, licet non quodlibet. Et hoc quo ad secundam positionem. Quo uero ad primam intelligitur de medicina distemperata. Ad auctoritatē Auer. dr̄ ꝙ uoluit raro & difficulter reperiri medicinam distemperatam, frequenter autē & facilius cibū. Vel ꝙ magis immutāť corpora a medicinis q̄ a cibis. Ad auctoritatē Aui. dr̄ ꝙ non oē operās a qualitate alterat, sed bene alterat uel conseruat. Aut ꝙ loquitur ibidem de medicina distemperata.

Quæstio. xiiij.

DECIMO QVARTO Quęriť. Vtrū distō cōplexionum distēperatarū posita in lr̄a ab Aui. sufficienť sit posita sic ꝙ sub ea omnes complexiones distēperatę cōprehendātur. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo stat aliquam complexionem distemperatam esse: quę tamen non est calida nec frigida respectu temperatæ nec humida nec sicca. igitur &c. tenet consequentia & assumptum arguitur quia moriens ex febre per resolutionem potest esse in gradu suæ complexionis omnino æqualis temperato. igiť &c. tenet

tenet consequentia eo ꝙ tunc erit distẽperatus non cal's nec frigidus & similiter de alijs, vt patet. igitur &c. Secundo possibile est complexionem phlegmatici in primo permutari ad cõplõnẽ cholerici absq; hoc ꝙ permutet̃ ad temperamentum. ergo possibile est aliquam fore distemperatam cõplõnẽ quæ nec erit calida nec frigi. &c. assumptum satis patet, & consequentia arguitur. quia sit sor. phlegmaticus in primo qui in hora gratia argumenti permutetur ad cholericum in primo per processum vniformẽ absq; hoc ꝙ fiat aliquando temperatus in medio instanti horæ erit sor. distemperatus et tamen pro tunc non erit calidus nec frigidus nec humidus neq; siccus respectu tẽperati, vt sequit̃ ex casu. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter. Tertio ad principale sic arguitur. Aliqua est ægritudo complexionalis quæ nec est calida nec frĩda nec humida nec sicca. igitur &c. patet consequentia & assumptũ arguit̃, quia color exñs in crystallina & visionẽ ĩpediens est ægritudo cõplexionalis eo ꝙ est ægritudo cum per se immediate impediat visionem. Q; tñ sit cõplõnalis patet, quia nec est cõpositionalis nec vnitatis igitur &c. Sed ꝙ non sit ægritudo calida nec frigida &c. patet satis intelligenti. Consimiliter per omnia argui potest de duritie mollitie asperitate & lenitate. Nam per mollitiem immediate & sensibiliter lædũtur operationes ossis, vt operatio sustentatoria, aut operatio dẽtis: vt notum est, & ideo dentis vel ossis mollities potest esse ægritudo, sed vt notum est non est ægritudo calida nec frigida. igitur &c. tota cõsequentia est nota cum añte. Forte diceretur ꝙ est reducibilis ad qualitates primas cum durities & mollities sint duæ. Contra per idẽ asperitas & lenitas non possunt esse ægritudines per se: cuius oppositum ponunt auctores. & arguit̃ cõsequentia, quia asperitas & lenitas ita conuenienter reducuntur ad qualitates primas, sicut durities & mollities: vt debet videri. 2. de gñone. Itẽ persuaderetur ꝙ asperitas põt esse ęgritudo, quia per eam ĩmediate sensibilit' lędunt̃ operationes viuẽtis: ideo &c. Quarto ad principale arguitur. sic ꝗ̃ possibile est per dispõnem vel cõplõnem insequentem formam ad intellectum superius positum perfici operationes & similiter lædi. tam põe est per cõplõnẽ insequentẽ materiã ipsas perfici & similiter lædi. Ponatur igitur in esse ꝙ stante tẽperamento cõplõnis insequentis formam stat complexio insequens materiã imperficiens operationes sicut supra declaratum fuit esse possibile. Et patet tunc corpus fore complexionis distemperatę, quia cõplõnis operationes lædentis. Q; tamen in eo nõ sit distemperantia calidi fri. humidi vel sicci satis patet ex casu ideo &c. Quinto dolor est ægritudo complexionalis & tamen non est aliqua iam dictarum. igitur &c. patet consequentia & minor, & maior arguitur. Q; enim dolor sit ęgritudo arguit̃, quia dolor est immediata causa syncopis siue prostractionis virtutis. igit̃ est immediata cã læsionis operationis sensibilis, & per consequens est ægritudo. patet cõsequentia & assumptum satis. Quod etiam complexionalis patet, quia nec est ægritudo compositionalis, nec vnitatis, ideo &c. Sexto arguitur sic. plures sunt distemperantiæ compositæ ꝗ̃ enumeratæ in littera ab Aui. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia aliqua est distẽperantia calida & frigida, & hanc non ponit Auicẽ. igit̃ &c. consequentia nota & arguitur maior. Primo quia moriens ex febre per resolutionem habet ægritudinem calidam cũ sit febriens, & humidum morientis est frigidum respectu proprij temperamenti. igitur &c. patet consequentia cũ antecedente. Septimo, quia a theriaca noua simul in mẽbris nostri corporis inducitur adæquate distemperantia calida & distemperantia frigida. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia idem membrum secundum se totum ab ea stupefit & calefit, sed non stupefit nisi quia frigefit. igitur &c. patet consequentia cum antecedente.

Oppositum ponit Aui. in littera ponens prædictã distinctionem tanquam bonam & sufficientem.

In ista qõne erunt duo articuli. In primo videbit̃ de principali quæsito. In secundo videbitur difficultas tacta in sexto principali, an. s. sit possibile in eadem parte simul esse distemperamenta contraria. s. distemperamentum calidum & frigidum. Quantum ad primum præmittam primo præambula quædam. Secundo conclusiones de quæsito.

Distẽperãtia duplex.

Præmittendũ igit̃ primo ꝙ distemperantia potest esse duplex. s. naturalis & pręternaturã. Et per distemperantiã naturalem intelligo illam per quam potest membrũ ve corpus in operationes sibi debitas quæ tamen læsæ & imperfectæ ꝓueniunt respectu operationum prouenientium a temperamento, vt dispositio qua quis est sanguineus vel cholericus. Econtra per distemperantiam præter naturam intelligo illam per quam corpus vel membrum impeditur vel læditur in operationibus sibi debitis, vt febriens aut frigidus præter naturam aut aliquid tale. Et de vtrisq; istarũ potest esse sermo in quęstione. Secundo principaliter p̃mittendum ꝙ ad hoc ꝙ aliqua complexio sit alicui corpori tẽperamentum vel sanitas non sufficit ipsam esse talem vel talem in gradu, sed cũ hoc requiritur debita dependentia eius a spiritibus humoribus &c. vt supra alias declaratum est.

Ex quo patet ꝙ non vbicunq; est cõplõ gradualiter tẽperata ibi est complexio temperata: immo potest esse a temperamento multum lapsa. Sicut. n. propter defectuum gradus requisiti ad temperamentum efficitur complexio distemperata ita propter defectum aliarum circunstantiarũ. Tertio principaliter pręmittendum omnem illam dispositionẽ esse ægritudinem per quam immediate & per se læduntur operationes viuentis. Et hoc colligitur. 3. de accidenti. Et potest hęc descriptio verificari tam de distemperantia naturali ꝗ̃ de distemperantia præter naturam. Quælibet. n. distẽperantia naturalis per quam sensibiliter operationes lędunt̃ respectu temperati potest esse ægritudo & dicitur ægritudo simpliciter. Similiter quælibet distemperantia pręter naturam per quam immediate sensibiliter lædunt̃ operationes dicitur ægritudo & ægritudo vt nunc hoc satis visum est primo techni.

Ægritudo q̄d.

Tunc sit prima conclusio. Possibile est aliquam esse distemperantiam complexionalem quæ nec est calida nec frigida nec humida nec sicca tam naturaliter ꝗ̃ etiã pręternaturalit' talẽ. Hanc conclusionẽ quo ad cõplõnẽ pręternaturalit' talẽ deducit primum argumentum añ oppositum adductum. Quantum vero ad distemperantiã naturaliter talem deducit secundum argumentum añ oppositũ adductum. Item possibile est cõplexionem gradualit' ęqualem temperamento non fore temperatam. igitur &c. patet consequentia & assumptum argutum est. Et ex conclusione sequitur primo aliquam distemperantiam ægritudinalẽ non plus, immo minus gradualiter distare a temperamento ꝗ̃ aliqua certa data neutralitas distet ab eodem. Sequitur secundo aliquam neutralitatem plus gradualiter a sanitate distare ꝗ̃ distet ab eadem ægritudinalis distemperantia certa data. Sequitur tertio ꝙ non inter quamlibet ęgritudinem & sanitatem sibi oppositam gradualiter mediat neutralitas. Corrolarium aliud. Non quælibet distemperantia complexionalis est simplex vel composita. Corrolarium aliud. Latitudo complexionum distemperatarũ nõ correspondet latitudini medicinarum. Aliud corrolariũ. Non cuiuslibet complexionis distemperatæ reductio ad tẽperamentum fit necessario per contraria intendentia vel remittentia gradum complexionis reducente. Ex isto patet vlterius eandem complexionem iam non esse naturalẽ sanitatem vel temperantiam, quæ tamen post hoc erit temperantia & tamen ista complexio non intenditur nec remittitur. Et infinita quasi ex his sequuntur quę nunc dimittant̃.

Ægritudo duplicit'.

Et nota istũ casum fore optimum ad oñdendum ad sanitatẽ fore per accidens motum. Secunda conclusio principalis est. Possibile est aliquã fore distemperantiam qualitatiuam quæ nõ est complexionalis. Hęc conclusio arguitur. Primo quia color in crystallina existens & visionem impediens est huiusmodi. Secundo quia mollities ossis vel dentis lædens vel impediens est huiusmodi. Tertio quia

grauitas membri debitum eius motum impediēs est vel es
se potest huiusmodi.igitur &c. Ex ista conclusione et eius
probatione sequitur primo non quamlibet distemperantiā
esse complexionalem compositionalem vel vnitatis. patet
quia ista distemperantia coloris est huiusmodi. Secundo
sequitur ꝙ non quęlibet sanitas est complexionalis compo
sitionalis vel vnitatis.patet:quia diaphaneitas in crystalli-
na debite existens est huiusmodi. Sequitur tertio nō quā-
libet distemperantiam fore a sibi cōtrario formaliter remo
uibilem quia nō albedo a nigredine:nec grauitas a leuitate.

Tertia conclusio.Possibile est aliquam corporis vel mē-
bri distemperantiam esse qualitatem non manifestam. pa-
tet,quia possibile est talem esse malam complexionem inse
quentem materiam.igitur &c.patet consequentia & assum
ptum supra declaratum est. Ex ista conclusione plura ad-
duci possunt corrolaria. Quarta cōclusio.Possibile est ali
quam actionem læsam esse ægritudinem vel ecōtra proba
tur,quia possibile est dolorem esse ægritudinem, sed quili-
bet dolor est actio læsa.igitur &c.patet consequentia et mi
nor & arguit̄ maior,quia per dolorem īmediate īpediri po-
test & sensibiliter lædi viuentis operatio.igit̄ &c.patet con
sequentia & assumptū ꝓbat̄:quia dolor immediate ꝓster-
nit virtutem.igit̄ &c.tenet consequentia quia ꝓstratio vir-
tutis est accn̄s,& assumptum satis patet. Non.n.mediante
complexione hoc operatur dolor sed potius econtrario. Q̄ꝫ
tū ꝓstratio virtutis sit accn̄s ꝓbatur.quia est res pręter na-
turam,& non est ægritudo,nec cā.igitur &c.valeat quantū
potest.Item dolor ꝓsternendo maxime lædit operationes
immediate.Item dolor offuscat sensationem,& hoc īmedia
te,quia quocunq; alio deducto hoc faceret:quia fortior mo-
tus &c.sed hm̄ōi offuscatio est læsio sensationis. igitur &c.

Ex hoc sequitur primo aliquam ægritudinem esse accn̄s.

Sequitur secundo ꝙ distō rei præter naturā in ægritudinē
cām & accn̄s non est necessario tanquam realiter distincto
rum,sed solum rōne. Sequitur tertio aliquā ęgritudinem
esse in aīa subiectiue,quia dolor est hm̄ōi. Sequitur quar-
to aliquā ægritudinē fore qualitatē spūalem, quia dolor est
hm̄ōi.est.n.sensatio siue actus quo aīa dr̄ sentire.Infinita ex
his sequuntur. Quinta cōcl'o est.Diuisio posita in littera
Aui.complexionum distemperatarum in simplices et com
positas non est vl'r cōpręhēdens oēs cōpl'ones distēperatas.
hæc cōcl'o euidenter sequit̄ ex cōcl'onibus præcedentibus.

Sexta cōcl'o.Diuisio ab Aui.in lr̄a posita sufficient' cōpræ
hendit oēs distēperātias manifestas cōpl'onales a cōpl'one
tēperata gradual'r recedentes.patet,q̄a oīs cōpl'o manifesta
siue per qualitates manifestas a temperamento gradualiter
recedens vel recedit per cal'm vel frigidum &c.ut patet in-
tuenti. Ex quo patet ad saluandum Aui.& alios auctores
innuentes prædictam diuisionem necesse est solum ponere
istā diuisionem distemperatarum cōpl'onū manifestaꝝ a tē
perata cōpl'one gradual'r recedētiū. Et per ly cōpl'onalium
remouet̄ istātia facta de colore & grauitate,tales.n. nō sunt
distēperantię cōpl'onales,licet bn̄ qualitatiuę,quāuis multo
tiens auctores appellant eas complexionales,tunc.n.per cō
plexionales intelligimus qualitatiuas.Per hoc autē qd' dcm̄
est manifestaꝝ remouet̄ instātia adducta de cōpl'one distē-
perata insequente materiā quā dicere possumus nō esse cō-
plexionalem,sed est quędam occulta qualitas,vt supra ostē
sum est. Et per hoc ꝙ dicebatur gradualiter distantium a
temperamento remouet̄ prima & secunda instātia ante op-
positum adductæ.tales.n.licet sint distēperantiæ, nō tamē
gradualiter distantes a tēperamento. Quantum ad secun
dum articulum præmitto primo distōnes & notabilia quę-
dā.Secundo ponā cōcl'ones de quæsito. Sit igit̄ hęc prima
distinctio iuxta communem modum loquēdi medicorum.

Mēbrū inīrīdari uel distē perari dupl'r.

Dupliciter conuenit aliquod membrum infrigidari vel di-
stemperari in frigido.Primo.s.intensiue quia in eo fit frigus
intensius gradualiter q̄ꝫ prius erat aut q̄ꝫ esse debeat & cali-
ditas remissior. Secundo extensiue vel quantitatiue, quia
s.in ipso spūum & sanguinis est quātitas minor q̄ prius erat
aut q̄ꝫ esse debeat.Prima dicitur frigiditas vel infrigidatio
positiua.Secunda vero priuatiua,quia non est frigiditas nisi
per priuationem talis rei calidæ vt notum est. Cōsimil'r
per oīa dici potest de calefactione. Dupliciter enim potest
aliquod membrum calefieri vel distēperari in calido quia
intensiue.s.acquirendo gradū intensiorem &c. & extensiue
vel quantitatiue.s.per positionem maioris quantitatis spiri
tuum & sanguinis. Secunda distinctio.Dupliciter potest

Calor intēsiue distēperatus dupliciter.

dici aliquis calor intensiue distemperatus alicui corpori vel
membro.Primo in comparatione ad temperamentum illi
corpori vel membro conueniens tempore sanitatis.Secūdo
in comparatione ad quantitatē humidi existentis in illo mē
bro vel corpore actualiter.Exemplum primi, vt in choleri
co ephemerante.Exemplum secundi,vt in moriente ex fe-
bre per resolutionem iam multū infrigidato dicimus calo-
rem fore excessiuum,non in comparatione ad mensurā illi
corpori debitam tēpore sanitatis,sed respectu humidi pau-
ci protunc in illo corpore actualiter existentis. Tertia di-

Mēbrū hūidius dupl'r.

stinctio dupliciter contingit aliquod membrum fieri humi
dius.s.qualitatiue & quantitatiue.Qualitatiue.s. acquirēdo
gradus qualitatis quæ dicitur humiditas.Quātitatiue vero
acquirendo corpus humidum.Et hoc iterum potest esse du
pliciter.s.substantialiter & accidētaliter, siue madefactiue.
totum satis patet. Quarta distinctio. Dupliciter dicitur

Mēbrū exiccari dupl'r.

membrum exiccari.s.gradualiter vel qualitatiue,& per de-
perditionem corporis humidi,siue humectantis accidenta-
liter vel substantialiter. Tunc sit prima conclusio.Possi-
bile est idem membrum simul infrigidari intensiue & extē
siue calefieri: & econtra intensiue calefieri: & extensiue
siue quantitatiue infrigidari. Prima pars huius conclusio-
nis arguitur. nam hecticus cum curatur intensiue infri-
gidatur,& tamen extensiue calefit per multitudinem spi-
rituum & sanguinis in eo.igitur &c. patet consequentia &
assumptum similiter.Secunda pars patet econtra qn̄ acqui
ritur hectica. Corrolarium sequitur ꝙ possibile est in ali-
quo membro adæquate simul ęgritudinem calidam siue di
stemperamentum caloris intensiue,& tamen in eodem es-
se extensiue distemperamentum frigidum. Patet primo in
hectico tertię speciei. Itē in asclytico vel tympanitico intē-
se febriente est huiusmodi distemperamentum.igitur &c.

Corrolarium secundum huiusmodi distemperamenta ta-
liter sumpta non sunt sibiīnuicem contraria. Secunda cō
clusio.Possibile est in aliquo corpore vel membro adęqua-
te esse morbum frigidum siue distemperamentum frigidū
respectu ꝓprij temperamenti illius corporis in quo tamen
est distemperamentum calidum respectu humidi quantita
tiui membroꝝ illius corporis.patet:quia in moriente ex fe-
bre per resolutionē est morbus frigidus quia in toto est frigi
ditas maior q̄ꝫ prius fuit & q̄ꝫ sibi conueniat tempore sani-
tatis,sed tamen tale corpus est febriens, & per consequens
calidum,non tamen caliditate intensiori q̄ꝫ fuit tempore sa
nitatis,sed quia caliditas illa est suo humido multum resolu
to & paucificato excellens siue excessiua & disproportiona
ta. Corrolarium primum.Huiusmodi distemperamenta
iam dicta non sunt sibiīnuicem contraria. Corrolarium
secundum.Non ideo caliditas in moriente ex febre per reso
lutionem est præter naturam,quia per intensionem sui gra
dus naturale temperamentum huius febrientis excedat:sed
quia humido febrientis excessiua & disproportionata exn̄s
humidum illud exterminat. Consil'es concl'ones oīno po
ni pn̄t de humectatione & exiccatione,quas gr̄a breuitatis
omitto. Tertia conclusio pro mente Aui.in lr̄a est.Impos-
sibile est eidem corpori vel membro adęquate inesse distē-
peramentum calidum per gradualem excessum caloris &
frigidum per gradualem excessum frigiditatis respectu tē-
peramenti ad iustitiam vel temperamenti proprij.Ad pro-
bandum autē istā conclusionem sufficiāt auctoritates Aui.
in lr̄a.Itē quia plures q̄ꝫ quatuor essent distēperantiæ cōpo-
sitæ.Itē qua rōne hoc posset esse pręter naturā posset etiam
esse natural'r,& sic posset esse aliqd' corpus in quo natural'r
esset

esset caliditas & frigiditas maior q̃ in temperamento, quod non apparet rationale. ad hoc enim tolerandum plura difficilia sequerentur. Item ad probandum quod nullæ duę qualitates contrariæ intensiores medio gradu possint esse in eodem adæquate sufficiant media quæ tetigi in tractatu de intensione & remissione formarum. Similis conclusio potest poni de distemperamento sicco & humido ad intellectum datum vt patet intuenti. Sed contra istam cõclusionem arguitur multipliciter. Primo quia si frenetico detur opium freneticus intense infrigidatur quia stupefit, & tamẽ intense febrit. Secundo theriaca noua similiter totum calefacit totum stupefacit. igitur &c. Tertio in asclytico febriente est morbus calidus, & tamen in eo est distemperamentũ frigidum, ex quo in eo multiplicantur superfluitates aquositates & ventositates. Quarto quia possibile est aliquẽ stupefactum esse in toto, & tamen ipsum esse febrientẽ igr̃ &c.

Quinto pro illo videtur auctoritas Gal. secundo de accñti dicentis ꝙ quãuis sit incredibile morbos contrarios esse simul, illud tamen non est impossibile. Ad primum dicitur ꝙ opium datum frenetico stupefacit. permiscẽdo se spiritibus animalibus: quare redduntur inconueniens instr̃m sensationis, vel forte extinguendo magnam spũum quantitatem, vl' forte imprimendo aliquam qualitatem disproportionatam ad sensationem, & sic de alijs multis quæ multum sunt probabilia. Ad secundum de theriaca dicitur similiter, & similiter de philonio. Talia. n. stupefaciunt, vel quia medicinę frigidæ in eis exñtes in vaporem conuersæ permiscentur spiritibus, vel quia generant complexionem vel proportionem q̃dam qualitatum sensationi disproportionatarum quantũcunq; ĩ ista complexione vel proportione dominetur caliditas. Ad tertium dicitur ꝙ in asclytico est solum morbus calidus per gradualem intensionem caliditatis. non autem frigidus per intensionem gradualem frigiditatis, licet sit ibi distemperamentum frigidum per priuationem spirituum & sanguĩs. Et hæc est causa quare multiplicat vẽtositatẽ. Ad quartum dicitur ꝙ stupefactus in toto & febriens non ẽ stupefactus per intensionem frigiditatis in eo vltra proprium temperamentum, sed propter minorem q̃titatem spirituum in toto, vel forte propter vaporosum humidum corpulentiæ spirituum multæ mixtum, vnde spiritus redditur in conueniens instrumentum sensationis, vt supra tactum est. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum & secũdum patet solutio per dicta in q̃one. Ad tertium dicĩ negando ꝙ color in crystallina sit ęgritudo complexionalis, licet concedatur ꝙ sit ægritudo qualitatiua. Et cum arguitur ꝙ est ægritudo & non compõnalis nec vnitatis. igitur est cõplonalis. Negatur consequentia. Nisi forte per ægritudinem complonalem intelligamus qualitatiuam. Et sic intellexerũt auctores cum diuiserunt ægritudinem in complonalem cõpositionalem & vnitatis, per complonalem intellexerũt etiã qualitatiuam. Et consimiliter dicitur ad argumentum de duritie & mollitie. Argumentum tamen de aspitate al'r soluendum est, quia dicendum est istam fore ægritudinẽ cõpõnalem, & non est qualitas nisi valde cõiter sumpta modo quo dicimus figuram esse qualitatem & raritatem, non enĩ huiusmodi dñr qualitates nisi quia concreta illorum terminorum prædicantur in quale. Ad quartum patet sol'o modo sil'i. Ad quintum similiter patet per conclusiones positas in quæstione. Et similiter ad sextum dicitur. n. ꝙ non omnino stupefit membrum a theriaca, quia ab ea frigefiat vt dĩctum est supra quęstione prędicta.

Quæstio. XV.

DECIMOQVINTO Queritur. Vtrum possibile sit aliquam distemperantiam esse simplicem. Arguĩt multipliciter ꝙ non. Primo auctoritate. Auic. in litera dicẽtis ꝙ caliditas maioŕ q̃ oportet reddit corpus siccius q̃ oportet. Secundo ad varietatem propriæ materiæ sequitur varietas propriæ formæ, & econtra, sed actiuæ qualitates sunt ꝓprię formæ passiuarum & econtra passiuæ propriæ materiæ actiuarum. igitur &c. patet consequentia. & assumptum colligiẽ de mente philosophi quarto metheororum. & Auer. quinto libro colliget. Tertio sicut se habet caliditas præter naturam ad siccitatem præter naturam, sic naturalis ad naturalẽ, & econtra. sed ad quãlibet caliditatem præter naturam seq̃tur siccitas pręter naturam. igitur &c. & per consequens saltem non erit aliqua distemperantia calida tantum. tota consequentia nota est & maior, sed minor arguitur auctoritate Gal'. in primo aphorismo. commen. 16. quod est illius aphorismi. Humidę diætę omnibus febricitantibus cõferũt &c. vbi exp̃sse asserit febrem esse morbum calidum & siccum.

Gal'.

Quarto numerus compl'onum adæquatur numero humorum vt ponit Auer. primo canticę sed non est humorum distemperantia simplex. ergo nec compl'onalis, tota cõsequentia nota est cum añte. Quinto est reperibilis distemperantia simplex cum materia nec sine materia, igitur &c. patet consequentia ex litera. Prima pars assumpti patet auctoritate Auer. loco pręallegato. Difficile est imaginari. &c. Item quia quęlibet distemperantia est composita ẽ parte facta & fienda. ergo nulla est simplex &c. Item quia in qualibet tali est duplex intentio. s. curatiua & conseruatiua, vt colligitur tertio techni. ergo nulla talis ẽ simplex. Et secunda pars añtis arguitur, quia si aliqua talis esset maxime foret illa quã Aui. ponit in litera. s. quæ causatur ab igne vel niue. Sed arguitur ꝙ non, quia tunc posset esse febris quando non esset aliqua pars nostrĩ corporis in calefacto esse. consequens est contra Aui. & contra Gal'. primo de differentijs febrium. & arguitur consequentia, quia ponatur in corde talis mala complexio calida pendens a sole vel igne, & patet ꝙ illa est febris. Vel ergo tunc aliqua substantia nostri corporis est posita in calefacto esse vel non. Si non habetur conclusio. Si sic ergo talis iã non est dependens a sole vel igne, quod est contra positum, & consequentia tenet, quia solum est dependens a calefacto esse spirituum vel substantiæ in corpore nostro calefacto.

In oppositum est Auicẽna in litera.

In ista quæstione erunt duo articuli. In primo videbitur de quæsito principali. In secundo videbitur an data compl'one distemperata simplici illa sit apta diu ꝑmanere. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ non dicitur aliqua distemperantia simplex per priuationem compõnis eius ex parte facta & fienda, quãtũcũq;. n. distemperantia calida tm̃ quã inducit ignis sit taliter cõposita, ipsa tamẽ dicĩ simplex. Nec dicitur simplex propter carentiam alterius distemperãtiæ secum coniunctæ. Oñsum est. n. circa literam ꝙ non potest esse in aliquo membro distemperata caliditas quin ĩ eodem sit distemperata frigiditas, similiter si sor. exñte calido in primo, quia. s. ephemerante superuenerit alia febris non nisi in calido ipsum distemꝑans adhuc illa distemperantia prima diceretur simplex quãtũcunq; secum coniungeretur alia distemperantia. Similiter nõ ideo dicitur distemperãtia simplex, quia in eius remotione non simul plures coniungãtur ĩtentiones, vt patet de distemperantia simplici materiali &c.

Distem perantia simplex qd, et cõ posita.

Sed vt proposito spectat propter hoc dicitur aliqua distemperantia simplex, quia propter ipsam corpus solum est distẽperatum secundum qualitatem vel qualitates sub vna & non sub pluribus contrarietatibus qualitatum primarum compręhensas, sicut complexio calida respectu temperate, non humida, nec sicca, & sic de alijs. Nota tamẽ ꝙ modus prius dictis & exclusis pluries dñt auctores aliq; distemperãtiam esse distemperantiam simplicem, & opposito mõ compositam. Ex illo potest statim patere qualiter dicitur aliqua distemperantia composita prout pertinet proposito. Dicitur. n. composita ex eo ꝙ est distemperantia qualitatũ positarum sub ambabus contrarietatibus qualitatum primarum. Secundo præmittendum ꝙ distemperantiam simplicem imaginari possumus dupliciter. s. naturaliter, vel etiã præternaturaliter talem, totum hoc declaratum est circa literam. Tertio præmittendum ꝙ distemperatum esse in vna cõtrarietate cum temperamento in altera possumus dupliciter imaginari. Vel quo ad operationes aptas natas ab ipsa prouenire. Vel q̃tum ad gradualem mensuram debitam

Distem perantia simplex dupl'r.

temperamento iustitiali de quo temperamento & distemperamento sibi opposito in proposito est sermo. Prima suppositio sit hęc. Nec ꝑ tēperamentum actiuarum tantum nec per temperamentum passiuarum tātum perficitur quælibet operatio viuentis, sed simpl'r per temperamentum actiuarū & passiuarum simul hęc suppō de se est satis nota. Secunda suppositio est hęc. Maior est repugnātia extremorum inter se q̄ extremi alicuius vel extremorum ad media vel saltem non minor patet, quia non repugnat extremum medio nec econtra nisi pro quāto medium sapit naturam extremi.

Tertia suppō est hæc. Cum caliditate intensa stare potest humiditas intensior temperata, & similiter siccitas tēperata intensior, patet in phlegmatico & cholerico. Quarta suppositio. Cum frigiditate intensa stare potest humiditas intensa & similiter siccitas intensa stare potest. patet in phlegmatico & melancholico. Tunc sit prima. conclusio. Possibile est reperire compl'onem distemperatam simplicem naturaliter talem. probatur. cum caliditate intensa stare potest hūiditas intensa & similiter siccitas. igitur & media. cōsequētia tenet per secundam suppōnem superius pręmissam. Item si sor. tam in actiuis q̄ in passiuis temperatus & occurrat causa sufficiens sortem calefacere naturaliter. Et patet ꝙ cum casu stare potest sor. non egredi temperamenrum passiuarum qualitatum, quia cum casu stat occurrere sorti aliquam cām æquipotentem in humectando sicut illa causa est poteus in exiccando. igitur &c. Secunda conclusio. Possibile est esse distemperantiam simplicem præternaturaliter talem. Pro ista conclusione fiāt argumēta quę facta sunt secundo techni quęstione. 17. Primum. Ponatur sor. esse temperatum in humido & calido. habeat. n. caliditatem & humiditatem intensissimam quę in tali latitudine reperiri potest, & occurrat ei causa præternaturaliter calefaciens, ipsum, ita ꝙ post hoc erit sor. immediate præternaturaliter calefactus vel præter naturam calidus, & tamen non erit siccus vel humidus nisi intra latitudinem temperamenti. igitur &c. tota deductio est ibi nota. Secundum. Cum causa calefaciēte præter naturam potest concurrere causa æquipotens in humectando vel humiditatem conseruando. ponatur ergo in esse. Tertiū. Cū humiditate intensa stare potest caliditas præternaturalis ītēsa et similiter cum siccitate. ergo &c. Contra. Primo oēm caliditatem pręternaturalē sequitur siccitas pręter naturam. ergo. &c. assumptum patet, quia aliter feb. non foret morbus cal's & siccus. Secundo tunc non omnibus febricitātibus competerent humida. Ad primum negatur assumptū & exponitur siccus. i. exiccatiuus. Ad secundum dicitur negā do consequentiam & hoc indicatione sumpta a febre, vt plenius habes in quęstione præallegata. Tertia conclusio. licet ita sit non tamen stat distemperamentum in vna cōtrarietate cum temperamento in altero quo ad operationes. patet per primam suppōnem superius positam. Quantū ad secundum pręmitto aliquas suppōnes & aliquas distōnes.

Prima suppositio. Quælibet temperata caliditas coniuncta humido temperato nata est cum temperamento huius humidi & proprie per totum decursum suarum ætatū decurrere ita ꝙ continue permanebit temperatum. alias enim hmôi tēperamentum non foret sanitas simplex. Secunda suppositio. Vbi maior est proportio calidi resoluentis ad humidum resoluendum ibi citius cęteris paribus trahitur vel aptum est trahi humidum illud a calido extra latitudinem temperamēti. Tertio sciendum ꝙ per caliditatem maiorem q̄ oportet associare secum siccitatem maiorem q̄ oportet, & sic de aliis duo possumus intelligere. Primo maiorem gradual'r q̄ sit in latitudine temperamenti. Secundo maiorem q̄ huic corpori pro uitę duratione conueniat. Quarto sciendū est

Exiccari vel infrigidari dupl'r.

ꝙ dupl'r dicitur aliquod corpus exiccari & similiter infrigidari. s. priuatiue & positiue. Et positiue iterum dupliciter. s. gradualiter & q̄titatiue siue extensiue. hęc distinctio tacta est inferius. Tunc sit prima conclusio. Possibile est distemperantiam calidam naturaliter talem per totum decursum suarum ętatum permanere talem absq; hoc. s. ꝙ fiat composita. probatur. Primo possibile est tardiorem esse resolutionē humidi a calido in calida tantum q̄ in temperata. igitur &c. patet consequentia & assumptum decimaseptima quęstione libri secundi techni. Secundo adducas argumenta frequenter facta pro ista opinione facienda in loco dicto. Secunda cō clusio sequitur. compl'one temperata tam in actiuis q̄ in passiuis & compl'one calida tantum habentibus ęqualem mensuram præcipue humiditatis necessario fiet siccius corpus calidum tantum intra vel extra latitudinem temperatę humiditatis patet satis, quia fortius exiccabitur. igitur &c. Tertia conclusio sequitur ꝙ citius per actionem calidi in humidum morietur quodlibet tale corpus calidum tantum q̄ corpus temperatum in calido, hoc satis patet. Ex quo sequitur ꝙ caliditas maior q̄ debet reddit corpus siccius q̄ debet respectu temperati per priuationem humiditatis facientis pro vita. patet satis ex dictis. Et nota ꝙ cum ista conclusione stat adhuc tale corpus nunq̄ fore gradualiter siccum extra latitudinem temperamenti vsq; ad mortem. Quarta cōclusio est ꝙ caliditas maior q̄ debet multum a temperamentū excedens coniuncta humiditati temperate potest extra latitudinem temperamenti exiccare. hæc conclusio satis patet.

Et similem conclusionem possumus ponere de distemperātia calida præter naturam. Ex isto patet intell's illius ꝓpōnis. Caliditas maior q̄ debet etc. Est. n. sensus ꝙ reddit subiectum siccius vel per gradum siccitatis maiorem vel ꝑ priuationem humiditatis facientis ad perdurationem vitę respectu temperati, vel ꝙ ab illa caliditate plus exiccatur q̄ illi sit conueniens pro duratione vitæ respectu temperati Consimiliter per oīa de frigiditate quæ reddit subiectum humidū q̄ oportet &c. Et sic etiam de siccitate &c. Alia vero dicēda in hac materia tacta sunt in q̄stione allegata secundo techni. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primū patet ex dictis in quæstione. Ad secundum dicitur ꝙ sit varietas formæ quo ad operationes. Ad tertium dicit' negādo similitudinem, & negando ꝙ ad quālibet caliditatem præter naturam sequitur siccitas præter naturam. Ad q̄rtum dicitur negando assumptum pręterq̄ de numero complexionum compositarum distemperatarū gradual'r. Ad Quintum negatur assumptum. Ex argumentis probantibus primam partem eius satis patet quid sit dicendum. Pro argumento vero probante secundam dicunt quidam concedēdo aliquam esse febrem dependentem actualiter a causa primitiua. Et vlterius negatur ꝙ nulla sit substantia posita in calefacto esse quia. s. spiritus est huiusmodi. Et ꝙ ad hoc ꝙ spūs dicatur in calefacto esse non requiritur in eo fore caliditatem independentem. sed sufficit in eo fore caliditatem tantam ꝙ ab ea veniat sensibilis lęsio in operationibus. Et dicunt hoc intellexisse Aui. dum dixit. Ita vt retineatur, Aliter secundum viam communem satis patet qualit' esset respondēdū.

Quæstio. xvj.

DECIMOSEXTO Quęritur. Vtrū sanitas magis attineat caliditati q̄ frigiditati. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo sic sanitas est temperamentum medium vniformiter se habens ad vtrunq; extremum eius. s. tam calidū q̄ frigidum. ergo non magis attinet &c. patet cōsequentia et assumptum cum sanitas sit temperamentum medium in calido & frigido secundum vnum extremum eius immediate se habens ad caliditatem excedentem sanitatem & secundū aliud ad frigiditatem. Secundo si quæstio esset vera hoc maxime foret, quia viuens in sanitate sibi maiorem determinat mensuram caloris q̄ frigiditatis, sed arguitur ꝙ nō quia tunc facilius liberetur quodlibet corpus humanum in lapsū calidum q̄ in lapsum frigidum. consequens est falsum, & uidetur contra mentem Gal. in commē. illius apho. trigesimiquarti secundæ particulæ. In morbis minus periclitanē ęgrotantes &c. Et arguitur ratione quia ita cito potest labi quælibet qualitas ad extremum calidum sicut ad frigidum & ecōtra eo ꝙ in utrunq; imediate labi potest cum vtraq; sit îmediata, ideo &c. & arguitur consequentia, quia si maiorem latitudinē caliditatis q̄ frigiditatis determinat sibi corpus quodlibet

libet &c. tūc per maiorem mensuram resistit quodlibet corpus infrigidantibus q̄ ad lapsum calidum trahentibus, & p consequens cęteris paribus facilius laberetur quodlibet corpus ad calidum &c. Confirmatur. cuilibet corpori & cuilibet membro humani corporis lapsus ad calidum esset lapsus similis, & lapsus ad frigidum foret contrarius, & ita lapsus phlegmatici ad feb. cholericam foret lapsus similis sibi, quod nunq̄ auctores posuerunt & lapsus calidus esset siſis seni & frigidus contrarius, cuius oppositum notat experiētia, & arguitur consequentia, quia si sanitas magis attinet &c. ergo sanitati conformior & proportionabilior est lapsus ad calidū q̄ ad frigidum, sed semper conformior lapsus respectu minus conformis dicitur similis vel proportionalis, vt colligi potest in cōmen. allegato. ergo &c. Tertio si quęstio eēt vera sequitur q̄ difficilius esset reducibile corpus sanguineū ad temperamentum q̄ melancholicum. consequens falsum, tunc. n. difficilior lapsus foret sanguineitas q̄ melicitas et deterior. arguitur consequentia, quia si conformior esset caliditas sanitati &c. & maior est in quolibet corpore mensura caloris. ergo per multo maiorem mensuram caliditatis resistit sanguineus reducentibus ad medium siue temperamentum quam per mensuram frigiditatis resistat melicus &c. sed ubi est maior resistentia ibi difficilior est transitus & actio & reductio. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia per infrigidantia reducitur sanguineus, quibus resistit per caliditatem suam, & per calefacientia reducitur melancholicus quibus resistit per suam frigiditatem, sed multo maior ē caliditas in sanguineo quā frigiditas in melāncholico ergo etc.

Lapsus siſs uľ p portionalis.

Quarto si quæstio esset vera sequitur q̄ plus appropinquaret dispō optime sana extremo intensius calido totius latitudinis cōpōnis humanæ q̄ extremo frigidiori vel remissius, calido, sed illud consequens est falsum & patet consequentia quia plus debet esse propinqua sanitas extremo magis sibi conformi. cum ergo extremum caliditatis sit huiusmodi sequit̄ &c. Quinto morbi calidi sunt magis mortiferi quā morbi frigidi. ergo &c. patet consequentia. Et assumptū docet experimētum. Et ponitur a Damasceno ī suis aphoris. Et arguitur ratione sic, quia tales ægrotantes sunt magis apti fu rere & periclitari vt satis notum est. igitur &c.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quędam præambula. Secundo respondendum est ad quæsitum. Quātum ad primum præmitto q̄ per sanitatem magis attinere caliditati &c. possumus & debemus intelligere sanitatem siue temperamentum ad operationes plus indigere caliditate q̄ frigiditate, & hoc alias declaratum est. Secundo principaliter præmittendum est q̄ non repugnat eundem lapsum fore eidem corpori similem & contrarium respectu diuersorum. & hoc per lapsum similem intelligendo proportionalem. Verbi gratia. neruo pueri spasmus humidus est proportionalis, & spasmus siccus disproportionalis, in comparatione tamen ad iuuenem spasmus siccus est ei proportionalis et facilis, vt satis patet. Similiter proportionaliter imaginari possumus lapsum calidum fore phlegmatico faciliorem q̄ frigidum respectu tamen temperati, quia. s. phlegmaticum ad tēperatum comparando, dicitur lapsus calidus difficilis respectu tēperati ipsi phlegmatico & frigidus facilis eo q̄ facilius labitur phlegmaticus ad lapsum frigidum q̄ temperatus, & difficilius cadit ad lapsum calidum, & hoc merito mensuræ gradualis qualitatum primarum in ipsis exītium. Tertio pręmittēdum ex superius dictis q̄ quando lapsus est minus malus de ipso tanto maiorem latitudinem tolerat vel tolerare potest corpus et membrū, cui huiusmodi lapsus est minus malus & econtra. Quantum ad secundnm sint hę conclusiones. Prima conclusio. Sanitas magis attinet caliditati q̄ frigiditati ad intellectum datum in quæstione. Hæc cōclusio satis patet ex dictis alias. Ex quo sequitur primo q̄ ī quolibet corpore sibi sano maior est caliditatis mensura q̄ frigiditatis. Secundo sequit̄ q̄ quodlibet corpus sibi sanū plus tolerare potest cęteris paribus de lapsu ad calidum q̄ de lapsu ad frigidū. Et notanter dico cæteris paribus propter argumentum quod solet cōiter adduci de corpore existente in extremo intensiori cholericitatis, ita q̄ q̄ cito ab illa permutat̄ fit extra latitudinem sanitatis, quia si consimiliter laberetur uersus extremum remissus esset consimiliter in extremo remissiori situatum deterius tunc laberetur & minus de ipso lapsu tunc tolerare posset. Ex quo vlterius sequitur q̄ frigiditas primi gradus ē minor mēsura q̄ caliditas primi gradus & frigiditas secundi gradus q̄ caliditas secūdi. Et possemus probabiliter concedere q̄ latitudo totalis formę inducibilis a medicinis frigidis ē minor q̄ latitudo totalis formæ a medicinis calidis inducibilis &c. Et infinita quasi alia sequuntur. Secūda conclusio. Cæteris pibus cuilibet humano corpori naturaliter disposito facilior est lapsus ad calidū q̄ ad frigidum. probatur illud per argumentum tactum aū oppositum. Ex quo sequitur prīo q̄ cuilibet humano corpori naturaliter &c. lapsus ad calidum est lapsus similis, & lapsus ad frigidum est lapsus dissiſis siue contrarius patet ex quid nominis lapsus similis vel dissiſis vel contrarij. Corrolarium secundum. hæc consequentia non valet æque immediate alterabile est hoc corpus ad calidum sicut ad frigidum, & econtra. ergo æque faciliter, licet. n. ita sit vt ponit, aūs stat tamen q̄ ad alterandum corpus illud ad calidum requiratur minor causa alterans, & ad frigidum maior. Tertia conclusio. licet ita sit, lapsus tamen ad frigidum dicitur similis phlegmatico, et ad calidū respectu tēperati cōtrarius patet, quia facilius permutatur phlegmaticus ad frigidum q̄ temperatus & ad calidum difficilius merito suæ qualitatiuæ dispositionis. igitur &c. patet cōsequētia cum aūte. Et per hoc tollitur apparens contradictio inter auctores & secundā conclusionem. Ad argumenta principalia rūdetur Ad primum patet, quoniam non valet consequentia. Ad secūdum dicitur concedendo consequentiam & consequens. Et dicitur vlterius q̄ in lapsum calidum immaterialem facilius cadit senex quicunq̄ q̄ in frigidum, quia tamen propter defectum spirituum multiplicantur indigestiones. ideo stat q̄ in frigidum materialem facilius labatur senex. Ad confirmationem similiter patet responsio. Ad tertium dicitur q̄ si per simplicem alterationem deberet ista reductio fieri argumentū probaret veritatem, quia tamē hoc fit per cibos vľ potus hoc non oportet. Ad quartum dicitur negando consequentiam, sed ex illo aūte sequitur oppositum, vt alias declaratum est. Ad vltimum dicitur q̄ cęteris paribus magis mortiferi sunt morbi frigidi quia tamen corpora sunt facilius alterabilia ad magnam mensuram caloris q̄ frigiditatis, hinc est q̄ oppositum contingere potest vbi non est paritas. Et si fiat instantia de pestilentia. Dicas q̄ hoc non ē p gradum sed per aliam qualitatem siue proprietatem, quę nō est calor aut frigus nec aliqua manifestarum qualitatum. Et conceditur ex isto q̄ taliter febriens habet duas ægritudines, vnam manifestam, & aliam occultam. Et similiter q̄ taliter ægrotans habet duplicem alterationem. s. occultam & manifestam. Et est simile sicut de napello alterante nos a manifesta qualitate calefaciendo in quarto, & proprietate occulta, quia. s. spm̄ resoluit & mortificat. Et notandum est q̄ ista caliditas in quarto, & ista occulta proprietas non sunt idē, cū contingat talia abinuicem absolui taliter. s. q̄ phibetur eius calefactio in quarto, non tamē spiritus mortificatio vt docet experimētū. sed de hoc patebit infra in vna quæstione.

Pestilentia. Febrientis ægritudo duplex.

Quęstio. xvij.

DECIMOSEPTIMO Quæritur Vtrum in eodem corpore vel membro simul esse possint duæ distemperantiæ contrariæ. s. calida & fri. hu. & sic. Et arguitur quod sic. Primo. In moriente ex febre per resoľonem est morbus calidus quia fe. & frigidus, quia anhelitum frigidum habet. Secundo si frenetico febrienti detur opium stnpesit & per consequens infrigidatur. stupor. n. non fit nisi a frido. Secundo cañ. quarto cap. & tamen hic est febriens. igitur &c.

Tertio. theriaca noua stupefacit & inflāmat, & simili͛ philoniū stupefacit & vētositates dissoluit. Quarto. in ascly-

tico febriente est morbus . frigidus hepatis, propter quod ex chylo aquositatem gñat, & tñ habet morbum calidũ quia febrit. Quinto. ex morsu salamãdræ fit inflammatio & stupor. Sexta. quarti cap̄. de morsu salamandræ. Et tarchon calefacit linguã & stupefacit, vt secũdo cañ. cap̄. de tarchõ. Sexto. Aer humidus humectat nos, vt secunda fen huius primi doc. secũda. 6. cap̄. Aer. n. humidus cutim & corpus hũectat, & tamẽ in omni dispõne nos exiccat & resoluit, vt ĩfra cap̄. de ætatibus & secũda fen. doc. secunda cap̄. tertio. Arguit̃ vltimo argumentis Gent̃. in quinto cañ. & in quęstionibus de tpibus morbi. Primo quotienscunqꝫ aliquod subiectũ se habet per indifferẽtiã ad duas formas suscipiendas a duobus quascũqꝫ compossibiles formas potest successiue recipere potest simul easdem recipere. Secundo possibile est in aliquo simul esse caliditatem & fri. humanum temperamẽ-

Gal. tum excedẽtes. vide ab eo. Pro isto sunt auctoritates Gal. secundo de accidẽti ibi. Et si in tempore diuisibili &c. Et idé tertio de simpl. medicina. tertia digõne. cap̄. 3. et. 4. Ad quod adducit plura exempla. Primum de circulis in aqua mota se intersecantibus. Secundum de homine tenente pedes in aq̃ frigida & manus in calida. Tertium de febribus in quibus simul in toto sentitur calor & frigus. Quartum de re amara & dulci, vt melle & absinthio simul commixtis. Quinto est est ratio sumpta ex medicina mixta ex solatro & camomilla. Aut. n. solum solatrum operatur repcutiendo. Aut camomilla sola resoluendo. Aut vtrunqꝫ sil. Si primum erit medicina pure repercussiua. Si secundum erit pure resolutiua. Si tertiũ in eadem parte fiet repercussio & resolo, & per consequens calefactio & infrigidatio. Et Auer. aliqualiter tertio colliget.

Ad oppositum est Auic. in litera. Et secundo cañ. cap̄. secundo. Et Arist. 2. de generatione. Calidum. n. & frigidum, rursus autem humidum, & siccum idem esse est impossibile. Primo in quæstione ista ponentur quædam præambula. Secundo conclusiones de quæsito. Prima distinctio est

Mẽbrũ ĩfrĩdari dupl̃r. ista. Dupliciter contingit aliquod membrum infrigidari vel distemperari in frigido. s. intensiue & extensiue. Et similiter calefieri. Et colligitur hæc distõ q̃ꝫtum ad calefieri secunda huius doc. secunda cap̄. 15. quod est de eo quod comeditur et bibitur. ubi ponit cibum frigidum vt lactucam inquantum

Calor distẽpatus dupl̃r. est a materia operans corpus calefacere. Secũda distõ. Dupliciter potest dici aliquis calor respectu corporis vel membri intensiue distemperatus. Primo respectu mensuræ eidem corpori tempore sanitatis debitæ. Secundo in comparatione ad dispõnem in corpore actualiter existentem. Exemplũ primi, vt dum corpus sibi sanum acquirit caliditatem febrilẽ primi gradus. Exemplum secundi, vt homo febriens prope mortem ex resolone habet calorem intensum respectu humidi. Tertia distinctio. Dupliciter aliquod corpus vel mem-

Mẽbrũ hũectari dupl̃r & exiccari. brum dicitur humectari. s. intensiue & extensiue. Et hoc dupliciter. s. substantifice & madefactiue. Exempla patent.

Quarta distinctio. Dupliciter dicitur aliquod corpus exiccari. s. intensiue vel qualitatiue & substantifice seu extensiue. Totum satis patet intuenti. Prima conclusio. possibile est idem corpus simul intensiue infrigidari & extensiue calefieri, & econtra. Prima pars patet in hecticis dum curantur. Secunda in corpore dum fit hecticum aut in asclytico incipiente febrire. Corrolarium primum. possibile est in eodem simul esse morbum frigidum extensiue & calidum intensiue, & econtra. patet. Secundum corrolarium huiusmodi morbi siue distemperantiæ non sunt contrarie. Secunda cõclusio. Possibile est eandem distemperantiam simul in eodem corpore vel membro esse respectu proprij temperamenti frigidam, quę tamen respectu dispõnis membri vel corporis actualiter existentis est calida. patet de dispositione corporis febrientis ad mortem per resolonem tendentis. Corrolarium primum. Huiusmodi distemperamenta non sunt contraria, sed eadem. Corrolarium secundum. Non ideo caliditas morientis ex fębre per resolutionẽ est præter naturam, quia gradualiter huiusmodi corpus naturale temperamentũ excedat, sed quia humido membri disproportionata existens illud exterminat. Tertia conclusio pro intellectu Aui. & contra Gen. Impossibile est in eodem corpore vel membro simul esse distemperantiam calidam & frigidam aut humidã & siccam per gradualem vtriusqꝫ illarum qualitatum vltra temperamentum excessum. Persuadetur. Primo, quia tunc sex essent distemperantiæ simplices & nouem vel septẽ cõpositæ. Secundo quia qua ratione præter naturam eadem ratione naturaliter, & sic daretur corpus naturaliter calidum et frigidum respectu temperati, & similiter humidum & siccũ, & sic essent sex distemperantiæ simplices hic ab Aui. distinctæ & nouem compositę. s. calida & humida, calida & sicca, frigida & humida frigida & sicca, & pręter has quatuor calida frigida & sicca, deinde calida frigida hũi. humida sicca calida, humida sicca & frigida, & vltimo calida frigida hũida

Distẽperãtia q̃tuplex. & sicca. Vel aliter. Item. 26. essent distẽperantię hic ab Aui. distinctæ. s. sex simplices & septem compositę. s. calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca, et p̃ter has quatuor, calida frigida & humida, & calida frigida & sicca, deinde calida frigida humida & sicca. ipsis igitur diuisis per materialem & immaterialem essent etiam. 30. uel. 26.

Gal. quod est contra Aui. hic & Gal. primo cõplexionum. 8. cap̄. & in primo libro virtutum naturalium & in libro elemẽtorum. Item aliqua mala complexio per contrarium debite approximatum non posset remoueri ab æquali in gradu arguitur consequentia ponendo cum complexione a calida in secundo compossibilem esse frigiditatem secũdi gradus supra temperamentum. Et patet ꝙ per frigidum in secundo debite approximatum a. non curabitur. a. eo quia non inducit dispositionem incompossibilem. igitur &c. Ad argumenta pricipalia respondetur. Ad primum de moriente ex febre patet. Ad secundum & ad alia patebit alias, & potest ex dictis solo patere. Caderet etiã hic quęstio an caliditas magis attineat æqualitati &c. quam alibi bene habeo.

Quæstio. xviij.

DECIMOOCTAVO Quæritur. Vtrum homo habeat temperatiorem complexionem q̃ꝫ in hoc mundo eẽ sit posse. i. vtrum humana complexio sit temperatissima cõplexio quæ possit esse. Et arguit̃ ꝙ non. Primo perfectiorem complexionem q̃ꝫ sit hoĩs complexio posset deus in aliquo animali alio ab hoĩe producere. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia inter gradum perfectionis humanæ speciei correspondentem & perfectionem angeli infiniti mediant gradus perfectionis, quorum quilibet est im perfectior perfectione angeli, & intensior perfectione humana. Ponatur igitur ꝙ deus creet aliquod viuens, cui correspõdeat talis gradus perfectionis medię et sequit̃ illud viuens eẽ perfectius homine, & per consequens complonem illius viuentis esse perfectionem complexione humana. Et confirmatur, quia si foret aliquod animal perfectioris complexiõis homine non includeret contradictionem, sed qualitercunqꝫ fieri non includit contradictionem deus potest facere igr̃ etc. patet consequentia cum ãnte. Secundo multa sunt animalia multas operationes melius perficientia q̃ꝫ homo perficiat, vel sit aptus illas perficere vel similes. igitur &c. patet consequentia, cum perfectio operationum arguat perfectiõem cõplexionis, & patet assumptum de multis operationibus sensuum exteriorum vt est auditus in apro, qui est valde melior q̃ꝫ in homine, & de visu lyncis, vnde in metro dicitur. Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu. Vultur odoratu precellit, aranea tactu. Tertio multa sunt animalia vitæ longioris q̃ꝫ homo. igitur &c. patet consequentia, quia sicut cõplexio ẽ longioris vitæ, ita videtur esse perfectior & temperatior. assumptum patet de elephante & ceruo, & aliqui dicunt de ansere. Et propter hoc quando primo contrahuntur spõsalia dicunt mulieres Bononienses dum primo spõsæ ĩtrant domos maritorum, ocha, ocha, quasi dicendo tam diu viuant in hac domo sicut viuit vel aptus est viuere anser. Quarto de facto aliquod animal est cuins operationes perfectiores sunt q̃ꝫ alicuius certi hominis dati. igitur &c. patet consequentia & assumptũ arguitur, quia in cane aut simia aut quocunqꝫ

alio

alio animali valde disciplinabili ꝑfectiores sunt omnes operationes q̃ in frenetico vel apopletico .ergo &c.

In oppositũ est Aui. in litera dũ dicit. Donauit aũt hoĩ &c.

> Cōpl̄o humana tēpatissima potētia duplex.

Primo limitandus est quæstionis titulus & ponenda sunt notabilia quædam. Secundo respondendum est ad quæsitum. Quantum ad primum sciendum est ꝙ qō potest q̃rere, vtrum homo habeat perfectiorem complexionem quæ per aliquam potentiam possit esse. Et sub hoc sensu nō esset difficultas nec ĩtelligitur qō. Notum est. n. ꝙ deus per suam potentiam absolutam posset animal perfectius homine producere, & sic perfectiorem complexionem q̃ sit complexio humana, ad hoc. n. non sequitur contradictio, immo infinitæ perfectionis posset deus animal producere & posset producere animal essentialiter perfectius angelo, & hæc ꝑscrutatio est theologica & non medicinalis. Alius sensus est, vtrũ hō habeat perfectiorem complexionem, quæ per naturalem potentiam in genere viuentium reperiri potest. Et sub hoc sensu intelligitur quæstio. Ex quo soluitur primum ante oppositum adductum & eius confirmatio. Secundo sciēdum ꝙ licet compl̄o ordinetur ad operationem tanq̃ ad finem principalius tamen ordinatur ad formam q̃ ad operationem eo ꝙ operatio a compl̄one proueniens est gratia formæ, vt patet, datur enim compl̄o in materia, vt per ipsam forma ĩ materia conseruetur, ordinatur etiam similiter vt per ipsam forma possit in materia operari, & adhuc operatur forma in materia per complexionem, vt melius in esse conseruetur & sic per prius ordinatur ad formam q̃ ad operationem. Ex q̊ patet primo ꝙ complexionalis perfectio non est attendēda penes operationes ab ista prouenientes vel aptas ab ipsa ꝓuenire. Notum est. n. ꝙ multo perfectiores operationes aptæ sunt prouenire ab aliquo bruto in sua spē temperato q̃ ab homine ad mortem tendente, vt ab apoplectico forti apoplexia vel frenetico tendente ad mortem. Sequitur vlterius perfectionem complexionis non esse attendendam penes perfectionem formæ cui ista complexio subordinatur vel quæ cũ ista compl̄one stare vel conseruari potest in materia. Sic enĩ non perfectior esset complexio sor. temperati q̃ cholerici, qđ non apparet rationabile. Veruntamen perfectio formæ & perfectio naturalis complexionis bene argui potest cum certis circunstantijs ex perfectione operationis.

> Cōpl̄onis ꝑfectio vñ.

Et si quęratur penes quid tandem attēditur perfectio complexionis. Dico ꝙ comparando complexiones diuersarum specierum inter se perfectio illarum attenditur penes perfectiōem formæ, ita vt illa sit perfectior cum qua esse vel conseruari potest ꝑfectior forma. Ita ꝙ illud argumentum est bonum ꝑfectior forma esse vel stare potest ĩ materia cum. a. complexione q̃ cum. b. igitur. a. complexio est perfectior q̃. b. & econtra. Et hoc dico volendo omnino tenere ꝙ totalis humana compl̄o est perfectior &c. Si tamen adinuicem comparentur complexiones eiusdem speciei, illa perfectio attenditur penes proportionalitatem ipsarum ad formam vel conuenientiam ita ꝙ quanto aliqua complexio est formæ humanæ conformior tãto est temperatior seu perfectior, propter quod dicimus temperatam esse perfectiorem distemperata, & sanguineam cæteris paribus phlegmatica aut melancholica. Et his sequitur ꝙ non penes longitudinem vel breuitatem vitæ attenditur complexionis temperies vel perfectio, temperatior. n. est complexio iuuenis temperati q̃ pueri, & tamen non ē longioris durationis vt patet. Vlterius patet ꝙ non ꝓpter aliquã perfectiorem operationem esse ab aliqua complexione q̃ sit consimilis operatio ab alia, debemus arguere illam complexionem esse perfectiorem. Verũtamen vt dictum est, bene teneret illud argumentum comparando perfectissimam aptã prouenire ab vna ad perfectissimam aptam ab alia prouenire, vtriusq; formis quibus illæ complexiones debentur ĩ naturali dispositione sua existentibus.

> Cōpl̄o tēpatior alia dupliciter.

Sciendum vltimo ꝙ vna complexio potest dici alia temperatior dupliciter. Prio absolute, vt dicimus complexionem humanam tēperatiorē esse complexione bruti. Secundo respectiue vtranq; illarum ad formam suam vel suam speciem comparando vel referēdo vt dicendo ꝙ complexio asini sana est temperatior in sua spē q̃ sit complexio hoĩs non sana in sua specie, vt sic dicatur complexio temperatior quæ in sua specie maiorem obtinet gradum temperamenti. Quantum ad secundum sint istæ conclusiones. Prima conclusio. Absolute temperatior & perfectior est humana complexio q̃ aliqua quæ ĩ aliquo alio viuente reperiri possit. probatur, quia cum ea stat vel conseruatur perfectior forma in materia. igitur &c. patet cōsequētia cum antecedente. Secunda conclusio. licet ita sit stat tamē complexionem aliquam bruto fore temperatiorem q̃ sit hoĩ aliqua certa humana complexio, probatur quia cōplexio tēperata asini est temperatior complexio asino q̃ complexio melancholici hoĩs sit temperata complexio hoĩ. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Ex quo sequitur ꝙ aliqua complexio asini potest esse ita temperata cōplexio asino, sicut hoĩs temperatissima est temperata complexio hoĩ, quia tantum gradum temperamenti in sua latitudinem obtinere potest aliqua complexio asini sicut hoĩs temperatissimi complexio obtinet in sua. igitur &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum modo iam rñsum est. Ad secundum negatur consequentia vt tactum est supra. Posset ēt negari añs, dicendo ꝙ quilibet gradus visionis humanæ q̃tũcũq; remissus est essentialiter perfectior q̃ visio bruti q̃tũcunq; intensa. Illa ergo intensio non est nisi accidentaliter perfectior. Ad tertium dicitur similiter negando consequētiã, vt tactum est in quęstione. Ad quartum dicitur negando consequentiam. Argumentũ tamen concluderet si utrũq; illorum foret in dispōne naturali &c.

Quęstio. xix.

DECIMONONO Quæritur. vtrum in corpore tēperato sit quælibet operatio perfectior q̃ similis operatio in corpore distemperato. Arguitur ꝙ non. Primo a cōpl̄one bruti potest aliqua operatio melius perfici q̃ similis oꝑatio ab hoĩe temperato. ergo a fortiori a complexione humana distemperata poterit aliqua operatio prouenire perfectior, consequentia videtur tenere & assumptum patet ex præcedenti quęstione. Secundo melius digerit stomachus calidus q̃ tēperatus & melius stomachus frigidus appetit. ergo &c. patet consequentia & assumptum etiam patet, quia in calido stomacho est calor potentior. similiter pro minore est Gal̄. secũdo techni. Frigidus quidem stomachus appetere bonus, digerere vero non bonus. Tertio operationes motiuę sunt perfectiores in puero cholerico q̃ in puero temperato cũ motio vigoretur cal̄o, igitur &c. Quarto operationes cognoscitiuę sunt perfectiores in puero melancholico q̃ in puero tēperato, vt videtur velle. Gal. secundo techni. Quinto operatio memoratiua & odoratiua perfectior est in habentibus huiusmodi operationum organa labentia ad siccũ. igitur etc. patet consequentia. & colligitur assumptum quãtum ad partem illam de odoratu a philosopho in primo de sensu & sensato. quo vero ad secundam partem patet, quia operationis memoratiuę est conseruare, sed melius fit cōseruatio in subiecto sicco. igitur &c. Sexto posset adduci argumentum de tactu melancholici superius adductum.

In oppositum est Aui. ĩ cap. de compl̄onibus. Et Ga. secũdo techni in q̃pluribus locis vbi determinauit istam qōnē.

Ideo istam abbreuiando præmittam quasdam suppōnes Secundo ponam conclusiones de quęsito. Quantũ ad primum sit hæc prima suppositio. Formę humanę correspōdet vnum temperamentum optimum cum quo ipsa optime in subiecto conseruatur & optime cum illo suas perficit operationes. patet ex dictis alias. Et posset probari, quia dicitur tēperamentum iustitiale. Secunda suppositio est hęc. Distinctis formis secundum speciem distincta temperamenta correspondent secundum speciem, hoc etiam patet, quia notum est ꝙ cum temperamento canis non conuenienter exerceret anima humana suas operationes, immo quantũcunq; canis habeat in organo suo optimam dispositionem pro operatione olfactiua, si tamen illa dispositio foret in hoĩe non cum illa perficeret anima actum olfaciendi. Ex quo sequitur ꝙ vi-

ſum perfici ab aliquo alio magis ꝙ̃ ab homine non ſolū eſt merito inſtrumenti, ſed etiam merito formæ cui illud inſtrumentum eſt maxime proportionatum & illi operationi taliter conueniens qualiter non ex conueniens formæ humanæ.

Tertia ſuppoſitio eſt hæc. In diuerſis partibus noſtri corporis tam conſimilibus ꝙ̃ organicis ſunt temperamenta iuſtitialia diſticta. patet per diuerſitatem operationum. Quarta ſuppoſitio eſt hæc. Poſſibile eſt in quolibet membro noſtri corporis eſſe iuſtitiale temperamentum ſibi proportionatum. patet, quia alias homo de ſecundo modo æqualitatis eſſet corpus neutrum de ſecundo ſignificato. Quantū ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Nulla operatio cęteris paribus poteſt eſſe perfectior in corpore vel in membro diſtēperato ꝙ̃ temperato. probatur. quælibet operatio in corpore temperato prouenit a temperamento iuſtitiali, ſed cæteris paribus melius perficit operationes temperamentum iuſtitiale reſpectu illius ꝙ̃ diſtemperamētū ex quid nois temperamenti iuſtitialis, igitur &c. patet conſequentia cum antecedente, & ꝓ illo poſſunt adduci argumēta tacta ſecūdo techni, quæſtione eadem. Secunda concluſio. Sequitur quālibet operationem magis eſſe perfectam in corpore temperato ꝙ̃ ī diſtemperato cæteris paribus. patet ex dictis. Ad argumēta principalia reſpondetur. Ad primum negatur conſequentia. tale enim temperamentum cum quo viſio vel operatio aliqua melius perficitur in bruto ꝙ̃ in homine tēperato pōt eſſe proportionatum formæ bruti ſed non formæ humanæ. igitur &c. Ad ſecundum dicitur negando aſſumptum. Et ꝙ non quolibet maiori calido perficitur melius digeſtio. Pro auctoritatibus vero dicitur ꝙ Gal. voluit ꝙ ſtomachus calidus digerit melius ꝙ̃ ipſe appetat. Et frigidus econtra. Ad tertium & quartum negatur antecedens. Dixit autem Gal. ꝙ in puero melancholico in pueritia ſunt ſenſus perfecti non reſpectu temperati, quia ſint perfectiores in eo in pueritia ſicut nec ī iuuentute, ſed quia non ſunt tantum in eo īperfecti in pueritia ſicut ī iuuētute reſpectu temperati iuuenis. Aliter ꝙ ſunt perfecti reſpectu temperati, ſed non ſunt cętera paria. q̄a ī æquali tempore plus proportionabiliter pręterit de pueritia melancholicus ꝙ̃ temperatus propter quod apparent in eo operationes perfectiores. Si tamen ſumeretur in partibus ſuarum ętatum ſibi proportionabiliter correſpōdentibus cōtingeret oppoſitum. Ad quintum dicitur negādo aſſumptū. Et dicitur ꝙ licet homo inter cętera animalia praue odoret propter humiditatem &c. homo tamen temperatus, quia habet menſuram humiditatis formæ humanę proportionatam inter cæteros homines optime odorat, vnde qualitercunque ab ea laberetur deterius odoraret. Similiter dicitur de memoratiua. Et cum arguitur ꝙ non, quia memoratiuæ operatio ē conſeruatio &c. Dicitur ꝙ non cum quolibet ſicco perficeret anima operationem memoratiuam, ſed cum ſicco tēpato q̄le eſt huiuſmodi ſiccū quod correſpōdet tēpamēto iuſtitiali,

Quæſtio. xx.

VIGESIMO Quęritur. Vtrum ſpiritus ſit res calidior quæ ſit in corpore noſtro. Et arguitur ꝙ non. Primo quia cor eſt calidius ſpiritu vel ſaltem non minus calidum. igitur &c. conſequentia tenet & aſſumptum probatur, quia cor producit caliditatem ſpiritus vel ſpirituum, ſed nihil agit vltra gradum proprium. igitur &c. Et confirmatur idem ſic. Sic ſe habet caliditas naturalis cordis ad caliditatem naturalem ſpiritus & econtra, ſicut caliditas eius pręter naturā ad caliditatem pręter naturam ſpiritus, ſed maior eſt caliditas præter naturam cordis ꝙ̃ ſpiritus. igitur &c. patet conſequentia & arguitur maior, quia quanto res eſt calidior tanto eſt inflāmabilior & maioris caliditatis receptiua ſaltem ī genere membrorum noſtri corporis. & patet minor, quia calefactum eſſe cordis eſt multo maius ꝙ̃ poſſit eſſe calefactum eſſe ſpiritus, quare &c. Vel poteſt ſic argui & melius fortificari, ſicut aliquod membrum eſt calidius ita eſt inteſioris caliditatis præter naturam receptiuum, & econtra, ſed maioris caliditatis pręter naturam receptiuum ē cor ꝙ̃ ſpūs. igr̄ &c. tota conſequentia cum antecedente nota eſt. Secūdo principaliter arguitur. calor ſpiritus eſt temperatus. igitur &c. aſſumptum patet ex deſcriptione ſpiritus ſuperius poſita, quia ſpiritus eſt vapor ſanguinis temperatus &c. Cōfirmatur. quia quod eſt omnibus operationibus viuentis proportionatum eſt maxime temperatum, ſed ſpiritus eſt huiuſmōi, quia ſpiritus effectiue concurrit ad quaſcūꝗ membrorum operationes. Tertio cholera eſt calidior ſpiritu. igitur &c. patet conſequentia, & aīs ponit Gal. in libro de malitia complexionis diuerſę. Quarto arguitur feb. de ſanguine & ſimiliter de cholera eſt calidior ꝙ̃ feb. ephemera. ergo videtur ſāguinem & choleram eſſe ſpiritu calidiores. conſequentia tenet eo ꝙ cum ſpiritus ſit ſubſtantiæ ſubtilioris ꝙ̃ aliquod illorum ſi foret aliquo illorum calidior ad maiorem caliditatē a caliditate præter naturam citius deduceretur. & aſſumptū cōcedunt auctores, fe. n. ephemera eſt remiſſior gradus feb. Quinto. ſi &c. ſequitur ꝙ quodlibet membrum ſpirituoſū eſſet calidum. conſequens eſt falſum eo ꝙ oculus eſt membrum valde ſpirituoſum, & tamen oculus non eſt calidus, ſed eſt membrum frigidum.

In oppoſitum eſt Aui. in litera qui in primo ordine calidorum ponit ſpiritum.

In iſta quæſtione erunt duo articuli. In primo videbitur de principali quæſito. Secundo ſpāliter videbitur vtrum ſpiritus ſit calidior corde. Quantum ad primnm. Pręmittam primo quędam notabilia. Secundo ponam concluſiones de quęſito. Quantum ad primum ſciendum eſt primo ut circa litteram tangebatur ꝙ cum triplex ſit ſpiritus. ſ. naturalis animalis & uitalis, de quorum diſtōne inferius hēbitur ī ꝓpoſito quęritur de vitali. Notum eſt. n. nec animalem nec naturalem eſſe rem calidiorem &c. cum quolibet illorum ſpūs vitalis ſit calidior. Sciendum ſecundo hunc ſpiritum eē in corde & in membris alijs omnibus quibus a corde tranſmittitur. Quia tamen a corde ad alia membra tranſmiſſus alteratur & īfrigidatur, ideo de tali in propoſito non eſt ſermo, ſed ſolum de ſpiritu exiſtente in corde. Et adhuc poteſt extendi q̄ō ad ſpiritum vitalem in arterijs exiſtentem cordi ꝓpinquum. Sciendum tertio ꝙ etiam ſpiritus vitalis exiſtens ī corde eſt duplex. Quidam eſt cordi appropriatus pro ſuis operationibus, & iſte eſt in corde interius contentus etiam in poroſitatibus intrinſecis cordis. Quidam vero eſt cōmunis aptus a corde ad alia membra tranſmitti, quia igitur primus alteratus eſt & complexionatus ſecundum exigentiam operationum cordis, ſecundus vero non ideo de ſecundo in propoſito eſt ſermo. Sciendum quarto ꝙ. A. in propoſito gradūs membra noſtri corporis in ſuis complexionibus in cōparatione ad cutim ponit graduationes eorum ſecundū ſuas naturales complexiones & non ſecundum complexionē eorum præter naturam. Ex dictis quantum ad ſecundum ſequuntur iſtæ concluſiones. Prima cōcluſio. Non quilibet ſpūs eſt res calidior quæ ſit in corpore noſtro. patet, quia nec naturalis nec animalis. igitur &c. Secunda concluſio eſt. Non quilibet ſpiritus vitalis eſt res caliſſima quæ ſit ī corpore noſtro. patet quia ſpūs uitalis alteratus vt fiat animalis eſt vitalis, qui tamen non eſt calidiſſima res. igitur &c. Tertia concluſio. ſequitur probabiliter ꝙ poſſibile eſt aliquē eſſe ſpiritum vitalem aliquo naturali vel animali frigidiorem vł minus calidum. hęc concluſio probatur. maxime ſecundum opinionem medicorum ponentium ſpiritus vitales naturales & animales fore abinuicem diſtinctos ſpecie. Ponatur igitur ꝙ ex. a. ſpiritu vitali generetur ſpiritus. b. animalis & ſic nunc primum inſtans ī quo eſt. b. ſpiritus genitus ex. a. et patet ꝙ. b. ſpūs poteſt eſſe aliquis ſpiritus animalis calidior, q̄a alias ꝙ̃ cito inciperet. b. ſpūs calefieri tam cito deficeret eſſe. ſit igitur. c. ſpūs animalis in ſexquialtero calidior. b. ſpū aīali. Et arguitur ſic. c. ſpūs eſt calidior. b. ſpū in ſexquialtero, ſed minus ꝙ̃ in ſexquialtero immediate ante iſtans, quod eſt pręſens fuit a. ſpūs vitalis calidior. b. igitur &c. patet conſequentia. et aſſumptum ſatis ſequitur ex caſu. igitur &c. Ex quo ſequitur ſatis eſſe poſſibile aliquem ſpiritum animalem fore pręciſe ita calidum ſicut eſt aliquis certus datus ſpiritus vitalis

Spūs triplex.

Spiritus vitalis in corde duplex.

vitalis. Conſimiliter dicatur per oīa de naturali. Quarta concluſio eſt hæc. Non quilibet ſpūs vitalis exñs in corde eſt res calidiſſima quæ ſit in corpore noſtro. patet de ſpū appropriato cordi pro operationibus ſuis. Quinta concluſio eſt hęc. Spūs vitalis exiſtens ī corde & nō cordi pro ſuis operationibus appropriatus eſt calidior vel calidiſſima res quæ ſit in corpore noſtro. Hanc concluſionem intellexit Aui. in litera. Et perſuadet, quia ꝑ præſentiā & tranſmiſſionem huius ſpūs ad omnes partes noſtri corporis conſeruatur cuiuslibet partis noſtri corporis caliditas naturalis. igitur &c. patet cōſequentia & aſſumptum ſatis patet & īfra declarabit. Sexta concluſio ſequitur ꝙ licet ita ſit, ſtat tamen huiuſmodi caliditatem fore iuſtitialiter temperatam. patet, quia ſtat cum hoc hanc fore operationibus membrorum proportionatam. igitur &c. cōſequentia nota & aſſumptū ſatis patet. Quantum ad ſecundum articulum ſciendum eſt primo ꝙ ī corde triplicem imaginamur menſuram caloris. Prima eſt quæ debetur cordi merito partium, ex quibus ītegratur cor, ſicut ē caro nerui arteriæ &c. deducta caliditate ſpūs cordi & ſuis partibus appropriati. Secunda menſura eſt aggregatū ex caliditate iā dicta & caliditate ſpiritus cordi & ſuis ꝑtibus pro eorum operationibus appropriati. Tertia eſt totalis menſura aggregata ex duabus caliditatibus iam dictis & caliditate ſpūs communis in ventriculis iam dictis contenti ꝑ totum diſtribuendi. Et notum eſt ꝙ ſecunda caliditas eſt intenſior prima, & tertia adhuc intenſior ſecūda. Ad propoſitum igitur comparare poſſumus cor ad ſpm̄ & econtra in denominatione eſſe calidi vel quo ad primam menſuram iam dictam in corde, vel quo ad ſecundam vel quo ad tertiam.

Cordis mēſura caloris triplicit.

Secundo principaliter præmittendum eſt ꝙ aliud eſt caliditatem alicuius corporis fore caliditate alterius intenſiorem, & aliud eſt corpus illud fore alio calidius. Vnde hæc cōſequentia non valet. caliditas. a. eſt intenſior q̃ caliditas. b. igitur. a. eſt intenſius calidum. b. & hoc præmittitur tāq̃ inueſtigatum a naturali philoſophia. Similiter non ſequitur ecōtra. Tertio principaliter præmittendum ꝙ omne calidū reſultans ex duabus partibus quarum vna eſt intenſius & alia remiſſius in calida eſt remiſſius calidum q̃ ſit pars eius intenſius calida. patet, quia remiſſius eſt illud totum q̃ eēt ſi ſecundum quanlibet partem foret æquę intenſum, ſicut eius pars intenſe calida, ſed pro tunc illud foret præciſe ita calidum ſicut pars eius intenſior eſt calida. igitur &c. patet conſequentia tota. & aſſumptū ſimilit̃ intelligenti. Tunc ſit prima concluſio, ſpiritus eſt calidior q̃ ſit cor ſecundum mēſuram gradualem caliditatis cordis primam iam dictā, patet hoc intelligenti. Secunda concluſio eſt hęc, ſpūs ē calidior corde adhuc quo ad ſecundam menſuram caliditatis ī corde repertam. patet, quia maxima caliditas exiſtens in corde pro tunc eſt caliditas ſpūs ſibi appropriati, & notum ē ꝙ illa eſt remiſſior q̃ caliditas ſpūs cōmunis de quo eſt ſermo in propoſito. igitur &c. Nota tamen probabiliter ꝙ ſecundum aliquos poteſt ſuſtineri caliditatem ſpiritus cordis appropriati eſſe æquę intenſam ſicut caliditas ſpūs communis contenti in eius ventriculis. Imaginādo ꝙ licet caliditas ſpiritus appropriati &c. ſit remiſſa a complexione cordis ipſum ſibi appropriante & dearticulante ſecundum exigentiā operationum cordis, quia tamen caliditas ſpiritus communis in ventriculis contenti &c. per aerem frigidum multo plus remittetur ſibi magis occurrentem q̃ occurrat ſpiritui intrinſeco, ideo non eſt euidens cuius illorum caliditas ſit intēſior, ſed quātūcunq̃ ita foret adhuc ſpūs eſt calidior corde taliter conſiderato, quia cor taliter conſideratum eſt compoſitum ex ſua ſubſtantia & ſpū qui eſt pars eius intenſior, ſed per tertiam ſuppōnem ſuperius pręmiſſam omne tale eſt remiſſius q̃ eius pars intenſior. ergo &c. patet conſequentia cum antecedente. Tertia concluſio principalis eſt hęc. Licet caliditas ſpiritus non ſit intenſior q̃ caliditas cordis eidem attributa ſecundum menſuram tertiam, ſecundum hoc tamen ē concedendum ſpiritum eſſe calidiorem corde. prima pars huius arguitur. tantum diſtat a non gradu tertia menſura caliditatis in corde exiſtens quantum caliditas ſpūs, ſed penes hanc diſtantiam attenditur intenſio cuiuslibet qualitatis. ergo &c. Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primum dicitur negando primam conſequentiam, cor producit caliditatem qua ſpūs eſt calidus & nihil agit vltra gradū proprium. igitur ſpūs nō eſt calidior corde, ſed ex illo āte ſequitur ꝙ non intenſior eſt caliditas ſpūs q̃ ſit caliditas cordis illam caliditatem producens. Et hoc conceditur ſaltē de caliditate cordis tertiæ menſuræ. Cum hoc tamen ſtat ipſū eſſe calidiorem, eodem. n. gradu poteſt aliquod ſubiectū denominari magis & aliquod minus intenſum vt debet alibi videri. Poteſt etiam dici probabiliter ꝙ non tantam caliditatem quandam habet ſpūs producit cor, ſed primo ꝓducit ſpūm remiſſe calidum, qui poſtea alterat ſe ad gradū intenſiorem conuenientem ſuæ formę, ſicut videmus de aqua interius ex vaporibus generata, quę a remiſſa frigiditate generatur, deinde mouet ſe ad gradum frigiditatis intenſiorē. Et multa alia poſſumus hic imaginari. Et ſi quæratur cū cor primo generetur. vnde habeat tūc ſpiritum quo mediāte alium generare poſſit. Dicitur ꝙ generans agens in materiam generationis cordis ſecundum difformitatem partium illius materiæ ex aliqua parte generat carnem, & ex aliqua neruum, & ex aliqua ſpūm uitalem &c. Nec hoc eſt mirabile cum etiam ſpiritus gignitiuus habeat in ſe iſtos tres ſpūs vl̃ formaliter vel virtualiter, ſed de hoc plus videbitur infra.

Ad confirmationem cum arguitur ſic, quanto aliqua pars noſtri corporis eſt calidior &c. de negando aſſumptum. quātūcunq̃ enim ſpūs de ſe ſit facilioris inflāmationis q̃ aliqua alia pars &c. quia tamen cito & velociter corrumpitur forma ſpūs & exhalat, hinc eſt ꝙ ſub forma ſua non tantum tolerat caliditatem ꝑ̃ter naturam. licet ergo cor vel aliud pręter naturam poſſet eſſe calidius ſpū, hoc tamen non eſt cōtra dicta, quia non graduantur in propoſito partes ſecūdum diſpōnem præter naturam. 10. &c. Aliter poſſet probabiliter dici ꝙ ſpūs intenſiorem poteſt habere caliditatē præter naturam &c. & ꝙ calefactum eſſe ethice non eſt intenſius, licet illud ſit acutius et magis reſolutiuum propter ſubiecti diuerſitatem. Ad ſecundum dicitur negando conſequētiam vt tactum eſt in quæſtione. Et conſimiliter dicitur ad confirmationem. Ad tertium dicitur communiter ꝙ caliditate potentiori qua alterabilis & extraneabilis eſt cholera ipſa eſt calidior ſpū. ſpūs tamen eſt calidior caliditate actuali naturali. Et ad primum ſenſum vadit auctoritas Gal. Ad quartum poteſt dici ſicut dicebatur ſupra ad confirmationē primi. Aliter dicere poſſumus negando conſequentiam. & cauſa eſt q̄a quātūcūq̃ ſpūs exiſtens in calefacto eſſe ſit intenſius calidus q̃ ſanguis vel cholera quia tamen propter ſuæ ſubſtantiæ ſubtilitatem & raritatem multo minus pōt in membri ſubſtantiam imprimere q̃ cholera vel ſanguis calefactus, ideo cum hoc non repugnat ephemeram eſſe remiſſiorem ſicut & multis alijs exemplis naturalibus poteſt exemplificari & declarari. Ad quintum dicitur negando conſequentiam, ſed illud tantum ſequitur deducta cōtra operantia partium membri contrariæ complexionis ſpiritui q̄ ē in oculo, licet enim in eo ſit multus ſpiritus, in eo tamen ſunt multi humores & tunicæ amplioris quantitatis & potentiores in denominando oculum frigidum q̃ ſpiritus ſit ſufficiēs oculum denominare calidum &c.

Queſtio. xxj.

VIGESIMOPRIMO Quæritur. Vtrū phlegma ſit frigidius quod eſt in corpore noſtro. Et arguitur multipl'r ꝙ non. Primo. melancholia eſt frigidior phlegmate. igitur &c. patet cōſeq̄ntia & arguit̃ aſſūptū, q̄a ex q̊cūq̃ phl'ate q̃tūcūq̃ frigido pōt per viam cōgelationis generari melancholia. ſed omne generatum ex alio per congelationē eſt frigidius eo. igitur &c. patet conſequentia & colligitur maior ex dictis Aui. in cap'lo de generatione humorum & patet minor cum congelatio procedat continue infrigidando. Secūdo. poſſibile eſt aliquod phlegma fore aliquo ſanguine calidius vel ſaltem minus frigidum, igitur &c. patet conſequen

tia patet & arguitur aſſumptum. Ponendo.a.phlegma imediate in.b.ſanguinem tranſmutari, & ſit nunc iſtans primũ in quo generatus eſt.b.ſanguis ex.a.phlegmate, & ſit b.ſanguis in ſexquialtero frigidior. b. generato ex.a. Et arguit̃ ſic. In ſexquialtero frigidior eſt.c.ſanguis ꝙ̃ nũc ẽ.b.ſed minus ꝙ̃ in ſexquialtero frigidius fuit per tempus ante hoc.a.phlegma ꝙ̃ nunc eſt.b.igitur patet conſequentia & aſſumptũ pro prima parte.& ſecunda ſequitur ex caſu cum vſq; ad frigiditatem.b.continue ante remiſſa fuerit frigiditas.a.igitur &c.

Tertio.rigor quartanæ eſt maior ꝙ̃ rigor quotidianæ vel phlegmaticę.igitur frigidior eſt melancholia &c.patet conſequentia cum humor melancholicus & ſimiliter phlegmaticus per frigiditatem cauſent rigorem.& aſſumptum colligit̃ ex dictis Aui.prima quarti in pluribus paſſibus, & patet per experimẽtum. Quarto.phlegma eſt ſanguis diminute decoctus, ergo phlegma non eſt frigidius &c.patet conſequẽtia cum nullus ſanguis ſit frigidior res quę ſit in corpore noſtro. & aſſumptũ hẽbit̃ infra in litera ĩ cap̃. de humoribus. Quĩto.phlegma eſt frigiditatis paucæ, ſed nihil exiſtens frigiditatis paucæ eſt res frigidior quæ ſit in corpore.igitur &c.patet conſequentia & aſſumptum ponitur in litera in cap̃.de hũoribus. Vltimo arguitur ſic communiter in frigidiſſima ætate multiplicatur melancholia vt in ſenectute.igitur.&c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter.

Ad oppoſitum eſt Aui.in littera dum dicit. Frigidius vero quod eſt in corpore noſtro eſt phlegma.

Phl̃a duplex.

Pro reſponſione ad quæſitum pręmitto quędam propoſito neceſſaria.ſecundo ponentur concluſiones de quæſito.

Quantum ad primum ſit prima diſtinctio hęc. Duplex eſt phlegma, quoddam naturale.quoddam vero præter naturã. Et per Phlegma naturale intelligere debemus phlegma naturę vel virtuti conueniens pro ſuis operationibus exercẽdis & finibus, ad quos a natura inuentum eſt phlegma. Econtra vero per phlegma præter naturã intelligas phlegma habens diſpoſitionem qua redditur virtuti difformis, vel diſconueniens pro ſuis operationibus & finibus iam dictis ſicut dictũ eſt phlegma vitreum vel ſalſum vel aliquod hmõi. Secũda diſtinctio eſt hæc. Phlegma naturale ad intellectum datũ poteſt eſſe duplex, quia quoddam eſt alteratum a diſpõne puri phlegmatis verſus naturam ſanguinis, quoddam vero nõ. exempla patent. Conſimiliter per omnia diſtingui poteſt de melancholia, aut quocũq; alio humore vel humiditate noſtri corporis.

Phl̃a naturale duplex.

Quantum ad ſecundum articulum ſit hęc prima concluſio. Poſſibile eſt aliquod phlegma aliquo ſanguine eſſe calidius vel remiſſius frigidum. hanc concluſionem deducit argumentum factum ante oppoſitum. Et confirmat̃, quia ſatis veriſimile eſt phlegma exiſtens in corde calidius fore ſanguine nutriente os vel neruum &c. Ex quo ſequit̃ primo non quodlibet phlegma eſſe rem frigidiorem, quæ ſit in corpore noſtro. Secundo ſequitur.aliquod phlegma nõ præternaturale eſſe calidius cute. aliquod enim tale aliquo ſanguine naturali eſt calidius, vt argutum ẽ. igitur &c. Secunda concluſio. probabiliter teneri poteſt phlegma quãtũcunq; præternaturaliter frigidum non eſſe rem frigidiorem q̃ ſit in noſtro corpore. probatur.nam ex frigidiſſimo phlegmate quocunq; per congelationem poteſt generari melancholia.igitur &c.patet conſequentia. ſatis.n. rationabile apparet ꝙ melancholia ex eo taliter generata per congelationẽ partes humidas & ſubtiles phlegmatis exprimentem cum remanentia terreſtrium ſicut patet in congelatione luti, erit frigidior ꝙ̃ phlegma ex quo per talem congelationem erit generata.ergo &c. Item pro iſto videtur intẽtio Aui.cap̃.de generatione humorum dicentis ꝙ frigiditas gñat phlegma, & multum intenſa melancholiã. Tertia concluſio eſt hęc. Licet ita ſit, probabiliter tamẽ apparet & ſuſtentabile ꝙ frigidiſſimum phlegma præternaturale eſt frigidius melãcholia præternaturaliter frigidiſſima. Imaginando ꝙ cum ex vitreo phlegmate frigidiſſimo generetur melancholia per cõgelationem quantũcunq; partes terreſtres in phlegmate illo continue frigeſiant quia tamẽ multo remiſſius frigidę prius erant ꝙ̃ aquoſę facta congelatione & exprẽſſis aquoſis remanebunt adhuc illæ terreſtres congelatæ remiſſius frigidæ ꝙ̃ prius erant illæ aquoſę, & ſic melancholia illa remiſſius frigida, ſicut apparet in luto quod cum habet permixtionem aquearum partium cum terreſtribus in principio congelationis apparet multum frigidius ꝙ̃ poſt congelationem multũ procedentem & multum terreſtrificantem, vt docet experimentum. ſic ꝓportionabiliter imaginandum eſt in propoſito. Sed forte contra hoc arguitur. non videtur aliquo mõ eſſe poſſibile in corpore humano reperiri phlegma ſic cõgelatum.non.n.videtur ꝙ ſtãte vita tanta poſſit in homine frigiditas reperiri ꝙ huiuſmodi cõgelet phlegma. Sed ad hoc poteſt dici primo ꝙ ipſa non eſt vera congelatio ſicut corporum exiſtentium extra nos, ſed eſt quædam ſuperflua ingroſſatio. Vel aliter dicitur ꝙ licet non ſit poſſibile in aliquo membro viuente fore tantam frigiditatem &c. calore tamẽ alicuius membri exiſtente debili, vt inteſtinorum & multiplicato phlegmate ex rebus frigidis generato, puta fungis et cucumeribus, poſſibile eſt virtutem elementorum frigidorum in hoc phlegmate tantum dominari ꝙ non poterit mẽbri complexio tantum prohibere quin talia ſe ad gradum valde intenſum frigiditatis reducant, ad quem ſequitur quędam congelatio & induratio & partium humidarum exp̃ſſio, quod adhuc foret euidentius ponenti elementa in mixto formaliter remanere licet refracta vt patet. Quarta cõcluſio.ſequitur aliquod phlegma eſſe aliqua melancholia tam naturali ꝙ̃ præter naturam calidius & aliquod frigidius, & aliquod ęquæ frigidum præciſe. hoc totum patet intuenti.

Vltima concluſio ponitur pro intentione Aui.in litera. videlicet. Cęteris paribus phlegma naturale in ſua puritate exiſtens non alteratum uerſus conuerſionem eius in alium hũorem eſt frigidiſſimum, quod ẽ in noſtro corpore reſpectu aliarum partium noſtri corporis naturaliter ſe habentium. Iſta concluſio eſt de mente Aui.in litera & perſuadet̃, quia phlegma plus atteſtatur aquę ꝙ̃ aliquis alius humor vel aliqua p̃s noſtri corporis, quæ atteſtetur vel proportionetur alicui alteri elemento.igitur &c.patet conſequentia, cum aqua ſit elementum frigidiſſimum. & aſſumptum oñdit experimentũ.

Et ex hoc tanꝙ̃ experimentum perſuaderi poteſt phlegma præternaturaliter frigidiſſimum fore frigidius melancholia frigidiſſima pręternaturaliter, quod eſt, quia quod eſt naturaliter frigidius videtur etiam pręternaturaliter fieri poſſe frigidius &c. Et dixi notanter in concluſione cęteris paribus, qa vbi non ſeruaretur paritas, puta, quia compararetur phlegma exiſtens in corde melancholiæ pedis, patet ꝙ pro tũc nõ forent cætera paria, nec eſſet cõcluſio vniuerſaliter vera. Debet igitur cõparari phlegma naturale frigidum ad alias partes naturaliter frigidas in ſua latitudine correſpondenter, vt mediocriter frigidum ad mediocriter frigidas, & ſic de alijs. Ipſis.n.adinuicem ſic correſpondenter comparatis, patet ꝙ ſeper phlegma erit frigidius &c. Et ſic uoluit Aui. in lr̃a. Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primum patet ex quæſtione quid ſit reſpondendum. Ad ſecundum ſimilit̃ patet intuenti quid ſit reſpondendum. Ad tertium dicitur negando conſequentiam, quia non eſt maior ſiue intenſior, niſi propter humorem ipſum facientem eſſe difficilius calefactibilem & ſubtiliabilem. Ad quartum qualiter iſta ꝓpoſitio ſit intelligenda videbitur infra. Ad quintum dicit̃ ꝙ illa propõ recipit multas expoſitiones. Prima eſt ꝙ phlegma naturale ẽ pauci frigoris reſpectu phl̃atis p̃ternãlis, eo ꝙ phl̃a p̃ternaturale eſt multo frigidius. ſecunda expõ ẽ. phlegma naturale eſt paucæ frigiditatis reſpectu eius in comparatione.ſ.ad caliditatem choleræ & ſanguinis, quia.ſ.multo frigidius eſt reſpectu choleræ & ſanguinis ꝙ̃ reſpectu cutis. tertia expoſitio eſt hęc. ꝙ phlegma.ſ.naturale eſt paucæ frigiditatis reſpectu cutis ad hunc ſenſum ꝙ minus recedit phlegma per frigidum a cute, & hoc quo ad gradualem menſurã, ꝙ̃ humores calidiſſimi, vt cholera recedant ab eadem per calidum. Et hoc conformatur quibuſdam dictis ſupius. Ad vltimum dicitur ꝙ in frigidiſſima ætate multo plus multiplicatur

catur humor phlegmaticus q̄ melācholicus, ut patet colligi ex dictis Auicen. capl'o illo. Nutriens masticatione illa particula. Non oportet vt stet credulitas ꝙ omnis complexio generet humorem sibi similem &c. licet in ætate senectutis plus multiplicetur melancholia q̄ꝫ in alijs ætatibus, de quo tamen inferius habebitur. ideo &c. Quæstio. xxij.

VIGESIMOSECVNDO Quæritur. Vtrū pili sint complexionis frigidæ. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo materia generationis pilorum est calida. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter, probatur multipliciter. Primo talis materia est exhalatio a forti calido & adurente subtiliata & sursum eleuata. igitur &c. patet consequentia & assumptum satis patet. talis enim materia non est nisi vapor fumosus, sed non fit vapor fumosus nisi a forti calido. igitur &c. Et confirmatur idem auctoritate Halyabatis secundo theoricæ dicentis materiam pili esse vaporem calidum & siccum. (Halya.) Secundo. huiusmodi materia plus eleuatur & multiplicatur in ætate calidiori. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter, quia in iuuentute. Tertio. quia in corporibus calidioribus, puta in cholericis plures generantur pili & grossiores, igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter patet per experimentum. Quarto. pili calefaciunt corpus humanum. ergo nō sunt frigidi. Nota est consequentia. & assumptum patet de panno. Quinto. quia facilius inflammantur pili a calore. sed quod a calore faciliter inflammatur est calidum. igitur &c. patet consequentia. et assumptum similiter est de mente Gal'. 3. de complexionibus. vbi vult ꝙ illud quod faciliter a calido patitur & calefit est potentia calidum.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

In ista quæstione primo uidebitur de causa generationis pilorum, & modus generationis eorūdem. Secundo rn̄debitur ad quæsitum. (Pili gn̄o) Quantum ad primum sciendum est ꝙ per actionem calidi resoluentis humiditates nostri corporis multi eleuantur uapores siue exhalationes. Quidā enim sunt uapores humidi & aquosi ualde, qui ad porositates uenientes aut subtiliantur & resoluuntur, puta si calidum forte fuerit, aut condensantur & ingrossantur & sub forma sudoris expelluntur, & quandoque cum perueniunt ad cerebrum conuertuntur in aquositates, & catarrhos generant vel reuma. Et notum est quòd isti non sunt conueniens materia pro generatione pili. huiusmodi autem vapor vtplurimum est frigidus & humidus naturaliter, aut calidus & humidus naturaliter. Secunda est exhalatio quædam ignea, scilicet subtilis valde calida & sicca, sicut est vapor cholericus siue a subtili cholera eleuatus. Et adhuc huiusmodi exhalatio est conueniens materia generationis pili: cum non sit apta in porositatibus retineri & ingrossari sicut oportet ad pilorum generationem. Tertia est superfluitas quædam lutosa grossa, quæ non expellitur sub forma sudoris, sed est res grossa terrestris valde sicut est sordities apparens circa superficiem vel cutim nostri corporis. Et illa etiam non est conueniens materia generationis pili.

Quarta est vapor grossus terrestris a calido eleuatus participans aliquid de vnctuoso & viscoso qui perueniens ad porositates cutis a frigiditate cutis ingrossatur & induratur, & per eius viscositatem cuti conglutinatur & continuatur, cui succedens alter vapor similis consimiliter ingrossatur & priorem expellit versus superficiem exteriorem, & ipse succedens remanet continuus priori. & sic continue alteratur ipse vapor a cuti. & sic iterum succedit alter propellendo alium, & sic vltra quousque generetur vnum corpus subtile secundum longum protensum, quod dicimus pilum. Et hanc eandem sententiam colligere possumus ex dictis Auicen. quarto cañ. quinta fen. dum dicitur. Capillus nascitur ex vapore fumoso quando congelatur in poris & oritur super eos & proprie per illud quod assumitur ex alimento & proprie quando humiditas corporis est viscosa vnctuosa non aquosa nec lutosa, sicut arborum vnctuosarum folia non cadunt &c. Ex hoc patet secundo quæ sūt causæ generationis pilorum. sunt. n. quatuor sicut & aliorū compositorum naturalium. s. materialis. formalis. efficiens & finalis. (Pilorū gn̄atorū cā quadruplex) Materialis est vapor fumosus iam dictus. Formalis est illa forma per quam dicitur pilus, quę vtrum sit essentialiter distincta a forma substantiali illius vaporis fumosi vel non, non est ad propositum. Finalis vero est mundificatio corporis ab huiusmodi vaporibus fumosis, et adhuc corporis decoratio. vt patet de pilis superciliorum & barbę. Efficiens vero est duplex, quædam mediata & remota: & ista est calidum adurens eleuans vaporem fumosum iam dictum. Alia vero est causa efficiens immediata, & ista est frigiditas cutis & aliorum membrorum & aeris circunstātis ingrossans siue congelans prædictū vaporem fumosum & in pilum conuertens. Sed dices forte. quomodo ad frigiditatem cutis potest prædictus vapor fumosus congelari cum sit frigidior vapor ille q̄ꝫ aer extrinsecus vel cutis & remissius frigidum non possit infrigidare & congelare intensius frigidum. igitur &c. Et confirmatur, quia uidetur frigidum cutis & membrorum circunstantium agere vltra gradum ꝓprium. Sed ad hęc potest dici ꝙ licet ille vapor sit naturaliter frigidior cute accn̄taliter tn̄, quia a calido passus & eleuatus est, est calidior cute, & hanc caliditatem pōt remittere cutis & membra circunstantia & aer. Sed adhuc non apparet qualiter ducatur ad frigiditatem tantæ intēsionis ꝙ congeletur. nisi dicatur ꝙ ab intrinseco quia naturaliter frigidus est ducitur ad frigiditatem tantæ intensionis ꝙ ad eam sequitur congelatio. Aliter potest dici ꝙ ille vapor non infrigidatur a cute nisi ad istum sensum ꝙ in cute non est caliditas sufficiens prohibere ne iste uapor intendat ad gradum frigiditatis iam dictum. Et utraqꝫ responsio potest satis tolerari. Quantum ad secundum. Sit prima cōclusio. ꝙ pilus est frigidæ cōplexionis. (Pili cōplexio.) ꝓbatur. materia pili est frigida, efficiens immediatum est frigidū. ergo &c. patet consequentia & assumptum ꝓ prima parte, cū sit materia illa uapor terrestris. sil'r secunda pars patet, q̄a licet mediatū agens sit calidum, nihilominus tamen immediate complēs generationem pili est frigidum, ut dictum est. ideo &c. Secunda cōcl'o. sequitur ꝓ pilus etiam res est valde sicca. patet cum vapor ille sit siccus & fumosus. ideo &c. Tertia conclusio. sequitur ꝙ pilus est magis siccus q̄ꝫ ipse sit frigidus. patet: quia fortius est exiccans generans pilum q̄ sit infrigidans. igitur &c. assumptum patet, quia tale est calidissimum forte urens, frigidum uero est frigidum cutis & aliorum iam dictorum. Item pro isto est auctoritas Auicen. dicentis in littera ꝙ siccior res quæ sit in corpore nostro est pilus & est in primo ordine siccorum: non autem frigidorum igitur &c. Quarta conclusio. sequitur ꝙ phlegma est frigidius pilo. & hanc conclusionem habemus in littera. quare &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum negatur assumptum, & ad probationem dicitur negando illam consequentiam. s. huiusmodi exhalatio fit a forti calido urente, ergo est calida potest enim a forti calido generari vapor frigidus per resolutionem humidi. vel dicitur ꝙ concedendum est hunc uaporem accidentaliter esse calidissimum sicut est uapor aqueus, qui tamen est naturalit' frigidus, immo ad gradum intensæ frigiditatis reducitur.

Ad confirmationem exponitur illa auctoritas Halyabatis a multis taliter. pilus fit ex uapore calido & sicco. idest a calido exiccato. Vel aliter dicitur ꝙ fit ex uapore calido, scilicet capiendo accidentaliter, ut dictum est. Ad secundū dicitur ꝙ pili huiusmodi uel materia in ætate calidiori plus multiplicantur &c. quia tunc sunt materiæ magis terrestrificationi aptæ & dispositæ & calidum aptum magis terrestrificare, ideo &c. Ad tertium similiter dicitur. Ad quartum dicitur ꝙ calefaciunt per accidens reuerberando calorem, ut iam alias dictum est. Ad quintum dicitur negando quòd omne quod a calore faciliter inflammatur est calidum. Pro auctoritate Gal'. possumus dicere quòd illud qd' faciliter calefit propter dominium partium aerearum uel ignearum in eo potest dici potentialiter calidum.

sic autem non est de pilo, cum non ita faciliter inflammetur nisi propter subtilitatem suam: ideo &c.

Quæstio. xxiij.

VIGESIMOTERTIO Quæritur. Vtrum cerebrum sit frigidæ complexionis. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo. cerebrum per se est productiuum calidi. igitur cerebrum per se calidum. patet consequentia: & assumptum patet, quia cerebrum per se est productiuũ spiritus animalis, qui est valde calidus. igitur &c. patet consequentia. & assumptum habetur prima tertij. capitulo primo. Secundo. cerebrum indiget euentatione continua. ergo cerebrum est calidum. patet consequentia, quia non debetur euentatio nisi ratione intensi caloris. & patet assumptum, quia eleuato craneo sensibiliter apparet cerebrũ moueri motu dilatationis & constrictionis. Tertio. cerebrũ est principium sensus & motus, sed huiusmodi operationes non perficiuntur nisi a calido satis intenso. igitur &c. nota est consequentia, & assumptum patet prima tertij. Et confirmatur, quia a cerebro perficiuntur operationes interiorum virtutum, scilicet sensus communis phantasia &c. quę multo indigent calido & multo spiritu. ideo &c. Quarto quia circa cerebrum maxime multiplicantur pili. ideo &c. patet consequentia: cum pili fiant a forti calido adurẽte materiam. Quinto. cerebrum est materia nutricationis calida. igitur est calidum & humidum. patet consequentia: qa eadem est materia generationis & nutricationis. assumptũ satis patet si sumatur loco cibi. Vltimo pro isto videtur

Isaac.

auctoritas Isaac in diætis particularibus capl'o de cerebro, vbi auctoritate philosophi dicit cerebrum esse calidum naturaliter & accidentaliter frigidum.

Ad oppositum est Auicen. in littera, qui enumerat cerebrum inter membra frigida.

Respondendo ad istam quæstionem. Primo pręmittam quædam præambula. Secundo ponã conclusiones de quęsito. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ cerebrum esse calidæ complexionis aut frigidæ et simili' quodcunqꝫ aliud membrum tripliciter potest intelligi. Vel respectu æqualis ad pondus. Vel respectu medij generis quod est cutis. Vel respectu medij suæ speciei. Hic autem est sermo de membris frigidis aut calidis respectu medij generis, puta cutis. Notum est. n. ꝙ iuxta superius dicta cerebrum respectu æqualis ad pondus est calidum & humidum. Similiter satis patet comparando cerebrum ad medium ꝓpriæ speciei aliquod cerebrum est calidum, aliquod frigidũ &c. De his non est sermo in proposito, sed solum de secundo, et est sensus quæstionis. vtrum cerebrum comparando ad cutem sit frigidæ complexionis.

Cerebri compl'o ul'membri cuiuslibet triplex.

Secundo. sciendum ꝙ in cerebro tres imaginamur mensuras complexionales. Prima est complexio resultans a cerebro merito miscibilium concurrentium ad cerebri generationem deducta omni caliditate & frigiditate &c. in ipso posita a spiritu existente in eo aut vaporibus ad ipsum eleuatis &c. & hæc dicitur complexio innata. Secunda est mensura caloris aggregata ex complexione iam dicta & caliditate in eo posita a spiritu sibi appropriato pro operationibus cerebri, & hic dicitur cõplexio innata actuata per influentem. Tertia est mensura aggregata ex mensuris iam dictis & caliditate spiritus animalis vitalis & naturalis & sanguinis in cerebro existẽtis & vaporum ad ipsum eleuatorum. Et notum est ꝙ tertia mensura excedit secundam, & secunda excedit primam intensiue.

Cerebri mẽsura compl'onalis triplex.

Tertio sciendum ꝙ aliquod membrum potest dici multipliciter frigidum. Vel quia in se multam habens frigiditatem. Vel quia aptum est corpus totum vel aliquod uel aliqua membra infrigidare. Exemplum primi. dicimus os vel neruum frigidius esse cerebro, eo ꝙ vtrunqꝫ istorum habet in se frigiditatem intensiorem q̃ꝫ habeat cerebrum. Exemplum secundi. Dicimus cerebrum vt vult philosophus in libro de somno, esse frigidissimam particularum nostri corporis, quia per vapores frigidos in humiditatem

Mẽbrũ frigidũ dupl'r.

phlegmaticam in cerebro conuersos & deorsum a cerebro ad alia membra deriuãtes cerebrum est aptum totum corpus valde in calore. remittere &c. Quantum ad secundum sint istæ conclusiones. Prima conclusio. secundum quosdam cerebrum quo ad complexionem innatam tantum est frigidæ & siccæ complexionis, & hoc deducta humiditate in eo reperta a vaporibus & phlegmatibus humidis in eo repertis. Et pro isto adducunt auctoritatem philosophi secundo de partibus animalium. Et rationem suam, quia si cerebrum coquatur exclusis ab eo humiditatibus iã dictis reperiretur materia terrestris, quia, scilicet frigida & sicca, quæ remanebit vt apparet ad experimẽtum. Sed hoc argumentum non est efficax. consimile nanqꝫ potest adduci ad probandum de carne & quacunqꝫ alia parte nostri corporis. Voluit igitur philosophus ꝙ quo ad mollem cerebrum est a prædominio terrestre, sicut & fere membrum quodlibet nostri corporis, non tamen necessario quo ad qualitatiuam dispositionem. Secunda conclusio. sequit̃ huic opposita. scilicet. Cerebrum est frigidæ & humidæ complexionis quo ad complexionem eius innatam tantum. probatur, quia cerebrum nutritur sanguine phlegmatico. igitur &c. consequentia tenet, quia complexio naturalis membri similatur ei ex quo nutritur. vt Auicen. ponit in littera.

Tertia conclusio. Cerebrum quo ad complexionem eius innatam actuatam per influentem, quæ est complexio pro suis operationibus debita est etiam frigidæ & humidæ cõplexionis. Hæc conclusio potest multipliciter persuaderi.

Primo. quia ad operationes cerebri plus operatur frigidum q̃ꝫ calidum, & humidum q̃ꝫ siccum. igitur &c. patet consequentia et assumptum declaratur discurrendo. Primo generatio spiritus animalis ex vitali, quæ cerebro est magis attributa magis perficitur per frigidum q̃ꝫ per calidum, vt patet adhuc per humidum, cum videatur spiritus animalis humidior vitali. Secundo appræhensiones in sensu communi & cogitatiua videntur conformiores subiecto humido q̃ꝫ sicco. Tertio quia ad ipsum terminantur alterationes vigiliarum & motuum per neruos: ideo oportuit ipsum esse valde resistens inflammationi. huiusmodi autem cõplexio est frigida & humida. igitur &c. hoc argumento vtitur Auicen. tertio cañ. fen prima. Quarto quia substantia medullaris est in cerebro dominans, quæ frigida est & humida vt patuit. Item per hanc complexionem eius est causa somni. somnus autem fit a frigido, vt primo de somno.

Item per complexionem eius innatam actuatã per influẽtem exercet operationes nutricationis sibi proprias, quibus nutritur sanguine phlegmatico. ergo &c. Et plura alia patent, quæ non sunt nisi probabilia. Quarta conclusio est hæc. Cerebrum quantum ad mensuram complexionalem tertiam in eo repertam naturaliter se habens est complexionis calidæ & humidæ. probatur. Primo, quia tactus sic indicat. Secundo, quia propter hanc mensuram indiget euentatione continua cum continue moueatur motu diastolis & systolis. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Quinta conclusio incidenter ponitur. ꝙ cerebrum magis recedit a cute per humidum quàm per frigidum. ꝓbatur. Primo plura & potentiora sunt cerebrum humectãtia quàm ipsum infrigidantia. igitur &c. patet consequentia. & assumptum patet: quia sanguis & spiritus sunt humiditatem cerebri coadiuuantia, quæ tamen sunt eiusdem frigiditatem remouentia. igitur &c. Item vapores actu calidi ad cerebrum transmissi sunt cerebrum humectantes. non tamen sunt cerebrum infrigidantes. Et pro ista conclusione plura alia possunt adduci: puta quòd tactu parum percipitur frigidum: multum uero molle & humidum, sed de hoc plus infra uidebitur. Secunda conclusio. Inter alia membra nostri corporis cerebrum est cor & totum corpus maxime potens infrigidare. Et pro ista uadit auctoritas philosophi primo de somno dicentis quòd cerebrum est frigidissima particularum nostri corporis. Patet etiam ratione, quia a cerebro reciprocantur uapores frigidi

per

per neruos poros uenas & arterias totum infrigidare potentes: ut patet tempore somni. igitur &c. patet consequentia & assumptum. Similiter a cerebro super toto spargitur materia catarrhalis phlegmatica, quæ etiam totum est maxime potens infrigidare. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Ad argumenta principalia respondet. Ad primum dicitur negando consequentiam. est.n. per se productiuum calidi remissioris ex intensius calido. & per hoc concluditur ipsum esse frigidum & non calidum: ut patet.

Ad secundũ dr ꝙ illa est complexio quo ad mensurã tertiam, & quantum ad illam conceditur ipsum esse calidum.

Ad tertium dicitur ꝙ licet huius operationes non perficiãtur, nisi mediante calido puta spiritu, stat tamen membrũ fore frigidum. sicut de neruis circa litteram dicebat. Ad quartum dicitur ꝙ hoc est, quia hæc materia fumosa a calido eleuata maxime peruenit ad cerebrum & caput & ibi coagulatur. hoc igitur arguit plus cerebrum frigidum ꝗ̃ calidum. Ad quintum conceditur ꝙ illud concludit cerebrum in via nutrimenti fore absolute calidum & humidũ, & hoc in potentia, sicut nutrimentũ dr̃ tale respectu nr̃i corporis, quia absolute conuertibile in cal'm & humidũ, cum quo tñ stat ꝙ in gñe membrorũ sit frigidum. Et ꝑ isto intellectu ꝓcedit argumentum vltimo adductum in qõne.

Quæstio. xxiiij.

VIGESIMOQVARTO Quæritur. Vtrũ pinguedo & adeps sint complexionis frigidæ. Et arguitur ꝙ non. Primo adeps & pinguedo faciliter inflammantur. igitur &c. consequentia vr̃ nota. assumptum patet experimento. Secundo materia ex qua generatur adeps & pinguedo est calida. igit̃ &c. consequentia vr̃ nota. & patet assumptum, cũ gñetur ex parte vnctuosa sanguinis. Tertio adeps & pinguedo dũ sunt viuẽtia sunt calidiora ipsis mortuis, sed dum mortua sunt & a regimine aiæ derelicta sunt calida. igitur &c. cõsequentia vr̃ nota. & patet maior cum oẽ moriens infrigidetur. & arguitur minor, quia adeps interius assumpta vel exterius iuncta calefacit & resoluit & cõfert doloribus causatis ex materia frigida. igit̃ &c. Quarto. circa membra satis intensæ caliditatis generatur & conseruatur adeps & pinguedo. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum similiter. generatur enim pinguedo iuxta cor, quod est membrum satis calidum. Similiter adeps multiplicatur circa cor & circa renes, quod non videtur esse possibile si forent partes frigidæ.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

Respondendo ad istam quæstionem. Primo præmittenda sunt quædam proposito necessaria. Secundo soluet̃ quæsitum. Quantum ad primum præmittendum est primo ꝙ per pinguedinem in proposito intelligere debemus illud quod vulgariter dicitur lardo. Per adipem vero illud quod cõiter dr̃ axungia. Differunt autẽ hęc duo abinuicem & cõueniunt inter se. Conueniunt primo in materia, quia vtrũq; eorum generatur ex materia vnctuosa siue ex parte sanguinis vnctuosa similiter conueniunt in agente. vtrũq;.n. generatur a frigido congelante siue condensante huiusmodi sanguinem vnctuosum. Secundo differunt, quia fortior est partium cõmixt' o in adipe ꝗ̃ in pinguedine. vnde complexio adipis respectu complexionis pĩguedinis potest dici cõplexio fortis, & econtra debilis. propter quod licet agens ut ignis possit facilius dissoluere adipem ꝗ̃ pinguedinem, nõ tamen æque bene sufficit partes adipis abinuicem separare sicut partes pinguedinis, quẽadmodum etiam de oleo dicemus, vt Auic. ponit. 2. cano. Differunt tertio ratione situs eo ꝙ pinguedo magis multiplicatur circa partes carnosas, adeps vero circa partes panniculares. Ex quo potest ꝓbabiliter concludi ꝙ a fortiori frigido generatur & condensatur adeps ꝗ̃ pinguedo. cum sit maior frigiditas circa partes panniculosas ꝗ̃ carnosas cæteris paribus. Ex quibus omnibus concludi possunt causæ adipis & pinguedinis. Causa enim materialis est pars sanguinis vnctuosa. Formalis vero est anima nutritiua penes ponentes has fore partes nostri corporis animatas penes vero tenentes oppositum causa formalis est forma huius determinati mixti. Efficiẽs vero remota siue mediata est calidum partem sanguinis vnctuosam eleuans & separans ab alijs. Propinqua vero & immediata est frigidum hanc partem condensans. Finalis uero uariatur secundum uarietatem membrorum in quibus sunt. quãdoq; est repletio uacuitatis inter aliqua membra. quandoq; caloris reuerberatio ut uidebitur infra capitulo de membris. ideo &c. Quantum ad secundũ sit prima conclusio. Q. pinguedinis & adipis est materia calida. probatur, quia talis est pars sanguinis unctuosa. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter. Secunda cõclusio. Materia ex qua generatur pinguedo est minus calida quàm materia ex qua generatur adeps, probatur, quia materiæ pinguedinis plures sunt partes aquosæ permixtæ quàm materiæ adipis. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet experimento. cum adeps melius & facilius inflammetur, ita ut oleo assimiletur. ideo &c. Tertia conclusio est. Q. tam adeps ꝗ̃ pinguedo sint frigidæ complexionis in comparatione ad cutim. patet: quia quãtũcũq; horum materia sit calida, immediate tamen fit a frigido cõgelante. ideo &c. patet consequentia. & assumptum similiter, cum tam adeps ꝗ̃ pinguedo liquefiant a calido. quæcunq; autem humida congelantur a frigido dissoluuntur a calido & econtra ut metalla. Quarta conclusio est hæc. Q. licet materia generationis adipis sit calidior materia pĩguedinis, frigidior est tamẽ adeps ꝗ̃ pinguedo. Prima pars huius conclusionis est posita superius. Et secunda patet primo per Auicen. in littera & arguitur signo. quia densioris & solidioris substantiæ apparet adeps ꝗ̃ pinguedo. igitur adeps recipit congelationem fortiorẽ. & per cõsequens &c. patet consequentia & assumptum experimur. Item quia circa membra panniculosa maxime multiplicatur adeps: quæ membra panniculosa sunt frigidiora ꝗ̃ carnosa membra circa quæ multipl catur pinguedo. igitur &c. Istas omnes conclusiones consueuerunt antiqui ponere sub his uerbis. Prima. Adeps et pinguedo sunt calida materialiter: licet sint frigida formaliter. Secunda licet pinguedo sit materialiter frigidior adipe, formalit̃ tamẽ frigidior est adeps ꝗ̃ pinguedo. Et intelligunt has quatuor conclusiones superius positas. Sed circa dicta quædam concurrunt dubia. Dubia.

Primum. Adeps & pinguedo assumptæ in cibo uel medicina sunt calefacientes, ideo non uidetur quòd rationabiliter debeant poni frigidæ. consequentia uidetur nota, & colligitur assumptum secundo cañ. capitulo de adipe. & ab Isaac in diætis uniuersalibus in pluribus capitulo. Secundum dubium est, quia adeps posita in stomacho uel super stomacho animalis liquefit subtiliatur & in uaporem conuertitur existens tamen interius circa membra ualde calidiora ꝗ̃ sit stomachus in eius grossitie conseruatur ubi uideretur ipsam fortius dissolui debere ut circa cor. Tertium dubium, cum in qualibet parte corporis adhuc cordi propinqua sit caliditas ualde intensa, quomodo potest unctuosum ibi congelari a frigido & in adipem conuerti cum sit iuxta cor. Ad hæc omnia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ non repugnat idem prout est pars nostri corporis esse complexionis aliqualis, qualis non est occurrens corpori nostro, ut cibus uel medicina. uerbi gratia. cor prout est uiuens uel pars nostri corporis uiuentis est complexionis ualde calidæ. quod tamen inter cibaria ponitur complexionis melancholicę. Et sic in proposito quantũcunq; ponatur pinguedo &c. inter partes nostri corporis frigida in comparatione ad cutim, ipsa tñ occurrens corpori nr̃o ut cibus uel medicina põt corpus calefacere & in latitudine calidorum reponi. Et tota causa est: quia secundum aliã cõplexionem operatur prout est pars uiuentis, & secundum aliã cum sumitur ut medicina. Primo.n. mõ operatur per cõplõnẽ quę quã respectu cutis ipsa est frigida. Cũ uero occurrit ut medicina operatur per cõplexionem eius uirtualẽ. Et nõ repu-

Pingue-do quid et adeps

Adipis et pigue dis cãæ.

gnat aliquid fore formaliter vel actualiter frigidum, quod tñ est virtualiter calidum, vt patet de vino & multis alijs.

Et si arguitur contra hanc respōsionem: quia ita habet cōplexionem hanc virtualiter calidam dum est pars viuentis sicut quando non est pars viuentis. igitur qua ratione calefacit vna vice & reliqua. Item quæritur quæ complexio virtualis est illa. Dicitur ad primum concedendo assumptum ꝙ habet illam complexionem virtualem, illa tamen complexio virtualis non qualitercunqꝫ est caliditatis productiua nisi adipe taliter subtiliata & ad actum reducta de quo videbitur alias. Ad secundum dicitur ꝙ illa est qualitas secunda ita naturaliter productiua caliditatis sicut lumen, quāuis non sit formaliter caliditas nec frigiditas: sed de hoc magis videbitur infra. Ad secundum dubium dicunt quidam tenendo ꝙ adeps & pinguedo sint partes animatæ, ꝙ anima adipis & pinguedinis resistit, ne partes in adipe moueantur ad gradum caloris intensum, & hoc mediante complexione adipis & pinguedinis ut se in sua naturali dispositione conseruent. cum vero corpori nostro applicatur adeps aut pinguedo tanquam medicina vel cibus iā corrupta est anima in eis. ideo partes calidæ aereæ igneę in ipsis existentes iam se reducunt ad gradum caloris intensiorem vel mouent & potentes sunt corpus calefacere. Si autē teneatur ꝙ pinguedo & adeps non sint partes animatę, sed habeant solum formam mixti inanimati, dicuntur similiter ꝙ licet pinguedo & adeps existens in viuente non sit in se habens animam formaliter, ab anima tamen siue a virtute regulatur & resistit suæ inflammationi & liquefactioni nisi causa consumens fuerit nimis potens, sicut in hectica & marasmo. Sed hæc responsio multas patitur instantias.

Prima, quia quantūcunqꝫ virtus regulare habeat &c. non tamen aufert quin in adipe a corde vel spiritu inducatur intensior gradus caloris. sed huiusmodi gradus videtur sufficiens ad liquefaciendum adipem. igitur &c. cōsequentia videtur nota. Item minor gradus caloris q̄ꝫ sit inductus in adipe a corde sufficit ipsum subtiliare & in vaporem cōuertere, igitur gradus caloris in adipe a corde positus potēs erit ad hoc faciendum. consequentia videtur nota & assumptū probatur, quia calor stomachi sufficit hoc facere cum tamē videatur multo remissior. Ad primum dicitur ꝙ per resistentiam iam dictam prohibetur vt inducatur ita intēsus gradus ꝙ sufficiat ipsas liquefacere, licet intra latitudinem alteretur adeps. Nec negandū est quin cæteris paribus inæquali tempore fiat maior resol̄o adipis in partibus cordi vicinis q̄ꝫ in alijs Ad ipsam etiam conseruandam & gn̄andā satis adiuuat aer frigidus ad cor perueniens & frigiditas capsulæ. Ad secundum negat̄ an̄s & dr̄ ꝙ in adipe pro cibo vel medicina in stomacho assumpta a stomacho maior gradus caloris ꝑducitur q̄ꝫ a corde in adipe viuente. & ꝑ cām iam dictam patet ꝙ non ꝑcedit argumentum. Ad tertiū dubium tacta est sol̄o ꝑ parte. dicitur. n. ꝙ ad illius congelationem satis adiuuat frigiditas capsulæ, quæ est frigida respectu cutis et etiam frigiditas aeris inspirati. Vel dicitur ꝙ non quælibet pars existens prope cor est calidior cute, imo aliqua est frigidior, licet quælibet talis sit respectu cutis minus frigida q̄ꝫ foret si esset distantior a corde. Circa istam materiam essent multa speculanda. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum potest dici probabiliter adipem & pinguedinem esse potentialiter calida. & hoc in potentia passiua, sicut oē vnctuosum sed hoc non repugnat dictis in q̄one. Ad secundum dicitur negando consequētiam, licet. n. materia sit calida agens tamen immediatum est frigidum. Ad tertium dicitur ꝙ adeps & pinguedo dum sunt viuentia sunt formaliter calidiora q̄ꝫ ipsis mortuis. non tamen virtualiter. vt satis dictum est. Ad quartum dr̄ negando consequentiam sicut satis patet ex dictis.

Calidū dupl̄r. Adeps & pīguedo considerātur dupl̄r.

Quæstio, xxv.

VIGESIMO QVINTO Quæritur. Vtrum cuiuslibet mēbri cōpl̄o naturalis similetur ei ex quo nutritur. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo, quia tunc sequeret̄ ꝙ omnia membra nostri corporis forent sibijnuicē in cōplexione similia. cōsequens est falsum, vt patet. & arguitur consequentia, quia si quæstio esset vera, tunc cum quodlibet membrum nutriatur sanguine cuiuslibet membri, cōplexio naturalis est similis complexioni sanguinis naturali: sed quæcunqꝫ in complexione similantur vni tertio inter se sunt similia. Secundo. si quæstio esset vera sequeretur ꝙ pulmo foret naturaliter complexionis calidæ & siccæ. consequens est falsum, & videtur contra Aui. in littera &c. arguitur cōsequentia, quia sanguis ex quo nutritur pulmo est complexionis siccæ: cum sit multum admixtus cholerę, vt ponitur in littera. ideo &c. Tertio. sequitur ꝙ quodlibet membrum nostri corporis esset complexionis temperatæ: consequens est falsum. et arguitur consequentia, quia ex nutrimēto temperato potest nutriri quodlibet membrum nostri corporis, sed quodlibet tale secundum naturalem eius complexionem similatur ei ex quo nutrit̄. ideo &c. Quarto. possibile est nutrimentum esse contrarium complexioni naturali membri quod nutritur ex eo. igitur &c. nota est cōsequentia & assumptum patet, quia potest sanguis esse frigidus cuiuslibet membri complexione naturali existente calida. igitur &c. Quinto. aliquod est membrum nostri corporis, cuius naturalis complexio non seruatur nisi per contraria. igit̄ &c. patet consequentia & assumptum quia cordis naturalis complexio non seruatur nisi a prohibentibus eius incendium & distemperamentum ad cal̄m. talia vero sunt frigida. ideo &c. Sexto nutrimentū assimilat̄ mēbro & non econtra. ergo q̄ō falsa, patet consequentia & assumptum habet̄. 3. de virtutibus naturalibus a Gal̄.

In oppositum est Auicen. in littera.

In ista quæstione primo præmittēda sunt notabilia quędam & distinctiones. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quæsito. Quantum ad primum sciendum ꝙ per complexionem naturalem membri intelligere debemus complexionem conuenientem siue debitam membro pro suis operationibus exercendis. Econtra vero per accidentalem quæ non est debita vel requisita pro suis operationibus ꝑducendis siue cum illa remaneat membrum intra latitudinem sanitatis siue non. Exemplum primi. sicut est cōpl̄o hepatis per quā gn̄at humores conuenientes ꝓ nutricatione. Exēplū secundi. sicut est cōpl̄o reperta in pulmone in eo posita ab humiditatibus & vaporibus phlegmatibus & catarrhis ad pulmonē peruenientibus, licet. n. in pulmone quantum est de se non esset hm̄oi humiditas accn̄talis ab his vaporibus &c. adhuc pulmo esset sibi sanus et cōuenient̄ suas exerceret op̄ōnes, iō cōuenient̄ dr̄ hæc cōpl̄o accn̄talis. Secūdo sciendū est ꝙ duplex est nutrimentū. Qđdā op̄ans a mā tm̄ respcū eius, respcū cuius dr̄ nutrimētū. Qđdā op̄rās a mā & a q̄litate sil̄. Exēplū primi. sicut sanguis t̄patus. Exēplū scđi. sicut sanguis gn̄atus ex lactucis q nō solū op̄atur, q̄a in corpus trāsmutet̄, sed etiā refrigerādo corpus aliq̄l̄r alterat. Et dixi notant̄ respcū eius respcū cuius dr̄ nutrimētū vel ē, q̄a idē nutrimentū, qđ respcū vnius dr̄ nutrimētū et respcū vnius mēbri diceret̄ op̄ari solū a mā aliqđ aliđ mēbrū notab l̄r alteraret, & trāsmutaret, vt īfra cap. illo. de eo qđ comedit̄ etc. patebit. Tertio sciēdū ꝙ adhuc dupl̄x ē cuiuslibet mēbri nutrimētū. qđdā ꝓpriū & qđdā cōe. Exēplū de cōi vt massa sanguinea dr̄ nutrimētū cōe oīum mēbroꝝ, eo ꝙ ex ea apta sūt oīa mēbra nutriri. In totali. n. massa ista re͠pibilis est ꝑs sanguis cuilibet mēbro ꝓportionalis: exēplū de ꝓprio sicut nutrimētū sic cōueniēs ossi ꝙ nō alteri mēbro dr̄ nutrimētū ꝓpriū ossis. Quarto sciēdū ꝙ adhuc cuiuslibet mēbri nutrimentū ꝓpriū est duplex. Quoddam appropriatū siue ꝓpinquū iā dispositū dispōnibus mēbri et ꝓpinquū subæ mēbri: vt humiditates secundæ. Quoddā est mediatū siue remotū: sicut sanguis ꝓportionatus ossi dr̄ nutrimentum ossis ꝓprium. In ꝓposito maxime est sermo de nutrimento ꝓprio secundo modo dicto. sic. n. exēplificat Auic. in littera de sanguine nutriente pulmonem. manifestum. n. est ꝙ nutrimētum ꝓprium primo mō dcm̄ est sile

Cōpl̄o mēbri duplex & quid.

Nutrimentū duplex.

Mēbri nutrimētū ꝓpriū duplex.

membro

Cōplō mēbri sīlari nutri mento duplex.

membro & econuerso, vt patet ex qd nois nutrimenti pro prij taliter accepti. Quinto principaliter sciendū φ cōplōnem mēbri similari ei ex quo nutrit possumus dupl'r imaginari. Primo formalit̃ vtrūq; ipsorum ad idē medium generis .s. cutim cōparando. Secundo corrn̄denter, vt sit sensus φ quale est mēbrum in gn̄e membrorum respectu cutis tale est nutrimentum mēbro ꝑportionatum in gn̄e nutrimentorum, respectu .s. nutrimenti conuenientis medio gn̄is. Imaginandum est .n. φ sanguis est massa cōis nutrimentalis omniū membrorum h̄ns in se difformitatē corrn̄dentem d ffornitati membrorum nr̄i corporis, vt quantā habet difformitatē os & caro tantā habet pars sanguinis ꝑportionata ossi a parte sanguinis ꝑportionata carni, & sic de alijs. Et ideo sicut se habet os inter mēbra nr̄i corporis quo ad cōplōnē eius naturalem, ita nutrimentū ꝑportionatū ossi se habet ad nutrimentum alijs mēbris ꝑportionatum. Sexto sciendum φ similitudo vel ꝑportionalitas nutrimēti ad membrū qn̄q; ꝑuenit ex parte qualitatū manifestarum vt similitudo sanguinis grossi melācholici ad os. Qn̄q; autem ꝑuenit ex parte qualitatis vel dispōnis occultæ, sicut est hepar conseruatiuū hepatis & sibi conforme, & stomachus stomachi: & pulmo pulmonis & gn̄aliter quodlibet mēbrum humanū eiusdē speciei cum illo, sicut colligi pōt quinto colliget. & decima tertij de pulmone vulpis asmatico conferente. & decimasexta. 3. cap. de colica de intestinis lupi conferentibus in colicis. & decimaquarta tertij de hepate lupi conferente hepati humano, & sic de alijs. Ad ꝑpositum est hic sermo de similitudine primo mō dicta & non secundo mō dicta. Vlterius præmittendū est cuiuslibet mēbri conseruationē maxime fieri per nutrimētū: sed de hoc magis infra videbit. quare &c. Quantum ad secundū articulū sint istę cōclōnes.

Auerro. Asmatici cura est pulmo vulpis & aliorū ssīla.

Prima cōclō. Non cuiuslibet mēbri naturalis cōplexio similatur ei ex quo nutritur tanq̃ ex nutrimento cōi. patet per vnū argumentū adductū añ oppositum. Secunda cōclō. Non cuiuslibet mēbri naturalis cōplexio similat̃ nutrimento operanti a qualitate ex quo illud mēbrū nutrit. patet sir', quia tale potest esse calidum mēbro exn̄te frigido, & econuerso sicut satis est notum. Tertia conclusio. Non cuiuslibet membri naturalis complexio similat̃ complexioni nutrimenti eius ꝑprij formaliter vtrūq; illorum cōparando ad cutim siue ad medium generis. patet. alterius enim complexionis est os comparatum cuti, & alterius sanguis ex quo nutritur &c. Quarta conclusio. Pro mente Aui. est hæc. Cuiuslibet membri nostri corporis complexio naturalis correspondenter similatur nutrimento eius proprio mediato a materia tantum operanti, quæ conclusio debet sic intelligi. qualēcunq; gradum vel situm obtinet mēbri naturalis complexio in genere membrorum siue in latitudine mēbrorum talem obtinet nutrimentū in latitudine nutrimentorum. patet, quia quodlibet mēbrū in sua cōplexione conseruat̃ nutrimento sibi ꝑportionato, & per consequens assimilatur nutrimento ꝑprio, sed nō aliter nisi mō iam dicto, vt patet discurrendo per alios modos siı̄itudis. igit &c. patet consequentia cum añte. Itē os vt in naturali sua cōplōne conseruet̃ debite oportet nutrimentū ossis conuerti in partē ꝑportionalē vel siı̄em parti resolutæ ab osse. sed ad hoc melius ꝑportionalis est sanguis grossus in gn̄e sanguis melici, sicut in gn̄e mēbrorum. igit &c. patet consequentia cū añte.

Ad argumenta principalia rn̄det̃. Ad primū satis patet ex qōne. ꝑbat. n. non similari cuiuslibet mēbri cōplōnem naturalē nutrimento cōi: quod in qōne cōcessum vt patet. Ad secundū dr̄ φ Aui. ꝑbat φ licet sanguis ex quo nutrit pulmo sit multū admixtus choleræ, ille tū est ad modū humidus. Sed tū de hoc plus habebit infra. Ad tertium dr̄ sicut de sanguine cōi dicebat̃. licet. n. non sīetur totali sanguini tēperato, similat̃ tū parti sibi ꝑportionali in sanguine tēperato. Ad quartū dr̄ φ tunc erit nutrimentum non a materia, sed a qualitate operans. Ad quintum dr̄ φ quātūcunq; nutrimentū cordis, immo & cuiuslibet membri sit membro aliquo modo contrarium, stat tū illud fore eidem simile correspondenter vt dictum est. Et ita proportionabiliter dicere possumus de aere. Vel dicitur φ per aerem non conseruatur cor vera & proprie dicta conseruatione, sed potius præseruatur per aerem, per nutrimentum tamen cōseruatur reponēdo in eo tale quale deperditum est. Sed de hoc infra melius videbitur.

Conseruatio cordis per aerē.

Quæstio. xxvj.

VIGESIMOSEXTO Quæritur. vtrum qdl'ibet membrum secundum complexionem eius accn̄talem similetur ei quod ab eo superfluit. Arguitur multipliciter φ non. Primo, quia quod a pulmonis digestione superfluit est calidum & siccum, & tamen pulmo est accidentalit̃ humidus. igitur &c. patet consequentia, & assumptum ꝑ prima parte patet cum pulmo nutriatur sanguine cholerico vt vult Aui. in l'ra superfluitas debeat proportionari ei a quo deciditur, vt infra videbitur. ideo &c. Secundo possibile est quodlibet membrum nostri corporis secundum cōplexionem accidentalem similari ei ex quo nutritur. ergo pro tunc necessario non similabitur ei quod ab eo superfluit secundum complexionem accidentalem. patet consequētia, & assumptū. pol'e. n. est nutrimentū alterare quodlibet mē brum nr̄i corporis in eo qualitatē vel cōplexionem accn̄talem ꝑducendo vt lactuca. ideo &c. Tertio sic principaliter arguitur. superfluitas membri decidītura digōne mem bri. igitur per superfluitatē membri significare possumus super complexionem naturalem membri & non accidentalem. patet consequentia cum per superfluitatem decisam a digestione arguamus super bonitatem vel malitiam digestionis. & per consequens super perfectionem vel imperfectionem complexionis, quæ est instr̄m digestionis. & si sic videbitur superfluitatem &c. magis proportionari complexioni naturali q̃ complexioni accidentali membri. Quarto per vrinā significare possumus super digōnem hepatis & venarum, & per egōnē super digōnem stōi, & intestinorū, & per consequens super cōplōnē corrn̄dentē nālē. igit̃ &c. In oppositum est Auic. in littera.

In ista qōne primo videbitur de principali quæsito. Secundo videbitur an sanguis ex quo pulmo nutritur vel debeat dici sanguis cholericus. Quantum ad primum præmisso ex antecedenti quæstione quid per complexionem accidētalem intelligere debemus. Sciendum primo φ superfluitas est duplex. s. communis & propria. per superfluitatem communem intelligere debemus superfluitatem decisam a materia communi, vt feces a chylo, & vrinā a sanguine vel factam ab agente operante pro toto, sicut superfluitates dictæ prouenientes a calore stomachi vel hepatis operantium pro toto, vel quia producta ad finem communem vt sperma ad conseruationem speciei, vel quia ad membrum delegata est a toto sicut est superfluitas existens in pulmone ex catarrhis & vaporibus eleuatis a toto. Et sicut dicitur quatuor modis aliqua superfluitas communis ita quatuor modis oppositis dicitur propria. Primo quia decisa a materia propria vt superfluitas nutrimenti ossis. Secundo quia decisa ab agente non operante pro toto vt eadem ossis superfluitas. Tertio quia non ad finem communem. Quarto quia non membro delegata a toto, sed a determiuato membro. Et de omnibus his potest intelligi in quæstione. Secundo sciendum quòd duplex superfluitas potest in membris inueniri, vel per viam defluxus, vel per viam congestionis. Exempla satis patent. Tertio sciendum quòd vtroque istorum modorum dupliciter in membro potest superfluitas reperiri. Primo ipso existente in naturali sua dispositione. Secundo ipso existente in dispositione præter naturam. Exempla satis patent. Quarto sciendum quòd huiusmodi superfluitas vel ibi moram longam contrahit vel non. Exempla satis patent. Tunc sit prima conclusio. Possibile est membrum secundum complexionem eius accidentalem assimilari ei ex quo nutritur. hanc conclusionem probat vnum argumētum adductum ante oppositum, vt membra calida

Supflui tas duplex.

Supflui tatis utriusq; modus quadrupliciter.

Supflui tas in mēbris dupl'r.

naturaliter nutrita ex lactuca, quæ fiunt accñtaliter frigida, & ita secundum accñtalem cõplonem assimilant̃ ei ex quo nutriuntur. Nec est hoc contra Aui. in lr̃a nec contra determinata in præcedenti qõne. ibi. n. ex intentione Auic. dicebatur ꝙ cõplo naturalis membri similatur ei ex quo nutrit̃ tanquam nutrimento proprio vel sibi proportionato qualr̃ non est in casu conclusionis nunc positæ cum nutrimẽtum tale non sit proportionatum membris, quæ ex eo dicuntur nutriri, ideo &c. Secunda cõclo. Nõ cuiuslibet membri nostri corporis in sua naturali dispositione existentis accidẽtalis complexio assimilatur superfluitati ꝓpriæ illius membri. patet quia superfluitas talis magis proportionatur complexioni naturali illius membri. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Tertia cõclusio principalis. Adhuc non cuiuslibet membri nostri corporis naturaliter se hñtis et habentis superfluitatẽ cõem primo secundo uel tertio modo dictã accidentalis cõplexio assimliat̃ uel ꝓportionat̃ suę superfluitati communi primo secundo uel tertio mõ dictę. patet, quia hepate naturaliter se habente cõsimiliter stomacho urina & egestiones attestantur naturali complexioni hepatis & stomachi, ideo &c. Quarta conclusio. His membris non existentibus in sua naturali dispositione posse est superfluitates communes primo secundo uel tertio modo dictas proportionari uel similari complexionibus istoꝝ mẽbrorum accidentalibus. patet, quia urina existente cholerica super digestionem accidentaliter cholericam hepatis significamus & ipsa phlegmatica similiter, ideo &c. Et nullã illarum conclusionum uoluit Aui. in littera dum dixit mẽbrum secundum accidentalem complexionẽ assimilat̃ &c.

Quinto de mente Aui. est hæc. Superfluitas communis in membro existens per uiam defluxus & longam contrahẽs in membro moram similatur membro secundum complexionem membri accidentalem. Patet. Primo discurrendo de pulmone & cerebro. Et arguitur ratione: quia talis communis superfluitas contrahens &c. necessario alterat membrum sua qualitate uel suis qualitatibus quæ non sunt necessariæ membro nec requisitæ ad suas operationes exercẽdas, igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter patet intuenti. Et hanc intellexit Aui. Quantum ad secũdum articulum est sciendum primo. Aliquem sanguinem esse cholericum potest intelligi dupliciter. Primo. n. sanguinem cholericum in genere intelligere possumus sanguinem calidum et siccum in cõparatione ad sanguinẽ tẽperatum. Secundo per sanguinẽ cholericum intelligere possumus sanguinem, cui multa admixta est cholera siue per talem choleræ admixtionem reddat̃ sanguis siccus vel non. Secũdo præmittendum ꝙ pulmo secundum complexionem eius naturalem est complexionis calidæ & humidæ, & hoc vr̃ de mente Auic. in littera. Tertio præmittendum ꝙ cuiuslibet membri complexio naturalis similatur ei, ex quo nutritur membrum ad intellectum datum in pręcedenti quęstione. Quarto præmittendum ꝙ non necessario ꝑ quãlibet admixtionẽ cholere redditur sanguis siccior temperato sanguine, hoc satis patet. Tunc sit prima conclusio. Sanguis ex quo nutrit̃ pulmo non est cholericus primo mõ. patet, qa non est calidus & siccus. igit̃ &c. patet consequẽtia et assumptũ ꝓbat̃, quia pulmo est naturaliter calidus & humidus, sed talis est sanguis ex quo nutritur pulmo in gñe sanguinis qualis est pulmo in gñe mẽbroꝝ. igit̃ &c. patet cõsequentia cũ añte. Secunda cõclo. Sequitur ꝙ licet multa chola admixta sanguini nutrienti pulmonẽ sit potens illum sanguinem calefacere, non tñ est potens ipsum multũ exiccare. Prima pars patet. Secunda similiter, quia alias ille sanguis esset siccus. Tertia cõclo sequitur. Sanguis nutriens pulmonem est sanguis cholericus capiendo cholericum secundo modo. patet quia huiusmodi sanguis est multæ choleræ admixtus, vt experientia docet, cũ sit subtilis fumosus rubeus rubedine clara, vt patet cum spuitur sanguis ex ruptura venæ in pulmone, & colligitur etiam hoc quarta particula aphor. quicunq; expuunt sanguinẽ spumosum. Itẽ cõcludi potest ex pulmonis leuitate & spongiositate &c. Ad argumenta principalia rñdet̃. Ad primũ satis patet ex dictis in secundo articulo quid rñdendum est. Silr̃ ad alia quid sit respondendum patet ex primo articulo, quare &c.

Sanguis cholicus duplr.

Quæstio. xxvij.

VIGESIMOSEPTIMO Quæritur. Vtrum membra in hoc ca. ab Aui. graduata in suis complexionibus graduentur taliter per cõplones eoꝝ innatas, vel influẽtes, vel innatas actuatas per influentes. Arguit̃ primo ꝙ per innatas solũ. Primo, quia capilli ponuntur inter cęteras partes complexionis maxime siccæ ꝑꝑ hoc ꝙ ex eis raro nutrit̃ aliquod aĩal sed hoc est graduare ipsos per suã innatã cõplonẽ tm̃. igit̃ &c. patet cõsequentia & assumptũ silr̃.

Et confirmat̃ idẽ secundo, os ponit̃ siccæ cõplonis ꝓpter eius duritiẽ. sed per nullã cõplonẽ influentẽ est os durũ. igitur &c. patet consequentia. & maior in lr̃a. & arguit̃ minor, quia ossi non influitur nisi spiritus aut sanguis quoꝝ quodlibet est corpus humidũ respectu cutis vt satis patet. igr̃ etc.

Confirmat̃. idẽ sic. hepar ponit̃ minus calm̃ sanguine ꝑꝑ ipsum esse sanguinem congelatũ, sed notũ est ꝙ hoc est ipsum graduare secundũ cõplonẽ innatã. igit̃ &c. patet consequentia cũ añte. Itẽ quarto graduare mẽbra vel partes alias nr̃i corporis est in varias qualitatũ mẽsuras & denoĩationes attribuere secundũ eoꝝ varietatẽ, sed per illã cõplonem maxime sunt membra in suis cõplonibus graduanda per quã maxime diuersificant̃ inter se, maxime autẽ diuersificant̃ inter se secundum eoꝝ cõplexiones innatas. igit̃ &c. consequentia prima satis patet & vltima, sed arguit̃ minor quia in complexione influente vñr fere oẽs partes nr̃i corporis esse siles cũ eadẽ vel valde similis sit influentia super toto cordis & alioꝝ principaliũ membroꝝ, vbi tñ cõplones innatę mẽbroꝝ & partiũ nr̃i corporis sunt sibi inuicem maxime contrariæ, ideo &c. Secundo ad principale arguitur ꝙ mẽbra & partes iam dictæ graduent̃ secundũ cõplones eoꝝ influentes. Primo venæ & arterię per cõplones eoꝝ innatas sunt frigidæ cõplonis, & tamen inter mẽbra calida graduant̃ ab Aui. igit̃ &c. patet consequentia et assumptum collr̃. Secundo quia ab Aui. ponitur sanguis calidior hepate ꝓpter continuitatẽ quã habet cum corde, sed per illam continuitatẽ non recipit innatã. sed præcise influentẽ cõplonẽ. igit̃ &c. consequentia nota & assumptũ silr̃ satis patet.

Graduare membrũ gd.

Tertio pulmo ꝑ accñtalem cõplonẽ eius ponit̃ humidior hepate, sed notũ est ꝙ accñtalis cõplo nõ est nisi influẽs. igitur &c. patet cõseq̃ntia. & totũ assumptũ collr̃ in lr̃a. Tertio ad principale arguit̃ ꝙ per cõplonem innatã actuatam per influentẽ. Primo quia cutis volæ ponit̃ cõplonis tẽperatissimę. & non per innatã cum sit cutis neruosa, nec per influentẽ tm̃: vt satis patet. ergo ponenda est talis per complexionem innatã actuatã per influentẽ. consequentia patet & assumptũ silr̃ intelligenti. Et confirmat̃ hoc auctoritate Aui. in lr̃a dũ inquit cutẽ esse mẽbrũ tẽperatũ, quia fere in ea æquantur caliditas venaꝝ & sanguis & neruoꝝ frigiditas, põt autẽ hoc totũ aggregatũ cõstituere cõplonẽ innatã actuatã per influentem. Tertio per illã cõplonẽ graduãda sunt mẽbra nr̃i corporis per quã suas prĩcipalr̃ perficiũt operationes ad quas sunt finaliter a natura ordinata & reperta, sed hoc in oĩbus aut ĩ pluribus partibus nr̃i corporis est per cõplonẽ innatã actuatã per influentẽ. igit̃ &c. patet consequentia, & minor silr̃ discurrẽdo per partes nr̃i corporis, & patet maior, quia mẽbra nõ graduant̃ ab auctoribus in suis cõplonibus nisi vt ipsis cognitis sciamus naturales cõplones eoꝝ conseruare, & præternaturales abijcere, naturales autem cõplones conseruande vñr innatæ actuatę per influentem. ergo &c. patet consequentia cum añte.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

Respondendo ad hanc quæstionem primo præmittent̃ quædam terminorum distinctiones & notabilia. Secundo ponentur conclusiones de quæsito. Quantum ad primũ. Sciendum est primo ꝙ per complexionem innatã duo intelligere possumus. Primo enim complexionem membro vel

Cõplo innata duplr.

vel corpori naturalem exñtem siue proportionatam ꝓ suis operationibus & sic distinguitur complexio innata contra complexionem accidentalem vel præter naturam: et nō cō tra influentem: immo taliter capiēdo complexionem innatam aliqua complexio influens est naturalis vel proportionata membro pro suis operationibus exercendis. Secundo per complexionem innatam intelligere possumus complexionem in complexionato consurgentem merito suorū miscibilium, sicut exempli gratia est complexio in neruo resultans merito humorum ex quibus generat̃ neruus in quo dominantibus partibus frigidis resultat complexio nerui frigida & calidis calida. similiter complexio in musculo resultās merito complexionis carnis & nerui & ligamentorū ingredientium complexionem musculi dicitur innata musculo, & sic de alijs. Et taliter capiendo complexionem innatam distinguitur innata cōtra influentem. Complexio enim influens non consurgit in membro merito suorum miscibiliū sed aliunde sibi influitur sicut satis patet de complexione data musculo a corde vel cerebro per spiritus animales vel vitales a corde & cerebro ad musculum transmissos. Secūdo sciendum ꝙ per complexionem innatam actuatam per influentem intelligere possumus iuxta communem modū loquēdi auctorum totum aggregatum ex complexione innata & influente per quam innata iam dicta perficitur et iuuatur: vt sit conueniens instrumentum partiale operationū ad quas mēbrū finalit̃ ordinat̃. Exēpli grã. musculus finalr̃ ordinat̃ a nã ad motū voluntariū per eius cōplonē innatam solū non posset esse conueniens instr̃m. requiritur igit̃ in ipso musculo præter complexionem in ipso merito componē tium ipsum insurgentem complexio influens cordis & cerebri ex qua similiter cum complexione præexistēte in musculo siue fuerit præexistēs tempore vel natura resultat una totalis complexio qua redditur musculus instrumentū conueniens motus voluntarij. Ex quo patet hanc complexionem influentem actuare innatam, quia perficere talit̃ ipam vt simul cum influente fiat partiale instrumentum operationum iam dictarum. Ex his omnibus patere potest intellectus distinctionis communiter ab auctoribus positæ. s. ꝙ complexionum, quædam est innata, quędam influens, quædam innata actuata per influentem. Patet scd̄o quid est complexionem innatam actuari per influentem. Tertio principaliter sciendum ꝙ per graduationem membroꝝ nostri corporis in suis complexionibus non aliud intelligere debemus in proposito nisi attributionem determinatæ mensuræ complexionis membris, puta temperatæ vel tantum a temperata recedentis. Et hoc per temperatam intelligendo in proposito complexionem medio generis attributam. s. cuti. Et ex hoc patet quid sit graduare mēbra aut partes nostri corporis per complexionem innatam aut influentem. Quarto principaliter sciendum est ꝙ in partibus nostri corporis quatuor possumus imaginari mensuras complexionales distinctas. Sicut exempli gratia in musculo. Primo quidem imaginamur complexionem in eo innatam tantum de qua iam dictum est: & hanc etiam imaginamur in quolibet simplicium componentium organicum. Secundo imaginamur innatam actuatam per influentē in quolibet simplicium existētem pro operatione propria cuilibet illorum vt consimilium consimile est debitum, sicut est cōplexio debita carni musculi pro sua nutricatione. Tertio imaginamur mensuram complexionalem organico attributam per quam perficit organicum operationes organici, vt organicum est, sicut musculus pro operatione sensus & motus, per nullam enim complexionum iam dictarum videtur musculus conueniens instrumentum sensus & motus, patet enim plures perfici operationes consimilium cōponentia organicum, organici tamen operatione ut organicum est impedita similiter in musculo aliquanta reperitur spirituum vitalium & animalium quantitas pro operatione sensus & motus quanta non requireretur in eodem si non forent sensus & motus voluntarij. igitur &c. Quarto vero imaginamur mensuram complexionalem in membro secundum maiorem vel minorem distantiam eius a fonte caloris siue cordis, notum est enim ꝙ cæteris paribus membrum quod est cordi propinquius est calidius q̄ simile mēbrum a corde remotius eodem, siue organicum fuerit siue consimile, vt neruus vel adeps alicuius membri vt satis patet. Et ꝙ hæc mēsura complexionis in membro vel parte nostri corporis reperta differat a complexionibus mensuris alijs prius dictis patet ex multis. Primo quia membrū vel pars nostri corporis existens secundum alias mensuras frigidum respectu cutis potest secundum hanc quartā mensuram sibi attributam esse calidum respectu cutis, & situari in latitudine proportionata sibi opposita, vt neruus cordis calidior est q̄ sit cutis volæ temperatæ quantūcunq̈ secundum alias mēsuras cōplexionales prius dictas respectu cutis esset frigidus ex quo patet ꝙ licet neruus secundū cōplexionem quæ sibi debetur vt neruus est sit mēbrum frigidum, secundum tamen complexionem conuenientem ut taliter vel tantum propinquus est cordi potest esse mēbrū carne calidius. Secundo videtur secundum quosdam differre hæc complexio iam dicta ab influente cum qua tamē videtur maiorem habere conuenientiam, vt ponit Gentilis, quia influens communicatur magis membro per spiritum transmissum per arterias &c. hæc autem magis mediantibus fumis & vaporibus a corde & membris propinquis ꝓuenientibus, licet non sit negandum ꝙ mediantibus spiritibus cōmunicetur, sed magis mediantibus vaporibus q̄ iā dictæ: immo per simplicem alterationem deducto spiritu transmisso imaginandum est a corde, aliquantam mensuram caloris membris tribui propinquis. Tertio secundum Gentilem differt hic modus complexionis &c. quia hic magis fundatus est in vaporibus q̄ in membro. Econtra vero est de mō complexionis innatæ actuatæ per influentem. Et similiter de influente. Additur adhuc alia differētia, quia tres primæ mensuræ complexionales sunt necessariæ membro: vt per illas suas exerceat operationes. hæc autem quarta nō, sed qualiter hoc veritatem habeat infra patebit. Ad propositum secundum vnaquaq̈ mensuram iam dictarū possumus imaginari graduari partes nostri corporis in suis complexionibus. Quinto principaliter præmittendum est ꝙ multiplex potest esse inuestigatio vel modus inuestigandi complexiones membri. Primo per tactum qualiter membra & partes extrinsecæ nostri corporis maxime graduantur. Secundo ratiocinio siue ratione, sicut dicimus neruum frigidum eo quòd debet esse instrumentum motus ne inflammetur ex motu, & tamen notum est ꝙ si tactus talem neruum tetigisset neruum cordis non posuisset frigidum. Tertio antiquorum testimonio dimittendo rationem & experimentum. Quarto ex consideratione complexionis innatæ: vt puta consideratione complexionis in membro resultantis merito miscibilium ingredientium compositionem membri. Ad propositum ut patebit omnes uel plures istorum modorum graduandi membra tetigit Auicen. in littera quod notanter fecit vt nobis innotescerent omnes modi graduandi membra nostri corporis.

Sexto principaliter præmittendum ꝙ in isto capitulo nō graduantur membra vel partes nostri corporis nisi pro quanto existentia actualiter sunt in corpore humano, hoc satis patet ex dictis: quia non graduantur membra uel partes iam dictæ nisi ut sciatur eorum complexio naturalis in sua naturali dispositione, & debite sciamus partes nostri corporis conseruare & permutare eas ad illam cum fuerint ab eadem lapsæ, ideo &c. Præmittendum est ulterius ꝙ membra nostri corporis diuersarum specierum maiorem abinuicem habent contrarietatem per complexionē eorum innatam q̄ per eorum influentē hoc satis notū est intuenti & discurrenti per singula membra nostri corporis diuersarum specierum. Et dixit notanter de membris diuersarum specierum. Eiusdem. n. speciei mēbra adinuicē maiorē habent drĩam per cōplonem influentē q̄ per innatā. Notū

Cōplo triplex. Actuari cōplonē innatā p influētē quid.

Cōplo nalis mē sura qua druplex.

Cōplo nis mē bri iue stigatio q̄drupl'x

est.n.ꝙ neruus exñs ꝓpe cor diuersificatur multum a com
plexione nerui pedis quod non est per innatã, quia merito
miscibilium suoꝝ sunt eiusdem cõplonis, sed non per influẽ
tem, vt patet ex dictis. Quantum ad secundũ sit prima
cõclo. Non quæcunq; membra in gradibus suaꝝ cõplonũ
sunt distincta taliter abinuicẽ per cõplones eoꝝ innatas di
stinguũtur. patet ex dictis. neruus.n. cordis alterius gradus
cõplonis est q̄ neruus pedis qđ non est per cõplonẽ inna-
tam: ideo &c. Secunda cõclo est hæc. Euidentius mẽbra
vel partes nr̃i corporis distinctaꝝ spẽꝝ abinuicẽ in gradi-
bus suaꝝ cõplonum per innatã cõplonem distinguunt̃ q̄
per influentẽ. patet, quia euidentius apparet gradus cõplo-
nis distõ consurgens merito illoꝝ miscibiliũ, iõ &c. Ex
ista conclusione sequit̃ primo ꝙ qualitercunq; distinguunt̃
aliqua membra nr̃i corporis per complexionẽ eoꝝ innatã,
taliter eadẽ distinguuntur abinuicem per influentem stante
vtrobiq; in fluxu consimili, patet hoc corrolarium de se.

Secundo sequitur ꝙ non qualiter se hñt adinuicem aliqua
membra distincta specie per eoꝝ complexiones innatas ta
liter se habẽt per innatas actuatas per influentes. patet, licet
enim cor per complexionem innatam tm̃ nõ sit calidius he
pate: multo tñ est eodem calidius secundum cõplonem in-
fluentem innatã & actuatã per influentẽ &c. Similiter licet
caro per complexionem eius innatã sit multo calidior ner-
uo, neruus tñ cordis per cõplexionem influentem & innatã
actuatam &c. est carne pedis multo calidior. Silr licet in cõ
plexione innata pauca sit dr̃ia arteriæ eius ad venã, in com
plexione tamen influente multum abinuicem gradualiter
distinguuntur siue diuersificantur. Tertia conclusio prin
cipaliter sequens est hæc. Partes & membra nr̃i corporis
in suis complexionibus siue organica siue simplicia fuerit,
qñq; graduãt per cõplonẽ innatã, qñq; per influentẽ, qñq;
per innatam actuatam per influentẽ hæc cõclo patet. He-
par.n. ponitur minus calm sanguine, quia est sanguis cõge-
latus, quod vr̃ esse per cõplonem innatã. silr ponitur mu-
sculus minus calidus carne simplici ꝑꝑ neruos & ligamen-
ta ingredientia cõpõnem musculi, ideo &c. patet cõsequen
tia. Et secũda pars cõclonis patet, quia cor ponitur calidius
hepate & cæteris membris propter spũm exñtem in ipso,
ideo sanguis ponit̃ calidus valde ꝓpter spm̃ quem recipit a
corde. Patet tertia cum cutis volæ ponat̃ temperatæ com-
plexionis, quia nõ patitur a mixto æqualiter, ideo &c. & q̄a
est index qualitatum tangibilium extraneaꝝ, quod non vi-
debitur esse nisi per complexionem innatam actuatam per
influentem. Ex his patet ꝙ ad sufficienter cõprehenden-
dum cõplones innatas mẽbrorum & etiã innatas actuatas
per influentes non sufficit sola cognitio tactualis, imo qñq;
requirit̃ discursus, & aliqñ experimentũ, & adhuc aliqñ sta
mus auctoritati illud testificanti, licet inter oẽs sensus huic
magis seruiat tactus. Secundo sequit̃ mẽbra in hoc cap̃.
graduata non solũ talr graduari per cõplones innatas &c.
sed aliqua per innatas & aliqua per influentes. Et ex hoc
patet rñsio ad quæsitũ principale: quia cũ hæc oĩa non sem-
per de eodẽ mẽbro sint possibilia haberi qñq; in graduãdo
aliquod mẽbrum ꝓcedimus vna via qñq; alia, vt patet in-
tuenti, & secundũ hoc cõuenit mẽbrum graduari qñq; per
cõplonem innatã, qñq; per influentẽ &c. quos modos oẽs
Dubia. tetigit Aui. in lr̃a. Sed circa dicta occurrunt dubia. Pri-
mum dubium. Vr̃ ꝙ nullum mẽbrum nr̃i corporis sit gra
duandũ nisi per cõplonem innatã actuatã per influentem.
Non.n. ꝓpter aliud mẽbra nr̃i corporis graduantur nisi vt
cognito gradu suæ cõplonis sciamus ipsa conseruare & ad
illud gradum perducere mẽbrum cũ ab illo lapsum fuerit:
vt suas operationes possit mẽbrum perficere. cõplo igit̃ gra
duata est illa per quã perficit mẽbrum operationes sibi de-
bitas: quæ est cõplo innata actuata per influentem &c. pa-
tet consequentia & assumptum similiter intelligenti. Se-
cundum dubium est. Non videtur ꝙ in membro organico
sit aliqua alia mensura complexionalis ꝓ operationibus or-
ganicis vt organicum est q̄ illa quæ debetur cõsimilibus,
immo ꝙ illa eadem cõclo præcise cum qua perficiũt consi
milia organici suas operationes & organicum illud resultãs
ex consimilibus, cuius tñ oppositum superius ponebatur. ꝓ
batur hæc propositio, quia membrum organicum est idẽ
quod eius consimilia simul sumpta cum totum sit suæ par-
tes igitur nihil subiectiue est in organico quod non sit subie
ctiue in consimilibus & per consequens per complexionẽ
exñtem in consimilibus perficit organicum membrũ suas
operationes. Et confirmatur, quia si aliqua complexiona
lis mensura requireretur pro operationibus organici ut or-
ganicum est quæ non requireretur pro operationibus consi
milium vt consimilia sunt sit illa mensura.a. & sit mensura
b. per quam perficiunt consimilia suas operationes, et sequi
tur ꝙ non repugnat.a. distemperari non distemperata.b.
mensura. Pono igitur ꝙ ita fiat ꝙ distemperetur.a. ita vt
operationes ab.a. prouenientes sensibiliter lædantur & pa-
tet distemperamentum.a. esse ægritudinem complexiona-
lem & non consimilis vt sequitur in casu. Etiam per distẽ-
peramentum.a. non læditur operatio alicuius cõsimilis. igi-
tur distemperamentum.a. est organici ægritudo: & per cõ-
sequẽs aliquis morbus complexionalis est organicus quod
non apparet rationabile. Et confirmatur idem quia sicut ꝓ
batum est huiusmodi complexio non est subiectiue nisi in
consimilibus componentibus organicum illud ita ꝙ pars
eius est in partiali consimili & tota in omnibus: vel igit̃ hu-
iusmodi complexio est tota in omnibus consimilibus natu-
raliter, vel præter naturam. Si dicitur secundum sequit̃ hãc
complexionem lædere operationes consimilium. Si dicitur
primum, sequitur per hãc perficere consimilia operationes
sibi debitas vt consimilia sunt, & per consequens non sunt
huiusmodi mensuræ cõplexionales abinuicẽ distinctæ &c.

Tertium dubium. Videtur ꝙ non sit ponenda alia & alia
mensura complexionalis membro siue consimili siue orga-
nico, secundum maiorem vel minorem propinquitatẽ eius
ad cor. Primo quia neruus in corde vel cordi multum pro-
pinquus existens foret continue communiter cum disposi-
tione præternaturali sibi quod non videtur rationale. & ar-
guitur consequentia, quia neruus est naturaliter frigidus re-
spectu cutis sensibiliter calidę, igitur neruus existens in cor-
de est sensibiliter a sua dispõne naturali remotus, & per cõ-
sequens &c. patet consequentia cum añte. Et confirmat̃ vt
prius, quia vel talis mensura complexionis est neruo iã di-
cto naturalis, vel præter naturam. Si primum cũ per quã-
libet complexionem membro naturalem perficiat mem-
brum operationes debitas sequitur ꝙ per hanc complexio-
nẽ perficit neruus suas operationes, cuius tamẽ oppositum
innuit Gentilis & alij hanc complexionem mensuram asse
rentes. Si dicitur secundum sequitur inconueniens superius
conclusum. s. neruum esse in dispositione sibi præternatura-
li. Et confirmatur idem tertio, quia duobus membris con-
trarijs non conuenit eadem complexionalis mensura, sed
neruus cordis & caro cordis sunt membra naturaliter con-
trariarum complexionum. igitur eis non conuenit eadem
mensura complexionalis sed præcise eadem videtur acqui
ri ex propinquitate ipsorum ad cor si ex propinquitate iam
dicta acquiritur aliqua complexionalis mensura, igitur etc.
tota deductio huius argumenti satis patet. Ad hæc om-
nia per ordinem respondetur. Ad primum conceden-
do quòd membra nostri corporis vtplurimum suas exer-
cent operationes per complexionem innatam actuatam
per influentem. Et dico notanter vtplurimum propter mẽ-
bra quæ ab auctoribus dicuntur habentia virtutem innatã
tantum quæ principalem eorum operationem exercẽt ma-
xime per ĩnatam complexionem eorum. Et dicitur ꝙ tam
complexio innata q̄ influens q̄ complexio innata actuata
per influentem indicat de sui conseruatione cum quælibet
illarum sit cõplo naturalis, iõ necesse est medico scire gra-
duare membra secũdum unãquãq; illarum complexionũ.
Conceditur tamen membra habentia uirtutem innatam
actuatam per influentẽ maxime esse graduanda in suis cõ-
plexionibus

plexionibus secundum eorum complexionem innatam actua tã per influentem. Negatur tamen consequentia illa cum infertur non esse graduanda membra in suis complexionibus per complexionem eorum innatam. Et si concluditur ex his saltē nulla membra fore graduanda per complexionem eorum accidentalem, cuius tamen oppositum videtur facere Aui. in litera dum graduat pulmonem per humiditatem accidentalem. Dicitur ꝙ hoc etiam oportuit Aui. facere cum a complexione accidentali membri etiam sumi possit indicatio de quantitate & qualitate approximandorum mēbrorum ad conseruandum eius naturalem dispositionem, ut satis patet intelligenti. ideo. &c. Ad secundum dubium dicitur primo a quibusdam ꝙ si sumatur complexio. proprie prout est qualitas resultans ex actione & passione qualitatū elementorum &c. sic nulla complexio est attribuenda organico, solum. n. illi proprie est complexio attribuenda, quod ē imediate resultans uel compositum ex elementis vel his quę elementis proportionātur vt humor, hoc autem est consimile & non organicum vt satis patet ideo &c. Si autem sumaē complexio pro toto aggregato ex pluribus complexionibus & partium similium componentium organicum vnū sic eēt organico attribuenda aliqua complexio quæ non esset complexio alicuius consimilium q̄uis omnium simul sumptorꝫ, & cum hac complexione totali perficit organicum operationes suas & nullum consimilium cum eadem perficit operationes suas. Et secundum hoc facile responderetur ad argumenta adducta in primo dubio, cuius solo secundum hāc viam non procedit secundum intellectum superius dictorū. Notum. n. videtur ꝙ cū Gentilis & alij auctores ponunt aliā mensuram complexionalem pro operationibus organici q̄ consimilium componentium organicum, non intelligunt ꝑ huiusmodi mensuram aggregatum ex complexionibus consimilium omnium componentium organicum illud. Iō videtur aliter respondendum ad dubium concedendo. s. ꝙ in membro organico nulla est mensura complexionalis ꝓ suis operationibus requisita alia complexione suorum consimilium. Et consimiliter conceditur ꝙ per illam complexionē perficiunt consimilia suas operatiōes per quam organicum vt organicum est. Verbi gratia. licet in musculo pro operationibus voluntarij motus exercēdis sit plus de spiritu q̄ nō præcise operationes consimilium essent exercendæ siue perficiēdæ tamen imaginandum est hunc spiritum & calorem in consimilibus ab huiusmodi spū positum effectiue concurrere ad operationes suorum consimilium vt consimilia sunt. Quia tamen hanc mensuram caloris & hunc spūm recipiūt consimilia secundum exigentiam organici cuius sunt partes, & non secundum absolutam exigētiam suarum primarum operationum, ideo hanc mensuram attribuūt organico. Verbi gratia. caro cordis ad perficiendas operationes sibi conuenientes vt caro absolute est non indiget tanta mensura caloris quanta in ea actualiter reperitur dum est pars cordis, & similiter neruus cordis. igitur mensuram illam caloris quę in carne cordis est vltra illam quæ sufficeret sibi ad exercendū operationes suas absolute secūdum ꝙ caro est attribuunt auctores cordi quia. s. non est in carne nisi pro q̄to est pars cordis. Consimiliter per omnia dicitur de neruo cordis, & vl'r de quocunq; consimili componente aliquod organicum. Et dicitur vlterius ꝙ totalis illa mensura caloris quæ est in carne cordis secundum cordis exigentiam est instrumentū carnis cordis pro suis operationibus sibi competentibus inq̄tū consimile tale est, quia talis organi pars ē. Et ita dicitur de caliditate existente in neruo cordis, & sic de alijs. Cum igitur dicitur hanc mensuram complexionalem esse principium operationis organici inq̄tum organicum per hoc non excludunt quin sit etiam operationum suorum consimilium principiū non absolute sed secundum ꝙ consimilia huiusmodi organi cum componentia. Et per hęc argumenta adducta pro secundo soluuntur. Ad primum conceditur vt deducit argumentum ꝙ in organico non est aliqua mensura caloris vl' complexionalis, quę non sit in consimilibus suis. Ad confirmationem dicitur ꝙ nulla est mensura requisita pro operationibus organici vt organicum est quæ non sit requisita ꝓ operationibus consimilium prout consimilia sunt huius organici partes. Conceditur tamen ꝙ aliqua est mensura requisita pro operationibus organici prout organicum est quæ non est requisita pro operationibus consimilium, put absolute sunt consimilia. cum remissiori. n. calore q̄ sit caliditas existens in carne cordis perficit caro suas operationes conuenientes sibi vt caro est. Et ex hoc vlterius patet ꝙ distemperamentum non est morbus organicus sed potius consimilium ut patet satis. Sed forte cōtra hoc arguitur. quia q̄ ratione distemperamentum q̄titatis attribuitur organico & non consimili eadem ratione distemperamentum in huiusmodi complexiōe requisita pro operationibus organici videtur esse organico attribuendum, sed primum attribuimus organico, vt satis patet. igitur &c. consequentia nota & minor arguitur, quia ægritudo in q̄titate non dicitur morbus organicus nisi quia tanta vel tanta q̄titas pro operationibus debita licet sit in cōsimilibus, non tamen est in eis nisi ad finem organici. igiť pari ratione hic morbus complexionalis debet dici organicus. licet. n. talis complexio sit ī consimilibus subiectiue, nō tamē est in eis nisi ad finem organici. Sed huic dicitur negando hanc similitudinem, tanta. n. vel tanta q̄titas non est ordinata aliquo modo ad operationes consimilis, quia nec inq̄tum absolute consimile, nec inq̄tum est consimile huius organici. patet enim ꝙ partes illius consimilis suas perficerent operationes sub minori q̄titate. Similiter q̄ticunq; caro manus augeretur q̄titate, dum tamen eadem permaneret compl'o æqualiter suas perficeret operationes inquantum caro, et adhuc inq̄tum caro manus nutriretur. n. vt conuenit carni manus & superfluitates expelleret &c. Sic autem non est in cōplexione consimilibus attributa ad finem organici. Si. n. caro cordis mutaretur ab eo quod est in corde sibi sano nullo modo perficeret suas operationes sibi conuenientes inq̄tum huiusmodi caro est talis organici pars, ideo huiusmodi distēperamentum attribui potest carni & non primum vt patet intuenti. Ex his patet responsio ad aliam confirmatiōem.

Ad tertium dubium dicitur negando illam consequentiam. s. ꝙ tunc neruus cordis &c. Et cum arguitur ꝙ quilibet neruus est frigidus &c. Dicitur hoc concedendo per complexionem eius innatam, non tamen necessario per influentem, dispositio. n. cum qua stare potest neruus sanus habet latitudinem satis magnam non præcise contentā in latitudine membrorum frigidorum. Ad confirmationem dicič cōcedēdo ꝙ per huiusmodi complexionem exercet neruus operationē suam. Et dicitur vlterius ꝙ ponētes hanc complexionē non esse principium non plus volunt nisi ꝙ huiusmodi compl'o non est requisita pro operationibus consimilis vt consimile talis speciei absolute, & hoc est verum. Q. si aliter hoc intelligant dictum eorum est absolute negandum. Ad alliā cōfirmationem dicitur ꝙ idem tā q̄ vl'e principium potest esse causa contrariorum conseruatiua, sicut medicina temperata & cibus temperatus, similiter eadem cælestis influentia quę est contrariorum conseruatiua. Vnde imaginandum est de membris nostri corporis adhuc eiusdem speciei sicut de hominibus habitantibus contraria climata. Sicut indi habent complexionem huamanam & habent complexionem talē vel talem secundum qualitatem climatis, cum qua tamē ꝑficiunt suas operationes, & ita sclaui, & adhuc regionem tēperatam hitantes. Ita neruus existens prope cor secundum propinquitatem hanc aliter complexionatus est q̄ neruus pedis. Istorum tamen vtrunq; per suam complexionē suas perficit operationes. igitur &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum cum suis confirmationibus satis patet responsio, conceditur. n. illa membra graduari ꝑ complexiones innatas eorum. Ad secundum consimiliter respondetur ꝙ membra de quibus idem arguitur graduanē per complexiones influentes. Ad tertium similiter respōdetur. Hic superius posset moueri quęstio utrum cor sit sicçę complexionis. Ad quam uidetur consimiliter rn̄dendū

Cōpl'o dupl'r.

Nerui cōpl'o.

ſicut ad quæſtionem qua quęritur. vtrum ſit cor calidius q̄d ſit in corpore noſtro poſt ſpiritum, ideo ꝑtranſeo. Item plures aliꝗ poſſēt q̄ones moueri litterales ſuper hoc capitulo. Iſta tñ q̄ſtio i. 2. techni i tractatu de diſcraſijs cordis declarata ē.

Queſtio. xxviij.

VIGESIMOOCTAVO Quæritur. Vtrũ eiuſdem corporis compl'o naturalis & ætatiua abinuicem diſtinguãtur. Arguitur multipliciter ꝙ ſic. Primo quia aliter de eis fruſtra Aui. & alij auctores cap'la facerent diſtincta. ſufficeret enim vnum eiſdem cap'm ſi ſunt idem realiter. Secũdo arguitur ſic. accidentali complexione permutata ꝑmanet complexio naturalis eadem. igitur &c. conſequentia tenet, quia quorũcunq; plurimum vno mutato vel variato nõ. variatur alterum. illa ſunt diſtincta. & aſſumptum patet. Phlegmatica enim complexio in ſor. permanet eadem in pueritia & iuuentute, & tamen permutatur vel variatur ętatiua vt ſatis patet. igitur &c. Tertio cum eadem complexione naturali poteſt corpus permanere continue a primo inſtanti ſuæ generationis vſq; ad inſtans mortis naturalis, ſed non poteſt permanere cum eadem complexione ætatiua continue cum neceſſario tranſeat per pueritiam & iuuentutem ideo, &c. tota conſequentia patet cum antecedente. Et confirmatur, quia alicuius corporis naturalis complexio eſt talis ſimplicit' igitur &c, patet conſequentia & ſimiliter prima pars añtis, et ſecunda pars arguitur, quia nulla complexio ætatiua ē apta durare talis ſemper vel vt multum. igitur &c. conſequentia nota eſt quid nominis diſpõnis ſimpliciter talis, & patet aſſumptum diſcurrendo per ſingl'as ętates, quia nec pueritia nec iuuentus &c. eſt apta permanere talis ſemper vel ut multum. igitur &c. Quarto ad principale ſic. indicatio ſũpta a complexione naturali quandoq; eſt contraria indicationi ſumptæ a complexione ætatiua eiuſdē corporis. igitur &c. patet conſequentia eo ꝙ ab eodem non poſſunt ſumi indicationes oppoſitæ vel contrariæ, & aſſumptum probatur, quia complexio naturalis humida faciliter tolerat ieiunium, & ſic ab ea ſumitur indicatio de raro vel parum exhibendo cibũ. complexio autem ætatiua humida vt pueritia difficulter tolerat ieiunium, & ſic ab ea ſumitur indicatio frequenter vl' multæ oblationis, igitur &c. conſequentia nota. & aſſumptũ colligitur octauo terapeu. & aphoriſmorum. 7. illo apho. Corporibus humitas. & ſecunda pars añcedentis patet per Auic. quarta primi cap̄. de cibatione febricitantium, & per Hipp. apho. prima apho. illo. Senes facillime tolerant ieiunium. & Gal. in commento. Quinto ſit ſor. naturaliter colericus, & arguitur ſic. ſor. naturalis complexio conſeruanda eſt per ſicca, ſed ſortis eiuſdem complexio ætatiua conſeruanda eſt ꝑ humida. igitur naturalis complexio ſortis non eſt complexio ætatiua eiuſdem. conſequentia nota & patet maior, quia conſeruatio fit per ſimilia, & minor colligiť ex ꝓceſſu ab Hipp. apho. primi illo apho. Humidæ diętæ. Sexto. naturalis cõplexio eſt res naturalis, ſed complexio ętatiua eſt complexioni naturali annexa igitur &c. conſequentia nota eo ꝙ nihil ē ſibi annexum. & aſſumptum ponit Ioannitius & alij plurimi auctores. Et confirmatur, quia principia naturalis cõplexionis & ætatiue ſunt diſtincta. igitur &c. patet conſeq̄ntia & aſſumptum arguitur, quia naturalis complexionis principia ſunt qualitates elementorum. ætatiue vero principium eſt actio calidi in humidum naturale, quare &c.

Ad oppoſitum arguitur per complexionem ętatiuam corpus per ſe perficit. operationes ſibi debitas. igitur compl'o ętatiua eſt naturalis. & per conſequens. &c.

In iſta quæſtione prio ponẽtur præambula quędam. Secũdo ponentur concluſiones de quæſito. Q̃tum ad primũ eſt notandum ꝙ per complexionem naturalem debemus in propoſito intelligere complexionem corpori conuenientem aut proportionatam vt virtus mediante ipſa tanq̃ proportionali ſuo inſtrumento ſuas poſſit producere operatiões qualiter dicimus complexionem temperatam eſſe complexionē naturalem temperato & cholericam cholerico &c. Secundo pręmittendum eſt ꝙ varietas ętatum & complexionum

Cõpl'o natura lis q̄d.

ætatiuarum in nobis conſurgit ex varia proportione vel habitudine calidi naturalis ad humidum naturale noſtri corꝑis, & econrra. Quandoq;. n. talis eſt habitudo calidi ad humidũ ꝙ potẽs eſt calidum huiuſmodi humidum extendere et amplius reſtaurare q̃ de ipſo reſoluatur, & humidum calidũ in ſua naturali mẽſura conſeruare. Quandoq; autem ſufficit calidum q̃tum reſoluitur tantum reſtaurare, & non plus et tãtum humidum adhuc ſufficit calidum in ſua graduali menſura conſeruare. Quandoq; autem talis eſt habitudo calidi ad humidum &c. ꝙ præciſe ſufficit minus reſtaurare, nec in eadem menſura ſufficit calidum in humido conſeruari, ſed cõtinue gradualiter minuendo procedit. Et ſecundum hoc diſtĩguitur in nobis ætas adoleſcentiæ contra ętatem conſiſtẽtiæ & ſenectutis, vt circa literam dictum eſt. Ex quo patet ꝙ ꝑ complexionem ætatiuam non aliud intelligere debemus niſi complexionem exiſtentem in nobis cum tali vel tali habitudine calidi ad humidum & econtra ex qua in nobis cõſurgit poſſibilitas crementi aut conſiſtentię aut diminutio calidi vel virtutis. Tertio principaliter præmittendum ē ꝙ iuxta communem modum loquendi auctorum cũ dicimus aliquam ætatiuam complexionem calidam eſſe vel fridã &c. hoc nõ dicimus reſpectu complexionis temperate ſed reſpectu alterius vel aliarum ætatum. Si. n. dicimus complexionē ętatiuam ſor. pueri cholerici eſſe humidam, non intelligimus hoc reſpectu temperatę complexionis pueri, ſed reſpectu iuuentutis vel ſenectutis, vt ſatis patet. Quarto principalit' pręmittendum ꝙ non repugnat eãdem diſpõnem diuerſis et contrarijs comparatam cõtrarias denominationes recipere, quod circa literam declaratum eſt complexio. n. temperata reſpectu phlegmaticę dicitur calida & ſic. complexio, quę tñ reſpectu cholericæ dicitur frigida & humida. Et ætas iuuentutis reſpectu ſenectutis dicitur ætas humida, quæ tamen reſpectu pueritiæ dicitur ſicca, vt patet in litera, & ſic de multis alijs. Ex quo patet ꝙ ab eadem diſpõne diuerſis cõparata poſſumus indicationes diuerſas contrarias ſaltem ſecundum denominationem habere complexio enim temperata reſpectu phlegmaticæ eſt calida & difficulter tolerãs ieiuniũ vnde ab ea phlegmaticę comparata ſumitur indicatio de offerendo multum cibum & frequenter, ſi tamē compararetur cholericę ab ea ſumitur contraria indicatio vt ſatis patet.

Ætatiũ & compl'onum uarietas unde.

Cõpl'o ętatiua quid.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Compl'o ætatiua eſt compl'o naturalis probatur ſic compl'o ętatiua eſt uirtuti conueniens & proportionata. igitur compl'o ætatiua eſt compl'o naturalis. patet conſequẽtia ex quid nominis cõpl'onis naturalis, & aſſumptum ſatis patet compl'o. n. pueritiæ ſortis eſt conueniens ſorti inſtrumentum & ſic de alijs. Item quælibet compl'o viuẽtis eſt naturalis vel accidentalis, ſed notum eſt compl'onem ætatiuam nõ fore accñtalē igiť &c. patet conſequentia cum antecedente. Secunda concluſio eſt hæc. Cuiuslibet corporis compl'o naturalis eſt eiuſdē cõplexio ætatiua. concluſio probatur ſic. cuiuslibet corporis compl'o naturalis eſt compl'o cum tali vel tali habitudine vl' proportione calidi ad humidum. igitur &c. patet conſequentia ex quid nominis compl'onis ætatiuæ ſuperius poſitæ, & aſſumptum ſatis patet. Pro iſtis etiam concl'onibus adduci pñt argumenta alia. Vt quod fruſtra fit ꝑ plura &c. Et ꝙ ſi huiuſmodi compl'ones forẽt diſtinctæ, vel hoc eſſet diſtictione numerali vel ſpecifica. Non primum, quia ex his nõ fieret cõpl'o vna, plura. n. accidentia ſolo numero differentia ex q̄bus non efficitur vnum non poſſunt in ſubiecto vno exiſtere. Nec ſecundum, quia diſtinctæ compl'ones totales ſecundum ſpeciem videntur præparare ad formas ſpecie diſtinctas. Item ĩ nullo membro ſaltem conſimili poteſt poni compl'o ætatiua diſtincta contra naturalem eius compl'onē igitur &c. patet conſequentia & arguitur aſſumptum, quia in nullo conſimili ſunt plures totales proportiones qualitatum primarum ex quibus poſſit compl'o reſultare. igitur &c. conſequentia nota cum antecedente. Et plura his ſimilia poſſent adduci. Tertia concluſio. Licet ita ſit, complexio tamē naturalis & complexio ętatiua ſunt abinuicem ſecundum ſuas

formales

formales rationes distinctæ.patet,quia licet eadem res sit cõplexio naturalis & ætatiua ,secundum tamen aliam ratione dicitur ętatiua,& secundum aliam dicitur complexio naturalis,vt patet ex quid nominis complexionis naturalis & ætatiuæ. Ex his omnibus sequuntur corrolaria quedã. Primum corrolarium.Cuiuslibet corporis sani simpliciter cõplexio ætatiua est simpliciter talis.patet quia quælibet talis est dispositio naturalis.igitur &c. Secundum . Quælibet compl'o etatiua sana ægra vel neutra simpliciter est apta p manere semper vel vt multum sana ægra vel neutra . patet ex quid nominis complexionis sanæ vel ægræ vel neutræ simpliciter. Tertium corrolarium.Cõplexio ętatiua pueri faciliter tolerat ieiunium.probatur sic.sit sor.puer phlegmaticus.& arguitur sic.hæc complexio phlegmatica faciliter tolerat ieiunium,& hęc eadem est complexio ętatiua pueri.igitur &c.patet consequentia & assumptum ex dictis. Nota tamen ꝙ non est concedendum complexionem ætatiuã esse aptam permanere talem ętatiuam semper vel vt multum, licet enim semper vel vt multum permanebit non tamen permanebit ætatiua talis.Similiter licet concedendum sit in casu corrolarij tertij cõplexionẽ ætatiuam pueri facilius etc. non tamen ratione qua ætatiua.sed qua frigida vel phlegmatica.Similiter dicendum est ꝙ licet omnis indicatio sumpta a complexione naturali sit sumpta a complexione ætatiua. Aliqua tamen vel aliqualis sumitur indicatio a complexione vt naturalis est,quæ tamen non sumitur ab ea rõne qua ætatiua & econtra.Similiter licet sit concedendum cõpl'onẽ ætatiuam permanere eãdem a principio pueritiæ vsq; ad finem senectutis saltem secundum specificam denominationem,quia continue permanet temperata vel sanguinea &c. non tamen permanet eadem ætatiua vel eiusdem denominationis specifice sub hoc genere ętatiuum. Et hęc omnia satis nota sunt intelligenti. Ad argumenta principalia respõdetur Ad primum dicitur ꝙ quia distincta est rõ formalis complexionis ætatiuæ & complexionis naturalis,& non quia sint in eadem abinuicem realiter distinctę fecerũt Aui. & alij auctores distincta capitula sicut in pluribus alijs frequenter contingit. Ad secundum dicitur negando assumptum. Quandocũq; enim complexio ętatiua mutatur,& cõplexio naturalis etiam permutatur ,licet non permutetur ratione qua naturalis.v.g.forte puero temperato existente dũ permutatur ad iuuentutem complexio naturalis recipit varietatem istam intra tamen latitudinem suæ naturalitatis.un de illa complexio quæ prius dicebatur puerilis nunc dicitur iuuenilis,ideo dicimus complexionem etatiuam esse permutatam. Quia tamen sicut prius ille erat puer temperatus, ita iam erit iuuenis temperatus non dicimus permutatam eẽ complexionem naturalem.Non plus per hoc intelligitur nisi per hanc varietatem acquiritur huic complexioni noua specifica denominatio sub hoc genere ętatiuum , & non sub hoc genere naturalis complexio.Et hoc est permutari hanc complexionem ratione qua ętatiua est & non ratione qua naturalis. Ad tertium cum eius confirmatione satis patet p idem responsio & per dicta in questione. Ad quartum dicit negando consequentiam,& conceditur ꝙ ab eodem diuersis comparato sumi possunt indicationes contrariæ saltem secũdum denominationem vt complexione phlegmatica pueri temperate comparata & comparata alijs ætatibus eiusdem puta iuuentuti. Ad quintum concesso antecedente in casu argumenti negatur consequentia,sicut enim complexio sor. pueri cholerici respectu aliarum ætatum eiusdem est humida quę respectu pueri temperati est sicca,ita ꝙ eadem ẽ sicca & humida respectu diuersorum. Ita ea quæ cõueniunt p conseruatione complexionis huius simul sunt sicca & humida respectu diuersorum,humida respectu eorum quę sibi cõueniunt iuuentute & alijs ætatibus, sicca vero respectu conseruantis complexionem naturalem corporis tẽperati. Ad sextum dicitur ꝙ cõplexio ætatiua ẽ ita res naturalis sicut naturalis complexio,quia tamen non dicitur naturalis ratione qua ætatiua,ideo dicitur sibi annexa , sicut si diceret risibile aut risibilitatem esse quid annexum homini. Ad confirmationem dicitur ꝙ eadem sunt principia naturalis & ætatiue complexionis.Et dicitur ꝙ ętatiue complexionis principia effectiua non sunt calidum & humidum &c. plus ꝙ̃ naturalis complexionis,licet secundum aliam & aliam proportionem & habitudinem calidi ad humidum varientur denominationes compl'onis,vt ætatiua est & non vt naturalis.

Questio. xxix.

VIGESIMONONO Quæritur. Vtrum quatuor sint ætates.Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo non plures sunt ætates ꝙ̃ duæ igitur &c.patet consequentia,& assumptum probatur auctoritate philosophi primo de generatione ponentis pręcipue duas ętates.s.ętatem perfectus,& ętatem defectus. Secundo non sunt ponendę plurẽs ætates ꝙ̃ tres.igitur &c.consequentia nota,&assumptum probat, quia omnis ętas vel est ętas cremẽti vel status vel decremẽti.igitur &c. Et confirmatur,quia ętas senectutis non ẽ distinguenda in ętatẽ primę & secundę.igitur non sunt ponendę nisi tres.patet consequentia & arguitur assumptum,quia si talis foret diuidenda diuideretur vt eã diuidit.Aui.in ętatẽ ĩ qua est virtutis debilitas occulta & in ętatem in qua ẽ hmõi debilitas manifesta.Sed arguitur ꝙ non quia similiter p idẽ ętas augmenti foret diuidenda in ætatem in qua est occultũ & in ętatem in qua est virtutis manifestum augmentum,& per consequens essent quinq; & non quatuor solum. Tertio principaliter sic non est danda consistendi ętas.igitur etc. patet consequentia & assumptum probatur,quia nulla ẽ ętas in qua non procedat continue humidum exiccando.igit &c. consequentia videtur nota & assumptum similiter. Et cõfirmatur idem cõtinue per actionem virtutis nutritiuę restauratur humidum in pueris pro vita deterius.ergo nulla ẽ ætas consistendi.consequentia videtur nota & assumptum infra declarabitur. Et confirmatur idem,quia in fine ętatis consistendi vel versus finem virtus est debilior & operationes imperfectiores ꝙ̃ in principio vel medio ętatis eiusdem,igitur in nulla ętate debet dici corpus consistere . consequentia videtur nota & assumptum probatur,quia fortitudo virtutis reperta in corpore versus finem consistentię per minorem latitudinem distat a fortitudine virtutis in eodem reperta tempore senectutis.igitur &c.consequentia nota & assumptum probatur,quia per minorem alterationem & exiccationem permutatur ad illam vel remouetur , igitur minus distat ab ea. Consimiliter arguitur per omnia de operationibus p uenientibus a corpore existente iuxta finem suę consistentię. s.ꝙ per minorem latitudinem distant ab operationibus eiusdem tempore senectutis.igitur &c.Quarto huiusmodi ætates non attribuuntur alijs ab homine,igitur non sunt hominĩ attribuendę consequentia videtur nota,quia non apparet ratio diuersitatis,non.n.dicimus vinũ vel aurum aut theriacã eẽ decrepitã vel senectutẽ hrẽ.videt.n.ꝙ uinũ vel theriaca in senectute sua si senectus eis attribuatur sint perfectioris uirtutis,& per consequens illa non est senectus.igitur &c.

Ad oppositũ est Aui.in lr̃a. Aetates omnes sunt quatuor.

In ista questione erũt duo articuli.In primo videbitur de principali quesito.Secundo videbit qualiter sit ponẽda ętas consistentię vel non. Quantum ad primum sciendum ẽ ꝙ ætas sumitur dupliciter. Primo proprie.Et sic ętas non est nisi viuentis corporis dispositio mensurata tempore cum tali proportiõe calidi ad humidum & ecõtra .sic.n.dicimus dispõnem fortis pueri esse ætatem pueritię pro ꝙ̃to est hoc tempore.14.vel.15.annorum mensurata cum tali habitudĩne calidi ad humidum,vt.s.calidum possit illud humidũ extendere & augmẽtare.Secundo & improprie sumitur ætas pro tempore hanc dispõnem mẽsurãte, ęqualiter improprie dicimus.30.annos esse vnam ętatem,& sumitur hic modus loquendi de ętate ex hoc,quia.n.videmus in.30.annis variari hanc corporis dispõnem & calidi habitudinem ad humidum ad quam gratia exempli sequitur augmẽtum dicimus. 30.annos esse hanc ętatem.Et ex hoc conuenit ꝙ ętas a multis diuersimode distinguitur. Quidam enim ut Albertus

Ætas dupl'r.

Albertus magnus

Ætas q̄d

alamanus in libro de ętatibus ętatem sic diffiniunt: Ætas est terminus in quo virtus vitæ omnem perficit suæ mensuræ modum nisi per accidens impediatur. Alij autem sic describunt. Ætas est mensura mensurans dispositiones corporis viuentis. Alij autem sic describunt. Ætas est spatium vel tempus vitæ animalis quo crescit, stat diminuitur occulte, & postea manifeste. notum est autem ꝙ in his descriptionibus positis sumitur ætas pro tempore ipsam corporis viuētis dispositionem mensurāte. Aliter ergo describitur ætas proprie sumpta. Ætas est corporis dispositio temporali periodo mensurata per quam corpus augetur, stat, occulte vel manifeste diminuitur secundum variam habitudinem calidi naturalis ad humidum naturale, & taliter sumitur ætas in proposito ab Aui. in littera.

Secundo principaliter sciendum est ꝙ diuisio ætatū qn̄q; sumitur ex parte variarum dispositionum nobis ītrinsecaꝝ, puta ex varia proportione vel habitudine, & per consequens actione calidi naturalis in humidum radicale. Quandoq; aūt sumitur ętatum distinctio ex parte causarum cęlestium vl'iū, quia planetarum distinctorum dn̄antiū nobis in diuersis partibus totalis periodi vitæ nostræ. Et sic distinguunt astrologi ętates humanas in septem, quia septem sunt planetæ in diuersis temporibus inclinantes dirigentes nos in actionibus nostris. Vnde prima ætas subijcitur dominio lunæ. Sicut n. luna mater est humiditatum, ita in hac prima ætate in nobis plurima abundat humiditas. Similiter sicut luna est velocis motus & variabilitatis, quia crescit & decrescit &c. ita pueri propter indiscretionem in operationibus sunt variabiles. Vnde Horatius. Quando puer paribus gestit colludere & iram Colligit ac ponit pro deponit &c. Et ista ætas durat vsq; ad. 10. annum. Secunda vero ætas dominio mercurij. Tunc. n. apparet proprietates mercurio attributæ, nūc. n. incipit puer discretus fieri, & eloquens & velocis motus corporei quę proprietates mercurio attribuūtur. Vnde Ouidius. Ego sum qui iussa per aura Verba patris porto pater ē mihi iupiter ipse. Et ista ętas durat vsq; ad decimum quartum annum. Tertia ætas subijcitur veneri. Tunc. n. apparent ꝓprietates veneris, quia efficiuntur pueri venerei, quia in venereis delectantur & volunt ire politi & bene induti vt placeāt amasijs suis, & uolunt ire æquites ante hostia ipsarum vt appareāt diuites. Vnde horatius. Imberbis iuuenis tandem custode remoto Gaudet æquis canibusq;. Et hæc ætas durat usque ad. 22. annū. Quarta ætas subijcitur dominio solis. Sol. n. inclinat nos ad optima, puta uirtutes & honores, et ita homines tunc efficiuntur uirtuosi & attenti ad honores et uolunt doctorari & ire cum cauda post se. In hac ætate capit iuuenis proprie denominationem uiri. Vnde magistraliter dicitur a uireo uires. nam uirtute florere debet cum ad ætatem peruenit ipse virilem. Et durat ista ætas vsq; ad trigesimum quintum annum vel quadragesimum. Quinta ętas subijcitur dominio martis. Tunc. n. sunt homines ualde bellicosi, & durat ista ętas vsq; ad quinquagesimum vel quinquagesimūquintum annum. Item tunc audent magna & periculosa facere, puta tractatus & mortes inimicorum, subuersiōes statuum, acquisitiones dn̄iorum. Vt Ioannes de Bentiuolijs ciuis mediocris existens prorupit ad dominium Bononie capiendum, & illam hūit sub dominio. 15. mensibus, sed tandem interfectus est. Sexta ætas subijcitur Ioui. Iupiter. n. inclinat homines ad appetendum bona ardua & alta & spernendum uilia & transitoria caduca. Et ita conuenit homini, quia in hac ætate incipit curare salutem animæ & mundana spernere & petit gl'iam paradisi. Vnde Danthes. Quādo me uedo in quella parte De la mia ętate, che a çaschadū derebbe Calar le uele & abassar le sarte. Et durat ista ætas usq; ad sexagesimum annum & plus et minus secūdum naturales cōplexiones. Septima ætas subijcitur saturno. Tunc. n. apparent maxime ī homine proprietates saturui. s. tristitia. Propter quod virgilius. Tristisq; senectus. Auaritia & miseria. Vnde horatius. Multa senē circūueniunt incōmoda uel ꝙ Quęrit et inuentis miser abstinet & timet uti, Difficilis quærulus.

Ætatis distictio secundū astrologos.

horatius

Ouidius

horatius

Ioannes bentiuolus ciuis mediocris factus tyranus.

Dāthes

Virgil.

horatius

Aristo.

Item philosophus. 4. ethicorum. Videtur autem senectus & omnis impotentia illiberales facere. Et ista durat usq; ad finem uitæ &c. Ad propositum igitur, quia has causas uniuersales non habet medicus inquantum medicus cōsiderare, ideo taliter Aui. & alij medicine auctores ętates abinuicem non distinxerunt, sed solum ut dictum est ex uaria proportione calidi naturalis ad humidū naturale. Tertio principaliter sciendum est ꝙ a principio generationis usq; ad finem quatuor in nobis percipiuntur dispositiones uariæ per actionem calidi naturalis in hūidū secundum uariā eorum ꝓportionem adinuicem. Prima est in qua fit motus augmēti & extensio. Et hanc dicimus adolescentiam. Secundo ē per quam corpus in eadem q̄titatem permanet & in eadem fere mensura uirtutis & caloris graduali sicut prius. Et istam uocamus consistentiam. Tertia est in qua uirtus corporis & calor diminuitur siue diminui incipit, licet nōdum sit sensibiliter diminuta. Et hanc dicimus senectutem primam.

Quarta est in qua uirtus corporis apparet sensibiliter decreuisse, unde corpus notabiliter læsum est in suis operatiōibus respectu eius quod prius fuit. Hanc appellamus senium siue senectutem ultimam. Et ista est uia qua cōtra se inuicem distinguuntur ætates penes generales uarietates dispositionū nobis ad intra appentes. Quarto principaliter sciendum ꝙ licet ita sit penes medicos philosophi tamen uidentur generalius ętates contra se inuicem distinguere, quia nō sic specialiter considerant mutationes in corpore humano apparentes ut medici. Ideo dicūt duas eē ætates totum corpus nostræ durationis comprehendentes. s. ætas perfectus & ętas defectus. Et per ætatem perfectus intelligunt ætatē totam in qua corpus perficitur uel est perfectum, ita ut patet comprehēdūt adolescentiam & consistentiam. Et per ætatem defectus intelligunt totalem ætatem in qua uirtus corporis diminuitur siue notabiliter siue nō, et patet ꝙ ista includit primam senectutem & senium. Et tota causa huius diuersitatis esse pōt, quia medici uarietates ętatum considerant secundum ꝙ ab eis in regimine corporum uarie sumuntur īdicatiōes. Quia igitur istæ sunt quatuor, quia alia sumitur indicatio ab adolescentia alia a consistentia, alia ab ipsa senectute prima, alia ab vltimo senio, ideo &c. Philosophus autem non considerat distinctionē ętatum, nisi pro q̄to corpus in illis acquirit ꝑfectionem, aut est ī ipsam deperdendo. Et nota ꝙ quidam sub ętate defectus comprehendunt consistentiam dicētes ꝙ licet per illam corpus non producat operationes imperfectiores, quia tamen immediate ad imperfectionem tendūt pōt dici deficere. Et ex his patet quare in generali diuisione ętatum quam ponunt medici ætas adolescentiæ non diuiditur in ętatem sensibilis augmenti virtutis, & in ętatē occulti augmenti. Potest. n. dici hoc contingere, quia non sic manifeste in hac ętate hęc diuersitas percipitur. vel aliter, quia in tota adolescentia sumitur eadem īdicatio generalis administrationis dietę, quia semper est dandum multum &c. ī totali. n. senectute vtranq; comprehendente sumuntur indicationes contrarię, vt colligitur in commento illius aphorismi Senes facillime ferunt ieiunium. Ex quibus omnibus concludi pn̄t conclusiones. Prima conclusio. Taliter considerando ętates qualiter considerant philosophi non sunt ponendę nisi duæ ętates generales vel tres ad plus. patet, quia ī omni ętate corpus, aut est perfectum, aut imperfectum, vel tendens ad imperfectionem, ideo nō erunt nisi ætas perfectus et defectus, aut perfectus consistentiæ & defectus. Secūda conclusio. Considerando ætates qualiter ipsas medici considerant contra se inuicem sunt quatuor in nobis ętates distinguendę ꝓbatur, quia quatuor in nobis percipiuntur dispositiones ad quas sequuntur in nobis varię mutationes. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet. Primo. n. comprehendimus dispositionem ad quam sequitur augmentum. Secūdo ad quam sequitur status uel permanētia in eodem &c. Et ex hoc patet quare Aui. in plures partiales ętates diuiserit adolescentiam, & non sic de alijs fecit, hoc. n. ideo fecit, quia plures apparent partiales uarietates in hac q̄ in alijs ętatibus, ut pa

Ætas ꝑfectus q̄d & defectus.

Ætatū numerus secūdū medicos.

tet

tet cum primo naſcatur puer ſine dentibus deinde naſcūtur
ei dentes, deinde loquitur & graditur deinde polluitur, dein-
de barbeſcit, quales varietates in alijs ætatibus nō percipiū
tur, vt patet diſcurrendo, ideo &c. Tertia concluſio ſequi-
tur. Modus diuidendi ętates ſecundum philoſophos nō con-
tradicit diuiſioni ætatum quam ponunt medici nec ecōtra.
patet, quia vna diuiſio poteſt ad alterā reduci. igitur &c. pa-
tet conſequentia & aſſumptum ſimiliter, quia omnis ętas vł
eſt ætas perfectus vel defectus. Si primum, vel in ea corpus
eſt perfectum vel tendit ad perfectionem. Si primum eſt cō
ſiſtentia. Si ſecundum eſt adoleſcentia. Si eſt ætas defectus
vel in ea corpus eſt occulte vel manifeſte debilitatum. Si pri
mum eſt ætas ſenectutis primæ. Si ſecundum eſt ætas ſenij.
Patet ergo ꝙ iſtæ diuiſiones ſunt conuertibiles &c. Quā-
tum ad ſecundum pręmittendum primo eſt aliquam eē cer
tam humidi latitudinem cum qua poteſt eadem menſura
gradualis caloris conſeruari merito actionis calidi naturalis
in humidum q̃tūcunq; non fiat augmentum, ſed ſolum tātū
quātum reſoluitur reſtauretur. patet quia alias ſtatī poſt aug
mentum inciperet calor naturalis gradualiter diminui quod
non apparet rationale. cum. n. difficilius ſit calidum humidū
extendere & augmentare q̃ ſit ipſum ſe in ſua menſura con-
ſeruare, & per tempus poteſt facere primum. igitur per tem
pus poteſt facere ſecundum. Vtrum autem fiet aliqua varie-
tas, vel non, non curat medicus, ſed ſufficit ꝙ nō ſit uarietas
a medico conſideranda. Secundo præmittendum ꝙ con-
tinue humidum quod reſoluitur eſt ſiccius & pro vita dete-
rius licet non neceſſario pro operationibus & pro graduali
menſura caloris conſeruanda, hoc ſatis patet & infra decla-
rabitur melius. Tunc ſit prima concluſio. Non ꝓpter hoc
aliqua dicitur ætas conſiſtentię, quia in ea conſiſtit corpus in
eodem gradu ſiccitatis ætatiuæ continue, patet quia ætatiuę,
corpus continue exiccatur & tendit ad mortem. igitur &c.
patet conſequentia & aſſumptum præmittendum eſt. Se
cunda concluſio. Non propter hoc dicitur aliqua ętas conſi-
ſtendi, quia in ea corpus in eadem q̃titate permaneat. patet
quia poſſibile eſt a cauſa impediente in ætate adoleſcētię cor
pus in eadem q̃titate permanere & augmentum prohiberi,
ideo &c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter. Ter
tia concluſio. Propter hoc dicitur aliqua ætas conſiſtendi, qa
merito ꝓportiōis calidi ad humidū ī illa ętate exiſtētis corpus
in eodem gradu perfectionis ſuarum operationum ꝑmanet,
& in eodem gradu fortitudinis virtutis & permanet cum ea-
dem graduali menſura caloris. patet, quia per iſtas formales
rationes ſufficienter diſtinguitur ętas conſiſtendi ab alijs æta
tibus quibuſcunq;. igitur &c. patet conſequentia & aſſūptū
conſiderāti. Ex iſta concluſione ſequitur ꝙ q̃tūcunq; ſe-
nex primus ſub eodem gradu caloris inueniretur ſub quo ip
ſe conſiſtens vel iuuenis erat, non tamen deberet dici conſi-
ſtens, vt patet. Quarta concluſio eſt hæc. Eſt dare ætatē
conſiſtendi. patet. quia eſt reperibilis ętas in qua conſeruatur
æqualis q̃titas corporis æqualis caloris gradualis menſura,
& æqualis fortitudo virtutis. igitur &c. patet conſequentia
& aſſumptum ſatis notum eſt de ſe. Dixi notanter in præce-
denti concluſione merito proportionalis &c. propter cauſas
accidētales accidentaliter operationes imperficientes. Ad
argumenta principalia reſpondetur. Ad primum ſatis pa
tet ex dictis in quęſtione. Ad ſecūdum ſimiliter & ad eius
confirmationem. Ad tertium negatur aſſumptum. & ad
probationem dicitur ꝙ non per maiorem latitudinem fortitu
dinis virtutis diſtat &c. ſed vtrobiq; æqualiter, & negaẗ con
ſequentia per minorem alterationem tranſit ad illud igr̃ etc.
ſic. n. contingeret arguere puerum a ſene plus diſtare igr̃ etc.
Ad quartum dicitur ꝙ etiā alijs mixtis ſunt huiuſmodi æta
tes attribuendæ licet non ſint ſic nobis manifeſtæ. Et dici-
tur ꝙ vinum poteſt tantum antiquari ꝙ operationes eius
erunt notabiliter imperfectæ. igitur &c.

Queſtio. xxx.

TRICESIMO Queritur. Vtrum poſt ætatem con
ſiſtendi calor naturalis incipiat diminui. Et arguitur multi-
pliciter ꝙ non. Primo in aliquo corpore ante finem ętatis
conſiſtentiæ minoratur calor naturalis. igitur &c. patet con-
ſequētia & probatur aſſumptum, quia corpus a principio ge-
nerationis ualde cholericum in ſenectute ē frigidum reſpectu
temperati ſenis. igitur ante principium ſenectutis eius calor
naturalis gradualiter minoratus eſt ſaltem ad gradum ęqua-
lem gradui caloris temperati ſenis, alias. n. fieret ſaltus de ex-
tremo ad extremum ſine medio. conſequentia tenet & colli-
gitur aſſumptum de mente Gal. 2. techni illo cap̄. Decidente
vero calida & ſicca. Et confirmatur idem. Signetur pri-
mum inſtans ſenectutis ſortis ꝙ ſit nunc gratia argumenti.
Et arguiẗ ſic. ſor. nunc eſſe ſenex. igitur caliditas ſortis ē re-
miſſior q̃ fuerit gradus caloris exiſtentis in ſorte in medio
inſtanti ſuæ iuuentutis, & per conſequens eſt eodem ī aliqua
proportione remiſſior. Sit igitur gratia exempli in ſexquial-
tero, & ſit calor nunc exiſtens in ſorte. a. & gradus caloris tē-
pore iuuentutis. b. Et arguitur ſic. a. eſt in ſexquialtero remiſ-
ſius. b. & hoc per continuam remiſſionem caloris in ſorte.
igitur prius fuit. a. remiſſius. b. minus q̃ in ſexquialtero, ſed
continue prius fuit ſor. in ętate conſiſtentiæ. igitur. &c. tota
conſequentia patet & aſſumptum intuenti. Secūdo ad pri
cipale arguitur ſic. poſſibile eſt poſt ętatem conſiſtentiæ cali
ditatem fore ęqualem vel maiorem q̃ fuerit in ætate cōſiſtē
di. igitur &c. conſequentia nota eſt & aſſumptum probatur,
quia ſenex primus exercitatus & repletus cibarijs calidis vi
detur calidior q̃ ipſemet cōſiſtens frigidus & repletus ciba
rijs frigidis. Similiter ſenex poſt vtens cibarijs vel regimine
calido poteſt eſſe calidior q̃ ipſemet erat cōſiſtens vtēs ocio
& regimine frigido. Similiter quia phlegmaticus conſiſtens
poteſt reduci ad cholericum vel temperatum ita ꝙ in ſene-
ctute erit temperatus vel cholericus ſenex, ſed hoc poſito ſe-
quitur propoſitum. igitur &c. Et confirmatur. Ponendo
ſortem in ætate conſiſtentiæ, & ſit iam tempus æſtiuum, et
ſit in vltima parte conſiſtentiæ, ita ꝙ in hyeme ingrediatur
ſortes ætatem ſenectutis primæ. ſ. in principio hyemis. Et ar
guitur ſic. ſor. in hyeme ſequente erit calidior q̃ nunc eſt &
hoc caliditate naturali, & pro tunc erit ſor. in ętate ſenectutis
primæ, & iam eſt in ætate conſiſtentiæ. igitur &c. tota conſe
quentia patet & colligitur aſſumptum de mente Hippocra- Hippo.
tis illo aphoriſmo. Ventres vere & hyeme calidiſſimi ſunt
natura, & a Gal. in commento eiuſdem aphoriſmi. Tertio
ad principale. ſi quæſtio eſſet vera hoc maxime eſſet propter Gal.
exiccationem vel reſolutionem humidi. Sed arguitur ꝙ nō,
quia tunc in ſenectute ſuperueniente hectica calor continue
fieret remiſſior, quod eſt contra experimentum. & arguitur
īconſequentia, quia maior fit & eſt facta humidi conſumptio
in ſenectute ſuperueniente hectica, ideo &c. Et confirmaẗ
dem, quia humidum repertum in ſene poteſt cōſeruare gra
dum caloris intenſiorem q̃ ſit gradus vel fuerit exiſtens ī eo
tempore iuuentutis, igitur poteſt æqualem caloris menſurā
vel gradum conſeruare. patet conſequentia & aſſumptum
cum ab intrinſeco poſſit ſenex incurrere ephemeram ex fa-
me, & ex illa in hecticam. Item maior eſt mēſura vł quā-
titas humidi in ſene temperato q̃ iuuene cholerico, ſed humi
dum iuuenis cholerici poteſt intenſiorem conſeruare menſu
ram caloris q̃ ſit caliditas iuuenis temperati, igiẗ poterit con
ſeruare gradum caloris temperati iuuenis, conſequentia te-
net, quia quicquid poteſt minus poteſt maius, & aſſumptum
ſatis notum eſt intelligenti.

Ad oppoſitum eſt Aui. in litera dicēs. Poſtea eſt ſciēdum Ætas
ꝙ caliditas poſt ętatem conſiſtendi incipit minui. cōſiſten

In iſta quęſtione primo pręmittenda ſunt præambula quę- di qd, &
dam. Secundo ponendæ ſunt cōcluſiones de quęſito. Quā ſenectu-
tum ad primum ſciendum eſt primo ꝙ per ætatem conſiſtē tis.
di vt ſupra tactum eſt debemus ītelligere ętatem in qua cor
pus cæteris paribus merito proportionis calidi naturalis ad
humidum naturale permanet vel aptum eſt permanere ſub
eadem vel æquali menſura caloris graduali & ſub fortitudi-
ne virtutis eadem vel æquali, & in qua illud quod reſtauraẗ
eſt æquale ei quod reſoluitur. Econtra per ętatem ſenectutis

intelligere debemus ætatẽ illam in qua corpus merito ꝓportionis calidi naturalis ad humidum aptum est continue ĩ calore & virtutis fortitudine diminuendo procedere. Et dico notanter merito proportionis calidi naturalis, quia licet ab aliqua causa intendente calorem in sene cõtinue per tempus augendo procederet, aut sub eodem gradu permaneret, quia tamen hoc non foret merito proportionis iam dictæ nõ diceretur illa ætas nisi ætas senectutis Similiter licet ab aliqua accidentali causa sit possibile remitti caliditatem continue ĩ ętate consistentię, quia tamen illud non eueniret merito proportionis &c. illa ętas adhuc diceretur ętas consistentię. Consilr per omnia dici potest de alijs. Quantum ad secundum sit hęc prima conclusio. Possibile est in ætate senectutis caliditatem naturalem fore intensiue maiorem in aliquo corpore q̃ꝫ fuerit in eodem in ætate aliqua pręcedente. patet hæc conclusio per aliqua argumenta superius tacta, ubi .s. non est paritas in regimine. Secunda conclusio sequitur. Possibile est caliditatẽ in tempore senectutis ęqualem esse gradualiter caliditati quæ fuit prius tempore iuuentutis. patet, quia põt esse maior intensiue & potest esse minor. igitur potest esse æqualis. tota consequentia patet cum antecedente. Tertiam cõclusionem ponunt quidam. Corpus tale quod in ætate senectutis est calidius gradualiter q̃ꝫ fuerit tempore iuuentutis, plus & uelocius morti appropinquat q̃ꝫ si nõ foret calidius, sed foret calidum pręcise sub mensura sibi debita merito ętatis. Hanc conclusionem probant sic huiusmodi corporis hũidum velocius resoluitur a caliditate existente intensiori. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter intuenti.

Quarta conclusio potest probabiliter poni contra hãc. Nõ necessario corpus tale est morti propĩquius q̃ꝫ foret &c. probatur sic. Possibile est tali corpore facto calidiori meliorem esse proportionem calidi naturalis ad humidum q̃ꝫ foret. igitur &c. patet consequentia & assumptum. Ponendo tale corpus prius fuisse sanguineum humido dominante &c. Et dicitur ꝙ ista consequentia non valet eius humidum velocius resoluitur. igitur &c. quia licet ita sit, cum hoc tamen velocius & melius restauratur in casu, sicut q̃ꝫuis in sene sanguineo vel cholerico velocius humidum resoluatur q̃ꝫ in phlegmatico vel melancholico sene, non tamen citius mors aduenit in eo cæteris paribus. Quinta conclusio ad mentem Aui. in litera. Stante paritate in regimine corporis & naturali complexione & causis accidentalibus omnibus deductis impedientibus continue post ætatem consistendi caliditas procedit minorando tam gradualiter q̃ꝫ q̃ꝫtitatiue, ita ꝙ in instãti terminante consistentiam incipit &c. patet ex quid nominis senectutis superius posito. patet etiam conclusio per causas extinctionis calidi naturalis tactas in lr̃a, vt est humor phlegmaticus multiplicatus &c. Ex ista conclusione sequit̃ primo ꝙ corpus cholericum in senectute permutatum ad melancholicum non est in consistentia in gradu suæ caliditatis remissum. Sequitur secundo non necessario tale corpus in qualibet parte senectutis esse frigidę complexionis & siccę.

Patet tertio intellectus Aui. in litera dum dixit. Postea sciẽdum ꝙ caliditas &c. Non plus enim voluit nisi ꝙ post ætatẽ consistentiæ incipit calor diminui in termino vel in instanti terminante ętatem consistentiæ. s. tam gradualiter q̃ꝫ q̃ꝫtitatiue. iam enim humidum factum est terrestre valde vt non amplius sit instrumentum conueniens tante mensurę caloris vt infra magis declarabitur. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum. Et dicitur vlterius ꝙ licet in aliqua parte senectutis huiusmodi corpus sit frigidum respectu temperati senis, non tamen in qualibet, immo in aliqua parte senectutis huiusmodi corpus est calidius in aliqua ęqualiter calidum & in aliqua minus calidum. tota igitur hęc diminutio non prouenit nisi in ętate senectutis. Ad confirmationem dicitur non esse signabile primum instans senectutis fortis, sed vltimum non esse senectutis eiusdem, in quo. s. non erit sortis caliditas gradualiter minor q̃ꝫ sit in iuuentute, & immediate post illud erit minor, & tunc patet qualiter argumentum non procedit, Et si arguitur contra, quia tunc foret signandum vltimum instans consistentię sor. Dicitur illud concedendo. Et conceditur cõsequenter in sorte hanc mensuram humidi, quæ est in eo in illo instanti esse minimam, quę tantum gradus caloris sufficit conseruare cum illis circunstantijs scilicet cum tali dependẽtia a spiritibus & humoribus. Et notum est ꝙ hoc non includit aliquam repugnantiã. Ad secũdum principale dicitur concedendo totum ad quod deducit argumẽtum, sicut patet per aliquas conclusiones positas in quęstione. Et ad cõfirmationem dicitur ꝙ quando dicunt auctores caliditatem diminui in senectute respectu consistentię, debet hoc intelligi merito proportionis calidi naturalis ad humidum naturale, cum quo tamen stat per aliquid aliud superueniens posset illa caliditas maiorari vt caliditas aeris calorem interius uniẽs & conseruans. acquirit tamen humidum dispõnem per quã remota causa calidum vigorante continue procedit calidum minorando. Aliter dicitur ꝙ illud quod dictum est intelligi debet cæteris paribus qualiter non est in proposito. comparatur enim corpus senis tempore hyemis eidem consistẽti in ęstate. Si tamen comparatur corpus iam dictum senile existens in tempore hyemis ad seipsum dum fuerit consistens tempore hyemis patet ꝙ caliditas erit minor. Aliter dicit̃ ꝙ caliditas in corporibus fortis caloris est in hyeme intẽsior & maior, in non robustis tamen & senibus vt innuit Gal. in commento aphorismi allegati oppositum contingere põt.

Ad tertium principale dicitur ꝙ licet humidum in sene repertum ex conueniẽti & naturali actione caloris naturalis in ipsum non sit sufficiens vt in eo conseruetur tanta mensura caloris sicut in tempore iuuentutis aut consistentiæ conseruabatur. ex actione tamen alicuius causę fortioris ad imprimendum in humidum illud posset esse sufficiens vt in eo tanta & adhuc maior conseruaretur mensura, sicut si seni occurreret fortis radius solis aut ignis aut aliqua causa ĩprimens febrẽ hecticam. Neganda est igitur illa consequentia. in hectico sene fit & est facta maior cõsumptio humidi. igit̃ &c. ut patet intuenti. Et per idem patet solutio ad confirmationem primam. Ad aliam dicitur negando illam. s. maior est mensura humidi &c. licet enim corpus sit humidius eius, tamen humidum est ad calidum conseruandum ineptius. Et negat̃ ꝙ quãcunqꝫ mensuram caloris sit sufficiens conseruare minor humidi mensura, sufficiens est conseruare quælibet maior nisi ponantur cætera paria, qualiter nõ est in proposito.

Questio. xxxj.

TRIGESIMOPRIMO Quæritur. Vtrũ aer nos circundans continue exiccet corpora nostra. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo. aer nos circundans cõtinue humectat corpora nostra. igitur &c. patet consequentia & assumptum probatur, quia aer nos circundans est humidus naturaliter. igitur &c. Secundo. aer attractus per anhelitum ꝓhibet corporum nostrorum exiccationem vel saltem ei resistit & ipsam retardat. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia aer attractus prohibet super incensionem & inflãmationem spiritus, ad quam sequitur corporis velox exiccatio. igitur &c. patet consequentia cum antecedẽte. Tertio. aer nos circundans tempore hyemis nullo modo põt nos exiccare. igitur &c. patet consequentia & assumptum ꝓbat̃, cum tunc nos intensiue ĩfriget & humectet. igitur &c. Et confirmatur, quia si continue nos exiccaret, hoc non posset poni nisi per influentias exiccatiuas continue in aere nos circundante ante receptas. Sed arguitur ꝙ non, quia possibile ẽ influentiam humectatiuam esse fortiorem ad humectandũ q̃ꝫ exiccatiua ad exiccandum. igitur &c. patet consequentia. & assumptum patet experimento de stantibus in nocte sub radijs lunę. tales enim vt plurimum incurrunt morbos frigidos & humidos, puta catarrorum reumatum & vertiginum.

Quarto principaliter sic. aer nos circundans cõseruat corpus nostrum, igitur non exiccat. consequentia tenet, eo ꝙ ꝑ exiccationem perducitur corpus versus mortem, sed nihil aliud conseruans perducit illud ad corruptionem vel mortẽ. igitur &c. Assumptum principale probatur sic, quia aer

conseruat

conseruat calorem naturalem.similiter patet ꝙ remotio & prohibitio attractionis aeris est causa velocioris interitus animalis.igitur &c.Item pro isto est auctoritas Aui.secunda primi.doc.secũda.cap̃.sexto.s.de operatione qualitatum aeris, vbi ponit aerem humidũ corpus humectare.igr̃ &c. Ad oppositum arguitur auctoritate Aui.in litera dicentis aerem nos circundantem exiccare corpora nostra. Et secunda fen primi doc.secunda.cap̃.3.Neq; enim frigiditas ꝑuenit apud nos tanta quin aliquo modo resoluat, immo in omnibus resoluit dispositionibus propter illud,quod in eo est de virtute solis & stellarum.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quædam notabilia.Secundo respondendum est ad quæsitum.

Exiccatio dupliciter.

Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ iuxta communem modum loquendi medicorum dupliciter sumit̃ exiccatio.Primo enim sumitur prout idem est quod siccitatis inductio,intelligendo per siccitatem vnam de primis qualitatibus distinctam contra caliditatem frigiditatem & humiditatem,& sic exiccatio est simplex alteratio.secundo modo sumitur exiccatio pro resolutione,per resolutionem intelligẽdo corporis grossi subtiliationem & conuersionem eius in uaporem qualit̃ dicimus aquam resolui dũ ipsa euaporat. Istã distinctionem consueuerunt ponere auctores sub alijs verbis,ꝙ quædam est exiccatio qualitatiua & quædam substantifica.Intelligentes per exiccationem qualitatiuam inductionem qualitatis illius,quæ est siccitas.Per substantificam vero resolutionem ad intellectum datum.Ad propositum aerẽ exiccare nos potest intelligi vel primo vel secundo. Secũdo principaliter sciendum ꝙ dupl̃r contingit siccitatem qualitatiuam produci in corporibus nostris ab aliquo exiccante. Primo per se,vt qualitas quæ est siccitas producit siccitatẽ. Secundo per accidens vt caliditas exiccat.subtiliando enim siue rarefaciendo subiectum ipsum reddit dispositum vt facilius a siccitate patiatur & recipiat siccitatem. similiter faciendo partes humidiores euaporare cum remanentia terrestrium & siccarum est causa ꝙ partes siccæ dominentur super humidis,& consequenter ꝙ partes humidæ magis alterentur & exiccentur. Tertio præmittendum est ꝙ adhuc duplex est qualitas per se productiua siccitatis. Vna est formaliter siccitas.Alia vero non formaliter,sed virtualiter siccitatis productiua,vt cœlestis influentia vel aliud huiusmodi. Quarto præmittendum ꝙ non propter hoc dicitur aliquod corpus aut calorem nostri corporis conseruare,quia ipsum in eodem statu faciat pũctualiter permanere. hoc enim est simpliciter impossibile,sed quia facit ipsum continue ꝑmanere tale quale est secundum quod est possibile ipsum ꝑmanere.verbi gratia.aer temperatus non potest prohibere quin corpus temperatum continue plus appropinq̃t morti, cum necessario continue exiccetur ætatiue,quia tamen vltra exiccationem ætatiuam prohibet alias permutationes producentes corpus extra latitudinem temperantiæ dicitur conseruare corpus temperatum.Consimiliter per omnia dicitur de cibo temperato,& alijs huiusmodi. Quantum ad secundũ sit prima conclusio. Non necessario aer nos circundans corpora nostra qualitatiue exiccat.probatur sic.possibile est aerem nos circundantem corpora nostra qualitatiue humectare.igitur &c.patet consequentia & assumptum similiter ponendo aerem esse valde frigidum & humidum nobis applicatum. Ex ista conclusione sequitur ꝙ non necessario per influentias in aere repertas aer nos exiccat & corpora nostra qualitatiue. Secunda conclusio.Po͡e est aerem nos circundantem corpora nostra non exiccare substantifice siue resoluere.probatur sic possibile est aerem nos circundantem humidum nostri corporis non subtiliare & in vaporem conuertere,sed potius condẽsare & ingrossare.igitur &c.patet consequentia & assumptum similiter cum contingat huiusmodi aerem esse valde frigidum,vt patet in tempore frigido & in regione frigida.igitur &c. Ex ista conclusione sequitur ꝙ causæ resolutionis ab Aui.in litera positę non necessario sunt continue corpus nostrum exiccantes,licet enim aer quandoque iuuet ad resolutionem non tamen necessario resoluit vt satis patet. Nota tamen ꝙ Aui.secunda primi doctrina tertia.cap̃.3.ad literam videtur velle oppositum huius secundę conclusionis,ideo cõsidera expõnem auctoritatis illius si uis tenere istam conclusionem. Si autem vis tenere oppositũ conclusionis,hẽres dicere consequenter ꝙ q̃ñtũcunq; fuerit aer humidus vel frigidus in eo sunt influentiæ exiccatiue, & ꝙ propter difformitatem partium nostri corporis licet in casu potentior sit potentia aeris absolute ad ingrossandum q̃ȝ influentia exiccatiua ad exiccandum nostri corporis humiditatem,tamẽ influentiæ semper exiccant aliquid.in nobis.n. semper reperitur pars aliqua a sicco faciliter resolubilis et passibilis,a frigido autem difficulter, ideo contingit partem illã pati ab influentia exiccatiua fortius q̃ȝ a frigiditate,& per cõsequens resolui. Tertia conclusio.Tam qualitatiue q̃ȝ substãtifice potest aer nos circũdãs corpora nostra exiccare.Prima pars huius conclusionis patet, quia possibile est aerem esse siccum.igitur &c.patet consequentia & assumptum patet de aere multum alterato & transmutato vt conuertatur in ignem.Item quia in aere potest esse influentia exiccatiua nostri corporis,ideo deducto impedimento nos exiccabit.Secunda pars arguitur.possibile est aerem esse valde calidum comparatione nostri corporis,sed hoc posito partes aliquas humidas membrorum nostri corporis poterit subtiliare & in vaporẽ cõuertere.igit̃ &c.patet cõseq̃ntia & assumptum sil̃r. Et istã partẽ secundam huius conclusionis voluit Aui. in litera.Ex ista conclusione & eius probatione sequitur corrolarie ꝙ possibile est ab eodem agente corpus nostrum sil̃ qualitatiue humectari & substantifice exiccari.patet, quia aere existente valde calido & humido respectu nostri corporis corpus nostrum q̃litatiue ab eo poterit humectari vt patet, & cum hoc ab eo substantifice exiccari, eo ꝙ aere existente taliter calido partes humidas nostri corporis subtiliabit & in vaporem conuertet,ideo &c.patet consequentia cum antecedente. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando illam consequentiam. Aer nos circũdans est humidus naturaliter, igitur non exiccat sed humectat.Primo,quia per influentiam contingens est ipsum esse fortiorem in exiccando q̃ȝ sit eius humiditas in humectãdo. Secundo,quia & si sit humidus,stat tamen ipsum resoluere per calorem, vt dictum est.& hanc resolutionem appellat Aui.exiccationem. Ad secundum dicitur negando consequentiã,licet enim prohibeat illam exiccationem quam faceret spũs sup̃calefactus,stat tamẽ ipsum corpora nostra exiccare. Ad tertium & eius confirmationem satis patet ꝑ ea quæ dicta sunt in quæstione. Sed hic incidit dubium,quõ stantes de nocte sub radijs lunę de necessitate humectentur & infrigidentur cum radius lunæ sit exiccatiuus. Dicunt quidam primo ꝙ radius lunæ rarefacit corpus & aperit poros,vnde frigiditas aeris faciliter penetrat ad iferiora. Aliter ꝙ luna non pręcise agit in nos per lumẽ,sed per influentiã infrigidatiuam & humectatiuam. Et hoc est ratio melior.

Lune radij.

Sed hic habemus duos modos, quibus luna cãt fluxum & refluxum maris.Primo rarefaciendo & tumefaciendo aquã per radios eius.Secundo aquam generando & multiplicãdo per eius influentiam infrigidatiuam et humectatiuam. sicut videmus a septẽtrione in meridiem continue aquam fluere. econtra imaginandum est de aere. Alij dicunt lunam hr̃e lumen proprium distinctum a lumine solis infrigidatiuum & humectatiuum. Ad quartum tactum est in quarto notabili.dicitur enim ꝙ aliquod conseruans corpus nostrum modo conseruationis possibili continue ducit ipsum versus terminum mortis,vt patet de calore naturali &c.

Lune ꝓprietas i causãdo fluxũ & refluxũ.

Siccitatẽ q̃litatiuã produci in corporibus dupliciter.

Qualitas siccitatis productiua duplex.

Quæstio. xxxij.

TRIGESIMOSECVNDO Quæritur. Vtrum si virtus nutritiua foret infinita,& semper dum restaurat ipsa restauraret æqualiter & vno modo corpus aliquando ad mortem produceretur. Et arguitur multipliciter ꝙ nõ. Primo.si virtus nutritiua esset ĩfinita & semper restauraret,uirtus nutritiua semper esset in actu secũdo,sed tãdiu viuit aĩal

q̃diu nutritur.igitur &c.tota consequentia patet cum ante-
cedente. Et confirmať.quia si virtus nutritiua foret infini
ta & semper restauraret æqualiter & uno modo,virtus nutri
tiua semper esset in corpore & in membris restaurādis . igi-
tur &c. Secundo.si virtus nutritiua foret infinita & semꝑ
restauraret æqualiter & uno modo,semper humidum restau
ratum foret æquæ bonum , & per consequens æqualiter su-
stentatiuum caloris naturalis.sed quandocunq; ita est ꝑma-
net vita æqualis perdurationis.igitur &c. patet consequētia
& assumptum similiter,quia si non foret continue humidum
restauratum æquale & æqualiter bonum iā non restauraret
ęqualiter & uno modo. Tertio.si infinita esset virtus nutri
tiua infinite melius humidum restauraret q̃ iam restauret.
sed iam restaurat humidum sufficiens ad perdurationem vi
tæ per tempus finitum.igitur tunc restauraret humidum suf-
ficiens ad conseruandum vitam per tempus infinitum . igi-
tur &c.tota consequentia nota est & minor . & arguitur ma-
ior,quia qualis est proportio virtutis ad virtutem talis est ꝓ
portio humidi restaurati ad humidum restauratum. Et cō
firmatur,quia sit virtus fortis restauratiua finita & restauret
modo humidum perfectionis vt vnum,& in hora īmediate
pręcedenti restaurauit ipsum perfectionis vt duo,& arguitur
sic.si virtus fortis foret infinita plus q̃ in duplo melius humi
dum restauraret q̃ nunc restaurat,sed præcise in duplo per-
fectius in præcedenti hora restaurauit,ergo melius restaura-
uit iā q̃ prius restaurauit,& per consequens posset hoc modo
vita perpetuari,& per communem formam.patet tota con-
sequentia & assumptum,quia dato opposito eadem posset eē
proportio virtutis finitę & īfinitæ ad humidum restaurandū.
Quarto.si virtus nutritiua esset infinita infinite potentior eēt
ad conseruandum calorem & humidum naturale q̃ iam est,
& per consequens infinite resisteret exiccationi siue actioni
caloris,ad quod sequitur nunq̃ eius calidum naturale extin-
gui igitur &c. Quinto si virtus restauratiua præcise finita
sufficit restaurare humidum melius q̃ fuerit a corpore disso-
lutum.igitur a fortiori virtus infinita.sed hoc posito nūq̃ vir
tute restauratiua infinita existente posset aduenire mors . igi-
tur &c.patet consequentia & assumptum principale arguiť,
quia virtus restauratiua hectici curati ipso curato restaurat
humidum melius pro vita q̃ prius erat,igitur &c.patet con
sequentia cum antecedente.
Ad oppositum est Aui.in littera . Amplius si hæc virtus
infinita foret & semper &c.
Respondendo ad istam quęstionem primo præmittentur
quædam distinctiones & suppositiones. secundo cōclusiōes
Virtus restauratiua dr̄ infinita tripliciter. de quęsito. Quantum ad primum sit hæc prima distictio,
ꝙ virtutem restauratiuam possumus imaginari infinitā mul
tipliciter scilicet extensiue vt posito ꝙ foret extensa per subie-
ctum infinitū.Et ītensiue,ut posito ꝙ eēt potentię restauratiuę
infinitę.Et in durabilitate,vt posito ꝙ ipsa esset apta durare ꝑ
tempus infinitum & incorruptibile. Secunda distinctio ē
ꝙ virtutem nutritiuam restaurare æqualiter & uno mō pōt
dupliciter intelligi.Primo ꝙ restauraret æquale in quantita-
Virtus nutritia restauratiua æqliter tripliciter. te & vno modo,quia æquę perfectum vel bonum humidū.
Secundo ꝙ restauraret æquale in q̃titate & vno modo,quia
restauret humidum æquę proportionale membro cui appo-
nitur.Differunt autem isti duo modi,quia stat cōtinue aliqd
restaurare humidum æquę proportionale membro cui appo
nitur,quod tamen non restaurat humidum æquę bonum ꝓ
vita vel æquę perfectum,sicut sene exiccato ętatiue, ita ima-
ginari possumus humidum quod ei restauratur esse propor-
tionale membris suis taliter exiccatis sicut illud quod appo-
nitur puero vel iuueni.Tertio ꝙ restauret ęquale in quā tita-
te & uno modo,quia.s.continue fieret siue permaneret vnio
vel assimilatio,quæ est actus nutritiuę virtutis. Tertia di-
Dissol'o dupl'r. stinctio est ꝙ dissol'o quandoq; capitur pro motu quo dissol
uitur vel consumitur humidum , quandoq; autem sumitur
dissol'o pro ipsa siccitate.Cum igitur dicit Aui. in litera ꝙ dis
solutio vno mō nō esset.potest intelligi vel ꝙ ille motus disso
lutionis non esset vno modo quia non foret vniformis,& ille
non est intellectus Aui.vel ꝙ siccitas per illum motum cor-
pori acquisita non esset vnius intensionis, sed continue maio
ris,& iste est intellectus.A.in litera. Istis distinctionibus
præmissis sit hęc prima suppositio.Non sub gradu siccitatis
q̃tocunq; & terrestreitatis potest virtus nutritiua ī subiecto
vel materia conseruari,vel suas exercere operationes . hæc
suppositio videtur de se manifesta.non.n.apparet virtutem
nutritiuam suas posse operationes exercere in materia lapi-
dea aut terrestri sicut lapis. Secunda suppositio. Semꝑ cor
pus & quodlibet membrum nostri corporis a quo fit resolu-
tio & exiccatio in termino ad quē resolutiōis est siccius & ter
restrius q̃ in termino a quo resolutionis eiusdem. patet,quia
per q̃libet resolutionem resoluitur subtilius & magis aereum
cum sit resolutioni paratius & cętera sint paria.Illud ergo qđ
facta resolutione relinquitur est continue siccius & terre-
strius.continue enim crescit proportio partium terrestrium
& siccarum ad partes humidas vt patet intelligenti. Ter-
tia suppositio est ꝙ per virtutem nutritiuam in proposito in- Virtus nutritia quid.
telligere debemus ipsam animam informantem membra
nostri corporis mediante calido naturali in membris actum
nutricationis exercente.Ex quo patet hanc virtutem sibi ali-
quem gradum caloris uel mensuram limitare,a qua cū egres
sa fuerit non amplius poterit in materia hæc virtus huiusmo
di actum producere.hæc omnia satis patent. Quarta sup-
positio.Nutrimentum quod assimilatur membro non acqui-
rit gradum humiditatis substantifice maiorem q̃ hēat mem
brum cui assimilatur.quod enim apponitur membro appo-
nitur sibi secundum dispositionem,quę tunc est in membro.
Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio .Si virtus
restauratiua foret infinita extensiue,quia scilicet materię infi-
nitę extensiue extenderetur,& semper restauraret ęqualiť &
vno modo.s.modo proportiōali membro exiccato in term
no ad quē exiccationis,quia.s.tale humidum restauraret quai
le tunc esset membrum taliter exicccatum adhuc corpus ad
mortem perueniret.probatur conclusio sic.tale corpus conti
nue fieret terrestrius & siccius,igitur in aliquo tempore finito
perduceretur ad siccitatem cum qua vita stare non potest.
patet cōsequentia cum non sub gradu terrestreitatis q̃tocū-
que &c.& assumptum satis patet ex dictis . verbi gratia.sit
subiectum infinitum informatum virtute nutritiua , illud tñ
est finite humidum intensiue humiditate faciente ad vitā,sit
igitur illud humidum. 8.graduum, quia igitur continue resol
uitur resoluat calor huiusmodi humidum per vnum in hora
& patet ꝙ in fine horę erit humidū pręcise ut. 7.si igitur restau
ratur ęqualiter & modo proportionabili restauratur sibi hu-
midum extensiue infinitum tale quale erat hoc corpus in ter-
mino ad quē resolutionis iam signatæ,& per consequens re-
stauratum erit præcise humidum vt. 7.& sic deinceps vlte-
rius procedit resolutio.& patet ꝙ aliquando deueniet ad hu-
midum ita terrestre & exiccatum,ꝙ cum illo vita stare non
poterit. Secunda conclusio est.Si virtus nutritiua esset infi
nita intensiue,& semper faceret restaurationem modo iā di-
cto corpus tandem ad mortem perduceretur . probatur sicut
vt præcedens ,quia aliquando fieret subiectum ineptum su-
stentaculum vitæ,vt in pręcedenti conclusione argutum ē.
Tertia conclusio.licet ita sit,tamen si virtus restauratiua fo
ret infinita & infinite potens ad restaurandum nunquā se-
queretur mors.probatur.semper infinite perfectionis humi-
dum posset restaurare.igitur & c.patet consequentia & assū-
ptum similiter. Ex quo sequitur ꝙ virtutem restauratiuā
fore infinite perfectionis & restaurare semper & uno modo
est antecedens ad contradictoria. Quarta conclusio.Si uir
tus restauratiua foret in durabilitate infinita & sed restaura-
ret æqualiter & uno modo ad sensum datum,corpus tādem
perueniret ad mortem.probatur conclusio sic : corpus illud
foret continue siccius & terrestrius.igitur &c. patet conseq̃n
tia & assumptum declaratum est supra. Ex ista conclusio-
ne sequitur corrolarie ꝙ qualitercunq; virtus restauratiua fo
ret infinita,dum tamen ipsa restauraret continue æqualiť &
modo proportionabili siccitati membri restaurati corpus ꝑ-
ueniret

ueniret ad mortē. Ex quo sequitur vlterius tam de infinite intensiue q̃ extēsiue q̃ in durabilitate poterit lr̃a Aui. intelligi. Ex his oībus potest sequi talis litterę expositio amplius si virtus hæc.s. nutritiua foret infinita, siue in durabilitate, siue in perfectione &c. licet magis sit consonum in durabilitate, & semper.i. toto tēpore quo restauraret in corpore faceret permutationē.i. restaurationē eius quod a corpore dissoluit ęqualiter: quia.s.tm̄ restauraret q̃tum est dissolutum, & vno modo.i. proportionabili siccitati membri in termino ad quem exiccationis, quod est necessarium propter quartā suppōnem. dissolutio tamen.i. siccitas & terreitas corpori acquisita per resolutionem non esset vno modo.i. non esset æqualis, immo cōtinue semper augeretur, quia corpus semper esset continue terrestrius & siccius, & corpus nō posset tolerare dissolutionem.i. non posset stare cum tanta siccitate & terrestreitate quanta tandem acquireretur, & ista dissolutio finiret.i. consumeret humiditatem cum qua stat vita. Quanto magis supple debet corpus mori virtute existente finita, & non semper restaurante æqualiter & vno mō. Et hoc intelligit dum dicit, quando duæ res se iuuent. Quinta conclusio. Si virtus nutritiua esset præcise finita & toto tēpore quo restaurat restauraret humidum æquale & ęque perfectum humido resoluto corpus nunquam ad mortem perduceretur. ꝓbatur. semper esset humidum corpori cōueniens calidi & vitæ sustentaculū sicut prius. ergo &c. patet consequentia & assumptum similiter intelligenti. Ex quo sequitur ꝙ si virtus nutritiua esset infinita dum restauraret semper æqualiter & æque perfectum nunquā corpus illud ad mortem perduceretur. hoc statim sequitur ex cōclusione. Ex quo posset hic concludi contra quosdam de humido contracto. Ad argumenta principalia respondetur ad primum dicitur ꝙ illud argumentum de virtute sermonis cōcludit veritatem, sed iste non est intellectus Auicen. sed ille qui in quæstione est tactus.s. ꝙ semper.i. omni tēpore quo restaurat. Et secundum hunc intellectum non ꝓcedit argumentum. Et per idem soluitur ad confirmationem. Ad secundum dicitur negando argumentum, immo est humidum deterius continue sicut in quæstione declaratum est. Et cum arguitur illud antecedens, quia si non iam restauraret æqualiter & vno modo. dicitur negando cōsequentiam ad intellectum datum in quæstione & circa litteram. Ad tertium dicitur ꝙ si virtus nutritiua foret infinita intensiue infinite melius restauraret &c. sed ex alia parte adducta in quæstione sequitur alia pars contradictionis.s. ꝙ semper restauraret æqualiter &c. Si tamen poneretur virtus aliter q̃ intensiue infinita argumentum esset negandum vt patet inuenti. Et vlterius pro illo qualis est proportio virtutis ad virtutem &c. dicitur ꝙ illud est verum ad istum intellectū ꝙ cæteris paribus qualis est proportio vel habitudo virtutis ad virtutem in perfectione vel extensione talis est humidi in extensione. Non tamen oportet ꝙ in durabilitate, quia posset vtrobiq; ęque perfectum humidum restaurare. Ad quartum negatur assumptum si semper faceret restaurare ad intellectum datum. Ad quintum dicitur ꝙ potest restaurare accidentaliter melius: quia.s. denudatum ab accidentibus multis ipsum inficientibus, illud tamē humidum est continue terrestrius & impurius. Vnde humidum pueri hectici est melius, quàm sit humidum ipsius iuuenis curati. Si tamen cum isto breuiori tempore durasset non fuisset merito humidi, sed calidi præter naturam ipsum consumentis &c.

Quæstio. xxxiij.

TRIGESIMOTERTIO Quæritur. Vtrum aliqua sit mors naturalis morienti. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo sic. Quælibet mors est contra naturalem inclinationem morientis. igitur &c. patet cōsequentia: eo ꝙ quodlibet existens contra naturalem inclinationem alterius est eidem violentum. et assumptum probatur, quia quodlibet ens naturaliter inclinatur ad eius permanentiam vt colligitur primo hecticorū & tertio de cōsolatione, Omne nanque animal tueri salutem laborat, mortem vero pernitiemq; deuitat. Secundo principaliter arguitur sic, cuilibet viuenti vita est eidem naturalis & eius generatio, ergo cuilibet tali mors & corruptio est violenta & præter naturam, & per consequens &c. antecedens satis patet. & tenet consequentia, quia si alicui corpori naturali aliqua mutatio vel dispositio inest naturaliter opposita inest ei violenter, vt colligitur primo de cœlo. Tertio si aliqua foret mors naturalis sequeretur quòd aliquod viuens posset peruenire ad mortem antequam ad ægritudinem vel neutralitatem deueniret. consequentia cōmuniter sequitur, sed falsitas consequentis arguitur. Ex illo enim sequitur alicuius viuentis operationem quamlibet auferri posse totaliter absque hoc quòd diminuatur, quod non est rationabile, quia tunc fieret transitus ab extremo ad extremum, & non per medium cum inter cuiuslibet operationis perfectionē, & eius totalem ablationem tanquam medium cadat operationis diminutio. Sed arguitur principalis consequentia, quia sor. simpliciter sano deueniente ad mortem naturalem operationes eius totaliter auferuntur, quæ tamen nunquam prius fuerunt diminutæ. probatur, quia continue ante instans mortis fuit sor. simpliciter sanus: igitur nunquam ante fuit sor. in suis operationibus læsis, et per consequens &c.

Quarto ad principale arguitur auctoritate Philosophi tertio de cœlo ponentis omnem defectum, & corruptionem esse pręter naturam. Item tertio hecticorum. Mors est vltimum terribilium &c. — Aristo.

Ad oppositum est Auicen. in littera dicens ꝙ hæc mors est naturalis cuilibet indiuiduo destinata secundum suam propriam complexionem.

Respondendo ad istam quæstionem videbitur primo de principali quæsito. Secundo tangetur modus quo contingere vel euenire potest mors naturalis. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ communiter vtuntur auctores istis terminis generatio vita & mors. Intelligunt autem per generationem viuentis.s. de qua in proposito est sermo primam participationem animę nutritiuę in calido naturali. Et hanc descriptionē posuit Philosophus in libro de morte & vita. Et per hoc quod dicitur participatio animæ nutritiuæ tangitur genus, per hoc enim conuenit generatio hominis cum cuiuslibet alterius viuentis generatione. Et per hoc quod dicitur. prima differt a nutricatione et huiusmodi quę non sunt primæ. Et per hoc quod dicitur in calido naturali declaȓ instr̄m & dispositio cui debet anima in materia cōiungi, tunc enim dicitur uiuens generari, quando prima materia eius disposita per calidum naturale participat anima nutritiua. Per vitam autem intelligere debemus animę nutritiuæ permanentiam in calido naturali ad intellectum datum. Per mortem autem intelligere debemus separationem animæ nutritiuæ a corpore viuente. Quia tamen huiusmodi separatio est per calidi naturalis extinctionē quod conseruabat ipsam animam in materia, ideo multotiens utuntur auctores isto termino mors pro calidi naturalis extinctione, dicentes mortem esse calidi naturalis extinctionem, scilicet causatiue, quia scilicet ad extinctionem calidi naturalis sequitur mors. Secundo principaliter sciendum est mortem dupliciter posse aduenire. Primo enim aduenit a causa extrinseca & accidentali vel præter naturam sicut gladio. frigore. apostemate & huiusmodi. Secundo potest aduenire mors ab intrinseco per naturalem et conueniētem actionem calidi naturalis in humidum naturale. Tertio sciendū est ꝙ calidi naturalis extinctio multipliciter potest contingere. Primo a contrario ipsum extinguente per simplicē alterationē, sicut frigidum per simplicē alterationē qñando frigiditatem corrumpit caliditatem. Quandoq; autem fit caloris extinctio per modum suffocationis, sicut ꝓhibita euentatione corrumpitur calor & extinguitur. Quandoq; autem fit per humidi quod est caloris naturalis sustentatiuum exiccationem siue resolutionem, quamuis vt declarabitur prima aphorismorum. extinctio calidi per viam

Gn̄atio quid.

Vita quid? Mors quid.

Mortis aduētus duplex.

Extīctio cal'i nā̄lis multipliciter.

Virtus nutritia quid.

suffocationis reducat ad illã quæ fit per viam resolutionis.
Nota tamen ꝙ extinctio facta per viam resolutionis humi
di quandoq; sequitur causam præter naturam sicut in homi
ne moriente ex febre per resolutionem contingit. Quãdoq;
autem cõsequitur actionem præcise naturalem sicut est ex-
tinctio quæ consequitur resolutionem humidi factam a ca-
lore naturali agente in ipsum. Quarto principaliter est sciẽ
dum ꝙ dupliciter dicitur aliqua mors naturalis alicui mo-
rienti. Primo. quia a natura intenta & conueniens naturę ip
sius morientis. Secundo. quia non sibi eueniens a cã præ-
ter naturam. Cõsimiliter per omnia distingui potest de ly.
præter naturam. Duplicit' enim dici potest aliqua mors pręter naturam alicui morienti. Primo, quia non conueniens,
sed disconueniens naturæ ipsius morientis. Secundo. qa nõ
sibi adueniens a causa præternaturam. Vltimo sciendũ
est ꝙ tam naturale q̃ præter naturam dicuntur respectiue
& ad alterum, ideo non repugnat aliquid respectu vnius na
turale esse, violentum vero vel præter naturam respectu al
terius. v̄r. g. cal'itas ab igne ꝓducta in aqua est aquæ & eius
formę violenta, quia disconueniens vt satis patet. Huiusmo
di autem caliditas & calefactio est materiæ aquæ naturalis
quia materia aquę est naturaliter inclinata ad recipiendum
oẽm formam in aqua ꝓducibilem. Sil'r igni calefacienti est
hæc calefactio naturalis cum ignis sit naturaliter inclinatus
ad calefaciendum. Ex quo patet hanc consequentiã non va
lere. in. a. est principium intrinsecum naturale inclinatũ ad
calefaciendum. igitur. a. naturaliter calefacit. Tunc sit pri-
ma conclusio. Aliqua mors potest esse alicui naturalis. pro-
batur. aliquod agens esse potest alicuius uiuentis naturaliter
corruptiuum. igitur &c. patet consequentia & assumptum
satis patet. multæ enim sunt influentiæ cœlestes hominum
corruptiuæ & multorum animalium. Similiter omne con-
trarium est alterius naturaliter corruptiuum, sed cuiuslibet
uiuentis multa sunt cõtraria. igitur etc. Similiter multa sunt
uenena naturaliter hominem mortificantia, & ita illis uene-
nis mors hominis est naturalis. ideo &c. Secunda cõcl'o.
Capiẽdo naturale primo mõ nulla mors alicui est illa mor
te morienti naturalis. ꝓbatur sic. nulli morienti conueniens
est eius mors. igitur etc. Item nullus naturaliter appetit mor
tem, sed ipsam refutat naturaliter, vt supra argutum est. igi-
tur &c. patet consequentia cum antecedente. Ex ista con
clusione sequitur ꝙ capiendo violentum vel præter naturã
ꝓut distinguitur contra naturale primo modo sumptũ quę-
libet mors est præter naturam vel violenta morienti, vt sa-
tis patet ex conclusione. Tertia cõcl'o. Capiendo natura-
le secundo mõ possibile est aliquam mortem esse naturalẽ
morienti. ꝓbatur. possibile est alicui morienti mortem ad-
uenire ex sola naturali & conuenienti actione calidi natura-
lis in humidum absq; concursu causæ tale corpus præterna
turaliter immutantis. igitur &c. patet cõsequentia & assum
ptum declarabitur post, licet satis in littera fuerit declaratũ.
Quarta conclusio. Taliter capiendo naturale non quęlibet
mors ab intrinseco ꝓueniẽs est naturalis. patet satis de mor
te ab intra ꝓueniente per putredinem aut per viam suffoca
tionis. Ex his omnibus sequitur aliquod corpus perueni-
re ad mortem absq; hoc ꝙ aliquando cadat in ægritudinẽ
vel neutralitatem nunc. patet hoc de moriente morte natu-
rali. Sequitur secundo. alicuius viuẽtis operationes in ca-
su totaliter auferri postq; respectu eiusdem nunquam fue-
runt præternaturaliter diminutæ vel corruptæ. homine. n.
temperato existente & moriente morte naturali ipse conti-
nue vsq; ad primum sui non esse permanet temperatus, &
per consequens nullo modo in suis operationibus læsus re-
spectu sui. Nota tamẽ ꝙ licet in tali casu operationes eius
nullo modo dicantur diminutæ respectu eius quod debetur
tali corpori existenti in tali ætate, comparatæ tamen ad ope
rationes eidem debitas in aliјs ætatibus multum, immo ad
non gradum perfectionis eorundem diminuunt. Ex quo
patet in casu illo non fieri trãsitum de certo gradu perfectio
nis operationum ad non gradum perfectionis earũdem si-
ne medio. quare &c. Quantum ad secundum præmittẽ-
dũ est ex dictis superius & circa litterã. Primo ꝙ non sub
mensura calidi & humidi quantũcunq; parua potest anima
nutritiua in membris nostri corporis conseruari. Secũdo
præmittendum est ꝙ calidum naturale continue agit in hu
midum membrale ipsum resoluendo, licet etiam ipsius re-
soluti continue fiat restauratio. Ex quo sequitur quòd mem-
brale humidum sit continue siccius & terrestrius. con-
tinue enim resoluitur illud quod est resolutioni paratius
& illud est subtilius. Tertio præmittendum est quòd
calor naturalis non conseruatur in humido nisi quamdiu
habet ad ipsum proportionem talem, quòd illud possit
subtiliare & seipsum ex eo fouere. Ex quo sequitur quòd hu-
mido multum terrestrificato extinguitur calor. Ex q̄bus
omnibus colligitur modus quo aduenire potest mors natu-
ralis. Calido enim naturali agente in humidum naturale hu
midum continue fit terrestrius vt iam dictum est. deueniet
igitur humidum ad tantam terrestreitatem ꝙ non poterit
calidum naturale conuenienter sustentare. vnde incipit cali
dum naturale diminui, quia tamen adhuc non cessat humi-
dum resoluere adhuc ꝓcedit humidi vlterius siccitatem au-
gendo & mensuram caloris diminuendo, vnde intantũ mi-
norabitur calidum ꝙ non erit amplius sufficiens ad opera-
tiones vitæ, & per consequens tunc deficit vita & aduenit
mors. Ad cuius calidi minorationem et extinctionem iuuat
humor etiam phlegmaticus & labor & cæteræ causę, quas
in l'ra tangit Auic. dum dixit & adiuuat ipsum humor &c.
Ad quod etiam concurrit ꝙ calore multũ debilitato & mẽ
bris anhelitus multum induratis deficit motus anhelitus,
& per consequens velocitatur pauci calidi remanẽtis extin-
ctio. Quam sñiam innuit philosophus in libro de morte &
vita: dum inquit. Pl'm autem vitæ deficit habentibus si nõ
refrigeretur cal'm & communicans sibi: queadmodum. n.
dictum est frequenter contabescit ipsum a seipso qñ his qui
dem pulmo his quidem bracchia indurata fuerit propter tẽ
poris longitudinem, desiccatis his quidem brachijs his qui-
dem pulmone & pl'm factis terrestribus non pñt has par-
tes mouere nec eleuare nec simul ducere, tãdem ergo facta
incensione marcescit ignis. Alij autem tangunt alios mo
dos sumptos ex parte contrarietatis elementorum existen-
tium in mixto, sed hic primus modus sufficit medico. Ex
his omnibus possunt colligi differentiæ quædam inter mor
tem naturalem & præternaturalem. Prima est: quia mors
naturalis non sequitur actionem agentis præter naturam,
mors autem præternaturalis sic. Secunda, quia mors natu-
ralis non præsupponit ægritudinem nũc vel neutralitatem
nunc præternaturalis vero sic. Tertia differentia, quia natu
ralis mors fit sine dolore corporali, mors autem præter na-
turam raro contingit sine dolore. Et hanc sñiam tetigit Ari.
in libro de morte & vita dum inquit. Propter quod & sine
tristitia est quæ est in senectute mors. nulla enim violenta
passione contingente moriuntur, sed in sensibus animę ab-
latio fit oĩno. Hanc sñiam tetigit Seneca in tragœdia Oedip
pi dum dixit. Animam senilem mollis exoluit sapor. Quar-
ta differentia est, ꝙ non potest mors naturalis aduenire ni-
si in vltimo senio, sed mors præter naturam indifferenter in
qualibet ætate potest contingere. Si quis. n. ꝓpter abstinen
tiam a cibo moreretur non moreretur morte naturali. Ad
argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur
ꝙ illud probat nullam mortem esse naturalem morienti ca
piendo naturale primo, quod bene conceditur. Consimi
liter per omnia dicitur ad secundum. Ad tertium dr̄ con
cedendo consequens. Et conceditur esse poss'e alicuius viuẽtis
quãlibet operationẽ totaliter auferri absq; hoc ꝙ aliqñ fue-
rit respectu eiusdem diminuta. Et negatur vlterius cũ infer
tur ꝙ esset transitus de extremo in extremum sine medio.
Dicitur tamen ꝙ licet in corpore taliter viuente non sint
operationes diminutæ respectu sui in tali ætate constituti,
comparatæ tamen alijs ætatibus absolute secundum suam
perfectionem ad non gradum perfectionis diminuuntur.

vt iam

Mors nãlis dupl'r. & pręter naturã.

Naturale & pręter naturam dupliciter.

Aristo.

Mors natural' a pterna turali differt quadrupl'r.

Seneca.

vt iam dictum est Ad auctoritatem vero dicitur ꝙ Philosophus voluit mortem esse præternaturam prout distinguitur naturale contra præternaturale primo modo sumptum. Et hæc de quæsito.

Quæstio. xxxiiij.

TRIGESIMOQVARTO Quæritur. Vtrum per actionem virtutis nutritiuæ possit restaurari humidum ęque bonum vel melius, eo ꝙ prius fuit a corpore resolutũ. Et arguitur multipliciter ꝙ sic. Primo. per actionem virtutis nutritiuæ potest restaurari humidũ cũ quo longiori tẽpore potest vita & calor naturalis conseruari ꝙ̃ cum humido pręexñti, igitur &c. patet cõsequentia. & assumptum ꝓbatur. ponendo sortem esse leprosum vel hecticum primæ vel secundæ speciei, & ꝙ in sequenti hora sor. erit curatus, & arguitur sic. cum humido in hora sequenti sor. restaurando longiori tempore poterit permanere vita eius ꝙ̃ cũ pręexñti. igitur &c. patet consequentia, quia non priori humido vita breuiori tẽpore permansisset. non. n. potuisset sor. permanere hecticus longo tempore cum sequenti tñ actus est permanere, & per multas ætates decurrere. Item confirmatur idem. humidum præexñs minus conueniens erat vitæ ꝙ̃ postꝙ̃ erit restauratum. igr̃ &c. patet consequentia. & assumptũ arguitur, quia humidum præexñs erat infectum qualitate vitæ disproportionata & contraria. igitur &c. Secundo principaliter arguitur sic. corpus lapsum a temperamento potest ad temperamentum reduci. sed ipso taliter reducto erit humidum restauratum melius & perfectius pręexistente. igitur &c. patet consequentia. & assumptum pro prima parte colligitur. 3. techni. & pro secunda parte arguitur, quia humidum temperatum perfectius est humido distemperato vel lapso a temperamento. sed pręexistens humidum erat a temperamento lapsum, restauratum vero tẽperatum. igitur &c. tota consequentia cum antecedente videtur nota. Item confirmatur idem humidum restauratum post reductionem aptius erit in casu ad conseruandum vitam & calidum naturale ꝙ̃ humidũ præexistens. igit̃ etc. patet cõsequentia. & assumptum approbatur. ponendo sor. infantem melancholicum, & sit melancholicus aptus perdurare in vita per annos. 50. & temperatus per annos. 80. & sit sor. reductus ad temperamentum in fine. x. annorum. Et arguitur sic. humidum præexistens in sor. erat aptũ conseruare vitã præcise per annos. 50. & humidũ restauratum est aptum conseruare per annos. 80. vt patet in casu. igr̃ etc. consequentia vr̃ nota cum añte. Et cõfirmatur idẽ sic. Sit sor. iam melancholicus infans, vt positum est, & plato sit tẽperatus hñs humidum eius temperatum & perfectum pręcise eodem gradu, quo erit humidum sor. in fine decem annorum reducti. Et arguitur sic. perfectius est humidum in platone nunc exñs ꝙ̃ humidum nunc exñs in sor. eo ꝙ temperatum potest longiori tempore vitã conseruare, sed ęque perfectum erit humidum sor. facta reductione sicut iam est humidum platonis: sicut dictum est in casu. igit̃ perfectius erit humidum sor. facta reductione ꝙ̃ iam est humidũ exñs in eo. tota consequentia vr̃ nota cum añte. Tertio principaliter arguitur sic. po?e est humidum nutrimentale mẽbro approximatum fore perfectius, eo ꝙ subijciebatur ꝓ materia gñonis eiusdem membri. igitur po?e est illud humidum restauratum ex nutrimento fore perfectius contracto a principio gñonis consequentia vr̃ nota. & assumptũ satis patet intuenti. qñꝙ. n. sanguis ex quo nutritur membrum est sanguis temperatus factus ex cibis temperatis. vbi tñ sanguis qui subijcitur ꝓ materia gñonis est melancholicus generatus ex cibis melancholicis aut malæ qualitatis. Quarto principaliter sic. Possibile est vitam perpetuari, ergo saltem æque bonum humidum per actionem virtutis nutritiuę potest restaurari. patet consequentia & assumptum. arguit̃, qa actio caloris naturalis in humidum naturale potest totaliter ĩpediri. sed ipsa sic ĩpedita nullo mõ fit humidi cõsumptio, et per cõsequens nõ adueniet mors. igr̃ &c. tota cõsequẽtia patet cum añte. Quinto ad principale arguitur experimẽto, quia contingit indum permutari paulatine ad regionem istam: & experimur ipsum longiori tempore in vita permanere, vbi tamen merito humidi contracti in regione indorũ non erat aptus ultra. 30. annos vel parum plus in vita perdurare, dicente Auic. secunda primi doc. secunda. ca. de his quæ ꝓueniunt ex habitationibus locorum. Loca calida magnificant capillos, & intantum crispant eos ꝙ cum colligũtur piperi similes efficiuntur: digestiuam debilitant, & cum in eis maxima fuerit resolutio, & minuatur humiditas, cito aduenit senium sicut in terra indorũ illis nanꝙ qui ibi morantur accidit senium in. 30. annis.

Indorũ seniũ in 30. ãnis.

Ad oppositũ vr̃ intentio Aui. in lr̃a. innuit. n. cõtinue humidũ nr̃i corporis fieri magis terrestre & siccius. Idẽ expressius tertia primi. cap̃. 2. de causis necessitatis mortis.

Respondendo ad istam quæstionem ponendæ sunt quorundam terminorum descriptiones & suppositiones quædam. Secundo ponendæ sunt cõclusiones de quęsito. Quãtum ad primum sciendum est ꝙ auctores & doctores cõmuniter vtuntur istis terminis. humidum radicale. humidũ nutrimentale. humidum influens. & humidum innatum. Intelligentes per humidum radicale ꝓprie humidum mẽbrale animatum. quod ideo radicale dicitur, ipso tanquã radice sustentatur & fouetur calidum naturale per cuius pñtiam conseruatur anima in membris. Vtuntur tñ auctores & doctores frequenter isto termino radicale magis stricte & pręcise ꝓ humido cõtracto a principijs gñonis. Per humidum autẽ nutrimentale intelligunt humidum quod est nutrimentum, ex quo aptum est restaurari vel generari pars in membro ꝓportionalis parti ab eodem resolute, sicut dicimus gluten esse humidum nutrimentale. ex ipso enim potest generari pars ossis uel nerui loco eius quod ab osse vel neruo dissoluitur per actionem caloris naturalis. Vtuntur tamen auctores hoc termino humidum nutrimentale multotiens indifferenter tam ꝓ eo quod est vere nutrimentum ꝙ̃ ꝓ eo quod in nutrimento contrahitur. sic. n. partem ossis ex nutrimento generatam appellant humidum nutrimentale. Ex quo patet primo ꝙ non quodlibet radicale humidum est a generatione contractum: immo aliquod a generatione & aliqd' a nutrimento contrahitur. Patet secundo aliquo mõ posse concedi humidum nutrimentale esse humidum radicale, quia aliquod humidum ex nutrimento cõtractum vere est humidum membrale aĩatum, & per consequens radicale secundum ꝙ aĩatum, nutrimentale secundum ꝙ contractum ex nutrimẽto. Eodem modo per humidum innatũ qñꝙ intelligunt indifferenter omne humidum membrale aĩatum quandoꝙ autem solum tale a generatione contractum. Per humidum uero influens intelligunt nutrimentum aduenies membro.

Hũidũ dcm̃ q̃drupl'r & quid.

Secundo sciendum est ꝙ per actum uel actionem uirtutis nutritiuę in proposito debemus intelligere operationem quam facit uirtus uel anima membri mediãte calore vel complexione membri in nutrimentum ipsum apponendo membro eidem uniendo ac ipsum tandem ei assimilando. Est ergo sensus quæstionis, utrum uirtus nutritiua membri taliter possit nutrimentum transmutare & ipsum membro assimilare ꝙ ipsum assimilatum ipsi membro sit melius & perfectius ꝙ̃ pręexñs humidum membrale resolutum: uel ꝙ illud humidum sit meliori modo humidum ꝙ̃ prius erat.

Virtutis nutritiæ actus vl' actõ qd.

Istis descriptionibus terminorum sic positis ponuntur distinctiones. Prima distinctio. Humidũ membro restauratum dupliciter potest dici melius. Primo absolute pro uita uel uitæ perduratione. Secundo pro operationibus. Primo dicimus illud humidum pro uita melius quod longiori tempore potest esse vitæ sustentatiuum. Secundo modo dicimus illud melius cum quo perfectiores operationes potest anima producere.

Hũidũs dr̃ melius dupl'r

Secunda distinctio. Vnum humidum potest esse altero melius pro uita dupliciter. Primo in se & absolute. Secundo merito qualitatiuæ dispositionis illi humido coniunctæ. Exemplum primi. dicimus quòd humidum pueri in se & absolute est melius

Hũidũ melius ꝓ vita dupl'r.

pro vita q̃ humidum senis: eo ꝙ plus habet de humido sub tili & aereo puer calidi sustentatiuo. Exēplum secundi, sicut si puer sit hecticus vel leprosus, licet in se & absolute sit humidum huius ꝓ vita melius q̃ humidum senis, merito tamen qualitatiuæ dispōnis humidum pueri inficientis dicimus illud humidum ꝓ vita deterius. Et ex hac distinctione insurgit hæc tertia distinctio. Humidum in membro restauratum esse melius vel æque bonum &c. potest intelligi dupliciter. Primo in se & absolute, quia. s. melius vel æqualiter aereum. Secundo merito alicuius qualitatiuę dispōnis. Quam distōnem communiter ponunt auctores sub his uerbis. s. Dupl'r dr̄ humidum melius alio, quia cum eo potest longiori tempore vita conseruari q̃ potuisset absolute cum primo, vel quia cum eo potest longiori tempore vita cōseruari q̃ potuisset si taliter restauratum non fuisset. Exempli gratia melancholico puero permutato ad temperatum in medio pueritię dupliciter possumus imaginari in eo fore humidum restauratum melius. Primo, quia longiori tempore pōt vita cōseruari cū restaurato q̃ absolute potuisset cū primo. Secundo quia longiori tempore potest vita permanere in humido isto facta hac permutatione q̃ si hæc permutatio facta non fuisset. differunt tamen isti duo modi: vt infra

Hūidius altero dr̄ dupl'r. patebit. Quarta distinctio. Dupliciter dicitur aliquid altero humidius. Primo qualitatiue. Secundo substantifice. Exemplum primi: vt phlegmaticus in secundo dicitur qualitatiue humidior temperato, temperatus tamen aut sanguineus in primo est substantifice humidior. Dicitur autem aliquid altero qualitatiue humidius, quod est intensiori gradu humiditatis humidum. Illud autem substātifice quod plus vel melius habet humidum vitæ & calidi naturalis sustentatiuum. Ad propositum humidum restauratum fore humidius præexistenti resoluto possumus imaginari, uel qualitatiue vel substantifice. Exemplū primi: vt si cholericus permutetur ad phlegmaticum. Exemplum secundi, vt si humidum restauratum haberet plus de aereo & minus de terreo aut esset magis conueniens subiectum caloris naturalis.

His distinctionibus præmissis ponuntur suppositiones.

Prima suppositio per actionem calidi naturalis in humidum semper resoluitur subtilius & magis aereum. patet, qa æque bene est applicatus calor humido aereo sicut grosso terrestri, & cum hoc facilius est resoluere humidum aereū q̃ terrestre grossum. ideo &c. Secunda suppositio. Quāto humidum est magis aereum & unctuosum illud est conuenientius sustentaculum caloris. patet, quia tanto est a calido facilius subtiliabile & disponibile secūdum exigentiā caloris ad eius conseruationem in subiecto. vt alias declaratum est. Tertia suppositio. Stantibus omnibus similibus & æqualibus causis durabilitatis vitæ semper stat æqualis uitæ durabilitas. patet, quia similitudo omnium causarum arguit similitudinē in effectibus. oīs. n. dissimilitudo in causatis dependet ex dissil'itudine efficientis aut materiæ, ut colligitur. ix. metaphysicæ. Quarta suppō. Membrū cui assimilatur nutrimentum perfecte obtinet super nutrimentū quod sibi assimilat. Ex quo sequit̄ ꝙ tales requirit nutrimētum dispōnes a membro quales sunt in mēbro, cui sibi assimilatur nutrimentum. Quinta suppō. Contingens est humidum melius pro uitæ perduratione ꝓpter dispōnē secum coniunctam minori tempore uitam aliquo alio deteriori humido conseruare. patet hoc intelligenti. Quantū ad secundū sit hæc prima cōcl'o. Pos'e est per actionem virtutis nutritiuæ restaurari humidū ꝓ opōnibus melius q̃ fuerit præexn̄s humidum resolutum. ꝓbat̄ sic. in principio iuuentutis restauratum est melius q̃ fuerit pręexn̄s humidū ꝓ operationibus, eo ꝙ cū tali humido pōt uirtus perfectiores producere operationes. igitur &c. patet consequentia & declaratum est assumptum superius, ubi ostensum est iuuentutem perfectiorem esse pueritia. Et pro ista cōcl'one est Auic. tertia. primi. cap. 1. dū inquit. Verūtn̄ perfectio & integritas nr̄a & potentia nr̄as perficiendi operationes non est nisi post multā siccitatē quæ nobis accidit, deinde ista siccitas incessanter ꝓcedit donec nos perimat. Acquirit̄ autem ista siccitas faciēs ad perfectionem operationum in iuuentute. igitur &c. Ex hac conclusione sequit̄ hanc ꝓpōnem esse concedendam. per actionem uirtutis nutritiuę potest restaurari humidum perfectius q̃ fuerit pręexn̄s, quod enim est melius pro operationibus est absolute melius & perfectius. Secunda concl'o. Per actionem uirtutis nutritiuæ pōt restaurari humidum qualitatiue humidius. patet, quia corpus cal'm potest ad phlegmaticum permutari, qd' fieri non potest quin tali corpori restauratum sit humidum qualitatiue humidius. igitur &c. patet consequentia cū antecedente. Idem patet de hectico, qui curatur &c. Tertia cōclusio. Per actionem uirtutis nutritiuæ potest restaurari humidum ꝓ uita melius merito qualitatiuæ dispōnis illi humido nouiter acquisitæ. patet hæc concl'o, quia in leproso puero aut hectico curato humidum quod restauratur est ꝓ uita melius, quia dispositum est dispositionibus qualitatiuis melioribus pro uita. prius. n. erat leprosis qualitatibus infectum, a quibus iam est denudatum. Et dixi notāter merito qualitatiuæ dispositionis, quia licet ꝓpter hanc qualitatiuam dispōnē nouit̄ huic humido acquisitā ualeat illud humidum sustentare melius cal'm q̃ prius potuisset cum pręexistenti dispositione. in se tamen melius humidum erat tūc & magis aereum q̃ nunc, licet talis bona sustentatio ꝓ nūc ab illis primis qualitatibus impediretur. Consimiliter per oīa dicendum est de humido restaurato corpori temperato facto ex melancholico, licet. n. tale corpus ad temperamentum permutatum longiori tempore uiuere poterit q̃ si non fuisset permutatum, eius tamen humidum erit minus aereum & in se ꝓ calidi cōseruatione minus aptum q̃ prius erat ante reductionem. Vn̄ si ante reductionem fuisset cū æque bonis dispositionibus q̃litatiuis sicut erit post, notū est ꝙ cum ea longiori tempore uita conseruari potuisset. Ex qua conclusione sequitur ꝙ licet hecticus curatus sit a morte distantior q̃ esset si sic curatus non fuisset, non tamen est distantior absolute q̃ prius. Quarta conclusio. Non est possibile per actionem uirtutis nutritiuæ restaurari humidū in se & absolute ꝓ uite perduratione æque bonum, sic ꝙ cum eo longiori tempore q̃ cum præexistenti sit apta uita perdurare. ꝓbatur hæc conclusio, quia tunc non repugnaret corpus humanum in uita perpetuari. consequens est falsum, & contra sn̄iam Aui. in lr̄a. & tertia primi. cap. 1. & argr̄ consequentia. Ponendo ꝙ sortes in hora quæ nunc est restauraret æque bonum humidum ad sensum datum sicut in hora præcedenti. Et argr̄ sic. humidum iam dictum restauratū est in se æque bonum &c. sicut humidum præexn̄s, igitur æque bona est ꝓportio calidi naturalis ad humidum sicut in pręcedenti & sicut in sequenti, & per consequens nunq̃ perueniret corpus hoc ad senectutem. Et fundatur hoc argumentum super illa suppōne superius præmissa. s. ꝙ causis oīno similibus &c. Item si æque bonum restauraretur &c. igitur cum cætera sint paria sequitur sor. esse per totū illud tempus in eadem uel simili dispositione pūctualiter, & per consequens &c. Item sit sor. iam merito sui humidi naturalis aptus uiuere per. 100. annos. & restauret per annum continue humidum æque bonum, sicut nunc habet, & patet ꝙ etiā in sequenti tēpore erat aptus uiuere. 100. annis. Quinta conclusio. Sequitur ꝙ per actionem uirtutis nutritiuę nō est pos'e restaurari humidum ꝓ uitæ duratione in se & absolute melius. quæ conclusio sic est exponenda, ꝙ non est possibile per actionem uirtutis nutritiuæ restaurari humidum cum quo longiori tēpore sit apta conseruari uita q̃ cū priori. ꝓbatur hæc cōcl'o sic. qualitercunq̃ fuerit humidum per actionem uirtutis nutritiuę restauratum semper illud est siccius & terrestrius. igitur &c. patet consequentia, quia cæteris paribus quod est siccius & terrestrius minori tempore est uitæ & caloris sustentatiuum. & assumptū patet per primam suppositionem pręmissam. Secundo. membrum cui assimilatur nutrimentum est continue siccius. igitur continue nutrimentū qd' sibi assimilat̄ est siccius. igitur &c. tota

consequentia

consequentia patet cum antecedẽte per quartam suppõnẽ. Tertio toto tẽpore quo conseruabit̃ vita cum humido sic restaurato erat præexñs humidũ aptum ipsam conseruare. sibi. n. nõ repugnaret si debite regulatum fuisset, & cum hoc tẽpore ampliori, quia. s. tempore añ talem restaurationem. igitur &c. patet consequentia cum añte. Quarto. dato opposito cõcl'onis sequeret̃ aliquod corpus posse in ætate retrocedere. consequens est falsum. tunc. n. non fieret cõtinue morti propinquius. & patet consequentia intelligenti. Item per actionem virtutis nutritiuæ non potest humidum omnino ęquale in perfectione restaurari. igitur nec melius. patet cõsequentia et assumptũ sil'r ex ꝓbõne præcedentis cõcl'onis.

Ex ista concl'one & eius ꝓbatione sequitur primo ꝙ licet puer hecticus curatus sit humidior humiditate opposita siccitati ægritudinali, eius tamen humidum terrestrius est ipso curato ꝗ̃ añ, & siccius siccitate ætatiua, cuius signum est ꝙ quantũcunq; fuerit puer hecticus in iuuentute bene sanatus, pro tunc tamen eius humidum est inobediens extensioni & motui augmenti, ubi prius augeri poterat. Secundo sequit̃ ꝙ nunquã ætas posterior plus distat a morte ꝗ̃ prior licet bene plus a morte posset distare ꝗ̃ distaret prius in eodem corpore nulla permutatione facta. Verũtñ in aliquo corpore possibile est ætatem posteriorem plus a morte distare ꝗ̃ prior ætas in corpore aliquo certe dato, ut in temperata iuuentute ꝗ̃ in pueritia melancholica. Sequitur tertio probabiliter fore tenendum non quãlibet cõpl'onem tẽperatam fore qualibet distemperata vitę longioris. patet de temperata facta ex melancholica. cuius humidũ põt esse terrestrius & impurius in termino ad quem reductionis ꝗ̃ alicuius certæ datæ sanguineæ, propter ipsum a principio generationis fuisse mel'icum & terrestrius. Et infinita alia pñt concludi. Patet etiam ex dictis qualiter beneficio medici potest vel non põt vita hoĩs ꝓlongari &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum, & ad probationẽ dicitur ꝙ humidum sor. quãtũcunq; leprosi est in se & absolute melius pro vita ꝗ̃ erit humidum eiusdẽ curati, licet sit deteriori qualitate infectũ eius bonam calidi sustẽtationem impediente aut ipsum velocius resoluente: & ideo illud humidum restauratum post lapsum non erit pro vita melius in se, licet dispositio secum iuncta erit melior. Et per idem soluitur ad confirmationẽ.

Ad secundum dicitur ꝙ illud humidum erit melius pro operationibus & non pro vitæ perduratione. Ad confirmationem primam dicitur ꝙ post reductionem illud humidum non erit magis aptum conseruare calidum ꝗ̃ erat pręexistens, sed bene ꝗ̃ erat præexistens deducta reductione.

Ad aliam confirmationem admittitur casus: & negatur assumptum pro ista parte. s. perfectius est humidum existens in pulmone &c. & negatur ꝙ sit aptum longiori tempore vitam conseruare &c. nisi sit temperatum & nisi sint cætera paria: cuius oppositum sequitur ex casu. Ad tertiũ dicitur negando consequentiam, & causa est, quia membrum assimilat sibi nutrimentum, quod non facit virtus in generato semine existens aut semen. quãtũcunq; igitur aliquod nutrimentum sit melius &c. quia tamen membrum exiccatum est & terrestre fit ex eo terrestre. igit̃ &c. Ad quartum dicitur negando assumptum, & cum arguitur ꝙ actio caloris in humidum potest totaliter auferri dicitur ꝙ nõ stãte vita. Ad quintum dicitur ꝙ indus permutatus ad regionem istam longiori tempore viuit, non quia humidum quod restaurabitur sit melius pro vitę perduratione, sed ǫa non ita cito consumetur & resoluetur sicut resolutum fuisset in regione inda.

Quæstio. xxxv.

TRIGESIMOQVINTO Quæritur. Vtrũ iuuenis sit tẽperatior puero. Et arguit̃ multipl'r ꝙ non. Primo sic. Melius & perfectius restaurat̃ humidũ tẽpore pueritiæ ꝗ̃ in tẽpore iuuentutis. igit̃ &c. patet consequentia & assumptũ ꝓbat̃, quia humidũ quod restauratur in puero ꝓportionat̃ ei quod ab eo resoluit̃. Sil'r quod restaurat̃ a iuuene ꝓportionat̃ ei quod ab eo resoluitur, sed melius et purius humidum resoluit̃ a puero ꝗ̃ a iuuene, igit̃ &c. patet consequentia & maior & minor patet, cum a principio pueritiæ vsq; ad iuuentutem fiat humidũ naturale per nutrimentale impurius. Secundo. Cõpl'o pueri est longioris vitę ꝗ̃ cõplexio iuuenis. ergo est melior & tẽperatior. cõsequentia tenet, eo ꝙ dispõ cum qua melius et longiori tẽpore conseruatur forma in mã est formæ conuenientior & magis ꝓportionata, & per consequens tẽperatior. assumptũ satis patet.

Et confirmat̃, ǫa sic se vr̃ hr̃e ætas tẽperata ad alias distẽperatas ætates, sicut cõpl'o nãl'r tẽperata se habet ad cõpl'ones natural'r distẽperatas, sed qualibet cõpl'one distemperata cõpl'o tẽperata ẽ longioris vitæ, sola autẽ pueritia est longioris vitæ cæteris paribus. ergo &c. tota consequentia vr̃ nota cũ añte. Tertio principaliter sic. puer in qualitatibus actiuis est tẽperatior iuuene, ergo saltẽ non debet iuuenis dici tẽperatior puero. igitur &c. patet consequentia & arguitur assumptum auc̃te Gal'. in cõmento illius aphorismi primæ particulæ. Qui crescunt & pl'm hñt calorem innatum &c. qui ponit ꝙ caliditas pueri est multũ grata & suauis iuuenis vero mordax. Sil'r caliditas pueri sic se habet ad caliditatem iuuenis sicut caliditas pueri sani ad caliditatem febrientis. sed tẽperatior est caliditas sani. igr̃ &c. patet cõsequentia, & assumptũ patet in cõmento allegato. Quarto cõpl'o pueri est sil'ior & ꝓportionabilior corpori tẽperato ꝗ̃ cõpl'o iuuenis vel alterius ætatis. igr̃ &c. patet consequentia & assumptũ ꝓbat̃, quia puer melius conseruat̃ in tẽpore hyemis & veris ꝗ̃ iuuenis: sed non fit conseruatio nisi per sil'ia. igitur &c. patet consequentia & assumptum habet̃ in cõmento illius aphorismi tertię particulę. Secundum hos quidẽ veris. Quinto principaliter argr̃ auctoritate Gale. sexto de regimine sanitatis, vbi clare vult ꝙ optimam cõplexionem habet puer. Cæteræ vero sunt deteriores &c.

Gal'.

Ad oppositũ est Aui. in cap̃. de cõpl'onibus, innuẽs ęqualitatẽ secũdi modi non reperibilẽ nisi in ętate in qua augmẽtũ ad suũ peruenit finẽ. Et dr̃ a ǭpl'imis ꝙ ly peruenit debet legi ꝓducte non correpte. hoc autẽ solũ est in ætate iuuentutis. Sil'r in hoc cap̃. de ætatibus versus finẽ dicit ꝙ iuuentus habet complexionem magis æqualem complexione pueri.

In ista qõne primo præmittendæ sunt quędã distõnes et notabilia. Secundo ponẽdę sunt cõcl'ones de ǭsito. Quantum ad primum sciendum primo. Dupl'r põt dici vna cõplexio temperatior alia. Primo per maiorẽ ꝓpinquitatem ad æquale ad pondus, & sic complexio ab æquali ad pondus minus distans dicitur temperatior. Secundo modo tẽperamento iustitiali, & sic cõpl'onem a qua perfectiores ꝓueniunt operationes dicimus perfectiorem. Secundo pręmittendũ est ꝙ quædã operationes sunt naturales. quædã aĩales, non distinguendo vitales contra naturales. Exẽplũ primi, vt digestiua & nutritiua. Exẽplũ secundi, vt sensitiuę tã interiores ꝗ̃ exteriores & motiuæ. Tertio præmittendũ est ꝙ opõnum naturalium quędã sunt facientes ad conseruationem indiuidui: quędã ad conseruationẽ spẽi ad bonum sensum. Quarto pręmittendũ est calorẽ in puero et in iuuene esse in gradu æqualẽ: puer tñ est iuuene humidior.

Cõpl'o tpatior alia dr̃ dupl'r.

Opatio duplex.

Opatio natural' duplex.

Quinto pręmittendum est totã humanã cõpl'onem declinare ab æquali ad pondus per cal'm & humidũ &c. Quãtũ ad secundũ sit hęc prima concl'o. Opõnes ad vitam vel eius perdurationẽ requisitę perfectiores & meliores sunt in puero ꝗ̃ in iuuene cęteris paribus. ꝓbat̃ sic. per hmõi opõnes longiori tẽpore durat aut longius conseruat̃ vita pueri ꝗ̃ iuuenis igr̃ &c. patet cõsequentia & assumptũ patet intelligenti. Ex ista conclusione sequit̃ primo ꝙ perfectiores sunt opõnes naturales vt nutritiua & eisdẽ administrantes in puero ꝗ̃ in iuuene. patet: quia perfectius pręparat̃ & restauratur nutrimẽtum humidum in puero ꝗ̃ in iuuene. Sequitur secundo hanc conclusionem esse concedendã ꝙ temperamento ꝓ vita requisito tẽperatior est puer ꝗ̃ iuuenis.

Secunda conclusio principalis. Cæterę operationes vt animales & generatiua perfectiores sunt in iuuene quàm in

puero. patet hæc conclusio discurrendo, quia sensitiuæ tam interiores ꝙ̃ exteriores intellectiuæ & motiuę localiter sunt multo perfectiores in iuuene ꝙ̃ in puero. igitur &c. Et arguitur ratione. Primo. quia huiusmodi operationes requirũt organa a superflua humiditate depurata, vt bene perficiantur. hoc autẽ maxime ẽ in ætate iuuẽtutis vt satis patet. igr̃ &c. Secundo quia organa istarum operationum tunc sunt maxime perfecta & completa cum iam sit augmentum completum. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter.

Tertia conclusio sequitur. Absolute temperamento iustitiali temperatior est iuuenis ꝙ̃ puer. hanc conclusionẽ voluit Auicen. in littera in locis allegatis. Et arguitur ratione per complexionem iuuenis cæteris paribus melius & perfectius perficiuntur operationes ad quas homo finaliter ordinatur. igitur &c. patet consequentia & assumptum ꝓbatur, quia tales sunt operationes animales cognoscitiuæ quæ vt patet sunt in iuuene perfectissimæ. Ex hac conclusione sequitur hanc cõsequentiam non valere. complexio sortis est temperatior complexione Platonis, ergo complexio sortis est longioris vitæ ꝙ̃ complexio platonis. Similiter nõ sequitur econtra vt patet intuenti. Sequitur secundo hanc consequentiam non valere. cum. a. complexione melius & diutius est apta anima in subiecto conseruari ꝙ̃ cum. b. cõplexione. igitur. a. complexio est melior & temperatior. est. n. in casu añs verum & consequens falsum, vt posito ꝙ. a. sit complexio temperati iuuenis, &. b. sit complexio pueri temperati. Et causa est, quia perfectio complexionis non arguĩt ex longiori vel breuiori cõseruatione formæ in materia, sed ex maiori & minori perfectione operationum, quas mediãte ista complexione apta est forma producere. Verũtamen si essent cætera paria ex parte ætatũ sp̃ valet illud argumentum cõparatis indiuiduis eiusdem speciei adinuicem, vt patet intuenti. Sed contra secundam & tertiam conclusionem videtur auctoritas Gal. 2. techni. cap̃. de signis dyscrasiarum cerebri frigidi & sicci sonare oppositum, vbi ad litteram inquit. Sensus vero in eis in pueritia magis perfecti, accedente vero iuuentute marcescũt citius. Vbi apparet expresse velle in puero frigidi & sicci cerebri tempore pueritiæ perfectiores esse operationes animales ꝙ̃ in eodẽ tempore iuuentutis. Et confirmatur. ratione sic in puero melancholico reperitur saltem in passiuis temperamentum tale quale ĩ iuuene temperato in iuuẽtute reperitur, & in iuuentute est in eodem temperamentum a temperamento iuuenis temperati valde notabiliter lapsum. ideo &c. Et ad hoc euidentius foret argumentum arguendo de puero sicco tm̃. notum enim est ꝙ in principio suæ generationis ipse est humidior iuuene temperato & aliquando erit siccior in pueritia. ergo aliquando erit æqualiter humidus præcise, & pro tunc erit æqualiter calidus. ideo &c. Argumenta ista alibi soluta sunt. Et auctoritas Gal. est sic exponenda, ꝙ sensus pueri melancholici sunt perfectiores &c. i. minus exceduntur in perfectione a sensibus temperati pueri ꝙ̃ iuuenis, quia. s. non tantum augetur perfectio sensuum in iuuentute super perfectionem eiusdem in pueritia quantum in alijs cõplexionibus. Vnde sensus in iuuentute dicuntur marcescere licet absolute multo perfectiores sint ꝙ̃ fuerint in ætate senectutis. Huius tamen causa est nimium siccitatis augmentum uersus ætatem senectutis. Quarta conclusio. Temperamento ponderali temperatior est iuuenis ꝙ̃ puer. patet quia in actiuis sunt æqualiter distantes ab ęquali ad põdus. sed in passiuis plus eidem appropinquat iuuenis ꝙ̃ puer secundum suum situm. Vtrum autem secundum similitudinem & æquiualentiã magis appropinquet non est præsentis speculationis. Potest tamen dici ꝙ secundum similitudinem iuuenis est magis propinquus, & sumitur similitudo hoc modo, quia sicut æquale est medium ita ætas iuuẽtutis est media. Ad argumenta principalia respondetur.

Gal.

Ad primum dicitur concedendo añs & negando cõsequẽtiam, vt patet ex dictis in quæstione. Ad secundum dicĩt negando similitudinem, Et dicitur vlterius ꝙ non quęlibet dispositio cum qua melius & longiori tempore conseruatur forma in materia est formæ magis conueniens & proportionata, nisi cum hoc ponatur ꝙ ab ea perfectiores vel ęque perfectæ proueniant operationes, quod non est in casu argumenti. Ad confirmationem dicitur illam similitudinem vl̃r negando. Conueniunt tamen in hoc ꝙ sicut a naturali complexione optima siue temperatissima optimæ ꝓueniũt operationes respectu aliarum compõnum cæteris paribus ita ab ætatiua temperatissima optimæ proueniunt operationes respectu aliarum ætatum. Ad tertium principale dicitur ꝙ per illud non plus voluit Gal. nisi ꝙ fortius in tactu imprimit caliditas iuuenis ꝙ̃ pueri ꝓpter ipsam esse in subiecto ficciori & densiori: cum quo tamen stat ipsam non fore distemperatam. Et dicitur ulterius negando illam similitudinem. s. ꝙ sicut se habet calor pueri etc. nisi quantum ad modum imprimendi in organum tactus, quia sicut caliditas febricitantis fortius in tactum imprimit ꝙ̃ caliditas sani & respectu illius apparet mordax, ita caliditas iuuenis respectu caliditatis pueri. notum est autem ꝙ hoc non repugnat dictis superius. Ad quartum dicitur ꝙ ex illo cõcluditur ꝙ temperamẽto pro operationibus naturalibus requisito temperatior est puer ꝙ̃ iuuenis. Non tñ concluditur ꝙ absolute temperatior. Notum est enim ꝙ quantũcunq; caliditas iuuenis sit magis acuta, propter quod temperatior est cadere in lapsum calidum in vere ꝙ̃ complexio pueri cæteris paribus, quia tñ ab ea perfectiores ꝓducũt operationes cæteris paribus non sequitur contra dicta. Ad quintũ dr̃ ꝙ Gal. non plus voluit nisi ꝙ complexio pueri temperamẽto requisito pro operationibus naturalibus & vitæ perduratione est maxime temperata. Et hoc etiam dictum satis est dictis consonum.

Quæstio. xxxvj.

TRIGESIMOSEXTO Quæritur. Vtrum mulieres sint naturaliter viris frigidiores. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo sic. Aliqua mulier est valde cholerica aliquo viro existẽte ualde phlegmatico vel frigido, igĩt aliqua mulier vr̃ aliquo uiro calidior ualde. patet consequẽtia & assumptũ sil̃r. Secundo. Aliqua mulier est aliquo uiro mobilior & fortior℞ opõnum motiuar℞ quæ a calido vñr perfici, ut patet. 2. de aĩa. igitur &c. patet consequentia & assumptum docet experimentum. Tertio. De facto aliqua mulier aliquo uiro est pilosior, pilositas autem efficitur a calido. Sil̃r experimẽto patet aliquas mulieres esse carnosas et bñ coloratas, ubi aliquis uir erit gracilis et pilis nudus tactu frigidus & coloris plumbei, quæ omnia arguunt frigiditatem magnam. Quarto. Fortius & facilius læditur a frigido uir ꝙ̃ mulier. igitur &c. consequentia tenet, eo ꝙ signum frigidę complexionis est a frigido faciliter lædi, vt colligitur ab Auic. secunda primi. capitulo de signis cõplexionum in sexto gñe signor℞. & añs satis patet experimẽto. uidemus enim mulieres optime ire capite & collo discoop̃to, uiros autem non. similiter lotrices quę stant in fluminibus tempore hyemis uidentur calidiores uiris. Quinto arguitur. Mulier cæteris paribus plus habet de sanguine ꝙ̃ uir. igitur &c. patet consequẽtia & assumptum similiter experimento: cum fluxum sanguinem habeant periodum, uiri autem non. Vltimo si sic esset &c. hoc maxime foret ꝓpter motiuum tactum ab Auic. in littera, quia. s. uidemus eas in creatura minores. sed arguitur hoc non ꝓbare. nam cũ in multis animalibus sunt masculi in creatura minores. tamen sint calidiores fœmellis, ut patet de ansere accipitre & falcone: & huiusmodi consimilibus rapacibus. igĩt &c. Item auctoritate Ouidij metamorphoseos. Mulier est magis uenerea uiro. igitur &c. Ad oppositum est Auicenna in littera.

Pilositatis cã.

Frigiditatis signa

Ouidius

Respondendo ad istam quæstionem primo præmittenda sunt quædam pręambula. Secundo rñdendum est ad quæsitum. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ uirũ & mulierem possumus adinuicem in caliditate suar℞ cõplexionũ dupliciter cõparare, Primo indifferenter quęlibet ad quãlibet.

Viri cõparatio ad mulierem duplex.

ad qualibet. Secundo non indifferenter quemlibet ad quā libet, sed solū uirū ad mulierē in situ suę latitudinis sibijnuicem correspondente, puta temperatum virum ad temperatam mulierem, cholericum ad cholericam. Item stante paritate in regimine & alijs habentibus caliditatem complexionis variare. Secundo principaliter sciendum est ꝙ licet muliebritas & virilitas dependeāt ex dispositione triū principalium membrorum vel saltem cordis, vt colligitͬ a philosopho primo de generatione animalium, quia tamen non necessario omnia membra illis in naturalibus complexionibus proportionantur non repugnat aliquod corpus ex parte cordis habere complexionem fœmineam, quod tamē ex parte genitalium habet masculinam complexionem. Similiter non repugnat esse econtra vt patet intelligenti. Et secū dum hoc contingit huiusmodi diuersitas ꝙ aliquæ sunt aīo viriles, secundum vero genitalia muliebres. Et econtra aliquas esse mulieres ex parte cordis, quę tamen sunt secundū genitalia viriles, & sic de alijs. Quantū ad secundum sit hæc prima conclusio. Non quilibet vir est qualibet muliere calidior, patet hæc conclusio per plura argumenta superius adducta. Secunda cōcl'o. Non quilibet vir non orbatus est qualibet muliere non orbata calidior. Et intelligo ꝑ virum non orbatum, virum qui merito suæ complexionis naturalis potest in operationes sibi debitas ratione sui sexus patet hæc conclusio, quia experimēto videmus aliquas mulieres esse aliquibus viris non orbatis calidiores, quia robustiores rubicundiores mobiliores audaciores & pilosiores, quæ omnia significant supra maiorem caliditatem. igr̄ &c. patet consequentia & assumptum similiter. Tertia conclusio. Quilibet vir non orbatus qualibet muliere non orbata est secundum membra genitalia calidior. patet, quia tēperamentum datum spermati virili semper est caliditate abundantius ꝙ̄ datum spermati muliebri. igitur &c. patet consequentia & colligitur assumptum. 21. tertij. cap. de generatione embrionis. & primo de generatione animalium. & a Gal'. in libro de spermate. & prima tertij. cap. 1. Et persuadetur ratione sic. quia semper sperma viri tenet locū agētis, vel saltem magis est actiuum sperma viri ꝙ̄ sperma mulieris. igitur &c. tenet consequentia et assumptum similiter.

Vir non orbatus quid,

Quarta cōcl'o principalis est hæc. Comparando virū & mulierem inter se similes vel correspondentes obtinētes situs in suis latitudinibus semper vir est calidior muliere cæteris paribus. tēperatus. n. vir est calidior tēperata muliere, cholericus cholerica, exercitatus exercitata semper cæteris paribus, & sic de alijs. Et istā cōcl'onem voluit Aui. in lr̄a. patet etiam concl'o experimento, quia videmus ipsos viros cæteris paribus robustiores pilosiores & fortiorꝫ operationum motiuaꝝ, & sic de alijs. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum secundum & tertium patet ex dictis. Ad quartum dr̄ negando consequentiam illā. difficilius læduntur a frigido, ergo sunt calidiores nisi poneren tur cætera paria, & ex parte raritatis & densitatis & porositatis, qualiter non est in proposito. habēt enim mulieres poros strictos & strictiores ꝙ̄ viri. Et hęc solo vel eius fundamentum coll'r. 3. techni. & 2. cañ. cap̄. 3. Ad quod etiā adiuuat consuetudo, sunt. n. mulieres solitæ magis ire cum capite discooperto ꝙ̄ viri, & lotrices stare in aqua. Ex quo tā quam ex fundamento solui potest hoc ꝓblema, propter qd mulieres melius ferunt onera supra caput ꝙ̄ viri. Dicitur hoc esse, quia cranei commissurę sunt in mulieribus ꝓpter frigiditatem suæ complexionis strictæ. Ex quo etiam patet, quare aliquæ ipsarum sunt stolidæ, ut habitantes regiones frigidas. Ad quintum dicitur, ꝙ quia uirtus solutiua est in muliere debilior & digestiua, plus de sanguine indigesto & crudo retinetur & multiplicatur in muliere ꝙ̄ in uiro de sanguine tamen bono & bene digesto amplius generat̄ in uiro. Ad ultimum dicitur ꝙ licet motiuum tactum ab Auic. in littera non foret euidens, in proposito tamen est euidens, & generaliter in specie uiuentium quorūcunqꝫ haben tium multum de humido, sicut homo equus &c. In his, n, masculo existente calidiori & humido existente multo non arefactibili ab aliquo calido fit cæteris paribus extēsio maior membrorum maris ꝙ̄ fœmellę, nisi in quo calidum nō habet potentiam ad extendendum. In animalibus autē habentibus humidum modicum & calidum multum contingit oppositum, calido enim existente multo in masculo & humido pauco arefit humidum tale, unde resoluitur magna pars illius: & per consequens abbreuiatur masculus in dimensionibus suis. Econtra uero in fœmina existente calido non ita intenso & humido ampliori nō consumitur illud humidum, sed ad ampliorem dimensionem extenditur. Sicut patet in accipitre ansere & falcone: in quibus animalibus propter audaciam & agilitatem necesse fuit calidū esse plurimum & humidum paucum. Ex quibus soluuntur multa problemata de quantitate maris et fœminæ in hac materia solita proponi, quæ gratia breuitatis omitto &c.

Quæstio. xxxvij.

TRIGESIMOSEPTIMO Quæritur. Vtrū caro mulieris sit rarior ꝙ̄ caro uiri. Et arguitur multiplicitͤ ꝙ non. Primo sic. Raritas est effectus caloris, igitͬ ex raritate maiori argui potest maior caliditas. sed mulier non est calidior uiro, ut patet ex præcedenti quæstione, igitur &c. tota consequentia patet & assumptum similiter. Secundo mulier difficilius patitur & alteratur a frigido ꝙ̄ uir. igitur mulier est calidior uiro uel eodem densior. sed non est calidior, igitur densior. patet hæc cōsequentia ultima, & prima colligitur ex Ga. 2. techni. ubi ex facili passione a frigido cōcluditur membrum frigidum uel rarum, ecōtra uero ex difficili. Item potest colligi. 2. cañ. cap̄. 3. Tertio principaliter arguitur. in muliere magis dominantur elementa frigida ꝙ̄ in uiro: econtra uero in uiro calida. sed elementa frigida consequitͬ densitas & calida consequitur raritas. igr̄ &c. patet consequentia cum antecedente. Quarto. uir est pilosior muliere. igitur rarior. consequentia uidetur nota. Multitudo enim pilorum arguit multitudinem pororum, et per consequens raritatem. & assumptum satis patet. Pro illo etiā satis potest facere auctoritas Hyppo. quinta aphor. illo aphoris. Rigores mulieribus. Et infra dicit. Cutem uero raram declarat pilus &c. *Hyppo.*

Ad oppositum est Auicen. in littera.

Respondendo ad istam qōnem primo præmittenͤ quędam præambula. Secundo ponentur cōcl'ones de quęsito.

Quantum ad primum sciēdum est primo ꝙ ut colligi potest ex pluribus modis loquēdi auctoꝝ. multipliciter aliqđ corpus uel membrum potest dici alio rarius. Primo quia sub æquali uel minori extensione de materia minus cōtinet qualiter dicimus aerem esse aqua rariorem & aquā terra. Secundo dicitur aliquod corpus alio rarius, quia porosius. sic enim corpus plures uel maiores habens porositates potest dici alio rarius habente ipsas pauciores, & strictiores, qualiter diceremus spongiam & pumicem esse corpus ualde rarum: quantūcunqꝫ substantia coꝝ sit terrestris & grossa uel densa densitate distincta contra raritatem primo modo sumptam. Tertio dicitur corpus uel membrum alio rarius, quia uilli componētes ipsum sunt adinuicem male cōtexti, quia non habet adinuicem bonam connexionem et ꝓpinquitatem, sicut pannū a mala textrice contextum dicimus esse rarum, quia. s. fila ex quibus componitur pannus non sunt sibi inuicem debite contexta & propinqua. Sic cō similiter imaginari possumus aliquem musculum uel neruum habere uillos suos ex debilitate uirtutis informatiuæ adinuicem male contextos & connexos, unde dicimus ipsum esse rarum. Et sumitur hic modus raritatis ex dictis Auicen. 13. tertij. tract. secundo cap'o de causis debilitatis stomachi. & secunda primi. cap'o de causis debilitatis mēbrorum. ubi raritatem texturæ dicit esse magnam causam debilitatis. Quarto dicitur aliquod corpus uel membrum alio rarius, quia eodem mollius aut fluxibilius aut fluxibili propinquius aut magis laxum. Et iste modus colligitur ab Auice. secundo cañ. capitulo tertio si quis bene considerat. *Corpus rarius alio qn̄tuplicit.*

Vltimo dicitur aliquod corpus vel membrum rarius alio, quia in suis porositatibus minus obstructum. qualiter sum psit philosophus problematum decima dum quæsiuit. Pro pter quid morphea senibus magis contingit q̄ pueris, ac decrepitis viris magis q̄ mulieribus. Dicens hoc esse ma gis in dictis corporibus in quibus sunt consumptæ humidi tates quæ replebant porositates & impediebant materiam morpheæ pelli ad exteriora cutis, econtra vero in pueris vt satis patet, ideo dicitur cutem in talibus corporibus esse ra riorem, quia in suis poris minus obstructam. Et quot mo dis dicitur aliquod rarum, tot mod s correspōdent aliquid dicitur densum. Primo, quia sub modica extensione multū habet de materia. Secundo, quia paucas & strictas habens porositates. Tertio, quia habēs uillos adinuicem fortiter cō textos. Quarto, quia solidum & non laxum vel fluidum vel fluido ꝓpinquū. Quinto, quia in suis porositatibus mul tum obstructum. Ad propositum omnibus his modis in raritate & densitate virum & mulierem adinuicem com parare possumus. Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio ꝓbabiliter loquendo de raritate primo mō dicta & densitate sibi opposita vir est rarior muliere. patet: quia in viro plus abundant elementa calida & in muliere frigi da. sed raritas primo modo dicta consequitur elementa cali da & densitas frigida. igitur &c. patet cōsequen tia & assum ptum intelligenti. Et intelligitur ista conclusio cæteris pari bus ex parte complexionis naturalis & regiminis &c. & in viro & muliere ex parte ætatum & aliorum. Secunda cō clusio. Cæteris paribus vir est rarior muliere raritate secun do modo dicta. patet, quia vir est porosior vt docet experi mentum cęteris paribus. Primo quia calidior. Secūdo quia pilosior. Tertia conclusio. Raritate tertio modo sumpta mulier cæteris paribus est rarior viro. patet, quia villi mu sculi & neruorum in muliere sunt adinuicem cæteris pari bus deterius contexti. igitur &c. patet cōsequentia & assum ptum probatur, quia virtus informatiua cęteris paribus est in muliere debilior. igitur &c. Quarta conclusio est hæc. Raritate quarto modo sumpta caro mulieris cęteris paribus rarior est carne viri. patet: quia magis laxa vel fluida ꝓpter ipsam esse humidiorem. Et istam conclusionem intellexit Auic. in littera cum dixit. Et substantia carnium earum est rarior. Quinta conclusio est hæc. Raritate quinto modo dicta vir est rarior muliere & mulier densior viro. ꝓbatur sic. Mulier cæteris paribus in suis porositatibus magis est obstructa. igitur &c. patet consequentia & probatur assum ptum, quia plures abundant in mulieribus superfluitates & humiditates potentes poros obstruere: tum ꝓpter ocium, tū etiam propter frigiditatem & humiditatem complexionis earum respectu viri, tum etiam propter poros carnium mulierum fore strictiores, & per consequens aptos fa cilius obstrui. Et hanc conclusionem intellexit Auicen. in littera dum inquit. Licet viri caro ex parte complexio nis vel euacuationis eius quod admiscet̄ sit rarior etc. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ non quælibet raritas est effectus caloris, quia non raritas tertio & quarto modo sumpta, vt patet ex dictis in questio ne. Ad secundum dicitur ꝙ mulier patitur difficilius etc. quia est densior dēsitate opposita raritati secundo modo di ctæ, cum quo tamen stat ipsam esse rariorem modo tacto in quarta conclusione. Ad tertium dicitur ꝙ illud arguit virum fore rariorem raritate secundo modo dicta, quod est concessum superius. Et hæc de quæstione.

Aristo.

Dēsum quintuplex.

Quæstio. xxxviij.

TRIGESIMOOCTAVO Quæritur. Vtrum habitantes terras septētrionales sint humidiores alijs. Et ar guitur multipl'r ꝙ non. Primo, quia stat aliquē habitantē terrā septētrionalē esse valde cholericū aliquo habitante tē peratam exn̄te valde phlegmatico, sed quodlibet cholericū corpus est siccius phlegmatico. igitur &c. patet consequen tia & assumptum de se satis est notum. Secundo. in terris septētrionalibus maxime abundat boreas qui est vētus ma xime exiccatiuus: in meridionalibus vero viget auster qui est ventus humectatiuus. igit̄ &c. consequentia nota & añs tertia aphor. isto apho. Quotidie cōstitutiones boreales etc: Tertio in habitantibus terrā septētrionalē vel regionē est cal'm fortius vel potentius q̄ in habitantibus terrā vel re gionē calidā, sed sicut cal'm est fortius ita fortius exiccat hu midum. igitur fortius exiccatur humidum habitantis terrā septētrionalem &c. & per cōsequens tales sunt scciores. to ta consequentia v'r nota, & potest colligi maior in cōmento illius aphorismi. Ventres vere & hyeme calidissimi &c.

Boreæ cōplo et austri

Ad oppositum est Auicenna in littera.

Pro responsione ad hanc q̄onem præmittendum est pri mo: ꝙ cum Aui. & alij auctores comparant inter se in suis complexionibus corpora diuersarum regionum: dicentes habitātes regionem septētrionalem esse humidiores aut ca lidiores. hoc debet intelligi cæteris paribus, vt in comple xione naturali eadem exn̄te ętate & regimine, & sic de alijs: quorum varietas potest intra vel extra latitudinē variare. Notum est enim ꝙ cholericus vtens regimine valde sicco in terra septētrionali valde siccior esse potest q̄ phlegmati cus vel temperatus vtens continue lactucis & papauere et alijs rebus humectantibus in regione australi. Debet igi tur intelligi comparatio stante in alijs paritate. Secundo præmittendum est ꝙ corporum habitantium regiones fri gidas septētrionales quædam sunt fortis caloris, quædā ve ro non. Exempla satis patent. Præmittendum est tertio ꝙ dupliciter potest aliquod corpus altero esse humidius. Pri mo naturaliter. Secundo accidentaliter. Exemplum primi, vt sanguineus est humidior melancholico. Exemplum se cundi: vt phlegmaticus sanguineo, vt patebit post. Nota tamen ꝙ potest aliquod corpus alio esse humidius duplicit̄. Primo substantifice. Secundo qualitatiue. Exempla patent ex superius dictis. Quarto præmittendum est ꝙ frigidi tas non nimis extremalis vel excessiua occurrens corpori fortis caloris calorem eius reddit fortiorem, hoc colligit̄ in aphor. et cōmento allegato. Ex quo patet quare in terris se ptētrionalibus sint maiora & robustiora corpora. Patet secundo quare sunt dementia & minus prudentia. Clausis enim poris ꝓhibetur vaporum & fumorum ad cerebrum eleuatorum resolutio, qui in ventriculis cerebri retenti per turbant rationem, quia permiscentur cum spiritibus. Pa tet tertio aliquod agens fortius operari ad ꝓductionem ef fectus, cuius est de per accidēs ꝓductiuum q̄ illius cuius per se ꝓductiuum, vt frigiditas aeris corpus nostrum circūdās est per se productiua frigiditatis in corpus nostrū, per accñs autem fortificatiua caloris, quæ tamen fortius agit ad calo ris fortificationem: igitur &c. Quinto præmittendū est ꝙ aer frigidus occurrens corporibus caloris debilis est magis aptus calorem illum in corporibus illis extinguere q̄ vi gorare, vt patet in animalibus debilis caloris, quæ tota hye me iacent vt mortua, vt patet commento allegato. Sex to præmittendum est ꝙ debilitatem caloris naturalis cor poris vel extinctionem causatam a frigido consequitur cor poris accidentalis humectatio patet cum ad talem frigidita tem sequatur inductio & multiplicatio humiditatum phleg maticarum & earum retentio cum non resoluantur quæ to tum corpus habent humectare accidentaliter. Tunc sit prima conclusio hęc. Corpora caloris debilis habitantia ter ras septētrionales sunt cæteris paribus alijs corporibus ac cidētaliter humidiora. patet, quia in talibus corporibus plu res multiplicantur indigestiones & humiditates superfluæ retinentur, quæ sunt corpus nr̄m accn̄taliter humectantes. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter ex di ctis. Secunda cōcl'o. Corpora robusta habitantia terrā se ptētrionalē sunt substantifice & naturaliter humidiora habi tantibus alias regiones distēperatas. Dico autē notanter añs distēperatas, q'a non sunt nār & substātifice humidiora ha bitantibus terras tēperatas, cum in tēperata fiat melius su perfluitatum inutilium sequestratio & earū eūo quàm in septētrionali. probatur conclusio sic. In talibus corporibus calor

Corpus hūidius alio du plicit̄.

calor est fortior. igitur in talibus melius pficitur nutricatio, & per consequens &c. tota consequentia patet & assumptũ ex pmissis superius. Tertia conclusio. Talia corpora septentrionalia corporibus iam dictis cæteris paribus sunt accidentaliter humidiora. patet, quia in talibus plures retinentur superfluitates corpus humectantes, igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Quarta conclusio. Corporum tã robustorum q̃ caloris debilis aliquæ partes superficiales exteriores sunt sicciores tam qualitatiue q̃ substantifice. patet, qa talium corporum pori exterioris superficiei clauduntur & ingrossantur, ita vt calor naturalis & sanguis in quantitate modica ad huiusmodi partes possint peruenire, hæc autem ẽ causa ꝙ huiusmodi partes substantifice & qualitatiue exiccãtur, igitur &c. Pro isto etiam facit experimentum. videmus enim huiusmodi corpora habere exteriorem superficiem, vt manum valde rigidam & asperam. Item est experimẽtum in nobis ꝙ tempore hyemis cutis nostra exterior est magis dura & aspa q̃ sit tempore veris vel æstatis. quod non cõtingit nisi propter causam iam dictam. ideo &c. Et ex hoc soluitur hoc problema. propter quid est ꝙ tempore hyemis percussio manuũ aut alterius membri fortiorem aut magis diuturnum causat dolorem & tardius sanatur q̃ in tempore æstatis aut veris cæteris paribus. Dicitur enim ꝙ substantia manus in hyeme est dẽsior & spissior & mala complexio in ea ex percussione derelicta fortior est ad ĩprimendum & longiori tempore in subiecto conseruatur. Qualitas. n. in subiecto dẽsiori impressa diutius cæteris paribus permanet & fortioris est actiuitatis, vt debet alibi videri. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum patet solutio per primam suppositionem in quæstione, quia non sunt cætera paria. Ad secundum dicitur ꝙ licet boreas sit per se exiccatiuus, reuocando tamen calorem ad intra & ipsum vniendo & fortificando est causa substantifice humectationis, & superfluitates retinendo accidentales. Et hoc in robustis corpibus. In debilibus vero calorem debilitando naturalem corpora illa humectat. Concedendum tamen est in argumento boream esse causam exiccationis partium exteriorũ tam substãtifice q̃ qualitatiue. Ad tertium dicitur ꝙ licet calor naturalis fortiter exiccet humidum, tamen cum hoc illud melius restaurat. Et de hoc etiam habes alium modum dicendi super isto aphorismo. Ventres vere & hyeme &c. Ex quibus omnibus collige ꝙ habitantes terras dictas sunt omnibus alijs cæteris paribus humidior es.

Boreæ uerus effectus.

Quæstio. xxxix.

TRIGESIMONONO Quæritur. Vtrum diffinitio humoris posita ab Aui. in litera sit bona. s. Humor est corpus humidum liquidum in quod ĩ primis cõuertitur nutriẽs. Arguitur ꝙ non. Primo, quia illa non conuenit cuilibet humori naturali. igitur &c. patet consequentia et assumptum pbatur. Cholera enim est humor & similiter melancholia, & tamen neutrum istorum est humidum, sed vtrũq; est siccũ. Confirmatur etiam de humoribus incineratis. Secundo non quilibet humor est corpus humidũ & liquidum. igr̃ etc. patet consequentia & arguitur assumptum, quia multæ sunt phlegmatis species quibus non conuenit illa particula liquidum, vt phlegma vitreum, & phlegma gipseum, vt in litera patet. Tertio. Vel per ly nutriens positum in descriptione humoris intelligunt actu nutriens, quia illud quod actualiter immediate conuertitur in substantiam membri. Vel indifferenter intelligitur omne in corpore nostro recipiens transmutationem mediate vel immediate præparantẽ ad cõuersionem iam dictam. Vel intelligitur chylus. Si dicitur primum sequitur humiditatem solum vltimam de secundis q̃ dicitur gluten esse humorem. Si dicitur secundum sequitur ꝙ chylus & humiditates secundæ omnes sunt humores, & per consequens plures q̃ quatuor, immo plures q̃ octo sunt humores. totum argumentum satis patet intelligenti. Si dicitur tertium arguitur ꝙ non primo quia tunc aquositas vadens cum humore esset humor. In illam. n. in primis conuertitur chylus. Secundo etiam sanguis immediate ex phlegmate generatus non esset humor. arguitur consequentia, quia in sanguine immediate generato ex phlegmate non immediate cõuertitur chylus, sed prius in phlegma, igitur &c. Quarto si quæstio esset vera sequeretur ꝙ solus chylus deberet dici humor consequens est falsum, & arguitur consequentia, quia solus chylus est corpus humidum &c. in quod in primis conuertitur nutriens, quia cibus in primis conuertitur in chylũ. igitur &c. tota consequentia nota est cum antecedente.

Ad oppositum est Aui. in litera ponens prædictam humoris descriptionem tanq̃ bonam.

In ista quæstione primo pmittentur distinctiones quædam & notabilia. Secundo ponendæ sunt cõclusiones de q̃sito. Quantum ad primum sit hęc prima distinctio. Hic terminus humor sumitur tripliciter. Primo communiter & indifferenter, p quolibet corpore liquido fluido, sicut dicemus aquam esse humorem, vt radix vitis dicitur attrahere humorem aquę. Secundo modo sumitur pro corpore liquido fluido generato in corpore nostro qualiter diceremus ꝙ hũores oculi sunt humores. Tertio modo sumitur humor pro corpe liquido fluido in nobis generato per secundam digestionem, qualiter diceremus sanguinẽ phlegma &c. esse hũores. Secunda distinctio. Dupliciter dicitur aliquod corpus humidũ. Primo actualiter. Secundo potentialiter vel virtualiter. Exẽplum primi vt cholera & melancholia & hmõi. Exemplum secundi vt omne corpus liquidum. Tertia distinctio. Ly nutriens dupliciter sumitur. Prĩo pro illo ꝙ actu nutrit & cõuertitur in substantiam nutriti & sic non sumitur in proposito. Secundo per nutriens intelligitur illud quod primã in corpore nostro recipit digestionem per quam mediate præparatur vt tandem actualiter nutriat id vel aliquid ex eo generato & hoc modo per nutriens intelligitur chylus, & sic sumitur hic. Qualiter autem nutrimentum distinguatur in verũ nutrimentum & quasi nutrimentum & futurum nutrimentum videndum est a Gal. primo virtutum naturalium.

Humor tripl'r.

Corpus hũidum dr̃ dupliciter.

Nutriẽs dupl'r.

Quarto præmittendum est. Non omne corpus actu humidum iuxta modum communem dicendi auctorum debere dici fluidum aut liquidum. Aer. n. est corpus actu humidũ. Et spũs qui iuxta modum loquẽdi auctorum non appellant liquidi nec fluidi. Liquidum. n. est corpus sensibiliter fluxibile, & per consequens habens substantiam sua grossitie a nobis sensibilem vt aqua vel vinum & huiusmodi. Quantũ ad secundum sit hæc prima conclusio. Capiendo humorem primo vel secundo modo omnes humiditates in corpore nostro repertę sunt humores. conclusio satis patet intelligenti. Secunda conclusio. Capiendo humorem tertio modo nec chylus nec humiditates ex sanguine generatæ sunt humores, patet quia neutrum illorum est productum per secundã digestionem. igitur &c. Tertia conclusio. Sequitur ꝙ nullus humor non naturalis capiendo humorem tertio modo debet dici humor, nullus. n. talis aptus est in nobis per secundas digestionem generari vt patet discurrendo, ideo &c. consequẽtia nota est & assumptum similiter. Quarta conclusio. Ibi non describitur humor nisi tertio modo sumptus, patet satis conclusio. Quinta conclusio. Diffinitio humoris ab Aui. in litera posita conuenienter intellecta est bona. patet, quia conuertibilis est cum humore. igitur &c. declaratur assumptũ, qa competit cuilibet humori proprie sumpto, & per ipsam a qualibet quod non est humor sufficienter distinguitur, igitur &c. tota cõsequentia patet & declaratur assumptum. Nã primo ly corpus positum in diffinitione ponitur loco gñis, in hoc enim conuenit cum membris & humiditatibus secundis, quæ sunt corpora. & differt per idem a virtutibus & cõplexionibus quę non appellantur corpora. Per hoc autẽ quod dicitur humidum liquidum differt a membris quę non sunt corpora humida, & datur intelligi eius humiditatem eẽ actualem. Per hoc autem quod dicitur in quod in primis conuertitur nutriens differt a chylo. dictum est. n. ꝙ per nutriens ĩ ppositio intelligitur chylus differt etiam ab humiditatibus secundis per idem. Nota tamen ꝙ ly in primis potest construi cum ly nutriens. Potest etiam cõstrui cum ly cõuertit.

Liquidũ quid.

Primo modo sensus est.in quod nutriens in primis.i. illud quod primo nutrit corpus, quod dicitur chylus conuertitur supple immediata conuersione, & tũc patet qualiter per hoc distinguitur a chylo & humiditatibus secundis. Secũdo mõ sensus est in quod nutriens conuertitur in primis.i.anteq̃ in aliud conuertatur sequendo modum loquendi medicorum. quomodo diceremus chylum mediate conuerti in membrũ, quia conuertitur in sanguinem & sanguis in humiditates secundas &c. Ex quibus omnibus sequitur primo ꝙ diffõ humoris data in littera non competit humoribus non naturalibus. Et per consequens ꝙ hic non diffinitur humor ꝓut est genus ad humorem naturalem & non naturalem, immo de ipsis æquoce dicitur humor proprie sumptus. Et ꝓpter hoc credo ꝙ Auic. dixerit in littera esse diuidendum humorem in quatuor humores, & quẽlibet eorum in naturalẽ & non naturalem, dum dixit. Et dicemus ꝙ humores humorosi sunt boni & superflui. Vt quasi dicat ꝙ si capitur humor communiter ad bonum humorem & naturalem & illũ qui est superfluitas nõ naturalis sunt diuidendi in quatuor, & quilibet illorum in naturalem & non naturalẽ. Sequitur secundo ꝙ aquositas cum sanguine per venas trãsiens est humor. eidem enim competit humoris diffinitio & reducit̃ ad phlegma, nisi forte vellet quis probabiliter dicere ꝙ aquositas nõ recipit nouam formam ab illa quam prius hẽbat quando in hepate sequestrabatur a partibus chyli quæ conuertuntur in humores sed est solum pars aquosa q̃ erat in chylo. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicit̃ ꝙ licet cholera sit virtualiter sicca, quia exiccatiua, ipsa tamen est actualiter humida, de qua humiditate in proposito est sermo. Ad confirmationem patet ex dictis qualiter respondẽdum sit. Ad secundum dicitur ꝙ phlegma gipseum non est humor nisi æquoce. & hoc modo sumendo humorem nõ sumitur in prædicta diffõne. Ad tertium dicitur ꝙ per ly nutriens positum in diffõne humoris intelligitur chylus. Et cum arguitur post ꝙ non, quia aquositas &c. iam dictum est qualiter aquositas debeat dici humor & qualiter non. Ad aliam replicationem dicitur negando consequentiam. & cũ arguitur ꝙ in sanguinem immediate ex phlegmate generatum non immediate conuertitur chylus. dicitur hoc verum esse de facto nihilominus in sanguinem quẽcunq̃ generabilem aptus est conuerti chylus. Ideo debet illa propositio sic intelligi. in quod nutriens. s. chylus aptus est immediate cõuerti per actionem. s. caloris facientis hanc secundam digõnem aut naturaliter digestione digerentem. Et per hoc ẽt soluitur argumentum quod fieri potest de humore corrupto immediate ex chylo generato hic enim non fit per actionem proprij caloris naturaliter secunda digestione digerentis.

Ex quibus omnibus colligitur diffõ humoris completa. s. humor est corpus humidum liquidum, in quod nutriens in primis conuertitur vel aptum est immediate cõuerti ꝑ actionem caloris naturalis secunda digestione digerentis &c.

Quæstio. xl.

QVADRAGESIMO Quęritur. Vtrum præter quatuor humores in hepate generatos sit necessarium ꝓpter nutricationem membrorum ponere quatuor humiditates secundas. s. primam contentam in foraminibus ꝑuarum uenarum, secundam rorem, tertiam cambium, quartam gluten. Et arguitur ꝙ non. Primo propter membrorum nutricationem non est necessarium ponere primam humiditatẽ de secundis. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia humiditas prima de secundis solum continetur in foraminibus paruarum venarum. sed non omnia membra nutrienda habent paruas venas. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum de ossibus & neruis. Et cõfirmatur, quia humiditas prima de secundis in casu non differt ab humiditate secunda tertia & quarta, quod non est consonum rationi. & arguitur consequentia, quia capiatur ros ex quo debet vena nutriri secundum partes eius capillares, & arguitur sic. hic ros est humor in foraminibus paruarum venarum contentus. igitur hic ros est prima humiditas quę tamen ponitur secunda. Et similiter arguitur de cambio. añs & principalis consequentia tenet per descriptionem humiditatis primæ de secũdis positam ab Aui. in litera. Secundo ad prĩcipale arguitur sic. possibile est aliquod membrum nostri corporis generari immediate ex sanguine, vt hepar cum sit sanguis congelatus, ut supra declaratum ẽ cap̃. de complexionibus membrorum, igit̃ possibile est aliquod membrum nutriri ex sanguine. patet consequentia, quia eadem est materia generationis & nutricationis, & econtra. Et confirmatur, quia maior videt̃ conuenientia sanguis ad carnem hepatis q̃ roris ad carnem eiusdem, igit̃ immediatius debet nutriri caro hepatis ex sanguine q̃ ex rore. patet consequentia cum antecedẽte. Tertio ad principale arguitur. secunda humiditas de secundis. s. ros non est necessaria ad membrorum nutricationem. igitur &c. patet consequentia & probatur assumptum, quia si foret necessaria &c. igitur semper inanitis membris ros attraheretur ad membra & membris assimilaretur. sed necessario attracto rore ad membra fit sitis. igitur membrorũ inanitione semper facta cãretur sitis. & per cõsequens sitis semper antecederet famem naturalem. Et confirmatur, quia facta inanitione non attrahitur plus sanguis a venis q̃ ros, sed econtra ros citius. igitur &c. patet consequentia cum per consumptionem humidi roridi causetur sitis. & arguitur consequentia. ros membris est propinquior q̃ sanguis existens in venis, & virtus attractiua est agens naturale, igitur &c. tenet consequentia cum antecedente. Quarto ad principale. non est ponenda humiditas tertia, igitur &c. patet consequentia & probatur assumptũ, quia tertia humiditas vt Aui. ponit in litera est humor vel nutrimentum quod ex parte cõplexionis conuersum est in substãtiam membrorum, sed ex parte substantiæ & completæ similitudinis non est conuersum, sed arguitur hoc esse impossibile, quia complexio est dispositio præparans ad formam substantialem. quæcunque igitur sunt similia secundum complexionem sunt similia secundum eorum formam substantialem & per consequens secũdum eorum essentiam. & cum huiusmodi humiditas tertia sit membro facta similis secundum cõplexionẽ ideo &c.

Quinto humiditas quarta non est necessaria. igitur &c. patet consequentia & añs probatur, quia quarta humiditas est nobis in principijs generationis, sed nihil nobis contractum vel acquisitum ex nutrimento inest nobis a principio generationis. igitur non producitur in nobis quarta humiditas ex nutrimento, & per consequens &c. tota consequentia patet, & maior colligitur ab Aui. cum describit quartam humiditatem de secundis.

Ad oppositum est Aui. in litera, qui præter quatuor humores ponit quatuor humiditates secundas in nobis ad actum nutricationis mediate vel ĩmediate concurrentes.

Respondendo ad istam quæstionem primo ponendæ sunt descriptiones quorũdam terminorum ab Aui. in littera positorum & notabilia quędam. Secundo ponendę sunt conclusiones de quæsito. Quantum ad primum sciendum ẽ primo, vt colligit̃ ab Aui. in littera ꝙ humiditatum vtilium & non superfluarum quędam sunt quæ a medicis dicunt̃ pñę, & quædam sunt quę dicuntur secundæ. Et per humiditates primas intelligunt quatuor humores qui pro tanto dicuntur primæ, quia sunt primæ humiditates quę ex chylo generantur. Humiditas igitur prima est humiditas primo & immediate ex chylo generata vel apta generari. Econtra vero per humiditates secundas intelligunt humiditates naturales, ex quatuor humoribus vel aliquo ipsorum mediate vel immediate generatas. Hæc autem secunda humiditas sic diffinitur ab Aui. in litera. Secunda humiditas naturalis est humor a principali sua dispõne conuersus ad membra delegatus nõdum factus pars alicuius membrorum simplicium perfecta operatione, & per hoc ꝙ dicitur humor tangitur genus. Sciẽdum tamen ꝙ ista propositio est falsa vt verba sonant, nisi ad hunc intellectum intelligatur. Secunda humiditas est humiditas generata ex humore primo. Iste enim frequenter est modus loquendi auctorum. Quẽadmodũ etiam dicũt hepar esse

Humiditas duplex & quid.

esse sanguinem, quia. s. ex sanguine. Ly humor ponitur loco generis. in hoc enim omnes humiditates cōueniunt. Per hoc autem ꝙ dicitur a principali dispositione conuersus, differt a quolibet quatuor humorum, qui sub proprijs dispositiōibus existentes non sunt conuersi a principali. i. prima eorum dispositione in hepate acquisita. Per hoc autem ꝙ dicitur ad membra delegatus supple nutrienda, differt ab humoribus præter naturam, ut a cholera nō naturali &c. quāuis enim hī humores sint generati ex humoribus cōuersis &c. quia tamē non delegantur ad membra nutrienda nō sunt humiditates secundæ. differunt etiam a sanguine contento in concauitatibus venarum, qui & si sit aliquo modo a principali dispositione conuersus, non est tamen humiditas secunda adhuc, qa non delegatur &c. Per hoc autem ꝙ dicitur vltimo nōdum factus differt a parte acquisita membro per nutricationem, & membro perfecte assimilata. tales enim non amplius dicuntur humiditates secundæ. Secundo principaliter ē sciēdum ꝙ anteꝙ̃ ex sanguine vel nutrimento in hepate generato corpus restauretur perfecta restauratione quatuor in mēbro reperiuntur notabiles varietates & īmutationes. Prima est quam habet humor in extremitatibus uenarum capillarium quæ terminantur ad porositates membrorum consimilium. tunc enim prima apparet in sanguine notabilis mutatio, cum enim. de venis magnis ad paruas & de paruis ad maiores vsꝙ̃ ad capillares transmittitur ueniens ad extremales porositates illarum capillarium videtur in substantia & in colore variari notabiliter. Secunda varietas huic acquiritur postꝙ̃ effusus est in porositatibus membrorum. tunc enim plene conuertitur in substantiam albam rori similem quę per membra seminatur. Tertia varietas conuenit qa ingrossatur secundum exigentiam membri cui debet assimilari & attrahitur ad porositates intrinsecas ipsius membri, & acquirit complexionem similem complexioni ipsius mēbri. quarta aduenit mutatio, quia vnitur & adhæret substantiæ membrorum, ita vt non appareat distinctio inter ipsam & partem membri. Et secūdum aliquos acquirit ueram formā membri. Et secundum has quatuor mutationes huic nutrimento aduenientes quatuor ponunt auctores humiditates secundas, vt Aui. in littera. Prima est humiditas contenta in porositatibus extremitatum paruarum venarum siue capillarium. Secunda est ros siue humidum roridum ideo taliter denominatum, quia ad similitudinem roris herbas & folia irrorantis irrorat & humectat membra super quæ currit & super quæ diffunditur. Tertia cambium nominatur, uidetur enim in porositatibus poni loco cambij vel permutationis factæ cum parte quæ dissoluitur. succedit enim in pro loco partis dissolutæ. Quarta est humiditas quæ denominatur gluten, quæ ideo gluten vocatur, quia ad similitudinem cuiusdam glutinis siue colle membro cui apponitur adhæret & inuiscatur. vnde continuatur membro vera cōtinuatione, quia tunc primo inducitur in materia illa nutrimēti forma membri. Tertio sciendum est ꝙ istas quatuor humiditates quidam crediderunt esse abinuicem secundum suas substantiales formas a sanguine & alijs humoribus specifice distinctas, ita ꝙ in generatione primæ humiditatis de secundis ex sanguine corrumpitur forma substantialis sanguinis & acquiritur forma alterius humiditatis. Similiter in generatione roris ex prima corrumpitur forma primę humiditatis & acquiritur forma roris &c. Alij autem posuerunt istas secundas humiditates non esse secundum suas substantiales formas adinuicem specie differentes, sed solum secundū accidentales dispositiones eidem acquisitas. Penes quam uiā tenendum est ex sanguine īmediate quodlibet membrum esse nutricabile. Et ꝙ sanguis recipiens primam mutationem appellatur humiditas prima de secundis. Recipiens autem secūdam appellatur secunda. Et tertiam appellatur tertia vel cābium, & sic deinceps. Secundum autem tenentes primā uiā patet aliter esse dicendum. Has autem quatuor humiditates describit Aui. in littera dicens. Primam humiditatem eē humorem contentum in foraminibus extremitatum paruarum propinquarum simplicibus venis & imbibentium. i. humectātium ea. s. simplicia membra. sed alia littera habet eā, & est sensus imbibentium eam. s. humiditatem primā, quia extremitates pori in se imbibunt hanc humiditatem. Secundum tamen hanc descriptionem non esset cōe ad omnē primam humiditatem de secundis. Non enim apparet cōis primę humiditati ex qua debet nutriri vna. Illa enim non necessario est in poris extremitatum paruarum venarum īmo est in profunda valde parte ipsius vel eē pōt. Aui. tamē volēs hāc ex parte situs notificare notificauit eam ex parte situs plurimis talium communis, eo ꝙ plurimum harum humiditatum primarum est ad nutrienda membra alia a venis, & iste continetur in porositatibus etc. licet etiam dici posset per hanc descriptionem solum notificari humiditates primas de secundis correspondentes membris alijs a venis, cuius situs est manifestior, & per hanc possemus alias compræhendere. Sciendum igitur est ad complementum huius descriptionis oportere supplere multas clausulas positas in diffōne humiditatis secundæ. aliter enim non esset sic completa descriptio. Notum est. n. ꝙ ad porositates membrorum potest defluere materia vel humor appositus mēbro per venas capillares, & tunc patet ꝙ iste humor erit contentus in poris extremitatum paruarum venarum, & tamen non erit humiditas prima de secundis, igitur ista descriptio sic absolute prolata non est completa. Apparet igitur ista descriptio sic supplenda. Prima humiditas est humor a principali dispositiōe. s. data ab hepate prima notabili conuersione cōuersus ad mēbra nutrienda a natura delegatus, vtplm̄ in porositatibus extremitatum paruarum venarum contentus. s. deducto impedimento. Et per ly notabili conuersione cōuersus &c. differt ab humore non notabiliter conuerso & fluente ad apostemādum. Per ly prima differt a rore & cambio quo nutriuntur venæ & alia membra, quę non prima notabili sed secūda vł tertia notabili conuersione permutata sunt. Sed per ly ad mēbra nutrienda &c: Differt etiam a materia quacunꝙ̃ siue peccante siue non ad membra præternaturaliter fluente.

Nota etiam in prædicta descriptione per extremitates venarum non est solum extremum longitudinis venæ intelligendum, sed quālibet ꝑtem exteriorem ad superficiem uenę terminatam, quoniam in omni tali parte notabiles sunt pori ꝑ quos potest vena nutrimentum ad membra diffundere. Et additur in prædicta descriptione vtplm̄ &c. ad denotādum non omnem talem ibidem contineri sicut illa ex qua nutritē vena magna. Ex his sequitur nō in quolibet membro nutriendo reperibilē esse hanc primam humiditatem de secundis, quia ad cuiuslibet membri porositates non terminantur extremitates venarum paruarum, ideo &c. Et si arguitur contra, quia tunc non quodlibet membrum nutritur ex hac prima humiditate. Neganda est consequentia, sicut non seq̄retur non in omni membro reperibilis est sanguis. igitur nō quodlibet membrum est nutribile ex sanguine licet enim in aliquo membro non sit reperibilis hæc prima humiditas dicta. In quolibet tamen membro reperitur aliquid ex ea factū puta cambium aut aliquid huiusmodi. Nota tamē satis ꝓbabiliter posse tolerari in quolibet membro esse reperibilem hanc humiditatem, & ꝙ ad hoc vt sit hæc prima humiditas denominanda nō requiritur ipsam esse in extremitatibus, sed sufficit eam ibi esse generatam sub dispositione sub qua generata non fuit saltem notabiliter variata. videtur etiam satis ꝓbabiliter esse sustentabile in membris extra venas generabilem esse humiditatem talē. Secūda humiditas sic ab Aui. describitur. Secunda humiditas est humor trāsiens sicut ros per membra simplicia aptus in nutrimentum conuerti, dum corpus nutrimento caret, & vt membrum humectet cū eidē aliqua causa fortis ad exiccādum occurrit. Dicit autem sicut ros transiens &c. hęc enim humiditas est tenuis ad roris similitudinem sparsa etiam per iuncturas & membra sicut diffunditur ros super herbas & folia. Et per hoc differt a prima humiditate vel cambio & alijs quæ sunt in porositatibus ībibitę. Ros autem non est in poris venarum nec in poris mem-

Hūiditas secūda q̄druplex.

brorum. Hanc differentiam tetigit Aui. in quarta primi cap. 13. s. de hectica dum inquit. Quod de nutrimento remanet quod est in semita recondendi vt duæ aliæ humiditates. Per hoc ꝙ subditur in descriptione aptus in nutrimentum cõuerti &c. explicatur finis gratia cuius a natura inuentus est ros q est duplex. s. nutrire membra dum nutrimento carent, & ea prohibere ne a fortibus exiccantibus corpori occurrentibus membra nostri corporis exiccentur. Et ex hoc patet generalis differentia inter rorem & phlegma naturale. Conuenit .n. in generali fine eo ꝙ vtrun ꝗ finaliter ad membrorum nutricationem & membrorum humectationem oritur. Differunt tamen in multis, quia phlegma non est a principali dispositione data. s. ab hepate notabiliter cõuersum, ros autem sic. Et consequenter differunt, quia per plures transmutationes medias transit phlegma in nutrimentum ꝗ ros. Differũt etiam quia phlegma per vlteriorem digestionem conuertitũ in sanguinem, & ros in cambium. Similiter differunt ex parte humectationis quia cum ros sit iam satis ꝓpinquus dispositioni membri humectat ipsum quadam humectatione sic huic vel illi membro proportionata ꝙ non alteri. phlegma autem humectat quadam humectatione cõi. Et ex his vlterius sequitur ꝙ ad perfectam descriptionem roris habendam oportet prædictæ descriptioni aliquid addere. Tertia humiditas taliter diffinitur in littera. Tertia humiditas est humor qui parum ante fuit coagulatus, & est nutrimentum conuersum in substantiam membri ex parte complexionis ex parte tñ essentiæ completæ & similitudinis nõdum fuit conuersum. Sciendum est autem pro intellectu huius descriptionis ꝙ de humectatione membrorum ex rore duę inuentæ sunt positiones. Prima ponit non esse possibile aliꝗ nutrimentalem materiam formam membri recipere, quin in ea præcedat aut pręcesserit forma roris. Et cõsequenter ꝙ quatuor humiditates iam dictæ se necessario secundum ordinem cõsequuntut. Sanguis .n. debens nutrire membra necessario conuertitur prius in primam humiditatem de secundis ꝗ in aliquam aliam. Et consequenter priusꝗ prima humiditas ex sanguine generata transeat ad formam secundæ humiditatis ipsa secundum se totã conuertitur in humiditatem secundum quam ros dicitur, & sic deinceps. Pro isto adducũt probabilia argumenta. Secundum hanc ergo viam talit' exponenda est prædicta descriptio. Tertia humiditas est humiditas ex humore facta vel generata quæ paulo ante coagulata fuit a natura. humido enĩ rorido ex quo debet generari tertia humiditas existente valde raro oportet ipsum coagulari. igitur parum añ, quia. s. parum post vel statim coagulat̃ quo coagulato & ad porositates membri nutriendi attracto facta est hæc humiditas. Secunda vero ponit non necessario primam humiditatem secundum se in totam rorem transmutari prius ꝗ in eam vel eius materiam inducatur forma humiditatis tertię. Et imaginamur hic primo ꝙ sicut per actionẽ caloris digerentis chylum vt conuertatur in sanguinem aliqua pars conuenienter digesta transmutatur in sanguinem et aliqua pars cruda inepta digestioni transmutatur in humiditatem aquosam phlegmaticam sic ꝓportionaliter calore mẽbrorum agente in primam humiditatem de secundis aliquã partem eius conuenienter digestibilẽ perfecte digerit & coagulat secundum exigentiam membri nutriendi quę talit' coagulata ex poris venarum effunditur in poros membri nutriẽdi & fit ex ista tertia humiditas, licet nunquã habuerit formã secundæ humiditatis, partem vero crudam eiusdem & aq̊sam ab hac alia parte sequestrat & in quoddam subtile liquidum & roris similitudinem habens conuertitur quod natura per substantiam membrorum postea seminat & diffundit, et illud est humiditas quæ dicitur ros. Ei consequenter imaginatur hęc positio ꝙ sicut phlegma potest vlterius digeri & in sanguinem conuerti. ita instante magis necessitate & indigentia nutrimenti humidum roridum a calore membrorum vlterius digeritur & coagulatur & ad porositates membrorꝫ trahitur & fit cambium. Et secundũ hanc viã hic humor qui parum añ coagulatus est &c. vtplurimũ nõ ẽ ros, sed vtpl'm humiditas a qua separata per actionem caloris membri ꝑte subtili aquosa & ipsa per digestionem ingrossata generat̃ ex ea cambium, vt dictum est. vtraꝗ illarum positionũ est ꝓbabiliter sustentabilis, sed quæ sit magis consona rationi videbitur infra. Ex quibus patet primo cambium multo ꝓpinquius esse substantię membrorum ꝗ sit ros aut humiditas prima, hoc autem explicat Aui. in descriptione posita, dũ dixit ꝙ iam conuersum est in substantiam membrorum ex parte complexionis, licet non sit conuersum ex parte essentię completæ & similitudinis, quod quidem intelligendum ẽ de complexione partiali, licet .n. partialiter recipiat cambiũ cõplexionem præparantem ad formam membri non tamẽ recipit totalem, quia alias recepisset formam membri, & per consequeus eorum similitudinem secũdum essentiam quod repugnat alteri parti descriptionis. Tenendum est igitur cãbium esse humiditatem membro in complexione valde ꝓpinquam, non tamen recepisse formam membri, quia nõ cõplexionem ad ipsam sufficienter præparantẽ, licet ab illa cõplexione parum distet, & ideo non est conuersum in substantiam membri ex parte essentię complete formę substantialis & similitudinis in alijs accidentibus, qualia sunt calor frigus durities & mollities &c. Quarta humiditas sic describit̃. ꝙ est humor qui est intus in simplicibus mẽbris a principio natiuitatis per quẽ consistit cõtinuitas mẽbrorum simpliciũ, cuius ptincipium est a spermate, & subiungit ꝙ licet hęc humiditas sit ex spermate debet tamen dici esse ex humoribus eo ꝙ principium spermatis est ex humoribus. Ad intellectum huius descriptionis sciendum est primo non esse intellectum Auic. hanc humiditatẽ solum ex prĩcipijs generationis esse contractam. Non .n. est impossibile talem humiditatem per actionem virtutis nutritiuę ex parte restaurari. Explicat tamen ipsam esse ex generatione. vt per hoc compræhendamus huiusmodi humiditatem non solum ex nutrimento esse contractam, sed etiam ex generationis principijs, aut forte, quia perfectissima est huiusmodi humiditas a generatione contracta. Sciendum secundo ꝙ variæ reperiuntur positiones & imaginatiões de hac quarta humiditate ꝗtum ad habitudinem eius ad membrum. Imaginantur .n. quidã. Vt Gentilis ꝙ huiusmodi quarta humiditas est essentialiter idem, quod humidum membri radicalis siue ipsum mẽbrũ inquantum est humidum. Hoc .n. videtur ex ĩtentione Aui. in littera dum dixit, ꝙ hoc humido est continuitas mẽbrorꝫ, ideo videtur membris continuari, & per consequens eẽ aĩatum. Et consequenter ponit ꝙ huic humiditati non cõpetit descriptio secundæ humiditatis superius in recto, licet bene in obliquo, quia. s. quarta humiditas est ex humore generata a principali dispositione conuersa & membro delegata non effecta pars membri perfecta operatione. Et consequenter concedendum est primo idem esse membrum & humiditatem secundam quia. s. quartam de secundis, mẽbrũ quidẽ pro ꝗto animatum est, humiditatem vero secundam inꝗtum humidum contractum & continuatum est. Concedẽdum secundo aliꝗ esse humiditatem secundum perfectã operationem membro assimilatam, licet sit generata ex non assimilatis. Sequitur vlterius non cuiuslibet humiditatis secũdę principium materiale esse humidum in uiuente illo ex nutrimento contractum, sed alicuius ex generatione & alicuius ex parte. Ex quo ulterius patet illam notificationem ab Aui. positã non esse proprie dictam diffinitionem vel descriptionem, sed est quędam notificatio vel circũlocutio. Quarta autem humiditas potest totaliter complete describi. Quarta humiditas est humidum ex generatione vel tempore contractum in membris simplicibus contentum, & per quod ipsorum cõtinuitas permanet. Ly humidum ex generatione uel tempore contractum ponitur loco generis. In hoc etiam conuenit cum alijs quæ ex generatione contrahi possunt, sed nõ necessario sicut quarta humiditas vt dicunt quidam. Et ideo adhuc posset a prędicta descriptione remoueri ly ex tempore dicendo ꝙ est humidum, quod necessario vel sibi simile ex generatiõe contrahit, & ꝑ hoc differt ab alijs humiditatibus

secundis

Ros dupliciter.

Cãbiũ.

ſecundis vt quidam dicunt. Ego autem credo a generatione
contrahi omnes ſecundas humiditates vel ſaltem cambiū.
Per hoc autem quod dicitur in membris ſimplicibus contē
tum &c. differt a prima humiditate & rore. Sed per ly ꝑ qđ
eorū continuitas &c. differt a cambio per quod non per ma-
net continuitas. Ego autem alias imaginatus ſum ꝙ tam
ex principio generationis q̃ȝ ex nutrimento in nobis duplicit̃
eſt reperibile humidum animatum. Quoddam perfecte no
bis in accidentibus aſſimilatum, puta duritie mollitie colore
ſapore, & tale non eſt humiditas ſecunda amplius. Quoddā
vero non omnino in accidentibus aſſimilatum circa qđ ad-
huc operatur virtus nutritiua membri aſſimilando. Et quia
tale humidum animatum eſt & glutinoſum, ideo continuum
eſt membris & eorum continuitatis conſeruatiuum propter
quod gluten vel glutinatio nominatur, & conſequenter ꝙ il-
lud eſt humiditas ſecunda & quarta de ſecundis, & ſibi in re
cto competit deſcriptio completa ſecundæ humiditatis. Et
conſequenter vltimo patet quomodo exponenda ſit diffinitio
ſecundum hanc viam. Secunda vero ponit primo ꝙ glutē
non eſt humidum animatum, licet ſit valde propinquum ad
hoc vt animetur, ſed eſt humidum valde inuiſcatum & inter
ſectum membro, & conſequenter ꝙ huiuſmodi humidū par
tes membri cuius interſectum eſt ſua viſcoſitate in ſua conti
nuitate cōſeruat & cōglutinat ac ſi eas alligaret, ideo iuxta uul
garem modum loquendi ipſas conglutinat ſicut gluten vel
colla alligans partes ligni adinuicem videtur ipſas ſimul cō
tinuare. Vide reliquum huius quæſtionis in quæſtione tri-
geſimaſecunda ſecundi techni.

Quæſtio. xli.

QVADRAGESIMOPRIMO Quærit̃. Vtrū
vbicunq̃ȝ ſit phlegma ſit in ſanguinem conuertibile, vel ſit
neceſſarium ipſum prius redire ad hepar. Quod vbicunq̃ȝ ar
guitur. Primo ex littera vt ſtet iuxta membra & operent̃
virtutes &c. Secūdo nō maior videtur transſmutatio phleg
matis in ſanguinem q̃ȝ ſanguinis in carnem, ſed ubicunq̃ȝ. ſ.
extra venas hæc ſecunda tranſmutatio fieri poteſt. ergo &c.
Tertio. aliquē gradum digōnis vel coctionis poteſt phleg-
ma in venis per actionem caloris acquirere. Sit iſte gradus. a.
Et arguitur ſic. a. gradum digeſtionis poteſt phlegma ī uenis
acquirere, ſed minus q̃ȝ per. a. diſtat phlegma a decoctiōe ꝑ-
fecta, igitur in uenis poteſt phlegma gradum digeſtionis ac-
quirere perfecte. conſequentia eſt nota. & totum añs eſt poſ
ſibile, vt patet intuenti, igitur & conſequens eſt poſſibile.
Et pro iſto videtur auctoritas Aui. decimatertia tertij tracta-
tu. 5. caplo de uomitu, vbi ponit ꝙ ſtōs libēter ſuſcipit phleg
ma dulce, & digerendo facit ipſum ſanguinem. Item in ue
nis vel membris poteſt ex phlegmate fieri cholera. igit̃ &c.
Itē ſic ſe hñt venæ poſt hepar ad ipſum hepar ſicut inteſti-
na ad ſtomachum, ſed monoculum inteſtinum complet de-
coctionem eius quod eſt diminute decoctum a ſtomacho, vt.
16. tertij capitulo primo, igitur &c.
Ad oppoſitum arguitur multipliciter.
Primo quia forma ſanguinis producitur virtute carnoſita
tis hepatis immediate vel quaſi immediate materiam in ſan
guinem tranſmutandam attingētis propter quod neceſſariū
fuit chylum in hepate per venas minutas diuidi, vt in ſequē-
ti cap̄. patebit. hoc autem non oportuiſſet ſi in uenis extra he-
par potuiſſet ſanguis generari. Confirmatur, quia ꝓportio
hepatis ad ſanguinem eſt ſicut proportio mamillæ ad lac &
teſticulorum ad ſperma generandum. vnde & ſanguis ꝓdu-
citur rubeus ſicut lac album ad ſimilitudinem carnis mamil
læ, vt. 3. cañ. 12. fen. 1. cap̄. & vigeſima fen. 1. cap̄. ſed nec ex
tra mamillam nec extra teſticulos ſaltem ſecundum medi-
cos conuenit lac aut ſperma generari. igitur &c. Item. non
plus diſtat chylus a natura ſanguinis immediate in ſanguinē
tranſmutandus q̃ȝ phlegma diſtet ab eadem, ſed ſi chylus im
mediate tranſmutandus in ſanguinem immediate poneretur
in venis quę ſunt poſt hepar in ſanguinem non tranſmutare-
tur, ſed corrumperetur, igitur & phlegma. maior patet eo ꝙ
chylus immediate in ſanguinem mutandus anteq̃ȝ ad hepar
perueniat efficitur rubeus vt ſecundum ſenſum appareat res
ſimilis ſanguini quod non eſt de phlegmate vt patet. minor
etiam patet. Nunq̃ȝ enim aliquis auctorum aſſeruit ex chylo
in uenis quæ ſunt poſt hepar ſanguinem generari. De hoc
dubio poteſt vtraq̃ȝ pars probabiliter ſuſtineri. Et primo
probabiliter ſuſtineri poteſt non ſolum in uenis, ſed etiam in
arterijs non ſolum ex phlegmate, ſed etiam ex chylo gñari,
licet plurimum huius generetur in hepate. Et uidetur hoc poſ
ſe colligi de mente Ariſto. in lib. de hyſtorijs animalium, & Ariſto.
de partibus pluries volentis venas & arterias totius chylum
ab inteſtinis ſugere. Et conſequenter ꝙ licet in uenis poſſit
hoc fieri non tamen niſi per virtutem eius cōicatam ab hepa
te. Et conſequenter patet modus quo phlegma exiſtens tam
in uenis q̃ȝ extra venas tranſmutatur in ſanguinem. Exiſtēs.
n. extra reingredit̃ venas uirtute ipſum ad intra venas mouē
te, vbi perfecta decoctione digeritur & tranſmutatur in ſan-
guinem. Et tunc facilis eſſet reſponſio ad argumenta poſt op
poſitum. Ad primum dicitur ꝙ licet ſanguis virtute car-
noſitatis hepatis generetur, non tamen eſt neceſſarium illam
materiam immediate occurrere, ſed ſufficit virtutem eius ad
materiam tranſmutandam immediate peruenire. fuit autem
neceſſarium venas hepatis valde minutas eſſe, quia cū hepa-
ti occurrat ſimul multa q̃ȝtitas chyli digerendi niſi fuiſſet q̃ſi
ad minima diuiſus nō potuiſſet ab hepate perfecte decoqui,
ſed non tamen tanta occurrit q̃ȝtitas ſimul phlegmatis in ue
nis. Ad ſecundum conceditur ꝙ proportio eſt &c. ad iſtū
ſenſum ꝙ quēadmodum in hepate eſt uirtus faciendi ſangui
nem ex chylo, ita in mamilla lac ex ſanguine. & negatur con
ſequentia &c. Et cauſa eſt quia hepar influit virtutem natu-
ralem & ſpiritum plurimum in venis qui eſt inſtrumentum
digeſtionis tertiæ, ſed nec mamilla nec teſticulus virtutē &
ſpiritum alijs membris influit vt patet. Ad tertium proba
biliter conceditur ꝙ ſi chylus proximus vel valde propin-
quus, in ſanguinem tranſmutetur tranſiret hepar vł recipere
tur ī uenis poſt hepar ibi poſſet completā digeſtionē recipere,
ſed hoc non conuenit, quia in hepate digeritur. Auctores igit̃
non fecerunt de hoc mentionē tanq̃ȝ de contingenti remoto.
Secunda autem poſitio ponit ꝙ ſicut non generatur ſpiritus
vitalis alibi q̃ȝ in corde nec animalis alibi q̃ȝ in cerebro, nec
gignitiuus niſi ī teſticulis aut ſpermate, nec lac niſi in mamil-
la, ita nec ſanguis niſi in hepate. Et pro ſe habet motiua iam
dicta. Ex quo infertur primo ꝙ ad hoc ꝙ phlegma poſſit
conuerti in ſanguinem ipſum extra venas exiſtentem opor-
tet venas ingredi, & deferri ex venis ad hepar & ibi perfectā
decoctionem ſuſcipere. Dicebāt tertio ꝙ licet ita ſit phleg
ma tamen tempore inanitionis abſq̃ȝ hoc ꝙ in ſanguinē pro-
prie conuertatur poteſt a membris quadam alteratione alte-
rari qua redditur membris conueniens & proportionalis, &
ea aliqualiter fouens & confortans reſiſtendo inflāmatiōi &
exiccationi conſequentibus inanitionem, & hæc eſt quędam
improprie dicta nutricatio, ſicut etiam chylum improprie di
cimus ſtōm nutrire. vt colligitur. 13. tertij primo cap̄. Quid
autē moueat ſanguinem aut trahat ab extra venas ad hepar
& qualiter fiat hic modus uidebitur infra de uirtutibus &c.
Ad argumenta igitur alterius poſitionis reſpōdetur. Ad Nutrica
primum ut ſtet iuxta membra &c. & uirtutes operētur et nu tio du-
triat hoc eſt nutricatione proprie dicta. Ad ſecundum dici pliciter.
tur ꝙ non niſi in carne fit ſanguinis tranſmutatio in carnem,
quia carnis proprium eſt carnem reſtaurare, & ſic hepatis ꝓ
prium eſt ſanguinem generare ſecundum ꝙ non alterius.
Ad aliud in uenis poteſt ex phlegmate & ſanguine generari
cholera, uerum eſt non naturalis & a calido præter naturam
non tamen ſequitur ꝙ ſanguis &c. ut patet. Ad aliud dici-
tur ꝙ nullum gradum digeſtionis perfectę ad formam ſan-
guinis poteſt inducere aliquod membrum niſi caro hepatis,
illa. n. eſt agens ad hanc formam limitans uel determinans, li
cet igitur ulterius caleſieret &c. non tamen talem præpara-
tionem reciperet ex qua induceretur forma ſanguinis ſicut
qualitercūq̃ȝ alteraretur uapor ſanguis extra cor, non tamen
in ſpiritum tranſmutaretur. Ad aliud dicit̃ ꝙ ſtōs libent̃

recipit phlegma dulce ex quo nutriatur.s.improprie & cõuertat ipsum in sanguinem.s.improprie dictum qui non est nisi phlegma vlterius prout membro conuenit decoctũ. Ad vltimum dicitur ĩ solo stõ posse generari chylum,ulteriori tamen quadam decoctione potest in intestinis digeri,et ita etiã in uenis post hepar postq̃ iam generatus est sanguis in hepate potest sanguis quãdam vlteriorem decoctionem recipere, & hoc nõ repugnat dictis. Huius vero causa est,qa postq̃ agens naturale aliquem effectum induxit non retrahit suam actionem,quia tunc esset agens rationale.Hepar autem dum digessit choleram gradum superfluæ dococtionis induxit,iõ non retrahet illum gradum,& per consequens nec cõuertet in sanguinem.hoc argumento vtitur Auer.3.colliget.4.caþ. Melancholia autem est sicut fex sanguinis,fex autem per digestionem non conuertitur in rem similem illi cuius est fex.

Auer. Aliter Gen.Et non potest conuerti,quia est materia illi formę in proportionata siue hoc sit merito manifestæ siue occultæ proprietatis. Contra quia primo coctum incrudari potest,vt sanguis dum in lac conuertitur. Item quia potest infrigidari,igitur potest remoueri ille gradus decoctionis superfluæ. Item secundo regiminis acutorum.Cholera per infrigidationẽ conuertitur in phlegma. Item ex potu aquę frigidæ in febre sanguinea aut cholerica potest gñari phlegma. Ad primum negatur consequentia,qualiter autem coctum possit incrudari & incrudetur,vel vlterius digerat̃ sanguis dum conuertitur in lac videbitur infra. Similiter ad secundum,licet enim infrigidaretur & incrudaretur cholera, non tamen in sanguinem transmutaretur, sed de hoc plus in sequenti caþ. Ad tertium dicitur φ choleram conuerti ad phlegma est ipsam aliquo modo uersus naturam phlegmatis inclinari,quia infrigidari. Ad Vltimum dicitur similiter, vel dicitur φ ex potu multæ aquæ frigidæ incrudatur phlegma quod tandem a uirtute non regulatum putrescit & facit febrẽ phlegmaticã nõ tñ sanguis & cholera ĩ phl̃a cõuertit̃.

Questio. xlij.

QVADRAGESIMOSECVNDO Quærit̃. Vtrum solum quatuor ponendæ sint digõnes in homine.Et arguitur multipliciter φ non. Primo. tanta videtur differentia cambij a rore quanta primæ humiditatis a sanguine. Igitur tantum differt transmutatio qua ex rore fit cambium a generatione roris quantum generatio primæ humiditatis differt a sanguinis generatione,sed generatio primæ humiditatis est digestio distincta a generatione qua generatur sanguis,& per consequens saltem quinq̃ erunt digõnes. Et siĩr argui potest de generatione glutinis ex cambio. Secundo præter digestionem qua in stomacho generatur chylus ex cibo humores ex chylo & humiditas prima ex humoribus,& secunda ex prima est in nobis alia digõ.igitur &c.patet consequentia & assumptum arguitur,quia præter has est digõ qua ex phlegmate generatur sanguis quæ nõ videtur minor transmutatio q̃ chyli in phlegma,siĩr est digestio qua phlegma fit ex sanguine et spiritus animalis ex uitali,et sic de alijs.

Tertio quælibet pręparatio nutrimenti vt reddatur conueniens ad nutriendum est digestio eo φ quælibet talis est perfectio humidi a proprio & innato calido, sed plures q̃ quatuor sunt huiusmodi præparationes.igitur &c.patet consequentia & arguitur minor,quia pręter has est pręparatio cibi ĩ ore sanguinis in corde,igitur &c. Quarto. non est necessario ponenda digestio que fit in uenis.ergo &c.assumptum arguitur,quia alias notabilis pars carnis regeneratę non posset nutriri eo φ in ea regenerantur venæ & per consequens nõ potest fieri in ea tertia digestio qua ablata aufertur quarta. igitur &c. Vel sic notabilis q̃titas carnis regñatæ nutritur,& tamen illam nutricationem non antecedit digestio tertia,igitur &c.assumptum arguitur,quia in ea non regenerantur venæ in quibus debet fieri tertia digestio. Et confirmatur qa secundę humiditates non sunt essentialiter distinctę a sanguine.igitur non est ponenda aliqua digestio præter digestionẽ hepatis.assumptum probatur primo,quia alias daret̃ febris materialis non humoralis.Similiter patet,quia cum istæ humiditates sint quatuor digestiones iam essent similiter quatuor.Similiter perfectior videtur dispõ secundæ humiditatis q̃ sanguinis cum sit membrorum substantię propinquior,et producitur a uenis & membris,igitur pfectiorem induceret venę & membra dispositionem q̃ hepar in nutrimẽto,& p cõseq̃ns uideret̃ pfectiora. Pro isto ẽ auctoritas Auer.2.colliget.capi.de accidentibus digestiuę ponentis solum tres.Et Gal..2.complexionum & secunda aphorismorum in cõmẽ. illius aphorismi. Vbicũq̃ cibus ƥter naturã ĩtrat ponit tres. — Auer. Gal.

Ad oppositum est Aui.in prima primi.

In ista questione primo pręmittenda sunt præambula. Secundo conclusiones de quæsito. Quantum ad primum sit hęc prima distinctio φ vt proposito pertinet æquiuoce utuntur auctores hoc termino digestio. Quandoq̃.n. sumit̃ digõ pro qualibet præparatione nutrimenti per quam reddit̃ nutrimentum membro proportionatum ad nutriendum,uel disponitur ad hoc ut proportionetur qualiter alterationem quę fit in ore per masticationem appellant frequenter digõnẽ & præparationem,similiter purificationem sanguinis in corde nominant digestionem. Secundo sumitur proprie solũ pro transmutatione nutrimenti qua fit nutrimentum præparatũ ad hoc vt nutriat, & cum hoc substantialiter transmutetur qualiter aliam digestionem dicimus hepatis & aliam stomachi,non tamen dicimus aliam magnarum uenarum & cordis,quia manet idem digestum essentialiter. Tertio sumitur digestio pro qualibet notabili transmutatione ipsius nutrimẽti uersus substantiam membri,siue per hoc perdat præexistẽtem materiam siue non,dum tamen ad sensum uideatur a pręexistenti digestione notabilis differentia. Secũda distictio φ digestionum quędam sunt quibus præparatur nutrimẽtũ ut membrum nutriat,quędam vero ad alium finem q̃ ad nutricationem ordinãtur principaliter. Exemplum primi ut digestio sanguinis in uenis facta. Exemplum secundi, vt digestio sanguinis ut conuertatur in sperma uel spiritum. Tertio pręmittendum φ de humiditatibus secundis plures iuẽtę sunt positiones. Quidam enim posuerunt humiditates secundas a sanguine solum accidentaliter siue per accidentales dispositiones esse differentes & nõ accidentaliter. Quidã uero posuerunt ipsas a sanguine differre essentialiter,& hi diuersificati sunt. Quidam.n.posuerunt omnes humiditates secundas pręter ultimã esse essentialiter similes,differẽtes tñ a sanguine. Quidã uero posuerunt ipsas oẽs etiam inter se essentialiter differentes,& habent pro isto motiua satis debilia, ideo prætermitto. Præmittendum quarto φ transmutatio qua generatur vltima humiditas de secundis non proprie dicitur digestio,sed nutricatio,licet nutricatio possit digestio noĩari, quia digestio est transmutatio præparatiua ad nutricationẽ. — Digõ triplicitur. — Digõnis ordinatio duplex. — Humiditatũ secũdarũ positio quadruplex.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Capiẽdo digestionem primo modo non solum sunt quatuor digõnes, patet,quia multo plures sunt transmutationes etiam ad nutricationem finaliter ordinatæ,igitur &c.patet consequentia & assumptum patet,sunt enim saltem.8.& forte plures.Est.n.primo præparatio cibi in ore.Secundo digestio stõi.Tertio hepatis Quarto cordis.Quinto venarum.Sexto ad formam roris.Septimo cambij.Vltimo ad formam membri. Et addere possumus digestionem quæ fit in meseraicis. Et similit̃ pręparationem quæ fit in gibbo hepatis distinctam ab illa q̃ fit in concauo & plures alias. Secunda conclusio. Non solum sunt quatuor digõnes secundum speciem ad aliquem finem a natura intentum ordinatę.patet,quia præter iã dictas est digestio qua fit sperma & spiritus.ergo &c. Tertia conclusio.Capiendo digestionem secundo modo.s.pro transmutatione substantiali nutrimenti pręparatiua ad nutricationẽ probabiliter teneri potest solum duas digestiones esse,& siĩr solum tres,& similiter solum quatuor.Prima pars patet.Probabiliter.n.teneri potest humiditates secundas ĩanimatas nõ esse a sanguine naturaliter specie distinctas,sed solum accidẽtaliter & sic non sunt digestiones transmutationes illæ quibus fiunt hæ humiditates secundę.Transmutatio autẽ vltia in substantiã mẽbri nõ est digestio,sed ipsamet nutricatio ad quam — Digõnũ numerus octuus.

quam digestio præparatur. Secunda pars patet. probabiliter enim tolerari potest secundam humiditatem cambium et rorem esse eiusdem speciei a sanguine tamen differentes & tūc erunt tres transmutationes substantiales præparatiuæ ad nutricationem. Vltima vero est nutricatio. Similiter tertia pars patet apud ponentes primam humiditatem specie differre a cambio & eandem esse digōnem qua generatur cambium & ros ponēdo rorem esse respectu cambij sicut phlegma respectu sanguinis, vt supra declaratum fuit. Sic patet etiam ꝓbabiliter sustentabile illas esse quinque distinguendo digōnem roris contra digestionem cambij. Quarta conclusio Aui. distinguens quatuor digestiones secundum speciem cōtra se inuicem non habet eas penes specificam distinctionem causarum per quas illæ acquiruntur distinguere. patet, quia consideratio illa non est medicinalis, sed potius metaphysica, vel naturalis. Item huiusmodi distictionis nō habetur euidens notitia. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet intelligēti. patet similiter qa essent multo plures vt phlegmatis &c. Quinta conclusio. Capiendo digestionem tertio modo præcise quatuor sunt digestiones, ad sensum Aui. ad hunc sensum ꝙ præcise sunt quatuor notabiles transmutationes materiæ nutrimentalis ad nutricationem præparatiuæ in locis notabiliter distictis a calore naturali in nostro corpore prouenientes. Nullę. n. sunt quin sint ad has reducibiles. Et illam conclusionem intellexit Aui. Omnis. n. digestio talis fit in uenis vel in hepate &c. Et dicitur notabilis ad differētiam cibi in ore, & sanguinis in venis magnis & corde & arterijs, non enim fit per illas cibi vel sanguinis notabilis variatio ab eo quod prius. Et per hoc quod dicitur in locis notabiliter &c. excluditur distinctio roris contra cambium, quia fiunt ī eodem loco, licet probabiliter teneri possit rorem esse sicut partem crudam & diminute decoctam in factione cambij. Et ex hoc patet responsio ad quæstionem. Sed ē notandum de his quatuor digestionibus ꝙ distinctio digestionum non est sumenda nisi penes distinctionem earum naturaliter adinuicem ordinatarum, quia alias cum digestio qua cholera producitur aut melancholia sint notabiles iam dicendę essent multo plures ꝙ̄ quatuor. Et sub hac forma potest poni conclusio. præcise sunt quatuor digestiones. i. præcise sunt quatuor transmutationes notabiles materiæ nutrimenti acquisitæ ad nutricationem membrorum præparatiuę in ꝑtibus notabiliter differentibus contingentes adinuicem naturaliter ordinatæ. Et dicitur notabiles propter pręparationem cibi in ore sanguinis in corde. Et dicitur præparatiue ad nutriendum ad differentiam materię quę præparatur vt cōuertatur in spiritum & in sperma. Et dicitur in locis &c. ad differentiam secundarum humiditatum quæ sunt plures vt ros et cambium &c. Et dicitur ordinatæ ad differentiam quatuor humornm quorum generationes non sunt naturaliter adinuicem ordinatæ, possunt. n. omnes simul generari. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando consequentiam, vt patet. Ad secundum dicitur ꝙ digestio qua generatur sanguis ex phlegmate reducitur ad secundam. Substantia. n. phlegmatis est substantiæ chyli satis propinqua & communicans etiam in loco. Digestio vero q̄ ex sanguine fit sperma aut spiritus non sunt digestiones de quibus in proposito loquitur Aui. Et non digeritur illa materia nutrimentalis finaliter vt nutriat membra. Ad tertium patet negandum esse antecedens. Ad quartum negatur assumptum. Ad probatiōem potest dici primo ꝙ notabili ꝑte deperdita dum generatur regenerantur venę paruæ in ea, vł saltem sic esse est possibile, vt colligitur primo de spermate secundum nouam translationem & quarto de vtilitate particularum tractatu primo de sermone vniuersali in cura neruorum membri vbi īquit. Venarum autem rami multotiēs eueniunt & nascuntur sicut caro. Vel aliter dicitur ꝙ sicut caro regenerata potuit ex humiditatibus secundis in extremitatibus aliarum venarum regenerari, ita ex eisdem nutriri poterit, sicut & ossa plurima a capillaribus venis remota notabiliter. Ad confirmationem vero posset probabiliter conce- — Gal.

di perfectiorem substantiam producere alia membra ꝙ̄ hepar per digestionem suam, immo et etiam ꝙ̄ cor per digōnē qua generat cambium tenendo cambium perfectius esse rore & cambio gluten. Non tamen ex hoc sequitur illa esse perfectiora. Primo quia hoc non faciunt nisi virtute hepatis & cordis. Secundo quia tam hepar ꝙ̄ cor per sua temperamēta producunt humiditates secundas sibi proprias per actū proprie digestionis quæ sunt multo perfectiores humiditatibus secundis aliorum membrorum sibi correspondentibus sicut cor & hepar sunt eis ꝑfectiora. Et pro auctoritate Auer. potest dici ꝙ volebat in uenis acquiri rem specie distinctam a sanguine ideo visum fuit ꝙ̄ pluribus negare illam digōnē. Gal. vero totalem transmutatiōem qua generantur quatuor humiditates secundę considerauit tanꝙ̄ unam pro quanto ē vnius ordinis, ideo dixerat tres esse digestiones.

Quæstio. xliij.

QVADRAGESIMOTERTIO Querit. Vtrū quatuor humorum in hepate generatorum sit unus & idem calor efficiens. Et arguitur ꝙ non. Primo, quia idem inquātum idem semper est aptum facere idem. secundo de gñone. igitur &c. Secundo calor efficiens sanguinem est temperatus, ut colligitur in littera & efficiens phlegma diminutus choleram excessiuus, sed non est idem calor temperatus excessiuus et diminutus, ut patet. igit̄ &c. Tertio oīs diuersitas in cātis prouenit ex diuersitate agentis uel materiæ. 9. metaphysicæ. sed humorum diuersitas non consequitur diuersitatem materię, igitur agentis & per consequens caloris. consequentia nota, & colligitur maior. 9. metaphy. & arguitur minor, quia quatuor sunt humores abinuicem specie & multum notabiliter differentes quanta diuersitas non reperitur in chylo & ꝑtibus eius. igit̄ &c. Item si chylus secūdū oēs ꝑtes eius uniformis attrahatur ab hepate patet ex illo gñari quatuor humores diuersos. Aut igitur hæc diuersitas prouenit ex parte materię vel caloris. Nō primū, ut sequit̄ ex casu. igitur &c.

Ad oppositum arguitur. Hepar per totum eius calorē naturalem transmutat chylum in quatuor humores, sed hic est unus calor numero, ut satis patet. igitur &c.

In ista quæstione primo pręmittenda sunt quædam præambula. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quæsito. — Prīcipiū gñatiuū humorū duplex.

Quantum ad primum. Primo nota ꝙ principium generatiuum humorum est duplex. s. principale & instrumētale. Exemplum primi, ut anima hepatis. Exemplum secundi, sicut calor complexionalis quo mediante operatur virtus uel anima eius hepatis operationes. Secundo nota ꝙ cum quęrit̄, utrum unus &c. potest intelligi de calore totali & partiali. Tertio nota ꝙ licet omnis diuersitas effectus consequat̄ diuersitatem ex parte agentis uel materię uel utriusꝙ̄ non tn̄ proportionaliter ꝙ̄ta est effectuum diuersitas & dissimilitudo tanta est actualiter agentis vel materiæ diuersitas. Idem enim calor secundum speciem solum secūdum magis et minus variatus ex materia omnino consimili pōt effectus spē distinctos producere. Vt calor stomachi cholerici ex lacte generat fumum, aut humiditatem corruptam ex quo calor stomachi temperati generat humorem bonum & laudabilem. Et eandē partem mellis quam conuerteret calor iuuenis ī choleram calor senis in sanguinem transmutaret. Similiter etiā ex parte diuersitatis materiæ solum secundum magis & minus possunt effectus produci specie differentes. Vt calor stomachi temperati aut cholerici chylum temperatum in hūores naturales transmutaret, chylum tamen calidum & inflāmabilem in rem adustam ut patet prima primi cap̄. de modo generationis humorum. Ex quo patet ꝙ secundum uariam proportionem agentis ad materiam contingit effectus specie distinctos produci. Et illud intellexit Aui. prima primi. allega. cap̄. dum dixit ad generationem humorum requiri æquidistantiam. Quarto præmittendum eundem calorem comparatum materijs diuersis esse respectu vnius denominabilem excessiuum, & respectu alterius diminutum. patet, quia potest unum superflue transmutare & aliud non. igitur &c. Quīto nota ꝙ licet chylus ex quo generatur humo-

res uideatur uniformis ad sensum tamen est ex parte rei difformis in suis partibus ualde, nā in eo sunt partes igneę aqueę aereæ & terreæ &c. Quantum ad secundum sit hæc pria conclusio. Diuersi sunt calores hepatis partiales a quibus tāquā particularibus instrumentis quatuor generantur humores. Et intellige per ly diuersi dissimiles. patet, quia intensior est calor gibbi hepatis & remissior concaui quorum quilibet est partiale instrumentum. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter. Secūda conclusio. Licet ita sit tamē quilibet istorum est quatuor humorum partialiter productiuus. patet qa tā in gibbo q̄ in concauo quatuor humores generantur. igitur &c. Tertia conclusio. Totalis calor hepatis quatuor humorum productiuus est. unus patet ut supra.

Quarta cōclusio. Licet materiæ chylosę difformitas sit cā diuersitatis huiusmodi humorum in hepate, non tamen est totalis cā huius. Prima pars patet, quia in chylo sunt partes taliter proportionatæ generationi cholerę ꝙ non sanguinis & econuerso uel saltem non æqualiter. igitur &c. Secunda pars arguitur. Aliqua pars chyli temperati in hepate tēperato conuerteretur in choleram quę tamen in phlegmatico non. Similiter aliqua in sanguine conuertitur quæ in phlegmatico conuerteretur in phlegma. igitur non sola difformitas &c. patet consequentia & añs similiter. Primum corrolarium. Idē calor successiue ex materia una & uniformi potest plures ꝓducere humores, quia primo phlegma postea sanguinē &c.

Corrolarium secundum. Non quātacunq; est difformitas effectus tanta est materiæ uel agētis. Corrolarium tertiū. Idem calor ad diuersas partes chyli comparatus est denominandus superfluus diminutus & temperatus. Corrolariū quartum. Ex chylo uniformi in hepate temperato uerisimiliter non generantur quatuor humores. Nisi quis uellet imaginari diuersitatem applicationis posse hanc difformitatem cāre quod non est uerisimile. Potes tamen imaginari ꝙ sit ꝓpter diuersitatem multitudinis & paucitatis spiritus & caloris occurrentis partibus, & sic si chylus uniformis fuerit quatuor humorum potest fieri gñō imaginando ꝙ uirtus secūdū exigentiam humoris generandi transmittat plus uel minus de spiritu. Quintā conclusionem posuerunt quidam antiqui. uidelicet. Præter calorem hepatis unum existentem ī specie sunt quatuor uirtutes per q̄s ex chylo q̄tūlibet uniformi est quatuor humorum generatiuum. hoc persuadetur. Primo quia proportionabilior uidetur generationi sanguinis quælibet pars lactis aut uitelli oui q̄ aliqua pars fabæ. patet, quia uitellum oui citius q̄ aliq̄ partem fabæ hepar transmutaret in sanguinem. consequens est contra experimentum. igitur oportet dicere ex parte uirtutum quatuor ī hepate reptarum quarum aliqua concernit phlegma, aliqua choleram &c. Secundo, quia in minima carne reperiuntur quatuor uirtutes distinctę ut infra uidebitur, igitur non repugnat sic esse in hepate. Tertio, quia finis impermutabilis debet habere causā impmutabilē, sed generatio quatuor humorum est finis impermutabilis. igitur habebit causam impermutabilem. sed non materiam, igitur agens quod est hepar. Et imaginamur hic ꝙ illæ uirtutes sint causa generationis quatuor humorū quātūcunq; fuerit materia uniformis. Ad argumenta principalia patet ex dictis solutio.

Quęstio. xliiij.

QVADRAGESIMOQVARTO Quęritur. Vtrum causa efficiens humoris melancholici naturalis sit caliditas temperata. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo, humor melancholicus est frigidior phlegmate, igitur non fit a calido temperato. patet consequentia & assumptum arguitur. Primo, quia rigor quartanæ est fortior q̄ quotidianæ, & similiter frigus quartanæ est maius consequens impressionē melancholiæ. Secundo, quia phlegma est propinquius spūi & sanguini qui sunt calidiores melancholia. Tertio, qa phlegma naturale est saporis dulcis. melancholia uero naturalis ē pontici, vt prima primi cap̄. de humoribus, sed in substantia frigidiori fundatur sapor pōticus & acetosus q̄ dulcis, ut colligit. 2. cañ. cap̄. 3. & 4. de simplici medicina distōne tertia. Gal. primo & 2. cap̄. igitur &c. Secundo principaliter maior est frigiditas generans melancholiam naturalem q̄ phlegma. igitur &c. assumptum ꝓbatur, quia frigus generat phlegma & multum superfluens melancholiam. pria primi cap̄. de modo generationis humorum. Et cōfirmatur, quia sic se habet phlegma naturale ad melancholiam naturalem & econtra, sicut non naturale ad non naturalem & econtra, sed quolibet phlegmate non naturali melancholia aliqua nō naturalis est frigidior, puta generata ex phlegmate per uiā cōgelationis. igitur &c. Tertio, melancholia naturalis est humor frigidus & siccus. igitur non fit a calido temperato. consequentia tenet. non enim dicitur calor humorum productiuus temperatus vel igneus aut diminutus, nisi quia rei temperatæ igneæ &c. productiuus &c. vt visum est circa litteram. & assumptum satis patet. Quarto minus dominat calor hepatis supra partem chyli in humorem melancholicū conuertendam q̄ supra partem in phlegma conuertendam. igitur magis diminutum est calidum generans melancholiam &c. consequentia tenet vt visum est circa litteram, & assumptum, quia pars illa est grossior & terrestrior & cuilibet transmutationi inobedientior & calidum vtrobiq; est æquale, vt patet ex quæstione præcedenti.

Ad oppositū ē Aui. prima primi. cap̄. de mō gñonis hūoꝝ.

In quæstione hac erunt duo articuli. In primo videbitur quid sit frigidius an phlegma an melancholia. In secundo respondebitur ad quæsitum. Quantum ad primum sit hæc prima distinctio, ꝙ tam phlegma q̄ melancholia potest esse duplex. s. naturale, & præter naturam. Quid sit utrūq; patet. Ex quo patet in articulo posse comparari phlegma naturale ad melancholiam naturalem, ꝙ præternaturalem ad præternaturalem & econtra. Secunda distinctio. Phlegma naturale est duplex. Et similiter melancholia. Quoddam a principali dispositione conuersum notabiliter, vt propinquum ad hoc vt conuertatur in sanguinem. Quoddam vero non permutatum notabiliter a principali dispositione. Pręmittendum tertio phlegma naturale esse in sanguinem transmutabile, non naturale vero non. Præmittendum quarto ex q̄libet phlegmate q̄tūcunq; frigido per viam cōgelationis posse generari melancholiam non naturalem. Ex quo. n. ī uitreo per congelationem possunt excludi partes aquosæ humidæ cum remanentia terrestrium. igitur &c. Similiter ex sanguie potest per congelationem fieri melancholia non naturalis vt colligi potest cap̄. de humoribus. & sexta quarti cap̄. de morsu canis rabidi. sed multo maior ē distātia sanguīs a melācholia q̄ phlegmatis vitrei. igitur &c. Sit igitur hæc prima conclusio. Aliquod phlegma naturale est qualibet melancholia naturali minus frigidum vl' calidius. ꝓbatur. Aliquod phlegma naturale aliquo sanguine naturali est calidius, igitur &c. patet consequentia & assumptum probaui supra cap̄. de cōplexionibus membrorum. Item a quolibet sanguine naturali quilibet humor melancholicus recedit notabiliter & non quodlibet phlegma, puta illud quod est immediate in sanguinem conuertendum. Secunda conclusio est hęc. Phlegma naturale a principali sua dispositione non alteratum frigidius est q̄ melancholia. Istam conclusionem voluit Aui. prima primi cap̄. de complexionibus membrorum dum inquit. Frigidius quod est in corpore nostro ē phlegma. Item qa phlegma attestatur elemento frigidiori. s. aquæ colligitur idem secundo complexionum, et in libro de malitia complexionis diuersę, & in cap̄. de modo generationis humorum ponit. cām phlegmatis effectiuam esse calorem diminutum & melancholię temperatum, & plura alia adduci possent. Tertia cōclusio probabiliter ponitur. Quolibet phlegmate q̄tūcunq; frido aliqua mel'ia nōnaturalis est frigidior. ꝓbat. Ex phlegmate q̄tūcūq; frigido conuenit per congelationem melācholiam non naturalem generari, sed omne generatum ex alio ꝑ congelationem videtur frigidius. igitur &c. Nota tamen illā conclusionem non euidenter esse probatam probabiliter. n. teneri potest oppositum imaginando ꝙ licet per congelationem partes remanentes infrigidentur per congelationem

tamen

Phl'a & melancholia duplex. Phl'a naturale duplex.

Phl'atis & mel'e causa.

tamen exprimuntur partes aquosæ frigidiores ꝙ̄ sint terrestres, vnde remanens non est frigidius. Et sic aliqua melancholia aliquod phlegma est frigidius & aliquod minus frigidum, & per cōsequens aliquod equale vt secunda primi. Et ex his patet responsio ad argumentum. Quantum ad secūdum colligendo quędam dicta circa litteram sit hæc prima conclusio. Ideo non dicitur melancholia fieri a calido temperato, quia calidum ipsius effectiuum sit ponderaliter temperatum. patet satis. Secunda cōclusio. Non ideo etiam dicitur fieri a calido temperato, quia illud sit temperatum ad iustitiam. patet, quia per idem phlegma factum ex cibis tēperatis in hepate temperatum denominaretur ad mentē Aui. fieri a calido temperato. cuius oppositum ponit in littera.

Tertia conclusio. Non ideo dicitur calidum generans melancholiam temperatum quia producit rem temperatam in relatione ad sanguinem. Quarta conclusio. Huiusmodi calidum dicitur temperatum per abnegationem extremorum caloris a quo generantur humores, talia enim extrema sunt calor igneus generās choleram, & calor diminutus generās phlegma. Quia igitur calor generans melancholiam nō est ita intensus vt calor generans choleram nec ita remissus vt generans phlegma, cōsequenter dicitur per abnegationem medius. Et istam conclusionem intellexit Auicen. in littera.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum saltem de naturali posset probabiliter negari. Et cum arguitur ꝙ rigor &c. neganda est cōsequentia: est enim maior, quia extensior propter materiæ grossitiem & fortior propter grauitatem & horribilitatem melancholiæ & contrarietatem eius ad virtutem, quare virtutem magis prosternit, & propter densitatem magis imprimit. Consimiliter dicitur de frigore, & negatur phlegma nō conuersum esse formaliter propinquius sanguini quo ad gradum caloris licet virtualiter sic. Similiter dicitur ꝙ phlegma naturale non conuersum versus sanguinem a principali dispositione non est saporis dulcis sed insipidi, & ꝙ si participat dulcedine illa est valde remissa, & quòd non quantūcunq; remissus gradus dulcedinis arguit calorem maiorem ꝙ̄ sapor ponticus vel acetosus. Ad secundum patet responsio. Ad confirmationem neganda est illa similitudo vel proportionalitas &c. Ad quartum dicitur quòd licet simpliciter & absolute minus dominetur &c. non tamen quo ad posse calefacere.

Quæstio. xlv.

QVADRAGESIMOQVINTO Quæritur. Vtrū existimatio vel species in anima possit esse causa motus humorū aut quouis modo realis alterationis. Arguit ꝙ non. Primo, quia agens & passum debent esse communicantia in materia qualia nō sunt species in anima et humor.

Secundo, hoc esset per motum spiritus, sed arguitur ꝙ nō, quia vel moueret anima spiritum aliquid imprimendo: vel nihil. Si nihil nunc spiritu mouebitur ex se, quod est contra Aristo. 8. physicorum. Si aliquid cum anima sit vna & spiritus vnus vnicam saltem imprimet qualitatem. Non igitur spiritus similis mouebit ipsos ad diuersas differentias positionis sibi oppositas. Tertio, quia tantum distare videtur & plus spiritus pedis ab imaginatione existēte in medio vētriculo cerebri platonis ꝙ̄ spiritus manus vel pedis sortis tāgētis caput platonis imaginantis, sed illa potest mouere spiritum pedis. igitur & spiritū manus sortis, & sic poterit vna anima transmutare corpus alterius quæ est positio Auicen. quarta sexti naturalium communiter impropriata. Quarto, sequitur ꝙ imaginatio posset esse ęgritudinis curatiua, ꝙ si conceditur contra, quia præcise sunt tria instrumenta medicinę. scilicet dięta: potio, & chyrurgia quorū nullū est imaginatio. Quinto, quia oīs trāsmutatio naturalis fit per cōtrarium, ut patet primo de generatione & corruptione.

Ad oppositum est Auicen. in littera. Etiam motus æstimationis mouet humores. Et secunda fen. doctrina secunda capitulo de his quę proueniunt ex accidentibus animę. Est etiam cū corpus patitur propter operationes animales alias ab istis &c. Item confidentia potest esse causa ægri ad salutem, sed hæc est transmutatio realis. igitur &c. maior colligitur primo ꝓnosticorum. 2. commento. Ille plures sanat de quo plures confidunt. Et quarta sexti naturalium penultimo capi°. Plus facit cōfidentia ad sanationem ꝙ̄ medicus cum omnibus suis instrumentis. Gal.

In hac quæstione de virtute quæsiti non est dubium. Experimento enim patet varias animæ effectiones nostra corpora varijs modis alterare mouendo spiritum ab intus ad extra, & econtra. Sed de modo quo hoc contingat est dubium. Credidit enim Auicen. in sua metaphysi. & sexto naturalium capitulo allegato. quòd imaginatio humana nō solum est efficax ad alterandum corpus proprium, sed alienum. Et habeat motiuum illud. Cum enim animam constet ex nobilissimis principijs esse & ab his immediate pendeat. s. cœlestibus corporibus & intelligentijs, quia est infinita intelligentiarum materia aliorum entium mundanorū est naturaliter obediens animæ quæ multam sapit superiorum naturam, & maxime cum fuerit anima producta a nobilissimis cœlestium influxibus, tunc enim poterit per imaginationem corporis essentiam ac materiam transmutare & niues & pluuias & grandines inducere & pellere & alias mirabiles transmutationes inducere, & hoc maxime erit verum cum anima fuerit imaginationum valde fixarum et fortium & fuerit separata ab operationibus sensitiuis multum diuertentibus & impedientibus animam. Et hoc multis experimentis fortificari potest quæ ibi collige. Sed hæc positio communiter improbatur, quia propinquius est corpus proprium animæ ab anima transmutante ꝙ̄ alienum. igitur multo melius & efficacius &c. Item quia anima non agit nisi in virtute superiorum, sed talia non agunt nisi mediātibus causis inferioribus calefaciendo & infrigidando mediante motu lumine & influentia. igitur &c. Hæc positio sustentabilis esset si quis vellet insistere. Aliter igitur respondetur ad quæsitum. Præmittendo primo ꝙ in naturalibus corporibus inanimatis multi possunt motus nouiter initiari, & in talibus nō aduenit noua impressio principalis illius motus aut prohibentis remotio. hoc patet de mutatione facta in aere supposito grauiori nullo prohibente remoto ascendit superposito vero leuiori descendit, & hoc non est nisi ex naturali ordine grauium. taliter enim ex natura dotata sunt vt quandocunq; grauiori leuius superponitur vel leuiori grauius superponitur vtrunq; illorum ab intrinseco inclinetur ad motum. Contra. tunc graue inanimatum moueretur ex se. Neganda est consequentia, quia hoc non fit sine motu in exterioribus contingente vel mutatione quæ est causa huius motus. Et penes hoc erunt multa alia concludenda.

Præmittendum secundo quòd spiritus vitalis naturalis & animalis est corpus animæ naturaliter subordinatum in suis motibus. Ex quo sequitur spiritum aptum esse moueri ad omnem positionis differentiam secūdum exigentiam operationum animæ, sicut aer aptus est ascendere & descendere secundum exigentiam ordinis naturalis grauium & leuium, cui naturaliter subordinatus est aer in motibus suis.

Præmittendum tertio quòd licet spiritualis alteratio & materialis sint transmutationes valde distinctæ ex spirituali tamen alteratione, & qualitate spirituali potest per se prouenire alteratio materialis & qualitas materialis. patet, quia illuminatio est spiritualis alteratio ex qua pendet per se calefactio. Similiter species coloris apud ponentes eas & cœlestes influxus plurimi &c. Quarto præmittendum ꝙ secundum plurimum effectus gerit in se similitudinem formalem aut virtualem suæ causæ. Quinto præmittendum est duplicem esse aīæ appræhensionem. Prima est appræhensio aīę ad quam sequitur passio sensitiui appetitus & inclinatio ad prosecutionem vel fugam, sicut visio cibi vel inimici. Quædam vero est appręhensio absoluta ab huiusmodi actu appetendi. Exēpla patent sicut visio columnæ. His præmissis sit hæc prima conclusio. Q: æsti- Aīæ apprehensio duplex.

matio vel imaginatio vel ſpecies in anima coniuncta paſ-
ſioni ſenſitiui appetitus poteſt eſſe cauſa materialis tranſmu
tationis.ſ.calefactionis infrigidationis &c. Concluſio patet
experimento in ira timore gaudio &c. Et colligitur ſecunda
primi allegato capſo. Et eſt omnium auctorum. Ex varijs
enim affectionibus animalis fit diuerſus motus in ſpiritu ad
intra: & ad extra, velociter, tardæ, quare cōtingit corpus in
terius vel exterius calefieri & ſpiritum inflammari & extin-
gui, vt viſum eſt. igitur &c. Secunda concluſio. Ad ſal-
uandum hunc motum ſpiritus ad intra & ad extra &c. ſecū
dum exigentiam paſſionum animæ non oportet poni in ſpi
ritu ab anima vel membris nouam qualitatem vel impreſ-
ſionem quæ ſit huiuſmodi motus cauſa productiua. proba-
tur. Sola ſubordinatio naturalis huiuſmodi corporis ad illud
eſt ſufficiens cauſa huius motus. igitur fruſtra &c. Item non
apparet a quo prouenirent alterationes iſtæ contrariæ qui-
bus ſpiritus aliquis in aliquo accidente animæ mouetur ad
intra, & aliquis omnino illi ſimilis etiam mouetur ad extra,
& ſic de alijs. Modus igitur ſecundum quem contingit
hic motus in ſpiritu eſt quia ſpiritus naturaliter ſubordina-
tus animæ ſic diſpoſita anima, vt in gaudio ſic inclinatur
moueri ad extra, & econtra in triſtitia. Et probatur ratione
ſicut aer ordine naturali ſic diſpoſitus eſt vt ſubſtet leuiori-
bus & ſuperſtet grauioribus ita vt aliquando quieſcat & ali
quando moueatur, ita dicendum eſt de ſpiritu. Hoc autem
videtur ſenſiſſe Auicen. prima primi. doctri. ſecunda. capi-
tulo ſexto de virtute motiua dum inquit, ꝙ in vnoquoqꝫ
muſculo eſt alia natura quæ eſt iudicium æſtimatiuæ virtu
tis a qua prouenit communis conſenſus. non enim veriſi-
mile apparet ꝙ mulſculus pedis aut cruris alterari debeat
ſtatim cum videt canis cibum & appræhendit tamen mo-
uetur. potius hoc igitur videtur reducendum in hanc natu-
ræ ſubordinationem. Tertia concluſio. Probabilius ap-
paret ſpiritum ab animæ paſſionibus ab intra vel ab extra
moueri ſecundū exigentiā &c. per nouam impreſſionem
in eo receptam, per quam inclinatur ſic vel taliter moueri.
Poteſt perſuaderi ratione, quia tunc diſtans ageret indiſtās,
& non ageret per medium. Amplius pari ratione magnes
moueretur ad ferrum ſine alteratione aliqua. Et ita viuens
videret viſibile ſpecie nulla recepta, & plura alia non conſo
na ſententiæ Ariſto. Quarta concluſio. Probabiliter po-
nitur ꝙ ſpecies ſiue imaginatio ad quam etiam non ſequi-
tur aſſenſus neqꝫ diſſenſus aut appetitus proſecutionis vel
fugæ poteſt per ſe eſſe cauſa realis tranſmutationis in corpo
re imaginante. ſ. calefactionis infrigidationis &c. & motus
ſanguinis ad extra & ad intra. Iſtam concluſionem intelli-
gebat Auicen. in littera. & ſecunda primi. alleg. ca. & quar
ta ſexti naturalium. capſo penultimo. & prima tertij. tracta
tu quarto cap̄. penultimo in fine. Æſtimamus obedientiam

Gal.
Auer.

naturæ medicaminibus. Et Gal. aliqualiter in libro de cau-
ſis motus animalium. Alterant autem ſpecies & phanta-
ſiæ. Et philoſophus ſexta problematum in problematibus
pluribus & maxime octauo problemate. Et primus mo
dus quo hanc concluſionem ſaluare poſſumus eſt ꝙ licet
ſpecies caloris in anima exiſtens nō ſit formaliter caliditas
eſt tamen caloris virtualiter productiua. Similiter licet ſpe-
cies rubedinis vel rei rubeæ non ſit rubea vel rubedo, eſt
tamen rerum rubearum naturaliter motiua, & ita conſimi-
liter de alijs. Tunc ergo ſtante forti imaginatione rubedi-
nis ſanguis poterit per iſtam moueri, & ſic de alijs. Et cauſa
eſt, quia effectus aliquo modo ſimilitudinem gerit ſuæ cau-
ſæ vt ſupra dicebatur. Nec de hoc plus poteſt fieri quæſtio
ꝗꝫ quare lumen calefaciat aut aliquis cœleſtis influxus infri
gidet. Et ex iſto patet quare aliquo comedente rem ace-
toſam ſtupefiunt dentes aſpicientis. Et quare aliquo oſcitan
te &c. Et quare friget homo dum videt hominem tremere,
vt ſeptima problematum: & ſecunda primi alleg. capſo. &
quarta ſexti naturalium allega. capſo. Secundus modus
eſt imaginando virtutes naturales eſſe animalibus aliquo
modo ſubordinatas, ita ꝙ imaginatione tali vel tali exiſten
te talis vel talis accidit in ſpiritu motus virtutibus naturali-
bus ſic mouentibus propter hanc ſubordinationem. Et hoc
ſenſit Auicen. & alij plures in locis præallegatis. Cōtra,
quia ſpecies caloris videtur debere calefacere vel frigidita-
tis frigefacere ſpeciem rei quæ videtur tremere vel huiuſ-
modi. Item quia tunc ſpecies quandoqꝫ deberet obiectū
immutare cum indifferenter poſſit eſſe cauſa calefactionis.
Item quia pari ratione deberet calefacere aerem & me-
dium. Ad hoc reſpondetur ꝙ licet ſpecies ſit calefactiua
non tamen niſi determinati ſubiecti & determinati mēbri
diſpoſiti. Secundo dicitur ꝙ poteſt aliquid per ſe calefacere
quod tamen per accidens eſt cauſa infrigidationis. Ad
argumenta principalia reſpondetur. Ad primum dicitur
ꝙ communicant. Vel dicitur vt Cōciliator ꝙ agens & paſ
ſum actione conuerſiua communicant &c. non tamen ne-
ceſſario alia vt patet. Ad ſecundum de motu ſpiritus pa-
tet, & conceditur ꝙ ſpiritus poteſt contrarias impreſſiones
recipere & ꝙ ipſe non eſt vniformis ſicut ſanguis. Ad ter
tium dicitur ꝙ ſpiritus pedis eſt ſubordinatus imaginatio-
ni tuæ & animæ tuæ & non ſpiritus manus ſor. tangentis
te. Ad quartum dicitur ꝙ tria ſunt inſtrumenta maxime
cōmunia a medico libere applicabilia. alia tamē ſunt mul
ta, ut uerba incantationes &c. Ad vltimum ſimiliter di-
citur concedendo etiam ꝙ eſt ibi contactus ſaltem virtua-
lis licet non corporalis. Pro iſta quæſtione vide Conci-
liatorem differentia decimatertia. & ꝗꝫplures alios docto-
res Patauinos qui optime dixerunt.

Inſtrum a medico applicabile multiplex. Concil.

Quæſtio. xlvj.

QVADRAGESIMOSEXTO Quæritur.
Vtrum in vnoquoqꝫ membro ſint illę quatuor virtutes. ſ. at
tractiua, retentiua, digeſtiua, & expulſiua. Arguitur ꝙ non.
Primo. in cute non eſt virtus expulſiua: vt. 2. de accidenti
& morbo. 6. cap̄. igitur &c. Secūdo. perfectiores ſunt for
me animatorum ꝗꝫ inanimatorum, ſed forma lapidis non
indiget his pro ſui conſeruatione. igitur &c. Tertio. hę vir-
tutes ſunt contrariæ, ſed non poſſunt in eodem eſſe adæqua
te contraria igitur &c. Quarto. agens idem in paſſum idē
non eſt motuum contrariorum productiuū, ſed retentio &
attractio contrariant ut motio & qetatio. ergo &c. Quin-
to. attractio perficitur ſicco: & expulſio humido dominā̄te,
ſed non poteſt in eodem dominari ſiccum & humidum. igi
tur &c. Confirmatur, quia uirtutes diſtinctæ diuerſis in-
digent temperamentis, ut ponit Gal. 5. de accidenti.

Gal.

Ad oppoſitum eſt Auic. hic. Et Ariſto. primo de genera-
tione, & pluries alibi. Et generaliter omnes auctores. Patet
etiam experimento, & argumento deducto.

Ad declarationem litteræ. Primo præmittenda ſunt no-
tabilia quædam. Secundo concluſiones de quæſito. Quā-
tum ad primum ſciendum primo ꝙ anima proprie qualis
eſt humana cū ſit forma perfectiſſima & plurimum actiua
& operatiua indiget ſubiecto diſpoſito per inſtrumentum
maxime operatiuum, tale autem eſt calor. Propter quod de
ſcribitur uiuentis generatio in libro de morte & uita ꝙ eſt
prima participatio animæ nutritiuæ in calido naturali. Vi-
ta autem eſt huius permanſio. Et quia actualis calor in ma-
teria mixti non abſoluitur ab actione in humidum & eius
reſolutione ut capitulo de hectica. & tertia primi primo ca-
pitulo, ideo neceſſaria eſt continua reſtauratio per nutrimē-
tum ne uita citiſſime conſumpto humido finiatur. Ex quo
patet quòd ſi forma uiuentis ſuas potuiſſet operationes per-
ficere in materia dura calida non reſolubili ſicut lapis,
aut ferrum in illa fuiſſet anima producta, quia ſemper
facit natura de poſſibilibus quod melius eſt. Præmit-
tendum ſecundo per uirtutem intelligi temperamentum,
& non ipſam animam quæ eſt uirtus principaliter di-
cta. Tertio præmittendum hanc uirtutem eſſe dupli-
cem: ſcilicet communem & propriam. Communis ope-
ratur cum uarietate uillorum in uarijs operationibus, &
cum motu locali, ut infra, propria uero ſine motu locali
membri. Et de hac propria eſt ſermo, notum enim
eſt non

Virtus eſt temperamentum.
Virtus duplex.

est non omne membrum habere virtutem communem.

Præmittendũ quarto ꝙ motus nutrimenti proprij ad mẽbrum est sicut motus ferri ad magnetem. 2.elenchorum,& 7.physicoꝝ.cõmen. 10. Quinto præmittendum ꝙ nõ repugnat aliquod agens mere naturale esse contrariorum effectuum productiuum, quod quidem potest in multis casibus aduenire. Primo vnum producẽdo per se & reliquum per accidẽs, vt aqua frigida calefacit & calida infrigidatur. Secundo per diuersas eius partes habentes proprietates cõtrarias, vt aloes per partem stypticam confortat, & p acutam resoluit, coriandrum & psylium per corticem infrigidat & per medullam rubificat & cauteriçat. Tertio per diuersas proprietates occultas in diuersis partibus repertas eiusdem vt pars septẽtrionalis & meridionalis magnetis. Quarto ex parte varietatis dispositionis passi, sicut ferrum purum attrahit magnes & inũctum oleo expellit a se. Quinto vbi concurrit idem tanquã agens vniuersale, vt cœlestis influxus generalis agit calorem & frigus. Idem sol maturat fructus & corrũpit eosdem. Sexto ex varietate ordinis vel dispositionis cui subordinatur forma, sicut in motu sursum & deorsum aquæ ne detur vacuum, & in actione quam facit forma ferri ipsum mouens ad magnetem. Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio ꝙ in quolibet membro necesse est esse virtutem quadruplicis operationis productiuam. scilicet attractiuæ retentiuæ &c. probatur, quia quodlibet membrum indiget pro sui conseruatione nutricatione, & non habet nutrimentum coniunctum, igitur oportet ipsum attrahi &c. vt circa litteram dicebatur.

Secunda conclusio. Ad saluandum has quatuor operationes oportet in quolibet membro poni quatuor distincta principia vel quatuor virtutes realiter distinctas quarum vna mediante fit attractio mediante altera digestio &c. vt quidam posuerunt imaginãtes ꝙ natura. s. anima intendẽs attrahere nutrimentum vtitur calo, & ibi attractum intendens fixe retinere vtit̃ sicco, et illud intendens digerere vtit̃ calido &c. probatur. Primo quia agens mere naturale non potest eius prohibere actionem passo debite approximato: sed dum fit attractio adest siccum. Item dum fit expulsio. Item qua rõne posset suspendere actionem sicci dum expellit, posset etiam suspendere actionem caloris, & sic calm naturale staret debite approximatum passo & non ageret in illud & plura alia. Tertia conclusio. Probabiliter sustentabile est ꝙ cõpl'one vna siue sit forma simplex siue aggregatum &c. oẽs in eodem membro perficiunt̃ operationes prædictæ. Persuadetur sic, a qua virtute fit nutrimenti attractio ab eadem etiam fit attracti retentio & retenti digõ & tandem inconuenientis expulsio. igitur &c. assumptum patet. tenendo. n. vt tactum fuit in qõne de forma specifica, ꝙ forma specifica non est nisi proportio qualitatum vel cõpl'o vt sensit Auer. Complexio membri alterat nutrimentũ alteratione inclinante ad motum ad membrum & per eandẽ qualitatem qua inclinatur nutrimentum admoueri ad mẽbrum inclinatur, vt iuxta illud existens quiescat, sicut eadẽ grauitate & forma mouetur lapis ad centrum & quietatur in centro, per eandem etiam virtutem. s. cõpl'onem agit vlterius membrum nutrimentum alterando & digerendo, & tandem superfluitatem digestionis tanquam disconuenientem alteratione inclinante ad expulsionem præparando. Exemplum de igne in lycinio & de magnete si debet attrahere & assimilare sibi ferrum & rubiginem expellere.

Quarta conclusio. Licet ita sit, ꝓbabilius tamen apparet in quolibet membro præter cõpl'onem ex manifestis qualitatibus resultantem ponẽdam esse aliam ꝓprietatem occultam qua ꝓprium attrahat nutrimentum & expellat superfluitatem. patet ex dictis in qõne. Nota tñ ꝙ si superflui expulsio fiat per simplicem resolutionem nõ oportet in hoc occultam proprietatem cõcurrere. Corrolarium. In quolibet membro saltem duæ sunt virtutes abinuicem realiter distinctæ per quas hmõi perficiuntur opõnes iam dictæ. Nota tñ ꝙ istæ virtutes frequenter dñr quatuor in ordine ad operationes secundum denoĩationem. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicit̃ ꝙ in cute non est virtus expulsiua cõmunis ab intra. Alij dicunt ꝙ illud est verum de cute quæ dicitur Hymen quæ proprie nõ est membrum. Ad secundum patet ex primo notabili.

Ad tertium dicitur ꝙ non sunt contrariæ, nisi quia cõtrariorum effectuum productiuæ, quod potest esse aliquo modorum iam dictorum ante. Ad quartum dixerunt quidã ꝙ quies in termino ad quem & motus ad terminũ ad quẽ non contrariatur, quia motus est de genere termini ad quẽ. Vel dic ꝙ idem potest per se producere operationes oppositas saltem priuatiue, dum tamen vna alteri subordineẽ naturaliter sicut motus naturalis ad terminum & quies naturalis in termino. Alij dicunt ꝙ idem est per se cum diuersis circunstantijs contrariorum productiuum, vt aer in sphera sua quietatur a forma & extra mouetur. Ad quintum dr̃ ꝙ omnes istæ perficiuntur complexione totali, licet vbi dominetur siccum complexio ista sit conformior retentioni: & vbi humidum dominatur expulsioni sit conformior.

Quæstio. xlvij.

QVADRAGESIMOSEPTIMO Quærit. Vtrum ossa nutriantur medulla. Arguitur ꝙ non. Primo sic. Medulla est superfluitas nutrimẽti ossis. ergo &c. assumptum colligitur in littera, &. 2. de partibus. 3. cap. ad finem.

Secundo tunc in omnibus ossibus esset medulla, quod est contra Arist. 3. de hystorijs. 8. cap. &. 3. de animalibus, & 2. de partibus alleg. cap. Et Auic. prima primi. doc. 6. cap. de anatomia digitorum, vbi ponit ossa digitorum esse creata dura solida sine concauitate & med ulla, vt essent fortiora in suis motibus. Tertio cuiuslibet membri complexio naturalis similatur ei ex quo nutritur. sed complexio ossis non est similis complexioni medullæ, eo ꝙ medulla calida est & humida, vt secundo de partibus. allegato cap. & Aui. 12. naturaliũ, &. 2. cañ. cap. de medulla & generaliter omnes auctores. Quarto eadem est materia generationis & nutricationis. igitur &c. Quinto ossa nutriuntur sanguine melancholico supra capl'o de humoribus. igitur &c. totũ patet. Sexto omnis humiditas qua nutritur os est humor primus vel secundus: sed medulla nec est humor primus: nec secũdus. ergo &c. cõsequẽtia nota et maior, et arg. mi nor. Nõ. n. medulla est humor primus, vt patet discurrẽdo. Nec secundus, quia nec prima humiditas de secundis: quia illa generatur in extremitatibus paruarum venarum, nec ros vt patet, nec cambium nec gluten. igitur &c.

Ad oppositum est Auic. in sequenti cap. de sermone vniuersali ossium. Et. 3. de animalibus. Et Gal. in libro de malitia complexionis diuersæ. 2. cap. Et. 3. virtutum naturaliũ vltimo cap. Et est qualis sanguis carnibus talibus medulla ossibus. Et Halyabbas secundo theoricæ. In quibusdam ossibus magnis sunt medullæ vt eis piscantur. Et tertio de animalibus Auicen. Iuuamentum medullæ est vt nutriat & remolliat os ne exiccetur a motu.

Pro ista quæstione sciendum primo ꝙ medulla sumitur dupliciter. Primo pro quolibet corpore molli & humido in ossium concauitate contento qualiter cerebrum et nucham frequenter medullam nominauerunt auctores. Secundo sumitur proprie, & sic describitur. Medulla est corpus molle ex sanguine generatum, in ossis concauitate contentum, a calido digerente dealbatum, gratia ossis in cuius concauitate continetur principaliter a natura deputatum. Et per hanc vltimam particulam differt medulla a cerebro & nucha.

Præmittendum secundo ꝙ non repugnat aliquid inquantum cibus vel medicina denoĩabile esse calidum, quod tñ aliter cõsideratum est denoĩabile frigidum hoc supra de adipe & pinguedine plene fuit declaratum. Præmittendum tertio ꝙ de medullæ habitudine ad os diuersæ inuenit̃ sunt positiones. Quidam. n. textum Aristo. 3. de hystorijs. & 2. de partibus magis superficialiter interpretantur ponentes medullam esse superfluitatem nutrimenti ossis omnino ineptam nutricationi. Et pro isto adducunt argumenta & au

Aristo.

Hymen quid.

Aristo.

Gal.

Medulla dupl'r

Aristo

ctoritates adducta ante oppositum. Et consequenter ponebant ꝙ illa humiditas per vlteriorem actionem caloris ossis resoluitur & consumitur. Alij autem dixerunt medullam esse membrum & partem animatam. Et ad hoc adducunt leue signum quod in animalibus adultis reperitur immutare calorem & modum substantię, vt adeps & pinguedo & ꝙ est facta ad finem nutricationis ossis. Auic. autē secutus est viam mediam. voluit. n. ꝙ medulla sit inuenta, vt ossa nutriat, & hoc quo ad partem eius grossiorem. qnantum vero ad subtiliorem inuenta est vt ossa humectet, quę tum ex naturali siccitate tum etiam ex motibus multis apta sunt exiccari arefieri & rumpi. Secundum hoc igit̄ sint hæ conclusiones. Prima conclusio. Ossa omnia medulla aut humiditate medullæ proportionata nutriuntur. Patet, quia aliqua ossa medulla nutriuntur, sed omnium similium membrorum simile debet esse nutrimentum. ergo &c. maior patet. Primo quia medulla apparet sanguinea: deīde dealbatur & dispositionem ossi vicinam recipit. Item quia talis videtur habitudo ossis ad medullam & similitudo sicut carnis ad sanguinem. Item quia materia medullæ est humidum sanguineum bene digestum, vt dicit Ari. in locis præallegatis, & generatur a calido digerente. igitur remanet bene digeste & nutrire apta cum non ordinetur nisi ad finē indiuidui. Secundam conclusionem ponunt quidam videlicet. Probabile est medullam per tot transire mutationes vt nutriat os, sicut sanguis vt nutriat carnem. patet, quia tātum distans videtur medulla ab osse sicut sanguis a carne.

Ex quibus infertur pluribus digestionibus indigere nutrimentum, vt conuertatur in os q̄ꝫ vt conuertatur in carnem vt dicit Auic. in lr̄a. Tertia conclusio. Licet ita sit, tota tamen transmutatio illa quam medulla recipit in concauitate ossis sub vna digestione compræhenditur. s. sub quarta: quia non fit in locis notabiliter differentibus. Quarta cō clusio. Probabiliter etiam teneri potest ꝙ præcise tot transmutationibus transmutatur nutrimētum ossis sicut carnis. Et modus est iste ꝙ medulla in mutatione ossis ꝓportionat̄ rori, & ita in osse fines roris saluantur, manifestiores tamen sunt transmutationes quas acquirit nutrimentum ut trāseat in os. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum. est superfluitas respectu quantitatis eius quo actu indiget os pro sua nutricatione solum in præsenti, sed non in futuro & respectu humectationis sicut de phlegmate diceremus. Ad secundum. quædam non habent medullam. i. notabilem concauitatem vbi continetur, habent tamē medullam qua nutriuntur. In ossibus. n. leonis non est notabilis concauitas præterq̄ꝫ in adiutorijs &c. ꝓpter necessitatē fortis impetus & caliditatem fortem sufficienter sibi nutrimentum assimilantem. Ad tertium. complexio ossis proportionatur parti grossæ medullę ex qua nutritur os. Illa. n. est talis respectu nutrimētorum ꝓpriorum alioꝝ membrorum quale est os respectu eorundē. Ad quartum. eadem est materia &c. s. ꝓpinqua vel remota. Ad quintum dicitur ꝙ nutriuntur sanguine melancholico mediante, immediatius vero medulla. Ad sextum est humor secūdus vel ei proportionatus, quia. s. rori. Contra solutionem ad tertium. Primo quia tunc omnis medulla esset calida & humida, quia non illa pars ex qua nutritur os. Item dubitatur, quia si detur pars in medulla calida & humida, & detur etiā pars frigida a sicca, igitur dabitur etiam pars in medulla tēperata, quod non est audiendum. Respondetur ad primū negando consequentiam, quia cum responsione stat ꝙ eadē pars est calidus & humidus cibus aut calida & humida medicina. Et per idem respondetur ad secundum.

Quæstio. xlviij.

QVADRAGESIMOOCTAVO Quęritur. Vtrum præcise sint tres modi operandi eius quod comeditur & bibitur in corpus nostrum contra se distincti. s. a sola qualitate a materia & forma specifica. Et arguitur ꝙ non.

Primo præter modos operandi iam dictos datur modus operandi a grauitate leuitate quantitate: vt circa litteram tactum fuit. ergo &c. patet consequentia cum antecedente.

Secundo. nihil ingrediens etc. sola sui qualitate operat̄ etc. ergo non sunt tres modi iam dicti consequentia nota est & arguitur assumptum, quia quicquid operatur qualitas operatur forma substantialis. Omnis enim operatio a qualitate proueniens per prius prouenit a forma substantiali illā qualitatem digerente in agendo. Item quia cuiuslibet operationis virtus est principium, vt supra summa de virtutibus. cap̄. primo. omnis enim operationis virtus existit initium neq̄ꝫ est operatio nisi ex virtute. Tertio principaliter arguitur. nihil est operans a forma specifica quod non sit operans a qualitate. igitur &c. patet consequentia & probatur. Primo, quia quodlibet a forma specifica proueniens prouenit a forma substantiali taliter operante, sed nunquam prouenit actio a tali forma substantiali nisi mediante qualitate quæ est instrumentum illius formæ pro agendo. igit̄ &c. consequentia patet cum antecedente. Item talis forma specifica aut est compositum aut materia aut forma substantialis aut accidentalis. Non materia aut compositum vt patet. Si forma substantialis, arguitur vt prius. Si accidentalis, sequitur ꝙ eius operatio prouenit a qualitate, quia ipsamet est qualitas. Quarto. quodlibet operans a materia operatur a qualitate, & similiter a forma specifica. igitur &c. patet cō sequentia & arguitur assumptum. Primo: ꝙ a qualitate operetur, quia omne tale patitur & substantialiter transmutat̄, & non nisi præcedente transmutatione per qualitates manifestas, vt primo de generatione colligitur. & primo physicorum. igitur &c. Similiter ꝙ a forma specifica. patet. caro enim ingrediens corpus hominis taliter est in substantiam membrorum eius conuertibilis qualiter non ingrediēs corpus bouis vel asini. igitur talem proprietatem habet respectu hominis qualem non habet respectu equi. sed hæc proprietas non est dispositio manifesta sed occulta. ergo &c.

Quinto quodlibet operans a qualitate saltem potentia tale operatur forma specifica. ergo &c. Arguitur assumptum sicut est argutum de operatione a materia.

Oppositum videtur de intentione Aui. & oīum auctoꝝ.

Qualitas prīa quid. Opās a q̄litate qd et duplex.

In ista quæstioue primo præmittenda sunt quædā pręābula. Secundo ponendæ sunt cōclōnes de quæsito. Quantum ad primum sciendum est primo vt tactum est circa litteram ꝙ ꝑ qualitatem in ꝓposito intelligere debemus qualitatem primā manifestam puta caliditatem frigiditatē etc. Per operans vero a qualitate vel operationem a qualitate prouenientem intelligere debemus, vt est calefactio infrigidatio &c. Secundo est sciendum ꝙ taliter operantiū qdā dam dr̄ formaliter tale, vt ignis calefaciens. quoddam vero virtualiter, vt euphorbium &c. Tertio est sciendum ꝙ per oꝑōnem a materia ꝓueniente intelligere debemus transmutationem quā recipit cibus ex aptitudine sui ad hoc vt in subāam membrorum nostri corporis conuertatur, & conuersionem eius in subāam nostri corporis, eo. n. ꝙ hæc transmutatio passio est materiæ, ideo hanc transmutationē qua cibus nutrit dicimus esse operationem a materia. Et nota ꝙ cum dicimus cibum in substantiam membrorum ex sua naturali inclinatione vel aptitudine esse transmutabilem, non est intentio ꝙ natura quæ est forma cibi naturalr̄ inclinet cibum ad hmōi transmutationem, immo eidē resistit. sed hoc ideo dicitur, quia merito suæ naturalis dispositionis aptus est cibus parum resistere transmutationi eius in substantias corporis, quare per paucas & faciles transmutationes in ipsum transmutatur. Per operans igit̄ a materia intelligere debemus illud quod ingrediens &c. est aptum vt faciliter & per paucas transmutationes in substantiam nostri corporis & membrorum conuertatur. Quarto principaliter præmittendum ꝙ iuxta modum loquendi auctorum hic terminus forma specifica sumitur tripliciter. Primo pro forma per quam ponitur indiuiduū in determinata specie & in prædicamento substantiæ, qualr̄ aīam diceremus formā hoīs specificā. Q ñq̄ꝫ autē per formam specificam intelligitur occultum principium vel occulta dispō

Opō a mā ꝓueniēs.

Forma specifica triplex

a qua

a qua prouenit aliqua operatio vel propter quod prouenit aliqua operatio sic respectu vnius ꝙ non alterius, & omni in indiuiduo eiusdem speciei est conueniens siue substantia sit siue accidens, qualiter virtutem magnetis ferri sic ꝙ non lapidis attractiuam, & ferri ad magnetem sic ꝙ nõ aliud motiuam virtutem appellamus formas specificas. Tertio modo sumitur forma specifica magis communiter ꝓ quolibet principio occulto vel dispõne occulta substantiam disponẽte ad agere vel pati aliquam operationem absolute, vel sic respectu huius ꝙ nõ illius, siue talis dispositio sit apta in quolibet indiuiduo reperiri eiusdem speciei siue non: quare sor. dicimus abhorrere allium vel fungos a forma specifica, platonem vero in eis voluptuari valde, non obstante ꝙ in qualitate manifesta consimilis fuerint complexionis. Et sic dicemus complexionem insequentem materiam, de qua superius dictum est fore formam specificam, & hoc siue tale principium occultum fuerit substantia siue accidens vel qualitas alia a primis, vel occulta ꝓportio qualitatum primarũ.

Quinto principaliter præmittendum ꝙ cibus & potus nutriens corpus talẽ habent habitudinem respectu vnius q̃lẽ non respectu cuiuscũq; alterius siue eiusdem spẽi siue aliarũ spẽrũ: ut allium est cibus proportionatus sor. non platoni, & caro homini & non equo. Consilr per omnia de medicinis alteratiuis talibus in potentia est dicendum. medicina enĩ calefactiua bouis nõ ẽ equi calefactiua, vt satis patet. Quantum ad secundum sint hæ conclusiones. Prima cõclusio propter philosophos. Possibile est aliquod ingrediẽs corpus nostrum sola qualitate operari, sic ꝙ nec a materia nec a forma specifica. Patet, possibile est enim aliquam medicinam calidam corpus nostrum ingredientem ipsum calefacere. sed pro nunc sola qualitas operatur. igitur &c. patet consequẽtia, & prima pars assumpti similiter, & arguitur minor, quia ad alterationem qua aqua calefacit corpus nostrũ non concurrit effectiue forma substantialis aquæ, nec etiã hanc operationem a materia appellare debemus. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Et ex hac conclusione cũ eius probatione sequitur. non ad quãlibet operationem cõpositi vel composito attributam formam substantialẽ effectiue concurrere, patet. Ex quo vlterius sequitur aliquod accidens sine concursu formæ substantialis posse aliquam actionem producere. Ex quo vlterius sequitur hanc fore concedendam. a. & b. producunt. c. & a. tamen non producit. c. nec aliquam eius partem totaliter vel partialiter. similiter nec. b. patet. aqua enim calida producit caliditatẽ, quã nec eius partem producit materia vel forma aquæ. Et similiter infinita quasi alia penes imaginationem hãc forent cõcedenda. Secunda conclusio. Probabiliter ponitur, ꝙ licet virtualiter siue potentialiter tale a qualitate operans in corpore operatur a forma specifica. probatur sic. quodlibet tale operans operatur per principium occultum taliter inclinãs hoc ad operari in hoc corpus vel mẽbrũ ꝙ nõ in illud. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum discurrẽdo hyoscyamus enim infrigidat nos & non turdum. & similiter elleborus calefacit & interficit nos & non coturnicem. & silr ꝓbabiliter de alijs dici potest. igitur &c. patet cõsequentia.

Primũ occultũ quid.

Sed dices, quæ res est illud occultum principium. Dicitur primo ꝙ potest esse aliqua qualitas de secunda specie qualitatis taliter inclinans ad hoc ꝙ non ad illud. Vel potest esse illamet forma substantialis illius alterantis seipsa taliter mediante suo instr͂o alterante hoc ꝙ non illud. formæ. n. substãtiales indiuiduorum diuersarum specierum non oĩo omnes inter se consimilem habent habitudinem, vel forte occulta proportio qualitatum primarum. Contra. quia illa occulta ꝓportio non est nisi qualitates primæ quæ sunt principium manifestum & non occultum. Dicitur ꝙ vt qualitates sunt manifestum principium, ratione tamen qua sic proportionatæ sunt occultum principium. Tertia cõclusio. Quodlibet operans a materia in corpus nostrum etiam operatur a forma specifica. patet, quia quodlibet tale taliter patitur & transmutatur ab aliquo qualiter non ab alio, sed hoc non potest esse nisi per principium occultum taliter inclinãs ad pati ad intellectum superius datum. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Nota tamen ꝙ licet ita sit istas tamen actiones iuxta communem modũ loquẽdi medicorum non dicimus a forma specifica ꝓuenire. Dicimus enim iuxta communem modũ loquendi illud a forma specifica operari, quod deducta operatione eius a materia vel qualitate suam produceret actionem, vt napellus interficit hominem &c. Ex istis sequitur primo eandem rem simul operari a qualitate forma specifica & materia, vt endiuia & lactuca dum in substantiam nostri corporis cõuertuntur. Vtrum autem eadem actio numero dicatur a forma specifica qualitate &c. non est præsentis speculationis.

Opari a forã specifica qd

Sequitur secundo hos tres modos non fore abinuicem necessario realiter condistinctos, sed solum ratione hoc intellexit Auic. dum dixit. Et fortasse isti modi sunt propinqui linguæ platione, quia non necessario realiter sunt distincti secundum nominis significatum, vel quia in eodem sæpissime inueniuntur. Dixit autem notãter fortasse propter ipsos non necessario communicare. Quarta conclusio. Licet ita sit vt ponit secunda & tertia conclusio, non tamen quodlibet operãs a formam specifica operatur a qualitate vel materia vt magnes ferrum attrahendo. Quinta concl͂o. Præter modos operandi iam dictos reperiuntur alij modi operandi. patet per vnum argumentum adductum ante oppositum. Sexta concludo. Præcise sunt tres modi operandi maxime communes ratione distincti. patet, quia non reperiuntur plura q̃ tria principia illarum operationum. s. materia, forma specifica, & qualitas, a quibus recipiũt huiusmodi denominationem. cæteri autem in hos vel aliquem istorum reducuntur. Ad argumenta principalia respondet.

Ad primum dicitur concedendo assumptum. s. ꝙ præter istos modos reperitur modus operandi a quantitate odore sapore, sed hoc non est contra dicta in quæstione vt patuit.

Ad secundum dicitur probabiliter negando assumptum, vt in quæstione exemplificatum est de aqua calida calefaciente. & ad probationem dicitur similiter negando cuiuslibet actionis principium esse aliquam formam substantialem vt tactum est. Ad confirmationem vero dicitur ꝙ cuiuslibet operationes corporis viuentis & eidem debitæ vt viuens pricipium est virtus, & ad istum intellectum ꝓcedit auctoritas Aui. Ad tertium principale dicitur negãdo assumptum. s. ꝙ nihil est operans &c. & hoc capiendo qualitatem in proposito, vt a medicis sumitur pro manifesta qualitate siue pro prima quam taliter accipiendo patet non procedere argumentum. Et similiter dicitur ad confirmationem. Ad quartum principale dicitur probabilĩ negando antecedens pro illa parte. scilicet omne operans a materia operatur a qualitate. operans enim a qualitate iuxta descriptionem medicorum est sua qualitate corpus transmutans & agens in illud: licet bene sit concedendum omne tale pati a qualitate. Et tunc patet qualiter probatio vlterius non procedit. Conceditur tamen vlterius in argumento omne tale a forma specifica operari, vt in quæstione tactum fuit. Nota tamen quòd capiendo operari a qualitate communiter pro quolibet agere vel pati secundum qualitates manifestas concedi posset oẽ operans a materia operari à qualitate: vt recte probat argumentum. Ad quintum principale dicitur consimiliter concedendo assumptum & negando consequentiam. non enim fuit intellectus Auicen. hos modos operationum contra seinuicem fore necessario realiter distinctos, sed solum secundum rationem & secundum distinctionem principiorum huiusmodi actionum, sicut satis patet ex dictis in quæstione.

Qualitas duplicit.

Quæstio. xlix.

QVADRAGESIMONONO Queritur. Vtrum alicuius nutrientis qualitatis corporis vel membrorum alteratiua remanere possit vsque ad coagulationis, & assimilationis complementum. Arguitur

multipliciter ꝙ non. Primo. impossibile est passum quod agenti sibi contrario similatur vsq; ad finem similationis in agens principale reagere. igitur qō falsa. consequentia patet et assumptum est determinatum in naturali philosophia. Et arguitur rōne. Si passum agenti principali totaliter assimilatur, ergo contrarietas passi ad agens vsq; ad non gradum remittetur, sed sicut remittitur contrarietas ita actiuitas passi, & agentis principaliter resistentia continue manebit aliquanta, ergo aliquando ante finem actionis nō sufficiet passum in agens principale reagere. Similiter sumatur sanguis alteratus cuius qualitas manebit &c. & arguitur sic. hic sanguis a membris nostri corporis transmutabitur & substantialiter conuertetur &c. ergo huiusmodi sanguinis deperdet actiuitas vsq; ad non gradum. sed membrorum potentia actiua & resistitiua continue manebit aliquanta. ideo &c. tota consequentia patet cum antecedente. Secundo. frigiditas generati sanguinis ex lactucis non permanet vsq; ad finem assimilationis. igitur &c. patet consequentia et assumptum arguitur. Signetur. n. frigiditas illa et sit trium graduū & in fine assimilationis debet manere gradus vnus. Et argr̄ sic. facilius est calori membrorum corrumpere gradū vnū frigiditatis q̄ duos vel tres. sed prius fuit potens calor membrorum agere in tres gradus frigiditatis ipsos corrumpēdo: igitur iam remanet potens residuum gradum corrumpere. & per consequens &c. Item quantūcu nq; fuerit sanguis ex lactucis generatus frigidus in fine assimilationis plura mēbra nostri corporis calefaciet. igitur &c. patet consequentia, & assumptum arguitur, quia pars sanguinis vadens ad nutriendum os quantæcunq; fuerit frigiditatis est calidior ossis substantia. sed quodlibet calidum minus calido sufficienter approximatum aptum est calefacere & non infrigidare. ergo &c. Tertio. nutrimentum efficitur membris perfecte simile, ergo in eodem non remanet vsq; ad finem assimilationis qualitas membri contraria et mēbrorum alteratiua. Quarto, quia iam accidens videretur transferri de subiecto in subiectum, quia de lactuca in chylum & ex chylo in sanguinem &c. hoc autem est impossibile. ideo, &c.

Ad oppositum est Auicenna in littera.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quædam superius tacta. Secundo ponendæ sunt conclusiones. Tertio soluendum est ad quæsitum. Quantum ad primum pręmittendum est primo ꝙ duplex est nutrimentū siue cibus. s. pure cibale & medicinale. Et quid sit vtrumq; istorum satis dictum est circa litteram. Secundo præmittēdum per nutriens medicinale corpori pluries approximatum corpus posse a suæ propriæ complexionis latitudine permutari. Ex quo patet ꝙ in quolibet approximatione vel saltem aliqua remanet positiua qualitas de nutriēte medicinali membris communicata, nisi enim sic foret nunquam fieret huiusmodi permutatio. Tertio principaliter pręmittendum ꝙ necessario ante finem assimilationis passi principalis ad agēs principale, principale passum desinit posse reagere in agens principale. & hoc secundum qualitatem istam, secundum quam dicitur principale passum deducto accidentali iuuamento. hoc satis persuasum est supra & probatum. Ex qua suppositione concludere possumus primo ꝙ non, quamdiu agens contrariatur passo, & immediate agit in passum repatitur ab eodem. Sequitur secundo non omne agens physicū communicās in materia cum passo in agendo repati ad intellectum datum. Plura etiam fere infinita alia concludi possunt ex his. Quarto principaliter præmittitur. nullius mixti materiam per actionem alterius mixti in ipsum & generationem alterius mixti ex eo totaliter qualitatibus primis in eo existentibus expoliari. patet, quia in nullo tali corpore caliditas frigiditas humiditas & siccitas ad non gradum deducitur. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia non corrumpitur frigiditas ad non gradum nisi p̱ inductionem caliditatis summæ in aliquo. ergo &c. tota cōsequentia patet cum añte. Tunc sit prima conclusio. Siue nutriens medicinale siue pure cibale fuerit: aliqua qualitas quæ prius in nutriente fuit, remanet vsq; ad finem coagulationis & assimilationis eius ad membra nostri corporis. patet quia nulla qualitas prima in nutriente pręexistens per assimilationem eius ad membra transmittitur ad non gradū. patet consequentia & assumptum intelligenti. Secūda cōclusio. siue nutriens medicinale siue pure cibale fuerit nulla qualitas in eo pręexñs remanet membroꝝ alteratiua post perfectæ assimilationis complementum. patet per plura argumenta superius tacta. Tertia conclusio. Possibile est nutriens medicinale post eius assimilationem in substantia & non in accidentibus corpus per qualitatem in eo manētem alterare. patet, quia possibile est adhuc illud gradualiter distare a complexione membrorum. igitur &c. Quarta conclusio. Ex nutriente pure cibali post completam assimilationem non remanet qualitas in membris: qua ista sint a præexistente naturali dispōne remota cæteris paribus, patet q̄a alias nutriens pure cibale operaretur a qualitate. Et dixi notanter cæteris paribus: ꝑpter ætates aeris & aliorum occurrentium permutationem. Quinta conclusio. Ex nutriente medicinali post completam assimilationem derelinquit̄ in membris qualitas qua ipsa redduntur aliqualiter a p̄existente sua naturali dispositione remota. patet ex quid nominis nutrientis medicinalis. Similiter ex nutriente frigido generatur chylus frigidus, sanguis frigidus, humiditates secūdæ frigidæ, & tandem partes membroꝝ frigidæ respectu præexñtium reponuntur. ideo &c. patet consequentia & assumptum, quia alias vi nutrimenti non contingeret fieri permutationem naturalis complexionis. Et hanc conclusionem voluit Auic. in littera. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur concedendo vt argumētum intendit deducere, ꝙ non remanet qualitas alteratiua membrorū post perfectam assimilationem, nisi taliter qualiter qualitates naturaliter in membris existentes sint ipsoꝝ alteratiuæ vt caliditas mēbri agendo in membrū alterant membrum. & hæc est generalis alteratio cuiuslibet mēbri cōplexioni & calido naturali conueniens. Dr̄ tñ vlterius ꝙ illud argumentum non est euidens, contrarietas remittetur ad nō gradū ergo & actio uel actiuitas. Remissa. n. cōtrarietate ad nō gradū crescit principalis agentis actio vel actiuitas in infinitum sicut et proportio. De passo tñ principali bene tenet argumētū ut ibi arguebat̄. Sequit̄. n. passum principale reagit in agens & ipso stante passo principali remittet̄ contrarietas ad nō gradū, ergo eius actio vel actiuitas. Ad secundū dr̄ ꝙ cæteris paribus facilius est &c. sed non sunt cætera paria, quia in fine remissa est calitas mēbroꝝ & nutrimenti intensa vsq; ad assilatione. igit̄ &c. Posset alr̄ dici, sed ꝑ nunc sufficit. Ad aliā cōfirmationē dixi satis super techni. Ad tertiū patet satis ex dictis in qōne. Ad quartū dr̄ nō esse poſſe accñs trāsire de subo adæq̄to & ꝑprio in aliud subm ꝑprium & adæquatū. De subo autem nō ꝑprio & adæquato quod dr̄ subm denoīationis nō repugnat: quia licet illud variet̄, permanet tñ subm ꝑpriū & adæquatum.

Marginal notes: Nutrimtum uel cibus duplex. — Subm duplex.

Quæstio. L.

QVINQVAGESIMO Quærit̄. Vtrū fora specifica sit substantialis forma eius, quod est a forma specifica operatiuum. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo. in re vna numero non est nisi forma substantialis vna numero & adæquata, quamuis in eodem sint plures specifice distinctæ secundum speciem, vt in magnete virtus attrahendi & expellendi ferrum cum ipsum inungatur oleo et secundum diuersas eius partes, vt testatur magister tractatu de magnete, quia pars septētrionalis attrahit ferrum & meridionalis expellit. Et in aloe sunt partes a forma specifica phlegmatis & cholę attractiuę, ut acutę subtiles & partes non attractiuę, cum tñ sint omnes essentialit̄ eiusdem spēi. Silr̄ in napello est forma specifica, qua est hoīs interemptiuus & turdoꝝ nutritiuus. Secundo. corrupta forma specifica rei remanet fora subālis eius, ut aloe multum loto facto non resolutiuo, sed styptico & confortatiuo. Et de arbore transplantata de perside in ægyptum, 6, de accñti, quæ prius erat venenosa,

Marginal notes: Magnetis uirtus. — Napelli fora specifica duplex opposita.

Tertio.

Tertio forma corrupta ſubſtantiali rei remanet eius forma ſpecifica. igitur &c. Aſſumptũ patet de carne tyri & napelli & elleboro & alijs plãtis venenoſis & exiccatis ĩ qbus corrupta eſt ſubſtantialis forma, quia mortuæ ſunt, & tamen eadem manet forma ſpecifica hoĩs corruptiua. Quarto. aliqua indiuidua eiuſdem ſpeciei in ſpecifica forma non ſunt ſimilia, immo cõtrariantur in forma ſpecifica. igr̄ etc. aſſumptum probatur. Multi enim homines in forma ſpecifica vinum abhorrent cuiuſcunq; fuerint complexionis, & multi ipſum valde diligunt. Similiter arbor venenoſa in pſide & tranſplantata erat in ſpecie ſimilis, cum tamen eſſet prĩa a forma ſpecifica corruptiua, & ſecunda nõ. Et ꝓ iſto videtur auctoritas Auic. 2. de animalibus. vltimo cap̃. ad finem. de quo etiam ſimiliter multa refert Albertus magnus ſeptimo lib. animalium. penultimo cap̃.

Albert. magnus

Quinto. aliqua indiuidua ſpecifice eſſentialiter diſtincta in ſimili ſpecifica forma cõicant. igitur &c. aſſumptum patet de cartamo & turbith a forma ſpecifica phlegma attrahentibus, quia quęcunq; conueniunt in tertio forma ſpecifica conueniunt inter ſe. Item per ſolum argumentum quantitatiuum variatr̃ ſpecifica forma. igitur &c. aſſumptum colligitur primo colliget. vbi ponitur ꝙ medicina non eſt determinati humoris attractiua, niſi cum determinatis circunſtantijs: vt quantitate & proportione eius ad calorem naturalem. Pro his videtur Auic. ſecunda primi. cap̃. de eo quod comeditur & bibitur. Dum dicit ꝙ eſt ſicut odor vel ſapor anima etc. Et Gal̃. 3. virtutum animalium dixit actionem fieri a proprietate & qualitate. Et ſecunda primi. cap̃. de virtutibus miniſtrantibus naturalibus attractionem dixit Aui. fieri a virtute a vacuo & a qualitate. Et ꝑ factã a virtute intellexit a forma ſpecifica, & non a forma ſubſtãtiali, quia ſimiliter a vacuo & a qualitate. ſimiliter factæ eſſent a virtute, quia fit ratione ſimilitudinis. 3. de ſimplici medicina, ſimilitudo vero eſt æqualitatis paſſio in prædicamentis. &. 5. metaph. Similiter quia portulaca eradicat verrucas non qualitate, ſed ꝓprietate. 2. cañ. ca. de portulaca. ſed hoc nõ eſt a forma ſubſtantiali. igitur &c. Item proprietas non eſt aliud q̃ naturalis potentia aliquid facile faciendi, & hæc eſt qualitas.

Gal̃.

Forma ſpecifica quid.

Ad oppoſitum eſt Aui. ſecunda primi. ca. de eo quod comeditur & bibitur. Forma ſpecifica eſt per quam res eſt illud quod eſt. Similiter quia proprietas ſiue forma ſpecifica eſt natura & non materia. igitur eſt forma. antecedens colligitur in libro de motibus cordialibus. tractatu primo. vltimo cap̃. vbi inquit. Proprietas in virtute non eſt aliud q̃ natura. Natura autem eſt principium motus & quietis. 2. phyſicorum &c. Et idem tertio complexionum. Et vl̃r omnes auctores appellant ipſam totam ſubſtantiam rei: & nõ eſt compoſitum, igitur eſt forma. Item omne agens a forma ſpecifica dicitur agens a ſua ſubſtantia.

Sanctus Thõas de fora ſpecifica opatio duplex.

Sciendum in hac quæſtione difficultatem maximam cõſurgere ex varijs modis loquendi auctorum de ſpecifica forma. Quidã. n. ut ſanctus Thomas de aquino in tractatu quem fecit de proprietate diſtinguunt operationum quaſdã eſſe occultas et quaſdam manifeſtas reducibiles in quatuor primas qualitates. ſ. caliditatem frigiditatem &c. Econtra vero non reducibiles in qualitates manifeſtas, ſed in aliqđ principium occultum vt attractio ferri, motus nutrimenti ad membra, attractio medicinæ &c. Et iſtę dicuntur fieri a tota ſubſtantia rei non mediante manifeſto rei principio iã dicto, licet agant mediante aliqua occulta qualitate: quę eſt organum ſubſtantialis formæ in tali operatione. Secundum hoc igitur patet ꝙ forma ſpecifica non eſt niſi forma ſubſtantialis, vt operans vel operatiua per occultum principium. Et ſecundum hanc viam patet quomodo præparat complexio ad virtutem hanc. quia præparat ad formã, & hæc virtus conſequitur formam. Hic modus reſpondendi tanquam defectuoſus inſtantiam recipit. Quia primo lumen eſt coloris productiuum & non a qualitate vel materia. igitur a forma ſpecifica & tamen non a forma ſubſtantiali. Item ſpecies coloris eſt productiua viſionis, & color rubeus eſt motiuus ſanguinis, & citrinus color materiæ facientis icteritiam ad exteriora & tamen non per ſubſtantialem formam. Item taliter eſt color per eius ſpeciẽ alteratiuus organi viſus ꝙ non auditus, & ſonus auditus ꝙ non viſus igitur &c.

Auer. de fora ſpecifica.

Auerrois autem. 5. colliget. vult ꝙ hæc forma ſpecifica non eſt niſi proportio quædam qualitatum elementorum. Imaginando ꝙ a calido frigido & humido &c. prouenire poſſunt operationes quędam abſolute inquantum calidum vel frigidum &c. vt calefactio &c. Secundo prouenire poteſt operatio non abſolute vt calidũ, ſed vt calidum ſic taliter proportionatum & menſuratum cum frigido & humido &c. Et iſta dicitur operatio a forma ſpecifica. Sicut calor abſolute vt calor membrorũ calefacit & conſumit: vt vero taliter proportionatus & menſuratus attrahit nutrimentum, ſuperfluum expellit, non quia calefaciat vel infrigidet abſolute, ſed quia calidum cũ alijs qualitatibus elementorum proportionatum eſt ſic vel talit̃ potens agere. Sicut de ſolutiua medicina quę ſub alia & alia quantitate & præparatione eſt alterius & alterius operationis productiua. Et quia hæ proportiones nõ ſunt a priori cognitæ, ideo hæc dicitur proprietas occulta. Quia etiam idẽ ad diuerſa relatum varias obtinet proportiones, ideo cõtingit eandem rem multiformium operationum a forma ſpecifica eſſe in diuerſis productiuam, immo in eadem, vt ſic infinitæ poſſunt eſſe formæ ſpecificæ. Hæc põ etiã communiter reprehenditur per argumenta facta cõtra beatum Thomam. Item magnes dum attrahit ferrũ diſtans, vel in ipſo imprimit aliquam diſpoſitionẽ nouam, vel nõ. Non poteſt dici primũ, quia non apparet quare nunc magis moueretur q̃ prius. Si aliquam, vel imprimit proportionẽ qualitatum primarũ, & ſic calefacit & infrigidat &c. quod non videtur: vel aliam qualitatem & tunc illa eſt proprietas occulta ſiue forma ſpecifica: & ſic non eſt proportio &c.

Mundi.

Mũdinus vero Paduanus dixit ꝙ eadem res ſub diuerſis conceptibus & rationibus compræhenſa recipere poteſt denominationem ſubſtantiæ & qualitatis ſiue accidentis. Et ꝙ forma eſſentialis compoſiti, vt pars qualitatiua, ſiue eſſentialis compoſiti dicitur ſubſtãtia. vt vero principium actiuum vel operatiuum eſt: dicitur proprietas ſiue naturalis potẽtia, & per conſequens qualitas & accidens, licet ſecundum diſtinctas rõnes formales eius vt patet. Et videtur quandoq; in verbis ſuis Conciliator differentia. 71. hoc idẽ ſenſiſſe, licet tandem magis explicet ſenſitiuam modi declarãdi inferius.

Concil.

Opõ ꝓueniens ab ingredi[e]ntibus nr̃m corpus uel uirtutẽ eius eſt quadruplex.

Penes quem ſciendum primo ꝙ operationũ prouenientium ab his quæ corpus noſtrum ingrediuntur et ſimiliter virtutem eorum, quædam dicuntur primæ & vniuerſales vt calefactio infrigidatio &c. quædam ſecundæ & vniuerſalibus ſimiles vt reſolutio & maturatio attractio. quædam tertiæ vt prouocatio urinæ &c. & differunt a ſecũdis, quia ſecundis non neceſſario annectitur occultum principium occulto non ad operari inclinatum, tertijs vero ſic. Q. enim medicina ſit magis per viam urinæ q̃ ſudoris ꝓuocatiua, uel econtra non uidetur prouenire niſi ex occulta conuenientia &c. unde huiuſmodi operationi annectitur a qualitate operatio a proprietate occulta. Aliæ uero ſunt quę proueniunt pure ab occulta proprietate ſicut curatio epilepſiæ ſuſpenſa peonia ad collum, & hæ ſunt quæ a tota ſubſtantia prouenire dicuntur.

Epilepſiæ cura per peoniam.

Sciendum ſecundo ꝙ ex modis loquendi auctorum hoc nomen ſpecifica forma reperit̃ æquiuocum. Cauſa autem huius diuerſitatis eſt, quia auctores his terminis, forma ſpecifica, tota ſubſtantia, proprietas occulta, vſi ſunt frequenter tanquam ſynonymis. Quandoque enim ſumitur forma ſpecifica pro forma ſubſtantiali per quam habet naturale compoſitum, determinatum eſſe ſpecificum in genere ſubſtantiæ. Quandoque pro quolibet occulto principio formaliter alicuius ſpeciei cuilibet indiuiduo naturaliter conuenienti occulte cuiuslibet indiuidui illius ſpeciei inclinato ad agere uel pati, ut hyrundo in factione nidi: aut alia auis. Tertio indifferenter pro quocunque occulto principio occul-

Forma ſpecifica quadruplex

te operatiuo, siue cuilibet indiuiduo naturaliter cõueniat siue non, vt ꝙ aliquis nullo modo vinum appetat &c. Quarto & vltimo sumitur adhuc largius pro quocunq; formali principio effectiuo vel dispositiuo alicuius operationis siue sit occultum, siue sit ad sensum manifestum: dum tamen occulte uel per occultam transmutationem aliquam operationem producat vel operetur: qualiter calorem a forma specifica visum & non auditum dicimus immutare: & econtra somnium, & sic de alijs. Et penes hoc sit prima cõclusio. Capiendo formam specificam primo modo sola substãtialis forma est forma specifica, patet. Secunda cõclusio. Licet ita sit non tamen operatio a forma substantiali ꝓueniẽs est iuxta modum loquendi auctoꝝ dicenda prouenire a forma specifica, sed solum illa quæ prouenit ab ea, & cum hoc non operatur illam per qualitatem manifestam primã vel ex illis resultantem. Ex quo sequitur intellectus illius partis per quam est illud quo aliquid est. Patet secundo operationem a forma specifica ipsius prouenire. Tertia conclusio. Capiendo secũdo mõ aliqua forma specifica est substantialis & aliqua accidentalis. Patet, quia occultoꝝ principiorum alicuius speciei cuilibet indiuiduo naturaliter existẽtium aliquod est forma substantialis & aliquod accidens: vt forma substantialis magnetis, et qualitas quę in ferro imprimitur. Et ex hoc patet in eodem inueniri posse plures specificas formas. Quarta conclusio. Capiendo tertio modo non quælibet specifica forma est substantialis forma operãtis a specifica forma. Patet, quia vt sic quælibet complexio insequens materiam est specifica forma, et nulla talis est forma substantialis. Ex hoc sequitur non quãlibet formam specificam esse naturam proprie sumptam. Quinta conclusio est. Q; ꝓbabiliter colorem, odorem: & saporem, dicere possumus esse formam specificam, quia licet quolibet istorum sit qualitas manifesta, ꝓ quanto tamen est per occultam transmutationem operatiua potest specifica forma nominari. Ex quibus corrolarię sequitur primo ꝓbabilit̃ sustentabile esse proportionem qualitatum elementorũ esse formam specificam, quia licet tales qualitates sint manifestæ sunt tamen per occultam transmutationem operationũ plurium productiuę in ordine ad quas denominari possunt formæ specificæ. Similiter licet istæ qualitates vt tangibiles sint manifestæ, tamen vt talis vel tantę ꝓportionis sunt occultæ. Infertur secundo ꝙ caliditas, frigiditas humiditas &c. possunt dici hoc modo in ordine ad aliquam operationem specifica forma. Et forte ad istum intellectum ꝓcedit auctoritas Auerrois. 5. colliget. Ex quo vlterius patet concordia inter litteram Auic. ponentis ꝙ est illud quo res est, & aliam quod est, verbi gr̃a, color, odor, aut anima. Patet hoc totum verum esse secundum diuersam acceptionẽ huius termini forma specifica. Vltima conclusio. Probabiliter teneri potest in nullo composito naturali, propt̃ formam substantialem & qualitates manifestas simul reperiri formam specificam quæ sit qualitas occulta. patet, q̃a experimento patet aliquas qualitates a complexione qualitates occultas inducere. igitur ita ꝓbabiliter dicere possumus ꝙ forma substantialis magnetis mediãte sua complexione occultam potest causare alterationem. & similiter mẽbrũ mediante complexione producere potest qualitatem occultam &c. Contra, quia in patiente saltem præter naturã qualitates manifestas reperiret &c. Dicitur ꝙ illud ẽ verum, sed volo dicere ꝙ a forma specifica sibi limitet. & hoc voluit Auer. Rationabilius tamen apparet ꝙ præter manifestas qualitates in mixtis reperiantur etiam qualitates occultæ, cum frequenter complexionibus mixtorum manifestis existentibus in ipsis appareant inclinationes contrariæ. A qua vero causa hæ proueniant occultæ proprietates perquirere spectat ad naturalem philosophum. Dicẽdum tamen ꝙ hę qualitates insequuntur potissime cœlestes influxus, a quibus cum materia mixti fuerit taliter vel talit̃ complexionata tales vel tales occultæ proprietates imprimuntur. Propterea Mesue de cõsolatione medicinarum capitulo primo. Dotatum est vt aiunt omne dupliciter. s. virtute cœlesti & elementaria. Et parum infra. Soluit solutiuũ non quia calidum nec quia frigidum, sed quia cœlesti virtute dotatum. Et ex hoc patet quare non omnes res eiusdẽ speciei sunt æqualiter a forma specifica operatiuæ nec omni tempore nec omni loco. Et pro isto videtur Conciliator differentia. 72. Et nota circa hoc ꝙ hoc modo omnis mirabilis operatio proueniens a mixto per qualitates primas quę velocitate magnitudine vel aliter excedit operationem merito talis proprietatis prouenire debentem etiam formæ specificę attribuitur sicut opij mortificatio ut infra patebit, & napelli &c. licet enim opium sit valde frigidum. mirum tamen videtur ꝙ eius frigiditas stupefaciat & extinguat calidum hominis robusti, cũ aqua frigidissima in magna mẽsura hoc non faciat. Similiter napellus calidus ponendus in secundo qualitate sua operando statim interficit. & hoc nõ potest qualitas merito sui gradus facere nisi esset tali proprietati coniuncta. Similiter dicitur de veneno scorpionis frigido. Nota etiam hic ꝙ multa quæ semper aut frequẽter nobis occurrunt videntur principium habere manifestum omnino, vnde in eis non cadit admiratio sicut est operatio ignis. Et in hoc recita quod dicit Gale. de proprietate primo de virtutibus cordialibus. cap̃. de ꝓprietate. Ad argumenta principalia patet solutio ex tactis.

Forma specifica duplex.

Mesue.

Virtus cuiuslibet duplex.

Cõci.

Gal.

Quæstio. Ij.

QVINQVAGESIMOPRIMO Quæritur: Vtrum forma specifica sit forma substantialis. Arguitur multiplicit̃ ꝙ nõ. Primo. Forma specifica est sicut odor, & sapor quę sunt accidentales formę. igitur &c. Secundo. Stante re eadem secundum speciem & vna numero formę specificę multiplicantur in ea. igitur etc. patet consequentia & assumptum probatur. stante enim identitate magnetis quandoq; est virtus attractiua in eo, quãdoq; expulsiua ferri. Similiter in napello eodem est forma specifica nutriendi turdos & conseruandi ipsos & forma specifica hominis substantiam corrumpendi. igitur etc. consequentia nota cum antecedente. Tertio. Corrupta & remota specifica forma remanet forma substantialis rei cuius est ista forma specifica. ergo &c. consequentia nota est, & assumptum patet de aloe loto quod a forma specifica ante lotionem euacuat determinatum humorem, post tamen completam & perfectam lotionem non euacuat, sed potius confortat & stypticat, vt colligi potest tertio de simplici medicina. & a Mesue in de consolatione medicinarum. Quarto. Venenum serpentis aut napelli a forma specifica interficit hominem. sed tale venenum est accidens quoddam, quia qualitas vitę hominis disproportionata, ideo aliqua forma specifica est qualitas. ideo &c. Item pro isto facit auctoritas Auer. quinto colliget: quia ponit eam esse proportionem qualitatum primarum.

Aloes virtus opposita.

Ad oppositum videtur intentio Auicen. in littera dicentis quòd forma specifica est illa per quàm operans ab ea est illud quod est, sed notum est quòd hęc est forma substantialis. Similiter idem est operari sua substantia & sui forma specifica: ut colligitur in littera. ergo taliter operantis idem est substantia & forma specifica. & ꝑ cõsequens &c. consequentia patet cum antecedente.

In quęstione est pręmittenda distinctio quędam. Secundo ponendę sunt conclusiones de quęsito. Quantũ ad primũ sit hęc distinctio ꝓ parte. superius tacta, ꝙ hic terminus forma specifica consueuit multipliciter sumi. Primo proprie & præcipue pro forma per q̃ habet indiuiduum determinatum esse specificum in genere substantiæ, qualiter ał's dictum est animam ĩtellectiuam esse formam specificã hominis. Secundo sumitur forma specifica pro quocũq; occulto principio cuilibet indiuiduo sub aliqua certa sp̃ẽs contento cõuenienti illud inclinante ad determinate agendum vel patiẽdum, vel taliter respectu huius esse actiuum uł passiuum qualiter non respectu alterius, qualiter attractiuã virtutem magnetis & ferri per quam est attrahibile dicimus

Forma specifica quadruplex.

esse

esse formas specificas. Tertio adhuc sumitur forma speci
fica magis communiter ꝓ qualibet occulta proprietate &c.
siue sit apta in quolibet indiuiduo istius speciei reperiri siue
non, qualiter proprietatem in sor. qua abhorret allium, aut in
clinatur ad furandum, & sic de alijs, dicimus esse formam
specificam. Quarto adhuc communius sumit̃ forma spe
cifica pro quocunq; principio vel dispositione siue occulta
siue manifesta, occulte tamen agente vel disponente qua-
liter probabiliter dicere possumus ꝙ licet membrorũ com-
plexio agat calefaciendo et complexionando nutrimentum,
cum hoc tamen in nutrimẽto producit quãdam alterationẽ
vel qualitatem occultam de secunda specie qualitatis incli-
nante nutrimentum vt moueatur ad membra quam vocãt
formam specificam. Quantum ad secundum sit hęc pri-
ma conclusio penes hanc distinctionem. Capiendo for-
mam specificam primo modo forma substantialis solum
est forma specifica. patet, per solam. n. formam substantia-
lem ponitur indiuiduum in determinata specie de gñe sub-
stantiæ. ergo &c. Secunda conclusio. Licet ita sit, nõ tñ
quælibet operatio a forma proueniens iuxta modum loquẽ
di auctorum dicitur a forma specifica. patet, quia solum illã
proprie dicunt a forma specifica &c. quæ nõ ẽ in qualitates
manifestas reducibilis. cum igitur multæ producantur ope
rationes per qualitates manifestas. sequitur &c. Ex ista cõ
clusione sequitur proprie fore formam specificam illam per
quam res est illud quod est. Patet secundo operationem
a forma specifica proprie a substantia ipsius operantis ꝓue-
nire, & plura alia etiam sequuntur. Tertia conclusio prin
cipalis. Secundo modo capiendo formam specificam aliqua
forma specifica est forma substantialis & aliqua est forma
accidentalis. patet, quia taliter capiendo formam specificã
quodlibet principium occultum etiam est forma specifica.
sed talium aliquod est substantiale aliquod accidentale vel
instrumentale. ergo &c. patet consequentia & assumptũ si-
militer. Ex quo sequitur in eodem subiecto plures inueni
ri posse formas specificas abinuicem spẽ differẽtes. Quar-
ta conclusio. Capiendo formam specificam tertio mõ non
quælibet forma specifica est forma substantialis. patet, q̃a
complexio insequens materiam est forma specifica, & tñ ip
sa non est forma substantialis, vt satis patet. igitur &c. Ex
quibus infero ꝙ non quælibet forma specifica est natura cõ
tra quosdam, quia nõ quęlibet forma specifica est principiũ
substantiale vel principale. igitur &c. patet ex descriptione
naturæ. Et si arguitur contra, quia omnis forma specifica
est principium motus & quietis. igitur &c. Similiter Aui.
in de viribus cordis asserit omnem formam specificam eẽ
naturam. Dicitur ad primum negando consequentiã. sed
oportet assumere ꝙ sit substantiale principium, vel oportet
assumere ꝙ sit principium motus primum & per se & non
secundum accidens, quæ clausulæ si discurrantur non com
petunt cuilibet formæ specificæ. Ad auctoritatem Aui. di
citur ꝙ ibi sumpsit naturam improprie modo quo medi-
ci etiam complexionem compositionem &c. dicunt esse na
turam. Quinta conclusio. Capiendo formam specificam
quarto modo quęlibet est substantia. patet similiter vt præ
cedens. Sexta conclusio. Taliter capiendo probabilr̃ co-
lorem aut odorem formas specificas appellare debemus. pa
tet, quia taliter capiendo colorem &c. licet sint dispositiões
manifestę, sunt tamen per suas species occulte operantes. er
go &c. consequentia videtur nota & assumptum intuenti.

Ex quo sequitur ꝙ littera Aui. dicens. Sed est verbi gratia
color aut odor &c. potest intelligi vt verba sonant. Et dici
ꝙ ibi velit ꝙ omnis forma prout occulte operatiua dici po-
test specifica forma. Sequitur vlterius proportionem ali-
quam qualitatum primarum vt sic posse dici formam spe-
cificam. Et forte ad hunc sensum procedit auctoritas Auer.
quinto colliget. vbi asseruerit sententiã dictam. Ad argu
menta principalia ante oppositum respondetur. Ad pri-
mum dici potest prout ĩ littera expositum est. Potest dici se
cundo ꝙ dum sic dixit Aui. cepit formã specificam ultimo
modo, vt patet ex conclusionibus. Ad secundum dicitur
ꝙ non repugnat in eodem adæquate plures fore formas spe
cificas accidentales, substantiales tamen repugnat. Et ꝓ ar
gumento de magnete dicitur ꝙ principaliter eodem princi
pio quod est forma specifica attrahit ferrum & expellit, sed
instrumentalia principia & occulta sunt distincta. Et ita in
magnete sunt plures formæ distictę accidẽtales & una sub-
stantialis vt patet. Ad tertium de aloe dicitur similit̃ for-
mam substãtialem eãdem remanere & dispõnẽ accñtalem
occultam remoueri per lotionem, quia remouẽtur ꝑtes sub-
tiles. Aliter potest dici ꝙ aloes non efficitur nõ solutiuus sed
minus potens ad soluendum propter ablutionem qua remo
uentur partes subtiliores & acutiores. Et ex hoc vt probabi
li argumento trahi potest aliquam formam specificam esse
accidens, quia in diuersis partibus eiusdem materiæ conue
nit reperiri varias & diuersas formas specificas, licet oẽs in
substantiali forma conueniant. igitur &c. Ad vltimum
qualiter sit respondendum ex dictis patet. Quæ autem res
sit venenum inferius patebit. Ad auctoritatem. A. patet
ex dictis. Et ad ea q̃ post oppositũ sũt adducta patet ĩtelligẽti.

Quæstio. lij.

QVINQVAGESIMOSECVNDO Quæ
ritur. Vtrum frigiditas essentialiter ingrediatur operationes Aristo.
virtutum naturalium aut virtutis cuiuslibet alterius. Argui
tur ꝙ sic. Primo arguitur sic. secundo de generatiõe ani-
malium. 14. cap. gño homogeniorum caliditate & fri. fit &
constat, hęc quidem calido, hæc quidem frigido. Secũdo.
4. metheororum generãt calidum & fri. Tertio. primo de
iuuamentis. 2. cap. Complexio est substantia per calidũ & Gal.
fri. sed complexio essentialiter ingreditur virtutis actiones.
Quarto. Auer. 3. colliget dicit ꝙ operationes stomachi ho
minis iuuantur & complentur frigiditate temperata. Quĩ
to sicut frigidum ad calidum ita siccum ad hu. & ecõtra. sed
siccum essentialiter ingreditur sicut humidum. igitur fridũ
sicut calidum. Sexto frigiditas temperata est sanitas. sed
omnis sanitas est per se principium harum operationũ. igi-
tur &c. assumptum probatur, quia cuius ĩtemperies ẽ mor
bus eius temperies est sanitas. primo de accidenti.

Ad opositum est Aui. in prima fen. doc. 6. cap. 3. & pria
sexti naturalium. vltimo cap. ad finem. & secunda primi.
doctrina tertia cap. 3. in. 7. gñe signorum. Calor igitur na-
tus virtutum omnium est instrumẽtum & frigiditas eis in-
conuenieus, & neq; prodest nisi accidentaliter. ideoq; dicit̃
calor innatus & non frigiditas innata, nec comparatur frigi
ditati corporis illud quod comparatur caliditati. Et Gal. 2.
de accidenti. 3. cap. ad finem. Frigiditas vero nullum ĩ actio Gal.
ne confert iuuamentum. Et Aristo. 4. metheororum. Fridũ
corruptiuum. Et Auer. 2. & 3. colliget. Plures actiones na-
turales fiunt a calido. Et Haly. 2. techni. commen. 131. im-
probat Mesue & Isaac tenentes oppositum. Et persuadet̃ Haly.
primo, quia omnium virtutum operationes existunt ꝑ mo-
tum. sed motus fit a calido, vt Aui. in littera. & 13. proble-
matum. 5. problemate. igitur &c. Secũdo, quia quod uni
contrariorum per se essentialiter cõuenit ab altero essẽtialr̃ Aristo.
remouetur. sed ingredi operationes naturæ essentialiter cõ-
uenit calido. igitur a frigido essentialiter remouetur. Item
tertio omnes operationes perficiuntur per complexionem
quæ est ad calidum declinans & humidum. Quarto, q̃a
omnis opõ ꝑficit̃ a calido influẽte, vel ĩnato, vel vtroq; sil̃.

In ista quęstiõe fuit opinio Cõciliatoris opposita opinio-
ni Auic. tenentis ꝙ frigiditas essentialiter & per se ingredia-
tur &c. Et pręmittit primo ꝙ aliquid ingredi alterũ con-
tĩgere potest tripliciter. Quiditatiue ut partes diffõnis essen Ingredi
tiales & fortasse formalit̃ essentiam compositi. Secundo in- alterum
tegraliter ut partes compositum integrantes. Et instrumen tripl̃r.
taliter ut instr̃m uirtualiter ingredit̃ uel actualiter. Secun
do pręmittit per operationem intelligendum esse actiuam
& passiuam immanentem seu trãseuntem. de omnibus. n. Per acci
est eadem ratio. Tertio pręmittendum ꝙ per accñs qñq; dẽs qua-
sumitur ut distinguitur contra immediate ut ibi. Non uero duplex.

ipſa vocis magnitudo. 2.techni.Secundo contra primo vel
principaliter,vt prima tertij.Neruorum iuuamentum pri-
mum eſt dare ſenſum &c.Secundum vero & per accidens
ē roborare carnem,ſicut graue appetit quietem p ſe & mo
tum p accidens. Tertio vt idē quod caſuale vel fortuitum.
Quarto vt non per ſe,ſicut frigidum per accidens calefacit.
& taliter ſumitur hic & diſtinguitur contra eſſentialr̄ ingre
di. Calidum igitur eſſentialiter ingredi eſt calidū inſtrumen
taliter per ſe concurrere ad opōnem,econtra vero frigidum
per accidens.i.non per ſe. His præmiſſis ponit iſtam con
cluſionem primam contra Aui.& Haly.allegato cōmento.
Frigiditas eſſentialiter & per ſe ingreditur operationes natu
ræ.Hanc probat auctoritatibus pluribus pro parte tactis,et
ibi vide.Et rationibus. Primo quia aliqua naturæ opatio
fit aggregando,ſed frigiditatis eſt aggregare. Secundo tē
pus quietis retentiuæ eſt longius tēpore motus. Item ter
tio.ad quēlibet motum per ſe concurrit fixio quæ perficitur
frigido,vt in littera. Quarto.ſicut res ſe hēt ad eſſe ita ſe
hēt ad operari.ſed eſſentialiter ingreditur frigiditas ad eſſe
membrorum.igitur &c.maior patet ſecundo metaphyſicę,
quia eſſet cuiuslibet mixti per ſe ordinatur ad operari vt ī fi-
nem.quicquid autem eſt per ſe cauſa aātis eſt cauſa conſe-
quentis. Quinto.quælibet ſanitas per ſe ingreditur opera
tionem,ſed aliqua frigiditas per ſe ſanitatem facit corrūpen
do per ſe ægritudinem calidam,immo ut ſupra aliqua frigi
ditas eſt ſanitas,quia cuius intemperies eſt morbus eius tem
peries eſt ſanitas. primo de accidēti. Sexto ſanitas eſſentia-
liter integratur ex calido & frigido.igitur &c. Septimo.qa
ſicut in maiori mundo ita in minori mundo. Octauo.ma
teriei nocitiuæ digeſtio eſt per ſe intenta a natura,ſed aliqua
talis per ſe frigido perficitur,ut in furioſis humoribus & ſub-
tilibus igitur &c.hæc octaua ratio colligitur differentia.62.
Concil. Secunda concluſio eſt ex Conciliatore collecta.licet ita,ſit
intenſior tamen & potentior & in maiori menſura concur-
rit caliditas & ingreditur operationes naturæ,& multo plu-
ribus deſeruit opōnibus q̄ſ friditas. Et hæc de quæſtione.

Quęſtio. liij.

QVINQVAGESIMOTERTIO Quærit̄.
Vtrum calidum agens in humidum denigret. Agens vero ī
ſiccum dealbet.Econtra vero frigidū ī humidum dealbet,
in ſiccum uero denigret. Arguitur q non. Primo,quia ca
lidum agens in cibum tranſmutandum in chylum ī ſangui
nem tranſmutandum in ſperma.In humiditatem primam
de ſecundis tranſmutandam ad formam roris.In chylum
tranſmutandum in phlegma.In ſanguinem tranſmutādum
in lac agit in humidum,& ī nullo iſtorum caſuum denigrat.
igitur &c. Confirmatur,quia agens in aquam non deni-
grat igitur &c. Secundo.calidum aliquod agens in ſiccū
denigrat.igitur &c.aſſumptum arguitur,quia calidum adu
rens os aut lignum ſiccum aut papyrum agit ī rem ſiccā,&
tamen denigrat vt docet experimentum.igitur &c.Itē ma-
teria generationis pili eſt ſicca,in qua quāto agens calidum
eſt fortius tāto pilus nigrior generatur. Tertio. frigus agēs
in ſanguinem agit in humidum,& tamen denigrat vt patet
tempore hyemis quando propter frigus liueſcunt labia et fa
cies tota,vt.38.problematum.ppter quid rigentes liueſcūt.
Aristo. Item ex ſanguine a frigido congelante poteſt humor melā
cholicus generari,vt infra in ſequenti cap̄. & ſexta quarti.
caplo de morſu canis rabidi. Itē in mugis quæ ſunt apata
Mugæ quid. calcaneorum ſanguis collectus a frigore denigratur. Item
quia vrina nigra ſignificat extinctionem caloris naturalis.
Quarto,quia vitrum cryſtallus os lutum ſunt corpora ſic
ca,in qua agens frigidum non denigrat &c.
Ad oppoſitum eſt Auicenna.
Pro reſponſione ad quæſtionem præmittendum prīo q
tam calidum quam frigidum agunt,quandoq; vt calidū aut
frigidum abſolute,quandoq; agunt ut naturalia inſtrumen
ta.Exemplum primi,ut calidum vrens aut putrefaciēs.Exē
plum,ſecundi,ſicut calidum digerens ſanguificans &c.Exē
plum primi de frigido ſicut frigidum hyemis congelās.Exē
plum ſecundi vt frigus piguedinem generans. Hāc diſtō- Calidū aut frigidū agūt dupl̄r.
nem ponunt auctores ſub his verbis.Calidum & frigidum
agunt aliquando ad inſtar determinati agentis determinatā
formam inducentis. Quandoq; vt calidum aut frigidū ab-
ſolute,& eſt idem. Secunda diſtinctio. Tam calidum quā Calidū aut frigidū agēs abſolute dupl̄r.
frigidum agens vt calidum aut frigidum abſolute,quādoq;
agit in materiam ſimplicem non corroborabilem,quādoq;
in materiam mixtam aptam varios colores recipere.Exem
plum primi vt agens in aerem vel aquam.Exemplum ſecū
di vt agens in ligna. Præmittendum tertio q albedo & ni
gredo & cæteri colores,ut ſunt veri colores & non tantum
ſecundum apparentiam ſunt vere qualitates ſecundæ & ue
re formæ a luce & lumine ſpecifice diſtinctæ uarios cōple-
xionū modos inſequentes ſicut ſapores odores & huiuſmōi.
Hæc uidetur ſententia Auic.ſi recolo.4.ſexti naturalium.3.
cap̄.Et uidetur colligi ex dictis Ariſto.in de ſenſu & ſenſa- Aristo.
to. Quarto ſupponēdum q licet ita ſit vt ponit tertia ſup
poſitio,inter tamen lucem & albedinem tanta ex natura rei
uidetur conuenientia,ut pure lucidum vel luminoſum a ſen-
ſu compræhendatur ut album,& per conſequens ſecūdum
uarias lucis vel luminis perceptiones poſſunt res apparere
quandoq; albæ quandoq; uirides & quandoq; obſcuræ.un
de & diſpoſitiones has ſecundum quas fiunt iſtæ apparētiæ
ſignificamus nomine albedinis & nigredinis &c.Propter
quod introcluſio multi corporis perſpicui per opacū aliquo
modo terminati facit rē albam apparere.Propter quod ſpu
ma quælibet apparet alba.Et ſi fortiter cōcutiatur oleū cum
aqua fit album ſubingrediente multo aere inter partes olei p
illas aliquo modo terminato.Et propter hoc liſciuium proie
ctum ſupra oleum facit ipſum apparere album . Aut etiam
acetum,quia acuitate bene diuidit,vnde & partes aeris ſub-
ingrediuntur. Vnde & ptiſana cū oleo decocta multum albe
ſcit.Et per idem cornu nigrum ambra & cryſtallus per tri
tionem albeſcit. Et ex hoc patet multipl̄r in re cauſari al- Albedo & nigredo in re cauſant̄ dupl̄r.
bedinem per modum mixtionis.Primo per incluſionem p
ſpicui.Secundo per excluſionem opaci,econtra ingredientē.
Exempla ſatis patent. His præmiſſis probabiliter in hac
materia tenendæ ſunt iſtæ concluſiones. Prima.calidum
aut frigidum agens in materiam elementarem ſimplicē ſi-
ue humida ſiue ſicca fuerit nō dealbat neq; denigrat illa ma
teria ſimplici pmanente.patet,qa color ē mixti paſſio. Se
cunda concluſio.Calidum inquantum naturale agens in hu
midum quandoq; dealbat,quandoque denigrat, quādoque
rubificat,quandoq; citrinat. Eodem modo in ſiccum patet,
quia talem inducit colorem ad qualem præparat modus cō
plexionis aut mixtionis conſequens talem actionem.ſed illa
quandoq; præparat ad albedinem,ut in lacte chylo ſperma
te phlegmate. quandoq; ad nigredinem,ut in generatiōe hu
moris melancholici.quandoq; ad rubedinem,ut ī gn̄one ſan
guinis &c. Tertia concluſio.Non ſemper calidum agens
vt calidum abſolute in materiam humidam denigrabilem
denigrat nec ī materiam ſiccam dealbat.patet per plura ad
ducta ante oppoſitum. Quarta concluſio. ſemper calidū
adurens aut putrefaciens aut aliter ut calidū abſolute operās
agens in humidum quod ſufficit in exhalationem fumoſam
conuertere,vel eius partes opacas a centro ad circūferētiam
trahere aut per totum diſpergere illud ī quod agit denigrat.
patet,quia taliter agendo aerem perſpicuum excludit,& fu
mum humidum opacum per poroſitates corporis ſeminat.
quare &c. Et ex hoc patet quare dicebatur in compl̄one
cuius humidum ſufficit in exhalationem fumoſam &c. illa
.n.eſt terreſtris & opaca. Patet ulterius aliquod calidū re-
ſpectu alicuius humidi eſſe denigratum quod tamen reſpe-
ctu alterius non eſſet, quia ab aliquo ſufficit eleuare vaporē
fumoſum & ab aliquo nō,ſed tm̄modo aereum. Et plura ex
his poteſt concludere. Illam complexiōem voluit Aui. Ex
quo vlterius patet modus quo agens vltimando actionem
ſuam dealbat,quia fumum opacum aut humidum ſemina-
tum diſſoluit loco cuius ſubingreditur aer aut corpus perſpi
cuum. Patet vlterius q non ſemper agens in ſiccū dealbat,
quia

quia ſtat ĩ ſicco eſſe humidum non ĩ exhalationem fumoſam
conuertibile. Et ſic ſequitur quinta concluſio. Calidum
vt calidum abſolute agens in ſiccum humidum vſtibile vl
timate conſumendo, aut cuius humidum opacum non ſuf-
ficit per totum diſpergere vel in exhalationem fumoſã opa-
cam conuertere illud dealbat. Et hanc intelligit Aui. Vlti-
ma concluſio. Frigidum agens in humidũ corpus cuius hu-
midum corpulentum ſufficit accentrare dealbat, in ſiccum
vero cuius ſufficit perſpicuum claudendo poros excludere,
aut illud perſpicuum ĩgroſſare, et opacum reddere denigrat,
patet intuenti. & hoc breuiter voluit Aui. Ex quibus ſe-
quitur ꝙ contingens eſt frigidum agens ĩ humidum ipſum
denigrare & non dealbare. in ſiccum vero dealbare & non
denigrare, ut patet intuenti. Ad argumẽta prĩcipalia patet.

Quæſtio. liiij.

QVINQVAGESIMOQVARTO Quæri
tur. Vtrum color viridis poſſit eſſe bonum ſignum. Vide-
tur. n. qđ ſic, ꝗa color niger qui ẽ deterior põt eẽ bonũ ſignũ.
Oppoſitũ vr̃, quia de hoc debuiſſet Aui. facere mentionẽ.
Reſpondetur ꝙ ſic, ſed quia vtplurimum eſt ſignum ma
lum de illo non fecit mentionem Aui. Vel dicatur ꝙ non fe
cit mentionem, quia ſatis hoc dat ĩtelligere per alios colores
malos, qui quãdoꝗ; ſunt bona ſigna, vt nigri in criſi virtu-
tute ſtante & vrina multa.

Quæſtio. lv.

QVINQVAGESIMOQVINTO Quęri-
tur. Vtrum omnis hypoſtaſis decidatur a tertia digeſtione
quę eſt membrorum. Et primo arguitur ꝙ hypoſtaſis ſe
quęſtratur a loco ſecundæ digeſtionis ſic. ab illo loco ſequæ
ſtratur hypoſtaſis vbi natura conuertit cibum in ſanguinẽ.
ſed hoc eſt ĩ ſecunda digeſtione. ergo &c. aſſumptum patet
ex Gal. primo pronoſti. cõmen. vltimo. Cum dixit quod ẽ,
quia res quę refugit naturam, vt operetur in ea ex cibo apud
conuerſionem ſuam ad ſanguinem reſidet in vrina, non er-
go alteratur ab ea vt fit ſanguis. Conſtat hic ꝙ Gal. vult (Gal.)
partem cibi quę dum natura cibum conuertit in ſanguinem
refugit hanc naturæ actionem, ita ꝙ non fit ſanguis eſſe hy-
poſtaſim, illud autem eſt proprie in ſecunda digeſtione. Se
cundo ſic, niſi hypoſtaſis ſequæſtretur a ſecunda digeſtione
non oportet ꝙ plurima hypoſtaſis expellatur cum ſanguis
eſt in ſemita digeſtionis & completa digeſtione minoretur.
cuius oppoſitum dicit Gal. prĩo de criſi in his uerbis. Et qñ
ſanguis remanet in ſemita digõnis videtur in vrina quæ mĩ
gitur color ad albedinem decliuis & ſedimẽ in ea leue & ęq̃-
le album plurimum. cunꝗ; completur digeſtio additur co-
lor eius & minoratur quod ĩ ipſa reſidet. & conſequentia pa-
tet. nam ſi hypoſtaſis decidatur a digeſtione tertia, erit pluri
ma quando completur vel completa erit tertia digeſtio, nõ
anteꝗ; incipiat & dum fit ſanguis. Tertio ſic. hypoſtaſis aut
eſt ex parte cibi non cõuerſa in chylum, aut ex ꝑte chyli nõ
conuerſa ad alios humores, aut ex parte humorum non con
uerſa ad humiditates ſecundas, aut ex parte illarum humidi
tatum nõ conuerſarum in membra. Non primum, ꝗa pars
cibi non conuerſa ad chylum non vadit ad venas & hepar
in naturaliſſima diſpõne, vt patet prima primi. cap̃. de gene
ratione humorum. Nec ex parte humorum non conuerſa ad
humiditates ſecundas. Nam aut talis pars eſſet in prima ſpẽ
humorum & eſt falſum, tunc enim hypoſtaſis aut eſſet ſan-
guis, & ſic eſſet rubea ſanguinea. et iſta ẽ hypoſtaſis non na-
turalis, vt patet hic infra in hoc cap̃. aut ex cholera, & tũc eẽt
aut citrina aut rubea. & iſta etiam eſt non naturalis. aut eſſet
ſolum phlegma et hoc non, quia tunc non ſignificaret cho-
leræ aut ſanguinis digeſtionem. Secundo, quia phlegma
ſubtiliatur quandoꝗ; ita vt putetur hypoſtaſis naturalis, nõ
tamen eſt hypoſtaſis naturalis vt Auic. infra in. 5. cap̃. cum
dicit. Plerunꝗ; enim ſubtiliatur & attenuatur & putatur hy
poſtaſis laudabilis ſupple phl̃a. Et ꝗa hoc phlegma ſubtilia-
tum non eſt hypoſtaſis ſubditur, quapropter in acutis ęgri-
tudibus non eſt confidendum in eo quod apparet ſecũdum
ſimilitudinẽ laudabilis hypoſtaſis. Similiter arguitur ꝙ nõ
ſit pars melancholiæ. Aut ſecundo diceretur ꝙ eſt ex parte
iſtorum humorum quæ cõuertitur in ſuꝑfluitates hora qua
fit digeſtio tertia vt dicunt fere omnes medici. Sed argui
tur ꝙ non. Primo, quia iſta non eſſet pars ex cibo quæ effu-
git actionem naturæ apud cõuerſionem ſuam ad ſanguinẽ,
vt dixit Gal. in loco allegato. Secundo, quia non plurima
apparet hora digeſtionis ſanguinis, & principaliter quando
ſanguis eſt digeſtus. Tertio, quia hypoſtaſis laudabilis
non eſt aliud quam humor faciẽs febrem, qui iam digeſtus
eſt, vt Aui. prima quarti cap̃. de cu. pu. in generali. ſed con-
ſtat ꝙ tales humores non ſunt conuerſi ad aliam naturã cũ
in criſibus expellantur ſeruantes propriam naturam & colo
rem. ergo hypoſtaſim laudabilem non oportet eſſe ex ſuꝑ-
fluo remanente ex humore in digeſtione tertia, immo ẽ qñꝗ;
ipſemet humor digeſtus digeſtione tertia. Quarto, quia
ꝓportio hypoſtaſis ad ſignificãdũ ſuper maturatiõem mate
riei in toto non eſſet ſicut proportio puris albi ad ſignificãdũ
maturationem apãtis. Nã ſanies eſt ex humore digeſto non
ſuperfluitas digeſtionis. conſequens eſt tamen contra Aui.
in iſto capl̃o. ſtatim poſt ſequentem partem. Quinto, quia
in principio putridæ febris deberet apparere ſedimen me-
lius q̃; in ſtatu vel augmento cum in principio nutriatur cor
pus magis & ſit virtus minus defecta, ideo amplior eſſet bo
na ſuperfluitas digeſtionis tertię ex ſanguine ſequeſtrata. cu-
ius oppoſitum docet experientia. Sexto, quia in vrinis ſa
norum magis eẽt q̃renda hypoſtaſis q̃; ęgrorum. oportet. n.
in ſanorum venis ſit talis humor excutiendus, quia oportet
in eis talem ſuperfluitatem aggregari vel generari, cum nõ
poſſit ſtare quin in eis fiat tertia digeſtio, & per conſequens
eius ſuperfluitates generentur. Similibus modis arguitur
ꝙ non ſit ex ſecundis humiditatibus. Reſtat ergo ꝙ nõ põt
eſſe niſi ex parte chyli non conuerſa in ſanguinem ĩ hepate.
ſed poſt tranſmiſſa ad uias vrinę cum aquoſitate, & ideo de
ciſa a loco ſecundæ digeſtionis non tamen genita per ſecun
dam digeſtionem ſed per primam. & hoc ſentit Gal. in loco
allegato. in primo argumento. Vltimo. ſi hypoſtaſis eſſet
ex ſuperfluitate tertiæ digõnis non videtur modus quo ſigni
ficet ſuper digõnem hepatis. Nam digõ tertia perficitur in
membris poſt hepar. Et poſſibile eſt hepate bene digerente
alia membra male digerere, & econuerſo. In oppoſitum
eſt ꝙ hypoſtaſis ſit ſuperfluitas tertiæ digeſtionis. Arguitur
multipliciter. Et primo ſic, niſi hypoſtaſis decideretur a
tertia digeſtione quæ fit in ambitu totius non poſſet ſignifi-
care ſuper maturationem materiei in toto, ſed ipſa debet ſu
per talis materiei maturationem ſignificare ut paulo poſt di
cit Auicẽ. in cap̃. ergo &c. maior patet quia exiens ſignifi-
cans ſuper maturatiõem debet decidi a loco vbi fit talis ma
turatio & per illam tranſmutari vt conſtat de egeſtione &
vrina & ſputo & ſudore. Secundo ſic. ſi hypoſtaſis eſſet ꝑs
chyli vel deciſa a digeſtione ſecunda, ſequitur ꝙ non habet
laudabilis hypoſtaſis ſignificare ſuper digeſtiõem materiei
facientis febrem quando illa materia non eſſet in hepate. cõ
ſequens eſt contra Gal. prĩo de criſi. & Aui. ſecunda quarti.
& oẽs auctores medicinę. & cõſequentia patet ut pręcedens,
ꝗa illa pars a ſecũda digõne deciſa nullo modo permutatur
ſecundum permutationem materiei facientis fe. & ideo ſuꝑ
illam non ſignificat. Tertio. ſi ita eſſet hypoſtaſis laudabi
lis non eſſet pars humoris facientis fe. contra. Aui. prima q̃r
ti. cap̃. ſtatim ſupra allegato. Quarto ſequitur ꝙ in princi
pijs febrium humoralium deberet amplior apparere hypo-
ſtaſis laudabilis q̃; in ſtatibus & q̃; in ſanitate. conſequens ẽ
falſum & contra Gal. primo de criſi, qui ponit in principio
vrinam ſine hypoſtaſi. in ſanitate autem & in ſtatu cum hy
poſtaſi. Et patet conſequentia. primo quia in principijs taliũ
fe. minus eſt potens hepar digerere q̃; in ſanitate. & iõ plus
remanet de chylo non conuerſo ad ſanguinem. & quia ĩ pri-
cipijs febriũ multo plus comedit infirmus decent⁹ rectus q̃;
in ſtatu, multo plus de tali materia hypoſtatica ſuperflueret.
In iſta quæſtione faciam tres articulos. In primo ponam
quędã cõmunia de hypoſtaſi quę oportet vnũquẽꝗ; dicere.

In ſecundo narrabo poſitionem Pluſq̃ commentatoris. In
tertio dicam illud quod magis mihi videtur mẽtibus aucto
Hypoſtaſis qd rum conforme in noſtro quæſito. Quantum ad primũ ar-
ticulum notandum per nomen hypoſtaſis communiter in-
telligendum eſſe ſecundum vſum medicorum omnem rem
cum vrina a corpore expulſam groſſioris ſubſtantiæ q̃ vri
na & ab ea diuiſam. ſ. ita vt uiſu diſcerni poſſit. Ex quo ſe
quitur ꝙ de hypoſtaſi in genere non eſt dubitandũ ꝙ qñq;
nõ eſt pars chyli refugiens operationem naturæ apud ſuam
cõuerſionem ad ſanguinem, nec tamen repugnat aliquã hy
poſtaſim eſſe talem rem large, vt prædicitur accepto voca-
bulo. Conſtat ſecundo ꝙ ſumendo hypoſtaſim pro non
naturali non oportet omnem talem eſſe ſuperfluitatem ter-
tiæ digeſtionis, & ideo ſi quæſtio generaliter proponeret̃ nõ
eſſet vl̃r terminãda. Reſtrĩgamus ergo titulum ad hypoſta
ſim naturalis ſubſtãtiæ. Secũdo nota ꝙ hypoſtaſis bonæ
ſubſtantiæ ſignificat ſuper digeſtionem humorum qui ſunt
in ambitu totius præcipue in venis. iſtud colligitur ex Aui.
in particula immediate ſequentis capl̃i. Nota tertio ꝙ tam
humorem ad benignum reducibilẽ q̃ humorẽ malignũ tu-
nicæ venarum digerunt. Quod naturalem patet, quia in eis
conuertitur ſanguis ad primam humiditatem de ſecũdis, &
Gal. colligitur etiam ex Gal. in pleriſq; locis, & præcipue primo
pronoſticorꝝ. commẽ. vltimo. De nõ naturali patet ex Gal.
primo de differentijs febrium. Notandum quarto ꝙ non
oportet apparere hypoſtaſim in vrinis ſanorum quod colli-
gitur ab Aui. infra. & ex Gal. primo de criſi. ſed non expræſ
ſe. Et cauſa eſt, quia non oportet ꝙ ſit in eorũ venis humor
euacuandus. Quinto ſupponendum ꝙ per hypoſtaſim na
turalis ſubſtantiæ intelligimus hypoſtaſim ſignificatiuã di-
geſtionis bonorum humorum in ſanis, & ſimiliter hypoſta
ſim ſignificatiuam digeſtionis humorum malorum nõ con
uertibilium ad benignum in concauo venarum exiſtẽtium.
Quod vtraq; iſtarum dicatur hypoſtaſis patet ex Aui. hic.
Nam dicit ꝙ hæc hypoſtaſis. ſ. naturalis non expectatur niſi
in ęgritudinibus. Et ſubdit ꝙ ſi in venis ſanorum ſit humor
crudus melius eſt ꝙ fiat hypoſtaſis in vrina aut matura aut
non matura. Et Gal. hoc dicit clarius primo de criſi, cũ uult
ꝙ vrina optima habet ſedimẽ album. Quantum ad ſecun-
dum articulum pro declaranda põne Pluſq̃ commẽtatoris
ſupplenda ſunt quædam. Supponitur primo ꝙ omnis hy
poſtaſis laudabilis in urinis ſanorum eſt ex ſuperfluitate cru
da. Hoc primo patet ex Gal. primo de criſi cum dicit, ꝙ hy
poſtaſis iſta leuis alba æqualis ſignificat ꝙ digeſtio eſt con
firmata, & ꝙ expellit̃ a corpore chimus crudus vltra menſu
ram, modo conſtat ꝙ hunc chimum aut oportet eſſe hypo-
ſtaſim aut ſaltem ex eo fieri. nam aliter non ſignificaret hy-
poſtaſis chimum crudum expelli. Et Aui. in hoc cap̃. parum
infra dicit. In venis autem ſani non oportet eſſe humorẽ qui
ſit excutiendus, ſed ſi eſt melius eſt vt hoc ſignificent ex eis
ſuperfluitates quæ in eis ſuperfluunt ex cibo a digeſtione pri
uatæ, deinde. ſuperfluit ſuperfluitas qua in vrina fit hypoſta
ſis. Præterea niſi eſſet ex ſuperfluitate cruda non eſſet cã mul
tæ hypoſtaſis in vrinis infantis ꝙ cibus eorũ trahitur ex ſto
macho anteq̃ ſit bene digeſtus. Nam hoc non aderet ad hy-
poſtaſim, conſequens eſt tamen contra Gal. primo de criſi.
Quarto ſi nõ eſſet ex ſuperfluitate cruda nulla eſſet cã ſignã
da, quare dum ſanguis eſt in ſemita digeſtionis hypoſtaſis
apparet plurima alba leuis, & quando completur digõ mi-
noratur ſedimen. Et cum hoc apparet ad experientiam & ẽ
de mente Gal. primo de criſi cum dicit. Et dico ꝙ q̃diu ſan
guis permanet in ſemita digeſtionis in omni vrina quę min
gitur videtur ſedimen leue æquale album plurimum. cunq;
completur digeſtio additur color eius & minoratur quod in
ipſa reſidet. Et idem ſentit nõ multũ poſt cũ aſſignat cãm,
quare eſt plurima hypoſtaſis in vrinis vtentium multo ocio
& puerorum. Dixit. n. & propter hoc aggregat̃ in vrinis pue
rorum omnium niſi paucorum & in vrinis trãquillitate &
ocio completorum & aliorum multo vtentium cibo hypo-
ſtaſis plurima propterea ꝙ multiplicat̃ in corporibus oĩum

quos diximus de ſuperfluitate cruda. Ex his ergo & mul-
tis ſimilibus patet ſuppoſitio ꝙ hypoſtaſis laudabilis in ſa-
nis eſt ex ſuperfluitate cruda. Supponitur ſecundo ꝙ in fe
bribus humoralibus putridis humore peccante exiſtente in
venis ſine apate digeſtio humoris ꝑ quam fe. ducitur ad ſta
tum & criſes fiunt lauadabiles, & per quam materia parata
eſt euacuationi non permutat humorem peccãtem a ꝓpria
ſpecie, ita ꝙ cholera ſũme digeſta in nocitiuo in cauſone ho-
ra ſtatus non eſt facta alterius ſpeciei, ſed eſt cholera ut ante,
& ita eſt de ſanguine in ſynocha, & de phlegmate in latica,
& de melancholia in quartana continua. hæc ſuppoſitio pa-
tet, quia in criſibus harum febrium quæ fiunt poſt comple-
tam digeſtionem expellitur in cauſone cholera & ĩ ſynocha
ſanguis, & ſimiliter in alijs. Supponitur tertio ꝙ hypoſta-
ſis laudabilis in talibus febribus ſignificans digeſtionis cõ-
plemẽtum non eſt aliquis iſtorum humorum. hoc patet, q̃a
non eſt ſanguis nec cholera nec melãcholia cum ſit alba nec
eſt phlegma ſubtilitate vt cõſtat ex Aui. in iſto cap̃. et patet
ꝙ cholera & ſanguis per digõnem non conuertuntur ĩ phl̃a, Hypoſtaſis differt a ſanie.
cum tamen ex eorum digeſtione appareat hypoſtaſis. Sup
ponitur quarto ꝙ hypoſtaſis laudabilis in hoc differt a ſanie
laudabili ꝙ cauſæ facienti ſaniem eſt coniuncta diſpõ extra
naturam, ſed cauſæ facienti hypoſtaſim non eſt coniuncta Gal.
diſpoſitio præter naturam. hæc ſuppõ eſt Gal. primo pro-
noſti. commen. vlti. cum dixit in fine commenti loquẽs de
dicta hypoſtaſi. Nec eſt ſicut ſanies. cauſæ enim efficienti cã
non permixta eſt diſpoſitio extra naturam. Vltimo ſup-
ponitur ꝙ dicta hypoſtaſis ẽ illud ex cibo quod refugit ope-
rationem naturæ apud conuerſionem eius ad ſanguinem. pa
tet hæc ſuppoſitio ex dicto commento & auctoritate ſupra
allegata. His habitis ponuntur concluſiones. Prima cõ
cluſio. Hypoſtaſis laudabilis ſubſtantiæ in corporibus ſano
rum non eſt ſuperfluitas genita in corpore humano ex ſan-
guine per tertiam digeſtionem. Probatur primo ſic. ſi hypo
ſtaſis eſſet hoc modo non omnis talis eſſet ex ſuperfluitate
cruda. contra primam ſuppoſitiõem, & conſequentia argui
tur. quia aliqua eſſet ex ſanguine bene digeſto & optime cũ
ex illo ſit ſuperfluitas dicta quod per tertiam digeſtionẽ di-
geritur. hoc autem in ſanis & optime ſanis eſt ſanguis bene
digeſtus. Forte dicitur ꝙ hypoſtaſis eſt ex ſuperfluitate ſan
. i. ex parte quæ ſuperfluit ex ſanguine cum digeritur tertia di
geſtione, & iſta eſt cruda reſpectu partis quæ in ſecundam
humiditatem conuertitur vel reſpectu ſecundæ humiditatis
ex illo ſanguine genitæ. Et ad hunc ſenſum intelliguntur au
ctoritates prædictæ pro prima ſuppõne. Contra primo,
quia vrina & feces in genere ſuo bene digeſtas nunq; vocat
Gal. ſuperfluitates crudas. ergo a pari ratione nec debet di-
cere crudam ſuperfluitatem tertię digeſtionis bene digeſtã
in genere ſuo. Præterea hypoſtaſim talem dicunt bene di
geſtam, & tamẽ dicunt eſſe ex ſuperfluitate vl̃ humore cru-
do. Cum ergo hypoſtaſis hoc modo dicta ex reſponſiõe eẽt
cruda ſequitur ꝙ non illo modo intelligunt doctores. Si ve
ro dicatur ꝙ hypoſtaſis non fit niſi quando ſanguis hẽt par-
tes quæ ſunt ꝑtes ſanguinis & ſunt crudæ & fit ex illis. Cõ
tra. ex ſanguine quantũcunq; bene digeſto ſequæſtratur ſu-
perfluitas per tertiam digeſtionem. in omni. n. integra dige-
ſtione reſecatur aliquod ſuperfluum. Si ergo hypoſtaſis non
eſt niſi ex tali ſuperfluitate conſtat ꝙ contingit eſſe hypoſta
ſim ex ſanguine non hñte partes crudas. Secundo proba
tur concluſio principaliter ſic Gal. voluit primo de criſi, vt
ſupra dicitur ꝙ in omni vrina quæ mingitur dum ſanguis ẽ
in ſemita digeſtionis eſt ſedimẽ leue & æquale & albũ pl̃m
quod non eſſet ſi eſſet hypoſtaſis ſuperfluitas tertię digõnis.
ergo non eſt ita. minor patet, quia ſi hypoſtaſis eſſet ſuꝑflui-
tas tertiæ digõnis non ſequęſtraretur ante digeſtionem ter-
tiam, ſed ſanguis eſt ĩ ſemita digõnis ante digeſtionẽ tertiã.
ergo non ſequæſtratur tunc ſaltem plurima. Tertio ſi ita
eſſet non eſſet hypoſtaſis id quod refugit operationem natu-
rę apud conuerſionem ſuam ad ſanguinem. Nam talis ſuꝑ-
fluitas eſt ex parte ſanguinis quę fuit paſſa a natura hora cõ-
uerſionis

uersionis sanguinis in membra. Nec valet quod quidam di cunt hypostasim esse quod refugit operationẽ naturæ apud digestionem tertiam quæ fit in sanguine. Nam si ad hũc intellectum Gal. dixisset frustra addidisset statim illud uerbũ. Non ergo alteratur & fit sanguis. Nam certum est ꝙ in hac digestione tertia cibus non cõuertitur in sanguinem, sed in secundas humiditates aut ĩ membra. Secunda conclusio principalis est ista. Hypostasis laudabilis in febribus hũoralibus absq̃ apate nõ ẽ ex parte humoris putridi qui est cã añs vel coniũcta feb. conclusio probatur sic hypostasis laudabilis in istis non est aliquis quatuor humorum nec facta est ex illis. ergo nullomodo est vere ex parte humorum qui sunt causa feb. Prima pars assumpti patet ex suppositione tertia. Secunda probatur quia hypostasis fit per digestiõem humorum talium si est ex eis, sed per digestionem quam recipiunt illi humores non conuertuntur a propria specie, vt dixit suppositio secunda. ergo si hoc non esset ex parte illoꝝ humorum hypostasis esset aliquis quatuor humorum. consequens est tamen contra secundam suppositionem vt statim dicitur & contra experientiam. Videmus enim ꝙ sedimẽ laudabile visum in causone non est cholera, & visum ĩ synocha non est sanguis, & visum in quartana non est melancholia. Restat ergo ꝙ hypostasis laudabilis in talibus fe. non est ex parte humorum qui sunt causa coniuncta. vł añs feb. Confirmatur præcipue ꝙ non sit a causa coniũcta quæ actu putrefit, quia si ita esset sequeretur ꝙ hypostasis laudabilis esset sanies. Nam non differt a sanie, nisi quia causæ facienti hypostasim non est permixta causa præter naturam, sed constat ꝙ cum calore naturali digerente talem humorẽ qui est causa coniuncta concurrit calor præter naturam, ergo &c. Tertia conclusio est ista. Hypostasis laudabilis tã in sanis q̃ in ægris est ex parte cibi qui ĩ hepate hora gñonis sanguinis & humorum non fuit conuersus in sanguinem vł aliquem aliorum humorum. conclusio probatur sic, hypostasis ista aut est ex parte conuersa ad aliquem aut ex parte non conuersa ad aliquem, sed non ex parte conuersa ad naturam humorum. ergo est ex parte non conuersa ad aliã humorum naturam. minor igitur patet, quia aut esset ex parte conuersa ad humores hypostasis sanorum, aut ęgrorum, sed non sanorũ vt potest inferri ex conclusione prima, nec ęgrorum vt patet ex secunda. ergo nulla omnino hypostasis naturalis substantię est ex parte conuersa ad naturam humoꝝ in hepate sed ex parte cibi non conuersi ad naturam humorum in hepate, quia effugit operationem naturæ apud conuersionem suam ad sanguinem vt dicit Gal. loco allegato. Et vt planius intelligatur huius positionis intentio dicã sũmatim. Vult ergo positio hypostasim naturalis substantiæ quæ habet significare super digestionem hepatis & humorum qui sunt in concauo venarum & totius ambitu hoc modo accidere tam in sanis q̃ in ægris in quibus inuenitur ꝙ cibo digesto in stomacho & genito chylo aliquæ partes ex cibis genitæ mittuntur ad hepar quæ cum chylus in sanguinem & alios humores conuertitur non conuertuntur ipẽ ad spẽm alicuius humoris, sed remanent non passæ illam digestionem nec conuersæ ad aliquam speciem quam prius essent. Nam si ad aliam speciem essent conuersæ superfluitates genitæ per secundam digestiõem essent plures q̃ sint ab auctoribus positæ, & esset opportunum semper in sanis debite rectis huiusmodi hypostasim apparere, sicut & feces & vrinam & sudorem quod est falsum & contra experientiam. Istæ ergo partes transeunt cum aquositate ad vesicam, & cum expelluntur resident ĩ vrina, & sicut multa pars aquositatis vadit ad venas cum sanguine, ita multa pars huius hypostaticæ materiei transit ad venas cum sanguine & aquositate remanente aut tarde aut cito ad vesicã recurrit hypostasis quæ in venis apparet substantiæ laudabilis. Et hanc partem dicit Gal. vocari chymum crudũ, & Aui. superfluitatem crudam, quia non recipit digestionem secundam eo ꝙ non tantum digesta fuit in stomacho ꝑ primam vt hepar cum circunstantijs tũc existentibus sufficiat in secunda digerere. Et attende ꝙ ego non me limito ad dicendum ꝙ hæc pars sit chylus vel ꝙ sit pars potentialis chyli vel pars cibi assumpti ex his dictis, sed relinquo hoc sub dubio solum hoc dicens iuxta hanc opinionem ꝙ hypostasis est res facta ex cibo qui refugit actionem naturę apud conuersionem cibi ad sanguinem. Sed contra hanc oppositionem multe circuustant difficultates quas oportet dissoluere si debet ista positio plene intelligi. Primum ergo dubium est, quia ex dictis videtur sequi ꝙ hypostasis laudabilis in sanis significat super indigestionem stomachi, consequens tamen est contra oẽs auctores medicinæ, quia hypostasis significat super digestionem nõ super indigestionem.

Secundo sequitur ꝙ significat imperfectionem digestiõis hepatis. Nam significat partem chyli effugere operationem naturæ ꝙ non accidit nisi hepar diminute digerat. Tertio videtur ꝙ hypostasis laudabilissima in sanis non significet super digestionem in hepate aut digestionem humorũ in venis. Nam hypostasis non significat super illas digõnes per quas ipsa non digeritur sed non digeritur secũda aut tertia digestione, ergo non significat super illa. hoc tamen oĩo est cõtra omnes auctores. Quarto hypostasis laudabilis in feb. in principio deberet apparere. nam stat in principio talium febrium partem cibi crudam transmitti ad hepar et inde cum vrina egredi. Quinto quia non significaret in feb. sumper humorum digestionem. Nam cũ non sit ex pte peccantis humoris non videtur modus quo super taliũ humorum digestionem significaret. Sexto contra opinionẽ est expresse Gal. primo de differentijs feb. cum dixit. Putredo autem humorum quæ in vasis similis est ei quæ secundum apata. Et subdit parum post de putredine quæ fit ĩ dominante materia. In phlegmonibus & pustulosis tumoribus pus est. In humoribus aũt qui sunt circa arterias & venas proportionabile puri. s. id quod in vrinis subsistit. Ecce ꝙ Gal. ponit humorem putrescentem in venis subsistere in vrinis & esse hypostasim. Et idem expresse vult Aui. pria quarti cap. de cura pu. in generali dum dixit. Et an sedimen laudabile est aliquid nisi humor faciens feb. qui iam digestus est. Septimo si esset vt dicit nõ esset causa albedinis hypostasis ista, quia cum digeritur similatur membris radicalibus secundum colorem contra Gal. primo pronosti. commen. vlti. Similiter contra Auer. quarto collibet cap. de hypostasi. ubi causam albedinis hypostasis dicit esse, quia non nutriuntur membra ex sanguine nisi postq̃ est dealbatus & eis assimilatus, & propterea est color superfluitatis sicut color nutrimenti quando nutritiua sequitur cursum suũ naturalem. Octauo dubitatur, quia si ista positio sit vera non esset causa assignata ab Aui. in isto cap. parum infra q̃re hypostasis non requiritur in vrinis sanorum. Nam assignat hanc causam, quia non oportet in venis sanorum esse humorem excutiendum. Constat ergo ꝙ vult hypostasim esse in sanis ex parte humorali. Pro solutione istorum sunt quędam notanda. Nota primo ꝙ licet res quæ est hypostasis in hepate hora secundæ digestionis in hepate non permutetur a propria specie nec conuertatur ad aliquem hũorem, ipsa tamen aliquo modo digestionis digeritur & proportionaliter patitur a calore hepatis, sicut reliqua massa ptisanaria ita ꝙ hepate bene digerente residuum hęc pars quę refugit operationem hanc naturæ, ita ꝙ non conuertitur in humorem, nec est aquositas digeritur, ita ꝙ sit alba & ęqualis in partibus & mediocris subtilitatis, sed cum digestio ẽ debilis fit grossior, & cum per digestionem sanguis fit multum cholericus plerunq̃ multum de hac hypostasi subtiliatur & resoluitur ita vt modicum remaneat aut nihil cũ vrina excutiendum. Similiter etiam cum sanguis & alij humores transmittuntur in venas simul cum eis stat hypostatica materia transmutabilis diuersimode a calore & frigore & humorum dispositionibus non solum in dispositionibus sensibilibus & manifestis, sed ĩ quibusdam proprietatibus, ita ꝙ digestis humoribus simul hæc hypostatica materia ẽ digesta suo modo, & similiter cum putrefit hoc accidit ĩ ma-

Gal.

Auer.

Humor peccans quid.

teria illa. Nota secundo ꝙ Gal. & Aui. superfluitatem talem talibus humoribus peccantibus mixtam sæpe vocant peccantem humorem aut partem eius. Et hoc putandum ē esse, aut quia multum proportionaliter disponitur cum peccante humore cui miscetur in digestione & putredine, aut quia ita secum commixtus est vt discerni sensu non possit, aut propter vtrunq̧, & quia talis materia est apta peccare cum cholera & cum phlegmate cum alijs humoribus & se qui illorũ putredinē & augetˀ feb. ideo tales vocant medici materias cõmunes ad quarum euonem laboratur in principio pu. feb. vt prima quarti cap̄. de cura. pu. in generali. & Gal. vocat has sępe serosas superfluitates. Tertio nota hãc superfluitatem optime dispositam quodam modo dici posse præternaturalem & quodam modo naturalem. vñ Gal. primo pronost. commen. vlti. hunc dicit medium inter humores naturales & præternaturales. Nam quia ipsa fit a solo calore naturali non requisito præternaturali nec requisita præternaturali dispositione coagente vel p̄ternaturali qualitate speciali in materia, ideo illam dicimus naturalē. Quia vero hæc hypostasis non accidit nisi ex quadam impotentia naturæ super cibum vel partem suam, ideo potest dici quodammodo præter naturam. Recte sicut Diocles ex relatu Gal. primo apho. oēm sudorem dicit præter naturam. Et ideo nõ oportet hãc inueniri incorporibus sanorum, q̄a nullo facto errore in regimine & corpore optime sano ĩ ætate perfecta non oportet esse huiusmodi hypostasim. hoc aũt est valde raro, sed ex multis alijs modis accidit ꝙ in sanitate non appareat. Ex quibus patet dubiorum omnium solutio. Ad primum enim concedo ꝙ significat super indigestionem quarũdam partium cibi ĩ stomacho, sed residuũ chylum hypostasis optima declarat esse bene digestum, & ideo faciendo denominationem a maiori dicitur significare digestionem. Et pariter respondetur ad secundum. Ad tertium negatur ꝙ hypostasis non digeratur modo suo prima vel secunda digestione vel tertia, quia vt dictum est in prĩo notabili. Ad quartum argumentum conceditur ꝙ aliquando apparet hypostasis laudabilis in principio putridarum, sed non perseuerat in omni eorum vrina tunc micta. Et ideo voluit Hyp. secundo pronosti. vrinam fidelem nũtium salutis hēre hypostasim laudabilem semper vsq̧ in crisim, & non ex vnica vice hoc significari textu commenti. 26. cum dixit. Vrina laudabilis est quæ hypostasim albã subsistentem & ęqualem & continuam atq̧ leuem hēbit, & sic permanens vsq̧ in crisim. est enim fidelis nũtia salutis & breuitatem ægritudinis significat. Q̃ꝫ si modo cũ hypostasi prædicta modo sine ea sit diuturnitatem ægritudis significat neq̧ est omnino fidelis. Ex quo patet multos errare medicos qui ex vnica visione vrinæ volunt significare super digestionem humoris facientis morbum. Ad quĩtum patet modus ex primo notato quo significat super digestionem humoris peccantis & super indigestionem eius.

Materia cõis secũdũ medicos quid. Gal.

Vrina laudabilis & fidelis nũtia salutia quæ.

Ad sextum quod fundatur super dictum Ga. dicitˀ ꝙ Gal. supponit ꝙ in putredine materierum quæ sunt in vasis. i. in venis & arterijs pars commixta humori quę putresit simul cum humore quando digeritur integre uincente natura fit hypostasis laudabilis. Nam si ex humore putrido suã spēm perdente & conuerso ad aliam naturam fieret hypostasis illa esset vere pus quia nõ est alia ratio puris & saniei q̃ꝫ ꝙ sit res genita in corpore nostro ex humore putrido non reducibili ad benignum in aliã speciem transmutato, vt ostēdi in quæstione de sanie secunda apho. illo apho. Circa g̃nonem saniei, & fuit quæst o. 61. immo est hæc una ratio de rationibus pro hac opinione. quia in putredine secũdum concaua vasorum cum qua vincit natura id quod putresit non cõuertitur ad aliam speciem per generationem. Et ideo cũ hypostasis laudabilis vt in feb. cholerica nõ sit chola restat ꝙ non sit ex parte choleræ. Et ad hunc sensum loquitur. A. prima quarti loco allegato. Ad septimum negatur conseq̄ntia. Nam in stõ cum sit alba assimilatur stomacho qui ē mēbrum radicale. Quod si cum transit ad hepar non est alba & vadit ad venas cum humore malo digeritur modo suo a tunicis venarum & dealbatur. Ad vltimum patet ex dictis in notabili secundo. Q̃ꝫ si quæratur secundũ hanc uiam an in feb. pu. decidatur hypostasis a causa coniuncta vel antecedente. Dicere debes ꝙ in multis earum a sola añte deciditur vt in interpolatis in quibus humor dum putresit est extra venas. Sed non video quid cogit negare in cõtinuis febribus quarum putrefactio est intra venas decidi hypostasim a cã coniuncta vt multæ auctoritates onare videntur. Quantum ad tertium articulum sunt quędam suppositiones. Supponitur primo ꝙ virtus digestiua mēbrorum & venarum agens in nutrimentum hora digõnis tertię ipsum dealbat & superfluitates eius. hęc suppositio sine contradictione est Gal. primo pronost. cõmen. ultimo et Auer. 4. colliget. cap̄. de signis contentorum in urina. Secũda suppositio est ꝙ cum virtus bene digerit fit digestum nõ tantum benignnm & quod in membrorum substantiã cõuertitur, sed etiam superfluitas generatur bene digesta. hæc suppositio patet per hoc ꝙ aliter ex bonitate digestionis expulsorum non significaremus bonitatem digestionis principaliter intentorum per digestionem. Supponitur tertio ꝙ licet naturalissimus locus expulsionis superfluitatis tertię digestionis sunt pori cutis, vt potest colligi ex modo loquendi Aui. prima huius. cap̄. de generatione humorum. & prĩa apho. commen. 14. tamen abundante multa superfluitate aut clausis poris cutis non inconuenit hanc superfluitatem expelli per urinam. Secunda pars huius suppositionis patet, quia ibi est via parata ad alias superfluitates cum illa commixtas expellendas. Vltimo quo ad hanc viam supponitˀ ꝙ hypostasis laudabilis substantiæ est illa quæ habet significare super digestionem humorum in ambitu corporis, & in concauo venarum contentorum. Ex istis arguitˀ hæc cõclusio prima positiõis alterius hypostasis laudabilis substantiæ in corporibus sanis apparens est superfluitas tertiæ digestionis per illam tertiam digestionem ex humore ul' humoribus genita. probatur cõclusio. talis superfluitas residet aliquando in urina ut sequitur ex tertia suppositione, sed q̃ñ sic residet ē hypotasis laudabilis & naturalis substantię. igitur &c. minor patet, quia quando sic residet significat hæc superfluitas super suam causam, sed eius causa est perfecta digestio tertia. ergo &c. Ex hac conclusione infertur corrolarie ꝙ omnis hypostasis naturalis & laudabilis substantiæ in sanis est superfluitas per tertiam digestionem ex humore uel humoribus genita, quia nõ uidetur maior ratio de una quam de alia. Secunda uia ad hanc conclusionem declarandam hæc est. Supponitur primo ꝙ hypostasis naturalis substãtię in sanis aut est pars ex chylo ueniens a stomacho quæ non fuit digesta in hepate ita ut in aliquem humorem conuerteretur ut dixit præcedens opinio, aut est superfluitas genita in tertia digestione. Nam ipsa non põt esse aliquis naturalium humorum, quia tunc non naturaliter expelleretur, & quia nulli illorum conuenit in colore odore & modo substantię, erit ergo superfluitas aliquo illorum modorum. Secundo supponitur q̃to digestio prima est perfectior alijs paribus minus de chylo uel cibo transmittitur ad hepar quod sit ita dispositum ut effugiat operationem hepatis conuertentis ipsum in sanguinem & alios humores.

Gal. Auer.

Hypostasis laudabilis subæ quid.

Tertio supponitur ꝙ in hyeme fit prima digestio melior q̃ꝫ in ęstate in corporibus in quibus calor naturalis in hyeme fortificatˀ. hic est Gal. primo apho. commen. 14. allega. Ex his sequitur ꝙ si hypostasis esset illud ex cibo quod refugit actionem naturæ &c. ad sensum præcedentis opinionis minus de hypostasi deberet esse in urina in hyeme q̃ꝫ in æstate, consequens tamen est falsum & arguitur consequētia, quia digestio fit melior in hyeme, ergo minus de cibo refugiens actionem naturę trãsit ad hepar, ergo minus in urĩna debet residere. Forte diceretur ꝙ licet plus de tali cibo transeat in ęstate, tamen minus uadit cum urina, quia maior eius pars dissoluitur. Contra, quia pari modo minus debet esse urina in æstate q̃ꝫ in hyeme, consequens ē falsum

Gal.

ſum & contra Gal. loco allegato cum dixit ꝙ hyeme minoratur quantitas vrinæ, & hypoſtaſis eſt feculentior. falſitas autem primi conſequentis illati patet ex eadem auctoritate nam ſi hypoſtaſis eſt feculentior, & vrinæ quantitas minoratur ſequitur ꝙ tunc plus de hypoſtatica materia inuenitur. Confirmatur ſecundo ex hac uia concluſio ſic. niſi ita eſſet hac hypoſtaſis non teſtaretur corpus ſe bene habere, quia potius teſtaretur digeſtionem non eſſe ita perfectam.

Ex hoc ſequitur hypoſtaſim naturalem eſſe ſuperfluitatē ex digeſtione tertia genitam. Confirmatur etiam cōclo, qa niſi ita eſſet cauſa generalis albedinis hypoſtaſis nō eēt, quia membra radicalia ipſam dealbant. ſ. tunicæ venarum & arteriarum &c. conſequens eſt cōtra Gal. primo ꝓnoſti. commen. vltimo. (Gal.) Præterea fere voluntarie. videtur et ſine ratione dictum ꝙ cibus qui tam crudus a ſtomacho mittitur, vt hepar ipſum in humorem naturalem cōuertere nō poſſit configuratur ſanguini qui tunc generatur & humori cum quo cōmiſcetur. Nam ſi eſt chylus vel pars cibi cum non ſit obiectum proportionatum digeſtioni membrorum non videtur ꝙ habeat proportionabiliter digeri cum humoribus. Præterea cum magna pars actionis varietur ex uarietate patiētis mirabile videtur ꝙ ſemper vel vt plurimū huius cibi ſuperfluitas digeratur ſimul cum digeſtione humoris cui miſcetur, ſed hypoſtaſi laudabili ī ęgritudinibus.

Item dicit hæc opinio ꝙ eſt ſuperfluitas tertiæ digeſtionis genita per digeſtionem in nocitiuo a virtute digeſta venarꝫ & membrorum. Ad quam concluſionem probandam ſupponitur primo ꝙ poſſibile eſt aliquem febrire in cuius venis non ſit pro tunc de tali hypoſtatica materia qualem dicit præcedens poſitio, hæc propoſitio patet, quia dixit pręcedens opinio ꝙ ſtāte optimo regimine in corpore optime ſano talis hypoſtatica materia non tranſit ad hepar, ſed poſſibile eſt aliquem qui fuit vſus optimo regimine vſqꝫ ad ſui vltimi ſanguinis generationem febrire. ergo. Secūda ſuppoſitio eſt ꝙ in ſtatu fe. ſanguineæ ſalubris conuenienti ſtāte regimine debet in vrina deductis impedimētis eſſe hypoſtaſis alba circa fundum. hoc patet ex Ga. primo de criſi.

Ex his arguitur ſic. in tali feb. in ſtatu eſt hypoſtaſis laudabilis, ſed iſta non eſt ex parte cibi quæ non fuit digeſta ſecūda digeſtione in hepate. ergo non omnis hypoſtaſis laudabilis ſubſtantiæ in ægritudinibus eſt ex tali parte, & qa nō videtur aliud dicendum eſſe hypoſtaſim ſi non ſit modo dicto, niſi ſuperfluitas digeſtionis humoris peccantis. ſequitur ergo cōcluſio. Et per hanc concluſionem eſt expſſe Aui. prima quarti. cap̄. de cura pu. loco alleg. cum dixit. Et an ſedimē laudabile eſt aliquid niſi humor faciens feb. qui iam digeſtus eſt. Et idem ſentit Gal. primo de differentijs. feb. loco alleg. cum dixit putredinem quæ eſt in venis dominā te natura eſſe illud quod in vrinis ſubſiſtit. Et hoc uult Auer. 4. colliget loco præallegato. hæc etiam eſt cā quare in urinis ægrorum ægritudinem humorali expectatur hypoſtaſis & non in urinis ſanorum. Et hæc eſt etiam cauſa quare in principijs pu. non apparet vrina digeſta quia ex humore q nondum eſt digeſtus non ſeparatur ſuperfluitas, nec eſt ſeparata quæ expelli debebat. Et vult in ſumma hæc poſitio ꝙ hypoſtaſis laudabilis ſubſtantiæ modo dicto tam in ſanis ꝙꝫ in ęgris fit per digeſtionem tertiam tam in iuuatiuo ꝙꝫ in nocitiuo tanqꝫ ſuperfluens a tali digeſtione. Sed in ſanis per digeſtionem in iuuatiuo, & ſtante regīe optimo debet per poros expelli, ſed cum ſuperfluit aut ex alia cauſa impedit̄ eius exitus per poros tunc recurrit ad venas cum vrina & reſidet in fundo. (Iſaac.) Et hoc vult Iſaac octaua particula vrinarū dādo cauſam, quare hypoſtaſis ſit alba & reſpondendo argumentis ſophiſtarum in his verbis reſpondet tribus modis hoc debere fieri. Vel quia hypoſtaſis fundamentum eſt tertię digeſtionis in membris quæ cum ſuam compleant digeſtionem & coctionem membrorum perfecte exprimit ſimilitudinem. Vel quia hypoſtaſis eſt ſanguis ſecundo decoctus, quia ſecunda coctione poſt completum ruborem non inuenit in quam mutetur qualitatem membris aſſimilantē,

niſi tantum in albedinem hanc. manifeſtiſſime vult Iſaac dictam concluſionem. Sed dicit poſitio ꝙ in ægris humore malo exiſtente in venis reducibili ad benignum natura ipſum digerit in digeſtione aliquam ſequæſtrat ſuperfluitatem quæ ad aliam naturam conuertitur, & ita dealbatur & currit cum vrina, & ideo poteſt ſecūdum ſuas varias diſpoſitiones ſuper humorum digeſtione ſignificare. Et huius ſecundæ cōcluſionis ſnīa poteſt colligi ex Gal. primo de differentijs feb. loco allegato ſupra, & cum parum infra eodē cap̄. ſubdit. Manente. n. adhuc uirtute digeſtiua vaſorū humoris qui putrefit iterum humor in talem alterationem deuenit. Et colligitur idem ab Aui. prima quarti loco allegato, & innumerabiles quaſi auctoritates ſunt quę hoc ſonare videntur. Sed tamen hanc etiam poſitionem multæ circunſtant difficultates. Prima eſt iſta. ſi concluſio prima eſſet vera ſequitur ꝙ in vrinis quæ mīguntur dum ſanguis eſt in ſemita digeſtionis minus eſſet de hypoſtaſi quam in illis quæ minguntur poſtqꝫ ſanguis eſt digeſtus. probat̄ cōſequentia, quia dum ſanguis eſt in ſemita digeſtionis adhuc non fit digeſtio tertia, nec eſt facta, ergo ꝓ tunc nihil aut parum eſt de ſuperfluitate digeſtionis tertiæ quæ eſt hypoſtaſis. Et ſimiliter quando ſanguis eſt iam digeſtus fit digeſtio tertia, & per conſequens tunc ſequeſtratur & multiplicatur illius digeſtionis ſuperfluitas quæ eſt hypoſtaſis, conſequēs tamen primæ conſequentiæ eſt contra Gal. primo de criſi loco ſupra allegato. Forte dicitur ꝙ Gal. voluit ꝙ in urinis quæ minguntur dum ſanguis eſt in ſemita digeſtionis tertiæ & non ſecundæ. Contra, quia in urinis primis quę in mane colliguntur apparet plus de ſedimine & hypoſtaſi ꝙꝫ in vrinis diurnis vt poteſt colligi ex dictis in cap̄. primo huius ſummæ, ſed illæ minguntur dum fit ſanguis ſecunda digeſtione. i. dum ſanguis ſit in hepate. igitur de ſecunda digeſtione eſt intelligendum, & minor patet quia illæ cōmuniter minguntur. 12. horis poſt cænam, ſed conſtat ꝙ tunc fit ſecunda digeſtio. Nam cibus digeritur digeſtione prīa. x. horis. Iuxta illud Aui. 13. tertij. Hora ęqualis remanentiæ cibi in ſtomacho eſt illud quod eſt inter. 12. horas & vigintiduas. Secūda difficultas. Si hypoſtaſis ī ſanis nō ſit aliud ꝙꝫ ſuperfluitas digeſtionis tertiæ ſequitur ꝙ cauſa aſſignata ab Aui. quia non requiritur hypoſtaſis in vrinis ſanorū non eſſet vera, quia dixit hoc eſſe quia non oportet vt in venis ſani ſit humor excutiendus. Modo conſtat ꝙ oportet in venis ſani hanc eſſe ſuperfluitatem. Nam quātūcunqꝫ optimo exiſtēte regimīe reſecetur hæc ſuperfluitas, ut cōſtat per experientiam quam videmus ſorditiem in pannis, & ex Aui. tertia primi cap̄. de exercitio. Secundo ſequitur ꝙ ſi eſſet in venis ſanis humor excutiendus per hypoſtaſim non eſſet melius ꝙꝫ eſſent ſuperfluitates a digeſtione priuatæ. Nam ſi id quod in hypoſtaſi expellitur eſt ſuperfluitas digeſtionis tertię melius eſt ꝙ hoc ſit ex humoribus bene digeſtis ꝙꝫ ex ſuperfluitatibus priuatis a digeſtione conſequens tamen eſt falſum & contra Aui. in littera cum dixit infra. ſ. ꝙ ſi eſt in uenis ſanis humor qui eſt excutiendus melius eſt ut hoc ſignificent ex eis ſuperfluitates quæ in eis ſuperfluunt ex cibo a digeſtione priuatæ, ut ſupra allegatur. (Gal.) Tertia difficultas eſt. Si in corpore febricitātis eſſet hipoſtaſis ex humore putrido ſequeretur ꝙ hypoſtaſis eſſet uera ſanies. conſequens eſt contra Gal. in primo pronoſti. commen. vltimo & prīo de differentijs feb. & probatur conſequentia. Primo ſic. hypoſtaſis eſſet corpus fluidum genitum ex humore pu. nō reducibili ad benignum. ergo eſſet ſanies ſaltem large loquendo de ſanie, tenet conſequentia per ſaniei deſcriptionem, ꝙꝫ uide. 2. apho. apho. 47. qui ſic incipit. Circa generationē ſaniei &c. Et confirmatur quia differētia inter hypoſtaſim & ſaniem eſt ꝙ cauſæ facienti hypoſtaſim non eſt coniuncta cauſa præter naturā, ſed cāę facienti ſaniem ꝓculdubio eſt commixta diſpoſitio præter naturam, ut ſumitur ex Ga. primo pronoſti. loco allegato, ſed cauſæ facienti iſtam hypoſtaſim eſt commixta diſpoſitio præter naturam. ſ. putredo. ergo non differt ab illa, ergo eſt ſanies. Forte dicitur ꝙ ad

saniem faciendam concurrit effectiue calor preter naturam
non aũt ad hypostasim. Sed contra. Primo hoc est cõtra
illud quod oñdi supra in quæstione de sanie apho. allegato.
& contra Aui. prima quarti cap̃. de iudicijs saniei ut ibi ostẽ
di. Preterea nulla uidetur ratio ꝙ putridus calor ĩ opostema-
te agat cum naturali ad saniei generationem, quin per illud
putridus calor in humore faciente feb. agat ad generatiõem
superfluitatis albe ex illo genite. Ad has difficultates per
ordinem respondetur. Ad primam dicitur concedendo,
ut dixit responsio ibi posita ꝙ Gal. intelligit de digestiõe sã
guinis que est digestio tertia. Et cum arguitur ꝙ urine ĩ qui-
bus plus de hypostasi apparet sunt ille que in mane colligũ
tur. Primo conceditur ꝙ in plurimum ita est. Et cum dicit
ꝙ illa est hora digestionis secunde. Respondetur ꝙ immo il
la est hora digestionis tertiæ in communi regimine. Ad ar-
gumentum, quia non distat a cena nisi. 12. horis aut. 10. Cõ
cedo, sed dico ꝙ in sumentibus bis cibum in die pro tunc
fit digestio tertia præsertim in uenis conuertendo sanguinẽ
ad naturam primarum humiditatum. Nam constat ꝙ Aui.
in cap̃. de his quæ proueniunt in pulsu somno, vult ꝙ in tẽ-
pore somni augetur pulsus quando cibus digestus est & ar-
teriæ fiunt meliores propter nutrimentum quod ad eas pe-
netrat. vult ergo ꝙ in somno naturali iam pro magna parte
completa est digestio secunda & fit tertia in venis. Et con-
stat ex his quæ dicuntur tertia primi. ꝙ somnus conuenien-
ter approximatus digerit cibum secundum digestiones no
minatas vbi non videtur velle ꝙ tãtum vna sed pluribus.
Cum ergo incipere debeat digeri postq̃ cibus ab ore sto-
machi descendit, & anteq̃ exeat de stomacho constat ꝙ in
ea fit prima & secunda digestio & pro magna parte tertia.
& ideo ꝓ tũc ĩ fine talis plurimũ habet de hypostasi. Quod
autem diciur ꝙ hora æqualis remanentiæ cibi ĩ stomacho
est illud quod erit inter. 12. horas & vigintiduas a quibusdã
intelligitur ꝙ cibus qui sumitur in q̃titate sufficienti in cor
pore temperato quãdo comeditur in duobus diebus tribus
vicibus stat in stomacho temperato. x. horis computando
tempus compræhensionis cibi in stomacho & tẽpus exitus.
Sed cum hoc cibo bene sumpto mane distabit ab eo horis
14. & ideo tunc erit completa secunda digestio & fit tertia.

Alij vero dicunt ꝙ hoc tempus est illud quod est medium
inter. 12. & vigintiduas horas, & hoc est quinque horarum.
Et hoc voluit Bartholomeus de varignana. Ad secundã
difficultatem respondetur negando primam consequentiã.
Nam & si in venis sanorum sit superfluitas digestionis ter-
tiæ non oportet istam esse excutiendam per vrinam, sed cũ
non superfluit in q̃titate & non est aliud impedimẽtum, vt
supra dicitur pellitur per poros manifestos et occultos. Ad
confirmationem negatur etiam consequentia intelligendo
ad sensum Aui. Nam Aui. vult ꝙ si sit humor excutiendus
per vrinam melius est vt sit superfluitas cibi nouiter sumpti
quæ non sit ita plene digesta sicut alia pars, sed tamen sit di
gesta & conuersa in humorem per secundam digestionem,
& cum hoc sit taliter obediens vt conuertatur in superfluita
tem tertiæ digestionis quæ transit cum vrina hoc. n. est mi
nus malum, quod esse potest in superfluitatibus humorum
in venis. Q2 si esset sanguis bene digestus nimiæ quãtitatis
non aptus hoc modo pelli maius esset eius nocumentum in
futurum. Vel secundo voluit ꝙ si humor esset excutiendus
melius est ꝙ hæc sit superfluitas ex cibo a digestione priua
ta. s. tertia perfecta & principaliter intenta, & tamen sunt ta
les vt expellantur per vrinam & ibi resideant. Ad tertiã
Gal. difficultatem conceditur ꝙ hypostasis laudabilis in feb. est
sanies largo modo loquẽdo de sanie. Sed ꝙ dicit Gal. differ
re saniem ab hypostasi intelligitur de sanie in apostemati-
bus genita in quibus communiter deterior est putredo q̃ in
tra venas. & ista differt ab hypostasi laudabili in febribus
pu. secundum plus & minus perfectum non secundum spe
ciem. Et potest hoc comprehendi ex Gal. primo de differen
tijs feb. cap̃. 6. dum dixit. Quod autem ĩ apostematibus po
tridis sunt differentie tot etiam in febribus a putredine accẽ
sis sunt species eorum quæ in vrinis inferuntur. Et ideo hy
postasim vocauit proportionabilem puri. s. a͞patum, q͞a nõ
cum tanto defectu innati caloris facta est. Sed quod dicitur
prĩo pronost. commen. vlti. intelligitur de hypostasi lauda
bilissima in sanis que fit nulla existente putredine. Siquis
autem diceret Plusq̃ commentator ꝙ hypostasis nunquã
decidetur a causa coniuncta, hanc difficultatem solueret, sed
incideret in alias maiores. Et ex hoc vltimo patet responsio
ad confirmationem. Ad argumenta aũt pricipalia facil'r
patet solutio. Et simil'r ad rationes primæ positionis.

Quæstio. lvj.

QVINQVAGESIMOSEXTO Quæritur.
Vtrum mellilotum sit calidum in primo gradu. Videtur ꝙ
nõ. Primo videtur temperatum auctoritate Diascoridis
quam Auic. ponit cap̃. de melliloto. Et dicit textus Diasco-
ridis ꝙ est æquale in caliditate & fri. Secundo ꝙ sit cali-
dius q̃ in primo, mellilotum est amarum, sed omne amarũ
est calidius q̃ in primo. igitur &c. ꝙ amarum sit calidius
q̃ in primo patet per Isaac primo diætarum vniuersalium,
ubi dicit ꝙ amarum est calidum in secundo.

Ad oppositum est Aui. 2. cañ. cap̃. de melliloto. Et Sera- Serap̃.
pio qui dicit ꝙ est calidum in primo.

Considerandum ꝙ cum ista quæstio sit generalis habeo Contra dictio doctorũ de coriã dro çinçibere et mellilo to ac aniso.
ostendere in quo contradicunt auctores ĩ simplicibus. Pri
mo contradicunt de qualitatibus primis absolute, sicut est
contradictio inter Auic. Gal. & Diascoridem de coriandro,
quia Gal. dicit ꝙ est calidum. Et Aui. dicit cum Diascoride
ꝙ est frigidum. In qualitatibus secundis vt in çinzibere q-
dam dicunt ꝙ est aptum putrefactioni propter humidum.
Quidam dicunt ꝙ est calidum. In gradu contradicunt
vt Aui. dicit ꝙ mellilotum est calidũ in primo, Diascorides
dicit ꝙ est temperatum. Etiam ĩ aniso. est. n. calidum in. 2.
siccum in. 3. apud multos, sed apud Diasco. est calidum &
siccum in eodem gradu. Secundo est discordia inter au-
ctores in secundis virtutibus in se & relatis ad primas. In se
cũdis vt de una medicina dicit vnus ꝙ ẽ resolutiua & alius
non, vt alium frangit ventum, vt dicit Gal. 12. de inge. sa-
nitatis de illo rustico qui comedebat allium vt uentus resol
ueretur, & ipse dicit. Allium ẽ theriaca rusticorum. Et ĩ. 4.
regiminis acutorum dicit ꝙ allium facit uentositatem. Cõ-
tradicunt etiam in secundis uirtutibus relatis ad primas ut Tarcõ uel satu regia uel herba piretri: Serap̃.
in Tarcon quod est saturegia uel herba piretri. aliqui dicunt
ꝙ est calidum postea dicunt ꝙ ẽ stupefaciẽs. Similiter man
dragora rubificat faciem & est frigida ut ponit. Ser. cap̃. de
mandragora. & Aui. Gal. vero dicit ꝙ inducit pruritum.

Tertio contradicunt in uirtutibus appropriatis membris
particularibus, ut unus auctor dicit ꝙ hæc medicina iuuat
stomachum, ut grana pini secundum Aui. 2. cañ. conferunt
stomacho & decimatertia tertij tractatu primo ultimo cap̃.
dicit ꝙ nocent stomacho, sicut dicunt ꝙ ameos & ciminũ
faciunt bonum colorem. Quarto contradicunt in formis
specificis ut quidam dicunt reubarbarum est solutiuum &
euacuat cholerã, ut ponit Zoar metheisir lib. 2. & Aui. dicit
ꝙ non est solutiuum. Absinthium dicunt quidam ꝙ eũat
phlegma & quidam dicunt ꝙ non euacuat phlegma. Quĩ
to contradicunt etiam in dosibus ut quidam dicunt de tali
medicina detur tanta quantitas, & alij ꝙ detᷣ minor aut ma Mesue dosans domesti cus.
ior. In dosibus autem utimur Mesue pro domestico magis
nobis. Sunt ergo inuestigandæ uiæ sedationis harum con
tradictionum. Via autem sedationis contradictionum in
qualitatibus primis medicinarum est quadruplex. Prĩa ẽ
quæ in omnibus alijs cadit. s. non credere alteri istorum sic
dicentium. uerbi gratia. si Aui. contradicit Gal. non oportet
credere Aui. quia magis confido de Gal. quia fuit melior ex
perimẽtator, ut ipsemet dicit in cap̃. de emitritheo. Dicit. n.
ꝙ non est credendum Ga. errasse in experimento. Sed ista
non est concordia, immo negatio partis. Si ergo isti contra-
dicunt in qualitatibus ut aliqui dicunt ꝙ est calida quidam
dicunt ꝙ est frigida. Ista est concordia ꝙ ita fuit inuentum
ꝑ experientiam tũc ab illis auctoribus, et ideo sic dixerunt,

Secunda

Secunda via concordandi est reducere hoc in partes medicinæ. Vt si dicatur ab aliquo ꝙ mellilotum est calidum fuit sibi visum per partes quas habet mellilotum amaras. Et si alius dicit ꝙ est frigidum refert se ad partes alias.

Sedenegi duplex

Tertia via concordiæ est propter varietatem rerum & communitatem nominis, sicut quandoque mentha dicitur calida, quandoque frigida &c. hoc est, quia auctores referunt se ad diuersas res super hoc nomine positas sicut de sedenegi est lapis æmathithes & sedenegi est semen canapis, & tunc tu inuenis ab aliquo quòd est calidum & ab aliquo quòd est frigidum. Et sic scias quòd hoc est propter talem denominationem, & non veram conuenientiam, quia semen canapis est calidum, & lapis æmathithes est frigidus. Quarta via est propter diuersitatem approximationis medicinarum. Sicut dicunt quidam quòd talis res est calida quidam q̃ talis est frigida. Et hoc est, quia vnus refert se si ponatur ab intra, & alius si ponatur ab extra, sicut coriandrum positum ab intra est frigidum, sed positum ab extra est calidum resolutiuum. Et causa est, quia positum ab extra solum penetrant vel uadunt intus partes calidæ, sed ab intra vadit tota substantia, & per viam latam, unde infrigidat. Discordant quandoq; in gradu, & tunc sedatur. Primo quia non creditur vni auctori, sed alteri, quia gradus sunt inuenti per experientiam, & ideo creditur magis experto. Cum ergo Gal. fuerit magis expertus q̃ Auicen, tunc ex sua experientia credas sibi. Si autem vis de melliloto magis credere Dioscoridi, quia habuit magnã experientiam, quia circuiuit totũ mundum plus q̃ Gale. quia non multum circuiuit licet fuerit Romæ & Cypri, vt quinto de simplici medicina. capitulo de sanguine draconis potes plus credere si vis.

Gal.

Secunda autem concordia est ex mansione gradus, quia gradus habet quatuor mansiones. Modo aliquis dicit aliqua medicina est calida in secundo, & intelligit in vltima mansione primi gradus. Alter dicit est in tertio, & intelligit in vltima mansione secundi gradus, & tunc est concordia. Alia via concordia est climatum diuersitas. nam quædam medicinæ & quædam herbæ in vno climate sunt calidiores q̃ in alijs, & tunc auctores climatis calidioris ponunt eas magis calidas q̃ qui sunt in climate frigidiori. Et ideo concordia est isto modo quòd loquuntur secundum diuersa loca quæ huiusmodi permutant res, vt ponit Haly. secundo techni. tractatu tertio commento. 89. Alia via concordiæ est resolutio medicinarum ad diuersa corpora, vt alia mediciua dicitur sicca in tertio gradu, vt aloes secundum quòd communiter dicitur, & hoc est verum respectu corporis temperati, cum autem posterius ponitur in capitulo vel in capitulis de generantibus carnem & consolidantibus est medicina sicca in secundo, vt patet lib. quarto fen quarta. Modo ista est concordia auctorum, quia ille refert se ad generandum carnem, ille autem ad corpus temperatum. Alia discordia erat in virtutibus absolute, quia vnus auctor dicit talis medicina iuuat alter dicit nocet.

Medicina diuersæ qualitatis respectu climatũ Haly.

Ista contradictio vitatur. Primo, quia non credis vni istorum. Secundo: quia hic est propter diuersam dispositionem illorum quibus hæc medicina aduenit & isto modo Allium cum non inuenit fumum in corpore facit ventum, cum autem inuenit ventum destruit ipsum. Alia concordia est propter diuersitatem partium medicinæ, sicut rosa per unam partem est resolutiua, & per aliam partem est styptica. Alia concordia est comparanda uirtutes secundas ad primas, ut cum dicitur Tarcon est calidum & dicitur ꝙ stupefacit large sumitur stupefactio pro omni non sentire aliquos effectus, unde Tarcon inducit talem effectum quòd si in ore ponis aliam rem non percipitur, ideo dicitur ꝙ stupefacit. Alia concordia est in formis specificis, & potest per uiam inuestigationis diuersarum regionum, sicut fuit arbor transplantata de Persia in Ægyptum, & sic est de reubarbaro in terra Auençoar & Auicen. quia dicimus ꝙ in loco Auençoar nascitur solutiuum sed in regione Auicen. non, uel est possibile ꝙ Auicen. non habuerit illud per experimentum.

Allium faciẽs ac destruẽs uentũ in corpore

Stupefactio dupliciter.

Concordantur etiam per diuersas partes in reubarbaro sicut in mirabolanis, quia per unam partem stringunt uentrem, & per aliam resoluunt. Alia uia concordantiæ formæ specificæ est referendo ad diuersas species humorum ut quidam dicunt ꝙ aloes non soluit phlegma: quidam sic. similiter quidam dicunt absinthium non soluit phlegma quidam sic. Modo hoc est propter diuersos humores. nam absinthium non soluit phlegma vitreum grossum, sed subtile. Concordantur etiam auctores in iuuamento & nocumento appropriatorum membro, vt cum dicitur talis medicina nocet stomacho, & alius dicit iuuat stomachum hoc est propter dispositionem corporis, vt quidam dicunt ciminum & ameos in cholerico faciunt turpem colorem. dormire enim super cimino facit turpem colorem, vt dicit Gulielmus de Lombardia, & ciminum, & ameos in habentibus phlegma grossum faciunt bonum colorem, & absinthium totum cum fusto & folijs iuuat stomachum, & ita succus nocet, & in genitalibus persica excitant coitum hoc est in cholerico temperando choleram. Vltima est concordia discordiarum in dosi. Prima est dando fidem cui plus credis. vt verbi gratia. dando plus fidem Mesue.

Et est concordia ex diuersitate temporum. Nam antiquitus, quia erant homines robustiores dabatur maior dosis nunc minor, quia natura est debilitata, & hoc maxime secundum climata, vt ponit Mesue in capitulo de elleboro. Etiam diuersificantur ratione diuersitatis climatis: vt sunt quidam homines robustiores propter aliquam regionem, vt sunt Turchi damus dosim maiorem, & sic loquitur Auicen. lib. primo fen quarta. capitulo de dispositione medicinarum ventrem soluentium. Etiam dant auctores diuersas doses propter virtutes diuersas. scilicet maiores aut minores secundum quòd virtus est fortis aut debilis. Et ex hoc cessant contrarietates, quare &c.

Finis quæstionum Iacob. de Foroli. super primam & secundam Fen primi Cañ. Auicen.

Incipiunt quæstiones eiusdem extrauagantes subtilissimæ, quæ incongrue reliquis in uoluminibus uagabantur, ideo hoc in loco accõmodatiores locauimus.

VÆRITVR Vtrum dabilis sit ætas consistendi certo tempore mensurabilis. Arguitur multipliciter quòd non. Primo nulla ẽ ætas in qua calor non continue procedat humidum exiccando. igitur &c. Secundo. nulla est ætas in qua continue non restauretur humidum deterius eo quod est resolutum. ergo &c. Tertio imperfectior est ætas consistentiæ ætate adolescentiæ, & continue ad maiorem tendit imperfectionem. ergo non est vera consistentia. Assumptum probatur, quia plus appropinquat imperfectioni senis dispositio consistentis q̃ adolescentis eo quòd per minorem alterationem transmutatur ad illam. ergo &c. Confirmatur. Et suppono adolescentem in fine adolescentiæ perfectiorum & fortiorum esse virtutum & operationum sene primo. verbi gratia in duplo. Et arguo sic. æque perfectius, vel perfectior est consistens in tota consistentia, sicut ado-

lescens in fine adolescentiæ, sed adolescens, tunc est in dubio perfectior sene cæteris paribus. ergo in tota consistentia est consistens in duplo fortior & vigorosior sene. Cum igitur immediate fiat transitus a consistentia ad senectutem primam, sequitur immediate fieri transitum a gradu duplo ad subduplum perfectionis virtutis. Quarto. in cholerico nulla reperitur ætas consistentiæ, & qua ratione in cholerico neque in alio, vt patet. ergo in nullo. assumptum probatur, quia calor in cholerico tempore consistentiæ fortior est ad resoluendum q̃ in temperato & consistentiæ, & debilior ad restaurandum, sed in temperato præcise tantum potest restaurare quantum resoluere. ergo in cholerico plus resoluere sufficit q̃ restaurare, & per consequens fit in eo decrementum. Et per simile viceuersa probari potest in temperato continue fieri augmentum, et per consequens non est consistens, quia calor naturalis in eo est potentior ad restaurandum q̃ in cholerio cōsistente, sed in cholerico consistente præcise tantum restauratur quantū resoluitur. si quæstio est vera, ergo in temperato plus restauratur q̃ resoluit, & per consequens non est consistentia. Cōfirmatur. sit sor. temperatus in principio consistentiæ. Et arguitur sic per totam hanc ætatem erit virtus & operatio restauratiua æqualis sicut nunc est ex quo in hac ætate non fit virtutis diminutio & resolutio est continue minor igitur per totam hanc ætatem erit restauratio maior resolutione. pbatur minor, quia humidum erit cōtinue terrestrius & tardius resolubile calido manente continue æquali. ergo &c.

Ad oppositum videtur Aui. in littera qui ætati consistentiæ ascribit tempus quinque vel decem annorum. Et persuadetur ratione, quia inter quoscunq; motus contrarios eidem mobili succedentes cadit quies media, sed motus augmenti & motus diminutionis sunt huiusmodi. Similiter dicitur de perfectione, quia motus augmēti & diminutionis perfectionis virtutis sunt contrarij. Confirmatur, quia natura de nullius productione est sollicita, de cuius etiam custodia curam non habeat, secundo de generatione animalium, sed natura erat sollicita & p se itēdebat pfectionē cōsistētię. igr̃ etc.

Pro solutione huius quæstionis oportet præmittere quædam. Patet prio p̄mittere dabilem esse aliquam mensurā humidi naturalis habente latitudinem intra quam existente humido potest calor seipsum sub eodem gradu conseruare vltra quam cum humidum exiccatum fuerit procedit calor diminuendo, deducto accidentali iuuamento intendente calorem aut prohibente eius diminutionem. Huius persuasionem sumere possumus ex dictis Aui. in littera. quia difficilius est calori naturali seipsum cōseruare & humidum ad maiores dimensiones extendere q̃ seipsum conseruare, solum, aut humidum solum extendere. ergo diminuta potentia caloris in comparatione ad humidum quandoq; potest vnum facere & non ambo. Sed nō potest dici q̃ augere humidum possit & non seipsum conseruare. ergo secundum. Item difficilius videtur seipsum conseruare & humidum augere q̃ seipsum conseruare solum, sed primum potest facere per tempus. ergo & secundum. Vel econtra arguitur ex dispositione humidi, quia quandoq; humidum præparatum est, vt per tempus sustentet calorem & extensionem ab eo patiatur, & quandoq; neutrum. ergo aliquando alterum tantum. Et procede vt prius. Et pro istis videtur experimentum de humoribus adustis & putrefactis, vt in febre. Oportet secundo præmittere per actionem virtutis nutritiuæ continue restaurari deterius pro vitæ duratione, vsq; tamen ad consistentiā pro operationibus melius. patet in tertia fen huius primi primo cap̄. Verumtamen perfectio & integritas. Oportet tertio hic præmittere q̃ in adolescente tendente ad consistentiā quatuor considerare possumus dispositiones. Prima est mensura caloris naturalis cum qua perficit operationes consistētiæ. Secunda est q̃titas ad cuius perfectionem perducitur in consistentia. Tertia est siccitas quæ in eo incessanter augmētando procedit. Quarta est perfectio consurgens ex istis om

Adolescētis tēdētis ad cōsistentiā cōditio quadruplex

nibus. s. caliditate cum tanta mensura quantitatis & siccitatis &c. Cum ergo quæritur vtrum dabilis sit ætas consistentiæ aut status. Intelligi potest, vtrum sit danda ætas in qua corpus sub eadem mensura caloris per tempus aut quātitatis aut sicci. aut perfectionis consurgentis ex istis permaneat. Istis præmissis ponuntur conclusiones. Prima cōclusio. Nulla est ætas consistendi in qua per tempus aliquod corpus permaneat omnino sub eadem mensura siccitatis omnino gradualis aut perfectionis ex parte siccitatis. Prima pars patet, quia siccitas continue ætatiue augendo procedit. Sed secunda persuadetur in tota latitudine siccitatis repertæ ab adolescentia ad senectutem sunt extra imperfectiora, ergo in illa reperibile est medium actionibus proportionatissimum. tale autem vt patet non est per tempus perdurabile. ergo. Pro isto vide quæ tacta sunt superius capitulo de complexionibus. vtrum qualitas optima habeat latitudinē &c.

Secunda conclusio probabiliter ponitur, quam tamen non determinate pono, quamuis corpus naturaliter per suas ętates decurrens stante vniformi & proportionato regimine & alijs paribus per nullum tempus in ætate consistentiæ maneat sub eodem gradu perfectionis. non tamen repugnat ex parte accidentalis iuuamenti oppositum contingere. Prima pars patet, quia nulla certa est mensura siccitatis suo calori in iuuentute proportionatissima. aliter enim æqualitas simpliciter optima posset per tempus permanere. Secūda pars, patet, quia possibile est a puncto illo in quo reperitur siccitas calori proportionatissima tantum meliores fieri alias circunstantijs facientes ad perfectionem sanitatis, vt exinde plus perficiatur q̃ ex deteriori siccitate deterioraretur. igitur &c. Assumptum patet de cælesti influxu si quis habeat fortunā suam vltra medium consistentiæ, & in multis alijs casibus. Ex istis sequitur quód non ideo inuenitur aliqua ætas consistentiæ, quia corpus in illa sub eodem gradu siccitatis vel perfectionis omnino non variato permaneat. Contra secundam partem conclusionis arguitur qua ratione merito astralis proprietas potens est virtus vitalis & motiua ad melius operandum, eadem ratione restauratiua. Pono igitur quód melius restauretur in duplo. Et arguo sic. in duplo melius humidum restaurabit ex parte astralis proprietatis q̃ si non peruenisset illud iuuamentum ex parte astralis proprietatis, sed minus q̃ per duplum derioratur merito siccitatis ætatiuæ. ergo merito illius restaurabit humidum melius q̃ prius pro vita. Tertia conclusio. Dabilis est ætas in qua corpus merito proportionis calidi ad humidum aptum est sub æquali graduali mensura caloris naturalis permanere. hæc conclusio probatur in littera. Et dico notanter merito pportionis calidi &c. propter dicta circa litteram.

Et similiter de quantitate ponitur conclusio, quam aliquis sic suadet. necessario inter distinctas mutationes cadit quies media, vt Commentator tertio physicorum. commēto sexto. & octauo physicorum. commento. 62. inter motum augmenti & diminutionis mediat quies. Et pro ista faciunt argumenta Auic. circa litteram declarata. Ex quibus patet quód dabilis est ætas status, quia in ea merito proportionis calidi ad humidum aptum est corpus sub eisdem dimensionibus conseruari, & propter hoc tantum quantum resoluitur restaurari, & calor sub eadem graduali mensura permanere. & hæc est eius ratio formalis. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum & secundum patet responsio ex his quæ dicta sunt. Ad tertium neganda est maior. Ad probationem est neganda illa consequentia. per minorem transmutationem producitur ad imperfectionem ætatis senectutis, ergo est propinquior imperfectioni ætatis senectutis. quamuis enim per hoc concludatur quód est sibi gradualiter propinquior, non tamen sequitur quàm perfectionaliter, vt patet. Aliter enim per simile argumentum posset deduci infantiam perfectissimam esse ætatem, quia plus remouetur ab imperfectione decrepiti. Ad confirmationem dicitur primo quód adolescens in fine adolescentiæ

Auer.

tiæ ſi perfecta & optima iuuentus eſt in medio in nul-
la proportione eſt perfectior ſene in principio ſenectu-
tis. vterque enim illorum excluſiue terminatur ad gra-
dum perfectionis conſiſtentiæ, quæ in vtroque extremo-
rum eſt minor & in medio intenſior. Vel dic negando
in tota conſiſtentia æqualem aut maiorem eſſe perfectio
nem quam in fine adoleſcentiæ. Ad quartum negatur
aſſumptum. Et ad probationem primo poteſt dici quòd
licet calor in cholerico ſit potentior ad reſoluendum ꝙ
in temperato abſolute, non tñ eſt potentior ad ſuum hu-
midum reſoluendum quàm in temperato, eo quòd in
cholerico humidum eſt ſiccius & denſius, ideo inobe-
dientius ad reſolutionem. Et ſimiliter dicetur de ſangui-
neo reſpectu cholerici. ideo tam in cholerico quàm in
temperato conſiſtente æque potens eſt calor ad reſol-
uendnm ſicut ad reſtaurandum ſuum humidum. Cõ
tra, quia tunc cholericus non difficilius toleraret ieiu-
nium. Vide prima aphoriſmorum. Aliter dicitur
concedendo quòd ſicut calor in cholerico conſiſtentiæ
inæquali tempore plus reſoluit quàm in temperato con-
ſiſtente, ita etiam in æquali tempore plus reſtaurat.
Contra, quia virtus reſtauratiua eſt fortior in tem-
perato. ergo cæteris paribus in æquali tempore plus
reſtaurat. Primo poteſt negari conſequentia, ſed ſo-
lum ex illo ſequitur quòd melius & perfectius. Sicut vir
tus digeſtiua ſtomachi temperati fortior eſt quàm cali-
di, licet ſtomachus calidus citius digerat. Sicut etiam
virtus pulſatilis in corde temperato fortior eſt quàm in
calido, non tamen ideo citius pulſat, ſed bene melius &
perfectius. Et ita iſta reſtauratiua melius & perfectius
reſtaurat qua reſtauratione membrum melius a putre-
factione & cruditate eſt remotius, licet non velocius.
Non enim eo tempore reſtaurat multum aut parum ve
lociter aut tarde, niſi ſecundum neceſſitatem reſolutio-
nis, ad cuius recompenſationem finaliter ordinatur re-
ſtauratio. Et hoc clare intelliges ſi notabis quomodo
reſtauratio in conſiſtente ſecundum ſuos actus propor-
tionantur reſolutioni. Et ideo poteſt concedi quòd ſi
æque velociter aut velocius fiat reſolutio in tempera-
to, in eodem velocius etiam fieret reſtauratio. Et ſe-
cundum hoc concedendum foret quòd calor in tempe-
rato conſiſtente plus poſſet, aut poteſt reſtaurare quàm
reſoluatur. Vnde conualeſcente temperato & choleri-
co ex ægritudine reſolutiua cæteris paribus citius reſtau
ratur temperatus quàm cholericus. Quia tamen non re-
ſtauratur niſi propter finem, & maior reſolutio fit in
cholerico quàm in temperato, maior etiam fiet reſtau-
ratio in cholerico quàm in temperato, quod argutum
eſt. Ad vltimam confirmationem negatur aſſumptũ,
ſicut patet ex dictis. & negatur virtutem continue ma-
nere æqualem, quæ adhuc ſi remaneret æqualis non
ſequitur continue fieri reſtaurationem æqualem ſicut ne-
que reſolutionem. patet ex dictis. Et ſi arguatur con
tra determinata quòd neceſſario per tempus quieſcet cor
pus in conſiſtentia ſub eodem gradu perfectionis, quia
augmentum perfectionis & eius diminutio ſint contra-
rij motus, & inter quoſcunque motus contrarios cadit
quies media. Pro iſto dicitur quòd non neceſſario inter
quoſcunque motus contrarios cadit quies media tempo-
re menſurabilis, & præcipue quando duo motus con-
trarij conſequuntur motum vnum aliquem continu-
um, ſicut augmentum perfectionis & eius decremen
tum conſequuntur motum continuum exiccationis. vt
tertia primi primo capſo.

VTRVM Poſt ætatem conſiſtendi incipiat calor
minui. Et arguitur quòd non. Primo ante finem conſi
ſtentiæ diminuitur. igitur quæſtio falſa. aſſumptum
perſuadetur de corpore multum a generatione choleri-
co in ætate peracmaſtica ad melancholicum permutan-

do. Si enim in ſenectute erit melancholicus reſpectu tem
perati ſenis, aliquando ante fuit præciſe æqualis in ca-
lore temperato ſeni &c. & per conſequens ante ſenectu-
tem in eo fieret calor remiſſior quàm in conſiſtentia.
Item ſignetur primum inſtans ſenectutis temperati. &
patet pro tunc eſſe temperatum ſenem frigidiorem quàm
fuit in medio inſtanti pueritiæ vel iuuentutis. ergo per
aliquem gradum vel exceſſum. prius ergo per medieta-
tem illius, ſed prius ſemper fuit puer vel conſiſtens. er-
go &c. Secundo ad principale. poſſibile eſt in ſene eſſe
caliditatem æqualem, aut maiorem quàm prius. er-
go &c. aſſumptum patet. Primo de ſene ſanguineo fa-
cto ex temperato per reductionem. Et confirmatur po
nendo temperatum in fine autumni eſſe in fine conſiſten-
tiæ & rectum regimine proportionato. Et patet quòd in
hyeme ſequente erit calidior quàm in autumno præſen-
ti, quia ventres vere & hyeme &c. ſed tunc erit ſenex &
tunc conſiſtens, ergo non poſt ætatem conſiſtendi inci
cipiet minui ſed potius augeri calor. Tertio ad princi-
pale. ſi quæſtio eſſet vera hoc eſſet propter humidi exicca-
tionem, vt dictum eſt in littera. ſed arguitur quòd non,
quia tunc ſuperueniente hectica in principio ſenectutis
deberet illa hectica continue diminuendo procedere. tum
quia continue humidum velocius reſoluetur. tum quia
potentius eſt humidum ad conſeruandum calorem natu-
ralem ꝙ ad conſeruãdũ pternaturalẽ. Plura enim ſunt pro
mouentia conſeruationem caloris naturalis quàm preter
naturam, vt virtus cum ſui inſtrumentis & humidum,
& non omnia iſta conſeruant calorem preter naturam,
immo eius remotionem intendunt. Similiter quia non mi
nus fixus & habituatus in humido videtur calor naturalis
ꝙ calor preter naturã. Etiã ſimiliter quia calor hectice in
ſubiecto pendet a calore naturali & non econtra. ſublato
enim calore naturali aufertur hectica & non econtra. igi-
tur fixior eſt & magis habituatus calor naturalis in ſene
primo quàm calor hectice ſed calor hectice non continue
minorando procedit. igitur &c. Quarto ad principa-
le poſt ætatem conſiſtentiæ temperati non incipit calor
minui. ergo quæſtio falſa. aſſumptum probatur. Ponen-
do ſor. temperatum in vltima hora conſiſtentiæ, & pla-
tonem ſiccum tantum in vltimo horæ conſiſtentiæ, ſcili-
cet in primo inſtanti illius. Et patet quòd multo magis
humidum & aereum eſt humidum membrale ſor. quàm
pla. licet in calore ſint pares. Sit quòd in duplo magis ae-
reum. Et arguitur ſic. in duplo magis aereum eſt humi
dum ſor. ꝙ pla. & cum hoc melius habituatus humido
eſt calor ſor. ꝙ pla. & melius proportionatus. ergo per
maius tempus poteſt humidum ſor. conſeruare calorem
ſuum ꝙ humidum pla. ſed humidum pla. poteſt illud cõ
ſeruare per horam. ergo humidum ſor. poteſt illud
conſeruare plus ꝙ per horam, & per conſequens poſt
horam illam quæ eſt in fine conſiſtentie non incipiet ca-
lor diminui in ſor. quod eſt contra poſitionem. Item
ſint ſor. & pla. ſic ſignati in vltimo inſtanti conſiſten-
tiæ vtriuſque. Et arguitur ſic. in duplo magis humidum
& aereum eſt humidum ſor. ꝙ pla. & calido proportiona
tum, ergo per tempus poſt hoc erit humidum ſor. æque
aereum vel humidum, ſicut ĩ certo tempore ante hoc fuit
humidum pla. cum nunc ſit humidius & magis aereum
& ſuo calido magis proportionatum. ſed humidum pla.
ante hoc ſufficiebat conſeruare calorem ſuum. ergo humi-
dum ſor. per tempus poſt hoc poterit conſeruare calorem
ſuum, præcipue cum melius ſit habituatus in ſuo humi-
do ꝙ in pla. Et per ſimile argumentum deducit quòd
ante inſtans ſignatum incepit diminui calor in pla. quia
in primo inſtanti vltimæ horæ erit humidum ſor. magis
aereum & conſeruatiuum ſui caloris ꝙ pla. ergo minori
tempore ſufficit humidum pla. conſeruare ſuum calorem
ꝙ humidum ſor. ſed humidum ſor. non niſi per horam

cõseruabit suum calorem. igitur humidum pla. minus q̃ per horam, & per consequens ante finem consistentię. ergo &c. Similiter signato vltimo instanti consistentiæ vtriusq; arguitur humidius per tempus post hoc erit hũidum sor. q̃ in certo tempore ante fuit humidum pla. sed post hoc non poterit humidum sor. suum calidum conseruare. ergo etiam ante non poterit humidum pla. & per cõsequens ante diminutus fuit calor. Item in primo instãti vltimę horæ signatę humidum sor. est distantius vel ęq̃ distans a gradu siccitatis cum quo non potest calor cõseruari sicut humidum pla. &c. & cum hoc continue in eo melius restaurabitur. ergo tardius perueniet humidum sor. ad istum gradum. & per consequens tardius incipiet calor diminui. Et per eadem argumenta deduci potest ꝙ non statim in temperato post ętatem adolescentiæ desinit augmentum. Signando vltimam horam adolescentiæ. Et patet ꝙ humidum sor. sic signati in primo instanti illius horę est humidius & magis aereum & potentius ad conseruandum calorem, & paratius esse ad augmentum q̃ in plo. & continue melius restaurabitur. ergo tardius perueniet ad siccitatem cum qua augmentum fieri nõ potest. Et argue vt prius. Et considera bene.

Ad oppositum est Auic. in littera cum dicit. Propterea sciẽdũ ꝙ caliditas post ętatem consistẽdi diminui incipit.

Conclusio responsiua. Stante eadem complexione nãli & regimine proportionato &c. post ętatem consistendi incipit calor diminui gradualiter. Patet ex quid nominis ętatis consistentiæ. Corrolarium primum. Cholericus debens ad melancholicam complexionem per decidentiam permutari, non est in principio senectutis melancholicus, nec in fine consistentiæ in calore suo gradualiter remissus. Secundum corrolarium. Tota permutatio eius a naturali complexione qua denominatur frigidus respectu temperati acquiritur in ætate senectutis. Tertium corrolarium responsiuum. Post ætatem consistendi. i. in instãti terminante ætatem consistendi incipit calor diminui intensiue, ita ꝙ continue ante fuit intensior q̃ post illud instans & continue erit remissior semper alijs paribus, quia comparato sene ad consistentem cum circunstantijs similibus, puta exercitato ad exercitatum, quiescente ad quiescentem. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum patet ex corrolarijs. Ad confirmationem dico ꝙ non est dabile primum senectutis. Ad secundum patet ibi non esse paritatẽ in cõplexione naturali. Ad confirmationem non est paritas in temporibus anni, sicut potest senex exercitatus esse calidior seipso in consistentia quiescente. Ad tertium conceditur propter illam cãm &c. & negatur consequentia, cum concluditur qa hectica illa continue ꝓcederet diminuẽdo, qa licet hũidũ merito nãlis impssionis & actionis naturalis caloris in ipsum nõ posset pręexistẽtẽ mensuram conseruare, merito tñ causæ fortius imprimentis posset maiorẽ. Ad confirmationem dicitᷣ nõ eẽ difficilius humidũ &c. ꝓpter disparitatẽ ĩ cã ĩprimẽte, licet enim aliqua ꝓmoueant cõseruationẽ caloris naturalis quæ non ꝓmouent cõseruationẽ caloris præter naturã. aliqua tñ causa fortior ꝓmouet vel ꝓmouit conseruationẽ caloris præternaturam. Ad vltimum negetur assumptũ & admittitur casus. & negetur pro illo instãti humidum sor. temperati esse substantifice humidius & magis aereum. immo est terrestrius, & secundum se pro vita & sustẽtatiõe calidi sui deterius. licet sit cõcedẽdũ pro tũc illud esse forte pro operationibus melius. hoc autem videntᷣ argumẽta deducere. Nam nisi ita esset in ætate cõsistentię in temperato fieret augmẽtũ, & in ætate senectutis merito proportionis calidi ad humidum permaneret calor sub eadem mensura, & infinita quasi alia sequerentur incõuenientia. Item ad ꝓhibendum augmẽtũ in tẽperato requiritur maior terrestreitas humidi q̃ ad prohibendum augmentum in distemperato, cum virtus restauratiua sit in eo fortior. Aliquis igitur gradus siccitatis sufficit prohibere augmentum in distemperato, qui non sufficit in temperato augmentum prohibere, & per consequẽs in fine augmenti est humidum temperati terrestrius. Et similiter arguitur de consistentia, quoniam potentior est calor temperati ad se cõseruandum in suo humido quàm calor distemperati, cum sit ei & virtuti magis proportionatus. igitur fortior requiritur causa ad faciendum calorem minui. cum igitur in decursu ætatiuo non sit causa nisi siccitas & terrestreitas, sequitur quòd ad faciendum calorem diminui in temperato requiritur maior siccitas & terrestreitas. Et plura alia deduci possent. Ideo sustinendum est quòd humidum temperati in principio consistentiæ terrestrius est, & de se pro vita ineptius quàm in alio corpore in initio consistentiæ. Immo quanto consistens fuerit magis distemperatus, erit eius humidum in aereitate tanto magis excędens temperatum. Dicendum tamen est secundo quòd in qualibet parte suę ætatis æqualiter distante principio generationis est eius humidũ magis aereum, & melius pro vita q̃ humidum cuiuscunque alterius in parte similiter distante. Et supponit hæc positio ꝙ temperata complexio sit maxime lõgęua. Et tota cã est, quia sicut tota ętas temperati est longior ætate distemperati tota, ita quælibet partialis ætas temperati est longior partiali ætate distemperati sibi correspondente. Et sicut complexio & calor temperati est virtuti & humido eius magis proportionalis, ita longiori tempore & cũ maiori exiccatione humidi, sufficit dispositionem suæ ætatis puta augmentum calorem & virtutis perfectionem conseruare, & custodire. Contra tamen hanc positionem sunt apparentes, licet meo iudicio parum efficaces instantię. Prima ꝙ aliquando stante regimine conueniẽti in corpore temperato & distemperato alijs paribus in ætate &c. deterius humidum continue restauraretur in temperato q̃ in melancholico, vt si melancholicus & temperatus sint in vltima hora suæ consistentiæ aut adolescentiæ aut decrepitæ ętatis, tunc enim deterius est humidum in tẽperato q̃ in melĩco, & per totum illud tp̃s vterq; sibi ꝓportionale restaurat. ergo continue restaurat virtus deterius in temperato. Item sit sor. temperatus & plato melancholicus, & vterq; in vltima hora suæ adolescentiæ. Et arguitur sic. a gradu siccitatis cum quo non potest fieri augmentum minus distat sor. q̃ pla. ex quo humidũ eius est terrestrius. & cum hoc sor. continue deterius restaurabit q̃ pla. & per consequens citius & ante horam terminabitur augmentum in sor. aut per tempus in ætate consistentię plato augebitur. Et per idem signata vltima die vel hora senectutis vltime sor. & pla. arguitur ꝙ sor. temperatus citius morietur q̃ pla. melancholicus, qa a gradu siccitatis cum quo nõ stat uita minus distat sor. q̃ pla. ex quo eius humidum est terrestris & continue restaurabit deterius sor. q̃ pla. igitur citius perueniet ad gradum istum siccitatis, & per consequens citius morietur, quod repugnat positioni. Ad primum conceditᷣ cõclusio illa. Ipsis tñ comparatis in partibus suarum ętatũ a principio generationis ęqualiter distantibus. s. in quibus ęquali tempore in suis humidis facta est exiccatio. conclusio est impossibilis. Ad secundum neganda est consequentia. q̃uis enim in temperato restauretur continue deterius absolute, restauratur tamen magis proportionale & minus distans a pręexistenti humido, & propter hoc perseuerat q̃libet eius ętas longiori tempore. Et per hoc idem respõdetur ad vltimum. Et penes ista ẽ cõcludendum non esse eandem proportionem humidi temperati in pr̃cipio infantie ad humidũ melãcholici, qualis est eiusdẽ in principio senectutis. Item cõsueui cõtra hãc põnẽ arguere sic, qa data hac põne sequitur ꝙ possibile est fieri verum augmentũ in ętate consistentię. Sit enim sor. col̃icus ĩ prĩo instanti consistẽtię, & incipiat reduci ad tẽperamẽtũ & sic

pla.

pla. similiter se habens permanens sub eadem comple-
xione naturali. Et arguitur sic. si nulla fieret melioratio
complexionis sor. in sor. continue præcise tantum restau
raretur sicut in plato. sed per hanc reductionem plus restau
ratur in sor. ꝙ tunc. igitur plus in eo restauratur ꝙ in pla.
cum igitur non plus resoluatur ꝙ in pla. consistente, sequi-
tur in sor. plus restaurari quàm resoluatur. & per conse-
quens &c. Item si calor in hoc instanti esset melius pro-
portionatus humido ꝙ nunc est, aut per tempus post hoc
erit in sor. fieret augmentum, si positio est vera, sed calor
erit continue humido sor. magis proportionatus, vel esse
poterit, quia poterit eius complexio meliorari. ideo &c.
Pro isto dic quòd casus claudit repugnantiam si bene con
sideratur. Ponit enim casus sor. esse in ætate consisten-
tiæ, & per consequens quòd merito proportionis calidi
naturalis ad humidum non est sor. aptus augeri. Et ex
alia parte ponitur complexionem sor. fieri meliorem, &
per consequens quòd meliorabitur proportio calidi natu-
ralis ad humidum &c. Dico igitur quòd sor. est in ætate
consistentiæ merito huius complexionis in qua est talis
proportio calidi naturalis ad humidum, cum quo tamen
stat ꝙ si complexio sor. esset melior cum alijs paribus sor.
non esset in ætate consistentiæ sed adolescentiæ. Cum ali-
quo igitur gradu siccitatis ætatiue stat consistentia in com-
plexione cholerica. gratia exempli in secundo gradu cum
quo staret adolescentia in complexione cholerica in primo
aut sanguinea in primo aut temperata. Et ex hoc proba-
biliter concedi posse videtùr quòd quanto aliqua comple-
xio naturalis est deterior temperata alijs paribus, tanto in
cuiuslibet suæ ætatis fine habet humidum magis aereum,
& de se vitæ & caloris magis sustentatiuum. Et plura ex
hoc alia possunt concludi. Considerabo si mihi circa ma
teriam istam alia occurrant.

VTRVM Complexio iuuentutis sit temperatior com
plexione pueritiæ. Arguitur multipliciter ꝙ non. Pri-
mo sicut se habet aer conseruans puerum temperatum ad
aerem conseruantem iuuenem temperatum, ita comple-
xio pueri temperati ad complexionem iuuenis temperati, eo
ꝙ tam puer temperatus ꝙ iuuenis temperatus conseruatur
per similia. tertio techni. sed temperatior est aer conseruãs
complexionem pueri ꝙ conseruans complexionem iuue-
nis. tertia aphorismorum. aphorismo decimonono. com-
mento illius. Secundum horas quidem veris. Et pro isto
Gal. videtur sententia Galen. sexto de regimine sanitatis. se-
cundo capitulo. Optimam igitur eucrasiam habet quę pue-
rorum est ætas &c. & secundo complexionum secundo ca-
pitulo. vbi ponit capillos puerorum esse sicut sunt capilli ha
bitantium in terra æquali, & per consequens in sua com-
plexione similantur illis. Et est sententia omnium poeta-
rum similantium ver pueritiæ, æstatem iuuentuti, autum
Ætatũ num primæ senectuti. Secundo, quia in pueris maxime
assilatio abundat humor temperatus, scilicet sanguis. tertio pro-
tpibus. gnosticorum. commento. 14. & prima aphorismorum.
aphorismo etiam & commento. 14. Qui crescunt, idest
pueri plurimum habent calorem innatum &c. in iuuene ue
ro maxime abundat cholera. Cõfirmatur, quia calor pue
ri se habet ad calorem iuuenis, sicut calor hominis sani ad
calorem febrilem. prima aphorismorum. commento al-
legato. ergo saltem in qualitatibus actiuis temperatior est
puer iuuene, & per consequens non debet dici iuuentus
absolute temperatior. Tertio ad principale. ita se habet
complexio naturalis temperata ad distemperatam, sicut
ætas vel ætatiua complexio temperata ad ætatem vel ęta
tiuam complexionem distemperatam. sed semper natu-
ralis complexio longæuior est temperatior. igitur ætatiua
complexio longæuior est tempetatior. cum ergo ætatiua
complexio pueri sit longæuior, sequitur &c. Confir-
matur, quia complexio longæuior est vitæ & uirtuti ma-
gis proportionata, non enim esset uirtuti magis propor-
tionata & conueniens, nisi posset cum ea virtus diutius
se in subiecto conseruare. sed omnis complexio alia virtu
ti magis proportionata est iustitialiter alia temperatior. er-
go temperatior est complexio pueri complexione iuuenis.
Quarto ad principale. melius restauratur humidum per
actionem virtutis nutritiuæ in puero ꝙ iuuene. igitur &c.
assumptum probatur. in vtroqꝫ restauratur proportionale
ei quod ab eo dissoluitur, sed magis purum & aereũ dis-
soluitur in puero. ergo purius & melius restauratur in eo-
dem. Quinto. in plures actus potest pueri uirtus ꝙ
iuuenis. ergo fortior est pueri uirtus ꝙ iuuenis. sed forti
tudo uirtutis insequitur temperamentum complexionis. se
cundo techni. igitur temperatior est complexio pueri com
plexione iuuenis. probatur maior, quia virtus iuuenis suf
ficit solum in actum nutritionis, pueri vero in nutritionem
& augmentum. Similiter virtus iuuenis solum sufficit ca-
lorem suum conseruare, virtus vero pueri calorem cõser-
uare, & cum hoc augmentum facere. Et similiter quia ad
venerea fortior videtur puer. Similiter quia opus virtutis
nutritiuæ perficitur calido & humido quæ in pueris reperiũ-
tur. in iuuenibus autem deficit humidum. Videtur igitur ꝙ
omnes actus virtutum qui calido & humido perficiũtur de-
beant esse perfectiores in pueris.

Ad oppositum est Auicen. in littera. Iuuenis autem habet
complexionem magis æqualem. Et. 12. animalium capitu-
lo de ætate. Et supra capitulo de complexionibus. vbi
æqualitatem secundi modi dixit reperiri in indiuiduo, quod
est in vltimo æqualitatis ex specie, quæ est in fine æqualita-
tis & in ętate, in qua augmentum ad suum peruenit finem.
Et secunda primi. capitulo secundo. vbi ponit corpora senũ
conualescentium & puerorum neutra. Et tertio cañ. capitu-
lo de speciebus syncopis & causis eius, & causa mortis subi-
tæ. vbi corpora infantium & eis propinqua. s. puerorum cõ
parat corporibus quæ non sunt sana neqꝫ ægra.

Multi sunt modi respondendi ad istam quæstionem, ex
quibus tamen eligam meliorem. Pro quo præmittenda Cõpło
est hęc diuisio ꝙ dupliciter potest dici aliqua complexio alia tẽpatior
temperatior. Primo temperamento ponderali, qualiter com alia du-
plexionem æqualitati ponderali propinquiorem tempera- pliciter.
tiorem appellamus. hanc tamen propinquitatem, vt su-
pra intelligere possumus vel secundum situm vel secun-
dum similitudinem, vt supra capitulo de complexionibus
declaratum est. Secundo temperamento iustitiali siue iu-
stitialior qualiter complexionem perfectiorum operationũ
productiuam dicimus temperatiorem. Et addunt quidam Tempe
tertium modum tactum a Dyno ꝙ aliquod corpus dicitur ramẽtũ
alio temperatius, scilicet quantum ad impressionem tactua duplex.
lem, qualiter dicimus complexionem in organum minus
imprimentem esse temperatiorem. & econtra acutius im-
primentem dicimus distemperatiorem. Præmittendum
secundo quòd non semper nec necessario quælibet operatio
naturalis ad finem a natura intentum ordinata alia perfe-
ctior absolute est eadem pro quolibet fine per se intento a
natura melior & perfectior. possunt enim operationes ho-
minis de secundo modo æqualitatis esse absolute meliores
& perfectiores quàm operationes similes sanguinei uel cho
lerici infantis, licet non sint pro quolibet fine per se intento
a natura perfectiores. Non enim sunt meliores pro vitæ
perduratione & caloris naturalis custodia. vita enim & ca-
lor per operationes infantis sanguinei longiori tempore ap-
ta sunt permanere in eo ꝙ in homine de secundo modo
æqualitatis, qui iam totam adolescentiam præterijt. Et
similiter in moralibus aliquid est simpliciter melius & eli
gibilius, licet pro determinato tempore aut alia determina
ta circunstantia sit deterius. Ex quo patet non omne
corpus temperatum naturaliter altero simpliciter & abso-
lute melius esse respectu cuiuscunque finis per ipsum a na-
tura intuenti perfectius & melius. Et iuxta hoc tenendæ
sunt probabiliter istæ conclusiones.

Prima complexio iuuenis eſt alijs paribus ponderaliter ſecundum ſitum temperatior complexione pueri. Patet, quia in actiuis ſunt pares, vt ſupra viſum eſt. & cum hoc in paſſiuis plus accedit ad æqualitatem ponderalem

Concil.

iuuenis quàm puer. ergo &c. Item Conciliator differentia vigeſima. tam puer quàm iuuenis excedit æqualitatem ponderalem per calidum & humidum. ſed puer eſt humidior iuuene & æqualiter calidus. ergo &c. Hanc concluſionem nullo modo arbitror Auicen. intellexiſſe in littera dum dixit. Iuuentus autem &c. Sic enim magis dicere debuiſſet quòd ſenectus habet complexionem magis æqualem, quia æqualitati ad pondus propinquiorem, niſi quis forte neget totalem complexionem humanam ab æquali ad pondus per exceſſum calidi & humidi declinare. Sed adhuc hanc poſitionem tenendo non eſſet concluſio vera vniuerſaliter. patet enim quòd iuuenis ſiccus tantum non eſt ſecundum ſitum vicinior æquali ad pondus ꝙ puer ſiccus tantum alijs paribus. Iuuenis enim ſiccus tantum per exceſſum ſiccitatis recedit ab æquali ad pondus, cui manifeſtum eſt quòd tempore pueritiæ plus appropinquabit, immo neceſſario in pueritia tranſit per æquale ad pondus in paſſiuis qualitatibus vt patet ex dictis ſupra. capitulo de complexionibus. Secunda concluſio tenenda eſt quòd ſecundum ſimilitudinem ſuperius frequenter tactam complexio iuuentutis eſt alijs paribus ponderaliter temperatior complexione pueritiæ. Patet hoc, quia ſicut æqualitas ponderalis obtinet medium inter excellentias qualitatum elementorum, ita iuuentutis complexio medium obtinet inter excellentias qualitatum ſaltem paſſiuarum extremarum, ætatum, ſcilicet pueritiæ & ſenectutis. Propter quod dixit Auicen. in littera, quòd comparatione ſenis iuuenis eſt humidus, pueri vero comparatione ſiccus. Sicut tepidum ad calidum comparatum eſt frigidum, ad frigidum vero comparatum eſt calidum. Hanc tamen concluſionem non puto Auicen. intellexiſſe principaliter ſi quis bene conſideret per textum eius, licet ad hoc ſatis adaptari poſſit littera.

Tertia concluſio. Complexio iuuentutis eſt alijs paribus iuſtitialiter temperatior complexione pueritiæ. Hanc concluſionem puto Auicen. intellexiſſe in littera. Et ſupra capitulo de complexionibus: dum æqualitatem ſecundi modi videtur attribuere iuuentuti. Et ita tertia primi. primo capitulo. vbi inquit. Verũtamen perfectio & integritas &c.

Concil.

Vnde hanc concluſionem deducit Conciliator differentia vigeſimaſexta. argumento ſumpto a ſubſtantialiter inhærentibus, quia ſua complexio eſt magis media inter extrema & omnia inſtrumenta & organa ſunt integra & completa. Similiter ex operatiouibus, quia omnes operationes vitales animales & naturales ſunt in ipſis perfectiores & fortiores. Similiter etiam ex caſibus, quia iuuenis habet mediam diſpoſitionem inter mollitiem & duritiem & magis ꝙ pueri. Similiter inter aſperitatem & lenitatem, piloſitatẽ & pilorum priuationem. Item quia integritas & cõplementum virtutis nõ acquiritur niſi cum integritate organorum quæ non eſt niſi in iuuentute. Et ſi conſideras hæc deductio Conciliatoris ſimul probat præcedentem concluſionem, ſcilicet ſecundam & tertiam. Vtrum vero eius probatio ſit efficax videbitur in doctrina ſexta. Item puero tendente ad iuuentutem procedunt virtutes ſaltem animales naturales & uitales ad conſeruationem ſpeciei ordinatæ continue fortificando vel creſcendo. igitur in iuuentute fortior eſt virtus ꝙ vnquam fuit in pueritia. ſed fortitudo virtutis inſequitur iuſtitiale temperamentum. ergo iuſtitialiter temperatior eſt

Tempe rãtia tri pliciter.

iuuenis puero. Quid autem ſic dicendum de temperantia tertio modo dicta, ſcilicet ſumpta penes tactualem impreſſionem ſatis patet intelligenti. Vnde aliam concluſionem communiter ponunt quòd quãtum ad impreſſionem actualem complexio pueri eſt temperatior. Patet quia calor pueri præcipuæ verſus finem pueritiæ comparatur calori iuuenis ſicut calor corporis ſani calori febricitantis, vt prima aphoriſmorum. commento. 14. & totum accidit propter calorem iunctum humido imprimere minus quàm iunctum ſicco. Ad quem ſenſum dixit Dynus quòd ratione proportionis actiuarum & paſſiuas puer eſt temperatior.

Contra tamen tertiam concluſionem poteſt multipliciter argui. Primo, quia complexio pueri melãcholici eſt alijs paribus temperatior complexione iuuenis melancholici. ſecundo techni. capitulo de ſignis frigidi & ſicci cerebri. vbi

Gal.

inquit. Senſus quidem in pueritia perfecti &c. Et per idem prima tertij. capitulo de ſignis complexionum malarum euenientium a conceptione. non igitur vniuerſaliter temperatior eſt complexio iuuenis. Confirmatur, quia iuuenis temperatus eſt temperatioris complexionis iuuene ſicco tãtum, propter ſiccitatem in ſicco tantum egredi æqualitatem iuſtitialem cum ſolum in actiuis ſit temperatus. igitur in eo tempore erat illud corpus ſiccum tantum minus diſtemperatum, in quo cum temperamento actiuarum minus per ſiccitatem egrediebatur æqualitatẽ ſecundi modi. ſed hoc erat in pueritia. igitur in pueritia erat ſiccus tantum temperatior ꝙ erat in iuuentute. igitur &c. Item corpus ſiccum tantum tendens ad iuuentutem per aliquod tempus continue fit ab æqualitate ſecundi modi diſtantius, alijs paribus quãtum eſt poſſibile ſeruatis, & ſtante regimine conuenienti. igitur in iuuentute erit tale corpus diſtemperatius ꝙ fuerit in pueritia. Aſſumptum patet, quia corpus ſiccum tantum a principio generationis eſt humidius corpore æquali de ſecundo modo æqualitatis, & in principio iuuentutis eſt ſiccius. ergo in tempore medio uel in inſtanti aliquo eſt præciſe æqualiter ſiccum. Sit igitur illud inſtans. a. & ſit. b. primum inſtans iuuentutis: & patet quòd per totum tempus medium inter. a. b. corpus ſiccum tantum fiet per ſiccitatem diſtantius ab æqualitate ſecundi modi, & per conſequens alijs paribus diſtemperatius. Item. ſignetur menſura ſiccitatis operationibus proportionatiſſima in tota latitudine ſiccitatis acquiſitæ per decurſum ætatiuum. Et patet quòd in illa eſt menſura ſiccitatis reperta in corpore habente æqualitatem ſecundi modi quæ ſit. a. Et arguitur ſic. quodlibet corpus cholericum melancholicum aut ſiccum tantum naturaliter decurrens per ſuas ætates in tempore pueritiæ perueniet ad. a. menſuram ſiccitatis ſtante paritate in actiuis. igitur quodlibet tale corpus erit in pueritia in paſſiuis tpatius ꝙ erit in iuuentute. Vel breuius arguitẽ ſic. quodlibet corpus quantũcunq; naturaliter ſiccum eſt a principio generationis humidum humiditate ſuperflua & multum improportionata in operationibus & in ſenectute ſiccum ſiccitate ſuperflua. ergo aliquando in medio habebit humidum pro operationibus optime ſicco contemperatum. ſed hoc non erit niſi in pueritia, quia in qualibet alia ætate habebit ſiccitatem egredientem æqualitatem. igitur &c. Vel arguitur ſic. corpus a generatione ſiccum tantum habet a principio humiditatem ſuperfluam pro operationibus, & in iuuentute habebit ſiccitatem ſuperfluam. igitur in tempore medio habebit ſiccitatem & humiditatem temperatam. vel non ſuperfluas, & non in iuuentute. igitur &c. Confirmatur, quia poſſibile eſt alicuius corporis temperati fortunium eſſe in pueritia & infortunium in iuuentute, quo minus poterit perficere omnes ſuas actiones in iuuentute ꝙ in pueritia. ergo in pueritia erit iuſtitialiter temperatior. Pro iſto videtur experimentum de corporibus multum neutris tertij ſignificati, vt vehementer cholericis a generatione quæ in iuuentute a facili cauſa ægritudines incidunt in pueritia tamen ſana permanent. Pro iſto videtur intentio Auicen. tertia primi. doctrina quarta. primo capitulo. vbi plura enumerat corpora, quorum complexiones temperatiores ſunt in pueritia, vt ſicca tantum vel cholerica, & econtra, vt ſuperflue humida cum temperamento actiuarum. vide &c.

Ad hæc oĩa rñdetur per ordinem. Ad primũ multiplicẽ modum reſpõdendi vide tactum a me ſuper. 2. techni loco

prægallegato

præallegato & elige. Ad secundum dicitur ꝙ ideo iuuenis temperatus est temperatior sicco tantum, nõ solum quia siccus tantum egrediatur ęqualitatem &c. Si enim solũ ideo esset temperatior eo tempore quo cum temperamento actiuarum habebit siccitatem præcise æqualem siccitati æqualitatis secundi modi, non fuisset iuuenis de secundo mõ æqualitatis eo, temperatior & sic corpus siccum tm̃ aliqñ in pueritia haberet ęqualitatem secundi modi, temperatus autem secundi modi in iuuentute, ideo est temperatior sicco tantum, quia cum tali modo mixtionis & tanta humidi terrestreitate cum alijs circunstantijs requisitis ad ęqualitatẽ habet siccitatem illi ęqualitati proportionatissimam. & econtra sicca tantum, ideo dicitur respectu huius ęqualitatis distemperata. Et sic patet argumentum nõ procedere. Ad tertiam confirmationem dicendum est quòd illa consequẽtia non ualet, quia licet in casu argumenti corpus siccum tantum per totum tempus inter.a.&.b. plus gradualiter remoueatur ab ęqualitate secundi modi, ei tamẽ continue plus appropinquat perfectionaliter. Et consequenter conceditur aliquod corpus per decursum ętatiuũ fieri continue ab ęqualitate gradualiter remotus: quod tamen continue eidem perfectionaliter magis appropinquat, ut in casu argumenti. Econtra ut in sanguineo ad senectutem tendente. Ad quartam confirmationem neganda est ista consequentia. quodlibet corpus siccum tantum cholericum aut melancholicum in tempore pueritię perueniet ad.a. stante temperamento actiuarum. igitur &c. quia licet.a. sit mensura ꝓportionalissima &c. non tamen nisi cum tanta terrestreitate & tali modo mixtionis &c. Quia aliter oporteret concedere quòd omne corpus per suas ętates decurrens aliquando haberet æqualitatem optimam passiuarum. Ad quod etiam concurrit quòd in iuuentute reperitur integritas compositionalis qualis non est in pueritia. Et per idem dicitur ad aliã replicationem, & conceditur quòd corpus naturaliter siccũ per suas ętates naturaliter decurrens habet aliquando humidum sicco optime contemperatum, & illud est in iuuentute. tanta enim siccitas quanta reperitur in cholerico in principio iuuentutis est cum alijs circunstantijs cholerico maxime temperata siue proportionata & nõ illa quę reperitur in pueritia, licet sit ęqualitati optime tunc gradualiter propinquior, ut dictum est. Ad aliam confirmationem dicitur illud argumentum probare ueritatem, & quòd merito alicuius dispositionis accidentaliter superuenientis possibile est iuuentutem minus perfectam esse q̃ fuit pueritia in eodem. Vbi tamen alia paria fuerint præter ea in quibus fit comparatio & ad ista necessario sequentia est semper iuuentus perfectior pueritia. Et sic est intelligenda positio. De auctoritatibus vero inductis dicitur concedendo aliqua corpora in iuuentute esse magis ægrotatiua. ex illo tamen non sequitur eorum complexionem intemperatiorem esse absolute, quia absolute imperfectiorum operationum productiuam: sicut iuuenis cholericus facilius ægrotat & cadit in febrem, licet eius sanitas sit absolute perfectior. Et si arguitur quòd est contra Gal. secundo techni dicentis, ꝙ ex potentia resistendi causis ægrotatiuis argui potest perfectio sanitatis. Dicendum Gal. illud intellexisse comparatis corporibus eiusdem ætatis inter se qualiter non est in proposito. Pro auctoritate ẽt Auic. dicitur Auicenna non voluisse illa corpora esse in pueritia iustitialiter temperata: sed solum gradualiter, ex quo merito suarum complexionũ minus parata sunt ad casum in ęgritudines. Et si mihi alius occurret modus glosandi tangetur inferius. Ad argumenta principalia respõdetur. Ad primum dicitur negando illam similitudinem a q̃ pluribus. Huius causam assignant quidam, quia pueri sunt rari & multum passibiles propter substantiæ eorum aereitatem. iuuenes autem fortiores & solidiores & minus passibiles, ideo oportet pueros magis conseruare temperamentum, & ad neutram extremitatum multum declinare. Secus autem est de iuuenibus, in quibus propter soliditatem & eorum impassibilitatẽ nõ requiritur tanta temperies aeris & aliorum sicut in pueris. Non igitur voluit Gal. ver non esse conseruatiuum iuuenum sicut puerorum, sed voluit quòd præcipue pueri bene se habent in vere propter ver non habere excessum qualitatum, a quibus pueri facile permutantur. Sicut etiam corpus conualescens ex ægritudine aut naturaliter valde rarum, ita quòd tam a calido quàm a frigido faciliter patiatur, melius degerit & conseruatur in vere q̃ in alio tempore. & sibi magis proportionatur ver q̃ corpori quantũcunq; temperato. non tamen ex isto sequit̃ illud corpus esse ꝑpatius. In summa igitur hæc responsio vult ꝙ iuuenis, verbi gratia temperatus in omni tempore anni temperato bene conseruatur, & forte absolute melius q̃ puer, quia virtus est in eo fortior ad tolerandas impressiones cuiuscunq; temporis anni non egredientis temperamentum proprium. sed puer ꝑꝑ eius passibilitatem quantũcunq; aer hyemalis & æstiuus fuerit temperatus indiget maiori custodia, & inter cætera melius se habet in vere, quia in eo respectu aliorum temporum non est excessus potens ipsum notabiliter immutare. Et siccum dictum est de aere, ita proportionabiliter oportet intelligi de alijs rebus non naturalibus. Alij aliam causam tangunt, quare non sit illam similitudo concedenda, quia calor puerorum est in multo humido, quare mitis & non præparatus incendio. calor autem iuuenis acutus & incendio paratus, vnde debet esse conseruatiuus iuuenis magis infrigidatiuus & incẽdij prohibitiuus q̃ aer puerorum conseruans alijs paribus. vnde aer veris sufficienter infrigidat & custodit puerum, sed nõ æque bene iuuenem. Contra, quia tunc iuuenis temperatus non possit in oĩ anni tempore debite conseruari, nec silr puer. Neganda est consequentia, sed solum ex hoc sequitur ꝙ pluribus adminiculis ad eius conseruationem indiget puer in æstate & temporibus alijs q̃ in vere. Similiter iuuenis temperatus paucioribus in hyeme temperata & in alijs temporibus pluribus indiget adiutorijs. Verbi gratia. in vere iuuenis temperatus indiget cibo & potu frigidioribus actu q̃ puer. Similiter exercitio minus calefactiuo. Puer autem in hyeme indiget cibis & potibus calidioribus, vestibus calidioribus iuuene & causis resistendi infrigidantibus efficacioribus. sed de hoc vide tertio techni. Hęc mihi videtur clarior solutio huius difficultatis. licet aliter videatur dicere Conciliator differentia vigesimasexta. vide quia confusa solutio est. Ad primam confirmationem dicit Cõciliator allegata differentia ꝙ Gal. cum dixit optimam eucrasiam habet quę puerorum est ætas: non comparat complexionem pueritiæ complexionibus aliarum ætatum, sed comparat complexionem in ambabus contrarietatibus temperatam in pueritia ad alios pueros in statu: & complexionem temperatam in statu ad alias complexiones in statu, & similiter in senectute. Et hoc videtur innuere series litterę cum dixit. Et erit eucrata hæc talis, scilicet temperata in ambabus contrarietatibus secundum status tempora, scilicet respectu inæqualium, in statu vero minime, & in tempore secundum declinationem, vt istis cõgruum nam optimam quidem crasim habet corpus secundum puerorum ætatem &c. vide ibi. Alij aliter exponunt Gal. intellexisse pueros habere optimam crasim ꝓ naturalibus operationibus. Et hoc ipsi concedunt. Cum quo tamen stat meliorem esse complexionem iuuenis pro operationibus animalibus. Quòd autem hęc fuerit intentio Galen. probat series statim sequens cum dixit. Duplicibus enim existentibus actibus secundum animalium corpora, pueri quidem optimas habent physicas, animales vero ea quæ post puerorum ætas vsque ad paracmasticam.

Concil.

Contra, quia virtus & operatio generatiua perfectior est in iuuene vt omnes auctores sentiunt. sed illa est species virtutis & operationis naturalis, ergo non omnes operationes naturales perfectiores sunt in puero. Et per idem arguitur sic. attractiua & retentiua digestiua & expulsiua non est uniuersaliter perfectior in puero quàm in

iuuene. Sperma enim generatur & perficitur omnibus illis virtutibus cuius est generatio tam in iuuene q̃ in puero.

Item spiritus animalis perfectior est in iuuene q̃ in puero qui generatur in rete mirabili per digestionem: ut prima tertij. secundo capitulo. ergo perfectior est virtus digestiua & generatiua spiritus animalis in iuuene quàm in puero. Cum igitur istæ sint virtutes naturales, sequitur &c. Item spiritus vitalis perfectior est in iuuene q̃ in puero: eo quòd spiritus vitalis perfectius attingit finem, ad quem fuit a natura animali tributus, scilicet præparare membra ad sensum & motum, & simul cum spiritu animali operationem sensus & motus perficere. ergo perfectior est virtus & operatio digestiua qua in corde ex sanguine, generatẽ spiritus vitalis in iuuene quàm in puero, cum igitur omnis virtus digestiua sit virtus naturalis: sequitur &c. Item virtus vitalis est fortior in iuuene quàm in puero. secunda primi. capitulo de pulsibus ętatum. sed virtus vitalis est species virtutis naturalis: perficitur enim eius actus digestione attractione expulsione & retentione. Quicquid alias dixerim in hac materia: dum iuuenis essem, nunc mihi videtur tenendum quòd operationes animales & naturales et ad speciei conseruationem principaliter ordinatæ sunt in iuuene perfectiores quàm in puero. Ex quo patet quòd absolute perfectior est temperies iuuenis quàm pueri alijs paribus. Si enim principalissimæ operationes ad quas finaliter ordinatur homo sunt perfectiores in iuuene: melius attingit iuuenis vltimam perfectionem humanam quàm puer, & per consequens &c. Secundo, operationes vitales perfectiores sunt in iuuene, quia melius attingit finem cuius gratia homini est virtus vitalis attributa. Tertio operationes naturales omnes alijs paribus sunt perfectiores in iuuene quàm in puero. Sunt enim meliores pro operationibus, nisi enim tale restauraretur humidum in iuuene & tantæ siccitatis, non essent organa conuenientia ad operationes iuuentuti debitas. Quarto, licet ita sit plurimæ tamen virtutes et operationes naturales sunt in puero meliores ad vite perdurationem. & consequenter patet ꝙ non repugnat aliquam virtutem vel operationem esse meliorem pro perduratione vitæ quæ tamen nõ est absolute melior. & econtra aliquam meliorẽ esse absolute quæ tamen est deterior pro vitæ perduratione. Ad primum igitur conceditur ad quod deducit argumentum. Et eodẽ modo dicitur ad secundum et ad tertium. Probant enim nõ omnes operationes naturales esse in pueris perfectiores. Et hoc conceditur. Dum igitur dicit Gal. physicæ quidem sunt meliores in pueris. intelligit eas meliores esse pro vitæ custodia & conseruatione. Et hoc non repugnat dictis. Contra. per idem animales & vitales deberent dici meliores in pueris, quia etiam sunt meliores pro vitæ perduratione.

Pro isto potest dici quòd animales & vitales in pueris nõ sunt per se meliores ad vitæ perdurationem. Vel dic ꝙ vitales sub physicis comprænhenduntur: Animales vero non sunt meliores pro vitæ perduratione in puero quàm in iuuene. non enim magis apta est merito operationum sensitiuarum aut motiuarum magis prolongari vita in puero quàm in iuuene: Si autem non placet hæc responsio sic absoluta dic quòd sola operatio nutritiua & ministrantes illi perfectior est in puero, cæteræ vero in iuuene, & de nutritiua & sibi ministrantibus intellexit Gal. Argumentum autem sumptum a capillis non concludit, sicut licet in calido & humido possit esse capilli similiter colorati sicut in temperato, non tamen est vtrobiq; similis temperies. Et ꝙ possint esse similes persuaderi potest, quia potest in calido & humido fieri maior adustio vaporis fumosi quàm in temperato. & similiter minor, vbi humor esset magis exuberans. igitur potest esse vstio æqualis. ponatur igitur ita esse, & sequitur propositum. Si autem poetæ posuerunt ver assimilari pueritiæ illud dixerunt metaphorice. Ad secundum principale neganda est consequentia, quia per idem concluderet corpus sanguineum esse temperatum, quia in eo maxime abundat humor sanguineus qui est humor temperatus. licet enim in pueris magis abundet sanguis q̃ in iuuenibus, sanguis tamen puerorum nõ est alijs paribus temperatior sanguine iuuenum. Et per idem respondetur ad id quod dicitur de calore naturali. Ad confirmationem patet responsio, quia illa non probat nisi temperiem maiorem quantum ad tactualem impressionẽ de qua nõ est sermo. Ad tertium principale. negatur illa similitudo vniuersaliter intellecta, quia complexio naturalis temperatior est alijs paribus longæuior sed non vniuersaliter ætatiua temperatior est longæuior.

Et per idem ad confirmationem negatur ꝙ complexio vniuersaliter longæuior sit uirtuti magis conueniens quamuis sit ei conuenientior pro vitæ perduratione vel custodia. Cum hoc enim quod est conuenientior pro custodia vitæ, potest tamen esse inconuenientior pro operationibus vel operationum perfectione. Ad quartum illud probat ꝙ melius pro custodia vitæ restauratur humidum in puero non tamen probat quòd restauratur melius pro operationibus, quoniam perfectio & integritas nostra & potentia nostra perficiendi operationes non est nisi propter multam siccitatem quæ in nobis accidit. tertia primi primo capitulo.

Ad quintum dicit Conciliator quòd pueri non possunt in plura. Ex quibus argui potest quòd iuuenes sunt magis temperati aut fortioris virtutis. Puerum enim posse in operationes augmentationis & non iuuenem non arguit ipsum esse perfectiorem, sed potius imperfectiorem, quia nondum venit ad perfectiorem, sed est in via. Iuuenis autem est perfectus qui omnem adeptus est perfectionem, & nullam adhuc perdidit. Vnde & Gal. secundo complexionum. secundo capitulo. Puer dicitur animal imperfectum. Gal. Et per idẽ patet ad aliam confirmationem. licet autem pueri plus possint vti venereis, non tamen æque perfecte. Ad aliam cõfirmationem dicitur quòd actus virtutis nutritiuæ & digestiuæ perficitur calido & humido temperati iustitialiter, sicut est in iuuene & non in puero.

Incipit subtilis quæstio Vgonis Senensis de Malitia complexionis diuersæ.

QVÆRITVR Vtrum mala complexio diuersa sit in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. Ad partem affirmatiuam arguitur multipliciter. Primo sic. mala complexio diuersa est qualitas, quælibet qualitas habet subiectum adæquatum. ergo malæ complexionis diuersæ est aliquod subiectum adæquatum. sed nullum est subiectum adæquatum alicuius qualitatis nisi illud in cuius qualibet parte est aliquid de illa qualitate. ergo aliquod est subiectum malæ complexionis diuersæ, in cuius qualibet parte est aliquid malę complexionis diuersę. & hoc non potest esse nisi illud cuius alteratur complexio. ergo mala complexio diuersa est in qualibet parte eius cuius alteratur complexio ad bonum sensum. Confirmatur. cuiuslibet alterationis est aliquod subiectum adæquatum. ergo alterationis per quam acquiritur mala complexio diuersa est aliquod subiectum adęquatum. ergo tale secundum quamlibet partem suam siue formalem siue materialem ad talem complexionem alteratur. sed quòd secũdum quãcunq; partem alteratur est in eo mala complexio diuersa. ergo aliquod est subiectum cuius alteratur complexio, in cuius qualibet parte est mala complexio diuersa. Secũdo. sic mala cõplexio æqualis potest esse in qualibet parte subiecti quod alteratur: & potest esse in qualibet parte eiusdem bona complexio æqualis. ergo potest esse ꝙ in qualibet parte eius quod alteratur sit mala complexio diuersa. tenet consequentia, quia si partibus tã materialibus q̃ formalibus nõ repugnat mala cõplo æq̃lis & bona cõplo æqualis q̃ sunt extrema, eisdẽ non repugnabit recipere mediũ qđ est mala

complexio

complexio diuersa. & assumptum patet: quia eadẽ pars quæ primo est sana fit postea febriẽs febre hectica. Tertio. si non esset possibile in qualibet parte eius quod alteratur esse malam complexionem diuersam, aut hoc repugnaret ex parte agentis quia non potest agere. & hoc non, quia inueniuntur agentia quæ totum alterant, & quæ totam contrariam complexionẽ inducunt in facto esse. & hoc non possunt nisi primis qualitatibus partem tam formalem q̃ materialem alterarent. Aut repugnaret ex parte recipientis subiecti. & hoc non quia cum quælibet pars vtrũq; extremum possit recipere sequitur ꝙ quælibet possit recipere medium. Aut repugnaret ex parte formæ recipiendæ. & hoc non, quia caliditas fiens potest recipi in quocunq; mixto & in cuiuslibet mixti qualibet parte aut quanto, quia nõ est possibile simul in qualibet parte esse malam complexionem diuersam, quia tunc non esset diuersa immo æqualis, vt videtur dicere Dynus, & tunc dici non potest ꝙ mala complexio diuersa in aliqua parte materiali stet cum bona complexione naturali, vt puta in illa parte materiali in qua est. ergo poterit stare cum bona naturali in toto reliquo. sed quãdiu stat cũ bona æquali est ipsa diuersa, quia fiens est & faciens dolorem vt infra dicetur. ergo non repugnat ipsam esse diuersam & esse in qualibet parte eius cuius alteratur. Quarto sic. si non in qualibet parte eius cuius alteratur complexio esset mala cõplexio diuersa. hoc maxime esset, quia non esset in qualibet parte materiali. nam licet sit in qualibet parte formali & mi nima nãliter non tñ est in qualibet parte materiali, vt dicit Mundinus de lẽtis. Bertutius Bonoñ. & post ipsum Dynus de garbo: sed hoc est impossibile. nam ex illo sequitur ꝙ talis minimi naturalis possibile est aliquam partem quiescere reliqua mota vt quiesceret illa in qua non est mala complexio diuersa cum sit tota in termino a quo motus, & moueretur illa in qua est mala complexio diuersa. consequens tamẽ est falsum & conclusio Auer. 7. physicorum commento. 2. vbi sic dixit. Necesse est esse prima mota, quia corpora naturalia non diuiduntur in infinitum in eo ꝙ sunt corpora naturalia. verbi gratia. quoniam primum motum in igne est minima pars quæ potest esse ignis. & similiter primum motum caloris naturalis animalium est minima pars quæ potest mouere animal, & manifestum est in hoc modo moueri, quod cum fuerit imaginatum ꝙ pars eius quiescit totum quiescit. Hæc Commentator. Ex quibus patet Commentatorem velle quòd quando pars minimi quiescit reliqua etiam quiescit. Et ita de quiete nec aliter de motu in principio septimi physicorum probaret Aristote. quòd omne quod mouetur, mouetur ab alio.

Gal.

In oppositum est Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ. prope principium sic dicens cap. 1. Et manifestum quidem est ꝙ istæ species malitiæ complexionis diuersæ nõ diuersificantur a speciebus malitiæ complexionis æqualis, nisi quoniam istæ non consistunt in omnibus partibus corporis cuius alteratur complexio. Hæc Gal.

Ista quæstio est antiqua & difficilis, & in ea inueniuntur varij modi dicendi in pluribus etiam diffinitionibus ipsam circunstantibus. Primo tamen in ea videndum est quid sit mala complexio diuersa, & quid sit mala complexio æqualis iuxta modum loquendi medicorum. Secundo illud videbitur quod principaliter est quæsitum. Pro primo cõstat iuxta Dyni opinionem, ꝙ vtraq; istarum est mala complexio, quia nocens operationibus. Sed mala complexio diuersa est cum in subiecto apto dolere deducto impedimento facit dolorem aut tristem sensationem. Mala complexio æqualis in subiecto in quo est non facit dolorem nec tristem sensationem. Et in hoc adinuicem differunt, vt patet ex Gal. in libro de malitia complexionis diuersæ cum dixit capitulo sexto in fine. In febre hectica quæ sola inter febres est facta in membris quòd habens eam non sentit illam, sed febrem ephemeram aut putridam sentiunt aut dolent calore. Nam sic iacet series litteræ. Illam autem febrem fixam quæ subiecto animalis fixa inhæret non sentit cum ea laborat, nulla

Mala cõplo diuersa & æqualis quæ.

autem aliarum febrium existit, quam patiens eam non sentiat. Et in capitulo quarto circa medium in translatione arabica dicit ꝙ principium quietis a passione & dolore quæ sunt in mala complexione est cum membrum erit perfecte assimilatum alterãti. Ex quo datur intelligi ꝙ antequam sit perfecte assimilatum est ibi dolor aut passio. Et apparẽt ista in trãslatione ex græco, vbi dicit Gal. Si vero corpus vincatur a caumate quidem proueniet dyscrasia, & actus eorum pereat, & eorum passio in tempore cessabit aut a dolendo tunc q̃ primum assimilabuntur transmutanti. Et hoc est qđ Auicen. voluit secunda primi. doctrina secunda capitulo de causis doloris absolute. in principio, cum dixit ꝙ vnum genus causarum doloris est mutatio complexionis cito facta, & est malitia complexionis diuersæ. Et paulo post dicit. Malitia autem complexionis mansiuæ nullo modo efficit dolorem nec sentitur. Et idem vult sexto naturalium. cap. de tactu. & Auer. tertio colliget de accidentibus sensus tactus.

Auer.

Prima igitur differentia inter istas duas maneries malitiæ complexionis est ista dicta. Secunda autem diuersitas est magis propria, & ad declarandum vtriusq; descriptionem sumitur ex causa huius differentiæ, quæ ab auctoribus allegatis assignatur, & est quia mala cõplexio æqualis siue mansiua est facta independens. mala autem complexio diuersa est in fieri tantum. Et inde Ga. loco allegato de malitia complexionis capitulo quarto. assignando causam dictorum addit. Et illud ideo quando accidit membris non accidit dolor, cum ipsorum complexio iam integra transmutata est, sed in dispositione transmutationis eius. Et propter hoc auctoritate Hippo. Auicen. secunda primi capitulo allegato dixit. Ista enim dolorem non efficit, quoniam ipsa non sentitur. oportet enim vt sentiens ab illo quod sentitur patiatur. res nanq; non patitur propter dispositionem mansiuam quę ipsam non mutat, immo non patitur nisi propter cõtrarium adueniens quod mutat ipsam ad illud quod non erat. Et in hoc fere conueniunt omnes medici. scilicet quòd mala complexio diuersa est fiens, & est causa doloris in membro in quo est: aut passionis mala complexio æqualis est facta, & non facit sensum aut dolorem in membro in quo est. Nota tamẽ ꝙ de differentia in malam complexionem factam & malam complexionem fientem ad hunc sensum, non similiter dicunt omnes medici moderni. Nam Mundinus super lib. de malitia complexionis diuersæ. & Dynus de Garbo in quæstione de hac materia volunt ꝙ mala complexio fiens, ita est dependens a causa ipsam faciente. ꝟ. g. feb. tertiana a cholera putrida ꝙ statim causa remota cessat omnino tota mala complexio fiens ab absentia conseruantis, ita vt nullo mõ talis qualitas fiens remanet in subiecto. Et ideo dicunt ꝙ hoc habet impotentia. Et non dicitur ab Aristote. in alia & omnis mala complexio quæ remanet remota causa producente est facta & non fiens. Et hoc probare putant ratione & auctoritatibus. Ratio est ista. mala complexio diuersa dicitur talis pro quanto est in fieri. sed pro quanto est in fieri est in motu. & omnis motus pendet de necessitate a causa mouente, ita quòd causa mouente ex toto remota nullo modo remanet motus. ergo omnis mala complexio diuersa pendet in fieri a causa agente ipsam, ita ꝙ illa remota nihil illius malæ complexionis remaneat. Mala autem cõplexio facta non fit: & per consequens non pendet a causa ipsam producente, quia mala complexio facta non habet esse nisi in termino alterationis. & omnis motus talis non amplius fit. ergo non amplius dependet a causa faciente. Et hãc sñiam confirmant auctoritate. A. prima tertij. cap. de qualitate accñtium sodæ cum materia. vbi vult ꝙ mala complexio quando q; fit per vicinitatem, quandoq; fit per transmutationem. Et ꝙ illa quæ fit per vicinitatem remouetur remoto humore imbibente. Illa autẽ quæ fit per transmutationẽ non sic remouet̃. Et patet legenti ꝙ cõplonẽ quæ fit per vicinitatem intelligit fientem, & aliã intelligit factã. Et intm̃ super hoc proposito processit Dynus: vt cõsequent̃ cõcedat ꝙ aqua calefacta stati remoto calefaciẽte reducatur statim

Cõplonis male causa duplex.

ad priſtinam frigiditatem:& quādiu eſt calida eſt talis per
præſentiam partium ignearum ipſam tranſmutantium ad
caliditatem. Et concedit vltimum, ꝙ non eſt opus agēte in-
frigidante reducente aquam ad ſuam frigiditatem ꝙ nō in-
diget niſi vt ceſſet caliditas,& ipſa redit ad infrigidātem vt
primo cum ipſa ſit eſſentialiter frigida,& non indiget niſi re
motione caliditatis accidentalis quæ remouet & ceſſat per
remotionem cauſæ producentis,cum non poſſit in aqua ma
nente forma aquæ eſſe caliditas facta.& ſecundum hūc mo
dum factum quod eſt pars fientis eſt totum fiens, & in mo-
tu,& pendēs a cauſa vt eſt cauſa mouēs qua diuerſitate mo-
uere deſinit,& illud deſinit eſſe cum non habeat eſſe niſi in-
quantum fit & habet reſpectum ad cauſam mouentem vt
talem. Contra hunc modum arguo ſic. Primo.factum
de fiente eſt.ergo non fit.tenet conſequentia,quia illud quod
fit non eſt.& aſſumptum eſt notum per ſe. Præterea . ſit
ꝙ a mobile ex caliditate naturali,vt vnum debeat calefieri
vſq; ad gradum vt tria,ita ꝙ antequam ad gradum deueni
ret continue qualitas ſit in fieri:et ſimus in inſtanti in quo eſt
calidum vt duo.Et arguo ſic.iſta caliditas vt duo eſt facta
de totali fiente.ſed iſta nonamplius fit:ergo factum de fien-
te non fit.minor probatur,quia iſta non fit niſi per modum
per quem acquiritur.ſed non eſt amplius motus per quem
ipſa acquiritur quia præfuit.igitur iſta non fit.& totū aſſum-
ptum eſt clarum. Tertio ſic.poſſibile eſt aliquam qualita
tem fientem ad modum medicorum per tempus remanere
in ſubiecto,per quod tempus illud a quo qualitas illa dicit̄
fiens non mouet nec alterat ſubm̄ eiuſdem aliquo motu.igit̄
non eo modo dicitur qualitas fiens,quia pendet ab agēte in-
quantū eſt mouēs.cōſequētia clara.aſſumptū ,pbo. Suppo
nendo ꝙ dū in aliqua parte intendit̄ caliditas & remittit̄ fri
giditas per totum ꝙ pars illa non acquirit frigiditatem , &
econtra.Aliter enim contraria in eadem parte adæquate ſi-
mul intenderentur,& in eadem parte acquireretur frigidi-
tas & deperderetur quod eſt falſum.Cauſa enim potens ad
frigiditatem inducendam in parte eſt potens ad eius corru-
ptionem prohibendam. Suppono ſecūdo ꝙ corpus febriēs
febre ſanguinis aut cauſonidis cum potat aquam frigidam,
& per illam infrigidatur & curatur non ſubito,ſed in tēpore
venit per illud infrigidans ad gradum caliditatis tempera-
tæ.Et ſimile poteſt ſupponi de manu febriente aut phlegmo
nata aut eryſipelata cū ponitur in aqua frigida patet ad ſen-
ſum.Et ꝙ ſequatur probatur,quia talia non infinite veloci-
ter agunt hanc qualitatem fiētem remittendo cum ibi ſit re-
ſiſtentia ex parte humoris & ſpirituum a quibus qualitas il-
la fiebat,& potentia aquæ agentis eſt finita. ſit igitur.a. cor-
pus febriens febre putrida fiente,& infrigidetur ab aqua &
ſequitur ꝙ per aliquod tempus infrigidetur antequam ad tē
peramentum redeat,& ſimus in aliquo inſtāti intrinſeco hu
ius temporis.Et ſequitur ꝙ pro nunc eſt ibi caliditas febris
quæ prius erat fiens,& per conſequens eſt fiens cum non ſit
facta fixa,& tamen a caliditate reſpectu cuius iſta dr̄ fiens
nulla fit alteratio in ſubiecto caliditatis illius.Nam aut cauſa
alterans calefacit,& hoc non quia continue in parte illa re-
mittitur caliditas per totum,vt ponit caſus , igitur in ea non
introducitur,aut infrigidat,& hoc non.nam humores & ſpi
ritus fiunt calidiores in parte illa.Et ſimiliter ſtat ꝙ hoc non
humectet nec exiccet.igitur ſtabit aliquam eſſe malam cō-
plexionem fientem reſpectu cauſæ quæ penitus non mouet,
nec alterat ſubiectum illius malæ complexionis.Et ex his ſe
quitur clare ꝙ in omni tali mala complexione fiente eſt do-
lor aut paſſio & in membro ſenſitiuo ſenſatio quod non eſt
ſemper in tranſmutari & alterari. Præterea de illo ꝙ di-
xit Dynus de aqua calefacta ꝙ remota caliditate non indi-
get reductore ad frigiditatem extrinſeco nec intrinſeco,quia
caliditas deſinit eſſe per abſentiam conſeruantis, & ipſa du-
cit ſe ad actum infrigidandi,quia potentia ad actum ſecun-
dum eſt potentia accidentalis,ſed potentia ad actum primū
eſt potentia eſſentialis indigens extrinſeco reducente videt̄
eſſe falſum.Nam aqua calefacta aut habet ſummum gradū
frigiditatis aut non.Si dum eſt calida habet ſummum gradū
frigiditatis.ergo frigiditas ſumma ſtat cum contrario in eo-
dem ſubiecto adæquate,ſed non cum contrario ſummo,igi-
tur cum remiſſo gradu caliditatis . igitur in illa aqua erit
caliditas remiſſa & frigiditas ſumma,ex quo ſequit̄ ꝙ aqua
illa pro tunc erit abſolute dicenda frigida & non calida , cu-
ius oppoſitum dicunt omnes & ipſe Dynus tenet conſequē
tia,quia denominatio debet fieri ab intenſiori contrariorum
exiſtentium in eadem parte adæquate.Si dicatur ꝙ hæc nō
habet ſummum gradum frigoris cum remoto agente tandē
reducatur ad ſummum gradum frigoris tunc cōſtat ꝙ opor
tet ipſam acquirere actum primum & ideo ab aliquo redu-
cente cuius oppoſitum dixit Dynus. Per multa alia media
poſſet hæc poſitio improbari iudicio meo quo ad hunc mo-
dum loquendi de mala complexione fiente ſecundum medi
cos.Nam ſi remota cauſa ſtatim ceſſat ex toto mala comple
xio fiens,quare Gal. 3.tractatu techni in cura malæ comple
xionis fientis dixiſſet ꝙ oportet prius vnāquāq; cauſam ab-
ſcindere,deinde venire ad eam quæ facta eſt dyſcraſia cum
dyſcraſia ſtatim & ſubito remota cauſa deſineret. Et ideo
alij moderniores dicunt malam complexionem non ſolum
dici fientem ſecundum modum loquendi medicorum, quia
non ſit in eſſe producta,nec ideo quia pendet a cauſa inquā-
tum eſt mouens & alterans ſolum , ſed omnem qualitatem
pendentem a cauſa extra ſubiectum in quo eſt dependentia
ſpeciali dicunt largo modo fientem.Et ſecundum hoc nō di
cunt putridam febrem eſſe malam complexionem fiētem.
Nam ex quo eſt febris eſt morbus,& ideo lædit opōnes, &
ideo eſt in eſſe producta.Sed dicunt eſſe fiētem:quia iſta pē-
det ab humore putrido qui nō eſt de membrorum ſub̄a nec
requiſitus ad corporis debitam permanentiam ꝙ illo remo
to & alijs deductis ſtatim inciperet remitti & verſus nō gra
dum tendere.Ideo illam dicunt fientem,quia pendentem in
eſſe & conſeruari non autem in produci.Et hoc dicunt nota
ri per dictum Aui.prima tertij cap̄.allegato a Dyno. Nam
cum ibi loquitur Aui.de mala complexione facta per vicini
tatem,dicit per vicinitatem quidem quoniam fit humor cō
mixtus calidus aut frigidus & calefacit aut infrigidat, & cū
ſeparatur humor ab eo quod ei cōmixtum eſt finitur & eua-
neſcit,& non facit moram de qua curetur.Hæc Auicen.ubi
conſtat ipſum nō negare fieri moram humore ſeparato.Sed
dicit ꝙ nō facit moram de qua curetur,quia parua eſt. No-
ta tamen ꝙ quandoq; dicitur mala complexio fiens illa quę
eſt in produci cuius pars aliqua eſt facta & aliqua futura fie-
ri,& conſtat ꝙ iſta pro quanto eſt hoc modo fiens nō eſt in
aliquo inſtanti temporis in quo dicitur fiens:& hoc decepit
Dynum vt puto,quia quandoq; Gal. vocat fientem hanc ta
lem,& de hac eſt verum ꝙ fiens complexio ad bonum ſen-
ſum eſt compoſita ex parte facta & ex parte futura fieri.

Nota etiam vlterius ꝙ non repugnat eſſe aliquam comple
xionem fientem cuius quęlibet pars facta eſt ſumendo fien-
tem hoc modo,ſed non ſequitur,hæc eſt complexio fiens,igi
tur eſt,immo ſequitur oppoſitum.ſ.ꝙ non eſt hoc modo lo-
quendo de fiente. Ex quibus patet Gal. & medicos ve- *Cōplo-*
teres duplici modo locutos eſſe de mala complexione fiēte. *nis ma-*
Vno modo vt dicit complexionem dependentem ſpeciali *læ fiētis*
dependentia a cauſa extra ſubiectum ſuum. Secundo modo *modus*
pro complexioue pro quanto eſt in acquiri, cuius pars ali- *duplex.*
qua acquiſita eſt & aliqua in acquirendo eſt. Et dicitur
notanter dependens ſpeciali dependentia, quia non eſt ali-
qua caliditas animalis in membris quæ non dependeat a
ſpiritu & ſanguine . Et ideo febris hectica dependet a ſpi
ritu & ſanguine , ſed non dependet ab alijs ſpeciali de-
pendentia , ideo non pendet ex cauſa extrinſeca ſuo ſub-
iecto pro quanto participat diſpoſitione non faciente ad
indiuidui permanentiam in ſanitate ſibi propria , & hoc
ſufficit ad hoc , vt aliqua qualitas dicatur fixa ſiue facta *Cōplo*
ſtricte apud medicos. Vnde conſiderandum quòd ſicut *mala fa-*
duobus modis dicitur aliqua complexio fiēs,ita duobus mo *cta du-*
dis dicitur aliqua qualitas vel complexio facta. Vno modo *pliciter.*
large

large de omni qualitate in eſſe producta, & hoc modo omnis complexio eſt facta & complexio fiens vt opponitur factæ hoc modo non eſt, ſed eſt in fieri. Secundo modo ſumit̃ pro complexione producta in eſſe & non pendente ſpāli dependentia a cauſa extra ſuum ſubiectum proprium, & hoc modo facta dicitur ſolum de mala complexione fixa. Et hāc vocat Aui. manſiuam ſecunda primi cap̄. de cauſis doloris. Et ꝙ his modis loquendi vtatur Gal. poteſt manifeſte probari his quæ dicit. 8. therapeu. ꝙ putridæ febres ſunt fiētes, & ꝙ ſola hectica eſt facta iuxta ea quæ ipſe dicit in libel. de malitia complexionis diuerſæ, & tamen de putrida vt dicit tertio techni aliquid eſt factum & aliquid futurum fieri, hoc tamen non poteſt concordari niſi ponamus prædictā ęquiuocationem, & hoc noui. 3. cap̄. allega. Hic tamen cadūt quatuor difficultates. Prima quare aliqua complexio eſt facta ſtricte loquendo & alia non eſt facta. Hoc enim non poteſt dici eſſe ratione intenſionis, quia multæ qualitates fiētes multis factis eiuſdem ſpeciei & in ſubiecto ſpeciei eiuſdē ſunt intenſiores & multæ remiſſiores. Non poteſt dici rōne permanentiæ in ſubiecto, quia inuenitur hectica in uno die acquiſita, immo iuxta communem opinionem incipiendo & quartana & phlegmatica reperitur pluris temporis. ſ. mēſium vel anni. Nec ratione ſiccitatis, igitur caliditatis cū in ſenectute remittatur propter ſiccitatem. Secundum dubium eſt. Vtrum omnis mala complexio fiens large loquendo in ſubiecto ſenſitiuo non impedito cauſet ſenſationem,

Tertium eſt. Vtrum omnis complexio fiens hoc modo ſit complexio diuerſa. Quartum dubium eſt. Vtrum mala complexio diuerſa in membro ſentiente exiſtens cauſet ſenſationem aut dolorem impedimento deducto. Ad primū dubium reſpondet. Thomas de garbo ſuper libro primo de differentijs febrium cap̄. de hectica. ꝙ cauſa fixionis caliditatis eſt diſpoſitio in ſubiecto nobis ignota. Et videtur mihi ꝙ licet non ita talem diſpoſitionem cognoſcamus ſicut caliditatem & accidentia per ſe ſenſibilia, tamen hæc reſpōſio non ſufficit. Et ideo dico & oñdi in quæſtione de complexione, ꝙ in quolibet complexionato præter qualitates primas eſt complexio quæ dicitur qualitas ſecunda præparans ad formam quam non oportet variari ex quocunqꝫ mō acquiſitionis vel deperditionis primarum qualitatum niſi ad iſtum modum ſequatur verum augmentum alterius qualitatis ſuper totam mixturam naturalis minimi. Et hæc cōplexio eſt etiam cauſa quare mixtis diuerſis ſunt naturali cōplexione conſequenter diuerſæ menſuræ primarum qualitatum non abſoluta idētitate ſpecifica formarum vt alia menſura eſt naturalis cholerico & alia phlegmatico, & ē iſta cōplexio principale inſtrumentum ad operationes formę ꝓducendas. Cum igitur in aliquo mixto complexio, quæ eſt ſecunda qualitas de qua nunc dixi, permutetur, & non ſit illa quæ prius ſed alia, merito eius mixtum limitat ſibi intēſiorē gradum caloris q̄ prius, tunc talis gradus caloris eſt fixus, non. n. indiget ad hoc vt remaneat ĩ ſubiecto niſi conſeruare complexionem quæ eſt loco principalis, immo eſt pro tunc prĩcipalis nec indiget diſpoſitione extra ſuum ſubiectū quæ non ſit conſeruatiua ſanitatis ſubiecti. Verbi gratia ſor. eſt temperatus & a cauſa extrinſeca calefit ita vt febriat & febriat emitriteo, & cum hoc tali emitriteo adhuc ſtat cōplō quæ eſt qualitas ſecunda inclinans fortē ad reditum ad temperamentum cum ibi ſit caliditas quæ eſt fiens & pendens, poſtea agens humor calidus quando agit exiccando & calefaciendo cum vincit membrum & corrumpit complexionem illam quæ eſt qualitas ſecunda inclinans ad temperatā menſuram primarum qualitatum, & introducit aliam quæ inclinat ad caliditatem maiorem vt caliditas hecticę febris, & tunc caliditas illa animalis ſit fixa & ē febris hectica. Nec oportet ꝙ tunc ſit ibi putrida, licet ſit poſſibile, ꝙ etiam ſit alia putrida. In ſumma igitur dico ꝙ complexio vel qualitas prima ſit fixa in mixto, quia acquiritur ſubiecto ſuo cōplexio quæ eſt qualitas ſecunda faciens illam menſurā qualitatis primo conſeruari, quia inclinat ad talem menſurā & eſt fiens q̄diu eſt in ſubiecto quod merito complexiōis quę eſt qualitas ſecūda inclinatur ad retinendum gradum illius qualitatis, & non ad maiorem. Et hoc probo ſupponendo ꝙ ſolum tunc eſt mala complexio manſiua, cum corrupta ē complexio principalis membri, & illa complexio manſiua eſt facta ſicut principalis. Iſta ſuppoſitio eſt Aui. ad litteram ſecūda primi cap̄. de cauſis doloris abſolute ſic dicētis. Malitia autem complexionis manſiuę nullo modo efficit dolorē nec ſentitur. Et aſſignando cauſam ſubdit. Veluti ſi complō mala, quia iam eſt in ſubſtantia membrorum manſiua corrumpit complexionem principalem et facta eſt ac ſi ipſa eēt principalis, quia eſt manſiua. Ideo apud Aui. ſequitur ꝙ corrumpit complexionem principalem, & ipſa eſt facta ſicut principalis. Et hoc quidem intendit Aui. prima quarti cap̄. de ſignis hecticæ cum dixit. Et eſt habens ægritudinem nō vehementer diſcernentem illud quod in eo eſt de caliditate, quandoqꝫ eſt facta complexio membro conueniens. cōſtat enim ꝙ non eſt magis conueniens q̄ putrida vel ephemera reſpectu vitæ vel perficiendarum operationum, ſed dicitur membro conueniens, quia proportionata principali complexioni membri quæ eſt qualitas ſecunda acquiſita illi membro & requirens tantum actualem calorem cum proportionata menſura ſanguinis & ſpūum. Nec video aliam expoſitionem illi loco cōuenientem. Et ad hunc ſenſum dicit Aui. ſexto naturaliū cap̄. de tactu. ꝙ cōplexiones malę non ſentiūtur quando per eas corruptę ſunt naturales & ipſe factę ſunt quaſi naturales. vbi ſic inquit. Complexiones. n. malæ conquieſcunt poſtq̄ corrumpunt complexiōes naturales, ita ꝙ hæ manifeſte factę ſunt quaſi naturales non ſentiuntur, & ꝓpter hoc non ſentitur calor hecticorum q̄uis multo fortior ſit q̄ calor tertianorum. Sed ſi naturales habuerint adhuc eē illę extraneæ quę aduerſantur ſentiuntur. Et ſimile huic uult Auer. 3. colliger cap̄. de cauſis accidentium. ſenſus tactus cū vult ꝙ mala complexio diuerſa ſentitur per remotionē bonæ complexionis quæ eſt in membro, ſed mala complexio facta non ſentitur, quia bona complexio in illo membro eſt corrupta. Suppono ſecundo ꝙ ſolum tunc eſt mala complexio diuerſa vel fiens quando talis qualitas quę ē mala cōplexio eſt in ſubiecto in quo eſt bona complexio fixa illi cōtraria. hæc ſuppoſitio patet ex Aui. ſecunda primi cap̄. alleg. ſæpe de cauſis doloris vbi ſic dixit. Per malitiam autem cōplexionis diuerſæ intelligimus vt membra in ſui ſubſtantiæ complexionem habeant manſiuam, deinde adueniat eis cōplexio extranea huic contraria, ita vt fiat plus calida aut frigida q̄ erat. Et idem pōt colligi ex auctoritatibus ſtatim allegatis de differentia diuerſæ & manſiuę complexionis. Ex his facile probatur concluſio in mala complexione æquali ē corrupta complexio principalis illius membri, & cum mala complexione diuerſa nō eſt corrupta, immo remanet. Et iſta duo non poſſunt verificari niſi loquendo de complexione quę eſt qualitas ſecunda ꝙ ſit corrupta quando eſt mala complexio fixa vel manſiua, & quę non eſt corrupta, quādo eſt mala complexio fiens. igitur malam complexionem vt caliditatem dicimus diuerſam fixam, quia corrupta eſt cōplexio quæ eſt qualitas ſecunda quæ inclinabat ad illius caliditatis corruptionem, & genita eſt complexio quę eſt qualitas ſecunda alia ab illa priori quæ inclinat ad eius conſeruationem. Et tunc dicimus eſſe malam complexionem fientē quando talis qualitas ſecunda inclinans ad eius fientis corruptionem non eſt corrupta, immo eſt illi fienti effectiue & uirtualiter contraria quod fuit probandum. Q₂ hoc non poteſt ſaluari niſi modo dicto, probatur, quia ſi per talem complexionem quę corrupta quando mala complexio eſt facta intelligeremus qualitatem primam vel aggregatum primarum qualitatum, tunc cum vtraqꝫ mala complexione oportet dici eſſe corruptam complexionem bonam aliquo iſtorū modorum. Aut dicimus corruptam, quia remiſſam in gradu ita ꝙ aliqua pars eius eſt deperdita, & hoc modo eſt corrupta complexio in vtraqꝫ, tam. n. propter malam complexionē diuerſam q̄ propter æqualem vel fixam eſt gradus aliquis

Tho. de garbo.

Auer.

Cõplo corrupta q̄druplíciter.

præcedentis qualitatis contrariæ remissus aut corruptus,& sic totius aggregati ex omnibus primis. Aut dicimus tunc solum esse corruptam quando formaliter complexio secundum suam quālibet partem corrupta est, & hoc modo nec in manifesta complexione facta nec in fiēte est corrupta cõplexio præexistens sumendo complexionē pro qualitatibus primis vel aggregato ex eis. Constat.n.ꝙ in hectico est aliquid pristinæ caliditatis & pristinæ frigiditatis, & similiter in tertianario cum nullus istorum habeat in summo aliquā primam qualitatem. Aut.3. intelligimus aliquam bonam complexionem esse corruptam quando desinit esse bona & sufficiens ad operationes perficiendas,& tunc etiā in vtraq; mala complexione esset corruptio, quia vtraq; non sufficit ad operationes sanorum perficiendas. Aut quarto dicit̃ corrupta complexio præexistens quia facta inconueniens & impossibilis vitæ,& hoc modo non esset corrupta in mala cõplexione facta nec in fiente, quia utraq; stat cum vita. Cum igitur non videatur alius modus secundū quem debeamus intelligere complexionem præexistentem remanere in mala complexione fiente & eam esse corruptam in mala complexione facta, sequitur ꝙ hęc nullo modo saluari possunt nisi intelligendo de complexione quæ est qualitas secunda merito cuius conueniens est membro hæc vel illa qualitas primæ mensuræ,& hoc intendebam probare,& hoc modo responsum sit ad primam difficultatem. Secunda difficultas est. Vtrum omnis mala complexio fiens loquendo large de fiente pro qualitate dependente in conseruari in subiecto nato sentire existens deducto impedimento causet sensationem. Et arguitur negatiue. Primo sic, mala complexio fiēs non causat sensationem per partem futuram fieri, nec p partem facta, igitur non causat sensationem. Assumptum pro prima parte patet, quia pars futura fieri non est nec fit: igitur non causat sensationem. Pro secunda vero parte probatur, quia sensatio non fit in sensu tactus nisi pro quanto transmutatur, et per consequens nō fit nisi per qualitatem ad quam transmutatur, sed subiectum non transmutatur ad partem factam de fiente, quia iam ad illam est trāsmutatio. igr̃ &c. Et ex hoc argumento concludi potest ꝙ nulla mala complexio fiens est causa sensationis vel doloris in subiecto suo ꝓprio. Secundo arguitur sic. nulla complexio subiectiue existens in membro sensatione sentitur a suo subiecto adæquato. igitur nulla mala complexio fiens hoc modo a suo subiecto sentitur, et per consequens modo facit sensum. assumptū patet primo, quia sensus debet esse denudatus a natura sensati, quod non esset si propriam qualitatem sentiret. Secūdo quia æque calidum non sentimus & hoc modo nisi, quia sensus non sentit caliditatem sibi ęqualem propter hoc ille multo magis non sentit propriam caliditatem. Tertio sic. si sensus sentiret caliditatem fientem in eo subiectiue existentem, sequeretur ꝙ alijs paribus quāto qualitas fiens esset intensior & non naturalis magis sentiretur, quia fortius esset ibi obm. consequens est falsum,& contra experientiam, qa ingredientes balneum calidum cum primo ingrediūtur sentiunt fortiter caliditatem & in prīcipio parum est ingressum de caliditate in membrum. In processu autem cum diu steterunt non ita illam percipiunt,& in processu multo magis sunt calefacti,& tamen tota illa caliditas quæ in balneo acquiritur est fiens cōtinue. aliter.n. fierent hectici quod est falsum. patet igitur ꝙ quando caliditas fiēs est in membro intensior sensatio sit remissior alijs paribus. Quarto sic. caliditas fiens est in membro sensus non impedito præcise ęque intensa sicut caliditas in causa ipsam conseruante aut producente & vniformis, igitur caliditas aliqua fiens non sentitur, consequentia est bona,& assumptum est possibile, igitur & consequens. Q; consequentia sit bona probo, quia si caliditas fiens est similis caliditati causæ conseruantis membrū, in tali caliditate est perfecte assimilata causæ. sed quādo est perfecte assimilata cessat sensatio & passio sensus, vt dixit Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ loco supra allegato. ergo &c. Confirmatur, quia si subiectum est perfecte assimilatum agenti cessat actio agentis hoc cessante cessat sensatio vt patet ex prædictis: quia sensatio tactiua consistit in motu & alteratione vt patet ex multotiens dictis hic & auctoritate Gal. & Hippo. & Auic. Sed ꝙ assumptum sit possibile ego probo sic, in membris sor. potest esse cum sua naturali complexione nunc existente caliditas remissa. verbi gratia. vt vnum & caliditas fiens intensa vt tria, igit̃ cū illa potest esse caliditas vt duo per totum vniformis. probo consequentiam, quia si potest esse caliditas difformis vt tria intensa, igitur stabit membrum cum caliditate fiente in aliqua parte eius habente caliditatem intensiorem q̃ vt duo. Et sequitur plus est ea caliditas fiens difformis in membro vt vnum, igitur potest esse caliditas fiens in dicto membro quamuis in aliqua parte eius esset caliditas remissior q̃ vt vnum. & istæ duæ consequentiæ facile ꝓbantur, quia si est caliditas fiens ut tria difformis oportet aliquam esse partem secundum se totam habentem partem caliditatis fiētem intensiorem q̃ vt duo vt constat. Et pariter probatur secunda consequentia. & principalis consequentia patet per hoc ꝙ si parti & membro non repugnat cum sua complexione naturali recipere caliditatem intensiorem q̃ vt duo per totum, nec repugnat recipere minorem, sequitur ꝙ nō repugnabit recipere æqualem. Ex his patet ꝙ possibile est in mēbro aliquo esse caliditatem fientem vniformem, & possibile est istam conseruari a causa æqualis gradus, quia cōseruatio fit a simili. ergo totum assumptum est possibile. s. ꝙ caliditas est fiens in membro sensitiuo & vniformis & æqualis gradus cum gradu caliditatis tunc ipsam conseruantis. Restat modo probare ꝙ possibile est in aliquo membro esse caliditatem primi gradus fientis,& in eodem possibile est esse caliditatem tertij gradus fientis,& hoc patet: quia cum quis in hyeme se balneat & infunditur super ipsum aqua primę casæ balnei calefit ab illa, sed cum ingreditur secūdam casam & ibi corpus moratur fit corpus eius calidius aqua quæ erat in prima casa intantum ꝙ si superfundatur illa in sinu rigebit præ frigore percepto. pone igitur ꝙ caliditas illius aquæ sit vt duo: & caliditas quę primo corpori acquiritur dum in illa lauatur sit vt vnum. & caliditas acquisita in secunda casa sit vt tria. patet veritas assumptorum. nam istæ caliditates in balneo acquisitæ sunt fientes. & totum patet ex Auic. secunda primi cap̃. de causis doloris absolute. Vltimo. in isto casu de homine balneato in secūda casa balnei quousq; fit calidior est in naturali complexione cutis qui nunc infundatur in aqua primæ casæ & percipitur frigus fiens in membris. arguitur ꝙ non percipit secundum illam partem propriam caliditati, tunc.n. simul in eodem obiecto vniformi secundum vnam & eandem partem sentiret caliditatem & frigiditatem quod est impossibile, puta ex seipso, & vltra ꝙ pro tempore pro quo ab illa aqua infundatur non sentit calorem in parte illa, sed continue per illud tempus est complexio calida fiens. igitur aliquando est complexio in membro non impedito a sensu. & tamen non sentitur ab illo.

In oppositum videtur esse Auicē. & Gal. & Auer. & fere omnes medicinæ auctores notabiles. Nam Aui. secunda primi cap̃. sæpe allegato. dixit de malitia complexionis diuersæ. Et virtus sensibilis rei aduenientis sentiret contrarię. vbi videtur uelle ꝙ in generali mala complexio diuersa sentiat̃. Et clarius habetur hoc sexto naturalium parte secunda cap̃. de tactu. nam ibi dicit. Sed si naturales cōplexiones adhuc habuerint esse illę extraneæ sentientur, sed in omni mala cõplexione fiente complexio naturalis membri habet esse vt dictum est supra. igitur omnis mala complexio diuersa sentitur. Et idem secunda primi capitulo alleg. in assignando causam ꝙ calor tertianariorum sentitur, & non calor hecticorū non videtur innuere nisi quia calor tertianæ pēdet ab extrinseco & est in subiecto in quo adhuc remansit sua naturalis complexio. Vnde sic dicit. Et tertianæ calor est veniens a vicinitate calidi humoris ad membra in quibus adhuc naturalis ipsorum complexio ita conseruata est ꝙ si humor recesserit membrum remanebit in sua naturali complexione, nec

calor

calor ille in eo figetur nisi ægritudo in hecticam mutata fue-
rit, modo constat ꝙ in hoc conueniunt omnes malæ comple
xiones fientes, ergo omnes sentiuntur, aut ista nō est sufficiēs
causa. Et Gal. in lib. de mali. complexionis diuersę dixit. Nul
la vero reliquarum febrium existit & aliarum ab hectica q̄ꝫ
patiens eam non sentiant. & huius nulla est causa nisi q̄a sunt
malæ complexiones fientes. ergo omnis mala compl̄o fiens
sentitur. In isto dubio videtur mihi ꝙ secundum mētem
Ari. nulla qualitas siue fiens siue facta sentitur sensatione re-
cta a virtute proprij subiecti, & pro q̄to est intrinseca, imo
solum sentitur quādo applicatur sensui vt extrinsecus. Nam
Aristo. secundo de anima tex. cōmen. 32. dicit Ar. in assignādo cām
quare sensus non sentit absq; extrinseco sensibili non obstan
te ꝙ in organo suo sint sensibilia, vt ignis & terra, & cā quia
sensus est virtus passiua. Et tunc expræsse fatetur ꝙ sensus
non sentit absq; extrinseco sensibili. Et commentator eodem
commento dixit. Dicamus ergo ꝙ sensus non est ex virtuti-
bus actiuis quæ agunt ex se absq; eo ꝙ indigeant in actione
quæ prouenit ab eis motore extrinseco, & ideo non sentiunt
Idem ex se. Et idem vult Ar. textu cōmenti. 59. cum dat differētiā
inter scientiam & sensum Dicit. n. in arabica translatione.
Sed non dr̄nt, quia agentia in hoc sunt extrinseca. s. in sensu
Auer. & visu & auditu & alia sensibilia. hæc Ar. Cōmentator ve-
ro eodem commēto dicit. Sed prima perfectio sensus differt
a scīa scientis in actu quando non conueniat in hoc ꝙ mouēs
primam perfectionem in sensu & extrahens eam in secundā
sunt extrinseca sensata, vt subtilia & mouens scientis de pri-
ma perfectione in secundā est aliquid conatum cum anima
conatione inesse. Constat etiam clare ꝙ uult omnem sensa-
tionem requirere medium inter sensibile & organum quod
non uult ꝙ sentiatur qualitas in subiecto sensitiuo existēs ab
illo subiecto modo dicto, & constat ex cōmento. 18. ꝙ æquę
calidum non sentitur sensu tactus cum ibi organum est sibi-
met æque calidum. igitur se per qualitatem non sentiet. Ex
his & multis similibus habeo clare ꝙ Ar. non vult malam
complexionem æqualem nec malam complexionem fientē
esse sensatam a subiecto suo proprio & adæquato ita ꝙ quę-
libet pars sentiatur a seipsa, vel cuiuslibet partis qualitatis il
lius subiectum sentiat propriam qualitatem cum respectu cu
iuslibet adęquate sentientis sensatione recta sentiēs, & debet
esse extrinsecus ab eo. Et secundum hanc Ari. viam hęc ē
prima conclusio & responsiua ad dubium. Nulla mala com-
plexio fiens sentitur a suo proprio & adæquato subiecto adæ-
quate, ita ꝙ quęlibet eius pars sentiat propriam qualitatem.
Puto secundo concedendum esse ꝙ non repugnat aliq̄ꝫ esse
malam complexionem fientem largo modo loquendo de fiē
te ad sensum supra positum membro sensitiuo non impedi-
to & eam illud membrum non sentit. hanc probāt argumē
ta facta ante oppositum pręsertim argumentum factum de
qualitate fiente & æquali in gradu qualitati agenti postq̄ꝫ est
producta per notabile tempus. Tertia conclusio. Possibile
est in membrum sensitiuum introductam esse malam com-
plexionem fientem notabilem & sensibilem in cuius produ-
ctione membrum non erat impeditum a sensatione, & tamē
in tempore illo productionis aliquid obiectum non sentit, &
hoc probatur vbi in longo tempore per ualde tardum motū
esse talis complexio introducta, videtur enim ad sentiēdum
certa alterationis velocitas esse requisita. Quarta conclu-
sio est ista. Omne membrum sensitiuum tactu non impedi-
tum quod notabili velocitate alteratur vniuoce ad aliquam
tangibilem qualitatem sentit illam aut aliquam eiusdē spēi
cum illa. Ista conclusio patet, quia in omni tali sunt causę suf
ficientes ad sensationem talis qualitatis causandam, & p cō-
sequens in eo mēbro fit sensatio eius aut sibi similis. Quin
ta conclusio. Non subito introducta qualitate sensibili in mē-
brum sensitiuum desinit ex toto membri illius sensatio. hoc
Aristo. patet ex Ar. in secundo de somno & vigilia vbi per multa ex
perimenta ōndit ꝙ in sensibus non solum rectis, sed alijs per-
manet similatum a sensibilibus in sensibus. Ex ista sequit
ꝙ in mala complexione fiente cum producitur, licet in istan-
ti intrinseco productionis qualitatis quæ sentitur non produ
catur nisi sibi similis quę producta tn̄ ē eius vel similis quali
tatis sensatio, ita ꝙ factum de fiente in primo istanti assimi-
lans membrum ad agens adhuc est agens illius sensationis,
licet non fiat & licet incipiat tendere ad non esse. Et ideo qn̄
dicunt doctores ꝙ sentire consistit in transmutatione debet
intelligi ꝙ fieri sensationem consistit in transmutatione, sed
eē eius nō oportet ꝙ sit solū ī transmutatione. Nam Ar. 2. de
anima textu comen. 18. dicit ꝙ sentiens patitur dum non est
simile, & dicit patitur assimilatur. igitur dum habet perfectā
assimilationem & sensationem eo modo quo assimilatur. s. se
cundum esse intentionale proportionatum esse reali in sensa-
to. Et Commentator Auer. commē. eodem in fine dicit de sē
tiente. Conuenit ei illud quod conuenit omnibus alterationi-
bus vt declaratum est in sermone vl'i. & est ꝙ patitur a sen-
sibili dum non est simile illi, & cum passio perficitur tūc erit
simile. igitur vult Auerrois ꝙ cum est perfecta passio & sen-
satio est simile, & ideo est sensatio quando est simile, sed non
fit tunc. Sexta conclusio. Licet non repugnet esse agēs ma-
lam complexionem fientem conseruans vniforme, similiter
etiam in tali qualitate & membro vniformi, tamen de facto
putandum est nunq̄ꝫ contingere, & hoc propter membrorū
difformitatem & spirituum & sanguis & vaporum ad va-
rias partes continue variam applicationem habentiū. Ex
hac sequitur plurimum esse, ita ꝙ mala complexione fiente
existente in membro sensatiuo eius aut sibi similis sensatio
fit deducto impedimento. Et hoc intendit Gal. vbi vult ma-
lam complexionem fientem sentire & omnem febrem exce
pta hectica sentiri & in membro habente malam comple-
xionem fientem eē sensationē illis malæ cōplexionis aut qua
litatis eiusdem speciei cum illa, & in membris patientibus fe
brem aliam ab hectica sentire aut caliditatis a qua pendet.
Et hæc videtur mihi probabiliter dicenda secundum viam
Ari. Sed aduertendum ꝙ Aui. 6. naturalium cap. de tactu.
videtur expræsse velle ꝙ sensu tactus sentitur qualitas ī mē-
brum introducta aut quæ introducitur, licet non neget senti
ri obiecta extrinseca. Et ideo videtur īnuere ꝙ simul eadem
sensatione sentitur qualitas quę introducitur & obiectū. Vult
secundo ꝙ sensatio non fit in tactu, nisi dum subiectum trans
mutatur ad qualitatem cuius fit sensatio. Et ideo malę cōple-
xionis factæ sensatio non fit in membro illo in quo est facta,
sed malæ complexionis fientis fit sensatio illius qualitatis quę
fit proprie loquendo de fieri & est sensatio partis factæ de fiē
te. Et quia deducto impedimento agens a quo conseruaē ma
la complexio fiens in membro etiam vt plurimum alterati,
immo raro de facto potest oppositum contingere nisi impe-
diatur a cōtrario, ideo videtur generalit' dicere ꝙ omnis ma-
la complexio fiens sentitur quando notabili velocitate indu-
citur. quia omnis mala complexio fiens totalis in membro
aut producitur aut nunc primo producta est nisi sit propter
impediens contrarium, et ideo deducto impedimento adhuc
est eius sensatio, non sic autem est de mala complexione fa-
cta. Et tu ex ista nostra ratione forma conclusiōes huic opi
nioni proportionatas & erunt magis conformes litteris me-
dicorum, licet nō repugnet omnino dictis Ari. aperte. Potest
enim dici Ari. voluisse ꝙ membrum non sentit propriā qua
litatem nisi per sensationem extrinseci obiecti quod isti non
videntur negare. Ex his facile argumenta ad vtranq; par
tem soluuntur. Et ex his patet etiam solutio quarti dubij ubi
quæritur de mala complexione diuersa, vtrum omnis sentia
tur. In tertio autem dubio videtur mihi ꝙ non omnis ma
la complexio fiens est mala complexio diuersa, licet econtra
omnis mala complexio diuersa ad modum Gal. sit fiens. Nā Cōpl̄o
mala complexio diuersa debet esse media inter complexio mala di-
nem agentem & complexionem naturalem patientem, et iō uersa.
ab vtraq; diuersa. Et ista est ratio complexionis diuersæ ꝙ
sit fiens. i. pedens & cum hoc omnino similis qualitatis agē-
tis a quo dependet, & ꝙ subiectū eius vtpl'm vel quasi sem
per deducto impedimēto sentiat illam aut sibi similem. Se
cūdus articulus in quo tractatur principalis quęstio. Nūc aūt

veniamus ad titulum quęstionis in seipso. In quo titulo inuenio duos modos loquēdi antiquos. Vnus Dyni & mundini. Alius Gentilis in quæstione de hoc titulo, vtrum mala complexio diuersa sit ī qualibet parte, cuius alteratur complexio.

Sed Gentilis se expediuit concedendo ꝙ mala cōplexio diuersa est in qualibet parte cuius alteratur complexio, sed nō est fixa in qualibet parte eius cuius alteratur compl'o. Et hoc secundum videtur putare sufficere Gal. in lib. de malitia cōpl'onis diuersæ. Mala autem complexio æqualis ad mentem Gal. est in qualibet parte eius, cuius ipsa est complexio fixa. Et in hoc differt a mala complexione diuersa.

Cōpl'o mala ęq̄lis q̄d.

Et quia puto esse vt Gentilis dicit de mala compl'one diuersa, sed nō puto illud ad mentem Gal. ideo non prosequar in opi. sed tantū prosequar ponendo opi. Dyni. Primo igitur notandum ꝙ in quolibet composito naturali inueniuntur duplices partes vt proposito nostro pertinet. Quædam enim sunt partes formales & quædam materiales. Et per partes formales intelligimus illas quæ sunt partes compositi naturalis, vt est habēs formam & operationem naturalem homogenio conuenientem in quam operationem tales partes sunt potentes per se, non solum vt sunt alteri homogenio coniunctæ, sicut verbi gratia. omnis pars carnis quæ potest in operationem carnis per se non solum vt est alteri carni coniuncta ē pars formalis. Partes autem corporis homogenij naturalis quæ nec possunt esse per se nisi coniunctæ alteri homogenio nec etiam habent operationem per se modo dicto dicuntur materiales. Et constat doctis in scīa aut ꝙ minima talis partis carnis aut ossis aut similium sunt hoc modo partes formales, & etiā ptes istis minimis maiores, sed partes q̄titatiuæ istorum minimorum naturalium sunt partes materiales non absolute eo ꝙ nō habeant materiam & formam eiusdem modi cū toto & partibus formalibus, sed quia propter paruitatem nec per se possunt esse nec possunt per se operari, sed vt sub formali & in illa continentur, ideo dicuntur partes materiales, habent. n. cū materia similitudinem respectu formalium, et econtra illę cū forma merito quarum similium istæ formales illæ materiales appellantur.

Cōpositi nālis pars duplex.

Primo quia in partibus materialibus diuisio procedit in infinitum & se tenet ex parte materiæ. Secūdo quia non habet esse nisi pro quanto continetur in formalibus, & hoc modo est in materia respectu formæ. Tertio, q̄a non possunt operari nisi vt coniūctę parti formali, & simlit' materia non operatur, nisi per formam & vt est formæ coniuncta. Et consequenter ponit duas conclusiones. Prīa est. Mala complexio diuersa lędens proprias operationes operatione alicuius totius vel membri adæquate læsi ab ea, ut in morbo vel neutralitate eius per essentiam est ī qualibet parte formali talis totius aut membri cuius alteratur. conclusio probatur. mala complexio diuersa est in qualibet parte eius quod per se ab ea lęditur, sed cuiuslibet partis formalis totius aut membri in quo dicitur esse mala complexio lædit̄ operatio. igitur &c. maior patet, quia nullius formalis partis immediate per morbum læditur operatio nisi per malam cōpl'onē in ea existentem propriam, quia si in ea non esset mala cōpl'o tunc ipsa esset compl'onaliter sana. Et dixi notanter mala cōplexio membri adæquate lædens &c. quia non est dubium ꝙ si apostema sit in digito ꝙ mala complexio quę est in digito est mala complexio manus, sed non eius lędens adæquate operationes, & ideo non oportet ꝙ sit ī qualibet parte formali eius. Similiter licet mala complexio frigida in diaphragmate lędat operationes epyglottis per communitatem, nō tamē oportet ꝙ sit in qualibet parte epyglottis, quia non lędit illas operationes, vt morbus per essentiam complexionalis epyglottis, sed est morbus epyglottis per cōmunitatem. Nec video ex Dyno alias rationes, nec ipse alias limitationes posuit. Sed puto ita limitari noluisse. laborauit autem per multas rationes ad probandum ꝙ quęlibet febris est mala complexio in qualibet parte febrientis, sed illæ sumebantur a ratiōe q̄lis est mala complexio diuersa, & ideo non possunt trāsmitti ad arguendum de omni alia mala complexione diuersa, & propterea eas hic non narro. Secunda conclusio. Nulla mala cōplexio fiens totius aut membri adæquate lædens operatiōes eorum tanq̄ morbus complexionalis aut neutralitas eorū p̄ proprietatem est ī qualibet parte talis totius aut membri cuius alteratur complexio. hanc complexionem p̄bant primo auctoritates Gal. ab ipso allegatæ, & sunt duæ. Prima est superius posita vbi dicit. Et manifestum est ꝙ dictæ spēs malæ complexionis diuersę non differunt a speciebus malę complexionis æqualis nisi ꝙ ipsæ non consistunt in omnibus p̄tibus eius cuius alteratur complexio. In qua auctoritate manifeste vult Gal. hoc esse generale in omni mala complexiōe diuersa, ꝙ ipsa non consistit in omnibus partibus eius cuius cōplexio alteratur. Secunda auctoritas est in eodem lib. de malitia complexionis diuersę in principio tertij capituli. vbi dicit Gal. Et nos quidem in his quę iam sunt pręmissa diximus ꝙ in partibus corporis in quibus accidit mala complexio diuersa nō est complexio vna, quoniam hoc est commune & participatum omni malitiæ complexionis diuersę. Et ex hoc manifeste sequitur propositum. nam si in omnibus partibus corporis esset mala complexio & vnius modi, quia non diuersa, & ideo in omnibus esset complexio vna, cuius oppositum dicit Gal. Et ex hoc patet mentē Gal. esse ꝙ in eo in quo est mala compl'o diuersa & in quibusdam partibus est talis compl'o diuersa & in quibusdam est bona & naturalis, & sic non est in omnibus partibus complexio vna.

Gal.

Ratio autem prima eius est ista mala complexio diuersa est in fieri & in motu, vt prius ostendi ipsum velle, & tanq̄ vnus terminus motus puta terminus ad quem, sed cuiuslibet quod mouetur ad aliquem terminum non quælibet pars est in illo termino, ergo cuiuslibet subiecti, quod alteratur ad malam cōplexionem diuersam non quęlibet pars est sub mala complexione diuersa, & sic mala complexio diuersa non est in qualibet parte cuius alteratur complexio. consequentia est clara, & maior ex dictis apud Dynum supra & ex Gal. & Aui. est manifesta. minor autem. s. ꝙ nihil quod alteratur est secūdū quamlibet partem in termino ad quem. probatur a Dyno p̄ Aris. & Commētatorem in multis passibus. Et loquimur de termino ad quem non vltimato, sed propinquo siue īmediato. Primus passus est quinto physicorum. circa finem textus commenti. 62. Et Commentator in illo cōmento dicit. Quoniam dum mouetur quælibet pars eius est in eo ex quo mouetur, & quælibet pars eius est in eo ad quod mouetur, & sic non sequitur vt duo contraria inueniātur in eodem subiecto.

Terminus ad quē du plr. Aristo. Auer.

Secundus locus est in sexto physicorum textu & commento secundo. vbi cum Arist. vult probare ꝙ omne quod mouet̄ est diuisibile vtitur hac ratione. omne quod mouetur est partim in termino ad quem, & partim in termino a quo, oē autē tale est diuisibile, igitur. Ex quibus patet Aristo. velle ꝙ pars quæ est in termino a quo nō est illa quę est ī termino ad quē. aliter. n. argumentum non concluderet ueritatem. Et cōmentator in cōmento postq̄ in illo passu narrauit opinionē Alex. Themistij. & Auēpace, qui volunt ꝙ partes de quibus loquitur Aristo. non sunt partes secundum vltima vel q̄titas, sed partes quantitatiuæ vel potestatiuę secūdum quas corpus diuiditur per accidentia opposita. Sed dicit illa sibi amplius nō videri, quia Aristo. loquitur de diuisibilitate quæ est in continuo secundum se quę est diuisibilitas secūdum vltima. Et iō dixit ita in exponendo verba Aristo. transmutatur. n. in p̄io cum transmutatur de calido in frigidum. dicitur quod quidē est in calido & quidem in temperato cum inter cal'm & temperatum non sit qualitas media diuersa secundum formam, sed secundum maius & minus, quoniam manifestum est per se ꝙ cum transmutatur amittit partes calidi & acquirit partem frigidi ꝙ quælibet pars eius est in calido & quælibet in temperato, quoniam non est calidum secundum totum nec temperatum secūdum totum. etiam similiter quoniam amittit aliquam partem albi & acquitit aliquam p̄tem pallidi nō est in albo secundum totum nec in pallido secundum totum, sed quęlibet in pallido & quælibet in albo. Hæc Commentator. Ex quibus patet Commentatorem exprēsse velle ꝙ illud quod est in materia non secundū quālibet partem ē sub eo ad

quod

quod mouet̃, cũ ergo oẽ in quo est mala cõplo diuersa alte
ratur ad ipsam, quia ipsa est in fieri vt supra dr̃. igr̃ oẽ tale nõ
est sub qualibet parte in mala cõplone diuersa. & sic sequit̃
ꝓpositũ. Itẽ probatur secundo ex dolore & passione quæ
sequuntur manifestã complexionẽ diuersam, sic mẽbrũ in
quo est mala cõplo quę facit dolorẽ vel passionẽ non est se-
cundum q̃libet suam partem sub eadẽ cõplone, sed oẽ mem
brum in q̃ est mala cõplo faciens dolorem & passionem pa
titur diuersam qualitatẽ. igitur oẽ tale nõ est secundũ q̃libet
ꝑtem sub eadẽ. maior patet, per hoc quia mẽbrum nõ dolet
nec patitur sensationem manifestã ꝓp malam complonem
diuersam nisi ꝓp remissionem bonæ complonis quæ est in
Auer. eo vt dicit Auer. 3. colliget. cap̃. de accidẽtibus sẽsus tactus.
igitur in oĩ tali membro est bona complo, sed bona cõplo
& mala complexio diuersa non possunt esse simul, igit̃ in ali
qua parte illius non est mala cõplo diuersa. Confirmatur
tertio sic membro dum est in eo mala complo diuersa est di
spositio q̃ est via cõmixta media inter duo contraria, ut dicit
Gal. Gal. in libro de malitia cõplexionis diuersæ cap̃. 6. sed hæc
dispõ est coniuncta inter duo cõtraria in forma vna, ut albũ
& nigrũ sunt in rubeo, tũc. n. cessaret motus vt apparet com
plexio ęqualis. igr̃ est ibi cõplo dictorũ contrarioꝝ ĩ ꝓprias
formas, sed hoc non potest esse in eadem ꝑte. igitur sunt in di
uersis partibus, & sic non erit mala cõplexio diuersa ĩ q̃libet
ꝑte, cuius alterat̃ cõplexio. Hæc vr̃ mihi positio Dyni cũ
suis fundamentis quæ quãq̃ sit subtilibus rationibus robo-
rata vr̃ mihi super nõ bono intellectu fundata Auer. in locis
allegatis. Sunt etiam illa dicta Auer. difficilia & in materia
ambigua. In q̃bus etiam Albertus magnus dixit maximam
esse rerum obscuritatẽ. Et Auer. dicit ꝙ Ari. sñia latuit om-
nes expositores qui fuerunt añ ipsum Auer. Contra. igit̃
hanc positionem arguitur sic. In qualibet ꝑte eius quod prĩo
alterat̃ ad malã cõplexionem diuersam est mala complexio
diuersa, sed primo subiectũ cuius alterat̃ complexio est illud
qđ primo alterat̃ ad malã cõplexionem diuersam. igit̃ in oĩ
parte primi subiecti cuius alterat̃ cõplexio est mala cõplo di
uersa quod fuit ꝓbandũ. Nam ad hũc sensum q̃rit̃ illa quæ
stio cum sciamus ꝙ nulla est mala cõplexio q̃ fit in pluribus
partibus tanq̃ in subiectis diuisim. maior patet, q̃a cuiusli-
bet primi alterati quælibet pars alterat̃. aliter. n. nõ esset pri
mum & adęquatum subiectũ alterationis, sed ĩ qualibet ꝑte
q̃ alteratur ad malã cõplonem diuersam est secũdũ aliquid
mala cõplexio diuersa. igit̃ in qualibet parte primi alterati ẽ
mala cõplexio diuersa. minor patet, q̃a oẽ quod mouet̃ ẽt se
cũdũ dynũ ẽ ꝑtim in termino a quo & partim ĩ termino ad
quẽ. oĩs igit̃ pars quę alterat̃ in tali alteratione est partim in
termino ad quẽ, sed terminus ad quem non est nisi mala cõ
plexio diuersa. igr̃ oĩs talis pars q̃ alteratur est in mala com-
plexione diuersa. Hic non video nisi alteram duarum re
sponsionum. Vna esset ꝙ nullũ ẽ primum & adæquatũ
subiectũ alicuius talis alterationis, quia cuiuslibet talis subie-
cti aliqua pars est sub termino ad quẽ vt dicit Dynus, sed il-
la quæ est sub termino ad quẽ non alterat̃. igr̃ cuiuslibet alte
rati aliqua pars non alterat̃, & ideo nullũ eẽt adæquatũ sub-
iectũ alterationis. Sed hoc mõ nõ p̃t stare cũ solone sua ad
instantiã. Nõ dixit Dynus neq̃ est aliqua pars eius quod al-
terat̃ q̃n alteret̃ quęcũq̃ pars sit illius siue materialis siue for
malis. Et ideo sequit̃ primo ꝙ aliquod ẽ adæquatũ subiectũ
alterationis. Seq̃t̃ secundo ꝙ nõ est aliqua pars nec materia-
lis nec formalis talis subiecti, quin in illa sit mala complexio
diuersa, quia in qualibet parte quæ alteratur ẽ aliquid de ter-
mino ad quẽ & non est terminus ad quẽ nisi sit mala cõplo
diuersa. patet seq̃ ꝓpositum. Nec vr̃ Dynus percepisse quod
sequit̃. nulla est pars materialis vel formalis quæ non parti-
cipet coniuncti vtroq̃ termino alterationis. igitur nulla est
pars nec materialis nec formalis quæ nõ participet altero. s.
mala cõplexiõe diuersa cũ cõcedat assumptũ, & ꝑ cõseq̃ns
repugnet positioni suæ. q̃q̃. n. dicat̃ ꝙ ꝑs in qua est mala cõ
plexio diuersa nõ est signãda, tñ oportet ꝙ dicat ꝙ ꝑs sit ali-
qua in qua est si non est in oĩ, & ex alia ꝑte concedat ꝙ nulla
est in qua sit, & sic est cõtradictio. Secundo ista rñsio ẽ fal Contradictio in motu alteratõis
sa in se sequitur. n. ex ea ꝙ impole est aliquid secundũ se totũ
alterari, & sic impossibile esset aliquẽ secundũ se totũ altera-
ri, & non susciperet in eodẽ adæquato subiecto qualitatis ma
gis & minus, cuius oppositũ volũt omnes, & ipse Commẽ-
tator Auer. in illo. 2. cõmẽto allega. vult ꝙ aliqua qualitates
eiusdẽ spẽi differũt secundũ magis & minus, & sic in altera-
tione aq̃. ab igne partes quę reciperent adęquate caliditatem
fierent summe calidę, & ꝑ cõsequẽs desineret esse aqua, imo
secũdũ istũ sicut incipit mẽbrũ alterari ĩciperet in aliqua ꝑte
eius ex toto esse remota complo bona p̃exñs, & iõ mala statĩ
ex qua inducit̃ inciperet esse facta respectu adæquati subie-
cti sui, & res ista toleret totam philosophiam, nec enim vide
mus ꝙ aqua illuminatur tota & calefit a lumine in partẽ ubi
lumẽ est remissius. igitur secũdũ oĩum partes debet allegari,
& similr̃ partes distantes grossiores licet parum igitur mlto
magis omnes propinquiores. Et in summa videt̃ esse fatuũ
multiplicare verba ad ꝓbandũ ꝙ est possibile aliquid secun
dũ totũ alterari, quia sensus hic ostendit sine contradictione.
Sed mõ debet soluere rõnes suas ꝓ cõclusione secunda. Et
breuiter cũ sic arguit̃. oĩs mala cõplo diuersa nõ est nisi ĩ fie-
ri & acq̃ri, & manifestũ est tale quod est in acq̃ri per motum
est ĩ qualibet parte eius quod tali motu mouet̃. igit̃ nulla ma
la complexio diuersa est in qualibet parte eius cuius alterat̃
complexio. Primo dico negando maiorem, vt patet ex su
perius hĩtis. Secundo dico ꝙ minor est falsa. Ad autori
tatẽ aũt Aris. & Auer. rñdet̃ hoc mõ ꝙ non fuit intentio Ari.
ꝙ in oĩ motu illud quod mouet̃ secũdũ vnam partẽ est actu
siue de facto sub termino a quo & secũdũ aliã sub termĩo ad
quẽ. Nam Ari. met in textu videns ꝙ hoc nõ sperat necessa-
riũ, limitauit verbũ de termino ad quẽ primo mutatur illud
quod transmutatur. Vnde in tex tu dixit. Dico aũt ex albo in
pallidum non in nigrum. Nec fuit Cõmentatoris intentio ꝙ
essent de facto terminus a q̃ et terminus ad quẽ ĩ diuersis par
tibus. Vnde vbi hoc magis assertiue dixit subdit ꝙ hoc nõ
est in actu. Nam. 5. physicorũ. cõmen. 62. allegato. postq̃ di
xit ꝙ quies in termino a quo non inuenit̃. silr̃ in eo ꝙ moue-
tur sed illud quod mouetur est partim in termino a quo & se
cũdũ partẽ in termino ad quẽ. Addit in fine cõmenti ne quis
erraret putans ipsum intelligere ꝙ semper ita est de facto ꝙ
mota ꝓ vna parte quiescant sub termino a quo, addit. Et sciẽ
dum est ꝙ quies coniuncta cum motu nõ est distincta a mo
tu in parte distincta, q̃m sequeretur ex hoc vt aliquid quiesce
ret in aliqua parte & moueretur in alia, & tunc non est distin
cta, igitur est in potentia & non in actu. Et patet consideran
ti ꝙ vult loqui de eo quod ẽ motum adęquate. nã de alio nul
lũ est inconueniens ꝙ pars moueat̃ & pars non si igit̃ ĩ adę-
quato motu non contingit ꝙ vna pars moueatur & nõ alia,
cõstat ꝙ hoc habet verum tam de parte formali q̃ materia
li ad modum Dyni. & ideo nulla erit pars materialis quę nõ
moueretur & sic nulla erit vt prius arguebatur, quæ non ha
beat aliquid de termino ad quẽ, & sic nulla erit pars materia
lis in qua non sit mala complexio diuersa. Q̃ño igit̃ dicemus
ꝙ in aliqua parte non est cum ista sint formalit̃ contradicto
ria. cõmento aũt. 32. sexti physicoꝝ. post q̃ dixit ꝙ illud qđ
mouet̃ amittit partem calidi & acquirit ꝑtẽ frigidi. ꝙ quędã
pars eius in frido, & q̃dã in tẽꝑato & sic dixit de albo cũ acq̃
rit partem pallidi subdit, licet hoc quidem non distinguatur
in actu sed in potentia, q̃m cũ fuerit in actu desineret motus.
Innuit igitur ꝙ nõ oportet in mobilibus quod mouet̃ de fa-
cto partes esse sub vno termino & partes esse sub alio cõtra
rio, quod Dynus supponebat. Et clarius habetur ꝙ non di-
stinguantur de facto partes ĩ quarum vna est terminus a q̃,
& in alia terminus ad quẽ. 8. phy. cõmen. 69. postq̃ dixit ꝙ
illud ex quo aliquid transmutatur & illud ad quod transmu-
tatur sunt opposita necessario, & ꝙ vtrunq̃ eorum est ĩ par-
te transmutati alia a parte in qua est reliquum. addit. sed tñ
non sunt determinata in se nec apud nos. Vult igitur ꝙ de fa
cto tales partes non sunt distinctæ non solum quia sensus nr̃
aut alia vis nostra cognoscitiua non sufficiat distinguere, sed

quia de facto non distinguuntur nõ vt dixit Dynus ꝙ distinguunt̃ secundũ partes in potẽtia, quia sunt partes minimorũ naturaliũ q̃ nõ p̃nt ꝑ se eẽ separatæ. Nã constat ꝙ nõ agitur de separatione, quia nec partes q̃ sunt naturales magis sunt separatæ, sed agitur vtrum sint abinuicem aliq̃. In sũma igr̃ negat̃ ꝙ ĩ eo quod mouetur sit opportunũ de facto aliquam partẽ eẽ sub termino a quo, quia aliqua sub termino ad quẽ distincta a p̃ria, siue loquamur de ꝑtibus formalibus, siue materialibus ad modũ Dyni. Sed posset hic dici ꝙ voluit hoc dicere Cõmentator dicẽs ꝙ sint in diuersis ꝑtibus & nõ in vna & ꝙ hoc non est in actu, sed in potentia in cõmẽtis. 62. q̃nti phy. &. 32. sexti. & ꝙ ista non sint disticta ĩ se nec apud nos. 69. octaui phy. Secundo dubitatur. si non oportet de facto secũdũ q̃titatẽ distingui partes mobilis. quarum vna est sub termino a quo, & alia sub termino ad quẽ, q̃uo demr̃auit Ar. ꝙ oẽ mobile est diuisibile per illud mediũ. Nã argumẽtũ nihil vr̃ valere. Et licet medico dcã supra sufficere deberẽt, tñ q̃a ista sunt difficilia & obscura, vt recte ĩ ista expõne dicit Albertus magnus, dicã aliquid in materia ĩcipiẽdo ab hoc secundo, quia ex eo patebit ĩtellectus primĩ dubij. Et constat legenti commentũ. 32. sexti phy. ꝙ Cõmentator di. ꝙ intentio Ari. latet omnes expositores. & hoc arguit rei magnam difficultatem. Ego autem volo hic laborare in dãdo opĩones Alex. & Themistij & Auẽpace. sed narrabo ad quẽ sensum Albertus magnus exponit Auer. & q̃d ipse sensit, & siqui sunt moderni digni relatione in hoc passu, dicam quid mihi vr̃ sp̄ stando saniori cõsilio. Dicit Alber. 6. phy. textu. 2. ca. 1. sic ad litterã de Aue. In ista aũt obscuritate q̃d tenendum sit non satis exprimit Auer. qui dicit se sustinuisse diu opĩo. Auẽpace, sed postea eã sibi non placuisse, eo ꝙ demonstratio inducta q̃ in veritate ẽ Ari. non sic procedit, sed potius ꝙ cũ illud q̃d mouet̃ non moueat̃ ĩ eo a q̃ ẽ motus, sed cõtinue mouebit̃ recedit ab illo nec mouet̃ in eo quod ẽ motus, sed potius in motu esse oportet ꝙ illud quod mouet̃ secũdũ aliquid sit in vtroq; sil', q̃m mouet̃. q̃cq̃d igit̃ ẽ in duobus simul secũdũ aliquẽ modũ oportet ꝙ sit compositũ diuisibile nõ per formas tantũ, sed potius eẽntial'r per sui q̃titatem: Hæc Alber. Videtur igitur Alber. intelligere ex Auer. ꝙ ratio Ari. ꝓbat primo ꝙ oẽ quod mouet̃ ẽ q̃dãmõ in termino a q̃ & q̃dam mõ in termino ad quẽ. al'r. n. non moueret̃, sed finitus eẽt motus si oĩo esset sub termĩo ad quẽ, aut nõdũ eẽt in motu sit ex toto eẽt sub termino a q̃. & ꝙ oẽ quod mouet̃ participat sil' aliq̃ modo vtroq; contrarioꝝ tanq̃ subm. & hoc oñdit Ari. rõ. sed quia postea manifestũ ẽ quod oẽ q̃d hoc mõ participat duobus contrarijs est diuisibile secũdum q̃titatem, iõ sequit̃ ꝙ oẽ mobile est diuisibile secũdũ q̃titatẽ. Nec plus põt ex isto cõprehendi iudicio meo. Et hoc mõ constat ꝙ nõ dicit Auer. in oĩ motu eẽ de facto aliquid sub termino a quo ipsius mobilis, & aliam partẽ eẽ de facto sub termino ad quẽ. Sed constat ꝙ si intelligimus ꝙ oẽ quod p̃t hoc modo participare contrarijs est diuisibile in partes q̃titatiuas ita vt possibilitas ista non dicatur ĩuenta nisi in his ĩ q̃bus est talis materia ꝙ ipsa necessario sunt q̃ta diuisibilia in partes & partes. Puto tñ si Auer. hoc intellexisset ꝙ posuisset pro noto illud quod ẽ valde ambiguũ, puta ꝙ omnis natura q̃ p̃t simul contrarijs quodam modo participare est q̃ta. Nã intellectus permutatur. de ignorantia positiua ad sciam. & iõ aliq̃n est sub vtraq; quodãmõ vt q̃n est in dubio, & tñ ẽ indiuisibilis. sed saltẽ hoc dubiũ est. igit̃ non est notum illud quod ibi supponitur. Burleus autem exponit Commentatorem ꝙ intelligit ꝙ oẽ quod mouetur de vno termino in terminum diuersæ sp̃ei sibi ita immediatum vt inter ea nõ cadat mediũ differẽs sp̃e ẽ partim in termino a quo, & partĩ in termĩo ad quẽ, q̃a nulla cõtraria p̃nt eẽ in eodẽ sub̃o adeq̃to. & illud quod hoc modo mouetur participat duobus contrarijs termino. s. a quo, & termino ad quem. ideo in oĩ tali sunt duo contraria & non in eadem parte, igitur diuersis. verbi gratia. cum aliquid mouet̃ de albo in pallidũ vt sic mouetur per partem añ partem fit pallidum. & dum mouetur aliqua pars iam est pallidã aliqua alba, vt medietas in medio ĩstãti motus, si motus sit vniformis. Sed hoc modo dicendo non videtur quare Auer. in omnibus illis locis dixit ꝙ hoc est in potentia & non in actu. Nam de facto ĩ istis casibus vna p̄s esset actu pallida & alia alba. Nec ad hunc sensum fuisset inconueniens illud quod Auer. intulit in commento. 62. quintĩ phy. s. ꝙ aliquid quiesceret in vna parte & moueretur ĩ alia immo esset necessarium. s. ꝙ hoc modo est partim in termĩo a quo & partim in termino ad quem. Nec etiam esset verũ, quia ista non sunt distincta in se nec apud nos cum cõtraria in se necessario sunt distincta. Et iuxta Burlei & Dyni opĩonem omnia adæquata subiecta cõtrariorum necessario distĩguunt̃. Ideo dicunt alij ꝙ contraria & si non possint esse sub esse completo vel sufficienti denominatione in eodem subiecto tamen possunt esse sub esse incompleto, quod esse ẽ esse remissum aut in sua causa propinqua, & tale vocat̃ esse in potentia. Dicunt igitur ꝙ in omni quod mouetur pars q̃dam est sub termĩo ad quem, & pars sub termino a quo, q̃a. s. quælibet quæ mouetur & hoc de necessitate in omni motu adæquate. sed isti termini non sunt in actu, quia sub esse cõpleto, quia tunc sequeretur motum non esse in aliqua illarũ partium, quia vtraq; esset in vltimo vel primo termino motus. Similiter istæ partes in quarum sil'r vna est terminus a q̃ & in alia terminus ad quem non distinguunt̃ in se nec apud nos in motu adæquato, ita ꝙ vna sit sub termĩo a quo ꝙ nullo modo sit sub termino ad quem, & alia sub termĩo ad quẽ ꝙ nullo mõ sit sub termino a q̃. Similiter etiam quies in termino a quo quæ est coniuncta cum motu non est in actu talis: vt merito illius illud in quo est dicatur quiescere vel perfecte esse sub illo termino sed in potentia. & ista non distinguuntur secundum partes ad modum dictum a motu secũ coniuncto. est enim quies illa nihil aliud q̃ participare termĩno a quo, quod tñ est in continuo paulatino defectu eius ĩtrĩsece contrarijs, & ideo cum motu. Et hoc voluit Commentator in illis tribus commentis allegatis. Voluit autem ꝙ intelligatur de cõtrarijs immediatis, quia in illis est necessariũ motu exñte ab uno in reliquum, ꝙ totum quod mouet̃ quodam modo est in vtroq; termino, quia in termino ad quem est aut sub esse remisso aut in cã propinqua & p̃paratione, quod non est opportunũ de contrario mediato, & maxime hoc manifestatur in motu locali in quo mobile non est secũdum partem in loco proprio per se, sed tamen quia est ĩ magnitudine ad bonum sensum quæ est locus in potentia ꝓpinqua alius a priori. Et secundum hunc modum intelligimus demonstrationem Aꝝ. hoc modo. omne mobile motu successiuo de contrario in contrarium immediate est secũdum vnam suam partem sub termino a quo, & secundum aliam sub termino ad quem. & omne tale est diuisibile. ergo omne mobile est diuisibile. Assumptum probatur q̃a omne mobile non totaliter est sub termino a quo nec sub termino totaliter ad quem sibi contrario. igitur ipsum habet partes ꝑticipantes modo dicto vtrisq; terminis. consequentia tenet ꝑ hoc ꝙ si acquirit hoc modo contrarium. igitur potest immediate moueri de vno illorum in aliud actu. sed non mouetur de vno contrariorum in aliud in actu, nisi quãdo partes hoc modo distinguuntur secundum q̃titatem. igitur omne tale habet partes distinctas secundum quantitatem. & per se notum est assumptum ꝙ mobilia omnia inductiue procedendo sunt mobilia de vno contrario in aliud contrarium ĩmediate in actu. Et hoc manifestum est ꝙ hoc non potest eẽ nisi secundum successionem in partibus q̃titatiuis, quia cõtrarium in actu termino a quo non stat quoquo modo cum termino illo. & ideo quod sic mouetur oportet ꝙ sit ĩ dictis ꝑtibus, & hic videtur mihi intellectus Ari. & Auer. loco dicto.

Sed considera ꝙ quando aliquid mouetur de vno cõtrario in aliud contrarium in actu non mouetur mobile secundum quãlibet eius partem illo motu, immo desinit ille motus in partibus in quibus acquiritur contrarium in actu. Illud aũt quod dicit Albertus esse demonstrationem ad hoc ꝙ omne mobile est diuisibile, q̃a oẽ ꝙ mouetur ẽ susceptibile termini diuisibilis in parte, aut per se ratione subiecti. sed omne

mobile

Terminus a q̃ nõ est distinctus a termĩo ad quẽ

albertus magnus

Esse ĩcõpletũ vł in potentia quid.

Mobile motus successiui ubi sit

mobile susceptibile huius diuisibilis est diuisibile. igitur omne mobile est diuisibile. Potest esse ꝙ sit demonstratio. Sed sine dubio cōstat legenti Arist. textū ꝙ nō est demonstratio ab Aristo. facta. Et nos hic quærimus de Ari. demonstratione, & non videtur mihi ponendum pro expositione, sed pro additione rationis ad quæstionem probandā, & quia extra limites medicinæ sum breuiter me expediam. hoc enim plus ad sextum physicorum erat pertinens. Ad secundam rationem Dyni quando arguit ꝙ mala complexio diuersa sentitur. igitur non est in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. patet responsio in vna difficultate posita in expositione terminorum. Relicta igitur ista opinione venio ad illud quod mihi in isto proposito videtur esse de mente Gal. & esse verum. Nō tādū igitur primo ꝙ in ratione malę complexionis diuersæ includitur ꝙ sit fiens, & includitur secundo ꝙ sit diuersa. Nam Gal. ubi loquitur in libello de malitia complexionis diuersæ de hectica febre eximuit ipsam a mala complexione diuersa. & constat tamen ꝙ in hectica non omnes partes habent æqualem calorem, vt ipsemet Gal. dicit in capitulo sexto eiusdem libri. igitur maxime eximitur a mala complexione diuersa propter esse fixam. Et qa secundum ipsum quando humor totaliter membrum assimilauit in qualitate sua iam mala complexio est non diuersa, sed æqualis quando cessat pati sine dolore a membro sensitiuo existente in eo mala complexione, & etiam illa æqualis & non amplius diuersa. Et constat ex supra dictis ꝙ sæpe cessat passio & dolor stante mala complexione dependente, vt patet in illo qui diu stetit in aqua calida balnei & non amplius sentit illam, immo calidā sed minus eā sentiret frigidam. Ideo non sufficit ad hoc ut cōplexio dicatur diuersa ꝙ ipsa sit dependens, immo requiritur respectu alterius diuersitatis aut inæqualitatis, et hoc notat vocabulum. Igitur quid requiritur ad hoc vt sit mala complexio diuersa. Primo ꝙ sit fiens. Secundo ꝙ sit aliter inæqualis. Et quia ista inæqualitas non intelligit in quantitate subiecti, ideo debet intelligi in gradu. Sed videndum est respectu cuius dicitur æqualis illa quę a Ga. dicitur nō diuersa, & ex hoc statim habemus respectu cuius alia dicitur diuersa. Et cōstat ꝙ cum tunc illa dicatur æqualis quando agēs assimilauerit membrum. Et quod tunc dicitur diuersa quando complexio subiecti in membro existens est fiēs ab aliqua causa immediata, respectu cuius dicitur inæqualis intensionis notabiliter, quia membrum nondum est assimilatum. v.g. cum sanguis infundit membrum & facit phlegmonem, caliditas quæ est in partibus membri est remissior ꝙ caliditas quæ est in sanguine faciēte phlegmonem, & ideo dicitur diuersa. & ita accidit in febre putrida respectu humoris aut vaporis putridi ipsam facientis & in ephemera respectu spirituū aut vaporum. Ex quibus patet illam dici malam complexionem diuersam quæ est complexio mala in membro, notabiliter tamen deficiens in gradu suæ intensionis a causa a qua immediate dependet speciali dependentia, & includit sua ꝙ fuit dependens & ꝙ sit materialis. Malitia autē complexionis æqualis est mala cōplexio in membro nō notabiliter diuersa in gradu intensionis a causa a qua immediate pendet speciali dependentia. Et ideo duobus modis contingit dici malam complexionem equalē. Aut quia non habet talem causam a qua dependet speciali dependentia. Aut si habet ꝙ non differat ab ea in gradu notabiliter, quia merito primi hectica est malæ complexionis. Dicuntur æquales priuatiue, quia non diuersæ in gradu a causa a qua immediate pendet modo dicto cum nulla sit. Sequitur vlterius iuxta hunc modum non formaliter repugnare aliquam esse malam complexionem fientem & esse æqualem. & econtra aliquam æqualem quæ non est facta. Et hoc pro parte superius dixi. Et si arguitur contra, quia tunc non esset oportunum generaliter omnē

Gal.

Cōplexio æqualis qd & diuersa.

Cōplo mala æqualis duplex.

febrem esse malam cōplonem diuersam, excepta hectica quæ non repugnat rōne putridæ febris ꝙ sit tanti gradus quanti est humor putridus. Dicitur ꝙ licet hoc non implicet formalem contradictionem, sufficit medico ꝙ nūquam contingit ita esse. Et non dicit generaliter omnem talem febrem esse malam cōplonem diuersam, quia semper membra radicalia non sunt in tali febre oīo æque calida cum putrido humore vel fumo. Et si secundo dicitur ꝙ tunc non omnis mala cōplo diuersa sentiretur, sicut accidit quando remittitur a contrario iuxta posito. Dicitur ꝙ omnis mala cōplo diuersa quæ non impeditur, et respectu cuius non ponitur impedimentum, aut sentitur illud a quo pendet. Et hoc sufficit pro mente auctorum illud dicentium, sed impedimentum ponitur in eo qui infrigidatur ne sentiat calorem. Sed quia Auic. fen secunda primi. capitulo de causis doloris. dixit ꝙ mala cōplo diuersa est cum membra in sui substantia conclusionem habent. i. māsiuam, deinde aduenit eis complexio extranea ei contraria quæ sit plus calida aut frigida ꝙ̄ erat, intelligendum est ꝙ adueniat ab agēte immediato notabiliter in cōplonem diuerso a mēbrorum cōplone. Et ideo subdit. & virtus sensibilis rei aduenientis sentiret contrarie. s. complexionem extrinseci alterantis, quæ est contraria dum alterat. Q. autem ad sensationem faciendam corporis tangibilis propinqui requiratur ꝙ eorum tactus et corporis tangibilis qualitates sint notabiliter diuersæ ita vt inde sequatur notabilis alteratio. patet ex sensu. Et patet ex Gal. in libello de malitia cōplonis diuersæ. ca. 6. cum dixit, assignando causam quare hecticus non sentit febrilem caliditatem. Et illud ideo quoniam mēbrorum eius dispositio, qua quædam ipsorum agunt & quædam ipsorum patiuntur, cum omnia iam facta sint dispōnis vnius & facta sit eorum cōplo vna conueniens. & si sint quædam membra augmentationis calefactionis, & quædam augmentationis infrigidationis. nam ex superfluitate calefactionis eorum quæ ex eis sunt calidiora nō prouenit eis quæ ex eis sunt frigidiora vt impedianē, quia vicina sunt in calefactione. Q. si res ita non esset membra se adinuicem impedirent in naturali existentia dispositione. membra nanq; in illa etiam dispositione in cōplone diuersificantur sua. & illud est quoniam caro est membrum calidum, & os est membrum frigidum. veruntamen cum diuersitate horum & similium non est dolor nec passio propter paruitatem operationis inter ea in caliditate & frigiditate. patet igitur ꝙ requiritur ad sensationem faciēdam certus gradus velocitatis operationis, & per consequens notabilis diuersitatis vt dixi. His prænotatis pono conclusiones ad quæsitum. Prima est. Non ideo dicitur aliqua fiens mala cōplo diuersa, quia non sit facta & fixa in qualibet parte eius cuius alteratur cōplo. probatur qa aliqua est cōplo quæ non est facta & fixa in qualibet parte eius cuius alteratur cōplo quæ non est diuersa. igitur &c. assumptum patet in casu in quo cōplo fiens sit præcise æque intensa cum cōplone causæ a qua immediate depēdet. v.g. sortes qui diu stetit in aqua calida valde per occursum illius calet & sentit caliditatem, & per occursum alicuius aquæ caliditate sua naturali cōplexione, friget, vt secunda primi ca. de causis doloris. & primo de simplici. ex Gal. igitur aliqua est causa calidior sua naturali cōplexione, per cuius occursum nec caleret nec frigeret, & ista maxime est sibi similis & conseruatiua caloris nunc in eo inuenti. Pono igitur ꝙ ita fiat. & patet ꝙ post talem caliditatem in sorte est fiens & dependens in omni parte, & nō est mala complexio diuersa cum sit similis causę a qua pēdet. & quia impedimento deducto nec ipsa nec sua causa sentitur a membro sensitiuo in quo est. Et ex hac conclusione videtur mihi Gentilem in quæstione sua de hac materia non sufficienter declarasse quid sit mala complexio diuersa secundum suam rōnem, nec posuisse mentē Gal.

Nam ſi differẽtia inter malam complexionem diuerſam & æqualem non eſt niſi ex parte fixionis debuit Gal. dicere ꝙ mala complexio diuerſa non eſt in aliqua parte eius cuius alteratur complexio, quia per Gentilem intelligitur quando Gal. dicit ꝙ non eſt in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. i. non eſt fixa in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. Si enim ſic intelligatur non ſolum eſt in qualibet parte, ſed non eſt in aliqua. Secũda concluſio. Non ideo dicitur aliqua mala complexio æqualis, quia ſit facta in qualibet parte eius cuius alteratur cõplexio. patet quia ſtat eſſe malam complexionem æqualem, & tamen non eſſe factam vt dictum eſt. Preterea cõtingit cauſam alterãtem membrum aſſimilaſſe mẽbrum in caliditate exiſtente tam in membro q̃ in cauſa cõtinue dependente. ſed quando membrum eſt aſſimilatum complexio eſt æq̃lis, vt dicit Gal. loco ſæpe allegato. igĩ &c.

Tertia cõcluſio. Nulla complexio fixa eſt mala complexio diuerſa. patet ex modo loquendi Gal. in lib. allegato. & ex Auic. ſecunda primi. cap̃. de cauſis doloris. & ex deſcriptione ſuperius poſita. Nam nulla talis eſt notabiliter diuerſa a cauſa a qua dependet ſpeciali dependentia, cum talem cauſam non habeat. Quarta concluſio. Aliqua eſt mala complexio diuerſa non abſolute ꝙ eius pars ſit ſimilis alteranti immediate. patet, quia licet pars ſit ſimilis, tamen contingit partem aliam in alia parte ſubiecti exiſtente eſſe diſſimilem. Ex quo patet ꝙ non ſufficit ad aliquam dici malam complexionem æqualem ꝙ ſit ſimilis cauſæ in aliqua parte ſubiecti, immo requiritur ꝙ ſit in qualibet parte ſubiecti ſui non notabiliter diſſimilis cauſæ a qua pendet modo dicto. Patet ſecundo concluſio reſponſiua ad quæſitum. Nulla mala complexio diuerſa eſt in qualibet parte eius in quo nõ eſt diſſimilis cauſę a qua immediate pendet. Et hoc voluit Gal. loco allegato. Nec rõnes ſuæ aliud probant. Et textus Gal. in cap̃. alleg. libri de malitia complexionis diuerſe. hoc modo intelligitur quod manifeſtum eſt ꝙ ſpecies malitiæ cõplexionis diuerſæ non differunt a ſpeciebus malitiæ complexionis æqualis, niſi ꝙ ipſæ non ſunt in qualibet parte eius cuius alteratur complexio non notabiliter diſſimilis cauſę a qua immediate ſubiectum alteratur in eo talis complexio conſeruatur. Et ſi quæratur de caliditate facta a lumine, adhuc tamen dependente utrum ſit diuerſa aut nõ.

Puto ꝙ vbi in ſpiritibus aut humoribus membri vel aere vel in aliquo corpore immediato oportet caliditatem dependere, ſed ſolum a lumine eſſet dependentia ꝙ non ſentiretur, & non oportet. nunc autem ſemper eſt ita ꝙ vbi ſunt partes multo intenſioris gradus faciliter ſuſceptiue a lumine q̃ vni, & ideo communiter ſemper ſenſus ſit in tali alteratione. Et ſi quærat̃ ſecundo an febris ephemera ſit facta propter Gal. 8. therapeu. dicentem ꝙ, commune eſt hecticis & ephemeris adhuc non fieri. Gal. Dicitur ſecure ꝙ proprie loquendo ephemera eſt fiẽs. Et hoc uult Gal. cap̃. 6. de malitia complexionis diuerſæ. ſed ipſa dicitur facta quo ad curæ ſimilitudinem, quia pure alterantia ſufficiunt in vtraq; licet in ephemera ſpiritus & vapores oporteat aut reſolui quod fit a uirtute ſine opere medici in pura & vera ephemera, aut alterari quod fit ab eiſdẽ cauſis a quibus alterantur membra, & ideo non ponitur hic pro intentione alia, ſed nõ ſic eſt in putridis. Et quia argumenta ante oppoſitum cõcludunt veritatem auctoritates autem & Gal. & Auic. nihil volunt præter cõclõnẽ hanc vltimam. ideo iſta de hac quæſtione ſufficiant.

Scripta Florentiæ & completa per me Vgonem Senenſem. Anno Dñi ab incarnatione. 1421. die ſecundo Ianuarij. Amen.

FINIS.

REGISTRVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq

Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz AAa BBb CCc DDd EEe FFf

Omnes ſunt quaterniones præter Zz ternionẽ & FFf quinternionẽ.

Venetijs expenſis hæredum Lucæ Antonij Iuntæ.
Anno domini. 1547. Menſe Iunio.